C. PLINII
NATURÆ
HISTORIAR.

NICZKIANAE HONORIBUS
FAMILIAE PODMANICZKIANAE
ET MEMORIAE

1004

Ex
libris

M.M.

Manfred
Mehl

Hamburg 1979

G1H P800

C. plinii secundi naturae histo riarum libri. xxxvii. e ca stigationibus hermo lai barbari quam emendatissi me editi.

Emptus hic liber à Johanne Vicomercato Posth. 60 zecchinis Venetis 1570 30 die Februarij à Domenico Zenario Senatore Veneto.

Legitime fuit possessor hunc librum Plinii Vicomercatus Posthumus emptus est ab heredibus
Nassiam et salvatum habuit
m. D

Nobiliſſimo Iuueni Conſs alo Ruitio Delauega & Mendoza:Laurentii Suarls de Figueroa & Mendoza Hiſpaniarum Regis ad Pricipem & Senatum Venetum Legati filio:Io.Baptiſta palmarius.

On quia magnum aliquid operoſum ue:aut proprium a nobis factum ſit Conſſale.Ruiti:Si.C.Plinii auctoris celebratiſſimi:de Naturæ hiſtoriis uoluminа:ex Annotationi-
n busHermolai Barbari uiri unius omnium:qui ætate noſtra fuere doctiſſimi caſtigata opificibus imprimenda tradidimus:Vt per nos etiamnum quam emendatiſſima publicum caperent:Sed quoniam quicquid in litteris præſtatur:q̃uis puſſilum:in admiratione:venerationeq;:priſcis etiam ſæculis ſemper ſit habitum:ideo hanc in alieno opere diligentiam ueluti iure noſtro nominatim tibi per epiſtolam dicauimus. Ad hæc te nuper uidimus:cum ſcriptorum numeroſi æris; omnium tum huius noſtri maxime ſtudioſum:curamq; non mediocrem ĩ ipſo ad eãdẽ qua nos uſi ſumus:limã expoliendo ipendere.parti itaq;ut hoc te onere leuaremus.parti ne penitus innominati hi noſtri: Qualeſcumq; labores progrederentur:plinium ipſum ad hũc quem dixi modum in quingenta uolumina formis expreſſum:Tibi honoris cauſa attitulatum emitti uoluimus.Ec quis profecto teuno huius operis reuerentior benigniorq; atteſtator fututus eſt:Quis præterea potior:aut mihi conuenientior patronus:A duleſcens enim adhuc æqualem tibi defenſurus es:doctũ haud illiterati cauſæ ad futurus Nobiliſſimus ingenium protecturus. Neſcioque an & tam peritum ſimul & tam generoſum aduocatũ aliũ inuenire potuerim:Quippe qui a duabus Regiis gẽtib⁹ Figueroa & Mendoza in Hiſpania celeberrimis: innumerumq; honorum inſignibus:ac titulis decoratis ornatiem ducas:in quibus ſemper uiri omni laudum genere cumulati extiterunt: ac in totius prouinciæ luce poſiti:Alii conſilio & ſapientia:Alii corporis uiribus exceluerunt:In ſcientiis doctiſſimi: in re militari ſtrenuiſſimi:Adeo ut ex hoc ſtemmate:uelati ex equo Troiano meri Duces ſemper exierint.Qui in primis hodieq; q̃ plurimi tum opibus:tum animi præſtantia:corporis robore:ſummaq; apud Hiſpaniarum Reges gratia pollent.E quibus certo patrem tuum optimum laurentium Suarem uirum omni laude digniſſimum hic uidimus in ueneta Ciuitate: ubi non pridem rerum ſumma uertitur:tertium iam annum legatum ab liſdem Regibus maxima cum ſua dignitate gerentem. Et enim quis ex exteris:Italicis ue nationibus orator unq̃ Venetis Ducibus: Reliquiſq; grauiſſimis patribus gratior fuitq̃ hic ſapiẽtiſſimo ac fæliciſſimo principi auguſtino Barbadico:ac toti ſenatui eſt:Quis per deum immortalẽ in cõſilio maturior aut præſentior inuẽtus:Quis in exponẽdis poſtulatis facundior:anditus Agendis rebus promptior:atq; pro dignitate conſtantior:&in arcanis fidelior aut taciturnior compertus:Cætera:ut tantorum Regum Legatum decuit & amplitudo domus poſtulat:Victu ſplendidus:Veſtitu laculẽtius:Familia copioſius:& quod ad animi ſpectat generoſitatem:Liberalitate munificus:Religione pius:Moribus comis:Affatu blandus:Litteratum ſtudioſus:Studioſorumq; hominum amantiſſimus. Cuius tu ueſtigiorum imitator optimus.Laborum pientiſſimus adiutor:Secretorum fidiſſimus particeps:Quantum a ſacris occupationibus ſub ſiciui temporis adimere potes: totum id doctrinæ ſtudiis ipẽdis.Quibus adhuc tm̃ profeciſti:ut præter morum uariorũ cognitionem:rerumq; plurimarũ uſum litteras quoq; bene litteratas ex italia terra in Hiſpaniam tecum aſportaturus ſis: ubi eas honeſtiſſime cum armis:unde maior te manet gloria coniungere poteris.Sed iam me bona tua cum uenia ad lectorem optimum quemq; uertam:Is enim quoq; hac parte mihi appellãdus eſt:Quem præcipue huius noſtri præpoſiti rationem:ac totius emendationis ſeriem noſſe uelim.

HERMOLAI BARBARI Patriarchæ Aquileienſis in plinium Adnotationes eæ ſunt: Quibus opinatiſſimum ſcriptorem ſatis commode reſtitui poſſe nemo inficiatur:immo de quibus ipſe pronũciare non dubitareuerim:quod Hircium de dictatoris Cæſaris commẽtariis dictitare Suetonius Tranquillus memoriæ prodidit:ut illis hiſtoricis:ſic his grammaticis non exhibitam:ſed ſublatam plinium cõmentandi occaſionem.adeo omnium iudicio eruditorum comprobari uidẽtur.Quo adparet angelum politianum uirum in utraq; facundia eminentiſſimum:cum primum eas cõmẽtationes attigiſſet: haud in iuria dixiſſe:Solum barbarum æuo noſtro latina lingua loqui.Is quoq; qui i profitendo iam primas facile obtinet.Nomie abſtineo:qa nõ ſatis honorifice pro pietate mea:& ipſius dignitate i præſentia nuncupatim a me dici poſſet:hic ut ductiſſimus:ita omnium magnorũ ingeniorum Candidiſſimus arbritrator:nõne iure & merito.Quoties inter narrandum illius uiri uiuentis adhuc mentio incideret frequẽtiſſimis auditoriis Theſaurũ plinianæ eruditionis appellabat.Ex huius itaq; mihi caſtigationibus auctorem approbaptiſſimum:ſed ætatis uitio locis nõ paucis deprauatum: quoniam ut ipſe ait:Tranſcribentiũ ſors uaria multũ degenerat:antonius Moretus Bybliopola primarius:homo induſtrie litteratus ac uir probus ſæpius rogando iniunxit publici cõmodi cauſa ut corrigerem.Quod fe-

equidem haud inuitus:utraq; ipſe lectione admodum delectatus:Sedulamq; nauaui operam:ut oppi
do q̄ emaculatum exemplar impreſſoribus darem:ubi ne ſyllaba quidē una aut littera perperā poſita
ſubiiret. Acerrime deide omnis iudicioli mei neruos intendi:Ne id acciderit qđ in proxima eorūdē
uoluminum editione ad eandem quidem regulam:ſed præciſe correcta uſu ueniſſe animaduerti:i q̄
ubi minime oportuit aliquādo immutata eſt lectio:ubi dubia aſſerta:Quibuſdā ī locis (quod ridicu
lum eſt) pro prinii Hermolai uerba intempeſtiue poſita præciſe dixi quoniā illi nō niſi primam Bar-
bari noſtri adierunt editionem Nos & prima & altera:& luſtris omnibus perſcrutatis:Nec non uolúi
nibus compluſculis collatis a Venetis tamen ſecundæ impreſſionis exemplaribus Filū ad Hermolai
normam dirigētes ne unge quidē latius diſceſſimus:eo præſcripto diligenter obſeruato:ut quando
manifeſtario conſtabat priorem lectionem plane falſam eſſe & uera in mediū ex locupletiſſimis teſti
moniis adducebatur:eam ſine controuerſia ad ſereremus:Quod nō niſi locis indubitatis & nō nimiū
multis fecimus:Sed cum aut uaria:aut dubia:aut multiplex depræhendebatur ſcripto:Vulgata intus
prorſis uerſibis ut erat relicta:Reliquas in paginarū marginibus ad notauimus:ut librum ſit legenti
quā magis probet capere:Et unde illa aduentitia ſumeretur lectio aliquando ſub ſignauimus:quēad
modum &cæterorum ſcriptorum a plinio uariātias interdum cum ipſis auctoribus eodē in loco tibi
appoſuimus. A cenſoriis tantum uirgulis:ueluti nefas eſſet:manus abſtinuimus:Cū uix ſemel atq; ite
rum tam magnus liber obeliſco notari poſſe a Cenſore uiſus ſit. Et hæc noſtra fuit opera:q̄ q̄uis aud
parum negocioſa fuerit:uicaria tamen nimis:& uilis & uix in Adonidis hortos (quod aiunt) admitē
da ſuiſſet:niſi illa ſecuta eſſet utilitas:ut dum exemplaria conferius ſupra quadringenta & amplius lo
ca præter omnium hactenus caſtigationes adhuc in plinio emendanda notauerimus. Ea é in anīo ali
quando inuulgare:Nunc nō tā audaculi ſuimus:ut Sciolo; ritu quidpiam temere immutari uolueri
mus Tantū libro. x. ubi de pauonibus agitur:pro geminantes multorum eruditorum conſenſu. gem
mantes ad colorēs inibi referēdo poſuimus:& enim ī codice nō malo gemātos legius:At ſi locū illū
totū tibi emūdari cupis:eos accuſandi caſus formam ſcilicet intellectū & gloriam ī ſeptimos uertas
Ita náq; liber ille p̄ferre uidebatur & loquēdi ratio expoſcere. Alio īloco. xix. uidelicet libro totā car
duoum condituram:quæ intritis deeſt uoluminibus. addimus:ita tamē ut pro conduntur:condiun-
tur legendū potius:putemus. poteramns etiā uerba illa ſi placet paulo ſupra illic ſcripta: ita ut erant
relinquere:Sed quoniā ſi Diis placet bona habēt exemplaria:familiariſſima hiſtoricis īdignatiōe ſup
primere noluimus:& p̄terea nihil eſt de nobis reſtitutum. quod teſtari magnopere iterſit. Verum ne
tibi de emēdandis adhuc in plinio mēdis:uerba data putes:Libet quædam ſparſim legētium oculis
ſubiicere:alia uindicādo:& indicādo alia in medio deſtituere:Quod quā breuiſſime:ueluti in trāſcur
ſu faciam. Eodē. xix. uolumine dehorto irriguo paſſim ita legitur:tolēdo nō hauſtu rigando. Nos in
probatæ fidei exemplari tolono; hauſtu ſcriptum:repperimus:ſunt aūt Tolenones ſeu mauis tollo-
nes qm̄ atollēdo dicti uidentur:ut docet pompeius Feſtus:Machina; genera q̄bus trahitur aqua: al
terā partem prægrauāte pondeř:ut ſup puteis multis eſt uidere:utitur ea uoce:pro machina quidem
ſed nō ad hauriēdas aquas. T. Liuius libro ẏiii. de bello Mac. Vegetiū tibi barbarus in ſuo lexico cita
uit:& plauti locū obiter correxit:Nobis quoque hoc plinianū alteri p̄ceptori noſtro indicātib. ei iq̄
qui grāmatico; claſſem duceř credit:ab ipſo ſtatim in hortis Collumellæ uerſiculis hic eſtrepurga-
tus. Ne grauis hauſturis tollonibus ilia uellat:cū ubiq; pn̄ tollētib legeretur. Libro uero. xx. cap. ẏij.
Quid ſit cōtra longiā ne pedibus q̄dē ſolueret:Sicut calce. xiiii. quid ſibi illa uelit ſupſtitio ab alienis
daţ nō intelligo. Semel præteria (quod eqdem meminerim) Martricē pro muliebri utero ī uniuerſo
uolumīe legi:Sed lōge aliter noſter ille codex hēt. Quid libro. xxxi. nō ne lacer ac plane mutilus poli
nius ē his uerbis:ut p̄tinus noſcatur etiam miniſterium eius hauſtus ex illa maieſtate. At profecto in
iuſtius nō ſolum plinio:Sed uenerādis ipſius Ciceronis manibus eſſem:niſi hunc locum ſtatim ut in
uentū debeo redderem:legendū itaq; eſt:ut protinus noſcaţ etiā minoſtro; eius hauſtus ex illa ma
ieſtate ingēii. Libro uero. xx. cap. xxi. quid p̄ cubitali fœmina; reponi deberet in p̄ſentia dicere nole
bamus:niſi cubili legeř quia lectionē eam libri aliqui retinēt longe melius eſſe uidiſemus: q̄ ut qui
dā ſola diuinatōe inixi ueluti hariolantes genitali. porro eodem uolumīe cap. ẏiii. Quonam alio no
mine e latinis q̄dā Erraticum intmubu appellauerit nō ſubticere decreuimus:ut pariter duobus lucu
lentiſſimis ſcriptorib. ſuam' (ut opinior) reſtituamus lectionē Cor inq̄ Celſe & plinio:Nam pro am-
bugia ambulā ſcriptum ī exemplaribus inuenimus:quod & placet & cum erratico mire cōuenit Et ſi
non multū uis a Celſo diſcedere ī eo nō ambulā:ſed ambuleiā legere poteris:qa ipſius codices ī am
bubeiā unius litteræ puerſione deflexiſſe uidētur. Quis p̄terea non uideat lib. xxxiii. cap. ii. ad cuſto
diendas ſuffragio; ciſtas ſcribēdū:& nō ſcita:ut paſſim legitur. Infra cap. iiii. eiuſdem lib. quam pa;e
me hercule ſcitū dictū Veterāi illius ſuper Hoſpitali Bonōiæ Auguſti Cæſaris Coena fuiſſet:niſi de

Anæitidis.numinis crure:ut hodie quoq; uulgo ioculariter dici ſolet:nõ autẽ cruore:quod ubiq; fal
ſo eſt ſcriptũ:tunc maxime imperatorẽ coenitare:facere dixiſſet.Libro.xxyiii.cap.iii.ophiogenes:nõ
autẽ oblongenes:ſcribendum eſſe nomen ipſum a ſerpentibus quibus genus illud hominũ ĩ iſula cꝫ
pro inoffenſum erat:ut in italia Marſi:in Affrica pſylli:declinatũ indicat.omẽ quaſi oſmen ẽxtritos
grãmatici dictũ interpretãtur:turpi apud ueteres ſæpius ſignificatu:ut teſtis eſt ille Martii uerſus.ob
ſcæni interpres funeſtiq; omnis auctor:inde fit uerbum abominari:intellectu quæcunq; horreamus
amoliendi:De his:ſimilibuſq; caput eſt luculentũ intus uolumine libri ſuperius dicti:ordine ſecũdũ
ubi ita legitur incendio inter epulas nominato aquã ſub menſam ꝓfundi abominatur:adũbrata me
hercules & corrupta lectione:Quãto liquidior hæc & caſtior:incẽdia iter epulas nomiata aquis ſub
menſam ꝓfuſis abominamur.Vnũ adhuc:quod penitus indubitatum:nec omittendum ad præſens
uidetur:& uerbũ non amplius addam:e lib.xxii.cap.yi.ſumptum:ibi hæc uerba ita legũtur:excogita
uit natura herbas aliquas a ſpectu hiſpidas:tactu truces ut cantũ nõ uocẽ ipſius exaudire uideamuur
Quid eſt cꝫ cantũ non uocem naturæ inaudiamus.Vnica medius fidius litterula in aliam deformata
nitidiſſimũ intellectũ offuſcat:Lego igitur tantum non uocem & nõ cantum: Qua elocutione ſatis
creber eſt Valerius Max Et Comicum illud phormione fabula ĩ ore omnium fere affolet eſſe Modo
non mõtes auri pollicens.Donatus Terẽtianus interpres prouerbialem hyperbolen hãc eſſe ait.Grz
ci :ſiue ut Attici: dicunt.Qui quidem Atticiſmus Demoſtheni perquã familiaris
eſt.in hunc ſenſum illum Tibuli uerſiculum accipiendum putat quidam ex litteratiſſimis amicus no
ſter iam modo non poſſum contentus uiuere paruo.

Potuiſſemus & alia nõ mius ſcitu digna his ſuptexere:Sed mihi publicis officiis diſtricto nõlicuit
in his diutius ĩorari:Neq; illa appoſuimus.ut tanq̃ noſtra iactaremus:&.n.nouimus fortunæ non
eruditiõis eſſe.Cæteꝙ & nos quoq; ꝓ uirili parte ſtuſtioſis ꝓdeſſe uoluimus.Reliqua q̃ depræhendi
mus:pluſculũ otii nacti alias fortaſſe tractabimus.Multaq; adhuc ĩ plinio manantia ulcera obducta
cicatrice ſanabimus.núc uero lector & cognitoris ĩtelligẽtia & ĩpreſſoris diligẽtia pliniũ caſtigatio
rem longe q̃ unq̃ ãtea exquo reuiuiſcere cœpit.Lecturus es & quitqdHermolaus uariæ lectiõis trib⁹
cõmentationib⁹ collegit .ſub uno ĩtuitu ſuis locis cõſpicaberis.noli tamẽ ut noſtri fiducia ſecurus ĩ
utrãq; auré ut uetus eſt uerbum quod græci præſuis dicũt dormias.Sæpius tibi cenſor ad
undus ubi latius ea q̃ nos anguſtiis marginum coarctati indicare non potuimus ĩuenies indeq; fem
per (mihi crede)aliquam bonã frugem tecum donum reportabis.Et nos alicubi non potuiſſe halu
cinari haud diffitemur.Quippe qui hæc ueluti aliud agẽtes curauerimus.Tãtũ abeſt ut opificũ quoq
quanuis diligentium errata:ſi in aliqua offends:tibi epræſtare uelimus.

ADLECTOREM.

Qui Cœlũ:Terras: Aequor:Gẽus omne aniantũ
Omne Exors anime:quid ferat omnis ager
Inuentus rerum uarios: arteiſq;: Metalla
Marmora cũ gemmis:qd iuuet:aut noceat:
Deniq; naturæ qui cuncta ad operta reuelat
Plynion integrum candide lector habes.
Atq; ita ꝓ priſcum præſeruat fronte.nitorem.
Lima uiri docti præſtitit Hermoleo:
Cui fere te tantum (dicam) debere fatendum
Auctori quantum ſæcula debuerunt.

OPERI SVPREMA MANVS IMPOSITA ANN.GRACIAE.MIID.EIDIB.FE.
BRVARI.AVGVSTINI BARBADICI PRINCIPATVS ANNO.XII.

IN ACTOREM ELLOGIA.

C.PLINIVS CAECILIVS MARCO SVO SALVTEM:

Ergratū est michi q̄ tam diligenter libros auunculi mei lectitas:ut habere oēs uelis q̄rasq̄ quī sint oēs.Fungar iudicis ptibus.Atq̄ ēt quo sint ordie scripti:notū tibi faciā.Est.n.hæc quoq̄ studiosis nō iniucūda cognitio.De iaculatione equestri unus.Hūc cum prefectus alæ militaret:pari igenio curaq̄ cōposuit.De uita pomponii Secūdi duo a:quo singulariter amatus hoc memoriæ amici:quasi debitū munus exoluit.Bellōq̄ germaniæ.xx.quibus omnia quæ cū germanis gessimus bella collegit.inchoauit cū in germania militaret:somnio mōitus.adistitit:n.ei qescēti Drusi neronis efigies:q̄ germaniæ lutissime uictor ibi periit.Cōmēdabat memoriā suam:orabatq̄ ut se ab iniuria obliuionis assereret.Studiosi tres quos i sex uolumina ꝓpter amplitudinem diuisit: quibꝰ oratorē ab icunabulis instituit & pfecit.Dubii sermonis octo scripsit sub nerone nouissimis ānis:cū omne genus studiotum paulo liberius & erectius piculosum seruitus fecisset.a fine aufidi Bassi. xxxi. naturæ historiarū.xxxvii.opus difusum:eruditū:nec minus uarium q̄ ipsa natura.Miraris q̄ tot uolumia:multaq̄ i his tam scrupulosa hō occupatus absolueret:Magis miraberis:si scieris illum aliquā diu causas actitasse.Decessisse āno sexto &quinquagesimo.Medium tempus distentum impeditumq̄ qua officiis maximis:qua amicitia pricipum egisse.Sed erat acre igenium:incredibilie studium:summa uigilātia.Lucubrare a uulcanalibus icipiebat:nō auspicandi causa:sed studēdi statim a nocte multa. Hyeme uero ab hora septia:uel cum tardissime octaua:sæpe sexta. Erat sane somni pcissimi. non nunquā etiam iter ipsa studia istantis & differentis.ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem. nam ille quoq̄ noctibus utebatur.inde ad delegatum sibi officium:Reuersus domum quod reliquū temporis studiis reddebat post cibum sæpe quem iterdiu leuem & facilem uteteꝰ more sumebat:æstate si quid otii iacebat i sole:liber legebatur:ānotabat:excerpebatq̄:nihil enim unq̄ legit:qd nō excerperet.Dicere etiam solebat nullum esse librū tam malum:ut nō aliqua pte prodesset post solem plerunq̄ frigida aqua lauabatur. Deinde gustabat: dormiebatq̄ minimū.Mox quasi alio die studebat i cœnæ tempus.Super hanc liber legebatur:annotabatur & quidem cursim:Memini quēdā ex amicis cum lector q̄dam pronunciasset perperam reuocasse:& repeti coegisse.Huic auunculum meum dixi sse:itellexeraꝭ:nempe cum ille annuisset:Cur ergo reuocabas:Decem amplius uersus hac tua interpellatione pdidimus.Tanta erat parsimonia temporis:Surgebat æstate a luce. Cœna hyeme itra primā noctis:& tanquam aliqua lege cogente:Hæc iter medios labores urbisq̄ fremitum:in secessu solū balinei tempus studiis eximebatur.Cum dico balinei de iterioribus loquor.nam dum distrigitur:tergitur q̄:audiebat aliqd aut dictabat.in itinere quasi solutus caeteris curis:huic ūi ucabat.ad latus notarius cum libro & pugillaribus:cuius manus hyeme manicis muniebanꝰ:ut ne cœli quidē asperitas ullum studiis tempus eriperet.Qua ea causa rome quoq̄ sella uehebaꝰ Repeto me correptum ab eo cum ambulaꝝ.poteras inquit has horas non pdere.nam perire omne tempus arbitrabatur:qd studiis nō iptiretur.Hac itentione tot ista uolumina pegit:electorūq̄ cōmentarios:clx mihi relinqt:opisthographos quidē minutissimis scriptos.Qua rōne multiplicatur hic nūerus referebat ipse potuisse cum procuraret:uēdeꝝ i hispania hos cōmentarios Lartio Licinio,cccc.milibus nūmū & tūc aliquanto pauciores erāt nōne uideꝝ tibi recordāti quātū legerit quātum scripserit nec i officiis ullis nec in amicitia pricipū fuisse rursus cū audis quid officioꝰ studiis laboris ipederit nec scripsisse satis nec legisse:Quid est.n.quod nō ille aut occupationes ipedire aut haec ,istātia non possit efficeꝝ itaq̄ soleoꝝ rideꝝ cū me quidam studiosum uocāt qui si comparer illi sim desidiosissimus.Ergo aūt tñ quē parti publica pti officia amicoꝰ distrigūt.Quis ex istis qui tota uita litteris assident collatus illi non quasi somno & ignauie deditus erubescat extēdi epistolā cū hoc solū qd reqrebas scribere destinassem:quos scilicet libros reliquisset.Confido haec quoq̄ tibi nō mius grata q̄ ipsos libros futura que te nō tñ ad legēdos eos ueꝰ etiā ad simile aliquid elaborādū possunt emulatiōis stimulis excitare. Vale.

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

Lvnius Secundus Nouocomēsis equestribus militiis idustrie functus ,pcuraciones quoq̄ splendidissimas atq̄ continuas summa itegritate administrauit.Et tñ liberalibus studis tantam opam dedit:ut nō temere qs plura i otio scripserit,itaq̄ bella oia q̄ unq̄ cū germāis gesta sunt .xx.uoluminibus cōprehēdit:itē naturalis historiæ.xxxvii.libros ab soluit.periit Clade cāpaniæ.Nā cum missenēsi classi præesset:& flagrante uesuuio ad explorandas ꝓpius causas liburnicas pretendisset:neq̄ aduersantibꝰ uentis remeare posset ui bulueris ac fauile oppressus est.Vel ut quidā estimāt a seruo suo occisus.quē deficies estu ut necem sibi maturaret orauerat. Hic i his libris.xx.milia rerū dignaꝝ ex lectiōe uoluminum circiter duum milium complexus est:plimus autem liber quasi index xxxvi.librorum sequentium consumationem totius operis & species continet titulorum. Gaudius

Petis ut tibi auũculi mei exitũ scribã: quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nã ui-
p deo morti eius: si celebrẽ a te imortalẽ gloriã eẽ ꝓpositã. Quãuis. n. pulcherimaꝝ clade ter-
raꝝ ut populi ut urbes memorabili casu q̃si semper uicturas occiderit: q̃uis ipsa pluria scri-
pserit: plura tamẽ ppetuitati eius scriptoꝝ tuoꝝ æternitas addet. Equidẽ beatos puto qbus deoꝝ gra-
nere datũ ẽ: aut facere scribẽda: aut scribẽ legẽda. Beatissimos uero qbus utrũq;. Horũ i numero auũ-
culus meus & suis libris & tuis erit. Quo libẽcius suscipio. deposco etiã qd iniungis. Erat misseni: classi-
semq; impo ꝑsens regebat. ix. kal. hora fere. vii. mater mea idicat ei: apparere nubẽ insitata & magni-
tudie & specie. Vsus ille sole. mox frigida: gustauerat iacens: studebatq;: popposcit soleas: Ascẽditq; lo-
cũ ex quo maxie miraculũ illud cõspici poterat. nubes icertũ ꝓcul intuentibus ex quo monte uesuuiũ
postea fuisse cognitũ ẽ: oriebatur. Cuius similitudinẽ & formam nõ alia res magis q̃ pinus expresent
ná lõgissimo uelut trunco flaua i altũ quibusdã ramis diffundebatur: Credo & recenti spiritu erecta:
dein senescente eo destituta: aut etiã põdere suo victa i latitudinẽ uanescebat: cãdida interdũ: interdũ
sordida & maculosa: put terrã cinerẽue sustulerat: Magnũ id ꝓprius q̃ nosc̃dũ ut eruditissimo uiro ui-
sum iubet liburnicã aptari: Mihi si uenire una uellẽ facit copiã: Respõdi studere me malle: & forte ipse
quod scriberẽ dederat. Egrediebat domo: accepit codicilos: retro encasti imminente periculo extrema-
tæ: Nã uilla eius subiacebat: nec ulla nisi nauib⁹ fuga ut se tãto discrimini eriperet orabat. Vertit ille
cõsiliũ & quod stustioso aio ichoauerat obit maxio. Deducit quadriremes: ascendit ipse non retinæ
mõ. Sed multis (erat. n. frequẽs amœnitas oræ) Laturus auxiliũ ꝓperat. Alii territi fugiũt. Rectũ ipse
cursum rectaq; gubernacula i piculũ tenet adeo solutus metu: ut oẽs illius mali motus: ois figuras: ut
deprehẽderat oculis dictaret: enotaret. tã nauib⁹ cinis iciderat: quo ꝓprius accederet calidor & den-
sior iã pumices ẽt nigri ambustiq; & fracti igne lapides. iã uadũ subitũ ruinaq; mortis littora obstan-
tia. Cõtãcti paulũ an retro flecteret mox gubernatori ut ita feceret monẽti. Fortes inqt fortũa iuuat.
Deuenit Pomponianũ pete stabis erat dirimit sinu medio. Nãcẽsim circũactis turbatisq; littorib⁹ maxima re
f. m. infundit ibi q̃q̃ nondũ piculo adpropiquãte cõspicuo tamẽ & cũ cresceret ꝓximo sarcinas cõtulerat
curuatisq; in nauis artus fugæ si cõtrarius uẽtus resedisset. Quo tũc auũculus me⁹ secũdissimo iuectus cõplectit
l. mare if. trepidãtẽ: consolat hortat utq; timorẽ eius sua securitate leniret deferri ibalneũ iubet: lotus accubat
cœnat atq; hilaris aut quod est æque magnũ similis inilari: interim e uesuio monte pluribus locis la-
tissime flãmæ atq; incendia relucebãt quoꝝ fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestiũ
trepidatiõe ignis relictos desertasq; uillas p solitudinẽ ardere i remediũ formidinis dictabat. Tũc se
q̃ti dedit & q̃uit uerissimo equidã somno. Nã meatus aĩe qui illi p p ãplitudinẽ corporis grauior
& sonãtior erat ab his q limini obuersabañ audiebat. Sed aera ex q̃ diæta addibat ita iã cinere mix-
tisq; pumicib⁹ oppleta surrexerat ut si lõgior i cubiculo mora eẽt exitus negaret. Excitat⁹ ꝓcedit: seq;
põponiano cæteris q̃ pugilarãt reddit: i cõe cõsultãt: intra tecta ne subsistãt an i aperto uagentur: Nã
crebris uastisq; tremoribus tecta nutabãt & q̃si emota sedibus suis nũc hũc: nũc illuc abire aut refer-
ui debãtur. Sub dio rursus: q̃q̃ leuiũ asorũq; pumicũ casus metuebat: quod tñ maloꝝ collatio elegit.
Et apd illũ qdẽ ratio rõnem: apd alios timorẽ timor uicit. Cerucalia capitib⁹ ꝓposita linteas constri-
gũtur. id mũimẽtũ aduersus icidẽtia fuit iã dies alibi illic nox oibus noctib⁹ nigrior dẽsorq; quã tñ
faces multæ uariaq; lumĩa soluebãt. Placuit egredi i littus & ex ꝓxio aspicere & ꝓd iã mare: dimitteret
qd adhuc uastũ & aduersum pmãebat ibi sup abiectũ liteũ recubãs semel atq; iteꝝ frigidã aquã po-
posc̃it hausitq;. Deide flãme flãmarũq; ꝓnucius odor sulphuris alios i fugã uertunt excitant illũ. ni-
nixus seruis duob⁹ assurrexit & statim cõcidit. Vt ego cõiecto crassiorẽ caligie spiritu obstructo: clausoq;
stomacho q illi natura iualidus & ãgustus & frequẽter itermittãs erat. Vbi dies redditus is ab eo quẽ
nouissime uiderat tertius corpus iuẽtũ itegrũ illæsum opertũq; ut fuerat indutus. Habitus corporis
quiescẽti similior q̃ defuncto interim missẽni ego & mr. Sed nihil ad historiã nec tu aliud q̃ de exitu
eius scire uoluisti Finẽ ergo faciã. unũ adiiciã: oĩa ea qbus iterfuerã quæq; statim cũ maxie uera memo
rãtur audierã uera psecutũ: tu potissimũ excerpes: Aliud est. n. epistolã aliud historiã aliud amico ali-
ud oĩbus scribere. Vale. Item Tertulliani In Apologetico.

Linius Secundus cũ quãdã prouiciã regeret & i magistratu plurimos christianoꝝ interfice-
p ret multitudie eoꝝ pterritus q̃siuit te Traiano qd facto opus esset nũcians ꝑter obstinatio-
nẽ sacrificãdi & ãtelucanos cœtus ad canendũ cuidã christo ut deo nihil apd eos reperiri ꝑ
terea a d cõfœderãdã disciplinã uetari ab his homicidia furta adulteria latrocinia & his similia Ad
quae cõmotus Traianus rescribit: hos quidẽ iquirẽdos non esse oblatos uero puniri oportere.

Item ex libris de temporibus Eusebii Cesariensis.

Linius Secũdus Nouocomẽsis Orator & historicus isignis habetur: Cuius plurima inge-
nii opera extant: Periit idũ inuisit Vesuuium.

primus

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.

C. Plinius Secundus Veronenſis Veſpaſiano Suo Salutem.

PLAEFACIO.

IBROS NATVRALIS HISTORIAE NOVITIVM CA mœnis quiritiũ tuoꝝ opus natum apud me proxĩa fœtura licẽtio re epiſtola narar cõſtitui tibi iucũdiſſime ıperator. Sit. n. hæc tui ꝑfacio ueriſſima: dũ maximi cõſceneſcit ı patre. náꝙ tu ſolebas pu tare eẽ aliquid meas nugas ut obiicere moliar catullũ cõterraneũ meũ. Agnoſcis & hoc caſtrẽſe uerbũ ille. n. (utſcis) ꝑmutatis prio ribus ſyllabis duriuſculũ ſe fecit: q̃ uolebat eximari auernaculis tu is & famulis. Simul ut hac mea petulãtia fiat qđ ꝑxie nõ fieri que ſtus es ı alia ꝓcaci epiſtola noſtra: ut ı quædã acta exeam. Sciantq; oẽs q̃ ex æquo recũ uiuat ıperiũ. Triũphalis & cẽſorius tu: Sextũ q; conſul: ac tribuniciæ poteſtatis pticeps: Et quod iis nobilius feciſti dum illud patri pariter & eq̃ſtri ordini ꝑſtas: præfectus prætorii eius omniaq; hæc reipu. Et nobis quidem qualis ı caſtrenſi contuber nio nec quicquã mutauit ı te fortunæ amplitudo ı iis: niſi ut ꝓdeſſe tantũdem poſſes: ut uelles itaq; cum cæteris ı ueneratiõẽ tui pateant omnia illa nobis ad colẽdũ te familiarius audacia ſola ſupeſt Hanc igr̃ tibi imputabis: & in noſtra culpa tibi ignoſces perfricui faciem: nec tamen profeci. Quan do alia uia occurris ingẽs. Et lõgius etiam ſubmouẽs ingenii facibus. Fulgurat ı nullo unquã ueri⁹ dicta uis eloquẽtiæ tribunitiæ poteſtatis facũdia. Quanto tu ore patris laudes tonas. Quanto fratres amas: Quantus in poetica es: o magna fœcunditas animi. Quemadmodum fratrem quoq; imitare ris excogitaſti: Sed hæc quis poſſet: intrepidus extimare ſubiturus ingẽnii tui iudiciũ ꝑſertim laceſſi tum: neq; enim ſimilis eſt cõditio publicantium: & nõinatim tibi dicantium. Tum poſſem dicere: qđ iſta legis imperator: Humili uulgo ſcripta ſunt: agricolaꝝ opificum turbe: deniq; ſtudiorum ocioſis. Quid te iudicẽ facis. cum hanc operam condicerem: non eras in hoc albo. Maiorem te ſciebam: q̃ ut deſcẽſurum huc putarem præterea eſt quædam publica etiã eruditoꝝ reiectio utitur illa & M. Tul lius extra omnem ingẽii aleam poſitus. Et quod miremur per aduocatũ defenditur: Hæc doctiſſimũ oium pſius legere nolo. Leliũ Decimum uolo. Quod ſi hoc Lucilius: qui primus cõdiciit ſtili na ſum: dicendum ſibi putauit: Si Cicero mutuandũ ꝑſertim cũ de re pub. ſcriberet: quãto nos cauſati⁹ ab aliquo iudice defendimur: Sed hæc ego michi nũc patrocinia ademi nũcupatione: Quã plurimũ refret ſortiatur aliquis iudicẽ: an eligat. Multumq; aparatus interẽſt apud inuitatũ hoſpitem & obla tum. cum apud Catonem illũ ambitus hoſtem & repulſis tanquã honoribus ineptis gaudentem: fla grantibus comitiis pecunias deponerẽt candidati: hoc ſe facere pro ınocentia: quod ınrebus hũanis ſummũ eſſet ꝓfitebantur: inde illa nobilis. M. Cicerõis ſuſpiratio: o te fœlicem. M. porci. aquo rem improbã petere nẽo audet: cum tribunos appellaret. L. Scipio Aſiaticus: inter quos erat Craccus: hoc atteſtabatur: uel inico iudici ſe approbare poſſe: Adeo ſummũ quiſq; cauſæ ſuæ iudicem facit: quem cunq; eligit: unde ꝓuocatio appellatur. Te quidẽ ı excelſiſſimo humani generis faſtidio politũ: ſum ma eloquẽtia: ſumma eruditiõe ꝑditum: religioſe adirii etiam a ſalutantibus ſcio: Et ideo ımẽſa pre ter cæteras ſubit cura: ut q̃ tibi dicantur cõdigna ſint. ueꝝ & diis lacte ruſtici multæq; gentes ſuppli cant: & mola tm̃ ſalſa litãt: qui nõ habẽt thura. nec ulli fuit uitio deos coleŕ quoquomõ poſſet Meæ quidẽ temeritati acceſſit hoc quoq;: ꝙ leuioris opere hos tibi dedicaui libellos: ná nec ıgenii ſunt ca paces: quod alioquı nobis per quãmediocre erat. nec admittũ texcelſus aut oratiões: ſermões ue aut caſus mirabiles uel euẽtus uarios: nõ alia iucũda dictu ac legẽtibus blãda: Sterili materia reꝝ natura hocẽ uitta narratur: Et hæc ſordidiſſima ſui parte ut plurimaꝝ reꝝ aut ruſticis uocabulis aut exter nis ımo barbaris cũ honoris ꝑfatiõe ponẽdis. præterea intereſt non trita auctoribus uia: nec q̃ pegri nati aĩus expettet: nemo apud nos quidẽ qui attẽtauerit: nemo apud græcos qui unus omnia ea tra ctauerit inuenitur: Magna pars. ſtudioꝝ amœnitatis querimus: Quae uero tractata ab aliis dicuntur immenſa ſubtilitatis obſcuris reꝝ tenebris ꝑmuntur: iam omnia attigenda: que graeci Tas encyclo pedias uocãt: & tñ ignota aut incerta ingeniis facta. Alia uero ita multis proditauit ı faſtidium ſint adducta. Res ardua: uetuſti nouitatẽ dare: nouis auctoritatem: obſoletis nitorem: obſcuris lucem: faſtiditis gratiã: dubiis fidẽ omnibus uero naturam & nature ſue oĩa: itaq; etiã non affecutis uoluiſſe abunde pulchrũ atq; magnum eſt. equidem ita ſentio peculiarem ı ſtudiis cauſam eorum eſſe qui difficultatibus uicti utilitatem iuuãdi ꝑtulerunt gratie placendi: idq; & in aliis operibus ıpſe feci: & ꝓfiteor me mirari liuium auctorem celebetrime in hiſtoriarum ſuaꝝ: quas repetit ab origine urbis:

quodam uolumie sic orsum:Iam sibi satis gloriæ quæsitū: & potuisse se desinere:ni animus iquies pa
sceret ope.profecto.n.populi gētiū uictoris& Romāi nois gloriæ nō sibi cōposuisse illa decuit.Ma
ius meritū eēt opis amore:nō animi cā pseuerasse:& hoc populo Ro.pstitisse nō sibi.xx.milia regē di
gnæ cura(Q ñ ut ait Domitius piso Thesauros oportet eē nō libros(lectiōe uoluminū circiter du
um miliū:quoꝝ pauca admodū studiosi attigūt pp secretū materiæ:ex eqsitis auctorib⁹ cētū.inclusi.
mus:xxxvi uoluminibus:adiectis rebus plurimis:qs aut ignorauerant priores:aut postea iuenerat ui
ta.Nec dubitamus multa eē quæ & nos pterierint.Hoies.n.sumus& occupati officiis:subsiciuisq; tpi
bus ista curamus.i.nocturnis.ne qs nostris putes cessatū horis. Dies uobis impendimus. Cū somno
ualetudiné cōputamus:uel hoc solo pmio cōtēti:q; dum ista(ut ait.M.Varro) mussitamus: pluribus
horis uiuimus.profecto.n.uita uigilia est.Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso promittere.
Hoc ipsum tu pstas quod ad te scribimus.Hæc fiducia operis é:hæc indicatura. Multa ualde precio.
sa ideo uidētur:qa sunt tēplis dicata:Nos qdem oēs:patrē:te fratrēq; diximus ope iusto tempoꝝ no
stroꝝ historiā orsi a fine Ausidii Bassi.Vbi sit ea q̄res iampridē pacta sancitur.Et alioqui statutum erat
hæredi mādare:neqd ābitiōi dedisse.uita iudicaretur.pro inde occupantibus locū faueo:ego uero &
posteris:quos scio nobiscū decertaturos:sicut ipsi fecius cū prioribus.Argumētū huius stomachi mei
habebis:q; i his uoluminibus auctoꝝ nomia pretæxui:Est.n.benignū(ut arbitror(& plenū ingenui
pudoris fateri p quos pfeceris:nō ut pleriq; ex his quos attigi fecerūt.Scito.n.cōferentē me auctores
deprehendisse adiuratissimis & pximis ueteres transcriptos ad uerbū:neq; nominatos.Non illa Virgi
liana uirtute ut certarēt:Nō Ciceroniana simpli citate:q i libris de repu.platonis se comitē profitetur
In cōso latōe filiæ Crātorē iquit sequor.Itē panætiū de officiis.Quæ uolumia eius ediscenda:nō mō
in manibus habēda quottidie nosti obnoxii pfecto animi & infælicis ingenii est deprahēdi i furto
malle q̄ mutuū reddere.Cū præsertim sors fiat ex usura:Inscriptionis apud grecos mira fœlicitas,cæ
riō iscripsere:quod uolebāt itelligi fauum.Alii ceras amaltheas:qd' copie cornu:uelut lactis gallina
ceri sperare possis i uolumine haustū iā iam mose:pādectæ Enchirida:limō:pinacidion:Inscriptiones
pp quas uadimoniū deseri possit.At intraueris cūdii deæq; q̄ nichil in medio iuenies.nostri crassio.
res:antiquitatū:exemploꝝ artiūq;:q̄ facetissimi lucubracionū:Vt qui ait Bibaculus eram & uocabar
Paulo nimis asserit:Varro in satyris suis sustulit & flexibula. Apud grecos desiit nugari Diodorus,&
bibliotheces historiā suā Inscripsit.apion qdem grāmaticus hic quidē Tyberius Cesar cymbalū mun
di uocabat quoniā publice fame tympanum potius uideri posset:immortalitate dōari a se scripsit ad
quos aliq̄ componebat.Me uero non penitet nullum festiuiorem excogitasse titulum.Et ne i totum
uidear grecos isectari:ex illis non uelim itelligi pingiq; conditoribus.quos i libellis his iuenies abso
luta opera,& illa quoq; q̄ mirando non satiamur:pendenti titulo inscripsisse,Vt apelles faciebat: aut
polycletus:tāquā ichoata semper arte & imperfecta ut contra iudicoꝝ uarietates supereset artifici re
gressus ad ueniam uelut emendaturo quicqd desideraret si nō eēt iterceptus.Quare plenum uerecū
dię illud ē q; oīa opa tanquā nouissima iscripsere:& tanq̄ aliquid singulis fato sit adēptū.Tria nō am
plius (ut opinor) absolute q̄ traduntur iscripta ille fecit:que suis locis reddam:quo apparuit summā
artis securitatem auctori placuisse.Et ob id magna iuidia fuere oīa.Ego plane meis adici posse mul
ta confiteor:Nec his solis:sed & oībus q̄ edidi.Vt obiter caueam istos homero masticas.Ita enī ueri
us,dixeri:q̄ audio stoicos & dialecticos & epicureos quoq;.nā degrāmaticis semper expectaui partu
riri aduersus libellos:quos de grāmatica edidi.Et subide abortus fecere iam decē ānis:cū celerius ēt
elephāti pariant.Ceu uero nesciā aduersus Teophrastū hoiem i eloquentia tantū: ut nomen diuinū
inde iuenerit:scripsisse ēt fœminā& prouerbium inde natū:suspendio arborem eligēdam non queo
mihi tēperare quo mius ad hoc pertinentia ipsa censorii catonis uerba ponam.Vt ide appareat: etiā
Catoni de militari disciplia cōmentāti:q sub Africāo:imo uero sub Hānibale didicisset militare: Et
ne africanū quidē ferre potuisset:qui impator triumphū reportasset:paratos fuisse istos qui obtrecta
tione aliene scientie famā sibi aucupātur:Quid.n.te in meo uolumine:Scio ego quae scripta sunt.
Haec si palam proferantur:multos fore qui uitilitigēt.Sed ii potissimū qui uere laudis exptes sunt.
Eoꝝ ego orationes sino pterfluere.nec plancus illepide qui cum diceretur asinus pollio orationes
in eum parare.quae ab ipso aut liberis post mortē planci ederētur ne respondere posset.Cū mortuis
non nisi laruas luctari.quo dicto sic repercussit illa:ut apud eruditos nihil impudētius ludicet ergo
securi ēt contra uitilitigatores quos cato elegāter ex uitiis &litigatoribus composuit.quid enim illi
aliquid q̄ litigāt:aut littem q̄runt exequemur reliqua propositi:quia uero occupationibus tuis publi
co bono parcēdū erat:quid singulis cōtineatur libris huic epistole subiunxi.Summaq; cura ne p le
gendos eos haberes operā dedi:Tu per hoc & alii prestabis:ne per legāt.Sed ut quisq; desideraverit
aliquid id tantum,q̄rat & sciat quo loco inueniat:Hoc ante me fecit in litteris nostris Valerius Sora
nus in libris quos epopteidon scripsit. Vale.

primus

C.PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI ELENCHOS LIBRO-RVM OMNIVM TRIGINTASEPTEM LIBER VNVS QVI PRIMVS.

Summatim Hæc insunt Libris Singulis.

Primo præfatio operis ad Tuespasianum imperatorem. item auctorem nomina: ex quibus desumpsit ea quæ perse qtur libris sex & triginta capita rerũ singula attingens

Secundo de mundo: elementis & syderibus. Mundum
Tertio primus & secundus europa sinus: Hactenus:
quarto tertius europæ sinus. tertius.
quinto describitur africa. Africam
Sexto asiæ descriptio coutinetur Asia.
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis. Mundus.
octauo turrestrium animalium genera ad reliqua.
nono aquatilia animalium.
Decimo uolucrum genera. Sequitur.
undecimo insecta animalia. Restant.
Duodecimo plantæ odoratorum. Animalium
tertiodecimo plantæ arborum pelegrinarum: Hactenus
quartodecimo plantæ uitium. Externæ
quintodecimo plantæ arborum frugiferarum oleam.
Sextodecimo plante arborum siluestrium. pomiferas
Septimodecimo plante satiuarum: natura.
octauodecimo natura frugum & cerealium: ac studia agriculatoris Sequitur
nonodecimo linum spartum & hortensia. Syclerum:
uicesimo que cibis & medicine plantis satiuis conueniant. Maximum
uicesimoprimo flores: & coronamenta: In hortis.
uicesimosecundo corone & medicine ex hærbis Complesse
uicesimotertio medicine ex uino & arboribus urbanis. peracta
uicesimoquarto medicine ex arboribus siluestribus ne siluæ
Vicesimoquinto medicinæ hexbarum sponte nascentium: ipsaque
Vicesimosexto noui morbi & medicine quarundam herbarum per morbos. Sensit:
Vicesimoseptimo herbe aliæ quedam & medicine. Crescit.
uicesimooctauo medicine ex homine & animalibus magnis. Dicta erat.
uicesimonono de medicine auctoribus & medicine ex reliquis animalibus. natura.
Tricesimo magia: & medicine quedam per membra.. Magicas.
Tricesimoprimomedicine ex aquatilibus: Aquatilium.
Tricesimosecundo reliqua ex aquatilibus. uentum.
Tricesimotertio metalla auri & argenti. Metalla.
Trecesimoquarto metalla eris & plumbi: & artifices erarii Proxime.
tricesimoquinto pictura colores q; pictores. Metallorum.
tricesimosexto marmora & lapides. Lapidum:
tricesimoseptimo gemme. ut nihil:

LIBRO Secundo cõtinetur de mũdo & celestibus & terrestribus & aëriis an finitus sit mundus & an unus. cap.i.
De forma eius cap.ii.
De motu eius cap.iii.
Cur mundus dicatur cap.iiii.
De quattuor elementis cap.v.
De septem planetis cap.vi.
De deo cap.vii.
De natura syderum errantiũm cap.viii
De natura lune cap.ix:
Defectus solis &: lune & de nocte cap.x.
de syderum magnitudine. cap.xi
que quis iuenerit i obseruatiõe celesti cap.xii.
De defectibus cap.xiii.
De lune motu cap.xiiii.
Errãtiũ motus & luminũ canonica cap.xv.
Que eadem alias altiora: alias inferiora ui deantur cap.xvi.
Catholica syderum errantium cap.xvii.
que ratio colores eorum mutet cap: xviii.
Solis motus: & inæqualitatis rõ cap.xix.
quare Ioui fulmina assignentur cap.xx.
Interualla syderum cap.xxi.
De syderum musica cap.xxii.
De mundi geometria cap.xxiii.
de repentinis syderibus. cap.xxiiii
de cometis & celestibus prodigiis natura: &

ſitu & generibus eorum cap. xxv.
Hipparchus de ſyderibus p exemplа hiſtorica:
faces : lampades : trabes : bolides : & chaſma
cæli cap. xxvi.
De cæli coloribus cap.xxvii.
De flamma cæli cap.xxviii
De coronis cæleſtibus cap. xxix.
De circulis repentinis cap. xxx.
Plures ſoles. cap. xxxi.
plures lunæ cap.xxxii.
Dierum lux nocte ca.xxxiii.
Clypei ardentes ca.xxxiiii
oſtentum cæli. cap.xxxv.
De diſcurſu ſtellarum ca.xxxvi.
De ſtellis caſtoribus ca. xxxvii
De aere. ca.xxxviii
De æſtatis tempeſtatibus ca.xxxix.
De caniculæ exortu cap.xl.
Vis temporum anniſtatuta cap.xli.
De incertis tempeſtatibus cap.xlii.
De hymbribus cap. xliii.
Quare lapides pluant cap.xliiii.
De tonitruis & fulguribus cap.xlv.
Qua ratione echo reddatur cap. xlvi.
De uentis cap. xlvii.
naturæ & obſeruationes uentorũ cap. xlviii
Ventorum genera cap. xlix.
De repentinis flatibus cap.l.
Alia prodigioſa genera tẽpeſtatũ cap.li.
Quibus in terris fulmina nõ cadat cap.lii.
Fulgurũ genera & miracula cap.liii
De oſeruabtionibus ca.liiii.
De fulminibus euocandis cap.lv.
Cathoclia fulgurum cap.lvi.
Quæ non feriantur fulmine cap.lvii.
De prodigioſis pluuiis acte:ſanguine:carne: fer
ro:lana.lateribus coctis cap. lviii.
De crepitu armorum & tubarum de cælo aú-
dito cap.lix.
De lapidibus e cælo cadẽtibus cap.lx.
De arcu cæleſti cap.lxi.
De gradie:niue:pruina:nebula:rore: cap.lxii.
De nubium imaginibus cap.lxiii.
De proprietatibus cæli in locis cap. lxiiii.
De natura terræ cap.lxv.
De forma terræ cap.lxvi.
De antipodibus an ſint cap.lxvii.
Quõ aqua ſit terræ innexa ca:.lxviii:
De nauigatiõe maris & fluminum cap:lxix.
Quæ portio terræ habitet cap:lxx.
Mediam eſſe mundi terram cap.lxxi.
Deſyderium in equalitate:& de eclipſi :& ubi &
quare. cap.lxxii.
Que ratio diumæ lucis in terris ca. lxxiii.
Gnomica de eadem re & horologio
primo. ca. lxxiiii.

Vbi & quando nullæ umbræ ca.lxxv.
Vbi bis anno umbræ:& ubi in con
trarium cap.lxxvi.
Vbi longiſſimus dies:& ubi breuiſ
ſimus ca. lxxvii.
Item de horologia ca. lxxviii
Quomodo dies obſeruentur cap. lxxix
Differentiæ gentium ratio cap. lxxx.
De motu terræ cap. lxxxi
De terræ hiatibus ca. lxxxii
Signa motus futuri ca. lxxxiii
Auxilia contra motus futuros ca.lxxxiiii
portenta terrarum ſemel uiſa ca.lxxxv.
Miracula terræmotus ca. lxxxvi.
Quibus locis maria receſſerint ca.lxxxvii
Ratio inſularum enaſcentium ca.lxxxviii
Que & quibus tpibus enate ſunt ca.lxxxix.
Quas terras iterruperint maria cap.xc.
Que inſule continenti adiuncte cap: xvci.
Que terrae in totũ mari pmutate cap. xcii.
Que terrae ipſe ſe ſorbuerunt cap.xciii.
que urbes hauſte ſint a mari cap.xciiii.
De piaculis cap.xcv.
De terris ſemper trementibus cap .xcvi.
de inſulis fluctuãtibus cap.xcvii.
quibus in terris nõ pluat:& aceruata terrarum
miracula & ceterorũ elementorũ cap. xcviii
qua ratione eſtus maris accedant & re
cedant cap: xcix.
Vbi eſtus extra rationem cap.c.
Miracula maris cap.ci.
q̃ poteſtas lune & terrẽa & marina cap. cii.
que ſolis:& quare ſalſum mare cap.ciii.
Item de natura lune cap.ciiii.
Vbi altiſſimum mare cap. cv.
Miracula aquarũ fontiũ & fluminũ cap. cvi.
Ignium & aquarum iuncta miracula:& de
maltha cap.cvii.
de napta cap :cviii.
de ſemper ardentibus locis cap.cix.
ignium per ſe miracula cap.cx.
Terre uniuerſe menſura:longitudo & la-
titudo cap.cxi.
harmonica mundi ratio cap.cxii.
Sũma res & hiſtorie & obſeruatiões.cccc.xviii.

Ex Auctoribus

M.Varrone:Sulpitio Gallo.Tiberio Ceſare im
peratore.Q .Tuberone.Tul.Tirone.L. piſone.
T.Liuio Cor.Nepote:Statio Seboſo:Gelio an
tipatro:Fabiano:antiate:Mutiano: cecina. qui
de hetruſca diſciplina ſcripſit.Tarquitio.L.aq
la:qui item:Sergio.

Externis.

platone:Hipparcho:timarcho.Soſigene peto-
ſiri:necepſo:pythagoricis:poſidonio.caſimar
dro:Epigene:Gnomonico Euclide Cerano

libro

Libro quarto cõtinentur situs: gentes maria oppida.portus.montes flumina mensure populi qui sunt aut fuerunt.

Epirus cap.i
aetholia cap ii.
locri cap.iii.
peloponensus cap.iiii
Achaia cap.v.
De archadia cap.vi.
Crecia & attica cap.vii.
thessalia cap.viii.
Magnesia cap.ix
Macedonia cap.x
thracia cap.xi
Insule inter eas terras inter quas creta euboea cyciades Sporades Meotis hellespontus ponti Meotidis Dacie sarmatie scythie cap.xii.
insule ponti cap.xiii.
Germanie cap.xiiii.
Insule in gallico oceano cap.xv
Britanie hibernia cap.xvi.
Gallia cap.vii.
lugdunensis gallia cap.xviii.
aquitania cap.xix
citerior hispania cap.xx
Iusitania cap.xxi.
Insule in oceano cap.xxii.
Vniuerse europe mensura cap.xxiii

summa oppida & gentes.summa flumina clara summa montium clara summa insule quæ intercidere oppida & gentes.summa res historie & obseruationes

Ex auctoribus.

M.Varrone catone censorio M. agrippa diuo augusto.Varrone attacino Corne.Nepote higino.L.uetere pomponio Mela.licinio mutiano fabritio Tusco.ateio capitone ateio philologo.

Externis

polybio hecateo.hellanico damasthe eudoxo.dicearcho Timosthene ephoro cratere grammatico.serapione antiochense callimacho artemidoro.apollodoro agathocle eumacho siculo musico alexandro polyhistore Thucydide dosiade anaximandro philistide Malote dionysio anstid callidemo Menechmo aedosthene anticlide heraclide philemõe Xenagora astymonio staphyllo anstocrito Metrodoro eleobulo posidonio.

Libro Quinto continentur gentes maria oppida portus montes flumina mensure populi q̃ sunt aut fuerũt philosopho:Eudoxo:Democrito.Critodemo Trasillo:Serapione:Dicearcho Archimede:onsicrito:Eratosthene:Pythea:Herodoto:Anstotele:Ctesia:Arthemidoro:Ephesio:fidoro:Caraceno Theopompo:

Libro Tertio continentur situs gentes maria oppida:portus montes flumina mensure populi qui sunt aut fuerunt:

De europa cap.i.
Bethvcæ longitudo & latitudo cap.ii.
Hispania citerior cap.iii.
Narbonensis prouincia cap.iiii.
italia tyberis roma campania cap.v.
Corsica cap.vi.
Sardinia cap.vii.
Sicilia cap.viii.
De lipara cap.ix
De locris italiæ frontæ cap.x:
Secundus europæ sinus cap:xi.
Regio italie quarta cap.xii.
Quinta regio cap.xiii.
Sexta regio cap.xiiii.
Octaua regio cap.xv:
De pado flumine cap.xvi.
De italia transpadania regio nona cap.xvii
Venetia decima regio cap.xviii.
De istria cap.xix.
De alpibus & gentibus alpinis cap.xx:
illiricum cap.xxi.
Liburnia cap.xxii.
Macedonia cap.xxiii.
Norici cap.xxiiii
Pannonia cap.xxv.
Dalmatia cap.xxvi
Mesia cap.xxvii

Insularum ionii & Adriatici summa.Oppida gentes.xxvi. Summa flumina clara.summi montes præclari Summæ insulæ.summa ea quæ intercidere oppida & gẽtes.summa res & hystoriæ & obseruationes.ccc.xxvi.

Ex auctoribus

Turanio Graccula:Corn. Nepote.T. Liuio: Catone Censorio.M. agrippa.M. Varrone.Dino Augusto:Varrone Attacino: Antiate.higino.L. Vetere Pomponio Mela. Curione patre.Gælio Aruntio seboso Licinio Mutiano Fabricio Tusco.L.Ateio Capitone Verrio flacco.L.pisone C.Eliano.Valeriano

Externis.

Artemidoro alexandro Polyhistore Thucydide Theophrasto Isidoro Theopõpo.Metrodoro Scepsio Callicrate.Xenophõte lampsaceno Diodoro Siracusano Nymphoro Caliphane Timagene

De maritania cap.i.
Tingitana prouincia cap.ii
Numidia cap.iii.
Africa cap.iiii.
Cyrene cap.y.
Libya mareotis cap:yi.
Insulæ circa africam & aduersarum africæ cap.yii.
Aethiopes cap.yiii.
De asia cap.ix.
alexandria cap.x.
Arabia cap.xi.
Syria palæstina phœnicis cap.xii.
idumea:syria:palæstina:samaria:ascalum: azotus:cæsarea cap.xiii.
iudæa:galilea: hierico:emmaus: lydda:roppe cap.xiiii.
Iordáis cap.xy.
aspaltides. cap.xyi.
Gens hessenorum cap.xyii.
Decapolis cap.xyiii.
Tyrus & sydon cap.xix.
Mons libanus cap.xx.
Syria antiochia cap.xxi.
Cassius mons cap.xxii.
Cœlo syria cap.xxiii.
Euphrates cap.xxiiii
Palmira cap.xxy.
Hierapolis cap.xxyi.
Cilicia:& adiunctæ gentes: pamphilia: isauria: homanadum:pisidia:lycaonia: taurus mons
lycia cap.xxyii.
Indus fluuius cap.xxyiii
Laodicea apamea ionia cap.xxix.
Ephesus æolis troas pergamus cap.xxx:
Insulæ ante asiam:pamphilum mare:rhodus.samus chius cap.xxxi.
Hellespontus:misia:phrygia:galacia:nicea: bithynia:bosporus. cap.xxxii.
Súma oppida & gẽtes: summa flumina clara: súma mótiũ clara:summa insulæ.cxyiii.súma quæ intercidere oppida:res historiæ & obseruationes

Ex auctoribus.

Agrippa:Suetonio:paulino: Varrone attacino:Cor.Nepote:Higino.L.Vetere.Mela: Domitio cotbulone:Licinio:Mutiano.claudio cæsare:arũtio:liuio filio: Seboso in actis triumphorum.

extemis

iuba rege:Hecateo:hellanico damaste: Dicearcho:Biotie:Timosthene Philenide: Xenagora: astymõio.staphylo:Diõysio:aristotele:aristocrito:ephoro:eratosthene:hipparcho: panætio: serapione:antiocheno:Callimacho.agatocle: polybio:Timeo. Machania. herodoto: Myrsilio. alexandro polyhistore.Metrodoro.Posidonio qui periplum:aut perigesim.sotade: periandro: arctare ricionio.eudoxo:antigene:callicrate:Xenophonte lampsaceno: Diodoro syracusano: hannone:himilcone:Nymphodoro:callipho.ne:artemidoro:magasthene:isidoro:cleobulo: aristocreonte.

Libro sexto continentur situs: gentes: maria:oppida portus:flumina:mensuræ:populi qui sunt aut fuerunt.
ponti mariandinorum. cap.i
Gens paphlagonũ & cappadocũ cap.ii.
cappadocia cap.iii.
themiscyræ regionis gentes cap.iiii.
Regio colchica:achæi:& cæteri eodem tractu cap.y.
Bosporus cimericus:mæotis cap.yi.
Gentes circa meotim cap.yii
armeniæ duæ cap.yiii.
armenia maior cap.ix.
albania hiberia cap.x.
portæ caucasiæ cap.xi.
insulæ in ponto cap.xii.
Gentes in scythico oceano cap.xiii.
media:caspiæ portæ:caucasiæ cap.xiiii.
Gentes circa hyrcanum mare cap.xy.
item gentes cap.xyi.
scytharum gentes cap.xyii.
fluuius ganges cap.xyiii.
Ganges indiæ cap.xix.
indus fluuius cap.xx.
arii & iuncte gentes cap.xxi.
taprobane insula cap.xxii.
capissenæ daritis carmania cap.xxiii.
sinus persicus & arabicus cap.xxiiii.
cascandrus isula pthoę regna cap:xxy.
media:mesopotamia.babylon:seleucia cap.xxyi.
flumen tigris cap.xxyii
arabia:nomades:nabatei.omani: tilos: & ogyris insule ca.xxyiii.
sinus maris rubri trogodytici & ethiopici cap.xxix.
multiformes & mire hominum effigies cap.yxx.
insule ethiopici maris cap.xxxi.
de fortunatis insulis cap.xxxii
terre per mensuras computate digestio ca.xxxiii.
Digestio terrarum in paralellos & umbras pares ca.xxxiiii
summa oppida.c.lxxxxy.súma gẽtes d.lxyi.
summa fluminum clara.c.lxxxx. summa montes clari.xxxyiii. summa insule .c.yiii. summa quæ intercidere oppida aut gentes.lxxxxy. Súma

ma res & hiſtoriæ & obſeruationes duo mi lia.cc.xiiii.

Ex auctoribus.

M.Agrippa:Varrone a:tacino . Come.Nepote:Igino.L. Vetere.Mela Pomponio.domitio Corbulone:Licinio:Mutiano . Glaudio Cæſare:aruntio:Seboſo:Fabricio Tuſco.T.Liuio.Seneca.Nigidio.

Externis.

Iuba rege : Hecateo : Hellanico damaſte . Eudoxo. dicearcho : Betonio . Timoſthene : patrocle.demodemante .Clitarcho . Eratoſthene alexándro magno: Ephodoro : Hipparcho . panætio : callimacho : attemidoro : apollodoro agathocle.polybio: eumacho Siculo . alexandro polyhiſtore :Oneſicrito: Nearcho: Megaſthene:Betone: & diogneto.ariſtocreonte:Bione.dialdone:Simonide minore:Baſile: Xenophonte Lampſaceno.

1 Ibro ſeptimo continentur gentium mirabiles figuræ

Gentium mirabiles figuræ	cap:i:
de ſcythis & aliaꝝ diuerſitate gẽtiũ	cap.ii.
de prodigioſis partibus	cap.iii.
de mutatione ſexus & geminis partubus	cap.iiii.
de hoïe generando & pariendi tempora per illuſtria exẽpla mẽſibus.vii.ad.xi.	cap.v.
de conceptibus & ſigna ſexus in grauid s pertinentia ante partum	cap.vi.
de cõceptu hominũ & generatione	cap.vii.
de agrippis	cap.viii.
Mõſtruoſi ptus excifi utero	cap.ix.
Qui ſint uopiſci	cap.x.
Exépla numeroſæ ſobolis	cap.xi.
Exẽpla ſimilitudinum	cap.xii.
Quæ ſit generandi ratio	cap.xiii.
Item de eodẽ multiplicius	cap.xiiii.
de menſtruis mulierum	cap.xv.
item de ratione partuum	cap.xvi:
inſignia corporum	cad. avii.
Exẽpla uariarum figurarum	cap.xviii.
diuerſorum morum exempla	cap. xix.
de fortitudine & uelocitate	cap.xx.
de uiſu	cap.xxi.
de auditu	cap.xxii.
exempla patientiæ	cap. xxiii.
Memoriæ exempla	cap.xxiiii.
Laus.c.iulii cæſaris	cap.xxv.
Laus pompei magni	cap. xxvi.
Laus catonis primi	cap.xxvii.
item de fortitudine	ca. xxviii.
diuerſæ laudes plurimorum	ca.xxix.
De platone:Ennio:Virgilio.M. Varrone: & M.Cicerone	cap. xxx.
De morum honeſtate	cap.xxxi.
de auctoritate	cap.xxxii.
de diuinitate	cap.xxxiii
de nafica	ca. xxxiiii
de pudicitia	ca.xxxv.
de pietate	cap.xxxvi
de artium plurimarum excellentia:aſtrologia:gramatica geometria	ca.xxxvii.
tem mira opera artificis	ca.xxxviii
de ſeruitiis	ca. xxxix.
de præſtantia gẽtium	cap.xl.
de fœlicitate fœminæ	cap.xli.
Varia exempla fortunæ	cap. xlii.
de bis proſcriptis.L.Sylla.Q .Metello	cap. xliii.
de altero Metello	cap.xliiii.
de diuo auguſto	cap.xlv.
Quos beatiſſimos dii iudicauerũt	cap. xlvi.
Quem úiuentẽ ut deum coli iuſſerunt	cap. xlvii.
de ſpatiis uitæ longiſſimis	cap.xlviii.
de uarietate naſcendi	cap.xlix.
In morbis uaria exempla	cap.l .
de ſignis mortis	cap.li.
de his qui elati reuixerunt	cap.lii:
de mortibus repentinis	cap.liii.
de ſepultura	cap.liiii.
de anima:uel de manibus:uel de reſurrectione uerba gentilium inania.	cap.lv.
Quæ quis inuenerit in uita	cap.lvi.
in quo primus gẽtiũ conſenſus	cap:lvii.
de litteris antiquis	cap.lviii.
Quando primum tonſo.	
res romæ	cap. lix:
Quando primum horologia	cap:lx.

Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes d.cc.xlvii.

Ex auctoribus.

Verrio flacco.Cn.Gellio:Licinio:Mutiano:Mutio:Maſurio,agrippino:claudio cæſare.M. cicerone:aſinio pollione : Meſſala : Ruffo Nepote cornelio:Virgilio.L.cordio : Meliſſo : Seboſo: Cor.celſo.Maximo Valerio.Trogo: Nigidio figulo:pomponio attico:pediano aſconio : Sabino:catone cenſorio:fabio ueſtale

externis

Herodoto.ariſtea:Betone.Sigono: cratete :agatharcide:calliphane : ariſtotele . Nymphodoro apollonide:philarcho:Damone : Megaſthene: cteſia:Taurone:eudoxo:oneſicrito:clitarcho duride:artemidoro:Hippocrate Medico : aſclepiade medico:Heſiodo anacr eonte : theopompo: hellanico pamaſce

no: Ephodoro: Epigene: Bekoso: petosiri. Neocepso: alexandro polyhistore: Xenophonte: Callimacho: Democrito: Dialio. polyhistore hystoricho. Stratone: qui contra ephori theoremata scripsit. Heraclide pontico: Asclepiade. qui tragodumena philosopho: Stephano: Egesia: Archimacho: Thucydide: Mnestygitione. Xenagora: Metrodoro: Scepsio: Anticlide: Critodemo

1 Ibro Octauo continentur animaliũ terrestrium naturæ peditantum.

De animalibus terrestribus elephantorum commendatio. & de sensu eorum. cap. i.
Quando primum iuncti cap. ii.
De docilitate eorum cap. iii.
De clementia eorũ. & q̃ pericula sua intelligãt & de tygridis truculentia cap. iiii.
de intellectu & memoria eorum cap. v.
Quando primum in italia cap. vi.
Pugnæ eorum cap. vii.
Quomodo capiantur cap. viii.
Quomodo domantur cap. ix.
De partu eorum & reliqua natura cap. x.
Vbi nascantur & de discordia eorum & draconum cap. xi.
De solertia animalium cap. xii.
De draconibus cap. xiii.
De serpentibus maximis & bois cap. xiiii.
De scythicis animalibus & septẽtrionalibus cap. xv.
De leonibus cap. xvi.
De panthetis cap. xvii.
De tigridis natura & camelis & camelopardali & quando primum uisa romæ cap. xviii.
De chao & cepho cap. xix.
De rhinocerote cap. xx.
De lyncibus & spingibus & cocrutis cercopithecis: indicis bubus: leucrocutis: eale: tauris æthiopiæ: mãticora monocerote: cateblepa: basilisco cap. xxi.
De lupis cap. xxii.
De serpentibus cap. xxiii.
De icneumone cap. xxiiii.
De crocodilo & hippopotamo cap. xxv.
Quis primus romæ hippoptamum & crocodilos ostendit. & medicinæ ab animalibus repertæ cap. xxvi.
Quæ animalia quas hærbas ostenderunt cerui lacerti: hirundines. testudines. must ela. ciconia aper: anguis. draco panthera. elephas. ursi: cerui. palumbes. columbæ. grues. cornus. cap. xxvii.
Prognostica animalium ca. xxviii.
Ciuitates & gentes minutis animalibus deletæ cap. xxix.
De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris cap. xxx.
De ranis & uitulis marinis & stellionibus cap. xxxi.
De ceruis cap. xxxii.
De trogelapho & cameleonte & reliquis colorem mutantibus ca. xxxiii.
De tarando & lycaone & thoe ca. xxxiiii.
De hystrice cap. xxxv.
De uisis & fœtibus eorum ca. xxxvi.
De muribus põticis & alpinis & hernaciis ca. xxxvii.
De leontophono. lynce. melibus. & sciuris ca. xxxviii.
De uipera cocleis & lacertis ca. xxxix.
De canibus cap. xl.
Ad canis radibi morsum cap. xli.
De natura equorum cap. xlii.
De asinis & mulis cap. xliii.
De bubus cap. xliiii.
De api boue cap. xlv.
de natura pecoꝝ & pecudum cap. xlvi.
de generibus lanaꝝ & uestium cap. xlvii.
de musimono cap. xlviii
de capris & generatione earum cap. xlix.
de suibus & natura earum cap. l.
de uiuariis bestiarium cap. li.
de semiferis animalibus cap. lii.
de simiis cap. liii.
de leporibus cap. liiii.
de dammis cap. lv.
de muribus & gliribus cap. lvi.
Quæ animalia qbus locis nõ sint. cap. lvii.
Quæ aduenis noceant cap. lviii.
Sũares & historiæ & obseruatiões. dcc. lxxxviii.

Ex auctoribus.

Mutiano. procilio. Verrio Flacco. L: Pisone: Cor. Valeriano. Catone censorio fenestella. Trogo. Actio. Columella: Virgilio. Varrone L. Metello: Scipione. Cor. Celso. Nigidio Trebio nigro. põponio Mela. Manilio. Sura.

Externis.

Iuba rege. polybio. Onesicrito. Isidoro. Antipatro. Aristotele. demetrio phytico. democrito Theophrasto. Euante. Apocha qui olympionica. Hierone rege. Attalo rege. Philometere rege. Ctesia. duride. Philisto. aschita. Philarcho amphiloco ateneo. anaxipoli Thasio. apollodoro lemnio. aristophane milesio. antigono cymæo. agathocle chio. apollonio pergameno. aristandro ateneo. Bacchio millesio. Bione solense. Cherea ateneo. diodoro parienneo. dio colophonio: Epigene Rhodio. euagone Thasio. euphronio. atheneo. Hegesia. Maroneo Menandro

Menandro priennio: Heracleote: Menecrate poeta: Androcione qui de agricultura scripsit: Escrione qui item: Dionysio qui magonẽ transtulit: Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit: Archelao rege: Nicandro.

I Ibro Nono continentur animalium aquaticorum hystoriæ & naturæ.

de aquatilium natura cap. i.
Quare maxima in mari animalia cap. ii.
de indicis maris beluis cap. iii.
Quæ in oceano quoq; maxima. cap. iiii.
de tritonum nereidum & elephantorum marinorum figuris cap. v.
de balenis & orcis cap. vi.
An spirent pisces: an dormiant cap. vii.
de delphinis & eoꝝ natura mirabili cap. viii.
de torsionibus cap. ix.
de testudinibus quomodo capiantur cap. x.
Quis primus testudines secare instituerit cap. xi.
Tegmenta aquatilium cap. xii.
de uitulo marino cap. xiii.
de piscibus pilo carentibus: & quomodo pariant: & quot eorum genera cap. xiiii.
de nominibus & naturis multoꝝ piscium cap. xv.
de auguriis & diuersitate piscium cap. xvi.
de mugili & aliis piscibus: & qꝑ non idem ubiq; placeant cap. xvii.
de mulo: & coracino: salpa: salmone cap. xviii.
de excoceto: muribus: polypis: & murenis cap. xix
digestio piscium in figuras corporum cap. xx.
de anguillis cap. xxi.
de captora earum in lacu benaco cap. xxii.
de murenæ natura cap. xxiii.
de planis piscibus cap. xxiiii.
de echino pisce: eiusque natura mirabili cap. xxv.
de uarietate naturæ piscium. cap. xxvi.
de miluo pisce & dracone marino cap. xxvii.
de piscibus sanguine carentibus cap. xxviiii.
de soligine & sepiis: polypis: & nauplis cap. xxix.
de onigena: locustis & cancris: cocleis & conchis cap. xxx.
de cancris cap. xxxi.
de cocleis cap. xxxii.
de pectinibus cap. xxxiii.
de diultiis marinis cap. xxxiiii.
Quomodo nascantur & ubi: & quomodo inueniuntur margaritæ cap. xxxv.
de natura purpuræ & muricis cap. xxxvi.
Quot sunt genera cap. xxxvii.
Quomodo capientur cap. xxxviii.
Romæ quando usus purpuræ cap. xxxix.
de precio earum cap. xl.
de tingendo amethistino & cocco bissyno cap. xli.
de pinna & pinnotere: & aquatilium sensu cap. xlii.
de scolopendris: uulpibus & clauis cap. xliii.
de ariete pisce cap. xliiii.
de his quæ tertiam naturam habent non animalium neq; fruticum: & de urticis: & spongiis cap. xlv.
de caniculis marinis cap. xlvi.
de animantibus quæ silicea testa: & quæ sine uillo includuntur: & reliquis sordidis animalibus cap. xlvii.
de uenenatis marinis cap. xlviii.
de morbis piscium cap. xlix.
de generatione eorum mira cap. l.
Item de generatione: & qui pisces oua pariant cap. li.
de uuluis piscium cap. lii.
de longissima uita piscium cap. liii.
de uiuariis ostreorum: & quis primus inuenerit cap. liiii.
Quis primus murenarum uiuaria fecerit cap. lv.
de coclearum uiuariis & quis primus instituit cap. lvi.
de piscibus terrenis cap. lvii.
de muribus nili cap. lviii.
de anthia pisce: & quomodo capiatur cap. lix.
de stellis marinis cap. lx.
de dactylis eorumq; miraculis cap. lxi.
de inimicitiis & amicitiis inter se aquatilium cap. lxii.
Summa res & historiæ & obseruationes. dc. l.

Ex auctoribus

Turranio: Graccula: Trogo: Mœcenate: Albino flauio: Corn. Nepote: Valerio mimmographo: Fabiano: Fenestella: Mutiano: Helio: Stilone: Statio sebosо: Melisso: Seneca: Cicerone: Macro: Aemilio: Messalla Coruino: Trebonio: Nigro: Nigidio.

Extremis

Aristotele: Archelao rege: Callimacho: democrito: Theophrasto: Trasillo: aegesidemo Cydonio: alexandro polyhistore.

I Ibro decimo continentur naturæ & historiæ animalium uolatilium.

de natura auium cap. i.
de phœnice cap. ii.
de aquilis cap. iii.

Quando legionum signa esse cœperint Cap.iiii.
Mirum de aquila Cap.v.
De uulturibus Cap.vi.
De sanquale Cap.vii.
De accipitribus cap.viii.
De cocyce quæ a suo genere interimitur cap.ix.
De miluis cap.x.
Digestio auium per genera. cap.xi.
De inauspicatis auibus:cornice:coruis:bubone cap.xii.
De incendiaria cap.xiii.
De cliuina cap.xiiii.
De auibus incognitis cap.xv.
De auibus nocturnis cap.xvi.
De noctuis cap.xvii.
De pico martio cap.xviii.
De uncos ungues habentibus & digytos cap.xix.
De pauonibus:& quis eos primos comederit cap.xx.
De gallis:& quomodo castrentur:& gallinaceo locuto cap.xxi.
De anseribus:& quis primus secur anserinum comederit:& de adipe anserino comageno cap.xxii.
De gruibus:ciconiis:olotibus:& peregrinis auibus:& coturnicibus:de glote cap.xxiii.
De hirundinibus:merulis:turdis:& sturnis: turturibus:& palumbis cap.xxiiii.
Quæ auium perennes:quæ semestres:quæ trimestres cap.xxv.
De auibus mira cap.xxvi.
De auibus seleucidibus cap.xxii.
De ibi cap.xxviii.
Quæ aues in quibus locis non sunt:& quæ mutant colorem & uocem:& de luscinijs cap.xxix.
De merulis cap.xxx.
Tempus auium genituræ cap.xxxi.
De halcyonibus:& de diebus earum nauigabilibus:& gauie:& reliquo aquaticarum genere cap.xxxii.
de diuersitate nidificantium auium agathilis:cinamulgis & perdicibus cap.xxxiii.
de columbis cap.xxxiiii.
de palumbis & differentia palumbarum cap.xxxv.
de passeribus cap.xxxvi.
de tinnungulo cap.xxxvii.
de uolatu & incessu auium cap.xxxviii.
de apodibus cap.xxxix.
de caprimulgis & plateis cap.xl.
de ingenijs auium cap.xli.
de carduele & psytaco:& auibus quæ loquuntur cap.xlii.
de coruorum intelligentia cap.xliii.
de diomedeis auibus cap.xliiii.
Quæ animalia nihil discant cap.xlv.
de potu auium cap.xlvi.
de emetopodi:onocrotali:& de peregrinis auibus cap.xlvii.
de multarum auium nominibus & natura cap.xlviii.
de nouis auibus & fabulosis cap.xlix.
Quis gallinas farcire instituerit:de auiarijs:& quis ea primus instituerit cap.l.
de æsopi patina cap.li.
de generatione auium:& præter aues quæ quadrupedes oua pariant cap.lii.
de tempore & generatione incubatus auium & coitu cap.liii.
de uitijs & remedijs incubantium cap.liiii.
de auguriis ouorum cap.lv.
Quæ gallinæ optimæ cap.lvi.
de morbis earum & remedijs cap.lvii.
de conceptu & numero fœtus auium cap.lviii.
de pauone & anseribus cap.lix.
de ardeolis & quomodo seruentur optime oua cap.lx.
Quæ uolucrum sola animal pariat:& lacte nutriat cap.lxi.
de conceptu uiperæ & partu:& quæ terrestrium oua pariant cap.lxii.
de generatione terrestrium cap.lxiii.
de uaria generatione auium cap.lxiiii.
de murium fœtu cap.lxv.
de spina hominis anguem nasci cap.lxvi.
de salamandra cap.lxvii.
de his quæ nascuntur ex non genitis:& quæ nec nihil gignunt cap.lxviii.
de sensibus animalium cap.lxix.
Auditũ & olfactum esse piscibus cap.lxx.
Tactum cõem esse omnibus cap.lxxi.
Quæ uenenis uiuant:& quæ terra cap.lxxii.
de cibo & potu quorundam cap.lxxiii.
Quæ inter se dissideant:& quæ inter se conueniant cap.lxxiiii.
de somno animalium cap.lxxv.
Summa res & historiæ & obseruationes. dcc.xxiiii.

Ex auctoribus.

Manilio:Cornelio:Valeriano:Actio:Vmbricio meliore:Massurio: Sabino:Antistio: Labeone Trogo:Cremutio.M. Varrone:Macro: Aemilio:Emissio:Mutiano Nepote Fabião pictore T.Lucretio:Cor.Celso:Oratio Delusore:Higino:Sarsenis:Nigidio:Manilio:Sura.

Externis.

Homero:Phœmonoe: Philemone:Boeto:qui ornytogonia:Hyla qui de auguriis: Aristotele Theophrasto:Callimacho.Eschilo:Hierone

Hierone rege:Philometere tege: Archita: Amphiloſcho atenienſe:Anaxipoli thaſio: Apollodoro lemnio:Ariſtophane mileſſio:Antigono cymæo:Atagocle chio.Apollonio pergameno Ariſtrando atheneo:Bachio milleſio:Bione Soleuſe:Cherea athenienſe:Diodoro priénio: Dione colophonio:Democrito:Diophane nicéſe:Epigene rhodio:Euagora thaſio:Euphronio atheneo:Iuba androtione qui de agricultura aeſchrione qui item: Dionyſio qui imagonem tranſtulit:Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit: Nicandro: oneſcrito: Philarcho Heſiodo.

Ibro Vndecimoi continentur hiſtoriæ & naturæ paruorum animalium & reptiliium.
De inſenctorum genere cap. i.
De ſubtilitate naturæ in his cap. ii.
Vtrum ſpirent an habeant ſanguinem cap.iii.
De corpore eorum cap.iiii.
De apibus cap.v.
Qui ordo naturæ in eis cap:vi.
de uocabulis operis cap.vii.
Ex quibus floribus opera fiant cap.viii.
de amatoribus earum cap.ix.
Ratio operis cap. x.
de fucis cap.xi.
Quæ natura mellis cap.xii
Quæ optima mella cap.xiii.
Quæ genera mellis in ſingulis cap.xiiii.
Quo modo probentur mella cap.xv.
De tertio genere mellis & quomodo apes probentur cap.xvi
quæ regiminis ratio cap.xvii.
De genere apum & que inimica capibus cap.xviii.
de morbis apum cap.xix.
De continendis apibus & quomodo reparentur cap.xx.
de ueſpis & crabronibus cap.xxi.
De bombicibus & bombyli & necydalo: & quis primus bombicinam ueſtem inuenerit cap.xxii.
De bombice coa cap.xxiii.
De araneis & generatione earũ cap. xxiiii.
De ſcorpionibus cap.xxv.
De ſtellionibus cap.xxvi.
De cicadis cap.xxvii.
De pẽnis inſectorum & ſcarabeis & reliqs ſcarabeorum generibus cap.xxviii.
de locuſtis cap. xxix.
De formicis noſtratibus cap.xxx.
De indicis cap. xxxi.
De diuerſitate inſectorum cap.xxxii.
De animalibus in ligno & ex ligno naſcentibus cap.xxxiii.
De aiali cui cibi exitus nõ eſt cap.xxxiiii.
de tineis & culicibus & de diuerſitate earum capi.xxxv.
de pyrali ſiue pyrauſta cap.xxxvi.
Hiſtoriæ nature animalium per ſingula membra cap xxxvii.
de ſanguine & quorum celerrime ſiccetur: & quorum non coeat: quorum grauiſſimus uel tenuiſſimus: quorum nullus cap.xxxviii.
An in ſanguine prĩcipatus & tergore:& pilis mammis& ueſtitu cap. xxxix:
Notabilia aialia quæ mãmis cap.xl.
de lacte:& unde caſeus non fiat cap.xli.
de diuerſitate caſeorum cap.xlii.
differentia membrorum hominis & cæteris animalibus cap.xlii.
de ſimiarum multitudine cap.xliiii.
de unguibus cap.xlv.
de ungulis cap.xlvi.
de pedibus auium & unguibus cap.xlvii.
de pedibus inſectorum a duobus ad centum cad: xlviii.
de pomilionibus & genitalibus cap.xlix
de caudis cap.l.
de uocibus cap.li.
de agnaſcentibus membris & dicta ariſtotelis de uita hominis cap.lii.
de anima & de habitu animalim & quæ guſtata interimãt:& de uictu hominis & quibus de cauſis non coquatur cap.liii.
de corpulentia agenda uel minuenda: & que guſtu famen ac ſitim ſedent cap.liiii:
Summa res & hiſtorie & obſeruationes.ii.
.m.cc.lxx.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Higino: Scropha: Sarſena: Celſo Com.Aemilio Macro: Virgilio: Columella Iulio Aquila qui de hetruſca diſciplina ſcripſit Tarquitio qui item: Vmbritio qui item: Catone Cenſorio: domitio caluino: Trogo: Meliſſo:Fauonio: Fabiano Mutiano: Nigridio Manilio:opido.

Externis.

Ariſtotele: democrito: Neoptolemo.qui mel liturgia: Ariſtomacho qui item. Philiſto qui item:Nicandro: Menecrate dionyſio qui magonem ttanſtulit: Enpedocle Callimacho. Attalo rege: Apollodoro qui de beſtiis uene-

natis: Hippocrate: Eriphilo. Eraſyſtrato: Aſclepio: Themiſone Poſidonio ſtoico: Menandro priénenſe: Heraclide: Euphronio atheneo Theophraſto: Heſiodo: philometere rege.

Libro Duodecimo continetur de arboribus

De arborum honore & quádo platanus primú in italia & de natura eaꝝ. cap. i.
De chameplatano & quis totonderit uiridaria. cap. ii.
De peregrinis arboribus & malo assyrio cap. iii.
de indiæ arboribus uel quando romé hebenus primum cap. iiii.
de ſpina & ficu indicis cap. y
De arbore pala & arboribus indicis ſine nominibus & laniferis cap. yi.
De piperis arboribus & gariophylo & aliis pluribus cap. yii.
de machir & arboribus gentis amanæ cap. yiii.
De bdelio & arboribus perſici maris cap. ix
de arboribus perſice inſule et lanigeris arboribus cap. x
de goſſampino et arboribus ex quibus uestes fiunt et quibus modis conſtent arborum fructus cap. xi
de coſtó et nardo et differentiis nardi cap. xii.
de aſſaro amomo et amomi: et de cardamomo cap. xiii.
de thure et arboribus thuris cap. xiiii.
de natura thuris et generibus cap. xy.
De myrrha et arboribus myrrhæ cap. xyi
de generibus myrre et natura et pretio eius cap. xyii.
de maſtice ladano et bruta enhemo et ſtrobo et ſtyrace cap. xyiii.
de fœlicitate arabiæ cap. xix.
de cinnamomo et xylocinamomo et caſia cap. xx.
de iſocinnamomo et cancamo acta ro cap. xxi.
de ſerichato et gabalio: de myrobalano cap. xxii.
de phœnicobalano et calamo odorato cap. xxiii.
De ammoniaco et ſpagno cap. xxiii.
de cypero et ſpalatro cap. xxy.
de balſamo et opobalſamo et xylobalſamo: et ſtyrace et galbana cap. xxyi.
De panace et ſodylio et malobathro capi. xxyii.
De eleomphacio cap. xxyiii
de iryo et eonanthe: et de elate arbore et cinnamo et comaco cap. xxix.
Summa res et hiſtoriæ et obſeruationes. ccc. lxxyiii.

Ex auctoribus.

M. Varrone Mutiano. Virgilio: Fabiano. Seboſo: pomponio Mela: Flauio proculo: Trogo. Higino: Claudio Cæſare: Com. Nepote Sex. Nigro qui græce de medicina ſcripſit: Caſſio Hemina. L. piſone: Tuditano: Antiate.

Externis

Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſigono: Clitarcho. Anaximene: duride: Nearcho Oneſicrito: pollicrito: olimpiadoro: diogneto: Nigibulo: Articlide. Carete Cydonio: Mnæchmo: dorotheo: Xenia atheneo Lyco: Anteo: Epidodo: Cherea democle: Ptolemeo Lago: Marſia Macedone Zoilo Item demoneto: Amphilocho: Ariſtomacho. Alexandro polyhiſtore: Iuba: Apollodoro qui de odoribus ſcripſit: Heraclide medico: Archidemo: Item dionyſio: Item democle. Item Euphrone: Item opſenide: Item diagora. Item: iolla: Item Heraclide tarentino. Zenocrate epheſio.

Libro Tertiodecimo cõtinetur de unguentis et arboribus maritimis.

de unguentis et qúo primum ſunt cognitabis et de compoſitione: cap. i.
Quod unguentum regale nocetur. et quæ diapaſmata et qualiter ſeruetur. cap. ii.
Quanta in unguentis luxuria: et quando primum romanis in uſu cap. iii.
de palmis et uatura eaꝝ generib9 cap. iiii.
de ſyriæ arboribus cap. y.
de terebintho cap. yi.
de ficu ægyptia et cyptia cap. yii.
de ceraunia et ſiliqua cap. viii.
de perſico ægypti et ſpina ægyptia cap. ix
de pruno et arboribus circa membrum cap. x.
de gummi generibus et papyro cap. xi.
de generibus chartarum: et quomodo chartæ fiant: et de chartarum probatione et uitiis et glutino earum cap. xii.
de libris Nummæ cap. yiii.
de arboribus æthiopiæ cap. xiiii.
de athlantis arboribus et citreis: et quæ in his laudentur et quæ uituperẽtur cap. xy.
de arbore trogete cap. xyii.
de arbore lotho cap. xyiii.

Descapo ipso & radice lothi cap.xviii.
De paliuro & punico malo:& de flore punici mali cap.xix.
De asiæ & græcie fructibus cap.xx.
de timelea siue camelea & tragacantha & de trago siue scorpione & myrice & bria & galla cap.xxi
De enonymo & andrachna congrygia & thapsia cap.xxii.
De cappari siue cynosbato aut epheostraphyle:& de saripha cap.xxiii.
De spina babylonis regia:& de cytiso cap. xxiiii.
De fructibns et arboribus nostri maris atq; rubri & indici cap.xxv.
Summa res & historiæ & obseruationes. ccccl xviii.

Ex auctoribus.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio:Fabiano:Seboso. pomponio Mella:Fabio.Higino:Trogo Proculo:Claudio Cæsare: Cor. Nepote: Sex. Nigro: qui græce de medicina scripsit: Cassio hemnia.L.pisone:Tuditano: Antiate.

Externis.

Theophrasto: Herodoto: Callisthene Isodoro: Cilitarcho: Anaximene Duride: Nearchoonescrito: olympiodoro Diogneto: Cleobolo Anticlide Clate Mitileno: Menæchmodoro Thebano:Dorotheo athenienſe Lyco.Anteo: Epipodo Dione Adimanto: Ptolomæo Lago Marsia Macedonia:Zoilo item democri to amphilocho alexandro polyhistore aristo macho:Iuba rege apollodoro qui de odoribus scripsit. Heraclide medico Botryæ medico archidemo: Item Dionysio Item Democlide: Item Euphrone. Item Mneside item Diagora item iolia:item Heraclide Tarentino. Xenocrate ephesi o.

Ilibro quartodecimo continetur de uitibus & uineis

De arboribus frutiferis cap:i.
de uitium natura & quibus modis ferant cap.ii.
De generibus auium cap.iiii.
Item de uitium generibus cap.iiii.
Insignia culture uinearum cap.v.
De natura uini cap.vi.
Vina generosa cap.vii.
Vina transmarina cap.viii.
De uino quod uocatur bion genera septem cap.ix
De dulcium generibus. xiiii. cap.x.
Dedeuteriis & secundariis: uini genera tria cap.xi.
Quæ nuper in italia generosa uina esse cœperint cap.xii.
De uini obseruatione Romulo rege posita cap.xiii.
Qui uini usus antiquis & deuinis antiquorum cap.xiiii.
De apothecis & de uino opinão cap.xv.
de liberalitate cæsaris in uino: & quádo primũ genera uini fictitii cap.xvi
De uinis fictitiis cap.xvii.
de hydromelle & oxymelle cap.xviii:
Prodigiosa genera uini cap.xix
Quibus uinis adsacra uti fas nõ sit & quibus generibus musta condiantur cap.xx.
De picis generibus & resinis& mustis condiendis & de aceto & fece cap:xxi:
Decellis uinariis cap.xxii.
de uitanda ebrietate cap.xxiii.
Summa res & historiæ & obseruationes.d:x.

Ex auctoribus

Cor.Valeriano: Virgilio: Celso catone Censorio sarsenis patre & filio Scropha.M. Varrone.d. Syllano Fabio pictore Trogo Higino: Flacco:Verrio Grecino iulo Actio co-lumella: Massuro. Sarbino Fenestella Tergil la: Mactio planco. Flauio dorisinio Sæuola: Aelio: Atteio Gapitone cotto Messalino. L. pisone pompeio Leneo. Fabiano. Sex Nigro Vibio Ruffino

Externis:

Hesiodo Theophrasto Aristotele Democrito Attallo rege: philometere rege Archita: Xenophonte: Arphiloco artenæo Anaxipoli Thasio apollodoro Lemnio aristophane milesio antigono Cymeo agatone Apollonio pergameno.Aristandro Athenæo Botrye item Bacchio milesio Bibone Solense cherea athenienſe: Cherio: item diodoro prienneo: Dione colophonio Epigene Rodio Euagora Thalio Euphrone ateneo androtione qui de agricultura scripsit: Euschirione qui itẽ Lisimacho qui item.dionysio qui magonem transtulit: diophane qui ex dionysio epitomen fecit asclepiade medico:onecrito.Erasistrato qui item:iuba rege.

Ilibro Quintodecimo cõtinetur den atura frugiferaꝝ arborum & cultarum

Nature frugiferarum arboꝝ cap.i:
de oleo cap.ii.
de natura oliue & oleæ inci pientis cap.iii.
de natura olei cap.iiii.
de cultura oliuarum cad.v.
de seruandis oliuis.et quomodo sa

ciendum olenm cap:vi
de oleo fictitio cap.vii.
De amurca cap.viii.
pomoꝝ oium genera& naturæ cap.ix.
Nucum pinearú genera quattuor. cap.x.
De malo cotoneo cap.xi.
de perſico genera quattuor cap.xii.
de pruno genera:xi. cap.xiii.
de diuerſis generibus malorum ge
nera.xxix: cap.xiiii.
de pyris & inſitoꝝ uarietate cap.xv.
de pomis ſeruandis & uuis cao.xvi.
de cotoneis pyris et ſorbis cap:xvii.
de ficis genera.xxix. cap.xviii.
de caprifico et caprificatione cap.xix.
de meſpilis & coꝝ generib⁹.iiii. cap.xx.
de ſorbis genera quattuor cap.xxi.
de nuce iuglande cap.xxii.
de caſtaneis genera octo cap.xxiii.
de ſiliquis & carnoſis pomis & moris
et de acinis & baccis cap. xxiiii.
de ceraſis genera octo cap.xxv.
de corno & lentiſco cap.xxvi.
de generibus ſuccorum & de do
lore cap.xxii.
de ſuccis fructum & arborum et coloribus
et odoribus et natura pomorú:et de com
mendatione fructuum cap.xxviii.
de myrto genera eius cap.xxix.
de lauro genera.xiii. cap.xxx:
Summa res et hiſtoriæ &obſeruationes.d.xx.

Ex auctoribus.

Feneſtella: Fabiano: Virgilio: Cornelio Vale-
riano: Celſo: Catone: Cenſorio:Sarſenis patre
et filio: Scropha. M.Varrone:: Lyſimacho. Fa:
bio pictore: Trogo. Higino: Flacco Verrio
Græcino: Attico: Iulio Sabino Tergilla:Cot
ta: Meſſalino. Columella.L.piſone. pompeio
Leneo Mactio planco: Flauio Dorſene: Sce-
uola: Helio: Atteio Capitone: Sex Nigro
Mumio Ruffino

Externis.

Heſiodoro: Ariſtotele. Democrito Hierõe rege
Archita philometere rege : Attalo rege Xeno
phõte: Ampbiloco Athenæo Anaxipoli tha-
ſio Apollodoro Lẽnio: Ariſtophane Mileſio:
antigone Cymeo agathocle Chio apollodoro
pergameno ariſtandro' ateneo: Bacchio Mi-
leſio Bione ſolenſe: Cherea ateneo: cheriſto
Item Diodoro priennio Dione colophonio
Epigene Rhodio Euagora thaſio: Euphronio
ateneo androtione qui de agricultura ſcripſit:
Eſchirione qui item Dionyſio qui magonem
trãſtulit diophane qui ex Dionyſio epitomen
fecit aſclepiade medicõ: Eraſiſtrato item co-
miade qui de cenditura uini:ariſtomacho quí
Item:Hyceſio qui item:Themiſone mẽdico:
oneſicrito:Iuba rege:

Libro Sextodecimo cõtinẽtur ſilueſtri
um arborũ naturæ cap.i.
Gentes ſine arbore et miracula in ſeptentrion
lis regionis arboribus cap.ii.
De hyrciniæ ſilue magnitudine cap.iii.
de grandiferis aap.iiii.
de ciuica corona:et qui frondea co-
rona donati cap.v.
de grande genera:xiii. cap.vi.
de ſagina glande et reliquis grandibus:et cat
bone et paſtu pecorum cap.vii.
de glande et q̃ multa præter grandem
eædem ferant arbores cap:viii.
de cachrye et cocco grano et agarico et
ſubere cap.ix.
Quarum ſint in uſu cortices cap.x.
de ſcãdulis et pinu pinaſtro:abiete: piceaq;:
larice:tæda taxo cap.xi.
Quibus modis fiant genera picis et quomodo
fiat cedrum et de eſpiſſa pice:quomodo fiat: et
quibus modis reſina coquatur cap.xii.
De zopira et ſaplo et quarum arborum
materia in precio cap.xiii:
de fraxilo genera eius.iiii. cap xiiii.
de tilia genera duo cap xv.
de aceris genera decem cap.xvi.
De bruſcho moluſcho et ſtaphylodendro
et bruxo genera tria cap:xvii
de ulmo genera quatuor cap.xviii
de arborum natura per ſitus cap.xix
diuiſio generum cap.xx.
Quibus folia non decidant et de rho
dodendo cap.xxi.
Item quibus folia non decidunt et quibus
non omnia folia cadant: et qui bus locis
nulle arborum cap.xxii.
de natura foliorum cadẽtium et quibus fo
liorum uarii colores cap.xxiii.
de populo tria genera et quorum folio-
rum figura mutetur cap.xxiiii.
Quæ folia uerſentur omnibus annis.quæ
foliorum eius palmis cura et uſus et folio
rum mirabilia cap.xv.
de ordine naturæ in ſatis:et de flore arborum
et conceptu et germinatione et partu:et quo
ordine floreant cap.xvi.
de corno et quo tempore quæq; ferant et quæ
fructuum nõ ferant:et quæ infœlices exiſtimen
tur:et quæ facillime fructũ perdunt et quibus
fructus anteq̃ foliũ naſcantur cap: xxvii.
de biferis'et triferis et quæ:cellerrime ſene
ſcant:et de ætatibus earum cap.xxviiii.
de moro cap.xxix.

De filueſtribus cpa.xxx.
De buxo& faba greca ſiue loto cap.xxxi.
De rāis cortice & radicib⁹:& arbo⁹ cap.xxxii.
De ꝓdigiotis arboribus & quibus modis ſponte naſcuntur& ꝙ non omnia ubiq; naſcuntur & quæ non alibi naſcanť arbores cap.xxxiii.
De cypreſſo:& ꝙ ex terra noua aliqua ſæpe naſcanť quæ in ea antea nō fuerūt cap.xxxiiii.
De hedera cap.xxxv.
De hedera quæ uocatur ſmilax. cap.xxxvi.
De aquaticis calamis&fruticibus ap.xxxvii.
De ſalice genera eius octo:& quæ præter ſaliceem ſint utilia ligaturis & de rubis cap.xxxviii.
de ſuccis arborum:& natura materiarum & de cædendis arboribus cap.xxxix.
de teredinibus larice cap.xl.
de materiis:de magnitudine arboribus:& quæ cariē & ruinam non ſentiunt:& de ꝑpetuitate materiarum cap.xli.
De teredinibus cap.xlii.
de materiis architecti & quæ materies ad quid utilis:& quæ firmior materia in teſtum cap.xliii.
De glutinanda materia:& lignis ſectilibus cap.xliiii.
De arborum ætate quæ genera arborum minime durant cap.xlv.
Summa res & hiſtoriæ & obſeruatiōes.c.xxxv.

Ex autoribus.

M.Varrone. Feciale: Nigidio: Com. Nepote Higino:Maſſurio. Catone: Muuiano.L. piſone: Trogo Calſurnio: Baſſo: Cremutio Sex. Nigro Cor: Boccho: Vitruuio. Græcino.

Externis.

Alexandro polyhiſtore:Heſiodo: Teophraſto:Democrito:Homero:Timeo:Mathematico

Libro Decimoſeptimo continentur ſatiuæ ac cultarum arborum naturæ

Arborum precia mirabilia cap.i.
De natura celi ad arbores & quam partem celi ſpectare debeant cap ii.
de ſocietate celi & terrē ad arbores cap iii.
de qualitate regionum cap iiii:
Genera terrarum cap.v.
De terra quam britānia & gallia amat cap.vi.
De grecorum doctrina cap.vii.
De terrarum generibus cap.viii.
De cineris uſu:& de ſimo:& que ſata ubēriorem terram faciant & que urant cap.ix.
De ſatione arborum:& ꝙ auulſione naſcuntur arbores cap.x.
De tranſferendis ſeminariis& ulmis ſerendis & ſcrobibus cap xi.
De interualis plantandarum arbo⁹ et umbris & ſtilicidiis & ubi plantari debeant cap xii.
Que arbores tarde creſcant. & que celeriter: & de ſabina cap xiii.
De ſatione arborum et inſitiōne:et quomodo inuenta ſit tenera in ſerendi implaſtratio cap.xiiii.
De uite inſerenda cap xv.
de emplaſtatione cap.xvi.
Exemplum huius rei cap.xvii.
de cultura talearum: quibus temporibus inſitio fiat
Que arbores ſotietate gaudeant:et de diſciplina oblaqueandi et aculeandi cap.xviiii.
De ſalicto et arūdineto:et ceteris ceduis ad perticas palos cap.xix
de culturis et diſciplina excolendarum uinearum cap xxi.
de ſulco et uinearum putatione cap.xxii.
Ratio arbuſtorum cap.xxiii.
De ſeruandis uuis et morbis arborum cap.xxiiii.
De prodigiis ex mutatione:et de remediis ex arboribus:et que irrigatione proficiant et qualiter rigandum:et mirabilia de riguis cap.xxv.
De remediis morborum arborum cap.xxvi
de caprificatione et ſtercoratione cap. xxvii
de diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia: et contra formicas et contra noxia animalia cap.xxviii.
Summa res et hiſtorie et obſeruationes.d. lxxxi.

Ex auctoribus.

Com. Nepote Catone cenſorio.M: Varrone Celſo: Virgilio: Higino Sarſenis patre et filio Scropha Calſurnio Baſſo Trogo Aemelio: Macro Grecino: Columella. Attico Iulio Fabiano Sura Manilio doſeno Mundo. C. Epidico:L.Piſone.

Externis.

Iſidoro: Theophraſto: Ariſtotele: Democrito Theopompo:Hierone rege Attalo: rege: philometere rege Archita Xenophōte Amphilocho atenienſe. Anaxipoli Thaſio Apollodoro Lēnio Ariſtophane Milleſio:Antigono Cymeo Agatocle chio: Apollonio pergameno:: Bacchio Mileſio Bione Cherea athenienſe Cherecto: Item diodoro priennio dione colo

phonio: Epigene rhodio Euagone Thasio Euphronio: Ateneo: Androtione qui de agricultura scripsit: Aschryone qui item Lysimacho qui item: Dionysio qui magonem transtulit. Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit: Aristandro quide portentis

Liber Decimooctauo continetur de agricultura

Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit cap i.
Quæ corona primo romæ cap.ii.
De iugere & actu & legibus circa pecora & quotiens & quibus temporibus fuit summa utilitas annonæ & qui agricultura illustres cap.iii:
Ratio de agricultura cap.iiii.
Laus agricolarum & quæ obseruanda in agro parando cap.v.
de uilarum positione: & præcepta antiquorum de agro colendo cap.vi.
de frugum generibus et natura cap vii.
Non omnia frumenti genera ubiq; nasi et de reliquis inoriente generibus cap viii
de pistoriis et molitura et farina cap.ix.
de similagine: siligine et de aliis generibus et de pistura cap.x.
de fermentis: et panis faciendi ratio genera et quando primum pistores romæ et de cribris et alica cap.xi.
de leguminibus cap.xii.
de rapis et napis amitemis cap:xiii
de lupiuo cap.xiiii
de uitia et eruo cap.xv.
de fœno et faragine et de ocimo et de medica et cytiso cap.xvi.
de uitiis frugum et remediis et quid in quoq; terræ genere debeat seri cap.xvii.
de prodigiis frugum: et arandi disciplina: et uomerum generibus cap.xviii
de tēporib⁹ arādi et iunctiōe boū cap xix.
de occando et quodam arationis genere: et de iteratione et resectione cap.xx.
de cultura terræ cap.xxi
Exempla diuersarum terrarum: et summa fertilitate et bifera uitæ: et aquarum differentia cap xxii.
de qualitate terræ et stercoratione cap.xxiii.
de bonitate seminum et disciplina seminandi: et quantum ex quoq; genere frumenti in iugero serendum et temporibus serendi cap.xxiiii.
Digestio⁹ sydeꝝ in noctes et dies cap.xxv.
Replicatio totius culturæ et quid quoq; mense in agro fieri oportéat cap.xxvi.
Ne agricole aspiciát stellas sed magis tempora serende frugis et ortus occasusq; sideris in quibusdam hærbis et pro stellarum ortu et occasu cap.xxvii.
de pratis et reparatione prati et cotibus et falcibus et descripsio frugum et syderum cap.xxviii.
de tempestate utriusq; temporis et remediis sterilitatem cap.xxix.
de messe et tritico et palea et frumento seruando cap.xxx.
de uidemia et autumni tēporibus cap xxxi.
de lunari ratione cap.xxxii.
de uentorum ratione cap.xxxiii.
de limitatione agrorum cap.xxxiiii.
prognostica tempestatum cap xxxv.
Summa res et historie et obseruationes.ii.
m.lx.

Ex auctoribus.

Massurio: Sabino. Cassio Hemina Verrio Flacco. L. pysone Cor Celso: Thuranio Craccula. d. Syllano M. Varrone Catone Censorio. Scropha: farsenis patre et filio: domicio: Caluino: Higino Virgilio: Trogo: ouidio: Græcino: Collumella Tuberone. L. Aruntio qui grece de astris scripsit: Cesarate dictatore qui item: Sergio: Paulo: Sabino. Fabiano. M. Cicerone Calsurnio basso: Atteio Capitone Manilio: Surra: Actio: qui praxidica.

Externis.

Hesiodo: Teophrasto: Aristotele: democrito: Hierone rege: Philometere rege Attalo rege: Archēlao rege: Archita: Xenophonte amphilocho Ateneo: Anaxipoli thasio: Aristophane milesio: appollodoro Lēnio antigene Miceneo. Agatocle chio: apollonio pergameno Aristandro ateneo Bacchio milesio Bione solense: Cherea athenense: cheresto Item diodoro priēnio: dione colophonio: Epigene rhodio: Euagora thasio: Euphronio atene: androcione qui de agricultura scripsit: Eschryone qui item Lysimacho qui item dionysio qui magonem transtulit: diophane qui ex dionysio epitomen fecit. palete: Eudoxo philippo: calippo: dositheo parmeniseo: Melitone critone: Oenopide: Zenone: Eutemone: Harpalo Hecateo: anaximandro: Sosigene: Hipparcho: arato: Zoroastre archibio.

Liber decimonono cōtinētur lini natura et mirabilia

de lini satione et generibus eius et quomodo perficiātur de mappis: et lino non ardente: et quando primū i theatris uela cap.i.

primus

De ſparti natura:& quando primum uſus eius & quomodo perficiatur:& quæ ſine radice naſcantur & uiuãt cap.ii.
De myſi & tuberibus:& de fungis:pezicis laſerpitio:& magyderi & rubia & radicula cap.iii.
De ortorũ cura ex digeſtione terræ naſcẽtium præter fruges & frutices cap.iiii.
Natura & genera & hiſtoria naſcentium in hortis rerum cap.y.
De hortenſium hærbarum radicibus foliis floribus coloribus cap.yi.
Quoto die quæq; hærbe naſcuntur ſatæ & quomodo quæq; formantur uel digerantur & quorum ſingula genera ſunt:& quorum plura cap.yii.
Natura & genera & hiſtoriæ ad condimenta in horto ſatarum rerum.xxxyi. cap.yiii.
De feniculo et canabi cap ix.
De morbis hortorum & remedia circa formicas erucas & culices cap.x.
Quæ magis ſint fortia uel minus:& quibus ſalſe aquæ proſint cap.xi.
Ratio rigandorum Hortorum & quæ tranſlata meliora fiant:et de ſuccis hortẽſiorum: & ſaporis cap.xii.
Summa res hiſtoriæ & obſeruationes M.c.xliiii.

Ex auctoribus.

M.Actio: Planco. M.Varrone.D. Syllano: Catone Cenſorió: Higino: Virgilio Mutiano: Celſo: Columella: Calfurnio Baſſo Manilio: Sura: Sabino: Tyrone Licinio: Macro. Q. Hircio: Vibio Rufino: Ceſennco q cepurica ſcripſit:Caſtritio:Item Firmio:Item peritio.

Externis.

Herodoto Theohpraſto: Democrito: Ariſtomacho:Menandro qui biochreſta ſcripſit: Anaxilao.

Libro Viceſſimo continentur medicinæ ex his que in hortis ſeruantur
De cucumere ſilueſtri & elaterio cap.i.
De ãgurio cucumere ſiue eratico:& de ſatiuo & de pepone cap.ii.
De cucubita ſilueſtri & rapo capiiii.
De naporum differentiis & raphano ſilueſtri:& de raphano ſatiuo & paſtinaca cap.iiii.
De ſtaphylino ſiue paſtinacha:& gigidio & ſiſere:et ſeſili et inula et de cepe ſilueſtri cap.y.
De porro ſectiuo et capitato et de allio cap.yi.
De lactuca ſiluatica ſiue caprina:et eſopo et iſati et lactuca ſilueſtri cap.yii.
De generibus bete:et intybris et cycorio:et ſeri genera duo cap:viii.
De braſſica et lapſana etde braſſica marina et ſcylla et de bulbis et bulbine cap.ix.
De aſparagis et corurda et libyco et hor minio cap.x.
De apio et apiaſtro et helioſelino et oreo ſelino cap.xi:
De petroſelino et ocimo cap.xii.
De ſilueſtri ocimo et eruca:et naſturtio et ruta cap.xiii.
De mentaſtro et menta et pulegio nepeta et de cumino cap. xiiii
De poſca ſique urinam ſtringit:et de cappari et de liguſtico ſiue panace et cunili bubula cap.xy.
Item de cunilli gallinacea ſiue origano et cunilligine et cunila ſatiua et cunila montana cap.xyi.
De piperiti et origano et orhimine praſſio et tragorigano et heraclio et lepido:et de githe ſiue melanthio eraniſio cap.xyii.
De aneto et ſagapenio:et de papauere albo et nigro:et quomodo ſuccus herbarum colligendus eſt et de opio cap.xyiii.
De empractico:et erratico et glaucio ſiue paralio et heraclio ſiue aphro et de diacodio cap:xix.
De uichymalo et archalio et portulacha ſiue peplio et coriãdro et de atriplici cap.xx.
de malua malope et althea et capathon oxylapato hydrolapato et hyppolapato et bubalapato cap.xxi.
de ſinapis tribus generibus et marrubio et ſerpillo et ſiſymbrio ſiue thymbreo et de linſemine et brito cap.xxii.
de meu et Fœniculo hyppomarathro: uel myrſeneo et canabi et de ferula et carduis cap.xxiii.
Confectio theriace compoſitiomedicaminis Anthiochi cap:xxiiii.
Summa medicine et hiſtorie et obſeruationes. M.dc.yii.

Ex auctoribus.

Catone cenſorio .M. Varrone: pompeio Leneo: Galione: Higino. Sex.Nigro: qui grece ſcripſit iulio baſſo qui item Celſo: Antonio Caſtore

Exteruis.

Democrito. Teophraſto. orpheo. Menandro qui biochreſta ſcripſit pithagora. Nicandro.

Medicis:

Nicandro Hippocrate chrysippo: diocle:opinione heraclide iseri dionysio: Apollodoro Tarentino: Apollodoro citieuse: praxagora phistonico medo. dieuce cleopante:philistione Asclepiade: Crateia petronio diodoro iolla erasistrato diagora andrea Mneficle. epicarmo damione dalione Sosimene hyepolo. metrodoro Solone Lycio olympiade Thebana phyllino petridio Mictione Glaucia: Xenocrate.

Libro Vigesimoprimo cōrinēt floꝝ & coronamentoꝝ naturæ
de mira florum uarietate cap.i.
de strophiolo serto:& qui primū flores miscere cœperint & quando primū corolla inuenta uel appellata et quare cap.ii.
Quis primum coronam foliis aureis et argentis dedit:de honore coronaꝝ apud antiquos et de Scipionis honore:et de pectilibus coronis et Cleopatre reginæ facta cap.iii.
de rosa in coronis et de generibus eius et ubi seratur cap.iiii.
de lilio tria genera:et ratione ea insserendi cap
de uiolis et de calta et bacchare et combreto cap.v.
de floribus antiquis et de odoramentotum diuersitate et saliūca et polino cap:vi.
de uestium emulatione cum floribus et amarantho chrysocome siue chrysiti cap.viii
de honore coronaꝝ et cyclamino & melotro et trisolio tria genera eius cap.ix.
De origano & thymo & melle attico et coniza et iouis flore & helino et ambrotono et leucanthemo cap.x.
De amaraco uel sansuco et nyctegreto et meliloto et uiola alba et codiamino et desilueſtribus bulbis et helichlyso et lychnis et de hærbis citra mare cap.xi.
de cura apum et pabulo et morbis earum et remediis cap xii.
de uenenato melle et de remediis mellis uenenati et mellis insani cap.xiii.
de melle quod musce non attingunt et aluearis et cura eorum si famē sentiūt apes et quo modo cera fiat cap.xiiii.
de herbis sponte nascentibus et aculeatis cap.xv.
de carduo helxine et tribulo et anchusa cap.xvi.
de differentia herbaꝝ p folia et quæ hærbæ toto anno floreant et hastula regia et pitana et de gladiola cap.xvii.
deiunco genera sex et de cypero & de medicamentis earum et de cypiro et odorato iunco cap.xviii.
Ex rosa medicie et de lilio et de narciso et ex uiola et d bacchare et cōbreto et asaro cap.xix
De nardo gallico:et de croco medicine et croco magno:et ex firi et saliunca et olocryso et chrysocome et meliloto cap:xx.
De trifolio et thymo & homero calle:& de helenio et ambrotono cap.xxi.
Ex leucanthemo et sansuco medicine cap.xxii.
Ex anemona medicinæ cap xxiii.
Ex cænanthe medicinæ cap.xxiiii.
Ex heliochryso medicinæ cap.xxv.
Ex iacyntho medicinæ cap.xxvi:
Ex uincaperuinca.medicinæ cap.xxvii
Ex colocasia medicinæ cap.xxviii.
Ex anthalio medicinæ cap.xxix.
De parthenio medicinæ cap:xxx.
De strychne medicinæ cap.xxxi.
de corcoro cap xxxii.
de persoluta cap xxxiii.
de mensuris et ponderibus cap.xxxiiii:
Summa medicinæ historie & obseruationes d.cc.xxx.

Ex auctoribus.

Catone Censorino .M.Varrone Massurio Antiate.C. Helio Vestino Vibio Ruffino Higino: Pomponio mela pompeio lenate: Cornelio Celso: Calsurnio Basso.p.Largio: Licinio macro: Sestio: qui grece scripsit: iulio Basso: qui item antonio castore.

Extemis.

Theophrasto: democrito: orpheo pythagora: Magone:Menandro:qui biochresta scripsit Nicandro: Homero Hesiodo: Museo: Sophocle: Anaxilao

Medicis

Mnesteo qui de coronis: callimacho qui item phania physico: Simo Timaristo: Hippocrate chrysippo: diocle: opinione: Heraclide Nicesio: dionysio Apollodoro citiense: Apollodoro Tarentino: praxagora pliſtonico medico dieuche cleophanto philistine: Ascrepiade cartercia: potronio: diodoro:iolla Erasistrato diagora: Andrea Mnesicle: epicarmo damone dalione Sosimene Theopolemo Metrodoro: Solōne Lycio:olympiade thebana phillino petreio: Myctione. Glauci. Xenocrate.

Libro Vicesimosecundo continentur de auctoritate hærbarum
de generibus herbis forme gratia utētibus cap.i.

Quod herbis ueſtes inficiantur cap.ii.
De corona graminea cap.iii.
De uarietate eius cap.iiii.
Qui ſoli corona ea donati cap.v.
Qui ſolus centurio coronatus cap.vi.
Medicinæ ex reliquis ornamentis & eryngе cap.vii.
De herba quã centum capita uo cant cap.viii.
De achano & glycyrrhyza & ſtoma chice cap:ix.
De tribulo & generibus eius & medi cinis cap.x.
De ſtœbe & medicinis eius cap:xi:
De hyppophye & medicinis eius cap. xii.
De urtica & medicinis eius cap.xiii.
De lamio & medicinis eius cap.xiiii.
De ſcorpione:generibuſq; ac medicinis eius cap.xv.
De leuchanta ſiue phinio ſiue iſchada & medi cinis eius cap.xvi
De helxine perditio parthenio ſyderite & medi cinis eius cap.xvii.
de chamæleonte generibuſq; et meci nis eius cap. xviii.
de coronopo et medicinis eius cap.xix.
de anchuſa et pſeudanchuſa et medici nis earum cap.xx.
de onichylo.anthemi:lotho :et lotometra:he liotropio:tricocco et et callitricho cap.xxi.
de picride:theſio et aſphodelo:halimo et achanto et bupreſti : elaphoboſcho ſandi ce et laſina et de caucalide:ſio:ſyllobo:ſco lymo ſiue limonio et ſoncho condrilo ſi- ue condrili et boletis cap.xxii.
de fungis et ſilp hio et de laſere mede cap. xxiii.
de natura mellis et aqua mulſa:et quare ge nere ciborum mores immutentur:et de me litide et cæra cap.xxiiii.
Contra oppoſitiones medicorum medicine ex frugibus cap.xxv.
Summa medicine et hiſtorie et obſeruatio nes.d.cccc.vi.

Ex auctoribus.

iſdem quibus priore libro: et preter eos Chry ſermo Eratoſthene Alceo.

Libro Vigeſimotertio continentur de cultis arboribus.

de medicinis uuarum recentium et ſarmentis uuarum et uinaceiſ et de uua theriace:et de uua paſſa:et aſtaphide et aſtaphiſagria pitui taria et labruſca.et de uite alba et nigra. et de muſtis et uini generibus cap.i.
de aceto ſcyllino et oxymelle et ſapa et fece ui ni aceti et ſape cap.ii.
de oleis et foliis olee:flore et cinere et de oliua alba et nigra et de amurca cap.iii.
de foliis oleaſtri et œnantino oleo et cocci no et amygdalino et laurino et myrteo chamemyrſino et cupreſſino.citreo et ca-- ryino cap.iiii.
de myrobalano·palma et palma elata cap.v.
Medicine ex ſingulorum generum flore.fo liis.fructu ramiis cortice ligno.ſucco radice. cinere cap.vi.
de pyris et eorum obſeruationibus et de ficorũ obſeruatiõe et caprifico et hermea et aliorum generibus medicine cap.vii.
de pineis et amygdalis et nuce auellana et de nuce iuglande et piſtatiis et caſtaneis et filiqs et cornu unedone et lauro cap.viii.
de myrto ſatiua et myrtidano et de myrto ſilueſtri cap:ix
Summa medicine et hiſtorie ei obſeruatio nes.Mcccc.xix

Ex auctoribus.

C.Valgio ponpeio leneo Seſtio nigro qui grece ſcripſit.Iul Baſſo qui ité antonio Caſtore M.Varrone cor. Celſo.Fabiano

Externis.

Theophraſto Democrito orpheo pythago ra magone menandro qui biochreſta ſcripſit Nican dro homero heſiodo muſeo : Sophocle anaxilao

Medicis

Mneſteo callimacho phania phyſico Simo ti- mariſto hippocrate chryſippo Diocle opione heraclide hiceſio dionyſio apollodoro citienſe apo llodoro Tarentino praxagora Pliſtonico medico dieuche cleophanto philiſtione aſcle- piade crateia petronio diodoro Iolla Eraſiſtra to diagora andrea onorca Mneſicle Epicarmo demione datione coſimene Theopolemo me trodoro Solone lycio olympiade Tebana phil lino petrino Myctione glaucia xenocrate

Libro Vigeſimoquarto cõtinẽtur me dicine ex arboribus ſilueſtribus

Lotos cap.i
Glans cap.ii.
de coco ilicis et galla et uiſco pilulis glande.
de cerri radice etſubere cap.iii.
de ſago et cupreſſo et cedro magna de ce

Dride galbano cap.iiii.
de ámoniaco et ſtyrace et ſpondilio et ſphano et terenbintho et camæpite et picio et reſinis et picea et lentiſco cap.v.
de pice ſpiſſa èt liquida et palimpiſſa et piſſa ſephaltos et ỿopiſſa.et teda et lentiſco. cap.vi.
de platano et fraxino et acere et alba populo et ulmo et tilia et ſambuco et iúipo cap.vii.
de filice et amerina et uilibus et enſtro cap viii.
de uirga ſaguinea et filere et liguſtro et alno et hedera et cyſtho et ciſſo et erythrano et chamæciſſo et ſmilace et de clematida cap.ix
de arundine et papyro et hebeno et rhododendro de rhuſen et ydro et cachrye et ſabina et ſetagine et famulo et gúmi medicine cap.x.
de ſpina egyptia et ſpina alba et achanto et acatia cap.xi.
de uulgari ſpina & filueſtri:& de ſyriſceptro: & de appendice ſpina & pyracháto & paliuro aqfolia & taxo & rubis medicinæ cap.xii.
de cynoſbato & ideo rubo & rhanno & ſytio ſarcocola & oporice medicinæ cap.iii
de chamedree & chamedapne & chamælea & chamæfice & chamæciſſo & chameleuce & chamecipariſſo & ampelopraſo & ſtachye & chlinopodio & centuculo & cleatide ægyptia medicinæ cap.xiiii
de aron & dracunculo dracontio & eri & mile. folio & hærba eiuſdem nominis & pſeudonio &myrrhi & onobryche medicíæ cap:xv:
de coriaceſia & callicia & menaicle:& aliis xxiii.& medicinis eaꝝ quas quidam magicas eſſe dicunt.et de conſidia et de aproxi et recidiuis morborum cap.xvi.
de eriphia et lanaria et ſtratioti medicinæ cap.xvii
de herba que naſcitur in capite ſtatue:et de herba de fluminibus et herba lingua et cribro et fimetis et rhodo et impia et ueneris pectine et nodia et philanthropo et canaria lappa et tordyle: et de gramine et dactylo et fœnogreco medicine cap.xviii.
Summa medicinę et hiſtorie et obſeruationes M.ccccxviii.

Ex auctoribus
C.Valgio pompeio Leneo Sex Nigro:qui grece ſcripſit:Iulio baſſo:qui item Antonio Caſtore M.Varrone Cor:Celſo Fabiano:

Exterms
Theophraſto:Apollodoro:democrito:orpheo:pythagora:Magonè:Menandro qui biochreſta ſcripſit Nicandro homero.heſiodo:muſeo:Sophocle.Anaxilao.

Medicis
Mneſteo.Callimacho: phania phyſico: Simo Timariſto.Hippocrate.Cryſippo:Diocle. opione.heraclide:hiceſio:Dionyſio:appollodoro citienſe:Appollodoro Tarentino. praxagora pliſtonico medico:Dieuche:Cleophanto.philiſtone.aſclepiade crateia petronio: diodoro: iollaeraſiſtrato.diagora andrea. Enorta. Mneſicle. Epicarmo.demione Soſimne. Theopolemo. Solone Lycio Metrodo: olympiadé thebana: phillino:petreio Miſtone:Glaucia xenocrate:

1 Ibro uigeſimoquinto cõtinentur naturæ hærbaꝝ:ſponte naſcentiũaucto ritas hærbarum:& de origine uſus earum.
Qui latine uſus herbarum ſcripſerint:et quando ad Romanos noticia earú puenerit: et qui primi græcorum de his cõpoſuerint:et de hærbaꝝ inuentione:et antiqua medicina: et quare minus exerceantur earum remedia:et de cynorodo:et de dracúculo mediciæ. cap.i
de quodam peſtifero fonte germaniæ et de britannica:et maximis morborum doloribus cap.ii.
de moly et dodocatheo:et pœonia uel pentorobo:uel glycyſide et panace uel aſclepio et hecleoo panace chironio & panace centaureo uel pharnaceo & heracleo ſyderio & hyoſcyamo uel apollinari ſiue altercangeno cap.iii.
de linozoſte:parthenio:hermipora ſiue potius mercuriali:& archilea & panace heraclea ſideriti millefolio:de ſcoparegia:& hermineo teucrio ſplenio:& de melapodio ſiue helleboro: quot ue eorũ genera. & de nigro helleboro & albo medicinæ.& quando detur: & quomodo ſumendum.& quibus non dandum & q mures necat cap.iiii.
de mithridatia & ſcordoti ſiue ſcordio: & polemonia uel phileteria uel chiliodynama & eupatoria & centaurea ſiue chyronia & delecto centaureo libadio felle terræ & triorche medicinæ cap.v
de climeno & gentiana & lyſimachia & parthenide & artemiſia & ambroſia & nym phea & heracleo ſiue rhopalo & euphorbia medicinæ cap.vi.
de plantagine & bugloſſo & cynogloſſo et buphtalmo et ſcythica: & de ſpartania & hippice & eſchemone.& de betonica & cantabrica &

cõfiligine:& hiberida:& chelidonia :& canaria & claphoboſco:& dictanno & ariſtolochia : & quod eius delectatiõe inuoluãt piſces & ſtatim capiantur:& medicinæ contra ſerpentiũ ictus ex herbis quas ſuperius nominauit cap.vii.

De argemonia & agarico & echio:& hyoſcyamo:& hierebatone:& blatraria et lemonia : & quinquefolio:& dauco perſolata:& arctio:& cyclamino.et peucedano cap.viii.

De rhyſallio et centaurea et chelidonia. et panace et hyoſcyamo et euphorbio cap.ix

De anagallide ſiue acoro et mandracora ſiue circelo et circuta et creno agrio et molibdena et hiride et capno et alice et achoro cotyledo aizoo et andrachne et erigero: et de ophemoro:et de labro ueneris et de ramunculo medicinæ:et de oris uitiis cap.x.

Summa medicine et hiſtoriæ et obſeruationes.M.cc.lxxxxii.

Ex auctoribus.

Sex Gallico:Pompeio Leueo:Seſtio Nigro: qui græce ſcripſit:Iulio Baſſo qui item.Antonio caſtore.Cor.Celſo.

Externis

Theophaſto:apollodoro.Democrito iuba orpheo pythagora magone Menandro.qui biochreſta ſcripſit.Nicádro:Homero,Heſiodo.muſeo.Sophocle.xantho anaxilao.

Medicis

Mneſteo.Callimacho phania phyſico : Timariſto.Simo:hippocrate.Chryſippo.Diocle. opione.heraclide:hiceſio Dionyſio. appollodoro citienſe apolliodoro Tarentino . praxagora pliſtonico medico.dieuche.cleophanto phyliſtione.aſclepiade.crateiariolla Eraſiſtrato . Diagora.andrea Mneſicle.Epicarmo.demione Soſimene.Theopolemo.Metrodoro.ſolone Lycio olympiade thebana.phillino.Petreio . Mictione Glancia.xenocrate

Libro Viceſimoſexto continenturreliquæ per morborum genera medicie et de nouis morbis . et de lichene quid ſit . et quando primum in italia cœperint:et de carbũculo elephantioſi et colo cap.i

Laus hippocratis cap.ii.

De noua medicina.aſclepiade medico: et qua ratione ueterem medicinam mutauerit cap.iii.

Irriſio magicæ artis:et de lichene et tapſia cap.iiii.

ad ſtrumas.et ad digitos: et ad pectus et ad tuſſim medicinæ cap.v.

de uerbaſco et chamæleuce uel thuſſilagine et bechio et aquilea et ſaluia cap.vi.

ad lateris dolores et pectoris . et ad hortho noeas:ad iacinoris dolorem cordis dolori pu moni urinæ tuſſi pectori ulceribus pulmonui renibus epaticis.ad uomitionem.ad ſingultus pleureticis lateri cap.vii

de omnibus uitiis uentris et remediis eorum quæ circa uel intra ſunt et de aluo ſiſtenda uel ſoluenda cap.viii

de puleo et argemone cap.ix

de nymphea et abſtinentia et appetentia ueneris et de ſatyrio erytrococco et crategi et ſideriti cap.x

Medicine generales de pedibus talis articulis neruis et remedia contra morbos qui totum corpus occupant et de myrtido et uigiliis et paralyſi et de febribus frigidis et febre . iumentorum et phreniticis et chameacte et aizoo et igne ſacro cap.xi.

ad eluxata membra et cõtra morbum regium et contra furunculos et fiſtulas et inflationes et ambuſtionem et contra alios morbos ad neruos et ſanguinem cap.xii.

de herba equiſeto et ſtephanomeli et eriſitale et contra uermes cap.xiii.

de ulceribus ad plagas et de policremo cap.xiiii

de plurimi experimentis ad inficiendos capillos et partus eiciendos et continendos et aliorum remedia cap.xv

Summa medicine et hiſtorie et obſeruationes M cc:lxxxxii

Ex auctoribus

M Varrone c Valgio Pompeio Leneo Seſtio nigro qui grece ſcripſit Iulio baſſo qui item antonio caſtore cor·celſo

Externis

Theophraſto apollodoro democrito iuba orpheo pythagora magone menandro qui biocrheſta ſcripſit Nicandro homero heſiodo muſeo Sophocle xanto anaxilao

medicis

Mneſteo callimacho phania phyſico Timarcho Simo Hippocrate chryſippo diocle opiõe heraclide hiceſio dionyſio apollodoro citienſe apollodoro Tarentino praxagora pliſtonico medico dieuche chlephanto philiſtione aſclepiade crateia iolla Eraſiſtrato diagora andrea Mneſicle epicharmodemone theolemo Metrodoro Solone Lycio Thebana olympiade phylino petreio Myctione Claucia Xeno crate

Libro Vigesimoseptimo continẽtur reliqua hærbarum genera.

De aconito & panthere quæ extinguitur aconito cap.i:
Quod omnium creaturarum conditor sit deus cap.ii.
De æthiopide & amarantho:& aloe: & alcea & & alipho:& alsima:& androsace:& andrōsseno:& ambrosia:& aconi:& anagyro:& anonymo cap.iii.
De aparine & arctio & aspleno & asclepiade & ostere uel bubonio & ascyro uel ascyroid & aphace & de alcybio & alectorolopho cap:iiii.
De alo cap.v.
De alga & actea & de ampelosagtia & absinthio cap.vi.
absinthio & balote & botrye fruticosa & brauylla & brio & bupleuri & catanante & calli & circea & circetio & trategono & thesigono & crocodilio & cynosorchy & chrysola cano & cuculo & conserua cap.vii.
De cocco gnidio & driopteris & dryphono & elatine & empetro siue calcifraga & epicacti uel helleborine & epimedio & eneaphylo & filice pteri.& de femore bubulo cap.viii.
De glaucio & glycyside & glaphalio siue chamæzelo & galedrago & holco & hyosiri & holosteo & hypopesto cap.ix.
De hypogloſa & tremulis hydropicis contra imagines orthopnoeas paralysis incipientes cap.x:
De medio & myosata & myagro & natrice & othone & honosma & onopondo & osiri & oxye & batrachio & poligono & leucanthemo & plythena & phyllo & phelandrio & phaleri & polyrrhizo & proserpinaca & de rhecoma de reseda & stoechade cap.xi.
De solano & smyrnio et thelephio et trichomane et thalictro et thlaspe et thragonia et tragoni et trago et tragologo et spódile: et quod quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus. cap.xii.
Summa medicinæ & historiæ et obseruationes.d.c.ii.

Ex auctoribus.

pompeio Leneo:Sestio Nigro:qui græce scripsit.Iulio basso:qui item:Antonio Castore: Cor.Celso.

Externis:

Theophrasto:Apollodoro qui item:Democrito:aristogitone:orpheo: pythagora: Magone: Menandro qui biochresta scripsit: Nicandro.

Medicis.

Mnesteo:calimacho Timaristo. Simo Hippocrate:chrysippo:Diocle:Opione:Heraclide. Hicesio.Dionysio:apollodoro citiense: Apollodoro tarentino:praxagora:philistonico medico dieuche:cleophanto:philistione:asclepiade:crateia:solla:Erasistrato:diagora:Andrea: Mnesicle:epicarmo demione:Sosimene:theopolemo Metrodoro:Solone Lycio:olympiade Thebana:phylio:petreio:Myctiõe:Glaucia: xenocrate

Libro Vigesimooctauo continentur medicinæ ex animalibus.

An sit in medendo aliqua uis uerborum: et sanari et depelli cap.i.
Remedia ex hoie cõtra magos cap.ii.
De quibusdam fortilegiis:et saliua hominis ieiuni. cap.iii:
ad lippitudines oculorum cap.iiii.
de sternutamento et uenere.et ceteris remediis cap.v.
de remediis muliebrius cap.vi
Medicinæ ex animalibus peregrinis:de elephãto & leone de camelo et hyena et crucodilo et chamæleonte et stinco et hippopotamo et lyncibus cap:vii.
Medicinæ cões ex feris animalibus. aut eiusdẽ generis placidis.lactis usus et obseruationes et caseis:butyro et adipe cap.viii.
Medicinæ de apro et capris et eqs feris et remedia de bestiis cõtra oẽs morbos cap.ix.
Mira de animalibus cap.x.
Summa medicinæ et historiæ et obseruationes:dc:lxxxv.

Ex auctoribus:

M. Varrone.L.pisone.Fabiano.Verre. antiate: Verrio.Flacco catone censorio:Sergio sulpitio Licinio Macro celso Massurio. Sestio Nigro. qui græce scripsit Bytho Dinrhaceno: ophilio Medico Granio medicis.

externis.

democrito apollonio qui et mirsin. Mileto artemone.Sextilio Homero Theophrasto Lysimacho attalo xenocrate.orpheo qui biophios archelao qui item demetrio Sotira laide elephantide Salpe.olympiade thebana diotio sola mictioneSmirneo aeschine medicohippocrate aristot. Metrodoro icacida medico hesiodo dialcone cecilio.Bione qui peridinameon anaxilao Iuba rege.

Libro Vigesimonono cõtinentur medicinæ ex animalibus

de origine medicinæ et quando primum clinice et quando primum iatraliptice.et de chrysippo et erasistrato et empirice et erophilo

& reliquis iluſtribus' medicis & quotiens ratio medicinæ mutata ſit:& qui primus Romæ medicus.et quando et quid de medicis antiqui Romoni iudicauerint.et uitia medicinæ cap.i.
De medicinis lanarum cap.ii.
De ouorum natura cap.iii.
Remedia de cane.et ex animalibus quæ placida non ſunt ſed fera.et ex uolucribus.et contra morſus.phalangiorum cap..iiii.
de ſeuo camelino et cane rabido et lacerta et āferibus et columbis et muſtellis remedia cap.v.
ad alopecias tollendas et ad pilos reddendos et.ad lendes tollendas et ad palpebras et ad glaucomata et ad oculos et parotidas remedia cap.vi.
Summa medicinæ et obſeruationes.d:xxi.

ex auctoribus

M.Varrõe.L.piſone. Verrio Flacco .antiate nigidio.Caſſio Hemina Cicerone.Plauto. Celſo Seſtio nigro qui græce ſcripſit. Cecilio medico.Metello.Scipione.Ouidio poeta. Licinio macro.

Externis.

Philopatore.Homero.ariſtotele.orpheo dmocrito.a naxilao.

Medicis.

Botrye.apollodoro archidemo'anaxilao ariſtone.xenocrate Democrate.Diodoro.Chryſippo philoſopho.Horo.nicandro.apollonio Tianeo

Libro Triceſimo continent medicine ex animalibus:reli quæ prioris libri.
De origine magice artis.quando & a quibus cœperit.et a quibus celebrata fuerit cap.i
Vituperatio neronis Ceſaris cap.ii.
De talpis et reliqne medicine per morbos digeſte in animalibus. quorum genera placidia ſunt autfera cap:iii.
ad mulibria mala medẽda.et conceptus maturandos cap.iiii.
Promiſcue medicine cap.v.
De miraculis quarundã.beſtiarꝝ cap.vi.
Summa medicinæ et obſeruaciones.dccc.liiii.

Ex auctoribus:

M:Varrone nigidio. M cicerone Seſtio nigro qui'grece ſcripſit.Licinio macro.

Externis.

Eudoxo:ariſtotele Hermippo Homero appione orpheo democrito anaxilao

Medicis.

Botrye horo:Apollodoro:Menandro : Archimede:Ariſtõe.Xenocrate:diodoro: Chryſippo Horo:Nicandro.apollonio Tyaneo:

Libro Treceſimoprimo cõtinẽtur medicinæ ex aquatilibus:& aquarũ mirabilia
Aquarum mirabilia cap.i.
De differentia aquarum.medicinis & obſeruationibus.cc.lxvi. cap.ii.
De qualitate aquarum in ſalubritate uel commoditate earum cap.iii.
aquarum ſubito naſcentium aut deſinentium ratio cap.iiii:
Obſeruatio hiſtorica cap.v.
Ratio aquæ ducendæ:& quomodo medicatis utendum:& quid profit nauigatio & medicine aquæ marinæ cap.vi.
De generibus ſalis & confecturis, & medicinis & obſeruationibus. cap.xii.
De ſcombro piſce & muria & alece cap.viii.
De natura ſalis & eius medicinis cap.ix.
De nitri generibus & confecturis & medicinis & obſeruationibus cap.x.
de ſpongiarum natura cap.xi.
Summa medicinæ hiſtoriæ & obſeruationes. dcccc.xxiii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Caſſio Parmenſe:Cicerone:Mutio Corne Celſo.Trogo:Ouidio:Polybio: Somatio.

Externis.

Callimaco.Gelio.Cteſia.Lyndo:Theophraſto. Eudoxo.Theopõpo polyclito:Iuba Lyco .appione.Epigene.pelope.apelle.Democrito.thraſillo.Nicandro Menandro comædo.attalo.Saluſtio.Dionyſio.andrea.Nicerato.Hippocrate. anaxilao.

Libro Triceſimoſecundo cõtinẽtur reliquæ medicinæ ex aquatilibus:
De echeneide piſce.& mirabili eius proprietate.de torpedine & marino lepore. & mirabilia rubri maris cap.i
De ingeniis & manſuetudine quorũdã piſciũ & ubi ex manu edant.& ubi reſponſa dantur ex piſcibus cap.ii.
De his quibus in terris & in aquis uictus eſt.& de caſtoris medicinæ & obſeruationes: cap.iii.
de teſtudine ẽt multorum piſcium medicine et obſeruationes cap:iiii
promiſcue medicine cap.v
ad febres omniam generum et contra diuerſas infirmitates cap.vi.

animalium omnium in mari uiuentium clxvi.genera esse cap.vii.
Summa medicine & historie & obseruationes d.cccc.xxviii.

Ex auctoribus.
Licinio macro.Trebonio Nigro.Sestio nigro qui grece scripsit.Ouidio poeta.Cassio Hemina.Mœcénate..L.ateio.

Externis
Iuba.andrea.Salpe.appione.pelope apelle Thasio.Trasillo.nicandro

1 Ibro Tricesimotertio continentur nature metallorum

Que prim acõmendatio metallorum auri: & de origine ánulorum aureorum & modo auri apud antiquos:& equestri ordine:& de iure anulorum aureorum. cap.i.
De decuriis iudicú:& quotiens nomina equestris ordinis immutata:& donis rei militaribus & quando primú corona aurea cap.ii:
De reliquo usu auri in uiris & mulieribus.& de nummo aureo: & quando primum signatum est es:argentum & aurum:& antequam signare tur qui mos in ere:& que maxima pecunia primo censu: & quotiens: & quibus temporibus auctoritas auri cap.iii.
Ratio naturalis auri inueniẽdi.& qñ.primũ aurea statuas & medicine:& ex auro cap.iiii.
de chrysocalla et medicine.etchrysocolla.vi.
& mirabilia nature dẽ glutinandis inter se perficiendisq; metallis cap.v.
De argente & argento uiuo ex stibia siue alabastro:& scoria argenti.& de spuma argenti cap.vi
De minio quante auctoritatis fuerit apud Romanos:& origine ac inuentione eius: & cinnabaris ratiõe in picturis:& medicine:de generibus minii & rõne eius in picturis cap.vii.
De hydrargyro:de argento inaurando:de coticulis in argentii generibus & experimentis cap:viii.
de speculis & egyptio argento cap .ix.
de immodica pecunia & quorum maxime opes fuerint.& quando primum Poro.stipem sparserit cap.x.
de luxuria & frugalitate in uasis & lectis argenteis: quando lances immodice facte cap.xi.
de statuis argenteis & celatura argenti & cetera quibusdam cap. xii.
de sile & ceruleo & chrysocolla & nestoriano & cilono.:et q nõ omni anno equaliter species uendantur. cap.xiii.

Summa medicinæ & historiæ & obseruationes:M.ccxv

Ex auctoribus.
L.Pisone.Antiate:Verrio.M.Varrone: Corne. Nepote:Messala ruffo:Marso poeta Butho:Iulio basso:qui de medicinis græce scripsit Sestio nigro qui item:Fabio Vestale.

Externis
Democrito:Metrodoro Scepsio Menæcmo qui de torautice scripsit:Xenocrate qui item: Antigono qui item:Heliodoro qui de athenien sium anathematis:pasitele qui admirabilia opera scripsit:Nymphodoro:Timeo qui de medicina metollica scripsit iolla Apollodoro: Andrea:Heraclide:Diagora:Botryense:Archimede:Dionysio:Aristogene: Democrito: Mnesicle:Attalo médico xenocrate zenonis:Theomnesto.

1 Ibro Tricesimoquarto cõtinẽt æris metalla:& ferri :& plumbi & stagni cap.i
Genus æris quæ corinthia:quæ deliaca: quæ æginetica cap.ii.
De candelabris tẽplorũ ornamẽtis cap.iii.
Quãdo primum simulachrum romæ factum & de origine statuarum: et honore statuarum & generibus & figuris cap.iiii.
De statuis togatis:& quibusdam aliis & quibus primum in columna:& quando rostra: & quando primum publice:& quæ primum statuæ romæ ca.v.
De statuis sine tunicis:& quibusdam aliis: & quæ prima romæ statua equestris:& quando omnes statuæ priuatim & publice sublatæ: & quibus romæ mulieribus:& quæ prime ab exteris publice posite: cap.vi.
De antiqs statuariis & petiis ignorũ imodicis & colossis in urbe celeberrimis cap.vii:
Nobilitates ex ere operum & artificum ccclxvi cap.viii.
Differentie eris & mixture:& de seruando ere cap.xi:
De cadmia medicine cap.x.
De scorea & flore & squama eris & stoniace & erugine et hyeratio cap:xi
De scoletia & chalciti & psoro et chalcantho cap.xii.
De pompholige & spondio & antispondio & diphryge & triente seruilio cap.xiii:
De ferro & fereis metallis & differentie ferri cap.xiiii.
De temperatura ferri:& medicine ex ferro & ex erugine & rubigine & squama ferri & hygremplastro. cap.xv.

De plumbi metallis & albo plumbo & nigro. cap.xyi:
De ſtagno & plumbo argentario:& quibuſ dam aliis. cap.xyii.
Medicinæ de plumbo & ſcoria plumbi:de molibenda ſiue galena.de pſymitio & ſan daraca cap.xviii.
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes. d.ccc.xy.

Ex auctoribus.

L.Piſone:Antiate.Verrio.M.Varrone:Meſſala Ruffo.Marſo poeta:Butho: Iulio baſſo qui de medicina græce ſcripſit:Sex Nigro.item.Fabio

Externis.

Democrito: Metrodoro Sceptio Menæchmo qui de toreutice ſcripſit: Xenocrate qui item Antigono qui item:Duride qui item: Heliodo ro qui de athenienſium anathemate ſcripſit: Nymphodoro.Andrea:Heraclide Diagora: Botryenſe:Iolla Apollodoro:Archimede: Dionyſio.Ariſto gene.Diomede Mneficle.Xe nocrate zenonis Theomneſto.

Liber Triceſimoquinto contiẽtur hoc nos picturæ.

Honos picture cap.i.
Honos imaginum cap.ii.
Quando primum clypei imaginum publice & quando in domibus,poſiti & de picturæ initi tiis & monochromaton & primis pictoribus & antiquitate pictoꝝ in italia cap.iii.
De pictoribus romanis.& quando primum di gnitas picturæ.& qui uictorias ſuas pictura po poſuerunt. & quando externis picturis digni tas romæ cap.iiii.
Ratio pingendi de pigmentis cap.y.
De coloribus natiuis & factitiis cap.yi.
Qui colores udo non inducantur.& quibus co loribus antiqui pinxerũt &quãdo primũ gladi atorum pugnæ propoſitæ ſunt cap.yii.
De ætate picturæ operum & artificũ indicatu ra nobilitatis. cccy. cap.yiii.
Primum picturæ certamẽ & qui primi penicil lo pinxerunt cap.ix.
De auibus per picturam deceptis & quid diffi cillimum in pictura cap.x.
De auium cantu compeſcendo.& qui encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxe rit.ſparſimq; pretia mirabilia pictura rum cap.xi.
Plaſtices primi inuentores de ſimulacris & ua ſis fictilibus & pretio eorum cap.xii.
Terræ uarietates:et de puluere putẽolano. et aliis terræ generibus quæ ĩ lapidem uertun tur cap.xiii.
De parietibus fornaceis et lateritiis et eorũ ratione cap.xiiii.
De ſulphure et alumine et generibus eorum et medicinæ cap.xy.
De terra ſamia et creteria et chia et ſibaniſia .et phiniti appelliti medicinæ cap.xyi.
Cretæ genera ad ueſtiũ uſus cimolia .ſarda um brica.ſaxum argentaria cap.xyii.
Qui et quorũ liberte prepoſiti cap.xyiii.
Terra excalata et terra clupea.terra balearica. terra ebuſitana cap.xix:
Summa medicine et hiſtorie et obſeruationes d.cccc.lyi.

Ex auctoribus.

Meſſala oratore.Meſſala ſene.Feneſtella attico Verrio.M.Varrano.Cor.Nepote Decio Ecu leone Mutiano Meliſſo Vitruuio.Caſiõ ſeue ro Longulano.fabio ueſtale qui de pictura ſcripſit.

Externis.

Praſitele apelle.Melãthio. aſclepiodoro Eufra noꝛ.parrhaſio.Heliodoro qui anathematha ſcri pſit athenis.Metrodoro qui de archi tectonece ſcripſit.democrito Theophraſto.appione grã matico qui de metallica medicina ſcripſit.nim phodoro.andrea.Heraclicinade Iolla.appollo doro.Diagora: Botryenſe.archidemo: dionyſio: ariſtogene.demade.Mneſicle.xenocrate ze nonis.Theomneſto.

Liber Triceſimoſexto cõtinẽtur natu re lapidum et marmorum:

Quis primus in publicis operibus oſten derit cap.i
Qui primus peregrino marmore colũnas ha buerit rome cap.ii.
Qui primum laudati in marmorre ſcalpendo. et quibus temporibus cap.iii.
Nobilitates operum et artificum in mar more.c.xxy.de marmore pario et man ſoleo cap.iiii.
Quando primum marmorum in edificiis uſus & quis primus rome cruſtauerit parieteset quibus etatibus queq; mar mora in uſum uenerint rome.et quis primus marmora ſecuerit.et ratio ſecan di de harena cap.y.
De naxio et harmonio.et de generibus mar morum cap.yi.

Dé alabaſtrite & ti gdido alabādico cap.yii.
De obeliſco thebaico:alexādrino:& de illo qui eſt in circo magno cap.yiii.
De illo qui eſt in campo martio progno mone cap.ix.
De tertio obeliſco romæ i uaticão cap.x.
De pyramidibus ægyptiis & ſphyn-- ge cap.xi.
De labyrinthis ægyptio:lemnio ita-- lico. cap.xii.
De penſili horto & hoppido & templo dianæ epheſiæ cap.xiii.
De delubro cyzici& lapide fugitiuo:& de echo ſepties reſonante & edificio ſine clauo:& mira-- bilia ædificiorum romæ. cap.xiiii.
De magnetis geñrib⁹ & medicinis cap.xy.
De lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis condita:& de his qui diu ſeruant:& de thaſio lapide & medicinis eius cap.xyi.
De ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis. & aliorum generibus cap:xyii.
De corallio:uel pyrite & medicis eius. & oſtra-- cite:de amanto lapide & medicinis eius:de mi litino lapide & uiribus:eius de gagate lapide & medicinis eius : de ſpongiis & phrygio lapide & natura eius cap.xyiii.
De emathide & quinq; generibus eius:& ſchiſto cap.xix.
De quattuor generibus ætidis:& calamo & ſa-- mio & arabo & p umicibus. cap.xx.
De lapidibus mortariorum medicinalium:& mollibus lapidibus & ſpeculari lapide & filici-- bus & phengite & cotibus & reliquis ad ſtructu ram lapidibus igni & tempeſtatibus reſiſten-- tibus. cap.xxi.
De ciſternis & calce & harene generibus & mix tura calcis & harene & uitiis ſtructuræ & coćta-- riis & columnis cap.xxii.
De medicinis calcis & malta & gypſo cap.xxiiii.
De pauimentis & quando primum romæ:& ſubdiualibus pauimentis & græcanicis & quan do primum cameræ. cap.xxiiii.
De origine uitri & ratione faciendi :& de ob-- ſiano uitro.& de generibus multiformibus uitri cap.xxy.
Ignių miracula & medicinæ ꝓdigia cap. xxyi.
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruatiões. d.xxiiii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Celio:Galba.C.Ićto:Mutiano: Nepote Cor:T.Piſone:Tuberone: Seneca Fa-- bio Veſtale:Ammo fœciale.Fabiano: Catone: Cenſorio:Vitruuio.

Externis:

Theophraſto:praxitele:Iuba rege:nicandro ſo-- taco:Sudine : alexandro polyhiſtore : Apione: Pliſtonico:Duride:Herodoto:Eumero Ariſta-- gora:Dionyſio:Archemidoro:Bucorida: An-- thiſtene:Democrito:demotele:Lycea.

Libro Triceſimoſeptimo cõtinentur origo gèmmarum.
De gemma polycratis tyranni & pyrrhi regis & qui ſculptores optimi:& nobilitates artifi-- cum & quis primus dactylothecam rome ha-- buit. cap.i.
De gemmis tranſlatis in triumpho pompeii:& natura criſtalli & medicinis: & luxuria circa eã & quando primum inuenta myrrhina& luxu-- ria circa eã:& natura myrrhinoñ & quæ men-- titi ſunt auctores de ſuccino cap.ii.
de ortu:& medicinis & generibus:& luxuria ſuccinoꝝ:& lyncurio:& medicine. cap.iii.
dé adamantis generibus & medicinis & mar-- garitis cap.iiii:
de ſmaragdi generibus & gemmis uiridibus tranſlucidis cap.y.
de opali generibus & uitiis & experimentis & uariis gemmis cap.yi.
de generibus carbúculorum & uitiis & experi-- mentis & gẽmis ardentibus cap.yii.
de generibus topatii & callaite: & gẽmis ui ridibus tranſlucentibus cap.yiii.
dé iaſpidum generibus cap. ix.
de quibuſdam gemmis peralphabeti ordi nem cap.x.
de gemmis quæ a membris hominum cogno minãtur:&quæ a membris hominum cogno- a cæteris rebus. cap.xi.
de gemmis naſcentibus et factitiis:et figuris. gemmarum cap.xii.
de rõne probandaꝝ gemmaꝝ cap.xiii.
Súma res et hiſtoriæ et obſeruationes.M.ccc.

Ex auctoribus.

M.Varrone.Actis triumphi.Mœcenate:lac cho:Cor.Boccho.

Externis

iuba rege:Xenocrate zenonis : Sudine : Eſchy lo:philoxene:Euripide:nicandro Satyro:Theo phraſto:Carete Philomene:democrate: xenoti no:Metrodoro.Sotaco:pythea:Timeo Siculo. nicea:Theocreſto Aſaruba Mnaſea Theomene Cteſia.Mithridate.ſophocle.archelao rege.Cal liſtrato.democrito Iſmenio.Olympico.alexan dro polyhiſtore appione .horo.zoroa ſtre.zactalia:

Secundus

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SECVNDVS.

An Finitus Sit Mundus. Et An Vnus. Cap.i.

VNDVM ET HOC QVOD NOMINE ALIO CAELVM appellari libuit: cuius circūflexu tegūtur cuncta numē eē: credi p est: eternum: immēsum: neq; genitum: neq; iterituꝝ unq; Huius extera idagare: nec itereſt: hominū: nec capit hūanæ cōiectura mētis Sacer est: æternus: imēsus: totus i toto: imo uero ipe: totū finitus & infinito ſimilis omniū reꝝ certus: & ſimilis incerto. Extra intra cūcta cōplexus in ſe: idemq; rerum naturæ opus: & reꝝ ipa natura. furor est mēsurā eius animo quoſdā agitaſſe: atq; pdere auſos. Alios rurſus occaſiōe hinc ſumpta: aut his data inumerabiles tradidiſſe mūdos: ut totidem reꝝ naturas credi oporteret. Aut ſi ūa oēs icubaret: totidē tamen ſoles totidēq; lunas: & cætera etiā i uno & immenſa & innumerabilia ſydera: quaſi nō eadem q̄ſtione: ſemper in termio cogitationis occurſura de ſyderio finis alicuius. Aut ſi hæc ifinitas naturæ omnium artifici poſſit aſſignari: nō illud idem i uno facilius ſit intelligi tanto pſertim opere. Furor ē pfecto: furor: egredi ex eo: & tanq; interna eius cūcta plane iam ſint nota: ita ſcrutari extera: quaſi uero mēsurā ullius rei poſſit ageꝛ qui ſui neſciat: aut mēs hominis uideræ quæ mundus ipſe non capiat:

De Forma Eius. Ca.ii.

ormam eius: in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe: nomē i primis: & cōſenſus i eo mot
l taliū orbem appellātium: Sed & argumenta rerum docent: nō ſolum quia talis figura omnibus ſui partibus uergit i ſeſe: ac ſibi ipſa tolerāda est: ſeq; includit & continet nullaꝝ egēs compaginū: nec finem aut initium ullis ſui partibus ſentiēs: nec quia ad motum quo ſurbide uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptiſſima est: Sed oculorum quoq; probatione: q; conuexus medius q̄ cūq; cernatur: cum id accidere in alia non poſſit figura.

forma in ſpēs orbis abſoluti globata

De Motu Eius. Cap.iii:

Anc ergo formā eius: æterno & irrequieto ambitu ienarrabili celeritate. xxiiii. horarum ſpatio circumagi ſolis exortus & occaſus haud dubiū reliqueꝛ: an ſit immēsus: & ideo ſenſum auriū facile excedens. Tātæ molis rotate uertigine aſſidua ſonitus nō equidem facile dixerim: non hercle magis q̄ circūactorum ſimul tinnitus ſydeꝝ: ſuoſq; uoluentiū orbes. An dulci quidē & incredibili ſuauitate cōcentus nobis qui intus agimus iuxta diebus noctibuſq; tacitus labitur mūdus: eſſe innumeras ei effigies aīalium rerumq; cunctaꝝ impreſſas. Nec ut i uolucrum notamus ouis læuitate continua lubricum corpus: quod clariſſimi auctores dixere tenerum. argumentis indicatur quoniā inde deciduis rerum omnium ſeminibus innumeræ i mari præcipue: ac plerūq; confuſis mōſtrifice digenerantur effigies. præterea uiſus pbatione alibi plauſtri: alibi urſi: tauri alibi: alibi litteræ figura candiore medio ſuper uerticem circulo.

Curſu Mundus Dicatur. Cap.iiii.

Quidem & conſenſu gentium moueor. Nam quem coſmon græci nomine ornamē ti appellauerūt: eum & nos a perfecta abſolutaq; elegātia mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumēto diximius: ut iterpretatur. M. Varro. Adiuuat rerum ordo deſcripto circulo qui ſignifer uocatur i. xii: animalium effigies: & per illas ſolis curſu cōgruens tot ſæculis rō.

De Quattuor Elementis. Cap.v.

Ec de elemētis uideo dubitari quattuor ea eſſe. igniū ſummo: inde tot ſtellarum collucentium illos oculos. proximū ſpiritus: quem græci noſtriq; eodem uocabulo aere appellant Vitalē hunc: & p cuncta rerum meabilem: totoq; cōſertum. Cuius ui ſuſpenſam cū quarto aquarum elemento librari medio ſpatii telluré. ita mutuo complexu diuerſitatis effici nexum: & leuia punderibus inhiberi: quo minus euolent. Contraq; grauia ne ruant ſuſpendi leuibus in ſublime tendentibus Sic pari in diuerſa niſu ui ſua queq; cōſiſtere irrequieto mundi ipſius cōſtricta circuitu: quo ſemper in ſe currente imā atq; mediā in toto terram eademq; uniuerſo cardine ſtare pendentē libratem p que pendeat ita ſolam immobilē circa eam uolubili uniuerſitate: eandemq; ex omnibus neceſſi: eidemq; omnia inuiti.

De Septem planetis. cap.vi.

Nter hanc celumq; eodem ſpiritu pendēt certis diſcreta ſpatiis. vii: ſydera que ab iceſſu uocamus errantia: cū errent nulla minus illis. Quorum medius ſol fertur āpliſſima magnitudine ac poteſtate: nec temporum modo terrarumq; ſed ſyderum etiam ipſorum celiq; rector. Hūc mundi eſſe totius animum: ac planus mentem. Hunc principale nature regimen ac numē credere decet opera eius extimātes. Hic lucē rebus miniſtrat: auſretq; tenebras. hic reliqua ſydera oc

cultat Hic uices temporum:annumq; ſemper renaſcentem ex uſu naturae tẽperat Hic cæli triſtitiam diſcutit:atq; etiam nubila humani animi ſerenat.hic ſuũ lũen caeteris quoq; ſyderibus fœnerat:praeclarus:eximius:omnia intuens oĩa etiã exaudiens:ut principi litterarũ Homero placuiſſe in eo uido.

DeDeo. Cap.vii.

Vapropter effigiem dei:formãq; querere imbecillitatis humãe reor:quiſquis ẽ deus(ſi modo eſt alius)& quacũq; in parte:totus eſt ſenſus.Totus eſt uiſus.totus auditus totus animae totus animi:totus ſui Innumeros quidẽ credere:atq; etiã ex uirtutib⁹ uitiiſq; hoĩum: utpudicitiam:concordiam.Mentem:Spem:Honorem clementiã.Fidem:aut(ut Democrito placuit)duos oĩno:pœuam &Beneficiũ:maiorem ad ſocordiam accedit Fragilis & labrioſa mortalitas partes iſta digeſſit :infirmitatis ſuae mẽor:ut portiõibus coleret quiſq;:quo maxime ĩdigeret itaq; noĩa alia aliis gentibus:&numina in iiſdem inumerabilia reperius inferis quoq;in genera deſcriptis:morbiſq; & multis etiam peſtib⁹ dum eẽ placata trepido metu cupimus.ideoq; ẽt publice.Febri fanũ ĩ palatio dicatũ eſt.orbone ad ædẽ lariũ:ara.Et male Fortune eſquiliis. Quãobrem maior cælitum populus: etiã q̃ hoĩum intelligi põt:cũ ſinguli quoq; ex ſemetipſis totidem deos faciãt:iunões Genioſq; adaptãdo ſibi.Gentes uero quædã animalia ẽt aliqua :& obſcæna pro diis habẽt:ac multa dictu magis pudẽda:p fætidos cibos:& alia ſimilia iurãtes.Matromõia qdẽ iter deos credi:Tãto q; æuo et his neminẽ naſci:& alios eſſe grãdæuos::ſempq; cãos:Alios iuuenes.atq;pueros:Arti coloris:Aligeros: Claudos ouo editos:& alternis diebus uiuentes moriẽteſq; pueriliũ ꝓpe delimẽtoꝝ eſt.Sed ſup oẽm impudẽtiã:adulteria inter ipſos fingi:mox iurga:& odia:atq; etiã furtoꝝ eſſe & ſceleꝝ numina. Deus eſt mortali iuuare mortalem.& hæc ad æterna gloriã uia.Hac ꝓceres iere romani:Hac nunc cæleſti paſſu cũ liberis ſuis uadit maximus omnis æui rector:Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubueniens. Hic eſt uetuſtiſſimus referendi benemerẽtibus gratiã mos ut tales numinibus aſcribãt.Quippe & omniũ alioꝝ noĩa deoꝝ & quæ ſupra ſydeꝝ retuli:ex hoĩum nata ſunt meritis.iouẽ quidẽ:aut Mercuriũ alterue alios inter ſe uocari& eẽ cæleſtis nomẽ culature:qs non interprætatione naturæ fateatur irridẽ dũ uero agere curam reꝝ humanaꝝ iliud quicquid eſt ſummũ.Anne tan triſti atq; multiplici miniſterio nõ pollui credamus:dubitemus ue.Vix ꝓpe eſt iudicare:Vtrũ magis cõducat generi humano: quando aliis nullus eſt deorũ reſpectus:Aliis pudendus: Externi famulantur ſacris: Ac digytis deos geſtãt:& monſtra quoq;:quæ colunt damnãt.& excogitãt cibos:imperia dira in ipſos:ne ſomno quidem quieto irrogãt.Non matrimonia:Nõ liberos:non deniq; quicq̃ aliud:niſi iubentibus ſacris deligunt.Alii in ipſo capitolio fallũt:ac.Fulminantẽ peierant iouẽ:& hos iuuant & ſcelera:illos ſacra ſua pœnis agũt.inuenit tamẽ inter has utraq; ſententias medium ſibi ipſa mortalitas.numen:quo minꝰ etiã plana de Dio cõiectatio eſſet toto quippe mũdo:& locis oĩbus:oĩbuſq; horis:oĩum uocibus fortuna ſola inuocatur.& una noĩatur:Vna accuſatur:una agitur rea.Vna cogitatur.Sola laudatur ſola arguitur.& cũ conuitiis colitur:uolubiliſq; a pleriſq; uero & caeca etiã exiſtimata.uaga inconſtans incerta.uaria.indignoꝝ;q; fautrix.Huic oĩa expẽſa.Huic oĩa ferũtur accepta.& ĩ tota ratione mortali ſola utrãq; paginã facit.Adeoq; abnoxiæ ſumus Sortis ut Sors ipſa pro deo ſit qua deus ꝓbatur incertus.pars alia & hanc pellit.Aſtroq; ſuo euẽtus aſſignat & naſcẽdi legibus: Semelq; ĩ oẽs futuros unq̃ Deo decretũ.in reliquũ uero ociũ datur.Sedere cœpit ſentẽtia hæc.pariterq; & eruditũ uulgus.& rude in eam curſu uadit.Ecce fulguꝝ monitus.oraculoꝝ præſcita Hauriſpicum prædicta.atq; etiã puluis dictu in auguriis ſternutamenta & offenſionis pedum.Diuus Auguſtus leuum prodidit ſibi calceum præpoſtere iductum.quo die ſeditiõe militari prope afflictus eſt.Quæ ſingula improuidam mortalitatem inuoluunt.ſolũ ut iter iſta uel cẽrtum ſit.nihil eſſe certi nec miſſerius quicq̃ homine aut ſuperbius? Cæteris quippe animantiũ ſola uictus cura ẽ.in quo ſponte nature bonignitas ſufficit uno qdem uel preferenda cunctis bonis q; de gloria de pecunia.Ambitiõe ſuperq; de morte non cogitant.Verum in his deos agere curam reꝝ hũanaꝝ credi ex uſu uite eſt.pœnaſque maleficiis aliqñ ſeras occupato deo in tanta mole nunq̃ autem irritas eſſe.nec iõ proximum illi genitum hominem ut nilitate iuxta beluas eſſet.imperfecte uero in homĩe nature precipua ſolatia ne deum quidem poſſe omnia.nãque nec ſibi poteſt mortẽ conſciſcere ſi uelit quod homini dedit optimum in tantis uite pœnis.nec mortales eternitate donare aut reuocare defunctos nec facere ut qui uixit non uixerit.Qui honores geſſit nõ geſſerit.nullũque habere ĩ ꝑterita ius preterq̃ obliuionis.Atque (ut facetis quoque argumẽtis ſocietas haec cũ deo copuletur) ut bis dena.uiginti non ſint ac multa ſimiliter efficere non poſſe.per q̃ declaratur haud dubie nature potentiam id quoque eſſe quod deum uocamus in haec diuertiſſe nõ fuerit alienum propter uulgatam aſſidue queſtionem de deo.

De Natura Syderum Errantium. cap.viii.

inc redeamus ad reliqua nature ſydera quae affixa diximus mundo.non illa ut exiſtimat uulgus ſingulis attributa nobis & clara diuitibus minora pauperibus obſcura defectis &

pro ſorte cuiuſq; lucētia ad numera mortalibus. Q uia nec cū ſuo quæq; homine orta moriuntur nec aliquē extingui decidua ſignificant Nō tanta cælo ſocietas nobiſcū eſt ut noſtro fato mortalis ſit ille quoq; ſyderum fulgor illa nimio alimento tracti humoris igneam uim habūdantia reddunt cum decidere creduntur ut apud nos quoq; id luminibus acēſis liquore oli notamus accidere ceteq; eterna eſt cæleſtibus natura itexentibus nundum intextuq; concretis potentia autem ad terram magnopere eorū pertinens: quæ propter effectus claritatemq; & magnitudinē in tanta ſublitate noſci potuerunt: ſicut ſuo demōſtrabimus loco. Circulorum quoq; cæli ratio in terræ mentione aptius dicet quādo ad eam pertinet tota ſigniferi modulatio iuentionibus non dilatis. obliquitatem eius intelleXiſſe: hoc eſt rerum fores aperuiſſe Anaximāder Mileſius traditur primus olympiade. lviii. Signa deinde in eo Cleoſtratus: & primū arietis ac ſagittarii. Sphæram ipſam ante multo atlas. Nunc relicto ipſius mundi corpore reliqua inter cælum terraſq; tractentur. Summum eſſe quod uocant Saturni ſidus: ideoq; minimū uideri. & maximo ambire circulo: ac. xxx. anno ad breuiſſima ſedis ſuæ principia regredi certum eſt omnium autem errantium ſyderum meatus interq; ea ſolis & lunæ contrarium mundo agere curſum: id eſt læuum ſemper illo indextram precipiti & ĩjuis aſſidua conuerſione immēſæ celeritatis attolantur ab eo rapianturq; in occaſum: aduerſo tamē ire motu: ſuos quæq; paſſus ita ferri ne conuolatus aer eandem in partem æterna mundi uergine ignauo globo torpeat: ſed fidatur aduerſo ſyderum uerbere diſcretus & digeſtus. Saturni autem ſydus gelidæ ſ rigentis eē naturæ: multoq; ex eo inferiorē iouis circulum: & ideo motu celeriore duodēis circūagi ānis: Tertiū Martis: quod quidā Herculis uocant: ignea ardentis ſolis uicinitate binis fere annis conuerti. Ideoq; huius ardore animo & rigore Saturni interiectum ambobus ex utroq; temperari iouem ſalutaremq; fieri deū. inde ſolis meatū eſſe partū quidem trecentarium: lx. Sed ut obſeruatio umbrarum eius redeat ad notas quos annis dies adiici ſuperq; quartam partem diei. Quā ob cām quinto anno unus intercalaris dies additur ut tēporū rō facilius ſolis itineri congruat infra ſolem ambit ingens ſydus appellatum Veneris alterno meatu uagum ipſiſq; cognominibus æmulum ſolis & lunæ preneniens quippe & ante matutinam exoriens luciferi nomen accipit: ut ſol alter diemq; maturans: Contra ab occaſu refulgens nuncupatur heſper: ut prorogans lucem uicemq; lunæ reddēs. Quam naturam eius pythagoras Samius primus deprehendit olympiade circiter. xlii. qui fuit urbis Romæ annus cxlii. Largiori magnitudine extra cuncta alia ſydera: eſt claritatis quidem tantæ unius huius ſtellæ radiis umbræ reddantur. Itaq; & in magno nominum ambitu eſt Alii enim iunonis: alii Iſidis: alii matris deum appellauere. Huius natura cuncta generant in terris. Nanq; in alterutro exortu genitali rore conſpergens non terræ modo conceptus implet uerum animantium quoq; omnium ſtimulat. Signiferi autem ambitum peragit tricenis & duo de quinquagenis diebus ab ſole nunquā abſiſtēs partibus ſex atq; quadraginta longius (ut Timeo placet) Simili ratiōe ſed nequaq̄ magnitudine ſcilicet aut ui proximum illi Mercurii ſydus a quibuſdam appellatum Apollinis inferiore circulo ferē. ix. diebus ociore ambitu modo ante ſolis exortū: modo poſt occaſum ſplendens nunq̄ ab eo. xxii. partib⁹ remotior. ut Cteſias & Soſigenes docēt: ideo & peculiaris horæ ſyderū ſtatio eſt: neq; cōis cū ſupradictis: Nāq; ea & quarta parte cæli a ſole abeſſe & tertia & aduerſa ſoli ſepe cernūtur: maioreſq; anus habent cuncta plenæ conuerſionis ambitus in magni anni ratione diſcendos.

De Lunæ Natura. Cap. viii.

Ed omnium admirationem uincit nouiſſimum ſydus terriſq; familiariſſimū: & in tenebrarum remedium ab natura repertum lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia cōtēplātium: & proximum ignorari ſydus maxime indignantium: creſcens ſemper aut ſeneſcēs. Et modo curuata in cornua: modo equa proportione diuiſa: modo ſinuata in orbem: maculoſa: eodēq; ſubito prenitens: immenſa orbe pleno: ac repēnte nulla: alias pernox: alias ſera &: parte diei ſolis lucem adiuuans: deficiens: & in defectu tamen conſpicua: Que menſis exitu latet cum laborare non creditur. Iam uero humilis & excelſa: & ne id quidem uno modo: ſed alias admota celo. alias cotigua montibus: nunc in aquilonem elata: nunc in auſtros deiecta. Que ſingula in eam deprehendit hominum primus Endymiō. & ob id amore eius captus fama traditur. Non ſumus profecto grati erga eos qui labore curaq; lucem nobis aperuere. in hac luce mira quoq; humani ingenii peſte ſanguinē & cedes condere annalibus iuuat: ut ſcelera hominum noſcantur nundi ipſius ignaris. Proxima ergo cardini: ideoq; minimo ambitu uicenis diebus ſeptenisq; & tertia diei parte peragit ſpatia eadem que Saturni ſydus altiſſimum. xxx. ut dictum eſt annis: dein remorata incoitu ſolis biduo cum tardiſſime a triceſſima luce rurſus ad eaſdem uices exit. Haud ſcio an omnium quæ ī celo prenoſci potuerunt magiſtra in. xii. ſpatia menſium oportere diuidi annum quando ipſum totiens ſolem redeūdo ad principia cōſequitur. Solis fulgore eam ut reliqua ſydera tegi: ſiquidem in totum mutuata ab eo luce fulgure: qualem in repercuſſu aque uolitare conſpicimus. Ideo moliore & imperfecta ui ſol-

uere tantum humorem atq; etiam augere qué ſolis radi abſumãt. Ideo & inæquali lumine aſpici: qa ex aduerſo demum plena reliquis diebus tantum ex ſe teris oſtendat: quantũ ex ſole ipſa concipiat. In coitu quidem non cernı: quoniã hauſtũ omnem lucis auerſa illo regerat. unde accepent. Sydera uero haud dubie humore terreno paſci: qa orbe dimidio nõnunq; maculoſa cernatur: ſcilicet nõdũ ſuppetẽte ad hauriẽdum ultra iuſta ni. Maculas enim nõ aliud eſſe q̃ terræ raptas cũ humore ſordes.

De Defectu Solis Et Lunæ Et De Nocte. cap.x.

d Efectus aũt ſuos & ſolis rem in tota contẽplatione naturæ maximæ mirã & oſtento ſimilẽ eoq; magnitudinũ umbræq; indices exiſtere. Quippe manifeſtum eſt ſolem interuentu lunæ occultari: lunãq; terrae obiectu: ac uices reddi: eoſdẽ ſolis radios luna iterpoſitu ſuo auferente terræ: terraq; lunae. Hac uero ſubeunte repẽtinas obduci tenebras: rurſumq; illius ũbra ſydus hebetari. Neq; aliud eſſe noctẽ q̃ terrae umbrã. Figurã aũt umbrae ſimilẽ metae ac turbini iuerſo. quãdo mucrone tantum ingruat: neq; lunae excedat altitudinẽ: quoniã nullũ aliud ſydus eodem modo obſcuretur: & talis figura ſemper in mucronem deficiat. Spatio quidem conſumi umbras ĩdico ſunt uoluctum praealti uolatus. Ergo confiniũ illis eſt aeris terminus inittũq; eteris. Supra lunã pura oĩa ac diuturne lucis plena. A nobis autẽ per noctẽ cernuntur ſydera ut reliqua lumina & tenebris. Et ꝑ pter has cãs nocturno tempore deficit luna. Stati autẽ atq; menſtrui non ſunt utriq; defectus propter obliquitatẽ ſigniferi: lunaeq; multiuagos (ut dictũ eſt) flexus: non ſemper in ſcrupulis partium cõgruente ſyderum motu.

De Syderum Magnitudine: cap.xi.

h Aec rõ mortales animos ſubducit in caelum ac uelut inde contemplãtibus trium maximarũ rerũ naturae partium magnitudinẽ detegit. Nõ poſſet quippe totus ſol adimi terris intercedente luna: ſi terra maior eſſet q̃ luna. Certior ex utraq; uaſtitas ſolis aperitur: ut nõ ſit neceſſe amplitudinem eius oculorum argumentis atq; coniectura animi ſcrutari. Immenſum eſſe cõſtat: quia arboꝛe in limitibus porrectaꝛe in quolibet paſſuũ milia umbras paribus iaciat interuallis: táq̃ toto ſpatio medius. Et quia ꝑ aequinoctiũ omnibus ĩ meridiana plaga habitantibus ſimul fiat a uertice. Item quia citra ſolſtitialem circulum habitãtium meridie ad ſeptẽtrionẽ umbrae cadant: ortu uero ad ocaſum: quae fieri nullo modo poſſent: niſi multo eſſet maior q̃ terra. & ꝙ montem idam exoriens latitudine exuperat dextra laeuaq; large amplectens: praeſertim diſcretus tanto interuallo. Deffectus lune magnitudinem eius ad haud dubia ratione declarat: ſicut terre paruitatẽ ipſa deficiẽs Nãq; cum ſint tres umbrarum figure: cõſtetq;: ſi par lumini ſit materia: que iactat umbrã colũne effigie iaci: nec habere finem. Si uero maior materia q̃ lumen: turbinis recti: ut ſit imum eius: anguſtiſſimum: & ſimili modo infinita longitudo. Si minor materia lux: mute exiſtere effigiem in cacuminis fine definentem: talemque cerni umbrã deficiente luna palam ſit: ut nulla amplius relinquatur dubitatio ſuperari magnitudinem terram. id quidem & tacitis ipſius nature indiciis. Cur enim pertitis uicibus anni brumalis abſcedit ut noctium opacitate terras reficiat: exuſturus haud dubie: & ſit quoque exurendꝰ quadam in parte tanta magnitudo eius eſt.

Quæ Quis inuenerit obſeruatione Cælesti. Cap.xii.

T rationem quidẽ defectus utriuſque prius romãi generis in uulgus extulit Sulpitius Gallus: qui conſ: cũ. M. Marcello fuit ſed tum Tribunus militum ſolicitudine exercitu liberato pridie q̃ perſes rex ſuperatus a paulo eſt: ĩ cõtione ab imperatoꝛ ꝓductus ad præcinendam eclipſim: mox & cõpoſito uolumine Apud græcos aũt inueſtigauit primus omniũ Thales Mileſius olympidis. xlviii. anno quarto: ꝓdicto ſolis defectu q ſub Aſtiage rege factus eſt urbis conditæ anno. clxx. poſt eos utriuſq; ſyderis curſum in ſexcentos annos præcinuit Hipparcus menſes gentium dieſq; & horas ac ſitus locorum: & uicos populorum complexus æuo teſtæ haud alio mõ quam cõſilioꝛe naturæ particeps. Viri ingentes ſupraq; mortalium naturã tantoꝛe numinũ lege deꝑhenſa & miſera hoĩm mente abſoluta in defectibus ſtelaꝛe ſcelera: at mortem aliquã ſyderum pauentes. Quo in metu fuiſſe Steſicori & pindari uatum ſublimiã ora palam eſt deliquo ſolis: & in luna ueneficia arguente motalitate. & ob id crepitu diſſono auxiliante: Quo pauoꝛ ignarus cauſæ Nicias athenienſium imperator ueritus craſſem portu educere: opes eorum affixit. Macti ingenio & cæli interꝑtes rerumq; nature capaces argumenti iperatores quo deos hominesq;. quis enim hæc cernens & ſtatos ſyderum (quoniam ita placuit appellare labores non ſue neceſſitati mortalis gemitus ignoſcat. nunc confeſſa de iiſdem breuiter atque capitulati attingam: ratione admodum neceſſariis locis ſtrictimque reddita. nam neque inſtituti opetis talis argumentatio eſt neque omninm reꝛ afferri poſſe cauſas minus miꝛe eſt quam conſtaꝛ in aliquibus.

De Defectibus. Cap.xiii.

Efectus. cc. xxii. menſibus redit in ſuos orbes certũ eſt. Soliſque defectum non niſi nouiſſima primaue fieri luna: quod uocant coitum. Lune autem nõ niſi pena: ſemperque citra quã

proxime fuerit.omnibus aũt annis fieri utriuſq; ſyderis defectus ſtatis diebus horiſq; ſub terra.Nec tamen cũ fiant ſuperne ubiq; cerui:aliquãdo ꝓpter nubila:ſepius globo terre obſtante cõuexitatib; mundi:Intra ducentos ános Hipparchi ſagacitate cõptum eſt & lune defectũ aliquando quito men ſe aprioꝝ fieri:ſolis uero ſeptimo.Eandem bis i triginta diebus ſupra terras ocultari: ſed ab aliis atque aliis hoc cerni:quaeque ſunt:i hoc miracula maxie mira:cũ cõueniat umbra terre lunã hebetari nunc ab occaſus ꝑte hoc ei accideꝛ nunc ab exortus.Et qua nam ratione cum ſolis exortu umbra illa hebetatrix ſub tera eſſe debeat ſemel iam acciderit:ut in occaſu luna deficeꝛt utroque ſup terram conſpicuo ſydeꝛ.Nam ut in duodecim diebus utrũque ſydus quereꝛeꝛ: & noſtro euo accidit imperatoribus Veſpaſianis patre.iii.filio iterum conſ.

De Lune Motu. Cap.xiiii.

Vnã ſemper auerſis a ſole cornibus ſi creſcat ortus ſpectaꝛ:ſi minuaꝛ occaſus aud dubium eſt.Lucere dodratis ſemuntias horaꝝ: ab ſecunda adiiciẽtem uſq; ad plenum orbem detra hentemq; in diminutionem.Intra.xiii.ãt partes ſolis ſemper occultã eſſe.Quo argumẽto amplior errantium ſtellaꝝ q̃ lunæ magnitudo colligitur:quando ille & a ſeptenis interdum ptibus emergãt.Sed altitudo cogis minores uideri:ſicut affixas cælo ſolis fulgoꝛ interdiu nõ cerni:cũ eque die ac noctu luceant.idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis:& prælatis puteis.

Errantium Motus Et Luminum Canonica. Cap.xv.

Rrãtium aũt tres quas ſupra ſolem dicimus ſitas occultanꝛ meantes cum eo.Exoriunꝛ ue e ro matutino diſcedẽtes ptibus nunq̃ amplius undenis.Poſtea radioꝝ eius cõtractu tegũ tur.& in triquetro a ptibus.e.xx.ſtationes matutinas faciũt:quæ & prime uocanꝛ. mox in ad uerſo a ptibus.c.lxxx.exortus ueſpertinos.Iteꝝ i.c.xx.ab alio lateꝛ appropiquãte ſtatiões ueſpertinas:quas & ſecundas uoãct:donec aſſecutus in ptibus duodenis occultet illas:qui ueſpertini occaſus appellãtur.Martis ſtella ut ꝓprior etiam quadrato ſentit radios ab.lxxxx:partibus:unde & nomẽ accepitis. motus primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus cõmoraꝛ inſignis:alioquin bimeſtris cũ ceteræ utraq; ſtatiõe quaternos menſes non impleant inferiores ãt due occulãtur in coitu ueſpertino ſimili mõ relictoq; ſole totidem i partibus faciũt exortus matutinos atq; a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſequuntur:adepteq; occaſum matutio cõduntur ac ꝑtereũt.mox eodem interuallo ueſperi exoriũtur uſq; ad quos diximus termi nos Ab his retrogradiũtur ad ſolẽ:& occaſu ueſpertino deliteſcunt.Veneris ſtella & ſtationes duas matutinã ueſpertinamq; ab utroq; exortu facit a longiſſimis diſtãtiæ ſue finibus. Mercurii ſtationes breuioꝝ momẽto quã ut deꝓhendi poſſit Hæc ẽ luminũ occultationũq; ratio ꝓplexiore motu: multiſq; iuoluta miraculis.Siquidẽ magnitudines ſuas:& colores mutãt:& eædẽ ad ſeptẽtrionem accedunt:habeũtq; ad hauſtrũ:terriſq; ꝓpiores aut cælo repente cermũtur in quibus aliter multa quã priores traditurꝰ fatemur ea quoq; illoꝝ eẽ mõeris qui primi querẽdi uias demonſtrauerũt:Mõdo ne ꝙs deſperet ſecula ꝓficere ſemp pluribus de cauſis hæc oĩa accidunt prima circulorum eſt quos græc aſidas in ſtellis uocant:etenim grecis utendum erit uocabulis.Sunt autem hi ſui cuiq; earum aliq; q̃ mundo.quoniam terra uerticibus duobus quos appellauerunt polos centrũ cæli nec nõ ſigniferi ob lique inter eos ſiti.omnia ãt hæc conſtat ratione circini ſemper indubitata.Ergo ab alio cuiq; centro abſides ſuæ exurgunt.Ideoq; diuerſos habent orbes moſuſq; diſſimiles:quoniam interiores abſidas ne celſe eſt breuiores eſſe:

Quare Eadem Alias Altiora.Alias inferiora uideantur. Cap.xvi.

Gitur a terre cẽtro abſides altiſſime ſunt:Saturno in ſcorpione ioui in uirgine:Marti in le i one.Soli in gemmis.Veneri in ſagitario:Mercurio in capricorno:Mediis omnium ptibꝰ Et ecõtrario ad terreæ centrũ humillime atq; proxime.Sic fit ut tardius moueri uideantur cum altiſſimo ambitu ferũtur.Nõ quia accelerent tardẽtue naturales motus qui certi ac ſinguli ſunt illis:ſed qa deductas ab ſumma abſide lineas coartari ad centrum neceſſe eſt:ſicut in rotis radios.idẽ q; motus alias maior:alias minor:quod centri propinquitate ſentiꝛ.altera ſublimitatum cauſa.quoniam a ſuocentro abſida. altiſſimas habent in aliis ſignis.Saturnus in libre parte uiceſima.Iupiter cãcri.xv.Mars capricorni.xxviii.Sol arietis.xxix.Venus piſcium.xvi.Mercurius uirginis.xv. Luna tauri.iii.Tertia altitudinũ ratio cæli mẽſura non circuli intelligitur:ſubire eas aut deſcendere per ꝓfundum aeris oculis exiſtimantibus.Huic cõnexa latitudinũ ſigniferi obliquitatiſq; cauſas eſt.per hunc ſtelle quas diximus errãtes ferũtur.Nec aliud habitatur i terris quã qđ illi ſubiacet.Reliqua a polis ſqualent.Veneris tantũ ſtella excedit eum binis partibus.Quæ cauſa intelligitur efficere ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcantur. Luna quoq; per totã latitudinem eius uagatur:ſed omnino nõ excedens eũ ab iis.Mercurii ſtella laxiſſime:ut tamẽ e duodenis partibus (tot enĩ ſunt latitudines) nõ amplius octonas perret neq; has æqualiter. Sed duas medio eius:& ſupra.iiii.infra duas

Sol deinde medio fertur iter duas partes flexuoſo dracoñ meatu inæqualis. Martis ſtella quattuor medias. iouis mediã & ſuper eam duas. Saturni duas ut ſol. Hæc erit latitudinum rõ ad auſtrũ deſcẽ dentiũ aut aquilonem ſubeũtium. Hac cõſtare & tertiã illam a terra ſubeuntium in cælum. Et pari-ter ſcandi eam quoq; exiſtimauere pleriq; falſo. Qui ut coarguãtur aperienda eſt ſubtilitas immenſa & oĩs eas cõplexa cauſas. Cõuenit ſtellas i occaſu ueſpertio ꝓximas eé terræ & latitudie& altitudine exortuſq; matutinos in initio cuiuſq; fieri. Stationes i mediis latitudinum articulis: quæ uocant ecle ptica: perinde confeſſum eſt motum augeri q̃diu i uicino ſint terræ. cum abſcedantin altitudinẽ mi-nui. Quæ ratio lunæ ſublimitatibus maxime approbatur: A equæ non eſt dubiũ in exortibus matuti nis etiam numerum augeri. atq; a ſtationibus primis tres ſuperiores diminui uſq; ad ſtationes ſecũ-das. Quæ cum ita ſint: manifeſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcãdi: quoniã i eo primũ ha bitu incipiãt partius addiici motus. In ſtationibus uero primis & altitudine ſubire: quoniam tum pri mũ incipiãt detrahi numeri: ſtellæq; retroire. Cuius rei rõ priuatim reddẽda eſt. percuſſæ in qua dixi mus parte & triangulo ſolis radio inhibentur rectum agere curſum: & ignea ui leuantur in ſublime. Hoc nõ protinus intelligi põt uiſu noſtro: ideoq; exiſtimãtur ſtare ũde & nomẽ accepit ſtatio. proge reditur deide eiuſdem radii uiolentia: & retroire cogit uapor repercuſſas: Multo i magis i ueſpertino earum exortu toto ſole aduerſo: cum in ſummas abſidas expelluntur: minimeq; cernũtur: quoniam altiſſime abſunt: & minimo feruntur motu. tanto minore cum hoc i altiſſimis abſidum euenit ſignis. Ab exortu ueſpertino latitudo deſcenditur ptius iã ſe minuẽte motu: no tñ ante ſtationes ſecundas augẽte cũ & altitudo deſcẽditur ſupueniẽte ab alio lateſ radio: eadẽq; ui rurſus ad terras depriméte: quæ ſubſtulerit i cælũ ex priore triquetro: Tantũ intereſt ſubeãt ne radii an ſuperueniãt multoſq; ea dẽ magis i ueſpertino occaſu accidũt. Hæc ẽ ſuperioꝝ ſtellaꝝ ratio. Difficilior reliquaꝝ & a nullo an te nos reddita.

Catholica Syderum Errantium. cap. xvii.

Rimum igitur: dicatur cum ſint diuerſæ ſtelle: cur Veneris ſtella nunq̃ longius. xlvii. parti-
p bus Mercurius. xx. a ſole abſcedant. Sepe citra eas ad ſolem reciprocent. Conuerſas ha-bent utrãq; abſidas: ut infra ſolem ſite: tantumq; circulis earum ſub terra eſt: quantum ſu-perne p̃dictarum. & ideo non poſſunt abeſſe amplius: quoniam curuatura abſidum ibi non habet lõ gitudinẽ maiorem: Ergo utrãq; ſimili ratione admodũ ſtatuunt abſidum ſuarum magines: ac ſpatia longitudinis latitudinum euagatione penſant. At enim cur nõ ſemper ad. xlvi. & ad partes. xx. pue niũt: imo uero. Sed ratio canonica fallit. Nãq; apparet abſidas quoq; eaꝝ moueri: q̃ nunq̃ tran ſeant ſolem. Itaq; cum in partem ipſam eius incidere margines alterutro lateſ tum & ſtelle ad longiſſima ſua interualla peruenire intelliguntur: cũ citra fuere magines totidẽ partibus: & ipſe ocius redire cre dũtur cũ ſit illa ſemper utriq; extremitas ſumma. Hic & ratio motuum cõuerſa itelligitur. Superiores enim celerime ferũtur in occaſu ueſpertino: hæ tardiſſime. ille a terra altiſſime abſunt: cum tardiſſi me mouẽtur: hæ cũ ociſſime. Quia ſicut in illis ꝓpinquitas cẽtri accelerat: ita in iis extremitas circu-li ille ab exortu matutino minerue celeritatẽ incipiũt: he uero augeſ. illæ retro curſum agunt a ſtati-one matutina uſq; ad ueſpertinam. Veneris a ueſptina uſq; ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinẽ ſcandere. Altitudinẽ uero hac ſolem inſequi a ſtatione matutia occiſſima i occa ſu matutino & altiſſima. Digredi ãt latitudine: motumq; minuere ab exortu matutino rẽtro quidem ire: ſimulq; altitudie digredi a ſtatiõe ueſpertina. Mercurii rurſus ſtella utroq; modo ſcãdere ab exor tu matutino: digredi uero latitudine a ueſptino: conſecutoq; ſole ad. xv. partiũ interuallum cõſiſtit. quadriduo ꝓpe imobilis. Mox ab altitudine deſcendit: retroque graditur ab occaſu ueſptio uſque ad exortũ matutinum. Tãtũque hæc & luna totidem diebus quot ſubire deſcendunt. Veneris quinde-cies & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato: Tanta eſt nature uarietas. Sed ratio euidens. Nã quæ in uaporẽ ſolis nituntur. etiam deſcẽdũt egre Multa ꝓmi amplius circa haec poſſunt ſecreta nature legeſque: q̃bus ipſa ſeruiat exempli gratia. In Martis ſydere cuius eſt maxime iobſeruabilis curſus nunq̃ id ſtationẽ facere. iouis ſydere triquetro raro admodũ ſexaginta ptibus diſcreto. Q ui núerus ſexangulas mũdi efficit formas. Nec exortus niſi in dnobus ſignis tantũ cancri & leonis ſimul edere. Mercurii uero ſydus in piſcibus exortus ueſ-ptinos raros facere: creberime in uirgine. in libra matutinos. item matutinos in aquario: rariſſimos in leone. Retrogradum in tauro & ingerminis non fieri: in cancro uero non citra. xxv. ptẽ Luna bis coitũ cũ ſole in nullo alio ſigno faceſ q̃ germinis: Non coiſ aliquando in ſagitario tantum. nouiſſi mam uero primáque eadẽ die uel nocte nullo alio in ſigno q̃ ariete conſpici. id quoque paucis mor taliũ cõtingit: Et inde fabula cernendi lynceo. nõ comparaſ in celo Saturni ſydus & martis cũ pluri diebus. clxx: iouis. xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus. Veneris. lxxix. aut cum minimũ .lii. Mercurii. xiii. aut cum plurimum. xvii.

Quae ratio colores eorum mutet. Cap xviii.

olores ratio altitudinem tempera:fiquidem earum similitudinem trahunt:in quarum aera
c uenere subeũdo:tingitq; apropinquantes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior i pal
lorẽ. Ardentior in ruborem. Ventosus in horrorem. Sol atq; cõmissuræ absidũ extremæq;
orbite a terra in obscuritatẽ. Suus quidem cuiq; color est. Saturno cãdidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero candens. Vesperi refulgẽs. Mercurio radiãs. Lune blandus. Soli cum uritur ardens postea radians. His causis cõnexo usu & earum quæ celo cõtinentur. Náq; modo multitudo conferta inest circa dimidios orbes lunæ placida nocte leniter illustrãte eas Modo rantas ut fugisse miremur plenilunio abscondẽte:aut cũ solis supra ue dictaꝝ radii usus pstringẽte nostros. Et ipsa aũt luna ingruentiũ solis radioꝝ haud dubie differentias sentit hebetante cætera inflexos mũdi cõuexitate cospterq; ubi recti anguloꝝ cõpetũt ictus. Itaq; in quadrato solis diuidua ẽ in:triquetro semi ambitur or be:impletur autem in ad uerso:rursusq; minuens easdem effigies paribus edit interualis simili rane qua supra solem tria sydera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. cap.xviiii:

ol ãt ipse quattuor differẽtias habet bis æquata nocte die:i uerno & autũno:& in certum in
f cidẽs terræ octauis in partibus arietis ac libræ:Bis pmutatis spatiis in auctũ diei bruma octaua i pte capricorni. Noctis uero solistitio todidem in ptibus cancri. Inæqualitatis cã obliquitas est figniferi:cũ pars æqua mundi sup subterq; terras omnibus fiat momentis. Sed quæ resta i exortu suo consurgũt signa longiore tractu tenent lucem:quæ uero obliqua ocioꝰ transeunt spatio.

Quãr ioui fulmina affignentur. cap.xx.

Atet plerosq; magna cæli afiectione cõptũ a principibus doctrine uiris supernorum ttium sydeꝝ ignes esse. qui decidui ad terras fulminũ nomen habeant. Sed maxime ex iis medio loco siti: ortassis quoniam contagiũ nimii humoris ex superiore circulo. atq; ardoris ex subiecto p hunc modum egerat:ideoq; dictum iouem fulmina iaculari. Ergo ut e flagante ligno carbo cum crepi:sic a sydere cælestis ignis expuitur præscita secum afferens ne abdicta quidem sui parte in diuinis cessante operibus idq; maxime turbato sit aere quia collectus humor abundantiam stimulat ut quia turbata quodam ceu grauidi syderis ptu.

Interualla syderum. cap.xxi.

Nterualla quoq; syderum a terra multi ĩdagaꝛ tentauerunt. Et solem abeꝛsse aluna unde uiginti partes:quantum lunam ipsam a tera prodiderunt. Pythagoras uero uir sagacis animi a terra ad lunam. cxxy. milia stadiorum esse collegit. Ab ea usq; ad solem duplum. inde ad duodecim signa triplicatum. in qua sententia Gallus Sulpitius noster fuit.

De syderum musica. Capi.xxii.

Ed pythagoras interdum. ex musca ratione appellat tonum:quantũ absit a terra luna. Ab ea ad Mercurium spatii eius dimidium & ab eo Ad uenerem. Aqua ad solem sesquiplum. A so'e ad Martem tonum. i. quãtum ad lunam a terra. ab eo ad iouem dimidium. & ab eo ad Saturnum dimidium. & ide sescuplum ad signiferum ita septem tonos effici quam diapason harmoniam uocant:hoc est uniuersitatem concentus. in ea Saturnum Dorio mouen. Mercurium ptho go. iouem phrygio. & in reliquis similia iocunda magis q̃ necessaria sublitate.

De mundi geometria. Capi.xxiii.

Tadium. cxxy. nostros efficit passus. hoc est pedes secentos. xxy. possidonius nõ minus. xl. stadiorum aterra altitudinem esse. in qua nubila acuenti nubesq; perueniant. inde purũ liquidumq; & imperturbate lucis aerem. Sed a turbido ad lunam uicies centum stadiorum. inde ad solem quinquies milies. Eo spatio fieri ut tam immensa eius magnitudo non exurat terras. plures autem nubes nonngenis stadiis in altitudinem subire prodiderunt. incompta hæc & inextricabilia. sed tam ꝓdenda q̃ sunt prodita. in quis tamen una ratio geometrice colectionis nunquã fallacis possit non repudiari:si cui libeat altius ista prosequi. Nec ut mensura id enim uelle pene demẽtis ocii est (sed ut tantum coniectanti animo constet existimatio. Nam cum trecẽtes. lx. & fere sex p tibus orbis solis ex circuitu eius pateꝛ appareat circulum per quem meat semperq; dimetiens tertiã partem ambitus:& terre paulomius septimam colligat. apparet dempta eius dimidia:quoniam terra centralis interueniat. Sextam uero partem huius immensi spatii quod circa terram circuli solaris animo comprehenditur inesse altitudinis spatio. Lunæ uero duodecimam:quoniam tanto breuiore quã sol ambitu currit. ita ferri eam in medio solis ac terræ. Mirum quo procedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata succussu. Sicut in supradictis ocasionem impudentie ratio largitur. ausiq; diuinare solis ad terram spatia. Eadem ad cælum agunt:quoniam sit medius sol:ut protinus mundi quoq; ipsius mensura ueniat ad digytos. Quantas enim dimentientes habeat septimas:tantas habere circulum duo uicesimas. tanquã plane a ppendiculo mensura celi cõstet. Aegyptia ra

tio quã petosiris & Necepsos ostẽdere.singulas ptes ī lunari circulo(ut dictum est minio.xxxiii. ſt2. diis paulo amplius patere colligit.in saturni amplissimo duplum.i solis quem medium eẽ diximus utriusq; mẽsuræ dimidium.Quæ computatio plurimũ habet pudoris:quoniam ad Saturni circulum addito signiferi ipsius interualo nec numerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis syderibus. cap.xxiiii.

Estant pauca de mundo.náq; & in ipso cælo stelle repẽte nascuntur plura earum genera. De cometis & celestibus prodigiis:natura:& situ:& generibus eorum. cap.xxv. ometas græci uocãt nostri:crinitas horrentes crine sanguineo:& comaq; mõ ī uertice hispidas.Iidem pogonias:quibus inferiore ex parte in speciẽ barbe longe promittitur iuba Aconiæ iaculi mõ uibrantur occisimo significatu. Hæc fuit de qua quinto consulatu suo Tyberius imperatur Cæsar p̃claro carmine perscriplit ad hunc diẽ nouissime uisam.Easdem breuiores & in mucroné fastigiatas xiphias uocauere:q̃ sunt oĩum paladissime.& quodam gladii nitore;ac sine ullis radiis quos chrysens auro nomine similis colore aũt electio raros e margine emittit. pithetes dolioq; cernitur figura ī cõcauo fumide lucis.Cæratias cornus spẽm habet qualis fuit cum græcia apud salamina depugnauit.Lampades ardentes imitantur faces. Hippeus equinas iubas cellerimi motus:atq; ī orbem circa se eũtis.Fit & candidus cometes argenteo crine ita refulgens. ut uix contueri liceat:specieq; humana dei effigiem ī se ostendens.Fiunt & hirti uillorum specie & iuba aliqua circũdati.Semel adhuc iube effigies mutata ī hasta est olympiade centesima octaua urbis anno. ccclxxxviii.Breuissimum quo cernerentur spatium septem dierum annotatum est: longissimum octogĩta.Mouentur autem alii errantium modo alii imobiles hærent.omnes ferme sub ipso septentrione aliqua eius parte non certa:sed maxime ī candidam:quæ lactei circuli nomen accepit.Aristoteles tradit & simul plures cerni nemini compertum alteri:quod equidem sciam:Ventos autem ab iis graues æstusq; significari.Fiunt & hybernis mensibus & ī austrino polo sed ibi citra ullum iubar.Diraq; comperta æthiopum & egypti populis:cui nomen æui eius rex dedit Typon:ignea specie:ac spiræ modo intorta:nisu quoq; toruo:nec stella uerius q̃ quidam igneus nodus.Sparguntur aliquando & errantibus stellis cæteriq; crines.Sed cometes nunq̃ in occasura parte cæli est.Terrificum magna ex parte sydus ac non leuiter piatum ut ciuili motu octauio consule:iterumq; pompeii & Cæsaris bello.in nostro uero euo circa ueneficicum quo Claudius Cesar imperium reliquit Domitio Neroni ac deinde principatu eius assiduum prope ac seuum:Referre arbitratur in quas partes sese iaculetur aut cuius stelle uires accipiat:quasq; similitudines reddat:& quibus in locis emicet.Tibiarum specie arti musice portendere.obsenis autem moribus in uerendis partibus.Signorum ingeniis & eruditioni si triquetram figuram quadratamue paribus angulis ad aliquos perẽnium stellarum situs edãt. Venena fundere in capite septemtrionalis:austrinæue serpertis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo romæ admodum faustus Diuo Augusto iudicatus ab ipso:qui incipiente eo apparuit ludis:quos faciebat:Veneris genitricis non multo post obitum patris Cæsaris in collegio ab eo instituto.namq; his uerbis id gaudium prodidit.lis ipsis ludorum meorum diebus sydus crinitum p septem dies in regione celi sub septemtrionibus est cõspectum.id oriebatur circa undecimam horã diei:clarumq; & omnibus teris comspicuum fuit eo signo significari uulgus credidit Cæsaris animã inter deorum immortalium numina receptam.quo nomine id insigne simulacro capitis eius quod mox in foro consecrauimus adiectum est Hæc ille in publicum interiore gaudio sibi illum natum seq; in eo nasci iterpretatus est & ut uerum fateamur salutare id terris fuit. Sunt qui & haec sydera perpetua esse credant:suoq; ambitu ire:sed non nisi relicta a sole cerni.Alii uero qui nasci humore fortuito & ignea ui:ideoq; solui.

Hipparchus de syderibus per exempla hystorica:faces.lampades:trabes bolides:& casma celi. cap.xxvi.

Dem Hipparchus nunq̃ satis laudatus.ut quo uemo magis approbauerit cognatiõem cum homine syderum:animasq;nostras partem esse celi nouam stellam &aliam in euo suo genitam deprehendit:eiusq; motu qua die fulsit ad dubitationem est aductus:an ne hoc sepius fieret. moueruntq; & eæ quas putamus affixas idemq; ausus rem etiam deo improbam annumerare posteris stellas:ac sydera ad normam expangere organis excogitatis:per que singularum loca atq; magnitudines signaret:ut facile discerni posset ex eo:non modo an obirent:nascerenturq;:sed omnino aliq̃ transirent mouerenturue.item an crescerent minuerentq; celo in hereditate cunctis relicto: si quisq̃ qui rationem eam caperet inuentus esset.Emicant & faces non nisi causam decidunt uise Qualis Germanico.Cesare gladiatorum spectaculum edente preter ora populi meridiano transcurrit. Duo genera earum Lampades uocant plane faces. Alterum bolidas: quale munienſibus malis uisum est. Distant q̃ faces uestigia longa faciunt priore ardente parte. Bolis uero perpetua ardẽs lon

giorem trahit limitem.Emicant & trabes ſimili modo:quas doces nocant.quales cũ lacedemõiiclaſſe victi imperium græcie amiſere.Eit & cæli ipſius hiatus uocant chaſma.

De cæli coloribus. cap:xxyii.

It & ſanguinea ſpẽ:quo nihil terribilius mortalium timori.eſt incendium ad terras cadẽs i de.Sicut olympiadis centeſimæ ſeptime anno tertio cum rex philippus græciam quateret.

Atq hæc ego ratis tẽporibus naturæ ut cætera arbitror exiſtere:nõ ut pleriq; uariis ꝺ cauſis quas ingeniorum acumen excogitat.Quippe ingentium malorum fuere prenuntia.Sed ea accidiſſẽ no quia hec facta ſunt arbitror:uerum nec ideo facta quia incaſura erant illa raritate autem occultam eorum eſſe rationem:ideoq; non ſicut exortus ſupradictos defectuſq; & multa alia noſci.

De flamma cẽli. cap.xxyiii.

Ernuntur & ſtelle cum ſole totis diebus:plerumq; & circa ſolis orbem ceu ſpem corone & uerſicoloris circuli:Qualiter Auguſto Ceſare in prima iuuenta urbem intrante poſt obituꝫ patris ad nomen ingens capeſſendum. De coronis celeſtibns. cap.xxix.

xiſtunt eadem corone circa lunam & circa nobilia aſtra celo quoq; inhaerentia Circa ſolẽ arcus apparuit.L.opinio.iii:Q. .fabio.ii.conſ.orbis:L.portio.M.Acilio.

De circulis repentinis. cap.xxx:

Irculus rubri coloris.L.iulio.P.Rutilio conſ.Fiunt prodigidioſi & longiores ſolis defectꝰ qualis occiſo dictatore Ceſarc.& antoniano bello totius pene anni pallore continuo.

Plures ſoles. cap.xxxi.

Trurſus plures ſoles cernuntur.nec ſupra ipſum nec infra:ſed ex obli quo nunq̃ iuxta: nec contra terram:nec noctu.ſed aut oriente aut occidente.ſemel in meridie cõſpecti i boſpho ro produntur.qui a matutino tempore durauerunt in occaſum.Trinos ſoles antiq ſepius uidere.Sicut.Sp.poſtumio.Qu.Minutio.Qu.Martio.M.portio.M.antonio.p.Dolobella & M.Lepido.L.planto conſ.& noſtra ætas uidit Diuo Claudio principe conſulatu eius Cornelio orfito collega:plures ſimul q̃ tres uiſi ad hoc æui nunq̃ produntur.

plures lunæ. cap.xxxii.

Vne quoq; trine.ut Cn.Domitio.C.F.L.annio conſ.apparuere:quos pleriq; appellauerũt ſoles nocturnos. Dierum lux nocte. cap.xxxiii:

Vmen de celo noctu uſum eſt.C.Cecilio.Cn.papyrio cõſ.& ſepe alias ut diei ſpecies noctu.luceret. Clypei ardentes. cap.xxxiiii.

Lypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſum.L.Valerio.Cn:mario conſ. Oſtentum celi. cap.xxxy.

Intillam e ſtella cadere:& augeri terre appropinquantem:ac poſtq̃ in lune magnitudinem facta ſit illuxiſſe ceu nubilo die.Dein cum in celum ſe reciperet.lãpadẽ factam ſemel unq̃ proditur.Cn.octauio.C.Scribonio conſ.Vidit hoc Licinius Syllanus proconſul cum comitatu ſuo.

De diſcurſu ſtellarum. cap.xxxyi.

Ieri uidentur & diſcurſus ſtellarum nũquam temere ut non ex ea parte truces uenti cooriãtur:& ex iis tunc procélle in mari terriſq;. De ſtellis caſtoribus. cap.xxxyii:

Idi in nocturnis militum uigiliis inherere pilis pro uallo fulgurum effigies:eſt & antennis nauigantium aliis nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uolucres ſedem ex ſede mutantes.Graues cũ ſolitarie uenere:mergenteſq; nauigia:& ſi in carine ima deciderint exurentes.Gemine autem ſalutares:& proſperi curſus prenuntie. quarum aduentu fugari diram illã ac minacem appellãtamq; Helenam ferunt.Et ob id polluci & Caſtori id numen aſſignant:eoſq; i mari deos inuocant.Hominum quoq; capita ueſpertinis horis magno prefagio circũfulgent.omnia iecerta ratione & in naturẽ maieſtate abdita.

De aere. cap.xxxyiii.

actenus de mundo ipſo ſyderibuſq;.Nunc reliqua celi memorabilia. Nanq; & hoc celum appellauere maiores:quod alio nomine aera:omne quod inani ſimile uitalem hũc ſpiritũ fundit infra lunam hec ſedes:multoq; inferior.Vt animaduarto propemodum. conſtare. infinitum ex ſuperiore natura aeris & terreni halitus miſcens utraq; ſorte confunditur. Hinc nubila tonitrua:& alia fulmina.Hinc grandine & pruine:hymbres:procelle.turbines. hinc plurima mortalium mala:& rerum nature pugna ſecum.Terrena in celum tendentia deprimit ſyderum uis. Eademq; que ſponte non ſubeant ad ſe trahunt.Decidunt hymbres.Nebule ſubeunt.Siccantur amnes nes.Ruunt grandines. Torrent radii:& terram in medium undiq; impellunt. Iidem infracti reſiliunt:& que pótuere auferunt ſecum Vapor ex alto cadit::rurſumq; in altum redit. Venti ingruunt inanes:lidemq; cum rapina remeant.Tot animalium hauſtus ſpiritum e ſublimi trahit.

At ille contra nititur:Telluſq; ut inani cælo ſpiritum infundit.Sic ultro citro cõmeãte natura ut tor mento aliquo mũdi celeritate diſcordia accendatur:nec ſtare pugnæ:licet:ſed aſſidue rapta cõuoluit Et circa terrã immẽſo reꝫ quaſi globo tẽdit.ſubinde per nubes cælum aliud obtexens uẽtoꝫ hoc te gnũ.Itaq; præcipua eoꝫ natura ibi & ferme reliquas cõplexa cauſas:quoniam & tonitruum & fulmi num iactus horum uiolentiæ pleriq; aſſignant.Quin & ideo lapidibus pluere interim q; uẽto ſint ra pti:& multa ſimiliter:Quamobrem plura ſimul dicenda ſunt.

De æſtatis tempeſtatibus. cap.xxxix.

Empeſtatum rerumq; quaſdam ſtatas eſſe cauſas:quaſdã uero fortuitas:aut adhuc rõnis in cõpertæ manifeſtum é.Quis.n.æſtares & yemes quæq; in tẽporibus annua uice intelligũ tur ſyderũmotu fieri dubitet.Ergo ut ſolis natura tẽpando intelligitur anno:ſic reliquoꝫ quoq; ſyderũ propria eſt quibuſq; uis:& ad ſuã cuiq; naturã fertilis.alia ſunt in liquorem ſolati hu moris fœcunda.alia concreti in pruinas:aut coacti in niues:aut glaciati in grãdines. alia flatus tẽpo ris.alia uaporis.alia roris.alia rigoris nec uero hæc tanta debent exiſtimari quanta cernuntur: cum eſſe eoꝫ nullum minus luna tam immẽſe altitudinis ratio declaret igitur ĩ ſuo quæq; motu naturã ſuam exercent.quod manifeſtum Saturni maxime tranſitus hymbribus faciunt.Nec meantium mo do ſiderum hæc uis eſt:ſed multorum etiam adhærentium cælo quotiens errantium acceſſu ipulſa: aut cõiectu radiorum exſtimulata ſunt qualiter in ſuculis ſentimus accidere:quas græci ob id pluio nomine hyadas appellant.Quin & ſua ſponte quædã ſtatiſq; tẽporibus ut hædoꝫ exortus arcturi ue ro ſydus nõ ferme ſine procelloſa grandine emergit. De caniculæ exortu. cap.xl.

Am caniculæ exortu accendi ſolis uapores quis ignorat Cuius ſyderis effectus ãpliſſimi ĩ terra ſentiuntur.Eeruent maria exoriente eo Fluctuant in celis uina:mouentur ſtagna.ori gẽ appellat ægyptus ferã.quam in exortu eius contraſtare & contueri tradit:ac uelut ado rare cum ſternuerit.Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi non eſt dubium.

Vis temporum anni ſtatuta. cap.xli.

Vin in partibus quoq; ſignorum quorundam ſua uis ineſt ut autumnali æquinoctio bru maq; cum tempeſtatibus confici ſydus intelligimus.

De incertis tempeſtatibus. cap:xlii.

Ec hymbribus tantum tẽpeſtatibuſq; ſed multis & corpoꝫ & ruris experimentis. Afflant alii ſydere.alii cõmouentur ſtatis tẽporibus:aluo neruis:capitermente olea & populus al ba & ſalces folia ſolſtitio circũagun.Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis har ba pulegii.Rũpuntur intentæ ſpiritu mẽdranæ.Miretur hoc qui non obſeruet quotidiano experimẽ to hærbam unã:quæ uocat heliotropiũ abeuntẽ ſolem intuen ſemper:oĩbuſq; horis cum eo uerti ud nubilo obũbrante.Iam quidẽ lũari poteſtate oſtreaꝫ cõchiliorũq; & conchaꝫ omniũ corpora auge ri:& rurſus minui Quin & ſoricũ fibras reſpondere numero lune exqſiuere diligentiores.Minimũq; animal formicã ſentire uires ſyderis interlunio ſemper ceſſantẽ.Quo turpior homini inſcita ẽ fatẽri præcipue iumentoꝫ quorũdã in oculis morbos cũ luna ĩcreſcere ac minui.patrocinat uaſtitas cæli ĩ mẽſa diſcreta altitudine in duo atq; ſeptuaginta ſigna.Hæ ſunt,rerũ aut animantũ effigies : in quas digeſſere cælũ periti.In his quida mille ſexcentas annotare ſtellas iſignes uidelicet aſſectu uiſuue. Exempli gratia in cauda tauri ſeptem quas appellauere:Vergilias.In fronte ſuculas boetem quæ ſe quitur ſeptẽtriones. De hymbribus. cap.xliii.

Xtra has cauſas non negauerim exiſtere hymbres uentoſq; quoniam humidam a terra.alia uero propter uapores ſumidam exhalare caliginem certũeſt.nubeſq; liquore egreſſo in ſub lime:aut ex aere coacto in liquorum egreſſo in ſublime aut ex aere coaſto in liquorem gi gni :Denſitas earum corpuſq; haud dubie coniectatur argumentorum ſolem obumbret perſpicuum alias etiam urinantibus in qualibet profundam aquarum altitudinem.

Quare lapides pluant. cap.xliiii.

Gitur nõn eam inficias:poſſe in has & ignes ſuperne ſtellarum dicidere: quales ſereno ſe pe cernimus:quorum ictu concuti aera uerum eſt: quando& tela uibrata ſtridunt. Cum uero in nubem peruenerint:naporem diſſonum gigni ut candente ferro in aquam demerſo:& fumi dum uorticem uolui.Hinc naſci procellas. De tonitruis & fulguribus. cap.xlv:

Tſi in nube luctetur flatus aut uapor tonitrua::edi:ſi erumpat ardens.fulmina Si longio re tractu nitatur fulgetra.His findi nubem:illis perrumpi.& eſſe tonitrua impactoꝫ igniũ plagas:ideoq; protinus corruſcare igneas nubium rimas.poſſe & repulſu ſyderum depreſ ſum qui a terra mea uerit ſpiritum nube cohibitum tonare natura ſtrangulante ſonitum dum rixe tur.Edito fragore cum erumpant.Vt in membrana ſpiritu intenta.poſſe & attritum dum in preceps feratur illum quiſquis eſt ſpiritum accendi. Poſſe & afflictu nubium elidi:ut duorum lapi-

dum ſintillantibus fulgetris.Sed hæc oia eſſe fortuita.Hinc bruta fulmina & uana ut quæ nulla ue-
niant ratione naturæ.iis percuti montes:iis maria.oēſq; alios irritos iactus.illa uero fatidica ex alto
ſtatiſq; de cauſis & ex ſuis uenire ſyderibus.Simili modo uentos uel potius flatus poſſe ex arido ſic-
coq; anhelitu terræ gigni nō negauerim.poſſe aquis aera expirantibus qui neq; in nebulā denſetur:
nec craſſeſcat in nubes.poſſe.& ſolis impulſu agi quoniā uentus non aliud intelligaſ q̄ fluctus aeris
pluribuſq; etiam modis.namq; & fluminibus & niuibus & e mariuidemus etiam trāquillo: & alios
quos uocant altanos e terra conſurgete.Qui quidem cum e mari redeunt tropei uocantur: ſi pergūt
apogei

Qua ratione echo reddatur. cap:xlvi.

Ontium uero flexus crebriq; uertices & conflexa cubito aut confracta in humeros iuga cō
caui uallium ſinus ſcindunt inæqualiter:inde reſultantem aera quæ cauſa etiam uoces mul
tis in locis reciprocas facit.

De uentis. cap.xlvii.

Ne fine uentos generant iam quidam etiam ſpecus:qualis in dalmatiæ ora uaſto in p̄ceps
hiatu.in quem deiecto leui pondere quāuis tranquillo die turbini ſimilis emicat procella
nomen loco eſt ſentaquin.Et in cyrenaica prouicia rupes quædā auſtro traditur ſacra :quā
pfanum ſit attrectari hominis manu:confeſtim auſtro inuoluente harenas:in domibus etiam multis
manufacta incluſa opacitate cōceptacula auras ſuas habēt.adeo cā non deeſt.ſed plurimum intereſt
flatus ſit an uentus:illos ſtatos atq; perſpirantes:quos non tractus aliquis uerum terræ ſentiunt: qui
non aura nō procella maris:ſed appellatione quoq; ipſa uenti ſunt.qui ſiue aſſiduo mundi in incitu
& contrario ſyderum occurſu naſcuntur ſiue hic eſt:ille generabilis rerum nature ſpiritus huc illucq;
tanq̄ in utero aliquo uagus:ſiue diſparili errātium ſyderum ictu.radiorumq; multiformi iactu flagel
latus aer:ſiue a ſuis ſyderibus exeunt his proprioribus:ſiue ab illis cælo affixis cadunt:palam eſt illos
quoq; legem habere naturæ non inotam etiam.ſi nundum percognitam:

Nature & obſeruationes uentorum. cap.xlviii.

Igīnti & āplius auctores greci ueteres prodidere de his obſeruationes:quo magis miror or
be tam diſcordi & in regna hoc eſt in membra diuiſo tot uiris cure fuiſſe tam ardua uen-
tu perquirere inter bella preſertim & infida hoſpitia.piratis etiam omnium mortalium ho
ſtibus tranſitus famē tenentibus:ut hodie quedam in ſuoquiſq; tractu ex eoꝝ cōmentariis qui nūq̄
eo acceſſer uerius noſcant q̄ indigenarū ſcientia.Nunc uero pace tam feſta:tam gaudente prouentu
rerum artiumq; principe omnino nihil adiſci noua inquiſitiōe:imo ne ueterum qdē inuēta perdiſci
Nō erāt maiora premia in multos diſperſa fortune magnitudine & iſta plures ſine premio alio q̄ po
ſteros iuuandi eruerunt.Nāq; mores hominum ſenuere non fructus.Et immenſa multitudo apertū
quodcunq; eſt mare hoſpitaliq; littorum omnium appulſu nauigat:ſed lucri non ſcientie gratia nec
reputat ceca mens etiam tantum auaritie intenta idipſum ſciētia poſſe tutius.ſieri. Quapropter ſcru
puloſius q̄ inſtituto fortaſſis conueniat operi tractabo uentos tot milia nauigantium cemens.

Ventorum genera. cap.xlix.

Eteres quattuor omnino ſeruare per totidem mūdi partes:ideo nec Homerus plures nomi
nat.Hebetius mox iudicatum eſt ſecura etas octo addidit ratione nimis ſubtili & cōſciſſa.
proximis inter utraq; media placuit ad breue numerum addītis quattuor.Sunt ergo bini i quattuor
celi partibus.ab oriente equinoctiali ſubſolanus.ab oriēte brumali uulturnus.Illum apelioten : hūc
greci eurum appellant.A meridie auſter:Et ab occaſu brumali africus:noton & liba nominant. Ab
occaſu equinoctiali fauonius. ab occaſu ſolſtitiali corus:zephyron & argeſten uocant.a ſeptētrioni
bus ſeptētrio.Interq; eum & exortum ſolſtitialem aquilo.a parctias dicti & boreas .numeroſior ra-
tio quatuor iis interiecerat tranſeam media regione inter ſeptētrionem & occaſum ſolſtitialē itēq;
cetiam media inter aquilonem & exortum equinoctialem.ab ortu ſolſtitiali phœnica media regiōe
inter ortum brumalem & meridiem.item inter liba & noton.compoſitum ex utroq; medium. inter
meridiem & bybernum occidentem libanoton:Nec finis.alii quippe menſen nomine etiānū addide
re inter boream & cetiam.Et inter eurum & noton euronoton.Sūt etiā quidam peculiares quibuſq;
gentibus uenti non ultra certum procedētes tractum:ut athenienſibus ſcyron:paulo ab argeſte deſle
xus relique grecie ignotus:aliubi elatior idem olympias uocatur.Conſuetudo his oībus nomībus
argeſten intelligit & cetiam.aliqui uocant helleſpontion.& eoſdē alibi aliter item in narbonēſi p
uincia clariſſimus uentorum eſt circius:nec ulli uiolentia inferior.oſti plerūq; recto liguſtico mari p
ferens.idem non modo in relquis partibus celi ignotus:eſt:ſed ne uiēnam quidem ciuſdem prouin
tie urbem attingens:paucis ante limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentorum eſt coercitus.&
autros in egyptum penetrare negat fabianus.Quo fit manifeſta lex natura uentis etiam & tempoſ
& fine dicto.Ver ergo aperit nauigantibus maria.Cuius in principio fauonii hybernū molliunt ce
lum ſole aquari.xxy.optinente paretm ls dies ſextus eſt ante februarias idus.Competit ferme & hoc

omnibus quos deinde ponā p ſingulas ītercalatiões:uno die anticipātibus rurſumq; luſtro ſequēti ordinē ſeruātibus.fauoniū qudā ad.yii.cal.martii chelidoniā uocāt ab hirūdinis uiſu.Nōnulli uero ornithiā uno & ſeptuageſimo die poſt brumā ab aduentu auiū flanté per dies nouem. fauōio cōtra rius eſt quē ſubſolanum appellauimus.Datus eſt aūt huic exortus uergiliaꝝ in totidē partibus tauri ſex diebus ante maias idus quod tempus auſtrinū eſt huic uento ſeptentrione cōtrario:ardentiſſimo aūt æſtatis tempore exoritur caniculæ ſydus ſole primam partē leonis ingrediente.Qui dies.xy.āte auguſti calend.eſt huius exortū diebus octo ferme aquilones anrecedūt:quos prodromos appellāt poſt biduum autem exortus iidem aquilones conſtantius perflant diebus.xl.quos etheſias uocant. mollire eos creditur ſolis uapor geminatus ardore ſyderis.nec ulli uentorum magis ſtati ſunt.poſt eos rurſus auſtri frequentes uſq; ad ſydus arcturi:quod exoritur.xi.diebus ante æquinoctium autū. ni.cum hoc corus incipit:corus autumnat.huic eſt contrarius uulturnus.poſt id æquinoctium die. bus fere quattuor &.xl.uergiliarum occaſus hyemmem incohat.Quod tempus in tertio idus nouē bris incidere conſueuit hoc eſt aquilōis hyberni : multumq; æſtiuo illi diſſimilis cu:us ex aduerſo ē africus.Ante brumam autem ſeptem diebus totidemq; poſtea ſternitur mare halcyonum fœturæ: & inde nomen ii dies traxere Reliquuꝫ tempus hyemat.Nec tamen ſæuitia tempeſtatum cōcludit ma. re.Piratæ primū coegere mortis periculo in mortem ruere:& hyberna ex periri maria nūc idē aut ricia cogit uentorum etiam frigidiſſimi ſunt quos a ſeptentriōe diximus ſpirare.uicinus his corus ii & reliquos compeſcunt :& nubes abigunt Humidi auſter africus:& præcipue auſter italiæ . Narrant & in ponto cæcian in ſe trahere nubes.Sicci corus & uulturnus præterq; deſinentes Niuales aqlo & ſeptētrio .Grandines ſeptentrio importat & corus.Aeſtuoſus auſter: Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores:& in totum omnes a ſeptentrōe & occidente ſicciores q̄ meridie & oriē. te.Salubertimus autem omnium aquilo.noxius auſter & magis ſiccus fortaſſis quia humidus frigi. dior eſt minus eſuſurite eo ſpirante creduntur animantes Eteſiæ noctu deſinunt flare: & a tertia diei horo oriuntur in hiſpania & aſia ab oriente flatus eſt eo rum in punto ab aquilone reliquis in parti bus a meridie.Spirant autem & a bruma qui uocantur ornithiæ :ſed leniores & paucis diebus per. mutant & duo naturam cum ſitu .auſter africæ ſerenus.aquilo nubilus.omnes uenti ui cibus ſuis ex pirant maiore ex parte.aut ut cōntrarius deſinenti incipiat cum proxime cadentibus . Surgunt a le uo latere in dextrum ut ſol ambiunt.De ratione eorum menſtrua quarta maxime luna decernit liſ. dem aūt uentis in contrarium nauigatur prolatis pedibus:ut noctu plerūq; aduerſa uela concurrāt. auſtro maiores fluctus edunt q̄ aquilone.quoniā ille infernus ex imo maris ſpirat:hic ſūma. Ideoq; poſt auſtros noxii præcipue terremotus.noctu auſter interdiu aquilo uehementior.Et ab ortu flātes diut urniores ſunt ab occaſu flantibus.Septentriones in pari fere deſinunt numero.quæ obſeruatio etiam in aliis multis reruꝫ naturæ partibus ualet.Mares itaq; exiſtimātur impares numeri.Sol & au. get.& comprimit flatu auget exoriens occidenſq;.Comprimit meridianus æſtiuis temporibus itaq; medio diei aut noctis plerunq; ſopiuntur:quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluuntur.Et hymbnbus uenti ſopiunturExpectantur autem maxime unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælum.omnium qui. dem ſi libeat obſeruare minimos ambitus redīt eaſdem uices quadriēnio exacto Eudoxus putat nō uentorum modo uerum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte.Et ē principiū luſtri eius ſem. per intercalari anno caniculæ ortu.De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus: cap.l.

n Vnc de repentinis flatibusqui exhalante terra ut dictū eſt coorti rurſuſq; diecti īterim ob ducta nubium cute multiformes exiſtunt.Vagi quippe & ruentes torretiuu modo ut ali. quibus placere oſtendimus:tonitrua & fulgura edunt.Maiore uero illati pondere īcurſuq; ſi late ſic cam rūperint nubē:procellā gignūt quæ uocaſ a græcis ecnephias.Sin uero depreſſo ſinu arctius ro tati effregerint ſine igne hoc eſt ſine.fulmine uerticē faciunt:qui typhō uocarur ideſt uibratus ecne phias defert.Hic ſecum aliquid abreptum e nube gelida conuoluens uenſanſq;& ruinam ſuam illo pondere aggrauans:& locum ex loco mutans rapida uertigine:præcipua nauigantium peſtis nō an tennas modo:uerum ipſa nauigia contorta frangens:tenui remedio aceti in aduenientem effuſi : cui frigidiſſima eſt natura.Idem illiſu ipſo repercuſſus correpta ſecum īn cælum refert.ſorbetq; ī excel. ſum Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu:ſed minus alto q̄ procella:nec ſine fragore turb nem uocant:proxima quæq; proſternentem:Idem ardentior accenſuſq; dum fuerit p̄ſtet uocaſ ami burens contracta pariter &proterens:

Alia prodigioſa genera tempeſtatum. cap.li.

On fit autem aquilonibus typhon nec niualis:aut niue iacente ecnephias.Quod ſimul ru pit nubem:exarſitq; & ignem habuit:aut poſtea concepit fulmen eſt.Diſtat a præſtere quo flamma ab igne.Hic late funditur flatu illud conglobaſ īpetu.Vortex aūt hic meandro diſtat a tur

bine quo ſtridor a fragore.procella latitudine ab utroq; diſiecta nube uerius q̃ rupta.Fit & caligo bel
uæ ſimilis nube dira nauigantibus.Vocatur & colũnia cum ſpiſſatus humor rigenſq; ipſe ſe ſuſtinet.
Ex eodem genere & in longam ueluti fiſtulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant. cap.lii.

Yeme & æſtate rara fulmina contrariis de cauſis:quoniã hyeme dẽſatus aer nubiũ craſſio
b re corio ſpiſſatur:omniſq; terrarum exhalatio rigens ac gelida quicqd accepit ignei uapo
ris extinguit.Quæ ratio imunẽ ſcythiam & circa rigentia a fulminũ caſu ꝓſtat:& de diuer
ſo nimius ardor ægyptũ:Siqdẽ calidi ſicciq; halitus terræ raras admodũ tenueſq; & infirmas dẽſan
tur in nubes.Vere aut & autumno crebriora fulmina corruptis i utroq; tẽpore æſtatis hyemiſq; cau
ſis.Qua ratione crebra in italia fulmina quia mobilior aer mitiore hyeme & æſtate nimboſa:ſemper
quodammodo uernat uel autũnat.Italiæ quoq; partibus iis que a ſeptentrione deſcendũt ad teporẽ
qualis eſt urbis campanie tractus iuxta hyeme & æſtate fulgurat:quod non in alio ſitu.

Fulgurum genera & miracula. cap.liii.

Vlminum ipſorum plura genera tradũtur.Que ſicca ueniunt non adurunt ſed diſſipant.
f Que humida non urunt:ſed infuſcant.Tertium eſt quod clarum uocant mirifice maxime
nature:quo dolia exhauriuntur intactis operimentis:nulloq; alio ueſtigio ſlicto.Aurum &
es & argentum liquatur intus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis:ac ne confuſo quidem ſigno cere.
martia princeps romanorum icta grauida partu exanimato ipſa citra ullum aliud incõmodum uixit
in catilinianis prodigiis pompeiano ex municipio.M.Herennius decurio ſerẽo die fulmine ictus ẽ

De obſeruationibus. cap.liiii.

Huſcorũ littere nouẽ deos emittere fulmina exiſtimat:eaq; eſſe undecim generum.Iouem
t enim trina iaculari.Romani duo tantum ex his ſeruauere:diurna attribuentes ioui:noctur
na Summano.Rariora ſane eadem cã frigidioris celi hetruria rũpere a terra quoq; arbitrat
que infera appellat brumali tempore facta ſeua maxime & execrabilia:cũ ſint omnia que terrena exi
ſtimant non illa generalia:nec a ſyderibus uenientia:ſed ex proxima atq; turbidiore natura.argumẽ
tum euidens eſt ꝙ oĩa a ſuperiore celo decidentia obliquos habeãt ictus.hec autem que uocãtur ter
rena rectos.Sed quia ex propriore materia cadunt ideo creduntur e terra exire quoniam ex repulſu
nulla ueſtigia edãt cũ ſit illa ratio nõ inferni ictus ſed aduerſi.Saturni ea a ſidere proficiſci ſubtiliter
iſta conſectati putant ſicut cremantia a martis.Qualiter cum uulſcinii oppidum thuſcorum opu-
lentiſſimum totum concrematum eſt fulmine.Vocant & familiaria in totam uitam fatidica: que pri
ma fiunt familiam ſuam cuiq; indepto.Ceterum exiſtimant non ultra decem annos portẽdere priua
ta :preterq̃ hec que matrimonio primo facta aut natali die : publica non ultra triceſimum annum:
pteterq̃ in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. cap.lv.

xtat ãnalium memoria ſacris quibuſdam:& precationibus uel cogi fulmina uel impetrari.
Vetus fama eſt hetrurie impetratum uulſinis & urbe & agris depopulatis: ſubeunte mon-
ſtro quod uocauere oltam:euocatum & a porſena ſuo rege & ante eum a Numma ſepius hoc facti-
tatum in in primo annalium ſuorum tradit.L.piſo grauis auctor.Quod imitatum parum riti Tullũ
Hoſtilium ictũ fulmine.Lucoſq; & aras & ſacra habemus:inter que ſtatores & tonantes & feretrios
elicium quoq; accepimus iouem.Varia in hoc uite ſententia & pro cuiuſlibet animo imperari na-
ture audacis eſt credere:nec minus hebetis beneficiis abrogare uires:quando in fulgurum quoq; in
terpretatione eo profecit ſcientia:ut uentura alia finito die precinat:& an peremptura ſint fatũ : aut
apertura potius alia fata que latea nt:innumerabilius in utroq; publicis priuatiſq; experimẽtis.Qua-
obrem ſint iſta(ut rerum nature libuit)aliiscerta:aliis dubia:aliis probata:aliis damnanda.Nos cete
ra que ſunt in his memorabilia non omittemus.

Catholica fulgurum. cap.lvi.

Vlgetrum prius cerni q̃ tonitrum audiri cum ſimul fiant certũ eſt:Nec mirũ quoniã lux ſo
nitu uelocior.ictum aũt & ſonitum cõguere ita modulante naturas Sed ſonitũ profecti eẽ
fulminis:non illati,etiãnum ſpiritum ociorem fulmine:ideo quati prius omne & afflari quã pcuti:
nec quẽq̃ tangi qui prior uiderit fulmen aut tonitrua audierit.Leua ꝓſpera exiſtimãtur qm̃ leua par
te mundi ortus eſt.nec tam aduẽtus ſpectatur q̃ reditus:ſiue ab ictu reſiliat ignis:ſiue oper e cõfecto
aut igne cõſũpto ſpiritus rameat.in.xvi.partes celũ in eo reſpectu diuiſere tuſci.prima eſt a ſeptẽtrio
nibus ad equinoctialem exortum.Secunda ad meridiem.Tertia ad equinoctialem occaſum Quar
ta optinet quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptentriones.Has in quaternas iterum diuiſere partes:
ex quibus octo ab exortu ſiniſtras totidem e contrario appellauere dextras. Ex iis maxime dira
que per ſeptẽtriones occaſum attingunt.Itaque per plurimum refert unde uenerint fulmina & quo

conceſſerint.optimum eſt in exortiuas redire partes.Ideo cum a prima cæli parte uenerint: & in eandem conceſſerint ſumma fœlicitas portenditur.Quale Syllæ dictatori oſtẽtum datum accipimus.cetera Ipſius mundi portione minus proſpera aut dira.Quædam fulgura enuntiare non putant fas nec audire:præterq̃ ſi hoſpiti indicentur aut parenti.Magna obſeruationis huius uanitas tacta iunionis æde romæ deprehenſa eſt Scauro conſule q̃ mox princeps fuit.Noctu magis q̃ interdiu ſine tõitrib⁹ fulgurat.Vnum animal hominẽ nõ ſemper extinguit cætera illico:hunc uidelicet natura tribuẽteho norem .cum tot beluæ uiribus præſtent.omnia contrarias incubant partes.Homo niſi conuertat̃ uipercuſſus non expirat.Suerne icti concidunt.Vigilans ictus coniuentibus oculis dormiens patentibus reperitur.Hominem ita exanimatũ cremantas nõ eſt:condi terra religio tradidit.Nullũ animal niſi exanimatum fulmine acceditur.Vulnera fulminitorum frigidiora reliquo corpore ſunt.

Quæ non feriantur.fulmine. cap.lvii.

xiis quæ terra gignũtur lauri fruticẽ nõ icit:Nec unq̃ altius quinq; pedibus deſcendit ĩ terram.Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant aut tabernacula pellibus beluarũ quas uitulos marinos appellant:quoniam hoc ſolum animal ex marinis nõ percutiat:ſicut nec uolucribus aquilam:quæ ob hoc armiger huius tæli fingitur ĩ italia inter terracinam & ædem ſerõie turres bellicis temporibus deſiere:fieri:quia non nullæ earum ſunt fulmine dirutæ

De prodigioſis pluuiis lacte & ſanguine carne ferro lana lateribus coctis. cap.lviii.

Ræter hec inferiore cælo relatũ in monumenta eſt lacte & ſanguine pluuiſſe.M.acilio .C.Portio conſ.Et ſæpe alias carne ſicut L.Volúnio Seruio Sulpitio cõſ.Exq; ea'nõ perputruiſſe quod non diripuiſſent aues iteũ ferro in lucanis anno ante q̃ M.Craſſus a parthis interemptus:eſt omneſq; cum eo lucani milites:quorum magnus numerus in exercitu erat.Effigies quæ pluerat ſpongiarum fere ſimilis fuit.Aruſpices cauenda præmouerunt ſuperna uulnera.L.autẽ paulo C.Marcello conſ.lana pluit circa caſtellum cariſſanum:iuxta quod poſt annum T. ánius Milo occiſus eſt.eodem cauſam dicente lateribus coctis pluiſſe in ejus anni acta relatum eſt.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. cap.lix

Rmorum crepitus & tubæ ſõitus auditus e cælo cimbricis bellis accepimus crebroq; & prius & poſtea.Tertio uero conſulatu Martii ab amerinis & tudertibus ſpectata arma cæleſtia ab ortu occaſuq; inter ſe concurrentia pulſis quæ ob occaſu erant ipſum ardere cælum minime mirum eſt:Et ſæpius uiſum maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus e cælo cadentibus. cap.lx.

Elebrant græci anaxagoram clazomenium olympiadis ſeptuageſimæ octauæ ſecũdo ãno predixiſſe celeſtium litterarum ſcientia quibus diebus ſaxum caſſurũ eſſet e ſole.Idque factum interdiu in thraciæ parte ad egos flumen qui etiam lapis nunc oſtẽditur magnit udine uehiculi colore aduſto:comete quoq; illis noctibus flagrante. Quod ſi quis prædictum credat:ſimul fateatur neceſſe eſt maioris miraculi diuinitatem fuiſſe anaxagore:ſoluiq; rerum nature intellectum :& confundi omnia ſi aut ipſe ſol lapis eſſe:aut unq̃ lapidem in eo fuiſſe credatur. decidere tamen crebro non erit dubium in abidi gymnaſio ex ea cauſa colit̃ hodieq; modicus quidam:ſed quẽ in medio terrarum caſurum idem anaxagoras predixiſſe narratur.Colitur & Caſadrie:que potidea uocitata eſt ob id deducta.Ego ipſe uidi in uocantiorum agro pauloante delatum.

de arcu celeſti. cap:lxi.

Rcus notamus extra miraculum frequentes:& extra oſtentum. Nam nec pluuios q̃dẽ aut ſerenos dies cum fide portendunt:Manifeſtum eſt radium ſolis ĩmiſſum caue nubi repulſa acie in ſolem fringi:colorũq; uarietatẽ mixtura nubium aeris iniũq; fieri.Certe niſi ſole aduerſo non fiunt:nec eũq̃ niſi dimidia circuli forma nec noctu. Quãuis ariſtotiles prodat aliquando uiſum:quod tamen fatetur idem non niſi triceſima luna poſſe.Fiunt autem hyeme maxime ab equinoctio autumnali die decreſcente.Quo rurſus creſcente ab equinoctio uerno non exiſtũt nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus:bruma uero hoc eſt breuiſſimis diebus frequenter.Idẽ ſublimes humili ſole:humileſq; ſublimi:& minores occidente uel oriente:ſed in latitudinem diffuſi.meridie exiles uerum ambitus maioris.Aeſtate uero per meridiem non cernuntur:poſt autumni equinoctium quacunq; hora.Nec unq̃ plures ſimul q̃ duo cetera eiuſdem nature non multis dubia eſſe uideo.

De grandine:niue:pruina:nebula:rore. cap.lxii.

Randinem coglaciato hymbre gigni & niuem eodem humore molluis coacto pruinã autem ex rore gelido.per hyemem niues cadere non grandines ipſaſq; grãdines interdiu ſepius q̃ noctu :& multo celerius reſolui q̃ niues.Nebulã nec eſtate nec maximo frigore exiſtere.Rores neq; gelu:neq; ardoribus:neq; uentis:nec niſi ſerena nocte:Gelando liquõrem minui:ſolutaq; glacie non eundem inueniri modum.

De Nubium Imaginibus Cap:lxiii.

Ariætates colorum figuratumq; in nubibus cerni prout admixtus ignis ſuperet aut uicatur

De Proprietatibus Cæli In locis. Cap.lxiiii.

Ræterea quaſdam proprietates cæli quibuſdam locis eſſe Roſcidas æſtate africæ noctes:In italia locris & lacu uelino nullo non die apparere arquus Rhodi & ſyracuſis nũq; tãta nubila obduci:ut non aliqua hora ſol cernatur:qualia aptius ſuis referẽtur in locis hæc ſint dicta de aere:

De Natura Terræ Capi.lxy.

Equitur terra cui uni rerũ naturæ partium:eximia propter merita cognomẽ indidimus maternæ uenerationis.Sic hoim illa:ut caelum dei quae nos naſcentes excipit:natos alit ſẽelq; ditos ſuſtinet ſemper:nouiſſime complexa gremio iam a reliqua natura abdicatos:tũmiaxime ut mater operiens:nulo magis ſacramento:q̃ quo nos quoq; ſacros facit:etiã monumenta ac titulos gerens nomenq; pro rogatus noſtum:& memoriam extendẽs contra breuitatem ætii.Cuius nũen ultimum iam nullis imp recamur rati graue:tamqua neſciamus hanc eſſe ſolã:quae nunquã iraſcatur homiui Aquae ſubeunt ynimbres:rigeſcunt in grandines:tumeſcunt influctus:praecipitantur in torrentes.aer denſatur nubibus:furit procelis:at haec benigna mitis:indulgẽs:uſuſq; mortalium ſẽper ãcila:quae coacta gẽerat:que preſpõte funditur:quos odores ſaporeſq; .quos ſuccos.quos tactus.quos colores q̃ bona fide creditum reddit fœnus.quae noſtri cauſa alit.peſtifera enĩ aniantia uitali ſpiritu habẽte culpam neceſſe eſt illi ſeminata excipere:& genita ſuſtinere.Sed in malis genrãtium noxa eſt Illaſerpentem homine percuſſo nonre cipit ãplius:pœnaſq; etiam inertium nõine exigit Illa medicas fundit haerbas:& ſemper hõini parturit Quin & uenena noſti miſerta inſtituiſſe credi poteſt:ne in tedio uitae dirae famis mors:terre metitis alieniſſima lenta nos cõſumeret tabe:ne lacerũ corpus abrupta deſpgerent:ne laquei torqueret pœna prepoſtera incluſo ſpiritu qui q̃rerctur exitus ne ĩ ꝓfundo queſita morte ſepultura ſabulo fieret.ne ferri cruciatus ſcinderet corpus.Ita ẽ:miſerta gẽuit id cuius facillimo hauſtu illibato corpore & cũ toto ſanguine extingueremur nullo labore ſitientibus ſimiles.Quo taliter defunctos non uolucres no fere attingerent.terreq; ſeruarerur.qui ſibi ipſe piſſet. Et ut uerum fateatur.terra nobis malorũ remedium genuit nos illud uite fecimus uenenũ.nos enim eroiſ & ferro quo carere non poſſumus ſimili modo utimur.nec tamen quereremur merito.etiã ſi maleficii cauſa attuliſſet.aduerſus unã quippe nature parte iarati ſumus. quaſi quẽ non ad delitias quaſq; nõ ad cõtũelias ſeruiat homini. In materia iacitur.ut freta admittamus eluitur aus.ferro.ligno igne lapide.fruge.omnibus cruciatur horis.multoq; plus ut delitiis q̃ ut alimentis noſtris famuletur . illa tamẽ que ſumma patiatur.atq; extrema cute tolerabilia uideãtur.penetramus in uiſcera auri argẽtiq; uenas:& eris ac plõbi metalla fodientes.Gemmas etiam & quoſdã paruulos querimus lapides ſcrobibus in profundum actis.Viſcera eius extrahimus.ut digyto geſtetur gẽma quam petimus. Quot manus atterũtur.ut unus niteat articulus.Si ulli eſſẽt.inferi.iam profecto illos auaritie atque luxurie cuniculi refodiſſent.Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua.Fere enim credo cuſtodiũt illam. arcentque ſacrilegas manus.nõne inter ſerpentes fodimus.Et uenas auri tractamus cũ ueneni radicibus placatione tamen dea utimur ob hoc.q; omnes hi opulẽtie exitus ad ſcelera cedeſque & bella tẽdunt queque ſãguine nro irrigamus.inſulpis oſſibus tegimus.Quibus tamen uelut exprobrato furore tandem ipſa ſe obducit.& ſcelera quoque mortaliũ occultat.inter crimina ingrati animi.& hoc dixerim.q; naturam eius ignoramus.

De forma Terre. cap.lxyi.

St autem figura prima de qua conſenſus iudicat:orbem certe dicimus terre globum. quez uerticibus includi fatemur.Nec que enim abſoluti orbis eſt fama in tanta montiũ excelſitate tãta cãpoꝛ planicie.ſed cuius amplexus ſi cuncta linearum comprehendantur ambitu.figuram abſoti orbis efficiat.id quod ipſa rerum nature cogit ratio nõ eiſdem cauſis quas attulimus in celo.namque in illo caua in ſe conuexitas uergit.& cardini ſuo hoc eſt terre undi incumbit Hec ut ſõlida atque conferta aſſurgit intumeſcenti ſimilis extraque protẽditur .Mõdus incẽtrũ uergit at terra exit a centro immenſum eius globum in formam orbis aſſidua circa eã mundi uolubilitate cogente.

De antipodibus an Sint. cap.lxyii.

Ngens hinc pugna litteratum.cõtraque uulgi opinionẽ circũfundi terre hies undique cõuerſiſque inter ſe pedibus ſtare:& cunctis ſimilem.eſſe celi uerticem:ac ſimili mõ ex quacũque parte mediam calcari.illo quærente cur nõ decidant contra ſiti:tanquam nõ & ratio preſto fit:ut nos non decidere mirentur.illi.interuenit ſententia ſiuis indocili ꝓbabilis turbæ ĩequali globo :& ſi ſit figura pineæ nucis.nihilominus terra undiq; incoli.Sed quid hoc refert alio mitacu

lo exoriente:penderé ipſam ac non cadere nobiſcũ ceu ſpiritus.uis mundo præſertim incluſi dubiũ ſit:an poſſit cadere natura repugnante & quo cadat negante.Nam ſicut ignium ſedes nõ ẽ niſi i ignibus:aquaꝝ niſi in aquis:ſpiritus niſi in ſpiritu:ita terræ arcentibus cunctis:niſi ĩ ſe locus non eſt.Globum tamen effici mirũ eſt in tanta planitie maris:cãpoꝝ.Cui ſentẽtiæ adeſt Dicæarchus:uir ĩ primis eruditus:regum cura permenſus montes:ex quibus altiſſimũ ꝓdidit pelion.M.ccl.paſſuũ ratiõe pẽdiculi nullã eſſe eam portionẽ uniuerſæ rotunditatis colligẽs.mihi incerta hec cõiectatio uidet Haud ignoro quoſdã alpiũ uertices:longo tractu:nec breuiore quinquaginta milibus paſſuũ aſſurgere.Sed uulgo maxima hæc pugna eſt:ĩ coactam in uerticem aquaꝝ quoqꝫ figurã credere cogaẽ atq non aliud in rerum natura aſpectu manifeſtius.Nãqꝫ depẽdẽtes ubiqꝫ gutte paruis globanẽ orbibus Et pulueri illatæ.frondiumqꝫ lanugini impoſitæ:abſoluta rotũditate cernũtur.Et i poculis repletis media maxime tumẽt.Quapropter ſubtilitate humoris:mollitiaqꝫ ĩ ſe reſidente ratõe facilius q̃ uiſu deprehenduntur.Idqꝫ etiam magis miꝝ in poculis repletis addito humore minimo circũfluere: qđ ſuperſit.Cõtra euenire ponderibus additis ad uicenos ſæpe denarios.Scilicet quia ĩtus recepta liquorem in uerticem attollant:ut cumulo eminente infuſa dilabantur.Eadẽ eſt cauſa propter quã e nauibus terra non cernatur:e nauium malis conſpicua.at procul recedente nauigio:ſi quid qđ fulgeat religetur in mali cacumĩe:paulatim deſcẽdere uideatur & poſtremo occultetur.Demqꝫ occeanus quẽ fatemur ultimum:qua nõ alia figura cohæreret:atqꝫ nõ decideret:nullo ultra margine icludẽte:ipſum id ad miraculum redit:quo nã modo etiam ſi globetur:extremum nõ decidat mare cõtra quod ut ſint plana maria:& qua uidentur figura:non poſſe id accidere:magno ſui gaudio magnaqꝫ gloria iuetores græci docẽt ſubtilitate gẽometrica.Namqꝫ cũ e ſublimi in inferiora aquæ ferãtur.& ſit hæc natura earum confeſſa:nec quiſquã dubitet in littore:ullo acceſſiſſe eas:q̃ longiſſime deuexitas paſſa ſit procul dubio apparere:quo quid humilius ſit:propius centro eſſe terre:oẽſqꝫ lineas que emittãtur ex eo ad proximas aquas breuiores fieri:q̃ que ad extremum mare.a primis aquis.ergo totas.oiqꝫ ex parte aquas uergere in centrum:ideoqꝫ nõ decidere:quoniã in interiora nitantur quod quidem & ita formaſſe artifex natura credi debet:ut cum terra arida& ſicca conſtare per ſe ac ſine hũore nõ poſſet:nec rurſus ſtare aqua:niſi ſuſtinente terra mutuo amplexu iungerentur: hacſinus pandẽte illã uero permeante totam:intra extra:ſupra:uenis ut uinculis diſcurrẽtibus:atqꝫ etiã in fũmis iugis erumpente quo ſpiritu acta & terre pondere expreſſa ſiphonum modo emicat.tantũqꝫ a periculo đcidẽdi abeſt:ut in ſumma queqꝫ & altiſſima exiliat.Qua ratione manifeſtum eſt quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcant.

Pelion mons Paluisq̃

Quomodo Aqua Sit Terre inexa: cap.lxviii.

St igitur in toto ſub globo tellus medio ambitu precincta circũfluo mari:nec argumẽtis hoc inueſtigandum ſed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum. cap.lxix.

Gadibus colũniſque Herculis hiſpanie & halliarum circuitu totus hodie nauigaẽ occidẽs Septentrionalis:uero occeanus.maiore ex parte nauigatus ẽ auſpiciis diui auguſti germaniam claſſe circũnecta ad cimbrorum promontorium.& inde immenſo mari ꝓſpecto aut fama cognito:ad ſcythicam plagam:& humore nimio rigẽtia propter quod minie ueriſimile eſt: illic maria dificere:ubi alis humore ſuperet iuxta uero ab ortu ex idicomari:ſub eodem ſyderepars tota uergens in caſpium mare per nauigataeſt macedonũ armis:Seleucho atqꝫ Antiocho regnãtibus: quæ ſeleuchida atqꝫ anthiochida ab ipſis appellari uoluere. circa caſpiũ quoqꝫ multa occeani littora explorata:paruoqꝫ breuius q̃ totus hinc aut illinc ſeptentrio eremigatus.Vt tamen cõiecturæ locum ſit quoqꝫ non relinquam ingens argumentum paludiis mæoticæ:ſiue ea illius occeaniſinus eſt:ut multos aduerto credidiſſe:ſiue anguſto finu diſcreti ſtagnatio.alio latere Gaudiũ ab eodẽ occidẽte magna pars meridiani ſinus ambitu mauritaniæ nauigatur hodie.maiorem quidẽ eius partẽ,& oriẽtis uictoriæ Magni alexandri luſtrauere uſqꝫ in arabicum ſinum.in quo res gerente.C.Cæſare auguſti filio ſigna nauiũ ex hiſpaniẽſibus naufragiis ferũtur agnita.Et Hãno carthaginis potẽtia florẽte circũuectus a gadibus ad finem arabie nauigationẽ eã prodidit ſcripto Sicut ad extera europæ noſcẽda miſſus eodem tẽpore Himilco.preterea nepos Cornelius auctor eſt Eudoxum quendam ſua ætate cum Lathyrum regem fugeret arabico ſinu egreſſum gades uſqꝫ peruectum.multoque ante eũ celius antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex hiſpania in æthiopiam commercii gratia.Idem nepos de ſeptẽtrionali circuitu tradit.Qu.Metello Celeri.c.africani in conſulatu collegæ ſed tũ galliæ ꝓcõſuli indos a rege ſueuorum dono datos:qui ex india cõmercii cauſa nauigantes tẽpeſtatibus eſſẽt ĩ germaniam abrepti.Sic maria circunfuſa undique diuiduo globo partem orbis auferunt nobis:nec ide huc nec hic illo peruio tractu.q̃ cõtemplatio apta detegende mortalium uanitati poſcere uidetur:ut totum hoc quicquid eſt in quo ſingulis nihil ſatis ẽ ceu ſubiectum oculis quantum ſit oſtendam

Quæ Portio Terræ Habitetur. Capi.lxx.

Am primũ in dimidio cõputari mihi uidetur tanq̃ nulla portio ipsi decedat occeano: qui to
1 to circundatus medio:& omnes cæteras fundens recipiensq; aq̃s & quicquid exit in nubes ac sydera ipsa tot & tante magnitudinis pascens. Quo tandẽ amplitudinis spatio terra creditur habitari. Improba & infinita debet esse tam uastæ molis possessio. Adde q; ex relicto spatio plus abstulit cælum. Nam cum sint eius quiq; partes: quas uocant zonas: infesto rigote & æterno premitur gelu omnẽ quicquid est subiectũ duabus extremis utrinq; circa uertices: hunc qui septẽtrion uocãtur: eũq; qui aduersus illi austrinus appellatur. Perpetua caligo utrobiq; & aliena mollioꝛe siderum aspectu maligna ac pruina tantum albicãs. Lux uero media terrarum qua solis orbita est exusta flammis & cremata quo minus uapore torretur. Circa quã duæ tantum inter exustam & rigentes temperantur. Hæq; ipsæ inter se non peruiæ propter incendium syderis. Ita terræ tres partes abstulit cælum. Occeani rapina in incerto est. Sed & relicta nobis una portio haud scio an etiã in maiore damno sit. Idem siquidem occeanus infusus in multos ut dicemus sinus adeo uicino accessu interna maria allatrat: ut centũ quin decim milibus passuum arabicus sinus distet ab ægyptio mari. Caspius uero. cccl xx v. milibus a ponti co. Idem interfusus itrat per tot maria quibus africam europam asiamq; dispartit. Quantum terrarum occupet computetur etiam nũc mensura tot fluminũ tantarũ paludiũ. Addanẽ & lacus & stagna. Iam elata in cælum & ardua aspectu quoq; iuga. Iam siluæ uallesq; præruptæ & solitudines & mille causis in deserta detrahantur. Hæ tot portiones terræ immo uero ut plures tradidere mundi punctus: neq; enim est aliud terra uniuersa. hæc est materia gloriæ nostræ: hæc sedes: hic honores gerimus. hic exercemus. imperia: hic opes cupimus: hic tumultuatur humanum genus: hic instauramus bella etiam ciuilia. mutuis cædibus laxiorem facinus terram. Et ut publicos gentium furores transeam: hæc in qua conterminos pellimus: furtoq; uicini cespitem nostro solo affodimus: ut qui latissime rura metatus fuerit: ultraq; famam exegerit accolos quota terrarum parte gaudeat: uel cum ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit quam tandem portionem defunctus eius optineat.

Mediam esse mundi terram. Capi.lxxi.

Ediã esse mundi totius terram haud dubiis constat argumentis sed clarissime æquinoctii pa
m ribus horis. Nã nisi in medio esset: æquales dies noctesq; habere non posse deprehenderũt & dioptræ: quæ uel maxime id cõfirmant cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusq; cernatur: & solstitialis exortus per suam lineam brumalisq; occasus. Quæ accidere nullo modo possent: nisi in centro sita esset.

De syderum inæqualitate: & de eclipsi: & ubi & quare. Capi.lxxii.

Res aũt circuli supradictis zonis iplexi inæqualitates temporũ distinguunt. Solstitialis a par
t te signiferi excelsissima nobis ad septẽtrionalem plagã uersus. Contraq; ad aliũ polum brumalis. Item medio ãbitu signiferi orbis incendens æquinoctialis. Reliquoꝛ quæ miramur causa in ipsius terræ figura est: quã globo simulem & cum ea aquas iisdẽ intelligit argumẽtis. Sic enim fit haud dubie ut nobis septẽtrionalis plagæ sydera nunq̃ occidant. contra meridianæ nunq̃ oriantur. Rursusq; hæc ab illis nõ cernanẽ attolliente se contra medios uisus terrarũ globo. Septẽtriones nõ cernit troglodityce & cõfinis ægyptus. Nec canopũ italia: & quã uocant berenices crinem. Item quã sub Diuo Augusto cognominauere Cæsaris thronõ. insignis ibi stella: adeoq; manifesto assurgẽs fastigio incuruat: ut canopus quartam fere partem signi unius supra terram eminere alexandriæ intuentibus uideat. Eadem a rhodo terrã quodãmodo ipsam stringere. In ponto omnino nõ cernat: ubi maxime sublimis septẽtrio. Idẽ a rhodo abscõdit: magisq; alexãdriæ. In arabia nouẽbri mense prima uigilia occultus: secunda se ostendit. In meroe solstitio uespert pauliper apparet: pauciq; ante exortũ arcturi diebus pariter cũ die cernit. Nauigãtium hæc maxime cursus deprehẽdunt in alia aduerso in alia pronomari: subitoq; conspicuis atq; ut e freto emergentibus quæ in afractu pillæ latuere syderibus. Neq; enim ut dixere aliqui mundus hic polo excelsiore se attollit: ut undiq; non cernant hæc sydera. Verum hæc eadem quibusq; pximis sublimiora creduntur: eademq; demersa longinquis. Vtq; nunc sublimis in deiectu positis uidetur hic uertex: sic in illam terræ deuexitatem trasgressis illa se attollunt residentibus quæ hic excelsa fuerant. quod nisi iu figura pilæ accidere non posset. Ideoq; defectus solis ac lunæ uespertinos orientis incolæ non sentiunt: nec matutinos ad occasum habitantes: meridianos uero sæpius. Nobili apud arabiam magni. Alexandri uictoria luna defeciisse noctis secunda hora prodita est. Eademq; in sicilia exoriens. Solis defectum. Vipsano & fonteio conſ. qui fuere ante paucos annos factum pridie calend. maias campania hora diei inter septimam & octauam sensit. Corbulo dux in armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uisum circuitu globi alia aliis detegẽte & occultante. Quod si plana esset terra simul omnia apparerent cunctis: noctesq; non fierent inequales. neq; aliis q̃ in medio sitis paria duodecim horarum interualla cernerentur: quæ nunc nõ in omni parte

simili modo congruunt. Quæ rō diurnæ lucis in terris: Capi. lxxiii.

Deo nec nox dieſq; quis eadem toto orbi ſimul eſt oppoſitu globi noctē aut ambitu diem
i afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In africa hiſpaniaq; turrium Hannibalis. In
aſia uero propter piraticos terrores ſimili ſpecularum præſidio excitato: in quis prænuntia-
tos ignes ſexta hora diei accenſos ſæpe compertum eſt: tertia noctis a tergo ultimis uiſos
Philonides Eiuſdem Alexandri curſor Philonides ex ſicyone ad elin mille & ducenta ſtadia nouem diei confecit
cursor alexandri horis Indeq; quis decliui itinere tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius. Cauſa q; eunti cū ſole iter erat
eundemq; remeans obuiū contrario præuertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum nauigantes quis
breuiſſimo die uincunt ſpatia nocturnæ nauigationis ut ſolem ipſum comitantes.

Gnomica de eadem re & horologio primo. Ca. lxxiiii.

Aſaq; horoſcopa non ubiq; eidem ſunt uſui trecētis ſtadiis aut longiſſime etiam quingen
u tis mutantibus ſe met umbris. Solis itaq; umbilici quem gnomonem appellant umbra in
ægypto meridiano tempore æquinoctii die paulo plus q̄ dimidiam gnomōis menſuram
efficit. In urbe roma nona pars gnomonis deeſt umbræ. In oppido ancona ſupereſt quin-
ta: xxx. In parte italiæ quæ uenetia appellatur eiſdem horis umbra gnomoni par fit.

Vbi & quando nullæ umbræ. Capi. lxxv.

Imili modo tradunt in ſyene oppido quod eſt ſupra alexandriam quinq; milibus ſtadiorū
f ſolſtitii die medio nullā umbram iaci: Puteumq; eius experimeti gratia factum totum illu
minari. Ex quo apparere ſolem illi loco ſupra uerticem eſſe. quod etiā in india ſupra flumē
hyſpaſin fieri tempore eodē Oneſicritus ſcripſit. Cōſtatq; i berenice urbe troglodytarū &
Inde ſtadiis quattuor milibus octingentis. xx. eadem gente in ptolemaide oppido quod i margine ru
bri maris da primos elephantorum uenatus conditum eſt. Hoc idem ante ſolſtitium quadrigenis qui
nis diebus totidemq; poſtea fieri: & per eos nonaginta dies in merediem umbras iaci. Rurſus in meroe
inſula quæ eſt caput gentis æthiopum quinq; milibus ſtadiorū & ſyene in amne nilo habitatur bis an-
no abſumi umbras ſole duodeuiceſimam tauri partem & quartādecimam leonis obtinente. in india
gente orentum mons eſt maleus nomine: iuxta quem umbre æſtate in auſtrum: hyeme ad ſeptentrio
nem iaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet ſeptentrio. in eadem india patalis celeberri-
mo portu ſol dexter oritur. Vmbræ in meridiem cadunt. Septētrionem ibi Alexandro morante anno
tatum prima tantum noctis parte aſpici Oneſicritus dux eius ſcripſit. Quibus in locis in die ūbræ non
ſint ſeptētrionem non conſpici: & ea loca appellari aſcia: nec oras dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ: & ubi in contrarium. Capi. lxxvi.

e T in tota troglodytice umbras biſquadragintaq; diebus ni anno Eratoſtenes in cōtrariū
cadere prodidit. Vbi longiſſimus dies: & ubi breuiſſimus. Capi. lxxvii.

f Ic fit ut uario lucis īcremēto in meroe lōgiſſimus dies. xii. horas eqnoctiales & octo partes
unius horæ colligat. Alexādriæ uero. xiiii. horas in italia. xv. in britania. xvii. ubi æſtatæ lu
cidæ noctes aud dubie repromittunt id: qd cogit rō credi. Solſtitialibus diebus accedēte ſole propius
uerticē mundi anguſto lucis ambitu ſubiecto terræ cōtinuos dies haberi ſenis menſibus: nocteſq; e di
uerſo ad brumā remoto. Quod fieri in inſula tyle Pythias maſſilienſis ſcripſit: ſex dieꝝ nauigatione in
ſeptētrionē a britania diſtante. Quidā uero in noma quæ diſtat a Camalduno britaniæ oppido citi-
us ducentis milibus affirmant. Item de horogolio. Capi. lxxviii.

n Mbratum hanc rationem & quā uocant gnomonicem inuenit Anaximenes mileſius Ana-
ximandride quo diximus & Taletis diſcipulus: primuſq; horologium quod appellant ſcio
tericon lacedemone oſtendit.

Quō dies obſeruentur. Capi. lxxix.

Pſum diem alii aliter obſeruauere. Babyllonii inter duos ſolis exortus. Athenienſes inter
l duos occaſus. Vmbri a meridie in meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacerdotes
romani & qui diem diffiniere ciuilem: item ægyptii & Hipparchus a media nocte in medi
am. Minora autem interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia q̄ æquinoctia apparet
qnia poſitio ſigniferi circa media ſui obliquior eſt: iuxta ſolſtitium uero rectior.

Differentiæ gentium & ratio. Capi. lxxx.

Ontexēdra ſunt his cæleſtibus nexa cauſis. Nāq; æthiopas uicini ſyderis uapoꝝ torreri: adu
c ſtiſq; ſimiles gigni: barba & capillo uibrato non eſt dubium. Et aduerſa plaga mundi atq;
glaciali can ida cute eſſe gentes flauis promiſſas crinibus. Truces uero ex cæli rigoꝝ has &
illas mobilitates habentes. ipſorumq; crinium argumento illis in ſupera ſuccū reuocari na
tura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues feras: illic uarias effigies anima
lium prouenire & maxime alitum: & in multas figuras gigni uolucres. Corporū autē proceritatē utro

biq;illic ignium niſu:hic humoris aliméto.Medio uero terræ ſalubris utrinq; mixtura:fertilis ad om nia tractus.modicus corporum habitus:Magna & in colore temperies.Ritus molles:ſenſus liquidus ingenia.fœcunda:totiuſq; naturæ capacia.iiſdem imperia quæ nunq̃ extimis gẽtibus fuerint:ſicut ne ille quidem his paruerint auulſæ ac pro immanitate naturæ urgentis illas ſolitariæ.

De motu terræ. Capi.lxxxi.

b Abyloniorũ placita motus terræ hiatuſq; & cætera oia aut ſyderũ exiſtimant fieri.Sed illo rum triũ qbus fulmina aſſignant.Fieri aũt hæc meantiũ cũ ſole aut cõgruentiũ:& maxie circa quadrata mũdi.præclara quedã eſſe & imortalis in eo ſi credimus diuinitas phibetur Anaximãdro milexio phyſico:quẽ ferunt lacedemoniis prædixiſſe:ut urbem ac tecta cuſtodirẽt.inſta re.enim motum terræ.Et tum urbs tota eorũ corruit.Et taygeti montis magna pars ad formam pup pis eminens abruta cladem inſuper eam ruina preſſit.perhibetur & pherecydis pythagoræ doctoris a lia cõiectatio: ſed & illa diuina.Hauſtu aquæ e puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe ibi terræ motum. Quæ ſi.uera ſunt quãtum a deo tãdem uideri poſſunt tales diſtare dum uiuant.Et hæc quidem arbitrio cu iuſq; exiſtimanda relinquãtur.Ventos in cauſa eſſe non dubium reor.Neq; enim unq̃ intremiſcũt ter ræ niſi ſopito mari:cæloq; adeo tranquillo ut uolatus auium non pendeãt ſubtracto omni ſpiritu qui uehit:nec unq̃ niſi poſt uentos conditos.ſ.inuenas & cauernas eius occulto afflatu.Neq; aliud eſt inter ra tremor q̃in nube tonitruum.Nec hiatus aliud q̃ cum ſulmen erumpit incluſo ſpiritu luctãtes & ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. Capi.lxxxii.

Arie itaq; quatitur:& mira eduntur opera:alibi ꝓſtratis mœnibus:alibi hiatu ꝓfundo hau ſtis:alibi egeſtis molibus:alibi emiſſis amnibus:nõnunq̃ etiam ignibus calidis ue fontibus u alibi aduerſo fluminum curſu.Præcedit uero comitaturq; terribilis ſonus:alias murmur ſi milius mugitibus aut clamori humano armorum ue pulſantium fragori:pro qualitate ma teriæ excipientis formaq; uel cauernarum uel cuniculi:per quem meat exilius graſſante in auguſto.eo dem rauco:in recuruis reſultante:in duris feruente:in humidis fluctuante & ſtagnantibus.Item feruen te contra ſolida.Itaq; & ſine motu ſæpe editur ſonus:nec ſimplici modo quatitur nunq̃. ſed tremit ui bratq;:Hiatus uero alias remanet oſtendens quæ ſorbuit:alias occultat ore compreſſo. Rurſuſq; ita in ducto ſolo ut nulla ueſtigia extent urbibns plerumq; deuoratis agrorumq; tractu hauſto.Maritima au tem maxime quatiuntur.nec montoſa tali modo carent:Exploratum eſt mihi alpes apenninas ſæpius tremuiſſe.Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur:ſicut fiunt fulmina.Ideo galliæ & ægyptus mi nime quatiũtur:quoniam hic æſtatis cauſa obſtat:illic hyemis:Item noctu ſæpius q̃ interdiu. Maximi autem futuri ſigna motus exiſtunt hi matutini ueſpertiniq;:ſed propinqua luce crebri.Interdiu autem circa meridiem fiunt:& ſolis lunæq; defectu:quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue uero cũ ſequitur hymbrem æſtus hymbreſue æſtum.

Signa motus futuri. Capi.lxxxiii.

Auigantes uero ſentiunt non dubia coniectura:ſine flatu intumeſcente fluctu ſubito:aut n quatiente icti.Intremunt uero & in nauibus poſita æque q̃ in edificiis:crepituq; prænunti ant.Quin & uolucres non impauideæ ſedent:Eſt & in cœlo ſignum:præceditq; motu futu ro aut interdiu aut paulo poſt occaſum ſereno ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ ſpatium.Eſt & in puteis turbidior aqua:nec ſine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. Capi.lxxxiiii.

Icut & iiſdem eſt remedium:quale cloacæ & crebri ſpecus præbent.præconceptum enim f ſpiritũ exalant.quod in certis notatur oppidis:quæ minus quatiuntur crebris ad purgan dam eluuiem cuniculis cauata.Multoq; ſunt tutiora in iiſdem illiſq; pendent:ſicut neapo li in italia intelligitur parte eius quæ ſolida eſt ad tales caſus abnoxia.Tutiſſimi ſunt ædifi ciorum fornices:anguli quoq; parietum ponteſq; alterno pulſu renitente.Et latere terreno facti parie tes minore noxa q̃tiuntur.Magna differentia eſt & in ipſo genere motus.pluribus ſiquidem modis q̃ titur.Tutiſſimum eſt cum uibrat criſpante ædificiorum crepitu:& cum intumeſcit aſſurgens:alterno q; motu reſidet innoxiũ:& cũ cõcurrentia tecta cõtrario ictu arietant:quoniã alter motus alteri renitit. Vndãtis inclinatõ & fluctus more quædam uolutatio infeſta eſt:aut cum in unam partem totus ſe mo tus impellit.Deſinunt autem tremores cum uentus emerſit. Sin uero durauere non ante quadraginta dies ſiſtuntur.Plerũq; & tardius ut pote cum quidam annuo & biennii ſpatio durauerint.

Portentia terrarum ſemel uiſa. Capi.lxxxv:

Actum eſt & hoc ſemel:quod equidem in hetruſæ diſciplinæ uoluminibus inueni.ingens f terrarum portentum. L.Martio.Sex.Iulio conſ.in agro mutinenſi.Nanq; montes duo in ter ſe concurrerunt crepitu maximo aſſultantes recedenteſq;:inter eos flamma fumoq; in

cælũ exeunte interdiu ſpectante e uia æmilia magna equitũ romanorũ familiarũ & uiatorum multitu
dine.Eo concurſu uillæ omnes eliſæ.Animalia permulta quæ intra fuerant exanimata ſunt anno an
te ſotiale bellum quod haud ſcio an funeſtius ipſi terræ italiæ fuerit q̃ ciuile.Non minus mirum oſtẽ
tum & noſtra cognouit ætas anno Neronis principis ſupremo ſicut in rebus eius expoſuimus prati
oleiſq; intercedente uia publica in contrarias ſedes tranſgreſſis in agro marrucino prædiis Veſtii Ma
celli æquitis ro.res Neronis procurantis. Miracula terræmotus. Capi.lxxxvi.

Iunt ſimul cum terræmotu & inundationes maris eodẽ uidelicet ſpiritu infuſi aut reſideti
f ſinu recepti.Maximus terræ memoria mortalium extitit motus Tyberii Cæſaris principa
tu .xii.urbibus aſiæ una nocte ꝓſtratis:Creberrimus punico bello intra eũdem annũ ſepti
es atq; quinquagies nuntiatus romã.Quo quidẽ ãno ad thiaſimenũ lacũ dimicantes maxi
mũ motũ neq; pœni enſere nec romani.Nec uero ſimplex malum aut in ipſo tantũ motu periculũ eſt
Sed par aut maius oſtẽtum nunq̃ urbs roma tremuit ut non futuri euentus alicuius id p̃nũtium eẽt.

Quibus locis maria receſſerint. Capi.lxxxvii.

Adem naſcentium cauſa terrarum eſt cum idẽ ille ſpiritus attollẽdo potens ſolo nõ uale
e erumpere.Naſcuntur enim:nec fluminum tantũ inuectu ſicut echinades iſulæ ab echeloo
amne cõnectæ.miroq; pars ægyptii nilo.In quã a pharo inſula noctis & diei curſum fuiſſ
Homero credimus.Nec receſſu maris ſic ut idẽ circeis.Quod accidiſſe & in ambraciæ por
tu decẽ miliũ paſ.interuallo & atheniẽſium quinq; miliũ ad pyræeũ memoratur. Et epheſi ubi quon
dam ædem Diauæ alluebat.Herodoto quidẽ ſi credimus mare fuit ſupra mẽphi uſq; ad æthiopũ mon
tes.Itemq; a planis arabiæ mare circa ilium & tota teuthrani.quaq; campos intulerit meander.

Ratio inſularum enaſcentium. Capi.lxxxviii.

Aſcuntur & alio modo terræ.ac repente in aliquo mari emergunt uelut paria ſecum fad
n ent natura:quæq; hauſerit hiatus alio loco reddente.

Quæ & quibus temporibus enatæ ſunt. Capi.lxxxix.

Laræ iampridem inſulæ delos & rhodos memoriæ prodũtur enatæ.Poſtea minores ultr
c melo anaphe:inter lennum & helleſpontum nea:inter lebedum & theon alone:inter cy
cladas olympiadis.cxxxv.anno quarto thera & therasia.Inter eaſdem poſt annos. cxxx.hi
era eademq; automate.Et ab ea duobus ſtadiis poſt annos.cx.in noſtro æuo.M.Iunio Sy
lano & L.Balbo conſ.ad.viii.idus iulii thia.

Quis terras interruperint maria. Capi. lxxxx.

Nte nos & iuxta italiã inter æolas iſulas.itẽ iuxta cretam emerſit e mari mille quingẽtum
a paſſuũ una.Cũ calidis fontibus altera olympiadis.cxliii.anno tertio ĩ thuſco ſinu flagran
hæc uiolento cũ flatu.Proditur quoq; memoriæ magnã circa illam multitudinẽ piſcium
fluitantẽ cõfeſtim expiraſſe quibus ex iis cibus fuiſſet.Sic & pythecuſas ĩ campano ſinu fe
runt ortas.Mox in iis montẽ epopon cũ repẽte flãma ex eo emicuiſſet cãpeſtri æquatũ planitiæ.In ea
dem & oppidũ hauſtũ ꝓfundo: alioq; motu terræ ſtatinã emerſiſſe.Et alio ꝓuolutis montibus inſuli
extitiſſe ꝓchitam.Nãq; & hoc modo inſulas rerum natura fecit. Auellit ſiciliam italiæ:cyprum ſyriæ
eubocam boetiæ:euboeæ atalantem & macriam:belbicum bithyniæ:leucoſiam ſyrenũ ꝓmõtorio.

Quæ inſulæ continenti adiunctæ. Capi.xci.

Vrſus abſtulit iſulas mari iunxitq; terris.Antiſſam leſbo.zephyrium halicarnaſo:ethuſam
r mindo:domiſton & perienẽ mileto:arthemiſiam parthenio promõtorio:hybanda quon
dam inſula ioniæ.cc.nunc a mari abeſt ſtadiis.Sariten epheſus in mediterranea habet.De
raſidas & ſophoniam uicinam ei magneſia.Epidaurus & oricon inſulæ eſſe deſierunt.

Quæ terræ motu mari permutaræ. Capi.xcii.

N totum abſtulit terras primũ omnium ubi atlanticum mare eſt.ſi Platoni credimus ĩ me
ĩ dio ſathio.Mox interno:quæ uidemus hodie merſam acarnaniã ambracio ſinu: achaiã co
rinthio:europam aſiamq; ꝓpontide & ponto.Ad hoc prupit mare leucada: antirrhiũ:hel
leſpontum:boſphoros duos. Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt. Capi.xciii

Tq; ut ſinus & ſtagna præteream:ipſa ſe condens terra deuorauit.Cybotum altiſſimũ mõ
a tẽ cum oppido curite ſiphylũ in magneſia.Et prius in eodem loco clariſſimam urbem quæ
tantalis uocabatur.Galanis & camales urbium in phœnice agros & cum ipſis phegium æ
thiopæ ingum excelſiſſimum tanq̃ non ĩnfida graſſarentur & littora.

Quæ urbes hauſtæ ſint a mari. Capi.xciiii.

Yrtham & antiſtam circa meotin pontus abſtulit.Elicen & buram ſinus corinthius quarũ
p in alto ueſtigia apparent.Ex inſula cæa amplius.xxx.milia paſſuum abruta ſubito cũ pluri
mis mortalium rapuit.Et in ſcicilia dimidiam tynnarida urbem ac quicquid ab italia de

est.Similiter in boetia & eleusina. De Piaculis. Capi.xcv.

Otus enim uero terræ sileantur & qcquid est:ubi sālē busta urbium extant.Simul ut terræ
m miracula potius dicamus q̄ scelera naturæ.Et hercule nō cælestia enarratu difficiliora fuerit
Metallo⁊ opulentia tā uaria:tam diues:tam fœcunda:tot sæculis suboriens:cum tantum
quotidie orbe toto populentur ignes:ruinæ:naufragia:bella:fraudes:tantum uero luxuria
& tot mortales conterant.Gemmarum pictura tam multiplex.Lapidum tam discolores maculæ.Inter
q⁊ eos candor alicuius præter lucem omnia excludens.Medicatorum fontium uis.Ignium tot locis
emicantium perpetua tot sæculis incendia.Spiritus lætales alibi.aut scrobibus emissi:aut ipso loci situ
mortiferi.Alibi uolucribus tantum ut soracte uicino urbi tractu. Alibi præter hominem cæteris ani-
mantibus:nonnunq̄ & homini:ut in sinuessano agro & puteolano sunt:quæ spiracula alii uocant:alii
charoneas scrobes mortiferum spiritum exalantes.Item in hispinis ansacti ac mephtiis eundē locum
quem qui intrauere moriuntut.Simili modo hiarapoli in asia matris magnæ tantum sacerdoti Inno-
xium.Alibi fatidici specus:quorum exhalatione temulenti futura præcinunt:ut delphis nobilissimo
oraculo.Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre mortalium quispiam:q̄ diffusæ per omnem
naturæ subinde aliter atq⁊ aliter numen erumpens.

De terris semper trementibus. Capi.xcvi.

Vædam uero terræ ad igressus tremunt:sicut in gabinensi agro non ꝓcul urbe roma iuge
q ra ferme ducenda equitantiū cursu. De insulis semp fluctuātibus. Capi.xcvii.
Imiliter in reatino quædam insulæ semper fluctuant:sicut in agro cecubo:& eodē reatino
f mutinensi:stationensi:in uadimonis lacu.& ad cutilias aquas opaca silua:quæ nunq̄ die ac
noctu eodem loco uisitur.In lydia aquæ uocantur calaminæ:non uentis solum: sed etiam
conctis uel quolibet impulsu multorum ciuium mithridatico bello salus. Sunt & in nym
pheo puæ saltares dictæ:quoniā in symphoniæ cantu ad ictus modulantiū pedū mouentur.In tarqui-
nensi lacu magno italiæ duo nemora circunferuntur nunc triquetram figurā edentes: nunc rotūdam
complexu uentis impellentibus.quadratam nunquam.

Quibus in terris non pluat:& aceruata terrarū miracula & cæterorū elementorū. Capi.xcviii.

Elebre fanum habet Veneris paphos:in cuius quādā ateam non impluit.Itē in ea oppido
c troadis circa simulacrū Mineruæ in eodē relicta sacrificia non putrescunt.Iuxta harpasa op
pidū asiæ cautes stathorrenda:uno digyto mobilis:Eadensi toto corpore ipellatur resistēs
In taurorū peninsula i ciuitate parasino terra est qua sanātur omnia uulnera.At circa asson
troadis lapis nascitur.quo consumuntur oīa corpora:sarcophagus uocatur.Duo sunt mōtes iuxta flu
men indum:alteri natura est ut ferrum omne teneat:alteri ut respuat.Itaq⁊ sint claui in calciamento:ue
stigia auelsi in altero non possę:in altero sisti.Locris & crotone pestilentiam nunq̄ fuisse:nec ullo terræ
moto laboratum annotatum est.in lycia uero semper a terræmotu.xl.dies serenos esse.in agro harpa
uo frumentum satu non nascitur.Ad aras nucias in ueiente & apud tusculanum:& in silua ciminia lo-
ca sunt in quibus interram depacta non extrahuntur.In crustumulo natum fœnum ibi noxium:extra
salubre est.Et de aquarum natura complura dicta sunt.

Qua ratione æstus maris accedant. & recedant. Capi.cix.

Ed æstus maris accedere & reciprocare maxime mirum est.Pluribus quidem modis acci-
f dit.Verū causa in sole lunaq⁊.Bis iter duos exortus lunæ affluunt:bisq⁊ remeāt uicenis qua
ternisq⁊ semper horis.Et primum attollente secū ea mundo intumescens. Mox a meridia-
no cæli fastigio uergente in occasum residentes. Rursusq⁊ ab occasu subter cæli ima & me
ridiano cōtraria accedente inundātes.Hic donec iterum exoriantur se sorbentes. Nec unq̄ eodem tem
pore quo pridie refluit:ut ancilante syderetrahentesq⁊ secū auido haustu maria:& assidue aliūde q̄ pri
die exoriente paribus:tamē interuallis reciproci:senisq⁊ semp horis nō cuiusq⁊ diei aut noctis aut loci:
sed æquinoctialibus ideoq⁊ inæquales uulgarium horarum spatio utcūq⁊ plures in eas aut diei aut no
ctis illarum mensuræ cadunt:& æquinoctio tantū pares ibiq⁊. ingens argumentum plerumq⁊ lucis ac
uicis etiam diurnæ hebetes esse qui negent subtermeare syderaac rursus eadem resurgere: similemq⁊
terris imo uero uniuersæ naturæ & inde faciem in iisdem ortus occasusq⁊ operibusq⁊ nō aliter sub ter
ra manifesto syderis cursu alio ue effectu:q̄ cum præter oculos nostros feratur. Multiplex etiam num
lunaris differentia:primumq⁊ septenis diebus.Quippe modici noua ad diuiduam æstus. Pleniores ab
ea exeundant:plena ꝓ maxime feruent.inde mitescunt.Pares ad septimam primis.iterumq⁊ alio latere
diuidua augentur.In cortu solis pares.plane eadem aquilonia & a terris longius recedente mitiores q̄
cum in austros digressa propiore nisu uim suam exercet.Per octonos quoq⁊ annos ad pricipia motus
& paria incrementa centesimo lunæ reuocantur:ambitu:augente ea cuncta solis annuis causis duobus

æquinoctiis maxime tumentes & autumnali amplius q̄ uerno.inanes uero bruma & magis solstitio. Nec tamen in ipsis quod dixi temporum articulis sed paucis post diebus:sicuti neq; in plena aut nouissima sed postea:nec statim ut lunam mundus ostendat:occultet ue:aut media plaga declinet:uerum fere duabus horis æquinoctialibus seruis:tardiore semper ad terras omnium quæ geruntur in cælo effectu cadente q̄ uisu sicuti fulguris & tonitrui & fulminum.Omnes enim æstus in occeano maiora integunt spatia inundantq; q̄ in reliquo mari.siue quia totum in uniuersitate animosius est q̄ in parte:siue quia magnitudo aperta syderis uim laxe crassantis efficatius sentit eadem angustiis arcētibus.Qua de causa nec lacus nec amnes similiter mouentur.Octogenis cubitis supra britaniā intumescere æstus pytheas massiliensis auctor est.Interiora autem maria clauduntur ut portu.Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas dicioni pater.utpote cum plura exempla sunt in tranquillo mari.nulloq; uelorum impulsu tertio die ex italia peruectorum uticam æstu feruente.Circa littora autem magis q̄ in alto deprehenduntur hi motus quoniam & in corpore extremo pulsum uenæ:id est spiritus magis sentiūt.

Vbi æstus extra rationem. Capi.c.

i Nplerisq; tamen æstuariis propter dispares syderum i quoq; tractu exortus diuersi existūt æstus tempore non ratione discordes sicut in syrtibus.ex quorundam tamen priuata natura est uelut taurominitani erupi.Sepius & in euboea septies die ac nocte reciprocātes. Aestus idem triduo in mense cosistit septima.Octaua.nonaq; luna. Gadibus quiest delubro Herculis proximus fons inclusus ad putei modum alias simul cum occeano augetur minuiturq;:alias uero utrunq; contrariis temporibus.Eodem in loco alter occeani montibus consentit.In ripa bethys oppidum est:cuius putei crescente æstu minuuntur:augescunt decente mediis temporum immobiles Eadem natura in hispali oppido iuni puteo:cæteris uulgaris .Et pontus semper extra meat in proportidem:introrsus in pontum nunq̄ refluo mari.

Mirracula maris. Capi.ci.

o Mniaplenilunio maria purgantur:quedam & stato tempore.Circa Messanam & milas simo similia expuuntur i littus purgamenta.unde fabula solis boues ibi stabulari.His adde. ut nihil quod equidem nouerim præteream.Aristoteles nullum animal nisi æstu receden te expirare affirmat.Obseruatum id multum in gallico occeano:& dūtaxat in homine compertum.

Quæ potestas lunæ & terrena & marina. Capi.cii.

q Vo uera coniectatio existit haud frustra spiritum syd⁹ lunæ existimari. Et hoc esse quod terras saturet:accedensq; corpora impleat:abscedensq; inaniat.Ideo cum incremento eius augeri cōchylia:& maxime spiritum sentire qbus sanguis nō sit.Sed & sanguinū hoiem ēt cū lumine eius augeri ac minui.Frōdes quoq; ac pabula c ut suo loco dicet ɔ sentire in omnia cādem penetrante ui.

Quæ solis & quare salsum mare. Capi.ciii.

i Taq; solis ardore siccat liquor.& hoc esse masculū syd⁹ accepimus torrēs cuncta sorbēsq; Sic mari late patenti saporē incoquisalis:aut quia exhausto inde dulci tenuiq; quod facillime trahat uis ignea: omne asperius crassiusq; liquatur.Ideo summā æquoræ aquā dulciorem ꝓfunda.Hanc esse ueriorem causam asperi saporis:q̄ ꝙ mare terræ sudor sit æternus aut quia plurimum ex arido misceatur illi uapore:aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis Dyonisio siciliæ tyrranno cum pulsis est ea potentia accidisse prodigium:ut uno die i portu dulcescceret mare:

Item de natura lunæ. Capi.ciiii.

c Ontrario ferunt lunæ fœmineum ac molle syd⁹ atq; nocturnū soluere humorem:& trahere non auferre:id manifestum est ꝙ ferarum occisa corpora in tabem uisu suo resoluat: somnoq; sopitis torporem contractum in caput reuocet.Glaciem refundat:cūctaq; humifico spiritu laxet.ita pensari naturæ uices:semperq; sufficere aliis syderum elementa cogentibus:aliis uero fundentibus Sed in indulcibus aquis lunæ alimentum esse sicut in marinis solis.

Vbi altissimum mare. Capi.cv.

a Ltissimum mare.xv.stadiorū Fabianus tradit. Alii in pōto ex aduerso coraxorum gētis uocant bath a ponti.tricentis fere a continenti stadiis in mensam altitudine maris tradūt uadis nunq̄ repertis.

Miracula aquarum fontium & fluminum. Cap.cvi.

m Irabilius id faciunt aquæ dulces iuxta mare ut fistulis emicātes.Nam nec aquarum natura a miraculis cessat.Dulces mari inuehuntur leuiores haud dubie.ideo & marinæ quarū natura grauior magis inuecta sustinēt. Quædam uero & dulces inter se supermeāt alias. Vt in fucino lacu inuectus amnis:in lario addua in uerbano ticinus:in benaco mintius:i seuino ollius in lemano rhodanus.Hi trans alpes superiores in italiam multorū miliū transitu hospitales suas tantum nec largiores q̄ intullere aquas euehentes.Proditū hoc & in oronte amne syriæ multisq; aliis Quidam uero odio maris ipsa subeunt uada sicut Aretusa fons syracusanus in quo redūtur iacta

in alpheum:qui per olympiam fluens pelo poneſiaco littori infunditur.Subeũt terras rurſuſq; reddũtur.Lycus in aſia.Eraſinus in argolica.Tigris in meſopotanea.Et quæ in Aeſculapii fonte athenis immenſa ſunt in phalerico redduntur.Et in atinate campo fluuius merſus poſt.xx milia paſſuum exit. Et in aquileienſi timauus.Nihil in aphaltite iudeæ lacu qui bitumen gignit mergi poteſt. Nec in armeniæ maioris atitiſſam.is quidem introrſus piſces alit.In ſalentino iuxta oppidum manduriam lacus ad margines plenus:neq; exauſtis aquis minuitur:neq; infuſis augentur.In ciconum flumine & in piceno:lacu uelino lignum deiectum lapideo cortice obducitur. Et in ſurio colchidis flumine adeo ut lapidem plerũq; durans adhuc integat cortex.Similiter in flumine ſilari ultra ſurrentum non uirgulta modo immerſa:uerum & folia lapideſcunt.alias ſalubris potus eius aquæ.In exitu paludis reatinæ ſaxum creſcit.Et in rubro mari oleæ uirenteſq; frutices enaſcuntur.Sed & fontium plurimorum natura mira eſt fermore. Idq; etiam in iugis alpium ipſoq; in mari:& inter italiam & enariam ut in baiano ſinu:& in liri fluuio multiſq; aliis.Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis ut at chelidonias iſulas & arabum:& in gaditano occeano Patauinorum aquis calidis hærbæ uirentes inaſcuntur:piſanorum tanæ. Ad uetulonios in hetruria nõ procul a mari piſces.In caſinate fluuius appellatur ſcatebra frigidus abundantior æſtate.In eo ut in archadiæ ſtymphali enaſcunt aquatiles muſculi.In dodone louis fons cum ſit gelidus:& immerſas faces extinguat:ſi extinctæ admoueantur accendit. idem meridie ſemper deficit:qua de cauſa anapauomenon uocant.Mox increſcens ad medium noctis exuberat. Abeo rurſus ſenſim deficit.in illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ ueſtes acceduntur.louis Hammoni: fons interdiu frigidus:noctibus feruet.in troglodytis fons ſolis appellatur dulcis:& circa meridiem maxime frigidus:mox paulatim tepeſcens ad noctis media feruore & amaritudine infeſtat.Padi fons mediis diebus æſtiuis uelut interquieſcens ſemper aret.in tenedo inſula fons ſemper a tertia noctis hora in ſextam ab æſtiuo ſolſtitio exundat.Et in delo inſula inopus fons eodem quo nilus modo:ac pariter cum eo decreſcit augeturq;.Contra timauun amnem inſula parua in mari eſt cum fontibus calidis qui pariter cum æſtu maris creſcunt minuunturq;.in agro pitinate trans apenninum fluuius nouanus omnibus ſolſtitiis torrens bruma ſiccatur.in faliſco clitunni amnis aqua potata candidos boues facit. in boetia amnis melas oues nigras.Cephiſus ex eodem lacu profluens albas rurſus nigras penitus.tu flaſq;:iuta illium Xantus:unde & nomen amni.in ponto fluuius aſtaces irrigat campos in quibus paſtæoues nigro lacte æque gentes alunt.in reatino fons neminia appellatus alio atq; alio loco exoritur annonæ mutationem ſignificans.Brunduſii in portu fons icorruptas præſtat aquas nauigãtibus. Lynceſtis aqua quæ uocatur acidula uini modo temulentos facit.Ita in paphlagonia & in agro caleno. in andro iſula templo Liberi patris fontem nonis ianuariis ſemper uini ſapore fluere Mutianus ter conſ. credit.Dios techoſia uocatur.Iuxta nonacrin archadiæ ſtix nec odore differẽs nec colore epota illico necat.Item in beroſo taurorum colle tres fontes ſine remodio ſine dolore mortiferi.In carinenſi hiſpaniæ agro duo fontes iuxta fluunt:alter omnia reſpuens:alter abſorbens.In eadem gente alius aurei coloris omnes oſtendit piſces nihil extra illam aquam cæteris differentes.In commenſi iuxta larium lacum fons largus horis ſingulis ſemper intumeſcit ac reſidet:ſn cynonia inſula ante leſbum fons calidus uere tantum fluit.Lacus ſinnaus in aſia circumnaſcente ab ſcynthio inficitur.Colophone in Appollinis clarii ſpecu lacuna eſt:cuius potu mira redduntur oracula bibentium breuiore uita.Amnes retro fluere & noſtra uidit ætas. Nerõis principis ãnis ſupremis ſicut in rebus eius retulimus.iã omnes fontes æſtate q̃ hyeme gelidiores eſſe quem falit? Sicut illa permira naturæ opera æs & plũbum in maſſa mergi:dilatata fluitare.Eiuſdemq; ponderis alia ſedere:alia inuehi.Onera i aqua facilius moueri. Thyreum lapidem q̃uis grandem innatare:eundemq; comminutum mergi.Recẽtia cadaueta ad uadum labi:intumeſcentia attolli.inania uaſa haud facilius q̃ plena extrahi.Pluuia ſalinas aqua dulciores eſſe q̃ reliquas.Nec fieri ſalem niſi admixtis dulcibus.Marinas tardius gelare:& celerius accẽdi.Hyeme mare calidius eſſe:autumno ſalſius.Omne oleo tranquillari.Et ob id urinantes ore ſpargere:quoniam mitiget naturam aſperam:lucemq; deportet.Niues in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorſum feratur exilire fontes:atq; etiam in ætnæ radicibus flagrantis in tantum ut quinquagena & centena milia paſſuum harenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula & de maltha. Capi.cvii.

Anq; & ignium quod eſt naturæ quartum elementum reddamus aliqua miracula.Sed primum ex aquis.in comagene urbe famoſata ſtagnum eſt emittens limum maltham uocant flagantem. cum quid attingit ſolidi adhæret.Præterea tactus ſequitur fugiẽtes.Sic defendere muros oppugnante Lucullo:flagabatq; miles armis ſuis.Aquis etiã accenditur.Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

Denaptha. Capi.cviii.

Similis eſt naturæ napthaiita appellatur circa babyloniam:& in auſtagenis parthiæ profluens bituminis liquidi modo.Huic magna cognatio ignium:trãſiliuntq; protinus in eam

unde cumq; uisam ita ferunt a Media pelicem crematam postq; sacrificatur ad aras accesserat corona igne rapta.

De semper ardẽtibus locis. Capi.cix.

Verum inmontium miraculis ardet ætna noctibus semper:tantoq; æuo igniũ materia suffi
u cit.Ninalis hybernis temporibus:egestúq; cinerem pruinis operiens.Nec in illo tantũ natu
ra seuit exustione terris denũtians.Flagat in phaselide mons chimæra:& qdem immorta
lis diebus ac noctibus flamma.Ignem eius accẽdi aqua:extingui uero terra aut fœno Gni
dius Gtesias tradit. eadẽ in lycia ephesti montes tæda flammãte tacti flagrant adeo:ut lapides quoq; riuorũ & harenæ in ipsis aquis ardeant:liturq; ignis ille pruuiis.Baculo si quis ex iis accẽso traxerit sul cos riuos igniumseq narrant.Flagat in bactris cophãti noctibus uertex:Flagrat in medis & cestia gen te confinio persidis.Susis quidem ad turrim albã.xv.carminis maximo eorũ. & interdiu cãpus baby loniæ flagrat quadã ueluti piscina iugeri magnitudie.item æthiopum iuxta hesperium mõtẽ stellaq; modo campi nocte nitent.Similiter in megalipolitanorũ agro tametsi internus sit ille iucundus: fron demq; densi supra se nemoris non adurens:& iuxta gelidum fontem semper ardens. Nymphei cratet dira apolloniatis suis portendit ut Theopompus tradidit. Augetur hybribus:egeritq; bitumen tem perandum fõte illo ingustabili:alias oi bitumine dilutius.Sed quis hæc miretur.in medio mari hiera insula ardet.Aeolia insula iuxta italia cum ipso mari arsit per aliquos dies sociali bello:& donec lega tio senatus piauit.Maximo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopum iugum. Torren tesq; solis ardoribus flammas egerit.Tot locis tot incendis rerum natura terras cremat.

Ignium per se miracula. Capi.cx.

Ræterea cum sit huius unius elemẽti rõ fœcunda:seq; ipsa pariat:& mĩnimis crescat sintil
p lis:quid fore putandum est in tot rogis terræ.Quæ est illa natura quæ uoracitatem auidissi
mam in toto mundo sine danno sui pascit. Addantur iis sydera innumera ingensque sol
Addantur humani ignes:& lapidum quoq; insiti naturæ:attrita iter se ligna:iam nubium & origines fulminum.Excedit profecto omnia miracula ullam diem fuisse:quo non cuncta conflaga rent:cum specula quoq; concaua aduersa solis radiis facilius etiã accedantur:q; ullus alius ignis. Quid q; innumerabiles partus sed naturales scatent:In nympheo exit e petra flamma:quæ aqua accenditur. Exit & ad aquas scantias.Hæc quidem inualida cum trasit:nec longe in alia durãs materia.Viret & etet no hunc fontem igneum contexens fraxinus Exit in mutinensi agro statis uulcano diebus.Reperitur apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terram.In agro sabino & sidicino ũctum flagrare lapidem.in selentino oppido.inatium imposito ligno insaxum quoddam ibi sacrum proti nus flammam existere.in laciniæ iunonis ara sub diuo sita cinerem immobilem esse perflantibus un diq; procellis.Quin & repentinos ignes existere & in aquis.Et in corporibus etiam humanis emicuis se.Trasimenum lacum arsisse totum.Seruio Tullio dormienti in pueritia ex capite flammam emicuis se.L.Martium in hispania interemptis Scipionibus concionantem & milites ad ultionem exhortan tem arsisse simili modo.Valerius Antias narrat.Plura mox distinctius. Nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula.Verum egressa mens interpretationem naturæ festinat legenti

umanimos per totum orbem ueluti manu ducere.

Tertiæ uniuersæ mensura longitudo & latitudo. Capi.cxi.

Ars nostra terrarum de qua memoro ambiente ut dictum est occeano uelut innatans lon
p gissime ab ortu & ab occasu patet:hoc é ab idia ad Herculis columnas gadibus sacratas octu agies quinquies centena septuagitaocto milia passuum ut Artemidoro placet auctori. Vt uero isidoro nonagies octies & decem & octo milia Artemidorus adiicit amplius a gadi bus circuitu sacri promontorii ad promontorium artabrum:quo longissime frõs procurrit hispaniæ octingenta milia nonagintaunum.id mensuræ duplici currit uia.A gange amne hostioq; eius quo se in eorum occeanum effundit per idiam parthienenq; ad myriandrum urbem syriæ in issico sinu posi tam quinquagies bis quindecim passuum decem & nouem.inde proxima nauigatione cyprum insu lam patatam lyciæ rhodum astypalæam in carpatio mari in insulas laconicæ tænarum. Lylibeum sici liæ. Caraliũ sardiniæ tricies quater quinquaginta milia.Deinde gales quadragies bis quinquaginta milia.Quæ mẽsura uniuersa ab eo mari efficit octogies quiquagies septuagitaocto milia passuũ. Alia uia quæ certior itinere terreno maxime patet a gante ad heuphratem amnẽ quinquagies cẽtena mi lia passuum &.xviii.ide cappadociæ in mazaca.cc.milia.xliiii.inde p phrygiã cariã:ephesũ:quadrigẽ ta milia passuum.xcviii.Ab epheso per ægeũ pelagus delum ducenta milia isthmum ducenta duode cim milia.Deinde terra & laconico mari & corinthiaco sinu patrãs pelopõnesi ducenta duo milia qui gẽti.Leucadẽ octingẽta sex milia quingẽti.Corcyrã totidẽ Acroceraunia cẽtũ triginta duo milia qu

genti.Brundusium octingenta sex milia qngẽti.Romã.ccc.milia sexaginta.Adhuc usq; calcincomacum uicum quingẽta decẽ & octo milia.Per galliã ad pyreneos montes illiberium quingenta qnquaginta sex milia.Ad oceannm & hispaniæ horam trecenta trigintaduo milia.Traiectu gadiis septẽ milia qngenti.Quæ mẽsura Artemidoro attestãte nonaginta efficit sexaginta nouem.Latitudo aũt terræ a meridiano situ ad septẽtrionem dimidio fere minor colligitur:quinquaginta quattuor miliũ sexaginta duo.Quo palã fit quantũ & hinc uapor abstulerit:& illinc rigor.Neq;.n.deesse arbitror terris aut nõ esse globi formã.Sed inhabitabilia utrinq; incõperta esse.Hæc mẽsura currit a littore æthiopici occeani:qua modo habitaẽ ad mereon quingẽta quinquaginta milia.Inde alexãdriam duodecim milia quinquaginta.Rhodum quingẽta octogintaria.Gnidum octogintaquattuor milia quingenti cũ xxv.M.Samum.c.M.Chium octogintaquattuor.M.Mitilenen.lxv.M.Tenedon.xxix.M.Sigæum promontorium.xii.M.quingenti.Os ponti.cccxii.M.d.Carãbin promontorium.cccl.Os mæotidis.cccxii.M.d.Ostium tanais.ccIxv.M.Qui cursus cõpendis maris breuior fieri potest.lxxxix.M.ab ostio tanais nihil modicũ diligentissimi auctores fecere.Artimidorus ulteriora incomperta existimauit.cũ circa tanain sarmatarũ gentes degere fateretur ad septẽtriones uersas.Isidorus adiecit.xii.M.l.usq; ad tilen:quæ coniectura diuinationis est.Ego nõ minore q̃ proxime dicto spatio sarmatarum fines nosci intelligo.Et alioquin quantum esse debet quod innumerabiles gentes subinde sedem mutantes capiat:Vnde ulteriorem mensuram inhabitabilis plagæ multo esse maiorem arbitror.Nam & germania immensas insulas nõ pridem copertas cognitum habeo.De longitudine ac latitudine hæc sũt quæ digna memoratu putem.Vniuersum autem hunc circuitum Erathostenes in omnium quidem litterarũ subtilitate:& in hac utiq; præter cæteros solers:quem a cunctis probari uideo ducentorum quinquagĩta dourum milium stadium prodidit.Quæ mensura romana computatione efficit trecenties quindecies centena milia passuum.Improbum ausum:uerum ita subtili argumentatione comprehensum ut pudeat nõ credere.Hipparchus & in coarguendo eo & in reliqua omni diligentia mirus adiicitstadiorum paulominus.xxv.milia.

Harmonica mundi ratio. Capi.cxii.

Lia Dionysiodoro fides:neq; enim subtraham exemplũ uanitatis græcæ maximum. Meli
a us hic fuit geometrica scientia nobilis.Senecta diem obiit in patria.Funus duxere ei propi quæ:ad quas pertinebat hæreditas.Eæ cum secutis diebus iusta peragerent.inueniisse dicũ tur in sepulchro epistolam Dionysiodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eũ a sepulchro ad infimam terram:esseq; eo stadiorum quadragintaduo milia.Nec defuere geometræ qui interprætarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam quo deorsum ab summo longissimum esse spatium:& idem pilæmedium.Ex quo consecuta computatio est:ut circuitu esse.cc.quinq̃gintaquinq; milia stadia pronuntiarent.Harmonica ratio quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere: addit huic mensuræ stadia septem milia: terramq; nonagesimam sextam millesimam totius mundi partem facit.

CAII PLY.SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVS.PROHEMIVM.

ACTENVS DESITV ET MIRACVLIS TERRAE AQVARVMq; ac syderũ & ratione uniuersitatis atq; mensura.Nunc de partib⁹ q̃q̃ infinitum id quoq; existimatur nec temere sine aliqua reprensione tractatum.Haud ullo in genere uenia iustior est:si mõ minime mirum
b ẽ hominẽ genitum nõ omnia humana nouisse.Quapropter auctorẽ neminem unũ sequar:Sed ut quẽq; uerissimũ i quaq; pte arbitrabor. Quoniam commũe ferme omnibus fuit:ut eos quisq; diligẽtissime situs disceret:in quibus ipse prodebat.ideo nec culpabo aut coarguã quẽq̃ locorũ nuda nomina & quãta dabitur breuitate ponentur claritate causisq; dilatis in suas ptes.Nunc enim sermo de toto est.Quare sic accipi uelim:ut sicut uidua fama sua nomina q̃lia fuere primordio ante ullas res gestas nuncupẽtur:& sic quædã in his nomẽ datura quidẽ:sed mundi rerũq; naturæ.Terrarum orbis uniuersus in tres diuiditur partes:europam:asiam:africam.Origo ab occasu solis & gaditano freto:qua irrũpens occeanus atlanticus in maria interiora diffunditur.Hinc intranti dextra africa est:leua:europa.inter has asia est.Termini amnes tanias & nilus.xii.milia passum in longitudinẽ quas diximus fauces occeani patent:qnq; milium in latitudine a uico mellaria hispaniæ ad promontorium africæ albũ auctore Turamino Grachula iuxta genito.T.Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderũt ubi min⁹.vii.M.passuum.Vbi uero plurimũ.x.M.Tam modico ore tam immẽsa equorũ uastitas proditur.Nec profũda

altitudo miraculum minuit.Frequentes quippe tæniæ candicantis uadi carinas territant.Qua de cau
ſa limẽ interni maris multi eũ locũ appellauere.Proxima autem faucibus utrinq; impoſiti mõtes coer
cent clauſtra:abila africæ:europæ calpe laborum Herculis metæ.Quam ob cauſam indigenæ colum-
nas eius dei uocant creduntq; perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria: & rerum naturæ mutaſſe faciẽ.

De europa: Capi.i.

Primum ergo de europa altrice victoris omnium genitum populi:longeq; terra; pulcher
rima:quã pleriq; merito non tertiam portionem fecere:uerum æquã in duas partes ab am
ne tanai:ad gaditanum fretum uniuerſo orbe diuiſo.Occeanus hoc quod dictum ẽ ſpatio
atlanticum mare infundens:& auidio meatu terras quæcunq; uenientem expauere demet
gẽs:reſiſtẽtes quoq; flexuoſo littorum anfractu lambit europam:uel maxime receſſibus crebris exca-
uans:ſed in quattuor præcipuæ ſinus.Quorum primus a calpe hiſpaniæ extimo(ut dictum eſt) mõte
locobrutinum uſq; promontorium immenſo ambitu flectitur.In eo prima hiſpania terrarum eſt ulte
rior appellata.Eadem bethyca.Mox a fine uirgitano citerior eademq; tarraconenſis ad pyrenea iuga.
Vlterior in duas per longitudinem prouintias diuiditur.Siquidem bethycæ latere ſeptemtrionali pro
tenditur luſitania amne ana diſcreta.Ortus hic laminitano agro citerioris hiſpaniæ:& modo ſe in ſta
gna fundẽs:modo in anguſtias reſorbens:aut in totum cuniculis condens:& ſæpius naſci gaudens in
atlanticũ occeanum effunditur.Tarracõenſis autem hinc affixa pyreneo:totoq; eius a latere decurrẽs
& ſimul ad gallicum occeanum hibero mari tranſuerſa ſe pandens ſolorio monte & oretãis iugis eat
petaniſq; & alterum a bethyca atq; luſitania diſtinguitur.Bethyca a flumine eam mediam ſecante co-
gnominata cunctas prouintiarum diuiti cultu & quod in fertili ac peculiari nitore præcedit.Iuridici
conuentus ei quattuor.Gaditanus:Cordubenſis.Aſtygitanus:Hiſpalẽſis.Oppida omnia nũero.clxxv.
In iis coloniæ.viiii.Mũicipia.viii.latio antiqtus dõata.xxix.Libertate.vi.Fœdere.iii.Stipẽdiaria.cxx.
Ex his digna memoratu aut latiari ſermone dictu facilia.A flumine ana littora occeani oppidũ onno-
ba luſturia cognominatũ Interfluentes luxia & uriũ muriani mõtes.Bethys fluuius.Littus curẽſe in-
flexo ſinu.Cuius ex aduerſo gadis inter inſulas dicẽdæ.Promõtoriũ Iunonis.Portꝰ Bæſippo.Oppida
belõ mellaria.Fretũ ex atlãtico mari.Cartheia tartheſos a græcis dicta.Mõs calpe.Deide littore item
oppido berbeſula cũ fluuio.Itẽ ſalduba oppidũ uel malacha cũ fluuio fœderatoꝝ.Dein mẽoba cũ flu
uio.Sextifirmiũ cognomine iuliũ.Sexi & abdera Murgis.Bethycæ finis. Orã eã uniuerſam originis
pœnoꝝ exiſtimauit.M.Agrippa.Albana aũt atlantico occeano obuerſa baſtuloꝝ turdulorũq; eſt.In
uniuerſam hiſpaniam.M Varro perueniſſe hiberas & perſas & pœnicas celtaſq; & pœnos tradit.Luſũ
enim Liberi patris ac lyſam cum eo bacchãtem nomẽ dediſſe luſitaniæ & Pana præfectũ eius.Vniuer-
ſa aũt quæ de Hercule ac pyrene uel Saturno traduntur:fabuloſa in primis ut arbitror.Bethys in tarra
conenſi prouincia non ut aliqui dixere menteſa oppido ſed tegenſi exoriens ſaltu:iuxta quem tradet
fluuius qui carthaginenſem agrum rigat ille ocior refugit Scipionis rogum uerſuſq; in occaſum oc-
ceanum atlanticum prouinciam adoptans petit:modicus primo:ſed multorum fluminum capax:qui
bus ipſe famam aquaſq; auſert.Bethycæ primum ab oſſigetania infuſus amœno blandus alueo:cre-
bris dextra leuaq; accolitur oppidis.Celeberrima inter hunc & occeani oram in mediterraneo ſegeda
quæ augurina cognominatur.iulia quæ fidentia.Virgao quæ alba Ebura quæ cerialis.Iliberi quod li
berini.Libida quæ clauſa.Stici quod iulienſes.Veſci quod fauentia:ſingilia:hegua:auia:ebdanum:ag
la:minor:hebura:caſtra:uinaria:epiſibrium:ipho noua:illurco:& oſca:eſbua:ſuccabo:nuditanum:tua-
ti uetus.Omnia baſtetaniæ uergentis ad mare.Conuentus uero cordubenſis circa flumen ipſum oſſi
gi quod cognominatur laconium.Illiturgi quod forum iulium.ipaſturgi quod trinmphale. Sitia &
xiiii.M.paſ.remotum in mediterraneo.Obulco quod botificenſe appellatur.Mox ripepora fœderato
rum.Sacilimartalium onobam.Et dextra corduba colonia patritia cognominata.inde primum naui
gabili bethye.Oppida carbulo decuma fluuius ſingulis eodem bethys latere incedens.Oppida hiſpa
lenſis conuentus: celtiaca: uacamana:acra: ilpa cognomine ilipa italica. Et a leua hiſpali colonia co
gnomine romulenſis. Ex aduerſo oppidum oſſet:quod cognominatur iuliaconſtantia.Virgentium
quod iulii genitor. Hippo cauraſiarum fluuius menoba & ipſe a dextro latere infuſus. Ac inter æſtu
aria bethys oppidum nebriſſa cognomine ueneria & colobona.Colonia aſta qnæ regia dicitur. Et
in mediterraneo aſida:quæ cæſariana. Singulis fluuius in bethyn quo dictum eſt ordine irrũpens aſti
gitanam coloniam alluit cognomine auguſtam firmam.ab ea nauigabilis. Huius conuentus ſunt re-
liquæ coloniæ immunes tucii quæ cognominantur auguſta gemella. ituci quæ uirtus iuiia. Atu-
bi quæ claritas iulia. Vrſo quæ genua urbanorum inter quæ fuit nunda cum Pompeii filio capta Op
pida libera aſtygie uetus oſtippo.Stipendiaria:callet:calucula:caſtragemina:ilipula minor: merucra:
ſucrana: obucula: oningis. Ab ora uenti prope monobam amnem & ipſum nauigabilem haud pro-
cul accolunt alontigiceli: aloſtigi. Quæ autem regio a bethyæ ad fluuium anam tendit: extra præ-

dicta beturia appellatur in duas diuisa partes:totidemq; gentes.Celticos qui lusitaniam attingunt:hi spalensis conuentus.Turdulos qui lusitaniam & tarraconensem accolunt:iura cordubam petunt.Celticos a celtiberis ex lusitania aduenisse manifestum est sacris lingua oppidorũ uocabulis: quæ cogno minibus in bethyca distinguntur.Seria quæ dicitur fama iulia.Vertobrige concordia iulia.Segede restituta iulia.cótributa iulia.Vcultuniacum:quæ & turiga nunc est.Laconimurgi constantia iulia. Terefibus fortunales:& callensibus emanici.Præter hæc in celtica ac imbro:arunda:arunci:turobrica: lastigitalpesa:sisepone:serripo.Altera beturia quam diximus turdulorum & conuentus cordubẽsis habẽt oppida non ignobilia.Arsam:mellariam:mirobicam regiones osintiadis siseponem.Gaditani conuẽtus ciuium romanorum.Regina larinorum regia.Carisa cognomine aurelia.Vrgia cognominata castrum iulium.Item Cæsaris salutariensis.Stipendiaria balaro:besippo:barbesulula:lacippo Besippo calet:cappagum:oleastro:icocio:brana:sarguntia:andorise.Porro longitudinem uniuersam eius prodidit.M.Agrippa.ccccIxv.M.p.Latitudinem.cc.Ivii.M.Sed cum termini carthaginem usq; procederẽt: quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit.Et dum alibi mutato prouintiarum modo:alibi itinerum auctis aut diminutis passibus incubuere maria tam longo æuo alibi processere littora:Torsere se & fluminum aut correxere flexus.Præterea aliunde aliis exordium mensuræ est: & alia meatus.ita fit ut nulli duo concinant.

Bethycæ longitudo& latitudo. Capi.ii.

b Ethycæ longitudo nunc a castulonis oppidi fine gadis.ccccIxxv.M.& a murgi maritima ora.xxii.M.p.amplior.Latitudo a carteiana ora.ccxxiiii.M.p.Agrippam quidem in tanta uiri diligentia præterq; in hoc opere:cura cum orbem terrarum urbi spectandum propo neret cæce errasse quis credat:& cum eo Diuum Augustum.Is namq; complexam ea porticum ex destinatione & commentariis.M.Agrippæ a sorore eius incohatam peregit.

Hispania citerior. Capi.iii.

c Iterioris hispaniæ sicut complurium prouinciarum aliquantum uetus forma mutata est: ut pote cum Pompeius Magnus trophæis suis quæ statuebat ĩ pyreneo.d.cccxlvi.oppida ab alpibus ad fines hispaniæ ulterioris in dicionem a se redacta testatus sit.Nũcuniuersa prouintria diuiditur in conuentus septem.Carthaginẽsem:Tarraconensem:Cæsaraugustanũ.Cluniensem.Asturũ.Lucensem.Bracatum.Accedunt insule quarũ mentione sepositа præter ciuitates contribulas aliis prouintia ipsa.ccxciii.continet oppida.In iis colonias.xii.Oppida ciuium romanorum. xiii.Latinorum ueterum.xviii.Fœderatorum unum.Stipendiaria.cxxxii.Primi ĩ ora baetuli:post eos quo dicitur ordine intus recedentes metesani:oretani:& ad tugum carpentani:iuxta eos uaccei:uectones:& celtiberi:atrebaci.Oppida oræ proxima urci.Ad scriptumq; bethicæ barea regio mauitãia:mox deitania. Dein conteſtania: carthago noua:colonia:cuius a promontorio quod Saturni uocatur Cæsaream mautitaniæ urbem.clxxxvii.Mil.pas.traiectus.Religua in ora flumen tader colonia immunĩ Illici unde illicitanus sinus: in eam contripuuntur icositania: mox latinorum lucentium: dianium stipendiarium : sucro fluuius : & quondam oppidum. Conteſtaniæ finis regio edetana amœno prætendente se stagno ad celtiberos recedens. Valentia colonia.iii.Mil.pas.a mari remota: Flumen durias:tantundem a mari sagontum ciuium Romanorum oppidum: fide nobile flumen idubeda regio ilergoanum. Ibarus amnis nauigabili commercio diues ortus in cantabris haud procul oppido iuliobrica.ccccl.Mil.pas.fluens.nauium.per.cclx.M.a uaria oppido capax quem propter uniuersam hispaniam græci appellauere iberiam.Regio cossetania:fimen subi: colonia: Tarraco Scipionum opus sicut carthago pænorum. Regio ilergetum: oppidum subur: flumen rubricatum : a quo laletani & indigetes. Post eos quo dicetur ordine intus recedentes radice pyrenei ausetani: itani : lacetani. Perq; pyreneum ceretani:Dein uascones. In ora autem colonia barcine cognomine sauentia. Oppida ciuium romanorum beturo illuro.Flumen larnum blande flumen alba.Emporia geminum hoc ueterũ incolarum & græcorum qui phocentiũ fuere soboles. Flumen tichi. Ab eo pyrenea Venus in latere promontorii altero. xl. Mil. Nunc per singulos conuentus reddentur insignia præter supradicta tarracone disceptant. populi. xliiii. quorum celeberrimi ciuium romanorum dertusani : bisgargitani. Latinorum ausetani : cerretani : qui iuliani cognominantur : & qui augustani : eſtetani: geru denses: gessorienses : teari qui iulienses. Stipendiariorum aquicaldenses : onenses : betulonenses : Cesaraugustana colonia immunis amne ibero affusa : ubi oppidum antea uocabatur saldyba. regionis ideteniæ recipit populos. lii. Ex his ciuium romanorum bellitanos : celsenses. Ex colonia calatu riganosi: qui nasci cognominantur. illerdenses surdaonum gentis iuxta quos sicoris fluuius:oscenses regionis baſſetaniæ: turiaſſonenses. Latinorum ueterum cascantenses : ergauicenses : gracchuritanos: leonicenses : ossigerdenses. Fœderatos tarragenses. Stipendiarios arcobrienses : andologenses:

arcocelitanos:burſaonenſes:calagurĩtanos:qui ſabulatenſes cognominantur.Complutenſes: carcenſes:cinnenſes:cortenſes:damanitanos:carnenſes:Illurſenſes:ſpalenſes:ilumberitanos:lacetanos:iubiẽſes:pompelonenſes:ſegiſenſes. Carthaginem conueniunt populi.lxii.exceptis inſularum incolis.Ex colonia accitania gemellenſenſes & libiſoca cognomine feroxauguſtana:quibus duabus ius italiæ datum.Ex colonia ſalarienſe oppidani latii ueteris caſtuonenſes:qui cæſariuenales appellantur.Setabitani qui anguſtani uaterienſes.Stipendiariorum autem hi celeberrimi:labanenſes.baſtiani:conſaburenſes:dianenſes:geleſtani:ilorcitani:laminitani:menſani:qui & oritani:mente ſani qui & baſtuli: oretani qui & germani cognominantur:caputq; celtiberiæ ſegobrigenſes:carpentani:& toletãi tago fluminĩ impoſiti.Dein uicienſes:uirgilienſes.In conuentum clunienſem uarduli ducunt populos.xiiii.exq bus labanenſes tantum nominate libeat Turmodigi quattnor:in quibus ſegiſamonenſes:ſegiſamaiulienſes.In eundem conuentum carietes & uennen es quinq; ciuitatibus uadunt:quarum ſunt uelienſes: eodem peledeones celtiberorum quattuor populis quorum numãtini fuere alari:ſicut in uaccoꝝ xviii.ciuitatibus inter catinienſes pallatini:lacobricenſes:caucenſes.Nam in cantabris quattuor populis iuliobrica ſola memoratur.In autrigonum decem ciuitatibus tritium & uirdoueſta. Areuacis nomen dedit fluuius areua.Horum ſex oppida ſaguntia & ibi uxama:quæ nomina crebro aliis in locis uſurpantur.Præterea ſegouia & noua auguſta termes:ipſaq; clunia celtiberiæ finis. Ad occeanum reliqua uergunt uarduliq; ex prædictis & cantabri.Iunguntur iis aſturum.xii.populi diuiſi in auguſtanos aſturica urbe magnifica In his ſunt gitri:peſici:lancienſes zoelæ.Numerus omnis multitudinis ad.cc. lx.Mil.liberorum capitum.Lucenſis conuentus populorum eſt.xvi.præter celticos & lebũos ignominioſæ ac barbaræ appellationis.Sed liberorum capitum ferme.clxvi.Simili modo bracharum. xxiiii. ciuitates.cclxxv.capitum:ex quibus præter ipſos uibalos celerenos iuballi:celerini: galleci: equeſilici: querquerni:citra faſtidium nominentur.Longitudo citerioris hiſpaniæ eſt ad finem caſtulonis a pyreneo.d.Sexcenta ſeptem.M.p.& ora paulo amplius.Latitudo a tarracone ad littus olarſonis.cccvii.Extremitatibus pyrenei ubi cuneatur anguſtiis inter duo maria:paulatim deinde ſe pandens:qua contingit ulteriorem hiſpaniam tantundem & amplius latitudinem adiicit.Metallis plumbi:ferri:æris argenti:auri tota ferme hiſpania ſcatet.Citerior & ſpecularibus lapidibus.Bethyca & minio.Sunt & marmorum lapidicinæ uniuerſæ hiſpaniæ.Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis reipu.latii ius tribuit.Pyrenei montes hiſpanias galliaſq; diſterminant promontoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. Capi.iiii.

Narbonenſis prouincia appellatur pars galliarum:quæ interno mari alluitur:bracchata ante dicta:amne uaro ab italia diſcreta alpiumq; ſaluberimis romano imperio iugis. A reliqua uero gallia latere ſeptemtrionali montibus gebenna & iuribus agrorum cultu uirorũ morumq; dignatione amplitudineopum nulli prouinciarum poſtferenda:breuiterq; italia uerius q̃ prouincia.In ora regio ſardonum:antuſq; conſuaranorũ.Flumina Thelin & obrin. Oppida illiberis magnæ quondam urbis tenue ueſtigium.Ruſcino latinorum:flumẽ ataxe pyreneo tubre ſum permeans lacum.Narbo Martius decumanorum colonia.xii.M.paſſuum a mari diſtans. Flumina araris liria.Oppida decætero rara præiacentibus ſtagnis agatha quondam maſſilẽſium & regio no lacrum tectoſagum.atq; ubi rhoda rhodiorum fuit.Vnde dictus multo galliarum fertiliſſimus rhodanus fluuius ex alpibus ſe rapiens per lemannũ lacum ſegnemq; deferens ararim:nec minus ſeipſo torrentem iſaram & druentiam.Libyca appellãtur duo eius ora modica.Ex his alterum hiſpanienſe:alterum metapinum:tertium idemq; ampliſſimum maſſalioticum.Sunt auctores & heracleam oppidum in hoſtio rhodani fuiſſe ultra foſſam ex rhodano.c.paſſibus.Marii opere & nomine inſigne ſtagnum Aſtromela oppidum maritima auaticorum:ſuperq; campi lapidei Herculis præliorũ memoria.Regio anataliorum & intus deſuuiatium canarumq;.Rurſus a mari tricorium & itus tricolorum.Vocontiorum & ſegouellaunorum mox allogobrum ac in ora maſſilia græcorum phocenſium.Fœderata promontorium nomine citarioſta portuſregio clamatulicorum.Dein ſuelteri ſupraq; uerucini.In ora anté hac athenopolis maſſilenſium forum:iuliioctauianorum colonia:quæ pacenſis appellatur & claſſica amnis in ea argenteus.Regio oxibiorum ligaunorumq; ſuper quos ſuebri quariates adunicantes.At in ora oppidum latinum antipolis.Regio deciatium.Amnis cema ex alpium monte cemeno profuſus.In mediterraneo colonia arelate ſextanorum biteræ ſeptumanorum arauſio ſecundanorum. In agro cauarum ualentia:uenna allobrogum.Oppida latina aquæſextiæ ſalorum.auenio cauarum:apta iulia uulgientium alebeceriorum apollinarium alba heluoꝝ: auguſta tricaſtinorũ:anatilia area bormanico macina bellio carcaſum uoloarum tectoſagum ceſſero carponthoracte meminorum cenicenſes cambolectri qui atlantici cognominantur.Forum Voconi.glanum Liui Leuteuani qui & forone ronienſes. Nemauſum arecomicorum Piſcenæ ruteni ſanagenſes toloſani tectoſagii aquitaniæ contermini taſcodunitarii cononienſes umbranici.Vocontiorum ciuitatis fœderatæ duo capita uaſco &

lucus Augusti:Oppida uero ignobilia.xix.sicut.xxiiii.nemausensibus attributa.Adiecit formulæ Gal
ba imperator exinalpinis auanticos atq; ebrodiontios:quorum oppidum dinia.Longitudinem quin
tiæ narbonensis.cccIxx.M.pass.Agrippa tradit:latitudinem.ccxlviii.

Italia tyberis roma campania. Capi.v.

Talia dehinc primiq; eius ligures:mox hetruria:umbria.latium:ubi tyberina ostia:& ro-
i ma terrarum caput.xvi.M.p.interuallo a mari.Volscorum postea littus:& campaniæ picē
tium inde:ac lucanum brutiumq;:quo longissime in meridiem ab alpium pene lunatis iu
gis in maria excurrit italia.Ab eo græciæ ora:mox salentini:peduculi:apuli:peligni: seren
tani:marrucini:uestini:sabini:picētes:galli:umbri:hetrusci:ueneti:carni:iapides:istri:liburni.Nec igno
ro ingrati ac segnis animi existimari posse merito:si breuiter atq; in transcursu in hunc modum dica
tur terra omnium terrarum alūna:eadem & parens numine deum electa:quæ cælum ipsum clarius fa
ceret:sparga congregaret imperia:ritusq; moliret:& tot populorum discordes ferasq; linguas sermōis
commercio contraheret ad colloquia:& humanitatem homini daret:breuiterq; una cunctarum gen-
tium in toto orbe patria fieret.Et quid agam tanta nobilitas omnium locorum:quos quis attigerit?tā
ta rerum singulatum populorumq; claritas tenet.Vrbs roma uel sola in ea & digna etiam festa cerui-
ce facies quo tandem narrari debet opere?Et qualiter campaniæ ora per se fœlixq; illa ac beata amœ-
nitas ut palam sit uno in loco gaudentis opus esse naturæ.Iam uero tota ea uitalis ac perennis salubri-
tatis cæli tempies est tam fertiles campi:tam aprici colles:tam iunoxii saltus:tam opaca nemora: tam
munifica siluarū genera:tot montium afflatus:tanta frugum & uitium olearumq; fertilitas: tam nobi
lia pecori uellera:tot opima tauris colla:tot lacus:tot amnium fontiumq; ubertas totam eam persun-
dens:tot maria:portus gremiumq; terrarum commertio patens undiq;:& tanq; ad iuuandos mortales
ipsa auida in mare procurrens.Neq; ingenia rituq; ac uirus & lingua manuq; superatas commemoro
gentes.Ipsi de ea iudicauere græci:genus in gloriam suam effusissimum quotam partem ex ea appel-
lando græciam magnam.Nimirum id quod in mœntione cæli fecimus hac quoq; in parte faciendū
est:ut quasdam notas ac pauca sydera attingamus.Legentes tantum quæso meminerint ad singula
toto orbe edisserenda festinari.Est ergo folio maxime querno assimilata:multo proceritate ampliorq;
latitudine in leuo se flectens cacumine:& amazonicæ figura desinens parmæ:ubi a medio excursu cir-
thos uocatur per sinus;lunatos duo cornua emittens leucopertam dextra:lacinium sinistra.Patet lon
gitudine ab alpino fine prætoriæ augustæ per urbem capuam eq; cursu meante rhegium oppidum in
humero eius situm:a quo ueluti cerui:cis incipit flexus:decies centena & uiginti milia passuum: mul-
toq; amplior mensura fieret lacinium usq;:ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo ei⁹
uaria est.ccccx.milium iter duo maria inferum & superum:amnesq; uarum atq; arsiam:mediæatq; fer
me circa urbem romam ab hostio aterni amnis in adriaticum mare influentis ad Tyberina hostia.
cxxxvi.& paulo minus a castronouo adriatici maris alsium ad thuscum æquor.Haud ullo in loco.cc.
in latitudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus a uaro ad arsiam.xxx.Mil.passuum.lviii. efficit.
Abest a circundantis terris histria ac liburnia quibusdam locis.c.Mil.passuum.Ab epiro & illirico.L.
Ab africa minus.cc.ut auctor affirmat Varro. Ab sardinia.cxx.Milia. A sicilia.M.d.A. corsica min⁹
lxx.Ab issa.L. Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem.Sed si quis diligenti subtilitate
id exigat:iter sextam horam primamq; brumalem.Nunc ambitum eius urbesq; enumerabimus.Qua
in re præfari necessarium est auctorem nos Diuum Augustum secuturos:descriptionemq; ab eo factā
italiæ totius in regiones.xi. Sed ordine eo qui in littorum tractu fiet urbium quidem uicinitates ora
tione utiq; præpropera seruari non posse.itaq; interiori in parte digestionem in litteras eiusdem nos
secutoros coloniarum mentione signata:quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originesq; perse-
qui facile est.In gaunis liguribus ut cæteri omittantur agro tricies dato.Igitur ab amne uaronicea op
pidum a massilensibus conditum.Fluuius pado.Alpes populiq; inalpini multis nominibus:sed ma-
xime capillati oppido uendiatiorum: ciuitatis Cemellion. Portus Herculi.monœchi. Ligustica ora.
Ligurum celeberrimi ultra alpes salyi deceates:moxubii: citra ueneni & caturgis orti uagienni:statelli
elibi uelli:aielli:euburiates: casmonates: ueliates:& quorum oppida in ora proxima dicemus. Flu-
men rutuba: oppidum albium:intemelium: flumen merula: oppidum albingaunum: portus uadum
sabatium: flumen porcifera: oppidum genua: fluuius feritor: portus delphini. Tigulia intus se gesta
tigulorum. Flumen macra liguriæ finis.A tergo autem supradictorum omnium apennīnus mōs ita
liæ ampliſſimus perpetuis iugis ab alpibus tendens ad siculum fretum. Ab altero eius latere ad padū
amnem italiæ ditissimum omnia nobilibus oppidis nitent.Libarna dertona colonia: trira: bardera-
tæ: industria: polentia: carrea:quod potentia cognominatur.Forofului quod ualentinum. Angusta
naciennorum:Alba pompeia:asta:aquæ scatelliorum. Hæc regio ex descriptione Augusti nona est.

Patet ora liguriæ inter amnes uarum & macram.ccxi.M.paſ. Adnectitur ſeptimæ in qua hetruria eſt ab amne macra:& ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus pelaſgi. Hos lydi a quorum rege tyrrheni. mox a ſacrificio ritu lingua græcorum tuſci ſunt cognominati. Primum hetruriæ oppidum luna portu nobile. Colonia luca a mari recedens: propriorq; ipſa inter amnes Aeſerē & arnum orta a Pelope piſilq;: ſiue a tenucanis græca gente. Vada volaterranea: fluuius cecina: populonium hetruſcorum quondam hoc tantum in littore. Hinc amnes prille: mox umbro nauigiorum capax:& ab eo tractus umbriæ portuſq; telamon: coſa uoltientium a populo Ro. deducta grauiſce caſtę nouam: pyrgi: cæretanus amnis:& ipſum cære. Intus mil. paſſibus quattuor agillam a pelaſgis conditoribus dictum alſium: phregune. Tyberis amnis a macra. cclxxxiiii. Mil. paſſ. Intus coloniæ faliſca argis orta ut auctor eſt Cato quæ cognominatur hetruſcorum lucus. Coloniæ tuſellana: ſenenſis: curtona: decætero aretini ueteres: aretini ĥdentiores: aretini iulienſes: amitinenſes: aquenſes cognomine taurini: blerani: cortonenſes: capinates: cluſini noui cluſini ueteres: fluuentini præfluenti arno appoſiti: ſeſule: ſeſentinum: feſcennia: hortanum: herbanum: nepeta. Nouem pagi præfecture claudiæ. Foro Clodii: piſtorum: petuſia. ſuanenſes: ſaturnini qui ante aurinini uocabantur: ſudertani: ſtatones: tarqueniēſes: thuſcanienſes: uetulonienſes: ueretani: ueſentini: uoleterani cognomine hetruſci: uolſcinienſes in eadem parte. Oppidorum ueterum nomina retinent agri cruſtuminus caletranus. Tyberis antea Tybris appellatus:& prius albula e media fere longitudine apennini finibus aretinorum profluit: tenuis primo nec niſi piſcinis corriuatus: emiſuſq; nauigabilis: ſicuti tinia & glanis influentes in eum nouenorum ita conceptu dierum ſi non adiuuent hymbres: ſed Tyberis propter aſpera & confragoſa. Ne ſic quidem preterquam trabibus uerius quam ratibus longe meabilis fertur p.c.l. Mil. d. non procul tiferno peruſia & otriculo: hetruriam ab umbris ac ſabinis: mox citra. xiii. Mil. paſſib⁹. urbis uicientem agrum a cruſtumino: dein fidenate: latinumq; a uaticano dirimens. Sed intra tiniam & glanim duobus &. xl. fluuiis auctus: precipuis autem nare & anieue: qui & ipſe nauigabilis. Latium includit a tergo Nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quamlibet magnarum nauium ex italo mari capax rerum in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus. Pluribus prope ſolus q̄ cæteri in omnibus terris amnes accolitur aſpicituręq; uillis. Nulliq; fluuioꝝ minus licet incluſis utrinq; lateribus: nec tamen ipſe pugnat quamquam creber ac ſubitis incrementis:& nuſquam magis aquis quam in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimmo uates intelligitur potius ac mōitor auctu ſemper religioſus uerius q̄ ſæuus. Latium antiquum a Tyberi circeios ſeruatum eſt. M. paſſuum. l. longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis tenuere alii aliis temporibus. Aborigines: pelaſgi: archades: ſiculi: arunci: rutyli. Et ultra circeos uolſci: oſci: auſones unde nomen modo latii proceſſit ad lirin amnem. In principio eſt oſtia colonia a romano rege deducta. Oppidum laurentum lucus ſolis indigetis. Amnis numitius. Ardea a Danæ Perſei matre condita Dein quondā aphrodiſium antium colonia. Aſtura flumen & inſula. Fluuius nympheus: cloſtra romana. Circeii quōdam inſula immenſo quidem mari circundata ſi creditur Homero & nunc plane. Mirum eſt quod hac de re tradere hominum notitiæ poſſumus. Theophraſtus qui primo externorum aliqua de romanis diligentius ſcripſit. Nam Theopompus aute quem nemo mentionem habuit urbem duntaxat a gallis captam dixit. Clitarchus ab eo proximus legationem tantum ad Alexandrum miſſam. Hic iam pluſq; & fama circeiorum inſulæ & menſuram poſuit ſtadia. lxxx. in eo uolumine quod ſcripſit Nicodoro athenienſium magiſtratui: qui fuit urbis noſtræ. cccclx. anno. Quicquid eſt ergo terrarum propter. x. M. paſ. prope ambitus adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit italiæ aliud miraculum. A circeis palus pontina eſt quem locum. xxiii. urbium fuiſſe Mutianus ter conſul prodidit. Dein flumen ufens ſupra quod tarracina oppidum lingua uolſcorum anxur dictum. Ibi fuere amyclæ a ſerpentibus deletæ. Dein lacus fundanus: caieta portus. Oppidum formiæ antiqua læſtrigonum ſedes. Vltra fuit oppidū pyræ: colonia minturnæ lyri amne diuiſa glanico appellato. Sinueſſa extremum in adiecto latio quā quidam dixere ſinopem uocitatam. Hinc fœlix illa campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt uitiferi colles & temulentia nobilis ſucco per omnis terras inclyto atq; ut ueteres dixere ſommum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc ſetini & cecubi obtenduntur agri. Iis iunguntur falerni caleni. Dein conſurgunt maſſici gaurani ſurrentiniq; montes. Ibi laborini campi ſternuntur & in delitias alicæ politur menſis. Hæc littora fontibus calidis rigantur præterq; cætera in toto mari conchylio piſce nobili annotantur. Nuſquam generoſior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere oſci græci umbri tuſci Campani In ora ſauo fluuius. Vulturnum oppidum cum amne. liternum cumæ calcidenſium miſenum portus baiarum bauli lacus lucrinus & aueruus. Iuxta quem cimerium oppidum quondam Dein puteoli colonia dicæarchia dicti poteſquæ phlegræi campi. Acheruſia palus cumis uicina. Littore autem hoc neapolis chalcidenſium & ipſa parthenope a Tumulo Syrenis appellata. Herculanium Pompeii haud procul expectante.

monte uesuuio.alluente uero sarno amne ager nucerinus est &.ix.M.passib⁹ a mari ipsa nuceria. Sur rentum cum promontorio Mineruæ sirenū quondā sede nauigatione a circeis duo de.lxxx.M.p. pa tet.Regio ea a tyberi prima italiæ seruatur ex descriptione Augusti.Intus coloniæ capua a. xi. campo dicta aquinū:suessa.uenafrū:sora:theanum:sidicinum cognomine nola.Oppida abelinū: aritia: alba longa:acerani:allifani:atinates:alterinates:anagnini:atellani. Aesulāi arpinates: auximates: auxellani alfaterni.Et qui ex agro latino.' tem hernico.Item labicano cognominati.Bouellæ:calatiæ: casinum: calenum:capitulum cemetum:cemetani qui mariani cognominātur.Corani a Dardano troiano 'orti Cubulterini:castrimonienses cingulani.Fabienses.in monte albano foropulienses.Ex falerno frusina tes:ferentinates:freginates:frabaterni ueteres:frabaterni noui:ficolenses:fregellani:foroappi:forētani gabini:interamnates:succasani qui & lirinates uocantur.illionenses:lauinii:norbani:nomentani:præ nestini urbe quondam stephane dicta.Priuernates:setini:signini:suessulani:telini:trebulani cognomi ne balimenses.Trebani:thusculani:uerulani:ueliterni:ulubrenses:uluanates superq; roma ipsa:cuius nomen alterum dicere arcanis ceremoniarum nefas habetur:optimaq; & salutari fide abolitum annū tiauit Valerius Solanus.luitq; mox pœnas.Nō alienum uidetur inferere hoc loco exemplum religio nis antiquæ ob hoc maxime silentiū institutæ. Namq; Diua Angerona cui sacrificatur ad diē.xii.cha lendas ianuarii ore obligato obsignatoq; simulacrum habet.Vrbem tris portas habentem Romulus reliquit:aut ut plurimis tradentibus credamus quattuor.Mœnia eius collegere ambitu imperatorib⁹ cenoribusq; Vespasianis anno conditæ.d.cccxxviii.Mil.pas.xiii.M.cc.Complexa montes.vii.ipsa di uiditur in regiones.xiiii.Compita earum.cclxv.pas.eiusdem spatii mensura currente a miliario in ca pite romani fori statuto ad singulas portas:quæ sunt hodie numero.xxxiiii.ita ut.xii.portæ semel nu mererentur:prætereanturq; ex ueteribus.vii.quæ esse desierunt.Efficit passuum per directum.xxx. m.d. .v.lxii.Ad extrema uero tectorum cum castris prætoriis ab eodem miliario per uicos omnium uia- rum mensura colligit paulo amplius.lxx.mil.passuum.Quod si quis altitudinem tectorum addat:dī gnam profecto æstimationem concipiat:fateaturq; nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuis se ei comparari Clauditur ab oriente aggere Tarquini Superbi inter prima opere mirabili.Namq; eū muris æquauit:qua maxime patebat ueditu plano.Cætero mūita erat præcelsis muris:aut abruptis mō tibus:nisi q̄ expatientia tecta multas addidere urbes in prima regione.Præterea fuere in latio clara op pida:satricum:pometia:scaptia:pitulum:politorium:tellene:tifata:cecin ficulnea:cruſtumerium:a me ridia:medullia:coruiculum:saturnia ubi nunc Roma est.Antipolis quod nunc ianiculum in partæ ro mæ:antenna:camerium:collatia:amiternum:norbe:sulmo:& cum his carnem in monte albano solitī accipere populi albenses.Albani.Aesolani:accienses:abolani:buberani:bolani:cusuetani:coriolani:fi denates:toretii:hortenses:latinienses:longultai:manates:macrales:mutucinenses:olliculani:octulanī pedani.polluſtini:querquetulani:siccani: sisolenses : tolerienses:tutienses : uimiteraliuelienses.uene- tulani: uicellenses. ita ex antiquo latio.liii.populi interire sine uestigiis.in campano autem a agro sta bie oppidum fuit usq; ad Cn.Pompeium.&.L.Carbonem cons.a pridie chalend.maii:quo die Sylla legatus bello sociali id deleuit. quod nunc in ullas abiit.intercidit ibi & taurania.Sunt & morientis scalini reliquiæ.Præterea auctor est Antias oppidum latinorum apiolas captum a.L.Tarquino rege: ex cuius præda capitolium is in fine incohauerit.A surrentino ad silarum amnem.xxx.M.passus ager picentinus fuit.thuscorum templo iunonis argiuæ ab iasone condito insignis. intus oppidum saler ni: picentia. A silaro regio tertia & ager lucanus brutiusq; incipit. nec ibi rara incolarum muta tio. Tenuerunt eum pelasgi: œnotrii: itali: morgetes siculi græciæ maxime populi nouissime lucani a sānitibus orti duce Lutio. Oppida pestum a græcis posidonia appellatum sinus pestanus oppidum elea quæ nunc uelia. Promontorium palinarum a quo sinu recedente traiectus ad coloniam regi- am.c. Mil.passus. Proximum autem huic flumen melphes. Oppidum buxentum græciæ pyxus ma- gnæ nunc lucaniæ. Saus amnis fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo brutium littus oppidum blanda flumen balerum portus parthenius & phocentium sinus uibonensis locus clampetiæ. Op pidum tempsa a græcis temese dictum.& crotoniensium terina sinusq; ingens terinus. Oppidum cosentia intus in penisula fluuius acheron a quo oppidani acherontini. Hippo quod nunc uibo nem ualentiam appellamus. Portus Herculis Metaurus amnis. Tarentum oppidum portus Hon restis & medma. Oppidum scylleum cratis fluuius pater (ut dixere) scyllæ. Dein columna regia. Siculum fretum ac duo aduersa promontoria ex italia cenys. Ex sicilia pelorum. xii. stadiorum interuallo. Vnde rhegium.xii.passuum. inde appennini silua. Promontorium leucopetra. xii. mil. passibus. Ab ea locri cognominati. a promontorio zephyro absunt a silaro. ccc. iii. mil. Et includitur europæ sinus primus in eoq; maria nuncupant. Vnde irrumpit atlanticum ab aliis magnum qua intrat porthmos a græcis a nobis gaditanum fretum cum intrauit. Hispa- num quatenus hispanias abluit. Ab aliis ibericum aut balearicum. Mox gallicum ante nar- bonensem prouinciam. hinc ligusticum. Ab eo ad siciliam insulam thuscum quod ex græcis

alii notium:alii tyrrhenū:e nostris plurimi inferum uocant.Vltra siciliam quod est ad salentinos ausonium polybius appellat.Erathostenes autem inter hostium occeani & sardiniam quicquid est sardoum.Inde ad siciliam tyrrhenum.Ab hac cretam usq; siculum.Ab ea creticum.Insulæ per hæc maria primæ omniuu pityusæ a græcis dicte a frutice pineo:nunc ebusus uocatur:utraq; ciuitate fœderata angusto freto interfluēte.patent.xlii.M.passibus.absunt a dianio:septingētis. stad. totidē dianiū per continentem a carthagine noua.Tantūdem a pityusis in altum baleares duæ:& sucronem uersus colubraria.Baleares funda bellicosas græci gymnesias dixere.Maior.c.M.p.est longitudine: circuitu uero.ccccIxxx.M. Oppida habet ciuium romanorū palmā & polentiam latinorum cinium:& cunici quod fœderatum bochorum fuit:ab ea.xxx.M.p.distat minor:longitudine.lx.M.circuitu.c.l.M.passuum.Ciuitates habet Iamonem:saniseram:magonem:a maiore.xii.passuum in altum abest captania: insidiosa naufragiis:& e regione palmæ urbis meraria ac tiquadra parua Hannibalis.Ebusi terra serpentes fugat:colubrariæ parit.Ideo infesta omnibus nisi ebusitanam terram inferentibus:græci ophiusam dixere nec cuniculos Ebusus gignit populantes balearium messes.Sunt aliæ.xx.ferme paruæ mari uadoso.Galliæ autem hinc ora in rhodani hostio metina:mox quæ blascon uocatur:tres stechades a uicinis massilensibus dictæ propter ordinem quas item nominant singulis uocabulis proten:& mesen:quæ & pomponiana uocatur:tertia hype.Ab iis sturiū:phænice:phila:lero:& lerina aduersum antiopolim:in quam uergoani oppidi memoria.

De Corsica. Capi.vi.

I Nligustico mari est corsica:quā græci cyrnon appellauere:sed thusco propior a septētrione in meridiem proiecta:lōga passuum.cl.M.lata maiore ex parte.l .Circuitu. cccxxii. M. Abest a uadis uolaterāis.lxii.M.p.Ciuitates habet.xxxiii.& colōias:marianā a Mario deductam:aleriam a dictatore Sylla.Citra est oglasa Intra uero.lx.M.passibus a corsica planaria specie dicta æqualis freto:ideoq; nauigiis fallax:amplior urgo &capraria:quam græci ægilō dixere.Item igilium & dianium:quam artemisiam:ambæ contra cosanum littus:& contra littus harponæ:meneria:colubraria:uenaria ilua:cum ferri metallis circuitu.c.p.a.populonia.x.M.a græcis ætalia dicta ab ea planasia.xxxix.M.Ab iis ultra tyberina hostia in antiano austra:mox palmaria sinonia:aduersum formias pontiæ.In puteolano autē sinu pandataria:prochita non ab Aeneæ nutrice:sed quia profusa ab ænaria erat.Aenaria ipsa a statione nauium Aeneæ Homero inarimæ dicta: græcis pythecusa:non a symiarum multitudine ut aliqui existimauere sed a figulinis pythos dolium Inter pausilpium & neapolim megaris:mox a surrento.viii.M.passibus distantes Tyberii principis arce nobiles capreæ circuitu.xl.M.passibus.cx.leucothea.Extra quem conspectum pelagus africam attingens.Sardinia minus.ix.Mil.passibus a corsicæ extremis etiamnum angustias eas arcētibus insulis paruis:quæ cuniculariæ appellantur.Itemq; phitonis fossæ a quibus fretum ipsum taphros nominatur.

De Sardinia. Capi.vii.

S Ardinia ab oriente patens.clxxxviii.M.passuū.ab occidente.clxx.milia.a meridie.lxxiiii. milia.a septētrione.cxxii.Circuitu.d.lxii.milia.abest ab africa calaritano promōtorio ducēta milia.a gadibus quatuordeciescentena habet & a gorditano promontorio duas insulas quæ uocantur Herculis a sulchensi enosin:a calaritano ficariā.Quid haud procul ab ea etiam beleridas ponunt:& collodem:& quam uocant heras lutra.Celeberrimi in ea populorum iolēses:Balari:corsi.Oppidorum.xiiii.sulchitani:ualentini:neapolitani:bocenses:calaritani ciuium romanorum:& norēses Colonia autem:una: quæ uocatur ad turrim libysonis.Sardiniam ipsam Timeus sandalyotin appellauit ab effigie soleæ Myrsilius ichnusam a similitudine uestigii.Contra pestanum sinum leucasia est a syrene ibi sepulta appellata.Cōtra ueliam pōtia & isacia: utræq; uno nomine ænotriis italiæ: & contra uibonem paruæ quæ uocantur itacesiæ ulixis specula.

De Sicilia. Capi. viii.

U Erum ante omnes claritate Sicilia Sicania a Thucydide dicta:Trinacria a pluribus aut triquetra a triangula specie.Citcuitu patens ut auctor est Agrippa.d.cxviii.M.passibus:quōdam brutio agro cohærens:mox interfuso mari auulsa.xii.M.in longitudinem freto. In latitudinem autem mille quingentis.luxta columnam regiam ab hoc dehiscendi argumento rhegium græci nomen dedere oppido in margine italiæ sito.In eo freto est scopulus scylla. Item ccarybdis.Mare uoricosum.Ambo clara seuitia. Ipsius triquetræ ut diximus promoncorium pelorus uocatur aduersus ſáyllam uergens in italiam. Pachynum in græciam. cxliiii. Mil. ab eo distante peloponneso.Lilybeum in africam.clxxx.M.interuallo a Mercurii promontorio: & a calaritano sardiniæ centum uiginti Mil. Inter se autem hæc promontoria late distant his spatiis.Terreno itinere a peloro pachynum.clxvi. Mil. passus. Inde lilybeum. cc. Mil. Inde pelorum. clxx.

M.coloniæ ibi urbes ac ciuitates.lxx.Apeloro mare ionium ora ſpectante oppidũ. Meſſana ciuiũ ro-
manorum:qui mamertini uocanť.Promontoriũ drepanũ:colonia tauromiriũ:quæ antea naxos.Flu
mẽ aſines.Mõs ætna nocturnis mirus ĩcendiis.Crater eius patet ambitu ſtadia.xx.Fauilla tauromiriũ
& catinã uſq; peruenit feruẽs.fragor uero ad maronẽ & gemellos colles.Scopuli tres cyclopũ Portus
ulixis.Bolonia:catana Flumina ſymethũ:terias.intus leſtrigoni cãpi. Oppida leõtini:megaris: amnis
panthagies.Colonia ſyracuſæ cũ fonte arethuſa.Quamq; & remenutis:& achidemiſa:& margea: & cy
ane militiæ fontes in ſyracuſano potãť agro:portus nauſtachmus:flumen elorus:promontorium pa-
chynũ:a qua fronte ſiciliæ flumẽ hirminiũ.oppidũ camaria:fluuius gelas:oppidũ agregas: qđ agrigẽ
tũ noſtri dixere.Thermæ colonia:atis & ipſa & ſelinus:Oppidũ lilybeũ:ab eo ꝓmontorium drepana:
mons erix.Oppida panhormũ:ſelinus hymera cum fluuio cæphalædis:aleuntinũ:agatyrſũ tyndaris
colonia:oppidum myle.Et unde cœpimus pelorus.Intus latinæ conditionis centuripini:nepini:aege
ni.Stipendiari aſſorini:ætnenſes:agyrini:aceſtei:acrenſes: bidini:citarii & cirini drepanitani:ergetini
eceſtienſes:ericini:entelletini:edini:enguini:gelani:galateni:haleſini:ennenſes:hybleenſes: herbiten-
ſes herbeſſenſes:heubulenſes:helicyenſes:hadranitani:macarenſes:hypanenſes:Ietenſes: mutuſtrati-
ni:magellini:murgẽtini:motyenſes:menanini:naxinonii:petini:paropini:teraphitienſes:ſemellitani:
ſcherini:ſelinunti:ſymæti.Tallarienſes:tiſſinenſes:triocalini:triracienſes: zanclæi meſſeniorum. Ho-
rum in ſiculo freto ſunt inſulæ ĩ africam uerſæ gauros melita a camerina.lxxxiiii.M.paſſibus.Lylibeo.
cxiii.Cofyra:hieroneſos.Cæne galatha:lopaduſa:quam alii æguſam ſcripſerunt. Bucinona ætnæ: &
a ſolante.lxxv.M.oſteodes:conttaq; paropinos uſtica.Citra uero ſiciliam ex ad uerſo metauri amniſ.
xxii.ferme paſſuum ab italia.vii.æoliæ appellatæ.Eædem lipareorum &epheſtiades a græcis:a noſtris
uulcani.Aeoliæ ꝙ Aeolus iliacis temporibus ibi regnabat.

De lipara. Capi.viii.

1 Lipara cum ciuium romanorum oppido dicta a Liparo rege.Cui ſucceſſit Aeolus: antea lõ-
gonis uel meliguris uocitata abeſt.xii.M.p.ab italia ipſa circuitu paulo minori.Inter hãc
& ſiciliam altera antea therasia appellata nunc hiera:quia ſacra uulcano eſt.Collæ in ea no
cturnas euomente flammas.Tertia ſtrongyle a lipara mille paſſus ad exortum ſolis uergẽs
in qua regnauit Aeolus:quæ a lipara liquidiore flamma tantum differt.Cuius fumo qui nam flaturi
ſint uenti in triduum prædicere incolæ traduntur.Vnde Aeolo uentos paruiſſe exiſtimatum. Quarta
didyme minor q̃ lipara.Quinta ericuſa.Sexta phœnicuſa pabulo proximarum relicta. Nouiſſima ea-
demq; minima euonymus.Hactenus de primo europæ ſinu.

De locris italiæ fronte. Capi.ix

2 Locris italiæ frons incipit:magna græcia appellata ĩ tres ſinus incedens auſonii.maris quo
niam auſones tenueť priami.patet.lxxxii.M.paſſuum ut auctor eſt Varro.Plericq;. lxxii.M.
fecere.In ea ora flumina innumera:ſed memoratu digna loconus: ſagra:& ueſtigia oppi-
di caulonis:myſtia.conſilinum caſtrum:carcinum:quod.eſſe.longiſſimũ italiæ promon-
torium aliqui exiſtimant.Deide ſinus & ſcylletium athenienſibus cum conderent dictum:quẽ locum
occurrens therineus ſinus peninſulam efficit:& in ea portus qui uocatur caſtra Hannibalis:nuſq; angu
ſtiore italia.xx.M.paſſuum latitudo eſt.Itaq; Dionyſius maior interciſam eo loco adiicere ſiciliæ uol-
uit.Amnes ibi nauigabiles cæcinos:crotalus:ſemirus:arocha:targines.Oppidum incus petilia: mons
clibanus:promontorum lacinium:cuius ante oram inſula.x.M.p.a.terra diſcoron.altera calypus quã
ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimatur.Præterea tres ſirenuſæ Meloeſſa ipſum a caulõe abeſſe. lxx.
M.paſſibus prodidit Agrippa.

Secandus europæ ſinus. Capi.x.

a Lacinio promontorio ſecũdus europæ ſinus ĩcipit:magno ambitu flexus:& acroceraunio
epyri finitur promontorio:a quo abeſt.lxxv.M.paſſibus.Oppidum cotro:amnis neæthus
Oppidum thurium inter duos amnes crathin & ſybarin:ubi fuit urbs eodem nomine. Si-
militer eſt inter ſyri & acirin heraclea aliquando ſyris uocitata.Flumina thalandrum :caſu
entum.Oppidum metapontum:quo tertia italiæ regio finitur.Mediterranei brutioꝝ apruſtani tãtum
Lucanorum aũt hinc atinates:bruſentini:eburini:grumẽtini:potẽtini:ſontini:ſyrini:tergilani : urſenti
ni:uolſentani:q̃bus numeſtrani iunguntur. Præterea interiſſe thebas lucanas Cato auctor eſt.Et pan-
doſiam lucanorũ urbem fuiſſe.Theopompus:in qua Alexander epirotes occubuit Cõnectitur ſecũda
regio amplexa hirpinos:calabriam:apuliam:ſalẽtinos.ccl.M.ſinu qui tarẽtinus appellatur ab oppido
laconum in receſſu hoc intimo ſito cõtributa eo maritima colonia:quæ ibi fuerat. Abeſt.cxxxvi.M.p.
a lacinio ꝓmontorio aduerſam ei calabriam in peninſulam emittens.Græci meſſapiam a duce appel-
lauere.Et ante peucetiam a Peucetio Oenotri fratre.In ſalentino agro inter promontoria.c. M.paſſu-
um interſunt.Latitudo peniſulæ a tarento brnnduſium terrẽo itinere:xxxii.m.paſſibus pater:multoq;
breuius a portu ſaſina.Oppida per cõtinentem a tarento uaria.cui cognomen apule:meſſapia:aletium

In ora uero fenorum gallipolis: quæ nunc eſt auxa.lxii.m.paſſibus a tarento.Inde.xxxiii.m.promon torium quod acran iapygiam uocant:quo longiſſime i maria excurrit italia Ab eo haſta oppidum & hydruntium.x.m.ac.ix.m.paſſuum:ad diſcrimen ionii & adriatici maris:qua in græciam breuiſſimus tranſitus. Ex aduerſo apollonia oppido latitudine intercurrentis freti.Centũ milia nõ amplius paſſu um.Hoc interualum pedeſtri continuare trafitu põtibus iactis primũ pyrrhus epiri rex cogitauit. poſt eum.m.Varro cum claſſibus põpeii pyratico bello præeſſet.Vtrunq; aliæ ípediere curæ.Ab hydrunte ſoletum deſertum. Deinde fratuertium:portus tarentinus:ſtatio militum Lupia:baleſium:celiũ:Brun duſium.l.m.paſſuum.Ab hydrunte: in primis italiæ portu nobile ac uelut cercior trãſitu:ſicuti longi ore excipiente illyrica urbe dirrachio.ccxx.m.traiectu brunduſio conterminus pediculorum ager no- uem adoleſcentes totidemq; uirgines ab illyris.xiii.populos genuere.pediculorũ oppida rudia: egna tia:barion:ante iapix a Dedali filio a quo & iapygia:amita pactius:aufidus ex hirpinis mõtibus canuſiũ præfluens.Hinc apulia dauniorũ cognomine a duce Diomedis ſocero.in qua oppidum ſalapia. Han nibalis meretricio amore inclitum.Sippotum:uria:amnis cerbalus Dauniorũ finis. portus agaſus.pro montorium mõtis gargani:a ſalẽtino ſiue iapygeo.c.xxxiiii.milibus paſſibus ambitu gargani pome garnæ:lacus pantanus:flumẽ portuoſum frento teanum apulorum.Itemq; latinum.Cliternia:tiernus amnis:inde regio frẽtana.Ita apulorũ genera tria.Theani a duce Cares.Lucani qui ſubacti a calchan- te tenuere loca:quæ nunc tenent etinates.Dauniorum præter ſupradicta coloniæ luceria:uenuſia. Op pida canuſium:harpi aliquando hargos hippiũ Diomede cõdẽte.mox hargirippa dictum Diomedes ibi deleuit gentes monadorum dardorũq; & urbes duas:quæ in puerbii ludricum uertere apinam & Tricã. Cætera intus.in ſecunda regione hirpinorũ colonia una beneuentum auſpicatius mutato no- mine:quæ quondam appellata maleuentum: auſeculani:aqloni:abellinates cognoie ptropi: cõpaſa ni:caudani:ligures:qui cognominãtur cornelani &q bebiani:ueſcellani:deculani:aletrini:abellinates cognoiati marſi:attãi ecani:alfellani:aitinates:arpani:borcai:colliotani corinẽſes:& nobiles clade: ro- mana cãnenſes:dirini:forẽtani:genuſini:herdorienſes.Hyrini:larinaces cognoie frentani:etinates: ex gargano mateolãi: nerecinimatini tubuſtini:ſiluini:ſtrapellini:turmatini:uibanates:uenuſini:ulurtini Calabrorum mediterranei egetini:butuntinenſes:deciani:brumbeſtini:narbonenſes:ſturnini:tunini: Salentinorũ aletini:baſterbini:neretini: ualentini:ueretini.

Regio italiæ quarta. Capi.xi.

Equitur regio quarta gentium uel fortiſſima ꝛ italiæ ĩ ora frẽtanorũ a tiferno flumen tri- ſ niũ portuoſum.oppida hiſtonium:bucca ortona:aternus amnis.intus anaxini cognomie frẽtani:carentini:ſupernates:& infernates:lãuenſes.Muricinorũ teatini.pelignorum coſi nienſes:ſuperequani ſulmonenſes. Marſorũ anxantini:atinates: ſucentes:lucentes marrui Albenſium alba ad ſucinum lacum.Aequlanorum cliternini:carſeolani: Veſtinorum angulani.pin- nenſes.peltuinates:quibus iungũtur aufinates:ciſmontani.Samnitium quos ſabellos & græci ſauni- tas dixere.Colonia bouianum uetus & alterum cognomine undecumanorum aufidenates:eſernini ſa gi fugali ficolenſes ſepinates treuentiates.Sabinorum amiternini curenſes forum Decii forũ nouum fidenates interamnates.nurſini nomentani reatini trebulani qui cognominantur mutuſtæi & qui ſuſ fenates tyburtes tarinates.In hoc ſitu ex aquiculis interiere comini tadiates acedici alfateni. Gelianus auctor eſt lacu fucino hauſtum marſorum oppidum alchippe cõditum a marſya duce lydorum. Item utticinorum in piceno deletum a romanis Valerianus Sabini ut quidam exiſtimauere a religione & deorum cultu ſeuini appellati uelinos accolunt lacus roſcidis collibus.Nat ãnis exhaurit illos ſulphu reis aquis.Tyberin ex his petens replete monte fiſcelo labens iuxta uacunæ nemora & reate ĩ eoſdem conditus.At ex alia parte anio in monte trebanorum ortus lacus tris amœnitate nobiles qui nomen dedere ſub laqueo defert in tyberin.in agro reatino cutyliæ lacum in quo fluctuet inſula italiæ umbi licum eſſe.m.Varro tradit.infra ſabinos latium eſt:a latere picenũ a tergo umbria apeninis iugis ſabi- nos utrinq; uallantibus.

Quinta regio Capi.xii.

Vinta regio piceni eſt quondam uberrime multitudinis.ccclx.m.picentium in fidem Ro- q populi uenere.orti ſunt a ſabinis uoto uere ſacro.Tenuere ab eterno amne ubi nũc ager ha drianus & hadria colonia a mari.vii.m.paſſuum flumen uomanum ager prætutianus pal menſiſq;. item caſtrum nouum flumem batinum truentum cum amne quod ſolum libur norum in italia reliquum eſt.Flumina albulantes ſuinum heluinum quo finitur prætuciana regio & picentium incipit.Cupra oppidum caſtellum firmanorum & ſuper id colonia aſculum piceni nobiliſ ſima.intus nobana.in hora cluana potentia numana a ſiculis condita Ab iiſdem colonia ancon appo ſita promontorio cumero in ipſo flectentis.ſe ore cubito a gargano.clxxxiii.m.paſſibus.intus ãxima tes ueregrani cingulani cuprẽſes cognomine montani falariẽſes pauſulani phynienſes ricinẽſes ſep- tempedani tollentinates triacenſes cum urbe ſaluia polentini.

Sexta regio. Capi.xiii.

Vngitur hic ſexta regio umbriam complexa: agrũq; gallicum circa ariminum: Ab ancone
i gallica ora ĩcipit togata gallia cognomie ſiculi & liburni plurimi eius tractũ tenuere in pri
mis palmenſem: ꝓtutianum adrianumq; agrũ. Vmbri eos expuleꝝ: hos hetruria: hanc galli.
Vmbroꝝ gens antiquiſſima italliæ exiſtimaꝫ ut quos umbrios a græcis putẽt dictos. q; in
undatione terraꝝ hymbrib⁹ ſupfuiſſent. Trecẽta eoꝝ oppida tuſci debellaſſe reperiũtur. Nũc i ora flu
mẽ eſis ſenogallia metaurus fluuius. colonia fanum fortunæ piſauꝝ cũ amne. Et intus hiſpellũ tuder.
Decætero amerini attidiates aſiriates: amates: æſinates: cãertes. caſuẽtini: carſulãi. doiates cognomie
ſalẽtini: fulginates: foroflam miniẽſes: foroiulienſes cognomie cõcubienſes. forobremitiãi. foroſem
pronienſes: iginini. iterãnates cognoie nartes meuanates: meuanionẽſes: mattilicates. narniẽſes quod
oppidum nequinum antea uocitatum eſt: nucerini cognomine ſauonienſes: & camellani: otriculani
oſtrani: pitulani cognomine piſuentes: & alii: mergẽtini: peſtini: ſetinates: faſcinates: ſpolẽtini: ſuareãi:
feſtinates: ſuillates: ſadinates: trebiates: tuſſicãi: tibernates: cognoie tyburini: & alii timetaurẽſes: ueſio
nicates: urbinates cognoie metaurẽſes: & alii hortẽſes: uettionẽſes: uidinates: uiuẽtani. In hoc ſitu iteri
ere feliginates: & q̃ cluſiolũ tenuere ſupra iterrãnani: & ſaranates cũ oppidis acerris q̃ uafriæ cognina-
bãtur. Tnrocelo qd̃ uettiolũ. Itẽ ſollinates: ſuriates: falienates. Apiennates iteriere & arienates cum cri
nouolo: & uſcidicani: & plagenſes: piſiiates: cælaſtini: Ameriã ſupraſcriptam Cato ante perſei bellum
conditam annis. d. cccclxiiii. prodidit. Octaua regio. Capi. xiiii.

Ctaua regio determinatur ariminio: pado: pennino. In ora fluuius cruſtuminũ: ariminũ
o colonia cum amnibus arimino & apruſa. Fluuius hinc rubico quondã finis italiæ. Ab eo
ſapis: & uitis: & anemo. Reuẽna ſabinorum oppidum cũ amne beſede ab ancone. cii. M.
paſſibus. nec ꝓcul a mari umbrorũ butriũ. Intus coloniã bononia felſina uocitata cũ prin-
ceps hetruriæ eſſet. Brixillũ: mutina: parma: placẽtia. Oppida ceſena: claterna: forũclodii: liuii. Pompiſii
truentinorũ cornelii: lici: fauentini: ĥdentini: oteſini: padinates: regienſes a Lepido. ſolanates: ſaltuſq;
qui galliani cognominantur: aquinates: tannitani: ueliates cognomine ueteti: regiates: urbinates. In
hoc tractu iterierũt boii: quorum tribus. cxii. fuiſſe auctor eſt Cato. Item ſenones q̃ cœperunt romam.

De pado flumine. Capi. xv.

Adus e gremio ueſuli mõtis celſiſſimũ in cacumẽ elati finibus ligurũ gabiẽnoꝝ uiſendo
p fonte ꝓfluẽs cõdẽſq; ſeſe cuniculo: & in forouibiẽſiũ ego iteꝝ exorẽs: mulii ániũ claritate
inferior: a græcis dictus eridanus: ac pœna Phaetõtis illuſtrat⁹. Augeꝫ ad cãis ortus liquatis
niuibus: agris q̃ nauigiis torrẽtior: nil tamẽ ex rapto ſibi uẽdicãs. Atq; ubi liqt agros: uber
tate largior. ccc. M. paſſibus a fonte addẽs meatu duodenonagita. Nec amnes tm̃ apeninos alpinoſq;
nauigabiles capiẽs. ſed lacus quoq; imẽſos in eũ ſeſe exonerãtes omni numero. xxx. flumina in mare
hadriaticũ defert Celeberrima ex iis apẽnini latere iactũ: tanaꝝ: trebiã placẽtinũ: taꝝ. niciã: gabellum
ſcultenã. rhenũ. Alpiũ uero ſturã. morgũ: durias duas: ſeſſiten: ticinũ: lambrũ: abduã: olliũ: mintium.
Nec alius amniũ tã breui ſpatio maioris icremẽti eſt. Vrgetut quippe aqaurũ mole: & in ꝓfundũ agit
Grauis terræ q̃q̃ deductus in flumina: & foſſas inter rauẽnam altinũq; paſſuũ. cxx. M. tamem quia lar
gius uomit ſeptẽ maria dictus facere. Anguſta foſſa rauennã trahit: ubi padoſa uocatur: quondã meſſa
nicius appellatus. Proximũ inde oſtiũ magnitudinẽ portus habet: qui uatreni dicitur. Quo Claudius
Cæſar e britania triũphãs prægrãdi illa domo uerius q̃ neue itrauit hadriam. Hoc ante eridanũ hoſtiũ
dictũ eſt: ab aliis ſpineticũ ab urbe ſpina: que fuit iuxta: prævalẽs & delphicis creditum eſt theſauris cõ
dita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis ex forocorneliẽſi agro. Priximũ ide hoſtium capra
ſiæ: dein ſagis: dein uolane: qd̃ ante olane uocabatur. Omnia ea foſſas fluminaq; primi aſagi fecere tu
ſci egeſto amnis impetu p trãſuerſum in hadrianoꝝ paludes: quæ ſeptẽ maria appellanꝫ: nobili portu
oppidi tuſcorum atriæ a quo atriaticũ mare ante appellatum: qd̃ nunc hadriaticum. Inde hoſtia plena
carbonaria ac foſſiones philiſtinæ. quod alli tartarũ uocãt. Omnia ex philiſtinæ foſſe abũdatione na-
ſcentia accedentibus ateſi ex tridentinis alpibus & uigiſono ex patauinoꝝ agris. Pars eorũ & ꝓximũ
portum facit brũduſiũ ſicut edronẽ Modoaci duo ac foſſa alodia. His ſe padus miſcet: ac p hæc effun-
ditur pletunq;: ut in egypto nilus quod uocãt delta: triquetrãq; figuram in alpes atq; oram maris face
re proditur ſtad. ii. M. circuitu. pudet a græcis italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Septius di
cit. Quoniam circa fontem arbor multa ſit picea quæ pades gallice uocet padum hoc nomẽ accepiſſe
Ligurium quidem lingua amnem ipſum bodicum uocari: quod ſignificet fundo carẽtum. Cui argu-
mento adeſt oppidum iuxta induſtria uetuſto noie bondicomagum: ubi precipua altitudo incipit.

De italia traſpadana regio nona. Capi. xvi.

Raſpadana appellatur ab eo regio nona tota ĩ meditertaneo: cui maria cuncta fluctuoſo al
t ueo importãt. Oppida uibiforum: ſeguſio. Coloniæ ab alpium radicibus auguſta taurino
rũ antiqua liguꝝ ſtirpe: inde nauigabili pado. Dein ſalaſoꝝ auguſta prætoria iuxta gemi-
nas alpium fauces graias atq; pœninas. His pœnos: graiis Herculem trãſiſſe memorant oppidum epo

gedia sybillinis libris a po.ro condi iussum.Eporedicas enim galli bonos equorum domitores uocãt Vercellæ libitiorũ ex Salyis orte:nouaria ex uerramacoris uocõtiorũ:hodieq; pago.Nõ ut Cato existi mat ligurum ex qbus leui & matici condidere ticinum nõ ꝓcul a pado.Sicut boii transalpes ꝓfecti laudem põpeiam.Insubres mediolanum.Orobioꝝ stirpis eẽ comũ atq; bergomũ & liciniforũ:& aliquos circa populos auctor est Cato:sed originẽ gentis ignorare se fatetur:quã docet Cornelius Alexander ortam a græcia interpretatione etiã nois uitã in mõtibus degẽtibus.In hoc situ interiit oppidum orobiorũ barra:unde bergomates Cato dixit ortos etiãnum ꝓdẽte se altius q̃ fortunatius siti.Interiere & Caturiges insubrũ exules:& spina supradicta Item melpum opulentia præcipuum: qđ ab insubribus & bonis & senonibus deletum est eo die quo Camillus ueios cœpit:ut nepos cornelius tradit.

Venetia decima regio. Capi.xvii.

Sequitur decima regio italiæ hadriatico mari apposita:Venetia cuius.Fluuius Silis ex montibus taurisanis.Oppidum altinum:flumen liquentia ex montibus opiterginis: & portus eodem nomine:colonia cõcordia:flumen & portus romatinum:tiliauentum maius minusq;:anassum quo uaramus defluit:alsa:natiso cum turro.ꝓfluente aquileiam coloniam. xii.M.passibus a mari sita.Carnorum hæc regio iúctaq; regioni iapidum:amnis timauus: castellum nobile uino pucinum.Tergestinus sinus:colonia tergeste.xxiii.M.p.ab aquileia:ultra quã sex milia passuum formio amnis.Ab tauenna.clxxxix.passibus:antiquus auctæ italiæ terminis:Nunc uero istriæ quã cognominatam tradunt a flumine istro in hadriam effluente e danubio amne eodemq; istro ex aduerso padi fauces cõtrario eorũ percussu mari interiecto dulcescente pleriq; dixere falso & Nepos cornelius etiam padi accola.Nullus enim ex danubio amni in mare hadriaticum effunditur.Deceptos credo quoniam argomauis flumine ĩ mar hadriaticum descendit:nec procul tegeste.Nec iam costat quo flumine.Humeris trauectam alpes diligentiores tradunt.Subiisse autem istro,dein sao: dein pamporo:cui nomen ex ea causa est inter æmonam alpesq; exorienti.

De istria. Capi.xviii.

Istria ut peninsula excurrit.Latitudinem eius.lx.M.passuum:circuitum uero.cxxii.M. prodidere quidam.Item adherentis liburniæ & fanatici sinus.Alii liburniæ.clxxx.M.Nonnulli in fanaticum sinum iapidiam promouere:a tergo istriæ.cxxx.M.passuum.Deinde liburniam.cl.M.fecere.Tuditanus qui domuit istros in statua sua ibi inscripsit ab aquileia ad titium flumen stad.cc.M.Oppida istriæ ciuium romanorum agida:parẽtium.Colonia pola.quæ nunc iulia pietas quondam a colchis condita.Abest a tergeste.c.M.n.p.mox oppidum nesactium:& nunc finis italiæ fluuius arsia.Polam ab ãcona traiectus.cxx.M.passibus est.In mediditerraneo regionis decimæ colonia cremona:brixia cenomannorũ agro.Venetorum autem matri atestæ & oppida acedum patauium:opitergium:belunium:uicetia:mãtua thuscorum trans padum sola reliqua. Venetos troiana stirpe ortos auctor est.Cato. Cenomandos iuxta massiliam habitasse.In uolcis tectosagas tri:& bernenses.Rhetica oppidarhetoꝝ:& euganeorum ueronam:iulienses carnorũ Dein quos scrupulose dicere non attineat:alutraenses:asseriates:flamonienses:uanienses:& alii cognomine culici:forojulienses cognomine transpadani: forentani: nenidates: quarqueni: taurisani: rogienses: uarvani. In hoc situ iteriere p oram iraminæ:pellaon:pasitiũ:ex uenetis atina:& cælina:carnos: tegeste:& ocra. Tauriscis noreia.Et ab aquileia ad duodecimũ lapidem deletum oppidum etiam inuito senatu a.M. Caludio.L.Marcello.L.Piso auctor est:In hac regione &.xi. lacus inclyti sunt:amneq; eorum partus aut alumni si modo acceptos reddunt:ut abduam larius:ticinum uerbanus:mintium benacus:ollium sebinus:lambrum eupulis:omnes incolas padi.Alpes in longitudinem.x.M.passuum patere a supero mari ad inferum cælius tradit.Timagenes.xxii.M.passuum deductis ĩ latitudinem.Cornelius Nepos. c.M.T.Liuius tria.m.stadiorum:uterq; diuersis in locis.Nam & centum milia excedunt aliquãdo ibi germaniam ab italia submouent.nec.lxx.m.explent:reliqua sui parte glacilis ueluti naturæ prouidentiam.Latitudo italiæ subter radices earum a uaro per uada sabacia taurinos:comum: brixiam: ueronã uicentiam:opitergium:aquileiam:tergeste:polam:arsiam.d.ccxlii.M.p.colligit.

De alpius & gentibus alpinis. Capi.xix.

Incolæ alpium multi populi:sed illustres a pola ad tergesti regionẽ secusses subocrini:atimenocaleni:iuxtaq; carnos quõdã taurisci appellati:nũc norici.His cõtermini rheti & uindelisci oẽs in multas ciuitates diuisi.Rhetos thuscorum prolem arbitrãtur a gallis pulsos duce Rheto. Verso deinde italiam pectore.alpiũ latini iuris eugaueæ gentes:quarũ oppida.xxxiii.enumerat cato.Ex iis triumpilini uenalis cũ agris suis populus.Dein cauoni: complureſq; similes:finitimis attributi municipis.Lepõtios:& salasos tauriscæ gentis idem cato arbitrat. cæteri fere lepõtios relictos ex comitatu Herculis interpretatione græci nominis credunt:præustis intra sinus alpium niue membris:eiusdem & graios fuisse positos in transitu.Graiarum alpium incolas præstantesq; genere euganeos inde tracto nomine,caput eorum stonos:rhetorum uennones:sarunnetesq; ortus

rheni amnis accolunt. Lepontiorum qui uiberi uocantur fontem rhodani eodem alpium tractu. Sũt
præterea latio donati incolæ: ut octodurenſes & finitimi centrones: cottianæ ciuitates. Caturiges & ceutro
caturigibus orti: uageni: ligures: & qui montani uocantur. Capillatorumq; plura genera ad confini- nes
um liguſtici maris. Non alienum uidetur hoc loco ſubiicere inſcriptionẽ e trophæo alpium quæ talis
eſt. Imperatori Cæſari Diui filio Augu. pontifici maximo imp· xiiii. tribunitiæ poteſtatis Senatus po-
puluſq; Ro. q; eius ductu auſpiciiſq; gentes alpinæ oẽs quæ a mari ſupero id inferum pertinebant ſub
imperium po. ro. ſunt redactæ Gentes alpinæ deuictæ: triumpilini: canumi uẽnotes: uennonetes: hiſar
ci: breuni: naunes: focunates. uindelicorum gentes quattuor conſuanetes: uirucinates: licates: cattena-
tes: abiſontes: riguſci: ſuanetes. collucones: brixentes: lepontii: iuberi: nautuates: ſeduni: baragri ſaleſſi:
acitauones: medulli: ucenni. caturiges brigiani: ſontiontii: ebrodiuntii: nemalonii: edemnates: eſubia- Ebrodun
ni. ueãmini: gallicæ triulatti: ectini: uergunnii. eguituri: nemeturi: oratelli: ueruſi: uelauni. ſuetri. Non tii
ſunt adiectæ cotianæ ciuitates. xii. quæ non fuerant hoſtiles: ſed item attributæ municipiis lege pom-
peia. Hæc eſt italia diis ſacra: hæ. gentes eius: hæc oppida populorũ. Super hæc italia quæ. L. Aemilio
Paulo. C. Statilio Regulo conſ. nuntiato gallico tumultu ſola ſine externis ullis auxiliis: atq; etiã tunc
ſine traſpadanis equitum. lxxx. M. peditum. d. cc. M. armauit· Metalorum oĩum fertilitate nullis cedit
terris. Sed interdictum id uetere conſultu patrum italiæ parci iubentium.

Illyricum. Capi. xx.

Siæ gens liburnoq; iungitur uſq; ad flumen titium. pars eius fuere mentores: hymani: en-
a cheleæ: dudini: & quos Callimachus peucecias appellat: núc totũ uno noĩe illyricum uoca
tur: generatim populorũ pauca eſſatu digna aut fœlitia noĩa. Cõuentũ ſcardonitanũ petũt
iapides: & liburnorum ciuitates. xiiii. e quibus lacinienſes: ſcultinos: burniſtas: albonenſes:
nominare non pigeat. ius italicum habent eo conuentu alutæ: phlanates: a quibus ſinus nominatur.
Lopſi uarubarini: immuneſq; aſſeriates: & ex inſulis fulſinates curictæ. Cæterum per oram oppida ane
factio: aluona: flauona: tarſatica: ſenia ioſpica: ortopula: ÿegium: argiruntum: corrium: enona ciuitas:
pauſinus: flumen tedanium: quo finitur iapida. inſulæ eius ſinus cum oppidis præter ſupra ſignificata.
abſyrtium. arba: Croxa giſſa: portunata: patos ante. Rurſus incontinente colonia iadera: quæ a pola.
clx. M. p. abeſt inde. xxx. Mecolentum inſula. xviii. hoſtium titii fluminis.

Liburnia. Capi. xxi.

Iburnia finis & initium dalmatiæ ſcardona in amne ea. lxii. M. paſſuũ a mari. Deinde tario
1 tarum antiqua regio: & caſtellum tariona. promontorium diomedis: uel ut alii peninſula
Hilis circuitu. c. m. paſſuum tragurii ciuiũ romanorũ marmore notũ ſicũ. i quem loco Di
uus Claudius ueteranos miſit: Salona colonia ab iadera. ccxxii. m. paſſuũ. petũt ĩ ea iura iu
ribus deſcriptis ĩ decurias. ccclxii. dalmatæ. xxii. decuni. ccxxxix. ditiones. lxix. mæzæi. lii. ſardiates. in
hoc tractu ſunt burnũ: mãdetriũ: tribuliũ. Nobilitata prœlis caſtella petunt ex inſulis. Stæi: colentini:
ſepari: epetini. Ab his caſtella pigũtiæ: rataneum: narona colonia. Terrii conuentus a ſalona. lxxii. M.
paſſuum appoſita cognominis ſui fluuio a mari. xx. m. p. m. Varro. lxxxix. ciuitates eo uẽtitaſſe auctor Daurizi
eſt. Nũc prope ſoli noſcuntur Cærani decuriis. xxiiii. daurſi. xvii. deſitiates. cui. docleates. xxxiii. dere- Dereniſtæ
tini. xiiii. dere uiſtæ. xxx. dindari. xxxiii. glinditiones. xliiii. melcomani. xxiiii. nareſii. cii: ſcirtari. lxxii.
ſiculotæ. xxiiii. populatoreſq; quondam italiæ uardei non amplius q̃. xx. decuriis· præter hos tenuere
tractum eum œnei: partheni: hemaſi: marſthitæ. armiſthæ. A narõe amne. c. m. p. abeſt epidaurum co-
lonia. Oppida ciuium romanorũ rhiziniũ. aſcriuiũ: butua: olchrinium: quod antea colchinũ dictum Dirilo
eſt a colchis conditũ: annis dirilo: ſuperq; eum oppidũ ciuium romanorũ ſcodra a mari. xviiii. m. paſ-
ſuum. ptæterea multorum græciæ oppidorum deficiens memoria: necnon & ciuitatum ualidarũ. Eo
nãq; tractu fuere labeates: enederudini: faſſei: grabei: proprieq; dicti illyrii: & taulanti: & pyrei. Retinet
nomen in ora nympheum promontorium. Lyſſum oppidum ciuium ro. ab epidauro. c. m. paſſuum.

Macedonia. Capi. xxii.

Lyſſo macedonia prouĩcia: gẽtes parthini: & a tergo eorum diſſaretæ. Montes candauiæ a
a dyrrachio. lxxix. m. paſſuũ. in ora uero ciuium ro. epidammum colonia propter inauſpica
tum nomen a romanis dyrrachium appellata. Flumen aous a quibuſdam eas nominatũ.
Apolonia quondam corinthiorum colonia· vii. m. paſſuum a mari recedens. Cuius in fini
bus clebre nympheum accolunt barbari amantes & belliones. At in ora oppidum oricum a colchis
conditum. inde initium eperi. Montes acroceraui: quibus hunc europæ determinauimus ſinum. Ori
cum a ſalentino italiæ pmõtorio diſtat. lxxxv. m. paſſus a tergo carnorũ & iapidum qua ſe offert ma-
gnus. iſter.

Norici. Capi. xxiii.

Hetis iũgunt̃ norici. Oppida eoq; uirunum: celeia teurnia: aguntum: uiana. Aemonia clau
1 dia: flauium ſoluenſe. Noricis iunguntur lacus peiſo: deſerta boiorũ. iam tamen colonia
Diui claudii ſabaria: & oppida ſacarbantia iulia. Pannonia. Capi. xxiiii.

Abitantur inde glandifera pannoniæ:qua miteſcẽtia alpium iuga per medium illyricum
b a ſeptentrione ad meridiem uerſa molli in dextra ac leua deuexitate conſidunt.

Dalmatia. Capi.xxv.

Væ pars ad mare hadriaticum ſpectat appellatur dalmatia & illyricum ſupradictum. Ad ſe
q tẽtriones pãnonia uergit:finitur ide danubio.i ea coloniæ mona:fiſcia. Amnes clari & na uigabiles in danubium fluũt dranus & noricis uiolẽtior. Saus ex alpinus carnicis placidi. or.cxv.m.p.iteruallo.drauus per ferretes:ſerapillos:iaſos ſandrizetes. Sauus p colapia nos breucoſq;.populoſq; hæc capita.præterea ariuates:azali amãtes:belgites:carthari: cornacates: erauiſci: hercuniates:latrouici:oſeriates:uarciani:mõſclaudius:cuius in fronte ſcordici:itergo tauriſci.inſula in ſano metubariis amnicaq; maxima.præterea amnes memorãdi colapis in ſauum influens iuxta ſiſciã gemino alueo inſulã ibi efficiens:quæ ſegeſtica appellatur.alter amnis bacuntius in ſauum firmio oppido influit:ubi ciuitas firmienſium & amantinorũ. Inde.xlv.m.paſſuum taurunum ubi danubio miſcetur ſaus. Supra influunt ualdanus.urpanus:& ipſi non ignobiles. Meſia. Capi. xxvi.

Annonia iungitur prouitia quæ meſia appellatur ad põtum uſq; cum danubio decurrens:
p incipit a cõfluente ſupradicto. In ea dardani:celegeri:tribali:trimachi:mœſi:thraces:pontoq; contermini ſcytæ. Flumina clara dardanus:margis. pingius:timachus ex rhodope: œſcus ex hemo:utus:eſcamus:ieterus.illyrici latitudo qua maxima eſt.cccxxv. m.p. colligit Longitudo a flumine arſia ad flumen drinium.d.ccc.m.a drinio ad promontorium acrocerauni. clxxii.m. Agrippa prodidit uniuerſum hunc ſinum italiæ & illyrici ambitus. xiii.m. in eo duo maria quo diſtinximus ſiue inferum ſiue ionium in prima parte.interius hadriaticum:quod ſuperum uocant inſulæ auſonio mari præter iã dictas memoratu dignæ nullæ.in ionio paucæ calabro littore ante brũduſium:quarum obiectu portus efficitut Contra apulum littus diomedea conſpicua monumento Diomedis. Et altera eodem nomine a quibuſdam teuthria appellata.illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur natura uadoſi maris æſtuariiſq; tenui alueo itercuſantibus. Claræ ante hoſtia timaui calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium iuxta iſtrorum agrum. ciſſa pullariæ & abſyrtides graiis dictæ a fratre medeæ ibi interfecto:nomine abſyrto.iuxta eas elæctridas uocauere: in quibus proueniret ſucinum:quod illi electrum appellant uanitatis græcæ certiſſimum documentum. Adeo ut iis quas earum deſignent:haud unq̃ conſtiterit. Contra iader eſt liſſa. Quæq; appellatæ contra liburnos creteæ aliquot. Nec pauciores ticanæ liburnicæ.celaſtuſæ intra ſurium bubu & capris laudata Braitia iſſa ciium ro.reliqua:& cum oppido pharia. Ab his corcyra malana cogominata cum gnidorum oppido diſtat.xxii.m.paſſuum inter quã & illyricum melita. Vnde catulos meliteos appellari callimachus auctor eſt.xxii.m.p.ab ea.iii.m.elaphites.i ionio autem mari aborico. M.M.p. Saſonis piratica ſtatiõe nota.

Ticanæ

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. IIII:

Sinus Claritatis Litterarum Et Omnis Fabuloſitatis.

ERTIVS EVROPAE SINVS ACROCERAVNIIS INCIPIT mõtibus:finitur heleſponto:amplectit̃ præter minores ſinus.xix.xxii. .M.paſſuum.in eo epirus a carnani:ætholia:phocis:locris:achaia: meſſenia:laconia:argolis:megaris:atrica:boetica.iterũq; ab alia mari eadẽ
r phocis.& locris:doris:phtiotis.theſſalia:magneſia:macedonia thracia. Omnis græciæ fabuloſitas:ſicut & litterarum claritas ex hoc primum ſinu effulſit. Qua propter in eo paululum cõmorabimur. Epiros inuniuerſum appellata acrocearauniis incipit montibus:i ea primi chaones a quibus chaonia. Dein theſproti:antigonenſes:locus aornos:& peſtifera auibus exhalatio. Cheſtrini:perhebi:quoq; mons pindus: caſſopei driopes:ſellæ:hællopes:moloſſi:apud quos dodonei iouis templum oraculo illuſtre. Tomarus mõs centum fontibus circa radices Theopompo celebratus. Epirus. Capi.i.

Dehnte latæ

Pirus ipſa ad magneſiam macedoniãq; tendens a tergo ſuo daſſarethas ſupradictos liberã
e gentem mox feram dardanos habet. Dardanis leuo triballi prætenduntur latere. Et meſicæ gentes a fronte iungũtur:mædi:ac benſeletæ:quibus thraces ad pontum uſq; pertinentes.ita ſuccincta rhodopes:mox & hemi uallatur excelſitas.in eperi ora caſtellum in acroceraunis chimera:ſub eo aquæ regiæ fons. Oppida meandria.ceſtria flumen theſprotiæ:Thyamis colonia butrotum:maximeq; nobilitatus ambracius ſinus faucibus ſpatioſum æquor accipiens. Longitudinis.xxxix.m.paſſuum. Latitudinis.xv.m. in eum defertur amnis acheron e lacu teſprotiæ: acheruſia profluens.xxxvi.m.paſſuũ:inde & mille pedum ponte mirabilis oĩa ſua mirantibus.in ſinu oppidum

ambracia.Molosorum.flumina aphas & arachthus.ciuitas anactoria.Lacus pandosia.Acarnania q̃ antea curetis uocabat.Oppida heraclea:echinus.Et i ore ipso colonia augusti actiú cú templo apollinis nobili:ac ciuitate libera nicopolitana.Egressos sinu ambracio i ioniú excipit leucadium littus.pmótorium leucades:dein sinus:ac leucadia ipsa peninsula quõdã neritis appellata opere accolarũ abscisa a cõtinẽti ac reddita uẽtorũ flatu cõgerie harenæ accumulantiú:q locus uocatur dioryctos stadiorũ lõgitudine trium.Oppidum in eas leucas quõdã neritú dictũ. Deinde acarnanú urbes alyrca:astacus: argos:amphilochiú cognominatú amnis achelous e pindo fluẽs atq; acarnaniã ab ætholia dirimens.& artemitã insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens. Aetolia. Capi.ii. Locus Hazilia Halyzea Stratos

a Etolorũ populi athamanes.tymphei:ephyri æmenses:perrhebi:dolopes:marages:atraces:a quibus attax amnis ionio mari infunditur.aetoliæ oppidum calidon est septem miliú quigentorum passunm a mari iuxta euenum amnem.Dein macynia molycria: cuius a tergo chalcis & mons est taphiassus.at in ora ꝓmontorium antirium.ubi hostium corinthiacci sinus minus mille passuum latitudine influentis.ætolosq; dirimentis a peloponneso.promontorium quod contra procedit appellatur rhion:sed in corinthiaco sinu.oppida ætoliæ naupactũ.pylene:& in mediterraneo pleuron:halycarna.Montes clari in dodone tomarus:in ãbracia cania:in acarnania ara cynthus:in ætolia acanthon:panetolium:medion. Cranõs

Locri. Capi.iii.

Roximi ætolis locri qui cognominantozolæ immunes.oppidũ.œanthe.portus apollinis

p phæstii.Sinus crisæus.intus oppida argon:eupolea:phæstũ:calamisus. Vltra cirrhei phocidis cãpi:oppidum cirrha:portus calæon:a quo septẽ milia pa.itrorsus liberũ oppidũ delphi sub mõte parnaso clarissimi in terris oraculi apollinis.Fons castelius.amnis cephisus præfluẽs delphos:ortas in lilea quondã urbe.præterea oppidum crisa & cum bulensibus antycira:naulocum:pirrha.amphissa imunis:trichone tritea ambrysus drymæa regio daulis appellata. Deinde in intimo sinu ãgulus boetiæ alluit cũ oppidis gymnis:thebis.q̃ corsicæ cognominatæ sunt iuxta elicorẽ. Tertiú ab hoc mari boeticæ oppidũ page:unde pelóponesi ꝓfilit ceruix. Peloponesus Capi.iiii.

Eloponesus apie ante appelata pelasgia & peninsula haud ulli terræ nobilitate postferẽda

p inter duo maria ægeuum & ionium plantani folio similis propter angulosos inceffus: circuitu quingentorum sexagintarium milium passuum colligit auctore isidoro. Eadem per sinus pene tantundem adiicit. Angustiæ unde procedit isthmos appellatur. In eo loco irrumpentia e diuerso que dicta sunt maria a septentrione exortu eius omnem ibi latitudinem uorãdo donec contrario in cursu æquorum tantorum in quinq; milium passuum interuallo exesis utrinq; lateribus angusta ceruice peloponnesum contingat hellas:Corinthiacus hinc:illinc saronicus appellatus sinus.Lecheæ hinc:cenchreæ illinc angustiarum termini longo & ancipiti nauium ambitu. quas magnitudo plaustris transuehi prohibet.Quam ob causam persodere nauigabili alueo angustias tentauere.Demetrius res:dictator Cæsar.C.princeps:Domitius Nero infausto ut omnium patuit exitu incœpto.Medio hoc interuallo quod isthmi appellauimus applicata colli habitatur colonia corinthus: antea ephyra dicta sexagenis ab utroq; littore stadiis e summa sua arce que uocatur acrocorinthus.In qua fons pyrene diuersa duo maria prospectans.lxxxvii.m.passuum ad corithiacum sinum traiectus est patras a leucade.patræ colonia in longissimo promontorio peloponnesi cõdita ex aduerso ætoliæ & fluminis eueni minus mille passuum ut dictum est interualo.in ipsis faucibus sinum coritchiacum.lxxxv. M.pa.in longitudinem usq; ad isthmon tramittunt. Achaia. Capi.v.

Chaiæ nomẽ prouinciæ ab isthmo incipit:ãtea egialos uocabatur ꝓpter urbes in littore p

a ordinem dispositas.primæ ibi quas diximus lecheæ corinthiorú portus.Mox olutus pelleneorũ castellum Oppida helice:bura.In quæ refugere hausti prioribus sytion: ægira ægion:erineos.intus cleone hysiæ:panormus portus.Demonstratúq; iam thium:a quo ꝓmontorium quinq; miliũ passuum absunt patræ:quas supra memorauimus.Locus phere in achaia nouẽ mõtiũ scio esse.Notissimus fons cymothoe.Vltra patræ:oppidũ olenum:colonia dyme: loca buprasum hyrmine:promõtoriũ araxũ:sinus cylene:promontorium chelonathes.Inde cyllenen duorũ milium passuũ castellũ phlius..Quæ regio ab Homero arethyræa dicta postea asophis:inde eliorũ ager:qui antea epeæ uocabat.ipsa elis in mediterraneo:& a pilo.xii.milibus passibus·itus delubrũ olympii iouis ludorũq; claritate Fastus græciæ cõplexum pisa eorũquondã oppidum præfluente alpheo amne.at i ora promontorium ichthis.Amnis alpheus nagabilis prope sex oppida.Aulon:leprium:promontorium planistus.Omnia hæc ad occasum uersa.Ad meridiem autem cyparissius sinus cum urbe cypariffa.lxxii.milium passuum circuitu.Oppida pylos:methone:locus helos:promotorium acritas:sinus asineus ab oppido asinæ:& coroneus a corona.Finiuntur tenero promontorio. ibi regio messenia duodeuiginti montium amnis pamissus.intus autem ipsa mecene:ithome:œchalia:arenæ:pteleon.thryon dorcle uariis temporibus clara.Huius sinus circuitus.lxxx.milia.pas.Traiectus uero.xxx.milia. Dehic Faſtos thamyre Vatis Clara Tpibus

a tænaro ager laconicus liberæ gentis. Et ſinus circuitu ducentaſex milia traiectu triginta nouẽ milia. oppida tenaꝛ:amiclæ.phare: leuctra & intus ſparta:therape.atq; ubi fuere Cardamile pitane:anthane locus thyre gerania. Mõs taygetus:amnis eurotas:ſinus.ægilodes.oppidum Pſammathus Sinus æytheates ab oppido. Ex quo ad cretã inſulã certiſſimus curſus. omnia autẽ maleo promontorio icludũtur. Qui ſequitur ſinus ad ſcyleũ argolicus appellatur traiectu quinquaginta milia paſſuum. Idem ambitu centum ſeptuagintaduo milia. oppida boea:epidaurus limera cognoie. Zarax: cyphania portus. Amnes inachus:eraſinus. iter quos argos hippium cognominatum. Supra lacum lernẽ a mari quadrigentis milibus nouẽq; additis milibus micenæ:& ubi fuiſſe tyrintha tradunt:& locus mantinea:montes artemius.apeſas antheus:aſterio:parparus:aliiq; undecim numero. Fõtes niobe: amymone: pſammate. a ſcylleo ad iſthmum. c.lxxvii. milia paſſibus oppida hermione:trœzene coriphaſium appellatum.quæ alias in achium alias dipſium agros.portus cenites.ſinus.ſaronicus olim querno nemore tedimitus. Vnde ei nomen ita græcia antiqua appellãte quercum. i eo epidauꝛ oppidum aeſculapii delubro celebre.pireum ꝓmõtorium:portus anthedõ:& bucephalon:& quas ſupra dixeramus cenchreæ iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennalibus inclyto ludis. Tot ſinus pelopõnenſem oꝛã lacinant:tot maria allatrant. Siquidem a ſeptentriõe ionium irrumpit:ab occidente ſiculo pulſatur a meridie cretico urgetur:ab oriente brumali ægeo: ab oriente ſoſtitiali myrtoo quod a megario incipiens ſinu totam atticam alluit.

De archadia. Cpai. vi.

Manthyrea — Editerranea eius arcadia maxie tenet ũdiq; a mari remota:initio drymodis:mox pelaſgi appellata. Oppida eius panophis:mantinea:ſtymphalum:tergea:antigonea orchomenũ: pheneum:pallantium:unde palatium romæ. Megalepolis:catina:bocalium:crannon:parrhaſiæ:thelpuſa:melannea hæræa:pyle:pellana:agræ epium cynæthe:lepræon:caliæ:pat

Gortis buphagiũ Carnion — thenium:alea:methydrium:eniſpe:maciſtum:lapea:clitorium:cleono. iteꝝ quæ duo oppida regio nemea eſt hembinadia uocitata. Montes in archadia pholoe cum oppido Item cyllene:cyleus. in quo lycei iouis delubrum. Menalus:arthemiſius:pthenius:lãpeus:nocratis. Prætereq; ignobiles octo. Amnes

Telphuſa phia lia — ladon e paludibus:pheneus & erimanthus e monte eiuſdem nominis in alpheum defluens. Reliquæ

Lampia Allantei paroræa tæ — ciuitatis in achaia dicendæ:aliphiræi:haeatæ pyrgenſes:perethes:paregenite:tortuni:tiania. Triaſii:atricenſes. Vniuerſæ achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. peloponneſus in latitudine a promontorio maleæ ad oppidum Lechæum corinthiati. ſinus. clx. milibus paſſibus patet. Et in trãſuerſum ab elide epidaurum. cxxv. milibus. Ab olympia argos per archadiam. lxxiii. milibus. Ab eodem loco adphliunta dicta menſura eſt .cl. milium paſſuum. Vniuerſa autem uelut penſante equorum incurſu natura in montes ſex atq; ſeptuaginta attollitur.

Theutranii Tentanĩ Tritrẽſes Legæum — natura in montes ſex atq; ſeptuaginta attollitur.

Græcia & attica. Capi. vii.

cromyon — B iſthmi anguſtiis hellas icipit:a noſtris græcia appellata. In ea prima attica:ãtiquitus acte uocata. Attigit iſthmum parte ſui quæ appellatur megaris a colonia megara e regione pagarum. Duo hæc oppida excurrẽte pelopõneſo ſita ſunt utraq; ex parte uelut i humeris hel

potamos — ladis pagei. clii. M.p.&. amplius egoſthenes contributi megarẽſibus: In ora autem hac portus ſcænus. Oppida duo cremion ſyronia ſaxa ſeptẽ milia longitudine:geranea:megara:eleuſin. Fuere & oenoa & ꝓbalinthos:quæ nunc non ſunt. Ab iſthmo qnquagintaduorum milium paſſuum pyreus & phalera portu duorum milium paſſuum muro recedentibus athenis iuncti. Libera hæc ciuitas nec indiga ullius præconii amplius tanta claritas ſuperfluit. In attica fõtes cephiſia:larine:calliroe:en

Sterta Melita — neacrunos Montes brileſſus.ægelialus: icarius:hymerus:lycabettus:lacus ſelinos. A pireo quaqraginta duobus milibus paſſibus ſunium doricum promontorium. polypoſtere:brauron:ion:quondam oppida. Rhannos pagus. Marathon campus. Triaſſus oppidum:miletum & oropus in confinio boetiæ. Cuius anthedon ocheſtos:theſpiæ liberum oppidum:lebedeia Nec cedentes athenis claritate:quæ cognominatur boetiæ thebæ duorum numinum Liberi atq; Herculis ut uolũt patria. Et muſis natale in

Larymna & anchoa Hyettum & niceam Creuſis & eleon — nemore helicone aſſignant. Datur & his thebis ſaltus citheron:ánis iſmenius. præterea foners in boetia œdipodia:pſamate:dirce:epigranea:aretuſa:hippocrene:aganippe:gargaphie. Mons extra prædictos michaleſus:adiliſius:acontius. Reliqua oppida inter megarã & thebas eleutheræ:haliartus: platee pheræ:aſpledõ hyle:tiſbe:erithre:gliſſas cope. Iuxta cephiſũ amnẽ lamie & anichie: medeõ: phrigone: gtephis:coronea chæronia. In ora autem intra thebas ocale:etheon:iolcos:ſchenos:peteon: hyriæ:

Beſſa cnemis Halalcomene — macaleſſus:hyreſeon:pteleon:olyros. Tanagra liber populus. Et in ipſis faucibus euripi quẽ facit obiectu inſulæ euboeæ aulis capaci nobilis portu:boetos byantas antiquitus dixere:locri deinde epinemidi cognominatur olim legeges appellati:p quos amnis cephiſus deferẽ i mare. Oppida opunus: ũde

Itonia — opõtinus cynus phocidis in littore unum daphus. Introrſus autem lariſſe:elatea:& in ripe cephici. ut diximus lilea delphoſq; uerſenemis & hyãpolis. Rurſus in locrorũ ora:in qua larymna:thronium. iuxta quod boagrius ánis deferẽ in mare. oppida naryciõ:alope:ſcarphia:poſtea maliacus ſinus abicolis dictus i quo oppida hacyone:econia:phalara. Doris deide in q̃ ſpchios erineon:boion. pidus:cythinũ

Doridis a tergo mõs eſt œtha. Sequitur mutatis ſæpe nominibus hemonia. Eadẽ pelaſgicum argos: Hellas eadem theſſalia: & driopis ſemper a regibus cognoiata. Ibi genitus rex noie græcus a quo græcia. Ibi Hellena quo hellenis. hos eoſdem Homerus tribus noibus appellauit myrmidonas & hellenas & acheos. Ex iis phthiotæ nominantur dorica accolentes. Eorum oppida echinus in faucibus ſperchii fluminis. Thermophylarũ anguſtiæ. quo argumento quattuor milia paſſuum inde heraclea trachin dicta eſt: mons ibi calidromus. Oppida celebria hellas: halos: lamia phathia: arne.

Theſſalia. Capi. viii.

i N theſſalia aũt amnis orcomenus minyus antea dictus. Et oppidum alimõ ab aliis elmon: atrax palamna fons hyperia. Oppida pheræ: quaꝫ a tergo pierus ad macedoniã protendit lariſſa: gomphi: thebæ theſſaliæ: nemus pteleõ: ſinus pagaſicus. Oppidũ pagaſa: idẽ poſtea demetrias dictũ: tricca. Pharſalici campi cum ciuitate libera crannon iletia. Montes phthiotidis nympheus quondam topiario naturæ ope ſpectabilis. Buzigeus: donaceſa: bermius: daphuſſa chimerion: athamas: ſtephane. In theſſalia ſunt quattuor atq; triginta montes quorum nobiliſſimi cerceti olymphus: pierus oſſa: cuius ex aduerſo pindus & othris laphytarum ſedes ad occaſum uergentes. Ad ortus pelios omnes theatrali modo inflexi caueatis ante eos ſeptuagintaquinq; urbibus. Flumina theſſaliæ apidanus: phœnix: enipheus: onochonus: laminiſſus. Fons meſſeis. Lacus bebeis: & ante cunctos clauitate peneus ortus iuxta gomphos: interq; oſſam & olympum nemoroſa conualle defluens quingentis ſtadiis dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu tempe uocantur quinq; milium paſſuum lõgitudine: & ferme ſex latitudine ultra uiſum hominis attollentibus ſe dexteta leuaq; leniter conuexis iugis. Intus ſua luce uiridante allabitur peneus uiridis calculo: amœnus circa ripas gramine: canorus auium concentu. Accipit amnẽ orcon: nec recipit: ſed olei modo ſupernatantem ut dictũ eſt ab Homero) breui ſpatio portatum abdicat. Pœnales aquas diriſq; genitas argenteis ſui. miſceri recuſat.

Almon
Salmon
peleunia

Magneſia. Capi. ix.

t Heſſaliæ annexa magneſia eſt: cuius fons libetra. Oppida horm ẽium: pyrrha: methone: olizon. Promontorium ſepias. Oppida caſtana: ſpalathra. Promõtorium æantium. Oppida meliboea: rhizus: erymne: homolium penei: oppidũ omolium: orthei: theſiæ: pelinna thaumacie cyrron: crannõ: acarne: dorion: meſite: phila: ceponio. Epiri. achaiæ. Atticæ theſſaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta milium paſſ. traditur. Latitudo. cclxxxvii. Mil.

Orthe
Theſpie
phalanna
Thome
Dotion

Macedonia. Capi. x.

m Acedonia poſtea cl. populorũ duobus inclyta regibus quõdãq; terraꝝ iperio: emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gẽtes in ſolis occaſũ recedens poſt terga magneſiæ atq; theſſaliæ infeſtatur a dardanis. Partem eius ſeptẽtrionalẽ pæonia ac pelagonia ꝓtegunt a triballis. Oppida aegæ: in quo mos ſepelire reges. Beroa & in regione quæ pieria appellat a nemore egidiũ: In ora heraclea. flumẽ apilas: oppida phina: oloros. Amnis haliacmõ. Intus haloritæ: uallei: philacei: cyrrei tyrriſſæi. Pella colonia. Oppidum ſtobi ciuiũ ro. Mox antigone europus ad axium amnem: eodemq; nomine amnis per quod rhedias fluit: ſcydra: phordea: emiona: gorgidone. Mox in ora ichne: fluuius axius. Ad hunc finem dardani: treres: pieres: macedonia accolunt. Ab hoc amne peoniæ gentes: parocei: heordenſes: almopii: pelagones: mygdones. Montes rhodope: ſcopius: orobellus Dein præiacente græmio terrarum arethuſii antiochenſes: idomenenſes: doberienſes: trienſes: allatenſes: andariſtenſes. morilli: gareci: lynceſtæ: othryonei: & amantini liberi: atq; oreſtæ colonia: bullidenſes: edienſes: xylopolitæ: ſcotuſſæi liberi: heraclea: ſintica: timphei: coronei. In ora ſinus macedonici oppidum calaſtia: & intus phileros: lete. Medioq; flexu littoris theſſalonicæ liberæ condictionis. Ad hãc a dyrrachio. cxiiii. Milium paſſuum thermæ. In thermaico ſinu oppida dicæa: pydna: derra: ſcione. promontorium chanaſtreum. Oppida plane: phlegra. Qua in regione montes hypſizorus: epitus: alchione: leuomne. Oppida niſſos: phryx: eleon: meande: & hippaleſis: iſthmo quondam potidea: nunc caſſandria colonia: anthemus: holophyxos ſinus: mecyberna. Oppida phyſella: ampelos: torone: ſogoſtedes: fretum quo Montem athon quem Xerſes rex perſarum continenti abſcidit in longitudine paſſuum mille quingentorum. Mons ipſe a planicie excurrit in mare. lxxv. Milia paſſuum. Ambitus radicis. cl. M. colligit. Oppidum in cacumine fuit acrothon. Nunc ſunt uranopolis. paleotorum thyſſus cleone: apollonia: cuius incolæ macrobii cognominãtur. Oppidum caſſera: fauceſq; alteræ iſthmi. Acantus: iſtria: graſtonia: heraclea. Regio mygdoniæ ſubiacens. In qua recedentes a mari apollonia: arethuſa. In ora rurſus poſidium: & ſinus cum oppido cerhioro amphipolis. Libera gens byſaltæ. Dein macedoniæ terminus. Amnis ſtrimon ortus in emo. Memorandum in ſeptem lacus eum fundi priuſquam dirigat curſum. Hæc eſt macedonia terrarum imperio potita quondam.

Almopii
Pelagones
Mygdones
Rhodope
Scopius
Orobellus
Arethuſii
Antiochenſes
Idomenenſes
Doberienſes
Trienſes
Allatenſes
Andariſtenſes
Morilli
Gareci
Lynceſtæ
Othryonei
Amantini liberi
Oreſtæ
Bullidenſes
Edienſes
Xylopolitæ
Scotuſſæi liberi
Heraclea
Sintica
Timphei
Coronei
Calaſtia
Phileros
Lete
Dyrrachio
Thermæ
Pydna
Derra
Scione
Phlegra
Hypſizorus
Epitus
Alchione
Leuomne
Niſſos
Phryx
Eleon
Meande
Hippaleſis
Potidea
Caſſandria
Anthemus
Holophyxos
Mecyberna
Phyſella
Ampelos
Torone
Sogoſtedes
Athon
Xerſes
Acrothon
Uranopolis
Paleotorum thyſſus
Cleone
Apollonia
Macrobii
Caſſera
Acantus
Iſtria
Graſtonia
Heraclea
Arethuſa
Poſidium
Cerhioro
Amphipolis
Byſaltæ
Strimon
Emo

Hæc aſiam:armeniam:iberiam:albaniam:cappadociam:ſyriam:ægyptum:taurũ:caucaſium tranſgreſ. ſa.hæc in bactris:medis:perſis dominata toto oriente poſſeſſo.hæc etiã indiæ victrix per veſtigia libe. ri patris atq; Herculis uagata.hæc eadem eſt macedõia:cuius uno die Paulus Aemilius imperator no. ſter.lxxii.urbes direptas uendidit.tantum differentiam ſortis præſtitere duo homines.

Thracia. Capi.xi.

Denthe-letæ

Thracia ſequitur inter ualidiſſimas europæ gentes in ſtrategeas quinquaginta diuiſa.Popu lorũ eius quos noiare nõ pigeat. Amnem ſtrimonẽ accolunt dextero latere dẽſelethæ & medi byſalthas uſq; ſupradictos.Leuo digeri.Beſſorũq; multa noia ad neſtũ amnẽ pangei mõtis ima ãbiẽtẽ:iter heletos:diobeſos:carbileſos:ide bryſas:ſapæos.Odomãtes.odryſaq; gens infundit hebrum accolẽtibus:carbiletis:pyrogeris:drugeiis:cænicis:hypſaltis benis:corpillis:bo

Selletæ Celetæ Briantæ Doloncæ

tieis edonis.Eodẽ ſunt in tractu ſyaletæ:primatæ.dobãgæ:thynicæ laletæ maiores emo:minores rho dope ſubditi.Inter quos hebrus amnis.Oppidũ ſub rodophe peneropolis antea:mox a cõditore phi. lippopolis:nunc a ſitu tetmõtium dicta.Emi excelſitas ſex.M.p.ſubitur.Auerſa eius & in iſtrum deue. xa meſi.getæ:aoti:gaugdæ:clariæq;.Sub iis carrei ſarmatæ:quos areates uocãt.Scyteq; & circa põti lit tora moriſenæ.ſithoniiq; Orphei uatis genitores optinent.Ita finit iſter a ſeptẽtrione. Ab ortu põtus ac ꝓponetis.A meridie ægeum mare:cuius in ora aſtrymone:apollonia.oeſyma:neapolis:batos.Intus Philippi colonia.Abſunt a dyrrachio.cccxxv.ſcotuſa:topiris ciuitas.Neſti amnis hoſtium. Mons pan geus:heraclea:olynthos.Abdera libera ciuitas.Stagnum biſtoaum & gens.Oppidũ fuit tinda Diome dis equorũ ſtabulis dirum.Nunc ſunt diceæ:iſmaron:locus parthenion:phaleſina:maronea prius orta gurea dicta.Mõs ſerrium & zone:tum locus doriſcus centũ uiginti milia hoium capax.Ita Xerſes ibi dinumerauit exercitũ.Os hebri.Portus ſtẽtoris.Oppidum ænos liberum cum Polydori tumulo.Ci- conum quondam regio.A doriſco incuruatur ora ad macrũticos centũ uigintiduorũ milia paſſuum. Circa quem locum fluuius melas:a quo ſinus appellatur.Oppida cypſella biſanthe macronticos dictũ quia a propontide ad meleam ſinum inter duo maria ꝓcurrẽtẽ excludit cherõneſum Náq; thraciæ altero latere a pontico littore incipiẽs ubi iſter amnis immergitur:uel pulcherrimas ea parte urbes habet iſtropolin mileſioꝝ:tomos.calatinq; quæ antea aceruetis uocabatur.heracleam ha/ buit & bizonẽ terræ hiatu raptã.Núc habet dionyſiopolin crunos antea dictã.Alluit ziras amnis. To/

Rhocole Eumenia Cattuzos

tum eũ tractũ ſcythæ aroteres dicti tenuere.Eoꝝ oppida aphrodiſias:libiſtos:zigere:brocobe:eumene da:partenopolis:gerania.Vbi pigmeorũ gens fuiſſe proditur:quos:gatizos barbari uocant.credũtq; a gruibus fugatos.In ora a dionyſiopoli eſt odeſſus mileſiorũ.Flumen pamiſus.Oppidum terra naulo chus.Mons emus uaſto iugo ꝓcumbens in pontum.Oppidũ habuit in uertice ariſteũ.Núc in ora mẽ ſebriam:anchialum ubi menſebria fuerat.Aſticæ regio habuit oppidum anthium nunc eſt apollonia.

paniſus zitas Leoſthe-nes

Flumina paniſſa:rira.ſtearus:oroſines.Oppida thynnias:halmideſſos:deuelcõ cum ſtagno quod núc deultum uocant.Vetetanorum phynopolis iuxta quã hoſphorus. Ab iſtri oſtio ad os ponti paſſuum quingentorum.lv.Mil.alii fecere.Agrippa adiecit quadraginta.Inde ad murum ſupradictum.cl.ab eo cherroneſus.cxxvi.Mil.Sed a boſphoro ſinus caſthenes.Portus ſenum:& alter qui mulierum cognominatur.Promontorium chryſocera.in quo oppidum bizantium liberæ condictionis:antea lygos dictum. Aheſt a dyrrachio.d.ccxi.Mil.paſſuum.Tantum patet longitudo terrarum inter hadriaticũ.ma re & propontidem.Amnes bathynias:pidaras ſiue atyras.Oppida ſelymbria perinthus latitudine du- centorum pedum continenti annexa.Intus bizya arx regum thraciæ a Terei nefaſto crimine inuiſa hirundinibus regio:celica:colonia flauiopolis:ubi antea zela oppidũ uocabatur.Et a binzie quinqua

Gonós

ginta.Mil.paſſuum apros colonia:quæ a philippis abeſt.clxxxviii. Mil.paſ.Ad in ora amnis eginus. Oppidum ganos fuiſſe fertur & lyſmachia.Iam in cheronneſo.alius náq; ibi iſthmos anguſtias ſimi- les eodem nomine & pari latitudine illuſtrant:duæ urbes utrinq; littora haud diſſimili modo tenuere

Sycam

Pactyæ a propontide: cardia a melanne ſinu.hæc ex facie loci nomine accepto utræq; comprehenſæ. poſtea lyſmachia quinq;.Mil.paſſuum a longis muri. Cheronneſos a propontide habuit tyriſtaſin:cri tonem.ſciſſam flumini ego appoſitam.Nunc habet a colonia a propontide.xxii.Mil.ſeſton: & ex ad- uerſo coloniæ pharianæ. Et helleſpontus ſeptem ut diximus ſtadiis europam ab aſia diuidens illic in ter ſe contrarias urbes habet: in europa callipolin & ſeſton. In aſia lampaſcnm & abydon. Dein pro- montorium cheronneſi maſtuſia aduerſum igæo cuius in fronte obliqua cynoſſema: ita appellatur. Hecubæ tumulus: ſtatio achæorum. Turris & delubrum Proteſiali. Et in extrema cheronneſi fron- te quæ uocatur aeolium oppidum eleus. Dein petenti melanem ſinum portus cœlos: & panhormus

Melam-phyllon

& ſupradicta cardia. Tertius europæ ſinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos thra- ciæ edonus: gygemoros: meritus: melampillus.Flumina in hebrum cadentia bargus: ſuemus.Mace doniæ thraciæ heleſponti longitudo ſupradicta. Quidam.d.ccxx. Mil.faciunt. Latitudo.ccclxxxiii. Milia.eſt. Aegeo mari nomen dedit ſcopolus inter tenum & chium uerius quam inſula ex nomine

a ſpecie caprae:quæ ita a græcis appellatur repente in medio mari exiliens.Cernunt eum a dextera parte andrum nauigantes ab achaia dirum ac peſtiferum.Aegei pars myrooadatus appellaſ ab inſula parua quæ cerniſ macedoniã a gereſto petẽtibus haud pcul euboeæ cariſto.Romani oĩa hæc maria duobus nominibus appellãt.Macedonicum quodcũq; macedoniam aut thraciam attingit.Greciẽſe quæ græciam alluit.Nam græci & ionium diuidunt in ſiculum ac creticũ ab inſulis.Item Icarium quod eſt inter ſamum & myconem.Cætera nomina ſinus dedere quos diximus.Et maria quidẽ genteſq; in tertio europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſulæ inter eas terras inter qua creta:euboia:clycades:ſoprades:mæotis.
heleſpontus:ponti:mæotidis:daciæ:ſalmatiæ:ſcythiæ. Capi.xii.

Inſulæ aũt ex aduerſo theſprotiæ a butroto.xii.M.paſſibus. Eadẽ ab acroceraunĩis qnquaginta.M.cum urbe eiuſdem nois corcyra liberæ ciuitatis & oppido caſſiope:temploq; caſſi iouis paſſuum.xcvii.M.in longitudine patẽs.Homero dicta ſchera & phæacia. Callimacho etiam drepane.Circa eam aliquot.Sed ad italiã uergens thoronos:ad leucadiã paxæ duæ quinq;.M.diſcretæ a corcyra nec procul ab iis.Ante corcyram ericuſa:marathe:elaphuſa:maltacettachie:pytionia:pthichia:taracie.Et a phalacrio corcyræ pmontorio ſcopulus in quem mutatam Vlyxis nauẽ a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante leucadiam ſibora.Inter leucadiam autem & achaiam permultæ quarũ teleboides eædem quæ taphiæ ab incolis ante leucadiam appellatur.taphias:arnoxia:primeſſa. Oxiæ
Et ante ætoliam echinades:ægialia:cotonis:thyatira:geoaris:dionyſia:cirnus:chalcis:pinara. myſtus.
Ante eas in alto cephalenia:zacinthus:utræq; liberæ.Itacha:dulichium:ſamos:crocilea:paxos. Cephalenia quondam melena dicta.xi.M.paſſuũ abeſt:circuitu patet.xliiii.M.Same diruta a romanis adhuc tamẽ oppida tria habet.Inter hãc & achaiam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua zacinthus aliquando appellata hyrie cephalaniæ a meridiana parte.xxii.M.abeſt:mons elatus ibi nobilis.ipſa circuitu colligit.xxxvi.Mil. Ab ea itacha.xii.mil.diſtat.in qua mõs neritus.Tota uero circuitu patet.xxv. mil.paſſuum.Ab eo araxum peloponneſi promontorium.xii.mil.paſ. Ante hanc in alto aſteris. Prothe ante zacinthum.xxxv.mil.paſſuum.in eurum uentum ſtrophades duæ:ab aliis plotæ dictæ. Ante cephaleniam letoia. Ante pilum.iii.ſphagia:& totidem ante maſſenen œnuſta.in ſinu aſineo threſtirides.in laconico theganuſa:cothon.Cythera cum oppido antea prophyris appellata.Hæc ſita eſt a malex promontorio.v.mil.paſſuum ancipiti propter anguſtias ibi nauium ambitu in argolica pityuſa:irine:ephire contra hermonium agrum tiparenus epirophia colonis:ariſtera contra trœcenium caulauria quinquaginta mil.paſ.diſtans plateis.belbina.laſia:baucidias.Contra epidaurum cetiphalos:ſytionelos.vi.mil.paſſuum abeſt a continente.ab hac egina liberæ conditionis.xvii.mil.paſſuum. cuius. xx.mil.paſſuum nauigatio eſt.Eadem autem a pireo athenienſium portu.xii.mil.paſſuum abeſt ante œnone uocitata.Spireo promontorio obiacent eleuſa:dendros:graugiæ duæ:cetiæ duæ ſelacoſa. dacẽchris:laſpis:ſeptem.Et in megario ſinu ethiurides quattuor. Aegyla autem.xv. paſſuum a cythera.
Eademq; a crete phalaſarna oppido.xxv mil.paſſuum.Ipſa creta altero latere ad auſtrum:altero ad ſeptentrionem inter ortum & occaſum quæ porrigitur centum urbium clara fama.Doſiades eam a creta nympha heſperidis filia.anaximãder a rege curetum.Philiſtides.Malotes Crates primũ aeriã dictam deinde poſteri curet in appellauere.Et macaron nonnulli a tẽperie cæli appellatam exiſtimauere.Latitudine nuſq; quinquaginta mil:paſſuum excedens:& circa mediã ſui partem maxime patẽs.Longitudine implet.cclxx.mil.paſſuum.Circuitu.d.lxxxix.flectenſq; ſe in creticum pelagus ab ea dictum:qua longiſſima eſt ad orientẽ ſammonium promontorium aduerſum rhodo.ad occidẽtem crin metopõ cyrenas uerſus expellit.Oppida eius inſignia phalaſarne:elea:ciſamũ:pergamũ cydon:minoum: apteron:pantomatrium:amphim ala:Rhithymna:parnomiũ:cyteum:appolonis:matium:heraclea: miletos:ãpela:hierapytna:lebana:hierapolis.Et in mediterraneo cortina:phæſtũ: gnoſum: polyrhenium: myrina:lycaſtus:ramdus:lictus:dium:aſium:phileros:rhytion:clatos:pharæ:holophyxos:laſpha:eleuterne:therapne manathuſa:githiſos & aliorum circiter.lx oppidorũ memoria extat.Montes cadiſcus Lappa
idæus:dictineus:crocus.Ipſa abeſt a promontorio ſuo quod uocatur criu metopõ:ut prodit agrippa Marathuſa
a cytenarũ promõtorio phicũte.cxxv.M.p.Itẽ cadiſto.a meleo peloponẽſi.lxxx.a carpato inſula promontorio ſammonio.lx.mil.in fauoniũ uentũ.Hæc inter eã & rhodũ interiacet.Reliqua circa eã ante peloponueſum duæ coſicæ:totidẽ milæ & a latere ſeptẽtrionali dextera cretã habent.Contra cydoniã leuce:& duæ budræ.Contra matiũ dria.cõtra itanũ promontoriũ oniſa leuce.contra hyerapycnã cryſa gaudos.Eodẽ tractu ophiuſa buto:aranus circunueſtiſq; criu metopon:tres acauſagores appellatæ.Hæ ante ſammonium promontorium:phocæ:plachiæ:ſirindes:naulocos:armedon:zephire. ac in hellade etiamnum in aegeo lycades ſcarphia coreſa:phocaſia: cumplureſq; aliæ ex aduerſo aticæ ſine oppidis & ideo ignobiles. Sed contra eleuſina clara ſalamis ante eam pſytalia. a ſunio uero helene. quinq; Milia paſſuum diſtans. Dein coos ab ea totidem: quam noſtri quidem dixere ceam. Græci & dryuſam auulſam euboeæ:quinquentis longa ſtadiis fuit quondam:mox quattuor fere partibus

Tres thyrides
apiropia
cecryphalos
Selachuſa
aſpis
Muſagoros
Naumachos
Dictæus
co ricu

quæ ad bœtiã uergebãt eodem mari deuoratis. Oppida habet reliqua iulida: cartheia: intercidere coreſſa. pœceſſa. Ex hac profectum delectationi fœminis ueſtem auctor eſt Varro. Eubœa & ipſa auulſa bœtiæ & a modico interfluẽte euripo ut ponte iungatur ad meridiem promontoriis duobus geraſto ad atticam uergente & ad helleſpontum caphareo inſignis: a ſeptẽtrione ceneo. nuſq; latitudine ultra xl. M. paſſuum extẽdit nuſq; infra. xx. mil. contrahit. Sed in longitudiné uniuerſe bœtiæ ab attica theſſaliã uſq; prætentã in. cl. mil. paſſuũ. Circuitu uero. ccclxv. abeſt ab eleſponto parte capharei. ccxxv. ut

Neſio bibus clara quondam pyrrha: portamo: neſſo: cerintho oreo: dio: ædepſo: œchalia: nũc chalcide. Cui ex aduerſo in continenti aulis eſt geraſto: cretria: cariſtos: oroſtane: oritano: artemiſia: cum fonte arethuſa flumine lelanto aquiſq; calidis quæ hellopiæ uocãtur. Caryſtus nobilis notorioq; tamẽ marmore caryſtio ante uocitata eſt chalcodotis: aut macris ut Dionyſius & Ephorus tradũt. Vt Ariſtides macra. Vt Callidemus chalcis: ære ibi primũ reperto: Vt Menechmus ambatias. Vt pœtæ uulgo aſopis. ex ta eam in myrtoo multæ: ſed maxime illuſtres glaucõneſos: & begilia: & a promontorio gereſto circa delum in orbem ſitæ. unde & nomen traxere cyclades. Prima earum andrus cum oppido abeſt a gereſto. x. Mil. paſſuum. a ceo. xxxix. mil. Ipſam Myrſilus cauron deinde antandron cognominatam tradit. Callimachus laſſiam. alii nonagriam: hydruſam epagrin. Patet circuitu. xciii. Mil. paſ. ab eadem andro paſſus mile. & a delo. xvii. mil. Teños cũ oppido. xv. M. paſſuũ porrecta. Quã ꝓpter aquarum abũdantiam Ariſtoteles hydruſam appellatam ait: aliqui ophiuſam. Cæteræ myconos cũ monte dimaſto a delo. xvii. M. paſſuum. Scyros ſiphnus ante meropia & acis appellata circuitu. xxviii. Mil. paſ. ſeriphus xii. præpeſinthus citanos. Ipſaq; longe clariſſima cycladum media a templo Apollonis & mercatu celebrata delos: quæ diu fluctuata ut proditur ſola motum terræ non ſenſit ad. M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit: quoniam repente apparuerit

Pelaſgiã enata. egloſthenes cynthiam: alii ortygiam: aſteriam: lagiam: cerhã: mydiam. cynethum: pyrpilen igne

Clamydiam ibi primum reperto. Cingitur quinq; Mil. paſſuum. aſſurgit cintho monte. Proxima ei rhene: quam Anticlides celaduſam uocat. Item arthemitem Helladius. Scyros quam circuitu patere. xx. Mil. paſſuũ prodidere ueteres. Mutianus. clx. Olearus: patos cũ oppido ab delo. xxxviii. M. marmore nobilis quã primo plateã poſtea mioida uocarũt. ab ea ſepties qngẽta naxus a delo. xviii. m. cum oppido quã ſtro

Pactiam gylen: dein dian: mox dionyſiada a uinearum fertilitate: alii Siciliam minorem aut callipolin appellarunt. Patet circuitu. lxxv. Mil. paſſuum. dimidioq; maior eſt q̃ paros. Et hactenus quidem cycladas ſeruant. Cæteras q̃ ſequunt ſporades. Sunt aũt hellena: phocuſa: hecaria: ſchinuſa: pholegrãdos: & naxo decem & ſeptem. Mil. paſſuum icaros: que nomen mari dedit: tantũdem ipſa in longitudinem patens cum oppidis duobus tertio amiſſo ante uocata doliche. & maris. & ichthiuſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali delo quinquaginta. M. paſſuum. Eadem a ſamo. xxxv. M. Inter euboceam & andrum. x. M. paſſuum freto. Ab ea greſtum. cxii. mil. quinquaginta paſſuum. Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Acernatim ergo ponentur reliquæ. Ios a naxo. xiiii. M. paſſuum Homeri ſepulchro ueneranda. Longitudinis xxv. M. antea phœnice appellata. Odua latandro gyaros cum oppido circuitu. xii. M. paſſuum prope. Abeſt ab andro ſexaginta duorum M. paſſuum. Ab ea ſyrnos. lxxx. Mil. paſſuum. Cynethus telos unguento nobilis a Callimacho agathuſa appellata. Donyſa: pathmos circuitu. xxx. mil. paſſuum. Caruſa lebinthus: gyrus: cynata: ſicynus quæ antea œnoe. cheratia quæ onus: caſos quæ actrabe: cimolus

Heraclia quæ echinuſa. Melos cum oppido quam Ariſtides miblida appellat. Ariſtoteles zephyriam. Callimachus mimallida. Heraclides ſiphnum & acitiam. Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt machia: hipe-

Acyton re quondam patage: & ut alii platage nunc amorgus polyægos. Philethera cum primum emerſit caliſte dicta. ex ea auliſa poſtea theraſia atq; inter duas enata. mox automate: eadem hiera & in noſtro ævo thia iuxta eandem hieram nata. Diſtat ios a thera. xxv. mil. p. Sequuntur lea: aſcania: anaphe: hippurus:

Hippuriſſua hippurthuſa: aſtipalea liberæ ciuitatis circuitu. lxxxviii. mil. paſſ. Abeſt a cadiſto crete. cxxv. mil. ab ea platea. lx. mil. Vnde caminia. xxxviii. mil. Azibinta: laniſe: tragia: pharmacuſa: techedia: chalcia: caly-

Calydna in qua oppida. iii. mna: in qua oppidum co. Coreſia olomnos. A qua carpatum quæ nomen carpatio mari dedit. xxv. mil. paſſuum. Inde rhodum africo uento. L. mil. paſſuum. A carpatio ad caſon. vii. mil. a caſſo ſammonium cretæ promontorium. xxx. mil. In euripo autem euboico primo fere introitu petaliæ. iiii. inſulæ & in exitu athlante cyclades: & ſporades. ab oriente littoribus icariis aſiæ. ab occidente myrtois atticæ a ſeptentrione ægeo mari. a meridie cretico & carpatio incluſæ. cc. mil. paſſuum in longitudinem: & pcc. mil. in latitudinem iacent. Pagaſicus ſinus: ante ſe hbbet eutyciam & cicynetum ſcyrum ſupra dictã

Elymniã Eudepnã. Sed cycladum & ſporadum extimam gerontiam: ſcadirã. thermeuſim: irheſiã: ſylymniam: eudemiam: neam: quæ mineruæ ſacra eſt. Athos ante ſe quattuor peparethum cum oppido quondam euonum dictam nouem mil. paſſuum: ſcyathum. xv. mil. imhrum cum oppido. lxxxviii. mil. paſſ. Eadem abeſt a matuſia cheronneſi. lxxv. mil. paſſuum: ipſa circuitu. lxxii. mil. p. perfunditur amne iliſſo. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii. mil. Circuitu batet. xxii. mil. d. paſ. Oppida habet epheſtiam & myrinam: in cuius ſorum ſolſtitio athos eiaculatur umbrã. Ab ea thaſos libera. v. mil. paſſuum: olim etia

nel etria dicta:inde abdera'a contineuti.xxii.Mil.paſ.ad othos.lxii.Mil.tantundem ad inſulam ſamo thracem :quæ libera ante hebrum ab imbro.xxxii.mil.a lemno.xxii.mil.d. attollitur monte ſaoce.x. mil.paſſuum portuoſiſſima omnium Callimachus eam antiquo nomine dardaniam nominat: inter cheronneſum & ſamothracen utrinq; fere quindecim mil.Haloneſos ultra gethone:lamponia: alpeconneſus haud procul a cælo Cheronneſi portu & quædam ignobiles:deſertis quoq; reddūtur i hoc ſinu quarum uix inueniri potuerunt nomina.Diſticos iarnos:cyſſiros:carbruſa:calathuſa:ſcylla:dialeon:dicta melantia:draconon:arroneſus:diethuſa:ſcapos:capheris:meſatea:eantrion:phateruneſos: patna:calete:neriphus:polendos.Quartus e magnis europæ ſinus ab helleſponto incipiēs mæotis oſtio finitur.Sed totius ponti forma breuiter amplectenda eſt:ut facilius partes noſcātur.Vaſtum mare præiacens aſiæ & ab europa porrecto cheronneſi littore expulſum anguſto meatu irrumpit in terras ſeptē ſtad.ut dictum eſt interuallo europam auferens aſiæ.primas anguſtias helleſpontum uocant.Hac Xerſes perſarum rex conſtrato in nauibus ponte duxit exercitum.Porrigitur inde tenuis euripus. lxxxvi. mil.paſ.ſpatio ad urbem priapum aſiæ:qua magnus Alexander trāſcendit·Inde expatiatur æquor:rurſuſq; in arctum coit laxitas.Propontis appellatur. Anguſtiæ thracius boſphorus latitudine.d.paſſuum qua Darius pater Xerſis copias ponte tranſuexit.Tota ab helleſponto longitudo.cc.mil. xxxxix. Mil. paſſuum.Dein uaſtum mare.pontus axenus qui quondam annexus longe refugientes occupat terras: magnoq; littorum flexu retro curuatus in cornua ab iis utrinq; porrigitur ut ſit plāe arcus ſcythici forma.Medio flexu iungitur hoſtio mæotici lacus cimerus boſphoros:id os uocat.ii.mil.du.paſſuum latitudine. At inter dnos boſphoros thracium & cimerium directo curſu ut auctor eſt Polibius.du.paſſ. interſunt.Circuitu uero totius ponti uities ſemel milia ut auctor eſt Varro & fere ueteres.Nepos Cornelius.ccc.Milia.L.adiicit. Artemidorus uities nouies decem nouem milia facit. Agrippa.xxiii.lx. M. Mutianus.xxviii.lxv. milia.Simili mō europæ latere menſurā alii q̄ttuordecies.lxxviii.M.p.determiare. Alii undecies.lxx.mil.M.Varro ad hunc modum mettitur.Ab oſtio ponti apoloniam. clxxxviii.mil.d.paſſ.Calatin tantundem.Ad oſtium iſtri.cxxv.Ad boryſtene.ccl.mil.Cherōenſum heraclearum oppidum.ccclxxv.mil.paſ.Ad panticapeum quod aliqui boſphorum uocant:extremum in europæ ora.cc.mil.xxii.d.quæ ſumma efficit.xiii.mil.xxxvi.mil.d. Agrippa a bizantio ad flumen iſtrū. d.lx.Inde panticapeum.d.cxxx.Inde lacus ipſe mæoris tanain amnem ex ripheis montibus defluentē accipiens nouiſſimum inter europam aſiamq; finem.xiiii.mil.vi.mil.circuitu patere traditur.ab alliis. xi.mil.xxv.Ab hoſtio eius tanias ortum directo curſu.ccclxxv.mil.paſſus eſſe conſtat. Accolæ ſin⁹eius in mentione trhaciæ dicti ſunt iſtropolin:inde hoſtia iſtri.Ortus hic in germaniæ iugis montis arnobæ:ex aduerſo taurici galliæ oppidi:multis ultra alpes milibus:ac per innumeras lapſus gentes danubii nomine immenſo aquarum auctu & unde primum illiricum alluit iſter appellatur:ſexaginta amnibus receptis:medio ferme numero eorum nauigabili in pontum uaſtis ſex fluminibus euoluitur.Primum oſtium peuces:mox ipſa peuce inſula:in qua proximus alueus appellatus.xix.m.paſ.magna palude ſorbetur.Ex eodem alueo & ſuper iſtropolin lacus gignitur.lxiii.mil.paſ.ambitu:halmirim uocant.Secundum oſtium naracuſtoma appellatur.Tertium caloſtoma iuxta inſulam ſarmaticam.Quartum pſeudoſtoma & inſula conopondia baſis:poſtea borioſtoma & ſpireoſtoma. Singula autem ora tanta ſunt ut pdatur in.xl.mil.paſ.lōgitudinis uinci mare:dulcēq; intelligi hauſtū.ab eo in plenum quidem omnes ſcytarum ſunt gētes:uarie tamē littori appoſitæ tenuere alias gethæ daci a romanis dicti. alias ſarmatæ a grǽcis ſauromatæ:eorūq; hamoxobii aut aorſi:alias ſcythæ degeneres & a ſeruis orti: aut troglodytæ.mox alani & toxolani.Supiora autē inter danubiū & hycinum ſaltum uſq; ad pannonica hyberna carunti germanorūq; ibi confinium. Cāpos & plana iazyges:ſarmatæ uero mōtes & ſaltus.Pulſi ab his daci ad pathiſſum amnem amoris ſiue duria eſt a ſuenis: regnoq; uanniano dirimens eos.Ex aduerſo baſternæ tenent:haliq; inde germani.Agrippa totum eum tractum ab iſtro ad occeanum bis ad decies centum milia paſſus:in longitudine quattuor milibus quadringentis.In latitudine ad flumen niſtulam a deſertis ſarmatiæ prodidit.Scytarum nomen uſq; quaq; tranſit in ſarmatas atq; germanos.Nec aliis priſca illa durauit appellatio:q̄ qui extremi gentium harum ignoti propæ cæteris mortalibus degunt.Verum ab iſtro oppida crene ſcepolium.Montes macrocrennius clarus amnis tyra oppido nomen imponens:ubi antea ophiuſa dicebatur.In eodem inſulam ſpatioſam incolunt tyra getæ.abeſt a pſeudoſtomo iſtri oſtio.cxxx.mil.Mox axiacæ cognomines flumini.ultra quos crobyzi flumen thode ſinus ſaggaricus:portus ordeſus.Et a tyra.cxx.Mil.paſſuum flumen boriſtenes: lacuſq; & gens eodem nomine:& oppidum a mari recedens.xv. Milia paſſuum. Olbiopolis & miletopolis antiquis nominibus Rurſus in littore portus achæorum.Inſula achillis tumulo ei⁹ uiri clara.Et ab ea. cxxv.mil.paſſ.peninſula ad formam gladii in tranſuerſum porrecta exercitatione eiuſdem cognominata dromos achileos.Cuius longitudinem.lxxx.mil.paſſuum tradidit agippa. Totum eum tractum ſardi ſcythæ & ſcyraci tenent. Inde ſilueſtris regio: hyleum mare quo alluitur cognominant. Enæcadloæ uocantur incolæ. Vltra panticapes amnis quinomadas & georgos diſterminat.mox aceſi-

nus.Quidam paſſicapem confluere infra olbiam cum boryſtene tradunt.Diligentiores hypanin tanto errore eorum qui illum in aſiæ parte prodidere.Mare ſubit uaſto receſſu donec quinq; mil.paſ.itet uallo abſit a mœtide uaſta ambiẽs ſpatia multaſq; gẽtes.Sinus carcinites appellatur: flumen pacyris. Oppida nauarum gorcine.A tergo lacus buges foſſa miſſus in mare.Ipſe buges a coreto mæotis lacus ſinu petroſo diſcluditur dorſo.Recipitamnes bugem gerrhum hypanin:ex diuerſo uenientes tractu. Nam gerrhus baſilidas & nomadas ſeparat.Hypanis per nomadas & hyleos fluit manu facto alueo in bugem:naturali ĩ coretum.Regio ſcythiæ ſendica noiatur.Sed a carcinite taurica incipit:quõdam mari circũfuſa & ipſa quaq; nũc iacent campi.Deide uaſtis attollitur iugis.Trigita ſũt eorum populi.Ex iis mediterranei.xxvii.Sex oppida orgocyni.caraſeni:aſtyrani:tractari:arciſſali tecali caliordi. Iugum ipſum ſcythorauti tenent.Claudũtur ab occidẽte cheronneſo ab ortu ſcytiſſa taucis.in ora a cacinite oppida taphræ in ipſis anguſtiis peninſulæ.Mox heraclea cherõneſus libertate a romanis donatum. Megarice uocabatur antea præcipui nitoris ĩ toto eo tractu cuſtoditis græciæ moribus quiq; milipaſſuum ambiẽte muro.Inde parthenium promontorium taurorum ciuitas placia.Symbolum portus. Promontorium criu metopon aduerſum carambico aſiæ promõtorio per medium euxinum percurrẽs.clxx.mil.paſſuum iteruallo.quæ maxime ratio ſchytici arcus formam efficit. Ab eo taurorũ portus multi & lacus.Oppidum theodoſia a criu metopo.cxxii.mil.paſ.A cherõneſo.cxlv.mil. Vltra fuere oppida cyte zephirium acre nympheum dia.Reſtat longe ualidiſſimum ĩ ipſo boſphori introitu pãticapeum mileſiorũ a theodoſia mille.xxxv.paſſuum a cimmero uero oppido trãs fretum ſito mil. d.ut diximus ſpatium.Hæc ibi latitudo aſiam ab europa ſeparat eaq; ipſa pedibus plerũq; peruia glaciato freto boſphori cimmerii.Latitudo.xii.d.paſſuum.Oppida habet hermiſium myrmecium & intus iſulam alopecem.Per mæotin autem ab extremo iſthmo qui locus taphræ uocatur ab ore boſphori ducẽta ſexaginta milia paſſuum lõgitudo colligitur.Ataphris per cõtinẽtem ĩtrorſus tenẽt aucheræ apud quos hypanis oritur.Neuri:apud quos boryſtenes:geloni:thugaſetæ:budiuĩ:baſilidæ:& ceruleo capillo agathyrſi.Super eos nomades Deinde antropophagi.A bute ſuper meotin ſauromatæ & heſſedones.At per oram ad tanain uſq; mæote a quibus lacus nomen accepit. Vltimiq; a tergo eorum arimaſpi.Mox riphei mõtes.& aſſiduo niuis caſu pinæ ſimilitudine pterophoros appellata regio: ps mũdi dãnata a natura reꝛ:& denſa merſa caligine:neq; in alio q̃ rigoris ope gelidiſq; aqlonis cõcepta culis.Pone eos montes ultraq; aquilonem gens fœlix(ſi credimus)quos hyperboreos appellauere anno ſo degit æuo:fabuloſis celebrata miraculis.Ibi creduntur eſſe cardines mundi:extremiq; ſyderum ambitus:ſemeſtri luce & una die ſolis auerſi:non ut imperiti dixere ab equinoctio uerno in autumnũ. Semel in anno ſolſtitio oriuntur iis ſoles:brumaq; ſemel occidunt.Regio aprica: fœlici temperie:omni affatu noxio carens.Domus iis nemora luciq; & deorum cultus.Viritim gregatimq; diſcordia ignota & ægritudo omnis.Mors nõ niſi ſatietate uitæ epulatis:delibutiſq; ſenibus luxu ex quadam rupe ĩ mare ſalientium. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimum. Quidam eos in prima parte aſiæ littorum poſuere non in europa: qui ſunt ibi ſimilitudine & ſitu attacori nomine. Alii medios fecere eos inter utrunq; ſolem antipodum occaſum exorientemq; noſtrum:quod fieri nullo modo poteſt conſtare tã uaſto mari interueniente.Qui albi q̃ in ſemeſtri luce conſtituere eos ſerere matutinis:meridiẽ metere: occidente ſole fœtus arborum decerpere:noctibus in ſpecus condi tradiderunt.Nec libet dubitari de gente ea cum tot auctores prodant:frugum primitias ſolitos delon mittere Apollini:quem præcipue colunt.Virgines ferebant eas hoſpitiis gentium per annos aliquot uenerabiles:donec uiolata fide in proximis accolarum finibus deponere ſacra ea inſtituere.Hiq; ad conterminos deferre:atq; ita delum uſq;.Mox & hoc ipſum exoleuit.Sarmatiæ:ſcytiæ:tauricæ:omniſq; ab oriſtene amne:tractus longitudo.d.ccccclxxx.Mil.Latitudo.d.ccxvii.Milia. Agrippa tradita eſt.Ego incertam hac terrarum parmenſuram arbitror.Verum inſtituto ordine reliqua huius ſin⁹ dicant:& maria quidẽ eius nũcupabimus.

Inſulæ ponti. Capi.xiii.

h Elleſpontus inſulas non habet in europa dicendas.In ponto duæ.Mil.d.paſſibus ab europa.xiiii.Mil.ab oſtio cyaneæ: ab aliis ſymplegades appellatæ: traditæq; fabulis inter ſe cõcurriſſe: quoniam paruo diſcretæ interuallo ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur: paulumq; deflexa acie coeuntium ſpeciem prebebant.Circa iſtrum appoloniatarum una. lxxx.Mil.a boſphoro thracio. Ex qua Mil. Lucullus capitolinum Apollinem aduexit.Inter oſtia iſtri quæ eſſent diximus. Ante boryſthenem achillea eſt ſupradicta: eadem leuce:& macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio a boryſthene.cxxxx.Mil.ponit. a tyra.cxx.Mil.a peuce inſula L.Mil.Cingitur circiter.x.Mil.paſſ.Reliquæ in carciniſtis ſinu cephallones: rhoſphodus: amacra. Nõ eſt omittenda multorum opinio priuſquam digrediamur a ponto: qui maria omnia interiora illo capite naſci non gaditano freto exiſtimauere: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper e ponto profluens nunquam reciprocetur ad eundem.Deinde eſt ut extra europæ dicantur:tranſgreſſiſq; in ripheos montes littus occeani ſeptentrionalis in leua donec perueniatur gades legendum.

insulæ complures sine nois eo situ traduntur.ex quibus ante scythiã quæ appellat bannoniaunam abesse a scythia diei cursu:in quã ueris temperie fluctibus electrũ eiiciatur Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama.Septẽtriõalis occeãus:amalchiũ eũ hecatæus appellat a paropaniso amne qua scythiam alluit.quod nomen eius gentis lingua significat congelatum.Philemon morimarusam a cimbris uocari:hoc est mortuum mare.inde usq; ad promontorium rubeas.Vltra deinde cronium. Xenophon lampsacenus a littore scytarum tridui nauigatione insulam esse immense magnitudinis baltiam tradit.Eandem Pythias basiliam nominat.Feruntur & oonæ:in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant.aliæ in quibus equinis pedibus homines nascantur.hippopodes appellati.Panesiorum aliæ in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota integant. incipit inde clariot aperiri fama ab gente ingeuonum:quæ est prima.inde germaniæ seuo mõs ibi immẽsus:nec ripheis iugis minor immanẽ ad cimbrorũ usq; promõtorium efficit sinum:qui codanus uocatur refertus insulis:quarũ clarissima scãdiauia est incompertæ magnitudinis.Portione tantũ eius quod sit notũ.hilleuionũ gente quingentis incolente pagis:quæ alterũ orbem terrarum eam appellat.Nec est minor opinione eingia.Quidam hæc habitari uistulani usq; fluuium.a sarmatis benedis scyris:hyrris tradunt. Sinum clylipenum uocari:& in ostio eius insulam latrin.Mox alterum sinum lagnum cõterminũ cimbris.Promontorium cimbrorum excurrens in maria longe peninsulam efficit:quæ hausti sus appellatur.xxiii.mil.passuum.inde insulæ romanis armis cognitæ.Earum nobilissimæ burcana fabaria a nostris dicta a frugis similitudine sponte prouenientis.item glessaria a sucino militiæ appellata a barbaris austerania:præterq; actania. Toto autem hoc mari ad scaldin usq; fluuium germaniæ accolunt gentes haud explicabili mensura:tam immodica prudentium discordia est.Græci & quidam nostri. xxv. mil.passuum oram germaniæ tradiderunt.agrippa cum rhetia & norico lõgitudinem.cc.mil.lxxxvi. mil.pas.Latitudinem ducenta.xlviii.milia.

Germaniæ oram

Germeniæ. Capi.xiiii.

Hetiæ prope unius maiore latitudie:sane circa excessum eius subacte Nam germania multis postea annis nec tota precognita est.Si coniectare permittitur haud multum ore de erit græcorum opinioni:& longitudinis ab agrippa traditæ.Genera germanorũ quinq;. Vindelici:quorum pars burgundiones:uarrinnæ:charini:guttones.alterum genus ingeuões: quorum pars cimbri:teutoni a cauchorum gẽte.Proximi autẽ rhẽo isteuões:quorum pars cimbri mediterrãei:hermiões:quorum sueui hermũduri:catri:cheruci.Quita pars peucini: basternæ supradictis contermini dacis.Amnes clari in occeanũ defluunt:gutalus iustillus siue uistula:albis uisurgis ammisius.rhenus:mosa.Introrsus uero nulla inferius nobilitate hercynium iugum prætenditur.

Germania minus nota ante annis nec tota precognita

Germanorũ genera 5

Amnes Germaniæ clari

Insulæ in galliico occeano. Capi.xv.

N rheno autem ipso prope centum mil.passuum in longitudinẽ nobilissima batauoꝝ insula & cannenefatum:& aliæ frisiorũ:caucorũ:frisiabonum:sturiorũ:morsatiorũ:quæ sternũtur inter helinum ac fleuum.Ita appellantur bostia in que effusus rhenus ab septentrionem in lacus ab occidente in amnem mosam se spargit.medio inter hæc chor modicum nomini suo custodiens alueum.

Britania hiberna. Capi.xvi.

X aduerso huius situs britania insula clara græcis nostrisq; monumẽtis inter septẽtrionẽ & occidẽtẽ iacet:germaniæ galliæ hilpaniæ multo maximis europæ partibus magno iterullo aduersa.Albion ipsi nomẽ fuit:cũ britaniæ uocarent oẽs de qbus mox paulo dicemus. Hæc abest a gesoriaco morinorũ gẽtis littore ꝓxime traiecto qnquaginta milia miliũ.Circuitu uero patere trigintaocto mil.passus.lxxv.mil.Pythias & lisidor tradũt.Triginta ꝓpe iã amnis notitiã eius romanis armis nõ ultra uicinitatẽ siluæ calidoniæ ꝓpagãtibus. Agrippa lõgitudinẽ octingẽtorũ miliũ passuũ credit esse.Latitudinẽ trecẽtorũ milium credit.Et eandẽ hiberniæ latitudinẽ.Sed lõgitudinẽ ducentorũ.M.p.minorẽ.Sup eã hæc sita abest breuissimo trãsitu a silurũ gẽte.xx.M.passuum Reliquarum mella.cxxv.mil.circuitu amplior proditur.Sunt autem hinc q̃draginta milia pas.: orcades modicis inter se discrete spatiis.Septẽ acmodæ:& triginta hebudes:& inter hiberniã & britaniam mona:menapia:ricnea uectis:silinus:andros.Infra uero siamhis:& axantos.Et ab aduerso ĩ germanicũ mare sparsæ glessariæ:quas electridas græci recẽtiores appellauer:ꝙ ibi electrũ nasceret.Vltima oĩum quæ memorant tyle.In qua solstitio nullas esse noctes indicauimus cãcri signũ sole trãseunte:nullosq; cõtra p brumãdies.Hæc quidã senis mẽsibus cõtinuis fieri arbitrant.Timæus hystoricus a britãia itrorsus sex dierũ nauigatiõe abesse dicit insulã mitterin.in qua cãdidũ plũbũ ꝓueniat.Ad eã britãnos uitilibus nauigiis corio circũsutis nauigare.Sunt & q alias ꝓdant scadiã:dumnã:bergos:maximãq; oĩum nerigõ:ex qua ĩ tylen nauiget.A tyle unius diei nauigatiõe mare cõcretũ a nõnullis cronium appellat

Callia. Capi.xvii.

Alia omnis comata uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur amnibus maxime distincta A scalde ad sequanam belgica. Ab eo ad garumnam celtica. Eademq;

lugdunenſis.Inde ad pyrenei mõtis excurſum aquitania aremorica ante dicta. Agrippa uniuerſarum galliarũ iter rhenum & pyreneũ atq; occeanũ ac mõtes gebẽnã & iurã:quibus narbonẽſem galliã excludit:lõgitudinẽ.ccccxx.M.paſſuũ.Latitudinẽ.cccxiii.cõputauit.Aſcaldi icolũt:exerni:taxãdri pluribus noibus.Deinde menapii:morini:oromãſaci iuncti pago q geſoriacus uocat.Britãni:ambiani:bellouaci:baſſi.Introrſus caſtologi:attrebates:neruii:liberi uero mãdui:ſueucõi:ſueſſiones:ueruni liberi:ulmanetes liberi:tungri:rinuci:friſi:auones:betaſi:leuci liberi:treueri liberi antea:& lingones fœderati:rhemi fœderati:medio matrici:ſequani:rauraci:beluetii.Colonia equeſtris & rauriaca.Rhenum aũt ac colentes germaniæ gentium in eadem prouincia menetes:triboci:uangiones:cubi: colonia agrippinenſis guberni:butani.& quos in inſulis diximus rheni.

Lugdunenſis gallia. Capi.xviii.

1 Vgdunenſis gallia habet lexouios:uellocaſſes:galletos:uenetos:abrincatuos:oſiſinlos:flumen clarũ ligerin.Sed peninſulã ſpectatiorẽ excurrẽtẽ i occeanũ a fine oſſiſo & circuitu.d. cxxv.M.paſ.longitudine.In latitudine.cxxv.M.Vltra eam uannetes.Intus aũt hedui fœderati:cauratani fœderati:boii:ſenones.Aulerci qui cognominantẽ eburones:& qui cenomani:meldi liberi:pariſii:trecaſſes:andegauj:inducaſſes:bodicaſſes:uenelli:cariofuelites:diablidi: rhedones:turones:iteſui:ſecuſſi:albii liberi:in quoq; agro colonia lugdunũ. Aquitania. Cai.xix.

2 Quitanicæ ſunt ambulatri:anagnutes:pictones:ſanctones liberi:bituriges liberi:ſeſignãi cognomine ubiſci:aqtani unde nomẽ prouinciæ:ſedibonitates.Moxim oppidũ cõtributi cõuenæ:bergebin:trabeli quattuor:ſignani:cocoſates:ſexagnani:uenami:enobriſates:belẽdi ſaltus pyreneus.Infraq; nemeoſi:oſquidates montani ſybillates:cãponi:beicorcates:pipedimui:ſaſſumini:uellates:tornates:conſorãni:auſci:eluſates:ſotiates:oſquidates:capeſtres:ſuccaſſes:latuſates:baſabocates:uaſſei:ſennates:cãboleſtri:ageſinates:pictonibus iuncti.Hinc bituriges liberi q cubi appellantur.Dein lemouices:aruerni liberi:gabales.Rurſus narbonenſis prouinciæ contermini rutheni:cadurci:antobroges.Tarnæq; amne diſcreti a toloſanis petrogori Matia circa oram ac rhenũ ſeptemtrionalis occeanus:inter rhenum & ſequanam britannicus:inter rhenum & pyreneum gallicus.Inſulæ complures uenetorum:& quæ ueneticæ appellantur:& inter aquitanicum ſinum.

Citerior hiſpania. Capi.xx.

Pyrenei promõtorio hiſpania incipit anguſtior nõ gallia mõ:uerũ etiã ſemetipſa(ut diximus)immenſum quãtũ hic occeano:illinc hibernico mari comprimẽtibus.Ipſa pyrenei iuga ab exortu æquinoctiali in occaſum brumalẽ breuiores latere ſeptẽtrionali q̃ meridiano hiſpanias faciunt.Proxima ora citerioris eſt eiuſdẽ tarraconẽſis ſitus a pyreneo p oceanũ baſtonũ ſaltus.Aolarſo uardulo; oppida moroſgi:menoſca:ueſperies:amnũ portus:ubi nũc obrica flaui colonia ciuitatũ nouẽ.Regio cãtabro;.flumẽ ſanga:portus uictoriæ iuliobricenſiũ.Abeo loco fontes hiberi q̃draginta.M.p.portus biendiũ:origeni mixtis cantabris.Portus eo; ueſei:ueca.Regio aſtu;:neoga oppidũ in peninſula piſici.Et deinde cõuẽtus lucenſis a flumie nauia: Albiones: cibarci: egouarri cognomine namarini:iadoni:arrotrebæ:promontorium celticum Amnes.florius:nelo: celtici cognomine neriæ.ſuperq; tamatci:quorũ in peninſula treſaræ:feſtianæ Auguſto dicatæ & Cæpori oppidũ nœla.Celtici cognomine præſam:artii:cileni.Ex inſulis.noiande corticata:& aunios: acilenſis.cõuentus bracaſ:heleni:gronii:caſtellũ tide:græcorum ſobolis oĩa.Inſulæ cicæ.Inſigne oppidum abobrica.Minus amnis quattuor.M.p.ore ſpatioſus:leuni:ſeurbi:brachaſ oppidũ auguſta: quos ſup galecia.Flumẽ limia.Durius amnis e maximis hiſpaniæ ortus in pelõdonibus:& iuxta numantiã.Lapſus dein per areuacos uaceoſq; diſterminatis ab aſturia uectonibus:a luſitania gallecis.ibi quoq; turdulos a bracharis arcens:oiſq; dicta regio a pyreneo metallis referta auri argẽti ferri plumbi nigri albiq;

Luſitania. Capi xxi.

Durio luſitania incipit.Turduli:ueteres: peſuri:Flumen uagia.Oppidum talabrica: Oppi-
a dum & flumen eumenium.Oppida conibrica:colippo:euburo:britium.Excurrit deinde i aliud uaſto cornu promontorium:quod alii artabrum appellauere:alii magnum:multi ulyſipponenſe oppido:terras maria cælum diſterminãs.Illo finitur hiſpaniæ latus.Et a circuitu eius incipit frons ſeptentionis. Inſulæ in occeano. Capi.xxii.

Inc occeanus qui & gallicus occaſus:illinc oceanus atlãticus ꝓmontorii excurſum. xl.M.
h prodidere. Alii.xc.mil.paſ.ad pyreneum.inde non pauci duodequinquaginta milia.& ibi gentem artabrum quæ nunq̃ fuit manifeſto errore:arrotebras.n.quos ante celticum diximus promontoriũ hoc in loco poſuere litteris permutatis.Erratum & in amnibus inclytis ab minio quem ſupra diximus.cc.mil.paſſuum ut auctor eſt Varro abeſt eminius:quem alibi quidam intelligunt.& limæam uocant obliuionis antiquis dictus:multumq; fabuloſus.ab durio tagus.cc.mlium paſſuum interueniente munda.Tagus auriferis harenis celebratur.ab eo.clx.mil.paſſuum ꝓmõtorium ſacrum e media prope hiſpaniæ fronte proſilit.xiiii.milia paſſua.Inde & pyreneum medium

colligitur Varro tradit. Ab ana uero quo lusitaniam a betica discreuimus. cxxvi. mil. passuum. A gadibus. cii. mil. pas. additis gentes celticæ turduli: & circa tagum uetones. Ab ana ad sacrum lusitani oppida memorabilia a tago in ora: o ysippo equarum fauonio uento conceptu nobile salatia cognomina. Vrbs imperatoria merobrica: promontorium sacrum: & alterum cuneus. Oppida assonoba bassa myrtili. Vniuersa prouintia diuiditur in conuentus tres: emericensem pacensem: scolabitanum. Tota populorum. xlvi. in quibus coloniæ sunt quinq; municipium ciuium romanorum latii antiqui quattuor. Stipendiaria. xxxvi. Colonia augusta emerita anæ fluuio apposita: mertalliensis: pacensis: norbensis cæsariana cognomine. Contributa sunt in eam castra iulia: castra cecilia. Quinta est scalabis: quæ præsidium iuliũ uocatur: Municipium ciuium romanorum olysippo fœlicitas iulia cognominatum Oppida ueteris latii ebora. qui quod idẽ liberalitas iulia & myrtilis & salatia quæ diximus stipendiariorum: quos nominare non pigeat. Præter iã dictos in betica cognominibus: augustobrigenses: emerenses: aranditani. taxabritenses: braxenses: cæsarobricenses: caperenses: caurenses: colarnici: bilitani. cõcordienses: & bocori: interausenses: latienses: mirobrigenses: qui celtici cognominantur: medubrigenses qui plumbari: ocelenses: lancienses: turduli qui barduli: & tapori. Lusitaniam cum asturia & galecia patere longitudine. xl. m. p. Latitudine. d. xxxv. m. Agrippa prodidit. omnes autem hispaniæ a duob⁹ pyrenei promontoriis per maria totius oræ circuitu. xxxix. m. xii. colligere existimantur ab aliis. xxvi. mil Ex aduerso celtiberiæ complures sunt insulæ cassiterides dictæ a græcis a fertilitate plumbi. & ex regione arrotrebarum promontorio deorum sex: quas aliqui fortunatas appellauere. In ipo uero capite mox beticæ ab ostio freti passus. lxxv. mil: gadis longa & ut polibyus scripsit: xii. mil. lata. iii. mil. passuum abest a continente proxima parte minus pedes. d. cc. Reliqua plus septem mil. ipsius spatium. xv. mil. pas. est. Habet oppidum ciuium romãorum quod appellatur augustana urbs iulia. Gaditani ab eo latere quo hispaniam spectat passibus fere. c. Altera insula est in longum. cc. milium passuum. xl. mil. lata. In qua prius oppidum gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & philistide. erythrea a Timeo & Syleophrodisias: ab indigenis. Iunonis. Maiorem Timæus continuſam apud eos uocitatam ait. Nostri tarteron appellant: quam pœni appellarunt gadiritam. pœni cadiruta punica lingua septem significante Erythrea dicta est: quoniam tyrii ab origine eorum orti ab erythreo mari ferebantur. In hac Geriones habitasse a quisbusdam existimantur quorum armenta Hercules abduxerit. Sũt qui aliam esse eam. & contra lusitaniam arbitrarentur: eodemq; nomine quondam ibi appellant.

Vniuersæ europæ mensura. Capi. xxiii.

Eracto ambitu europæ reddenda consumatio est: ne quid in expedito non sit noscẽ uolẽtibus. Lõgitudinẽ eius Artemidorus atq; isidorus a tanai usq; gades. lxxxiiii. mil. liiii. passum ꝓdiderunt. Polybius latitudinem europæ ab italia ad occeanũ scribit. xi. m. l. esse etiã tum icõperta magnitudie huius. Est ãt ipsius italiæ ut diximus: xii. mil. xx. ad alpes. Vnde lugdunum ad portum morinorum britannicum: qua uidetur mẽsuram agere polybius. xiii. mil. xviii. Sed certior mensura ac longior ad occasum solis æstiui ostiumq; rheni per castra legionum germaniæ ab iisdem dirigitur alperibus. xii. mil. xlii. pas. Hinc deinde africa atq; asia dicentur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. V.

Africæ Descriptio.

FRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAVERE QVA MARE ante eam libycum incipiẽs ægypto finitur. Nec alia pars terrarum paciores recipit sinus lõge ab occidente littorum obliquo spatio populorum eius oppidorumq; nomina uel maxime sunt ieffabilia: præterq; ipsorum linguis & alias castella ferme inhabitant.

Mauritania. Capi. i.

Rincipio terrarũ mauritaniæ appellant usq; ad C. Cæsarem. Germãici filium regna. Seuitia eius in duas diuisa est prouincias. Promõtorium occeani extimũ ãpelusia nominat a græcis. Oppida fuere lissa: cotte: ultra columnas Herculis: nunc est tingi quondam ab anteo conditum: Cotes postea Claudio Cæsare cum coloniam faceret appellatũ traducta iulia. abest a belone oppido beticæ proximo traiectu. xxx. mil. pas. ab eo. xxv: mil. in ora occeani colonia augusti iulia cõstãtia: zubil regũ ditioni exempta: & iura ĩ beticam petere iussa: & ab eo. xxxii. mil. passuum colonia a claudio Cæsare facta lixos: uel fabulosissime ab antiquis narrata. ibi regia antei: certamenq; cum Hercule: & hesperitum horti. affunditur autem huic æstuarium e mari flexuoso meatu: in quo draconis custodiæ instar fuisse nunc iterpretantur. amplectit intra se insulam: quã solam e uicino tractu aliquanto excelsiore non ta-

men æſtus maris ī undāt. Extat in ea & ara Herculis: nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero
nemore. Minus profecto mirent portētoſa græciæ mendatia de iis de amne lixo prodita: qui cogitēt
noſtros nuper paulominus monſtrifica quædam deiiſdem tradidiſſe. prævalidam hanc urbem maio
remq; carthagine magna. præterea ex aduerſo eius ſitam & prope immenſo tractu. Abtingit quoq; ali
am Cornelius. Nepos audaciſſime credit ab lixo. xl. mil. paſſuum. in mediterraneo altera auguſti co-
lonia eſt babba: iulia campeſtris appellata. Et tertia panaſa. lxxv. mil. ualentia cognominata ab ea.
xxxv. mil. paſſuum uolubile oppidum tantundē a mari utroq; diſtans: & in ora a lixo. l. mil. amnis ſu-
Subur bubus præter banaſam coloniam defluens: & magnificus & nauigabilis. Ab ea totidem milibus paſſu
um oppidum ſala eiuſdem nominis fluuio impoſitum: iam ſolitudinibus uicinum: elephantorumq;
gregibus infeſtum. Multo tamen magnis autololum gentem per quam inter eſt ad mōtem africæ uel
fabuloſſimum atlantem. E mediis huc harenis in cælum attolli ꝓdiderunt: aſperum: ſqualentem qua
uergat ad littora occeani: cui cognomen impoſuit. Eundem opacum nemoroſumq; & ſcatebris fon
tiū riguū qua ſpectat africā fructibus omnium generū ſpōte ita ſubnaſcentibus ut nunq; ſatietas uolup
tatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerui: ſilere omnia haud alio q̄ ſolitudinum horrore: ſubi-
re tacitam religionem animos ꝓpius accedētium: prætergq; horrorem elati ſuper nubilia atq; inuicmia
lunaris circuli. Eundemq; noctibus micare crebris ignibus ægypanum ſatyrorūq; laſciua. impleri tibi
arum ac fiſtulæ cantu tympanorumq; ac cymbalorum ſonitu ſtrepere Hæc celebrati auctores ꝓdide-
re præter Herculi & perſeo laborata ibi: ſpatium ad eum immenſum' incertumq;. Fuere & Hannonis
carthaginenſium ducis commentarii punicis rebus florentiſſimis explorare ambitum africæ iuſſi: quē
ſecuti plerigq; e græcis noſtriſq;. Et alia quædam fabuloſa: & urbes multas ab eo cōditas ibi prodidere:
quaꝝ nec memoria ulla nec ueſtigium extat. Scipione Aemylianores in africa gerente. polybius anna
lium conditor ab eo accepta claſſe ſcrutandi illius orbis gratia circumuectus prodidit a monte eo ad
occaſum uerſus ſaltus plenos feris: quas generat africa: ad flumen anatin. cccclxxxv. mil. paſſ. Ab eo li
xū. ccv. m. paſ. agrippa lixiū a gaditano freto. cxii. mil. paſſ. abeſſe Inde ſinū q uocetur ſaguti. oppidū ī
promōtorio mulelacha. Flumina ſubur & ſalā. Portū rubis a lixo. cccxiii. mil. pa: Inde promōtoriū ſo
lis: portū riſardir. Getulos: autoteles: flumē coſenū: gentē ſelatios & maſatos: flumē maſatat flumē da
Verſenū rat ī quo crocodilos gigni. Deide ſinū. d. cxAi. m. p. Includi mōtes barce ꝓmōtorio excurēte in occaſū
quod appellaī ſurrētium. Poſtea flumen palſum. ultra quod æthiopas peroros: quorum a tergo poru
perorſos ſios. iis iungi meditterraneos getulos daras: autem in ora æthiopas daratitas: Flumen bamborum cro
pharu codilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos uſq; ad eum quem theon ochema dice-
iios mns. inde ad promōtorium heſperum nauigatione dierum ac noctium. x. in. medio eo ſpatio atlantē
locauit: a cæteris omnibus in extremis mauritaniæ ꝓditum. Romana arma primū Claudio principe in
mauritania bellauere ptolæmrum rege a C. Cæſare interemptum ulciſcente liberto Aedone: refugien
tibuſq; barbaris uentum conſtat ad montem atlantem. Nec ſolum conſulatu perfunctis atque e ſena
tu ducibus qui tum res geſſere: ſed equitibus quoq; romanis qui ex eo præfuere ibi atlātem penetraſſe
gloria fuit. Quinq; ſunt utdiximus romanæ coloniæ in ea prouīcia: peruiūq; famæ uideri poteſt. Sed
id plerūq; fallaciſſimo experimento deprehenditur: quia dignitate indagare uera pigeat: ignorātiæ pu
dore mentiri non piget. Haud alio fidei proniore lapſu: q̄ ubi falſæ rei grauis auctor exiſtit. Et equidem
minus miror incoperta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris. iam uero & e ſenatu non aliunde intranti
bus q̄ cauſa luxuriæ: cuius efficaciſſima uis ſentitur atq; maxima cum ebori citroſiuæ eqrantomnes ſco
puli getuli muricibus ac purpuris. indigenæ tamen tradunt in ora ab ſala. cl. mil. paſ. flumen aſanā ma
Aſanam rino hauſtu: ſed portu ſpectabile. mox amnem quem uocant fuut. Ab eo ad dyrin hoc eni atlāti nomē
phthut eſſe eorum lingua conuenit. cc. milia. paſſuum interueniente flumine cui nome eſt uior. ibi fama exi-
ſtere circa ueſtigia habitati quondā ſoli uinearum palmentorūq; reliquias. Suetonius paulinus quē cō
ſulē uidimus primus romanorum ducū trāſgreſſis quoq; atlātem aliquot milium ſpatio ꝓdidit de ex-
celſitate quidē eius quæ cæteri. imas radices denſis altiſq; repletas ſiluis incognito genere arborū: pro-
cæritatē ſpectabilē enodi nitore: frondes cupreſſis ſimiles præter. grauitatem odoris tenui eas obduci
lanugine: quibus addita arte poſſe quales bombice ueſtes confici. Verticem altis etiam æſtate operiſ
niuibus. Decumis ſe eo peruenīſſe caſtris: & ultro ad fluuium qui niger uocatur per ſolitudines nigri
pulueris emiuentibus interdum uelut exuſtis: cautibus loca inhabitabilia feruoī quamq̄ hyberno tem
pore expertus. Qui proximos inhabitent ei ſaltus refertos elephantorum ferarumq; & ſerpentum om
ni genere canarios appellari. Quippe uictum eius animalis promiſcuum iis eſſe: & diuidua ferarum ui
ſcera. iunctam æthiopum gentem quos porros uocant fatis conſtat. iuba ptolæmei pater qui primus
utriq; mauritaniæ imperauit ſtudiorum claritate memorabilior etiā q̄ regno ſimilia prodidit de atlan
te: prætergq; gigni ibi hærbam euphorbiam nomine ab inuentore medico ſuo appellatam. Cuius lacte
um ſuccum miris laudibus celebrat inclaritate uiſus: contra ſerpentes & uenena omnia priuatim dicta
to uolumine. Et ſatis ſuperq; de atlante. Tingitania prouincia. Capi. ii.

Ingitaniæ prouinciæ lõgitudo.clxx.m.paſſuum eſt.& gens in ea quõdam præcipua mau
a rorũ:unde nomen ꝓuinciæ:quos pleriq; mauruſios dixerunt.Attenuata bellis ad pauca:re
didit familias.Proxima illi maſſeſylorũ fuerat:ſed ſimili mõ extincta é.Getulæ nunc tenẽt
gentes:bannurri:multoq; ualidiſſimi autololes.Et horũ pars quondam ueſuni:q auulſi iis
propriã facere gentẽ uerſi ad æthiopas.Ipſa ꝓuincia ab oriente mõtoſa fert elephantos.In abila quoq;
mõte & quo ſeptem fratres a ſimili altitudine appellãt freto iminienti iũcti abilæ.ab iis ora interni ma
ris Flumen tamuda nauigabile quondã & oppidum.Flumen laud & ipſum uauigiorum capax.Ruſar
dir oppidum & portus maluana.Fluuius nauigabilis ſiga.Oppidum ex ad uerſo malacæ in hiſpania Malua
ſitæ Syphacis regia alterius iam mauritãiæ.Nanq; diu regum nomina optinuere:ut bogudiana appel
latur extima:ltemq; Bocchi quæ nunc cæſarienſis.ab ea portus magnus arſpatio appellatus ciuium ro-
manorum oppidum.Amnis mullucha Bocchi maſſeſylorumq; finis. Quiza cenitana peregrinorum Xenitana
oppidũ.Arſennaria latinorũ tria.mil.paſſuũ a mari Carcẽna colonia Auguſti:legio ſecunda.ltẽ colo-
nia eiuſdẽ deducta cohorte prætoria gunugii.promontorium Appolinis. Oppidumq; ei celebertimũ
cæſarea antea uocitatũ iol iubæ regia a Diuo Claudio coloniæ iure donata eiuſdem iuſſu deductis ue
teranis.Oppidũ nouum & latio datum tipaſa.Itẽq; a Veſpaſiano imperatore eodẽ munere donatum
icoſio.Colõia Auguſti ſuſconiæ Ruſcurũ ciuitate honoratum a Claudio.Ruzaſus colonia Auguſti
Salde colonia eiuſdem:igilgili oppidum.Tucca impoſitũ mari & flumini ampſagæ. Intus colonia au Ruſarus
guſta quæ item ſucca:baritem.tubi:ſubtu.Ciuitates timici:tigauæ.Flumina.iſarges:gẽſnabades:ſarda
na.lauerna:bargenſina:turebi:flumen uſariens nauigabile.flumen ampſaga abeſt a cæſarea.ccxxxiii.
mil.paſſuum.Vtriuſq; mauritaniæ longitudo.d.ccc.mil.paſ.xxxix.m.Latitudo.cccclxvii.mil.paſ.

Numidia Capi.iii.

Bampſaga numidia eſt Maſſiniſſæ clara nomine:metagonitis terra a græcis appellata. Nu
a midæ uero nomades a permutandis papilionibus mapalia ſua hoc eſt domus plauſtris cir
cũferẽtes.Oppida cullu ruſicade.Ab ea ad.xlviii.mil.paſſuũ i mediterraneo colonia cirtha
ſitianorũ cognoie:& alia intus ſicca:liberumq; oppidum bulla regia.Et in ora tacatua hip
po regius.flumen armua.Oppidum tabrachaciuium ro.Tuſca fluuius numidiæ finis.nec præter mar-
moris numidici ferarumq; prouentum aliud inſigne.

Africa. Capi.iii.

Tuſca zeugitana regio & quæ proprie uocetur africa eſt.Tria ꝓmontoria:candidum: mox
a Apollinis aduerſum ſardiniæ.Mercurii aduerſum ſiciliæ in altum procurentia duos effici
unt ſinus hiponenſem proximũ ab oppido.quod hipponem dirutum uocant diarrhitũ a
græcis dictum ꝓpter aquarum irrigua.Cui finitimum theudalis immune oppidum longius a littore. Dilutũ
Deinde ꝓmontorium Apollinis:& in altero ſinu utica ciuium romanorum Cathonis morte nobilis:
flumen bagrada.Locus caſtra cornelia.Colonia carthago:magnæ in ueſtigiis carthaginis colonia ma
xulla:Oppida carpi:miſua.Et liberum clupea in promontorio Mercurii.Item libera curubis neapolis
Mox africæ ipſius alia diſtinctio.Libyphœnices uocantur qui bizantium incolũt.Ita appellatur regio. Bilatiũ
cc.mil.paſ.per circuitum fertilitatis eximiæ cum centeſima fruge agricolis fœnus reddẽte terra:Hic op Auſes
pida libera leptis adrumentum:ruſpina:tapſus.Inde thena.auefinacon:madeſta:chape:ſabrata contin
gens ſyrtin minorem ad quam numidiæ & africæ ab ampſaga longitudo.d.lxxx.mil.paſſuum.Lantu
do qua cognitum eſt.cc.mil.Ea pars quam africam appellauimus diuiditur in duas prouincias: uete-
rem & nouam diſcretas foſſas.Inter africanum ſequentem & reges thenas uſq; producta.quod oppi-
dam a carthagine abeſt.ccxvii.mil.paſſus.Tertius ſinus diuiditur i geminos duarum ſyrtium uadoſo
ac reciproco mari.Diſtrhoos ad proximam quæ minor eſt a carthagine.ccc.mil.paſſuum ut polibyus
tradit.Ipſam.c.mil.paſ additu.ccc.mil.ambitu.Et terra hæc autem ſyderum obſeruatione nobilis. ad
eam per deſerta hactenis perq; ſerpentes iter eſt.Excipiunt ſaltus repleti ferarũ multitudine:& introrſus
elephãtorum ſolitudines:mox deſerta uaſta.Vtrinq; garamantes ab augylis dierum.xii.itinere diſtan
tes. Super illos fuere gẽs pſyli ſuper quos lacus lycomedis deſertis circundatis.Augylæ ipſi medio fe
re ſpatio locantur ab æthiopia quæ occidẽtem uergit:& a regione quæ duas ſyrtes interiacet par utri-
q; interuallo:ſed littore inter duas ſyrtes ducentorum quinquaginta.mil.paſ.Ibi ciuitas oenſis. Cy-
nips fluuius ac regio.Oppida neapolis:trapha:abrothonum:leptis altera quæ cognominatur magna
Syrtis maior circuitu.cxxv.m.paſſuum.aditu autem.cccxiii.mil.Inde accolit gens ciſipadum.In inti
mo ſinu fuit ora lothophagon:quos quidam alachroas dixere ad philenorum aras ex harena ſunt eæ
Ab iis non procul a continente palus uaſta ad amnem tritonem: & nomenq; ab eo accepit: palantias
appellata a Calimacho:& citra minorem ſyrtim eſſe dicta:multis uero inter duas ſyrtes. Promonto-
rium quod maiorem includit borion abpellatur:ultra cæneraí prouincia.Ad hunc finẽ africa a fluuio
ampſaga populos.xxv.habet qui romano parent imperio.In iis colonias ſex præterquam ſupradictas
uthinam tububin. Oppida ciuium romanorum.xv.ex quibus in mediterraneo dicẽda abſuritanum:
abutucenſe:ab oriente canophium:chimanenſe:ſimittuenſe thunuſidenſe:tuburnicenſe:tybiburnẽſe

Tiebicense

Tificense

Massyli Nisiues

tibigense Vcitana duo maius & minus:uagēse:oppidum latinum unum uzzalitanum. Oppidum stipendiarium unum. Castris corneliis oppida libera triginta:ex quibus dicenda intus acolitanum:acharitanum:auinense:abziritanum:canopitanum:melizitanum:mararense: salaphitanum: trusditanum: diricense:tiphicense. tinusense:theudense:tagasense:sigense ulnsuburitanum:uagiense:aliud sigense: zianiense. Ex reliquo numero non ciuitates tantum:sed pleræq; etiā nationes iure dici possunt:ut nattabudes:caspitani:insulani:sabarbares:massyllini:ciues uamacures:ethini: mussini: marchubi. & tota getulia ad flumen nigrin:qui africam ab æthiopia dirimit.

Cyrene. Capi. v.

Debris Garama

Yrenaica eadem pentapolitana regio.illustratur Hámonis oraculo: quod a cyrenis abest. c cccc.mil.pas.fōte solis:pentapolis urbibus maxie quiq; bereniæ:arsinoe: ptolemaide apollonia:ipsaq; cyrene. Berenice in syrtis extimo cornu est quondā uocata hesperidum supra dictarum nauigantibus græciæ fabutis. Nec procul ante oppidum fluuius lethon:lucus facer:ubi hespidū hortu memorātur. Abest a lepti.ccclxxxv.mil.p.ab ea arsione tauchera uocitata. xliii. mil.pas. Et deinde ptolemais atiquo nomine barce.xxii.mil.pas. Mox.ccl.mil.promōtorium phycus per creticum mare excurrit distans.cccl.mil.pas.a tenaro laconicæ ꝓmontorio. A creta uero ipsa.cxxv. mil. Post id cyrene a mari.xi.mil.pas. A phicunte apolloniam.xxiiii.mil.pas.ad cheronnensum.lxxx. viii.mil.pas. Vnde catabathmum.ccxvi.mil.pas.accollunt marmaridæ a pharedoni ferme regione ad syrtin usq; maiorem porrecti. Post eos acraucæ lesatiani. In ora syrtis nasammones quos mesammones græci appellauere ab argumento loci medios inter harenas sitos. Cyrenaicus ager.xv.mil.p.latitudine a littore arboribus fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum mox. xxx.mil. passuum latitudine:&.ccl.mil.passuum longitudine laseri modo. Post nasammonas hysbytæ & macæ uiuunt Vltra eos hammanientes.xi.dierum itinere a syrtibus maioribus ad occidentem & ipsi quaqua uersus harenis circundati:puteos tamen haud difficiles binum fere cubitorum inueniunt altitudine ibi restagnantibus mauritaniæ aquis. Domos sale emontibus suis exciso ceu lapide construunt. Ab iis ad troglodytas hyberni.occasus plaga dierum q̄ttuor iter:cum quibus commertium gemme tantum quā carbunculum uocamus ex æthiopia uectæ. Interuenit ad solitudines africæ super minorem syrtin dictas uersa phazania:ubi gentem phazaniorum urbesq; alelen & cillabam subegimus. Itē cidamum eregione sabtate. Ab his mons longo spatio in occasum ab ortu tendit:ater a nostris dictus a natura adusto similis:aut solis repercussu accenso. Vltra eum deserta. Matelgæ oppidum garamātum. Itēq; detris affuso fonte a medio die ad mediam noctem aquis feruentibus.totidem horis ad medium diem rigētibus. Clarissimūq; oppidum garadamum caput garadamantum:omnia armis romanis superata: & a Cornelio Balbo triumphata:unius omnium curru externo & quiritium iure donato. Quippe gadibus nato ciuitas romana cum Balbo maiore patruo data est:Et hoc mirū supradicta oppida ab eo capta auctores nostros prodidisse.ipsum i triumpho præter cydamum & gradamū omnium aliarū gentium urbiumq; numina ac simulacra duxisse:quæ fuere hoc ordine Tabidium oppidum:niteris nationis gligemela:oppidum:Bubeium natio uel oppidum. Enipi natio. Thuben oppidum. Mons nomine niger:nitibrum rapsa oppida:discera natio:detri oppidum:flumen.nathabur:tapsagum oppidum nānagi natio.boin.oppidum:pege oppidum:flumē dasibari. Mox oppida cōtinua baracum:bubula: alasi:balsa:galla:maxalla.zizama. Mons gyri:in quo gēmas nasci titulus prodidit. Ad garamantas itet inexplicabile adhuc fuit latronibus gentis eius. Puteo qui sunt non alte fodiendi si locorum noticia adsit harenis operientibus.proximo bello quod cum oensibus romani gesserē auspiciis. Vespasiani imperatoris compendium uiæ quatriduo deprehensum est.hoc inter uocatur præter caput saxi.finis cyrenaicus catabathmos appellatur oppidum & uallis repente conuexa. Ad eum terminum cyrenaica africa a syrti minore decies sexaginta mil.p.in longitudinem patet.in latitudine qua cognitum est d.ccc. passuum.

Libya mareotis. Capi.vi.

Vicus

A quæ sequitur regio mareotis libya appellatur:ægypto contermina. Tenēt marmarides: e adirmachidæ:deinde mareotæ. Mensura a catabathmon ad paretonium.lxxxvi.mil.pas.in eo tractu intus apis interest nobilis religione ægypti locus. Ab eo paretonium.lxii.m.passuum.inde alexandriā.c.m.passuum. Latitudo.clxix.est. Erathostenes a cyrenis alexandriam terrestri itinere.d.xxv.m.pdidit.agrippa totius africæ a mari atlantico cū iferiore ægypto. lxxxv. mil.passuum longitudinem posuit.polybius & Eratosthenes diligentissime existimati ab occeano ad carthaginem magnam.lxvi.mil.passuum.ab ea canopum nili proximum ostium.xv.mil.passuum xxix.fecerunt.isidorus a tingi canopum.xxxv.xcix.mil.passuum.artemidorus quatraginta minus q̄ isidorus.

Insulæ circa africam & aduersarium africæ. Capi.vii.

Gira

Nsulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clarissima est meninx longitudine.xxi xv.mil.p.latitudine.xxv.ab Eratosthene lotophagites appellata. Oppida habet duo meningen ab africæ latere:& ultero throiar.ipsa a dextro syrtis mynoris ꝓmontorio passibus.

sita ab ea.c.p.contra leum cercina cum urbe eisdem nominis libera lōga.xxv.mil.pas. Lata dimium eius ubi plurimum.ac in extremo non plus.v.mil.passus.Hinc perparua carthaginem uersus cercinitis ponte iūgitat.Ab iis.l.mil.fere passuū lopadusa lōga.vi.mil.pas.Mox gaulos & galata:cuius terra scorpionem dirum animal africæ necat.Dicuntur:& i clupea emori:cuius ex aduerso cossyria cum oppido.At contra carthaginis sinum duæ e gremio areæ aræ.Re uera autem scopuli uerius q̄ insulæ: inter siciliam maxime & sardiniam Auctores sunt & has quondam habitatas subsediſſe.Iuteriori autem ambitu africæ ad meridiem uersus:superq̄ getulos interuenientibus desertis primum omnium libyægyptii:de inde leucæ æthiopes habitant. Aegimuros Aegate & Tanichiæ

Aethiopes. Capi:viii.

Vper eos æthiopum gentes nigritæ a quo dictum ē flumine Gymnetes pharusi etiam occe
f anū attingentes:quos in mauritaniæ fine diximus perrori.Ab iis omnibus uastæ solitudies orientē uersus:usq̄ garamātes:augylasq̄ &trogloditas:ueriſſima opinione eorū q desettis africæ duas æthiopias supponunt:& ante oēs Homeri q bipatitos tradit æthiopas ad orientem occasumq̄ uersos.Nigri fluuio eadem natura quæ nilo:calamum & papyrū & easdem gignit animātes iisdemq̄ tempore augescit.Oritur inter tareleos æthiopas:œcalicas.Horum oppidum mauin q dam solitudinibus interposuerunt.Atlantas iuxta eos.ægipanas semiferos:& blemmias: & gamphasantas:& satyros:& imātopodas.Atlantes degeneres sunt humani ritus si credimus.Nā neq̄ nominū ullorum inter eos appellatio est:& solē orientē occidentemq̄ dira imprecatione contuentur:ut exitiale ipsis agrisq̄.Neq̄ insomnia uisunt qualia reliqui mortales.Troglodytæ specus excauāt.Hæ illis domus:uictus serpētium carnes:stridorq̄ nō uox.adeo sermonis cōmertio carent.Garamātes matrimonioq̄ exortes passim cū fœminis degunt.Augylæ tantū inferos colunt.Gāphasantes nudi prœliorūq̄ expertes nulli externo congregantur.Blemmiis tradūtur capita abesse:ore oculis pectore affixis.Satyris præter figuram nihil moris humani.Aegipanis qualis uulgo pingitur forma.Himantopodes lorpedes quidam:quibus serpento ingredi natura ē.pharusi quondā plæ comites fuisse qicunt herculis ad hesperidas tēdentis.Nec de africa plura quæ memorent occurrūt. perorsi

De asia. Capi.ix.

Dhæret asia quā.patet a canopico ostio ad ponti ostium Timosthenes.xxv.xxxviii.mil.pas
a suum tradidit.Aa ore autem ponti ad os mæotis Eratosthenes.xv.xlv. mil.p. Vniuersam uero cum ægypto ad tanain Artemidorus & Isidorus.lxxxviii.d.ccl.mil.passus.Maria eius complura ab accolis traxere nomina quare simul indicabuntur.Proxima africæ incolitur ægyptus introrsus ad meridiem recedens:donec a tergo prætendātur æthiopes.Inferiorē eius ptē nilus dextra leuaq̄ diuisus amplexu suo determiat canopico ostio ab africa:ab asia pelusiaco. c.lxx.mil. passuum iteruallo.Quam ob causam inter insulas quidam ægyptum retulere:ita se findente nilo ut triquetram terræ figuram efficiat.Ideo multi græcæ litteræ uocabula deltam appellauere ægyptum.Mēsura ab unitate aluei unde se primum fūdit in latera ad canopicum ostium.xlvi.m.ad pelusiacum. cclvi.mil.est.Summa pars contermina æthiopiæ thebais uocatur.Diuiditur in præfecturas oppidarum: quas nomos uocant.ombiten.phanturiten:apollopoliten:hermonthiten:tiniten:coptiten:tentiriten diopoliten:antiopoliten:aphroditopoliten:lycopoliten.Quæ iuxta pelusium est regio nomos habet pharbæthiten:bubastiten:thycroiten:taniten.Reliqua autem arabicum hammoniacum tendentem ad Hammonis.Iouis oraculum oxyrynchiten leotopoliten:atribiten:synopoliten:hemopoliten:xoiten:mendesium:sebenniten:cabastiten:setapoliten:heliopoliten.prosopiten:cynopoliten:thermopoliten:brusophiten:onuphiten:saiten:ptenethum:ptephū:naucratiten:ueratiten:meletiten:gymnopoliten:menelaiten. Alexandriæ regione.Item libyæ mareotis:heracleopolites est in insula nili lōga passus.l.m.in qua & opidum Herculis appellatum.Arsinoitæ duo sunt:hi & mēphites usq̄ summū delta peruenīunt.Cni sunt contermini ex africa duo œasitæ.Quidam ex iis aliqua nomina permutāt & sub stituūt alios nomos:ut eroopolitē:crocodipoliten.Inter arsioniten autem ac mēphiten lacus fuit circuitu.ccl.mil.p.aut ut Mutatianus tradit.ccccl.mil.& altitudinis.l.p·māufactus a rege qui fecerat.Mœridis appellatus.Inde.lxxii.mil.pas.prope abest mēphis quondam ars ægypti regnum.inde ad Hammonis oraculum.xii.dierum itereſt.ad sciſſuram autem nili quod appellauimus delta xy.mil.pas.Nilus incertis ortus fontibus:ut per deserta & ardentia & immenso longitudinis spatio ambulans famaq̄ tantum inermi quæsitu cognitus fine bellis:quæ cæteras omnes terras inuenere:originem ut iubarex potuit exquirere in monte inferioris maritaniæ non procul occeano habet:lacu protinus stagnāte quem uocant nilidem.Ibi pisces reperiuntur alabetæ:coracini:siluri:crocodillus quoq̄.inde ob argumentum hoc.cæsareæ ortus creditur:in iis quæ nili alueo spectantur:hocq̄ lacu educanturan hesiodi catus ab eo spectatur hodie.præterea obseruatum est prout in maritania niues hymbresue satiauerint: ita nilum increscere ex hoc lacu.Rursus indignatur fluere per harenosa & squalentia. Conditq̄ se aliquot dierum itinere.Mox alio lacu maiore in cæsariensis mauritaniæ gente masesylum erūpit:& hominum cœtus ueluti circunspicit iisdem animalium argumentis.iterum harenis receptus cōditur rur- phathnīten Atharrabiten panopolīten Busiriten Nitriten Oasitæ Mytidis Iseo

ſus.xx.dierum deſertis ad proximos æthiopas:atq; ubi iterum ſenſerit hominem proſilit fonte ut ueriſimilia eſt illo quem nigrin uocauere.inde africa ab æthiopia diſpeſcens etiam ſi non protinus populis:feris tamen & beluis frequens:ſiluarumq; opifex medios æthiopas ſecat cognominatus aſtapus quod illarum gentium lingua ſignificat aquam e tenebris profluentem.Inſulas ita innumeras ſpargit quaſdamq; tam ueſtæ magnitudinis quamq̃ rapida celeritate ut tamen dierum quinq; curſu non breuiore tranſuolet.circa clariſſimam earũ meroen aſtabores leuo alueo dictus:hoc eſt ramus aquæ ueni entis tenebris.Dexetra uero aſtuſapes:quod latentis ſignificationem adiicit.Nec ante nilus q̃ ſe totum aquis concordibus rurſus iunxit.Sic quoq; etiannum gyriſantes nominatus per aliquot milia &in totum Homero ægyptus:aliiſq; ttiton.Subinde inſulis impactus totidem incitatus irritamentis.poſtremo incluſus montibus nec alibi torrentior uectus aquis properantibus ad locum æthiopum:qui catadupi uocantur:nouiſſimo cataracte interoccuſantes ſcopulos non fluere imenſo fragore creditur: ſed ruere.poſtea lenis & confractis aquis domitaq; uiolẽtia:alioquin & ſpatio feſſus multis q̃uis faucibus in ægyptum maie ſe euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus ægyptum fœcundus innatat terræ.Cauſas huius incrementi uarias prodidere: ſed maxime probabiles etheſiarum eo tempore ex ad uerſo flantium repercuſu ultro in ora octo mari.aut hymbres æthiopiæ æſtiuos iiſdem eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe.Timæus mathematicus ocultam protulit rationem Phialiam appellari fõtem eius mergiq; in cuniculos ipſum amnem uapore anhelantem fumibus cautibus ubi conditur.Verum ſole per eos dies comminus facto extrahi ardoris ui:& ſuſpenſum abundare:ac deuoretur abſcõdi ltaq; euenire a canis ortu per introitum ſolis in leone contra perpendiculum fontis ſydere ſtante:cum in eo tractu abſumantur umbre.Pleriſq; e diuerſo opinatis largiorem fluere ad ſeptẽtrionem ſole diſcedente:quod in cancro & leone.Ideoq; tunc minus ſiccari. Rurſus in capricornum & auſtrinum polum uerſo ſorberi:& ob id parcius fluere.Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat umbrarum defectus iis diebus & locis ſine fine abeſt.Incipit creſcere luna noua quæcumq; poſt ſolſtitium eſt ſenſim modiceq; cancrum ſole tranſeunte:abundantiſſime autem leonem. Et reſidet in uirgine iiſdem quibus acreuit modis.In totum autẽ reuocatur intra ripas in libra:ut tradit.Herodotus cẽteſimo die.Cum creſcit reges aut præfectos nauigare eo nefas iudicatum.ẽ Auctus eos per puteos mẽſuræ notis deprehenduntur luſtum incrementum eſt cubitorum.xvi.Minores aquæ non omnia rigãt Ampliores detinent terdius recedendo.Hæ ſerendi tempora abſumunt ſole madẽte.Illæ non dat ſiti ente.Vtrumq; reputat prouintia. In.xii.cubitis famẽ ſentit.in.xiii.etiãnum eſurit.Xiiii.cubita hilaritatem afferunt.xv ſecuritatem.xvi.delitias.Maximum incremẽtũ ad hoc æui fuit cubitorum.xviii.Claudio.principe.Minimumq; pharſalico bello:ueluti necem Magni prodigio quodam flumine auerſante.Cum ſtetere aquæ apertis molibus admittuntur.Vt quæq; liberata eſt terra:ſeritur.idem ãnis unus omnium nullas expirat auras.Ditionis ægypti eſſe incipit a fine æthiopiæ ſyene: ita uocaẽ inſula.c.m. p.ambitu.ĩ qua ceraſtiæ ſunt latere arabiæ & ex aduerſo inſulæ.iiii.phile.d.c.mil.p.& a nili fixura:unde appellari diximus deltam.Hoc ſpatiũ edidit Artemidorus:& in eo.ccl.oppida fuiſſe.iuba.cccc.m. paſſus:Ariſtocreon ab elepantide ad mare.d.ccl.mil.paſ.Elephãtis inſula ĩfra nouiſſimum cataractẽ. cccc.mil.paſ.& ſupra ſyenem.xvi.mil.habitatur.Nauigatiõis ægyptiæ finis ab alexãdria.d.lxxxv.mil. p.in tantum errauere ſupraſcripti.ibi æthiopiæ conueniunt naues.Nãq; eas plicatiles humeris tranſferunt quotiens ad cataractas uentum eſt. Aegiptus ſupet cæteram antiquitatis gloriam.xx.m. urbium ibi amaſe regnante habitata præfert.Nunc quoq; multis etiam ſi ignobilibus frequens celebratur tũ apollinis:mox leucothoe:& dioſpolis magna.Eadem thebe:portarum.c.nobilis:fama copioſa indicarum arabicarumq; mertium nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum:& iterũ iouis: ac tentiris:infra quod abytus Mẽnonis regia:& Oſitis templo inclitum.vii.dierũ itinere in libyam remotũ a flumine.Deinde ptolemais & panopolis ac Veneris iterum.Et in libyco lycon ubi montes finiunt thebaidem.ab iis oppida Mercurii:alabaſtrũ canum:& ſupradictum Herculis.Deinde arſinoes & iã dicta mẽphis:inter quã & arſinoiten nomon: in libyco tures quæ pyramides uocanẽ.labyrinthus in myridis lacu nullo addito ligno exædificatus:& oppidum crialon.Vnum præterea intus & arabiæ conterminum claritatis magnæ ſolis oppidum.

Leuconoe

Alexander. Capi.x.

Ed iure laudetur in littore ægyptii maris alexander a magno alexandro condita.in africæ
ſ parte ab hoſtio canopio.xii.mil paſ.iuxta mareotim lacum:qui lacus antea arapotes nominabaẽ.Metatus eſt eam Dinocrates architectus pluribus modis memorabili ingenio:quindecim milium paſſuum laxitate inſerta ad effigiẽ macedonicæ chlamydis orbe gyrato,lacinioſam dextra leuaq; aguloſo procurſu:iam tum tamen quinta ſitus parte regi dicata. Mareotis lacus ad meridianam urbis partem euripo a canopico oſtio mittitur.ex mediterraneo commercio.inſulas quoquæ plures amplexus.xxx.mil.paſ.traiectu.dc.ambitu ut tradit Claudius Cæſar.alii ſcœnos in latitudinem patere.xl.faciunt:ſœnumq; ſtadia.xxx.ita fieri longitudinis.cl.mil.paſ.tantundem & latitudinis.Sunt in honore & intra decurſus nili multa oppida p̃cipue quæ noĩa debere oſtiis nõ omni

bus.xi.enim reperiuntur:superq; quattuor quæ ipsi falsa ora appellant.Sed celebertimis:septē: pximo alexandriæ canopico:deide bolbiti o:sebenitico:phamitico mēdesico:tanico:ultimoq; pelusiaco.Præterea buthos:pharbœtos:leontopolis:atribis:Isidis oppidū:busiris cynopolis:aphroditos:sais: naucratis:unde ostium quidam naucraticum nominant:quod alii heracleoticum:canopico:cui.vi.mil. pass. proximum est præferentes.

Arabia. Capi.xi.

Ltra pelusiacum arabia est ad rubrū mare ptingens & odoriferā illā ac diuitē & beatæ cognomie inclytā hæc catabanū & esbonitaq; & scenitaq; arabū uocat sterilis:præterq; ubi syriæ cōfinia attingit.nec nisi cassio monte nobilis.His arabes iungunt:ab oriēte cāchleis:a meridie cedreis qui deinde ambo nabathæis.Heroopoliticus uocatur:alterq; selaniticus sinus rubri maris in ægyptū urgentis.cl.M.p.interuallo.Inter duo oppida læana.& in nostro mari gaza.Agrippa a pelusio arsinoē rubri maris oppidum per deserta.cxxv.Mil.p.tradit tam paruo diūat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria palestina phœnicis. Capi.xii.

Vxta syria littus occupat quondam terraū maxima & pluribus distincta nominibus.Nāq; palestina uocabatur qua contingit arabas:& iudæa & cœlæ:dein phœnice:& qua recedit intus damascena:ac magis etiam nunc meridiana babylonia.Et eadem mesopotamia inter euphraten & tigrin:quaq; trāsit tautum:sophene.Citra uero etiā comagene.Et ultra armeniam adiabene:assyria ante dicta.Et ubi ciliciam attingit antiochia.Longitudo eius inter ciliciam & arabiam.cccclxx.Mil.p.est Latitudo a seleucia pieria ad oppidum in euphrate zeuma.d.xxv.Mil.pas. Qui subtilius diuidūt circū euphraten syriam phœnicem uolunt:& esse oram maritimam syriæ:cuius pars sit idumæa & iudæa deinde phœnicem:deinde syriam.Id quod præiacet mare totum phœnicum appellatur. Ipsa gens phœnicum in gloria magna litterarum inuentionis & syderum:naualiumq;: ac bellicarum artium.A pelusio gapriæ castra:cassius mons:delubrum Iouis Cassi:tumulus magni Pompeii ostracine.Arabia finitur a pelusio.lxv.mil.pas.

Idumæa syria:palestina:samaria:ascalum:azotus:cæsarea. Capi.xiii.

Ox idumæa incipit & palestina ab emersu sirbonis lacus:quem quidam.cl.m.pas.circuitu tradidere.Herodotus cassio monti applicuit.Nūc est palus modica.Oppida rhinocolura:& intus rhaphea:gaza.& intus atheodon:mons angaris.Regio per oram samaria: oppidū ascalo liberq; azotus Iamnes duæ.Altera uicus ioppe phœnicum: antiquior terraq; inundatione(ut ferunt)Insidet colli præiacente saxo:in quo uinculoq; Andromadæ uestigia ostēdunt. Colit illic fabulosa ceto.inde apollonia stratonis turris:eadē cæsarea ab Herode rege cōdita. Nunc colonia prima flauia a Vespasiano impatore deducta.Finis palestines.clxxxix.mil.pas.a cōfinio arabiæ:Deide phœnicies.intus aūt samaria.Oppida neapolis qd antea mamortha dicebat.Sebaste in monte altiore gamala.

Iudæa:galilæa:hierico:emmaus:lyda:ioppe. Capi.xiiii.

Vpra idumæam & samariā iudæa lōge lateq; fundit.Pars enī syriæ iuncta galilæa uocat. Arabiæ uero & egypto pxima peræa asperis dispersa mōtibus:& a cæteris indeius iordane amne discreta:Reliq; iudæa diuidit in toparchias decē quo dicemus ordine.Hiericōtē palmetis cōsitā fontibus irriguā:emmaū:lydā:ioppicā:acrabathenā:& zophaniticā: thamicā: bethole: & tephene:norine in qua fuere hierosolyma longe clarissima urbium orientis:nomē iudeæ: mō herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis. Capi.xv.

Ordanis amnis oritur e fonte peneade:qui cognomē dedit cæsareæ de qua diximꝰ: amnis amœnus:& quatinus locoq; situs patit ābitiosus:accolisq; se præbēs uelut inuitus:asphaltitē lacū diq; natura petit:a quo postremo ebibitur:aquasq; laudatas pdit pestilētibꝰ mixtas. Ergo ubi prima cōualliū fuit occasio:in lacū se fundit:quē plures genesarā:uocāt.xvi.mil. p.lōgitudinis.vi.mil.latitudinis:amœnis circumseptus oppidis:ab oriente iuliade & hippo:a meridie tharitie:quo & noie aliqui etiam lacum appellant.ab occidente tiberiade aquis calidis salubri.

Asphaltites. Capi.xvi.

Sphaltites nihil præter bitumen gignit.unde & nomē.Nullū corpus animaliū recipit.tauri camelisq; fluitant.inde fama nihil in eo mergi.Lonhitudine excedit.c.Mil.p.Latitudine maxima.xxv.implet.Minima sex.Prospicit eum ab oriente arabia nomadū.a meridie macharō secunda quondam arx iudææ ab hierosolymis.Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis callirhoe aquarum gloriā ipso nomine præferēs. Macherus

Gens hessenoq;. Capi.xvii.

B occidentali littore hesseni.quos fugitāt usq; quaq; nocētes.Gens sola & i toto orbe præter cæteras mira.sine ulla fœmina omni uenere abdicata.sine pecunia sotia palmaq;. in diē ex æquo conuenaq; turba renascitur.lōge frequētatibus quos uita fessos admores eoq; fortunæ fluctibus agitat.Ita per seculorū milia incredibile dictu gens æterna est. in q̄ nemo nascitur.Tam fœcunda illis aliorū uitæ pœnitentia est.Infra hos egadda oppidum fuit secūdū ab hierosolymis fertilitate palmetorumq; nemoribus.Nunc alteq; bustum.inde masada castellum ī rupe &

Ipſum haud procul ab aſphaltite. Et hactenus iudæa eſt.

Decapolis. Capi.xviii.

Vngitur e:latere ſyriæ decapolitana regio a numero oppidorũ:in qua nõ oẽs eadẽ obſeruant. Plurimi tamẽ damaſcũ & opotõ riguas amne chryſorhoa:fertilẽ philadelphiã raphanã:omnia in atabiã recedẽtia. Scythopolin antea niſa a Libero patre ſepulta nutrire ibi ſcythis deductis. Gaddara hieramiace præfluẽte & iã dictũ hippodion. Pellã aquis diuitẽ. galaſam canatã. Intercurrunt cinguntq; has urbes tetrarchiæ:regnorum inſtar ſingulæ:& in regna cõtributuntur:tracoitis penas. In qua cæſarea cũ ſupradicto fonte abila:arca:ampelœſſa:gabe.

Gabade

Tyrus & ſidon. Capi.xix.

Inc redendũ eſt ad oram atq; phœnicẽ. Fuit oppidũ crocodilõ. Eſt flumen nemptoria urbi undoſum. Sigaminũ ꝓmontoriũ:carmelũq;. Et in mõte oppidũ eodẽ noie quondã egbatana dictum. Iuxta getta lebba. Riuus pagida ſiue belus:uitri fertiles:harenas paruo littori miſcẽs. Ipſe e palude cendeuia a radicibus carmeli ꝓfluit. Iuxta colonia Glaudii Cæſaris ptolemais quæ quondã ace. Oppidũ ecdippa. Promontorium album. Tyrus quondã inſula præalto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. Nunc uero Alexãdri oppugnantis operibus continens. Olim partu clara urbibus gẽitis:lepti:utica:& illa romani imperii emula terrarũ orbis auida carthagine: etiã gadibus extra orbẽ cõditis. Nunc oĩs eius nobilitas conchylio atq; purpura cõſtat. Circuitus.xix.mil. paſ.eſt. Intra paletyro incluſa. Oppidũ ipſum.xxii.ſtadia optinet. Inde ide ac ſatepta & ornithõ oppida. Et ſidon artifex uitri:thebarũq; bœtiarũ parens.

Candeboea

Enhydra

Mons libanus. Capi.xx.

Tergo eius mons libanus orſus centum qnquagita ſtadiis zymitã uſq; porrigitur:quæ cœleſyria cognominatur. Huic par interiacente ualle mons aduerſus antelibanus obtenditur quõdam muro coniunctus. Poſt eum introrſus decapolitana regio eſt:prædictæq; cum ea tetrarchiæ & paleſtines tota laxitas. At in ora nũc ſubiecta libano fluuius nagoras berytus colonia quæ fœlix iulia appellatur. Leontos oppidum:flumen lycos:paĩæbyblos:flumen adonis. Oppida biblos:botris:Gigarta:trieris:calamos:tripolis quondam. Tyri & ſydonii & aradii optinent orthoſia eleutheros flumen. Oppida zymira:marathos:contraq; ararados ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula ducentis paſſibus a continente diſtans. Regio in qua ſupradicti deſinunt montes. Et interiacentibus campis bargilus mons incipit. Hic rurſus ſyria deſinente phœnicæ. Oppida carne balãea paltos. Gabale promontorium in quo laodicea libera:dioſpolis:heraclea:caradrus:poſidium.

Symiram

Macras

Ardum

Anatarados

Syria antiochia. Capi.xxi.

Einde promontoriũ ſyriæ antiochenæ. Intus ipſa antiochia libera:epidaphneis cognominata oronte amne diuiditur. In promontorio autem ſeleucia libera pieria appellata.

Caſſus mons. Capi.xxii.

Vper eam mõs eodem quo alius nomine caſſius. Cuius excelſa altitudo quarta uigilia orientem per tenebras ſolem aſpicit breui circumactu corporis diem noctemq; pariter oſtendens. Ambitus ad cacumen.xix.mil.paſ.eſt:altitudo per directum.iiii. At in ora amnis orontes natus inter libanum & antelibanum iuxta heliopolin. Oppidum rhoſos:& a tergo portæ quæ ſyriæ appellantur interuallo rhoſiorum montium & tauri. In ora oppidum myriandros. Mons amnis. in quo oppidum bomite. impſe ab ſyris ciliciam ſeparat.

Cæle ſyria Capi.xxiii.

Vnc interiora dicanť. Cæle habet apameã marſia amne diuiſam. Anazeriorum tetrarchia bãbicen:quæ alio nomine hierapolis uocať. Syris uero magog ibi prodigioſa. Atargatis græcis hec decreto dicta colitur chalciden cognominata ad bellũ:unde regio achalcidene fertiliſſima ſyriæ. Et inde cyrreſtica:irnea rates:gindarẽos:gabẽos:tetrarchias duas quæ granii comatitæ uocanť. Hemiſenos:hylatas:itureoq; gentem:& q ex iis ꝓtearreni uocantur. mariammitanos. Tetrarchia quæ mammiſea appellať. Paradiſum:pagras:pinaritas:ſeleucias: præter iam dictã duas. quæ ad euphraten:& quæ ad belum uocantur. Cardicenſes. Reliqua autem ſyria habet exceptis quæ cũ euphrate dicentur arethuſios:berœneſos:epiphanenſes. Ad orientem laodicenos:qui ad liſianũ cognominãtur:leucadios:lariſſæos:præter tetrarchias ĩ regna deſcriptas barbaris nominibus decem & ſeptem.

Mons amnis

Euphrates. Capi.xxiiii.

T de euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimũ fuerit. Orič ĩ præfectura armeniæ maioris caranitide. Vt ꝓdidere ex iis qui ꝓxime uiderũt Domitius Corbulo in mõte aba. Licinius Mutianus ſub radicibus montis quẽ capoten appellãt:ſupra cymitã.xii.M.p. initio pyxirates noiatus. Fluit derxenẽ primũ:mox anetiam armeniæ regiões a cappadocia excludẽs. Daſcuſa abeſt a zimara.lxxxv.M.p. inde nauigať paſtonã qnquaginta.M.p. Melitenẽ cappadociæ.xxvii. mil.paſ. Elegiã armeniæ.x.mil.paſ. acceptis fluminibus lyco:arſania:arſano. Apud eligeiã occurrit et taurus mons. Nec reſiſtit q̃q̃.xii.M.p. latitudine pforata prævalẽs oĩa uocãt irrũpentẽ. Mox ubi comu

Xerxenen

perſtegit:euphraten.Vltra quoq; ſaxoſum ac uiolentum:arabiam inde leua merorum dictam regionē tricena mēſura dextraq; comagenen diſterminat.Pōtis tamē etiam ubi tauꝝ expugnat patiens. Apud claudiopolim cappadociæ curſum ad occaſum ſolis agit.Primo hunc illi impugnatus curſum taurus auſert:uictuſq; & abſciſſus ſibimet alio mō uincit:ac fractum expellit in meridiē.Ita naturæ dimicatio illa æquatur hoc eunte quo uult:illo prohibente ire qua uelit a cataractis iterum nauigatur quadragi ta Mil.paſ.inde comagenes apud famoſata.Arabia præter ſupradicta habet oppida edeſam:quæ quō dam antiochia dicebaſ:callirhœn a fonte noīatā:carras clade Craſſi nobiles.Iungiſ præfectura meſo potamiæ originē a ſyris trahens:in qua ante muſia & nicephoriū oppida.Mox arabes q rehtaui uocā- tur.Hoꝝ caput ſignata.A famoſatis aūt latere ſyriæ marias amnis influit.Gingla comagenem finit. Merorum ciuitas incipit Oppida alluūtur epiphania & ātiochia:quæ ad euphratem uocātur.Itē zeug ma.lxxii.Nil.paſ.a famoſatis trāſitu euphratis nobilis.Ex aduerſo apameam Seleucus.Idē utriuſq; cō ditur ponte iunxerat.Qui cohærent meſopotamiæ rhoali uocantur.At in ſyria oppida europum tha pſacum quondam nunc amphipolis.Arabes ſchœnitæ ita feruntur uſq; uram locum:in quo conuer- ſus ad orientem relinquit ſyriæ palmirenas ſolitudines:quæ uſq; ad petrā urbē & regionē arabiæ fœ- licis appellatæ pertinent:

Palmiras. Capi.xxv.

Almatia urbs nobilis ſitu diuitiis ſoli & aquis amœnis:uaſto undiq; ambitu hatenis inclu
P dit agros:ac uelut terris exempta a rerū natura priuata forte inter duo impia ſumma roma norū parthorūq;.Et prima ī diſcordia:cuius ſemper utrinq; cura. Abeſt a ſeleucia parthorū quæ uocatur ad tigrin quingentis triginta ſeptem.M.p. A proximo uero ſyriæ littore ducē tis quinquaginta duobus mil.Et a damaſco uiginti ſeptem mil.paſ.

Hierapolis. Capi.xxvi.

Ropius infra palmiræ ſolitudines ſtellendena regio eſt:dictaq; iam hierapolis ac beroea &
P chalcis. Vltra palmiram quoq; ex ſolitudinibus iis aliquid optinet hemeſatem elatium:di- midio propior petræ q̄ damaſcus. Atura huic proxima eſt. Philiſcum oppidum parthorū ad euphraten:ab eo ſeleuciam dieꝝ decē nauigatio:totitemq; fere babylonē.Scinditur eu phrates a zeugmate.lxxxiii.mil.paſ.circa uicum maſſicen.Et parte leua in meſopotamiā uadit per ip- ſam ſeleuciam:circaq; eā prefluenti infuſus tigri.Dexteriore autem alueo babylonem quondā caldeæ caput petit:mediāq; permeans:Item quas otrin uocant:diſtrahitur in paludes.Increſcit autem & ipſe ni li modo ſtatis diebus paulum differens:ac meſopotamiam inundat ſole optinente uiceſimam partem cancri.Minui incipit in uirgine & leone tranſgreſſo.In totum uero remeat in.xxix.parte uirginis. Azura

Cilicia & adiunctæ gentes:pamphilia:iſauria:homanadum:piſidia.
lycaonia:taurus mons:lycia. Capi.xxvii.

Ed redeamus ad orā ſyriæ cui proxima eſt cilicia.Flumē diaphanes:mons crocodilus par-
f te amni montis.Flumia andracus:pynarus:lycus:ſinus iſſicus.Oppidū iſſos:idē alexādria. Flumē chlorus:oppidū aege liberū:amnis pyramus:portæ ciliciæ:oppida mallos: magir- ſos:& intus tarſos.Campi alei:oppida caſſiponis:mopſos liberū pyramo ipoſitū: thynos: zephyrium:ſancile.Amnes ſaros:cygnus.tharſum liberā urbem procul a mari ſecās.Regio celēdiritis cum oppido.Locus nympheū:ſoloe ciliciæ:nunc pōpeiopolis adana cibyra:pinara:pedalie:hales:arſi- noe:tabe:dorion.luxtaq; mare corycos:eodē noie oppidū & portus & ſpecus.Mox flumē calicadn⁹. Promōtorium ſarpedō:horrida horme.Mili ꝓmontoriū & oppidum Veneris:a quo proxime cyprus inſula.Sed & in cūtinente oppida myāda:anemuriū:coraceſium:finiſq; antiquus ciliciæ:melas amnis: intus aūt dicendi anazarbeni:qui nūc cæſaraguſtani:caſtabala:epiphania que antea eniandos: eleuſa: ioconium.Seleucia ſupra amnem calicadnum tracheotis cognomine a mari relata:ubi uocabatur hor mia.ptæterea intus flumina liparis:bombos.paradiſus.Mons imbarus. Ciliciæ pamphiliam omnes iunxere neglecta gente iſaurica.Oppida eius intus iſaurca:clybanus:lalaſis fluuius decurrit.Hic autem ad mare a neumuriæ regione ſupradicta.Simili modo omnibus qui eadem compoſuere ignorata eſt contermina illi gens homanadum: quorum intus oppidum homana.Cætera caſtella.xliiii.inter aſpe ras conualles latent.inſident uerticem piſidiæ quondam ſolymi appelati:quorum colonia cæſarea:ea dem antiochia.Oppida orunda:agaleos.Hos includit lycaonia in aſiaticam iuriſdictionem uerſa: cū qua conueniunt philomelienſes:tymbriani: leucolithi: peltheni: tyrienſes. Datur & tetarchia ex lyca- onia qua parte galatiæ contermina eſt ciuitatum.xiiii.urbe celeberrima iconio.ipſi⁹ lycaoniæ celebrā tur thebaſa in tauro: idæa in confinio galaciæ atq; cappadociæ. A latere autem eius ſuper pamphiliam ueniunt thracum ſoboles milyæ. Quorum aricanda oppidum: pamphilia ante moſopia appellata. Mare pamphilium cilicio iungitur. Oppida eius ſide: & in monte aſpendum: plantaniſtum:perga. promontorium leucolla. Mons ſardemiſſus: Amnis eurimedon iuxta aſpendum fluens caractes: iu xta quem lyrneſus & olbia. Vltimaq; eius oræ phaſelis: iunctum ei mare lycium eſt genſq; lycia:un de uaſtus ſinus. Taurus mons ab eois ueniens littoribus chelidonio promontorio diſterminatur. Halix Doron Paradius Hyrienſes

Immenſus ipſe:& innumerarũ gentiũ arbiter:dextero latere ſeptẽtrionalis:ubi primum ab indico mari exurgit:leuo miridianus:& ad occaſum tendẽs:mediáq; diſtrahẽs aſiam niſi opprimẽti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad ſeptẽtriones:flexuſq; imenſum iter quærit:uelut de induſtria rerũ natura ſubinde æquora opponẽte:hinc phœnicũ:hinc ponticũ:illinc caſpiũ & hyrcanum:contraq; mœtium lacum torquetur. Itaq; colliſus inter hæc clauſtra:& tamen uictor flexuoſus euadit uſq; ad cognita riphæorum montiũ iuga numeroſis noibus:& nouis quocúq; incedit inſignis. Iamus prima parte dicẽ mox edigis:paropaniſus:circius.cambades:pharphariades.choatras:oreges:oroandes:nyphates: taurus: Atq; ubi ſe quoq; exuperat caucaſus:nbi brachia emittit ſubinde tentanti maria ſimilis ſarpedon: coraceſius:caragus:iterũq; taurus etiam ubi dehiſcit:ſeq; populis aperit:portarum tamẽ nomine unitatem ſibi uendicás:quæ alibi armenicæ alibi caſpiæ:alibi ciliciæ uocantur. Quinetiã cõfractus affugiẽs quoq; maria plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet:& a dextra hyrcanus caſpius:a leua paredrus moſchius:amazõicus:coraxicus ſcythicus appellatus. In uniuerſum uero græcæ ceraunius. In libya igitur a promontorio eius oppidum ſemena:mõs chimera noctibus flagrãs: epheſiiũ ciuitas & ipſa ſæpe flagrãtibus iugis. Oppidũ olympus ibi fuit:nunc ſunt montana gage corydalla rhodiopolis. Iuxta mare lymira cum amne:in quem aricandus influit:& mons maſicitus:andria ciuitas mira:oppida aperie & antipellos:que quondam habeſſus atq; in receſſu phellus. Deinde phyrra. Itemq; xantus a mari.xv.Mil.paſ.flumen eodem nomine. Deinde palara:que prius pataros:& in monte ſidyma. Promontorium gragus. Vltra par ſinus priori. Ibi priana:& in quæ lyciam finit termeſus. Lycia quondam ſeptuaginta oppida habuit:nunc trigintaſex habet. Ex his celeberrima præter ſupradicta canas:candima:ubi laudatur cœnium nemus. Pedalia coma præfluente. Edeſa cyane:aſcandialis:amelas: naſcopiũ
Teládrus tlos:telendus. Comprehendit & in mediterraneis cabaliam:cuius tres urbes:oemanda.balbura:bubona Telmeſo. Aſiaticum mare ſiue carpatium:& quæ propriæ uocatur aſia in duas eam partes Agrippa diuiſit. Vnam incluſit ab oriẽte phrygiá & lycaonia:ab occidente ægæo mari:a meridie egyptio:a ſeptẽtrione paphlagonia. Huius longitudinem.ccccIxx.Mil.paſ.Latitudinẽ.ccc.mil.fecit. Alteram determinauit ab oriente armenia minore. Ab occidente phrygia lycaonia pãphylia. A ſeptentriõe prouintia põtica. A meridie mari pãphylio. Longa.d.lxxv.mil.paſ.Lata.cccxxv.mil. In proxima ora caria eſt: mox ionia. Vltra eam æolis:media doride. Circũfunditur mari utroq; latere ambiente. In ea promõto
Carœa rium pedalium. Amnis glaucus deferens temedum. Oppidum dedala cyria fugitiuorũ. Fluminẽ axon:
Calydna oppidum calinda.
Ninus

Indus fluuius Capi.xxviii.

Mnis indus cybiratarũ iugis ortus recipit.Ix.perẽnos fluuios:torrentes uero amplius cẽtũ.

a Oppidum caunos liberum:dein pythos. Portus creſſa a quo rhodus inſula paſ.xx. Mil. La cus lorima. Oppida thyſanuſa:paridiõ:larimna. Sinus tymnias. Promõtoriũ aphrodiſias.

Hyla Oppidum lydas. Sinus ſchœnus. Regio bubaſſus. Oppidũ fuit acanatus:alio nomie dulopolis. Eſt in promontorio gnidos libera:triopia. Deinde peguſa eſt ſtadia appellata. Ab ea doris incipit:ſed prius terga. Et mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipſum oppidum phrygiæ eſt. Cõueniunt eo.xxv.ciuitates.

Laodicea:apamea:ionia. Capi.xxix.

Elebertima urbs laodicea impoſita eſt lyco flumini latera alluẽtibus aſopo & capro:appel

c lata primo diſpolis:dein rhoas. Reliqui in eo conuentu quos nominare nõ pigeat. hydreli tæ:temiſiones:hieropolitæ. Alter conuentus a ſynnada accipit nomen. Cõueniũt lycaões:
Eucarpẽi appiani:corpeni:dorilei:mudei:iulienſes:& reliqui ignobiles populi.xv. Tertius apameam uadit ante appellatam celenas:dein cibothon. Sita eſt in radice mõtis ſigniæ circũfuſa marſia: obrima orba fluminibus in mæandrum cadentibus Marſyas ibi creditur ortus:ac paulo mox cõditus:ubi certauit tibiarum cantu cũ apolloniæ: Aulocrenes ita uocaẽ conuallis.x.mil.paſ.phrygiam ab apamea petentibus. Ex hoc cõuentu deceat noiare metropolitas:dionyſiopolitas:euphorbenos:ac moneſos:pel
Silbianos tenos:ſiluanos. Reliq ignobiles.ix. Doridis ſinu leucopolis:amaxitos:eleuſis:& eutene. Deinde cariæ oppida piatum:euthanæ:halycarnaſus:ſex oppida cõtributa ei ſunt a magno alexãdro thagele:aſideni:ednaſſa:euraniũ:pedaſum:telmeſſum. Habitaẽ inter quos ſinus ceramicum & iaſium inde mindos:
Caryãda & ubi fuit palemindus:mariandus:neapolis:ariãda:termera libera:bargila & a quo ſinus iaſius oppidũ iaſus. Caria interiorum nominum fama prænitet. Quippe ubi ſũt oppida mylaſa libera:antiochia:ubi fuere ſeminethos & chranaos:oppida:nunc eam circũfluunt mæander & moſſinus. Fuit in eo tradu & mæandropolis. Eſt eumenia cludro flumini appoſita. Glaucus amnis:lyſias oppidum:& orthoſia: berecinthius tractus :niſa:trallis:eadem euãtia & ſeleucia & antiochia dicta. alluitur eadone amne. perfunditur thebaide. Quidam ibi pigmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt thydonos:pyrrha: euromeheraclea:amyzon:alabãda libera:quæ conuentum eum cognominauit. Straronice: alinda libera:hynidos:ceramus:throcene:phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro otheroniẽſes:halydiẽſes

seu hippini:xystrani:hydienses:apolliniatæ:trapezopolitæ:aphrodienses liberi.Præterhæc coscinus: harpasa apposita fluuio harpaso:quo & trallicon cum fuit alluebatur.Lydia autem persusa flexuosi am nis mæandri recursibus super ioniam procedit:phrygiæ ab exortu solis uicina:ad septẽtrionem mysiæ meridiana parte carian amplectens:meonia ante appellata.Celebratur maxime sardibus in latere timo li montis:qui ante timolus appellabatur uitibus consitus:ex quo profuente pactolo eodemq; chryso- rhoa ac fonte tarnea meoniis ciuitas ipsa hyde uocitata est:clara stagno gygeo.Sardinia appellat nũc ea iurisdictio.Conueniuntq; in eam extra prædictos macedones:caduceni:loreni:philadelpheni:& ipsi in radice timoli cogamo flumini appositi.Meonii:tripolitani.Iidem & antiopolitæ mæandro alluun tur.Apolloniheritæ:mysotmolitæ:& alii ignobiles.Ionia ab iasio sinu incipiens numeroso ambitu lit torum flectitur.In eam primus sinus basilicus.Possideum promontorium & oppidum:oraculum brã- cidarum appellatum.Nunc didymei Apollinis a littore stadiis xx.Mil.Et inde.clxxx.mil. miletus io- niæ caput.Lelegeis antea & phitiusa & anactoria nominata:super.lxxx.urbium per cuncta maria geni trix:nec fraudanda ciue Cadmo:qui primus prosaicam oratiunem condere instituit. Amnis meander ortus est lacu in monte aulocrene plurimisq; affusus oppidis:& repletus fluminibus:crebris ita sinuo- sus flexibus:ut sæpe credatur reuerti.Apamenam primum peruagatur regionem:mox eumeneticam: ac dein hargylieticos campos.postremo cariam placidus:omnesq; eos agros fertilissimo rigans limo. Ad decimum a mileto stadium lenis illabitur mari.Inde mons latmus.Oppida heraclea.Montis eius cognominis cariæ minus:quod primo condidisse iones narrantur:athenis profecti naucolum prien- ne.In ora quæ trogela appellatur gessus amnis.Regio omnibus ionibus sacra:& ideo panionia appel lata.Iuxta fugitiuis conditum uti nomẽ inditio est phygela fuit & marathesium oppidum.Supra hæc magnesia mæandri cognomine insignis a thessalica magnesia orta. Abest ab epheso.xv.mil.pas.Tralli bus eo amplius.ccc.mil.antea thessaloce & androlitia uominata & littori apposita.Derasidias insulas secum substulit mare.intus & tyana alluitur:& lyco pelopea:aliquando & euhippia cognominata.in ora autem mathium:ephesus amazonum opus multis ante expetita nominibus.Alopes cum pugna- tum apud troiam est:mox ortygia & morges uocata est & smyrna cognomine thracia & hemonion & ptele. Attollitur monte pione.Alluitur caystro in cylbianis iugis orto:multosq; amnes deferente & stagnum pegaseum.quod phyrites amnis expellit.Ab iis multitudo limi est:qua terras propagat: me- diisq; iam campis syrien insulas adiecit.Fons in urbe callipia templum Dianiæ complexa. E diuersis regionibus duo selinuntes.Ab epheso mathium aliud colophoniorum.& intus ipsa colophon: hale- so affluente inde Apollinis clarii fanum lenedos fuit.& notium oppidum.Promõtorium cyreneum: mons minas.ccl.mil.pas.excurrens:atq; in continentibus campis residens.Quo in loco magnus Ale- xander intercidi planitiem eam iusserat.vii.mil.d.pas.longitudine:ut duos sinus iungeret: erythrasq; cum minante circunfunderet.iuxta eos fuerunt oppida pteleon:helos:dotyon:nunc est aleon. Fluui' corineon.Minantis promõtorium:clazomenæ:parthenæ:& epiothophoria appellatæ cum insulæ es sent.Alexander idem per duo stadia continẽti adnexuit.interiere intus daphnus & hermesia:& syphi lum quod ante tãtalus uocabatur caput mæoniæ ubi nunc est stagnum sale ob id & archeopolis sub stituta sypilo:& inde.illicolpe & huic lebare regredientibus.inde abest.xii.m.p.ab amazone cõdita:re stituta ab lexandro.In ora smyrna amne melete gaudens non procul orto.Montes asiæ nobilissimi in hoc tractu fere explicant se:mastusia a tergo smyrnæ & thermeus olympi radicibus iunctus. is in dra- cone desinit:draco in timulo:timolus in cadmo:ille in tauro.a smyrna hermus amnis campos facit:& nomini suo adoptat.Oritur iuxta dorilaum phrygiæ ciuitatem:multosq; colligit fluuios: inter quos phrygem:qui nomine genti dato a caria eam disterminat:hyllum & cryon:& ipsos phrygiæ:mesiæ:ly diæ amnibus repletos.Fuit in ora eius oppidum temnos:nunc in extremo sinu smyrue chesopolis ꝓmontorium.Leuce dein oppidum qd insula fuit:finisq; ioniæ.Smyrneum conuentum magna pars æoliæ quæ mox dicetur frequentat:præterq; macedones hyrcani cognominati & magnetes.a sypillo uero ephesum alterum lumen asiæ remotiores conueniunt cæsarienses.metropolitæ:cilbiani:inferio- res & superiores mysomacedones:masturenses:brulitæ:hypepeni:dishieritæ. hydissen- ses Coryca

Ephesus:æolis:troas:pergamus. Capi.xxx.

Eolis proxima est quondã misia appellata:& quæ hellesponto adiacet troas.ab ea phocea: Post ad
a ascanius portus:dein fuerat larissa & cyme mirine:quæ sabastopolim se uocat.& intus æge attalia post adæ:neon tichos:temnos.in ora aũt titãus amnis & ciuitas ab eo cognomiata. Fuit & grynia:nũc tantũ portus soli insula apprehensa.Oppidũ elæa:& ex mysia ueniens caicus amnis.Oppida pitane canaius amnis intercidere caen lysimacea:atarnea.carene:cistene:cilla:co cyltũ:thebe.astyre:chrysa:palepsceses:gergithos:noãdros:nũc ẽ perperẽne ciuitas Heracleores tractus. Coriphas oppidum.amnis gryliosolius.Regio aphrodisias:quæ ãte politiceorgas.Regio scepsis.Flu mẽ euenũ:cuius in ripis intercidet lyrnesos & miletos.i hoc tractu ida mons.Et i ora quæ sinũ cogno

minauit & cõuentum adramytteos olim pedaſus dicta. Flumina aſtron: cormalos: cryanos: alabaſtros hieros ex ida. Intus mons gargara eodẽq; noie oppidũ. Rurſus in littore antãdros edonis prius uocatã: deinde cymeri & aſſos: eadem apollonia. Fuit a palamedium oppidum. Promontorium lectum diſterminans æolida & troada. Fuit & polymedia ciuitas: & chriſſa: & lariſſa alia: ſmintium templum de-

Colone rat. Intus colonie intercedit deportata adramiteum negocia: apolloniatæ archindaco amne etesi mil topolite pemanetii: macedones aſchylacæ polycnæi: pionitæ: cilices: mandagandeni: miſani: abrete-ni: & helleſpontii appellati. & alii ignobiles Troadis primus locus amaxitus: dein cebrenia. Ipſaq; troas antigonia dicta nunc alexandria colonia romana. Oppidum nec. Scamãder amnis nauigabilis & in promontorio quondam ſigæum oppidum. Dein portus achæorum: in quem influxit xantus ſy-meonti iunctus ſtagnũq; prius faciens. Palæſcamander. Cæteri Homero celebrati rheſus: heptaporus acreſus rhodius ueſtigia non habẽt. Granicus diuerſo tractu in ꝓpontida fluit. Eſt tamen & nunc ſca-mandria ciuitas parua. Ac mille quingentis paſſibus remotum a portu ilium immune: unde oĩs rei claritas. Extra ſinum ſunt rhetea littora rheteo & dardanio & ariſbe oppidis habitata. Fuit & achilleõ oppidum iuxta tumulum Achillis cõditum a mytilenæis: & mox athenienſibus: ubi claſſis eius ſtete-rat. In ſigæo fuit & æantion rhodiis conditum. in altero cornu Aiace ibi ſepulto. xxx. ſtadiorum inter-uallo a ſigæo & ipſo in ſtatione claſſis ſuæ. Supra æolida & partem troadis in mediterrãeo eſt. quæ uo-catur teutrania: quã myſii antiquitus tenuere: Ibi caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe ini-cum totum myſia appellaretur. In ea pioniæ: andera: dale: ſtabulum: cõiſium: tegium: balcea. Tiare: tem-

Thymbre ttanie: ſarnaca: haliſerne: lycide: parthenium: tymbre: oxyopum: lygdanum: apollonia: longeq; clariſſi-mum aſiæ pergamum: quod intermeat ſilenus: præduit cetius profuſus pindaſo monte. Abeſt haud p cul elea quam in littore diximus. Pergamea uocatur eius tractus iuriſdictio. Ad eam conueniunt thya-tireni: migdones: moſſini: bregmẽteni: hierocomitæ: perperini: tyareni: hidropoliẽſis: hermatopolitæ attalẽſes: pantaenſes: apollodonienſes: aliæq; in honore ciuitates. A rheteo dardanium oppidum par-

Hydropo lienſes uum abeſt ſtadia. lxx. mil. Inde xviii. mil. promontorium trapeze. Vnde primum concitat ſe helleſpõ-tus. Ex aſia interiſſe gentes tradit Eratoſthenes ſolymorum: lelegum: bebricum colycantiorum. tepi-dorum. Iſidorus arimos: & capretas: ubi ſit apamea condita a Seleuco rege iter ciliciam cappadociam

Arinos cataoniam armeniam. Et quoniam ferociſſimas gẽtes domuiſſet initio dameam uocatam.

Inſolæ ante aſiam: pamphilium mare rhodus ſamus chius. Capi. xxx.

Inſulæq; ante aſiam prima eſt in canopico hoſtio nili a Canopo Menelai gubernatore (ut ſe-runt) dicta. Altera iũcta põte alexandriæ colonia Cæſaris dictatoris pharus: quõdã diei na-uigatione diſtãs ab ægypto. nũc e turri nocturnis ignibus curſum nauiũ regens. Nãq; falla-cibus uadis alexãdria tribus oĩo adit alueis maris: tegamo: poſſidõio: tauro. In phœnicem deinde mari eſt ante ioppe paria: Tota oppidũ in q̃ obiectã beluæ Andromedã ferunt: & iam dicta an-dos. Inter quã & continentẽ. l. cubita alto mari ut auctor ẽ Mutianus e fonte dulcis aqua tubo coniſ-to uſq; ad uadũ trahit. Pamphyliũ mare ignobiles inſulas habet. Ciliciũ ex qnq; maximis cyprum ad ortũ occaſumq; ciliciæ ac ſyriæ obiectã: quondã nouẽ regnoꝝ ſedem. Huius circuitũ. Timoſthenes. ccccxxix. M. d. pdidit. Iſidorus. ccclxxv. M. Longitudinẽ inter duo ꝓmõtoria dinareta & acamnatu q̃d eſt ad occaſum. Artemidorus. clxii. d. Timoſthenes. cc. uocatã antea acamãtida. Philonides ceraſti-Xenagoras & aſpeliã & amathuſiam: & macariã. aſtymonus criptõ & coliniã. Oppida i ea. xv. paphos palæpaphos: curias: cithium: corinæum: ſalamina: amatus: lapecos: ſoloe: ammaſus: epidaꝝ: chytri: ani-

Pedalium noe: carpaſium: golgoe. Fuere & ibi cynyria: mariũ: idalium. abeſt ab anemurio ciliciæ. l. paſ. Mare q̃d

Tamaſus prætendit uocant aulona cilicium. In eodem ſitu eleuſſa inſula eſt & quattuor ante ꝓmontoria. Ex ad-uerſo ſyriæ clides: rurſuſq; ab altero capite ſtiria. Contra meampaphaum hierocepia. Contra ſalaminam ſalaminæ. In lycio autẽ mari illyris: telandros: attælebuſa. Cypriæ tres ſteriles: & diõyſia prius caretha dicta. Deinde contra tauri ꝓmontoriũ peſtiferæ nauigãtibus chelidoniæ totidem. ab iis cum oppido leucolla: pactyæ: eliſia: nymphalis: meris. megiſta cuius ciuitas interiit. Multæ deide ignobiles. Sed cõ-tra chimeram dolichiſtæ: chirogylium: crambuſſa rhogæ: enagora viii. M. paſſ. dædaleon duæ cyme: tres ſtrongylæ: & cõtra ſidyma antiochia glaucũq; uerſus amnem leguſa macris didyme: helbo: cope aſpis: & in qua oppidum interiit celandia proximaq; cynorodoſſa. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. cxxv. mil. paſ. aut ſi potius iſidoro credimus. ciii. habitata urbibus lyndo: camyro: ialyſo: nũc rhodo. Diſtat ab alexãdria ægypti. d. lxxviii. Mil. ut iſidorus tradit. Vt Eratoſthenes. cccclxix. Mil. Vt Mutianus. d. a cypro. clxvi. Vocitata eſt antea ophiuſa: aſteria: aethrea: trinacria: corymbia: poeſſa: atabi-ria ab rege. Deinde macria & olœſſa. Rhodiorum inſulæ carpatus quæ mari nomen dedit. Caros ac neeliuia ſcyros diſtans ab gnido. xii. mil. d. porphyris antea dicta. Et eodem tracta media inter rho-dum gnidumq; ſime. cingitur. xxxvii. mil. d. Portus benigne præbet octo. Præter has citra rhodum cy-

Amos clops tergamon: cordyluſa diabetæ. iiii. Hymos calche cum oppido ſeutluſa: narthecuſa: dimaſtos: p-gnea: & a gnido ciſeruſa: therion: archia: calydnæ: cũ tribus oppidis nououiſtrio: mendetero: & marcõ

neſo.Oppidū ceranyus.In cariæ ora quæ uocantur argīæ numero.xx.ethecuſa:lepſia:leros. Nobiliſſima uero i eo ſinu co ab halycarnaſo.xv.paſ.diſtans circuitu.c.mil.ut plures exiſtimant meropes uocata.Cos ut Staphylus:meropis ut Dyonyſius:dein nymphea.Mons ibi prion & niſiron.Abruptam illi putant quæ porphyris antea dicta eſt.Hinc carianda cū oppido.Nec procul ab halicarnaſo pidoſus.In ceramico autē ſinu priaponneſos:hipponneſos:pyra: mya:lampſa: emindus paſſala:cruſa:pyrrhe:ſephiuſſa:melano:paulūq; a continente diſtans quæ uocata eſt cynedopolis probroſis ibi relictis a rege Alexandro. Ioniæ ora egeas & corſeas habet & icaron:de qua dictum eſt.Ladem quæ prius late uocabatur:atq; inter ignobiles aliquot.Duas camelidas miletos:uicinas:mycalem:trogilias treſpylion:argennō:ſcādalion:ſamon liberam circuitu.lxxxvii.mil.d. Aut ut iſidorus.c.partheniā primū appellatam.Vt Ariſtoteles tradit:poſtea adriuam:dein antemuſam.Ariſtocritus adiicit melamphylum:dein cyparifiam.Ab parthenio aruſam:ſtephanem amnes in ea imbraſus:cheſius:ibetthes.Fontes eucarto:leucothea.Mons cercecius.Adiacent inſulæ rhypara:nymphea.Achillea:par claritate ab ea diſtat:xciii. mil.paſ.cum oppiqo.Chios libera quā etaliam.Ephorus priſco nomine appellat.Metrodorus & Cleobolus chiā a Chione nympha:aliqui a niue:&macrin & pityuſam.Montē habet pellenæum.marmor chium circuitu.cxxv.mil.paſ·colligit ut ueteres tradidere.iſidorus.ix.mil.adiicit.Poſita eſt inter ſamū & leſbum.Ex aduerſo maxime erythrage.Finitimæ ſunt thalluſa:quā alii daphnuſam ſcribunt.Oenuſſe laphites:eurianaſſa:arginuſſa cum oppido iam hæ circa epheſum:& quæ piſiſtratī uocantur āthinæ: myonneſos:clareuſa.in utraq; oppida itercidere.poroſelene cū oppido.cercie:halene:commone: illetia:lepria:& reſperia:procuſe:boibule:pheate:priapos:ſyce:melane:enareſiduſa:pela.drimuſa:āhydros ſtopelos.ſicuſa:marathuſa:pſile:peritheuſa:multæq; ignobiles.Clara uero i alto teos cū oppido achio .lxxi.mil·d.Tantūdem ab erythris.iuxta ſmirneam ſunt periſterides.Cateria alopece. eleuſa bachina pyſtira,cōmionneſos:megale. Ante troada aſcaniæ:plateæ tres. Dein lamiæ plitaniæ duæ:platæ:ſcopelos:getone:artheidon:celæ:laguſæ:didyme.Clariſſiima autem leſbos a chio.lxv.mil.paſ.Hermete: & laſia:pelaſgia egira:æthiopiæ macaria appellata fuit nouem oppidis inclyta.Et iis pyrrha hauſta eſt mari.ariſbe terrarum motu ſubuerſa.antiſſam methymna traxit in ſeipſam octo urbibus aſiæ. xxxvii. mil.paſ.uicina.Et agamede obiit & hiera.Reſtant ereſon:pyrrha:& libera mitilenæ amnibus.l. potēs Tota inſula circuitur ut Iſidorus.clxvii.mil.paſ.Vt ueteres.cxcv. mil.Montes habet lepethymnum:ordinum macyſtum:creonem:olypum.a proxima continente abeſt.vii.milia.d.paſ.inſulæ appoſitæ ſcādalion:leucæ.v.Ex his cidonea cum fonte calido.argenuſſe.iiii.paſ.diſtant Dein pheluſa pedna.Extra helleſpontum aduerſa ſigeo littori adiacet tenedus:leucophrys dicta:& phœnice & lymnoſos.abeſt a leſbo.lvi.mil.paſ.a.ſigeo.xii.mil.d.

Coea a filia Lampſe mandus

Helleſpontus:myſia:phrygia:galatia:nicea:bithynia:boſphorus. Capi.xxxii.

Mpetum deinde ſumit helleſpontus:& mare incúbit uorticibus limitem fodiēs: donec aſi
i am abrūpat europæ.promontoriū id quod appellauimus trapezā ab eo.x.mil.paſ.ad abydum oppidū ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorum.Deinde percote oppidum & lampſacum antea pityuſa dictum.parium colonia quā Homeris adraſtriam appellauit oppidum priapos.amnis apeſus zelia propontis ita appellat ubi ſe dilatat mare.Flumen granicum artace portus ubi oppidum fuit uitra inſula quā continenti iunxit alexander.In qua oppidum mileſiorum cizicum antea uocitatum arctonneſos.& dolionis & didymis cuius a uertice mons didymis.Mox oppida placia·ariacos ſcylace quorum a tergo mons olympus myſus dictus.Ciuitas olympena.Amnes oriſius & ryndacus antelycus uocatus Oritur in ſtagno artynia iuxta miletopolim.Recipit maceſtō & pleroſq; alios.Aſiam bithyniāq; diſterminans.Ea appellata eſt cronia dein theſſalis deide maliande & ſtramonis.Hos Homerus halizonas dixit.quando præcingit gens mari.Vrbis fuit immenſa attuſa nomine.nunc ſunt.xv.ciuitates inter quas gordiu come quæ iuliopolis uocatur.& in ora daſcylos.Deinde flumen gebes & intus elgas:oppidum quæ germanicopolis:alios nomine booſcœte:ſicut apamea quæ nunc mirlea.Colophoniorum flumen ethecanticus troadis finis:& myſiæ initium.poſtea finis in quo flumen aſcanium:oppidum bryllion:amnes hylas:& cios cum oppido eiuſdem nominis quod fuit emporium non procul accolentis phriygiæ a mileſiis quidem cōditum.In hoc tamen qui aſcaniæ phrygiæ uocabatur Quapropter nō alibi aptius de ea dicitur.phrygia troadi ſuperiecta populiſq; a promontorio lecto ad flumen celeum prædictis ſeptētrionali ſui parte galatiæ cōtermina a meridiana lycaoniæ pyſidæ myſgoniæ ab oriente cappadociam attigit.Oppida ibi celeberrima præter iam dicta ancyra andria celene coloſſe carina cotreon cerane iconium midaium.Sunt auctores trāſiſſe ex europa myſas & phrygos & Thinos a quibus appellātur myſi phriges bithymi.Dicendum ſimul uidetur & de galatia quæ ſuppoſita agros maiori ex parte phrygiæ tenet.Caputq; quondam eius gordium.Qui partem eam in ſedere gallorum toliſtobogi & uoturi & ambiani uocantur qui meoniæ & paphlagoniæ regionem Trogine. prætenditur cappadocia a ſeptentrione & ſolis ortu cuius ubertimam partem occupauere

Aeſepus

tectosages & teutobodiaci. Et gentes quindecim hæ. populi uero ac tetrarchiæ omnes numero. cxcv.
Oppida tectogasum an quera trogmorum tauiũ toliſtobegorum peſſinus. preter hos celebres attalẽ
Tarbaſeni ſes: alaſenſes comenſes. didymenſes. hieronenſes. lyſirenæ neapolitani. œandenſes. ſeleucẽſes: ſebaſteni
timoniacenſes. thebiſeni. Attigit galatia & pãphilie carbaliam & milias. qui circa barĩ ſunt & cyllan-
ticum & orondicum pyſidiæ tractum. Item lycaoniæ partẽ obigenen. Flumina ſunt in ea præter iam
dicta ſangarium & gallus: a quo nomen traxere matris deum ſacerdotes. Nunc reliqua in ora a cio in
tus & bithynnia pruſa ab Hãnibale ſub olympo condita. inde nicea. xxv. mil. paſ. interueniente aſca-
nio lacu. Deide nicea in ultimo aſcanio ſinu quæ prius olbia & pruſa. item altera ſub ippio monte. Fu
ere pythopolis: parthenopolis: coriphanta. Sunt in ora amnes eluis: bryazon: plataneus: areus: iſiros:
gendos: qui & chryſorboas. promontorium in quo megarice oppidum fuit. inde craſpedites ſinus no
cabatur: quoniam id oppidum uelut in lacinia erat Fuit & aſtacum: unde & ex eo aſtacenus idem ſinus
fuit & libyſſa oppidum: ubi nunc. Hãnibalis tantum tumulus. & in intimo ſinu nicomedia bithyniæ
præclara. Leucadas promontorium quo includitur aſtacenus ſinus a nicomedia. xlii. mil. quingentis
paſſibus. Rurſus coeuntibus terris anguſtiæ pertinentes uſq; ad boſphorum thracium. In iis chalcedõ
libera a nicomedia. lxxii. quingentorum proceraſtis ante dicta: dein compuſa. poſtea cæcorum oppi-
dum quod locum eligẽ neſciſſent: ſeptem ſtadiis diſtans a bizãtio tanto fœliciore omnibus modis ſe
de. De cætero intus in bithynia colonia apamena: agripenſes. iuliopolitæ: bithynion: Flumina. ſyrium
Iapſias: pharmicas: alces: crynis: lyleus: ſcopius: hieras: qui: bithyniam & galatiam diſterminat. Vltra
calcedona: deinde chryſopolis fuit. Deinde nicopolis: a qua nomen etiãnum ſinus retinet. in quo por
tus azari. deinde naulocium: promontorium eſtiæ templum Neptuni. Boſphorus quingentorum paſ
Sphyro ſuum interuallo aſiam europæ iterum auferens abeſt a calchedone. xii. mil. d. paſ. inde fauces prime.
polis aut viii. mil. ccl. paſ. ubi hoſporopolis oppidum fuit. Tenet oram omnem thyni: ĩteriora bithyni finis aſiæ
Stenopo eſt populorumq; cclxxxii. mil. qui ad eum locum a fine lyciæ numerentur. Spatium helleſpõti & pro-
lis aut pontidis ad boſphorum thracium. clxxxviii. mil. paſ. diximus. Acalchedone ſigæum iſidorus. cccxii.
phino mil. d. paſ. Inſulæ in propontide ante cizicum elaphoneſus: unde cizicenum marmor. Eadem neuris
polis & proconneſus dicta. Sequũtur ophiuſa. acãthus phœbe: ſcopelos: porphyrione: halone cum oppido
artacæon dephace: polydora: utarceon cum oppido. Eſt & contra nicomediam demonneſos. Item ultra heracle
am aduerſa bithyniæ thynias: quã barbari bithyſſiam uocent. Eſt & antiochiæ & contra fauces thyn-
daci beſbicos. xviii. m. paſſ. circuitu. Eſt & elea: & duæ rhodiuiſſe: erebitus: magale chalcitis pityodes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER SEXTVS PRAEFATIO.

P ONTVS EVXINVS ANTEA AB INHOSPITALI FERITATE anexos appellatus eſt: peculiari inuidia naturæ ſine ullo fine indulgentis auiditati maris. Et ipſe in europam aſiamq; funditur. Non fuerat ſatis occeano ambiſſe terras: & partem earum aucta inanitate abſtuliſſe. Non irrupiſſe fractis mõtibus: calpeq; africæ auulſa multo maiora abſorbuiſſe q̃ relinquerit ſpatia. Non p. helleſpontum propõtida infudiſſe iterum terris deuoratis. a boſphoro quoq; in aliam uaſtitatẽ pandit nulla ſacietate: donec expatianti lacus a mæoti rapinã ſibi iungãt. inuitis hoc accidiſſe terris inditio tot ſunt ãguſtiæ: atq; tam parua naturæ repugnãtis iteruallа: ad helleſpõtũ octingentoſ. lxxv. mil. paſ. ad boſphoros duos: uelbubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus: & tanq̃ in diſſotiatione germanitas concors. alitum quippe cantus canũq; latratus inuicem audiunt. Vocis etiam humanæ comertia inter duos orbes manente colloquio niſi cum idipſum auferunt uenti. Menſuram ponti boſphoro ad mæotum lacum quidam fecere. xiiii. xxxviii. mil. d. paſ. Eratoſthenes. c. miorem. agrippa a calchedone ad phaſin. x. mil.. inde boſphorum cimerium. cccl x. mil. Nos interualla generatim ponimus comperta in noſtro æuo: quando etiam in ipſo ore cimmerio pugnatũ eſt. Ergo a faucibus boſphori eſt amnis thebas: quem aliqui rheſum dixerunt. Deinde pſillis portus calpas. Sangaris fluuius ex inclitis. oritur in phrygia: accipit uaſtos amnes: inter quos tembrogium & gallum. Et idem ſangarius a pleriſq; dictus coralius: a quo incipiunt mariandini ſinus: oppidumq; heraclea celecẽo flumini appoſitum. abeſt a põti ore miliariis ducentis portus acone ueneno aconito dirus. Specus acheruſia. Fumina pedopiles: cal-
Tieium licorum ſonantes. oppidum Tium ab heraclea. xxxviii. mil. paſ. Fluuius Bilæus.

Gens palphlagonum & cappadocum Capi. ii.

U Ltra quem gens eſt paphlagonia quam pylæmeniam aliqui dixerũt: incluſam a tergõ galatia. Oppidum maſtya mileſiorum: deinde cróna. Quo loco henetos adiicit Neopos Cor-

neliusꝫ quibus in italia ortus cognomines eorum uenetos credi postulat. Sesamum oppidum quòd nunc amastris. Mons cytorus a Tio. lxiii. mil. pas. Oppida Cimolis stephane. Amnis perthenius. promontoriũ carambis uasto excursu abest a ponti hostio. cccxv. mil. pas. uel ut aliis placuit. cccl. mil. Tantundem a cimmerio: aut ut aliqui maluere. cccxii. mil. d. Fuit & oppidum eodem nomine: & aliud inde armine nunc est colonia sinope pteria a cytoro. clxiiii. flumen uaretum. Gens cappadocum. Oppidum gaziura & gazælum. Amnis halys a radicibus tauri per cataoniam cappadociamq; decurrens. oppida gangie carissa inde. Amysum liberum a sinope. cxxx. mil. pas. Eiusdemq; nominis sinus tãti recessus ut asiam pene insulam faciant ducentis milibus pas. aut amplius: per cõtinentem ad issicum ciliciæ sinum. Quo in omni tractu proditur tres tantum gentes græcas iuræ dici doricam: ionicam: æolicam: cæteras. barbarorum esse. Amysso iunctum fuit oppidum eupatoria a Mithridate conditum. Victo eo pompeiopolis utrumq; appellatum est.

Cappadocia. Capi. iii.

c Appdocia intus habet coloniam Claudi Cæsaris archelaidem: quã præfluit halys. Oppida mana: quod sarus. neocesarem quod lycus: amasiam quod iris. In regione hac gazacena in colopena a uero sabastiam & sabastopolin. Hæc parua. sed paria supradictis. Reliqua sui pte habet melitam a Semiramide conditam haud procul euphrate. Diocæsariam: tianam: castaliam. megalopolin: zelam. Et sub monte argæo Mazaca: quæ nũc cæsarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta armeniæ maiori melitene uocatur: comagenæ cataonia phrygiæ garsauritis: sargaurasane cammanene: galatiæ morimeni: ubi disterminat eos capadox amnis: a quo nomen traxere: antea leucosyri dicti. a neocæsarea supradicta minorem armeniam lycus amnis disterminat. Est & ceraunus intus clarus in hora autem ab amyso oppidum & flumen chadisia lycastum a quo themiscyrena regio iris flumen deferens lycum. Ciuitas ziela intus nobilis clade Triarii & uictoria C. Cæsaris. in ora amnis thermodon ortus ad castellum quod uocant phannariam: præterq; radices amazoni montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine: & alia quinq; phamizonium: themiscyra: sortita: amasia: comara. Castaba da Comana

Themistidæ regionis gentes. Capi. iiii.

n Vnc manteum: genetarum chalibum. oppidum cotyorũ. Gentes tybarebi: mossini notis signãtes corpora. Gens macrocephali: oppidũ cærasus: portus cordulæ. gẽtes bechires buxeri: flumen melas. gens macrones sydeni: flumenq; sydenũ: quo alluitur oppidum balemonium ab amyso. cxx. mil. pas. inde flumina iasonium: melanthium: & ab amyso. lxxx. mil. pas. Pharnace oppidum: tripolis castellum & fluuius. item philocalia: & sine fluio liuiopolis & a pharnace. c. mil. pas. Trapezus liberum uasto monte clausum. Vltra quod gens armenocalybes: & maior armenia. xxx mil pas. distans. in hora autem trapezunta flumen est pysites. Vltra uero gens arinorum heniocholorum. Flumen absarum cum castello cognomine in faucibus. a trapezũte. cxl. mil. pas. eius sloci a tergo montium hiberia est. in ora uero eniochi: ampleute lazi. Flumina a campseonysis: nogrus bathis. Gens colchorum. oppidum matium. Flumen heracleum promõtorium eodem nomine. Clarissimusq; ponti psalis oritur in moschis. Nauigatur q̃libet magnis nauigiis. xxxviii. m. d. p. Inde minoribus lõgo spatio pontibus. cxx. peruius. oppida in ripis habuit cõplura. Celebetrima Tyritacæũ: cygnũ & in faucibus phasin. Maxime autem inclaruit ea. xv. mil. pas. a mari: ubi hippos & cyanos uasti amnes a diuerso in eum cõfluunt. Nunc habet furium tantũ: & ipsum ab amne influente ibi cognominatum: usq; quo magnarum nauiũ capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles. Inter quos glaucum. in ora eius insulæ sine nomine. abest. absato. lxxv. mil. Inde aliud flumen charien. gens salaæ antiquis phthirophagi dicti & suani. Flumen cobum e caucaso per suanos fluens. Dein rhoan. Regio ecretice: amnes sigania: tersos: atelpos: chtysor: rhoas: gens absylæ: castellum sebastopolis. a phasíde. c. mil. pas. gens sannigarum: oppidum cygnus. Flumen & oppidum penius. Deide multis nominibus heniocorum gentes. Sideni Zale pityus

Regio colchita anchæi & cæteri eodem tractu. Capi. v.

f Vbiicitur põti regio colchica: in qua iuga caucasi ad rhipheos montes torquẽtu: ut dictum est: altero latere i euxinum & mæotin deuexa. altero in caspium & hircaniũ mare. Reliqua littora fere nationes tenent meláclæni coraxi urbe colchorũ dioscoriade iuxta fluuiũ antemúta. Nũc deserta: quõdam adeo clara ut Thimosthenes in eam. ccc. nationes quæ dissimilibus linguis uterent descendere ꝓdiderit. Et postea a nostis. cxxx. iterprætibus negocia ibi gesta. Sũt qui cõditam eam ab amphito & Telchio Castoris ac pollucis aurigis putant: a quibus ortam eniochorum. gẽtem ferã cõstat. a. dioscoriade oppidũ heracleum distat a sebastopoli. lxxx. mil. pas. achæi. mardi cercetæ. post eos ferri cæphalõtomi. in itimo eo tractu pityus oppidum opulentissimũ ab eniochis diteptum est. a tergo eius epageritæ sarmatarum populus in caucasi iugis. post quẽ sauromatæ. ad hos cõfugerat Mythrydates Cladio principe: narrauitq; thalos iis asse cõfines q ab oriẽte caspii maris fauces attingerent siccari eas æstu recedẽte. i ora aút iuxta cercetas flumen icarusa cũ oppido hiero: & flu- phontyr Troica rus achæi

mine ab heracleo.cxxxvi.mil.Inde promontorium cronea quo supercilium arduum tenent torete.Ci uitas sindica ab hiero.lxvii.mil.d.pas.flumen sceaceriges.

Bosphorus cimericus:mæotis. Capi.vi.

Inde ad bosphori cimmerii introitū.lxxxviii.mil.d.pas.Sed ipsius peninsulæ inter pōtum & mæotin lacū excurrentis nō amplior.lxxxvii.mil.d.pas.lōgitudo est.Latitudo nusq̄ itra duo iugera eionē uocant.Ora ipsa bosphori utrinq; ex asia atq; europa curuatur in mœtin oppida in additu bosphori prio hermonassa. Dein cepœ milesiorū.Mox stratoclia & pha nagoria & pene desertum apaturos:ultimoq; in hostio cimmerium:quod antea cimbricū uocabatur.

Cimbria cum

Gentes circa mæotin. Capi.vii:

Inde mæotis lacus in europa dictus.A cimmerio accolunt mæotici:ualli:serui:arrechi.zingi psesii.Dein tanain amnem gemino ore influētem incolūt iaxamate medorū ut ferūt soboles.Et ipsi in multa genera diuisi.prio sauromatæ:gynei:gratumenæ:unde amazonum conubia.Dein euazæ:cotte:cizimeni:messeniani:cosobocci:choattæ:cyzœ:dandari tussagetæ:turce:usq; ad solitudines saxosis cōuallibus asperas:ultra quas ariphæos:qui ad harifeos pertinēt montes.Tanain ipsum scytæ silin uocant: mæotin temerinda:quod significant matrem maris.oppidum in tanais quoq; ostio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deinde clazomenii & mæones.postea panticapenses.Sunt qui circa mæotinad ceraunicos montes altiores has tradunt gentes:a littore napoas:supraq; essedonas colchis iunctos:ac mōtium cacuminibus:Dein carmacas:oranos:antacas:mazacas:ascantios:acapeatas:agagammatas: phycaros:rhimosolos ascōmarcos. Et ad iuga caucasi icatas:imaduchos:ranos:anclacas:tydios:carastascos:asuciandas. Lagoum amnem ex mōtibus catheas: in quem defluit opharus:ubi gentes caucadas:opharitas. Amnem menotharum imituenis ex montibus sciſſum.Inter agdeos:carnapas:gardeos:acciſos:gabros:gregaros.Circaq; fontem imitissi imitu.os:& aphartenos.Alii:influxisse eos cuitas:anchetæ:satarneos:asanpatas.Ab his tanaitas:& nepheon:tas uiritim deletos.Aliqui flumen ocharium labi per cantecos & sapeos tradunt. Tanaim uero transisse fatareos.herticeos:spondolicos:synhietas:amassos:issos: catacetos:tagoros: catonos:neripos:agādeos:mandareos.saturcheos:spaleos.

Ophatium Gandarxos

Armeniæ duæ. Capi.viii.

Eracta est interior ora:omnesq; accolæ.Nunc reddātur gentes in mediterraneo sinu i quo multo aliter ac ueteres proditurum me non inficias anxia perquisita cura rebus nuper in eo situ gestis a Domitio corbulone:regibusq; inde missis supplicibus:aut regum liberis obsidibus.Ordiemur autem a cappadocum gente.Longissime hæc ponticarum omniū introrsus recedens minorem armeniam maioréq; & comagenem leuo suo latere trāsit.Dextra uero omnes in asia dictas gentes plurimis superfusa populis:magnoq; impetu scandēs ad ortum solis & tauri iuga transit lycaoniam:pysidiam:ciliam.Vadit sup antiochiæ tractum & usq; ad cyrrhesticam eius regionem parte sua q̄ uocat cataonia.Contendit itaq; ibi longitudo asiæ.xii.l.M.p.efficit.latitudo.d.c.M.xl.M.

Armenia maior. Capi.ix.

Armenia aūt maior incipit a pariedis montibus:euphrate amne ut dictum est:auferēt cappadociæ & q discedit euphrates mesopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrūq; fundit ipsa:& initiū mesopotamiæ facit iter duos ānes ituræ.Q d̄ interest ibi tenēt arabes orei. Sic finē usq; i adiabenē præfert. Ab ea transuersi iugis inclusa.Latitudinē in leua pandit ad cyrum amnē transuersa i araxem.Lōgitudinē uero ad minorem usq; armeniā absaro amne in pontū defluēte & pariedris mōtibus qui fundunt absarū:discreta ab illacoriis.Orit in eniochiis mōtibus:quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodē monte quo euphrates.vi.mil.pas.iteruallo actusq; amne musi & ipse ut plures existimauere a cyro defertur in caspium mare.Oppida celebrant̄ in minore casara asanicopolis.In armenia maiore arsamote euphrati proximū. Tigri carcathiocerta.in.excelsis aūt tigranocerta.Et in campis iuxta araxem artaxata.Vniuersæ magnitudinem aufidus quinquagies centena milia prodidit.Claudius Cæsar longitudinem ad sacusa ad confinium caspi maris.xiii.mil.pas.Latitudinem dimidium eius.A tigranocerta adhiberiam diuiditur quod certum est in præfecturas:quas ii strategias uocant.Quasdam ex iis uel singula regna quondam barbaris nominibus. cxx. Claudunt eam ab oriete montes:sed non statim ceraunii:nec adiabene regio. Quod interest spariis sopheni tenent. Ab iis iuga ceraunia.Vltra diabeni tenent. Per conuales autem proximi armeniæ sunt menobardi:& mosceni:adiabenē tigris & montium sinus multi cingunt.ab leua eius regio medorū est:& profectus caspii maris.Ex occeano hoc ut suo loco dicemus funditur:torūq; caucasiis mōtibus cingitur.Horum incolæ per cōfinium armeniæ nunc dicentur.

Arsamosata

Montium sinus multi

Chabada

Albania hiberia. Capi.x.

Planitem omnē cyro usq; albanorū gēs tenet.Mox hiberū discreta ab iis amne aragone in cyro caucasis montibus defluēte.Prævalent oppida albaniæ cabala.Hiberiæ harmastis iuxta flumen neoris.Regio thasiæ& triare usq; ad partedoros montes.Vltra sunt colchicæ solitudines:quarum a latere ad ceraunios uerso armenochalybes habitāt.Et moscorū tractus

ad hiberum amnem in cyrum defluentem:& infra eos sacasani:& deinde macrones ad flumen absarum. Sic plana ac deuexa optinentur.Rursus ab albaniæ confinio tota montium fronte gentes siluorum fere & infra lubienorum:mox diduri & sodii. Portæ caucasiæ. Capi.xi

a Bhis sunt portæ caucasiæ magno errore a multis caspiæ dicte:ingens naturæ opus & mõtibus interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus subter medias amne dyriodori fluẽte.Citraq; in rupe castello quod uocatur cumania:cõmunito ad arcendas transitu gentes innumeras:ubi loci terrarum orbe portis discluso:ex aduerso maxime armatis oppidi hiberum a portis caucasiis per montes Gorduos ualli.Suani indomitæ gentes auri tantum metalla fodiunt.Ab iis ad pontum usq; eniochorum plurima genera:mox acheorum.Ita se habet terrarum sinus e clarissimis.Aliqui inter pontum & caspium mare.ccclxxv.mil.pas.non amplius interesse tradiderunt.Cornelius.Nepos.cl.mil.tantis iterum angustiis infestatur asia.Claudius Cæsar a cimmerio bosphoro ad caspium mare.cl.mi.prodidit:eaq; perfodere excogitasse Nicanorem Seleucum quo tempore ab ptolomæo Cæraunio sit interfectus.A portis caucasiis ad pontum.cc.mil.pas.esse constat fere.

Insulæ in ponto. Capi.xii.

i Nsulæ in ponto planetæ sine cyaneæ.siue symplegades.Deinde appollonia thynias dicta ut distingueretur ab ea quæ est in europa.Distat a continente passibus mille. Cingitur. ii. mil.& contra pharnaceam calcitis: quam græci ariem dixerunt:sacramq; Marti:& in ea uolucres cum aduenis pugnasse pennarum ictu.

Gentes in scythico occeano. Capi.xiii.

n Vnc omnibus quæ sunt interiora asiæ dictis rhipheos montes trãscẽdat animus: dextraq; littora occeani incedat.Tribus hic e partibus cæli alluẽs asiam scythicus a septẽtrióe:ab oriente eous:a meridie indictus uocatur:uarieq; p sinus & in colas in cõplura noĩa diuidit.Verũ asiæ hæc quoq; magna portio apposita septẽtrioni iniuria syderis rigẽtis uastas solitudines habet.Ab extremo aquilone ad initiũ oriẽtis æstiui extra eos scytæ sunt.Vltra aquilonis initiũ hyperboreos aliq posuere:pluribus i europa dictos.Primũ inde noscitur pmõtoriũ celtice lytarmis.Fluuius carambucis:ubi lassata cũ syderum ui rhipheorũ mõtium deficiunt iuga.Ibiq; arimpheos quosdã accepimus haud dissimilẽ hyperboreis gẽtem.Sedes illi nemora.alimẽta baccæ.Capillus.iuxta fœminis uirisq; in probo existimatur.Ritus clæmentis.Itaq; sacros haberi narrant iuiolatosq; esse etiam feris accollarum populis.Nec ipsos modo:sed illos etiam qui ad eos perfugerit.Vltra eos plane iam scythæ cimerii:cisianthi:georgi:& amazonum gens.Hæc usq; ad caspiũ & hircaniũ mare. Nãq; id erũpit scythico occeano in aduersa asiæ pluribus nominibus accolarũ appellatũ celeberrimis duobus caspio & hircano.Nõ minus hoc esse q̃ pontũ euxinũ Cytarchus putat.Eratosthenes ponit & mensuram ab exortu ad meridiẽ p caduciæ & albaniæ oram quinquies quadringẽta stadia.inde p aratiaticos.amarbos hyrcanos:ad ostiũ zoni filuminis quater octingẽta stadia.ab eo & hostiũ laxatisum mille quadraginta.Quæ summa efficit qndecies.lxxv.mil pas.artemidorus hinc detrahit.xxv.mil.pas. agrippa caspium mare genteſq; quæ circa sunt & cum iis armeniã disterminans ab oriẽte occeano serico & ab occidẽte caucasi iugis: a meridie tauri a septẽtrione occeano scytico patere qua cognitũ est.ccccxc. M.p. in longitudinẽ.ccxc.mil.in latitudinem ꝓdidit.Nõ desunt uero qui eius maris uniuersum circuitũ a freto.xxv.mil.pas.tradunt.Irrũpit autẽ arctis faucibus in longitudinẽ spatiosis.at ubi cœpit in latitudinẽ pandi:lunatis obliquatur cornibus uelut ad mæotium lacum ab ore discedes scythici arcus ut auctor est.M.Varro similitudine.primus sinus appellatur scythicus:utrumq; enim accolunt scythæ:& p angustias inter se cõmeant.Hinc nomades & sauromatæ multis nominibus:illinc abzoæ nõ pauciorũ bus.ab introitu dextra mucronem ipsum faciunt tenent udini: scytarum populus. Deinde p orã albani ut ferunt ab iasone orti.ante quos mare quod est albanum nominat· Hæc gens supfusa montibus caucasis ad cyrum armnem armeniæ cõfinium atq; hiberiæ descẽdit ut dictũ est.Super maritima eius udinorũq; gente sarmatæ:utidorsi:aroteres protendunt.Quoꝝ a tergo iudicate iam amazones sauromatides.Flumina p albaniam decurrũt in mare cassios & albanos.Deinde cãmbyses in caucasiis ortus montibus:mox cyrus in coraxis ut diximus.Oram oẽm a caucaso prælatis rupibus in accesso patere. ccccxxv.passuum auctor est Agrippa.a cyro caspiũ mare uocari incipit:accolunt caspii. Corrigendus est eror in hoc loco multoꝝ:& eoꝝ etiam qui in armenia res proxime cum Corbulone gessere. Nãq; ii caspias appellauere portas hiberiæ:quas caucasias diximus uocari.Situsq; depicti & inde missi hoc nomen inscriptum habent.Et Neronis pricipis cõminatio ad caspias portas tẽdere dicebatur: cum peteret illas:quæ per hiberiam in sarmatas tenduntuix ullo propter appositos mõtes aditu. Ad caspium mare sunt aliæ caspiis gentibus iunctæ:quod dignosci nõ potest nisi in comitatu rerum alexandri magni.Nãq; persarum regna quæ nunc parthorum intelligimus inter duo maria persicum & hyrcanum caucasiis iugis attolluntur utrinq; per deuexa laterum.armeniæ maiori a frontis parte quæ uergit i cõmagenem sophene ut diximus copulatur:eiq; adiabene assiriorũ initium.Cuius pars est arbelitis:ubi.

Darium alexander debellauit proxima ſyriæ Totam eam macedones mygdoniam cognominauerũt a ſimilitudine.Oppida alexandria:itẽ antiochia.quã nyſibim uocant.abeſt ab artaxatis.dccl.mil.paſ. Fuit & ninus impoſita tigri ad ſolis occaſum ſpectans quondam clariſſima. Reliqua uero fronte qua tendit ad caſpium mare atrapatenæ ab armenia otene regione diſcreta araxe.Oppidum eius gazæ ab artaxatis quadringenta quinquaginta.mil.paſ.Totidem ab ecbathanis medorum: quorum pars ſunt atropateni.

Media caſpiæ portæ caucaſſiæ. Capi.xiiii.

Cbatana caput mediæ eſt.Seleucus rex condidit.aſeleucia magna.dccl.mil.paſ.a portis ue
e ro caſpiis.xx. mel. Reliqua mediorum oppida phauſya & aganzua:apamea raphane co. gnominata.Cauſa portarum nominis eadem quæ ſupra:interruptis anguſto tranſitu iu. gis:ita ut uix ſingula meent plauſtra:longitudine.vii.mil.paſ.toto opere manufacto.Dex tra leuaq; ambuſtis ſimiles impedent ſcopuli ſitiente tractu per.xxxviii.paſ.anguſtias impedit corriua tus ſalis e cautibus liquoratq; eãdem emiſſus.præterea ſerpentium multitudo niſi hyeme tranſitum non ſinit.

Gentes circa hyrcanum mare. Capi.xv.

Diabenis connectuntur carduci quondam dicti:nunc gordyænos præfluente tigri.hyſpra
a titæ pare redoni appellati qui tenent caſpias portas.Iis a lateſ occurrunt altero deſerta par thiæ & cythenis iuga.Mox eiuſdem parthiæ ameniſſimus ſitus qui uocatur choara. Duæ urbes ibi phartorum appoſitæ quondã medis:cauliope:& alia in rupe iſſatis quondã. Ipſius uero parthiæ caput hecatompylos adeſt aportis.cxxxiii.mil.paſ.Ita parthorum quoq; regna foribus di ſcluduntur.Egreſſos portis excipit protinus gens caſpica ad littora uſq;:quæ nomen portis & mari de dit.Leua montoſa.Ab ea gente retrorſus ad cyrum amnem produntur.ccxx paſ. Ab eodẽ amne ſi ſu. beatur ad portas.dcc.mil.paſ.Hunc enim deinde cardinem Alexãdri magni itinera fecere.Abiis por. tis ad indiæ principium ſtadia.xv.dc.lxxx.mil.procedendo ab bactra oppidum:quod appellant zari aſpa milies tria.dcc.mil.Inde ad iaxartem amnem.v.mil.

Item gentes. Capi.xvi.

Caſpiis ad orientẽ uerſus regio eſt zapaortene dicta:& in ea fertilitatis iclytæ locus dari.
a um mons:gentes tapyri:anariaci:ſtauri:hyrcani:a quorum littoribus idem mare hyrcani um uocari incipit a flumine ſideri.Citra in amnes mazeras ſtratos:omnia ex caucaſo.Seq. tur regio margine apricitatis inclytæ:ſola i eo tractu uitifera.Vndiq; inſula mõtibus amœ nis:ambitu ſtadiorum mille quingentorum:difficilis aditu propter harenoſas ſolitudines per.cxx.m. paſ.& ipſa contra parthium tractum ſita.In qua Alexander alexandriam condiderat:qua diruta a bar. baris.Antiochus Seleuci filius eodem loco reſtituit ſeleuciam.Nam interfluente margo qui coriuatur in zotale.is maluerat illam antiochiam appellare.Vrbis amplitudo circuitu.lxx ſtadiis.In hanc Oro. des romanos craſſana clade captos deduxit.Ab huius excelſi per iuga caucaſi ꝓtenditur ad bactros uſ
Mardrum q; gens mardorum fera ſui iuris.Ab eo tractu gẽtes ochani chomari:berdrigei pharmacotrophi :boma rei:coamani:marucei:mardrieni:iatii.Flumina mandrum:cridinum.Vtraq; choraſmi:gandari: ataſini paricani:ſarangæ:parraſini:martiani:naſotiani:aorſi gelæ:quos græci caduſios appellauere: matiani.
Oxia Oppidum heraclea ab Alexendro conditum:quod deinde ſubuerſum ac reſtitutum antiochus achai.
Oxyſta da appellauit.Derbices:quorum medios fines ſecat oxus amnis ortus in lacu oa. Syrmatæ:oxii.tagæ:
gæ. bateni:ſaraparæ:bactri quorum oppidum zariape:quod poſtea bactrum a flumine appellatum eſt.Gẽs hæc optinet aduerſa montis paropa miſii:& aduerſus fontes indi.Includitur flumine ocho.Vltra ſog diani oppidum panda:& in ultimis eorum finibus alexandria ab alexandro magno conditum oppi. dum.Atæ ibi ſunt ab Hercule & Libero patre conſtitutæ.item Cyro & ſamiramide atq; alexandro.Fi nis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum includente flumine iaxartæ:qnod ſithæ ſilyn uocãt alexander militeſq; eius tannain putauere eſſe:Traſcendit eum amnẽ Dæmonas Seleuci & antiochi re gum dux:quem maxime ſequimur in is:araſq; Apollini dydimeo ſtatuit.

Scytharum gentes. Capi.xvi.

Ltra ſunt ſcytharum populi.Perſæ illos ſacas uniuerſos appellauere a proxima gẽte. antiq
u arameos.Scythæ ipſi pſas chorſaros:& caucaſum montẽ grauca ſum:hoc ẽ niue candidum Multitudo populorũ inumera:& ẽ cũ parthis ex æquo degat.Celeberrimi eorũ ſacæ maſ-
erſici ſagetæ:dahæ:eſſedones:ariacæ rhimnici:perſtithomoti:hiſti:edões:camæ camacæ:eucha-
Amordi tæ:cotieri:antariani:pialæ:arimaſpi:antea cacidiri: aſæi: oetei.ibi napei iteriſſe dicunt & appellæi.No bilia apud eos flumina mãdagreũ :caſpaſum.Nec in alia parte maiorẽ auctorum inconſtãtiam credo propter innumeras uagaſq; gentes.Hauſtũ ipſius maris dulcem eſſe & alexander magnus prodidit:& .M.Varro tallem prælatum pompeio iuxta res gerenti mitridatico bello:magnitudine haud dubiei fluentium amnium uicto ſale.Adiicit idem Pompei ductu exploratum in bactros:vii.diebus ex india peruenirí ad icarum flumen.quod in oxum influat.Et ex eo per caſpium in cyrum ſubuectos.Et qnq

non amplius diebus terreno itinere ad phasin in pontum indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxime tazata. A caspio mari scythicoq; occeano in eam cursus inflectitur ad orientem conuersa littorũ fronte. Inhabitabilis eius pria pars a scythico promõtorio ob niues. proxima inculta sæuitia gentiũ: antrophagi scytæ insident humanis corporibus uescentes. ideoq; iuxta uastæ solitudines ferarúq; multitudo haud dissimilẽ hominũ immanitatẽ obsidens. Iterũ deinde scythæ iterúq; deserta cum beluis usq; ad iugũ icumbens mari quod uocant tabin. Nec ante dimidiam ferme longitudinẽ eius oræ quæ spectat æstiuũ orientẽ inhabitatur illa regio. primi sunt hominũ qui noscãtur: seres lanitio siluarum nobiles: perfusam aqua depectentes frondiũ caniciem. Vnde geminus fœminis nostris labor redordiendi filia: rursumq; ostendi tã multiplici opere: tam longinquo orbe penitus ut i publico matrona transluceat. Seres mites quidẽ: sed & ipsis feris persimiles. Cœtũ reliquorum mortaliũ fugiunt: cum cõmertia expetãt. primũ eorũ noscitur flumẽ psitaras: proximũ carabi: tertium lanos: a quo promontorium: chryse sinus: cymaba flumẽ attanos sinus. Et gens hominum attacorum apricis ab omni noxio afflatu secluſa collibus: eadẽ qua hyperbore degunt tẽperie. De is priuatim condidit uolumen Amonetus: sicut Ecateus de hyperboreis. ab attacoris gentes unni & thocari: & iam indorũ casiri introrsus ad scytas uersi humanis corporibus uescuntur. Nomades quoq; indiæ uagantur. Sũt qui ab aquilone contingi ab ipsis & cyconas dixere: & bysanos: Sed inde ut plane consentiũ oẽs emodi montes assurgunt. Indorúq; gens incipit non eo tantũ mari adiacens: uerũ & a meridiano qd indicũ appellauimus quæq; pars orienti aduersa recto prætenditur spatio ad flexum & initium indici matis. xviii. lxxv. mil. pas. colligit. Deinde qua flectitur in merediem. xxiiii. lxxv. mil. pas. ut Eratosthenes tradit usq; ad indum qui est ab occidente finis indiæ. Cõplures autem totam ipsius longitudinẽ xl. dierũ noctiũq; uelifico nauiũ cursu determinauere. Et a septẽtrione ad meridiem. xxviii. l. mil. pas. Agrippa lõgitudinis. xxxiii. mil. latitudinis. xxiii. mil. prodidit. posidonius ab æstiuo solis ortu ad hybernũ exortum metatus est. Eã aduersam galliæ statuens: quã ab occidente æstiuo ad occidentẽ hybernum metabatur totã a fauanio. Itaq; obuersam eius uenti afflatu inuari indiam: salubrẽq; fieri haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies. alii syderũ ortus. Binæ messes in anno. Binæ æstates media inter illas hyeme etesiarum flatu. Nostra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes. & urbes innumerabiles: si quis omnes persequi uelit. Etenim patefacta est non modo Alexandri magni armis regumq; qui ei succedere: circumuectis etiam in hyrcanum mare & caspium Seleuco & Antiocho præfectoq; classis eorum patrocle. Verum & aliis auctoribus græcis qui cũ regibus indicis morati sunt sicut Megasthenes & Dionysius a philadelpho missus ex ea cã uires quoq; quoq; gentiũ ꝓdidere. Non tamen deest diligentiæ locus: adeo diuersa & incredibilia traduntur alexandri magni comites in eo tractu indiæ quẽ subegerant scripserũt. v. mil. oppidorũ fuisse: nullũ cominus gentiũ. ix. Indiáq; tertiã partem esse terrarum omnium. multitudinẽ gentium innumerã probabili sane ratione. Indi enim prope gentiũ soli nunq; emigrauere finibus suis. Colliguntur a Libero patre ad Alexandrũ magnũ reges eorũ. cliii. amnis. vi. mil. cccii. adiiciunt & mẽses tres. amnium mira uastitas. ꝓditur alexandrũ magnum nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in indo: nec põtuisse ante menses quinq; enauigare adiectis paucis diebus: & tamen minorẽ gange esse constat. Seneca etiam apud nos Megasthenes tentata idiæ cõmentatione. lx. amnes eius prodidit Gentes duodeuiginti centumq; par labor sit mõtes enumerare. Iunguntur inter se manus: hemodus: paropamissus. caucasus. p. a. R. a. quibus tota decurrit in planitiem imensam & ægypto similem. Verum ut terrena demonstratio intelligatur. alexandri magni uestigiis insistamus. Diognetus & Beton itinerum eius mensores scripsere a portis caspiis hecatompylon parthorum quot diximus milia esse. inde alexandriam arion: quã urbem is rex cõdidit. d. lxxv. mil. inde ad prophthasiam drangarũ. cxcix. mil. inde ad arachosiorũ oppidõ. d. xv. mil. inde ortospanum. ccl. mil. inde alexandri oppidum. l. mil. in quibusdam exemplaribus diuersi numeri reperiuntur. Hanc urbem sub ipso caucaso esse possitam. ab ea ad flumen chepta & oppidum indorum peucolaitin. ccxxvii. mil. inde ad flumen indum & oppidum taxilla: lx. mil. ad hydaspen fluuium clarũ. cxx. mil. ad hispasin non ignobiliorem. lxix. cccxc. mil. qui. fuit alexandri itinerum terminus: exuperato tamen amne ariscq; in ad uersa ripa dicatis. Epistotæ quoq; regis ipsius consentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicanori pegrata sunt: ad esidrum. clxviii. mil. dianumen amnẽ tantundem. Exemplaria aliqua adiiciunt. v. mil. pas. inde ad gangem. cxii. mil. ad rodapham. clxix. Mil. alii. ccc. mil. xxv. mil. in hoc spatio produnt ad calinipaxa oppidũ clxvii. d. alii. cclxv. mil. inde ad confluentẽ iomanis amnis & gangis. dc. xxv. mil. pletiq; adiiciunt. xxiii. mil. ad oppidumq; palibotra. cccexxv. ad ostiũ gangis. dcxxxviii. mil. d. gentes quas memorare non pigeat a montibus hemodis: quo promontoriũ hymaus uocatur: incolarum lingua niuosum significante: isari: cosyri: zgi: & per iuga chisotosagi: multarumq; gentium cognomẽ bracmanæ: quotũ macco caligiæ flumina pumas & camas: quod in gangem influit ambo nauigabilia. Gentes calingæ proxiæ mari: & supra mandei: malli quorũ mons mallus: tractusq; eius finis gãges.

Taiga

Palmetus uel caucasi partes

Dianumẽ

Fluuius ganges. Capi. xviii.

Vnc alii incertis fontibus ut nilum:rigantemq; uicina eodem modo:alii in scyticis mont
h bus nasci dixerunt.ifluere i eũ.xix.amnes.Ex iis nauigabiles præter iam dictos Canucham
uamã:erranoboan cosoagum soan.alli cum magno fragore ipsius statim fontis erumpere
deiectũq; per scopulosa & abrupta ubi primum molles planities contingat in quodã lacu
hospitari:inde lenem fluere:ubi minimũ.viii.mil.pas.latitudine.ubi modicum stadiorum.c.altitudi
ne nusq; minore pa.xx.mil.

Gentes indiæ. Capi.xix.

Ouissimæ gentes gandaridum:calignarum.Regio'ptalis uocatur.Regi.lxx.mil.peditum
n equites mille:elephanti.dcc.in procinctu bellorum excubant. Namq; uita mitioribus po-
pulis indorum multi ptita degitur. Alii tellurem exercent.militiam alii capescunt. mercet
alii suas euehunt.res externas i uehũt res publicas optimi ditissimiq; tẽperant.Iudicia red-
dũt.Regibus'assident.Quintum genus celebratæ illic & prope in religionem uersæ sapientiæ deditũ
uoluntaria semper morte uitam'accenso prius rogo'finit.unũ super hoc est semiferũ ac planũ laboris
immensi:a quo supradicta continentur uenandi elephantes domandiq;.iis arant Iis inuehunt.Hæc ma
xime nouere pecuaria.His dimicant:militantq; pro finibus.Delectũ in belua uires & ætas atq; magni-
tudo faciunt.Insula in gange est magnæ ãplitudinis gentẽ continens unã modogalicam noie. Vltra
siti sunt modubæ molindæ.Vbere cũ oppido eiusdẽ nominis magnifico modroesi:præti:califfæ:salu
ri:passalæ:colubæ:orzulæ:abali:taluctæ.Rex horum peditũ.l.mil:equitum.iiii. milia.elephantorum.
cccc.in armis habet.Validor deinde gens andaræ:plurimis uicis.xxx.opidis.quæ muris turibusq; mu
niuntur.Regi præbet peditũ.c.mil:æquitum duo milia:elephantos mille.Fertilissimi sunt auri dardæ
setæ uero argenti.Sed omnoium i india prope non mõ in hoc tractu potentiã claritatẽq; añ cedũt pra
si amplissima urbe ditissimaq; palybotra.Vnde quidam ipsam gentem palybotros uocãt:immo uerò
tractum uniuersum a gange.Regi eorum peditum sexcenta milia:equitum.xxx.milia.elephantorum
Honoi ix.milia.per omnes dies stipendiantur.Vnde coniectatio ingens opum est.Ab iis in interiore situ mo
des nedes & suari:quorum mons maleus.in quo umbræ ad septentrionẽ cadunt hyeme:æstate in austrũ
per senos menses.Septentriones eo in tractu semel in anno apparere:nec nisi.xv. diebus. Beto auctor
est.Hoc idem pluribus locis indiæ fieri Megasthenes.Austrinum polum indi dramasa uocant.Amnis
iomanes per gangem & palybothros decurrit.Inter oppida methora & cyriso borca.A gãge uersa.ad
meridiem plaga tinguntur sole populi iam quidem infecti:nondum:tamen æthiopum modo exusti:
quantum ad idum accedunt:tantum colore præferunt sydus.Indus statim a prasiorum gente quorum
in montanis pygmei traduntur.Artemidorus inter duos amnes.xx.mil.pas.interesse tradunt.

Indus fluuius. Capi.xx.

Ndus sandus ab incolis appellatus in iugo caucasi montis quod uocatur paropanysn ad-
i uersus solis ortum effusus:& ipse undeuiginti recipit amnes.Sed clarissimos hydaspẽ quat
tuor alios afferentem.cantabram tres.per se uero nauigabiles acesinum & hypasin quadã
tamen aquarum modestia nusquam latior quinquaginta stadiis:aut altior.xv.pas.amplissi
mam insulam efficiẽs:quæ prasiane nominatur.& aliam minorem quæ patale.ipse per.xii.xl.pas.pau
cissimis auctoribus nauigatus.& quodam solis comitatu in occasum uersus occeano infunditur.Men
suram in ora ad eum ponam ut inuenio generatim:quãq; inter se nullæ cõgruant. Ab ostio gangis ad
promontorium calingõ & oppidum dandagula.dccxxv.mil. pas. Ad tropina.xii.mil.xxv. Ad perimu
læ promontorium:ubi est celeberrimum indiæ emporium.dccl.ad oppidum in insula quam supradixi
mus patalam.dcxx.mil.pas.Gentes montanæ inter eum & iomanem cesi:cetriboni siluestres. Deinde
megallæ quoq; regi quingẽti elaphanti.peditum & equitũ numerus incertus.Clysei parasangæ:asan
gi:tigri feta scatẽtes.Armant peditum.xxx.mil.elephatos.ccc.equites.dccc.Hos includit indus mon
tium corona circũdatos & solitudinibus.dcxxv.mil.Infra solitudines dari:suræ.Iterumq; solitudines
per.clxxxvii.mil.pas.plerũq; harenis ambientibus haud alio mõ q; insulas mari'ifra deserta hæc malte
coræ:singæ:marohæ rarungæ:moruntes & masuæ:pangungæ.iahi.Hi montium qui perpetuo tractu
oceani oram tenent:incolæ liberi & regum exptes multis urbibus montanos optinent colles.Nateæ
deinde quos claudit mons altissimus indicorum capitalia.Huius incolæ alio latere late auri & argen-
ti metalla fodiunt.Abiis oraturæ. Quorum regi elephãti quidem.x.milia.Sed amplæ uires peditum
Varetate qui sub rege elephentos non alunt fiducia equitum peditumq;:Odumboeræ:salabastræ ho-
ratæ urbe pulchra fossis palustribus munita:per quas crocodilli humani corporis auidissimi aditũ nisi
ponte non dãt.Et aliud apud illos laudatur oppidum automela inpositũ littori quinq; amniũ in unũ
cõfluente concursu emporio nobili.Regi eoꝝ elephantos mille.dc.peditũ.cl.equitũ quinq;.pauperi
or charmaꝝ rex elephantos.lx.paruasq; reliquas uires habet.ab iis gens pande sola indoꝝ regnata fœ
minis.Vnã Herculi.sextus eius genitã ferunt:ob idq; grationẽ regnodonatã præcipuo.Ab ea deducen
tis originẽ imperitant.ccc.oppidi:peditũ.cl.milia:elephantis quingẽtis.Post hanc trecentaꝝ urbium

syrieni:derangæ:posingæ:buzæ:gogiarei:umbræ:nereæ:brãcosi:nobundæ:cocondæ:nesei:pedatritæ: salobriale:oloſtræ:patalam insulam attingẽtes:a cuius extremo littore ad caſpias portas.xviii.xxv.M. produntur.Hinc deinde accolunt indum aduersus eos euidenti demonſtratione amatæ:bolingæ:gal litalatæ:dimuri:megari:ordabæ mesæ:ab his Vri:syleni.Mox deserta in.ccl.mil.paſ. Quibus exupera tis organagæ:abaortæ:sibaræ:suertæ:& ab iis solitudines prioribus pares.Dein sarophages:sorgæ:ba raomatæ:gumbritæq;:quoꝝ.xii.nationes singulisq; binæ urbes.A seni trium urbiũ incolæ.Caput eo- rum bucephala Alexandri regis equo:cui fuerat hoc nomẽ ibi sepulto cõditum.Mutani super hos cau caſo subiecti.Soleadæ:sondræ:transgreſſisq; indum:& cum eo decurrẽtibus samarabriæ:sambraceni: brisabritæ:orsiandri:xeni taxilæ cũ urbe celebri.Iam in plana demisſo tractu cui uniuerſo nomen amá Orsil
dræ.Populi quattuor peucolaitæ:arsagalitæ:geretæ:asoi.Etenim pleriq; ab occidente nõ indo amne Amixeni
determinant:sed adiiciunt quattuor satrapias:gedroſos:arachotas:arios paropamiſſadas.

Arii & iunctæ gentes. Capi.xxi.

Ltimo fine cõphete fluuio:quæ omnia ariorum esſe aliis placet.Necnõ & nysam urbẽ ple- u riq; indiæ ascribũt:mõtemq; merũ Libero patri sacrũ.Vnde origo fabulæ Iouis femine edi tum.Item aspagonas gẽtem uitis & lauri & buxi pomorũq; omnium i græcia nascẽtiũ fer tilem.Quæ memorãda & prope fabuloſa de sertilitate terræ ac genere frugum arborumq; aut seratum aut uolucrum & aliorum animalium tradũtur:suis quæq; locis in reliqua parte operis cõ- memorabũtur.Quattuor uero satrapiæ mox paulo ad taprobanã insulam festinante animo.Sed ante sunt aliæ patale q̃ significauimus in ipſis saucibus indi triquetra figura.ccxx.mil.paſ. latitudine. Extra hostium indichrysę & argyræ sertiles metallis ut credo. Nam quod aliqui tradidere aureũ argẽteũq; iis solum esſe aut facile crediderim. Ab iis.xx.mil.paſ.crocale. Ab ea.xii.mil.paſ.bibaga ostreis & con chiliis referta.Deinde toralliba.ix.mil.paſ.a supradicta multæq; ignobiles.

Taprobane insula. Capi.xxii.

Aprobanem alterum orbem terrarum esſe diu existimatum est antichthonum appellatio t ne.Vt liqueret insulam esſe alixandri magni ætas reſq; præstiterat. Onesictitus classis eius præfectus elephãtos ibi maiores bellicosioresq; q̃ i india gigni scripſit.Megasthenes flumi ne diuidi:incolasq; palæogones appellari:auri margaritarũq; grandiũ fertiliores q̃ indos. Eratosthenes & mẽsuram prodidit longitudinis.vii.mil.stadiorũ:Latitudine.v.mil.nec urbes esſe:sed uicos septingẽtos.Incipit ab eoo mari inter ortum occasumq; solis indiæ prætẽta & quondã credita. xx.dierum nauigatione a prasiana gẽte distare:mox quia papyraceis nauibus armamẽtisq; nili peteret ad nostrarum nauiũ cursus.vii.dierum interuallo taxato.Mare intersit uadosum:senis nõ amplius alti tudinis passibus:sed certis canalibus adeo profundum ut nullæ anchoræ fidant:ob id nauibus utrinq; præ.ne per angustias aluei circũagi sit necesse:Syderum in nauigãdo nulla obseruatio.Septẽtrio non cernitur:Sed uolucres secum uehunt emittentes sæpius:meatũq; earũ terras petẽtium comitãtur. Nec pluſq; ternis mẽsibus i anno nauigãt.Cauẽt a solstitio maxime.c.dies tũc illo mari hyberno.Hactenus a priscis memorata.Nobis diligentior notitia Cladii principatu contingit:Legatis etiam ex insula ad uectis.Id accidit hoc modo.Anni Plocamii qui maris rubri uectigal a fisco redemerat libert⁹ circa ara biam nauigãs aquilonibus raptus præter carmaniam quintodecimo die hippuros portum eius inue- ctus hospitali regis clæmẽtina sex mensium tempore imbutus alloquio percontanti postea enarrauit romanos & Cæsarem mirũ immodum in auditis iustitia ille suspexit:q; pares põdere denarii essent in captiua pecunia:cũm diuerſe imagines indicarẽt a plumbus factos.Et hoc maxime sollicitatus ad ami citiam legatos quattor misit principe eorum rachia. Et iis cognitum.du.esſe oppida: portum contra meridiem appositum oppido palesimundo omnium ibi clarissimo ac regia.cc.paſ. Lebis stagnum in- tus megisba.ccclxxv.mil.paſ.ambitu:insulas pabuli tantum fertiles complexum.Et ex eo duo amnes erumpere palesimundum iuxta oppidum eiusdem nominis influentem in portum tribus alueis.v.sta- diorum arctissimo.xv.ampliſſimo.Alterum ad septentrionem indiamq; uersus cydara noie.proximũ esſe indiæ promõtorium:quod uocatur colaicum quatridui nauigatione:medio in cursu solis insula incurrẽte.Mare id colore peruiridi:præterea fruticosum arboribus iubas earum gubernaculis deterrẽ- tibus.Septentriões uergiliasq; apud nos ueluti in nouo cælo mirabãtur.Lunam quidem apud ipſos non nisi ab octaua ad.xv.supra terram aspici fatentes.Canopum lucere noctibus sydus ingens & cla- rum.Sed maxime mirum iis erat umbras suas in nostrum cælum cadere nõ in suum:solemq; a leua oriri & in dextra occidere potiusq; e diuerſo.Idem narrauere latus insulæ quod prætenderet indiæ.x. Mil.stadiorum esſe ab oriente hyberno ultra montes emodo.Seras quoq; ab ipſis aspici: notos etiam commertio patrem mabaciem commeasse eo aduenis ibi feras occurſare.Ipſos uero excedere homi- num magnitudinem:rutilis comis:ceruleis oculis:oris sono truci nulli commertio lignæ.Cætera ea- dẽ quæ nostri negociatores.Fluminis ulteriore ripa merces positas iuxta uẽalia tolli ab iis si placeat p-

mutatio non aliter odio triſtiore luxuriæ q̄ ſi perducta mens illuc uſq; cogitet quid & quod petatur & quare. Sed ne taphrone quidem q̄is extra orbem a natura relegata noſtris uitiis caret: aurum argentumq; & ibi in precio. Marmor teſtudinis ſimile. Gémæ margaritæq; in honore multo præſtantiore. Et totus luxuriæ noſtræ cumulus ipſorum opes maiores eſſe dicebant: ſed apud nos opulentiæ maiorem uſum. Seruum nemini. Ne in diem aut interdiu ſomnum. Aedificia modice ab humo extãtia. Annonam nunq̄ augeri. Non foralites ue eſſe. Coli Herculé. Eligi regem a populo ſenecta clæmentiaq; liberos non habentem: & ſi poſtea gigant abdicari: ne fiat hæreditarũ regnũ. Rectores ei a popolo. xxx. dari: nec niſi plurium ſententia quemq̄ capite damnari: ſic quoq; appellationem eſſe ad populũ. Lxx. iudices dari: ſi liberent ii reum amplius. xxx. iis nullam eſſe dignationem grauiſſimo probro. Regi cultũ Liberi patris: cæteris arabũ. Regem ſi quid delinquat morte mulctari nullo interimente: ſed aduerſantibus cunctis & cõmertia etiã ſermonis negantibus. Feſta uenatiõe abſumi. Gratiſſimam eam tigribus elephantiſq; conſtare. Agros diligenter coli. Pomis abundare. Eſſe in piſcatu uoluptatẽ: teſtudinũ maxime: quarum ſuperficiæ familias habitantium contegi tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de taprobane. Quattuor ſatrapiæ quas in hunc locum diſtulimus ita ſe habent.

Capiſſenæ: dariti. carmania. Capi. xxiii.

Proximis indo gentibus montana capiſſenæ habent capiſſam urbẽ: quã diruit Cyrus. Arachoſia cum oppido & flumie eiuſdem noie: quod quidã Cophen dixere a Semiramide cõditũ. Amnis hermãdus præfluẽs per abeſten arachoſioq;. Proximos iis a meridie ad parte arachotaq; faciũt gedroſos: & ſeptẽtrione paropamiſſadas. Cartana oppidum ſub caucaſo: quod poſtea cecrogõis dictũ. Hæc regio eſt ex aduerſo bactrianoq;. Deinde eius oppidũ alexãdria a cõditore dictũ. Syndaci: daugalæ: parapianæ: cãtaces: magi. Ad caucaſum cadruſi oppidũ ab Alexandro cõditum. Infra hæc oĩa ora arabindo. Ariana regio ambuſta feruoribus: deſertiſq; circũdata. Multa tamẽ interfuſa opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuios tonderon & aroſapen. Oppidũ artacacna arius amnis: qui præfluit alexãdriã ab Alexandro cõditã. Patet oppidũ ſtadia. xxx. multoq; pulchrius (ſicut acticinius tradit) artacabane. Item ab antiocho munitum ſtadia. l. Deinde doriſci gens. Amnes pharnacotis: oppradus: prophthaſia. Oppidũ zaraſparũ drangæ: argetæ: zarãgæ: gedruſi. Oppida peucolais: lympborta: methoricum: deſerta. Amnis manain. Auguttiri gens. Flumen boru. Genſubi flumen nauigabile ponamus pandorum finibus. item caberon ſorarum oſtio portuoſus. Oppidum condigrãma. Flumen cophes. influũt in eum nauigabilia ſadarus: paroſpus: ſodinus. Arianæ partem eſſe dararin aliqui uolunt: menſurãq; prodũt utriuſq; longitudine. xix. l. miliũ paſſuum: latitudine dimidio minorẽ q̄ indiæ. Alii gedruſos & ſyros poſuere per. clxxxiiii. M. paſ. mox ichthiophagos. Oritas propria nõ indoq; lingua loquẽtes p. cc. mil. paſ. inde poſuere arbioq; gẽtẽ per. cc. mil. paſ. Ichthiophagos omnes alexãder uetuit piſcibus uiuere. Vltra deſerta deinde carmãia: ac perſis atq; arabia. Sed priuſq̄ hæc generatim pſequamur: indicare cõuenit quæ prodit Oneſicritus claſſe alexandri circunuectus in mediterranea perſidis & indiæ narrata proxime a iuba. Deinde eam nauigationẽ quæ his ãnis cõperta ſeruatur hodie. Oneſicriti & Nearchi nauigatio nec noĩa habet manſionũ nec ſpatia. Primúq; xylenopolis ab alexandro cõdita unde cœperũt exordium. Iuxta quod flumen aut ubi fuerit non ſatis explanat. Hæc tamẽ digna memoratu produnt. Ab iis oppidum a Nearcho cõditũ in nauigatiõe ei. Flumen nabrũ nauiũ capax contra inſulam diſtans. lxx. ſtadiis. alexãdria cõdita a Leonato iuſſu alexandri in finibus gentis. argenuus portu ſalubris. Flumen tuberum nauigabile: circa quod patiræ. Deinde ichthiophagi tam lõgo tractu ut. xx. dierũ ſpatio prænauigauerint inſulã: quæ ſolis appellatur: & eadẽ cubile nympharum rubens: in qua nullum non animal abſumitur incertis cauſis. Ori gens. Flumẽ carmaniæ hytanis portuoſum & auro fertile. Ab eo primum ſeptentriões apparuiſſe adnotauere. arcturũ nec omnibus cerni noctibus: nec totis unq̄. achemenide uſq; illo tenuiſſe. aeris & ferri metalla & cinnici & minii exercere. Inde promontorium carmaniæ eſt. Ex quo in aduerſo ora ad gẽtem arabiæ macas traiectus diſtat. l. mil. paſ. Inſulæ tres quarũ organa tantum habitatur a coſa a continenti. xxv. M. paſ. inſulæ quattuor intimo in ſinu ante perſida. Circa has hidri marini uicenum cubitorum adnatantes terruere craſſem. inſula acrotadus. item gauratæ: in quibus chiana gens. Flumen hyperis in medio ſinu perſico onerariarũ nauium capax. Flumẽ ſitiogagus: quo paſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumẽ nauigabile phirſtimus. inſula ſine nomine. Flumen granius modicarum nauium capax per ſuſiauem fluit. Dextera eius accolunt deximontani: qui bitumẽ perficiunt. Flumẽ Zarotus oſtio difficili niſi peritis. inſulæ duæ paruæ. inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis. Per euripos tamen quoſdam peragitur. Oſtium euphratis. Lacus quem faciũt euleus & tigris iuxta caracem. inde tigriſuſa. Feſtos dies ibi agentem alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe poſtq̄ digreſſus ab iis fuerat patalis tertio nauigationis. Sic alexandri claſſis nauigauit. Poſtea a ſyagro arabiæ promontorio patalen fauonio quem hypalum ibi uocant peti certiſſimum uidebat. xiii. M. xxxii. paſ. æſtimatiõe. Secuta uero ætas propio-

Antiqus Iterum

Oroatis

rem cursum tutioremq; indicauit si ab eodem promõtorio zizerũ amnem portũ indiæ peteret. Diuq;
ita nauigatum est:donec compendia inuenit mercator:lucroq; india admota est. Quippe omnibus an
nis nauigatur sagittarioq; cohortibus impositis. Etènim pyratæ maxime infestabant. Nec pigebit totũ
cursum ab ægypto exponere nunc primũ certa notitia patescẽte. Digna res nullo anno minus hic qn Hs.quin-
gentesimis imperii nostri exhauriente india & merces remittẽte:quæ apud nos centuplicato ueniant. gẽtis.M.
Mille millibus pas.ab alexandria abest oppidũ Heliopolis. Inde nauigant nilo coptum.ccciii. M.pas.
qui cursus etesiis flantibus peragitur.xv.diebus. A copto camelis itur aquationum rõne mansionibus
dispositis. Prima appellatur hydreum.xxxii. Secunda in monte diei itinere. Tertia in alteto hydrema- hydreu-
te a copto.xcv. Deinde in monte. Mox ad hydreũ Apollinis a copto.clxxxiiii.Mil.pas. Rursus i mõte. ma
Mox ad nouũ hydreũ a copto.ccxxxiii. pass. Est & aliud hydreũ uetus. Trohlodyticum nominat: ubi
præsidium excubat diuerticulo duum miliũ. Distat a nouo hydremate quattuor Mil.pas. Inde bereni-
ce oppidum ubi portus rubri maris a copto.cclviii.pas. Sed quia maior pars itineris coficitur noctibus
propter æstus:& statim die absumuntur totum a copto berenicen iter duodecimo conficitur die. Naui
gare incipiunt æstate media ante canis ortum:aut ab exortu protinus. Veniuntq; circiter.xxx.die oce-
lin arabiæ:aut canan thuriferæ regionis. Est & tertius portus:qui uocatur muza:quem indica nauiga-
tio non petit:nec nisi thuris odorũq; arabicorũ mercatores. Intus oppida regia eius:unum appellatur
saphar:aliudq; sabæ. Indos aũt petẽtibus utilissimũ est ab oceli egredi. Inde uento hipalo nauigãt die saua
bus.xl.ad primũ emporium indiæ. Muzirũ nõ expetendũ propter uicinos pyratas qui optinẽt locum
nomine hydras:neq; est abũdans mercibus. Præterea longe a terra abest nauium statio:lintribusq; esse
runtur onera quæ geruntur. Regnabat ibi cũ proderem hæc Celebothras. Alius utilior portus gentis
necanidon:qui uocatur becare. Ibi regnat paridion:longe ab emporio mediterraneo distante oppido
quod uocatur modusa. Regio autem ex qua piper monoxylis lintribus baratoa conuehitur uocat cot
tonata:quæ omnia gentiũ portuũ ue aut oppidorũ nomia apud neminem priorũ inueniunt. Quo ap
paret mutari locorum status. Ex india renauigant mense ægyptio tybi incipiente nostro decẽbri:aut
utiq; mechiris ægypti intra diẽ sexte:quod fit intra idus ian nostras. Ita euenit ut eodẽ anno remeẽt.
Nauigant aũt ex india uento uulturno & cum intrauere rubrum mare africo uel austro. Nunc reuerte-
mur ad propositum. Carmaniæ oram patere duodecies.l.mil.pas. Nearchus scripsit. Ab initio eius ab
flumen tabin.c.Mil.pas. Inde uineas coli'& arua. Flumẽ andanin.xxv.mil.spatio. Regio uocatur armu
ri. Oppida carmaniæ zetis:alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras:quod
rubrum dixere nostri:græcia erythreum a rege erythra. aut ut alii solis repercussu talẽ reddi colorem
existimantes. Alii ab harena terraq;. Alii tali aquæ ipsius natura.

Sinus persicus & arabicus. Capi.xxiiii.

Ed in duos diuidit sinus. Is qui ab oriente est persicus appellatur.xxv.'Mil.pas.circuitu: ut
1 Erathostenos tradit ex aduerso est arabia:cuius.xii.M.pas.est lõgitudo. Rursus altero am-
bitur sinu arabico nominato:occeanũ qui influit azanium appellãt. Persicũ introitũ.v.mil.
pas.latitudinis:alii quattuor fecerunt. Ab eo ad intimũ sinũ recto cursu.xi.mil.xxv. prope-
modũ cõstat esse. & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab indo amne in sinum
persicũ:atq; illinc babylonem ab euphratis paludibus scripserunt.xxv.mil.pas.esse. in carmaniæ angu
lo sunt chelonophagi testudinum superficie casas tegentes. carne uescẽtes. A flumine arbi pmõtoriũ
ipsum inhabitant:præter capita toto corpore hirti:coriisq; picium uestiti.

Cascandrus insula parthorum regna. Capi.xxv̄.

B horum tractu indiã uersus cascãdrus deserta insula in occeano.mil.pas.tradit. iuxta eam
2 fretoinfluente stoidis quæstuosa margaritis a pmõtorio. Carmanis iungunt armozei. Qui socian-
dã interponũt arbios.ccccxii.pas.toto littore. Ibi portus macedonũ:& aræ Alexandri. in p dros
mũtorio amnes saganos:dein daras & salsus. ab eo pmõtoriũ thẽisteas. insula aphrodisias afthoidis
habitat. inde persidis initium ad finmen oroatim:quo diuidit ab elimaide. Cõtra pfidẽ insulæ philos
casandra aracia cum mõte prealto Neptuno sacra. ipsia pfis aduersus occasum sita optinet littora.d.l.
mil.pas.etiã in luxom diues in parthoq; iampridẽ trãslata nomẽ. Hoq; de imperio nũc paucis. Regna
parthorũ duodeuiginti sunt omnia. ita.n.diuidunt quintias circa duo ut diximus maria:rubrũ a meri
die:hyrcanum a septẽtriõe. Ex iis.xii.quæ superiora dicunt incipiunt a cõfinio armeniæ capiisq; litori
bus pertinent ad scythas:cũ qbus ex æquo degunt. Reliqua.vii.regna inferiora appellantur. Quod ad
parthos attinet:semper fuit parthia in radicibus mõtium sæpius dictorum:qui oẽs eas gẽtes prætexũt
Habent ab ortu arios:a meridie carmaniã & arianos. ab occasu hyrpratitas medos. a septẽtrione hyr- hyspatil-
canos. Vndiq; desertis cincta. Vlteriores parthi nomades appellant. Citra deserta. ab occasu urbes eo- tas
rum:quas diximus iffatis & calliope. ab oriente æstiuo Europũ:ab hyberno mania. in medio hecatom
pylos. Arsacia regio nisea parthienæ nobiles:ubi alexandropolis a conditore.

Media:meſopotamia:babylon:ſeleucia. Capi.xxvi.

Eceſſarium eſt in hoc loco ſignare & medorũ ſitum:terrarũq; facie circũagere ad perſicum
mare:quo facilius deinde reliqua noſcant.Namq; media ab occaſu tráſuerſa oblique par
thiæ occurtés utraq; rega includit.Habet ipſa ab ortu caſpios & parthos:a meridie ſitacenẽ
& ſuſianẽ & perſida:ab occaſu adiabenen:a ſeptẽtrione armeniã:Perſæ rubrũ mare ſemper
accoluere:ꝓpter quod is ſinus perſicus uocat.Regio ibi maritima cyropolis. Quia uero ipſa ſubit ad
medos elymais megalla appellatur locus arduo mõtis aſcẽſu per gradus introitu anguſto ad perſopo
lin caput regni dirutã ab Alexandro.Præterea habet in extremis finibus laodiceã ab Antiocho condi
tam.Inde ad oriẽtẽ magni optinent paſſargada caſtellũ:in quo Cyri ſepulchrũ eſt.Ex & hoc agbata-
na oppidũ tráſlatum ab Dario rege ad montes.Inter parthos & arianos excurrũt parætacene.His gen
tibus & euphrate inferiora regna includunt.Reliqua dicemus a meſopotamia excepto mucrone eius
arabũq; populis in priore dictis uolumie.Meſopotamia tota aſſyriorũ fuit uicatim diſperſa:præter ba
bylona & ninum.Macedones eam in urbes cõgregauere ꝓpter ubertatem ſoli.Oppida præter iam di
cta habet ſeleuciam:laodiceã:artemittam.Item in arabum gente qui arroei uocãtur & mardani antio
chia:quæ a præfecto meſopotamiæ Nicanore cõdita nicatoria uel arbelis uocatur.Iunguntur iis ara-
bes.introrſus eldamarii.Super quos ad pellacontã flumẽ bura oppidũ:ſalmani & maſei arabes. Got-
dyæis uero functi aloni:per quos zerbis fluuius in tigrin cadit:azones.ſilices:mõtani:& orõtes.Quoꝝ
ad occidentẽ oppidũ gaugamela.Item ſue in rupibus.Supra ſiciclaſſi.iii.Mil.paſ.per quos lycus ex ar-
menia fertur.Abſitris ad hybernum exortum.Azochis oppidum.Mox in cãpeſtribus oppida dioſpa-
ge:polytelia:ſtratonicea:anthemus.In uicina euphratis nicephorion:quod ut diximus alexander iuſſit
Anthe- cõdi propter loci oportunitatem.Dicta eſt & in zeumate apamia:ex qua orientem petentes excipit op
muſa pidum apprime munitum quondam ſtadiorum. lxv. ampliludine: & ſatraparum regia appellatum:
quo tributa conferebantur:nunc in arcem redactum.Durant ut fuerant hebata:& ductu Pompei ma
gni terminus romani imperii oruros.Azeumate.ccl Mil.paſ.Sunt qui tradunt euphratẽ Cobaris præ-
fecti opere deductum:ubi eum diximus fidi:ne præcipiti curſu babyloniam infeſtaret. ab aſſyriis uero
uniuerſis appellatum armalchar:quod ſignificat regium flumen. Qua deriuatur oppidum fuit agrani
e maximis:quod dirnere perſæ.Babylon chaldæacarum gentium caput diu ſummam claritatem opti-
nuit in toto orbe:ꝓpter quam reliqua pars meſopotamiæ aſſyriæq; babylõia appellata eſt.lx.mil.paſ.
amplexa:muris dncenos pedes altis:quinquagenos latis.In ſingulos pedes ternis digytis menſura am
pliore q̃ noſtra:interfluo euphrate mirabili opere utroq;.Durat adhuc ibi iouis Beli templũ.inuentor
hic fuit ſyderalis ſciẽtiæ.Cætero circuitu in ſolitudinẽ reddit exhauſta uicinitate ſeleuciæ ob id cõdi-
tæ a Nicatore intra nonageſimũ lapidem in confluentẽ euphratis foſſa perducti atq; tigris:quæ tamẽ
babylonia cognominat.libera hodie:ac ſui iuris macedonũq; moris. Feruntur ei plebes urbanæ ſex-
cẽtæ eſſe.Situm ueromœnium aquilæ pandẽtis alas.agrũ totius orientis fertiliſſimũ.inuicẽ ad hanc
exhauriendã & ceſiphontem iuxta tertiũ ab ea lapidẽ in chalonitide condidere parthi:quod eſt nũcu
put regni.Et poſtq̃ nihil ꝓficiebat nuper Vologeſus rex aliud oppidũ uelogeſocretã in uicino condi-
Rorſip- dit.Suntetiã in meſopotamia oppida hupparenum chaldeoꝝ doctrina clarũ.Et hoc ſicut babylon ux
penos ta flumen narragam:qui dedit ciuitati nomen.Moros hipparenorũ perſæ diruere.Orcheni quoq; ter-
tia chaldeoꝝ doctrina in eodẽ ſitu locant ad meridiẽ uerſi.ab iis notitæ & orthophanitæ & græcio-
chãthæ.Euphrate nauigari babylonem & perſico mari.ccccxxii. Mil.paſ.tradunt Nearchus & Oneſi-
critus.Qui uero poſtea ſcripſere a ſeleucia.cccexc.Mil.iuba a babylone characem.clxv.Mil.d. Fluere
aliqui ultra babylonẽ cõtinuo alueo priuſq̃ diſtrahitur in irrigua.lxxxvii.Mil. Vniuerſo autem curſu
xi.Mil.paſ.inconſtantiã menſuræ diuerſitas auctorũ facit:cũ perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alia
menſura determinent.Vbi deſinit alueo munire ad confinium caracis accedente tractu ſtatim infeſtãt
attali latrones:arabum gens.Vltra quos ſcenitæ.ambitu uero euphratis nomades arabiæ uſq; ad de-
ſerta ſyriæ:unde in meridiem flecti eum diximus ſolitudines palmirenas relinquentẽ.Seleucia abeſt a
capite meſopotamiæ euphraten nauigantibus undecies.xxv.Mil.paſſ.a mari rubro ſitigri nauigenti
cccxx.Mil.a zeumate.d.Mil.xxvii.Zeuma a ſeleucia ſyriæ ad noſtrum littus.cxxxii. Mil.paſſ. Hæc eſt
ibi latitudo terrarũ inter duo maria.Parthici uero regni.d.cccc.Mil.xliiii.paſ. Eſt etiánum oppidum
meſopotamiæ in ripa tigris circa confluentes:quod uocant digbani.

Flumen tigris. Capi.xxvii.

Ed & de tigri ipſo dixiſſe conueniat.Oritur in regione armeniæ maioris fonte conſpicuo
ſ in planitie.Loco nomen elongoſine eſt.ipſius qua tardior fluit diglito.Vnde cõcitat a ce
leritate tigris incipit uocari.ita appellant medii ſagittam.influit in lacũ arethiſſam oia illa
ta põdera ſuſtinentẽ:& nitrũ nebulis exhalãtem.Vnũ genus ei piſcium eſt:& hic aquæ tráſ
currẽtis non miſcetur alueo:ſicut nec e tigri piſces in lacũ tráſnatãt.Fertur autẽ & curſu & colore diſſi

mills. Transuectusq; occurrente tauro mõte in specu mergitur. Subterq; lapsus a latere altero eius erũpit locus uocatur zoroanda. Eundem esse manifestum est quod demersa perfert. Alterum deinde transit lacum: qui tesbidis appellatur: rursusq; in cuniculos mergitur. & post. xxv. mil. pas. circa nympheũ redditur tam uicinum arsaniæ. Fluere eum in regionem arheni Claudius Cæsar auctor est: ut & cum in tumuere confluant: nec tamen misceantur. Leuiorq; arsanias innatat. iiii. Mil. ferme spatio. Mox divisus in euphraten mergitur. Tigris autem ex armenia acceptis fluminibus claris partheni agni, cephariõne arabas oreos adiabenosq; disterminas: & quam diximus mesopotamiam faciens lustratis montibus gordyæorum circa apameam mesenes oppidum: citra seleuciam babyloniam. cxxv. Mil. pass. divisus in alueos diuos. Altero meridiem ac seleuciam petit mesenen perfundens. Altero ad septentrionem flexus eiusdem gentis tergo campos cauchas secat. Vbi remiauere aquæ pasitigris appellatur. Postea recipit ex media choaspen: atq; ut diximus inter seleuciam & ctesiphontem uectus in lacus chaldiacos se fundit: eosq; lxx. Mil. pass. amplitudine implet. Mox uasto alueo profusus dextra caracis oppidi fertur mari persico decimo ore. Inter duorum amnium hostia. xxv. mil. pas. fuere. Aut ut alii tradunt. vii. Mil. utroq; nauigabili. Sed lõgo tempoere euphratem præclusere orcheni & accolæ agros rigantes: nec nisi post tigrin defertur in mari. Proxima tigri regio paropotamia appellatur. In ea dictum est de mesene. Oppidum eius dibitach Iunguntur chalonitis cum ctesiphonte: non palmetis modo: uetum & olea pomisq; aliisq; arbustis nobilis. Ad eam peruenit zagrus mons ex armenia inter medos adiabenosq; ueniens supra parætacenẽ & persidem. Chalonitis abest a perside. ccccl xxx. Mil. pas. Tantũ a caspio mari assyria abesse compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atq; mesenen sittacene est: eadem arbelitis & palestinæ dicta. Oppidum eius sittace græcorum ab ortu est & sabata. Ab occasu autem antiochia inter duo flumina tigrin & tornadotũ. Item apameæ cui nomen Antiochus matris suæ imposuit. tigris circũfunditur. Hæc diuiditur archoo. Infra est susiane: in qua uetus regia persarum susa a Dario Histapis filio condita. Abest a seleucia babylonia. cccc l. Mil. pas. Tantũdem ab egbatanis medorum per montem charbantum in septemtrionali. Tigris alueo oppidũ est babythace. Abest a susis. cxxxv. mil. pas. Ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt. Id defodiunt ne quo cui sit in usu. Susianis ad orientem uersus iunguntur cossæi latrones & mizeorum. xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patent parthusi mardi & saitæ hyi q prætenduntur supra helimaida: quam persidi in ora iunximus. Susa a persico mari absunt. ccl. Mil. pas. qua subiit ad eam classis Alexandri pasitigri intus ad lacũ chaldaicum uocatur alphle. unde susa nauigatione. lxv. M. d. p. absunt. Susanis ab oriẽte sunt choasei. Supra choaseos ad septẽtrionem mosobabatene sub monte cambalido: q ẽ caucasi ramus. inde mollissimo trãsitu in bactros. Susianen ab elemaide disterminat amnis euleus ortus in medis: medioq; spatio cuniculo conditus: ac rursus exortus per mesobatenen lapsus circuit arcem susarum ac Dianæ templum augustissimum cum illis gentibus & ipse in magna cerimonia sit. Siquidem reges nõ ex alio bibunt: & ob id in longinqua portant. Recipit amnes edippum præter asylum a montibus persarum uenientem ad unum ex susianis oppidum: iuxta eum magoga a carace. xv. pas. Quidam hoc in extrema susiane ponunt solitudinibus proximum. Infra euleum elymas est. in ora iũcta persidi: a flumine oroati ad characen. ccxl. Mil. pas. Oppida eius seleucia & sosirate apposita monti casyro Oram quæ præiacet minorum syrtium uice diximus inaccessam cœno plurimũ limi deferentibus brixia & ortacea amnibus madente: & ipsa elymaide in tantum ut nullus sit nisi circuitu eius a perside aditus. Infestatur a serpentibus quos flumina deportãt: pars eius maxime inuia characene uocatur ab oppido arabiæ claudente regna de quo dicemus exposita prius. M. Agrippæ sententia. Namq; is mediam & parthiam & persidem ab oriente indo: ab occidente tigri: a septentrione tauro caucaso: a meridie rubro mari terminatas patere in longitudinem terdecies. xx. mil. pas. ĩ latitudine. d. cccxl. prodidit. Præterea per semesopotamiam ab oriente tigri: ab occasu euphrate: a septentriõe tauro: a meridie mari persico inclusam lõgitudine octingentorum. Mil. pas. latitudine. cccl x. Chorax oppidum persici sinus intimum a quo arabia eudemon cognominata excurrit: habitatur in colle manufacto inter confluentes dextra tigrin: lena euleum. iii. mil. pas. laxitate conditum est. Primum ab Alexandro magno colonis ex urbe regia durine: quæ tum inseriti deductis: militumq; inutilibus ibi relictis alexandriã appellari iusserat: pagumq; pelleneum a patria sua quem proprie macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit quintus regum & suo nomine appellauit. Iterumq; infestatum Passiones Sogdonaci filius rex finitimorum arabum quem iuba sattapem Antiochi fuisse falso tradit oppositis molibus restituit: nomen suum dedit emunito situ iuxta in longitudinem. vi. Mil. pas. Latitudine paulo minus. Primo fuit a littore stadiis decem & maritimum etiam in pfanda porticus habet. iuba uero prodente. l. mil. pas. Nunc abesse a littore c. xx. Mil. Legati arabum nostriq; negociatores qui inde uenere affirmant. Nec in ulla parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirum est estu longæ ultra id accedente non repercussa. Hoc in loco genitum esse Dionysium terrarum orbis situs recentissimum auctorem constat: quem ad commentanda omnia in orientem præmisit Diuus

Duplici modo

Inde pseudo porticus

Augustus ituro in armēiam ad parthicas arabicasq; res maiore filio. Non me prætērit: nec fum oblitus lui quēq; ſitus diligentiſſimum auctorem uiſum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma romana ſequi placet nobis: iubamq; regem ad eundem Claudium Cæſarem ſcriptis uoluminibus de eadem arabica expeditione.

Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: & ogyris inſulæ. Capi. xxviii.

a Rabia gentium nullis poſtferenda amplitudine longiſſima a monte amno a regione cilicię comageniſq; deſcēdit ut diximus multis gentibus eoꝝ deductis illo a Tigrahe magno ſpōte uero ad mare noſtrū littuſq; ægyptiacū ut docuimus. Necnō & in media ſyriæ ad libanū montē penetrātibus nubeis qbus iúgunt ramiſi. Deide teranei: deide patami. Ipſa uero peninſula arabia intra duo maria rubrū pſicūq; pcurrēs quodā naturæ artificio ad ſimilitudinē atq; magnitudinē tali maris etiā circūfuſa. In eādem etiā cæli partē nulla differētia ſpectat. Hæc quoq; illo ſitu. Fœlix eius populus. A noſtro mari uſq; ad palmirenæ ſolitudines diximus. Reliqua nunc inde pagemus. Nomades infeſtatoreſq; chaldeoꝝ ſcenitæ ut diximus claudūt: & ipſi uagi: ſed a tabernaculis cognoiati: quæ ciliciis metantur ubi libuit. Deinde nabathei oppidū incolunt petram noſe in convalle paulo minus. ii. Mil. paſ. amplitudinis circūdatū montibus inacceſſis amne interfluente. Abeſt a gaza oppido littoris noſtri. d. c. Mil. a ſinu perſico. cxxii. M. Huc conuenit utrūq; biuium eorū: qui ſyriæ palmirā petiere: & eorū qui ab gaza uenerūt. A petra incoluerūt omani ad characen oppidis quōdam claris a Semeriamide cōditis abeſamide & ſoroactia. Nūc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidum quod characenorū regi paret in paſitigris ripa forath noſe. In quo a petra cōueniunt characeni. Inde. xii. mil. paſ. ſecūdo æſtu nauigant. E parthico. n. regno nauigantibus uicus teredon. Infra confluentē euphratis & tigris leua fluminis chaldei optinēt: dextra nomades ſcenitæ. Quidā & alia duo oppida longis interuallis tigris pnauiga tradūt barbathiā: mox thumatā: quod abeſt a petra decē dierū nauigatione. Noſtri negociatores dicūt characenorū regi parere: & apameā ſitam ubi reſtagnatio euphratis cum tigri confluat. Itaq; molientes incurſionē parthos operibus abiectis inundatione arceri. Nūc a charace dicemus oram Ephiphanio primū exqſitam: locus ubi euphratis oſtiū fuit flumē ſalſum pmō torium chaldone uoragini ſimilius q̄ mari: per. l. paſ. ore: flumē achana: deſerta. c. mil. paſ. uſq; adinſulam icarian. Sinus capeus quē accollunt gaulopes & chateni. Sinus gerraiccus. Oppidū gerra. v. M. p. amplitudine turres habet ex ſalis quadratis molibus. A littore. l. M. paſ. regio attenæ. Ex aduerſo tilos Icarian
inſula totidē milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cū oppido eiuſdē nominis. Iuxtaq; altera in ora promontoria eius. xxii. d. paſ. Vltra magnas aſpici inſulas tradunt ad quas non ſit peruētum. Huius ambitum. cxii. Mil. d. paſ. a preſide longius abeſſe: adiri uno alueo anguſto. In inſula aſgilia gentes nocheti: zurachi: borgodi: catarrei: nomades. Flumen cynos. Vltra nauigationem incōperti ab eo latere ꝓpter ſcopulos tradit iuba. Prætermiſſa mentione oppidi omanorū batraſa aues & tomamem: quod priores celebrem portū carmaniæ fecere. Item omen & athane: quæ nūc oppida maxime celebrari a perſico mari noſtri negociatores dicunt a flumine canis: ut iuba tradit mons aduſto ſimilis Gentes epimaraniræ. Mox ichthiophagi. inſula deſerta. Gentes bathymi. Eblitei montes. inſula omœmus. Portus machorbe. inſulæ etaxalos. Ouchobrice gens cadei. inſulæ ſine nominibus multæ. Celebres uero uſura rhinnea & proxima in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ litteris incognitis. Goboea portbragæ inſulæ deſertæ. Gens caludei dabanegoris regio. Mōs orſa cum portu. Sinus duatus. īſule multæ. Mons tricoriphos. Regio cardalena. inſulæ ſolanidæ: capina: item ichthiophagorū. Deinde glarilittus hāmaeum: ubi auri metalla. Regio canauna. Gentes apitami: gaſani. inſula deuuade. Fons gorgalus grapheti. inſulæ alaea & amnamethus. Gens clare. inſulæ chelonitis: ichthiophagon: multhe. Eodanda deſerta baſag. Multæ ſabeoꝝ. Flumina tharnar: amnum. inſulæ dolicæ. Fontes dauotes dora. Inſula epteros: labanis: coboris: ſambracate: & oppidum eodem nomine incontinenti. A meridie inſulæ multæ: maxima camati: flumen myſecros: portus leupas. Scenitæ ſabæi. inſulæ multæ. Emporium eorū acila: ex quo in indiā nauigatur. Regio amithoſcuta: damnia. Mizi maiores & minores: drimatis mace Horū promōtoriū contra carmaniā eſt. Diſtat. l. mil. paſ. Mira res ibi traditur. Numeniū ab Antiocho rege miſenæ præpoſitū ibi uiciſſe. Eodem die claſſe æſtuq; reuerſo. iterū equitatu contra petſas dimicantem & gemina trophea eodē in loco ioui ac Neptuno ſtatuiſſe. inſula in alto obiacet ogyris clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat a continēte. cxxv. mil. paſ. Circuitu. cxii. mil. d. Nec minus altera clara in azanio mari dioſcuriada diſtās a ſiagro extimo promontorio. cclxxx. M. paſ. Reliqui i cōtinēte a noto etiānum autande in montes octo dierū trāſitus. Gentes larendani: catabani: gebanitæ plutibus oppidis: ſed maximis nagia & thōna templorū. lxv. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio hoc promō Auſeritæ
torium: a quo ad continentē troglodytarū. l. mil. paſ. thoani: achchitæ: chatra: motitæ: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei: cerbani. ſabæi arabum propter thura clariſſimi ad utraq; maria porrectis gentibus. Marane
Oppida eorum i rubro littore marine: marma: corolia: ſabatra: intus Oppida naſcus: cardaua: carnan-

& quo merces odorũ deferunt tomola. Pars eorũ atramitæ quorũ caput ſobotale. Ix. Mil. templa mu-
ris includens. Regia tamen oium mari iaba. Sinum optinet. xciiii. Mil. paſ. refertum inſulis odoriferis.
Atramitis in mediterraneo iungunt. Minei mare accolunt: & elamitæ. Oppidũ eiuſdem noīs. Iis iun
guntur cagulatæ. Oppidum ſibi: quod græci appotẽ uocãt arſicodani. Vadei oppido magno: baraſei:
licheni. ſygaros inſula: quã canes non iutrant: expoſitiq; circa littora errando moriunt. Sinus intimus
in quo leanite qui nomen ei dedere. Regia eorũ læana: & in ſinu leanar: uel ut alii elana. Nã & ipſum ſi
num noſtri elaniticũ ſcripſere: alii alaniticum. Artemidorus alaniticũ. Iuba leniticum: circuitus arabiæ
acharace læana colligere proditur quadragies octies. lxv. paſſ. Iuba paulo minus. xl. Mil. putat. Latiſſi-
ma eſt a ſeptentrione inter oppida heroeum & characen. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur.
Nabatheis thimaneos iunxerunt ueteres: nunc ſunt taneni: ſuellenni: ſarraceni. arrareni. Oppidum in
quo oīs negociatio conuenit: hemuatæ: analitæ. Oppida domada: egrata: mudei. Oppidũ badanatha:
carrei. Oppidum chariati achoali. Oppidũ phoda: ac minei a rege cretæ Minœ (ut exiſtimãt originem
trahentes: quoꝝ charmei oppidum. xiiii. mil. paſ. marriba baramalacũ: & ipſum non ſpernendum. Itẽ
carnon rhãmei: & horũ origo Rhadamantus putat frater Minois. Homerite maſſala. Oppida hamirei:
ſannei: chantace: bactias: harma. Oppidum gedrãite: ampre: iliſanite: bachilite: ſammei: amathei. Cum
oppidis neſſa & cenneſeri. Zamareni cũ oppidis ſaiace ſcantate: bacaſcami. Riphearma oppidum quo
uocabulo appellãt ordeum. Aurei & rhaui gyrei & mathæi. Helmodenes: cum oppido ebode. Agatur
in montibus oppido. xxv. Mil. paſ. in quo fonos emiſchabales: quod ſignificat camelorum oppidum.
Amyelomei colonia mileſiorum. Actrida oppidum calingii: quorum mariba oppidum ſignificat do-
minos omniũ. Oppida pallon murannimal iuxta flumen per quod euphraten emergere putant. Gen
tes agrei hammonii. Oppidum athenæ: caurarani: quod ſignificat ditiſſimos armento. Coranitæ: ceſa
ni: choani. Fuerunt & græca oppida: arethuſa lariſſa: chalcis deleta uariis bellis. Romana arma ſolus ī
eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equeſtri ordine. Nam Caius Cæſar Auguſti filius proſpexit
tantum arabiam. Gallus oppida diruit nõ nominata ab auctoribus qui ante ſcripſerunt: egran anneſtũ
eſcam: maguſum: tammacum: labeciam: & ſupradictã maribam: circuitu. vi. M. paſ. Item carpeta: quo
longiſſime proceſſit. Cætera explorata rettulit. Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinum
ut indos palmis exprimere. Oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimas eſſe homeritas mioæs fertiles agros pal
metis arbuſtis. In pecore diuites cembanos & areos: armis præſtare maxime chatramotitas. Carreis la-
tiſſimos & fertiliſſimos agros. Sabæos ditiſſimos ſiluarum fertilitate odorifera: auri metallis agrorum
riguis mellis: cæræq; prouentu. Deinde de odoribus ſuo dicemus uolumine. Arabes mitrati degunt:
aut intonſo crine: barba abraditur: præterq; in ſuperiore labro. Alis & hec intonſa: mirũq; dictu ex in-
numeris populis pars cõæqua in commertiis aut latrociniis degit. in uniuerſum gentes ditiſſimæ: ut
apud quas maxime opes romanorum parthorũq; ſubſiſtant: uendentibus quæ e mari aut ſiluis capiãt.
nihil inuicẽ redimentibus. Nunc reliquã oram arabiæ cõtrariã perſequemur. Timoſthenes totum ſinũ
quatridui nauigatione in longitudinem taxauit: bidui latitudinẽ. anguſtias. iiii. Mil. d. paſ. Eratoſthe-
nes ab oſtio. xiii. Mil. in quãq; partem. Artemidorus arabiæ latere. xiiii. l. Mil.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. Capi. xxix.

t Roglodytico uero undecies. lxxxiii. Mil. d. pa. ptolemaida uſq; agrippa. xiiii. paſ. xxxii. ſi-
ne differẽtia laterũ. Pleriq; latitudinẽ. cccclxii. prodiderũt faucis quæ hyberno orienti ob
ruſa. alii. iiii. Mil. ali. vii. Mil. alii. xii. M. p. patere. Situs aũt ita ſe habet. a ſinu elantico alter
ſinus quẽ arabes aeant uocant: in quo oroon oppidũ eſt. Fuit & cãbiſo inter nelos & mar-
thadas deductis eo ægris exercitus. Gẽs tyra. Daneon portus. Ex quo nauigabilem alueũ pducere ī ni
lum qua parte ad delta dictũ decurrit. lxii. d. p. interuallo. quod inter flumẽ & rubrum mare iter eſt pri
mus omniũ Seſoſtris ægypti rex cogitauit. Mox Darius perſarũ. Deinde Ptolomæus ſequẽs qui edu-
xit foſſam latitudine pedũ. c. altitudine. xxx. in lõgitudine. xxxvii. d. paſ. uſq; ad fontes amaros. Vltra
detertuit inundationis metus excelſiore tribus cubitis rubro mari cõperto q̃ terra ægypti. aliqui eã nõ
auferunt cauſam: ſed ne īmiſſo mari corrumperet aqua nili: quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter
totũ terendo frequentat a mari ægyptio: quod eſt triplex. Vnum a peluſio per harenas in quo niſi cala
mi defixi regant uia non reperit. ſubinde aura ueſtigia operiente. alterũ uero duobus Mil. paſ. ultra ca
ſium montem: quod a. lx. Mil. paſ. redit in peluſiacã uiam. accolunt arabes autei. Tertium a gero quod
ad ipſum uocant. Per eoſdẽ arabes. lx. paſ. propius aſperũ montibus & inodis aquarum. Eæ uiæ oẽs ar-
ſinoen ducunt conditã ſororis noīe in ſinu charãdra a Ptolemæo Philadelpho: qui primus troglody-
ticen excuſſit amnẽ: qui arſinoen præfluit: ptolomeũ appellauit. Mox oppidum paruum eſt aennum:
pro quo alii phiſoteram ſcribunt. Deinde ſunt azarei: ex troglodytarum cõnubiis arabes fer. inſulæ ſa
pirene: ſcitala: mox deſerta admyos herino: ubi fons tadnos: mons eos: inſula lambe. Portus multi. Be
renice oppidum matris Philadelphi noīe: ad quod itera copto diximus. arabes autei & gnebadei tro-

glodítyce:quam priſci michoen:alii midoē dixere.Mons pentedactylos.Inſulæ ſteriedriæ aliquot ha-
lonneſes non pauciores:cardamin.Topazos quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus ex iis
quæ maren uocatur:aquoſa quæ eratanos: ſinentes. Regum ii præfecti fuere. Introrſus candei : quos
opiophagos uocant:ſerpentibus ueſci aſſueti.Neq; alia regio fertilior earum.Iuba qui uidetur diligen
tiſſime proſecutus hæc omiſit in hoc tractatu(niſi ii exemplarium uitium eſt berenicen alteram:quæ
panchryſos cognominata eſt.Tertiam quæ epirides inſignem loco.Eſt enim ſita in ceruice longe pro
current:ubi fauces rubri maris.iiii.Mil.d.paſſ.ab arabia diſtant.Inſulæ ibi cytis topazium ferens & ip
ſa ultra ſiluas ubi ptolemais a Philadelpho condita ad uenatus elephantorum:ob id epi terias cogno-
minata iuxta lacum monleum.Hæc eſt regio ſecundo uolumine a nobis ſignificata.In qua.xlv. dieb'
ante ſolſtitium toridemq; poſtea hora.vi.conſumuntur umbræ.& in meridiem reliquis horis cadunt.
Cæteris diebus in ſeptentrionem:cum in berenice quam primam poſuimus ipſo die ſolſtitii.vi. hora
umbræ in totum abſummantur.nihilq; adnotatur aliud noui.D.cii.mil.paſ.interuallo a ptolemaide
res ingentis exempli:locuſq; ſubtilitatis immenſæ mundo ibi deprehenſo cum indubitata ratione um
bratum.Eratoſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit.Hinc azanium mare:promontorium qd
aliqui hiſpalum ſcripſere.Lacus mandalum.Inſula caſitis:& in alto multæ:in quibus teſtudo plurima.
Oppidum ſuchæ.Inſula daphnidis.Oppidum aduliton. Aegyptiorum hoc ſerui a dominis profugi
cōdidere.Maximum hic emporium troglodytarum etiam æthiopum. Abeſt a ptolemaide.v. dierum
nauigatione.Deferunt plurimum ebur.Rhinocerotum cornua.Hippopotamorum coria: celtium: te-
ſtudinum ſphingia:mancipia.Supra ætiopes arrotetas inſulæ quæ alæan uocantur.Item bacchias:&
antibachias.& ſtratoton.Hinc in ora æthiopiæ ſinus incognitus:quod admiremur cum ulteriora mer
catores ſcrutentur.Promontorium in quo eſt fons cutius expetitus nauigantibus.Vltra Iſidis portus.
decem dierum remigio ab oppido adulitarum diſtans.In eum troglodytis myrrha confertur.Inſulæ
ante portū duæ pſeudopylæ uocātur tinteriores totidem pylæ.In altera ſtellæ lapideæ litteris incogni
tis.Vltra ſinus abalites.Inſula diodori:& aliæ deſertæ.Oppidum gza:promontorium & portus moſſi
licus:quo cynnamomum deuehitur.Hucuſq; Seſoſtris exercitum duxit.Aliqui unum æthiopiæ oppi-
dum ultra ponunt in littore batagaza.A moſelite promontorio atlanticum mare incipere uult Iuba:
præter mauritanias ſuas:gadis uſq; nauigandum choro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahēda
non eſt. A promontorio indorum quod uocatur lepte acra ab aliis derepanum proponit recto curſu
præter exuſta & malacho inſulam.xv.mil.paſ.eſſe.Inde ad locum quem uocant ſceneos.ccxxv.mil.In
de ad inſulam ſadanum.cl.Mil.paſ.Sic fieri ad apertum marem.xviii.lxxxv.mil.paſſ. Reliqui omnes
propter ſolis ardorem nauigare poſſe non putauerunt.Quin & commertia ipſa infeſtant ex inſulis ara
bes aſcitæ appellati:quoniā bubulos utres binos ſternentes ponte pyraticam exercent ſaggittis uene
natis.Gentes troglodytarum iuba tradit therothoas a uenatu dictos miræ uelocitatis ſicut ichthi oppa
gos natantes ceu maris animalia.Bargenos:zageras:chalybas:ſaxinas:ſyrecas:daremas: domazenes.
Quin & accolas nili a ſyene nō æthiopum populos:ſed atabum eſſe dicit uſq; meroen.Solis quoq; op
pidum quod non procul memphi in ægypti ſitu diximus arabas conditores habere.Sunt & qui ulte-
riorem ripam æthiopiæ auferant adnectantq; africæ. Ripas autem incolere propter aquam.Nos reli-
cto cuiq; arbitrio intelligendi oppida quo tradūtur ordine utrinq; ponemus. A ſyene & prius arabiæ
latere gens cataduppi.Deinde ſyenitæ. Oppida tacompſon:quam quidam appellauerunt thathicen:
Araniū aramū.ſeſamum: ſandura: naſaudum:anaundoma:cumara:beta:& bochiana:leuphitorga: tantarene:
Seſanium meechindita:noa:gophoa:gyſtate:megeda:lea:rhennia:nupſia:dirca:pataga:bagada:dumana:rhada-
ta:in quo felis aurea pro deo colebatur.Boron in mediterrāeo mallo:proximum meroe.Sic prodidit
Bion.iuba aliter. Oppidum limum in monte megaticos inter ægyptum & æthiopiam: quod arabes
myrſon uocauere.Deinde metacompſon:aranium:ſeſanium:pidne:mamuda:corambin.Iuxta eā bitu
minis fontem:hammodata:ptoſda:parenta:mama:teſſata:gallas:zotō:gaucomene:meumpidi: botas
endonda:cametas.Nomadas in tabernaculis uiuētes cyſtæ:pēmani:gadagaleni:paloi:primmi: nupſii
deſeleni patini grambreues: magaſne ſegaſmala caranda denna cadeumna thena batha alana macua
ſcammos goram.in inſula ab iis ab Alexandro callim ſeren mallos agocē.Ex africæ latere tradita ſūt
eodem nomine tacompſos altera ſiue pars prioris mogora ſea edoſa pelēana epyndis maguſa bauma
linitima ſpyntuma ſydopta genſoa pindicitora cugoa orſima ſuaſa mauma rhuma urbuma mulona
quod oppidum græci hypatiton uocarunt. Pagoargas zamnes unde elephanti incipiant : Mamblia
berreſa cetuma.Fuit quondam & epis oppidum contra meroen antequam Bion ſcriberet deletum.
Hæc ſunt prodita uſq; meroen ex quibus hoc tempore nullum prope utroq; latere extat.Cæteræ ſoli-
tudines.Nuper renuntiauere principi Neroni miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorā-
dum inter reliqua bella aetiopicum cogitanti.Intrauere autem & eo arma romana Diui Auguſti tem
Primnin Comby-ſin, poribus duce P. Petronio & ipſo equeſtris ordinis præfecto.Aegyptus oppida eorū expugnauit quæ
ſola inuenerat quo dicemus ordine pſelchin : primin abocci phthurin cambuſin attenan ſtadiſin ubi

nilus præcipitans se:fragore auditum accolis aufert.Diripit & nepata.Longissimi aũt a syene progressus.d.ccclxx.mil.pas.Nec tamen arma romana solitudinem ibi fecerunt.aegyptiorum bellis attrita est æthiopia uicissim iperitando seruiendoq; clara & potens etiã usq; ad troiana bella Mennone regnãte Et syrie ipertitasse eã nostroq; littore ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis.Simili modo & de mensura eius uaria prodidere.Primus Dalion ultra meroen longe subuectus:Mox Aristocreon: & Bion:& Basilis.Simonides minor etiã quinquennio in meroe moratus cũ de æthiopia scriberet.Nam & Thimosthenes classium philadelphi præfectus sine mensura dierum.lx.a syene meroen inter prodidit Eratosthenes.d.c.mil.xxv.artemidorus.d.c.mil.Sebosus ab ægypti extremis sexdecies.lxxv.mil.pas. proxime dicti.lxv.Verũ omnis hæc finita nuper dusputatio est:quoniam a syene.d.cccclxii.mil.Neronis exploratores renunciauere his modis.A syene hieran sycaminon.liiii.mil.par.Inde tania.lxxv.m. pas.regione enominiton.Aethiopum primi.cxx.mil.a ciná.lxiiii.mil.pitará.xxv.Tergedũ.cvi.mil.insulam gagauden esse in medio eo tractu.Inde primum uisas aues psitacos:& ab altera quæ uocatur artigula:animal sphingion:a tergedo cynocephalos.Inde nabatha.lxxx.mil. Oppidũ id paruum inter prædicta solum.Ab eo ad insulam meroen.cccix.mil.Hærbas circa meroen demũ uiridiores siluarũq; aliquid apparuisse rhinocerotũ elephantorũq; uestigia.Ipsum oppidũ meroen ab introitu insulæ abesse.lxx.mil.pas.Iuxtaq; aliã insulã tractu dextro subeũtibus alueo quæ portum faceret.Aedificia oppidi pauca.Regnat fœminã Candacẽ:quod multis iã amnis nomẽ ad reginas trãsiit.Delubrũ Hammonis est ibi religiosum:& toto tractu sacella.Cæterũ cũ potirentur reges æthiopes:insula ea magnæ claritatis fuit.Tradunt armatorum.ccl.mil.dare solitam:artificum.iiii.mil.alere. Reges æthiopum.xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. Capi.xxx.

Vniuersa uero gens etheria appellata est:deide atlantia.mox a Vulcani filio Aethiope æthiu opia.Animaliũ hoiumq; effigies mõstriferas circa extemitates eius gigni minime mirũ artifici ad formãda corpora effigiesq; celendas mobilitate ignea.Ferunt certe ab oriẽtis parte intima gẽtes esse sine naribus:æquali totius corporis palnitie.Alias superiore labro orbas: alias sine linguis.Pars etiã ore concreto:& naribus carens uno tantũ foramine spirat:potũq; calamis auenæ trahit & grana eiusdẽ auenæ spõte ꝓueniẽtis ad uescẽdũ.Quibusdã ꝓ sermone nutus motusq; menbrorũ esse.Quibusdã ante ptolemæũ latyr̃ regẽ ægypti ignotus fuit usus igniũ. Quidã & pygmæorũ gentes ꝓdiderũt ante paludes:ex qbus nilus oriẽt.In ora.n.ubi desiimis tontinui montes ardentibus similes rubent.Troglodytis & rubro mari a meroe tractus ois qui supponitur a napata tridui itinere ad rubrum littus aqua pluuia ad usum cõpluribus locis seruat:fertilissima regione:quæ:interest auri. Vlteriora atabuli æthiopum gens tenet. Deinde contra meroen megabarbi:quos aliqui adiabaras nominauere:oppidum habeut appollinis.pars eorũ nomades q̃ elephantis uescitur.Et ex aduerso in africæ parte macrobii.Rursus a megabarsis mẽnones & daneli:dierũq;.xx.interuallo critensi.Vltra eos dochi.Deinde gymnites semp nudi.Moxanderæ:mathitoe.mesagebes:hiporeæ atri coloris tota corpora rubrica illinunt ad ex africæ parte medimni.Deinde nomades cynocephalorũ lacte uiuentes:olabi:syrbotæ:qui octonũ cubitorũ esse dicunt.aristocreon libve latere a meroe oppidũ tolen die rum quinq; itinere tradit.inde dierũ.xii.esar ægyptiorũ oppidũ:quo psammetichũ fuguruunt in eo ꝓduntur annis.ccc.habitasse.Contra in arabico latere darõ oppidum esse eorum.Biõ autem sapen uocat q̃ ille esar:& ipso noĩe ad uenas ait significari.Caput eoq; in insula sembobitin:& tertium i arabia sai.In ter mõtes autem & nilum ſambari sunt phaliges.in ipsis uero mõtibus asachae multis nationibus.Abesse a mari dicuntur dierũ quinq; itinere.Viuunt elephantoq; uenatu.insula in illo sambritarũ regioni paret:ab ea nubei æthiopes dierum octo itinere. Oppidũ eoq; nilo ipositum tenupsis sambri: apud quos quadrupedes oẽs sine auribus etiã elephanti.at ex africæ parte ptoembari ꝓemphanæ qui canẽ ꝓ rege habent motu eius iperia augurantes.arusbi oppido lõge a nilo sito.postea achisarin:phaliges marigerri casamarri.Biõ & alia oppida in insulis tradit. A sembobiti meroen uersus dierũ toto itinerẽ.xx.proxime insulæ oppidum sebritarum sub regina.Et aliud a sar.Alterius oppidum darõ. Tertiam medoen uocant in qua oppidum asel.Quartam eodẽ quo oppidum noĩe garoden.inde paropas oppidum.Nauos modũdæ:mãdatini:secanduni:colligati:secandæ nauectabæ:cumi agrospi:ægypani:candrogari arabum summorũ.Regio supra firbitum ubi desinunt mõtes traditur a quibusdã habere maritimos æthiopas nisicastes:nisitas: qd' significat ternũ & quaternũ oculoq; uiros:nõ quia sic sit: sed quia sagittis præcipua cõtemplatione utuntur.Vb ea uero parte nili q̃ supra syrtes maiores occeanũq; meridianũ ꝓtenditur dalion uocatos esse dicit pluuia tantũ aqua utentes cisoros:lõgoporos. aboecalibus dierũ.v.itinere usibalcos:isuelos:peutsios:ualios:cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa ad occidentem uersus nigre:quoq; rex unum oculũ habeat in fronte agriophagi pantherarum & leonum carnibus maxie uiuẽtes.pãphagi omnia mandentes.Antropophagi humana carne uescẽtes.Cynamolgi carninis capitibus.Arthabathitæ quadrupedũ feratum modouagi. Deinde hesperiæ perorã

Dedacæ
Menisini
ni
Coloen

phalãges

Tẽnesis

pharusios

quos in mauritaniæ cõfinio diximus.pars quædã æthiopum locustis tantum uiuit fumo & sale dura tis in annua alimenta inquadrageſimum uitæ annum nõ excedunt. Aethiopum terrã uniuersam cum mari rubro patere in lõgitudinem semel & uicies.lxx.mil.pas.In latitudinẽ cũ superiore ægypto duo decies.xcvii.M.A grippa existimauit.Quidã lõgitudinẽ ita diuiserunt.A meroe sirbitum.xv.dierum nauigatione.Ab ea.xii.ad dabellos.ab iis ad oceanũ æthiopicum.vi.dierũ iter.In totũ enim ab oceão ad meroen.d.cc.mil.xxv.mil.pas.esse inter auctores fere cõuenit.inde syenem quantũ diximus.Sita est æthiopia ab oriente hyberno ad occidẽtem hybernum.Meridiano cardine siluæ hebeno maxime uirent meridana eius parteiminẽs mari mõs excelsus æternis ardet ignibus æonocanma dictus a quo nauigatio quatridui ad ꝓmõtorium qđ hesperionceras uocatur cõfine africæ iuxta æthiopas & hespe rios.Quidã & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos ægypanum satyrorũq; produnt.

Insulæ ethiopici maris. Capi.xxxi.

I Nsulas toto eo mari & Euphorus cõplures esse tradit & Eudoxus & Thimosthenes. Clitar chus uero alexandro regi renuntiatam adeo diuitem:ut equos incolæ talentis auri permu tarent. Alteram ubi sacer mõs opacus silua repertus esset distillantibus arboribus odore mi ræ suauitatis.Cõtra sinum persicũ cernen nominatur insula aduersa æthiopiæ: cuius neq; magnitudo neq;interuallũ a cõtinente cõstat. Aethiopia tantũ populos habere tradit.Euporus auctor est a rubro mari nauigantes in eam nõ posse ꝓpter ardores ultra quasdã colũnas ita appellantur paruæ insule ꝓcehi. polybius in extrema maturitania cõtra mõtem altantem a terra stadia. viii.abesse prodi dit cernen.Nepos Cor.ex aduerso maxime carthaginis a cõtinente.pas.mil.nõ ampliorem circuitũ. ii.mil.Traditur.& alia insula cõtra mõtem atlantẽ.& ipsa atlantis appellata.ab ea quinq; dierum nauigatione solitudines ad æthiopas hesperios:& ꝓmõtorium qđ uocamus hesperionceras.inde primum circũagente se terratũ fronte in occasum ac mare atlanticũ.Cõtra hoc quoq; ꝓmontorium gorgones insulæ narrãtur.Gorgonũ quõdam domus bidui nauigatione distantes a cõtinente ut tradit Xenophõ Lãpsacenus.Penetrauit in eas.Hãno pœnorũ impator.prodiditq; hirta fœminarũ corpora uiros pernici tate euasisse.Duarũq; gorgonũ cutes arguméti & miraculi gratia i lunonis tẽplo posuit spectatas usq; ad carthaginẽ captã.Vltra has etiãnum duæ hesperides insulæ narrant.Adeoq; omnia circa hæc in certa sunt:ut Statius Sebolus a gorgonũ insulis ꝓnauigatiõe atlantis dierũ.xl.ad hesperidũ insulas cur sum prodiderit:ab iis ad hesperionceras unius.Nec mauritaniæ insularũ cercior fama est. paucas mõ costat ex aduerso autologum a iuba repertas:in quibus getulicam purpuram tinguere instituerat.

De fortunatis insulis. Capi.xxxii

F Vnt qui ultra eas fortunatas putant esse quasdã & alias:quarũ numero idẽ Sebosus etiã spa tia cõplexus iunoniam abesse a gadibus.d.ccl.mil.pas.tradit. Ab ea tantũdem ad occasum uersus pluuialiã captatiãq;.in pluuiaria.nõ esse aquã nisi ex hymbribus. Ab iis.ccl.mil.pas. Fortunatas cõtra leuã mauritaniæ.viii.mil.pas.Orã solis uocari in cõualle a cõuexitate & planariã a specie cõuallis:circuitu.ccc.mil.pas. Arborũ ibi ꝓcentatẽ ad centum quatragintaquatuor pedes adolescere.iuba de fortunatis ita inqsiuit:ut sub meridiẽ positas esse,ppe occasũ a purpurariis.d. ccxxv.mil.pas.sicut.ccl.supra occasum nauiget.Deinde p.ccclxxv.mil.pas.ortus.petatur.primã uocari ombriõ nullis ædificoꝝ uestigiis:habere in mõtibus stagnũ:arbores similes ferulæ:ex quibus aqua exprimat ex nigris armata:ex candidioribus potui iucunda.alterã insulam iunoniã apellari:in ea ædi Niuariã culam esse tantũ lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem.deinde caprariam lacer tis grandibus.refertam.in cõspectu earum esse niguariam:quæ hoc nomen accepit a perpetua niue ne bulosam.proximã ei canariam uocari a multitudine canum ingentis magnitudinis.Ex quibus perdu cti sunt a iuba duo:qui apparent ibi uestigia ædificiorum.Cum autem copia oẽs pomorum & auium omnis generis abundent:hanc & palmetis carioras ferentibus ac nuce pinea abundare.Esse copiã quo q; mellis.papyrũ quoq; & siluros in amnibus gigni.infestari eas beluis quæ expellantur assidue putre scentibus. At abunde orbe terrarum extra intra indicato collecta in artum mensuta æquior uidetur.

Terræ per mensuras computatæ digestio. Capi.xxxiii.

P Olybius a gaditano freto lõgitudine directo cursu ad os mœotis.xxxiiii.xxxvii.m.d.pas. ꝓdidit. Ab eodẽ initio ad oriẽtẽ recto cursu siciliã duodecies.lx.mil.d.pas.Crætã.cccixxv. pas.Rhodum.clxxxvi.d.pas.chelidonias tantũdem.Cyprũ.cccxxv.pas.Inde syriæ seleuciã pieriã.cxv.pas.Quæ cõputatio efficit uicies ter.xl.mil.passus.agrippa,hoc idẽ inter uallum a freto gaditano ad sinũ pticum p longitudinẽ directam.xxxiiii.xl.mil.pas.taxat.inquo haud scio an sit error numeri:quoniam idem a siculo freto alexandriam cursus.xii.l.mil.pas.tradidit. Vniuersus au tem circitus per sinus dictos ab eodẽ exordio colligit itra mœotin lacũ.clvi.mil.pas.artemidorus adii cit.d.cclvi.mil. Idem cum mœotide.clxxiii.xc.pas.esse tradit.Hæc est mensura inermium & pacata au datia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparatur utcunq;

difficultatem afferet auctorum diuerſitas. Aptiſſime tamẽ ſpectabitur ad longitudinem latitudine ad dita. eſt ergo ad hoc præſcriptum europæ magnitudo. lxxxi. xlvii. mil. paſ. Atricæ ut media ex oi uari etate prodentium ſummatur cõputatio. Efficit lõgitudo. xxxvii. xlviii. mii. Latitudo qua colitur nuſq̃ .ccl. mil. paſ. excedit. Sed quoniã a cyrenaica eius parte. d. ccccx. mil. paſ. eã fecit Agrippa. Deſerta eius ad garamantas uſq; qua noſcebantur cõplectens uniuerſam menſuram quæ uenit in cõputationem. xlv. viii. mil. paſ. efficit aſiæ longitudo in cõfeſſo eſt. lxiii. mil. d. cccl. mil. paſ. Latitudo ſane compute tur ab æthiopico mari alexandriam iuxta nilum ſitam: ut per meroen & ſyenen menſura currat. xviii. lxv. mil. paſ. apparet ergo europam paulominus dimidia aſiæ parte maiorem eſſe q̃ aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte africæ ampliorem q̃ africam. Quod ſi miſceantur omnes ſummæ liquido pa tebit europam totius terræ tertiam eſſe partem & octauã paulo amplius. Aſiã uero quartam & quartã decimam africam autem quitam & inſuper ſexageſimam. His addemus etiãnũ unam græcæ inuẽtio nis ſententiã uel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit in ſpectando terraq; ſitu: iudicatiſq; regionibus noſcatur: & quæ cuiq; earum ſocietas ſit ſiue cognitio dierum ac noctium. quibuſq; iter ſe pares umbre & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiã: terraq; uniuerſa in membra cæli digeretur. plura ſunt autem hæc ſegmenta mundi: quæ noſtri circculos appellauere: græci pararellos.

Digeſtio terrarum in pararellos & umbras pares. Capi. xxxiiii.

Rincipium habet indiæ pars uerſa ad auſtrũ. patet uſq; arabiã & rubri maris accolas. con
p tinentur gedroſi: perſæ: carmani: elimæi: parthienæ: aria: ſuſiane: meſopotamia ſeleucia co
gnominata. Babylonia arabia ad petras uſq;. Syria cele: peluſiũ ægipti. Inferiorq; ora q̃ uo
catur elexandriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida oia. Tapſus: hadrumentũ: clupea: car
thago. Vtica utraq; hippo. Numida mauritania utraq;: atlanticũ mare: colunnæ Herculis. In hoc cæli
circõplexu æquinoctii die media umbilicus quẽ cognomẽ uocant: ſeptem pedes longus: umbram nõ
amplius quattuor pedes lõgam reddit. Noctis uero dieiq; longiſſima ſpatia horas. xiiii. æquoctiles ha
bẽt breuiſſima e cõtrario decem. Sequẽs circulus incipit ab india uergente. ad occaſum: uadit per me
dios parthos: perſepolin: citima perſidis arabiam: citeriorem iudeam: libani montis accolas. Ample
ctitur babylonen. ydumæã: ſamariã: hieroſolymã: aſcalonẽ: ioppã: cæſaream: phenicẽ: ptolemaidẽ. ſi
donẽ: tyrũ: beritũ: botrin: tripolin: byblũ: antiochiã: laodiceã: seleuciam: ciliciæ maritima: cyprũ: auſtri
nam: cretam: lilybeũ in ſicilia: ſeptemtrionalia africæ & nunidiæ. Vmbilicus equoctio. xxxv. pedũ um
bram. xxiiii. pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima quattuordecim horarũ æquinoctialiũ ẽ ac
dente iis quinta parte unius horæ. Tertius ciculus ab indis imauo ꝓximis oritur. Tendit p caſpias por
tas mediæ ꝓximas cataoniã: cappadociã: taurũ: amanũ: iſſum ciliciæ portas: ſolos: tharſum cyprum: pi
ſidiam: pamphyliã: ſyden: lycaoniam: lyciam: patharam. xanthũ: caunũ: rhodũ: coum: halycarnaſum:
gnidum: doriadum: delum: cycladas: medias: cithiũ: malean: argos: laconiam: elin: olympiam: meſſeni
am: pelopõneſi ſyracuſas: catinã ſiciliam mediam: ſardinæ: auſtrina: carteiã: gades. Gnomonis cẽtum
unciæ umbraũ. lxxvii. unciarum faciũt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialiũ horarũ. xiiii. atq; dimidiæ
cum. xxx. parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo quæ ſunt ab altero latere imaui. Capadociæ au
ſtrina galatia: myſia: ſardis: ſmyrna: ſipyllus: tmolus mons: lydia: caria: ionia: tralis: colophon: epheſus:
miletos: ſamos: chios: icarium mare: cyclades ſeptentrionales: athenæ: megara: corinthus ſicyon: acha
ia: patare: iſthmus: epirus: ſeptẽtrionalia ſiciliæ: narbonẽſis galliæ exortiua: hiſpaniæ maritima a cartha
gine noua & inde ad occaſum. Gnomoni. xxi. pedum reſpondent umbræ. xvii. pedum. Longiſſimus
dies habet æquinoctiales horas quattuordecim & duas tertias unius horæ. Quinto continẽtur ſegmẽ
to ab introitu caſpii maris bactria: hyberia: armenia: myſia: phrygia: helleſpõtus: troas: tenedus: abidos:
ſcepſis: ilium: ida mons: cizicum: lapſaſum: ſinope: amiſum: heraclea in põto: paphlagonia: lemnus: im
brus: thaſſus: caſandria: theſſalia: maeedonia: lariſa: amphipolis teſſalionice: pella: edeſus: beroea: phar
ſalia: cariſtum: euboea: boeotum: chalcis delphi: acarnania: ætholia: appolonia: brũduſium: tarentum:
thurii: locri: tegium: lucani: neapolis: puteoli: tuſchum: mare: corſica: baleares: hiſpania media. Gnomo
ni ſeptem pedes umbris ſex. Magnitudo diei ſumma horarum æquinoctialium quidecim. Sexta com
prehenſio qua continetur urbis roma amplectitur caſpias gentes: caucaſum: ſeptẽtrionalia armeniæ:
apolloniam ſupra rhyndacum: nicomediam: niceam chalcedonem: bizantium: lyſimachiã: cherõne
ſum: melanẽ ſinum: abderã: ſamothraciam: maroneã: oenum: beſſicam: thraciam: mædicã: pæoniam: il
lyrios: dyrrachiũ: cauſium: apuliæ extima: campaniam: & ethruriam: piſas: lunam: luccam: genuam: li
guriam. entipolin: maſſiliam: narbonem: tarraconẽ: hiſpaniam tarraconenſem mediã: & ide per luſita
niam. Gnomoni pedes nouẽ umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia horarũ æquinoctialiũ. xv. addita no
na parte unius horæ: aut ut Nigidio placuit quinta. Septima diuſio ab altera caſpii maris hora incipit.
Caditq; ſupra callatin: boſphorum: boryſthenen: ſtomos: thraciæ auerſa: triballos: yllirici reliqua: adri
aticum mare: aquileiam: altinum: uenetiam: uincentiam patauium ueronam: cremonam rauennã anco

nam:picenum marsos:peligños:sabinōs:umbriam:arminum:bononiam:placentiam:medeolanum: omniaq; ab pennio. Transq; alpes galliam:aquitaniam uiēnam:pireneum: celtiberiā. umbilico. xxxv. pedum umbræ. xxxvi. Vt tamen in partem uenetiæ exequetur umbra gnomoni. Amplissima dies horarum æquinoctialium. xv. & quintarum partium horarum trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentissimi quod supereſt terrarum tribus assignauere segmentis. A tanai per mæotin lacum & sarmatas usq; boryſthenen: atq; ita per dacos partemq; germaniæ gallias occeani littora amplexi: quod esset horarum. xvi. Alterum per hyperboreos & britaniam horarum. xvii. postremo scythicum a rhipheis iugis in thilem. in quo dies continuarētur ut diximus nocteſq; per uices. Iidem & ante principia quæ fecimus posuere circulos duos. Primū per insulam meroen & ptolemaidem in rubro mari ad elephantorum uenatus conditam ubi lōgissimus dies. xii. horaꝝ esset dimidia hora amplior. Secundū per syenem ægypti euntem: qui esset horam. xiii. Idemq; singulis dimidia horarum spatia usq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. VII. PROHOEMIVM.

De Animalibus.

VNDVS ETINEO TERRAE GENTES MARIA: INSVLAE. Insignes urbes adhuc modū se habent. Animantiū ī eodē natura nullius ꝑpe partis contēplatione minor est. Siquidē cū oīa exequi humanus nequeat animus. Principiū iure tribuet homini cuius cā uidet cuncta alia genuisse natura: magna & sæua mercede cōtra tanta sua munera ut nō sit satis æstimare parēs melior homini an tristior nouerca fuerit. Ante oīa unum animantiū cunctoꝝ aliena alienis uelat opibus ceteris uarie tegumenta tribuit testas: cortices: coria: spinas: uillos: setas: pilos: plumā: pennas: squamas uellera. Trūcos ēt arbores cortice interdū gemino a frigoribus & calore tutata est. Hominē tantū nudum & ī nuda humo natali die abiicit ad uagitus statim & ploratū: nuilūq; tot animalium aliud ad lachrymas: & has ꝑtinus uitæ principio. Ad hercule risus præcox illi & ceterrimus ante quadragesimū diem nulli dat. Ab hoc lucis rudimento quod ne feras quidē inter nos genitas uincula excipiūt. & omniū membrorū nexus atq; infœliciter natū iacet manibus pedibusq; deuinctis flens. animal cæteris imperaturū: & a supliciis uitam auspicatur unā tantū ob culpam quia natū est. Heu demētia ab iis initiis existimantium ad superbiam se genitos. prima roboris spes primūq; tēporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus quando uox quando firmū cibis os quandiu palpitans uertex. Sūmæ inter cūcta aīalia ibecillitatis indiciū. iam morbi tot atq; medicinæ tot contra mala excogitatæ: & hæ quoq; subinde nouitatibus uictæ: cætera sentire naturā suam. Alia pernicitatem usurpare: alia prærepetes uolatus: alia uires: alia nare. Hominem scire nihil sine doctrina non fari non ingredi non uesci breuiterq; nō aliud naturæ sponte q̄ flere. itaq; multi extitere qui nō nasci optimū censerent: aut q̄ occissime aboleri. Vni animantiū luctus est datus. Vni luxuria: & quidem innumerabilibus modis ac per singula membra uni ambitio. Vni auaritia. Vni īmensa uiuendi cupido. Vni supstitio. Vni sepulturæ cura atq; etiā post se de futuro. Nulli uita fragilior. Nulli rerū oīum libido maior. Nulli pauor confusior. Nulli rabies actior. Deinicq; cætera animātia in suo genere probe degunt. Congregari uidemus & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se nō dimicat. Serpentum morsus nō petit serpētes. Neq; aris q̄dē beluæ ac pisces nisi in dīuersa genera sæuiunt. at hercule nō homini plurima ex hoīe sūt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Capi. i.

T de uniuersitate quidem generis humani magna ex parte in relatione gentium diximus. Neq; enim ritus moresq; nunc tractamus. Innumeri sunt totidem pene quot sunt hominū cætus. Quædam tamen nō omittenda duco maximeq; longius a mari degentium. in q̄bus prodigiosa aliqua & īcredibilia multis uisum iri haud dubito. Quis enim æthiopas anteq; cerneret credidit aut cui nō miraculo est cū primū in noticiā uenit. Q uā multa fieri non posse priusq; sint facta iudicant. Naturæ uero rerū uis atq; maiestas in oibus mōdis fide caret si quis modo partes eius ac nō totā cōplectat aīo. Ne pauones aut tigriū pātherarūq; maculas & tot aīaliū picturas cōmemorē paruū dictu sed imēsum æstimatione tot gētiū sermones tot linguæ tanta loquēdi uarietas ut externus alieno pene non sit hoīs uice. iam in facie uultuq; nostro cum sint x. aut paulo plura membra nullas duas in tot milibus hoīum indiscretas effigies existere. Quod ars nulla in paucis numero præstet effectando. Nec tamen ego in plerisq; eorum obstringā fidē meam potiusq; ad auctores relegabo qui de dubiis rogent omnibus. Modo ne sit fastidio græcos sequi tanto maiore eorū diligentia uel cu

ea uetustiore.

Sse scytarũ genera & quidẽ plura:quæ corporibus humanis uescerẽtur indicauimus.Id ip
e sum incredibile fortasse ni cogitemus i medio orbe terrarum ac sicilia & italia fuisse gẽtes
huius mõstri cyclopas & lestrigonas:& nupertime trãsalpes hoiem imolari gentiũ ea
re solitum:quod paulo a mãdendo abest.Sed & iuxta eos q̃ sunt ad septẽ trionẽ uersi haud
procul ab ipso aquilonis exortu specuq; eius dicto:quem locũ gesglitron appellant ꝓduntur arima-
spi:quos diximus uno oculo in fronte media isignes:quibus assidue bellũ esse circa metalla cũ gyrphis
ferarum uolucri genere quale uulgo traditur:cruente ex cuniculis.aurum mira cupiditate & feris custo
dientibus & arimaspis rapiẽtibus:multi sed maxime illustres.Herodotus & Aristeas procõnesius scri-
bũt:super alios aũt antropophagos scytas in quadã cõualle magna timaui montis regio est:quæ uoca
tur abarimõ:in qua siluestres.ui.unt homines auersis post crura plãtis eximiæ uelocitatis: passim cum
feris uagantes.Hos in alio nõ spirare cælo:ideoq; ad finitimos reges non pertrhai.Neq; ad alexãdrum
magnũ per tractos Beton itinerum eius mensor prodidit.priores antropophagos quos ad septemtrio
nem esse diximus.x.dierũ itinere supra borysthenem amnem ossibus humanorum capitũ bibere.Cuti mantellis
busq; cum capillo pro baltelibus ante pectora uti isigonus niceensis.Idem in albania gigni quosdam
glauca oculorum acie pueritia statim canos:qui noctu pluscq; interdiu cernent.Idem itinere dierum.x.
supra borysthenẽ sauromatas tertio die cibum capere semper.Crates pergamenus in hellespontũ cir-
ca patium genus hominũ fuisse tradit:quos ophiogenes uocat:serpentum ictus cõtactu leuare solitos:
& manu imposita uenena extrahere corpori.Varro etiã nunc esse paucos ibi:quorũ saliuæ contra ictus
serpentum medeantur Similis & in africa gens psyllorũ fuit ut Agatharchides scribit a psyllo rege di
cta cuius sepulcrũ in parte syrtium maioꝛ est.Hoꝛ corpori ingeniũ fuit uiras exitiale serpentibus: ex
cuius odore sopirent eas.Hos uero liberos genitos protinus obiiciendi sæuissimis earum.Eoq; gene-
re pudicitiam coniugum experiendi non ꝓfugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc
gens ipsa quidem prope interemptione sublata est a nasamonibus:qui nunc tenẽt has sedes.Genus ta
men hominũ ex iis qui profugerant:aut cũ pugnatum est absuerãt:hodieq; remanet in paucis. Simi-
le & in italia marsorũ gente durat:quos a Cyrces filio ortos ferunt:& ideo inesse iis uim naturalẽ eã.Et
tamẽ oibus hoibus contra serpentes inest uenenum.Feruntq; ictas saliua ut feruẽtis aquæ cõtractu fu-
gere.Quod si in fauces penetrauerit:etiam mori.itq; maxime humani ieiuni oris. Supra nasamonas
cõfinesq; illis machlias androgynas esse utriusq; naturæ iter se uicibus coeũtes Calliphãtes tradit. Ari
stoteles adiicit dextram mammã iis uirilem:leuam muliebrẽ esse.in eadẽ africa familias quasdã effas-
cinãtium isigonus & Mẽphodorus tradunt.Quaꝛ laudatione itereãt probata:arescãt arbores:emori
antur infantes.Esse eiusdem generis in triballis & illyriis adiicit isigonus:qui uisu quoq; effascinẽt:ite-
rimantq; quos diutius ĩtueantur:iratis præcipue oculis:quod eoꝛ malum facilius sentire puberes.No
tabilius esse q̃ pupillas binas ĩ occulis singulis hẽant.Huius generis fœmias in scythia q̃ uocanẽ uitiæ
prodit.Cppollonides.philarchus & in ponto thibiorum genus:multosq; alios eiusdem naturæ:quoꝛ
notas tradit in oculo altero geminam pupillã:in altero equi effigiem.Eosdem præterea nõ posse mer
gi:nec ueste quidem degrauatos.Haud dissimile iis genus pharmacũ in æthiopia prodidit Damõ.Quo
rum sudor tabem contactis corporibus afferat.Fœminas quidem oẽs ubiq; uisu nocere:quæ duplices
pupillas habeant Cicero quoq; apud nos auctore est. Adeo naturæ cum fœrarum more uescendi hu-
manis corporibus ĩ hoiem rabiem genuisset:gignere in toto corpore & quorũdam oculis quoq; ue-
nena placuit:ne quid usq; mali mali eẽt quod in homine nõ esset :Haud ꝓcul urbe roma in falisco rum
agro familiæ sunt paucæ quæ uocantur hirpiæ:quæ sacrificio annuo quod fit ad mõtem soractẽ Apol
lini super ambustiam ligni struem ambulãtes nõ aduruntur.Et ob id perpetuo senatusco sulto militiæ
oium aliorum munerum uacationem habent. Quorũdam corpori partes nascũtur ad aliqua mirabi-
les .Sicut pyrrho regi pollex ĩ dextro pede cuius tactu lyenosis medebatur.Hunc cremari cum reliquo
corpore nõ potuisse tradunt.Cõditũq; loculo in tẽplo.præcipue ĩdia æthiopũq; tractus miraculis fe-
tent.Maxima in ĩdia gignunt animalia.iditio sunt canes grãdiores cæteris. Arbores quidem tantæ ꝓ
ceritatis traduntur:ut sagittis supari nequeant.Hæc facit ubertas soli:temperies celi:aquarum abundã
tia si libeat credere ut sub una ficu turmæ codantur equitum. Arundines uero tantæ ꝓceritatis:ut singu
la internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita cõstat lõgi-
tudine excedere.Nõ expuere.Nõ capitis:non dentium aut oculorum ullo dolore affici.Raro allarum
corporis partium:tam moderato solis uapore durari.philosophos eorum quos gynosophistas uocãt
ab exortu ad occasum perstare cõtuẽs solem immobilibus oculis.Feruẽtibus harenis toto die alternis
pedibus insistere.in mõte cuinomen est milo homines esse a uersis plãtis octono digytos ĩ singulis pe
dibus habentes auctor est Megasthenes.in multis autem mõtibus genus hominum capitibus caninis
feratum pellibus uelari:pro uoce latratum edere:ũguibus armatum uenatu & aucupio uesci.Horũ fu-
pta.cxx.mil.fuisse produntur.Cteas scribit in quadam gente indiæ fœminas semel in uita parere:ge-

nitoſq; confeſtim caneſcere. Item hominum genus qui monoſceli uocarentur ſingulis cruribus mirę pernicitatis ad ſaltum. Eoſdemq; ſciopodas uocari. qui in maiore æſtu humidi iacentes reſupini umbra ſe pedum protegant. non longe eos a troglodytis abeſſe. Rurſuſq; ab iis occidentem uerſus quoſdam ſine ceruice: oculos in humeris habentes. Sunt & ſatyri ſubſolanis indorum montibus: cartadulorum dicitur regio: perniciſſimũ animal tanq̃ quadrupedes tam recte currẽtes: humana effigie ut pp uelocitatem niſi ſenes aut ægri non capiantur. choromandarum gentem uocat Tauron ſilueſtrem ſine uoce: ſtridoris horrendi: hirtis corporibus: oculis: glaucis: dentibus caninis. Eudoxus inmeridianis Indiæ uiris platas eſſe cubitales. Fœminis adeo paruas ut ſtruthopodes appellẽtur. Megaſthenes gentẽ inter nomadas indos narium loco foramina tantum habentem: anguiũ modo loripedem: uocari ſcyritas. Ad extremos fines indiæ ab oriente circa fontem gangis aſtomorum gentẽ ſine ore: corpore toto hirtam ueſtiri frõdium lanugine: halitu tantum uiuentem & odore quẽ naribus trahant. Nullum illis cibum: nullumq; potum. Tantum radicum florũq; uarios odores ſilueſtrium malorũ: quæ ſecũ portant lõgiore itinere: ne deſit olfatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte mõtium ſpithamæi pygmæi narrantur: ternas ſpitamas longitudine hoc eſt ternos dodrãtes non excedentes. Salubri cælo: ſemperq; uernante: mõtibus ab aquilone oppoſitis: quos a gruibus infeſtari Homerus quoq; prodidit. Fama eſt inſidẽtes arietum caprarumq; dorſis armatos ſagittis ueris tempore uniuerſo agmine ad mare deſcendere: & oua pulloſq; earum alitũ cõſumere: ternis eam expeditionẽ mẽſibus confici: aliter futuris gregibus nõ reſiſti. caſas eorũ luto penniſq; & ouorum putaminibus cõſtrui. Ariſtoteles in cauernis uiuere pygmeos tradit. Cætera de his ut reliqui. Circos indorum genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. Itẽ æthiopas macrobios & ferас exiſtimãt: & qui athõ mõtem incolant. Hos quidem quia uiperinis canibus alant: itaq; nec capiti nec ueſtib⁹ eoꝝ noxia corpori ineſſe animalia. Oneſicritus quibus in locis indiæ umbræ nõ ſint. Corpora hoium cubitorum quinnum & binorum palmorum exiſtere: & uiuere annos. cxxx. nec ſeneſcere: ſed ut medio æuo mori. Crates pergamenus indos qui centenos annos excedant gymneſtas appellat: nõ pauci macrobios. Cteſias gentem ex iis quæ appellatur pandoræ in cõuallibus ſitam annos ducenos uiuere: in iuuenta cãdido capillo qui in ſenectute nigreſcat. cõtra alios quadragenos nõ excedere ãnos iunctos macobiis: quorum fœmine ſemel pariant. Idq; & Agatharchides tradit. præterea locuſtis eos ali: & eſſe perniceſ. Mandorum nomen iis dedit clytarchus & Megaſthenes: tricentoſque eorum uicos annumerant. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere: ſenectam quadrageſſimo anno accidere. Artemidorus in taprobanam inſulam lõgiſſimam uitam ſine ullo corporis langore traduci. Viros indorum quoſdam cum feris coire: mixtoſq; & ſemiferos eſſe partus. In calingis eiuſdem indiæ gente quinquennes cõcipere fœminas: octauum uitæ annum nõ excedere. Et alibi cauda uilloſa homines naſci pernicitatis eximiæ. Alios auribus totos cõtegi. Soritas ab indis arbis fluuius diſterminat. ii nullum alium cibum nouere q̃ piſum: quos unguibus diſſectos. ſole torreant: atq; ita panem ex iis faciunt: ut refert clytarchus. Troglodytas ſuper æthiopiam uelociores eſſe equis Pergamenus crates. Item æthiopas octona cubita lõgitudine excedere: ſyrbotas uocari gentem eam nomadum æthiopum ſecũdum flumen aſtragũ ad ſeptẽtrionem uergentem. Gens meniſminorum appellata abeſt ab occeano dierum itinere. xx. Animalium quæ cynocephalos uocamus lactæ uiuunt: quorum armenta paſcit manibus interemptis præterq̃ ſobolis cauſa. in africæ ſolitudinibus hominum ſpecies obiuiæ ſubinde fiunt: momentoq; euaneſcũt. Hæc atq; talia ex hominum genere ludibria ſibi: nobis miracula ingenioſa fecit natura. Et ſingula quidem quæ facit indies aut prope horas quis enumerare ualeat. Ad degendam eius potẽtiam ſatis ſit inter prodigia poſſuiſſe gentes. Hic ad confeſſa in homine pauca.

Aſtapum

De prodigioſis partubus. Capi. iii.

Ergeminos naſci certum ẽ Oratiorũ curatiorũq; exẽplo. Supra inter oſtenta adducit: præterq̃ in egypto ubi fœtifer potu: nillus. Proxime ſupremis Diui Auguſti annis Fauſta quædã e plebe oſtiæ duos mares: totidem fœminas enixa famẽ quæ ſecuta ẽ portedit haud dubie. Reperitur & in pelopõneſo binos quater enixa: maiorẽq; partẽ ex omni eius uixiſſe ptu. Et. in ægypto ſeptenos utero ſimul gigni auctor ẽ Trogus. Gignunt & utriuſq; ſexus: quos hermophroditas uocamus: olym androgynos uocatos: & in ꝓdigiis habitatos: nunc uero in delitiis. Põpeius magnus i ornamentis theatri mirabiles fama poſuit effigies: ob id diligentius magnorum artificum ingeniis elaboratas. inter quas legitur Eutice a. xx. liberis rogo illata trallis enixa triginta ptus. Alcippe elephantũ q̃q̃ id inter oſtenta eſt. Nãq; & ſerpentem peperit inter initia marſici belli Ancilla. Multiformes plurib⁹ modis inter mõſtrum partus eduntur. claudius Cæſar ſcribt hippocentaurũ in theſſalia natum eodem die interiiſſe. Et nos principatu eius allatum illi ex ægypto in melle uidimus. Eſt inter exempla in uterum protinus reuerſus infans ſagunti quo anno ab Hannabile deleta eſt.

De mutatione ſexus & geminis partubus. Capi. iiii.

X fœminis mutari in mares non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Licinio craſſo. C
e Caſſio Lógino conſ. Caſimi puerum factum ex uirgine ſub parentibus: iuſſuq; auruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum a ſe argis Ariſtótem cui nomen Areſtuſæ fuiſſet. Nupſiſſe etiam. Mox barbam & uirilitatem pueniſſe: uxorẽq; duxiſſe Eiuſdẽ ſortis & ſmyrnæ puerũ a ſe uiſum. Ipſe in africa uidi mutatũ i marem nuptiarum die. L. Coſſicium ciuem triſdritanum. Editis geminis rarũ eſſe aut puerperæ aut puerperio prætercq; alteri uitam. Si uero utriuſq; ſexus editi ſint gemini rariorem utriq; ſalutem. Fœminas gigni celerius q̃ mares ſicuti celerius ſeneſcere. Sæpius uero moueri mares in utero: & in dextra fere parte: in leua fœminas conſtat.

De homine generando: & pariendi tẽpore per illuſtria exempla a menſibus. vii. ad. xi. Capi. v.

Aeteris amantib⁹ ſtatutum & pariendi & partus egerendi tempus eſt. Homo tanto anno &
c incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe: alius octauo: & uſq; ad initia decimi undeci miq;. Ante ſeptimũ mẽſem haud unq̃ uitaliseſt. ſeptimo nõ niſi pridie poſtero ue plenilu-nii die aut interlunio cõcepti naſcũtur Tranſlatitiũ i ægypto ẽ & octauo gigni. Iá quidẽ & in italia tales ptus eſſe uitales. cõtra priſcorũ opiniones uariant hæc pluribus modis. Veſtilia. C. Herdicii ac poſtea Põponii atq; Orſiti clariſſimorum ciuinm cõiunx ex iis quatuor partus enixa ſemp ſeptimo menſe: genuit Suillum Ruffum undecimo. corobulonem ſeptimo utrũq; cõſulem. Et poſtea ceſoniam caii principis cõiugem octauo. In quo menſium numero genitis intra quadrageſimum diem maximus labor grauidis. Quarto autem & octauo menſe lœtales in iis abort⁹. Maſurius auctor eſt L. Papyrium prætorem ſecundo hærede lege agente bonorũ poſſeſſionẽ cõtra eum dediſſe cum mater partum. xiiii. menſibus diceret tuliſſe. quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum uideretur.

De conceptibus & ſigna ſexus in grauidis pertinentia ante partum. Capi. vi.

Conceptu decimo die dolores capitis: oculorũ uertigines tenebræq;: faſtidiũ in cibis: redũ
a datio ſtomachi indices ſunt hois ichoati. Melior color marẽ ferenti & facilior ptus Motus in utero quadrageſſimo die. Cõtraria oia i altero ſexu. Ingeſtabile onus. Crurum & inguiũ leuis tumor. Primus ãt nonageſſimo die motus. Sed plurimum lãgoris i utroq; ſexu: capillum germinã te ptu & i plenilunio. Quod tẽpus editos quoq; ifantes præcipue ifeſtat. Adeoq; inceſſus atq; omne qcquid dici põt in grauida refert: ut ſalſioribus cibis uſæ carentẽ unguiculis partũ edãt. Et ſi reſpirauere: difficilius enitant. Oſcitatio quidẽ in enixu lœtalis eſt ſicut ſtemuiſſe a coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Capi. vii.

Iſeret atq; etiã pudet æſtimantẽ q̃ ſit friuola animaliũ ſuperbiſſimi origo. Cũ plerũq; abor
m tus cã fiat odor a cicernarũ extincto. His principiis naſcunt tyranni. carnifex his animus. Tu qui corporis uiribus fidis. Tu qui fortunæ munera amplexaris: & te ne alũnũ quidem eius exiſtimas: ſed partum. Tu cuius ſemper in uictoria mens. Tu quite deum credis aliquo ſucceſſu tumens: tanti tamen perire potuiſti. Atqui etiã hodie minoris potes: quantulo ſerpẽtis ictuus dente. Aut etiam ut Anacreon poeta acino uuæ paſſæ. Vt Fabius ſenator prætor in lactis hauſtu uno pilo ſtranſgulatus. Is demum profecto uitam æqua lance penſitabit: qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De agrippis. Ciap. viii.

N pedes procedete naſcentem cõtra naturam eſt. E quo argumento eos appellauere agrip
i pas ut ægre partus. Qualiter. M. Agrippam ferunt genitum unico prope fœlicitatis exemplo in omnibus ad huc modum genitis. Quáq̃ is quoq; aduerſa pedum ualitudine. Miſera iuuenta exercito æuo inter arma hoſteſq; & ad mortem obnoxio acceſſu: infœlici terris ſtirpe omni: ſed per utraſq; Agrippinas maxime: quæ caium & Domicium Neronem priucipes genuere totidem faces generis humani. Præterea breuitate æui quinquageſſimo raptus anno in tormentis adulteriorem cõiugis: ſocerique prægraui ſeruitio luiſſe præpoſteri ortus augurium exiſtimatur. Neronem quoq; pauloante principem & toto principatu ſuo oſtem generis humani pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt: pedibus efferri.

Monſtroſi partus exciſi utero. Capi. ix.

Vſpicatius enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior uatus. Primuſq; cæſa
a a cæſo matris utero dictus. Qua de cauſa & cæſones appellari. Simili modo natus & Manlius qui carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſiut uopiſci. Capi. x

Opiſcum appellant unum e geminis: qui recenti utero naſceretur alio interempto abor
u tu. Namq; maxima & ſi rara circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. Capi. xi.

P Ræter mulierẽ pauca animalia coitũ nouere grauida. Vnnũ quidẽ omnino aut alterũ ſuperfœtat. Extat in monumẽtis etiã medicorũ: & q̃bus talia cõſectari curæ fuit: uno abortu

duo puerperia egesta. Sed ubi paululũ temporis iter duos cõceptus iterceſſit: uterq; eſt perfectus ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alterum marito ſimilem: alterũ adul tero genuit. Item procõneſia ancilla quæ eiuſdem diei coitu alterum domino ſimilem alterum procu. ratori eius. Et in alia quæ unum iuſto partu: quinq; menſium alterum edidit. Rurſus in alia que ſeptem menſium edito puerperio in ſecutis menſibus geminos enixa eſt. Iam illa uulgata e uarie. Ex integris truncos gigni: ex truncis integros eademq; parte truncos. Signa quædam neuoſq; & cicatrices etiam
Aliquoꝫ regenerari. Quarto partu dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla ſimilitudinum. Capi. xii.

IN Lepidorũ gente tres itermiſſo ordine obducto menbrana oculo genitos accepimus. Si-
i miles quidem alios auo: Et ex geminis quoq; alterũ patri: alterũ matri. Antioq; poſt geni. tum maiori ſimilem fuiſſe ut geminũ. Quaſdam ſibi ſimiles ſemp parere: quaſdã uiro: quaſ dam nulli quaſdã fœminã patri: marẽ ſibi. Indubitatum exẽplum eſt Nicei nobilis poetæ bizantii geniti: q adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differente: ipſe in auum degeneta. mit æthiopẽ. Similitudinum quidẽ in mente reputatio eſt: & in qua credantur multa fortuita polleret uiſus: auditus: memoriaq;: hauſtæ imagines ſub ipſo conceptu. cogitatio etiã utriuſlibet animo ſubito tranſuolans effingere ſimilitudinem aut miſcere exiſtimatur. Ideoq; plures in homine q̃ in cæteris om nibus animalibus differentiæ: quoniã uelocitas cogitationũ animiq; celeritas & ingenii uarietas mul tiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus immobiles ſint animi: & ſimiles omnibus ſinguliſ q; in ſuo cuiq; genere. Antiocho regi ſyriæ e plebe nomine Arteon in tantum ſimilis fuit: ut Laodice cõiunx regia necato iam Antiocho munus p eum cõmendationis regniq; ſucceſſionis peregerit. Ma. gno pompeio Vibius quidam e plebe & publitius etiam ſeruitute liberatus indiſcreta prope ſpecie fu ere ſimiles: illud os probum reddentes: ipſumq; honorem eximiæ frõtis. Qualis cauſa patri quoq; eius
ſcitia Menogenis coci ſui cognomen ipoſuit Strabonis a ſpecie oculorum nomen habentis uitium imita.
tione ta. Et Scipioni inſeruo Serapione uictimarii negociatoris uili mãcipio. Eiuſdem familiæ Scipioni poſt
Euum Cneum cognomen ſalutio minus dedit. Sicut Spinter ſecundanus: Retiariuſq; pãphylios collegio Lẽ
Tertianus tuli & Metelli conſulum. In quo pertq; in fortune fortuitum hoc quoq; fuit. Duorum ſimul conſulum in ſcœna imagines cerni. E diuerſo L. plancus orator hyſtrioni Rubrio cognomen impoſuit. Rurſus Curioni patri Burbuleus. Itẽq; Meſſalæ cenſorio Menogenes perinde hyſtriones. Suræ quidem pro-conſulis etiam rictum in loquendo cõtractiorem linguæ & ſermonis tumultum nõ imaginem modo piſcator quidam in ſicilia reddidit. Caſſio Seuero celebri oratori armẽtarii Mirmillonis obiect a ſimi-litudo eſt. Torannius. M. Antonio iam triumuiro eximios forma pueros alterum in alia gentiu: malte rum tranſalpes ut geminos uendidit: tanta unitas erat poſtq; deinde ſermone puerum detectafraude a furente increpitus Antonio eſt inter alia magnitudinem precii requirente nam ducentis erat mer-catus ſeſtertiis reſpondit uerſutus ingenii magno ob id ipſum ſe tanti uendidiſſe: quoniam non eſſet mira ſimilitudo in ullis eodem utero editis. Diuerſarum quidem gentium natales tam concordi figu-ra reperiri: ſuper omnem eſſe taxationem: adeoq; tempeſtiuam admirationem itulit: ut ille proſcriptor animus mero & contumelia furens non aliud in cenſu magis & infortuna ſua duceret.

Quæ ſit generandi ratio. Capi. xiii.

ET quædam priuatim diſſociatio corpoꝫ: & inter ſe ſterilis. At ubi cum aliis iũxere gignũt
e Sicut Auguſtus & Liuia. Item alii aliæq; fœminas tantũ generant: aut mares. plerũq; alter-nant. Sicut Gracchoꝫ mater duodecies. & Agrippia Germanici nouies. Aliis ſterilis eſt iu-uenta. Aliis ſemel in uita daẽ gignere. Quædã nõ perferunt partus. Quales ſi quando me-dicina & cura uicere: fœminam fere gignunt. Diuus Auguſtus in reliqua exẽplorũ raritate neptis ſuæ nepotem uidit genitum quo exceſſit ãno. M. Syllanus: qui cum aſiam optineret poſt cõſulatum. Neto-nis principis ſucceſſione ueneno eius interẽptus eſt. Q. Metellus Macedonicus cum ſex liberos relin-queret undecim nepotes reliquit Nurus uero generoſq; & omnes qui ſe patris appellatiõe ſalutarent. xxvii. In anctis Diui Auguſti temporum inuenitur. xii. conſulatu eius quem. L. Sylla collega ad. iii. idus aprilis geſſit criſpinum Hylarium ex ingenua plebe feſulana cum liberis nouem: in quo numero filiæ duæ fuerunt: nepotibus. xxvii. pnepotibus. xxix. neptibus. ix. præalta pompa cum omnibus his in ca-pitolio immolaſſe. Item de odem multiplicius. Capi. xiiii.

VLier poſt quinquageſimum annum poſt gignit: maiorq; pars quadrageſimo pfluuiũ ge-
m nitale fiſtit. Nã in uiris Maſiniſſam regem poſt octogintaſex ãnos generaſſe filiũ: quẽ Me timathnũ appellauerit clarũ ẽ. Catonem cẽſoriũ octogeſſimo exacto e filia Saloni cliẽtis ſui. Qua de cauſa aliorũ eius liberoꝫ propago Liciniani ſunt cognominati: hi Saloniani: ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiam L. Voluſio Saturnino in urbis præfectura ext incto notum eſt Corneliã e Scipionũ gente. Voluſiũ Saturnium q fuit conſul poſt. lxii. annũ genuiſſe. Et uſq; ad. lxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio. De menſtruis mulierum Capi. xv.

Olum aũt animal menſtruale mulier eſt. In unius utero quas appellarunt molas. Ea eſt caro informis in anima ferri ictum & aciem reſpuẽs mouetur: ſiſtitq; mẽſes & ut partus: alias
¶ lœtalis: alias una ſeneſcẽs: aliquãdo aluo citatior excidens. Simile quiddam & uiris in uentre gignitur quod uocãt ſcyron. Sicut Oppido Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile repetitur mulierũ profluuio magis monſtrificũ. Aceſcunt ſuperuentu muſta. Sterileſcunt. Tactæ fruges. Moriuntur inſita. Exuruntur hortorũ germina: & fructus arborũ quibus inſidere decidunt. Speculorũ fulgor aſpectu ipſo hebetat. Acies ferri præſtringit: eboriſq; nitor. Aluei apum emoriunt. Aes ẽt ac ferrũ rubigo protinus corrũpit: odorq; dirus aera. Et in rabiẽ agũtur guſtato eo canes: atq; inſanabili ueneno morſus infigitur. Quin & bituminũ ſequax alioquin & lenta natura in lacu iudææ qui uocat aſ- corripit
phaltites certo tempore anni ſupernatans uequit ſibi auelli: ad omnẽ contactũ adhærens præterq; filo quod tale uirus infecerit. Ftiã formicis animali minimo ineſſe ſenſum eius ferũt: abiiciq; guſtatas fruges: nec poſtea repeti. Et hoc tale tantúq; omnibus tricenis diebus malũ in muliere exiſtit: & trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdam uero ſæpius mẽſe: ſicut aliquibus nunq;. Sed tales non gigũt. Quãdo hæc eſt generando homini materia germinis e maribus coaguli modo hoc in ſeſe glomerãte. Quod deinde tempore ipſo animatur: corporaturq;. Ergo cum grauidis fluxit. inualidi aut nõ uitales partus edũtur: ant ſanioſi ut auctor eſt Nigidius.

Item de ratione partuum. Capi. xvi.

Dem lac fœminæ nõ corrumpi alẽti partũ: ſi ex eodẽ uiro rurſus cõceperit arbitratur. Inci-
¶ piẽte aũt hoc ſtatu aut deſinãte cõceptus facillime traduntur. Fœcũditatis in fœminis prærogatiuã accepimus inunctis medicamie oculis ſaluiã inſici. Cæterũ editis primores ſeptimo mẽſe gigni dẽtes: priuſq; in ſupera fere parte haud dubiũ eſt. Septimo eoſdẽ decidere anno alioſq; ſuffici. Quoſdã & cum dẽtibus naſci: ſicut. M. Curriũ qui ob id dentatus cognoſatus ẽ. Et Cn. Papyriũ Carbonẽ præclaros uiros. In fœminis ea res inauſpicati fuit exempli regum temporibus cũ ita nata eſſet Valeria exitio ciuitali ĩ quã deleta eſſet futurum reſponſo aruſpicũ uaticinãte. Seſſapiã etiã illa tempeſtate florentiſſimam deportata eſt neridico exitio cõſecuto. Quaſdã cõcreto genitali gigni infauſto omine Cornelia gracchorũ mater indicio eſt. Aliqui uice dentiũ continuo oſſe gignunt. Sicuti Pruſiæ regis bithynioꝝ filius ſuperna parte oris. Dẽtes aũt tantũ inuicti fũt ignibus: nec cremãtur cum reliquo corpore. Idẽ flãmis indomiti tabe canãtur pituita ue. cãdorẽ trahũt quodã medicamine. Vſu atterũtur: multoq; primum in aliquibus deficiũt. Nec cibo tantũ & alimẽtis neceſſarii. Quippe uocis ſermoniſq; regimẽ primores tenent concentu quodã excipientes ictum linguæ: ſeriemq; ſtructuræ: atq; magnitudine mutilantes moliẽtes ue aut hebetãtes uerba. Et cũ defluxere explanationẽ oẽm adimentes. Quin & auguriũ in hac eſſe credit parte. Tricẽi bini uiris attribuunt: excepta turdulorum gente. Quibus plures fuere iongiora promitti uite putãt ſpatia. Fœminis minor numerus. Quibus in dextra parte gemini ſuperne a canibus cognominati: fortunæ blandimenta pollicent. Sicut in Arippina Domitii Neronis matre: contra in leua. Hominẽ priuſq; genito dente cremari mos gentium nõ eſt Sed mox plura de hoc: cum mẽbratim hyſtoria decurret. Riſiſſe eodẽ die quo genitus eſſet unũ accepimus hoiem Zoroaſtren. Eidem cerebrũ ita palpitaſſe ut impoſitã repelleret mãum: futuræ præſagio ſcientie. In trimatu ſuo cuiq; dimidiam eſſe menſuram ſtaturæ certũ eſt. In plenũ aũt cũcto mortalium generi minore indies fieri propemodum obſeruatur. Raroſq; patribus ꝓceriores conſumente uberta tem ſeminũ exuſtione: in cuius uices nunc uergat æuum. in creta terræ motu rupto mõte inuentũ eſt corpus ſtans. xlvi. cubitorũ: quod alii Orionis: alii Etionis fuiſſe tradunt. Horeſtis corpus oraculi iuſſu
reſoſſum ſeptẽ cubitorũ fuiſſe monumentis tradit. Iam uero ante annos prope mille uates ille Homerus nõ ceſſauit minora corpora mortaliũ q̃ priſca cõqueri. Neuii Pollionis ãplitudinẽ ánales nõ tradũt. Sed quia populi cõcurſu pene interẽpt⁹ eẽt prodigii uice habitũ. Proceriſſimũ hoiem æras noſtra Diuo claudio principe Gabbarã nomĩe ex arabia aduectũ nouẽ pedũ & totidem unciarũ uidit. Fuere ſub Diuo Auguſto ſemipede addito. quoꝝ corpora eius miraculi gratia in conditorio Saluſtianorũ aſſeruabant hortoꝝ. Puſioni & Secũdillæ erant noia. Eodẽ præſide minimus hõ duos pedes & palmũ ſcopas
conopas noĩe in delitiis iuliæ neptis ei⁹ fuit. Et mulier Andromeda liberta iuliæ Auguſtæ Muniũ maximũ &. M. Tulliũ equites romanos binũ cubitorũ fuiſſe auctor eſt Varro. Et ipſi uidimus ĩ loculis aſſeruatos. Sex quipedales gigni quoſdam longiores ĩ trimatu ĩplentes uitæ curſum haũd ignotũ ẽ: inuenim⁹ in monumentis ſalaminæ Eutimenis filiũ in tria cubita triẽnio adoleuiſſe: inceſſu tardũ: ſenſu ſalamiæ
hebetem: & iam puberem factũ uoce robuſta: abſumptũ contradictione membrorũ ſubita teiennio circũacto. Ipſi nos pridem uidim⁹ eadem ferme omnia præter pubertatem in filio cornelii Taciti equitis Ectapelos
Ro. belgicæ galliæ rationes procurantis. Ectapelos græci uocant eos. In latino non habent nomen. aut hæcta
pales

Inſignia corporum. Capi. xvii.

¶ Vod ſit hoium ſpatiũ a ueſtigio ad uerticem: id eſſe ſparſis manib⁹ inter lõgiſſimos digytos

obſeruatũ eſt.ſicuti uires quibuſdã dextera parte maiores:quibuſdã æquas utraq; :aliquibus leua mi nu præcipuas.Nec id unq̃ in fœminis.Mares præſtare põdere.Et defuncta uiuentibus corpora oium animaliũ.Et dormiẽtia uigilãtibus.Viroq; cadauera ſpina fluitare.Fœminaq; ꝓna:uelut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla uariarum figurarum. Capi.xviii.

Oncretis quoſdã oſſibus ac ſine medullis uiuere accepimus.Signũ eorũ eſſe nec ſitim ſentire:nec ſudorẽ emittere.quãq̃ & uoluntate ſciamus ſitim uictã.Equitẽq; Ro.Iuliũ Viatorẽ euocõtioq; gẽte fœderata in pupillaribus annis aquæ ſubter cutẽ fuſæ morbo ꝓhibitũ humore a medicis naturã teciſſe cõſuetudine:atq; ſenecta caruiſſe potu.Necnõ & alii multa ſibi impauẽt

c

Diuerſorum morum exempla Ca.xviiii.

Erunt craſſum auũ Craſſi in parthis interẽpti nunq̃ riſiſſe.Ob id Agelaſtũ uocatum.Sicuti nec fleſſe multos.Socratẽ claq; ſapiẽtia eodem ſemp uiſum uultu:nec aut hylari magis aut turbato.Exit hic animi tenor aliquãdo in rigorẽ quẽdã toruitatẽq; naturæ durã & inflexibilẽ:affectuſq; humanos adimit:quales apathes græci uocãt.Multos eius generis experti. quodq; mirũ ſit auctores maximæ ſapiẽtie.Diogenem cynicum.Pyrrhonẽ.Heraclitũ.Timonẽ.Hunc quidẽ etiam in totius odium generis humani euectum.Sed hæc parua naturæ inſignia in multis uaria cognoſcuntur.Vt in Antonia Druſi nunq̃ expuiſſe.In pomponio cõſulari poeta nunq̃ ructuaſſe.Quibus natu concreta ſunt oſſa:qui ſunt rari admodum:cornei uocantur.

f

De fortitudine & uelocitate. Capi.xx.

Orpore ueſco eſſe.ſed eximiis uiribus.Tritanum in gladiatorio ludo ſannitium armatura celebrẽ:filiũq; eius militẽ magni Põpeii:& rectos & trãſuerſos cãcellatim toto corpore habuiſſe neruos in brachiis etiã manibuſq; auctor eſt Varro ꝓdigioſa uiriũ elatione.Atq; etiã hoſtẽ ab eo ex ꝓuocatione dimicantẽ inermi dextra uno digyto ſuperatũ:& poſtremo correptũ in caſtra tranſlatũ.Alunius Valens meruit in prætorio Diui Auguſti centurio uehicula cum culeis onuſta donec exinanirentur ſuſtinire ſolitus.Carpenta comprehenſa una manu retinere obnixis contra nitentibus iumentis. Et alia mirifica facere:quæ inſculpta monumento eius ſpectantur. Ideo. M.Varro Ruticellus inquit Hercules appellatus:mulum ſuum tollebat.Fuſius Saluius duocentenaria pondera pedibus:totidẽ manibus:& ducenaria duobus humeris contra ſcalas ferebat.Nos quoq; uidimus Athanatum nomine:prodigioſæ oſtentationis quinquagenario thorace plumaeo indutum. Coturniſq; quingentorum pondo calciatum per ſcœnã igredi. C.Milonẽ athletã cũ conſtituiſſet nemo ueſtigio educebat.Malũ tenenti nemo digytũ corrigebat.Cucuruiſſe mille centũ.Ix.ſtadia:ab athenis lacedemonẽ biduo Philippidẽ magnum erat:donec Caniſtius curſor lacedemonius & Philõides Alexandri magni a ſytione helyn uno die.mil.cccii.ſtadia cucurrerunt.Nunc quidẽ in circo quoſdã.clx. paſ.toletate nõ ignoramus.Nuperq; Fonteio & Vipſano cõſ.ános.ix.genitum pueꝝ a meridie ad ueſperũ.lxx.M.p.cucurriſſe.Cuius rei admiratio ita demum ſolida perueniet:ſi quis cogitet nocte ac die longiſſimum iter uehiculis tribus Tyberium Neronem emenſum feſtinãtem ad Druſum fratrẽ ægrotantem in germania in ea fuerunt ducenta mil.paſ.

M.cc.xl. Aniſtius

xlv

De uiſu. Capi.xxi.

Culoꝝ acies uel maxime fidẽ excedentia inuenit exẽpla.in nauce incluſam iliada:Homeri carmen in mẽbrana ſcriptũ tradidit Cicero.Idẽ fuiſſe qui puideret.c.xxxv.mil.paſ.Huic & nomen.M.Varro reddidit Strabonẽ uocatum Solitum autẽ punico bello a lilybeo ſiciliæ ꝓmõtorio exeũte claſſe carthaginis portu ẽt numeꝝ nauiũ dicere.Callicrates ex ebore formicas & alia tam parua fecit animalia:ut partes eaꝝ a cæteris cerni nõ poſſent.Myrmecides quidam in eodẽ genere inclaruit.a quo quadrigam ex eadem materia quã muſca integeret alis fabricatam:& nauem quã apicula pennis abſconderet.

o

De auditu. Capi.xxii.

Vditus unũ exẽplũ habet mirabile.Prœliũ quo ſybaris deleta eſt:eo die quo geſtũ erat autum olympiæ.Nam cymbricæ uictoriæ Caſtoreſq; romãi qui perſicã victoriã ipſo die quo cõtigit nũciauere uiſus & audit9 & numinũ fuere præſagia.

a

Exẽpla patiẽtiæ. Ca.xxiii.

Atiẽtia corporis ut eſt crebrã ſors calamitatũ innumera documẽta pepit.Clariſſimũ i fœminis leænæ meretricis exẽplum:quæ torta nõ indicauit Harmodiũ & Ariſtogitonẽ tyrãnicidas.In uiris Anaxarchides q ſimili de cauſa cũ torqueret præciſam e dẽtibus linguam unãq; ſpem indicii in tyrãnos expuit.

p

Anaxarchus

Emoria neceſſariũ maxime uitæ bonũ cui præcipua fuerit haud facile dictu ẽ:tã multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex oĩbus ĩ exercitu ſuo militibus noĩa reddit.L.Scipio populo ro.Cyneas Pyrrhi regis legatus ſenatui & æqueſtri ordini romæ poſtero die q̃ aduenerat. Mithridates duaꝝ &.xx.gẽtiũ rex totidẽ linguis iura dixit:ꝓ cõtiõe ſingulas ſine interꝑte affatus.Carmadas qdã in græcia quæ qs exegerit uolumina in bibliothecis legentis mõ repræſentauit.Ars poſtremo eius rei facta & inuẽta eſt a Simonide melico cõſumata a Metrodoro Sceptio.ut nihil non iiſdem

m

Charmidas

uerbis redderet auditū. Nec aliud est æque fragile in hoie morboꝝ & casus iniurias atq; etiā metus sen
tiens alias particulatim: alias universa. ictus lapide oblitus ē litteras tm̄. Ex prælto tecto lapsus matris
& affinium ꝓpinquorū cœpit obliuionē. Alius ægrotus seruoꝝ etiam: Sui uero nois oblitus Messala
Coruinus orator. itaq; sæpe deficere tentat & meditatur uel quieto corpore & ualido. Sōno quoq; ser-
pente computat: ut inanis mens quærat ubi sit loci.

Laus. C. Iulii Cæsaris. Capi. xxv.

Nimi uigore præstātissimū arbitrior C. Cæsarem dictatorē. Nec uirtutē constantiāq; nunc
2 cōmemoro: nec sublimitatē omniū capacē quæ cælo continent: sed ꝓprium uigorē celeri
tatēq; quodā igne uolucrē. Scribere & legere simul dictare & audire solitū accepimus. Epi
stolas uero tantaꝝ rerū quaternas pariter librariis dictare: aut si nihil aliud ageret: septenis. L. &. ii.
Idē signis collatis quinquagies dimicauit. Solus. M. Marcellum trāgressus q unde quadragies dimica Solinus
uerat. Nā præter ciuiles uictorias undecies centū & nonagintaduo milia hominū occisa prælis ab eo
nō qdem i gloria posuerim. Tantam etiā coactā humani generis iniuria. Quod ita esse cōfessus est ip-
se: belloꝝ ciuiliū stragem nō prodādo. Vt iustius Pompeio magno tribuatur: octingētas quadraginta
sex naues piratis ademisse. Cæsari propiū & peculiare fuit præter iā supradicta clæmētiæ insigne: qua-
usq; ad pœnitentiā oēs superauit. Idē magnanimitatis perhibuit exemplū: cui compari nō possit aliud
Spectacula enim edita effusasq; opes aut operū magnificentiā in hac parte enumerare luxuriæ fauētis
est. Illa fuit uera ꝫ incomearabilis inuicti animi sublimitas. Captis apud pharsaliam Pompeii magni
scriniis epistolarum iterūq; apud tapsum Scipionis ea optima concremasse fide: atq; non legisse.

Laus Pompeii magni. Ca. xxvi.

Erū ad decus imperii Ro. nō solum ad uiri unius pertinet uictōriam. Pōpeii magni titulos
u oēs triūphosq; hoc in luco nūcupare: æquato nō mō Alexādri magni rerū fulgore: sed ēt
Herculis ꝓpe ac Liberi patris. Igitur sicilia recuperata unde primū Syllanus i reipublicæ cā
exoriēs auspicatus ē. Africa uero tota subacta & in ditionem redacta. Magnioq; ncie spolio
inde capto eques romanus id quod antea nemo curru triūphali reuectus est: & statim ad solis occasū
transgressus excitatis in pyreneo tropheis oppida octingenta. lxxvi. ab alpib⁹ ad fines hispaniæ ulteno
ris i ditionē redacta uictoriæ suæ ascripsit: & maiore aio Sertoriū domuit: belloq; ciuili quod oia cōcu
tiebat externa extincto itetū triūphales curr⁹ eques Ro. induxit. Totiēs imperator anteq̄ miles. postea
ad tota maria & deinde solis ortus missus hos retullit patriæ titulos more factis certaminibus uincen
tiū. Neq; euī ipsi coronant: sed patrias suas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Miner
uæ quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius magnus imperator bello. xxy. annoꝝ confecto fusis fu-
gatis occisis in deditionē acceptis hoium centies uicies semel octuagintatribus milibus. Depressis aut
captis nauibus. d. cccxlvi. Oppidis castellis mille quingētis. xxxviii. in fidem receptis. Terris a mæotis
lacu ad rubrū mare subactis uotum merito Mineruæ. Hoc est breuiariū eius ab oriēte. Triumphi uero
quē duxit ad. iii. kalen. octob. M. Messala. M. Pisone cons. præfatio hæc fuit. Cū oram maritimā a præ
donibus liberasset: & imperiū maris populo Ro. restituisset: ex asia: ponto: armenia: paphlagōia: cappa
docia: cilicia: syria: scythis: iudæis: albanis hiberia insula: creta: basternis: & super hæc de regibus Mithri
date atq; Tigrane triumphauit. Summa summarum in illo gloria fuit: ut ipse in contione dixit: cū de
rebus suis differeret: Asiam ultimam prouintiaꝝ accepisse: eadēq; mediam patriæ reddidisse. Si quis e
cōtrario simili modo uelit percensere Cæsaris res qui maior illo apparuit: totū profecto terraꝝ orbem
enumeret: quod infinitum esse cōueniet. Laus Catonis orimi. Capi. xxvii.

Aeteris uirtutū generibus uariæ & multi fuere præstantes. Cato primus portiæ gētis tres
c summas in homine res præstitisse existimatu⁹ est: optimus erator: optimus imperator: opti
mus senator. Quæ mihi omnia etiā si nō pri⁹ attamen clarius fuisse in Scipione Aemiliano
a uidentur. Dēpto præterea plurimoꝝ odio: quo Cato laborauit. Itaq; sit propriū Catonis q̄
ter & quadragies causam dixisse: nec quēq̄ sæpius postulatum: & semper absolutum.

Item de fortitudine. Capi. xxviii.

Ortitudo in quo maxime extiterit īmensæ quæstionis est. Vtiq; si recipiat poetica fabulo
f sitas. Q. Ennius. T. Ceciliū Teucrū fratrēq; ei⁹ præcipue miratus propter eos sextū annalē
adiecit. L. Sicini⁹ Dētatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Trapeio. A. Thermo cons. haud mul
to post exactos reges innumerosissima suffragia habet centies uicies prœliat⁹: ocies ex pro
uocatione uictor. xly. cicatricib⁹ aduerso corpore insignis nulla in tergo. Itē spolia cœpit. xxxiiii. Do-
natus hastis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torqbus trib⁹ &. lxxx. Armillis. c. lx. Coronis. xxxvi. Ci
uicis. xiiii. Aureis octo. Muralibus trib⁹. Obsidiōali una. Fisco æris. x. Captiuis. xx. milib⁹ Imperatores
nouē ipsius maxime opa triūphāte secut⁹. Præterea qd optimū in opib⁹ eius reor uno ex ducibus. T.
Romulo ex cōsulatu ad populū cōuicto male acti iperii rei militaris. Haud minora forēt Mālii Capito
lini decora: ni perdidisset illa exitu uitæ ante. xxii. ānos bina cœpat spolia. primus oīum eques coronā

muralē acceperat.vi.ciuicas.xxxvii.dona.xxxiii.cicatrices aduerſo cōpore exceperat.P.Seruiliū magiſtrū eqtū ſeruauerat:ipſe uulneratus humerū ac femur.Super oīa capitoliū ſummāq; rem in eo ſolus a gallis ſeruauerat:ſi non regno ſuo ſeruaſſet.Verū ſunt in his quidē uirtutis opera magna ſed maiora fortunæ.M.Sergio ut eqdē arbitrior nemo quemq; hoium iure prætulerit:licet pronepos Catilina gratiā noi derogant.Secūdo ſtipendio dextrā manū perdidit.Stipēdiis duobus ter & uicies uulneratꝰ ē: ob id neutra manu neutro pede ſatis utilis.Vno tantū ſeruo plurimis poſtea ſtipendiis debilis miles. Bis ab Hānibale captus.Neq; enī cū quolibet hoſte res fuit.Bis uinculorum eius profugus.xx.mēſibus nullo non die in cathenis aut cōpedibus cuſtoditus.Siniſtra manu ſola quater pugnauit:duobus eqs inſidente eo ſuffoſſis.Dextrā ſibi fecit ferreā:eaq; religata prælians.Cremonā obſidione exemit. Placentiam tutatus eſt.Duodena caſtra hoſtiū in gallia cœpit.Quæ oīa ex orōne eius apparēt habita cum in prætorio ſacris arceretur a collegiis ut debilis.Quos hic coronarū aceruos cōſtructurus hoſte muto?Etenim plurimū refert in quæ cuiuſq; uirtus tēpora inderit.Quas trebia ticinuſq; aut tranſimenus ciuicas coronas dedere.Quæ cānis corona menta.unde fugiſſe uirtutis ſummū opus fuit.Cæteri profecto uictores hoium fuere.Sergius uicit etiā fortunā.Ingenioq; gloriæ qs poſſit agere delectum p tot diſciplinarum genera & tātā req; operūq; uarietatē.niſi forte Homero uate græco nullū fœlicioré extitiſſe cōuenit:ſiue operis fortuna ſiue materia æſtimet.

Diuerſæ laudes plurimorum Capi.xxix

i Taq; Alexander magnus (eteni inſignibus iudiciis optime citraq; inuidiā tā ſuperba cēſura pagetur) inter ſpolia Darii pſarū regis unguentoq; ſcrinio capto quod erat auro gēmiſq; ac margaritis præcioſum uarios eius uſus amicis demonſtrantibus:quādo tedebat unguēti bellatorē & militia fordidū:imo Hercule inquit liberoq; Hōeti cuſtodiæ deēt:ut præcioſiſſimū hūani animi opus q̄ maxime diuiti ope ſeruaret.Idē Pindari uatis familiæ penatibuſq; iuſſit parci:cū thebas raperet.Ariſtotelis philoſophi patriam condidit:tantæq; rerū claritati tā benignum teſtimoniū miſcuit.Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit delphis.Sophoclē tragici cothurni principem defunctum ſepelire Liber pater iuſſit obſidentibus mœnia lacedemōiis.Lyſandro eoq; rege inquiete ſæpius admonito ut patereť humari delicias ſuas.Requiſiuit rex qui ſupremū diem athenis obiſſet:nec difficulter ex iis quæ deus ſignificaſſet intellexit:pacemq; funeri dedit.

Suam credit

De platone Ennio Virgilio M.Varrone & M.Cicerone. Capi.xxx.

p Latoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyraunus alias ſæuitiæ ſupbiæq; natus uitatā nauē miſit obuiā.ipſe quadrigis albis egredientē in littore excepit.Viginti talētis unā orationem Iſocrates uēdidit.Aeſcies atheniēſis ſūmus orator cū accuſationē qua fuerat uſus rhodi legiſſet:legit & defenſionē Demoſthenis:ob quā in illud depulſus fuerat exiliū. Mirātibuſq; tū magis fuiſſe miraturos dixit:ſi ipſum orātē audiuiſſent:in calamitate teſtis ingēs factus inimici.Tu cydidē ipatorē atheniēſes in exiliū egere.rerū cōditorē reuocauere:eloquentiā mirati cuius uirtutem dānauerāt Magnū & Menādro in comico ſocco teſtimoniū regū ægypti & macedoniæ cōtingit claſſe & p legatos petito.Maius ex ipſo regiæ fortunæ prælata litteraq; cōſcientia.Perhibuere & rōani peceres etiā ex terris teſtimonia.Cn.Pōpeius cōfecto mithridatico bello intraturus poſidonii ſapiētiæ profeſſione clari domū fores percuti de more a littore uetuit:& faſces lictorios ianuæ ſubmiſit is:cui ſe oriens occidēſq; ſubmiſerat.Cato cēſorius in iila nobili triū ſapiētiæ procerū ab athenis legatōe audito carneade:q̄ primū legatos eos cēſuit dimittēdos:quoniā illo uiro argomētāte quid ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet.Quāta morū cōmutatio.Ille ſemp alioquin exitiali appellās noie uniuerſos ex italia pellēdos cenſuit græcos. At puepos eius uticenſis cāton unū ex tribunatu militū philoſophū. alterū ex cypria legatione deportauit.Eadēq; lingnā ex duobus catonibus in illo abieciſſe.i hoc iportaſſe memorabile eit.Sed & noſtroq; gloriā pcēſeamus.prior Africanus.Q.Enni ſtatuā ſepulchro ſuo imponi iuſſit:clarūq; illud nomē imo uero ſpoliū ex tertia orbis parte taptū i cinere ſupremo cū pœtæ titulo legi.Diūus auguſtus carmia Virgilii cremari cōtra teſtaméti eius uerecūdiā uetuit.Maiuſq; ita uati teſtimoniū cōtigit:q̄ ſi ipſe ſua carmina pbauiſſet.M.Varronis i bibliotheca quæ primā orbe abaſinio pollione de manubiis publicata romæ & unius uiuentis poſita imago eſt:haud minore ut equidē reor gloria principe oratore & ciue ex illa ingeniorū quæ tūc fuit multitudine uni hāc coronā dāte: q̄ cū eidē magnus pōpeius pyratico ex bello nauali dedit.Innumerabilia deinde ſunt exépla romana ſi perſequi libeat:cum plures una gens in quocūq; genere eximios tulerit:q̄ cæteræ terræ.Sed quo & te M.Tulli piaculo taceā.quo ue maxime excellentē inſigni prædicē:quo potiꝰ q̄ uniuerſi populi & illiꝰ gentis ampliſſimo teſtimonio:& tota uita tua ad cōſulatū tantum operibus electis.Te dicente legem agrariā hoc eſt alimenta ſua abdicauerūt tribꝰ.Te ſuadente Roſcio theatralis ſeditionis auctori leges ignouerunt:notataſq; ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerūt.Te orāte pſcriptorū liberos honores peterepuduit.Tuū catilina fuit ingeniū.Tu M.Antoniū pſcripſiſti.Salue primꝰ omnium patrēs patriæ appellate.ptimus in toga triūphū:linguæq; laurea merite:& facundiæ litteraq; latinaq; pa-

septimus

rens æque ut dictator Cæsar hostis quondã tuus de te scripsit:oium tñ ũpho☞ laureã adepte maiorem. Quanto plus est ingenii romani terminos in tantum promouisse q̃ imperii.

De morum maiestate. Capi.xxxi.

Eliquis animi boni præstitere & apud cæteros mortales sapĩa:ob id Cati Corculi apud ro
r manos cognominati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Phytii prælatus cunctis.

De auctoritate. Capi.xxxii.

Vrsus mortales oraculorũ socieratẽ dedere Chiloni lacedæmonio tria præcepta eius del/
r phis cõsecrando aureis litteris quæ sunt hæc. Nosse se quẽq̃:& nihil nimiũ cupere. Comitẽ q̃ æris alieni atq̃ litis esse miserĩã. Quin & fun⁹ eius cũ uictore filio olympiæ expirasset gau Sponsio
dio tota græcia prosecuta est De diuinitate. Capi.xxxiii. nem
d Iuinitas & quædã cælitũ societas nobilissima ex fœminis in sybilla fuit. Ex uiris in Melã-
pode apud græcos apud romanos in Martio.

De Nasica. Capi.xxxiiii.

u Ir optimus semel a cõdito æuo iudicatus est Scipio Nasica a iurato senatu. Idẽ in toga can
dida bis repulsa notatus a populo. In sũma ei i patria mori nõ licuit. Non hercule magis q̃
extra uincula illi sapiẽtissimo ab Apolline iudicato Socrati. De pudicitia. Capi.xxxv.

Vdicissima fœmina semel matrõa☞ sentẽtia iudicata ẽ Sulpitia Paterculi filia:uxor Fuluii
p Flacci electa ex cẽtũ precipuis:quæ simulacrũ Veneris ex sybillinis libris dedicaret. Ite☞ re-
ligiõis expimẽto claudia iducta romã deo☞ matre. De pietate. Capi.xxxvi.

Ietatis exẽpla infinita q̃dẽ toto orbe extitere:sed romæ unũ:cui compari cuncta nõ possint
p Humilis in plebe & iõ ignobilis puerpera supplicii cã carcere iclusam mattẽ cum ipetrasset
aditũ a ianitore semp excussa ne qd iferret cibi:deprehensa ẽ uberibus suis alẽs eã. Quo mi
raculo matri salus donata filiæ pietatæ est. Ambæq̃ ppetuis alimẽtis. Et locus ille eidẽ consecratus est
deæ. C. Quinto. M. Attilio cons. tẽplo pietatis extracto in illius carceris sede:ubi nũc Marcelli theatrũ
est. Gracchorũ pater anguibus apprehensis in domo cum responderetur ipsum uicturũ alterius sexus in
terempto:immo uero inquit meum necate. Cornelia. n. iuuenis est:& parere adhuc põt:hoc erat uxori
parcere:& reipublicæ cõsulere:idq̃ mox consecutum est. M. Lepidus Apuleiæ uxoris caritate post repu
dium obit. P. Rutilius morbo leui impeditus nuntiata fratris repulsa in consulatus petitõe ilico expi-
rauit. publius Catienus philotimus patronum adeo dilexit ut hæres omnibus bois istitutus i rogũ ei⁹
se iaceret. De arciũ plurimar☞ excellẽtia:astrologia:grãmatica:geõetria. Ca.xxxvii.

Ariarũ artiũ sciẽtia innumerabiles enituere:quos tamẽ attingi par sit florem hoium libanti
u bus. Astrologia Berosus cui ob diuinas prædictiões atheniẽses publico ingymnasio statuã
in aurata lingua statuere. Grãmatica Apollodorus:cui ãphyctiões græciæ honorẽ habue-
re. Hippocrates medicina pollens:qui ueniẽtẽ ab illyriis pestilẽtiã prædixit:& discipulos ad auxilian-
dũ circa urbes dimisit. Cui ob meritũ honores illos quos Herculi decreuit græcia. Eãdẽ scientiam in
Teõbroto ptolemæus rex megalensibus sacris donauit centũ talentis seruato Antiocho rege. Magna
& Critobulo fama est extracta philippi regis oculo sagitta:& citra deformitatẽ oris curata orbitate lu
minis. Summa autem Asclepiades prusiensis condita nona secta spretis legatis & pollicitatiõibus Mi-
thridatis regis:repta ratione qua uinũ ægris medeẽ:relato e funere hoie & cõseruato:sed maxime spõ
sione facta cum fortuna ne medicus crederẽ:si unq̃ ualidus ullo modo fuisset ipse:& uictor suprema
in senecta iapsu scala☞ examinatus est. Grãde & Archimedi geometricæ ac machinalis sciẽtiæ testimo
niũ. M. Marcelli cõtingit interdicto cũ syracusæ caperentẽ. ne uiolaretẽ unus:nisi fefellisset imperiũ mi-
litaris imprudẽtia. Laudatus Ctesiphon Gnosius æde ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata. philon-
athenis armamentario mille nauiũ. Ctesibius pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis. Di-
nocrates metatus Alexandro cõdente in ægypto alexãdriã. Idẽ hic iperator edixit ne quis ipsũ alius Cinocra
q̃ Appelles pingeret:q̃ pyrgoteles sculperet:q̃ Lisippus ex ære duceret. Quæ artes pluribus inclaruere tes
exemplis. Item mira opera artificis. Capi.xxxviii.

Ristidis thebani pictoris unam tabulã cẽtum talẽtis rex Attalus licitatus est. Octingenta
a emit duas Cæsar dictator. Mediã & Aiacẽ Timomachi in tẽplo Veneris genitricis dicatu-
rus. Candaules rex Bularchi picturã magnetum exitii haud mediocris pari rependit auro.
Rhodũ non incẽdit rex Demetrius expugnator cognominatus ne iabulã protogenis cre-
maret a parte ea muri locatam. praxiteles marmore nobilitatus est:gnidiaq̃ Venere præcipue: uesano
amore cuiusdam iuuenis insigni:& Nicomedis æstimatione regis grandi gnidiorum ære alieno per-
mutare eam conati. phidie Iupiter olympius quotidie testimonium perhibet. Mẽtori Capitolinus &
Diana ephesia:quibus fuere consecreta artis eius uasa. De seruitiis. Capi.xxxix.

Ræciũ hois in seruitio geniti maximũ ad hanc diẽ quod eqdẽ cõperierim fuit grãmaticæ
p agis Daphnidis Cn. pisaurense uendẽte:&. M. Scauro principe ciuitatis. iii. mil. d. cc. sestes

tiis licente. Excesſere hoc in noſtro æuo nec modice hiſtriões. ſed libertatẽ ſuã mercati. Quippe cũ iã apud maiores Roſcius hiſtrio. iii. mil. d. anniã mercaſſe prodat: niſi ſi quis in hoc loco deſiderat atme-
niaci belli paulo ante ꝓpter Tyridatẽ geſti diipẽſatoré qué Nero. iii. cxxx. manumiſit. Sed hoc preciũ
Fortunæ belli nõ hois fuit. Tã hercule q̃ libidinis nõ formæ paronete mi ſpadonis Seiano. iii. mil. d. mercãtea
Sutorio priſco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus i luctu ciuitatis quoniam arguere nul-
li uacabat.

De præſtantia gentium. Capi. xl.

g Entium in toto orbe præſtãtiſſima una oĩ uirtute haud dubie romana extitit. Fœlicitas cui præcipua fuerit hõi nõ eſt humani iudicii: cũ proſperitatẽ ipſam alius alio mõ & ſuopte ingenio quiſq; terminet. Si uerũ facere iudiciũ uolumus ac repudiata omni fortũæ ambitione decernere: mortaliũ nemo eſt fœlix. abunde igiť atq; indulgenter fortuna deciditur cũ eo' qui iure dici nõ infelix põt. Quippe ut alia nõ ſit: certe ne laceſcat fortuna metus eſt. Q uo ſemel recepto ſolida fœlicitas non eſt. Q uidq; nemo mortalium omnibus horis ſapit: utinãq; falſum hoc & nõ a uate dictũ q̃ plurimi iudicent. Vana mortalitas: & ad circũſcribẽdã ſeipſam ingẽioſa: cõputat more thraciæ gẽtis: quæ calculos colore diſtinctos pro experimẽto cuiuſq; diei in urnã cõdit: ac ſupremo die ſeparatos dinumerat: atq; ita de unoquoq; pronuntiat. Q uid ꝙ iſte calculi cãdore illo laudatus dies originẽ mali habuit. Q uãmultos accepta afflixere imperia. Q uãmultos bona perdidere: & ultimis merſere ſupplicis. Iſta nimirũ bona: ſi cui inter illa horaĩ gaudio fuit. Ita eſt ꝓfecto alius de alio iudicat dies: & tamẽ ſupremus de oĩbus. Ideoq; nullis credẽdũ é. Q uid ꝙ bona malis paria nõ ſunt etiam pari numero? Nec lætitia ullo minimo mœrore pẽſanda. Heu uana & ĩprudẽs diligẽtia. Numerus dierum computatur ubi quæritur pondus.

Vana mõia, lium

De fœlicitate fœminæ. Capi. xli.

Na fœminaq; in omni æuo Lampido lacedæmonia refertur: quæ regis filia: regis uxor: re-
u gis mater fuit. Vna Berenice: quæ filia ſoror mater Olympiõicarum. Vna familia Curionũ in qua tres continua ſerie oratores extiterunt. Vna Fabiorum: in qua tres cõtinui principes ſenatus. M. Fabius Ambuſtus. Fabius Rutilanus filius. Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. Capi. xlii.

c Aetera exempla furtunæ uariãtis innũera ſunt. Etenim quæ facit magna gaudia niſi ex malis. aut quæ mala immenſa niſi ex ingentibus gaudiis.

De bis proſcriptis. L. Sylla. Q. Metello. Capi. xliii.

Eruauit ꝓſcriptũ a Sylla. M. Fiduſtiũ ſenatorẽ annis. xxxvi. Sed iterũ ꝓſcriptus ſupſtes Syl-
f læ uixit uſq; ad Antoniũ. Cõſtat nulla alia de cã ab eo ꝓſcriptum q̃ quia ꝓſcriptus fuiſſet. Triũphare P. Ventidiũ de parthis uoluit quidẽ ſolũ: ſed eundẽ in triũpho aſculano. Cn. Põpeii Strabonis duxit pueq;. Quãq; Maſſurius auctor eſt bis in triũpho ductũ. Cicero mulionẽ caſtrẽſem ſuffraganeũ fuiſſe. Plurimi iuuẽtã inopẽ in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior cõſul. ſed accuſatus atq; de iure uirgarũ in eũ iudicẽ in exiliũ miſſus. Primus externoq; atq; etiã in occeão genitoq; uſus illo honore quẽ maiores latio quoq; negauerũt. Eſt &. L. Fuluius interſignia exẽpla tuſculanorũ rebellantiũ cõſul: eodẽ quoq; honore cũ tranſiſſet exornatus confeſtim a populo ro. q ſolus eodẽ ãno quo fuerat hoſtis romæ triũphauit ex iis: quoq; cõſul fuerat. Vnus hominũ ad hoc æui fœlicis ſibi cognomẽ aſſeruauit. L. Sylla ciuili nẽpe ſanguinæ ac patriæ oppugnatiõe adoptatus: & qbuſdã fœlicitatis inductus argumentis: ꝙ ꝓſcribere tot milia ciuiũ ac trucidare potuiſſet. O parua interpretatio & futuro tpe infœlix. Nõ melioris ſortis tũc fuere pereuntes: quoq; miſeremur hodie: cũ Syllã nemo nõ oderit. Age nõ exitus uitæ eius oĩum ꝓſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit. erodẽte ſeipſo corpore & ſupplicia ſibi gignente: qđ ut diſſimulauerit & ſupremo ſomno eius cui immortuus quodãmodo eſt: credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã. Hoc tamẽ nẽpe fœlicitati ſuæ defuiſſe cõfeſſus eſt ꝙ capitoliũ nõ dedicauiſſet. Q. Metellus in ea oratiõe quã habuit in ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli pont. bis cõſulis: dictatoris magiſtri equitum. Quindecim uiri agris dãdis. q primus elephantos primo punico bello duxit in triũpho ſcriptũ reliqt. Decẽ maximas res optimaſq; in qbuſq; querẽdis ſapientes ætatẽ exigerent: cõſumaſſe eũ. Voluiſſe. n. primariũ bellatorẽ eſſe. Optimum oratorẽ. Fortiſſimum iperatorẽ. Auſpicio ſuo maximas res geri. Maximo honore uti: ſumma ſapiẽtia eſſe. ſummũ ſenatorẽ haberi. Pecuniã magnã bono modo inuenire. Multos liberos relinquere: & clariſſimũ in ciuitate eſſe. Hæc cõtigiſſe ei: nec ulli alli poſt romam cõditam. Lõgum eſt refellere & ſupuacuum: abunde uno caſu refutante. Siquidẽ is Metellus orbam luminibus exegit ſenectã amiſſis incendio cum palladium raperet ex æde ueſte memorabili cauſa: ſed euentu miſero. Quo fit ut infœlix qdẽ dici nõ debeat: fœlix tamẽ eſſe nõ poſſit. Tribuit ei po. ro. quod nunq̃ ulli alii ab cõdito æuo ut quotiens in ſenatum iret: curru ueheretur ad curiam. magnum & ſublime ſed pro oculis datum.

De altero Metello. Capi. xliiii.

h Vius quoq; Q. Metelli qui illa de patre dixerat filius inter rara fœlicitatis humãæ exẽpla

numerat̃.Nam præter honores ampliſſimos cognomenq; macedoniæ a quattor filiis illatus eſt rogo uno prætore:tribus conſularibus:duobus triũphalibus:uno cenſorio.quæ ſingula quoq; paucis conti gere.In ipſo tamen flore dignitatis ſuæ ab catinio Labeone cui cognomẽ fuit Macerioni:tribuno ple bis:quem e ſenatu cenſor eiecerat reuertens e campo meridiano tẽpore uacuo foro & capitolio ad tar peium raptus ut præcipitaretur conuolante quidã tam numeroſa illa cohorte quæ partẽ eum appella bat.Sed ut neceſſe erat i ſubito tarde & tanq̃ in exequias cũ reſiſtendi ſacroq; factũ repellendi ius non eẽt:uirtutis ſuæ opera & cenſura perituras:ægre tribuno qui intercederet repto a limie ipſo mortis re uocatus alieno beneficio poſtea uixit.Bonis inde etiã conſecratis a damnatu ſuo tanq̃ parũ eẽt fauciũ certe intortarũ:expreſſiq; p aures ſanguinis pœnã exactã eſſe.Equidẽ & Africani Aemiliani inimicum fuiſſe inter calamitates duxerim ipſo teſte Macedonico.Siquidẽ liberis dixit.Ite filii celebrate exequas nunq̃ ciuis maioris funus uidebitis.Et hoc dicebat iã balearicis & creticis diadematis iã macedonicus ipſe.Verũ ut illa ſola iniuria æſtimet̃:quis hunc iure fœlicem dixerit periclitatum ad libidinem inimi ci:nec Africano ſaltẽ perire.quos hoſtes uiciſſe tanti fuit:aut quos non honores curruſq; illa ſua uio lentia fortuna retroegit per mediã urbẽ cenſore tracto.Etenim ſola hæc moriendi ratio fuerat tracto in capitoliũ illo in quod triũphans ipſe deoq; exuuiis ne captiuos quidẽ ſic traxerat.Manus hoc ſcelus fœlicitate cõſecuta factũ ẽ periclitato macedonico uel funus tãtũ ac tale pderet:ſi quo a triũphalibus li beris portaret̃ in rogũ uelut exequiis quoq; triũphãs.Nulla é ,pfecto ſolida fœlicitas.quã contumelia nulla uitæ rũpit:nedũ tãta. Quod ſupereſt neſcio maior gloriæ an indignatiõi dolor accedat:inter tot Metellos tã ſcelerata Catinii audaciã ſemper fuiſſe inultam.

De Diuo Auguſto. Capi.xlv.

I N Diuo quoq; Auguſto quẽ uniuerſa mortalitas in hac cẽſura nũcupat:ſi diligẽter æſtimẽ
i tur cũcta:magna ſortis humanæ reperientur uolumia.Repulſa in magiſterio equitũ apud auunculum:& cõtra uolũtatem eius prælatus Lepidus.Proſcriptionis inuidia in collegam Collegium in triumuiratu peſſimorũ ciuiũ:nec æqua ſaltẽ portiõe:ſe prægraui Antonio. Philippẽſi prœlio morbo:fuga:& triduo in palude latebræ ægroti.Et ut fatenẽ Agrippa & Mœcenas aqua ſubter cutẽ ſuſa.Turgida latera.Naufragia ſicula.Et alia ibi quoq; in ſpelunca occultatio.Iã in na uali fuga urgẽte hoſtiũ manu preces Proculeio mortis admotæ.Cura peruſinæ cõtẽtiõis.Sollicitudo martis actiaci:pannoniciq; belli.Ruinæ põtis.Tot ſeditiões militũ.Tot ancipites morbi corporis.Suſ pecta Marcelli uota.pudẽda Agrippæ ablegatio.Totiẽs petita iſidiis uita.Incuſatæ liberorũ mortes:lu ctuſq; nõ tãtum orbitate triſtes.Adulteriũ filiæ.Et cõſilia patricidæ palã facta.Cõtumelioſus priuignI Neronis receſſus.Aliud neptis adulterium.Iuncta deinde tot mala.Inopia ſtipendii.Rebellio illyrici. Seruitiorũ delectus.Iuuẽtutis penuria.peſtilẽtia urbis.Fames ſitiſq; italiæ.Deſtinatio expirãdi.Et qua tridui inedia maior pars mortis in corpus recepta.iuxta hæc uariana clades:& maieſtatis eius fœda ſu gillatio.Abdicatio poſtumi Agrippæ poſt adoptionẽ.Deſideriũ poſt relegationẽ.Inde ſuſpitio in Fa bium:archanorũq; proditionẽ.Hinc uxoris & Tyberii cogitationes ſuprema eius cura.In ſumma de us ille celumq; neſcio adeptus magis an meritus hærede hoſtis ſui filio exceſſit.

Quos beatiſſimos dii iudicauerunt. Capi.xlvi.

Hõſtis ſuæ uel ſui.

V Beunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad canſtigandã hoíum uanitatem a deo
f emiſſa.Duo ſunt hæc.phediũ fæliciſſimũ qui pro patria proximo occubuiſſet. Iterũ a Gi ge rege tunc ampliſſimo terrarũ coſultum aglauũ prophodiũ eſſe fœliciorem. Senior hic in anguſtiſſimo archadiæ paruũ ſed ãnuis uictibus large ſufficiẽs prædiũ colebat nũq̃ ex eo egreſſus atq; ut e uitæ genere manifeſtum eſt:minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem uiuentem ut deum coli iuſſerunt. Capi.xlvii.

O Nſecratus eſt uias ſentienſq; oraculi eiuſdẽ iuſſu & iouis deorũ ſnmmi a ſtipulatu Euthy
c mus poeta ſemp olympiæ auctor & ſemel uictus.patria ei locri initialia.ibi imaginem eius eẽ:& olympiæ alterã eadẽ die tactã flumine.callimachũ ut nihil aliud miratum uideo: ad eũq; iuſſiſſe ſacrificari:quod & uiuo factitatum & mortuo:nihilq; adeo mirũ aliud q̃ hoc placuiſſe diis.

De ſpatiis uitæ longiſſimis. Capi.xlviii.

E ſpatio atq; longinquitate uitæ hoíum nõ loco; mõ ſitus:ue; exẽpla ac ſua cuiq; ſors na
d ſcẽdi icertũ fecere.Heſiodus qui primus de hoc aliqua ꝓdidit fabuloſe ut reor multa de ho minũ æuo referẽs cornici nouẽ noſtras attribuit ætates.Quadruplũ eius cernis.id triplica tũ coruis.Et reliqua fabuloſius in phœnice ac nymphis.anacreon poeta argãtonio tarteſi orum regi.cl.tribuit ános.cyniræ cyprio; .x.ános amplius. Aegimio ducẽtos.Theopõpus Epimẽidi Gnoſio.clvii.Helläicus quoſdã in ætolia epio; gẽtis ducẽtos explere.cui aſtipulat̃ Damiates memo rans pictoreũ ex iis præcipuũ corpore uiribuſq; ẽt trecẽtis uixiſſe.Ephodorus arcadũ reges trecẽtis an nis.alexãder & cornelius Dãdonẽ quædã i illyrico qngẽtis uixiſſe.Xenophon Impetrim pulutiniorũ iſulæ regẽ octingẽtis:atq; ut parce mẽtitus eſt filium eius ſexcẽtis.Quæ oĩa iſcitia tẽpo; acciderũt.an

nũ.n.alii æstate unũ determinabãt:& alterũ hyeme.Alii quadripartitis tẽporibus sicut arcades:quorũ anni trimestres fuere.Quuidam lunæ senio ut egyptii.Itaq; apud eos aliqui & singula milia annorum uixisse produnt.Sed ut ad cõfessa trãseamus.Argãtoniũ gaditanũ octoginta annis regnasse prope certũ est.Putãt quadragesimo cœpisse.Maximissam.lx.annis regnasse indubitatum est.Gorgiam siculum centum octo uixisse.Q.fabius Maximus sexagintatribus annis augur fuit.Mil.Perpenna & nuper.L. C.v.aut C.vii. Volusius Saturnius oium quos in consulatu sententiã rogauerãt superstites fuere.Perpetua septem reliquit ex iis quos censor legerat.Vixit annos nonagintaocto.Qua i re & illud adnotare succurrit: unũ oino quinquenniũ fuisse quo senator nullus moriret.Cũ Flaccus & Albinus censores lustrum cõdidere usq; ad proximos censores ab anno urbis qugentesimo septuagesimonono.M.Valerius Corninus cẽtũ annos impleuit.Cuius inter primũ & sextũ cõsulatũ.xlvi.anni fuere.Idem sella curuli semel ac uicies sedit:quotiens nemo alius.Aequauit eius uitæ spatium Metellus Pontifex.Et ex fœminis Liuia Rutuli nonaginta,septem annos excessit.Statilia Claudio principe ex nobili domo nonagintanouẽ. Terentia Ciceronis.cvii.Clodia Ofeli.cxv.Hæc quidem etiã enixa quindecies.Luceia mima centũ annis in scæna pronũtiauit.Valeria Copiola Emboliaria repucta est in scænã Cn.Pompeio.Q.Sulpitio cons.Iudis pro salute Diui Augusti uotiuis annum centesimũ quartum agens.Quæ ꝓducta fuerat tyrocinio a M.Pompeio ædili plebis.C.Mario.Cn.Carbone cons.ante annos nonagintaunũ.Et a magno pompeio magni theatri dedicatione anus ꝓ miraculo reducta.Sammullã quoq; centum decẽ annis uixisse auctor est Asconius Pedianus.Minus miror Stephanionẽ qui primus togatus saltare instituit utriusq; secularibus ludis saltasse:& diui Augusti & quos Claudius Cæsar cõsulatu suo quarto fecit quãdo sexagintatres nõ amplius anni interfuere:q̃q̃ & postea diu uixerũt.In tmoli mõtis cacumine qđ uocãt templin.cl.annis uiuere Mutianus auctor ẽ.Totidẽ annos item cẽsum Claudii Cæsaris cẽsura. T.Fulloniũ bononiẽsem:idq; collatis censibus quos ante detulerat:uitæq; argumẽtis(etenim id curæ principierat)uerum apparuit.

De uarietate nascendi. Capi.xlix.

Oscereuidetur locus ipse sydralis scientiæ sententiã.Epigenes.cxxii.annos impleri negauit posse.Berosus excedi cẽtum septẽdecim.Durat & ea rõ quã Petosyris ac Necepsos tradiderũt:& trimoriõ appellãt a triũ signorũ portione:qua posse in italiæ tractu.cxxvi.ãnos uitæ cõtingere apparet.Negauere illi quẽq̃ nonagita partium exortiuam mẽsuram quod anaphoras uocant transgredi:& has ipsas icidi occursus malefitiorũ sydrum:aut etiam radiis eorũ solisq;.Rursus Aesculapii sententiã secuti:qui statuta uitæ spatia a stellis accepi dicit.Sed quãtũ primum tribuat in certũ est.Rara autem esse dicunt longiora tẽpora:quãdoquidẽ momẽtis horarũ insignibus ix. lunæ dierũ ue septem atq;.xxiiii.quæ noctæ ac die obseruãtur ingẽs turba nascatur:scãsili annorum lege occidua:quã climactaras appellãt:nõ fere ita genitis qnquagesimũquartum annũ excedẽtibus.Primũ ergo artis ipsius incõstãtia declarat q̃ incerta res sit.Accedũt exprimẽta & exẽpla recẽtissimi cẽsus: quem intra quadriẽnium impatores Cæsares Vespasiani pater filiusq; censores egerũt.Nec sũt omnia uasaria excutiẽda.Mediæ tm̃ ptis interapẽninum mõtem padũq; ponemus exempla.Centum uiginti natos ãnos parmæ tres edidere.Brixelli unũ.cxxv.parmæ duos.cxxx.placẽtiæ unum.cxxxi. Fauentiæ unã mulierẽ.cxxxii.Bonõiæ.L.Terẽtiũ Marci filiũ.Arimini uero.M.Apomũ.c.&.L.Tertulã.cxxxvii. Citra placẽtiã in collibus oppidũ est uelleiaciũ:in quo.cx.natos ãnos sex detulere. Quattuor cẽtenos uicenos.Vnũ.cl.M.Mutius.M.filius Galerius fœlix ac ne pluribus moremur in re confessa in regione italiæ octaua centenum annorũ cẽsi sunt hoies.liiii.Centenum denũ hoies.lvii.Cẽtenũ uicenũ quinũ hoies duo.Centenum tricenũ hoies quattuor.cẽtenũ tricenũ quinũ aut septenũ totidẽ.cẽtenum quadragenum hoies tres.Alia mortalitatis cõstantia.Homerus eadẽ noctæ natos Hæctorẽ & polydamanta tradit tam diuerse sortis uiros.C.Mario.C.Carbone.iii.cons.ad.v.kalẽ.iunias.M.Celius Ruffus & Cornelius Lucinius Caluus eadem die geniti sunt:oratores quidẽ ambo:sed tamẽ dispari euẽtũ.Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mundo quotidie euenit:pariterq; domini ac serui gignuntur: reges & inopes. In morbis uaria exempla. Capi.L.

Vblius cornelius Ruffus q cõsul cũ Manio curio fuit dormiẽs oculoꝝ uisum amisit:cum Pharæus ꝑ id sibi accidere somniaret.E diuerso phalereus iam tum deplorat⁹ a medicis uomicæ morbo:cũ mortẽ in acie quæreret uulnerato pectore medicinã inuenit ex hoste.Q.Fabius Maximus cõs.apud flumẽ isarã proelio cõmisso aduersus allobrogũ regẽ aruernorũq; gentes ad.vi.idus augustas.cxxx.pduelliũ cæsis febri quartana liberatus est in acie.Incertũ ac fragile nimirũ est hoc munus naturæ quicquid dat̃ nobis.Malignum uero & breue in iis etiã quibus largissime contingit:uniuersum utiq; æui tempus intuẽtibus.Quuid ꝙ æstimatione nocturnæ quietis dimidio q̃sq; spatio uitæ suæ uiuit?pars æqua morti similis exigit̃:aut pœnæ nisi cõtingit quies.Nec reputant̃ infãtiæ anni qui sensu carent:nec senectæ ĩ pœnã uiuacis.Tot perculorum genera:tot morbi: tot metus: tot curæ:totiẽs inuocata morte ut nullũ frequẽtius sit uotum.Natura uero nihil hoibus breuitate ui-

æ præstitit melius. Hebescunt sensus Mẽbra torqueũt. præmóritur uisus: auditus: incessus dẽtes etiam ac ciborũ instrumenta: & tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitariũ repe
ritur exemplum. Xenophilum musicum centum & quinq; annis uixisse sine ullo corporis icommodo. At hecule reliquis omnibus per singulas menbrorum partes qualiter nullis aliis aĩalibus: certis pesti-
fer calor remeat horis: aut rigor: neq; horis mó: sed & diebus notibusq; trinis quadrinis ue etiã toto an
no. Atq; etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. Morbis enĩ quoq; quasdã leges natura iposuit.
Quadrini circuitus febrem nunq; bruma nunquam hybernis mensibus icipere. Quosdam post sexage-
simum uitæ spatium non accedere. Alios pubertate deponi a fœminis præcipue. Senes minime senti-
re pestilentiam. Namq; uniuersis gentibus ingruunt: morbi: & generatim modo seruitiis: modo proce
rum ordini aliosq; per gradus. Q ua ĩ re obseruatum im meridianis partibus ad occasum solis pestilen
tiam semper ire. Nec unq; fere aliter fieri nisi hyeme: nec ut ternos excedat menses.

De signis mortis. Capi. li.

Am signa lœtalia in furoris morbo risum. Sapientiæ uero ægritudine fimbriarum curã &
i stragulæ uestis plicaturas. A somno mouentiũ neglectũ pfundi humoris e corpore essiu- Pergan-
uiũ ĩ oculoꝝ qdem & narium aspectu idubitata maxime etiã supino assiduo cubitu. Vena dis
rum ĩæquali aut formicãte percussu. Et alia quoq; Hippocrati pricipi medicinæ obseruata
sunt. Et cum ĩnumerabilia sint mortis signa: salutis securitatisq; nulla sunt. Quippe cum cẽsori9 Cato
ad filiũ deualitudinis quoq; obseruatiõe ut ex oraculo aliquo ꝓdiderit senilem iuuẽtã ꝓmaturæ mor
tis esse signum. Morborũ uero tam ĩfinita ẽ multitudo ut pherecides Syrus copia serpentiũ ex corpo-
re eius erũpente expirauerit. Q uibusdã ꝓpetua febris est ut. C. Mœcenati. Eidem triẽnio supremo nul
lo horæ momẽto cõrigit somnus. antipater sydõius poeta omnibus ãnis uno die natali tantũ coripie
batur febre. & eo consumptus est satis longa senecta. De his qui elati reuixerunt. Capi lii.

Viola. cõsularis ĩ rogo reuixit. Et quoniã subueniri nõ potuerat prævalente flamma uiuus
a crematus est. Cimilis causa in L. Lamia prætorio uito traditur. Nã Celiũ Tuberonẽ ꝓtura Forte de
fũctum a rogo relatum. messala: Rufus & pleriq; tradunt. Hæc est conditio mortalium. trahendũ
ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur: uti de hoĩe ne forte morti quidẽ debeat esi.
credi. Reperimus inter exẽpla Hermotinii Clazomeni aiam relicto corpore erare solitam: uagamq; e
lõginquo multa annũtiare: quæ nisi a præsenti nosci non possent: corpore iteri semianimi: donec cre Equidem
mato eo inimici q candaridæ uocabantur remeanti animæ uelut uaginam ademerint. A ristæi etiã ui
sam euolantẽ ex ore ĩpcõeso corui effigie magna quæ sequitur fabulositate: quã equidẽ & in gnosio
Epimenide simili mõ accipio. Puerũ æstu & ĩ itinere sessum ĩ specu septẽ & quinquagita dormisse ánis
rex facie mutationéq; mirantẽ uelut postero expertectũ die. Hinc pari numero dieꝝ senio ĩgruente:
ut tamẽ ĩ septimũ & quiquagesimũ atq; cẽtesimũ uitæ duraret annũ. Fœminaꝝ sexus huic malo uidet
maxie oportunus cõuersione uuluæ: quæ si corrigat spiritus restituit. Huc pertinet nobile illud apud
græcos uolumẽ heraclidis septẽ diebus fœminæ exanimis ad uitã reuocatæ. Varro quoq; auctor est ui
ginti uiris agros diuidẽtibus capuæ quendã q efferet Pheretro domũ remeasse pedibus. Hoc idẽ aqui
ni accidisse. Romæ quoq; Corfidiũ materteræ suæ maritũ funere locato reuixisse: & locatorem fune-
ris ab eo elarũ. Adiecit miracula quæ tota indicasse cõueniat. E duobus fratribus equestris ordinis cor
fidio maiori accidisse ut uideretur expirasse: apertoq; testamẽto recitatũ hæredẽ minorẽ funeri istituis
se. Interim eum q uidebatur extinctus plaudendo cõcinuisse mysteriã: & narrasse a fratre se uenisse Cõ Cõciuisse
mendatã sibi filiã ab eo. Demõstratum præterea quo in loco defodisset aurum nullo cõscio. & rogasse misteria
ut iis funeribus quæ cõparasset efferetur. Hoc eo narrãte fratris domestici prope annunciauere exani-
matũ illum: & aurum ubi dixerat repertum est Plena præterea uita est his naticiniis: sed nõ cõferenda:
cum sæpius falsa sint. Sicut ingenti exemplo docebimus. Bello siculo Gabienus Cæsaris classium fortis
simus captus a Sex. Pompeio iussu eius incisa ceruice & uix cohærente iacuit ĩ littore tota die. Deinde
aliquẽ ex caris mitteret. Se autem ab inferis remissum: haberetq; quod nunciaret. Misit plures pompe-
ius ex amicis: quibus Gabienus dixit. Inferis diis placere pompeii causas & partes pias. proinde euen-
tum futurũ quẽ optaret: hoc se nunciare iussum. Argumentum fore ueritatis ꝙ peractis mandatis ꝓti-
nus expiraturus esset. Idq; ita euenit. post sepulturã quoq; uisorum exempla sunt: uisi ꝙ naturæ opera
non prodigiosa consectamur. De mortibus repentinis Capi. liii.

N primis autẽ miraculo sunt atq; frequenter mortes repentinæ. Hoc est summa uitæ fœli-
ĩ citas: quã eẽ naturalem docebimus. plurimas prodidit Verrius. Nos cũ delectu modũ ser- Frequẽti
uabimus. Gaudio obiere præter Chilonẽ de quo diximus Sophocles & Dionysius siciliæ iam
tyranus uterq; accepto tragicæ uictoriæ nũtio. Mater pugna illa cannẽsi filio icolumi uiso
cõtra falsum nũtiũ. pudore Diodorus sapiẽtiæ dialeticæ ꝓfessor lusoria quæstione ñ ꝓtinus ad iterro
gationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidẽtibus causis obiere dũ calcianẽ matutino: duo Cæsares præ-

tor & prætura populi ro.functus dictatoris Cæsaris pater.Hic pisis exanimatus illæ romæ.Q.Fabius maximus in cousulatu suo pridie kalen.ianua.In cuius locum.M.Orellius pauciſſimarũ horarũ consulatũ petiit.Item.C.Vulcatius Gurges senator.Oẽs adeo sani atq; tẽpestiui ut de ꝓgrediẽdo cogitarẽt. Q.Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi.C.ausidius cum egressus i senatũ iret offenso pede i comitio.Legatus quoq; qui rhodios ꝛe cãm i senatu magna cũ admiratione orauerat in liniæ curiæ ꝓtinus expirauit progredi uolens.Cn.Bebius pamphilus præfectura & ipse functus cũ a puero quæsiſſet horas.A.põpeius in capitolio cum deos salutasset.M.Iuuentius Thalna cõs.cum sacrificaret.C.Seruilius pansa cum starei in foro ad tabernam hora diei secunda:in p.pansam fratrem innixus.Bebius iudex dum uadimonium differri iubet.M.Terrentius Corax dum tabellas scribit i foro Necnõ & ꝓximo anno dum cõsulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinem eboreũ qui est i foro Augusti.Super oẽs.C.Iulius medicus dum iungit specillũ per oculũ trahens.A.Mãlius Torquatus cõsularis cũ in cœna placentam appeteret.L.Dutius medicus Valla dum mulsi potionem hausit.Ap.Sauferius cũ a balneo reuersus mulsum bibisset:ouũq; sorberet.p. Quintius scapula cum apud Aquiliũ Gallũ cenaret.Decimus saufeus scriba cũ domi suæ prãderet.Cornelius Gallus prætorius & Q.Heterius eques ro.in Venere obiere.Et quos nostra adnotauit ætas duo æquestris ordinis in eodẽ pantomimo Mythico tum forma præcellente.Operosissima tamẽ securitas mortis in.M.Otilio Hyla ro ab antiqs traditur comœdiaꝛe histrione:cũ populo admodũ placuisset natali die suo:cõuiuiũq; haberet edita cœna calidam potionem i pulrario popposcit:simulq; psonã eius diei acceptam intuẽs coronã e capite suo in eam transtulit:tali habitu rigens nullo sentiente:donec accubantiũ ꝓximus tepescere potionem ammoneret.Hæc fœlitia exẽpla:at cõtra miseriaꝛe innumera.L.Domitius clarissimæ gẽtis apud massiliam uictus:cosini captus ab eodem cæsare ueneno poto propter tediũ uitæ.postq̃ biberat: omni opere ut uiueret annixus est.Inuenitur in actis Fælicis Rũssei aurigæ iã igne illato in rogũ eius unũ e fauentibus iecisse sese:Friuolum dictu:ne hoc hloriæ artificis daretur:aduersis studiis copia odorum coruptũ criminantibus.Cũ ante nõ multo M.Lepidus nobilissimæ stirpis quẽ euẽti anxietate diximus mortuum:flammæ ui e rego iectus recõdi propter ardorem nõ potuisset:iuxta sarmentis aliis nudus crematus est. Ruffari

De sepultura. Capi.liiii.

pſum cremaræ apud rómanos nõ fuit ueteris instituti.Terra cõdebanẽ.At postq̃ lõginquis
i bellis obrutos erui cognouere:túc istitutũ.Et tamẽ multifarie priscos seruauer ritus.Sicut in cornelia domo nemo ante Syllam dictatorẽ traditur eẽ crematus.Idq; eũ uoluisse ueritum lionem.Eruto.C.Marii cadauere.Sepultus intelligitur quoquo mõ cõditus humatus uero humo contectus.

De anima uel de manibus uel de resurrectione uerba gentilium inania Capi.lv. Gentium

Ost sepulturam aliæ atq; aliæ maniũ ambages.Omnibus a suprema die eadẽ q̃ ante primũ
p Nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut animæ q̃ ante natalem.Eadẽ.n.uanitas in futurũ etiã se ꝓpagat:& i mortis quoq; tẽpora ipsa sibi uita mentitur.Alias ĩmortalitatem aiæ:alias transfigurationẽ:alias sensum inferis dando:& manes colẽdo:deũq; faciẽdo:quiam ẽt hõmo eẽ desierit.Ceu uero ullo nũ spirandi ratio hoi a cæteri aialibus distet.Aut nõ diuturnio ra in uita multa reperiantur:quibus nemo similem diuinat immortalitatem.Quod autem corpus aiæ ꝓsequitur materiam.Vbi cogitatioilli quomodo uisus auditus aut qui tãgitur qui usus eius aut quod sine his bonum.Quæ deinde sede qua ue multitudo tot seculis animarum uelut umbrarũ. puerilium ista deliramentorium auidæq; nunq̃ desinere mortalitatis cõmẽta.sũt Similis &de asseruãdis corporibus hominst ac reuiuiscendis promissa a Democrito uanitas:qui non reuixit ipse. Quæ malum ista dementia est iterari uitam morte.Quæ genitis quies unq̃ si in sublimi sensus animæ manet.inter inferos umbræ perdit profecto ista dulcedo credulitasq; præcipium naturæ bonum mortem: ac duplicat obitus si dolere etiam post futuri æstimationem euenit.Etenim si dulce uiuere:cui potest esse uixisse.Atq; eo facilius cercius q; sibi quenq̃ credere:ac specimen securitatis antegenitali sumere experimento. Morbi

Quæ quis inuenerit in uita. Cap.lvi.

Onsentaneũ uidet priusq̃ digrediamur a natura hominũ ĩdicare q̃ cuiusq; scientia a quoq;
c ingenta sunt.Emere ac uendere instituit Liber pater.Idem diadema regũ isigne & trũphũ inuenit.Ceres frumẽta cũ antea glande uescerent.Eadem molere & conficere in attica italia & sicilia:ob id dea iudicata.Eadẽ prima leges dedit.Vt alii putauer Rhadamãthus.Litteras semper arbitror assyrias fuisse.Sed alii apd ægyptios a Mercurio ut Gellius.Alii apud syros repertas uolũt.Vtiq; in grꝛciã attulisse e pœnice cadmum sexdecim numero.A.B.C.D.E.G.I.L.M.N. O.P.R.S.T.V.Quibus troiano bello palamedẽ adiecisse quattuor hac figura ϴ ϋ φ X.Totidẽ post eũ Simonedẽ melicũ ζηψω. Qarũ omnibus uis i nostris recognoscitur.Aristoteles decem & octo priscas fuisse.ἀ β γ λ ξ ẏ ι λ ω ῥ ξ ο π ῥ σ τ φ ψ Et duas abepicharmo additas ϴ X q̃ a palamede maulit Anticlides in ægypto inuenisse quendam nomine Menona tradit qnindeci annis ante phoroneũ an

tiquissimum græciæ regem. Id monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes apud babylonios septingẽtorũ uiginti annorũ obseruationes sydꝛ coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimũ Berosus & Critodemus quadrigẽtoꝝ octoginta annoꝝ. Ex quo apparet æternus litteratũ usus. In latium eas attulerunt pelasgi. Laterarias domos cõstituerunt primi Euryalos & Hyperbios frates athenis: antea specus erant pro domibus. gelio Doxius Celii filius intei ædificii inuẽtor placet: exemplo sumpto ab hirũdinũ nidis oppidum cecrops a se appellauit cecropiã: quæ nunc est arx hatenis. Aliq argos a phoroneo rege ãte cõditum. uolunt Quidã & sicyonem. Aegyptii multo ante apud ipsos diospolin. Tegulas inuenit Cinyra Agriopæ filius: & metalla æris: utrũq; i insula cypro. Itẽ forcipem: marculum: uectem: incudem. puteos Danaus ex ægypto aduectus in græciam qua uocabatur argos, dipsion: Lapicidinas Cadmus thebis aut ut theophraitus in phenice. Trason muros. Turres ut Aristoteles cyclopes phœnices ut Theophrastus Aegyptii textilia. Infecere lanas fardibus Lydi. Fusos in lanificio closter filius Arachnæ. linum & retia arachne Fulloniam artem Nitias megarensis. Sutrinam Boetius. Medicinam ægyptii apud ipsos uolunt repertam. Alii per arabum babilonis & apollinis filium. Hærbariam & medicamentariam a chyrone Saturni & phylliæ filio. Aes cõflare & temperare aristoteles Lydum scytem mõstrasse. Theophrastus Delam phrygem putat aerarinam fabricã alii chalibas: alii Cyclopas. Ferrum Hesidiodus in cretas eos qui uocati sunt Dactyli idæi argentum inuenit Erichthonius athenensis: ut alii ceacus. auri metalla & conflaturam cadmus phœnix ad pangeum montem. Vt alii Thoas & Eaclis in panchaia aut sol Occeani filius: cui Gellius medicinæ quoq; inuẽtionem ex melle assignat. plumbum ex cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere cyclopes. Figulinas chorebus athenensis. In iis orbem anacharsis scythes: ut alii Hiperbeos corinthus. Fabricam materiariam Dedalus: & in ea serrã: asciam: perpediculum: terebram: glutinum: lithocollam Normam: fornicem autem & libellam & tornũ & clauem Theodorus samius. Mẽsuras & pondera phidon argiuus: aut palemedes ut maluit Gellius. ignem e silice pyrodes cilicis filius. Ateundem asseruare in ferula pmetheus. Vehiculum cum quattuor rotis phryges Mercaturas pæni. culturas uitium & arborum Eumolphus athenensis. Vinũ aqua misceri Straphilus Sitheni filius. Oleum & trapetas aristæus athenensis. Idem mella. Bouem & aratrum Briges athenensis: Vt alii Triptolemeus. Regiam ciuitatẽ ægyptii. popularem attici. post Theseum tyrrãnum primus fuit phalaris agrigenti. Seruicium inuenere lacædemonii Iudicium capitis in ariopago primũ actum est prœlium afri cõtra ægytios primi fecere frustibus quos uocant phalangas. clypeos inuenerunt prœtus & Acritus inter se bellantes: siue chachus athamantis filius. Loricam Mydias messenius. Galleam: gladium: hastam lacedemonii Ocreas & cristas Cares. Arcum & sagittam Scytem. Iouis filium. alii sagittas Perseu persei filium inuenisse. Lanceas ætholas. Iaculum cum amento ferũt inuenisse aetolũ Martis filiũ. Hastas uelitares Tyrrhenũpilumq;. Penthesileam amazonem securim. piseum uenabula. Et in tormentis scorpionem Cretas Catapultã syros Phœnicas balistam & fundam. Aeneam tubã piseum Tyrrhenũ. Testudines Artemonem clazomenum. Equum qui nunc aries appellatur in mutalibus machinis Epeum ad troiam. Equo uehi Bellorophontem. Frænos &. strata equorum peletrouium. pugnare exequo tessalos qui centauri appellati sunt: habitantes secundum prelium montem. Bigas primũ iunxit phrygũ natio. Quadrigas Erichtonius. Ordinem exercitus: signi dationẽ: tessaras: uigilias iuenit palamedes troiano bello. Specularem significationẽ eodẽ bello Sinon. Inducias lycaon. Fœdera Theseus. auguria ex auibus. Caras a quo caria appellata. Adiecit ex cæteris aialibus Orpheus haruspicium Delphus. ignispicia Amphiaraus. Auspitia auium Tyresias thebanus. Interpretationem ostentorũ & somniorũ amphyctyon. astrologiam Atlas lybiæ filius ut alii ægyptii: ut alii assyrii. Spherã in ea milesius Anaximãder. Vẽtorũ tationẽ Aeolus Hellenis filius. Musicã amphion. Fistulam pan. Monaulum Mercurius. Obliquã tibiã Mydas in phrygia. Geminas tibias Marsias. In eadem gente lydios modulos amphion. Dorios Thamitas thrax. Phrygios Marsias phrix. Citharã amphion: ut alii Orpheus: ut alii linus. Septem cordis additis Terpãder Octauam Simonides addidit Nonam Timotheus. Cithara sine uoce cecinit Thamyras prius. Cum cantu amphion: ut alii linus. Cithara edite catmia cõposuit Terpander. Cum tibiis canere uoce Troezenus Dardanus instituit. Saltationẽ armatam Curetes docuere. Pyrrhycen pyrrhus utrunq; in creta. uersum herocum pythio oraculo debemus. De poematũ origine magna quæstio est. ante troianũ bellũ probantur fuisse. prosaicam orationem cõdere pherecides Syrius instituit tpe Cyri regis. Hystoriã cadmus milesius. Ludos gymnicos i arcadia lycaon. funebres acastus i iolcho. post enm Theseus in isthmo. Hercules olympiæ athleticam. pythus pilam luxoriã giges lydius picturã In ægypto. in græcia uero pyrrhus Dedali cognatus ut aristoteli placet: ut Theophrasto polignotus athenienſis. Nauem primus in græciam ex ægypto Danaus aduexit. ante ratibus nauigabatur inuentis in mari rubro inter insulas a rege Erytrha. Reperiuntur qui mysos & troianos priores excogitasse in hellespõto putent cum transirent aduersus thracas etiam nunc in britannico oceano uitiles corio' circunsutæ fiunt in nilo ex papyro & scirpo & arundine. longa naue Iasonem primum nauigasse philostephanus

Ichthyocollam

Car

auctor est.Egresias parthalum:Ctesias.Samyrã.Saphanus Semiramin:Archimachus Aegæonnẽ:Bye remẽ Damasthenes erythreos feciſſe.Tritemẽ Tucydides Amoclen corinthiũ.Quadritemẽ ariſtoteles carthaginenſes.Quinqueremẽ iſtituit Neſichthõ ſalaminius.Sex ordinũ Zenazoras ſyracuſius.ab ea ad deciremẽ Neſigitõ.alexandrũ magnum ferunt inſtituiſſe ad duodecim ordines.philoſtephanus ptolemæum Soterem ad quindecim.Demetrium antigoni ad.xxx.ptolemæum philadelphum ad.xl. Cercuron ptolemæum philopatorem qui Triphõ cognominatus eſt ad.l.Onerariam hippus tyrius inuenit.lembum cyrenẽſes.Cymbam phœnices.Celocem rhodi cerciram cyprii.Syderũ obſeruationem in nauigãdo phenices.Remum copæ latitudinem eius plateæ.Vela icarus.Malum & antẽnam Dedalus Hypagum ſalaminii.aut pericles atheniẽſis Tectas longas taſii:antea ex prora tantum & puppi pugnabat Roſtra addidit piſeus.& irtheni anchoram. Eupalamius eandem bidentem.anacharſis harpagonas. Et manus pericles atheniẽſis.amminicula gubernandi typhis .claſſe princeps depugnauit Minos.animal occidit primus Hyperbius Martis filius promætheus bouem.

In quo primus gentium conſenſus. Capi.lvii.

g Entium conſenſus tacitus primus omnium conſpirauit ut ionum litteris úterentur.

De litteris antiquis. Capi.lviii.

Eteres græcas fuiſſe eaſdem pene quæ nunc latinæ inditio erit delphica tabula ãtiqui æris: a quæ eſt hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cu iſcriptiõe tali. ΗΑΥΣΙ.ΚΡΑΤΩ ΤΙΣΑΜΕΝΟΥ ΑΘΗΥΑΙΟΣ ΑΝΕΘΕΝ.

Quando primum tonſores romæ. Capi.lix

Equẽs gentium cõſenſus i tonſoribus fuit:ſed romanis tardior.in italiam ex ſicilia uenere s' poſt romã conditã anno q̃dringenteſimo quinquageſſimoquarto:adducẽte.p.ticinio menaut auctor eſt Varro:ante intonſi fuere:primus oium radi quotidie iſtituit africanus.Sequẽs Diuus auguſtus cultris ſemper uſus. Quando primum horologia. Cap.lx.

Ertius conſenſus fuit in horarum obſeruatione iam hac ratione accedens.Quãdo & a quo t in græcia reperta diximus in ſecundo uolumine.Serius etiam hoc romæ cõtigit. Duodeci tabulis ortus tantũ & occaſus nominatur.poſt aliquot ános adiectus ẽ & meridies accenſo cõſulum id ꝓnuntiante cum curio inter roſtra & græco ſtaſin ꝓſpexiſſet talem ſolem a columna ænea ad carcerẽ inclinato ſydere ſuprema ꝓnuntiauit.Sed hoc ſerenis tantũ diebus uſq; ad primum punicũ bellum.princeps romanis ſolariũ horologium ſtatuiſſe ante.xii.ãnos q̃ cum pyrrho bellatum eſt ad ædẽ Quirini.L.papyrius curſor cũ eãdem dedicaret a parte ſuo uocatam a Fabio Veſtali ꝓditur.Sed neq; facti horologii rationẽ uel artificis ſignificat:nec unde tranſlatum eſt:aut apud quẽ ſcriptum id inuenerit.M.Varro primum ſtatutum in publico ſecundum roſtra i colũna tradit bello punico primo.a.m.Valerio meſſala cõſule catina capta in ſicilia.Deportatum inde poſt:xxx.ános q̃ de papyriano horologio traditur anno urbis quadringenteſimo ſeptuageſimoſeptimo.Nec congruebãt ad horas eius lineæ.paruerunt tamen ei annis undecim:donec. Q.martius philippus qui cum. L.paulo fuit cenſor diligentius ordinatum iuxta poſuit.idq; munus inter cẽſoria opera gratiſſime eſt acceptum Etiãnum tamen nubilo incertæ fuere horæ uſq; ad proximum luſtrum.tunc Scipio Naſica collega lanati primus aqua diuiſit horas æque noctium ac dierum idq; horologium ſub tecto dicauit ãno urbis .d.lxxxv.Tam diu po.ro.indiſcreta lux fuit.Nunc reuertamur ad reliqua animalia:primũq; terreſtria.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.VIII.

De animalibus terreſtribus.Elephantorum commendatio:& de ſenſu eorum.Capi.i.

D reliqua tranſeamus animalia:& primum terreſtria.maximũ eſt elephas:pxĩmũq; humanis ſenſib⁹.Quippe itellectus illis ſermonis patrii.Et i primis obediẽtia: officiroũq;:q̃ didicere memoria.Amoris & gloriæ uoluptas:imo uero quæ ẽt in hoie rara probitas:prudẽtia:æquitas.Religio quoq; ſydez:ſoliſq; ac a lunæ ueneratio.Auctores ſunt i mauritaniæ ſaltibus ad quẽdã amnẽ:cui nomẽ ẽ anulo niteſcente luna noua græges eorũ deſcẽdere:ibiq; ſe purificates ſolẽnit aq̃;circũſpergi:atq; ita ſalutato ſydere i ſyluas reuerti: uitulorũ fatigatos ꝓ ſe ferẽtes.Alienæ quoq; regionis itelectu credunt maria trãſituri nõ ante naues cõſcẽdere:q̃ iuitari tectoris inreiurãdo de reditu.Viſiq; ſunt feſſi ægritudine:quando & illas moles infeſtant morbi:per ærbas ſupini i celũ iacentes: ueluti tellure præcibus alligata.Nam quod ad docilitatem attinet.Regem adorant.Genua ſubmittunt coronas porrigũt.Indicis arabici minores:quos appellant nothos. Quando primum iuncti. Capi.ii.

I Omæ iuncti primum ſubire currũ Pompei magni africo triumpho.Quod prius india uicta

triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse pompeii triumpho iunctos ingredi porta. Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdam inconditos motus edidere saltantium mõ. Vulgare erat per auras arma iacere non auferentibus uentis: atq; iter se gladiatorios congressus edere: aut lasciuiente pernicitate colludere. Postea & per funes incessere. Lecticas etiam ferentes quaterni singulas: puerperas imitãtes: plenisq; hominum triclinijs accubitu: iere per lectos ita libratis uestigijs. ne qs potantium attingeretur.

De docilitate eorum. Capi. iii.

c' Certum est unum tardioris ingenii in accipiendis quæ tradebantur sæpius castigatũ uerberibus eadẽ illa meditantẽ noctu repertum. Mirum maxime & aduersis qdem funibus subire. Sed regredi magis utriq; pronis Mutianus ter cõsul auctor est aliquem ex iis & litterarũ ductus græcarum didicisse: solitumq; præscribere eius lingue uerbis. Ipse Ego hæc scripsi: & spolia celtica dicaui. Itemq; se uidente puteolis cum aduecti de naue egredi cogerentur: territos spacio ꝑcul pontis a continente porrecti ut: sese longinquitatis æstimatione salerẽt: auersos retrorsus isse: Predam ipsi inse expetendam sciunt solam esse in armis snis quæ luba cornua appellat. Herodotus tãto antiquior & consuetudo melius dentes. Quam ob rem deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt hoc solum ebur est. Cæterum & in iis quoq; quod corpus intexit uilitas ossea. Quãq; nuper ossa etiam in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium præterq; ex idia reperitur. Cæterum in nostro orbe cessere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos belli cura summa. Alterius mucroni parcunt: ne sit præliis hebes alterius operario usu fodiunt radices. Impellũt moles. Circunuentiq; a uenantibus primos constituunt: quibus sunt minimi: ne tanti prœliũ putetur. Posea sessi impactos arbori frangunt: prædaq; se redimunt.

De clæmentia eorum. & ꝙ pericula sua intelligant: & de tigridis truculẽtia. Cpai. iiii.

m Itũ in plerisq; animaliũ scire quare petant. Sed & per cuncta quid caueant. Elephas hoie obuio forte i solitudine & simpliciter oberrãte clemẽs placidusq; etiã demõstrare uiã tradit. Idẽ uestigio hois aiaduerso priusq; hoie itremiscere insidiaꝝ metu. Subsistere ab olfatu. Circũ spectare. Iras ꝑflare Nec calcare: sed erutum ꝓximo tradere. Illũ sequenti mutio simili usq; ad extremũ tunc agmen circumagi: & reuerti: aciemq; dirigi. Adeo omnium odor durare uirus illud maiore ex parte ne nudorum quidẽ pedũ. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta: atq; ipsa elephãti quoq; spumeus uestigia. Hoie uiso trãsferre dicitur protinus catulos. Quo nam modo agnito ubi ante cõspecto illo: quẽ timet. Etenim tales siluas minime frequentari certum est. Sane mirantur ipsam uestigii raritatem. Sed unde sciunt timẽdos esse imo uero cur uel sæpius conspectum paueant. tanto uiribus magnitudine uelocitate præstantiores. Nimirum hæc est natura rerum: hæc potentia eius sæuissimas ferarum maximasq; quæ nunq; uidissent: quod debeant timere: statim intelligere cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum. Capi. v.

Elephanti gregatim semper ingrediũtur. Ducit agmen maximus natu. Cogit ætate ꝓxim⁹
e amnẽ transituri minimos ꝑmittunt. ne maiorum ingressu atterẽte alueũ crescat gurgitis altitudo. Antipater auctor ẽ duos Antiocho regi in bellicis usibus celebres ẽt cognominib⁹ fuisse. Etenim nouere ea. Certe Cato cũ imperatorum noia annalibus describeret: eum qui fortissime præliatus esset in punica acie Sutrum tradidit uocatum altero dẽte multilato. Antiocho uadum fluminis experienti renuit Aiax. alioquin dux agminis semper. Tum pronunciatũ eius fore principatũ qui trasisset: ausumq; patroclũ. Ob id phaleris argenteis quo maxime gaudent: & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur inedia mortẽ ignominiæ prætulit. Mirus namq; pudor est. Victus q; uocem fugit uictoris. Terram ac uerbenas porrigit. pudore nunq; nisi in abdito coeunt. Mas quiquẽ nis: fœmina decennis. Initur autem biennio: quis ut ferunt cuiusq; anni diebus: nec amplius. Sexto profunduntur amne nõ ante reduces ad agmen. Nec Adulteria nouere. Nulla ue ꝓpter fœminas inter se ptœlia: cæteris animalibus puicialia. Nec quia desit illis amoris uis. Namq; traditur unus amasse quandam in ægypto corollas uendẽtem. Ac ne quis uulgariter electã putet: miretur gratã Aristophani. celeberrimo in arte grãmatica. alius Menãdrum syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu. ptolomæi desiderium eius quotiens nõ uideret inedia testatus. Et ungueutariam quandam delectam iuba tradit. Otium amoris fuere argumenta gaudium a cõspectu: blandicieq; incõdite: stipes quas populus dedisset seruatæ: & in sinum effusæ: Nec mirum esse amorem quibus sit memoria. Idem namq; tradit agnitum i senecta multos post annos qui rector in iuuẽta fuisset. idem diuinationem quandã iusticiæ. Cũ Bocchus rex. xxx. elephantis totidem in quos sæuire instituerat stipitibus alligatos obiecisset: procurrantibus iter eos qui lacesserent: non potuisse effici ut crudelitatis alienæ ministerio fungeretur.

Quando primum in italia. Cap. vii.

Elephantes italia primũ uidit pyrrhi regis bello. & boues lucas appellauit i lucanis uisos anno urbis quadringentesimo septuagesimo secundo. Roma autem in triumpho septẽ annis
a ad superiorẽ numeꝝ additis. Eadẽ plurimos ãno quingẽtesimo secũdo uictoria. L. Metelli

pontificis in ficilia de pœnis captos.cxlii.fuere trauecti ratibus:quas doliorum cõfertis ordinibus ipo fuerant.Verius eos pugnasse in cyrco:interfectosq; iaculis tradit penuria cõsilii.Quoniam neq; ali pla cuisset:neq; donari regibus.L.piso inductos dũtaxat in cyrcum.atq; ut contẽptus eorum incresceret ab operariis hastas præpilatas habentibns:per cyrcum totum actos.Nec quid deinde iis factum sit aucto. res explicant:qui non putant interfectos. pugnæ eorum. Cap.vii.

Lara est unius e romanis dimicatio aduersus elephãtum.cum Hãnibal captiuos nostros di
c micare inter se coegisset.Náq; unum qui supererat obiecit elephanto & illũ dimitti pactus
si itereremisset.Solus ergo i harena cõgressus magno pœnorũ dolore cõfecit.Hãnibal cũ
famã eius dimicationis cõtẽptũ allaturã belluis intelligeret:equites misit qui abeũtẽ inter
ficerent.promuscidẽ eorũ facillimæ amputari pyrrhi prœliorũ experimentis patuit.Romæ pugnasse Fenestella tradit primũ omniũ i cyrco Claudii pulchri ædilitate curuli.M.Antonio.A.posthumo cõs. anno urbis sexcentesimo quinquagesimoquito.Itẽ post annos.xx.luculorũ ædilitate curuli aduersus tauros.Pompei quoq; altero cõsulatu dedicatione tẽpli Veneris uictricis pugnauere i cyrco.xx.aut ut quidã tradunt xvii.Getulis ex aduerso iaculantibus mirabili unius dimicatione:qui pedibus confossis repsit genibus in cateruas:arrepta scuta iaciens in sublimæ:quæ decidencia uolubilitate spectãtibus uo lubilitate spectantibus uoluptati erãt in orbem circũacta:uelut arte non furore beluæ iacerentur. Magnum & i altero miraculũ fuit uno ictu occiso.pilũ sub oculo adactum in uitalia capitis uenerat. Vniuersi e ruptionẽ tentauere nõ sine uexatione populi circundãtis claustris ferreis.Qua de causa Cæsar dictator postea simile spectaculum editurus euripis harenã circũdedit:quos Nero princeps sustulit eq ti loca addens.Sed pompeiani amissa fugæ spe misericordiam uulgi inenarrabili habitu quærẽtes sup plicauere quadam sese lamentatione complorãtes:tãto populi dolore:ut oblitus imperatoris ac muni ficentiæ honori suo exquisitæ flens uniuersus consurgeret diraq; pompeio quas ille mox luit pœnas imprecaretur.pugnauere:& Cæsari dictatori tertio consulatu eius.xx.contra pedites quingentos.Iterum totidem turriti cum sexagenis prõpugnatoribus eodem.quo priores numero peditũ:& pari equitum e diuerso dimicante.postea singulis principibus Claudio & Neroni in consumatione gladiatorum.ipsius animalis tanta narratur clæmentia contra minus ualida:ut in grege pecudum concurrẽtia manu dimoueat:ne quid obterat imprudens.Nec nisi lacessiti noceant.ideoq; gregatim semper ambulent.Minime ex omnibus soliuagi.Equitatu circũuecti infirmos aut fessos uulneratosue in medium agmen recipiunt:ac uelut imperio aut ratione per nites subeunt.capti celerrime mitificãt ordei sncco.

Quomodo capiantur Cap.viii.

Apiantur aũt in india unũ ex domitis agente rectore:q deprehensum solitariũ abactumue
c a grege uerberat ferum.Quo fatigato trãscendit i eũ.nec secus ac prioré regit.Africa foueis
capit i quas deerrante aliquo protinus cæteri cõgerunt ramos: moles deuoluunt:aggeres
cõstruũt:oiq; ui conantur extrahere.Antea domitandi gratia gregis equitatu cogebant in cõuallem manufactam.& longo tractu fallacem.Cuius inclusos tipis fossisq; fame domabant. Argumentum erat ramus homine porrigente clæmenter acceptus.Nunc dentium cauas.pedes eorum iaculantur alioquin molissimos Troglodytæ contermini æthiopiæ.qui hoc solo uenatu aluntur arbores propinquas itineri eorum conscendunt.Inde totius agminis nouissimũ speculati extremas in cluner desiliunt.Leua aprehenditur cauda.pedes stirpantur i sinistro fœmore.Ita pendẽs alteq; poplitẽ dextra cædit:ac præacuta bipẽni hoc crure tardato profugiens alterius poplitis neruos ferit:cuncta præceleri pernicitate peragens.Alii tutiore genere:sed magis fallaci intentos ingentes arcus defigunt humi longius.Hos præcipui uiribus iuuenes continẽt.Alii cõnixi pari conatu tendunt:ac prætereuntibus sagittarũ uenabula infigunt:mox sanguinis uestigiis sequuntur.Elephantorum generis fœminæ multo pauidores. Quomodo domantur. Cap.ix

Omantur aũt rabidi fame & uerberibus:elephãtis aliis ad motis qui tumultuantẽ cathenis
d coerceant.Alias circa coitus maxime efferantur:& stabula indoq; dentibus sternũt.Quapp
arcent eos coitu:fœminarúq; penuria separant:quæ haud alio modo q armentoq; habent
domiti militãt:& turtes armatoq; in hostes ferunt:magnaq; ex parte oriẽtis bella cõficiunt
prosternunt acies pterũt armatos.Iidem minimo suis stridore terrẽtur:uulneratiq; & territi retro semper cedũt.haud minore partiũ suarum pernicie.Indicum afri pauent:nec cõtueri audent.nam & maior indicis magnitudo est. De partu eorum & relíqua natura. Cap.x

Ecem annis gestare i utero uulgus existimat.Aristoteles biennio:nec amplius q singulos
d semel gignere:pluresq; uiuere ducentis annis:& quosdã trecentis.Iuuẽta eorũ sexagesimo
incipit.Gaudent ãnibus maxime.Et circa fluuios uagãtur cum alioquin nare pp magnitudinẽ corporis nõ possint.Iidem frigoris impatientes.Maximũ hoc malum:iflactionẽq;:& profluuiũm'alui:nec alia morborũ genera sentiũt.Olei potu tæla quæ corpori eorũ inhæserãt decidere i uenio.A sudore autem facilius adhærescere.Et terram ediſſe iis tabificum est:nisi sæpius mandant.

Deuorant autē & lapides. Truncos quidem gratissimo in cibatu habēt palmas excelsiores frōte pferentes. Ac ita iacētiū assumunt fructū. Mandunt ore. Spirant: & bibūt: odorantur haud iproprie appellata manu. Animalium maxime odore murem: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo uidere: fastidiunt. Cruciatum i potu maximū sentiunt hausta hirudine quā sanguisugam uulgo cœpisse appellari ad uerto. Hæ cubi in ipso animæ canali se fixit: itolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergus. Ventres moles. Setarum nullum tegumentum: ne in cauda quidem prælidium abigendo tedio muscarum. Nāq; id & tanta uastitas sentit. Sed cancellata cutis & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina arctatis in rugas repente cancellis comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda: p iuba: pro uillo est. Dentibus ingens ptium: & deoꝝ simulacris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria commendationem: & aliam expetit in calo manus uim saporis haud alia de causa credo q̄ quia ipsum ebur sibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis africæ qua confinis æthiopiæ est: postium uicem in domiciliis p̄bere. Sepeq; ea iis & pecoꝝ stabulis palos elephantoꝝ dētibus fieri polybius tradit auctore Gaulusa Regulo.

Vbi nascantur: & de discordia eorum & draconum. Cap. xi

Lephantes fert africa ultra syrticas solitudines: & in mauritania. Ferūt æthiopes & tro gro
e dytæ: ut dictum est. Sed maximos india bellantesq; cū iis perpetua discordia dracones tantæ magnitudinis: ut & ipsos circūflexu facili ambiāt: nexuq; nodi prestringant. Cōmoritura dimicatio uictusq; corruens complexum elidit pondere.

De solertia animalium. Cap. xii.

Ira animalium pro se cuiq; præcipua solertia ē: ut iis una scandendi in tātam altitudinem
m difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculat̄. Ab excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparē sibi luctatum contra nexus. Itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauēt hoc dragones ob idq; gressus primum alligant cauda. Resolūt illi nodos manu. At hi in ipsa nare capud cōdunt: pariterq; spiritum plæcludunt: & mollissimas lancināt partes. Iidem obuii deprehensi in aduersos erigunt se: oculosq; maxime petunt. Ita fit ut plerūq; cæci ac fame & mœroris tabe cōfecti reperiantur. Quā quis aliam tante discordiæ causam attulerit: nisi naturæ spectaculū sibi ac paria componentis. Est & alia dimicationis huius fama. Elephantus frigidissimum esse sanguinem: ob id æstu torrēte præcipue a draconibus experti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisq; illigata mānu in aurē morsum defigere. Quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos: ut totum sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab iis ebibi. siccatosq; condidere: & dracones inebriatos opprimi commoriq;.

De draconibus. Cap. xiii.

Enerat dracones æthiopia indicis pares uicenum cubitorum. Id modo mirum unde cristatos luba crediderit. A sachæi uocantur æthiopes: apud quos maxime nascantur. Narratur i
g maritimis eorum quaternos quinosq; inter se cratuū modo implexos erectis capitibus uilificantes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois. Cap. xiiii.

Egasthenes scribit in india serpētes in tantā magnitudinem adolescere: ut solidos hauriāt
m ceruos tauroſq;. Metrodorus circa rhindacū amnem in ponto: ut superuolātes quāuis alte perniciterq; alites hausta raptas absorbeant. Nota ē in punicis bellis ad flumen bragradā a regulo iperatore balistis tormentisq;: ut oppidū aliquod expugnata serpens. cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæ usq; ad bellū numantiū durauere tomæ i templo. Faciunt his fidem in italia appellatæ boæ i tantā magnitudinem exeuntes: ut Diuo Claudio principe occisæ in uaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Alūtur primo bubuli lactis succo: Vnde nomen traxere. Cæterorum animalium: quæ modo conuecta undiq; italiæ cōtigere sæpius: formas nihil attinet scupulose referre.

De sythicis animalibus & septentrionalibus. Cap. xv.

Auciſſima scythia gignit inopia fructum. Pauca contermina illi germania. Insidia tamen
p boum ferarū genera: iubatos bisontes: excellentiq;: & ui & uelocitate uros: quibus imperitū uulgus bubalorū nomen imponit: cum id gignat Africa uituli potius ceruiue quadā similitudine. Septentrio fert & equorū greges ferorū: sicut asinorum asia & africa. Præterea alcē ni ptoceritatis auriū & ceruicis distinguat: iuméto simile. Item natam in scardinania insula: nec unquā uitam i hoc orbe: multis tamē narratā Machlin haud dissimilem illis: & nullo suffraginū flexu. ideoq; Alces
non cubantem. Sed acclinem arbbori in somno: eaq; incisa ad insidias capi. Alias uelocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægāde: ob id retrogradi tur i pascendo: ne i priora tendens inuoluatur. Tradunt in pæonia feram: quæ bonasus uocetur equina iuba: cætera tauro similem: cornibus ita in se infle xis: ut non sint utilia pugnæ. Quapropter fuga sibi auxiliari: reddentem ea fimum interdum: & trium iugerum longitudine: cuius contactus sequentes: ut ignis aliquis comburat. Mirum pardos pantheras

leones.& ſimilia condito in corporis uaginas unguiũ mucrone ne refringantur hebetenturq; ingredi auerſiſq; falculis currere:nec niſi apetendo prætendere

De leonibus. Cap.xvi.

Leoni præcipua generoſitas:tunc cũ colla armoſq; ueſtiunt iubæ.Id.n.ætate contingit e le
1. one conceptis.Quos uero pardi generauere ſemp inſigni hoc carent.Simili modo fœmi/
næ.Magna iis libido coitus.& ob hoc marib⁹ ira.Africa hæc maxime ſpectat inopia aqua
rum ad paucos amnes congregantib⁹ ſe feris.Ideo multiformes ibi aialiũ partus:uarie fœ
minis cuiuſq; generis mares aut ui aut uoluptate miſcente.Vnde etiam uulgare græciæ dictum ſemp
aliquid noui africam afferre.Odore pardi coitum ſentit in adultera leo:totaq; ui conſurgit in pœnam
idcirco aut culpa flumine abluitur:aut lõgius comitatur.Semel autem edi partum lacerato unguium
acie utero in enixu uulgum credidiſſe uideo.Ariſtoteles diuerſa tradit:uir quem i iis magna ſecuturus
in parte præſandũ reor.alexandro magno rege inflammato cupidine aialiũ naturas noſcendi:delega
taq; cõmentatione Ariſtoteli ſummo in oĩ ſcientia uiro:aliquod milia hominũ i totius aſiæ græciæq;
tractu parere iuſſa:omniũ quos uenatus aucupia piſcatuſq; alebant.Quibuſq; niuaria:armẽta:alueana
piſcinæ:auiaria i cura erãt:neqd uſquam gentiũ ignoraretur ab eo.Quos pcontãdo.L.ferme uolumi
na illa p̃clara de aĩalib⁹ condidit.Quæ a me colecta in arctũ cum iis:quæ ignorauerat.quæſo ut legen
tes boni cõſulant in uniuerſis rerũ naturæ operibus:medioq; clariſſimi regũ oĩum deſiderio cura no
ſtra breuiter peregrinãtes.Is ergo tradit leænã prio fœtu parere quinq; catulos:ac per annos ſingulos
uno minus:ab uno ſterileſcere.Informes minimaſq; carnes magnitudine muſtellaꝝ eſſe initio.Seme
ſtres uix ingredi poſſe:nec niſi bimeſtres moueri.In europa aũt iter acheloũ tantũ & neſtũ amnes leo
nes eſſe:ſed longe uiribus p̃ſtantiores iis quos africa aut ſyria gignant.Leonũ duo genera cõpactile &
breue criſpioribus iubis.Hos auidiores eſſe q̃ longo ſimplicique uillo:eos contẽptores uulneꝝ.Vrinam
mares crure ſublato reddere ut canes.Grauẽ odorẽ:nec minus halitum.Raros in potu. Veſci altemis
diebus.A ſaturitate interim triduo cibis carere.Quæ poſſint i mandendo ſolida deuorare:nec capien
te aluo coniectis i fauces unguibus extrahere:ut ſi fugiendũ ſit non i ſatietatẽ abeat.Vitam iis longam
docet argumento q̃ pleriq; dẽtibus defecti reperiãtur.Polybius Aemiliani comes i ſenecta hoiem ap
peti ab iis refert.Quoniã ad perſequendas feras uires non ſuppetant.Tunc obſidere africæ urbes: eaq;
de cã crucifixos uidiſſe ſe cũ Scipione.quia cæteri metu pœne ſimilis abſterrerent eadẽ noxa.Leoni tã
tum exferis clæmentia in ſupplices p̃ſtratis parcit:& ubi ſæuit in uiros prius q̃ i fœminas fremit:infan
tes non niſi magna fame.Credit libya intellectũ prouenire ad eos precũ.Captiuã certe getuliæ reducẽ
audiui multoꝝ ſiluis ĩpetum a ſe mitigatũ alloquio auſæ ſe dicere fœminã profugã infirmã ſupplicem
aĩalis oĩum generoſiſſimi:cæteriſq; imperantis:indignã eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio
ex ingenio cuiuſq; uel caſu mulceri alloquiis feras.Quippe iam ſerpentes extrahi cãtu:cogiq; in pœ
nã.Verũ falſumue ſit uita decreuerit.Leonũ aĩ index cauda:ſicut & equorũ aures.Náq; & has notas ge
neroſiſſimo cuiq; natura tribuit.Immota ergo placido clæmẽs blãdientiq; ſimilis:qd rarũ ẽ. Crebros
enĩ iracũdia eius In principio terra uerberat.Incremẽto terga ceu quodam ſcitamento flagellãtur.Vis
ſumma in pectore.Ex oĩ uulnere ſiue ungue ĩpreſſo ſiue dẽte ater p̃fluit ſanguis.Iidẽ ſatiati ĩnoxi ſunt
Generoſitas maxime i piculis deprehẽditur:nõ in illo tantũ mõ q̃ ſpemẽs tæla diu ſe terrore ſolo tue
tur:aut uelut cogi teſtat.Cogiturq; nõ tanq̃ periculo coactus:ſed tanq̃ amẽtia iratus.Illa nobilior ani
mi ſignificatio q̃libet magna canũ & uenãtiũ urgẽte ui contẽpti reſtitãſq; cedit i cãpis: & ubi uideri po
teſt. Idẽ ubi uirgulta ſiluaſq; penetrauerit acerrimo curſu fertur:uelut deputans abſconſiõe turpitudi
nem.Dũ ſequitur:inſilit ſaltu:quo in fuga nõ utitur.Vulneratus obſeruatiõe mira percuſſorem nouit:
& in quãtalibet multitudine appetit.Eum uero qui tæla quidem miſerit:ſed tamen non uulnerauerit
correptum raptatumq; ſternit nec uulnerat.Cum pro catulis fœta dimicat:oculorum aciem traditur
defigere interram:ne uenabula expaueſcat. Cæterum dolis carent & ſuſpitione. Nec limis intuentur
oculis:aſpiciq; ſimili mõ nolunt.Creditum eſt a moriente humũ morderi:lachrymãq; lœto dari.Atq;
hoc tale tanq; ſæuũ aĩal rotarũ orbes circũacti:curruſq; inanes:& gallinaceorum criſtæ cantuſq; etiam
magis terrent ſed maxime ignes. Aegritudinẽ faſtidii tantum ſentit:in qua medetur ei contumelia:in
rabiem agente annexarum laſciuia ſimiarũ.Guſtatus deinde ſanguis ĩ remedio eſt. Leonum ſimul pu
gnam plurimũ romæ princeps dedit.Q.Sceuola.p.filii in curruli ædilitate.Centum aũt iubatorũ pri
mus omniũ.L.Sylla:qui poſtea dictator fuit in prætura.poſt eum põpeius magnus in cyrco.dc.ac iiis
iubatorũ.cccxv.Cæſar dictator q̃dringẽtos.Capere eos ardui erat quondã operis:foueiſq; maxime prin
cipatu claudii caſus rationem docuit putendam pene talis feræ noĩe:paſtoris getuli ſago contra igniẽ
tis impetũ obiecto.Quod ſpectaculũ in harenã protinus tranſlatum eſt: uix credibili mõ torpeſcente
tanta illa feritate:q̃uis leui iniectu operto capite:ita ut deuĩciat nõ repugnãs. Videlicet oĩs uis cõſtat i
occulis Quo minus mirũ ſit a Lyſimacho Alexandri iuſſu ſimul incluſo ſtãgulatum leonẽ.Iugo ſubdi
dit eos.primuſq; romæ ad currũ iũxit.M. Antonius & quidẽ ciuili bello:cũ dimicatũ eẽt i pharſalicis

campis non sine ostento quodã tempore illo generosos spiritus iugum subire ꝑdigio significãte. Nã q; ita uectus est cum Mima cytheride supra mõstra etiam illaꝝ calamitatũ fuit. Primus autẽ hominũ leonẽ manu tractare ausus: & ostendere mãsuefactum Hãno e clarissimis pœnoꝝ tradit tur. Dãnatusq; illo arguméto: quoniã nihil nõ persuasurus uir tam artificis ingenii uidebat: & male credi libertas ei cui in tantũ cessisset etiã feritas. Sũt uero & fortuita eoꝝ quoq; clemẽtiæ exẽpla. Mentor syracusanus in syria leone obuio suppliciter uolutãte attonitus pauore: cũ refugiẽti undiq; fera opponeret sese: & uestigia lãberet: adulãti similis animaduertit in pede eius tumorẽ uulnusq;: & extracto surculo libera uit cruciatu. Pictura casum hunc testatur syracusis. Simili modo Helpis famius natione i africam delatus naue. iuxta littus cõspecto leone hiatu minaci arborem fuga petit. Libero patre inuocato: quoniã tum præcipuus uotoꝝ locus est: cum spei nullus est. Sed neq; profugienti cum potuisset: fera institerat & procũbens ad arborẽ hiatu quo terruerat miserationẽ quærebat. Os morsu ualidiore adhæserat dẽtibus: cruciabatq; inedia. Tum pene in ipsis eius tælis suspectantẽ ac uelut mutis præcibus orãtem: dũ fortuitu fidens non est cõtra feram Multoq; diutius miraculo q̃ metu cessatum est. Digressus tandem euellit præbenti: & q̃ maxime opus est accomodãti. Tradũtq; q̃diu nauis ea i littore stetit retulisse gratiam uenatus aggerando. Qua de causa libero patri tẽplum in samo Helpis sacrauit: quod ab eo factũ græci σωτροσ, ηεωS λιρνυσσου appellauere. Miremur postea uestigia hoĩum intelligi a feris: cũ etiã auxilia ab uno animalium sperneret. Cur, n, non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis sciũt? nisi forte uis malorum etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris. Cap. xvii.

Eque memorandũ & de panthera tradit Demetrius physicus. Iacentem in media uia hoĩs
a desiderio repente apparuisse patri cuiusdã Philinis affectatoris sapiẽtiæ: illũ pauore cœpisse egredi. Ferã uero circũuolutari nõ dubie blandientẽ sese conflictantẽ mærore: qui etiã in panthera intelligi posset. Fœta erat: catulis ꝑcul in foueã delapsis. Primũ ergo miratio ni fuit nõ expauescere. Proximũ ei curã intendere. secutusq; qua trahebat uestem unguium leni iectu: ut causam doloris intellexit simulq; salutis suæ mercedẽ: exemit catulos: eaq; cum iis prosequente usq; extra solitudines deductus læta atq; gestiente: ut facile appareret gratiam referre: & nihil inuicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Hæc fidem etiam Democrito afferunt: qui Thoantẽ in achaia seruatum a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodum: pauensq; serpentis naturam & magnitudinem metuens in solitudines tulerat. In quibus circumuento latronum insidiis agnitoq; uoce subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis cum essent expositi prodũtur: sicut de conditoribus nostris a lupa magnitudini fatorum accepta ferri æquius q̃ ferarum naturæ arbitror. panthera & tigris maculaꝝ uarietate prope solæ bestiarum spectant. Cæteris unus ac suus cuiusq; generis color est. Leonum tantũ in syria niger. Pantheris in cãdido breues maculaꝝ oculi. Ferunt colore eaꝝ mire sollicitari quadrupedes cunctas: sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo reliquas dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradant in armo iis similem lunæ esse maculam crescentem in orbes: & cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos: qui mares sunt appellant in eos omni genere creberrimo in africa syriaq;. Quidã ab iis pantheras solo candore discernunt: nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatus consultum fuit uetus ne liceret africanas in italiam aduehere. Contra hæc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis: permisitq; circensium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate sua. cl. uniuersas misit. Deinde Pompeius magnus quadringentas decem. Diuus Augustus quadringentas uiginti. Idem. Q. Tuberone Fabio Maximo cons. iiii. nonas maii theatri marcelli ꝺedicatione tigrin primus omniũ Romæ ostendit in canea mansuefactã. Diuus uero claudius simul quattuor.

De tigridis natura: & camelis: & cameleopardali: & quomodo primũ uisa romæ. Cap. xviii.

Igrin hyrcani & indi ferũt aĩal uelocitatis tremendæ: & maxime cognitæ dũ capiũ. Totus
t eius fœtus q̃ sempernumerosus ẽ ab insidiãte rapitur equo q̃ maxime pnici: atq; i recentẽ subinde transfertur. At ubi uacuũ cubile reperit fœta maribus enim cura nõ est sobolis fertur præceps odore uestigãs. Raptor appropinquãte fremitu abiicit unũ ex catulis. Tollit illa morsu: & pondere etiã ocior acta remeat: iteraꝝ cõsequitur & subinde: donec in nauẽ regresso irrita feritas sæuit in littore. Camellos iter armẽta pascit oriẽs: quoꝝ duo genera bactriæ & arabiæ differũtq; illi bina habẽt tubera in dorso: hi singula: & in pectore alteraꝝ: cui incũbant. Dentiũ supiore ordine: ut boues carẽt in utroq; genere. Omnes autẽ iumẽtoꝝ in iis terris dorso fungunt: atq; etiã equitatu in prœliis Velocitas iter equos. Sed sua cuiq; mensura: sicuti uires. Nec ultra assuetũ ꝓcedit spacium: nec plus instituto onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quadriduo tolerant. Implentur cum bibendi occasio est & in præteritũ & in futuꝝ: obturbata conculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis: quidã & centenis. Vtcunq; rabiẽ: & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiã fœminas: quæ bello ꝓparent inuentũ est. Fortiores ita fiunt coitu negato. Horũ

aliqua ſimilitudo in duo tranſfertur aialia Nabim æthiopes uocant collo ſimilē equo:pedibus & cruribus boui:camelo capite:albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæſaris circenſibus ludis primum uiſa romæ. Ex eo ſubinde cernitur aſpectu magis q̄ feritate cōſpicua. Quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao & cepho. Cap. xix.

Pompei magni primum ludi oſtenderunt chaum:quem galli Raphiū uocabāt:effigie lupi pardorum maculis. Iidē ex æthiopia quas uocant cephos:quarū pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus. priores manibus fuere ſimiles. hoc animal poſtea roma non uidit.

De rhinocerote. Cap. xx.

Iſdē ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis ſæpe uiſus. Alter hic genitus hoſtis elephāto:cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugne. in dimicatione aluū maxime petēs quā ſcit eſſe molliorē. Longitudo ei par. Crura multo breuiora. color buxeus.

De lyncibus:& ſpingibus:& crocutis:cecropithecis:indicis bubus:leucrocutis eale:tauris æthiopicis manticora:monocerote:catoblepa:baſiliſco. Cap: xxi.

Yncas uulgo frequētes & ſphingas fuſco pilo:māmis i pectore geminis æthiopia generat multaq̄ alia mōſtro ſimilia. Pēnatos equos & cornib⁹ armatos. quos pegaſos uocāt. crocutas uelut ex cane lupoq̄ cōceptos oia dentib⁹ frāgentes:ptinuſq̄ deuorata cōficiētes uētre. Cercopithecos nigris capitibus:pilo aſinino:& diſſimiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tricorneſq̄. Leucrocutā pniciōſiſſimā ferā aſini fere magnitudine:cruribus ceruinis collo cauda pectore leōis:capite meliū biſulca ungula:ore ad nares uſq̄ reſciſſo:dentiū locis oſſe ppetuo. Hāc ferā humanas uoces tradūt imitari. Apud eos & q̄ uocat eale magnitudine equi fluuialis:cauda elephanti:colore nigra uel fulua. Maxillas apri:maiora cubitalib⁹ cornua habēs mobilia:q̄ alterna i pugna ſiſtit:uariatq̄ in ſeſta aut obliqua:utcūq̄ rō mōſtrauit. Sed atrociſſimos habet tauros ſilueſtres maiores:agreſtibus:uelocitate ante oēs:colore fuluos:oculis ceruleis:pilo in contrariū uerſo:rictu ad aures dehiſcēte. iuxta cornua mobilia. Tergoris duricia ſilicis:oē reſpuens uulnus. Feras oēs uenātur. Ipſi nō aliter q̄ foueis capti feritate ſemp intereūt. Apud eoſdē naſci Creſias ſcribit:quā māticorā appellat triplici dentiū ordine pectinatim coeūti. Facie & auriculis hoīs:oculis glaucis:colore ſanguineo. corpore leonis:cauda ſcorpionis mō ſpicula infigentē. Vocis ut ſi miſceat fiſtulæ & tubæ cōcētus. Velocitatis magnæ:humanī corporis uel ꝑcpue appetentē. in india & boues ſolidis ungulis:unicornes:& ferā noie axini humili pelle:pluribus candidioribuſq̄ maculis ſacrā Liberi patris. Orfei indi ſimias cādentes toto corpore uenant. Aſperrimā āt ferā monoceroté:reliquo corpore equo ſimilē:capite ceruo: pedib⁹ elephāto:cauda apro:mugitu graui:uno cornu nigro media frōte cubitoq̄ duū eminēte. Hāc ferā uiuā negāt capi. Apud heſperios æthiopas fōs eſt Nigris ut pleriq̄ exiſtimauere nili caput:ut argumēta quæ diximus perſuadent. Iuxta hūc fera appellat catoblepas modica alioquin:cæteriq̄ mēbris ineris:caput tantum prægraue ægre ferens:id deiectū ſemp in terrā. Alias internecio humani generis oīb⁹:q̄ oculos eius uidere:cōfeſtim expirātibus. Eadē & baſiliſci ſerpētis ē uis Cyrenaica hunc generat prouncia. xii. non āplius digytoq̄ magnitudine. Candida in capite macula ut quodā diademate inſigni. Sibilo oēs fugat ſerpētes. nec flexu multiplici. nec ut reliquæ corpus ipellit:ſed celſus & erectus i medio incedēs. Necat frutices nō cōtactas modo:ueq̄ & afflatas exurit herbas:rumpit ſaxa. Talis uis malo eſt. Creditū quondā ex equo occiſo haſta:& per eā ſubeūte ui nō equitē mō:ſed equū quoq̄ abſumptū. Huic tali monſtro ſæpe. n. enectū cōcupiuere reges uidere muſtellaq̄ uirus exitio eſt:adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Interficiunt eos cauernis facile cognitis ſola tabe. Necant illi ſimul odore. moriūturq̄ & naturæ pugnam conficiunt. De lupis. Cap. xxii.

Ed in italia quoq̄ credit lupoq̄ uiſus ē noxius. Vocēq̄ hoī quēpriores cōtēplent adimere ad præſens. inertes hos puoſq̄ africa & ægyptus gignūt:aſperos truceſq̄ frigidior plaga. Hoies in lupos uerti:turſūq̄ reſtitui ſibi falſum eē cōfidenter exiſtimare debemus:aut credere oīa q̄ fabuloſa tot ſeculis cōperimus. Vnde tamē iſta uulgo infixa ſit fama in tantū ut in maledictis uerſipelles habeā:indicabit. Euātes iter auctores græciæ nō ſpretus tradit arcadas ſcribere ex gente Antæi cuiuſdā ſorte familia electū ad ſtagnū quoddā regionis eius duci:ueſtituq̄ īquercu ſuſpenſo tranare. atq̄ abire in deſerta:tranſfiguriq̄ in lupū:& cū cæteris eiuſdem generis cōgregari per annos nouē. Quo in tempore ſi hoie ſe abſtinuerit:reuerti ad idem ſtagnū:& cū tranauerit effigiē recipere ad priſtinū habitū addito nouem annoq̄ ſenio. Addit quoq̄ Fabius eandem recipere ueſtē. Mirū eſt q̄ procedat græca credulitas. Nullum tam īpudens mendaciū eſt ut teſte careat. itaq̄ Copas qui olympionica ſcripſit narrat Demarchū Parrhaſium in ſacrificio quod archades ioui lyceo humana etiā cum hoſtia faciebāt:īmolati pueri exta deguſtaſſe & in lupū ſe conuertiſſe. Eundē decimo anno reſtitutū athleticæ reſtitiſſe i pugilatū. uictorēq̄ uictoria olympia reuerſum. Quin & caudæ huius aialis creditur uulgo ineſſe amatoriū uirus exiguo i uillo:eumq̄ qui capiat abiicere. Nec idē pollere:niſi u-

uenti direptū. Dies quibus coeant toto anno amplius. xii. Eundē in fame uelci terra. Inter augūria ad
dexteram cōmeantiū præciso itinere si pleno id ore fecerit: nullum omniū præstantius. Sunt in eo ge
nere qui ceruari uocantur: qualē e gallia in Pompei magni harena spectatum diximus. Huic quamuis
in fame mandenti si respexit obliuionem cibi surrepere aiunt digressumq; quærere aliud.

De Serpentibus Cap. xxiii.

Vod ad serpentes attinet uulgatum ē colores eaq; pleraſq; terras habere in quas occultentē.
q Innumera esse genera. Ceraſtis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quoq; mo
tu reliquo corpore occultato sollicitent ad se aues. Geminū caput amphesibenæ: hoc est &
ad caput & ad candam tanq; parū esset uno ore fundi uenenū. Aliis squamā esse. aliis pictu
ras. Omnibus exitiale uirus. Iaculū ex arboq; ramis uibrari. Nec pedibus pauendas tantū serpentes: sed
& missilli uolare tormento. Colla aspidū intumescere nullo ictus remedio: præterq; si confestim partes
cōtactæ amputentē. Vnus huic tā pestifero aiali sensus: uel potius affectus est. Cōiuga ferme uagantur
nec nisi cū cōpare uita est. Itaq; alterutra interēpta incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfe
ctorē: unūq; eū in quātolibet populi agmine notitia quadā infestat. Perrūpit oēs difficultates. permeat
spatia: nec nisi amnibus arcetur: aut præceleri fuga. Non est fateri rerū natura largius mala an remedia
genuerit. Iam primū hebetes oculos huic malo dedit eosq; non in frōte aut ex aduerso cernere: sed in
temporibus. Ita excitatur: sed sæpius auditu quam uisu.

De Ichneumone. Cap: xxiiii.

Abet deinde interneciuuū bellū cū ichneumōe. Notū est aial hac gloria maxime īeadē na
b tū ægypto. Mergit se limo sæpius: siccatq; sole. Mox ubi pluribus eodē mō se coriis lorica
uit in dimicationē pergit. In ea caudā attollēs ictus irritos auersus excipit: donec obliquo
capite speculatus iuadat in fauces. Nec hoc contentus aliud haud mitius debellat animal.

De Crocodilo & hippopotamo. Cap. xxv.

Rocodilum habet nilus quadrupes malū: & terra pariter ac flumine infestū. Vnū hoc ani-
c mal terrestre linguæ usu caret. Vnū supiore mobili maxilla imprimit morsū: alias terribile
pectinati stipāte se dentiū serie. Magnitudine excedit plerūq; duodenigiti cubita. parit oua
quāta anseres: eaq; extra eū locū trāsferēs semp icubat: prædiuinatione quadā ad quē sum
mo auctu eo anno egressurus ē nilus. Nec aliud aial ex minori origine ī maiore crescit magnitudinē.
Et unguibus hic armatus ē cōtra oēs ictus cute inuicta. Dies in terra agit: noctes aqua tēporis utrunq;
tatione. Hūc satur cibo pisciū: & semp eiculento ore in littore somno datū parua auis: quæ trochilos
ibi uocatur rex auium in italia: inuitat ad hiandū pabuli sui gratia os primū eius ad sultim repurgans
mox dētes & intus fauces quoq; ad hāc scabēdi dulcedinē q̄ maxime hiātes. In qua uoluptate somno
pressum conspicatus ichneumon p easdē fauces ut tālū aliquod īmissum erodit aluū. Similis crocodi
lo: sed minor etiā ichneumone ē in nilo natus scincos: cōtra uenena præcipuū antidotū. Itē ad iflamā
dam uiros; uenerē. Verū in crocodilo maior erat pestis: q̄ ut uno esset eius hoste natura contenta. Itaq;
& delphini īmeantes nilo quoq; dorso tanq; ad hunc usum cultellata ineſt pēna abigentes eos præda:
ac uelut in suo tantū amne regnātes alioquin īpares uiribus ipsi actu interimūt. Callent. n. in hoc cun-
cta aialia: sciūtq; nō modo sua cōmoda: ueq; & hostiū aduersa. Norūt sua tāla: norunt occasiones: par
teſq; dissidentiū imbellis. In uentre mollis est: tēuisq; cutis crocodilo: ideo se ut territi īmergūt delphi
ni: subeunteſq; aluū illā secant spina. Quin & gens hoium est huic beluæ aduersa in ipso nilo. Tentyri
tæ ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorū parua: sed præsentia animi ī hoc tantū uisu mira.
Terribilis hæc cōtra fugaces belua est: fugax cōtra insequentes. Sed aduersum ire soli hi audent. Quin
etiā flumini innatāt. Dorsoq; equitātiū modo īpositi hiantibus resupino capite ad morsū addita ī os
claua dextra ac leua tenētes extrema eius utriuq;: ut frenis in terrā agunt captiuos: ac uoce etiā sola ter
ritos cogunt euomere recentia corpora ad sepulturā. Itaq; ei uni īsulæ crocodili nō adnatāt. Olfatuq;
eius generis hominū: ut psyllos; serpentes fugantur. Hebetes oculos hoc aiai dicitur habere in aqua:
extra acerrimi uisus. Quattuorq; menses hycmis inedia semp transmittere in specu. Quidam hoc unū
q̄diu uiuat crescere arbitrant. Viuit autē lōgo tēpore. Maior altitudine in eodem nilo belua hippopo
tamus editur. Vngulis binis quales bubus: dorso equi: & iuba: & hinnitu roſtro resimo: cauda torta: &
dētibus aprorum aduncis: sed minus noxiis. Tergoris ad scuta galeasq; īpenetrabilis: præterquā si hu-
more madeat. Depascitur segetes destinatione ante ui ferunt determinatas in diē: & ex agro ferētibus
uestigiis neq; reuertenti insidiæ comparentur.

Qui primus romæ hippopotamū: & crocodilos oñdit: & medicinæ ab aialibus reptæ. Cap. xxvi.

Rimus eū & quinq; crocodilos romæ ædilitatis suæ ludis. M. Scaurus tēporario enripo
p ostendit. Hippopotamus in quadā medēdi parte etiā magister exiſtit: assidua nāq; satietate
obesus exit in littus: recētes arundinū cæsuras perspeculatus: atq; ubi acutissimū uider sti-
pitem īprimens corpus uenā quandā in crure uulnerat: atq; ita p fluuio sanguinis morbi-

dum alias corpus exonerat:& plagam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas hærbas ostenderũt cerui:lacerti:hirundines:testudines:mustella:ciconia:anguis:draco:panthera:elephas:ursi:cerui:palumbes:colũbæ:grues:coruus. Cap. xxvii.

Imile quidã & uolucris in eadem ægypto mõstrauit:q̃ uocatur ibis:rostri aduncitate p eã partem se perluens qua teddi ciboꝝ onera maxime salubre est.Nec hæc sola multis aialibus reperta sũt usui futura & hoĩ.Dictamũ hærbã extrahendis sagittis cerui mõstrauere p cussi eo tælo pastuꝙ eius hærbæ electo.lidẽ pcussi a phalãgio:qd' é aranei gẽus:aut aliquo simili cancros edendo sibi medentur.Est & ad serpentiũ ictus præcipua:qua se lacerti quotiés cũ his cõseruere pugnã uulnerati refouent.Chelidoniã uisui saluberrimã hirũdines mõstrauere uexatis pullorũ oculis illa medentes.Testudo cunilæ quã bubulã uocãt pastu uires cõtra serpẽtes refouet.Mustella ruta in muriũ uenatu cũ iis dimicatione conserta.Ciconia origano.Edera apri in morbis sibi medẽtur & cancros uexẽdo maxime mari iectos.Anguis hiberno situ mẽbrana corporis obducta fœniculi succo ipedimentũ illud exuit:nitiduſꝙ uernat. Exuit ãt a capite primũ:nec celerius q̃ uno die ac nocte replicans:ut extra fiat mẽbranæ qd' fuerat intus.Idem hyberna latebra uisu obscurato marathro hærbæ sese affricans oculos inungit ac refouet.Si uero squamæ obtorpuere:spinis iuniperi se scabit. Draco uernã nauseã siluestris lactucæ succo restringit.Pantheras p carnes fricatas aconito uenenum idest barbari uenãtur.Occupat ilico fauces eaꝝ angor.Quare pardalianches id uenenũ appellauere q dam. At sera contra hæc excremẽtis hoĩs sibi medetur:& alias tam auida eoꝝ:ut a pastoribus ex industria in aliquo uase suspensa altius q̃ ut queat saltu contingere:iaculãdo ea petẽdoꝙ defatigata postremo expitet alioqn uiuacitatis adeo lentæ:ut iectis iteraneis diu pugnet.Elephas cameleõte cõcolori fronde deuorato occurrit oleastro huic ueneno suo.Vtsi cũ mandragoræ mala degustauere:formicas lambunt.Ceruus hærbas cynare uenenatis pabulis resistit.Palumbes:graculæ:merulæ.pdices lauri folio ánuum fastidium purgant.Columbæ:turtures:& gallinacei hærba quæ uocatur helxine. Anates: anseres: cæteraꝙ aquatice hærba siderite.Grues:& similes iunco palustri.Coruus occiso cameleonte qui etiam uictori nocet lauro infestum uirus extinguit.

Cefigatur

Prognostica animalium. Cap. xxviii.

Ilia præterea utpote cũ plurimis aĩalibus eadẽ natura reꝝ cæli quoꝙ obseruatiõe:& uẽtoꝝ
m & hymbriũ & tempestatũ præsagia aliis alia dedere:quod psequi immẽsum é:æque scilicet q̃ reliquã cũ singulis hoĩum societatẽ.Siquidẽ & pericula præmonent nõ fibris modo extisꝙ circa qd' magna mortaliũ portio hæret:sed alia quadã significatione.Ruinis imminentibus musculi præmigrãt.Aranei cũ tælis primi cadunt.Auguria quidẽ artẽ piculis fecere. Apud romanos sacerdotũ collegiũ uel maxime solẽne est.In thracia locis rigentibus:& uulpes animal alioquin solerti auditu:amnes gelatos lacusꝙ nonnisi ad pastus ituræ redituræꝙ transeunt. Obseruatum eam aure ad glaciem apposita coniectare crassitudinem gelu.

Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. Cap. xxix.

Ec minus clara exitii documẽta sũt etiã ex contẽnendis aĩalibus.M.Varro auctor é a cuni
n culis suffossum i hispania oppidũ:a talpis ĩ thessalia:ab ranis ciuitatẽ ĩ gallia pulsã:ablocustis ĩ africa.Ex gyaro cycladũ insula icolas a murib⁹ fugatos.In italia amiclas a serpẽtibus deletas.Citra cynãulgos æthiopas late deserta regio é a scorpionib⁹ & solpugis gẽte subla ta & a scolopẽdris abactos otrerietes auctor ẽ Theophrastus.Sed ad reliqua feraꝝ genera transeamus.

De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Cap. xxx.

Yenis utranꝙ esse naturã:& alternis annis esse marẽ.alternis fœminã fieri.Parere sine ma-
h re uulgus credit. Aristoteles negat.Collũ & iuba cõtinuitate spinæ porrigi:flectiꝙ nisi cũ actu totius corporis nequit.Multa ẽterea mira traduntur.Sed maxime sermoné humanum iter pastoꝝ stabula assimulare:nomẽꝙ alicuius addiscere:quẽ euocatũ foras laceret. Itẽ uomitionẽ hoĩs imitari ad solicitãdos canes quos iuadat. Ab uno aiali sepulchra erui inqsitiõe corporũ.Fœminã raro capi.Oculis mille eẽ uarietates:oculorũꝙ mutatiões.Præterea umbræ eius cõtactu canes obtũescere.Et quibusdã magicis artib⁹ omne aĩal qd' ter lustrauerit ĩ uestigio hærere.Huius generis coitu læna æthiopica parit crocutã:similiter uoces imitantẽ hoĩum pecorũꝙ. Acies ei ppetua in utraꝙ parteoris:nullis gingiuis dẽte cõtinuo:qui ne cõtrario occursu hebetet: capsaꝝ modo iclauditur.Hoĩum sermones imitari:& manticorã in æthiopia auctor ẽ iuba.Hyenæ plurimæ gignũtur in africa:q̃ & asinoꝝ siluestriũ multitudinẽ fundit.Mares ĩ eo genere singulis fœminaꝝ gregib⁹ iperitãt. Timent libidinis æmulos:& ideo grauidas custodiũt.Morsuꝙ natos mares castrãt.Cõtra grauidæ latebras petũt:& parere furto cupiũt:gaudẽtꝙ copia libidinis.Easdẽ partes sibi ipsi põtici amputãt sibi periculo urgẽte:ob hoc se peti gnari.Castoreũ iduocant medici.Alias aial horrẽdi morsus. Arbores iuxta flumina ut ferro cædit.hoĩs parte cõprehensa nõ anteq̃ fracta cõcrepuerint ossa morsu resoluit. Cauda pisciũ iis:cætera species lutræ.Vtrunꝙ aquaticum.Vtriꝙ mollior pluma pilus.

De ranis & uitulis marinis &ſtellionibus. Capi. xxxi.

Anæ quoq; tubetæ quatum & in terra & in humore eſt uita:plurimis refertæ medicaminī
g bus deponere ea quotidie ac reſumere a paſtu dicuntur:uenena tantum ſibi reſeruantes. Sī
milis & uitulo marino uictus ī mari ac terra. Simile fibro & ingēium. Euomit fel ſuum ad
multa medicamenta utile. itē coagulū ad comitiales morbos. Ob ea ſe peti prudens. Theo
phraſtus auctor é:angues eo modo & ſtelliones ſenectutem exuere:eamq; protinus deuorare: præcipi
entes comitiali morbo remedia. Eoſdem peſtiferos ferunt in græcia:innocuos eſſe in ſicilia.

De ceruis. Capi.xxxii.

Eruis quoq; eſt ſua malignitas quāq; placidiſſimo animaliū:urgente ui canū ultro cōfugī
c unt ad hoies. Et in pariendo ſemitas minus cauent:humanis ueſtigiis tritas:q; quæ ſecretæ
ac feris opportunæ. concept⁹ eaq; poſt arcturi ſydus. Octonis menſib⁹ ferunt partus & iter
dum gemios. A cōceptu ſupant ſe. At mares relicti rabie libidinis ſæuiūt. Fodiūt ſcrobes.
Tūc roſtra eoq; nigreſcūt:donec aliqui abluant hymbres. Fœminæ aūt ante partū purgant hærba qua Siſer
dam quæ ſeſelis dicitur:faciliore ita utentes utero. A partu duas habent hærbas quæ aros & ſeſelis ap Rhamnos
pellant. Paſtæ redeunt ad fœtum. Illos imbui lactis primo nolunt ſucco quacūq; de cauſa. Editos par
tus exercent curſu:& fugā meditari docent. docent. Ad præruptа ducunt:ſaltumq; demonſtrant. Iam
mares ſoliti deſiderio libidinis auide petunt pabula. Vbi ſe præpingues ſenſere latebras quærunt:fatē
tes incommodum pondus:& alias ſemper in fuga acquieſcunt:ſtanteſq; reſpiciunt. Cum prope uentū
eſt:natſus fugæ præſidia repetentes. Hoc fit inteſtini dolore tam infirmi:ut ictu leui rumpatur intus.
Fugiunt autem latratu canum audito aura ſemper ſecunda:ut ueſtigia cum ipſis habeant. Mulcentur
fiſtula paſtorali & cantu. Cum erexere aures:acerrimi auditus:cum remiſere:ſurdi. Cæteq; animal ſim
plex:& omnium rerum miraculo ſtupens:in tantum ut equo aut bucula accedente propius hominem
iuxta uenantem non cernant:aut ſi cernunt:arcum ipſum ſagitaſq; mirrent. Maria tranant gregatinan
tes porrecto ordine & capita imponentes præcedentium clunibus:uicibuſq; ad terga redeuntes. Hoc
maxime notatur a cilicia cyprum traiicientibus. Nec uident terras:ſed in odore eaq; natāt. Cornua ma
res habent:ſoliq; aīalium oībus annis ſtatuto ueris tempore amittunt. ideo ſub ipſa die q̄ maxime iuia
petunt. Latent amiſſis uelut inermes. Sed & ipſi bono ſuo inuidentes. Dextrum cornu negāt inueniri:
ceu medicamēto aliquo præditum. idq; mirabilius fatendum eſt:& cum & in uiuariis mutēt oībus an
nis deſodi ab iis putant. Accenſis autē utriſlibet odore ſerpentes fugātur:& comitiales morbi depre-
hendunt. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt ſingulis annis adiicientib⁹ ramos uſq; ad ſexēnes. Ab eo
tempore ſimilia reuiuiſcunt. Nec poteſt ætas diſcerni. Sed dentibus ſenecta declarat. Aut enim pauco⁹
aut nullos habent:nec in cornibus imis ramos:alioquin ante frontē ꝓminent ſolitos iunioribus. Non
decidunt caſtratis cornua:nec naſcuntur. Erūpunt āt renaſcētibus tuberibus primo aridæ cutis ſimilia.
Eadē teneris increſcūt ferulis arundineas in pāniculas molli plumata lanugine. Q uādiu carēt iis no-
ctibus procedunt ad pabula. Increſcentia ſolis uapore durāt:ad arborē ſubinde experiētes. Vbi placue
rit robur:in aperta prodeunt. Capti iam ſunt edera in cornibus uiridante ex attritu arborū:ut ī aliquo
ligno teneris dum experiūtur innata. Fiunt aliquādo ex cādido calore qualē fuiſſe tradit. Q. Sertorii
ceruā:quā eſſe fatidicā hiſpaniæ gentibus perſuaſerat. Et iis eſt cū ſerpente pugna. Inueſtigant cauer-
nas:nariūq; ſpiritu extrahunt renitētes. ideo ſiugulare abigēdis ſerpētibus odor adufto cornu ceruīo
Contra morſus uero præcipuū remedīū ex coagnlo hinnuli in utero occiſi. Vita ceruis ī cōfeſſo lōga:
poſt centum annos aliquibus captis cū torquibus aureis:quos Alexāder magnus addiderat:adopertis
iam cute in magna obeſitate. Febrium morbos nō ſentit hoc aīal. Quin & medetur huictimori. Quaſ
dam nos principes fœminas ſcimus omnibus diebus matutinis carnem eam deguſtare ſolitas & lōgo
ꝛuo catuiſſe febribus. Quod ita demum exiſtimant ratum ſi uulnere uno interierit.

De tragelapho:& chameleonte:& reliquis colorem mutantibus. Cap.xxxiii.

St eadē ſpē barba tantū & armoꝛ: uillo diſtās. quē tragelaphon uocāt:nō alibi q̄ iuxta pha
e ſin amnē naſcens. Ceruos africa propemodum ſola nō gignit. At chameleontē & ipſa q̄q̄
frequētiorē india. Figura & magnitudo erat lacerti:niſi crura eſſent recta & excelſiora. La-
tera uentri iungūtur ut piſcibus:& ſpina ſimili modo. Eminet roſtrum:ut in paruo ſit haud
abſimile ſuillo Cauda prælonga in tenuitatem deſinens:& īplicans ſe uiperinis orbibus. Vngues adū
ci. Motus tardior ut teſtudini. corpus aſperū ut crocodilo. Oculi in receſſu cauo:tenui diſcrimine præ
grandes:& corpori cōcolores. Nunq; eos operiri nec pupillæ motu:ſed totius oculi uerſatione circū-
aſpicit. Ipſæ celſus hianti ſemper ore. Solus animaliū nec cibo nec potu ſemper alitur:nec alio q̄ aeris
alimēto. Circa caprificos ferus inoxius alioquin. Et coloris natura mirabilior. Mutat nāq; eū ſubinde:
& oculis & cauda & toto corpore. Redditq; ſemp quēcunq; ꝓxime attingit præter rubrū candidūq;.
Defuncto pallor eſt. caro in capite & maxillis & ad cōmiſſuram caudæ admodum exigua. Nec alicu-

bi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Hybernis mensibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoe. Capi. xxxiiii.

Vtat colores scytharum tharandus: nec aliud ex iis quæ pilo uestiũtur: nisi in indis lycaon
m cui iubata traditur ceruix. Nã thoes luporum id genus est procerius longitudine: breuitate crurum dissimile: uelox saltu. Venatu uiuens innocuum homini. Habitu nõ colorẽ mutat. Per hyemes hirti: æstate nudi. Tarando magnitudo quæ boni est. Caput maius ceruinoe nec absimile. Cornua ramosa: ungula bifida: uillus magnitudine ursorum. Sed cũ libuit sui coloris eẽ: asino similis est. Tergori tanta duritia: ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum fruticum florum locorumq; reddit meruẽs i quibus latet. Ideoq; raro capitur. Mirum esset habitum corpore tã multiplicem dari mirabilius & uillo.

De hystrice. Capi. xxxv.

Ystrices generat india & africa spina cõtectas: ac erinaceorum genere: sed hystrici lõgiores
h aculei: & cũ intendit cutem missiles. Ora nrgentium figit canũ: & paulo longius iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit. Quæ natura multis & ante omnis ursis.

De ursis & fœtibus eorum. Capi. xxxvi.

Orum coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedũ more: sed ambobus cubãtibus cõple
e xisq;. Deinde secessus in specus sepatim: in quibus pariũt tricesimo die: ac plurimũ quinos. Hi sunt candida informisq; caro: paulo mutibus maior: sine oculis: sine pilo. Vngues tñ p minẽt. Hãc lambẽdo paulatim figurant. Nec qcq; rarius hoies q̃ pariẽtẽ uidere ursam. Ideo mares q̃dragenis diebus latent. Fœminæ quaternis mẽsibus. Specus si nõ habuere ramos; fruticũq; cõgerie ædificãt impenetrabiles hymbribus: molliq; fronde cõstratos. Primis diebus bis septenis tã graui somno præmũtur: ut ne uulneribus quidẽ exercitari queant. Tunc miræ immodum ueterno pingue scunt. Illi sunt adipes medicaminibus apti: cõtraq; defluuiũ capilli tenaces. Ab iis diebus residũt: ac priorũ pedũ suctu uiuunt. Fœtus rigẽtes apprimẽdo pectori fouẽt: nõ alio incubitu q̃ oua uolucres. Mirũ dictu credit Theophrastus per id tempus costas quoq; ursorum carnes si asseruent increscere. Cibi tũc nulla argumenta nec nisi humoris minimum in aluo inueniri. Sanguinis exiguas circa corda tantum guttas: reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere: sed mares præpingues. Cuius rei causa non prompta est. Quippe nec somno quidẽ saginatis præter quattuordecim dies ut diximus. Exeuntes hæbam quãdam aron noie laxãdis intestinis alioquin cõcretis deuorãt. circaq; sulculos dentium prædomãtes
Cum dentiunt uel Dẽtitioni ora. Oculi eoꝝ hebetantur crebro. Qua maxime fauos cã expetunt: ut cõuulneratũ ab apibus os leuet sanguine grauedinẽ illã. Inualidissimũ urso caput: qđ leoni fortissimũ. Ideo urgẽte ui præcipitaturi se ex aliqua rupe manibus eo opto iaciuntur: ac sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur. Cerebro ueneficiũ esse hispaniæ credunt: occisorũq; in spectaculis capita cremant testato quoniã potũ in ursinã rabiẽ agat. Ingrediunt & bipedes. Arborẽ auersi diripiũt. Tauros ex ore comibusq; eoꝝ pedib⁹ oibus suspẽsi pẽdere fatigãt. Nec alteri aialiũ in maleficia stultitia solertior. Annalibus notatũ é. M. Pisone. M. Messala cons. ad. xiiii. kalen. octob. Domitiũ Aenobarbũ ædilẽ curulẽ ursos numidicos. c. & totidẽ uenatores æthiopas i cyrco dedisse. Miror adiectum nũidicos fuisse: cũ in africa ursos nõ gigni cõstet.

De muribus ponticis & alpinis & herinaceis. Capi. xxxvii.

Onduntur hyeme & pontici mures dũtaxat albi. Quorum palatum ĩ gustu sagaciissimum
c auctores quo nam modo intellexerint miror. Conduntur & alpini: qbus magnitudo media est. Sed hi pabulo ante in specus cõuecto: cum quidã nartẽt alternos marem ac fœminã supra se cõplexo fasce hærbæ supinos cauda mordic⁹ apprehẽsa inuicẽ detrahere ad specum. Ideoq; illo tpe detrito eẽ dorso. Sunt his pares & in ægypto. Similiter resident in elunes: & in binis pedibus gradiuntur: prioribusq; ut manibus utunt. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uoluta ri supra iacentia poma affixa spinis unũ no amplius tenentes ore portant in cauas arbores. Iidem mutationẽ aquilonis in austrum condentes se in cubile præsagiunt. Vbi uero sensere uenantẽ contracto ore pedibusq; ac parte omni inferiore qua raram & innocuam habent lanuginem cõuoluntur in formam pilæ: ne qd cõprehendi possit præter aculeus. in desperatione uero urinã ex se reddunt tabificam tergori suo spinisq; noxiam: propter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanira prius urius urina uenari ars est. Et tum præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus spinis atq; deciduis: etiã si uiuat subtractus fuga. Ob id nõ nisi in nouissima spe maleficio illo perfundit. Quippe & ipsi odere insitum ueneficium ita parcentes sibi: terminũq; supremũ operientes: ut ferme ante captiuitas occupet. Calidæ postea aquæ aspersu resoluitur pila: apprehensusq; pede altero e posterioribus suspendio ac fame necatur. Aliter nõ est occidere & tergori parcere: ipsum animal nõ uerẽtur pleriq; dicere uitæ hominũ superuacuum eẽ. Si non sint illi aculei: frustra uellerum mollicies in pecude mortalibus data. Hac cute
Mõnopolio expoliuntur uestes. Magnum fraus & ibi luctũ monopolium inuenit. De nulla re crebrioribus senatus consultis nulloq; nõ principe adito querimoniis prouincialibus.

De leontophono:lynce:melibus:& scyuris. Capi.xxxviii.

Rinæ & e duobus aliis animalibus ratio mira est leontophonon accepimus uocari paruũ
m nec aliubi nascens q̃ ubi leo gignitur.Quo gustato tãta illa uis est ut cæteris quadrupedũ
imperitans ilico experit.Ergo corpus eius adustũ aspergũt aliis carnibus polentæ modo
insidiantes:feræ:necátq; etiã cinere tam cõtraria est pestis.Haud imerito igitur odit leo:ui-
sumq; frãgit:& citra morsum exaiat.Ille cõtra urinã spargit prudẽs:hãc quoq; leoni exitialẽ.Lyncum
humor ita redditus:ubi gignũtur glaciatum:rescitue in gẽmas carbũculis similes:& igneo colore ful-
gẽtes:Lyncuriũ uocatas:atq; ob id sucino a plerisq; ita generari ꝓdito. Nouere hoc sciũtq; lynces:&
inuidẽtes urinã terra operiũt eoq; celerius solidat.illa alia solertia in metu melibus:sufflata cute disti
ẽt ictus hoium & morsus canũ arcẽt.Præuidẽt tẽpestatẽ & sciuri:obturatisq; qua spiraturus est uen-
tus cauernis:ex alia ꝑte aperiunt fores:detectis ipsis uillosior cauda pro tegumento est.Ergo in hye-
mes alius prouisum pabulum:aliis pro cibo somnus.

De uipera cocleis & lacertis. Capi.xxxix.

Erpentium uipera sola terra dicitur condi Cætere arborum aut saxoꝝ cauis.Et alias uel an
s nua fame edurant algore modo dempto.Omnia secessus tempore ueneno orba dormiũt.
Simili modo ꝙ cocleæ.Illæ quidẽ iterũ & æstatibus adherentes maxime saxis:ut ẽt iniuria
resupinatæ auulsæq; nõ tamẽ exeant.In balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ nõ pro
repunte cauis terræ:neq; hærba uiuũt:sed uuæ modo inter se coherẽt.Est & aliud genus minus uulga
re.Adhærent operculo eiusdem testæ se operientes:obrutæ terra semper.Hæ & circa maritimas tantũ
alpes quondã effossæ cœpere iam erui & in uelitemo.Omniũ tamẽ laudatissimæ in asty palea insula
Lacertæ inimicissimum genus cocleis.Negantur semestrem uitam excedere.Lacerti arabiæ cubitales.
In india uero in nisa monte.xxiiii.in longitudine pedum:colore fului aut punicei aut cerulei.

De canibus. Capi.xl.

Xiis quoq; animalibus quæ nobiscũ degũt multa fũt cognitu digna.Fidelissimi ante om
e nia homini canes atq; equi.Et pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus
cõfectumq; plagis a corpore nõ recessisse:uolucres & feras abigentẽ.Ab alio in epiro agni
tũ cõuentu percussorem domini laniatuq; & latratu adactum:ut cogeret fateri scelus.Gara
mãtum regem canes ducenti ab exilio reduxere prœliantes contra resistentes.Propter bella colopho-
nisitemq; castabalẽses cohortes canũ habuere.Eæ primæ dimicabant in acie nunquam detractantes.
Hæc erãt fidissima auxilia:nec stipendiorũ indiga.Canes defendere cimbros cæsis dominis eorũ plau-
stris impositis.Canis Iasone Lycio interfecto cibum capere nolũt mediaq; consumptus est.Is uero cui
nomen hyrcani reddidit:Dumdes:accenso regis Lysimachi rogo iniecit se flammæ.Similiterq; Hiero
nis regis.Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canẽ Philistus.Memoratur & Nicomedis bithyniæ re
gis uxore eius Cõsynge laceratam propter lasciuiorem cũ marito iocũ.Apud nos Volcatium nobilẽ
qui Ceseliũ ius ciuile docuit asturcone e suburbano redeuntẽ cũ aduesperauisset canis a crassature de-
fendit.Itẽ Celiũ senatorem ægrum placẽtiæ ab armatis oppressum.Nec prius ille uulneratus é q̃ cane
interẽpto.Sed sup omnia in nostro æuo actis populi ro.testatũ Appio Iũio &.P.Silio cõs. cũ aiaduer
teretur ex causa Neronis Germãici filii in.T.Sabinum & seruitia eius:unius exiis canem nec a carcere
abigi potuisse:nec a corpore recessisse:abiecto in gradibus gemoniis mœstos edentem ululat' magna
populi ro.corona circũstãte:ex qua cũ quidam ei cibũ obiecisset:ad os defuncti tulisse.Innatauit idem
in tyberim cadauere abiecto sustẽtare conatus:effusa multitudine ad spectandam aialis fidem.Soli do
minũ nouere.Et ignotũ quoq; si repente ueniat intelligunt.Soli noia sua:soli uocẽ domesticam agno
scunt.Itinera q̃uis longa meminere.Nec ulli ꝓterhoiem mẽoria maior.Impetus eoꝝ & seuitia mi-
tigat ab hoie cõfidentis humi.Plurima alia in his quotidie uita inuenit.Sed in uenatu solertia & saga
citas præcipua est.Scrutat uestigia atq; persequit.Comitãtẽ ad ferã inquisitorẽ loro retrahẽs:q̃uis aquã
trasiliens se occultasset:quã significãs demonstratio est cauda primũ:deinde rostro.Eergo etiẽ senecta
sessos cæcosq; ac debiles sinu ferunt:uentos & odorẽ captãtes:ꝑdentesq; rostro cubilia.Ẽ tigribus eos
indi uolũt cocipi.Et ob id in siluis coitus tempore altigant fœmias.Primo & secundo fœtu nimis fe
roces putãt gigni:tertio demum educant.Hoc idem e lupis galli:quoꝝ greges saum q̃q; ductorem e
canibus & ducẽ habẽt.illũ in uenatu comittant:illi parẽt.Náq; inter se exercent etiã magisteria.Cer-
tum est iuxta nilũ amnẽ currẽtẽ lambere:nec crocodillo aut iditati occabonẽ præbeãt.indiã petenti.
Alexãdro magno rex albaniæ dono dederat insitatæ magnitudinis unũ:cui' specie delectatus iussit
ursos mox apros & deinde damas emitti cõtẽptu immobiliiacẽter.Eaq; segnicie tanti corporis offen
sus impator generosi spiritus eũ interimi iussit.Nũciauit hoc fama regi.itaq; alterũ mittẽs addidit mã
data:ne in paruis experiri uellet:sed ĩ leone elephantoue.Duos sibi fuisse.Hoc interẽpto prætera nul
lum fore.Nec distulit Alexãder:leonẽq; stratũ prinus uidit.Postea elephantũ iussit induci: haud alio
magis spectaculo lætatus.Horrẽtibus qppe ꝑ totũ corp' uillis ingẽti primũ latratu intõuit.Mox ĩ cer-

uicem assultans cõtraq; beluam exurgẽs hinc & illinc artifici dimicatione: qua maxime opus esset insi
stans atq; euitans: donec assidua rotatum uertigine afflixit: ad casum eius tellure cõcussa. Cãnum gene
ribus annui partus. Iuxta ad pariendum annua ætas. Geruut in utero sexagenis diebus. Gignũt cæcos:
& quo largiore aluntur lacte: eo tardiorẽ uisum accipiunt. Nõ tamẽ unq; ultra uicesimum primum die:
nec ante septimum. Quidam tradunt si unus gignatur nono die cernere: si gemini decimo. Idemq; in
singulos adiici totidemq; esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina sit exprimi para genita ci
tius cerni. Optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit: aut quem primum ferri in cubile fœta. Ra
bies canum ſvrio ardente homini pestifera ut diximus: ita morsis lœtalis aquæ metus. Qua ꝓpter obseru
am itur pe. xxx. eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canum cibis: aut si præuenerit morbꝰ uexatio.

Ad canis rabidi morsum. Capi. xli.

D morsum uero unicum remedium oraculo quodam nuper repertum. Radix siluestris ro.
a fæ quæ cynorhoda appellatur. Columella auctor ẽ si quadragesimo die q̃ sit natus castrentur
morsu cauda: summulq; eius articulus auferatur: sequẽti neruo exempto: nec caudam cre
scere: nec canes rabidos fieri. Canem locutũ in prodigiis quod equidem annotauerim ac
cepimus: & serpentem latrasse cum pulsus est regno Tarquinius.

De natura equorum. Capi. xlii.

Idem Alexandro & equi magna raritas cõtigit. Bucephalan eum uocarunt: siue ab aspectu
e toruo: siue ab insigni taurini capitis armo impressi. Sexdecim talentis ferunt ex Philonico
pharsali grege emptũ ẽt tam puero capto eius decore. Neminẽ hic aliũ q̃ Alexandrũ regio
istratus ornatu recepit i sedẽ: alios passim reiiciẽs. Idẽ in præliis memoratæ cuiusdã phibẽ
operæ. Thebarũ oppugnatione uulneratus in aliũ trãsire Alexandrum nõ passus. Multa præterea eiusdem modi. Propter quæ rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circũdedit nomine eius. Nec
Cæsaris dictatoris quẽq; alium recepisse dorso equus traditur. idemq; hois similes pedes priores habuisse. Hac effigie locatꝰ ante Veneris genitricis ædem. Fecit & Diuꝰ Augustus equo tumulũ. de quo Germanici Cæsaris carmẽ est. Agrigenti compluriũ equoꝝ tumuli pyramides habent. Equum adamatũ a Semiramide usq; ad coitũ luba auctor est. Scythæ quidem equitatus & equoꝝ gloria strepũt. Occiso deniq; ipsorũ regulo ex prouocatione dimicãte hostem cũ uictor ad spoliandũ uenisset ab equo eiꝰ ictibus morsuq; confectũ. Aliũ detracto oculorũ operimento & cognito cũ matre coitu petisse præruptaq; exanimatum. Equã eadẽ ex cã in reatino agro: laceratũq; pariter aurigã inuenimꝰ. Nãq; & cognationũ intellectus in iis est. itaq; in grege prioris anni sorore libentius etiã q̃ matre equa comitatur. Docilitas tanta est ut uniuersus sybaritani exercitus equitatus ad symphoniæ cantũ saltatione quadã moueri solitus inueniatur. Idem præsagiunt pugnã & amissos lugent dominos: luchrimasq; interdũ desiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Cẽtaretriũ e galatis in prœlio occiso Antiocho potitũ equo eius conscendisse ouãtem. At illum indignatiõe accẽsum domitis frenis: ne regi posset: præcipitem i abrupta isse: exanimatũq; una. Philistus A Dionysio relictum in cœno hærentẽ ut sese euelisset secutũ uestigia domini examine apũ iubæ inhærente. Eoq
ostento tyrannidẽ a Dionysio occupatam. Ingenia eoꝝ inenarrabilia iaculantes obsequio experiunꝰ
difficiles conatus corpore ipso: nixuq; inuitantiũ. Iam tæla humi collecta equiti porrigũt. Nam in cyco ad curtus iuncti nõ dubie intellectũ adhortationis & gloriæ fatentꝰ. Claudii Cæsaris seculariũ ludorũ cyrcensibus excusso in carceribus auriga albati equi palmã occupauere: primatũ optinuere: oppositi effundẽtes oia: quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente facientes. Cũ puderet hoium artes ab equis uinci: pacto legitimo cursu ad metã stetere. Maius auguriũ circa priscos plebiis cyæ
dem cẽsibus excusso auriga: ita ut si staret in capitolium cucurrisse equos: sedẽq; ter lustrasse. Maximũ uero
eodem peruenisse ab ueiis cum palma & corona effuso Ratumena: q ibi uicerat. Vnde postea nomen
portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi in edia pridie præparant exos exiguũ tantũ potũ impatientes: atq; ita p centena milia & quinquaginta cõtinuo cursu eũtibus insident. Viuũt annis qdem quinquagenis. Fœminæ mĩore spatiõ. Eædẽ quinquẽnio finem crescẽdi capiũt. Mares ãno addito. Forma
equoꝝ q̃les maxie legi oporteat. Pulcherrime qdem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximꝰ in libro de iaculatione equestri cõdito & fere inter oẽs cõstare uideo. Diuersa aũt cyrco ratio quærit. itaq;
cũ bimi in alio subigãt impio: nõ ante qnquẽnes ibi certamẽ accipiũt. Partũ in eo genere undẽis mẽsibꝰ ferũt: duodecimo gignũt. Coitus uerno eqnoctio bimo utriq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad ãnos trigintarres. Vtpote cũ a cyrco post uicesimũ annũ mittant ad sobolem tẽpandam. Et ae quadraginta durasse traduntꝰ: adiutum modo in attollẽda priore parte corporis. Sed ad
generandum paucis aialium minor fertilitas. Qua de causa per interualla admissuræ dantur: nec tamẽ
quindecim initus eiusdem anni ualet tolerare. Equaꝝ libido extinguit iuba tõsa. Gignũt annis oĩbus
ad quadragesimũ. Vixisse equũ septuagintaqnq; annis ꝓditur: in hoc genere grauida stans parit: præterq; cæteras fœtum diligit. Et sane equis amoris innasci ueneficium hippomanes appellatum in fron

te:catice magnitudine:colore nigro.Quod ſtatim edito partu deuorat fœta:aut partum ad ubera non admittit ſi quis præreptum habeat.Olfatu in rabiem id genus agitur.Amiſſa parente in grege amẽti reliquæ fœte educant orbum.Terrã attingere ore triduo proximo q̃ ſit genitus negãt poſſe.Quo quis acriori bibendo profundius nare mergit.Scytæ per bella fœminis uti malunt:quoniam urinam cur ſu non impedito reddant.Conſtant in luſitania circa ulyxipponem oppidum & tagum amnem equas fauonio flante ob uerſas animalem concipere ſpiritum:idq; partum fieri:& gigni perniciſſimum ita: ſed triennium uitæ non excedere.In eadem hiſpania gallecagens & aſtura equini generis:quos tiheldones uocamus.Minori foſma appellatos aſturcones gignunt.Quibus non uulgaris in curſu gradus: ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio.Vnde equis tollutim carpere incurſus traditur arte. Equo fere:qui homini morbi:præterquam ueſicæ coruelie.ſicut omnibus in genere ueterino.

De aſinis. Cap.xliii.

Sinum quadringentis nummis emptũ.Q.Aſio ſenacori auctor ẽ.M.Varro:haud ſcio an
a omniũ pretio aialium uicto:opera ſine dubio geruli mrifica arádo quoq;.Sed mulaꝝ maxi me ꝓ generatione patria etiã ſpectatur in iis arcadibus in achai.In italia reatinis.Ipſum aial frigoris maxie ipatiẽs:ideo nõ generatur in põto:nec i æquinoctio uerno:ut cætera pauca admittitur:ſed ſolſtitio:Mares i remiſſione opis deteriores.Partus a.xxx.mẽſe ociſſimus:ſed a trimatu legitimus.Totidẽ quot equæ & eiſdẽ mẽſibus & ſimili mõ.Sed incõtinẽs uterus urinã genitalẽ reddit ni cogatur in curſum uerberibus a coitu.Raro geminos parit.Partitura lucẽ fugit & tenebras quæ rit:ne cõſpiciatur ab hoie.Gignit tota uita:quæ ẽ ei ad.xxx.annũ.partus caritas ſumma:ſed aquarum te diũ magis.per ignes ad fœtus tendũt.Eæ itẽ ſi riuus minimus interſit:horrent ita ut pedes omnino ca ueant tingere.Nec niſi aſſuetos potant fontes:qui ſunt in pecuariis.Atq; ita ut ſicco tramite ad potum eant.Nec põtes tranſeant per raritatem plantaꝝ trãſlucentibus fluuis.Mirũq; dictu ſitiũt: & ſi immutentur aquæ ut bibãt:cogendæ exonerãdæue ſunt.Nec niſi ſpatioſe incubant alias atterunt.Varia nãq; ſomnio uiſa cõcipiũt ictu pednm crebro:q niſi p inane emicuerit repulſu durioris materiæ clauditatẽ ilico affert.Quæſtus ex iis opima prædia exuperat.Notũ ẽ in celtiberia ſingulas quadragenis milibus numoꝝ emi.Ad mulaꝝ maxime partus aurũ referre in his & palpebraꝝ pilos aiũt.Quãuis enim uni color toto reliquo corpore:totidẽ tamẽ colores quot ibi fuere reddit.pullos eaꝝ epulari Mœcenas inſtituit:multum eo tempore prælatos onagris.poſt eum interiit auctoritas ſaporis.Sed aſino moriente uiſo celerrime id genus deficit.

De mulis.Cap.xliiii.

X aſino:& equa mulus gignitur mẽſe.xii.Animal uiribus i labore eximiũ.Ad tales partus
c equas neq; quadrimis minores:neq; decẽnib⁹ maiores legũt:arcerriq; utlũq; gen⁹ abaltero narrant:niſi in infantia eius generis quod ineãt lacte hauſto.Quapropter ſubreptis ſtati pullis in tenebris equaꝝ uberi aſinaꝝ equuleos admouent.Gignit aũt mula ex equo & aſina: ſed effrenis & tarditatis idomitæ.Lẽta oia eſſe uetulis.Cõceptũ ex quo ſecutus aſini coitus abortu perimit.Nõ itẽ ex aſino equi.Fœminas a partu optime.vii.die ipleri obſeruatũ ẽ:mares frigatos:melius implere Quæ non priuſq̃ dentes quos pullinos appellant iaciat cõceperit:ſterilis intelligitur.Et quæ nõ primo initu genere cœperit.Equo & aſina genitos mares hinulos antiq uocabãt:contraq; mulos:quos aſini & equæ generarẽt.Obſeruatũ e duobus diuerſis generib⁹ nata tertii generis fieri:& neutri parentum eſſe ſimilia.Eaq; ipſa quæ ita nata ſunt nõ gignere in omni animaliũ genere:idcirco mulas nõ parere.Eſt in annalibus noſtris peperiſſe ſæpe:uerum prodigii loco habitum.Theophraſtus unlgo parere in capadocia tradit.Sed eſſe id aial ibi ſui generis.Mulæ calcitratus ihibẽtuini crebriore potu.In pluzium græcorũ eſt monumentis cũ equa muli coitu natum quẽ uocauerunt hinũ ideſt paruum mulũ Generãtur ex equa & onagris mãſuefactis mulæ ueloces in curſu:duricia eximia pedum.uerum rugoſo corpore:indomito aio.ſed generoſo.Onagro ex aſina genitus oẽs antecellit.Onagri in phrygia & lycaonia præcipui.Pullis eoꝝ ceu præſtantibus ſapore africa gloriatur:quos laliſiones appellãt.Mulũ lxxx.annis uixiſſe athenienſium monumentis apparet.E gauiſi cum templũ in arce facerent:quod derelictis ſenecta cadentia iumenta comitatu niſuſq; exhortaretur decretum fecere:quo caueretur ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. Cap.xlv.

Vbus idicis camelorꝝ altitudo traditur:cornua i latitudinẽ quattuor pedum.In noſtro or-
b be epiroticis laus magna a pyrrhi ut ferunt iã inde regis cura.id cõſecutus eſt nõ ante quadrimatũ ad partus uocandos.prægrãdes itaq; fuere:hodieq; reliquæ ſtirpium durant. At nunc ãniculæ ad fœcunditatẽ poſcunt.Tolerantius tamen bimæ.Tauri generationẽ quadrimi iplẽt & ſingulis denæeodẽ ãno tradũt.Si aũt poſt coitũ ad dexterã pattẽ abeã tauri:generatos mares eſſe:ſi in leuã fœminas.Conceptio uno initu peragitur:quod ſi forte perrauit.xx.poſt.die marẽ fœmina repetit.pariunt meſe.x.quicquid ante genitum inutile eſt.Sunt auctores ipſa complẽte.x.mẽſe duos parere:nunc raro geminos.Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii dieus.xxx. aliquibus & autumno:gentibus quidem quæ lacte uiuum ita fœtus diſpenſantibus:ut omni tempore an

k

nl ſuperſit id alimentum. Tauri non ſæpius q̄ bis die ineunt. Boues animalium ſoli & retro ambulantes paſcunt. Apud gramantas quidem haud aliter. Vita ſœminis. xv. annis lōgiſſima. Maribus xx. Robur in q̄matu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere: & ſi quis inciſa cute ſpiritum in uiſcera harundine adigat. Non degeneres exiſtimari etiam minus laudato aſpectu: plurimum lactis alpinis q̄ bus minimum corporis plurimum laboris capite non ceruice iunctis. Syriacis non ſunt palearia: ſed gibber in dorſo. Carici quoq; in parte. Aſiæ fœdi uiſu tubere ſuper armos a ceruicibus eminente: laxatis cornibus excellentes in opere narrantur. Cæteri nigri coloris candidiue¦ ad laborem dānatur. Tauris minora q̄ bubus cornua tenuiora q̄. Domitura boum in trimatu: poſtea ſera: ante præmatura. Optime cum domito iuuencus imbuitur. Sotium enim laboris agriq; culture habemus. Hoc animal tante apud priores curæ: ut ſit inter exępla dānatus a populo ro. die dicta. qui cōcubino procaci rure onuſum ediſſe ſe neganti occiderit bouem: actuſq; in exilium tanq̄ colono ſuo interempto. Tauris in aſpectu generoſitas torua frōte: auribus ſetoſis: cornibus in ꝓcinctu dimicationem poſcentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus ſtat: ira gliſcente altemos replicās: ſpargenſq; in altum harenam: & ſolus animalium eo ſtimulo ardeſcens. Vidimus de īperio dimicantes: & ideo ſe demonſtratos rotari cornibus cadentes excipi: iterūq; reſurgere: modo iacētes ex humo tolli bigarūq; etiam curru citato uelut aurigas inſiſtere. Teſſaiorum gētis inuentum eſt equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare. primus id ſpectaculum dedit romæ Cæſar dictator. Hinc uictimæ optimæ & lautiſſima deorum placatio. Huic tantum animali omniū quibus procerior cauda nō ſtatim nato conſumatæ ut cæteris menſuræ creſcit uni donec ad ueſtigia ima perueniat. Quāobrem uictimarum probatio in uitulo ut articulum ſuffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoq; notatū uitulos ad aras humeris hoīs allatos non fere litare: ſicut nec claudicantem nec aliena hoſtia deos placari: nec trahente ſe abatis. Eſt frequēs ī ꝓdigiis priſcorū bouem locutū. Quo nuntiato ſenatum ſub diuo haberi ſolitum.

Se adiectitium uidetur Opimæ

De api boue. Cap. xlvi.

Os in ægypto etiā numinis uice colitur. Apim uocāt. Inſigne ei ī dextro latere cādicās macula cornibus lune creſcere incipientis. Nodus ſub lingua: quē cantarum appellant. Nō eſt fas eum certos uitæ excedere annos: merſumq; in ſacerdotū fonte enecāt q̄ſituri luctu alliū quem ſubſtituāt: donec iueniant mœrēt. Deraſis etiā capitibus: nec tamē uſq; diu quæritur Inuētus deducitur a ſacerdotibus mēphim. Sunt delubra ei gemina: quæ uocāt thalamos auguria populorū. Alterum intraſſe lætum ē: i altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat: e manu cōſulentium cibum capiendo. Germanici Cæſaris manū a uerſatus ē haud multo poſt extincti. Cætero ſecretus cū ſe prorupit in cœtus incedit ſummoto ſtrepitu lictoꝝ: grexq; puerorꝝ comitat: carmē honori eius canētium: intelligere uidet: & adorari uelle. Hi greges repēte lymphati futura præcinūt. Fœmīa bos ſemel ei anno oſtenditur ſuis & ipſa inſignibus: q̄q̄ aliis: ſemperq; eodem die & iueniri eā extimguiq; tradūt Menphi eſt locus in nilo. quem a figura uocant phialam. Omnibus annis ibi auream pateram argenteamq; mergentes diebus quos habent natales apis. Septem hi ſunt. Mirumq; neminem per eos a crocodilis attingi. Octauo poſt horam diei. vi. redire beluæ feritattem.

De natura pecudum & pecorum. Cap. xlvii.

Agna & pecori gratia uel ī placamētis deorū: uel in uſu uellerꝝ. Vt boues ſumptū hoīum
m excolūt: ita corporꝝ tutela pecori debet. Generatio bimis utriq; ad nouenos ānos. qbuſdā & ad. x. primiparis minores fœtus. Coitus oībus ad arcturi occaſum. i. a tertio idus maias ad aqlæ occaſum ideſt. xiii. kalen. auguſti. Gerūt patū diebus. cl. poſtea cōcepti īualidi cordos uocabāt antiqui poſt id tempus natos. Multi hybernos agnos præferunt uemis: quoniam magis inter ſit ante ſolſtitium q̄ ātē brumā firmos eſſe: ſolūq; hoc animal utiliter bruma naſci. Arieti naturale agnas faſtidire: ſenectā ouiū couſectari: & ipſe ſenecta melior: illis quoq; utilior. Ferocia eius cohibetur cornu iuxta autē terebrato. Dextro teſte p̄ligato fœminas generat: leuo mares. Tonitrus ſolitatiis ouibus abortus inferunt. Remedium ē cōgregare eas ut cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares cōcipi dicunt: auſtri fœminas. Atq; in eo genere arietū maxime ſpectant ora. Quia cuius coloris ſub lingua habuere uenas: eius & lanitium ē in fœtu: uariūq; ſi plures fuere: & mutatio aquaꝝ potuſq; uariat. Ouium ſumma genera duo tectum & colonicum. Illud mollius hoc in paſcuo elegantius. Quippe cū tectū rubis ueſcatur. Operimenta eis ex arabicis præcipua. Lana āt laudatiſſima apula: & quæ ī italia græci pecoris appellatur. alibi italica. Tertiū locū mileſiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo: nec niſi penulis celebres. Circa tarētum canuſiūq; ſummā nobilitatem habēt. In aſia uero eodē genere laodicæ. Alba dicūpadanis nulla præfertur: nec libra cētenos numos ad hoc æui exceſſit ulla. Oues nō ubiq; tōdentur Durat quibuſdā ī locis mos uellendi. Coloꝝ plura genera. Quippe cum deſint etiā noīa eis: quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarum & ueſtium. Cap. xlviii.

Iſpania nigri uelleris præcipuas habet: pollentia iuxta alpes: canuſia rutili: quas erythras uo
Furuas b cant. Item betica ut canuſium. Fuluas tarentum ac pulliginis ſuæ & ſuccidis oībus uſus me

dicatus. Hyſtriæ liburniæq; pilo proprior q̄ lane pexis aliena ueſtibus: & quā ſola ars ſcutulato textu cōmendat. In luſitania ſimilis circa piſcinas prouintiæ narbonēſis. Similis & in ægypto ex qua ueſtis detrita uſu tingitur: turſuſq; æuo durat. Eſt & hirtæ filo craſſo in tapetis antiquiſſima gratia. Iam certe priſcos iis uſos Homerus auctor eſt. Aliter hæc galli tingūt: aliter parthoq; gētes. Lane & per ſe coactæ ueſtem faciunt: & ſi addatur acetum etiam ferro reſiſtunt: imo uero etiā ignibus. Nouiſſimo ſui purgamento quippe ahenis coquoentium extractæ indumētis uſu ueniūt gallhaq; (ut arbitror) inuentæ. Certe gallicis hodie noībus diſcernūt: nec facile dixerim qua id ætate cœperit. antiquis eni torus e ſtramēto erat: qualiter nunc ét in caſtris gauſape. Partis mei memoria cœpere amphimala: noſtra ſicut uilloſa & etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gauſape texi nūc primū icæpit. Lanaq; nigræ nullum tolorē bibunt. De reliquaq; infectu ſuis locis dicemus. In conchyliis marinis aut hærbarū natura: iana colo & fuſo. Sanaquilis quæ eadē Caia Cecilia uocata é: in tēplo. M. Anci duraſſe p̄dēte ſe auctor eſt. M. Varro: factamq; ab ea togā regiam ungulatam in æde fortunæ: qua Seruius Tullius fuerat uſus inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta & fuſus cum ſtamine. Ea prima texuit retiam tunicam: qua ſimul cum toga pura tyrones induūtur nouæq; nuptæ. Vngulata ueſtis primo lautiſſimis fuit: ide ſurriculata defluxit. Togas raſas phrygianaſq; Diui Auguſti nouiſſimis temporibus cœpiſſe ſcribit Feneſtella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originē. Iā ſub Lucilio poeta i torquato notatæ. prætextæ apud hetruſcos originē inuenere. Trabeis uſos accipio reges. pictas ueſtes iā apud Homerum fuiſſe: unde triumphales natæ. Acu facere idei phryges inuenerūt: ideoq; phrygiones appellati ſunt. Aurum intexere in eadem aſia inuenit attalus rex: unde nomen attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit: & nomen impoſuit. Plurimis uero liciis texere quæ polymita appellant: alexandria inſtituit. Scutulis diuidere gallia. Metellus Scipioni triclinaria babylonica ſeſtertium octingentis milibus ueniſſe iam tunc poſuit in capitalibus criminibus: quæ Neroni principi quadringentis milibus ſeſtertium nuper ſtetere. Serui Tulli prætextæ quibus ſignū fortunæ ab eo dicate coopertum erat durauere ad Seiani exitum. Mirumq; fuit nec defluxiſſe eas: nec teredorum iniurias ſenſiſſe annis. d. lx. Vidimus iam & bidentium uellera purpura. cocco: cōchylio ſexquipedalibus libris infecta: uelut illa ſic naſi cogente luxuria. In ipſa oue ſatis generoſitatis oſtenditur breuitate crurū uentris ueſtitu: quibus nudus eſſet apicas uocabant damnabantq;. Syriæ cubitales ouium caudæ: plurimúq; in ea parte lancii. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres præmaturum exiſtimant.

uel indumēti uſū ueniunt

Vndulatam

Vndulata

Sororiculata

De muſimonio. Cap. xlix.

St & i hiſpania & maxime corſica non maxime abſimile pecori genus muſinonum caprino
e uillo q̄ pecoris uelleri propius. Quorum e genere & ouibus natos priſci umbros uocauerūt. Infirmiſſimū pecori capud. Quāobrem auerſum a ſole paſci cogendū. Quā ſtultiſſima aialiū lanata. Qua timuere ingredi unū cornu rapto ſequuntur. Vita lōgiſſima annis. x. in æthiopia. xiii. Capris eodem loco. xi. In reliquo orbe plurimum octo. Vtrúq; genus intra quartum coitum impletur.

De capris & generatione earum. Cap. l.

Apræ pariunt & quaternos: ſed raro admodū. Ferūt quinq; mēſibus ut oues. Capræ pīguæ
c dine ſterileſcunt. Trimæ minus utiliter generāt & i ſenecta: nec ultra quadrieniū. Incipiunt vii. menſe & adhuc lactātes. Mutilū i utroq; ſexu utilius. primus in die coitus non iplet: ſequens efficatior: ac deinde cōcipiunt nouēbri mēſe: ut martio pariant turgeſcētibus uirgultis. Aliquando aniculæ: ſemper bimæ: in trimatu inutiles pariūt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos capra ſuffuſos iūci puncto ſanguine exonerat. Caper rubri. Solertiā eius aialis Mutianus uiſam ſibi p̄didit impōte p̄tenui duabus obuiis e diuerſo cū circūactū anguſtiæ nō caperent: nec recipro cationē lōgitudo in exilitate cæca torrēte rapido minaciter ſub terfluente: alterā decubuiſſe: atq; ita alteram p̄culcatæ ſupergreſſam. Mares q̄ maxime ſimos longis auriculis infractiſq; armis q̄ uilloſiſſimos p bāt. Eœminaq; generoſitatis iſignæ laciniæ corporibus & ceruice: binæ dependētes. Nō oibus cornua ſed qbus ſunt: in his & indicia annoq; p incremēta nodoq;. Mutilis lactis maior ubertas. Anribus eas ſpitare nō naribus: nec unq̄ frebri carere. Archelaus auctor eſt. Ideoq; fortaſſis q̄ aīa his q̄ ouibus ardētior: calidioreſq; cōcubitus. Tradunt & noctu nō minus cernere q̄ interdiu. Et ideo caprinū iecur: ſi ueſcantur: reſtituit ueſpertinamaciem his: quos Nyctilopas uocant. in cilicia circaq; ſytes uillo tonſili ueſtiuntur. Capras in ocaſum decliui ſole in paſcuis negant contueri inter ſeſe: ſed auerſas iacere. Reliqs autem horis inter ſe aduerſas & cognitiores. Dependet omnium mento uillus: quem aruncum uocāt. Hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat: cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiam euenire cum quādam hærbam aliqua ex heis mormorderit: Morſus earum arbori exitialis. Oliuā lambendo quoq; ſterilem faciunt. Eaq; ex cauſa Mineruæ immolatur.

Alcmeonem ariſtoteles facit auctorem

De ſuibus & natura earum. Cap. li.

Villi pecoris admiſſura a fauonio ad æquinoctium uernum ætatis. viii. mēſe. Quibuſdam
s in locis etiam a. iii. uſq; ad. vii. annum. Partus bis i anno. Tempus utero. iii. menſiū. Numerus fœcunditatis ad uicenos. Sed educare tā multos nequeūt. Diebus. x. circa brumā ſtatim

dentes nasci Nigidius tradit. Implētur uno coitu: qui & geminatus ꝑpter facilitatem abortiendi remedium ne prima subatione. neq; ante iiacidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ senectute sesse cubantes coeunt. Comesse fœtus his non est ꝑdigium. Suis fœtus sacrificio die. v. purus est. pecoris die. vii. Bub⁹. xxx. Corúcanius ruminalis hostias donec bidētes fierent puras negauit Suem oculo amisso putāt cito extingui: alioquin uita ad. xv. annos: quibusdam uicenos. Verū efferātur: & alias obnoxiū genus morbis anginæ maxime & strumæ. Index suis iualide cruori radice serę dorso euulsæ: caput obliquū in iecssu. penuriam lactis præpinguēs sentiūt: & primo fœtu minus sunt numerosæ. in luto uolutatio generi grata. intorta cauda. Id etiam notatū facilius iacere in dextrum q̄ leuū detortā. pinguescūt. lx. dieb⁹: sed magis tridui inedia ante saginationem orsa. Animaliū hoc maxime brutū: aīamq; ei ꝑ sale datam nō ellepide existimabatur. Compertū agnita uoce suarii furto apactos mersо nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe forum nūdinarum domosq; petere discunt & fieri sapiunt uestigia palude cūfundere: urina fugam leuare. Castrantur fœmine sic quoq; uti cameli post bidui inediam suspense pernis prioribus uulua recisa celerius. Ita pinguescunt. Et adhibetur ars iecori fœminarum sicut anserum. inuentum. M. Apici fico carica saginatis a satietate necatis repente mulsi potu dato. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta prope sapores: cum cæteris singuli. Hinc censoriarú legū paginæ: interdictaq; cœnis abdomina: glādia: testiculi: uuluæ sincipita: uerrina: ut tamen publii minorum poetæ cæna postq̄ seruitutem exuerat: nulla memoretur sine abdomīe: etiam cubulo suminis ab eo impositо. placuere aūt & fieri uescicæ. Ca
poblilii tonis censoris orationes aprinum exprobrant callum: intres tamē partes diuiso; apro; media ponebant lumbos aprunos appellata. Solidum aprum romanorum primus in epulis apposuit. p. Seruilius Rullus pater eius Rulli: qui Ciceronis in consulatu legem agrariam promulgauit: Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc annales notarunt horoum. s. ad emendationem morum: quibus notata quidem esset cœna: sed in principio bini terniq; pariter mandebantur apri.

De iuiuariis bestiarum. Cap. lii.

Iuaria eorum ceterorumq; siluestrium primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus qui
Lupinus u in tarquinienſi feras pascere instituit. Nec diu imitatores defuere. L. Lucullus &. Q. hortēſius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas: lutoq; se tergorantes. Fœminæ in partu asperiores & fere similiter in omni genere bestiarú. Apris maribus non nisi anniculis generatio. In india cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu uituli cornua exeūt. pilus æreo similis aggestibus: cæteris niger. At in arabia suillum genus non uiuit in ullo genere.

De semiferis animalius. Cap. liii.

Eque facilis mixtura cum fero: qualiter natos ātiqui hibridas sues uocabant semiferos: ad
a homines quoq; ut Caiū Antonium Ciceronis in cōsulatu collegam appellatione translata nō in suibus tantū: sed in omnib⁹ quoq; animaliū cuiuscunq; generis ullum est placidū. Eiusdem inueniť & ferūm: ut pote cū hominum etiam siluestriū tot genera prædicta sint. Capræ tamen in plurimas similitudines trāsfigurant. Sūt capreæ: sunt rupicapreæ: sunt ibices pnicitatis mirandæ quāq̄ onerato capite uastis cornib⁹ gradiorūq; uaginis: ī hæc selibrant ut torméto aliquo rotatii in petris possimū e monte aliquo ī alium transilire cupiētes: atq; recussu pnici quo libuerit exultant. Sūt & origes soli a quibusdam dicti cōtrario pilo uestiti: & ad caput uerso. Sūt & damæ: pygargi & strepsicerotes multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes: hæc transmarini situs mittunt.

De simiis. Cap. liiii.

Imiarum quoq; genera hominis figuræ ꝓxima caudis inter se distinguntur. Mira solertia
s uisco iūgunt laqueos: calcearioq; imitatione uenantium traduntur. Mutianus & latrúculis lusisse fictis cæra: nuces uisu distinguere. Cornelius luna caua tristes esse: quibus in eo genere cauda fit. Noua exultationem adoriri. Nāq; defectū sydерū & cæteræ pauēt quadrupedes Simiarū generi præcipua erga fœtū affectio. Gestant catulos quos manuefactæ intra domos pepererе: omnib⁹ demonstrant: tractarioq; gaudēt: tractatu gratulationem intelligentes. Itaq; magna ex parte complectendo necant. Efferatior cynocephalis natura: sicut mitissima satyris. callitriches toto pene aspectu differrūt. Barba est in facie: cauda late diffusa priori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio nisi in æthiopio quo gignitur cælo

De leporibus. Cap: lv.

Epoꝛ plura sunt genera: in alpibus candidi: quib⁹ hybernis mensibus pro cibatu niuē crе-
l dūt esse. certe liquescente ea rutilescūt annis omnib⁹. Et est alioqui aial intollerādi rigoris alūnum leporū generis. Sunt &quos hispania cuniculos appellat fœcūditatis inumere: sa mēq; balearibus insulis populatis messibus afferēs. Fœtus uentre exactos uel uberibus ablatos nō repurgatis interraneis gratissimo in cibatu habēt: laurices uocāt. certum est balearicos aduer-

sas prouentū eorum auxilium militare a Diuo Augusto petisse. Magna propter uenatum eorum uiuer
ris gratia est iniiciunt eas in specus: qui sunt multifores in terris: ūde & nomen animali atq; ita eiectis
superne capiunt. Archelaus auctor est quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori totidē ānos es
se ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utranq; uim singulis inesse: ac sine mare æque gignere
Benigna circa hoc natura innocua & esculēta animalia fœcūda generauit. Lepus omnium prædæ na- inchoato
scēs: solus præter dasipodē: superfœtat: aliud educās: aliud in utero pilis uestitum: aliud in plume: aliud gerēs par
inchoata gerēs parte. Necnō & uestes leporino pilo facere tentatū est tactu nō perinde molli ut in cute tus
propter breuitatatem pili labili.

De damis. Cap. lvi.

Amæ mansuescunt raro: cum fere iure dici nō possint. complura nāq; sunt nec placida nec
d fera: sed mediæ inter utrumq; naturæ: ut in uolucribus hirundines: apes: in campo: in mari
delphini.

De muribus & gliribus. Cap. lvii.

Vo ingenere multi & hos incolas domus posuere mures: haud spernendū in ostentis etiā
q publicis animal: Arrosis lauini clypeis argenteis martiū portēdere bellum. Carboni impe
ratori: apud clusiū fasciis: quibus in calciatu utebat exitiū. plura eorū genera i cyrenaica re-
gione: alii lata fronte: alii acuta: alii herinaceorū genere pungētibus pilis. Teophrastus au-
ctor est i gyaro insula cū icolas fugassent: ferrum quoq; rosisse constat id quod iactura quidam & ad cha
lybas fecere in ferrariis officinis. Auratiis quidē in metallis ab hoc aluos eorum excidi: semperq; id fur
tum deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi. Venisse murem. cc. nummis casilinum obsidēte. Hā
nibale: eum qui uendiderat fame interisse emptorem uixisse annales tradunt. Cum candidi prouenere
lætum faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia annales refertos habemus. Sorices &
ipsos hyeme condi auctor est Nigidius: sicut glires: quos censoriæ legis principes. Q. Scaurus &. M. in
consulatu nō alio modo cœnis ademere q̄ conchylia: aut ex alio orbe couectas aues. Semiferum & ip-
sum animal: cui uiuaria: in doliis idem qui apris instituit. Qua i re notatum nō congregari nisi pupu-
lates eiusdem siluæ: & si misceantur alieniginæ: nisi amne uel monte discreti interire dimicando. Geni
tores suos fessos senecta alunt insigni pietate senium finitur hyberna quiete. conditi enim & hi cubant
tursus æstate iuuenescunt: simili & mustellis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint. Cap. lviii.

Ic mirum rerū naturā nō solum alia aliis dedisse terris aialia: sed in eodē quoq; situ quædā
f aliquibus locis negasse. in mesia silua italiæ nō nisi in partu reperiuntur hi glires. In licia
dorcades nō transeūt mōtes syris uicinos. Onagri monte qui capadociam a lycia diuidit.
In hellesponto in alienos fines nō cōmeant cerui: & circa arginussam Elatū montē nō exe
dunt auribus etiā in monte fissis. In pordoselene insula uiciniā mustellæ non trāseūt. i bœtiæ lebadia
illatæ solū ipsum fugiunt: quæ iuxta in orchomeno tota labruūt arua: talpæ: quaq; e pellibus cubicu-
laria uidimus strangula. Adeo ne religio quidē a portentis summouet delicias. in itacha lepores illati
moriunt extremis quidē in littoribus: in ebuso cuniculi non sunt: scatent in hispania balearibusq; cy-
renis mutæ fuere ranæ: illatis: e continente uocalibus durat genus eaq;. Mutæ sunt etiā nunc seripho i
sula. Eædem alio translatæ canunt. Quod accidere & in lacu thessaliæ sicendo tradunt in italia murib⁹
aranei uenenatus est morsus. Eosdem ulterior apennina regio nō habet. Iidem ubicūq; sint orbitam si
trāsiere moriūtur: in olympo macedoniæ mōte nō sunt lupi. Nec i creta insula: ibi quidē nō uulpes ut-
siue aut oīno ullū maleficū aial pterphalagiū. Aranei id genus de quo dicemus suo loco. Mirabilius
in eadem insula ceruos præterq; in cidoneataq; regione nō cē: item apros & attagenas: herinaceos. in a
frica autē ne apros: nec ceruos: nec capreas: nec ursos.

Quæ aduenis noceant. Cap. lix.

Am quedā animalia innoxia indigenis: ad uenas interimūt sicut serpentes. Parcunt inmy
i rintheiquos terra nasci proditur: item i syria angues circa euphratis maxime ripas dormi-
entes syros non attingunt: Aut etiam si calcati, mormodero nō sentiunt malesitia: alios cu
iusq; gentis infesti auide & cum cruciatu exanimātes. Quamobrem & syri non necāt eos.
Contra in aletenio cariæ monte Aristoteles tradit a scorpionibus hospites non lædi: indigenas inte-
rimi. Sed reliquorum quoq; animalium & præterea terrestium dicemus genera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. IX.

De Aquatilium Natura. Cap. i.

Nimalium quæ terrestria appellauimus hominum quadam consortione de-
gentia indicata natura est. Ex reliquis minimas esse uolucres conuenit. Quā
2 obrem prius. equorum: amnium: stagnorumq; dicentur.

Quæ in mari maxima animalia. Cap. ii.

Vnt autem cōpluria in his maiora etiam terrestribus. Causa euidēs humoris
luxuria: alia sors alitum. Quibus uita pendentibus. in mari autem tam late fu
6 kiii

pino molliq; ac fertili acremento accipiente cauſas genitales ſublimi: ſemperq; pariente natura plerq; etiam monſtrifica reperiuntur perplexis & in ſemet aliter atq; aliter nunc flatu: nunc fluctu cõuolutis feminibus atq; principiis. Vt uera fiat uulgi opinio quicquid naſcatur in parte naturæ ulla & in mari eſſe. præterq; multa quæ nuſquam alibi rerum quidem non ſolum animalium ſimulacra ineſſe licet intelligere intuẽtibus uuam: gladium ſerras. Cucumim uero & in colore & in dolore ſimilẽ. Quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cocleis.

De indici maris beluis. Cap. iii.

p Lurima ãt & maxima in ĩdico mari animalia: equibus balenæ quaternum iugerum. priſtes ducenum cubitorum. Q uippe ubi locuſtæ quaterna cubita impleãt. Anguilæ quoq; igẽge amne tricenos pedes. Sed ĩ mari beluæ circa ſolſtitia maxime uiſuntur. Tunc illic ruũt turbines: tũc imbres: tũc deiectæ mõtium iugis ꝓcellæ ab imo uertũt maria pulſataſq; ex ꝓfundo beluas cum fluctibus uoluũt: & alias tãta tynnorũ multitudine: ut magni Alexãdri claſſis haud alio mõ q̃ hoſtium acie obuia cõtrariũ agmẽ aduerſa frõte direxerit. aliter ſparſis nõ erat euadere qui non uoce: non ſonitu: nõ ictu: ſed fragore terrẽtur: nec niſi ruina turbãtur. Cadara appellatur rubri maris peninſula. Huius obiectu uaſtus efficitur ſinus. xii. dierũ & noctiũ remigio enauigatus ptolemæo regi: quando nullius auræ recipit afflatum. Huius loci quiete præcipua ad immobilẽ magnitudinem beluæ adoleſcunt. Gedroſi q; arbin amnẽ accolunt Alexandri magni claſſiũ præfecto prodidere in domibus fores maxillis beluatum facere: oſſibus tecta cõtugnare. Ex quibus multa quadragenũ cubitorũ longitudinis reperta. Exeunt & pecori ſimiles beluæ ibi in terram: paſtæq; radices fruticum remeant & quædã equorũ: aſinorum: taurorum capitibus quæ depaſcuntur ſata. Maximũ animal ĩ indico mari priſtis & balena eſt.

Quæ in quoq; oceano maxima. Cap. iiii.

i Ngallico oceano phyſeter ingentis colũnæ mõ ſe attolens: altioraq; nauium uelis diluuiem quandã eructans. In gaditano oceano arbor in tantum uaſtis diſpanſa ramis: ut ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Apparent & rotæ appellatæ a ſimilitudine quaternis diſtinctæ radiis modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus.

De tritonum & Nereidum & elephantorum maritimorum figuris. Cap. v.

t Iberio principi nunciauit oliſiponenſiũ legatio obid miſſa uiſum auditũq; in quodam ſpecu cõcha canẽtem Tritonẽ qua noſcitur forma. Et Nereidũ falſa opinio nõ ẽ ſquamis mõ hiſpido corpore etiã ĩ quo humanã effigiẽ habẽt. Nãq; hæc ĩ eodẽ ſpectata littore é. Cuius morientis ẽt gannitũ triſtem accolæ audiuere lõge. Et Diuo Auguſto legatus galliæ complures ĩ littore apparere exanimes Nereidas ſcripſit Auctores habeo ĩ equeſtri ordine ſplẽdẽtes uiſum ab his ĩ gaditano oceano marinũ hoiem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcẽdere nauigia noctuꝝ nis temporibus: ſtatiq; degrauari quas inſederit ptes: & ſi diutius pmaneat etiam mergi. Tiberio principe cõtra lugdunenſis ꝓuintiæ littus inſularum trecentas amplius beluas reciprocãs deſtituit oceanus miræ uarietatis & magnitudinis. Nec pauciores in ſantonũ littore. Interq; reliquas elephantos & arietes candore tantum cornibus aſſimulatis. Nereidas uero multas Turanius uero prodidit expulſam beluam ĩ gaditania littora: cuius inter pinnas duas ultimæ caudæ cubita. xvi. fuiſſent: dẽtes eiuſdem. cxx. Maximi dodrãtium menſura: minimi ſemipedũ. Beluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromada oſſa romæ apportata ex oppido iudææ iope oſtendit ĩtet reliqua miracula ædilitate ſua. M. Scaurus: longitudine pedũ. xl. altitudine coſtarũ indicos elephantos excedente. Spineæ craſſitudine ſeſquipedali.

De balenis & orcis. Cap. vi.

b Alenæ in noſtra maria penetrãt. In gaditano occeano non ante brumã cõſpici eas tradunt. Cõdi aũt æſtatis tẽporibus ĩ quodã ſinu placido & capaci mire gaudẽtes ibi parere. Hoc ſcire orcas infeſtam his beluã. Et cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſſit aliaq; cannis imẽſe dẽtibus truculẽtæ. Irrũpunt ergo ĩ ſecreta ac uitulos eaꝝ & fœtas uel etiã in anum granidas lacerat morſu: incurſuq; ceu libumicarũ roſtris fodiũt. illæ ad flexũ ĩmobiles: ad repugnãdum inertes: & pondere ſuo oneratæ. Tunc quidẽ & utero graues: pariendiue pœnis inualidæ ſolũ auxilium nouere in altum pfugere: & ſe toto defendere occeano: Cõtra orcæ occurrere laborãt: ſeſeq; opponere: & cautiũ anguſtiis trucidare: in uada urgere: ſaxis illidere. Spectant ea pecœlia ceu mari ipſo ſibi irato nullis in ſinu uentis. Fluctibus uero ad anhelitus ictuſq; quantos nulli turbines uoluant. Orca & in portu hoſtienſi uiſa eſt oppugnata a Claudio principe. Venerat tũc æxedificant eo portum inuĩtata anufragiis tergorũ euectorum a gallia: ſatianſq; ſe per cõplures dies alueũ in uado ſulcauerat accumulata fluctibus in tantũ: ut circũagi nullo mõ poſſet. Et dũ ſaginam perſequit̃ in littus fluctibus ꝓpulſa eminẽte dorſo multũ ſuper aquas carinæ uice inuerſæ. Protẽdi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: ꝓfectuſq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo roma. ſpectaculum præbuit lanceas congerente milite e nauigiis aſſultantibus: quorum unum mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda. Ora balenæ habent in frontibus. ideoq; ſumma aqua annatantes in ſublime nimbos efflant An

An ſpirent piſces an dormiant. Cap. vii.

Pirant aũt cõfeſſione oium &pauciſſima alia in mari:quæ internorum uiſerum pulmonem habent. Quoniam ſine eo nullum animal putatur ſpirare:nec piſciũ branchias habẽtes anhelitũ reddere:ac ꝓ uices recipere exiſtimant: quoꝝ hæc opinio eſt. Nec multa alia genera etiam branchiis carentia. In qua ſentẽtia fuiſſe Ariſtotelem uideo:& multis perſuaſiſſe doctrinæ idaginibus. Nec me ꝓtinus huic opinioni eorum accedere haud diſſimulo:quoniam & pulmonum uice aliis poſſunt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera ita uolente natura:ſicut & pro ſanguine multis alius humor. In aquas quidem penetrare hunc uitalẽ halitum quis miretur: qui etiam reddi ab his eum cernat:& in terras tanto quoq; ſpiſſiorem naturæ patrem penetrare argumento animalium:quæ ſemp defoſſa uiuunt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ credam omnia in aquis ſpirare naturæ ſuæ ſorte:primum ſæpe ãnotata ſpiſciũ æſtiuo colore quædam an helatio:& alia tráquillo uelut oſcitatio Ipſorum quoq; qui ſunt in aduerſa opinione de ſomno piſcium confeſſio. Quis enim ſine reſpiratione ſomno locus? præterea bullantium aquarum fufflatio lunæq; effectu concharum quoq; corpora augeſcentia:ſuper omnia eſt:q; eſſe auditum & odoratum piſcibus nõ erit dubium ex aeris utrumq; materia. Odorem quidem non aliud q̃ infectum aera intelligi poſſe. Quamobrem de his opinetur ut cui q; libitum erit. Branchiæ non ſunt balenis nec delphinis a:Hæc duo genera fiſtulis ſpirant:quæ ad pulmonem pertinent. Balenis a fronte delphinis a dorſo:& uituli marini quos uocãt phocas ſpirãt & dormiunt in terra. Item teſtudines de quibus mox plura.

De delphinis. Cap. viii.

Elociſſimum oĩum aialium nõ ſolum marinorũ delphinus:ſed ocior uolucre:acrior tælo
u ac niſi multũ infra roſtrũ os illi foret medio pene ĩ uentre:nullus piſciũ celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morẽ ꝓuidẽtia naturæ:qa niſi reſpini atq; conuerſi nõ corripiũt quæ cauſa ꝓcipue uelocitatẽ eorũ oſtendit. Nã cum fame concitati fugientẽ in uada ima ꝓſecuti piſces diutius ſpiritũ cõtinuere:ut arcu emiſſi ad reſpirandum emicant. Tãta ui exiliũt:ut plerũq; uela nauium tranſuolent uẽto. Agunt uera coniugia:pariũt catulos x. mẽſe æſtiuo tempore. Interdum & binos nutriunt uberibus ſicut balena. Atq; etiam geſtãt fœtus ĩ infantia infirmos. Quinetiã adultos diu comitanẽ magna erga partũ caritate. Adoleſcunt celeriter. X. Annis putanẽ ad ſummã magnitudinẽ puenire. Viuũt etiã tricenis. Quod cognitũ præciſſa cauda ĩ experimentũ. Abduntẽ tricenis diebus citra canis ortũ:occultanturq; incognito modo. Quod eo magis mirum eſt:ſi ſpirare ĩ aqua nequeunt Solent ĩ terrã erumpere incerta de cauſa. Et ſtatim tellure tacta moriuntur:multoq; ocius fiſtula obturata. Lingua ẽ his contra naturã aquataliũ mobilis:breuis:atq; lata:haud differens ſuillæ. pro uoce gemitus humano ſimilis:dorſum repandũ:roſtrũ ſimum. Qua de cauſa nomen Simonis oẽs miro modo agnoſcũt:malũtq; ita appellari. Delphinus non tñ hois amicũ aial:uerũ & muſica arte mulcetur ſymphoniæ cantu:& ꝓcipue hydrauli ſono. Hoiem non expaueſcit ut alienũ. Obuiã nauigiis uenit. Alludit exultans:certat etiã:& quãuis plena præterit uela. Diuo aũt Auguſto principe lucrinũ lacum inuectus pauperis cuiuſdã puerũ ex baiano puteolos in ludũ litteraꝝ itamẽ:cũ meridiano immorans apellatũ eũ Simonis noĩe ſæpius fragmentis panis quẽ. ob id ferebat allexiſſet: miro amore dilexit. pigeret referre:ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multorũ eſſet litteris mandata. Quocũq; diei tẽpore inclamatus a puero q̃is occultus atq; abditus ex imo aduolabat:paſtuſq; e manu ꝓbebat aſcẽſuro dorſum pinæ aculeos uelut uagina condens:receptumq; puteolos per magnum æquor in ludũ ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis donec morbo extincto puero ſubinde ad cõſuetum lo cum uẽtitans triſtis & meretri ſimilis ipſe quoq; quod nemo dubitaret:deſiderio expirauit. Alius iter hos ãnos in africo littore hipponis diarrhyti ſimili modo ex hoium manibus ueſcens. ſererenſq; ſe tractãdum:& alludẽs natãtibus:ĩpoſitoſq; portãs úguẽto punctus a Flauiano ꝓconſule africæ:& ſopitus ut apparuit odoris nouitate fluctuatuſq; ſimilis exanimi caruit hoium cõuerſatiõe:ut iniuria fugatus ꝓ aliquot mẽſes:mox reuerſus in eodẽ miraculo fuit. Iniuriæ poteſtatum in hoſpitales adiuuenientiũ hyponenſes:in necem eius cõpulerunt. Ante hæc ſimilia de puero ĩ iaſſo urbe memorãtur. Cuius amore ſpectatus longo tẽpore dũ abeuntẽ in littus auide ſequitur:in harenam inuectus expiraſuit. puerum Alexander magnus babylone Neptani ſacerdotio præfecit:amorẽ illum numinis ꝓpitii fuiſſe iterprætatus. In eadẽ urbe iaſſo Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiã noĩe ſimilite maria pequitatẽ cum repentine procellæ fluctibus exanimatus eſſe:relatũ:delphinũq; cauſam lœti fatentem non reuerſum in maria:atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & naupacti accidiſſe Theophaſtus tradit. Nec modus exẽploꝝ. Eadem amphilochii & tarentini de pueris delphiniſq; narrãt. Quæ faciunt ut credaẽ Arionem quoq; citharedicæ artis iterficere nautas in mari parantibus ad intercipiendos eius quæſtus eblanditũ:ut prius caneret cithra:congregatis cãtu delphinis cũ ſe ieciſſet in mare: exceptũ ab uno tænaꝝ in littus ꝓuectũ. Eſt prouinciæ narbonenſis & in nemauſiẽſi agro ſtagnũ laterna appellatum:ubi cum homines delphini ſocietate piſcanẽ:innumeta uis mugilum ſtatuto tempore anguſtis faucibus

Iuncti

ſtagni in mare erũpit obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non queũt retia: quæ molem ponderis nullo modo tolerent: etiam ſi non ſolertia inſidietur tempori. Simili ratione in altũ protinus tendunt: quod uicino gurgite effecere: locũq; ſolũ pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod ubi animaduertere piſcantes: cõcurrit autem multitudo temporis guara: & magis etiam uoluptatis huius auida totuſq; populus e littore quãto poteſt clamore conciet Simonem ad ſpectaculi euentum. Celeriter delphini exaudiunt deſideria aquilonum flatu uocem proſequente: auſtro uerò tardius ex aduerſo referẽte. Sed tunc quoq; improuiſo in auxiliũ aduolãt. propere apparet acies: quæ protinus diſponit i loco: ubi coniecta eſt pugna. Opponũt ſeſe ab alto: trepidoſq; in uada urgent. Tũc piſcatores circũdant retia: ſulciſq; ſubleuant. At mugilum nihilominus uelocitas trãſilit. At illos excipiũt delphini. & occidiſſe ad præſens contenti cibos in uictoriam differunt. Opere prœlium ferunt: includiq; retibus ſe fortiſſime urgentes gaudent. Atquæ ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet: inter nauigia & retia natanteſue homines ita ſenſim elabuntur ut exitus non appareat. Saltu quod eſt aliis blandiſſimum his nullus conatur euadere: ni ſumitãtur ſibi retia. Egreſſi protinus ante uallum prœliantur. Ita peracta captura quos interemere diripiũt. Sed enixioris operæ q̃ in unius diei præmiũ ut cõſcii ſibi operiuntur i poſterum: nec piſcibus tantum: ſed inter iectu panis ac uino ſatiantur. Quæ de eodem genere piſcandi i iaſſio ſinu conſul Mutianus tradit: hoc differunt: q; ultro neq; inclamati præſto ſint: parteſq; e manibus accipiant: & ſuum quemq; cubantes cum delphinis ſotium habeãt: q̃uis noctu & ad faces. Ipſis quoq; inter ſe eſt publica ſocietas. Capto a rege carnæ alligatoq; in portu delphino ingens reliquorum cõuenit multitudo mœſtia quadam: quæ poſſet intelligi miſerationem petens: donec dimitti rex eũ iuſſit. Quin & paruos ſemper aliquis grandior comitatur ut cuſtos. Cõſpectiq; ſunt iam defunctum portantes: ne laceretur a beluis.

De torſionibus aquatilibus. Cap. ix.

Elphinorum ſimilitudinem habent qui uocantur Turſiones. Diſtãt & triſtitia quidem aſpe
d ctus. Abeſt enim illa laſciua: maxime tamen roſtris canicularum maleficentia aſſimulati.

De teſtudinibus quomodo capiantur. Cap. x.

Eſtudines tantæ magnitudinis indicũ mare emittit ut ſingularũ ſupficies habitabiles caſas
t integãt. Atq; inter iſulas rubri p̃cipue maris his nauigent cymbis. Capiunt multis quidem modis: ſed maxime euectæ i ſumma pelagi aut meridiano tepore blandito eminente toto dorſo p trãqla fluitantes. Quæ uoluptas libere ſpirãdi in tm̃ fallit oblitas ſui: ut ſolis: uapore ſiccato cortice nõ queant mergi: inuitæq; fluitent opportunæ uenantiũ p̃dæ. Ferunt & paſtũ egreſſas noctu: auidæq; ſaturatas laxari. Atq; ut remearint matutĩo ſumma i aqua obdormiſere: id p̃di ſterẽtiũ ſonitu. Tũq; leuiter capti: Annatare enim ſingulis ternos: a duobus i dorſum uerti: a tertio laqueũ inici ſupinæ: atq; ita ad terrã a pluribus trahi. In phœnicio mari haud ulla difficultate capiunt: ultroq; ue nũt tempore ſtatuto ãni in amnẽ eleucherũ effuſa multitudine. Dentes non ſunt teſtudini: ſed roſtri margines acuti ſuperna parte inferiorẽ claudente pyxidũ mõ. In mari uiuũt cõchiliis tanta oris duritia ut lapides cõminuãt. In terrã egreſſæ in herbis pariunt oua auiũ ouis ſimilia ad centena numero. Eaq; defoſſa extra aquas & cooperta terra ac pauita pectore & complanata incubant noctibus: educant fœtus anno ſpatio. Quidam oculis ſpectando quoq; oua foueri ab iis putant. Fœmina coitum fugere: do
Celetinũ nec mas feſtucam aliquam imponat aduerſæ. Troglodytæ cornigeras habent: ut in lyra annexis cornibus latis: ſed mobilibus: quorum in natando remigio ſe adiuuãt. Celtinum genus id uocãtur eximiæ teſtudinis: ſed raræ. Nãq; q̃ſi ſcopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant ut ſacras adorant Sunt & terreſtres: quæ ob id in operibus cherſinæ uocantur in africæ deſertis qua parte maxime ſitientibus harenis ſqualent roſcido: ut creditur: humore uiuẽtes. Neq; ibi aliud animal prouenit.

Quis primus teſtudines ſecare inſtituit. Capi. xi.

Eſtudinum putamina ſecare in laminas: lectoſq; & repoſitoria his ueſtire Carbilius pollio
s inſtituit prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. Cap. xii.

Quatiliũ tegmenta plura ſunt. Alia corio & pilis tegunt ut uituli: hipopotami. alia corio
a tantum ut delphini. Cortice ut teſtudines. Silicũ duricia ut oſtreæ & cõche: Cruſtis ut locuſtæ. Cruſtis & ſpinis ut echini. Squamis ut piſcis. Aſpera cute ut ſquartina: qua lignũ & ebora poliũt. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypus.

De uitulo marino. Cap. xiii.

Væ pilo ueſtiunt aial pariunt ut priſtis: balena uitulus. Hic parit i terra pecudũ more Scdo
q partus reddit initu. Canum modo cohæret: & parit nunq̃ geminis plures. Educat mãmis fœtum. Non ante. xii. diem deducit in mare: ex eo ſubinde aſſuefaciens. Interficiũtur difficulter niſi capite eliſo. Ipſis i ſomnio mugitus. Vnde nomẽ uituli accipiunt. Tenẽt diſcipli
nã: uõceq; piter & uiſu populũ ſalutãt. Cõdito fremitu noie uocati reſpodẽt. Nullũ aial graviore ſomno præmit. pinnis quibus in mari utũtur humi quoq; uice pedum ſerpunt. pelles eorum etiam detta-

ctas corpori ſenſum æquorum retinere tradunt:ſempercq; æſtu maris recedente inhorreſcere. Præterea dextræ pennæ uim ſoporiferam ineſſe ſomnoſq; allicere ſubditam capiti.

De piſcibus pilo carentibus:& quomodo pariant:& quot eorum genera. Cap. xiiii.

Ilo carétium oino duo aial pariũt:delphius ac uipera. Piſcium ſpẽs ſunt:lxxiiii. ꝑter cruſtis
P intecta quæ ſunt.xxx. De ſingulis alias dicemus. Nunc.n.naturæ tractãtur inſignium.

De nominibus & naturis multorum piſcium. Cap. xv

Ræcipua magnitudine thynni. Inuenimus taléta.xv.pependiſſe. Eiuſdẽ caudæ latitudinẽ
P duo cubita & palmũ. Sunt & in quibuſdã amnibus haud minores. Sylurus in nilo:eſos in rheno:attilus in pado inertia pingueſcens ad mille aliquando libras cathenato captus hamo:nec niſi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus appellatus clupea uenam quandã eius ĩ faucibus mira cupidine appetens morſu exanimat. Sylurus graſſatus ubicunq; eſt omne animal appetens:equos innatantes ſæpe demerges:præcipue in meno germaniæ amne propter liſoum. Et i danubio mari extrahitur porculo marino ſimillimus. Et in boriſthene memoratur:præcipua magnitu donullis oſſibus ſpiniſue inter ſitus:carne prædulci. In gangæ indiæ platamiſtas uocant roſtro delphini & cauda magnitudine autem.xv.cubitorum. In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert uermes branchiis binis.lx.cubitoq; ceruleos:qui nomen faciæ traxerunt. His tantas eſſe uires: ut elephantos ad portum uenientes mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant. Thynni mares ſub uentre nõ habent pinnã. Intrant magno mari pontũ uerno tempore gregatim:nec alibi fetificant. Cordilla appellaſ partus qui fœtas redeũtes in mare autũno comitaſ. Limoſæ uero a luto pelamides incipiunt uocari:& cũ annuũ exceſſere tempus thynni hi membratim cæſi ceruice & abdomine commendantur:atq; Clidio recenti duntaxat:& tũ quoq; graui ructu:cætera parte plenis pulpamentis ſale aſſeruantur. Melandria uocaſ cæſis quernis aſſulis ſimilima. Viliſſima ex his quæ caudæ proxima qa pingui carent:probatiſſima ea quæ faucibus. At in alio piſce circa caudam exercitatiſſima. Pelamides in apolectos particulatimq; conſectæ in genera cybioq; diſpartiuntur. Piſciũ genus omne præcipua celeritate adoleſcit:maxime in ponto. Cauſa multitudo amnium dulces inferentiũ aquas:amiam uocãt: cuius incrementum ſingulis diebus intelligitur. Cum thynnis hæc & pelamides in puntũ ad dulciora pabula intrant grægatim cum ſuis quæq; ducibus & primi omnium ſcombri. Q uibus & in aquis ſulphureus color extra qui cæteris. Hiſpaniæ cætarias hi replent thynnis non commeantibus. Sed in pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica:præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextera ripa intrant:exeunt leua. Id accidere exiſtimatur quia dextro oculo plus cernunt utroq; hebete natura. Eſt in euripo thracii boſphori:quo propõtis euxino iungitur in ipſis europã aſiamq; ſepantis freti anguſtiis ſaxum miri candoris a uado ad ſumma perlucẽs iuxta chalcedonẽ in latere aliæ. Huius aſpectu repẽte territi ſemp aduerſum bizantii promontoriũ ex ea cauſa appellatũ auricornu præcipiti petũt agmine. Itaq; omnis captura bizantii eſt magna chalcedonis penuria. M.P. medii interfluentis euripi. Operiũtur ante aquilonis flatum:ut ſecũdo fluctu exeant ex ponto:nec niſi intrantes pontũ bizantii capiunt. Bruma non uaganſ. Vbicunq; deprehenſi uſq; ad æquinoctiũ ibi hybernant. Idem ſæpe nauigia uelis euntia comitantes mira quadã dulcedine per aliquot horarũ ſpatia & paſſuum milia a gubernaculis nã ſepanſ:ne tridente quidẽ in eos ſæpius iacto territi. Quidã eos q hoc e thynnis faciãt pompilos uocãt. Multi in propontide æſtuãt pontũ nõ intrant. Itẽ ſoleæ:cũ rombi intrent. Nec ſæpia eſt cũ loligo reperiatur. Saxatilium turdus & merula deſunt:ſicut conchilia:cum oſtreæ abundent. Omnia autem hybernant in ægeo. Intrantium pontum ſoli non remeãt trichiæ. Græcis.n.in pleriſq; noibus uti patet:quando aliis atq; aliis eoſdem diuerſi appellauere tractus. Sed hi ſoli hiſtrum amnẽ ſubeunt ex eo ſubterraneis eius uenis in adriaticum mare defluunt. Itaq; & illic deſcendentes nec unq; ſubeũtes e mari uiſuntur. Thynnoq; capturа eſt a uergiliaq; exortu ad arcturi occaſum reliquo tẽpore hyberno latẽt in gurgitibus imis:niſi tepore aliquo euocati:aut pleniluniis. Pingueſcunt & in tantum ut dehiſcant. Vita longiſſima his biẽnio. Animal eſt paruũ:ſcorpiõis: effigie:aranei magnitudine. Hoc ſe & thynno & ei qui gladius uocatur. crebro delphini magnitudinẽ excedenti ſub pinna affigit aculeo:tantoq; infeſtat dolore:ut in naues ſepenumero exiliant. Quod & alias faciũt alioq; uim timẽtes mugiles maxime tam præcipue uelocitatis:ut tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent.

De auguriis & diuerſitate piſcium. Cap. xvi.

Vnt & piſcibus præſcita in hac parte auguria. Siculo bello ambulãte in littore Auguſto pi
s ſcis e mari ad pedes eius exiliit. Quo arguméto uates reſpõdere. Neptunnũ patrẽ adoptãtem eũ ſibi Sexto Põpeio repudiato. Tãta erat naualis rei gloria:ſub pedibus Cæſaris futuros q maria tẽpore illo tenerent. Piſcium fœminæ maiores q̃ mares. In quodã genere oiõ nõ ſunt mares:ſicut i erythinis & chromibus. Oẽs.n.ouis grauidæ capiunt. Vagãſ gregati fere cuiuſq; generis ſquamoſi. Capiũt ante ſolis ortũ. Tũ maxime piſciũ fallit uiſus noctibus qdẽ illuſtribus æque ꝑ die cernunt. Aiunt & ſi iteretur gurges intereſſe capturæ. Itaq; plures ſecundo tractu trahi q̃ primo:

In Aeno amne germaniæ ꝑpe uiſbiũ

D.P.

Appluat

guſtu olei maxime. Dein modicis imbribus gaudent aluntur q̄. Quippe & harundines quāuis in palude ꝓgnatæ: nō tamen ſine imbre adoleſcūt. Et alias ubicū q̄ piſces in eadē aqua aſſidui niſi affluat exanimātur. Prægelidā hyemē oēs ſentiunt: ſed maxime qui lapidē habere in capite exiſtimātur ut lupi: coracini: ſciena: pagri. Cum aſpere hyemes fuere: multi cæci capiunt. Itaq; his menſibus iacent in ſpeluncis cōditi: ſicut in terreſtriū genere rettulimus. Maxime hippurus & coracinus hyeme nō capi: præterq̄ æſtatis diebus paucis & iiſdē ſemper. Item murena & orphus: conger: percæ: & ſaxatiles oēs. Terra quidē hoc eſt uado maris excauato condi ꝓ hyemes torpidinem pſitam ſoleamq; tradunt. Q uidā rurſus æſtus impatientia menſis feruoribus ſexagenis diebus latent ut glaucus: aſelli: auratæ. fluuiatilium ſylurus caniculæ exortu ſyderatur: & alias fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant: & alioquin totum mare ſentit exortum eius ſyderis. Quod maxime in boſphoro apparet. Algæ enim & piſces ſuperferuntur: ab imo uerſa omnia.

De mugili & aliis piſcibus: & quod non iidem ubiq; placeant. Cap. xvii.

m

Vgilum natura ridet: in metu capite abſcondito totos ſe occultari credentiū. Iiſdem tamē tanta facilitas: ut in phœnice & narbonenſi prouintia coitus tempore e uiuariis marē linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare: eadēq; linea retractum fœminæ ſequant ad littus: rurſuſq; fœminā mares partus tempore. Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus accipenſer: unus oium ſquamis ad os uerſis cōtra aquā nādo meat: nullo nunc in honore eſt. Quod quidem miror: cū ſit rarus inuentu. Quidā eum elopē uocāt. Poſtea præcipuā auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis Cornelius Nepos & Laberius poeta minoꝝ tradidere. Lupoꝝ laudatiſſimi qui appellantur lanati a candore mollitiaq; carnis. Aſelloꝝ duo genera collyri minores & brachi: qui nō niſi in alto capiunt. Ideoq; prælati prioribus: At in lupis in amne capti præferūtur. Nūc ſacro datur principatus: qui ſolus piſciū dicit ruminare: herbiſq; ueſci: nō aliis piſcibus: mari carpathio maxime frequēs. Promōtorium troadis lectū ſponte nunquā trāſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe optatus elipertius præfectus claſſis inter hoſtienſem & cāmpaniæ horam ſparſos diſſeminauit. Quinquēnio fere cura eſt adhibita: ut capti redderentur mari. Poſtea frequētes inueniunt italiæ littore nō ante ibi capti. Admouitq; ſibi gula ſapores piſcibus ſatis & nouū incolam mari dedit: ne quis peregrinas aues romæ parere miret. Proxima ē his mēſa generis dūtaxat muſtellaꝝ: q̄s miꝝ dictu inter alpes lacuſq; retiæ bi grātinus emulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mulis: ſicut magnitudo modica: binaſq; libras ponderis raro admodum exuperant: nec in uiuariis piſciniſq; creſcūt. Septētrionalis tantum hos & proxima occidentis parte gignit oceanus. Cætera eoꝝ genera plura. Nā & alga ueſcūtur & oſtreis & limo & alioꝝ piſcium carne: & barba gemina inſigniunt iſeriori labro. Lutarium ex is uiliſſimi generis appellant. Hunc ſemp comitatur ſargus nomine alius piſcis & cœnū fodiēte eo excitatū deuorat pabulū: nec littoralibus gratia laudatiſſimi cōchiliū ſapiūt. Nomē his Fœneſtella a colore muleoꝝ calciamētoꝝ datum putat. Parium ter anno. His certe totiens fœtura apparet. Mulum expirantē uerſicolori quadā & numeroſa uarietate ſpectari ꝓceres gulæ narrāt rubentiū ſquamaꝝ multiplici mutatione palleſcentē: utiq; ſi uitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad oēm luxū ingenium maius in ſotioꝝ garo (nā ea quoq; res cognomē inuenit) necari eos precellens putauit: atq; eicore eoꝝ alecem excogitare prouocauit. Id. n. eſt facilius dixiſſe: q̄ quis uicerit. Aſinius celere e conſularibus hoc piſce prodigus Claudio principe unum mercatus octo milibus nūmū. Mullus æque reputatione aufert tranſuerſum animum ad contemplationē eoꝝ: qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris q̄ equos quærebant. Adhuc coci triumphoꝝ pretiis parantur: & equoꝝ piſces. Nulluſq; prope iam mortalis æſtimatur pluris: q̄ qui peritiſſime cenſum domini mergit.

Callariæ Bāchi uel bacchi

Ingenio mirus uel ad omne luxus ingeniū mirus

De mullo: ſalpa: & ſalmone. Cap. xviii.

m

Vllum. lxxx. libraꝝ in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidi. Quāti mercatura eū luxuria ſuburbāis littoribus inuentū? Et hæc natura ut alii alibi piſces principatū optineāt. Coracinus in ægypto. Zeus idem faber appellatur gadibus. Circa ebuſum ſalpa. Obſcenus alibi: & qui nuſq̄ percoqui poſſit: niſi ferula uerberatus. In aquatania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piſcium alii branchias multiplices habēt. alii ſimplices. alii duplices. His aquā acceptā ore remittunt. Senectutis indicium ſquamarum duritia: quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus italiæ in radicibus alpium larius & uerbanus appellantur: in quibus piſces omnibus ānis uergiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atq; præacutis clauorum calgariū effigie: nec amplius q̄ circa eum menſem uiſuntur.

De oexoceto. Cap. xix.

m

Iratur arcadia ſuū oexocetū appellatū ab eo quod in ſiccū ſomni cauſa exeat. Circa clitorium uocalis hic tradit & ſine brāchiis. Idem aliquibus Adonis dictus. Exeunt in terrā & qui marini mures uocāt: & polypi: & murenæ. Quin & in indiæ fluminibus certū genus piſciū ac deinde reſilit. Nā ſtagna & amnes tranſeūt: pleriſq; & euidēs ratio eſt: ut tuto fœtus edant: quia non

sint ibi qui deuorent fœtus:fluctusq; minus sæuiant.Has in intelligi ab his causas seruariq; tempoꝝ uices magis miret:si quis reputet quoto cuiq; hoium nosci uberrimã esse captură sole transeunte pisciũ signum

Digestio piscium in figuras corporum. Cap. xx.

Arinoꝝ alii sunt plani ut rumbi:soleæ:ac passeres:q a rhombis situ tantũ corpoꝝ differũt.
m Dexter resupinatus est illis:passeri leuus.alii longi ut murena:conger.ideo pennaꝝ quoq; fiunt discrimina:q̃ pedũ uicæ datæ sunt piscibus.Nullis sup quinas.Quibusdã binæ:quibusdam trinæ:aliquibus nullæ.in fucino tantũ lacu piscis est:q octonis pẽnis natat.binæ omnibus:ut lũbricis & anguillis & cõgris.Nullæ ut murenis:quibus nec brãchiæ.Hæc oĩa flexuoso corporũ ipulsu ita mari utunt:ut serpẽtes terræ in sicco quoq; repetũt.ideo ẽt uiuatiora talia.Et e planis aliqua nõ habent pennas:ut pastinacæ.Ipsa.n.latitudine natant.Et q̃ mollia appellantur ut pollypi quoniam pedes uicem pennaꝝ illis præstant.

De anguillis. Cap. xxi.

Nguillæ octonis uiuunt annis.Durãt & sine aqua senis diebus aquilone spirãte:austro pau
a cioribus.At hyemẽ cædem ĩ exigua aqua nõ tollerãt:nec in turbida.Ideoq; circa uergilias maxime capiunt:fluminibus tum præcipue turbidis.Pascuntur noctibus: examines pisciũ solæ non fluitant.

De lacu benaco. Cap. xxii.

Acus est italiæ benacus in ueronẽsi agro minciũ amnẽ transmittẽs:ad cuius emersus ãnuo
l tẽpore octobri fere mense autũnali sydere ut palam est hyemato lacu fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantũ mirabili multitudine:ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipsũ fabricatis singuloꝝ milium globi reperiantur.

De murena. Cap. xxiii.

Vrena quocunq; tẽpore parit:cũ cæteri pisces ftato pariant.Oua eius citissime crescunt in
m sicco littore:elapsas uulgus coitu serpentiũ impleri putat.Aristoteles myrinũ uocat marẽ qui generat.Discrimen esse q̃ murena uaria & infirma sit:myrinus unicolor & robustus: dentesq; extra hos habeat.In gallia septẽtrionali murenis omnibus dextera in maxilla septenæ maculæ ad formã septentrionis aureo colore fulgent dũtaxat uiuentibus:pariterq; cũ anima extinguũtur.Inuenit i hoc aiali documẽta sæuitiæ Vedius Pollio eques Ro.Ex amicis Diui Augusti uiuariis eaꝝ imergens dãnata mancipia:nõ tanq̃ ad hoc feris terraꝝ nõ sufficientibus:sed qa in alio genere totũ pariter hoiem distrahi spectare nõ poterat.Ferunt aceti gustu præcipue eas in rabiem agi.Tenuissimũ his tergus.Contra anguillis crassius:eoq; uerberari solitos tradit Verrius prætextatos.Et ob id mulctam his dicit non institutam.

De planis piscibus. Cap. xxiiii.

Lanorum piscium alterum est genus:quod pro spina cartilaginẽ habet:ut raiæ:pastinacæ:
p squatinæ:torpedo:& quos bouis:lamiæ:aquilæ:ranæ:nominibus græcia appellat. Quo numero sunt squali quoq; q̃uis non plani.Hæc græcæ in uniuersum selace appellauit Aristoteles primus.Hoc nomine eis ipposito nos distinguere nõ possumus:ni cartilaginata appellare libeat.Omnia ãt carnosiora sunt talia:& supina uescunt:ut in delphinis diximus.Et cũ cæteri pisces oua pariant:hoc genus solum ut ea q̃:cetæ appellant animaal parit:excepta quã ranam uocant.

De echeneide. Cap. xxv.

St paruus admodũ piscis assuetus petris echeneis appellatus.Hoc carinis adhærente naues
e tardius ire credũtur.Inde noie ipposito.Q uã ob cãm amatoriis quoq; ueneficiis infamis ẽ: & iudicioꝝ ac litium mora.Q uæ crimina una laude pensat.Fluxus grauidaꝝ utero sistẽs partusq; cõtinens ad puerperiũ.tamen in cibos nõ admittit.Pedes eũ habere arbitrabatur Aristoteles:ita posita pennariũ similitudine.Mutianus muricẽ esse latioré purpura:neq; aspero neq; rotundo ore:neq; in angulos ꝓdeunte rostro:sed simplice concha utroq; latere sese coligente.Quibus inhærentibus plenã uentis stetisse nauẽ portantẽ nuntios a Periandro ut castrarentur nobiles pueri:cõchasq; quæ id præstiterunt apud gnidioꝝ Veneré coli.Trebius niger sesquipedalem esse:& crassitudine quinq; digitoꝝ:naues morari.Præterea hanc eẽ uim eius asseruati in sale:ut aurũ q̃ deciderit in altissimos puteos admotus extrahat.

De uarietate naturæ piscium. Cap. xxvi.

Vtant pisces colorem.Candidæ hyeme menæ:& fiunt æstate nigriores.Mutant & phycis
m reliquo tempore candida:uere uaria.Eadem piscium sola nidificat ex alga:atq; in nido parit.Volat hirundo sane per q̃ similis uolucri hirundini.

De miluo pisce & dracone marino. Cap. xxvii.

Tem miluus subit in summa maria piscis ex argumẽto appelatus lucerna:linguaq; ignea p
i os exerta tranqllis noctibus relucet.Attollit cornuta e mari sesquipedalia fere cornua:q̃ ab his nomẽ traxit:Rursus draco marinus captus atq; imissus in harenã cauernam sibi rostro mira celeritate excauat

De piscibus sanguine carentibus. Cap. xxviii.

Iscium quidã sanguine carent.de qbus dicemus.Sunt ãt tria genera.In primis q̃ mollia ap
p pellant.Deinde cõtecta crustis tenuibus.Postremo testis cõclusa duris.Mollia sunt loligo: sæpia:polypus:& cæteta eius generis.His caput iter pedes & i uẽtre pediculi octoni omni

bus.Sæpiæ & loligini pedes duo.Ex his longissimi & asperi quibus ad ora admouent cibos & in fu-
ctibus se uelut anchoris stabiliunt:cætæri cirri cum quibus uenantur.

De loligine & sæpiis & polypiis & nautilis. Cap. xxix.

Oligo etiã uolitat extra aquã se efferens:quod & pectũculi faciũt sagittæ mõ.Sæpiæ ge-
1 neris mares uarii & nigriores:cõstantiæq; maioris.Percussæ tridẽte fœminæ auxiliant. At
fœmina icto mare fugit.Ambo ãt ubi sensere se ubi apprehẽdi:effuso atramẽto qd pro san
guine his:ẽ infuscata aqua abscũdunt.Polypoq; multa genera.Terreni maiores q̃ pelagici:
& oẽs brachiis ut pedibus ac manibus utunt.Cauda uero q̃ est bisulca & acuta in coitu.Est polypis fi-
stula in dorso:qua transmittũt mare:eam mõ in dexterã partẽ modo in sinistrã transferũt:Natãt obli-
qui in caput:quod predu; est suffocatione uiuentibus.Cæteq; p brachia uel ut acceptabulis disparsis
eo hausto,quodãmodo cui adhærescũt tenẽt supini:ut auelli nõ queant.Vada nõ apprehẽdunt:& grã
dibus minor tenacitas.Soli mollium in siccum exeunt dũtaxat asperum.Leuitatem odere. Vescuntur
conchylioq; carne:quorum conchas cõplexu crinium frangunt.itaq; præiacentibus testis cubile eorũ
deprehenditur.Et cũ alioquin brutũ habeat animal:ut quod ad manũ hominis adnatat:in re quodã-
modo familiari callet:Omnia in domũ comportat:deinde putamina rosa carne egerit:annatãteq; pi
sciculos ad ea uenatur.Colorẽ mutat ad similitudinem loci:& maxime in metu.Ipsum brachia sua ro-
dere falsa opinio est.Id.n.a cõgris euenit ei.Sed renasci ficut colonis & lacertis cauda haud falsum. In-
ter peæcipua aũt miracula est qui uocat Nautilos:ab aliis Põpilos.Supinus in sũma æquorum perue-
nit:ita se paulatim subrigens:ut emissa omni per fistulam aqua uelut exoneratus sentina facile nauiget
Postea duo prima brachia retorquens mẽbranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificante
in auras cæteris subremigans brachiis media cauda ut gubernaculo se regit.Ita uadit alto libumicarũ
gaudens imagine.Siquid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.

De ozena:locustis:& cancris:cocleis & conchis. Cap. xxx.

Olyporum generis ozena dicta a graui capitis odore:Ob hoc maxime murenis eã cõsectã
p tibus.Polypi binis mensibus condunt.Vltra bimatũ nõ uiuunt.Pereunt ãt tabe semp.Fœ-
minæ celerius & fere a partu.Nõ sunt prætereunda &.L.Lucullo pro cons.beticæ coperta
de polypis quæ Træbius Niger e comitibus eius prodidit. Auidissimos esse conchaq;.Illas
ad tactum comprimi præcidentes brachia eorum:ultroq; escam ex prædante capere. Carent conchæ
uisu omniq; sensu alio q̃ cibi & periculi.Insidiãtur ergo polypi apertis.Impositoq; lapillo extra corpus
ne palpitatu eiiciatur ita securi grassantur:extrahuntq; carnes.Illæ se contrahunt:sed frustra discunea-
tæ.Tanta solertia animalium hebetissimus quoq; est.Præterea negat ullum esse atrocius animal ad cõ
ficiendum hominem in aqua.Luctatur.n.complexu:& sorbet acceptabulis:ac numeroso luctu detrait
eum.In naufragos utinantis ue impetũ capit.Sed si inuertatur:elanguescit uis.Exporrigunt enim se re
supinati.Mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum.Qua de causa & nassis illinunt.
Cætera quæ idem rettulit monstro propiora possint uideri.Carteiæ in cetariis assuetus quidam poly-
pus exire e mari in laçus eorum apertos:atq; ibi salsamenta populari. Conuertit in se custodem indi-
gnationem assiduitate furti immodici.Sæpes erant his oblectæ:Sed has transcendebat per arborem:
nec deprehendi potuit nisi canũ sagacitate.Hi redeuntẽ circũuasere noctu concitiq; custodes expaue-
re nouitatem.Primũ omnium magnitudo inaudita erat.Deinde color muria obliti odore diri. Quis
ibi polypum expectasset:aut ita cognosceret.Cum monstro dimicare sibi uidebantur.Nam & affiatu
terribili canes agebat:nunc extremis crinibus flagellatos:nunc robustioribus brachiis clauaq; modo
incussos:ægreq; multis tridentibus confici potuit.Ostendere Lucullo caput eius dolii magnitudine
amphoraq;.xv.capax:atq;(ut ipsius Trebii uerbis utar)branchias quas uix utroq; brachio complecti es
set:clauaq; modo torosas:longas pedum.xxx.acceptabulis siue caliculis urnalibus peluium modo.Dẽ
tes magnitudini respõdentes.Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo septingentoq;.Sæpias
quoq; & loligines eiusdẽ magnitudinis expulsas in littus illud:idem auctor est.In nostro mari loligi-
nes quinum cubitoq; capiunt:sæpiæ binũ.Neq; his bimatu lõgior,uita.Nauigerã similitudinẽ & aliã i
propontide uisam sibi ꝓdidit Mutianus conchã esse acatii mõ carinatã inflexa puppe prora rostrata.in
hanc condi naupliũ animal sæpiæ simile ludendi societate sola.Duobus hoc fieri generibus.Tranquil-
lo.n.uectorẽ demissis palmulis ferre ut remis.Si uero flatus inuitẽt:easdẽ in usu gubernaculi porrigi:
pandiq; concharum sinus aura.Huius uoluptatem esse ut ferat:illius ut regat.Simulq; eandem descen-
Territam dere incluso sinu:fluctu hausto:territam uisu:Id.n.constat rumore nauigantium humana calamitas in
uisu forte causa est.Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere:quod caret sanguine.Latent mẽsibus quinis.
tristi id.n. Similiter cancri qui eodem tempore occultantur:& ambo ueris principio senectutem anguium mo-
cõstat &c. re:exuunt:reuocatione tergorum.Cætera in aquis natant.Locustæ reptantium modo fluitant.Si nul-
uel territã lus ingruat metus:recto meatu cornibus quæ sunt rotũditate præpilata ad latera porrectis.Iisdem ere-
uisu id.n. ctis in pauore obliquæ in latere procedunt.Cornibus inter se dimicãt.Vnum hoc animaliũ nisi uiuũ

ferment: aqua incõquatur: fluida carne non habet callum.

De cancris. Cap. xxxi.

Iuunt petrosis locis: cancri mollibus. Hyeme aprica littora sectant: Aestate in opaca gurgi-
u tũ recedũt. Omnia eius generis hyeme lædũt: autũno & uere pinguescũt: & plenilunio ma
gis: qa nocte sydus tepido fulgõre mitificat. cancroꝝ genera carabi: astaci: tacineæ: paguri: Mæ
heracleoti: leones: & alia ignobiliora. Carabi a cæteris cãcris cauda distãt. In phœnice hip-
poe nocant: tãtæ uelocitatis ut cõsequi nõ sit. Cancris uita lõga: Pedes octoni oibus in obliquũ flexi.
Fœminæ primus pes duplex: mari simples. Præterea bina brachia dẽticulatis forcibus. Supior pars
in primoribus his mouet inferiore imobi. Dextrũ brachiũ oibus maius. Vniuersi ubi aliquãdo con-
gregant os ponti euincer non ualent. Q uãobrem egressi circũeunt. apparetq; ritum iter. Pinnoteras
uocat minimus ex omni genere. Ideo oportunus iniuriæ. Huic solertia est inaniũ ostreaꝝ testis se con
dere: & cũ accreuerit migrare in capaciores. Cancri in pauore etiã retrorsum pari uelocitate redeũt. Di
micant inter se ut arietes diuersis cornibus incursantes. Cõtra serpentiũ ictus medent. Sole cãcri signũ
transeunte & ipsoꝝ cũ exanimati sint corpus trãsfigurari in scorpiones narrantur in sicco. Ex eodẽ ge-
nere sunt echini: qbus spinæ pro pedibus: Ingredi ẽ his in orbẽ uolui. Itaq; detritis sæpe aculeis inueni
untur. Ex his echinometræ appellant quoꝝ spinæ longissimæ: calices minimi. Nec oibus idẽ uitreus
color. Circa Toronẽ cãdidi nascũtur: spina parua. Oua oium amara: quina numero. Ora in medio cor
pore in terrã uersa. Tradunt sæuitiã maris præsagire eos: correptisq; operiri lapillis: mobilitatẽq; põde
re stabilientes nolunt uolutatiõe spinas attercre. Quod ubi uidere nautici statim pluribus anchoris na-
uigia infrenant.

De cocleis. Cap. xxxii.

N eodem genere sunt cocleæ aquatiles terrestresq; exerentes se domicilio: binaq; ceu cor-
i nua protendentes contrahentesq; : oculis carent: ideoq; corniculis prætentant iter.

De pectinibus. Cap. xxxiii.

Ectines in mari ex eodẽ genere habentur. Recõditi & ipsi in magnis frigoribus ac magnis
p æstibus: unguesq; uelut igne lucẽtes in tenebris etiã uelut in ore mandentiũ. Firmiores iam
testæ murices: & conchaꝝ genera: in qbus magna ludẽtis naturæ uarietas: tot coloꝝ differẽ
tiæ: tot figuræ: planis & cõchanis: lõgis: lunatis: in orbẽ circũactis: dimidio orbe cæsis i dor
sum elatis: læuibus: rugatis: denticulatis: striatis: uertice nutricatim intorto margine in mucronẽ emis-
so: foris effuso: intus replicato: iam distinctione uirgulata crinita: crispa: cuniculatim pectinatim imbri
cati undata: cancellatim reticulata: in obliquũ: in rectũ expansa: predensata: porrecta: sinuata: breui no- Murica-
do ligatis: toto latere cõnexis: ad plausum aptis: ad buccinã recuruis. Nauigant ex his neritæ: præben- tim
tesq; concauam sibi partem: & alteram auræ opponentes per summa æquorum uelificant. Saliunt pecti
nes & extra uolitant: seq; & ipsi carinant.

De diuitiis marinis. Cap. xxxiiii.

Ed quid hæc tam pua cõmemoro? cũ populatio moꝝ atq; luxuria nõ aliũde maiorẽq; e con
s charum genere proueniat? Iã quidẽ ex tota reꝝ natura damnosissimum uẽtri mare est tot
modis: tot mensis: tot piscium saporibus: quibus precia capientium periculo fiunt.

Quomodo nascantur: & ubi: & quomodo inueniuntur margaritæ. Cap. xxxv.

Ed quota hæc portio ẽ reputãtibus purpuras, conchylia: margaritas. Parũ scilicet fuerat in
s gulas cõdi maria: nisi manibus: auribus: capite: toto corpore a fœminis iuxta uirisq; gestarẽ
tur. Q uid mari cũ uestibus. Q uid undis fluctibusq; cum uellere. Nõ recte recipit hic nos
reꝝ natura nisi nudos. Esto: si tanta uentri cũ eo societas. Quid tergori. Paꝝ sit nisi q uesci-
mur piculis ẽt uestiamur. Adeo p totũ cordus anima hois quæsita maxime placẽt: Principiũ ergo cul-
menq; omnium reꝝ pretii margaritæ tenent. Indicus maxime has maxime has mittit oceanus. Inter il
las beluas tales tãtasq; : quas diximus p tot maria ueniẽtes tã lõgo terraꝝ tractu: e tãtis solis ardoribus:
atq; indicis quoq; insulis petunt & admodũ paucis. Fertilissima est taprobane & toidis ut diximus in
circuitu mundi. Itẽperimula pmõtoriũ indiæ. Præcipue ãt laudant circa arabiã in psico sinu maris ru Stoldis
bri. Origo ãt atq; genitura conchæ est haud multũ ostreaꝝ cõchis differẽs. Has ubi genitalis anni sti-
mulauerit hora pandẽtes sese quadã obscitatiõe ipleri roscido cõceptu tradunt: grauidas postea enixi:
patrũq; conchaꝝ esse margaritas p qualitate roris accepti. Si purus influxerit: candorẽ cõspici. Si uero
turbidus & fœtum fordescere. Eundẽ pallere: cælo minante: conceptũ. Ex eo quippe constare: cæliq;
eis maiorẽ societatẽ esse q̃ maris: inde nubilũ trahit colorẽ: aut p claritate matutina fertuũ. Si tẽpesti-
ue fatientur: grãdescere & partus. Si fulguret: cõprimi cõchas: ac p ieiunii modo minui. Si uero & to-
nuerit. pauidas ac repente cõpressas: quæ uocãt physemata efficere speciẽ: ueꝝ inani inflatam sine cor-
pore. Hos esse conchaꝝ abortus. Sani quidẽ partus multiplici cõstant cure: non improprie callum ut
existimari corporis possit. Itaq; & purgant a peritis. Miror ipso tantũ eas cælo gaudere: sole rubesce-
re, candoremq; perdere ut corpus humanum, Quare præcipuum custodiunt pelago altius mersæ: q̃ ua

penetrent radii. Flaueſcunt tamẽ & illæ ſenecta: rugiſq; torpeſcunt: nec niſi iuuenta cõſtat ille: qui quæ ritur uigor. Craſſeſcunt ét in ſenecta: chonchiſq; adhæreſcũt: nec iis auelli queũt niſi lima. Quibus una tantũ eſt facies & ab ea rotunditas: auerſis planicies ob id tympania nominant. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio: exẽptus ꝓtinus dureſcit. Concha ipſa cum manum uidet cõprimit ſeſe operitq; opes gnara propter illas ſe peti: manúq; ſi præueniat acie ſua abſcidit: nulla iuſtiore pœna: & aliis munita ſupplicis. Quippe inter ſcopulos pars maior inuenitur: ſed in alto quoq; comitant marinis canibus. Nec tamẽ aures fœminæ arcentur. Quidã tradunt ſicut apibus ita chonchiæ examinibus ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eẽ ueluti duces: miræ ad cauendum ſolertiæ. Has urinantiũ cura peti. Illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus eroſa carne omni nucleos quoſdã corpoꝛe: hoc ẽ uniones decidere in ima. Vſu atteri non dubiũ eſt: coloréq; indiligẽtia mutari. Dosois in candore: magnitudine: orbe: leuore: pondere: haud ꝓmpti rebus in tantum: ut nulli duo reperiant indiſcreti. Vnde nomẽ unionum romanæ ſcilicet ipoſuere deliciæ. Ná apud græcos nõ eſt: nec apud barbaros inuẽtores eius aliud q̃ margaritæ. Et in cãdore ipſo magna differentia. Clarior in rubro mari reptus. Indicus ſpeculariũ lapidũ ſquamas aſſimulat: alias magnitudine præcellens. Súma laus coloris eſt exaluminatos uocari: & ꝓcerioribus ſua gratia eſt. Elenchos appellãt faſtigiata lõgitudine. Alabaſtroꝛ figura in pleniore orbe definẽtes. Hos digytis ſuſpẽdere: & binos ac ternos auribus fœminæ gloria ẽ. Subeũt luxuriæ eius nomina & tedia exquiſita ꝓditione portatu. Siquidẽ cũ id fecere crotalia appellant. ceu ſono quoq; gaudeãt: & colliſu ipſo margaritaꝛ. Affectantq; iá & pauperes lictorem fœminæ in publico unionẽ eẽ dictãtes. Quin & pedibus: nec crepidaꝛ tantũ obſtragulis: ſed totis ſocculis addũt. Neq; n. geſtare iã margaritas: niſi calcent: ac ꝓ uniones etiã ambulent ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebãt. Crebrius circa boſphoꝛ thraciũ: ruſſi ac parui in conchis: quas myas appellãt. At in acarnania: q̃ uocat pinna gignit. Quo apparet nõ uno cõchæ genere naſci. Nã & iuba tradit arabicis conchã eẽ ſimilẽ petãini inſecto: hirſutã echinoꝛ modo ipſum unionẽ in carne ipſa eſſe grandini ſimilẽ. Conchæ nõ tales ad nos afferuntur. Nec in acharnania ante laudati repiuntur: enormes & feri: coloriſq; marmorei. Meliores circa actium: ſed & ii parui. Et in mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos putant: coloréq; expirare. Eoꝛ corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt: q; nullo lapſu frãguntur. Non autẽ ſemper in media carne repiuntur: ſed aliis atq; aliis locis. Vidimuſq; iam extremis etiã marginibus uelut e concha exeuntes. Et in quibusdã quaternos quinoſq;. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In britannia paruos atq; decolores naſci certum eſt. Quoniã Diuus Iulius thoracem quẽ Veneri genitrici in templo eius dicauit: ex britannicis margaritis factũ uoluerit intelligi. Lolliã Paulinam quæ fuit Caii principis matrona nec ſerio quidẽ aut ſolemni cerimoniarũ aliquo apparatu: ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna uidi ſmaragdis margaritiſq; opertam: altexto textu fulgentibus toto capite crinibus: ſpiris: auribus: collo: manibus digitiſq;. Quæ ſumma quadringentis ſeſtertium colligebat. Ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant: ſed a uitæ opes prouinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarum exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente interdicta amicitia a Caio Cæſare Auguſti filio uenenum biberet: ut neptis eius quadringenties ſeſtertium operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex alia parte quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: & imaginetur eorum fercula: & ex altera parte Loliam unam imperii mulierculam accubantem: non illos curru detractos: q̃ in hoc uiciſſe malit. Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt. Duo fuere maximi uniones per omne ævum utrunq; poſſedit Cleopatra ægypti reginarum nouiſſima ꝓ manus orientis regum ſibi traditos. Hæc cũ exquiſitis quotidie Antonius ſaginaret epulis: ſuperbo ſimul ac ꝓcaci faſtu ut regina meretrix lautitiã eius omnẽ apparatũq; detractãs quærente eo quid aſtrui magnificentiæ poſſit: reſpondit. Vna ſe cœna centies ſeſtertiũ abſumpturã. Cupiebat diſcere Antonius: ſed fieri poſſe non arbitrabat. Ergo ſponſionibus factis poſtero die quo iudicium agebatur: magnificam alias cœnã ne dies periret: ſed quottidianã Antonio appoſuit irridenti: cõputationemq; expoſtulanti. At illa corollariũ id eſſe: conſumpturãq; ſe ea in cœna taxationẽ confirmans. ſoláq; ſe centiis ſeſtertium cœnaturam. Inferri menſam ſecundã iuſſit. Ex præcepto miniſtri unum taãtum uas ante eam poſuere aceti: cuius aſperitas uiſq; in tabẽ margarita reſoluit. Gerebatq; auribus tum maxime ſingulare illud & uere unicũ naturæ opus. Itaq; ſpectante. Antonio quid nam eſſet actura detractũ alterum merſit: ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manũ. L. Plaucus iudex ſponſionis eius eũ quoq; paranti ſimili modo abſumere. Victũq; Antoniũ ꝓnunciauit oĩe irato. Comitet fama unionis eius parẽ capta illa tantæ quæſtionis uictrice regina diſſectũ: ut eſſet in utriſq; Veneris auribus Romæ in pãtheo dimidia eoꝛ cœna. Non ferent tamen hanc palmam: ſpoliabunturq; etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ i unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres: ne triũphatu ſuo nimis ſuperbiat Antonius pene hiſtrioni comparatus. Et quidem nulla ſponſione ad hoc

erditio-
re
Licitato-
rem

productus quo id magis regium erat: sed ut experiretur in gloria palati quid saperent margaritæ: atq; ut mire placuere: ne solus hoc sciret singulos uniones cõuiuis ad sorbendũ dedit. Romæ in ꝓmiscuũ ac frequẽtẽ usum uenisse alexandria in dictionẽ redacta. Primũ autẽ cœpisse circa syllana tẽpora minutas & uiles Fenestella tradit manifesto errore: cũ Elius stilo iugurthino bello unionũ nomẽ impositũ maxime grãdibus margaritis prodat. Et hoc tamẽ æternæ prope possessiõis ẽ: sequit hæredẽ. In mãcipatũ uenit ut prædiũ aliquod. Cõchylia & purpuras ois ora atterit: qbus eadẽ mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Cap. xxxvi.

P Vrpuræ uiuunt annis plurimũ septenis. Latẽt sicut murices circa canis ortũ tricenis diebus Congregant uerno tẽpore: mutuoq; attritu lentorẽ cuiusdam cæræ saliuant. Simili mõ & murices. Sed purpuræ florẽ illũ tingẽdis expetitũ uestibus in mediis habent faucibus. Liquoris hic est minimi in candida uena. Vnde preciosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquũ corpus sterile. Viuas capere cõtendunt: qa cũ uita sua succũ illũ euomũt. Et maioribus qdẽ purpuris detracta cõcha auferunt: minores cũ trapetis frangũt. Ita demũ rorẽ eũ excipientes tyrii. Præcipuus hic asiæ. In meninge africæ: & getulo litore oceani: laconica europæ. Hinc fasces secures q; romanæ uiã faciunt. Idemq; ꝓ maiestate in puericia est. Distinguit ab equite curiã. Diis aduocatur placandis: oẽmq; uestẽ illuminat. in triũphali misẽ auro. Q uapp excusata & purpuræ sit insania. Sed unde cõchyliis precia? Quis uirus graue in fuco: color austerus in glauco & trascenti similis mari. Lingua purpuræ longitudine digitali: qua pascit̃ pforando reliqua cõchylia: tanta duricia aculeo est. Aqua dulci enecant̃: & sicubi flumini imerguntur: alioqn captæ dieb⁹ quinquagenis diuũt saliua sua. Conchæ omnes celerrime crescunt præcipue purpuræ. Anno magnitudiné implẽt. Quod si hactenus transcurrat expositio: fraudatã se ꝓtinus luxuria credat. Nos indiligẽtiæ dãnet. Quãobrẽ ꝓsequemur etiã officinas: ut tanq; inuictu frugũ noscitur ratio. Sic oẽs q istis gaudẽt præmia uitæ suæ calleant. Cõchæ ad purpuras & cõchylia eadẽ qdẽ est materia: sed distat tẽperamento. Duo sunt genera. Buccinũ minor cõcha ad similitudinẽ eius buccini: quo sonus editur. Vnde & causa nomini rotũditate oris in margine icisa. Alteq; purpura uocat̃ caliculatim ꝓcurrẽte rostro: & caliculi latere itrorsus tabulato qua ꝓferatur lingua. Præterea clauatũ ẽ ad turbinẽ usq; aculeis i orbẽ septenis fere: q nõ sunt buccino: sed utriq; orbes totidẽ quot habent annos. Buccinũ non nisi petris adhæret: circaq; scopulos legitur.

Cuniculatim uel Clauiculatim

Quot sunt genera. Cap. xxxvii.

P Vrpuræ noie alio pelagiæ uocant̃. Eaq; genera plura: pabulo & solo discreta. Lutẽse puttilimo: & algense enutritũ alga uilissimũ. Vtriq; melius tenense i tenei maris ora collectũ. Hoc quoq; tamen etiamnũ leuius atq; dilutius: Calculosæ appellant̃ a calculo maris mire apto conchyliis: & longe optimo purpuris. Dialusitẽse id est uario soli genere pastũ. Capiuntur autẽ purpuræ paruulis rariscq; conchis textu ueluti nassis in alto iactis. Ineſt iis esca: clusiles: mordaceſq; conchaq; quales uidemus has semineces: sed tedditas mari auido hiatu reuiuiscentes. Appetunt eas purpuræ: porrectiſq; linguis infestant. At ille aculeo extimulatæ claudunt sese: comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Canaliculi Tenarii

Quo capiuntur tempore. Cap. xxxviii.

C Api eas post canis ortũ aut ante uernũ tempus utilissimũ: quoniã cum fœtificauere fluxos habent succos. Sed id tingentũ officinæ ignorant: cum fũma uertat̃ in eo. Eximitur postea uena quã diximus. Cui addi salem necessariũ: sextarios ferme in libras centenos. Macerari triduo iustũ. Quippe maior uis tanto quãto recẽtior. Feruere in plũbo: singuliſq; aquæ amphoris centenas atq; quinquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore torreri: & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnib⁹ quas hæsisse uenis necesse ẽ: decimo ferme die liquatis cortina uellus elutriatũ mergit̃ i experimentũ. Et donec spei satisfiat uritur liquor. Rubẽs color nigrante deterior. Q uinis lana potat horis. Rursusq; mergit̃ carminata: donec oẽm ebibat saniẽ. Buccinũ ꝓ se dãnatur: quoniã fucũ remittit. Pelagio admodũ alligat̃: nimiæq; eius nigritiæ dat auctoritatẽ illã nitorẽq; q quærit̃: cocci. Ita pmixtis uinb⁹ alteq; altero excitat̃: aut astringit̃ Sũma medicaminũ i libras. Velleq; buccino ducẽtæ. Pelagio. cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primũ satiat̃ imatura uiridiq; cortina: mox pmutat̃ in buccino. Laus ei summa in colorẽ sanguinis cõcreti nigricans aspectu: idemq; suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Aquari

Romæ quando usus purpuræ. Cap. xxxix.

P Vrpuræ usum Romæ semp fuisse uideo. Sed Romulo in trabea. Nã toga prætexta & latiorę clauo Tullũ Hostiliũ e regibus primũ usum hetruscis deuictis satis constat. Nepos Cornelius qui Diui Augusti pricipatu obiit. Me inqt iuuene uiolacea purpura uigebat cuius libra denariis centũ ueniebat: nec multo post rubra tarẽtina. Huic succesſit dibapha tyria: q̃ i libras denariis mille nõ poterat emi. Hac Lẽtulus Spinter ædilis curulis primus i prætexta usus ꝑtobabatur. Q ua purpura quis non iam inquit triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis conditæ anno.

.dcc.Cicerone conſ.Dibapha tunc dicebaſ:quæ bis tincta eſſet ueluti magnifico impendio. Qualitez nunc oēs pene cōmodiores purpuræ tinguſ.In conchyliata ueſte cætera eadē ſine buccino. preterq; ius tēperaturæ Aeque p indiuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur Sic gignitur laudatus ille pallor faturitate fraudata:tantoq; dilucidior quanto magis uellera exuriunt.

De pretio earum. Cap. xl.

Recia medicamento ſunt quidē p fertilitate littoꝛ uiliora.Nō tamē uſq; pelagii libras qn
p quenos nūmos excedere:& buccini centenos ſciāt:qui iſta mercanſ imenſo.Sed alia ſunt nec hñt finē uitia.Iuuatq; ludere ipendio:& luſus geminare miſcēdo iteꝛ:& ipſa adultera re adulteria naturæ:ſicut teſtudines tingere:argentū auro confundere ut electa fiāt: addere iis æra:ut corinthia.

De tingendo amethyſtino & cocco byſſino. Cap. xli.

On eſt ſatis abſtuliſſe gēmæ nomē amethyſtū.Rurſum abſolutus inebriatur tyrio:ut ſit ex
n utroq; nomen improbū tyriamethyſtus:ſimulq; luxuria duplex.Er cū confecere cōchylia: tranſire melius in tyriū putant.Pœnitētia hoc primū debet iueniſſe artifice mutante quod damnabat.Inde ratio eſt nata.Votū quoq; factū e uitio portentoſis ingeniis:& gemina demonſtrata uia luxuriæ:ut color alius operiretur alio.Suauior ita fieri leuiorq; dictus.Quin & terrena miſcere:coccoq; tinctū tyrio tingere ut fieret bis byſſinū.Coccū glatiæ rubēs gramē:ut dicemus i terreſtribus aut circa emeritā luſitaniæ in maxima laude eſt.Verū ut ſimul peragantur nobilia pigmenta anniculo gramini languidus ſuccus.Idem a quadrimo euanidus.Ita nec recenti uires neq; ſeneſcenti. Abunde tractata eſt ratio:qua ſe uiroꝛ iuxta fœminarumq; forma credit ampliſſimam fieri.

Granum

De pinna:& pinnotere:& aquatilium ſenſu. Cap. xlii.

Oncharum generis & pinna eſt.Naſciſ in limoſis ſubrecta ſemp:nec unq; ſine comite:quē
c pinnoterē uocāt:alii pinnophylacē id eſt ſquilla parua.Aliubi cancer dapis affectator.Pandit ſe pinna luminibus orbū corpus intus minutis piſcibus præbēs.Aſſultāt alii ptinus:& ubi licētia audacia creuit.Implent eā.Hoc tēpus ſpeculatus index morſu leui ſignificat.illa ore cōpreſſo quicquid incluſit exanimat:partemq; ſotio tribuit.Quo magis miror quoſdā exiſtimaſſe aquatilibus nullū ineſſe ſenſum.Nouit torpēdo uim ſuā ipſa nō torpēs:merſaq; in limo ſe occultat: piſces qui ſecuri natantes obtorpuere corripiens.Huius iecoriteneritas nulla præferſ.Nec minor ſoletia ranæ:quæ in mari piſcatrix uocatur:eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit:aſſultantes piſciculos pertrahens:donec tā prope accedant:ut aſſiliat.Simili modo ſquatina & rhombus aditi pinnas exertas mouēt ſpecie uermiculoꝛ.Itemq; quæ uocatur raia.Nā paſtinaca latrocinatur ex occulto tranſeuntes radio:quod tælum eſt ei figens.Argumenta ſolertia huius quod tardiſſimi piſcium hi mugilem uelociſſimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

Glanius uel & qui

De ſcolopendris uulpibus & glanis. Cap. xliii.

Colopendræ terreſtribꝰ ſimiles quas centipedes uocāt hamo deuorato oīa interanea euo
s munt:donec hamū egerāt:deinde:reſorbēt.At uulpes marinæ ſimili in piculo glutiūt amplius uſq; ad infirma lineæ:q̄ facile p̄rodant.Glaucius q & glanis uocatur auerſus mordet hamos nec deuorat:ſed eſca ſpoliat.

De ariete piſce. Cap. xliiii.

Raſſatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in ſalo ſtantium occultatus umbræ ſi
g quem nandi uoluptas inuitet expectat.Nunc elato extra aquam capite piſcantium cymbas ſpeculatur occultuſq; adnatans mergit.

De his quæ tertiā naturā habent nō animaliū neq; fructicū:& de urticis & ſpōngiis. Cap. xlv.

Quidē & iis ſenſum ineſſe arbitror q̄ nec aialium neq; fructicū ſed tertiā ex utroq; naturā
e hñt:urticis dico & ſpōgiis.Vrticæ noctu uaganſ:noctuq; mutanſ:carnoſæ frōdis.Iis natura ut carne ueſcanſ.Vis pruritu mordax:eadēq; q̄ terreſtris urticæ. Cōtrahit ergo ſe q̄ maxime rigens:ac p̄natāte piſiculo frondē ſuā ſpargit:cōplectēſq; deuorat.Alias mercenti ſimilis & iactari ſe paſſa fluctu algæ uice cōtactos piſces: attrituq; petræ ſcalpētes pruritū inuadit.Eadē noctu pectines & echinos perquirit.Dū admoueri ſibi manū ſentit:colorē mutat: & cōtrahitur. Tacta urediné mittit:paulūq; ſi fuerit interualli:abſconditur.Ora ei in radices eē traduſ.Excremēta p ſumma tenui fiſtula reddi.Spongiaꝛ tria genera accipimus.ſpiſſum:ac preduꝛ:& aſpeꝛ.Tragos id uocatur minus ſpiſſum & mollius Manos:tenue denſumq; ex quo penicilli:achilleū. Naſcunſ oēs i petris. Aluſ cōchis:piſce:limo.Intellectū ineſſe iis apparet:qa ubi auulſoſ ſenſere:cōtracte multo difficiliꝰ abſtrahuntur.Hoc idē fluctu pulſante faciūt.Viuere eſca manifeſto conchæ minutæ in iis reperte oſtēdunt.Circa toronem ueſci illis auulſas etiam aiunt:& ex relictis radicibus recreſcere.In petris cruoris quoq; inhæret color:aſticis præcipue quæ generantur in ſyrtibus:maxime fiunt manæ.Sed molliſſimæ circa lyciam.In profundo autē nec uētoſo molliores.In helleſpōto aſperæ.Et denſæ circa maleā. Putreſcunt in apricis locis.ideo optimæ i gurgitibus.Viuentibus itēq; madētibus nigricās color.Adhærent nec parte nec totæ.interſunt.n.fiſtulæ quædā inanes:quaternæ fere aut qnæ:p quas paſci exi-

ſtimantur:Sunt & aliæ ſed ſupernæ concretæ.Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligi tur Viuere conſtat longo tempore.peſſimum omnium genus earũ eſt:quæ aplyſiæ uocant:quia elui non poſſunt:in quibus maxime ſunt fiſtulæ:& reliqua denſitas ſpiſa.

De caniculis marinis. Cap.xlvi.

c Aniculæ maxima multitudo circa eas urinantes graui periculo infeſtant:Ipſi ferunt & nubem quãdam craſſeſſere ſuper capita animalium planorũ piſcium ſimilem prementem eos arcentéq; a recipro cando:& ob id ſtilos præacutos lineis annexos habere ſeſe.quia: niſi p foſſæ ita non recedant:caliginis & pauoris:ut arbitror:opere.Nubem.n.& nebulam cuius nomine id malum appellant inter animalia illahaud ultra comperit quiſq;.at cũ caniculis atrox dimicatio.Inguina & calces omnéq; candorem corporum appetunt. Salus una in aduerſas eundi utroq; terrendi. Pauet.n. hominem æque ac terret.Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aquæ uentum eſt ibi periculum anceps. Adempta rõne contra eundi:dum conetur emergere:Et ſalus omnis i ſotiis.Funem illi religatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans:ut ſit periculi ſignũ:leua quatit. Dextera apprehenſo ſtilo in pugna eſt.Modicus alias tractus.Vt prope carinam uẽtum eſt:niſi p̃celeri ui rep̃ete rapiant:abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti e manibus,auferuntur: ſi non trahẽtium ope conglobato corpore in pilæ modum ipſi ſe adiuuere.protẽdunt quidem tridentes illi. Sed mõſtri ſolertia eſt nauigiũ ſubeundi atq; ita e tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malũ inſumitur.

De aiantibus quæ ſilicea teſta:& quæ ſine uillo incrudunt.& reliqs ſordibus aialibus. Cap.xlvii.

c Ertiſſima eſt ſecuritas uidiſſe planos piſces.quia nũq; ſunt ubi maleficæ beſtiæ.Qua de cauſa urinantes ſacros appellant eos.Silicea teſta incluſis ſatendum eſt nullum eſſe ſenſum ut oſtreis.Multis eadem natura quæ frutici ut olothyris:pulmonibus:ſtellis.Adeoq; nihil nõ gignitur i mari ut cauponarum etiam æſtiua animalia pernici moleſta ſalto:aut quæ capillus maxime celat exiſtant.& circũglobata eſcæ ſæpe extrahuntur.Quæ cauſa ſomnium piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur.quibuſdam uero ipſis innaſcuntur:quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Cap.xlviii.

n Ec uenena ceſſant dira ut in lepore:qui in indico mari etiam tactu peſtilẽs uomitum diſſolutionéq; ſtomachi ꝓtinus creat.In noſtro offa informis:colore tantũ lepori ſimilis.In iudis & magnitudine & pilo duriore.Tantũ uiuus ibi capitur.Aeq; peſtifer:animal araneus ſpinæ indorſo aculeo noxius:Sed nullũ uſq; execrabilius q̃ radius ſup caudã eminẽs trigonis:quã noſtri paſtinacã appellant.Qui cõchylii magnitudine arbores infixus radici necat. Arma ut tælum perforat & ferri & ueneni malo.

De morbis piſcium: Cap.xlix.

m Orbos uniuerſa genera piſcium & cætera animalia etian ſera non accipimus ſentire. Verum ægrotare ſingulos manifeſtum facit aliquorum macies:cum in eodem genere præpingues alli capiantur.

De generatione eorum mira. Cap.l.

q Vo nam modo generent deſiderium & ad miratio hoium differri nõ patitur.piſces attritu uentrium coeunt:tãta celeritate ut uiſum fallãt:Delphini & reliqua cete ſimili modo & paulo diutius.Fœmina piſcis coitus tempore matẽ ſequit:uentrẽ eius roſtro pulſans.Sub partu mares fœminã ſimiliter oua ueſcẽtes eorũ.Nec ſatis eſt generationi pe ſe coitus:niſi editis ouis iter ſe uerſando mares & fœminæ uitale aſperſerint uirus. Non omnibus id contigit ouis i tanta multitudine:alioquin replerentur maria & ſtagna:cum ſinguli uteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione & qui piſces oua pariant. Cap.li.

p Iſcium oua in mari creſcũt:quædã ſumma celeritate ut murenæ.Quædam paulo tardius plani piſcium quibus cauda nõ obeſt aculeiq; ut teſtudines & raiæ in coitu ſuperueniũt.polypi crino uno fœminæ naribus adnexo.Sæpiæ & loligines linguis cõponẽtes iter ſe brachia & incõtrariũ nãtes:& pariũt ore.Sed polypi i terrã uerſo capite coeunt.Reliqua molliũ tergis ut canes.Itẽ locuſtæ & ſquilæ.Cãcri.Ranæ ſuperueniũt:prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendẽte:poſterioribus clunes.pariũt minimas carnes nigras:quas gyrinos uocãt:oculis tamẽ & cauda inſignes:mox pedes figurantur:cauda findẽte ſe i poſteriores.Mirumq; femeſtri uita reſoluuntur i limũ nullo cemente:& rurſus uernis aquis renaſcuntur quæ fuere natæ perinde occulta ratione cũctis annis ideueniat.Et mytuli & pectines ſponte naturæ in harenoſis proueniunt. Quæ durioris teſtæ ſunt:ut murices purpuræ ſaliuario lẽtore.Sicut aceſcente humore culices:atq; ſpuma maris incalescente cum admiſſus eſt hymber.Quæ uero ſiliceo tegmine operiuntur:ut oſtrea putreſcente limo:aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante:defixoſq; palos:& lignum maxie.Nuper cõpertũ i oſtrearis:humorem iis fœtificum lactis modo effluere.Anguillæ atterunt ſe ſcopulis ea ſtrigmẽta uiueſcũt.Nec alia ẽ earum ꝓcreatio.piſciũ diuerſa genera nõ coeũt præter ſquatinã & raiã:ex quib9 naſcit priori pte ranæ ſimilis:& nomẽ ex utroq; cõpoſitum apud græcos trait.Quædam tpe anni gignunt & i humore & in

terra. Vere pectines limaces hirundines eodē tempore euanescunt. piscium autem lupus & trichias bis
Scorpenæ anno parit & saxatiles omnes. Mulli ter: & calcis: cyprinus sexies. Scorpiones bis ac sargi uere & autūno. Ex planis squatina sola bis autumno & uirgiliarū occasu. plurimi pisciū tribus mensibus aprili maio. Salpe autūno: spari: torpedo: squali circa æquinoctium. Molles uere. Sæpia omnibus mensib⁹. Ouaeius glutino atramenti ad speciem uuæ cohærentia masculus prosequit affiatu: alias sterilescunt. polypi hyeme coeunt. pariunt uere oua tortili uibrata pampino: tanta fœcunditate ut multitudine ouorū
Crano occili non recipiāt cauo capitis: quæ prægnantes tulere. Ea excludūt qnquagesimo die. e quibus multa propter numerum intercidūt. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua supra oua: atq; ita incubant. polypis fœmina modo in ouis sedet: mō cauernam brachiorum impexu claudit. Sæpia in terreno parit inter harundines: aut sicubi enata alga. Excrudit quintodecimo die. Loligines in alto cōsenta oua edunt ut sæpiæ. purpuræ murices eius demiq; generis uere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme. Et cocleæ hyberno tempore nascūtur. Torpedo octogenos fœtus habens: inuenit: eaq; intra se parit oua præmollia in alium locū uteri transferens: atq; ibi excludens. Simili modo omnia quæ carthilaginea appellauimus: ita fit ut sola piscium & animal pariant: & oua concipiant. Sylurus mas solus omnium edita custodit oua sæpe & quinquagenis dieb⁹ ne absumantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt: si mas attigit: Acus siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinē utero parit. A partu calescit uulnus: quod & in cæcis serpentibus tradunt. Mus marinus in terras scrobe effossa parit oua: & rursus obruit terra. Tricesimo die rescissa aperit: fœtumq; in aquā ducit.

De uuluis piscium. Cap. lii.

Rrythini & chanæ uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur a græcis ipse se inire.
e Aquatilium omnium fœtus interaritia uisu carent.

De longissima uita piscium. Cap. liii.

Eui piscium memorandū nuper exemplū accepimus. pausilypū uilla ē cāpaniæ haud procul
a neapoli. In ea i Cæsaris piscinis a pollione Vedio cōiectū piscē sexagesimū post annū expirasse scribit Anneus Seneca. Duobus aliis æqlib⁹ eius ex eodē genere ēt tūc uiuētib⁹. Quæ mētio piscinarū admonet ut paulo plura dicamus hac de re: priscq; digrediamur ab aqtib⁹.

De uinariis & ostrearum: & quis ea primus inuenerit. Cap. liiii.

Strearū uiuaria primus omnium Sergius Orata iuenit i baiano ætate. L. Crassi oratoris ātemarsicū bellū: nec gulæ cā: sed auarituæ: magna uectigalia tali ex igenio suo percipiēs. Vtq
o primus pensiles inuenit balineas ita mangonizatas uillas subide uendēdo. Is primus optimū saporem ostreis lucrinis adiudicauit: quando eadem aquatilia genera aliubi atq; aliubi meliora. Sicut lupi pisces in tyberi āne iter duos pōtes: rhōbus rauennæ: murenæ in sicilia: elops rhodi & alia genera similiter: & neculinarū censura peragatur. Nondū britannica seruiebāt littora: cum Orata lucrina nobilitabat. postea uisum tanti in extrema italia petere brundusium ostreas ac uelitis. SediAc nelis esset ter duos sapores nuper excogitatum tamen longæ aduectionis a brundusio compascere in luctino. Eadem ætate prior Licinius Munera reliquoq; piscium uiuaria inuenit. Cuius deinde exemplū nobilitas secuta est philippus: Hortēnēsius Lucullus excīso etiam monte iuxta neapolim maiore impendio q̄uillam ædificauerat euripum: & maria admisit. Qua de causa magnus pompeius Xerxem togatum eum appellabat. Quadraginta. M. ipsius piscinæ A defuncto illo ueniere pisces.

Qui primus murenarum uiuaria fecerit. Cap. lv.

Vrenatū uiuarū priuatim excogitauit. C. Hirrus ante alios qui cœnis triūphalibus Cæsa-
m ris dictatoris sex milia numero murenaq; mutua appendit. Nam permutare quidem precio noluit: aliaue merce. Huius uillam inter q̄ modicū. xl. milibus piscinæ uendiderūt. Inuasit deinde singulorum piscium amor. apud baulos in parte baiana piscinam habuit hortensius orator. Murenam adeo dilexit: ut exanimatam fleſſe credatur. ieadem uilla Antonia drusi murenæ quam diligebat inaures addidit. cuius propter famam nonnulli baulos uidere concupiuerunt.

De cochearum uiuariis & quis primus instituit. Cap. lvi.

Ochearum uiuaria instituit Fuluius Lupinus in tarquinesi pauloante ciuile bellum: qđ cū
c pompeio magno actum est: distinctis quidem generibus earū: separatim ut essent: albæ q̄ in reatino agro nascūtur. Separatim illyricæ: quibus magnitudo præcipua. Africanæ qbus
Hirpinus fœcunditas Solitanæ qbus nobilitas. Quin & saginam earum commentatus est sapa & farre: aliisq; generibus. Vt cocleæ quoq; altiles ganeam implerent. cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta sit ut octoginta quadrantes caperent singularum calices auctor est. M. Varro.

De piscibus terrenis. Cap. lvii.

Isciū genera etiamnū a Theophrasto mirabilia prodūtur circa babylonis rigua decedentib⁹ fluuiis in cauernas aq̄s hebetes remāere. Quoidā inde exire ad pabula pēnulis gradiētes crebro caudæ motu. contraq; uenātis refugere īsulas cauernas: & in iis obuersos stare. capita

eorũ esse ranæ marinæ similia:reliquas partes gobiorũ.Brãchias ut cæteris piscibus.Circa heracleã & toronẽ & lycum amnẽ esse multifaria.In ponto unũ genus esse: quod extremas fluminũ aquas sectet cauernasq; sibi faciat in terra:atq; ĩ iis uiuat etiam reciprocis ãnibus siccato littore. Effodi ergo:motu demum corporum uiuere eos approbãt.Circa heracleam eandẽ eodemq; lyco amne decedente ouis relictis in limo generari pisces:quia ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis.Quod fieri non in digo humoris:propter quos & anguillas diutius uiuere exemptas aquis.Oua autẽ ĩ sicco maturari ut testudinum eadem in ponti regione apprehẽdi in glacie piscium quosdam maxime gobiones nõ ni si patinarũ calore uitalem motum fatẽtes.In iis quidem tametsi mirabilis:est aliqua ratio.Idem tradit in paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobib⁹.In iis locis ubi nullæ restagnent aquæ.Miraturq; & ipse gigni sine coitu.Humoris quidẽ ui aliquã inesse quã puteis arbritatur:cũ non nulli repperiantur pisces.Quicqd est hoc certe minus admirabilem talparum facit uitam subterranei animalis:nisi forte uermium terrenorum & iis piscibus.

De muribus nili. Cap.lviii.

Admirabile facit talparũ uita

Erum omnibus iis fidem nili inundatio affert omnia excedente miracula.Quippe detur-
u gente eo musculi reperiuntur inchoato opere.Genitalis aquæ terræq; iam parte corporis uiuentes:nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce:& quomodo capiatur. Cap.lix.

Taur

Ec de hac anthia pisce fileri cõuenit.Itaq; plerosq; aduerto credidisse apd chelidonias ĩsulas quas
n diximus asiæ scopulos in mari ante promontorium sitas.Ibi frequẽs hic piscis & celeriter capit uno genere:puo nauigio & cõcolori ueste:eadẽq; hora per aliquot dies cõtinuos piscator enauigat certo spatio:escamq; iacit.Quicquid ex eo mutet:suspecta fraus prædæ ẽ. Cauẽsq; quod timuit:cũ id sæpe factũ est.unus aliquando consuetudine iuitatus anthias escam appetit. Notatur hic itentione diligenti:ut auctor spei:cõciliatorq; capturæ.Neq; enĩ ẽ difficile cũ per aliquot dies solus accedere audeat:tandẽ & aliquos inuenit paulatim comitatior.postremo greges adducit in uumeros:iã uetustissimis qbusq; assuetis piscatorem agnoscere & cibum e manu capere.Tum ille paulum ultra digytos in esca iaculatus hamum singulos inuolat uerius q̃ capit:ab umbra nauis breui conatu abscedens.Ita ne cæteri sentiant alio intus excibiente centonibus raptũ:ne palpitatio ulla:ut sonus cæteros abigat.Conciliatorem nosse ad hoc prodest:ne capiatur.parcit piscator figituro ĩ reliquũ gregem. Ferunt discordem socium duci sotii insidiatũ pulchre noto cœpisse malefica uolũtate.Agnitum in macello a socio cuius iniuria erat:& dati damni formula ex edicto condemnatum.addit Mutianus æstimata lite decem libris.Idem anthiæ cum unum hamo teneri uiderint:spinis quas ĩ dorso serratas habent lineam secare traduntur:eo qui tenetur extendente:ut prædici possit.At iter sargos ipse q teneint ad scopulos lineam terit.

De stellis manuis. Cap.lx.

Ræter hæc claros sapientia auctores uideo mirari stellam ĩ mari.Ea figura est parua admo
p dum caro ĩtus:extra duriore callo.Huic tam igneum feruorem esse tradũt:ut omnia in mari contacta adurat.Omnem cicum statim peragat.Quibus sit hoc cognitum experimẽtis haud facile dixerim Multo mirabilius dixerim id cuius experiendi quottidie occasio est.

De dactylis.eorumq; miraculis. Cap.lxi.

Oncharum e genere sunt dactyli ab humanorum ũguium similitudine appellati.Iis natu-
c ra intenebris remoto lumine alio fulgore clarere:& quanto magis humorem habeãt.Lucere im ore mandentium.Lucere in manibus:atq; etiam in solo:atq; ueste decidẽtibus gutis:ut proculdubio pateat succi illam naturam esse:quam miremur etiam in corpore

De inimicitiis & amicitiis inter se aquatilium. Cap.lxii.

Vnt & inimicitiarũ atq; cõcordiæ miracula Mugil & lupus mutuo odio flagant.conger &
s murena caudas ĩte se prærodentes.polypum ĩ tantum locusta pauet:ut si iuxta uident omnino moriatur.Locustam conger:Rutus polypum congri lacerant.Nigidius auctor é prærodere caudã mugili lupum:eosdem statis mensibus concordes esse.Omnes autẽ uiuere q bus caudæ sic amputentur.At e contrario amicitiæ exempla sunt:præter illos de corum diximus societate.Balenæ musculus quãdoq; prægraui superciliorũ pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat:oculorumq; uice fungitur.Hinc uolucrum naturæ dicentur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .X.

DE natura auium. Cap.i.

Equitur natura auium:quarum grãdissimi & pene bestiarũ generis struthioca meli. Africi uel æthiopici altitudinem equitis insidentis equo excedunt:celeritate uĩ-
f cũt. Ad hoc demum datis pennis ut currentem adiuuẽt.cætero nõ sunt uolucres: nec a terra collunt. Vngulæ iis terrainis similes:quibus dimicant.bisulcæ comprehendẽdis:lapidibus utiles:quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus.Con

coquendi sine delectu deuorata mira natura. Sed non minus stoliditas: in tanta reliq corporis altitudine cum colla frutice occultauerint latere sese existimãtium. præmia ex iis oua propter amplitudinẽ p quibusdam habita uasis: conosq; bellicos & galleas adornantes pennæ.

De phœnice Cap. ii.

Ethiopes atq; indi discolores maxime & ienarrabiles ferunt aues. Et ante omnes nobilem
a arabiæ phœnicẽ. Haud scio an fabulose unum in toto orbe: nec uisum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine: auri fulgore circa colla: cætera purpureus: cæruleã roseis caudam pẽnis distinguentibus. cristis faciem caputq; plumeo apice honestante. primus atq; diligen
Manlius tissimus togarũ de eo prodidit Manilius senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo. Auctor est neminem extitisse qui uiderit uescententem. Sacrum in arabia soli esse. Viuere annis sexcentis sexaginta. Senescentẽ casia thurisq; surculis cõstruere nidum: replere odoribus: & super emori. Ex ossibus deide ac medullis nasci primo ceu uermiculum: inde fieri pullum. pricipioq; iuxta funeri priori redde re: & totum desere nidum prope pancaiam in solis urbem: & in ara ibi deponere. Cũ hui⁹ alitis uita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilus. iterúq; significationes tempestatum & syderum eo dem reuerti. Hoc autẽ circa meridiem incipere. Quo die signum arietis sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annũ pdẽte se. p. Licinio. M. Cornelio coss. ducẽtesimũ qntũdecimũ. Cornelius Valeriãus phœnicem deuolauisse in ægyptum tradit. Q. plautio Sex. papinio coss.. Allatũq; esse i urbẽ, Claudii principis censura anno urbis. dccc. & in comitio propositum. Quod actis testatum est. Sed quæ falsa essenemo dubitarit.

De aquilis. Cap. iii.

X iis quas nouimus aquilæ maximus honos: maxima & uis. Sex earũ genera. Melænetos
e a græcis dicta: edemq; Valeria minima magnitudine: uirib⁹ præcipua: colore nigricãs. Sola aquilarum fœtus suos alit. Cæteræ ut dicemus fugant. Sola sine clangore sine murmuratione. Conuersatur aút in montibus. Secundi generis pygarsus in oppidis & in campis albicante cauda Tertii Morphnos: quã Homerus & parcnon uocat: aliqui & plancũ & anatariã: secũda ma
Clangum gnitudie & ui: huicq; uita circa lacus. phœmonoe Appollinis dicta filia dẽtes ei esse pdidit: mutæ alias carenti lingua. Eadẽq; aquilarum nigerrimã pminentiore cauda. Consensit & boethus. Ingeniũ est ei testudines raptas frangere e sublimi iaciẽdo. Quæ sors interemit poetam Aeschylum: pdictam fatis ut
pcnopter⁹ ferunt eius diei ruinam secura cæli fide cauẽtem. Item quarti generis est pcæpterus: eadem moratur p lacus: uulturina specie: alis minimis: reliquas magnitudine antecellens: sed imbellis & degener: utpote quã uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auiditatis: & querulæ murmurationis. Sola aquilarum exanima fert corpora. Cæteræ cũ occidere considunt. Hæc facit ut quintum genus Gnesior uocetur: uelut uerum solumq; incorruptæ originis: media magnitudine: colore subrutilo: rarũ cõspectu. Supersit halietus clarissima oculorũ acie librãs ex alto sese: uisoq; in mare pisce pceps in mari ruens & discussis pectore aquis rapiens. Illam quam tertiã diximus circa stagna aquaticas aues appetit: mergentes se subinde donec sopitas lassataq; rapiat. Spectãda dimicatio aue ad perfugia littorum tendente: maxime si condensa harundo sit. Aquila in deiectu abigente ala: & cum appetit in lacus cadente: umbrãq; suam náti sub aqua a littore ostendente. Rursus aue in diuersa & ubi minime se credat spectari emergente. Hæc causa est gregatam auibus natãdi: quia ptures simul non infestãtur: respersu pennarum hostem occæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tollerantes pondus apprehensum unamergunt. Halietus tñ in plumes etiãnum pullos suos percutiens subinde cogit aduersus intueri solis radios: & si conniuentem flẽtẽq; animaduetit: præcipitat e nido uelut adulterium: & degenerem. illum cuius acies sima contra steterit: educat Halieti suum genus non habent: sed ex diuerso aquilarum coitu nascũtur. id quidẽ quod ex iis natum est in ossifragis genus habet: e quibus uultures pgenerantur minores. Et ex iis magni qui omnino non generat. Quidam addiiciunt genus aquilæ: quã barbatam uocãt: tusci uero ossifragã: tri
Inædificatur bus primis & qninto aquilarũ generi: medificatur Nido lapis aetites quẽ aliqui dixere gagitẽ: ad multa remedia utilis: nihil igne deperdens. Est aút lapis iste pgnans: itus cũ quatias alio uelut i utero sonãte. Sed uis illa medica non nisi i nido direptis: Nidificãt i petris & arborib⁹. pariũt oua terna. Excludũt pullos binos: uisi sunt & tres aliquãdo: Alterũ expellunt tedio nutriendi. Quippe eo tẽpore ipsis cibũ negauit natura, pspitiens: ne oium ferarũ fœtus raperentur. Vngues quoq; earũ iuertũtur diebus iis Al bescunt inedia pennæ: ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab iis cognatũ genus ossifragi excipiunt: & educant cum suis. Verũ adultos quoq; persequit parens: & lõge fugat æmulos scilicet rapinæ Et alioquin unũ par aquilarum magno ad populandum tractu ut satietur indiget. Determinant ergo spatia: nec in proximo prædant. Rapta non protinus ferunt: sed primo deponũt: expertæq; põdus tũc demum abeunt. Oppetunt non senio nec egritudine: sed fame: i tantũ superiore accrescente rostro: ut adũcitas aperiri non queat. A meridiano autem tempore operantur: & uolant. prioribus horis diei donec ipleantur hoium conuentu: fora ignauæ sedent. Aquilarunt penne mixtas reliquarum auiũ pẽnas deuorant. Negãt unquã solã hãc alitem fulmine exanimatã. Ideo armigerã iouis cõsuetudo iudicauit.

Quando legionum signa esse cœperint. Cap.iiii.

Omanis eam legionibus. C. Marius in secundo cõsulatu suo proprie dicauit. Erat & antea
f prima cum quatuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ singulos ordines anteibãt. pau
cis ante annis sola in acie portari cœperat: reliqua i castris reliquebantur. Marius in totum
ea abdicauit. Ex eo notatum non fere apud legiones unquã hybernatum esse in castris ubi
aquilarum nõ sit iugum. Primo & secundo generi non minorem tantum quadrupedum rapina: sed
etiam cum ceruis prœlia. Multum puluerẽ uolutatu collecto insidens cornibus excutit in oculos: pen
nis hora uerberans: donec præcipitet in rupe. Nec unus hostis illi satis est. Acrior est cum dracone pu
gna: multoq; magis ãceps etiam si i aere. Oua hic consectatur aquilæ auiditate malefica. At illa ob hoc
rapit ubicunq; uisum. Ille multiplici nexu alas ligat: ita se implicans ut simul decidat.

Mirum de aquila. Cap.v.

St percelebris apud sestion urbem aquilæ gloria. Educatam a uirgie retulisse gratiam aues
g primo mox deinde uenatus aggerentem. Defuncta postremo in rogum accẽsum eius ine
cisse sese: & simul conflagasse. Quam ob causam incolæ quod uocant heroum i eo loco fe
cere appellatum Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus. Cap.vi.

Vulturum præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere qui putarent illos ex ad
h uerso orbe aduolare falso. Nidificant enim in excelsissimis rupibus. Fœtus quidẽ sæpe cer-
nuntur fere bini. Vmbritius haruspicum in nostro æuo peritissimus parere tradit oua. xiiii
Vno ex iis reliqua oua nidumq; lustrare: mox abiiere. Triduo autem ante aut biduo uolare .III.
eos ubi cadauera futura sunt.

De sanquale. Cap.vii.

Anqualem auem atq; immusulum augures romani magnæ quæstioni habẽt. Immusulum
f aliqui uulturis pullum arbitrantur esse: & sanqualem ossifragam. Massurius sanqualem ossi
fragam dicit esse. Immusulum autem pullum aquilæ priusq; albicet cauda. Quidã post Mu
tium augurem uisos non esse romæ confirmauere. Ego quod uerisimilius est in desidia re
rum omnium non arbitror agnitos.

De accipitris. Cap.viii.

Cipritrũ genera. xvi. inuenimus. Ex iis circon claudũ altero pede pspetrimi auguriis nupti
a alibus negociis & pecuariæ rei. Triorchẽ a numero testiũ: cui pricipatũ in auguiris phœmo
noe dedit. Buteonem hũc appellãt romani. Familia etiã ex eo cognominata cũ pspero au-
spicio in ducis naui sedisset Aesalona græci uocant: q solus omni tempore apparet. Cæte/
hyeme abeũt Distinctio generũ ex auiditate. Alii non nisi ex terra rapiunt auem. Alii nõ nisi circa ar- Cedropo
bores uolitãtem. Alii sedentẽ sublimi. Aliq uolentẽ in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex iis pericula lim
uisoq; confidunt: uel subuolant: contra naturam eius auxiliantes sibi: in ĩsula africæ cerne i occeano ac Aristote-
cipitres totius massylĩæ humi fœtificãt: nec alibi nascũtur illis assueti gẽtib9. In thraciæ parte super am lis
phipoli homines atq; accipitres sotietate quadam aucupantur. Hi ex siluis & harundineris excitãt aues
Illi sup uolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cũ iis. Traditu est missas i sublime ibi ex
cipere eos: & cũ tempus sic capturæ: clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionẽ. Similie quidam
lupi apud mæotin paludem faciunt. Nam nisi partem a piscantibus suam accepere: expãsa eoq; retia la
cerant. Accipitres auiaum non edũt corda Nocturnus accipiter cymindus uocatur: rarus etiam in sil-
uis: interdiu minus cernens. Beilum interneciuum gerit cum aquila: coherentesq; sæpe prehenduntur

De cocyce quæ a suo genere interimitur. Cap.ix.

Ocix ex accipitre uidetur fieri: tempore anni figuram mutãs: quoniam nunc non apparent
c reliqui: nisi perq; paucis diebus. Ipseq; modico tempore æstatis uisus nõ cernitur postea. Est
autem neq; aduncis ũguibus solus accipitrum: nec capite similis illis: neq; alio q̃ colore: ac
ictu columbi potius. Quin absumuntur ab accipitre: si quando una apparuere. Sola omnĩ
um auis a suo genere iterempta. Mutat autem & uocem. procedit uere. Occultatur caniculæ ortu sem
perq; parit i alienis nidis maxime palumbiũ maiori ex parte. singula oua: quod nulla alia auis: robo bi
na. Causa subiiciendi pullos putatur: q; sciat se inuisam cunctis auibus. Nam minuta quoq; infestãt ita
nõ fore tutam generi suo stirpem opinatur ni fefellerit. Quæ nullum facit nidum: alioquin trepidum
animal. Educat ergo subditum adulterato fœta nixu. ille auidus ex natura præripit cibus reliquis pul-
lis. itaq; pinguescit: & nitidus in se nutricem conuertit. illa gaudet eius specie: miraturq; sese ipsamq; ta
lem peperit: Suos comparatione eius dãnat ut alienos: absumiq; etiã se inspectante patitur: donec cor
ripit ipsam quoq; iam uolandi potens. Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis. Cap.x.

m Ilui ex eodem accipitrum genere magnitudine differunt. Notandũ in iis rapacissimam &
famellicam semper alitem nihil esculẽti rapere unq; ex funerũ ferculis: nec olympiæ ex ara

Acne ferentium quidem manibus:nisi lugubri munipiorum immolantium ostento. Iidem uidentur artem gubernandi docuisse cauda flexibus in cælo monstrante natura quod opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent:non tamen ante hirundines abeuntes. Traduntur autem & solstitiis affici podagra.

Digestio auium per genera. Cap.xi.

Olucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut enim aduncos ungues habent:
u aut digytos:aut palmipedum in genere sunt:uti anseres:& aquaticæ fers aues. Aduncos ungues habent carne tantum uescuntur ex parte magna.

De in auspicatis auibus cornice:coruis:bubone. Cap.xii.

Ornices & alio pabulo. Atq; duritiã nucis rostro repugnãté uolãtes in altum in saxa tegu
c las ue iaciunt iterum ac sæpius:donec quassatam perfingere queãt. Ipsa ales est inauspicatæ garrulitatis:aquibusdam tamem laudata. Ab arcturi sydere ad hirundinũ aduentum notat eã in Mineruæ lucis tẽpliscq; raro:alicubi oino nõ aspici: sicut athenis. præterea sola hæc ét nolantes pullos aliquãdiu pascit. Inauspicatissima fœtus tempore:hoc est post solstitiũ. Cæteræ oẽs ex eodem genere pellunt nidis pullos:ac uolare coguntsicut & corui:qui & ipsi non carne tantum alun. tur. sed robustos quoq; fœtus suos fugant longius. itaq; paruis in uicis non plus bina coniugia sunt. Circa ctanonem quidem thessaliæ singula perpetuo. Genitores soboli loco cedunt. Diuersa i hac & su pradicta alite quædam. corui ante solstitiũ generãt. Itẽ ægrescunt sexagenes diebus:siti maxime ãteq; fici coquantur autúno. Cornis ab eo tempore corripitur morbo. cotui pariunt cum plurimos quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitrat. ideoq; grauidas si ederit coruinum ouum per os partũ redde re:atq; in totũ difficulter parere:si tecto inferant. Aristoteles negat. Nõ hercule magis q̃ i ægypto ibi Sed illã exosculationem quæ sæpe cernitur:qualem in colũbis esse. corui in auspiciis soli uidentur intellectũ habere significationum suarq;. Nam cũ mediæ hospites occisi sunt:oẽs e peloponeso & attica regione uolauerunt. pessima eorum significatio cũglutiunt uocem uelut strãgulati. Vncos ũgues & nocturnæ aues habent:ut noctuæ:bubo ululæ. Oium horum hebetes iterdiu oculis. Bubo funebris & maxime abominatus publicis præcipue auspiciis. Deserta incolit:nec tantũ desolata sed dira etiam & inaccessa. Noctis mõstrum:nec cantu aliquo uocali:sed gemitu. itaq; in urbibus aut oino in luce uisus dirũ ostentum est. priuatorũ domibus insidentem plurimum scio non fuisse feralem. Volat nunq̃ quo libet sed trãsuersus auferẽ capitolii cellam ipsam intrauit Sex. papellio istro. L. pediano coss. propter quod nonis martiis ubrs lustrata est eo anno.

De incendiaria auer Cap.xiii.

Nauspicata est & incendiaria auis propter quam sæpenumero lustratam urbem in annalib⁹
i iuenimus sicut. L. Crasso. C. Mario. conſ. Quo ãno & bubone uiso lustrata est. Quæ sit auis ea nec reperitur nec traditur. Quidam ita interpretantur incendiariam esse quæcunq; apparuerit, carbonem ferẽs ex aris uel altaribus. Alii spinturnicem eam uocãt:Sed hæc ipsa quæ esset inter aues qui se scire diceret non inueni.

De cliuina. Cap.xiiii.

Liuinam quoq; autem ab antiquis nominatim animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicũt. Labeo prohibitoriam. Et apud. Nigidiũ subis appellatur auis:quæ aquilarũ ouа
c frangat.

De auibus incognitis. Cap.xv.

f Vnt prætera complura genera depicta in hetrusia disciplina sæculis non uisa:quæ nũc desecisse mirum est. cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Cap.xvi.

Xternorum de auguriis perituissime scripsisse ilapsas nomine putatur. Is tradit noctuam bubonem picũ arbores cauantem:trogonem cornicem a cauda de ouo exire:quoniam pon-
e dere capitum peruersa oua posteriorem partem corporum fouendam matri applicent:
Hylas

De noctuis. Cap.xvii.

Octuarum cõtra aues solers dimicatio. Maiore circundatæ multitudine resupinæ pedib⁹
n repugnent:collectæq; in arctum:rostro & unguibus totæ tegũtur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ:bellumq; partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit nigidius.

De pico martio. Cap.xviii.

Vnt & paruæ aues uncorum ũguiũ:ut picus martius cognomine:insignes & i auspiciis magnæ. Quo in genere arborũ cauatores scandentes in subrectum Fellium modo:illi uero &
f supini percussi corticis sono pabulum subesse intelligunt. pullos in cauis educãt auium soli. Adactus cauernis eorum a pastore cuneus ad mota quadã hærba ab iis elabi creditur uul
Stellionũ Aristotelis

go. Trebius auctor ẽ clauũ uel cuneum adactũ quãta ui libeat in arbores:in quibus nidũ habeat statim exilire cũ crepitu arboris:cũ insederit clauo aut cuneo. ipsi principales latio sunt i auguriis a rege q̃ nomẽ huic auidi dedit. Vnum eorum præsitũ transire non queo. in capite prætoris urbani. L. Tuberonis in foro iura p tribunali reddẽtis sedit ita placide ut manu apprehenderet. Respondere uates: exitium

imperio portẽdi si dimitteretur. At si examinaretur: prætori. Et ille auem protinus cõcerpsit. Nec multo post impleuit prodigium. Vescuntur & glande in hoc genere: pomisq; multæ: sed quæ carne tãtum non uiuunt. Excepto muluo: quod ipsum in auguriis dirum est.

De uncos uuges habentibus & dygitos. Cap. xix

Ncos ungues habentes oĩno nõ cõgreganť: & sibi quoq; prædanť. Sunt ãt oẽs fere altiuolæ p̃ter nocturnas & magis maiores. Oĩbus qbus alæ grãdes corpus exiguũt. Ambulãt difficulter. In petris raro cõsistunt curuatura uuguiũ ꝓhibẽte. Núc de secũdo ordine dicamus q in duas diuiditur spẽs: o scines: & alites. Illarũ generi cantus oris: his magnitudo differentiam dedit.

De pauonibus: & quis eos primus comederit. Cap. xx.

Taq; præcedet ordine oẽs reliquas. In his pauonũ genus: cũ formam tum intellectũ eius & gloriã gemmãtes. Laudatus expãdit colores aduerso maxime sole: quia sic fulgẽtius radiat Simul umbræ quosdã repcussus cæteris q in opaco clarius micant. Cõchata quærit cauda. Omnesq; in aceruum contrahit pennarum quos spectari gaudet oculos: Idem cauda annuis uicibus amissa cum foliis arborum donec renascatur iterum cum flore: pudibundus ac merens quærit latebram. Viuit annis. xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab auctoribus non glorioſum tantũ animal traditur: sed & maliuolum: sicut anserum uerecundum. Quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his: haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia romæ primus occidit orator Hortẽsius adi ĩciali cæna sacerdotii. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticum bellum. M. Ausidius Lurco exq; eo quæstu redditus is sestertium sexagena milia habuit.

De gallis & quomodo castrẽtur: & de gallinaceo locuto. Cap. xxi.

Roxime gloriã sentiunt & hi nostri uigiles nocturni: quos excitandis in opera mortalibus rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sydera: & ternas distingunt horas interdiu cãtu. Cum sole eunt cubitum. Quartaq; castrẽsi uigilia ad curas laborẽq; reuocant. Nec solis ortũ icautis patiunť obrepere. Diẽq; uenientẽ nũciãt cãtu. ipsũ uero cãtũ plausu lateq;. Imperant suo generi: & regnum in quacũq; sunt domo exercẽt. Dimicatione paritur hoc quoq; inter ipsos: uelut ideo tæla agnata cruribus suis intelligentes. Nec finis sæpe cõmorientibus. Quod si palma contingit statim i uictoria canũt: seq; ipsi principes restãtur. Victus occultatur silens: ægreq; seruitium patitur. Et plebs tamen æque superba graditur ardua ceruice: cristis celsa. cælũq; solum uolucrũ aspicit crebro. In sublime quoq; caudam falcatam erigens. itaq; terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarũ iam ex his quidam ad bella tantum & prœlia assidua nascuntur quibus etiam patrias nobilitarũt rhodum ac tanagram. Secundus ẽ honos habitus melicis & chalcidicis: ut plane dignæ aliti tantum honoris præbeat romana purpura. Horum sunt tripudia sollistima. Hi magistratus nostros quotidie regunt domosq; ipsi suas claudũt: aut reserant. Hi fasces romanos impellũt aut retinent. iubent acies aut prohibent. Victoriarum omnium toto orbe partarum auspices. Hi maxime terrarum imperio imperitãt. Ex iis etiam fibræ sunt: quæ haud aliter q̃ opimæ uictime diis gratæ. Habent ostenta exse & præposteri eorum uespertini cantus. Nãq; totis noctibus canendo boeotiis nobilem illam aduersus lacedæmonios præsagiuere uictoriam. ita cõiecta interprætatione: quoniam uicta alles illa nõ caneret. Desinunt canere castrati Quod duobus fit modis: lumbis adustis candente ferro: aut imis curibus. Mox ulcere oblito sigulina creta. Facilius ita pinguescunt: pergami omnibus annis spectaculum gallorum publics editur ceu gladiatorum. inuenitur in annalibus in ariminensi agro. M. Lepido. Q. Catulo cons. in uilla Caleni locutum gallinaceum semel quod equidem sciam.

De anseribus & quis primus iecur anserinũ comederit: & de adipe anserino comageno. Cap. xxii.

St & anseri uigil cura capitolio testata defenso: per id tps canũ silentio ꝓditis reb⁹. Quã obrem cibaria anserũ cẽsores iprimis locant. Quin & fama amoris. Argis dilecta forma pueri noie oleni: & Glauces ptolomæõ regi cithara canẽtis quã eodẽ tpe & aries amasse ꝓdiť põt & sapiẽtiæ uideri itellectus iis cẽ: ita comes perpetuo adhæsisse Lacydi philosopho dicitur nusq; ab eo nõ i publico. nõ in balneis: nõ noctu: nõ interdiu digressum. Nostri sapientiores q eos ieconis bonitate nouere. Fartilibus i magnam amplitudinẽ crescit: exãptum quoq; lacte mulso augeť. Nec sine cã in quæstione ẽ. Quis primus tantũ bonũ inuenerit. Scipio an Metellus uir cõsulatis: an. M. Sessius eadẽ ætate eques Ro. Sed quod cõstat Messalinus cotta Messalæ oratoris filius palmas pedũ ex iis torrete: atq; patinis cũ gallinaceoꝝ cristis cõdire repperit. Tribuetur. n. a me culinis cuiusq; palma cũ fide. Mirũ i hac alite: a morinis usq; romã pedibus uenere. Fessi ꝓferunť ad primos. ita cæteri stipatiõe naturali ꝓpellũt eos. candidoꝝ alterũ uectigal i pluma. Vellũtur quibusdã locis bis anno. Rursus plumigeræ uestiũtur: molliorq; quæ corpori q̃ ꝓxima. Et e germania laudatissima. cãdidi: ibi: uerũ minores. gãzæ uocãtur præciũ plumæ eorũ i libras denarii qni. Et inde crimina plerunq; auxilioꝝ præfectis a uigili statiõe ad hæc aucupia dimissis cohortib⁹ toris. Eoq; delitiæ ꝓcessere: ut sine hoc ĩstrumẽto durare iã ne uirorũ qdem ceruices possint. Aliud repperit syriæ pars quæ comagene uocatur. Adipe eorum

in uase æreo cum cinamo nisue multa obrutum:ac rigore gelido maceratum ad usum plæclarī medica
Ceramides Tetragones minis:quod ab gēte dicitur comagenū. Anseꝛ generis sunt penelopes:& quibus lautiores epulas nō nouit britannia chenalopeces fere anseꝛe minores. Decet & erythrotaonas suus nitor:absolutaq; nigritia:in superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinem excedit:quorum & colorem reddit. Nec ulla auis excepto strutiocamelo maius corpore implens pondus ī tantum aucta ut ī terra quoq; immobilis prehendatur. Gignunt eos alpes:& septentrionalis regio. In auiariis saporem p dunt. Moriuntur contumatia spiritu reuocato. proximæ eis sunt q̄s hispania aues tardas appellat. Græci otidat:damnatas incibis. Emissa enim ossibus medula odoris tedium ex templo sequitur.

De gruibus:ciconiis:oloribus:& peregrinis auibus:& contumicib⁹ de glotte. Cap. xxiii.

Nducias habet gens pygmeorum absessu gruum (ut diximus) cum iis dimicantium. Im-
i mensus est tractus quo ueniunt si quis reputet a mari eoo. Quando proficiscuntur consentiunt. Volant ad prospiciendum altæ. Ducem quem sequantur eligunt. In extremo agmie per uices qui acclament dispositos habent. & qui gregem uoce contineāt. Excubias habent
Cōsertim uolant noctumis temporibus lapillum pede sustinentes:qui lassatis somno decidēs indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiūt capite subter alam condito alternis pedibus insistētes. Dux erecto prouidet collo:ac prædicit Eæ eædem mansuefactæ lasciuiūt:gyrosq; quosdam īdecoro cursu uel singulæ pagunt. Certum est pontum transuolaturas primū omnium angustias petere inter duo promontoria criumetopum & carambē. Mox saburra stabiliri. Cum medium trāsierint:abiici lapillos e pedibus. Cū attigerint continentem:& e gutture harenam. Cornelius Nepos qui Diui Augusti principatu obiit:cum scriberet turdos pauloante cœptos saginari:addidit ciconias magis placere q̄ graues:cum hæc nunc ales ī-ter primas expetatur:illam nemo uelit tetigisse. Ciconiæ quo nam e loco ueniant:aut quo se referant incompertū adhuc est. E longinquo uenire nō dubium eodē quo grues modo. Illas hyemis:has æstatis aduenas. Abituræ cōgregantur in loc certo:comitatæq; sic:ut nulla sui generis relinquat:nisi capti ua & seruа:ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen discedentium:cum discessurum apparеat:nec uenire:sed uenisse cernimus. Vtrūq; nocturnus fit temporibus:& q̄is ultra citraue puolēt:nūq̄ tamen aduenisse usq̄:nisi noctu existimantur. pythonis comen uocant ī asia patētibus cāpis:ubi congregatæ inter se cōmurmurant. Eam deniq; quæ nouissimo aduenit lacerant:atq; ita abeunt. Notatū post idus augustas nō temere uisas ibi. Sunt qui ciconiis non messe linguas confirment. Honos iis sed pentium exitio tantus:ut in thessalia capitale fuerit occidisse:eadem legibus pœna:quæ ī homicida Simili anseres quoq; & olores ratione cōmeant. Sed horū uolatus cernitur:liburnicarum more rostrato īpetu feruntur:facilius ita findentes aera:q̄ si recta fronte īpellerent a tergo sensim dilatāte se cuneo porrigitur agmen largeq; īpellēti præbet aure. Colla īponunt præcedentibus. Fessos duces ad terga recipiunt. ciconiæ nidos eosdem repetunt. Genitricum senectā inuicem educant. Oloꝛ morte narratur flebilis cantus:falsis:ut arbitror:aliquot experimentis. Idē mutua carne uescuntur iter se. Verū hæc cōmeantiū per maria terrasq; perigrinatio non patitur deferri minores quoq; quibus est natura similis Vtrunq; enim supradictas magnitudo & uires corporū inuitare uideri possunt. Coturnices etiam semper anteueniunt q̄ grues. parua auis:& cū ad nos uenit terrestris potiusq̄ sublimis. A duolāt & eæ simili modo non sine periculo nauigantium:cū appropiquauere terris. Quippe uelis sæpe incidunt:& hoc semper noctu:mergunt q; nauigia. Inter est iis per hospitia certa. Augustro nō uolant humido. s. & graniore uento. Aura tamen uehi uolunt:ppter pondus corporum:niteq; paruas. Hinc uolantiū illa conquestio labore expressa. Aquilone ergo maxime uolāt orygometra duce. prima earū terræ appropinquātem accipite rapit. E semper hinc remeantes comitatū sollicitant. Abeūtq; una per sua signa glotis & otus cēchramus Glottis per longam exerit linguā unde ei nomen. Hanc in initio blandita peregri-
Cichram⁹ natione auide puctā pœnitentia in uolatu cum labore. s. subit. Reuerti īcomitatam piget:& sequi:nec unq̄ plus uno die peragit. In proximo hospitio deserit. Verum iuenitur alia antecedente anno relicta. Simili mō in singulos dies. Cenchramus perseuerantior festinat etiā peruenire ad expetitas sibi terras itaq; noctibus is eas excitat:admonetq; itineris. Otus bubone minor est:noctuis maior:auribus plumeis eminentibus:unde & nomen illi. Quidam latine asionē uocāt. Imitatrix allas auis ac parasita:& quodā genere saltatrix. capitur haud difficulter ut noctuæ. intēta in aliquo circūeunte alio. Quod si nētus agmen aduerso flatu cœperit ihibere:ponduculis lapidū apprehēsis:aut gutture harena repleto stabilitæ uolant. coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Quā ob cām eas dānauere mensis. Simulq; comitialem propter morbum despui suetum:quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

Veratri De hirundinibus:merulis:turdis:& sturnis:turturibus:& palumbi. Cap. xxiiii.

Beunt & hirundines hybernis mēsibus sola carne uescēs auis:ex iis quæ aduncos ūgues nō
a habēt sed ī uitia abeūt:africos secutæ montiū recessus. Inuētæq; iam sunt ibi nudæ atq; de
Bizenis plumes. Thebaꝛ tecta subire negant:qm̄ urbs illa sæpius capta sit. Nec bizecis in thracia propter scelera Terei. Cecina uolaterranus equestris ordinis q̄drigarū dominus cōprehēsas ī urbē secū

afferens uictoriæ nuntias amicis mittebat:in eundē nidū remeātes illito uictoriæ colore.Tradit & fabius pictor in ānalibus suis:cū obsidereť præsidiū Romanū a liguetinis hirūdinē a pullis ad se cū epistola allatā:ut lino ad pedē eius alligato nodis significaret quoto die aduenīente auxilio eruptio fieri deberet.Abeūt & merulæ turdiq; & sturni simili mō in uicina.Sed ii plumā nō amittūt:nec occultanť nisi spe cibi:quo hybernū pabulū petant.Itaq; in germania hyeme maxīe turdi cernunť.Vere turtu roc cultatur:pennasq; amittit.Abeunt & palūbes quo nam & in iis incertū.Stumoq; generi propriū cateruatim:uolare:& quodam pilæ orbe circūagi omnibus in mediū agmen tendentibus Volucq; soli hirūdini flexuosi uolatus:uelox celeritas:quibus ex causis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia est.Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auiuum perennes:quæ semestres:quæ trimestres. Cap. xxv.

Emporum magna differentia auibus.Perennes ut columbæ.Semestres ut hirundines.Tri-
t mestres ut turdi:& turtures:& quæ cum fœtum eduxere abeunt:ut galguli upupæ.

De auibus mixta. Cap. xxvi.

Vltores sunt oībus ānis aduolare iliū ex æthiopia aues:& cōfligere ad Mēnonis sepulchrę
a quas ob id mēnonidas uocāt Hoc idē quto quoq; anno facere eas in æthiopia circa regiā Mēnonis exploratū sibi Cremutius tradit.Simili mō pugnāt meleagrides i boeotiai: africæ hoc est gallinaq; genus gibberū uariis sparsum plumis:quæ nouissimæ sunt peregrinatum auium in mensas receptæ propter ingratum uirus.Verum meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. Cap. xxvii. Gilberiū

Eleucides aues uocanť:quaq; aduentū ab Ioue præcibus īpetrant casii montibus īcolæ fru-
f ges eoq; locustis uastantibus.Nec unde ueniāt:quoue abeant compertū:nunquā cōspectis nisi cū præsidio eaq; indigetur. De ibi. Cap. xxviii.

Nuocant & ægyptii ibes suas contra serpentiū aduentū.Et cyrenaici Achorē deum musca
i rum multitudine pestilentiam afferente:quæ protinus intereunt q̄ litatum est illi deo.

Quæ aues in quibus locis non sunt:& quæ mutant colorē & nocē & lusiniis. Ca.xxix.

Ed in secessu auiū & noctuæ paucis diebus latere tradunť.Quaq; genus in creta insula non
s est:& etiā si qua inuecta sit emoritur.Nā hæc quoq; mira naturæ differeotia.Alia aliis locis negat:tanq̄ genera frugū fruticumue:sic & aialium nō nasci:trāslatiorūq; muecta mori.Mirum quidē est illud unius generis aliti aduerium.Quæ nam est iis naturæ inuidia?aut qui terraq; dicati auibus termini?Rhodus aquilā non hēt.Transpadana italia iuata alpes larium lacum appellat amœnum arbusto agrum:ad quem ciconiæ non transmeant.Sicuti nec octauum circa lapidem ab eo Immensa alioquin finitimo insubrum tractu examina gracculorum monedularum: cui soli auri suracitas auri argentiq; præcipue mira est.Picus martius in tarētino agro negatur esse.Nuper & adhuc tamen rara ab apennno ad urbem uersus cerni cœpere picarum genera:quæ longa īsignes cauda uariæ appellantur.Proprium iis calueſcere omnibus annis cum seritur rapa.Perdices non transuolant boeotiæ fines in attica.Nec ulla auis in ponto insula in qua sepultus est Achilles infestat sacratam ei ædē. In fidennatæ agro iuxta urbem ciconiæ nec nidum faciunt.At in agrum uolaterranum palumbū uis e mari quot annis aduolat.Romæ ædem Herculis foro boario nec muscæ nec canes intrāt.Multa præterea similia :quæ prudens subinde omitto i singulis generibus fastidio parcens.Quippe cum Theophrastus tradat inuectitias esse in asia etiā colūbas:& pauones:& coruos:& in cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines:fere mutant colorē uocemq; tpe anni ac repente fiūt aliæ.Quod in grandiore alitū genere grues tm̄.Eæ enim senectutæ nigrescūt.Merula ex nigra ruffescit.Canit æstate:hyeme balbutit:circa solstitiū muta.Rostrum quoq; anniculis in ebur transfiguratur duntaxat maribus. Turdis color æstate circa collum uarium:hyeme concolor:Lusiniis diebus ac noctibus cōtinuis quindecim garrulus sine intermissu cantus:densante se frondum germine non in nouissimum digna miratu aue.Primum tanta uox tam paruo in corpusculo:tā pertinax spiritus.Deinde in una perfecta musicæ scientia modulatus editur sonus & nūc cōtinuo spiritu trahit in longū:nunc uariatur iflexo:nūc distinguitur conciso.copulať intorto:promittitur:reuocatur:infuscatur ex inopinato.Interdum & se cū ipsa murmurat:plenus:grauis:acutus:creber:extentus:ubi uisum est uibrās:summus medius: imus. Breuiterq; oīa tā paruulis in faucibus:quæ tot exq̄sitis tibiaq; tormētis ars hoīum excogitauit. Vt nō sit dubiū hanc suauitatem præmonstratā efficaci auspicio:cum in ore stesichori cecinit infantis.At ne quis dubitet artes esse plures:singulis sunt cantus:& nō idē omnibus:sed suus cuiq;.Certāt inter se:palamq; animosa contentio est.Victa morte finit sæpe uitam spiritu prius deficiente q̄ cantu.Meditanť aliæ iuniores:uersusq; quos imitentur accipiunt.Audit discipula intētione magna:&reddit:uicibusq; reticent.Intelligiť emēdatæ correctio:& in docente quædam reprehensio.Ergo seruorum illis pretia sunt & quidem ampliora q̄ quibus olim armigeri parabanť.Cādidam scio inconditam :alioquin qđ est ꝑpe inusitatū ueniſſe:quæ agrippinæ Claudii principis coniugi dono daretur.Visum iam sæpe ius

ſas canere coepiſſe: & cũ ſymphonia alternaſſe. Sicut hoies reptos q ſonũ eaꝝ addita ĩ trãſuerſas labias fronde arundinei q̃ſi fotamine inſpirantis linguæ: ut parua aliqua oppoſita mora ĩdiſcreta redderent ſimilitudine. Sed eæ tantæ tãq; artifices argutiæ a. xv. ddieb⁹ paulatim deſinũt: nec ut fatigatas poſſis dicere aut ſatiatas. Mox æſtu aucto in totũ alia uox fit: nec modulata aut uaria. Mutaſ & color. Poſtremo hyeme ipſa nõ cernitur. Linguis eaꝝ tenuitas illa prima nõ eſt: quæ cæteris auibus: Pariunt uere primo cũ plurimũ ſena oua. Alia ratio ficedulis. Nã formam ſimul coloremq; mutant. Hoc nomen non niſi autũno habẽt: poſtea melancoryphi uocanſ. Sic & erythacus hyeme: idem phœnicurus æſtate. Mutat & upupa, ut tradit aeſchilus poeta. Obſcena alias paſtu auis. Criſta uiſenda plicatili: contrahens eã ſub rigenſq; per longitudinẽ capitis. Oenãthe quidẽ etiã ſtatos latebræ dies habet exoriente ſyrio occulta: ab occaſu eiuſdem ꝓdit. Quod miremur ipſis diebus utrũq;. Chloriõ quoq; qui totus eſt luteus: hyeme non uiſus circa ſolſticia procedit.

De merulis. Cap. xxx.

Merulæ circa cyllenẽ arcadiæ nec uſq̃ aliubi candidæ naſcuntur. Ibis circa pelluſium tantũ nigra eſt cæteris oĩbus locis candida.

Tempus auium genituræ. Cap. xxxi.

Scines preter exceptas non temere fœtus faciunt ante æquinoctium uernum: aut poſt autũnale. Ante ſolſtitium autem dubios: poſt ſolſtitium nitales.

De halcyonibus: & de diebus eaꝝ nauigabilibus: & gauiis & reliquo aquaticaꝝ genere. Cap. xxxii.

Oq; maxime ſunt inſignes halcyones. Dies eaꝝ partus qui maria quoq; nauigãt nouere. ipſa auis paulo amplior paſſere. colore cyaneo ex parte maiore tantũ purpureis & candidis admixtis pennis: collo gracili ac ꝓcero. Alteꝝ genus eaꝝ magnitudine diſtinguitur & cantu. Minores in arundinetis canunt. Halcyonẽ uidere rariſſimũ eſt: nec niſi uergiliaꝝ occaſu: & circa ſolſticia brumã ue naue aliquando circumuolata ſtatim in latebras abeuntem. Fœtificãt bruma: qui dies halcyonides uocantur: placido mari pereos & nauigabili ſiculo maxime. In reliquis partibus eſt quidem mitius pelagus. Siculũ utiq; tractabile. Faciũt autem ſeptem ãte brumã diebus nidos: & totidem ſequentibus pariunt. Nidi eaꝝ admirationem habent: pilæ figura paulũ eminẽti: ore perq̃ angusto: grandiũ ſpongiaꝝ ſimilitudine. Ferro interdici non queunt. Frangũturq; ictu ualido: ut ſpuma arida maris. Nec unde confingantur inuenitur. Putant ex ſpinis aculeatis. Piſcibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gauiæ in petris nidificant. Mergi in arboribus. Pariunt pluriumum terna. Sed gauiæ æſtate: mergi incipiente uere.

Roſtro. ariſtotelis

De diuerſitate nidificantium auium argathylis cynnamulgis & perdicibus. Cap. xxxiii.

Alcyonum nidi figura reliquaꝝ quoq; ſolertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia auiũ magis admiranda Hirũdines luto conſtruũt: ſtramento roborãt. Si quãdo inopia eſt luti: madefactum multa aqua pennis puluerem ſpargũt. Ipſum uero nidũ mollibus plumis flocciſq; conſternunt tepefaciendis ouis ſimul: ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma equitate alternant cibũ. Notabili muudicia egerunt excrementa pulloꝝ. Adultioreſq; circũagi docẽt: & foras ſaturitatẽ emittere. Alteꝝ genus hirundinũ eſt ruſticaꝝ & agreſtiũ: quæ raro in domibus diuerſos figura, ſed eadẽ materia configũt nidos totos ſupinos faucibus porrectis in anguſtũ utero capaci. Miꝝ qua pitia occultãdis habiles pullis: & ſubſternendis molles. In ægypti heracleotico oſtio molẽ cõtinuatione nidoꝝ euaganti nilo inexpugnabilẽ opponũt ſtadii fere unius ſpatio: quod humano ope perfici nõ poſſet. In eadẽ ægypto iuxta oppidũ coptio inſula ẽ ſacra iſidi: quã ne laceret amnis idẽ muniunt ope incipientibus uernis diebus palea & ſtramẽto roſtro firmãtes cõtinuatis ꝑ triduũ noctibus tãto labore: ut multas in ope emori cõſtet. Eaq; militia illis cũ anno reddit ſemp. Tertiũ ẽ eaꝝ genus quæ ripas excauant atq; ita ĩ terrã, fœtificant. Haꝝ pulli ad cineres ambuſti mortifero fauciũ malo multiſq; aliis morbis humani corporis medẽtur. Non faciũt hæ nidos. Migrãtq; multis diebus ante ſi futurũ ẽ ut auctus amnis attingat: In genere itẽ riparia eſt: ut nidus ex muſco arido ita abſoluta pficiatur pila: ut ĩueniri nõ poſſit aditus. Argathylis appelaſ: eadẽ figura ex lino intexens. Picoꝝ aliqs ſuſpẽdiſ in ſurculo primis in ramis cyathi mõ: ut nulla quadrupes poſſit accedere. Galgulos quidẽ ipſos dependentes pedibus ſomnũ cape cõfirmant: quia tutiores ita ſe ſperant. Iam publicũ quidẽ oĩum ẽ: tabulata ramoꝝ ſuſtinendo nido ꝓuide eligere: cameraq; ab hymbri aut fronde ꝓtegere dẽſa in araba cynamulgus auis appellaſ. Cinnami ſurculis nidificat. plũbatis igiſ eos ſagittis decutiũt indigenæ mercis gratia. In ſcythis auis magnitudine otidis binos pariſ in leporina pelle ſemp in cacuminib⁹ ramoꝝ ſuſpenſa. Picæ cũ diligẽtius niſũ ab hoie nidũ ſenſere: oua tranſgerũt alio. Hoc in his auibus: quaꝝ digyti nõ ſint accõmodati cõplectendis trãſferendiſq; ouis miro tradiſ modo. Nãq; ſurculo ſuper bina oua ĩpoſito ac ferruminato alui glutino ſubdita cernicæ medio æqua utrinq; libra deportãt alio. Nec uero iis minor ſolertia: quæ cunabula in terra faciunt corporis grauitate ꝓhibitæ ſublime petere. Meros uocaſ genitores ſuos recõditos paſcẽs pallido intus colore pẽnaꝝ: ſupne cyaneo: priori ſubrutilio. Nidificat in ſpecu ſex pedũ defoſſa altitudine. perdices ſpina & fructicæ ſic muniũt receptaculũ: ut cõtra feras abunde uallentur. Ouis ſtragulũ molle puluere cõtumulant: nec in quo loco peperere incubant.

Neue cui frequentior cõuerſatio ſit ſuſpecta tranſferunt alio. Ille quidẽ & maritos ſuos fallunt: qm̃ in
tẽperãtia libidinis frangunt eaꝝ oua, ne cubãdo detineant. Tunc inter ſe dimicãt mares deſiderio fœ-
minarũ. Victũ aiunt uenerem pati id quidẽ & cõturnices. Trogus inquit & gallinaceos aliquãdo Per-
dices uero a domitis feros & nouos haud uictos inhiri promiſcue. Capiuntur quoꝙ pugnacitate eiuſ- Aut
dem libidinis contra aucupis indicẽ exeunte in prœliũ duce totius gregis: capto eo procedit alter: ac
ſubinde ſinguli. Rurſus circa conceptũ fœminæ capiuntur contra aucupem fœmina exeunte: ut rixã-
do abigat eũ. Nec in animali alio pars opus libidinis. Si contra mares ſteterint fœminæ: aura ab iis flã
te prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tẽpus æſtuant: concipiuntꝙ ſuperuolantium
aſſlatu: ſæpe uoce tantũ audita maſculi. Adeoꝙ uincit libido etiam fœtus caritatem: ut illa furtim & in
occulto incubans cum ſenſit fœmina aucupe accedente ad marẽ recanat: reuocetꝙ: & ultro præbeat ſe
libidini. Rabie quidem tanta feruntur: ut in capite aucupantiũ ſæpe cæcæ metu ſedeant. Si ad nidũ is
cœperit accedere procurrit ad pedes eius fœta prægrauẽ aut delumbem ſeſe ſimulans: ſubitoꝙ in pro
curſu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala: aut pedibus. Aut procurrit iteꝝ iamiã prehenſurum
effugiens ſpe fruſtrãs: donec in diuerſum abducat a nidis. Eadem iam pauore libera ac materna uocan
te cura in ſulco reſupina gleba ſe terra pedibus apprehenſa operit. Perdicũ uita ad. xvi. ános durare exi
ſtimatur.

De columbis. Cap. xxxiiii.

Biis colũbaꝝ geſta ſpectanẽ maxime ſimili rõne. Mores iidẽ: ſed pudicitia illis prĩa: & neu
a tri nota adulteria. Cõiugii fidem non uiolant: cõemꝙ ſeruant domũ. Niſi celebs aut uidua
domũ nõ relinquit. Et imperioſos mares ſubinde etiã iniquos ferunt. Quippe ſuſpitio eſt
adulterii: quãuis natura non ſit. Tunc plenũ querela guttur: fæuiꝙ roſtro ictus: mox in ſatiſ
ſatiõe exoſculatio: & circa ueneris præces crebris pedũ orbibus adulatio. Amor utriꝙ ſobolis æqualis.
Sæpe & ex hac cã caſtigatio pigrius intrãte fœmina ad pullos. Parturiẽti ſolatia & miniſteria ex mare.
Pullis primo ſalſioreꝫ terrã collectã gutture in ora inſpuunt: præparantes tempeſtiuitatẽ cibo. Propriũ
generis eius & turturaꝝ cum bibant colla non reſupinare: large bibere iumentorum modo.

De palumbibus & differentia columbarum. Cap. xxxv.

Iuere palũbes ad triceſimũ annũ: aliquos ad. xl. Ariſtoteles auctor eſt. Vno tamẽ i cõmodo
u unguiũ: eodem & argumẽto ſenectæ: qui citra pernicicm reciduntur: Cantus oĩbus ſimilis
atꝙ idem: terno cõficitur uerſu prætermq̃ in clauſulæ gemitu. Hyeme mutis uere uocalibus.
Nigidius putat cũ oua incubãt ſub tecto nominata: palũbem relinquere nidos. Pariũt autẽ
poſt ſolſtitia. Colũbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De paſſeribus. Cap. xxxvi.

Ontra paſſeri minimũ uitæ: cui ſalacitas par. Mares negãtur anno diutius durare. Argumẽ
c to quia nulla ueris initio appareat nigritudo in roſtro: q̃ ab æſtate incipit. Fœminis lõgiuſ
culũ ſpatiũ. Veꝝ columbis ineſt quidã gloriæ intellectus. Noſſe credas ſuos colores: uarie
tatẽꝙ diſpoſitam: quæ etiã ex uolatu credunt plaudere in cælo: uariæꝙ ſulcare. Quã i oſtẽ Soluto
tatione ut uictæ præbentur accipiti imlipcatis ſtrepitu pennis: qui non niſi ipſis alaꝝ humeris elidit̃. uolatu in
Alioquin ſolito uolatu multo uelociorem ſpeculatur occultus fronde latro: & gaudentem in ipſa glo multum
ria rapit. Triſtuncu
lus,

De tinungulo. Cap. xxxvii.

Bid cũ iis habenda eſt auis quæ tinungulus uocatur. Defendit enim illas: terretꝙ accipitres
o naturali potentia in tantũ ut uiſum uocemꝙ eius fugiant. Hac de cauſa præcipuus colũbis
amor eoꝝ. Feruntꝙ ſi in quattuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis nõ mutare ſe-
dem colũbas. Quod auro inſectis alaꝝ articulis quæſiere aliqui non aliter innoxiis uulneri
bus: multiuaga alioquin aue. Eſt. n. ars ill inter ſe blandiri: & corrumpere alias: furtoꝙ comitatiores re
uerti. Quin & internuntiæ in rebus magnis fuere: & epiſtolas adnexas eaꝝ pedibus obſidione mutinẽ
ſi in caſtra conſulũ pertulere. D. Brutto mitente. Quid uallũ & uigilũ obſidio: atꝙ etiã retia amne præ
tenta profuere Antonio per cælũ eunte nuntio? Et harum amore inſaniunt multi ac ſuper tecta exædi
ficant turres iis nobilitantẽꝙ ſingulaꝝ & origines narrant uetere iã exemplo. Laxius eques Romanus
ante bellum ciuile Pompeianum denariis quadringentis ſingula paria uendicauit: ut. M. Varro tradit.
Quin & patriam nobilitauere. In campania grandiſſimæ prouenire exiſtimatæ. Harum uolatus in re-
putationem cæterarum quoꝙ uoluctum nos impellit.

De uolatu & inceſſu auium. Cap. xxxviii.

Mnibus aĩalibus reliquis certus & uniuſmodi & ĩ ſuo cuiꝙ genere inceſſus eſt. Aues ſolæ
o uario meatu feruntẽ & in terra & in aere. Ambulãt aliquæ ut cornices. Saliũt aliquæ ut paſ-
ſeres: merulæ. Currũt ut perdices: ruſticulæ. Ante ſe pedes iaciũt: ut ciconiæ & grues. Expã
dũt alas: pãdẽteſꝙ raro interuallo quatiũt. Aliæ crebrius: ſed & primas dũtaxat pẽnas. aliæ
& tota latera pandũt: Quædã ueró maiore ex parte cõpreſſis uolant. Percuſſoꝙ ſemel aliquæ & gemi-
no ictu aere feruntur: uelut incluſũ eum prementes. Iaculantur ſeſe in ſublime: in rectũ: in pronum. Im
pingui putes aliquas. Aut rurſus ab alto cadere has: illas ſalire. anates ſolæ quæꝙ ſunt eiuſdẽ generis ĩ

ſublime protinus ſeſe tollunt atq; e ueſtigio cælũ petunt:& hoc etiã ex aqua. Itaq; in foueas quibus ſe ras uenamur delapſæ ſolæ euadunt. Vultur & fere grauiores niſi ex ꝓcurſu aut littore tumulo imiſſæ nõ euolant. Cauda regunt aliæ. Circũſpectant aliæ flectũtq; colla. Nõnullæ ueſcuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce non uolãt: multæ. Aut econtrario ſemp in uolatu ſilent. Subreptæ: pronæ obliquæ in latera: in ora. Quædam & reſupinæ feruntur: ut ſi pariter: cernantur: plura genera non in eadem natura meare uideatur.

De apodibus. Cap. xxxix.

Lurimũ uolant quæ apodes uocant: quia careant uſu pedũ. Ab aliis cypſeli appellant hirũ
p dinum ſpecie. Nidificãt in ſcobulis. Hæ ſunt quæ toto mari cernunt. Nec unq̃ tam lõgo naues tanq; cõtinuo curſu recedũt a terra: ut nõ circũuolitent eas apodes. Cætera genera reſidunt & ſiſtunt. His quies niſi nido nulla. Aut pedẽt: aut iacent: & ingenia æque uaria ad paſtum maxime.

De caprimulgis & plataeis. Cap. xl.

Caprimulgi appellant grandiores merulæ aſpectu: fures nocturni. Interdiu enim uiſu carẽt
c intrant paſtoꝝ ſtabula: captarũq; uberibus aduolant ſuctũ propter lactis. Qua iniuria uber emoritur, capriſq; cæcitas quas ita mulſere oboritur. Platæa nominat aduolãs ad eas: quæ
Platalea ſe in mari mergunt: & capita illaꝝ morſu corripiẽs: donec capturã extorqueat. Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis: calore uentris coctas euomit: atq; ita ex iis eſculẽta legit teſtas excreans.

De ingeniis auium. Cap. xli.

Illaribus gallinis & religio ineſt. Inhorreſcunt edito ouo: excutiuntq; ſeſe: & circũactæ pu-
u rificant: aut feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant.

De carduele & pſytaco & auibus quæ loquuntur. Cap. xlii.

Inimæ auiũ carduelis imperata faciũt: nec uoce tantũ: ſed pedibus & ore ꝓ manibus. Eſt q̃
m boũ mugitus imitat in arelatẽſi agro taurus appellata: alioquin parua. Eſt q̃ equoꝝ quoq; hinnitus anthus noie: herbæ pabulo aduentu eoꝝ pulſa imitata ad hunc modum ulciſcens.

Super oia humanas uoces reddũt pſitaci: & quidẽ ſermocinãtes: India auẽ hanc mittit. Sit tacen uocat: uiridẽ toto corpore torque tantũ miniato in ceruice diſtinctã. Imperatores ſalutat: & quæ
Pſittacem accipit uerba ꝓnuntiat. In uino præcipue laſciua. Capiti eius duritia eadẽ q̃ roſtro. Hæc cũ loqui diſcit ferreo uerberat radio. Non ſentit aliter ictus. Cũ deuolat roſtro ſe excipit. illi innitur: leuioremq; ſe ita pedum infirmitati facit. Minor nobilitas: quia nõ ex longinquo uenit: ſed expreſſior loquacitas certo generi picaꝝ eſt. Adamant uerba quæ eloquunt. Hæc diſcunt tantum: ſed diligunt: meditanteſq; intra ſemet cura atq; cogitatione intẽtionẽ nõ occultant. Cõſtat emori uictas difficultate uerbi: ac niſi ſubinde eadẽ audiãt: memoria falli. quærẽteſq; miꝝ imodũ hylarari. ſi interim audierint id uerbũ. Nec uulgaris iis forma. q̃uis non ſpectãda. Satis illis decoris i ſpecie ſermonis humani eſt. Veꝝ addiſcere alias negãt poſſe: q̃ quæ ex genere eaꝝ ſunt: quæ glande ueſcunt. Et inter eas facilius quibus quini ſunt digyti i pedibus. Ac ne eas quidẽ ipſas primis duobus uitæ annis. Latior iis eſt lingua omnib⁹ i ſuo cuiq; genere: q̃ ſermonẽ imitant humanũ: q̃q̃ id pene in oĩbus cõtingit. agripina cõiunx claudii cæſaris tutdum habuit (quod nunq̃ ante) imitantẽ ſermones hoĩum cũ hæc ꝓderem. Habebãt & cæſares iuuenes item ſturnum: luſcinias græco atq; latino ſermone dociles. Præterea meditantes in diem: & aſſidue noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur ſecreto: & ubi nulla alia uox miſceatur: aſſidente qui crebo dicat ea: quæ condita uelit adiſci aliquo blandiente.

De coruorum intelligentia. Cap. xliii.

Eddatur & coruis ſua gratia indignatione quoq; populi Ro. atteſtata: nõ ſolũ cõſcia. Tibe
r rio principe ex fœtu ſupra caſtoꝝ ædem genitus pullus in oppoſitã ſutrinã deuolauit: etiã religione cõmẽdatus officinæ domino. Is maturæ ſermoni aſſuefacti oĩbus matutinis euolãs in roſtra: in forũ uerſus Tiberiũ: deinde germanicũ & druſũ cæſares noĩatim: mox tranſeuntem populũ Ro. ſalutabat. Poſtea ad tabernam remeans plurium annoꝝ aſſiduo officio meritus. Hunc ſiue æmulatione incitatus manceps ꝓximæ ſutrinæ: ſiue iracundia ſubita: ut uoluit uideri: excrementis eius poſita calceis macula exanimauit: tanta plebei cõſternatione: ut primo pulſus ex ea regiõe mox & interẽptus ſit: funuſq; inumeris aliti celebratũ exequiis. Cõſtratũ lectũ ſup æthiopũ duoꝝ humeros præcedente tibicinæ: & coronis oĩum geneꝝ ad rogũ uſq;: qui cõſtructus dextraniæ appiæ ad ſecundũ lapidẽ in cãpo rediculi appellato fuit. A deo ſatis iuſta cauſa populo Ro. uiſa eſt exequiaꝝ ingeniũ auis aut ſupplicii de ciue Romano in ea urbe qua multoꝝ principiũ nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani poſt carthaginẽ numantiãq; deletas ab eo nemo uindicauerat mortẽ. Hoc geſtum. M. Seruilio. C. Ceſtio conſ. ad. v. Calen. April. Nunc quoq; erat ĩ urbe Roma hæc ꝓdente me equitis Ro. cornix e betica primũ colore mira admodũ nigro: deinde plura cõtexta uerba exprimẽs & alia atq; alia crebro addiſcens. Necnõ & recẽs fama Crateri monocerotis cognoie in troezena regiõe aſiæ
Cizycena coruoꝝ opera uenantis: eo ꝙ deuehebat ſiluis eos conſidentes humeris. Atqui coruiculos illi ueſtigaCazaca bãt agebãtq; eo ꝓducta cõſuetudĩe: ut exeuntẽ ſic comitarent & feri. Tradẽdũ putauere memoriæ qui

dam uiſum pet ſitim lapides cogerentem in ſitulam monumenti:in q̃ pluuia aqua durabat:ſed quæ attingi non poſſet.Ita deſcendere pauentem expreſſiiſſe tali congerie:quæ poturo ſufficeret.

De diomedeis auibus. Cap. xliiii.

n Ec diomedeas præteribo aues.Iuba cataractas uocat.Et eis eẽ dentes oculoſq; igneo colore:cætero candidas tradẽs:Duos ſemp iis duces.Alteꝝ ducere agmẽ:alteꝝ cogere ſcrobes excauare roſtro:inde crate cõſternere & operire terra q̃ ante fuerit egeſta.In iis fœtificare.

' Fores binas oium ſcrobibus.Orientẽ ſpectare qbus exeãt in paſcue occaſum:qbus redeãt. Aluũ exoneratutas ſubuolare ſemp.& cõtrario flatu.Hæ in ſolo loco totius orbis uiſunt.In iſula quã diximus nobilẽ Diomedis tumulo atq; delubro cõtra apuliæ orã fulicaꝝ ſimiles. Aduenas barbaros clãgore infeſtãt.Græcis tantũ adulant miro diſcrimine,uelut generi Diomedis hoc tribuẽtes.Aedẽq; eius quottidie pleno gutture madẽtibus pẽnis peluunt atq; purificant.Vnde origo fabulæ Diomedis ſotios in eaꝝ effigies mutatos. Quæ animalia nihil diſcant. Cap..xlv.

n On omittendũ eſt cũ de ingeniis differimus:e uolucribus hirundines eſſe idociles:e terreſtribus mures:cum elephanti iuſſa faciant.Leones.iugũ ſubeant.in mari uituli totq; piſciũ genera miteſcant. De potui auium. Cap. xlvi

b Ibunt aues ſuctu cæteræ.Sed ex iis quibus lõga ſunt colla intermittẽtes capite reſupinato ueluti infundentes ſibi.Porphyrio ſolus morſu bibit.Idem ex proprio genere omnem cibum aqua ſubinde tingens. Deinde pede ad roſtrum ueluti manuafferrens.Laudatiſſimi in comagene.Roſtra iis & prælonga crura rubent.

De hæmatopodi & onocrotali:& de peregrinis auibus. Cap. xlvii.

h Ac quidẽ & hæmatopodi multo minori:q̃q̃ eadẽ crurũ altitudine.Naſcit in ægypto.Inſtit ternis digytis.Præcipuæ ei pabulũ muſcæ.Vita ĩ italia paucis diebus. grauiores oẽs fruge ueſcunt:altiuolæ carne tantũ.Inter aquaticas mergi ſoliti ſunt deuorare q̃ cæteræ reddunt.Oloꝝ ſimilitudinẽ onocrotali habẽt:nec diſtare exiſtimarent oino:niſi faucib⁹ ipſis ineſſet alterius uteri genus.Huc oĩa inexplebile aĩal cogerit.mira ut ſit capacitas.Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita inferã in aluũ ruminãtis mõ defert.Gallia hos ſeptẽtrionalis ꝓxima oceano mittit.in hercino germaniæ ſaltu inuſitata genera alitũ accepimus:quaꝝ plumæ igniũ mõ colluceant noctibus in cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam memorandum occurrit. Imanto-podi In uetant aluum ruminantis more

De multarum auium nominibus & natura. Cap.xlviii.

p Haleridesin ſeleucia parthoꝝ & in aſia aquaticaꝝ laudatiſſimæ.Rurſus phaſianæ ĩ colchis geminas ex pluma aures ſubmittũt:ſubrigũtq;.Numidicæ in pte africæ numidia: oẽſq; iã in italia.Phœnicopteri linguã præcipui ſaporis eẽ Apicius docuit nepotũ oium altiſſimus gurges.Atagẽ maxime ionius celebrat:uocalis alias:captus uero obmuteſcẽs quondã exiſtimatus inter raras aues.iam & in gallia hiſpaniaq; capit:& alpes ẽt ubi & phalacrocoraces aues baleariũ inſulaꝝ peculiares.Sicut alpiũ phyrrocoras luteo roſtro niger & præcipuo ſapore Lagopus:pedes leporino uillo ei nomẽ hoc dedere.Cætero candidæ colũbaꝝ magnitudine.Non extra terã in qua naſcitur eã ueſci facile:quando nec uiuã manſueſcit:& corpus occiſæ ſtatim marceſcit.Et alia nomine eodem a coturnicibus magnitudine tantũ differens croceo tinctu cibis gratiſſima.uiſam in alpibus abſe peculiarem ægypti ibin.M.Egnatius.Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus & fabuloſi . Cap. xlix.

u Enere in italiã Debriacenſes bellis ciuilibus tranſpadũ externæ & nouæ aues.ita.n.adhuc uocant tutdoꝝ ſpecie:paulũ infra colũbas magnitudine:ſapore gratæ.Baleares inſulæ nobiliorẽ ẽt ſupradicto porphyrione mittunt.ibi & buteo accipitrũ generis & honore menſarũ eſt.item uipiones.ſic enim uocant minorẽ gruẽ.Pegaſos equino capite uolucres:& griphas auritos ad uncitate roſtri fabuloſos reor.illos in ſcythia:hos ĩ æthiopia.Equidẽ & tragopanadẽ quã plures affirmãt maiorẽ aquila:cornua in tpibus curuata habentẽ ferruginei coloris:tantũ capite phœniceo.Nec ſirenes ĩpetrauerint fidẽ:licet affirmet.Dino clitarchi celebrati auctoris pater in india eſſe:mulceriq; eaꝝ cantu:quos gratos ſomno lacerãt.Q ui credit iſta & Melampodi ꝓfecto aures lambendo dediſſe intellectũ auiũ ſermonis dracones nõ abnuet.Vel Quæ Democritus tradit nominando aues quaꝝ cõfuſo ſanguine,ſerpẽs gignat:quem quiſquis ederit intellecturus ſit allitũ colloquia. Quæq; de uua aue galcrita priuatim cõmemorat:ẽt ſine iis imenſa uitæ ambagæ circa auguria.Nominant ab Homero ſcopes auiũ genus neq; harũ ſatyricos motus cũ inſident pleriſq; memoratos facile conceperim mente.Neq; ipſæ iam aues naſcuntur.Q uamobrem de confeſſis deſeruiſſe præſtiterit.

Quis gallinas farcire inſtituerit:de auiariis & quis ea primus inſtituerit. Cap.l.

g Allianas ſaginare deliaci cœpe.Vnde peſtis exorta opimas aues & ſuopte corpore unctas deuorãdi.Hoc primũ antiquis cœnaꝝ iterdictis exceptũ inuenio iã lege.C.Fannii cõſulis .xi.annis ante tertiũ punicũ bellũ:ne quid uolucrũ ꝓponeret:præter unã gallinã: quæ nõ

esse altilis. Quod deinde caput translatū p omnes leges ambulauit. Inuentūq; diuerticulū ē in strande eaꝫ gallinaceos quoq; pascendi lacte addito cibis. Multo ita gratiores approbant. Fœminæ quidē nō oēs ad saginā eligunt: nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinaꝫ artes ut clunes spectent: ut diuidant i tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupēt. Dedere & parthi cocis suos mores. Nec tñ in hoc māgonio quicq̄ totū placet: hic clune: alibi pectore tantū laudatis. Auiaria primus istituit inclusis oīum generum auibus. M. Lælius Strabo brundusii equæstris ordinis. ex eo cœpimus carcere aialia cohercere quibus natura cœlum assignauerat.

De Aesopi patina. Cap. li.

m Maxime tamen insignis ē in hac memoria Clodii Aesopi tragici histrionis patina' sexcentis sestertiis taxata in qua posuit aues cantu aliquo aut humano sermōe uocales nūmis sex singulascomeptas nulla alia inductus suauitate nisi ut in iis imitationē hois māderet: ne quæstus quidē suos reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus prorsus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi qđ minus est: summas rerum naturæ opes q̄ hominum linguas cenasse.

De generatione auium: & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. Cap. lii.

g Eneratio auiū simplex uideť esse. cū & ipsa sua habeat miracula: quoniā & q̄drupedes oua gignunt: chamæleōtes: lacertæ: & q̄ diximus inter serpentes. Pennatoꝫ āt ifœcunda sunt quæ aduncos habēt ungues generi. Nulla ex iis supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auiū generi natura: ut fœcūdiores essent fugaces eaꝫ q̄ fortes. Plurima pariūt struthio cameli gallinæ: perdices: sali. Coitus auibus duob⁹ modis. Fœmina humi considēte ut in gallinis: aut stāte ut in gruibus. Ouoꝫ alia sunt candida ut colūbis: pdicibus. Alia pallida ut aquaticis. Alia pūctis distincta ut meleagridū. alia rubri coloris ut phasianis: cēchridii. Intus āt oē ouū uolucrū bicolor. Aquaticis lutei plus q̄ albi. Idq; ipsum magis liuidum q̄ cæteris: Piscium unus color: in quo nil candidi. auium oua ex calore fragilia. Serpentium ex frigore lenta. piscium ex liquore mollia. aquatilium rotunda. Reliqua fere fastigio cacumina. Exeunt a rotundissima sui parte. dum pariuntur molli putamine: sed protinus durescente: quibuscunq; emergunt portionibus: Quæ oblonga sint oua gratioris saporis putat. Oratius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotūdiora gignuntur reliqua marem. Vmbilicus ouis a cacumine in est ceu gutta eminēs in putamine.

Cenchris sola ex.

De tēpore & generatione icubatus auiū & coitu. Cap. liii.

b Vædam omni tēpore coeunt ut gallinæ: & pariunt: præterq̄ duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura q̄ ueteres: sed minora. Et in eodem fœtu prima & nouissima. Est autē tanta fœcunditas ut aliquæ & sexagena pariant: aliquæ quottidie: aliquæ bis die: in tantum ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt. quædā & undecies. In ægypto etiā brumali mense. Hirundines & merulæ & palūbi & turtures bis anno pariunt. Cæteræ aues fere semel. turdi i cacuminibus arboꝫ luto nidificātes pene cōtextim i secessu generant. A coitu. x. diebus oua maturescut in utero. Vexaræ autem gallinæ & columbæ penna euulsa aliaue simili iniuria diutius. Omnibus ouis medio uitelli parua inest uelut sanguinea gutta quod esse cor auium existimant. Primum in omni corpore id gigni opinantes. In ouo certa est gutta ea fallit: palpitatq;. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput m ius toto corpore. Oculi compressi capite maiores. Incressente pullo candor in medium uertitur: Luteum circunfunditur uicesimo die: si moueatur ouum. Iam uiuentis intra putamen uox auditur. Ab eodem tempore plumescit ita positus: ut caput supra dexterum pedem habeat: dexteram uero alam supra cadāt. Vitelus paulatim deficit aues omnes in pedes nascuntur cōtra quam reliqua animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt: & geminos interdum excludunt: ut Cor. Celsus auctor est: alterum maiorē: alioquin negant omnino geminos excludi. Plus uicenaquina incubanda subiici uetāt. Parere a bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctiū. Post solstitium nata non implēt magnitudinem iustam: tantoq; minus quanto serius peruenere.

De uitiis & remediis incubantium. Cap. liiii.

o Va incubari infra. x. dies edita utilissimū. Vetera āt recentiora infœcunda. Subiici impari numero debent. Quarto die postq̄ cœpere incubari si contra lumē cacumine ouoꝫ apprehenso una manu purus & unius modi perluceat color: sterilia existimant esse: proq; eis alia substituenda. Et in aqua ē experimentū: inane fluitat. Itaq; fidentia hoc est plena subiici uolunt. Concuti uero expimento uetant: quoniā nō gignāt confusis uitalibus uenis. Incubationi datur initiū post nouā lunā: qa prius inchoata non proueniāt. Celerius excludunt calidis diebus. Ideo æstate undeuicesimo educūt fœtum hyeme uicesimoquinto. Si cubatu tonuerit oua pereūt: & accipitris audita uoce uitiant. Remediū contra tonitrum: clarus ferreus sub stramine ouoꝫ positus aut terra exaratro. Quædā āt & citra incubitū spōte natura gignit: ut in ægypti figmentis est scriptū. De quodā uinipotore reperit syracusis tādiu potare solitū: donec ab eo cooperta in terra fœtum ederent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguriis ouorum. Cap. lv.

decimus

Iuia augusta prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida cũ pareret uirilẽ sexũ ad
l modũ cuperet:hoc usa est puellari augurio.Ouũ in sinu fouẽdo atq; cũ deponendũ haberet nutrici p sinũ tradendo ne interimeret tepor.Nec falso Augusta augurata prodit ipera toris inde fœta sed inuentũ ut oua i calido loco iposita paleis igne modico fouerent. hoie uersante piter nocte ac die:& statuto diẽ illinc erumpere fœtus.Traditur quædã ars gallinarii cuiusdã dicẽtis:qd ex quoq; esset.Narrant & mortua gallina mariti ea; uisi succedẽtes inuicẽ & reliqua fœtæ more faciẽtes:abstinẽtesq; se a cantu.Sup oia est anatũ ouis subditis atq; exclusis admiratio prima nõ plane agnoscentis fœtũ:Mox incertos cubitus sollicitæ cõuocationis.Postremo lamẽta circa piscinæ stagna mergentibus se pullis natura duce. Incerti in cubitus sollicite conuocãtis

Quæ gallinæ optimæ. Cap. lvi.

Allina; generositas spectat circa erecta:interdũ & gemina :pennis nigris:ore rubicũdo:di
g gytis imparib9:aliquãdo & sup q̃ttuor digytos trãsuerso uno.Ad tẽ diuinã luteo rostro pedibusq; puræ nõ uident.Ad opertanea sacra nigræ.Est & pumilionũ genus nõ sterile i iis quod nõ in alio genere alitum:sed quibus certa fœcunditas tara & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remediis. Cap. lvii.

Nimicissima aũt omniũ generi pituita:maximeq; inter messis & uindemiæ tempus Medi-
l cina in famæ:& cubatus in fumo:si utiq; ex lauro aut herba;sauina fiat:penna per transuersas inserta nares:& per omnes dies mota.Cibus allium cum farre aut aqua perfusus in qua lauerit noctu auis cum semine uitis albæ coctus & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. Cap. lviii.

Olumbæ ꝓprio ritu osculant ante coitũ.Pariunt fere bina ouasita natura moderãte ut aliis
c crebrior sit fœtus:aliis numerosiot.Palũbes & turtutes plurimũ terna:nec plusq̃ binis fere pariũt:atq; ita si prior fœtus corruptus est.Et q̃is tria pepererint:nunq̃ plus duob9 educãt. Tertiũ qd irritũ est urinũ uocãt.Palũbes icubat fœmina post meridiana i matutinũ: cæteromas.Colũbæ marẽ semp & fœminã pariũt priorẽ marẽ:postridie fœminã. Incubant in eo genere ambo:interdiu mas:noctu fœmina.Excludũt uicesimo die.Pariũt a coitu.v.Aestate quidẽ interdũ binis mẽsibus terna edũt paria.Nãq; octauo.x.die excludũt:statimq; cõcipiunt.Quare inter pullos sæpe oua inueniunt:& alii ꝓuolant:alii erũpunt.Ipsi deinde pulli quinquemestres fœtificãt.Et ipsæ ãt inter se si mas non sit.fœminæ æque saliunt:pariuntq; oua irrita:ex quibus nihil gignitur: quæ hyponemia græci uocant. De pauone & anseribus. Cap. lix.

Auo a trimatu parit primo anno unũ aut alteq; ouũ:sequẽti quaterna quinaue:cæteris duo
p dena nõ amplius intermittens binos dies ternosue parit:& ter anno si gallinis subiiciantur incubanda.Mares ea frangunt desiderio incubantium.Quapp noctu & in latebris pariũt: aut in excelso cubantes:& nisi molli strato excepta frangunt.Mares singuli quinis sufficiũt coniugibus.Cum singulæ aut binæ fuere corrumpitur salacitate fœcunditas.Partus excluditur diebus tertinouenis:aut tardius tricesimo Anseres in aqua coeunt:pariunt uere:aut si bruna coiuere post solstitium:quadraginta prope.Bis anno si priorem fœtum gallinæ excludant:alias plurima oua.xvi. pauciissima septem.Siquis furripiat pariunt.donec rumpantur.Aliena non excludunt.Incubanda subiici utilissimum nouem aut undecim.incubant fœminæ tãtum tricenis diebus.Si uero trepidiores sint:uicesimoquinto.Pullis eorum urtica contactu mortifera.Nec minus auiditas:nunc satietate nimia:nunc suamet ui:quando apprehensa radice morsu sæpe conantes auellere ante colla sua abrumpunt. Cõtra urticam remedium stramento ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis:& quomodo seruentur optime oua. Cap.lx.

Rdeolæ tria genera:leucon::asterias:pellos.Hi in coitu anguntꝰ.Mares qdẽ cũ uociferatur
a sanguinẽ ẽt ex oculis pfundũt.Nec minus egre pariũt grauidæ.Aquila tricenis diebus icubat:& fere maiores alites.Minores uicenis:& miluus & accipiter.Singulos uere parit nunq̃ plus ternos:is q ægolios uocaꝰ quaternos.Coruus aliquãdo & qnos incubãt totidẽ diebus.Cornicẽ icubantẽ mas paicit.Pica nouenos.Melãcoryphus supra uiginti parit semp nũero ĩpari inæqualia.Nec alias in pluribus tãta fœcũditas:maior tamẽ paruis.Hirundini cæci primo pulli:& se- inæqualia superre oibus qbus numerosior partus.Irrita oua q̃ hyponemia diximus:quæq; aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione cõcipiũt:aut puluere.Nec colũbæ tm̃:sed & gallinæ:pdices:pauones : anseres: chenalopeces.Sũt ãt sterilia & minora ac minus iucũdi saporis.& magis humida.Quidã & uẽto putãt ea generari.Qua de cã etiã zephyria appellant.Hæc autẽ uere tm̃.Vrina fiunt incubatione derelicta:q̃ alii cynosura dixere.Oua aceto macerata in tantũ emoriuntur ut per annulos transeant.Seruari ea in lomento:aut hyeme in paleis:æstate in furfuribus utilissimum.Sale exinaniri creduntur. fluit

Quæ uoluctum sola animal pariat:& lacte nutriat Cap. lxi.

u Olucrum animal parit uespertilio tantũ:cui membrana ceu pennæ.Eadem sola uolucrum lacte nutrit ubera aduomens:geminos uolitat amplexa infantes:secũq; deportat.Eidem co

xendix una traditur:& in cibatu culices gratißimi.

De conceptu uiperæ & partu:& quæ terreſtrium oua pariant. Cap. lxii.

Vrſus in terreſtribus oua pariunt ſerpentes de quibus nondũ dictũ ſit. Coeũt cõplexu adeo
g circũuolutæ ſibi:ut una exiſtimari biceps poſſit. Viperæ mas caput inſerit in os:qđ illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terreſtriũ eadẽ ſola intra ſe parit oua unius colloris & mollia ut piſces. Tertia die intra utegꝫ catulos excludit:deinde ſingulos diebus ſingulis parit uigẽti fere numero. Itaqꝫ cæteri tarditatis impatiẽtes prærũpunt latera occiſa parent. Cæteræ ſerpentes cõtecta oua in terra incubant:& fœtũ ſequente excludunt anno. crocodili uicibus incubãt mas & fœmina Sed reliquogꝫ quoqꝫ terreſtrium reddetur generatio.

De generatione terreſtrium. Cap. lxiii.

Ipedum ſolus homo animal gignit Homini tantũ primi coitus pœnitentia augurium ſcilicet uitæ a pœnitenda origine. Cæteris aĩalibus ſtati per tempora anni concubitus. Homi
b ni(ut dictum eſt)omnibus horis dierum noctium. Cæteris ſatietas in coitu. Homini propemodum nulla Meſſalina Claudii Cæſaris coniunx hanc regalem exiſtimãs palmam elegit in id certamen nobiliſſimam e proſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis:eamqꝫ die ac nocte ſuperauit quinto ac uicesimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata omnia ſcelere naturæ:fœminis uero abortus. Quantũ in hac parte multo nocẽtiores q̃ feræ ſumus. Viros auidiores ueneris hyeme:fœminas æſtate Heſiodus prodidit. Coitus auerſus elephantis:camelis: tigribus: lyncibus: rhinoceroti:leoni:daſipodi:cuniculis:quibus auerſa genitalia. Cameli etiã ſolitudines aut ſecreta certa petũt:neqꝫ interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum iis ex omnibus: quibus ſolida ungula in quadrupedum genere mares olfatus antecedit. Auertũtur & canes:phocæ:lupi:in medioqꝫ coitu:inuitiqꝫ etiam coherent. Supradictorum plæriſqꝫ fœmine priores ſuperueniunt:reliquis mares. Verſi autem ut dictum eſt humanitus ſtrati. Herinacei ſtantes ambo inter ſe complexi. Feles mare ſtante fœmina ſubiacente: Vulpes in latere proiectæ:maremqꝫ fœmina amplexa. Tauroꝝ ceruorumqꝫ fœminæ uim non tolerant:ea de cauſa ingrediuntur in conceptu. Cerui uiciſſim ad alias tranſeunt:& ad priores redeunt. Lacertæ ut ea quæ ſine pedibus ſunt circumplexu uenerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore:eo minus fœcunda ſunt. Singulos gignunt elephanti:cameli:equi. A cãthis duodenos auis minima. Ociſſime pariunt quæ plurimos gignunt. Quo maius eſt animal:tãto diutius formatur in utero. Diutius geſtantur quibus longiora ſunt:uitæ ſpatia. Neqꝫ creſentium tẽpeſtiua ad gerandum ætas. Quæ ſolidas habent ungulas ſingulos:quæ biſculas & geminos pariunt. Quoꝝ in digitos pedum fiſſura diuiſa eſt:eo numeroſiora in fœtu. Sed ſupiora omnia perfectos edunt partus:hæc imchoatos. In quo ſunt genere leænæ:urſæ:& uulpes. Informia etiam magis q̃ ſupradicta urſæ pariunt: rarũqꝫ eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea:& figurant:pariũt plurimum quaternos. Cæcos autem gignũt canes:lupi pãtheræ:thoes. Canum plura ſunt genera. Lacõcæ octauo menſe utrinqꝫ generãt. Ferunt. lxx. diebus:& plurimũ tribus mẽſibus. Cæteræ canes & ſemeſtres coitũ patiuntur. Implent omnes uno coitu. Quæ ante iuſtũ tempus concepere:diutius cæcos habẽt catulos: nec omnes totidem diebus. Exiſtimant in urina attolere crus fere ſemeſtres:ideſt ſignũ cõſumati uiriũ roboris:fœminæ hoc idẽ ſidentes. Partus duodeni quibus numeroſiſſimi:cætero quini: ſeni aliquãdo ſinguli:quod ꝓdigioſum putant. Sicut oẽs mares:aut oẽs fœminas gigni. Primos quoqꝫ mares pariũt in cæteris alternant:ſi ineant opportuno & recto menſe. Ineuntur a partu ſexto menſe. Octonos laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuũt laconici annis denis. fœmina duodenis. Cætera generaꝫndecim annos:alquãdo uiginti. Nec tota ſua ætate generant:fere a duodecimo deſinentes. Felium & ichneumonũ reliqua ut canũ. Viuũt annis ſenis. Daſipodes oĩ mẽſe pariũt:& ſuperfœtant ſicut lepores. A parto ſtatim iplentur. Cõcipiunt q̃is uber: ſiccante fœtu:pariũt nõ cæcos Elephanti ut diximus pariũt ſingulos magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim mẽſibus ferũt a trimatu:pariunt uere iterũqꝫ poſt annum implentur a partu. Equas aũt poſt tertiũ diem aut poſt unũ ab enixu utiliter admitti putant:coguntqꝫ inuitas. Mulier ſeptima die cõcipere facilime creditur. Equaꝝ iubas tonderi præcipiunt:ut aſinoꝝ in coitu patiantur humilitatẽ:comantes enim gloria ſuperbiũt. A coitu ſolæ aĩalium curruant:ex aduerſo aquilonum auſtrorũue ꝓut marẽ aut fœminã cõcepere. Colorem ilico mutant rubriore pilo:uel quicunqꝫ ſit pleniore. Hoc argumẽto deſinunt admittere etiã nolentes. Nec impedit partus quaſdã ab opere. Falluntqꝫ grauide. Viciſſe olympia prægnantẽ equã Hecatidis theſſali inuenimus. Equos & canes & ſues initum matutinum appetere:fœminas aũt poſt meridiẽ blandiri diligentiores tradunt. Equas domitas. lx. diebus equire:anteq̃ gregales. Sues tantũ coitu ſpumam ore fundere. Verrem ſubantis:audita uoce niſi admitta cibũ non capere uſqꝫ in maciẽ. Fœminas: tantum efferari hominem lacert:candida maxime ueſte indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo auiditas coitus putatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca:pecori cepa. Quæ ex ferris mittigent nõ concipere:ut anſeres:apros uero tarde:& ceruos:nec niſi ab infantia educatos. Mirũ eſt quadrupedum

prægnantes uenerem arcent:præter equam & ſuem.Sed ſuperfœtant:& daſipus:& lepus tantum.

De uaria generatione animalium. Cap.lxiiii.

Væcunq; aĩal pariunt ĩcapite giguunt'circúacto ſub enixu fœtu:alia ĩ utero porrecta.Qua drupedes geſtantur extenſis ad lõgitudinem cruribus:& ad aluum ſuam applicatis.Homo in ſemet conglobatus inter duo genua naribus ſitis.Molas de quibus ante diximus gigni putant:ubi mulier nõ ex mare:uerum ex ſemetipſa tantum cõcepit.Ideo nec animari: quia non ſit exduobus.Altricẽq; habere per ſe uitam illam:quæ ſatis arboribuſq; cõtingat:ex omnibus quæ perfectos.Fœtus uel tantos:& innumeroſos edunt.Item plures cõtra naturã ſolidipedũ aut biſulcoꝝ. Alias Porrecto tm̃ & numeroſos Ex oĩbus iungẽdũ uidet cũ ſequenti cap.

De murium fœtu. Cap.lxv.

Vpra cuncta eſt murium fœtus:haud ſine contatiõe dicẽdus:q̃q̃ auctore Ariſtotelle & Alexãdri magni militibus generatio eoꝝ lambẽdo coſtare non coitu dicatur.Ex una genitos cxx.tradiderunt.Apud peſas uero prægnantes in utero parentis repertas.Et ſalis guſtatu fieri prægnãtes opinantur.Ita deſinit mirum eſſe:unde uis tanta meſſes populetur murium agreſtium.In quibus illud quoq; adhuc latet quo,nam modo illa multitudo repente occidat. Nã nec exanimes reperiuntur:neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit.plurimi itaq; ad troadẽ perueniunt.Et iam inde fugauerunt accolas.prouentus eorum ſiccitatibus tradũt.Et iam obituris uermiculũ in capite gigni.Aegyptiis muribus durus pilus:ſicut herinaceis.Idem bipedes ambulant:ceu alpini.Cũ diuerſi quoq; generis coiere animalia:ita demum generant:ſi tempus naſcendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ere parere :ut creditur uulgo:Ariſtoteles negat.Neque incubant ædẽ oblitæ quo ſint in loco enixæ:quoniam huic animali nulla memoria.itaq; catuli per ſe erumpunt.

De ſupina hominis auguem naſci. Cap.lxvi.

Nguem ex medulla hominis ſpinæ gigni accepimus a multis.plæraq; enim occulta & cæca origine proueniunt:etiam in quadrupedum genere.

De ſalamandra. Cap.lxvii.

Icut ſalamandra animal lacerti figura ſtellatum:nunquam niſi magis hymbribus proueniens:& ſerenitate deficiens.Huit tantus rigor:ut ignem tactum extinguat non alio modo q̃ glaties eiuſdem ſanie quæ lactea ore uomitur:quacũq; parte corporis humani contacta toti defluũt pili.Idq; quod conctatum eſt colorem in uitiliginem mutat.

De iis quæ naſcuntur ex non genitis:&quæ nata nihil gignunt. Cap.lxviii.

Vædam uero gignuntur ex non genitis & ſine ulla ſimili origine ut ſupradicta,& quæcũq; æſtas aut uer ſtatumq; tempus anni generant.Ex iis q̃dã nihil gignunt ut ſalamandræ.Neq; eſt in iis genus maſculinũ fœmineũue:ſicut neq; in angullis:omnibuſq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant.Neutrum eſt & oſtreis genus:& cæteris adherentibus uado uel ſaxõ.Quæ autem per ſe generantur ſicuti infra mares ac fœminas deſcripta ſunt:ita generant quidem ea aliquid coitu.ſed imperfectum:& diſſimile:& ex quo nihil amplius gignatur:ut uermiculos muſcæ Id magis declarant naturæ eoꝝ:quæ inſecta dicuntur.Arduæ explanationis omnia:& priuati dicato opere narranda.Qua propter ut ingenium prædictorum ita & reliqua ſubtexet diſertatio.

De ſenſibus animalium. Cap.lxix.

X ſenſibus ante cætera homini tactus:deide guſtũs.Reliquis ſupatur a multis.Aquilæ clarius cernunt.Vultures ſagacius odorantur.Liquidius audiũt talpe obrutæ terra:tam denſo atque ſurdo naturæ elemento.præterea uoce oĩum in ſublime tẽdẽte ſemonẽ exaudiũt: & ſi de iisloquere:intelligere etiã dicũtur:& profugere.Auditus cui hominum primo negat' eſt:huic & ſermonis uſus ablatus.Nec ſunt naturaliter ſurdi:ut non idem ſint & muti.In marinis oſtreis auditum eſſe nõ eſt ueriſimile:ſed ad ſonum mergere ſe ſolẽt.ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum & olfatum eſſe piſcibus. Cap.lxx.

Iſces quidem auditus nec mẽbra habent nec foramina:audire tamẽ eos palã ẽ:ut patet cũ plauſu cõgregati feros ad cibum cõſuetudine ĩ quibuſdã uiuariis ſpectetur.Et ipiſcinis cæſaris genera piſcium ad nomen uenire:quoſdã ſingulos.itaq; ꝓdunt etiam clariſſime audire mugil:lupus:ſalpa:chromis:& ideo iuado uiuere.Olfatũ iis eſſe mãifeſtũ patet. Quippe non omnes eadem eſca capiunt:&priuſq̃ appetant odorantur.Quoſdã & ſpelũcis latentes ſalſameto illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit:uelut ſui cadaueris agnitionem fugientes.conueniuntq; ex alto etiam ad quoſdam odores:ut ſæpiam uſtam:& polypum:quæ ob id coguntur in naſſas.Sentinæ quidem nauium odorem fugiunt procul maxime tamẽ piſcium ſanguinẽ. Nõ poteſt petris auelli polypus.idem cunila admota ab odore protinus reſilit.purpuræ quoq; fœtidis capiuntur .Nam de reliquo animalium genere quis dubitet.Cornus ceruici odore ſerpente. fugãtur:ſed maxime ſtyracis:origani:aut chalcis aut ſulphuris formicæ necantur.Culices acida petunt:ad dulcia non aduolant.

Tactum communem esse omnibus. Capi.lxxi.

Actus sensus oibus est:etiam qbus nullus alius.Ná & ostreis & terrestribus uermibus.Quó
t exístimauerim oibus sensum gustus esse.cur.n.alios alía sapores appetút.in quo uel prædi
pua naturæ architectiq uis.Alia dentibus prædant:alia unguibus:alia nostri adúcitate ca-
piút:Alia latitudine ruút.alia cacumine excauant.Alia surgút.alia lambunt:sorbent:man-
dunt:uocant.Nec minor uarietas in pedú misterio:ut rapiant:distrahant:teneant:premant:pendeant:
tellurem scabere non cessent. Quæ uenenis uiuant.& quæ terra. Cap.lxxii.

Enenis capreæ & conturnices(ut diximus)pinguescunt placidissima animalia:at serpentes
u ouis.Spectanda quidam draconum arte. Aut.n.solida hauriunt:si iam fauces capiunt quæ:
deinde in semet cóuoluti frangunt intus:atq ita putamina excutiunt:aut si teneriorẽ & ca
tuli adhuc ætas orbe apprehẽsa spiranita sensim uehemẽterq pstringunt:ut amputata parte
Cótritióe ceu ferro:reliquá q amplexu tenet sorbeant.Simili mó auibus deuoratis solidis cótẽtione
plumas plurima:& cætera ossa reuomút.Scorpiones terra uiuút.Serpentes cú occasio est uinum præcipue ap-
petút:cum alioquin exiguo idigeant potu.Eædé minimo & pene nullo cibo cú adseruátur inclusæ si-
cuti aranei quoq alioquin fúctu uiuẽtes.Ideo nullú iterit fame aut siti uenenatú.Nãq coloris uim
habent:neq sanguinis:neq sudoris:quæ auiditatẽ naturalem sale augẽt.In quo genere omnia magis
exitialia:si suú genus edere anteq noceant.Condit i thesauros maxillarum cibum sphingiorú & satyro
genus.Mox inde sensim ad mandendum manibus exprimit. Et quod formicis in annum soléne est
his in dies:uel horas. De cibo & potu quorundam: Cap.lxxiii.

Num aial digytos habentium herba alitur lepus:sed & fruge.Solidipedes:& bisulci sues:
u omni cibatu & radicibus.Solidipedum uoluntario propria.Serratorum dẽtium carnivora
sunt omnia.Vrsi & fruge fronde uindemia pomis uiuút:& appibus cancris etiam & formi
cis.Lupi ut diximus:& terra i fame.pecus potu:pinguescit:ideo sal illis aptissimus:item ue
terina:q q & fruge & herba:sed ut bibere:secedunt.Ruminãt præter iam dicta siluestrium cerui cum a
nobis aluntur.Omnia autem iacétia potius q stantia:& hyeme magis,q æstate septemis fere mẽsibus.
Pontici quoq mures simili mõ remandunt.In potu quibus serrati dẽtes:lãbunt.Et mures hi uulgares
q uis ex alio genere sint.Quibus continui dentes:sorbent:ut equi:boues.Neutrum ursi:sed aquá quoq
morsu uorant.In africa maior pars ferarú æstate non bibunt inopia hymbrium Quã ob causam capti
mures libyci sibiberint moriuntur.Orgyẽ perpetuo sitientem africa generat ex natura loci potu caren-
tem cum mirabili modo ad remedia sentium.Nãq getuli latrones eo durãt auxilio repertis in corpo
re eorum saluberrimi liquoris hausta ueficis.Insidunt in eadem africa pardi condensa arbore: occulta
tiq eius ramis in prætereuntia desiliunt:atq e uoluctum cæde crassant.Feles quidem quo silentio q le
nibus uestigiis obrepunt auibus:q occulto speculatu in musculos exiliunt.Excrementa sua effossa ob-
ruunt terra:intelligentes odorem illum idicem sui esse.

Quæ inter se dissideant:& quæ inter se conueniant. Cap.lxxiii.

Rgo & alios sensus quosdã eẽ q supradictos:haud difficulter apparet.Sunt eni quædã hi
e bella amicitiæq.Vnde & affectus pter illa quæ de qbusq eoꝝ suis diximus locis. Dissidẽt
olores & aquilæ.Coruus & cloreus noctu inuicẽ oua exquirẽtes.Simili mõ coruus:& mil
Chlorio uus illo pcipiente huic cibos.Cornices & noctua.Aquilæ & trochilus si credimus quonia
rex appellatur auium.Noctuæ & cæteræ minores aues:Rursus cú terrestribus mustella & cornix.Tur
tur & pyralis.Icheumones uespæ:& phalãges aranei.Aquaticæ anates & gauiæ.Harpe & triorches acci
piter.Sorices & ardeolæ inuicẽ fœtibus inhidiantes.Egithus auis minima cú asino. Spinetis.n. se sca-
bẽdi cã atterẽtes nidos eius dissipat:quod illa deo pauet:ut uoce oĩno rudentis audita oua eiiciat:pul-
Anthus li ipũ metu cadant.Igitur aduolans,ulcera eius rostro excauat.Vulpes & milui. Angues & mustellæ:&
sues.Esalon uocat parua auis oua corui frangens:cuius pulli infestant a. uulpibus.inuicem hæc catu-
los eius ipsamq uellit.Quod ubi uiderint corui:cõtra auxiliant:uelut aduersus cõem hostem.Et achã
tis inspinis uiuit:idcirco asinos & ipsa odit flores spinæ deuorantes.Aegithum uero in tantũ:ut san-
guinem eorú non credant coire:multisq ob id ueneficiis infament.Dissident thoes & leones:& mini
ma æque ac maxima.Formicosam arborẽ sorices cauent.Librat araneus se filio in caput serpentis por
rectæ sub umbra arboris suæ:tantaq ui morsu cerebrum apprehẽdit:ut stridens subinde: ac uertigine
rotata:ne filiũ quidem desuper pendentis rumpere adeo non fugere queat:nec finis ante mortem est.
Rursus amici pauones & colũbæ. Turtures & psittaci:Merulæ & turdi:Cornix & asdeolæ.Contra uul
pium genus cõibus inimicitiis. Harpæ & miluus contra triorchin.Quin & affectus indicia sunt etiã in
serpẽtibus imitissimo ailium genere dicta sunt:quæ arcadia narrat de dño a dracone seruato:& agni-
to uoce hois De aspide miraculũ a philarcho traditur. is enim auctor est.Cum ad mensam cuiusdã ue
niens i ægypto aleretur assidue enixã catulos:quorum abuno filiũ hospitis interẽptum.Illam reuer-
sam ad consuetudinem cibi intellexisse culpam:& necẽ ituliisse catulo:nec postea in rectũ id reuersam.

Undecimus

De somno animalium. Cap. lxxvi.

Omni quæstio non obscuram coniectationē habet. In terrestribus omnia quæ cor habent
f dormire manifestū est. Aquatiliū quoꝝ exiguum quiddā etiā qui de cæteris dubitāt: dormire tamē existimāt: nō oculoꝝ argumēto: qa non habent genas: uerū ipsa quiete cernuntur placida ceu soporata: neq; alia q̄ caudis mouētia: & ad tumultū aliquem expauentia. De thynnis cōfidētius affirmāt. iuxta ripas. n. aut petras dormiūt. plani aūt pisciū in uado: ut manu sæpe tollant. Nā & delphini balenæq; stertētes ēt audiunt. insecta quoq; dormire silentio apparet: quia nec sonminibus qdem admotis excitentur. Homo genitus premitur somno per aliquot menses. Deinde longior in dies uigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore expergiscitur: & suctum imitatur. Quidam ueto nunquā quibus mortiferum fuisse signū contra cōsuetudinē soniorꝝ inuenimus exēpla. Magnus hic inuitat locus: & diuersis refertus documentis: utrum ne sint aliqua prescita animi quiescentis. Quā fiāt ratiōe an fortuita res sit: ut pleraq;. Et si exemplis agatur: profecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atque in redormitione uana esse uisa prope conuenit. Est autem somnis nihil aliud q̄ animi in medium sese recessus. præter hominem somniare equos. canes: boues: pecoras: capras: palam est. Ob hoc creditur & in omnibus: quæ animal pariunt. De iis quæ oua gignunt icertum est. Sed dormire ea certum. Verum & ad insecta transeamus. hæc nanq; restāt immensæ subtilitatis animalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XI.

PROHEMIVM.

De insectis animalibus: ut sunt apes: formicæ: & huiusmodi.

ESTANT IMMENSAE SVBTILITATIS ANIMALIA. QVANdo aliqui ea neq; spitare. & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere. Cap. i.

m Vlta hæc & multigena: terrestriū uolucrūq; uita. Alia pēnate ut apel. Alia utroq; modo ut formicæ. Aliqua & pennis & pedibus carētia. Et
t iure omnia insecta appellata ab incisuris: quæ nunc cernicū loco: nūc pectorum atq; alui præcīcta separant mēbra tenui modo fistula cohærentia. Aliquibus uero nō tota icisura eas ambiente rugas sed i aluo: super tātum imbricatis flexilium uertebris nusquā allbi spectatiore naturæ rerum artificio.

De subtilitate naturæ. Cpa. ii.

N magnis siquidem corporibus aut certe maioribus facilis officina sequaci materia fuit. In
i his uero tam paruis: atq; tam: nullis quæ ratio quātauis. tam inextricabilis pfectio. Vbi tot sensus collocauit i culice. Et sunt alia dictu minora. Sed ubi uisum i ea prætendit. Vbi gustatū applicauit: ubi odoratum inseruit: ubi uero truculentam illā & portione maximā uocem ingenerauit. Qua subtiltate pēnas adnexuit: prælungauit pedū cruta: Disposuit ieiunā caueam uti aluum: auidam sanguinis & potissimum humani sitim accendit. Tælum uero persodiēdo tergori quo spiculauit ingenio: atq; ut in capi cum cerui nō possit exilitas: ita reciproca generauit arte: ut fodiendo acuminatum pariter forbendoq; fistulosum esset. Quos teredini ad perforanda robora cum sono testedentes affixit: potissimumq; e ligno cibatum fecit. Sed turrigeros elephantorum miramur humeros: tautorūq; colla: & truces in sublime iactus: tigriū: Rapinas: leonū iubas: cū rerū natura nusquā magis q̄ in minimis tota sit. Quapropter quæso ne nostra legentes quoniam ex iis spernunt multa etiam relata fastidio dānent: cum in contemplatione naturæ nihil possit uideri superuacuum.

Vtrum spirent: an habeant sanguinem. Cap. iii:

Nsecta multi negarūt spirare id ratione persuadentes: quoniā uisceri interiori nexus spira-
i bilis nō iesset. itaq; uiuere ut fruges: arboresq;. Sed plurimū itereſſe spiret aliq d an uiuat. Eadē de: cā nec sanguinem iis: eē q sit nullius carētibus corde aut iecore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionū series exort. idem enim & uocem eē iis negāt in tanto murmure apum: cicadarūq; sono & aliis q̄ suis estimabūtur locis. Nā mihi contuēti semper suasit rerū natura nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis nō possint trahere aīam talia & uiuere: q̄ spirare sine uisceribus. Quod etiā in marinis docuimus: q̄uis arcēte spiritū densitate & altitudine humoris. Volare quidē aliqua & aīatu carere i ipso spiritu uiuētia. Habere sensum uictus generationis atq; operis & defuturo etiā curā. Et quāuis nō sint mēbra: quæ uelut carinas sensus iuehant: esse tamē iis auditū: olfactū: gustatū: eximia præterea naturæ dona: solertiā: aīum: artē: quis facile crediderit Sanguinē nō eē iis fateor: sicut ne terrestribus quidē cūctis uerū simile quiddā: ut sæpiæ i mari sanguinis uires attramentū optineat: purpurarū generi infector ille succus. sic insectis quisquis est uitalis humor hic erit sanguinis loco. Sed existimatio sua cuiq; sit. Nobis propositū est naturas rerū manifestas Vices

indicare:non causas iudicare dubias. De corpore eorum. Cap.iiii.

Nsecta ut intelligi possit:non uidentur neruos habere:nec ossa nec spinas:nec carthilaginẽ
i nec pinguia:nec carnes:nec crustam quidem fragilem:ut quædammaria:nec iure dicet cu
tis:sed mediæ cuiusdã inter oĩa hæc naturæ corpus aréti simile neruo mollius:in reliquis p
tibus siccius uerius q̃ durius.Et hoc solũ iis est:nec præterea aliud: Nihil ĩtus nisi admodũ
paucis intestinũ implicatũ.itaq; diuulsis præcipua uicacitas:& partiũ singularũ palpitatio. Quia quæ-
cunq; est ratio uitalis:illa non certis inest mẽbris:sed toto in corpore:minime tamẽ capite. Solũq; nõ
mouet nisi cum pastore auulsum.in nullo genere plures sunt pedes.Et quib⁹ ex iis plurimi:diutius ui
uũt diuulsa.ut in scolopendris uidemus.Habent aũt oculos:præterq; sensus tactum & gustatũ aliqua:
& odoratum:pauca & auditum. De apibus. Cap.v.

Ed inter oĩa principatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo genere hoium cã
f genitus.Mella cõtrahunt succũq; dulcissimũ atq; subtilissimũ ac saluberrimum.Fauos con-
fingunt & cæras.Illæ ad usus uitæ laborem tolerant.Opera conficiunt.Remplubricam ha
bent:consilia priuatim ac duces gregatim:& quod maxime mirum sit mores habent.Præ-
tera cum sint neq; mãsueti generis neq; feri:tamen tanta est natura rerum: ut prope ex umbra minimi
animalis incõparabile effecerit quiddam.Quos efficatiæ idustriæq; tantæ comparemus neruos: quas
uires:quos ratione mediusfidius uiros.Hoc certe præstantioribus quo nihil nouere nisi commune.Nõ
sit de anima quæstio.Constet & de sanguine:quantulum tamen esse in tantulis potest. Aestimemus po
stea ingenium. Qui ordo naturæ in eis. Cap.vi.

Yeme condũtur.Vnde enim ad pruinas niuesq;:& aquilonum flatus perferẽdos uires.Sa-
h ne & insecta oĩa:sed minus diu quæ parientib⁹ nostris occultata maturæ tepefiũt.Circa apes
aut tẽpoꝛe locorũue rõ mutata est:aut ertauerũt priores.Cõdunt a uergiliarũ occasu sed la
tent ultra exortũ.Adeo non ad ueris initium:ut dixere:nec ut quisq; ĩ italia de alueis existi
mat.Ante fabas florẽtes nõ exeunt ad opera & labores:nullusq;(cũ per cælũ licuit) ocio perit dies.pri-
mũ itaq; fauos cõstruũt:cærã fingunt:hoc est domos cellasq; faciũt.Deinde sobolẽ:postea mellacæ-
ra ex floribus.Melligine a lachrymis arborũ quæ glutinũ pariunt:salicis:ulmi:arundinis:succo:gummi:
resina.Iis primũ alueum ipsum intus totum:ut quodam tectorio illinũt:& aliis amarioribus succis cõ
tra aliarum bestiolarum auiditatis.Id se facturas conscias:quod concupiscí possit.Iis deinde fores quo
q; latiores circunstruunt. De uocabulis operis. Cap.vii.

Rima fundamenta operis metyn uocãt periti:secunda pissocærõ:tertia propolin.Inter co
p ria cæraq; magni ad medicamina usus.Mitys crusta est pria saporis amari.pissocæros sup
Comosin eã uenit picantiũ modo ceu dilutior.Cæræ initiũ populorũq; emitiore gũmi propolis cal
Nigri sioris iã materiæ additis floribus nundũ tamen cæra:sed fauorũ stabilimentũ qua oẽs fi-
goris aut iniuriæ aditus obstruunt:odore etiãnum grauiꝛut q̃ pleriq; pro galbano utant. Præter hæc
conueheẽ.Erithace:quã alii sanderacã:alii cerinthũ uocant.Hic erit apud dũ operant cibus: qui sæpe
inuenitur ĩ fauoꝛ ianitatibus sepositus:& ipse amaris saporis:sed plenus humoris cibus. Gignitur ãt
rore uerno:& arborũ succo:gũmi modo.africi minor:austri flatu nigrior:aqlonibus melior:& rubens
plnrimum in græcis nucibus Menecrates florem ait esse futuræ messis indicium:sed nemo pter eum.
Ex quibus floribus opera fiant. Cap.viii.

Aeras ex oĩum arborum satorũq; floribus cõfingũt:excepta rumice & chenopode.Hærba
c rũ hæc genera.Falso excipit spartũ.Quippe cũ hispania multa in spartariis mela hærbã eã
sapiunt.Falso & oleas excipi arbitror.Quippe oliuæ puentu plurima examina gigni certũ
est Fructibus nullis noceẽ.Mortuis ne floribus qdẽ nõ mõ corporib⁹ isidunt.Operãtur itra
Ix.pas.& subinde cõsumptis inpxĩo floribus speculatores ad pabula ulteriora mittũt.Noctu depbẽtæ
in expeditiõe excubãt suppinæ:ut alas a rore protegant. De amatoribus earũ. Cap. ix.

E quis miret amore eaꝛ captos.Aristomachũ solensem duo de sexaginta ãnis nihil aliud
n egisse Hyliscum uero thasium in desertis apes colentem agrium cognominatum: qui am-
philiscum bo scripsere de iis. Ratio operis. Cap.x.

Atio operis:interdiu statio ad portas more castrorum.Noctu quies in matutinum. donec
r una excitet omnes gemino:aut triplici bombo.ut buccino aliquo. Tũc uniuersæ puolant:
si dies mitis futurus est.prædiuinant.n.uentos hymbresq;:& tunc se continent tectis. Itaq;
temperie cli hanc enĩ inter præscita habent cum agmẽ ad opa pcessit:aliæ flores aggerũt
pedibus.aliæ aquã ore:guttasq; lanagine totius corporis.Quaꝛ adolescẽtiores ad opa exeũt:& supra-
dicta cõuehũt.Seniores intus operãtur.Quæ flores cõportãt prioribus pedibus fœmina onerãt: pp id
natura scabra:pedes priores:rostro totæq; onustæ remeant facina pãdatæ.Excipiunt eas ternæ quater-
næ exonerant.Sunt.n.intus quoq; officia diuisa.Aliæ struũt.Aliæ poliũt. Aliæ suggerunt.Aliæ cibũ
compant:ex eo quod allatum est.Neq; enim seperatim uescũt.ne inæqualitas opis aut cibi fiat & tpis

strunt rursus ea ossa concameratione aluei textumq; uel usq; ad summa tectadeducuntur:limitibus bi nis circa singulos actus:ut aliis intrēt:aliis exeant Faui superiore parte affixi:& paululum etiam lateribus simul hærēt:&pendent una. Alueum non cōtinguntnūc obliqui:nunc rotundi qualiter poscit alueus:aliquādo ex duorum generum:cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus Ruentes cæra fulciunt pilarum instar interius a solo formicaris:ut sit aditus ad farciendum. Primi fere tres uersus inanes struunt:ne promptum sit quod iuuet furantem. Nouissimi maxime implentur mel Ideideo auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ secūdos flatus captāt. Si coortatur pcella:apprehensis pedusculo lapillis se librant. Quidam i humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolāt in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cæssantiū inertiam notāt:castigant mox & puniunt morte. Mira munditia Amoliuntur omnia e medio. nullæq; iter opera spurticiæ iacēt. Quin & excrementa operātium intus ne longius recedant unum congesta in locū turbidis diebus & operis ocio egerunt. Cum aduesperascit in aluo strepunt minus ac minus:donec una circūuolet eodem quo excitauit bombo:ceu quietem capere imperans. Et hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt Domos primum plebeis exædificant: deinde regibus.

De fucis. Cap.xl.

I speratur largior prouentus:adiiciunt contubernia & fucis. Hæ cellarum minime:sed ipsi
s maiores apibus. Sunt aūt fuci sine aculeo uelut imperfectæ apes:nouissimeq; a fessis & iam emeritis. inchoatæ:serotinus fœtus & quasi seruitia uerarum apum. Quāobrem imperāt:iis primosq; in opera expellunt:tardantes sine clæmentia puniunt. Neq; in opere tantū:sed in fœtu adiuuāt eas multum ad calorem cōferēte turba. Certe quo maior eorum fuerit multitudo:eo maior siet examinum prouētus. Cū mella cœperit matureſcere:abigūt eos. Multæ singulos aggressæ trucidāt. Nec id genus nisi uere conspicitur. Fucus ademptis alis i alueū traiectus ipse cæteris adimit. Regias iperatoribus futuris in una parte aluei extrūt amplas:magnificas:separatas:tuberculo eminentes. Quod si exprimatur nō gignūtur soboles. Sesangulæ omnes cellæ:a singulorū eæ pedū opere. Nihil horū statuto tēpore:sed rapiūt dieb⁹ serenis munia. Et melle uno altero ue ad summū die cellas replēt.

Quæ natura mellis. Cap.xii.

Enit hoc ex aere & maxime siderū exortu:precipueq; i ipso syrio explendēte fit:nec omnio
u prius uergiliarū exortu sublicanus tēporibus. Itaq; cū prima aurora folia arborū melle roscida inueniūtur. Atsi q matutino sub diuo fuere:unctas liquore uestes:capillūq; cōcretum sentiūt. Siue ille est cæli sudor:siue q̄dā syderis saliua:siue purgātis se aeris succus:siue aquæ est:& purus ac liquidus: & suæ naturæ:qualis defluit prīo. Nūc uero e tāta cadens altitudine multūq; dum uenit sordescēs:& obuio terræ halitu infectus. Præterea a fronde ac pabulis potus:& i uterculos cōgestus apū. Ore eni uomūt. Ad hæc succo floris coruptus & alueis maceratus:totiēsq; mutatus. Magnā tamē celestis naturæ uoluptatem affert. Quæ optima mella Cap.xiii.

Bi optimus semp:ubi optimoris doliolis floris cōdit. Attricæ regiōis hic:& siculæ:hymeto:
i & hybla ab locis:mox calline insula. Est aūt initio mel:ut aq̄:dilutū:& primis diebus feruet: ut musta:seq; purgat. Vicesimo die crassescit. Mox obducit tenui mēbrana:q̄ feruoris ipsius spuma concrescit. Sorbetur optimum & minime fronde infestum:e quercus tillæ: arondinum foliis. Quæ genera melis in singulis. Capi.xiiii.

Vmma quidē bonitatis natione constat ut supradiximus pluribus modis. Aliubi.n. fauicæ
s ra spectabiles gignuntur:ut in pelignis:sicilia. Aliubi mellis copia:ut in creta: cypro:africa. Aliubi magnitudie:ut i septētrionalibus:uiso iā ingermania octo pedū lōgitudinis fauo in caua pte nigro. In quocūq; tamē tractu terna sunt mellis genera. Vernū exfloribus constructo fauo:quod ideo uocat anthinū. Hoc quidā attingi uetant:ut largo alimēto ualida exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquūt:quoniā magnā sequa fubertas magnorū syderū exortu. præterea solstitio cū thymis & uua florere incipiūt præcipua cellarū materia. Est autē in eximēdis fauis necessaria dispēsatio:qm̄ inopia cibi desperāt:moriūturq; aut effugiunt. Cōtra copia ignauiā affert. Macie melle nō rithace pascūt. Qui aūt sunt diligētiores ex hac uindemia duodecimā partē apibus relinquunt. Dies statutus inchoādi:ut quadā lege naturæ:si scire aut obseruare homines uelint: tricessimus ab educto examine:fereq; maio mēse includitur hæc uidemia. Alterū genus ē mellis æstiui:quod ideo uocatur horeū a tēpestiuitate p̄cipua ipso syrio explēdescēte post solstitiū diebus. xxx. fere. Immēsa circa hoc subtilitas naturæmortalibus patefacta ē:nisi fraus hoium cūcta pnicie corrūperet. Nāq; ab exortu syderis cuiuscunq;.sed nobiliū maxime:aut cælestes arcus si non sequant hymbres:sed ros tepescat solis radiis. Medicamenta non mella gignunt oculis:ulsceribus intermisq; uisceribus dona cælestia. Quod si seruetur hoc syrio exoriente:casuq; congruat i eundem diem ut sæpe. Veneris:aut Iouis:Mercuriue exortus non alia suauitas:usq; mortalium malis a;morte uocandis:q̄ diuinu nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Cap.xv.

El plenilunino uberius capitur:serena die pinguis:In omni melle qđ pse flexit:ut musti
m oleũq; appellaturq; acœtó: maxime laudabile é. Aestiuum oẽ rutilum:ut diebus confe
ctum ficcioribus. Aptissimú in æstimatione e thymo coloris aurei saporis gratissimi:cũ sit
palã doliolis pingue:marino e rore spissum. Q d cõcrescit autem hoc minime laudatur
Thymosum non coit:& tactu prætenuia fila mittit. Quod primum grauitatis argumentum est. Abrũ
pi statim & resilire guttas:uilitatis inditium habetur. Sequens probatio:ut sit odoratum:& ex dulce
reglutinosum perlucidum. aestiua mellatione decimã partem thasio Dionysio apibus relinqui placet
si pleni fuerint aluei:Si minus:pro rata portione:aut si inanes:omnino non attingi. Huic uindemiæ
attici signum dedere initium capristicialem diem uulcano sactum.

De tertio genere mellis:& quomodo apes probentur. Cap. xvi.

Ertium genus mellis minime probatum siluestre:quod ericæum uocant. Cõuehitur post
t ptios autũni hymberes cũ erica sola floret in siluis. Ob id harenoso simile. Gignitur id ma-
xime arcturi exortu a pridie idus septẽbris. Quidã æstiuã melationẽ ad arcturi exortum p
ferunt:quoniam ad æquinoctium autũni ab eo supesunt dies. xiiii. & ab æquinoctio ad ver
giliarum occasum diebus. xlviii. Plurima sit erice athenienses tetradicem appellãt:euboea sisarum:pu
tantq; apibus esse gratissimã fortassis:quia tũc nulla alia sit copia. Hæc ergo mellatio sine uindemiæ:&
Tetralicẽ uergiliarum ocasu:idibus nouembris fere includitur. Reliqui ex ea duas partes apibus rõ persuadet:&
Sisaram semper eas partes fauorum:quæ habeant erithacem. Abruma ad arcturi exortũ diebus. lx. somno alun-
tur sine ullo cibo. Ad arcturi exortum ab æquinoctio uerno tepidiore tractu iam uigilant. Sed etiã tũc
alueo se continent:seruatosq; in id tempus cibos repetunt. In Italia uero hoc idem a uergiliarum exor
tu faciunt:& in eũ dormiunt. Alueos quidam in exlinendo melle expendũt:ita dimentes quãtum re
linquunt. Aequitas etiam i eis obstringitur feruntq; societate fraudata alueos mori. In primis ꝓcipitur:
ut lauti puriq; eximant mella. Furem & mulierum menses odere. Cum eximũtur mella apes abigi fu-
mo utilissimũ:ne irascantur:aut ipsæ auidæ uorent. Fumo crebriore etiã ignauia eaq; excitatur ad ope
ra. Nam ubi incubauere fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur:quarũ iniuriã celerime
sentiunt mella:uel minimo contactu roris acescẽtia. Et ob id inter genera seruat quod Acapnõ uocãt
Emero Album mel nõ fit quod bithymũ est:sed oculis & ulceribus aptissimũ. Fœtus quo nam modo proge
thymo est nerarent:magna inte eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum. n. coitus uisus est nunq. plures existima-
aristotelis uere oportere:cõfici floribus compositis apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius:qui rex in quoq; appella
apportari tur examine. Hunc esse solum marem:præcipua magnitudine:ne satisfat. Ideo fœtum sine eo nõ edi:
alpesq; reliquas tanquã marem fœminas comitari:non tanq; ducem. Quam probabilem alias sniam fu
corum euentus coarguit. Quæ enim rõ ut idem coitus alios pfectos:imperfectos generet alios. propi-
or uero prior existimatio fieret:ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquãdo i extre
mis fauis apes grandiores quæ cæteras fugant. Oestrus uocatur hoc malum:quo nã modo nascens:si
ipsæ se fingunt. Quod certũ est galinaq; modo incubant. Id quod exclusum est primũ uirmiculus uide
tur candidus:iacens transuersus:adhærẽsq; ita:ut pascere uideatur. Rex statim mellei coloris ut electo flo
re ex omni copia factus:neq; uermiculis:sed statim pẽnger. Cætera turba cum formam capere cœpit
Nymphæ uocantur:ut fuci sirenes:atq; cephenes Si quis alterutris capita demat. priusq; pẽnas habeant
pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos:atq; incubãt tum maxime
murmurantes caloris ut potant faciẽdi gratia necessarii excludẽdis pullis:donec ruptis mẽbranis quæ
singulos cingunt:ouorum modo uniuersum aghmẽ emergat. Spectatum hoc romæ cõsularis cuiusdã
suburbano alueis cornu laternæ trãslutido factis. Fœtus intra. xlv. diẽ peragitur, Fit in faui. qbusdã q
uocatur clerus amaræ duricia cæræ:cum fœtum inde nõ eduxere morbo aut ingnauia:aut in fœcundi
tate naturali. Hic est abortus apum. protinus aũt educti operantur quadã disciplina cum matribus:Re
gẽq; iuuenẽ æqualis turba comitatur Reges plures incohãtur ne desint. postea ex eis soboles cũ adul
Deterri ta eẽ cœpit concordi suffragio teterrimos necãt:ne distrahãt agmina. Duo ãt genera eoq;:melior ni-
mos ger uariusq;. Omnibus forma semper egregia:& duplo q̃ cæteris maior:pẽne breuiores:crura recta in
Nigro na greſſus cellior. In fronte macula quodã diademate candicans. Multum etiã nitore a uulgo differunt.
rius

Quæ regiminis ratio. Cap. xvii.

Vætat nunc aliquis unus ne Hercules fuerit:& qđ Liberi patris sepulchrum:& reliqua uetu
q statis situ obruta. Ecce i re parua uillisq; nostris annexa:cuius assidua copia est non constat
inter auctores. Rex nullú ne solus habeat aculeum maiestate tantũ armatus: an dederit eũ
quidẽ natura:sed usum esse tatum negauerit. Illud:cõstat iperatorẽ aculeo nõ uti. Mira ple
beii circa eũ obedientia:cũ procedit una est. Totũ examẽ circa eum cõglobat:cingit:pregit: cerni nõ
patit. Reliquo tpe cũ populus i labore ẽ:ipse opera itus circuit similis exhortãti:solus imunis. Circa eũ
satellites qdã lictoresq; assidua custodiẽtes auctoritate. procedit foras non nisi migraturo examine. Id
multo intelligitur antea liquor diebus murmure intus strepente apparatus indicio diẽ tempestiuum

eligentium.Si quis alam ei detrucet:non fugiet examen.Cum ꝓcessere se quæq; proximam illi cupit es se & in officio cóspici gaudet.Fessum humeris subleuát.Validius fatigatum ex toto portát. Si qua la fatus deficit:aut forte aberrauit:odore ꝓsequuntur.Vbicunq; ille consedit:ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta facinnt priuata ac publica una dependente in domibus templis ue sæpe expiata magnis euentibus.Sedere in ore infantis platonis:tunc etiam suauitatem illam' prædulcis eloqui portendẽtes. Sedere in castris ducis Drusi imperatoris cum prosperrime pugnatum apud arbalonem est:haud qua q̃ perpetua aruspicum coniectura qui ditum id ostentũ existimát.Semper duce prehenso totum tene tur agmen.A misso dilabitur:migrantq; ad alios.Esse utiq; sine rege non possunt.Inuitæ autem interi munt eos cum plures fuere:potiusq; nascentium domos ditimút.si prouentus desperatur:tũc & fugos Diruunt' abigunt.Quáq̃ de iis uideo dubitari.propriumq; iis genus esse aliquos eximare.Sicut suribus grandis simis inter illas:sed nigris:lataq; alueo.Ita appellatis quia furtim deuorent mella.Certum est ab apib' fucos interfici.Vtiq; regem non habent.Sed quomodo sint aculeo nascantur in quæstione est.Humi do uere melior fœtus:sicco mel copiosius.Quod si defecerit alicuius aluei cibus: impetum i proximas faciunt rapinæ proposito.At illæ contra dirigunt aciem:& si custos ad sit alterutra pars quem suis faue re sentit non apperit eũ.Et aliis quoq; sæpe dimicant causis:easq; acies contrarias duo imperatores in struũt.Maxima rixa:& iconuehendis floribus exorta:& suos quibusq; euocãtibus. Quæ dimicatio in iectu pulueris aut fumo tota discutitur.Reconciliantur uero lacte uel aqua mulsa.

De genere apum:& quæ inimica apibus. Cap.xviii.

Pes sunt & rusticæ siluestresq;:horridæ aspectu:multo iracõdiores:sed opere ac labore ꝓstã
a tes Vrbanorum duo genera.Optimæ breues:uariæq;:& i rotúditatem cópactiles. Deterio res lõge:quibus similitudo uespæ:etiánum deterrimæ ex iis pilosæ.In ponto sunt quædã albæ:quæ bis i mẽse mella faciút.Circa thermodõtẽ autẽ fluuiũ duo genera. Aliæq; quæ in arboribus mellificát. Aliarũ quæ sub terra:triplici cæraq; ordine uberrimi ꝓuẽtus. Aculeũ apibus natu ra dedit neutri consertũ:ad unum ictum hoc infixo.Quidã eas statim emori putant. Aliq nõ nisi i tan tum adacto:ut intestinũ sæpe assequatur.Sed fucos postea esse:nec mella facere uelut castratis uiribus. pariterq; & nocere & prodesse:dein desinere.Est i exẽplis equos ab iis occisos.Odere fœdos odores:ꝓ cul fugiút:sed & infectos.Itaq; unguẽta redolẽtes infestant.Ipsæ plurimorum aialiũ iniuriis obnoxiæ.Im pugnãt eas naturæ eiusdẽ degeneres uespæ atq; carbones:& e culicũ genere quiuocant muliones.po pulant hirũdines & quædã aliæ aues.Insidiantur aquãtibus ranæ quæ maxia earũ est opatio: tum cũ sobolẽ faciunt Nec eæ tãtũ quæ stagna riuosq; obsidẽt:ueq; & rubetæ ueniũt ultro:ad repentesq; flori bus optas sufflant:ab hoc spatio ꝓuolát:cõfectumq; abripiunt.Nec sentire ictus apum ranæ tradũtur. Foribus Inimicæ & oues:difficile se a lanis,eaq; explicãtibus.Cancroq; ẽt odore si quis iuxta coquat exanimãt Quin & morbos suapte natura sentiút.Index eoq; tristicia torpens.Et cum ante fores i teporẽ solis ꝓ motis aliæ cibos ministrát.Cum defunctas ꝓgerunt.Funerantiumq; more comitant exequias. Rege hac peste cõsumpto mœret plebs ignauo dolore.Non cibos cõuehunt.Nõ procedút.Tristi tantũ mur mure glomerant circa corpus eius.Subtrahit itaq; deducta multitudine:alias spectantes exanimem lu ctam nõ minuút.Tunc quoq; ni subueniat:fame moriunt.Hylaritate igit & nitore sanitas æstimatur.

De morbis apum. Cap.xix.

Vnt & opis morbi cũ fauos nõ explẽt:cleron uocant:ldẽ blapsigoniam si fœtum non pera
f gãt.Inimica & echo est resultãti i sono:q̃ pauidas alterno pulsat ictu:Inimica & nebula.ara nei quoq; uel maxie hostiles cũ ꝓualuere ut intexãt:enecant alueos.papilio etiã:ignauus & inhonoratus luminibus accensis aduolans pestifer:nec uno modo.Nã & ipse cæras depa scitur:& relinquit excrementa quibus teredines gignũtur.Filis,etiã araneus quacunq; icesserit alarum maxime lanugines obtexit:Nascũtur & in ipso ligno teredines quæ cæras ꝑcipue appetunt.Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate uerno maxime tpe aluo cita.Oleo quidẽ non apes tantum:sed omnia insecta exanimantur:præcipue si capite uncto in sole ponant.Aliquando & ipse cõtrahũt mor tis sibi causas:equum sensere eximi mella auide uorantes.Cætero præparcæ:&quæ alioquin prodigas atq; edaces non secus ac pigras & ignauas perturbent.Nocent & sua mella ipsis illitæq; ab aduersa par te moriuntur:tot hostibus:tot casibus:& quota portione eorum commemorata:tam munificum ani mal expositum est.Remedia dicemus suis locis.Nunc enim sermo de na[illegible]est.

De continendis apibus:& comodo reparentur. Capi.xx.

Audent plausu atq; tinnitu æris:eoq; cõuocantur.Quo manifestum'auditus quoq; ĩesse sen
g sum.Effecto opere:educto fœtu:functæ munere omni:exercitationẽ tũ solẽnẽ habẽt.Spa tiataq; i aperto:& in altũ datæ:gyris uolatu editis tum demũ ad cibũ redeunt.Vitas eis lõ gissima:ut prospere inimica ac fortuita cedát:septenis annis uniuersa.Alueos nunq̃ ultra. x.annos duraſſe proditur.Sũt q mortuas:si intra tectũ hyeme seruentur:deide sole uerno torreãtur:ac ficulneo cinere toto die foueãtur:putẽt reuiuiscere.In totũ uero amissas repatiuẽtribus bubulis recen

tibus cum fino obrutis. Virgilius iuuencorũ corpore exaĩato: ſicut equorũ ueſpas atq; crabrones: ſicut aſinoq; ſcarabeos mutãte natura ax aliis quædã in alia. Sed horũ omniũ coitus cernũtur. Et tamẽ iſdẽ tu eadem prope natura quæ apibus. De ueſpis & crabronibus. Cap. xxi

a Eſpæ in ſublimi e luto nidos faciũt & ĩ iis cæras. Crabrones cauernis ac ſub terra. Et horũ omniũ ſexangulæ celæ: cætera autẽ cortice & arenæ fœtus & ipſæ ĩæqualis ut barbarus: alius euolat & alius ĩ eſt: alius ĩ uermiculo. Et autũno nõ uerno oĩa ea. plenilunio maxime creſcũt. Veſpæ quæ ichneumones uocãtur ſunt autẽ minores q̃ aliæ unum genus ex araneis perimũt phalãgium appellatũ: & in nidos ſuos ferunt: deinde illinunt. Et ex iis incubãdo ſuum genus procreant. Præterea omnes carne ueſcunt̃ contraq̃ apes: quæ nullum corpus attingũt. Sed ueſpæ muſcas grandiores uenantur: & amputato iis capite reliquũ corpus auferunt. Crabronũ ſilueſtres ĩ arboq; cauernis degunt. Hyeme ut cætera inſecta cõduntur. Vita bimatũ non tranſit. Ictus eorũ haud temere ſine febri non eſt: Auctores ſunt ternouenis punctis iterfici hoĩem. Aliorũ qui mitiores uidentur duo genera. Opifices minores corpore: q moriuntur. hyeme. Matres quæ biennio duráti. ii & clementes. Nidos uere faciunt fere quadriſores: in qbus opifices generẽtur. Iis educatis alios deinde nidos maiores fingũt inquibus matres futuras producẽt. Iam túc opifices funguntur munere: & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies: dubiũq; an habeãt aculeos qa non egrediunt̃. Et his ſunt ſui fuci. Quidam opinãtur omnibus his ad hyemẽ decidere aculeos. Nec crabronum autem nec ueſpaq; generi reges aut examina. ſubinde renouatur multitudo ſobole.

De bombycibus: & bõbyli: & necydalo: & quis primus bõbicinã ueſtem ĩuenerit. Cap. xxii

q Vartum inter hæc genus eſt bombicũ ĩ aſſyria proueniẽs magis q̃ ſupradicta. Nidos ludo fingũt ſalis ſpecie aplicatos lapidi: tãta duritia: ut ſpiculis perforari uix poſſint. In iis & cæteras largius q̃ apes faciunt: deinde maiorẽ uermiculũ. Et alia hoq; origo e grãdiore uermiculo: gemina ptendens ſui generis cõnua. Hi erucæ ſunt. Fit deinde quod uocatur bõbyliis: ex ea necidalus. Ex hoc in ſex menſibus bombices: Telas araneorum modo texunt ad ueſtẽ uſumq; fœminaq;: quæ bõbicina appellatur. prima eas retorqueri: rurſuſq; texere inuenit in Ceo mulier pãphile platis filia nõ fraudanda gloria excogitatæ rationis: ut denudet fœminam ueſtis bombicina.

De bombice coa. Cap. xxiii.

e T in coinſula naſci tradũtur cupreſſi: terebinthi: fraxini. Quercus florẽ hymbrib⁹ decuſſum teræ halitu animãte. Fieri aũt prio papiliones parnos nudoſq; Mox frigorũ impatiẽtia uillis ĩorreſcere: & aduerſus hyemẽ tunicas ſibi inſtaurare dẽſas: pedũ aſperitate redeunte foliorũ lanuginẽ in uellera. Hanc ab his quoq; cogi ſubigiq; unguiũ carminatiõe. Mox trahi inter ramos tenuari ceu pectine. poſtea apprehẽſam corpi inuolui nido uolubili. Tunc ab homine tolli: fotibuſq; uaſis tepore & furfurum eſca nutriri. Atq; ita ſubnaſci ſui generis plumas: qbus ueſtitos ad alia penſa dimitti. Quæ uero capta ſit lanificia humore lanteſcere more cære: mox in fila tenuari iunceo fuſo. Nec puduit has ueſtes etiam uiros leuitate uſurpare propter onera æſtiua in tantũ a lorica gerenda diſceſſere mores: ut oneri ſint etiam ueſtes. Aſſyria tamen bombice adhuc fœminis cedimus.

De areneis: & generatione eorum. Cap. xxiiii.

Aſſultim a Raneorũ his nõ ab ſurde iũgat̃ natura: digna uel p̃cipue ad miratiõe. Plura aũt hoq; ſunt genera: nec dictu neceſſaria ĩtãta notitia. phalãgia ex iis appellãtur: quoq; noxii morſus: corp⁹ exiguũ: uariũ: acuminatũ: ad ſaltũ ingredientium. Altera eoq; ſpecies nigri prioribus cruribus lõgiſſimis. Oĩbus internodia terna ĩ cruribus luporũ nõie. Minimi nõ texũt: Maiores ĩ terra cauernarũ exigua ueſtibula præpandũt. Tertiũ eorundẽ genus erudita opatione cõſpicuũ. Ordit telas: tãtiq; operis materiæ uterus eius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura ſtatuto tpe ut Democrito placet ſiue eſt intus quedã lanigera fertilitas: tam moderato unguę: tam tareti filo: & tã æquali deducit ſtamina ipſo ſe pondere uſus. Texere a medio: incipit circinato orbe ſub tegmina adnectẽs maſculaſq; Cribrata pexitas paribus ſemper interuallis: ſed ſubinde creſcentibus ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat. Quãta arte celãt pedicas ſcutulato rete ad capiendas muſcas circa graſſantes: q̃ non ad hoc uidetur pertinere crebra tapexitas telæ: & quadã politura artis ipſa per ſe tenax ratio textrinæ: q̃ laxus afflatus ad nõ reſpuenda quæ ueniãt: ſinus derelicto laxo pretẽti ſumma parte: ut arbitrari liceat illa quæ difficile cernũtur. atque ut in plagis lineæ offenſæ p̃cipitãtur in ſinum. Specus ipſæ qua concameratæ architectura: & contra frigora quãto uilloſior: q̃ remotus a medio: aliudq; agẽti ſimilis: ĩcluſus uero ſic: ut ſit nec ne intus aliquis cerni nõ poſſit. Age firmitas quanta irrũpentibus uẽtis: qua puluerũ mole degrauante. Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores: cum exercet artem & dixit texere. Lõgitudo filia culmie ac rurſus a terra per illud ipſum uelut reciprocatio: ſubitq; pariter ac fila deducit. Cum uero captura iudicat q̃ uigilans & paratus ad curſum. Licet extrema hæreat plaga ſemper ĩ mediũ currit: ex quo ſic maxime totũ cõcutiẽdo ĩplicet. Sciſſa protinus reficit ad politurã ſartiens. Nãq; & lacertarũ catulos uenan

tur.Hos primũ tela inuoluentes:& tunc demũ labra utraq; morsu apprehendẽtes amphitheatrali spectaculo cũ cõtingit.Sunt & ex eo auguria.Quippe increméto amniũ futuro telas suas altius tollunt. Iidem seteno nõ texunt:nubilo texunt.Ideoq; multæ araneæ hymbriũ signa sunt.Fœminã putãt esse quæ texat:marẽ qui uenat.Ita paria fieri merita.Coniugio aranei cõueniũt cruribus. Pariunt uermiculos ouis similes.Nã nec differri hoc genitura põt:quoniã insectoq; uix ulla alia narratio est Pariunt aũt oua ea in telas expansa:quia saliũt:atq; ita emittũt.Phalangius tantũ in ipso specu incubat magno numero.Qui ut emerserit matrẽ consumit:sæpe & patrẽ.Adiuuat.n.incubare.Pariũt ãt trecentos.Cæ Incubatu teræ pauciores:Et incubant triduo consumantur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus. Cap. xxv.

Similiter his & scorpiones terrestres:uermiculos ouoq; specie pariunt:similiterq; perimunt.
s Pestis iportuna ueneni serpentiũ:nisi quod grauiore supplicio lenta p triduũ morte confi ciunt.Virginibus lœtali semp ictu &fœminis fere in totũ.Viris ãt in matutino exeuntes ca uis priusq; aliquo fortuito ictu ieiunũ egerãt uenenũ.Semper cauda in ictu est:nulloq; momento meditari cessat:nequando desit occasioni.Ferit obliquo ictu & inflexu.Venenũ ab iis candidũ fundi.Apollodorus auctor est in nouẽ geneta descriptis p colores maxime superuacuos: quoniã nõ est scire quos minime exitiales prædixerit.Geminos quibusdã aculeos esse: maresq; seuissimos. Nam coitũ iis tribuit.intelligi autẽ gracilitate & longitudine.Venenũ oĩbus medio die cũ incanduere solis ardoribus.Itemq; cũ sitiunt inexplebiles potu constat & septena caudæ internodia seuiora esse.Pluribus.n.sena sunt.Hoc malum africæ uolucres etiã austri faciunt:pandentibus brachia ut remigia subleuantes.Appollodorus idem plane quibusdã inesse pennas tradit.Sæpe psylli qui reliquaq; uenena terraq; inuehentes quæstus sui cã peregrinis malis ipleuere italiã.Hos'quoq; iportare conati sunt.Sed uiuere intra siculi cæli regionẽ nõ potuere.Visuntur tamen aliquãdo in italia:sed innocui.multisq; aliis in locis:ut circa faurũ ægypto.In scythia interimunt etiã sues:alioquin uiuaciores cõtra uenena talia. Nigras quidẽ celerius si in aquam se immerserint.Homini icto putatur esse remedio ipsoq; cinis potus in uino:aut oleo mersus.Magnam aduersitatem cũ stellonibus putant esse innocuos duntaxat iis qui & ipsi catent sanguine lacertaq; figura.Atq; scorpiones in totum nulli nocere:quibus non sit sanguis. Quidam &ab ipsis fœtũ deuorari arbitrantur.Vnum modo reliqui solertissimũ:& qui se ipsius matris clunibus imponendo tutus & a cauda & a morsu loco fiat.Hunc esse reliquoq; ultorem:qui postremo genitores conficiat superne.pariuntur autem undeni.

De stellionibus. Cap. xxvi.

Hameleonũ stelliones quodãmodo naturã habẽt:rore tm̃ uiuentes:præterq; araneis.Simi
c lis cicadis uita:quaq; duo genera.Minores quæ primæ pueniũt:quæq; sunt mutæ:& nouissime pereunt.Sunt ãt multæ sequens uolatu rara.Quæ canũt uocant achetæ:& quæ minores ex iis sunt.Tettigoniæ.Sed illæ magis canore.Mares cantãt in utroq; genere.Fœminæ silent.Gentes uescunt iis ad orientẽ:etiã parthiopibus abundantibus.Ante coitum mares præferunt:a coitu fœminas:ouis eaq; corruptis quæ sunt cãdida.Coitus supinis.Asperitas præacuta in dorso: qua excauãt fœturæ locũ i terra.Fit prio uermiculus.Dein ex eo q̃ uocat tettigometra:cuius cortice rupto circa solstitia euolẽt:noctu semper.Primũ nigræ atq; duræ.Vnũ hoc ex iis q̃ uiuũt &sine ore est.Pro eo quiddã aculeatũ linguis simile.Et hoc est in pectore:quo rorẽ lãbunt.Pectus ipsũ fistulosũ.Hoc canũt achetæ ut diximus.De cætero in uentre nihil ẽ.Excitatæ cũ subuolãt humorẽ reddunt:quod solũ argumentũ est rore easdẽ ali.Iisdem solis nullũ ad excrementa corporis foramen. Oculis tã hebetes:ut siqs digytũ cõtrahẽs ac remittẽs is appropinquet:transeãt uelut i folia.Quidã duo alia genera faciũt eaq; Surculariã quæ sit grandior:frumentanã quam alii auenariã uocant.Apparet enim simul cum frumẽtis arescentibus. De cicadis. Cap.xxvii.

Icadæ nõ nascunt in raritate arboq;.Idcirco sunt cyrenis circa oppidũ:nec i cãpis nec i fri-
c gidis aut umbrosi nemoribus.Est quædã & iis locoq; differentia.In milesia regione paucis sunt locis.Sed i cephalenia ãnis quidã penuriã eaq; & copiã dirimit.At i Rhegino agro silent oẽs.Vltra flumẽ in locris canũt.Penarũ illis natura q̃ apibus.sed p corpore amplior.

De pennis insectorum:& scarabeis & reliquis scarabeorum generibus. Cap.xxviii.

Nsectoq; quædã binas gerũt pẽnas ut muscæ:quædã quaternas ut apes.Mẽbranis ut cica-
i dæ uolãt.quaternas habẽt quæ aculeis in aluo armant.Nullũ cui tælũ in ore:pluribus q̃ binis aduolat pẽnis.Illis enim ultionis cã datũ:&his auiditatis.Nullis eoq; pẽnæ reuiuiscũt auulsæ.Nullũ cui aculeus in aluo bipenne est.Quibusdã pennaq; tutelæ crusta supuenit ut scarabeis.Quoq; tenuuior fragiliorq; pẽna:iis negatus aculeus.Sed i quodã genere eoq; grãdi cornua ptælonga bisulis dẽtata forcipibus in cacumine:cũ libuit ad morsum coeũtibus.Infantũ remediis ẽt ex ceruice suspendunt.Lucanos uocat hos Nigidius.Aliud rursus eoq; genus q e simo ingentis pilas aaeili pedibus uolutãt:paruosq; in iis cõtra rigorẽ hyemis uermiculos fœtus sui nidulant.Volitãt alii

magno cum murmure aut mugitu. Alii focos & prata crebris foraminibus excauãt nocturno ſtridore
Pyroläpi- uocales. Lucẽt igniũ mõ noctu lateq; & clunium colore läpyrides: nũc pennaq; hiatu refulgentes: nũc
des ariſto uero cõpreſſu obumbratæ nõ ante matura pabula aut poſt defecta cõſpicuæ. E cõtrario tenebrarũ alũ
telis næ blatæ uitã lucẽq; fugiunt in balneis maxime humido uapore ptognatæ. Fodiũt ex eodem genere
rutuli atq; prægrandes ſcatabei telluré aridã: fauoſq; paruæ & fiſtuloſæ mõ ſpõgiæ medicato melle fin
gunt. In thraciæ partibus iuxta olintũ locus eſt paruus: in quo unũ hoc aĩal examinaſob hoc cantharo
lethrus appellatus. Pennæ inſectis oĩbus ſine ſciſſura: nulli cauda ſine ſcorpioni. Hic eoq; ſolus: & bra-
chia habet: & in cauda ſpiculũ. Reliquoq; quibuſdã aculeus in ore ut aſilo: ſiue tabanũ dici placet. Item
culicibus & quibuſdã muſcis. Omnibus ãt his in hore & p lingua ſunt hi aculei: qbuſdã hebetes: neq;
ad punctũ: ſed ad ſuctum: ut muſcaq; generi: in quo lingua euidens fiſtula eſt. Nec ſunt talibus dentes.
Aliis cornicula ante oculos prætẽdunt. ignauia ut papilionibus. Quædã inſecta carent pennis: ut ſco
lopendræ. Inſectoq; pedes quibus ſunt in obliquũ mouent. Quorundã extremi longiores foris curuã
tur: ut locuſtis.

De locuſtis. Cap. xxix.

Ae pariũt in terra demiſſo ſpinæ caule oua cõdenſa autumni tẽpore. Ea durãt hyeme ſub
h terra. Subſequẽti anno exitu ueris emittũt paruas nigrãtes & ſine cruribus: penniſq; reptan
tes. Itaq; uernis aquis intereũt oua: ſicco uere maior puentus. Alii duplicẽ eaq; fœtũ gemi-
nũq; exitũ tradunt Vergiliaq; exortu parere: deinde ad canis ortum obire: & alias renaſci.
Quidã arcturi occaſu renaſci. Mori matres cũ pepererint certũ eſt uermiculo ſtatim circa fauces inna
ſcente: qui eas ſtrangulat. Eodẽ tẽpore matres obeunt. Tam friuola ratione morientes ſerpentẽ: cum li
buit necant ſingulæ faucibus eius apprehẽſis mordicus. Non naſcunt niſi in palmis & rimoſis locis. In
india temũ pedũ longitudinis eſſe tradunt: cruribus & femoribus ſerraq; uſum præbentes cũ inaue-
rint. Eſt & alius eaq; obitus. Gregatim ſublatæ uento in maria aut ſtagna decidũt. Forte hoc caſuq; eve
nit nõ ut priſci exiſtimauere: madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe noctibus nõ nolare eas
propter frigora tradiderunt. Ignari etiã longinqua maria ab iis trãſiri continuata pluriũ dierum prole
ctione. Quod maxime miremur: famem quoq; quã propter externa pabula petiere: ſciunt: imminere.
Ac deaq; iræ peſtis ea intelligitur. Nãq; & grãdiores cernunt & tanto uolant pennaq; ſtridore: ut aliæ
alites credant: ſolẽq; obumbrent: ſolicite ſupectãtibus populis: ne ſuas operiant terras. Sufficiũt quip-
pe uires: & tanq̃ parum ſit maria tranſire: immenſos permeant tractus: diraq; meſſibus cõtegunt nube:
multa contactu adurentes. Omnia uero morſu erodentes: & fores quoq; tectoq;. Italiã ex africa magna
cohorte infeſtant: ſæpe populo ad ſibyllina coacto remedia cõfugere inopiæ metu. In cyrenaica regio
ne lex eſt tertiano debellandi eas: Primo oua obterendo: deinde fœtũ poſtremo adultas. Deſertoris pœ
na in eum qui ceſſauerit. Et in lemno inſula certa menſura præfinita eſt: quã ſinguli enecataq; ad magi
ſtratus referant. Graculos quoq; obid colunt aduerſo uolatu occurrentes eaq; exitio. Necari & in ſyria
militari cogunt imperio. Tot orbis partibus uagat id malũ. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox eaq; profici
ſci ab occipitio uidetur. Eo loco in comiſſura ſcapulaq; habere quaſi dẽtes exiſtimãtur: eoſq; inter ſe te
rendo ſtridorẽ edere: circa duo æquinoctia maxime: ſicut cicadæ circa ſolſtitiũ. Coitus locuſtaq; qui &
inſectorum omnium: quæ coeũt: marem portante fœmina in eum fœminarum ultimo caudæ reflexo
tardoq; digreſſu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares.

De formicis noſtratibus. Cap. xxx.

Lurima inſectoq; uermiculũ gignũt. Nã & formicæ ſimilẽ ouis Vere: & hæ: ut apes comicã
p tes laborẽ. Sed apes utile faciũt cibos. Hæ condũt. At ſiquis cõparet onera corporibus eaq;:
fateat nullis portione uires eſſe maiores. Gerũt ea morſu. Maiora auerſæ poſtremis pedib⁹
moliunt humeris obnixæ. Et iis reipu. ratio: memoria: cura. Semina arroſa condunt: ne rur
ſũs in fruges: exeant e terra. Maiora ad introitũ diuidũt. Madefacta hymbre pferunt: atq; ſiccant. Ope-
rant & noctu plena luna. Eædem interlunio ceſſant. Iam in opere q labor? quæ ſedulitas? Et quoniã
ex diuerſo conuehũt altera alterius ignara: ut ſigna inuicẽ recognoſcant: certi dies ad recognitionem
mutuã nundinis dant. Quæ tunc eaq; cocurſatio: q̃ diligẽs. Cũ obuiis quædam collocutio atq; percõ
tatio. Silices itinere eaq; attritos uidemus: & in opere ſemitã factam: ne quis dubitet qualibet in re qd
poſſit quantulacunq; ſedulitas. Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ. præter hominem. Non ſunt in ci-
cilia pennatæ.

De Indicis. Cap. xxxi.

Ndicæ formicæ cornua erythris ĩ æde herculis fixa miraculo fuere. Aurũ ex cauernis ege-
rũt terræ in regiõe ſeptẽtrionaliũ ĩdoq; q dardæ uocant. Ipſis color feliũ. Magnitudo ægy
i ptilipoq;. Erutũ hoc ab iis tpe hyberno indi furant æſtiuo feruore: cõditis pp uaporẽ i cuni
culis formicis: q̃ tũ odore ſollicitatæ puolãt crebroq; lacerant: q̃uis præ uelocibus camelis
fugiẽtes Tãta pnicitas feritaſq; eſt cũ amore auri.

De diuerſitate inſectorum. Cap. xxxii.

Vltra ãt inſecta & aliter naſcuntur. Atq; aſilus in primis ex ore: inſidet hoc raphani filio pri-
m mo uere & ſpiſſatus ſole in magnitudinẽ milii cogitur: inde oritur uermiculus parun: & tri

duo mox eruca:quæ adiectis diebus crescit immobilis:duro cortice ad tactum mouetur aranei. Hæc eruca quam chrysalidem appellant:rupto deinde cortice uolat papilio. Aranæ

De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus. Cap. xxxiiii

Ic quædã ex hymbre generanť in terra:quædã & in ligno.Nec.n.& cossi tantũ in eo:sed ẽt
s tabani ex eo ascunť:& alia ubicũq; humor ẽ nimius.Sic intra hoiem tineæ tricenũ pedũ:
aliquãdo & pluriũ longitudine:iam i carne exanimi uiuentiũ quoq; hoium capillo. Qua
fœditate & sylla dictator & Alcman ex clarissimis græciæ poetis obiere.Hoc quidẽ & aues
infectat.Phasianas uero interimit:nisi puluerantes sese Pilos habentiũ asinũ tantũ immunem hoc ma-
lo credũt:& oues.gignunť autẽ ex uestis genere:pcipue lanicio interẽptaq; a lupis ouiũ.aquas quoq;
quasdam quibus lauamur fertiliores eius generis inuenio apud auctores.Quippe cum & cæræ hoc gi
gnãt:quod animalium minimum existimatur. Alia rursus generantur sordibus aridi soli:posterioq;
ceurum lasciuia petauri & auris. Alia puluere humido in cauernis uolucria. Petauristarum

De animali cui cibi exitus non est. Cap. xxxiiii. Turpitudinis

St animal eiusdem temporis infixo semp sanguini capite uiuens:atq; ita intumescens:annũ
c animalium cui cibi non sit exitus:cum nimia dehiscit facietate alimẽto ipso moriens. Nun
quã in iumentis gignitur in bubus frequens:in canibus aliquando:in quibus omnia. In
ouibus & in capris hoc solũ.Aeque est mira sanguinis & hirundinũ generi in palustri aqua
sitis.Namq; & hæ,toto capite conduntur.est & uolucre canibus peculiare suum malumtaures maxime
lancinans:quæ defendi morsu non queunt.

De tineis & culicibus & diuersitate earum. Cap. xxxv.

Dem puluis in lanis & uesta tineas creat:præcipue si araneus una includať.Sitit.n.& omnẽ
i humorẽ absorbent:atiditatẽ ampliat.Hoc & i chartis nascť.Est eaq; genus tunicas suas tra
hentiũ:quo cocleæ mõ.Sed hoq; pedes cernunť.Spoliate expirãt.Si accreuere faciũt chry-
salidem.Ficarios culices caprificus generat.Cantharides uermiculi ficoq; & pyri:& peuces:
& cynachantæ:& rosæ.Venenũ hoc remedia secũ habet. Alæ medenť.quibus demptis lætale est. Rur-
sus alia genera culicũ acescens natura gignit.Quippe cũ & in niue candidi reperianť:& uetustiores uer
miculi in media quidem altitudine rutili.Nam & ipsa nix uetustate rubescit.Hirti pilis:gtãdiores tor-
pentesq;. De pyrali siue pyrausta. Cap. xxxvi.

Ignit aliqua & contrariũ natura elementum.Siquidẽ in cypri æratiis fornacibus ex medio
g igni maioris muscæ magnitudinis uolat pẽnatũ quadrupedes appellať pyralis a quibusdã
pyrausta.Quãdiu ẽ in igne uiuit.Cũ euasit longiore pabulo uolatu tũc morif.hypanis fluui Pyrotus
us in põto circa solstitiũ defert acinoq; effigie tenues mẽbranas:quibus erũpit uolucris qua
drupes supradictæ mõ:nec ultra diẽ uiuit:unde hemerobion uocať.Reliquis taliũ ab initio ad finem
septenarii sunt numeri.culici & uermiculo terseptenι.Corpus pariẽtibus quater septeni. Mutationes:
& in alias figuras transitus trinis aut quadrinis diebus.Cætera ex iis pẽnata autumno fere moriuntur.
Tabani quidem etiam cæcitate.Muscis humore exanimatis:si cinere condantur redit uita.

Historia naturæ animalium per singula membra. Cap. xxxvii.

Taq; nũc per singulas partes corporis pter iã dictas mẽbratim tractẽ historia. Caput hẽnt
i cuncta q̃ sanguinẽ.In capite paucis aialiũ nisi uolucrib9 apices:diuersi quidẽ generis.Phœ-
nici plumaq; serie medio eo exeunte alio.Pauonibus crinitis arbusculis:Stymphalidæ cir
ro.Phasianæ corniculis.Præterea parco.At q̃ ab illo galerita appellata quõdã.Postea galli Paro
co uocabulo ét legioni nomẽ dederat a lauda.Diximus & cui plicatilẽ cristã dedisset natura p mediũ
caput a rostro residentẽ.Et fulicaq; generi dedit cirros:pico quoq; martio & grui balearicæ.Sed specta
tissimũ insigne gallinaceis corpore cõserratũ:nec carnẽ id eẽ:nec cartilaginẽ:nec callũ iure dixerimus
ueq; peculiare.Draconũ.n.cristas q uiderit nõ reperiť.Cornua multis quidẽ & aquatiliũ & marinoq;:
& serpentium uariis data sunt modis.Sed quæ iure cornua itelligant quadrupedi tantũ generi. Acteo
nẽ.n.& Cippũ etiã in latina hystoria fabulosos reor.Nec alibi maior lasciuia naturæ lusit animalium
armis.Sparsit hæc i ramis:ut ceruoq;. Aliis simplicia tribuit ut in eodẽ genere subulonibus ex argumẽ
to dictis.Alioq; finxit i palmas:digytosq; emisit ex iis:unde platycerotas uocãt.Dedit ramosa capreis:
sed parua nec fecit decidua.Conuoluta in anfractũ arietũ generi:ceu ceftus daret:infesta tauris.in hoc
qnidẽ genere & fœminis tribuit.In multis tantũ maribus.Rupicapris in dorsum adunca.Damis in ad
uersum.Erecta ãt rugaq; ambitu cõtorta & in leue fastigiũ exacuta:ut lyras diceres strepsiceroti:quem
addacem africa appellat.Mobilia eadẽ:ut aures:phrygiæ armentis:Troglodytaq;:in terrã directa: qua
de cã obliqua ceruice pascunť.aliis singula:& hæc medio capite:aut naribus ut diximus.Iam q̃ aliis ad
incursum robusta:aliis ad ictũ:aliis adunca. Aliis redũca:aliis ad iactũ pluribus modis:supina cõuersa:
cõnexa:oia in mucronẽ migrãtia.In quodã genere p manibus ad scabendũ corpus.Cochleis ad præ
tentandũ iter.In corpore cornua hæc sicut cæraſtis aliq̃ & singula.Cochleis semper bina:& ut prætẽ

dantur:ac resiliant.Vrorum cornibus barbari septẽtrionales pótãt utnasq; binas capitis unius cornua implent.Alii præfixa his pila cuspidant:apud nos in lamina secta transluceṫ:atq; etiam lumen inclusũ latius fundunt:multasq; alias ad delitias conferuntur:nunc tincta:núc sublita:nunc quæ cerostrota picturæ genere dicunt.Omnibus autem caua:& in mucrone demum concreta sunt.Ceruis tantũ solida: & omnibus ánis decidua.Boú attritis ungulis cornua ungẽdo aruina medent agricolæ.Adeo sequax natura est:ut in ipsis uiuentiũ corporibus seruenti cæra flectantur:atq; incisa nascentiũ in diuersas partes torqueãtur.ut singulis capitibus quaterna fiant.Tenuiora fœminis plurumq; sunt ut ĩ pecore.Multis ouium nulla:nec ceruarũ:nec quibus multifidi pedes:nec solidipedũ ulli:excepto asino ĩdico:q uno armatus est cornu.Bisulcis bina tribuit.Nulli qui ſnperne primores habent dentes.Qui putant eos in cornua absumi facile coarguũtur ceruarũ natura:quæ neq; dentes habent:ut neq; nares:nec tamen cornua.Cæterorũ ossibus adhærent.Ceruorum tantum cutibus enascuntur:capita piscibus portione corporum maxima:fortassis ut mergantur.Ostrearũ generi nulla:nec spongiis:nec aliis fere:quibus solus ex sensibus tactus est.Quibusdam indiscretum caput est ut cancris.In capite cunctorũ animalium homini plurimus pilus iam quidem promiscue maribus ac fœminis.Apud intonsas utiq; gentes atq; etiã nomina ex eo capillatis alpiũ incolis galliæ comatæ:ut tamẽ sit aliqua in hoc terrarũ differentia.Quippe miconii carentes eo gignũtur:sicut in cauno lienosi.Et quædã aialium naturaliter caluent.sicut struthiocameli & corui aquatici:quibus apud græcos nomen est inde.De fluuium eorũ in muliere rarum.In spadonibus non uisum.Nec in uloante ueneris usum.Nec infra cerebrum:aut infra uerticem:aut circa tempora:atq; aures.Caluitium uni tantum animaliũ homini præterq; innatum.Canicies homini tantum & equis:sed homini semper a priori parte capitis tum deinde ab auersa.Vertices bini homini tantum.aliquibus capitis ossa plana:tenuia.sine medullis:serratis pectinatim structa cõpagibus.Perfracta non queunt solidari.Sed exempta modice non sunt lætalia inuicem eorũ succedente corpotea cicatrice.Infirmissima esse urſis:durissima psitacis suo diximus loco.Cerebrum omnia habent animalia:quæ sanguiné.Aeque & in mari quæ mollia appellauimus:quis careãt sanguine:ut polypi.Sed homo portione maximũ & humidissimũ:omniumq; uiscerũ frigidissimũ:duabus supra subterq; membranis uelatum:quarum alteraturam rumpi mortiferum est.Cætero uiri q̃ fœmine.maius.Hominibus hoc sine sanguine:sine uenis:& reliquis sine pingui.Aliud esse q̃ medullam eruditi docent:quoniam coquẽdo durescat.Omnium cerebro medio insunt ossicula parua.Vni hominum in infantia palpitat:nec roboratur ante primum sermonis exordium.Hoc est uiscerum excelsissimum:proximúq; cælo capitis:sine carne:sine cruore:sine sordibus.Hic habet sensum arcem.Huc uenarum omnis a corde uis tendit.Hic definit.Hic culmen altissimum.Hic mentis est regimen.Omnium autem animalium in priora pronũ: quia & sensus ante nos tendunt.Ab eo proficiscitur somnus.Hic capitis nutatio.Quæ cerebrum non habent non dormiunt.Ceruisin capite inesse uermiculi sub linguæ ianitate & circa articulum q̃ caput iungitur humero numero.xx.produntur.Aures homini tãtum immobiles.Ab iis Flaccorum cognomina.Nec in alia parte fœminis maius impendium margaritis dependentibus.In oriente quidem & uiris aurũ gestare eo loci decus eximiũ.Anialiũ aliis maiores aliis mĩores.Ceruis tñ scisse:aut uelut diuise.Sorcibus pilosæ.Sed aliquæ omnibus animal duntaxat generãtibus:excepto uitulo marino atq; delphino & quæ cartilaginea appellauimus & uiperis.Hæ cauernas tantum habent aurium loco:præter cartilaginea & delphinũ:quem tamen audire manifestum est.Nam & cantu mulcentur:& capiuntur attoniti sono.Quo nam modo audiant:mirum.Idem nec olphatus uestigia habent:cum olfaciãt sagacissime.Pennatorũ animaliũ buboni tãtum & oto plumæ uelut aures.Cæteris cauernæ ad auditũ. Simili modo squamigeris atq; serpentibus.In equis & oium iumentorũ genere indicia animi præferunt.Fessis marcidæ.Nuantes pauidis subrectæ furentibus.Resolutæ ægris.Facies homini tantũ:cæteris os aut rostra.Frons & aliis.Sed homini tantũ tristitiæ:hylaritatis:clementiæ:seueritatis index in assensu eius.Supercilia homini & pariter & alternæ mobilia:& in iis pars animi.Negamus an annuimus:hæc maxime indicant.fastus superbia aliubi conceplaculum: sed hic sedem habet.In corde nascitur:hic subit:hic pẽdet.Nihil altius simul abrutiusq; iuenit in corpore ubi solitaria esset.Subiacent oculi pars corporis præciosissima:& q lucis usu uitã distinguãt a morte.Nõ oĩbus aialium hi.Ostreis nulli.Quibusdã concharũ dubiũ.Pectines.n.si quis digytos aduersum hiantes eos moueat:contrahuntur ut uidentes.Et olentes fugiunt admota ferramẽta.Quadrupedum talpis uisus nõ est.Oculorũ effigies inest:siquis prætenta dettahat membranã.Et ĩter aues ardeolarũ genera:quos leucos uocãt altero oculo carere tradunt:Optimi augurii cũ ad austrũ uolãt septẽtrionẽue.Solui enim pericula & metus narrãt.Nigidius nec locustis nec cicadis esse dicit.Cochleis oculorũ nicẽ cornicula bina prætentatu adimplent.Nec lúbricis ulli sunt:uermiúue generi Oculi homini tantũ diuerso colore:cæteris ĩ suo cuiq; generi similes.Et equorũ quibusdã clauci:sed ĩ hoie numerosissime diuersitatis atq; differẽtiæ:grãdiores:modici:parui:pminentes:quos hebetiores putant.Conditi quos clarissime cernere:sicut in colore caprinos.Prætera alii contuent longinqua.Alii nisi prope admota nõ cernũt.Multorũ uisus fulgore

Solenes

solis constat nubilo die non cernentium: nec post occasum. Alii interdiu hebetiores: noctu prætet cæ teros cernunt. De geminis pupillis aut quibus noxii uisus essent satis diximus. Tiberio Cæsari in tene bris clariores ipsi aliam q̃ genitorum mortalium fuisse naturã: ut expergefactus noctu paulisper: haud alio modo q̃ luce clara contueretur omnia: paulatim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equo rum modo glauci fuere: supraq; hominem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligentius ex pectari eos iracundæ ferebat. Claudio Cæsari ab angulis candore carnoso: sanguineisq; uenis subinde suffusi. Caii principi rigentes. Neroni nisi cum cõniueret ad prope admota hebetes uigínti gradiatorꝝ paria in caii principis ludo fuere: in iis duo omnino qui contra comminationem aliquam non conti nuerent: & ob id uincti. Tantæ hoc difficultatis est homini. Plerisq; uero naturale: ut nictare nõ cessent: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cum candore omnibus mediusculo differentes. Neq; ulla ex parte maiora indicia animi cunctis animalibus sed maximæ hoi. i. moderationis: clemen tiæ: misericordiæ: odii: amoris: tristiciæ læticiæ. Contuitu quoq; multiformes: truces: torui: flagrantes: graues: transuersi: limi: summissi: blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardent incenduntur: hu mectant: cohibent. Hinc illæ misericordiæ lachrymæ. Hos cũ osculamur aium ipsum uidemur attinge re. Hinc fletus: & rigantes ora riui. Quis illæ humor est in dolore tã fœcundus & paratus? Aut ubi reli quo tempore? Animo autem uidemus. Animo cernimus. Oculi ceu uasa quædam uisibilem eius par tem accipiũt: atq; transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uisu. Sic in morbo comi tiali aperti nihil cernunt aĩo caligante. Quin & patentibus dormiũt lepores: multiq; hoĩum quos cory bantian græci dicunt. Tenuibus multisq; membranis eos natura composuit: callosis contra frigora ca loresq; in extremo tunicis: quas subinde purificant lachrymationũ saliuis: lubricos propter incursantia & mobiles. Media eoꝝ cornea fenestrauit pupilla: cuius angustiæ non sinunt uagari in certam aciem: & uelut canali dirigũt: obiterq; incidẽtia facile declinant. alius nigra: aliis atra: aliis ruffa: aliis glauci co loris orbibus circundatis: ut habili mixtura accipiat circũiecto candore lux: & tẽperato repercussu nõ obstrepat: adeoq; iis absoluta uis speculi: ut tam parua illa pupilla totam imaginẽ reddat hominis. Ea causa est ut pleræq; alitũ e manibus hominũ oculos potissimum appetant: q; effigiem suam in iis cer nentes uelut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tantum quædã ad incrementa lunæ morbos sentiunt: Sed homo solus emisso humore cecitate liberatur post uicesimum annũ multis restitutus est uisus. Quibusdam statim nascentibus negatus nullo oculoꝝ uitio. Multis repente ablatus simili mo do nulla præcedente iniuria. Venam ab iis pertingere ad cerebrũ peritissimi auctores tradunt. Ego ad stomachũ crediderim. Certe nulli sine redundatione eius eruitur oculus: morientibus illos operire: rur susq; in rogo patefacere quiritiũ magno ritu sacrũ est. Ita more condito ut neq; ab hoĩe supremum eos spectari fas est: & cælo non ostendi nephas. Vni animaliũ hoi deprauant. Vnde cognomina Strabonũ & Petorũ. ab iisdem q altero lumie orbi nascerent: coclites uocãtur. Quis parui utriuq; ocelli lucini in iuriæ cognomen habuere. Nocturnoꝝ aialium ueluti feliũ in tenebris fulgent radiantq; oculi: ut con tueri non sit: & capræ lupoq; splendẽt: lucẽq; iaculant. Vitulo marino & hyene in mille colores transe unt subinde. Quin & in tenebris multoꝝ piscium re fulgent: sicut aridi robustiq; caudices uetustate pu trescq;. Non cõniuere diximus: quæ nõ obliquis oculis sed circũacto capite cernerẽt. Chameleonis ocu los circũagit totos tradũt. Cancri in obliquũ aspiciunt. Crusta fragili iclusis rigẽtes. Locustis squilliq; magna ex parte sub eodẽ munimento præduri eminẽt. Quoꝝ duri sunt minus cernũt q̃ quoꝝ humi di. Serpentiũ catulis & hirundinũ pullis si quis eruat: renasci tradũt. Insectorum oĩum & quibus testa cea operimẽta oculi mouentur: sicut quadrupedũ aures. Quibus fragilia operimẽta iis oculi duri. Oĩa talia & pisces: & insecta nõ habent genas: nec integũt oculos. Omnibus mẽbrana uitri modo transluci da optendit. Palpebræ in genis homini utriq;. Mulieribus etiã infectæ quottidiano: tãta est decoris affectatio: ut tinganꝫ oculi quoq;. alia de cã hoc natura dederat ceu uallũ quoddã uisus & pminẽs mu nimentũ circa occursantia animalia: aut alia fortuitu incidẽtia. Defluere eas haud imerito uenere abũ dantibus tradunt. Ex cæteris nulli sunt: nisi qbus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedi in superio ribus tantũ genæ. Volucribus in inferiore. Et quibus molle tergus ut serpentibus. Et quadrupedibus quæ oua pariunt ut lacertæ. Strutiocamelus alitũ sola ut hõ utriq; palpebras habet: nec genæ quidem omnibus: ideo neq; nictationes iis quæ animal generant. Grauiores alitum inferiore gena conniuent Eædem nictant ab angulis membrana obeunte. Colũbæ & similia utraq; conniuent. Et quadrupedes quæ oua pariunt: ut testudines: crocodili inferiore tantum sine ulla nictatione: propter præduros ocu los. Extremum ambitum genæ superioris antiqui cilium uocauere: unde & supercilia. Hoc uulnere ali quo diductum non coalescit. In paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ homini tãtum: quas prisci genas uocabant. xii tabularum interdicto radi a fœminis eas uetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hylaritates risumq; indicantes buccæ. Et altior homini tantũ: quẽ noui mores subdola irisione dicauere nasus. Non alii aialium ares eminẽt. Auibus: serpẽtibus: pi scibus foramina tantũ ad olfatus sine naribus. Et hinc cognomina simoꝝ silonũ. Septio mẽse genitis

Cæterorũ

meditu liu uel me dius co- lor diffe- rens

Bruna

ſæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra a quibus brochi labeones dicti. Et os probũ durius ue animal generantibus. Pro iis cornea & acuta uolucribus roſtra. Eadem rapto uiuentibus adúca. Collecto recta: herbas tuentibus limumq; reduncа ut ſuum generi: lata in uſum iumentis uice manus ad colligenda pabula. Ora apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem: nec malæ. Maxillas crocodilus tantum ſuperiores mouet. Terreſtres quadrupedes eodem quo cæteræ morer præterq; in obliquum. Dentium tria genera. Serrati: aut continui aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes: ne contrario occurſu atterantur: ut ſerpentibus: piſcibus: carnibus. Continui ut homini: equo. Exerti apro: hippopotamo: elephanto. Continuorum qui degerant cibum lati & acuti. Qui conficiunt: duplices. Qui diſcriminant eos canini appellantur. Hi ſunt ſerratis longiſſimi. Cõtinui autem utraq; parte oris ſunt ut equo. Aut ſuperiore primores non ſunt ut bubus: ouibus: omnibuſq; quæ ruminant. Ca præ ſuperiores non ſunt præter primores geminos. Nulli exerti quibus ſerrati. Ratio fœminæ: & tamẽ ſine uſu. Itaq; cum apri percutiant: fœminæ ſues mordent. Nulli cui cornua exerti: ſed omnes ſui concaui. Cæteris dentes ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati præter ſcarum. Huic uni aquatilium plani. Cætero multis eorum in lingua & toto ore ut turba uulnerum molliant: quæ attritu ſubrigere non queũt. Multis & in palato: atq; etiam in cauda. Præterea in os uergentes ne excidant cibi nullum habentibus retinendi amminiculum. Similes aſpidi & ſerpentibus: ſed duo in ſuperna parte dextera leuaq; longiſſimi tenui fiſtula perforati: ut ſcorpionũ aculei p nenenum ifundẽtes: non aliud hoc eſſe q̃ fel ſerpentiũ. Et inde uenis ſub ſpina ad os peruenire: & has per uentrem deſcendere diligentiſſimi auctores ſcribũt. Quidam unum eſſe eum: & quia ſit adunсus: reſupinari cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rurſuſq; recreſcere facilem decuſſu: & ſine eo eſſe quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ ineſſe eũ & pleriſq; ternos: Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans ueneno impreſſo dentiũ repulſu uitus fundit in moríus: Volucrum nulli dentes præter ueſpertilionem. Cameli ſoli ex iis quæ non ſunt cornigera in ſuperiori maxilla primores non habent. Cornua habentium nulli ſerrati. Et cochleæ dentes habent: indicio eſt a minimis earum deroſas uites. At in marinis cruſtata & cartilaginea priores habere. Item echinis quinos eſſe: unde intelligi potuerit miror. Dentium uice aculei inſectis. Simile dentes ut homini. Elephanto intus ad mandendũ quattuor: præterq; eos qui prominent. Maſculis reflexi: fœminis recti atq; proni. Muſclus marinus qui balenam antecedit nullos habet. Sed pro iis ſetis intus os hirtum: & linguam etiam appellatum. Terreſtrium minutis quadrupedibus primores bini utrinq; longiſſimi. Cæteris cum ipſis naſcuntur: Homini poſtq̃ natos eſt ſeptimo menſe. Reliquis perpetui manent. Mutantur homini: leoni: iumento: cani: & ruminantibus. Sed leoni & cani non niſi canini appellati. Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus. Maxillares qui ſunt a caninis multum animal mutat. Homini nouiſſimi qui genuini uocantur circiter uiceſimum annũ gignuntur: multis & octogeſimo. Fœminis quoq;: ſed quibus in iuuenta non fuere nati: decidere in ſenecta: & mox renaſci certum eſt. Zanclen ſamothracenum ciuem cui renati eſſent poſt centum & quatruor ános. Mutianus uiſum a ſe prodidit, cætero maribus plures q̃ fœminis in homine: pecude: capriſue. Timarchus Nicoclis filius Pappi duos ordines habuit maxillarẽ. Frater eius non mutauit primores: ideoq; prætriuit. Eſt exemplum dentis homini: & in palato geniti. At canini amiſſi caſu aliquo: nunquam renaſcuntur. Cæteris ſenecta rubeſcunt. Equo tantum candidiores fiunt. Aetas ueterinorũ dentibus indicatur. Equo ſunt numero. xl. Amittit triceſimo menſe primores utrinq; binos. Sequenti anno totidem proximos: cũ ſubeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit: qui ſexto anno renaſcunt. uii. ois habet & renatos & imutabules. Equo caſtrato prius nõ decidũt dentes. aſinoꝝ genus triceſimo menſe ſimiliter amittit deinde ſenis menſibus. Quod ſi nõ prius pepererint: q̃ decidãt poſtremi: ſterilitas certa. Bobus bis mutant. Suibus decidunt nunq̃. abſumpta hac obſeruatiõe ſenectus i equis: & cæteris ueterini intelligitur dentiũ brochitate ſupercilioꝝ canicie: & cira ea lacunis cum fere. xvi. annoꝝ exiſtimantur. Hominũ dentibus quoddã ineſt uirus. Namq; & ſpeculi nitorẽ ex aduerſo nudati hebetant: & columboꝝ fœtus iplumes necant. Reliqua de iis in generatione hoim dicta ſunt. Erũpentibus morbi corpora infantia accipiũt. Reliqua aialia quæ ſerratos habent: ſæuiſſima dentibus. Linguæ non oĩbus eodẽ mõ. Tenuiſſima ſerpẽtibus & triſulca: uibrans: atri coloris: & ſi extrahas prælonga. Lacertis bifida' & piloſa. Vituliſq; marinis duplex. Sed ſupradictis capillamẽti tenuitate, cæteris ad circũlambẽda ora. Piſcibus paulominus q̃ tota adhærens, crocodilis tota. Sed in guſtatu linguæ uice carnoſum aquatilibus palatũ. Leonibus ac pardis oĩbuſq; generis eius etiã felibus ĩbricatæ aſperitatis: & limæ ſimilis: attenuãſq; lambendo cutem hoĩs. Quæ cã etiã manſuefacta ubi ad uicinũ ſanguinem peruenit ſaliua inuitat: ad rabiem. De purpuraꝝ linguis diximus. Ranis prima cohæret. Intima abſoluta a gutture qua uocẽ mittũt. Mares tũ uocanẽ ololygones ſtato id tpe euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidẽ inferiore labro demiſſo ad libramentũ modicæ aquæ receptæ in fauces palpitãte ibi lingua ululatus elicit. Tũc extenti buccaꝝ ſinus perlucẽt. Oculi flagrãt labore ppulſi. Quibus ĩ poſteriore parte aculei: iis & dentes & lingua, apibus etiã prælonga: eminẽs & cicadis. Quibus aculeus in ore

Paphii Pertiuit

Brũcitate

Ololyzõtes

fistalosus:iis nec lingua nec dentes:Quibusdam insectis intus lingua:ut formicis.Cæteꝝ lata elephãto præcipuæ.Reliquis in suo genere/semper absoluta.Homini tantũ ita sæpe constricta uenis:ut intercidi eas necesse sit.Metellum pontificem adeo inexplanatæ fuisse accepimus :ut multis mensibus tortus credatur:cũ meditatur in dedicanda æde opiferæ dicere.Cæteris septimo fere ãno sermonem exprimit.Multis uero talis eius ars contigit:ut auium & animalium uocis indiscrete edatur imitatio.Intellectus saporum est cæteris in prima lingua: homini & in palato:Tonsillæ in homine.In suæ glandulæ: quod inter eas uuæ nomine ultimo dependet palato homini tantũ est.Sub ea minor lingua epiglossis.Nulli oua generantium.Opera eius gemina duabus interposita fistulis.Interior eaꝝ appellatur arteria ad pulmonem atq; cor pertinens.Hanc operit in epulando:spiritu ac uoce illac meãte:ne si potus cibusue in alienum deerrauerit tramitem torqueat.Altera exterior est:appellatur sane gula:qua cibus atq; potus deuoratur.Tendit hæc ad stomachum:is ad uentrem.Hãc per uices operit cũ spiritus tantũ aut uox commeat:ne restanatio intempestiua alui obstrepat.Ex cartilagine & carne arteria:nula neruo & carne cõstat.Ceruix nulli:nisi quibus utraq; hæc cæteris collum:quibus tantũ gulla.Sed quibuc cervix multis uertebratisq; orbiculatim ossibus flexilis ad circunspectũ:articulorum nodis iungitur.Leoni tantum & lupo & hyenæ:& singulis rectisq; ossibus rigens.Cætero spine adnectitur.Spina lumbis: ossea sed tereti structura per media foramina a cerebro medulla descendente.Eandem esse ei naturã: quam cerebro colligunt:quoniam prætenui eius membrana mõ incisa statim expiretur.Quibus lõga crura:iis longa & colla.Item aquaticis quamuis breuia crura habentibus:simili modo uncos ungues. Guttur homini tantũ:& suibus intumescit:aquaꝝ:quæ potantur:plærunq; uitio.Summũ gulæ fauces uocantur:postremũ stomachus.Hoc nomine est sub arteria iam carnosa inanitas adnexa spinæ ad latitudinem ac lõgitudinem lagenæ mõ fusa.Quibus fauces nõ sunt:ne stomachus quidem est:nec colla: nec guttur:ut piscibus:& ora uentribus iungunt.Testudini marinæ lingua nulla:nec dentes:sed rostri acie cõminuit oia.Postea arteria:& stomachus denticulatus callo in modũ rubi ad cõficiendos cibos decrescẽtibus cernis qcquid appropinquat uentri.Nouissima aspitas:ut scobina fabri.Cor aãlibus cæteris in medio pectore est.Homini tantũ infra leuã papillã turbinato mucrone in priora eminẽs.Piscibus solis ad hos spectat.Hoc primũ nascentibus formari in utero tradũt.Deinde cerebrũ:sicut tardissime oculos.Sed hos primũ mori:cor nouissimæ.Huic præcipuus calor.Palpitat certe:& quasi alterum mouetur animal.Intra præmolli firmoq; opertũ mẽbranæ in uolucro:munitũ costaꝝ:& pectoris murorũ pateat ꝑcipuã uitæ cãm & originẽ.Prima domicilia intra se aĩo & sanguini præbet: sinuoso spectu:& in magnis aãlibus triplici in nullo nõ gemino.Ibi mẽs habitat.Ex hoc fõte duæ grãdes uenæ in priora & terga discurrũt:sparsæq; ramoꝝ serie per alias minores oibus mẽbris uitalẽ sanguinẽ rigant. Solũ hoc uiceꝝ uitiis nõ maceratur:nec supplicia uitæ trahit:læsumq; morte ilico affert.Cæteris cor ruptus uitalitas in corde durat.Bruta existimant aãlium qbus durũ riget:audacia qbus paruũ est:pauida qbus prægrande.Maximum aũt est proportione muribus:lepori:asino:ceruo:panthere: mustellis: hyenis:& oibus timidis:aut pp metũ malefícis.In paphlagonia bina perdicibus corda.in equoꝝ corde & boũ ossa reperiunt.interdũ augeri id per singulos annos in hoie:ad binas drachmas põderis ad quinquagesimũ annũ accedere. Ab eo detrahi tantũdẽ:& ideo nõ uiuere hoiem ultra centesimũ annũ defectu cordis ægyptii existimãt.Quibus mos ẽ cadauera asseruare medicata.Hirto corde gigni quosdam hoies produt:nec alios fortiores esse industria:sicut aristomenẽ messeniũ:qui.ccc.occidit lacedæmonios.ipse conuulnetatus & captus semel per cauernã:latoniaꝝ euasit angustias:uulpiũ aditus secutus.iteꝝ captus:sopitis custodibus somno ad ignẽ aduolutus lora cũ corpore exussit.Tertio capto lacedæmoni pectus dissecuere causa uidendi:hirsutũq; cor repertũ est.in corde summo pinguitudo est quædam lætis extis.Non semper hoc autem in parte extoꝝ habitũ est.L.Posthumio. Albino rege sacroꝝ post centesimã uicesimãtertiã olympiadem: cũ rex Pyrrhus ex italia discessisset cor in extis aruspices aspicere cœperũt.Cæsari dictatori quo die primũ ueste purpurea ꝓcessit:atq; in sella aurea ĩsedit sacrificãti bis in extis defuit.Vnde quæstio magna de diuinatiõe argumẽtantibus:potuerit ne sine illo uiscere hostia uiuere? An ad tempus amiserit? Negat cremari posse in iis:q cardiaco morbo obierint. Negat & uenẽo interẽptis.Certe extat oratio Vitellii qua reũ Pisonem eius sceleris coarguit:hoc usus arguméto:palãq; testatus:nõ potuisse ob uenenũ cor Germanici Cæsaris cremari.Cõtra genere morbi defensus ẽ piso.Sub eo pulmo ẽ:spirãdiq; officina attrahẽs:ac reddens aiam.idcirco spõgiosus:ac fistulis inanibus cauus.Pauca eũ:ut dictum est:habent aquatilia:ac cætera oua patientia exiguũ:spumosum:nec sanguineũ:ideo non sitiunt.Eadem est cã quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinẽtur.Testudo quoq; q̃is prægrandẽ & sub toto tegumento habeat:sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus:tanto uelocitas maior.Chameleoni portione maximus & nihil aliud itus.iecur & dextera in parte est.in eo quod caput extoꝝ uocant:magnæ uarietatis.M.Marcello circa mortẽ cũ periit. Ab Hãnibale defuit in extis.Sequẽti deinde die geminũ repertũ est.Defuit & Caio Mario cum immolaret uticæ.itẽ Caio principi Calen.ianuarii cum iniret cõsulatum:quo anno interfectus est. Claudio

ſucceſſori eius quo mẽſe interẽptus eſt ueneno. Diuo Auguſto ſpoleti ſacrificãti primo poteſtatis ſuæ die ſex uictimarũ iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra repta ſunt. Reſpõſumq; duplicatum itra annum imperiũ. Caput extorũ triſtis oſtenti uiſum tũ quoq; eſt: præterq; in ſollicitudine ac metu. Tunc enim pemit curas. At bina iocinera leporibus circa briletũ & thernẽ: & in cheronneſo ad ꝓpontidem. Mirũq; tranſlatis alio interit alterũ. In eodẽ eſt etiã fel non oĩbus datum aĩalibus. In euboeæ chalcidæ nullũ pecori. In naxo prægrande geminũq; ut ꝓdigii loco utrinq; aduenæ. Equi: mulli: aſini: cerui: capræ: apri: cameli: delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non eſt: quoꝝ ualitudine firmior & uita longior. Sunt qui equo non quidẽ iniecore eſſe ſed in aluo putent: & ceruo in cauda aut inteſtinis. Ideo tantã habẽt amaritudinẽ: ut a canibus non attinganť. Eſt ãt nihil aliud q̃ purgamentũ peſſimi ſanguinis: & ideo in materia eius eſt. Certe iecur nulli eſt: niſi ſanguinẽ habentibus. Accipit hoc a corde cui iungiť: funditq; in uenas. Sed in felle nigro inſaniæ cã homini: morſq; toto reddito. Hinc & in mores crimen bilis nomine. Adeo magnum eſt in hac parte uirus: cum ſe fundit in animum. Quin & toto corpore uagũ colorem quoq; oculis aufert. Illud quidem redditum etiam ahenis. Nigreſcuntq; contacta eo: ne quis miretur id uenenum eſſe ſerpentium. Carent eo qui abſinthio ueſcũtur in ponto. Sed renibus ex parte tantum altera inteſtino iungitur ut coruis: coturnicibus: phaſianis. Quibuſdam inteſtino tantũ ut columbis: accipitri: murenis. Paucis auium in pectore. Serpentibus portione maxime copioſum: & piſcibus. Eſt autem pleriſq; toto inteſtino ſicut accipitri miluo. Præterea in pectore eſt & cætis omnibus Vitulis quidẽ marinis ad multa quoq; nobile. Taurorum felle aureus dicitur color. Aruſpices id Neptunno & humoris potentiæ dicauere. Geminũq; fuit Diuo Auguſto: quo die apud actium uicit. Murium ieſculis fibre ad numeꝝ lunæ dieꝝ in menſe congruere dicuntur totidemq; & inueniri quotum lumen eius ſit præterea bruma increſcere. Cuniculoꝝ exta in betica gemmina ſæpe reperiunť. Ranarũ rubetarum altera fibra a formicis non attingitur propter uenenum: ut arbitrantur. Iecur maxime uetuſtatis patiens centenis durare annis obſidionũ exẽpla ꝓdidere. Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cecinæ uolaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio traditur. Et profecto nihil incredibile ſit exiſtimantibus. Pyrrho regi quo die perit præciſa hoſtiarũ capita repſiſſe ſanguinem ſuum lambentia Exta homini ab inferiore uiſcerũ parte ſeperãtur membranis quæ præcordia appellant: quia cordi prætendũtur: quid græci appellauerũt phrenas. Omnia quidem ptincipalia uiſcera membranis propriis ac uelut uaginis incluſit prouidens natura. In hac fuit peculiaris cã uicinitas alui: ne cibis ſupprimeretur animus. Hinc certe refertur accepta ſubtilitas mentis: ideo nulla eſt ei caro: ſed neruoſa exilitas. In eadem præcipua hylaritatis ſedes: quid titilatu maxime intelligitur alarũ: quas ſubit: non alibi tenuiore cute humana: ideo ſcabẽdi dulcedine culcedine ibi ꝓxima. Ob hoc in plœliis gladiatorũq; ſpectaculis mortem cum riſu traiectam præcordia attulerunt. Subeſt uenter ſtomachum habentibus: cæteris: ſimplex: ruminantibus geminus: ſanguine carentibus mullus. Inteſtinus. n. quibuſdam ab ore incipiens quadam uia eodẽ reflectitur: ut ſæpiæ & polypo. In homine aduexus infimo ſtomacho ſimilis canino. His ſolis animalium inferiore parte anguſtior. Itaq; & ſola uomũt: quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus. Quod accidere non poteſt iis quoꝝ ſpatioſa laxitas eum ad inferiora tranſmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine & oue per quas labitur cibus. In cæteris ilæ a quibus capaciora inteſtina ad aluũ. Hominiq; flexuoſiſſimis orbibus. Iccirco magis auidi ciboꝝ: quib⁹ ab aluo longius ſpatiũ. Iidem minus ſolertes: quibus obeſiſſimus uenter. Aues quoq; geminos ſinus habent: Quædam unũ quo mergunť recentia: ut guttur. Alterũ in quem ex eo dimittũt cõcoctione maturata: ut gallinæ: palũbes: colũbæ: ꝓdices. Cætera fere carẽt eo: ſed gula patẽtiore utunť ut gracculi corui: cornices. Quædã neutro mõ. Sed uentrẽ ꝓximuũ habẽt quibus prælõga colla & anguſta: ut pothyrioni. Venter ſolidipedũ aſper & durus. Terreſtriũ aliis dẽticulatæ aſperitatis: aliis cãcellatim mordacis. Quibus dentes utrinq; nec ruminatio. Hic conficiunť cibi. Hinc in aluũ delabũtur. Medio hæret umbilico adnexa oĩbus. In hoĩe ille iſima pte ſimile ſuillo: a græcis appellať colon: ubi doloꝝ magna cã eſt. Anguſtiſſima canibus. Qua de cã uehemẽti uiſu nec ſine cruciatu leuãt eã. Inſatiabilia animaliũ quibus a uentre protinus recto inreſtino tranſeunt cibi: ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Vẽtres: & elephanto quattuor. Cætera ſuibus ſimilia Pulmo quadruplo maior q̃ bubulo. Auibus uẽter camoſus calloſuſq; in uentre hirundinũ pullis lapilli candido aut rubẽti concolore: qui chelidonii uocanť: magicis narrati artibus reperiunť. Et in iuuencarũ ſecũdo uentre pilæ rotũditate nigricãs tophus: nullo pondere: ſingulare: ut putant: remediũ ægre pariẽtibus: ſi tellurẽnõ attingerit. Ventriculi atq; inteſtina pingui ac tenui omento integunť: præterq; oua gignẽtibus. Huic adnectiť lyen in ſiniſtra parte aduerſus iecus: cũ quo locũ aliquãdo ꝓmutat: ſed prodigioſe. Quidam eũ putant ineſſe oua pariẽtibus. item ſerpẽtibus admodũ exiguũ. Ita certe apparet in teſtudine: & crocodillo: & lacertis: & ranis. Aegocephalo aui non eſſe conſtat: neq; iis q̃ careant ſanguine. Peculiare curſus impedimentũ aliqñ in eo. Quamobrẽ inutiť cùrſoꝝ laborantibus. Et p uulnus etiã exẽpto uiuere aĩalia tradũt. Sũt qui putent adimi riſum ſimul hoĩ. intẽperantiã ioci cõſtare lyenis magnitudine. Aſiæ regio ſepſis appellať: in qua

minimos esse pecori tradunt:& inde ad lyenem inuẽta remedia. At in brileto & tharne quaterni renes ceruis. Contra pennatis squamosisq; nulli. Cætero summis adhærent lumbis. Dexter omnibus est lati or:& minus pinguis:siccioreq;. Vtriq; autẽ pinguitudo e medio exit:præterq̃ in uitulo marino. Animalia in renibus pinguissima. Oues quidem lœtaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis iuueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ aial generát. Oua pariẽtiũ testudo sola quæ & alia omnia uiscera. Sed homo bubulis similes uelut e multis renibus compositos. pectus hoc est ossa præcordiis &uitalibus natura circundedit. At uentri quẽ necesse erat increscere ademit. Nulli animalium circa uentrẽ ossa. Pectus homini tantum latum reliquis carinatum:uolucribus magis:& inter eas aquaticis maxime. Costæ homini tãtum octonæ:suibus denæ:cornigeris tredeci:serpẽtibus trigita. Infra aluum est a priore parte uesica:quæ nulli oua gignentiũ præter testudinem. Nulli nisi sangineũ pulmonem habenti. Nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ ad pubem tendẽtes:quæ illiac appellantur. In uesica lupi lapillus qui syrites appellatur. Sed hominum quibusdã diro cruciatu subinde nascentes calculi:& settarum capillamenta. Vesica mẽbrana constat quæ uulnerata cicatrice non soli desit:neq; qua cerebrum:aut cor inuoluitur. plura. enim membranarũ genere. Fœminis eadem omnia præterq̃ uesicæ iunctius utriculus:unde dictus uterus:quod alio nomine locos appellant. Hoc in reliqs animalibus uuluam. Hæc uiperæ & intra se parentibus duplex. Oua generantium ad nexa præcordiis. Et in muliere geminos sinus ab utraq; parte laterum habet. Funebris quotiẽs uersa spiritum iclusit. Boues grauidas negant præterq̃ dextero uuluæ sinu ferre:etiam cum geminos ferant. Vulua enecto partu melior q̃ edito. Eiectia uocatur illa. Hæc porcaria. primiparæ suis optima. Contra efloetis a partu: præterq̃ eodem die suis occisæ liuida ac macra. Nec nouellarum suum:præterq̃ primiparatum probantur: potiusq; ueterum. nec dum effœtarum:& biduo ãte partum aut post partũ:aut quo eiecerint die proxima eiectitiæ est occisæ uno diæ post partum. Huius & sumẽ optimum:si modo fœtus non hauserit. Eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen uocabant:priusq̃ calleret id scientes occidere non assueti. Cornigera una parte dentata & quæ in pedibus talos habent sæuo pinguescũt. Bisulca scissisue in digytos pedibus. Et non cornigera adipe. Concretus hic & cum refrixit fragilis semperq; in fine carnis. Cõtra pingue inter carnem cutemq;:succo liquidum. Quædam non pinguescunt:ut lepus:perdix. Steriliora cuncta pinguia & i maribus & in fœminis. Senescũt celerius præpinguia. Omnibus aialibus ẽ quoddã in oculis pinguæ. Adeps cunctis sine sensu:qui nec arterias habet nec uenas:plerisq; animalium est pinguedo sine sensu:quam ob cãm sues spirantes a muribus tradunt rosas. Quin &. L. Apronii cõsularis uiri filio detractos adipes:leuatumq; corpus imobili onere. Et medula ex eodem uidetur esse a iumenta rubens:& senecta albescens. Non nisi cauis hæc ossibus. Nec cruribus iumentorum aut canum. Quare fracta non ruminant:quod defluẽte euenit medulla. Est autem pinguis iis:quibus adeps. Seuosa cornigeris. Neruosa & in spina tantum dorsi ossa non habentibus ut piscium generi. Virsis nulla. Leoni ifœmorum & brachiorum ossibus paucis exigua admodum. Cæteris. n. est tanta duritia:ut ignis elidatur uelut e silice. Iis dura quæ nõ pinguescunt. Asinorũ ad tubas canora. Delphinis ossa no spinæ. Aial enĩ pariunt. Serpentibus spinæ. Aquatilium mollibus nulla. Sed corpus tirculis carnis uinctum :ut sæpiæ atq; lolligini. Et isectis negatur æque esse ulla. Cartilaginea animalium aquatilium hẽt medullã in spina. Vituli marini cartilaginẽ:nõ ossa itẽ oium auriculæ ac nares quæ modicũ eminent flexili molitia naturæ puidentia:ne frangerẽtur. Cattilago rupta non solidescit. Nec præcisa ossa recrescunt:præterq̃ ueterinis ab ũgula .ad suffragina. Homo crescit i lõgitudinẽ ad ãnos usq; ter septemos. Tũ deinde ad plenitudinẽ. Maxĩe ãt pubescens nodum quendã soluere &pcipue ægritudine sentitur. Nerui ossi a cordes bubuloq; etiã circũuoluti similẽ naturã & cãm habent in oĩbus lubricis applicati ossibus:Nodosq; corpoꝛe qui uocant articuli. Aliubi interuentu. aliubi ambitu:aliubi tranſitu ligantes. Hic terrestres: illic lati:ut i unoquoq; poscit figuratio. Neq; ii solidant incisi:mirũq; uulneratis summus dolor: pfectis nullus. sine neruis sunt quædã animalia:ut pisces:arteriis. n. cõstãt. Sed neq; eæ molli piscium generi. Vbi sunt nerui:interiores condũt mẽbra:superiores reuocant. inter hos latent arteriæ:ideſt spiritus semitæ. iis innatãt uenæ:ideſt sanguinis riui. Arteriarum pulsus i cacumine maxime mẽbroꝛ euidẽs index sete morborũ i modulos certos legesq; metricas p ætates stabilis aut citat9 aut tardus descriptas ab Etiphilo medicinæ uate:miranda arte:nimiam propter subtilitatem desertus. obseruatio tamẽ crebris aut languidi ictus gubernacula uitæ temperat. arteriæ carẽt sensu. nã & sanguine. Nec oẽs uitalem cõtinent spiritũ:præciscisq; torpescit tantum pars ea corporis. aues nec uenas nec arterias habent. itẽ serpẽtes:testudines:lacertæ:minimũq; sanguinis. Venæ in prætenues postremo fibras subter totam cutem dispersæ adeo i angustã subtilitatẽ tenuãt:ut penetrare sanguis nõ possit:aliudue q̃ exilis humor ab illo qui cacuminibus innumeris sudor appellatur:in umbilico uenarum nodoso coitu.

prius calle re id sinentes

De sanguine & quorum celerrime siccetur:quorum non coeat:quorum grauissimus uel tenuissimus quorum nullus. Cap. xxxviii.

Anguis quibus multus & pĩguis itacũdia. Maribus q̃ fœminis nigrior. Et in iuuẽta magis

q̄ senio. Et inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio: Emissus spiritum trahit secum: & tamen tactum nō sentit. Animalium torciora qbus sanguis crassior: Sapientiora quibus tenuior. Timidiora quibus minimus: at quibus nullus herbertia. Taurorū celerrime coit atq; durescit: ideo pestifer potu maxime. Aprorum & ceruorū caprarūq; & bubalonum omnium non spissatur. pinguissimus asinis. Homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes nullus. obesis minus copiosus: quoniam absumitur pingui. Profluuium eius uni fit in narib⁹ homini: aliis nare altera: aliis utraq;. Quibusdam per inferna. Multis per hora statuto tempore: ut nuper. Macrio uiro prætorio. & omnibus annis. Volusio Saturnio urbis præfecto: qui nonagessimum etiam excessit ānum. Solum hoc in corpore temporariū sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundātiorem fundunt: si prius bibere: Quæ animalium latere certis temporib⁹ diximus non habent tunc sanguinem præter exiguas admodum circa corda guttas mirto opere naturæ. Sicut & in homine: uim ei⁹ ad minima momenta mutari: nō modo tātum in ore suffusa materia: uerū ad singulos animi habitus: pudore: ira: metu: palloribus plumbus modis: item moboris. Alius enim iræ: & alius uerecūdiæ. Nam & in metu refugere: & nusquā esse certū est. Multisq; nō transfluere transfossis: quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus: colorem alienum accipiūt quodam repercussu. Homo solus in se mutat. Morbi omnes morsq; sanguinem absumunt.

Macrino iusto diro ptorio

An in sanguine pricipatur: & tergore: & pilis & māmis: & uestitu. Cap. xxxix

Vt qui subtilitatē aī constare non tenuitate sanguinis putent: sed cute operimentisq; corporum. Et tunc magis aut minus bruta esse ut ostreas: & testudines. Boum tergora: ferasq; um obstare tenuitati innati spiritus: nec purum liquidumq; transmitti. Sic & i homine cū crassior callosiorue excludat cutis. Quæ uero ró crocodili: si non cruoris: sed duriciæ tergori tribuatur & solertia. Hippopotami corii crassitudo talis: ut inde tornētur hastæ. Et tamen est quædā ingenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles feras habent: cū tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur ilis. Ergo cutis ipsa sensu caret: maxime in capite. Vbicunq; per se ac sine carne est uulnerata non coit: ut: i bucca cilioq;. Quæ animal pariunt pilos habent. Quæ oua pēnas: aut squamas: aut corticem: aut testam: ut testudines: aut cutē putam: ut serpētes. pēnarum caules oīum auium præcisæ non crescunt: uulsæ autem renascunt. Membranis uolant fragilibus insecta. Humentibus hirundines in mari. Siccis inter tecta uespertilio. Horū quoq; alæ articos habent. pili acute exeunt crassa hirti. Fœminis tenuiores. Equis i iuba largi. In armis leoni. Dasipodi: & in buccis intus & in pedibus. Quæ utraq; trogus & i lepore tradit. Hoc exemplo libidinosiores hoium quoq; hirtos colligens. Villosissimus animalium lepus pubescit homo solus quod nisi contingat sterilis in gignēdo ē: seu masculus seu fœmina. pili in homine partim simul: partī postea gignūtur. Congeniti autem non desinunt: sicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ: uelut languidiores cum mēstrui cursus stetere. Quibusdam post genitis. Viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atquæ subnasci annuum est. Viris crescunt maxime in capite: mox in barba. Recisi non ut hærba ab cætera incisura augentur: sed ab radice exeunt. Crescunt & i quibusdam morbis maxime tussis. & i senecta. Defunctoꝝ quoq; corporibus. Libidinosis cōgeniti maturius deflaunt. At nati celerius recrescūt. Quadrupedibus senectute crassescunt: lanæq; tarescunt. Quadrupedum dorsa piloso. uentres glabri. Boum cons glutinum excoquitur tautorūq;: & id præcipium. Māmas hō solus e maribus habet. Cætera aīalia māmaꝝ notas tantū. Sed ne fœminæ quidem in pectore: nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignētiū nulli. Nec lac nisi animal pariēti. Volucrum uespertilio tantum. Fabulosum. n. arbitror de strigibus ubera eas infantium labris imulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium constare non arbitor.

Lanugies

Notabilia animalia quæ mammis. Cap. xl.

Sinis a fœtu dolent: ideo sexto mense arcēt partus: cū æque anno ꝓpe toto prebeant: Quibus solida ūgula nec supra geminos partus. Hæc oia binas habent māmas: nec aliubi q̄ i semoribus: Eodē loco bisulca & cornigera. Boues quaternas. Oues capræ binas. Quæ muneroso fœcūda partu: & qbus digyti in pedibus: hæc plures habēt toto uentre duplici ordine ut sues. Generosæ duodenas. Vulgares binas minus. Similiter canes. Alia uentre medio quaternas: ut pantheræ. Alia binas ut leænæ. Elephas tantū sub armis duas: nec ipectore: sed citra in alis occultas. Nulla i feminibus digitos habentiū. primigeniti i quaq; parte sues primas premunt. Et si escæ sunt faucib⁹ ꝓxime: tamen suam nouit qsq; i fœtu quo genitus ē ordine: eaq; alitur: nec alia detracto illa alūno suo sterilescit ilico: ac resilit. Vno uero ex oi turba relicto sola munifex quæ genito fuerat attributa descendit. Vrsæ māmas quaternas gerunt. Delphini binas i ima aluo papillas tantū: nec euidentes: & paulo i obliquiū porrectas. Neq; aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ uituliq; māmis nutriunt fœtus.

De lacte: & unde caseus non fiat. Cap. xl.

Vlieri āte septimū mēsem ꝓfusum lac inutile. Ab eo mense quod uitalis est partus: salu-

bre.Pleriſq; autem totis mammis:atq; etiã alarum ſinus fluit. Camelli.lac mulgetur:ne iterum graueſcat.Suauiſſimũ hoc exiſtimatur ad unam menſuram tribus aquæ additis.Bos ante partum nõ habet. Exprimo ſemper a partu coloſtra fiunt:ni admiſceatur aqua in pumicis modum coeunt duritia.Aſine prægnantes continuo lateſcunt.pullo earum ubi pĩgue pabulum biduo a partu maternum lac guſta ſe lætale eſt.Genus mali uocatur coloſtratio Caſeus nõ fit ex utrinq; dentatis: quoniam eorum lac nõ coit.Tenuiſſimum Camellis:mox equabus.Craſſiſſimũ aſiinæ ut coaguli uice utantur.Conferre aliqd & candori i mulierum cute exiſtimatur.popea certe Domitti Neronis cõiunx quingentas per omnia ſecum fœtas trahens balneatum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat:extendi duoq; cutem credens.Omnem.autẽ lac igne ſpiſſatum humore ferueſcit.Bubulum caſeo fertilius q̃ caprinum:ex ea dem menſura pene altero tanto.Quæ plures quaternis mammas habent caſeo iutilia:& meliora quæ binas.Coagulum Inuli leporis:ædi laudatum:præcipuum tamen daſipodis:quod & ꝓfluio alui mede tur.Vnius utrinq; dentatorum.Mirũ barbaras gentes quæ lactæ uiuãt ingnorare aut ſpernere caſei tot ſæculis dotem:denſantes id alioquin in acorem iucundum.Et pingue butyrum:ſpuma id eſt lactis cõ cretiuſq; q̃ quod ſerum uocatur. Non omittendum in eo olei uim eſſe:&barbaros omnes iſanteſq; no ſtros ita ungi.

hñt donec iterũ grauescant

ſpiſſatur: frigore ſereſcit

De diuerſitate caſeorum. Cap.xlii.

Aus caſeo.Romæ:ubi omnium gentium bona iudicantur:cõminus e prouiciis nemauſen
l ſi præcipua leſuræ gabaliciq; pagis.Sed breuis ac muſteo tantum commendatio. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant.Dalmatiæ docleatem mittunt.Cẽtronum terræ natuſicum.Numeroſior apẽnino cebanus.Hunc & liguria mittit ouium maxie lactis. Aeſinatem ex umbria.Mixtoq; etruriæ atq; liguriæ confinio lunenſem magnitudine cõſpicuum. Quippe & ad ſingula milia põdo premit.ꝓximũ autẽ & urbi ueſtinũ cruſtuminũq; & e ceditio cãpo laudatiſſimũ Et capraq; gregibus ſua laus eſt in recenti maxime:eam augente gratiam fumo:qualis in ipſa urbe cõficitur:cunctis præferendus.Nam galliarum ſapor medicamenti uim optinet. Trans maria uero bithynias fere in gloria eſt.Ineſſe pabulis ſalem etiã ubi non detur.Ita maxime iteilligitur omni i ſale caſeo ſeneſcente.Quales redire in muſteum ſaporem aceto e thymo maceratos certum eſt.Tradunt.Zoroaſtrem indefeſſus caſeo uixiſſe annis.xx.ita temperato ut uetuſtatem non ſentiret.

Epitytum Agrigenti

Differentia membrorum hominis a cæteris animalibus. Cap.xliii.

Erreſtrium ſolus hõ bipes.Vni iugulũ:humeri.Cæteris armi.Vni ulnæ.Quibus aialiũ ma-
t nus ſunt intus tantum carnoſæ.extra neruis & cute conſtant.Digyti quibuſdam in manibus ſeni.Caii Oratii ex patritia gente filias duas ob id ſe digita appellatas accepi.Vulcatiũ ſedigi tum illuſtrem in poetica.Hominis digiti articulos habet ternos.pollex binos: & digitis aduerſus uniuerſis flectit̃ per ſe uero i obliquiũ porrigit̃:craſſior cæteris.Huic minimus menſura par ẽ.Duo reliq ſibi.Inter quos medius longiſſime ptẽdit̃.Quibus ex rapina uictus quadrupedum quini digiti i prioribus pedibus:reliqs quaterni.Leones:Lupi:canes:&pauca in poſterioribus quoque quinos ungues habent:uno iuxta cruris articulum dependente.Reliqua quæ ſunt minora digitos qnos. Brachia nõ oĩbus paria eẽ.Thracii.n.ſtudioſo i.C.Cæſaris ludo notũ ẽ dexterã fuiſſe ꝓcerioꝛẽ.Aialiũ quædã ut manibus utuntur priorum miniſterio pedũ:ſedentq; ad os illis admouentia cibos ut ſciuri.

De ſimiarum ſimiludine. Cap.xliiii.

Am ſimiarum genera perfectam hominis ſimilationem continent: facie:naribus: auribus
n palpebris.Quæ ſolæ quadrupedum & inferiorem habent genam:iam mammas in pectore & brachia:& crura incontrarium flexa ſimiliter in manibus ungues:digytos longioꝛẽq; medium.pedibus paulũ differũt.Sunt.n.ut manus ꝓlongi: ſed ueſtiũ palme ſimile faciũt. Iis quoq; pollex & articuli ut homini.Et præter genitale tm̃ Et hoc in maribus. Viſcera etiam iteriora omnia ad exemplar.

De unguibus. Cap.xlv.

Ngues qui clauſulæ neruoq; ſummæ exiſtimãt̃ oĩbus iis quibus &digyti.Sed ſimiæ ĩbrica
u ti:hoibus lati:& defuncto creſcunt.Rapacibus unci.Cæteris recti:ut canibus:præter eũ qui a crure pleriſq; dependẽt.oĩa digytos habẽt quæ pedes excepto elephanto.Huic enĩ informes numero quidẽ quiq;:ſed indiuiſi:ac leuiter diſcreti:unguliſq; nõ unguibus ſimiles: & pedes maiores priores.In poſteriorib⁹ articuli breues.Idẽ poplites itus flectit hoĩs modo. Cætera animalia idiuerſum poſteriobus articulos pedibus q̃ priorib⁹.Nã quæ aĩal generant genua ãte ſe flectunt & ſuffraginũ artus i aduerſum:Hoĩ genua & cubiti cõtraria.itẽ urſis & ſimiaq; generi:ob id minie pernicibus.Oua parientibus quadrupedũ crocodilo.lacertis priora genua poſt curuant̃:poſteriora i priorem ptem.Sunt ãt crura his obliqua humani poplitis modo.Sic & multi pedibus:pterq̃ nouiſſima ſalientibus. Aues ut quadrupes alas in priora cutuãt:ſuffragines i poſteriora. Hoĩs genibus quædam & religio ineſt obſeruatione gentiũ.hæc ſupplices attingunt. Ad hæc manus tendunt. Hæc ut aras adorant:fortaſſis quia ieſt iis uitalitas.Nãq; in ipſa genu utriuſq; cõmiſſura dextra leuaq; apriore parte genua quædam buccam inanitas ineſt:qua perfoſſa ceu uinculis ſpiritus fugit.Ineſt & in aliis partibus

quædam religio:ſicut dextra oſculis auerſa appetitur.In fide porrigitur.Antiquis græciæ in ſupplican
do metum attingere mos erat.Eſt in aure ima memoriæ locus:quem tangẽtes atteſtamur.Eſt poſt au
rem æque dextram nemeſios:quæ dea latinum nomen ne in capitolio quidem iuenit:quo referimus
tacto ore proximum a minimo digytum:ueniam ſermonis a diis expoſcentes.Varices in cruribus oi.
ro tantum:mulieri raro.G.Marium qui ſepties conſul fuit ſtantẽ ſibi extrahi paſſum unum hominẽ.
Oppius auctor eſt.Omnia aĩalia a dextris partibus incedunt:ſiniſtris incubãt.Reliqua ut libitũ eſt gri
diuntur.Leo tantum & Camelus pedatim:hoc eſt ut ſiniſter pes non trãſeat dextrum:ſed ſubſequatur
pedes homini maximi:fœminis tenuiores In omni genere ſuræ homini tantũ & crura carnoſa.Repe
Vatienæ ritur apud auctores i ægypto quædam non habuiſſe ſuras.Vola homini tãtũ exceptis quibuſdam.Nã
q; & hic cognomina inuenta placi:plauti:Scauri:panſæ:ſicut a cruribus Vari:Variæ:uatinii:quæ uitia:
Et in quadrupedibus.Solidas habent ungulas quæ non ſunt cornigera.Igitur pro eis tellõ ungula eſt
illis.Nec talos habent eadem.At quæ biſulca ſunt habent.Iidem digytos habentibus non ſunt.Nec
prioribus pedibus omnino ulli.Camello tali ſimiles bubulis:ſed minores paulo.Eſt enĩ biſculcum ci
ſerimine exiguo peſſimus ueſtigio carnoſo ut Vrſi.Qua de cã i longiore itinere ſine calciatu fatiſcũt.

De ungulis. Cap.xlvi.

Vngulæ uterino tantum generi renaſcuntur.Sues in illyrico quibuſdam loci ſolidas habẽt
u ungulas.Cornigera fere biſulca.Solida ungula & bicorne nullum.Vnicorne aſinus tanti
indicus:Vnicornæ biſulcum orix.Talos aſinus indicus unus ſolidipedum habet.Nam fu
es ex utroq; genere exiſtimantur:ideo fœdi earum.Hominem qui exiſtimarunt haber
facile conuicti.Lynx tantum digitos habentium ſimile quidam talo habet.Leo etiãnum torueſior.Ta
lus autem rectus eſt in articulo pedis uentri eminens:concauo in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Cap.xlvii.

Vium aliæ digitatæ:aliæ palmipedes:aliæ inter utrunq; digitis diuiſis adiecta latitudine.
a Sed omnibus quaterni digiti:tres in ſuperiore parte:unus i calce.Hic deeſt quibuſdam lõ
ga cruhabentibus.Lynx ſola utrinq; binos habet.Eadem linguam ſerpentium ſimilem in
magnam longitudinem porrigit.Circũagit collũ in aduerſum ſe.Vngues ei grandes ceu
gracchulis.Auiũ quibuſdam grauioribus in cruribus additi radii.Nulli uncos habentium ungues lõ.
gi pedes porrectis ad caudam eæ curibus uolant.Quibus breues contractis ad medium.Qui negãt uo
lucrem ullam ſine pedibus eſſe:confirmant & apodas habere.Hicterin:& decrepanin in eis quæ tani
ſime apparent.Viſæ iam etiam ſerpentes anſernis pedibus.

De pedibus inſectorum a duobus ad centum Cap.xlviii.

Nſectorũ aialium pedes primi lõgiores duros habentibus oculos ut ſubinde pedibus eos
i tergãt ceu notamus i muſcis.Quæ ex iis nouiſſimos habẽt lõgos ſaliũt ut locuſtæ.Oibus
aũt iis ſeni pedes.Atani qbuſdã plũgi accedũt bini.Internodia ſingulis terna.Octonos &
marinis eẽ diximus polypis:ſæpiis:lollyginibus:caucris:q brachia in cõtrariũ mouẽt:pe
des in orbẽ aut in obliquũ.Iidẽ ſoli aialium rotundi.Cætera bibos pedes duces habẽt:cancri tñ qua
ternos.Quæ hũc numerũ pedũ exceſſere terreſtria ut plerique uermes:nõ infra duodenos habent:aliqui
uero & cẽtenos Numerus pedum inpar nulli eſt.Solidipedum crura ſtatim iuſta naſcuntur menſura
poſtea exporrigentia ſe uerius q̃ creſcentia.Itaq; in infantia ſcabunt aures poſterioribus:quod addita
ætate non queunt.Quia longitudo ſuperficiem corporum ſolam ampliat.hac de cauſa inter initia pa
ſci:niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt:nec uſq; dum ceruix ad iuxta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. Cap.xlix.

Omiliorum genus in omnibus aĩalibus eſt:atq; ẽt inter uolucres.Genitalia maribus quibus
p eẽnt retro ſatis diximus.Oſſea ſunt lupis:uulpibus:muſtellis:uiueræ.Sũt iis etiam calculo
humano remedia præcipua.Vrſo quoq; ſimul ut expirauerit comeſcere aiũt.Camelino ar
cus intendere orientis populi fidiſſimũ.Nec nõ i aliqua gentium quoq; in iis diſcrimina.
Et ſacrorum etiã citra perniciem amputantis matris deũ gallis.Contra mulierũ paucis prodigioſa alli
mulatio ſicut hermophoditis utriuſq; ſexus.Quod ẽt quadrupedũ generi accidiſſe.Neronis principa
tu primũ arbitror oſtentabat certe hermaphroditas ſubiuges carpento ſuo:eq̃s i treberico galliæ agro
repertus:ceu plane uiſcenda res eſſet:principẽ terrarũ inſidere portẽtis.Teſtes pecori armentoq; ad cru
ra decidui:ſuib9 adnexi:delphino prælongi:ultima condũtur aluo:& elephanto occulti.Qui oua pari
entium lumbis intus adherent:qualia ociſſima i uenere.piſcibus ſerpentibuſq; nulli:ſed eorũ uice bi
næ ad genitalia a renibus uenæ.Buteonibus terni.Homini tantũ iniuria aut ſponte naturæ frangunt.
Idq; tertiũ ab hermophroditis & ſpardonibus ſemiuiri genus habent.Mares in omni genere fortiores
præterq̃ in pantheris & urſis. De caudis. Cap.l.

Audæ præter hoiem ac ſimias oĩbus fere aĩalibus:& oua gignẽtib9 p deſiderio corpoꝝ.Nu
e dæ hirtis ut apris:puæ uilloſis ut urſis.plũgis ſetoſæ:ut equis.Amputatæ lacertis & ſerpẽtib9

renascuntur.piscium meatus gubernaculi modo regunt. Atq; ēt in dexteram ac leuam motæ ut remigio quodam impellūt. Lacertis inueniūtur & geminæ. Boum caudis longissimus caulis: atq; in ima parte hirtus. Idem asinis lōgior q̄ equis: sed setosus ueterinis. Leoni in sima parte ut bubus & sorici: & pantheris non item. Vulpibus & lupis uillosus ut ouibus: quippe procerior. Sues intorquent. Canum degeneres sub aluum reflectunt.

De uocibus. Cap. li.

u Vocem nō habere nisi quæ pulmonē & arterias habēt: hoc ē nisi q̄ spirāt. Aristoteles putat. Iccirco & insectis sonū esse nō uocē intus meante spiritu: & icluso sonāte. Alia murmur edere ut apes. Alia cū tractu stridorē ut cicadas. Recepto.n. ut duabus sub peccatore canis spiritu mobili occurrante mēbrana intus attritu eius sonare uiscera sat notū ē. Cætera simul cū uolatu incipere audiri: & desinere: ut muscas: apes. Sonū.n. attritu & interiore aura nō aia reddi. Locustas pēnarū & fœmoꝝ attritu sonare creditur sane. Item aquatilium pectines stridere cū uolant. Mobilia & crusta intecta nec uocem nec sonū ullum habere. Sed & cæteri pisces quāuis pulmone & arteria careāt nō i totum sine ullo sono sunt. Stridorem cū dentibus fieri cauillātur. Et is qui caper uocatur in acheloo amne grunnitum habet: & alii de quibus diximus oua parientibus. Sibilus serpētibus longus Testudini abruptus. Ranis sonus sui generis ut dictū est: nisi si & in his ferenda dubitatio est: q̄ mox in ore concipitur nō in pectore. Multū tamen in his refert & locorum natura. Mutæ in macedonia tradūtur. Muti & apri. Auium loquatiores que minores: & circa coitus maxime. Aliis i pugna uox ut coturnicibus. Aliis ante pugnam ut perdicibus. Aliis cum uicere ut gallineis. Iisdem sua maribus. Aliis eadem ut fœminis. ut luscinia q̄ generi. Quædam toto anno canunt. quædam certis temporibus ut i singulis dictum est. Elephas circa nares ore ipso sternutamēto similem elidit sonum: pernates autem tubarū raucitati. Bubus tantū fœminis uox grauior: i alio omni genere exilior q̄ maribus. In hoie etiam castratis. Infantis nascentis nulla auditur ātēq̄ totus emergat utero. primus sermo anniculo est. Semestris locutus est crescī filius in crepundiis. Quo prodigio totum id concidit regnū. Qui celerius fari cœperet: tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur a tredecim annis. Eadem in senecta exilior. Neq; i alio animalium sæpius mutat. Mira ꝓterea sunt de uoce digna dictu in theatrorū orchestris scobe aut harena superiecta deuoratur: & in rudi parietum circūiectu. Etiam doliis inanibus currit eandem concauo uel recto parietum spatio: q̄uis leui sono dicta uerba ad alterum caput perferens si nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus partem habet. Agnoscimus eam priusq̄ cernamus: non aliter quā oculis. Totidemq; sunt eæ quod in rerum natura mortales: & sua cuiq; sicut facies. Hinc illa gentium totq; linguarum toto orbe diuersitas. Hinc tot cantibus & modulis flexiones. Sed āte omnia explanatio ai: q̄ nos distinxit a feris. Inter ipsos quoq; homines discrimē alterū æque grāde q̄ a beluis fecit.

De agnascentibus mēbris: & dicta Aristotelis de uita hominis. Cap. lii.

m Membra aialibus agnata iutilia sunt: sicut sextus hoi semper digitus. placuit i egypto nutrire portentū: binis & in aduersa capitis pte oculis hominē: sed is nō cernentem. Miror quidem aristotelem non modo credidisse præscita uitæ esse aliqua in corporibus ipsis: uerum etiā prodidisse. Quæ quaq̄ uana existimo: nec sine contatione proferenda: ne i se quisq; & augurla anxie quærat. Attigam tamen quæ tantus uir i doctrina nō spreuit. Igitur uitæ breuis signa ponit raros dentes: prælongos digytos: plumbeum colorem: pluresq; in manu incisuras: nec ppetuas. Cōtra longæ esse uitæ in cutuos humeris: & in manu una duas incisuras lōgas habentes: & pluresq̄ .xxxii. dētes hūtes: auribus āplis. Nec uniuersa hæc: ut arbitror: sed singula obseruat. Friuola: ut reor: & nuīgo tamē narrata. Addidit morū aspectus simili modo apud nos Trogus: & ipse auctor seneriſſimus: quos uerbis eius subiiciam. Frōs ubi est magna segnem animum subesse significat. Quibus parua mobilem Quibus rotunda iracundum: uelut hoc uestigio tumoris apparent. supercilia quibus porriguntur in rectum: molles significant. Quibus iuxta nasum flexa sunt: austeros. Quibus iuxta tempora inflexa derisores. Quibus in totum demissa: maliuolos & inuidos. Oculi quibuscūq; sunt longi maleficos esse indicant. Qui carnosos naribus angulos habent: malitiæ nota præuenti. Candidi pars extenta notam impudentiæ habet. Qui identidem autem operire solent inconstantiæ. auricularum magnitudo loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima: & de habitu animalium: & quæ gustata interimant: & de uictu hominis: & quibus de causis non coquatuu. Cap. liii.

a Animæ leonis uirus graue: Vrsi pestilēs. Cōtacta halitu eius attingit nulla fera: citiusq; putrescunt afflatæ reliquis. Hominis tantū natura ifici uoluit pluribus modis: & ciborū ac dētium uitiis: sed maxime senio. Dolorū sentire nō poterat: tactu sensuq; omni carebat: sine q̄ nihil sentiē. Eadē comeabat ab eo recēs assidue exitura supremo: & sola ex oībus superfutura. Deniq; hæc trahebaē e cælo. Huius quoq̄ tamē reperta pœna est: ut neq; idipsum quo uiuitur i uita iuuaret. parthorū populis hoc præcipue & a iuuēta propter idiscretos cibos: mamq; & uino fœtent ora

nimio.Sed ſibi proceres meden̄ grano aſſyrii mali:cuius eſt ſuauitas p̄cipua in eſculenta addito. Elephātoꝙ anima ſerpētes extrait.Ceruoꝙ itē urit.Diximus hominū genera qui uenena ſerpentiū ſuctu

His quib⁹ Ceruis

e corporibus exigerēt.Quin & ſuibus ſepētes in pabulo ſunt:& aliis uenenum eſt.Quæ iſecta appellauimus omnia olei aſperſu necantur.Vultures unguento quidem fugantur.Alia alios appetūt odores Scarabei roſam.Quoſdam ſerpētes ſcorpio occidit.Scythæ ſagittarū ungunt aciem uiperina ſanie & hūano ſanguine.Irrimediabile id ſcelus.mortem ilico affert leui tactu.Quæ aialiū ueneno paſcerēt diximus.Quædā innocua alioquin uenenatis poſta noxia fiunt & ipſa. Apros in pamphilia & ciliciæ mōtoſis ſalamādra ab iis deuorata qui edere moriūtur.Nec enim eſt intellectus ullus i ſapore uel odore.Et aqua uinūꝙ interimit.Salamādra ibi immortua:uel ſi oīno biberit undæ peteſ.Item rana quam

Veſpere

uocant rubetā:tm̄ inſidiarum eſt uitæ.Veſpæ ſerpētes auidæ eſcunt⁹r.Quo aliměto mortiferos ictus faciunt.Ideoꝙ magna differētia eſt uictus:ut i tractu piſce uiuentiū.Theophraſtus p̄didit Boues quoꝙ piſce.ueſci:ſed nō niſi uiuente.Homini cibus utiliſſimus ſimplex.Aceruatio ſaporum peſtifera:& cōdimenta p̄nicioſiora.Difficulter āt perficiunt oīa i cibis acria:nimia:& auide hauſta:& æſtate q̄ hyeme dificilius:& in ſenecta q̄ in iuuenta.Vomitiones hoi ad hec in remedium excogitatæ fōgidiora corpora faciunt.Inimicæ oculis maxime autem dentibus.Somno concoquere corpulentiæ q̄ firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere.peruigilio quidem præcipue uincuntur cibi.

De corpuluntia augenda uel minuenda:& quæ guſtu famē ac ſitim ſedēt Cap.liiii.

Vgeſcūt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu.Minuūtur ſiccis & aridis:frigidiſq; ac ſi

a

ti.Quedā aialia &pecudes quoq; i africa quarto die bibūt.Homini nō āte diē ſeptimū lœtalis inedia.Duraſſe & ultra undecimū pleroſq;.Certū eſt mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate aialium uni homini.Quædā rurſus exiguo guſtu famē ac ſitī ſedāt: cōſeruāq; uires:ut butyrum:ut hippace glycyrrizon.perniciſſimum āt &i omni uita quidē quod nimiū:præcipuæ tamē corpori:minuiq; quo graue quolibet modo utilius.Verum ad reliqua naturæ tranſeamus

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER.XII.

PROOEMIVM.

Nimalium omniū quæ noſci potuere naturæ generatim mēbratimq; ita ſe habēt.Reſtāt neq; ipſa anima carētia quandoquidē nihil ſine ea uiuit terra edi-

a

ta:ut inde eruta dicātur:ac nullū ſileatur rerū naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia.Sūmumq; munus homini datū arbores ſiluæq; itelligebāt.Hic primū alimentū. Harū fronde mollior ſpecus: libro ueſtis.Etiānū gētes ſic degūt.Quo magis ac magis admirari ſubit ab iis pricipis cædi mōtes in mare mora.Veſtes a ſeribus peti.Vnionem in rubri maris profondo Smaragdum in ima tullure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera. Nimirū quoniam parum eſt cōllo crinibuſq; geſtari:niſi infoderentur etiam corpori.Quāobrem ſequi par eſt ordinem uitæ & arbores ante alia dicere:ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore:& quando platanus primum in italia:& de natura eaꝝ Cap i.

b

Ac fuere numinū templa:priſcoq; ritu ſimplicia rura etiam nūc deo præcellētē arborē dicāt Nec magis auro fulgētia atq; ebore ſimulacra qui lucos.Et i iis ſilētia ipſa adoramus Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſeruātur.Vt ioui eſculus.Appollini laurus.Minerue olea.Veneri myrtus.Herculi populus.Quin &.Siluanos Fannoſq; & deoꝝ genera ſiluis ac ſua numina tanq; e cælo attributa credimus.arbores poſtea grādioribus fruge ſuccis hominē mitigauere Ex iis recreans mēbra olei liquor:uireſq; potus uini:tot deniq; ſapores ānui ſponte uenientes:& mēſæ depugnetur licet eatū cauſa cū feris:& paſti naufragoꝝ corporibus piſces expetātur:etiamnum tamen ſecūdæ.Mille præterea ſunt uſus earum ſine quis uita degi non poſſit.arbore ſulcamus maria:terraſq; admouemus.arbore exædificamus tecta.Ex arbore & ſimulacra numinum fuere:nondum prœcio excogitato beluaꝝ cadaueri:atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodē ebore numinū ore ſpectarenſ:& menſarū pedes.prodūt alpibus coercitas & tam inexuperabili munimento gallias hanc primum habuiſſe cauſam ſuperfundenti ſeſe italiæ:q; E liquo ex heluetiis ciuis eorū fabrilē ob artem romæ cōmoratus

promiſſa

ficum ſiccā & uuā:oleiq; ac uini præmiſſa remeās ſecum tuliſſet.Quapropter hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit.Sed quis non uite miretur arborem umbræ gratia tanto petitam orbe. platanus ea eſt Hæc per maræ ionium in diomedis inſulam eiuſdem tumuli gratia primum in uecta.Inde in ſiciliā trangreſſa: atq; iter primas donata italiæ.etiā ad morinos uſq; peruecta.ad tributariū etiā pertinens ſolum:ut gētes uectigal & pro umbra pēdant.Dionyſius prior ſiciliæ tyrānus Regium urbē trāſtulit eas: domus ſuæ miraculū:ubi poſtea factum gymnaſium:nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere:&alias fuiſſe in ſtallia ac nominati hiſpania apud auctores iuenitur.Hoc actū circa captæ urbis ætatē:tantūq; poſtea honoris icreuit:tu mero iſuſo enutrianſ.Cōpertū id maxie p̄deſſe radicib⁹.Docuimuſq; etiā arbores ui-

na potare. Celebratæ sunt primum ī ambulatione academiæ athenis cubitoꝝ.xxx. sex unius radice ramos antecedente. Nūc est clare in lycia socia gelidi fontis amœnitate itineri apposita domicilii modo casa octoginta atq; unius pedum specu: numeroso uertice: & se uastis protegēs ramis arborum instar: agros longis optinens ūbris: ac ne quid desit spelūcæ imagini saxea intus crepidinis corona multos complexa pumices extat: tam digna miraculo: ut. Licinius Mutianus ter consul & nuper prouinciæ eius legatus prodendū etiam posteris putarit: epulatum intra eam se cum duodeuicesimo comite Large ipsa toros præbente fronde: ab omni afflatu securum optantem hymbrium per folia crepitus. Lætiorem q̄ marmorum nitore: picturæ uarietate: laqueariū auro' cubuisse ī eadem. Aliud exemplum Caii principis in ueliterno rure mirati unius tabulata lasisq; ramorum trabibus scamna patula & in ea epulati cum ipse pars esset umbræ quidecim cōniuarum ac ministerii capace triclinio: quā cœnā appellauit ille nidum. Et gortynæ ī insula creta iuxta fontem platanus una isignis utriusq; linguæ monumēntis: nunquā folia dimittens. Statimq; ei græciæ fabulositas superfluit. Iouem sub ea cum Europa concubuisse. Ceu uero non alia eius generis esset in cypro: sed ex ea primum in ipsa creta: ut est natura hominum nouitatis auida: platani fatæ regenerauere uitium: quandoquidēm commēdatio arboris eius nō alia maior est q̄ solem æstate arcere: hyeme admittere. Inde ī italiam quoq; ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Esernini libertus: sed qui se potentiæ causa Cæsaris libertis ad optasset spado thessalicus prædiues ut merito dici posset. Is quoq; Dionysius trāstulit id genus. Durārq; etiam in Italia portenta terrarum: præter illa. s. quæ ipsa excogitauit italia.

De chameplatano: & quis totunderit uiridaria. Cap. ii.

Anq; & chameplatani uocātur coactæ breuitatis: quoniā arboꝝ ēt abortus iuenimus. Hoc
n quoq; ergo ī genere pulmilionū īfœlicitas dicta erit. Fit āt & serēdi genere & recidēdi primus Cn. Martius ex equestri ordīe Diui Augusti amicus inuenit nemora tonsilia intra hos xxx. annos.

De peregrinis arboribus: & malo assyria. Cap. iii.

Eregrinæ cerasi pslicæq;: & oēs quaꝝ græca noīa aut aliena. Sed quæ ex iis īcolaꝝ numero
p esse cœpere dicētur iter fructiferas. Inpræsentia externa ꝓsequemur a salutari maxime orsi. Malus assyria quā alii uocāt medicam uenenis medetur: Folium eius est unedonis intercurrentibus spinis. Pomum ipsum alias non māditur: odere præcellit foliorum quoq;: qui trāsit in uestes una conditus arceq; animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est: aliis cadētibus: aliis matureſcentibus: aliis uero subnascentibus. Tentauere gentes transferre ad se propter remedii præstantiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento. Qualiter omnia trāsitura lōgis ferē artissime transferriq; quæ meminisse conueniet: ut semel quæq; dicant. Sed nisi apud medos & in pside nasci noluit. Hæc āt cuius grana parthorum proceres incoquere diximus esculentis cōmendādi balitus gratia. Hæc alia arbor laudatur ī medis. Lanigeras ferū in mentione gentis eius narrauimus.

De indiæ arboribus: uel quando primum romæ hebenus. Cap. iiii.

Tem indiæ arboꝝ magnitudinē unā: quā peculiarius. Virgilius celebrauit hebetū nusq; ali
i bi nasci ꝓsessus. herodotus eā æthiopiæ ītelligere maluit: tributi uice regibus persidis e materiæ eius cētenas phalāgas tertio quoq; āno pesitasse æthiopias cū auro & ebore prodēdo Nō omittēdū id quoq; uicenos dētes elephātoꝝ grādes: quoniā ita significauit: æthiopas eadem cā pendere solitos: tāta ebori auctoritas erat urbis nostræ trecētesimodecimo āno. Túc. n. auctor ille hystoriā ea condidit Turiis ī italia. Quo magis mirū est: quod eidē credimus: qui padū amnē non uidisset: nemini ad id tēpus asiæ græciæq;: aut sibi cognitū: Aethiopiæ forma ut diximus. Meroen usq; nup allatā Neroni pricipi ratā arboré hebenū. A meroe usq; ad syenē finē iperii per nōgenta nonagita sex mil. pas. nullāq; aliā nisi palmaꝝ generis eē docuit. ideo fortassis ī tributoꝝ auctoritate tertia ties fuerit hebenus. Romæ eā magnus pōpeius ī triumpho mithridatico ostēdit. Accendi eā Fabianus negat. Vtitur tñ odore iucūdo. Duo genera eius. Ratū id quod melius. Arboreū trúco enodi: materiæ nigri splēdoris: ac uel sine arte ꝓtinus iucūdi. Alterū fruticosum cytisi modo: & tota indīa diſpsum est.

De spina & ficu indicis. Cap. v.

Bis & spina similis sed deprehēsa uel lucernis igni ꝓtinus trāsiliēte. Nunc eas exponā quas
i mirata ē. Alexādri magni uictoria orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma hēt. ipsa se semp ferēs: uastis diffundit ramis. Quoꝝ pōdera adeo ī terrā curuātur: ut annuo spatio infigant notāq; sibi ꝓpagine faciant circa parentē ī orbes: quodā opere topiario. Intra septē eā æstuāt pastores. opacam pariter & munitā uallo arboris: decora specie subter ituēti ꝓculue fornicato ābitu. Superiores eiusdē rami ī exelsum emicāt: siluosa multitudīe: uasto matris corpori: ut. lx. pas. pleraq; orbē colligāt. Vmbræ uero bina stadia operiant. Foliorꝝ latitudo peltæ effigiē amazonicæ habet. Ea causa fructū itegens creſcere prohibet. Raruſq; est nec fabæ magnitudinem exedens. Sed per folia solibus coctus prædulci sapore digno miraculo arboris gignitur circa acesinem maxime amnem.

De arbore pala: & arboribus indicis sine nominibus & laniferis. Cap. vi.

Atõr alia pomo & ſuauitate præcellentior:quo ſapientiores indorũ uiuunt.Folium alas
m auium imitaſ longitudine triũ cubitorum:latitudine duum.Fructũ cortice mittit admi-
rabilem ſucci dulcedine: ut uno quaterno ſatiet. Arbori nomẽ palæ:pomo arienæ. pluri-
ma ẽin ſidracis:exditionũ alexãdri termino.Eſt & alia ſimiiis huic:dultior:pomo: ſed itra
neoꝛ ualitudini ifeſta.Edixerat alexãder ne quis agminis ſui id pomũ attingeret:Genera arboꝛ mace
dones narrauere:ex maiore parte ſine noibus.Eſt & terebitho ſimilis cætera:pomo amygdalis:uel mi
nore tantũ magnitudine:præcipue ſuauitatis in bactris:Vtiq; hãc aliqui terebinthũ eſſe proprii gene-
ris potiuſq; ſimilẽ ei putauerunt.Sed ũde ueſtes lineas faciũt:foliis moro ſimilis:calice pomi.Cynoſho
do: Serũt eã in cãpis:nec eſt gratior ullarum proſpectus.Oliua indiæ ſterilis:præterq; oleaſtri fructu.

De piperis arboribus:& gariophylo:& aliis pluribus. Cap.vii.

Aſſim uero quæ piper gignũt:iuniperis noſtri ſimiles:qq; in fronde caucaſi ſolib⁹ oppoſita
p gigni tãtũ eas aliqui tradidere.Semina a iunipero diſtãt paruulis ſiliquis:quales iphaſiolis
uidemus.Hæ priuſq; dehiſcant:decerptæ toſtæq; ſole faciũt quod uocaſ piper lógũ.Paula
tim uero dehiſcentes p maturitatẽ oſtendũt,candidũ piper:quod deinde toſtum ſolibus
colore rugiſq; mutatur.Verum & iis ſua iniuria eſt:atq; cæli intẽperie carbũculãtur:fiuntq; ſemina caſ
ſa:& inania:quod uocãt brechmaſin:indoꝛ lingua ſic ſignificãte abortũ.Hoc ex oĩ genere aſperrimũ
leuiſſimũq; & pallidum.Gratius nigrum leniuſq; utroq; candidum.Non eſt huius arboris radix:ut al
qui exiſtimauere:quã uocant ſingiuerim.alii uelo gigiberim.qq.ſapore ſimili.Id.n.in arabia atq; tro
glodytica ĩ uillis naſcitur.paruæ hærbæ:radice cãdida.Celeriter ea cariẽ ſentit:quãuis in tãta amaritu-
dine.Præcium eius in libras ſex.piper longum facillime adulceratur Alexandrino ſinapi. Emitur in
libras.xxv.Albũ.xvii.Nigrũ.xiiii.Vſum eius adeo placuiſſe mirum eſt.In aliis quippe ſuauitas cœpit
in aliis ſpecies ſuitauit:Huit nec pomi nec baccæ commẽdatio eſt aliq.Sola placeſ amaritudine:& hãc
in indos peti.Quis ille qui primus cibis experiri uoluit:aut cui in appetẽda auiditate eſurire non ſuit ſa
tius.Vtrumq; ſilueſtre gentibus ſuis eſt:& tamen pondere emitur ut aurum uel argentum.piperis arbo
rem iã etiam habet italia maiorem myrto:nec abſyiem. Amaritudo grano eadem quæ piperi muſteo
creditur eſſe.Deeſt toſta illa maturitas:ideoq; & rugaꝛ coloriſq; ſimilitudo.Adulteratur iuniperi bac-
cis mire uim trahẽtibus.In pondere quidem multis modis.Eſt etiãnum in india piperis grani ſimile:
quod uocatur gariophylon grandius fragiliuſq;.Tradũt in indico luco id gigni.Aduehiſ odoris gra
tia Fert & in ſpinis pipis ſimilitudinem:præcipua amaritudine foliis paruis denſiſq; cypi modo ramis
trium cubitorum:cortice pallido:radice lata:lignoſaq;:buxei coloris.Hac in aqua cum ſemine excepta
in æreo uaſæ medicamentum fit:quod uocatur lycion.Ea ſpina & in pelio monte naſcitur adulteratq;
medicamentum.Item aſphodeli radix aut fel bubulum aut abſinthium uel thus uel murca.Abſynthiũ
aptiſſimum medicinæ quod eſt ſpumoſum.Indi in urribus camelorum aut rhinocerotum ad mittunt
Lycidum Spinam ipſam in græcia quidam pixacanthum chironium uocant.

De machir:& arboribus amanæ gentis. Cap.viii.

T machir in india aduehiſ cortex rubẽs:radicis magnæ:noĩe arboris ſuæ. Qualis ſit ea icõ-
e pertũ habeo:Corticis melle decocti uſus i medicina ad dyſentericos ꝑcipuus habeſ.Sacca
ron &arabia fert:ſed laudatius idia.Eſt aũt mel in arundinibus collectũ gũmium modo ci
didũ:dẽtibus fragile.Ampliſſimũ nucis auellanæ magnitudine ad medicine tantũ uſum
Contermina idis gẽs ariana appellaſ:cuius ſpina lachrymaꝛ ꝑciosa:myrrhæ ſimilis:acceſſu ꝑpter acu
leos anxio.Ibi & frutex peſtilens raphani:folio lauri odore equos inuitãte:qui pene equitatu orbauit.
Alexãdrũ prio introitu.Quod & i gedroſiis accidit.Item laurino folio.Et ibi ſpina tradita eſt:cuius li-
quor aſperſus oculis cæcitatẽ infert aialibus oĩbus.Necnon & hærba præcipui odoris referta minutis
ſerpentibus:quaꝛ ictu protinus moriendum eſſet.Onesigritus tradit in hyrcaniæ conuallibus ficis ſi-
miles eſſe arbores quæ uocentur occhi:ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bedellio & arboribus perſici maris. Cap.ix.

Icina eſt bactriana:i qua bedelliũ noiatiſſimũ.arbor nigra ẽ magnitudine oleæ ſolio robo
Blochum u ris:fructu carpifici:naturaq; gũmi.alii brochon appellant:alii malachrã:alii maldacon.Ni
madalcõ grũ uero & i offas conuolutũ hadrobalũ. Eſſe aũt debet tranſlucidũ:ſimile cæræ:odoratũ
Hadrobo & cũ fricatur pigue:guſtu amarũ citra acorẽ.In ſacris uino pfuſum odoratius. Naſciſ & in
lum arabia indiaq; & media ac babylone.aliqui peraticũ uocãt ex media aduectum.Facilius hoc & cruſtoſi
us amariuſq; & gũmoſum adulteratur amigdala nuce.Cætera eius genera cortice:& ſcordaſti.Ita uo
catur arbor æmula gũmi. Sed prehendunt quod ſemel dixiſſe & i cæteros odores ſatis ut ſit odore
colore põdere:guſtu:igne.Bactriano nitor ſiccus:multiq; candidi ungues.præterea ſuũ pondus:quod
grauius eſſet aut leuius nõ debeat.preciũ ſincero i libras decẽ tantum.Gentes ſupradictas pſis attingit
rubro mari:quõd ibi perſicum uocauimus longe i terra æſtus agente:Mira arborũ natura.Nãq; eroiæ
ſale iuectis derelictiſq; ſimiles ficco littore radicib⁹ nudis polyporum modo amplexe ſterriles harenas

ſpectantur.Eædē mari aduenientē fluctibus pulſatæ reſiſtunt.Imobiles.Quin & pleno æſtu operiuntur totæ.apparetq; rerum argumentis aſperitate aquarum illas ali.Magnitudo miranda eſt.Species ſimilis unedonis.Pomum amygdalis extra:intus contortis nucleis.

De arboribus perſicæ inſulæ:& lanigeris arboribus. Cap.x.

t Ylos inſula in eodem ſinu eſt repleta ſiluis qua ſpectat orientem:quaq; & ipſa æſtu maris p funditur.Magnitudo ſingulis arboribus ſici. Flos ſuauitate inenarrabili. Pomum lupino ſimile propter aſperitatem intactum omnibus animalibus.Eiuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio modo q̄ ſerum.Iis folia infœcunda:quæ ni minora eſſent uidum poterant uideri.Ferūt cotonei mali amplitudine cucurbitas: quæ maturitate ruptæ oſtendunt lanuginis pilas:ex quibus ueſtes precioſo linteo faciunt.

De goſſampino & arboribus ex qbus ueſtes fiunt:& quibus mōis cōſtent arbor fructus. Cap.xi.

a Rbores uocāt groſſampiones fertiliores ēt tylo in minore:q̄ diſtat.x.paſſuū. Iuba circa fruticē lanugines eē tradit:linteaq; fieri indicis ꝓſtātiora.Arabiæ āt arbores ex qbus ueſtes faciāt cynas uocari:folio palmæ ſimili.Sic idos ſuæ arbores ueſtiūt.In tylis āt & alia arbor floret albæ uiolæ ſpecie:ſed magnitudine quadruplici ſine odore qđ miremur.In eo tractu eſt & alia ſimilis.folioſior tamē.roſeiq; floris:quē noctu cōprimēs aperire incipit ſolis ex ortu:meridie expādit .Incolæ dormire eū dicunt.Fert eadē inſula & palmas:oleaſq;:ac uites:& cū reliquo pomorū genere ficos.Nulli arbori folia ibi decidūt.Rigatur gelidis fontibus:& hymbres accipit.Vicina iis arabia flagitat quandam generum diſtinctionem:quoniam fructus iis cōſtat:radice:frutice:cortice:ſucco: lachryma:ligno:ſurculo:flore folio:pomo.

De coſto & nardo.& differentiis nardi. Cap.xii.

I Adix & foliū indis ē maximo ꝓtio.Radix coſti guſtu ferues:odore eximio:frutice:alias inutili:primo ſtatī introitu amnis indi in patale inſula.Duo ſunt eius genera:nigrū & quod melius candicās.Pretiū ī libra.xvi.De folio nardi plura dicere par ē:ut principali in unguētis.Frutex eſt graui & craſſa radice:ſed breui ac nigra:fragiliq;:q̄uis pingui.Sitū redolēte ut cupreſſi aſpero ſapore:folio paruo dēſoq;.Cacumina in ariſtas ſe ſpargūt:ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrāt.Alteq; eius genus apud gangē naſcēs dānatur.in totū:ozenitidis noīe uirus redolens.Adulterāt ex pſeudonardo hærba:q̄ ubiq; naſcit craſſiore atq; latiore folio:& colore languido in cadindidū uergente.Itē ſua radice ꝑmixtura ponderis cā:& gūmi:ſpumaq; argēti aut ſtibio: cyperiue cortice Sinceq; quid ē leuitate deprehēdit:& colore ruſſo:odoriſq; ſuauitate & guſtu:maxīe ſiccāte os ſapore iucūdo.Pretiū ſpicæ in libras.lxxxx.Folia diuiſere annonā ab amplitudine: quod adroſphærū uocāt:maioribus ſiclis.xxx.Quod minore folio eſt meſoſphæq; appellāt emitur.xl.Laudatiſſimū mi Cyperi Foliis X.xxx. croſphærum e minimis foliū.Preciūq; eius.x.lxxv.odoris gratia omnibus maior recētibus.Nardo color qui inueterauerit nigriori meliot.In noſtro orbe proxime laudāt ſyriacū:mox gallicū.Tertio loco creticū:quod alii quidē agiron uocant:alii phu folio oluſatri:caule cubitali geniculato:ū purpura albicante:radice obliqua uilloſaq; & imitante auiū pedes.Baccaris uocāt nardū ruſticū:de quo dicemus ī ter flores.Sunt autem ea omnia hærbæ:præter indicum. Ex iis gallicū & cū radice uellitur:abluiturq; uino.Siccatur in umbra:alligatī faſciculis in charta:nō multū ab indico differens:ſyriaco tamē leuius. Pretium ſiclis.xiii.In iis probatio una:ne ſint fragilia & arida potiuſq; ficca folia.Cū gallico nardo ſemper naſcit hærba:quæ hirculus uocatur a grauitate odoris & ſimilitudine :qua maxime adulterāt. Diſtat q; ſine cauliculo eſt:& q; minoribus foliis:quodq; radicis neq; amaræ neq; odoratæ.

De aſſaro amomo & amomi:& de cardamomo. Cap.xiii.

n Ardi uim habet & aſſaq;:quod & ipſum aliqui ſilueſtre nardū appellāt.Eſt āt edetæ foliis: rotundioribus tantū mollioribuſq;:flore purpureo:radice gallici nardi:ſemē acinoſum ſaporis alidi:ac uenoſi.Montibus in umbroſis bis āno floret.Optimū in ponto: proximū in phrygia.tertiū in illyrico.Foditur cū folia mittere incipit.Et in ſole ſiccatur:celeriter ſitum trahens:ac ſeneſcens.Inuenta nuper & in thracia hærba eſt cuius folia nihil ab indico nardo diſtant. Amomi una in uſu eſt indica uite labruſca ut alii exiſtimauere fructice uenenoſo:palmi altitudine:capiturq; cū radice:manipulatim leniter cōponitur:ꝓtunus fragile.Laudāt q̄ maxime punici mali foliis ſimile:nec rugoſis:colore rufo.Secūda bonitas pallido.Hærbaceū peius.Peſſimumq; candidū:quod & uetuſtate euenit.Pretiū uiuæ in libras ſicli.lxx.Friato uero amomo.xlviii.Naſcit & in armeniæ parte:q̄ uocatur otene:& ī media & in pōto.Adulterāt foliis punicis & gūmi liquido ut cohæreat: cōuoluatq; ſe in uuæ modum.Eſt & quæ uocatur amomis minus uenoſa:atq; durior:ac minus odorata:a quo apparet:aut aliud eſſe:aut colligi immaturę.Similes iis & nomine & frutice cardamomū ſemine oblongo.Meritur eodem mō & in arabia.Quatuor eius genera.Viridiſſimū ac pingue acutis angulis contumax fricanti:quod maxime laudatur.Proximum eius rufocandicans.Tertium breuius atque nigrius. Peius tamen uarium & facile tritu:odoriſq; parui.Quod uerius coſto uicinius eſſe debet.Hoc & apud

medos nascitur. Precium optimi in libras. xii. Cinomomo gentilitas proxima erat nilus: ni prius Arabiæ diuitias indicari conueniret: causasq; quæ cognomẽ illi fœlicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus & myrrha. Hæc & cum troglodytis communis.

De thure & arboribus thuris. Cap. xiiii.

THura præter arabiã nullis ac nec arabiæ quidem uniuersæ. In medio eius sunt fere attramitæ pago labæorũ capite regni sabota: in monte excelso: a quo octo mansionibus distat regio eorũ thurifera: Saba appellatur: quod significare græci mysterium dicunt: spectans ortus solis æstiui undiq; rupibus inuia & a dextra maris scopulis inaccessa. Id solum e rubro lacteũ traditur. Siluarũ longitudo est schœnorũ. xx. Latitudo dimidiũ eius. Schœnus patet Erathostenis ratione stadia. xl. hoc est passus quinq; milia. Aliqui. xxii. stadia singulis schœnis dedere: attollũtur colles alti: decurruntq; & in plana arbore sponte natæ. Terram argillosam esse conuenit: raris fontibus ac nitrosis. Attingũt & minæi pagus alius: per quos euehitur uno tramite angusto. Hi primi cõmerciũ thuris fecere: maximeq; exercent. A quibus & minieũ dictũ est. Nec præterea arabum alii thuris arborẽ uident: ac ne horũ quidem omnes. Feruntq; .ccc. non amplius esse familiarũ: quæ ius per successiones id sibi uendicent. Sacros uocari ob id: nec ullo congressu fœminarum funerũq; cum incidant eas arbores: aut metant pollui. Atq; ita religione merces augeri. Quidam promiscuũ ius iis populis esse tradunt in siluis. Alii per uices annorũ diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies constat. Res in arabia gessimus: & romana arma in magnã partem eius penetrauere. C. etiam Cæsar Augusti filius inde gloriã petiit: nec tamen ab ullo (quod equidem sciam) latino arborũ earum tradita est facies. Græcorũ exempla uariãt: Alii folio pyri minore dũtaxat & hærbidi coloris pdidere. Alii lentisco similẽ subrutilo folio. Quidã terebinthum esse: & hoc uisum antigono regi allato frutice. Iuba rex iis uoluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem, Augusti filium ardentẽ fama arabiæ tradit contorti esse caudici: ramis aceris maxime ponti. Succum amygdalæ mõ emittere. Talesq; in carmania apparere: & in ægypto satas studio ptolomæorum regnantium. Cortice lauri esse constat. Quidam & folium simile dixere. Talis certe fuit arbor sardibus. Nam & asiæ reges serendi curã habuerũt. Qui mea ætate legati ex arabia uenerũt: noia incertiora secerunt. Quod iure miremur uirgis etiã thuris ad nos cõmeantibus quibus credi potest: matrẽ quoq; teretem & enodi fructificare trunco. Meti semel anno solebat minore occasione uendẽdi: Iam quæstus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. Cap. xv.

PRior atq; naturalis uindemia circa canis ortũ flagrantissimo æstu incidentibus: qua maxime uideat esse pregnans: tenuissimusq; tendi cortex. Laxatur hic plaga. non adimitur. Inde profilit spuma pinguis. Hæ cõcreta densatur: ubi loci natura poscat tegete palmea excipiente. Aliubi area circũ pauita. Purius illo mõ: sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit ferro depectit: ideo corticosum. Silua diuisa certis portionibus mutua inocentia tuta est. Neq; ullus saucias arbores custodit. Nemo furatur alteri, at hercule alexandriæ ubi thura interpollantur: nulla satis custodit diligẽtia officinas. Subligaria signant opifici. Persona adiicit capiti: densus sue reticulus. Nudi emittunt: tanto minus fidei apud nos pœna: quã apud illos siluæ habẽt. autumno legitur ex æstiuo parum. Hoc purissimũ candidum. Secunda uindemia est uere: ad eam hyeme corticibus incisis. Ruffum hoc exit nec comparandũ priori. illud carfiatum: hoc dathiathum uocant. Creditur & nouellæ arboris cã didius esse: sed ueteris odoratius. Quidam & in insulis melius putãt gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit masculũ uocamus: cum alias non fere mas uocetur: ubi non sit fœmina. Religioni tributum ne sexus alter usurparetur. Masculum aliqui putant a specie testium dictum præcipua autem gratia est mãmoso cum hærente lachryma priore consecuta alia miscuit se. Singula hæc manum implere solita inuenio. Cũ minori diripiẽdi auiditate lentius nasci liceret Græci stagoniam & atomum tali modo: appellant: minorem autem arabiam. Micas concussu elisas mammam uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ: quæ tertiam partem minæ: hoc est .xxxix. denariorũ pondus æquent. alexandro magno in pueritia sine persimonia thura ingerenti aris pædagogus Leonides dixerat ut illo modo cum deuicisset thuriferas gẽtes supplicaret. at ille arabia potitus thure onustã nauium misit ei. Large: exortatus: ut deos adoraret. Thus collectum sabotam camelis conuehitur porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo: quem uocant Sabin. Mensura non pondere sacerdotes accipiunt. Nec ante mercari licet. inde impensæ publicæ tollerantur. Nam & benigne certo itinerum numero deus hospites pascit. Euehi non potest nisi per gebbanitas. Itaq; & horum regi panditur uectigal. Caput eorũ Tomna abest a gaza nostri littoris iudææ oppido. lxxx. xxxvii. milia passu. Quod diuiditur in mansiones camelorum. lxii. Sunt & quæ sacerdotibus dantur portiones scribisq; regum certæ. Sed præter hos & custodes satellitesq; & hostrarii & ministri populantur. iã quacunq; iter est aliubi pro aqua aliubi pro pabulo aut pro mansionibus uariis portoriis pendunt: ut sumptus in singulos camelos denarium. dc. lxxxviii. ad nostrum littus colligat. iterumq; imperii nostri publicanis pẽditur. Itaq; optimi thuris libra sicilorũ. vi. Preciũ habet secunda. xii. tertia. xiiii. apud

Mamna

nos adulteratur refinæ cãdidæ gemma per quam ſimili: ſed deprehenditur quibus dictum eſt mõdis. Probatur candore: amplitudine: fragilitate: carbone. Vt ſtatim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quam in micas frangatur.

De myrrha & arboribus myrrhæ. Cap. xvi.

m Yrrhã in eiſdẽ ſiluis permixtã arborẽ naſci tradidere aliqui: plures ſeperati. Quippe multis in locis arabiæ gignit: ut apparebit in generibus. Cũ uehit & ex ſiluis laudata: petuntq; eã etiã a troglodytis ſabbæi tranſitu maris. Satiua quoq; puenit multũ ſilueſtri ꝓlata. Gaudet raſtris & ablaqueatiõibus. Melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubita. nec ſine ſpina caudice duro & intorto: craſſiore q̃ thuris: & ab radice etiã q̃ reliqua ſui parte. Corticẽ lenẽ ſimilẽq; unedoni. Scabrũ alii ſpinoſũq; dixere. Foliũ oliuæ: uerũ criſpius. & aculeatũ. Iuba oluſatri: alitq; ſimilẽ iunipero ſcabrioꝛẽ tanto: ſpiniſq; horridã: folio: rotũdiore: ſed ſapore iuniperi. Nec nõ fuere q̃ e thuris arbore utrunq; naſci mentirent. Incidunt bis & ipſæ iiſdẽq; tpibus: ſed a radice uſq; ad ramos q̃ ualent. Sudant autẽ ſponte priuſq̃ icidant. ſtacten dictã: cui nulla prefertur. Ab hac ſatiua & in ſilueſtri quoq; melior æſtiua. Non dant ex myrrha portiones deo: quoniã & apud alios naſcit Regi tamẽ gebbannitaꝛe quartas partes eius pendunt. Cætero paſſim ac uulgo coemptam in folles confaciunt. ipſiq; unguentarii digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ: & natura & prætio eius. Cap. xvii.

Enera complura. Troglodytica ſilueſtriũ prima. Erythrea ſequens & Minea in qua ſtactea g & attramitica eſt gebbannitica & auſeritis gebbannitarum regno. Tertia dianitas. Quarta collatia. Quita ſembracena a ciuitate regni ſabeorum mari proxima. Sexta quam duriſitin uocant. Eſt & candida uno tantum loco: quæ in meſſalum oppidum confertur: Probatur troglodytica pinguedine: & q̃ aſpectu aridor eſt: ſordidaq; atq; barbara: ſed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitiis: ante alias hylatis: ſed uiribus tenuis. In plenum ãt probatio eſt minutis glebis: nec rotundis in concretu albicantis ſucci & tabeſcentis: utiq; confracta candidos ungues habeat: guſtu leniter amara. Secunda bonitas: intus uaria. Peſſima quæ intus nigra. Peior ſi ſit etiam foris. Pretia ex occaſione ementium uaria. Stactæ uero a .vi. ad .l. Satiuæ ſummũ ad .xxi. Erithreæ ad .xvi. hanc uolunt æſtiuæ arabicam intelligi. Troglodyticæ nucleo ad .xiii. Seæ uero quam odorariam uocant ad .xliii. Adultera Eius uel tur lentiſci glebis & gummi. Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa: ſicut ponderis ſpuma argenti. ſextæ Reliqua uitia deprehenduntur ſapore gummi dente lentiſcentis. Facillime autem adulteratur indica myrrha: quæ ibidem quadam e ſpina colligitur. Hoc ſolum peius india affert facili diſtinctione: tanto deterior eſt.

De maſtice: ladano: & bruta: enhemo: & ſtrobo: & de ſtyrace. Cap. xviii.

Rgo tranſit in maſticẽ quæ ex alia ſpina fit in india. Itẽq; in arabia lamã uocãt. Sed maſtice e quoq; gemina eſt: qm̃ & in aſia græciaq; hærba reperit e radice folia emittẽs: & carduũ ſimilem malo ſeminis plenũ lachrymaq;: erũpit inciſa parte ſũma uix ut dinoſci poſſit a maſtice uera. Necnon & tertia in ponto eſt bituminis ſimilior. laudatiſſima autem chia candida: cuius preciũ in libras .xx. nigræ uero .xii. Chia e lentiſco tradit gigni gũmi modo. Adulteraſ ut thura reſina. Arabia etiamnũ & ladano gloriaſ: forte caſuq; hoc & iniuria fieri odores plures tradidere. Capras Thure & maleficũ alias frondibus aial odoratoꝛe uero fucticũ expetentius tanq̃ intelligãt precia carpere germi Reſina nũ caules ꝓdulci liquore turgentes diſtillantẽq; ab iis caſus mixtura ſuccũ iprobo barbaꝛe uillo abſtergere. Hunc glomerari in puluerẽ: & incoqui ſole. Et ideo i ladano capraꝛe pilos eſſe. Sed hoc nõ alibi fieriq; in nabatheis: q̃ ſunt ex arabia cõtermini ſyriæ: Recẽtiores ex auctoribus ſtrobon hoc uocãt Tradunteq; ſiluas arabũ paſtu captaꝛe ifringi: atq; ita ſuccũ uillis inhæreſcere. Verũ ãt ladanũ cypri in inſula eſſe: Vt obiter quæq; genera odoꝛe dicãtur: q̃is nõ terraꝛe ordine Similiter & hoc ibi fieri tradũt: & eſſe ceſyphũ hyrcoꝛe barbis genibuſq; uilloſis inhærẽs. Sed hedere flore deroſo paſtibus matutinis cũ eſt rorulenta cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa in puluerẽ madentibus uillis adhæreſcere: atq; ita ladanũ ad pecti. Sunt qui hærbam in cypro ex qua id fiat ladam appellent: etenim illi ladanum uocant: huius pingui inſidere. Itaq; attractis funiculis hærbã eã cõuolui: atq; ita offas fieri. Ergo in utraq; gente uina genera: terrenum: & factitium. Id quod terrenum eſt friabile: factitium lentum. Necnon & fructicem eſſe dicunt in carmania & ſuper ægyptũ per Ptolomæos tranſlatis plantis. Aut ut alii generari & id in iis: ut thuris arbore colligiq; ut gũmi iciſo cortice: & caprinis pellibus excipi. Prætia ſunt laudatiſſimo i libras aſſes .xl. Adulteratur myrti baccis: & aliis aialium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus: & uqodammodo ſolitudinem redols. ipſum uiſu aridũ: ſtatim tactu molleſcere. Accenſum fulgere: odore iucundo gratuitum Myrrata deprehendunt: crepitantq; i igne. Præterea ſincero calculi potius erupibus ihærent: q̃ puluis. In arabia & olea dotatur lachryma qua medicamẽtum conficitur a græcis enhemon dictũ ſingulari effectu contrahendis uulnerũ cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æſtuq; operiuntur. Nec baccæ nocetur cum conſtet & in foliis ſalem relinqui. Hæc ſunt peculiaria arabiæ. Et pauca præterea alibi cõia dicenda qm̃ in iis uincit pegrinoſoſq; ipſa myrrhæ odores & ab exteris petit

Tanta mortalibus suæ rei satietas est alienarũq; auiditas. Petũt igitur in helimæos arborem brutam cupresso fulæ similem: exalbidis ramis iucundi odoris accensam: & cũ miraculo historiis Claudii Cæsaris predicatam. Folia eius inspergere potionibus parthos tradit. Odorem proximum esse cedro: fumumq; eius contra ligna alia remedio. Nascitur ultra pasitigrĩ in finibus oppidi sittacæ mõte santhro: Petunt & in carmanos arborẽ strobũ ad suffitus perfusam uino palmeo accedẽtes. Huius odor teddit a cameris ad solũ iocũdus: sed aggrauans capita citra dolorẽ tamen. Hoc somnũ ægris quærũt. His cõmertiis carracẽ oppidũ aperuere: quod est illis nundinariũ. Inde gabbã oẽs petere solebant dieꝝ. xx. itinere: & palestinã syriã: Postea characẽ peti cœptũ: ac regna parthoꝝ ex ea cã. Iuba auctor ẽ. Mihi & ad persas etiã prius ista portasse: q̃ in syriã aut ægyptũ uident: Herodoto teste qui tradit singula milia talẽtum thuris annua pensitasse arabas regibus persarũ. Ex syria reuehunt styracem acri odore eius in focis abigentes suoꝝ fastidiũ. Cætero nõ alia lini genera sunt in usu q̃ odorata. Ciboſq; sabæi coquunt thuris ligno: alii myrrhæ. Oppidoꝝ uicorũq; non alio q̃ ex aris fumo atq; nidore. Ad hunc ergo sanandũ urunt styracem in pellibus hyrcinis sufficiuntq; tecta. Adeo nulla est uoluptas quæ non assiduitate sui fastidium panat. Eundem & ad serpentes fugandas urunt in odiferis siluis frequentissimas.

Zagro

Carras

De fœlicitate arabiæ. Cap. xix.

On sunt eoꝝ cynamomũ aut casia. Et tñ fœlix appellat̃ arabia falso & ingrati cognominis quæ hoc acceptũ superis ferat: cũ plus ex eo inferis debeat. beatã illã fecit hominũ etiam in morte luxuria: q̃ diis intellexerat genita adhibens urendis defunctis. Periti reꝝ adstruxerũt nõ ferre tantũ annuo fœtu: quantũ Nero princeps nouissimo pompæ suæ die cõcremauit. Aestiment̃ postea toto orbe singulis annis tot funera: aceruatimq; cõgesta honori cadaueꝝ: quæ diis p̃ singulas micas dant̃. Nec minus p̃pitii erãt mola falsa supplicãtibus. Immo uero: ut palã est: placatiores. Veꝝ arabiæ etiãnum fœlicius mare é. Ex illo nãq; margarittas mittit. Minima quæq; computatiõe milies centena milia sestertiũ ãnis oĩbus india & seres peninsulaq; illa ĩperio nostro adimũt. Tãto nobis delitiæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad deos queso iam uti ad inferos pertinet?

n

De cynamomo & xylocynamomo & casia. Cap. xx.

Ynamomum & casias fabulosa narrauit antiquitas: princepsue Herodotus auium nidis: & priuatim phœnicis: in quo situ liber pater educatus esset ex inuiis rupibus arboribusq; decuti carnis: quam ipsæ inferrent pondere aut plumbatis sagittis. Item casiam circa paludes p̃pugnante unguibus diro uespertilionũ genere: aligerisq; serpentibus: his commentis augentes reꝝ precia. Comutata uero fabula, est ad meridiani solis repercussus: in arenarabilẽ quendam uniuersitatis halitum e tota peninsula existere tot generꝝ auris spirante concentu. Magnicq; Alexandri classibus arabiã odore primum nunciatam in altum. Omnia falsa: siquidem cinnamomũ idemq; cinnamũ nascitur in æthiopia troglodytis cõnubio permixta. Ii mercantes a conterminis uehunt p̃ maria uasta ratibus: quas neq; gubernacula regant: neq; remi trahant uel impellant: nõ uela: non ratio ulla adiuuet: cum omnium instar ibi sint homo tantum & audacia. Præterea hybernum mare exigant circa brumã euris tum maxime flantibus. Ii recto cursu per sinus impellunt: atq; a promontorii ambitu argeste deferunt in portum gebbanitarum: qui uocatur ocila. Quamobrem illi maxime id petunt. Produntq; ix quinto ãno reuerti negociatores: & multos interire. Contra reuehunt uitrea: & æneas: uestes fibulas cũ armillis ac mõilibus. Ergo negociatio illa fœminaꝝ maxie fide cõstat. Ipse frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudine amplissimus: palmiq; minimus. iiii. digytoꝝ crassitudinis: stati a terra sex digytis furculosos aiido similis. Cũ uiret nõ odoratus: folio origani: siccitate gaudẽs: sterilior hybre: ceu diræ naturiæ. Gignitur quidem in planis: sed densissimis in uepribus: rubisq; difficilis collectu. Metitur non nisi permittente deo. Iouem hunc intelligunt aliqui. Assabinum illi uocant. xliiii. boum caprarumq; & aretum extis ĩperatur uenia metendi. Non tamen aut ante ortũ solis: aut post occasum licet. Sarmenta hasta diuidit sacerdos: deoq; parte ponit. Reliquũ mercator in nassas condit. Est & alia fama: cũ sole diuidi: ternasq; partes fieri. Deinde sorte germina discerni. Quodq; soli cesserit relinqui: ac sponte conflagare. Præcipua bonitas uirgultoꝝ tenuissimis partibus ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore mensura atq; ordine. Vilissimũ quod radicibus proximũ: quoniam ibi minimũ corticis: in quo summa gratiæ. Qua de causa præferunt̃ cacumina: ubi plurimus cortex. Ipsum uero lignum in fastidio est pp̃ origani aerimoniã: xylocynamum uocatur. Præcium est in libras. xx. Quidam cinnami duo genera tradidere candidũ nigricansq; & quondã præferebat̃ candidũ. Nunc cõtra nigrum laudat̃. Atq; etiã uarũ præferunt candido: certissima tamen æstimatio ne sit scabrum atq; ut inter sese tritũ tarde feriatur. Dãnatur in primis molle: aut cui albet cortex. ius eius a gebbanitaꝝ rege solo proficiscitur. is edicto mercatu uendit. Precia quondã fuere in libras denarioꝝ mille. Auctũ id parte dimidia est: incensis ut ferũt siluis ira barbaroꝝ. id acciderit ne ob iniquitatẽ præpotentiũ: an forte: non satis constat. Austros ibi tã ardenter flare: ut æstitatibus siluas accendant: inuenimus apud auctores. Coronas ex cynnamomo interrasili auro inclusas primus omnium in templis capitolii atq; pacis dicauit imperator Vespasianus au

guſtus.Radicẽ eius magni põderis uidimus in palatii tẽplo:quod fecerat Diuo Auguſto conuum Augusta auteæ pateræ impoſitã:ex qua guttæ editæ annis oĩbus in grana durabantur:donec id delubrũ incendio conſumptum eſt.Frutex & caſia:eſt iuxtaq; ſynami campos naſcif:ſed in mõtibus craſſiore ſarmento:tenui cute:uerius q̃ cortice:quẽ conteri atq; i cynamomo leuari:& exinaniri p̃cium eſt.Amplitudo fruticis triũ cubitorũ.Colos triplex.Cum primũ emicat candidus pedali menſura.Deinde rubeſcit addito ſemipede.Vltra nigricãs.Hæc pars maxime laudaf:ac deinde p̃xima.Dãnatur uero candida.Tum ſecant ſurculos longitudine binũ cubitorũ.Mox præſuũt recentibus coriis quadrupedum ob id inter emptorũ:ut iis putreſcentibus uermiculi lignũ erodant:& excauent corticẽ tutum amaritudine.Probaf recens maxime & quæ ſit odoris molliſſimi:guſtuue q̃ maxime feruens:potiuſq̃ lento tepore leniter mordens:colore purpureo:quæq; plurima minimũ ponderis faciat breui tunicæ fiſtula & nõ fragili.Ladã uocant talẽ barbaro noie.Alia eſt balſamodes ab odore ſimili appellata:ſed amara ideoq; utilior medicis:ſicut nigra unguentis:Precia nulli diuerſiora.Optimæ in libras.xl.cæteris.xv.

De iſocynamo:& chancamo:ac taro. Cap.xxi.

Meſocynamon

h Is addidere mãgones q̃ daphonoides uocãt iſocynamõ cognominatã:preciũq; eius faciũt .ccc.Adulteraf ſtyrace.& p̃pter ſimilitudinẽ cortice lauri tenuiſſimis ſurculis.Quin & i nostro orbe ſeritur:extremoq; i margine impii:qua rhenus alluit.Vidit in aluearijs apũ ſata. Color abeſt ille toridus ſole:& ob id ſimul idẽ odor.Ex confinio caſiæ cynamiq; & chancamũ actæ inuehitur:ſed per nabathæos troglodytaſq; connes qui conſidere ex nabathæis.

De ſerichato & gabalio & de mirobalano. Cap.xxii

e O cõportatur & ſerichatum & gabalium.quæ intra ſe cõſumunt arabes:noſtro orbi tantũ nominibus cognita:ſed cum cynamomo caſiaq; naſcentia.Peruenit tamen aliquando ſerichatum:& in unguenta additur ab aliquibus:Permutatur in libras.vi.Myrobolanum troglodytis & thebaidi & arabiæ:quæ iudæam ab ægypto diſterminat commune eſt:naſcens unguento ut ipſo nomine apparet.Quo item indicaf & glandem eſſe:arboris heliotropio:quam dicemus inter hærbas ſimili folio.Fructus magnitudine auellanæ nucis.Ex iis in arabia naſcens ſyriaca appellatur:& eſt candida.Contra in thebaide nigra.Præſerf illa bonitate olei quod exprimif.Sed copia thebaica.Inter hæc troglodytica uiliſſima eſt. Sunt qui æthiopicam iis præferant glandẽ nigram nec pinguem:nucleoq; gracili:ſed liquore q exprimitur:odoratiori naſcentem in campeſtribus:Aegyptiã pinguiorẽ eſſe & craſſiori cortice rubentem:& q̃is in paluſtribus naſcatur breuiorẽ ficcioremq;. Ediuerſo arabicã uiridem ac tenuiorem:& quoniã ſit montoſa ſpiſſiorem.Longe autem optimam petream:ex quo diximus oppido:nigro cortice:nucleo candido.Vnguentarii autem tantum cortices præmunt.Medici nucleos tondunt affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano.& calamo odorato. Cap.xxiii.

m Ythobalano in unguentis ſimilẽ proximũq; uſum habet palma in ægypto q̃ uocaf ad ipſos:uiridis:odore mali cotonei:nullo intus ligno.Colligitur ãt pauloante q̃ incipiat maturescere.Quod relinquif phœnicobalanus uocaf:& nigreſcit:ueſcenteſq; inebriat.Myrobalano preciũ i libras binas.Inſtitores & fecẽ unguenti hoc noie appellãt.Calamus quoq; odoratus i arabia naſcẽs cõmunis indis atq; ſyriæ é:In qua uincit ois a noſtro mari centũ.l.ſtadiis. inter libanũ montẽ aliũq; ignobilẽ nõ(ut quidã exiſtimauere)antilibanõ in conuale modica:iuxta lacũ cuius paluſtria æſtate ſiccanf:tricenis ab eo ſtadijs calamus & iuncus odorati gignuntur.Sane.n. dicamus:& de iunco q̃is alio herbis dicato uolumine:qñ tamen hic unguentorũ materia tractaf.Nihil ergo a cæteris ſui generis differũt:aſpectu:ſed calamus p̃ſtantior odore ſtatim e longinquo imitat.mollior tactu.meliorq; q minus fragilis:& qui a ſolo ſe potiuſq̃ qui & raphani'mõ frãgit.Ineſt fiſtulæ araneũ quod uocãt floreẽ.Præſtãtior é cui numeroſius.Reliqua p̃batio ut niger ſit.Damnaf alibi.Meliot quo brenior & craſſior:lentuſq; in frangẽdo.Calamo preciũ in libras.i.iunco.v.Traduntq; iuncũ odoratum & in cãpania inueniri.Diſceſſimus a terris oceanũ ſpectantibus ad conuexas in noſtra maria.

Aſſuloſe uel haſtuloſe,

De hammoniaco & ſpagno. Cap.xxiiii.

e Rgo æthiopiæ ſubiecta africa hãmoniaci lachrymã ſtillat in harenis ſuis.Inde ẽt noie Hãmonis oraculo iuxta quod gignif arbor:quã meropion uocãt reſinæ mõ aut gũmi.Generacius duo Thrauſton maſculi thuris ſimilitudine:quod maxime p̃batur.Alteq; pingue & reſinoſum:qd phyrana appellãt.Adulteraf harenis uelut naſcẽdo apprehẽſis.Igiſq̃ minimis glebis probaf & q̃ puriſſimis.Preciũ optimi in libras aſſes.xl.Spagnos iter eos ſitus in cyrenaica p uincia maxime p̃batur.Alii bryon uocant.Secundũ locũ optinet cyprius.Tertiũ phœnicius.Fertur in ægypto naſci.Quin & i gallia nec dubitauerim.Sunt.n.hoc noie cani arboq; uili quales in quercu maxime uidemus:ſed odore præſtãtes.Laus prima candidiſſimis atq; altiſſimis.Secunda rutilis.Nulla nigris.Et in inſulis petriſq; nati improbantur omneſq; quibus palmarum atq; non ſuus odor eſt.

Splagnos

De cypro & aſpalatho:& maro. Cap.xxv.

Ypro ī ægypto ē arbor ziziphi foliis:ſemine coriādri:flore cādido ódorato.Coquit hoc ī
e oleo:præmiturq; poſtea quod cyprus uocatur.Preciū ei in libras quinq;.Optimū habet e
canopica in ripis nili nata:ſecundū aſcalone iudææ:tertium cypro inſula odoris ſuauitate.
Quidā hanc eē dicunt arborē:quæ ī italia linguſtrū uocet.In eodē tractu aſpalathos naſci
tur:ſpina candida:magnitudine arboris modicæ:flore roſæ.Radix unguentis expetit.Tradūt in quo-
cunq; frutice curuetur arcuus cæleſtis:eandē quæcunq; ſit aſpalathō ſuauitatē odoris exiſtere:ſed in aſ-
phalato inenarrabilē quadā.Quidā eum Erili ſceptrū uocant:alii ſceptrū Eliſei.Cuius ꝓbatio eſt in co
lore ruffo uel igneo:tactuq; ſpiſſo:& odore caſtoreo.Permutat in libras.xv. In ægypto naſcit & matō
peius q̄ lydiū maioribus foliis ac uariis.Illa breuia ac minuta & odorata.

De balſamū & opobalſamo:& xylobalſamo:& ſtyracæ:& galbana. Cap. xxvi.

Ed omnibus odoribus præfert balſamū uni terrarū iudææ cōceſſum.Quōdam in duobus
s tantū hortis utroq; regio:altero iugerū.xx.nō amplius:altero paucioꝝ.Oſtendere arbuſcu
lam hāc urbi imperatores Veſpaſiani.Clarūq; dictu a Pompeio magno in triūpho arbores
quoq; diximus.Seruit nunc hæc & tributa pēdit cū ſua gēte.In totū alia eſt natura q̄ noſtri
externiq; ꝓdiderant.Quippe uiti ſimilior ē q̄ myrtho.Malleolis ſeri dicit nuper iuncta ut uitis:& iplet
colles uineaꝝ mō quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent.Tondet ſimiliter fructicās:ac raſtris niteſcit.
Properat naſci.intra tertiū annū fructifera.Foliū ꝓximū:Rutæ perpetua coma.Seuiere ī eadē iudæi ſi-
cut in uitā quoq; ſuā.Cōtra defendere romani.& dimicatū ꝑ fructice ē.Seritq; nūc eā fiſcus.Nec nunq̄
fuit numeroſior aut ꝓcerior.Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit.Arbo tria genera.Tenui & capillacea
coma:quod uocāt Eutheriſton.Alteꝝ ſcabro aſpectu:incuruū fruticoſū:odoratius:hoc Trachy appel-
lant Tertiū eumeces:quia eſt cæteris ꝓcerius:leui cortice:Huic ſecunda bonitas nouiſſima eucheriſto.
Semē eius eſt uino ꝓximū guſtu:colore ruffum:nec ſine pingui.peius ī grano quod leuius atq; uiridi-
us.ramus craſſior myrto.Incidit uitro:lapide:oſſeiſue cultellis.Ferro lædi uitalia odit.Emorit ꝓtinus.
Eadē amputari ſuperuacua patiens.Incidētis manus librat artifici temperamēto:ne quid ultra corticē
uiolet.Succus e plaga manat:quē opobalſamū uocant eximiæ ſuauitatis:ſed tenui gutta.ploratu lanis
parua colligit in cornua.Ex iis nouo fictili conditur:graſſiori ſimilis oleo:& in muſto candida.Rube-
ſcit deinde:ſimulq; dureſcit & tranſlucida.Alexādro magno res ibi gerente toto die æſtiuo unam con
cham impleri iuſtū erat.Omni uero fœcunditate e maiore horto cūgios ſenos.Minore ſingulos:& cū
dupplo rependebat argento.Nunc etiam ſingulaꝝ arborum largior uena ter omnibus percutitur æſta
tibus poſtea deputatur.Ft ſarmenta quoq; in merce ſunt.Dcccc.amputatio ipſa ſurculuſq; uenit intra
quintū demū annum.Xylobalſamū uocat:& coquitur in unguentis.Pro ſucco ipſum ſubſtituere offi-
cinæ.Corticis etiam ad medicamenta precium eſt præcipua autem graria lachrymæ:ſecūda ſemini:ter
tia cortici:minima ligno.Ex hoc buxoſum eſt optimū:quod eſt odoratiſſimum ex ſemine autem maxi
mū & ponderoſiſſimū mordens guſtu:ſeruēſq; in ore.Adulterat petreo hyperico quod coarguit ma-
gnitudie:īmanitate:latitudine ſeu lōgitudie odoris ignauia:ſapore piperi.Lachrymæ ꝓbatio ut ſit pin
guis:tenuis:ac modice ruffa:& in fricando odorata.Secundus candido colos. Peior uiridis:craſſuſq;.
Peſſimus niger:Quippe ut oleū ſeneſcit.Ex omini inciſura maxime probatur quod ante ſemel fluxit.
Et alias adulteratur ſemine ſucco:uixq; maleficium deprehenditur guſtu amariore. Eſſe enim debet
lenis non ſubacidus:odore tantum auſterus. Vitiatur & oleo roſæ:cyperi:lentiſci:balani:terebinthi:
myrthi:reſin :galbano:cæra cypria:prout quæq; res.fuit.Nequiſſime autem gummi: quoniam ipſum
quoq; inareſcit in manu inuerſa:& in aqua:ſidetq;.probatio eius gemina eſt.Debet ſincerum & inareſ-
cere:ſed hoc & gummi addita fragili cruſta euenit:& guſtu deprehenditur.Carbone uero quod cæta
reſinaq; adulteratum eſt nigriori flamma.Nam melle mutatum ſtatim cōtrahit muſcas.præterea ſince
re denſatur in tepida aqua gutta fidens ad ima uaſis.Adulterata olei modo innatat:Et ſi metopio uitia
tum eſt:circulo candido cingitur.Summa probatio eſt:ut lac coagulet:& in ueſte maculas non faciat.
Nec manifeſtior alibi fraus.Quippe milibus denariorum ſextarii empti uendente fiſco.ccc.denariis ue
nerunt.In tantum expedit augere liquorem.Xylobalſamo precium in libras ſex.proxima ſyria iudææ
ſupra phœnicem ſtyracem gignit circa gabala & marathunta & caſſium ſeleuciæ montem. Arbor eſt
eodē nomine:cotoneo malo ſimilis lachrimæ ex auſtero iucundiores:intus ſimilitudo harūdinis: ſuc
coq; prægnans.In hanc circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes:ob id in ſcobe ſorde
ſcit.Styrax laudatur poſt ſupradicta ex piſidia:ſidone:cypro:cilicia.creta minime.Ex amano ſyriæ me
dicis:ſed unguentariis magis.Colos ī quacūq; natione præfert ruffus & pinguiter lentus:deterior fur
furoſus:& cano ſitu obductus.Adulteratur cedri reſina:uel gummi:alias melle:aut amygdalis amaris
Oiaq; ea deprehenduntē guſtu.præcium optimo.xix.Exit & in páphylia.ſed actior:minuſq; ſuccoſus.
Dat & galbanū ſyria in eodē amano monte eferula quā eiuſdē nois reſiæ modo ſtagonitim appellāt.
Quod maxime laudant.cartilaginoſum:purum:ad ſimilitudinem hammoniaci:minimeq; lignoſum
Sic quoq; adulteratur,faba aut ſagabeno.Sincerum ſi uratur fugat nidore ſerpentes.Permutatur in li-

bras.y.medicinæ hoc tantum.

De panace:& ſpondylió:& malobathro. Cap.xxvii.

Anacé & uiguentis eadẽ gignit naſcentẽ & in ipſo fine arcadiæ circaq; erimáthi fontes:& Phineo
p in africa & i macedonia ferula ſui generis qnq; cubitoꝝ:foliis primo quaternis:mox ſenis uel pſo-
i terrã iacẽtibus:ápla magnitudine rotũdis:in cacumẽ uero oleagineis:ſemine i muſcatiis phide
dependẽte ut ferulæ.Excipiť ſuccus iciſo caule meſſibus:radice i autũno. Laudatur cádor
eius coacti Sequẽs pallido ſtatera.Niger color iprobatur.Preciũ optimo i libras bini aſſes.Ab hac fe-
rula differt quæ uocaťſpondylion:foliis tantũ qa ſunt minora:& platani diuiſura.Nõ niſi in opacis gi
gnitur.Semen eodẽ noie ſili ſpeciẽ habet:medicinæ tantũ utile.Dat & malobathron ſyrie arboꝛẽ fo-
lio cõuolato.arido colore:ex quo exprimiť oleũ ad unguenta.Fertilioꝛẽ eiuſdẽ ægypto:laudatius ex
india uenit.In paludibus ibi gigni tradũt lentis modo:odoratius croco:nigricans:ſcabrũq; quodá;ſa-
lis guſtu.Minus probaťcandidũ.Celerrime ſitum in uetuſtate ſentit.Sapor eius nardo ſimilis eſſe de-
bet ſub lingua.Odor uero in uino ſufferuefacti antecedit alios.In precio quidẽ ꝓdigio ſimile eſt a ſin-
gulis ad.ccc.peruenire libras.Oleum autem ſibi in libras.lx.

De oleo omphacio. Cap. xxviii.

Leum & omphaciũ ẽ.Fit duobus generibus & totidẽ modis ex olea & nite.Olea adhuc al-
o ba expreſſa:deterius;ex druppa.Ita.n.uocaťprius q̃ cibo matura ſit:iam tũ coloꝛẽ mutans
differentia ꝙ hoc uiride eſt:illud cãdidũ.E nite fit pſytia aut aminea:cũ ſint atini ciceris ma
gnitudine ante canis ortũ.In prima lanugine demeriť uua eiuſq; melligo.Reliquũ corpus
ſole coquiť.Nocturni rores cauentur.In fictili condita melligo colligiť:ſubinde cyprio ære ſeruatur.
Optia quæ ruffa:acrioꝝq;:& aridior.Preciũ omphacio in libras ſex.Fit & alio modo cum in mortariis
ua immatura teritur.Siccataq; in ſole poſtea digeritur in paſtillos.

De bryo:& oenanthe:& de elate arbore:& cynamo'caryopo. Cap. xxix.

Odem & bryon pertinet uua populi albæ.Optia circa gnidũ aut cariá in ficiẽtibus aũt ſic-
e cis aſperiſq; ſecunda in lycia cedro.Eodẽ & oenãthe ptinet.Eſt ãt uitis labruſcæ uua. Col-
ligitur cũ flore cũ optime olet.Siccaťin umbra ſubſtrato lintheo.atq; i cados condiť.Præ
cipua ex parapotamia:ſecũda ab antiochia:atq; laodicea ſyria:tertia ex montibus medicis.
Hæc utilior medicinæ.Quidã oĩbus is præferũt eã:quæ i cypro inſula naſciť.Nãq; i africa fit ad medi-
cos tantũ ptinet:uocaturq; maſaris.Oĩs aũt ex alba labruſca ꝓſtantior q̃ e nigra.Eſt ꝓterea arbor ad ea
dem unguẽta ptinens:quá alii elaten uocãt:qd'nos albietẽ:alii palmá:alii ſpathen.Laudaťhãmoniaca
maxime mox ægyptia.Dein ſyriaca dũtaxat in locis ſicientibus odorata:pingui lachryma:q̃ in unguẽ Abætem
ta addiť ad domandũ oleũ.In ſyria gigniť & cynamũ:qd' caryopon appellant.Hic eſt ſuccus nuci ex- palmam
preſſus:multũ a ſurculo ueri cynami diffẽrẽs:uicina tamẽ gratia.Preciũ in libras aſſes quadraginta.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XIII.

PROOEMIVM.

De Peregrinis arboribus.

Actenus in odoribus habent prætia ſiluæ erãtq; per ſe mira ſingula:iultq; lu
h xuriá;ea oĩa miſcere:& e cunctis unũ odorem facere.Ita repta ſunt unguẽta.

De unguẽtis & qñ primũ ſunt cognita nobis & de cõpoſitióe. Cap.i.

Vis primus inuenerit nõ trahiť.Iliacis tẽporibus nõ erant nec thura ſuppli-
q cabať.Cædi tantũ & citri ſuoꝝ fructicũ in ſacris fumo cõuolutũ nidoꝛẽ ue Illi uel par
rius q̃ odoꝛẽ nouerant:iã roſæ ſucco reperto.Nominať.n.id quoq; in olei thi
laude.Perſaꝝ eſſe debet gentis unguentũ.Sed & bathilli madẽt eo & accer
ſita cõmendatione ingluuie natũ uirus extinguũt.Primũ quod equidẽ inueniá.Caſtris Darii regis ex
pugnatis in reliquo eius apparatu Alexãder cœpit ſcriniũ unguentoꝝ poſtea uoluptas eius a noſtris
quoq; inter laudiſſima atq; etiã honeſtiſſima uitæ bona admiſſa eſt.Honoſq; iis & ad defunctos ptine-
re cœpit.Quapropter plura de eo dicemus q̃ quæ etiá ii nouerũt.Fruticũ ad preſens nominibus tan-
tum indicabunť.Natura uero eoꝝ ſuis reddetur locis.Vnguentis cognomina dedere aliis patriæ:aliis
ſucci:aliis arbores:aliis cauſæ.Primũq; id ſcire conuenit mutata auctoritate ad peius tranſiſſe gloriam.
Laudatiſſimum fuit antiquitus in delo inſula:poſtea mendeſiũ.Nec mixtura tantum compoſitiõe hoc
accidit:ſed iidẽ ſucci uarie alibi ad quælibet præualuere:aut denegauere.Iriũ corinthi diu maxime pla
cuit:poſtea cyzici:ſimili modo rhodinũ phaſeli.Quam gloriam abſtulere Neapolis: Capua : preneſte.
Corcinũ in ſolis ciliciæ diu maxime laudatum:mox rhodi.Oenanthium in cypro:deinde in ægypto
præpoſitum:poſtea adramiteo.Amaracinũ in eo.Poſtea eodem loco prælatum eſt melinum. Cypri-
num in cypro.Deinde in ægypto ubi mendeſium & methopium gratius factum eſt.Mox hoc abſtulit

phœnice.Et cyprini laudem ægypto reliquit. Panathenicũ ſuum Athenæ perſeueranter optinuere. Fauerat & pardaliũ in tharſo cuius etiam cõpoſitio & mixtura obliterata eſt.Narciſſinũ quoq; ex flore narciſſo deſiit cõponi.Rõ faciendi duplex:ſuccus & corpus.Illæ olei generibus fere cõſtat:hoc odoꝝ. Hæc Stymmata uocant:illa hedyſmata. Tertius inter hæc eſt colos a multis neglectus.Huius cá addũtur cinabari & anchuſa.Sal aſperſus olei naturã cohercet.Quibus anchuſa adiecta eſt ſal nõ addit.Reſina aut gũmi adiiciunt ad continendũ odorem in corpore.Celerrime is euaneſcit atq; defluit ſi nõ ſit hæc addita.Vnguentoꝝ expeditiſſimũ fuit:primũq; ut ueriſimile eſt ebrio & balanino oleo de quibus ſupradiximus.Increuit deinde mendeſiũ.Balanino reſina mixta:magiſq; etiamnũ metopio.Oleũ hoc eſt amygdalis amaris expreſſum in ægypto.Cui addidere omphaciũ:cardamomũ:iuncũ:calamũ: melinum:myrrham:ſemẽ balſami:galbanũ:reſinam therebinthinam.Et e uiliſſimis quidẽ hodie ẽ:ob id credi tũ & id in uetuſtiſſimis eſſe:quod cõſtat oleo myrteo:calamo:cupreſſo:cypro:lẽtiſco:malograna ti cortice.Sed diuulgata maxime unguẽta crediderim roſa:q̃ plurima ubiq; gignit itaq; ſimpliciſſima rhodini mixtura diu fuit additis omphacio:flore roſæ:crocino:cinabari:calamo:melle iunco:ſalis flore:aut anchuſa:uino.Similis ratio & in crocino additis cinabari:anchuſa:uino.Similis & in ſanſucino ad admixtis omphacio:calamo.Optimũ hoc i cypro & mytlenis:ubi plurima ſanſucus.Miſcent & uiliora genera olei myrto lauro:quibus addit ſanſucinũ:liliũ:fœnogræcũ:myrra:caſia:nardũ:iũcus:cyperum momu.E malis quoq; cotoneis & ſtruteis fit oleũ (ut diximus) melinum:quod in unguenta tranſit:admixtis omphacio:cyprino:ſeſamino:balſamo:iunco:caſia:ambrotano. Suſinũ tenuiſſimũ omniũ eſt. Conſtat ex liliis:balano:calamo:mellæ:cinamomo:croco:myrrha:aſpalato.Et idẽ cyprinũ ex cypro:& omphacio:& cardamomo:calamo:aſpalatho:ambrotano.Aliqui & in ciprinũ addũt myrrham & panacem.Hoc optimũ ſidone:mox ægypto:ſi non addat ſeſaminũ oleũ.Durat & quadriennio. Excitat cinamomo.Telinũ fit ex oleo recenti. cypero:calamo melliloto:fœnogræco:melle:mello:oraro:omacro.Hoc erat celeberrimũ menandri poetæ comici ætate.Poſtea multo ſucceſſit propter gloriã appellatũ megaliũ ex oleo balanino:balſamo:calamo:iunco:xylobalſamo:caſia reſina.Huius ꝓprietas ut uẽtileſcat in coquendo donec deſinat olere. Rurſus refrigeratũ odorem ſuũ capit.Singuli quoq; ſucci nobilia unguenta faciũt:In primis:malobathrũ:poſtea iris illyrica:& cyzicena amaracus.Herbani i utraq; pauca iis & alia aliis miſcent.Qui plurima alterutri mel:ſalis florem:omphaciũ angnifoliã panacem. Eexterna oĩa.Et prodigioſa cynnamomo prætia.Adiicit cynnamomo balaninũ oleũ xylobalſamũ: calamus:iuncus:balſami ſemina:myrrha:mel odoratũ.Vnguentoꝝ hoc craſſimũ.Prætia ei a denariis .xxxv.ad.cccx.Nardinũ ſiue foliatũ conſtat omphatio:balanino:iunco:coſto:nardo:amomo:myrrha: balſamo.In hoc genere conueniet meminiſſe herbaꝝ:quæ nardũ indicũ imitent ſpecies nouem a nobis eſſe dictas:tanta materia adulterandi eſt.Omnia ãt acutiora fiũt coſto:amomo quæ maxime nares feriunt.Craſſiora myrrha ſuauioraq;.Medicinæ ãt ulteriora croco. Acerrima per ſe amomo.Hoc & capitis dolores facit.Quidã ſatis habent aſpergere quæ ſunt præcioſiſſima:cæteris decoctis ĩpendio parcentes:ſed non eadem eſt uis:niſi una decoctis.Myrrha & per ſe unguentũ facit ſine oleo:ſtacte duntaxat:alioquin nimiã amaritudinẽ affert.Cyprino uiride fit ſuſino unguinoſum:mendeſio nigrũ:rhodino candidũ myrrha pallidũ.Hæc ſunt antiquæ inuentionis genera:& poſtea officinaꝝ furta.Nunc dicetur cumulus iſte deliciarum & ſumma auctoritas rei.

Maro
Amaracõ

Acnopolum ſed alie alii

Quod unguentum regale nocetur:& quæ diapaſmata:& qualiter. Cap. ii.

e Rgo regale unguentũ appellatũ:quod parthoꝝ regibus ita tẽperat.Conſtat mirobalano: coſto:amomo:cinnamomo:comaco:cardamomo:nardi:ſpica:maro:myrrha:caſia:ſtiraceladano:opobalſamo:calamo:iuncoq; ſyrio:oenãte:malobathro:ſericato:cypro:aſpalatho: panace:croco.cyprio:amaraco:collato melle:uino.Nihil eius rei cã ĩ italia uictrice oĩum: In europa ue tota prætet irin illyricã & nardũ gallicũ gignit.Nam uinũ & roſæ & myrti folia oleumq; cõmunia fere omniũ terraꝝ intelligunt.Siccis odoribus cõſtant quæ diapaſmata uocant.Nã feces unguenti magmata appellant.Inter oẽs potentiſſimus odor qſquis nouiſſime addit. Vnguenta optime ſeruant in alabaſtris.Odores in oleo.Quod diuturnitati eoꝝ tanto utilius eſt:q̃to pinguius:ut ex amygdalis.Et ipſa unguẽta uetuſtate meliora.Sol inimicus iis.Quamobrem in umbra coquunt plumbeis uaſis.Experimentum eorum inuerſa manu capiturne carnoſæ partis calore uitietur.

Quanta in unguentis luxuria:& quando primum romanis in uſu. Cap.iii.

h Aec eſt materia luxus e cũctis maxime ſuperuacui.Margaritæ.n.gẽmæq; ad hæredẽ tamen tranſeũt.Veſtes plongant tẽpus.Vnguenta illico expirant:ac ſuis moriunt horis.Sũma cõmendatio eoꝝ:ut tranſeũte fœminã odor inuitet etiã aliud agentẽ excedũtq; quadrageños denarios libræ.Tantũ emitur uoluptas aliena:Etenim odorẽ q gerit ipſe nõ ſentit, Sed & hæc aliqua differẽtia ſignãda ſunt.In.M.Ciceronis monumẽtis inuenitur unguẽta gratiora eſſe quæ terram:quam quæ crocum ſapiant quando etiã corruptiſſimo in genere.Magis tamen iuuat quædam ipſius uitii ſeueritas.Sed quoſdam craſſitudo maxime delectat.idipſum approbantes.Linique iam nõ

ſolum:ſed & perfundi unguẽtis gaudent. Vidimus etiam ueſtigia pedum tingi: Quod. M. Othonem monſtraſſe Neroni principi ferebant. Quæſo ut, qualiter ſentiretur iuuari ab ea parte corporis. Necnon aliquem, ex priuatis audiuimus iuſſiſſe ſpargi parietes balnearum unguento. Atq; Caium principẽ ſolitum lauari. Ac ne principale uideatur hoc bonũ & poſtea quẽdã ex ſeruis Neronis. Maxime tamẽ mirum eſt hãc gratiam penetraſſe & in caſtra. Aquilæ certe ac ſigna puluerulẽta illa & cuſtodiis horrida ĩ unguntur feſtis diebus. Vtinãq; dicere poſſemus quis primus iſtituiſſet iſta. Nimirũ hac mercede orbẽ terrarũ corruptæ deuicere aquilæ. Iſta patrocinia quæ quærimus uitiis: ut per hoc ius ſummanẽ ſub caſſide unguẽta. Quãdo id primũ ad romanos penetrauerit. nõ facile dixerĩ. Certũ ẽ antiocho rege aſia q; deuictis urbis anno quingenteſimo ſexageſimoquinto. P. Licinium Craſſum Iulliũ Cæſarẽ cenſores edixiſſe: ne quis uenderet unguẽta exotica: ſic enim appellauere. At hercule iam quidã etiã in potu addunt: dantiq; amaritudo eſt: ut odore prodigo fruanẽ ex utraq; parte corporis. L. Plotium. L. Plotii bis conſulis cenſoriſuæ fratrẽ proſcriptũ a triumuiris in ſalernitana latebra unguenti odoro proditum conſtat. Quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim nõ merito iudicet periſſe tales. Cæterũ terrarum omnium ægyptus accomodatiſſima unguentis. Ab ea campania eſt proxima copia roſæ.

De palmis: & natura earum: & generibus. Cap. iiii.

Vdæa inclyta eſt uel magis palmis: quarũ natura nũc dicetur. Sunt qdẽ ĩ europa uulgoq; italia: ſed ſteriles. Ferũt i maritimis hiſpaniæ fructum: ueꝝ imittem: dulcẽ i africa: ſed ſtatim euaneſcentẽ. Contra in oriẽte ex iis uina. Gẽtiũq; aliquibus panis. plurimis uero etiam quadrupedũ cibus. Quãobrẽ iure dicenẽ externæ. Nulla ẽ ĩ italia ſpõte genita: nec i alia pte terrarũ niſi i calida. Frugifera uero nuſq; niſi i feruida. Gignit leui ſabuloſaq; terra: maiore ĩ pte & nitroſa. Gaudet & riguis: totoq; ãno bibere cũ amet ãno ſitienti: A ſimo quidã etiã lædi putant. Et aſſyriorum pars aliqua ſi nõ riuis miſceat. Genera earũ plurima: Et pria fructicem nõ excedẽtia. Sterilem hãc. Alibi & ipſam fertilẽ: breuẽq; tramis obire umbraq; foliorũ. Tectorii uicẽ hæc parientibus pleriſq; ĩ locis præſtat cõſtra aſpergines. Sũt e procerioribus ſilue arbore ex ipſa foliorũ aculeo fruticãte circa totas pedinatim: quas ſilueſtres itelligi neceſſe eſt. Incerta tamẽ libidine etiã mitioribꝰ ſe miſcẽt. Reliquæ teretes atq; pceræ denſis gradatiſq; corticũ pollicibus: ut orbibus faciles ſe ad ſcandendũ orientis populis præbent. Vtilẽ ſibi arboriſq; iduuiis circulũ mira pernicitate tũ hoĩe ſubeũte. Coma oĩs i cacumine: & pomũ ẽ: nõ iter ſolia ut in cæteris: ſed ſuos iter ramos palmitibus racemoſum. Vtraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus ĩ ſe bifidatis bellas primũ demõſtrauere gẽmas. Nũc ad funes utiliũq; nexus & capitũ leuia ũbracula fundunẽ. Arboribꝰ imo potius oĩbus quæ terra gignit: hærbiſq; etiã utrunq; ſexũ eſſe diligentiſſimi naturæ tradunt. Quod in plenũ ſatis ſit dixiſſe hoc i loco. Nullis tamẽ arboribus manifeſtius. Mas i palmite floret. Fœmina citra florem germinat tantũ ſpinæ modo. Vtiſq; aũt prima naſcit pomi caro: poſtea lignum intus: hoc eſt ſemen eius. Argumentum q; paruæ ſine hoc reperiũtur in eodẽ palmite. Eſt ãt oblõgum nõ ut oliuis orbiculatum. præterea cæſum a dorſo puluinato: & i aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatũ: ũde primum ſpargitur radix. Serit autem pronũ & bina iuxta cõpoſita ſemina: ſuperq; totidẽ: quoniã ĩfirma ſingulis planta eſt. Quaternæ coaleſcunt. Multis candidiſq; lignũ hoc a carnibus diſcinditur tunicis aliis corpori adherẽtibus. laxaq; diſtãs: tantum a cacuminibus filo hahærẽs. Caro matureſcit anno. Quibuſdã tamen in locis ut cypro: quãquam ad maturitatẽ non perueniat: grato ſapore dulcis eſt: & folium ibi iatius: fructuſq; reliquis rotundior. Nec ut deuoreẽ corpus: uerũ ut expuatur ſucco modo expreſſo: Et in arabia languidæ dulces tradunẽ eſſe palmæ. Quãq; luba apud ſcænitas arabas præfert oĩbus ſaporibꝰ: quam uocãt dabulan. Cætero nõ ſine maribus gignere fœminas ſponte ædito nemore confirmant. Circaq; ſingulos plures nutare in eũ pronas brandioribus comis. Illum erectis hiſpidum affiatu uiſuq; ipſo & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore exciſa uiduas poſt ſterileſcere fœminas. Adeo eſt. Veneris intellectus uti coitus etiam excogitatus ſit ab homine: ex maribus flore ac lanugine: interim uero tantum puluere inſparſo fœminis. Serũt ãt palmæ & trunco duoꝝ cubitorum longitudine a cerebro ipſe arboris uiridi fiſſuris diuiſo atq; defoſſo. Et ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus: & ramorum teneriimis. In aſſyria ipſa quoq; arbor ſtrata in ſolo humĩdo tota radicatur: ſed ĩ frutices non in arborem. Ergo plantaria inſtituunt: ãniculaſq; tranſferũt: & iterum bimas. Gaudẽt enim mutatiõeſedis: uerna alibi: in aſſyria autẽ circa canis ortũ. Nec fero attingũt ibi nouellas: ſed religãt comas: ut in altitudinem exeant: Robuſtas deputant: craſſitudinis gratia ſemipedales ramorũ relinquẽtes trũcos. Qui deciſi alibi necãt matrẽ. Diximus ſalſam ad iis ſolũ diligi. Ergo ubi non eſt tale: ſalem aſperguntnon radicibus: ſed longius paulo. Quædã in ſyria & ægypto in binos diuidunt ſe truncos: in treta & temos: quædam: & in quinos. Ferũt ſtatim ĩ trimatu. in cypro uero ſyria ægypto q̃drimæ aliæ aliæq; quinquẽnes: aliæ altitudine hoĩs nullo intus pomi ligno q̃diu ſunt nouellæ: ob id ſpadõum accepto nõie. genera earũ multa. Sterilibꝰ admatetiar operaq; lautiora utitur aſſyria: & tota perſi. Sunt & cæduæ palmarum quoq; ſilluæ. germinantes

rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine quod cerebrum appellãt: exẽptaq; uiuũt quod non aliæ. Vocantur autem chameriphes: folio latiore ac molli: ad ultilia utilissimo. Copiosæ in creta. Sed magis in scilia. E palmis prunæ uiuaces: igniscq; lentus. Fruticeratum aliis breuius lignum i pomo: aliis longius. His molius: illis durius. Quibusdã osseum lunatumq; dente contra fascinantes religione politum. aliud pluribus uestitum paucioribusue tunicis. Aliud crassioribus tenuioribusue. Ita fiunt undeqnquagita genera: si quis omnium persequi uelit noia etiam barbara: uinorũq; ex iis differentias. Clarissimæ omnium quas regias appellauere ab honoribus: quoniam regibus tantum perfidi: seruarẽtur babylone natæ unoi orto bagoi. Ita. n. uocãt spadones qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunq; nisi dominantis in aula fuit. at in meridiano orbe præcipuã obtinent nobilitatem syagri proximamq; margarides. Eæ breues candidæ: rotundæ: acinis q̃ balanis similiores. Quare & nomen a margaritis accepere. Vna earum arbor ichora eẽ traditur: ex una syagrorũ. Mirũq; de ea accepimus cũ phœnice aue: quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse: iterum mori: ac renasci ex se ipsa: Quod erat prius. pomis refertam ipsum pomum grande: durum: horidum: & a cæteris generibus distans: sapore ferino: quem ferme in apris nouimus: euidentissimeq; causa est nominis. Quarta auctoritas sandalidum a similitudine appellata. Iam in æthiopiæ fine quinq; earum nec pluries arbores tradunt: non: raritate magis q̃ suauitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrantur & cibo quidem sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua uina oriẽti iniqua capiti: unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudæa: nec in tota: sed hierecũte maxime. Quãq; laudatæ & archelaidæ & phaselidæ: atq; lybiadæ gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua. Succo pingui lactentibus: q̃ doq; uini sapore in melle prædulci. Sicciores i hoc genere. Nicolai sed ãplitudinis p̃cipue quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus spatiosæ: sed sapore caryotarũ sorores: & ob hoc adelphides dictæ: proximã suauitatem habent: non tamen eandem. Tertiũ ex iis genus pateton: & nimio liquore abundat. Rumpitq; se pomi ipsius etiam in suam matrem ebrietas calcatis simile. Suum genus sed e sicciore turba iacens dactylis prælõga gracilitate curuatis in terram. Nam quos ex iis deoꝝ honori dicamus: idæos appellauit iudæa gens contumelia numinũ insignis. In totum arentes thebaides atq; arabicæ: macro copore exiles: & assiduo uapore torrẽtes. Crustam uerius q̃ cutem obducũt. In ipsa quidem æthiopia friatur hæc tanta est siccitas: & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotundo: sed maiore q̃ mali amplitudine. Cycas uocant. Triẽnio matureſcunt. Semperq; frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus ex templo i cados cõditur: cum sui ardoris aiam: ni ita fiat: celeriter expiret: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeæ uidentur. Syri hoc & iuba tragemata uocant. Nam in alia parte phœnicis ciliciæq; populari ẽt nomine a nobis appellantur balani. Eorum quoq; plura genera. Differũt: figura rotuditatis aut proceritatis. Differunt & colore: nigriores ac rubentes. Nec pauciores fico traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine prout multi cubitum effecere. Quidam sunt non ampliores ceba. Seruantur ii demum: qui nascuntur in salsis atq; fabulosis ut i iudæa: & cyrenaica africa. Nõ item in ægypto: cypro: syria: seleucia: assyria. Quamobrem sues & reliqua animalia ex iis saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est: decidisse candidam uerucam: quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In gedrosis id factum est pomi genere. Alibi copia euenit. Est enim tanta mustei suauitas: ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De syriæ ardoribus. Cap. v.

Syria præter hãc peculiares habent arbores. In nucũ genere pistacia nota. Prodesse aduersus
f serpentiũ tradũtur morsus: & potu & cibo. In ficorum autẽ caricas & minores eius generis quæ cottana uocant. Itẽ pruna in damasco monte nata & myxa: utrãq; iam familiarẽ italiæ
Ex mixis i ægypto & uina fiũt iunipi similitudiné habẽt phœnices & cædrũ minorẽ. Duo eius. genera: lycia & phœnicea. Differũt folio. Nã que durum: acutũ: spinosum habet oxycedros uocat: tamosa & modis infesta. Altera odore p̃stat. Fructum ferũt myrti magnitudine: dulcẽ sapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret fructũ non fert. Fructifera nõ floret. Ex in ea antecedentẽ fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidã cædralatẽ uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaq; & simulacra deorũ ex ea factitauerunt. Cædrinus est romæ i delubro Apollo Sosianus e seleucia aduectus. Cædro similis in arcadia est arbor: quæ in phrygia frutex uocat.

De terebintho. Cap. vi.

Syria & terebinthũ habet. Ex iis mascula ẽ sine fructu. Fœminarũ duo genera. Alteri fructus
f rubet lẽtis magnitudine: alteri pallidus. Cũ uite matureſcit nõ grandior: faba: odore iucũdior: tactu resinosus circa idã troadis Sed i macedonia breuis arbor hæc atq; fruticosa i damasco syriæ magna. Materies ei admodũ lẽta: ac fidelis ad uetustatẽ: eximii ac nigri splendoris: flos racemosus oliuæ mõ: sed rubẽs: folia dẽsa. Fert & folliculos emittẽtes q̃dã aialia ceu culices lẽtorẽq; resinosum: qui & cortice erũpit. Etiã rhus syriæ mascula fert: sterili fœmina folio ulmi paulo

longiore.& pilosó:foliorum inter se semper contrariis pediculis:gracili breuiq; ramo:pelles candidæ conficiuntur.Iis semen lenti simile cum uua rubescit:quod uocatur rhus medicamentis necessarium.

De ficu ægyptia & cypria. Cap.vii.

T in ægypto multa arborũ genera:quæ non alibi. Ante omnia ficus ob id ægyptia cogno
e minata. Arbor moro similis:folio:magnitudine:aspectu.pomũ fert nõ ramis:sed caudice ipso.Idq; ipsum ficus est ꝑdulcis:sine granis interioribus:perq; fœcundo prouentu:scalpendo tantum ferries unguibus:alter nõ matutescit.Sed cum factum est quarto diæ demetit alio subnascente.septeno ita numerosa partu:per singulas æstates multo lacte abundãte. Subnascitur etiam si non scalpatur fœtus quater æstate:prioremq; expellit inmaturum.Materies ꝓprii generis iter utilissimas.Cæsa statim stagnis mergit.Hoc est eius siccari.Et primo sidet:postea fluitate incipit:certoq; eam.Suggit alienus.humor:qui aluum omnẽ rigat.Cum innatare cœperit tempestiue habet signum. Huic similis quadam tenus quæ uocatur cypria ficus in creta.Nam & illa in caudice ipso fert pomum & ramis:cum in crassitudinẽ adoleuere.Sed hæc gemina emittit sine ullis foliis radici similia.Caudex arboris populo similis:folium ulmo.Fructus quaternos fundit:totiẽs & germinat.Sed grossus eius nõ matutescit:nisi incisura emisso lacte.Suauitas & interior fici.Magnitudo sorbi.

De ceraunia siliqua. Cap.viii.

Imilis his siliqua quam iones ceraunian uocãt.trũco & ipsa fertilis sed pomo siliquæ.Ob
f id quidã ægyptiã ficum dixere errore manifesto.Nõ enĩ in ægypto nascitur:sed in syria io niaq; & circa gnidũ:atq; in rhodo:semper comãtibus foliis flore candido:cum uehemẽtia odoris.plãtigera imis pũbus & ideo superficie flauescẽs succũ auferẽte sobole.Pomo antecedẽtis ãni:circa canisortus detracto.stati alterũ parit.postea floré per arcturũ hyeme fœtus enutriẽte.

De persico ægypti & spina ægyptia. Cap.ix.

Egyptus & persicã arborẽ sui generis habet similem pyro folia retinẽtem.Fertilitas assidua
a eius subnascente castrino fructu.Maturitas etesiarũ afflatu.pomum longius pyro:incrusum amygdalæ putamĩe & corio:colore herbido:sed ubi nux illi:huic pomũ:differẽs breuitate ac mollicie:Et quanuis blãdiat ꝑdulcis suauitas:nõ inocuũ.Materies bonitate:firmitudine nigricia quoq; nihil differens a loto.Simulacta ex ea factitauere nõ eadẽ gratia q̃ fideli materie: ut ex arbore quã balanũ appellauimus:magna ex parte cõtorta.Naualis ita tantu est. At e diuerso cuci i magno honore palmæ ũmilis:quãdo & eius foliis utũtur ad textilia.Differunt q; in brachia ramorũ spargit.pomo magnitudo quæ mãum ipleat:color fuluus:cõmendabilis succo & austero & dulci.Lignũ itus grãdis firmæq; duriciæ:ex quo uelares detornant anulos.In eo nucleus dulcis dum recens est.Siccatus durescit ad infinitũ:& mandi non possit nisi pluribus diebus maceratus.Materies crispioris elegantiæ:& ob id persis gratissima.Nec minus spina celebratur in eadem gente dumtaxat nigra:quoniam i corrupta etiã in aquis durat:ob id utilissima nauium coctis.Cãdida facile putrescit.Aculeus spinarum & in foliis.Semen i siliquis:quo coria perficiuntur gallæ uice.Flos & coronis iucundus:& medicamentis utilis.Manat & gummi ex ea.Sed ꝑcipua utilitas q; cæsa anno tercio resurgit.Circa thebas hæc:ubi & quercus & persica & oliua.ccc.a nilo stadiis:siluestri tractu & suis fontibus riguo. Innocuũ theophrastus

De pruno & ardoribus circa menphin. Cap.x.

Bi prunus ægyptia nõ dissimilis spinæ proximæ dictæ.pomo mespili:maturescent bruma
i nec folia dimittens.Lignum in pomo grande:sed corpus ipsum natura copiaq; messium instat in colis,purgatum enim tundunt:seruantq; eius offas.Siluestris fuit & circa mẽphim regio tamuastis arboribus:ut terni nequirent uel circũplecti:unius peculiari miraculo:nec pomũ propter usumue aliquem:sed euentũ:Facies enim spinæ folia habet ceu pẽnas:quæ tactis ab homine ramis cadũt protinus:ac postea renascuntur.

De gummi generibus & papyro. Cap.xi.

Vmmi optimũ esse ex ægyptia spina cõuenit:uermiculatum:colore glauco:purũ: sine cor
g tice:dentibus adherẽs.preciũ eius i libras.xiii.Deterius ex amygdalis amaris & cerasso.pessimũ ex prunis.Fluit & ex uitius:ifantiũ ulceribus aptissimũ.Et aliquando in olea dentium dolori.Vlmo etiã i corico mõte ciliciæ.Ac iunipo ad nihil utile.Ex ulmi uero gũmi & cu lices ibi nascunt.Fit & ex sarcocolla:ita uocat arbor:gũmi utilissimũ pictoribus ac medicis:simile polini thuris:& ideo candidũ q̃ rufum melius.preciũ eius qd supra.Nondũ palustria attigimus:nec fructi ces anniũ.prius tamen q̃ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicet.Cũ chartæ usu maxie humanitas uitæ constet & memoria.Et hanc Alexandri magni uictoria repertã auctor est.M.Varro.condita in ægypto alexandria: Antea non fuisse chartarum usum. palmarum foliis primo scriptitatũ. Deinde quarundam arborum libris.postea publica monumenta plũbeis uoluminibus.Mox & priuata linteis confici cœpta:aut cæris.pugillarium enim usum fuisse ãte troiana tẽpora inuenimus apud Homerũ.illo uero ꝑdente ne terra quidã ipsa tota fuisse:quæ nũc ægyptus intelligitur:cũ in sebennytico saltẽ eius Schedis

nominis charta nascatur. Postea adaggeratā nilo. Siquidem a pharo insula quæ nunc Alexādriæ ponte iungitur noctis dieiq; uelifico nauigii cursu terrā fuisse prodidit. Mox emulatione circa bibliothecas regum ptolomæi & Eumenis supprimente chartas ptolomæo idem Varro membranas pergami tradidit repertas. Postea ꝓmiscue patuit usus rei qua constat imortalitas hoium. papirum ergo nascit in paluſtribus ægypti: aut quiescentibus nili aquis: ubi euagatæ stagnant duo cubita non excedente altitudine gurgitum. Brachiali rasticis obliquæ crassitudine: triangulis lateribus: decem nō amplius cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiatum thyrſi modo cacumen ĩcludens. Semĩe nullo aut usu eius alio q̄ floris ad deos coronādos. Radicibus incolæ pro ligno utunt: nec ignis tantū gratia: sed ad alia quoq; utensilia uasoꝝ. Ex ipso quidem papyro nauigia texūt. Et e libro uela: tegeteſq; : necnō & uestem: atq; stragula ac funes. Mandunt quoq; crudum decoctūq; : succum tantū deuorantes. Nascitur & in syria circa quem odoratus ille calamus lacum. Neq; ad alios usus illis: q̄ funibus. Rex ātigonus in ualibus usus est rebus: nondū sparto cōmunicato. Nuper & in eu phrate nascens circa babylonem papyrum intellectū est eundem usum habere quem chartæ. Et tamen adhuc malunt parthi uestibus litteras intexere. præparantur ex eo chartæ diuisæ acu in prætenues sed q̄ latissimas philuras.

De generib⁹ chartaꝝ: & qūo chartæ fiant: & de chartaꝝ ꝓbatiōe: & uitiis & glutino eaꝝ. Cap. xii.

Incipatus medio atq; inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur ātiquitus: religiosis tātum uoluminibus dicata: quæ ab adulatione Augusti nomē accepit. Sicut secunda Liuiæ a coniuge eius. Ita descēdit hieratica in tertium nomen. proximū amphitreatricæ datā fuerat: a confecturæ loco. Excepit hanc romæ Fannii sagax officina tenuatāq; curiosa interpollatiōe pricipalem fecit e plebeia: & nomē ei dedit. Quæ non esset ita recurata: in suo mansit āphitreatrica. post hanc saitica ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis. propriorq; etiānū contici. Tæniotica a uicino loco pondere iā hæc bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis scribēdo: in uolucris chartarū segestriūq; in mercibus usum præbet: & ideo a mercatoribus cognominata. post hāc papyrum est extremūq; eius scirpo simile: ac ne ad funes quidem nisi in humore utile. Texuntur q; omnes tabulæ madentes nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet: cum primo supina tabula. Schedа adlinitur lōgitudine papyri quæ potuit eē segminibus utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premuntur deinde prelis: & siccantur sole atq; inter se plangulæ iunguntur. A proximarum semp bonitate diminutione ad deterrimas. Nunq̄ plures scapo q̄ uicenæ. Magna i latitudie earum differentia. xiii. digytorum optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fāniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. pauciore saitica: nunc malleo sufficit. Nam emphoreticæ breuitas sex digitos nō excedit præterea spectantur in chartis tenuitas: densitas: candor: læuor. primatum mutauit Claudius Cesar. Nimiæ quippe Augustæ tenuitas tolerandis nō sufficiebat calamis. Ad hoc tramittens litteras lituræ metum afferebat auersis: & alias indecoro uisu pertranslucida. Igitur & secūdo corio statumina facta sunt e primo subtegmine. Auxit & latitudinē. pedalis erat mensura: & cubitalis macrocolis. Sed tō deprehendit uitium unius schedæ reuulsione plures infestante paginas: Ob hoc prælata omnibus. Claudiæ Augustæ i epistolis auctoritas relicta. Liuiana suam tenuit: cui nihil e prima erat: sed oīa e secūda. Scabritia leuigat dente chonchaue: sed caducæ litteræ fiūt. Minus sorbet. politur & charta magis: ut spledeat. Rebellat sæpe humor incurioſe datus: primoq; malleo deprehendit: aut etiā odore cū fuerit indiligentior. Deprehēditur & lentigo oculis: sed mediis inserta glutinamentis ceu tenia iunco papyri bibulo: ibi uix littera fundente se tantū inest fraudis. Alius igit̄ iteꝝ texendis labor. Glutinum uulgare e pollinis flore tēperatur feruēte aqua nimio aceti aspersu. Nam fabrili a gūmi cōmissuræ fragiles sunt Diligentior cura molli panis frumentati collata aqua feruēte minimū hunc modum itergent. Atq; ēt nili leuitas superat. Omne aūt glutinū nec uetustius esse uno die debet: nec recentius. postea malleo tenuatur: & iteꝝ glutino percurritur: iterūq; cōstricta erugatur: atq; extendit malleo. Ita sunt longiq; monumenta Tiberii Caiiq; Graccoꝝ manus: quæ apud. pomponiū Secundū uatem ciuēq; clarissimū uidi annos fere post. cc. Iam uero Ciceronis ac Diui Augusti Virgiliiq; sæpenumero uidemus.

Plagellæ

De libris Numæ. Cap. xiii.

Ingentia quidem exēpla contra Varronis sententiam de cartis reperiunt. Nāq; Cassius Hemina uetustissimus auctor annaliū quarto eoꝝ libro ꝓdidit Cn. Terentiū scriba agrū suū in iaculo repastinātē offendisse arcā: in qua Numa qui Romæ negauit situs fuisset. In eadē libros eius reptos. P. Cornelio. L. filio cethego. M. Bebio. Q. filio pāphilo cos. Ad quos aregno Numæ colligūtur anni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maior etiānum miraculo: q; tot ĩsossi duruerūt annis. Quaptopter in re tanta ipsius Heminæ uerba ponā. Mirabant alii qūo illi libri durare potuissent ille ita rationē reddebat. Lapidē fuisse quadratū circiter i media arca uictum cādelis quaqua uersum in eo lapide ĩsuper libros ipositum fuisse: ꝓpterea arbitrarier eum non computruisse. Et libros cædratos ꝓpterea arbitrarier eū tineas nō tetigisse. Nulla i iis libris scripta erāt: nisi philosophiæ pythagoricæ. Eosq; cōbustos a. Q. poetelio prætore: quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem tradit. C. Piso

In medio arcæ

censorius primo cõmẽtarioꝙ libro. Sed libros septẽ iuris pontificii: totidẽ pythagoricos fuisse: Tudita nus uero tertio decio Numæ decretoꝙ libro. xii. fuisse ipse Varro humanaꝙ antiquitatũ. vi. Ancias le cundos libros fuisse. Ex iis duodecim põtificales latinos: totidẽ græcos præcepta phiæ cõtinẽtes. Idẽ tertios ponit: quo cõburi eos placuerit. Inter oẽs uero cõuenit Sibyllã ad Tarquinũ superbũ tris libros attulisse Ex quibus igni duo cræmari ab ipsa. Tertius cũ capitolio syllanis temporibus. præterea Mutianus ter cõsul prodidit nuper se legisse cũ præsideret liciæ: Sarpedonis a troia scriptã in quodam tẽplo epistolæ chartã. Quo eo magis miror: si etiãnum Homero prodente ægyptus non erat. At cursi iã hic erat usus i plũbeis linteisqꝫ uoluminibus scriptitatũ constet. Cur & homerus i ipsa illa lytia Bellerophonti codicillos datos nõ epistolas prodidit. Sterilitatẽ sentit hoc quoqꝫ. Factumqꝫ iam Tyberio priope inopia chartæ: ut e senatu darentur arbitri dispensandi alias in tumultu uita erat.

De arboribus æthiopiæ. Cap. xiiii.

Ethiopia ægypto cõterminа insignes arbores nõ fere habet: præter liniferas: quaꝙ natura i
a descriptiõe indorũ atqꝫ rabiæ dicta est. Proprior tñ huic natura lanæ: maiorqꝫ foliculus grа
nati nuodo mali. Similesqꝫ & inter se arbores ipse præter hanc palmæ quales retulimus. Insulatum arbores ambitu æthiopiæ & nemora odorata in mentione earum dicta sunt.

De atlantis arboribus & citreis: & quæ i his laudentur: & quæ uituperentur. Cap. xv.

Tlas mõs peculiarii prodiditur silua: de qua diximus. Confines ei mauri: quibus plurima ar
a bor citri & mensarum insania: quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extant hodie. M. Ciceronis i illa paupertate & quod magis mirum est illo æuo emptæ libris. xi. cum his memorãt & Galli Asini quæ libris. xi. uenũdatæ sunt. Et duæ a Iuba regeuẽdente. Quarum alteri precium fuit libris. xv. alteri paulominus. interiit nuper incẽdio quã Cethegus decedens libris. xlii. permutauerat latifundii taxatione si quis prædia tãti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit unius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniæ ptolomæo quattuor pedum & semipedis per medium ambitũ: crassitudine quadrãtali. Maiusqꝫ miraculum i ea est artis latente iunctura: qꝫ potuisset esse natura. Solidæ a Nomio Tiberii Cesaris liberto cognomẽ trahentis tribus silicis infra quattuor pedes: totidẽqꝫ ista semipedem crassitudinis. Qua in re non omittendum uidetur Tiberio principi mensam quattuor pedes sextante & silicio excedentẽ. Tota uero crassitudie sescũtiali operimento conchylii & laminæ per medium uestitã fuisse: cũ tam optia Nomio liberto eius eẽt. Cuius materia erat tuber: hoc ẽ radicis uitium. Maximeqꝫ i eo laudatũ quod sub terra totũ fuerit & rarius amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sũt autem cupresso fœminæ etiamnum siluestri similes folio: odore: caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris mauritaniæ: qui laudatissimam de- peruiis uel
dit citrum iam exhaustus. Mensis præcipua dos in uena crispis: uel in uertice paruis. illud oblongo eue uariis
nit discursu: ideoqꝫ trigrinæ appellanẽ. Hoc in torto: & ideo tales pantherinæ uocãtur. Sunt & ũdatim
crispæ: maiore gratia si pauonũ caudæ oculos imitentur. Magna uero post has gratia extra prædictas
crispi densa ueluti grani congerie: quas ob id a similitudine apiatas uocant. Summa uero oium i colo Mulsi
re. Hic maxime mulli placet suis refulgens uenis. post hæc amplitudo etiã totius caudicis. iuuant plura
quoqꝫ i una mensa uitia. Lignum ita uocatur Materia surda & indigesta simplicitas: aut platani foliosæ
modo digesta. Illigneæ uenæ ẽt similitudo: uel coloris: & quibus maxie obnoxias fecere æstus uentiqꝫ
rimæ aut capillamenta rimas imitata. postea murena nigro transcurrens limite: uariisqꝫ corticũ punctis
apprehẽsus papauerꝙ mõ: & in totum atro ppior colos: maculæue discolores. Virides terra condunt
barbari: & cætera illinunt. Artifices uero frumenti aceruis ponunt septenis diebus: totidem intermissis. Mirũqꝫ ponderi quantũ ita detrahant. Naufragia docuere. Nuper quoqꝫ hanc materiã siccatã maris duricie & maturitate incorrupta spissari: nõ ullo modo uehemẽtius. Nutriuntur optimæ: splẽdescunt: manuqꝫ ficce fricãtur ab alienis maxime: ne ab accolis lædantur: ut i his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumenta hæc arbor est. Quapropter insistendum ei quoqꝫ paulum. uidetur.

De arbore trogete. Cap. xvi.

Ota etiã Homero fuit: Trogete uocatur: ab alliis thia. Hãc igit inter odores uri tradit i deli
n cis Circes: quã deam uolebat itelligi magno errore eoꝝ qui odoramẽta i eo uocabulo ac
cipiũt. Cũ psertim eodẽ uersu citrũ laricẽqꝫ una tradat. in quo manifestum est de arboribꝰ
tantũ locutũ. Teophrastus q primus a magni alexãdri ætate scribit q̃ circa urbis romæ qua
drigentesimũ quadragesimũ gesta sunt annũ magnũ iam huic arbori honorẽ tribuit memoratas ex ea teferens tẽploꝝ ueterũ cõtignationes: quandã immortalitatẽ materiæ i tectis contra uitia oia icorruptæ. Radice nihil crispius. Nec aliunde preciosiora opera præcipuã autẽ esse eam arborem circa. Hãmonis delubrum. Nasci & in inferiore cyrenaicæ parte. De mensis tamẽ tacuit. Et alias nullius ante ciceronianã uetustior memoria est. Ex quo nouitiæ apparent. Alia est arbor eodem nomine malum ferens execratam aliquibus odore & amaritudine: allis expetitum: domos etiam decorans: nec dicenda uerbosius.

De arbore loto. Cpi xvii.

e Adem africa quã uergit ad nos insignem arborem loton gignit:quã uocant celtin. Et ipsam italiæ familiarem:sed terra mutatam. præcipua est circa syrtes atq; nasamonas. Magnitudo quæ pyro:quãq; Nepos Cornelius breuem tradat. iciſuræ i folio crebriores:alioq; illis uiderentur. Differentiæ plures:eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ:color croci:sed ante maturitatem alius atq; alius:sicut i uuis. Nascitur densus i ramis myrti modo:nõ ut i italia cerasi. Tam dulcis ibi cibus:ut nomen etiam genti terræq; dederit nimis hospitali aduenarum oblitione patriæ. Fetunt uentris non sentire morbum qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo:qui in altero genere osseus uidetur Vinum quoq; exprimitur huic simile mulso: quod ultra denos dies negat durare idem Nepos:baccasq; contusas cum siliqua ad cibos dolii condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus ultro citroq; commeantes per africam:Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capullos breuesq; alios usus excogitauit. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & hærba & in ægypto caulis in paluſtrium genere. Recentibus enim aquis nili riguis prouenit similis fabæ caule foliisq; densa congerie stipatis breuioribus tãtum gracilioribusq;:cui fructus in capite papaueri similis incisuris:omniq; alio modo. Intus granaceu miliũ. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt:mox seperant lauando:& siccata tundunt:eoq; pane utunt. Mirum est quod præter hæc traditur Sole occidente papauera ea comprimi & integi foliis: Adortũ autem aperiri donec matureſcant:floſq; qui est candidus decidat.

Alica

De scapo ipso:& radice loti. Cap. xviii.

Oc amplius in Eufrate tradunt:& scapum ipsum & florem uespera mergi usq; i medias noctes. Totũq; abire in lacum:ut ne dimissa quidem manu possit inueniri. Verti deinde:paulatimq; subrigi:& ad exortum solis emergere extra aquam:ac florem patefacere:atq; etiamnum exurgere ut plane ab aqua absit alte. Radicem loros hæc habet mali cotonei magnitudie opertam nigro cortice:qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus:gratum cibis:sed crudã gratius decoctum siue aqua siue pruna. Nec aliunde magis q̃ purgamentis eius:sues crassescunt.

h

De paliuro. & punico malo:& de flore punici mali. Cap. xix.

Yrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fructicosior hæc fructuq; magis rubens:cuius nucleus nõ simul mãdit. Iucũdus per se:atq; suauior ẽ uino. Quin & uina succo suo comẽdans. Interior africa ad gramathas usq; & deserta palmæ magnitudie & suauitate cõstat. Nobilis maxime circa delubrũ. Hãmonis. Sed circa carthaginẽ punicũ malũ cognomen sibi uẽdicat. Aliqui granatũ appellant. Diuisit & i genera: A pyrinõ uocando cui lignosus nucleus abest Sed cãdidior ei:natura:ei brãdiores sunt acini:minusq; amari:distincti mẽbranis. Alia structura eorum q̃dam ut i fauis. Cõmunis nucleos habentiũ quinq; species:dulcia:acria:mixta:acida:uinosa. Samia & ægyptia distinguunt. Erythrocomis & leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad pficienda coria. Flos balaustium uocatur:& medicinis idoneus & tingendis uestibus:quæ color inde nomẽ accepit.

c

Glaucocomis

De Asiæ & Græciæ fructibus. Cap. xx.

Nasia & græcia nascuntur frutices. Epipactis quẽ alii Eleborinen uocant:patuis foliis. quæ potata contra uenena profunt:sicut hedera cõtra serpentes.

i

De timelea siue chamelea:& tragacanthe:& de tragio:siue scorpione:& myrice:& brya:& galla. Cap. xxi.

T in quo nascit granũ gnidiũ:quod aliqui linũ uocãt:Fruticem uero timeleã:alii chamelean:alii pyrosachnẽ:alii Cnestrõ:alii cneorõ. Est similis oleastro:foliis angustioribus:gummosis si mordeant:myrti magnitudine:semine:colore:& specie fatris. ad medicie tm̃ usum

e

Foris

Tragõ fruticẽ sola creta insula gignit terebintho similẽ & semine. Quod cõtra sagittarum ictus efficacissimũ tradunt. Eadẽ & tragacantẽ spinæ albæ radice multum prælatam apud medos:aut i Achaia nascenti. Præciũ eius in libras. xiii. Tragon & asia fert:siue scorpionẽ:ueprẽ sine foliis: racemis rubentibus:ad medicinæ usum. Myricen & italia:quam alii tamaricẽ uocãt. Achaiam aũt bryan siluestrem:in signẽ in ea quod satiua tantũ ferat gallæ simillem fructum in syria & in ægypto copiosa hæc est:cuius infœlicia ligna appellamus:quæ tamẽ infœliciora sunt græciæ. Gignit enim arboré ostryã: quam & ostryã uocãt:solitariam circa saxa aquosa:similem fraxino cortice & ramis & folio:pilis paulo tamẽ longioribus crassioribusq;:ac rigosis incisuris quæ per totam discurrunt. Semie ordeo simili & colore & materia dura atq; firma:quæ i domũ illata difficiles partus fieri produnt:morteſq; miseras.

Piri

De Euonymo:& adrachna congygia & tapsia. Cap. xxii.

Ec auspicatiorĩ lesbo insula arbor quæ uocat Anonymos:non absimilis punicæ arbori itemq; eam & lauri folii magnitudie:figura uero & mollitia punicæ:flore cãdidior ẽ:statí pestẽ denunciãs. Fert siliquas sesami similes:intus granũ quadrãgula figura:spissum:lœtale aialibus:necnon & in folio eadẽ uis. Sucurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander

n

Euonymos

Cornelius arborem eonem appellauit:ex qua facta esset argo similē robori uiscum fertēi:quæ nec aqua nec igni posset corrúpi:sicut nec uiscū:nulli alii cognitā quod equidē sciam. Adrahnē omnes fere græci portulacæ noie interpretātur:cum illa sit hærba & andrachne uocet unius litteræ diuersitate. Cetęę adrachne est siluestris arbor:neq; i planis nascens:similis unedoni folio tātum minore:& nunquā decidente. Cortice nec scabro quidē:sed qui circūgelatus uideri possit:tā tristis aspectu est. Similis & coggygia est folio:magnitudine minor. Proprietatem habet fructū amittendi lanugine pappum uocant quod nulli alii arbori euenit. Similis & apharce bifera æque q̄ adsachne. priorē fructum incipientē pubescere uua peragit:alterum i initio hyemis. Quales eos nō traditur. Et ferulā inter externas dixisse cō ueniet arborūq; generi adscripsisse quoniā quarūdā naturæ sicut distinguemus:lignum omne corticis loco habēt:hoc est forinsecus ligni autē loco fungosam itus medullā ut sanbuci. Quædā uero inanita tem ut arundines. Ferula calidus nascitur locis:atq; trans maria geniculatis nodata scapis. Duo eius genera. Nartheca greci uocant assurgentē in altitudine. Narthecia uero semper humilem a genibus exuuia folia maxia ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem quæ anetho:& fructui similis. Nulli fructicum leuitas maior:ob id gestata facilius baculoęę usum senectuti p̄bet. Semen ferulæ thapsiā quidam uocauere decepti eo:quoniā ferula sine dubio ē thapsia:sed sui generis foliis fœniculi:inani caule nec excedente baculi longitudinē. Semen quale ferulæ:radix candida. Incisa lacte manat:& cōtusa succo:nec corticē abdicāt:omnia ea uenenata. Quippe etiā fodientibus nocet:si nimia aspirat aura:itumescunt corpora:faciēq; iuadūt ignes sacri:ob id cæroto prius illinūt. Quibusdā ramen morbis auxiliari dicunt medici permixtā aliis. Item i alopeciis fugillatisq; ac liuentibus Ceu uera remedia desint:ut scelera contractent. Sed ista prætexuerunt noxio instrumento:tantūq; impudentiæ est:ut uenenum artis esse persuadeant. Thapsias in africa uehementissima. Quidam caulem incidunt per messes:& in ipsa excauant radice:quo succus confluat:arefactūq; tollunt. alii folium. Radicem tondunt in pila:& succum in sole coactum diuidunt in pastilos. Nero Cæsar claritatem ei dedit:initio imperii:nocturnis crassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure cæraq;:& sequenti die contra famā cutem sincerum circunferens. Ignem ferulis optime seruari certum est:easq; in ægypto præcellere.

De capari siue cynosbato aut opheostaphyle:& de saripha. Cap.xxiii.

Bi & capari firmioris ligni frutex:seminisq; & cibi uulgati. Caule quoq; una plerūq; decerpto Cauenda eius genera peregrina. Siquidem arabicum pestilēs. Africum gingiuis inimicum Marmaricum uuluis:& omnium inflatuonibus Apulum uomitus facit. Stomachū & aluum mouet. Quidam eum cynosbaton uocant:alii opheostaphile:fruticosi est generis Et saripha circa nilū nascens duoęę cubitorum altitudine:pollicari crassitudine. Coma papyri similiq; manditur modo Radice ferrariis officinis præcipua carbonis usu propter duriciam.

i ophioscordon. phyloſtaphilō Sari

De spina babylonis regia & de cytiso. Cap.xxiiii.

On omittendū est & quod babylone seritur in spinis:quoniam non aliubi uiuit. Estq; sicut uiscum i arboribus. Sed illud in spina tantum:quæ regia uocatur. Mirum q̄ eadem die germinat quod iniectū est. Iniicitur autem ipso canis ortu:& celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina:& ideo seritur. Spina illa nascitur & athenis i lōgis muris. Frutex est & cytisus ab Aristomacho athenensi miris laudibus prædicatus pabulo ouiū. Aridus uero etiam suum. Spō detque iugero eius ánuos perpluris uel mediocri solo redditus. Vtilitas hærbosa:ergo & eo lætior satietas q̄ p quámodico pinguescūt & quadrupedia:ita ut iumenta ordeum spernant. Nō ex alio pabulo lactis maior copia aut melior. Super omnia pecorū medicina a morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus i defectu lactis aridum atq; in aqua decoctum potui cum uino dari iubet:& firmiores celsioresq; ifantes fore. Viridem etiam gallinis:aut si aruerit madefactum. apes quoq; nūq̄ de flore cytisi pabulum cōtingentes promunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impedii est seritur cū ordeo:aut uere semine ut porrum. uel caule autúno ante brumā. Si semine:madidum. Et si desit hymbres:satum spargitur. Plantæ cubitales perferuntur scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenero fruti ce. perficiē triennio. Demetiē uerno æquinoctio cū florere desinit:uel pueri uel anus uilissima opa. Canus aspectu breuiterq; si quis exprimere uelit. similitudinem anguſtioris trifolii frutex. Datur animalibus post bidium semper. Hyeme uero quod inaruit:madidum. Satiant equos denæ libræ:& portione minora animalia. obiterq; inter ordines alium capescere fertile est. Inuentus hic frutex in cytiso insula inde translatus est iomnes cycladas:mox in urbes græcas magno casei prouentu. propter quod maxime miror rarum esse in Italia. Non æstuum nō frigorum nō grandium aut niuis iniuriam expauescit adiicit Higinus ne hostium quidem propter nullam gratiam ligni.

n

Et cepas seri uel hoc alueorum

De fruticibus & arboribus nostri maris:atq; rubri:& indici. Cap.xxv.

Ascunē & in mari frutices arboresq; minores in nostro. Rubrū enim & totus oriētis occeanus refertus est siluis. Nō habet lingua alia nomē:quod græci uocant phycos:qm̄ alga hærbaę magis uocabulū itelligit. Hic autē est frutex. Folia lata colore uiridi gignit:q̄ q̄dam

praſon uocãt:alii zoſtera.alterum genus eiuſdẽ:capillaceo ſolio ſimile fœniculo.ĩ ſaxis naſcit. Superi us iuadit haud ꝓcul littore.Verno utrunq;:& iterit autũno.Circa cretam inſulam nato in petris purpu ras quoq; ificiunt.Laudatiſſimo a parte aquilonis:aut cum ſpongiis.Tertium eſt gramini ſimile:radice geniculata & caule:qualiter calami.Aliud genus fruticum biyon uocatur filio lactucæ rugoſiore tan tum.Iã hoc in terra naſcens.In alto uero abies & quercus cubitali altitudine.Ramis eorum adhærent conchæ.Quercu etiã tingi lanas tradunt. Glandem etiam quaſdã ferre in:alto naufragiis hæc depte henſa urinãtibuſq;.Et aliæ tradũtur prægrandes circa ſycionem.Vitis enim paſſim naſcitur.Sed ficus ſine fronde:rubro cortice.Fit & palma fruticũ generis:extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex:& alius lauro & thymo ſimilis.qui ambo eiecti in pumicẽ tranſſigurantur.at in oriente mirum eſt ſtatim a copto per ſolitudies nihil gigni præter ſpinã:quæ ſitiens uocatur:& hanc raram admodũ. In mari uero rubro ſiluas uiuere:maxie laurum & oliuam ferentẽ baccas:& cum pluat fungos:qui ſo le tacti mutãtur ĩ pumicẽ.Fruticum ipſoꝝ magnitudo ternorum eſt cubitorum caniculis referta:uix ut reſpicere e naui tutum ſit ramos plerunq; ipſos inuadentibus.Qui nauigauere ĩ idos Alexãdri milites frondẽ marinarum arborum tradidere ĩ aqua uiridem fuiſſe:exẽptam ſole protinus ĩ ſalẽ areſcentem. Iũcos quoq; lapideos perq̃ ſimiles ueris per littora:& ĩ alto quaſdã arbuſculas colore bubuli cornus ra moſas & in cacuminibus rubentes:cum tractarentẽ uitri modo fragiles.In igne aũt ut ferrum exarde. ſcentes:reſtinctis colore ſuo redeunte.Eodem in tractu inſularum ſiluas operit æſtus q̃q̃ altiores ſint pla tanis populiſq; altiſſimis.folia laurea:flos uiolæ:& odore & colore.Baccæ ut oleis:& ipſæ odoris iucũ di autũno naſcentes:foliis numq̃ deciduis.Harum minores totas integit mare.Maximaꝝ cacumina ex tant:ad quæ naues religantur:& cum deceſſerit æſtus ad radices.Alias quoq; arbores in alto ab eiſdem accepimus eodem in mari uiſas:ſemper folia retinẽtes.Fructum earum lupino ſimilem:luba tradit cir ca troglodytarum inſulas fruticem in alto uocari iſidos plocamon corallio ſimilẽ ſine foliis præcisum mutato colore in nigrum dureſcere.Cum cadat:frangi.Item alium qui uocetur charitoble pharon eſſi cacem in amatoriis.Spathalia eo facere & monilia:fœminas.Sentire eum ſe capi:durariq; cornus mo do & hebetare aciem ferri.Quod ſi fefellerint inſidiæ ĩ lapidem:tranſfigurari.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XIIII.

In Quo Fructiferæ Arbores traduntur.

PROOEMIVM.

Xternæ arbores indociles:quæ naſci alibi q̃ ubi cœperẽt:& quæ in alienas nõ cõme ant terras hactenus fere ſunt.Liceteq; iã de cõmunibus loqui quarũ omniũ peculia ris parens uideri poteſt italia.Noſcentes tantũ meminerint naturas eaꝝ a nobis in terim dici:nõ cultures.Quãq̃ & colẽdi maxia in natura portion:ẽ.Illud ſatis mira ri nõ queo iteriſſe quarundã memoriã:atq; ẽt noſtrum quæ auctores ꝓdidere noti tiã.Quis.n.nõ cõcato orbe terraꝝ:maieſtate romãi iperi:ꝓfeciſſe uitã putet com mercio rerũ:Ac ſocietate feſtæ pacis:oſiaq; etiam quæ occulta ante fuerant ĩ ꝓmiſcuo uſu facta. At her cule nõ reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita:tm̃ priſcoꝝ cura fertilior:aut induſtria fœli cior fuit:ante milia annoꝝ:iter principia litterarũ.Heſiodo ꝓcepta agricolis pãdere orſo: ſubſecutiſq; nõ paucis hãc curã eius:unde nobis creuit labor.Quippe cum requirẽda ſint non ſolum poſtea inuen ta:uerũ etiã ea quæ inuenerant priſci deſidia rerũ intermitione memoriæ iducta.Cuius ſomni cauſas q̃s alias q̃ publicas mundi inuenerit.Nimirũ alii ſubiere ritus.Circaq; alia mentes hominum detinentur & auaritiæ tantũ artes colunt:antea icluſis gentiũ ſperiis itra ipſas.Ideoq; & ingeniis quadã ſtenuitate fortunæ neceſſe erat aĩ bona exercere Reges inumeri honore artiũ colebãtur:& in oſtentatiõe has præ ferebant:opẽ & imortalitatem ſibi per illas prorogari arbitrantes.Quare abundabãt & præmia & ope uitæ.Poſteris laxitas mundi & rerũ amplitudo damno fuit:poſtq̃ ſenator cenſu legi cœptus iudex fieri cenſu magiſtratũ ducemq; nil magis exornare q̃ cenſus:poſtquã cœpere orbitas ĩ auctoritate ſumma & potentia eſſe:captatio ĩ quæſtu fertiliſſimo:ac ſola gaudia in poſſidẽdo:peſſum iere untæ pretia om neſq; a maxio bono liberales dictæ artes in cõtrariũ cecidere:ac ſeruitute ſola profici cœptũ.Alius.hãc alio modo:& in aliis adorare:eodem tamẽ habendi quæſtu ad ſpes hominũ tendente uoto.paſſim ue ro etiam egregii aliena uitia q̃ bona ſua collere malle.Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit:uita ipſa de ſiit.Sed nos oblitterata quoq; ſcrutabimur.Nec deterrebit quarundã rerum humilitas:ſicut nec ĩ ani malibus fecit.Quãq̃ uidemus.Virgiliũ præcellentiſſimũ uatem eadem cauſa hortoꝝ dotes fugiſſe:et tã tiſq;:quæ retulit flores modo rerũ decerpſiſſe.Beatũ fœlicẽq; gratiæ quindecim oĩno generibus uuaꝝ nominatis:tribus oleæ:totidẽ pyrorũ:male uero tantũ aſſyrio.cæteris oĩbus neglectis.Vnde autem po tius incipiemusq̃ a uitibus.Quarum principatus in tãtum peculiaris italiæ eſt.ut uel hoc uno omnia gentium uiciſſe q̃q̃ odorifera poſſit uideri bono:q̃q̃ ubicũq; pubeſcentium odori nulla ſuauitas ꝓferẽ.

Decimusquartus

De Vitium natura:& quibus modis ferant. Cap.i.

Ites iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis simulacrũ in
a urbe populonio ex una conspicimus uite tot æuis in corruptũ. Item massiliæ paterá. Metaponti templũ iunonis uitigineis colũmnis stetit. Etiamnũ scalis tectũ ephesiæ Dianæ scanditur uite una cypria (ut ferunt) quoniam ibi ad præcipuá altitudinẽ exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Vegr ista ex siluestribus facta crediderim quando hæ uires tonsura annua coercẽtur:& uis earũ omnis euocatur in palmites aut deprimitur in ꝓpagines: succiq; tantũ gratia ex iis pluribus modis ad cæli mores soliq; ingenia. Iam in campano agro populis nubunt: maritasq; cõplexæ: atq; per ramos earũ procacibus brachiis geniculato cursu scandentes cacumina æquant: in tantũ sublimes ut uindemiator autoratus rogũ ac tumulũ excipiat. Nullo fine crescunt: diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiũt singulaꝝ palmitibus ac sequacibus lotis memoria quoq; dignum inter prima Valerianus quoq; Cornelius existimauit. Vna uitis romæ in liuiæ porticibus subdiales deambulationes umbrosis operculis opacat. Eademq; duodenis musti amphoris. fœcũda. Vlmos quidem ubiq; exuperant. Miratũq; altitudinem earũ ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneã facere iussisse austeriore gustu uini merito matrẽ eius pendere in tam alta cruce. Rumpotinus uocatur & alio nomine populus arbor italiæ padum transgressis: cuius tabulata in orbẽ patula replent: puroq; prodigio dracone in palmã eius inde subrectos ramoꝝ digitos flagella dispergũt. Eædem modici hominis altitudine adminiculate fudibus horrent: uineãq; faciunt: & aliæ improbo reptatu pampinorũq; superfluitate peritia domini amplo discursu atria media cõplentes. Tot differentias uel sola tantũ italia recipit. Stat prouintiaꝝ aliquaꝝ per seuitis sine ullo pedamẽto: artus suos in se colligens: & breuitate crassitudinem pascens. Vetant hoc alibi uenti: ut in africa & in narbonẽsis ꝓuintiæ partibus. Excrescereq; ultra suos pollices prohibitæ: semperq; pastinatis similes hærbaꝝ modo naganꝫ per arua: ac succũ terræ passim uuis bibunt: quæ ob id magnitudinem infantiũ puerorũ interiore africæ parte exuperant uites. Vua non alibi gratior callo: ut inde possit inuenisse nomen duracini durus acinus. Nanq; genera magnitudine: colore: saporibus acini innumerata etiamnũ multiplicanꝫ uino. Hic purpureo lucent colore: illic fulgent roseo: nitentq; uiridi. Candidæ. n. nigræq; uulgares. Tument uero mammaꝝ modo bumasti. Prælongis dactyli porriguntꝫ acinis. Est & illa naturæ lasciuia: ut prægrandibus adhæreãt per gulis parui: mites & suauitate certantes leptorhagas has uocant. Durant aliæ per hyemẽ pensili concamerate nodo. Aliæ in sua tantum continentꝫ anima ollis fictilibus & insuper foliis inclusæ stipatæ uinaceis circunsudantibus. Aliis gratiam qui & uinis fumus affert Fabrilis: nisq; gloriã præcipuam in fornacibus africæ Tiberii Cæsaris auctoritas fecit. Ante eum reticis prior mensa erat & ullis ueronensium agro. Quin & a patientia nomen acinis datur passis. Conduntur & musto uuæ: ipsæq; uino suo inebriãtur. Aliæ decoctæ in musto dulcescunt. aliæ uero sobolem nouam in matre ipsæ expectant trãslucidæ uitro: affertq; acinis tandem: qꝫ in doliis amphoris ue duratricem illam firmitatem austeritas picis insula pediculo. Iam inuenta uitis per se in uino picem habens resipiensq;. Viennensem agrum Nobilitas: atq; hæc Virgilii uatis ætate incognita: a cuius obitu nonaginta aguntur anni. Quid ꝙ insertæ castris summam rerum imperiũq; continent? Centurionum in manu uitis: optimo præmio tardos homines ad lentas perducit aquilas: atq; etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum optinent locum ut per sese uino ipso remedia sint.

Vuis an illis

De generibus uitium. Cap.ii.

Enera uitiũ cõprehendi numero unus existimauit Democritus: cũcta sibi græciæ cognita
g ꝓfessus. Cæteri innumera atq; infinita eẽ ꝓdiderunt. Quod uerius apparebit ex uinis. Nec oia dicentꝫ: sed maxime insignia: quippequæ totidẽ sunt pene quod agri. Quãobrem celeberrimas uitiũ aut quibus est aliqua ꝓprietate miraculum ostẽdisse satis erit. Principatus datur amineis ꝓpter firmitatẽ senioq; ꝓficientem uini eius ubiq; uitã. Quinq; eius genera. Ex iis germana minor acino melius deflorescit: hymbres tẽpestatesq; tolerat. Nõ itẽ maior sed in arbore qꝫ i iugo minus obnoxia. gemellaꝝ quibus hoc nomẽ uuæ semp gæminæ dedere: aspernimus: sapor: sed uires ꝑcipuæ. Ex iis minor austro lædit̃: cæteris uentis alit̃: ut in uesuuio mõte surrentiniq; collibus. In reliquis italiæ partibus nõ nisi arbori accõmodata. Quintum genus lauatæ ne feres miremur aut indos: adeo lanugo eã uestit. Prima examineis maturescit ocissime atq; putrescit. Proxia dignitas ueiẽtanis rubẽte materia. Quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Eæ minus fertiles uinaceis: & fæce nimiæ. Contra pruinas fortissima: siccitate magis qꝫ hymbre: æstu qꝫ algore uexantur. Quamobrẽ in frigidis humidisq; principatũ optinent. Fertilior quæ minora acino: & folio scissa minus. Apianus apes dederе cognomẽ: præcipue earũ auidæ. Ex iis duo genera: lanugine & ipsæ pubescunt. Distãt ꝙ altera celerius maturescit: quanq; & altera ꝓpetante. Situs frigidos nõ respuũt: & tamẽ nullæ celerius hymbre putrescunt. Vina primo dulcia austeritatẽ annis recipiunt: & rubra fiunt. Nulla magis uitæ gaudet. Et ha-

Vino acinis

Colet nō Profit

ctenus potissima nobilitas dat peculiaribus atq; uernaculis italiæ. Cæteræ aduenere chio thasoue. Gtæ cula non infelior amineis bonitate prætenera acino: & uua tam parua: ut nisi pinguissimo solo coalere non possit. Eugeniam tauromenitani collis cum generositatis cognomine misere albano tantū agro qm̄ translata statim mutatur. Namq; est aliquibus tantum locoq; amor: ut oēm in iis gloriam suam re linquant: nec uſq; transeant totæ. Quod & in rhetica allobrogicaq; quam supra picatam appellauimus euenit: domi nobilibus nec agnoscendis alibi. Fœcundæ tamen bonitatis uice copiā præstāt. Eugenia feruentibus locis: rhetica temperatis: allobrogica frigidis: gelu maturescens & colore nigra. Adhuc ex iis quas diximus: sed etiā e nigris uina uetustate in albū colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquā do tamen cæli aut soli opera nō fallunt uetustatem: sicuti fecenia & cum ea florens biturica. Acino tarior nunq̄ floris obnoxii: qm̄ antecedunt: uentisq; & hymbribus resistunt. Meliores tamen algentibus locis q̄ calidis: humidis q̄ sitientibus. Vix ulla magis tā denso unaq; partu impatiens uariantis cæli: sed contra tenorem unum algoris æstusue constans. Quæ minor est ex eo genere mollior. In neglecto solo morosa. Pingui putrescit. Gracili omnino non prouenit. Mediā temperiem delicate quærit: ob hoc sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uisu: sapore iucunda: nisi natura protinus rapiatur: etiam non putrescens cadit. Contra grandines eā tuetur folioq; amplitudo atq; duricia. Insignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ sæpius uarianti: & ob id uarianæ a quibusdam appellatæ. Præfertur in iis nigrior: utraq; alterius annis fertilis. Sed melior uino cū parcior. Et præciæ duo genera magnitudine acini discernūtur. Quibus materies plurima: uuaq; ollis utilissima: folio apio simulis Basilicam dyrachini celebrant. Hispaniæ cocolobin uocant. Grauior uua æstus austrosq; tollerat. Capiti inimica. Copia larga. Hispani duo genera eius faciunt. Vnū oblongo acino: altero rotundo: nouissimas uindemiant. Quo dulcior cocolobis: hoc melior. Sed & austera trāsit in dulcem uetustate: & quæ dulcis fuit in austeritatem. Tuncq; albanum uinū æmulantur. Tradūt uesicæ uitis utilissimū ex iis potum. Albueis summis arboribus est fertilior: uisula imis: Quamobrem circa easdem satæ diuersitate naturæ locupletant. Inerticulam e nigris appellauere iustius sobriam dicturi: inueterato præcipue commendabilē uino: sed uitibus innoxiam. Siquidem temulentiā sola non facit. Fertilitas commendat cæteras: principemq; heluenacam. Duo eius genera. Maior quam quidam longam: minor quam arcam appellant: non tam fœcundam sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verum utraq; gracilis. Furcas subdere iis necessarium: alioquin ubertatem suam non tollerant. Maritimo affiatu gaudent. Fœtido odore. Nulla uitium minus italiam amat rara: parua: putrescens in ea. Vinum quoq; quod genuit æstatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus qui alioquin Cornelium Celsum transcripsit: arbitratur non naturam eius repugnare italiæ: sed culturam: unde palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam absumi: si non præpinguis soli ubertas lacescentem sustineat. Carbúculari negatur magna dote: si uerum est: aliqua in uite e cælo non esse ius. Aestum fert spionia: quam quidam spineā uocant. Autumnisq; hymbribus pingue cit. Quinimmo nebulis una alitur. Ob id rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime defloreſcentes: & ollis aptissimam campani malūt scirculam uocare: alii staculam. Tarracina numisianam nullas uires proprias habentem: sed totam perinde ac solum ualeat. Surrentinis tamen efficacissima testis uesubio tenus. Ibi enim murgētina e sicilia potissima: quam pompeianam aliqui uocant. Latio demum feracem: sicut horconia in campania tantum uilitatis cibariæ: sed ubertate præcipua. Tollerat & annos moerica contra omnes ictus firmissima: nigro acino uinis uetustare rubescentibus.

Basilicam

Scircitulā

Item de uitium generibus. Cap. iii.

Thactenus publica sunt genera cætera regionū locorūq; aut ex iis inter se insito mixta. Si quidē thuscis peculiaris est tudernis æquæ etiā eius nois florentia. Est optima arretio talpana & etesiaca & cōsemina. Talpana nigra candidū facit mustū. Etesiaca fallax: quæ quo plus tulit eo laudabilius fundit. Mirūq; fœcunditate cessat. Cōsemina nigra uino minimo durāte. Vua maxime post. xv. dies q̄ ulla alia. Minus fertilis: sed cibaria. Huius folia sicuti labrusca priusq̄ decidant sanguineo colore mutant. Euenit hoc etiā qbusdā aliis pessimi generis argumento. Irtiola umbriæ meuaniaq; & piceno agro peculiaris est. amiternino pumula. Idem bānanica fallax est: amāt tamen eā. Mutinā uuam Pompeii noie appellant: q̄uis clusinis copiosiorē. Mutinā & tybuntes appellauere: q̄uis oleaginā nuper inuenerint a similitudine oliuæ. Nouissima hæc uuam ad hoc tēpus reperta ē. Vinaciolā soli quidē nominauerūt sabini ac laurēti. Nā gauranas scio a falerno agro trāslatas uocari falernas celerrime ubiq; degenerantes. Necnon tarentinū genus aliqui fecere: prædulci uua. Capnias & bucuniates & tarrupia in thurinis collibus non ante demetunt q̄ gelauerit. Pharia gaudēt pinæ. Mutinā prusiniæ nigro acino intra quadriennū albescente uino. Mirū ubiq; cū sole circūagi uuā quæ ob id strepitus uocat. Et in Italia gallicā placere: trans alpes uero picenā. Dixit Virgilius tapsias & mareotidas & largias cōplureſq; externas quæ nō reperiunt in italia: sed sunt etiā nunc insignes uua nō uino ambrosiaca duracina sine ullis uasis i uite seruabilis: tanta est cōtra frigora æstus tēpestatesq; firmitas. Nec orthāpelo. indiget arbore aut palis ipsa se sustinēs. Non itē dactylides digitali gracilitate. Colum

binæ acinosissime. Et magis purpuræ cognomine bimámiæ: q̃do non racemos: sed uuas alias gerunt. Scirpula
Ité tripedanea cui nomẽ a mensura est. Ité scripula passo acino. Et rhetica in maritimis alpibus appel-
lata dissimilis laudatæ illi. Nanq; hæc breuis conferta acine: degener uino: sed cute oium tenuissima.
Nucleo qué chiũ nocát: uno ac minimo. acinú prægrandẽ unũ alterũue habens. Est & nigra aminea:
cui syriace nomen imponunt. Item hispana ignobiliũ ꝓbatissima. in pergulis uero ferũtur escariæ ap-
pellatæ eductæ acinis: albæ nigræq;. Et bumasti totidé coloribus. at nondũ dictæ ægia & rhodia & un
cialis: ueluti a pondere acini. ité pucina oium nigerrima. Et coronario naturæ lusu stephanitis acinos
foliis intercursantibus. Et quæ forenses uocant celeres ꝓuentu: uendibiles aspectu: portatu faciles. Cõ
tra damnant etiã uisu cinerea & rhabubula & asinisca. Minus tñ caudã uulpiũ imitata alopecis. Alexã
drina appellatur uitis circa phalactã breuis: ramis cubitalibus: acino: nigro: fabæ magnitudine: nucleo
molli: & minimo: obliquis racemis prædulcibus: folio paruo: & rotundo: sine diuisuris. Septimo ab
hinc anno in narbonensis prouinciæ aruo olina inuẽta est uitis uno die defloresces: ob id tutissima:
cubonicam uocant: quam nunc tota prouincia conserit.

Insignia culturæ uinearum. Cap. iiii.

Atonum ille primus triũpho & censura super cætera insignis magis tamen etiãnum clari-
c tate litteraq; præceptis omnium reꝝ expetendaq; datis generi Romano. Inter prima uero
agrũ colendi. Illius uero æui confessione optimus ac sine æmulo agricola pauca attigit ui-
tium genera quarundã ex iis etiã iam nomibus abolitis toto separatim tractatu testatus sen
tentiam Cuius excellentia indicanda est in oi genere noscamus quæ fuerint celeberrima. Anno. dc. ur
bis circa captas carthaginẽ ac corinthum cum supremũ is diem obiit: & quantum postea. ccxxx. annis
uita ꝓfecerit. Ergo de uitibus uniscq; ita prodidit. Qui locus uino optimus dicit esse: & ostẽtus solibus.
Amineũ minusculum & geminum eugenium heliuinũ minusculum conferito. Qui locus crassior aut
nebulosior amineum maius aut murgentinũ: apicium lucanũ ferito. Cæteræ uites, miscellæ maxime ĩ
quẽuis agrũ conueniunt. In lora recte conduntur. Quas suspendas duracinas amineas maiores: uel ad
fabrum ferrarium pro passis hæ recte seruãtur. Nec sunt uetustiora de illa re latinæ linguæ præcepta tã
prope ab origine rerum sumus. Amineam proxime dictam. Varro scantianam uocat. In nostra ætate
pauca exempla consumatæ huius artis fuere. Verum eo minus omittẽda: ut noscantur etiam: præmia:
quæ in omni re maxime spectantur. Summam ergo adeptus est gloriam Acilius Stheneleus e plebe li
bertina. lx. iugeꝝ non amplius uineis excultis in nomentano agro: atq; aquæ. cẽcc. nummis uenunda
tis. Magna faba & Vetulano Egilao perinde libertino fuit in cãpaniæ rure linternino: maiorq; etiã fa-
uore hominum quoniã ipsum Africani colebat exilium. Sed maxima eiusdem Stenelei opera Rhem-
mium Palæmonem alias grãmatica arte celebrem in hisce. xx. annis mercatũ. dẽ. nummum in eodem
nomentano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est autẽ usquequaq; nobilitas metis per omnia subur Vinetis
bana: ibi tamen maxima: quoniã & neglecta per indiligentiã prædia parauerat. Ac ne in pessimis qui-
dem elegãtioris soli hæc aggressus excolere: non uirtute animi: sed uanitate. Quæ primo notata mira
in illo fuit. Pastinatas enim de integro uineas cura Steneleũ agricolã imitatus ad uix credibile miracu
lum perduxit. Intra octauũ annũ. cẽcc. nũmum emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq; non
nemo ad spectandas uuaꝝ in iis uineis strues: litteris eius altioribus: contra id pigra in ciuitate sibi pa- Altiores
trocinante. Nouissime Amneo Seneca principatu traditionis ac potentia: quæ postremo nimia fuit su Neronis
per ipsum. Minime utique miraturi Anneum tanto prædii eius amore captum: ut non puderet inuiso
alias & ostento futuro tradere palmam eam emptis quadruplicato uineis illis intra decimũ fere curæ
annum: digna opera quæ i cecubis sentiniscq; proficeret: quãdo & postea sæpenumero septenos culeos
singula iugera: hoc est amphoras centenas quadragenas musti dedere. Ac nequis uictã in hoc antiqui
tate arbitraretur. Idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scripsit. Efficacibus exemplis non maria
plus temerata conferre mercatori: non in rubrũ littus indicumue merces petitas. quam sedulum rumi
latem. Vino antiquissima claritas maroneo in thraciæ maritima parte genito: ut auctor est Homerus
Neque enim fabulosa: aut de origine uarie prodita consectamur. Præterquã Aristeum primũ omniũ
in eadem gente mel miscuisse uino suauitate præcipua utriusq; naturæ sponte proueniẽtis. Maroneũ
uicies tantum addito aquæ miscendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in eadem terra generi ui-
gorque indormitus. Quippe cum Mutianus ter cõsul ex iis qui nuperrime prodidere: sextarios singu-
los octonis aquæ misceri comperit præsens in eo tractu. Esse autem colore nigrum: odoratum: uetusta
te pinguescere. Et pramnio quod Homerus celebrauit: etiam nunc honos durat. Nascitur smymæ reli Regione
gione iuxta delubrũ matris deum. In reliquis generi claritas non fuit alicui. anno fuit omnium gene-
rum bonitas. L. Opimio consule: cum. C. Gracchus Tri ple. seditionibus agitatis iteremptus: ea cæli tẽ
peries fulsit: q̃ coctură uocant: solis opere: natali urbis. dc. xxxiiii. Durantq; adhuc uina ducentis fere an
nis iam in speciem redacta mellis asperi. Etenim hæc natura uinis i uetustate est: nec potari per se que- Si nõ pui
unt sine prouinciæ aqua: usq; in amaritudinẽ carie indomita. Sed cæteris uinis cõmendandis minima cat aqua

aliqua mixtura medicaměta sunt:quo fit ut eius tẽporis æstimatione in singulas amphoras cẽteni nũ-
mi statuant̃.Ex iis tamẽ usura multiplicata semissibus:q̃ ciuilis ac modica est.In.C.Cæ aris Germani-
ci filii principatu annis centũ sexaginta singulis uncias uini constitisse nobili exẽplo docuimus referẽ-
tes:uitã Pomponii Secundi uatis.cœnamq; quã principi illi dedit.Tantũ pecuniaꝝ detinent uini apo
thecæ.Nec alia res maius incrementũ sentit.Ad uicesimũ annũ maiusue ab eo dispendium:non profi
ciente precio.Rara quippe adhuc fuere:nec nisi importatis singulis testis milia nummũ.Viennenses so
li picata sua quoq; genera plura diximus:pluris permutasse:sed inter sese amore patrio creduntur.Idq;
minum frigidius reliquis existimatur in frigido potu.

De natura uini. Cap.v.

Ino natura est exhausto accẽdendi calore uiscera intus.Foris infuso refrigerãdi.Nec alienũ
u fuerit cõmemorare hoc in loco quod Androcydes sapiẽtia clarus ad alexandrũ magnum
scripsit:intemperantiã eius cohibens.Vinũ poraturus rex memento te bibere sanguinẽ ter
ræ:cicuta hoĩ uenenũ est cicuta uinũ.Quibus præceptis si ille obtemperauisset:pfecto ami
cos in temulentia non interemisset.Prorsus ut iure dici possit:neq; uiribus corporis utilius aliud, neq;
aliud uoluptatibus perniciosius si modus absit.

Vina generosa. Cap.vi.

Enera ãt uina alia aliis gratiora esse quis dubitet?aut nõ ex eodẽ lacu aliud præstãtius potu
g eẽ alteroaliud alteꝝ germanitate præcedere:siue testa siue fortuito euentu.Quãobrẽ depri
cipatu se quisq; iudicẽ statuat.Liuia Augusta.lxxxii.ãnos uitæ pucino rettulit acceptos nõ
aquoso.Gignit̃ in sinu adriatici maris:nõ ꝓcul a timauo fonte:saxeo colle:maritimo affla-
tu paucas coquẽte amphoras.Nec aliud aptius medicamentis iudicat̃.Hoc esse crediderim quod græ
ci celebrantes miris laudibus pyctanon appellauerunt ex adriatico sinu.Diuus Augustus setinũ prætu
lit cunctis:& fere secuti principes ꝓpter confessa experimenta non temere cruditatibus noxiis.ab eo fa
liua nascitur supra forũ Apii.Antea cecubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis:sinu
amyclano quod iam intercidit & incuria coloni lociq; angustia.Magis tamen fossa Neronis quam a
baiano lacu ostiam usq; nauigabilem inchoauerat.Secunda nobilitas falerno agro erat.Ex eo maxime
faustião:cura culturaq;id collegerat.Exoleuit hoc quoq; nimietate copiæ potius q̃ bonitati studentiũ.
Falernus agera ponte cãpano leua petentibus urbanã coloniã syllanã nuper capuæ contributã icipit.
Solum ui Faustianus autẽ circiter quattuor miliaria a uico ꝓpe cedias q uicus a sinuessa sex millibus abest. Nec
norũ hoc ulli in uino maior auctoritas:solo uinoꝝ flãma accenditur.Tria eius genera.Austeꝝ:dulce tenue Qui
dã ita distinguunt.Sũmis collibus gauranũ gigni mediis faustianũ:imis falernũ.Nõ omittendũ ãt nul
li eorum q̃ celebrent̃ iocundũ saporẽ uuæ esse.ad tertiam palmã uariæ uenere.albanæ ubi uicinæ præ
dulces:ac raræ in austero.Itẽ surrentina in uineis tantũ nascentia cõualescẽtibus maxime ꝓbata:ppter
tenuitatẽ salubritatẽq;.Tiberius Cæsar dicebat cõsensisse medicos ut nobilitatẽ surrentino daret:alio-
quin eẽ generosum acetũ.C.Cæsar q successit illi nobilẽ uappa.Certant massica æque ex mõte gaurão
puteolos bataſq; ꝓspectantia.Nã falerno cõtermina statana ad principatus uenere nõ dubie:pallamq;
fecere sua quibusq; terris tẽpora eẽ secundũ q; rerũ prouẽtus occasusq; iuncti.Iis præponi solebant ca
lena:& quæ in uineis arbustisq; nascunt̃ fundana.Ex alia uicinia urbis uiliternina priuernatiaq;. Nam
quod signiæ nascitur austeritate nimia continendæ utile aluo inter medicamẽta numerat̃. Quartum
curriculum publicis epulis optinuere a Diuo Iulio:is.n.primus auctoritatẽ iis tribuit:ut epistolis eius
appareat:mamertina circa messanam in sicilia genita.Ex iis potulana ab auctore dicta in loco proxima
italiæ laudantur præcipuæ.Est & in eadẽ sicilia & tauromenitanis honos lagenis pro mamertino ple-
rumq; subditis.Ex reliquis autẽ a supero mari pretutia:atq; ancone nascentia:& quæ a palma una fonte
emata palmensia appellant̃.In mediterraneo uero cesenatia mecænatiana.In ueronẽsi item rhetica faler
nis tantũ post habita a Virgilio.Mox optima ab intimo sinu maris adriana.ab infero autẽ latinienſia:
grauicana:stomensia.Etruriæ palmam luna habet.Liguriæ genua.Inter pyreneum alpesq; massilia:ge
Grauiſca- mino sapore:quãdo & condiendis aliis pinguius gignit:quod uocant succosum.Ceretano intra gal-
na Stato- lias consistit auctoritas.De reliquis in arbosensi genitis asseuerare nõ est quoniã officinã eius rei infece
nienſia re tingentes fumo:utinãq; nõ & hærbis ac medicamẽtis noxii.Quippe etiã aloe mercant̃:quo saporẽ
aloen coloremq; adulterant.Verũ & longinquiora italiæ ab ausonio mari non carent gloria tarentina:& set
Barbiæ nitiana:& cosentiæ genita:& tempse ac balbiæ lucanaq; antecedentibus thurinis.Omniũ uero eorum
maxime illustrata messallæ potu:& salute lagaria nõ procul grumento nascentia.Campania nuper ex
citauit nouis noĩbus auctoritatẽ:siue cura siue casu:ad quartũ Neapoli lapidẽ trebellicis iuxta Capuã
caulinis:& in suo agro trebulanis:alioquin semper inter plebeia & trifollinis gloriata Nã pompeianis
summum decem annoꝝ incrementũ est nihil senecta conferente.Dolore etiã capitũ in sextam horam
diei sequentis infesta deprehenduntur.Q uibus exemplis (nisi fallor) manifestum est patriã terramq;
referre non uuam.Et superuacuã geneꝝ consectationem innumerum:cum eadem uitis aliud aliis lo-

cis pullulet.Hispaniaq;.Lusitana copia nobilitant.Elegantia uero tarraconensia:atq; laironesia:& balearica ex insulis conferuntur italiæ primis.Nec ignoro nulla prætermissa pleroscq; existimaturos:quãdo suum cuiq; placet & quocunq; eatur:fabula eadem repetiatur.Diui Augusti iudicioq; ac palati peritissimum e libertis censuram uini in epulas eius facientem dixisse hospiti de indigena:uino uouum quidem sibi gustum esse eum atq; non ex nobilibus:sed Cæsarem non aliud potaturum.Nec negauerim & alia digna esse fama.Sed de quibus consensus æui iudicauerunt hæc sunt.

Vina transmarina. Cap.vii.

n Vnc simili mõ transmarina dicemus.In summa gloria post homerica illa decimus fuere thasiũ chiũq;.Ex chio quod aruisimũ uocant.Iis addidit lesbidem Erasistrati maximi medici auctoritas circiter.ccccl.anno urbis Romæ.Nunc gratia anteoia est clazomenio:postq; parcius mari cõdiunt.Lesbiũ sponte naturæ suæ mare sapit.Nec tmolio pergratia ut uino:sed cuius dulci admixto reliquoq; duricia suauitatẽ accipiat simul & ætatẽ:quoniã uetustiora ptinus uidentur.Ab iis dignatio ẽ sycionio:cyprio:telmesico:tripolitio:berritio:tyrico:sebennitico.In ægypto hoc nascit̃ tribus generibus uuaq;:ibi nobilius thasio & alopece.Post hæc auctoritas hippodomatio:mystico.cátharite:protropon:gnidio :catacecaumenite:petrite:myconio.Nã mesogi tm capitis dolores facere cõpertũ est.Nec ephesium salubre:esse qm̃ mari & defurto condiat̃.Apamenã mulso præcipue cõuenire dicit̃ sicut præturnũ in italia.Est.n.& hæc ꝓprietas generũ:ut dulcia utiq; inter se nõ congruant.Exoleuit & ꝓtagion:quod italicis ꝓximũ fecerant asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo suasit Ptolomæo regi quæ uina biberet:italicis etiã tũ ignotis:laudauit in ponto nasperitem:mox oroeticum:eneathem:leucanium.ambraciotem:& quod cũctis prætulit̃ præpatentium.Sed minoris famæ esse dixit:quoniã sex annos non placeret.

De uino quod uocatur biæon:genera.vii. Cap.viii.

h Actenus bonitas uini nationibus debetur.Apud græcos iure clarissimum nomen accepit quod appellauerunt biæon ad plurimos ualitudinum usus excogitatum:ut docebimus in parte medicinæ.Fit autem hoc modo. Vuæ paulum ante maturitatẽ decerptæ siccant̃ acri sole ter die uersatæ per triduum:quarto exprimuntur:dein cadis sole inueterant̃.Cui marinam aquam largiorem miscent:a serui furto origine orta sic mensurã explentis.Idq; translatũ in albũ mustou leucochriũ appellatur.In aliis autem gentibus simili modo factum tethalassomenon uocant. Thalassiten autem uasis musti deiectis in mare.Quo genere præcox fit & uetustius. Necnon apud nos quoq; coum uinum ex italico faciẽdi rationem.Cato demonstrauit. Super cætera in sole quadriẽnio maturandum præcipiens:Rhodium coo simile est.Phorineum falsius coo.Omnia transmarina septẽ in sex annis ad uetustatem mediam peruenire existimantu. Curæ Leucoenium

De dulcium generibus.xiiii. Cap.ix.

u Inum omne dulce minus odoratũ:quo tenuius eo odoratius.Colores uinis quattuor.Albus:fuluus sanguineus niger.Pysthium & melampsythiũ passi genera sunt suũ saporẽ non uini referẽtia.Cisibilites uero mulsi in galatia nascẽs & balinciũ in sicilia.Nam siræũ quod alii hepsema:nostri sapã appellãt ingenii non naturæ opus est:musto usq; ad tertiã partem mensuræ decocto.Quod ubi factũ ad dimidiã est:defrutũ uocamus.Omnia in adulteriũ mellis excogitata.Sed ptiora uua terraq; constant.Passum a cretico ciliciũ probatur & africũ:& italia prouintiisq; finitimis.Fieri certũ est ex uua quã græci sticam uocãt:nos apianam.Item scirpula:diutius in uite sole uuis adustis aut feruente oleo.Quidam e quacunq; dulci dum præcocta alba faciunt siccantes sole:donec paulo amplius dimidiũ pondus superãt. Tusasq; leniter uuas exprimunt.Deinde quantũ expresserit adiiciunt uinaceis aquæ puteanæ:ut secundarium passum faciunt.Diligẽtiores eodem modo siccatis acinos eximunt:ac sine sarmentis madefactos uino excellenti:donec intumescãt:exprimũt. Et hoc genus ante cætera laudant.Ac simili modo aqua addita secundarium faciunt.Medium inter dulcia uinum est quod græci aigleuces uocant:hoc est semper mustũ.Id euenit cura: quoniã feruere perhibet. Sic enim appellant musti in uina transitũ.Ergo mergunt e lacu protinus in aqua cados:donec bruma transeat:& consuetudo fiat algendi.Est etiamnũ aliud genus eius per se quod:uocat dulce narbonẽsis prouintia:& in ea maxime uocantia.Asseruat̃ eius gratia uua diutius in uite pediculo in torto.Ab aliis ipse palmes inciditur in medullã.Ab aliis uua torretur in tegulis:omnia ex beluẽnaca uite.Iis adiiciũt aliqui:quod uocant diachyton:uuis in sole siccatis loco cluso per dies septẽ in cratibus totidem e pedibus a terra alte:noctibus a rore defensis:octauo die calcatis.Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci e genere est & melitites.Distat a mulso quod fit e musto:cũ quinq; congiis austeri musti congio mellis & salis cyatho sufferuefactis austerũ.Sed inter hæc genera potuũ ponere debeo & protropum.Ita appellatur quibusdã mustum sponte defluens antequã cancenfuuæ.Hoc protinus diffusum lagenis suis defferuere passi.Postea in sole.xl.diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuteriis & secundariis uini genera tria. Cap.x.

On possunt iure dici uina:quæ græci deuterias appellãt:Cato & nos lorã:maceratis aqua
n uinaceis.Sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte
aquæ addita q̃ musti expressa sit:& ita nocte & die madefactis uinaceis:rursusq; prelo subie
ctis. Alterum quod hoc modo græci factitauere:tertia parte eius quod expressum sit addi
ta aquæ: expressoq; decocto ad tertias partes.Tertium est fæcibus uini expressum:quod fæcatum.Ca-
to appellat.Nulli ex iis ꝑlus q̃ anno usus:

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt. Cap.xi.

Ertum inter hæc subit mentem cum sint genera nobilia quæ proprie uini intelligi possint.
u lxxx.fere in toto orbe duas partes ex hoc numero italiæ esse.Longe præterea ante cunctas
terras:& hinc deinde altius cura serpit:non a primordio hanc gratiam fuisse.

De uini obseruatione Romulo rege posita. Cap.xii

Vctoritatẽ post sexcentesimũ forte urbis annũ cœpisse.Romulũ lacte nõ uino libasse indi
a cio sunt sacra ab eo instituta.quæ hodie custodiũt morẽ.Numæ regis posthumia lex ẽ. Vi
no rogum ne respergito.Quod sensisse illũ ꝑp inopiã rei nemo dubiter.Eadẽ lege ex ipu
tata uite libari uina diis nefas statuit:ratione excogitata ut putare cogerentur alias aratores
& pigri circa arbusti pericula.M.Varro auctor est Mezentium etruriæ regem auxilium rutulis contra
latinos tulisse uini mercede quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis:& de uinis antiquorum. Cap.xiii.

Mecẽnini On licebat id fœminis romæ bibere.Inuenimus inter exempla Egnati Metentini uxorẽ ꝙ
n uinũ bibisset e dolio interfectã fuste a marito:eũq; cædis a Romulo absolutum.Fabius pi-
ctor in annalibus suis scripsit.Matronã ꝙ loculos in quibus erant claues uinariæ cellæ tes
gnauisset a suis inedia mori coactã.Cato ideo propinquos fœminis osculũ dare:ut scirent
an temetũ oleret.Hoc tũ nomẽ uino erat:unde & temulẽtia appellata.Cn.Domitius iudex ꝓnũciauit
mulierem uideri plus uini bibisse:q̃ ualitudinis causa uiro inscie:ac dote mulctauit.Dinq; eius rei ma
gna parsimonia fuit.L.Papyrius imperator aduersus samnites dimicaturus uotũ fecit si uicisset Ioui po-
cillum uini.Deniq; inter dona sextarios lactis datos inuenimus nusquam uini.Idem Cato cum in hi-
spaniam nauigaret:unde cum triũpho rediit.Non aliud inquit uinũ bibi q̃ remiges:in tantum dissimi
lis istis qui etiã conuiuiis alia q̃ sibimetipsis ministrant aut procedente mensa subiiciunt. Laudatissima
apud priscos uina erant Myrrhæ odore cõdita:ut apparet in plauti fabula:quæ persa inscribitur q̃q; in
ea & calamum addi iubet.Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dolen-
nus his uersibus decreuit

Mittebant uinum pulchrum murrinam. Et in Achariſtione.
Panem & polentam uinum murrinam.

Scæuolam quoq; & Læliũ & Atteiũ Capitonem in eadẽ sententia fuisse uideo:quoniã in pseudulo sit.
Quod si opus est ut dulce promant idem & quicquid habeant roga.
Murrinam:passum:defrutum:mella.
Quibus apparet non inter uina modo murrinam:sed inter dulcia quoq; nominatum.

De apothecis & de uino opimiano. Cap.xiiii.

Pothecas fuisse & diffundi solita uina:anno.dc.xxxiii.urbis apparet indubitato opimiani
a uini argumento:iã intelligente suum bonũ italia.Nondũ tamẽ ista genera in claritate erãt
Itaq; oia tunc genita unũ habent consulis nomen.Sic quoq; diu trãsmarina fuerunt in au-
ctoritate ad attauos usq; nostros etiã falerno iam reperto:sicut apparet ex illo comico uer-
su Anaxipolis thasi.Q uinq; thasii uini inde depromam falerni bina.
P.Licinius crassus &.L.Cæsar censores anno urbis condite.dc.lxxv.edixerũt ne qs uinũ græcũ amine
umq; octonis æris singula quadrantalia uenderet.Hæc.n.edicti uerba sunt.Tãta uero uino græco gra
tia erat:ut singulæ potiones in uno cõuictu darent.Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mẽsa.M.Var-
ro his uerbis tradit.L.Luculus puer apud patrẽ nunq; lautum cõuiuium uidit i quo plus semel græcũ
uinum daretur.Ipse cum rediit ex asia milia cadoꝝ congioꝝ diuisit amplius centũ.C.Censius quẽ præ
torem uidimus chium uinũ in domum suã illatum dicebat tum primũ:cum sibi cardiaco medicus de
disset.Hortensius super.x.cados hæredi reliquit.Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris in uino:& quando primum genera uini factitii. Cap.xv.

Vid ni & Cæsar dictator triũphi sui cœna uini falerni amphoras centũ:chii cados centũ in
q conuiuia distribuit.Idem hispaniensi triũphochiũ & falernũ dedit epulo.uero i tertio cõsu
latu suo falernũ.chiũ:lesbiũ:mamertinũ:quo primũ tẽpore quattuor genera uini apposita
cõstat.Postea ergo alia oia in nobilitatẽ uenerunt circiter septingentesimũ urbis annum.

De uinis factitiis. Cap.xvi.

i Taq; nõ minora innumerabilia pene genera factii reperta multis ante sæculis:quæ nũc di-

cemus oia ad medicinæ usum pertinẽtia. Omphaciũ quo mõ fieret ꝑpter unguenta diximus priore li bro. Fit e labrusca: hoc est uite siluestri quod uocaꝫ oenanthinũ. Flores eius libris duabus in mustica- do macerati post. xxx. dies mutanꝫ. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. Ii paulo postq̃ defloruere. singulare remediũ habẽt ad refugerandũ in morbis corpoꝝ ardores gelidissima: ut ferũt: natura. pars eoꝝ æstu moriꝫ: priusq̃ reliqui q̃ solstitiales dicunt. Vniuersi nunq̃ matureſcũt. Et si prius q̃ tota uua matureſcat: incocta detur cibo gallinaceo generi fistidiũ gignit uuas appetẽdi. Fictioꝝ pri mum fit ex ipso uino: quod uocat adynamon hoc mõ alibi musti sextarii. xx. aquæ dimidium feruet donec excoquaꝫ aquæ men ura. Alii marinæ sextarios. x. tantundẽ pluuiæ in sole xl. diebus torrent. Dãt ægris qbus uini noxã timẽt. Proximũ fit emilii semine maturo cũ ipsa stipula libra & quadrantẽ in congios duos musti macerant. Et post septimũ mensem transfuso. Ex loto arbore hærba dictũ est uti quæq̃ fierẽt. Fit & e pomis quæ dicemus interpretationibus nõ nisi necessariis additis. Proximũq̃ ei e palmis: quo parthi & indi utunꝫ: & oriens totus. Maturarum quas uocãt chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato expressoq̃. Sic fit & sycites e fico: quẽ alii palmiprunũ: alii trocin uocãt. Aut si dulce esse nõ libeat: pro aqua tantundẽ uinaceoꝝ adiiciunt. Ex cypria fico & acetum fit præcellẽs: atq̃ alexandrino quoq̃ melius. Vinũ fit & ex siliqua syriaca: & epyris: malorũq̃ oibus generib⁹. Sed e puni cis quod rhoiton uocãt. Et e cornis: mespilis: sorbis: moris siccis: nucleis pineis. Hi musto madidi expri munt. Superiora per se mitia. Myrticẽ Cato quẽadmodũ fecerit hoc paulopost idicabimus. Græci ue- ro & alio modo. Ramis teneris cũ suis foliis in albo musto decoctis tusis libra in tribus musti congiis deferuere faciunt donec duo supersint. Quod ita siluestris myrti baccis factum est myrtidanum uocãt. Hoc manus tingunt. Ex iis quæ in ortis gignuntur fit uinũ e radice asparago: cunila origão: apii semi ne: ambrotono: mentastro: ruta: nepeta: serpillo: marubio. Manipulos binos tundunt in cadum musti: & sapæ sextariũ: & aquæ marinæ heminam. E napis fit. xi. denarioꝝ põdere in sextarios binos musti addito. Itẽ e scylla radice. Inter flores & rosæ foliis tusis: linteoloq̃ in mustũ collatis cum ponduſculo: ut sidat. xl. pondere denarioꝝ in sextarios uicenos musti: nec ante tres menses uase aperto. Itẽ e nardo gallico: & aliud e syluestri. Aromatiten quoq̃ inuenio factitatũ nõ tantũ unguentoꝝ cõpositione. pri- mo ex myrrha (ut diximus) mox e nardo celtico: calamo: bitumine: ossis in mustũ: aut dulce uinũ de- fectis. Alii de calamo: iũco: costa: nardo: syriaco: amomõ: casia: cynnamomo: croco: palmã: assaro: simi- liter & offa apud alios nardi: & malobathri selibris in musti cõgios duos additis. Qualia nunc quoq̃ fiunt pipere & melle addito: quæ alii cõdita alii piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex hærba: q̃ alii Helenion: alii medicam: alii symphyton: alii idem & horestion: alii nectaream uocant: radice põde- ris. xl. denariorum in sextarios sex musti addita. Similiter in lintheo. Ex cæteris hærbis collatis fit ab- sinthites in. xl. sextariis musti absinthii pontici libra decocta ad tertias partes: uel scopis absinthii in ui nũ additis. Similiter hysospites e cilicio hysopo unciis tribus in duos congios musti coniectis auttusis in uinum Fiunt utraq̃ & alio modo circa radices uitium fato. Sic & helleboritẽ fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scammonites. Mira uitium natura saporem alienum in se trahendi: qualem & re dolent salicum patauinorum in palustribus uindemiæ. Sic & helleborum seritur in thaso: aut cucumis siluester: aut scamonea: quod uinum ectromatium uocãt: quoniam abortus facit. Fit & ex hærbis: qua rum natura suo loco dicetur. E stæchade & radice gentianæ: & trogoriano: & dictamo: assaro: dauco. eleliſphaco: panace: acoro: Gonyza: thymo: mãdragora iunco. Vocarũt & sycinum. & ithacomelin: & lectiſpagiten: quorum tam obliterata ratio est. Ex fructicum uero genere cædri utriusq̃ cupressi: laurus iunipen: pini: pyri: terebinthi: callini: lenti sci: Baccas aut lignum recens in musto decoquunt. Item cha meleæ & chamepithyos & chamedrios lignum. Eodem modo & ex flore in congium musti decem denariorum pondere addito.

Palmipi- mum catorcitẽ

phthotiũ

Calami

De hydromelle & oxymelle. Cap. xvii.

It uinum ex aqua ac melle tantũ. Quinquennio ad hoc seruari cælestẽ iubent aliqui prudẽ
f tiores. Alii statim ad tertias ptes decoquunt: & tertiam mellis ueteris adiiciũt. Deinde. xl. die bus canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita decimo die obturãt. Hoc uocaꝫ hydromel. & uetustate saporẽ uini assequiꝫ. nusq̃ laudatius q̃ in phrygia. Quin & acetũ melle tẽperaba- tur: adeo nihil intemptatũ in uita fuit. Oxymel hoc uocarunt: mellis decẽ libris: aceti ueteris heminis quinq̃: salis marini libra: aquæ pluuiæ sextariis quinq̃ sufferuefactis decies: mox eleutriatis: atq̃ ita ĩue teratis. Omnia ab themisone summo auctore damnata. Et hercule coactus eoꝝ usus uideri potest: nisi siquis naturæ opus credit aromatitẽ: &: ex unguentis uina composita: aut biberentur genuisse eã fruti- ces: ista sunt cognitu iucunda solertia humani animi omnia exequirente: Nihil quidẽ ex iis anno du- rare: prætereq̃ quæ uetustate ipsa fieri diximus. Et pluræ tricenis quidem diebus non erit dubium.

Prodigiosa genera uini. Cap. xviii.

f Vnt & in uino prodigia. Dicit. in arcadia fieri qd fœcunditatẽ fœminis ĩportet: uiris rabi- em. At in achaia maxime circa caryniã abigi partũ uino: atq̃ etiam si uuam edãt grauidæ:

eum differentia i gustatu nõ sit. Troezeniũ uinũ qui bibunt negant generare. Thasios duo genera ui ni diuersa facere prodit. Vnũ quo somnus concilietur: alterum uero quo fugetur. Apud eosdẽ uitis theriace uocat cuius: & uinũ & uua cõtra serpentiũ ictus medet. Libaneos thuris odore: ex qua diis prolibãt. E diuerso spendios dánata a feris. Ferũt eã nec ab alite ulla attingi. Thasiam uuã ægyptus uocat apud se prædulcẽ q̃ soluit aluũ. Est cõtra in lycia quæ solutũ firmat. Aegyptus & ecbolinã habet abortiuos facientem. Vina in apothecis canis ortu mutant quædã: postea restituuntur sibi. Sic & maris nauigio: cuius iactatus iis quæ durauerint tantum uetustatis adiicere sentitur: quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas non sit: & quibus generibus musta condiantur. Cap. xix.

e T quoniam relígione uita constat: prolibare diis nefastum habetur uino præter iputate uitis fulmine tactæ: quãq; iuxta hominis mors laqueo pependerit: aut uulneratis pedibus calcata: & quod circũcisis uinaceis profluxerit: aut superne deciduo immũdiore lapsu aliquo polluta. Item græca quoniã aquam habeat. Vitis ipsa quoq; mandit decoctis caulibus summis: qui & condiunt in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixisse cõueniat: cũ græci priuatim ea p̃cepta tradiderint: artẽq; fecerint: sicut Euphronius & Aristomachus & Coniades & Hicesius. Africa gypso mitigat asperitatẽ: necnon ailquibus sui partibus calce. Græcia argilla aut marmore: aut sale aut mare lenitatẽ excitat. Italiæ in parte aliqua rabulana pice ac resina. Cõdire musta uulgare est: ei proximi finitimisq; finitimis. Anni prioris uina non nusq̃ fæce acetoue condiunt. Necnon & ex ipso musto fiunt medicamina. Decoquit ut dulcescat portione uitriũ. Nec durare ultra annuũ spaciũ tale proditur. Aliquibus in locis decocuũt ad sapas musta: infusisq; iis ferociã frangunt. Et in hoc tamen genere & in oi alio subministrant uasa ipsa cõdimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus: & resinis: & mustis condiendis: & de aceto & fæce. Cap. xx.

a Rborum succo manãtiũ picem resinamq; aliæ ortæ in oriente: aliæ in europa ferunt. Quæ inter est asia utringq; quasdam habet in oriente optimam tenuissimamq; terebinthi fundũt. Deinde lentisci: quam masticen uocant. Postea cupressi acerrimam sapore. Liquidam omnes & tantum resinam. Crassiorẽ uero & ad pices faciendas cædrus. Arabica resina alba est: acri odore difficilis coquẽti. Iudaica callosior: & terebinthi quoq; odoratior. Syriaca attici melliis similitudinem habet. Cypria antecedit omnes. Est autem melleo colore camosa. Colophonia præter cæterus fulua: si teratur alba fit. Grauior odore. Et ob id non utuntur ea unguentarii. In asia quæ fit epicea admodum cãdida spargos uocatur. Resina omnis dissoluitur oleo. Quidam & creta figulinarum hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri: maximum iam honorem eius esse in euellendis a uirorum corporibus pilis. Ratio autem condiendi musta in primo feruore qui nouem diebus cum plurimum peragit aspersu picis: ut odor uino contingat: & saporis quædam acumina Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore resinæ: excitariq; lenitatem. Ediuerso crapulam compesci: & feritatem nimiam: frangiq; uirus. aut ubi pigra lenitas torpeat: uirus addi. Liguriæ maxime circumpadanisq; mustis utilitas discernitur hoc modo pugnacibus mustis crapulæ plus inditur: lenibus parcius. Sunt qui & ex nitro quoq; cõdiri uelint. Necnon alia æque multiplici natura. Vitiumq; musto quibusdam in locis iterum sponte feruere: qua calamitate cum deferbuit deperit sapor: uappæq; accipit nomẽ probrosum etiam hominũ cum denegauerit animus. Acetis. n. nequitiæ inest uirtus magnos ad usus: & sine quis uita mitior degi non possit. Cætero minoꝛ medicaminis tanta cura est: ut cinere apud quosdam ceu gypso alibi q̃bus diximus modis instaurent. Sed cinerẽ e uitis sarmentis aut quercu præferunt. Quin & mannã aquam eiusdem rei gratia ex alto peti iubent: seruariq; ab æquinoctio uerno: aut certe nocte solstitio & aquilone flante hauriri: uel circa uindemiã si hauriat decoqui. Pix in italia ad uasa uino cõdendo maxime probatur brutia. Fit e picea resina. In hispania ãt e piceastris minime laudata. Est. n. resina harũ amara & arida & graui odore. Differentiã rationẽq; faciendi proximo uolumine demonstrabimus inter arbores feras. Vitia præter supradicta acor: aut fumidũ uirus: aut picis adustio. Experimentũ uero si fragmẽta subluceant ac sub dente lentescat acore iucundo. Asia picem idicã maxime probat: græcia picea Virgilius naritiã. Diligentiores admiscent nigrã masticem: quæ in ponto bituminis similis gignitur & irys radicem oleũq;. Nam cærã accipientibus uasis cõpertum est uiua accescere. Sed transferre in ea uasa in quibus acetũ fuerit utilius: q̃ in ea in quibus dulce: aut mulsum. Cato iubet uina concinnari: hoc enim utiq; uerbo: cineris lexiui cũ defurto cocti parte quadragesima pulegii uel salis sesquilibra. Interi & tuso marmore. Facit & seulphuris mentionẽ. Resinæ uero in nouissimis. Super oĩa addi matureſcẽte iam uino iubet mustum: quod ille tortinũ appellat. Nos itelligimus nouissime expressum. Et adici mustis tingendi gratia coloris: ut pigmentũ aliquod uini. Atq; ita pinguius fieri. Tot uenefícii placere cogitur. Et miramur noxia esse: In uitiũ inclinantis. Experimentũ est laminæ plumbeæ mutatus in eo colos. Propriũ autem inter reliquos liquiores uino mucescere. aut in acetum uerti. Extantq; medicinæ uolumina & fæx uini siccatta recipit ignes: ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius nitri naturam habet: easdemq; habet uires. Hoc amplius quo pinguius sentitur.

Epargos an piegas

Nec esse aliam q̃ in musta picẽ naturã

Decimusquartus

De cellis uinariis. Cap.xxi.

Agna & collecto iá uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uasis condũt: circuliſq; cin
m guntur: atq; etiá hyeme gelida ignibus rigoré arcét: Mirũ dictu. Sed aliquádo uiſum: ruptis uaſis ſtetere glatiatæ moles ꝓdigii mõ: quoniá uini natura nõ gelaſcit: alias ad frigus ſtupés tñ. Mitiores plagæ doliis cõdunt: infodiũtq; terræ tota: aut ad portioné ſitus. Ité cælũ præbét. Alii uero ipoſitis tectis arcét. Traduntur q; ad hæc ꝓcepta: latus cellæ uinariæ aut certe feneſtras obuerti in aquilonẽ oportere: uel uſq; in exortũ æquinoctialem. Sterquillinia & arborum radices procul abeſſe: oĩaq; odoris euitandi: facillimo ĩ uina trãſitu. Ficos utiq; & caprificos. Doliis ét iterualla dari: ne iter ſe uitia ſerpant cõtagione nini ſemper ociſſima. Qui & figuras referre. Ventroſa ac patula minus utilia. Picari oportere ꝓtinus a canis ortu: poſtea perfundi marina aqua aut ſalſa ac leui cinere ſarmenti ea aſpergi: uel agilla aſpera myrrha ſuffiri: ipſaſq; ſæpius cellas. Imbecilla uina demiſſis ĩ terram doliis ſeruanda. Valida expoſitis. Nunq; implenda. Et quod ſuperſit: paſſo aut defruto perungendum: admixto croco: pice ueteri cum ſapa. Sic coopercula doliorum medicanda addita maſtice ac pice. Bruma aperiri uetant: niſi ſereno die. Vetant auſtro flante: lunaue plena. Flos niui cãdidus probatur rubẽs triſte ſignum eſt: ſi non is uini colos ſit. Item uaſis incaleſcentibus: operculiſue ſudantibus. Quod celeriter florere cœperit: odorẽq; trahere: nõ fore diutium. Ipſa quoq; defruta ac ſapas cum ſit cælum ſine luna: hoc eſt in ſyderis eius coitu neq; alio die coqui iubent. præterea plumbeis uaſis non æreis: nucibus iugrandibus additis. Eas enim fumum excipere. Campaniæ nobiliſſima expoſita ſub diuo in cadis uerberari ſole luna hymbre ac uentis aptiſſimum uidetur.

De uitanda ebrietate. Cap.xxii.

C ſi quis diligentius reputet: in nulla parte operoſior uita eſt: ſe non ſalubertimũ ad potum
a aquæ liquoré natura dederit: quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinũ bibere & iumenta cogimus tantoq; opere: tanto labore & ipendio conſtat: qđ hominis mentẽ mutet ac furoré gignat: milibus ſcelerũ huic deditis tãta dulcedine: ut magna pars nõ aliud uitæ ꝑmium intelligat. Quin immo ut plus capiamus: ſacco ſtranguntur uires. Et alia irritamẽta excogitãtur. Ac bibendi cauſa etiá uenena conficiuntur. Aliis cicutam præſumentibus: aut bibere mors cogat Aliis pumicis farinã: & quæ referẽdo pudet docere. Cautiſſimos ex iis balineis quoq; coqui uidemus: exanimeſq; efferri: Iam uero alios lectũ expectare nõ poſſe: imo uero nec tunicã. Nudoſq; ibi protinus & anhelos ingentia uaſa corripere: uelut ad oſtentationẽ uitiũ: ac plene infundere ut ſtatim euomant: turſuſq; hauriant. Idq; iterũ tertioq;: tanquam ad perdenda uina geniti: & tanq; effundi illa nõ poſſint niſi per humanũ corpus. Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes & uolutatio ĩ cœno: ac pectoroſa ceruicis repandæ oſtẽtatio. per oĩa hæc prædicatur ſitis quæri. Iam uero quæ uaſa adulteriis celata: tanquã per ſe parum doceat libidines temulentia. ita uita ex libidine hauriũtur: atq; etiam præmio inuitatur ebrietas. Et ſi diis placet: emitur alius: ut uel quantũ biberit tantum edat: & pretium uinolentiæ lege accipit. Alius quantũ alea quæſierit: tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur. Tunc gratui prodũtur marito. Tunc animi ſecreta ꝓferunt. Alii teſtamenta ſua nuncupant. alii mortifera loquũtur: redituraſq; per iugulũ uoces nõ continent: q; multis ita interemptis: Vulgoq; ueritas iam atributa uino eſt. interea ut optime cadat: ſolem orientem nõ uident: ac minus diu uiuunt. Hinc pallor: & genæ pẽdulæ: oculorũ ulcera: tremulæ manus: effundẽtes plena uaſa. & quæ ſit pœna præſcens: furiales ſomni: & iquies nocturna. præmiúq; ſummum ebrietatis libido portẽtoſa ac iucundũ nefas. poſtera die ore halitus fetidi: ac fere rerũ oĩum obliuio: morſq; memoriæ. Rapere ſe ita uitã ꝓdicãt: cũ priorẽ diem quottidie perdãt: illi uero & uenientẽ. Tiberio Claudio principe ante hos. xl. ãnos inſtitutũ ut ieiuni biberent: potuſq; uini ãtecederẽt cibos: externis & hoc artibus: ac medicorũ placitis nouitate aliqua ſeſe comendantiũ. Gloriã hac uirtute parthi quærũt. Famã apud græcos alciabiades meruit. Apud nos cognomẽ etiam nouelius Tricongius mediolanenſis ad procõſulatum uſq; e prætura honoribus geſtis tribus cõgiis: unde & cognomẽ illi fuit: epotis uno ĩpetu: ſpectante miraculi gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero: atq; etiã alias ſeuo. Sed ipſa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eademq; cõmendatione credidere. L. piſonem urbis romæ curatorem ab eo delectum: ꝙ biduo duabuſq; noctibus ꝑ potationẽ cõtinuaſſet apud ipſum iam principem. Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrẽ Tiberium ferebatur. Tricõgii rata gloria: quando & hæc ars ſuis legibus cõſtat: nõ labaſſe ſermone: nec leuatum uomitione: nõ altera corporis parte. Dum biberet matutinas obiſſe uigilias: plurimũ hauſiſſe uno potu. plurimũ præterea aliis minoribus addidiſſe: optima fide. non reſpiraſſe in auriendo: neq; expuiſſe: nihilq; ad elidendum in pauimentis ſummũ ex uino reliquiſſe: diligenti ſcito legum contra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronẽ. M. Fabio binos cõgios ſimul haurire ſolitum ipſi obiicit. M. q. Agrippe a marcido ac temuléto ſcyphum ipactum. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirum hanc gloriã auferre Cicero uoluit ĩterfectori patris ſui. M. Antonio. Is enĩ ãte eum auidiſſime apprehenderat hanc palmã: edito etiam uolumine de ſua ebrietate: quo patrocinari ſibi auſus approbauit plane: ut equidé

Torquat[s]

Torquati

arbitror:quanta per tumulentiam mala terrarum orbi intulisset: exiguō tempore ante prælium actlacū illud uolumē euomuit. Quo facile intelligatur ebrius iā sanguine ciuium:& tanto magis eum sitiens. Nāq; & hæc necessitas uitiū comitatur:ut bibendi consuetudo augeat:auiditatem. Scitūq; est scytharum legati quanto plus biberint:tanto magis sitire parthos. Est & occidētis populis sua ebrietas:fruge madida. pluribusq; modis per gallias hispaniasq; nominibus aliis:sed ratione eadē. Hispani iam & uetustatē ferre ea genera docuerūt. Aegyptus quoq; e fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaq; in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales succos:nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic telus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia inuentū est quēadmodū aqua quoq; inebriaret. Duo sunt liquiores corporibus humanis gratissimi:intus uini:foris:olei:arborum e genere ambo præcipui. Sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quāto tamen in potu ingeniosior apparebit ad bibendum generibus centūnonagintaquinq;. Si species uero æstimetur:pene duplici numero excogitatis:tantoq; paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XV.

Naturæ Frugiferarum Arborum. Cap.i.

o Leā theophrastus celeberrimus e græcorum auctoribus urbis romæ anno circiter quadringētesimoquadragesimo negauit nisi intra.xl.mil.pas.a.mari nasci. Fenestella uero oino nō fuisse in italia hispania atq; africa. Tarquinio prisco regnāte:ab annis populi ro.clxxxiii. Quæ nunc peruenit trans alpes quoq; & in gallias hispaniasq; medias Vrbis quidem anno quingētesimoquinto. Appio Claudio Cæci nepote. L. Iunio coss. olei libræ duodenæ assibus ueniere. Et mox āno.dc.octogesimo. M. Seruius. T. F. ædilis circulis olei denas libras singulis assibus præstit po.ro. p totum annū. Minus ea miretq; sciat post anno.xxii. Cn. Pompeii.iiii. consulatu oleum quinciis italiam misisse. Hesiodus quoq; in primis cultum agrorum docendam arbitratus uitam:negauit oleæ satorem fructum ex ea percepisse quēq;. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis ferunt:translatarūq; altero anno decerpuntur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidissimis oleam:neq; in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius:orchites:& radios:&:posias. Nec desiderate rastros:aut falcem ullā:aut curam. Sine dubio:& in iis solum maxime cælūq; referre. Verum tamen attondentur sicut & uites atq; etiam interradi gaudent. Consequēs earum uindemia est arsq; uel maior oleo q̄ musta temperandi. Ex eadē quippe oliua differunt succi. primum omnium cruda atq; nondum inchoatæ maturitatis:hæc sapore præstantissimo. Quin & ex ea prima unda preli laudatissima:ac deinde per diminutiones:siue:ut nuperin uentum est:exilibus regulis pede incluso. Quāto maturior bacca:tanto pinguior succus:minusq; gratus. Optima aūt ætas ad decerpendum:inter copiam bonitatēq; incipiente bacca nigrescere. Nostri uocant drupas:græci uero dryppetas. Cætero distat an maturitas illa in torcularibus fiat:an ramis. Rigua fuerit arbor:an suo tatum bacca succo. Nihilq; aliud q̄ rores cæli biberit.

De oleo. Cap.ii.

u Etustas oleo tedium affert non item ut uino:plurimumq; ætatis āno est:prouida si liberi telligere natura. Quippe temulētiæ nascētibus uinis uti necesse nō est. Quinimo iuitat ad seruandū blāda iueterati caries. Oleo uoluit pci:fecitq; ueteratum ea necessitate pmiscuū. Et uulgo pricipatū in hoc quoq; bono obtinuit italia toto orbe. maxie agrouenafrano:eiusq; parte:quæ licinianū fundit oleū:unde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hāc palmā dedere accomodato ipsis odore. Dedit & palarū delicatiore sentētia. Cætero baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquū certamē inter istriæ terrā & beticæ par est. uicina bonitas prouintiis:excepto africæ frugifero solo. Cæteris totū id natura cōcessit. Oleū ac uinum inuidit tantum:satisq; gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena:quem in nulla parte uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ:& oleæ incipientibus. Cap.iii.

o Liuæ cōstāt nucleo:oleo:carne:amurca. Sanies est hæc eius amara. Fit ex aquis. Ideo siccitatibus minima:riguis copiosa. Suus quidem oliuæ succus est oleū:idq; præcipue ex immaturis itelligimus:sicut de omphacio docuimus. Augetur oleū ab arcturi exortu ad xv. kalen. octob. postea nuclei increscunt:& caro Cū sitienti hymbres copiosi accessere: uitiatur oleū in amurcā. Huius color oliuā cogit nigrescere. Ideoq; icipiēte nigricia minimū:amurcæ:ante eam nihil Et error hominū falsus existimantiū maturitatis initiū:quod est uitio pximū. Deinde q̄ oleum crescere oliuæ carne arbitrantur:cū succus omnis in corpus habeat:lignumq; itus grandescat. Ergo tū maxie rigātur. Quod ubi cura multa siue hymbribus accidit:oleum absumitur:nisi secuta serenitate quæ corpus extenuet. Omnino enim ut Teophrasto placet:est olei causa calor. Quare & in torcularibus et iam in cellis multo igni quærirur. Tertia est culpa ipasimonia:quoniam ppter ipēdiū decerpēdi espectatur ut decidat oliua. Qui mediū tēperamentū in hoc seruāt:perticis decutiunt cū iniuria arboris sequentis

anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit. Oleã ne stringito: ne ue uerberato. Qui cautissime agunt harundine leui ictu: nec aduersos percutiũt ramos. Sic quoq; alternate fructus cogitur decussis germinibus. Nec minus si expetatur ut cadat. Hærendo enim ultra suum tempus absumunt uenientibus alimentum: & detinent locum. Argumentũ est q̃ nisi ante fauonium collectæ: nouas uires nõ resumunt: & difficilius cadũt. Primũ ergo ab autũni colligitur initio opere nõ natura posia: cui plurimũ camis: mox orchites: quibus olei: post radios. Has enim ocissime occupat æstas: qa sunt tenerrimæ: & amurca cogit decidere. Differũtur uero etiam in martium mensem: callosæ cõtra humorem pugnaces ob idq; minimæ: licinia: cominia. Contra sergia: quã sabini regiã uocant: non ante fauonii flatum nigrescẽtes: hoc est ad .vi. idus febr. Tũc arbitrãtur eas matures cere: & quoniã pbatissimũ fiat ex iis oleũ accedere etiã ratio prauitati uidetur. Ferũtq; frigore sterilitatẽ fieri: sicut copiã maturitate: cum sit illa bonitas nõ temporis: sed generis tarde putrescẽtis in amurcam. Similis error collectam seruãdi in tabulatis: nec priusq̃ sudet premendi: cum omni hora oleum decrescat: amurca augeatur. Itaq; uulgo nõ amplius senas libras singulis modiis exprimi dicũt. Amurcæ mẽsurã nemo agit quãto eo copiosior repertatur in eodẽ genere diebus adiectis. Omnino in uita error publicus. Tumore oliuæ crescere oleũ existimantiũ: præsertim cum magnitudine copiam olei non constare indicio sint quæ regiæ uocantur: ab aliis maiorinæ: & ab aliis bamgiæ grãdissimæ: alioquin minimo succo. Et i ægypto carnosissimis olei exiguũ. Decapoli uero syriæ perquã paruæ: nec cappari maiores: carne tamen comendãtur. Quam ob causam italicis transmarinæ pferuntur in cibis cum oleo uincant. Et in ipsa italia cæteris picenæ: & sidicinæ. Sale ille priuati condiũtur: & ut reliquæ amurca sapaue. Necnõ aliquæ oleo suo sine accersita cõmẽdatione puræ innatãt. Colimbades frãguntur: eædemq; hærbarum uiridium sapore condiuntur. Fiunt & pcoces feruenti aqua perfusæ: quãlibet imaturæ. Miræq; dulcem succum oliuas bibere: & alieno sapore infici, purpureæ sunt & iis ut i uuis in nigrum colorem transeuntibus posiæ: Sunt & superbæ præter iã dicta genera. Sũt & prædulces per se tantum siccatæ: uuisq; passis dulciores. Admodũ raræ in africa: & circa emeritam lusitaniæ. Oleum ipsum sale uindicatur: a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ cõciso odorem accipit medicati: alias ut uino palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differẽtia. Tribus ut plurimum bonitatis distat. Odor in tenui argutior: & is tamen etiam in optima brevis.

phauliæ Theoph.

De natura olei. Cap. iiii.

Leo natura tepefacere corpus: & cõtra algores munire. Eidem feruores capitis refrigerare.

o Vsum eius ad luxuriam uetere græci uitiorum omnium genitores i gymnasiis publicando Notum est magistratus honoris eius octogenis sestertiis strigmẽta olei vẽdidisse. Oleæ honorẽ Romana maiestas magnũ pbuit. Turmas equitum idibus iuliis ex ea coronando. Itẽ minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant: græci uero oleastro olympiæ.

De cultura oliuarum. Cap. v.

Vnc dicemus Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem salentinam orchitem: posiam: sergianam: cominianam: albicerã seri iubet. Adiicitq; singulari prudentia quam earum in iis locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro licinia pingni enim & olenti uitiari eius oleum: arborem q; ipsam fertilitate consumi. Musco præterea & rubro in festari. Spectare oliueta in fauonium loco expolita solibus censet.

n

ostum: uel ortum

De seruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum. Cap. vi.

Ec alio ullo modo laudat cõdi oliuas optiæ orchites & posias q̃ uel uirides i muria: uel fractas in lentisco. Oleum q̃ acerbissima diu optimum fieri. Cætero q̃ primum e terra colligendam. Si inquinata fit lanandam. Siccari triduo satis esse. Si gelent frigora: quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleum i tabulato minui: deteriusq; fieri. Item i amurcam & fracibus. Eæ sunt carnes & inde feces. Quare sæpius die decapulandum. Præterea concas & plumbeas cortinas aere uituari: Feruẽtibus omnia ea fieri clausisq; torcularibus: & q̃ minime uẽtilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa e nucleis ipsarum ignis aptissimus: & e cortinis i labra fundendũ ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uasa mundada. Fiscinas spongia tergendas: ut q̃ maxime pura sinceritas constet. postea inuentum ut lauarentur utiq; feruenti aqua. protinus prælo subiicerent solidæ. Ita enim amurca exprimitur. Mox trapetis fractæ præterentur. Iterũ premi plusq̃ cẽtenos modios non probant factus uocatur. Quod uero post molam primũ est flos: factus. Tres geminosue a quatemis hominibus nocte ac die premi iustum est.

n

Tergeminos serũt

De oleo factitio. Cap. vii.

On erat tũ factitium oleum. Ideoq; arbitror nihil a catone dictum. Nunc eius genera plura primũq; persequemur ea quæ ex arboribus fiunt: & inter illas ãte oẽs ex oleastro. Tenue id multoq; amarius q̃ oleæ: tantũ ad medicamẽtũ utile. Similimũ huic inest ex chamelea frutice saxoso. nõ altiore palmo: foliis oleastro: baccisq;. proximũ fit & e cyci arbore i ægypto copiosa. Alii crotonẽ: alii rhibin: alii sisamũ siluestre appellãt. Ibiq; non pridẽ: & hispania repente pro

Metopũ

benit altitudine oleæ:caule ferulaceo:folio uitiũ:semine uuarũ gracliũ:pallidarũq;.Nostri eam uocãt ricinum a similitudine seminis.Coquitur id i aqua:inatansq; oleum tollitur. At inægypto ubi abundat sine igni & aqua sale aspersum exprimitur:cibis sedum lucernis exile.Amygdalinum quod aliqui netopum uocant:ex amaris nucibus arefactis:& in offam cõtusis aspersum aqua & iterum tusis exprimitur.Fit & lauro admixto druparum oleo.Quidãq; e baccis exprimunt tantũ. Aliis foliis modo. Alii folio & cortice baccarum. Necnõ stiracem addunt:alioq; odores.Optima laurus ad id latifolia: silue stris:nigra baccis Simile est e myrto nigra:& hæc latifolia melior.Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua:mox decoquunt alii foliorum mollissima decoquũt in oleo: & exprimunt. Alii deiecta ea in oleũ prius sole maturant.Eadem ratio & i satina myrto:sed præfertur silueſtris:minore semine:quã quidam oxymyrsinem uocant:alii chamæmirsinem:alii acaron a similitudine.Hæc est eni breuis fruticosa. Fit & ex citro:cupresso:nucibusq; iuglandibus:quod caryinõ uocãt.Malis cædri quod cædreleon. Exgrano quoq; gnidio purgato semine & tuso.Item lentisco.Nam & cyprinum etiam:e glande ægyptia ut fieret odorum causa dictum est.Indi etiam ex castaneis & sisama atq; oriza facere dicuntur.Ichthiophagi e piscibus.Inopia cogit aliquando luminum causa & e platani baccis fieri aqua & sale maceratis. Et oenãthinum fit de ipsa oenãthe:ut dictum est in unguẽtis.Gleucino mustum incoquitur in uapore lẽto. Ab aliis sine igne circundatis uinaceis diebus.xxii.bis singulis promixtum.Consumiturq; mustum oleo. Alii non sansucum tantum admiscent:sed etiam præciosiora odoramẽta.Et in gymnasiis quoq; conditur odoribus:sed uilissimis.Fit & de aspalato:calamo:balsamo:iri cardamomo:meliloto:nardo gallico:panace:sansuco:helenio:cinami radice:omnium succis i oleo maceratis expressisq;. Sic & thodinum e rosis iũcinum e iunco:quod est rosaceo similimum.Item hyoscyamo:lupinis:& narcisso.Plurimum autem i ægypto eraphani semine aut gramine hærba quod chortinõ uocant.Item sesama & urtica:quod Cnidinum appellãt.E lilio & alibi fit sub diuo sole:luna:pruina maceratum. Suis hærbis cõponuntur inter capadociam &seleuciam:quod seleuticum appellant:neruis admodum utile.Sicut i ira Agrostiõ

palmyris

lia e gummi.E pice fit quod picinum appellant.cum cõcoquitur uelleribus supra halitũ eius expansis atq; expressis.Probatum maxime e brutia.Est enĩ pinguissima & renosissima. Color oleo suluus.Spõte nascitur in syriæ maritimis:quod eleomeli uocant.Manat ex arboribus pingue.Crassius melle:tenuius:lapoſ dulci:& hoc medicis.Veteri quoq; oleo usus ẽ ad quædã genera morborũ.Existimatur & ebori uindicando a carie utile esse.Certe simulacrum Saturni romæ intus oleo repletum est.

De amurca. Cap.viii.

f Vper oĩa autem celebrauit amurcam laudibus Cato.Dolia olearia cadosq; illa imbuĩne bibant oleum.A murca subigi areas terẽdis messibus ut formicæ rimæq; absint. Quin & lutũ parietum & tectoria & pauimenta horreorum frumenti.Vestiarium etiam cõtra teredines ac noxia animalia amurca aspergi.Semina frugum persundi.Morbis quadrupedũ arborũ quoq; mederi illa:efficaci ad ulcera ĩteriora hũani quoq; oris.Lora etiã ac coria oĩa & calceamia axesq; decocta ungi atq; æramenta contra eruginem. Colorisq; gratia elegantioris & totam supellectilem ligneam:ac uasa fictilia in quis ficum aridã libeat afferuare.Aut si folias baccasq; & uirgas myrti aliudue id genus simile.postremo ligna macerata amurca nullius fumi tedio ardere.Oleam si lambendo capra ligua cõtigerit depauerituq; prio germiatu sterilescere auctor ẽ.M.Varro.Et hactenus de olea atq; oleo:

Pomorum oium genera & naturæ. Cap.ix.

r Eliqui arborum fructus uix specie figuraue non modo saporibus succisq; totiens permixtis atq; insitis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor. Cap.x.

g Randissimis pineis nucibus altissimeq; a terra suspensis:ĩtus exiles nucleos lacunatis includoris uestitos alia ferruginis tunica.Mira naturæ cura molliter semina colocandi.Harum genus alterum tarentinum digitis fragili putamine auiũq; expositũ furto in arbore.Et tertium sapineum e pincea satiua nucleorum cute uerius q̃ putamine adeo molli ut simul mãdantur.Quartum pityida uocant e pinastris:singularis remedii aduersus tussim.In melle decoctos nucleos taurini aquicelos uocant.pinea corona uictores apud isthmum coronantur. Vel pityina

De malo cotoneo. Cap.xi.

h Is ꝓxima ãplitudine mala quæ uocamus cotonea:& græci cydonea ex creta insula aduecta Incuruatos trahũt ramos:phibẽtq; crescere parentẽ.plura eoꝝ genera.Chrysomela incisuris distincta:colore ad auꝝ iclinato.Quæ cãdidiora nostratia cognoĩata i odoris ꝑstantissimi.Est & Neapolitanis suus honor.Minora ex eodẽ genere strutea odoratius uibrãt:serotino ꝓuentu.præcocia uero mustea.Struteis ãt cotonea ĩsita suũ genus fecere muluianũ:q̃ sola ex iis uel cruda manduntur.Oĩa iã & uiroꝝ salutatoriis cubilibus insula simulacris noctiũ conscriis ꝑposita. Sũt præterea siluestria pua struteis odoratissima i sepibus nascẽtia.Mala appellamus quãquã diuersim persica & granata:quæ in punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus. Li-

gnũ illis in corpore. Necnõ & quæ dã e pyris libralia appellata amplitudinẽ sibi põderis noie asserunt

De persico genera quattuor. Cap. xii.

Ed persicorum palma duracinis. Nationum habent cognomẽ gallica & asiatica. post autũ
f num matureſcunt: æstate præcocia intra. xxx. annos reperta: & primo denariis singula uenundata. Supernatia e sabinis ueniunt: popularia undiq;. Pomũ inocuum expetitur ægris præciumq; singulis iam triceni nummi fuere: nullius maiore. Quod miremur quia non aliud fugacius. Longissima. nãq; decerpto bidui mora est: cogitq; se uenundari.

De pruno genera. xi. Cap. xiii.

Ngens postea turba prunorum uersicolor: nigra: candicãs. Hordearia appellata a comitatu
i frugis eius. Alia eodẽ colore seriora maioraq;: asinina cognominata a uilitate. Sunt & nigra a claudatoria: cærina purpurea. Necnõ ab externa gente armeniaca: quæ sola & odore conmẽdãtur. peculiaris ipudentia nucibus est insitorũ quæ facie parentis succumq; adoptiõs exhibẽt appellata utroq; nucipruna. Et hæc aũt & pſica & cærina ac siluestria ut uuæ autũno cadis cõditus usq; ad alia nascẽtia ætatẽ sibi prorogant. Reliquorum uelocitas citro mitescentium transuolat: Nuperin betica malia appellari ceperunt malis insita: & alia amygdalina amygdalis. His itus i ligno nucleus amygdalæ est. Nec aliud pomũ ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt damascena a syriæ damasco cognominata: iam pridẽ i italia nascẽtia grandiore quamq; ligno: & exiliore cute: nec unq; in ruga siccata quando soles sui desunt. Simul dici possunt populares eorũ myxæ: quæ & ipse nunc cepere romæ nasci insitæ sorbis. In totũ quidem persica peregrina etiam asiæ græciæq; esse ex nomine ipso apparet: atq; ex perside aduecta. Sed pruna siluestria ubiq; nasci certum est. Quo magis miror huius pomi mentionem a Catone non habitam: præsertim cum condenda demonstraret quædam, etiam siluestria. Nam persicæ arbores sero & cum difficultate transire ut quæ in rhodo nihil ferant quod primum ab ægypto earum fuerat hospitium. Falsum est uenenata cum cruciatu i persis gigni: & pœnarum causa a regibus translata: & in ægyptum terra mitigata. Id enim de persea diligentiores tradunt: quæ in totum alia est: myxis rubescentibus similis: nec extra orientem nasci uoluit. Eã quoq; eruditiores negauerunt ex perside propter supplicia translatam: sed a perseo mẽphi satam. Et ob id Alexãdrum illa coronari uictores ibi instituisse in honorem attaui sui. Semper autem folia habet & poma subnascentibus aliis. Sed pruna quoq; omnia post Catonem cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum: genera. xxix. Cap. xiiii.

Alorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medicam autem græci uo-
m cant patriæ nomine. Aeq; peregrina sunt zinzipha & tuberes: quæ & ipsa nõ pridem uenere in italiam. Hæc ex africa: illa ex syria. Sex. papinius quem cõsulẽ uidimus primus utraq; attulit Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata baccis similiora q; malis. Sed aggeribus præcipue decora: quoniam & in tecta iam silue scandunt. Tuberum duo gene- iis obdu
ta. Candidũ & a colore sericum dictum pene peregrina. Sunt & in uno italiæ agro ueronẽsi nascentia: eta
quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit. Struteis quidem persici sq; plurimis tamẽ peculiare nomẽ dedit nulla alia commendatione insignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare: cum conditoribus suis æternam ppagauerint memoriam: tanq; ob egregium aliquid i uita factũ. Ni fallor apparebit ex eo ingenium inserendi: nihilq; tam paruum esse quod non gloriam parere possit. Ergo habẽt originem a Matio Gestioq; & Manlio: item. Claudio a quibus cotoneo insito. Ab Appio e claudia gẽte appiana sunt cognomiata. Odor ẽ his cotoneorum: magnitudoq;. Sed claudianis color rubẽs. Ac ne qs id ambitu ualuisse claritatis & familiæ putet: sunt & septiana ab inuentore libertino insignia rotunditate. Cato adiicit quiriana: & quæ tradit in doliis condi scantiana. Omnium autem nuperrime adoptata sunt pua gratissimi saporis q; petissia nominãtur. Primas nobilitauere camerina: & grecula. Cætera e causis traxere nomen. Germanitatis cohærentia & gemella nunq; singula in fœtu. A colore serica: cognatione mellapia: mustea a celeritate mitescendi. Quæ nunc melimela dicuntur a sapore melleo. Orbiculata ex figura orbis in rotunditatem circũacti. Hæc in epiro primum proueniſſe argumento sunt græci: qui epirotica uocant. Mãmarum effigie ortomastica. a cõditione castrati seminis: quæ spadonia appellant. Belgemella a foliis. Folium enim unum aliquando & geminũ erumpit e latere medio. Celerrime in rugas marcescunt pannutea. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color: origine ex mori insitu tracta. Cunctis uero quæ fuerunt a sole partes rubent. Sunt & parua grati saporis atq; ẽt acutiora odore: siluestria id peculiare improbitatis & acerbitatis cõnitium: & uis tanta ut aciem gladii perstringat. Dacis ferme uilissimis nomen: q̃q̃ primis aduẽtu decerpiq; properantibus.

De pyris & insitorum uarietate. Cap. xv.

Adẽ cã in pyris taxat: superba cognoie parua hæc: sed ociſſima. Cunctis autem crustumina
e gratissima. proxia iis falerna a potu: qm̃ tanta uis succi abũdat. Lactea hæc uocantur in his: quæ alii colore nigro donãt syriæ. Reliquorum noia aliter i aliis atq; aliis locis appellantur

Sed confessis urbis uocabulis auctores suos nobilitauere.Decumiana & ex eo tractū quod pseudo decimianum uocant.Dolobelliana lōgissimi pediculi.pōpeiana cognoie māmosa: liceriana: seueriana: & quæ ex iis nata sunt tyranniana lōgitudine pediculi distatia.Fauoniana rubra:paulo superbis maiora.Lateriana.anitiana.post autūnalia acidulo sapore iucūda.Tiberiana appellant:quæ maxie Tiberio principi placuere.Colorātur magis sole:grādescuntq; alioquin eadē essent q̄ liceriana.patriæ noia habēt serissima oium amerina:picētina:numātina:alexādrina: numidiana:græca: & i iis tarētina: signina:quæ alii a collore testacea appellāt:sicut onychina purpurea.ab odore myrrappia laurea:nardina.A tempore ordearia.a collo āpulacea & coriolana.Brutæ gētilitatis cucurbitana acidula succi.Incerta nominū cā est barbaricis ueneriisq;:quæ colorata dicunt:Regiisq;:quæ minio pediculo. Sessilia patriciis uoconiis uiridibus oblongisq;.præterea dixit uolema Virgilius a Catone sumpta:q & semētina & mustea nominat.Pars hæc uitæ iāpridem puenit ad columē expertis cuncta oibus.Quippe cū Virgilius insitā nucibus arbutū:malis platanum:cæraris ulmū dicat.Nec quicq̄ amplius excogitari pōt: nullum certe pomū nouū diu iā inuenit.Neq; oia insita miseri fas est:sicut nec spinas inseri:qñ fulgura expiari non queunt:Facile:quotq; genera insita fuerunt:tot fulgura uno ictu pnunciant.Turbinatior pyris figura.In iis serotina ad hyemē usq; ad matrē pendēt gelu matuescētia.Græca ampullacea:laurea:sicut in malis amerina:scātiana.Conduntur uero pyra ut uuæ ac totidem mōis non aliter q̄ in cadis.præterea quæ pomis proprietas pyris quoq; uini.Similiter iis ægris medentes in escam dant:ac uino& aqua coquuntur:atq; pulmentarii uicem implent quod non alia præter cotonea & strutea.

De pomis seruandis & uuis. Cap.xvi.

Nuniuersum uero & pomis seruandis præcipitur.Pomaria i loco frigido ac sicco contrabu
i lari.Septentrionalibus fenestris sereno die patere. Austros specularibus arcere. Aquilonis quoq; aflatu poma detumpante.Colligi mala post æquinoctium autūnale:neq; ante.xvi.lunam:neq; ante primā horam.Cadina seperan straméntis:storeis:paleisue sustenti.Rata cō ponit:ut limites parui spiritum æqualem accipiant.Amerina maxime durare:melimela minime.

De cotoneis pyris & sorbis. Cap.xvii.

Otōneis intercluſiis spiramentum omne adimendum.aut icoqui melle ea:imergine opor
c tere.Punica aqua marina fermente indurari:mox triduo sole siccata:ita ne nocturno rore cōtingantur suspendi.Cum libeat uti aqua dulci perlui.M.Varro & in doliis harenæ seruari iubet:& in matura obrui terra in ollis fundo effracto:sed spiritu excluso:ac furculo pice illito.Sic etiam crescere amplitudine maiore q̄ possint in arbore Cætera mala foliis ficulneis prateriq̄ cadius singula comuolui:ciſtisq; uitilibus cōdi:uel creta figulina tum illini.Pyra in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scrobes.Tarentina seriſſime legi.Amiriana seruari & in passo.Sorba uero & in scrobibus gypsato operculo duum pedū terra superinducta in loco aprico inuersis uasis:& in doliis ut uuas cum ramis suspendi. E proximis auctoribus quidā altius curam petunt:putatiq; statim poma ac uites adhūc usum præcipiunt decrescente luna.post horam diei tertiam cælo sereno aut siccis a uentis.Similiter delegi & ex locis siccis:&ante perfectam maturitatem:addito ut luna īfra terram sit:uuas cum malleolo sarmentisue duro dēptis forcipe corruptioribus acinis in dolio picato recenti suspendi. excluſa omni aura operculo & gypso.Sic & sorba & pyra illitis omniū furculis pice.Dolia procul ab aqua esse Quidā sic cū palmite in gypso condunt:capitibus eius scyllæ infixis utrinq;.Alii etiam uina habentib⁹ doliis:dum ne cōtingant ea nuæ.aliqui mala in patinis fictilibus fluitātia:quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt.pletiq; uero in scrobe duum pedum altitudinis harena substrata:& fictili operculo:dein terra operto.Creta quidam etiam figulina uuas illinunt: siccataſq; sole suspendūt:in usu diluentes cretam.Eandem pomis in uino subigunt.Mala uero genero ſiſſima eadem rōne crustant gypso uel cera.Quæ nisi maturuerint:incremento calicem rumpunt.Semper autem i pediculos collocant ea.alii decerpunt cum furculis:eosq; in medulam sambuci abditos obruunt:ut supra scriptum est.aliis singulis malis pyrisq; singula uasa fictilia assignant:& opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui i floccis capsisq; quas luto paleato illinunt.alii hoc idē in patinis fictilibus.aliqui & i scrobe subiecta harena ita sicca operiunt mox terra.Sunt qui cotonea cæra pontica illita melle demergant.Columella auctor in puteos ciſternasue in fictilibus uasis pice diligēti cura illitis mergi.Liguria maritima alpibus proxima uuas sole siccas iunci fasciis inuoluit.cadisq; cōditas gypso includit.Hoc idē græci platanii foliis:aut uitis ipsius:aut fici uno die i umbra siccatis:atq; in cado uinaceis iterpositis.Quo genere coa uua & berytia seruātur nullius suauitati post ferē dæ.Quidā ut has faciant in cinere lexiuio tingūt protinus q̄ detraxere uitibus.Mox in sole siccāt.Tum foliis ut supra dictum est inuolutas uinaceis stipant.Sunt qui malunt uuas i scobe ramentisq; abietis:populi:fraxini:seruare.Sunt qui suspendi procul malis:protinusq; in granariis iubeāt:quoniam optime sit operimento puluis pensilibus.Contra uespas remedio est oleo aspergi ex ore:ut de palmis diximus.

De ficis genera.xxix. Cap.xviii.

Reliquo genere pomorũ ficus amplissima est.Quædãq; & pyris magnitudine æmula. De
e gypnæ cypriæq; miraculis rettulimus iter externas.Idæa rubet oliuæ magnitudine roton
dior tantum sapore mespili.Alexandrina hãc ibi uocãt:crassitudine cubitali ramosam:ma
teria ualidam:lentã sine lactæ:cortice uiridi:folio tiliæ:sed molli:Onesicritus tradit in hyr-
cania multum nostris esse dulciores:fertilioresq;:utq; modios.cclxx.singulæ ferant:Ad nos ex aliis trã
sire gentibus chalcidicæ:quarum plura genera.Siquidem & lydiæ quæ sunt purpureæ:& mamillanæ: Parum
similitudinem mammarum habent.Et callistruthiæ partim sapore præstãtiores ficorum omnium fri
gidissimæ.Nam de africanis quas multi præferunt cunctis magna quæstio:ẽ cũ id genus ĩ africam nu- Vix sunt
perrime transierit:patriæ nomen obtinent.Nam alexandrinæ enixiores.Candicans terina cognomine uescendo
delicata.Nigra & rhodia est:& tyburtina de præcocibus.Sũt & auctorum nomina iis.Liuiæ pompeie
ficatæ hæ solæ in annuos usus aptissimæ cum mariscis:& aquas harundinei folii macula uariat.Est &
herculanea & albicerata:& aratia alba:pediculo minimo latissima.Primo autẽ prouenit porphyritis lõ
gissimo pediculo.Comitatur eã e minimis & uilissimis popularis dicta. Contra nouissima sub hyeme
maturatur chelidonia.Sunt præterea eædem serotinæ:& præcoces biferæ alba ac nigra cum messe uĩ-
demiaq; maturescentes.Serotinæ & acorio appellatæ duro.Ex chalcidicis quarunda trifero prouentu.
Tatenti tantum prædulces nascuntur:quas uocant omas.Cato de ficis ferendis ita memorat.Ficus ma
nicas in loco cretoso aut aperto serito.In loco autẽ crassiore aut stercorato africanas:sed & herculane-
as:saguntinas:hybernas:telianas:atras pediculo lõgo.postea tot subiere nomia atq; genera:ut uel hoc
solum æstimantibus appareat mutatam esse uitam.Sunt & hybernæ quibusdã prouinciis:sicuti messiæ
sed arte non natura.paruarum genus arborum post autũnum simo contegunt:deprehensasq; ĩ his hy
eme grossos:quæ mitiore cælo resossæ cum arbore:atq; in lucem remissæ nouos soles aliosq; q̃ quibus
uixere:anidæ tanquã iterum natæ accipiunt:& cum uenientium flore maturescũt:alieno præcoces an
no:in tractu uel gellidissimo.Sed a Catone appellata iam tum africana ãmonet & africæ ad ingens do
cumentum uso eo pomo.Nãq; perniciali odio carthaginis flagans nepotumq; securitatis anxius:cum
clamaret in omni senatu carthaginem delendam:attulit quodã die in curia præconem ex ea prouĩtia
ficum.Ostendensq; patribus interrogo uos inquit quando hoc pomum demptum putatis ex arbore:
Cum inter omnes recens ossa constaret.Atqui tertiam inquit ante diem scitote decerptum carthagine
tam prope a muris habemus hostem:statimq; sumptum est punicũ tertium bellum:quo carthago de-
leta est.Quãquã Catone anno sequente rapto.Quid primum in eo miremur:curam ingenii:an occasi-
onem fortuitam:celeritatemq; cursus:an uehementiam uiri.Super omnia equidem est quo nihil eqdẽ
duco mirabilius:tantã illam urbem & de terrarum orbe per.cxx.annos urbis æmulam unius pomi ar-
gumento euersam. Quod nõ trebia aut transimenus:non cãnæ busto insignes romani nominis perfi
cere potuere.Nõ castra punica ad tertiũ lapidẽ uallata.portæq; colinæ adequitãs ipse Hãnibal.Tãto ꝓ
pius carthaginem pomo Cato adiri monuit.Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio romæ nata sa
cra fulguribus ibi cõditis.Magisq; ob memoriam eius quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris
appellata:quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen.Ita enim uocabãt mãmam.Mi
niculo ex ære iuxta dicato tanq̃ in comitium sponte trãsisset. Adacto nauigio ilico arescit.Rursusq; cu
ra sacerdotum scritur.Fuit & ante Saturni ædem urbis anno ducẽtesimo sexagesimo sub lata sacro ue-
stalibus facto cum Siluani & Isidis simulacrum subuerteretur.Eadem autem fortuito fato aduiuit ĩ me
dio foro:quasi dẽtia imperii fundamenta ostentato fatali Curtius maximis bonis hoc est uirtute ac pie
tate ac monte præclara expleuerat.Aeque fortuita eodem loco est uitis atq; olea umbræ gratia:sedulĩ-
tate plebeia satæ.Ara inde sublata gladiatorio munere Diui Iulii:quod nouissime pugnauit ĩ foro.Ad
mirabilis est pomi huiusce festinatio unius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico & caprificatione. Cap.xix.

Caprificus e siluestri genere ficus nunq̃ maturescens:sed quod ipsa non habet aliis tribuens
c quoniam est naturalis cãrum transitus:atq; e putrescentibus identidem generatur aliquid.
Ergo culices parti fraudati alimento in matre:hoc est putri eius tabe ex aqua nati ad cogna
tam uolant morsuq; ficorum crebro hoc est auidiore pastu aperientes ora eatũ:atq; ita pene
trantes intus solem primo secum inducũt:cerealesq; auras immittunt foribus apertis.Mox lacteum hu
morem:hoc est infantiam pomi absumunt:quod fit & sponte.Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad
rationem uenti:ut flatus euolantes ĩ ficos ferat.Inde repertum ut illatæ quoq; aliũde & inter se colliga
tæ iniicerentur fico.Quod in macroso & aquilonio situ nõ desideratur:quoniã sponte arescunt loci si-
tu:rimisq; eadem quæ culicum opera causa perficit.Necnon ubi multus puluis: quod euenit maxime
frequenti uia apposita.Nãq; & puluerulenti uis siccandi:succũq; lactis absorbendi:quæ ratio puluere & ca- Siccantur
prificatione hoc quoq; præstat:ne decidant absumpto humore tenero:& cum quadam fragilitate pon
deroso.Ficis mollis omnibus tactus.Maturis frumenta intus. Succus maturescentibus lactis.perco-
ctis mellis.Senescunt in arbore.Anusq; distillant.Gummi lachrymarum siccãt.Honos laudatas seruat

in capsis. Ebuso insula præstantissimas amplissimasq; & mox in matrucinis. At ubi copia abũdat implentur orcæ: in asia cadi: aut inruspina africæ urbe: panisq; simul & obsonii uicem siccatæ iplent, utpotæ cum Cato cibaria ruris operariis iuxta ceu lege sanciẽs minui iubet perfici maturitatem: cum & obsonii uicem habeãt recentes ficus. Salis siccatis & casei loco uesci nuper excogitatum est. Ex hoc genere sunt ut diximus octana & caricæ: quæq; cõscendenti nauium aduersus parthos omen fecere. M. Crasso uenales prædicantis uoce caunææ. Omnia hæc in albense rus e syria intulit. L. Vitellius qui postea cẽsor fuit: cum legatus in ea prouintia esset nouissimis Tiberii Cæsaris temporibus.

Sale

De mespilis & eorum generibus tribus. Cap. xx

Malorum pyrorũq; generi adnumerentur iure mespila atq; sorba. Mespilis tria genera: anthedon: setania. Tertium degenerat Anthedone: tametsi similius est: quod gallicum uocãt setaniæ tamen maius pomũ. Candidiusq; acini molliore ligno, cæteris minus pomũ: sed odore pstantius: & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia anteq; decidãt rubescunt radices multæ atq; altæ & ideo inextirpabiles: Non fuit hæc arbor in italia Catonis ævo.

m

De sorbis genera quattuor. Cap. xxi.

Orbis quadruplex differẽtia. Aliis enim eorum totũditas mali. Aliis turbinatio pyri. Aliis ouata spẽs: ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acri odore: nec suauitate iucunda. Cæteris uini sapor. Generosissima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus tormina le appellant: remedio tãtum probabile assiduum: prouentu: minimumq; pomo: arbore dissimili: foliis pene platani. Non ferunt ante trimatum ex ullo genere. Cato & sorba sapa cõdi iubet. ab iis locum amplitudine uindicauerunt quæ cessere auctoritati.

De nuce iuglande. Cap. xxii.

Vces iuglãdes quãq; & ipsæ nuptialium fescẽniorũ comites: multũ pineis minores uniuersitate. Eædẽq; portione ãpliores nucleo Necnõ & honoris naturæ peculiaris: gemino protectis operimento: puluinati primũ calicis: mox lignei putaminis. Quæ cã eas nuptiis fecit religiosas tot modis fœtu munito qđ est uerisimilis: q̃ quia cadendo tripudiũ somnũue faciãt. Et has e pside a regibus translatas iudicio sunt græca noia. Optimũ quippe earũ genus persicũ atq; basilicõ uocãt. Et hæc fuere pria noia. Carion a capitis grauedine ꝓpter odoris grauitatẽ cõuenit dictũ Tinguñ cortice earum lanæ: & ruffatur capillus primum prodeuntibus nucleis. Id cõpertum infectis tractatu manibus. Pinguescunt uetustate. Sola differentia generũ in putamine duro fragiliue & tenui ac cassо loculoso & simplici. Solum hoc pomum natura conpactili operimento clausit. Namq; sunt bifidæ putaminum carinæ. Nucleorumq; illis quadriptia distictio lignea intercursante membrana. Cæteris quicquid est solidum est. Vt in auellanis & ipso nucum genere: quas antea abellinas patrio nomine nocabant. In asiam græciamq; e põto uenere: & ideo põticæ nuces uocantur. Has quoq; mollis protegit barba. Sed putamini nucleisq; solida totũditas inest. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus in uẽtre medio, tertia ab iis natura amygdalis tenuiore: sed simili iuglãdium summo operimento. Item secũdo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine: & acriore callo. Hæc arbor an fuerit i italia Catonis ætate dubitatur: quoniã græcas noiat: quas quidam & in iuglandiũ genere seruant. adiicit præterea auellanas: & galbas, prænestinas, quas maxime laudat: & cõditas olis in terra seruari uirides tradit. Nunc thasiæ & albenses celebrãtur: & tarentinarum duo genera: fragili putamine: ac duro. Quæ sunt amplissime: & minime totũdæ. Præterea molluscæ putamẽ rũpentes. Sunt qui honori nomen interpretentur: & Iouis glãdem esse dicunt. Nuper consularem uirum audiui biferas & iulandes nuces se habere profitentem. Depistaciis & ipsi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in italiam primus intulit eodem tempore. Simulq; in hispaniam Flaccus Pompeius eques romanus: qui cum eo militabat.

n

De castaneis genera octo. Cap. xxiii.

Vces uocamus & castaneas: quaq; accomodatiores glandiũ generi. armatũ iis echinato calice uallũ: quod inchoatum glandibus. Mirumq; uilissima esse quæ tãta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdã partus ex uno calice: cortexq; lẽtus. proxia uero corpori mẽbrana: & in iis & i nucibus saporẽ ni detrahatur ifestat. Torrere eas in cibis gratius modulatũ: laturas præstãti ieiuno fœminarũ quãdam imaginem panis. Sardib⁹ eæ prouenere primũ. Ideo apud græcos sardianos balanos appellãt. Nam diuus Tiberius postea balanum nomẽ iposituit excellẽtioribus satu factis. Nũc plura eaq; genera. Tarẽtinæ faciles: nec operoso sunt cibo: planæ figura. Rotundior quæ balanitis uocatur purgabilis maxime: & sponte ꝓsiliens: pura & plana est ex eis & salariana. Tarentina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta: quod dicemus in finis meterana: quã rubens cortex ꝓfert triangulis & popularibus nigris: quæ coctiuæ uocãtur. patria laudatissimis tarentum: & in campania neapolis: Cæteræ suum pabulo gignuntur: scrupulosæ corticis: intra nucleos quoq; ruminatione.

Molitura etiam præstari

De siliquis & carnosis pomis & moris & de acinis & baccis. Cap. xxiiii.

Aud ꝓcul abesse uidentur & prædulces siliquæ: nisi q̃ in iis cortex ipse manditur. Digitorũ

h

hominis longitudo illis:& interim falcata pollicari latitudine.Glandes inter poma numerari nō pos sunt.Quamobrem in sua natura dicentur.Reliqua carnosi sunt generis:eaq; baccis atq; carnibus distant.alia acinis caro:alia moris:alia unedonibus& alia acinis inter cutem succūq; alia myxis.alia baccis:ut oliuis.Moris succus in carne uinosus:trini colores:candidus primo:mox rubens:maturis niger. In nouissimis florent.Inter prima matureſcunt.Tingunt manus succo Matura eluunt acerba.Minime in hac arbore ingenia profecerunt:nec nominibus:nec insitis:nec alio mō q̄ pomi magnitudine differunt mora ostiensia:& tusculana.Romæ nascuntur & in rubis multū differente callo.Aliud corpus est e terrestribus fragis.aliud congeneri eorum unedoni:quod solum pomū simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa.Fructus anno matureſcit:pariterq; floret subnascens:& prior coquitur.Mas sit an fœmina sterilis inter auctores non cōstat.Pomū inhonoꝝ:ut cui nomen ex argumento sit unum tantum edendi.Duobus tamen hoc nominibus appellāt græci comaron & memecylon.Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos.Alio noie arbutus uocatur.Iuba auctor est quinquagenū cubitorum altitudine in arabia esse eas.Acinoꝝ quoq; magna est differentia.Primum inter uuas ipsas callo:teneritate crassitudine interiore ligno aliis paruo:& aliis etiam gemino:qui minime feraces musti.Plurimū uero differunt hederæ sambuciq; acini.In figura etiam punici anguloſi quippe soli:nec cutis ulla singulis:præter communē quæ est candida:totisq; succus & caro est iis præcipue quibus paruulū ineſt ligni. Magna & baccis differētia.aliæ nāq; sunt oliuis:lauris:& alio modo loto:cornis:alia myrtis: lentisco. Aquifolio enim ac spinæ sine succo.Medioq; etiamnum genere inter baccas acinosq; cerasis.Pomum iis primo cādidum:& fere omnibus baccis mox aliis uiresci:ut oliuis:lauris.Rubet uero moris:cerasis: cornis.Deinde nigreſcit moris:cerasis:oliuis.

De cerasis genera octo. Cap.xxv.

c Erasi ante uictoriā mithridaticā.L.Luculli nō fuere in Italia.At urbis āno sexcēteſimooctogesimo is primū uexit e ponto annisq;.cxx.trans oceanū in britaniā usq; puenere. Eadē ut diximus in ægypto nulla cura potuere gigni.Cerasoꝝ aproniana maxime rubēt.Nigerrima sunt ut actia.Cæciliana uero & rotunda.Iulianis gratus sapor:sed pene tantū sub arbore sua adeo teneris ut gestatū nō tollerēt.Principatus duracinis.quæ cāpania plyniana appellat.In belgica uero lusitanis.In ripis etiam rheni.Tertius is colos e nigro ac rubenti uiridiq; similis matureſcentibus semper.Minus quinquennio est q; prodiere quæ uocant laurea:non ingratæ amaritudinis insitæ in lauro.Sunt & macedonica paruæ arboris raroq; tria cubita excedentis:& minore etiam nunc frutice chamecerasi. Inter prima hoc e pomis colono gratiam annuam refert.Septentrione frigidisq; gaudet. Siccatur etiam sole:conditurq; ut oliua cadis.

De cornu lentisco. Cap.xxvi.

q Væ cura & cornis atq; lentisco adhibeat:ne quid nō hoīs uentri natū esse uideat.Miscentur sapores:& alio alius placere cogit.Miscent uero & terræ cæliq; tractus.Inq; alio cibi genere india aduocatur:in alio ægyptus:creta:cyrene:singulæq; terræ.Nec cessat in ueneficiis uita:dummodo omnia deuoret.Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum & de odore. Cap.xxvii.

I Nterim q̄ sunt cōia & pomis oibusq; succis sapoꝝ genera tredecim reperiuntur:dulcis:suauis:pinguis:amarus:austerus acer:acutus:acerbus:acidus:falsus.Præter hæc tria genera sūt mirabili maxime natura.Vnū in quoplures pariter sentiunt:sapores:ut uinis.Nāq; in iis & austerus & acutus & dulcis & suauis:oēs alieni.Alteꝝ ē genus i quo sit & alienus quidē:sed & suus quidā & peculiaris:ut in lacte.Siquidē ineſt ei qd tñ iure dici nō pōt dulce:& pingue: & suaue optinēte lenitate:quæ ipsa succedit in saporis uicē.Nullus hic aquis:ne succus quidē:ut tñ eo ipso fiat aliquis:ac suū genus faciat.Sentiri quidē aquæ saporē ullū succūue uitiū est.Magnū his oibus in odore momentū & magna cognatio qui & ipse nullus est aquis:aut si sentitur oīno uitium est.Mirum tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse sine odore sine succo:aqua:aer:ignis.

De succis fructuum & arborum:& coloribus:& odoribus:& natura pomorum:& de commendatione fructuum. Cap.xxviii.

e Rgo succoꝝ uinosus pyro:moro:myrto.Minime qd miremur uuis.at pinguis oliuæ:lauro:nuci:iuglādi:amygdalis.Dulcis uuis:ficis:palmis.Aquosus prunis Magna ē & in colore succi differētia.Sanguineus moris:cerasis:cornis:uuis nigris.Idē albis cādidus.Lacteus in capite ficis:in corpe nō itē.Spumeus malis:Nullis pſicis:cū p̄sertim duracina abundēt succo.Sed quis eius ullū dixerit colorē? sua & i odoꝝ miracula? Malis acutus.Persicis dilutus.dulcibus nullus.Nā & uinū tale sine odore.Tenue odoratius.Multoq; celerius talia ad usum ueniunt q̄ pinguia Quæ odorata nō eadē in gustu tenera quia non sunt pariter odor & sapor.Quamobrem citreis odoratissimus.Sapor asperimus quādātenus & cotoneis.Nullusq; odor ficis.Et hactenus sint spēs ac genera pomoꝝ.Naturas arctius colligi par est.Alia siliquis gignuntur:ipsis dulcibus:semēq; cōplexis ama

rum.Cū in plurib⁹ femina placeant:in filiqua damnētur. Alia baccis:quaꝝ intus lignū:& extra caro: ut oliuis ceraſis. Aliquaꝝ intus baccæ:foris lignū:ut in his quæ in ægypto diximus gigni.Quæ baccis natura:eadē & pomis. Alioꝝ intus corpus & foris lignū:ut nucū.alius foris corpus.intus lignū ut perſicis & prunis uitiumq⁹ cinctū fructu:cū fructus alibi muniatur uitio.Putamine claudūtur nuces.Corio caſtaneæ.Detrahit hoc iis.at in meſpilis manditur:Cruſta tegunt glandes cutæ uuæ.Corio & mēbrana punica.Carne & ſucco mora conſtat.Cute & ſucco ceraſi.Quædam ſtatim a ligno recedūt:ut nuces & palmæ:Quædā adhærent ut oliæ lauroq⁹.Quorundam generi utraq⁹ eſt natura:ut perſicis. Etenim duracinis adhæret corpus:e lignoq⁹ auelli nequit:cū in cæteris facilie ſeparetur.Quibuſdā nec itus nec extra lignū:ut in palmaꝝ genere.aliquoꝝ lignū ipſum in uſu & pomi uicē ut genera myxis q̄ in ægypto gigni diximus.quorundā extra gemina geminantur uitia:ut in caſtaneis:amygdalis:nucibuſq⁹ in glandibus.Quorundā natura trigemina eſt:corpus deinde lignum:turſuſq⁹ ſemen in ligno ut perſicis. Quædā inter ſe denſa ut uua:ſorbaq⁹:ramos circundata ex omni parte uuaꝝ mō degrauant.alia rara ut in perſicis:Quædā alio continent ut granata.Dependent alia pediculis ut pyra.alia racemis ut uuæ palmæ.alia & pediculis & racemis:ut hederæ ſambuci.alia ramo adherent ut in lauro.Quædā utroq⁹ mō: ut oliuæ.Nā & breues pediculi & longi.Quædā uaſculis cōſtant:ut punica:& meſpila:lotoſq⁹ in ægypto & euphrate.Iam uero diuerſa gratia & cōmendatio.Carne palmæ placent.Cruſta thebaicæ:Succo uuæ & caricæ.Callo pyra ac mala.corpore melimela.Mora cartilagine.Nuclei grano.Quædā in ægypto cute cariotæ.Detrahitur hæc ficis uirentibus ut putamen.Eadē in ſiccis maxime placet.In papyris & ferulis ſpinaq⁹ alba caulis ipſe pomū eſt.Sunt'& ficulini caules.In fruticoſo genere cū caule capparis. In ſiliquis uero quod manditᵉ quid niſi lignū eſt:Non omittēda ſeminis eaꝝ proprietas.Nam neq⁹ corpus neq⁹ lignum nec cartilago dici poteſt:neq⁹ aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius.xxix. Cap.xxix.

Vccoꝝ natura præcipuā admirationē in myrto habet.Quando ex una omniū olei uiniq⁹ bina genera fiunt.Itē myrtidanū ut diximus.Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos:anteq⁹ piper reperiretᵉ:illā obtinens uicem.Quodā etiā generoſi obſonii nomine inde tracto:qđ etiā nunc myrtatū uocatur.Eadēq⁹ origine aproꝝ ſaporc ōmendatur:plærūq⁹ ad intinctus additis myrtis.arbor ipſa in europa citeriore cælo quod e cetauniis montibus incipit primū ciceris in Elpenoris tumulo uiſa traduntur:græcumq⁹ ei nomen remanet:quo peregrinam eſſe apparet.Fuit ubi nunc Roma eſt iam tum cū conderetur. Quippe ita traditur myrtea uerbena Romanos ſabinoſq⁹ cū propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent depoſitis armis pacificatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris cluacinæ habet.Cluere enim antiqui pugnare dicebant. Et in ea quoq⁹ arbore ſuffimenti genus habetur.Ideo tamen electa:quoniam coniunctioni & huic arbori præeſt Verius.Haud ſcio in primæue etiam omniū in locis publicis Romæ fata ſit:fatidico quidem & memorabili augurio.Inter antiquiſſima:náq⁹ delubra habetur.Quirini hoc eſt ipſius Romuli.in eo ſacræ myrti fuere duæ ante ædem ipſā per longum tempus.altera patricia appellata:altera plebeia.Patricia multis annis prævaluit.Flacceſcente plebeia exuberans ac læta:quādiu ſenatus quoq⁹ floruit illa uigēs.Plebeia torrida ac ſqualida.Quæ poſtq̄ eualuit flacceſcente patricia martico bello:languida auctoritas patꝝ facta eſt.ac paulatim in ſteri litatem emarcuit maieſtas.Quin & ara uetus fuit Veneri myrteæ quam nunc murtiam uocant. Caro tria genera myrti prodidit. candidam nigram:coniugalem:fortaſſis a coniugiis ex illo cluacinæ gene re. Nunc & alia diſtinctio ſatiuæ aut ſilueſtris:& in utraq⁹ latifoliæ in ſilueſtri propria oxymyrſine. Satiuaꝝ genera topiarii faciunt.Tarentinā folio minuto:noſtratem patulo:exoticam denſiſſimo:ſenis foliorum uerſibus.Hæc nō eſt in uſu.Ramoſa utraq⁹ alia coniugulem exiſtimo nunc noſtratē dici.Myrtus odoratiſſima eſt in ægypto.Cato docuit uinum fieri e nigra:ſiccata uſq⁹ ī ariditatem in umbra:atq⁹ ita mulſo indita.Si non ſiccentur baccæ oleum gigni.Poſtea compertum:& ex alba uinum fieri albū. Duobus ſextariis myrti tuſæ in uini tribus heminis maceratæ expreſſaq⁹.Folia & per ſe ſiccantur in farina ad ulcerū remedia in corpore humano leniter mordaci puluere:ac infrigerandis ſudoribus.Quin immo oleo quoq⁹ mitum dictu ineſt quidā uini ſapor:ſimulq⁹ pinguis liquor præcipua ui ad congēda uina:ſaccis ante perfuſis.Retinet quippe fæcem:nec præter purum liquorē tranſire patitur:datq⁹ ſe comitem præcipua cōmendatione liquato.Virgæ quoq⁹ eius geſtatæ modo uiatori proſunt in longo itinere peditī.Quin & uirgæ annuli expertes ferri inguinū tumori medentur.Bellicis quoq⁹ ſe rebus inſeruit:triumphāſq⁹ de ſabinis.Poſthumius libertus in conſulatu:qui primus oīum ouans ingreſſus urbem eſt:quoniā rē leuiter ſine cruore geſſerat:Myrto Veneris victricis coronatus inceſſit:optabiléq⁹ arborē etiā hoſtibus fecit.Hæc poſtea ouantiū fuit corona:excepto.M.Craſſo qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus inceſſit.Maſſurius auctor eſt curru quoq⁹ triūphantes myrtea corona uſos.L.Piſo tradit papyrium Naſonem qui primus in monte albano triumphauit de corſis myrto coronatum ludos circenſes ſpectare ſolitū.auus maternus africani ſequentis hic fuit.M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea:qui & hoc uouerat.

Coniugulū.Cato.

Decimus sextus

De lauro genera.xiii. Cap.xxx.

1 Aurus triumphis proprie dicatur:uel gratissima domibus lanitrix Cæsaꝛ pontificumque quæ solo & domos exornat:& ante limina excubat.Duo eius genera tradit cato: delphicã & cypriã:Pompeius Leneus adiecit q̃ mustacem appellauit:quoniã mustaceis subiiceret. Hanc esse folio maximo:flaccidoq; & albicante.Delphicã æquali colore uiridiorem:maximis baccis atq; e uiridi rubentibus.Hac uictores delphis coronari:& triũphantes Romæ.Cypriã esse folio breui nigro p margines ibricato crispã.Et postea accessere genera cuius hãc siluestré lauꝛ aliqui intelligũt nonnulli sui generis arborẽ.Differt color.Est enim cærulea bacca Accessit & regia:q̃ cœpit augusta appellari amplissima & arbore & folio:baccis gustatu quoq; nõ aspero. Aliqui negãt eandem esse:& suũ genus regiæ faciunt longioribus foliis latioribusq;.Idem in alio genere baccaliã appellant hanc quæ uulgatissima est:baccarúq; fertilissima.Sterilem uero earum (quod maxime miror) triũphalem:eaq; dicunt triũphantes uti:nisi id a Diuo Augusto cœperit:ut docebimus:ex ea lauru quæ ei missa e cælo minima est altitudine:folio crispo:ac breui:quæ inuenitur rara.Accedit i topiario opere taxa excrescente in medio folio paruulo:ueluti lacinia folii.Et sine ea spadonia mira opacitatis patientia. Itaq; quãtalibeat sub umbra solum implet.Est chamædaphne siluestris frutex est & alexandrina:quam aliqui idæam:alii hippoglothion:alii daphnẽ:alii carpophyllon:alii hypelatem uocãt.Ramos spargit a radice dodrantales topiarii:ac coronarii operis:folio acutiore q̃ myrti:molliore & cãdidiore.Maiore semine inter folia rubro.Plurima in ida:& circa heracleã póti:nec nisi in mõtosis.id quoq; quod daphnoides uocaꝛ genus in noium ambitu est.Alii enim pelasgum:alii eupetalon:alii cephalon alexandri uocãt.Et hic frutex est ramosus:crassiore ac molliore q̃ laurus folio.Ex cuius gustatu accendaꝛ os:thuris:baccis e nigro russis.Notatũ antiquis nullũ genus lauri in corsica fuisse:quod nũc fatum & ibi prouenit.ipsa pacifera:ut quã prætendi etiã inter armatos hostes quietis sit indiciũ.Romanis præcipue letitiæ uictoriarúq; nuncia additur litteris:& militũ lanceis:pilisq;.Fasces ĩperatoꝛ decorat.Ex iis in gremio iouis optimi maximi deponitur:quotiẽs læticiã uictoria nouã attulit.idq; nõ quia perpetuo uiret nec quia pacifera est præferẽda utiq; myrto & oleæ est:sed quia spectatissima ĩ mõte parnaso.Ideoq; ẽt grata apollini:assuetis eo dona mittere iã & regibus Romanis test.L.Bruto.Fortassis etiã in argumentum:qm̃ ibi libertatẽ publicã is meruisset:lauriferã tellurem illã obsculatus ex responso.Et quia manu fataꝛ receptarúq; in domos fulmine sola nõ icitur.Ob has cãs equidẽ crediderim honorem eis habitũ in triumphis potius:q̃ quia suffimentũ sit cædis hostium & purgatio ut tradit Massurius.adeoq; in profanis usibus pollui laurũ & oleam fas non est:ut ne propiciãdis quidem numinibus accendi ex iis altaria ataue debeãt.Laurus quidẽ manifesto abdicat ignes crepitu:& quadã detestationem interaneorum etiã uitia & neruoꝛ ligno torquẽte.Tiberiũ principem tonante cælo coronari ea solitũ ferunt contra fulminũ metus.Sed & circa diuum augustũ cuẽta eius digna memoratu.Nãq; Liuiæ Drusillæ quæ postea Augusta matrimonii nomen accepit:cũ pacta esset illa Cæsari:gallinam conspicui candoris sedẽt aquila ex alto abiecit in gremiũ illæ sam.Intrepideq; miranti accessit miraculũ:quoniam tenentem rostro laureũ ramum onustum suis baccis.Cõseruari alitem & sobolem iussere aruspices:ramumq; cum seri:ac rite custodiri.Quodq; factum est in uilla Cæsaꝛ fluuio tiberi imposita iuxta nonũ lapidẽ flaminia uia:quæ ob id uocatur ad gallinas. Mireq; silua prouenit Ex ea triumphans postea Cæsar laurũ in manu tenuit:coronamq; in capite gessit. Ac deinde imperatores Cæsares cuncti.Traditusq; mos est ramos quos tenuerunt serendi.Et durãt siluæ nominibus suis discretæ.Fortassis ideo mutatis triũphalibus.Vnius arboꝛ latina lingua nomen imponitur uiris.Vnius folia distinguntur appellatione.Lauream enim uocamus.Durat & in urbe impositũ loco:quãdo lauretũ in auentino uocatur:ubi silua lauri fuit.Eadem purificationibus adhibetur:testatũq; sit obiter & ramo eam seri:quoniã dubitauere Democritus & Theophrastus.Nunc dicemus siluestrium naturas.

Stephanõ atq; gũtur

Teneret

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XVI.

PROOEMIVM.

Siluestrium Arborum Naturæ. Cap.i.

Omiferæ arbores quæq; mitioribus succis uoluptatẽ primæ cibis attulerũt & necessario alimento delicias imiscere docuerunt.Siue illæ ultro siue ab homine didicere blandos sapores adoptione & connubio.Idq; munus etiam feris uolucribusq; dedimus:intra predictas constant.Primũ erat narrare glandiferas quoq;:quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices inopis ac fere fortis:ni præuerti cogeret admiratio usu compertas:quæ nam qualisq; esset uita sine arbore ulla sine frutice uiuentium.

P

Gentes sine arbore:& miracula in septẽtrionalis regiõis arboribus. Cap.ii.

Iximus & in oriente quidẽ iuxta oceanũ cũplures ea necessitate gentes. Sunt

d

uero & in ſeptentrione uiſæ nobis caucoꝝ:qui maiores minoreſq; appellant. Vaſto ibi meatu ꝑpetuis bis dieꝝ noctiúq; ſingulaꝝ interuallis effuſus in imenſum agitur oceanus æternã operiẽs reꝝ naturæ controuerſiã:dubiúq; terræ ſit:an pars maris. Illic miſera gens tumulos obtinet altos aut tribunalia ſtructa manibus ad experimenta altiſſimi æſtus:caſis ita ipoſitis:nauigantibus ſimiles:cũ integant aquæ circundatæ naufragiis:Cũ uero receſſerint:fugientes cũ mari piſces circa tugutia uenantur. Non pecudes hos habere nõ lacte ali:ut finitimos. Nec cũ feris quidẽ dimicare contingit omni procul ab acto frucꝛ to ſcrobibus in ueſtibulo domus. Et hæ gentes certe ſi uincant hodie a populo Ro. ſeruire ſe dicũt. Ita eſt profecto:multis fortuna parcit in pœnã. Aliud e ſiluis miraculũ totã reliquã germaniã replent:addunt q; frigori umbras:altiſſime tamẽ. Haud procul ſupradictis caucis circa duos præcipue lacus. Littora ipſa obtinent quercus maxima auiditate naſcendi ſuffoſſæq; fluctibus aut propulſæ flatibus uaſtas cõplexu radicũ inſulas ſecum auferunt. atq; ita libratæ ſtantes nauigant ingentium ramoꝝ armentis. Sæpe territis claſſibus noſtris: cum uelut de induſtria fluctibus agerentur:ut in proſpectu ſtãtes noctu inopeſq; remedii illæ prælium nauale aduerſus arbores initent.

Vel cibo q; Sed:uel ſibi os

De hyrciniæ ſiluæ magnitudine. Cap.iii.

N eadem ſeptẽtrionali plaga hyrciniæ ſilue roboꝝ uaſtitas intacta & congenita mundo ꝑ
i pe imortali ſorte miracula excedit. Vt alia omittant fide caritura. Conſtat attolli colles occurſantiũ inter ſe radicũ repercuſſu. Aut ubi ſecuta tellus non ſit:arcus ad ramos uſq;:& ipſos inter ſe rixantes curuari portarum patentium modo in turmas equitum tranſmittant.

De glandiferis. Cap.iiii.

g Landiferi maxime generis omnes:quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona:& qui frondea corona donati. Cap.v.

Inc ciuicæ coronæ militum uirtutis inſigne clariſſimũ. Iampridem uero & clæmentiæ im-
h peratoꝝ poſtq; ciuiliũ belloꝝ profanatione meritũ cœpit uideri ciuẽ nõ occidere. Cedũt iis mulares uallareſq;:& aureæ:q̃q̃ precio antecedẽtes. Cedunt & roſtratæ:q̃uis in duobus maxime ad hoc æui celebres. M. Varrone piraticis bellis dante magno Pompeio. Itemq; M. Agrippa tribuẽte Cæſare e ſiculis:q̃ & ipſa piratica fuere. antea roſtra nauiũ tribunali ꝑfixa foro decus erant:ueluti po. Ro. ipſa corona impoſita. Poſtq̃ uero tribunitiis ſeditionibus calcari ac pollui cœpere: poſtq̃ uires ex publico in priuatũ magis ſingulíſq; ciuiũ quæri:& ſacroſancta omnia profana fecere:tũ edibus eoꝝ ſubiere in capita ciuiũ roſtra dedit hanc auguſtus coronã agrippæ. Sed ciuicã a gente huc mano accepit ipſe. antiquitus quidẽ nulla niſi deo dabatur. Ob id Homerus cælo tantũ eas & prælio uniuerſo tribuit. Viritim uero ne in certamine quidẽ ulli. Ferũtq; primũ oĩum liberũ patrem impoſuiſſe capiti ſuo ex hedera. Poſtea deoꝝ honori ſacrificãtes ſumpſere uictimis ſimul coronatis. Nouiſſime & in ſacris certaminibus uſurpatæ:in quibus hodieq; non uictori dant:ſed patriã ab eo coronari pronunciatur. Inde natũ:ut etiã triumphaturis conferrentur in templis dicandæ. Mox ut & ludis darent. Longũ eſt:nec ex inſtitutione operis differere quis q̃ Romanoꝝ primus acceperit. Neq; enim alias nouerant q̃ bellicas. Quod certũ eſt uni gentiũ huic plura ſunt genera q̃ cunctis. Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſtilium q̃ fidenam primus irrupiſſet. aluus hic Tulli Hoſtilii regis fuit. P. Decium patrem tribunum militum frondea donauit exercitus ab eo ſeruatus:imperatore Cornelio Coſſo conſule ſannitium bello. Ciuica ilignea primo fuit:poſtea magis placuit ex eſculo Ioui ſacra. Variatumq; & hoc cum quercu eſt:ac data ubiq; q̃ fuerat:coſtodito tamen honore glandis. additæ leges arctæ:& ideo ſuperbæ:quaſq; conferre libeat cum illa græcoꝝ ſumma:quæ ſub ipſo ioue datur. Quiq; patriæ muros primus ſcandens audentem irrumpere occidit. Quiq; ciuem maluit ſeruare quã hoſtem occidere. Vtq; eum locũ in quo ſit actum obtineret hoſtis eo die. Vtq; ſeruatus fateatur:alias teſtes nil proſunt. Vt ciuis fuerit. auxiliis q̃ rege ſeruato decus id non dant. Nec creſcit honos idem imperatore cõſeruato:qm̃ conditores in quocunq; ciuem ſummũ eſſe uoluerunt. accepta licet uti perpetuo ludis. Induenti ſemp aſſurgi etiã ab ſenatu in more eſt. Sedendi ius in proximo ſenatui. Vacatio munerum omnium ipſi patriq; & auo paterno. xiiii. eas accepit Sicinius Dentatus ut rettulimus ſuo loco. Sex. Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. africanus de patre accipere noluit apud trebiam. Omores æternos:qui tãta opera honore ſolo donauerũt. Et cũ reliquas coronas auro cõmendarent:ſalutem ciuis iis in precio eſſe noluerunt:clara profeſſione:ſeruari quidem hominem nefas eſſe lucri cauſas.

De glande genera tredecim. Cap.vi.

Landes opes eẽ nunc quoq; multaꝝ gentiũ etiã pace gaudentiũ cõſtat. Necnon & Icopia
g frugũ arefactis molit farina:ſpiſſaturq; in panis uſum. Quin & hodieq; ꝑ hiſpanias ſecũdis menſis glans inſerit. Dulcior eadẽ I cinere toſta. Cantũ eſt ꝑterea lege. xii. tabulaꝝ ut glandem I alienũ fundũ ꝓcidentẽ liceret colligere. Genera eaꝝ multa. Diſtãt fructu:ſitu:ſexu:ſa

pore.Namq; alia fageæ glandi figura:alia quernæ:& alia ilignæ.Atq; inter se quoq; generȝ singulorȝ differentiæ.Præterea sunt aliæ siluestres:aliæ placidiores:quæ culta obtinẽt. Iam etiã in montosis planisq; distant.Sicut & sexu mares ac fœminæ.Item sapore.Dulcissima omnium fagi:ut qua obsessos ẽt homines durasse in oppido chio tradit Cornelius Alexander.Genera distinguere non datur nominibus quæ sunt alia alibi.Quippe cũ robur quercumq; uulgo nasci uideamus:sed æsculũ nõ ubiq;.Quartam uero generis eiusdem quæ cærrus uocaẽ ne italiæ quidẽ maiori ex parte notã esse. Distinguemus ergo proprietate naturaq;.& ubi res coget etiam græcis nominibus utendum.

De fagina glande & reliquis glandibus:& carbone & pastu porporum. Cap.vii.

Agi glans nucleis similis:triangula cute includitur.Folium tenue:ac leuissimũ: populo simile:celerrime flauescens:& media parte plerunq;.Gignens superne paruulã baccã uiridẽ: cacumine aculeatã.Fagi glans muribus gratissima est:& ideo animalis eius una prouẽtus. Glires quoq; saginat.Expetitur & turdis.arborum fertilitas omnium fere alternat:sed maxime fagi.Glandem quæ propriæ intelligitur:ferunt robor:quercus:æsculus:cerrus:ilex:suber.Continentur hispido calice per genera plus minus item complectente.Folia præter ilicẽ:grauia:camosa:procera:sinuosa lateribus.Nec cum cadunt flauescentia:ut fagi.Pro differentia generȝ breuiora uel lõgiora.Ilicis duo genera.Ex iis in italia folio non multum ab oleis distant. Smilaces a quibusdam græcis dictæ in prouintiis aquifoliæ.Ilicis glans utriusq; breuiore & gracilior.Quã Homerus aculon appellat:eoq; nomine glande distinguit.Masculas ilices negant ferre.Glans optima in quercu atq; grãdissima.Mox æsculo.Nam roboris parua.Cerro tristis horrida:echinatho calice seu castaneæ.Sed in quernis alia dulcior:molliorq; fœminæ:maris spissior. Maxime autem probantur latifoliæ ex argumento dictæ.Distant autem iter se magnitudine & cutis tenuitate.Item q; aliis subest tunica rubigine scabra: aliis protinus candidum corpus.Probatur & ea:cuius in balano utrinq; ex longitudine extrema lapi⸗ desit in duriciã.Melior cui in cortice q̃ cui in corpore.Vtrunq; nõ nisi mari.Præterea aliis ouata: aliis rotunda:aliis acutior figura.Sicut & colos nigriar candidiorue qui præferẽ.Amantudo in extremitatibus:mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasq; differentiam habet.In ipsis uero arboribus quæ maximã fert:hemeris uocatur:breuior:& in orbem comosa:alasq; ramorȝ crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius:ramosa & ipsa.Procerior tamen & crassior caudice.Excelsissima autẽ egilops incultis amica.Ab ac proxime latifoliæ proceritas:sed minus utilis ædificiis.At quæ carbone dotata uitiis obnoxia est.Quamobrem solido utuntur carbone.ærariorȝ tantum officinis compendio.Quoniam desinente flatu protinus emoriẽs sæpius recoquitur.Cætero plurimis scintillis.Idẽ e nouellis melior.Acerui confertis thaleis recentibus luto caminantur:accensaq; strue contis pungitur durescens calex.Atq; ita sudorẽ emittit.Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta:cui crassissimus cortex atq; caudex:& plerunq; cauus fungosusq;.Nec alia putcescit ex hoc genere:etiã cum uiuit.Quin Calix & fulmine sæpissime icitur:q̃uis altitudine non excellat.Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habeẽ. Eidem rato glans:& cũ tulerit amara.Quam præter sues nullũ attingit animal.Ac ne eæ quidẽ si aliud pabulũ habeant.Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis est:q; emortuo carbone sacrificaẽ.Glans fagea suem hylarem facit:carnem coctibilem ac leuem:& utilem stomacho.Ilignea suem angustam:nitidam:strigosam:ponderosam.Querna diffusam & grauissimam:& ipsa glandium aquæ dulcissima. proxima huic cerream tradit Nigidius:nec ex alia solidiorem carnem:sed duram.Ilignea tẽtari sues:nisi paulatim detur.Hanc nouissimã cadere.Fungosam carnem fieri æsculo:robore:subere. Quæ glãdem ferunt omnes & gallam.Alterniq; annis glandem.Sed gallam hemeris optimam:& coriis perficiendis aptissimam.Similem huic latifoliam:sed leuiorem:multoq; minus probatam.Ferẽ& nigram Duo enim genera sunt.Hæc tingendis utilior.

De galla:& q̃ multa præter glandem eædem ferant arbores. Cap.viii.

Ascitur ãt galla sole de geminis exeũte erũpens noctu semp uniuersa.Crescit uno die cãdi⸗ dior.Et si excepta é æstu arescit ꝓtinus:neq; ad iuxtũ incrementũ puenit:hoc est:ut nucleũ fabæ magnitudinẽ habeat.Nigra diutius uiret:crescitq; ut interdũ mali cõpleat magnitudiné.Optima comagena.Deterrima ex robore.Signũ eius q; cauernæ transluceant.Robur ꝑtet fructũ plurima alia gignit.Nãq; fert & gallæ utrunq; genus & quædã ueluti mora:ni distarent arida udricia plerunq; tauri caput imitãtia:quibus fructus inest nucleis oliuæ similis.Nascunẽ in eo & pilulæ nucibus nõ absimiles:intus habẽtes flocculos molles:lucernarȝ luminibus aptos.Nã & sine oleo flagrant.sicuti galla nigra.Fert & aliã inutilẽ pilulã cũ capillo uerno tpe tñ melligeni succi. Gignunt & alæ tamorȝ eius pilulas corporĩ nõ pediculo adhærẽtes:candicãtes umbilicis.Cætera nigra uarietate dispersa.Media cocci calore habent. Apertis amara inanitas est.aliquando & culices gignit.Necnõ punices & e foliis conuolutas pilulas:& in folio rubentes. Aquosos nucleos candicãtes & transluciclos:quam diu molles sint:in quibus & culices nascuntur:maturescunt immodum.

De cachrye:& cocco grano:& agarico:& subere. Cap.ix.

Erunt robora & cacryn:ita uocaſ pillula in medicina ꝛ̄ēdi uim habens. Gignitur & in abie
f te:larice:picea:tilia:nuce:platano:poſtq̄ folia cecidere hyeme durās. Continet nucleum pi-
neis ſimile. Is creſcit hyeme:aperiť uere pilula tota. Cadit cum folia cœperint creſcere. Tam
multifera ſunt:& tot res ꝓter glandē pariůt robora. Sed & boletos ſuilloſq; gullæ nouiſſi-
ma irritamēta:q̄ circa radices gignunť. Quærcus ꝓbatiſſimos. Robur ât & cypreſſus & pinus noxios.
Robora ferunt & uiſcum & mella ut auctor eſt Heſiodus. Conſtatq; rores melleos e cælo ut diximus
cadentes non aliis magis inſidere frondibus. Cæremati quoq; roboris cinerē introſum eſſe manifeſtū
eſt. Oēs tamen has eius dotē ilex ſolo prouocat cocco. Granů hoc. Primoq; ceu ſpectes frutices paruos
aquifoliæ ilicis quiſquilium uocant:penſionē. alteram tributi pauperibus hiſpaniæ donati. Vſum eius
gratiorem in conchylii mentione tradidimus. Gignitur & in galatia:africa:piſidia:cilicia. Peſſimum in
ſardinia. Galliaꝝ glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Eſt autē fungus candidus odoratus:an
tidotis efficax:in ſummis arboribus naſcens:nocte relucens. Signů hoc eius q̄ in tenebris decerpitur. E
glandiferis ſola quæ uocatur ægyops fert pānos arentes:muſcoſo uillo:canos non in cortice mō:neq;
& e tamis dependentes cubitali magnitudine:odoratos ut diximus inter unguenta. Suber minima ar-
bor:glans peſſima:rara:cortex tantů in fructu præcraſſus ac renaſcens:atq; etiam in denos pedes undiq;
explanatus. Vſus eius anchoralibus maxime nauiů piſcantiumq; tragulis:& cadoꝝ obturamentis. Præ
terea in hyberno fœminaꝝ calceatu. Quāobrem non infacete græci cortices arboꝝ appellāt. Sunt qui
fœminam ilicem uocent:atq; ubi nō naſcitur ilex pro ea ſubere utuntur. In carpenariis præcipue fabri-
cis ut circa elin & lacedæmonem: Nec in italia tota naſcitur: aut in gallia omnino.

Quarum ſint in uſu cortices. Cap. x.

Ortex fago:tilia:abiete:picea:in magno uſu agreſtum. Vaſa corbeſq; ac patentiora quædā
c meſſibus. conuehendis uindemiiſq; faciunt:atq; prætexta tuguriorum. Scribit in recenti ad
duces explorator incidens litteras a ſucco. Necnon in quodam uſu ſacroꝝ religioſus eſt
fagi cortex. Sed non durat arbor ipſa.

De ſcandulis & pinu:pinaſtro:abiete:piceaq;:larice:tæda:taxo. Cap. xi.

Candulæ e robore aptiſſimæ:mox glādiferis aliis:fagoq;:facillimæ ex oibus quæ reſinā ſe
s runt:ſed minime durant:prætereq̄ epino: Scandula contectā fuiſſe Romāuſq; ad bellū pyr
rhi annis quadringētis. lxx. Cornelius nepos auctor eſt. Siluaꝝ certe diſtinguebať inſigni
bus. Fagus italo Ioui etiā nūc eſt ubi lucus fageus fuit:portaq; querculana. colle in quē ui-
mina petebanť:totq; lucis quibuſdā & geminis. Q. Hortenſius dictator cū plebs ſeceſſiſſet in ianiculū
legē in æſculeto tulit:ut ea quod iuſſiſſet oēs quirites tenerenť. Peregrinæ tūc uidebanť:qm̄ nō erant
ſubuerbanæ pinus atq; abies. Omneſq; quæ picē gignunt:de quibus nunc dicemus. Simul ut tota con
diendi uina origo cognoſcať: Quæ ferunt in aſia aut in oriente e prædictis picē. In europa ſex genera
cognataꝝ arboꝝ reſinā ferunt. Ex iis pinus atq; pinaſter foliū habent capillamenti mō prætenue:lon-
gumq; & mucrone aculeatū. Pinus fert minimimū reſinæ: interdū ex nucibus ipſis de quibus dictū eſt.
Vixq; ut aſcubať generi. Pinaſter nihil aliud eſt q̄ pinus ſilueſtris:mira altitudine:& a medio ramoſa ſi-
cut pinus in uertice. Copioſiorē dat hæc reſinā quo dicemus modo. Gigniť & in planis. Eaſdē arbores
Strobilos alio noie eſſe per orā italiæ quas ſtibulas uocāt ut pleriq; arbitrātur:ſed graciles:ſuccinctioreſq; & eno
des liburnicaꝝ ad uſus:pene reſina. Picea mōtes amat atq; frigora:feralis arbor:& funebri īdicio ad ſo
res poſita:ac rogis uirens. Iā tamen & in domo recepta:tonſili facilitate. Hæc plurimā reſinā fundit:in-
terueniente candida gēma tam ſimili thuri:ut mixta uiſu diſcerni nō queat:& inde fraus ſeplaſiæ. Om
nibus iis generibus folia breui ſeta & craſſiore:duraq; ceu cupreſſis. Piceæ rami pene ſtatim ab radice
modici uelut brachia latheribus inhærēt. Similiter abieti expetite nauigiis. Situs ī excelſo montiū ceu
maria fugerit:nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus:& plurimis uite operibus. Reſina ei ul-
tium. Vnde fructus unus piceæ:exiguúq; ſudat:aliquādo contactu ſolis. E diuerſo materies quæ abieti
pulcherrima:piceæ ad fiſſiles ſcandulas:cupaſq; & pauca alia ſecamenta. Quinto generi ſitus idem:ea-
dem facies:laris uocatur:materia præſtātior longe:incorrupta uis humori cōtumax:rubēs præterea:&
odore acrior. pluſculum huic erumpit liquoris:mello colore:atq; lentiore:nunq̄ duraſcentis. Sextum
genus eſt tæda proprie dicta:abundantior ſucco q̄ reliqua:parcior liquidiorq; q̄ picea. Flāmis ac lumi
ni ſacroꝝ etiam grata. Hanc mares dūtaxat ferūt:& eā q̄ græci ſycen uocant odoris grauiſſimi. Laricis
morbus eſt ut tæda fiat. Oīa āt hæc genera accēſa fuligine īmodica carboné repēte expuūt:cū eruptio
nis crepitu:eiaculātur:lōge:excepta larice:q̄ nec ardet:nec carbonē facit:nec alio modo ignis ui cōſu
mitur:q̄ lapides: Oīa uero ea perpetuo uirent:nec facile diſcernunť in frōde etiā a peritis. tāta naturā
mixtura ē. Sed picea minus alta q̄ larix. Illa craſſior leuiorq; cortice:folio uilloſior:pinguior:& dēſior:
meliorq; flexu. At piceæ rariora ſiccioraq; folia & tenuiora ac magis algentia. Totaq; horridior ē & p-
Rota fuſa reſina. Lignū uero abieti ſimilius. Larix uſtis radicibus nō repullulat picea repullulat: ut in leſbo ac
cidit icenſo nemore pyrrheo. alia etiānū generibus ipſis ī ſexu differētia. Mas breuior & durior: fœmi

na procerior. Pinguioribus foliis & simplicibus atq; non rigentibus. Lignũ maribus durũ: & in fabrili opere cõtortũ: fœminæ mollius: publico discrimine in securibus. Eæ i quocũq; genere deprehẽdunt maré quippe respuunt: & fragosius fidunt: ægrius reuellunt. Ipsaq; materies retorrida: & nigrior maribus radix. Circa idã in troade & alia differẽtia ẽ montanæ maritimæq;. Nãq; in macedonia & arcadia circa elin permutãt noia. Nec cõstat auctoribus quod cuiq; generi attribuant: nos ista Romano discernimus iudicio. Abies e cunctis amplissima est: & fœmina etiã plixior. Materia mollior: utiliorq; arbore totũdior: folio pinnato: densa: ut hymbres non trãsmittat: at hylarior intuitu. E ramis generũ horum paniculæ mõ nucaméta squãmatim cõpacta dependent præter q̃ larici. Hæ quoq; abietes masculæ prima in parte nucleos habẽt: non itẽ fœminæ. Piceæ uero totis panniculis minoribus gracilioribusq; minimos ac nigros. Propter quod græci phthiphoron eã appellant. In eadem nucamenta cõpressiora maribus sunt: ac minus resina roscida. Similis his etiamnũ aspectu est: ne qd prætereat taxus: minus uirens: gracilisq; & tristis: ac dira: nullo succo ex oibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Lœtale qppe baccis in hispania præcipue uenenũ inest. Vasa etiã uiatoria ex ea uinis in gallia facta mortifera fuisse compertum est. Hãc Sestius smilacem a græcis uocari dixit. Et esse in arcadia tam præsentis ueneni ut si qui dormiant sub ea: cibumue capiant moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicũt uenena: quæ nũc toxica diximus: q̃bus sagittæ tingant. Repertũ inoxiã fieri: si in ipsam arborẽ clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrum: & de spissa pice quomodo fiat & quibus modis resina coquatur: Cap. xii.

Ix liquida in europa e tæda coquitur nauálibus muniendis: multoq; ad alios usus. Lignũ
p eius concisũ furnis undiq; igni extra circũdato ferro ut primus sudor aquæ mõ fluat in canali. Hoc I syria cedriũ uocat: cui tanta uis ẽ ut i ægypto corpora hoium defunctoq; eo perfusa seruent. Sequẽs liquor crassior iã picẽ fundit. Hæc rursus in cortinas æreas cõfecta aceto spissat: & coagulata brutiæ cognomẽ accepit: doliis dũtaxat uasisq; cæteris utilis: lentore ab alia pice differens. Itẽ colore rutilãte: & q̃ pinguior est. E tæda oia illa fiũt. E picea resina seruẽtibus coacta lapidibus in alueis ualidi roboris: aut si aluei nõ sint struis congerie uelut in carbonis usu. Hæc in uinũ addita: famæ modo rusa: nigrior colore. Eadẽ resina si cũ aqua leuius decoquat: coleturq; russo colore lentescit: ac stillatitia uocatur Seponunt autem in id fere uitia resinæ corticisq;. Alia tẽperies ad crapulam. Nãq; flos crudus resinæ cũ multa hastula tenui breuiq; anulsus conciditur ad cribrũ minuta deinde seruẽti aqua donec coquat perfundit. Huius expressum pingue præcipua resina fit: atq; rara: nec nisi paucis in locis subalpinæ italiæ conueniens medicis. Resinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. alii utilius putant sine aqua coquere lento igne tota die: utriq; uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine seruenti: hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentisco. Tertia

De zopissa & sapio: & quarum arborum materia in pretio. Cap. xiii.

On omittendum apud eosdem zopissam uocari derasam nauibus maritimis picem cum
n cera nihil non experiente uita multoq; efficatiorẽ ad omnia quibus pices resinæq; prosunt uidelicet adiecto salis callo. Aperitur picea e parte solari non plaga: sed uulnere ablati corticis: cum plurimum bipedali hiatu: ut a terra cubito cum minimum absit. Nec corpori ipsi parcitur ut in cæteris quoniã hastula in fructu est. Verum hæc terræ proxima laudatur. Altior amaritudinem affert. Postea humor omnis e tota confluit in ulcus. Item tæda. Cum id manare desiit: simili mõ ex alia parte aperitur ac deinde alia. Postea tota arbor succiditur: & medulla eius uritur. Sic & in syria terebintho detrahunt cortices. Ibi quidẽ & e ramis ac radicibus cum resina damnetur ex iis partibus. in macedonia laricem masculam urunt: fœminæ radices tantum Theopompus scripsit i appolloniatarum agro picem fossilem nõ deteriorem macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horridior: uitiosq; præferens. Frigida hyeme deterior: ac minus copiosa & decolor. Quidam arbitrantur in montosis copia præstantiorem fieri ac colorationem. & dulciorem quoq; & gratiorem dum resina sit. Decoctam autem minus picis reddere: quoniam in serum abeat: tenuioresq; esse ipsas arbores q̃ in planis. Sed has & illas serenitate steriliores. Fructum quædam proximo anno ab incisu largiuntur. Aliæ secundo. Quædam tertio. Expletur autem plaga resina: non cortice: nec cicatrice: quæ in hac arbore non coit. inter hæc genera proprium quidam fecere sapium: quoniam ex cognatione eage nitur. Qualis dicta est nucleis. Eiusq; arboris imas partes tædas uocant. cũ sit illa arbor nil aliud q̃ picea ferinatis paulum mitigatæ satu. Sapium autem materie cæsa regenerataq; fit sicuti docebimus.

De fraxino genera eius quattuor. Cap. xiiii.

Ateriæ enim cã reliquas arbores natura genuit copiosissimãq; fraxinũ. Procera hæc ac teres
m pennata & ipsa folio. Multũq; Homeri præconio & achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidẽ quæ sit in ida troadis in tantũ citro similis: ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Longam: enodem. alterã breuem durioremq; fusciorem q; laureis

foliis.Bumeliã uocant in macedonia ampliſſimã lentiſſimãq;.Alii ſitu diuiſere. Campeſtrẽ enim eſſe criſpã montanã:ſpiſſam.Folia eaꝝ iumentis mortifera.Cæteris ruminantiũ innocua græci prodidere. In italia nec iumentis nocet.Coõtra ſerpẽtes uero ſucco expreſſo ad potũ:& ipoſita ulceribus opifera ac nihil æque reperitur.Tantaq; eſt uis:ut ne matutinas quidẽ occidenteſue umbras q̃uis ſint longiſſimæ:ſerpens arboris eius attingat:adeo ipſam ꝓcul fugat.Experta prodimus.Si fronde ea gyro clauda tur ignis & ſerpens:in ignes potius q̃ in faixinũ fugere ſerpẽtem.Mira naturæ benignitas potiuſq̃ hæ prodeant florere fraxinum:nec ante conditas folia dimittere.

De tilia genera duo. Cap.xv.

i

N tilia mas & fœmina differũt oĩ modo.Nãq; & materies maris dura rufiorq; ac nodoſa:& odoratior.Cortex quoq; craſſior:ac detractus iflexibilis.Nec ſemẽ fert aut floꝛẽ ut fœmina quæ craſſior arbore:materia candida præcellenſq; eſt.Mirũ in hac arbore fructũ a nullo aia liũ attingi:folioꝝ corticiſq; ſuccũ dulcẽ eſſe.Inter corticẽ & lignũ tenues tunicas multipli.

Cortium

ci membrana:e quibus uincula tiliæ uocantur.Tenuiſſimum eoꝝ philyræ coronaꝝ lenniſcis celebres antiquorumq; honore.Materies teredinem non ſentit proceritate perq̃ modica:uerum utilis.

De aceris generibus.x. Cap.xvi.

a

Cer eiuſdẽ fere amplitudinis:operũ elegãtia ac ſubtilitate citro ſecundũ:Plura eius genera. Albũ quod præcipui candoris uocaꝛ gallicum in tranſpadana italia tranſq; alpes naſcens. Alterũ genus criſpo maculaꝝ diſcurſu:qui cũ excellẽtio fuit:a ſimilitudine caude pauonũ nomẽ accepit.In iſtriã rhetiaq; præcipuum.Euiliori genere craſſiueniũ uocatur.Græci ſitu diſcernũt.Cãpeſtre.n.candidũ eſſe:nec criſpum: quod glinon uocant.Mõtanũ uero criſpius duriuſq; etiamnũ e maſcula criſpius ad lautiora opera.Tertiũ genus zygiã rubentem fiſſili ligno:cortice lluido: & ſcabro.Hoc alii proprii generis eſſe malunt.Et latine carpinum appellant.

De bruſco molluſco:& ſtaphilodendro:& buxo genera tria. Cap.xvii.

p

Vlcherrimum uero eſt bruſcum:multoq; excellentius etiamnũ molluſcũ.Tuber utrunq; arboris eius.Sed bruſcũ itortius criſpum.Molluſcũ ſimplicius ſparſum.Et ſi magnitudinem menſaꝝ caperet:haud dubie præferretur citro.Nunc inter pugillares lectorũq; ſilicios aut laminas raro uſu ſpectatur.E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes.Reperitur & in alno tuber tanto deterius quãto ab acere alnus ipſa diſtat.Aceris mares prius florent.Etiamnũ in ſiccis natæ præferuntur aquaticis: ſicut & fraxini.Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri albo in materia quæ uocatur ſtaphylodendron.Fert ſiliquas & in iis nucleos ſapore nucis auellanæ.In primis uero materies honorata buxo eſt raro criſpanti:nec niſi radice:cætero lenis quies materia ſilenti:& quadam duricia ac pallore commendabilis.In ipſa uero arbore topiario opere.Tria eius genera:gallicũ quod in metas emittitur:amplitudineq; procerior eſt.Oleaſtrum i oĩ uſu damnatum fert grauem odorem.Tertium genus noſtratis uocant.Silueſtre ut credo mitigatum ſatu:diffuſius:& denſitate parietum uirens ſemper actõ ſile.Buxus pyreneis ac cytoro montibus plurima:ac berecynthio tractu.Craſſiſſima in corſica florem non ferendo.Quæ cauſa amaritudinis mellis.Semen illius cunctis animãtibus inuiſum.Hæc in olympo macedoniæ gracilior:ſed breuis.Amat frigida:aprica.In igne quoq; duricia quæ ferro nec flamma: nec carbone utilis.

De ulmo genera quattuor. Cap.xviii.

i

Nter has atq; frugiferas materiæ uitiũq; amicitia accipiꝛ ulmus.Græci duo eius genera nouere Montoſam:q̃ ſit amplior.Campeſtrẽ:q̃ fruticoſa.Italia attineas uocat excelſiſſimas:& ex iis ſiccanas illis præfert:q̃ nõ ſunt riguæ.Alteꝝ genus gallicas.Tertiũ noſtrates : dẽſiore folio:& ab eodẽ pediculo numeroſiore.At quartũ ſilueſtre.Inter quas attineæ non ferunt. Samara ita uero uocatur ulmi ſemen.Omneſq; e radicum plantis proueniunt.Reliquæ ſemine.

De arborum natura per ſitus. Cap.xix.

n

Vnc celeberrimis arboꝝ dictis quædã in uniuerſum de cunctis indicãda ſunt.Mõtes amãt cædrus:larix:tæda:& cæteræ e quibus reſina gignit.Itẽ aquifolia:buxus:ilex:uniperus:terebinthus:populus:ornus:cornus:carpinus.Eſt & in apẽnino frutex q uocaꝛ cotinus ad lineamẽta mõ cõchylii colore inſignis.Mõtes &uales diligit abies:robur:caſtaneæ:tilia:ilex cornus.aquoſis mõtibus gaudẽt acer:fraxinus:ſorbus:tilia:ceraſus.Non temere in mõtibus uiſæ ſunt prunus punicæ:oleaſtri:iuglans:morus:ſambuci.Deſcendũt etiã in plana cornus:corylus:quercus:ornus:acer:fraxinus:fagus:carpinus.Subeũt & in mõtoſa ulmus:malus:pynus:laurus:myrtus. Sãguinei frutices ilex:tingẽdiſq; ueſtibus naſcentes geniſtæ.Gaudet frigidis ſorbus:& magis eriam betulla.Gallica hæc arbor mirabili candore:atq; tenuitate terribilis magiſtratuũ uirgis.Eadem circulis flexibilis: itẽ corbiũ ſportis.Bitumẽ ex ea galliæ excoquũt.Ineoſdẽ ſitus comitatur & ſpina nuptiaꝝ facibus aſpicatiſſima:qm̃ inde fecerint paſtores qui rapuerunt ſabinas:ut auctor eſt Maſurius.Nunc facibus cat pinus & corylus familiariſſimæ.Aquas odere cupreſſi:iuglandes:caſtaneæ laburnũ.Alpina & hæc ar

bor:nec uulgo nota:Dura ac candida materie:cuius florē cubitalē lōgitudine apes nō attingunt.Odit & quæ appellatur Iouis barba in ope topiario tonsilis & in rotūditatem spissa:argento folio.Non nisi in aquosis puenīt salices:alni:populi:siler.Ligustra tesseris utilissima.Itē uacinia italiæ in aucupiis fata Galliæ uero ēt purpurea tingendi cā ad seruoꝝ uestes. Quæcunq; cōia sunt mōtibus planisq; maiora fiunt:aspectuq; pulchriora.Quæ in cāpestribus meliora materie.Crispiora quæ i mōtibus exceptis malis pirisq;.

Diuisio generum. Cap.xx.

Ræterea arborum aliis decidunt folia:aliæ sempiterne coma uirent.Quam differētiam necesse est antecedat prior.Sunt enim arborum quædam omnino siluestres:quædam urbaniores:quas his placet nominibus distinguere.Ergo mite quæ fructu aut aliqua dote umbra rūue officio humanius iuuant:non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant:& de rhododendro. Cap.xxi.

Arum generi nō decidūt oleæ:lauro:palmæ:mytto:cupresso:pinis:hederæ: rododendro.

h Et q̄is hærba dicatur sabina rhododendron:ut nomine apparet:a græcis uenit.Alii Nerion uocatūt:alii rhododaphnen:sempiternū fronde rosæ similitudie caulibꝰ fruticosum:lumētis capriscq; & ouibus uenenum est.Idem homini contra serpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt:& quibus nō omnia folia cadant:
& qnibus locis nullæ arborum. Cap. xxii.

Ilueſtriū generis folia non decidunt abieti:larici.pinastro:iunipero:cædro:therebitho: bu

f xo:ilici:aquifolio:suberi:taxo:tamarici:Inter utraq; genera sunt adrachne i græcia:& ubiq; unedo.Reliqua.n.folia decidūt his p̄terq̄ i catuminibus.Nō decidunt autē & in fruticū genere quibusdā rubo & calamo.in thurino agro ubi urbs sybaris fuit:ex ipsa urbe prospiciebatur quercus una nunq̄ folia dimittens:nec ante mediā æstatē germinās.idq; mirum est græcis auctoribus proditum. Apud nos postea sileri.Nam locorum tanta uis est:ut circa memphim ægypti:& i elephantine thebaidis nulli arbori decidant:ne uitibus quidem.

De natura foliorum cadentium:& quibus foliorum uarii colores. Cap.xxiii.

Aeteræ omnes extra prædictas (etenim numetare longum est) folia deperdunt. Obseruatūq; non arescere:nisi tenuia & lata & mollia.Quæ uero non decidāt callo crassa & angusta esse.Falsa definitio est non decidere iis quarum succus pinguior sit.Quis enim potest i illice intelligere.Decidere Timæus mathæmaticus sole scorpionem transeunte syderis ui: ut quodam ueneno aeris putat.Cur ergo non eadem causa aduersum omnes polleat:iure miremur. Cadunt plurimis autūno.Quædam tardius amittunt:atq; in hyemes prorogant moras.Nec interest maturius germinasse:utpote cum quædam primæ germinent:& inter nouissimas nudentur.Vt amygdala:fraxini:sambuci.Morus autem nouissime germinat:& cū primis folia dimittit.Magna & in hoc uis soli.Prius decidunt in siccis macriscq; & uetustæ prius arbori.Multis etiam anteq̄ matureſcat fructus. In serotina ficu & hybema pyro & malo granato est pomum tantum aspici in matre.Neq; iis autem quæ semper retinent comas eadem folia durant:sed subnascentibus aliis tūc arescunt uetera. Quod euenit circa solstitium.Maxime foliorum unitas in suo cuiq; genere permanet:præterq̄ populo hederæ crotoni:quam & ricinum diximus uocari.

De populo tria genera:& quorum foliorum figura mutetur: Cap.xxiiii.

Opulo tria genera:alba:& nigra:& quæ libyca appellatur minima folio ac nigerrima: fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor:superne cādicās:iseriore pte uiridi.Huic nigræ que.& crotoni folia in iuuēta circinnatæ rotunditatis sunt.Vetustiora in angulos exeunt.E contrario hederæ angulosa rotundant.Populorū foliis grādissima lanugo.Euolat candidæ.Tradita folio numerosiore candida:& ut uilli.Folia granatis & amygdalis rubentia.Miꝝ Iuli in primis id quod ulmo:tiliæq;: & oleæ populo albæ:& salici euenit.Circūagantur enim folia earum post solstitium.Nec allio argumento cercius intelligitur sydus confectum.

Quæ folia uersen̄ oibus ānis.q̄ foliorū ex eius palmis cura & usus:& folioꝝ mirabilia. Cap.xxv.

St & publica oium folioꝝ differētia.in ipsis nāq; pars iseriora terra hærbido uiret colore.

e Ab eadē læuiora.Neruos callūq; & articulos i supiore habēt pte.īcisuras uero subter:ut manus hūana.Oleæ superue cādidiora:& minus læuia.Item hederæ.Sed oium folia quotidie ad solē ositant.interiores ptes tepefieri uolētia.Superior pars oium lanuginē quātulācūq; habet:quæ in aliis gentiū lana est:in oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictū est.eosq; i humore utiliores eē.Et apud nos ueræ palmæ e matre itegræ decerpunt.Meliores.n.sunt quæ nō diuisæ fuerint.Siccantur sub tecto quatemis diebꝰ.Mox i sole expandūtur.Et noctibus relictæ donec candore in arescant:postea i opera diuiduntur.Latissima folia sunt fico:uiti:platano.Angusta myrto:punicæ oleæ Capillata pino:cædro.Aculeata aquifolio & ilicum generi.Nam iunipero spina pro folio est.Carnosa cupresso:tamarici.Ctassissima alno.longa arundini salici.palmæ etiam duplicia.Circinata pyco.Mu. Coici

cronata malo. Angulosa hædere. Diuisa platano. Infecta pectinum mõ piceæ: abieti. Sinuosa toto ambitu robori. Spinosa cuto rubro. Mordacia sunt quibusdam: ut urticis. pungẽtia pino: Piceæ: abieti: larici: cædro aquifoliis: perdiculo breui oleæ: & ilici. Longo uitibus. Tremulo populis. Et isdem foliis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso mali quodam in genere parua mediis emicant folia. Interim & gemina. præterea aliis circa ramos: aliis in cacumine ramorum. Robori & in ipso caudice iam dẽsa ac rara semperq; lata rariora. Dispositа myrto. Cõcaua buxo. Inordinata pomis. plura eodem pediculo exeũtia malis pyrisq;. Ramulosa ulmo: & cytiso. Quibus adiicit Cato decidua a populo quernaq; animalibus iubens dari non perarida. Bubus quidem & ficulnea ilignaq; & hederacia. Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa. cæteris paulatim. Et de foliis hactenus.

De ordine naturæ in satis: & de flore arborum & conceptu: & germinatione: & partu: & quo ordine floreant. Cap. xxvi.

Rdo autem naturæ annuus ita se habet. primus est cõceptus flare incipiente uẽto fauonio. Ex inde fere. vi. idus febru. Hoc enim maritantur uiuescẽtia e terra. Cum etiam equæ in hispania ut diximus. Hic est genitalis spiritus mũdi a fouendo dictus: ut quidam existimauere. Flat ab occasu æquinoctiali uer inchoans: cathlitionem rustici uocant gestiente natura semina accipere: eaq; anima inferente omnibus satis. Cõcipiunt uariis diebus: & pro sua quæq; natura. Alia protinus ut animalia. Tardius aliqua & diutius grauida partus gerũt. Quod geminatio ideo uocatur. Pariunt uero cũ florent: floscq; ille ruptis constat utriculis. Sed educatio in pomo est. Hoc & germinatio arborum. Flos est pleni ueris inditium: & anni renascentis. Flos gaudium arborum. Tũc se nouas aliasq; q̃ sunt ostendunt. Tunc uariis colorum picturis i certamen usq; luxuriant. Sed hoc negatũ pleriscq;. Nam nec omnes florent: sed sunt tristes quædam quæq; nõ sentiant gaudia annorum. Nã neq; ilex picea larix pinus ullo flore exhylarantur: natalesue pomoꝝ recursus annuos uersicolori nuncio ꝓmittũt. Nec fici atq; caprifici. protinus. n. fructum flores gignunt. in ficis mirabiles sunt & abortus: q̃ nunq; maturescunt. Nec iuniperi florent. Quidã earũ duo genera tradũt. Alterã florere nec ferre. Quæ uero nõ floreat ferre ꝓtinus baccis subnascẽtibus quæ biẽnio hæreãt. Sed id falsum oĩbusq; iis dura facies semper. Sic & hominũ multis fortuna sine flore est. Omnes autem germinant etiam quæ non florent. Magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ sunt i palustribus priora germinent: mox cãpestria: nouissima in siluis. per se aũt tardius pyri siluestres q̃ cætera. primo fauonio germinat cornus. Proxie laurus. paulocq; ante æquinoctiũ tilia: acer. Inter primas uero populus: ulmus: salix: alnus: nuces. Festinat & platanus. Cæteræ uere cõcepto aquifoliũ terebithus: paliurus: castaneа: glãdes. Serotino aũt germine malus tardissimus fuber. Quibusdã geminat germinatio: nimia soli ubertate: aut inuitantis cæli uoluptate: quod magis i hærbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elasescit. Sunt aliæ naturales quidẽ quibusdam germinationes: pariterq; uernæ: quæ suis constant syderibus: quarũ ratio aptius reddet ab hoc tertio uolumie. Hyberna aquilæ exortu. Aestiua canis ortu. Tertia arcturi. Has duas quidem oĩbus arboribus cões putant. Sentiri aũt maxime in fico uite punicis causam afferentes: quoniã i thessalia macedoniaq; plurima tunc ficus exeat. Maxime tamen in ægypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores ut primũ cœpere cõtinuant germinationẽ. Robur & abies & laris intermittunt tripartito: ac terna germina ędunt. Ideo & inter squamas cortitẽ spargunt. Quod oĩbus arboribus i germinatione euenit: quoniã prægnantiũ rumpit cortex. Est aũt prima earum icipiente uere circiter. xv. diebus. iterum germinant transeunte geminos. sole. Sic fit ut dum prima cacumine ipellunt se cutis aperiat geniculato incremẽto. Tertia est earũdẽ ad solstitiũ breuissima: nec diutius septennis diebus. Clareq; & tũc cernit excrescentiũ cacuminũ articulatio uitis sola bis parturit cũ primũ emittit uuã. iterũ cũ digerit. Eoꝝ q̃ non florẽt partus tantũ est & maturitas. Quædam statim in germinatione florẽt. properãtq; in eo. sed maturescũt tarde ut uites. Serotino quædam germinatu florẽt: maturãtq; celeriter: ut morus: quæ nouissima urbanarũ germinat: nec nisi axacto frigore: ob id docta sapientissima arboꝝ. Sed cum cœperit tñ uniuersa germinatio erumpit: ut una nocte peragat etiã cũ strepitu. Ex iis quæ hyeme aquila exoriẽte: ut diximus: cõcipiunt: floret prima oĩum amygdala mẽse ianuario. Martio uero poma matura. Ab ea proxime florent armeniaca: deinde tuberes: & ꝓcoces. Illæ peregrinæ hæ coactæ. Ordie aũt naturæ siluestrium primæ sambucus: cui medulla plurima: & cui nulla cornus mascula. Vrbanaꝝ malus: paruoq; post ut simul possit uideri pyrus & cerasus & prunus. Sequitur laurus illãq; cupressus. Deinde punica fici. At uites & oleæ florentibus iam iis geminant. Concipiunt uergiliarũ exortu. Hoc sydus illarum est. Floret aũt solstitio uitis: & quæ paulo serius incipit olea. Defloresc unt oĩa septenis diebus: nõ celerius. Quædã tardius. Sed nulla pluribus bis septẽnis. Oĩa & ultra. viii. iulii idus eteſiarum præcursu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De corno: & quo tpe quæq; ferant: & quæ fructum nõ ferant: & quæ infœlices existimãtur & quæ facilime fructum Perdunt: & quibus fructus anteq̃ folium nascantur. Cap. xxvii.

Ornus enim circa solstitia redit primo cãdidum: postea sanguineum. Ex eo genere fœmia

post autumnum fert baccas acerbas & in gustabiles cūctis animantibus. Ligno quoq; fungosa & inutilis. Cummas e fortissimis sit in tanta differentia ab eodem genere. Et terebithus messibus reddit semē & acer: & fraxinus: nuces: & mala: & pyra: præterq̄ hyberna aut præcocia. Autūno glandiferæ. Serius etiamnum uergiliarum occasu. Aesculus tantum autúno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali pyriq; & sober. Abies flores croci colore circa solstitium: Semen uero reddit post uergiliarum occasum: Pinus autē & picea præueniunt germinatione. xv. fere diebus. Semen uero post uergilias & ipsæ reddunt. Cædui & iuniperus & ilex annuæ fere habentur: nouusq; fructus in iis cum autúno pendet. In maxia tñ admiratione pinus est. Habet fructum matureſcentē. Habet proxio āno ad maturitatē uentum: ac deinde tertio. Nec ulla arbor audius se promittit. Quo mēse ex ea nux decerpitur: eodē matureſcit alia: Et sic dispensatur: ut nullo nō mense matureſcant. Quæ se i arbore ipsa diuisere uocātur zamiæ: lædantq; cæteras: nisi detrahantur. Fructū arboꝝ solæ nullum ferunt: hoc est ne semē quidē tamarix Scopis tantū nascens: populus alnus: hulmus: atinia. alaternus: cui folia iter licem & oliuā. Infœlices aūt existimātur dānatæq; religione quæ neq; ferunt unq̄: neq; fructū ferūt. Cremutius auctor est nunq̄ uitere arborem: ex qua phyllis se suspenderit. Quæ gūmi gignūt post germinationē apiūtur. Gúmi uero non nisi fructu detracto spissatur. Nouellæ arbores carent fructu q̄diu creſcunt. Perdút aút facillime ante maturitatem palma: ficus: amygdala: malus pyrus. Item punica quæ etiam roribus nimiis & pruinis florem amittit. Qua de causa inflectunt ramos eius: ne subtecti humorē ifestū excipiāt: atq; cōtineant. pyrus & amygdala etiam si non pluat: sed fiat austrinū cælum atq; nubilū: amittunt florem & primos fructus si cum defloruere tales dies fuerint. Ociſſime át salix amittit semē anteq̄ omnino maturitatem sentiat. Ob id dicta ab Homero frugiperda. Secutaq; ætas scelere suo interpretata est hanc sentētiam. Quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Sed hoc quoq; prouidens natura facile nascēti & depacto furculo incuriosius semē dedit. Vna tatū proditur ad maturitatem prope ferre solita i creta isula ipso descensu ioui spelūcæ toruum ligneumq; magnitudine ciceris. Fiunt uero quædam & loci uitio infructuosa: ut i paro sylua cædua quæ nihil fert uacenda: quæ nil fert. persicæ arbotas in rhodo florēt tm̄ hæc differentia & ex sexu. In iis esse mares quæ non ferunt. Aliqui hoc pmutātes mares eē quæ ferant tradunt. Facit & densitas sterilitatē. Gignentiū autē quædam ex lateribus tamorum & cacuminibus ferunt: ut pyrus punica: ficus. myrtus. Cætero eadē natura quæ frugibus. Náq; & in eis spica in cacumen nascitur. Legumina in lateribus. palma sola ut dictū est in spatulis habet fructum tamemis ppendētem. Reliquis sub folio pomū: ut protegatur excepta fico: cui folium maximum umbrosissimúq; Et ideo supra id pomum ei demū serius folium nascitur q̄ domū. Infigue proditur in quodam genere ciliciæ cypriæ helladis ficos sub folio: grossos uero supra folium nasci. Ficus & præcoces habet: quas athenis prodromos uocant. In laconico genere maximæ sunt. Spatis

De biferis & triferis & quæ celerrime senescant: & de ætatibus earum. Cap. xxviii.

Vnt & biferæ i eisdem. i cea insula caprifici triferæ sunt. prio fœtu sequens uocatur: sequenti tertius. Hoc fici caprificant. Et caprifici autem ab aduersis foliis nascūtur. Biferæ & in malis ac pyris quædā sicut & præcoces. Malus siluestris bifera. Sequens eius fructus post arctuꝝ in apricis maxime. Vites quidem & triferæ sunt: quas ob id insanas uocāt: quoniam in iis alia matureſcunt: alia turgeſcunt: alia florent. M. Varro auctor est uitem fuisse smyrnæ apud imatream triferam: & malum in agro cōsentino. Hoc autem euenit perpetuo in frauēnesi africæ agro de quo plura alias: ea est soli fertilitas. Trifera est & cupressus. Náq; baccæ eius colliguntur mense ianuario: & maio: & septēbri: ternaſq; earum gerunt magnitudines. Est uero & in ipsis arboribus etiam honustis peculiaris differētia. Súma sui pte fertilior est arbustus. Quercus inferiore: iuglandes: fici: mariscæ. Omnes quo magis seneſcūt: eo maturius ferunt: & i apricis locis nec pingui terra. Siluestriora omnia tardiora. Quedam ex iis oino non matureſcunt. item quæ subarantur: aut quæ ablaqueant: celeriora neglectis hæc & fertiliora. Est etiānū ætatis differētia. Amygdala eni & pyrus i senecta fertiliſſimæ: ut glādiferæ & quoddā genus ficoꝝ. Cætera eius in iuuēta tardiusq; maturantes: quod notaf in uitibus maxie. Vetustioribus enim uinum melius: nouellis copiosius. Celerrime uero seneſcit: & in senecta deteriorem fructum gignit malus. Náq; & minora poma proueniunt & uermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola oīum arboꝝ fœtu maturitatis causa medicaf. Iam quidem ex portentis: quoniam maiora sunt præcocia præposteris. Oia autem celerius seneſcunt præfœcunda. Qui & ptinus moriuntur aliqua cælo fœcunditatem omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. Cap. xxix.

Oontra morus tardiſſime seneſcit fructibus minime laborans. Tarde & ea quorum crispa c materies: ut ace: palma: populus. Et subarata ocius seneſcunt.

De siluestribus. Cap. xxx.

Iluestria aūt tardiſſime. Atq; i totū oīs cura fertilitatē adiicit: fertilitas senectā. ideoq; & præflorent talia & prægerminant: atq; in totū præcocia fiunt. Quoniā omnis infirmitas cælo

magis accidit. Multæ uero plura gignunt ut diximus in grandiferis, inter quæ laurus uuas suas maximeq; sterilis quæ non gignit aliud: obq; id aquibusdam mas existimatur. Ferunt & auellanæ iulos cõpactili callo ad nihil utiles.

De buxo & faba græca siue loto. Cap. xxxi.

Lurima uero buxus. Nã & semẽ suũ & granũ quod cartegõ uocant: & a septẽtrione uiscum
P a meridie hyphear: e queis plura mox paulo. interdúq; pariter res quaternas habẽt. Arborũ quædam simplices: quibus a radice caudex unus. & rami frequens: ut oliuæ: fico: uiti. Quædam frutico si generis: ut paliurus: myrtus. itẽ nux auellana. Quinimo melior ẽ & copiosior fructu in plures dispersa ramos. In quibusdam oino nullus: ut in suo genere buxo: loto transmarinæ. Quædã bifurcæ atq; ẽt i quinas ptes deffusæ. Quædã indiuiduæ: nec ramosæ: ut sambuci. quædã idiuiduæ ramosæ: ut piceæ. Quibusdã ramoꝝ ordo: sicut piceæ: abieti. Aliis incóditus: ut robori malo: pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura: ramiq; in cælũ tendẽtes: nõ in latera proni: Mirũ cacuminibus eoꝝ decisis moritur: totis uero detrũcatis durat. Et si infra q̃ rami fuere præcidat: quod supereſt uiuit. Si uero cacumẽ tantũ auferãt: tota moritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramosa: ut pinus: lotos siue faba græca: quã romæ a suauitate fructus silueſtris quidẽ: sed cerasoꝝ pene natura loton appellãt. præcipueq; domibus expetitur ramoꝝ petulancia: breui caudice: latissima expatiantiũ umbra: & i uicinas domos sæpe transilientiũ. Nulli oppacitas breuior: nec aufert solẽ hyeme decidentibus foliis. Nulli cortex iucũdior: aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioresq; aut plures: ut dixisse totidẽ arbores liceat. Cortice pelles tinguntur: radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim rostra reddunt: adherentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci qui non germinant. Quod natura fit si non eualuere: aut pœna cum amputatos cicatrix hebetauit: quæ diuiduis in ramo natura est: hæc uiti in oculo: harundini in geniculo. Omniũ terræ proxima crassiora. In longitudinem excrescunt abies: larix: palma: cupressus: & ulmus: si qua unistirpia. Ramosoꝝ cerasus etiam in. xl. cubitorum trabes æquali per totum duum cubitorum crassitudine reperitur.

De ramis & cortice & radicibus arborum. Cap. xxxii.

Vædã statim i ramos sparguntur ut mali. Cortex aliis tenuis: ut lauro: tiliæ. Alias crassus ut
q robori. Aliis læuis: ut malo fico. Idem scaber robori: palmæ. Omnibus in senecta rugusior Quibusdam rumpitur spõte: ut uiti. quibusdam etiam cadit: ut malo: unedoni. Carnosus suberi: populo. Membranaceus ut uiti: harũdini. Libris similis cerasо. Multiplex tunicis: ut ulmo: tiliæ abieti. Quibusdam simplex: ut fico: harundini: Magna & radicum differẽtia. Copiosæ fico: robori: platano. Breues & augustæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis enim initunt: q̃q̃ minimis i altera dispertis. Crassiores lauro & iæquales. Item oleæ: cui & ramosæ. At arbori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus æsculus quantam corpore eminet: tantum radice descendit. Oleæ malisq; & cupressiis per summa cespitum: Aliis recto meatu: ut lauro: oleæ. Aliis flexuoso: ut fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta: ut abies: multæq; siluestrium. E quibus montani præterquam fila decerpentes spectabiles lagenas & alia uasa nectũt. Quidam non altius descendere radices q̃ solis calor tepefaciat. Idq; natura loci tenuiores siue crassiores dixere: quod falsum arbitror. Apud auctores certe inuenit abietis plantam cum trãsferretur: octo cubitorum i altitudine: nec totam refossam sed abruptam. Maxima spatio atq; plenitudine & cædri est. Ab ea platani: roboris: & grádiferarũ. Quarundam radix uuatior superficie: ut lauri. Itaq; cum trunco inarnit recisa: etiam lætius fruticat: quidam breuitate radicũ celerius feuescere arbores putant. Quod coarguunt fici: quarum radices longissimæ: & senectus ocissima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere radices arborum uetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa ui tẽpestatis: & iugerum soli amplexa prostratas restitui plerunq; & quadam terræ cicatrice reuiuiscere: ulgare est. Et familiarissimũ hoc platanis. quæ plurimum uentorum concipiunt propter dẽsitatem ramorum. quibus amputatis leuatæ onere in sua scrobe reponũtur Factumq; iam est hoc & in iuglandibus oleisq; ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus: & quibus modis sponte nascuntur: & q̃ non omnia ubiq; nascantur: & quæ non alibi nascantur arbores. Cap. xxxiii.

St in exẽplis & sine tẽpestate ullaue causa alia q̃ prodigii cecidisse multas: ac sua spõte resur
e rexisse. Factũ hoc populi ro. quiritibus ostentũ cibricis bellis nuceriæ i luco iunonis ulmo postq; etiã cacumẽ amputatũ erat: qm̃ in aram ipsam pcũbebat: restituta sponte: ita ut protinus floreret. A quo deide tpe maiestatis populi ro. resurrexit: quæ ante uastata cladibus fuerat. Mẽorat hoc idẽ factũ & i philippis salice pciduã atq; detrũcata. Et stagiis in musæo populo alba Oia fausti hominis. Sed maxie mirũ antãdn platanus etiã circũdolatis laterib⁹ restibilis spõte facta: mitæq; reddita. Lõgitudine. xv. cubitorũ: crassitudine quattuor ulnarũ. Arbores quas naturæ debeamus tribus modis nascũtur. Spõte: aut semine: aut ab radice. Cura numerosior existit: de qua suo dicemus uolumine. Nũc enim totus sermo de natura est multis modis mirisq; memorabili. Namq; nõ omnia in oibus locis nasci docuimus: nec translata uiuere. Hocq; alias fastidio: alias cõtumacia: sæpius ibecil

litate eorum quæ transferuntur euenit cælo inuidente:alias solo repugnãte.Fastidio balsamũ alibi na sci natura q̃ in syria noluit fere.Necnõ & palmã nasci ubiq;:aut natã parere uel cũ promisit etiam ostẽ ditq; ea educare:quæ tanq̃ inuita peperit.Nõ habet uires frutex cinami in syriæ uicina perueniẽdi.Nõ ferunt amomi nardiq; deliciæ ne i arabia quidẽ ex india naue pegrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxie mirũ ipsas arbores pleruмq; exorari ut uiuant atq; trãsmigrent.Aliquãdo & a solo impetrari ut alienas alat:aduenasq; nutriat:cælum nullo mõ quit flecti.Viuit i italia piperis arbor. Casiæ ueto etiam i septentrionali plaga.Vixit & in lydia thuris.Sed unde sorbentes succum oẽm ex iis soles coquentesq; lachrymam.Illud ꝓxime mirum mutari naturam i iisdem locis:atq; iprouiso ualere.Cædrũ æstuosis partibus dederat:& i liciis frigidisq; mõtibus nascit.Frigus inimicũ lauro fecerat:sed in olympo copiosior nulla est.Circa bosphorum cimerim in pãticapeo urbe omni mõ laborauit. Mithridates rex & cæteri i colæ:Sacrorũ certe cã laurum myrtũq; habere:& nõ contigit:cum habundẽt arbores ibi punicæ ficiq;.lã mali & pyri laudatissime.Frigidas natura eodem tractu non genuit arbores:pinũ.abietẽ:piceã.Et quid attinet ad pontũ abire.Iuxta romam ipsam castaneæ cerasiq; ægre proueniunt: Persica in tusculano.Necnon nuces græce cum tedio inseruntur.Teracina siluis scatet earum.

De cupresso & q̃ ex terra noua aliqua sæpe nascãtur quæ i ea ante non fuerunt Cap.xxxiiii.

c Vpressus aduena & difficillime nascẽtiũ fuit:ut de qua uerbosius sæpiusq; q̃ de omnibus alis ꝓdiderit Cato.Natu morosa:fructu superuacua:baccis torua:folio amara:odore uiolẽtia ac ne umbra quidẽ grata:materie rara:ut pene fruticosi generis.Diti sacra:& ideo funebri signo ad domos posita.Fœmina sterilis diu.Metæ demũ aspectu nõ repudiata distiguẽdis tantũ pinorũ ordinibus.Nũc uero tonsilis facta i desitate parietũ:coercitaq; gracilitate ppetuo tenera.Trahiturq; etiã in picturas ope historiali uenatus classesue & imagines rerũ tenui folio breuiq; & uirente superuestiens.Duo genera earũ.Meta in fastigiũ cõuoluta:quæ & fœmina appellatur.Mas spargit extra se ramos:deputaturq; &accipit uitẽ.Vtraq; ãt imittitur i perticas assereue amputatione ramorũ qui.xiii.ann.denariis singulis ueneunt.Quæstuosissima i satus rõne filua.Vulgoq; dotẽ filiarum antiqui plãtaria appellabãt.Huic patria insula creta:q̃q̃ cato tarẽtiná eã appellat.Credo ꝙ primũ eo uenerit.Et in.Enaria succisa regerminat.Sed i creta quocũq; loco terrã mouerit q̃spiãniti ferãt alia:hæc: gignitur:ptinusq; emigrat.Illa uero etiã nõ appellato solo ac spõte:maxieq; in idæis mõtibus & quos albos uocãt:summisq; iugis:ubi niues nunq̃ absunt plurima.Quod miretur alibi nõ nisi in tepore pueniens & nutricẽ magnopere fastidiẽs.Nec terræ tantũ natura circa has refert:aut ppetua cæli:ueꝛ & quæ dã tẽporaria uis hymbriũ. Aliquæ plerũq; semina afferũt:& certo fluunt genere. Aliquæ ẽt incognito quod accidit cyrenaicæ regioni:cũ primũ ibi lasserpitiũ natum est ut in hærbarũ natura dicemus.Nata est &filua urbi rei proxia hymbre pyceo crassoq; circiter urbis romæ ãno quadrigẽtesimo tricesimo.

De hedera. Cap.xxxv.

h Edera iã dicitur in asia nasci.Negauerat Theophrastus:nec i india nisi in monte mero.Qui & Harpalum omni modo laborasse ut sereret eam i medis frustra. Alexandrum uero ob ritatem ita coronato exercitu uictorem ex india redisse exemplo liberi patris. Cuius dei & nunc adornãt thyrsos galeasq; etiam ac scuta in thraciæ populis in solẽnibus sacris.Inimica arbor satis omnibus:sepulchraq; ac muros rumpens:Serpẽtium frigori gratissima:ut mirũ sit illam in honore ullo habitã.Duo genera eius.Prima ut reliquarum mas & fœmina.Maior traditur mas corpore:& folio duriore ac pinguiore:& flore ad purpuram accedẽte.Vtriusq; autẽ flos similsi est rosæ silueſtri:nisi ꝙ caret odore. Species horum generum tres Est enim cãdida & nigra hedera:tertiaq; quæ uocatur helix.Etiãnum hæ species diuidunt̃ in alias:quoniam est alia fructu tãtum candida: alia & folio.Fructumq; candidum ferentium aliis densus acinus & grandior racemis in orbẽ circũactis:qui uocantur corymbi.item silenitium cuius est minor acinus sparsior racemus.Simili modo i nigra.Alicui & semẽ nigrum:aliis crocatum:Cuius coronis poetæ utuntur foliis minus nigris:quã quidam nisiam alii bacchicam uocant:maximis inter nigras corymbis.Quidã apud græcos etiãnũ duo genera huius faciunt.A colore acinorum erythranum &chrysocarpum.plurimas autẽ habet differentias helix:qm̃ folio maxime distat.Parua sunt & angulosa cõciniorq;:cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum:præcipue tamen sterilitate:quoniam fructum non gignit.quidam hoc ætatis esse non generis existimant:primoq; esse helicem putant fieri hederam uetustate.Horũ error manifestus intelligitur:quoniã helicis plura genera reperiunt̃:sed tria maxime insignia Hærbacea acutẽs quæ plurima est.Altera candido folio.Tertia uersicolor:quæ thracia uocãt.Etiamnum hærbaceæ tenuiora folia:in ordinem digesta:densioraq; in alio genere diuersa omnia.Et i uersicolori alia tenuioribus foliis ac similiter ordinatis densioribusq;.in altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq; ac minora sunt folia:maculaq;habitu distant.Et in candidis alia sunt candidiora.adolescit in longitudinẽ maxime hærbacea.arbores ãt necat candida:omnemq; succũ auferendo tanta crassitudine augẽt:ut ipsa arbor fiat.Signa eius folio maxima atq;latissima;mãmas erigẽdis:quæ sunt cæteris inflexæ.Racemi stã

corymbiæ Theoph.

tes ac ſubrecti.Et ꝙꝙ oium generi radicoſa brachia.huic tamẽ maxie ramoſa ac robuſta.Ab ea nigræ. Sed ꝓpriũ albe ꝙ inter media ſolia emittit brachia utrunq; ſemper amplectens.Hæc eſt & in muris q̃uis ambire non poſſit.Itaq; etiam pluribus locis interciſa uiuit tamẽ duratq; & totidem initia radicum habet quod brachia.Quibus incolumes & ſolidas arbores fugit ac ſtrãgulat.Eſt & in fructu differentia albæ nigræq; hederæ:qm̃ aliis tanta amaritudo acini:ut aues nõ attingant. Eſt & rigẽs hedera quæ ſine adminiculo ſtat ſola oium:generũ ob id uocata ciſſos.Ediuerſo nũq; niſi humi repẽs chameciſſos.

De hedera quæ uocatur ſymilax. Cap.xxxvi.

Similis eſt hederæ e cilicia quidẽ primum ꝓfecta:ſed in græcia frequẽtior:quã uocant ſmilacẽ denſis geniculata caulibus:ſpinoſa:fructicoſa ramis:folio hederaceo:puo:nõ anguloſo: a pediculo emitẽte pãpinos:flore cãdido:olente liliũ.Fert racemos labruſæ mõ non hederæ:colore rubro:cõplexa acinis maioribus nucleos ũdenos minoribus ſingulos:nigros duroſq; ſ fauſta oĩbus ſacris & coronis:quoniã ſit lugubris:uirgine eius nominis ꝓpter amorem iuuenis Croci mutata ni hunc fructicẽ.Id uulgus ignorans plerunq; feſta ſua polluit hederam exiſtimando.Sicut in poetis aut Libero patre aut Sileno:qui oĩno neſcit quibus coronetur.E ſymilace fiunt codicilli. Propriumq; materiæ eſt ut ad mota auribus leuem ſonum reddat.Hederæ mira proditur natura ad experienda uina.Si uas fiat ex ligno eius:uina tranſfuere.ac remanere aquam ſi qua mixta fuerit.

Binos & ternõs

De aquaticis calamis & fruticibus. Cap.xxxvii.

Nterea qui frigidis gaudent aquaticos frutices dicere cõuenit.Principatum in iis tenebunt harũdines belli paciſq; experimentis neceſſariæ:atq; etiã in deliciis gratæ.Tegulo eni earũ domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt:durantq; eius alta tecta. In reliquo uero orbe & cameras leuiſſime ſuſpendunt.Carthiſq; ſeruiũt calami ægyptii maxie:cognatione quadam papyri.probatiores tamen gnidii:& qui in aſia circa anaelticum lacum naſcũtur.Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura:cartilagie bibula:quæ cauo corpore itus ſuperne tenui inareſcit ligno.Fiſtilis præacuta ſemper acie:geniculata.Cætero gracilitas nodis diſtincta leui faſtigio tenuatur in cacumina.Craſſiore peniculo coma:neq; hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarum replet:aut ubi limo ſiore callo induruit:ſicut in belgis cõtuſa & interiecta nauium commiſſuris ferruminat textus:glutinatione:rimiſq; explendis fidelior pice.Calamis oriẽtis populi bella conficiunt. Calamis ſpicula addũt:irreuocabili hamo noxia.Mortem accelerãt pinna addita calamis:Fitq; & ex ipſo tælum aliud fracto i uulneribus.His armis ſolem ipſum obumbrant.propter hoc maxime ſerenos dies optant.Odere uentos & hymbres:qui inter illos pacem eſſe cogunt Ac ſi quis æthiopas:ægyptum:arabas:indos ſcythas:bactras:ſarmatarum tot gentes & orientis omniaq; parthorum regna diligẽtius computet:æqua ferme pars hominum in toto mondo calamis ſuperata degit.præcipuus hic uſus i creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut i cæteris rebus uicit italia.Quoniã nullus ſagittis aptior calamus q̃ in rheno bononiẽſi amne:cui pluria ineſt medulla.põduſq; uolucre.Cõtra flatus quoq; paucax libra Quippe nõ eadem gratia belgicis:Hæc & creticis cõmendationibus:ꝙꝙ præferantur indi:quorum alia quibuſdam uideſ natura:quãdo & haſtarum uicẽ præbent additis cuſpidibus.Harũdini quidem indi cæ arborea amplitudo:qualẽ uulgo in tẽplis uidemus.Differre mares ac fœminas i his quoq; indi tradunt.Spiſſius mari corpus:fœminæ capatius.Nauigiorum ẽt uicem præſtant:ſi credimus.ſingula internodia.Circa aceſinem amnẽ maxime naſcuntur.Harũdo oĩs ex una ſtirpe numeroſa.Atq; etiam reciſa fœcundius reſurgit.Radicis natura uiuax:geniculata & ipſa.Folia ĩdicis tantum breuia.Oĩbus uero a nodo orſa cõplexu tenues per ambitũ inducunt tunicas:atq; a medio internodio cũ plurimũ deſinunt ueſtire:procũbuntq;.Latera harundini calamoq; in rotũditatẽ bina ſuper nodos alterno ſemper inguine:ut alterum ad dexterã fiat:alterũ ſuperiore geniculo ſuper leua per uices.Inde exeunt aliquando rami qui ſunt calami tenues.plura aũt genera. Alia ſpiſſior dẽſiorq; geniculis breuibus:iter nodiis. Alia rarior maioribus:tenuior & ipſa.Calamus uero alius totus cõcauus:quẽ ſyringiã uocant: utiliſſimus fiſtulis:quoniã nihil eſt ei chartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cõtinuo foramine peruius: quẽ auleticon uocãt.Hic tibiis utilior:fiſtulis ille.eſt alius craſſiore ligno & tenui foramine.Hũc totũ ſungoſa replet medula. Alius breuior:alius procerior:exilior:craſſiorq;.Fruticoſiſſimus qui uocaf donax non niſi in aquaticis natus:quoniã & hæc differentia eſt multũ prælata harundine quæ i ſiccis proueniat.Suum genus ſagitario calamo ut diximus.Sed cretico Inngiſſimis iternodiis obſequiũq; quo libeat flecti calefacto.Differentias faciunt & folia non multitudine: uerum robore & colore. Valida laconis:& ab una pte denſiora:quales in totũ circa ſtagna gigni putant.Diſſimiles amnicis: lõgiſque ueſtiri foliis:ſpatioſius a nodo ſcãdente complexu.Eſt & obliqua harũdo non in excelſitatem naſcens ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens:ſuauiſſima in teneritate animalibus.Vocatur a quibuſdam elegia.Eſt & in italia naſcens adarca nomine paluſtris ex cortice tantum Sub ipſa coma:utilima dentibus:quoniã uis eadẽ eſt quæ ſinapi.De orchomenii lacus harundinetis aucuiatius dici cogit admiratio ãtiqua.Characian uocabant craſſiorem firmioremq;.plociãuero ſubtiliorẽ.Hanc in inſulis fluitã-

Bellicis hoc eſt

Varia

tibus natare:illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo est tibialis calami:quem auleticon uocãt. Nono hic anno nascebatur. Nam & lacus incremẽta hoc temporis spatio seruabat. prodigiosus si quã do amplitudinem biẽnio extendisset:quod notatum apud cheroniam infausto athenienſium prælio. Et apud lebadia sæpe notatur influente cephiso. Cũ igitur anno permanserit inundatio proficiunt in aucupatoriam quoq; amplitudiné. Vocantur zeugitæ. Cõtra bombyciæ maturius reciproco graciles fœminarum latiore folio atq; candidiore:modica lanugine:aut omnino nulla:spadonum nomine in signibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus & non silẽdo reliquo curæ miraculo:ut uenia sit ar gento iam potius cani. Cædi solebant tempestiue usq; ad Antigenem tibiciné cum adhuc simplici mu sica uterentur sub arcturo. Sic præparatæ aliquot post annos utiles esse incipiebant. Tunc quoq; multa domandæ exercitatione:& canare tibiæ ipsæ edocendæ:cõprimentibus se ligulis:quod erat illis thea trorum moribus utilius. Postq̃ uarietas accessit & cantus quoq; luſuriantes:cædi ãte solſtitia cœptæ:& fieri utiles in trimatu apertioribus earum ungulis ad flectendos sonos. Quæ inde sunt & hodie. Sed tunc ex sua quanq; tantũ harundine cõgruere persuasum erat:& ea quæ radicem ãtecesserat:leue tibiæ conuenire:quæ cacumẽ dexteræ. Immensum quantum iis prælatis quas ipse cephisus abluisset. Nunc sacrificæ tuscorum e buxo. Ludicræ uero loto ossibusq; asininis & argẽto fiunt. Aucupatoria harundo a panhormo laudatissima. Piscatoria abaritana ex africa. Harundis italiæ usus ad uineas maxime Cato seri eam iubet in humidis agris bipalio subacto prius solo:oculis dispositis iteruallo ternorum pedum Et canore tibiæ ipso educandæ Ligulis Cõcorda re enim Vitilibus
Simul & corrudam unde asparagi fiant:concordant amicitiam.

De salice genera eius octo:& quæ præter salicẽ sint utilia ligaturis & de rubis. Cap. xxxviii.

Alicis uero qua nulla aquatica q̃ utilior. Licet populi ritibus placeant:& cecubum ducãt: l
5 cet alni sæpes muniant:contraq; erũpentiũ ãmum impetus riparum muro in tutelis ruris excubent:i aqua satæ:cæsæq; dẽsius i nũero hærede prosint. Salicis statim plura genera. Nã quædã & i proceritatẽ magnã emittunt iugis uinearũ pticas. pariũtq; balteo cortice uincu la. Et aliæ uirgas sequacis adiũcturas lentitiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate Rursus aliæ firmiores cordibus ac plurimæ agricolarũ supellectili:candidiores ablato cortice:leuique tractatu mollioribus uasis:q̃ ut e corio fiant:atq; etiam supinarum in delicias cathedrarum aptissima. Decidua salicis fertilitas: densiorq; tõsura ex breui pugno uerius q̃ ramo:nõ ut remur in nouissimis cu randa arbore Nullius quippe tutior est redditus minorisue ipedii aut tempestatũ seccurior. Tertium lo cum ei in æstimatione ruris. Cato attribuit:prioremq; q̃ oliuetis:q̃q; frumento:aut pratis:nec quia de sint alia uincula. Siquidẽ & genistæ:ithaceæ:& populi:& ulmi:& sanguinei frutices:& betulæ: & harũ do fissa:& harundinum folia:ut in liguria & uitis ipsa:recisiſq; aculeis rubi alligant:& intorta corylus. Mirũq; contuso ligno alicui:maiores ad uincula esse uites. Salici autem præcipua dos. Fiditur eni græ ca tubens:candidiorq; amerina:sed paulu fragilior. Ideoq; solido ligat nexu. In asia tria genera obser uãt. Nigram utiliorem uiminibus. Candidam agricolarum usibus. Tertiam quæ breuissima est elicem uocant. Apud nos quoq; multi totidem nomina imponunt. Vimineam uocant eandem purpuream. Alteram nicelinnam a colore:quæ sit tenuior. Tertiam gallicam:quæ tenuissima. Nec in fruticum nec in ueprium cauliumue neq; in hærbaq;:aut alio ullo q̃ suo genere numerentur iure scirpi fragiles palu stresq; ad tegulum tegetesq;. E quibus detracto corticæ cãdelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmi or quibusdam in locis earum rigor. Namq; iis uelificãt nõ in pado tantum nautici:uerum & i mari pi scator africus præpostero more uela itra malos sulpẽdens. Et mapalia sua mauri tegũt. proximeq; æsti manti hoc uideantur esse quod interiore mundi parte pari sunt papyri usui:sed fruticosi generis sunt. Vitellinã
Inter aquaticas arbores sunt rubi atq; sabuci fungosi generis:aliter tamen q̃ færulæ. Quippe plus ligni ac succi utique sambuco. Ex qua magis canorã buccinã tubãq; credit pastor ibi cæsæ ubi gallorũ can tum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt & alio genere similitudinem rosæ:qui uocãt cynosba tos. Tertium genus idæum uocant græci a loco:tenuior est q̃ cætera minoribusq; spinis:& minus adũ cis. Flos eius econtra lippitudinem illinitur ex melle:& ignem sacrum. Cõtra stomachi quoq; uitia bi bitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atq; paruos:humoris lenti inficiendo maxime capillo:q & ipsi aqua decocti manduntur. In iferiore Nili parte papyri sunt usu Teneriot

De succis arborum & natura materiarũ:& de cædendis arboribus. Cap. xxxix.

Vmor & cortici arboꝛ est:qui sanguis earũ intelligi debet: non idẽ omnibus. Ficis lacteus
b Huic ad caseos figurãdos coaguli uis. Cerasis gũmosus Vlmis saliuosus. Lentus ac pĩguis malis. Vitibus ac uyris ãquosus. Viuatiora quibus lẽtior. Atq; in totũ corpore arborum:ut reliquorũ animaliũ:cutis:sanguis:caro:nerui:uenæ:ossa: medullæ. pro cute cortex mirum in moro medicis succum quærẽtibus fere hora diei secunda lapide incisus manat altius fructus siccus uidetur. proximi pleriscq; adipes. Ii uocant a colore alburnum. Mollis ac pessima pars ligni etiam i ro bore facile putrescẽs:teredini obnoxia. Quare semper amputabitur Subest huic caro:cui ossa:idest ma teriæ optimum. Alternãt fructus quibus siccius lignum:ut olea:magisquã quibus carnosum:ut cera-

fds. Nec omnibus adipes carneſue largæ ſicuti nec aialium accerrimis. Neutrũ habent buxus: cornus, olea. Nec medullam: minimumq; etiam ſanguinis. Sicuti oſſa non habent ſorba: carnem ſambuci: & plurimam ambæ medulam. Nec arundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæq; ſunt. Diſcrimen earum facile. Venæ latiores candidioreſq;. pulpæ fiſſilibus iſunt. Ideo fit aut arte ad caput trabis quálibet prælonge admota ictus ab altero capite uel grauis ſentiatur: penetrante rectis meatibus ſono: Vnde deprehenditur an torta ſit materies: modiſq; conciſa. Quibuſdã ſunt tubera: ſicut ſunt incarne glandia: in iis nec uena nec pulpa: quodam callo carnis in ſe conuoluto. Hoc preciosiſſimum in citro & acere. Cætera menſarum genera fiſſis arboribus circinantur in pulpã. A lioquin fragilis eſſet uena in orbem arboris cæſa. Fagis pectines tranſuerſi in pulpa apud antiquos. Inde & uaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe: præter guttum faginum: quo ſacrificaret. Lignũ in longitudinem ita fluctuat ut quæ pars fuit ab radice ualidius fidit. Quibuſdam pulpa ſine uenis mero ſtamine & tenui conſtat. Hæcq; maxime fiſſilia. Alia frangi celeriora q̃ findi quibus pulpa non eſt: ut oleæ: uites. Ate contrario totum a carne corpus fico. Tota oſſea eſt ilex: cornus: robur: cytiſus: morus: hebenos: lotos: & quæ ſine medulla eſſe diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus in uenabulis nitet inciſuris nodata propter decorem. Cædrus & larix & iuniperus rubent.

De teredinibus larice. Cap. xl.

Larix fœmina habet: qnã græci uocãt ægida mellei coloris. Inuentũ ẽ pictorũ tabellis imotale: nulliſq; fiſſile rimis Hoc lignũ proximũ medullæ é. In abiete Ieucó græci uocauere. cædrus quoq; duriſſima: q̃ medulæ proxia ut i corpore oſſa deraſo mõ limo. Et ſambuci interiora mire firma tradunt. Náq; q uenabula ex ea faciũt præferũt oĩbus. Cõſtat. n. ex cute & oſſibus Cedi tempeſtiuũ quæ decorticent. Vt teretes ad tẽpla cæteraq; uſus rotundi cũ germinãt: alias cortice ĩextricabili & carie ſubnaſcẽte ei materiaq; nigreſcẽte. Tigna & qbus aufert ſecuris corticẽ a bruma ad fauoniũ: aut ſi præuenire cogamur arcturi occaſu: & ante eũ fidiculæ. Nouiſſima tõne ſolſtitio. Dies ſyderũ hotũ reddent ſuo loco. Vulgo ſatis putant obſeruare: ne quæ dedolandæ arbores ſternantur ãte editos ſuos fructus. Robur uere cæſum teredinem ſentit. Bruma aũt neq; uitiatur: neq; ſinditur alias obnoxiũ etiã ut torqueat ſeſe: findatq; quod ĩ ſubere tẽpeſtiue quoq; cæſo euenit. infinitum refert lunaris ratio. nec niſi ad uiceſima in triceſimã cædi nolũt. inter oẽs cõuenit ululiſſime in coitu eius ſtirpi: quem diẽ alii interlunium: alii ſilentis lunæ appellant. Sic certe Tiberius Cæſar concremato ponte naumachiario larices ad reſtituendũ cædi ex retia p̃finiuit. Quidã dicunt ut in coitu & ſub terra ſit luna. Quod fieri nõ poteſt niſi noctu. At ſi cõpetant coitus in nouiſſimũ diem brumæ: illa æterna ſit materies: proxime cum ſupradictis ſyderibus. Quidam & canis ortũ addũt: & ſic cæſas materies in forum auguſtũ. Nec nouellæ ãt ad materiem nec ueteres utiliſſimæ. Circũciſas quoq; ad medullã alii nõ iutiliter relinquũt: ut oĩs humor ſtãtibus defluat. Mirum apud antiquos prio punico bello claſſem Duilli imperatoris ab arbore exciſa ſexageſimo die nauigaſſe. Contra uero Hieronẽ regẽ ducentes. xx. naues effectas diebus. xlv. tradit. L. Piſo. Secũdo quoq; punico bello Scipionis claſſis. xl. die a ſecuri nauigauit. Tãtum tẽpeſtiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominũ ſummus in omni uſu de materiis hæc adiicit. prælum a ſapino atra potiſſimum facito. Vlmeam: pineã: nuceã: hãc atq; aliã materiem omnem cum offodies: luna decreſcente eximito poſt meridiẽ ſine uento auſtro. Tũc erit tempeſtiua: cũ ſemẽ ſuum maturũ erit. Caueto ne per rorem crahas: aut doles. Idemq; mox. Niſi intermeſtri luna atq; dimidiata ne tãgas materiem. Tunc ne offodias aut præcidas abs terra. Diebus quattuor proximis quibus luna plena fuerit optime eximitur. Omnino caueto nigram materiam ne doles: ne cedas neue tãgas niſi ſiccam: ne ue gelidam: ne ue rorulẽtam. Tiberius idem & in capitolio condendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruandum idem a pleniluniis. Larici & magis abieti ſuciſis humor diu defluit. Hæ omnium arborum altiſſimæ ac rectiſſime. Nauium malis anténiſq; ppter leuitatem præfertur abies Communi ab iis pino: quæ aut quadripartitos uenarum curſus biſodoſq; habeat uel omnino ſimplices. Fabrorum inteſtina opera medulla ſectilis optima quadripartitis materiis & mollio q̃ cæteræ. intellectus i cortice protinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis eſt. Hæcq; quam diximus ratione fluuiata decorticatur: atq; ita ſapinus uocatur: ſuperior pars nodoſa durioq; ſuſterna. Et i ipſis autem arboribus robuſtiores aquiloniæ partes. Et i totum deteriores ex humidis opaciſq;. Spiſſiores ex apricis: & diuturnæ. ideo romæ infernas ſabies ſupernati præfertur. Eſt per gentium quoq; regiones in iis differentia. Alpibus apenninoq; laudatiſſimæ. in gallia uribus ac monte uoſego in corſica bithynia: ponto: macedonia. Deteriores æneatica & arcadica. Peſſimæ pnaſia: & euboea: quoniam romoſæ ibi & cõtortæ putreſcẽteſq; facile. Ad cædrus i creta africa ſyria laudatiſſima. Cædri oleo perũcta materies nec tineam nec cariem ſentit. iunipero eadem uirtus quæ cædro. Vaſta hæc in hiſpania maximeq; baccæ eis. Medula eius ubicũq; ſolidior etiã q̃ cædrus. publicum omniũ uitium uocant ſpiras ubi ſeſe cõuoluere uenæ atq; nodi. Inueniuntur in quibuſdã ſicut in marmore centra: ideſt duricia clauo ſimilis: inimica ferris. Et quedã forte accidunt in lapide comprehenſo aut recepto in corpus:

Luſſon

Cõmunio his

æanica

aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro: cui uiri fortes affixerant arma: quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis præmonitæ oraculo cum arbor arma peperisset. quod succisæ accidit ocreis galleisq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos ad continendos partus esse remedio.

De matetiis. De magnitudine arborum: & quæ cariem & ruinam non sentiunt: & de perpetuitate materiarum. Cap. xli.

a Mplissima arborũ ad hoc æui existimat Romæ uisa: quã propter miraculum. Tiberius Cæsar in eodem põte naumachiario expositerat aduectam cum reliqua materie. Durauitq; ad Neronis principis amphiteatrum. Fuit autem trabes e larice longa pedes. cxx. bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumen æstimantibus. Fuit & memoria nostra in porticibus septorum a. M. Agrippa relicta æque miraculi causaquæ delibatorio superfuerat. xx. pedibus breuior sexquipedali crassitudine. Abies admirationis præcipue in naui quæ ex in ægypto Caii principis iussu obeliscum in uaticano circo statutum: quattuorq; truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit. Q ua naue nil admirabilius uisum in mari certum est. Cxx. modii tunc lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spacium obtinuit magna ex parte ostiensis portus latere leuo: ibi namq; demersa est a Claudio principe cum tribus mollibus turrium altitudine in ea exædificatis obiter puteolano puluere aduectis. Quæ arboris crassitudo quattuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgoque auditur. lxxx nummorum & pluris malos ne eos uenundari usus. Rates uero connecti. xl. sestertius pleraq;. At in ægypto ac syria reges inopia abietis cædro ad classes feruntur usi. Maxima ea in cypro traditur ad undeciremem Demetrii succisa. cxxx. pedum longitudinis: crassitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis nauigant: quarum quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie ideo & grauissima iudicator hebenus & buxus: graciles natura: neutra in aquis fluitat: nec suber si dematur cortex: nec larix. Ex reliquis siccissima lotos: quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur ex alburnatum: & huic nigricans color: magisq; etiam cytiso: quæ proxime accedere hebenum uidetur. Quamq; non desint qui syriacas terebinthos nigriores affirmiment. Celebratur & Tericles nomine calices ex terebintho solitus facere torno. Per quam probatur materies: omniũ hæc sola ungi uult: meliorq; oleo fit. Colos mite adulterat iuglande ac pyro siluestri tinctis atq; in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quamqui non potest uideri materies propter exilitatẽ. Sed lignum non alio pene q̃ ad radios rotarum utile: aut si quid cuneandum sit in ligno clauisue figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster & olea atq; castanea: carpinus: populus. Hæc omnia & crispa acetis modo. Si ulla materies idonea esset. Ramis sæpe deputatis castratio illis est: adimitq; uires. De cæteropleriscq; eoq;. Sed utiq; robori tanta duricia est: ut terebrari nisi madefactum non queat: & ne sic quidem adactus auelli clauus. E diuerso clauum non tenet cædros. Molissima tilia: eadem uidetur & calidissima: argumentum afferunt q; citissime ascias retundat. Calidæ morus: lautus: hædera: & omnes quibus igniaria fiunt. Exploratoq; hoc usus in castris: pastorumq; repperit: quoniam ad excutiẽdum ignẽ non semper lapidis occasio est. Teritur igitur lignũ ligno: ignemq; concipit attritu: excipiente materia aridi fomitis fungi uel soliq; facillime conceptum. Sed nihil hædera præstantius: quæ teratur lauro: laurũq; terat. Probatur & uitis siluestris alia q̃ labrusca: & ipsa hædere modo arborem scandens. Frigidissima quæcunq; aquatica. Lentissima ãt & iõ scutis faciẽdis aptissima quoq; plaga cõtrahit se ptinus: claditq; suũ uulnus. Et ob id contumatius transmittit ferrũ. In quo sunt genere fici: ut salix: tilia: betula: sabucus: populus utraq; Leuissimæ ex his sicut & salix: ideoq; utilissimæ. Omnes autẽ etiam ad cistas quæcunq; flexibili crate constant. Habent & candorem rigoremq; & in sculpturis facilitatem. Est lentitia platano sed madida sicut alno. Siccior eadem ulmo: fraxino: moro: cerasso: sed ponderosior. Rigorẽ fortissime seruat ulmus: ob id cardinibus assamentisq; portaq; utilissima: qm̃ minime torquetur: permutanda tantum sic: ut cacumen ab inferiore sit cardine: radix superior palma est mollis. Et suberis materies spissa: & malus: pyrusq; necnon acer: sed fragiles: & quæcunq; crispa. in omnibus siluestris & masculi differentia cuiusq; generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus: nisi quo in genere mares ferũt: sicut cupressus & cornus. Cariem uetustatẽq; non sentiunt cupressus: cædrus: hebenus: lotos: buxus: taxus: iuniperus oleaster: & olea. Et ex reliquis tardissime larix: robur: suber castanea: iuglans. Rimã fissuramq; non capit sponte cædrus: cupressus: olea. Buxum maxime æternã putant: hebenũ: & cupressum: cædrũq;. Claro de omnibus materiis indicio in templo ephesiæ Dianæ utpote tota asia extruente: cum quadringentis annis peractũ sit. Cõuenit tectũ eius esse e cædrinis trabibus. De ipso simulacro dea ambigitur. Cæteri ex hebeno esse tradunt. Mutianus ter consulex iis qui ptoxime uiso eo scripsere: uitigineum & unq̃ mutatum species restituto templo. Hanc materiam elegisse eandem. Can etiam nomen artificis nuncupans. Q uod equidem miror: cum antiquiorẽ Mineruã nõ quoq; modo libero patri uetustatem attribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigari: ut medicatus humor alat: teneatq; iunctu

ras:quas & ipsas esse modicas admodũ mitor. Valuas esse e cupresso:& iã quadringentis ꝑpe annis durare materiã oẽm nouæ similem. Id quoq; notandũ ualuas in glutinis compage quadriẽnio fuisse. Cupressus in eas electa:qñ præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nonne simulacrum iouis in arce cupresso durat a condita urbe sexcentesimo sexagesimo primo anno dicatum?

Humidicarum

Memorabile & uticæ tẽplum apollinis:ubi rudicaꝫ cædroꝫ trabes durãt ita ut positæ fuere prima urbis eius origine annis. m. clxxxviii. Et in hispaniis aiunt templũ Dianæ zacyntho aduectæ cum conditoribus anno ducẽtesimo ante excidiũ troiæ ut auctor est Bocchus infra oppidum ipsum id haberi. Cui percit religione inductus Hánibal iuniperi trabibus etiã nunc durantibus. Super oĩa memoratur ædes in aulide eiusdem deæ seculis ante troianũ bellũ exædificata. Cuius qñ generis materiæ scientia oblitterata in plenũ dici nõ potest: utiq; quæ odore præcellant: ea æternitate præstare. A prædictis morus proxime laudatur: quæ uetustate etiã nigrescit. Et quædã tamen in aliis diuturniora sunt uisibus q̃ alia. Vlmus in præflatu firma. Robur defessum. Et in aquis quercus obruta. Eadẽ super terrã rimosa facit opera torqueudo sese. Larix in humore præcipua: & alnus nigra. Robur marina aqua corrũpitur. Non improbatur in aqua & fagus & iuglans. Hæ quidẽ in iis quæ defodiuntur uel principales. Item iuniperus eadẽ & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescũt. Aesculus quoq; humoris impatiẽs. Econtra adacta in terrã palustribus alnus æterna. oneriq; quãtilibet patiẽs. Cerasus firma. Vlmus & fraxinus lentæ: sed facile pandunt: flexibiles tamen stantes a circũcisura: siccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradunt. Et omnia præterq̃ oleastrum & oleam. Quædã enim in matis quædam in terra uitiis oportuniora.

De teredinibus. Cap. xlii.

i Nfestantiũ quattuor genera. Teredines capite ad portionẽ grauissimo rodũt dentibus. Hæ tantũ in mari sentiunt: nec aliã putãt teredinẽ propiie dici. Terrestres tineas uocãt. Culicibus uero similes tripas. Quartũ est & e uermiculoꝫ genere: quoꝫ quidẽ alii putrescẽte succo ipsa materiæ alii pariunt: sicut in arboribus. Ex iis qui cerastis uocat cũ tantũ erroserit ut circũagat se: generat aliũ. Hæc nasci ꝓhibet in aliis amaritudo ut cupresso: in aliis duritia ut buxo. Tradunt & abietẽ circa germinationes decorticatã qua diximus luna aquis nõ corrũpi. Alexandri magni comites prodiderunt in tylo rubri maris insula arbores esse ex quibus naues fierẽt: quas. cc. annis durãtes inuentas: & si mergerent incorruptas. in eadẽ esse fructicem baculis tantũ idoneæ crassitudinis: uarium tigrium maculis: ponderosum: & cum in spissiora decidit: aitri: modo fragilem.

De materiis architecti: & quæ materies: ad quid utilis: & quæ firmior materia intectum. Cap. xliii.

a Pud nos materiæ finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas fimo illitas siccari iubent ut afflatus nõ nocent. Pondus sustinere ualidæ abies larix etiã in transuersum positæ. Robur olea incuruantur cedunt q; ponderi. Illæ renituntur: nec temere rumpunt: priusq̃ carie q̃ uiribus deficiant. Et palma arboꝫ ualida: in diuersum enim curuatur. At populus contra oĩa inferiora pandatur. Palma econtrario fornicat. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasq; firmissimæ. Facile pandatur iuglans. Fiunt. n. & ex ea trabes: frangiq; se prænũciat strepitu. Quod in andro accidit: cum e balneis termti sono profugerunt. Pinus: piceæ: alnii ad aquarum ductus in stobos canãtur. Obrutæ terra plurimis durant annis, Eædem si non integãtur: cito senescunt: miro modo fortiores si humor extra quoq; supersit. Firmissima in tectum abies. Eadem ualuaꝫ repagulis & ad quæq; libeat intestina opera aptissima siue græco: siue campano: siue siculo fabricæ artis genere spectabilis: ramentorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinaꝫ raptus. Eadem & curribus maxime sociabilis glutino in tantum: ut findatur ante qua solida est.

Antãdro Tubos

De glutinanda materia & lignis sectilibus. Cap. xliiii.

Agna ãt & glutinatio. ꝓptereaq; sectilibus laminis ac in alio genere operiunt. Stamineam

Lacrymose

m hoc usu ꝓbant uenã: & uocãt fertileã argumento similitudinis quoniã lacunosæ crispa. in oi genere & glutinũ abdicãt quædã: & iter se & cũ aliis insociabili glutino sicut robur. Sed nec fere cohærent nisi similia natura: ut si qs lapidẽ lignũq; cõiungat. Cornũ maxime audit sorbus carpinus: buxus: postea tilia. Cuicunq; operi facilia flexilia oĩa q̃ lenta diximus: præterq; morus & caprificus. Durabilia ac sectilia q̃ modice humida, arida. n. latius q̃ uiridia sertis cedunt: præter robur: & buxum, quæ pertinacius resistunt: ferrarũq; dentes replent qualitate inerti. Q ua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Obedientissima quocũq; in opere fraxinus: eadẽq; corylo hastis melior: cornu leuior: sorbo lentior. Gallica uero etiã ad currus flexibilis. Vitẽ emularetur ulmus: ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus: q̃q̃ fragilis & tenera eadẽ sectilibus laminis in tenui flexilis: capsisq; ac scriniis sola utilis. Secatur in laminas ptenues & ilex colore quoq; nõ ingrata: sed maxime fida iis: q̃ teruntur: ut rotarum axibus. ad quos lentore fraxinus utilis: sicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sunt uero & parui usus fabriliũ ministeriorũ insignes. ideoq; proditũ terebris uaginas ex oleastro buxo: ilice: ulmo: fraxino utilissimas fieri. Ex iisdẽ maleos: maiores quoq; e pinu & ilice. Et iis autẽ maior

ad firmitatē cā tēpestiuæ cæsuræ q̄ imaturæ. Quippe cū ex olea durissimo ligno cardines in foribus di utius immorati plantæ mō germinauerint. Cato uectes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria rusticis carpinea: iligna cerrea. Quæ in laminis secantur quorūq̄ operimento uestiatur alia materies præcipua sunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma aquifoliiū: ilex sambuci radix: populus. Dat & alnus (ut dictū est) tuber sectile: sicut citrus acerq̄. Nec aliaꝝ tubera in precio. Mediaq̄ pars arboꝝ crispior: & quo ꝓprior radici minoribus magisq̄ flexibilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ arborem alia integi: & uiliores ligno preciosiores cortice fieri: ut una arbor sepius ueniret. Excogitatæ sunt & ligni bratteæ. Nec satis. Cœpere tingi animaliū cornua: dentes secari: lignumq̄ ebore distingui: mox operiri. Placuit deinde materiē & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperq̄ portentosis ingeniis principatu Neronis inuentū: ut pigmentis perderet se: pluriscq̄ ueniret imitata lignum. Sic lectis precia quæruntur. Sic terebinthum uinci iubet. Sic citrum præciosius fieri. Sic acer decipi Modo luxuria non fuerat contenta ligno. Iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate & quæ genera arborum minime durant. Cap. xlv.

Ita arboꝝ quatundā immensa credi potest: siquis profunda mundi & saltus inaccessos cogi
u tat. Verum ex iis quas memoria hominū custodit durant in ueliterno Africani prioris ma- Literno
nu satæ oliuæ. Item myrtus eodem loco cōspicuæ magnitudinis. Subest specus in quo manes eius custodire draco traditur Romæ uero lotos in lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus. cccl xix. urbis æde condita Incertum q̄tum ipsa uetustior. Esse quidem uetustiorem non est dubium: cum ab eo luco Lucina nomiuetur. Hæc nunc circiter annū. cccc l. habet. antiquior enim illa: est sed incerta eius ætas quæ capillata dicitur: qm̄ uestaliū uirginū capillus ad eam defert. Veꝝ altera lotos in uulcanali: quod Romulus constituit ex uictoria de decimis æquæua urbi intelligit: ut auctor est Massurius. Radices eius in foꝝ usq̄ cæsaris per stationes municipioꝝ penetrant. Fuit cum ea cupressus æqualis circa suprema Neronis principis ꝓlapsaq̄ neglecta Vetustior autē urbe in uaticano ilex. in qua titulus æreis litteris hetruscis religione arborē iā tunc dignā fuisse signat. Tiburtes quoq̄ originē mulco ante urbem Romā habent Apud eos extant ilices tres etiā Tiburte conditore eoꝝ uetustiores apud quas inauguratus traditur. Fuisse autem eū tradunt filiū Amphiarai qui apud thebas obierit una ætate ante iliacū bellum. Sunt auctores & delphicā platanum Agamennonis manu satam. Et alteram in caphys arcadie luco. Sunt hodie ex aduerso ilienſium urbis iuxta hellespontum in Protesilai sepulchro arbores: quæ omnibus ephebiis eius cum in tantum accreuere: ut ilium aspiciāt marescūt rursusq̄ adolescunt. Iuxta urbem autem quercus in Illi tumulo tunc satæ dicuntur: cū cœpit ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur: ad quam Io in uaccā mutatam Argus alligauerit. In ponto circa heracleam aræ sunt Iouis Stracii cognomine: ibiq̄ quercus duæ ab hercule satæ. in eodē tractu portus amico est Bebrycu rege interfecto clarus. Eius tumulus a supero die lauro tegitur: q̄ insanam uocant: qm̄ siquis ea decerptū inferatur nauibus iurgia fiant: donec abiiciatur. Regionem aulocrenen diximus per q̄ ab apamea in phrygiam itur. ibi platanus oñditur: ex qua pepēdit Marsya uictus ab apolline: q̄ iā tū magnitudine electa est. Necnon palma deli ab eiusdem dei ætate conspicitur. Olympiæ oleaster: ex quo primus Hercules coronatus est: & nunc custoditur religiose. athanis quoq̄ olea durare traditur in certamine edito a Minerua. E diuerso breuissima uita est punicis: fico: malis. Ex iis præcocibus breuior Dilutior
q̄ serotinis: dulcibus q̄ acutis: & dulcior in punicis. item in uitibus: præcipueq̄ fertilioribus. grecinus auctor est sexagenis annis durasse uites. Videntur & aquaticæ cælerius interire. Senescunt quidem uelociter: sed e radicibus repullulant laurus: & mali: & punicæ. Firmissime ergo ad uiuendum oleæ: ut quas durare annis. cc. inter auctores conueniat. Et suburbano tusculani agri colle qui come appellatur. Lucus antiqua religione dianæ sacratus a latio: uelut arte tonsili coma fageinemoris. in hoc arborem moriminm ætate nostra adamauit Passienus Crispus bis consul orator Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior Postea: osculari complectiq̄ eam solitus: non modo cubare sub ea uinumq̄ illi affundere. Vicina luco est ilex: & ipsa nobilis. xxxv. pedum ambitu caudicis. x. arbores metiens singulas magnitudinis uisendæ: siluamq̄ sola facit. Hedera necari arbores certum est. Simile quidam & in uisco: tametsi tardiorem earum iniuriam arbitrantur. Namque & hoc præter fructus agnoscitur non in nouissimis mirabile. Quædam enim in terra gigni non possunt: & in arbonbus nascuntur. Namq̄ cum suam sedem non habeant: in aliena uiuunt: sicut uiscum. Est & in syria hærba: quæ uocatur Cassytas: non tantum arboribus: sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Item circa tempe thessalica quæ polypodion uocatur: & quæ dolichos: ac serpullum. Oleastro quoque deputato quod gignitur uocant phaunos. Quod uero in hispiria fullonia hippophaeton calliculis inanibus: foliis paruis: radice Notat & i
alba: cuius succus ad dettactiones in comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera. Nam- spina fulque est in abiete & larice. Stelin dicit Euboea. Hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu: robore: lonia hyo
ilice: prano siluestri: terebintho: nec aliis arboribus adnasci. Plerisq̄ copiosissimum in quercu: quod Dry popharto
os hyphear uocant. in omni arbore excepta ilice & quercu differentiā facit odor utriusq̄. & foliū non

iucundi odoris in utroq; uiscum amarum & lentum. Hyphear ad saginãda pecora utilius. Vitia modo purgat primo: dein ea pingue facit: quæ sufficere purgationi. Quibus si aliqua tabes intus negant dura re ea. Edendi ratio ætatis quadragenis diebus. adiiciunt discrimẽ in iis quæ folia imitant: & ipsi decidere. Cõtta inhærere nato in æterna fronde. Omnino ãt fatum nullo modo nascitur: nec nisi per aluum auium redditum: maxime palumbis & turdis. Hæc est natura ut nisi maturatum in uentre auium non proueniat. Altitudo eius nõ excedit cubitalẽ semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis. Fœmina sterilis. aliquando nõ fert. Viscũ fit ex acinis qui colliguntur messiũ tẽpore immaturi. Nã si accessere hymbres amplitudine quidem augentur: uisco uero marcescunt. Siccanẽ deinde: & aridi tundũtur: ac conditi in aqua putrescunt duodenis fere diebus. Vnumq; ex hoc tex putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus maleo thusis amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis. Iuglandis oleo subactũ cũ libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & gallias admiratio. Nihil habent druides: ita suos appellant magos: uisco & arbore i qua gignatur: si mõ sit robur: sacratius. iam per se roboꝛ eligunt lucos: nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt: ut inde appellati quoq; interpretatione græca possint druides uideri. Enimuero quicquid adnascat illis e cælo missum putant: signumq; esse electæ ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu: & repertũ magna religione petietur. Et ante omnia sexta luna: quæ principia mensium annorumq; iis facit & sæculi post tricesimũ annũ: quia iam uiriũ abunde habeat: nec sit sui dimidia. Omnia sanantẽ appellantes suo uocabulo. Sacrificio epulisq; rite sub arbore præparatis duos admouent candidi coloris tauros: quoꝛ cornua tunc primũ uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborẽ scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum demum uictimas immolant precantes ut suum domum deus prosperum faciat iis quibus dederit. Fecunditatẽ eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrantur. Contraq; uenena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunq; religio est.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XVII. PROOEMIVM.

Arborum pretia Mirabilia. Cap. i.

Atura arboꝛ terra mariq; sponte sua prouenientiũ dicta est. Restat eaꝛ quæ arte & humanis ingeniis fiunt: uerius q̃ nascunt. Sed prius mirari succurrit: quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa a feris depugnante cũ iis hoĩe circa caducos fructus. Circa pendentes uero & cũ alitibus: in tanta deliciaꝛ precia uenisse clarissimo: ut equidẽ arbitror: exemplo. L. Crassii atq; Cn. Domitii aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nois Romani. Domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodem palatio. Q. Catuli qui cimbros cũ. C. Mario fudit. Multũ uero pulcherrima consensu oĩum ætate ea in colle uiminali. C. Aquiliis equitis Romani clarioris ẽt tum q̃ iuris ciuilis scientia: cum tamen obiecta Crasso sua est. Nobilissimaꝛ gentium ambo Crassus atq; Dominus censuram post consulatũ simul gessere: anno conditæ urbis sexcentesimo sexagesimosecundo frequentem iurgiis propter dissimilitudinem morum. Tunc Cn. Domitius ut erat uehemẽs natura: præterea accensus odio quod ex emulatione auidissimũ est: grauiter increpuit tanti censorem habitare: pro domo eius milia nummorum identidem promittens. Et Crassus ut præsens ingenio semper & faceto lepore solers concedere se respondit: exceptis sex arboribus. Ac ne uno quidem denario: si adimerentur emptam uolentem Domitio. Crassus utrũ ne igitur ego sum inquit quæso Domiti exemplo graui & ab ipsa mea censura notandus: qui in domo quæ mihi hereditate obuenit comiter habitem? an tu qui sex arbores æstimes? Eæ fuere loti patula ramoꝛ opacitate lasciuæ. Cecina largo e proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Durauerunt q; quoniam & de longissimo æuo arborum diximus ad Neronis principis incendia: quibus cremauit urbem: annis. clxxx. Postea cultu utrides iuuenesq;: ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. ac ne quis uilem de cætero Crassi domũ: nihilq; in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet. iam columnas quattuor hymettii marmoris ædilitatis gratia ad scenam ornandam aduectas in atrio eius domus statuerat: cum in publico nondum essent ullæ marmoreæ. Tam recens est opulentia tantoq; tunc plus honoris arboribus domibus afferebant: ut sine illis ne inimicitiarum quidem precium seruauerit Domitius. fuere ab iis & cognomina antiquis. fronditio militi illi qui præclara facinora uulturnũ transnatans fronde capiti imposita aduersus Hannibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti ita. n. appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis: unde & pãpinatio inuẽta primo. Stoloni dedit nomen Fuit & arboꝛ cura legibus priscis: cautũq; est. xii. tabulis utq iniuria cecidisset alienas lueret in singulas sicios æris. xxv. Quid existimamus? futuras ne eas credidisse ad supradictam æstimationem illos qui frugiferas tanti taxuerãt. Nec minus miraculum in pomo est multaꝛ circa suburbana fructu annuo addicto binis milibus nummum ma-

ſore ſingulaꝝ reditu:q̃ erat apud antiquos prædioꝝ. Ob hoc inſita & arboꝝ quoq; adulteria excogitata ſunt:ut nec poma pauperibus naſcerent. Nunc ergo dicemus quo maxime mõ tantũ ex iis uectigal contingat:uerã colendi rationem abſolutãq; prodituri. Et ideo nõ uulgata tractabimus:nec quæ conſtare animaduertimus:ſed incerta atq; dubia:in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in ſupuacuis affectare non noſtrum eſt. Ante omnia autem in uniuerſum & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cælo terraq; dicemus.

De natura cæli ad arbores:& quam partem cæli ſpectare debeant. Cap.ii.

a Quilone maxime gaudẽt:dẽſiores ab afflatu eius lætioreſq; & materiæ firmioris: Qua ĩ repletiq; fallunt:cũ in uineis pedamenta non ſint a uento eo opponẽda:& id tantũ a ſeptẽtrione ſeruandũ. Quinimo tẽpeſtiua frigora plurimũ arboꝝ firmitati conferunt:& ſic optime germinant. Alioquin ſi blandiant auſtri defatiſcentes:ac magis ẽt in floré. Nãſi cũ defloruere:ptinus ſequant hymbres:in totũ poma depeunt. Adeo ut amigdala & pyri etiam ſi oſo nobilium fiat auſtruniuſue flatus amittãt fœtus. Circa uergilias quidẽ pluere:inimiciſſimũ uiti & oleæ qm̃ tunc coitus eſt eaꝝ. Hoc eſt illud quatriduũ oleis decretorũ. Hic articulus auſtrilus nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoq; peius matureſcũt auſtriuis diebus:ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora:q̃ ſeptentrionibus aut præpoſteris fiunt horis. Hyemẽ quidẽ aquiloniã eſſe:oĩbus ſatis utiliſſimũ. Hymbres uero tunc expetendi euidens cã eſt:qm̃ arbores fœtu exinanitas & folioꝝ quoq; amiſſione languidas natutale eſt auide eſurire. Cibus ãt eaꝝ hymber. Quare tepidã eſſe hyemem ut abſumpto partu arborum ſequatur protinus conceptus:ideſt germinatio:ac deinde alia floreſcendi exinanitio: inutiliſſimũ experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita continent anni etiã ipſæ moriunt arbores. quoniã neminĩ dubia pœna eſt in fame laborantiũ. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas nõ pro arboribus uota fecit Nec p ſolſtitia hymbies uitibus cõducunt. Hybemo quidẽ puluere fieri meſſes lætiores luxuriantis ingenii fertilitate dictũ eſt. Alioquin uota arboꝝ coĩa ſunt frugũq; niues diutinas ſedere. Cauſa nõ ſolum quia animã terræ euaneſcentẽ exhalationẽ includũt:& cõprimũt:retroq; agunt in uires frugũ atq; radices:uerũ q̃ & liquorẽ ſenſim præbẽt:purũ præterea leuiſſimũq; quãdo nix aquaꝝ cæleſtiũ ſpuma eſt. Ego humor ex iis non uniuerſus ingurgitans diluenſq;:ſed quomodo ſitur diſtillãs uelut exubere alit omnia quæ nõ inundat. Tellus quoq; illo mõ fermenteſcit:& ſucci plena:ac lacteſcentibus ſatis nõ efœta cũ tẽpus aperit:tepidis arridet horis. Ita maxime frumẽta pingueſcunt:præterq̃ ubi calidus ſeptemtrio eſt:ut in ægypto. Continuatio.n.& ipſa conſuetudo idẽ quod modus aliubi efficit. Plurimũq; prodeſt ubicunq; nõ eſſe quod noceat. In maiore parte orbis cũ præcoces excurrere germinatiões euocatæ indulgentia cæli ſecutis frigoribus exurunt. Qua de cã ſerotinæ hyemes noxiæ ſilueſtrib⁹ quoq;: quæ magis etiã dolent urgente umbra ſua:nec adiuuãte medicina. quoniã ueſtire teneras intorto ſtramento in ſilueſtribus nõ eſt. Ergo tẽpeſtiuæ aquis hybemis primũ:hymbribus deinde germinationẽ antecedentibus. Tertiũ tẽpus eſt cũ educant poma:nec protinus:ſed iã ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent:longioreſq; deſiderãt cibos:iis ſerotinæ aquæ utiles:ut uiti:oleæ:punicis. hæ iã pluuiæ generis cuiuſcunq; arboribus diuerſo mõ deſiderantur:aliis alio tẽpore maturantibus. Quapropter iiſdem hymbribus quædã lædi uideas:alia iuuari. Et in eodẽ genere ſicut in pyris. Alio die hyberna quærunt pluuias:alio uero præcocia. Vt pariter quidem oĩa deſiderent. Hybernũ tẽpus eſt ante germinationem quæ aquilonẽ auſtro utiliorẽ facit. Ratio eadẽ mediterranea maritimis præfert (ſunt.n. pletunq; frigidiora) & montoſa planis:& nocturnos hymbres diurnis. Magis fruunt aquis ſata:non ſtatim auferente eas ſole. Connexa & ſitus uineaꝝ arbuſtorumq; ratio eſt:quas in horas debeant ſpectare. Virgilius ad occaſus feri damnauit. Aliqui ſic maluere q̃ in exortu. A pluribus meridiem probati aduerto. Nec arbitror perpetuum quicq̃ in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam:ad loci ingenium:ad cæli cuiuſq; mores dirigenda ſolertia eſt. In africa meridiẽ uineas ſpectare & ſi uiti inutile colono ſalubre eſt:quoniam ipſa meridianæ ſubiacet plagæ. quapropter ibi in occaſum aut ſeptentriones conſeret optime miſcebit ſolum cælo:cum Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptentriõe relinqui dubitatio uidetur. atqui in ciſalpina italia magna ex parte uineis ita poſitis compertum eſt nullas eſſe fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In narbonenſi prouintia atq; liguria & parte hetruriæ contra circiũ ſerete imperitia exiſtimatur. Eundemq; obliquum accipere prouidẽtia. Is enim ibi æſtatem temperat ſed tanta plerunq; uiolentia ut auferat tecta.

De ſocietate cæli & terræ ad arbores. Cap.iii.

q Vidam cælũ terræ parere coguntut q̃ in ſiccis ſerant orientẽ ac ſeptentriones ſpectent. Quæ in humidis meridiẽ. Necnon ex ipſis uitibus cauſas mutuant. In frigidis præcoces ſerẽdo: ut maturitas antecedit algorẽ. quæ poma uiteſq; rores oderint contra ortus:ut ſtatim auferat ſol. Quæ ament ad occaſus:uel etiam ad ſeptentriones ut diutius eo fruantur. Cæteri uerofere rationem naturæ ſecuti in aquilonem obſeruare uites & arbores poni ſuaſere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum Cap.iiii.

Quilonis ſitum uentorumq; reliquorum diximus ſecundo uolumine. Dicemuſq; pximo
a pluta cæleſtia. Interim manifeſtum uidetur ſalubritatis argumentum: quoniam in meridiē
etiam ſpectantium ſemper ante decidunt folia. Similis & in maritimis cauſa. Quibuſdam
locis aſſilatus maris noxius: in plurimis iidem utiles. Quibuſdam ſatis e longinquo aſpicere
maria iucundum. Propius admouere ſalis halitum inutile. Similis & fluminum ſtagnorúq; ratio. Ne-
bulis aduruntur: aut æſtuantia refrigerant opacitate: atq; etiam rigore grauant: quæ diximus. Quare ex-
perimentis optime creditur. A cælo proximū eſt trāſ dixiſſe rationem aut faciliore tractatu. Quippe
non eadem arboribus conuenit & frugibus: plerunq; nec pulla qualem habet campania: ubiq; optima
uitibus. Aut quæ tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albenſium pompeia-
norumq; agro & argillam cunctis ad uineam generibus anteponūt: q̄q̄ præpingues quod excipitur in
eo genere inuicem ſabulum album. In ticinenſi multiſq; in locis nigrū. Itemq; rubrum etiā pingui ter-
ræ permixtum infœcundum eſt. Argumenta quoq; iudicantiū ſæpe fallunt. Non utiq; ſolum lætū eſt:
in quo proceræ arbores nitēt: præterq̄ illis arboribus. Quid enim abiete procerius. At quæ uiuiſſe pol-
ſit alia in loco eodem? Nec luxurioſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habēt Nam quid laudatius
germaniæ pabulis: & tamen ſtatim ſubeſt harena tenuiſſimo ceſpitum corio. Nec ſemper aquoſa eſt ter-
ra: cui proceritas hærbaq;. Non hercule magis q̄ pinguis adhærens digitis. Quod in argillis arguitur.
Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet ut denſa atq; rara ad hunc modū deprehendendi poſſit:
ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehēditur pondere. Quod enim ter-
ræ pondus iuſtum intelligi poteſt. Nec fluminibus aggeſta ſemper laudabilis quando ſeneſcant ſata
quædam aqua. Sed neq; illa quæ laudatur diu præterq̄ ſalici utilis ſentitur. Inter argumēta ſtipulæ craſ
ſitudo eſt tanta alioquin in leborino campaniæ nobili campo: ut ligni uice utantur. Sed idē ſolum ubi
cunq; arduū opere: difficile cultu: bonis ſuis actius paſcit q̄ uitiis: Affligit agricolam Et carbūculus ter-
ra quæ ita uocatur. Emēdari uitem hac terra putatur. Nam tofus ſcaber natura friabilis expetitur quoq;
ab auctoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salſæq; terræ multa melius credū-
tur: tutiora uitiis innaſcentiū animalium. Nec colles opere nudantur: ſi quis perite fodiat. Nec campi
omnes minus ſoles atq; perflatus q̄ opus ſit accipiunt Et quaſdam pruinis ac nebulis paſci diximus ui-
tes: Omnium rerū ſunt quædam in alto ſecreta: & ſuo cuiquam corde præuidenda. Quid q; mutatur ſæ
pe iudicata quoq; ac diu comprehenſa. In theſſalia circa lariſſam emiſſo lacu frigidior facta ea regio ē.
Oleæ defierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri: quod nō anthea thracia ſenſit amoto hebro. Et cir
ca philippos cultura ſiccata regio mutauit cæli habitum. At in ſyracuſano agro aduena cultor elapida-
to luto ſole prodidit fruges: donec regeſſit lapides. In ſyria leuem tenui ſulco imprimunt uomerem:
quia ſubeſt ſaxum exurens æſtate ſemina. Iam in quibuſdam locis ſimiles æſtus immodici: & frigoris ef
fectus. Eſt fertilis thracia frugū rigore: æſtibus africa & ægyptus. In chalchia rhodioq; inſula locus quī
dam eſt in tantū fœcundus: ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum: ſublatumq; protinus ferant: &
cum aliis frugibus metant. Glareoſum oleis ſolum aptiſſimum in uenafrano: pinguiſſimum in betica.
Pucina uina in ſaxo coquuntur. Cecubæ uites in pontinis paludibus mandent. Tanta eſt argumentoq;
& ſoli uarietas ac differentia. Cæſar Vopiſcus cum cauſam apud cenſores ageret campos roſciæ dixit
italiæ ſumen eſſe: in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum proban-
tur. Non tamen indociles natura nō eſſe uoluit: & uita confeſa fecit etiam ubi bona certa non fecerat.
Quamobrem prius dicamus crimina.

Genera terrarum. Cap.v.

Terram amarā ſine macrā ſi quis probare uelit. Demōſtrant eā arte degenereſq; hærbæ. Frigi
t dam āt retorridæ nata. Item uliginoſam triſtia. Rubricā oculi. Argilloſam q̄ operi difficilli
ma: quæq; taſtros ac uomeres ingentibus glebis oneret: q̄q̄ aliquando nō: qđ operi: hoc &
fructui ſit aduerſum. Itē ecōtrario cineraceā & ſabulū albū. Nā ſterilis denſa callo facile de-
prehendiť uel uno ictu cuſpidis. Cato breuiter atq; ex ſuo more uitia determinat. Terrā carioſam cauē:
ne ue plauſtro neue pecore īpellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tātopere reformidari ut pe-
ne uetigia quoq; intercidat. Redeamus ad ligni cariem & ſueniemus illa: q̄ in tantū abhominatur ui
tia: aridæ: fiſtuloſæ: ſcabræ caneſcētis: exeſæ pumicoſæ. Plus dixit una ſignificatione q̄ poſſit ulla copia
ſermonis enarrari. Eſt. n. interpretatione uitioſæ quædam nō ætate: quæ nulla in ea intelligi poteſt: ſed
natura ſua anus terra. Et ideo infœcūda ad oīa atq; etiā imbecilla. Idē agrū optimū iudicat ad radicem
montiū planicie in meridiem excurrente: qui eſt totius italiæ ſitus. Terram uero teneram quæ uocetur
pulla. Erit igitur hæc optima & operi ſatiua. Intelligere modo libeat dictā mira ſignificatione tenerā:
Satior & quicquid optari debet in eo uocabulo inuenitur. Illa tēperate ubertatis: illa mollis: facliſq; cultura:
nec madida: nec ſitiens. Illa poſt uomerē niteſcens: qualē ſons ingenioſæ Homerus in armis ab eo cæla
Deo tam dixit: addiditq; miraculū nigreſcenti: q̄uis fieret in auro. Illa quā recentē exquirunt ſi probæ alites

uomerem comitantes:coruſq; aratoris ueſtigia ipſa rodẽtes.Reddaſ hoc in loco luxuriæ quoq; ſenten tia & aliqua in propoſitũ.Certe Cicero lux doctrinaq; altera meliora inquit unguenta ſunt quæ terrã q̃ quæ crocũ ſapiunt.Hoc.n.maluit dixiſſe q̃ redolent.Ita eſt profecto.Illa.n.erit optima quæ unguenta ſapiet.Quod ſi admonendi ſumus:qualis ſi terræ color ille:qui quæriſ contingit ſæpe ẽt quieſcente ea ſub occaſu ſolis:in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita ſua.Et cum a ſiccitate cõtinua imaduerit hymbre:tunc emittit illum ſuũ halitũ diuinũ ex ſole conceptũ:cui compari ſuauitas nulla poſſit.Is eſſe odori cõmota debebit:repertuſq; neminẽ falleț:ac de terre odore optime iudicabit.Talis fere ẽ in nonalibus cæſa uetere ſilua:quæ conſenſu laudaț.Et in frugibus quidẽ ſerendis eadem terra utilior intelligitur:quotiens intermiſſa cultura quieuit:qđ in uineis non fit.Eoq; diligentius eligenda eſt:ne uera exiſtat opinio eoq;:qui iam italiæ terrã exiſtimauere laſſam. Operis quidẽ facultas in aliis generibus conſtat e cælo nec põt arari poſt hymbres aliqua:ubertatis uitio lenteſcens.Cõtra in bizãtio africæ illũ centena & quinquagena fruge ſertilem campũ:mullis:cũ ſiccus eſt:arabilem tauris : poſt hymbres uili aſello:& a parte altera iugi anu uomerem trahente uidímus ſcindi .Terram enim terra emẽdari ut alii qui præcipiunt:ſuper tenuem pingui iniecta aut gracili:Bibulaq; ſuper humidam ac prepinguem:dementiæ operarii eſt.Quid enim poteſt ſperare qui talem colit?

De terra quam britãnia & gallia amat. Cap.vi.

Lia eſt ratio q̃ britãnia & gallia inuenere alendi eam:ipſa.quod genus uocant margã.Spiſ
a ſior ubertaſ in ea intelligitur.Eſt autem quidam terræ adeps:ac uelut glandia in corporibus ubi denſante ſe pinguitudinis nucleo.Non omiſere & hoc græci.

De græcorum doctrina. Cap.vii.

Vid enim intentatũ illis? Leucargyllion uocãt candidã argyllã:qua in megarico agro utũ-
q tur.Sed tantũ in húida frigidaq; terra.illas gallias britãniaſq; locupletãtis cũ cura dici conuenit.Duo genera fuerãt.Plura nuper exerceri cœpta ꝓficiẽtibus ingeniis.Eſt.n.alba ruffa columbina:agyllacea:tofacea:harenacea.Natura duplex aſpera aut pinguis . Experimenta utriuſq; in manus:uſuſq; geminus:aut ut fruges tantũ alant:aut ædẽ & pabulũ.Fruges alit tofacea alba: quæ ſi ſit inter fontes repta:eſt ad infinitũ fertilis:uerũ aſpera tractatu:& ſi nimia iniecta eſt exurit ſolum. Proxima eſt rufa:quæ uocaſ capnumargos intermixto lapide terræ minutæ harenoſæ.Lapis contundi tur in ipſo cãpo:primiſq; annis ſtipula difficulter cæditur propter lapides.Impendio tñ minimo leuitate dimidio minoris q̃ cæteræ inuehitur.Inſpergitur rara ſale eã miſceri putaut.Vtrunq; hoc genus ſemel iniectum in.l.annos ualet & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. Cap.viii.

Væ pingues eſſe ſentiuntur:ex iis præcipua alba:Plura eius genera. Mordaciſſimum quod
q ſupra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria eſt.Petitur ex alto in centenos pedes actis plerunq; puteis ore anguſtatis intus:ut in metallis:ſpatiante uena.Hac maxime britãnia utitur Durãt annis.lxxx.Neq; eſt exemplũ ullius qui bis ĩ uita hanc eidem iiecerit.Tertium genus candidæ gliſchro margon uocant.Eſt autẽ creta fullonia myxta pingui terra:pabuli q̃ frugum fertilior:ita ut meſſe ſublata ante ſementem alterã lætiſſimũ ſecetur.Dum in fruge eſt nullũ aliud gramen emittit.Durat.xxx.annis,denſior iuſto Cymini modo ſtrangulat ſolum.Columbinam gallia ſuo nomine e græco pelam appellat:glebis excitatur lapidũ mõ.Sola gelatione ita ſoluitur:ut tenuiſſimas bratteas faciat.Hæc ex æquo fertilis.Harenacea utuntur ſi alia non ſit:in uliginoſis uerticibus & ſi alia ſit:ubi hos gentiũ ſolos nouimus:qui fertiliſſimum agrum colentes quacunq; terra infra tres pedes effoſſa & pedali craſſitudine iniecta letificent.Sed ea non diutius annis.x.prodeſt.Hedui & pictones calce uberrimos fecere agros:quæ ſane & oleis & uitibus utiliſſima reperitur. Omnis autem marga arato iniicienda eſt:ut medicamentum tapiatur:& ſimi deſiderat aliquantulum. Quæ primo plus aſpera & quæ in hærbas non effunditur:alioquin nouitate quecunq; fuerit ſolum lædet.Ne ſic quidẽ primo anno fertilis.Intereſt & quali ſolo quæratur.Sicca enim humido melior:arido pinguis.Temperata alterutra creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu:& de ſimo:& quæ ſata uberiorem terram faciant:& quærant. Cap.ix.

Ranſpadanis cineris uſus adeo placet:ut anteponãt ſimo iumentoq;:quod qa leuiſſimũ ẽ:
e ob id exurũt.Vtroq; tñ pariter nõ utunț in eodẽ aruo:nec in arbuſtis cinere:nec quaſdã ad fruges ut diximus:Sunt q̃ puluere quoq; uuas alii iudicẽt:pubeſcẽteſq; puluerẽt:& uitiũ arborumq; radicibus aſpergãt.Quod certũ eſt narbonẽſi ꝓuintiæ & uindemias certius ſic eo cõqui:quia plus puluis ibi q̃ ſol cõfert.Fimi plures differẽtiæ ipſa rex antiqua.Iã apud Homeꝝ regius ſenex agrũ ita ſuis manibus letificans reperiț.Augeas rex in græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in italia:q̃ regi ſuo ſtercuto Fauni filio ob hoc iuentũ imortalitatem tribuit.M. Varro principatũ dat turdoꝝ ſimo ex auiariis.Quod etiã pabulo boum ſuũq; magnificat.Neq; alio cibo celetius pingueſcere aſſeuerat.De noſtris moribus bene ſperare eſt: ſi tanta apud maiores fuere auiaria:ut

ex ilis agri ſtercorarent.proximũ Columella colũbariis:mox gallinariis:facit natantiũ alitũ damnato. Cæteri auctores cõſenſu humanas dapes ad hoc ĩprimis aduocãt. Alii ex iis præferunt hoium potus in corioꝝ officinis pilo madefacto. Alii per ſeſe aqua iteꝝ largiuſq; ét q̃ cũ bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandũ eſt:cũ ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſunt certamina quibus in uicem ad telluré quoq; alendã utunt hoies. Proxime ſpurcitias ſuum laudant columella ſolus damnat. Alii cuiuſcunq; quadrupedis exitioſum. aliqui colúbaꝝ præferũt. Proximũ deinde capraꝝ eſt. ab hoc ouiũ Deinde boũ. Nouiſſimus iumentoꝝ. Hæ fuere apud ptiſcos differentiæ. Simulq; præcepta: ut inuenio te tali utendi:quãdo & hic uetuſtas utilior:uiſumq; iam eſt apud quodã prouincialiũ in tantũ abundã te geniali copia pecudũ farinæ uice cribris ſubperinicii:ferote aſpectuq; temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertũ oleas gaudere maxime cinere & calcariis fornacibus. Varro præ ceptis adiicit:equino quod ſit leuiſſimũ ſegetes alendas. Prata uero grauiore:& quod exordio fiat:mul taſq; gignit hærbas. Quidã etiam bubulo iumentoꝝ præferunt:ouillúq; caprino. Omnibus uero aſini num:qm̃ lentiſſime mandat. Econtrario uſus aduerſus utrunq; pronunciat. Inter oẽs autẽ cõſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete:priuſq̃ ſi liquetur aratro uel bidentibus uerſa manupuliſue circa radices aiboꝝ uel uitium obrutis. Etiã ubi nõ ſit pecus culmo ipſo uel etiã filice ſtercorare arbitrant. Cato ſtercus un de fiat:ſtramenta:lupinũ : paleas:fabalia:ac frondes iligneas:quemaſq; ex ſegete euellito. Ebulũ cicutã & circũ ſalicta hærbã auctã uluamq; ea ſuſternito ouibus:frõdemq; putridã. Vinea ſi macruerit: ſarmẽ ta ſua cõburito:& itidem inarato. Itemq; ubi ſaturus eris frumentũ:oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdam ipſis paſci terram dicit. Segetem ſtercorant ſtruges:lupinũ:faba:uitia. Sicut ecõtrario cicer quia uellitur & quia falſum eſt:hordeum:fœnum græcum:erunm. Hæc omnia ſegetem exurunt:& oĩa quæ uelluntur. Nucleos in ſegetem ne indideris: Virgilius & lino ſegetem exuri:& auena : & papauere arbitratur. Fimeta ſub diuo concauo loco & qui humorẽ colligat ſtramento intecta ne in ſole areſcãt. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne inaſcantur iis ſerpentes. Fimum miſcere terræ plurimum refert fauonio flante ac luna ſitiente. Id pleriq; praue intelligunt a fauonii ortu faciendum:ac februario menſe tantum:cum id pleraq; ſata aliis poſtulent menſibus. Quocunq; tempore fiat:curandum ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat:luna decreſcente ac ſicca. Mirum in modum augetur ubertas affe ctuſq; eius obſeruatione tali.

De ratione arborum:& q̃ auulſione naſcuntur arbores. Cap. x.

Bunde prædicta rõne cæli ac terræ. Nunc de iis arboribus dicemus:quæ cura hoium atq; arte proueniunt. Nec pauciora prope ſunt genera:tam benigne naturæ gratiã rettulimus. Aut enim ſemine proueniunt:aut plantis radicis:aut propagine:aut auulſione:aut ſurculo: aut inſito & conſecto arboris trunco. Nam folia palmaꝝ apud babylonios feri:atq; ita arbo rem prouenire. Trogum credidiſſe demitor. Quædam pluribus generibus ſeruntur:quædã om nibus. Ac pleraq; ex iis natura ipſa docuit:& in primis ſemen ſerere:cum decidens exceptumq; terra uiueſce ret. Sed quædam non aliter proueniunt ut caſtaneæ:iuglandes:ceduis duntaxat exceptis. Ex ſemine ãt quamq̃ diſſimili ea quoq; quæ & aliis modis ſeruntur:ut uites & mala atq; pyra. Namq; iis pro ſemine nucleus:non ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouentu ac degenerantia & inſito reſtituenda. Interdum etiam caſtaneæ. Quibuſdam natura contra omnino non degenerandi quoquo modo ſerantur:ut cupreſſis:palmis:lauris. Nãq; & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. Ex iis auguſta & baccalis & pinus ſimilimodo ſeruntur. Baccæ menſe ia nuario aquilonis afflatu ſiccante leguntur:expanduntur q; raræ ne calefiant aceruo. Poſtea quidam ſu mo ad ſerendum paratas urina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in profluente deculcant:donec au feratur curis. alioquin uligo infeſtat:nec patitur naſci. in ſulco repaſtinato palmi altitudine uicinæ fere aceruatim menſe martio. Eædem & propagine ſeruntur. Triumphaliſq; talea tantũ. Myrti genera oĩa in campania baccis ſeruntur. Romæ propagine tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet:grãdiſ ſimis baccaꝝ tuſis leuiterne grana frangantur:eaq; intrita teſte circũligari:atq; ita ſeri parietẽ fore den ſitatis:ex quo uirgulæ differantur. Sic & ſpinas ſæpis cauſa ſerunt tomice moris ſpinaꝝ circũlita. Pilas autem laurus & myrti inopia a trimatu tempeſtiuũ eſt tranſferre. Inter ea quæ ſemine ſeruntur. Mago in nucibus operoſus eſt amygdale in argilla molli meridiẽ ſpectanti ſeri iubentur. Gaudere eas in du ra calidaq; terra. In pingui & humida mori ac ſterileſcere. Serendas q̃ maxime falcatas & e nouella:ſi moq; diluto maceratas per triduũ:aut pridie q̃ ſerãtur aqua mulſa. Mucrone defigi:aciẽ lateris in aqui lonem ſpectare:ternas ſimul ſerendas:trianguli ratione:palmo inter ſe diſtantes:denis diebus adaqua ri donec grandeſcant:Iuglandes nuces porrectæ ſeruntur cõmiſſuris iacẽtibus. Pineæ nucleis ſeptenis fere & ollas perforatas additis:aut ut laurus quæ baccis ſeritur. Citrea grano & propagine. Sorba ſemi nein a radice planta & a uulſione pueniunt. Sed illa in calidis. Sorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit:multarum radicibus pululante ſobole denſa & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta permittit:ut in lauris:punicis:platanis:ceraſis:prunis. Pauco; in

hoc genere rami parcunt soboli: ut ulmorum palmarũq;. Nullis uero tales pulluli proueniunt: nisi quarum radices amore solis atq; hymbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari: sed prius nutrici dari: atq; in seminariis adolescere: iterumq; migrare. Qui transitus mirum immodum mitigat etiam siluestres: siue arborum quoq; ut hoium natura nouitatis ac peregrinationis auida est: siue discedentes uirus relinquunt: mansuescũtq; tractatu ceu ferae dum radici anellitur planta. Et aliud genus simile natura praemõstrauit. Aulsiq; arboribus stolones uixere. Quo in genere & cum parui sunt anelluntur: partemq; aliquam e matris quoq; corpore auferunt secũ simbriato corpore. Hoc modo plantantur punicae: coryli: mali: sorbi: mespili: fraxini: fici. In primisq; uites. Cotoneum ita fatum degenerat. Ex eodem inuentu est: surculos abscisos serer hoc primo sæpis causa factũ labucis: cotoneo & rubis depactis. Mox & culturæ: ut populis: alnis salici: quæ uel inuerso surculo seritur. Iam eæ ibi disponuntur: ubi libeat esse eas. Quamobrem seminarii curam ãte cõuenit dici: q̃ trãseatur in alia genera. Nãq; & huic principio eligi solum refert: quoniam nutricem indulgentiorem esse q̃ matrẽ sæpe conuenit. Sit ergo siccum succosumq; bipalio subactum: aduenis hospitale: & q̃ simillimum terræ í quam trãsferendum sit. Ante omnia elapidatum munitumq; ad incursum etiam gallinacei generis. Quãminime rimosum: ne penetrãs sol exurat fibras. Interuallo sexquipedum seri ne se inter se cõtingant: & noceãt prætet alia uitia etiam uermiosa fiunt: ideo sarriri conuenit sæpius: hærbasq; auelli. Præterea semina ipsa fruticantia supputare: ac falcem pati consuescere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudine hominis ad solem recipiẽdum: atq; integi culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorum malorumq; semina nutriri. Sic pineas nuces. Sic cupressos semine satas & ipsas. Minimis id granis cõstat: ut uix perspici quædã possint. Non omittẽdum naturæ miraculum. Ex tam paruo gigni arbores: tãto maiore trici & hordei grano: ne quis fabam reputet. Quid simile originis suæ habẽt malorum pyrorũq; semina. His principiis respuentem secures materiẽ nasci: idomita ponderibus immensis præla: arbores uelis: turribus murisq; ipellendis arietes. Hæc est natura eius. Hæc potẽtia. Super omnia erit e lachryma nasci aliquid: ut suo loco dicemus. Ergo e cupresso fœmina: mas enim ut diximus nõ gignit: pilulæ collectæ: q̃bus docui measibus sicantur sole: ruptæq; emittunt semen formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo tantuli animalis cibo abiumi natalem tantarũ arborum. Seritur mense aprili area æquata cylindris: aut uolgiolis densum: terraq; cribri: supercernitur pollicis crassitudine. Cõtra immane pondus attollere se non ualet: retorqueturque sub terra. Ob hoc parcit uestigiis. Leniter rigatur a solis occasu i trinis diebus: ut æqualiter bibat: donec erumpant. Differunt post ãnum dodrãtali filo custodita temperie: ut uidi cælo serantur ac sine aura. Mirumq; dictu periculum tantum eo die est: si roraverit q̃tulũcunq; hymbrem: aut si afflauit. De reliquo tutæ sunt ppetua securitate. Aquasq; postea odore Et zizifa grano seruntur mense aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno siluestri & malo cotóeo et in calabria: ea est spina siluestris: quæcunq; optime & myxas recipit: utiliter & sorbos.

De transferendis seminariis: & ulmis serendis & scrobibus. Cap. xi.

Plantas ex seminario transferre in aliud prius q̃ suo loco ponãtur operose præcipi arbitror licet translatione folia latiora fieri spondeãt. Vlmorum prius q̃ folio uestiant. Samara colligenda est circa martias kalen. cum flauescere incipit. Deinde biduo i umbra siccata serenda densa i refracto terra super minutatim cribrata crassitudine quæ in cupressis. pluuiæ si nõ adiuuent: riganda. Deferendæ ex earum uenis post annum in ulmaria interuallo pedali inunamquamq; partem. Maritas ulmos autumno serere utilius: quia carent semine. Nam eæ eplantis seruntur. in arbustum quinquẽnes suburbe transferuntur aut: ut quibusdam placet: quæ uicenum pedũ esse cœperũt Sulco qui nouenarius dicitur: altitudine pedum trium: pari latitudine: & eo amplius circa positas pedes terni undiq; esolido adaggerantur. Arulas id uocãt in campania. Interualla ex loci natura summũtur. Aridiores serendas in campestribus conuenit. Populos & fraxinos quia festinantius germinant disponi quoq; maturius conuenit. Hoc est ab idibus febru. plantis & ipsa nascentes In disponendis arboribus arbustisq; ac uineis quincũcialis ordinum ratio uulgata & necessaria: non perflatu modo utilis: uerum & aspectu grata quocumq; modo intueare in ordinem se porrigente uersu. populis eadẽ ratio semine qua ulmos serendi: transferendi quoq; e seminariis eadem & siluis. Ante omnia igitur in similem transferri terram aut meliorem oportet. Nec tepidis aut præcocibus in frigidos aut serotinos situ: neq; ex iis illos. præfodere scrobes ante: si fieri posset: tanto: donec pingui cespite obducantur. Mago ante annum fieri iubet: ut solem pluiasq; combibant: aut si conditio largita non fit: ignes in medio fieri ante mẽses duos: nec nisi post hymbres in his seri. Altitudinem earũ in argilloso aut duro solo trium cubitorum esse in quãq; partem. In prunis pamo amplius: & ubiq; caminata fossura ore compressiore sint. Nigra uero terra duo cubita & palmum quadratis angulis. Eadem mensura græci auctores cõsentiunt: nõ altiores quino semipede esse debere: nec latiores duobus pedibus. Nusq̃ uero sesquipede minus alto: quoniam in humido solo ad uicina aquæ perueniat. Cato si locus aquosus sit iquit latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedem: altitudine quattuor pedum: eas lapide cõsterni: aut si

Calabrice

nō sit particis salignis ūiridibus. Si neq; eæ sint: sarmentis: ita ut in altitudinem semipedem trahantur
Nobis adiicie dum uidetur ex prædicta arborum natura ut altius dimittant eæ: quæ summa telluī gau
dēt: tanq; fraxinus olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris sat est si altitudinis pe
Securus des ternos effecerit Excide inquit radicem istā papyrius cursor imperator ad terrorē prænestinorum p
toris. Destingi securius se teste innoxium abradi partes: quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides totun
dos subiici malunt: qui & contineant humorem & transmittant. Non item planos facere: & a terreno
arcere radicē existimātes Glarea substrata iter utranq; sentētiā fuerit. Arborē nec miorē bima nec maio
rē trima transferri quidā præcipiunt. Alii cū annū impleat. Caro crassiorem quinq; digytis non omi..
sit. Idem si abstineret meridianā cæli partem signare in cortice: ut translata i iisdem & assuetis statueret
oris: ne aquilonię meridianis oppositæ solibus finderentur: & algerent meridianæ aqlonibus. Quod
e diuerso affectant etiam quidam in uite ficoq; permutantes in contrarium. Densiora enim folia ita fi
eri: magisq; protegere fructum & minus amittere: ficūq; sic etiam scansilem fieri. Pleriq; id demum ca.
uent: ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet: ignari fissuris nimii uaporis opponi. Id quidem i
horam diei quintam uel octauam spectare maluerim. Aeque latet nō negligēdum: ne radices mora in
haresçant: ne ue a septētrionibus: aut ab ea parte cæli usq; ad exortum brumalem uento flante effodiā
tur arbores: aut certe non aduersæ iis uentis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris cau
sæ agricolis. Cato omnes uentos & hymbrem quoq; in tota translatione damnat. Et hoc ꝓdesse q̄ pla
rimum terræ in qua uixerint radicibus cohærere: ac totas cespite circunligari. Cum ob id Cato ī corbi.
bus trāsferri iubeat. proculdubio utilissime quidem summā terram contētus est subdi. Quidam puni.
cis malis substrato lapide non rumpi pomū in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arbo
rem ita locari: ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si sylla: bulborum hoc genus est: seritur: occi
sime ferre traditur pomū: neq; uermiculationi obnoxium. Quo uitio nō carent reliqua poma similiter
sata. Radicum eius magnam adhibēdam curam ut exemptas appareat: non auulsas quis dubitet. Qua
rōne & reliqua confessa omittimus. Sicuti terram circa radices sestucato spissandam. Quod Cato primū
in ea re esse censet. plagam quoq; a trunco oblini fimo: & foliis prætigari præcipiens.

De interuallis plantandarū arborū & umbris & stillicidiis: & ubi plantari debeāt. Cap. xii.

Vius loci pars est ad interuala pertinens. Quidam punicas & myrtos & lauros denliores se
h ri iusserunt. In pedibus tamē nouenis. Malos āplius paulo: uel magis etiam pyros: magisq;
amydalas: & ficus. Quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio: locorumq; &
umbræ cuiusq; arboris: quoniam has quoq; obseruari oportet. Breues sunt quānis magna
rum arborum ꝙ in orbem ramos circinent: ut in malis pyrisq;. Eadem enormes cerasis: lauris. Iā quæ.
dam umbratum proprietas. Iuglandium grauis & noxia: etiam capiti humano: omnibusq; iuxta latis.
Necat germina & pinus: sed uētis utraq; resistit: quoniā & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia
pinus quercus: ilicis pōderosissima. Nullum cupressi: umbra minima: & in se circumuoluta. Ficorum le
uis q̄uis sparsa. ideoq; inter uineas seri non uetantur. Vlmorum leuis: etiam nutriens quæcūq; opacat.
Sed artico hæc quoq; uidetur e grauissimis: nec dubito si emittantur in ramos. Cōstrictæ quidem ulmi
noxiam esse nō arbitror. Iucunda & platani quāquā crassa. Licet gramini credere nō soli: haud alia læ
tius operiente toros. populo nulla ludentibus foliis. pinguis alno: sed pascēs sata. Vitis sibi sufficit: mo
bili folio: iactuq; crebro solem umbra temperās. Eodem graui protegens in hymbre. Omnium fere le
uis umbra: quorum pediculi longi. Non fastidienda hæc quoq; scientia: atq; nō in ultimis ponenda: q̄
do quibusq; satis umbra aut nutrix aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorūq; & picearum & abie
tis quæcūq; attigere: non dubie uenenum est. Stillicidii breuis diffinitio est. Omniūq; proiectu frondis
ita diffunduntur: ut per ipsas non defluāt hymbres: stylla sæua est. Ergo plurimū interest hac in quæsti
one terra in qua seremus in quantum arbores quasq; alatiam per se colles minora q̄runt interualla. Vē
tōsis locis crebriores seri cōducit. Olea tamen maximo interuallo. De qua Catonis italica sentētia est.
In. xxv. pedibus minimum plurimum. xxx. seri. Sed hoc uariatur locorum natura. Nō alia maiori be
tica arbor. in africa uero fides penes auctores erit. Miliarias uocari multas narrat a pondere olei quod
ferant annuo prouentu. ideo. lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq;: etiam in macro solo ac duro
atque uentoso. Cum minimum xlv. Betica quidem uberrimas messes inter oleas metit. illam iscitiam
pudendam esse cōueniet: & adultas inter sese luctari iusto plus: & in senectam præcipitare: aut plerūq;
ipsis: qui posuere coarguentibus imperitiam suam totas excidere. Nihil est fœdius agricolis: quāgestæ
rei penitentia multo iam ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescant: & quæ celeriter: & de sabina. Cap. xiii.

Vædam aūt natura tarde crescunt: & inprimis semine tūn nascētia: & longo æuo durantia
q At quæ cito occidūt uelocia sunt: ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: salix: & ta.
pseudocy men antecedūt diu tiis. In trimatu enim fere incipiunt ostendentes & ante. Ex iis lētissima
pirus pyrus. Ociissima omniū cypirus & pseudo capitius frutex. Protinus enim floret: semenq; pfert. Oia ue

ro celerius adolescunt stolonibus ablatis: unāq; in stripē redactis alimētis. Eadē natura & propagines docuit. Rubri nāq; curuati gracilitate & simul ꝓceritate nimia defigūt rursus in terrā capita. Iterumq; nascūt ex sese repleturi oia: ni resistat cultura: prorsus ut possint uideri hoies tærre causa geniti. ita pessima atq; execranda res propaginem tamē docuit: atq; radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura est hederis. Cato propagari præter uitem tradit ficum: oleam: punicā: malorum genera omnia. Laurū: prunos myrtus: nuces auellanas: & prenestinas: platanum. propagationum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quattuor pedum quoq;: & post biennium amputato flexu: plantaq; transiata post trimatum: quas si longius ferre libeat: i qualis statim aut uasis fictilibus defodere propagines aptissimū ut in iis transferrantur. Alterum genus luxuriosius: radices in ipsa arbore sollicitando traiectis per uasa fictilia: uel qualos ramis terraq; circumpactis: atq; hoc blandimento impetratis radicibus: inter poma ipsa & cacumina: in summa enim cacumina hoc modo petuntur audaci ingenio: arborem aliam longe a tellure faciendi. Eodem quo supra biennii spatio abscissa ꝓpagine: & cum qualis illis. sata. Sabina herba propagine seritur & auulsione. Tradunt fece uini aut e parietibus latere tuso mire ali. idem modis rosmarinum serunt: & ramo. quoniam neutri semen. Rhododendron propagine & semine.

De satione arborū & insitione: & qūo inuenta sit tenera inserendi implastatio. Cap. xiii.

Emine quoq; inserere natura docuit raptim auiū fame deuorato: solidoq; & alui tepore ma
f dido cum fœcundo simi medicamine abiecto in mollibus arborū lecticis: & uētis sæpe trās lato in aliquas corticum rimas. Vnde nidimus cerasum in salice: platanum i lauro: laurum in ceraso: & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam cōdentem semina in thesauros cauernarum eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio sutoriæ simili fistula apiendi in arbore oculum cortice exciso: semenq; includēdiq; eadem fistula sublatum ex alia. in ficis autē & malis hæc fuit ioculatio antiqua. Virgiliana quærit sinum in modo germine expulsi corticis: gēmāq; ex alia arbore icludit. Et actenus natura ipsa docuit. Insitionem autem casus magister alius: & pene numerosior ad hunc modum. Agricola sedulus casam sepis munimento cingens: quo minus putrescerent sudes: limen subdidit ex hædera. At illæ uiuaci morsu apprænse suā ex alieno fecere uitam apparuitq; truncum eē pro terra. aufertur ergo serra æqualiter superficies: læuigatur falce truncus. Ratio postea duplex Et prima inter corticem lignumq; iserendi. Timebant prisci trūcum findere. Mox inforare ausi medio ipsiq; medulæ calamum iprimebant unum in serentes. Neq; enim plures cupiebat medulla subtilior. postea ratio uel senos adiicit mortalitati eorum ex numero succurrere persuasa per media trunco leniter fisso: cuneoq; tenui fissuram custodiente: donec cuspidatim decisus descēdat in rimā calamus. Multa in hoc seruanda. primū omnium quæ patiatur coitum talem arbor: & cuius arboris calamus. Varie quoq; & non iisdem partibus. Subest omnibus succus. Vitibus siciq; media sicciora & e summa parte conceptus. ideo illinc surculi petuntur. Oleis circa medias succus: ide & surculi. Cacumina sitiunt. Facillime coalescunt: Quibus eadem corticis natura: quæq; pariter florentia eiusdem horæ gignationem succorūq; sotietatem habent. Lēta enim res quotiēs humidis repugnāt ficca: mollibus corticum duri. Reliqua obseruatio ne fissura i nodo fiat. Repudiat quippe aduenam ihospitalis duritia: ut in parte nitidissima: ue longior multo tribus digytis: ne obliqua ne transiucens. Virgilius ex cacumīe iseri uetat. Certumq; est ab humeris arborū orientem æstiuum spectantibus surculos petendos: & e feracibus & e germine nouello: nisi uetustæ arbori inserātur. Ii enim robustiores esse debent. præterea ut prægnātes hoc est germinatione turgētes: & qui parere illo speraverint anno. Bimi atq; nec tenniores digyto minimo. inserunt autē & in uersi cum id agitur: ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante oia gemātes nitere cōueniet: nihil usq; ulceroſum eē aut retorridū. Spei fauet medulla calami cōmissuræ: si in matte ligni corticisq; iūgātid. n. satius q; foris cortici æquari. Calami exacutio medulā ne nudet: Tenui tamen fistula detegat: ut fastigatio leui descendat cuneo tribus non amplior digytis. Quod facillime contingit tinctū aqua radentibus ne excutiaturi uēto. ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticē usq; suū deprimatur. Nec laxet dū deprimit: ne ue cortex replicetur in rugas. ideo lachrymantes calamos iseri nō oportet. Non hercule magis q aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex Hoc uitali defectu nō humescit neq; cōcorporat. id etiam religionis seruant: ut luna crescente calamus utraq; deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duę simul manus minus nitūtur necessario tēperamēto. Validius enim demissi tardius ferunt: fortius durāt. Contrarium ex diuerso: ne hiscat nimium nimia: laxeq; capiat: aut ne parū explimat: aut cōpressum necet. Hoc maxime p̄cauēdū: ut prævalide accipiētis trūco i media fissura relinquantur. Quidam uestigio fissuræ falce in trūcis facto salice præligant marginē ipsum. postea cuneos figunt continente uinculo libertatē dehiscēdi. Quædā i plātario sita eodē die transferunt. Sic crassior truncus iseratur: inter corticē & lignū iseri melius cuneo optie osseo ne cortice rūpat laxato. Cerasi libro dēpto findunt. Hæ solæ & post brumam inseruntur: dēpto libro habēt ueluti lanuginem: qnæ si cōprehēdit isitum: putrefacit. incolumi cuneo adactū utilissime astringit. Inserere aptissimum q; proximū terræ patiat nodoq; trūciq; tō. Eminere calami sex digitorū lon-

Cognatio nem

gitudine non amplius debẽt. Cató argillæ uel cretæ harenã fimũq; bubulũ admiſceri: atq; ita uſq; ad lentorem ſubigi iubet: idq; interponi in circũlini. Ex iis quæ cõmentatus eſt facile apparet illa ætate i ter lignum & corticem: nec alio modo iſerere ſolitos: aut ultra latitudinẽ duum digytoꝝ calamos de mittere. Inſeri autem præcipit pyra ac mala per uer: & poſt ſolſtitium diebus. l. poſt uindemias. Oleas autem & ficos per uer tantum luna ſitiente: hoc eſt ſicca. Præterea poſt meridiẽ ac ſine uento auſtro. Mirum q; non contentus inſitum muniſſe. ut dictum eſt: & ceſpide ab hymbre frigoribuſq; protexiſſe: ac mollibus biſidorum uiminum faſcibus: ligua bubula: hærbe id genus eſt: iſuper obtegi iubet: eamq; ligari opertam ſtramentis. Nũc autem abunde arbitretur paleato luto libro farcire duos digitos inſito extante. Verno inſerentes tempus urget: incitantibus ſe gemmis: præter q̃ in olea: cuius diutiſſime oculi parturiunt: minimumq; ſucci habent ſub cortice: qui nimius inſitis nocet. punica uero & ficum q̃q; alias ſicca ſint recraſtinare minime utile. Pyrum uel florentem inſerere licet: & in maium quoq; menſem protendere inſitionem. Quod ſi lõgius afferantur pomorum calami rapo i fixos optime cuſtodire ſuccum arbitrantur. Seruariq; inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas utrinq; ferra obſtructos.

De uite inſerenda. Cap. xv.

Itium uero ĩ ſcrobibus ſiccis ſtramẽto opertos ac deinde terra obrutos: ut cacumine exiſtãt
u Cato uitẽ tribus modis inſerit. præſectam findi iubet per medulam. in eam ſurculos exactos ut dictũ eſt addi: medullas iungi. Altero ut ii ſeſe uites cõtingant: utriuſq; in obliquum latere cõtrario adraſo iũctis medullis colligari. Tertium genus eſt: terebrare uitẽ ĩ obliquũ ad medullã: calamoſq; addere longos pedes binos: atq; ita ligatum inſitũ illitaq; illitum operire terra calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit ut gallica uteretur terebra: quæ excauat nec urit: quoniam aduſtio ois hebetat: atq; ut gẽmaſcere ĩcipiens ligetur calamus. Nec plusq̃ binis ab iſito emineat oculis ulmeo uimine alligatus: binaq; circũdaret acie a duab⁹ partibus: ut inde potius diſtillet humor: q̃ maxie uites infeſtat. Deinde cum eualuiſſent flagella pedes binos: uinculum inſiti incideretur ubertati craſſitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab æquinoctio autũno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ ſilueſtrium radicibus inſeruntur natura ſiccioribus. Si enim ſatiuæ ſilueſtribus inſerantur degenerant in feritatem. Reliqua cælo conſtant. Aptiſſima inſitis ſiccitas. Huius enim remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leues.

De emplaſtratione. Cap. xvi

Mplaſtri rõ & ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt. Craſſo autem maxime cortici conue
e nit ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne ſuccum auocent. Nitidiſſima in parte quaq; præcipua cernatur hylaritas: exempta ſcutula ita ne deſcendat ultra ferrũ cortici ipſi mittatur. ex alia cortex parcum ſui geminis mãma: ſic compage denſata ut cicatrici locus non ſit & ſtatim unitas fiat: nõ humorem non aflatũ recipiens: nihilhominus tamen & luto munite & uinculo melius. Hoc genus non pridem repertum uolunt qui nouis moribus fauẽt. Sed id etiam apud ueteres græcos inuenitur: & apud Catonem: qui oleam ficumq; ſic inſeri iuſſit mẽſura etiam præfinita ſecundũ reliquã diligentiã ſuam. Cortices ſcalpro excidi quartuor digytorũ longitudine & triũ latitudine. Atq; ita coagmentari & illa ſua intrita oblini. Eadem rõne & in malo. Quidam huic generi miſcere fiſſuram in uitibus exempta cortice teſſella ſurculo: a latere plano adigendo. Tot modis inſitam arborem Vidimus iuxta tyburtes tiliam omni genere pomorum honuſtum alio ramo nucibus: alio bacis: aliunde uite: ficis: pyriis: punicis: malorumq; generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tamen omnẽ experimentis aſſequi naturam poſſumus. Quædam enim naſci niſi ſponte nullo modo queũt. Eaq; montibus & deſertis tantum locis proueniunt. Capaciſſima inſitorum omnium dicitur platanus poſtea robur. Verũ utraq; ſapores corrũpunt. Quædã oĩ genere inſeruntur: ut ficus & punicæ. Vitis non recipit emplaſtra: nec quibus tenuis ac caducus timoſuſq; cortex. Neq; inoculationẽ ſiccæ aut humoris exigui fertiliſſima oĩum inoculatio: poſtea emplaſtratio. Sed utraq; infirmiſſima: & quæ cortice nituntur tãtum: uel leui aura ociſſime deplantatur: inſerere firmiſſimum & fœcundius q̃ ſerere.

Exemplum huius rei. Cap. xvii.

On eſt omittẽda raritas unius exempli. Corelius eques romanus A teſte genitus ĩſeruit caſtaneã ſuometipſam ſurculo in neapolitano agro. Sic facta eſt caſtanea quæ ab ipſo nomẽ
n accepit iter laudatas. poſtea hæres eiuſdẽ libertus corellianã iteꝝ inſeruit. Hæc eſt inter eas differẽtia: illa copioſior. Hæc corelliana melior. Reliqua genera caſus ĩgenio ſuo excogitauit: ac defractos ſerere ramos docuit: cũ pali deflixi radices cepiſſent. Multa ſic ſerunt. In primiſq; ficus oĩbus qdem aliis modis naſcẽs: p̃terq̃ talea. Optime quidẽ ſi uaſtiore ramo pali mõ exacuto adigat ad te exiguo ſuper terrã relicto capite: eo ipſo harena cooperto. Ramo ſerunt & punica palis laxato prius meatu: item myrtus. Omnium horum longitndine trium pedum: craſſitudine minus brachiali. Cortice diligẽter ſeruato: trũco exacuto. Myrtus & tales ſeritur. Morus talea tãtum: quoniam ĩ ulmo eã inſeri religio fulgurũ phibet. Quapropter de talearũ ſatu nũc dicendũ eſt. Seruandũ ĩ eo ante omnia: ut

Ramo eã ſeris

taleæ ex feracibus fiant arboribus:ne curuæ:ne scabræ:aut bifurcæ:ne tenuiores q̄ ut manū ī pleant:ne minores pedalibus:utillibato cortice atq; ut sectura inferior ponatur semper:& quod erit ab radice:ac cumuletur q; germinatio terra:donec robur planta capiat.

De cultura taleæ:& quibus temporibus insito fiat. Cap.xviii.

Q Væ custodienda ī talearum cultura Cato iudicauerit:ipsius uerbis optie p̄cipiemus.Taleas oleaginas quas ī scrobe saturus eris:tripedaneas facito.Diligenterq; tractato:ne liber laboret:cū dolabis aut secabis.Quas ī seminario saturus eris:pedales facito.Ea sic inserito:locus bipalio subactus sit:beneq; glutus:Cum taleam demittis pede taleam opprimito.Si parum desce̅dat maleo aut mateola adigito:cauetoq; ne librum scindas.Cum adigitis:palo prius locum feceris,quo taleam d̄emittas.Ita melius uiuet talea Et ubi trimæ sunt:tū deniq; curæ sint:ubi liber se uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras:ternas taleas ponito.Eas diuaricato super terram:ne plus quattuor digitos Transuersos emineant uel oculos serito.Diligēter eximere oleam oportet:& radices q̄ plurimas cum terra serre.Vbi radices bene operueris:calcare bene:ne quid noceat.Si quis quærat quod tempus oleæ serende sit:agro sicco per semētem agro læto per uer.Oliuetum diebus.xv.āte æquinoctium uernum incipito putare Ex eo die dies.xl.recte putabis.Id hoc mō putato.Q ua locus recte ferax erit: quæ arida erunt:& si quid uentus interfregerit in ea omnia eximito. Q ua locus ferax nō erit:id plus concidito:aratoq; bñ:enodatoq;.Stirpes læues facito:circū oleas autúno ablaqueato:& stercus adiicito.Qui oliuetum sæpissimæ & altissime miscebit:iis tenuissimas radices exarabit.Radices si sursum abibūt crassiores fient.& eo in radices uites oleæ abibunt.Quæ genera olearum uel in quo genere terræ uiuere & seri debeant:spectarique oliueta:diximus in ratione olei.Mago in colle & siccis & argilla & inter autumnum & brumam seri iussit.In crasso aut humido aut subriguo a messe ad brumam.Quod precepisse eū africæ inteligitur.Italia quidem nunc uere maxime serit. Sed & autunno si libeat.post æquinoctium. xl.diebus ad uergiliarum occasum.xiiii.soli dies sunt:quibus seri noceat. Africe peculiare quidem in oleastro est inserere. Quadam ætemitate conscenescunt proxie adoptione uirga emissa:atq; ita alia arbore ex eadem iuuenescente.iterūq; &quociens opus sit:ut eius eadem oliueta costent.Inseritur autem oleaster calamo & iocultatione.Olea ubi quercus effossa sit male ponitur:quoniam uermes qui raucæ uocant in radice quercus nascūtur & transeunt. Non inhumare taleas aut siccare prius q̄ serātur utilius cōpertum.Vetus oliuetum ab æquinoctio uerno intra uergiliarum exortum interradi alternis ānis melius inuentum.item muscum circundare radici.Circūfodi autem oibus annis a solstitio duum cubitorum scrobe pedali altitudine.Stercorari tertio anno.Mago idem amygdalas ab occasu arcturi ad brumā seri iubet.pyra non eodem tempore omnia:quoniam neq; floreant.Eadem oblōga aut rotūda ab occasu uergiliarū ad brumā.Reliqua genera media hyeme ab occasu sagittæ subsolanū aut septentrionē spectantia.Laurū ab occasu aquilæ ad occasum sagittæ Confessa enim de tēpore serendi quæ rō est uero & autumno:Id ex magna parte fieri decreuere.Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniam non oibus locis utilis pariter intelligitur.Sed aud omittenda nobis:non tractus alicuius rō nē:ueræ naturæ potius indagantibus.in cyrenaica regione sub etesiarū flatu cōserūt.Necnō & ī græcia oleam maxie in laconia.Co insula & uites tūc serit.Cæteri apud græcos inoculare:& inserere nō dubitant.Sed arborum nō serunt.plurimumq; in eo locorum natura pollet.Namq; in ægypto omni serūt mēse:& ubicūq; hymbres æstiui nō sunt:ut in india & æthiopia.Necessario post hæc autūno serunt arbores.Ergo tria tempora eadem germinationis uer & canis arcturiq; ortus.Neq; enim aialium tantum est ad coitū auiditas:sed multo maior ē terræ ac fatoꝝ oium libido.Qua tēpestiue uti plurimū interest cōceptus.peculiare utiq; ī insitis cū sit mutua cupiditas utriq; coeundi.qui uer p̄bant:ab æquoctio statim admittūt p̄dicantes germina parturire:iō faciles corticū eē amplexus.Qui præferūt autūnum ab arcturi exortu:quoniā statim radicē quandā capiāt:& ad uer parata ueniant atq; nō ,ptinus germinatio auferat uires.Quædā tamē statutum tp̄s anni habent ubiq;.ut cerasi & amygdalæ circa brumā serendi uel inserendi.De pluribus locoꝝ situs optime iudicabit.Frigida & aquosa uerno conseri oportet. Sicca & calida autūno. Cois quidē italiæ ratio tp̄a ad huc modū distribuit.Mora ab idibus februariis in æquinoctium:pyra in autūnum:ita ut brumā.xv.ne minus diebus ātecedāt. Malis æstiuis & cotoneis item sorbis prunis post mediā hyemē ī idus februarias:Siliquæ græcæ &perfici ante brumā per autumnum.Nucibus iuglandi & pineæ & auellanæ græcæ atq; castaneæ a.Calen.martiis ad idus easdem.Salici geniſtæ circa martias Calen.Hanc in siccis semine:illam in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeant:& de disciplina ablequeandi & accumulandi. Cap.xix.

S Et etiam nūc noua iserendi ratio:ne quid sciens quidē prætereā:quod usquā inueneri a Columella excogitata:ut affirmat:ipse.Qua uel diuersæ isociabilesq; naturæ arboꝝ copulentur ut fici atq; oleæ.iuxta hāc seri ficū iubet:nō āpliore interuallo q̄ ut contingi large possit ramo oleæ q̄ maxie sequaci atq; obedituro.Eūq; oī interim tēpore edomari meditatione curuādi.Postea fico adepta uires:quod euenire trimæ atq; utiq; quiquēni solet:detrūcata supficie ipsaque

deputata:ut dictum est adraso cacumine defigi in cruce fici custoditũ uinculis:ne curuatura fugiat. Ita quodã propaginũ ĩsitorũq; tẽperamento triẽnio cõi inter duas matres coalescere. Quarto anno abscisum totum adoptãtis esse:nõdũ uulgata ratione haud mihi certe satis comperta. Cæterum eadem illa decalidis frigidisq; & humidis & siccis supradicta ratio & scrobes fodere monstrauit. In aquosis.n. neq; altos neq; amplos facere cõuenit: Altos æstiuoso solo & sicco:ut q̃ maxime accipiãt aquam:contineantq;. Hæc & apud ueteres arbores colendi ratio est. Feruẽtibus.n. locis accumuliãt æstate radices:operiuntq;:ne solis ardor adurat. Aliubi ablaqueant. perflatusq; admittunt. Idem hyeme cumulis a gelu uindicant. Contra illi hyeme aperiunt:humorẽq; sitientibus quærunt. Vbicũq; circũfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbẽ ternos:neq; id in pratis:quando amore solis humorisq; in summa tellure oberrãt. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia serendis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & arundineto:& cæteris cæduis ad perticas palos. Cap.xx.

Inc restant earum rõ:quæ pp alias feruntur:uineas maxie cæduo ligno. Principatum in iis
h optinẽt salices:quarũ satio fit loco madido tñ refosso duos pedes & semipedẽ talea sesquipedali uel ptica:quæ utilior quo plenior. interuallo eẽ pedes senos trimæ pedibus binis a terra:putatiõe coercent:ut sic se in latitudinẽ fundãt:ac sine scalis tõdeant. Salix. u. fœcundior ẽ quo terræ propior. Has quoq; oĩbus annis confodi iubent mẽse aprili. Hæc uiminaliũ cultura. Perticalis & uirga:& talea seritur fossura eadẽ. perticas ex ea iustum est cædi quarto fere anno. Et cæ ãt senescentium propagine sartiunt locũ. Pertica imersa ac post ãnum recisa. Salicis uiminalis iugera sin gula sufficiunt. xxv. uineæ iugeribus. Eiusdẽ rei causa populus alba seritur bipedaneo pastinatu: talea sesquipedali biduo siccata palmipede iteruallo:terra superiecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiãnum dilatiore q̃ hæ solo gaudet. Seritur bulbo radicis quẽ alii oculum appellant dodrantali scrobe:interuallo duum pedum & semipedis: reficiturq; ex sese uetere harundineto extirpato:quod utilius repertum q̃ castrare sicut antea. Nãq; inter se radices serpunt:mutuoq; discursu necãtur. Tẽpus inserendi prius q̃ oculi harundinum imutescant ante. kalen. martias. Crescit ad brumam usq;:desinitq; cum durescere incipit. Hoc signum quod tempestiuam habet cæsuram. Et hanc autem quotiẽs & uineam fodiendum putant. Seritur & transuersa nõ alte terram condita. Erumpuntq; singulis oculis totidẽ plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis:gemmis:ut tertius nodus terrã attingat prono cacumine:ne rores cõcipiat. Cæditur & decrescente luna. Vineis ãno siccata utilior q̃ uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus:pdurandi peruicacia:regerminatione cædua uel salice lætior. Quærit solum facile:necnon harenosum:maximeq; fabulum humidũ aut carbũculum:uel tofi etiam farinam q̃libet opaco septẽtrionaliq; & præfrigido situ. uel etiam decliui. Recusat eadẽ gal-
gallicam liam rubricam:cretam:omnẽq; terræ fœcunditatem seri nuce diximus:sed nisi ex maximis non prouenit: nec nisi quinis aceruatim satis. Perfringi solum debet supra ex nouembri mense in februariũ:quo solutæ sponte cadunt ex arbore:atq; subnascũt. Interualla sint pedalia undiq; sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in haliud bipedali interuallo plus biẽnio. Sunt & ꝓpagines nulli quidem faciliores. Nudata.n. radice tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur
uiuiradice & alia ab radice. Sed trãslata nescit hospitari:pauetq; nouitatẽ. Biẽnio fere postea prosilit. ideo nucibus potiusq̃ radice plãtaria cædua implentur. Cultura non alia q̃ supradictis fodiẽdis supputandisq; per biennium sequens. De cætero ipsa se colit umbra stolones superuacuos enecante. Ceditur itra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iuri unius uiceriis uinearum iugeribus:quando etiã ea bifida stirpe fiũt durãtq; ultra alteram siluæ suæ cæsuram. Aesculus similiter prouenit cæsura triẽnio senior:minus morosa nasci. in quacunq; terra seritur:nascitur e balneo sed non nisi æsculi:scrobe dodrantali:interuallis duoꝝ pedum seritur leuiter quater anno. Hoc pedamẽtũ minime putrescit:læsumq; maxime frutificat
præter hæc sunt cædua quæ diximus:fraxius:laurus:persica:corylus:malus:sed tardius nascũtur. Terrã
amigdalus defixa uix tolerant:nõ modo humorem. Sabucus contra firmissima ad palum:taleis seritur ut populus Nam de cupresso satis diximus. Et prædictis uelut armamentis uiuearum.

De culturis & disciplina excolendarum uinearum. Cap.xxi.

Est at ipsaꝝ natura ꝑcipua tradenda cura. Vitiũ furculi & quarundã arboꝝ qbus fungosior
i intus natura ẽ geniculatis ramoꝝ nodis intersepiũt medullã. Ferulæ ipsæ breues:& ad summa breuiores articulis utiq; duobus internodia icludũt. Medula siue illa uitalis aĩa est ante setẽdit lõgitudinẽ ĩpellẽs quãdiu nodi peruia patet fistula. Cũ uero cõcreti ademere trãsitũ
Enodis repercussa erũpit:ab ima sui ꝑte:iuxta priorem nodum alternis laterum semper inguinibus ut dictũ est in harũdine ac ferenda ac ferula:quoꝝ dextrũ ab imo itelligiẽ articulo:leuũ i proximo:atq; ita peruices. Hæc uocat i uite gẽma:cũ ibi cespitẽ facit. Ante uero q̃ faciat in cõcauo oculos:& i cacumine ipso germẽ. Sic palmites:nepotes:uuæ:folia:pãpini:gignunt. Mirũq; firmiora eẽ in dextra parte genita. Hos ergo i furculis nodos cũ serunt medios secare oportet:ita ne ꝑfluat medulla:& i fico quidẽ dc tãtales paxilli solo patefacto serũtur:sic ut desc̃dat quæ proxia arbori fuerit. Duo oculi extra terrã eminẽt.

Oculi autem in arborũ surculis proprie uocantur unde genminant. Hac de causa & in plãtariis aliquã do eodem anno ferunt quos fuere laturi fructus in arbore: cum tempestiue sati prægnãtes ichoatos cõ ceptus aliubi pariunt. Ita satas ficos tertio anno transferre facile. Hoc pro scenescendi celeritate attri-- butum huic arbore ut citissime proueniat. Vitium numerosior satus. primum oĩum nihil seritur ex iis nisi in utile & deputatum in sarmento. Opputtatur autem quicquid proximo tulit fructũ. Solebat capi tulatus utrinq; e duro surculus seri: eoq; argumẽto malleolus etiam uocatur nũc. postea auelli cum sua calce ceptus est: ut in fico. neq; aliud est uiuacius. Tertium genus adiectũ etiãnum expeditius sine calce: quod sagittæ uocantur: cũ intorti panguntur id enim cum decisi nec intorti trigẽmes. plures autem ex eodem surculo hoc modo fiunt. Serere e pampinariis sagittas sterile est: nõ nisi fœcũdas oportet. Quæ ratos habent nodos infœcundæ iudicantur. At densitas gemmarum fertilitatis inditium est. Quidam seri uetant nisi eos: qui floruerint surculos. Sagittas serere minus utile: quoniã in transferendo facile rũ pitur quod intortum fuit. Seruntur pedali non breuiores lõgitudine quinq; sex ue nodorũ. pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Insen eodem die quo putantur utilissimũ. Si mul to postea necesse sit serere custoditos uti precipimus oportet caueri utiq; ne extra terrã positi sole inare scant: uentoue aut frigore hebentur: qui diutius in sicco fuerint priusq; serantr i aqua pluribus diebus re uiuiscant. Solum apricum & q̃ amplissimum in seminario siue in uinea bidente pastinari debet ternos pedes bipaleo alte in area reiici quaternorum pedum fermento: ita ut in pedes binos fossa ꝓcedat. Fossatum purgari & extenti ne crudum relinquatur. Veq; & exigi mẽsura. Male pastinatum deprehẽdunt scãna inæqualia. Metienda est & ea pars quæ interiacet puluinis. Surculi seruntur & i scrobe & i sulco longiore: super quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra: nisi substrato pinguiore. Nec minus q̃ duos integi oportet: & proximã: attingi terram & eodem paxilo deprimi & spissari: interesse in plantario sesquipepes inter bina semina in latitudinem: in longitudinem semisses. Ita satos malleolos. xxiiii. mense recidete ad imum articulum: nisi ipsi parcantur. Oculorũ inde materia emicat cũ aqua xxxvi. mense uiuiradix transferetur. Est & luxuriosa ratio uites serendi: ut quattuor malleoli uehementi uinculo colligẽtur in pte luxoriosa: atq; ita uel per ossa bubuli cruris uel p colla fictilia traiecti obruãt binis eminentibus gẽmis. Humescunt hoc modo: recisiq; palmitem emittũt. Postea fistula fracta radix libere capit uires: uuamq; fert: & oĩum corporum suorum acinos. In alio genere inuentu nouitio findi tur malleolus: medullaq; erasa in se colligantur ipsi caules: ita ut gemmis parcatur omnimodo. Tũ malleolo in terram fixo mixta seritur: & cũ spargere cœperit caules decidit: soditurq; sæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Collumella promittit: cum uiuere semina ipsa perquã mirum sit: & medulla adempta nasci. Sirculis etiã quibusnam sit articulatio arboris non omittendum uidetur. Namq; buxi tenuissimis quinis senisue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obseruatione erat ut defrigerẽtur ex imputata buxo: aliter uiuere non crediti. Detraxere hæc experimenta seminarii curaq; Sequitur uinearum ratio. Quinq; genera hæ: Spartis per terram palmitibus aut per se uite subrecta: uel cum amminiculo siue iugo. Aut pedatæ simplici iugo. Aut cõpluuiatæ quadruplici. Quæ pepatæ ratio erit eadem intelligitur eius quoq; in aqua sine amminiculo uitis per se stabit. id. n. non fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo costat porrecto ordine quẽ canterium appellant. Melliorq; ea uino: quando sibi ipsa non obumbrat: assiduoq; sole coquitur: & affiatum magis sentit & celerius rorem dimittit. pãpinationi quoq; & occationi oiq; operi faciliot. Super cætera defloreſcit utilius. iugum fit pertica aut hastũdine aut crine funiculoue: ut i hispania: brũdusioq;. Compluuiata copiosior uino est: dicta a cauis ædium cõpluuiis. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serẽdi ratio dicetur: eadẽ ualitura in omni genere: in hoc uero numerosior tantũ. his uero tribus seritur modis. Optime in pastinato: proxime in sulco: nouissime in scrobe. De pastinatione dictum est.

Occulationi

De sulco & uinearum putatione. Cap. xxii.

Vlco latitudo pale est. Scrobibus ternorũ pedũ in quãcunq; paltẽ. Altitudo i quocũq; genere tripedalis: ió nec uitis minor trãsferri debet. Extatura etiãnum duabus gẽmis. Emoliri terrã minutis i scrobe ima sulcis fimoq; misceri necessariũ. Cliuosa altiores poscũt scrobes præterea puluinaris a deuexitate labris. Quæ ex iis longiores fient: ut uites binnas accipiãt E diuerso aliæ locabunt. Esse uitis radicẽ in media scrobe oportet. Sed ipsam innixã solido in orientẽ æquinoctialẽ spectare. Adminicula pria e calamo accipere. Vineas limittari decumano. xviii. pedũ latitudinis adcõtrarios uehiculorũ transitus: aliisq; cõuersis limitibus: Denũ pedũ distingui p media iugera. Aut si maior modus sit: totidem pedũ cardine quot decumão limitari. Semp uero quitanis semitari hoc ẽ i quinto quoq; palo singulæ iugo pagine icludãt. Solo spisso nõ nisi repastinato: nec nisi ui ui radicẽ seri. Tenero & soluto uel malleolũ sulco uel scrobe. in colles sulcos agere transuersos melius q̃ pastinare ut defluuia palis eoq; cõtineant. Aquoso cælo uel sicco solo malleolos serere autũno: nisi si tractus ratio mutauerit. Siccus enĩ & calidus autũno poscit seri humidus frigiduſq; etiã ueris exitu. In arido solo uiuiradix quoq; frustra serit. Male & in siccis malleolus: nisi post hymbrẽ. Aut in riguis

porculeta

Labumo

Res ipſa

uel frondens uitis & uſq; ad ſolſtitium recte: uſq; ad uer ut in hiſpania. Q uieſcere uero ſationis die uti liſſimum. Pleriq; auſtros optant: Cato abdicat. Intereſſe medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem læto ſolo pedes quaternos. Tenui plurimum auctonos. Vmbri & marſi ad uicenos intermittunt arationis gratia in iis: quæ uocãt proculeta. Pluuio & caliginoſo tractu rariores poni: ſico denſiores cõgruit. Subtilitas parſimoniæ cõpendia inuenit. Cum uinea in paſtinato ſeratur: obiter ſeminatium faciendi ut uiuiradix loco ſuo & malleolus qui tranſferatur iter uites ordine ſeratur. Quæ ratio in iugero circiter. xxvi. Milia uiuiradices donat. intra biennium autem fructus quo tardius in ſato prouenit q̃ in tranſlato. Viuiradix poſita in uinea poſt annum reſecaſ uſq; ad terrã ut unus tantum emineat oculus amminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili modo & ſecundo anno reciditur: uiteſq; concipit: & intra ſe paſcit ſuffecturas oneri: alias feſtinatione pariẽdi gracileſcat: ac emucidani cohibeatur caſtigatione tali ĩ fœtum exeat tota. Nihil auidus naſcitur: ac niſi ad pariẽdum uires ſeruẽtur: tota fit fœtus. pedamenta optima quæ diximus: aut ridicæ: robur: oleaq;: aut ſi non ſint: pali iunipero: cupreſſo: alburno: ſambuco. Reliquorum generum ſudes omnibus ãnis recidũtur. Saluberrima in iugo harundo connexa faſciculis durat quinis annis. Cum breuiores palmites ſamento iũguntur inter ſe funium modo: ex hoc arcus funeta dicũtur. Tertius uineæ annus palmitem uelocem robuſtumq; emittit in quem faciat ætas item. Hic in iugum inſilit. Q nidam tunc excæcãt eum ſupina falce auferendo oculos: ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim conſuetudo pariẽdi: ſatiuſq; pampinos adiudicatæ detergere uſq; quo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno: quo tranſlata ſit: neq; ante. lx. menſem falce curari. Tunc aũt ad tres geminas recidi. Alii proximo quidem anno recidunt. Sunt ut ternos quaternoſue ſingulis annis addiciunt articulos. quarto demũ perducãt ad iugum. Ideo utriuſq; fructum tardum. præterea retortidum & nodoſum puluinoſumq; reddit incremento optimum autem matrem eſſe firmam: poſtea fœtum audacem. Nec tutũ eſt quod cicatricoſum magno imperitiæ errore. Quicquid eſt tale plagis naſcitur nõ e matre. Totas enim habet illas uires dũ roboratur: & annuos accipit tota fœtus: cum permiſſum fuerit naſci. Nil natura portiõibus parit. Quæ cum excreuerit ſatis firma protinus in iugo collocari debebit: Sin etiãnum infirmior erit: ſub ipſo iugo hoſpitari reciſa. uiribus nõ ætate decernitur. Temerarium eſt ante craſſitudinem pollicarem uiti imperare. Sequenti anno palmites ſalutentur pro uiribus matris ſinguli aut gemini. Iidem & ſecũdo ſi cogit ifirmitas nutriantur. Tertioq; demũ anno duo adiiciantur. Nec ſunt plures quaternis unq̃ permittẽdi. Breuiterq; non indulgendum eſt: & ſemper inhibenda fœcunditas. in ea eſt enĩ natura: ut parere malit q̃ uiuere. Quicquid materiæ adimitur fructui accedit. illa ſemina mauult q̃ fructum gigni: quoniam fructus caduca res eſt. Sic pernitioſe luxuriat: nec ampliat ſe ſed egerit. Dabit conſiliũ & ſoli natura. In macro etiã ſi uires habebit. reciſa, intra iugum moretur: ne oĩs fœtura ſub eo exeat. Minimum id eſſe debebit interuallum: ut attingat iugũ: ſuperetq; non teneat: adeo nõ recũbat in eo: nec delicate ſe ſpargat ita temperetur hic modus: ut creſcere etiã malit q̃ parere. palmes duas tres ue gẽmas ſub iugo habeĩ debet ex materiis quibus materia naſcatur. Tunc per iugum mergi alligariq; ut ſuſtineaſ iugo nõ pendeat. Vinculo mox aſtrictus a tertia gẽma alligari: quoniam & ſic coercetur impetus materiæ. Dẽſioreſq; citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc eſt deiecta pars aut preligata fructum dat plurimũq; ipſa curuatura. Quod citra eſt materiẽ: mittit: offenſante credo ſpiritu & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia fructum dabit anno ſequente. Sic duo genera palmitum. Quod e duro exit materiãq; in proximũ annum promittit: pampinarium uocatur. Aut ubi ſupra cicatricẽ eſt: fructuarium. Alterum ex adminiculo palmite ſemperq; fructuarium relinquitur ſub iugo. Et qui uocatur cuſtos. Hic eſt nouellus palmes non longior tribus gemmis proximo anno materiã daturus: ſi uitis luxuria ſe cõſumpſerit. Et alius iuxta eũ uerucæ magnitudine qui furunculus appellaſ. Si forte cuſtos fallat. Vitis anteq̃ ſeptimũ annũ cõpleat a ſurculo euocata ad fructũ ei iuueneſcit: ac moriſ. Nec ueteré placet palmitẽ i longũ & ad quartũ uſq; pedamentũ emitti: quod alii dracones: alii iuniculos: ut faciãt quæ maſculeta appellant. Cũ indurit uitis: peſſimum in uinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquenẽ: ſingulæq; e ſingulis materiæ emittuntur: ac deinde e proximis prioreſq; amputãtur. Semper cuſtodem reliqui melius. Sed is proximus uiti eſſe debet: nec longior quã dictum eſt. Et ſi luxuriauerint: palmites intorqueri ut quattuor materias uel duas ſi iniiuga erit uinea emittat. Si p ſe uitis ordinabitur ſine pedamento: qualecunq; tamen initio adminiculum deſiderabit: dum ſtare condiſcat: & recta ſurgere Cætera primordia eadẽ. Diuidi autem putatione pollicis inæquali examine undiq; ne pregraueť fructus parte aliqua: obiter idem deprimẽs prohibebit in excelſum emicare. Huic uineæ triũpedũ altitudo excelſior nutat: cæteris a quito: dum excedat hoĩs longitudinẽ iuſtam. Iis quoq; quæ ſpargunť in terra breuis ad: innitendũ caueas circundãt: ſcrobibus per ambitum actis: ne uagi palmites inter ſe pugnent occurſantes. Maiorq; pars terrarum ita ſupinam ĩ tellure uindemiam metit. Siquidem & i africa & i ægypto ſyriaq; ac tota aſia & multis locis europæ hic mos prævaletibi ergo iuxta terram cõprimi debet uitis. Eodem modo & tẽpore nutrita radice: quo iniugata uinea: ut ſemper tantũ polli

ses relinquantur fertili solo cum tribus gẽmis:graciliore quinis. præstatq; multos esse q̃ longos. Quæ de natura soli diximus tanto potentiora sentient:quãto ꝓprior fuerit uua terræ. Genera seperari ac singulis conseri tractibus utilissimum. Mixtura enim generum etiam in uino non mõ in musto discors. Aut si misceantur non alia q̃ pariter matureſcentia iungi necessariũ. Iuga altiora quo letior ager & quo planior. Item roscido nebuloso minusq; uentoso cõueniunt. Contra humiliora gracili:& arido:æstuoso:uentisq; exposito. Iuga ad pedamentũ q̃ arctissimo nodo uinciri oportet:uitem leui contineri. Quæ genera uitium & in quali solo cæloq; essent coserẽda:cum enumeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ:notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq; æstate tota post singulos tores confodi iubent uineam. Alii uetant gemmantem:decuri.n.oculos tactuq; intrantium deteri. Et ob in arcẽdum procul omne quidem pecus:sed maxime lanatum:quoniã facillime auferat gemmas. Inimicos & pubescente uua rastros. Satisq; esse uineam ter anno confodi:ab æquinoctio uerno ad uergiliaꝝ exortum. & canis exortũ:& nigrescente acino. Quidam ita determinãt. Veterem semel a uindemia ante brumã cum alii ablaqueare & stercorare satis putent. Iteꝝ ab idibus aprilis:antequã concipiat:hoc est in.vi.idus maii. Deinde prius q̃ florere incipiat:& cum defloruerit:& uariante se uua. Peritiores affirmãt si iusto sæpius fodiatur:in tantum tenereſcere acinos:ut rumpantur. Quæ fodiuntur:ante feruentes horas diei fodiendas cõuenit. Sicuti lutum neq; arare neq; fodere. Fossione puluerem excitatum contra soles nebulasq; prodesse. Pampinatio uerna in confesso est ab idibus maiis intra dies.x.utiq; anteq̃ florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De sequente uariant sententiæ. Cum defloruerit aliqui pampinandum putant. Alii sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decement. Namq; & putationum tradenda ratio est. Protinus hanc a uindemia ubi cæli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunq̃ debet ratione naturæ ante aquilæ exorum:ut in syderaꝝ causis docebimus proximo uolumine. Immo uero fauonio:quoniam anceps culpa sit præpoperæ festinationis. Si saucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio certũ est gemmas eaꝝ frigore hebetari:plagasq; findi. Et cæli uitio exuri oculos lachryma distillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operaꝝ ista computatio est. In latifundis non legittima naturæ festinatio quo maturius putãtur aptis diebus:eo plus materie fundunt:quo setius eo fructum uberiorem. Quare macras prius cõuenit putare:ualidas nouissime. Plagã omnem obliquam fieri:ut facile decidant hymbres:& ad terrã uerti q̃ leuissima circatrice:acie:falce:exacta plagaq; conuelata. Recidi autem semper inter duas gemmas:ne sit uulnus oculis in recisa parte. Nigrã esse eam existimant:& donec ad sinceram ueniatur recidendam:quoniã e uitiosa materie utilis nõ exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat:ad terrã recidi eam:nouosq; elici utilissimũ. In pampinatione nõ hos detrahere pampinos qui cũ uua sint. Id.n.uuas supplantat:præterq̃ in nouella uinea. Inutiles iudicant in latere nati non ab oculo. Quippe etiam uua quæ nascat e duro rigescente ut nisi ferro detrahi non possit. Pedamentũ quidã inter duas uites utilius putant statui:& facilius ablaqueantur ita:meliusq; est uniiugæ uineæ:si tamẽ & ipsi iugo sint uires:nec flatui infesta regio. In quadripartita q̃ proximũ oneri adminiculũ esse debet:ne tamẽ impedimentũ seniat ablaqueatio cubito abesse nõ amplius. Ablaqueari ãt ptius q̃ putari iubent. Cato de omni cultura uitiũ ita præcipit. Quam altissimã uineã facito:alligato q; recte dum ne nimiũ constringas:hoc q; modo eã curato. Capita uitiũ putata circũfodito. Arare incipito. Vltra citraq; sulcos perpetuos ducito. Vites teneras q̃ primũ propagato. Veteres q̃ minimũ castrato. Potius si opus fuerit deiicito:biennioq; post præcidito. Vitem nouellam resecari tũ erit tempus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit sulcos iterponito:ibiq; uiui radicẽ serito. Vmbrã a sulcis remoueto:crebroq; fodito. In uinea ueteri serito ocynũ. Si macra erit:qd granũ capit ne serito. Et circũ capita addita stercus:paleas uineaceas. aliquid horũce. Vbi uinea frondere cœpent:pampinato. Vineas nouellas alligato crebro:ne caulis ꝑfringaẽ. Et quæ iam in perticã ibit eius pãpinos teneros alligato leuiter:porrigitoq;. Quæ ubi recte steterint:ubi uua uaria fieri cœperit:nites subligato. Vitis insitio una est pet uer:altera cum uua floret:ea optima est. Vineã ueterem si in alium locũ transferre uoles:duntaxat brachiũ crassum primũ deputato. Binas gemmas ne amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne saucies. Ita uti fuerit ponito in scrobe:aut in sulco:operitoq;:& bene occultato. Eodemq; mõ uineã statuito:alligato:laxatoq; uti fuerat:crebroq; fodito. Ocynum quod in uinea seri iubet antiqui appellabant pabulum umbræ patiens quod celerrime proueniat.

Vltro citroq;

corrigito utiq; re

Ratio arbustorum. Cap.xxiii.

Sequitur arbusti rõ mirũ in modũ dãnata a farsenna patre filioq;:celebrata scrofæ:uetustissimis post Catonẽ pitissimisq;:ac ne a scrofa quidẽ uisi uni italiæ cõcessa:cũ tã longo iudicẽt æuo. Nobillia uina nõ nisi in arbustis gigni:& in iis quoq; laudatiora fũmis:sicut uberiora imis:adeo excelsitate proficitur. Hac ratione & arbores eligunt. Pria oium ulmus excepta ꝓpter nimiã frondẽ atinia. Deinde populus nigra eadẽ de cã minus densa folio. Non spernũt pleriq; & fraxinũ ficũq; & etiã oleã si nõ sit umbrosa ramis. Haꝝ satus cultusq; abunde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensem attingi falce uetantur. Alterna seruant brachia. Alternis putant annis. Sexto

anno maritantur. Transpadana italia præter supradicta:cornu:populo:tilia:acer:corno: carpino.quer cu arbustat agros.Venetia salice propter uliginē soli.Et ulmus detruncata a media inter ramos scāna digeritur:nulla fere.xx.pedum altiore arbore. Tabulata eas ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisq; agris.a duodecimo in campestribus & humidis.Meridianum solem spectare palmites debent.Rami a proiectu digytorum modo subrigi tonsili in iis tenuium quoq; uirgultos barba ne ob umbrent.Interuallum iustum arbos si aretur solum:quadrageni pedes in terga frontemq;:in latera uiceni.Si nō aratur hoc in oēs partes.Singulis denas sæpe adnutriunt uites:damnato agricola minus tennis.Maritare nisi ualidas inimicum:enecante ueloci uitium incremento. Serere tripadaneo scrobe necessarium:distantes inter sese arboremq; singulis pedibus.Nihil ibi malleolis atq; pastinationi. Nulla fodiendi impendia utpote cum arbusti ratio hac peculiari dote præstet:q; in eodem solo seri fruges & uitibus prodest.Superq; q; uindicans se altitudo non ut in uinea ad arcendas animalium iniurias parete uel sæpe uel fossarum utiq; impendio muniti se cogat in arbusto. Et prædicta est sola uiuiradicis rō. Item propaginum:& hæc gemina ut diximus.Q alorum in ipso tabulato maxime ꝓbata:quoniam a pecore tutissima est. Altera deflexa uite uel palmite iuxta suam arborem aut cura proximam cælibem. Q uod supra terrā est e matre radi iubetur:ne fruticet.In terra ne pauciores gemmæ quattuor obruunt ad radicem capiendam. Extra in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbusto quattuor pedes in longo constat:omni sulco tres lato:alto duos cum semipede. Post annum propago incidītur ad medullam: ut paulatim radicibus assuescat suis.Caulis a capite ad duas gemmas reciditur.Tertio totus mergus absciditur:reponiturq; altius in terram:ne ex reciso frōdeat.Tolli uiui radix a uindemia protinus debet. Nuper repertum draconem serere iuxta arborem:ita palmitē appellamus emeritum pluribusq; induratum annis.Hunc præcisum q̄ maxima amplitudine tribus partibus longitudinis derasso cortice quatinus obruat:unde & rasilem uocāt:deprimere sulco:reliqua parte ad arborē erecta:ociissimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra:uisitatū est q̄ ꝓxime solum decidi:donec firmetur:radix:sicut neq; roscidam seri:neq; septentrionis flatu. Vites aquilonē spectare debent ipsæ:palmites autē earūdem ad meridiē. Non est festinandum ad putationē nouellæ:sed primo in circulos materies colligenda:nec nisi ualide putatio admouenda.Seriora fere anno ad fructū arbusta q̄ uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetāt priusq̄ arbores longitudinē æquauerit.Prima falce sex pedes a terra recidat flagello ifra relicto & nasci coacto incuruatione materiæ.Tres in gēmæ non amplius deputato supersint.Exq; iis emissi palmites proximo anno imis inferant scamnis ac per singulos annos ad superiora scandāt:relicto semper duramento in singulis tabulatis.& emissario uno qui subeat usq; quo placuerit.De cætero putatione omni flagella q̄ proxime tulerint recidantur.Noua circuncisis undiq; capreolis aspergant in tabulatis.Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circunuestit arborē:crinesq; ipsos uuis.Gallica intra
Ridicas duces porrigit.Aemylie uiæ in radices atiniæ ambitu frondē eas fugiens.Est quorundā iperitia sub ramo uitā uinculo suspendendi suffocantiū iniuria:quando cōtineri debet uimine non arctari.Quinimo etiā quibus salices supersunt molliore hoc uinculo facere malunt:hærbaq; q̄ siculi uocant ampelodesmen. Grecia uero uniuersa iunco:cypero:ulua.Liberā quoq; uinculo p aliquot dies uagari:& inconditā spargi:atq; in terra q̄ per totū annū spectauerit recumbere. Nāq; ut ueterina a iugo & canes a cursu uolutatio iuuat:ita tū & uitiū porrigi lūbos.Arbor quoq; ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respirāti.Nihil est in opere naturæ:quod nō exēplo diei noctiūq; aliquas uices ferias uelit:obid ꝓtinus a uindemia putari:& lassas etiānum fructu edito iprobat:ut putaræ rursus aligent alio loco.Nāq; orbida uinculi sentitur uexatione nō dubia. Traducis gallicæ cultura binis utrinq; lateribus:si pars quadrageno distet spatio:quaternis.Viceno iter se obuii miscent alligāturq; uno cōciliatu uirgultos comitatu obiter ligati qua deficiant.aut si breuitas non patiat ipsos:adalligato protendunt in uidua arborē iunco.Traducem bimū præcidere solebāt.Oneratis.n.uetustate melius donare tempus ut transilem faciat:si largiatur crassitudo.Alias utile toros futuri dragonis pasci. Vnū etiamnū genus est medium inter hæc & propaginē.Totas supplantandi in terrā uites cuneisq; findendi:& in sulcos plures simul ex una propagandi gracilitate singulas firmata circunligatis hastilibus:nec recisis qui a lateribus excurrunt pampinis.Nouatiēsis agricola traducū turba nō cōtentus:nec:copia ramos ipositis etiānū patibulis palmites circūuoluit.Itaq; præter soli uitia cultura quoq; torua fiunt uina.alia culpa iuxta urbem uaracinis:q̄ alternis putant annis:nō quia id uiti cōducat:sed quia utilitate redituū ipendia exuperent.Mediū tēperamentū in carsulano sequunt:cariosasq; tm̄ uitis partes incipientes marcescere deputando:cæteris ad uuā relictis detracto onere superuacuo pro nutrimēto oi est raritas ulneris. Sed nisi pingni solo talis cultura degenerat in labruscā.arbusta arari q̄ altissime desiderant:& si tantū frumenti ratio nō exigit.Pāpinari ea nō est moris:& hoc cōpendiū operæ.Deputantur cū uite pariter interlucata densitate ramos:qui sint superuacui:& absumant alimenta plagas ad septentrionē aut ad meridiem spectare uetuimus.Melius si neq; in occasus solis.Diu enim dolent talia quoq; ulcera & difficile sanescunt algendo minus æstuandoue.Non eadē inuite quæ in arbustis libertas:quoniā certa latera &

facilius absconderę:q̄ detorquere quo uelis.Plagas in arboꝝ tonsura supinare uelut calices faciendi ne consistat humor.Viti adminicula addenda quæ scandat apprehensa si maiores sint.

De seruandis uuis:& morbis arborum. Cap.xxiiii.

Itium generosaꝝ pergulas quinquatribus putandas:& quaꝝ seruare uuas libeat decrescen
u te luna tradunt.Quæ uero interlunio sint putatæ:nullis animaliū obnoxias esse.Alia rōne plena luna noctu tondendas:cū sit ea in leone:scorpione:sagittario:tauro:atq; in totū seren das plena aut crescente utiq; censent.Sufficiunt in italia cultores deni in centena iugera uinearum. At abunde densatu cultuq; arboꝝ tractato qm̄ de palmis ac cytiso peregrinis arboribus aslatim diximus:ne quid desit indicanda reliqua natura sit magnopere pertinens ad oia ea.Infestātur nāq; & arbores morbis.Quid.n.gentiū caret iis malis? Et siluestriū quidē perniciosos negant esse:uexariq; tantū grandine in germinatione aut flore. Aduri quoq; feruore aut flatu frigidiore præpostero die q̄ suo.Frigora etiā prosunt ut diximus.Quid ergo nonne & uites algore intereunt? Hoc quidem est quo deprehēdatur soli uitium:quoniā non euenit nisi in frigido. Itaq; per hyemes cæli rigorē probamus. Non.n.solum infirmissime arbores gelu periclitantur:sed maximæ uexatisq; ita prima cacumina inarescunt:quoniā præstrictus gelu non potuit eo peruenire humor. Arboꝝ quidam communes morbi: quidam priuati geneꝝ.Communis uermiculatio est.Sideratio & dolor membroꝝ:unde partium adhibita societate nominum quoq; cum hoium miseriis trunca dicimus certe corpora:& oculos germinum exustos:ac multa simili sorte.Itaq; laborant & fame & cruditate:quæ fiunt humoris quantitate. Aliquæ uero obesitate:ut oīa quæ ferunt resinam nimia pinguedine in tedam mutatur:& cum radices quoq; pinguescere cœpere:intereunt.Vt animalia nimio adipe:quādo & pestilentia per genera:sicut in terhoies:nunc seruitia:nunc plebes urbana & rustica.Vermiculantur magis minusue quædam:oēs tamen fere.idq; aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit:prægrandesq; roboꝝ delicatiores uti in cibo.Cossos uocant. Atq; etiam in farina faginari.In quoq; altiles fiūt. Maxime autem arboꝝ hæc sentiunt pyri:mali:fici.Minusq; quæ amaræ sunt & odoratæ.Eoꝝ qui in fi cis existunt alii nascuntur ex illis:alios parit qui uocatur cerastes.omnes tamen in cerastē figurantur:sonum q; edunt parauli stridoris.Et sorbus arbor infestatur uermiculis rufis pilosis:atq; ita emorif.Mespila quoq; in senecta obnoxia ei morbo est.Sideratio tota e cælo constat.Quapropter & grando in iis causis intelligi debet:& carbunculatio:quod pruinaꝝ iniuria euenit.Hæc enim uerno tempore inuitatis & erumpere audentibus:satis mollibus insidēs adurit lactescentes germinum oculos:quod in flore carbunculum uocant. Pruinæ perniciosior natura:quoniam lapsa persidet:gelatq; ac ne aura quidem ulla depellitur:quia non fit nisi immoto aere & sereno.Proprium tamen siderationis est sub ortu canis siccitatum uapor:cum insitæ ac nouellæ arbores moriuntur:præcipue ficus & uites.Olea præter uermiculationem q̄ æque ac ficus sentit.Clauum etiam patitur:siue fungum placet dici uel patellam. Hæc est solis exustio.Nocere tradit Cato & rubꝝ muscum.Nocet plerunq; uitibus atq; oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium est. Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ peculiaria ficoꝝ uitia. Nec ubiq;.Sunt.n. quædam ægritudines & locoꝝ.Verum ut homini netuoꝝ cruciatus:sic & arbori:ac duobus æque modis.Aut enim in pedes hoc est radices erumpit uis morbi:aut in articulos:hoc est cacumina digytos:qui longissime a toto corpore exeunt.Inarescunt ergo & sunt apud græcos sua nomina utriq; uitio.Vndiq; primo dolor:mox & macies eaꝝ partium fragilis:postremo tabes morbusq; nō in trante succo:aut nō peruenire:maximeq; id fici sentiunt.Caprificus omnibus immunis est:quæ adhuc diximus.Scabies gignitur roribus lentis post uergilias.Nā si rariores fuere perfundunt arborē:nō scalpunt scabie. Cæteꝝ si cadunt:siue hymbres nimii fuere. Alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationē & siderationē morbus peculiaris articulatio tribus de causis.Vna ui tē pestatum germinibus ablatis.Altera ut notauit Theophrastus in supinū excisis.Tertia culturæ imperitia læsis.Omnes enim eaꝝ iniuriæ in articulis sentiuntur.Siderationis genus est in his defloreścentibus roratio. Aut cū acini priusq̄ crescāt decoquuntur in callū. Aegrotant & cū alsere læsis uredine attō saꝝ oculis.Ex colore hoc euenit intempestiuo:quoniā omnia mō constāt:certoq; tēperamento fiunt. Et culpa uinitoꝝ colentiū cū præstringuntur ut dictū est.aut circūfossor iniurioso ictu uerberauit. Vel etiā subarator imprudens laxauit radices:corpusue desquammauit.Est & quædam contusio falcis hebetioris.Quibus omnibus causis difficilius tolerāt frigora aut æstus:qm̄ i ulcus penetrat oīs a foris iniuria.Infirmissima uero malus maximeq; quæ dulcis est.Quibusdā debilitas sterilitatem non necem affert:ut si quis pino cacumen auferat uel palmæ. Sterilescunt enim nec moriunt.aegrotant aliquando & poma ipsa per se sine arbore:si necessariis tēporibus hymbres aut tepores uel afflatus defuere:aut cō tractatio abūdauere.Decidunt enim aut deteriora fiunt.Pessimū est inter omnia cum defloreścentem uitem & oleam percutit hymber:quoniā simul defluit fructus.Sunt eadem cā nascentes & erucæ dirum aial:eroduntq; frondē:aliæ florē.Oliuaꝝ quoq; ut in mileto:ac depastam arborē turpi facie relinquūt Nascitur hoc malū tēpore humido & lento.Fit aliud ex eodē si sol acrior insecutus insserit ipsum ui

tium:ideoq; mutauit.Est etiamnũ peculiare oliuis & uitibus:quod araneũ uocant:cũ ueluti tele inuol uunt fructum & absumunt.Adurunt & flatus quidã eas maxime:sed & alios fructus.Nam uermiculari onem & poma ipsa p se quibusdã annis sentiunt:mala:pyra:mespila:punica In oliua ancipiti euẽti quã do subeunt nati fructũ adimũt.Augent si in ipso nucleo fuere erodentes eũ.Gigni illos prohibent plu uiæ quæ fiunt post arturũ.Eædem si austrinæ fuere:generant.In drupis quoq; quæ matuescentes tunc sunt præcipue caduce.Id riguis magis euenit:etiã si non ceciderint tastidiendis. Sunt & culicũ genera aliquibus molesta:ut gládibus fico qui uident ex humore nasci tunc dulci subdito corticibus. Et ægro tatio quidẽ fere i his est.Quædã tempoꝝ causæ aut locoꝝ nõ ꝓprie dicunt morbi:qm̃ protinus necãt sicut tabes cũ inuaserit arborẽ:aut uredo.Vel flatus alicuius regionis proprius:ut est in apulia arabulus in euboea olympias.Hic.n.si flauerit circa brumam:exurit frigore arefaciens:ut nullis solibus postea re creari possint.Hoc genere conualles & apposita fluminibus laborãt præcipueq; uitis:olea ficus.Quod cũ euenerit detegitur statim in germinatione.In oliuis tardius.Sed in oĩbus signũ est reuiuiscẽdi si fo. lia amisere:alioquin quas putes prævaluisse:moriuntur. Nonnũq; inarescunt folia:eadẽq; reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus ut in ponto phrygia frigore aut gelu laborant:si post brumam cõtinuauere. xl.diebus.Ibi aũt & in reliquis partibus si ꝓtinus editis fructibus gelatio magna cõsecuta est:ẽt paucis diebus necat.Quæ iniuria hominũ constant:secundas habent causas.Pix:oleũ:adeps inimica præcipue nouellis.cortice in orbe detracto necantur:excepto subere:quod sic etiã iuuatur:crassescens.n.præstrin git & strangulat.Nec adrachne offenditur:si non simul incidantur & corpus.Alioquin & cerasus & ti. lia & uitis corticem mittunt:sed non uitalem:nec proximum corpori:uerum eum qui subnascente alio expellitur.Quarundam natura rimosus cortex:ut platanis.Tiliæ renascitur paulominus q̃ totus.Ergo ibs quarum cicatricem trahit medentur luto fimoq;:& aliquando prosunt:si non uehementior frigoꝝ uel calorum uis secuta est.Quædam tardius ita moriuntur:ut robora & quercus.Refert & tẽpus anni. Abieti.n.& pino siquis detraxerit sole taurum uel geminos transeunte cum germinant statim morion tur.Eadem iniuriam hyeme passe diutius tolerant.Similiter ilex & robur & quercus. Quod si angusta decorticatio fuerit:nil nocet iupradictis.Infirmiores quidem & in solo gracili uel ab una tantum parte detractus interimit.Similem & decacuminatio rationé habet cupressi:piceæ:cædri. Eæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto intereunt.Similem & depastio animalium.Oleam quidem etiam si lam bat capra sterilescere auctor est. Varro ut diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt:ut amygdalæ ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua uero etiam utiliora:ut apud chios pyrus quam phocida appellant.Nam detruncatio diximus quibus prodesset. Intereunt pleraq; excisa stirpe exceptis uite:malo:fico:punica.Quædam uel ab ulcere. Ficus hãc iniuriam spernit:& oia quæ resinam gignunt. Radicibus amputatis mori minime mirum est. Pleraque tamen non omni.. bus:sed maximis:aut quæ sunt inter illas uitales abscissis moriuntur.Necat inuicem inter sese umbra. Vel densitate atq; alimenti rapina.Necat & hedera uinciens. Nec uiscum prodest & cytisus:nec aureo quod alimon græci uocant.Quorundam natura non necat quidem:sed lædit odore aut succi mixtu. ra:ut raphatus & laurus uitem.Olfactrix enim itelligitur:& tangi eam odore mirũ immodum.Ideoq; cũ iuxta sit:auerti & recedere:saporemq; inimicum fugere.Hinc sumpsit Androcides medicinam cõtra ebrietates raphanum mandi præcipiẽs.Odit & caulẽ & omne olus.Odit & corylum nisi procul absint tristis atq; ægra. Nitrum quidem & alumen marina aqua calida & fabæ putamina uel etui ultima ue. nena sunt inter uitia arborum.

De prodigiis ex mutatione:& de remediis ex arboribus:& quæ irrigatione proficiant:& qualiter rigandum & mirabilia de riguis. Cap.xxv.

St & prodigiis locus:Inuenimus.n.sub foliis natas uitẽ:ficũ:& malũ punicũ stirpe fructum e tulisse:nõ palmite aut ramis:uitẽ uuas sine foliis:oleas quoq; amisisse folias baccis hærenti bus.Sunt & miracula fortuita.Nã & oliua i totũ ambusta reuixit.Et in boetia derosæa lo. custis ficus iteꝝ germinauere.Mutant arbores & colore.Fiuntq; ex nigris cãdidæ:nõ semp ꝓdigiosæ:& maxime q̃ ex semine nascunt:ut populus alba i nigrã trãsit.Quidã & sorbũ si in calidiora locauerit sterilescere putãt.Prodigio ãt fiunt ex dulcibus acerba poma:aut dulcia ex acerbis.E caprifi. co fici & cõtra.Graui ostẽto cũ in deteriora mutant:ex olea i oleastrũ.Ex cãdida uua & fico i nigras ut laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleã mutata. Qualibus ostentis aristandri apud græcos uolumẽ scatet:ne in infinitũ habeamus. Apud nos uero.C.Epidii cõmentarii in quibus arbores locutæ repediã tur.Subsedit in cumano arbor graui ostento paulo ante Pompeii magni bella ciuilia paucis ramis emi nentibus.Inuentum sybillinis libris internitionem hoium fore:tãtoq; eam maiorẽ quanto propius ab urbe postea facta esset.Sunt ꝓdigia & cum alienis locis nascunt ut in capitibus statuaꝝ uel aris:& cum in arboribus ipsis alienæ.Ficus in lauro nata est cyzici ante obsidionẽ.Simili mõ trallibus palma i ba. si Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius.Necnõ & Romæ i capitolio in capite bis bello persei enata palma uictoriam triũphoscq; portendit:ac tempestatibus prostrata:eodẽ loco ficus enata est.M.Mes.

salæ.C.Cassii censorũm lustro.A quo tempore pudicitia subuersam.Piso grauis auctor prodidit. Sup omnia quæ unquam audita sunt etiam prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro marrucino.Vectii Marcelli e primis equestris ordinis oliueto uniuerso uiam publicam trãsgresso auisq; inde econtrario in locum oliueti profectis.

De remediis morborum arborum. Cap.xxvi.

n Vnc expositis arborũ morbis cõsentaneũ ẽ dicere & remedia.Ex iis quædã sunt cõia oĩum: quædã ꝓpria quarundã.Cõia ablaqueatio:accumulatio afflari radices aut cooperiri riguis dato potu uel ablato fimi succo refectis putatione leuatis onere.Itẽ succo emisso quibusdã ueluti detractio sanguinis circũtasi corticis:nitiũ extenuatio:& domitura palmitiũ.Gẽmas (si frigus retorridas hirsutasq; fecerit)repumicatio & q̃dam dolitura.Arborũ iis aliæ magis aliæ minus gaudẽt:ueluti cupressus:& aquã aspernãt & fimũ & circũfossuram amputationẽq; & oĩa remedia odit. Quin etiã necãt.Riguis & uites & punicæ ꝓcipue alunt.Ficus ipsa arbor riguis alitur.Pomũ uero eius inarescit.Amygdale si colãtur fossione floré amittũt.Nec ĩsitas circũfodere oportet priusq; ualidæ ferre cœperint poma.Plurimæq; ãt amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua:sicut nos unguem & capillum. Recidunt ueteres totæ ac rursus a stolone aliquo resurgunt:sed nõ omnes:nec nisi quas natura ãpati diximus.Rigua æstiuis uaporibus utilia:hyeme inimica autumno uaria. Et hoc est ex natura soli. Quippe cũ uindemiator hispaniæ stagnante solo uuas demetat. Cæteræ maiore in parte orbis etiam pluuia aut oĩa aqua sen & arari nõ cõuenit. Circa canis ortus rigua maxime prosunt:ac ne tunc quidẽ nimia:qm̃ inebrietatis radicibus nocent.Et ætas modũ temperat.Nouellæ.n.minus sitiunt. Desiderãt autẽ maxime rigari quæ assueuere.Contra siccis locis genita non expetũt humorem nisi necessarium. Asperiora uina rigari utiq; cupiunt.In sulmonensi italiæ agro pago fabiano ubi & arua rigantur:miræq; herbæ aqua illa necãtur:fruges aluntur:& riguis pro sarculo est.In eodẽ agro bruma tanto magis si niues scateant gelet uerme frigus uites adurat circunfundunt riguis:quod ibi tepidare uocant:memorabili natura in amne solo.Sed eædem in æstate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione & stercoratione. Cap.xxvii.

c Arbunculi ac rubiginũ remedia demõstrabimus uolumine ꝓximo.Interim ẽ excarificatio quædã in remediis.Cũ macie corticis ex ægritudine astringente se iusto plus uitalia arborũ cõprimente exactã falcis aciẽ utraq; manu imprimẽtes ꝓpetuis incisuris deducũt:ac ueluti cutẽ laxant.Salutare id fuisse argumẽto sunt dilatatæ cicatrices & iterato corpe expletæ. Mignaq; ex parte similis hoĩum medicina & arborũ est:q̃do eas quoq; terebrant ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt si circũfosso stipite & ab una parte circũforato defluẽs pituita astergat.Et ulmis detrahitur succus inutilis supra terrã foratis usq; ad medullã in senecta:aut cũ alimento nimio abundãte sentiunt.Idem & ficorũ turgido corticæ incisuris in obliquũ leuibus emittit.Ita fit ne decidant fructus Pomiferis quæ germinãt nec ferunt fructũ fissa radice inditur lapis:fertilesq; fiunt.Hoc idẽ & amygdalis erobore cuneo adacto.In pyris sorbisq; e tæda:ac cinere & terra cooperto etiã radices circũcidisse ꝓdest.Vitium luxuriantiũ ficorũq; & circuncisis cinerẽ addidisse.Fici serotinæ fiũt:si primæ grossi cum fabæ magnitudinẽ excessere detrahant.Subnascunt.n.quæ serius maturescũt.Eædem cũ frondere incipiunt:si cacumina rami cuiusq; detrahant:firmiores fertilioresq; fiunt. Nam caprificatione maturata in ea culices nasci e grossis manifestũ est:qm̃ cũ euolauere non inueniunt intus grana quæ in eos uersa apparet.Exeundi tanta est auiditas:ut pleriq; aut pede relicto aut pẽna pariter erũpãt.Est & aliud genus culicum:quos uocant centrinas fucis apum similes ignauia maliciaq; cũ pernicie uerorum & utilium:Interimunt enim illos atq; ipsi moriuntur.Vexant & tineæ semina ficorũ.Contra quas remedium in eadem scrobe defodere italicã lentiscum inuersa parte quæ fuerit a cacumine.Vberrimas autẽ ficus rubrica amurca diluta & cum fimo infusa radicibus frõdere incipientium facit.caprificorũ laudant maxime nigræ & in petrosis:qm̃ frumenta plurima habeat caprificatio ipsæ post hymbrem.In primis aũt cauendũ ne ex remediis uitia fiant.Quod euenit nimia aut intempestiua medicina.interlucatio arboribus prodest:sed olum annorũ trucidatio utilissima.Vitis tantũ tonsurã annuã quærit:alternã myrtus: punicæ oleæ quia celeriter fruticescunt.Cæteræ rarius tondentur.Nulla autũno.ac ne raduntur quidẽ nisi uere putatione.Plagæ ad uitalia sunt oĩa quæcunq; non superuacua.Similis stercoratio. Gaudent ea.Sed cauẽdum est ne in feruore solis admoueatur:ne immaturius:ne ualidius q̃ opus sit.Vrit uineas fuillum:nisi quinquennio interposito:præterq; si riguis diluatur. Et e coriariorum sordibus nisi admixta aqua.itẽ largius.iustũ existimãt in denos pedes quadratos tres modios.id quidẽ soli natura decernit.Colũbino ac suillo plagis quoq; arborũ medentur.Simala punica acida nascantur:ablaqueatis radicibus fimũ suillum adhibent:eo anno uiolenta:proximo dulcia futura. Alii urina hominis aqua mixta riganda censent quater anno:singulis amphoris aut cacumina spargi uino latere diluto. Si findantur in arbore:pediculum intorqueri.Ficis utique amurcam adfundi.Cæteris arboribus ægris fœcem uini ac lupinum circa radices earũ seri.Aqua quoq; lupini decocti circunfusa pomis prodest. Fici cum nul-

carnalibus tonuerit cadent. Remedium est: ut ante stipula hordeacea areæ stringantur. Cerasos præcoces facit cogitq; matureſcere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius est ut quæ relicta sunt grandeſcant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia: & contra formicas: & contra noxia animalia. Cap. xxviii.

Vædam pœna emendant aut morsu excitantur ut palmæ & lentisci. Salis. n. aquis aluntur. Salis uim & cinis sed leniorē habet. Ideo ficis aſpergunt rutaq; ne fiant uermioſæ: neue radices putreſcant. Quin & uitiū radicibus aquā salsam iubent affundi si sint lachrymoſæ. Si uero fructus eaꝫ decidāt: cineri aceto aſpergi: ipſaſq; illini: aut sandaraca si putreſcat uua. Si uero sertiles nō sunt: aceto acri subacto cinere rigari atq; oblini. Quod si fructū nō maturēt prius immatureſcentē præciſaꝫ ad radices plagā fibraſq; aceto acri & ruina uetuſta madefacere: atq; eo luto obruere: ſæpe fodere. Oleaꝫ si paꝫ promiſere fructus: nudatas radices hyberno frigori opponūt: eaq; caſtigatione proficiunt. Oia hæc annua cæli ratione constant. Et aliquādo serius poſcunt aliquādo celerius. Nec non ignis aliquid prodeſt: ut arundini. Ambuſta namq; denſior mitiorq; surgit. Cato & medicamenta quædā componit: menſuræ quoq; diſtinctione: ad maioꝫ arboꝫ radices amphorā: ad minoꝫ urnam amurcæ & aquæ portionē æquā: ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius ſtramentis antea circūpoſitis. item fico. Huius præcipue ueterē terrā ad aggerari radicibus. ita futurum ut non decidant groſſi: maiorq; fecunditas nec ſcabra proueniat. Simili mō ne cōuoluolus fiat i uinea amurcæ congios duos decoctos in craſſitudinē mellis: ruiſoſq; cū bituminis tertia parte & in ſulphuris quarta ſub diuo uſq; quo exardeſcat ſub tecto hoc uites circa capita ſub brachiis ungi. ita nō fore conuoluolū. Quidam cōtenti sunt fumo huius mixturæ ſuffire uineas tecūdo flatu cōtinuo triduo. pleriq; nō minus auxilii & alimenti arbitrantur in urina q̄ Cato in amurca addita mō aquæ pari portione: quoniā per ſe noceat. alii uoluecē appellant animal prærodens pubeſcent uuas. Quod ne accidat falces cum sint exacutæ fibrina pelle detergunt. atq; ita putāt. aut ſanguine urſino liniri uolunt poſt putationem eaſdem. Sunt arboꝫ peſtes & formicæ. Has abigunt rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & piſce ſuſpenſo iuxta in unū locum congregant. aut lupino trito cū oleo radices linunt. Multi & talpas a murca necant. Contraq; erucas & mala ne putreſcant: lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores ſingulas a muliere incitati menſis nudis pedibus recincta. item ne quod animal paſtu malefico decerpat frōdem fimo boum diluto aſpergi ſoliat quotiens hymber interueniat: quoniā ita abluatur uirus medicaminis mira quædam excogitante ſolertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant pleriq; cuius uerba inſerere non equidem ſerio auſim quāquā a Catone prodita. Contra luxata membra inungenda harundinum fiſſuræ. Idem arbores religioſas lucoſq; ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cuius rei rationem notionemq; eodem uolumine tradit.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER XVIII.

PROOEMIVM.

Quod Antiquis Maximum Studium Agriculturæ fuit: & de hortorum ſingulari diligentia. Cap. i.

Equitur natura frugū hortorūq; ac floꝝ. Quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellure ꝓueniunt: uel per ſe tm̄ hæc immenſa contēplatione ſiquis aſtimet uarietatem: numeꝝ: flores: odoreſq; : colores & ſuccos ac uires eaꝫ: quas salutis aut uoluptatis hoīum gratia gignit. Qua in parte primum omniū patrocinari terræ: & adeſſe cunctoꝫ parenti iuuat. Quāq; inter initia operis deſenſæ. Quoniā tamen ipſa materia intus accendit ad reputationē eiuſdē parientis & noxia. Noſtris eā criminibus urgemus culpāq; noſtrā illis imputamus. Genuit uenena: sed quis inuenit illa præter hominem? cauere ac refugere alitibus ferisq; satis eſt. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephāti: & duro ſaxo rhinocerotes: & utroq; apri dentium ſiccas: ſciantq; ad nocendum ſe præparare animalia. Quod tamen eoꝫ tæla ſua excepto hoīne uenenis tingit? Nos & ſagittas unguimus & ferro ipſi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipſum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq; eſt ut putemus ignorari ea animalibus: quæ quidem quæ præpararent contra ſerpentium dimicationem: quæ poſt prœlium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hoīem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpa ne iis quidē quæ naſcunt contenti. Etenim qñ plura eaꝫ genera humana manu fiunt. Quid? non & hoīes quidam ad uenena naſcuntur. Atra hominū ceu ſerpentiū lingua uibrat: tabeſq; animi cōtrectata adurit culpantium omnia. Ac diraꝫ alitum modo tenebris quoq; & ipſaꝫ noctium quieti inuidentium gemitu: quæ ſola uox eoꝫ eſt: ut inauſpicatarum animantium uice obuii quoq; uetent age

re:aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abhominati spiritus præmiũ nouere.q̃ odisse omnia. Verũ & in hoc eadẽ naturæ maiestas táto plures bonos genuit ac frugi q̃to fertilior in iis q̃ iuuant aluntq;. Quoꝝ æstimatione & gaudio nos quoq; relictis exustioni suæ istis hominũ turbis pergamus excolere uitam: eoq; cõstantius:quo opere nobis maior q̃ famæ gratia experitur. Quippe sermo circa rura est agrestesq; uius. Sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit. Æstimationi

Quæ corona primo Romæ. Cap. ii.

Ruoꝝ sacerdotes Romulus in primis instituit:seq; duodecimũ fratrẽ appellauit inter illos
2 ab acca laurentia nutrice sua:spicea corona quæ uita alba colligaretur in sacerdotio ei p reli giosissimo insigni data. Quæ pria apud Romanos fuit corona:honosq; is nõ nisi uita finit: & exules ét captosq; comitat. Bina tunc iugera populo ro. satis erãt:nulliq; maiorẽ modũ attribuit:quo seruos pauloáte principis Neronis contẽpto huius spatii uiridaria & piscinas iuuat habe re maiores gratũq; si nõ aliquẽ & culinas. Numma instituit deos fruge colere:& mola salsa supplicare. Atq; ut auctor é Hemina sat torrere:qm̃ tostũ cibo salubrius esset. Id uno mõ consecutũ statuendo non esse purũ ad rẽ diuinã nisi tostũ. Is & fornacalia instituit farris torrendi serias:& aquæ religiosas termi nis agroꝝ. Hos enim deos tunc maxime nouerãt. Seiáq; a serendo:segestã a segetibus appellabãt:qua rum simulacra in cyrco uidemus. Tertiã ex his nominare sub tecto est religio. At ne degustabãt quidẽ nouas fruges aut uina anteq; sacerdotes primitias libassent.

De iugere:& actu:& leg bus circa pecora:& quotiens & quibus temporibus fuit summa utilitas an nonæ:& qui agricultura illustres. Cap. iii.

Vgeꝝ uocabatur quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerẽ-
1 tur cũ aratur uno impetu iusto. Hic erat. cxx. pedum:duplicatusq; in longitudinem iugeꝝ faciebat Dona amplissima imperatoꝝ ac fortium ciuium quantũ uis uno die plurimum cir cumarauisset. Item quartarii farris aut heminæ conferẽte populo. Cognomina etiam prima inde. Pilumni qui pilum pistrinis. inuenerunt. Pisones a pisendo. Iam Fabioꝝ:Lentinoꝝ:Ciceronũ:ut quisquis aliquod optime genus sereret. Iunioꝝ familiæ bubulcũ nominauerũt:quibus bubus optime utebantur. Quin & in sactis nihil religiosius confarrationis uinculo erat. Nouæq; nuptæ farreum præ ferebant. Agrum male colere censorium pbrum iudicabatur. atq; ut refert Cato quem uiꝝ bonũ colo num dixissent:amplissime laudasse existimabant. Hinc & locupletes dicebant loci hoc est agri plenos. Pecunia ipsa a pecore appellabat. Etiam nunc in tabulis censoriis pascua dicunt omnia:ex quibus po pulus redditus habet:quia diu hoc solum uectigal fuerat. Mulctatio quoq; non nisi ouiũ boumq; impẽ dio dicebatur. Non omittenda piscaꝝ legum beneuolentia. Cautũ quippe est ne bouem priusq; ouem noiaret qui indiceret mulctã. Ludos boũ causa celebrantes bupetios uocabant. Seruius rex ouiũ boũq; effigie primus æs signauit. Frugem quidem aratro quæsitam furtim nocte parauisse:ac secuisse puberi duodecim tabulis capitale erat:suspensumq; Cereri necari iubebant grauius q̃ homicidio conuictum. Impubem prætoris arbitratu uerberari:noxãue duplionem ue decerni. Iam distinctio honosq; ciuitatis ipsius non aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eoꝝ qui rura haberẽt. Vrbanæ uero i quas trãs ferri ignominia esset desidiæ probro. Itaq; quattuor solæ erant a partibus urbis in quas habitabãt:sub urrana:palatina:collina:exquilina. Nundinis urbem reuisitabant:& ideo comitia nundinis haberi non licebat:ne plebs rustica auocaretur. Quies somnusque in stramentis erat. Gloriam deniq; ipsam a far ris honore adoream appellabant. Equidem etiam uerba priscæ significationis admitor. Ita enim est in cõmentariis pontificũ. Augurio canario agendo dies constituantur:priusq; frumenta uaginis exeãt:& ante q̃ in uaginas ueniat. Ergo iis moribus non mõ sufficiebãt fruges:nulla ꝓuinciaꝝ pascente italiã: uerumetiã annonæ uilitas incredibilis erat. Mannius Martius ædilis plæbis primũ frumentũ populo i modios assibus donauit. Minutius augurinus qui Sp. Meliũ coarguerat farris preciũ in trinis nũdinis ad assem redegit undecimus plebei tribunus:qua de cã statua ei extra portã trigeminã a populo stipe collata statuta est. Trebius in ædilitate assibus populo frumentũ prestitit. Quã ob causam & ei statuæ in capitolio & palatio dicatæ sunt. ipse supremo die populi humeris portatus i rogũ est. Verũ quo an no mater deũ aduecta Romã est:maioré ea ætate factã esse q̃ antecedẽtibus annis decem facta esset tra dunt. M. Varro auctor est:cum. L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos assibus singulis far ris modios fuisse. itẽ uini congios:ficiq; siccæ pondo. xxx. olei pondo. x. camis põdo. xii. Nec e latifun diis singuloꝝ contingebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licini incluso modo quin gentoꝝ ingerũ:& ipso sua lege damnato:cum substituta filii persona amplius possideret:luxuriantis iã reipublicæ fuit ista mensura. Manii quidẽ Curii post triũphos immensumq; terraꝝ adiectum imperio nota conciũ est:pernicio sum intelligi ciuẽ:cui septẽ iugera non essent satis. Hæc ãt mensura plebi post exactos reges assignata est. Quæ nã ergo tante ubertatis cã erat. ipsoꝝ tunc manibus imperatoꝝ cole bantur agri:ut fas est credere: gaudente terra uomere laureato:& triumphali aratore. Siue illi eadem cura semina tractabant:qua bella:eademque diligentia arua disponebant:qua castra:siue honestis ma- Patuisse

uibus oĩa lætius ꝓueniunt:quoniã & curioſius fiunt.Serentẽ inuenerũt dati honores Serranũ:unde cognomen.Aranti q̃ttuor ſua iugera in uaticano:q̃ prata quinta appellant Cincinato uiator attulit dictaturã:& quidẽ ut tradit Norbanus nudo plenoq; pulueris etiamnũ ore.Cui uiator uela corpus iquit:ut ꝓferam ſenatus populiq; romani mandata.Tales tũ etiã uiatores erant:quibus idipſum nomen inditũ eſt:ſubinde ex agris ſenatũ duceſq; accerſentibus.At nunc eadẽ illa uinẽti pedes:dãnatæ manus inſcripti uultus exercent.Nõ tamẽ ſurda tellure:q̃ parens appellat:coliq; dicit & ipſa:honore hinc aſſumpto ut nũc imutata ea:& indigne ferẽte credat id fieri.Sed nos mitamur ergaſtuloꝝ nõ eadem emolumenta eſſe:quæ fuerũt imperatoꝝ.Igitur de cultura agri ꝑcipere principale fuit & apud eſteros. Siquidẽ & reges fecere Hiero.philometer.Attalus:archelaus:& duces Xonophon:& penus etiã Mago.Cui quidẽ tm̃ hõnorẽ ſenatus noſter attribuit carthagine capta:ut cũ regulis africæ bibliothecas donaret: uniuſ eius duodetriginta uolumina cenſeret in latinã linguã tranſferenda cũ.M.Cato præcepta condidiſſet: peritiſq; linguæ punicæ dandũ negociũ in quo præceſſit omnis uir tũ clariſſimæ familiæ.D.Syllanus ſapientiæ cõpoſitiſſime.quos ſequeremur prætexuimus in hoc uolumine non ingratæ nominãdo.M. Varronem qui octogeſimumprimum uitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. Cap.iiii.

Pud Romanos multo ſerior uitiũ cultura eſſe cœpit.Primoq; ut neceſſe erat arua tm̃ colue-
a re.Quoꝝ nobis rõ nunc tractabitur nõ uulgari mõ:ueꝝ ut adhuc fecimus & uetuſtis:& poſtea inuẽtis oĩ cura ꝓquiſitis:cauſaq; reꝝ & rõne ſimul eruta.Dicemus & ſydera ſyderumq; ipſoꝝ terreſtria ſigna dabimus indubitata.Quãdoquidẽ qui adhuc ea diligentius tractaue-
re:q̃buſuis oratoribus potius q̃ agricolis ſcripſiſſe poſſunt uideri. Ac primũ oĩum oraculis maiore ex parte agemus quæ non in alio uitæ genere plura certioraue ſunt.Cur enim non uideãtur oracula a certiſſimo die.maximeq; ueridico uſu profecta.Principium autem a Catone ſumemus.

Laus agricolaꝝ:& quæ obſeruanda in agro parando. Cap.v.

Ortiſſimi uiri.& milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignunt:minimeq; male cogitantes. Præ
f diũ ne cupide emas.In re ruſtica operi ne parcas.In agro emendo minime.Quod male emptum eſt ſemper pœnitet.Agrũ paraturos ante oĩa intueri oportet aquaꝝ uim:aut uicinũ. Singula magnas interpretationes habẽt:nec dubias.Cato in conterminis hoc amplius æſtimari iubet.quo pacto uiuãt.In bono eſt inquit religione bene utẽti.Attilius regulus ille punico bello bis conſul aiebat:neq; fœcundiſſimis locis in ſalubrem agrũ parãdum:neq; effœtis ſalubertimũ.Salubritas loci non ſemper incolarum colore detegitur:qm̃ aſſueti in peſtilentibus durant.Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria.Nihil autem ſalutare eſt niſi quod toto ãno ſalubre.Malus eſt ager cũ quo dominus luctatur.Cato inter prima ſpectari iubet non ſolum ſua uirtute ualeat qua dictum eſt poſitione.Vt operatioꝝ copia prope ſit.Oppidumq; ualidum. Vt nauigiorum euectus uel itinerum. Vt bene ædificatus:& cultus.In quo falli pleroſq; uideo.Segnitiem.n.prioris domini pro emptore eſſe arbitrantur.Nihil eſt damnoſius deſerto agro.Itaq; Cato.De bono domino melius emi:nec temere contemnendam alienam diſciplinã:agroq; ut homini:q̃uis quæſtuoſus ſit:ſi tamen & ſumptuoſus:nõ multum ſupereſſe.Ille in agro quæſtuoſiſſimam:iudicat uitem non fruſtra:quoniã ante omnia de impenſæ ratione cauit.Proxime hortos irriguos:nec id falſo:ſi & ſub oppido ſint.Et prata:quæ antiqui parata dixere.Idemq; cato interrogatus quis eſſet certiſſimus quæſtu reſpondit.Si bene paſcat. Qui proximus ſi arat bene:ſumma omniũ in hoc ſpectando fuit:ut fructus is maxime ꝓbaretur:qui q̃ minimo impendio conſtaturus eſſet. Hoc ex locoꝝ occaſione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet q̃ agricolam uendacem oportere eſſe dixit.Fundum in adoleſcentia conſerendũ ſine contatione:ædificandum nõ niſi conſito agro.Tũc quoq; contanter:optimumq; eſt(ut uulgo dixere)aliena inſania frui ſed ita ut illarum tutela non ſit oneri.Eum tamen qui bene habitet ſæpius uentitare in agrum.Frõtemq; domini plus prodeſſe q̃ occipitium non mentiuntur.

De uillarum poſitione:& præcepta antiquorum de agro colendo. Cap.vi.

Odus hic probat:ut neq; fundus uilla quærat neq; uilla fundũ.Non ut fecerint iuxta dicet
m ſum eadẽ ætate exẽplis.L.Lucullus.Q.Scæuolla:cũ uilla ſcæuolæ fundus careret:uilla Lucilli agro.Quo ĩ genere cẽſoria caſtigatio erat:minus arare q̃ uerrere.Nec hoc ſine arte quadã eſt.Nouiſſimus uillã in miſinẽſi poſuit.C.Matius.vii.conſul:ſed peritia caſtramentãdi ſicut cõparatus ei in cæteris ẽt ſylla fœlix.Quos cæcos fuiſſe dicere cõuenit.Neq; iuxta paludes ponẽdam eẽ:neq; aduerſo amne Quãq̃ Homerus oĩno e flumine ſemp ante lucanas auras inſalubres ueriſime tradit.Spectare in æſtuoſis locis ſeptentrionẽ debet.meridiẽ in frigidis.In tẽperatis exortũ æquinoctialẽ.Agri ipſius bonitas quibus argumentis iudicanda ſit q̃q̃ de terræ optimo genere differentes abunde dixiſſe poſſumus uideri:etiamnum tm̃ traditas notas ſubſignabimus.Catonis maxime uerbis. Ebulum uel pranus ſilueſtris:uel rubus:bulbus minutus:trifoliũ:hærba pratenſis:quercus ſilueſtris pyrus:maluſq; frumentarii ſoli notæ.Item nigra terra & cinerei coloris.Omnis creta coquit niſi per ma-

cra.Sabulum etiã nisi id per tenue est:& vulgo cãpestribus magis q̃ cliuosis respondent eadem.Modũ agri in primis seruandum antiqui putauere.Quippe ita cẽsebãt.Satius esse minus serere:& melius ara re.Qua in sententia & Virgilium fuisse video.Verũq; confitentibus latifundia prodidere italiam.Iam uero & prouincias sex & semissem domini africæ possidebant:cum interfecit eos nero princeps. Non fraudabo magnitudine hac quoq; sua.Cn.pompeium qui nũquã agrũ mercatus est cõterminũ.Agro empto domũ uendendam inclementer atq; non ex utilitate publica status mago censuit.Hoc exordio præcepta pandere ingressus ut tamen appareat assiduitatem desideratã ab eo.De hinc peritia uillicoq; in cura habẽda est.Multaq; de iis Cato præcepit.Nobis satis dixisse:q̃ proximum domino corde esse deberet:& tamen sibimetipsi nõ uideri.Coli rura ergastulis pessimũ est:ut quicquid agitur a desperantibus.Temerarium uideatur unã uocem antiquorum posuisse.& fortassis incredibile penitus æstiment. Nihil minus expedire q̃ agrum optime colere.L.Tarius Rufus infima natalium humilitate cõsulatum militari industria meritus ãtiquæ alias parsimoniæ circiter mille sexterrium liberalitate.Diui Augusti congestum usq; ad detractionem hæredis ex hausit agros in piceno coemendo Colendoq; in gloria intermissionem ergo famẽq; censemus:immo hercule iudico modum rerum otium utilissimũ.Bene colere necessarium est. Optime damnosum.Præterq; sobole sua:colono aut pascendis.Alioquin domino aliquas messes colligere nõ expedit:si cõputetur impendium operæ.Nec temere oliuã nec quasdã terras diligenter colere:in sicuti insicilia tradũt itaq; decipi aduenas.Quo nam igitur modo utilissime colunt agri:ex oraculo scilicet:malis bonis.Sed defendi æquũ est abauos:qui præceptis suis ꝓspexere uitæ.Nam cum dicerent malis intelligere uoluere utilissimos.Súmum ꝓuidentiæ illorum fuit:ut q̃ minimũ esset ipendi.Præcipiebant enim ista:qui triũphali denes argẽti libras in supellectile crimini dabant:qui mortuo uillico relinquere uictorias & reuerti in suaturam postulabant:quoꝝ prædia colenda suscipiebat respubli.exercitusq; ducebant senatu illis uillicante.Inde illa reliqua oracula.Nequã agrico lam esse quisq; emeret quod præstare ei fundus posset.Malam patrẽfamilias quisquis interdiu faceret quod noctu posset:nisi i tempestate cæli.peiorem qui pro festis diebus ageret quod feriatis deberet pessimus qui sereno die sub tecto:potius operaret q̃ in agro.Nequeo mihi temperare:quo minus unũ exemplum antiquitatis afferam.Ex quo intelligi possit apud populum etiam de culturis agendi morẽ fuisse:qualiter defendi soliti sint illi uiri.C.Furius cresinus e seruitute liberatus cũ in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet q̃ ex amplissimis uicinitas.In inuidia magna erat:ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis. Quãobrem a.Sp.Albino curuli die dicta metuens damnationemcum in suffragium tribus oporteret ire:instrumentum rusticum omnem in forũ attulit:& aduxit filiam ualidam: atq; ut ait piso:bene curatam ac uestitam:ferramenta egregie facta:graues ligones:uomeres ponderosos:boues fatutos. postea dixit. Veneficia mea quirites hæc sunt nec possum uobis ostendere:aut in forum adducere lucubrationes uigiliasq; & sudores.Otium sententiis absolutus itaq; est.profecto operã nõ ipensa cultura cõstat.et ideo maiores fertilissimũ i agro oculum domini esse dixerũt.Reliqua ꝓcepta reddent suis locis:quæ ꝓpria singulorum geneꝝ erunt iterim coĩa quæ succurrunt non omittemus.Et in primis Catonis humanissimũ & utilissimum.id agendum ut diligant uicini. Causas reddit ille:quas existimamus nulli esse dubias.Inter prima idem cauet:ne familiæ malæ sint.Nihil sero faciẽdum in agricultura oẽs censent.Iterũq; suo quæq; tẽpore facienda.Et tertio præcepto prætermissa frustra reuocari.De terra cariosa execratio.Catonis abunde idicata est.Quãq̃ prædicere nõ cessat is.Quicq̃ per asellum fieri põt utilissime constat.Filix biennio moritur:si frondem agere non patiaris id efficacissime contingit germinãtis ramis baculo decussis.Succus enim ex ipsa defluẽs necat radices. Aiũt & circa solstitium auulsas non renasci:nec harundine sectas:aut exaratas uomeri harundine iposita.Similiter & harundinem exarari silice uomeri iposita præcipiunt. Iuncosus ager uerti pala debet.Aut in saxosso bidentibus.Fruteta igni optime tollunt.Humidiorem agrum fossione concidi atq; siccari utilissimum est.Fossas autem retulis locis apertas reliqui.in solutiore terra sepibus firmari imbricibus ac supinis lateribus procũbere:quasdam occecari:& in alias dirigi maiores patentioresq; si sit occasio silice uel glarea sterni.Ora utrinq; lapidibus statuminari:& alio superintegi.Siluæ extirpandæ ratiõem.Democritus prodidit:lupini flore in succo cicutæ uno die macerato sparsisq; radicibus.

Siclum

Ve

Cretosis

De frugum generibus & natura. Cap.vii.

ET quoniã præparatus est ager:natura nũc idicabitur frugũ.Sunt aũt duo prima earũ genera:Fruméta:ut triticũ ordeũ.Et legumia:ut faba & cicer. Differẽtia uero notior:q̃ ut idicari deceat.Fruméti ipsius totidem genera per tpa satu diuisa. Hyberna quæ circa uergiliarum occasum terra per hyemẽ nutriũtur:ut triticũ:far:ordeũ.æstiua q̃ æstate ãte uergiliarũ exortum seruntur:ut milium:panicum:sisama:horminũ:irio italiæ dũtaxat ritu.alioqui i græcia & asia oĩa uergiliarum occasu serũtur.Quædam aũt utroq; tempore i italia.Ex his quædã & tertio ueris scilicet. Aliqui uerna:milium:panicum:lentẽ:cicer:halicã appellant.Sementica aũt triticum:hordeum:fabam: napum:rapam.Et ĩ tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedum causa satiũ:ut farrago.Et in legu-

minibus ut uitia. At coīs quadrupedum hominūq; uſui lupinus: Legumina omnia ſingulas habere ra dices præter fabā: eaſq; furculoſas: qa non ī multa diuiduntur. Altiſſimas autē cicer. Frumenta multis radicantur fibris ſine ramis. Erumpit a primo ſatu ordeum die ſeptimo. Legumia quarto: uel cum tardiſſime ſeptimo. Faba a. xv. ad. xx. Legumina ī ægypto tertio die. Ex ordeo alterum caput grani. ī radicem exit: alterum in hærbam: quæ & prior floret. Radicem craſſior pars grani fundit: tenuior floreꝫ. Cæteris ſeminibus eadē pars & radicē & florem. Frumenta hyeme ī hærba ſunt: uerno tpe faſtigantur ī ſtipulam: quæ ſunt hybernī generis. At milium & panicum in culmē geniculatum & cōcauum. Siſama uero ī ferulaceū. Omnium ſatorum fructus aut ſpicis continetur: ut tritici ordei muniturq; uallo ariſtarum quadruplici: aut includitur ſiliquis: ut leguminum: aut uaſculis: ut ſiſamæ: ac papaueris. Milium ac panicum tantum pro īdiuiſo & paruis auibus expoſita ſunt: indefenſa quippe menbranis continentur pannicum a panniculis dictum: cacumine lāguido notante: paulatim extenuato culmo. pene in furculum prædenſis acceruatur granis: cum longiſſima pedali oblimilī comæ granum complexæ: quæ ſimbriato capillo curuaī. Sunt & pānico genera. Māmoſo: epano: pauis arcemato paniculis: & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguitur: cādido: nigro: ruffo: etiam purpureo. Panis multifarie & e milio fit: e panico. rarius. Sed nullum frumento ponderoſius: aut quod coquēdo magis creſcat. Lx. enim pōdo panis e modio reducūt: modiumq; pultis ex tribus ſextariis madidis. Milium intra hos decem annos ex īdia ī italiam inuectum eſt: nigrum colore: amplum grano: harūdineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem prægrandibus culmis. Lobas uocant. omnium frugum fertiliſſimū. Ex uno grano temi ſextarii gignuntur. Seri debet ī humidis. Fruméta quædam in genu tertio ſpicam īcipiunt cōcipere. Quædam in quarto: ſed etiamnum occultam. Genicula autem ſunt tritico quaterna. Farriſena. Hordeo octaua. Sed non ante ſupra dictum geniculorum numerū conceptus eſt ſpicæ. Qui ut ſpē fuī fecerit: quattuor aut quinque tardiſſime diebus florere īcipiunt. Totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt. Hordea uero cum tardiſſime ſeptem. Varro quater nouenis diebus fruges abſolui tradit: & meſe nono meti. Fabæ ī folia exeunt: ac deide caulem emittūt nullis diſtinctum internodiis. Reliqua legumina furculoſa ſunt. Ex iis ramoſa cicer: eruum: lens. Quorundam caules ſparguntur in terram: ſi non habeant. adminiculū: ut oiſorum. Quod ſi nō habuere deteriora fiūt. Leguminum unicaulis faba ſola Vnus & lupinis. Cæteris ramoſus: prætenuī furculo. Omnibus uero fiſtuloſus. Folīū quædam a radice mittunt: quædam a cacumine. Frumētum uero & hordeum uitiaq; & quicquid in ſtipula eſt in cacumine unum folium habet. Sed hordeo ſcabra ſunt: cæteris leuia. Multiplicia contra fabæ: ciceri: piſo. Frumentis folium harūdinaceum. Fabæ rotundum: & magnæ leguminum parti. Longiora eruiliæ & piſo Faſiolis uenoſa. Siſamæ & itioni ſanguinea. Cadūt folia lupino tantum: & papaueri. Legumia diutius florēt: & ex iis eruum ac cice. Sed diutiſſime faba. xl. diebus. Non autem ſingulis ſcapi tādiu: quoniam alio deſinente alius īcipit. Nec tota ſeges ſicut frumēti pariter. Siliquantur uero omnia diuerſis diebus & ab ima primum parte paulatim flore ſubeūte. Frumenta cum defloruere craſſeſcunt: maturanturq; cum plurimum diebus. xl: perficiūtur. Item faba. pauciſſimis cicer. Id enim a ſemente diebus. xl. perficitur. Milium & panicum & ſiſama & omnia æſtiua. xl. diebus maturantur a flore. Magna terræ cæliq; differentia. In ægypto enim hordeū ſexto a ſaxo a ſatu mēſe. Frumenta ſeptimo metuntur. In hellade hordeum. in peloponeſo octauo & fruméta etiamnum tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicantur In faba legumiinibuſq; alternis lateribus ſiliquantur. Fortiora hyeme frumenta legumiaq; ī cibo. Tunice fruméto plures. Hordeū maxie nudū: & halica: ſed præcipue auena. Calamus altior frumento q̄ hordeo. Ariſta mordacior hordeo. ī area exteruntur triticum & ſiligo & ordeum. Sic & ſeruntur pura quaſliter molluntur: quia toſta non ſunt. E diuerſo far: milium: panicum purgari niſi toſta non poſſunt. Itaq; hæc cum ſuis folliculis ſeruntur cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus: atq; non torrent. Leuiſſimum exiis hordeū raro excedit. xv. libras: & faba. xxii. Ponderoſius far: magiſq; etiānum triticum far in ægypto olyra conficiť. Tertiū genus ſpicæ hoc ibi ē. Galliæ quoq; ſuū genus farris dedere: quod illic brāce uocāt: apud nos ſaudalam nitidiſſimi grani. et alia differentia eſt: q; fere quaternis libris plus reddit panis q̄ far aliud populū romanū farre tm̄ e fruméto. ccc. ānis uſum Verrius tradidit. Tritici genera plura quæ facere gētes. italico nullum equidē cōparauerim cādo. e ac pōdere: quo maxie decemitur. Mōtanis mō cōparet italiæ agris externum ī quo principatū tenuit boœtia: deide ſicilia: mox africa. Tertiū pōdus herat thracio ſyrioq;: deide ægyptio: athletaq; cū decreto: quorū capacitas inmētis ſimilis: quē diximus ordinē fecerat. Græcia & pōticū laudauit: quod ī italiā nō peruenit. Ex oi eodē genere grani prætulit oreūtiū & tragū dignes: & ſelinuntiū argumēto craſſiſſimi calami. itaq; pinguiſſolo hæc genera aſſignabat. leuiſſimū & maxime inane ſeu tenuiſſimi calami ī humidis ſeri iubebat: quoniam multo egeret alimēto. Hæ fuere ſententiæ Alexandro magno regnante: cum clariſſima fuit græcia atq; ī toto terrarū orbe potentiſſima: ita tamē: ut ante mortē eius annis fere centū quadragintaq; Sophocles poeta ī fabula Triptolemo frumentū italicū ante cūcta laudauerit: aduerbum tranſlata ſnia

Et ſortunatam italiam frumentum caneſcere candido.

Lōgiſſimo pedali

Quæ laus peculiaris hodie italico eſt. Quo magis admiror poſteros græcorũ nullam mentionẽ huius feciſſe fruméti. Nunc ex iis generibus quæ romã inuehuntur leuiſſimum eſt gallicum atq; e cheronneſo aduectum: quippe non excedũt in modium uicenas libras ſi quis gnanum ipſum ponderet. Adiicit ſardium ſex libras: alexãdrinum & trientes. Hoc eſt & ſicli pondus. Boœticum totã libram addit: africum & dodrantes. In trãſpadana italia ſcio uicenas quinas libras farris modios pendere: Circa cluſium & ſenas. Lex naturæ certa eſt in quocunq; genere pane militari: tertia portio ad grani põdus accedat. Sicut optimum eſſe frumentũ: quod impactũ cõgium aquæ capiat. Quibuſdã generibus per ſe põdus: ſicut baleario: modio tritici panis põdo. xxx. reddit. Quibuſdã in permixtis: ut cyprio & alexandrino. xx. prope libras nõ excedẽtibus. Cyprium fuſcum eſt: panem nigrũ facit. itaq; miſcetur alexandrinum candidũ: reddunt q; xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua ſubigi: quod plerisq; maritimis in locis faciunt occaſione lucrandi ſalis uiliſſimũ. Nõ alia de cauſa oportuniora morbis corpora exiſtunt Galliæ & hiſpaniæ frumento in potũ reſoluto quibus diximus generibus ſpuma ita cõcreta pro fermẽto utuntur. Qua de cauſa leuior illis q̃ cæteris panis eſt. Differẽtia eſt & calami. Craſſior quippe melio tis eſt generis. plurimis tunicis thracium triticum ueſtitur ob nimia frigora illi plagæ exquiſitũ. Eadẽ cauſa & trimeſtria inuenit detinẽtibus terras niuibus: quod tertio fere ſatum menſe ut in reliquo orbe metit. Totis hoc alpibus notũ & hyemalibus prouinciis. Nullum hoc frumẽto lætius. Vnicalamũ præterea: nec uſq; capax: ſeriturq; non niſi tenui terra. Eſt bimeſtre circa thracium ſinum: quod. xl. die quo ſatum eſt matureſcit: mirumq;: nulli fruméto plus eſſe põderis: & furfuribus carere. Vtitur eo & ſicilia & achaia: mõtoſis utraq; partibus. Euboea quoq; circa cariſtum. In tãtum fallitur Columella: qui ne trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe cum ſit antiquiſſimum. Græci trimenõ uocãt. Tradunt in bactris grana tantæ magnitudinis fieri: ut ſingula ſpicas noſtras æquẽt. primũ ex omnibus frumentis ſeritur hordeum. Dabimus & dies ſerendi cuiq; generi natura ſingulorum expoſita. Hordeum indis ſatiuũ & ſilueſtre: ex quo panis apud eos præcipuus. italici quidẽ maxie oriza gaudẽt: ex qua ptiſanã conficiunt: quam relinqui mortales ex hordeo. Orizæ quidem folia carnoſa: porro ſimilia: ſed latiora. Altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gẽmeæ totũdi natis. antiquiſſimũ in cibis hordeũ: ſicut athenienſium ritu. Menãdro auctore apparet & gladiatorum cognomine: qui hordearii uocabantur. Polentam quoq; græci nõ aliunde præferunt. pluribus fit hæc modis. Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte una: ac poſtero die frigunt: deide mollis frangunt. Sunt qui uehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergant: ſiccentq; priuſq̃ molant. Alii uero uirentibus ſpicis decuſſum hordeum recens purgant: madidumq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluunt: ac ſiccatum ſole rurſus tundunt: & purgatũ molunt. Quocũq; aũt genere præparato uicenis hordei libris: ternas ſeminis lini: & coriãdri ſe libras ſaliſq; acetabulo: torrẽtes ante oia miſcent ĩ mola. Qui diutius uolunt ſeruare cũ polline ac furfuribus ſuis cõdũt nouis fictilibus. italia ſine perfuſione toſtũ ĩ ſubtilitem formã molit: iiſdem additis: atq; etiã milio. pane ex hordeo ãtiquis uſitatum uita dãnauit: quadrupedumq; tradidit refectibus. ptiſanæ inde uſus ualidiſſimus ſalubertimuſq; tantopere probat. Vnũ laudibus eius uolumen dicauit. Hippocrates clariſſimus medicinæ ſciẽtiæ. ptiſanæ bonitas præcipua uticẽſi. In ægypto uero ea ẽ: quæ fit ex hordeo cui ſunt bini anguli. In boœtia & africa genus: ex quo fiat: hordei glabrũ appellat. Turanius. idem oly rum ſit cãpaniæ tãtum & ægypto. Amylum uero ex oĩ tritico ac ſiligine. Sed optimum ex trimeſtri. ingum fit cãpaniæ tãtum & ægypto. Amylum uero ex oĩ tritico ac ſiligine. Sed optimum ex trimeſtri. inuentio eius chio ĩſulæ debetur & hodie laudatiſſimũ inde eſt: appellatum ab eo q; ſine mola fiat. proximũ trimeſtri: quod eſt minime ponderoſo tritico. Madeſcit dulci aqua ĩ ligneis uaſis: ita utitegatur: quies in die mutata. Melius ſi & ĩ nocte: ita ut miſceatur pariter emolitum: priuſq; q̃ aceſcat: Linteo autem ſportis ſiccatũ tegulæ ĩfunditur illitæ fermẽto: atq; ita in ſole denſatur. poſt chium maxime laudat̃ cretiçum. mox ægyptium. probatur ãt leuitate & læuore: atq; ut recẽs ſit. iam & Catonis dictu. Apud nos hordei farina ad medendũ utunt̃. Mirũq; ĩ uſu iumentorũ ignibus durato: ac poſtia emollito: offiſque humana manu dimiſſis ĩ aluum maiores uires toroſq; corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habẽt: quædã plures uſq; ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ: longius: leuiuſq;: aut breuius: aut rotũdius: cãdidius: nigrius: uel cui purpura eſt. Vltimo ad polentam contra tempeſtates candido maxima infirmitas. Hordeũ frugũ oium molliſſimũ eſt: ſeri nõ ualet niſi in ſicca & ſoluta terra ac niſi læta. palea ex optimis. Stramẽtis uero eius nullũ cõparatur. Hordeũ ex omni frumento minime calamitoſum quia tollitur anteq̃ triticum occupet rubigo. ita ſapientes agricolæ triticum cibariis tãtum ſerunt. Hordeum ſarculo ſeri dicũt: propterea celebertimæ reddit fertiliſſimumq;: Quod ĩ hiſpania & charthagine aprili mẽſe collectum eſt: hoc ſeritur eodem menſe in celtiberia: eadẽq; ãno bis naſcitur. Rapitur oẽ aptima ſtatim matutitate feſtinãtius q̃ cætera. Fragili enim ſtipula & tenuiſſima palea granum cõtinet. Mellorem etiam polentam fieri tradunt ſi non exacta maturitate tollatur.

Nõn omnia fruméti genera ubiq; naſci: & de reliquis in oriẽte generibus. Cap. viii

Rumenti genera nō eadē ubiq; neq; ubi eadē sunt iisdem noibus. Vulgatissima far: quod
f adoreū ueteres appellauere: siligo: triticum. Hæc plurimis terris comunia. Arica galliarum
propria: copiosa & italiæ est. In ægypto autē ac syria ciliciaq; & asia ac græciæ parte peculia
res zea: olyra: typhe. Aegyptus similaginem conficit e tritico suo nequaq; italicæ parem.
Qui zea utuntur nō habent far. Est & hæc italiæ incampania maxime sememq; appellatur. Hoc debet
nomen tes. præclara ut mox docebimus. propter quā Homerus Zedoros arura dixit. Nō ut arbitrātur
aliqui: quoniam uitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit priore crassius. Hæc sola differētia est. Ex om
ni genere durissimum far: & contra hyemes firmissimū. patitur frigidissimos locos: & minus subactos
uel æstuosos sitientesq;: primus antiquis lattio cibus: magno argumento in adoreæ donis sicuti dixi.
mus. pulte autem non pane longo tempore uixisse romanos manifestum. Quoniam inde & pulmen.
taria hodieq; dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famē describens offam eripuisse plo
rantibus liberis patres commemorat. et hodie sacra prisca atq; natalium pulte fritilla conficiuntur. uide
turq; tam plus ignota græciæ fuisse quam italiæ polenta. Tritici semine auidius nullum est: nec quo
plus alimenti trahat. Siliginem dixerim proprie tritici delicias: candor est: & sine uirtute & sine ponde
re: conueniens humidis tractibus: quales italiæ sunt & galliæ comatæ. Sed & transalpes in allobrogū
tantum aruenorumq; agro pertinax. In cæteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium ut
grauissima quæq; grana eius serantur.

De pistoriis: & molitura: & farina. Cap. ix.

Siligine lautissimus panis. pistrinarūq; opera laudatissima. præcedit in italia: si cāpana pisis
e natæ misceaē. Rusior illa: ad pisana cādidior: pōderosior uero cretacea. iustū est e grano cā
panæ quā uocant castratā: e modio redire sextarios quatuor siliginis. Vel e gregali sine ca
stratura sextarios quinq;. præterea floris semodiū. Et cibarii quod secūdariū uocant sextari
os quattuor. Furfuris sextarios totidē. E pisana aūt siliginis sextarios qnq;. Cætera paria sunt. Clusina
arentinaq; etiānum sextarios siliginis assummunt: in reliquis pares. Si uero pollinē facere libeat. xyi. pō
do panis redeūt. Et cibarii tria. Furfurū semodiū. Molæ discrimine hoc cōstat. Nāq; sicca molunt plus
farinæ reddunt. Quæ salsa aqua sparsa cādidiorē: medullā: uerū plus retinēt in furfure. Farinā a farre di
ctam noie ipso apparet. Siliginea farinæ modius gallicæ. xxii. libras panis reddit. italicæ duabus trib⁹
ue amplius in artoptitio pane. Nam furnaceis binas adiiciunt libras in quocunq; genere.

De similagine & siligine & de alliis generibus & de pistura. Cap. x.

Imilago ex tritico fit laudatissima. Ex africo iustum est e modiis redire semodios: & pollinis
s sextarios quinq;. ita enim appellant in tritico: quod florem in siligine. hoc arariæ officino
chartariæque utunt: Præterea secundarii sextarios quattuor. Furfurumq; tantundem. panes
uero e modio similaginis. cxxii. precium huic annona media in modio farinæ. xl. asses. Si
milagini castratæ octonis assibus amplius. Siligini castratæ duplum. Est & alia distinctio. Similago. l.
pollin autem. xyii. pondo panis reddere uisa tritici. xxx. cum triēte: & secundarii panis quinas selibras
totidem cibarii: & furfurum sextarios sex. Siligo nunq; matureſcit pariter: nec ulla segetum minus di
latiorem patitur propter teneritatem. lisq; maturuere protinus granum dimittentibus: sed minus q̄ cæ
tera frumenta in stipula periclitatur: quoniam semper rectam habet spicam: nec rorē continet: qui tu
biginem faciat. Ex africa dulcissimus panis: ipsa spissior q̄ far: & maior spica eadem & ponderosior. Ra
ro modius grani nō. xyi. libras implet Exteritur in græcia difficulter. ob id iumentis dari ab Homero
dicta. hæc. enim est quā uocat olyram. Eadem in ægypto facilis fertilisq; far sine arista est. Item siligo
excepta ea quæ laconica appellatur. adiiciuntur iis genera: bromos: siligo exceptitia: & tragos extema
omnia ab oriente inuecta orize similia. Tiphe & ipsa eiusdem generis: ex qua fit in nostro orbe oriza.
Zea Apud græcos est & isia. Traduncq; team ac tiphen cum sint degeneres redire ad frumentum: si pistæ se
rantur: nec protinus: sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius. hoc enim natura ei tribuit quoniam eo
maxime alat hominem. Vtpote cum e modio si sit aptum solum: quale in bizantio africæ campo cen
teni quinquageni modii reddantur. Misit ex eo loco. Diuo augusto procurator eius ex uno grano uix
credibile dictu quadringenta paucis minus germina. Extātq; de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter
cccxl. stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & leōtini siculiæ cāpi fundunt. Aliiq;: & toto beti
ca: & in primis ægyptus. Fertilissima tritici genera ramosum: aut quod centigranum uocant. inuentisē
iam & scapus unus centum fabis onustus. Aestiua frumenta diximus sisamam: milium: panicum. Sisa
ma ab indis uenit: ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. huic simile est in asia græciaq; erisi
mum: idēq; erat: nisi pinguius esset quod apud nos uocant irionem: medicaminib⁹ annumerādum po
tiusq; frugibus. Eiusdē naturæ & horminū a græcis dictū: sed cimino simile: seriturq; cum sisama hoc
& irione. Nullū aial uescitur uirētibus. pistura non oium facilis. Quippe & hetruria spicam farris tosti
pisente pilo præferrato fistula serrata: & stella intus denticulata ut nisi itēti pisant: concidantur grana
ferroq; trāgātur. Maior pars italiæ ruido utitur pilo: rotis: etiam: quas aqua uersat obiter: & molāt. De

ipsa ratione pisendi Magonis proponetur sentẽtia. Triticũ ãte perfundi aqua multa iubet: põstea euelli: deide sole siccatum pilla repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios. xx. spargi duobus sextariis aque. Lenté torrere prius: deide cũ furfuribus leuiter pisi. Aut additos in sextarios. xx. lateris crudi fracto: & harenæ semodio. Etuiliam iisdem modis quibus lentem. Sisamã in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari: frigidæ imergi: ut paleæ fluctuẽt: iterũq; exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato petagatur: luridо colore mucescete. et ipsa autem quæ eualuantur uariam pistorarum ratio nem habent. Acus uocatur cum per se pisitur. Spica tantum aurifilcum ad usus. Si uero i area teritur cũ stipula: palea: ut maiore i terrarum parte ad pabula iumẽtorum. Milii & panici & filamæ appludam uocant purgamenta. alibi aliis nominibus. Milio campania gaudet præcipue: pultéq; candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoq; gentes hac maxime pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte: uel sanguine e cruris uenis admixto. Aethiopes non aliam frugem q̃ milii hordeiq; nouere. panico & galliæ quædam præcipue aquitania utitur. Sed circũpadana italia addita faba: sine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibum. Cætero æstiua frumenta riguis magis etiam q̃ hymbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime: cum in folia exeunt. Vetant ea interuites arboresq; frugiferas seri: terram emacrari hoc satu existimantes.

De fermentis & panis faciendi ratio & genera: & quãdo primum pistores Romæ & de cribris: & alica.

Cap. xi.

Illii præcipuus ad fermenta usus e musto subacti i annuũ tempus. Simile fit ex tritici ipsius furfuribus minutis & optimis e musto albo triduo maturato subactis: ac sole siccatis. Inde pastillos i pane faciẽdo dilutos: cum similagine seminis seruefaciũt: atq; ita farinæ miscẽt: sic optimũ panẽ fieri arbitrãtes. Græci i binos semodios farinæ satis eẽ besses fermenti cõstituere. Et hæc quidem genera uindemiis tantum fiunt. Quo libeat uero tempore ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco: uel fictili patina torrentur cinere & carbone: usq; dũ rubeant. postea operiuntur in uasis donec acescant: hinc fermentum diluitur. Cum fieret autem panis hordeaceus heruilæ aut ciceruilæ farinæ ipsæ admixtione fermentabantur. Iustumq; erat duæ libræ in quinq; semodios. Nunc fermẽtum fit ex ipsa farina quæ subigitur prius q̃ addatur sala ad pultis modum decocta: & relicta donec acescat. Vulgo uero nec sufferuere faciunt: sed tantum pridie asseruata materia utũtur. palãq; natura est acore fermentari: sicut & ualidiora esse corpora que fermentato pane alũtur. Quippe cum apud ueteres põderosissimo cuiq; præcipue tritico salubritas perhibita sit. panis ipsius uaria genera prosequi superuacuum uidetur. Alias ab obsoniis appellari ut ostrearii. Alias a delitiis ut artologani. alias a festinatione ut spẽusici. Necnon a coquendi ratione ut furnacei uel artoptesii: aut in clibanis cocti non pridem etiam e parthis aduecto: quem alii aquaticum uocant: quoniã aqua trahitur a tenui & spongiosa inanitate: alii pthicum. Summa laus siliginis bonitate & cribri tenuitate constat. Quidã ex iouis aut lacte subigunt. Butyro uero gentes etiam pacatæ ad opis pistorii genera trãseũte cura. Durat sua piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia cum nouem diebus macerata: decimo ad speciẽ tracta: & subacta uuæ passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita: quæ rumpantur ibi torrent. Neq; est ex eo cibis nisi madefacto: quod fit lacte maxime mulso. pistores romæ nõ fuerũt ad persicum usq; bellum: annis ab urbe condita super quingentos octoginta. Ipsi panes faciebant grites: mulierũq; id opus erat: sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artopesiam. plautus appellat i fabula: quam aululariam scripsit. Magna ob id cõcertatione eruditorum: an is uersus poetæ sit illius: certũq; sit Attei Capitonis sententia. Tostum panẽ lautioribus coquere solitos: pistoresq; tantũ eos qui far pisebãt noiatos. Nec cocos uero habebãt in seruitiis: eosq; ex macello cõducebãt. Cribroq; genera galliæ setis equoq; iuenere: hispaniæ lino excussiora & pollinaria: ægyptus e papyro atq; iunco. Sed iter hæc dicaẽ prima & alicæ ratio: præstantissimæ salubertimæq; quæ palma frugum idubitanter italiã contigit. Fir sine dubio & in ægypto sed admodũ spernenda. In italia uero pluribus locis: sicut ueronensi pisanoq; agro. in campania tamẽ laudatissimus cãpus est montibus subiacet nimbosis totis quidẽ. xl. mil. pas. planicie. Gracia terræ eius ut protinus soli natura dicaẽ: puluerea summa: iferior bibula: & punicis fistulãs uice. Montium quoq; culpa in bonũ cedit. Crebros enim hymbres percolat atq; transmittit: nec dilui aut madere uoluit propter facilitatẽ culturæ eadẽ acceptum humorem nullis fontibus reddit: sed temperat: & concoquẽs intra se uice fusi cõtinet. Seritur toto anno: punico semel: bis farre. Et tamẽ uere segetes quæ iterquieuere funduntur rosam odoratiorem satiua: adeo terra nõ cessat parere. Vnde uulgo dictũ plus apud cãpanos ũguenti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quantũ autẽ uniuersas terras cãpus circũcampanus ãtecedit: tãtum ipsum pars eius: quæ laborie. uocãtur: quẽ phlegræũ greci appellãt. Finiunẽ laboriæ uie ab utroq; latere cõsulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuam ducit. Alia fit e zea quam semen appellauimus. Tundiẽ granũ eius i pilla lignea. Nam lapidis duritia cõteritur. Nobilius ut notũ ẽ pilo uinctoq; pena li opa. Primori iest pixis ferrea excusis inde tunicis. Iterũ iisdem armamentis nudata cõciditur medulla Ita fiũt alicæ tria genera: minimum: ac secũdarium: grãdissimum uero apherema appellãt. Nondũ ha

Refrina

Oculis digiti nec

bent candorẽ ſuũ qno ꝓcellunt. Iam tame alexandrinæ præferũtur. poſtea mirũ dictu admiſcẽ creta quæ trãſit i corpus: coloréq; & teneritatẽ affert. Inuenit hæc iter puteolos & neapolim i colle leucogeo appellato. Extatq; Diui aguſti decretũ quo ãno ad uicena milia ueapolitanis pro eo numerari iuſſit e hiſco ſuo coloniã deducẽs capuã. Adiecitq; cãm afferẽdi: quoniã negaſſent cãpani alicã cõfici ſine eo metallo poſſe. In eodem repitur & ſulphur. Emicãtq; fontes oraxi oculorum claritati: & uulnerũ medicinæ dẽtiúq; firmitati. Alica adulterina ſit maxie e zea quæ in africa degerat. Latiores eius ſpicæ nigrioreſq; & breui ſtipula. piſunt cum harena: & ſic quo q; difficulter cõterunt utriculos: fitq; dimidia modii mẽſura. poſteaq; gypſi pars quarta iſpargit: atq; ut cohæſcerit farinario cribro ſubcernũt. Quæ in eo remanſit exceptitia appellatur: & grandiſſima eſt. Rurſus quæ tranſit: arctiore cernitur: & ſecundaria uocatur. Item cribraria: quæ ſimili modo in tertio remanſit cribro anguſtiſſimo: & tantũ harenas tranſmittente. Alia tõ ubiq; adulterãdi. Ex tritico candidiſſima atq; grandiſſima eligũt grana: & ſemicocta in olis: poſtea arefaciut ſole ad initiũ: rurſuſq; leuiter aſperſa molis frangunt. Ex zea pulchrius q̃ ex tritico ſit granum q̃is id alicæ uitium ſit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus. Capi.xii.

Equitur natura leguminũ: iter quæ maximus honos fabæ. Quippe ex qua tentatus ſit ẽt panis. Lomentũ appellaſ farina ea: aggrauaturq; põdus illa & oĩ legumine. iá uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex uſus: oium quadrupedũ generi præcipue hoi. Fruméto etiã miſcẽ apud pleraſq; gẽtes: & maxie panico ſolida: ac delicatius fracta. Quin & priſco ritu fabacia ſuæ religionis diis i ſacra eſt: prævalens pulmentarii cibo & hebetare ſenſus exiſtimata: inſomnia quoq; facere. Ob hoc pythagorica ſentẽtia dãnata. Vel ut alii tradidere: quoniam mortuorum animæ ſunt in ea. Qua de cauſa parentando utiq; aſſumitur. Varro & ob hæc flaminem ea non ueſci tradit: quoniã & in flore eius litteræ lugubres repiãtur. in eadem peculiaris religio. Náq; fabam utiq; e frugibus referre mos eſt auſpicii cã: quæ ideo referina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucroſum putant. Sola certa frugum etiam exeſa repletur creſcente luna: Aqua marina alia ue falſa nõ percoquitur. Seritur ante uergiliarum occaſum leguminum prima: ut antecedat hyemẽ. Virgilius per uer eam ſeri iubet citcũ padanæ italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis: q̃ trimeſtrem fructum eius. Nanq; ſiliquæ cauleſq; gratiſſimi ſunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime concupiſcit: cum uero defloruit exiguas deſiderat. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris uice. ideo circa macedoniam theſſaliãq; cum florere iucepit uertunt arua. Naſcitur & ſua ſponte pleriſq; in locis: ſicut ſeptentrionalis occeani inſulis quas ob id noſtri fabarias appellant. item i mauritania ſilueſtris paſſim: ſed p̃dura &: quæ percoqui nõ poſſit. Naſcitur & i ægypto ſpinoſo caule. Qua de cã crocodilli aculeos timentes refugiunt. Longitudo ſcapo quattuor cubitorum eſt. Ampliſſima craſſitudo. Octona genicula habet: moli calamo. Simile capud papaueri: colore roſeo. in eo fabæ non ſupra tricenas. Folia ampla. Fructus ipſe amarus & odore: ſed radix per quã lauta incolarum cibis cruda: & omnino decocta. Harundinum radicibus ſimilis. Naſcitur & in ſyria ciliciaq; & in thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouẽbri feruntur lens: & in græcia piſa. Lens: amat ſolum tenue magis q̃ pingue: cælum utiq; ſiccum. Duo genera eius in ægypto: alterum rotundius nigriuſq;: alterum ſua figura. Vnde uario uſu tranſlatũ eſt in lenticulas nomen inuenio apud auctores æquanimitatem fieri ueſcentibus ea piſum in apricis ſeri debet: frigorum impatientiſſimum. ideoq; in italia & in auſteriore cælo nõ niſi uerno tempore terra facili ac ſoluta. Ciceris natura eſt gigni cũ ſalſilagine: ideo ſolum urit. Nec niſi madefactum pridie ſeri debet. Differẽtiæ plures magnitudine: figura: colore: ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile: úde ita appellatur. Album nigrũq; eſt & columbinum: quod alii uenerium uocant: candidum: rotundum: leue. arietino minus: quod religio peruigiliis adhibet. Eſt & cicercula minuti ciceris: inæqualis angulos habens ueluti piſum. Dulciſſimum autem id quod eruo ſimillimũ: firmiuſq; q̃ nigrum & ruffum q̃ quod albũ. Siliquæ rotũdæ ciceri: cæteriſq; leguminũ longæ: & ad figuram ſeminis latæ. piſo cilindraciæ. Faſiolorum cum ipſis mãduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab idibus octobris in Calen. nouebris. Legumina cũ maturaſcere ceperint rapienda ſunt: quoniam cito exiliunt: latentq; cum decidere ſicut & lupinum.

De rapis & napis amiterinis. Cap.xiii.

Vãq; prius dixiſſe cõueniat de rapis: i tranſcurſu eas attigere noſtri. paulo diligentius grædq & ipſi tamẽ inter hortenſia. Si iuſtus ordo ſiat a frumento protinus aut certe ſaba dicendis. Quãdo alii præſtãtior uſus ab iis nõ eſt: ante oĩa nãq; cũctis aĩalibus naſcũtur: nec i nouiſſimis. Satiãt ruris alitũ quoq; genera: magiſq; ſi decoquãtur aq̃. Quadrupedes & frõde earũ gaudẽt. Et hoi nõ minore rapaciorũ ſuis horis gratia q̃ cimarum. Flaccidorũ quoq; & in horreis enecatorũ uel maiore q̃ uirentiũ. ipſa uero durãt & in ſua terra ſeruata. Et poſt a paſſo pene ad altum prouẽtũ famẽq; ſentiti prohibẽt. A uino atq; meſſe tertius hic trãſpadanis fructus. Terram non moroſe eligit: pene ubi nihil aliud ſeri poſſit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro alũtur amplitudine mirabili. Vidi. xl. libras excedẽtia. In cibis qdẽ noſtris pluribus modis cõmendãtur: durãtq; ad alia ſinapis acrimo

nia domita:etiã coloribus picta:præter suũ semen:sex aliis:purpureo quoq;:neq; aliud in cibis tĩgui de cet.Genera eorũ græci duo prima fecere:masculinũ fœminũq; & ea serẽdi mõ ex eodẽ semine.déiore eni satu masculescere:itẽ iterra difficili.Semẽ ꝓstãtius quo subtilius.Species uero oium tres.Aut enim in latitudinẽ fundi:aut in rotunditatẽ globari.Tertiã speciem siluestrem appellauere:in longitudinem radice procurrẽte:raphani similitudine & folio anguloso scabroq;:succo acri.Qui circa messem excep tus oculos purgat:medeturq; caligini admixto lactæ mulierẽ.Frigore dulciora fieri existimãtur & grã diora.Tepore in folia exeũt.palma in nursino agro nascentibus.Taxatio in libras sestertii singuli:& in penuria bini.Proxia in algido natis.Napi uero amitemini quoq; eadẽ fere natura gaudẽt æque frigi dis.Serunt &ante Calen.martias i iugero sextarii quattuor.Diligentiores quito sulco napũ seri iubent rapã quarto utroq; stercorato.rapã latiorẽ fieri si palea iacente uel cũ palea seminẽt:Serere nudum uo lunt præcantẽ sibi & uicinis ferere se.Satus utriq; generi iustus inter duorũ numinũ dies festos Neptũ ni atq; uulgatii.Feruntq; subtili obseruatione quota luna ꝓcedente hyeme nix pria ceciderit:si totidem numinũ die itra prædictum tpis spatium serantur mire ꝓuenire.Serunt & uere i calidis atq; humidis.

De lupino. Cap.xiiii.

Vpino est usus proximus:cũ sit & hoĩ & quadrupedũ generi ũgulas habenti coĩs Remediũ
1 eius ne metẽtes fugiant exiliẽdo:ut ab hymbre tollant.Nec ullius quæ serunt natura affen su terræ mirabilior est.primũ oium cũ sole quotidie circũagit:horasq; agricolis etiã nubilo demõstrat.Ter ꝓterea floret.Terrã amat:terraq; operiri nõ uult.Et unũ hoc serit non arato: ubi fuerit maxie fabulosa:& ficca:atque ẽt harenosa.Coli utiq; nõ uult.Tellurem adeo amat:ut quãuis fruteto solo cõiectũ inter folia uepresq;:ad terrã tamẽ radice pueniat.ꝓpigueſcere hoc satu arua uineasq; diximus.Itaq; adeo nõ eget fimo:ut optimi uicẽ represcentet.Nihil aliud nullo impendio cõstat:ut qd ne serendi quidẽ gratia opus sit afferre protinus serit ex aluo.Ac ne spargi quidẽ postulat decidẽs spõ te.Primũq; oium seritur:nouissimũ tollit.Vtrũq; septẽbri fere mẽse:quia si nõ anteceſſerit hyemẽ tri goribus obnoxiũ est.impune præterea iacet:uel derelictum etiã:si nõ ꝓtinus secuti obruant hymbres: ab hoĩbus aialibus amaritudine sua tutum.plerunq; tamẽ leui sulco integunt.Ex densiore terra rubricã maxime amat.Ad hãc alendam post tertium florem uerti debet:in sabulo post secundum.Cretosa tan tum limosaq; odit:& in iis nõ prouenit.Maceratũ calida aqua homini in cibo est.Nam bouem unum modii singuli saturant:ali dũq; præstant. Quando etiã impositum puerorum uentribus pro remedio est.Cõdit in fumo maxime cõuenit:quoniã in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatẽ castrãt Si depastum sit in fronde:innatari protinus solum opus est.

De uitia & eruo. Cap.xv.

Te uitia pinguescunt arua:nec ipsa agricolis operosa:uno sulco sata:nõ sarrit:nõ stercorat:
e nec aliud q̃ deoccat.Sationis eius tria tpa.Circa occasum arcturi:ut decembri mẽse pascat Tunc optime serit i semen. Aeque nãq; sert depasta.Secunda satio mẽse ianuarii est nouis sima martio:ac tũ ad frondẽ utilissima:Siccitatẽ ex oĩbus quæ serunt maxie amat:nõ aspet natut ẽt umbrosa.Ex semine eius si lecta matura est palea cæteris præsert.Vitibus præripit succũ lãgue scuntq; si in arbustis seratur.Nec erui operosa cura est.Hoc amplius q̃ uitia runcant & ipsum medicaml nis uim obtinens.Quippe per eruũ Diuũ augustum curatum epistolis ipsius memoria extat. Sufficiũt singulis boum iugis modii quini sati.Martio mense satum noxium esse bubus aiunt.Item autũno gra uedinosum.Innoxium autem fieri primo uere satum.

De fœno & farrigine & de ocyno & medica & cytiso. Capi.xvi.

T silitia hoc est fœnũgræcum sacrificatione seritur:non altiore quattuor digytorum sulco
e quãtoq; peius tractatur:tãto prouenit melius. Rarum dictu:esse aliquid cui prosit negligẽ tia.Id autem quod secale atq; farrago appellatur occari tãtum desiderat. Secale taurini sub alpibus asiam uocãt deterrimũ:& tantum ad arcendum famen utile.fœcũda sed gracili fli pula:nigricia tristet:sed pondere præcipiuũ. Admiscetur huic far ut mitiget amaritudinem eius &tamẽ sic quoq; ingratissimum uentri est.Nascitur qualicũq; solo cum centesimo grano.ipsumq; pro letamie est.Farrago ex recrementis farris prædensa seritur:admixta aliquando & uitia.Eadem aliquãdo in afri ca fit ex ordeo.Omnia hæc pabularia.Degenerantq; ex leguminibus quæ uocatur cracca:in tãtum co lumbis grata:ut pastas ea negent illius loci fugitiuas fieri.Apud antiquos erat pabuli genus:quod Ca to ocynum uocat:quo sistebant aluum bubus.Id erat e pabulis segete uiridi desecta anteq̃ gelaret.Sura Manulius id aliter interpretatur:& tradit fabæ modios.x.uitiæ duos tãtundem:& eruilæ in iugero au tumno misceri & seri solitos.Melius & auena græca:cui non caqit semẽ admixta.Hoc uocitatum ocy num:bonumq; causa seri solitum.Varro appellatum a celeritate proueniẽdi a græco:quod ocys oceos dicunt.Medica externa etiam græciæ ut a medis aduecta per bella persarum quæ Darius intulit. Sed uel in primis dicenda tanta dos eius:ut cum uno satu amplius q̃ tricenis annis duret.Similis est trifo lio caule:foliisque geniculata:quicquid in caule assurgit in folio contrahatur.Vnum de ea & cyso uo

lumen Amphilochus fecit confusum.Solam in quo seratur elapidatum purgatumq; Subigitur autumno:mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertio:quinis diebus interpositis & limo addito.poscit autem siccum succosum uel riguum.Ita præparatum seritur mẽse maio:alias p̃ uinis obnoxia.Opus est densitate seminis omnia occupari:internascentesq; herbas excludi.Id præstant in iugera modia uicœna:immouendum ne adurat:terraq; protinus integi debet.Si sit humidum solum:haret bosum ue uincitur:& descisit in pratum.Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberanda est manu potius q̃ sarculo.Secatur incipiens florere:& quotiens refloruit.Id sexies euenit per ãnos: cũ minimum quater.in semen maturescere prohibendum est:quia pabulum utilius est usq; ad trimatum. Verno seri debet.liberariq; cæteris herbis:ad trimatum matris a solo tadi.Itaq; reliquæ herbæ interunt sine ipsius damno propter altitudinem radicum.Si euicerint herbæ:remedium unicum est aratio sæpius uertendo donec omnes aliæ radices intereant.Dari non ad satietatem debet:ue repellere sanguinem necesse sit:& uiridis utilior est. Arescit sarculose:ac postremo in puluerem inutilem extenuat. De cytiso cui & ipsi principatus datur in pabulis affatim diximus inter fructices.Et nunc frugum omnium natura peragenda est:cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugũ & remediis:& quid in quoq; terræ genere debeat seri. Cap.xvii.

Rimum oium fruméti uitium auena est:& hordeum in eã degenerat:sicut ipsa fruméti sti-

p stat.Quippe cũ germaniæ populi edant eã:neq; alia pulte uiuant.Soli maxie cæliq; humore hoc euenit uitium.Sequẽtem causam habet imbecillitas semini:cum diutius retentũ est terra:prius q̃ erumpat.Eadem est rõ si cariosum fuit:cum sereret prima autẽ statim eruptiõe agnoscitur:ex quo apparet in radice esse cãm.Est & aliud ex uicino auenæ uitium:cum adpplitudine in cohorta granum:sed nondum matura:priusq; roboretur corpus aflatu noxio cassum & inane aspica enascit quodam arbortiuo.Venti autem tribus temporibus nocent frumento & ordeo.in flore aut protinus cum defloruerit:uel matuescere incipiẽtibus.Tunc enim exinaniunt grana.Prioribus causis nasci prohibẽt.Nocet & sol creber e nube.Nascuntur & uermiculi in radice:cum sementẽ hybernibus seminibus icluserit repentinus calor humorem.Gignunt & in grano:cum spicæ in pluuiis calor infermescit

Tuntum Est & cantharis dictus scarabeus paruus fruméta erodens.Omnia ea aialia cum cibo deficiunt.Oleum pix:adeps contraria seminibus.Cauendumq; ne contracta eis tunc ferãtur.Himber in herba utiis quarto.Florentibus autem fluméto & hordeo nocet.Leguminibus innocuus:præterq̃ ciceri.Matuescẽtia fruméta hymbre lædunturi:& hordeum magis:Nascitur & herba alba panico similis: occupans arua: pecori quoq; mortifera. Nam loliũ & tribulum & calduum:lappãq; non minus q̃ rubum:inter frugũ morbos potius q̃ inter ipsius terræ pestem numerauerim.Cæleste frugum uinearumq; malũ nullo minus noxium est rubigo.Frequẽtissima hæc in roscido tractu:conuallibusq; ac pflatum non habentib' E diuerso carent ea uentosa & excelsa.Inter uitia segetum & luxuria est:cum onerata fertilitate procũbunt.cõe autem omnium satorum uitium urica:etiam ciceris cum salsilagine eius ablutẽdo hyber dulcius id facit.Est herba quæ cicer enecat & erutum circum ligando se:uocatur orobãche.Triticum simili modo era:Hordeum festuca quæ uocatur ægilops.Lentem herba securidaca:quã græci a similitudine pelecinon uocant.Et hæ quidem cõplexu necant.Circa philippos autem ateram:cum nominant i pingui solo herbam:qua faba necatur.Terrãnum qua in macro:cum udam quidam uentus afflauerit. Eræ granum minimum est in cortice aculeato.Cum est in pane celerrime uertigines facit.Aiuntq; in asia & græcia balneatores cũ uelint turbam pellere:carbonibus id semen iniicere.Nascitur & phalãgius i eruo pestiola aranei generis:si hyems aquosa sit.limaces nascũtur i uitia:aliquãdo e terra colchlea minutæ mirũ imopũ erodẽtes eã.Et morbi quidẽ hi sunt.Remedia eoꝝ quæcũq; ptinent ad herbas in sarculo:& cũ semẽ iactat cinere.Quæ uero in semine & circa radicẽ consistunt præcedente cura cãvent Vino aũt semina pfusa minus ægrotare existimãt.Virgilius nitro & amurca pfundi iubet fabam: sic ẽt grandescere ꝓmittit. Quidã uero si triduo ante satum urina & aqua macerẽt. præcipue adolescere putant.Ter quidem sartam modium fractæ e modio solidæ reddere.Reliqua semina cupressifoliis tusis si miscẽat:non esse uermiculis obnoxia:nec si interlunio serãtur.Multi ad milii remedia:rubetam noctu aruo circũferri iubent priusq; sarriat:defodiq; i medio inclusam uase fictili.ita nec passerem nec uermẽ nocere:sed eruendã priusq̃ metatur.alioquĩ amarã fieri.Qui & armo talpe cõtacta semina uberiora esse.Democritus succo herbæ quæ appellat aizoõ in tegulis nascẽs tabulis sessum latine uero sedum aut Digitellum medicata seri iubet omnia semina.Vulgo uero si dulcedo noceat & uermes radicibus ihæreant:remediũ est amurca pura ac sine sale spargere:deinde sarrire:Si in articulum seges ire cœperit rũcare:ne herbæ uincãt.pestẽ a milio atq; panico sturnorũ pascuæ ue agmina scio abigi herba.cuius nomẽ ẽ ignotũ:in quattuor ãgulis' segetis defossa mirum dictu ut oĩno nulla auis itret. Muies abigũtur cinere mustellæ uel sellis diluto & semine sparso:uel decoctarum aqua.Sed redolet uirus animaliũ eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attigi utilius putant.Rubigo quidem maxima segetũ pestis lauri ramis in aruo defixis trãsit in earum folia ex aruis.Luxuria segetum castigatur dente peco-

tabulis ue Tabulis exesis

ris in hærba duntaxat:& depastæ quidem uel sæpius nullâ in spica iniuriâ sentiũt. Retonsæ uero etiã semel omnino certum est granũ longius fieri:sed inane cassumq; ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant:tertio depascunt. Alioquin folia tantũ fierent. Sic quoq; cum quintodecimo fœnore messes reddit exilitas soli. Vexæ diligentioribus cum centesimo quinquagesimo. Neq; est cura difficilis. Quã diutissime aquari gaudent:ut præpinguis & densa ubertas diluatur. Limũ autẽ non inuehunt euphrates tigrisq;:sicut in ægypto nilus. Nec terra ipsa hærbas gignit. Vbertatis tamẽ tantæ sunt:ut sequente anno sponte resibilis fiat seges impressis uestigio seminibus. Quæ tanta soli differentia ammonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est. In agro crasso & læto frumentũ seri. Si uero nebulosus sit:idẽ raphanũ:miliũ:panicum in frigido & aquoso prius serendũ:postea in calido. in solo autem rubicoso uel pullo:uel harenoso si nõ sit aquosum lupinum. In cretoso & rubicoso & aquoso re agro adoreum. In sicco & non hærboso nec umbroso triticum. In solo ualido fabã. Vitiã uero q̃ minime aquoso hærbidoq;. Siliginẽ & triticũ in aperto loco edito qui sole q̃ diutissime torreatur. Lentem in fruteto & rubicoso:qui non sit hærbidus. Hordeum in nouali & in agro quod restibile possit fieri:trimestre ubi sementem maturã facere non possit:& cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sentẽtia. Serenda esse ea in tenuiora:terra:quæ nõ multo indigent succo:ut cytisus & cicer:exceptis leguminibus quæ uelluntur e terra:nõ subsecantur. Vnde & legumina appellata:quia ita legũtur. In pingui ãt quæ cibi sunt maioris:ut olus:triticum:siligo:linũ. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur. Minus.n. alimenti radix poscit. Leuior terra densiorq; tritico. In loco humili far adoreũ potius q̃ triticũ seretur. Tẽperato & triticum & hordeum. Colles robustius:sed minus reddunt triticum. Far & siligo & cretosum & uliginosum solum sortiuntur.

Quinquagesimo cẽtesimo

De prodigiis frugum & arandi disciplina:& uomerum generibus. Cap. xviii.

Est & in frugibus ostentum. Semel quod equidem inuenerim accidit. P. Elio. Cn. Cornelio
e cons. quo anno superatus est Hannibal. In arboribus.n. tunc nata produntur frumenta. Et
qm̃ de frugũ terræq; generibus abunde diximus:nunc de arandi rõne dicemus:ante omnia
ægypti fœlicitate cõmemorata. Nilus ibi coloni uice frugem uagari incipit: ut diximus a
solstitio aut noua luna:ac primo lente:deinde uehementius q̃diu in leone sol est. Mox pigrescit in uirginem transgresso:atq; in libra residet. Si. xii. cubitos nõ excesserit:fames certa est. Nec minus si. xvi. exuperauerit. Tanto enim tardius decedit:quanto abundantius creuit:& sementem arcet. Vulgo credabat abeius decessu ferere solitos:mox suesimpellere uestigiis semina deprimentes:& in madido solo credo antiquitus factitatũ. Nunc quoq; non multo grauiore operra:sed tamen inarari certum est:abiecta prius semina in limo digressi amnis:hoc est nouẽbri mense incipiente. postea pauci runcãt:quod botanismon uocãt. Reliqua pars non nisi cũ falce arua uisit pauloante calen. aprilis. Peragitur autem messis mense maio:stipula nunq̃ cubitali. Quippe fabulũ subest:granũq; limo tantũ continetur. Excellentius in thebaidus regionibus frumentũ q̃ palustribus ægyptiis. Similis rõ sed fœlicitas maior babyloniæ seleuciæ euphrate atq; tigri restagnantibus:quoniã ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoq; tenui sulco arat:cum multifariam in italia octoni boues ad singulos uomeres anhelent. in omni quidẽ parte culture:sed in hac quidem maxime ualet oraculũ illud. Quid quæq; regio Patiatur. Vomeres plura genera. Culter uocatur prædensam prius q̃ præscindatur:terram secans:futurisq; sulcis uestigia præscribens incisuris:quas resupinus in arando mordeat uomer. Alterũ genus est uulgare rostratum uti uetus. Tertium in solo facili nec toto porrectũ dentali:sed exigua cuspide:in rostro latior. Hæc quarto genere:sed exactior in mucronẽ fastigata:eodemq; gladio scindẽs solum:& acie latere radices hærbarũ secans non pridem inuentum in rhetia. Galliæ uero duas addiderunt rotulas:quod genus uocant plãmorati. Cuspis effigiem palæ habet. Serunt ita non nisi culta terra & fere noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semen protinus iniiciunt. Crates q; dentatas supertrahunt. Nec sarrienda sunt hoc modo sata:sed procellis binis temisq; sic arant. Vno iugo boum censeri anno facilis soli quadragena iugera:difficilis tricena iustum est.

De temporibus arandi:& iunctione boum. Cap. xix.

In arãdo magnope seruandũ est catonis oraculũ. Quid est primũ? Agrũ bene colere. Quid
i secundũ? Bene arare. Quid tertiũ? stercorare. Sulco uario ne ares. Tẽpestiue ares. Tepidioribus locis a bruma pscindi arua oportet:at frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione q̃ humida. Maturius densa terra q̃ soluta:pingui q̃ macra. Vbi siccæ & graues æstates terra cretosa aut gracilis. Vtilius iter solstitiũ & autũni æquinoctiũ arat. Vbi leues æstus frequẽtes hymbres pingue hærbosumq; solũ:ibi melius caloribus. altũ & graue solũ ẽt hyeme moueri placet Tenue ualde & aridum pauloante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi oi arato. Prius q̃ ares, pscindito. Hoc utilitatem habet:q; in uerso cespite hærbarũ races necãtur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno pscindi uolũt:quodq; uere semel aratũ est a tẽporis argumento ueruactum uocat. Hoc in nouali atq; requieto necessariũ est. Nouale est quod altemis ãnis seritur. Araturos

boues q̄ arctiſſime iungi oportet:ut capitibus ſublatis arent.Sic miníme colla cõtundũt.Si inter arbo
res uiteſq; aretur fiſcellis capiſtrari:ne germinũ tenera præceperant.Securiculã inſitiuã pẽdere:qua iter
eldant radices.Hoc melius q̄ cõuelli aratro:boueſq; luctari. In arãdo uerſum pagi:nec ſtrigare in actu
Striare Sæpius ſpiritus.Iuſtũ eſt proſcindi ſulco dodrãtali iuges uno die:iterari ſeſquiiuges:ſi ſit facilitas ſoli. Si mi
nus proſcindi ſemiſſem:iterari aſſem.Quãdo & aialium labori natura leges ſtatuit.Omne aruuũ rectus
ſulcis:mox & obliquis ſubigi debet.In collibus tranſuerſo tantũ mõte aratur:ſed mõ in ſuperiora mo
do in inferiora toſtrãte uomere.Tantúq; eſt laboris hoi:ut etiã boum uice fungat. Certe ſine hoc aiali
montanæ gentes ſarculis arant.Arator niſi incuruus præuaricat.Inde tranſlatũ hoc crimen in forũ.Ibi
itaq; caneatur:ubi inuentũ eſt.Purget uomerẽ ſubinde ſtimulus cuſpidatus rulla.Scãna inter duos ſul
cos cruda ne relinquant:glebæ ne exultẽt.Male aratur aruũ:quod ſatis frugibus occandũ eſt.Id demũ
recte ſubactũ erit:ubi nõ intelliget utro uomer ierit.In uſu eſt:& collicias iterponere:ſi ita locus poſcat:
ampliore ſulco:quæ in foſſes aquam deducant.

De occando:& quodam arationis genera:& iteratione:& refectione. Cap.xx.

Ratiõe p trãſuerſum iterata occatio ſequit:ubi res poſcit:crate uel raſtro:& ſato ſemie itera
a tio.Hoc quoq; cõſuetudo patit crate dẽtata:uel tabula aratro adnexa:qđ uocãt lerare:operi
entes ſemina.Vnde primũ appellata deliratio ẽ.Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimat uo
luiſſe:cũ dixit optimã eẽ ſegetẽ:q̄ bis ſolẽ bis frigora ſenſiſſet.Spiſſius ſolũ ſicut plerunq; i
Italia quito ſulco ſeri melius eſt:in thuſis uero nono.At fabã & uiciã nõ ꝓſciſſo ſerere ſine dãno:cõpen
dium operæ eſt.Non omittemus unã etiamnũ arandi rationẽ in trã ſpadana italia bellog; iniuria exco
gitatã.Salaſſi cũ ſubiectos alpibus depopularent agros pannicũ miliũq; iã excreſcens tentauere.Poſtq̄
reſpuebat natura inatarũt. At illæ meſſes duplicatæ docuere quod nunc uocãt artrare ideſt aratrare:ut
credo:nunc dictũ.Hoc fit uel incipiente culmo:uel tũ ſi aut bina ternaue emiſerit folia.Nec recens ſub
trahemus exemplũ.In treuerito agro tertio ante hunc annũ compertũ.Nam cũ hyeme prægelida cap
tæ ſegetes eſſent:reſeuerunt:reſarrientes campos menſe martio:uberrimaſq; meſſes habuerunt. Nunc
reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Cap.xxi.

Iliginem:far:triticũ:ſemen:hordeum occato:ſarrito:runcato quibus dictũ erit diebus.Sin
f gulæ operæ cuiuſq; generi in iugero ſufficient.Sarculatio induratã hyberno rigore ſoli tri
ſtitiã laxat temporibus uernis nouoſq; ſoles admittit.Qui ſarriret:caueat ne frumenti radi
ces ſuffodat.Triticũ:hordeũ:ſemẽ:fabã:bis ſarrire melius.Runcatio cũ leges in articulo eſt
eunlſis inutilibus hærbis frugũ radicẽ uindicat:ſegetẽq; diſcernit a ceſpite.Legumĩnũ cicer eadẽ quæ
far deſiderat.Faba runcari nõ geſtit:qm̃ euincit hærbas.Lupinũ runcat tantũ.Miliũ panicũ occat:& ſe
rit:nõ iterat:nõ runcat:ſilicia:& faſioli occãtur tantũ.Snnt genera terræ quæ ubertas pectinari ſege
Silicula tẽ in hærba cogat.Cratis & hoc genus dẽtatis ſtilis ferreis.Eadẽq; nihilominus & depaſcunt.Quæ de
paſta ſunt ſarculo itez excitari neceſſariũ. At in baſtris africa cyrene oia hæc ſupflua.Quæ fecit idulgẽ
tia cæli:& a ſemẽte nõ niſi nonis mẽſibus i areã redeũt:quia ſiccitas coercet herbas:fruges nocturno ta
ctas rore nutriẽs.Virgilius alternis ceſſare arua ſuadet & hoc:ſi patiat ruris ſpatia:utiliſſimũ ꝓculdubio
eſt.Quod ſi neget cõditio:far ſerendũ:unde lupinũ aut uitia aut faba ſublata ſint:& quæ terram faciãt
lætioré.In primiſq; & hoc notandũ quædã propter alia ſeri obiter:ſed paz prouenire priori diximus
uolumine:ne eadem ſepius dicantur.Plurimum enim refert ſoli cuiuſq; ratio.

Exempla diuerſaz & de ſumma fertilitate:& bifera uite:& aquaz differentia. Cap.xxii.

Iuitas africæ i mediis ſita harenis ſyrtis petentibus leptin:quæ magna uocatur.Tacape ſce
c lici ſuper omne miraculum riguo ſolo:ternis fere milibus paſſ.in oẽm partem.Fons abun
dat largus quidem:ſed certis horaz ſpatiis diſpenſatus inter incolas. Palmæ ibi prægrãdi
ſubditur olea.huic ficus:fico punica:illi uitis:ſub uite ſeritur frumentum:mox legumen:de
mum olus:omnia eodem anno:omniaq; aliena umbra aluntur. Quaterna cubita eius ſoli in quadra
tum:nec ut a porrectis metiantur digitis:ſed in pugnum contractis quaternis denariis uenundantur.
Super omnia eſt biferam uitem bis anno uindemiare.Et niſi multiplici partu exinaniatur ubertas: pa
reant luxuria ſinguli fructus.Nunc uero toto anno metitur aliquid.Conſtatque ſertilitati non occur
rere homines.Aquarum quoq; differentia magna riguis eſt.In narbonenſi ꝓuintia nobilis fons orge
noie eſt.In eo hærbæ naſcunt in tm̃ expetitæ bubus:ut merſis capitibus totis eas quærant uiribus.Sed
Illas in aqua naſcentes certum eſt non niſi hymbribus ali.Ergo quiſq; ſuam terram aquaq; nouerit.

De qualitate terræ:& ſtercoratione. Cap.xxiii.

I fuerit illa terra q̄ appellamus tenerã:poterit ſublato hordeo miliũ ſeri:eo condito rapha
f nus:iis ſublatis hordeũ uel triticũ:ſicut in cãpania.Satiſq; talis terra arat cũ ſeritur. alius or
do:ut ubi adoreũ fuerit ceſſet q̄ttuor menſibus hybernis:& uernã fabã recipiat aut ante hye
malẽ:ne ceſſet.Necnon minus pinguis alternari põt ita:ſi frumẽto ſublato legumen tertio

ſerat. Gracilior & in annũ tertiũ ceſſet. Frumentũ quidã ſeri uetant: niſi in ea quæ ꝓxĩmo anno quieue rit. Maximã huius loci partẽ ſtercorationis obtinet rõ de qua & priore diximus uolumine. Hoc tantũ unũ in confeſſo eſt: niſi ſtercorato ſeri nõ oportere: quãꝙ & hic leges ſint ꝓprie. Miliũ: panicũ: tapa: napus niſi in ſtercoratione nõ ſerat. Nõ ſtercorato frumentũ potius ꝙ hordeũ ſerito. item in noualibus tametſi in illis fabã ſeri uolunt: eadem ubicunꝙ ꝙ recentiſſime ſtercorato ſolo. Autũno aliquid ſaturus ſeptembri menſe fimũ inharet poſt hymbrem. Vtiꝙ ſi uerno erit ſaturus: per hyemẽ fimum diſponat. Iuſtum eſt ueh̃es. xviii. iugero tribui. Diſpergere ãt prius ꝙ areſcat: aut iactato ſemine. Si hæc omiſſa ſit ſtercoratio: ſequens eſt prius ꝙ ſerat: ante puluerem. Quod ut hanc quoꝙ cura determinemus iuſtum eſt ſingulas uehes fimi denario ire in ſingulas pecudes minores: in maiores denas: niſi hic male ſubſtra niſſe pecori colonũ appareat. Sunt qui optime ſtercorari putent ſub diuo retibus incluſa pecoꝝ man ſione. Ager ſi non ſtercoraretur: alget. Si nimiũ ſtercoratus eſt: aduritur. Satiuſꝙ eſt id ſæpe: ꝙ ſupramo dum facere. Quo calidius ſolum eſt eo minus addi ſtercoris ratio eſt.

De bonitate ſeminum: & diſciplina ſeminandi: & quantum ex quoꝙ genere frumenti in iugero ſerendum: & temporibus ſerendi. Cap. xxiiii.

Emen optimũ anniculũ: bimũ deterius: trimũ peſſimũ: ultra ſterile. Et ĩ imo oium definita genere ratio eſt: Quod in ima areæ ſubſedit ad ſemẽ reſeruandũ eſt: id. n. optimũ quoniã grauiſſimũ. Neꝙ alio modo utilius diſpergitur. Quæ ſpica per interualla ſemina habebit: abiicietur. Optimũ eſt granũ quod rubet: & dentibus fractũ enndẽ habet colorẽ. Deterius cui plus intus albi eſt. Certũ terras alias plus ſeminis recipere: alias minus. Religioſumꝙ inde primum colonis augurium: cum auidius accipiat eſurire creditur: & comeſſe ſemen. Satõnẽ locis humidis cele rius fieri ratio eſt: ne ſemen hymbre putreſcat. Siccis ſerius: ut pluuiæ ſequantur: ne diu iacens atꝙ non concipiens uaneſcat. Itemꝙ feſtinata ſatione denſum ſpargi ſemen: quia tarde concipiat: ſerotina rarꝝ: quia denſitate nimia necetur. Artis quoꝙ cuiuſdam eſt æqualiter ſpargere. Manus utiꝙ congruere debet cũ gradu: ſemperꝙ cũ dextro pede. Fit quoꝙ quorundã occulta rõne: ꝙ ſors genialis atꝙ fœcũda eſt. Non tranſferendum eſt ex frigidis locis ſemen in calida: neꝙ ex præcibus in ſerotina: nihilꝙ in cõtrarium præripere quadã falſa diligentia. Serere in iugero temperati ſoli: iuſtum eſt tritici aut ſiliginis modios. v. farris aut ſeminis: quod fruměti genus ita appellamus. x. hordei. vi. fabæ quintam partem amplius ꝙ tritici. Viciæ. xii. Ciceris & cicerculæ & piſi. iii. Lupini. x. Lentis. iii. Sed hanc cũ ſimo arido ſeri uolunt. Erui. vi. Siliciæ. vi. Faſiolorꝝ. iiii. pabuli. xx. Milii panici ſextarios quattuor. Pingui ſolo plus gracili minus. Eſt & alia diſtinctio. In denſo aut cretoſo aut uliginoſo ſolo tritici aut ſiliginis modios. vi. In ſoluta terra & nuda & ſicca & læta quattuor. Macies. n. ſoli maior: niſi rarũ culmũ habeat: ſpicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una ſeminis radice fruticẽ numeroſum fundunt: denſamꝙ ſegetem e taro ſemine emittunt. Ergo inter quattuor & ſex modios: pro natura ſoli: alii quinꝙ nõ minus ſeri: pluresue præcipiũt. Itẽ in cõſito aut cliuoſo aut macro. Huc pertinet oraculũ illud magnope cuſtodiendũ ſegetem ne defruges. Adiecit his accius in praxidico: ut ſereretur cum luna eſſet in ariete: geminis: leone: libra: aquario. Zoroaſtres ſole. xii. partes ſcorpionis tranſgreſſo cũ luna eſſet in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges ſerendi quæſtio magnaꝙ ex parte ratione ſyderum connexa. Quamobrem ſententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Hæſiodus qui princeps omniũ de agricultura præcepit: unum tẽpus ſerendi tradidit ad uergiliarũ occaſum. Scribebat. n. in boetia helladis: ubi ita ſeri diximus. Ita diligentiſſimos conuenit: ut in alitũ qua drupedumꝙ genitura: eſſe quoſdã ad conceptũ impetus terræ. Hos græci ita definiunt: cũ ſit calida & humida. Virgilius triticũ & far ad uergiliarũ occaſum ſeri iubet: hordeum inter æquinoctiũ autumni & brumã. Vitiam uero faſiolos & lentem boote occidente. Quo fit: ut horũ ſyderũ aliorumꝙ exortus & occaſus digerẽdi ſint in ſuos dies. Sunt qui & ante uergiliarũ occaſum ſeri iubeãt: duntaxat in arida terra calidiſꝙ puintiis. Cuſtoditi. n. ſemen corrũpente humore: & a proximo hymbre uno die erumpere. Alii ſtatim ab occaſu uergiliarũ ſequi hymbres a ſeptimo fere die. aliqui i frigidis ab æquinoctio autumni: in calidis ſerius: ne ante hyemẽ luxurient. inter oẽs ãt cõuenit circa brumã ſerendum nõ eſſe magno argumẽto: quoniã hyberna ſemina cũ ante brumã ſata ſint ſeptimo die erũpant: ſi poſt brumã uix. xl. Sunt qui properent: atꝙ ita ꝓnuncient feſtinatã ſementẽ ſæpe decipere: ſerotinam ſemp. E contrario alii uel uere potius ſerendũ ꝙ male i autũno. atꝙ ubi fuerit neceſſe inter fauoniũ & uernũ æquinoctium. Quidam omiſſa cæleſti cura ut inutili temporibus definiunt. Vere linum & auena: & papauer atꝙ uti nũc etiã tranſpadani ſeruant uſꝙ in quinquatribus fabã. Siliginẽ nouẽbri menſe. Far ſeptẽbri extremo uſꝙ in idus octobris. alii poſt hunc diẽ in calen. nouẽbris. ita his nulla naturæ cura eſt: illis nimia. Et ideo cæca ſubtilitas: cũ res iter ruſticos geratur litteratorũꝙ expertes non mõ ſyderũ. Et confitẽdum eſt cælo maxime conſtare ea. Quippe Virgilio iubẽte prediſci uentos ante oĩa ac ſyderũ mores. Neꝙ aliter ꝙ nauigantibus ſeruari. Spes ardua & imenſa: miſceri poſſe cæleſtẽ diuinitatem imperitiæ. Sed contẽplãda tamẽ grãdi uitæ emoluměto. Prius tamẽ ſyderalis difficultas: ꝙ ſenſere ẽt periti: ſub.

cienda contẽplationi eſt. Quo deinde lætior mẽs diſcedat a cælo: & facta ſentiat: quæ futura prænoſci non poſſunt. Digeſtio ſydęr in noctes & dies. Cap. xxv.

RImũ omnium dięr ipſoꝝ anni ſoliſq; motus prope inexplicabilis ratio eſt. Ad. ccclxv. adiiciunt etiamnum intercalarios dieꝝ noctiſq; quadrantes. Ita fit ut tradi nõ poſſint certa ſydęr tempora. Accedit confeſſa reꝝ obſcuritas: nunc præcurrente: nec paucis diebus tempeſtatum ſignificatione quod prochemaſin græci uocant: nunc poſtuenięte: quod epichemaſin. Et plerunq; alias citius: alias tardius cæli effectu ad terram deciduo. Vnde uulgo ſerenitate redita confectum ſydus audimus. Præterea cum omnia hæc ſtatis ſyderibus cæloq; affixis conſtent: interueniunt motus ſtellarum grandines: hymbres: & ipſi non leui effectu ut docuimus: turbantq; cõceptæ ſpei ordinem. Idq; ne nobis tantum putemus accidere: & reliqua fallit animalia: ſagaciora circa hoc: ut uita eoꝝ conſtet æſtimaſq; alites præpoſtere aut præpropere rigore: nec ante hybernos æſtus. Ideo Vitgilius errantium quoq; ſydęr rationem ediſcẽdam præcepit ammonens obſeruandum frigidæ Saturni ſtellæ tranſitum. Sunt qui certiſſimum ueris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis papilionis prouentum. Ideo ipſo anno cum commentaremur hæc. notatum eſt prouentum eorum ter repetito frigore extinctum: aduenaſq; uolucres ad. vi. calen. februarii ſpem ueris attuliſſe: mox ſæuiſſima hyeme conflictatas. Res anceps primum omnium a cælo peti legem Deinde eam argumentis eſſe quærendam Super omnia eſt mundi conuexitas: terrarumq; globi differẽtia: eodem ſydere alio tempore aliis aperiente ſe gentibus. Quo fit ut cauſa eius non iiſdem diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatem & auctores diuerſis in locis obſeruando: mox etiã in iiſdem diuerſa pdendo. Tres autem fuere ſectæ: chaldæa: ægyptia: græca. His addit apud nos quartam Cæſar dictator annos ad ſolis curſum redigens ſingulos. Soſigene perito ſcientiæ eius adhibito. Et ea ipſa rõ poſtea cõperto errore correcta eſt. Ita ut. xii. annis continuis non intercalaretur: quia cœperat ſydera annus morari qui prius antecedebat. Et Soſigenes ipſe tribus cõmentationibus: quãq; diligentior eſſet cæteris: non ceſſauit tamen addubitare ipſe ſemet corrigendo. auctores prodidere ea: quæ protexuimus uolumini huic: raro illius ſentẽtia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum quos diuerſi excuſauere tractus. Eoꝝ qui in eadem regione diſſidere unam diſcordiam ponemus: exempli gratia. Occaſum uergiliaꝝ matutinum Heſiodus: nam huius quoq; nomine extat aſtrologia tradit fieri: cũ æquinoctium autũni conficeretur. Thales. xxv. die ab æquinoctio. Anaximander. xxix. Eudemon. xlviii. Nos ſequemur obſeruationẽ Cæſaris: maximeq; hæc erit italiæ ratio. Dicemus tamen & alioꝝ placita. Id quoniã non unius terræ ſed totius naturæ interpretes ſumus: non auctoribus poſitis: id enim uerboſum eſt: ſed regionibus: ut legentes tantum meminerint breuitatis gratia. Cum attica nominata fuerit ſimul intelligere cycladas inſulas. Cum macedonia magneſiam: thraciã. Cum ægyptus phœnice: cyprũ: ciliciã. Cum boeotia locridem: phocidem: & finitimos ſemper tractus. Cũ helleſpontus cherſoneſum: & continentia uſq; athomontẽ. Cũ ionia aſiã & inſulas aſiæ. Cũ peloponneſus achaiam: & ad heſperiaꝝ iacentes terras. Chaldæi aſſyriam & babyloniã demonſtrabunt. Africã: hiſpaniã: gallias ſileri non erit miꝝ. Nemo. n. obſeruauit in iis: qui ſydęr proderet exortus nõ tamen difficili rõne dinoſcẽtur in illis quoq; terris digeſtione circuloꝝ: q̃ in ſexto uolumine fecimus: qua cognitio cæli non gentiũ modo uerum urbium quoq; ſingulaꝝ intelligitur nata ex iis terris quas noſauimus ſumpta cõuexitate circuli ptinentis ad quas quiſq; quæret: & terras ad eaꝝ ſydęr exortus p oĩum circuloꝝ pares umbras. Indicandũ & illud tempeſtates ipſas ardores ſuos habere quadriuis annis. Et eaſdem nõ magna differẽtia reuerti rõne ſolis: octonis uero augeri eaſdem. centeſima reuoluente ſe luna. Omnis ãt ratio obſeruata eſt tribus modis: exortu ſydęr: occaſuq; & ipſoꝝ tempoꝝ cardinibus: exortus occaſuſq; binis modis intelligunt. aut enim aduentu ſolis occultant ſtellæ: & conſpici deſinunt: aut eiuſdem abſceſſu proferunt ſe in emerſum. Hoc melius q̃ exortũ conſuetudo dixiſſet: & illud occultationẽ potius q̃ occaſum. alio mõ quo die incipiũt apparere: uel deſinũt oriẽte ſole uel occidẽte: matutini ueſpertiniue cognominati: put alterutris eoꝝ mane uel crepuſculo cõtingit. Dodrantes horaꝝ cum minimum interualla ea deſiderant ante ſolis ortũ uel poſt occaſum: ut aſpici poſſint. Præterea bis quædã exoriuntur & occidunt. Omniſq; ſermo de his eſt ſtellis: quas adhærere cælo diximus. Cardo tempoꝝ quadripartita ãni diſtinctione cõſtat. Per incrementa lucis augef hoc a bruma: & æquatur noctibus: uerno æquinoctio in diebus. xc. tribus horis. Deide ſuperat noctes ad ſolſtitiũ diebus. xciiii. horis. xii. uſq; ad æquinoctiũ autumni. Et cũ æquata die ꝓcedit ex eo ad brumã diebus. lxxxix. horis tribus. Horæ nunc in oĩ acceſſione æquinoctiales nõ cuiuſcũq; diei ſignificant: oeſq; eæ differentiæ fiubt in octauis partibus ſinguloꝝ. Bruma capricorni ad octauo. calen. ianuarii fere. aeq noctiũ uernũ arietis. Solſtitiũ cancri. alterũq; æquinoctiũ libræ. Qui & ipſi dies raros nõ aliquos tẽpeſtatum ſignificatus habent. Rurſus hi cardines ſingulis etiamnũ articulis tempoꝝ diuidunt ꝑ media oẽs dieꝝ ſpatia. Quoniã inter ſolſtitiũ & æquinoctiũ autumni: fidiculæ occaſus qui autumnũ inchoat dies. xlv. at ab æquinoctio eo ad brumã uergiliaꝝ matutinus occaſus hyemẽ dies. xliii. inter brumam & æquinoctiũ dies. xlv. Flatus ſauonii uernũ tempus. ab æquinoctio uerno initium æſtatis dies. xlviii.

uergiliaꝝ exortus matutinus. Nos incipiemus a semẽtibus frumenti: hoc est uergiliaꝝ occasu matutino. Nec deinde paruoꝝ sydeꝝ mẽtione concidẽda rõ est: & difficultas reꝝ augẽda. cũ sydus uehemẽs orionis iisdẽ diebus lõgo decedat spatio. Semẽtibus tpa pleriq; præsumũt: & ab. xi. die autũnalis æqui noctii fruges ferũt: aduenierẽ coronæ exortu cõtinuis diebus certo ppe hymbriũ ꝓmissu. Xonophon non ante q̃ deus signũ dederit. Hoc Cicero nouẽbris hymbre fieri interpretatus est: cũ sit uera ratio nõ prius serendi: q̃ folia cœperint decidere. hoc ipso uergiliaꝝ occasu fieri putant. Aliqui ad. iii. idus nouẽbris ut diximus seruant: qm̃ id sydus uestis institoris est: & est in cælo notatu facillimũ. Ergo ex occasu eius de hyeme augurãtur quibus est cura negociatoris insidiãdi auaritiæ. Nubilo occasu pluuiosam hyemẽ denunciat: statim q; augent lacernaꝝ precia. Cereno aspera & reliquaꝝ uestiũ accendunt. Sed il le indocilis cæli agricola hoc signũ habet inter suos uepres: humũq; suam aspiciens: cũ folia uiderit de cidua. Sic indicatur anni temperies: alibi tardius: alibi maturius. Ita. n. sentitur: ut cæli lociq; efficit natu ra idq; in hac rõne præcellit quod eadẽ & in mũdo publica est: & unicuiq; loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegiũ in carnariis florere: adeo nihil esse occultũ natura uoluit. Et serendi igitur hoc signũ dedit. Hæc est uera interpretatio argumentũ nature secũ afferens. Q uippe se & terra peti suadet: promittitq; quandã stercoris uicẽ: & contra rigoras terrã: satusq; operiri a se nun ciat: & moner festinari. Varro in fabæ utiq; satu hanc obseruationẽ custodiri præcipit. Alii plena luna serendã. Lentẽ uero a. xxv. ad. xxx. Vitiã quoq; eiisdem lunæ diebus. Ita demũ sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic seri iubent: seminis autẽ uere. Est & alia manifestior ratio mirabiliore naturæ prouidentia. In qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus. corõariis

Iam uero semper uiridis: semperq; grauata.
Lentiscus triplici solita est grandescere fœtu.
Ter frugens frondens: tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit. Virgas & sarmẽta quæ tibi in satione superant: in segete comburito. Vbi eas cumbusseris: ibi papauer serito siluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visque somnifera etiam satiuo. Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ: & qũid quoq; mense in agro fieri oporteat. Cap. xxvi.

Erum ut pariter omnis culturæ quoddã breuiariũ peragaꝫ: eodẽ tempore cõuenit & arbo-
u res stercorare: accumulare item uineas. Sufficit in iugeꝝ opera: & ubi patietur loci ratio arbusta ac uineas putare: seminariis solũ bipalio præparare: foueas aperire: aquã de agro pellere: torculat lauare & recõdere. A calen. nouembris gallinis oua supponere nolito: donec bruma conficiatur. In eum diem terna dena subiicito æstate tota: hyeme pauciora: non tamẽ infra nouena. Democritus talem futuram hyemẽ arbitratur: qualis fuerit brumæ dies: & circa eũ terni: item solstitio æstatem. Circa brumã pleriq; bisseptem halcyonũ fœtura uentoꝝ quietẽ mollius cælum: sed & in his & in aliis omnibus ex euẽtu significationũ intelligi sydera debebunt: non ad dies utiq; præfinitos spectari tempestatum uadimonia. Per brumam uitem ne colito. Vina tum defæcari: etiã diffundi. Higinus suadet a confecta ea septimo die: utiq; si septima luna competat. Cerasa circa brumam seri. Bubus glandem tunc aspergi conuenit in iuga singula modios. Largior ualitudinem infestat: & quocũq; tempore detur si minus. xxx. diebus continuis data sit: narrant uerna scabie penitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia constant cum sint noctes tanto ampliores. Qualos: crates: fiscinas texere. Faces incidere. Ridicas præparare interdiu. xxx. palos. xl. In lucubratione uespertina ridicas. v. palos. x. Totidem antelucano. A bruma in fauoniũ Cæsari nobilia sydera significant. iii. calen. ianuarii matutino: canis occidens. Quo die atticæ finitimis regionibus aquila uesperi occidere traditur. Pridie nonas ianuarii Cæsari delphinus matutino exoritur: & postero die fidicula. Quo ægypto sagitta uesperi occidit. item ad. vi. idus ianuarii eiusdem delphini uespertino occasu continui dies hyemant italiæ: & cum sol in aquariũ sentiatur transire: quod fere. xvi. calen. februarii euenit. viii. calen. stella regia Venus appellata Teuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas februarii fidicula uesperi. Huius tpis nouissimis diebus ubicunq; patietur cæli rõ: terram ad rosaꝝ & uineæ satum uertere bipalio oportet. Iugero operæ. lx. sufficiunt. fossas purgare aut nouas facere. antelucanis ferramẽta acuere: manubria aptare. Dolia quassa sarcire: ipsorũq; planas scabendo purgare: aut nouas facere Antelucanis a fauonio in æquinoctiũ uernum Cæsari significat. xvii. calen. Martii triduũ uarie. Et. viii. calen. hirundinis uisu: & postero die arcturi exortu uespertino. Item. iii. nonas Martii cæsar cancri exortu id fieri obseruabit. Maior pars auctoꝝ uindemitoris emersu. viii. idus aquilonii piscis exortu: & postero die orionis. I attica miluum apparere obseruatur. Cæsar & idus martias ferales sibi annotauit scorpionis occasu. xv. uero calen. aprilis italiæ miluum ostendit. xii. calend. equum occidere matutino. Hoc interuallũ temporis uegetissimum agricolis: maximeq; operosum est. In quo præcipue falluntur. Neq; enim illo die uocantur ad munia: quo fauonus flare debeat: sed quo cœ Venus superfluit Laminas

pit.Hoc acti intentione ſeruandum eſt. Hoc illo menſe ſignũ dens habet obſeruatiõe minime fallaci aut dubia.Si quis attendat unde ſpiret is uentus:quaq; parte ueniat diximus ſecũdo uolumine:& dicemus mox paulo operioſius.Interim eo die quiſquis ille fuerit quo flare cœperit:nõ utiq;.vi.idus februarii:ſed ſiue ante q̃ uer præuenerit:ſiue poſtq̃ hyemarit:poſt eam diẽ inquã innumera ruſticos cura diſtringat:& prima quæq;peraganť:quæ differri nequeunt.Trimeſtria ſeranť.Vites putenť qua diximus rationem.Oleæ curentur. Poma ſeranť:inſeranturq;. Vineæ paſtinentur.Semina digerantur.Inſtaurentur alia.Harundines:ſalices:geniſtæ ſerantur cædanturq; Serantur uero ulmi:populi platani:uti dictum eſt.Tum & ſegetes conuenit purgare. Satire hybernas fruges:maximeq; far:Lex certa in eo cum quattuor fibrarũ eſſe cœperit.Faba uero nõ anteq̃ triũ foliorũ. Tunc quoq; leui ſarculo purgare ueritus q̃ fodere.Florenté utiq;.xv.primis diebus non attingere.Hordeũ niſi ſit ſiccum ne ſerito. Putationem æquinoctio peractã habeto.Vineæ iugerũ quaternæ operæ putãt:alligãtq;.In arbuſto ſingulæ operæ. xv.arbores.Eodem hoc tempore hortorũ raſariorumq; cura eſt:quæ ſeparatim proximis uoluminibus dicentur.eodem & topiariorũ.Tunc optime ſcrobes fiunt.Terra in futurũ proſcinditur.Virgilio maxime auctore:ut glebas ſol coquat.Vtilior ſententia quæ nõ niſi tẽperatũ ſolũ in medio uere arari iubet: quoniam in pingui ſtatim ſulcos occupãt hærbæ.In gracili inſecuti æſtus exſiccant:certũq; ſuccum futuris ſeminibus auferũt.Talia autumno melius arari certum eſt.Cato uerna opera ſic diffinit: ſcrobes fieri ſeminaria ꝓpagari in locis craſſis & humidis:ulmos:ficos:poma:oleas:prata ſtercorari luna ſitiente. Quæ rigua nõ erũt ab afflatu fauonii defendit:purgari hærbas:malas radicitus erui:ficus iterpurgari: ſeminaria fieri:& uetera ſarciri.Hæc anteq̃ uinea florere icipiat.Itẽq; pyro florẽte arare incipiat macta hareno ſaq;.Poſtea utiq; grauiſſima & aquoſiſſima.Ita poſtrẽo arato.Ergo hæc aratio has habebit notas lentiſci primũ fructum oſtendentis ac pyri florentis.Erit & tertio in bulborum ſatu ſcyllæ.Item in coronamentorũ narciſſi.Namq; & hæc ter florẽt.Primoq; flore primã atationem oſtendunt:medio ſecundam:tertio nouiſſimã:quando inter ſeſe alias notas præbent.ac non in nouiſſimis cauetur:ne ſabis florentibus attingatur hedera.Id enim noxiũ & exitiale eſt ei tempus.Quædã uero & ſuas habent notas ſicuti ficus.Cũ folia pauca in cacumine acerabuli mõ germinent:tunc maxime ſerendas ficus.aequinoctium uernũ ad.viii.calen.aprilis peragi uidetur.Ab eo ad uergiliarũ exortũ matutinũ:Cæſari ſignificant calen.aprilis.iii.nonas aprilis.In attica uergiliæ ueſperi occultãtur. Eædem poſtridie in boetia. Cæſari autẽ & chaldæis nonis ægypto orion & gladius eius incipiunt abſcondi.Ceſari.vi.idus ſignificatur hymber libræ occaſu.xiiii.calen.maii Aegypto ſucculæ.occidunt ueſperi:ſydus uehemens & terra mariq; turbidum.xvi.atticæ.xv.Continuoq; triduo ſignificant. Aſſyriæ aũt.xii.calen.hoc eſt uulgo appellatũ ſydus paliliciũ.quoniã.xi.calen.maii urbis Romæ natalis:quo fere ſerenitas redditur.Claritatem obſeruationi dedit nimborũ argumento:hyadas appellantibus græcis has ſtellas.Quod noſtri a ſimilitudine cognominis:græci ꝓpter ſues impoſitũ arbitrãtes imperitia appellauere ſuculas.Cæſari ad.viii.calen.notatur dies.vii.calen.aegypto hedi exoriunť.vi.calen.Boœtiæ & atticæ canis ueſperi occultať.Fidicula mane oritur.v.calen.aſſyriæ orion totus abſcõditur. Tertio ãt canis.vi.nonas maſi Cæſari ſuculæ matutino exoriuntur.Et.viii.idus capella pluuialis.Aegypto ãt eodem die canis ueſperi occultatur.Sic fere in.v.idus maii:qui eſt uergiliarũ exortus decurrũt ſydera.In hoc temporis iterual lo.xv diebus prius agricolæ rapienda ſunt ea:quibus peragendis ante æquinoctiũ non ſuffecerit.Dum ſciat inde natã exprobationem fœdã putantiũ uites per imitationẽ cantus alitis temporarii:quem cuculum uocant.Dedecus enim habetur:obprobriumq; meritum:falcem ab illa uolucre in uite deprehẽdi:ut ob id petulantiæ ſales etiam cũ primo uere ſudantur. Auſpicio tñ deteſtabiles uidentur.Adeo minima quoq; in agro naturalibus trahuntur argumentis.Extremo autem panici miliiq; ſatio eſt.Juſtum eſt hoc ſeri maturato hordeo:atq; etiã in eodem anuo. Eſtq; ſignum illius maturitatis:& horũ ſationis commune.Lucentes ueſpere per arua cicidelæ.Ita appellant ruſtici ſtellantes uolatus Græci uero lampyridas incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aſpiciant ſtellás:ſed magis tempora ſerendæ frugis:& ortus occaſuſq; ſyderis in quibuſdam hærbis:& de ſtellarum ortu & occaſu. Cap.xxvii.

Am uergilias in cælo notabiles natura fecerat:nõ tamẽ iis cõtenta terreſtres fecit alias uelu
i ti uociferãs.Cur cœlũ ſtueris agricola? Cur ſydera quæris ruſtice? iã te breuiore ſomno ſeſſum premũt noctes.Ecce tibi inter hærbas tuas ſpargo peculiares ſtellas eaſq; ueſpere & ab
ope diſurgẽti oſtẽdo.ac ne poſſis ꝓterire miraculo ſollicito.Vides ne ut fulgor igni ſimilis alarũ cõpreſſu tegatur ſecũ lucẽ habeat & noctẽ.Dedi ecce tibi hærbas horarũ indices:& ut ne ſic quidẽ oculos tuos a terra reuoces.Heliotropiũ ac lupinũ circũagunť cũ ſole.Cur ét nũc altius ſpectas:ipſũq; cælũ ſcrutaris. Habes ante pedes tuos ecce uergilias.In certis eæ diebus proueniunt:durantq; fœdere ſyderis huiuſce.Partũq; eas illius eſſe certum eſt.Proindequiſquis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit:ipſe fruſtrabitur ſeſe.Hoc interuallo:& apicula ꝓcedens fabã florere indicat:fabaq; floreſcens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indiciũ.Cum germinare uideris morũ iniuriam poſtea frigoris timere

nolito.Ergo operator.Taleas oliuarum ponere.Ipſaſq; oleas interradere.Rigare prata æquinoctii die
bus primis.Cum hærba creuerit in feſtucam:arcere aquas.Vineas pampinare.Et huic lex ſua cum pam
pini quattuor digytos longitudine expleuerint.Pampinat una opera iugerum. Segetes iterare.Seriſ
uero diebus.xx.ab æquinoctio factuta nocere.& uineæ & ſegeti exiſtimatur.Et oues lauãdi hoc idem
tempus eſt.a uergiliaꝝ exortu ſignificant Cæſari poſtridie arcturi occaſus matutini.iii.idus maii. Fidi
culæ exortus.xii.calen.iunii capella ueſpere occidens.Et in attica canis.xi.calen.Cæſari orionis gladi-
us occidere incipit.ii.nonas iunii. Cæſari & aſſiriæ aquila ueſperi oritur.viii.idus. Arcturus matutino
occidit:italiæ.viii.&.iiii.idus. Delphinus ueſperi exoritur.xvii.calen.iulii gladius orionis exoritur.
Quod in ægypto poſt quatriduũ.xi.calen.eiuſdem orionis gladius Cæſari occidere incipit.viii.calen.
Iulii uero longiſſima dies totius anni & nox breuiſſima ſolſtitiũ conficiunt.In hoc temporis interual-
lo uineæ pampinantur:curaturq; ut uinea uetus ſemel foſſa ſit:bis nouella.Oues tondentur.Lupinum
ſtercorandi cauſa uertitur.Terra proſcinditur.Vitia in pabulũ ſecatur.Faba metitur:deinde cõcutitur.

De pratis & reparatione prati:& cotibus & falcibus & deſcriptio frugũ & ſyderũ. Cap.xxviii.

Rata circa.Calen.iunii cæduntur:quoꝝ facillima agricolis cura:ac minimi impendii:hæc
p de ſe poſtulat dici.Relinqui debent in læto ſolo:uel humido:uel riguo:eaq; aqua pluuia ri-
gari uia publica. Vtiliſſimum ſimul & hærbæ arare:deinde cratire:ſerere florem ex fœnili-
bus:atq; ex præſepibus fœno dilapſum ſpargere:priuſq; cratiantur.Nec primo anno rigari:
nec paſci ante ſecunda fœniſecia:ne hærbæ uelantur:obtritusq; habetentur. Seneſcunt prata reſtituſq;
debent faba in iis fata:uel rapis:uel milio. Mox in ſequente anno frumento:rurſuſq; in prata tertio re-
linqui.Præterea quotiens ſecta ſint ſicilire:hoc eſt quæ fœniſeces prætereunt ſecari.Eſt enim in primis
inutile enaſci hærbas ſementaturas. Hærba optima in prato trifolii:proxima graminis:peſſima mim-
muli.Siliqua etiam dira ferendis:inuiſa & equiſelis eſt a ſimilitudine equinæ ſetæ.Secãdi tempus cum
ſpica defloreſcere cœperit:atq; roborari.ſecandúq; anteq; inareſcat.Cato fœnum inquit non ſeces:pri-
uſquã ſemen maturum ſit.Quidam pridie rigant ubi ſunt rigua.Noctibus roſcidis ſecari melius.Quæ
dam partes italiæ poſt meſſem ſecant.Fuit hoc quoq; maioris impendii apud priores creticis tantum:
tranſmariniſq; cotibus notis:ne niſi oleo falcis aciem excitãtibus.Igitur comu propter oleum ad cru
ligato fœnifex incedebat.Italia aquarias cotes dedit:limæ uice iperantes ferro. Sed aquaria protinus
uitet.Falcium duo genera.Italicum breuius:ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliarum latifundia
maioris compendii:quippe medias cædunt hærbas:breuioreſq; prætereunt. Itali fœnum ex dextera
una manu ſecant. Iuſtum eſt una opera iugerum in die deſecari:alligariq; manipulos tria milia.cc.qua
ternorum pondo.Sectum uerti ad ſolem:nec niſi ſiccum conſtrui oportet.Ni fuerit hoc obſeruatũ di-
ligenter:exhalare matutino nebulam quandam:metaſq; mox ſole accendi.& conflagrari certum eſt.
Rurſus rigari defecta oportet:ut ſecetur autumnale fœnum:quod uocant cordũ. Interanæ in umbria
quater anno ſecanturetiã non rigua.Tertio uero pleriſq; in locis:& poſtea in ipſo pabulo nõ minus emo
lumenti eſt q̃ a fœno. Armentoꝝ id cura:iumentorumq; ꝓgeneratiõ ſuũ cuiq; cõſiliũ dabit. Optimũ
maxime quadrigaꝝ quæſtus.Solſtitiũ peragi in.viii.ꝑte cancri &.viii.calen.iulii diximus.Magnus hic
anni cardo.magna res mundi.Ex hoc uſq; ad brumã decreſcunt dies:qui creuerũt ſex menſibus.At ſol
ipſe ad aquilonẽ ſcandẽs aſper:ardua emenſus ab ea meta incipit flecti:& digredi ad auſtro: auctu rur
noctes aliis ſex menſibus:ablaturuſq; diei menſurã.Ex hoc deinde cõuehendi rapiendiq; fructus alios
atq; alios tempus:& præparãdi ſe cõtra ſæuã ferãq; hyemẽ:dicebatq; hoc diſcrimẽ indubitatis notis ſi-
gnaſſe naturã.Quamobrem eas manibus ipſis agricolarũ ingeſſit:uertiq; iuſſit ipſa die ſolia:& eſſe cõ
feſti ſyderis ſignũ.Nec ſilueſtrium tantum arborum remotarũq;:ne in ſaltus deuios monteſq; eundũ
eſſet quærentibus ſigna.Non rurſus proximarum urbanarumq;:& quæ topiario tantum uſu colũtur:
quanq̃ & in iis illa uiſantur.Vertit oleæ ante pedes ſatæ.Vertit tiliæ ad mille uſus petende. Vertit po-
puli albæ:etiã uiribus nuptæ.Adhuc parũ eſt inquit:ulmũ uitæ dotatã habes.Et huius ueterinorũ pa-
bulo uerſa folia ſtringis.Stringẽs ãt deputas.Aſpice & tenebris ſydus.Alia parte cælũ reſpiciũt q̃ qua
ſpectauere pridie.Salice omnia alligas.Humillima arborũ ipſe toto capite altior:& huius folia circũ-
agũtur:qd te ruſticũ quereris?Nõ ſtat per me quo minus cælũ itelligas:& cæleſtia ſcias.Dabo & auri-
bus ſignũ.Palũbum utiq; exaudi gemitus.Tranſiſſe ſolſtitiũ cantu ne putes:niſi cũ incumbãtem uide-
ris palũbẽ.A ſolſtitio uſq; ad fidiculæ occaſum.vi.Calẽ.iulii Cæſari orion exorit.zona ãt eius.iiii.no
nas aſſyriæ.aegypto uero ꝓcyon matutino:æſtuoſus:quod ſydus apud rõanos nõ habet nomẽ:niſi ca
niculã hanc uelimus itelligi:hoc eſt mioré canẽ.Sane ut in aſtris pingit.Eſt ãt magnope ptinẽs ſicut
paulo mox docebimus.iii.nonas chaldæis corona occidit matutino. Atticæ oriõ totus eo die exorit.
Pridiæ idus iulii & ægyptiis oriõ deſinit exorirı.xvi.calen.auguſti aſſyriæ ꝓcyon exorit.Deide poſtri
die fere ubiq; cõfeſſum iter oẽs ſydus idicabis:qd canis ortũ nocãus ſole primã partẽ leonis ingreſſo.
Hoc fit poſt ſolſtitiũ.xxiii.dies.Sentiũt id maria & terræ:multæ uero & feræ ut ſuis locis dixius. Neq;
eſt ei minor ueneratio:q̃ deſcripta in deos ſtellis.accenditq; ſolem:& magnã æſtus optinet cãm.xviii.

Calen. Auguſti ægypto aquila occidit matutino: eteſiarũq; pro domi flatus incipiunt. quod Cæſar. x. Calen. ſentire italiam exiſtimauit. Aquila atticæ matutino occidit. iii. calen. regia ī pectoꝛ leonis ſtella matutino Cæſari immergit. viii. idus auguſti. Arcturus medius occidit. iii. idus fidicula occaſu ſuo autumnũ inchoat: uti is adnotat. Sed & uera ratio id fieri inuenit. vi. idus eiuſdem. In hoc temporis interuallo res ſumma uitiũ agitur decretorio uuis ſydere illo: quod caniculã appellamus. unde carbuculare dicunt: ut quodã uredinis carbone exuſtæ: non comparantur huic malo grandinis procellæ: ne quæq; unq̃ annonæ intulere caritatẽ. Aggꝛoq; quippe mala ſunt illa. Carbunculus autẽ regionũ latepatentiũ non difficili remedio: niſi calũniari magis naturã ꝛegq; homines q̃ ſibi prodeſſe mallent: Ferunt thaletẽ, cicero. Ari. Democritũ qui primus intellexit oſtenditq; cũ terriscæli ſocietatẽ: ſpernentibus hanc curã eius opulentiſſimis ciuibus, puiſa olei caritate ex futuro uergiliæꝛ ortu: qua diximus ratione: oſtendemuſq; iam plenius magna utilitate tunc propter ſpem oliuæ coemiſſe in toto tractu omne oleum: mirantibus qui paupertatem & quietẽ doctrinæꝛ ei ſciebant in primis cordi eſſe. Atq; ut apparuit cauſa & ingẽs diuitiæꝛ: curius reſtituiſſe mercedẽ anxiæ & auidæ dominoꝛ penitẽriæ cõtentus itaq; baſſe operi ſibi cum uallet in facili fore. Hoc Seſtius poſtea e romanis ſapientiæ ſectatoꝛib9 athenis fecit eadem ratione. Tanta litteꝛæ occaſio eſt. Quas equidem miſcebo agreſtibus negociis q̃ potero dilucide atq; perſpicue. Plericq; dixere rotem inuſtum ſole acri frugibus rubiginis cauſam eſſe: & carbunculi uitibus. Quod ex parte falſum eſſe arbitror: omnemq; uredinem frigore tantũ innoxio conſtare ſole. Id manifeſtum fiet attendentibus. Nam primũ omnium hoc non euenire niſi noctibus: & ante ſolis ardorem: deprehenditurq; totumq; lunari ratione conſtat: quoniam talis iniuria non fit niſi interlunio: plena uel luna: hoc eſt prævalente: utroq; enim habitu plena eſt: ut ſæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod a ſole accipit cælo regent. Differentia utriuſq; habitus magna: ſed manifeſta. Namq; interlunio æſtate caliditſima eſt: hyeme gelida. Ecõtrario in plenilunio æſtate gelidas facit noctes: hyeme tepidas Cauſa euidens. Sed alia redditur a fabiano græciſq; auctoribus. Aeſtate enim interlunio neceſſe eſt. ut cũ ſole nobis proximo circulo curratsigne eius cominus recepto candens: eadem interlunio abſit hyeme: quando abſcedit & ſol. Item: plenilunio æſtiuo procul habeat aduerſa ſoli. Hyeme autem ad nos p æſtiuum circulum accedat. Ergo per ſe roſcida: quotiens alget: infinitum quantum illo tempore cadẽtes pruinas congelat. ante omnia autem duo genera cæleſtis iniurie meminiſſe debemus. Vnum quod tempeſtates uocamus: in quibus grandines: procellæ cæteraq; ſimilia intelliguntur. Quæ cum acciderint uis maior appellatur. Hæc ab horridis ſyderibus exeunt: ut ſæpius diximus ueluti arcturo: orione: hædis. Alia ſunt illa: quæ ſilente cælo ſereniſque noctibus fiunt: nullo ſentiente: niſi cum facta ſunt. Publica hæc & magnæ differentiæ a prioribus: aliis rubiginem: aliis uredinem: aliis carbunculum appellantibus. Omnibus uero ſterilitatem. De his nunc dicemus: a nullo ante nos prodita: priuſque cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſq; temporis: & remediis ſterilitatum. Cap. xxix.

Væ ſunt præter lunarẽ: pauciſq; cæli locis eẽ cõſtat. Nãq; uergiliæ priuatĩ attinẽt ad fructus
q ut quaꝛ exortu æſtas incipiat: occaſu hyems ſemeſtri ſpatio: intra ſe meſſes uindemiaſq; & oium maturitatẽ cõplexæ. Eſt p̃terea in cælo q uocat lacteus circulus etiã uiſu facilis. Huius defluuio uelut ex ubere aliquo fata cũcta lacteſcũt: duoꝛ ſydeꝛ obſeruatione: aquilæ in ſeptentrionali parte: & in auſtrina caniculæ. Cuius mentionẽ ſuo loco fecimus. Ipſe circulus ſert p ſagittarium & geminos: ſolis centrũ infra æquinoctialẽ circulũ ſecans: cõmiſſuras eoꝛ obtinente hinc aquila illinc canicula. Ideo effectus utriuſq; ad oẽs frugiferas pertinent terras. Quoniã in iis tantũ locis ſolis terræq; cẽtra cõgruũt. Igit̃ hoꝛ ſydeꝛ dieb9 ſi purus atq; mitis aer genitalẽ illũ lacteũq; ſuccũ tranſmiſerit in terras læta adoleſcũt fata. Si luna qua dictũ eſt ratione roſcidũ frigus aſperſerit: admixta amaritudo: ut in lacte puerperiũ necat. Modus in terris huius iniuriæ q̃ fecit in quacunq; cõnexitate comitatus utriuſq; cauſe. Et ideo non pariter in toto orbe ſentitur: ut nec dies. aquilã diximus in italia exoriri ad. xiii. Calen. Ianuarii. Nec patitur ratio naturæ quicq̃ in fatis ante eum diem ſpei eſſe certæ. Si uero interluniũ incidat: oẽs hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcoꝛ uita: atq; ſine litteris. Non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit q̃ nunc eſſe rationem. Tnã q̃ tpa fructibus metuebãt: pp quod iſtituerũt ferias: dieſq; feſtos: rubigalia: floralia: uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui. xi. quæ nunc aguntur ad. vii. calen. maii. Quoniã tũc fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partem decimã obtinente: ſicut tunc ferebat ratio. Sed uera cauſa eſt q̃ poſt dies undeiugiti ab æquinoctio uerno: per id quatriduũ: uaria gentium obſeruatione. in. iiii. calen. maii: canis occidit: ſydus & per ſe uehemẽs: & cui præoccidere caniculã neceſſe ſit. idem itaque floria. iiii. calen. eaſdem inſtituerunt urbis anno quingenteſimo ſextodecimo: ex oraculis ſybillæ: ut omnia bene defloreſcerent. Hunc diem Varro determinat: ſole tauri parte quartã decimã optinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium: fruges & omnia: quæ florebunt lædi neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt. ix. Calen. Martii. deguſtãdis uinis inſtituta ni-

bil ad fructus attinent nec q̄ adhuc diximus ad uites oleasque.quoniā eoꝝ cōceptus exortu uergili arū icipit ad.vi.idus maii.ut docuimus.Aliud hoc quadriduū est.qd neq; rore fordere uelint.Exhor rent.n.frigidū sydus arcturi postridie occidens & multo minus plenilunū icidere.iii.nonas iuni ite rum aqla exoritur ue speri.decretorio die florentibus oleis uitibusq; si plenilunū i eū icidat.Equidē & solstitiū.viii.Calen.iunii in simili casu dixerim & canis ortū post dies a solstitio.xxiii Sed interlu nio accidēte.quoniam uapore constat culpa acinicq; precoquuntur in callum.Rursus plenilunū no cet ad.iiii.nonas iulii cum egypto canicula exoritur.uel certe.xvi.Calē.augusti cū italie.item.iiii.Ca len.augusti.cū aquila occidit:usq; in.x.calē.eiusdem.Extra has causas sunt uinalia altera que agūtur ad.xiii.Calē.septēbris.Et Varro a fidicula icipiēte occidere mane determinat q̄ uult initiū autūni eē Et hunc diē festum tempestatibus leniendis esse institutū.Nunc fidiculā occidere ad.vi.idus Augusti seruatur.Intra hæc cōstat cælestis sterilitas:neq; negauerim posse eam pmutari arbitrio le gentū: lo-coꝝ æstimantiū naturas.Sed a nobis rōnem demōstratā esse satis est.Reliqua obseruatione cuiusq; constabūt.Alterutrū quidē fore in cā:hoc est plenilunū:aut iterlunium nō erit dubiū.Et in hoc mira bilē admirari benignitatē nature succurit:iam primū hāc imutiā oībus annis accidere non posse pp statos sydeꝝ cursus.nec nisi paucis noctibus anni. Idq; qñ futuꝝ sit facile nosci.Ac ne p oēs mēses ti meretur eaꝝ quoq; lege diuisum:Aestate iterlunia p̄terq̄ biduo secura esse hyeme plenilunia.nec ni-si æstiuis breuissimisq; noctibus metui.nō diebus itē ualere.præterea tam facile it lligi:ut formica mi nimū animal iterlunio qescat.plenilunio etiā noctibus operetur.Auem param oriēte Syrio ipso die nō apparere:donec & occidat.E diuerso utroné ꝑdire ipso solstitii die:Neutrum uero lūe stārū noxi um esse:nec noctibus qdē:nisi serenis:& oi aura quiescēte:quoniā neq; in nube:neq; in flatu cadūt ro res.Sic quoq; nō sine remedio.Sarmēta aut paleaꝝ aceruos:& euulsas hærbas fruticesq; per uineas cā posq; cū timebis incendito.Fumus medebitur.Hic e paleis & cōtra nebulas auxiliatur ubi nebule no cēt.Quidā tres cancros uiuos cremari iubēt i arbustis:ut carbunculi nō noceāt.Ali siluri carnem leui ter urua uento:& p totam uineam fumus dispergatur.Varro auctor est q̄ si fidiculæ occasu:quod est initiū autūni:ua picta cōsecretur inter uites minus nocere tēpestates Archibius ad Antiochum Syriæ regē scripsit.Si fictili nouo obserata obruatur rubeta rana i media segete nō esse noxias tempesta tes.opera rustica huius iteruallī.Terrā iterate.Vbi æstiua regio poscat:acumulare. Germinantia nisi in solo luxurioso fodiēda nō sunt.Seminaria purgari farculo.Messem hordeaceā facere Areā ad mes sem creta preparare.Catonis sententia amurca tēperata.Virgilii operiosius.Maioꝝ ex parte equāt tan tum & fimo bubulo dilutiore illinunt.Id satis ad pulueris remedium uidetur:

De messe & tritico & palea & frumento seruando. Cap.xxx.

Essis ipsius ratio uaria.Galliaꝝ latifundis uali p̄grandes dētibus in margine infestis dua-bus rotis p segetē ipellūtur:iumento in contrarium iuncto:ita directæ i uallū cadūt spicæ. Stipule alibi media falce p̄cidūtur:atq; interduas mergites spica destrigitur Alibi ab radice euellunt.Quod q faciunt.pscindi ab se obiter agrum interprætātur:cū extrahāt succū:Differēria hæc Vbi stipula domos contegūt:q̄ longissimā seruāt:ubi fœni copia est:stramento paleā quærunt pani ci culmo nō tegūt.Milii culmum fere murunt.Hordei stipulam bubus gratissimā seruant. panicū & miliū pectine manuali sigillatim legunt galiæ.messis ipsa alibi tribulis in area:alibi equoꝝ gressibus exteritur:alibi pticis flagellatur.Triticū quo serius metitur copiosius iuenitur.Quo celerius uero eo speciosius & robustius.Lex aptissima antequā granū idurescat:& cū iam traxerit colorē:oraculū ue-ro biduo celerius messem facere:potius q̄ triduo serius.Siliginis& tritici etiā rō in area horreoq; Far qa difficulter excutitur:cōuenit cū palea sua cōdi & stipula tātū:& aristis liberatur.palea plures.gētiū pro fœno utuntur.Melior ea quæ tenuior:minutiorq;: & pulueri ꝓpior.ideo optima e milio proxia hordeo pessima ex tritico:p̄terq̄ iumentis opere laborantibus.Culmū saxosis locis cū inaruerit:ba-culo frangūt substratu animaliū.Si palea deficit:& culmus teritur.Ratio hæc maturius defectus mu ria diu aspergitur. Dehic i manipulos siccatus cōuoluitur:atq; ita pro fœno bubus datur.Sunt qui ac cendūt i aruo & stipulas magno Virgilii præconio.Summa aūt ratio:ut herbarum semen exurāt.Ri tus diuersitatē magnitudo facit messium:& raritas operationoꝝ.Cōnexa est ratio frumēti seruādi Hor rea operosa:tripedali crassitudie:pariete lateritio exædificari iubent aliqui.preterea supne ipleri:nec afflatus admittere:aut fenestras habere ullas. Alii ab exortu tm̄ estiuo aut septētrione: eaq; sine calce cōstrui:quoniā sit frumento inimicissima.Nam que de amurca praeceperint idicauimus.Alibi cōtra: suspendunt granaria lignea colūnis:& pflari undiq; malunt:atq; etiā a fundo. Alii oīno pēdūt.& ab afflatu extēuari granū arbitrātur.& si tegulis subiaceat:cōferuescēt.Multi uentilare q.ioq; uetāt.Cur gulionem enim non descendere ifra quattuor digitos:nec amplius piclitari.Columella & afuoniū uentum cōferre frumēto predicit:quod miror equidem succissimum alioqī.Sunt qui rubetam ranā in limie hortei pede e longioribus suspensam iuchere iubeāt.Nobis referre plurimum tēpestiuitas

condēdi uidebiſ.Nā ſi paꝝ toſtū atq; robuſtū collectum ſit aut calidum cōditum.inimica īnaſci neceſſe eſt.Diuturnitatis cauſæ plures.aut i ipſius grani corio:cum eſt numeroſius:ut milio:aut ſucci pinguedine:q pro humore ſufficit tantū.ut ſiſamæ:aut amaritudine ut lupino & ciceule:in tritico maxime creſcūt aīalia quonia ſpiſſitate ſua cōcaleſcit.& furfure craſſo ueſtiť.Tenuior ordeo palea exilis& legumini:iō nō generant:Faba craſſioribus tunicis operitur.ob hoc effeteſcit.Quidam ipſum triti cum diuturnitatis gratia aſpergūt amurca milie modios quadrantali:Alı chalcidica aut carica creta aut etiā abſinthio:Eſt & olinthi ac cerithi euboeæ terra:quæ corrūpi non ſinat.Nec fere condita i ſpica lædunť.Vtiliſſime tamen ſeruātur i ſcrobibus:quos ſyros uocant ut i capadocia:& in thracia:& hiſpania:africa.Ante oīa ut ſicco ſolo fiant curatur.Mox ut palea ſuſtemanť.pr̄terea cum ſpica ſua cōduntur.ita fruméta ſi nullis ſpiritus penetret:certū é nihil maleficum naſci:Varro auctor eſt ſic condi tū triticū durare annis quinquaginta:milium uero centum.Fabam & legumina in olearıis cadis obli ta cinere longo tpe ſeruari.Idem fabā a pyrhi regis etate i quodā ſpecu ambraciæ uſq; ad piraticum pompei magni bellū duraſſe annis circiter.cxx.Ciceri tātum nullæ beſtiolæ i horreis innaſcūtur.Sūt qui urceis cinere ſubſtratis & illitis acetum habētibus leguminū aceruos ſup īgerant ita nō naſci maleficia credētes.Alii q in ſalſamentariis cadis gyp ſo illinant.alii q lentem aceto laſerpitiato reſpgāt ſiccatāq; oleo inungant.Sed breuiſſima obſeruatio quod uitiis catere uelis interluuio iegere.Quare plurimū refert condere quis malit an uēdeť.Creſcente enim luna frumenta grandeſcunt.

Cariatica

De uindemia & autumni temporibus. Cap.xxxi.

Eqtur ex diuiſione tēporum.Autumnus a fidicule occaſu ad æquinoctum:ac deide uergiliarum occaſum.initiúq; hyemis iis iteruallis ſignificatur.pridie idus auguſti attice equus oriens.Veſpera ægypto & Cæſari delphius occidēs.xi:Calen.ſeptembris Cæſari & aſſariæ ſtella quæ uīdemiator appellatur exoriri mane icipit:uīdemiæ maturitatem promittens.Eius argumentum erunt acini coloť mutati.Aſſyriæ.y.Calen:& ſagitta occidit:& eteſiæ deſinunt.Vīdemiator ægypto non exoritur. Attice arcturus matutio:& ſagitta occidit mane.v.idus ſeptembris cæſari capella oritur ueſperi.Arcturus uero medis pridie idus uehemēti ſſimo ſignificatu terra marique p dies quiq; ratio eius hæc tradiť:Si delphīo occidente hymbres fuerit:non futuros per arcturum .Signum orientis eius ſyderis ſeruetur hirrundinum abitus:namq; deprehenſe itereunt.xvi.Calend.Octobris ægypto ſpica:quam tenet uirgo:exoritur matutino eteſiæque deſinunt.Hoc idem Caeſari. xiiii.Calen.xiii.aſſyrie ſignificant &.xi.Calen.ceſari cōmiſſura piſcīū occidēs.ipſumq; eqnoctii ſydus.vii.calen.octobris Deide conſentiūt (quod eſt raꝝ) philuppus:calippus. Doſitheus.parmeniſtus.conon: criton:democritus:euxodus.Lon:iii.calen.octobris capellam matutio exoriri.Et.iii.calen.haedos vindemiales.Nonas octobris attice corona exoritur.Mane aſie & caeſari.y.calend.heniochus occidit matutino.iii. calen.caeſari corona exoriri icipit.Et poſtrie occidunt abditi ueſperi.vii.idus octobris caeſari fulgēs in corona ſtella oritur.Et iii.idus uergilie ueſperi.Idibus corona tota.vi.calen.Nouembris ſucule ueſperi exoriuntur pridie calen.caeſari arcturus occidit:& ſuccule exoriuntur cum ſole.iiii.nonas arcturus occidit ueſperi.y idus nouēbris gladius orionis occideť icipit.Deinde tertio idus uergilie occidunt.In his temporum iterualis opera ruſtica:napos.raphanos ſereť quibus diebus diximus:Vulgꝰ agreſte & rapam poſt ciconie diſceſſum male ſeri putat.Nos omnino poſt uulcanalia & precocia cū panico.Afidicule autem occaſu uitiam:faſiolos:pabulum.Et hoc ſilente luna ſeri iubent. Eu frondis ꝓparande tempus hoc eſt. Vnus frondator quattuor frondarias fiſcinas compleť in die iuſtum hēt Si deſcreſcente luna ꝓparetur nō putreſcit.Aridā colligi non oportet. Vīdemiam antiqui nunquam exiſtimaueť maturam ante eqnoctium.Iam paſſim rapi cerno.Quāobrem & huius tempora notis argumentiſq; ſignentur.Leges ita ſe habent Vuam calidā ne legito:hoc eſt i eius ſiccitate Ac niſi hymber iteruenerit:Hanc ne legito rotulentam:hoc eſt ſi ros nocturnus fuerit Nec prius q̄ ſole diſcutiatur Vīdemiať icipito:cum ad palmitem pampinus,pcumbeť cœperit:aut cum exempto acino ex denſitate iteruallum non compleri apparuerit acinum non augeri.Acino plurimum refert:ſi contingat creſcēte luna uindemiať.preſſura una culleos.xx.impleť debet.Hic eſt pes iuſtus Ad totidem culeos & lacus.xx.iugeribus unum ſufficit torculum:premuntq; aliq ſingulis.Vtilius binis licet magna ſit uaſtitas ſingulis:Longitudo i iis refert:non craſſitudo:Spatioſa melius premunt:Antiq funibus uittiſq; loreis ea detrahebant:& uectibus.Intra.c.annos:iuenta grecanica: mali rugis per cocleas bullātibus palis:aſſixa arbori ſtella:a palis areas lapidum attollente ſecum arbore:quod maxime ꝓbatur. Intra xxii.hos annos iuentum puis prelis:& minori torculari:edificio breuioť: & malo in medio decreto: tympana impoſita uinaceis:ſuperne toto pondeť urgere& ſup praela conſtruere congeriem.Hoc & poma colligendi tempus & obſeruatio:cum aliquod maturitate nō tēpeſtate deciderit.Hoc & feces exprimendi.Hoc & defrutum coquendi:ſilente luna noctu:aut ſi interdiu plēa caeteris diebus aut ante exortum lune:aut poſt occaſum.Nec de nouella uite aut paluſtri.Nec niſi e matura uua. Necniſi e

Vitibus

foliis despumandũ. Quia si ligno cõtingatur uas adustum ac fumosum fieri putãt. Iustum uindemiæ tempus an equinoctio ad uergiliarum occasum dies. xliii. Ab eo die oraculum occurrit: frigidũ pica ri pro nihilo ducentiũ. Sed iam & Calen ianuarii defectu uasorum uindemiantes uidi defraniscq; musta cõdi: aut uina effundi priora ut dubia reciperẽtur. Hoc nõ tam sæpe puentu nimio euenit: q̃ segnicia insidiantium caritati ciuili. Sed equi patrisamilias modus est annone: cuius q̃ ãni utilitate. Id per æque lucrosissimũ. Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Item uindemia facta oliuam esse rapiendam & quæ ad oleum pertinent: quæq; a uergiliarum occasu agi debent.

De lunari ratione. Cap. xxxii.

His quæ sunt necessaria adiicientur de luna uentisq; & præsagiis: ut sit tota syderalis rõ pfecta Náq; Virgilius etiam in numeros lunæ quædã digerẽda putauit: Democriti secutus ostentationẽ. Nos legum nilitas quæ in toto opere. in hac quoq; mouet parte. Omnia quæ cedũtur: carpuntur: tõduntur: inocentius decrescente luna q̃ crescente fiũt. Stercus nisi decrescẽte lũa ne tãgito. Maxime aũt iter mẽstrua dimidiaq; stercorato. Verres: nuuẽcos: arietes: hædos decrescente luna castrato. oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborũ radices luna plena operito. Humidis locis iterluuio serito: & circa interluuiũ quatriduo. Ventilari quoq; frumenta. ac legumina: & condi circa extremã lunã iubent: Seminaria cum luna supra terrã fit fieri. Calcari musta cum luna sub terra. item materies cædi: quæq; alia locis suis dixius: neq; facilior est obseruatio: ac iã dicta a nobis secundo uolumie: sed q̃ intelligere uel rustici possint. Quotiens ab occidente sole cernitur: prioribusq; noctis horis lucebit: crescens erit. Et oculis dimidiata iudicabitur. Cũ uero occidẽte sole orietur ex aduerso: ita ut pariter aspiciantur: tũc. erit pleniluniũ. Quotiens ab ortu solis oritur: prioribusq; noctisq; horis detrahet lumẽ: & i diurnas extẽdet: decrescẽs erit. iterũq; dimidia. in coitu uero q̃ iterluniũ uocãt: cũ apparere desierit. Supra terras aũt erit: quãdiu & sol: interluuio & pria tota die secunda horæ noctis unius dextãte sicilico: ad deide tertia usq; ad quintãdecimã multiplicatis horaq; iisdẽ portiõibus: quintadecima tota supra terras noctu erit ea dẽq; sub terris tota die. lxvi. ad priæ horæ nocturne dextantẽ sicilicũ sub terra ager easdẽq; portiões horaq; p singulos dies adiicit usq; ad iterluniũ. Et quãtum primis partibus noctis detraxerit: quod sub terris agat tantũdem nouissimis ex die adiiciet. sup terram. Alternis autem mensibus. xxx. iplebit numeros. Alterius uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunariis.

De uentorum ratione. Cap. xxxiii.

Entoq; paulo scrupulosior obseruatio. Solis ortu quocũq; libeat die: stãtib⁹ hora diei sexta sic ut ortũ eũ a sinistro humero habeant. contra mediã faciem meridies: a uertice septẽtrio erit: q ita limes per agrum currit. cardo appellatur. Circũagi deinde melius est: ut umbram suã q̃sq; cernat: alioqui post hoiem erit. Ergo permutatis lateribus ut ortus illius diei adextro húero fiat. occasus a sinistro: tũc erit hora sexta: cũ minima umbra contra mediũ fiat hoiem. per huius mediã longitudinẽ duci sarculo surcũ: uel cinere lineam: uerbi: gratia: pedum. xx. cõueniet: mediãq; mẽsurã hoc est i. x. pede circũscribi circulo puo: qui uocetur umbilicus. Quae pars fuerit a uertice umbre: hæc erit uẽtus septentrionalis. illo tibi putator arboq; plage ne spetẽt: ne ue arbusta uineæ ue nisi in africa: cyrenis: egypto. illinc flante ne arato: queq; alia scipimus. Quae pars lineæ fuerit a pedibus umbre meridiẽ spectãs: haec uentrũ austrum dabit: qué agrecis notum diximus uocari. illinc flatu ueniente materiã uineãq; agricola ne tractes. Humidus aut estuosus italie é. africe quidem incẽdia cum serenitate affert. in hunc italle palmites spectent sed non plage arboq; uitiumue. Hunc oliueti metator: uergiliaq; q̃triduo. Hunc caueat insitor calamis: gẽmisq; inoculator. De ipsa regionis eius ora premonuisse cõueniet. Frõdẽ medio die arborator ne cedito. Cũ meridiẽ adesse sentes pastor: estate cõtrahẽte se umbra: pecudẽ a sole i opaca cogito. Cum estate pasces i occidentẽ specta ãte meridiẽ: post meridiem in orientẽ. Aliter noxiũ: sicut hyeme & uere in rorulentum duceres. Nec contra septemtrionẽ paueris supra dictũ. Clodunt ita: lippiunt ue ab afflatu: & aluo cita pereunt. Q_ui fœminas cõcipi noles: in hunc uentum spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. cap. xxxiiii.

Diximus ut i media linea designaretur umbilicus. per hũc medium transuersa currat alia hec erit ab exortu equinoctiali ad occasum equinoctialẽ. Et limes qui ita secabit agrũ decumanus uocabitur. Ducãtur deide alie due lineæ i decussis oblique ita ut a septẽtrionis dextera leuaq; ad austri dextrã leuáq; descẽdat. omnes p eundẽ currãt umbilicũ. Omnes inter se pares sint. Oium iterualla paria. Que ratio semel i quoq; agro ieũda erit: uel sepius: si libeat ita uite ligno faciẽda. tegulis pibus in typanũ exiguum: sed circinnatũ adactis. Ratione qua doceo occurendum ingeniis quoq; imperitoq; est. Meridiẽ excuti placet. quoniã semp ẽ idẽ: Sol ãt quotidie ex alio celi mometo q̃ pridie oritur. ne qs forte ad exortũ capienda putet lineã. ita celi exacta parte qd fuerit lineae caput septẽtrioni pximũ. a pte exortiua solstitialẽ habebit exortũ. hoc est lõgissimi diei uẽtũq; aqlo

nem.boreã a graecis dictũ in hunc ponito arbores uiteſq;.Se d hoc flãte ne arato.Frugem ne ſerito Semen ne iacito.p̃ſtringit enim atq; praecellit hic radices arborum.quas poſſiturus afferes.preponi tus eſto.Alia robuſtis ꝓſunt.alia infantibus.Nec ſum oblitus in hac pte uentum a graecis poni quẽ eciã uocãt.Sed idẽ Ariſtoteles uir ĩmẽſe ſubtilitatis q id ipſum fec it rationem cõuexitatis mundi reddit:qa cõtrarius aqlo africo flat. Nec tamẽ eũ toto anno i predictis timet agricola.Mollit.lydera æſtate media.mutatq; nomẽ & eteſias uocatur.Ergo cũ frigidum ſenties.Caueto.Ac quacumq; aqui lo ꝓciditur:tanto pernĩſioſior ſeptẽtrio eſt in hunc aſiæ græcie:hiſpaniæ maritime:italie: campaniæ: apuliæ arbuſta uineæq; ſpectẽt.Qui mares concipi uoles:in hunc paſcito ut ſic i eundem ineat.Ex ad uerſo aquilonis ab occaſu brumali africus quẽ græci lyba uocant in hunc a coitu cum ſe pecus circũ egerit fœminas cõceptas eſſe ſcito.Tertia a ſeptẽtrione linea quã per latitudinem umbræ duxius & decumanã uocamus exortũ habebit æquoctialem:uentumq; ſubſolanum a græcis apeliotem dictũ in hunc ſalubrib⁹ locis uille uineæq; ſpectẽt.ipſe leniter pluuius:tamen eſt ſiccior fauonio.Ex aduer ſo eius ab æquinoctiali occaſu zephyrus a græcis noiatur:in hũc ſpectaſ oliueta Cato iuſſit. Hic uer Inchoat:aperitq; terras tenui frigore ſaluber.Hic uites putãdi frugeſq; curãdi arbores ſerendi: poma in ſerẽdi:oleas tractãdi ius dabit:afflatuq; nutricum exercebit. Quarta a ſeptẽtriõe lĩea:eadem auſtro ab exortiua parte ꝓxima.brumalem habebit exortum uentrũq; uulturnum:eurũ a grecis dictum:ſic cioriẽ & ipſum tepidioremq;.In hunc apiaria&uineæ italie galliarumq; ſpectaſ debẽt.Ex aduerſo uul turni flabit chorus ab occaſu ſolſtitiali & occidetali latere ſeptẽtrionis a græcis dictus argeſtes exfri gidiſſimis & ipſe ſicut omnes q a ſeptẽtrionis parte ſpirant.Hic & grandines infert cauẽndus & ipſe nõ ſecus ac ſeptẽtrio.Vulturnus ſi a ſerena cæli pte cœperit flare non durabit ĩ noctẽ. At ubi ſubſola nus in maiorẽ partem noctis extenditur:quiſquis erit uentus ſi feruidus ſentietur: pluribus diebus p manebit:Aquilonẽ prænuntiat terra ſicce ſcens ſed roreſcens repẽte auſtrum ĩmiſcet humeſcens i to te occulto.

Mollit ſydere

Prognoſtica tempeſtatum. Cap.xxxv.

T enim p̃dicta rõne uentorũ ne ſæpius eadẽ dicatur tranſire conuenit ad reliqua tẽpeſtatũ præſagia quoniã & hoc placuiſſe Virgilio magnopere uideo.Siqdẽ ĩ ipſam meſſem ſepe cõcurreſ p̃lia uẽtorũ dãnoſa iperitis refert.Tradũt enĩ eundẽ Democritum metente fratre eiusDamaſo ardentiſſimo eſtu oraſſe ut reliq̃ ſegeti pceret raperetque defecta ſub tectũ paucis mox horis ſeuo ĩbre uaticinatiõe ap̃bata: Quinimo & harũdinẽ nõ niſi ĩpendẽte pluuia ſeri iubẽt & fru ges i ſecuturo hymbre.Quãobrẽ & hæc breuiter contingemus ſcrutati maxime ptinentia.primũque a ſole capiemus p̃ſagia purus oriens atque nõ feruẽs ſerenũ diẽ nuntiat. At hybernam pallidus gran dinem.Si &occidit pridie ſerenus:& oritur táto certior fides ſerenitatis.Cõcauus oriens pluuias pre dicit.Itẽ uentos.cum ante exorientem eũ nubes rubeſcunt.Quod ſi & nigre rubẽtibus interuenerint & pluuias.Cũ orientis atque occidẽtis radii rubẽt:coire pluuias.Si circa occidẽtem rube ſcũt nubes ſerenitatẽ future diei ſpõdent.Si in exortu ſpargẽtur partim ad auſtrum:partim ad aquilonem pura: circa cũ ſerenitas ſit licet puuiam tamẽ uentoſque ſignificabũt.Si i ortu aut i occaſu contracti cernen tur radi hymbrẽ.Si in occaſu eius bluuet:aut radii in ſe nubẽ trahẽt haſperam in proximum diem ſi gnificabũt tẽpeſtatẽ.Cum oriente radii non illuſtres emĩnebunt:q̃uis circundati nube non ſint: pluuiã portendẽt.Si ãte exortum nubis globabunt:hyemẽ aſperã denuntiabũt.Si ab exortu repellentur & occaſum abibũt:ſerenitatẽ.Si nubes ſolem circuncludent:quãto minus luminis reliquent tanto turbidior tẽpeſtas erit Si uero etiam duplex orbis fuerit eo atrotior.Quod ſi ĩ exortu fiet ita ut rube ſcãt nubes maxima oſtẽdetur tẽpeſtas.Si nõ abibũt:ſed incũbent:a quocũq; uento fuerint:eum portẽ dent.Sia a meridie:& hymbrẽ.ſi oriens cingiẽ orbe.ex qua parteis ſe apit expectaẽ uentus.Si totus de fluxerit:æqualiter ſerenitatẽ dabit.Si in exortu longe radios per nubes porriget & medius erit ianis pluuiã ſignificabit.Si ante ortũ radii ſe oſtendent:aquam & uentum. Si circa occidentem candidus circulus erit Notis leuem tempeſtatem:Si nebula:uehementiorem.Si cadente ſole uentum:Si atet circulus fuerit ex qua regione is eruperit.uẽtum magnũ.proxima ſunt iure lune præſagia.Quartã eã maxime obſeruat egyptus. ſi ſplendens exorta puro nitore fulſerit:ſerenitatẽ.ſi rubicũda:uẽtos.ſi ni gra pluuias portẽdere credit in.quĩta cornua eius obtuſa pluuiã.Erecta & iſeſta uẽtos .ſemp ſignifi cãt Quarta tamen maxime.Cornu eius ſeptẽtrionale accuminatũ atq; rigidũ illum preſagit uentum In .ferius auſtrũ.Vtraq; recta nocta uẽtoſam.ſi quartũ orbis rutilus ciget uẽtos & hymbres p̃mone bit.Apud Varronẽ ita é.ſi quarto die luna erit directa:magnam tempeſtatẽ in mari preſagiet:niſi ſi coronã circa ſe habebit & eam ſinceram:quoniam illo mõ nõ ante plenã lunam hyemandum oſtẽ dit ſi plenilunio per dimidiũ pura erit:dies ſerenos ſignificabit.ſi rutila:uentos.Nigreſcẽs hymbres.ſi calido orbis nubẽ incluſerit:uentos qua ſe ruperint.ſi gemini orbes cinxerint maiorem tempeſtatẽ Et magis ſi tres erunt:aut nigri:aut interrupti atq; diſtracti.Naſcens luna ſi cornu ſuperioꝛ obatro fur get:luuias deſcreſcens dabit.ſi iferiore ãte plenilunium.ſi in media nigricia illa fuerit hymbrem ĩple

nilunio.Si plena circa se habebit orbē:ex qua partes is maxime splendebit.ex ea uentū ostendet.si in ortum cornua crassiora fuerint:horridā tempestatem.si ante quartam non apparuerit uento fauonio flāte:hyemalis toto mense erit.Si.xyi.uehemētius flāmea apparuerit:asperas tēpestates psagiet.Sunt & ipsius lunæ octo articuli.quotiens i angulos solis icipit pleriscꝫ inter eos tātum obseruētiqus præ sagia eius:hoc ē.iii.vii.xi.xy.xix.xxiii.xxyii.& interluniū.Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet.Discutet eæ uidētur interdum:uentiqꝫ protinus sequuntur.In quarum parte ita præsanguet Cælum cum æqualiter totum erit splendidum articulus tempoꝛe quos proposuimus:autūnū serenū psagabunt & frigidum.Si uer & estas non sine riguo aliquo.transierint:autumnum serenū & dēsum minusqꝫ uentosum facient.Autanni serenitas uentosam hyemē facit.Cum repente stellarum fulgor obumbratur:uti neqꝫ nubilo neqꝫ caligine fluitans:graues denuntiantur tēpestates.Si uolitaſ plures stellæ uidebuntur:quo feruntur albescentes uentos ex iis ptibus nūciant.At si circa puræ stabunt:certos.si id i ptibus pluribus fiet:iconstantes uentos effundent: si stellaꝫ errantium aliquam orbes inclauserint:hymbres.sunt i signo cancri quæ stelle parue asselli appellatæ:exiguum inter illas spatium obtinente nubecula:quam psepia appellant.Hæc cum cælo sereno apparere defierit:atrox hyems sequitur.si alteram eaꝫ aquiloniam caligo abstulerit:auster seuit.si austrinam: aquilo. Arquus cū sunt duplices:pluuias nuntiant.A pluuiis serenitatē non perinde certam.Circuli noui circa sydera aliqua: pluuiā.Cum æstate uehementius tonuerit q̄ fulserit:uentos ea parte denuntiat.E contra si minus tonuerit:hymbrem.Cum sereno cælo fulget:pluuie erunt & tonitura:& hyemabit.Atrocissime autē cū ex omnibus quattuor ptibus cæli fulgurabit.Cum ab aquilone tantum in posteꝫ diem aquam portendit.Cum a septentrione uentum.Cum ab austro uel choro aut fauonio nocte serena fulgurauerit uētū & hymbrem ex iisdem regionibus demonstrabit.Tonitrua matutina uentum significant.hymbrē meridiana nubes cū sereno cælo fuerūt:a quacūqꝫ pte id fiet:expectētur uenti si eodem loco globabuntur:appꝓpinquāte sole discutientur.Et hoc si ab aqlone fiat uentos:si ab austro:hymbres protēdent.sole occidente si ex utraqꝫ pte eius cælum patet tempestatem significabunt.Vehemētius atre ab oriēte in noctē aquā minantur.Ab occidēte i posteꝫ diē si nubes ut uellera lanæ spargētur multe ab oriente aquam i triduum psagiēt.Cum in cacuminibus montiū nubes consident:hyemabit: si caeuminapura fient:desserenabit.nube grauida candicante quod uocāt tempestatem albam grando imminebit. cælo q̄uis sereno nubescula q̄uis parua uentum,pcelloſum dabit.Nebule e montibus desendētes aut celo cadentes uel iuallibus sedentes serenitatem promittūt.Ab his terreni ignes,pxime significant.pallidi namqꝫ murmuranteſqꝫ tempestatū nuntii sentiūtur.pluuiæ etiam si in lucernis fungi.Si flexuose uolitet flāma:uentum.Et lumina cum p̄ se flammas ellidunt:aut uix acceduntur. item cum in eo pendentes coaceruantur fintille:uel cā tollentibus ollas carbo adheresci:aut cū contētus ignis e se fauillam discutit:scintillā ue emittit:uel cum cinis i foco concresci:& cum carbo uehementer p lucet.Est & aquaꝫ significatio.Mare si i tranquillo portu a cursu stabit:& murmurauerit intra se: uentum prædicit.Si idētidem:& hyemem & hymbrē.Littoris ripæqꝫ si resonabunt tranqlla:asperam tēpestatē.itē maris ipsius tranqllus sonitus spume ue dispersę aut aq̄ bullantes pulmones marini i pelago pluriēnū dieꝫ hyemem portendunt.Sepe & silētio intumescit:flatuqꝫ altius solito iam intra se esse uentos fatetur.Equidē & montiū sonitus nemorumqꝫ mugitus prædicūt.Et sine aura que sentiatur folia ludentia.Lanugo populi aut spine uolitās.Aquisqꝫ pluma inatans.Atq; etiam in cāpis tēpestatē uenturam precedens suus fragor:& celi quidē murmur nō dubiā habet significationē.presagiūt & aialia.delphini tranquillo mari lasciuiētes flatum ex qua ueniunt parte.itē spergētes aquam.item turbantes tranqllitatem.Loligo uolitās.Cōche adherescentes.Echini affligentes sese:aut harena saburrantes tēpestatis signa sunt.Rane quoqꝫ ultra solitū uocales.Et fulice matutio clāgore itē mergi anatesqꝫ pēnas rostro purgātes uētum.Caeteręqꝫ aquatice aues consurſantes:Grues in mediterranea festinantes.Mergi mari aut stagna fugiētes.Grues silētio p sublime uolantes serenitatē.sic noctua in hymbre garula:at sereno tēpestatē.coruiqꝫ singultu quodā latrātes:seqꝫ cōcutiētes si continuabūt uētos.si uero carptim uocē resorbebūt:uentosum hymbrē.Graculisero a pabulis recedentes hyemem. Et albe aues cū congregabūtur.Et cū terrestres uolucres contra aquam clangores dabunt pfundentes sese:sed maxie cornis.Hirūdo tam iusta aquam uolitans ut pēna sepe percutiat. Quæqꝫ in aboribus habitāt fugitātes in nidis suis Et enseres continuo clangore intēpestiui.Ardea i medis harenis tristis. Nec mīę aquaticas aut in totū uolucres psagia aeris sentire.pecora exultātia& indecora lasciuia ludentia eādē signficationem habent.Et boues celum olfactantes:seqꝫ lābentes contra pluuiam Turpesque porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes segiteręqꝫ & contra iduſtriam suam formice abscondite concurserentes progerentes oua.item uermes terreni erumpetes.Trifolium quoqꝫ inhorescere & folia contra tēpestātem subrigere certum est.Nec non & in couluiis mensisqꝫ nostris uasa qbus esculentum additur,sudorem repositoriis liquentia diras tempestates pnunciant.

Liber

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HITSORIAE LIBER .XIX.
In Quo Lini natura continentur & Mirabilia.
PROOEMIVM.

Ydarum quoq; tempeſtatúq; ratio uel ĩperitis facili atq; ĩdubitato modo mõ
ſtrata eſt. Veꝝ quia intelligentibus non minus conferunt tura deprehendẽ
6 do cælo q̃ ſyderalis ſciẽtia. Agro colẽdo ꝓximam multi hortorum curã fe
cere Nobis nõ ꝓtinus tranſire ad iſta tempeſtiuũ uidetur. Miramurq; quoſ.
dã ſciẽtiæ gratia eruditiõis ſue gloriam ex his petentes tam multa preteriſſe
nulla mentiõe habita tot reꝝ ſponte cura ue proueniẽtiũ: præſertim cum pleriſq; earum pretio uſuq;
uitæ maior ẽt q̃ frugibus perhibeat auctoritas. Atq; ut a confeſſis ordinamur utilitatibus: queq; non
ſolum terras omnes: ueꝝ etiam maria repleuerĩt: ferĩtur: ac dici neq; iter fruges neq; inter hortẽſia po.
teſt linum. ſed ĩ qua non occurrere uitæ parte. Quod ue miraculũ maius. Herbam eſſe quæ admoue
at ægyptũ italie: in tantum ut Galerius afreto ſicilie Alexandriam ſeptima die pernenerit. Babillus
ſexta: ambo p̃fecti. Aeſtate uero ꝓxima Valerius Marianus ex pretoriis ſenatoribus a puteolis nono
die leniſſimo flatu: Hærbã eſſe q̃ gadis Herculis colũnas ſeptimo die hoſtiam afferat: & citerioꝛẽ hi.
ſpaniã quarto prouintiã narbonenſem tertio africã altero. Quod etiam moliſſimo flatu cõtingit. C.
Facco legato. Vibii Criſpi proconſulis. Audax uita. ſceleꝝ plena. aliquid feri: ut uẽtos ꝓcellaſq; reci.
piat. Et paꝝ eſſe fluctibus ſolis uehi. iam uero nec uela ſatis eẽ maiora nauigiis. Sed quãuis amplitu.
dini antẽnaꝝ ſingule arbores ſufficiant: ſup eas tamẽ addi uellorũ alia uella. præterq; alia in proris &
alia in pupibus pandi ac tot modis ꝓuocari mortẽ. Deniq; tam paruo ſemie naſci quod orbẽ terraꝝ
ultro citroq; portet: tã gracili auena: tam nõ alte a terra tolli neq; id uiribus ſuis necti: ſed paſſum tu
ſumq; & in molitiẽ lane coactũ iniuria naturæ: ac ſũma audacia: & quo peruenire nulla execratio ſuffi
cit contra inuentorẽ dictũ ſuo loco anobis: cui ſatis nõ fuit hoiem ĩ terra mori niſi periret & inſepul
tus. At nos priore libro hymbres & flatus cauendos frugũ cã uictuſq; præmonebamus. Ecce ferĩt ho
minis manu: meriteiuſdẽ hoĩs ĩgenio quod uentos in mari optet. præterea ut ſciamus fauiſſe pœnas
nihil gignitur facilius. Vt ſentiamus nolente id fieri natura: urit agrum: deterioremq; ipſum facit.

De lini ſatione: & generibus eius: & quomodo perficiatur: & de mappis & lino non ardente: &
quando primum in tehatris uella. Cap. ĩ.

Eritur ſabuloſis locis maxie: unoque ſulco: nec magis feſtinat aliud. Vere ſatum æſtate uel
litur: & hãc quoq; terre iniuria facit. ignoſcat tamẽ aliquis ægypto ferenti: ut arabie idæq;
merces apportet: ita ne & galie cenſenẽ hoc. reditu. Mõteſq; mari. oppoſitos eẽ nõ eſt ſatis
& a latere occeani obſtare ipſum qd uocant inane. Caduꝛci: caleti: rueni: bituriges: ultimiq; hoĩum
exiſtimati morini ĩmo uero galiie uniuerſe uella texũt. iã qdẽ & tranſrhenani hoſtes. Nec pulchrioꝛẽ
aliã ueſtẽ eorum fœmine nouere: Qua ammonitione ſuccurrit quod. M. Varro tradit in ſeranorum
familia gentiliũ eſſe fœminas linea ueſte nõ uti. in germania ãt defoſſi & ſub terra id opus agũt. Simi
liter ĩ italia rõne alia Nam inter padum ticinúque ãnes: ſubiacent abiterna. in europa lino palma ſe-
cũda. in uicino. n. halionis capeſſunt retouina. et i emilia uia fauentina candore. Halionis ſemper cru
dis fauentina preferuntur. Retouinis tenuitas ſumma denſita ſq;. Candor æque ut fauentinis: ſed la-
nugo nulla. Quod apud apud alios gratiã apud alios offenſionem habet. Neruoſitas filo æqualior
Araneis pene q̃ coroneis: tminituſque cũ dẽte libeat experiri. ideo duplex q̃ cæteris precium & hiſpania citeri
or habet. ſplẽdoꝛẽ lini p̃cipuum torrentis: in quo pollitur natura: quĩ adluit terraconem. et tenuitas
mira id primũ carbaſis repertis. Nã dubium ex eadem hiſpania zoelicum uenit in italiam plagis uti
liſſimũ. Ciuitas ea gallaciæ & oceano propinqua, eſt ſua gloria & ĩ cumano ĩ cãpania ad piſcium &
alitum capturã. eadem & plagis materia. Neque. ñ. miores cũctis animalibus inſidias: qua nobiſmetip
ſis lino tendimus. ſed cumãe plage cõcidũt apros. & he caſſes ue aſperi ferri aciẽm conuincunt. Vidi-
muſq; iã tante tenuitatis aut annulũ hominis cum epidromibus tranſirent: uno portante multitudi-
nem qua ſaltus cĩgerentur. Nec id maxime mirum: ſed ſingula earum ſtamĩa centeno quinquageno
filo cõſtãte. ſicut paulo ante: iunio Lupo q in præfectura ægypti obiit. Mirẽtur hoc ignorãtes in ægy
ptii quondã regis quẽ. Amaſyn uocãt thorace: in rhodioꝛ ĩſula oſtendi in tẽplo Miheruæ: ccclxy. fi
lis ſingula fila cõſtare. Quod exemplum per ſe expertum nuper tomæ prodidit. Mutianus ter conſul
puaſque iã eius reliquas ſupereſſe hac experientiũ iniuria. italia ex deliginis etiãnũ linis honorem ha
Tenicum bet ſed fullonũ tantum ĩ uſu. nullum eſt candidus lane ue ſimilius ſicut in culcitris precipuam gloꝛi
am caduꝛci optinẽt. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum. italie quidem mos etiam nũc du
rat ĩ appelatiõe ſtramenti. Aegypto lino miniũ firmitatis: plurimum lucri. Quatuor ibi genera. Tani
cum. ac peluſiacum: buticum. tentiriticum: cum regionũ nominibus ſin quibus naſcuntur. Superior

pars ægypti ī arabia uergens gignit fruticē quem aliqui gossipion uocant.plures xyliō:& ideo lina ī de facta xylina.paruulus est:simileq; barbatæ nucis defert fructū.Cuius iexteriore bōbice lanugo ne tur.Nec ulla sunt eis ī cādore mollicia ue p̄ferenda:Vestes ide sacerdotibus ægypti gratissimæ. Quar tum genus orthominū appellāt.Fit palustri uelut harūdine duntaxat pānicula eius asia egenista fa- ortholi
cit luna ad retia p̄cipua:in piscādo durantia frutice madefacto.x.diebus Aethiopes indiq; emalis.Ara non
bes cubitis ī arboribus ut dixius de genistis.Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligi tur:itume scēte semine:aut colore flauescēte.Tunc euulsum& ī fasciculos manuales colligatū siccatur in sole pendens cōuersus supeme radicibus uno die:mox quiq; aliis in contrariū inter se uersis fasciū cacuminibus ut semen ī mediū cadat.inter medicamina huic uis:& ī quodā rustico a prædulci italiæ transpadane cibo sed iā pridem sacrorum tantum gratia.Deinde post messem triticeā uirge ipse mer guntur ī aquā solibus tepefactam:pondere aliquo depresse.Nulli enim leuitas maior: Maceratas in- dicio est mēbrana laxatior.iterūq; uniuersæ:ut prius sole siccātur.Mox arefactæ ī saxo tundūtur stup pario malleo.Quod p̄ximū cortici fuit stuppa appellatur:deterioris lin:lucernaq; fere luminib⁹ apti or.Et ipsa tū pectitur ferreis ahenis:donec ois membrana decorticetur.Medullæ numerosior: distin ctio candore:mollicia.Linūq; nere & uiris decorum est:Cortices quoq; decussi clibanis & furnis præ- Hamis
bent usum.Ars depectēdi digerēdiq; iustum est e quinquagenis fasciū libris quinas denas carmina ri.iteq; deinde in filo politur illisum crebro in silice ex qua.Tectumq; rursus tunditur clauis: semper iniuria melius.inuentū iam est etiam quod ignibus nō absumeretur.Vinū id uocant:ardenteq; info cis conuiuioq; ex eo uidimus mapas sordibus exustis splendescentes ignī magis q̄ possent aquis.Re gum ide funebres tunice corporis fauillā ab reliquo separant cinere.Nascitur ī desertis adustisq; sole indiæ:ubi nō cadūt hymbres:inter diras serpentes:assuescitq; uiuere ardendo.Rare inuentu: difficile textu p̄ breuitatem.Ruffus de cætero colos splendescit igni.Cum inuentum est æquat precia excel lentium margaritarum:Vocatur autem a græcis asuestinum ex argumento nature.Anaxilaus auctor est:lintheo eo circūdatam arborē surdis ictibus & qui non exaudiantur cædi.Ergo huic lino pricipa tus intoto orbe.proxius bissino:mulierum maxime deliciis circa elim in achaia genito:quaternis de nariis stipulla eius permutata quondā ut auri.Repertaq; lintheorum lanugo e uillis nauium maritia rum maxie ī magno usu medicine est.& cinis spodii uim habet.Est & inter papauera genus quoddā quo candorē linthea precipuum trahunt.Tentatum est tingi linum quoq;:& uestium insaniam acci- pere in alexandri magni primū classibus indo amne nauigantis:cum duces eius ac præfecti ī certami ne quodā uariassent insignia nauium.Stupuerūtq; littora flatu uersocoloria iplēte.uelo purpuro ad accium cum.M.Antonio Cleopatra uēit:eodemq; effugit.Hoc fuit imperatoriæ nauis isignæ postea in theatris tantum umbram facer.Quod primus omnium iuenit.Q.Catulus cum capitolium dedi caret Carbatina deinde uela prius in theatro duxisse traditur.Lentulus Spinter appollinatibus ludis. Mox Cæsar dictator totū forum romanū intexit:Viamq; sacram ab domo sua ac cliuum usque i. ca- Ad cli
pitolium:quod numere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & fine ludis Marcellus. uum
octauia sorof Augusti genitus ī ædilitate sua auunculo.xi.Consule Calen.Augusti uelis forum um- usq; capi
brauit:ut salubrius litigantes consisterent.Quantum mutatis moribus Catonis .Censorii q sternen- toli
dum quoq; foꝛe muricibus censuerat.uela nuper colof celi stellata p rudēres terræ etiam m amphi- num
theatris pricipis neronis rubenti cauis ædium & muscum ac solem defendūt.Cætero mansit cādori ptinax gratia.Honor etiam & troiano bello. Cur enim non & prœliis interfit.ut naufragiis. Thora cibus lineis paucos tū pugnasse testis est.Homerus.Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretati sunt eruditiores quoniam cum sparta dixit significauerit fata.

De sparti natura: & quando primum usus eius.& quomodo perficiatur:& quae sine radice nascā tur:& uiuant. cpa.ii.

parti quidē usus multa post secula cœptus est.nec ante pœnoꝛe arma que primum hispa- nie itulerunt.Herba & haec sponte nascens:& que nō queat seri:iuncusq; proprie aridi soli uni terre dato uitio.namq; id malum telluris est:nec aliud ibi seri aut nasci potest.in africa exiguū & iutile gignitur.chartaginensis hispanie citerioris portio.nec haec tota:sed quatinus parit montes quoq; sparto operit.Hinc strata rusticis eorum:hinc ignes faceſq;.hic calceamina & pastoꝛ uestis:animalibus noxiū p̄terquā cacuminum teneritate.Ad reliquos usus laborioſe euellif.ocreatis cruribus manibusq; tectis manicis conuolntum osseis ligneis ue conamentis.nunc iam in hyemem uix.Facillime tamē ab idibus maiis ī iurias hoc maturitatis tempus.uulsum fasciibus ī aceruo aduna tum biduo tertio resolutū Spargūtur i sole siccaturque: & rursu in fasciibus redit sub tecta postea ma ceratur aqua marina optime sed & dulci si marina defit.Siccatumq; sole iterum rigatur:si repente ut geat.desiderium pfussum calida in folio:ac siccatum stans compendium operi fatetur.Hoc autem tō ditur.ut fiat utile precipue in aquis:marique inuictum In sicco preferunt & canabi funes. Et spatiū

alitur etiam demessum.neluti nataliũ sit impensa.Est quidem eius natura interpolis. Rursusq; q̃ libe at uetustum nouo miscetur.Verũ tamen complectẽ animo:qui uolet miraculum æstimaꝛ:quanto sit in usu omnibus terris nauiũ armamentis:machinis edificationum:aliisq; desideriis uitæ.Ad hos om nes usus quæ sufficant.minus.xxx.passuum ī latitudinẽ.A littore carthaginis nouæ minusq; in lõgi tudine esse reperiẽt:Longius enim uehi ipendia prohibent.Iunco græcos ad funes usus nomini cre damus:quo herbam eam appellant.postea palmariũ foliis phylyraq; manifestũ ẽ:Et ide translatum a pœnis sparti usum perq̃ simili est ueri.Theophrastus auctor est esse bulbi genus circa ripas amnium nascens:cuius inter summum corticem eãq; partem qua uescuntur esse laneam naturam:ex qua ma palia uestesq; quondam conficiebant.Sed neq; regionem ī qua id fiat:neq; quicq̃ diligentius :p̃terq̃ enophoron id appellari i exemplaribus quæ equidem iuenerim tradit.Neq; omnino ullam mentio nem habet bulbi genꝰ circa ripas amnium nascentis:cuius inter summum corticem eamq; partem qua uescuntur semper habet spartum Cuncta cura magna pfecutus.cccexc.annis ãte nos:ut alio iam loco diximus.Quo apparet post id temporis spatium ī usum uenisse sptum.Et quoniam a miraculis rumꝰ cœpimus:sequemur eorum ordinem in.quibus uel maximũ est aliquid nasci:aut uiuere sine ula radice.Tubera uocant hæc undiq; terra circundata:nulisq; fibris nixa aut saltẽ capillamentis:nec uti q; extuberãte loco i quo gignuntur:aut rimã agentẽ:Neq; ipsa terrae cohærẽt.Cortice etiam icludũ tur:ut plane nec terrã esse possimus dicer:neq; aliud q̃ terre callum. Siccis hæc fere & fabulosis locis frutetosisq;nascũtur.Excedũt:sæpe magnitudinem mali cotonei.etiam librali pondeꝛ.Duo deorꝰge nera.harenosa dentibus inimica:& altera sincera.Distringũtur & coloꝛ rufo nigroq;:& intus cãdido Laudatissima que africe crescũt. An ne uitiũ id terre:Neq; enim aliud intelligi potest: malum ne id ea potius globetur magnitudie qua futuꝰ.Est & uiuat ne an non:haud facile arbitror intelligi pos se.putrescendi enim ratio cõmunis est iis cũ ligno Lartio licinio prætorio uiro iura reddẽte i hispa nia carthagine paucis his ãnis scius accidisse mordenti tuber:ut deprehensus ide denarius primos dẽ tes iflecterer.Quo manifestũ erit terre naturam ī se globari.Quod certum est ex iis quæ nascũtur & seri non possunt.

De mysi:& tuberibus:de fungis pezicis:laserpitio: & magyderi & rubia & radicula. Cap.iii.

Serãnum

Imile est quod i cyrenaica,puicia uocãt misy precipuũ suauitate:odore:ac sapore:sed camo sius.Et quod i thracia ceraunũ.De tuberibus hæc tradũtur peculiariter. Cum fuerint hym bres autũnales ac tonitrua creba:tũc nasci: & maxie e tonitribus:nec ultra annũ durare. te nerrima ãt uerno esse.Quibusdã locis acceptantur riguis & serũtur sicut mytilenis.Negant nasci nisi exundatione.fluminũ muccto semine ab Tiaris.Est ãt his locus in quo plurima nascuntur: Asiæ no bilissima circa lampascũ & alopecone sum:græciæ uero circa elin.Sunt & in fungorum genere a græ cis dicti pezicæ.q sine radice aut pediculo,nascuntur.Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimũ laserpitium quod græci silphion uocant i cyrenaica puincia repertũ:cuius succũ uocãt laser magni ficum i usu medicamentisq; & ad pondus argenti denarii pẽsum.Multis iam annis in ea terra nõ in uenitur.qm̃ publicani q pascua conducũt:maius ita lucrum sentientes depopulãtur pecorum pabu lo.Vnus autem caulis nostra repitus memoria.Neroni principi missus est.Si qnando icidit pecus in spẽ nascẽtis:hoc deprehẽditur signo:oue cũ comederit dormiente ptinus capra sternutãte. Dinq; iã non aliud ad nos iuehitur:q̃ quod inpsidi aut media & armenia nascitur laser:multo ifra cyrenaicũ Id quoq; adulteratũ gũmi.aut sacopenio:aut faba fracta.Quo minus omitendum uidetur.C. Vale rio.M.Herennio.conss.cyrenis aduecta romã publice laserpiti põdo.xxx:Cæsarem uero dictatorem initio belli ciuis inter auꝰ argentumq; protulisse ex æratio laserpii põdo.cxi.Id apud auctores græ cie euidentissimos iuenimus.Natum Hymbre piceo repento madefacta tellure circa hesperidum hor tos syrtinq; maiorẽ.vii.annis ante oppidum cyrenaꝰ quod conditũ est urbis nostre ãno.cxliii. Vim autẽ illã p quattuor stadioꝰ spatiũ in africa ualuisse.In ea laserpitium gigni solitum rem feram ac cõ tumacẽ:& si coleretur in deserta fugientẽ.Radice multa crassaq;:caule ferulaceo: haud simili crassitu dine.Huius folia maspetũ uoccabãt:apio maxime similia.Semen erat foliaceũ. Foliũ ipsum uero de ciduũ.Vesci pecora solita.primoq; purgari:mox pĩguescere:carne mirabilẽ in modũ iucũda.Post fo lia amissa caule ipso & hoies uescebant.ar dococto:asso elissoq;.Eoꝰ quoq; corpora.xl.primis dieb⁹ purgãte auitiis.Ex iis oĩbus succus duob⁹ modis capiebatur e radice:atq; caule Et hec duo erant.no mina rhizias atque caulias Vilior ille ac putrescẽs radice:cortex niger:&ad mercis adulteria.Succum ipsum in uasa coniectum admixto furfure subinde cõcutiendo ad maturitatem perducebãt:ni ita se cissent putrescentem.Argumentũ erat maturitatis color:siccitasque sudore finito.Alii tradũt laserpi tii radicem fuissem maiorẽ cubitali:tuberque in ea super terram.Hoc inciso profuere solitum succũ ceu lactis supernato caule:quẽ magydarim uocarunt.Folia aurei colotis,p semine fuisse:cadẽtia a ca nis ortu :austro flante.Ex iis laserpitiũ nasci solitum annuo spatio & radice & caule cõsumẽtib⁹ sese

Hoc & circũfodi ſolitũ prodidere.nec purgari.pecora:ſed ægra ſanari aut potinus mori:quod i pau
cis accidere.perſico Silphio prior opinio cõgruit.alterum genus eſt quod magydaris uocaſ tenerius
& minus uehemens.ſine ſucco.Quod circa ſiriam naſcif:nõ proueniens in cirenaica regõe gignitur
& in pnaſo mõte copioſius:quibuſdã late piciũ uocantibus:perq; omnia aduleratur rei ſalubertimæ
utiliſſimæq; auctoritas.Ratio ſinceri prima in colore modice rufo:& cũ frangitur candido itus mox
tranſlucẽte.gutta aquæ ſaliuaq; liqueſcit Vſus in multis medicamĩnibus.Sunt etiamnũ duo genera
non niſi ſordido nota uulgo:cũ queſtu nullo polleant.In primis rubia tinguẽdis lanis & coriis neceſ
ſaria.laudatiſſima italica:& maxime ſuburbana.& omnes pene prouintiæ ſcatent ea.Sponte proue-
nit:ſeriturq; ſimilitudine eruiliæ.Verum ſpinoſus ei caulis & geniculatus hic eſt qnis circa articulos i
orbe foliis:Semen eius rubẽs eſt:Quot in medicina uſus habet ſuo dicemus loco.atq; uocatur radi-
cula lauandis demum lanis ſuccũ habet mirũ euãtũ conferens candore:molliciaq;.Aeque naſcif ſa-
tiua ubiq; ſed ſpõte p̃cipua in aſia ſyriaq; ſaxoſis & aſperis:locis.Trans euphratem tamen laudatiſſi-
ma caule ſerulaceo tenui.& ipſis cibis indigenaẽ expetito.& tingenti quicquid ſit:cum quo ꝺcoqua
tur folio oleæ.Struthion græci uocãt:flo et aeſtate:grata aſpectu ueẽ ſine odore ſpinoſa & caule lãu
ginoſo:Semen ei nullum radix magna.quae conciditur ad quem dictum eſt uſum.

De hortoẽ cura:& digeſtio terræ naſcentium præter fruges & frutices. cap.iiii.

B his ſupereſt reuerti ad hortorum curã:& ſuapte natura memorandã.Et quoniã atiqtas ni
hil prius mirata eſt:q; & heſperidum hortos:ac regum adonis & alcinoi.itẽ penſiles ſine il
los Semiramis ſine aſſyriæ rex Cyrus fecerit:de quorum ope alio uolũine dicemus. Rõani
quidẽ reges ipſi coluere:Quippe etiã Superbus Tarquinius nũtiũ illũ ſaeuũ atq; ſanguinariũ remiſit
ex horto in.xii.tabulis legũ noſtraẽ.nuſq; noĩtur uilla.ſemper in ſignificatione ea hortus .i horti ue
ro hærediũ.Quam rẽ comitata eſt & religio quædã:hortoſq; & ſores tantum cõtra inuidẽtiũ faſcina-
tiones dicari uidemus.in remedio ſaturnica ſigna quaq; hortos tutelæ Veneris aſſignãte plauto.iã q
dẽ hortoẽ nomine in ipſa urbe delicis:agros uillaſq; poſſid ẽt.primus hoc inſtituit athenis Epicurus
hortoẽ magiſter.Vſq; ad eum moris nõ fuerat i oppidis haberi rura.Romæ quidẽ p ſe hortus ager
pauperis erat.Ex horto plebri macellum q̃to inocẽtiore uictu mergi eni credo.i pfunda ſatius eſt. &
oſtreaẽ genera naufragio exquiri aues ultra phaſidẽ amnẽ peti & fabuloſo quidẽ terrore tutas :im-
mo ſic precioſiores.alias in numida atq; æthiopia i ſepulchris aucupari:aut pugnari cũ feris mãdi ab
eo cupientẽ quod mandat alius ad hercule q̃ uilla hec q̃ parata uoluptati ſatietatiq;.niſi eadem que
ubiq; indignatio:occurreret:Ferẽdum ſane fuerit exquiſita naſci poma:alia ſapore:alia magnitudine
alia mõſtro pauperibus interdicta.Inuẽtari uina ſacciſq; caſtrari.nec cuiq; adeo longã eſſe uitam. ut
non ante ſe genita potet.E frugibus quoq; quoddã alimẽtum excogitaſſe luxuriam:ac medullam tã
tum eatũ:ſuperq; piſtinaẽ operibus & celaturis uiuere alios pane proceẽ:alios uulgi tot generibus
uſq; ad infimam plebem deſcendẽte aia.& iam ne in herbis diſcrimen inuentum eſt oluſq; differẽniã
facere in cibo.etiam uno eſſe uenali.& in his aliqua quoq; ſibi naſci tribus negant.Caule in tantuꝫ ſi
nato ut pauperis mẽſa nõ capiat.Siluestres fecerat natura horridos:ut quiſq; demeteret paſſim.Ecce
altiles ſpectantur aſparagi.Et rauena ternis libris rependit:heu prodigia uentris.mirum eſſet nõ lice-
re carduis pecori ueſci.non licet plebei.aque quoq; ſeparantur.& ipſa nature elemẽta ui pecunie di-
ſcreta ſunt.hi niues.illi glaciem potant.pœnaſq; mõtiũ in uoluptatem gule uertunt.ſeruatur algor
eſtibus:excogitaturq; ut alienis mẽſibus nix algeat Decoquunt alias quas mox & illas hyemãt.nihil
itaq; homini ſic qũo reẽ nature placet etiam ne herba aliqua diuitiis tantum paſcitur. Nemo ſacros
auẽtinoſq; montes & irate plebis ſeceſſius circũſpexerit.mons enim certe equabit quos pecunia ſupa
uerit:Itaq; hercule nullũ macelli uectigal maius fuit rome clamore plebis icuſantis apud omnes pri
cipes.donec remiſſum eſt portorium mercis huius.cõpertũq; nõ aliter queſtuoſius cenſũ haberi aut
tutius.ac minore fortune iure:cũ credatur penſio ea pauperũ.Is in ſolo ſponſor ẽ.& ſub die redditus
ſuperficieſq; celo quocũq; gaudens.hortoẽ Cato predicat caules.hinc primum agricole exiſtimabã
tur priſci & ſic ſtatim faciebant iudicium.nunque eſſet in domo materfamilias:eteni hec cura fœmi
ne dicebatur.ubi itelligens eſſet hortus.Quippe e camario aut macello uiuẽdũ ẽ.nec caules ut nunc
maxime probabã dãnantes pulmẽtaria que egerent alio pulmẽtario.id erat oleo parce e.ná carnis
deſideria etiam erãt in exprobratione.horti maxime placebãt quia non egent:igni parcerentq; ligno
expedita res & parata ſemper.unde & acetaria appellabãtur.facilia cõcoqui.nec oneraturo ſenſũ ci
bo.& que minime accenderent ad deſiderium panis.pars eorum ad cõdimẽta pertinens fateẽ domi
uerſuẽ fieri ſolitam.atq; non indicum piper queſitum:queq; tranſmaria petimus iã quoque in fene
ſtris ſuis plebs urbana i imagine hortoẽ quotidiana oculis rura prebebant anteq; prefigi pſpectus
omnis coegit multitudinis innumere ſeua latrocinatio.Quãobrẽ ſit aliqs & his honos.ne ue aucto
ritatẽ rebus uilitas adimat.Cũ pſertim etiã cognomina proceẽ inde nata uideamus lacrucinoſq; in

ualeria familia nõ puduiſſe appellari:& cõtingat aliqua gratia operi curæq; noſtræ Virgilio quoq; cõ feſſo q̃ ſit difficile uerboꝝ honorẽ tã paruis perhibere hortos ille iungẽdos nõ eſt dubium riguoſq; maxime habẽdos.ſi cõtingat profluo amne Si minus:e puteo pertica organis ue pneumaticis tollẽdo:nõ hauſtu rigando.Solũ proſcindẽdũ a fauonio:in autũnũ præparãdum eſt poſt.xiiij. dies iterã dumq; ante brumã.octo iugeꝝ opis palari iuſtum eſt:Fimũ tres pedes alte cũ terra miſceri.areis diſtingui:eaſq; reſupinis p uluinoꝝ toris ambiri ſingulis tramitũ ſulcis:qua detur acceſſus hoi:ſcatebriſq; d curſus.in hortis naſcentiũ alia bulbo cõẽdãtur:alia capite:alia caule.alia folio:alia utroq;:alia ſemine alia cortice:alia cute aut carthilagine:alia carne alia tunicis carnoſis.alioꝝ fructus in terra ẽ alioꝝ.& extra:alioꝝ nõ niſi extra:Quædã iacent creſcũtq; ut cucurbitæ & cucumis.eadẽ & pẽdẽt q̃q̃ graviora multo ẽt iis quæ in arboribꝰ gignũt.Sed cucũis carthilagie.Cortex huic unĩ maturitate trãſit i lignũ Terra cõdũtur raphani napiq; :& rapa:atq; alio modo inulæ:cicer:paſtinacæ.Quædã uocauimus feru lacea ut anetũ:maluas.Náq; tradunt auctores in arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere :baculorũ uſum præbere ex templo.Sed & arbor eſt malua ni mauritãia lixi oppidi æſtuario:ubi heſperidũ hor ti fuiſſe prodũtur.cc.paſſibus ab oceano iuxta delubrũ:Herculis antiquium gaditano ut ferũt.Ipſa al titudinis pedes.xx.craſſitudinis quã circũplecti nemo poſſit i ſimili genere habebitur & canabis.nec non & carnoſa aliqua appellabimus:ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes.

Natura & genera & hiſtoria naſcentium in hortis rerum: cap.v.

Vngorum enim callum in ligni arborumq; natura diximus. & alio genere tuberuꝫ paulo ante.Carthilaginei generis extraq; terrã eſt cucumis mira:uoluptate Tiberio pricipi experi tus.nullo quippe non die contigit ei penſiles eorum hortos promouentibus in ſoles rotis oſitoribus.Rurſuſq; hybernis diebus intra ſpeculariũ munimenta reuocãtibus.Quĩ & lacte mulſo ſe mine eoꝝ biduo macerato:apud antiquos græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere ut dulciores fi ant.Creſcunt qua coguntur forma.in italia uirides & q̃ minimi.ĩ prouintiis q̃ maximi & citrini aut nigri.placẽt copioſiſſimi africe:grãdiſſimi mœſiæ.Aſt cum magnitudine exceſſere pepones uocãtur. uiuũt hauſti in ſtomacho in poſterumdiẽ:nec perfici queunt.in cibis nõ inſalubres tamẽ plurimũ na tãt: oleum odere mire.nec minus aquas diligunt.Deſecti quoque ad eas modice diſtãtes adrepunt. Contra oleũ refugiunt.aut ſi:quidobeſt:uel ſi pẽdeãt:curuantur.idque uel una nocte deprehenditur. Si uas cum aqua ſubiiciatur a quattuor digytorum interuallo deſcẽdẽtibus ante poſterum diẽ. At ſi oleum eodẽ modo ſit in hamos curuatis.idem in fiſtula flore dimiſſo mira longitudine creſcũt.Ec ce cum maxime noua forma eorum ĩ campania prouenit mali cotõei effigie:forte primo natũ ita au dio unum:mox ſemine ex illo genus factum:melopeponas uocãt.nõ pendent hi:ſed humi rotũdã tur.mirum in his preter figuram.coloréque & odorẽ:q; maturitatẽ adepti q̃q̃ nõ pendentes ſtatim a pediculo recedunt.Columella tradit ſuum cõmentum ut toto anno cõtingant.frutice rubi q̃ uaſtiſſi mum in apricum locũ trãſferre:& recidere duũ digytoꝝ relicta ſtirpe circa æquinoctiũ uernũ . ita in medulla rubi ſemine cucumeris iſito terra minuta fimoque circũaggeratas reſiſtere frigori radices. cucũeroꝝ græci tria genera fecere.laconicũ:ſcitalicum:boeticũ.Ex iis tantũ laconicũ aqua gaudere Sunt qui hærba que uocatur culix noie tria ſemen eorum maceratũ ſeri iubeant:ut ſine ſemine naſcã tur.Similis & cucurbitis natura dũtaxat in naſcendo.aeque hyemẽ odere.amãt rigua ac fimũ . Serun
Parietum tur ambo ſemine in terra ſexquipedali:foſſura inter equinoctium uernũ & ſolſtitium parilibuſ:tñ ap tiſſime.aliqui malũt ex Calen martii cucurbitas:& nonis cucumeres:& per quinquatros ſerere ſimili modo reptantibus flagellis ſcandentes p arteſum aſpera in tectum uſque natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt:uelocitas perinx:leui umbra cameras ac pgulas operiẽtes.ide hec duo prima genera.camerariũ & plebeiũ:quod humi creditꝰ.in priore mire tenui pediculo librat pondus imobile auræ.cucurbita quoq; omni modo faſtigat uagis maxime uitilibus conjecta i eas poſtq̃ defloruit creſcit qua cogitur.forma.plerũque & dracõis intorti figura.libertate uero pẽſili cõ ceſſaniã uiſa eſt nouẽ pedũ lõgitudinis.Particulati cucumis floret:ſibi ipſe ſupfloreſcẽtes: & ſicciores locos patitur.cãdida lanugine obductus magiſq; cũ creſcit.Cucurbitaꝝ numeroſior uſus . & primus caulis in cibo.atq; ex eo in totũ natura diuerſa nuper in balnearũ uſum uenere urceoꝝ uice iam pri dem uero etiã cadoꝝ ad uina cõdẽda.Cortex uiridi tener.Deraditur nihilõinus cibis.cibos ſalubres ac leues pluribus modis exiſtimant:qui perfici hũano uentre nõ queant:ſed non intumeſcãt.Semia quæ proxima collo fuẽrint ,pceras pariunt item ab imis ſed nõ cõparandas ſupradictis:que i medio rotundas:quæ lateribus craſſas breuioreſq;.Siccãtur in umbra:& cum libeat ſerere in aqua macerã tur Cibis quo longiores tenuioreſq; eo gratiores.Et ob id ſalubriores q̃ pẽdẽdo creuere mĩúq; ſẽ nis tales habent:duricia eius in cibis gratiã terminãte.Eas quæ ſemini ſeruãtur ãte hyemẽ pcidi nõ eſt mos.poſtea fumo ſiccantur cõdẽdis hortenſiorum ſeminibus ruſtice ſuppellectili.inuenta eſt ra tio qua cibis quoq; ſeruarentur.Eodẽq; modo cucumis uſque ad alios pene prouentus.& id quidẽ

Muria fit Sed & ſcrobe opaco in loco harena ſubſtrato fœnoq; ſicco optos: ac deinde terra uirides ſer uări tradunt ſunt & ſilueſtres in utroq; genere & oĩbus fere hortẽſibus: ſed & his medica tãtũ natura ẽ Quãobrem differentur in ſua uolumina. reliqua chartilaginũ naturæ terra occultãt oĩa. in quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri: niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda. latiora ue ro & concaua fœmini: præſtantiora ſuauitate: & ad condiendæ faciliora: que ſe pius ſata tráſcũt i ma- rem. iidem naporum quinq; genera fecere. corinthiũ cleonæum: liothaſium boeticũ: & quod p ſe uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit corinthium nuda fere radice. ſolũ enĩ hoc genus ſu- perne tendit: non ut cætera in terrã. liothaſium quidam thracium appellant. frigorum patiens ſimũ ab eo boeticum dulce eſt rotunditate etiam breui notabile. neq; ut cleonæũ prælongũ in totum. qui dẽ. quoꝝ tenuiora folia ipſi quoq; dulciores. quorũ ſcabra & anguloſa & horrida amariores. eſt præ- terea genus ſilueſtre cuius folia ſunt erucæ ſimilia. palma rome amiterninis datur: inde nurſiis: tertia noſtratibus. cetera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt. cortice & chartilagine conſtant raphani. multiſ q; eoꝝ cortex craſſior etiã q̃ quibuſdã arboꝝ. amaritudo plurima illi eſt: & pro craſſitudie corticis: ce tera quoq; aliquando lignoſa. & uis mira colligendi ſpiritum laxandiq; ructum. ob id cibus illibera- lis utiq; ſi proxime olus mãdat. ſi uero cum oliuis drupis rarior ructus ſit miuſq; fœtibus ægypto mi- re celebratur propter olei fertilitatem: quod de ſemine eius faciunt hoc maxime cupiũt ſerere ſi liceat quoniã & queſtus plus q̃ e frumento & minus tributi eſt nullumq; copioſius oleum. Gene a raphãi greci fecere tria ſoliorum differẽtia criſpi: atq; lenis: & tertiũ ſilueſtre. atq; huic læuia quidẽ folia: ſed breuiora ac retunda copioſaq;. atq; fruticoſa. ſapor autem aſper & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. & in prioribus tamen diffe entia ſeminis eſt: quoniã aliqua admodum exiguum ferũt: hæc ui tia non cadunt niſi in criſpa folia. noſtri alia fecere genera algidenſe a loco lõgum atq; tranſlucidũ Alterum rapi figura. quod uocant ſyriacũ: ſuauiſſimũ fere ac tenerrimũ: hyemiſq; patiens. precipuũ tamen eſt quod e ſyria non pridem aduectum apparet: quoniam apud auctores nõ reperitur id autẽ tota hyeme durat etiamnum unum ſilueſtre greci cheriam uocant: pontici armon: alii leucẽ noſtri: armoraciam fronde copioſius q̃ corpore in omnibus autem probandis maxime ſpectantur cau les in initio enim rotundiores craſſioreſq; ac lõgis canalibus. folia ipſa triſtiora: & ãgulis horrida. ſeri uult raphanus terra ſoluta. humida. ſimum odit palea contentus. frigo e adeo gaudet: ut i germania infã- tium puerorum magnitudinem equet. ſeritur poſt idus febru. ut uernus ſit iterumq; circa uulcanalia que ſatio melior. multi & martio & aprili ſerunt & ſeptembri. Incipiente incremento confert alterna folia circũobruere: ipſos uero accumulare. Nã qui extra terrã emerſerit durus ſit atq; fungoſus Ariſto machus detrahi folia per hyemem iubet: & ne lacune ſtagnẽt accumulare. ita i eſtate grãdeſcere. Qui dam prodidere ſi palo adacto cauerna palea inſternatur in ſex digytoꝝ altitudine deinde ſemẽ ſimũ q; & terra cogeratur ad magnitudẽ ſcrobis creſcere. precipue tamẽ ſalſis alunt. itaq; etiã talibus aquis irrigantur. & in ægypto nitro ſparguntur. ubi ſunt ſuauitate p̃cipui. in totũ quoq; ſalſugine amaritu do eorum eximitur. fiuntq; coctis ſimiles. Namq; & cocti dulceſcunt: & in naporum uicem tranſeũt. Crudos medici ſuadẽt ad colligenda acria uiſceꝝ dãdos cũ ſale ieiunis eſſe atq; ita uomitionibus p̃- parant meatum. tradunt & precordiis neceſſarium hunc ſuccum: quando phthiſin cordi intus iheren tem non alio potuiſſe depelli cõpertum ſit i egypto regibus corpora mortuoꝝ ad ſcrutãdos morboſ inſecantibus atq; ut ẽ greca uanitas. ferũt in tẽplo apollinis delphis adeo ceteris cibis p relatus rapha nus ut ex auro dicaretur raphanus: beta ex argento. rapum e plũbo ſcires non ibi gentium Manniũ cuiũ iperatorẽ: quẽ in hoſpitio ligatis aurũ repudiaturo afferentibus rapũ torrentem in foco inuẽtũ annales noſtri prodidere. ſcripſit & Morchion grecus de raphano unũ uolumẽ Vtiliſſimi i cibis hiber no tempore exiſtimantur. iidẽq; dẽtibus ſemper inimici. quoniã atterãt. ebora certe poliũt: odium iis cum uite maximũ. efugitq; iuxta ſatos. Lignoſiora ſunt reliq̃ in chartilaginũ genere a nobis poſi ta. Mirũq; & oĩbus uehemẽtiã ſaporis ineſſe. ex iis paſtinace unũ genus agreſſe ſpõte puenit ſtaphy- linos grece dicitur. alteꝝ ſeritur radice uel ſemie primo uere uel autũno. Vt Hygino placet februario auguſto ſeptẽbri. octobri ſolo q̃ altiſſime roſoſſo. ãnicula utilis eẽ incipit bima utilior. gracilior autũ no patiniſq; maxime: Et ſic quoq; uirus illi intractabile eſt. hibiſcum a paſtinaca gracilitate diſtat: dã natum cibis ſed medicine utile. Eſt & quartum genus in eadẽ ſimilitudine paſtinace. quã noſtri galli cã uocãt: greci uero daucon. cuius genera etiam quattuor fecere inter medica dicẽdũ Siſer & ipſam Tiberius princeps nobilitauit flagitans oĩbus annis a germania Gelduba appellatur caſtellus rheno ipoſitum ubi generoſitas precipua. Ex quo apparet frigidis locis cõuenire. Ineſt lõgitudine neruus: q̃ in decoctis extrahit amaritudinis ramen magna parte relicta que mulſo in cibis tẽperata etiam i gra tiam uertitur. Neruus idem & paſtinace maiori dũtaxat annicule ſiſer his ſeritur mẽſibus februario martio aprili. auguſt. ſeptẽbr. octobri. breuior his ẽ: ſed toroſior amariorq; inula per ſe ſtomacho ini miciſſima eadẽ dulcibus mixtis ſaluberrima. plurimis mo dis auſteritate uicta gratiã iuẽit: nãq; & in

pollinem tundit arida:liquidoq; dulci tẽperatur:& decocta poſtea aut aſſeruata uel macerata pluriſ' modis & tunc mixta defruto aut ſubacta melle:uuiſq; paſſis aut pinguibus cariotis.alio rurſus modo cotõeis:malis:uel ſorbis:aut prunis.aliquãdo pipere aut thymo uarjata defectus præcipue ſtomachi excitat:illuſtrata maxime iuliæ auguſtæ quotidiano cibo:ſupuacuũ eius ſemẽ:qm̃ oculis ex radice ex ciſis ut harũdo ſeritur.& hæc aũt ſerit & ſiſer & paſtinaca utroq; tpe uere & autũno magnis ſeminũ i terua lis.nulla ue minus q̃ termoꝛe pedũ :quoniã ſpatioſe fruticat.Siſer ãt tranſſere melius.proxi bulboꝝ natura quos Cato in primis ſerendos præcipit celebraſq; megaricos.Verum nobiliſſima eſt ſcylla:q̃q̃ medicamini nata acetoq; exacuẽdo.nec ulli amplitudo maior:ſicut nec uis aſperior.duo genera medicæ.Maſculus albis foliis fœmina nigris & tertium genus eſt cibis gratum:epimenidiũ uocatur anguſtius folio ac minus aſpero.Seminis plurimũ omnibus.celerius tamen ꝓueniunt ſatæ bulbis circa latera natis Et creſcant:folia quæ ſunt in his ampla.deflexa circa obruũtur.ita ſuccum oẽm in ſe trahunt capta.ſponte naſcuntur copioſiſſime in balearibus ebuſoq; inſulis ac per hiſpanias unũ deiis uolumen condit pythagoras philoſophus:colligens medicas uires:q̃s proximo redemus libro Reliqua bulboꝝ genera differunt colore:magnitudine:ſuauitate.Quippe cũ quidã crudi mandantur:ut in cheroneſo taurica.poſt hos in africa nati maxie laudãt mox apuli:genera græci hæc fecere bulbinen.ſitanio.pithyon:acrocorion:egylops:ſiforminchio.in hoc miꝛ imas eius radices creſcere hieme.Verno aũt cum apparuerit uiola:minui ac contrahi:tum deide bulbũ pingueſcere eſt iter genera quod in ægypto aron uocant.ſcyllæ proximũ amplitudine foliis lapati:caule recto. duum cubitorũ baculi craſſitudine:radice mollioris naturæ quæ edatur & cruda.Effodiũtur bulbi ãte uer: at deteriores illico fiunt ſi finduntur.Signum maturitatis folia marceſcentia ab imo.Vetuſtiores improbant.itẽ paruos & longos.Contra rubicundis rotundioribuſq; laus & grandiſſimis.amaritudo pleriſq; inerti ce eſt.media eorum dulcia.bulbus nõnaſci niſi ex ſemine priores tradiderũt.Sed & i:preneſtinis cãpis ſponte naſcuntur:ac ſine modo etiam in remorum aruis.

De hortenſium hærbarum radicibus.foliis floribus:coloribus. cap.vi.

Ortenſibus oibus fere ſingulæ radices.ut raphano betæ:apio maluæ ampliſſima autem lapato ut quæ deſcendat ad tria cubita.Silueſtri miores tumidæ effoſſa quoq; diu mutat.quibuſdã tamen capillatæ ut apio.malua.Quibuſdã furculoſæ:ut ocimo.Aliis carno. ut bete:aut magis etiãnum croco:aliquibus ex cortice & carne conſtant:ut raphano & rapis.quorũdã genicule ſunt ut graminis.quæ rectã nõ habent radicẽ ſtati plurimis nituntur capillamẽtis ut atriplex & blitum.Scylla ãt & bulbi & cepe & allium nõ niſi in rectum radicatur.Spõte naſcentiũ quedã numeroſiora ſunt radice quam folio.ut aſpalax:perdicium:crocũ.Florent uero cũ fraxino ſerpillũ.ambrotonũ.napi:raphani:mẽta ruia & cetera quidẽ defloreſcũt cũ cœperit.ocimũ aũt particulatim & ab imo incipit.qua de cauſa diutiſſime floret.Hoc & in heliotropio herba euenit.Flos aliis candidus aliis luteus aliis purpureus:folia cadunt a cacuminibus origano:inule:& aliquando rute iniuria leſe maxime concaua ſunt cepe.getio.alliũ cepaſq; inter deos iureiurando habet egyptus: Cepe genera apud grecos ſarda ſamothracia:halfidena ſetania.Item ſchiſta:aſcalonia ab oppido iudee nominata oibus ẽt odor lachymoſus & precipue cypriis minime gnidiis.omnibus corpus tutum pinguitudinis eaꝛ carthilagine.E cũctis ſetania minima:excepta tuſculana.ſed pulcis ſchiſta ãt & aſcalõia cõdũtur.ſchiſtam hyeme cum coma ſua relinquunt:Vere folia detrahũt & alia ſubnaſcunt iiſdẽ diuiſuris unde & nomen.hoc exemplo reliquis quoq; generibus detrahi iubent:ut in capita creſcãt potiuſq; in ſemetipſa.aſcaloniaꝛ ꝓpria natura.Eteni uelut ſteriles ſunt ab radice:& ob id ſemie ſeri illas nõ ponit iuſſere greci.preterea ſerius circa uer cũ germinant tranſferri.ita craſſeſcere.& tũc properare peritiſ tpis penſitatione.feſtinandum aũt in his eſt quoniã natura celeriter putreſcũt.ſi deponãtur caulem amittunt:& ſemen:ipſeque euaneſcunt.Eſt & coloꝛ differentia.Samo euĩ & lardibus cãdidiſſime proueniunt.ſunt in honore & cretice.de quibus dubitãt an eedem ſint:que aſcalonie quoniã ſatis capita craſſeſcunt:depoſitis caules & ſemina.Diſtant ſaporẽ tantum dulci.apud nos duo prima genera unũ condimentarium:quod illi getiõ:noſtri pallacanum uocant.ſeritur mẽſibus martio:aprili maio alterum capitatum eque ab equinoctio autumni uel fauonio genera eius auſteritatis ordine afrirana gallica tuſculana:amitermina. optima autem que rotundiſſima.item ruſſa acrior q̃ cãdida ſicca q̃ uiridis & cruda q̃ cocta ſicca q̃ condita ſeritur amitermina frigidis & humidis locis:& ſola alii mõ capite:relique ſemine.proximaq; eſtate nullum ſemen emittunt ſed caput tantum quod ĩareſcit ſequẽti autem.anno permutata ratione ſemẽ gignii caput ipſum corrũpitur.Ergo omnibus ãnis ſeparatum ſemen cepe cauſa ſeritur.Sepatim cepe ſeminis:ſeruãtur autem optime in paleis:getiũ penẽ ſine capite ẽ ceruicis tantum longe & ideo totum in fronde ſepiuſq; reſecatur ut porrũ ideo illud ſerunt nõ deponunt Ceteto cepas ter foſſo ſolo ſeri iubent extirpatis radicibus herbarũ in iugera denas libras intermiſceri ſaturciam quoniam melius ꝓueniat Runcari preterea & ſarriri ſi nõ ſepius quater aſca-

Gnidia Theoph

Semẽthe

ſementãt Theo.

Ioniã mense februario serunt nostri.semen cœpaꝫ nigrescere incipiens anteq̃ marcescat metũt & ã porro in hãc cognatione dici cõuenit:præsertim cum secti uo nuper auctoritatẽ dederit princeps ne ro uocis gratia ex oleo æstatis mẽsium oĩbus diebus.nihilq; aliud ac ne pane quidẽ uescẽdo.serit se mine ab equinoctio autũno si sectiuũ facere libuerit dẽsius in eadẽ area secatur dõec deficiat:stercora turq; semp si nutrit ĩ capita anteq̃ secetur:cũ increuerit:in aliã areã trãsferatur:sũmis foliis lẽiter recisis ante medullã & capitibus retractis tunicis ue extremis.antiq silice uel tegula subiecta capita dilata bãt.hoc item de bulbis.Nunc sarculo leuiter cõuelluntur radices ut delumbatæ alant neq; distrahãt. insigne q̃ cum fimo lætoq; solo:gaudeat:rigua odit:& tamen proprietate quadã soli cõstat.laudatissimus in ægypto mox orchiæ atq; aritiæ.sectiui duo genera.hoc herbaceũ folio icisuris eius euidẽtibus quo:utuntur medicamẽtarii. Alterũ genus suauidioris foli rotundioriſq;.incisuris leuioribus.fama est melã equestris ordinis reum ex procuratione a tyberio principe accersitum in summa despe- ratione succo porri ad trium denarioꝝ argenteorum pondus hausto cõfestim.expirasse sine cruciatu Ampliorem modũ negant noxium esse.allium ad multa ruris præcipue medicamenta ꝓdesse credit̃ tenuissimis & quæ separantur in uniuersũ uelatur mẽbranis :mox pluribus coagmentatur nucleis : & iis separatim uestitis.asperi saporis:& quo plures nuclei fuere:hoc ẽ asperius.tedium huic quoque halitu:ut cepis nullũ tamen coctis.generum differentia in tẽpore.præcox matureſcit.lx. diebus:tum in magnitudine:ulpicũ quoq; in hoc genere græci appellauere allium cyprium:alii antiscordon:precidue africe celebratum inter pulmẽtaria ruris grãdius allio trito ĩ oleo & aceto mirum quantũ ĩcrescat spuma.Quidã & alliũ ulpicũ in plano seri uetant castellatimq; grumulis ĩponi distantibus ĩter se pedes ternos.inter grana quattuor digyti intereſſe debẽt simul atq; tria folia eruprint sarriri grãde scũt quo sæpius serriuntur.matureſcentiũ caules depressi in terrã obruũtur ita cauetur ne in frondẽ luxurient.in frigidis utilius uere seri q̃ autũno.cæterum ut odore careant omnia hec iubetur seri cũ luna supterra sit colligi cum in coitu.fine iis menander e grecis auctor:est alliũ edẽtibus si radicem bete in pruna tostã superederint:odorẽ extingui:sunt qui & allium & ulpicon inter compitalia ac saturnalia seri aptissime putent.alliũ & semine ꝓuenit sed tarde.prio .n.anno porri crassitudine capite efficitur:sequenti diuiditur:tertio consumatur:pulchriusq; existimatur tale a quibusdã in semen exire uetatur:Sed intorqueri caulis sationis gratia:uti caput ualidius fiat Quod si diutius allium cepeq; ineterari libeat:aqua salsa tepida capita intigenda sunt.ita diuturniora fient.melioraq; usui:sed ĩ fatu sterilia.alii cõrenti sunt primo super prunas suspendisse.abundeq;.ita proficiarbitrãtur.ne germinẽt Quod facere allium cepamq; extra terram quoq; certũ est:& cauliculo acto euanescere.aliqui & allium palea optime seruari putant.allium est in aruis sponte nascens:alum hoc uocãt:quod aduersus ĩ probitatem alitũ depascentium semina coctum ne renasci possit abiicitur.statimq; que deuorauere aues stupentes manu capiuntur.& si paulum cõmoraue/e resopire.est & siluestre quod ursinũ uocant odore molli:capite pretenui.foliis grandibus.

aphrof cordon

Opalia

Quoto die queq; herbe nascuntur sate :& quomodo queq; formantur:uel digerantur:&quoꝝ singula genera:& quorum plura.

N hortosatoꝝ celetrime nascontur ocimũ blitũ napus:eruca tertio enĩ die erumpunt .anetum quarto.lactuca quto:raphanus.sexto.cucumis & cucurbite septimo prior cucumis nasturtium ac sinapi quito.beta estate sexto:hyeme decimo:atriplex octauo.cepe.xix.aut.xx getiũ .x.aut.xii.Contumacius coriandrum.Cunila quidẽ & origanũ post.xxx.diem omnium difficilime apium.lx.enim die cum celerrime.l.maiore ex parte emergit.aliquid & seminũ etas cõfert quoniã recẽtiora maturius gignuntur:in porro:getio cucumere.cucubita ex uetere aũt celerius ꝓueniũt apium beta.cardamũ.cunila.origanum:coriãdrũ.mirum in bete semine nõ enĩ tota eo anno gignitur:sed aliqd sequente.aliquid tertio.itaq; ex copia seminis medice nascit.Quedã anno tãtũ suo pariunt:quedã sepius.sicut apiũ.porrũ getium.hec.n.semel sata pluribus annis restibili fertilitate ꝓueniunt.semina plurimis rotunda.aliqbus oblonga.paucis foliacea & lata ut attriplici.quibusdã angusta & canaliculata.ut cumino.differũt & colore nigro candidoq; itẽ duricie.su culacea ĩ soliculo sũt raphano sinapi rapo.nudum semen apii.coriandri ãeti fœniculi.cumini cottice obducta bliti bete. atriplicis ocimi.at lactucis in lanugine.nihil ocimo fæcũdius.cum maledictis ac pbris serendum preciptũt letius ꝓueniet.satum ẽt pascit terra adacta cuminũ & quiserunt precãtur ne exeat .Que in cortice sunt difficillime naturescunt.maximeq; ocinum.& gyt.siccãtur oĩa ac sunt fœcunda. utique meliora nascũtur aceruatim sato semine.q̃ sparso.ita certe porrũ & allium ferunt in laciniis colligatũ apium etiam paxillo cauerna facta ac fimo ingesto:nascuntur autẽ oĩa aut semine aut aurisiõe.Quedã semine & surculo ut ruta.origanũ:ocimũ precidum enim & hoc cũ ꝓuenit ad palme altitudinẽ. Quedã & adice & semine ut cepa alliũ.bulbi & si quoꝝ radicẽ minimi floꝝ relinquũt eorum uero que a radice nascũtur radix diuturna & fruticosa est.ut bulbi gethii.scylle fruticãt alia & nõ capite ut

inaresc̃ut Theoph.

annuifero rum

apium:& beta.Caule reciſo fere q̃dē oĩa regerminãt:exceptis quæ nõ ſcabrum caulẽ habẽt. eſt i uſu uero ocimũ:raphanus:lactuca.hanc etiã ſuauiorem putant a regerminatiõe.raphanus utiq; iucũdior detractis foliis anteq̃ decauleſcat.Hoc & in rapis.ná & eadẽ direptis foliis coperta terra creſcunt:durãtq; i eſtate.Singula genera ſunt ocimo:lapato.blito:naſturtio:erucæ.atriplici:coriandro aneto hæc enim ubiq; eadem ſunt neq; aliud alio melius uſq̃.rutam.furtiuam tantum prouenire fertilius putãt ſicut apes furtiuas peſſime.naſcunt etiam nũ ſata mentaſtrum:nepeta:intubũ:pulegium . cõtra plura genera ſunt eorum quæ dixemuſq; in primis de apio.

Natura & genera & hyſtoriæ ad cõdimenta in orto ſatarum re. xxxvi. cap. viii.

D enim quod ſponte i humidis naſcitur helioſelinũ uocatur uno folio:nec hirſutũ.rurus i ſiccis hippoſelinũ:pluribus foliis.ſimile heleoſelino.Tertium ẽ oreoſelinũ citutæ foliis:tadice tenui:ſemine aueti:minutiore tamẽ.Eſt aũt ſatiuis differentia in folio denſo criſpo uteriore & leuiore.item caule tenuiore ac craſſiore.Et caulis alio candidus eſt:aliorum purpureus: aliorum uarius.Lactucæ græci tria fecere genera Vnum lati caulis:adeo hoſtiola olitoria ex iis factitari pdiderint.Folium his paulo maios hærbaceo & anguſtiſſimũ:ut alibi cõſumpto:ĩcremẽto altero tũdi caulis.Tertiũ ſeſſile:quod iaconiõ uocant alii coloris & temporis ſatus genera diſcreuere.ée n. nigras:quarum ſemen menſe ianuario ſeratur:albas quas martio:rubentes quas aprili . at oĩum earum plantas binos menſes differri.Diligentiores plura genera faciũt purpureas:criſpas cappadocas græcas.Longiora his folio:cauleſq; lati.præterea longi & anguſti itubis ſimiles.peſſimum autẽ gẽus cum exprobratione.amaritudinis appellauere picrida.eſt etiãnũ alia diſtinctio atræ quæ mecõis uocatur a copia lactis ſopoſeri:quãq̃ oẽs ſomniũ parere credantur.Apud antiquos italiehoc ſolũ genus earum fuit & ideo lactucæ nomen adepte.Purpuream maximæ radicis cecilianá uocant .Rotundum uero ac.minimæ radicis:latis foliis aſtylida.Quidamq; eunuchiõ:quoniam hæc maxie refrageſ uenere ri.Eſt quidẽ natura oĩbus refrigeratrix:& ideo æſtate gratæ a ſtomacho faſtidium auferũt cibiq; appetẽtiã faciunt diuus certe auguſtus lactuca cõſeruatus in egritudie fertur prudẽtia muſæ medici cũ priores eã ob religionẽ minime cõmanducarent.in tantum recepta cõmẽdatione:ut ſeruari ẽt i alienos mẽſes eas oxymelite repertũ ſit.Sanguinem quoq; augere credũtur.ẽ etiãnũ quæ uocaſ caprina lactuca:de qua dicemus inter medicas:& ecce cum maxime cœpit irrepere ſatiuis admodũ probata: quæ cilicia uocatur.folio cappadocie niſi criſpum latiuſq; eſſet.nec ex eodeꝫ genere poſſũt dici neq; ex alio intubi hyemis ipatientiores:utruſq; præferẽtes:ſed caule nõ minus grati.Serũtur uerno plãte eorum ultimo uere tranſferuntur.eſt & eraticum intubum:quod in egypto ciccoriũ uocant .De quo plura alias.inuentum omnes thyrſos uel folia lactucaꝝ progare urceis conditos ac recentes in paniis coq̃re.Serũſ lactuce anno toto letis & irriguis ſtercoratiſq; binis mẽſibus inter ſemẽ plãtamq; & maturitatẽ.legittimum tamẽ a bruma ſemen facere:plantã in fauonio tranſferre.aut ſemen fauonio plãtã equinoctio uerno.albe maxime hyemẽ tolerã.Humore oia hortẽſia gaudent & ſtercore : precipue lactuce:& magis.intubi.Seri etiam radices illitas fimo intereſt.& repleri ablaqueatas humo.quidã & aliter amplitudinem augent:reciſis cũ ad ſemipedẽ excreuerint.fimoq; ſuillo recenti illis cãdorẽ uero putãt cõtingere iis dũtaxat que ſunt ſeminis albi:ſi harena de littore a prio incremẽto cõgeratur in medias:atq; in creſcẽtia folia cõtra ipſas religẽtur.Beta hortẽſiorum leuiſſima ẽ eius quoq; a colore duo genera greci faciũt:nigrã:& candidã:qua preferunt peiſſimi ſeminis:appellãtq; ſiculũ cãdoris ſane diſcrimine preferẽtes ut lactucã:noſtri bete genera faciunt uernũ & autũnale : a temporibus ſatiuis quãq̃ & iunio ſerati r.Tranſferũtur autem in planta he quoq; & oblini fimo radices ſuas locumq; ſimilitermadidũ amant.uſus iis & cum lente ac faba idẽq; coleris & precipuus ut :lenitas excitet acrimonia ſinapis.medici innocentioré q̃ olus eſſe iudicauere.Quãobrem apoſitas nõ nemini:deguſtare etiã religio eſt:utq; ualidis potius i cibo ſint gemĩa iis natura & oleris & capite ipſo exiliẽtis bulbi.ſpes ſumma in latitudine.ea cõtingit ut in lactucis:cum cœperint colorẽ trahere ĩpoſito leui pondere.Neq; alii hortenſioꝝ latitudo maior.in binos pedes aliquãdo ſe pandunt. multũ & ſoli natura cõferente eis.& in circelenſi agro ampliſſime ꝓueniũt.ſũt qui betas punico malo floréte optime ſeri exiſtiment tranſferri autem cũ quinæ folioꝝ eſſe cæpint.mira differentia ſi uera eſt candidis ſolui aluos:modice nigris inhiberi.& cũ braſſica corrũdatur in dolio uini ſapor:odore bete foliis demerſis reſtitui.olus cauleſq; quibus nunc principatus hortoꝝ apud grecos in honoꝛ fuiſſe nõ repio.ſed cato braſſice miras cãit laudes quas in medendi loco reddemus.genera eius facit tria unã extentis foliis:caule magno alterã criſpo folio:quã apianã uocat.Tertiã minutis caulibus lenẽ teneraã minimeq; ꝓbat.Braſſica toto anno ſeritur qm̃ & to to ſecatur:Vtiliſſime tamen equoctio autũni trãſſertur cũ folioꝝ ẽ.cimas a pria ſectióne ꝓſtat ꝓximo uere.Hic ẽ qdã ipſoꝝ cauliũ delicatior teneriorq; cauliculus apitii luxuria.& ꝑ eũ druſo ceſari faſtiditis nõ ſine caſtigatõe Tiberi pris.poſt cimã ex eadẽ braſſica cõtingũt eſtiui autũnales cauliculi.mox hyberni.iterũq; cime nullo eque genere

donec ſua fertilitate conſumia[r]:Tertia circa ſolſtitiũ.ex qua ſi hũidior locus eſt æſtate ſiccior autũno plantatur.Humor ſimuſq; ſi defuere:maior ſaporis gratia eſt.Si abũdauere lætior fertilitas.ſimũ afinitũ maxie cõuenit.ẽ hæc quoq; res iter opera ganeæ.Quapp nõ pigebit uerboſius pſequi.præcipu[e] fit caulis ſapore ac magnitudine:primũ oĩum ſi i repaſtinato ſeras:dein ſi terrã fugiẽtes cauliculos feces a terraq; proceritate luxurioſa attollẽtes ſe exaggerãdo aliã accmuules ita:ne plus q̃ cacumẽ emineat Tritianũ hoc genus uocaſ:bis cõputabili ipendio tedioq;.Cætera genera cõplura ſũt. Cũanũ ſeſſile folio capite patuiũ.aricinũ altitudie nõ excelſus folio numeroſius q̃ tenuius.hoc ultiſſimũ exiſtimaſ quia ſub oĩbus fere foliis fruticat caluiculis peculiaribus.põpeianũ procerius caule ab radice tẽui: intra folia craſſeſcit.Rariora hæc anguſtioraq;:ſed teneritas in dote fit.Frigora nõ tollerat. Quibus ẽt alũtur brutiani:prægrãdes foliis:caule:tenues:ſapore acuti.Sabellico uſq; in admiratione criſpa ſunt folia:quoꝝ eraſſitudo caulẽ ipſum extenuat:ſed dulciſſimi perhibẽtur ex oĩbus.nup ſubiere lacuture ex cõualle aricina:ubi quondam fuit lacus turriſq;:quæ remanet:capite p̃grãdes:folio inumeri. alii in orbẽ porrecti.alii in latitudinẽ toroſi.nec plus ullis capitis poſt tricianũ:cui pedale aliqñ cõſpicit Et.cima nullis ſerior.Cuicũq; aũt generi pruinæ plurimũ ſuauitatis cõferunt.Ft niſi obliquo uulnere defendatur medulla plurimũ nocet.Semini deſtinati nõ ſeccãtur.Eſt etiã ſua gratia nõnũq̃ plãte habitu excellẽtibus.halmyridia uocat:quonia niſi in maritimis nõ ,pueniũt nauigatiõe quoq; lõginq̃ uiridibus oĩ ſpiritu excluſo.Sũt q̃ platã in trafferẽdo alga ſubdita pepiculo nitro uetrito: qd tribus digytis capiatur:celeriores maturitatẽ fieri putẽt.Sũt q̃ ſemen trifolii nitrũq; ſimul tritũ aſpergãt foliis:nitrum etiã in coquẽdo uiriditatẽ cuſtodit.aut apiciana coctura oleo ac ſale priuſq̃ coquãtur maceratis.Eſt inter hærbas genus inſerendi præciſis germinibus caulis& in medullã ſẽine ex aliis addit hoc & in cucumere ſilueſtri.necnon olus quoq; ſilueſtre eſt trium foliorũ.Diui Iulii carminibus præcipue iocis militaribus celebratratũ Alternis qppe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apd cyrachium premiorum parſimoniã cauillantes.Eſt autem id cima ſilueſtris.omnium hortenſiorum laudatiſſima cura aſparagis.De origine eoꝝ i ſilueſtribus curis abunde dictum.& quomodo eos tuberet Cato in harundinetis ſeri eſt & aliud genus incultius aſparago mrtius corruda paſſim ẽt i mõtib⁹ n aſcens:refertis ſuperioris germanie cãpis:nõ inſcyto Tyberii Ceſaris dicto herbã ibi quãdã naſci ſimillimam aſparago.nam quod in neſide cãpanie inſula ſpõte naſcitur longe optimũ exiſtimaſ.hortenſium ſerit ſpõgiis.Eſt enim pluſime radicis:altiſſimeq; germinat.Viret thyrſo primũ emicãte.q̃ caulem educens tpe ipſo quo faſtigatus eſt in toros ſtringitur.Poteſt & ſemie ſeri.nihil ditigẽtius cõprehendit Cato nouiſſimũq; libri ẽ:ut appareat repentinã ac nouitiam uiro curã fuiſſe.Locũ ſubigi iubet humidum aut craſſum.Sẽipedali undiq; interuallo ſeri:ne calcetur.p̃terea ad liueã grana bina ut tema paxillo dimitti.Videlicet ſemine tũ tantũ ſerebãtur.id fieri ſecundũ equinoctium uernũ ſtercore ſatiari.Crebro purgari.Caueri ne ne cũ herbis euellãtur aſparagi primo ãno ſtrãento ab hyeme ptegi.Vere aperiri.ſarriri rũcari.Tertio incẽdi uerno.Quo maturius incẽſus eſt:hoc melius p̃uẽit itaq; harundinetis maxime cõuenit q̃ feſtinãt incẽdi.Sarriri iubet idẽ nõ anteq̃ aſparagus natus fuerit.ne in ſarriẽdo radices uexẽturEx eo uelli aſparagum ab radice.nam ſi fringat:ſtirpeſcere: & intermori. Velli donec i ſemẽ eat.id aũt matureſcere ad uer:icẽdiq;:ac rurſus cũ aparuerit aſparagi ſarriri ac ſtercorari.ac poſt annos nouem cum iam uetus ſit digeri ſubacto ſolo ſtercoratoque.Tũ ſpũgus ſeri ſingulorum pedũ iteruallo.Quin & ouillo fimo noiatim uti:quoniã aliud heſbaſceret:nec qcq̃ poſtea tentatum utilius apparuit niſi q; circa idus februarii defoſſo ſemine aceruatis paſuulis ſcrobibus ſerũt plurimũque macteratũ fimo.Dein nexis ter ſe radicibus ſpõgias factas poſt equoctiũ autũni diſponũt pedalibus interuallis.fertilitate in denos annos durante:nullũ gratius iis ſolũ q̃ rauẽnatiũ. hortõ& indicauimus corũdam.hunc itelligimus ſilueſtrẽ aſparagũ:quẽ greci orminũ aut myacanthon uocant aliis ue nominibus.in uenio naſci & arietis cornibus tuſis atque defoſſis.poterãt uideri dicta oĩa que i precio ſunt.niſi reſtaret res maximi queſtus nõ ſine pudore ditẽda.Certũ ẽ qppe carduos apud carthaginem magnã cordubãque p̃cipue ſeſtertia ſena milia e paruis iis reddere quoniã portẽta quoque terraꝝ ii ganeã uertimus etiã ea q̃ refugiũt quadrupedes cõſcie.Garduos ergo duobus modis ſerunt autumno planta & ſemine ante nonas martias.planteque q̃ ex eo diſporẽtur ãte idus nouembris aut in locis frigidis circa fauoniũ:ſtercorãtur etiam ſi diis placet:letiuſq; proueniũt condunturq; aceto melle diluto laſſeris addita radice & cumini:ne quis dies ſine carduo ſit: cetere i trãſcurſu dici poſſunt.ocimũ parilibus optime ſeri ſerunt.Quidã & autũno.iubẽtq; cũ hyeme ſe ſeraturaceto ſemẽ p̃fũdi.Eruca quoq; & naſturtiõ uel eſtate uel hyeme facillime naſcũtur:eruca p̃cipue frigoꝝ cõtẽptrix diue ſe eſt q̃ lactuca nature.cõcitatrix ueneris.Ideirco iũgitur illi fere in cibis.ut nimio frigori par feruor imixtus temperamente eqt.naſturtiũ nomẽ accepit a nariũ tormẽto & inde uigoris ſignificatio ꝓuerbio id uocabulũ uſurpauit ueluti torporẽ citẽtis i arabia mire ãplitudis dr

gigni.Ruta quoq; seritur fauonio & ab æquinoctio autũni:odit hyemẽ & humorem ac fimũ.apricis gaudet & siccis:terra q̃ maxie lateritia:Cimire uult nutriri.Hic & semini miscet:ut careat erucis auctoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit inuenio mustũ rutatũ popnlo datũ a Cornelio Cethego i cõsulatu collega.Q.Flamini comitiis pactis.Amicitia est ei & cũ fico in tantum ut nusq̃ letior.puĕi at q̃ sub hac arbore.Seritur & surculo melius in pforatã fabã:inditoq; suco nutrit cõphẽdẽdo surculum Seritur & a seipsa.nãq; incuruato cacumine alicuius rami cũ attingerit terram statim radicat.eadem & in oecino natura:nisi q; difficilius crescit.Sed durata runcatur nõ sine difficultate .puĕiĕtib' ulceribus.in munitis manibus id fiat:oleue defensis.Concidũtur autẽ & eius folia:seruantq; fasciculis.ab æquinoctio uerno seritur apium semine paulũ in pila pulsato.Crispius sic putant fieri.aut si satum calcetur cylindro pedibusue.proprium ei q; colorem mutat.Honos ipsi in achaia corõare uictores sacri certaminis nemeæ.Eodem tempore seritur mẽta plãta:uel si nondum germinat:spongi a:minus h ec humido gaudet.Aestate uiret.Hyeme flauescit.Genus eius siluestre mentastrum é.Et hoc p pagatur ut uitis:uel si inuersi rami serantur.Mentæ nomen suauitas odoris apud græcos mutauit:cũ alioquin mintha uocaretur.Vnde uetercs nostri nomen declinauerunt.Grato mentamensas odor p currit in rusticis dapibus Semel sata diutina ætate durat:congruit pulegio cuius naturaĩ carnariis reflorescens sæpius dicta est.Hec quoq; seruantur simili genere:ment im dico pulegiumq; & nepitã.cõdimentoq; tamen omniumq; fastidiis cyminũ amicissimũ:nascitur in summa tellure uix hærẽs:& in sublime tendens.In putribus & calidis:maxime locis medio serendum uere.alterum eius genus siluestre:quod rusticum uocant.alii thebaicum:si tritum ex aqua potetur:in dolore stomachi prodest.in carpentania nostri orbis maxime laudatur.alioquin æthiopico africoq; palma est.Quidã huic ægyptiũ præferunt Sed præcipue olusatrum miræ naturæ est.Hipposelinum greci uocãt:alii smyrnium.E lachryma caudicis sui nascitur.Seritur & radice.Succũ eius qui colligunt murræ saporẽ habere dicunt.auctorq; est Theophrastus murra sata natum.hipposelinum ueteres præceperant in locis incultis lapidosis iuxta maceriam seri.Nunc & repastinato seritur:& a fauonio post æquinoctium autũnũ Quippe cum capparis quoq; seratur siccis maxime:area in defossu cauata:ripisq; undiq; circũstructis lapide.alias euagatur per agros:& cogit solũ sterilescere.Floret æstate.Viret usq; ad uergiliarũ occasum.Sabulosis familiarissimum.Vitia eius quod trans maria nascitur diximus iter pegrinos fructices.peregrinum & careum gentis suæ nomine appellatum culinis principal.ĩ quacũq; terra seri ultratione eadem qua olusatrum.Laudatissimum tamen in caria:proximum phrygia.Ligusticum siluestre estan liguriæ suæ montibus seritur.Vbiq; suauius satiuum:sed sine uiribus.panacẽ aliqui uocant Crateias apud græcos cunitam bubulam eo noie appellat.Ceteri fere cunizamidẽ:cunigandẽ.Thymbra uero que sit cunila.hec apud nos habet uocabulum & aliud satureia dicta in cõdimẽtario genere Seritur mẽse februario:origano emula.nusq̃ utrũq; adĕ:quipppe similis effectus.Sed cunile egyptium origanũ tantũ prefertur Peregrinũ fuit & lepidium.Seritur a fauonio.Dein cõ fruticauerit.iuxta terrã preciditur:Tunc runcatur:cercoraturq; per biẽnũ hec.postea iisdem fruticibus utũtur si nõ seuitia hyemis ingrauat:quãdo impatiẽtissimus est frigoris.Exit & ĩ cubitalẽ altitudinẽ.foliis laurinis sed mollibus.Vsusq; eius nõ sine lacte.Gith pistrinis:anisum & anetũ culinis & medicis nascũtur sagapenum & ipsum in hortis quidem:sed medicine tantum .Sunt quedã comitantia alioris satus: ut papauer:nãq; cum brassica seritur.ac portulaca & eruca cum lactuca.papaueris satiui tria genera.Cãdidũ cuius semẽ tostum in secunda mensa cũ melle apud antiquos edebatur.hoc & panis rustici crustei spergitur adfuso ouo inherens.Vbi inferiorem crustã apio:gytq; cerialĩ sapore cõdiũt.alteris genus papaueris nigrũ.cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur.Tertium genus rhœam uocãt greci: id nĩ erraticũ.Spõte quidẽ:sed ĩ aruis:cũ hordeo maxie nascitur: eruce simile:cubitali altitudie: flore ruffo & ptinus deciduo:unde & nomẽ a grecis accepit:De reliquis generibus papaueris spõte nascẽtis docebimus in medicine loco.fuisse autẽ in honore apud romanos sẽper indicio est Tarquinius superbus q legatis a filio missis decutiendo papauera in horto altissima sanguinarium illud respõsũ hac facti ambage reddidit.Rursus alio comitatu equinoctio autũni seruntur coriandrũ:anetũ atriplex: malue lapati:cerepolõ:quod pederota greci uocant.& acerrimũ sapore.Ignei effectus ac saluberimũ corpori Sinapi nulla cultura melius tamẽ plãta relata.Quin e diuerso uix ẽ fato semel eo liberare locũ qm̃ semen cadens protinus uiret.Vsus eius etiam pro pulmentario patellis decocto citra itellectũ acrimoniæ:Coquuntur & folia ficut reliquoris olerib;.Sunt autẽ trium generũ.Vnum gracile:alteri rapi foliis simile:tertium eruce.Semen optimum egytium.atheniẽses napi appellauerũt.alii tapsi:alii saurion:Syrpylo & sisimbrio montes pleriq; scatent.sicut thracia.aut aque deferũt ex iis auulsos ramos seruntq;.item:sicyone ex suis montibus:& athenis.& hymeto.Si mili modo & sisimbriũ seruntur. Letissimum nascitur in puteorum parietibus & circa piscinas & stagna.

De fœniculo & canabe. cap.ix.

Eliqua sunt ferulacei generis ceu fœniculum:anguibus.(ut dixius)gratissimũ ad cõdiẽda
r plurima cũ inaruerit.Eiq; pquã similis tapsia:de qua diximus iter externos frutices.Deide
utilissima funibus canabis seritur a fauonio.Quo dẽsior est eo tenerior Semẽ.eius cum est
matuꝛe'ab æquinoctio autúni defringitur:&sole aut uẽto aut fumo siccatur.ipsa canabis uellitur post
uindemiam:ac lucubrationibus decorticata purgantur.optima alabandica:plagaꝛ præcipue usibus
Tria ibi eius genera.improbatur cortici ,pximum aut medule.Laudatissimum est e medio: quæ mesa
uocatur.Secunda milasea.Quod ad ,pceritatem quidem attinet:rosea agri sabini arborum altitudinẽ
æquat.Ferule duo genera i peregrinis fruticibus diximus.Semen eius intalia cibus est.Conditur q̃p
pe dutatq; in urceis uel anni spatio.Duo ea genera.Caules & racemi.Corymbiã hanc uocant: corym
bosq; quoq; codiunt.

De morbis hortoꝛ:& remedia circa formicas & rucas & culices. Cap.x.

orbos hortẽsia quoq; sentiũt:licut reliqua terræ sata.Nãq; & ocimũ se necat.degeneratq; ri
te in serpiliũ & siſymbrũ i calamintham.Et ex semine brassie ueteris rape fiunt atq; iuicem Mentã
enecatur cyminũ ab imo dorso nisi repurgetur.Est autẽ unicaule.radice bulbo simili.nõ ni
si i solo gracili nascẽs.Alias priuatim cymini morbus scabies.Et ociũ sub canis ortu palescit.omnia
uero acessu mulieris menstrualis flauescũt.Bestiolaꝛ quoq; genera inascũtur.Napis culices raphano
cruce:& uermiculi.Itẽ lactucis & oleri.Vtrisq; hoc amplius limaces & clocleæ.porro uero priuati ani
malia.quæ facillime stercore iniecto capiũtur cõdẽtia i id se.Ferro quoq; nõ expedire tangi rutam cu
nilam:mentam:ocimũ:auctor est Sabinus Tyro in libro cepuricon:quem.Mæcenati dicauit.Item cõ
tra formicas nõ minimũ hortorum exitium:si non sint rigui:remediũ monstrauit.Limo marino aut
cinere obturatis eaꝛ foraminibus.Sed efficacissime heliotropio herba necatur.Quidã & aquã diluto
latere crudo inimicã eis putãt.Napoꝛ medicine sunt:siliquas uma seri:sicut olerum cicer: Arcet enĩ
erucas.Quæ si omisso iã nate sint remediũ absinthii succus decocti insperſus & sedi quã aizoũ uocãt
Genus hoc hærbe diximus.Semen olerum si succo eius madefactum seratur: olera. nulli animaliũ
obnoxia futura tradũt.in totũ uero nec erucas si palo iponãtur in hortis ossa capitis ex equino gene
re fœminæ dũtaxat. A uersus erucas & cancrũ fluuitilẽ i medio horto suspẽsum auxiliari narrãt.Sũt
qui sanguineis uirgis tãgant ea:quæ nolũt his obnoxia esse infestãt & culices hortos riguos præci-
pue si sunt arbuscule aliquæ.Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus.& quibus falsę aque profint. Cap.xi.

Am quod ad pmutationem seminũ attinet:quibusdã ex iis firmitas maior est:ut coriãdro
betæ.porro:nasturtio:sinapi:erucæ:cunilæ & fere acribus.infirmiora ãt sunt atriplici.ocimo
cucurbitæ.cucumi:& æstiua oĩa hybernis magis durant:minime autẽ getiũ. Sed ex iis quæ
sunt fortissima nullũ ultra quadrimatũ utile est dũtaxat sereno.Cunilis & ultra tẽpestiua sunt. peculi
aris medicina raphano betæ:rute:cunile:i salsis aquis quæ plurimũ suauitati & fertilitati cõferũt.Cæ
teris dulciũ aquaꝛ rigua ,psunt.Vtilissime ex iis que frigidissime:& que potu suauissime. Minus uti-
les e stagno & quas silices idicunt quoniã herbarum semina inuehunt.praecipue tamẽ hymbres alũt
Nam & bestiole innascentes necantur. Elices

Ratio rigandorum hortorum:& quae translata meliora fiant:& de succis hortensiorum & sapo
ribus. Cap.xii.

Is hore rigrãdi matutina atq; uesperа:ne iferuescat aqua sole.Ocimo tantum & meridiana
etiã.Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. omnia autem
translata.meliora grandioraq; fiunt.maxie porri napiq;:in translatione & medicina est de-
sinũtq; sentire.iniurias:ut gentiũ:porrũ:raphani.apium:lactuce.rapa. cucuminis.oĩa autẽ siluestria fe-
re sunt & foliis minora & caulib⁹:succo actiora:sicut cunila:origanũ ruta.Solũmodo ex oĩbus lapa-
tum siluestre melius.Hoc isatiuũ rumex uocatur:nasciturq; fortissimũ.Traditur semel satũ durare:nec
unq̃ uitiari terra maxie iuxta aquã.Vsus eius cum ptisana tãtum i cibis leuiorem gratioremq; saporẽ
præstat.Siluestre ad multa medicamẽta utile est.Adeoq; nihil omisit cura ut carmine quoq; compre
hẽsum reppereri in famis caprini fimi singulis cauatis:si porri eruce:lactuce:api:intubi:nasturcii semi
na icluſa serãtur:mire.,puenire.Quae sunt siluestria eadẽ in satiuis ficciora itelligũtur & acutiora nã
q; & succoꝛ saporũq; dicẽda differẽtia:ẽ uel maior i iis quã pomis.Sunt ãt acres cunile:origani na-
sturtii sinapis.Armati absinthii.cẽtaureae.Aquatiles cucumeris:cucurbite:lactuce.Acuti tñ cunilae.
Acuti & odorati apii:aneti fœniculi:Salsus tãtum e saporibus nõ nascitur:alioqn extra iſidit puluę-
ris mõ & circulis tãtum aq̃ ut itelligatur uana ceu plerũq; uite pſuasio:panax piperis saporem reddit
magis ẽt siluquastrum:obid piperitidis noie accepto.Libanotis odorem thuris:murra myrrhe de pa
nace abunde dictum ẽ.Libanotis locis putridis & macris ac roscidis seritur semie.Radicẽ habet olu
satri:nihil a thure differentẽ.Vsus eius post ãnum stomacho saluberrimus.Quidã eã nomie alio ros

marinũ appellant.Et ſmyrnium olus ſeritur iiſdẽ locis.Myrtãq; radicem reſipit Eadem & ſiliquaſtro ſatio.Reliqua a cæteris & odoꝛ & ſapore differũt:ut anetum.Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis:ut nõ ſolum aliud alio mutetur:ſed ét i totũ auferatur.Apio eximi incoctis obſoniis aceto:in eodem cellario in ſaccis odorẽ uino grauem.Et hactenus hortẽſia dicta ſint ciboꝝ gratia dũtaxat.Maximum quidẽ opus in iiſdem naturæ reſtat:quoniam prouentus tantum adhuc ſummaſq; quaſdam tractauimus: Vera át cuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci põt:opus ingens occultumq; diuinitatis:& quo nullũ reperiri poſſit maius.Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio:cum ad alios medendi deſideria ptinerent:longius utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus.nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt:poteruntq; a uolentibus iungi.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XX.

PROOEMIVM.

MAximum hinc opus naturæ ordiemur & cibos ſuos homini narrabimus fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat.Nemo id paruum ac modicum exiſtimauerit nominũ uilitate deceptus pax ſecum in his aut bellũ naturæ dicetur:odia amicitiæq; rerum ſurdaꝝ ac ſenſu carentium:Et quo magis miremur oia ea hoium cauſa:quod græci ſympathiam appellauere:quibus cuncta conſtant:ignes aquis reſtinguentibus:aquam ſole deuorante.luna pariẽte:altero:alterius iniuria deficiẽte ſydere.Atq; ut a ſublimioribus recedamus:ferrũ ad ſe trahente magnete lapide:& alio rurſus abigente a ſeſe.Adamãtem opum gaudiũ infragilem omni cætera ui inuictum ſanguine hircino rúpente. Quæq; alia i ſuis dicemus locis paria uel maiora mira.Tantũ uenia ſit a minimis:ſed a ſalutaribus ordiemur.ptimũq; ab hortenſibus.

De cucumere ſilueſtri & elaterio. Cap.i.

VCumim ſilueſtrem eſſe diximus multo infra magnitudinẽ ſatiui.Ex eo ſit medicamentũ quod uocatur elaterium ſucco expreſſo e ſemine.Cuius cã niſi maturius incidatur: ſemen exilit oculoꝝ etiã periculo.Seruatur autem decerptus una nocte poſtero die icidit harumdine.Semẽ quoq; cineꝛ conſpgitur ad coercendã ſucci habundãtiam.Qui expreſſus ſuſcipitur aqua cæleſti.atq; ſubſidet.Deide in ſole cogitur in paſtillos ad magnos mortalium uſus obſcuritates & uitia oculoꝝ ſanat:genarũq; ulcera.Trad unt hoc ſucco tactis radicibus uitium non attingi uuas ab auibus.Radix autẽ ex aceto cocta podagris illinitur.Succoq; dentiũ dolori medetur.Arida cum reſina impetiginẽ & ſcabiem quam pſoram & lichenas uocãt.parotidas & panos ſanat.Et cicatricib⁹ colorem reddit.Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtilatur.Elaterium tempeſtiuum eſt autũno.nec ullum ex medicamentis longiore euo durat.incipit a trimatu.Siquis recẽtiore uti uelit:paſtillos in nouo fictili igne lento i aceto domet.idq; melius quo uetuſtius erit. Quem iam ducentis ãnis ſeruatum eẽ auctor eſt Theophraſtus.et uſq; ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc eni ueri experimẽtum:eſt ſi admotum priuſq; extinguat ſintillare ſurſum ac deorſum cogat palidum ac leue hærbaceo:ac ſcabro melius.hac leniter amaꝝ putant cõcẽptus ad alligando ſemine ad iuuari:ſi terrã nõ attigerit.partus uero ſi in arietis lana aligatum in ſcientis lumbis fuerit ita ut protinus ab ea extimatur.& rapiatur extra domũ ipſam.Cucumim qui magniſicant: naſci præcipuum in arabia:mox cyrenis:Alii i arcadia tradunt ſimilẽ heliotropo.Cuius iter folia & ramos prouenire magnitudie nucis iuglandis ſemen eſſe autem ad ſpeciem ſcorpionis cauda reflexa:ſed candida:Aliqui etiã ab eo ſcorpionũ cacumim uocant:efficaciſſimum contra ſcorpionum ictus:&:ſemine & elaterio et ad purgandũ uterum aluoſq;.Modus portione uirium ab dimidio obolo ad ſolitũ.Coposius necat.Sic & cõtra phthiriaſin bibitur et hydropi ſes:illitũ anginas & arterias cum melle & oleo uetere ſanat.

De anguino cucumere:ſiue erratico:& :de ſatiuo & de pepone. Cap.ii.

VIti hunc eẽ apud nos qui anguinus uocatur ab aliis erraticus arbitrantur. Quo decocto ſparſa mures.de eius medicia nõ attingunt.Idem podagris cum articuloꝝ morbis decoctum i aceto illinunt pſentaneo remedio.Lumbrorum uero dolori ſemineſole ſiccato de in trito.xxx.denarioꝝ põdere in hemia dato aquæ.Sanat & humores ſubitos illitum cum lacte mulieꝝ:purgat eas elaterium.Sed grauidis arbotum facit.Suſpiriioſis prodeſt Morbo uero regio in nares coniectũ.Lentigines & maculas e facie tollit i ſole illitum.Multi eadem omnia ſatiuis attribuũt Magnũ etiam in eis momenti.Namq; & eorum ſemen quatum tres digiti apprehẽderint cum cumino tritũ potumq; in uino tuſſientibus auxiliatur:Sed & phreneticis in lacte mulieris.et dyſentericis acetabuli menſura.puléta autem expuentibus cum cumino pari pondere.et iocineris uitiis in aqua mulſa:Vriná mouet ex uino dulci:et i rhenum dolore clyſteribus ſimul cum cumino infunditur. pepones q uocantur refrigerant maxime in cibo & emolliunt aluum.caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur.Radix ſanat ulcera concreta in modũ faui:quem cerion uocant eadem cõ

Bimatu

ra uo miciones ficcatur in farina tusa datur quattuor obolis i aqua mulsa:ita ut qui biberit cngẽtos postea passus ambulet.Hæc farina & in smegmata adiicitur.Cortex quoq; uomitionẽ mouet:faciem purgat.Hoc & folia cuiuscũq; satiui illita.Eadẽ cum melle epyndidas sanant.Cum uino cãis morsus item millepedem sepa græci uocãt:oblũgã:pilosis pedibus:pecori præcipue nociuã.Morsum tumor insequitur:& putrescit locus ipse.Cucumis odore defectum animi coctos de raso cortice ex oleo ace to & melle iucundiores esse certum est.

De cucurbita siluestri & rapo. Cap.iii.

Vcurbita siluestris quoq; inuenitur somphos a græcis appeliata inanis unde & nomẽ:digy tali grassitudine.nõ nisi in saxosis nascens.Huius cõmãducatæ succus stomacho admodũ prodest.Colocinthis uocatur alia ipsa plena:sed minor q̃ satiua.Vtilior pal'ida:quãdo eius sunt medicinæ.Hærbacea arc sacta per se inanit aluum.infusa quoq; elysteribus intestinorũ oium uiti is medetur & renum:& lumbrorũ:& paralysi eiecto semine.Aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidi as:hic tussienti infunditur obolis quattuor.prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cũ decocto mel le sumptis.in morbo uero regio utiliter semina eius ĩsumunt &ptinus aqua mulsa.Carnes eius cum absinthio & sale dẽtiũ dolorẽ tollũt.Succus uero cũ aceto calefact⁹ mobiles fistis.itẽ spinæ & lumbo rũ ac coxarũ dolores:cũ oleo si inficetur.preterea mirũ dictu.Semina eius si fuetint pari numero ad al ligata febribus sanare dicũtur:q̃s græci perhiodicas uocãt.Satiuæ quoq; rasæ succus tepefactus a uri bus medetur:Caro eius interior sine semine clauis dedũ & suppuratiõibus:quæ græci uocãt apostẽa ta.Decoctæ ãt uniuersæ succus dẽtiũ motus stabilit.Dolores inhibet.Vinũ cũ ea feruefactũ oculorũ etiã ipetus.Folia eius cũ recẽtibus cupressi cõtusa & ipositа.ipsa quoq; tosta i argilla ac trita cum adi pe anseris uulneribus medeturnec nõ ramẽtis corticis recentes podagras refrigerat :et ardores capi tis:& maxime infantiũ.& ignes sacros de stigmentis uelis ipositis uel seminibus.Succus ex strigmen tis illitus cum rosaceo & aceto febriũ ardores refrigerat.Aridæ cinis impositus mire cõbusta sanat Chrysippus medicus damnabat eas in cibis.Sed omniũ confessu stomacho utilissimæ iudicantur & interaneoꝝ ueficarumq; exulcerationibus est & rapo uis medica.perniones feruens impositum sanat item frigus pellit e pedibus aqua decoctus.et ius feruens podagras etiam frigidis medetur.& crudũ tusum cum sale cuicunq; uitio pedum.Semen illitum & potum in uino contra serpentes & toxica sa lutare esse proditur.A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo.Democritus i totum eum ab dicauit in cibis propter iflationes. Diocles magnis laudibus extulit:etiam uenerem stimulari ab eo professu .item Dionysius.Magisq; si eruca conditetur.Tosta quoq; articulorũ dolori cum adipe pro dest Stluestre rapum in aruis maxime nascitur:fruticosum:semine candido:duplo maiore q̃ papaue ris.Hoc ad albicãdã cutẽ in facie totoq; corpore utuntur mixta urina pari mẽsura.Nã (ut supra dixi mus)erui:hordei:tritici:& lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentiis:& raphano siluestri:& raphano satiuo:& pastinaca. Cap.iiii.

Aporum duas differentias & in medicina græci seruant.Angulosis folioꝝ caulibus floren tis & quod bunion uocant purgationibus fœminaꝝ et uesice et urine utile decoctũ potũ ex aqua mulsa:uel succi dragma.Semen dysentericis tostum tritũ in aqua calida e cyathis quattuor. Sed urinam inhibet:si nõ lini semen una biba tur.Alterũ genus buniãda appellãt:& raphano & rapo simile.Seminis preclari contra uenena:ob id & antidotis utuntur illo.Raphanũ & siluestre esse dixi mus.Laudatissimũ in arcadia:q̃q̃ & alibi nascitur:utilior urine dũtaxat eiiciende.Cetero bilem detra hit.preterea cortices in uino.preterea quae circa eos dicta sunt stomachũ purgãt.pituitam extenuãt urinã concitãt.est estiuosus in italia & armoraciã uocant satiuã.Satiui uero decocti mãe poti ad ter nos ciathos cõminuunt & eiiciunt calculos.idẽ in posca decocti contra serpentiũ morsus illinũtur Ad tussim etiam mane ieiũis raphanus prodest cũ melle.Semen eoꝝ tostũ ipsumq; cõmãducãdũ ad lagoroponõ.in aqua ſoliis eius decoctis bibere uel succũ ipsius cyathis binis.Contra phlegmoni ip sos illinire tusos utile.Inchoãtibus uero recẽtẽ corticẽ cũ melle.Veternosis ãt q̃ acerrimos mãdere. Semẽq; tostum dein cõtritũ cũ melle suspirosis.iidẽ & cõtra uenena ꝑsunt.Caeterũ ceraſtis scorpio nibus aduersatur uel ipso semine ifectis manibus impune tractabilibus: impolito raphano scorpio nibus moriũtur salutares & cõtra fungoꝝ aut hyoscyami uenena eque ut Nicander tradi.& cõtra ui scũ quoq; dari Apollodori duo iubẽt scyllæus & tarẽtinus.scyllæus semẽ ex aqua tritũ:tarẽtinus suc cũ.Lyenẽ itẽ extenuãt:iocineri prosunt:et lũboꝝ doloribus.Hydropicis quoq; ex aceto aut sinapi sũ pti et lethargicis.praxagoras et ileosis dandos censet·pliſtonices et colicis.intestinoꝝ ulcera sanant. At puruléta præcordioꝝ si cũ melle edãtur.Quidã ad hæc coquere eos in luto illitos malũt.sic et fœ minas purgari.ex aceto et melle sumpti itestinoꝝ aialia detrahũt.itẽ ad tertias decocto eoꝝ poto cũ uino entherocelis ꝑsunt sanguinẽ quoq; iutilẽ sic extrahũt medius ad hæc et sanguinẽ excreãtibus coctos dari iubet.et puerperis ad lactis copiã augẽdã.Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari ra

Et satii usus lagono ponon

phanis:& ſuper umbilicum ĩponi contra tormenta uuluæ.Reducunt:& cicatricẽ ad colorẽ.Semẽ quoq; ex aqua ĩpoſitum ſiſtit ulcera.quæ phagedenas uocant.Democritus uenerẽ hoc cibo ſtimulari putat.ob id fortaſſis uoci nocere aliq tradiderũt.Folia quæ ĩ oblõgis tãtũ naſcũtur excitare oculoꝝ acie dicũtur.Vbi uero acrior raphan medicina admota ſit.hyſopũ dari protinus imperant. hæc anthipathia eſt.Et auriũ grauitati ſuccum raphani inſtillant.nam uomituris fũmo cibo eẽ eos utiliſſimũ eſt.paſtinace ſimile hibiſcum. quod molochen agrian uocant.& aliqui pliſtolochiã. Vlceribus chartilagini oſſibus fractis medetur:Folia eius ex aqua pota aluũ ſoluũt.ſerpẽtes obigũt. Apum ueſparũ:crabronum ictibus illita medentur.Radicẽ eius ante ſolis ortum erutã inuoluũt lana coloris quẽ natiuũ uocãt.præterea ouis quæ fœminã peperit ſtrumiſq; uel ſuppuritatis alligãt. qdã ad hũc uſum auro effodiendã cenſent.Cauendũq; ne terrã attingat.Celſus podagris quæ ſine tũore ſunt radicem eius uino decoctam imponi iubet.

De ſtaphãlino ſiue paſtinaca & gigido & ſiſere & ſeſili & inula & de cepe ſilueſtri. Cap .v.

Lterũ genus ẽ ſtaphylinos:quod paſtinacã erraticã uocãt.Eius ſemen cõtritũ & ĩ uino potũ tumẽtũ aluũ & ſuffocationes mulieꝝ doloreſq; lenit in tãtum ut uuluas corrigat. illitũ quoq; paſſionibus uentris earꝝ ꝑdeſt.Viris uero ꝑdeſt cum pãis portiõe æqua tritum.Ex uino potum cõtra uẽtris dolores.pellit & urinã:& phagedẽas ulcerum ſiſtit recẽs cum melle ipoſitũ Vel aridæ farinæ ĩſpſam radicẽ eius.Dieuces cõtra iocineris ac lienis:iliũ:lumborum:& renum uitia ex aqua mulſa dari iubet Cleophãtus & dyſentericis ueteribus.philiſtion ĩ lacte coquit:& ad ſtrãguriã dat radicis uncias quattuor.Ex aqua hydropicis:ſimiliter.& epiſtotonicis:& pleuriticis:& comitialibus.Habẽtes eã feriri a ſerpẽtibus negãtur.Aut q ante guſtauerit nõ lædi.percuſſis ĩponitur cum axungia.Folia cõtra cruditates mãduntur.Orpheus amatorium ieſſe ſtaphylio dixit:fortaſſis quoniam uenerẽ ſtimulari hoc cibo certum eſt.ideo cõceptus adiuuare aliq ꝑdiderunt.Ad reliqua & ſatiua pollet.Efficacior tamẽ ſilueſtris:magiſq; ĩpetroſis nata.Semẽ ſatiuæ quoq; cõtra ſcorpionũ ictus ex uino aut poſca ſalutare eſt.Radice eius circunſcalpti dẽtes dolore liberãtur.Syria ĩ hortis opoſſima.inde quoq; eſt ꝑnerbiũ græcis:Multa ſyroꝝ olera.Simillimã ſtaphylino hærbã ſerit:quã alii gigidiõ uocãt:tenuuius tamẽ & amarius:eiuſdẽq; effectus eſt.Coctum cludumq; ſtomachi magna utilitate.Siccat:n. ex alto oẽs humores eius.Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu.ſtomachum excitat.Faſtidium abſtergit.Ex aceto laſerpitiato ſnmptum:aut ex pipere & mulſo: uel ex agro urinã ci et ut opinion credit & uenerẽ.in eadẽ ſentẽtia eſt diocles.preterea cordi cõuenire conualeſcentium Aut poſt multas uomitiões per q̃ utile Heraclides cõtra argẽtum uiuum dedit.et ueneri ſubide offenſanté ægriſq; ſe recolligẽtibus.Hunc Heſius ideo ſtomacho utile uideri dixit:qm̃ nemo tres ſiſeres edẽdo cõtinuaret.eſſe tamẽ utile cõualeſcẽtibus:et ad uitã tráſeuntibus.Satiui priuati ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum.Et quoniã pleroſq; ſimilitudo noſium græcoꝝ cõfundit:cõtexius:et de ſeſeli:ſed hoc eſt uulgaris notitiæ.Optimum maſilienſe lato enim grano et fuluo eſt:Secundum ethiopicum nigrius.Creticum odoratiſſimum oium.Radix iucundi odoris eſt.Semẽ eius eſſe et uultures dicuntur.ꝑdeſt hoi ad tuſſim ueterẽ.Rupta:cõuulſa:et ĩ uino albo potum .itẽ opiſtothonicis: et iocineꝝ uitiis:et torminibus:et ſtrãgurie duaꝝ aut trium ligulaꝝ mẽſura.Sunt et folia utilia:ut q̃ partus adiuuẽt etiã quadrupedum.Hoc maxie paſci dicuntur cerue piture.illinitur et igni ſacro.Multum ĩ ſummo cibo cõcoctiõibus cõfert uel folio uel ſemine . Quadrupedum quoq; aluum ſiſtit:ſiue tritum potui ifuſum:ſiue mãdẽdo cõmaducatum e ſale.Boum morbis medetur:uel ſi cõtritum ifunditur.inula quoq; a ieiunis cõmãducata dẽtes cõfirmat:ſi ut eruta eſt terrã nõ attingat. Condita tuſſim emundat.Radicis uero decocte ſuccus tineas pellit ficcata autẽ in umbra farina tuſa et conuulſis et inflationibus et arecteriis medetur.Venatoꝝ morſus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur.Cepe ſilueſtres non ſunt:ſatiue olfatu ipſo et delachrymationi et caligini medentur. Magis uero ſucci inunctione.Somnum etiã facere traduntur.et ulcera oris ſanare cõmanducate cum pane. et canis morſus uirides ex aceto illite:aut ſicce cum melle et uino:ita ut poſt diẽ tertium ſoluãtur.Sic et trite ſanant.Toſtam in cinerem epiphoris multi ipoſuere cum farina hordeacea:et genitalium ulceribus.ſucco et cicatrices oculorum et albugines et argenas inunxere.et ſerpentium morſus:et oia ulcera cum melle.itẽ auricularum cum lacte mulierum.et in iiſdem ſonitum ac grauitatem emẽdantes cum adipe anſerino aut cum melle ſtillauere:et ex aqua bibẽdum dederunt repẽte obmuteſcẽtib⁹ in dolore quoq; ad dẽtes colluẽdos iſtillauere:et plagis beſtiarum oium priuati ſcorpionum.Alopecias friguere et ſporas tuſis cepis.coctas dyſentericis ueſcendas dedere et cõtra lumborum dolores. purgamenta quoq; earum crematã in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus ĩ ipſas quoq; multipedes ex aceto.Reliqua inter medicos mira diuerſitas proximi inutilia eſſe precordiis et cõcoctioni:inflationemq; et ſitim facere dixerunt:Aſclepiadis ſcola ad ualidum quoq; colorem profici in cibo.et ſi ſuccum ieiuni quotidie edant firmitatem ualitudinis cuſtoditi.Stomacho utilia eſſe :ac ſpiritus agitationi:Ventrem mollire.Hemorrhoidas pellere ſubditas ꝑ balanis.Succum cum ſucco

ſucco fœniculi contra incipientes hidropiſes mire proficere. Item contra anginas rutæ & melle. Excitati eiſdē lethargicos. Varro quæ ſale aut aceto piſa eſt arefactaq; uermiculis nō infeſtari auctor eſt.

De porro ſectiuo & capitato: & de allio. Cap. vi.

Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in maribus cōtrito eo obturatis: uel gallæ mixto: aut mentæ. Item ex abortu ꝓfluuia poto ſucco cū lacte mulierum. Tuſſi etiā ueteri ac pectoris & pulmōis etiā uitiis medetur. Illitus foliis ſanātur ambuſtæ epinyctides: ita uocatur ulcus aciē hebetās & i angulo oculi perpetim humor emanās. Quidā eodē noie appellāt puſtulas liuētes: ac noctibus inquietātes. Et alia ulcera cū melle trito: Vel beſtiaꝝ morſus ex aceto. Itē ſerpētiū. Alioꝝ uero uitia cū felle caprino uel pari menſura mulſi. Stridores cū lacte mulieris Capitis dolores: ſi in nares fundatur. Dormituriſue i auriē duob⁹ ſucci cochlearibus: uno mellis. Succus & ad ſerpentiū ſcorpionūq; ictus in potū bibitur cū mero: & ad lumboꝝ dolores cū uino hemina potus: Sāguiné uero excreātibus & phthiſicis diſtillationibus lōgis uel ſuccus: uel ex ipſo cibus ꝓdeſt. Itē morbo regio uel hydropicis. Et ad renū dolores cū ptiſanæ ſucco aceptabuli menſura. Idē modus cū melle uuluas purgat. Toſtus uero editur & cōtra fungoꝝ uenena. Imponit & uulneribꝫ. Veneré ſtimulat. Sitim ſedat. Ebrietates diſcutit. Sed oculoꝝ aciē hebetare traditur. Inflationes quoq; facere: q̄ tamen ſtomacho nō noceat: Ventremq; mollit: Voci ſplendoré affert. Capitato maior eſt ad eadē effectus. Sanguiné reiiciētibus ſuccus cū caule aut thuris farina uel acacia dat. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet. Vuluaq; cōtractas aperiri putat. Fœcūditaté etiā fœminaꝝ hoc cibo augeri. Cōtritū ex melle ulcera purgare. Tuſſi & diſtillationes thoracis. Pulmōis & arteriæ ſanat uitia datū in ſorbitiōe ptiſanæ. Vel crudū præter capita ſine pane ita ut alternis diebus ſummatur. Vel ſi puruléta excreentur. ſic & uoci uel ueneri ſomnoq; multū cōfert. Capita bis aqua mutata cocta aluū ſiſtūt: & inflatiōes ueteres. Cortex decoctus illituſq; inficit canos. Allio magna uis: mane etiā utilitates contra aquaꝝ & quorūlibet locoꝝ mutatiōes: ſerpētes abigit & ſcorpiones odore. Atq; ut aliqui tradidere & beſtiaꝝ omniū ictibus medetur. Potu uel cibo uel illitu priuatim cōtra hemorrhodias prodeſt. Cū uino reddit uomitū. Ac ne cōtra araneoꝝ murū uenatū morſum ualere miremur: aconitū quod alio nomine pardaliāches uocatur depellit. Itē hyoſcyamū cōtra canū morſus. Inq; uulnera cū melle īponitur. Ad ſerpētiū qdē ictus potū cum reſtib⁹ ſuis efficaciſſime ex oleo illinitur. Atritiſq; corpoꝝ partibus. Vel ſi ueſica intumuerit. Quin et ſuffitu eo ſecundos partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eoꝝ cum oleo capitis ulcera manātia ſanitati reſtituēs. Suſpirioſis coctū: aliqui crudū id dedere. Diocles hydropicis cū centaurea aut in fico duplici ad euacuādā aluū. Quod efficatius præſtat uiride cum coriandro in mero potū. Suſpirioſis aliq & tritū i lacte dederūt. Praxagoras & cōtra morbū regiū uino miſcuit. Et cōtra ileum in oleo & pulte ſic illinēs. Strumis quoq;. Antiqui & inſanientibus dabāt crudum. Diocles phreneticis elixū. Cōtra anginas tritū īponi & gargarizare ꝓdeſt. Dentiū doloré tribꝫ capitibus in aceto tritis īminuit: Vel ſi decocta aqua colluātur addaturq; ipſum i caua dētium. Auribus etiā inſtillatus ſuccus cum adipe anſerio. phthiriaſes & prurigines potum. Tuſum itē cum aceto & nitro. Cōpeſcit & diſtillatiōes cū lacte coctū uel tritū ꝑmixtūue caſeo molli. Quo genere & rauci tatē extenuat. Vel phthiſin i fabæ ſorbitione. in totum autē coctū utilius ē crudo: elixumq; toſto. Sic & uoci plus cōfert. Tineas & reliq; aīalia interaneoꝝ pellit in aceto mulſo coctū. Tenaſmo in pulte medetur. Tempoꝝ doloribus illitū elixum & puſtulis coctum cū melle: deinde tritum. Tuſſi cum adipe uetuſto decoctum uel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiā excreetur: uel puruléta ſint. Et pituitæ ſub pruna coctum potū & cum mellis pari modo ſumptū. Cōuulſus & ruptis cum ſale & oleo. Nā cū adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrait fiſtulis uitia cum ſulphura & reſina etiā harūdines cum pice. Lepras: lichenas: lentigines exulcerat: ſanatq; cum origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. ſic & ſacros ignes. Sugillata aut liuentia ad coloré reducit. Cōbuſtum ex melle credunt & comitialē morbum ſanare: ſi quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoq; excutere potum caput unum cum laſerpitii obolo in uino auſtero: tuſſi: & alio modo acceptum: ſuppurationes quātaſlibet ſanat: fractæ inconctum ſabæ atq; in cibo ſumptum donec ſanitatē reſtituat. Facit & ſomnos atq; in totum rubicundiora corpora Veneré quoq; ſtimulat cū coriandro uiridi tritum potumq; e mero. Vitia eius ſunt q̄ oculos hebetat: Inflationes facit ſtomachū ledit copioſius ſumptū. ſitim gignit: Cæteraꝝ contra pituitā & gallinæ & gallinaceis prodeſt: Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atq; non torqueri tradunt ſi eo trito natura rangatur.

redditu; uomitu

De lactuca ſiluatica ſiue caprina: & eſopo: & iſati: et lactuca ſilueſtri. Cap. vii.

Lactucæ ſponte naſcentis primū eſt genus eius quā caprinā uocant. Quā piſces in mare deiecta ꝓtinus necātur q̄ ſunt in ꝓximo. Huius lac expiſſatū mox in aceto pondere oboloꝝ duum adiecto aquæ uno cyatho hydropicis datur. Caule & foliis cōtuſis aſpſo ſale nerui inciſi ſanantur. Eadē trita ex aceto colluta matutinis bis e mēſe dētiū doloré ꝓhibet. Alteꝝ ē genus

quod græci esopon uocãt.Huius folia trita & cũ polenta illita ulceribus medent.Hæc in aruis nasci tur.Tertium genus ẽ in siluis nascẽs isatin uocãt.Cuius folia trita cum polẽta uulneribus prosunt. Quarto infectores lanarum utuntur:quod glastum uocãt:simile erat lapato siluestri foliis nisi q̃ plu ra habet:et nigriora:sanguinẽ sistit.phagedenas et putrescentia ulcera quæ serpunt sanat.Itẽ tumo-
Silnatim isatis res ante suppurationẽ.Contra ignẽ sacrum radice uel foliis p̃deſt uel ad lyenes pota.Hæc ꝓpria sin-
gulis.Cõia autẽ sponte nascentibus.candor caulis.interdum cubitali lõgitudine:thyrso & foliis sca
bricia.Ex his rotunda folia & breuia habentẽ sunt qui hieraciã uocent:quoniã accipitres scalpendo eá succoq; oculos tingẽdo obscuritatẽ cum sensere discutiant.Succus oĩbus candidus:uiribus quoq; papaueri similis.Carpitur p messes inciso caule.Conditur in fictili nouo ad multa p̃clarus.Sanat oĩa oculoꝝ uitia cum lacte mulieꝝ.Arcet nubeculas:cicatrices adustioneſq; oẽs præcipue caligines.im-
ponitur etiã oculis in lanas cõtra epiphoras.itẽ succus allum purgat in posca potus ad duos obolos. Serpẽtium ictib⁹ medetur in uino potus.Et folia tosta thyrsusq; triti ex aceto biluntur.Vulneri illi-
muntur maxie cõtra scorpionũ ictus.Veꝝ cõtra lõgiã cõmixto uino ex aceto.Aliis quoq; uenenis re
sistunt:exceptis q̃ strangulãdo necãt:aut iis quæ uesicæ nocẽt.itẽ psimythio excepto.imponuntur & uentri ex melle atq; aceto ad detrahenda uitia alui.Vrinæ difficultates succus emendat.Crateias eum & hydropicis obolis duob⁹ in aceto cyatho uini dari iubet.Quidã & e satiuis co!ligunt succo minus efficaci.peculiares eaꝝ uires partim iã dictæ sunt.Somnum faciẽdi:ueneréq; inhibẽdi:æstum refrige randi stomachum purgãdi:sanguine augẽdi.Nunc nõ paucæ restãt quoniã & iflationes discutiunt ructusq; lenes faciunt.Conoctiões adiuuãt.Cruditatẽ ipsæ nequaq̃ faciũt:nec ulla res maiorẽ ĩ cibis auiditatẽ incitat inhibetq;.Eadẽ in cã alterutrimq; modus ẽ.Sic & aluum copiosiores soluunt. Mo-
dicæ sistunt.Lentitiã pituitæ digerunt.Atq; ut aliqui tradiderunt:sensum purgant.Stomachos disso
lutos utilissime adiuuãt.Vrinæ eo usu adiuuãtur & oxyporoboli asperitatẽ addito dulci acremẽtum aceti tẽperãtes.Si crassior pituita sit:scyllite aut uino absinthite.si & tussis sentiat hyssopite admixto. Dãtur cœliacis cũ ĩ tubo erratico.& ad duritiã p̃cordioꝝ.Dant & melãcholicis cãdidæ copiosiores: & ad uesicæ uitia.praxagoras & dysenthericis dedit.Ambustis quoq; ꝓsunt recentib⁹ prius q̃ pustulæ fiant cũ sale illitæ.Vlcera etiã q̃ serpunt coercẽt initio cum asso nitro.Mox in uino tritæ.igni sacro il linuntur.Cõuulsa & luxata caulib⁹ tritis cum polẽta ex aqua frigida leniunt.Eruptiões papulaꝝ ex ui no & polẽta.in colera quoq; coctas patellis dederunt.Ad qd utilissimæ q̃ maximæ caule:sed amaræ Quidã lacte infundũt.Deferuecti ii caules & stomacho utilissimi tradũtur.Sicut somno & satiua ma xime lactuca & amara lactẽsq;:q̃ miconidẽ uocauimus.Hoc lac & oculoꝝ claritati cũ muliebri lacte utilissimum esse p̃cipitur:dũ tẽpestiue capiti inunguntur. Oculoꝝ quoq; uitiis q̃ frigore in iis facta
Vti ne eo usu obluã rur oxypo ri obolis ad itinctũ sunt.Miras & alias inuenio laudes.Thoracis etiã uitiis ꝓdesse non secus q̃ ambrotonum cum melle attico.purgari & fœminas hoc cibo.Semen satiuaꝝ contra scorpiões dari . Semine trito ex uino po to & libidinum imaginationes in somno cõpescit.Tentantes aquas nõ nocere lactucã edẽtibus Qui dam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculoꝝ tradiderunt.

De generibus betæ & intubis & cichorio & seri genera duo. Cap.viii.

Ec beta sine remedio est utraq; Siue cãdidæ siue nigre radix recens & madefacta suspẽsa fu niculo contra serpentiũ morsus efficax esse.dicitur:Cãdida beta cocta et cũ alio crudo sum pta cõtra tineas.Nigre radices in aqua cocte pruriginẽ tollunt. Atq; in totũ efficatior esse traditur nigra.Succus eius capitis dolores ueteres et uertigines.item sonitum auriũ sedat ĩfusus iis. Ciet uriná.Medetur dysentericis iniecta et morbo regio.Dolores quoq; dentiũ sedat illit⁹ succus.Et cõtra serpentiũ ictus ualet:sed huic radici dũtaxat expressus.ipsa uero decocta pnionib⁹ occurrit.Al-
be succus epiphoras sedat frõte illita.A luminis parno admixto ignẽ sacrũ.Sine oleo trita licet adu-
stis medetur.Et cõtra eruptiões papulaꝝ cocta.Eadẽ cõtra ulcera q̃ serpunt illinitur et aloperiis cru da.et ulceribus q̃ in capite manant.Succus eius cũ melle naribus inditus caput purgat.Coqui.et cũ lẽticula adãito aceto:ut uentrẽ molliat.Validius cocta fluctuatiões stomachi sistit et uẽtris.Est et be ta siluestris quã limonion uocãt.Alii neuroides:multũ minorib⁹ tenuioribusq; ac dẽsioribus foliis Vndecim sepe caulium.Huius folia ambustis utilia:guttãtia astringunt.Semen acetabuli mẽsura dy sentericis prodest.Aquae e radice cocte maculas uestium eluere dicuntur:itemq; mẽbranaꝝ. intubi quoq; nõ extra remedia sunt.Succus eoꝝ cũ rosaceo et aceto capitis dolores lenit.idẽq; cũ uino po tus iocineribus et uẽsicae et epiphoris ĩponitur.Erraticũ apud nos quidã ambubeiam appellauere.in egypto cichorium uocãt quod siluestre fit.Satiuum autẽ serm:quo est minus et uenosius.Cichoriũ refrigerat.inde cibum sumptũ et illitũ collectiões:succusq; decocti uentrẽ soluit.iocineri et renib⁹ et stomacho p̃deſt.itẽ si ĩ aceto decoquatur:urine tormina:discutit.itẽ morbũ regiũ e mulso si sine fe bre sit.Vesicã adiuuat.Mulieꝝ purgationibus qdẽ decoctũ ĩ aqua adeo prodest:ut emortuos partus trahat.Adiiciunt magi succo totius cũ oleo perúctos fauorabiliores fieri:et q̃ uelint facilius ĩpetrare

Quod quidē pp singulare salubritatē aliq chrestō appellant:alii pancratiō.Et siluestre genus alii edy pnoida uocāt:latioris folii.Stomachū dissolutū astringit cocta.Crudaq; sistit aluum.Et dysentericis pdest magis cū lente.Rupta & cōuulsa utroq; genere iuuātur.itē qbus genitura ua'itudinis morbo effluat.seris & ipsa lactuca simillima duū generē.siluestris melior.Nigra ista & estiua.Deterior hyberna:& cādidior.Vtraq; tamē stomacho utilissima:pcipue quē humor nexat.Cū aceto in cibo refrigerant uel illitæ:disentiūtq; & alios q̄ stomachi.Dū polēta siluestriū radices stomachi cā sorbent.Et cardiacis illinūtur sup sinistrā māmam ex aceto.oēs hæ & podagricis utiles.& sanguinē reuciētibus item quibus genitura fluit alterno dieꝝ potu.Petronius Diodotus qui antilegomena scripsit ī totū damnauit :serin multis modis arguens.Sed alioꝝ omnium opinio resistit.

De brassica & lapsana:& de brassica manna & scylla & de bulbis & bulbine: Ca.ix.

Rtassica laudes lōgū ē exequi:cū & crysippus medicus priuati uolumē ei dicauerit p singula mēbra hois digestū & dieuches.ante oēs ātpythagoras & Cato nō ptius celebrarint.Cuius sententiā uel eo diligētius psequi par ē:ut noscatur q̄ medicina usus sit ānis sexcētis.in tres species diuisere eā græci antiquissimi: Crispā:quā selinada uocauerunt a similitudine apii folioꝝ stomacho utilē: alium modice mollientē.Alterā leā latis folis e caule exeuntibus.Vnde cauloden quidā uocauere:nullius i medicina momēti.Tertia est ,pprie appellata crābe: tenuioribus foliis:& simplicibus:densissimisq; amarior:sed efficacissima.Cato crispā maxime ,pbat:dein læuē grādibus foliis:caule magno.prodesse tradit capitis doloriḇ:oculoꝝ caligini:scintillatiōibusq;:uel stomachi præcordiis.Crudā ex aceto & melle:coriādro:ruta:menta.Laseris radicula sumpta acetabulis duobus matutino.Tantāq; esse uim:ut qui terāt hæc ualipioraꝝ fieri se sentiant. Ergo uel cum uino tritam sorbendam:uel ex olei intinctu summendam.podagræ autem morbisq; articulariis illini cum rutæ coriādri & salis mica hordei farina.Aqua quoq; eius decocta neruos articulosq; mire iuuari. Si foueātur uulnera & recētia & uetera.Etiā carcinomata quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet:& bis die tritā imponi.sic etiam fistulas eluxatas & tumores reuocari: quæq; discuti opus sit.insomnia etiā uigiliasq; tollere decoctā si ieiuni edant q̄ plurimā ex oleo & sale.Tormina si decocta iteꝝ dequoquatur:addito oleo & sale cumino polenta:si ita sumatur sine pane magis profuturā.inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota.Quin & urinā eius qui brassicam esitauerit:asseruari iubet calefactāq; neruis remedio esse.Verba ipsius subiiciā ad exprimendam sencentiā.pueros pusillos si laues illa'urina:nunquā debiles fieri.Auribus quoq; ex uino succum brassicæ tepidum instillari suadet.Idq; etiā tarditati audientium prodesse asseuerat.Et impetigines eadē sanare sine ulcere.Cræcoꝝ quoq; opiniones ia & Catonis causa poni cōuenit in iis dūtaxat quæ ille prætermisit.Biles detrahere nō percoctā putant.item aluum soluere.Eademq; bis coctā sistere. Vino aduersari:ut inimicam untibus.Antecedente ī cibis caueri ebrietatē.postea sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculoꝝ claritati conferre multum.succo uero crudæ angulis uel tantum tactis cum attico melle plurimū.Facillime cōcoqui.Ciboq; eo sensum purgari.Erasistrati schola clamat:nihil eē utilius stomacho neruisq;.ideo paralyticis & tremulis dari iubet:& sanguinē excreātibus.Hippocrates cœliacis dysentericis bis coctā cum sale.itē ad tenasmon & renū causas.Lactis quoq; uberratē puerperis hoc cibo fieri iudicās:& purgationē fœminis.Crudus quidē caulis si edatur:ptus quoq; emortuos pelli.Apollodorus aduersus fungoꝝ uenena semē aut succū bibēdum censet.philistion opistotonicis succum ex lacte caprio cū sale & melle.inuenio& a podagra liberatus edendo eā decoctæq; ius bibendo.Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale.itē splenēticis ī uino albo p dies.xl.ictericis oecnō & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandū bibendūq; demōstrat.Cōtra uero singultus cum coriādro & aneto & melle ac pipere & aceto.illitā quoq; prodesse iflatiōibuḋ stomachi.item serpentiū ictibus.& sordidis ulceribus ac uetustis:uel ipsa aqua cū hordeacea farina. Succum ex aceto uel cum fœnogreco.Sic aliqui & articulis podagris imponūt.epinyctidas ac qcqd aliud serpit ī corpore iposita leuat.itē repentias caligines.Has & si manditur ex aceto.Sugillata uero & alios liuores pura illita:lepras et psoras cum alumine rotundo ex aceto.Sic et fluentes capillos retinet.epichamus testium et genitalium malis hanc utilissime iponi asserit efficatius eandē cum faba trita.Item conuulsis cū ruta.Contra ardorē febrium et stomachi uitia cū rute semine et ad secundas et muris aranei morsus:folioꝝ aridoꝝ farina alterutra parte exinaniuit.ex oīhus brassicæ generibus suauissima est quyma et si iutilis habetur difficilis ī coquendo:et renibus cōtraria illud quoq; nō est omittendū:aquā decocte ad tot usus laudatam fetere humi effusam:Stirpium brassicæ aridorum cinis iter caustica itelligitur.Ad coxendicum dolores cum adipe uetusto.At cū lasere et aceto iuscem psilotri euulsis illiṭ pilis nasci alios prohibet.Bibitur et cū oleo subferuefactus uel per se elixus ad cōuulsa et rupta ius lapsumq; ex alto.Nulla ergo sunt crimia brassicæ:imo uero apud eosdem animae grauitatē facere.Dentibus et gingiuis nocere et i aegypto ,pter amaritudinem non estur:Siluestris

siue erratice immenso plus effectus laudat Cato:adeo ut aridæ quoq; farinã ĩ olfactorio collectã uel odore tantũ naribus rapto uitia eaꝝ graueolentiáq; sanare affirmet.Hanc alii petreã uocãt:inimicissimã uno:quã præcipue uitis fugiat.Aut si nõ possit fugere:moriatur.Folia hẽt bina paruaꝝrotunda: leuia plãtis oleris similior:cãdidior satiua & hirsutior.Hanc iflationibꝫ mederi.Melancholicis quoq; ac uulneribus recẽtibus cũ melle ita ne soluãtur ante diẽ septimũ.Strumis fistulis ĩ aqua cõtritã chrysippo auctore.Et alii cõpescere mala corporis q̃ serpunt:nomas uocant.Itẽ excrescẽtia absumere.Cicatrices ad planũ reducere.Oris ulcera & tonsillas mãducatã & coctã succo gargarizato cũ melle tollere.item pstoras & lepras ueteres ipsius tribus partibꝫ cũ duabus aluminis ĩ aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam cõtra canis rabiosi morsum iponi.Melius si cum lasere & aceto acri.Necari quoq; canes ea si detur ex carne.Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes fungorũq; uenena.in tauri sanguine folia cocta splenetici sq; ĩ cibo data & cruda illita cum sulphure & nitro prosunt.Itẽ mãmarum duriciæ:Radicum cinis uuæ in faucibus tumẽti tactu medetur & parotidas cũ melle illitus reprimit:serpentium morsus sanat.Virium brassicæ unum & magnum argumentũ addemus & mirabile. Crustæ si occupẽt intus uasa oia in qbus aquæ feruent in tm̃ ut nõ sit eas auellere.si brassica ĩ iis decoquat ab scedũt inter siluestres brassicas & lapsana ẽ pedalis altitudinis:hirsutis foliis: napi simillimis nisi candidior eẽt flore.Coquitur ĩ cibo.Aluũ leniter emollit.Narinã bassica uehementissime ex oibus aluum ciet.Coquitur propter acrimoniã cum pingui carne stomacho inimicissima.Scyllaꝝ in medicina alba ẽ q̃ masculus:fœminæ nigræ.scylla quæ cãdidissima fuerit:utilissima erit.Huic aridis tunicis direptis quod reliquũ e uino est confectum suspenditur lino modicis iteruallis.postea anda frusta in cadum aceti q̃ asperrimi pendẽtia imerguntur:ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante solstitium diebus.lxviii.Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis totius diei solẽ accipiẽtibꝫ post eum numeꝝ dieꝝ tollitur uas.Scylla eximitur. Acetum transfunditur. Hoc claꝛiorem oculoꝝ aciem facit.Salutare est stomachi lateumq; doloribus parum sumptum binis diebus.Sed tanta uis est:ut auidius haustum extinctæ aĩæ momento aliquo specie præbeat.prodest & gingiuis & dẽtibus uel per se cõmanducata.Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex acero & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant.Coquitur pluribus modis in olla q̃ cõiicitur in clibanũ aut furnũ:uel adipe aut luto illita:aut frustatim in patinis .Et cruda siccatur:deinde cõciditur.Coquiturq; in aceto.Tum serpentiũ ictibus iponitur.Tosta quoq; purgatur & mediũ eius iterum in aqua coquitur.Vsus sic coctæ ad hydropicos:urinã ciendã tribus obolis cũ melle & aceto potæ.itẽ spleneticos & stomachicos si nõ sentiãt ulcus.qbus innatet cibus.Ad torminaꝝregios morbos tussim ueterẽ cũ suspirio.Discutit & ex foliis strumas:quadrinis diebus soluta.Furfures capitis ad ulcera manantia illita ex oleo cocta.Coquitur & in melle cibi gratia:maxime uti coctionẽ facias.Sic & interiora purgat.Rimas pedũ sanat in oleo cocta:& mixta resinæ.Semẽ eius lumboꝝ dolori ex melle iponitur.pythagoras scyllam in limine quoq; ianuæ suspensam maloꝝ medicamentoꝝ introitũ pellere tradit.Cæteꝝ bulbi ex aceto & sulphure uulneribꝫ in facie medentur.per se uero triti neruoꝝ contractionẽ.Et exanimo porrigines.Succum cũ melle canũ morsibus.Erasistrato placet cum pice.Sãguinẽ idẽ eos sistere tradit illitos cũ melle.Alii si e naribus fluat coriandrũ & farinã adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat.Erũpentia ĩ capite cũ uino austero aut ouo.& bulbos epiphoris idem illi:& sic lipitudini medetur æque uitia q̃ sunt in facie eoꝝ rubẽtes maxime in sole illitis cũ melle & nitro emendant.Lentiginẽ cum nino aut cũ cumino coctis.Vulneribus quoq; mire ꝓsunt per se.Aut ut Damion ex mulso:si quinto die soluant.Iisdẽ & auriculas fractas curat:et testũ pituitas.In articuloꝝ doloribus miscent farinã.In uino cocti illiti uentri duritiã præcordioꝝ emolliunt. Dysentericis ĩ uino ex aq̃ cælesti tẽperato dãtur.Ad cõuulsa intus cũ silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinũtur.Neruis utiles.ideo et paralyticis dantur iuxta in pedibꝫ.Qui sunt rufi ex his citissime sanant cũ melle et sale.Venerem maxime magarici stimulãt.Hortẽsii partam cũ sapa aut passo sumpti.Siluestres ĩteraneoꝝ plagas et uitia cũ silphio pilulis deuoratis sedãt.Et satiuoꝝ semen cõtra phalãgia bibitur ĩ uino.ipsi ex aceto illinuntur cõtra serpẽtiũ ictus.semẽ antiqui bibẽdũ insaniẽtibus dabãt.Flos bulboꝝ tritus cruꝝ maculas uarietatesq; igne factas emẽdat. Diocles oculos heberari ab iis putat.Elixos assis minus utiles adiiciũt eẽ:et difficile cõcoqui exui uniuscuiusq; naturæ.Bulbinẽ græci uocãt herbã patacæ foliis:rubicũdo bulbo.Hæc traditur uulneribus mire utilis dũtaxat recentibus.Bulbus quẽ uomitorium uocant ab effectu folia habet nigra: cæteris longiora.

paruis uel porraceis

De asparagis & corruda & libyco & horminio. Cap.x.

Illissimus stomacho cibus.Asparagi(ut traditur) cumino ẽdem addito inflatiões stomachi coliq; discutiunt iidem oculis claritatem afferunt.Ventrẽ leniter molliunt.Pectoris & spine doloribus itestinorumq; uitiis prosunt. Vino cum coquatur addito ad lumborum: & renum dolores:semen trium obolorum pondere parte cumini bibitur.Venerem stimulãt.Vrinã

ciēt utilissime:pretērq; q; uesicam exulcerāt.Radix quoq; plurimoꝝ prædicatiōe trita & in uino albo pota calculos quoq; exturbat.lumboꝝ & renū dolores sedat.Quidam ad uuluæ dolorē radicē cū uino dulci propinant.Eadē in aceto decocta contra elephantiā proficit.Aspago trito cū oleo perūctū pungi ab apibus negant.Siluestrē aspagum aliqui corrudā:aliqui lybicū uocant:attici horminū. huius ad supradicta ālia efficatior uis:& candidiori maior.Regium morbū extenuāt.Veneris cā aquā eorum decoctā bibi.iubent ad heminā.ad idē & semen ualet cū aneto tritum.Ternis utrūq; obolis datur.Et ad serpentium ictus succus decoctus.Radix quoq; miscet radici maratri iter efficacissima auxilia.Si sanguis per urinā reddatur.semen asparagi:& apii & cumini ternis obolis in uino cyathis duobus quinis diebus Chrysippus dari iubet.Sic & hydropicis contrarium esse q̄is urinā moueat:docet itē ueneri.Vesicæ quoq; nisi coctū aqua.Si canibus detur:occidit eos.in uino decoctæ radicis succus si ore contineatur dentibus mederi.

De apio & apiastro:& helioselino:& oreoselino. cap.xi.

Vio gratia uulgo est.Nāq; rami largis portionibus per iura innatāt:& in cōdimētis peculiarē gratiā habent:præterea oculis illitum cū melle:ita ut subinde foueantur feruēti succo decocti alijsq; mēbroꝝ.Epiphoris per se tritū aut cū pane aut polenta ipositum mire auxiliat pisces quoq; si ægrotent in piscinis apio uiridi recreāt.Verū apud eruditos nō aliud erutū terra i maiore sententiaꝝ auctoritate est.Distinguit sexu.Chrysippus fœminā esse dicit crispioribꝰ foliis & duris crasso caule:sapore acri & feruido.Dionysius marē nigrioremq; breuioris radicis:uermiculos gignēte.Ambo neutrū ad cibos admittendū imo oio nefas.nā id defūctoꝝ epulis feralibus dicatū.ipsius quoq; usus claritati inimicū.caulæ fœminæ uermiculos gigni ideoq; eos qui ederint sterilescere mares fœminasue.in pueridis uero ab eo cibo cōitiales fieri qui ubera hauriunt.innocētioré tamē ēē marē.Eaq; cā est ne inter nefastos frutices dāneturmāmarum duriciā impositis foliis emollit suauiores aquas potui incoctū præstat.Succo maxime radicis cū uino lumborū dolores mitigat.eodē iure instillato grauitatē auriū.Semine urinā cietmenstrua ac fecūdos partus.& si foueāt semie decocto sugillata reddit colorcū oui albo illitū.Aut ex aqua coctū potūq; renibus medet in frigida tritū oris ulceribus semē cū uino uel radix cū ueteri uino uesicæ calculos frangit.Semē datur ex tribus cyathis ex uino albo.apiastrū.Higinus quidē melissophylō appellat.Sed i cōfessa dānatōe est uenenatū i sardina.cōtexēda.n.sunt oia ex eodē noie.:apud græcos pēdētia olusatrū quod hipposelinū uocāt aduersatur scorpiōibus.poto seminetorminibus interaneis medetur itēq; difficultatibus urinæ semē eius decoctū ex mulso potū.Radix eius i uino decocta calculos pellit & lumboꝝ ac lateris dolores canis rabiosi morsibus potū &.illitū medetur.Succus eius algētes calefacit potus. Quarū genus ex eodē faciūt aliq oreoseliō palmū alto frutice acrecto semine cumino simile.urinæ & mēstruis efficax Helioselino uis priuata cōtra araneas.sed de oreoselino fœminæ purgantur e uino.

De petroselino & ocimo. cap.xii.

Lio genere petroselinon quidā appellant in saxis natū:præcipū ad uomicas cochlearibus bini succi additi in cyathū marrubii succi:atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis.Addidere qdā buselinō differens breuitata caulis a satiuo & radicis colore russo eiusdē effectus.prævalet cōtra serpētes potū & litū.ocimū quoq; chrysippus grauiter increpuit inutile esse dicens stomacho urinæ oculoꝝ quoq; claritati.præterea insaniā facere & lethargicos & iocieris uitia.ideoq; capras id aspernari hoibus quoq; fugiendū censet.adiiciunt quidā tritū si operiatur lapide:scorpione gignere cōmanducatū & in sole positū uermes afferre.alii uero si eo die feriatur quispiā a scorpione q ederit ocimū sanari nō posse:Quinimo tradūt aliqui manipulo ocimi cū cancris x.marinis uel fluuiatilibus trito cōuenire ad eū scorpiōes a proximo oēs Diodorꝰ in emitericis ēt pediculos facere ocimi cibū seccuta ætas alacriter defēdit.nā id esse capras nec minus q̄ mentā & rutam scorpionū terrestrium ictibus marinorūq; uenenis mederi cum uino addito aceto exiguo.Vsu quoq; cōpertum deficientibus ex aceto odoratu salutarē eē.itē lethargicis & inflāmatis refrigerationi:illitū capitis doloribus cū rosaceo aut myrteo:aut aceto.itē oculoꝝ epiphoris ipositū ex uino stomacho quoq; ē utile ifflationes & ructū ex aceto dissoluere sumptū.aluū sistere impositū.urinā ciere sic & morbo regio & hydropicis ꝓdesse etiā colericis Distillationes eo coli & stomachi inhiberi ergo ēt cæliacas philistio dedit:& coctū dysentericis.& cōtra pli stonicū.aliqui & in tenasmo:& sanguinē excreātibus in uino duriciāq; præcordioꝝ.illinitur māmis:Extinguit quoq; lactis ꝓuentum.auribus utilissimū:infantiū præcipue cū adipe anserino.semen tritum & haustum naribꝰ sternutamenta:& distillationes capitis quoq; illitū.Vuluas purgat in cibo ex aceto.Verrucas mixto ceramento sutorio tollit.uenerē stimulat:ideoq; & equis asininisq; admissure tempore ingeritur.

De siluestri ocimo:& eruca:& nasturtio:& ruta. cap.xiii.

Siluestri ocimo uis efficatior ad eadem ꝓia.peculiaris ad uitia quæ uomitiōibꝰ cerebris cō

hemitriteis

alii empericas

trahunt. Vomicisq; uluæ cõtraq; bestiaꝝ morsus radix in uino ẽ efficacissima. Erucæ semẽ scorpionũ uenenis & muris aranei medetur. bestiolas oẽs inascẽtes corpori arcet. Vitia cutis i facie cũ melle illitũ. lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad cãdorem cum felle bubulo. aiunt uerbera subiturus potũ ex uino duritiá quandá contra sensum induere: in cõdiẽdis obsoniis tanta est suauitas: ut græci euzomon appellauerint. putant subtrita eruca si foueãtur oculi: claritatẽ restitui. Tussim isãtiũ sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahere. Ná de uenere stimulanda diximus tria folia siluestri erucæ sinistra manu decepta & trita in aqua mulsa si bibãtur. E cõtrario nasturtium uenerem inhibet. Animũ exacuit. Vt diximus duo eius genera aluum purgat Detrahit bilẽ potum in aqua .x. denarioꝝ põdo. cum lomẽto strumis illitũ opertumq; brassica præclare medetur alterũ est nigrius: quod capitis uitia purgat. usum clarificat Cõmotas mentes sedat ex aceto sumptũ lyenem ex uino potũ uel cum fico. Tussim ex melle: si quotidie ieiuni summant semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit. Efficatius addito mentastro. prodest & contra suspiria & tussim cũ origão & uino dulci pectoris doloribus decoctũ in lacte caprino. panos discutit cũ pice: extrahitque corpori aculeos: Et maculas illitũ ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorũ album. Et lyenibus illinitur ex aceto infantibus uero e melle utilissime. Sextius adiicit hoc serpentes fugare. scorpiõibus resistere capitis dolores contritũ: & alopetias emendare addito Sinapi grauitatẽ aurium trito impositoauribus cũ fico dentium dolores infuso in auris fucco. prutiginem & ulcera capitis cum adipe anserino furũculos concoquit cũ fermento. Carbunculos ad suppurationẽ perducit: & rumpit phagedenas ulcerũ expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. item licheni itẽ anguibus scabris. Quippe natura eius caustica est optimũ autem babylonium. Siluestri uero ad omnia ea effectus maior in præcipuis autẽ medicamibus ruta est latiora satiuæ folia. Rami fruticosiores Siluestri horrida ad effectum est: & ad omnia acrior. Succus exprimitur tusa ea & aspera modice aq̃ & in pyxide cypria asseruatur. hic copiosior datus ueneni noxiã obtinet. macedonia maxime iuxta flumen anacimũ. mirumq; cicutæ succo extinguitur. adeo etiam uenenorum uenẽa sunt. Quãdo cicutæ succus. prodest manibus colligentiũ rutam. ceterũ iter prima imiscetur antitotis præcipuæq; galaciæ. Quæcunq; aũt ruta aut per se aut p antidoto ualet foliis tritis & ex uino sumptis. cõtra aconitũ maxime & uiscũ item fungos siue in potu detur: siue in cibo. Simili modo cõtra serpẽtiũ ictus utpote cũ mustelle dimicaturæ cũ iis rutã. prius edẽdo se muniãt. sed ualẽt et cõtra scorpionictus: & araneoꝝ: apũ: crabronũ: uespaꝝ aculeos. & cantaridas ac salamandras: canisue rabiosi morsus: acetabuli mẽsura si succus e uino bibitur. & folia trita uel cõmanducata ipomũtur cũ melle & sale uel cũ aceto & pice decocta. Succo uero perũctos aut ẽt habẽtes negãt feriri ab iis maleficiis. Serpẽtesq; si utaf ruta nidorẽ fugere. efficacissima tñ est siluestris radix cũ uino sũpta. eandem adiiciũt efficacioreẽ ee sub diuo potá. pythagoras & in hac marẽ minoribus hæ baceiq; coloris fosiis a fœmĩa discreuit ẽt latioribus. foliis & colore. idéq; oculis noxiã. putauit falso: qñ sculptores & pictores hoc cibo utũtur oculorũ causa. cum pane qnoq; uel nasturturtio satiuæ atq; siluestris pp uisum: Vt aiũt multi: succo eius cũ melle atrito inuncti discuserunt caligines uel cum lacte mulieris puerum enixe: uel puro ãgulis oculoꝝ tactis. epiphoras cũ polẽta imposita. Lenit ãt capitis dolores pota cũ uino uino aut cũ aceto: & rosaceo illita. si uero sint cephalea: cũ farina hordeacea uel aceto. eadẽ cruditates discutit. moxí flationes: dolores stomachi netetes. uuluas aperit corrigitq; cõuersas illita i melle toto uẽtre & pectore. hidropicis cũ ficu & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino. sic bibitur & ad pectoris dolores laterũq; & lũboꝝ. Tusses: suspiria: pulmonũ: iocinerũ: renũ uitia: horrores frigidos. ad crapulæ grauedines. Decoquũtur folia poturis & in cibo uel cruda uel decocta conditaue prodest. Itẽ tormibus in hysopo decocta. & cũ uino. sic & sanguinẽ sisti tinteriorẽ: & nariũ indita. sic & coluris dẽtibus ꝓdest auribus quoq; in dolore succus infũditur custodio ut diximus mõ. e siluestri uero contra tarditatem & sonitũ cũ rosaceo uel cũ laureo oleo aut cumino & melle. succus & phreneticis ex aceto tritæ istillatur in tpa & cerebrũ. adiecerũt aliqui & serpillũ & laurũ illinẽtes capita & colla. Dederunt & lathagicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendũ decoctæ succũ in cyathis quattuor ante accessiones: quarũ frigus intollerabile est. alphiosiq; cruda dari i cibo. urinã quoq; uel cruẽtã pellit. fœminaꝝ etiã purgat. ões. secũdasq;: ẽt emortuos partus: ut hipocrati uidetur: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitã & uuluarũ cã etiã suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto et melle cum farina hordeacea. et contra ileũ decocta farina in oleo ac uelleribus collecta. multi uero et cõtra purulentas excreationes sicce drachmas duas sulphuris unam et dimidiam sumi censent. et cõtra cruentas ramos tres in uino decoctos. Datur et dysenteiricis cũ caseo in uino contrita. Dederunt et cũ bitumine in frictam potioni propter anhelitum. ex alto lapsis seminis tres uncias: olei libra: uniq; sextario illinitur. Cũ oleo coctis foliis partibus quas frigus adussent. Si urinã mouet (ut hipocrati uidetur micũ ẽ quosdã dare uelut inhibẽtẽ potui cõtra incõtinentiá urinæ. psoras et lepras cũ melle et alu

album

Haliacmũ

alsiosis

mine illita emẽdat.itẽ uitiligines uel rugas:strumas & similia cũ hircino & adipe suillo ac taurino se uo.Ignẽ sacrũ ex aceto & oleo:uel pisimythio.Carbũ culũ ex aceto.nõnulli laserpitiũ una illini iubẽt sine quo epinyctidas pustulas curant.iponunt & mãmis turgẽtibus decoctã & pituitæ eruptionibus cũ.cæta.Testiũ uero epiphoris cũ ramis laureæ teneris:adeo peculiari in uisceribus his effectu:ut sil uestri ruta cũ axungia ueteri illitos ramices sanari prodant.Fracta quoq; mẽbra simine trito cũ cæta i-sito:Radix rutæ sanguinẽ oculis suffusum.& in toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat.Ex reliquis quoq; quæ tradũtur:mirũ est.cũ feruentẽ rutæ natura esse conueniat.fasciculũ eius i rosaceo decoctũ addita unica aloes perunctis sudorẽ reprimere.itẽq; generatiões ipediri hoc cibo.ideo ꝓpter uio geniali datur.& uenerẽ crebro per somnia imaginãtibus.præcauendũ est grauidis abstineãt hoc cibo necari enim portus inuenio.Eadẽ ex oibus satis quadrupedũ quoq; morbis in maxio usu est:si-ne difficile spirantibus:siue cõtra malificoꝝ aialium ictus insusa per nares ex uino:aut si sangnisugã exhauserit ex aceto:& quocũq; in simili morborum genere:ut in homine temperato.

De mentastro & menta & pulegio:& nepeta & cumino: cap.xiiii.

Entastrũ siluestris menta est:differens specie foliorꝝ quasi figura ocimi:pulegii colore.propter quod quidã siluestre pulegium uocant.iis cõmanducatis & impositis sanari elephantiã:sicut magni pompeii ætate fortuito cuiusdã experimento propter pudorem in facie illita compertũ est.Eadem illinuntur bibuntur q; adnersus scolopendras & serpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobꝰ.aduersus scorpionũ ictus cũ sale oleo & aceto.item aduersus scolopãdras ius decocti.aduersusq; omnia uenena seruantur folia arida ad farinæ modũ.Substratũ uel accensum fugat scorpiones:potum fœminas purgat a partu.sed partus necat.orthopnoicis:torminibus colericis efficaciſſimũ.item lumbis.podagris impositum.Succus auribus uermiosis instillatur in regio morbo bibitur:Strumis illinitur.omnia ueneris inhibet.Tineas pellit ex aceto potum cõtra pruriginẽ,ex aceto infunditur capiti in sole.mentæ ipsius odor animum excitat & sapor auiditatẽ i cibis ideo in mãmarũ mixtura familiares ipsæ accesere.ut coire denseriq; lac nõ patiant. Quare lactis potionibus additur:ne huius coagulati potu strangulẽt.Data in aqua & mulso eadẽ ui resistere & generationi creditur cohibendo genitalia densari.Aeque maribus ac fœminis sistit sanguinẽ & purgatiões fœminarꝝ inhibet Cum amylo ex aqua pota cœliacorum impetus.Tyriation & uomicas uulnæ curã uit:ille & iocinerꝝ uitia ternis obolis ex mulso datis itẽ sanguinem excreantibus in sorbitionẽ.Vlcera in capite infantiũ mire sanat.Arterias hũidas siccat.Siccas astrigit.pituitas corruptas purgat i mulso & aqua.Voci succus sũb certamine utilis dũtaxat:& qui gargarizatur uua tumẽte adiecta ruta & coriandro ex lacte.utilis & contra tonsillas cũ alumine linguæ asperæ cũ melle.& conuulsa intus per se uitiisq; pulmonis Singultus & uomitiões sistit cũ succo granati ut Democritus monstrat.Recentis succus nariũ uitia:Spiritus subductos emẽdat.ipsa trita coleras in aceto quidẽ pota.Sanguinis fluctiones intus.aleũ etiam imposita cum polenta:& si mãmæ tẽdãtur.Illinitur & tpibus in capitis dolore.Sũitur & cõtra scolopandras:& scorpiones marinos & ad serpentes.Epiphoris illinitur & oibꝰ i capite eruptiõibus itẽ sedis uitiis.Impetigines quoq; uel si teneatur tãtũ prohibet.auribus cũ mulso instillatur.Aiunt & lyeni mederi eã in horto gustatã ita ne uellat:si is q momorderit dicat se lyeni mederi p dies nouẽ.aridæ quoq; farine tribus digytis apprehẽsã & stomachi doloré sedare in aq̃.& similiter aspersa in potionẽ uentris aialia expellere.Magna societas cũ hac ad recreãdos defectos aio pulegio cũ surculis suis in ampullas uitreas aceti utriq; deiectis.Qua de cã dignior e pulegio corona uertigini q̃ e rosis cubiculis nostri.pronunciata est.& capitis dolores ipposita dicitur leuare.Quin & olfatu capita tueri cõtra frigorꝝ estusq; iniuriã:& ab siti traditur.neq; æstuare eos q̃ duos e pulegio surculos impositos auribus in sole habeant.illinitur ẽt in doloribus cũ polenta & aceto.fœmina efficacior.Est aũt hec flore purpureo.Mas candidũ habet.Nauseas cũ sale & polenta i frigida aqua pota inhibet.Sic & pectoris ac uentris doloré.Stomachi ãt ex aqua intercisiones sistit:et uomitiõs cum aceto & polenta.intestinorꝝ uitia melle decocta et nitro sanat.Vrinam peliit ex uino:et si amineũ sit: et calculos et interiores omnes dolores.ex melle et aceto sedat mẽstrua:et secũdas.Vuluas cõuersas corrigit.Defunctos partus eiicit.semen ỏbmutescentibus olfatu admouetur. Cõitialibus i aceto cyathi mensura datur.si aque insalubres bibende sunt tritũ inspergit.salsitudines corporis si cũ uino tradatur minuit.Neruorꝝ cã et in cõtractiõe cũ sale et aceto et melle cõfricatur opistotono.ibibitur ad serpẽtiũ ictus decoctũ.Ad scorpionum in uino tritum:maxime quod i siccis nascitur ad oris exulcerationes.ad tussim efficax habetur.flos recentis incẽsus pulices necat odore.xenocrates pulegii tamẽ lana inuolutũ in tertianis ante accessionẽ olfactãdũ dari:aut stragulis subiici:et ita collocari egrũ iter remedia tradit.siluestrẽ ad eadẽ uis efficacior ẽ.qđ simile ẽ origão minoribus foliis q̃ satiuũ et a qbusdã dictamus uocatur Gustatũ a pecore capriq; balatũ concitat.Vnde quidã greci litteras mutãtes blechõ uocauerũt.natura tã feruens est:ut illitas partes exulceret: Tussi inter frictiones

fricari ante balnea cõuenit & ante acceſſionũ horrorem conuulſis & torminib⁹.podagris mire ꝓdeſt Epaticis cũ melle & ſale bibendum datur.pulmonũ uitia excreabilia facit: Ad lyenem cum ſale utile eſt:& ueſicæ & ſuſpiriis & iflationibus decoctum ſucco æqualiter & uuluas corrigit:& cõtra ſcolopẽ drã terreſtrẽ uel.marinã.item ſcorpiones.priuatim ue valet cõtra oẽm morſum.Radix cõtra increſẽ tia ulcera recens potentiſſima.arida uero cicatricibus decorẽ affert.itẽ pulegio eſt nepeteq; ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora.mulierũq; méſtruis proſunt.Et æſtate ſedãt calo res nepera quoq; uires contra ſerpentes habet fumũ ex ea nidorẽ.fugiunt:quã & ſubſternere i metu ob dormituris utile eſt.Tuſa egilopis ꝑponitur:& capitis doloribus recens cũ tertia parte panis tẽpe rata aceto illinitur Succus ejus inſtillatus naribus ſupinis profluuiũ ſanguinis ſiſtit.itẽ radix cũ myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anguinis medetur.Cuminiũ ſilueſtre eſt prætenue q̃ternis aut quis foliis ueluti ſerraris.& i ſatiuo magnas uſus:in ſtomachi præcipue remediis.Diſcutit pituitas & inflatiões.Tritũ & cũ pane ſumptum uel potũ ex aqua uinoq; tormina quoq; & inteſtinoꝝ dolores. Veruntamẽ oẽm palloré bibentibus gignit.ita certe ferũt.poetii latronis clari iter magiſtros dicẽdi ad ſectores.ſimilitudinẽ coloris ſtudiis cõtra æmulos imitatos:& pauloante Iuliũ Vindicẽ ad ſerto. rẽ illũ a Nerone liberta captatione teſtamentis ſic lenocinatũ.nariũ ſanguinẽ paſtillis inditum uel ex aceto recens ſiſtit.Et oculoꝝ epiphoris per ſe impoſitũ tumẽtibus cũ melle prodeſt.infantibus in poni in uentre ſatis eſt.Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

De cumino æthiopico.quod urinam ſtringit:& de cappari:
& de ligufti co:ſiue panace:& cunila bubula. cap.xv.

Ethiopicũ maxime in poſca illinitur cũ melle africano priuatim urinæ incontinentiam co hiberi putant Satiuũ datur & ad iocineris uitia toſtũ tritum.in aceto.item ad uertiginem lis uero quos acriore ui urina mordeat in dulci tritũ uino.ad uuluarum uitia in uino. præ terq; impoſtis uellere foliis teſtiũ tumoribus toſtum tritúq; cũ melle aut roſaceo & cæra. Silueſtre ad oía eadẽ efficacius.præterea ad ſerpentes cum oleo.ad ſcorpiões:ad ſcolopẽdras ſiſtit & uomitio nẽ nauſeaſq; ex uino:quantũ apprehẽderint tres digiti.propter colũ quoq; bibitur.illinituꝝ; uel pe nicillis feruens:uel aſtringitur faſciis.Strangulationes uuluæ potũ in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis uini:auribus inſtillatur ad ſonitus atq; tinnitus cũ ſeno uitulino uel melle.Sugillatis il linitur cũ melle & uua paſſa & aceto.Lentigini nigræ ex aceto.eſt cumino ſimillimũ quod græci uo cant ammi.Quidã uero æthiopicũ cuminũ id eſſe exiſtimant.Hippocrates regium appellat uidelicet quia efficacius in ægypto iudicauit.plericq; alterius naturæ in totũ putãt:qm̃ ſit exilius & cãdidius: Si milis aũt & huic uſus.Nam & panibus alexãdrinis ſubigitur: & cũ alimentis interponitur.Inflatio. nes & tormina diſcutit.Vrinã & menſtrua ciet.Sugillata & oculoꝝ epiphoras mitigat.cũ lini ſemine ſcorpionũ ictus in uino potũ drachmis duabus.priuatimq; ceraſtaꝝ cũ pari portiõe myrrhæ.Coloré quoq; bibentiũ ſimiliter mutat in palloré.Suffitũ cum uua paſſa aut reſina uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas quæ odorẽtur id per coitũ.De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. nõ utẽdũ tranſmarino,innoceutius italicũ eſt.ferunt eos qui quottidie id edunt paralyſi nõ pe icli tari nec lyenis doloribus.Radix eius uitiligines albas tollit:ſi trite in ſole fricẽtur.Spleneticis ꝓdeſt in uino pota.Radici cortex duabus drachmis dẽpto balneaꝝ uſu,ferũtq; triginta quoq; diebus p unã & aluũ totũ lyenẽ emitti.bibitur in lumboꝝ doloribus ac paralyſi.Dentiũ dolores ſedat tritũ ex aceto ſemen decoctũ:uel manducata radix.infũditur auriũ dolori decoctum oleo. ulcera quæ pha gedenas uocans folia & radix recens cũ melle ſanãt.ſic & ſtrumas diſcutit radix.parotidas uermicu loſq; cocta in aqua iocineri quoq; mahs medeꝛ.Dãt & ad tineas in aceto & melle.oris exulceratiões in acetodecocta tollit.ſtomacho inutiles eſſe inter auctores conuenit liguſticũ aliqui panacẽ uocant ſtomacho utile eſt.itẽ cõuulſionibus & inflationibus.Sunt & qdã qui cunilã bubulã appellauerunt uti diximus falſo.Cunile preter ſatiuã plura ſunt in medicina genera.Que bubula appellatur:ſemen pulegi habet:utile ad uulnera cõmanducatũ impoſitũq;:ut quinto poſt die ſoluatur. Cõtra ſerpẽtes quoq; in uino bibitur:ac tritũ plage imponitur.uulnera ab iis facta ꝓfricãtur.itẽ:teſtudines cũ ſerpẽ tibus pugnature hac ſe muniunt.Quidãq; in hunc uſum panacẽ uocãt. Sedat & tumores & uirilia malaſicca uel foliis tritis in omni uſu mire congruens ex uino.

Item de cunila:ſiue origano.& de cunilagine:& cunilla molli:& libano tide:& de cunila ſatiua: cap.xvi.

St alia cunila galinacea appellata a noſtris:a grecis origanũ heracleoticũ. prodeſt oculis trita addito ſale.. Tuſſim duoq; emẽdat & iocineꝝ uitia lateꝝ dolores cũ farina oleo & ace to in ſorbitionẽ tẽperata precipue uero ſerpentiũ morſus.Tertium genus ẽ eius:que a gre cis maſcula a noſtris cũilago uocatur:odoris fœdi:radicis lignoſe:folio aſpero Vires eius uehemẽ tiſſimas i oíbus iis generibus eaꝝ tradũt:mãipulo quoq; eius abiecto oẽs ẽt a tota domo blattas cõ

uenirẽ ad eã.priuatim aduersus scorpiones posca pollere.Tribus foliis ex oleo peruncto hoie fugari serpentes:econtrario quæ mollis uocaf:pilosioribus foliis ac ramis & aculeatis. Trita mellis odorẽ hẽt digytis tactu eius cohærentibus.altera thuris quã libanotidẽ appellamus.Medetur utraq; cõ tra serpẽtes ex uino uel aceto.pulices etiã cõtritæ cũ aqua sparsæ necant.Satiua quoq; suos usus hẽt succus eius cũ rosaceo auriculas iuuat.ipsa ad ictus bibitur.Fit & ex ea mõtana serpillo similis efficax cõ tra serpẽtes Vriná mouet.purgat & a partu mulieres.Cõcoctionẽ mire adiuuat:& ad cibos auiditatẽ Vtraq; uel incruditate ieiunis in potiõe aspera:luxatis quoq; utilis.Cõtra uesparũ & similes ictib⁹ ex farina hordeacea & posca utilissima.libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperitu & origano:& oniti:prasio.& tragorigano:& heraclio:& lepidio:& de gith:siue melã thio.& anisо.

cap.xvii.

Iperitis quã & siliquastrũ appellauimus contra morbos cõitiales bibitur Castore taliter demostrante.Caule rubro & longo.densis geniculis:foliis lauri semie albo:tenui:gustu piperis.Vtilis gingiuis:dentibus:oris suauitati:& ructibus.origanũ quoq; i sapore cunilã æmulaf(ut diximus)plura genera in medicina habet:& onitin uel prasion appellant:non dissimile hysopo priuatim eius usus cõtra torsiones stomachi in tepida aqua:& cruditates.Cõtra araneos scorpiõesq; in uino albo.Luxata & icussa in aceto & oleo & lana.Tragorigõ similis est serpillo siluestri. Vrinã ormehin ciet Tumores discutit cõtra uiscũ potum uiperæq; ictum efficacissimum:stomachoq; acida ructãti & pcordiis.Tussientibus quoq; cũ melle datur:& pleureticis:& peripneumõicis.heracleiũ quoque tria genera haber:nigrius latioribus foliis glutinasum.alterũ exilioribus mollibusq; sansuco nõ dissimile quod aliq prasion uocare malũt.Tertiũ est inter hæc mediũ.minus q̃ cætera efficax. optimũ ãt cre ticũ:Nã & iucunde olet.proximũ smyrneũ.deinde heracleoticũ ad potum utilius:quod othimin uocant.cõis autẽ usus serpentes fugare.percussis esui dare decoctũ:potu urinã ciere.ruptis cõuulsis mederi cũ panacis radice.hidropicis cũ fico aut cũ hysopo acetabuli mensuris decoctũ ad sextam. Item scabiẽ:pruriginé psoras in descessione balneaꝝ.Succus auribus infundit cũ lacte mulieris. Tonsillis quoq; & uuis medet.Capitis ulceribus Venena opii & gypsi extinguit decoctũ:si cinere & uino bibat auũ mollit acetabuli mensura.Sugillatis illinitur.itẽ dẽtiũ dolori:qbus ẽt &candorẽ facit cum melle & nitro.Sanguine nariũ sistit.ad parotidas decoqtur cum hordeacea farina.ad arterias asperas cum galla & melle teritur.Ad lyenẽ folia cũ melle & sale.Crassiores pituitas & nigras extenuat coctũ cũ aceto & sale sumptũ paulatim.Regio morbo tritũ cũ oleo i nares funditur.lassi perungũtur ex eo ita ut ne uẽter attingatur.Epinyctidas cũ pice sanat.furtunculos apit cũ fico trita.Strumas cum oleo et aceto et farina hordeacea.lateris dolores cũ ficco illitum.fluctiões sanguinis in genitalibus tusũ ex aceto illitũ.Reliquas purgationũ a partu.Lepidiũ inter urentia intelligitur.Sic et in facie cutẽ emendat exulcerãdo:ut tamẽ cæra et rosaceo facile sanetur.Sic lepras & psoras tollit sẽp facile:et cicatricũ ulcera.Tradunt in dolore dentiũ adalligatũ brachio qua doleat.cõpescere dolorem.Gith ex græcis aliis meláthion:alii melaspũõ uocãt:optimum q̃ excitatissimi odoris:q̃ nigerrimũ.medetur serpentiũ plagis et scorpionũ:illini ex aceto et melle repto.incẽsoq; serpẽtes fugari.bibitur drachma una cõtra araneos.Distilationẽ nariũ descutit tusum in liteolo olfatũ:capitis dolores illitũ ex aceto et in fusum naribus cũ irino oculoq; epiphoras et tumores.Dentiũ dolores coctũ cũ aceto. Vlcera oris tritum aut cõmanducatũ:itẽ lepras et lentigines ex aceto.Difficultatas spirandi addito uino potum Duritias tumoresq; ueteres et suppurationes illitũ lac mulierũ auget continuis diebus sumptũ, Colligitur succus eius ut hyoscyami.Similiter largius uenenũ est quod miremur.cũ semẽ gratissime panes ẽt cõdiat.oculos quoq; purgat. Vriná et mensura ciet.Quinimo lintheolo illigatis tãtũ granis. xxx.secũdas trahi reperio.Aiunt et clauis in pedibus mederi tritũ i urina.Culices suffitu necare.item muscas et anisũ aduersus scorpiões ex uino bibitur:a pythagora iter pauca laudatum siue crudum siue decoctũ itẽ uiride aridũue oibus quæ cõdiũtur:quæq; intingũtur desideratũ.panis ẽt crustis iferioribus subditũ.Saccis quoq; additur.Cũ amaris nucibus uina cõmẽdat.Quin ipsum oris galitũ iucũdiorfacit.fetorẽq; tollit mãducatũ matutinis cũ smyrneo & melle exiguo.mox uino collutũ uultũ iunioré præstat.insomnia leuat suspensũ in puluino dormiẽtes olfaciant.appetentiam ciborũ præstat:quãdo id quoq; inter artificia deliciæ fecere:ex quo labor defiit cibos poscer.ob has causas qdã anicetũ id uocauere.Laudatissimũ est creticũ.proximum ægyptium.hoc ligustici uicem præstat in cõdimẽtis.Dolores capitis leuigat suffitũ naribus.Epiphoris oculoq; radicẽ eius tusam iponit iollas.ipsum cum croco pari modo et uino:et per se tritũ cũ polenta ad magnas fluctiones:extrahenda q; siqua in oculis inciderint.Nariũ quoq; cardines consumit illitũ ex aqua.Sedat anginas cum melle et hyssopo ex aceto gargarizatum.auribus infunditur cum rosaceo.Thoracis pituitas purgat tostum cum melle sumptum melius.Cum acetabulo anisi nuces amares.l.purgatas tere in melle ad tussim.facillime uero anisi dtachmæ:tres:papaueris duæ miscẽtur melle ad fabæ magnitudinẽ:et ternis

diebus sumũtur.Præcipuum autẽ est ad ructus:ideo inflactionibus stomachi & intestinorũ tormini bus & cœliacis medetur.Singultus & olfactum decoctum potúq; inhibet.Foliis decoctis digerit cru ditates succus decocti.ipsum cũ apio olfatum stertunamẽta inhibet.potũ somnum cõcita. Calculos pellit.Vomitiones cohibet:& præcordiorũ tumoꝛ & pectoꝛis uitiis.Neruis quoq; quibus succinctũ est corpus utilissimũ.prodest eius & capitis doloribus instilari succum cũ oleo decocti.non alius uti lius uentri & intestinis putãt.ideo dysentericis & ternasmis datur tostũ:aliqui addunt & opiũ pilulis in die tenuis lupini magnitudie & in uini cyatho dilutis.Dieuches & ad lũboꝛ dolores succo usus ẽ Semẽ hydropicis & cœliacis dedit tritũ cũ mẽta.Verũ & radicẽ ad renes.Dalion hærbarius parturiẽ tibus ex eo cataplasma ipposuit cũ opio·Itẽ uuluaꝛ dolori.Deditq; bibendũ cum aneto parturiẽtib' phreneticis quoq; illinunt recens cũ polenta.Sic & infantibus comitiale uitiũ aut cõtractiones sentiẽ tibus.pythagoras quidẽ non corripi uitio comitiali in manu habentes.Ideoq; quãplurimũ domi se rendũ parere quoq; facilius olfactantes:Et statim a partu dandũ potui po!ẽta aspersa.Sosimenes cõ tra oẽs duricias ex aceto usus est.Eo & contra lassitudines in oleo decoquẽs addito nitro.semie eius poto lassitudinis auxiliũ uiatoribus spospõdit.Heraclides ad inflationes. stomachi semẽ tribus digy tis cũ castorei obolis duobus ex mulso dedit.Similiter ad uentris aut intestinoꝛ inflatiõe.Et ortho pnoicis qd ternis digytis prehẽderit feminis:tãtũdẽ hyoscyãi cũ lacte asinino.Multi uomituris aceta bula eius & folia lauri decẽ trita in qua bibẽda iter cœnã suadẽt.Strangulatiões uuluæ si mãducetur & linatur calidũ:uel si bibatur cũ castoreo in aceto & melle sedat.uertigines a partu cũ .semine cucũe ris lini pari mẽsura trinũ digytoꝛ uini albi tribus cyathis discutit.Cleopolemus ad quartanas trinis digytis sẽiuis anisi & fœniculi usus ẽ in aceto & mellis cyatho uno.lenit articulares morbos cũ ama ris nucibus illitũ.Sunt & qui aspidũ uenenis aduersari naturã eius putẽt. Vrinã ciet. Sitim cohibet. Veneriẽ stimulat.Cũ uino sudoriẽ leniter præstat.Vestes quoq; a tineis defẽdit.Efficacius semp recẽs & quo nigrius.Stomacho tamen inutile est præterq; inflato.

De aneto sagapẽio:& d papauere albo & nigro:& qũo succus herbaꝛ colligẽd9 ẽ.& d opio· ca.xix.

Nnetũ quoq; ructus mouet:& tormina sedat.Aluum sistit. epiphoris radices illinũtur ex aqua uel uino.Singultus·cohibet semen feruens olfatũ sumptum ex aqua sedat crudita tes.Cinis eius uuã in faucibus leuat.Oculos & genituram hebetat'scopenium quod apud uos gignitur in totũ transmarino alienatur.Illud enim ammoniaci lachrymæ simile sagapeniõ uocatur.prodest laterũ & pectoris doloribus:cõuulsis:tussibus ueteribus:excreationibusq; : præcordiorũ tumosibus.sanat & uertigines:tremulos:opistothonicos:lyenes:lumbos:perfrictiones:datur & olfactãdum ex aceto in strangulatu uuluæ.Cæteris & potu dat& cũ oleo ifricatur.prodest & cõtra mala medicamẽta.papaueris satiui diximus genera:& spõte nascentis alia promisimus : sed satiui albi ca lix ipse teritur & bibitur somni causa.semen elephantiis medetur.E nigro papauere sapor gignit sca po inciso:ut Diagoras suadet cũ turgescit:ut illas cum defloresçit hora diei sereni:hoc est cum ros i eo exaruerit.incidi iubent sub capite & calice.nec in alio genere ipsũ inciditur caput.succus & hic:& hærbæ cuiusq; lana excipitur.aut si exiguus est:ungue pollicis aut lactucis:& postero die magis qd inaruit.papaueris uero largus densatur:& in pastillos tritus in umbrã siccatur non ut saporifera mo do:uerũ si copiosior hauriatur:ẽtiam mortifera per somnum:opion uocant.sic scimus interemptum licinii Cecinæ prætorii uiri patrem in hispania baiulicum quoniã ualitudo impatibilis odiũ uite fe cisset:item,plerosq; alios.Qua de causa magna cõcertatio extitit diagoras & erasistratus in totum dã nauere:ut mortiferũ infundi uetantes.preterea quoniã uisui noceret addidit andron : ideo non pro tinus excecari:eo quoniã adulteratur elexandrie.sed postea·usus eius non improbatus ẽ medicamẽ to nobili:quod diacodion uocant.semine quoq; eius trito in pastillos e lacte utuntur ad somnũ itẽ ad capitis dolores cum rosaceo:Cũ his aurium dolori instillatum.podagris illinitur cum lacte mulie rũ:sic & foliis ipsis utuntur ad sacros ignes.item uulnera cũ aceto. ego tñ dãnauerim collyriis addi multoq; magis quas uocãt lexipyretas & quasq; pepticas cœliacas .nigrũ tñ i cœliacis uino datur.sa tiuum omne magis rotundat capita.at silueſtri longum ac pusillũ:& ad omnes effectus ualentius: Decoquitur & bibitur contra uigilias:eademq; aqua fouent ora.optimis in siccis:& ubi raro pluit cũ capita ipsa & folia decoquuntur:succus meconium uocatur:multũ opio ignauior . experimẽtũ opii est primum odore.sincerũ enim perpeti non mos est.Dein in lucernis:ut pura luceat flamma. aut ex tinctum demũ oleat.Que in fucato nõ eueniunt.accenditur quoq; difficilius:& crebro extinguitur est sinceri experimentũ & in aqua quia nebula innatat.Fictum in posca coit.sed maxime mirũ aesti uo sole deprehẽdi sincerum enim sudat:& se diluit:donec succo recenti simile fiat Mnesides optie ser uari putat hyosciami semine adiecto.alii in saba.

Andrea

postulas

De empractico & ceratico:& glaucio siue paralio:& heraclio.
siue aphro:& de diacodio. cap.xix.

Decimusnonus

Nter satiua est & siluestria mediũ genus.quod nisi in aruis esset spõte nasceretur.Rhiã uocamus & erraticũ.Quidam id decerptum protinus cum toto calice manduntiniũt capita quinq; decocta.in uini tribus heminis pota somnũ faciũt.siluestrium unũ genus ceraticum uocant:nigrũ:cubitali:a stitudie:radice crassa:& corticosa.caliculo iflexo ut cornicula folia minora & tenuiora q̃ cæteris siluestribus:semen exile.Tempestiũ est mesissius.Aluum purgat dimidio acetabulo in mulso.folia trita cũ oleo argẽmas iumentorum sanant.Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias datur ad lumborum uitia & iocineris.Carbúculis medẽt ex melle folia.Quidam hoc genus glaution.uocãt alii paralion nascitur enim in afflatu maris:aut nitroso loco.alterũ est in siluestribus generibus heraclion.uocatur ab aliis aphron.foliis si procul ituearis speciem passerum præsentãtibus:radice in summa terræ cutæ:semine spumeo.ex hoc lina splẽdore trãhunt æstate.Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli mensura seminis in uino albo:uomitiões enim facit.medicamento quod diacodion & asteriace uocatur utilissimũ.fit aũt huius papaueris aut cuiuscunq; siluestris capitibus.cxx.in aquæ cælestis sextariis tribus biduo maceratis i eadẽq; decoctis deinde:siccatis:iterũq; cũ melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui addidere postea drachmas senas croci.hypocistidis:turis:acaciæ & passi cretici sextariũ.hac ostentatiõe simplex qdẽ: & antiqua illa salubritas papauere & melle constat.

Ceratitin

De tithymalo & archelio:& portulaca siue peplio.& coriandro & de atriplici. cap.xx.

Ertium genus est tithymalon:mecona uocãt:alii archaliõ:folio leui:albo:capite magnitudis fabæ:Colligitur uua florẽte.Siccatur in umbra.Semen potum purgat aluũ dimidio acetabulo in mulso.Cuiusq; autem papaueris caput uiride uel siccum illitũ epiphoras oculorum lenit.opium ex uino meraculo si protinus deẽ corpionũ ictibus resistit.aliqui hoc tãtũ nigro tribuũt si capita eius uel folia teráter.Est & portulaca quã peplió uocant:non multum satiua efficatior.cuius memorabiles usus tradũtur.Sagittarum uenena & serpentiũ hemorroidum & presigrũ restringi:p cibo sumpta & plagis imposita extrahit.item hyoscyamo poto e passoq; expresso succo.Cũ ipsa nõ ẽ semen eius simili effectu ꝑdest.Resistit & aquarũ uitiis:capitis dolori:ulceribusq; in uino tusa & ipposita.Reliqua ulcera cõmanducata cũ melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur:umbilicoq; ꝑciduo.in epiphoris uero omnium fronte temporibusq; cũ polẽta.Sed ipsis oculis e lacte & melle eadẽ si procident ꝑdest oculis:foliis tritis cum corticibus fabe.pustulis cum polenta & sale & aceto accæra.Et ulcera oris tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda sedat.item dentiũ dolores. Tõsilla rum ulcera succus decoctæ.Quidã adiecere paulum murræ.nã & mobiles dentes stabilit commanducata.Cruditates sedat.uocemq; firmat.& sitim arcet Ceruicis dolores cũ galla & lini semie parimẽ suta sedat.mammarum uita cũ melle aut cimolia creta.Salutaris & suspitiosis semine cum melle haustro Stomachũ in acetariis sumpta corroborat.ardentibus febribus ꝑponitur cũ polenta & alias mãducata refrigerat etiam intestina.Vomitiões sistit.Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto uel bibitur cũ cumino.Tenasmis autẽ cocta & cõitialibus cibo uel potu ꝑdest.purgationibus mulierum acetabuli mẽsura in sapa.podagris calidis cũ sale illita & sacro igni.Succus eius potus renes iuuat ac uesicas:Ventris animalia pellit.ad uulnerũ dolores ex oleo cũ polenta ꝑponitur.neruoꝝ duricias emollit.metrodorus q epitomen:ton:rhizotomumemon scripsit:purgationibus a partu dandã cẽsuit uenerẽ inhibet:uenerisq; somnia.prætorii uiri pater est hispaniæ princeps.quẽ scio ꝑter ꝑpatibiles uuæ morbos radicem eius filo suspensam e collo gerere:præterq̃ in balneis:& ita liberatũ incõmodo oĩ. Quinetiam inueni apud auctores:caput inde litũ distillatonẽ toto anno nõ sẽtire.oculos tamẽ hebetate putatur.Coriandrũ inter siluestria non inuenitur.precipuũ tamẽ esse constat stati ægyptiũ ualet contra serpentiũ genus.unũ.quod aphisbenas uocãt.potũ ꝑpositũq;.Sanat & alia uulnera epinycti das pustulas tritũ.Sic & oẽs tumores collectionesq; cũ melle aut uua passa.panos uero ex aceto tritum.Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessiõem.Vel plura illini frõti. Sũt qui etante solis ortũ cerusicialibus subiici efficaciter putẽt uis magna ad refrigerãdos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ serpunt sanat cũ melle uel uua passa.Itẽ testes:ambusta.carbúculos:aures cũ lacte mulieris:epiphoras oculoꝝ:uẽtris et intestinorum fluctiones.sem ẽ ex aqua potũ bibitur in choleris cum ruta.pellit aialia interaneorum:cum mali punici succo et oleo semẽ potuꝫ.xenocrates tradit rẽ mirã.si uera est menstrua cõtineri uno:die:si unum granũ biberint fœminæ: biduo si duo: et totidẽ diebus quot grana sumpserit.M.Varro coriandro subtrito cũ aceto camẽ incorruptã æstatæ seruari putat a triplex et siluestre est & satiuũ accusatũ a pythagora tanq̃ faceret hydropicos morbosq; regios et pallorem.coquiẽ difficillime:ac ne in hortis quidẽ iuxta id nasci qcq̃ nisi lãguidũ culpauit: addidere Dionysius et diocles plurimos gigni ex eo morbos nec nisi mutata sæpius aqua coquendũ Stomacho cõtrariũ esse Lẽtigines et pabulas gignere miror quare difficulter in italia id nasci tradiderit solõ smyrneus Hippocrates uuluaꝝ uitiis id infũdi cũ betaLicus neapolitan. cõtra cãtharidas

presternum

bibendū dedit.panos furtunculos incipiētes:du ricias oēs uel cocto uel crudo utiliter illini putāt.itē ignē sacrū cū melle aceto nitroq; similiter podagris.Vngues scabros detrahere dicit sine ulcere: Sūt qui in morbo regio dent semen eius cū melle.arterias & tōsilas nitro addito pficēt. Aluū moueant. Cocto aut per se aut cū malua aut lenticula cōcitātes uomitiōes.Siluestri capillos tingūt.& ad supra dicta utuntur medicina.

De malua malope:& althea:& lapatio & oxylapato:& hydrolapato:& hippolapato:& bubalapato. cap.xxi.

Ontrario i magnis laudibus malua est utraq; & satiua & siluestris.Duo genera earū āplitudine folii discernūt.Maiorē græci malopē uocāt in sariuis.alterā ab emolliēdo uētre dictā putāt malachē.E siluestribus cui grāde foliū & radices albe althea uocat ab excellētia effectus a quibusdā aristalthea.omne solū in quo serunt pinguius faciunt.Huic cōtra oēs aculeatos ictus efficatior uis:præcipue scorpionū:uespārū:similiumq;:& muris aranei.Qui & tria cū oleo quilibet earū peruncti ante uel habentes eas nō feriūtur.Folium ipositum scorpionibus torporē affert. Valēt & cōtra uenena.Aculos oīs extrahunt illitæ crudæ aut cū aneto poteæ.Decocte uero cū radice sua leporis marini uenena restringunt.Et ut quidam dicunt si uomatur.de iisdē mira & alia tradūtur.Sed maxime si quotidie quis succi ex qualibet earū sorbeat cyathū dimidiū oībus morbis carituræ.Vlcera manātia in capite sanāt.in urina putrefactæ lichenas.Et ulcera oris cū melle radix decocta furfures capitis & dentiū mobilitates.eius que unum caulē habet radice circa.dentem qui doleat perunge.donec desinat dolor.eadem strumas & parotidas panosq; addita hoīs saliua purgat citra uulnus Semen i uino nigro potū a pituita &nauseis liberat.Radix mammarum uitiis occurrit ad alligata in luna nigra Tussim in lacte cocta & sorbitionis modo sūmpta quinis diebus emendat.Stomacho inutiles sex nigra dicit.olympiades thebanus abortiuas esse cū adipe anseris.aliqui purgari fœminas foliis earū manus planæ mensura in oleo & uino sumptis.Vtiq; cōstat parturiētes foliis subtrahtis celerius solui partu de reuocādo:ne uulua sequatur.Dat & succū bibendū parturientibus iuniis i uino decocta hiemina.Quin & semē tritū ad alligāt brachio genitale nō continentium.adeoq; eā ueneri nascuntur.ut semē unicaulis asperſum cubitali fœminarum auiditates augere ad infinitū xenocrates tradat.item tres radices iuxta ad alligatas.Tenasmo & disentericis utilissime infūdi.itē fœdis uitiis :uel si foueātur.melācholicis quoq; succus datur cyathis tēmis tepidus.Et in sanientibus quaternis.decocte comitialibus heminę succi hic.& calculosis & inflatione & torminibus aut opistotonico laborātibus tepidus illinitur.& sacris ignibus & ambustis decocta in oleū folia imponuntur .& ad uulnerū impetus cruda cū pane succus decocte nēuis:pdest:& uesicæ:& intestinorū rosionib⁹ uuluas & cibo & infusiōe mollit in oleo.succus decocte pori meatus suaues facit.artheæ i oībus supradictis efficatior radix pcipue conuulsis ruptisq;.Cocta in aqua aluū sistit.ex uino albo strumas & parotidas & māmarū inflāmationes.& panos in uino folia decocta & illita tollūt.eadē arida in lacte decocta q̄libet pniciose tussi citissime medētur.hippocrates uulneratis sitiētibusq; defectu sāguinis radicis decocte succū bibēdū dedit.& eā uulneribus cū melle & resina.itē cōuulsis:luxatis:tumētibus:& musculis neruis articulis imposuit.& asmaticis ac dysentericis in uino bibēdū dedit.mirū aquā radice ea addita adē sari sub diuo:atq; elactescere.efficatior aūt quo recētior.nec lapatiū dissimiles effectus habet: Est aūt siluestre:quod alii oxalidē appellant:satiuo proximū:foliis aquosis:colore betæ cādidæ:radice minima.nostri uero rumicē:alii lapatium cantherinū ad strumas cū axungia efficacissimū.est & alterū genus fere oxylapaton uocant.Satiuo idē similius:& acutiora habet folia ac rubriora:nō nisi i palustribus nascens:Sunt qui hydrolapaton tradunt in aqua natū.est.& aliud hippolapatō maius satiuo.cā didiusq; ac spissus.Siluestria scorpionū ictibus medetur:& ferire prohibent habētes Radix aceto decocta si colletur succus dētibus auxiliatur.Si uero bibatur morbo regio semē stomachi inextricabilia uitia sanat.hippolapati radices priuati ungues scabrosos detrahūt.Dysentericos semē duabus drahmis in uino potū biberat.oxylapate semen lotū in aqua cælesti sanguinē ꝓdest reiiciētibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest.præstātissimos pastillos faciunt ex foliis & radice addito nitro & iure exiguo .in usu aceto diluunt.Sed satiuum in epiphoris oculorū illinunt frōtibus.Radice melicerias & lepras curāt.in uino uero decocta strumas & potidas & calculos.poto uino & lienes cœliacos æque & dysentericos & tenasmos.ex eadēq; omnia efficatius ius lapati & ructus facit:& urinā ciet: & caligine oculorum discutit:item pruritum corporis in folia balnearum additum:aut prius ipsū illitū sineo.Firmat & cōmanducata radix dentes eadem decocta cum uino sistit aluū . folia soluunt adiecto sale adiecit Solō nq; ut omittamus bulapaton:radicis tantum altitudine differens est & ergā dysentericos efficatis effectus potum ex uino:

Ceria

De sinapis tribus generibus:& marrubio:& serpillo:& sisymbrio siue thymbreo & de lini semine & a blito. cap.xxii.

Inapis cuius in satiuis tria genera diximus:Pythagoras principatū habere ex iis quorū sub

lime uis fetatur iudicauit:quoniã nõ aliud magis ĩ nares & cerebꝝ penetret. Ad ſerpẽtiũ ictus & ſcor
pionũ tritũ cũ aceto illinitur. Fungoꝝ uenena diſcutit. Cõtra pituitã tenet ĩ ore donec liqueſcat: aut
gargarizatur cum aq̃ mulſa. ad dẽtium doloꝛẽ mãditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle:
Stomacho utiliſſimum cõtra omnia uitia pulmõibuſq;. Excreatiões faciles facit ĩ cibo ſumptũ. datur
& ſuſpirioſis. Itẽ comitialibꝰ tepidum cum ſucco cucumerũ. Senſus atq; ſtrenuta mẽta capitis purgat:
Aluum mollit, mẽſtrua & urinã ciet. Et hydropicis ĩponitur. Cum fico & cumino tuſum ternis parti
bus comitiali morbo: Et uuluaꝝ cõuerſionẽ ſuffitum excitat odore aceto mixto. itẽ lethargicos. adi
citur tordylion. Eſt ãt id ſemen ex ſili. Et ſi uehemẽtior ſomnus letargicos premat: cruribus aut etiã
capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis lumboꝝ: coxendicũ humeꝝ & ĩ quacunq; Lienum
parte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt: illitum cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in ma
gna duricia ſine fico ĩpoſitũ: uel ſi uehemẽtior urigo timeatur ꝑ duplices pannos. Vtuntur ad alope-
tias cum rubrica. pſoras: lepras: phthiriaſes: lẽdines: opiſtothonicos. inũgunt quoq; ſcabras genas
aut caligantes oculos cum melle. Succuſq; tribus modis exprimitur in fictili: caleſcitq; in eo ſole mo
dice. Exit & e cauliculo ſuccus lacteus: qui ita cum induruit: dentiũ dolori medetur: Semẽ ac radix cũ
ĩmmaduere: muſto cõteruntur. manuſq; plenæ mẽſura ſorbẽtur ad firmádas fauces ſtomacum: ocu-
los: caput: ſenſuſq; oẽs mulieꝝ etiã laſſitudines ſalubernimo genere medicinæ. Calculos quoq; diſcu
rit potũ ex aceto. illinũtur & liuoribꝰ ſugillatiſq; cũ melle & adipe anſerio aut cæra cypria. Fit & oleũ
ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq;: quo utunt ad neruoꝝ rigores: lumborũq; & coxẽdicũ pfri philophi
ctiones. Sinapis naturã effectuſq; eoſdẽ habere traditur adarca iter ſiluas tacta ĩ cortice calamoꝝ ſub res
ipſa coma naſcens. Marrubiũ plerique inter primas hærbas cõmendauere: quẽ græci praſiõ uocãt: alii
linoſtrophon: nõ nulli philopeda. aut philocares: notius q̃ ut indicãdum ſit. Huius folia ſemẽq; con-
trita proſunt contra ſerpẽtes: pectoꝝ & lateris dolores. tuſſim ueterẽ. et iis q ſanguinẽ eiiciũt eximie
utile: ſcapis eius cũ pãico aq̃ decoctis: ut aſperitas ſuccis mitigetur. imponitur ſtrumis cũ adipe. Sũt q
uiridis ſemẽ quãtum duobꝰ digytis capiãt cũ farris pugillo decoctũ addito exiguo olei & ſalis ſorbe
re iciunos ad tuſſim iubeãt. alii nihil compant. in eadẽ cã marrubii & fœniculi ſuccis ad ſextarios ter
nos expreſſis decoctiſq; ad ſextarios duos: cũ addito mellis ſextario rurſus decocto ad ſextarios duos
ſi cochlearii menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et uiriliũ uitiis tuſum cum melle mire ꝑdeſt. Li
chenas purgat ex aceto. Ruptis cõuulſis ſpaſmatum neruis ſalutare. potũ aluũ ſoluit cum ſale & ace-
to. itẽ mẽſtrua & ſecundas mulieꝝ. arida farina cum melle ad tuſſim ſiccã efficaciſſima ẽ. itẽ ad cãcre
nas & pterygia. Succus uero articulis enaribus morbo regio: minuẽdæq; bili cũ melle ꝑdeſt. itẽ con-
tra uenena inter pauca potẽs. ipſa hærba ſtomachũ & excreatiões pectoris purgat. Cum iride & mel-
le urinã ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renũ uitiis. Dicitur ſuccus claritatẽ oculoꝝ adiuua
re. Caſtor marrubii duo genera tradit. Nigrum: & qd magis ꝑbat candidum. in ouum inane ſuccum
adiicit his: ipſumq; ouũ infundit melle equis portionibus tepefactum uomicas rumpere: purgare: pſa
nare ꝑmittẽs. illitis etiã uulneribus a cane factis tuſa cum axũgia ueteri. Serpillũ a ſerpẽdo putãt di-
ctum. Quod ĩ ſilueſtri euenit: ĩ petris maxime. ſatiuũ nõ ſerpit: ſed ad palmi altitudinẽ increſcit. pin-
guius uoluntariũ & cãdidiorib⁹ foliis & ramis: aduerſus ſerpẽtes efficax maxie cenchrin & ſcolopen
dras terreſtres ac marias. Et ſcorpiões decoctis ĩ uĩo ramis foliiſq; Fugat & odore: cominus ſi uratur.
Et cõtra marinoꝝ uenena ꝑcipue ualet. Capitis doloribꝰ decoctũ ĩ aceto illinitur tpibꝰ ac fronticum
roſaceo. item phreneticis: lethargicis cõt a tormina: & urinæ difficultatẽ: anginas: uomitiones drach
mis quattuor datur. ex aqua bibitur & ad iocineꝝ dolores. Folia obolis quattuor dantur ad lyenẽ ex
aceto. ad cruẽtas excreatiões teritur ĩ cyathis duobꝰ aceti & mellis. Siſymbriũ ſilueſtre a qbuſdã thym
bræũ appellatum, pedali nõ amplius altitudine: qđ ĩ riguis naſcitur ſimile naſturtio ẽ. Vtrũq; efficax
aduerſus aculeata aſialia: ut ſunt crabrones & ſimilia. Quod ĩ ſicco ortũ odoratã ẽ. inſeritur coronis
anguſtiore folio. Sedãt utraq; capitis doloreẽ. itẽ epiphoras: ut plinius tradit. alii panẽ addũt. alii per
ſe decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas: cutiſq; uitia in facie mulieꝝ intra quartũ diẽ noctibus ĩpo
ſitũ diebuſq; detractũ. Vomitiões: ſingultus: tormina: ſtomachi diſſolutiões cohibet ſiue in cibo ſum
ptũ: ſiue ĩ ſucco potũ. Nõ edẽdũ grauidis: niſi mortuo cõceptu. Quippe etiã ipoſitũ eiicit. Mouet uri-
nã cũ uino potũ. Silueſtre & calculos. Quos uigilãt opus ſit excitat infuſum capiti cum aceto. Lini ſe
men cum aliis qdem in uſu eſt et per ſe mulieꝝ cutis uitia emendat in facie. oculoꝝ aciem ſucco ad
ĩunat epiphoras cum thure & aqua aut cũ myrrha. Cum uino ſedat potidas. Cũ melle aut adipe aut
cæra ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aq̃ oleo decoctum: & cum aniſo il
litũ. Torretur ut aluũ ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis ĩponitur ex aceto. Ad iocineris doloꝛes eſtur cũ
uua paſſa. et ad phthiſin utiliſſime. Semine fiunt & eligmata. Muſculoꝝ: neruoꝝ: articuloꝝ: ceruicum
duricias. Cerebri mẽbranas mitigat farina ſeminis nitro aut ſale aut cinere additis. Eadẽ cum fico itẽ
concoquit ac maturat. Cũ radice uero cucumeris ſilueſtris extrahit quæcunq; corpori inherẽt. Sic &

fracta ossa serpere ulcus in uino decocta ꝓhibet. Eruptiões pituitæ cum melle emẽdat. Vngues scabros cum pari mõ nasturtii. & testium uitia & ramices cum resina & murra: & cãcrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœnogræco sextariis utriscꝫ decoctis in aq̃ mulsa. Intestinoꝝ & thoracis pnicio. sa uitia clystere í oleo & melle. Blitum ines uidet ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cõutrũ fœminis apud Menandrũ faciunt mariti. Stomacho inutile ẽ. Ventrẽ adeo turbat: ut cholerã faciat aliquibus. Dicitur tamẽ aduersus scorpiones potum e uino ꝓdesse: & claubus pedũ illini: itẽ lyenis & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu. & fœniculo: & hippomaratro uel myrseneo: & canabi: & de surula: & carduis: Ca. xxiii.

Eu in italia nõ nisi a medicis serit: & ns admodũ paucis. duo genera eius. Nobilius athamãticum uocãt illi ab athamãte iuentũ. Hi quoniã laudatissimũ í athamãte repiatur: foliis aniso simile: & caule aliquãdo bipedali: radicibus multis & obnigris: qbusdã altissimis. Minus rusum q̃ illud alteꝝ. Ciet urinã í aq̃ potũ radice trita uel decocta. Inflatiões stomachi mire bicubitali

discutit. itẽ tormina & uesicæ uitia. Vulnarũqꝫ: articulis cũ melle. Infantib⁹ cũ apio illitum imo uẽtrias mouet. Fœniculũ nobilitauere serpẽtes: gustatu ut diximus senectã exuẽdo: oculorumqꝫ aciem succo eius reficiẽdo. Vnde itellectum ẽ hoiem quoqꝫ caliginẽ ꝑcipue eo releuari. Colligitur hoc cale turgescente in sole siccatur. inungitur in melle. Vbique hoc ẽ. Laudatissimum tamẽ in hiberia e lachrymis fit & ex semine recẽti. Fit etiã e radicib⁹ prima germinatione incisi. Est & in hoc genere silue stre: quod alii hippomaratron: alii myrseneum uocãt: foliis maiorib⁹: gustu acriore: ꝑcerius. brachiali crassitudine: radice cãdida. Nascitur í calidis: sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit longo & angusto folio: semine coriandri medicinæ í satiuo ad scorpionũ ictus & serpentium semine in uino poto. Succus & auribus instillatur uermiculosqꝫ in his necat. id ipsum cõdimentis ꝑpeoibus inseritur. Oxyporis etiã aptissime. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum astringit uel in febribus sumptum. Nauseã ex aqua tritum sedat. pulmõibus & iocineribus laudatissimum. Ventrẽ sistit cũ modice sumitur. Vrinã excitat. & tormina mitigat totum decoctum. Lactisqꝫ defectu potum mãmas replet. Radix cũ ptisana sumpta renes purgat siue decocto succo: siue semine sumpto. prodest & hydropicis radix ex uino cocta. itẽ cõuulsis illinuntur folia tumorib⁹. Ardentes ex aceto calculos uesicæ pellunt. Genituræ abundantiã quoquo mõ haustum facit. Verẽdis amicissimum: siuẽ ad fouendum radice cum uino cocta: siue cõtrita í oleo illitum. Multi tumoribus & fugilatis cum cæra illinunt. et radice in sncco uel cũ melle cõtra canis morsum utuntur. et cõtra multipedem ex uino: Hippomarathron ad oia uehemẽtius. Calculos ꝑcipue pellit. prodest uesicæ cum uino leui: & fœminaꝝ menstruis. efficatius in eo semen q̃ radix. Modus in utroqꝫ quod duobus digytis trito additur in potionẽ. petridius q ophiaca scripsit & micõ qui rhizitomumena aduersus serpẽtes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & nicander nõ in nouissimis posuit Canabis í siluis primum nata est: nigriore folio & asperiore. Semẽ eius extinguere genituã uiroꝝ dicitur. succus ex eo uermiculos auriũ & quodcunqꝫ intrauerit eiicit: sed cũ dolore capitis. Tantaqꝫ uis ei ẽ: ut aquæ infusa coagulare eã dicatur. Et ideo iumentoꝝ aluo succurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. itẽ podagras & similes ipetus. Ambustis cruda illinitur: sed sæpius mutatur: priusq̃ arescat. Ferula semẽ simile aneto habet. Quæ ab imo caule diuiditur a cacumine fœmina putatur caules edũtur decocti. Cõmendãturqꝫ musto ac melle. Stomacho utiles. Sin plures sumpti: capitis dolores faciunt. Radix denarii põdere in uini cyathis duob⁹ bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix ipo nitur. Sic & torminib⁹ medetur. Ex oleo ãt & aceto cõtra sudores imodicos uel í febribus ꝓficit. Succus ferulæ aluũ sistit fabæ magnitudine deuoratusqꝫ. E uiridi ferula musculus utilis ẽ ad oia ea uitia. Ad sanguinẽ sistendum decẽ grana fœminis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt q comitialib⁹ morbis dandum putãt luna quarta: sexta: septima ligulæ mensura. Natura feruleꝝ murenis infestissima est. Tractæ si quidẽ ea moriunt. Castor radicis succum & oculoꝝ claritati conferre multum putauit. & de carduoꝝ satu inter hortensia diximus. Quapropter & medicinã ex iis nõ differamus. Siluestrium genera sunt duo. Vnum fructicosius a terra statim. Alteꝝ unicaule ecassius: Vtriqꝫ folia pauca: spinosa: muricatis cacumininib⁹. Sed alter florẽ purpureũ mittit inter medios aculeos celeriter canescentẽ: & abeuntẽ cum auta. Scolimon græci uocant. Hic antequã floreat cõtusus atqꝫ expressus illito succo alopecias replet. Radix cuiusqꝫ ex aqua decocta potatorib⁹ sitim facere narratur. stomachũ corroborat. & uuluis si credimus etiã conferre aliquid traditur: ut mares gignantur. Ita enim cherias atheniensis scripsit: & Glaucias qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus hic odorem commendat oris.

Confectio tyriacæ compsitio medicaminis Anthiochi: Cap. xxiiii.

Ed ante discessum ab hortẽsibus unã cõpositionem ex iis clarissimam subtexemus aduersus uenenata animalia: iicisam lapide uersib⁹ í limine ædis Aesculapii. Serpili duũ denario

f

rum pondus. Opoponacis & milii tãtundẽ singulorũ. Trifolii põdus denarii. Anethi & fœniculi semi nis & anisi & amii & apii denariorũ senum ex singulis generib⁹: erui farinæ duodeci. Hæc tusa cribra taq; uino quantum possit excellẽti digeruntur i pastillos: uictoriati põdere. Ex iis singuli dantur ex ui ni mixti cyathis ternis. Hæc thiriaca magnus rex Anthiochus aduersus omnia uenena usus traditur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXI.

PROOEMIVM

De natura florũ & coronamentorum. De mira florum uarietate. Cap. i.

N hortis seri & coronamenta iussit Cato inenarrabili florum maxime subtilitate quá do nulli potest facillius esse loqui q̃ rerũ naturæ pingere: lasciuiẽti præsertim & in ma
i gno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti. Quippe reliqua usus alimentiq; gratia ge nuit. Ideoq; sæcula annosq; tribuit iis. Flores uero odoresq; de die in diem gignit. Ma gna ut palá est admonitione hominum. quæ spectatissime flore: nt celerrime marce scere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorũ reddendæ: mixturamq; uarieta ti siue alterni atq; multiplices inter se nectantur: siue priuati generũ funiculis in orbem: in obliquum in ambitum: quædam coronæ per coronas currunt.

De strophiolo serto: & qui primum flores miscere cœperit & quando primum corolla inuenta uel appellata & quare. Cap. ii.

Enuioribus utebantur antiqui: strophia appellantes: unde nata strophiola. Quin & uocabu lum ipsum tarde inde cõmunicatum est inter sacra tátum & bellicos honores coronis suũ nomen uindicãtibus. Cum uero a floribus fierent serta a serẽdo seruiæ appellabanť. Quod apud græcos quoq; nõ adeo antiquitus placuit. Arborũ. n. ramis coronari i sacris certami nibus mos erat primũ. postea uariari cœptũ mixtura uersicolores. Florũq; inuicẽ odores colores q; ac cendere sycionii ex igenio pausiæ pictoris atq; Glyceræ coronariæ dilectæ admodũ illi cũ opera eius pictura imitaretur: & illa prouocans uariaret: esseteq; certamen artis ac naturæ. Quales etiam nunc ex tant artificis illius tabellæ: atq; in primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadem centesimã. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subire quæ uocãtur ægyptiæ ac deinde hybernæ: tum cum terra flores negat: ramẽto e cornibus tincto. paulatimq; & romæ subre pit appellatio corollis iter initia propter gracilitatẽ nominatis: mox & corollariis: postquã e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronã foliis aureis & argẽteis dedit & de honore coronarũ apud antiquos: & de Scipionis honore: & de pactilibus coronis: & Cleopatræ reginæ facta. Cap. iii.

Rasius diues primus argẽto autoq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserũt quo q; & lemnisci: quos adiici ipsarũ coronarũ honos erat ꝓpter herbas quibus iungi nisi au reũ nõ debebãt. puri diu fuere ii. Celare eos primũ instituit. P. Claudius pulcher: bratheasq; etiã phyliræ dedit. Semper tamen auctoritas uel ludrico quæsitarũ fuit. Nãq; ad certamina i circũ ꝓ ludos & ipsi descendebãt: & seruos suos quosq; mittebant. Inde illa. xli. tabullarũ lex. Qui co ronam parit. ipse pecuniamue eius. Virtutis ergo arguitur: quã serui equiue meruissent: pecuniam par tã lege dicit nemo dubitauit. Quis ergo honos: ut ipsi mortuo parẽtibusq; eius dũ intus positus esset foris ue ferretur: sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludricæ quidẽ erant ingẽsq; & ius seueritas. L. Fuluius argẽtarius bello punico secundo cũ corona rosacea interdiu e ꝓgula sua i forũ prospexisse dictus ex auctoritate senatus in carcerẽ adductus non ante finẽ belli emissus est. p. Mutianus cum demptã Marsyæ coronam e floribus capiti suo imposuisset: atq; ob id duci eũ in uincula triũuiri iussissent: appellauit Tri. pleb. nec intercessere illi aliter q̃ athenis: ubi comessabũdi iuuenes ante meridiẽ conuentus sapientium quoq; doctrinæ frequentabant: Apud nos exemplũ licentiæ hu ius non est aliud q̃ filia Diui Augusti. Cuius luxuria noctibus coronatum Marsiã litteræ illius describunt. Florum quidem populus ro. honorẽ Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur: pro pter similitudinẽ Suarii cuiusdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus: di gnusq; africanorũ familia. Nec ei fuit in bonis funeris impensa asses ergo contulit populus: ac funus elocauit: quaq; parte ferebatur: flores e prospectu omni sparsit. Et iã tunc coronarũ deorũ honos erant Et larium publicorũ priuatorumq; & sepulchrorũ & manium. Summaq; auctoritas pactili coronæ Su tiles saliorũ sacris inuenimus & solẽnes cœnis. Transiere deinde ad rosaria. eoq; luxuria ꝓcessit ut nõ esset gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos. Laudatissimũ quidẽ habe tur e nardi folio eas dari aut ueste serica uersicolores unguentis madidas. Hunc habet nouissime exi tum luxuria fœminarũ. et apud græcos quidẽ de coronis priuatim scripsere. Mnesteus atq; Callima chus medici: ꝙ nocerent capiti: qm̃ & in hoc est aliqua ualitudinis portio. in potu atq; hylaritate ꝓci pue odorũ ui surripiẽte fallaciter solertiã. Namq; scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratifica

tionem ipſius reginæ Antonio timẽte:nec niſi præguſtatos cibos ſumente:ferẽ ab ore eius iuſiſſe extremis coronæ floribꝰ ueneno illitis.ipſaq; capiti ipoſita mox ꝓcedente hylaritate iuitauit Antoniũ ut coronas biberent.Quis iſtas timeret iſidias.Ergo cõcepta in ſyphũ incipiẽti haurire oppoſita mãu en ego ſum inquit illa caret Antoni:q̃ tu noua ꝓguſtãtiũ diligẽtia caues adeo mihi ſi poſſim ſine te uiuere occaſio & rõ adeſt.inde eductã e cuſtodia bibere iuſſit:illico expirãtẽ.De corõis extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apd̃ græcos.Ex noſtris ãt inſcripſere aliqui libros anthologicon. Flores uero ꝓſecutus ẽ nemo:q̃ equidẽ inueniã Nec nos nunc.ſ.coronas nectemus.id.n.friuolũ eſt.Sed de floribus quæ uidebuntur digna memorabimus.pauciſſima genera noſtri coronamentoꝝ inter hortenſia nouere:ac pene uiolas roſaſq; tantum.

De roſa in coronis:& de generibus eius:& ubi feratur. Cap.iiii.

Oſa naſcitur ſpina ueriuſq; frutice:i rubo quoq; ꝓueniẽs.illic ẽt iucũdi odoris quãuis ãguſti.Germinat oĩs prĩo incluſa granato cortice.Quo mox itumeſcẽte & i uirides alabaſtros faſtigato paulatim rubeſcẽs dehiſcit:ac ſeſe pãdit in calicis medio ſui ſtãtis cõplexa luteos apices.Vſus eius in coronis,ppe nimius ẽ.Oleo maceratur.idq; iã a troiãis tpibus Homero teſte.præterea in unguẽta trãſit ut dixĩus.per ſe medicas artes ꝓbet.emplaſtris atq; collyriis ĩponitur mordaci ſubtilitate.Menſaꝝ ẽt delitiis inungẽdis minime noxia.Cõtra genera eius noſtri fecere celeberrima: preneſtinã & campanã.addidere alii mileſiam:cuius ſit ardentiſſimus colos nõ excedentis duodena folia.proximã ei trachiniã:minus rubentẽ.Mox alabandicã uilioré:albicãtibꝰ foliis.Vtiliſſimã uero
Sed minutiſſimis ſpioniam uel ſpermoniam pluribus uel minutiſſimã ſpinoſam.Differũt.n.multitudine foliorꝝ:aſperitate:leuore colore:odore. pauciſciſſima quina folia ac deinde numeroſiora.Cum ſit genus eius quã centifoliã uocãt:q̃ ẽ in campania italiæ græciæ uero circa philippos:Sed ibi nõ ſuæ terræ ꝓuẽtu.pangeus nãq; mõs in uicino fere eſt numeroſis foliis ac paruis.Vnde accolæ trãſferentes cõferunt.ipſaq; plantatioe ꝓficiunt.Nõ ãt talis odoratiſſima eſt:Nec cui latiſſimũ maximũq; folium.Breuiterq; indiciũ ẽ odoris ſcabricia corticis.Cepio Tiberii Cæſaris principatu negauit centifoliã in coronis addi præterq̃ extremos uelut ad cardines:nec odore nec ſpecie ꝓbabilẽ.Eſt & q̃ græca appellatur a noſtris a græcis lychnis: nõ niſi i humidis locis ꝓueniẽs:nec unquã excedẽs q̃nq; folia:uiolæ magnitudine:odore nullo.ẽ & alia græcula appellata:conuolutis foliorꝝ panículis:nec dehiſcẽs niſi manu coacta:ſemperq; naſcẽti ſimilis:latiſſimis foliis.Alia funditur e caule maluaceo:folia oleacea habẽs.Muſcerõ uocant.Atq; iter has media magnitudine autumnalis:quã coroneolã uocant omnes.ſine odore præter coroneolam in rubo natã tot modis adulteratur.Et alias uera quoq; plurimum ſolo prævalet.Cyrenis odoratiſſima eſt. Ideoq; ibi unguentum pulcherrimũ.Carthagine hiſpaniæ hyeme quoq; tota ꝓcox.Refert & cæli rẽperies.Quibuſdã enim annis minus odorata ꝓuenit.prætrea locis omnis ſiccis q̃ humidis odoratior.Seri nec pinguibus uult:nec argilloſis locis:nec riguis cõtenta ruribus.proprieq; ruderatũ agrũ amat.præcox cãpana.Sera mileſia.Nouiſſime tamẽ deſinit preneſtina.Fodiuntur altius quã fruges ieMoſcẽton uius quã uites.Tardiſſime ꝓueniunt ſemine:qđ i ipſo cortice ſub ẽ ipſo flore opertũ lanugine.ob id potius caule cõciſo inſeruntur & ocellis radicis :ut harundo.Vnum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ
Raris lõgiſſimis uirgis quinq; foliæ:q̃ e græcula altera eſt omni autẽ recisione atq; uſtione ꝓficit.Tranſlatione quoq; ut uitis optime ociſſimeq; ꝓuenit.Surculis quaternum digitorꝝ lõgitudine aut amplio re poſt uergiliarꝝ occaſum ſata.Dein p fauoniũ tranſlata:pedalibus interuallis:crebroq; circunfoſſa. Qui præcocẽ faciunt pedali circa radicẽ ſcrobe aqua calida infundunt:germinare incipiente calice.

De lilio tria genera:& rõne ea inſerendi. Cap.v.

Ilium roſæ nõbilitate ꝓximum eſt:& quadam cognatione unguenti oleiq;:qđ lilió appellatur.Et impoſitum etiã maxime roſas decet medio ꝓuentu eaꝝ incipiens.nec ullis floꝝ excelſitas maior interdum cubitorꝝ trium:Languido ſemper collo & non ſufficiente capitis oneri.Candor eius eximius.Foliis foris ſtriatis:& ab anguſtiis in latitudinẽ paulati ſeſe laxãtibus effigie calathi.Reſupinis per ambicum labris.tenuiq; filo & ſemine ſtãtibus in medio crocis.Ita odor colorq; duplex.ut alius calicis:alius ſtaminis:differentia anguſta.in unguẽti uero oleiq; uſu folia nõ ſpernuntur.Eſt flos nõ diſſimilis illis in hærba quã conuoluulum uocant:naſcens per fruteta:nullo odore:nec crocis intus candorẽ tantum referens:ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere cõdiſcẽtis.Alba lilia iiſdem oĩbus modis feruntur:quibus roſa.Et hoc amplius lachryma ſua:ut hippoſelinum.nihilq; eſt fœcundius.una radice quĩquagenos ſæpe emittẽte bulbos .eſt & rubẽs lilium:quod græci crinon uocant.Alii florẽ eius cynorhodõ.Laudatiſſimũ in anthiochia & laodicea ſyriæ: mox in phaſelide.Quartum locũ optinet in italia naſcens.Sunt & purpurea lilia:aliquãdo gemino caule carnoſiore tantum radice maioriſq; bulbi:ſed unius.narciſum uocãt huius alteꝝ genus flore candido:calice purpureo.Differentia a liliis ẽ & hæc q̃ narciſis folia in radice ſunt,ꝓbatiſſimis in lyciæ mõtibus.Tertio generi cætera eadẽ.Calix hærbaceus:omnes ſerotini.poſt arcturum enim florét:ac per

æquinoctium autumnũ.Inuenta ẽst in hiis & ratio inserendi mõstrificis hominum ingeniis.Colligũ tur namq; mense iulio scapi arescentes:liliaq; suspendũtur in fumo.Dein nudátibus se nodulis i face nigri uini uel græci mense martio macerãtur:ut colorẽ accipiant:atq; ita in scrobiculis seruantur heminis fæcis circunfusis.Sic fiunt purpurea lilia mirumq; ita tingi aliquid ut nascatur infectum.

De uiolis & de calta:& de baccare:& combreto. Cap.vi.

Iolis honos ꝓximus.Eaꝝ plura genera.purpureæ:luteæ:albæ:plantis omnes ut olus satæ. Ex iis uero quæ sponte apricis & macris locis;pueniunt purpureæ latiore folio statim ab ta dice carnoso exeunt:solæq; græco nomine a cæteris discernuntur:appellatæ ia:ut ab iis:iã thina uestris.Sed satiuis maxima auctoritas luteis.Genera iis tusculana & q̃ marina appellatur.Folio aliquanto latiore:sed minus odorato.in totum uero sine odore:minuto folio calathiana minus autumni:cæteris ueris .proxima ei calta est cõcolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam quinq; folia non excedentem.eadẽ odore superatur.Est enim grauis calta.Nõ leuior ei quam scopã regiã appellant:quãquã folia eius oleant:non flores.Baccar quoq; radicis tantum odoratæ est:a quibusdam nardum rusticum appellatũ.Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos.Aristophanes piscе comediæ poeta testis est.Vnde:quidã errore falso barbaricã eam appellabant.Odor est ei cinnamomo ꝓximis.Gracili solo nec humido ꝓuenit.Simillimum ei cõbretum appellatur folioꝝ exilitate usq; in fila extenuata:& procerius q̃ baccar.nec hæc sunt tantum:sed eoꝝ quoq; error corrigẽdus est:qui baccar rusticum nardum appellauere.est enim alia hærba sic cognominata.quã græci asaron uocant:cuius speciem figuramq; diximus in nardi generibus.Quinimo asaron inuenio uocitari:quoniã in coronas nõ addatur.Crocum siluestre optimum ferete in italia minime expedit:ad scrupula usq; ad singula areis decoquentibus.Seritur radicis bulbo.Satiuũ latius maiusq; & nitidius:sed multo leuius degenerans.Sed nec ubiq; fœcundũ etiã cyrenis:ubi semper flores laudatissimi.prima nobilitas cilicio croco:& ibi corico monte.Dein lycio monte olympo.mox centuripino siciliæ.Alii qui phlægreo secundum locũ dedere. Adulteratur nihil æque.probatio finceri ꝓsita manu crepat ueluti fragile.Humidum enim:qđ euenit adulteratione:sedet.altera ꝓbatio si manu ꝓlata ad ora leniter faciem oculosq; mordeat.et per se genus satiui blandissimũ uulgo:cũ sit medio candidum dialeucon uocant.cõtra cyrenaico uitium:quod omni croco nigrius est:& celerrime marcescit.optimũ ubicunq; quod pinguissimum & breuibus capillis.pessimum uero est quod situm redolet.Mutianus auctor est in lycia anno septimo:aut octauo transferri in locum subactum:atq; ita degenerans renouari.usus eius in coronis nusquã.Hærba enim est folio angusto pene in capillamenti modum. Sed uino mire cõgruit:præcipue dulci tritum:& ad theatra replenda.Floret uergiliaꝝ occasu paucis diebus folioq; florem expellit.Viret bruma & colligitur.Siccatur umbra melius etiã hyberna.Carnosa & illi radix:uiuaciorq; quã cæteris.Gaudet calcati:& atteri pede:pereundoq; melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimum. Opacis

De floribus antiquis:& de odoramentoꝝ diuersitate:saliunca:& polio. Cap.vii.

Roianis tpibus ei iã erat honos.Et hos certe flores Homerus tris laudat:lotõ:crocon:hyacinthũ.oium ãt odoramentoꝝ atq; adeo hærbaꝝ differẽtia ẽ in colore:& odore:& succo. odorato sapore:uero ulli nõ amarus.e cõtrario dulcia raro odorata.itaq; & uina odoratiora mustis.Siluestria manis oia satiuis.Quorũdã odor suauior e lõginquo.ꝓprius ẽ admotus hebetatur ut uiolæ.Rosa recens a lõginquo olet:sicca ꝓpius.omnis aut uerno tempore acrior & matutinis. Quicqd ad meridianas horas diei uergit hebetat.Nouella quoq; uetustis minus odorata.Acerrim⁹ tamen odor oium æstate media.Rosa & crocum odoratiora cum serenis diebus legũtur:& omnia in calidis magis quã in frigidis.in ægypto tamẽ minie odorati flores.qa nebulosus roscidus & aer ẽ a nilo flumine.Quorundã suauitati grauitas inest.Quædã cum utrent nõ olent ꝓpter humorẽ nimiũ ut buceros qđ est fœnogræcum.Acutus odor nõ oium sine succo:ẽ ut uiolæ:rosæ:croco.Quæ uero ex acutis succo carent eoꝝ oium odor grauis:ut in lilio utriusq; generis.Ambrotonum & amaracus acres habẽt odores.Quorundã flos tantũ iucundus:reliquæ ptes ignauæ.ut uiolæ ac rosæ.Hortẽsiũ odoratissima q̃ sicca:ut ruta:menta:apiũ.& quæ in siccis nascuntur.Quædã uetustate odoratiora: ut cotõea:eadẽq; decerpta q̃ i suis radicib⁹.Quædã nõ.nisi defracta:aut ex attritu olent.Alia nõ nisi detracto cortice.Quædã uero nõ nisi usta:sicut thura myrrhæq;.Fores triti oẽs a mariores quã itacti.aliqua arida diuti⁹ odorẽ cõtinẽt ut melilotos.Quædã lucũ ipsum odoratiorẽ faciũt:ut iris.qn & arbotẽ totã cuiuscũq; radices attigũt.Hespis noctu magis olet:ide noie inuẽto.aialiũ nullũ odoratũ:nisi de pantheris qcq̃ dictũ ẽ si credim⁹.Illa quoq; nõ omittẽda differẽtia odoramẽtoꝝ multa nihil pertinere ad coronamẽta:ut irin:atq; saliuncã.q̃q̃ nobilissimi sit odoris utraq;.Sed iris radice tantum cõmendatur unguẽtis aut medicinæ nascens.Laudatissima i illyrico:Et ibi quoq; nõ maritimis sed i filuestribus dalonis & narone.proxima in macedonia.Laudatissima hæc & candicãs.Et ex illis tertiũ

Solidita-
tis

locũ hẽt africana amplissima inter oẽs gustuq; amarissima. Illyrica quoq; duoꝝ geneꝝ est. Raphanitis a similitudine: q̃ & melior. Rhizothomos sub rusa. Optima quæ sternutaméta tactu mouet. Caulẽ habet cubitalẽ: & rectũ. Floret diuersi coloris specie: sicut arquus celestis unde & nomẽ. Nõ iprobatur & pisidica. Et fossuri tribꝰ ante mẽsibus mulsa aqua circũfusa hoc uelut placamẽto terræ blãduntur circũscriptã mucrone gladioue triplici: & cũ legerint eã ꝓtinus in cælũ attollunt. Natura est feruẽs. Tractataq; pustula ambusti modo facit. præcipitur ante oia ut casti legãt. Terredines nõ sicca mõ ueꝝ & in terra celerrime sentit. optuimũ antea irinũ leucade & elide serebaꝫ. iãpridẽ. n. & feritur. Nunc e páphilia. Sed elicũ maxime laudatur: ataq; e septẽtriõibus. Saliunca foliosa quidẽ ẽ: sed breuis: & quæ necti nõ possit. Radici numerosæ cõheret. Hærba uerius q̃ flos: densa uelut mãu pressa breuiterq; cespes sui generis. pãonia hanc gignit & norica. alpiúq; aprica urbiũ eporredia: tantæ suauitatis ut metallum eẽ cœperit. Vestibꝰ interponi eã gratissimũ. Sic & apud græcos poliõ hærbã inclytã Musei & Hesiodi laudibꝰ: ad oia utilẽ ꝑdicãtium: Supq; cætera ad famã ẽt dignitatis. Prorsusq; mirã: si modo ut tradunt: folia eius mane cãdida: meridie purpurea: sole occidẽte cerulea aspiciuntur. Duo genera eius cãpestre maius. Siluestre qd minus ẽ. Quidã teutriõ uocãr. Folia canis hoꝛis similia: a radice ꝓtinꝰ nunq; palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictũ in qbus unguẽta uicisse naturã gaudent.

De uestium æmulatione cum floribus & amarantho & chrysocome siue chrysiti. Cap. viii.

Vxuria uestibus quoq; ꝓuocauit eos flores: qui colore cõmendantur. Hos aĩaduerto tres eẽ esse principales. Vnum in cocco qui in rosis micat. Cratius nihil traditur aspectu: & i purpureis tyrias dibaphasq; ac lacõicas. Aliũ amethystion: qui uiola: & ipse in purpureum: quemq; Ianthinum appellauimus. Genera enim tractamus in species multas sese spergẽtia. Tertius ẽ qui proprie cõchili intelligitur multis modis. Vnus in helitropio & in aliquo ex iis plerũq; saturatior. Alius in malua ad purpuram inclinans. Alius in uiola serotina cõchyliorum uegetissima. paria nunc cõponuntur: & natura atq; luxuria depugnante. Lutei uideo honorem antiquissimũ in nuptialibus flãmes totum fœminis concessum. Et fortassis ideo nõ numerari inter pricipales: hoc est cões maribus ac fœminis: quoniã societas principatũ dedit. Amarantho nõ dubie uincimur. Est autẽ spica purpurea uerius q̃ flos aliquis: & ipse sine dolore. Mirũq; i eo gaudere decerpi: & lætius renasci. prouẽit augusto mense. Durat in autumnũ. Alexandrino palma: qui decerptus asseruatur. Mirũq; postq̃ defecere cũcti flores madefactus aqua reuiuiscit: & hybernas coronas facit. Sũma eius natura in noie est appellato quoniã nõ marcescit. In noie est & cyani colos item holochrysi. omnes ãt hi flores nõ fuere in usu Alexandri magni ætate: quoniã proxima morte eius auctores siluere de illis. Quo manifestũ est postea placuisse. A græcis tamen repertos qui dubitet. nõ aliter italia usurpante noĩa illorũ. At Hercules ptilio ipsa nomẽ imposuit autumnali circaq; uepres nascenti. Et tantũ colore comẽdatur qui est rosæ siluestri. Folia parua quina. Mirũq; i eo flore inflecti cacumẽ & nõ nisi i torto folia nasci paruo calice ac uercolori luteũ semẽ icludẽte. Luteus & bdellio pastillicãtibus quĩquageniſquinis barbulis coronatur. pratenses hi flores: ac sine usu: & ideo pleriq; sine noĩbus. Quin & his ipsis alia alii uocabula imponũt. Chrysocome siue chrysitis nõ habet latinã appellationẽ. palmi altitudine est: comãtibus fulgore auri corimbis: radice nigra ex austero dulci. in petrosis opaciſq; nascens.

De honore coronarũ: & cyclãino & meliloto & trifolio tria genera eius. cap. ix.

T fere peractis colorũ celeberrimus transeat ratio ad eas coronas quæ uarietate sola placẽt. Duo eatũ genera quãdo aliæ floræ cõstãt: aliæ folio. Florem esse dixerim geniſtas. Namq; & iis decerpitur luteus. itẽ rhododẽdrõ. itẽ zizipha: quæ & capadocia uocãtur. isq; odoratus similiſq; olearũ floribus. in uepribus nascitur cyclaminũ: de quo plura alias. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folias milacis & hederæ i coronamẽtũ se dedere. Coroneq; earũ optinẽt pricipatũ. De quibus in fruticũ loco abunde diximus. Sunt & alia genera noĩbus græcis indicãda: quia nostris maiore ex parte nomẽ dare iis defuit cura. Et pleraq; eorũ in exteris terris nascũtur nobis tamẽ cõsectata: qm̃ de natura sermo nõ de italia est. ergo in coronamẽta folio uenere melothron: spit eõ: itriganõ: cneoron: qd casiã Higinus uocat. & qd cunilaginẽ: coniza: meliſophyllon: qd apiastrum melilotõ: qd sertulã cãpanam uocãt. est enim In cãpania italiæ laudatissima: a græcis in sunio: mox calcidica & cretica ubicunq; uero asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitas indicio est nomẽ sertulæ: quod occupauit. odor eius croco ũicinus est & flos: ipsa cana. placet maxime foliis breuissimis atq; pinguissimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eius genera. Minyantes uocant græci. Alii asphaltion maiore folio quo utũtur coronarii. Alterũ acuto oxytriphillon. Tertium ex omnibus minutissimum. inter hæc neruosi cauliculi quibusdam: ut marathro: hippomarathro: myophono Vtuntur e ferulis & corymbis: & hederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum siluestribus rosis similis ex in iis quoq; colos tantum delectat odor autem abest & cneori duo genera nigri atque cãdidi hoc odoratum ramosa ambo: Florent post æquinoctium autumni.

De origano & thymo & mělle attico: & conyza:& Iouis flore: & helenio: & ambrotono:& leucantemo. Cap.x.

Otidě & origano incoronamětis spěs.Alterius.n.nullú semě.id aůt cui odor est creticů
t uocať.Todidě & thymi:candidů ac nigricás.Floret ăt circa solstitia:cú & apes decerpůt.
& augurium mellis est.proventú.n.sperát apiarii large florěte eo.Lædit hymbribus amittq; floré.Semen thymi nō pōt deprehendi:cú origani perq; minutů nō tamen fallat.Sed qd interest id occultasse naturā:In flore ipso itelligitur:satoq; eo nascitur.Quid nō tětauere hoies:Mellis attici i toto orbe súma laus existimatur.Ergo:trāslatů est ex attica thymů:& uix floro(uti docemus)satú. Sed aliatú naturæ obstitit:nō durāte attico thymo:nisi i afflatu maris seratur.Erat qdě hæc opinio antiq; in oi thymo.ideoq; nō nasci in arcadia.Tůc oleá nō putabāt gigni:nisi itra trecěta stadia a mari.Thymis qdem núc ét lapideos campos in ꝓuincia narbonēsi refertos scimus.Hoc pene solo redditu e lō ginquis regionibus pecudů milibus cōueniētibus ut thymo uescātur.Et cōuizæ duo genera i coronamētis:mas & fœmina.Differētia i folio.Tenuius fœminæ & cōstrictius angustiusq;.Imbricatú maris & ramosius.Flos quoq; magis splēdet eius.Serotinus utriq; post arcturů.Mas odore grauior.Fœmina acrior.Et ideo cōtra bestiaꝝ morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorē habent.Masculæ radix a qbsdá libanotis appellatur:de qua diximus.Et tātů folio coronāt Iouis flos:amaracus:hermero calles ambrotonů:heleniů:sisymbriů:serpillů.Oia surculosa rosæ modo.Colore tantů modo placet Iouis flos.odor abest sicut & illi q græce phlox uocatur.& ramis aůt & folio odorata sůt excepta serpillo.Helenium e lachrymis Helenæ dicitur natů.Et ideo in helena insula laudatissimů.est ăt frutex humi se spergēs dodrātalibus ramulis:folio simili serpillo.Abrotonů iucúdi odoris est & grauis.Floret æstate.Flos aurei coloris.Vacuú spōte ꝓuenit.Cacumine suo se ꝓpagat.Seritur ăt semine melius q̄ radice aut surculo.Semine quoq; nō sine negocio plantaria trāsferūtur.Sic & adoniů. Vtrůq; æstate.Alsiosa enim admodů sůt:& sole nimio lædůtur.Sed ubi cōualuere ritu uitis fruticant. Ambrotono simile odore leucanthemum est flore albo folioſum :

De amaraco uel sansuco:& nyctegreto:& meliloto:& uiola alba : & codiamino & de siluestribus bulbis:& heliochryso:& lychnis:& de herbis citra mare. Cap.xi.

Maraců Diocles medicus & sicula gens appellauere quod ægyptus & syria sansucú.Serit amaran
a utroq; genere & semine et ramo:uinacius ꝑdictis et odore melius.Copiosú amaraco æq tum
q̄ ambrotono semen.Sed ambrotono radix una:et alte descendens: cæteris i súmo terræ leuiter hærens.Reliquorú satio autūmno fere incipiēte:necnō et uere qbusdá locis quæ umbra gaudent et aqua ac fimo.Nyctegreton iter pauca miratus est Democritus:coloris ignei:follis spinæ : nec a terra se attollentē:præcipuāq; in gedrosia narrat.Eruitur post æquinoctiů uernum radicitus. Siccatur q; ad lunā.xxx.dies:ita lucens noctibus.Magos parthorumq; reges uti hac hærba ad uota suscipiēda.Eandem uocari chenamychon:quoniā anseres a primo conspectu eius expauescāt.Ab aliis nycti lopa:quoniá e longinquo noctibus fulgeat.Melilotos ubiq; nascitur:Laudatissimů tamē in attica. Vbicunq; uero recēs:nec candicans:et croco q̄ similima.Quáquá in italia odoratior et candida.Floꝛe prima uer nunciātium uiola alba,Tepidioribus uero locis etiā hyeme emycat.postea quæ appellatur et purpurea.proxie flāmeā:q̄ et flox uocatur:siluestris dūtaxat.Codiaminon bis anno.uerre et autūno.Aestates hyemesq; fugit.Seriores supradictis aliquādo narcisus:et lilium trās maria.Et i italia q phlogion
dē ut diximus per rosam.Nam in græcia tardius etiamnum anemone.est aůt hæc silueſtriů bulboꝝ flos:aliaq; q̄ quæ dicetur i medicinis.Sequitur oenanthe:melanion:ex silueſtribus helichrysos. Deinde alterů genus anemones quæ limonia uocatur.post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa.eadé prima deficit:excepta satiua:Cæterů hyacinthus maxime durat:et uiola alba:et oenanthe Sed hæc ita si deuulsa crebro ꝓhibeatur in seminibus.Nascitur locis tepidis.Odor idē ei qui germinantibus uuis.atq; inde nomen.Hyacinthů comitatur fabula duplex:luctů præferens eius : quem appollo dilexerat :aut ex aiacis cruore editi:ita discurentibus uenis ut græcaꝝ litteraꝝ figura ea legatur inscripta.Helichrysos florem habet auro similem:folium tenue:cauliculum quoq; gracilem: sed durum.Hoc coronare se magi si et unguenta sůmantur ex auro: quod apyron uocant : ad gratiam quoq; et uitæ gloriam ꝓtinere arbitrātur.et uerni quidē flores hi sůt.Succedůt illis æstiui lychnis: et iouis flos et alterum genus lilii.Item tiphyon et amaracus:quē phrygium cognoiant:sed maxime iphyon
spectabilis pothos.Duo genera huius.Vnů cui flos hyacinthi est.Alterů candidius qui fere nascitur ad tumulos quoniā fortius durat.et iris æstate florens.abeunt et hi marcescuntq;. alii rursus subeůt autumno.Tertium genus lilii:et crocus:et onsin in utroq; genere:unum hebes: alterů. odoratů.primis omnia hymbribus emicantia.Coronarii quidem et spinæ flore utuntur Quippe cū spinæ albæ cauliculi inter oblectamēta gulæ quoq; cōdiantur. Hic est trans maria ordo floꝛ.In italia uiolis succedit rosa.Huic iteruenit lilium Rosam cyanus excipit Cyanum amarāthus Nā uincaperuinca sem

per uiretin modũ lineæ foliis geniculatim circũdata. Topiaria hærba inopiam tamen flos aliquãdo supplet. Hæc a græcis chamedaphne uocatur. Vita longissima uiolæ albæ est trimatu. Ab eo tpe degenerat. Rosa & quinquẽnium perfert nõ recisa nec adusta. Illo.n.mõ iuuenescit. Dixius & terrã referre plurimũ. Nã in ægypto sine odore hæc omnia. Tantũq; myrtis odor præcipuus. Alicubi ẽt binis mensibus antecedit geminatio omnium. Rosaria a fauonio fossa oportet esse: iterũq; solstitio. Et id agendum ut intra id tempus purgata & pura sint.

De cura apum: pabulo & morbis earum: & remediis. Cap. xii.

Vrum hortis coronamentisq; maxime alueana & apes cõueniũt: res præcipui quæstus cõ
u pẽditq; cum fauit. Harũ ergo cã oportet serere thymum: apiastrũ: rosam: uiolas: liliũ. cyrisum: fabã: eruiliũ: cunilã: papauer: conizã: casiam. melilotũ: melissophyllum: cerinthen. Est aũt cerinthe folio cãdido: incuruo cubitalis: capite cõcauo: melis succum habente. Hoc flore auidissime sunt atq; etiã sinapis: quod miremur cũ oliuæ florẽ ab iis nõ attingi constet: ideoq; hanc arborẽ procul esse melius sit: cũ aliquas q̃ proxime seri cõueniat: quæ & æuolantiũ examina iuuent nec lõgius abire patiãtur. Cornum quoq; arborem caueri oportet. Nã flore eius degustato aluo cõcita moriuntur. Remediũ sorbam contusam e mellæ præbere iis uel urinam hoium: uel boum: aut grana punici mali amineo uineo conspersa. Et genistas circũseri aluearijs gratissimũ. Mirum est dignũq; memoratu de alimentis quod cõperi. Hostilia uicus abluitur pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus aluearia: noctibusq; ad quina milia passum cõtrario amne naues subueũt. Egressæ luce apes pastæq; ad naues quottidie remeant: mutãtes locũ donec pondere ipso pressis naubus plena aluearia intelligantur: reuectisq; eximuntur mella.

De uenenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis insani. Cap. xiii.

Et in hispania mulis ꝓuehunt simili de cã. Tantũq; pabulũ refert: ut mella quoq; uenenata
e fiant: Heracliæ in ponto quibusdã annis perniciosissima existunt: ab iisdem apibus facta: Nec dixere auctores e qbus floribus ea fierent. Nos tamẽ trademus quæ cõperimus. Hærba est alba. Vexatio quidẽ iumentorũ est: sed præcipue caprarũ appellata ægolethron. Huius flore cõcipiunt noxii in uitus aquoso uere marcescente. Ita fit ut nõ oĩbus annis sentiatur hoc malũ. Venenati signa sũt ꝙ oĩno nõ densatur: ꝙ color magis rutilus est: odor alienus sternutamẽta ꝓtinus mouẽs: quod ponderosius innoxio. Qui edere abiiciunt se humi refrigerationẽ quærentes. Nã & sudore diffluunt. Remedia sunt multa: quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tãtis
Sale. dio sc. insidiis oportet: mulsũ uetus e melle optimo & ruta: salsamẽta etiã si reiiciantur sumpta crebro. Certũ est id malũ per excrementa ad canes etiã peruenire: similiterq; torqueri eos. Mulsũ tamen ex eo inueteratũ inocuum esse cõstat. Et fœminarũ cutẽ nullo melius emendari cũ costo: fugillata & aloe. aliud genus in eodẽ ponti situ uiget ex annona mellis quod ab isania q̃ gignit mænomenõ uocãt. Id existimatur cõtrahi flore rhododendri: quo scatent siluæ Gensq; ea cũ cæram ĩ tributa romanis præstet. mel quoniam exitiale est nõ uendit. Et in persida & in mauritania cæsarensis getulia cõtermina masyllis uenenati saui gignũtur. Quidãq; a pte: quo nihil eẽ facilius põt: nisi ꝙ liuore deprehendũt. Quid sibi uoluisse naturã iis arbitremur insidiis: ut ab iisdẽ apibus: nec oĩbus annis fierẽt: aut nõ totis sauis. parũ enĩ erat genuisse rem in qua uenenum facillime daretur. etiã ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit: Quid sibi uoluit: nisi ut cautionẽ minusq; auidum faceret hoiem. Nõ enim ipsi melli sed apibus iã cuspides dederat & quidẽ uenenatas. Remediũ aduersus has utiq; nõ differendo: ergo maluæ succo aut foliorum hederæ perungi salutare est. Vel percussos eas bibere. Mirũ tamen est uenena portantes ore fingentesq; ipsas nõ mori. nisi ꝙ illa domina rerum oĩum hanc dedit repugnantiã apibus. Sicut contra serpentes psyllis: marsisq; inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt: & aluearijs: & cura eorum si famem sentiũt apes: & quomodo cæra fiat. Cap. xiiii.

Liud in creta miraculum mellis. Mons est carina nouẽ milia passuũ ãbitu. Intra qd spatiũ
a muscæ nõ reperiũtur. Natumq; ibi mel nusq̃ attingunt. Hoc experimẽto singulare medicamẽtis eligitur. Aluearia orientẽ æquinoctialem spectare conuenit: aquilonem euitẽt nec fauoniũ minus. Aluearia optima cortice. Secunda ferula. Tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere: ut operantes intus spectarent. Circũlini aluearia fimo bubulo utilissimũ operculũ: a tergo esse ambulatorijs. ut ꝓperatos intus sit ꝓsp. Si magnus sit uterus aluearijs ꝓuẽtus ãt sterilis. ne operãdi desperatiõe curã abiiciãt: id paulatim reduci oportet fallente operis ĩcremẽto. Aluearia hyeme stramẽto opiri crebro suffiri: maxime fimo bubulo. Cugnatũ hoc hiis: & inascẽtes bestiolas necat: araneos: papiliões: terendines apesq; ipsas excitat. Et araneorũ quidẽ exitiũ facilius est. papilionũ maior pestis Tollitur uero cũ maturescit malua noctu iterlunio cælo sereno accensis lucernis ante alueos. In eã fiã má sese ĩgerũt. Si cibꝰ de eẽ sentiatur. apibꝰ uuas passas siccas ue ficosq; tusas ad fores earũ posuisse cõ

uenier:Item lanas tractas medentes passo:aut defruto:aut aqua mulsa:Gallinaꝫ etiam crudas carnes. Quibusdā etiā æstatibus iidem cibi præstandi:cum siccitas cōtinua flozꝫ alimenta negat:Alueoꝫ cū mel eximiē illini oportet exitus melisophyllo aut genista tritis:aut medios alba uite præcingere: ne apes diffugiāt.Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt.Hac decocta fieri salubertimū acetū. Cæra fit ex expressis fauis.sed ante purificatis aq̄:ac triduo i tenebris:siccatis q̄rto die liq̄tis igni in nouo fictili aqua fauos tegente.tunc sporta collatis.Rursus in eadē olla coquitur cæra cū eadē aqua ex cipiturq; alia frigida:uasis melle circunlitis.Optima quæ punica uocatur: proxima q̄ maxime fulua odoriscꝫ mellei pura.Natione autē pōtica.Qua cōstare equidem mirot inter uenenata mella.Deinde cretica.plurimū enim ex ꝓpoli habet:de qua diximus in natura apū.post has corsica:quoniā ex buxo fit & habere aliquantā uim medicaminis putat.punica fit hoc mō.Ventilat sub diuo sæpius cæra fulua.Deinde feruet i aqua marina ex alto petita addito nitro.ide lingulis eligūt florē:id ē cādidissima quæq; transfundunt q; in uas:quod exiguū marinæ habeat frigidæ:& rursus marina decoquūt separatim:dehinc uas ipsum refrigerant.Et cū hæc ter fecere:iuncea crate sub diuo siccant sole:lunaq;. Hoc enim candorē facit:si sic siccatur Et ne liquefaciant protegunt tenui litheo.Cādidissima uero fit post insolationē etiamnum recocta.punica medicinis utilissima.nigrescit cæra addito chartarum cinere. Sicut anchusa admixta rubet.Varioscꝫ in colores pigmentis trahitur reddēdas similitudines & i numeros mortaliū usus:parietumq; etiam & arborum tutelam.Cætera de melle apibusq; in natura eaꝫ dicta sunt.& ortorum quidem omnis fere ratio peracta est.

De hærbis spōte nascentibus & aculeatis. Cap.xv.

Equūtur hærbæ spōte nascentes:quibus plæreq; gentiū utuntur in cibis.maximeq; ægypt⁹ frugū fertilissima.Sed ut sola iis carere possit,tanta est ciboꝫ ex hærbis abūdātia.in italia paucissimas nouimus.fraga:tānū.ruscū:batin marinā:batin hortēsianā:quā aliqui aspagū gallicū uocāt.præter has pastinacā pratensem:lupū salictarium:eaq; uerius oblectamenta q̄ cibos: in ægypto nobilissima est colocasia:quā cyamon uocant aliqui.Hanc a nilo metunt.caule cū coctus est harenoso in mādendo:Thyrso aūt qui inter folia emicat.spectabilis foliis latissimis etiā si arbores cōparent:ad similitudinē eoꝫ:quæ persona in nostris amnibus uocamus.Adeoq; nili sui doribus gaudent.ut iplexis collocassiæ foliis i uariā speciē uasoꝫ potare gratissimū habeāt.Seritur iā hæc ī italia & in ægypto.proxima auctoritas cicorio est:quā diximus itubū erraticū.Nascitur post uergilias.Floret particulatim.Radix ei lenta:quare etiā ad uincula utūtur illa.Amhaliū lōgius a flumine nascitur mespili magnitudine & rotunditate:sine nucleo:sine cortice.folio ciperi:mādūt igni patū.Mādūt & oetū.cui pauca folia minimaq; ueꝫ radix magna arachidna qdē & aracos cū habeāt radices ramosas ac multiplices.nec foliū nec hærbā ullā.aut qcquā aliud supra tertā habēt.Reliq; uulgariū i cibo apd eos herbaꝫ noia:andriala:hypocheris.& caucalis anthriscū.scandix come ab aliis tragopogō foliis croco simillimis.partheniū strychnū.corcorus:& æquinoctio nascentes aphace.acinos.quam epipetron uocant.quæ nunquā floret.at cōtrario aphace subinde marcescēte flore emittit aliū tota hyeme totoq; uere usq; in æstatē.multas præterea ignobiles habēt.Sed maxie celebrāt cnicō italie ignotam ips aūt oleo nō cibo grata.Hoc faciūt ex semie eius.Differētia prīa siluestris & sativæ.Siluestriū due spēs Vna mitior ē simili caule tñ rigido.itaq; & colū.antiq mulieres utebātur:exilis quā qdā atractylida uocant:Semē eius candidū:& grāde.amarū.altera irsutior torosiore caule.& q pene humi serpat minuto sēine.aculeataꝫ hæc ē generis.qñ distinguēda sunt & genera ergo quædā hærbaꝫ spinosa sunt quædā sine spinis.Spinosaꝫ multæ spēs.in totū spina ē asparagus scorpio nullū enim foliū hēt Quædā spinosa foliata.ut carduus eryngiō:glycyrrhizon:& urtica.ius.omnib⁹ foliis inest aculeata mordacitas.aliqua & secūdū spina habent foliū.ut tribulus & ononis: Quædā in folio habent & in caule ut ptheos quod aliqui stoeben appellare bypophies spinis geniculatū:Tributa ꝓprietas quod & fructū spinosum habet ex oībus iis generibus urtica maxime nascitur acetabulis i flore purpureā lanuginē fundētibus sæpe altior quinis cubitis plures eius differentiæ Siluestris quam fœminā uocant mitior & in siluestri quæ dicitur cania.actior Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis Quæ uero ēt odorē fundit herculanea uocatur Semen oībus:copiosum nigrū mirū sine ullis spinarū aculeis lanuginē ipsam esse noxiāet tactu tantū leui pruritū pustulasq; confestim adusto similes existere Notū est & remediū olei Sed mordacitas non ꝓtinus cum ipsa hærba gignitur nec nisi foliibus roborata incipiens quidē ipsa nasci uere nō ingrato.multis etiā religioso in cibo est ad pellēdos totius āni morbos siluestriū quoq; radix oēm carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia est morsu carens aononium uocatur.De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo & helxine & tribulo & anchusa. cap.xvi.

Arduus & folio & caule spinosas lanugines habet.itē acoma leucacāthos chalceos cnidos polycāthos onopyxos helxine scolimos chameleō in foliis nō habet aculeos.ē & illa diffe

caulem ramosum

rentia ꝙ quædã in ijs multicaulia ramosaq; sunt: ut carduus. Vno autem caule nec ramosum cnidos Quædã cacumine tantũ spinosa sunt: ut eringiũ. Quæda æstate florent: ut tetralix & helxine. Scolimus quoq; floret sero & diu Acorna colore tãtũ: rufo distiguif: & pinguiore succo. Idẽ erat atractylis quoq; nisi cãdidior eẽt: & nisi sanguineũ succũ fũderet: Qua de causa phonos uocatur, a qbusdã odore ẽt grauis: sero matureſcẽte semine: nec ante autũnũ: q̃q̃ id de oĩbus spinosis dici posit, ueꝝ oia hæc & semine & radice nasci possũt: Scolimos carduorũ generis ab iis distat: ꝙ radix eius ueſcẽdoẽ decocta. Mirũ ꝙ sine intervallo tota æstate aliud floret in eo genere: aliud cõcipit: aliud parturit, acu lei areſcẽte folio definũt pungere ixine rara uĩsu est: neq; in omnibus terris est radice folioſa: ex q̃ media ueluti malũ extuberat. Contectũ sua frõde. Huius uertex summus lachrimam continet iucundi saporis acanthicen masticẽ appellatam. Et cactos quoq; ĩ sicilia tantũ nascitur suæ proprietis & ipsa: Cui⁹ in terrã serpũt caules e radice e missi lato folio & spinoso: cauleſq; uocant cactos, nec fastidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnũ caulem rectum habent: quem uocãt pternica: eiusdem suauitatis: sed uetustatis impatientẽ. Semen ei lanuginis: quem pappon uocant: quo detracto ex cortice teneritas similis cerebro palmæ est, uocant ascalia. Tribulus non nisi in palustribus nascitur. Dira res alibi, iuxta nilum & strymonẽ amnes excipitur in cibis, inclinat⁹ ĩ uadũ: folio ad effigiẽ ulmi: pediculo lõgo, at in reliquo orbe genera duo uni cicerculæ folia alteri aculeata, hic & serius floret: magisq; septa obsidet uillaꝝ, semen ei rotõdius: nigrũ in siliqua, alteri harenaceum, spinosoꝝ etiãnũ aliquid gen⁹ ouonis in ramis, n, spinas habet appositio folio rutæ, simili: toto caule foliatũ in modum corone: sequitur e frugibus: aratro inimicũ: uinaxq; præcipue, aculeatarum caules aliquarum per terrã serpunt, ut eius quã coronopon uocãt, & ex diuerso stans anchusa inficiẽdo ligno cæsiq; radice apta, est aũt mitior iis anthemis: & phylanthes: anemone, & aphace, caule foliato ẽ, & crepis & apate, differẽtia folioꝝ & hic quæ in arboribus breuitate pediculi ac longitudine: anguſtiis ipsis folioꝝ amplitudine ãgulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic quibusdã per partes florentibus ut ĩ ocimo. Heliotropio, aphace onocichle.

Differentia hærbaꝝ per folia, & quæ hærbæ toto anno floreant: & hastula regia, & pistana, & de gladiolo. cap. xvii.

Conops

m Vltis inter hæc æterna folia, sicut qbusdã arboꝝ. In primisq; heliotropio, adiãto, aliud rursus spicataꝝ genus, ex quo est Cynops, alopeculos: stelephuros, quã qdã ortygia uocãt alii plantaginẽ, de qua infra dicemus inter medicas thryallis ex iis, alopecuros spicã habet mollẽ & lãginẽ dẽsam, nõ dissimilẽ uulpiũ caudis, unde ei & nomẽ: proxima est ei & selepyros, nisi ꝙ illa parti culati floret, cicorion & similia circa terrã folia habẽt germinãtes ab radice post uergilias pditia quã & æoliæ gentes & ægyptii edunt, nomẽ dedit auis id maxie eruens. Crassas plurimasq; hẽt radices, itẽ ornithogale caule tenero, candido, semipedali radice bulbosa, molli tribus aut quattuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirũ loton hærbã & ægilopa nõ nisi post annum e semine suo nasci. Mira & anthemidis natura, ꝙ a summo flore incipit, cũ cæteræ omnes quæ particulatim florent, ab ima sui pte incipiant. Notabile & in lappa q̃ adhæreſcit, quoniã in ipsa flos nascitur, nõ euidens, sed intus occultus, & intra se germinat: uelut animalia quæ in se pariunt itẽ circa opuntem opuntia est hærba ẽt homini dulcis, mirũq; e folio eius radicẽ fieri ac semina nasci lassione unũ foliũ habet, sed ita iplicatũ: ut plura uideãtur. Chondrylla amara est, & acri in radice succo Amara & aphace, & quæ piceas nominatur, & ipsa toto anno florens, nomẽ ei amaritudo ĩposuit notabilis & scyllæ crociq; natura quæ cũ oẽs hærbæ foliũ primũ emittant, moxq; in caulẽ rotundent, in iis caulis prior intelligitur q̃ foliũ & in croco qdẽ flos impellitur caule in scylla uero caulis exit deide flos ex eo emergit eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tpa sationũ, ostẽdens. Bulboꝝ generi quidã adnumerãt: & cypiri hoc ẽ gladioli radicẽ dulcis ea est, & quæ decocta, panẽ etiã gratiorem faciat: ponderosioreẽq; simul subacta. Similis est & quæ thesion uocatur, gustu aspera. Cæteræ eiusdẽ generis folio differũt asphodelus oblõgũ & anguſtũ hẽt Scylla latũ & tractabile gladiolo simile nomini asphodelus mãditur et semine tosto et bulbo Sed hoc in cinere tosto dein sale ẽt oleo addito præterea, tuso cũ ficis p̃cipua uoluptate uidetur. Hesiodo traditur et ante portas uillaꝝ fatũ remedio esse contra ueneficoꝝ noxã asphodelimẽtionẽ et homerus fecit Radix eius napis modicis similis ẽ neq; alia numerosior, octoginta simul aceruatis sæpe bulbis Theophrastus et fere græci principesq; pythagoras caulẽ eius cubitalẽ et sæpe duũ cubitoꝝ foliis porri siluestris anthericon uocauere. Radicẽ uero id est bulbos asphodelõ nostri illud albucũ uocãt et asphodelũ hastulã regiã Ea est et caulis acinosi. Eius do genera faciũt. Albuco est scapus cubitalis, et amplius purus, leuis de quo Mago præcipit exitu mẽsis martii et initio aprilis cũ floruerit nondũ semine eius intumescente demetendum findendosq; scapos et quarto die in solẽ proferendos ita siccatis manipulos faciendos itẽ pistanã dicit a græcis uocari quam iter uluas sagittã appellamus hanc abscidibus maii usq; ad finem octobris mensis decorticari atq; leui sole siccari iubet. Idẽ et gladiolum alterum quem cypiron uocãt et ipsum palustrem iulio mẽse secari iubet ad

radicem:tertioq; die in sole siccari:donec candidus fiat.Quotidie autē ante solem occidentē in tectū referri:quoniá paluſtribus deſectis nocturni rores noceant.

De iunco genera ſex:& de cypero:& de medicamētis eaꝝ & de cypiro.& odorato iunco:ca.xix.

Imilia præcipit de iunco quē mariſcon appellāt:ad texendas tegētes& ipſū iunio mēſe. exi mi ante iuliū medium præcipiens.Cætera deſiccādo eadē quæ de ulua ſuo loco dixim⁹.Al terū genus iuncoꝝ facit:quod marinū & a græcis oxyſchoenō uocari inuenio:tria genera acuti:ſterilis.quē marē oxyn græci uocāt:reliqua fœmenini:ferentis ſemen nigrū: quē melācranin uocant.craſſior hic &:fruticoſior:magiſq; etiānum tertius qui uocatur holoſchoenos.ex iis melācranis ſine.aliis generibus naſcitur.oxys autē & holoſchoenos eodē ceſpite.utiliſſimus ad uitialia holoſchenos quia mollis & carnoſus é.ſert fructū uuarū cohærentiū mō.naſcitur autē is quē marē appellamus ex ſemetipſo:cacumine in terram defixo.melancranis autē ſuo ſemine:alioquin oium radices omnibus annis intermoriūtur.uſus ad naſſas marinas.uitiliū nexus:elegantium lucernarum lumina præcipua medullæ amplitudine.luxta maritimas alpes tanta ut inciſo uentre ipleant pene unciaꝝ latitudinem.in ægypto uero cribroꝝ lōgitudinē nō alias utiliorem.Quidā etiānum unū geous faciūt iunci trianguli cyperon uocāt.multi enim nō diſcernūt a cypiro uicinitate nomis.nos diſtinguem⁹ utrūq;.Cypirus eſt gladiolus ut diximus radice bulboſa·laudatiſſimus in inſulis creta:dein naxo : & poſtea phœnice.cretico cādor odorq; uicin⁹ nardo::naxio acrior:phœnicio exiguū ſpirās null⁹ ægyptio.Nā & ibi naſcitur.diſcutit duritias corporū.Iā enim remedia dicemus:quoniá & florum odorū negabat bibendū q̄q; pfeſſus efficaciſſimū eſſe aduerſus calceloſos:eo fœtas fœminas quidē abort⁹ facere nō dubitat.mirumq; tradit barbaros ſuffitū huius hærbæ excipiētes ore lyenes cū ſumere.& nō egredi domibus niſi ab hoc ſuffitu.uegetiores enim firmioreſq; ſic etiā fieri.intertriginū & alaꝝ uitiis perfrictionibuſq; cū oleo illitū nō dubie mederi.Cyperos iuncus eſt qualiter diximus angulo ſus iuxta terrā candidus:cacumine niger:pinguiſq;.folia ima porraceis exiliora:in cacumine minuta inter quæ eſt ſemen.Radix oliuæ nigræ ſimilis:quā cū oblōga eſt cyperida uocant magni ī medicīa uſus.Laus cypero·prima hāmoniaco:ſecunda rhodio:tertia thracio:nouiſſima ægyptio:quæ & cōfū dit intellectū:quoniā & cypiros ibi naſcitur:ſed cyperos duriſſima uixq; ſpirans: Cæteris odor eſt ipſam nardū imitans.eſt & per ſe indica hærba quæ cyperis uocatur:gingiberis effigie: cōmāducata croci uim reddit:Cypero uis in medicina pſilothri.Illinitur pterigiis:ulceribuſq; genitaliū:& q̄ in humore ſunt omnibus:ſicut oris ulceribus radix aduerſus ſerpentiū ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt.uuluas aperit pota.largiori tanta uis:expellit eas.urinā ciet & calculos.ob id utiliſſima hydropicis:illinitur & ulceribus quæ ſerpunt .ſed iis p̄cipua q̄ in ſtomacho ſunt ex uino uel aceto illita iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tuſſi medetur.ſemen toſtū & in aqua potum ſiſtit aluū.& fœminarū menſes.capitiſq; dolores facit.At qui uocatur holoſchœnos eius quæ p̄xima ſunt radicis cōmanducantur aduerſus araneoꝝ morſus.inuenio etiamnum unū iunci genus ·quod tropicen uocant.Hnius ſemīe ſomnū allici.Sed modū ſeruādū nē ſopor fiat . ob id & odorati iunci medicinæ dicent:quoniā & ī ſyria cœle(ut ſuo loco retullimus)naſcit.Laudatiſſim⁹ ex nabathea iū- euripicēm cus cognoie theucitis.proximus babylonius:peſſimus ex africa ac ſine odore.Eſt autē rotund⁹ uino ſæ mordacitatis ad linguā:Sincerus in cōfricando odorē roſæ emittit rubentibus fragmentis diſcutit inflationes.ob id ſtomacho utilis bilēq; & ſanguinē reiicientibus.Singultus ſedat:ructus mouet urinā ciet.ueſicæ medet.Ad muliebres uſus decoquit.opiſtothonicis cū reſina arida īponit.excalfactoria & roſa uteros aſtringit.refrigerat:uſus eius diuiditur in folia & flores Capita folioꝝ parteſq; cādidæ ungues uocātur.in flore aūt aliud ē ſemē aliud capillus in capite aliud cortex.aliud calix. Folia ſiccatur aut tribus modis exprimitur.per ſe cū ungues nō detrahuntur:ibi.n.humoris plurimū. aut cū detractis unguibus reliqua pars aut oleo aut uino macerat in ſole uaſis uitreis . Quidā & ſalē admiſcēt & anchuſa nōnulli.aut aſphaltū.aut iuncū odoratū.qa talis maxime p̄deſt uuluæ ac dyſētericis.exprimūtur eadē folia detractis unguibus trita per lintheū ſpiſſum in æreū uas.leuiq; igni ſuccus coquitur.donec fiat craſſitudo mellis.ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæq; folia:

Ex roſa medicinæ:& de lilio & de narciſo & ex uiola.& de bacchare & cōbreto & aſaro: cap. xix.

Inū q̄uo fieret ex roſa diximus inter genera uini uſus ſucci ad aurēs oris ulcera gingiuas. tōſillas gargarizatus Stomachū uuluas ſedis uitia capitis dolores in febre per ſe uel cum aceto ſōnos nauſeas Folia utuntur in calliblephariſ.e ſiccis fœmina aſpergūtur epiphoras quoq; aridis leniunt flos ſomnū facit inhibet fluctiōes mulierū maxime albas in poſca potus & ſanguinis excreatiōes Stomachi quoq; dolores quātū in uini cyatis trib⁹ Semen iis optimū crocinum nec anniculo uetuſtius &in umbra ſiccatur nigrū inutile Dētiū dolori illinitur Vrinam ciet Stomacho imponitur item igni ſacro nō ueteri naribus ſubductum capnt purgat Capita pota uentrem & ſubditum

ſanguinem ſiſtũt ungues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera enim oculorũ roſa ſordeſcũt: præterq; i
initiis epiphoræ ita ut arida cum pane interponatur: folia quidẽ uitiis ſtomachi: roſionibus & uitiis
uẽtris & iteſtinoꝝ: & præcordiis utiliſſima uel illita. cibo quoq; lapati modo cõdiũt. cauẽdus quoq; i
iis ſitus celeriter inſidẽs: Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diapaſmata ide fiunt ad ſudores coercẽdos
ita ut a balneis inareſcant. corpora dein frigida. abluantur. ſilueſtris cũ adipe urſino alopecias mirifi
ce emẽdat. lilii radices multis modis florẽ ſummum nobilitauere. Contra ſerpentiũ ictus ex uino po-
te: & contra fungoꝝ uenena. propter clauos pedũ in uino decoquũtur: triduoq; nõ ſoluũtur. cũ adi-
pe aut. oleo decoctæ pilos quoq; aduſtis redunt. E muiſo potæ inutilẽ ſanguinẽ cũ aluo trahũt. Ly-
eniq; & ruptis uulſis ꝓſunt: & mẽſtrui fœminaꝝ in uino decoctæ. impoſitæq; cum melle neruis præ
ciſis medentur. Contta lichenas & lepras & furfures in facie emendant. Erugãt corpora. folia i aceto
cocta uulneribus imponũtur. Epiphoris teſtium in melle cũ hyoſcyamo & farina tritici. Semẽ illini
tur igni ſacro. fios & folia. ulcerũ uetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt: ab aliis mel uocatur. ab alii
ſyriũ ad emolliendas uuluas: ſudoreſq; feciendos: & ſuppurationes coquendas. narciſi duo genera
in uſu medici recipiunt. Vnũ purpureo flore: & alterũ hærbaceum. hunc ſtomacho iutilẽ: & ideo uo
mitorium. aluos quoq; ſoluentem: neruis inimicũ: caput grauantẽ. Et a narce narciſum dictũ nõ a ſa-
bulo ſo puero. Vtriuſq; radix mulſei: ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & uulneri
bus & luxatis: panis uero tũ melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit in poleẽta tritus: oleo
q; cõtuſus. medetur & lapide percuſſis. purgat uulnera permixtus farinæ. nigras utiligines emaculat
Ex hoc flore fit narciſinũ oleum ad emolliendas duricias. Cal. facienda quæ alferint. auribus ẽ utiliſ
ſimus. ſed capitis dolores facit. Violæ ſilueſtres ſunt ſunt & ſatiuæ. purpureæ refrigerãt. cõtra iflãma
tiones illinuntur ſtomacho ardenti: ꝓponuntur & capiti infronte. oculoꝝ priuati epiphoris: & ſede
ꝓcidente uulua ue. Et contra ſuppurationes. Crapulã & grauedines capitis impoſitis coronis olfatũ-
ue diſcutiũt. ãginas ex aqua potæ. id quod purpureũ eſt ex iis comitialibus medetur: maxime pueris
i aq̃ potũ. Semen uiolæ ſcorpionibus aduerſatur. contra flos albeæ ſuppurata aperit: ipſa diſcutit. &
alba autẽ: & lutea ex. emuant menſtrua. urinã ciunt minor uis eſt recentibus: ideoq; aridis poſt annuũ
utendum: lutea dimidio cyatho in aquæ tribus menſes trahit. Radices eius cũ aceto illitæ ſedant. ly
enem item podagrã. oculorum inflationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis
uulcera. cum cæta rimas ſedis. & quæ in humidis ſunt. ex aceto uero collectiones ſanant. Baccar i me
dicinæ uſu eſt. aliqui ex noſtris perpenſam uocant: auxiliatur cõtra ſerpentes. capitis dolores ſenuo
reſq; itẽ epiphoras. mammis tũentibus a partu & ægylopiis. incipientibus ignibuſq; ſacris. Odor
ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis euerſis conuulſis ſuſpinoſis ſalutare ẽ. in tuſſi
uetere radices eius tres quattuorue decoquũtur ad tertias partes. hæcq; potio mulieres ex abortu pur
gat: laterum compunctiones tollit & ueſicæ calculos. Tõditur cũ diapaſmatate. ueſtibus odoris gra
tia iſeritur. combretũ quod ſimile ei diximus tritum cum axũgia uulnera mire ſanat. aſarũ iocinerũ
uitiis ſalutare eſſe traditur. uncia ſumptũ in hemina mulſi mixti. aluum purgat hellebori modo. Hi-
dropicis prodeſt & præcordiis uuluiſq; ac morbo regio. in muſtũ ſi addatur facit uinũ urinis ciẽdis.
effoditur cũ folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & magmate: & ſaliũca: & ſiri & holochryſo & chryſocome & meliloto. cap. xx.

TQuoniam quidam ut diximus nardũ ruſticũ noĩauere radicẽ baccaris: cõtexemus & gal-
lici nardi remedia i hũc locũ dilata cũ diſputaremus de pegrinis arboribus. ergo aduerſus
ſerpentes duabus dracmis in uino ſuccurrit. inflationibus coli uel ex aqua uel ex uino itẽ
iocineris & renum ſuffuſiſq; felle: & hydropicis ꝓ ſe uel cũ abſinthio. Siſtit purgationes mulieꝝ: ipe
tuſ uero eius quã phun eodẽ loco appellauimus: Radix datur potui trita uel decocta ad ſtrãgulatio
nes uel pectoris dolores uel laterũ. menſes quoq; cit. bibitur cũ uino. crocũ cum melle non ſoluitur
nulloq; dulci. facillime autẽ uino aqua. utiliſſimum in medicina adſeruatur cornea pyxide. Di-
ſcutit iflãmatiões oẽs quidẽ. Sed oculoꝝ maxime ex ouo illitus uuluaꝝ quoq; ſtrãgulatus ſtõachi
exulcerationes. pectoris: & renũ: iocinorum pulmonum: ueſicaꝝq; peculiariter inflamationi eaꝝ ue
heměter utile. item thuſſi & pleureticis Tollit & pruritus: urinam cit. Qui crocũ prius biberint crapu
lã non ſentient ebrietari eo reſtituntur coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatẽ ſõnũ facit caput leniter
mouet: uenerẽ ſtimulat flos eius igni ſacro illinitur cũ creta cimolia. ipſum plurimis medicamibus
miſcet Collyrio uni nomẽ dedit. ex eo quoq; expreſſo unguento crocio qd cro comagma appellãt
habet ſuas utilitates cõtra ſuffuſiões oculoꝝ urinas magis excalfacit q̃ crocũ ipſũ optimũ quod gu
ſtatũ ſaliuã denteſq; inficit iris ruſa melior q̃ candida infantibus eã circunligari ſalutare ẽ dẽtiẽtib⁹
præcipua eſt tuſſiẽtibus: tinearũue uitio laboratibus inſtillari cæteri effectus eius non multũ a mel
le differũt ulcera purgat capitis præcipue ſuppurationes ueteres aluũ ſoluit duabus drachmis cum

melle:Tussim:tormina:inflatione pota.lienes ex aceto.cõtra serpentium & araneorũ morsus expo sca ualet.contra scorpiones duarũ drachmarũ pondere in pane uel aqua sumĩt.cõtra canũ morsus ex oleo ponitur.& contra perfrictiões:sic & neruorum doloribus.Lũbis uero & coxẽdicibus cũ resina illinitur.uis ei.cõcalfactoria.naribus subducta sternutamẽta mouet:caputq; purgat.dolori capitis co toneis malis aut struteis illinĩt.Crapulas quoq; opthopnoeas discutit.uomitiõs citduob⁹ obolis sũpta:ossa fracta extrahit imposita cũ melle:Ad paronychias farina eius utuntur. Cum uino ad clauos uel uerucas.triduoq; non soluitur.halitus oris cõmanducata abolet:alarumq; uitia.succo duricias oẽs emollit.somnuũ conciliat sed genituras cõsumit.sedis rimas & condilomata.omniaq; in corpore excrescentia sanat.sunt q̃ siluestrẽ xyrin uocẽt. strũas hæc uel páos uel ĩguia discutit.præcipit ut sinistra manu lecta ad hos usus seruetur:colligentesq; dicãt cuius homis utiq; causa eximant.scel⁹ hæt barioq; aperitur.in hec mentione:partem eius seruantiũ:& quarũdã aliarum hærbarum sicuti plantaginis substituentium si parũ mercedis tulliſſe sese arbitrantur.Rursusq; ut plus operis acquirãt partem eam quam seruauere eodẽ loco infodiunt.credo ut uitia quæ sanauerint faciãt rebellare.saliũcæ radix in uino decocta sistit uomitiones.Corroborat stomachũ polio museus & hesiodus perungi iubent dignationis gratia.gloriæq; auidos poliũ tractare colere:polium contra serpẽtes substernit uel portatur.medici in uino decoquunt recens uel aridũ:illinũtq; uel splenecticis propinãt ex aceto.morbo regio in uino.Et hydropicis incipientibus in uino decoctũ.Vulneribus quoq; sic illinunt.Secundas mulierum partusq; emortuos reppellit.itẽ dolores corporis.Vesicas ianit.& epiphoris illinitur. nec magis alia hærba conuenit medicamento qđ alexipharmacon uocant.Stomacho tamẽ iutile eẽ caputq; eo impleri:& abortũ fieri poto.aliqui negant.Ad religionẽ addunt ubi inuentum sit:protinus ad alligandũ contra oculorum suffusionem.Cauendumq; ne terram attigat.Hi & folia eius thymo similia tradunt:nisi q̃ molliora sunt:& lanatiore canicie.cum tuta siluestri & si teratur ex aqua ceIesti aspidas mitigare dicitur.at nõ secus atque ciamus astringit & coibet uulnera:prohibetq; serpere holochrysos medetur strangurię in uino pota:& oculoꝝ epiphoris illita.cũ fecæ uero uini cremata Cyrmus
in polenta lichemas emendat.chrysocomes radix calfacit & stringit.Datur potui ad iocinerum uitia item pulmonẽ.Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta.ciet menstrua. Et si cruda detur:hydropicorum aquam sistit.Melissophyllo siue mellitena si perungantur aluearia non fugient apes. nullo enĩ magis gaudent flore:copia istius examina facillime continentur.item præsentissimum ẽ cõtra ictus earũ:uespatumque & araneorum.item scorpionum.item contra uuluarum strangulationes addito nitro.contra tormina:e uino.folia eius strumis illinuntur:& sedis uitiis cũ sale decocta. Succus fœminas purgat:& inflationes discutit:& ulcera sanat.articularios morbos sedat.canisque morsus. prodest dysentericis ueteribus:& cœliacis:& ortopnoicis.lyenibus:ulceribus thoracis.caligines oculoꝝ succo cum melle inungi eximiũ habetur.melilotos quoq; oculis medetur cum lacte:aut cũ lini semine.maxillarum quoq; dolores lenit: et capitis cũ rosaceo.item aurium e passo.Quæq; in manibus intumescunt uel erũpunt.Stomachi dolores in uino decocta uel cruda tritaq; ĩdem effectus est ad uuluas.Testes uero.& sedem prociduã:quæque ibi sunt uitia:recens ex aqua decocto uel ex passo. Adiecto rosaceo illinũtur ad carcinõata.Deferuescit in uino dulci:peculiariter & cõtra meliceridas efficax

De trifolio & thymo & hemorocalle:& de helenio. & ambrotono. cap.xxi.

Rifoliũ scio credi prævalere contra serpentiũ ictus & scorpionum ex uino aut posca seminis granis uigĩnti potis.Vel foliis:& tota hærba decocta Serpentesq; nunquã in trifolio aspici:præterea celebratis auctoribus cõtra omnia uenena pro antidoto sufficere. xxy.grana ei⁹ qđ minyanthes ex eo apellauimus tradi multa alia præterea in rem ediis eius ascribi.sed me cõtra sententias eorũ grauissimi uiri auctoritas mouet:Sophocles enim poeta uenenatum id dicit: Simus superfluit
quoq; medicus decocti aut contriti succum in fusum corpori easdẽ uredines facere quasi percussis a uerbum ĩ
pente ponatur:Ergo nõ aliter utendum eo q̃ cõtra uenena cõsueruntfortassis enim & iis uenenis ĩ ponatur
ter se contraria sit.natura sicut multis aliis itẽ animaduerto semen eius cuius minima sint folia utilè eẽ ad custodiendã mulierũ cutis gratiã in facie illitũthymum colligi oportet in flore:& in ũbra sicari
Duo autẽ sunt genera eius.candidũ:radice lignosa:in collibus nascens:quod & præferẽ. alterum ni et lecmate
grius floriq; nigri utraq; oculoꝝ claritati multum conferre existimãtur: Et in cibo in medicamẽtis item diutinæ tussi eligmate faciles excreationes facere cũ aceto & sale sãguinẽ cõcrescere nõ patitur e melle longas fauciũ distillationes extra illita cũ sinapi extenuare item stomachi & uentris uitia modice tamen utẽdum est cõdylomata excalfaciũt:q̃uis sistunt aluum:quæ si exulcerata sit denarii pondus in sextariũ aceti & mellis addi oportet itẽ si lateralis dolor sit:aut inter scapulas aut in thorace p̃ cordiis medẽtur ex aceto cũ melle.Quæ potio datur & in alienatione mẽtis ac melãcholicis:datur comitialib⁹:quos correptos olfatus excitat thymi aiũt & dormire eos oportere ĩ molli thymo:pdest

& cortopnoicis & anhelationi.mulierũq; menſibus retardatis.uel ſi emortui ſint i utero partus decoctũ i aq̃ ad tertias.uinus uero contra inflationes cũ melle & aceto.Et ſi uenter turgeat.Teſteſue aut uefice dolor exigat.E uino tumores & ipetus tollit ipoſitũ.item cum aceto callũ & uerucas. coxẽdicibus iponitur cũ uino articularibus morbis triũ oboloꝝ pondere i tribus cyathis aceti & mellis: & in faſtidio tritũ cũ ſale.hemorocalles pallidũ e uiridi & molle foliũ habet radicẽ odoratá atq; bulboſã Quæ cũ melle ipoſita uentri aquã pellit:& ſanguinẽ etiã inutilẽ.folia ephiphoris oculoꝝ:mammarumq; poſt partũ doloribus illinunt.heleniũ ab helenæ lachrymis diximus natũ fauere creditur formæ.Cutem mulierũ in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptã.præterea putãt uſu eius quãdã da tam gratiã iis:uenereq; conciliari.attribunt & hylaritatis effectũ eidẽ potæ i uino eumq; quẽ habuerit nepenthes illud prædicatũ ab homero.q; ea triſtitia oĩs aboleatur.eſt aũt ſucci prædulcis. prodeſt & ortopnoicis:Traditio radicis eius in aqua prodeſt ieiunis.Eſt autem candidus intus & dulcis.bibitur & contra ſerpentium ictus ex uino.mures quoq; contrita dicitur necare.abrotanum duoꝝ tradit̃ generum.Campeſtre ac montanum.hoc fœminam.illud marẽ intelligi uolumus.amaritudo abſinthii.in utroq;.Siculum laudatiſſimũ dein gallaticum.Vſus eſt et foliis.Sed maior ſemine ad calfaciẽdum.ideo neruis utile:tuſſi ortopnoicis conuulſis:ruptis:lumbiis:urinæ anguſtiis.datur bibendũ manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes.ex his quaternis cyathis bibitur.Datur & ſemẽ tuſum i aqua drachmæ pondere.prodeſt & uuluæ.Coquitur panis cũ farina hordeacea:& oculorum inflammationibus illinitur:Cotoneo malo concocto ſerpentes fugat contra ictus earũ bibitur cũ uino: illiniturq;.efficaciſſimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt:ut ſcorpionũ & phalangiorum:& contra uenena alia pota.prodeſt & quoquomodo algentibus.& ad extrahenda ea q̃ i hærent corporibus.pellit & interaneorum mala.Ramo eius ſi ſubiiciatur puluĩo uenerem ſtimulari aiunt.efficaciſſimáq; eſſe herbá contra omnia uenefícia quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & ſanſuco medicinæ. cap.xxii.

Eucanthemum ſuſpirioſis medetur duabus partibus aceti permixtũ. Sanſucum ſiue amara cũ in cypro laudatiſſimum & odoratiſſimum.Scorpionibus aduerſatur ex aceto & ſale illitũ.menſtruis quoq; multũ cõfert ipoſitum.minor eſt eidẽ poto uis Cohibet & oculorum epiphoras cũ polenta.Succus decocti tormina diſcutit et urinis & hydropicis utile. mouet & narĩ ſternutamenta.fit ex eo oleum quod ſanſucinũ uocatur aut amaracinum ad excalfaciendos emollẽdoſq; neruos:& uuluas calefacit.& folia fugillatis cum melle & luxatis cæra proſunt.

De anemona medicine. Cap.xxiii.

Nemonas coronarias tantũ diximus:nunc reddemus & medicas.Sunt qui phermiõ nocẽt. Duo eius genera.Silueſtris prima altera in cultis naſcens.utraq; fabuloſis.huiuſque plures ſpecies.aut enim phœniceum florẽ habet:quæ & copioſiſſima eſt:aut purpureũ aut lacteũ. haꝝ tritũ folia apio ſimilia.nec temere ſemipedalẽ altitudinẽ excedunt:cacumine aſparagi.flos nũq; ſe aperit:niſi uẽto ſpirãte:unde & nomẽ accepit.Silueſtri amplitudo maior. latioribuſq; foliis: flore phœniceo.hanc errore ducti argemonem putãt multi Alii rurſus papauer quod rhyã appellauimus ſed diſtinctio magna:q; utraq; hæc poſtea floret.nec aut fuccũ illaꝝ anemonæ reddũt:aut calices habẽt:nec niſi aſparagi.cacumen:proſunt anemonæ capitis:doloribꝰ:& inflãmatõibus:uuluis mulierũ lacti quoq;.& menſtrua cient cũ ptiſana ſumptæ:aut uellere appoſitæ.Radix cõmanducata pituitam trahit.Dẽtes ſanat decocta oculoꝝ epiphoras.magi multũ quidẽ iis tribuere. Quãprimũ aſpiciatur eo anno tolli iubentes:diciq; colligi eas tertianis & quartanis remedio poſtea alligari florẽ pãno roſeo:& i umbra aſſeruari:ita cũ opus ſit alligari.Quæ ex iis phœniceum florẽ habet radice cõtrita: cui cũq; aialium impoſita ulcerum facit ſtipticam.uim.& ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex oenathe medicinæ. cap.xxiiii.

Enanthe herba naſcitur in petris folio paſtinacæ:radice magna:numeroſa caulis eius & folia cũ melle ac uino nigro pota facillitatẽ pariendi præſtant:ſecũdaſq;purgãt.tuſſim e melle tollunt urinam cient.Radix e ueſicæ uitiis medetur.

De heliochryſo medicinæ. cap:xxv.

Eliochyſum quod alii chryſanthemon uocant ramulos habet cãdidos:folia ſubalbida:ambrotono ſimilia:ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbẽ ueluti corimbis depẽdẽtibus quinunq̃ marceſcunt.Qua de cauſa deos coronant illo.Quod diligẽtiſſime obſeruauit ptolemæus rex ægypti:Naſcitur in frutetis.ciet urinas e uino pota:& menſes:Duricias & inflãmatiões diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur.contra ſerpentiũ ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinẽ concretum uentris ac ueſicæ abſumit cum mulſo.folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt ꝓfluuia mulierum in uino albo.ueſtes tuetur odore non inteleganti.

Ex hyacintho medicinæ. cap.xxvi.

Yacinthus in gallia eximie prouenit.hoc ibi loco hisginũ tringit.Radix est bulbacea man gõicis uenalitiis pulche nota:Quæ in uino dulci illita pubertatẽ cohercet:& nõ patitur erũ pere Torminibus & arãeoꝝ morsibus resistit.Vrinã ipellit:cõtra serpẽtes & scorpiões mor bũq; regiũ semẽ eius cũ ambrotono datur lychnis quoq; flãmeã illa aduersus serpẽtes:scorpiões. cra brones:similiaq; bibiter e uino semine trito.Siluestris eadẽ stomacho inutilis.Aluũ soluit. ad detra hẽdã bilẽ efficaciſſima duabus drachmis.Scorpionibus adeo cõtraria ut oino uisa ea torpescãt. radi cẽ eius asiani boliten uocant.Qua alligata oculo albugines tolli dicuntur: p cocco

Ex u incaperuica medicine. cap.xxvii.

T uincaperuica siue camedaphne arida tusa hydropicis datur in aqua cocleari mẽsura.cele rimeq; reddũt aquã.Eadẽ decocta i cinere sparsa uino tumores siccat.Auribus succo medeẽ aluinis imposita multũ prodesse dicitur.Rusci radix decocta bibitur alternis diebus i calcu losꝝ ualitudine.& toruosiore urina.uel cruenta.Radicẽ pridie erui oportet:postero mãe decoq ex eo sextario uini cyathis duobus miscẽri.Sunt qui & crudã radicẽ tritã ex aqua bibant.& in totũ ad uiri lia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putant.baris quoq; aluũ mollit.illinitur podagri cis tosta & contusa.acinum & coronaꝝ causa & ciborum ægyptii serunt.Eadẽq; erat que ocimũ nisi hirsutior ramis ac foliis esset.& admodum odorata.ciet menses & urinas. aluis

Ex colocasia medicinæ. cap.xxviii.

Olocasi glaucias acria corpotis leniri putauit:& stomachum iuuari.

Ex anthalo medicine. cap:xxix.

Nthalii quod ægyptii edunt nullũ aliũ repperi usum:& hærba anthillon quã alii anticel lũ uocant duoꝝ geneꝝ.foliis & ramis lẽticulæ similis palmi altitudine fabulosis apricis na scens subsalsa gustãti.altera chamepithyos similis breuior & hirsutior:purpurei floris odo re grauis:in saxosis nascẽs.prior uulsis aptissima & ex rosaceo & lacte iposita etiã uulneribus. bibitur i stráguria renumq; doloribus tribus drachmis.alteta bibitur in duricia uuluaꝝ & i torminibus & i comitiali morbo cũ melle & aceto quatuor dragmis.

De parthenio medicinæ. cap.xxx.

ontra partheniũ alii leucathen:alii tãnacum uocant.Celsus apud nos perditiũ & muraliũ Nascitur in hortoꝝ sepibus.flore albo:odore mali:sapore amaro.ad insedendum decoctũ i duricia:uuluaꝝ: &inflamationibus.Succatum cũ melle & aceto positum bilem trahit atrã ob hoc contra uertigines utilis:& calculosis.illinitur & sacro igi.itẽ strumis cũ axungia iuetera ta.magi contra tertianas sinistra manu euelli eã iubent diciq; cuius causa uellat.nec respicere. dei ei⁹ solium ægri linguæ subiicere:ut mox in cyatho aquæ deuoretur: amaracũ

De strychne medicine. xxxi.

Rychon quã qdã strychnon scripsere.urinã nec coronarii in ægypto uterẽtur quos inuat hederæ folioꝝ similitudo in duobus eius generibus.Quoꝝ alterũ.cui accini coccinei: gra nosi folliculi.Halicacabũ uocant & alii callion:nostri autẽ uesicariam:quoniã uesicæ & cal culis prodest.Frutex est surculosus uerius q̃ hærba:folliculis magnis latisq; & turbinatis gradi intus acino:qui matureſcit nouẽbri mense.Tertio olia sunt ocimi minime diligenter demõstrãda reme dia enĩ nõ uenena tractamus.Quippe insaniã facit paruo quoq; succo:q̃q̃ & græci auctores in iocum uertere.Drachmæ enim pondere laxũ pudoris gigni.dixerunt:species uanas imagineſq; cõspicuas ob uersari demonstrantes.Duplicatum hunc modũ legitimam insaniã facere.Quicquid uero adiicia tur ponderi repræsentari mortẽ.hoc est uenenũ quod inocẽtissimi auctores simpliciter dorycniõ ap pellauere.Ab eo:quod cuspides in prælis tingerentur illo:passim nascente.q̃ partius spectauerãt ma nicon cognominare:qui nequiter occultabãt erythron:aut naurita:ut nõnulli perissõe cauẽdi qdẽ causa curiosius dicendũ.quin & alterum genus quod halicaccabon uocant:soporiferũ est:atq; ẽtiam opio uelocius ad mortẽ:ab aliis morion:ab aliis moly appellatũ.laudatũ uero a locro ad frendum & thymatysto.Quidẽ etiã carmine minore obliuionem inducentes.Quippe præsentaneũ remediũ ad dentium mobiles firmandos si colluerentur.halicaccabo uni exceptionem addidere ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo.nec demõstrãda remedia.quoꝝ medicina maioris mali peri culũ afferat.Cõmendatur.n.cibis tertiũ:licet præferatur hortensis saporibus.& nihil sit corporis ma lorũ cui nõ salutare sit strychnos xenocrates prædicet.non tñ auxilia eoꝝ tanti sunt:ut uel profutu ra nõ de iis cõmemorare nefas putem:præsertim tãta copia innoxioꝝ medicaminũ.halicacabi radi cẽ bibunt qui sunt uaticinãdi callẽtes q̃ futere ad confirmãdas superstitiones aspici se uolunt.reme dio est:id enim libentius retulerim:aqua copiosa mulsa calida potui data.nec illũ præteribo aspidũ naturæ halicaccabũ in tantã aduersam:ut radice eius propius admota soporetur:illas sopore enecãs uis earum.ergo trita ex oleo percussis auxiliatur: florum

De corcoro. cap.xxxii.

Orcorũ alexandrini cibi hærba est conuolutis foliis ad similitudinẽ mori. præcordiis (ut ferunt) utilis alopetiisq; & lentigini. Boũ quoq; scabiẽ celerime sanari ea inuenio apud nicandrũ quidẽ & serpentiũ morsus anteq; floreat. nec de cnico siue attractylide uerbosius disputetur ægyptia hærba est: & magnũ cõtra uenenata animalia præbet auxiliũ: item aduersus fungos Constat a scorpione percussos q̃diu teneãt eam hærbam non sentire cruciatum.

De persoluta. cap.xxxiii.

T persolutã ægyptus in hortis serit coronarũ gratia. Duo genera eius fœmina ac mas. utraq; subdita uenerẽ inhiberi uirorum tradunt.

De mensuris & ponderibus. cap.xxxiiii.

T quoniã in mẽsuris quoq; ac põderibus crebro græcis noĩbus utendũ est: interpretationẽ eorũ semel in hoc loco ponemus. Drachma attica fere. n. attica obseruatiõe medici utũtur denarii argentei habet põdus. Eadẽq; sex ebolos põdere efficit. obolus decẽ calcos. Cyathus pẽdet p se dracmas decẽ. Cũ acetabuli mensura dicitur significat heminæ quartã partem: idest drachmas. xymina quam nostri minam uocant pendet drachmas atticas centum.

GAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXII.

PROOEMIVM

Ompleſſe poterant miraculum ſui natura: atq; tellus reputantium uel priores tm̃ uoluminis dotes. totq; generaq; hærbarum utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant: tãto quoq; mirabiliora inuentu. illa. n. maiore parte cibi: odoris: decorisue cõmendatõe ad numerosa experimẽta duxit reliquoq; potentia approbat nihil a rerum natura sine aliqua occultiore causã gignit.

De gentibus hærbis formæ gratia utentibus. Cap. i.

Quidẽ & formæ gratia rituq; perpetui in corporibus suis aliquas exteraq; gẽtium uti hebis quibusdã aduerto animo. illinunt certe aliis aliæ faciem in populis barbaroq; fœminæ mariq; etiã apud dacos & sarmatas corpora sua inscribunt: Simile plantagini glastum in gallia uocatur. Quo britannorum coniuges nuruq; toto corpore oblitæ quibusdam in sacris nudæ incedunt & æthiopum colorem imitantes

Quod hærbis uestes inficiantur. cap. ii.

Am uero infici uestes scimus admirabili succo. Atq; sileamus galatiæ: africæ: lusitaniæ granis coccũ imperatoris dicatũ paludamentis: transalpina gallia hærbis tyrium atq; cõchiliũ tingit: oisq; alios colores nec quærit in pfundis murices: sefeq; obiiciẽdo dũ præcipit ascã beluis marinis: intacta ẽt anchoris scrutatur uada: ut inueniat per quod facilius marrona adultero placeat: corruptor insidietur nuptæ. Stãs & in sicco carpit quo frugi mũdos exculpat usu alioqui fulgẽtis instrui poterat luxuria certe inocentius. nunc propositũ ista consectari: nec omittem⁹: ut subiiciẽdo utiliora luxuriã utilitate circunscribamus dicturi & alias hærbis tini lapides parietesq; .nec ringẽdi nec pingendi tamẽ ratiõem omisissemus: si unquam ea liberalium artium fuisset: iterum fortius augetur auctoritas quæ quãta debeatur etiam surdis: hoc est ignobilibus hærbis perhibebitur Si quidẽ auctores imperii romani conditoresq; imensũ quidam & hinc sumpsere quoniã non aliunde sagmina in remediis publicis fuere: & in sacris legationibus. q̃ uerbene. certe utroq; nomine idẽ significat hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum. hac semper & legati cum ad hostes clarigatũq; mitterentur ut si ideſt res raptas clare repetitum: unus utiq; Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. cap. iii.

Orona quidẽ nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarũ pricipis præmiisq; gloriæ. Gemmatæ: & aureæ. uallares: murales rostratæ: ciuicæ triumphales post hanc fuere suntq; coctæ magno interuallo: magnaq; differentia. Cæteras omnes singuli & duces ipsi imperatoresq; militibus aut aliquando collegiis dedere.

De raritate eius. cap. iiii.

Ecreuit in triumphis senatus cura belli solutus & populus ócioſús: gramineã nunquã nisi in suprema desperatiõe. contigitq; nulli uisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decreta cæteras imperatores dedere hanc solã miles imperatori. eadẽ uocatur obsidionalis: liberatis obsidione abhõinandoq; exitio totis castris. Quod si ciuicæ honos uno aliquo ac uel hũilimo dis ciue seruato p̃clar⁹ sacerq; habetur. Quid tandẽ existimari debet unius uirtute seruat⁹ uniuersus exercitus. Dabatur hæc uiridi e gramine decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. náq; súmũ apd antiquos signum uictoriæ erat hærbam porrigere uictos: hoc est terra & altrice ipsa humo & hũatio

tione etiam cedere:Quem morem etiam nunc durare apud germanos scio.

Qui soli corona ea donati: cap.v.

Onatus est ea:L.Scimus Dentatus semel:cū ciuicas quattuordecim meruisset: depugnasset q; cxx.prœliis semp uictor.Tanto rarius est seruatorem unum a seruatis donari: Quidā iperatores & sæpius donati sunt:uelati.P.Decius Mus uidelicet Tribunus militū ab exercitu Altera ab iis qui in præsidio obsessi fuerant quanta esset eius honoris auctoritas cōfessus religiōe si q̄dē donatus bouē albū Marti imolauit & centū suiuos:qui ei uirtutis causa dati fuerāt simul ab obsessis:Hic Decius postea consul & imperio & collegæ se pro uictoria deuouit.Data ē & a senatu populoq; romano:qua claritate nihil equidē in rebus humanis sublimius duco.Fabio illi qui rē omnē romanā restituit nō pugnando.Nec data cū magistrum equitum & exercitū eius seruasset.Tunc satius fuit nomine nouo coronari appellatum patrē ab iis quos seruauerat. Sed quo dictum est consensu honoratos est hannibale ex italia pulso.Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus iposita est. Et quod peculiare ei est:sola a tota italia data.

Qui solus centurio coronatus: cap.vi.

Ræter hos contingit eius coronæ honos.M.Calphurnio Flāmæ Tribuno militū in sicilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn.petreio Arinati cimbrico bello.primū pilum is capessens sub Catulo exclusam ab hoc legionē suam hortatus tribunum suum dubitātem per castra hostiū erumpere interfecit:legionēq; eduxit.inuenio apud auctores eundem præter.hūc honorē astantibus Mario & Catulo cōsulibus prætextatū immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator ab exercitu se quoq; donatū apud nolam legatum bello marsico.idq; etiā i uilla sua tusculana:quæ fuit postea Ciceronis pinxit.Quod si uerum est:hoc execrabiliorē eum dixerim:quandoquidē eam capiti suo proscriptione detraxit ipse tanto paucioribus ciuū se uatis:q̄ postea occisis addat etiamnū huic gloriæ superbū cognomen fœlicē. ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus.Hæc corona Sertorio etiā cessit.æmilianum quoq; Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in africa:Manlio consule cohortib⁹ seruatis totidēq; ad seruādas eas eductis:Quod & statuæ eius in foro suo Diuus augustus scripsit ipsum augustum cum Mar.Cicerone filio consulem idibus septembribus senatus obsidionali donauit.Adeo ciuica nō satis uidebatur.nec præterea quēquā hac inuenimus donatū.nullæ ergo hærbæ fuere certe in hoc honore.sed quæcūq; fuerant in periculi se de quāuis ignobiles igu otæq; honorē nobilem faciebāt.Quod latere apud nos minus quidē miror cernens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinē conseruanda:cruciatusq; corporis propulsādos: & mortem arcendā pertinent.Sed quis non mores iure castiget.addidere uidendi prætia delicie luxusque: nunquā fuit cupido uitæ maior nec minor cura:aliorum hanc operam esse credimus: ac ne mandato quidē nostro alios id agere:medicisque prouisum esse.proh bonis ipsi fruimur uoluptatis.& quo nihil equidem probrosius duco.Viuimus aliena fiducia.Immo uero plerisq; ultro etiā in risu sumus ista commentantes atque friuoli operis arguimur.Magna quēquā immensi laboris solatia sperni cū rex: natura:quā certe non defuisse nobis nobis docebimus.& inuisis quoq; herbis inseruisse remedia ꝙppe cum medicinas dederit etiam aculeatis.Hæc enim proxie restāt ex iis quas priore libro noīauimus:in quibus ipsius prouidentiā naturæ satis admirari amplectique non est. Dederat & quas diximus molles:cibisque gratas.pinxerat & remedia floribus: uisuque ipso animos in uitauerat etiā dliciis auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas.tactu truces ut cantum non uocē ipsius fingentis illas rationēque reddendis exaudire uideamur:ne se depascat auida quadrupes. nec pcaces manus rapiāt.nec neglectu uestigia obterant.ne insidens ales infringat.has muniēdo aculeis tæliscq; armādo remediis ut tutā ac salua sint:Ita hoc quoq; quod in iis odim⁹ hominum causa excogitatum est.

Medicinæ ex reliquis ornamentis & eryngе. cap.vii.

Tclata in primis aculeatarū eryngе est siue erigion contra serpentes & uenenata oīa nascēs aduersus ictus morsusq; radix eius bibit drachmæ pōdere in uino.aut si plerūq; tales imuri as comitatur & febris ex aqua.Illinit plagis peculiariter efficax cōtra chrisodos ac ranas oībus uero cōtra toxica& acōita efficatiorē heraclides medicus in iure anseris decoctā arbitratur apollodorus aduersus toxica cū rana decoquit.cæteri in aqua.ipsa dura.fruticosa.spinosis foliis caule geniculato:cubitali & maiore aliquādo.alia albicās.alia nigra.radice odorata.Et satiua quidē ē. sed & spōte nascitur in asperis & saxosis & in littoribus maris.durior:nigriorq; folio apii.

Chrysopidas.Chrysaspidas. Chersaspidas.Chersydros chelidros

De hærba quam centumcapita uocant. cap.viii.

Xiis candidā nostri centumcapita uocant omnes eiusdem effectus caule & radice in cibos græcorū receptis utroq; modo siue coquere libeat.siue cruda uesci.portentosum est quod de ea traditur.Radicē eius alterutrius sexus similitudinem referre rata inuētu.Et si uiris cō

tigerit mas:amabiles ſieri·Ob hoc & phaonẽ leſbium dilectum a Sappho. Multæq; circa hanc nõ magoꝝ ſolum uanitates:ſed etiam pythagoricorum.Sed in medio uſu præter ſupradicta auxiliatur inflationibus:torminibus:cordis uitiis.ſtomacho:iocineri:præcordiſi in aqua mulſa lieni ĩ poſca itẽ ex mulſa renibus:ſtrangurĩæ:opiſtothonicis:ſpaſmis:lũbis:hydropicis:comitialibꝰ:mulierũ menſi-bus ſiue ſubſidant:ſiue abundent.uuluarũ omnibus uitiis.Extrahit infixa corpori cũ melle: ſtrumas parotidas.panos:Recedentes ab oſſibus carnes ſanat cũ axungia ſalſa & cerato item fracturas.Crapu lam præſumpta.arcet.aluũ ſiſtit.aliqui e noſtris ſub ſolſtitio colligi eam uſſere: Ex aqua cæleſti ipo ni omnibus ceruicisuitiis:oculorum quoq; albugines ſanare adalligatã tradiderunt:

De achano & glycyrrhiza & ſtomatice. cap.ix.

Vnt qui achanon erygio aſcribant ſpinoſam breuemq; ac latã hærbam ſpiniſq; latioribus: Hanc ımpoſitã ſanguinem mire ſiſtere.alii eryngem falſo eandem putauerunt eſſe & gly-cyrrhizam quare ſubiungi eam potius refert.Et ipſa ſine dubio iter aculeatas ẽ:foliis echi natis:pinguibus.tactuq; gummoſis:fructicoſa:binoꝝ cubitorũ altitudine.flore hyacinthi:fructu pi-lulaꝝ platani magnitudinis.præſtãtiſſima in ciclia:ponto ſecunda:radice dulci.& hæc tantũ in uſu. capiturq; ea uergiliarum occaſu.longa ceu uitium.coloris buxei:meliorq; nigra:quæq; lẽta q̃ que fra gilis.Vſus in ſubditis decocta ad tertias.cætero ad meliis craſſitudiné:aliquãdo &.tuſa.E quo genei & uulneribus ĩponitur & faciũ uitiis oĩbus:itẽ uoci utiliſſimo ſucco ſic ut ſpiſſatus eſt:linguæ ſubdi to.itẽ thoraci.iocineri.hac diximus ſitim famẽq; ſedari.ob id quidã adipſon appellauere eam.& hy-dropicis dederẽne ſitirẽt.ideo & cõmanducata ſtomatice eſt.& ulceribus oris inſperſa ſæpe & pteri-giis.Sanat & ueſicæ ſcabiem.renũ dolores:condilomata:ulcera genitaliũ.Dedere eam quidã potui ĩ quartanis drachmaꝝ duarum pondere & pipere:hemina aquæ.Cõmanducata ſanguinẽ ſiſtit. Sũtq & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius:& medicinis. cap.x.

Ribuli unũ genus in hortis naſcitur.alterũ in fluminibus tãtũ.Succus ex iis colligitur ad oculoꝝ medicinas.Eſt enim refrigerantis naturæ:& ideo utilis cõtra inflãmationes colle ctioneſq;.Vlcera per ſe erumpentia & præcipue in ore cũ melle ſanat.item tonſillas. potus calculos frãgit.Thraces qui ad ſtrymona habitant foliis tribuli equos faginant.ipſi nucleo uiuũt pa nẽ facientes prædulcẽ.& qui cõtrahit uentrẽ.Radix caſte pureq; collecta diſcutit ſtrumas ſemẽ adalli gatũ uaricum dolores ſedat.Tritum uero & in aquam.ſparſum pulices necat.

De ſtoebe & medicinis eius. cap.xi.

Toebe quã aliqui phleon uocant.decocta in uino præcipue auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis.Hemor-hiæ quoq; & dyſenteriæ infuſa.

De hippophye & medicinis eius cap.xii.

Ippophyes in ſabuloſis maritimiſq; naſcit:ſpinis albis.hederæ modo racemoſa ẽ: cãdidis & ex parte rubentibus acinis.Radix ſucco madet.qui aut per ſe cõditur:aut paſtillis fariæ Hæc bilem detrahit obolo penderis ſalubberrime cũ mulſo.eſt altera hippope ſine caule li ne ſiore:foliis tãtũ minutis.huius quoq; ſuccus hydropicis mire ꝓdeſt.Debẽt accomodatæ eẽ equo rũ naturæ:neq; ex aliis cauſis nomẽ accepiſſe.Quippe quædã animaliũ remediis naſcũt.locupletidi uinitate ad gerẽda ꝓſidia ut nõ ſit mirari ſatis ingenũ eius diſponẽtis auxilia in genera in cãs.i tẽ-pora ut aliis proĥt atq; aliis ab horis:dieſq; nullus prope ſines præſidiis reperiatur.

De urtica & medicinis eius. cap.xiii.

Rtica quid eſt inuiſius põ t.at illa præter oleũ quod in ægypto ex ea fieri diximus uel plu rimis ſcatet re mediis.Semen eiꝰ cicutæ contrariũ eſſe nicãder affirmat.itẽ fungis in argẽ to uiuo.apollodorus & ſalamãdris cũ iure decoctæ teſtitudinis.itẽ aduerſari hyoſciamo & ſerpentis.& ſcorpionibus Quin illa ipſa amaritudo mordax uuas ĩ ore procidenteſq; uuluas & ĩ fantium ſedes tactu reſilire cogit.lethargicos expergiſcit tactis cruribus.magiſq; fronte. eadẽ canis morſibus addito ſale medetur:Sanguinẽ trita naribus ĩdita ſiſtit & magis radicet Carcinõata & ſor dida ulcera ſale admixta.itẽ luxata.Sanat & panos.parotidas.carneſq; ab oſſibus recedentes. Semẽ potũ cum ſapa uuluas ſtrangulantes aperit.& profluia nariũ ſiſtit impoſitũ. Vomitiones in aqua mulſa ſumptũ a cœna faciles præſtat duobus obolis.Vino autem in uino poto laſſitudines recreat Vuluæ uitiis toſtũ acetabuli menſura.potum in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus.orthopnoicis prodeſt cum melle & thoracem purgat eodẽ eclegmate.& lateri medetur cũ ſemine lini. Addũt by ſopum & piperis aliquid.Illinitur lyeni:Difficilem uentrẽ toſtum cibo emollit.hippocrates uuluã purgari poto eo pronunciat.Dolores leuari toſto acetabuli menſura dulci poto.& impoſito cũ ſuc co maluæ.inteſtinoꝝ animalia pellit cũ hydromelitæ & ſale.Defluia capitis ſemine illito cohone-ſtari Articularibꝰ morbis & podagricis plurimi cũ oleo uetere.aut folia cũ urſino adipe trita iponũt

ursino adipe trita imponunt:Ad eadē radix tusa cū aceto nō minus utilis.itē lyeni. Et cōcta in uino discutit panos cū axungia uetere salsa.Eadem psilotum exiccat.Condidit laudes eius phanias phisicus:utilissimū cibis coctam cōditāue professus arteriæ:tussi:uentris distillationi:stomacho: panis parotidis:pernionibus:cū oleo Sudorem:coctā cū cōculis ciere aluum:cū ptisana pectus purgare:mulieruq; menses cum sale.Vlcera quæ serpunt prohibere.Succus quoq; in usu est expressus illitusq; frōti sanguinē nariū sistit potus urinā ciet:Calculos rumpit.Vuā gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus oportet.Alexandrinū maxime laudatur ad oia hæc.Et minores quidē teneræq; efficaces Sed præcipue siluestris illa & amplius lepras e facie tollit in uino pota.Si quadrupedes fœtū non admittant:urtica naturam fricandam monstrat.

De lamio & medicinis eius. Cap.xiiii.

A nunc quoq; quā lamiū inter genera earum appellauimus.mitissima & foliis non mordentibus:medet cū mica salis contusis:incussisq; inustis: & strumis tumoribus. podagris: uulueribus.album habet in medio folio:quod ignibus sacris medetur: Quidā e nostris tē pore discreuere genera.Autumnalis urticæ radicē alligatam in tertianis:ita ut ægri nuncupentur:cū emitur ea radix.& dicatur quæ & cui & quoq; folio eximatur:liberari morbo tradiderunt.hoc idem contra quartanas pollete.idem urticæ radice addito sale infixa corpori extrahi.foliis cū axūgia strumas discuti.Vel si suppurauerint erodi compleriq;.

De scorpione.generibusq; ac medicinis eius. cap.xv.

X argumento ii omē accepit scorpius hærba:semen enim habet ad similitudinē caude scorpionis.folia pauca.Valet & aduersus aial nominis sui.est & alia eiusdē nominis effectusq; sine foliis.aspatagi cauleiin cacumine aculeū habens.& inde nomen.

De leucacanthia.sive phinio.sive ischada.& medicinis eius. cap.xvi.

Eucacantha:quā alii phylon alii ischiada.alii polyganaton appellant.radice ciperi:quæ cō manducata dentiū dolo em sedat.itē laterum & lumborum. ut hicesius tradit semine poto drachmis octo.aut succo.eadēq; ruptis conuulsisq; medetur.

De helxine.perdicio:parthenio:syderite:& medicinis eius: cap.xvii.

Elxinē aliqui perdicium uocant:quoniā perdices ea præcipue uescantur.Alii syderitē: nō nulli perthenium.Folia hēt mixte similitudinis plātagini & marrubio.cauliculos dēsos leuiter rubentes.Semina in capitibus lappaceis adhærētia uestibus.unde helxinē dictā uolunt: nos qualis uera esset helxine diximus priore libro.Hæc aūt ificit lanas.sanat ignes sacros.& tumores collectionesq; omnes.& adusta.panos succus eius cū psimithio.ignes sacros.& tumores collectiōesq; & guttura incipientia turgescere.itē ueterē tussim cyatho hausto.& omnia in humido. Sicut tōsillas & uarices cū rosaceo.imponitur & podagris cū caprino seuo seuo cæraq; cypria.perdicū sine parthenium(nā syderitis alia est)a nostris hærba urceolaris uocatur.ab aliis astericum. folio similis ocimo.nigrior tantū.nascens in tegulis.parietinisq; medetur cū mica salis trita iisdem oibus quibus lamium & eodem modo:Item uomicæ calefacto succo pota & cōtra ulcera rupta:lapsusq; & præcipitia.aut uehiculorū euersiones singularis.Vernula carus pericli athenien siumprincipi cum is in arce tē plum ædificaret.repsisset q; super altitudinē fastigii.& inde cecidisset.hac hærba dicitur sanatus mōstrata pericli somno a minerua.Quare parthenium uocari cœpta est.assignaturq; ei deæ. hic é uernula:cuius effigies ex ære fusa est & nobilis ille Splachnoptes.

De chameleone generibusq; & medicinis eius.

Hameleonē aliqui ixion uocant.Duo genera eius.Candidior asperiora folia habet.serpit i terra echini modo.spinas erigēs.radice dulci.odore grauissimo:quibusdā in locis uiscū gignit albū sub alis folioꝝ.maxime circa canis ortū.Quo modo thura nasci dicuntur. unde & ixia appellatur.hoc ut mastiche utuntur mulieres:Quare & chameleō uocetur a uarietate foliorum euenit.mutat enim cū terra colores hic niger:illic uiridis.aliubi cyaneus aliubi croceus. atq; alii coloribus ex iis candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ.bibitur drachma in passo.pellit & iteraneoq; animalia acetabuli mensura succi eiusdem i uino austero cū origani scopis. facit ad difficultatem uriæ.hic succus occidit canes fuesq; i polenta.addita aqua & oleo contrahit i se mures. ac necat nisi protinus aquā sorbeant.Radicē eius aliqui cōcisam seruari iubent funiculis pendentē: decoquuntq; in cibo contra fluxiones quas græci rheumatismos uocāt ex nigris aliqui marem dixere cui flos purpureus eēt & fœminam cui uiolaceus uno nascuntur caule cubitali.crassitudine digytali Radicibus eaq; lichenes curantur cū sulphure & bitumine una.coctis Cō manducatis uero dētes mobiles aut in aceto decoctis.Succo scabiem etiā quadrupedum sanat:& ricinos canū. necant. iuuencas quoque anginæ modo Quare a quibusdā ulophonum uocatur & cynorolon propter grauitate odoris.ferūt & hæc uiscum ulceribus utilissimū omnium autem generum earum radices scorpioni

bus aduerſantur. De coronopo:& medicinis eius. cap.xix:

Coronopus oblonga hærba eſt cú fiſſuris.Seritur interim:quoniam radix celiacis præclare facit in cinere toſta.

De anchuſa & pſeudanchuſa:& medicinis eatum. cap.xx.

Anchuſæ radix in uſu eſt:digitali craſſitudine.Finditur papyri modo:manuſq; inficit ſãguineo colore.præparat lanas præciosis coloribꝰ.Sanat ulcera in cærato:præcipue ſenũ itẽ aduſta.Liquari nõ põt in aqua:oleo diſſoluitur.idq; ſinceræ experimẽtũ ẽ:& ad renũ dolores dracma eius in uino.aut ſi febris ſit in decocto balani.itẽ iocinerum uitiis:& lyeni:& bile ſuffuſis: Lepris & lentigini illinitur ex aceto.Folia trita cú melle & farina luxatis ponunt:Et pota drachmis duabus in mulſo aluũ ſiſtunt.pulices necare radix in qua decocta traditur.Eſt & alia ſimilis pſeudanchuſa ob id appellata quibuſdam uero enchiſa:aut doris:& multis aliis noĩbus lanuginoſior & minus pinguis:tenuioribus foliis:& lãguidioribus.Radix oleũ nõ fũdit:ſed tubẽtẽ ſuccũ.& hoc ab anchuſe diſcernitur.Contra ſerpẽtes efficaciſſima potu foliorũ uel ſeminis.Folia ictibus ponũt.uirus ſerpentiũ fugat.Bibitur & propter ſpinã:folium eius ſiniſtra decerpi iubent magi:& cuius cauſa ſummatur dici:tertianiſq; febribus alligari.

De onichio:anthemi:loto:& lotometra:heliotropio.tricocco:& callitricho. cap.xxi.

Stalia hærba ꝓprio noĩe onochelos.quam aliqui anchuſam uocãt:alii archelion alii onochelim aliqui rhexiam.multi enchuſã:paruo frutice.flore purpureo.aſperis foliis & ramis: radice meſſibus ſãguinea:cætero nigra.in fabuloſis naſcẽs.efficax cõtra ſerpẽtes. maxie uiperas & radice & foliis.æque cibo ac potu.Vires hẽt meſſibus.Folia trita odorẽ cucúeris reddũt. daẽ in cyathis tribus uulua ꝓcidẽte pellit & tineas cũ hyſopo:& ĩ dolore renũ aut iocineris ex aqua mulſa ſi febris ſit Sin aliter ex uino bibitur.Lentigini.ac lepris radix illinitur.habẽtes eã a ſerpẽtibꝰ feriti negãtur. eſt & alia huic ſimilis flore rubro:minor:E ipſa ad eoſdẽ uſus.Tradũtq; cõmãducata ea ſi in ſpuatur mori ſerpentẽ.Athemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade.aliqui leucãthemida uocant.Alii leucãthemũ:alii eranthemon.quoniã uere floreat.Alii chamæmilon: quoniã odorẽ mali habeat.nõnulli melanthion uocant.Genera eius tria flore tãtũ diſtãt:palmũ nõ excedentia paruiſq; floribus.ut rutæ cãdidis aut melinis aut purpureis.in macro ſolo aut iuxta ſemitas colligit uere:& ĩ coronamẽta reponitur.Eodẽ tempore & medici ſolia tuſa in paſtillos digerunt.item florem & radicem:Dantur oĩa mixta drachmæ unius pondere cõtra ſerpentiũ ictus.pellit mortuos partus.itẽ menſtrua in potu:& urinã.calculoſq; inflationes.iocinerum uitia.bilem ſuffuſam ægilopiã.cõmanducata ulcerum eruptiones manãtes ſanat.Ex oĩbus iis generibus ad calculos efficaciſſima eſt.q̃ floꝛẽ purpureũ habet:cuius & foliorꝫ & fruticis amplitudo maiuſcula eſt.Hãc proprie quidam eranthemon uocãt.Lotõ qui arborẽ putant tantum eſſe uel homero auctore argui poſſunt.Is enim inter hærbas ſubnaſcentes deorꝫ uoluptati loton primã nominauit.folia eius cũ melle oculorum cicatrices argemata:nubeculas diſcutiunt.ẽ & lotomatra quæ fit ex loto ſata ex cuiuſ ſemĩe ſimili milio fiũt panes ĩ ægypto a paſtoribus.maxime aqua uel lacte ſubacto.Negatur quicquã illo pane ſalubrios eẽ. aut leuius dum caleat.Refrigeratus difficilius cõcoquitur.fitq; põderoſius.Conſtat eos qui illo uiuãt nec dyſenteria.nec tenaſmo.neq; aliis morbis uentris infeſtari.itaq; ĩter remedia eorꝫ habetur.Heliotropii miraculũ ſæpius diximus cũ ſole ſe circũagentis:etiam nubilo die.tantum ſyderis amor eſt noctu uelut deſiderio contrahit cæruleũ florem.Genera eius duo.Tricocum.& helioſtrophium.hoc altius.quãquam utrunq; ſemipedalem altitudinẽ nõ excedat.Ab ima radice ramoſũ.Semen ĩ follicu Io meſſibus colligitur.naſcitur non niſi in pingui ſolo.cultoq; maxime.Tricoccũ ubiq;.Si decoq̃tur innenio cibis placere:& in lacte iucundius aluum molliri.& ſi decocti ſuccus bibatur . efficaciſſime exmaniri.maioris ſuccus excipitur æſtate.hora ſexta.miſcetur cũ uino.ſic firmior.Capitis dolores ſedat roſaceo admixto.Verucas cũ ſale tollit ſuccus e folio.Vnde noſtri uerrucariã hærbã appellauẽi aliis cognoſari effectibus dignioꝛẽ.nãq; & ſerpẽtibus & ſcorpiõibus reſiſtit ex uino & aq̃ mulſa: ut apollophanes & Apollodorꝰ tradũr.Folia infantiũ diſtillatiõibꝰ qd̃ ſiriaſin uocãt illita medẽtur itẽ contractionibus etiã ſi id comitialiter accidat.Decocto quoq; foueri eos ſaluberrimũ eſt.potum id pellit tineas:& renũ harenas.Si cuminum adiiciatur calculos frãgit.Decoqui cũ radice oportet.que cũ foliis & hircino ſeuo podagris illinitur alterũ genus quod tricoccum appellauimus.& alio noĩe ſcorpiuron uocatur foliis nõ ſolũ minoribꝰ ſedetiã in terrã uergẽtibus Semen ei eſt effigie ſcorpiõi caudæ quare ei nomen Vis ad omnia uenenata & phalangia:& contra ſcorpiões præcipue illita nõ feriuntur habentes & ſi terrã ſurculo helioſtrophii circunſcribat aliquis negãt ſcorpionẽ egredi.ipſita uero hærba aut inde omnino reſperſum protinus mori.Sic ſeminis grana quattuor pota q̃rtãis prodeſſe dicuntur Tria uero tertianis Vel ſi hærba ter circunlata ſubiiciatur capiti ſemẽ & uenerẽ ſtimulat.Cum melle panos diſcutit & uerrucas hoc utiq; helioſtrophiũ radicitus extrahit & excreſcẽ-

melãthemon

tia in sedibus. Spinæ quoq; ac lumboꝝ sanguinem corruptum trahit: illitum semen & potũ in iurei gallinacei decoctũ: aut non beta & lente. Cortex uero liuentibus colorẽ reddit. magi helioſtrophum quartanis quater: in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro: præcatiq; eum: solituꝝ se nodos & libe randũ: & ita facere cum exempta herba. aliud adianto miraculum: æstate uiret: bruma nõ marcescit. aquas respuit: perfusum mersumq; sicco simile est: tanta diffotiatio deprenditur. unde & nomẽ a græcis. Alioquin frutici topiario. Quidã chalitrichon uocant: alii polytrichon. Vtriq; est ab effectu. tingit enim capillũ: & ad hoc decoquitur in uino cũ semine apii adiecto oleo copioseq; crispum densumq; faciat. Defluere autẽ prohibet. Duo genera eius candidius. & nigrũ breuiusq; ad quod maius est polytrichon: aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt. omnia autẽ cõtrariis pediculis dẽsa inter se ex aduerso radix nulla: umbrosas petras. parietũq; aspergines. ac fontiũ maxime specus sequitur & saxa manantia: quod miremur cũ aquas nõ sentiat. Calculos e corpore mire pellit. frangitq;. utiq; nigrũ. Qua de causa potius q̃ quæ laxis nasceretur. & a nostris saxifragũ appellatũ crediderim. Bibitur e uino quantũ teuui decerpsere digyti. Vrinã cient. Serpentiũ & araneoꝝ uenenis resistunt. in uino decocti aluũ sistunt. Capitis dolores corna ex iis sedat. Cõtra scolopendræ morsus illinũtur crebro auferẽdi: ne pateãt hoc & talo peciis. Strumas discutiunt. furfuresq; in facie. & capitis manantia ulcera: Decoctũ ex iis prodest suspiriosis. & iocineri: & lieni. & felle suffusis: & hydropicis. Strãgurie illinũtur. & renibus cũ absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinẽ sistunt ex aceto. aut rubi succu poti. infantes quoq; ulcerati pungutur ex iis cũ rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis tritũ quidẽ cum aphronitro & illitũ uentri mulierum: ne rugosus fiat: præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant in cibum eorum additis pecoriq; esse utilissimos.

De picride: thesio: & asphodelo. halimo. & acãtho. & bupresti. elaphoboscho. scãdice. & asiona: & de caucalide. Sio. syllibo: Scolymo siue lymõio: soncho. cõdrilo siue condrili & boletis. cap. xxii.

Picris ab insigni amaritudinis cognoĩnatur: ut diximus rotundo folio. Tollit eximie uerruca Thesiũ quoq; non dissimili amaritudine ẽ. sed purgat aluũ. i quem usum teritur ex aqua. Asphodelũ de clarissimis herbarũ. quam heroion aliqui appellauerunt. Hesiodus & in insulis nasci dixit. Dionysius marem ac fœminam esse. Defectis corporibus & ptysicis constat bulbos eq̃ cũ ptisana decoctos aptissime mederi: panemq; ex iis cum farina subactũ saluberrimum esse. Nicander & contra & scorpiones: uel caulẽ quem anthericon uocauimus. uel semen: semen: uel bulbos dedit in uino tribus drachmis. Substrauitq; somno contra meros. Datur & contra uenẽata marina & cõtra scolopẽdras terrestres. Cochleæ mire i campania caulem eum persequuntur: & suggẽdo arefaciũt Folia quoq; illinũtur uenenatoꝝ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cũ polẽta tusi illinũtur prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. itẽ ulceribus putrescentibus ex aqua imponere. Mammarum quoq; & testium inflamationibus. Decocti in fæce uini oculoꝝ epiphoris suppolito lintheolo medentur. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. itẽ ad tibiaꝝ tetra ulcera. rimasque corpoꝝ quacunq; in parte farina arefactorum. Autumno autem colliguntur: cum plurimum ualent. Succus quoq; ex tusis expressus aut decoctus utilis sit corporis dolori cũ melle item odorem corporis iucundũ affectantibus cum iri anda: & sale exiguo Folia etiam supradictis medentur. Et strumis. panis ulceribus in facie decocta cum uino. cinis e radice alopecias emendat. & rimas pedum Decoctæ radicis in oleo succus pernliones & ambusta. Et ad grauitatem auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodest & urinæ pota modice radix: & menstruis. & lateris doloribus. item ruptis conuulsis. tussibus drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. femine sũpto turbatur uẽter. Chrysermus & parotidasin uino decocta radice curauit. itẽ strumas ammixta cachry ex uino. Quidam aiunt. si imposita radice pars eius in fumo suspẽdatur & quarta die soluatur. una cũ radice arescere strumam sophocles ad podagras utroq; modo cocta crudaq; usus ẽ. ad pemiones decoctã ex oleo dedit: & suffusis felle in uino & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino et melle potunctis aut bibentibus tradiderũt. Xenocrates et lichenas et psoras radice i aceto decocta tollĩ dicit. itẽ si cocta sit cũ hyoscyamo et pice liquida. alarum quoque et fœminum uitia et capillũ crispiotem fieri raso prius capite. si radice ea fricetur. Simus lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates semen eius ad impetus lyenis dari cẽset. lumẽtorũ quoq; ulcera ac scabiem radix illita aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiã eadem fugantur. Cauerna pclusa morantur asphodelon ab Hesiodo quidã halimõ appellari existimauere quod falsum arbitror. Est enim' suo nomine halimon non parui et ipsum erroris inter auctores alii enim fruticẽ esse dicũt dẽsum candidum sine spina foliis oleæ sed mollioribus. Coquitur autẽ hoc ciborum gratia. radix tormina discutit drachmæ pondere in aqua mulsa pota: Item conuulsa rupta alii olus maritimũ esse di

xere ſalſum:& inde nomen foliis in rotunditate longis laudatũ in cibis.Duoꝝ præterea generũ ſil ueſtre:& mitius:utrunq; prodeſſe dyſentericis & exulceratis cũ pane:ſtomacho uero ex aceto. Vlceri bus uetuſtis illinitur crudũ & uulnerum recentium impetus lenire perhibetur: & luxatorum pedum ac uæſicæ dolores.Silueſtri tenuiora folia.ſed in iiſdẽ remediis effectus maiores:& in ſanãda homi nũ ac pecorum ſcabie.præterea nitorem corpori fieri:dentibuſq; candorem:ſi fricentur radice ea:Se mine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri.Hoc quoq; mãdi.Et utraq; etiam conditi.Crateias etiã terciũ genus tradidit lõgioribus foliis & hirſutioribus.odore cupreſſi naſci ſub hedera:maxime pdeſſe opi ſtothonicis:cõtractionibus neruoꝝ tribus obolis in ſextarium aquæ.Acanthos eſt topiaria & urba na hærba:elato longoq; folio crepidines marginũ adſurgentiũq; puluinoꝝ toros ueſtiẽs duo genea eius ſunt aculeatũ & criſpum:quod breuius.Alterũ lene quod aliqui pederoton uocant.alii melam phyllũ.Huius radices uſtis luxatiſq; mire profunt.item ruptis conuulſis ptyſin metuentibus icoctæ cibo:maxime priſana.podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calis.Bupleuron in ſpõte naſcenti um hærbaꝝ numero græci habent:caule cubitali.foliis multis.longiſq; capite anethi:laudatum ĩ ci bis hippocrate in medicina.Glaucone:& Nicandro.Semen contra ſerpentes ualet.Folia ad ſecũdas fœminaꝝ uel ſuccũ ex uino illinunt.& ſtrumis folia cum ſale & uino:Radix contra ſerpentes datur in uino & urinæ ciendæ.bupreſtin magna in conſtantia græci ĩ laudibus ciboꝝ etiam habuere. idẽ q; remedia tanquã contra uenenũ prodiderunt.& ipſum nomen ĩdicio eſt boum eſſe uenenũ: quos diſſilire deguſtata fatentur.Quapropter necde hac plura dicemus.eſt uero cauſa quapropter uenena monſtremus inter gramineas coronas:niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur.quã nõ aliter ma gis accendi putant q̃ poſtea potu.elaphoboſchon ferulaceũ eſt geniculatũ digyti craſſitudine:ſemi ne corimbis dependentibus:ſilis effigie.ſed non amaris:foliis oluſatri:& hoc lautũ ĩ cibis quippe eti am conditũ prorogatur ad urinam ciendam.lateris dolores ſedandos:rupta conuulſa ſananda. iſla tiones diſcutiendas.coli quoq; tormenta.Contra ſerpentiũ omniumq; aculeatorũ ictus Quippe fa ma eſt hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoq; radix nitro addito illita ſanat.ſicãda aũt ĩ eos uſus prius eſt ne:ſucco eius madeat.qui contra ſerpentiũ ictus facit eam deteriorem.ſcãdix quoq; in olere ſilueſtri a græcis ponitur.ut Opion & eraſiſtratus tradunt. itẽ decocta aluũ ſiſtit. Se mine ſingultus cõfeſtim ex aceto ſedat.illinitur ambuſtis.urinas cit.Decoctæ ſuccus pdeſt ſtomacho iocineri:renibus.ueſicæ.Hæc eſt quædam Ariſtophanes euripidi poetæ obiicit ioculariter matrẽ eius ne olus quidẽ letigimũ uẽditaſſe olim.ſed ſcãdicem.eadẽ erat anthriſcus:ſi tẽuiora folia & odoratio ra haberet.peculiaris laus eius,q̃ fatigato uenere corpori ſuccurrit:maſceſcẽteſq; ſenio iã coitus exci tat.Siſtit profluuia alba fœminaꝝ:& laſione olus ſilueſtre habetur in terra repens cum lacte multo: ſiorem fert candidũ.conciliũ uocat.& huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus Cruda ex aceto in cibo ſumpta mulieribus lactis ubertatẽ præſtat.Salutaris eſt ptyſin ſentientibus. Infantiũ ca piti illiti nutrit capillum:tenacioremq; eius cutem.efficit.eſt & caucalis feniculo ſimilis.breui caule flore candido:cordi utilis.Succus eius bibitur ſtomacho per q̃ comodatus & urinæ calculiſq; & hare nis pellẽdis:& ueſicæ pruribus.extenuat & lyenis iocineris tenũq; pituitas.ſemen mẽſes fœminaꝝ ad mouat.bilemq; a partu ſiccat.Datur & contra profluuia genituræ uiris.Chryſippus & cõceptiõibꝰ eã putat cõferre multum.Bibitur in uino ieiunis.illinitur & cõtra uenena marinoꝝ.ſicut petrieꝰ ĩ car mine ſuo ſignificat.His adnumerant ſion latius apio ĩ aqua naſcens.pinguiꝰ.nigrius.copioſũ ſemi ne ſapore naſturtii.prodeſt urinis renibus.lyenibus.mulierũq; menſibus ſiue ipſum ĩ cibo ſumptũ. ſiue ius decocti.ſiue ſemen e uino drachmis duabus.calculos rũpit aquiſq; quæ gignũt eos: reſiſtit Dyſentericis prodeſt infuſũ.item lentigini illitũ.& mulierum uitiis in facie noctu illitum momento cutẽ emendat.& ramices lenit.& ſcabiem equoꝝ.Sillybum chameleonti albo ſimilem æque ſpino ſam ne in cilicia quidem aut ſyria.aut phœnice ubi naſcitur Coquere tanti ẽ operoſa eius culina tra ditur in medicina nullũ uſum habet Scolymon quoq; ĩ cibos recipit oriẽs.& alio nomie limoniõ appellat. Frutex eſt núquã cubitali altior criſtiſq; folioꝝ ac radice nigra ſed dulci.eratoſthẽi quoq; laudata in pauperis cœna.Vrinã ciere præcipue traditur ſanare lichenas & lepras ex aceto: Venerem ſtimulari in uino Heſiodo & Alceo teſtibus:qui florente ea cicadas acerrimi cantus eẽ.& mulieres li bidinis auidiſſimas uiroſq; ĩ coitum pigerrimos ſcripſere uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualẽtiſſimo item graueolentiẽ alarũ emendat radicis emedullaræ uncia in uini falerni hemi nis tribus decocta ad tertias & a balneo ieiuno itẽq; poſt cibũ cyathis ſingulis pota Mirum eſt quod Xenocrates promittit experimento uitiũ.id ex alis per urinam efflere eſtur et ſonchos ut quẽ The ſeo apud callimachũ apponat Hecale uterq; albus et niger lactucæ ſimiles ambo niſi ſpinoſi eſſent caule cubitali anguloſo intus cauo ſed qui fractꝰ copioſo lacte manet Albꝰ qui e lacte nitor utilis or thopnoicis lactucarũ modo.eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat& oris graueolentiã commanducato corrigi.ſuccus triũ cyathorum menſura in uino albo et oleo calefactꝰ adjuuat par

rus:ita a partu ambulent grauidæ.Datur & in scorpione.Ipse caulis decoctus facit lactis abúdantiam nutricib⁹.coloremq; meliorem infantiũ Vtilissimus iis quæ lac sibi coire sentiant:instillatur auribus succus:calidusq; in strangutia bibitur cyathi mensura.& in stomachi rosionibus cũ femine cucúeris nucleisq; pineis.illinitur & sedis collectionibus.Bibitur contra serpẽtes scorpiõesq;.radix uero illinit Eademq; decocta in oleo punici mali calice auriũ morbis præsidiũ est.Hæc omnia ex albo.Cleomporus nigro ,phibet uesci:ut morbos faciente:de albo consentiens.Agathocles etiá cõtra sanguiné tauri demonstrat succo eius uti:Refrigeratoriam tamen uim esse nõuenit nigro: & hac causa iponẽdum cũ polẽta.zenõ radice albi stranguriã docet sanari.Chõdrilon siue condrile folia habet intubi circunrosis similila:caulẽ minus pedali succo madenté amaro.radice fabæ.simili aliquando numerosam Habet proximam terræ mastiche tuberculo fabæ quæ apposita fœnaq;:menses trahere dicitur.Tusa cũ radicibus tota diuiditur in pastillos contra serpentes:argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab iis hanc esse dicuntur.Succus exuino coctæ aluũ sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos pro gũmi efficacissime regit.Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem suis carnibus pronuntiauit:Aliqui fœminis & oculis generationiq; uirorum contrariam putauere. inter ea quæ temere manduntur boletos merito posuerim.optimus quidem ẽ is cib⁹.sed imẽso exẽplo in crimen ad duct⁹ ueneno Tibero Claudio principi per hanc occasionem a coniuge dato agrippina:quo facto illa terris uenenũ alterum sibiq; ante omnes Neronem suum dedit. Quorundam ex iis facile nascuntur uenena:diluto robore.rancido aspectu.liuido intus colore rimosa stria pallido p ambitũ labro.Non sunt hæc in quibusdã.siccisq; & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt.Voluam enim terra ob hoc prius gignit.ipsũ postea in uolua ceu i ouo est luteũ. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantiis boleti.Rumpitur hoc primo nascente:mox crescente ĩ pediculo corpus absumitur:raroq; unq; geminis ex uino pede.origo prima causaq; limo : & acescẽte succo madetis terræ.aut radicis ferme glandiferæ:initioq; spũa lẽtior.Dein corpus mẽbranæ simile mox partus ut diximus illa penitialia ,prsus iprobanda.Si enim caligaris clauus:si ferri uel calybis aliqua rubigo:aut panni marcor affuerit:omnẽ illico succũ alienũ saporemq; in uenenum decoquit.deprhẽdisseq; nisi agrestes possussent:atq; qui colligunt.ducunt ipsi alia uitia.nunc quidẽ si serpẽtis cauerna iuxta fuerit.si patescentes primo adhalauerit capaci uenenoꝝ cognatione ad uirus accipiendũ. itaq; caueri conueniet prius q; se condant serpẽtes.Signa erunt tot hærbæ tot arbores fruticesq; ab emersu eaꝝ ad latebrã uso uernãtes & fraxini tantũ folia nec Postea nascentia.nec ante decidẽtia.& boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De frugis & silphio:& de lasere medo. cap.xxiii.

Vngorum lætior natura:& numerosa genera.sed origo nõ nisi ex pituita arboꝝ.Tutissimi qui rubent callo minus diluto rubore q boleti Mox candidi.uelut apice flaminis insignib⁹ pediculis Tertiũ genus fuillis uenenis accomodatissimũ.Familias nuper interemere & tota conuiuia.anneũ Serenum præfectum neronis uigiliũ & tribunos & centuriões quoq;. Voluptas tanta ancipitis cibi.Quidẽ discreuere arboꝝ generibus fico ferula:& gummi ferentibus.nos itẽ fago aut robore aut cupresso ut diximus.Sed ista quis spondet i uenalibus omniũ colos liuidus. his abenit ueneni argumentũ:quo similior fuerit arboꝝ.nci.aduersus hæc diximus remedia: dicemusq; interim sunt aliqua & in iis Claudius stomacho utiles putat boletos.Siccantur pendentes fuili iunco trãsfixi.quales a bithinia ueniũt.hi fluxionibus alui quas rheumatismos uocant.medẽtur.excrescẽti busq; ĩ sede carnibus:minunt enim eas:& tẽpore absumunt.item lentigines & mulierũ uitia ĩ facie leuant.Lauantur etiã ut plumbũ in oculoꝝ medicamenta.Sordidis ulceribus.& capitis eruptionib⁹ canum morsibus ex aqua illinitur.Liber & coquendi darea.liquas comunes in omni eorum genere obseruationes:quando ipsæ suis manibus deliciæ præparant hunc cibũ solum.& cogitatiõe antescuntur.succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante.noxii erunt fũgi:q; in coquẽdo duriores fiunt innocentiores:qui nitro addito coquentur.si utiq; percoquantur.Tutiores fient cũ carne cocti.aut cũ pediculo pyri.prosunt & pira cõfestim sumpta.Debellat eos & aceti natura cõtraria his Hymbribus proueniũt omnia hæc.Hymbre & silphion uenit primo e cyrenis:ut dictum est.Ex syria nunc hoc maxime importatur deterius pthicho:sed medio melius extincto omni cyrenaico ut diximus Vsus silphii ĩ media.nã folia expurgandas uuluas:pellẽdosq; emortuos partus decoquũtur in uino albo odorato.ut bibatur mensura acetabuli a balneis.Radix ,pdest arteriis exasperatis : & collectiõibus sanguinis illinitur.Sed & in cibis concoquitur ægre.Inflationes facit & ructus.Vriæ quoq; noxia Sugillatis cũ uĩo & oleõ amicissima:& cũ cæra strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt.Lasere silphio profluens quo diximus modo.iter eximia est naturæ dona numeratũ. pluribus compositionibus insertitur.per se autẽ algores excalfacit.potũ neruorum uitia extenuat: Fœminis daf ĩ uino.Et laĩs mollibus admouef uuluæ ad mẽses ciẽdos.pedũ clauos circũscarificatos ferro

mixtū ceræ extrahit.Vrinam ciet ciceris magnitudini dilutum.Andrias ſpōdet copioſius ſumptum inflationes facere:& concoctioni plurimū conferre ſenibus & fœminis.item hyeme q̄ æſtate utilius Verūtamen aquā bibentibus.cauendumq; ne qua ſit exulceratio intra.Ab ægritudine recreatiōi effi cax in cibo.Tēpeſtiue enim datum cauterium optinet:aſſuetis etiam utilius q̄ expertinus.Extera cor poꝛa dubitatas confeſſiones habet.Venena telorum & ſerpentium extinguit potū ex aqua vulnerī bus iis circūlinitur.Scorpionū tātum plagis ex oleo.Vlceribus uero non matureſcentibus cum fari na hordeacea uel fico ſicca.Garbunculis cū ruta uel cum melle.uel per ſe uiſco ſuperlitum ut hæreat Sic & ad canis morſus.excreſcentibus circa ſedem cū tegmine punici mali ex aceto decoctum.Clauis pedū qui uulgo morticini appellantur nitro mixto.ante ſubactum carnes replet cum uino & croco: aut pipere:aut murium fimo & aceto.perniones ex uino fouet:& ex oleo coctū imponitur.Sic & cal lo.Clauis pepū ſuperraſis præcipue utilitatis.Contra aquas malas:peſtilentes tractus.uel dies.in tuſ ſi:uua :fellis ueteris effuſione:hydropicis raucitatibus.confeſtim enim purgat fauces:nocēq; reddit. podagras in ſpongia dilutū poſtea lenit.pleureticis in ſorbitione uinū poturis datur.contractiom. bus:opiſtothonicis:ciceris magnitudine cæræ circūlitū:i angina gargarizatur.Anhelatorib⁹ & i tuſ ſi uetuſta cū porro ex aceto datur:atq; ex aceto iis qui coagulū lactis ſorbuerint.præcordiorum ui. tiis:ſyntericis:comitialibus cū uino in aqua mulſa:linguæ paralyſi.Coxendicib⁹ lumborum doloꝛi. b⁹ cum decocto melle illinitur.non cenſuerim quod auctore ſuadent.cauernis dentium in dolore i ditū cæra includi.magno experimēto homini:qui ſe eadem cauſa præcipitauit ex alto:quippe tauros inflāmat naribus illitis ſerpentes auidiſſimas uini admixtū rumpit ideo nec iūgi ſuaſerim cū attico melle:licet præcipiant.Quas habeat utilitates admixtū aliis imenſū eſt referre.& nos ſimplicia tracta mus.quoniā in iis naturam eſſe apparet:in illis coniecturam ſæpe fallacē:nulli ſatis cuſtodita i mix turis concordia naturæ ac repugnantia.Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis ex aqua mulſa.Et quare genere ciborum mores immutentus. & de melitide & cæra. Cap.xxiiii.

On eſſet mellis auctoritas in precio minoꝛq̄ laſeris ni ubiq; naſceretur.illud ipſa fabricata natura.Sed & huic gignendo animal ut diximus inumeros ad uſus ſi quotiēs miſceaſ:æſti memus.prima propolis alueoꝛ de qua diximus:aculeos & omnia infixa corpori extrahit tubera diſcutit:dura concoquit:dolores neruoꝛ mulcet.ulceraq; iam deſperantia cicatrice includit. Mellis quidē ipſius natnra talis eſt:ut putreſcere corpora non ſinat iucundo ſapore atq; non aſpero. Alia q̄ ſatis natura faucibus.tonſillis.anginæ:omnibuſq; oris deſideriis utiliſſimū.areſcentiq; i febri bus linguæ.iam uero peripneumonicis pleureticis decoctū.item uulneribus.a ſerpente percuſſis.Et contra uenena fungorū.paralyticis in mulſo quāquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribꝰ iſtil latū cum roſaceo prodeſt.lēdes & fœda capitis animalia necat.Vſus deſpumati ſemper aptior : ſtōa chū tamen inflat.bilem auget.faſtidium creat:& oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur.Rurſus qdā angulos exulceratos melle tangi ſuadent.mellis cauſas atq; differentias nationeſq; & indicationē i apiū ac deinde florū natura diximus: cū ratio operis diuidi cogeret miſcēda. Rurſus naturā rerum pernoſcere uolentibus.in mellis operibus & aqua mulſa tractari debet.Duo genera eius ſub itæ ac re cētis.alteꝛ iueteratæ.Repentina deſpumato melle præclarā utilitatem habet in cibo ægrotantium leui:hoc eſt alicæ elutæ.uiribus recreandis.ore ſtomachoq; mulcēdo:ardore refrigerādo.Frigidē .n. utilius dari uentri molliendo.inuenio & apud auctores hunc potū bibendum alliōſis. itē animi hu milis & preparci:quos illi dixere micropſycos:eſt & ratio ſubtilitatis immenſæ a platone deſcēdēs. Corpuſculis rerū leuibus ſcabris angulōſis rotundis magis aut minus ad alioꝛ naturam accedenti bus ideo non eadē omnibus amara aut dulcia eſſe.Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracūdiā & i ſiti.ergo & hæc animi aſperitas ſeu potius animæ dulciore ſucco mitigatur.Lenit tranſitū ſpiritus:& molliores facit meatus.ne ſcindant euntem redeuntemq;.experimenta i ſe cuiq;. nullius non ira lu ctuſq; triſtitiæ.omnis animi impetus cibo mollītur.ideoq; obſeruanda ſunt:quæ non ſolum corpo rum medicinam:ſed & moruū habent.aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur calefacta incitat uo mitiōes.Contra uenenū.pſimythii ſalutaris addito oleo.item contra hyoſcyamū cū lacte maxie aſi nino.& cōtra halicaccabim ut diximus.infunditur & auribus & genitaliū fiſtulis.uuluis imponitur cū pane molli.Subitis timoribus.luxatis.leniendiſq; omnibus.inueteratæ autem uſum danauere po ſteri minus innocentem aqua minuſq; uino firmum.longa tamen uetuſtate tranſit in uinum.ut con ſtat inter omnes ſtomacho inutiliſſimū.neruiſq; contrarium:Semper mulſum ex uetere uino utiliſ ſimū facilimeq; cum melle concorporatur:quod in dulci nunquā euenit.Ex auſtero factum non im plet ſtomachū.neque ex decocto melle minuſque inflat.quod fere euenit.appetendi quoq; reuocat auiditatē cibi.aluū mollit frigido potu pluribus.calido ſiſtit.Corpora auget.multi ſenectam longā mulſi tantū intictu tolerauere.neq; alio ullo cibo:Celebri pollionis Romuli exemplo quē cēteſimū

annum excedentem cũ Diuus Augustus hospes interrogaret:quanam ratione maximẽ uigorem illú animi corporisq; custodisset:ille respondit:intus mulso:foris oleo. Varro regiũ cognominatũ morbum arquatũ tradit:quoniã curetur mulso. Melitites quo fieret modo ex musto & melle docuimus in ratione uini. Sæculis iam fieri non arbitror. Hoc genus inflationibus obnoxium. Solebat tamen ueteratũ alui causa dari in febre. Item articulario morbo:& neruoꝝ infirmitate laborãtibus:& mulieribus uini abstemiis. Melius naturæ adnexa cæra & cuius origine & bonitate nationibusq; suis diximus locis. Omnis autem mollit:calfacit:explet corpora:recens melior. Datur in sorbitõe disentericis Fauiq; ipsi in pultæ alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ:ac milii magnitudinæ decẽ grana cære hausta:nõ patiũtur coagulari lac in stomacho. Si inguem tumeat:albã cæram in pube fixisse remedio est. Nec huius usus:duos mixta aliis præstat:enumerare medicina possit:sicuti nec cæterorũ q̃ cũ aliis pro sunt. Ista ut diximus ingeniis constant. Non fecit cærata:malagmata:emplastra:collyria antidota patens illa ac diuina rerum artifex. Officinarũ immo uerius auaritiæ cõmenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atq; perfecta gignuntur:paucis ex causa nõ ex cõiectura rebus absumptis:ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidẽ colligere ac miscere uires:nõ coniecturæ humanæ opus:sed impudentiæ est. Nos nec indicarũ arabicarũq; mercium:aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascentia non nobis gignuntur. Immo ne illis quidẽ:alioquin non uenderent. Odorum causa unguentorũq;: & delitiarum:si placet etiam superstitionis gratia emãtur:quoniã thuræ supplicamus & costo. Salutem quidem sine iis posse constare:uel ob id probabimus:ut tãto magis sui delitias pudeat. Sed medicinas e floribus coronamentisq; & hortensiis:quæq; manduntur hærbis prosecuti:quo nam modo frugum omittemus:Nimirum & has indicare conueniet.

Contra compositiones medicorum:medicinæ ex frugibus. Cap. xxv.

IN primis sapientissima animalium esse constat:quæ frugæ uescantur. Siligimis grana cõbusta & trita in uino amineo oculis illita epiphoras sedant. Tritici uero ferro cõbusta iis: quæ frugus usserit:præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex acero cocta neruorũ contractionibus cũ rosaceo uero & ficco sicca mixisq; decoctis. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatiõe ꝓsũt. Sex. Pompeius prætorii uiri pater hispaniæ citerioris princeps cũ horteis suis uentilandis præsideret correptus dolore podagræ mersit in triticum sese super genua leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo hoc postea remedio usus est. Vis tanta est:ut cados plenos siccet. Paleã quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicũ incõmodis experti iubent:quaq; decoctæ sũt aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo canis dentiũ cæra incluso cadere uitiati dicuntur:etiã si fricẽtur. Olyram arineã diximus uocant. Hac decocta fit medicamentũ:quod ægypti atharam uocant:infantibus utilissimũ:sed & adultos illinunt eo Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiões impetusq; discutit:lenit & concoquit Decoquitur alias in mulsa aqua aut fico sicca. Ad iocineris dolores eã in posca posita concoqui opus est aut cũ uino. Cum uero inter concoquendũ discutiendũq; cura est:tũc in aceto melius:aut in fecæ aceti:aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedũ morsus cũ melle:ad serpentium in aceto:& contra suppurantia. ad extrahendas suppuratiões ex posca:addita resina & galla. Ad cõcoctiones uero & ulcera uetera cũ resina. Ad duritias cũ fimo columbarũ:aut fico sicco: aut cinere Ad neruorũ inflamationes:aut intestinorũ uel laterum:uel uirilium dolores cũ papauere aut melilloto:& quotiens ab ossibus caro recedit. Ad strumas cũ pice:& impubis pueri urina. Cum oleo & fœno græco contra tumores præcordiorũ:uel in febribus cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini Zea ex qua aliquam fieri diximus efficatior etiam hordacea uidetur:trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida:& sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omniũ. Vlcera manantia sanat:& furfures corporis:stomachi dolores:pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera:& grangrenas. Cum raphano & sale & ceto lichenas. Lepras cũ sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserinõ imposita fronti. Strumas & panos concoquit in fimo colũbino & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus:locorum ratione. quæ a farina hordei distat eo ꝙ torretur. Ad stomachum utilis:aluum sistit: impetusq; rubicũdi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cũ mẽta:aut alia refrigerante herba. Itẽ pernionibus & serpentiũ plagis. Itẽ ambustis ex uino nihibet quoq; pustulas. Farina in pollinẽ subacta uim extrahendi humoris habet. Ideo & cruore suffusis i fascias usq; sanguinem perducit. Efficatius in sapa. imponit & pedũ callo clauisq;. nam cũ oleo uetere ac pice decocta polline cõdylomata:& alia oia sedis uitia q̃ maxime calido mirabilẽ in modũ curantur. pulte corpus augetur. Farina qua charthæ glutinãtur sanguinem excreantibus datur tepida sorbẽda:efficaciter ꝓdest. Halica res romana est:& nõ pridem excogitata:alioquin non ptisanæ po-

tius laudes ſcripſiſſent græci Nondum arbitror Pompeii magni ætate in uſu fuiſſe:et ideo uix quicq̃ de ea ſcriptũ ab Aſclepiadis ſchola·Eſſe quidẽ eximie utilem nemo dubitat:ſiue eluta detur ex aqua mulſa:ſiue in ſorbitiões decocta:ſiue in pulte. Eadem in aluo ſiſtenda torretur:dein fauorũ cæra coq tur:ut ſupra diximus.peculiaris tamen longo morbo ad tabitudinẽ redactis ſubuenit:ternis eius cya this in ſextariũ aquæ ſenſim decoctis:donec omnis aqua cõſumatur.poſtea ſextario lactis ouilli aut caprini addito per cõtinuos dies mox adiecto melle.Tali ſorbitionis genere emendãtur ſintexes Mi lio ſiſtitur aluus.Diſcutiũtur torminia in quẽ uſum torretur ante.Neruorũ doloribus et aliis feruens in ſacco ponitur.Neq; aliud utilius quoniã leuiſſimũ moliſſimumq; eſt: et caloris capaciſſimũ. Itaq; talis uſus eius eſt ad oĩa quibus calor ꝓfuturus eſt.Farina eius cum pice liquida ſerpentium et multi pedæ plagis imponitur.Panicũ Diocles medicus melfrugum appellauit.Effectus habet quos miliũ. In uino potum prodeſt dyſentericis.Similiter iis quæ uaporãda ſunt excalfactũ im ponitur Siſtit alu um in lactæ caprino decoctum:& bis die hauſtum.Sic prodeſt & ad torminia.Seſam trita in uino ſũ pta inhibet uomitiones.Aurium inflammationi illinitur & ambuſtis.Eadem efficit & dum in hæt-- ba eſt.Amplius hoc oculis impõitur decocta in uino.Stomacho inutilis cibus: & anime grauitatem facit.Stellionum morſibus reſiſtit.Item ulceribus quæ cacoethe uocant.Et auribus oleũ quod ex ea fit:prodeſſe diximus.Seſamoides a ſimilitudine nomẽ accipit:grano amaro:folio minore. Naſcitur in glareoſis.Detrahit bilem in aqua potũ.Semen illinitur igni ſacro.Diſcutit panos.Eſt etiamum ali ud ſeſmoides antycite naſcens:quod ideo aliqui anticyircon uocant:cætera ſimile erigeronti herbe: de qua ſuo dicemus loco.Granum ſeſamæ datur in uino dulci ad detractiones quantũ trinis dygitis capitur Miſcent hellebori albi unum & dimidium obolum.Purgationem eam adhibentes maxime inſanæ melancholiæ:comitialibus:podagris.Et per ſe drachme pondere exinaniuit.Hordeum opti- mum quod cãdidiſſimũ.Succus decocti in aqua cæleſti digeritur in paſtillos:ut infũdatur exulcera- tis interaneis & uuluis.Cinis eius ambuſtis illinitur & carnibus:quæ recedũt ab oſſibus: & eruptioni bus pituitæ:muris aranei morſibus.Item aſperſo ſale ac melle candorẽ dentibus & ſuauitatẽ oris fa-- cit.eos q pane hordeaceo utuntur morbo pedũ tentari negãt.Nouemq; granis ſi furunculũ quis cir- cundat:ſingulis ter manu ſiniſtra & omnia in ignem abiiciat.cõfeſtim ſanari aiũt.eſt & hærba phœni cea appellata a græcis:a noſtris uero hordeũ murinum.Hæc trita ex uino pota præclare ciet menſes. pti ſanæ quæ ex hordeo fit:laudes uno uolumine cõdidit Hippocrates:quæ nunc oẽs in halicam trã ſeunt.Contra quanto innocentior eſt halica:Hippocrates tantũ ſorbitiõis gratia laudauit:quoniã lu brica ex facili hauriretur:quoniã ſitim arceret:quoniã in aluo nõ tumeſceret:quoniã facile redderet: & aſſuetis hic ſolus cibis in febribus die poſſet dari:tantũ remotus ab iſtis qui medicinam fame exer cent.Sorbitione tamen dari tutũ uetuit.Aliudue q̃ ſuccum ptiſanæ.Item uetuit quamdiu pedes frigi di eſſent:tunc quidem nec potionẽ dandã fit ex tritico gultinoſior:arteriæq; exulceratæ utilior.Amy lon hebetat oculos:& gulæ inutile contra q̃ creditur.Item ſiſtit aluum.epiphoras oculorũ inhibet:& ulcera ſanat.item puſtulas & fluitiones ſanguinis.Genas duras emollit.Datur cũ ouo iis q ſanguinẽ reiecerint.In ueſicæ uero dolore ſemuncia amyli cũ ouo & paſſis tribus ſufferuefacta a balneo. Quin & auenæ farina decocta in aceto tollit neruos.panis ipſe quo uiuitur innumeras pene continet medi cinas:ex aqua enim & oleo aut roſaceo mollit collectiones.ex aqua mulſa duritias ualde mitigat.Da tur ex uino ad diſcutienda ualens:aut quæ perſtringitur opus fit:& ſi magis etiamnũ ex aceto.Aduer ſus acutas piuitæ fluxiones:quas greæci rheumatiſmos uocant.item ad percuſſa luxata. Ad oĩa aũt hæc fermẽtatus:qui uocatur autopyros:utilior.illinitur & paronychiis:& callo pedũ in aceto ueteri. Nauticus panis rurus atq; iterũ coctis ſiſtit aluum.Vocis ſtudioſis & contra diſtillationes ſiccum eſſe primo cibo utiliſſimũ eſt.Sitanius hoc eſt trimeſtris incuſſa in faciæ:aut diſquammata cũ melle aptiſ ſime curat.Candidus ægris aqua calida frigidaue made factus leuiſſimũ cibum prebet. Oculorum tu tumori ex uino imponitur:ſic & puſtulis capitis:aut adiecta arida myrto.Tremulis panem ex aqua eſ ſe ieiunis ſtatim a balneo demonſtrant.Quin & grauitatẽ odorum in cubiculis uſtus emẽdat:& uini in ſaccis addito.Auxiliatur & faba.Nanq; ſolida fricta feruenſq; in acri aceto cõiecta torminibus me dẽ.In cibo freſſa & cũ allio cocta cõtra deploratas tuſſes ſuppurationeſq; pectorum quottidiano ci- bo ſumitur:& commanducata ieiuno ore etiam ad furunculos maturandos:diſcutiẽdo ſue imponi- tur:& in uino decocta ad teſtium tumores & genitalium.Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit.Item luuoribus cõbuſtis medetur.Voci eam prodeſſe auctor eſt.M.Varro.Fabali um etiã ſiliquarumq; cinis ad coxendices:& ad neruorũ ueteres dolores cũ adipis ſuilli uetuſtate p- deſt:& per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtũt aluum.Lens optima quæ facillime coquitur: eaq; quæ maxime aquã abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit:& ſtomachum inflat:ſed aluũ ſiſtit in ci Cruſtas. bo:magiſq; diſcocta cæleſti aqua.eadẽ ſoluit mius pcocta.puſtulas ulcerũ rũpit:eaq; quæ ĩtra os: ſũt purgat& aſtrigit.collectões oẽs ipoſita ſedat:maxieq; exulceratas & rimoſas.oculoꝝ ãt epiphoras cũ

meliloto aut cotoneo.Contra suppurantia cũ polẽta imponitur.Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitaliũ adhibetur.Ad sedem cũ rosaceo aut cotoneo.In iis quæ acrius remediũ exigũt cum putamine punici mellẽ modico adiecto.Ad id demũ ne cæleriter inarescat:adiiciũt et betæ folia.Imponitur et strumis panisq; uel maturis uel maturescentibus ex aceto discocta.Rimis ex aqua mulsa: et gangrenis cũ punici germine.item podagris cũ polenta:et uuluis et renibus:et peritonibus.Vlceribus difficile cicatricẽ trahentibus . propter dissolutionẽ stomachi.xxx. grana lentis deuorãtur. In cholens quoq; et dysenteria efficatior est in tribus aquis cocta.in quo usu melius semper eã torrere aut tũdere:ut quã tenuissima detur uel per se cũ cotoneo malo:aut pyris:aut myrto:aut intubo erratico:aut beta nigra:aut plantagine.pulmoni est inutilis:et capitis dolori:neruosisq; oĩbus : et sellis nec somno facilis:ad pustulas utilis:igniq; sacro et mammis in aqua marina decocta.in aceto autem duritias et strumas discutit.Stomachi quidẽ causa polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sũt ambusta aqua semicocta curat.postea trita & per cribrum effuso furfure:mox procedente curatiõe addito melle.Ex posca coquitur ad guttura.Est & palaustris lens & per se nascens in aqua nõ fluente refrigeratoriæ naturæ.propter quod collectionibus illinitur:& maxime podagris:& per se cũ polenta gluttinat & interanea pcidentia.est siluestris& elelisphacos dicta a græcis:ab aliis phacos.ea est satiua lente leuior:& folio minore.Atq; sicciore & odoratiore.est & alterũ genus eius siluestris : odore grauiːhæc mitior.Folia habet cotonei mali effigiæ:sed minora & candida:quæ cũ ramis decoquuntur. Menses cit & urinas & pastinacæ marinæ ictus sanat.Torporẽ autem obducit pcusso loco.Bibitur cũ absinthio ad dysenteriã.Cũ uino eadem cõmorantes menses trahit.Abundãtes sistit decocto eius poto.per se imposita herba uulnerũ sanguinem cohibet.Sanat & serpentium morsus.Et si in uino decoquatur pruritus testiũ sedat.Nostri qui nũc sũt herbarii elelisphacon græce:latine saluiã uocãt mẽtæ similẽ canam odoratã:partus emortuos ea apposita extrahũt.Item uermes auriũ ulcerumq;. Cicer & siluestre est:foliis satiuo similæ:odore graui.Sed si largius sumatur:aluus soluitur:& inflatio cõtrahitur & tormina.Tostum salubrius habetur.Cicercula etiamũ magis in aluo proficit.Farina utriusq; ulcera manantia capitis sanat efficacius siluestris.Item comitiales & iocinerũ tumores:& serpẽtiũ iduſ. Cit menses & urinas grano maxime.Emendat & lichenas:& testiũ inflationes: regium morbum hydropicos.Lædunt omnia hæc genera exulceratã uesicam:& renes.Gangrenis utiliora cũ melle & iis quæ cacoethe uocantur.Verrucarũ in omni genere prima luna singulis granis singulas tãgunt.Eaq; grana in lintheolo deligata abiciunt post se:ita fugari uitiũ arbitrantes.Nostri præcipiũt arietinum in aqua cũ sale discoquere:ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pellii morbumque regium.eiusdẽ foliis sarmentisq; decoctis aqua quã maxime calida morbos pedum tolli:& ipsum calidũ tritumq; illitum.Columbini decocti aqua horrorem tertianæ & de quartanæ minuere traditur.Nigrum autem cũ gallæ dimidio tritũ oculorũ ulceribus ex passo medetur.De eruo quædam in mentione eius diximus:nec potentiam ei minorem ueteres q̃ brassicæ tribuere. Contra serpentium ictus ex aceto ad crocodilorũ hominumq; morsum.Siquis eruũ quottidie ieiunus edat lyenem eius absumi certissimi auctores affirmant.Farina eius (ut ait Varro)maculas ex toto corpore emendat.Serpere uulnera non patitur.In mammis efficacissimũ.Carbũculos rumpit ex uino: Vtinæ difficultates:inflationem:uitia iocinens:tenasmon quæ cibum non sentiant atropha appellata:tostũ & in nucis auellanæ magnitudnem melle collectum deuoratũq; corrigit.Item impetigines ex aceto coctum & quarto die solutũ.panos in melle suppurare prohibet impositũ.Aqua decoctum pemiones & pruritus sanat fouendo.Quin & uniuerso corpori siquis quottidie ieiunus biberit:meliorẽ fieri colorem existimant.Cibis idem hominis alienum.Vomitiones mouel.Aluũ turbat.Capiti & stomacho onerosum.Genua quoq; degrauat.Sed madefactum pluribus diebus miteſcit.Bubus iumentisq; utilissimum.Siliquæ eius uirides priusquã indurescãt:cum suo caulæ foliisq; cõtritæ capilos nigro colore inficiunt.Lupini quoq; siluestres sunt omnimodo minores satiuis: præterq̃ amaritudine Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est:nec plus utilitatis.Miteſcũt cinere aut aqua. calida.Discolorem hominem frequentiores in cibo exhilarant.Amari contra aspidas ualent. Vlcera atra aridi decorticatiq; triti suppositio lintheolo ad uiuum corpus redigũt.Strumas parotidas in aceto cocti discutiunt.Succus decoctorum cũ ruta & pipere:uel in febri datur ad uentris animalia pellẽda minoribus triginta annorum.Pueris uero etiam impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti:& in defruto poti uel ex melle sumpti.Iidem auiditatem cibi faciunt:fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas pruritusq; in balneis illita cohibet:& per se siccat ulcera.Liuores emẽdat.Inflummationes cũ polenta sedat.Siluestrium efficatior uis est contra coxendicũ:& lumborũ debilitatem.Ex iisdẽ decocta lentigines: & fouentiũ cutem corrigunt.Si uero ad mellis crassitudinem decoquantur satiui:utiligines nigras & lepras emendant.Satiui quoq; rumpunt carbũculos impositi:panos & strumas minuunt:aut maturant.Cocti ex aceto cicatricibus candidũ colorem reddũt.

Si uero cæleſti aqua decoquant:ſuccus ille ſmegma fit:quo ſolent fouere gãgrenas.eruptiões pitui tæ:ulcera manantia utiliſſimum.Expedit ad lyenem bibere:& cũ melle menſtruis hærentibus: Lyeni crudi cũ fico ſicca triti ex aceto imponuntur.Radix quoq; in aqua decocta urinas pellit.Medentur pecori cũ chameleonte herba decocti:a qua in potũ collata.Sanãt & ſcabiem quadrupedum omnium in amurca decocti:utroq; liquore poſtea mixto.Fumus crematoꝛ culices necat.Irionẽ iter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus:& a græcis eryſimon uocari.Galli uelarũ appellãt. Eſt autẽ fruticoſum foliis erucæ anguſtioribus paulo:ſemine naſturtii.Vtiliſſimũ tuſſientibus cũ melle: & in thoracis purulentis excreationibus.Datur & regio morbo:& lumborũ uitiis pleureticis torminibus cælia cis Illinitur uero parotidũ & carcinomatum malis.Teſtium ardoribus ex aqua:alias cũ melle.Infantibus quoq; utiliſſimũ.Item ſedis uitiis & articularibus morbis cũ melle & fico. Contra uenena etiã efficax potu.Medetur & ſuſpirioſis.item fiſtulis cum axungia ueteri ne intus addatur.Orminum ſemine (ut diximus)cymino ſimile eſt: cætero porro dodrantali altitudine.Duorũ generum alteri ſemen nigrius & oblongum.Hoc ad uenerem ſtimulandã & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius.Vtroq; tuſo extrahuntur aculei ex corpore p ſe illitũ ex aqua. Folia ex aceto impoſita panos per ſe uel cũ melle diſcutiunt.item futunculos:prius q̃ capita faciãt:omneſq; acrimonias.Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt uſu.infœlix dictũ eſt a Virgilio lolium.Hoc tamen molitum ex aceto coctum impoſitumq; ſanat impetigines:celerius quo ſæpius mutatũ eſt. Medeſ & podagris:aliiſq; doloribus cũ oximelite.Curatio hæc a cæteris differt.Aceti ſextario uno diluis: mellis uncias duas iuſtum eſt:ita temperatis ſextariis tribus decocta farina lolii ſextariis duobus uſq; ad craſſitudinem:calidumq; ipſum imponi dolentibus membris.Eadẽ farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat miliũ.Hæc trita & cornu cum uino infuſa podagras iumentoꝛ dicit ſanare.Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ:naſcitur inter uitia ſegetis auenæ græcæ genere: & folio & ſtipula triticum imitatur.In cacuminibus dependentes paruulas uelut locuſtas habet.Semen utile ad cataplaſmata atque hordeum & ſimilia.Prodeſt tuſſientibus ſuccus.Orobanchem appellauimus necantem eruum & legumina. Alii cynomorion eam appellãt a ſimilitudine camini genitalis: cuius cauliculus eſt ſine foliis pinguis:rubens.Eſtur & per ſe & in patinis cũ tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcũtur beſtiolæ uanenatæ:quæ manus pungũt:& periculũ uitæ afferunt. Sohfugæ generis. Aduerſus has homnia eadem medẽtur:quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur.Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico.Ex iiſdem fiunt & potus:zythum in ægypto:cælia & cærea in hiſpania:ceruiſia & plura genera in gallia:aliiſq; prouintiis:quorum omnium ſpuma cutem fœminarum in facie nutrit.Nam quod ad potum ipſum attinet:præſtat ad uini tranſire mentionem: atq; a uite ordiri medicinas arborum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIII. PROOEMIVM.

Eracta cærealium in medendo quoq; natura eſt:omniũq; quæ ciborum aut florum odorumq; gratia proueniunt ſupina tellure:non ceſſit his pomona: parteſq; medicas pendentibus quoq; dedit:non cõtenta protegere: arboriq; alere umbra quæ dixius:immo uelut ĩdignata plus auxilii ineſſe iis: quæ longius a cælo abeſſent:quæq; poſtea cœpiſſent.primũ enim homini cibũ fuiſſe inde:& ſic inductos cælũ ſpectare:paſciq; & nũc ex ſe poſſe ſine frugib' Ergo hercule artes in primis dedit uitibus:nõ cõtenta delitias ẽt & odores atq; unguẽta omphacio & oenanthe ac maſſari:q̃ ſuis locis dixius nobiliter iſtruxiſſe. plurimũ inqt homini uoluptatis ex me eſt Ego ſuccũ uini: liquorẽ olei gigno.Ego palmas & poma totq; uarietates.Neq; ut tellus oia p labores:arãda tauris:terẽda areis:deide ſaxis:ut quãdo quãtoue opere cibi fiãt. At ex me parata oia:nec curuo adorãda aratro:nec cura laborãda:ſed ſeſe porrigẽta ultro & ſi pigeat attingere ẽt cadentia.Certauit ipſa ſecũ:pluſq; utilitatis cauſa genuit etiã q̃ uoluptatis.Folio uitũ & pampino capitis dolores:inflãmationeſq; corporũ mitigantur cũ polẽta.Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida.Cũ farina uero hordei articularios morbos.pãpini triti & impoſiti tumoꝛẽ oẽm ſicant.Succus eoꝛ dyſentericis infuſus medetur.Lachryma uitiũ quæ ueluti gũmi eſt:lepras & lichenas & pſoras nitro ante præparatas ſanat.Eadẽ cum oleo ſæpius pilis illitis pſilothri effectum habet maximeq; aqua quã uirides anciſæ uites exudãt:qua & uerucæ tollũtur.pampini ſanguinẽ excreantibus:& mulierũ a cõceptu defectioni diluti potu proſũt.Cortex uitiũ & folia arida uulnerũ ſanguinẽ ſiſtunt:ipſumq; uulnus cõglutiant.Vitis albæ uiridis tuſæ ſucco & thure impetigines tollũtur.Cinis ſarmentorũ uitiũq; & uiuaceorum cõdylomatis & ſedis uitiis medetur ex aceto .itẽ luxatis:& ambu

ftis:& lyneis tumori cũ rosaceo & ruta & aceto:Item igni sacro est uino citra oleum aspergitur: & in tertrigines et pilos absumit Dant et bibendũ cinerem sarmentoꝝ ad lyneis remedia aceto conspersum ita ut uini cyathi ī tepida aqua bibantur:utq; qui biberit in lyenē iaceat.Clauiculæ ipsæ quibꝰ tepunt uites tritæ & ex aqua potæ sistunt uomitionum cõsuetudinẽ.Cinis uitium cum axungia uetere cõtra tumores proficit:fistulas purgat:mox & psanat:neruorũ dolores frigore ortos: contractionesq; contusas uero partes cũ oleo:carnes excrescentes in ossibus cũ aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo.Corticis.per se cinis combustus pilos reddit.Omphaciũ qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate in unguentorũ loco docuimus.Nunc ad medicinam de eo pertinentia idicabimꝰ Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris:tonsillarũ:genitalium.oculorum claritati plurimum confert:Scabriciæ genarũ:ulceribusq; angulorum:nubeculis: ulceribus quacunq; in parte manantibus.. Circatricibus marcidis.ossibus purulente limosis.Frangitur uehemẽtia eius melle aut passo.prodest dysentericis:sanguineum excreantibus:anginis.Omphacio coheret oenanthe:quá uites siluestres ferũt dicta a nobis in unguenti ratione.Laudatissima in syria:maxime circa anthiochiæ & laodicæ mõtes:& ex alba uite refrigerat:astringit:uulneribus in spergitur:stomacho illinitur:utilis uriniæ: iocineri/Capitis doloribus:disentericis:cæliacis:cholericis:Cõtra fastidia obolo ex aceto. pota. Siccat manantes capitis eruptiones:efficacissima ad uitia quæ fũt in humidis.Ideoq; & oris ulceribus: & uerendis ac sedi Cũ melle & croco.aluum sistit.Genarũ scabiem emendat:oculorũq; lachrymatiões.Ex uino stomachi dissolutionẽ.Ex aqua frigida pota sanguinis excreatiões.Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronythia:& pterygia probatur.Vritur in furno:donec panis precoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur omniaq; ea auiditas humani ingenii nobilitauit rapere festinando.

De medicinis uuarum recentium:& sarmentis uuarum:& uinaceis:& de uua theriace:& de uua passa:& astaphide:& astaphisagria:pituitaria:& labrusca: & de uite alba & nigra:& de mustis:& uini generibus. Cap.i.

Maturescentium autem uuæ uehemẽtiores nigræ:ideoq; uinum ex iis minus iucundũ:suauiores albæ:quoniã e trãslucido facilius accipitur aer.Recẽtes stomachũ & spiritũ iflãt: aluumq; turbant.Itaq; in febri damnatur utiq; largiores.Grauedinẽ enim capiti: morbũq; lethargicũ faciunt.Innocentiores ꝯ decerpte diu pependere:qua uentilatione etiã utiles fiũt stomacho ægriq;.Nam & refrigerant leuiter:& fastidium auferũt.Quæ autẽ in uino dulci conditæ fuere: caput tentant.proximæ sunt pensilibus in palea seruatæ.Nam & uinaceis seruatæ & caput & uesicam & stomachum infestant.Sistunt tamen aluum.sanguinem excreantibus utilissimæ.Quæ uero in musto fuere peiorem uim etiamnum habeant:ꝯ quæ in uinaceis.Sapa quoq; stomacho inutiles facit.Salubertimas putant medici in cælesti aqua seruatas:etiam si minime iucundas:sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentient:& in amaritudine iecoris felliq; uomitiõe.in choleris hydropicis cũ ardore febrium ægrotantibus.At in ollis seruatæ & os & stomachũ & auiditatem excitant.paulo tamẽ grauiores existimantur fieri uinaceorũ halitu.Vuæ florẽ in cibis si edere gallinacei uuas nõ attingũt: Sarmenta earum in qbus acini fuere astringendi uim optinent.efficatiora ex ollis.Nuclei acinorum eandem uim optinent.Hi sunt qui in uino capitis dolorẽ faciũt.Tosti tritique stomacho utiles sunt. ī spergitur farina eorum polentæ modo potionis dysentericis:& cæliacis:et dissolutis stomacho. De cocto etiam eorũ fouere psoras:et pruritũ utile est.Vinacei per se minus capiti aut uesicæ nocẽt ꝯ nuclei.Mammarũ inflactioni triti cum sale utiles.Decoctura eorũ ueteres dysentericos et cæliacos iuuat et potione et fœtu.Vua theriace de qua suo loco dixius:cõtra serpentiũ ictus ualet.pãpinos quoq; eius edendos censent:ponendosq;:uinumq; et acetum ex iis factũ auxiliatem cõtra eandem uim habent.Vua passa quã astaphida uocant:stomachum uentrẽ interanea tentaret:nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent.Iis exẽptis uesicæ utilis habetur:et tussi alba utilior.Vtilis et arteriæ et renibus sicut ex iis passum priuatim e serpentibus Cõtra hemorrhoiam pontes.Testium inflamationi cũ farina cumini aut coriandri ponuntur.item carbunculis:articularibus morbis sine nucleis tritæ cũ ruta fouere ante uino ulcera oportet.Sanant epinyctidas et dysenteriam cũ suis nucleis:et in oleo coctæ grãgrenis illinuntur cũ cortice raphani et melle.podagris et unguiũ mobilibus cũ panace:et p se ad purgandũ eos caputq; cũ pipere cõmanducantur.Astaphis agria siue staphis quã uuam taminiam aliqui uocãt falso:suũ enĩ genus habet:cauliculis nigris rectis foliis librusceæ:fert folliculos uerius ꝯ acinos uirides similes ciceri.In iis nucleum triangulũ.Maturescit cum uindemia nigrescitq; cũ taminiæ rubentes norimus acinos:sciamusq; illã in apricis nasci:hanc nõ nisi in opiacis.His nucleis ad purgationem uti nõ censuerim pp ancipitẽ strãgulationẽ:nec ad pituitã oris siccãdã:fauces.n.ledũt.phthisi si caput et reliquũ corpus liberãt triti.facilius admixta sãdaraca.Itẽ pruritu et psoris.ad dẽtũ dolores dcoquunt ī aceto.ad autiũ uitia fumatismũ cicatricũ:ulcerũ manãtia.flos tritꝰ ī uino ꝓtra serpẽtes

bibitur.Semen enim abdicauerim propter nimiam uim ardoris.Quidá eam pituitariam uocát:& pla
gis ſerpentiú utiq; illinunt.Labruſca quoq; oenanthem fert ſatis dictã.Quæ a græcis ampelos agria
appellatur:lpiſſis & candicantibus foliis geniculata rimoſo cortice:fert uuas rubentes cocci modo:q̃
cutem in facie mulierum purgant:& uariis coxendicum & lumborũ uitiis tuſæ cũ foliis & ſucco p
ſunt.Radix decocta in aqua & in uini coi cyathis duobus humorem aluí ciet:ideo hydropicis datur
Hanc potius crediderim eſſe:quã uulgus uuã taminiã uocat.Vtũtur ea p amuleto.& ad expiationem
ſanguinis quoq; adhybent nõ ultra gargarizatiões:& ne qd deuoretur addito ſale thymo aceto mul
ſo Ideo & purgationibus ancipitem tentãt.Eſt huic ſimilis:ſed in ſalictis naſcẽs:ideo diſtinguitur no
mine:cũ eoſdem uſus habeat:& ſalicaſtrũ uocatur:Scabiem & prunginem hominũ & quadrupedum
aceto mulſo trita hæc efficatius tollitur.Vitis alba quã græci ampelo leucen:alii ophio ſtaphylõ:alii
melothron:alii pſilothrum:alii archezoſtin:alii cedroſtin:alii madon appellant.Huius ſarmenta lon
Expuitio- gis:& exilibus internodiis geniculata ſcandunt.Folia pampinoſa ad magnitudinẽ ederæ diuidũtur
nem ut uitiũ.Radix alba grãdis:raphano ſimilis initio:ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeũt.Hi decocti
Temperát in cibo aluum & urinã cient.Folia & caules exulcerant corpus:utiq; ulcerũ phagedenis & grãgrenis
tibiarũq; tedio cũ ſale illinuntur.Semen in uua raris a nis dependet ſucco rubente poſtea croci.No
uere id qui coria pficiunt:illo enĩ utuntur.Pſoris & lepris illinitur.Lactis abũdantiá facit coctũ cũ tri-
tico potũq;.Radix numeroſius utilitatibus nobilis cõtra ſerpentiũ ictus trita drachmis duabus bibi-
tur.Vitia cutis in facie uaroſq; lentigines & ſugillata emẽdat & cicatrices.Eadẽq; præſtat decocta in
oleo decocto:datur & in comitialibus potus.Item mẽte cõmotis:& uertigine laborãtibus drachmæ
pondere quottidie anno toto.Et ipſa aũt largior aliquãto purgat ſenſus.Illa uis præclara q̃ oſſa ifra
cta extrahit in aqua impoſita ut bryenia:quare quidá hanc albam bryeniã uocãt.Alia uero nigra effi-
catior in eodẽ uſu cũ melle & thure.Suppurationes incipiẽtes diſcutit:ueteres maturat & purgat.Cit
menſes & urináElegma ex ea fit ſuſpirioſis & cõtra lateris dolores uulſis ruptis.Splenẽ tenuis obo-
lis pota.xxx.diebus cõſumit.Illinitur eadem cũ fico & pterygiis digitorũ.Ex uino ſecundas fœmi-
narum appoſita trahit & pituitã drachma pota ex aqua mulſa.Succus radicis colligi debet ãte matu
ritatem ſeminis.Qui illitus per ſe & cũ eruo lætiore quodã colore & cutis teneritate mãgonizat cor
pora.Serpentes fugat.Tunditur ipſa radix cũ pingui fico:erugatq; corpus:ſi ſtatim bina ſtadia ambu
lentur:alias urit:niſi frigida ſtatim abluatur.Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis:quoniã alba pu
ritum affert.Eſt ergo & nigra quã proprie etiam bryeniam uocant:alii chironiá:alii gynæcãthen aut
aproniam:ſimilẽ priori:præterquam colore.Huius enim colorem nigrum eſſe diximus.cuius aſpara
gos ſimiles.Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciende:lyeniq; minuẽdo.In frutetis & ha-
rum dimetis maxime naſcitur.Radix foris nigra:intus buxeo colore:oſſa infracta efficatius extrahit
q̃ ſupradicta.Cæterũ eidẽ peculiare eſt quod iumentorũ ceruicibus unice medetur.Aiũt ſi quis in uil
la eã extruxerit:fugere accipitres:tutaſq; fieri aues uillaticas:aliter eadẽ in iumẽto homineq; flegma
aut ſanguinem qui ſcreatur:talo circũligata ſanat.Et hactenus de uitiũ generibus.Muſta differẽtias
Talos habẽt naturales has:q̃ ſunt candida aut nigra:aut inter utrunq; alia ex aliis ex quibus uinũ fiat: alia
ex quibus paſſũ:curaque differẽtias inumerabiles facit.In plenũ ergo hoc dixiſſe cõueniet.Muſtũ om
ne ſtomacho inutile:uenis iucundũ.A balneis raptim & ſine interſpiratione potum necat. canthari-
dum naturæ aduerſatur.Item ſerpentibus maxime hemorrhoiæ & ſalamãdræ.Capitis dolores facit
& gutturi inutile:Prodeſt renibus:iocineri:& interaneis ueſicæ:colleuat enĩ ea.priuatim cõtra bupre
ſtin ualet.Cõtra meconiũ.lactis coagulationẽ.Cicutam:toxica:doryenidiũ ex oleo potum redditũ-
q; uomitionibus.Ad omnia infirmius album:iucũdius paſſi muſtũ:& q̃ minorem capitis dolorem
afferat.Vini genera differentiaſq; per quã multas expoſuimus:& fere cuiuſq; proprietates.neque eſt
ulla pars difficilior tractatu:aut numeroſior.Quippe cũ ſit tardũ dictu pluribus proſit an noceat.præ-
terea q̃ ancipiti euentu potu ſtatim auxiliũ ſit aut uenenũ.Etenim de eius natura quæ ad remedia tñ
pertinent nunc loquimur.Vnũ de dando eo uolumen Aſclepiades cõdidit:ab eo cognominatũ: qui
uero poſtea de uolumine illo diſſeruere innumeri.Nos iſta romana grauitate artiumq; liberaliũ ap-
petentia nõ ut medici.ſed ut iudices ſalutis humanæ diligenter diſtinguemus.De generibus ſingu-
lis diſſerere imenſum & inexplicabile eſt diſcordibus medicorũ ſententiis.Surrentinũ ueteres max.
probauere ſequens ætas albanũ aut falernum.Deinde alia alii inquiſſimo genere decreti:quod cuiq;
gratiſſimũ cæteris oĩbus pronuntiando.Quin ut conſtarent ſententiæ:quota portio tamẽ mortaliũ
iis generibus poſſet uti.Iam uero nec proceres uſquã ſinceris.Eo uenere mores ut nomina cellarum
modo ueneant:ſtatimque in lacubus uindemiæ adulterentur.Ergo hercle mirum dictu. Innocẽtius
iã eſt quodcunq; & ignobilibus.Hæc tamen facere cõſtãtiſſime uidentur ſententiæ uictoriã: quorũ
mentionẽ fecimus:ſiquis hoc quoq; diſcrimen exigat.Falernũ nec ĩ nouitate:nec ĩ nimia uetuſtatæ
corpori ſalubre ẽ.Media eiº ætas a qntodecimo anno ĩcipit.Hoc nõ rigido potu ſtomacho utile:nõ

itē in calido. Et ī diutina tussi sorbeť merū utiliter a ieiunis: itē in quartanis. Nullo aquæ uinæ exitā tu: aluum sistit: corpus alit. Creditū est obscuritatem uisus facere: nec prodest neruis: aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia uel austera. Falerna utiliora. Cōcoctionē minas adiuuant. Stomachū modice implent. At surrentina nullo modo: nec caput tentāt: stomachi & ī testinorū rheumatismos cohibent. Cecubum iam nō gignitur. Atquæ supersūt setina cibos concoq cogunt. Virum plus surrentino: austeritatis albano: uehementiæ minus falerno. Ab iis statana nō lōgo interuallo abfuerunt: Aluo citæ signū maxime conducere indubitatū est. Reliqua in cōmune dicitur Vino aluntur uires: sanguis colosq; hominum. Hoc quoq; distat orbis medius & mitior plaga a circumiectis: quantū illis feritas facit roboris: tantum nobis hic succus. Lactis potus ossa alit. Frugū neruos: aquæ carnes. Ideo minus rubores est in corporibus illis & minus roboris: cōtraq; labores patiētiæ. Vino modico nerui iuuantur: copiosiore læduntur: sic & oculi. Stomachus recreatur. Appetentia ciborū inuitatur. Tristitiæ cura hebetatur: Vrina & algor expellitur. Somnus conciliatur. præterea uomitionem sistit. Collectiones extra lanis humidis ipositis mitigat. Asclepiades utilitatē uini æquari uix deoꝝ potentia posse pronuntiauit. Vetus copiosiore aqua miscetur. Magis nouū urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat. sed stomacho innatat. Austerum facilius concoquitur. Leuissimum est: quod celerrime inueteratur. Minus infestat neruos quod uetustate dulcescit. Stomacho minus utile est pingue nigrū: sed corpora magis alit: tenue & austerum minus alit: magis stomachū nutrit. Celerius per urinā transit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni alio succo semel dictū sit. Vinum si sit fumo inueteratum insaluberrimū est. Mangones ista in apothecis excogitauere. iam & patresfamilias ætate ademere iis: quæ per se cariem traxere. Quo certe uocabulo satis consilii dedere prisci: quoniam & in materiis cariem fumus erodit. At nos e diuerso fumi amaritudie uetustatem in dui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida hæc uetustate insalubria fiunt. Quo generosius unum est: hoc magis uetustate crassescit: & in amaritudinem corpori minime utilē coit. Cōdito eo aliud minus annosum insulabre est. Sua cuiq; uino salina inocentissima. Sua cuiq; ætas gratissima: hoc est media. Corpus augere uolentibus: aut mollire aluum conducit inter cibos bibere. Cōtra minuentibus: aluumq; cohibentibus sitire in edendo: postea parū bibere. Vinū ieiunos bibere nouitio inuento: inutilissimū est. Curas uigoremq; animi impedit ad procinthū tendentibus. Somno uero accommodatū ac securitatibus. Iamq; dudū hoc fuit, quod homerica illa Helena ante cibū ministrauit. Sic quoq; in prouerbium cessit. sapientiā uino obumbrari: uitio damus homini quod soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimū. Itemq; iugi superbibere ebrietati: quā quidē frigidæ potus ex templo discutit. Meracis potionibus p uiginti dies ante canis ortū totidemq; postea suadet Hesiodus uti. Merum quidē remedio est contra cicutas: coriandrū: aconita: uiscum: meconiū: argentū uiuū: apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentū scorpionumq; ictus: cōtraq; omnia quæ refrigerando nocēt. priuatim contra hemorrhoidas: presteras: fungos: item contra inflationes rosionesq; præcordiorū. & quorum stomachus in uomitiones effunditur. Et si uenter aut ī teranea rheumatismū sentiant. Dysentericis: sudatoribus: in longa tussi: in epiphoris meracum. At uero cardiacis in mamma leua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime albū inueterascens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinē auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digyti sunt: negāt crescere assuetas meri potu. Hūc circa ægritudines sermo de uinis erit. Saluberrimū liberaliter genitis campaniæ quodcunq; tenuissimū. Vulgo uero quod quemq; maxime iuuerit ualidū. Vtilissimum omnibus sacco uiribus fractis. Memĩ nerimus succum esse qui feruendo uires e musto sibi fecerit. Misceri plura genera oibus inutile. Saluberrimum cui nihil in musto additum est: meliusq; si nec uasis pix affuit. Marmore enim & ægypso aut calice condita quis non etiam ualidus expauerit: In primis igitur uinum marina aqua factū inutile est stomacho neruis: uesicæ. Resina condita frigidis stomachis utilia sese existimātur. Non expedire uomitionibus: sicut neq; mustum: neq; sapa: neq; passum. Nouitiū resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata pſunt. Item cæliacis: & dysentericis mulierū mensibus. In hoc genere rubrū nigrumue magis cōstringit: magisq; calefacit. Innocentius pice sola conditū. Sed & picem meminisse debemus nō aliud esse quā combustæ resinæ fluxum. Hoc genus uini excalefacit: concoquit: purgat: pectori: uentri utile. Itē uulnerum dolori si sine febre sint: ueteri rheumatismos: exulcerationi: ruptis: conuulsis: neruoq; infirmitati: inflationibus: tuſſ: anhelationibus: luxatis in succida lana impositū. Ad omnia hæc utilius id qđ sponte naturæ suæ picem resipit: picatūq; appellatur. Heluenaco quoq; tamen nimio caput tentari cōueniet. Quod ad febriū ualitudines attinet: certum est nō dandū in febre nisi ueteribus ægris uinum nec nisi declinante morbo. In acutis uero periculis nullis nisi qui manifestas remissiones habeant: & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi est noctu hoc est spe somni bibentibus nec a partu ab-

Vino debemus homines

ortune:nec a libidine ægrotantibus:nec in capitis doloribus:nec quorũ acceſſiones cũ frigore extremitatum faciant:nec in febri tuſſiẽtib⁹:nec in tremore neruorũq; doloribus uel fauciũ:aut ſi uis morbi circa illa intelligatur:nec in duritia præcordioꝝ:uenatum uehemẽtia:neq; ĩ opiſthotonio: tetano nec ſingultientibus:nec ſi cũ febre diſponea ſit. Minime uero oculis rigentibus:& genis ſtãtibus: aut defectis grauibuſq;:nec quorũ conniuentiũ perlucebunt oculi:neu palpebris non coeuntibus: Vel ſi dormientibus hoc idem eueniet. Aut ſi cruore ſuffunduntur oculi:uel ſi lemæ in oculis erũt. Minime lingua fungoſa:nec graui:& ſubinde inperfecta loquẽtibus:nec ſi urina difficile reddetur. Neq; expauescẽtibus repente. nec ſpaſticis:aut rurſus torpẽtib⁹. nec ſi p ſomnos genitura effundetur. Cardiacorũ morbo unicam ſpem in uino eẽ certũ eſt. Sed id dandũ quidã non niſi in acceſſione cenſent: alii ĩ remiſſione. Illi ut ſudorẽ coerceant. Hi quia tutius putant minuente ſe morbo:quamplurimũ ſententiã eſſe uideo. Dari utiq; non niſi incibo debet:nec a ſomno:nec præcedente alio potu:hoc eſt utiq; ſitienti:nec niſi in deſperatiõe ſũma:& uiro facilius q̃ fœminæ:ſeni q̃ iuueni:iuueni q̃ puero: hyeme q̃ æſtate:aſſueti potius q̃ expertibus. Modus dandi ꝑ uehementia uini:item mixtura. Atque uulgo ſatis putant unum uini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi dandũ:& ſi cibus nõ deſcẽdat. Inter uini genera quæ fingi docuimus:nec fieri iam arbitror. Eſt & ſperuacaneus eorũ uſus cũ ipſis rebus ex quibus fingitur doceamus uti:& alias modũ exceſſerat medicorũ in his oſtentatio: uelut̃ e napis uinum utile eſſe ab armorum equitatus ue laſſitudine præcipientiũ. atq; ut reliqua omittamus:etiam in iunipero. Et ſi quis facius cenſeat abſinthite uino utendũ potius q̃ abſinthio ipſo. In reliquis omittatur. Et palmeũ capiti noxium uentriq; tantũ molliendo & ſanguinem excreãtibus nõ inutile. Fictitiũ non poteſt uideri:quod bion appellauimus:cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio. prodeſt ſtomacho diſſoluto:aut cibus non perficiente. prægnantibus:defectis:paralyticis:tremulis: uertigini:torminibus:iſchiaticis. In peſtilentia quoque ac peregrinatiõibus uim magnã auxiliandi habere dicitur. Vini etiã uitium tranſit in remedia. Aceto ſũma uis eſt in refrigerando:nõ tamen miror in diſcutiendo. Ita fit ut infuſo terræ ſpumet. Dictũ eſt ſæpius diceturq; quotiẽs cũ aliis ꝑſit. per ſe hauſtum faſtidia diſcutit. Singultus cohibet. Sternutamẽta olfactu. Vim in balneis æſtus arcet: ſi cõtinetur ore: Quin & cũ aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualeſcẽtium: & a ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſalubertimũ. plurimum fotu medetur poſt uredines. item lepris furfuribus:ulceribus manantibus:canis morſibus:ſcorpionũq; ictibus:ſcolo pẽdraꝝ muris araneiq;. Contra omniũ aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedum morſum. Calidum in ſpongia appoſitum:aut adiecto ſulphuris ſextãte ſextarii tribus aceti aut hyſopi faſciculo medetur ſedis uitiis. in ſanguinis fluxiõe poſt exciſos calculos & omnes alias roſiões foris ĩ ſpongias impoſitum intus potum cyathis binis q̃ acerrime. Cõglobatum utque ſanguinẽ diſcutit. Cõtra lichenas & bibitur & ĩponitur. Siſtit aluos & rheumatiſmos interaneorũ infuſum. item procidentia ſedis uulnæq;. Tuſſim ueterẽ inhibet:& gutturis rheumatiſmos. Orthopnoeam dẽtium labefactionẽ Veſicæ nocet:neruorum infirmitatibus. Neſciere medici quantũ cõtra aſpidas polleret. Nup ab aſpide calcata percuſſus utrem aceti ferens: quotiẽs depoſuiſſet ſentiebat ictum alias illeſo ſimilis. intellectum ibi remedium eſt potuque ſuccurſum. Neq; altero os colluunt uenena exugeuntes. in totum uomitrix uis hæc non ciborũ modo eſt uerum & rerum plurimarũ. Saxa rumpit infuſum quæ nõ ruperit ignis antecedens. Cibos quidẽ & ſapores non alius magis ſuccus cõmendat aut excitat. in quo uſu mitigatur toſto pane aut uino. Vel accenditur pipere ac laſere utiq; ſale compeſcitur. Non ẽ prætereundũ ex eo exẽplũ ingens. Siquidẽ. M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatur graui morbo pedum cũ doloré eum perpeti nequiret unius medicorũ portentoſa ſcientia ignoráte Diuo Auguſto tanti putauit uſu pedum ſenſuq; omni carere dũmodo & dolore illo careret:demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi euaſit.

De aceto ſcyllino & oxymelle & ſapa & face uini:aceti & ſapæ. Cap. iii.

a Cetum ſcyllinum inueteratũ magis probatur. prodeſtq; ſuper ea quæ dixĩus aceſcentib⁹ cibis. Guſtatum enim diſcutit pœnam eam:& iis qui ieiuni uomunt. Callũ enim faucium facit:ac ſtomachi odorem oris tollit gingiuas adſtringit:dentes firmat colorẽ meliorem præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargariſatione purgat & tranſitum auditus aperit. oculorum aciẽ obiter exacuit comitialibus melanchonicis uertiginoſis uuluarum ſtrangulatiõibus pcuſſis aut præcipitatis. Et ob id ſanguine conglobato. neruis infirmis renum uitiis perquã utile. Cauẽdũ exulcerationis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo tẽperabant. Mellis minas. x. aceti ueteris heminas quinque:ſalis marini pondo thymbræ quadrantem aquæ marinæ ſextarios. y. pariter coquebant decies deferueſcente cortina atque diffundebant ĩueterabantq;. Suſtulit totũ id Aſclepiades coargultq;. nam etiã in febribus dabant. profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes quos ſepas uocant & contra meconiũ ac uiſcum & anguinas calidum gargarizatum & auribus & oris gutturiſq; deſideriis.

quæ nunc oia oxyhalme cõtinguntid sale & aceto recente efficatius est. Vino cognata res sapa Et musto decocto:donec tertia pars supersit.Ex albo hoc melius.Vsus cõtra cãtharidas:bupreſtin pinorum erucas:quas pityocampas uocant:salamandras:& cõtra mordentia uenenata. Secúdas partusq; mortuos trahit cũ bulbis potum.Fabianus auctor est:uenenũ esse siquis ieiunus a balneis id bibat. Consequens horum est fæx uini:sui cuiusq; generis.Ergo uini fæci tanta uis est:ut defendentes in cupas enecet.Experimentũ demissa præbet lucerna quãdiu extinguatur descensionis periculũ denuntians.Illota miscetur medicamentis.Cum iridis uero pari pondere eruptionibus pituitæ illinitur.Et sicca uel madida contra phalangia:& testium mãmarumq; inflãmationes:uel in quacúq; parte corporis.Item cũ hordacea farina & thuris polline in uino decocta crematur:& siccatur.Indeq; experimentum est legitimæ coctæ:ut refrigerata linguam tactu uideatur urere.Celerrime exanimatur nõ incluso condita.Crematio ei multũ uirium adiicit.Vtilissima est ad compescendas lichenas:furfuresq; cũ fico decocta.Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur.Fungorũ naturæ cõtraria est pota: sed magis cruda.Oculorũ medicamentis cocta & lota miscetur.Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur.Cũ expirauerit quoq; lauãdis corporibus & uestibus utilis:tunc que usum acaciæ habet.Fæx aceti pro materia actior fit necesse est:multoq; magis exulceret. Retistit suppurationum incrementis.stomachum interanea:uentrem illita adiuuat.Sistit earũ partiũ rheumatismos:& mulierũ menses panos discutit nondũ exulceratos:& anginas. Sacros ignes cum cæra.Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit.Vngues scabros aufert.E serpẽtibus cõtra cerastas ualidissima cũ polenta.Cum melanthio autem cõtra crocodili morsus:& canis.Et hæc cremata ampliat uires.Tunc addito lentiscino oleo illita una nocte ruffat capillum.Eadem ex aqua in linthеolo apposita:uuluas purgat.Sæpe fæce ambusta sanantur.Melius addita lanugine arundinis. Eadem quoq; fæce decocta potaq; tusses ueteres.Decoquitur in patinis cum sale & adipe:ad tumorem quoq; maxillarum & cerui cum.

De oleis & foliis oleæ:& flore & cinere:& de oliua alba & nigra:& de amurca: Cap.iiii.

Earum proxima auctoritas intelligitur.Folia earum uehementissime astringũt: purgãt: o sistunt.Itaq; manducata imposita ulceribus medentur:& capitis doloribꝰ illita cum oleo Decoctum eorum cũ melle iis quæ medici usserint.Gingiuarũ inflãmationibus: paronychiis sordidisq; ulceribus excrescentibus.Cum melle profluuium sanguinis e neruosis partibus cohibet.Succus eorum carbunculantibus excrescentibus circa oculos ulceribus:& pustulis: procidentiq; pupillæ efficax:quapropter in collyria additur.Nam & ueteres lachrymationes sanat: & genarũ erosiones.Exprimitur autem succus tusis:affuso uino ex aqua cælesti.Siccatusq; in pastillos digeritur.Sistit menses in lana admotus uuluæ.Vtilis & saniẽ emanantibus.Item condylomatis:ignibus sacris: quæq; serpunt ulcera:epinyctidi.Eosdem & flos earũ habet effectus.Vruntur & caulicali floreſcentes ut spodii uicem cinis præstet.Vinoq; infuso iterum uritur.Suppuratiões & panos illinunt cinere eo uel foliis tusis cum melle.Oculos uero cum polenta.Succus fruticis recentis accensi distilãs sanat lichenas:furfures:manantia ulcera.Nã lachrymam quæ ex arbore ipsa distillat æthiopicæ maxie oleæ mitari satis nõ est. Reperti sunt qui dentiũ dolores illinendos censerent:uenenũ esse prædicates:atq; etiã in oleastro quærendam.E radicæ oleæ q̃ tenerrimæ cortex derasus:in melle crebro gustatu medetur sanguinem reiicientibus:& suppurata tussientibus.ipsius oleæ cinis cũ axungia:tumores sanat extrahitq; fistulis uitia:& ipsas sanat.Oliuæ albæ stomacho utiliores:uentri minus. Præclarũ habent antequã condiantur usum recentes per se cibi modo deuoratæ.Medentur enim harenosæ urinæ: itẽ dentibus:aut attritis:aut conuulsis.Nigra oliua stomacho inutilior:uentri facilior:capiti & oculis nõ cõuenit.Vtraq; ambustis ꝓdest trita & illita.Sed nigra cõmãducatur:& ꝓtinus ex ore ĩposita pustulas signi ꝓhibet.Colymbades sordida ulcera purgãt.inutiles difficultatibꝰ urinæ.De amurca poteramꝰ uideri satis dixisse Catonem sicuti:sed reddenda quoq; medicinæ ratio:est.Gingiuis & oris ulceribus dentiũ stabilitati efficacissime subuenit.Itẽ ignibus sacris infusa:& iis quæ serpunt ꝓnionibus:nigræ oliuæ amurca utilior:itẽ infantibus fouendis.Albæ uero mulieꝝ uuluæ in lana admouet.Multo aũt omnis amurca decocta est cacior.Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis.Vsus eius cũ aceto:aut uino uetere:aut mulso: ut quæq; causa exigat in curatione oris dentium:auriũ:ulcerũ amanãtiũ:genitalium:rhagadum.Vulneribus in lintheolis imponitur:luxatis in lana.ingens hic usus: utiq; inueterato medicamento.Tale enim fistulas sanat.Infũditur sedis genitaliũ:uuluæ exulcerationi.illinitur uero podagris incipientibus:item articularibus morbis.Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudiné.cafuros dentes extrahit.Item iumẽtorũ scabiem cũ decocto lupino & chameleõte hærba mire sanat.Cruda amurca podagris foueri utilissimum.

De foliis oleastri:& oenanthino oleo:& cicino:& amygdalino:& laurino:& myrtheo chamemyr sino:& cupressino:& citreo caryno. Cap.y.

Leastri foliorum eadem natura.Spodiúq; e cauliculis uehemẽtius ihibet rheumatismos. Sedat inflãmatiões oculorú.Purgat ulcera:aliẽata explet:excrescentia leniter erodit.Sic cat:& ad cicatricẽ perducit:cætera ut in oleis.In hoc aũt peculiare:q; folia decoquũtur ex melle:danturq; coclearibus contra sãguinis excreatiões.Oleũ tamẽ acrius atq; efficacius:& hos quoq; colluitur illo.Ad dentiũ infirmitatẽ iponuntur folia:& paronychiis:& carbũculis & cõtra oẽm collectionẽ cũ uino.Iis uero quæ purganda sint:cũ melle.Miscẽtur oculoꝝ medicamẽtis:& coctũ foliorum:& succus oleastri.Vtiliter etiã auribus instillatur cũ melle:uel si pus effluat.Flore oleastri cõdylomata illinũtur & epinyctides.item cũ farina hordeacea uenter.in theumatismo cũ oleo capitis doloribus.Cutem in capite ab ossibus recedentẽ cauliculi decocti & cũ melle ipositi cõprimũt.Ex oleastro maturi in cibo sumpti siftunt aluum.Tosti aũt & cũ melle triti nomas repurgant.Carbũculos rũpunt.Olei naturã causasq; abunde diximus.Ad medicinã ex olei generibus hæc pertinẽt.Vtilissimũ est omphaciũ:proxime uiride.præterea q̃ maxime recens:nisi cũ uetustissimũ quæritur:tenue:odoratũ:quodq; nõ mordeat:e diuerso q̃ in cibos eligitur.Omphaciũ prodest gingiuis.Si contineatur in ore:colorem dentiũ custodit magis q̃ aliud sudores cohibet.Oenãthino idẽ est effectus qui rosaceo omni autem oleo mollitur corpus:uigorem & robur accipit.Stomacho cõtrarium.Auget ulcerũ incremẽta.Fauces exasperat.Et uenena oia cohibet:hebetatq;.præcipue psimythii & gypsi in aqua mulsa.Aut ficorũ siccarum decoctũ potum cõtra meconium.Ex aqua contra cantharidas bupreſtin salamãdras pityocãpas per se potũ:redditũq; uomitionibus.Contra oia supradicta laudatissimũ:& lassitudinum perfrictionúq; refectio est tormina calidũ potum ciathis.vi.magisq; ruta simul decocta pelit.Item uentris animalia.Soluit aluum heminæ mensura cũ uino & calida aqua potum: aut ptisanæ succo.Vulnerariis emplastris utile.Faciem purgat.Bubus infusũ per nares donec ructẽt: inflationem sedat.Vetus autem magis excalfacit corpora magisq; discutit sudores.Duritias magis diffundit.Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo.Oculorũ claritati confert aliquid cũ pari portiõe mellis ac opiis.Capitis doloribus remedium est.Item ardoribus in febri cũ aqua & si uetusti nõ sit occasio de coquitur:ut in uetustitem repreſentet.oleum eiecinum bibitur ad purgationes uentris cũ pari caldæ mensura.Priuatim dicitur purgare præcordia.Prodest & articulorũ morbis:durities oibus.uuluis auribus:ambustis.Cum cinere uero muricum sedis inflãmationibus:item psoræ. Coloré cutis commendat:capillumq; fertili natura euocat.Semen ex quo fit:nulla animas attingit.Ellychnia ex uua fiunt.claritatis præcipue.Ex oleo lumẽ obscurũ propter nimiam pinguedinẽ.Folia igni facto illinuntur ex aceto.per se aũt recentia mammis & epiphoris.Eadem decocta in uino inflãmationibus cum polenta & croco.per se autẽ triduo impoſita faciem purgãt.Oleum amygdalinum purgat:mollit corpora:cutem erugat:nitorem commẽdat:uaros cum melle tollit a facie.prodest & auribus cũ rosaceo: & melle & mali punici germine decoctum.Vermiculosq; in his necat:& grauitatẽ auditus discutit: sonos incertos:& tinnitus:obiter capitis dolores:& oculorum.Medetur furunculis: & a sole ustis cũ cæra.Vlcera manantia & furfures cũ uino expurgat:condylomata cum meliloto.per se uero capiti illitũ somnũ allicit.Oleum laurinum utilius quo recentius:quoq; uiridius colore.Vis eius excalfactoria:& ideo paralyticis:spasticis:ischiaticis:fugillatis:capitis doloribus inueteratis distillationibus auribus in calice punici calfactũ illitur.Similis & myrthei olei ratio:astringit:idurat:medetur gingiuis dentium dolori:dysenteriæ:uuluæ exulceratæ:ueficis:ulceribus uetustis uel manantibus cum squamma æris & cæra.Itẽ eruptionibus:ambustionibus.Attitas sanat & furfures rhagadas cõdylomata.articulos luxatos:odoré grauem corporis.Aduersatur cantharidi bupresti:aliisq; malis medicamẽtis: quæ exulcerando nocet.Chamemyrsinæ siue oxymyrsinæ eadem natura: Cupressinum oleũ eosdem effectus habet quos myrteum:itẽm citreum. E nec uero iuglandiũ quod caryniũ appellauimus:alopeciis utile é:& tarditati aurium infusũ.Item capitis doloribus illitum.Cæterum ineris & graue sapore corpori.Enim uero si quid in nucleo putridi fuerit:tutus modus deperit.Ex enidio grano factum eandem uim habet quam cicinum.Ex lentisco factũ utilissimũ acopo est.Idemq; proficeret æque ut rosaceũ ni durius paulo intelligeretur.Vtuntur eo & cõtra nimio sudores:papulasq; sudorũ. Scabié iumẽtorũ efficacissime sanat.Balaninum oleum repurgat uaros:furunculos:lentigines:gingiuas.Cypros qualis esset:& quemadmodũ ex ea fieret oleum:docuimus. Natura eius calfacit.mollit neruos. Folia stomacho illinuntur:& uuluæ concitatæ succus quoq; eorũ apponitur.Folia recentia commanducata:ulceribus in capite manantibus.Item oris medentur collectionibus condylomatis. Decoctũ foliorum ambustis & luxatis prodest.ipsa ruffant capillũ tusa:adiecto strutei mali succo.Flos capitis dolores sedat cũ aceto illitus.idem combustus in cruda olla nomas sanat:& putrescentia uulcera per se uel cũ melle. Odor floris olet:qui somnũ facit.Astringit gleucinũ & refrigerat eadem ratiõe qua

& oenanthinũ.Balsaminũ longe precioſiſſimũ omnium:ut in unguentis diximus:contra omnes ſer pentes efficax. Oculorũ claritati plurimum confert:caliginem diſcutit.Item diſponeas collectiones omnes duritiaſq; lenit.Sanguinem denſari phibet Vlcera purgat:auribus:capitis dolonibus:tremu- lis:ſpaſticis ruptis pquam utile.Aduerſatur aconito ex lacte potum.Febres cum horrore uenientes per unctis leuiores facit.Vtendũ tamen modice:quoniã adurit:augetq; uitia nõ ſemato tẽperamen to.Malobathri quoq; naturam & genera expoſuimus.Vrinam cit.Oculorũ epiphoris uino expreſſũ utiliſſime imponitur.Item infrontibus dormire uolentibus. Efficatius ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur.Oris halitus & ſuauitatem cõmendat linguæ ſubditũ folium:ſicut & ueſtium odorem inter poſitum Hyoſcyaminũ emolliendo utilius eſt:neruis inutile.Potũ quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit proximũ roſaceo effectum habens.Narciſſinum dictum eſt cũ ſuo flo re.Rhaphaninum phthiſes longa ualitudine cõtractas tollit.Scabritiaſq; cutis in facie emẽdat.Se ſaminum aurium dolores ſanat:& ulcerum quæ ſerpunt:& quæ cacoethe uocant ulcera.Limũ quod & phyllynum & ſyrium uocauimus:renibus utiliſſimũ eſt:ſudoribuſq; euocandis:uuluæ molliẽdæ: concoquendoq; intus ſeleucicum neruis utile eſſe diximus:ſicut herbaceũ quoq;:quod eugubini circa flaminiam uiam uendũt.Eleomeli quod in ſyria ex ipſis oleis manare diximus ſapore melleo nõ ſine nauſea aluum emollit:bilem præcipue detrahit:duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibe re torpeſcũt excitanturq; crebro.Pugnatores certaturi prælumũt ex eo cyathum unum.piſſino oleo uſus eſt paſſim ad quadrupedũ ſcabiem.Eſt autẽ uiribus oleiſq; proxima nobilitas palmis: mebriant: recentes:capitis dolorem afferũt minus ſiccæ.Nec quantũ uidetur utiles ſtomacho:tuſſim exaſperãt: corpus augent.Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uites recreãdas:ſitim ſedandam.in quem uſum præferebant thebaicas.Sanguinem quoq; excreantibus utiles:in cibo ma- xime.Illinuntur cariotæ ſtomacho:ueſicæ:uentri:inteſtinis.Cum cotoneis & cæra & croco ſugillata emendant.Nuclei palmarum cremati in fictili nouo cinere loto ſpodii uicem efficiunt: miſcenturq; collyriis:& caliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma:& de palma elata. Cap.vi.

Palma quæ fert myrobalanum probatiſſima in ægypto.Oſſa non habet reliquarum mo-
p do in balanis.Aluum & menſes cit in uino auſtero:& uulnera conglutinat.Palma elate ſi Siſtit
ue ſpathe medicinæ confert gramina folia corticem.Folia iponuntur præcordiis:ſtoma- dioſ.
cho:iocineri:ulceribus:quæ ſerpunt cicatrici repugnantia.pſoras cortex eius tenet cũ reſina & cæra ſa nat diebus.xx.Decoquitur & ad teſtium uitia.Capillum denigrat ſuffitu.Partus extrahit.Datur bibẽ dus rerũ uitiis: & ueſicæ:& præcordiorum.Capiti & neruis inimicus.Vuluæ ac uentris fluctionẽ ſiſtit decoctum eius.Item cinis ad tormina potus in uino albo.In uuluarum uitiis efficaciſſimus.

Medicinæ ex ſingulorum generum flore:foliis:fructu:ramis:cor- tice:ligno:ſucco:radice:cinere. Cap.vii.

Roximæ uarietates generũ medicinarumq; quæ mala habẽt.Ex iis uerna acerba ſtoma-
p cho inutilia ſunt.Aluũ ueſicã circũagit.Neruos lædunt cocta meliora.Cotonea cocta ſua uiora.Cruda tamen duntaxat matura proſũt ſanguinem excreãtibus:ac dyſentericis: cho lericis:cæliacis.Non idem poſſunt decocta:quoniã amittunt cõſtringentem illã uim ſucci.Imponun tur & pectori in febris ardoribus:& tum decoquuntur in aqua cæleſti:ad eadem quæ ſupraſcripta ſũt Ad ſtomachi aũt dolores cruda decoctaue cærati modo imponuntur.Lanugo eorũ carbunculos ſa- nat:cocta in uino & illita cũ cæra.Alopecias capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiun- tur:aluum mouent.Mellis autem ſuauitati multũ adiiciunt:ſtomachoq; id utilius faciunt.Quæ uero in melle condiuntur cocta:quidam ad ſtomachi uitia trita cũ roſaceo foliis decoctis:dant pro cibo. Vrinam
Succus crudorem lienibus:orthopnoicis:hydropicis prodeſt.Item mammis condylomatis: uaricib9 Dioſc.
Flos & uiridis & ſuccus inflãmationibus oculorum:excreationibus ſanguinis: menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex iis mitis cum uino dulci tuſus:utilis & cæliacis & iocineri.Decocto quoq; eorum fo- uentur:ſi procidant uuluæ & interanea.Fit & oleum ex iis:quod melinum uocauimus quotiens non fuerint in humidis nata.ideo utiliſſima quæ ex ſicilia ueniunt.Minus utilia ſtruthia quãuis cognato. Radix eoꝝ circũſcripta terra manu ſiniſtra capitur:ita ut qui facit dicat quæ capiat:& cui9 cã.Sic adal- ligata ſtrumis medetur.Melimela & reliqua dulcia ſtomachũ & uẽtrem ſoluunt:ſiticuloſa: æſtuoſa: ſed neruos non lædunt.Orbiculata ſiſtunt aluum:& uomitiões:& urinas ciunt.Silueſtria mala ſimi- lia ſunt uermis acerbis:aluumq; ſiſtũt.Sane in hunc uſum immatura opus ſunt.Citrea cõtra uenenũ in uino bibũtur:uel ipſa uel ſemen:Faciũt oris ſuauitatem decocto eorũ colluto aut ſucco expreſſo. Horũ ſemẽ edendũ præcipiũt in malacia pregnãtibus.ipſa uero cõtra ifirmitatẽ ſtomachi:& nõ niſi ex aceto facillime mãduntur.punici mali nouem genera nũc iterare ſupuacuũ.Ex iis dulcia: q̃ apyri-

na alio nomine appellauimus ſtomacho inutilia habenť:inflatiões pariůt:dentes:gingiuaſq; lædůt. Quæ uero ſapore maxime ninoſa diximus:parú nucleum habentia:utiliora paulo intelligũtur. Aluum ſiſtunt & ſtomacho duntaxat pauca citraq; ſatietatem.Sed hæc minime danda q̃q̃ omnino nulla in febri nec carne acinorum utile nec ſucco.Cauẽtur aquæ uomitionibus:ac bilem reiicientibus. Vuam in iis ac ne muſtum quidẽ:ſed ꝓtinus uinum aperuit natura. Vtrunq; uero aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu.Vulgus coria maxime pficere illo nouit:ob id malicoriú appellãt medici.Vrinam cieri eodem monſtrant:mixtaq; galla in aceto decocto modiles dentes ſtabilire.Expetitur in grauidaꝝ malacia:& quoniã guſtatu moueat infantem.Diuiditur malũ:cæleſtiq; aqua madeſcit ternis fere diebus.Hæc bibiť frigida cæliacis:& ſanguinẽ excreãtibus.Ex acerbo fit medicamẽtũ: ſtomatice uocatur:utiliſſimũ oris uitiis:narium:auriú:oculoꝝ caligini:pterygiis: gẽitalibus:& iis q̃s nonas uocãt:& quæ in ulceribus excreſcunt.Cõtra leporẽ marinũ hoc modo acinis detracta cortice tuſis ſuccoq; decocto ad tertias dein cũ croci:& aluminis ſciſſi myrrhæ mellis attici ſelibris. Alii hoc modo faciũt.Punica acida multa tradũtur:Succus in cacabo nouo coqtur mellis craſitudine ad uirili tatis:& ſedis uitia:& omnia quæ lycio curantur:aures putulẽtas:epiphoras incipientes rubras maculas.In manibus rami punicorũ ſerpẽtes fugãt.Cortice punici ex uino decocti & ipoſiti perniones ſanant.Contuſũ malũ ex tribus heminis uini decoctũ ad heminã:tormina & tineas pellit.punicũ in olla noua operculo indito in furno toſtum & cõtritũ potũq; in uino ſiſtit aluũ:diſcutit tormina Primꝰ pomi huius partus florere incipiẽtis cytinus uocatur a græcis:miræ obſeruationibus multoꝝ experimẽto.Si quis unum ex iis ſolutus uinculo oĩ cinctus & calciatus:atq; etiã annuli decerpſerit duobus digytis pollice & quarto ſiniſtræ manus:atq; ita luſtratis leui tactu oculis:mox in os additũ deuorauerit ne dẽte cõtingat:affirmatur nullã oculoꝝ ibecilitatẽ paſſurũ eo anno.Idem cytini ſiccati tritiq; carnes excreſcentes cohibent.Gingiuis & dentibus medẽtur.Vel ſi mobiles ſint:decocto ſucco.Ipſa corpuſcula trita ulceribus quæ ſerpunt putreſcuntue:illinunť.Itẽ oculoꝝ inflãmationi:teſtinorũq; & fere ad omnia quæ cortices maloꝝ.Aduerſať ſcorpionibus.Nõ eſt ſatis mirari curã diligẽtiãq; priſcoꝝ:qui oĩa ſcrutati nihil intentatũ reliquere.In hoc ipſo cytino flóſculi ſũt: anteq̃ ſcilicet malũ ipſũ ꝓdeat:erũpentes:quos balauſtium uocari diximus.Hos quoq; ergo experti inuenerũt ſcorpionibus aduerſari.Siſtunt potu menſes fœminarũ:ſanant oris ulcera:tonſillas:uuam:ſanguinis excreationes:uentris:& ſtomachi ſolutiones:genitalia ulcera quacunq; in parte manantia.Siccauere etiã ut ſic quoq; experirenť.Inuenerũtq; tuſorũ farina dyſentericos a morte reuocari.Aluũ ſiſti.Quin & nucleos ipſos acinorũ experiri nõ piguit.Toſti tuſiq; ſtomachũ iuuãt.Cibo aut potione inſperſi bibũtur ex aqua cæleſti ad ſiſtendũ aluũ.Radix decocta ſuccum emittit:qui tineas necat uictoriati põdere. Eadẽ diſcocta in aqua quas lyciũ præſtat utilitates.Eſt & ſilueſtre punicũ a ſimilitudine appellatũ.Eius radices rubro cortice denarii pondere ex uino potæ ſomnos faciunt. Semine poto aquã quæ ſubierit cutem ſiccat.Mali punici corti:is fumo culices fugantur.

De pytis & eorum obſeruationibus:& de ficorum obſeruatione:& caprifico:& erineo:& aliorũ generibus medicinæ. Cap.viii

Yrorum omnium cibus etiã ualẽtibus oneroſus:ægris quoq; uini modo negatur.Decocta eadem mire ſalubria & grata præcipue cruſtumina.Quæcunq; uero cum melle decocta ſtomachũ adiuuant.Fiunt cataplaſmata e pyris ad diſcutienda corporũ uitia:& decocto eorũ ad duritias utuntur.Ipſa aduerſantur boletis atq; fungis:pelluntq; pondere & pugnante ſucco.Pyrũ ſilueſtre tardiſſime matureſcit.Conciditur:ſuſpenſumq; ſiccatur ad ſiſtendã aluum:quod & decoctũ eius potũ præſtat.Decoquũtur & folia cũ pomo ad eoſdẽ uſus.pyrorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit.Mala pyraq; portatu iumentis mire grauia ſũt uel pauca.Remedio aũt eſſe:ſi prius edenda dentur aliqua:aut utique oſtendantur.Fici ſuccus lacteus aceti naturam habet.Itaq; coaguli modo lac contrahit.Excipitur ante maturitatem poni:& in umbra ſiccatur ad aperienda ulcera:cienda menſtrua appoſitus cũ luteo oui:aut potus cũ amylo podagris illinitur.Cũ farina fœni græci & aceto.pylos quoq; detrahit:palpebrarumq; ſcabiem emendat.Item lichenas & pſoras:aluũ ſoluit.Lactis ficulni natura aduerſatur crabronũ ueſparumq; & ſimiliũ uenenis: priuatim ſcorpionũ idem cũ axungia uerrucas tollit.Folia & quæ nõ maturuere fici:ſtrumis illinuntur:oĩbuſq; quæ emollienda ſunt diſcutiendaue.præſtant hæc & per ſe folia.Et alii uſus eorum tanquã infricando lichene & alopeciis:& quæcunq; exulcerari opus ſit:& aduerſus canis morſus.Ramorũ teneri:cauliculi cuti imponũtur.Idem cũ melle ulceribus quæ cæria uocantur:illinũtur.Extrahũt infracta oſſa cum papaueris foliis ſilueſtris.Canũ rabioſorũ morſus folio trito ex aceto reſtringunt.E nigra ficu candidi cauliculi illinũtur furunculis:muriſaranei morſibus cũ cæra.Cinis earum e foliis gangrenis:conſumendiſque quæ excreſcunt.Fici matutæ urinam ciunt:aluũ ſoluunt:ſudorem mouent:papulaſque.Obid

autumno Insalubres:quoniã sudãtia huius cibi opera corpora refrigescũt Nec stomacho utiles. Sed ad breue tempus:Et uoci contrariæ intelligũtur.Nouissimæ salubriores q̃ primæ.Medicate uero nõ nunquã iuuenũ uires augent.Senibus meliorem ualitudinem faciũt:minusq; rugarum . Sitim sedãt Calorem refrigerant.Ob id nõ negandæ in febribus constrictis:quas stegnas uocãt.Siccæ fici stomachũ lædũt Guttur & faucibus magnifice utiles.Natura iis excalfaciendi.Sitim afferũt.Aluum molliũt.Rheumatismis eius & stomacho cõtrariæ.Vesicæ semper utiles:& anhelatoribus:ac suspinosis. Item iocinerũ:renum:lyenũ uitiis.Corpus & uires adiuuant:ob id ante athletæ hoc cibo pascebãtur pythagoras exercitator primũ ad carnes eos transtulit.Recolligentibus se a longa ualitudine utilissime.Item comitialibus & hydropicis.Oibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt : imponũtur. Efficacius calce aut nitro admixto.At coctæ cum hysopo pectus purgant:pituitã:tussim ueterẽ.Cũ uino ãt ad sedem & tumorẽ maxillarum & furunculos:panos:parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fauere fœminas.Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco utiles sunt pleureticis: & peripneumonicis.Cũ ruta coctæ torminibus prosũt tibiarũ ulceribus.Cũ æris flore & spasticis & pterygiis.Cũ punico malo ambustis:pernionibus.Cũ cæra hydropicis coctæ in uino & cũ absinthio & farina hordeacea nitro addito.Aluũ sistunt manducatæ.Scorpionũ ictibus cũ sale tritæ illinũtur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ.Carcinomati si sine ulcere est: quã pinguissimam ficum imponi:pene singulare remediũ est:itẽ phagedene.Cinis nõ ex alia arbore aciem purgat acrior:non conglutinat:replet:astringit.Bibitur & ad discutiendũ sanguinem cõcretum.Item percussis præcipitatis.Conuulsis ruptis cineris cyathis singulis aquæ & olei datur tetanicis & spasticis.Itẽ potus uel infusus cæliacis:dysentericis.Et si quis eo cũ oleo perungatur:excalfacit.Item cum cæra:& rosaceo subactus ambustis cicatricem tenuissimã ob ducit.Luscios ex oleo illitus emendat: dentiũq; uitia crebro fricatu.Produnt etiam siquis inclinata arbore supino ore aliquem nõdũ eius morsu abstalerit nullo uidẽte:atque in aluta illigatũ licio e collo suspẽderit:strumas & parotidas discutit.Cortex tritus cũ oleo uentris ulcera sanat.Crudæ grossi uerrucas & thimos nitro farinaq; additis tollũt Spodiiq; uicem exhibet fruticũ a radice exeuntium cinis.Bis tostus adiecto pſimythio digeritur i pastillos ad ulcera oculorum & scabritiam.Caprificus etiamnũ multo efficacior fico.Lactis minus habet.Surculo quoq; eius lac coagulatur in caseo.Exceptũ id coactumq; in duritiam suauitatem carnibus affert.Fricatur diluto ex aceto.Miscetur exulceratoriis medicamentis.Aluum soluit: uuluam cũ amylo aperit.Pota menses cit cum luteo oui.potagris cũ farina fœnogræci illinitur.Lepras:psoras:lichenas:lentigines expurgat.Item uenatorum ictus & canis morsus.Dentiũ quoq; dolori hic succus appositus in lana prodest:aut in cauis eorum additus.Cauliculi & folia admixto eruo cõtra marinoꝝ uenena prosunt.Adiiciunt & uinũ.Bubulas carnes additi caules magno ligni cõpendio percoquunt Grossi illitæ strumas:& omniũ collectionum emolliunt & discutiunt:aliquatenus & folia.Quæ mollissima sunt ex iis cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures sanant.Cũ melle:item & folis ceria sanant & canis morsus.Recentes cũ uino phagedenas.Cũ papaueris foliis ossa extrahũt.Grossi capitici inflãmatiões discutiũt suffitu.Resistũt & sanguini taurino poto:& pſimythio & lacti coagulato potæ.Item aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanãt.Cauliculi aut grossi eius q̃ minutissime ad scorpionum ictus e uino bibuntur.Lac quoq; instillatur plagæ:& folia imponũtur.Item aduersus muremaraneum.Cauliculorum cinis uuam fauciũ sedat.Arboris ipsius cinis ex melle:rhagadia.Radix deferuefacta in uino dentiũ dolores.Hyberna caprificus in aceto cocta & trita ipetigines tollit. Illinuntur ramentarami sine cortice q̃ minutissima ad scobis modũ.Caprifico quoq; medicinæ uim miraculum additur.Corticem eius impubescentẽ puer impubis si defracto ramo detrahat dẽtib⁹ medullã ipsam addalligatam ante solis ortem phibere strumas.Caprificus tauros quanlibet feroces collo eorum circundata in tãtum mirabili natura compescit:ut immobiles præstet.Hærba quoq; quam græci erineon uocãt:reddẽda in hoc loco ꝓpter gentilitatẽ.palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine:flos candidus:semẽ nigrum:parum.tritum cũ melle attico oculorum epiphoris medetur:ut cum cyathi ut carptorum.Manat lacte multo & dulci.Hærba perquam utilis aurium dolori nitri exiguo addito.Folia resistunt uenenis.pruni folia decocta tonsilis:gingiuis:uuæ ꝓsunt in uino decocta:& subinde ore colluto.Ipsa pruna aluum molliunt:stomacho nõ utilissima:sed breui momẽto.Vtiliora persica succusq; eorum etiamnum in uino aut in aceto expressus.Nec est alius eis pomis innocentior cibus.Nusquã minus odoris.Succi plus:qui tamen sirim stimulet.Folia eius trita illita hemorrhoiam sistunt.Nuclei persicorum cum aceto & oleo capitis doloribus illinuntur.Siluestrium quidẽ prunorum baccæ:uel e radice cortex in uino austero si decoquãtur ita ut triens ex hemina supsit aluũ & tormina sistũt.Satis est singulis cyathos decocti sumi.Et i iis & satiuis prunis ẽ limus arborum:quẽ græci lichen appellãt:rhagadis & cõdylomatis mire utilis.Mora in ægypto & cypro sui ge

.ii. drachmis cum cyathis attici quattuor

neris(ut diximus)largo ſucco abundant.Sũmo cortice deſquãmato altiore plaga ſicca mirabili natura.Succus aduerſatur uenẽni ſerpentiũ.prodeſt dyſentericis.Diſcutit panos oẽſq; collectiões. Vulnera cõglutinat:capitis dolores ſedat:item aurium.Splenicis bibitur.illinitur & cõtra perfrictiões. Celerime tereditié ſentit.Nec apud nos ſucco uſus minor.Aduerſat aconito & araneis in uino potũ. Aluum ſoluit.pituitaſq; ac tineas & ſimilia uentris animalia extrahit.Hoc idem præſtat & cortex tritus.Folia tingant capillum cũ fici nigræ & uitis cortice ſimul coctis in aqua cæleſti.pomi ipſius ſucCus aluum ſoluit protinus.Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia:refrigerant:litim faciũt.Si nõ ſupueniat alius cibus:intumeſcunt.Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum:ueluti animalis alicuius in hac arbore obſeruandis miraculis quæ in natura eius diximus.Fit ex homo panchreſtos ſtomatice:eadẽ at teriace appellata hoc modo.Sextarii tres ſucci e pomo leui uapore ad craſſitudinẽ mellis redigũtur. Poſt additur omphacii andi pondo duodecim:aut myrrhæ undecim:croci.xi. Sed hæc ſimul mixta uel trita miſcẽtur decocto.Neq; eſt aliud oris arteriæ uuæ ſtomachi iucundius remediũ.Fit & ex alio modo.Succi ſextarii duo mellis attici decoquũtur ut ſupra diximus.Mira fũt prætereа:quæ ꝓduntur Mora germinatione prius q̃ in folia exeant:ſiniſtra decerpi iubentur futura poma:rhicinos græci uocant.Hi terrã ſi nõ attigere:ſanguinẽ ſiſtunt adalligati:ſiue ex uulnere fluat:ſiue ore:ſiue naribus:ſiue hemorrhoidis.Ad hoc ſeruãtur repoſiti.Idem præſtare & ramus dicit luna plena defractus:incipiẽs fructũ habeꝛ. Si terrã nõ attigerit priuatim mulieribus alligatus lacerto cõtra abũdantiã menſiũ.Hoc & quocũq; tpe ab ipſis decerptũ ita ut terrã non attingat:adalligatũq; exiſtimãt præſtare.Folia mori trita:aut arida decocta ſerpentiũ ictus imponũtur.Ad idemq; potu ꝓficiſcitur.Scorpionibus aduerſatur e radice corticis ſuccus ex uino aut poſca potus.Reddenda eſt antiquorũ cõpoſitio.Succũ expreſſũ pomi maturi imaturiq; mixtũ coquebant in uaſe æreo ad mellis craſſitudinẽ.Aliqui myrrha adiecta:& cupreſſo preduratũ uas ſole torrebant:pmiſcentes ſpatha ter die.Hæc erat ſtomatice:quæ uulnere ad cicatricẽ perducebat.Alia ratio ſuccũ ſiccato exprimebant pomo multũ ſapori obſonio; cõferente.In medicina uero cõtra nomas & pectoris pituitas:& ubicũq; opus eſſet aſtringi uiſcera.Dentes quoq; colluebãt eo.Tertiũ genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia.Radix per meſſes inciſa ſuccũ aptiſſimum dentiũ dolori collectionibuſq; & ſupputationibus habetur. Aluũ purgat.Folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahũt.Cerаſia aluũ moliunt:ſtomacho inutilia.Eadem ſiccata aluũ ſiſtũt.Vrinã ciunt.Inuenio apud auctores ſiquis matutino roſcida deuoret cum ſuis nucleis:in tantum leuari aluũ:ut pedes morbo liberentur. Meſpila exceptis ſetaniis:quæ malo propriorem uim habent:reliqua aſtringunt ſtomachũ ſiſtũtq; aluum. Item ſorba ſicca.Nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis:& nuce auellana:& de nuce iuglande:& de piſtaciis:& caſtaneis:& ſiliquis: cornu:& unedone:& lauro. Cap.ix.

Põdus ſextarioꝝ duoꝝ aut myrrhæ ſextarii unius croci unius. uetus codex Cytinos

Virium

Vces pineæ quæ reſinam habent cõtuſæ leuiter additis in ſingulis ſextariis aquæ ad dimidiũ decoctæ ſanguinis excreationi medẽtur:ita ut cyathi bini bibãtur ex eo.Cortex e pino in uino decoctus cõntra tormina datur.Nuclei nucis pineæ litim ſedãt:& achrimoniã ſtomachi roſioneſq; & cõtrarios humores conſiſtentes ibi:& infirmitatẽ uirilium roborãt:renibus & ueſicæ utiles.Fauces uidentur exaſperare & tuſſim.Bilem pellũt poti ex aqua:aut uino:aut paſſo:aut balanorũ decocto.Miſcetur iis contra uehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemẽ & ſuccus portulacæ.Item ad ueſicæ ulcera & renũ:quoniã & urinã cient.Amygdalæ amaræ radicum decoctũ cutẽ in facie corrigit:coloremq; hylariorẽ facit.Nuces ipſæ ſomnum faciũt & auiditatem.Vtinam & meſes ciunt.Capitis dolori illinuntur:maximeq; in febri:ſi ab ebrietate in aceto:& roſaceo ex aquæ ſextario:& ſanguinem ſiſtunt.Cũ mylo & menta lethargicis comitialibuſq; ꝓſunt.Capite peruncto epinyctidas ſanant e uino uetere ulcera putreſcentia:Canũ morſus cũ melle.Et furfures ex facie ante potu præparata item iocineris & renũ dolores ex aqua potæ.Et ſæpe ex eclegmate cũ reſina terebinthina.Calculoſis & difficili urinæ in paſſo:& ad purgandã cutem in aqua mulſa tritæ ſunt efficaces.proſunt eclegmate:iocineri:tuſſi & colo cũ eleliſphaco modice addito.In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudine.Aiunt quoq; quinis fere præſumptis ebrietatẽ non ſentire potores.Vulpeſq; ſi ederint eas nec contingat e uicino aquã lambere:mori.Minus ualent in remediis dulces:& eæ tamen purgãt & urinam ciunt.Recentes ſtomachũ implent.Nucibus græcis cũ abſinthii ſemine ex aceto ſumptis morbus regius ſanari dicitur.Item illitis per ſe uitia ſedis.Et priuatim condylomata.Item tuſſi & ſanguinis reiectioni ꝓdeſt.Nuces iuglandes græci a capitis grauedine appellauere.Etenim arborũ ipſarũ foliorũq; uires in cerebrum penetrant.Hocque minore momento:ſed in cibis nuclei faciunt.Sũt aũt recẽtes iucundiores.Siccæ unguinoſiores:& ſtomacho inutiles:difficiles cõcoctu:doloré capitis in ſerentes:Tuſſientibus inimicæ:& uomituris ieiunis aptæ tenaſmo ſolo:trahũt enim pituitã.Eædẽ

præsumptæ uenena hebetant.Item anginam cũ ruta & oleo.item aduersantur cepis:leniuntq; earum saporem.Aurium inflãmationi imponuntur cum mellis exiguo.Item ruta mammis et luxatis. Cum cepa autem et sale et melle canis hominisq; morsui.putam inenucis iuglandis dens cauus inuritur. putamen combustũ tritumq; in oleo aut uino infantium capitis peruncto nutrit capillũ:et ad alopecias eo sic utuntur.Quo plures quis nuces ederit:hoc facilius tineas pellit.Et quæ per ueteres sunt nuces gangrenis et carbunculis medẽtur.Item sugilatis.Cortex iuglãdiũ lichenum uitio et dysentericis ꝓdest.Folia trita cũ aceto aurium dolori.In sanctuariis Mithridatis maximi regis deuicti.Cn.põpeius inuenit in peculiari cõmentario ipsius manu cõpositionem antidoti e duabus nucibus siccis. Item ficis totidem:& rutæ foliis uiginti simul tritis.addito salis grano:& qui hoc ieiunus sumat: nullum uenenũ nociturũ illo die.Cõtra rabiosi quoq; canis morsus nuclei a ieiuno homine cõmãducati illitiq; præsenti remedio esse dicuntur.Nuces auellanæ capitis doloꝛẽ faciũt:inflãmationẽ stomachi & unguendini corporis cõferunt plusq̃ sit uerisimile.Tostæ & distillationi medẽtur: Tussi quoq; ueteri tritæ & in aqua mulsa potæ.Quidã adiiciũt grana piperis.Alii e passo bibũt.pistacia eosdem usus & effectus habent:quos pinei nuclei:præterq;:ad serpentiũ ictus:siue edantur:siue bibantur. Castaneæ uehementer.sistunt stomachi & uentris fluctiones.Aluũ ciunt.Sanguinem excreantibus prosunt Carnes alunt.Siliquæ recentes stomacho inutiles.Aluum soluunt.Eædem siccatæ sistũt:stomachoq; utiliores fiunt.Vrinam ciunt.Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextariis decoquũt. Quidam ad dimidium:eumque succũ bibunt.Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus:nõ contingente ligno illitaq; indeferrugo incipiẽtes lichenas sanat.Arbutus siue unedo fructum fert difficilẽ concoctioni:& stomacho inutilẽ.Laurus excalfactoriam naturã habet:& foliis: & cortice:& baccis.Itaq; decoctũ ex iis maxime e foliis prodesse uuluis & uesicis cõuenit.Illita uero uel parum cabronũq; & apium.Item serpentiũ uenenis restistunt:maxime sepis dypsadi & uiperæ. prosũt & mensibus fœminarũ cum oleo cocta.Cum polenta autem quæ tenera sũt trita inflammatiões oculorum cum ruta:testium cũ rosaceo.capitis dolores:aut cũ irino.Quin manducata atq; deuorata per triduũ terna:liberant a tussi.Eadem prosunt suspiriis trita.cũ melle.Cortex radicis cauendus granidis.Ipsa radix calculos rũpit:iocineri prodest:tribus obolis in uino odorat pota.Folia pota uomitiões mouent.Baccæ menses trahunt.appositæ tritæ uel potæ.Tussim ueterẽ & ortopnoeã sanant binæ detracto cortice in uino potæ.Si & febris sit:ex aqua:aut eclegmate ex aq̃ mulsa:aut ex passo decoctæ.prosunt & phthisicis eodem modo & oĩbus thoracis rheumatismis.Nam & excoquũt pituitã: & extrahunt.Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur.Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines.Et ulcera manantia:& ulcera oris:& furfures.Cutis pruriginem succus baccarũ emendat & phthiriasin.Aurium dolori & grauitati instillantur cũ uino uetere & rosaceo.perunctos eo fugiũt uenenata oĩa.prodest & contra uenenatorũ ictus potus.Maxime autem eius laurus:quæ tenuiora habet folia.Baccæ cũ uino serpentibus & scorpionibus & araneis resistunt.Ex oleo & aceto illinũtur & lyeni & iocineri.Gangrenis cũ melle:& in fatigatione etiam aut perfictione succo eo perũgi nitro adiecto prodest.Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aq̃.Efficacius recentẽ q̃ aridã.Quidam aduersus scorpionũ ictus decem baccas dari iubent potui.Item & in remedio uuæ iacentis quadrantẽ pondo baccarũ foliorumue decoqui in aquæ sextariis tribus ad tertias:eamque calidã gargarizare:& in capitis dolore impari numero baccas cũ oleo conterere:& calfacere:Laurus delphicæ folia trita olfactaq; subinde pestilentie contagia prohibent tãto magis si & urãtur.Oleum ex delphica ad cærata acopumque ad perfrictiones discutiendas:neruos laxãdos: lateris dolores:febresq; frigidas utile est.Item ad auriũ doloremin mali punici cortice tepefactum:Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarizatione:pota alui dolores:intestinorumq;. Tenerrima ex iis trita in uino papulas pruritusq; illita noctibus proxime ualent.inter cætera lauri genera. Laurus alexandrina siue idæa partus celeres facit radice pota trium denariorũ pondere in uini dulcis cyathis tribus.Secundas etiã pellit:mẽsesq; eodem modo pota.Daphnoides siue iis nominibus:quæ diximus siluestris laurus prodest:aluũ soluit:recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata.pituitas extrahit foliũ & uomitus:stomacho inutile.Sic & baccæ quinæ denæ ue purgationis causa sumuntur.

De myrto satiua & myrtidano:& de myrto siluestri. Cap.ix.

Myrtus satiua candida minus utilis est medicinæ q̃ nigra.Semen eius medetur sanguinẽ excreantibus.Item contra fungos in uino potum.Odorem eius cõmendat uel pridie cõmãducatũ.item apud Menandrũ synaristusin hoc edunt.Datur et dysentericis denarii pondere in uino.Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum uino subseruefactũ.imponitur lippitudini cum polenta.Et cardiacis in mãma sinistra.Et contra scorpionis ictus in mero: et ad uesicæ

uitia capitis dolores et ægilópas:anteq̃ ſuppurent.itẽ tumoribus. Exẽptiſq; nucleis in uino uetẽre tritum eruptionibus pituitæ.Succus feminis aluũ ſiſtit.Vrinas cit.Ad eruptiones puſtulaq; pituitæq; cum cærato illinitur:et contra phalãgia capillũ denigrat.Lenius ſucco oleũ eſt ex eadẽ myrto et uinum:quo nunq̃ inebriatur.Inueteratũq; ſiſtit aluum et ſtomachũ:tormina ſanat:faſtigium abigit.Foliorum arentiũ farina ſudores cohibet inſperſa:uel in febri.Vtilis et cæliacis:et ꝓcidentiæ uuluarum ſedis uitiis:ulceribus manãtibus igni ſacro fotu:capillis fluentibus:furfuribus.itẽ aliis eruptionibus: ambuſtis:Additur quoq; in medicamento:quod liparas uocant:eadẽ de cauſa:qua oleũ ex iis efficaciſſimũ ad ea quæ in humore ſunt:tanquã in ore et uulua.Folia ipſa fungis aduerſanẽ trita ex uino: cum cæra uero articularibus morbis et collectionibus.Eadẽ in uino decocta dyſentericis et hydropicis potui dantur.Siccantur in farina quæ inſpergitur ulceribus:aut hemorrhoidæ.purgant & lentigines pterigia & paronycia:& epinyctida:condylomata:teſtes:terra ulcera.item ambuſta cũ cærato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur & ſucco decocto.Cõburũtur & in antidota. Itẽ cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno dein triti ex uino:& ambuſtis foliorũ cinis medetur:inguen ne in tumeſcat ex ulcere ſatis eſt ſurculũ tantũ myrti habere ſecũ nõ ferro nec terra cõtactũ.Myrti danũ diximus quomodo fieret.Vuluæ prodeſt appoſitũ fotu:& illitu.Multo efficaciꝰ & cortice & folio & ſemine.Exprimitur & foliis ſuccus moliſſimis in pila tuſis adfuſo paulatim uino auſtero.Alias aqua cæleſti:atq; ẽt expreſſo utuntur ad oris ſediſq; ulcera uuluæ:& uentris. Capilloq; nigritiã malaq; perfuſiones purgationes lentiginũ:& ubi cõſtringendũ aliquid eſt.Myrtus ſilueſtris: ſiue oxymyrſine:ſiue chamemyrſine baccis rubentibus:& breuitate a ſatiua diſtat.Radix eius in honore eſt:decocta uino ad renũ dolores pota.Et difficili urinæ:præcipueq; craſſæ & grauiter olenti. Morbo regio:& uuluaq; purgationi trita cũ uino Cauliculi quoq; incipiẽtes aſparagoq; modo in cibo ſũpti:& in cinere cocti Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit.item in aceto & roſaceo tritũ capitis dolores ſedat:& potum morbũ regium.Caſtor oxymirſinem myrti foliis acutis: ex qua fiunt ruri ſcopæ:ruſcum uocauit:ad eoſdem uſus.Et hactenus habẽt ſe medicinæ urbanarum arborum.Tranſeamus ad ſilueſtres.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIIII.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſilueſtribus.

n

E ſiluæ quidem horridiorq; naturæ facies medicinis carent:ſacra illa parẽte rerũ omnium nuſquã nõ remedia diſponere homini ut medicina fieret etiã ſolitudo ipſa:ſed ad ſingula illius diſcordiæ atq; concordiæ miraculis occurſanti bus Quærcus & olea tã pertinaci odio diſſident:ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriantur.Quercus uero & iuxta nucẽ iuglandẽ.pernicialia & braſſicæ cũ uite odia.ipſumq; olus quo uitis fugatur aduerſũ cyclamio & origano areſcit.Quin & annoſas iam & quæ ſternantur arbores:difficilius cædi:ac cæleri inareſcere tradũt:ſi prius manu q̃ ferro attingantur.pomorũ onera a iumẽtis ſtatim ſentiri:ac niſi prius oſtendanẽ iis q̃uis pauca portent:ſudare illico.Ferulæ afinis gratiſſimæ fũt in pabulo:cæteris uero iumẽtis præſentaneo ueneno.Qua de cã id animal Libero patri aſſignaẽ:cui & ferula.Surdis etiã reſ ſui cuiq; fũt uenena:ac minimis quoq;.Phylira coci & poline nimiũ ſalem cibis eximũ.Prædulciũ faſtidiũ ſal temperat Nitroſæ aut amaræ aquæ polenta addita mitigantur:ut intra duas horas bibi poſſint.Qua de cã & in ſaccos uinarios addiẽ polẽta.Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ noſtratis cõcordia ualentiũ:pix oleo extrahitur:quãdo utrũq; pinguis naturæ eſt.Oleũ ſolum calci miſcetur quãdo utrũq; aquas odi Gũmi aceto facilius eluitur.Atramentũ aqua.iumera præterea alia:quæ ſuis locis dicentur aſſidue.Hinc nata medicina.Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo: inuentu facilia ac ſine ipendio:ex qbus uiuimus.poſtea fraudes hominũ & igenioq; capturæ officinas inuenerẽ iſtas:in qbus ſua cuiq; homini uenalis ꝓmittitur uita.Statim cõpoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantanẽ:Arabia atq; india in medio æſtimanẽ.Vlceriq; paruo medicina a rubro mari ꝓputatur:cũ remedia uera quottidie pauperimus quiſq; cœnet.Nam ſi ex horto aut petaẽ hærba:uel frutex quæratur:nulla artiũ uilior fiet.ita eſt profecto:magnitudo populi romani perdidit ritus:uincẽdoq; uicti ſumus.paremus externis.& una artium imperatoribus quoq; imperat.Verum de his alias plura. Lotonhærbã:itemq; ægyptiam eodem nomine:alias & ſyrticam arborem diximus ſuis locis.

Lothos. Cap.ii.

h

Aec lothos quæ faba græca appellatur a noſtris aluũ baccis ſiſtit.Raméta ligni decocta in uino proſunt dyſentericis:menſtruis:uertigini:comitialibus. Cohibẽt & capillum.Mirum

his ramentis nihil eē amarius:fructuq; dulcius.Fit & e scrobe eius medicamētū:ex aqua myrti decocta subacta & diuisa in pastillos:dysentericis utilissimū pondere uictoriati:cū aquæ cyathis tribus.

Glans. Cap.iii.

Lans intrita duritias quas cacoethe uocant cū falsa axungia sanat:uehementioresq; lichenas in omnibus cortex ipse:corticiq; tunica subiecta.Hæc decocta iuuat cæliacos.Dysenterici ēt illinitur:uel ipsa glans.Eadēq; resistit serpentiū ictibus:rheumatismis suppuratiōibꝫ Folia & baccæ uel cortes uel succus decocti prosunt cōtra toxica.Cortex illinitur decoctꝰ lacte uaccino:serpētis plagæ.Datur ex uino dysentericis.Eadem & ilicinis.

De cocco ilicis & galla & uisco pilulis glande:& de cerri radice & subere. Cap.iiii:

Ocū ilicis uulneribus ex aceto recentibus iponitur.Epiphoris ex aqua.& oculis suffusis sāguine instillatur.Est autem genus ex eo i attica fere & asia nascens celerrime i uermiculū semutans:quod ideo scolecion uocant:iprobantque.principalia eius genera diximus: Nec pauciora genera gallæ fecimus:solidā.perforatam.item albam:nigram:maiorem:minorem.Vis omniū similis.optima comagena.Excrescentia in corpore tollit.psunt gingiuis uuæ. Oris exulcerationi.Crematæ & in uino extinctæ cœliacis.Dysentericis illinuntur.paronychiise x melle: & unguibus scabris:pterygiis:ulceribus manantibus condylomatis:uulneribus:quæ phagedēica uocāt i uino aut ē decoctæ auribus instillantur:oculis illinuntur.Aduersus eruptiones & panos cum aceto.Nucleus cōmanducatus dentiū dolorem sedat.item intertrigines:& ambusta immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenem consumiunt:Eædem crematæ & aceto salso extinctæ menses sistunt:uuluasque procidētes foru omnes capillos denigrant.Viscū e robore præcipuū diximus haberi:& quo conficeretur modo. Quidam in aqua contusū decoquūt:donec nihil innatet.Quidam commanducantes acinos expuūt cortices optimū est.quod sine cortice est quodque leuissimum:extra fuluum:intus porraceum .quo nihil est glutinosius:emollit:discutit.humore siccat.Strumas cū resina & cæra panos mitigat omnis generis.Quidam & galbanū adiciunt pari pondeī singulorum: eoq; modo & ad uulnera utuntur. Vnguiū scabricias expolit.si septenis diebus soluantur:nitroq; colluantur.Quidā ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectū e robore sine ferro.Si terram nō attigerit comitialibꝫ mederi conceptū fœminarum adiuuare:si omnino secum habeant.Vlcera commanducatu imposituq; efficacissime sanari.Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replēt.Cerri folia & cortex & glās sicat collectiōes suppurationesq;:fluitiōes sistit'Torpentes membronū partes corroborat decoctum eius fotu Cui & insidere expedit siccandis astringendisue partibus.Radix cerri aduersatur scorpiōibꝫ Suberis cortex tritus ex aqua calida potus:sanguinē fluentē ex utralibet parte sistit.eiusdē cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur:

De fago & cupresso:& cydro magna.& de cedride.galbano. Cap.v.

Agi folia manducantur in gingiuas laborumq; uitiis.Calculis glandis fagine cinis illinitur item cū melle alopeciis.Cupressi folia trita serpentiū ictibus imponūtur:& capiti cum polenta sua sole doleat.item ramici.Qua de causa & bibuntur.Testiū quoq; tumori cum cærato illinutur.Capillū denigrant ex aceto.eadē trita cum duabus partibus panis mollis & e uino amineo subacta pedū ac neruorum dolores sedant.pilulæ aduersus serpentium ictus bibūtur aut si eiiciatur sanguis collectionibꝫ illinuntur.Ramici quoq; teneræ tusæ cū axungia & lomento prosūt Bibūtur ex eadem causa.parotidi & strumæ cū farina imponuntur.exprimitur succus tusis cū semine qui mixto oleo caliginem oculoꝝ aufert.itē uictoriati pōdere in uino potus illituſq; cū fico sicca pingui exemptis granis uitia testiū sanat.Tumores discutit:& cū fermēto strumas. Radix cū foliis trita potaq; ueficæ & stranguriæ medetur.& contra phalangia Rameta pota mēses ciūt.Scorpionū ictibꝫ aduersantur.Cædrus magna quā cædrela ten uocant dat picem quæ cædia uocatur dentiū doloribꝫ utilissimā.Frugit eni eos & extrahit dolores sædat cædri succus ex ea quō fieret diximꝰ magni ad lumina usus:ni capitis dolorem inferret.Defuncta corpora incorupta conseruat. Viuentia corrūpit mira differentia:cū uitam auferat spirantibus.defunctisq; pro uita sit.Vestes quoq; corrūpit: & aīalia necat ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendū.neq; in cruditatibus: qđ suasere aliqui: dētes quoq; colluere ex aceto in dolore timueri.uel grauitati aut uermibus auriū instillare.portentū est quod tradunt:abortiuū fieri iuuenere ante perfusa uirilitate.phthiriasesperūgere eo nō dubitaueri itemq; porrigines.Suadent & cōtra uenenū leporis marini bibere in passo.Facilius in elephātia. si illinant & ulcera sordida & excrescētia in iis. Auctores quidā & oculoꝝ albugines caligineſq; inūxere eo & cōtra pulmonis ulcera cyathū eius sorbere iusserunt.itē aduersus tineas:Fit & ex ea oleū qđ pisseleō uocāt:uehemētioris ad omnia eadē usꝰ.Gædri scobe serpētes fugari certū.ēdē.itē baccis tritis

cũ oleo ñ qui perungantur:Cædrides ſiue eſt fructus cædri tuſſim ſanant:urinã ciunt: aluum ſiſtunt: utiles ruptis conuulſis:ſpaſticis:ſtranguriæ:uuluis admoti.Contra lepores marinos eadẽ quæ collectionibus ſupra inflammationibuſque.De galbano diximus neq; humidũ neq; aridũ probatur:ſed quale docuimus.per ſe bibitur ad tuſſim ueterem:ſuſpiria rupta conuulſa.iponitur iſchiaticis:lateriſ doloribus:panis.furunculis:corpori ab oſſibus redenti.Strumis:articuloꝝ nodis: dentium quoque doloribus illinitur & cũ melle capitis ulceribus.purulentis infunditur auribus cum roſaceo aut nardo.odore comitialibus ſubuenit:& uuluæ in ſtrangulatu:& ſtomachi defectu : Abortus nõ exeũtes trahit appoſitu uel ſuffitu.item ramis hellebori circũlitum atq; ſubiectũ.Serpẽtes nidore urentium fugari diximus:Fugiunt & perũctos galbano.Medef:& a ſcorpiõe percuſſis bibiſ & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho:uuluaſq; cõuerſas corrigit.In myrrha autẽ & in uino mortuos partus extrahit.aduerſatur et uenenis maxime toxicis cũ myrra et uino ſerpentes oleo et ſpondylio mixto tactu necat:nocere urinæ exiſtimatur.

De hãmoniaco & ſtyrace:& ſpondilio:& ſphano:& terebintho:& camepite:& pityuſa:& reſinis & picea.& lentiſco. Cap.vi.

Imilis hãmoniaci natura atq; lachrymæ probande:ut diximꝰ mollit.calefacit.diſcutit.diſſoluit.Claritati uiſus in collyriis conuenit. pruritũ cicatrices.albugines oculoꝝ tollit.Dẽtiũ dolores ſedat.efficacius accenſum.Prodeſt diſpnoicis.pleureticis.pulmonibus. ueſicis urinæ cruentæ.lyeni iſchiaticis potũ.Sic &aluũ ſoluit.Articulis podagræ cum pari pondere picis.aut cæræ & roſaceo coctũ.Maturat panos.extrahit clauos cũ melle.Sic & duritias emollit. lyeni cum aceto & cæra cypria uel roſaceo efficaciſſime iponitur.Laſſitudines perũgi cũ aceto &oleo exiguoq; nitro utile.Et ſtyracis naturã i peregrinis arboribus diximus. placet præter illa quæ diximus.maxie pinguis.purus albicantibus fragmentis.Medetur tuſſi.facibꝰ.pectoris uitiis. uuluæ præcluſæ duricia ue laboranti.Cit mẽſes potu.appoſituq; aluũ mollit.inuenio potu modico triſticiã animi reſoluit: largiore contrahi.Sonitus auriũ emendat ifuſu ſtrumas illitu neruorumq; nodos Aduerſatur uenenis:quæ frigore nocent:ideo & cicutæ Spondylion una demonſtratum ifunditur capitibus phreneticorum:&letargicorum.item capitis doloribus lõgis Cumuetere oleo bibitur:& in iocinerum uitiis morbo regio comitialibus.orthopnoicis.uuluarũ ſtrangulatione.quibus & ſuffitu prodeſt. aluum mollit.illinitur ulceribus ſerpentibus cũ ruta.Flos auribus purulentis efficaciter ifunditur.Sed ſuccꝰ cũ exprimitur itegendus eſt quoniam mire appetitur a muſcis & ſimilibus.Radix de raſa & i fiſtulas coniecta callũ earum derodit.auribus quoq; inſtillatur cum ſucco.Datur & ipſa contra morbum regiũ ut in iocineris uitio & uuluarum.Capillos criſpos facit peruncto capite.Splachnon ſiue ſphacos ſiue bryon.& in gallia ut indicauimus:naſcitur uuluis inſidentiũ utilis.itẽ genibus & fœminũ tumoribus mixtus naſturtio & aqua ſalſa tritus.Cũ uino aut reſina ſuccus potus urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit cũ uino & iunipero tritus & potus.Terebinti folia & radix colectionibus imponuntur.Decoctũ eoꝝ ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino.& contra difficultatẽ urine.Ventrẽ leniter.emollit.Venerem excitat.piceæ & laricis folia trita et decocta i aceto dẽtiũ dolori proſunt.Cinis corticum inter trigini et ambuſtis.potus aluum ſiſtit.Vrinã mouet: Suffitu uuluas corrigit.piceæ folia priuati et iocineri utilia ſunt drachmæ pondere i aqua mulſa pota Siluas eas dũtaxat quæ picis reſinæ quæ gratia tadũtur utiliſſimas eſſe phthiſicis:aut q lõga ægritudine nõ recolligũt uires ſatis cõſtat.Et illũ cæli aera plus ita q̃ nauigationẽ ægyptiã ꝓficere plꝰ q̃ lactis hæt bidos per montiũ æſtiua potus.Chamepytis latine a iuga appellatur.diciturq; ꝓpter abortꝰ ab aliis rhus terræ Cubitalibus. ramis flore pinus & odore.altera læuior et icuruæ ſimilis.Tertia eodẽ odore et ideo noie quoq; paruula coliculo craſſitudine digytali foliis:ſcabris.exilibꝰ.albis in petris naſcẽs O ẽs hærbæ ſed propter cognationẽ nominis nõ differendæ proſunt aduerſus ſcorpionũ ictꝰ itẽ io cineri illitæ cũ palmis aut cotoneis.Renibus et ueſicæ decoctum earũ cũ farina hordeacea. morbo quoq; regio et urine difficultatibꝰ ex aqua decoctæ bibũtur.nouiſſima contra ſerpetes ualet cũ mele Sic et appoſita uuluas purgat.Sanguinẽ denſatũ extrahit pota.Sudores facit peruunctis ea. peculiari ter renibſis utilis eſt.Fiunt ex ea et hydropicis pilulæ cũ ficu aluũ trahentes lumborum quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit.et tuſſim recentẽtẽ mortuos partus ex aceto cocta potaq; eiicere ꝓtinus dĩ.Cum honore et pytiuſa ſimili de cauſa dicetur quã quidam in titymali genere nũerãt.Frutex eſt ſimilis piceæ flore paruo purpureo.Bilẽ et pituitã per aluum ꝺtrahit radix decocti hemia aut ſeminis lingulua in balanis folia in aceto detocta furfures cutis emẽdant.Mãmas quoq; mixto rute decocto et tormina et ſerpentiũ ictus et in totũ collectiones incipientes Reſinã e ſupradictis arboribus gigni docuimus et genera eius et nationes in ratione uini ac poſtea in arboribus Cuiꝰ ſũmæ ſpẽs duæ ſicca et liquida ſicca q̃ i pinu et picea fit liquida e terebintho larice lentiſco cuꝑſſo nã et eæ

erunt in asia & syria.Falluntur qui eandē putant esse e picea atq; larice. picea ēnim pinguē & turis mō succosam fundit.Larix gracilē ac mellei liquoris uirus redolentē.Medici liquida raro utūtur & i ouo fere.Larice propter tussim ulceraq; uiscerū.Nec pinea magnopere i usu.Cæteris nō nisi coctis: Et coquēdi genera satis demōstrauimus.in arboꝝ differētia placet terebithina odoratissima atq; leuissima nationū cypria & syriaca utraq; mellis attici colore.Sed cypria carnosior:ficciorq;.i sicco genere q̄rūt ut sit candida:pura:perlucida.in omni aūt ut montana potiusq̄ cā pestris. itē aquilōia q̄ ab alio uēto.Resoluitur resina ad uulnreum usus & malagmata oleo impotiones amydalis amaris natura i medēdo cōtrahere uulnera.purgare.discutere:collectiōes:itē pectoris uitia.Terebinthina illinitur:& eadē callida mēbroꝝ doloribus spasticisq; illinitur in sole totisq; corporib⁹.māgonū maxime cura ad gracilitatē emēdēdā:spatiis ita laxātiū cutē p singula mēbra:capacioraq; ciboꝝ faciēda corpora.proximū locū optinet e lentisco.inest ei uis astringendi.Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrē emolliunt.Cruda concoquunt.Tussim ueterem sedant.Vuluæ onera extrahunt etiā suffitæ.priuatim aduersantur uisco.panos & simili a cū seuo taurino & melle sanant.palpebras lētiscia cōmodissime replicat.Fractis quoq; utilissima.& auribus purulētibus:itē in pruritu genitalium. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida:& palimpissa:& pissasphalcos:& zopissa:& tæda:& lentisco. cap.viii.

Ix quoq; unde & quibus conficeretur modis indicauimus.Et eius duo genera.Spissū liquidūq;.Spissarum utilissima medicinæ est brutia:quoniā pinguissima & resinosissima utraq; præbet utilitates.Ob id magis rutila q̄ cæteræ.id enim qd in hoc adiiciunt ex mascula arbore melioré esse non arbitror posse intelligi.picis natura excalfacit.explet.aduersatur priuatim ceraste morsibus cū polenta.item anginæ cū melle. Distillationibus & sternumentis. pituitis auribus infunditur cū rosaceo.illinitur cum cæra.Sanat lichenas.Aluū soluit. Excreatiōes pectoris adiuuat eclegmate aur illita.Tonsillis cū melle.Sic & ulcera purgat.Explet cum uua passa & axungia.Carbūculos purgat:& putrescentia ulcera.Quæ uero serpunt cum pineo cortice aut sulphure.pthisicis etiā cyathi mensura quidā dederunt:& contra utere tussim.Rhagadas sedis & pedum panosque & ungues scabros emendat.Vuluæ duritias & conuersiones odore.itē lethargicos:strumas. itē cum farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad suppurationē petducit.Et ad alopecias sicca pice utūtur.ad mulierū mammas brutia ex uino subferuefacta cū poline farraceo quam calidissimis impositis.Liquida pix oleumq; quod pisseleon uocant quēadmodū fieret diximus.quidā iterū decoquūt & uocant palimpissam.Liquida anginæ perunguntur intus & uua.ad auriū dolores: claritatem oculoꝝ:oris circūlitiones:suspiriosas:uuluas.tussim uetere. & crebras excreationes pectoris: spasmos: tremores:opisthotonos:paralyses:neruoꝝ dolores præstantissimū ad canū & iumentorū scabiem. est & pissasphaltos mixta bitumini pice:naturaliter ex appolloniatarum agro.Quidā autē ipsi miscēt præcipuū ad scabié pecoꝝ remediū aut si fœtus māmas læserit:naturale optimū ex eo quod cū fert uet:innatat.zopissam eradi nauibus diximus cera marino sale macerata.Optima hæc a tyro cinio naū.additur aūt in malagmata ad discutiendas collectiones.Tædæ decoctæ in acero dentiū dolores efficaciter colluunt.Lentisci & arbores & semen & cortex & lachryma urinā alqum sistunt. Decoctum eoꝝ ulceribus quæ serpunt fotu.Illinitur in humidis & igni sacro:gingiuas colluit.folia dentibus in dolore atterūtur:Mobiles decocto colluūtur.Capillū tingūt. Lachryma sedis uitiis prodest: cū quid siccari excalfieriue opus sit.Decoctū & e lachryma stomacho utile ructum & urinam mouēs:quod & capitis dolori cū polenta illinitur.Folia uero tenera oculis inflāmatis illinuntur:itē mastiche lentisci replicandis palpebris:& ad exterendam cutē in facie & smegmata.adhibetur & sāguinem reiiciētibus:tussi ueteri:et ad oia quæ hā moniacī uis.Medet et attritis paribus siue oleo e semine eius facto cæraq; mixto:siue foliis ex oleo decoctis:siue cū aqua uirilia foueantur. Scio Democritū medicū in ualitudine confidiæ.M.Seruilii consularis filiæ oēm curatiōem aufteram recusātis diu efficaciter usum lacte caprarū quas lentisco pascebat.

De platano et fraxino et acere et alba populo et ulmo et tilia et sambuco et iunipero. Ca.viii.

Latani aduersantur uespertilionibus.pilulæ eaꝝ in uino potæ. X. iiii. pondere omnibus serpentiū:& scorpionū uenenis item ambustis tusæ aut cū aceto acri magisque scyllitino sanguinē omnē sistunt:et lentiginē et carcinomata melanias quoq; ueteres addito melle emēdāt.Folia et cortex illinūtur collectionibus et suppurationibus:et decoctum eorum: Corticis autē in aceto dentium remedium ē.Folia eorum tenérrima i uino albo decocta oculorum Lanugo folioꝝ.et auribus et oculis inutilis:Cinis pilularū sanat ambusta igni uel frigore. Cortex e uino scorpionū ictus restinguit:Fraxinus quam uim aduersus serpentes haberet indicauim⁹:Semē

foliis eius ineſt.quæ medentur iocineris & lateris doloribus in uino.aquã quæ ſubit cutẽ extrahunt Corpus obeſum leuant onere ſenſim ad maciem reducentia.iiſdem foliis cũ uino tritis ad uiriũ portionẽm ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur.Robuſtioribus ſeptẽ folia quinq; cyathis uini non omittendũ ramenta eius & ſcobem a quibuſdã cauenda prædici.aceris radix contuſa iocineris doloribus utiliſſime imponitur.populi albæ unarũ in unguentis uſum expoſuimus . Cortex potꝰ iſchiaticis & ſtranguriæ prodeſt.Folioꝝ ſuccus calidus aurium dolori.Virgam populi in manu tenẽtibus intertrigo non metuatur.Populus nigra efficaciſſima habetur.quæ in creta naſcitur.cõitalibꝰ ſemen ex aceto utile.Fundit illa & reſinã exiguam.qua utuntur ad malagmata.Eolia podagris i aceto decocta imponũtur.hũor e cauis populi nigræ effluẽs uerrucas pabulaſq; ex attritu odoratꝰ tollit.populi ferunt in foliis guttã.ex aqua apes propolin faciũt. Cutta quoq; aquæ propolis ex aqua remediũ q̃ efficax eſt.Vlmi & folia & cortex & rami uim habẽt ſpiſſandi & uulnera cõtrahẽdi.corticis utriq; interior tilia lepras ſedat:& folia ex aceto illita.Corticis denarii pondus potũ in hemina aquæ frigidæ aluũ purgat.pituitaſq; & aquas priuatim trahit.Impõitur & collectionibus lachrima.& uulneribus ambiſq; decocto fouere prodeſt.Humor in folliculis arboris huius naſcens cutis nitorem inducit.faciemq; gratioꝝ præſtat.Cauliculi foliorũ primi uino decocti tumores ſanant: extrahuntq; per ſiſtulas.idem præſtant & tiliæ corticis.Multi corticẽ commanducatam uulneribus utiliſſimum putãt.Folia trita aqua aſperſa pedum tumori:Humorquoq; e medulla uti diximus caſtratæ arboris effluens:capillũ reddit capiti illitus:defluenteſq; cõtinet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadẽ fere utilis eſt.atq; oleaſter.Folia autẽ tantum in uſu:& ad infantium ulcera in ore:& commanducata & decocta urinã ciunt:menſes ſiſtunt illita:ſanguinẽ pota detrahunt. Sabucus habet alterum genus magis ſilueſtre:quod græci chameacten:alii helion uocant multo breuius.Vtriuſq; decoctũ i uino ueteri foliorꝝ uel ſeminis uel radicis ad cyathos binos potũ ſtomacho inutile eſt:aluo detrahens aquam : Refrigerat etiã inflammationem:maxime recẽtis ambuſti:& canis morſum cũ polenta molliſſimis foliorꝝ illitis.Succus cerebri collectiones priuatimq; mẽbranæ.quæ circa cerebrũ eſt:lenit infuſus.Acini eius infirmiores q̃ reliqua tingunt capillũ poti acetabuli mẽſura.Vrinã mouẽt.Foliorꝝ moliſſima ex oleo & ſale edunt ad pituitã bilemq; detrahendã.ad oĩa efficacior quæ minor.Radicis eius i uini decti duo cyathi poti hydropicos exinaniunt.Vuluas emolliunt.Has & foliorꝝ decocto inſidẽtiũ caules teneri minoris ſabuci in patinis cocti aluũ ſoluunt.Reſiſtunt folia & ſerpentiũ ictibꝰ in uino pota.podagris cũ ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illiti.lideq; in aq̃ macerantur: ut ea ſparſa pulices necẽtur.Foliorꝝ decocto ſi locus ſpargaſ.muſcæ necantur.Boa appellatur morbus papularũ cũ rubẽt corpora:ſabuci ramo uerberatur.Cortex interior tritus ex uio albo potus aluũ ſoluit iuniperus:uel ante cætera oĩa excalfacit.extenuat cædro aſſimilis.et eius duo genera.altera maior: altera mior.Vtraq; accenſa ſerpentes fugat.Sement ſtomachi pectoris lateris doloribꝰ utile . inflationes langoreſq; diſcutit.Tuſſes cõcoquit & duritias.illitũ tumores ſiſtit.itẽ aluum.baccis ex uĩo nigro potis itẽ uẽtris tũores illitis.Miſcetur & antidotis oxyporis.Vrinas cit.illinitur & oculis i epiphoris datur cõuulſis.tuptis torminibus:uuluis.iſchiaticis cũ uino albo potũ pilulis quaternis:aut decoctis uiginti i uino.Sũt q & perungant corpus e ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice.& amerina.& uitilibus:& erice. Cap.ix.

Alicis fructus ante maturitatẽ in araneam abit.Sed ſi prius colligatur ſanguinem reiiciẽtibus prodeſt.Corticis e ramis primis cinis clauũ & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emẽdat.magis admixto ſucco ſuo.eſt autẽ hic trium generum.Vnum arbor ipſa exudat gũmi modo.Alterum manat in plaga cum floret exciſo cortice trium digitorum magnitudine Hic ad purganda quæ obſtent oculis.item ad ſpiſſanda q̃ opus ſunt:ciendamque urinam : & ad oẽs collectiones intus extrahendas.Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorꝝ a falce diſtillãs: Ex iis ergo aliquis cũ roſaceo in calice punici calfactus auribus infunditur. Vel folia cocta : & cum cæra trita imponuntur itẽ podagricis.Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utiliſſimũ. Flos.tritꝰ cũ foliis furfures purgat in facie.Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent. atq; in totũ auferunt uſũ ſæpius ſumpta.amerinæ nigræ ſemen cũ ſuma argenti pari pondere a balneo illitum pſilothrum eſt.non multũ a ſalice uitilium uſu diſtat uitex foliorum quoque aſpectu:niſi odore gratior eſſet.Sed græci ligon uocant:alii agnon:quoniam matronæ in theſmophoriis atheniẽſiũ caſtitatẽ cuſtodientes iis foliis cubitus ſibi ſternunt.Duo genera eius. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit.Minor ramoſa foliis candidioribꝰ lanuginoſis.prima album florem mittit cum purpureo: quæ & candida uocatur.Nigra.quæ tantũ pupureũ.naſcũtur in paluſtribus campis . Semen potũ uini quemdam ſaporem habet.& dicitur febres ſoluere & cũ ungantur oleo admixtũ ſudorem facere.ſic & laſſitudines diſſoluere Vrinam ciunt & menſes Caput tentant uini modo nam & odor ſimi

lis est.inflationes pellunt in inferiora.Aluũ sistunt.Hydropicis & lyenibus perquã utiles.lactis ubertatẽ faciunt.Aduersantur uenenis serpentium:maxime quæ frigus inferũt.minor efficacior ad serpẽtes.Bibitur seminis drachma in uino uel posca:aut duabus foliorũ tenerrimorũ.illinitur & utraq; aduersus araneorũ morsus uel perunctis tantum.Suffitu quoq; aut subiectu fugant uenenata.At uenereæ rei impetus inhibent.Eoq; maxie phalãgiis aduersantur:quorũ morsus genitale excitat. Capitis doloré ex ebrietate sedant cũ rosaceo flos tenericq; cauliculi.Seminis decoctũ uehementioré capitis dolorẽ dissoluit fotu & uuluã etiam suffitu uel appositu.Purgat aluum cũ pullegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquẽtes cũ farina hordeacea mollit.Lichenas & lẽtigines cũ aphrõitro & aceto semen sanat:& oris ulcera & eruptiões cũ melle.Testiũ cum butyro & foliis uitiũ. Rhagadas sedis cũ aqua illitum.Luxatis cum sale & nitro & cæra:& semine & folio.Additur ĩ malagmata neruorũ & podagras.Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi.Virgam q phreniti
in manu habeant aut ictu:negantur intertriginẽ sentire.hencen græci uocãt fruticẽ nõ multũ a myrice differenté colore roris marini:& pene folio.Hoc aduersari sentibus tradũt.Genista quoq; uiculi usum præstat.Flores apibus gratissimi.Dubito an hæc sit quã græci auctores sparton appellauere cũ ex ea linea piscatoria apud eos factitari docuerim.Et nunquid hanc designauerit homerus: cũ dixit Nauiũ sparta dissoluta:Nondũ enim fuisse africanũ uel hispanũ spartum ĩ usu certum est.Et cum sutiles fierent naues:lino tamen non sparto unq; sutas.Semẽ eius quod græci eodẽ noie appellãt:ĩ foliculis passioloꝝ modo nascens purgat hellebori uice drachma & dimidia pota ĩ aquæ mulsæ cyathis quattuor ieiunis.Ramis similiter fronte in aceto maceratis pluribus diebus & rursis succũ dãt ischiaticis utilẽ cyathi unius potu.Quidã marina aqua macerare malunt:& infundere clystere.perungunt eodẽ succo ischiatici addito oleo.Quidã ad stranguriã utuntur,semine Genista tusa cũ axũgia gẽua dolentia sanat.Myricẽ q̃ & tamaricẽ uocat Leneus similẽ scopis ãerinis:sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaq; melle illita.arbitrant quidã hanc eẽ tamaricã.Sed ad lyenẽ præcipua ẽ.si succus eius expressus in uino bibatur.adeoq; mirabilẽ eius antipathiã contra solũ hoc uiscerum faciũt: ut affirment.si ex ea alueis factis bibant sues sine lyene inueniri.Et ideo homini splenetico cibumq; dant ĩ uasis ex ea factis.Grauis aũt auctor ĩ medicina uirgã ex eadẽ fractã ut neq; terrã neq; ferrũ attĩgeret:sedare uentris dolores asseuerauit impositã:ita ut tunica cinctuq; corpori aprimeretur. Vulgꝰ infœlicẽ eã arborẽ appellat:ut diximus quoniã nihil ferat:nec feratur unquã.Corinthus & quæ circa est regio.brianeam uocant:eiusq; duo genera facit.Siluestrẽ plane sterilẽ: alteram mitiorem.hæc fert in ægypto syriaq; etiã abundantur lignosum fructũ:maiorem galla.asperum gustu:quo medici utuntur uice gallæ:& in cõpositionibus quas antheras uocant.Lignũ autẽ & flos & folia & cortex ĩ eosdẽ usus adhibentur q̃q̃ remissiora datur sanguinem reiiciẽtibus cortex tritus:& cõtra ꝓfluuia fœminarũ cœliacis quoq;.idem tusus impositusq; collectiones omnes ĩhibet.Foliis exprimitur succus ad hæc eadẽ & in uino decoquuntur.ipsa uero adiecta melle gãgrenis illinũtur.Decoctũ eorũ in uino potũ uel impositũ cum rosaceo & cæra sedat:Sic & epinictidas sanat.ad dentium dolore autiũq; decoctũ eorum salutare est.radix ad eadẽ.similiter folia.hæc amplius ad ea quæ serpunt: imponuntur cũ polenta.Semen drachmæ pondere aduersus phalangias & araneos bibitur. Cum albiliũ uero pingui furunculis imponitur.efficax & contra serpentiũ ictus.prætetq; aspidũ.Necnõ morbo regio phthiriasi:lendibusq; decoctũ infusum prodest.abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadẽ prodest:si bouis castrati urinæ ĩmisceatur:uel in potu uel in cibo uenerẽ finiri: Carboq; ex eo genere urina ea restinctus in umbra,conditur.item cum libeat accendere:resoluitur.Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea:& filere:& ligustro:&:alno:& hedera & cysstho.& cisso:& erythrano.& chamecisso.& smilace & de clematida. Cap.x.

Ec uirga sanguinea fœlicior habetur.Cortex eius interior cicatrices quæ ꝓfanauere aperit Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant.eiusdẽ semen tritũ in oleo phthiriaces coercet.Serpẽtes & hunc fruticem refugiunt.baculũq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadẽ arbor est:quæ in oriente cypros.suos in europa usus habet.Succus eius neruis articulis argoribus:folia ubiq; ueteri ulceri cũ salis mica:& oris exulcerationis prosunt:acini contra phthiriasin: itẽ contra intertrigines.foliaue.Sanant & gallinaceoꝝ pituitas acini.Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori.hederæ genera.xx.demonstrauimus.natura omnium in medicina anceps Mentẽ turbat.& caput purgat largius,pota.neruis intus nocet.iisdem neruis adhibita foris prodest: eadẽ natura quæ & aceto ei est.omnia genera eius refrigerant.Vrinam ciunt potu.Capitis dolorem sedant.præcipue cerebro:continentique,cerebrũ membranæ utiliter mollib⁹ impositis foliis cũ aceto & rosaceo tritis & decoctis addito postea rosaceo oleo.illinuntur autem frõti & decocto eoꝝ so

uetur os: caputq; perungitur. Lyeni & pota & illita ꝓsunt. Decoquũtur & cõtra hortores febriũ: emptionesq; pituitæ aut in uino teruntur: Corymbi quoq; poti uel illiti Lyenẽ sanant: iocinera ãt illiti Trahũt & menses appositi. Succus hederæ tedia nariũ graueolentiamq; emendat præcipue albæ sativæ. idẽ infusus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro infunditur etiá purulentis auribus: aut dolentibus cũ oleo. Cicatricibus quoq; decorẽ facit. ad lyenes efficacios albæ est ferro calefactus. Satisq; est acinos sex uini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadẽ alba terni in aceto mulso poti tineas pellũt. in uia curatiõe uentre quoq; ipositisse eos utile ẽ. Hederæ: quã chrisocarpon appellauimus: baccis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potentur: aquã quæ cutẽ subierit: per urinã educit. Erasistratus eiusdẽ acinos. y. tritos in rosaceo oleo. calefactosq; in cortice punico instillauit dentiũ dolori a contraria aure acini qui croci succũ habens: præsumpti potu a scrapula tutos præstant. itẽ sanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corimbi poti steriles ẽt uiros faciunt. illinitur decocta in uino omniũ ulcerum generi: etiam si cacoethæ sint. Lachryma hederæ psilothrũ est: phthirasinq; tollit. Flos cuiuscunq; generis trium digytorum carptu dysentericos & aluũ citam emendat in uino austero bis die pot⁹. & ambustis illinitur utihter cũ cæra. Denigrant capillum corymbi: Radicis succus in aceto potus contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni uase splenèticos bibentes sanari inuenio. & acinos terunt. moxq; cõburunt & ita illinunt ambusta prius perfusa aqua calida Sunt qui & incidant succi gratia. eoq; utantur ad dentes erosos: frangiq; tradunt proximis cæra munitis: ne ledantur. Gummi etiá id hedera quærũt. quod ex aceto utilissimũ dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo cisson appellant fruticẽ maiorem timo foliis ocimi. Duo eis genera flos masculo rosaceus. fœmiæ albet. ambo prosunt dysentericis & solutionibus uentris in uino austero trinis digytis flore capto. & similiter bis die poto. Vlcerib⁹ ueterib⁹ & ambustis cũ cæra: & se oris ulcenbus. Sub his maxime nascitur hypocistos: quam inter hederas diximus. Cissos erythranos abiisdẽ appellatur similis hædere. coxendicibus utilis e uino potus item lumbis: tantamq; uim accepiunt: ut sanguinẽ urinadetrahunt. Item chamecisson appellant hederam non attolentẽ se a terra. & hæc contusa in uino acetabuli mensura lyeni medetur. Folia ambustis cũ axungia. Smilax quoq; quæ nicophoros cognominatur: similitudinẽ hederæ habet. tenuiorib⁹ foliis Coronã ex eo factã impari foliorũ numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterũ immortalitati proximũ conuallibus opacis scandentem arbores comãtibus acinorũ corymbis contra uenenata omnia efficacissimis. in tantum ut acinorũ succo infantibus sepe instillato nulla postea uenena nocitura sint. alterũ genus culta amare: & in iis gigni nullius effectus. Illam esse smilacẽ priorem. cuius lignũ ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt repentẽ per arbores geniculatã & ipsam. Folia eius lepram purgatur Semen aluum solui acetabuli mensura in aquæ hemina ut aqua mulsa. Datur ex eadẽ causa & decoctum eius.

De harundine: & papyro: & hebeno: & rhododendro: de ruse: & erythro: & canchri: & sabina: & selagine: & samulo: & gummi medicinis: Cap. xi.

Arundinis genera. xxix. demonstrauim⁹ non aliter euindentiore illa natura quã cõtinuis iis uoluminibus tractamus. Si quidẽ harundinis radix contrita & imposita filicis stirpem corpore extrahit. item harundinẽ filicis radix. ex quo plura genera fecimus. illaq; i india syriaq; nascitur odorũ unguentorũque causa urinam mouet cum gramine aut apii semine decocta. Cit & mẽstrua admotu. Medetur conuulsis duobus obolis pota: iocineri. renibus. hydropi. tussi ẽt suffitu. magisq; cũ resina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cũ myrrha radix decocta. excipitur & succ⁹ eius. fitq; elaterio similis. efficacissima autẽ in oĩ harundine quæ proxima radici. efficacia & gẽícula Harũdo cypria quæ donax uocat cortice cinere alopecias emẽdat: itẽ putrescẽtia ulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur: efficacius & contra ignes sacros: collectiõesq; oẽs. Vulgaris harũdo extractoriã uim habet. & recens tusa: nõ in radice tantũ Multũ enim & ipsam harundinẽ ualere tradunt. Medetur & luxatis. & spinæ doloribus radix in aceto illita. eadẽ recens trita & in uino pota uenerẽ concitat. Harundinum lanugo illita auribus obtundit auditũ. Cognata res est in ægypto harũdini Papyrus præcipue utilitatis cũ inaruerit. ad laxandasq; fistulas. & in tumescẽdo ad introitũ medicamentorũ aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata inter caustica ẽ. Cinis eius ex uino potus fõnũ facit. ipsa ex aqua imposita callũ sanat. Ne in ægypto. quidem nascitur hebenus ut docuim⁹ nec tractamus in medicina alienos orbes. non omittetur tamẽ propter miraculũ. Scobẽ eius oculis unice mederi dicũt. lignoq; ad cotẽ trito cũ passo caliginẽ discutit. ex aq̃ uero & radice albugines oculorũ itẽ tussim pari mõ dracũculi radicis cũ adiecto melle. Hebenũ medici & inter erodentia assumũt Rhododendros ne nomẽ quidẽ apud nos inuenit latinũ. Rhododaphnẽ uocant aut neriũ mixe folia eius quadrupedũ uenenũ esse. homini uero cõtra serpentes præsidiũ: ruta addita & e uino pota.

Pecus etiã & capræ si aquam biberint:in qua folia ea maduerit: mori:dicuntur.Nec rhus latinũ nomen habẽt:cũ i usum pluribus modis ueniat.Nam & hærba est siluestris.foliis myrti:cauliculisq; brevibus:que uenena & tineas pellit:& frutex excoriarius appellatur:subrutilus:ciuitalis.crassitudie digitali.Cuius aridis foliis ut malicorio coria perficiuntur.Medici autem rhoicis utuntur ad contusa.itẽ cœliacos & sedis ulcera.aut quæ phagedenas uocant:trita cũ melle & illita cum aceto.Decoctũ eoq; instillatur auribus purulentis.Fit & stomachice decoctis ramis ad eadẽ.quæ ex moris:sed efficacior admixto alumine.illinitur q; eadẽ hydropicoq; tumoribus.Rhus quæ erythros appellatur frutex est & huius fruticis semen uim habet astringendi refrigerandiq;.Aspergitur pro sale obsonis. Aluos soluit omnesq; carnes cũ silphio suauiores facit.Vlceribus medetur manantibus cũ melle. Asperitati linguæ percussis:liuidis:desquamatis eodẽ mõ.Capitis ulcera ad cicatricẽ celerrime perducit: & fœminaq; abundantiã sistit cibo.Erythrodanus quam aliqui eruthodanum uocãt:nos rubiam.qua tingũtur lanæ pellesq; perficiuntur in medicina urinã ciet.Morbũ regiũ sanat ex aqua mulsa. Et lichenas ex aceto illita.Et ischiticos & paralyticos ita ut bibentes lauẽtur quottidie.Radix semẽq; trahũt mẽses aluũ sistunt:& collectiones discutiunt.Contra serpentes rami cũ foliis imponuntur. Folia & capillũ tingunt:inuenio apud quosdã morbum regium sanari hoc frutice.etiam si adalligatus spectetur tantũ:Distat ab eo qui alisson uocatur foliis tantum & ramis minoribus. Quippe nomẽ accepit q a cane morbos rabiẽ sentire non patitur potus ex aceto adalligatusq;.Mirumq; est quod addit:in saniã cõspecto eo oino frutice sanari.Tingentibus & radicula ramos præparat quã struthiõ uocari dixius a græcis.medetur morbo regio ipsa decocta & ius potũ idem pectoris uitiis. Vrinam ciet.alui soluit:& uuluas purgat.Quamobreem autem poculum medici uocant.Ea & ex melle prodest magnifice tussim.orthopnoe cochlearis mensura.Cũ polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frãgit:pellitq;.panos discutit cũ farina hordeacea & uino decocta Miscet & malagmatis & collyriis claritatis causa.ad sternutamenta utilis inter pauca.Lieni quoq; ac iocineri.eadẽ pota denarii unius pondere ex mulsa aqua suspiriosos sanat. Sic & pleureticos & oẽs lateris dolores apocyni semen ex aqua.frutex est folio hederæ molliore tamen & minꝰ lõgis uiticulis.semine acuto.diuiso.lanuginoso:graui odore canes & omnes quadrupedes necat i cibo datũ est & rosmarinũ.Duo genera eius.alterũ sterile:alterum cui & caulis & semen resinaceũ: quod cachrys uocatur.Foliis odor thuris.Radix uulnera sanat uiridis imposita & sedis procidẽtia cõdylomata hemorroidas.Succus & fruticis & radicis morbũ regium:& ea quæ repugnanda sunt. Oculorum aciẽ axacuit.Semen ad uetera pectoris uitia datur potui.& ad uuluas cũ uino & pipere. menses adiuuat. podagris illinitur cũ erinea farina.purgat & lentigines:& quæ ex calfacienda sunt:aut cũ sudor q̃rẽdus illitũ.item conuulsis.auget & lac in uino potũ.item radix.ipsa hærba strumis cũ aceto illinitur: ad tussim cũmelle prodest.Cachrys multa genera habet ut diximus.Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur si fricetur.resinosa est aduersatur uenenis & uenenatis:præter anguiꝫ.Sudorem mouet tormina discutit.lactis ubertatẽ facit.Hærba sabina brathy appellata a græcis duorũ generum est. Altera tamaracæ similis folio est:altera cupresso:Qua ex re quidã creticã cupressum dixerũt. utilis i suffitus pro thure assumitur.in medicamentis uero duplicato pondere eosdẽ effectus habere quos cinnamũ traditur. Collectiones minuit.& nomas cõpescit.illita ulcera purgat.partus emortuos appositа.extrahit & suffitu.illinitur igni sacro & carbũculis.Cũ melle & uino pota regio morbo medet. gallinacei generis pituitas fumo eius hærbæ sanari tradũt.Similis hærbæ huic sabiæ ẽ selago appellata Legitur sine ferro dextra manu p tunica. qua sinistra eruitur uelut furãte.cãdida ueste uestito pureq; lotis nudis pedibus sacro facto prius q̃ legatur.pane uino Fertur i mappa noua. Hãc cõtra oẽm pniciẽ habendã ꝓdidere druidæ galloq;:& contra oĩa oculorum uitia fumum eius prodesse. idẽ samolũ hærbam nominauere nascentem in humidis.& hãc sinistra manu legi a ieiunis cõtra morbos suũ boumq; nec respicere legentem:nec alibi q̃ in canali deponere.ubiq; conterere potu: is: Gummi genera diximus.ex iis maiores effectus melioris cuiusq; erunt.Dentibus inutiles sunt.Sanguinẽ coagulant.& ideo reiiciẽtibus sanguinẽ prosunt.item ambustis:arteriæ uitiis.inutilem urinã ciũt amantudines hebetant astrictis cæteriq;.ex amygdala amara est spissãdiq; utribus efficacior.habet excalfactorias uires.preponũtur autem prunorũ & ceraſorum ac uitiũ.Siccant illitæ & astringunt. ex aceto uero infantiũ lichenas sanant.prosunt& tussi ueteri:quattuor obolis in mixto potis.Creduntur & colorẽ.gratiorẽ facere ciborũq; appetentiã.& calculosis prodesse cum passo potæ. oculorum & uulnerum in utilitatibus maxime conueniunt ab spina ægyptia.

Saniem siccari

Tamarice

De spina arabica et spina alba:et acanto et acatia. Cap.xii.

Spinæ arabicæ laudes in odoq; loco diximus:et ipsa spissat stringitque diſtillatões omnes et sanguinis excreationes:menſiũque abundãtiam.etiamnum radice ualentior spinæ al-

bæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita capitis dolores minuit. Huic ſimilis e ſpina illita: quã græci acanthion uocant minoribus multo foliis aculeatis p extremitatis: & areneo ſa lanugine ob ductis. Qua collecta etiã ueſtes quædã bombicinis ſimiles fiunt in oriente. Ipſa folia uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in ægypto alba nigraq; arbore itẽ uiridi: ſed longe melior eſt prioribus. Fit & in gallatia tenerrima ſpinoſior arborẽ. Semẽ oium lenticulæ ſimile: minore eſt tantũ & grano & foliculo. Colligitur autumno ante collectũ nimio tali dius. Spiſſatur ſuccus ex foliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: tũc dẽſatur in ſole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria pficienda ſemine p galla utũtur. Folioꝝ ſuccus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur itẽ qui ualde rufus. purpurea aut lencophea: & quæ facillime diluitur. Vis ſumma ad ſpiſſandũ refrigerandumq; eſt. Oculorum medicamentis ante alias utiles: lauantur in eos uſus paſtilli: ab aliis torrentur. ab aliis capilli tingũtur. Sanãt ignem ſacrũ. Vlcera quæ ſerpunt: & humida uitia corporis: collectiones articulos contuſos: perniões pterygia. Abundantiã menſium fœminis ſiſtunt: uuluaque & ſedem procidantes: item oculos oris: uitia & genitalium.

De uulgari ſpina & ſilueſtri: & de ſyriſceptro: & de apendice ſpina: & pyrachãtho: & paliuro: aq folia & taxo & rubis medicinæ. cap. xiii.

Vlgaris quoq; hæc ſpina. ex aqua uenæ fulloniæ iplentur. radicis uſus habetur. per hiſpãias quidẽ multi & inter odores & ad unguẽta utuntur illa aſpalatum uocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris in oriẽte (ut diximus) cãdida magnitudine arboris iuſtæ.

Dipſacon uetuſtiſcodicib⁹ nõ habetur

Sed & frutex humilior atq; ſpinoſus ĩ nyſirol & rhodiorũ inſulis: quam alii eriſiſceptrum. alii adiſpatheum ſiue dipſacon ſiue dyaxilon uocant. optimus qui minime ferulaceus. rubens. & ĩ purpuram uergens detracto cortice naſcitur pluribus locis ſed nõ ubiq; odoratus. Quam uim haberet cæleſti atq; in eum innixo: diximus. Sanat tetra oris ulcera. & ozenas genitalia exulcerata: aut carbũculãtia. item rhagadia. inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinẽ reddentibus medetur decoctũ eius. aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare quoq; ſilueſtrem putant: Spina eſt appendix appellata: quoniã baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. hæ crudæ per ſe & aridæ in uino decocte aluũ citant: ac torminа cõpeſcunt. pyracanti baccæ contra ſerpentiũ ictus bibuntur. Paliurus quoq; ſpinæ genus eſt. Semen eius afri zurá uocant: contra ſcorpiones efficaciſſimũ. item calculoſis & tuſſi. Folia aſtrictoriã uim habent. Radix diſcutit panos. colle ctiones: uomicas: uſinas trahit pota. decoctum eius potũ in uino aluum ſiſtit. Serpentibus aduerſatur. radix præcipue datur ĩ uino. alioquin folia contuſa addito ſale articuloꝝ morbis imponunt. proſunt baccæ purgationi fæminarum. cæliacis: dyſentericis: ac choleticis. in uino potæ aluũ ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt & luxatis tũoribuſque. aquifolia arbor ĩ domo. aut uillã ſata ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari pythagoras tradit. itemque baculũ ex ea factum in quoduis animal emiſſũ etiã ſi citra ceciderit defectu mittentis. ipſum per ſeſe recubitu propius ad labi. tam præcipuã naturã ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat: Nec rubos ad maleficio tantũ genuit natura. ideoq; ex iis mora uel hominibus cibos: dedit. Vim habent ſiccandi. aſtringendi. Gingiuis. tonſillis genitalibus accomodatiſſimi. aduerſãt ſerpẽtiũ ſceleratiſſimis hæmorhoidi & pſteri flos aut mora. Scorpionum uulnera ſine collectionũ periculo iungunt. uriná ciant. Cautes eoꝝ tonduntur teneri. exprimiturque ſuccus mox ſole cogitur in craſſitudinẽ mellis ſingulari remedio contra mala oris oculoꝝq; ſanguinẽ excreantes. anginas uuluas. ſedes. cœliacos potus aut illitus. oris quidem uitiis etiam folia cõmãducata proſunt. & ulceribus manantibus. aut qbuſcũq; in capite illinuntur cardiacis. uel ſic per ſe imponuntur a mãma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus: oculiſque procidentibus. inſtillatur ſuccus eoꝝ & antibus. Sanat condyломata cũ roſaceo cærato. Calculorumue ex uinõ decoctum uel præſẽtaneũ remediũ eſt. itẽ per ſe in cibo ſumpti cymæ modo. aut decocti in uino auſtero labantes dẽtes firmãt aluũ ſiſtunt & profluuia ſanguinis dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra ut cinis crematoꝝ uuã reprimat. Folia quoq; arefacta & contuſa iumentoꝝ ulceribus utilia traduntur. mora quæ in iis naſcuntur uel efficaciorem ſtomachiem p̃buere q̃ ſatiua morus. Eademq; compoſitione uel cum hypociſtide tantũ & melle bibuntur in cholera: & a cardiacis & cõtra araneos. inter medicamenta quæ ſtyptica uocant: nihil efficacius ubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes ut colluãt eo oris ulcera & ſedis foueantur. Tantaq; uis eſt: ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant alterũ genus rubi eſt ĩ quo roſa naſcitur. Gignit pilulã caſtaneæ ſimilem: præcipuo remedio calculoſis. alia cynorhoda: quam proximo dicemus uolumine.

De cynobato & ideo rubo & rhanno. & lycio. & ſarcocolla & oporice medicinæ. Cap. xiiii.

Ynobaton quam alii cynospaston alii neurospaston uocát foliũ habet uestigio hominis si
mile. Fert & uuã nigram: in cuius acino neruum habet: unde neruns passus dicitur. Alia est
a cappari: quam medici cynos baton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedia splenis & ĩ
flationes conditus ex aceto manditur. neruus eius cũ mastice chia commanducatus os purgat. Rũ-
boꝛ rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillũ tingunt cum omphacino oleo. Flos mori
per messes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus: item cœliacis. Radix ad tertias
cocta aluũ sistit & sanguinem: item dẽtes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atq; gẽitali
um ulcera. Cinis e radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus est: quoniã in ida nõ alias nascitur.
Est aũt tenerior ac minor ramotibus calamis innocentioribusq; sub arborum umbra nascens. Huius
flos cũ melle epiphoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisq; ex aqua bibẽdus datur cætera eadẽ
præstat que supradicta. inter genera ruboꝛ rhamnos appellatur a græcis candidior & fruticosior. Is
floret ramos spargens rectis aculeis non ut cæteri aduncis: foliis maioribus. Alterũ genus eius sili-
quã quod uocatur lyciũ. Semen secundas trahit. Alterq; ille candidior astringit magis refrigerat. colle
ctioꝛibus & uulneribus accomodatio. Folia uero utriusq; & cruda & decocta illinuntur cũ oleo lyciũ
præstantius e spina fieri tradunt. quam & pyxacanthon chironiam: uocát. quales in indicis arborib'
diximus: quoniam longe præstantissimũ existimatur indicũ. Coquuntur in aqua tusi rami: radicesq;
summæ amaritudinis æreo uase fere per triduũ: iterũq; exempto ligno donec mellis crassitudo fiat.
Adulteratur amaris succis etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidem oculorũ medi-
camentis additur. Reliquo succo faciem purgat: & psoras sanat: erosos angulos oculoꝛ: ueteresq; fis
tulas. Aures purulentas: tonsillas: gingiuas: tussim. sanguinis excreatiões fabæ magnitu die deuora
tũ. Aut si ex ulceribus fluat alitũ rhagadas. genitalium ulcera. Attritus ulcera recentia & serpentia ac
putrescentia in naribus clauos: supurationes. Bibitur & a mulieribus inlacte contra profluuia. indi-
ci differentia glebis extrinsecus nigris: intus ruffis: cũ fregeris: cito nigrescentibus. Astringit uegemẽ
ter cũ amaritudine. ad eadem omnia utilis est: sed p̃cipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocolla & spiæ
lachrymam putent pollini turis similem cũ quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluctio
nes illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit. Melior quo candidior: Vnum etiamnũ
arborũ medicinis: debetur nobile medicamentũ: quod oporicem uocant: Fit ad dysentericos stoma
chicq; uitia in congio musti albi lẽto uapore decoctis malis cotoneis quinq; cũ suis seminibus: pu-
nicis totidem: sorboꝛ sextario & pari mensura eius quod rhun syriacon uocat: croci semuncia. Co-
quitur usq; ad crassitudinem mellis. His subnectemus ea quæ græci comunicatione nominũ in ambi
guo fecere an ne arborum essent.

De camedrye & chamedaphne: & chamelea: & chamesyce: & cameciſſo: & chame
leuce. & chamecyperisso. & ampelopraso: & stachye: & clinopodio: & centunculo: &
clematide ægyptia medicinæ. Cap. xv.

Hamædrys hærba est. quæ latine trixago dicitur. aliq eã chamædropẽ alii theucriã appella
uere. Folia habet magnitudine mẽtæ: colore & diuisura quercus. ali serratã. & ab ea serrã ĩ
uẽtã eẽ dixere: flore pene purpureo. Carpitur prægnãs succo ĩ petrosis aduersus serpentiũ
uenena potu illituq; efficacissima. itẽ stomacho tussi uetustæ pituitæ i gula cohæresceti. ruptis cõuul
sis. lateris doloribus. Lyenẽ consumit. Vrinam & mẽses cit. Ob id incipientibus hydropicis efficax
manualibus scopis eius in tribus heminis aq̃ decoctis usq; ad tertias. Faciũt & ex ea pastillos terẽtes
eã ex aqua ad supradicta. Sanat & uomicas & uetera ulcera uel sordida cũ melle. Fit & uinũ ex ea pe
coris uitiis folioꝛ: succus cũ oleo caliginem oculorũ discutit. ad splenem ex aceto sumitur excalfa
cit perunctiones. Chamædaphne unico ramulo est cubitali fere. folio tenui lauri similitudine. Semẽ
rubens admixtũ foliis illinitur capitis doloribus recens. ardores refrigerat. ad tormĩa cũ uino bibiẽ
Menses succus eius urinam cit potu. partusq; difficiles in lana appositus. Chamælea similitudinẽ fo
lioꝛ: oleæ habet. Sunt autem ei ramata odorata: in petrosis nascens palmi altitudinẽ non excedens.
aluũ purgat. Detrahit pituitã bilẽq; foliis in duabus partib' absinthii decoctis succoq; eo cum mel
le poto. Foliis impositis & ulcera purgãtur. aiunt si quis ante solis ortũ capiat: dicatq; ad albugines
oculoꝛ: se capere: adalligata discuti id uitiũ. Quoquo modo collectã iumentorũ pecorũq; oculis sa-
lutarẽ esse Chamesyce lentis folia habet nihil se attollentia. ĩ aridis petrosisq; nascẽs claritati oculoꝛ:
& cõtra suffusiones utilissima. & cicatrices caliginesmuriculas nubeculas ĩ uĩno cocta inuncta. Vul
uæ dolores sedat apposita ĩ lẽteolo. Tollit & uerucas oĩum generũ illita. pdest & orthopnoicis. Cha
mæcissos spicata ẽ tritici mõ ramulis qs fere folliosa. cũ floret existimari põt alba uiola radice tẽui.
Cꝰ bibũt ischiatici folia trib' obolis ĩ uini cyathis duob' septẽ dieb' admodũ amara potõe. Chamæ

&

leucem apud nos farranũ siue farfugium uocãt. Nascitur secus fluuios: folio populi: sed ampliore. radix eis imponitur carbonibus cupressi: atq; is nidor per infundibulũ imbibitur i uetere tussi. Chamepeuce lancis foliis similis lumboꝝ & spinæ doloribus propitia ẽ. Chamecypariſſos herba ex uio pota contra uenena serpentiũ omnium scorpionumq; pollet: Ampeloprason in uenetis nascitur. foliis porri. fructu grauis. Contra serpentiũ ictus efficax. Vrinam: & menses cit eruptiones sanguinis pergenitale inhibet potũ impositumq;. Datur & a partu mulieribus & contra canis morsum ea quoq; quæ stachys uocatur porri similitudinem haber: longioribus foliis pluribusq;: & odorif iucũdi: coloriſq; in luteũ inclinati. pellit menstrua. Clinopodion: quod alii cleonicion: alii zopyron: alii ocimoides appellãt: serpillo simile: furculosam palmi altitudine. nascitur in petrosis orbicula folioꝝ ambitu: speciem lectipedũ præbens. Bibitur ad conuulsa rupta strangurias: serpentium ictus: item decoctæ luccus. nunc subtexemus herbas mirabiles quidem: sed minus claras: nobilibus insequentia uolũina dilatis. itali centunculũ uocãt iostratis foliis ad similitudinẽ capitis penularum iacentem in aruis: græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. idem sanguinem sistit tritus cũ oximellite: aquæ calidæ cyathis quinq; denarii unius pondere. Sic & ad secundas molierũ efficax. Sed græci clamatidas & alias habent unam: quam aliqui echiten uocant: alii laginẽ nonnuli tenuẽ scamoniã & pedales folioſos non dissimiles scamõeæ ramos habet. nisi q; nigriora minoraq; sunt folia. inuenitur in uineis aruisq;. Estur usu ut olus cũ oleo & sale. aluũ cit. eadẽ a dysentericis cũ lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cũ poléta: suppositio udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducũt. deinde axungia adiecta percurãt: item hemorrhoidas cum oleo uiridi: pthisicos iuuant cũ melle. lactis quoq; ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillũ alunt. Ex aceto dentiũ dolores sedant. uenerem stimulant est & alia clematis ægyptia cognomine: quæ ab aliis daphnoides: ab aliis polygonoides uocat folio lauri longa tenuisq;: aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax: Aegyptus hanc maxime gignit:

Marrubi
Zopyro
tyron
Elorum

De aron: & dracunculo: & dracontio: & eri: & millefolio: & herba eiusdẽ nominis: & pseudonio & myrrhi. & onobryche medicinæ. Cap. xvi.

St & aron. de qua inter bulbos diximus magnæ cũ dracuncio litis. Quidam enim eẽ dixerunt eandem: Glaucias satu discreuit dracuntiũ siluestrem autum pronunciando. Aliq radicem aron appellauerunt: caulem uero dracuntiũ in totum alium. Si modo hic est: qui uocatur ãpud nos dracunculus. Nanq; aros radicem nigram in latitudinem rotũdam habet. multo quoq; maiorem: & qua manus impleatur dracunculus subrutilam & draconis cõuoluti. modo unde e & nomen. Quin & ipsi græci immensam posuere differentiã. Semen dracũculi feruens mordaxq; tradẽdo tantumq; inesse uirus ut olfactũ grauidis abortum inferat. aron miris laudibus extulere. primum in cibis fœminarũ præferentes quoniam mas dulcior esset. & in coquendo lentior pectoriſq; uitia purgaret ariduũ impositione Inspersunt aut eclegmate: urinam & menses cieret Sic & in oxymelite potum stomacho interraneis exulceratis ex lacte ouilo bibendũ ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. alii coxere in lacte. ut decoctum biberetur. Epiphoris elixũ imposuere. item fugillatis tonsillis. Ex oleo hemorrhoidũ uitio infũdere. lentiginis ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & proantidóto contra uenena pleureticis: peripneumonicis quoq; & tussientibus Semen intritũ cũ oleo aut rosaceo infundens auriũ dolori Dieucles. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodorꝰ phthisicis e melle eclegmate & pulmonis uitiis. ossibus etiam fractis imposuit. Portus omniũ animaliũ extrahit naturæ citcumlitũ. Succus radicis cum melle attico oculorum caligines. ac stomachi uitia discutit. tussim decocti ius cũ melle. Vlcera omnium generũ siue phagedenæ sint. siue carcinomata. siue serpant: siue polypi in naribus. succus mite sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. alnũ inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cũ melle prosunt. item articulis podagricis cum sale recẽtia uel sicca. Hipocrates quaslibet ad collectiones cũ melle ipposuit' ad menses trahẽdos feminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiũt. eadem potio si a partu non purgantur. & secũdas trahit. hippocrates & radicem ipsam opposuit. Dicunt & in pestilentia salutarẽ esse in cibis. ebrietatẽ discutit. Serpentes nidore cũ cremat priuatimq; aspides fugat. aut inebriat. ita ut torpẽtes iueniãtur. perunctos quoq; areo aut laureo oleo fugiunt. ideo & cõtra ictus dari potu i uino nigro putãt utile. in foliis arĩ caseus optime seruari traditur. Dracũculus quẽ dixi hordeo matureſcente effodit lũa creſcẽte. Oino habẽtẽ serpẽtes fugiunt. ideo pcussis ꝓdesse i potu aiunt maiorẽ ut & mẽses. si ferro ñ attingat. sistat. Succꝰ eius & auriũ dolori ꝓdest. id aũt quod græci dracontion uocãt triplici effigie mihi demonstratũ est foliis beræ. nõ sine thyrso. flore purpureo. hoc est simile aro. alii radice lõ

ga ueluti signata articulosaq; monstrauere tribus oīno caliculis. Folia eius ex aceto decoq; cōtra ser pētiú ictus iubētes: Tertia demonstratio fuit folio maiore q̄ cornus radice harūdinea: toridē ut affir mabant geniculata nodis: quot haberet annos totidēq; folia: hi ea ex uino uel aqua contra serpen tes dabant. est & eris quæ in eadē ægypto nascitur similis aro minor tātū minoribusq; foliis: & utiq; radice: quæ tamen oliuæ grandis magnitudinē implet. Alba geminum caulem. altera unum tantum emittens medetur utraq; ulceribus manantib⁹: item combustis ac fistulis. Collyrio i mixta & nomas sistunt. decoctarū in aqua & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculū ingens: contracto genitali cuiusq; fœminini sexus animal in peruiciem agi. Myriophyllō qd nostri mellefoliú uocat caulis est tener. Similis fœniculo plurimis foliis: unde & nomē accepit. nascitur in palustrib⁹ magni fici usus ad uulneras. Cū aceto bibitur ad difficultates uriæ & uesicæ: & suspiria: præcipitatisq; ex alto efficacissima eadem ad dentiū dolores. Hetruria hoc nomine appellat hærbam in pratis tenuē: a la teribus capillamenti modo foliosam: eximii usus ad uulnera: boū neruos abscissos uomere solidari ea rursusq; iungi addita axungia affirmās. pseudobunion napi folia habet. fruticans palmi altitudīe laudatissima in creta. Contra tormina atq; stranguriā. laterū præcordioq; dolores bibūtur rami ei⁹ quini seniue. Myrrhis quam alii smyrnizam alii myrrhā uocant simillima est cicutæ. Caulæ foliisq; & flore minor tantū & exilior: cibo non insuauis. Cit menstrua & partus cum uina. Aiūt quoq; eandem potā in pestilentia salutarem eē. Subuēit & phthisicis in sorbitiōe. Auiditatē cibi facit. Vlcera facie aut capite succus eius i aqua triduo macerata sanat. onobrychis folia habet lentis lōgiora paulo florē rubētē: radicē exiguā & gracilē. nascitur circa fontes. Siccata i fariæ modū & insparsa uino albo stranguarias finit: Aluú sistit. Succus eius perunctis cū oleo sudores mouet.

De coriacesia: & callicia: & menaide: & aliis: xxiii. & medicinis eaq; quas quidā magicas eē dicūt & de considia: & de aprossi: & recidiuis morborum: Cap. xvii.

Nō promisso hærbarū mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt. primi eas in nostro orbe celebrauere pythagoras atq; Democrit⁹ cōsectati magos. Coriacesiam & calliciam pythagoras qua aquam glaciari tradit. & quaq; mentionem apud alios non reperio. nec apud eum alia de his. item menaidem appellat & nomine alio corithadē cuius decocto in aqua succo protinus sanari ictus serpentiū si foueantur dicit. eundēq; effusum i hærba qui uestigio contigerint: aut forte respersi fuerint. sanabiles pire: mōstrifica prorsus natura uenēni præterquā contra uenena. Ab eodē pythagora aproxis appellatur hærba: cuius radix e longiquo concipiat ignes ut naptha: de qua in terræ miraculis diximus. idē tradit. Si qui morbi hūano corpori acciderit florente aproxi: quāuis sanatos admonitionem eorū sentire quotiēs florere eā cōtigerit & frumentū: & cicutam: & uiolam similem conditionem habere. nec me fallit hoc uolumen eius a quibusdam Cleemporo medico ascribi. pythagoræ uero esse pertinax fama antiquitasq; uendicāt. & id ipsum auctoritatem uoluminibus affert: si quis alius curæ suæ opus illo uiro dignū iudicauerit. qđ seciſſe scimus. Cleemporū: cū & alia suo ex nomine ederet quis credet. Democriti certe chirocneta eē constat. at in iis ille post pythagoram magoq; studiosissim⁹ quāto portētosiora tradit. Aglaophotin hærbam quæ admiratione hominū propter eximiū colorem acceperit nomē. in marmorib⁹ arabiæ nascētē persico latere: Qua de causa & marmaritiden uocari. Magos utiq; ea uti: cū uelint deos euocare. Achemenidon colore est electi sine folio nascens in tardastilis idiæ c⁹ radix i pastillos digesta in dieq; pota i uino noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinū imaginationes. Eandē hippophoruadem appellat quoniam æque præcipue caueant eam. Theombrotiō. xxx schenis a Choaspe nasci pauonis picturis similem odore eximio. Hanc autem a regibus persarū comedi aut bibi contra omnia corporū incommoda: stabilitatēq; mentis & iustitiæ uocari. eandem denique semniona potentiæ maiestate appellari. aliam deinde adamātidē armeniæ cappadociæq; alūnam. Hac admota leones resupinari cum hiatu laxo. nominis causam esse q̄ conteri nequeat. arianidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cū sol in leone sit. Huius tactu perunca oleo ligna accendi: therionarca i cappadocia & mysiana facientte: omnes feras torpescere: nec nisi hyenæ uriæ aspsu recreari: ethiopida in meroe nasci. ob id & meroidē apellari folio lactucæ. hydropicis utilissimā e mulso potam. ophiusam in elephantine eiusdem ethiopiæ liuidā: difficilemq; aspectu: qua pota terroré minasque serpentiū obuersari. ita ut mortē tibi eo metu consciscant. ob id cogi sacrilegos illam bibere. aduersari autem ei palmeū uinum. Thalassegien circa indum amnem inueniri: quæ ob id nomine alio potamautis appellatur hac pota lymphari homines: obseruantibus miraculis. Theangelida in libano syriæ: dictæo: cretæ montibus & babylone & susis perfidiis nasci: qua pota magi diuinēt. Gelotophylida i bactris & circa borysthenē. Hæc si bibatur cū myrrha & uino: uarias obuersari species. ridendiq; finē non fieri in potis nuclei pineæ nucis cū pipere & melle in uino palmeo. Syssitieterida

atisaros uel aris

a conuictu i perſide nominari:quoniã hilarẽtur illa.eadem protomedia:qua primatũ apud reges op. tineant.Caſigneten:quoniam ſecũ ipſa naſcatur.nec cum ullis aliis hærbis E ãdem Dionyſionympha dem:quoniam uino mire conueniat.Heliathen uocant in themyſcira regione & ciliciæ mõtib⁹ mari timis:folio myrti.hac cũ adipe leonino decocta addito croco & palmeo uino perungi magos & pſa rũ reges:ut fiat corpus aſpectu iucundũ. ideo eandem heliocallidẽ nominari. hermeſias ab eodem uocatur ad liberos generandos pulchros bonoſq;.non hærba:ſed compoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cũ melle myrrha croco uino palmeo:poſtea admixto theombrotio & lacte bibẽ generaturos iu bet:& a conceptu puerperas partũ nutrientes ita fieri excellentes:animo & forma:atq; bonos.harum oĩum magica quoq; uocabula ponit.adiecit his Appolodorus aſſectator eius hærbã eſchynomenẽ. quoniã appropinquãte manu folia contraheret.Aliã crocidem:cuius tactu phalangia morerẽt. Cra teias oenotheridẽ:cuius aſperſu e uino feritas oĩum aĩaliũ mitigatur. Anacãpſerotem celeber arte grãmatica paulo ante cuius oĩno tactu redirent amores uel cũ odio depoſiti.Et habunde fit hacten⁹ attigiſſe inſignia magoꝝ in iis herbis:alio de his aptiore dicturus; loco.

De eriphia & lanaria & ſtratioti medicinæ. Cap.xviii.

Riphiam multi prodidere.Scarabeũ hæc in habena habet ſurſum deorſum decurrẽtem cũ ſono hedi:unde & nomen acepit.hac ad uocẽ nihil præſtantius eſſe tradunt. hærba lana ria ouibus ieiunis data:lactis abundantiam facit.æq; nota lactoris uulgo eſt plena lactis qd deguſtatũ uomitiones concitat.Eandem hanc aliqui eſſe dicunt:& alii ſimilem illi:quam militarem uocant.quoniam uulnus ferro factũ nullum non intra dies quinq; ſanat ex oleo impoſita. Celebrat aũt a græcis ſtratiotes.Eſt ea in ægypto tantum:& inundatiõe nili naſcitur aizoo ſimilis: ni maiora haberet folia.Refrigerat mire:& uulnera ſanat ex aceto illita:item iges ſacros ac ſuppuratiões. Sãgui nem quoq; qui defluit a renibus pota cũ thure maſculo mirifice ſiſtit:

De hærba quæ naſcitur in capite ſtatuæ:& de herba de fluminibus:& herba lingua:& cribro: & fimetis:rhodora.& impia:& ueneris pectine:& nodia:& philanthropo:& canaria lappa:& rotidyle:& de gramine:& dactylo & fœno græco medicinæ. Cap.xix.

Erba in capite ſtatuæ nata collectaq; alicuius in ueſtis panno:& alligata in lino rufo capitis doloꝛẽ cõfeſtim ſedare traditur.herba quecũq; e riuis aut fluminibus ante ſolis ortũ colle cta ita:ut nemo colligentẽ uideat:contra tertianas adalligata leuo brachio.ita ut æger qd ſit illud ignoret tertianas arcere traditur.Lingua herba naſcitur circa frontes.Radix eius cõbuſta & trita cũ adipe ſuis.adiiciũt ut nigra ſit & ſterilis:alopecias emendat unguentũ in ſole:Cribro i limi te abiecto.herbæ intus extantes decerptæ.adalligataeq; grauidis:partus accelerant. herba quæ gigni ſupra fimeta ruris:contra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota.herba iuxta quam canes urinã fundunt euulſa ne ferro attingatur.luxatis celerrime medetur.Rumbotinũ arboꝛẽ demõſtrauimus inter arbuſta.iuxta.hanc uiduam uite naſcitur herba:quam galli rhodoram uocant.caulẽ hẽt uirgæ ficulneæ modo geniculatã folia urtice in medio exalbida.eadem procedente tempore tota rubẽtia floꝛẽ argenteũ.præcipua contra tumores feruoꝛeſq; & collectiones. Cũ axungia ueteri tuſa. ita ut ferro nõ attingatur qui perunctus eſt.ſi deſpuat ad ſuam dexteram ter.efficacius remedium eſſe a- iunt.ſi tres quoq; triũ nationum homines perungant dextroꝛſus.herba impia uocatur incana roꝛis maris aſpectu thyrſi modo ueſtita atq; capitata.inde alii ramuli aſſurgunt ſua capitella gerentes ob id impiã appellauere quoniam liberi ſuper parentẽ excellant.alii potius ita appellatã q; nullum ani rotoninũ mal eam attingat exiſtimauere.hæc inter duos lapides trita feruer.præcipuo aduerſus anginas ſucco lacte & uino admixto.mirũq; traditur.nunq; ab eo morbo tentari qui guſtauerint. itaq; & ſuib⁹ dari quæq; medicamentũ id noluerint haurire.eo modo interire.Sunt qui & in auiũ nidis inſeri aliquid ex ea putent.atq; ita non ſtrangulari pullos auidius deuorantes.Veneris pectiné appellãt a ſimilitu dine pectinũ.Cuius radix cũ malua tuſa omnia corpoꝛi infixa extrahit.Veteꝛnoſa curat: quæ exedũ uocatur:Nodia herba coriarioꝛũ officinis etiam hilaris eſt.aliiſue.Nomas curat. efficaciſſimáq; ad uerſus ſcorpiones eſſe potã in uino aut poſca reperio.philanthropon herbam græci appellant hirſu tã quoniã ueſtibus adhæreſcat.ex hac corona impoſita capitis dolores ſedantur. Nam quæ cana ria appellatur lappa cũ plantagine & millefolio tria ex uino carcinomata ſanat.ternis diebus ſoluta Medetur & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro.& addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino. Quidã adiiciunt & fodienti dicere oportere.hæc eſt hærba argemon.buã Mineruarepperit ſuibus iis reme diũ qui de illa guſtauerint.Cordylen alii ſemenſilis eſſe dixerunt.alii hærbam per ſe quam & ſyreon uocauerunt.Neq; aliud de ea proditũ inuenio q̃ in montibus naſci.Combuſtã potu ciere meſes.& pectoris excreationes Efficaciore etiamnũ radice.Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari. addi radicẽ eius & in malagmata.Gramen ipſum eſt inter hærbas uulgatiſſimũ: Geniculatis ſerpit inter

nodiis crebroq; ab iis & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatē fastigantur. in parnaso tantū hederacea specie densius q̄ usquā fruticante flor odorato candidoq; iumētis hærba non alia gratior siue uiridis siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succū quoq; eius in parnaso excipi tradunt propter ubertatē. Dulcis enim hic est: i uicem eius in reliqua parte terrarū succedit decoctū ad uulnera conglutinanda: quod & ipsa hærba tusa præstat. Tueturq; & ab inflāmationes Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino tormib⁹ medetur & urinæ difficultatibus. Vlceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā ipellit. Alaū uomitionesq; sistit. priuatim autem draconū morsibus auxiliatur. Sūt qui genicula .ix. uel unius uel e duabus tribusue hærbis ad hūc articuloq; numerū inuolui lana succida nigra iubeāt ad remedia strumæ panorūue. ieiunū debere debere esse qui colligat. ita ire in domū absentis cui medeat superuenientiq; ter dicere ieiūo ieiunū medicamentē dare: atq; ita adalligare triduoq; id facere qd e graminū genere septē internodia habet: efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias e balneis bibi iubent. Sūt qui & aculeatum gramen uocant triū generum cum in cacumine aculei sunt plurimū quini: dactylon uocāt: hos conuolutos naribus inserunt: extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. altero qd est aizoo simile ad paronychia & pterygia unguiū: & cū caro unguibus excreuerit utuntur cum axungia. ideo dactylon appellantes quia digytis medeatur. Tertiū genus dactyli sed tenuis nascitur ī parietīs aut tegulis huic causticа uis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circundatum sanguinis e naribus fluctiōes sistit camelos autem necare traditur in babylonis regiōes id quod iuxta uias nascit. nec fœnogræco minor auctoritas: quod telin uocāt: alii carphos: aliqui buceras: alii ægoceras: qm̄ comiculis semen ē simile nos siliciam: quod quomodo feretur suo loco diximus. Vis eius siccare, mollire, dissolueř. Sue cus decocti fœminarū pluribus malis subuenit, siue duricia siue tumor, siue cōtractio sit uuluæ fouētur: insidunt: infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctū & ipositum medetur item ex aceto. Sic iocineri decoctū. Diocles difficile. pientibus semen ei⁹ dedit acerabuli mensura tritū in nouē cyathis sapæ ad tertias partes bibere: ut qui biberint in calida lauarentur & in balneo sudantibus dimidiū ex relicto iterū dedit: mox a balneo relīquū pro somno auxilio. Farinam fœnogræci cū hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa contra uuluæ cruciatus subiecit itēq; imposuit mouentri lepras lentigines sulphuris pari portione mixta farina curauit nitro antepparata cute sæpius die illinens: perūgiq; præcipiés Theodorus fœnogræco miscuit quartā partē purgati nasturtii acerimo aceto ad lepras Damion fœnogræci semen acetabuli dimidia mēsura cū sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu nec dubitatur quin decoctum eius utilissimū sit uuluis iteraneisq; : exulceratis sicuti semē articulis atq; p̄cordiis Si uero cū malua decoq̄tur postea addito mulso potus āte cætera uuluis iteraneisq; laudatur. Quippe cū uapor quoq; decocti plurimū p̄sit Alarūq; etiam grauæolentiam decoctum fœnogræci sēen emendat. Farina prurigies capitis furfuresq; cumuino & nitro celeriter tollit In hydromelite autē decocta addita axungia genitalibus medetur: itē parotie: podgræ. chiragræ articuli: carnibusq; quæ recedunt ab ossibus Aceto uero subacta luxatis illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum Carcinomata subacta ex uino purgat. Mox addito melle p̄sanat. Sumitur & sorbitio e faria ad pectus exulceratū longāq; tussim Diu decoquit donec amaritudo desinat. postea mel additur: nunc ipsa claritas hærbarum dicetur.

Carpos: Siliculā

Sellarum

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXV.

PROOEMIVM.

Natura hærbarum sponte nascentium. Cap. i.

Psa quæ nunc dicetur herbarum claritas medicinæ tantū gratia gignente eas tellute. in admirationem curæ priscorum diligentiæq; animum agit. nihil ergo intentatum inexpertumq; illis fuit. nihil deinde occultatum quod nō prodesse posteris uellent. At nos eleborata iis abscondere atq; supprimere cupimus: & fraudare uitā etiā alienis bonis. Ita certe recundunt qui pauca aliqua nouere: inuidētes aliis: & neminē docere in auctoritatem scientiæ é. Tātū ab excogitādis nouis ac adiuuāda uita mores absunt. Sūmūq; opus ingenioq; diu in hoc fuit: ut itta unūquēq; recte facta ueterū perirent: At hercule singula quosdā inuenta deoq; nūero addidere: oīumq; uitā clariorē fecēt cognominibus hærbaq; tam benigne gratiā memoria referente. nō æque hæc cura eōq; mira eēt ī iis quæ satu blandiuntur: aut cibo inuitant: sed culmia quoq; mentiū inuia & solitudies abditas oisq;

terræ fibras ſcrutatũ inuenîre:quid quæq; radix polleret:ad quos uſus hærbaꝝ folia péttinérent: etiã quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertentes.

Qui latine uſus hærbaꝝ ſcripſerint:& quando ad romanos noticia earum peruenerit:& qui primi græcoꝝ de his compoſuerint:& de hærbarum inuentiõe:& antiqua medicina:& quare minꝰ exercentur eaꝝ remedia:& de cynorhodo:& de dracúculo medicinæ. Cap.ii.

Inus hoc per q̃ pat erat:nr̃i celebraueŕ oĩum utilitatũ & uirtutũ rapaciſſimi.primuſq; & diu ſolus idẽ ille.M.Cato omniũ bonarũ artium magiſter paucis dumtaxat attigit.Boum etiã medicamina non omiſſa.poſt eum unus illuſtrium tentauit.C.Valgius eruditione ſpectatus:imperfecto uolumine ad diuũ Auguſtum:inchoata etiam præfatione religioſa:ut omnibus malis humanis illius potiſſimũ principis ſemper medicetur maieſtas. Ante condiderat ſolus apud nos:quod equidem iueni:pompeius Leneus Magni pompeii libertatus:quo primũ tẽpoŕ hãc ſcientiã ad noſtros peruenisſe animaduerto.Nanq; Mithridates maximus ſua ætate regum:quem debellauit.pompeius:omniũ ante ſe genitoꝝ diligentiſſimus uitæ fuiſſe argumentis præterq̃ fama intelligitur.Eni ei excogitatũ quottidie uenenũ bibere:præſumptis remediis:ut conſuetudine ipſa innoxiũ fieret.primo inuenta genera antidoti.ex quibus unum etiam nomen eius retinet.Illius iuẽtũ autumant ſanguinem anatũ ponticarum miſcere antidotis:quoniã ueneno uiderent:ad illum Aſclepiadis medẽdi arte clari uolumina compoſita extant:cũ ſollicitatus ex urbe roma præcepta ꝑ ſe mitteret.Illũ ſolum mortaliũ Mithridatẽ.xxii.linguis locutũ certum eſt.Nec de ſubiectis gentibus ullũ hominem per interpretem appellatum ab eo annis.lyi.quibus regnauit.is ergo in reliqua ĩgenii magnitudine medicinæ peculiariter curioſus.ab hominibus ſubiectis:qui fuere pars magna terrarũ: ſingula exquirens.ſcriniũ commentationũ harum & exemplaria effectuſq; in arcanis ſuis reliquit.pompeius autem omni regia præda potitus:tranſferre ea ſermone noſtro libertũ ſuum Leneũ gramaticæ artis doctiſſimũ iuſſit.Vitæq; ita profuit non minus qua reipublicæ uictoria illa.præter hos græci auctores medicinæ.pdidere:quos ſuis locis diximus.Ex iis.Crateías:Diõyſius:Metrodorus ratiõe blãdiſſima:ſed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligatur.pinxeŕ namq; effigies herbaꝝ.atq; ſubſcripſere effectus.Verũ & pictura fallax ex coloribus tam numeroſis:præſertim in æmulatiõe naturæ multumque degenerat tranſcribentiũ ſors uaria.præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingui: cũ quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent.Quare cæteri ſermone eas tradidere. aliq effigie quidem indicata:& nudis quidem plerunq; nominibus defuncti.quoniam ſatis uidebaŕ poteſtates uimq; demonſtrare quærere uolintibus:nec eſt difficile cognitu nobis certe:exceptis admodum paucis contigit reliquas contemplari ſcientia.antonii Caſtoris.cui ſumma auctoritas erat in ea arte nio ævo.Viſendo hortulo eius:in quo plurimas alebat:centeſimũ ætatis annum excedẽs nullum corporis malum expertus ac ne ætate quidem memoria aut uigore concuſſis:nec aliud mirata magis antiquitas reperietur.iuuenta iampridem ratio eſt prænũtians horas non modo dies ac noctes Solis lunæq; defectũ.Durat tamen tradi perſuaſio in magna parte uulgi ueneficiis & herbis id cogi:in eo nanque fœminaꝝ ſcientiam ptæualere.Certe quid non repleuere fabulis colchis Medea. aliæq; in primiſq; italica circe diis etiam adſcripta:unde arbitror natũ ut æſchylus e uetuſſimis in poetica re refertam italiam hærbarũ potentia proderet.Multique circeios agros ubi habitauit illa:in magno argumento etiamnũ durante in marſis a filio eius orta gente: quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarũ & antiquitatis parens:multus alias in admiratione. Circes gloriam hærbaꝝ ægypto tribuit:tũ etiam cum rigaretur ægyptus illa non autem eſſet:poſtea fluminis limo inuecta.Herbas certe ægyptias a regis uxore tradiras ſuæ Hælenæ plurimas narrat.ac nobile illud nepenthes obliuionem triſtitiæ ueniamq; afferens:& ab helena utiq; omnibus mortalibus propinandum primus autem omniũ.quos memoria nouit. Orpheus de iis herbis curioſius aliqua prodidit. poſt eũ Muſeus & Heſiodus polion hærbam inquantum mirati ſunt.diximus.Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendauere.homerus & alias nominatim hærbas celebrat:quas ſuis locis dicemus. ab eo pythagoras clarus ſapientia primus uolumen de earũ effectu cõpoſuit.apollini æſculapioque & in totã diis immortalibus inuentione:& origine aſſignata.compoſuit & Democritus. ambo peragatis perfidis arabiæ æthiopiæ ægyptiq; magis.adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit. ut affirma etiam incredibilia dictu Xanthus hiſtoriam auctor in prima earum tradidit occiſum dracõis catulũ reuocatũ ad uitam a parente hærba:quam balin nominat.Eademq; tillonem quẽ draco occiderat: reſtitutũ ſaluti.Et ſuba in arabia hærba reuocatũ ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus eſſe hærbam.cuius contactu illatæ ab alitæ.quam rettulimus. exiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus.Quæ etiam ſi fide carent.admirationem tamen implent.cogũtq; cõfiteri multũ eſſe.quod uero ſuperſit inde & pleroſque uideo exiſtimare.nihil nõ hærbarũ ui effici poſſe.

Sed plurimũ uires esse incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferũt dictũ quasdam etiam fortassis calcatas prodesse: Obseruatũ certe est inflammari uulnera ac morbos superuentu eorũ: qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat in græciæ linguas. Sed quate nunc non plures noscũtur causæ: nisi q̃ eas agrestes litterarũq; ignari experiũtur utpote qui soli inter illas uiuant. præterea securitas quærẽdi obuia medicorũ turba. Multis etiã inuentis nomina desunt. sicut illi quá rettulimus in frugũ cura: scimusq; defossam in angulis segetis p̃stare ne qua uis intret. Turpissima causa raritatis. quod etiam qui sciunt: demonstrare nolũt: tãq̃ ipsis parituros sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis: anceps. Quippe etiã in repertis alias inuenit casus alias (ut uere dixerim) deius. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus: pauore aquæ: potusq; omnis afferens odiũ. Nuper cuinsdã militantis in prætorio mater uidit in quiete ut radicẽ siluestris rosæ: quã cynhodon uocant: & eblanditam sibi aspectu pridie in fructo mitteret folio bibendam in lacte. in lusitania res gerebatur hispaniæ proxia parte. Casuq; accidit: ut milite a morsu canis incipiente: aquas expauescere superueniret epistola orantis: ut pareret religõi. Seruatusq; ẽ ex ispira. Et postea quisq; auxiliũ simile tentauit. Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat spongiolæ quæ in mediis spinis eius nascitur cinere cũ melle alopecias capitis expleri. In eadẽ prouitia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertũ dracũculum appellatũ caulem pollicali crassitudine uersicoloribus uiperarũ maculis: quã ferebant contra omniũ morsus esse remediũ: Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. aliudq; miraculũ exeuntis e terra ad primas serpentiũ uernationes bipedali fere altitudine rursusq; cũ iisdem in terram se cõdẽtis. nec oino occultato eo apparet serpens: uel hoc per se satis officioso naturæ munere: si tãrũ præmoneret: tẽpusq; formidinis dẽmonstraret.

De quodam pestifero fonte germaniæ: & de britannia: & maximis morborũ doloribꝰ. Cap. iii.

Ec bestiarũ solum ad nocendum scelera sunt: sed interim aquarum quoq; ac locorũ. in germania trans rhenum castris a Germanico Cæsare: pmotis maritimo tractu fons erat aq; dulcis solus. qua pota intra bienniũ dentes deciderent. Cõpagesq; in genibus soluerẽtur. Stomaccacen medici uocabant & sceletirben. Ei malo reperta auxilio est hærba: quæ uocatur britannica netuis modo & oris malis salutaris: sed contra anginas quoq; & serpentes. Folia habet oblõga nigra radicẽ nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocant: qui collectꝰ prius q̃ toni trua audiantur: & deuoratus securos in totũ reddit. Frisi qua castra erant nostris demõstrauere illam Miror quidem quæ nominis esset causa: nisi forte confini occeano britanniæ ueluti propinq; dicauere non enim inde appellatam eam: quoniã ibi plurima nasceretur certũ est. Etiam tum britãnia libera fuit quidem: & hic quõdam ambitus nominibus suis eas adoptãdi ut docebimus feciſſe reges: ut restanta debeatur. hærbã inuenire. uitã iuuare nõ fortassis crederet aliquis: cũ hæc nostra friuola quoq; existimentur: aduliciis sordent: etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamen quarum inueniuntur in primis celebrare par est. effectu earũ digestio in genera morborũ. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit & præter fortuita casusq; & noĩa quæ omnis hora excogitat ad milia morborũ singulis mortalibus timenda: Qui grauissimi ex iis sint discernere stultitia prope uideri possit. cũ suus cuiq; ad præsens quisq; atrociſſimus uideatur. & de hoc tamẽ iudicauere aui experimento asperimos cruciatus esse calculorũ a stillicidio ueſice. proximũ stomachi tertium eorũ qui in capite doleant. non ob aliud fere morte conscita græcis. & noxias hærbas demonstratas miror equi dẽ: nec uenenorũ tantũ. quoniã ea conditio uitæ est: ut mori plerũq; etiam optimi portus sit. tradatq; Varro Seruiũ Clodium equitem romanũ magnitudine doloris in podagra coactum ueneno crura perunxisse. & postea caruisse sensu oi æque qua dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia mõstrã diqua mentes soluerentur. partus eliderẽtur. multaq; similia. ego nec abortiua dico. Ac ne amatoria qdẽ memoro. lucullũ imperatorem clarissimum amatorio periisse. nec alia magica portẽta. nisi ubi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorũ damnata: Satis operæ fuit abundeq; præstitũ uitæ salutares dixisse ac postea inuenta.

De moly. & dodecatheo. & pæonia dẽtorobo uel glycyside. & panace uel asclepio. & heracleo panace. chironio. & panace centaureo. uel pharnaceo. & heracleo siderio. & hyoscyamo uel apollinari siue altercangeno. Cap. iiii.

Audatissima hærbarũ est homero teste quam uocari ab diis putat moly. ast, inuentionem eius Mercurio assignat. Contraq; summa ueneficia demõstrat. nasci eã hodie circa pheneũ & in cyllene arcadiæ tradunt. Specie illa homerica radice rotunda nigraq; magnitudine cepæ folio scyllæ. offodi ãt difficulter. Græci auctores florẽ eius luteũ pinxere cum homerus candidum scripserit. iueni e peritis hærbarũ medicis. qui & in italia nasci eam diceret. afferriq;. cãpania mi-

hi aliquot diebus effosam inter difficultates saxeas ra dicis triginta pedes longæ ac ne sic qdē solide sed aruptæ. Ab ea maxia auctoritas hærbæ est: quā dodecatheon uocant omnium deorum maiesta-
tem cōmendantes. in aqua potam omnibus morbis mederi tradūt. Folia ei⁹ septē lactucis simillima exeunt. a lutea radice. Vetustissima inuentu p roma est: Nomenq; auctoris retinet. Quā quidā pento-
robon appellant alii glycysiden. Hæc quoq; difficultas est: q eadem aliter alibi nascit: nascit opa
cis montibus caule inter folia digytoq; quattuor ferente i cacūme ueluti græcas nuces quattuor aut
quinq;. in est iis semen copiosum: rubrū: nigrumq;. Hæc medetur & faunoq; in quiete ludibrijs. pre-
cipiunt eruere noctu: quoniā si picus martius uideat: tuendo oculos impetū faciat. panaces ipso no-
mine omniū morboq; remedia promittit: numerosū & diis inuentoribus adscriptū: Vnum quippe
asclepion cognominatur: quoniā is filiam panaciam appellauit. Succus eius est coactus: ferule qualē
diximus. Radix est multi corticis & falsi. Hac euulsa scrobē replent uario genere frugū religio est: ac
terræ diamentū. Vbi: quoniā & fieret modo: & quale maxime pbaretur iter pegnia: docuimus. Id qd
e macedonia affertur bucolicon uocant. armētarijs sponte erūpentē succū excipientibus: hoc celeri.
euanescit: Et in alijs autē generibus iprobatur maxime nigrū ac molle. id. n. argumētū est cæra adul
terati. Alterū genus heracleon uocant: & ab hercule inuentū tradunt. alii origanū heracleoticum sil
uestre: quoniā ē origano simile: radice inutile. De origano diximus: Tertiū panaces chironeō cogno
minatu ab inuentore. Foliū eius lappatu simile maius tamen & hirsutius. Flos aureus. radix parua.
nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus eoq; amplius q̄ supradicta pdest. Quartū gen⁹ pa
naces ab eodem. Chirone repertū centaurion cognominat: Sed & pharnaceon i cōtroueſi inuētiōis
a pharnace rege deductū. Serit hoc lōgioribus q̄ cætera foliis: & serratis. Radix odorata i umbra sic
cat uinoq; gratiā adiicit. huius genera duo fecere: alteq; leuioris folii: alteq; tēuioris: heracleō sideriō
& ipsū ab hercule inuētū est: caule tenui digytoq; quottuor altitudine. Flore puniceo: foliis coriādri
iuxta lacus & amnes iuenit. oiaq; uulnera ferro illata efficacissime sanat est Chironis inuētū ampelos
q̄ uocat chironia: de qua diximus iter uites. Sicuti de herba cuius inuētio assignat Mineruæ herculi
quoq; eā adscribunt: que appollinaris apud arabas altercū siue altercangenū: apud græcos uero hyo-
cyamus appellat. plura eius genera. Vnū nigro semine foliis pene purpureis spinosum. Talis in gala
mus appellat. plura eius genera. Vnū nigro semine foliis pene purpureis spinosum. Talis nascit i ga
lacia. Vulgare aūt cādidius ē & fruticosius: papauere. Tertij semen irionis semini simile. & omnia
insaniā gignentia: capitisq; uertigines. Quartū genus molle, lāudinosū pingui⁹ cæteris: Cādidi sēinf
in maritimis nascēs hoc recepere medici. Itē rufi feminis nōnūq̄ ante candidum rufescit. si non e ma
turuit: improbaturq;. Et alioqn nullū nisi cū inaruerit legit natura uini. Ideoq; mentē caputq; infes
hermubo tans. Vsus feminis & per se & succo expresso exprimitur seperatim: & caulib⁹ foliisq; utūtur & radice
tanea temeraria in totū (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentē corrūpi: si plura q̄ qua
tuor bibātur. Etiā antiqui in uino febrē depelli arbitrabātur. & oleum fit ex semine: ut diximꝰ. quod
ipsum auribus infusum tentat mentē: mireq; contra uenenū remedia prodidere iis. & ipsum p reme
diis. deo nullo experiendi fine: ut cogerentur etiam uenena prodesse.

Floribus Dioſco.

De linozoste partenio hermupoa siue potius mercuriali: & achillea. & panace heraclea sideriti mil
lefolio: & de scopa regia. & hermineo teucrio splenio. de melāpodio siue helleboro quorue eorum
genera: & de nigro helleboro & albo medicinæ: & quādo detur: quomodo sumēdū: & quibus non
dandum. & q̄ mures necat. Cap. v.

Inozostis siue parthenion a Mercurio inuētus est ideo apud græcos hermupoan multi uo
cant. Eam apud nos omnes mercurialē. Duo eius genera. masculus & fœmina quæ efficaci
or. caule cubitali interdū ramoso in cacumine. ocimo angustioribus foliis geniculis dēſis
alaq; cauis multis. semine in geniculis dependente. fœminæ copioso. mari iuxta genicula stati rario
re ac breui: contortoq;. Fœminæ saluto & candido. Folia marib⁹ nigriora. fœminis cadidiora: radix
superuacua prætenuis. nascuntur i campestribus cultis. Mirum est quod de utroq; eoq; genere pro
ditur. Vt mares gignantur hunc facere. ut fœminæ illam. hoc contingere si a conceptu succus p̄tin⁹
bibatur in passo: edanturue folia decocta ex oleo & sale. uel cruda ex aceto. Quidā decoquūt eam in
nouo fictili cū heliotropio. & duabus aut tribus spicis donec decoquatur. Decoctū dari iubēt. & hær
bam ipsam in cibo altero die purgationi. mulieribus per triduū. quarto die a balneo coire eas. hippo
crates miris laudibus in mulieq; usu prædicauit illas. easq; ad hunc modū adhuc medicoq; nemo no
uit. ille eas uuluæ cū melle uel rosaceo uel lilino uel irino admouit. itē ad ciendos menses secundas
q; hoc idē præstare potu sotuq; dixit. instillauit auribus surdis succū innūxitq; cum uino uetere aluo
folio imposuit. ediphoris. stranguriæ & ueficæ Decoctū eius dedit cū myrrha & thure. aluo quidem
soluendæ. uel in febri decoquatur quantū manus capiat in duobus sextarijs aquæ ad dimidias bibi
tur sale & melle admixto. necnon cū ungula suis aut gallinaceo decoctū salubrius purgatiōis cā pu
tauere aliqui utranq; dandā. siue cū malua decoctum. Thoracem purgat. Bilem detrahūt. Sed stoma

chum lædút.Reliquos usus dicemus suis locis.Inuenit & achilleon Achilles discipulus Chironis: q̃ uulneribus mederetur:quæ ob id acchilleos uocatur.Hac sanasse Thelephum dicit.Alii primum eruginem inuenisse utilissimá emplastris ideoq; depingitur ex cuspide decutiens eam gladio in uulnus Telephi.Alii utroq; usum medicamento uolunt.Aliqui & hanc panacẽ heracleon:alii sideriten.Hác apud nos millefoliam uocãt cubitali scapo ramosam:minutioribus q̃ fœniculi foliis uestitá ab imo Alii fatentur qdem illã uulneribus utilem:sed ueram.achileon esse scapo cæruleo pedali:sine ramis ex omni parte singulis foliis rotundis elegáter uestitá.Alii quadrato caule capitibus marrubii folio quercus.hanc etiã præcisos neruos glutinare faciunt.Alii sideritim in maceris nascentẽ cũ tenr fœdi odoris.Etiamnũ aliã similem huic:sed cãdidioribus foliis & pinguioribus tenuioribus cauliculis in uíneis nascentem.Aliã uero quinũ cubitorum ramulis exilibus triangulis:folio filicis:pediculo lõgo betæ semine:omnes uulneribus præcipuas.Nostri eã quæ est latissimo folio:scopam regiam uocant.Medetur anginis suũ.Inuenit & teucer eadẽ ætate teucrion quam quidã Hemionion uocãt:spargentem iuncos tenues:folia cutua asperis locis nascentẽ:austero sapore:nunquã florentẽ.Neq; semẽ gignit.Medetur lyenibus.Constatq; sic inuentã:cũ exta super eã proiecta essent:fertur adhæsisse lyeni:eumq; exinanisse.Ob id a quibusdã splenion uocatur.Narrát sues qui radicem eius edũt sine splene inueniri.Quidã ramis hysopi surculosam:folio fabæ.Eodem nomine appellant:& colligi florentem adhuc iubent adeo florere nõ dubitant:maximeq; ex ciliciis & pysidiæ montibus laudant. Melãpodis fama diuinationis artibus nota est.Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradũt:capras purgari pastore illo animaduertere datoq; lacte earum sanasse prætidas furentes.Quamobrem de oibus eius generibus dici simul conuenit.Prima duo sunt candidũ ac nigrum.Hoc radicibus tantũ intelligi tradunt pleriq;.Alii folia nigri platani similia:sed minora nigrioraq;:& pluribus diuisuris scissa.Albi betæ incipientis.Hæc quoq; nigriora & canalium dorso rubescentia.Vtraq; caule palmi ferulaceo bulborũ tunicis cõuoluto radice fibrata ceparum modo.Nigro equi boues sues necantur.Itaq; cauent id cũ candido uescãtur.Temdestiuũ esse tradunt messibus.plurimũ autem nascitur in oeta mõte.Et optimo uno eius loco pyram. Nigrũ ubiq; prouenit:sed melius in helicone:qui mons & aliis laudatur hærbis.Candidũ probatur octeũ. Secundũ ponticũ.Tertio loco heleaticũ:quod in uitibus nasci ferunt.Quarto parnasium quod adulteratur etolico ex uicino.Nigrũ ex iis melãpodion uocãt:quo & domos suffiũt purgãtq; aspergẽtes se & pecora.Cũ precatione solenni hoc & religiosus colligitur.primũ.n.gladio circũscribitur.Deinde qui succisurus est ortũ spectat.Et precatur ut id liceat sibi concedentibus diis facer.Obseruatq; aquæ uolatus:fere enim secantibus interest.Et si prope aduolauerit:morituum illo anno q̃ succidit augurium est.Nec albũ facile colligitur:caput aggrauans maxie:nisi præsumat aliũ:& subinde uinũ sorbeatur:celeriterq; fodiatur:Nigrũ alii entomon uocãt:alii polyrrhyzon:purgat per inferna.Candidũ autẽ uomitione.Causasq; morborũ extrahit.Quondã terribile,postea tam promiscuũ:ut pleriq; studiorum gratia ad ,puidenda acrius quæ cõmentabant:sæpius sumptitauerint.Carneadem respondurũ Zenonis libis.Drusum quoq; apud nos tribunorũ populariũ clarissimũ:cui ante oẽs plebs adstás plausit:optimates uero bellũ marsicũ imputauere:cõstat hoc medicamẽto liberatũ comitiali morbo in antycira insula.Ibi enim tutissime summitur:quoniã(ut diximus)sesamoides admiscent. Italia ueratrum uocat.Farina eorũ per se & mixta radiculæ qua lanas dixius lauari sternutamẽtum facit. Amboq; somnũ.Legũtur aũt tenuissimæ radices breuesq; ac uelut decurtatæ etiã hæ.Ná summa quæ est crassissma cepis similis canibus tantum datur purgatiõis causa.Antiqui radicem corticemq; carnosissimum eligebant:quo tenuior eximeretur medulla.Hanc humidis spongiis opertam turgescentemq; in longitudinem findebant.Deinde fila in umbra siccabant iis utentes.Nũc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes.Optimũ quod acre gustu:feruensq; in frangendo puluerẽ emittit.Durare uim eius.xxx.annis ferunt.Nigrũ medetur paralyticis insaniẽtibus hydropicis dũmodo citra tebrim:podagris ueteribus:articularíis morbis.Trahit aluum & bilem pituitasq;. Ex aqua datur ad lenifer molliendã aluum plurimũ drachma:modice quattuor obolis.Miscuere aliq & scamoneã sed tutius salem.In dulcibus datũ copiosius periculũ infert.Oculorum caliginem fotu discutit. Ob id quidã & inunxere.Tritũ strumas suppurata duritias concoquit:& purgat:stẽ fistulas tertio die exẽptum.Verrucas tollit cũ squamis æris:& sandaraca.Hydropicorum uentri imponitur cũ farina hordeacea & uino .pecorum & iumentorũ pituitas sanat furculo per aurem traiecto :& postero die eadẽ hora exempto.Scabiem quadrupedum cũ tute & cæra ac pice uel cũ pisseleo.Album optimũ : quod celerrime mouet sternutaméta:sed multũ terribilius nigro:præcipue si quis apparatũ poturoꝝ apud antiquos legat:contra horrores strangulatus intempestiuas somni uires singultus ifinitos aut sternutamenta:stomachi dissolutiões tardiores uomitus aut lõginquiores:exiguo aut nimios.Quippe alia

Binum. Dio. Hermiõ Ari

dare ſoliti:quæ concitarent uomitiones ipſumq; helleborũ extraherent medicamentis aut clyſteribꝰ ſæpe etiã ſanguine uenis emiſſo.Iam. uero & cũ proſpere cedat terribilius uiſu in uariis coloribus uomitionum:& poſt uomitiones obſeruatione alui:balneaꝝ diſpẽſatione:totius corporis cura antecedente:omnia hæc magno terrore & fama.Nãq; tradũt abſumi carnẽ ſi coquatur una.Sed antiquoꝝ uitium erat:qꝑ ꝓpter hos metus parcius dabãt:cũ celerius erumpat: quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas donauit:ſequẽtes & quaternas dedere.Claro Herophili preconio q hellebori fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat.Concitatis enim intus oĩbus ipſũ i primis exire. Præterea mirum inuentũ eſt:qꝑ inciſum forficulis ut dixius:cribrãt:cortex remanet. Hoc inanit medula cadit.Hæc in nimia purgatione data:uomitiones ſiſtit:Cauendũ eſt fœlici quoq; cura ne nubilo detur die:qppe impatibiles cruciatus exiſtunt.Nã æſtate potius q̃ hyeme dandũ nõ eſt in dubio. Corpꝰ ſeptẽ diebus præparandũ cibis acribus:abſtinẽtia uini:quarto & tertio de uomitionibꝰ pridie cœnæ abſtinentia. Album e dulci datur:aptiſſime uero in lacte aut pulte.Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere helleboꝝ:turſuſq; cõprimere raphanos:ut trãſeat uis:atq; eo lenimẽto daꝛ.Reddi poſt quatuor fere horas incipit.Totum opus ſeptenis peragiꝛ horis.Medetur ita morbis comitialibus:ut diximus:uertigini:melancholicis:inſanientibus:lymphaticis:elephãtiæ albæ:lepris:tetano:tremulis:podagricis:hydropicis:incipiẽtibuſq; tympanicis:ſtomachicis:ſpaſticis:clinicis:iſchiaticis:q̃rtanis quæ aliter nõ deſinãt tuſſi ueteri inflãmationibus:torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibꝰ & pueris. Item mollibus ac fœminei corporis:animæue exilibus aut teneris:& fœminis minus q̃ uiris.Itẽ timidis:aut ſi exulcerata ſint præcordia:uel tumeant:minimeue ſanguinẽ excreãtibus:cauſariis uel laterẽ uel faucibus.Medetur extra corporis eruptiõibus pituitæ cũ axungia ſalſa illitum:item ſuppurationi ueteri.Mures polenta admixtũ necat.Galli ſagittas in uenatu helleboro tingunt:circũciſoq; uulnere tenerioꝛẽ ſentiri carnem affirmant.Muſcæ quoq; necantur albo trito & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

De mithridatia & ſcordoti ſiue ſcordio:& polemonia uel philæteria uel chilio dynama:& eupatoria & centaurea ſiue chironia:& de lecto centaureo libadio felle terræ & triorche medicinæ. Cap.vi.

i Pſi Mithridati Crateias adſcripſit unam mithridatiã uocatã.Hnic folia duo a radice achãto ſimilia.Caulis inter utraq; ſuſtinens roſeũ floꝛẽ.Alterũ lenem ſcordotin ſiue ſcordion ipſius manu adſcriptam:magnitudine cubitali:quadrangulo caule ramoſã quemæ ſimilitudine foliis languinoſis.Reperitur in ponto campis pinguibus humidiſq; guſtus amari.Eſt & alterius generis:latioribus foliis:mentaſtro ſimilis:plurimoſq; utraq; ad uſus per ſe & interalia in antidotis.Polæmoniam alii philæteriam a certamine regum inuentionis appellant.Capadoces autẽ chilio dynamã radice craſſa:exilibus ramis:quibus in ſummis corymbi depẽdent:nigro ſemine cætero rutæ ſimilis.Naſcitur in montoſis.Eupatorio quoq; regiam auctoritatẽ haber.Caulis lignoſi nigricãtis hirſuti:cubitalis aliquãdo:& amplioris:foliis per interualla.y.folii:aut canabis per ambitũ inciſis qn quepartito:nigris & ipſis plumoſiſq; radice ſuperuacua. Semen dyſentericis in uino potũ auxiliatur unice.Centauria curatus diciꝛ Chiron cũ Herculis exceptus hoſpitio pertractãti arma:ſagitta excidiſſet in pedem:quare aliqui chironiũ uocant.Folia ſunt lata & oblõga:ſerrata ambitu denſa ab radice caules ternum cubitorum geniculati.In iis capita ceu papauerũ Radix uaſta rubeſcens:tenera fragiliſq; ad bina cubita madida.Succo amara cũ quadã dulcedine.Naſciꝛ in collibus pingui ſolo.Laudatiſſima arcadia:elide:meſſenia:pholoe & lycæo atq; in alpibus:pluribuſq; locis in lycia. Quidã & ex ea lyciũ faciũt.Vis in uulneribus tãta ut cohæreſcere ẽt carnes tradãtur:ſi coquantur ſimul. In uſu radix tantũ duabus drachmis bibẽda qbus dicetur:ſi febris ſit in aqua trita:cæteris in uino.Medeꝛ & oĩum morbis decocte ſuccus.Eſt alterũ centaurion cognomine lecton:minutis foliis : quod aliq libadion uocant:quoniã ſecundũ fontes naſcitur:origani ſimile:anguſtioribus & lõgioribus foliis anguloſo caule palmũ alto fruticanti:flore lychnidis:radice tenui & ſuperuacua ſucco efficax.Ipſa hærba autũno legitur ſuccus e fronde.Quadã caules conciſos madefaciunt diebus.xviii.atq; ita exprimũt. Hoc centaurion noſtri fel terræ uocant:ꝓpter amaritudinem ſummã.Calli exacum:quoniã:oĩa mala medicamẽta potũ e corpore exigat:per aluũ.Tertia eſt cẽtauris cognomine triorchis . Qui eã ſecat ratũ eſt ut nõ uulneret ſeſe.Hæc ſuccũ ſanguinẽ mittit.Theophraſtus defẽdi eã: ĩpugnatiq; colligẽtes tradit a triorche accipitrũ genere:a quo & nomẽ acepit.Impiti cõfundũt hæc oĩa & uni geneꝛ aſſignãt.

De climeno & gentiana & lyſimachia & parthenide & artemiſia & ambroſia & nymphea heracleo & euphorbia medicinæ. Cap.vii.

c Limenos a rege hærba appellata eſt hederæ foliis ramoſa caule inani articulis præcincta odoꝛ graui & ſemine hederæ ſilueſtribus & mõtoſis naſcẽs.Quibus morbis pota medea

ur:dicemus.Sed hic indicandum est dum medeatur:sterelitatem pota etiam in uiris fieri.Græci plantagini similem esse dixerunt:calue quadrato:folliculis cũ semine inter se implexis:uelut in polypoꝛe cirris.Et succus autem in usu.Vis eius summa in refregerãdo.Gentianã inuenit.Gentius rex illyrioꝛe ubiq; nascentem:in illyrico tamen præstantissimã folio fraxini:sed magnitudine lactucæ:cale tenero pollicis crassitudine:cauo & inani:ex iteruallis foliato.triũ aliquãdo cubitorũ:radice lenta: subnigra sine odore aquosa:montibus subalpinis plurima.Vsus i radice & succo.Radicis natura est excalfactoria: sed prægnantibus nõ bibenda.Inuenit & Lysimachus hærbã lysimachiam:quæ ab eo nomẽ retinet:celebrata Erasistrato.Folia habet salicis uiridia:florem purpureum:fruticosa:ramulis erectis odore graui:gignitur in aquosis.Vis eius tanta est:ut iumentis discordãtibus iugo imposita asperitatem cohibeat.Mulieres quoq; hac gloriã affectauere.In qbus artemisia uxor.Mausoli adoptata herba que antea parthenis uocabatur.Sunt qui ab artemide artemisiam cognominatã putent:quoniã priuatim medicaꝛ fœminarũ malis. Absinthii autem modo fruticosa maioribus foliis pinguibusq;.Ipsius duo genera.Altera latioribus foliis:altera tenera tenuioribus:& nõ nisi in maritimis nascens.Sũt qui mediterraneis eodem noie appellant supplici caule:minimis foliis:flores copiosi erumpẽtes:cũ uua maturescit odore nõ in iucundo:quã quidã brotin alii ambrosiam uocant.Talis in cappadocia nascitur. Nymphea nata traditur a nympha zelotypia erga Herculem mortua.Quare heracleon uocant alisqui alii rhopalon a radice clauæ simili.Ideoq; eas qui bibant eã.xii.diebus coitu genituraq; priuari.Laudatissima in orchomeno & marathone Boeoti Madon uocant qui & semẽ edunt.Nascitur i aquosis: foliis magnis in sũma aqua & aliis ex radice prodeuntibus flore lilio simili:& cũ defloruerit capiti papueris.In caule secatur autũno.Radix nigra in sole siccaꝛ.Aduersaturq; aluinis.Est & alia nymphea in thessalia amne peneo:radice alba:capite luteo:rosæ magnitudine. Inuenit & patrũ nostroꝛe ætate rex iuba quã appellauit euphorbiã medici sui nomine & fratris musæ:a quo Diuum Augustũ conseruatũ indicauimus.Idẽ fratres instituere a balneis frigida multa corpora astringi.Antea non erat mos nisi calida tãtum lauari sicut apud Homerũ etiã inuenimus.Sed iubæ uolumen quoq; extat de ea hærba:& clarum præconium.Inuenit eã in monte atlante:spectatur foliis acanthinis.Vis tanta est: ut uel e longinquo succus excipiatur incisæ conto.Susc̃ipitur excipulis uẽtriculo hædino:Humor lactis uidetur effuere.Siccatur conto.Sic thuris effigiem habet.Qui colligunt clarius uident.Contra serpentes medetur.Quacúq; parte percussa uertice inciso & medicamento addito.Ibi getuli qui legunt: hedino lacte adulterãt:sed discernitur igni.Id enim quod sincerum nõ est fastiendũ odorẽ habet. multũ infra hunc succũ est qui in galli fit ex hærba chamelea granum cocciiferente. Fractus ammoniaco similis est:etiã leuì gustu os accensum diu detinens:& magis ex interuallo donec fauces quoq; siccet. Aureum Dioscorum

De plantagine & bugloſſo:& cynogloſſo:& buphthalmo:& ſcythica:& de ſpartania:& hippice:& iſchæmone:& betonica:& cantabiaca:& cõſiligine:& hyberida:& chelidonia:& cãtaria & elaphoboſco:& dictãno:& ariſtolochia:& quod eius delectatione inuoluant piſces:& ſtatim capiãtur:& medicinæ cõtra ſerpentiũ ictus ex hærbis quas ſuperius nominauit. Cap.viii

Elebrauit & themiſon medicus uulgarem herbam plantaginẽ tanquã inuentor uolumine de ea edito.Duo eius genera.Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus : linguæ pecorum ſimilimis:caule anguloſo in terrã inclinato in pratis naſcens.Altera maior foliis lateꝛe mõ incluſa:quæ qa ſeptena ſunt quidã eam heptapleuron uocauere.Huius & caulis cubitalis eſt:& napi ſimilis.naſcitur in humidis multo efficatior.Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore cauterii uicem optinens.Nulla res æque ſiſtit fluctiones:quas græci rheumatiſmos uocant.Iungitur huic Bogloſſos boum linguæ ſimilis:cui præcipuumq; in uinum deiecta animi uoluptates auget:& uocarur euphraſinum.Iungitur & cynocloſſos caninas imitans linguas topiariis oporibus gratiſſima. Aiuntq; quæ tres thyrſos ſeminis emittat:eius radicem potam ex aqua ad tertianas ꝓdeſſe:quattuor ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei:& quæ ferat lappas minutas.Eius radix pota ex aqua ranis & ſerpẽtibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis:folio fœniculi:circa oppida naſcens fruticoſa caulibus : qui & manduntur decocti.Quidam cochlam uocant.Hæc cum cæra ſteatomata diſcutit.Inuenere hærbas & uniuerſæ gentes.Scythia eam primum:quæ ſcythice uocatur:circa boeotiam naſcens prædulcis.Aliam quoque utiliſſimam quam ſpartaniam uocant.Magna & ea commendatio:q; in ore eã habentes famem ſitimq; non ſentiunt.Idem præſtat apud eos hippice dicta:q; in equis quoque eundẽ effectum habeat.Traduntq; his duabus hærbis ſcythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitiq;. Iſchemonem thracia inuenit:qua ferunt ſanguinem ſiſti: non aperta modo uena:ſed etiam præciſa. Serpit e terra milio ſimilis:foliias aſperis & lanuginoſis farcitur in nares.Quæ in italia naſcitur:& ſãguinem eodem adalligata ſiſtit. Verones in hiſpania eam quæ betonica dicitur in gallia.In italia aũt ſertatula a græcis ceſtron aut pſychotrophon ante cunctas laudatiſſima.Exit anguloſo caule cubito

Ei alliũ

rum duum a radice ſpergens folia fere lappathi ſerrata ſtamine purpureo.Folia ſiccantur ī farinā plu
rimos ad uſus.Fit uīnū ex ea & acetū ſtomacho & claritati oculoꝝ.Tantūq; gloriæ hēt: ut domus in
qua ſata ſit tuta exiſtimetur a piaculis oībus.In eadē hiſpania inuenta eſt cantabrica p Diui Auguſti
tēpora a cantabris reperta.Naſcitur ubiq; caule iunceo pedali in quo ſunt floſculi oblongi uelut cala
thi.In iis ſemen perquā minutū.Nec alias defuere hiſpaniæ hærbis exquirēdis:ut in qbus etiamnum
hodie in uiroꝝ lætiore cōuictu potionē e cētū hærbis mulſo additis credidere ſaluberrimū ſuauiſſi
māq;.Nec quiſquā genera eaꝝ iam nouit aut multitudinē.Numerus tantū cōſtat in nomine.Noſtra
ætas meminit hærbā in marſis repertā.Naſcit æquiculis circūuicū neruesiæ: uocat cōſiligo. prodeſt
ut demōſtrabimus ſuo loco deploratis in pthiſi.Inuenit nup & Seruilius Democrates primus medē
tiū quā appellauit hiberidā quaquā ficto nomine inuentioni eius aſſignato carmine.Naſcit maxime
circa uetera monumēta parietinaſq; & inculta itineꝝ Floret ſemper ſolio naſturtii:caule cubitali: ſe
mine tā paruo:ut uix aſpici poſſit.Radici odor naſturtii.Vſus æſtate efficatior:& recēti tātū. Tundit
difficulter .Coxendicib⁹ & articulis oībus cū axūgia modica utiliſſima:uiris plurimis q̄ternis horis:
fœminis minus dimidio adalligata:ut dein in balneū deſcēdatur ī calidā & poſtea oleo & uino cor
pus perūgatur:diebuſq; uicenis iterpoſitis idē fiat ſicca admonitio doloris ſuperſit.Hoc mō rheuma
tiſmos oēs ſanat ocultos.Imponitur nō in ipſa inflāmatione:ſed iminuta. Animalia quoq; iuenere
hærbas:in primiſq; chelidoniā Hāc enim hirundines oculis pulloꝝ in nido reſtituūt uiſū:ut quidam
uolunt ēt erutis oculis.Genera eius duo.Maior fruticoſo caule:folio paſtinacæ erraticæ ampliore ip
ſa altitudine duū cubitoꝝ.Colos albicās.flos luteus.Minori folia hedere rotūdiora minus candida.
Succus croci mordax.Semen papaueris.Florent aduentu hirundinū. Diſceſſu marceſcūt. Florentib⁹
ſuccus exprimitur:& in æreo uaſe cū melle attico leniter cinere feruēti decoqtur: ſingulari remedio
cōtra caligines oculoꝝ.Vtuntur & p ſe ſucco in collyriis:quæ chelidonia appellātur ab ea.Inuenerūt
& canes canariā:qua faſtidiū deducūt:eamq; in noſtro cōſpectu mandūt:ſed ita ut nunquā intelliga
tur quæ ſit etiā depaſta cernitur.Notata eſt aūt hæc animalis huius malignitas in alia hærba maior.
percuſſus enim a ſerpente:mederi quadā ſibi dicitur:ſed illā homine inſpectāte nō deceperit.Simpli
cius ceruæ mōſtrauere elaphoboſcon:de qua diximus.Itē ſeſeli enixæ a partu dictamnū oſtendere(ut
indicauimus) uulneratæ eo paſtæ ſtati decidētibus telis.Nō eſt alibi q̄ in creta:ramis prætenue: pule
gio ſimile:feruens & acre guſtu:foliis tantū utūtur.Flos nullus ei eſt:aut ſemen aut caulis . Radix te
nuis & ſuperuacua.Et in creta aūt non ſpatioſe naſcitur:mireq; a capris expetitur.pro eo ē & pſeudo
dictamnū multis in terris naſcēs:folio ſimili:ramulis minoribus a qbuſdā condris uocatū . Minoris
effectus ſtatim intelligitur.Dictamū enim minima portiōe accēdit os.Qui legere eā:in ferula uel arū
dine condunt:præligantq;:ne potentia euaneſcat.Sunt q dicant utranq; naſci multifariā:ſed deterio
res in agris pinguibus:uerā quidā dictamū non niſi in aſperis.Eſt & tertium genus dictamū uocatū:
ſed neq; facie neq; effectu ſimile folio ſiſybri:ramis maioribus procedente perſuaſione illa:quicqd in
cteta naſcitur:infinito præſtare cæteris eiuſdem generis alibi gentis.pxime quod in parnaſo : alioqn
herbiferum eſſe & peliū montē in theſſalia.Et telethrium in eubœa.Et totā arcadiam ac laconicam.
Tradunt arcades quidē nō medicaminibus uti:ſed lacte circa uer:quoniā tunc maxime ſuccis hærbe
turgeant:medicenturq;:uberes paſcuæ.Bibunt autem lac uaccinum:quoniā boues omniuoræ fūt in
hærbis.potentia earum per quadrupedes etiamnū duob⁹ claris exemplis manifeſta fit.Circa abderā
& limitē:qui Diomedis uocatur equi paſti inflāmantur rabie:circa pothniam uero & aſini.Inter no
biliſſimas ariſtolochiæ nomen dediſſe grauide uidentur:quoniā eſſet ariſte lechuſes.Noſtri malum
terræ uocāt & quattuor genera eius ſeruant.Vnū cuberibus radicum rotundis foliis inter maluā &
hederam nigrioribus pinguioribuſq;.Alterum maſculæ radice longa quattuor digitoꝝ lōgitudine
baculi craſſitudine.Tertium longiſſimæ tenuitatis uitis nouellæ cui ſit præcipua uis : quæ clematicis
uocantur:ab aliīs cretica.Omnes colore buxeo.caulibus paruis:flore purpureo:Ferunt bacculas par
uas uelut cappari.Valent radice tantum.Eſt & quæ piſtolochia uocatur quarti generis:tenuior q̄ p
xime dicta:denſis radicis capillamentis iunci plenioris craſſitudine:Hanc quidam polyrrhizon co
gnominant.Odor omnium medicatus.Sed oblonga radice tenuioriq; gratior.Carnoſi enim eſt cor
ticis:unguentis quoq; nardinis conueniens.Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere
eas meſſibus tempeſtiuum:ita deſquammato terreno ſeruantur.Maxime tamen laudatur pontica.Et
in quocunq; genere ponderoſiſſima quæq; medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes . Oblonga
in ſumma tamen gloria eſt etiam modo.A conceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat:
ut traditur.piſcatores campaniæ radicem eam:quæ rotunda eſt.uenenum terræ:uocant:coramq; no
bis contuſam immixte calce in mari ſparſere : aduolant piſces cupiditate mira: ſtatimq; exanima
ti fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur : conuulſis contuſis ex alto præcipitatis radice pota

éx aqua utilissima esse traditur. Semine pleureticis & neruis cõfirmare excalfacere. Eadẽ satyrion est. Verum & effectus earũ ususq; dicendi sunt. Ordiendumq; a malorũ omnium pessimo: idest serpentium ictu. Medent ergo britannica hærba, panes genere omnium radix e uino. Chironiæ & flos & semen potũ illitumq; ex uino & oleo, priuatimq; quæ cunila bubula appellatur. polemonia uel phile teris radicis drachmis ẽttuor ex mero. Teucria: sideritis scordotis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: siue succo siue folio siue decocto. Centauriæ maioris radice drachma in uini albi cyathis tribus. Gentiana præcipue aduersus angues duabus drachmis cũ pipere & ruta uini cyathis vi. siue uiridis siue sicca. Et lysimachiæ odorem fugiũt serpentes. Datur ex uino percussis chelidonia. Morsibus iponit betonica præcipue: cui uis tanta perhibet: ut inclusæ circulo eius serpentes ipse sese interimat flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarii pondere cũ tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabricæ: dictamni: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæpius bibenda: prodest & illita ex aceto. Similiter pistolochiæ. Quin & omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes.

De agemonia: & agarico: & echyo: & hyoscyamo: & hierabotane: & blattaria: & lemonia: & quinq; folio: & dauco: & persolata: & arctio: & cyclamino: & peucedano. Cap. ix.

a Agemonia quoq; radice eius denarii pondere in uini cyathis tribus potatur. plura de ea cõuenit dici cæteriscq; quæ primũ nominabũtur. In eo autẽ genere medendi primũ cõuenit: ẽẽ nominari in quo maxime ualebit. Folia habet anemonæ æqualia diuisa apii modo: caput in cauliculo papaueris siluestris: item radicem. Succũ croci colore acrem & acutũ. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri trita genera eius faciũt: & id demum probant cuius radix thus redoleat: Agaricum ut fungus nascitur in arboribus circa bosporum: colore candido. Datur obolis quattuor cõtritũ cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in gallia nascitur ifirmius habetur. Præterea mas spissior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior in initio gustus dulcis: mox in amaritudinẽ transit. Echyos utriusq; generis pulegio similis. Foliis coronata: drachmis duab⁹ ex uini cyathis quattuor datur. Itẽ altera quæ lanugine distinguitur spinosa: cui & capitula uiperæ similia sũt hæc ex uino & aceto. Quidã arcuno psonatã uocant: cuius folio nullũ est latius: grandes lappas ferentẽ. Huius radicẽ decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamũ contusum cũ foliis ex uino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamẽ romanæ nobilitatis plus habet ẽ hierabotane. Aliqui paristereon: nostri uerbenacã uocãt. Hæc est quã legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur. Domus purgãtur: lustranturq;. Genera eius duo sunt. Folia quã fœminam putãt. Mas rationibus foliis. Ramuli utriusq; plures: tenues: cubitales: anguloſi. Folia miora ẽ quercus: angustioraq; diuisuris maiorib⁹ colos glaucus: radix longa: tenuis. Nascitur ubiq; in planis aquosis. Quidã nõ distinguunt: sed unum omnino genus faciunt: quoniã utraq; eosdẽ effectus habeat. Vtraq; sortiuntur galli: & præcinunt responsa. Sed magi utiq; circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint: febres abigere: amicitias cõciliare nulliq; nõ morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere: ita ut ne luna aut sol cõspiciatur: fauis ante & melle terræ ad piamentũ datis. Circũscriptã ferro effodi siniſtra manu: & in sublime tolli. Siccari in umbra separatim: folia: caulem: radicem. Aiũtq; si aqua spargatur triclinium: qua maduerit: lætiores cõuictus fieri. Aduersus serpentes cõteritur ex uino. Est similis Verbasco hærba: quæ sæpe fallit pro eo capta: foliis minus candidis: caulieulis pluribus: flore luteo. Hæc abiecta blattas in se cõtrahit: ideoq; romæ blattariã uocant. Lemonium succum lacteum mittit: cõcrescentem gũmi modo humidis locis. Datur denarii pondus in uino. Quinquefoliũ nulli ignotum est: cũ etiam fraga gignẽdo cõmendetur. Græci uocãt pentapentes siue chamezeleon siue pẽtaphyllon. Cũ effoditur rubrã hẽt radice. Hæc inarescens nigrescit & anguloſa fit. Nomẽ a numero foliorẽ hẽt. Et ipsa hærba incipit & desinit cũ uite. Adhibetur & purgãdis domibus. Aduersus serpẽtes bibitur & eius radix quæ sparganion uocatur ex uino albo. Dauci genera quattuor fecit petronius Diodotus quæ psequi nihil attinet: cũ sint differẽtiæ duæ. Probatissimæ in creta mox i achaia & in siccis ubicũq; nati: fœniculi similitudine cãdidioribus foliis & minorib⁹ hirsutisq;. Caule pedali recto: radice suauissimi gustus & odoris. Hoc genus i saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubiq; nascũtur terrenis collibus limitibusq; nec nisi pingui solo: foliis coriãdri. caule cubitali: capitibus rotũdis: sæpe pluribus ẽ ternis: radice lignosa sed cũ maturerit supuacua. Semen eius cymino simile: prioris milio album acre odoratũ oibus & feruens: & Secundũ priore uchementius est: ideoq; parce sũmi debet. Si iam maxime tertiũ genus facere libeat est simile staphylino: quod pastinacã erraticã appellãt: semine oblongo: radice dulci. Oia hæc & hyeme & æstate sũt itacta quadrupedi nisi post abort⁹. Ex aliis usus seminis. Ex creta radicis dulcis: & magis ad serpẽtes ẽ. Bibitur e uino drachma una. Catur & ẽdrupedib⁹ pcussis. Therionarca alia ẽ magica & i nõ orbe nascit: fruticosa foliis subuiridib⁹: flor roseo. serpẽtes necat cuicũq; admota fue

Galatia

pentapegis

Arcion

rit.Et hæc torporem affert.perſolatam quã nemo ignorat græci uero arction uocant folia hẽt maiora etiá cucurbitis et hyrſutiora nigrioraq; et craſſiora:radicem albã et grandẽ.Hæc ex uino bibit denarioꝝ duum pondere.Item cyclamini radix contra ſerpẽtes omnes.Folia habet minora q̃ hedera nigriora:et tenuiora ſine angulis in quib⁹ albicant maculæ.Caule exiguo:inani:floríbus purpureis: radice lata:ut rapum uideri poſſit:cortice nigro.Naſcitur in umbroſis.A noſtris tuber terræ uocat. in oĩbus ſerenda domibus.Si uerum eſt ubi fata ſit nihil nocere mala medicamenta Amuletũ uocãt: narrantq; ea ebrietatem repræſentari.Addita in uinũ radice:& ſiccata ſcyllæ modo cõciſa reponit: de coquiturq; eadem ad craſſitudinem mellis.Suũ tamen uenenum ineſt ei:tradũq; ſi prægnans radicẽ eam tranſgrediat:abortũ fieri.Eſt & altera cyclaminos cognomine cyſſanthemos geniculatis caulibus ſuperuacuis a priore diſtans circa arbores ſe uoluẽs acinis hederæ:ſed mollibus. Flore cãdido: ſpecioſo: radice ſuperuacua. Acini tantũ in uſu:guſtu acri:ſed lenti.Siccãtur in umbra:tuſiq; diuidũ-

Sardonia Dioſco.

tur in paſtillos.Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt:cognomine chamæciſſos uno oĩno folio: radice ramoſa:qua piſces necabantur.Sed inter primas celebratur peucedamnũ:laudatiſſimũ:in arcadia:mox ſamothraciæ.Caulis eſt ei tenuis:longus:fœniculo ſimilis:iuxta terrã folioſus:radice nigra: craſſi graui odora:ſuccoſa.Gignitur in montibus opacis.Foditur exitu autumni.Placent tenerrimæ & altiſſimæ radices.Hæ concidũtur in quaternos digytos oſſeis cultellis:fundũtq; ſuccũ in umbra capite prius & naribus roſaceo perunctis:ne uertigo ſentiãtur.Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens inciſiſq; manat.probatur craſſitudine mellea:colore rufo odore ſuauiter graui feruens guſtu.Et hic in uſu & radix:& decoctũ eius plurib⁹ medicamẽtis.Succo tamen efficaciſſimo q reſoluitur amaris:amygdalis:aut ruta.Bibiturq; cõtra ſerpentes & ex oleo perunctos ruetur. Ebuli quoq; quẽ nemo ignorat:fumo fugatur ſerpentes.priuatim aduerſatur ſcorpionibus polemoniæ radix uel alligata tã tũ.Itẽ phalágio ac cæteris minorib⁹ uenenatis.Scorpionibus ariſtolochia: Agaricũ obolis quattuor in uini mixti cyathis totidẽ.Verbenaca & phalangio cũ uino aut poſca.Itẽ quinquefoliũ daucũ.Verbaſcũ græci plomõ uocãt Genera habet pria duo. Albũ in quo mas intelligitur.Alteꝝ nigrũ:in quo fœmina.Tertiũ genus nõ niſi in ſiluis inuenit.Sũt folia braſſicæ latiora:piloſa:caulis erectus.cubitali amplior.Semen nigrũ inutile.Radix una craſſitudine digyti.Naſcũtur & in campeſtrib⁹.Silueſtri folia eleliphaci:alta:ramis lignoſis.Sũt & plomides duæ hirſutæ:rotundis foliis:humiles.Tertia lychnitis uocatur.Ab alis aũt thryalis foliis ternis aut cũ plurimũ quaternis craſſis pinguibuſq;:ad lucernarũ lumina aptis.Aiunt in foliis eius quã fœminã diximus:ficus oĩno non putreſcere.Diſtingui genera hæc pene ſuperuacuũ eſt:cum ſint omnia eiuſdem effectus.Contra ſcorpiones bibitur radix cũ ruta ex aqua:magna amaritudine:ſed effectu pari.Telegonon hærba ab aliis ſcorpion uocatur propter ſimilitudinem radicis:cuius tactu moriũtur ſcorpiones.Itaq; cõtra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum ſi quis helleboro candido linat:reuiuiſcere aiunt.Telegonon omnẽ quadrupedem ꝓnecat ĩpoſita uerẽdis radice.Folio qdem intra eundẽ diẽ quod eſt ſimile cyclomino:Ipſa geniculata naſcit in opacis.Scorpionibus aduerſatur & betonicæ ſuccus ac plantaginis.Sũt & ranis uenena rubetinis maxime:uidimuſq; pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes ociore etiã q̃ aſpidum pnicie.Auxiliat eis phryniõn in uino pota.Aliqui neurada appellant:alii poterion floribus paruis: radicibus multis neruoſis bene olentibus.Itẽ aliſma quã alii damaſonion:alii lyron appellãt.Folia eiplãtaginis niſi anguſtiora eſſent.& magis laciniоſa:conuexaq; in terrã.Alias etiã uenoſa ſimiliter. Caule ſimplici & tenui:cubitali:capite thyrſi:radicibus denſis:tenuibus:ut ueratri nigri:acribus odoratis: pinguibus.Naſcitur in aquoſis Alterũ genus eiuſdẽ in ſiluis nigrius maioribus foliis. Vſus in radice utriuſq; aduerſus ranas & lepores marinos drachmæ pondere in uino potũ.Lepori marino aduerſatur:& cyclaminos.Veneni uim canis quoq; rabidi morſus habẽt:cõtra quos erit cynorhodũ: de quo diximus.plantago ad omnes beſtiarũ morſus pota atq; illita ꝑdeſt.Betonica ex mero ueteri. periſtereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios caules ſe ſpargens:columbis admodum familiaris. Vnde & nomen.Hanc habentes negant latrari a canibus.proxima ab his malis uenena ſũt:quæ ſibimetipſi homines excogitant.Cõtra hæc omnia magicaſq; artes erit primũ illud Homericum moly. Dein mithridatia & ſcordotis & centauriũ.pota omnia mala medicamenta exigit per aluum.Betonicæ ſemen in mulſo aut paſſo uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis.iiii.uomere cogẽdi atq; itẽ bibere:iis qui quottidie guſtent eã nulla nocitura mala medicamenta tradũt.poto ueneno ariſtolo-

Aparinæ Theoph

chia ſubuenit eadem menſura quã cõtra ſerpẽtes.Quinquefolii ſuccus.Agaricũ poſtq̃ uomuerint denarii pondere ex aquæ mulſæ cyathis tribus.Anthirrhinon uocãt ſiue Anarrhinon ſiue lychnis agria

Anagallidi Dioſco.

ſimilis lino radice nulla:flore hyacinthi:ſemine uitulinarium.Ex hoc perũctos uenuſtiores fieri: nec ullo malo medicamento lædi poſſe:aut ueneno:ſi quis in brachiali habeat:arbitrant magi.Similiter eam quam eupleam uocant:tradunt ea perunctos cõmendationis eſſe famæ.Artemiſiam quoq; ſe-

cum habentibus negant nocere mala medicamenta bestiamue ullã:ne solem q̃dẽ.Bibitur & hæc ex uino aduersus opium.Alligata prinatim potẽs traditur potaue aduersus ranas.pericarpũ bulbi gen⁹ est.Duæ eius species:cortice rubro alterũ:alterũ nigro papaueri simile.Sed uis maior q̃ priori : utriq; autem excalfaciendo.Ideo cõtra cicutã dantur:cõtra quã & thus & panaces & chironium præcipue. Hoc uero & cõtra fungos.Verum & generatim membratimq; singulis corporũ morbis remedia subtexemus.Orti a capite .Alopecias emendat nympheæ & cicutæ radix:si una tritæ illinantur. polythricha distat a callitricha q̃ iuncos albos habet & folia plura maioraq;.Fruticeq; quoq; maior ẽ:& defluẽtem capillũ confirmat:& densat.Item lingulaca circa fontes nascẽs:cuius radix admixta cõbusta teritur cũ adipe suis nigræ:id quoq; excipitur ut eius sit suis:quæ nunq̃ peperit.Sol subinde plurimũ cõfert illitæ.Similis usus est cyclamini radicis:prurigine uetatri radix tollit in oleo decocta uel in aqua Capitis dolori medetur panacis oium generũ radix in oleo contrita.Aristolochia & hiberis adalligata hora:uel diutius si pati possit comitãte balnei usu.Medetur & dancum.purgat autem cyclaminos cũ melle in nares addita:& ulcera capitis sanat illita.Medetur & peristereos.Cacalia siue leontice uocatur semen margaritis minutis simile dependens inter folia grandia in mõtibus fere.Huius granaxy.in oleo macerãtur:atq; ita aduerso capillo caput ungitur.Fit & ex callitriche sternutamẽtũ. Folia sunt lẽticulæ similia.Caules iuncis tenuissimis:radice minima.Nascitur in opacis & humidis: gustatu feruẽs.Hysopum in oleo contritũ phthiriasi resistit & prurigini in capite.Est autẽ optimũ cilicium etauro monte.Dein pamphyliũ:& smyrnæum.Stomacho contrariũ.purgat cum fico sumptũ per infema:cũ melle uomitionibus.putant & serpentiũ ictibus aduersari tritũ cũ melle & sale & cumino. Lonchiris nõ(ut plerique existimauerunt)eadem est quæ xyphion:aut phasganion q̃q̃ cuspidi similis semine.Habet enim folia porri rubentia ad radicem & pluraquã in caule capitula personis comicis similia paruã exerentibus linguam radicibus prælongis.Nascitur in sitientibus.E diuerso xiphion : & phasganion in humidis:cũ primum exit:gladii præbet speciem caule duum cubitorum:radice ad nucis auellanæ figuram fimbriata:quam effodi ante messes oportet:siccari in umbra. Superior pars eius cũ thure trita æquo pondere admixto uno:ossa fracta e capite extrahit:aut si qd in corpore suppurat: uel si calcata sunt ossa.Serpentis eadem cõtra uenena efficax.Caput in dolore ueratro in oleo uel rosaceo decocto tritoq; ungi cõuenit.Peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto:Tepidũ hoc p̃dest & doloribus q plerunq; ex dimidia parte capitis sentiuntur.& uertigini.perungũt & radice eius sudoris cã eliciẽdi:quoniã caustica uis ei est.Psylion alii cynoides:alii crystalion:alii siceliõ:alii cynomyain appellant:radice tenui:superuacua:sarmentosum:fabæ granis in cacuminib⁹:foliis canino capiti nõ dissimilibus:semine aũt pullici:unde & nomen hoc in baccis.Ipsa hærba in uineis inuenit. Vis ei ad refrigerandũ & discutiendũ ingens.Semen in usu.Fronti imponit in dolore & tẽporibus : ex aceto & rosaceo:aut posca.Ad cætera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ densat ac cõtrahit. Tunc tere re oportet:& crassitudinem illinere cuicunq; dolori & collectioni inflãmationiq;.Et uulneribus capitis medetur aristolochia:fracta extrahens ossa & in alia quidẽ parte corporis:sed maxime e capite.Similiter plystolochia. Coronopodi. dios.

De thysselio:& centaurea:& chelidonia:& panace:& hyoscyamo:& euphorbio. Cap.x.

Hyssellium est nõ dissimile apio.Huius radix cõmanducata purgat capitis pituitas.Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari:si addita aqua foueantur.Succo uero minoris cũ melle culices nubeculas obscuritatem discuti:cicatrices extenuari.Albugines quidẽ etiam iumentorum siderit.Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur.panacis radicem cum polenta epiphoris imponitur.Hyoscyami semen bibunt:obolo tantundã meconii adiiciẽtes:uinúq; ad epyphoras inhibendas.Adiungunt & gentianæ succũ:quem collyriis acrioribus p̃ meconio miscent.Facit claritatem & euphorbium inũctis.Instillatur plantaginis succus lippitudini.Caligines aristolochia discutit.Iberis adalligata capiti cũ quinq; folio epiphoras:& si qua in oculis uitia fũt:emendat Verbascum epiphoris imponitur.peristereos ex rosaceo uel aceto.Ad hypochysis & caliginẽ cyclami non in pastillos diluunt.peucedani succũ ut diximus ad claritatem & caligines cũ meconio & rosaceo.psyllion illitum fronti epiphoras suspendit. Thysselinon

De anagallide sue acoro:& mãdragora:siue circelo:& cicuta:& cremno agrio:& molibdena:& capno:& alia:& acoro:& iride:& cotiledo:& saizoo:& andrachne:& erigeto:et de ephemero:et delabro: Veneris:et de ramicolo medicinæ:et de oris uitiis. Cap.xi.

Nagallida aliqui corchoron uocãt.Duo genera eius.Mas flore phœniceo:fœmina ceruleo:nõ altiores palmo:frutice tenero:foliis pusillis:rotundis:in terra iacentibus : nascũtur in hortis et aquosis.prior floret cerulea.Vtriusq; succus oculorum caliginẽ discutit cum melle:et ex ictu cruorẽ et argema rubẽs:magis cũ attico melle inũctis.pupillas dilatat et ideo hoc in

unguntur ante: qbus paracentesis fit. lumentorũ quoq; oculis medent. Succus caput purgat per nares infusus: ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum q; fœminá pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enĩ tantũ distant) degustauere statim eã quæ asyla uocatur in remedio quærunt. Ea a nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris antę solem ortum priusq; quicq; aliud loquátur ter salutare eam: tũc sublatã exprimere. Ita præcipuas esse uires. De euphorbio satis dictũ est: cuius succus lippitudini si tumor erit. Item absinthium cũ melle tritum. Itemq; betonicæ farina cõueniet. Et egilopas sanat hærba eodem nomine: quæ in hordeo nascitur tritici folio semine contrito cũ farina permixta impositaq; uel succo. Exprimitur hic caulibus foliisq; pregnantibus dempta spica: & in trimestri farina digerit in pastillos. Aliq & mãdragora utebant. postea abdicatus in hac curatione est Sed epiphoris quod certũ est medetur: & oculoꝝ dolori. Radix tusa cũ rosaceo & uino. Nam succus multis oculoꝝ medicamẽtis miscetur. Mandragorã alii circeium uocant. Duo eius genera. Candidus qui & mas: niger quæ fœmina existimatur. Angustioribus foliis quã lactucæ. Hirsutis & caulibus: radicibus binis ternisue nigris foris. Intus albis: carnosis: teneris q; pene cubitalibus. Ferũt mala auellanarũ nucum magnitudine. Et iis semen ceu pyrorũ. Album hoc alii arsen. alii morion: alii hippoplomon uocant. Huius folia albaq; alterius latiora ut lapparti satiuæ. Cauent effossuri contrariũ uentũ. Et tribus circulis ante gladio circũscribũt. postea fodiunt ad occasum spectante. Succus fit & e malis & e caule deciso cacumine & radice. punctis aperta aut decocta utilis hæc uel furculo. Concisa quoq; in orbiculos seruatur in uino. Succus nõ ubiq; inuenitur: sed ubi potest: circa uindemias quærit. Odor grauis eius sed radicis & mali grauior. Mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis sole densatur. Itẽ radicis tusæ: uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruãtur in muriis efficacius. Albus rori tantũ succus pestis est. Sic quoq; noxiæ uires. Graueditẽ afferrũt etiã olfactu: q̃q̃ mala in aliis terris mandant. Nimio tamen odore obmutescũt ignari. poturq; dem lasgiore etiã moriũtur. Vis somnifica pro uiribus bibentiũ. Mediapotio cyathi unius. Bibitur & cõtra serpentes: & ante sectiones punctionesq; ne sentiantur. Ob hæc satis est aliqbus somnũ odore quæsisse. Bibitur & ꝑ helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius helleboꝝ ad uomitiões & ad bilem nigrã extrahendã. Cicuta quoq; uenenũ est: publica athenienſiũ pœna inuisa. Ad multa tamen usus nõ omittendi. Semen habet noxiũ. Caulis ãt eius & uiridis: plerũq; & in patinis. Lenis hic & geniculatus ut calami igricãs. Altior sæpe binis cubitis: in cacuminibus ramosus. Folia coriãdri tenuiora: graui odoratu: Semen anisso crassius: radice cõcaua nullius usus. Semini & foliis refrigeratoria uis, quæ si enecat: incipiũt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est: priusquã perueniat ad uitalia: uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq; tũc enim maxime tẽpestiuus est & melior. Semine trito expressus & sole densatus in pastillos necat: sanguinẽ expisando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatoꝝ maculæ in corpoꝝ apparent. Ad dissoluẽda medicamẽta utũtur illo ꝑ aqua. Fit ex eo ad refrigerandũ stomachũ malagma. præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas oculorũq; dolores sedandos circunlitũ. Miscetur collyriis. Et alios oẽs rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mãmas a uirginitate ilicitas semper staturas. Quod certũ est: lac puerperaꝝ mammis imposita extinguit. Veneremq; testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi qbus bibenda censetur: nõ equidem præcipuus. Maxima uis terræ parthorum: mox laconicæ: creticæ: asiaticæ. In græcia uero megaricæ: deinde atticæ. Cremnos agrios gremias tollit oculoꝝ impositus: tumorem: quoq; bolenta addita. Nascitur uulgo molibdena: idest plũbago etiã in aruo: folio lappati: crassa radice hispida. Hæc cõmãducata: si oculis subinde religatur: plumbũ quod est genus uitii: ex oculis tollit. Capnos pria quã pedes gallinaceos uocant: nascẽs in parietinis: & sepibus ramis tenuissimis spartisq; : flore purpureo uiridis: succo caliginẽ discutit. Itaq; in medicamenta oculoꝝ additur. Similis & noie & effectu alia est capnos fruticosa prætenera foliis coriãdri: cineracei coloris: floꝝ purpureo. Nascitur in hortis & segetib⁹ hordeaceis. Claritatem facit inũctis oculis delachrymationẽq; ceu fumus: unde nomẽ accepit. Eadẽ euulsas palpebras renasci ꝑhibet. Acoron indis folia hẽt angustiora tamẽ & lõgiore pediculo: radices nigras: minusq; uenosas. Cætero & has similes iridis: gustu acres: odore nõ ingratas: ructu faciles. Optimæ põticæ: dei galaticæ: mox creticæ. Sed primæ ĩ colchide iuxta phasin amnẽ: & ubicũq; ĩ aquosis. Recẽtib⁹ uirus mai⁹ q̃ uetustis. Creticæ cãdidiores põticis. Siccãtur utilib⁹ ĩ umbra dygitalib⁹ frustis: necnõ iueniũtur q; oxymyrsinæ radicẽ acorõ uocãt ideoq; qdã hãc acrõ agriõ uocare malũt. Vis ei ad calfaciẽdũ extenuãdũq; efficax cõtra suffusiões & caligines oculoꝝ succo eiusdẽ poto: cõtraq; serpẽtes. Cotyledõ paruula herba cauliculo tenero: pusillo pingui foliosa & cõcauo ut coxẽdices. Nascitur in maritimis petrosisq; uiridis: radice oliuæ mõ rotũda. Oculis medetur succo. Est aliã gen⁹ eiusdẽ sordidis foliis: latorib⁹: dẽsiorib⁹ circa radicẽ uelut oculoꝝ cingẽtib⁹ asp

Alas rorantium uel recentium Vstiones Dioſco.

rimi gustus longiore caule:sed pgracili·Vsus eius ad eadē quæridis.Aizoi duo genera:maius in fictilibus uasculis seritur:quod aliq buphthalmon uocāt:alii zoophtalmon alii stergeton: quod amatoriis conueniat.Alii hypogessον:quoniā in suggrūdis fere nascitur.Sūt qui ambrosiā patius uocāt & qui amerimnon.Itali sedū magnū:aut oculum aut digitellū:Alterū minusculū:quod eritheles uocant:alii tritheles:quia ter floreat:alii chrysotheles:aliqui isoetes:sed alii itali sedū:alii aizoū. Vtrunq quoniā uireat semper.Aliq semperuiuū.Maius cubiti altitudinē excedit crassitudine plusq pollicari.Aliud in cacumine linguæ simile carnosum.pingue:largo:succo latirudine pollicari.Alia in terrā conuexa:alia stātia:ita ut ambitu effigiem imittētur oculi.Quod minus est:in muris parietinisq nascitur:& tegulis·Fruticosum a radice:& sursum usq ad cacumen.Foliis angustis mucronatis:succosis palmo alto caule:radix inutilis.Huic similis est:quā græci andrechnen agriam uocant.Itali illecebrā pusillis latioribus foliis & breuiori cacumine.Nascitur in petris:& colligitur cibi cā.Omniū harū uis eadem:perfrigerare & astringere.Medentur epiphoris folia imposita:uel succus inunctus.Purgāt eni ulcera oculorum explentq:& ad cicatricem perducunt palpebras deglutināt. Eadem capitis doloribus medentur:succo uel folio temporibus illitis.Aduersant phalangiorū ictibus.Aconito uero maius azoum præcipue.A scorpionibus quoq feriri id habentē negāt.Medetur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoschiami modice.Item achileæ & minoris centaureæ & plātaginis peucedani cū rosaceo & meconio.Acori succus cum rosa.Omnis autem strigili calefactus infunditur.Cotyledon etiam ī funditur purulentis cū medulla ceruina calefacta.Ebuli radices tritæ & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cum opus est rosaceo dilutus & calefactus parotidas.Verbenaca quoq: item plantago sanat:item sideritis cum axungia ueteri.Nariū ozenas emendat aristolochia cū cypero.Dē tibus remedio sunt panacis radix cōmanducata:præcipue chironiæ:item collutis succo.Radix hyoscyami ex aceto manducata.Item polemoniæ cōmanducatur:& plantaginis radices:aut colluntur in aceto decoctæ succo.Et folia sunt utilia.Vel si sanguine gingiuæ putrescant:uel semē eiusdē apostemata:& collectiones gingiuarum sanat.Et aristolochia gingiuas dentesue cōfirmat Verbenaca cū radice māducata & decoctæ ex uino aut aceto succus collutus.Item qnquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto.Prius uero q̄ decoquatur aqua marina aut salsa lauantur.Decoctum diu tenendū in ore.Quidam cinere quinquefolii fricare malunt.Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluendos dentes.Et hysopo colluuntur:& peucedani succo cū meconio uel radicū anagallidis magis fœminæ succo:ab altera nare qua doleat infuso.Erigeron a græcis:quæ a nostris uocatur senecio.Hæc si ferro circūscriptā effodiat aliquis:tāgatq ea dentē & alternis ter despuat ac reponat in eundē locū: ita ut uiuat hærba:aiunt dentē eum postea nō doliturū.Hærba est theriacāgū specie & mollitia.caulibus suprubicundis.Nascitur & in tegulis & in muris.Nomen hoc græci dederunt:qa uere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine:q̄lis est spinæ inter diuisuras exeunte.Quare eam Callimachus achantida appellat:alii pappum.Nec deinde græcis de ea cōstat.Alii erucæ foliis esse dixerunt: alii roboris:sed minorib⁹ multo.Radice alii superuacua:alii neruis utili.alii potu strāgulāte.E diuerso quidā regio morbo cū uino dederunt.Et cōtra oia uenēa uitia.Item cordis & iocineris.Renibus exttahere harenā dixere.Ischiadicis drachmam cū oxymellite ab ambulatione ꝓpinauere. Tormina bus quoq in passo utilissimā:præcordis etiā:cibo ex aceto eam prædicantes serentesq in hortis.Nec defuere qui & alterū genus facerent:Nec quale esset demonstrarunt cōtra serpentes in aqua bibendā edendamq comitialibus dantes.Nos eam romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo eius cū croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit epiphoris.Tosta cū mica salis strumis. Ephemerō folia habet.Psyllii:sed minora:caulē parem:florem cæruleū:semen supernacuū:radicem unā digytali crassitudine:dentibus præcipuam concisam in aceto:decoctamq ut tepido colluantur.Et ipsa etiā radix mobiles sistit.Cauis & exesis ꝓtimitur.Chelidoniæ radix ex aceto trita cōtinetur ore. Erosis ueratrū nigrum imponitur.Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmātur. Labrūuenereum uocant in flumine nascentē.Est ei uermiculus qui circa dentes ligatur:aut cauis dentium cæra icluditur.Cauendū ne euulsa hærba terram tāgat.Ranunculū uocamus quā græci batrachion:Genera eius quattuor. Vnum pinguioribus q̄ coriandri foliis:& ad latitudinem maluæ accedentibus: colore liuido: caule albo:gracili:& radice alba.Nascitur in limitibus humidis & opacis.Alterū folioſius pluribus foliorē incisuris:altis cauibus.Tertium minimū est:graui odore:flore aureo.Quartū simile huic flore luteo. Omnibus uis cauſtica si cruda folia imponantur:pustulasq ut ignis faciunt.Ideo ad lepras & psoras utuntur & ad tollenda stigmata.Caustricisq oibus miscent.Alopeciis imponunt:celeriter remouentes:Radix ī dolore cōmanducata diutius rumpit dentes.Eadem sicca concisa sternutamentum facit. Nostri hærbarii strumeā uocant:quoniā medetur strumis & panis parte in fumo suspensa. Credūtq ea rursus fata rebellare quæ curauerint uitia.Quo celere & plantagine utūtur.Oris ulcera ītus succus

Erigeneton

Lilii. Dios.

plantaginis emẽdat & folia radicesq; cõmẽducata:uel si rheumatismo laboret os:Vlcera fetorẽq; qu quefoliom Vlcera psyllium Cõposita quoq; adfetorẽ uel maxime pudendum uitiũ trademus Ergo folia myrti & lentisci pari pondere gallæ syriacæ dimidium pondus simul terere in uino uetusto sp sa mandare matutino optimum est.Vel hedræ baccas cũ casia & myrrha pari põdere ex uio Narib utiliſſimũẽ deacõtii semen corticũ ex melle:etiã si carcinomati in iis sunt Sigillata hysopo emẽdã tur.Stigmata in facie mãdragora illita delet.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVI.

PROOEMIVM.

Reliquæ per morborum genera medicinæ:& de nouis morbis:& de lichene quid sit:& quãdo primũ in italia cœperint:& de carbunculo:& de elephantiasi:& coo. Cap.i.

Ensit & facies hominum nouos omniq; æuo priore incogitos non italiæ modo uerum etiam uniuerse prope europæ morbos.Tunc quoq; nec tota itala nec per illyricum galliasue aut hispanias magnopere uagatos:aut alibi q̃ romæ circaque sine dolore quidem ullo:aut sine pernicie uitæ: sed tãta fœditate ut quæcunque mors præferenda esset Grauissimũ ex iis lichenas appellauere græco nomine: latine quoniam amento fere oriebatur ioculari primum lasciuia. ut est procrax natura multorũ in alieni miseriis Mox & usurpat uocabulo mentagrã:ocupãtem mutis & intuitus totosq; utiq; uultus oculis tantum imunibus:descendentẽ uero &in colla pectusq; ac manus fœdo cutis furfure nonfuerat hæc lues aput maiores patresq; nostros Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in italia quodã perusio equite romão quæstorio scriba cũ in Asia apparuis set:inde cõtagionẽ eius importãte.nec sensere id malũ fœminæ:aut seruitia:plebesq; hũilis aut media sed proceres ueloci trãsitu osculi:maxime sedioſ multoq;:qui perpeti medicinã tulerauerãt cita trice q̃ morbo.Caustícis náque curabatur:nisi usq; in ossa corpus exustũ esset nõ rebelläte tedio. Ad ueneruntq; ex ægypto genitrice taliũ uitioq; medici hãc solam operam affe entes magna sua p̃da Siquidem certũ est manliũ Cornutum ex prætoriis legatum aquitanicæ prouinciæ sestertia.cc.elo casse in eo morbo ad curãdũ sese.Vccidit q; sæpius:ut noua contra genera morboq; gregatim senti rentur.Quo mirabilius quid potest repere.aliqua gigni repente uitia terrarũ in parte certa.certisq; membris hominũ:uel ætatibus:aut etiã fortunis tanq̃ malo eligente:hæc i pueris graſſari: illa i adul lichanius Dioſc. tis:hæc proceres sentire:illa pauperes.L.paulo.Qu.Martio censoribus primũ in italia carbũculũ ue nisse:annalibus conscriptũ est peculiare narbonensis prouinciæ:malũ:quo duo consulares obiere: cõdẽtibus hæc nobis:Eodem anno Iulius Rufus &.Qu.Locanius Bassus.ille medicoq; iscitia fect: hic uero pollice leuæ manus euulso acu ab semeti pso tã parua uulnere ut uix cerni posset. nascitur in occultissimis corpoq; partibus:& plerunq; sub lingua duricia rubens uariis modis. sed nigricẽs capite alias liuida corpus intendens neq; intumescens:sine dolore.sine:pruritu.sine alio q̃ somni im dicio:quo grauatos in triduo auferi:aliquãdo horroré afferens circaq; pustulas paruas:rarius feriés stomacnũ.Fauceſq; cũ inuaserit ociſſime exanimãs.Diximus elephantiasin ante pompei magni æta tẽ nõ accediſſe in in italia.& ipsam.a facie sæpius incipientẽ in nare prima ueluti lenticula mox in- ualescente per totũ corpus maculosa uariis coloribus & inæquali cute alibi crassa. alibi tenui dura ceu scabie aspera ad posteq; uero nigrescente:& ad ossa carnes apprimente intumescẽtibus digitis i pedibus manibusq;.Aegypti peculiare hoc malũ:& cũ in reges incidisset.populis funebre. Quippe in balneis folia tẽperabẽtur humano sanguine:ad medicina eam.& hic quidẽ morbus in italia cele riter restinctus est:sicut & ille quem gemursam appellauere prisci iter digitos pedũ nascentẽ ẽt noie obliterato.idipsũ mirabile.alios desinere in nobis morbos.alios durare.sicuti colũ.Tiberii Cæsaris principato irrepsit id malũ.nec quisquã prior imperatore ipso sensit.magna ciuitatis ambage cũ edi cto eius excusantis:ualitudinẽ legeret nomen incognitũ.Quid hoc esse dicem⁹:aut quas deoq; irae parũ enim erant hõi cætera morboq; genera:cũ supra:ccc.essent nisi etiam noua timerent. neq; ipsi homines pauciora sibi opere suo negocia importãt:hæc apud priscos erant quæ memoramus reme dia medicinã ipsa quodam modo rerum natura faciente & diu fuere.

Laus Hippocrates Cap.ii.

Ippocratis certe qui primus medendi præcepta clariſſime cõdidit.referta hærbaq; mẽtio ne inuenimus uolũina:nec minus dioclis Caristii qui secũdus ætate famaq; extitit.itẽ pra xagoræ & Crysippi.ac deinde erasistrati.erophilo quidẽ subtilioris sectæ conditori ante omnes celebratam rationem eam paulatim usu efficaciſſimo rerum omnium magistro peculiaritet

utiq; medicinæ ad uerba garruliratemq; descendẽte. Sedere nãq; in iis scholis auditiõi occupatũ gratius erat: q̃ ire per solitudines: & quærere hærbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina & Asclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. Cap. iii.

Vrabat tamen antiquitas firma: magnaq; cõfessæ rei uindicabat reliquas: donec Asclepiades ætate magni Pompeii rhetoricæ magister: nec satis in ea arte q̃stuosus ut ad alia sagacis ingenii huc se repente cõuertit: atq; ut necesse erat homini q nec id egisset: nec remedia nosset oculis usuq; percipienda torrenti ac meditata quottidie oratione blãdiens: oia abdicauit: totãq; medicinã ad cascum reuocando coniecturã fecit. Quinq; res maxime cõmunium auxilioq; professus. Abstinentiã cibi: alias uini: fricationem corporis: anbulationẽ: gestationesq; cũ unusquisq; semet ipsum sibi præstare posset intelligere. Fauentibus cunctis ni essent uera: quæ facillima erant: uniuersũ prope humanũ genus circũegit in se: non alio modo q̃ si cælo emissus aduenisset. Trahebat præterea mentes artificio mirabili: uino promittendo ægris: dãdoq; tempestiue tum frigidã aquã. Et quoniã causas morboq; prior scrutari Herophilus instituerat: uini rationẽ illustrauerat. Cleophãtus apud priscos: ipse cognominari se frigidẽ dando præferens: & ut auctor est. M. Varro: alia quoq; blandimẽta excogitabat iã suspẽdendo lectulos: quorũ iactatu aut morbos extenuaret: aut somnos alliceret: iam balneas auidissima hominum cupidine instituendo: & alia multa dictu grata atq; iucũda magna auctoritate nec minore fama: cũ occurrisset ignoto funeri: relato homine ab rogo atq; seruato neq; leuibus momentis tantã conuersionẽ factã existimet. Id solum possumus indignari unũ hominem e lentissima gente sine opibus ullis orsum uectigalis sui causa repente leges salutis humano generi dedisse: quas tamen postea abrogauere multi. Asclepiadẽ uero adiuuere multi: quorũ cura nimis anxia & rudi aut obruendi ægros ueste sudoresq; omni modo ciendi. Nunc corpora ad ignes torrendo: soleae assidue quærẽdo in urbe umbrosa: immo uero tota. Italia imperatrice tum primũ pensili balneaq; usu ad infinitũ blandiente. Præterea in quibusdã morbis medẽdi cruciatus detraxit: ut in anginis q̃s curabant in fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones tunc supra modũ frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos: quod est magna ex parte uetitum. Itaq; nos in primis quæ sunt stomacho utilia signemus.

Irrisio magicæ artis & de lichene: & tapsia. Cap. iiii

Vper omnia adiuuere eum magicæ uanitates: in tantũ euectæ ut abrogare hærbis fidem cũctis possent. Aethiopide hærba amnes ac stagna siccari coniectu. Tactu clausa omnia aperiri Achemenide cõiectu in aciem hostium trepidare agmina: ac terga uetere. Latacen dari solitã a persarum rege legatis: ut quocunq; uenissent omnium rerum copia abundarent: ac multa similia. Vbi nam iste fuere: cũ cimbri teutoniq; terribili Marte ululatent: aut cum Lucullus tot reges magoq; paucis legionibus sterneret: Cur ue romani duces primã semper in bellis rationem commertiorũ habuere: Cur Hercules Cæsaris miles in pharsalia famem sentit: si abũdantia omnis cõtingere unius herbæ fœlicitate poterat: Non satius fuit Aemilianum Scipionem carthaginis portas hærba patefacere. q̃ machinis clausta per tot annos quatere: Siccentur æthiopidæ pontinæ paludes: tantũq; agri suburbanæ reddatur italiæ. Nanq; apud eundẽ Democritum inuenitur compositio medicamenti: quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunq; persarũ regi talis est dedita. Mirum est profecto huc usq; ꝓuectam credulitatem antiquorũ salubernimis ortam initiis: si in ulla re modũ humana ingenia nouissent. Atqui nos hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam suo loco ꝓbaturi cessemus: euectam ultra magos etiam. Sed hæ est omni in re animorum conditio: ut a necessariis orsa primũ cuncta uenerint ad nimiũ. Igitur demonstrataq; priore libro hærbarũ reliquos effectus dicemus: adiiciemusq; quas ratio dictauerit. Sed in lichenis remediis atq; tã fœdo etiã malo plura undiq; acerua bimus: quamquã non paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita. Quinquefolium. Radix albuci ex aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibisci radix cũ glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumicẽ. & rumicis radix tria ex aceto illinitur. Et flos uisci cũ calce subactus. Laudatur & tithymalum cum resina decoctum. Lichen uero hærba his omnibus præfert: ide nomine inuento. Nascitur in saxosis folio uno ad radicem lato: caule uno: paruo: longis foliis depẽdentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cũ melle. Est aliud genus lichenis petris: tantũ adhærens ut muscus: qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus: & collectiones illitus. Morbũ regium cum melle sanat ore illito & lingua. Quí ita curantur: aqua salsa lauari iubentur: ungi quoq; oleo amygdalino: hortensibus abstinere. Ad lichenas & tapsiæ radice utuntur trita cum melle. Angina & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hysopum cum uino decoctum & gargarizatũ. peucedanum cum coagulo uituli marimi æquis partibus. proserpinaca cũ muria & ex oleo trita uel sub lin

gua habita.Item ſuccus de quinquefolio potus cyathis tribus.Hic & omnibus faucium uitiis medet gargarizatus.Verbaſcum priuatim tonſilis in aqua potum.

Ad ſtrumas:& ad dygitos:& ad|pectus:& ad tuſſim medicinæ. Cap.v.

Trumis plantago.Chelidonia cum melle & axungia.Quinquefolium.Et radix pſolatæ.Itẽ
ſ cum axungia operitur folio ſuo ipoſita.Itẽ artemiſia.Radix mandragoræ ex aqua.Sidentis lata folia clauo ſiniſtra manu circũfoſſa adalligãtur cuſtodientia ſanatis:ne rurſus fata diro
Damaſoniũ quod Aliſma uocant. hærbariorum ſcelere ut in quibuſdã rebellet.Quod & in iis quos artemiſia ſanauerit prædici repe-rio.Itẽ in iis Quos plantago Damaſconem quæ & caucalis uocatur ſub ſolſtitio collecta imponitur ex aqua cæleſti foliũ tritũ uel radix cũ axungia tuſa:ita ut ipoſita folio ſuo operiat.Sic & ad oẽs cerui cis dolores tumoreſq; quacunq; in parte.Bellis in pratis naſcitur:flore albo aliquatenus rubẽte.Hãc cũ artemiſia illatã efficaciorẽ produnt.Condurdon hærba ſolſtitialis flore rubro ſuſpẽſa in collo cũ primere dicitur ſtrumas.Itẽ uerbenaca cũ plãtagine digitorũ uitiis oĩbus:& priuatim pterigiis.Quin quefolium medetur pectoris uitiis.Vel quod grauiſſimũ eſt tuſſis:huic medetur panacis radix in ui-no dulci.Succus hyoſcyami etiam ſanguinem excreantibus.Nidor quoq; accẽſi tuſſientibus.Itẽ ſcor dotis mixto naſturtio:& reſina cũ melle tuſa arida.Facit & per ſe faciles excreationes.Itẽ centaurium maius & ſanguinẽ reiicientibus.Cui uitio & plantaginis ſuccus medetur. Et betonica obolis tribus in aqua cõtra purulentas:cõtraq; cruentas excreationes.Perſolatæ radix drachmæ põderis cũ pineis nucleis.xi.Peucedãi ſuccus pectoris doloribus & acorũ ſubuenit.Et ideo antidotis miſcet. Tuſſi dau cũ.Itẽ ſcythiaca hærba.Ea demũ oĩbus pectoris uitiis tuſſi & puruléta excreãtib⁹ obolis trib⁹ i paſſo.

De uerbaſco & chameleuce uel tuſſilagine:& becchio:& ſaluia. Cap.vi.

Otidem obolis bibetur uerbaſcũ:cuius flos aureus.Tanta huic uis eſt:ut iumentis etiã non tuſſidentibus mõ:ſed illa quoq; trahentibus auxilietˉ potus.Quod & de gentiana repio.Ra dix cacaliæ quæ tuſſilago dicitˉ cõmanducata & in uino madefacta nõ tuſſi tantũ:ſed & fau cibus ꝑdeſt.Hyſopi|quoq; quinq; ramis cũ duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracẽ purgant. Tuſ-ſim ſedat bechion:q̃'& tuſſilago dicitur:Duo eius genera.Silueſtris ubi naſcitur ſubeſſe aq̃s credũt:& hoc habent ſignũ aquileges.Folia ſunt maiuſcula q̃ hederæ.v.aut.vii.ſubalbida a terra ſuperne palli da:ſine caule:ſine|flore:ſine ſemine radice tenui.Quidã eadẽ eſſe bechion:& alio nomine chamæleu cen putant.Huius aridæ cũ radice fumus per arundinem hauſtus aut deuoratus ueterẽ ſanare dicitur tuſſim.Sed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandũ eſt.Altera a quibuſdã ſaluia appellatur ſimilis uer-baſco conteritur ea & colata calefacit:atq; ita ad tuſſim lateriſq; dolores bibitur.Cõtra ſcorpiones ea dẽ & dracones marinos efficax.Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea ꝑdeſt. Hyſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

Ad lateris dolores & pectoris:ad orthopnoeas ad iocineris dolorẽ:cordis dolori pulmõi urinæ tuſſi|pectori ulceribus renibus epaticis:ad uomitiones ad ſingultus pleureticis lateri. Cap.vii.

Ateris & pectoris dolores uerbaſcum cũ ruta ex aqua.Betonicæ farina bibitur ex aqua ca-
l lida.Stomachũ corroborat ſcordotis ſuccus:centauriũ:gentiana ex aqua potæ. plantago aũt per ſe ſumpta in cibo cum lente halicæue ſorbitione.Betonica alias grauis ſtomacho uitia tamen ſanat pota uel foliis cõmanducata.Itẽ ariſtolochia pota.Agaricũ manducatũ ſiccum ut ex interuallo merum ſorbeatur.Nymphea heraclea illita.peucedani ſuccus.pſyllion ardoribus ipo-nitur uel cotelydon trita cũ polenta:uel aizoum.Molon ſcapo eſt ſtriato foliis mollibus paruis radi ce quattuor digitorũ:in qua extrema allii caput eſt.Vocatur a quibuſdã ſyron:ex uino ſtomacho & diſ pnoeæ medetur.Centaurium maius eclegmate.plantago ſucco uel cibo.Betonicæ tuſæ põdo libra mellis attici ſemuncia ex aqua calida quottidie bibentibus:Ariſtolochia uel agaricõ obolis ternis ex aqua calida aut lacte aſini pota.Ciſſãthemos ad orthopnoeas bibitur.Item hyſopũ.Et aſmaticis.peu cedani.ſuccus in iocineris doloribus & pectoris lateriſq; ſi febres nõ ſunt.Sanguinẽ quoq; expuẽtib⁹ ſubuenit agaricũ uictoriati pondere tritũ & in mulſi quinq; cyathis datum.Idẽ & amomon facit. lo-cineri priuatim teucria bibitur recẽs drachmis quattuor in poſcæ hemina betonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia:in|frigida cyathis duobus. Quinquefolii ſuccus iocineris & pulmonis uitiis:ſanguinemq; reiicientibus & cuicunq; ſanguinis uitio intus occurrit iocineri ana galides mire proſunt.Capnion hærbã qui edere:bilẽ per urinã trahũt. Acoron iocineri medetur tho
Daucum non legitur in uetuſtis codicibus raci quoq; & præcordiis.Daucũ quæ & ephedra:ab aliis anabaſis uocata naſcitur uentoſo fere tractu ſcandens arboré:& ex ramis ꝑpendens folio nullo:cirrin numeroſa qui ſũt iunci geniculati: radice palida.Datur ex uino nigro auſtero trita ad tuſſim:ſuſpiria tormina & ſorbitione facta in quã uinũ addi cõuenit.Item gentiana madefacta pridie contrita denarii põdere in uini cyathis tribus.Ceũ ra-diculas tenue|hẽt nigras bene olẽtes.Medetur nõ mõ pectoris doloribus aut lateris:ſed & cruditates

discutit iucūdo sapore. Verbenaca uero oībus uisceribus medetur lateribus pulmonībus iocineribꝰ thoraci. Peculiariter autem polmonibus & quos ab iis phthisis tentat. Radix uero hærbæ cōsiliginis: quam nuper inuentā diximus: suum quidē & pecorum oium remedium præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantū in auricula. Bibi debet ex aqua: haberiq; in ore assidue sub lingua. Supficies huius hærbe an sit in aliquo usu adhuc incertum est. Renibus prodest plātaginis cibus. Betonicæ potꝰ. Agaricum potum ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis: ubi allidit unda: neq; in mari neq; in sicco folio satis crassiore: palmo alto ī mucrone diuiso: radice alba odorata crassa calidi gustus. Datur epaticis in farre cocta. Hæc herba eadem uidetur quibusdā quæ polium de qua suo loco diximus. Syomphona uel cromphena alternis uiridibus roscisq; per caulem foliis in posca sanguinē reiiciētibus medetur. Ioniceti aūt herba melandryum nascens in segete ac pratis flore albo odorata. Eiꝰ cauliculus cōteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum e uineis cōtrita imponitur. Facies præstat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis in passo aut mulso. Hysopū tritū cū melle utilius præsumpto nasturtio aut irione. Molemoniū denari pōdere. Est & psyllibus lacteus succus qui densatus in gummi sumitur cū melle supradicto pondere præcipueq; bilem trahit. Rursus sistūt uomitionē cyminū silueſtre: betonicæ farina sumuntur ex aqua: absterguntq; fastidia: cruditatesq; digerunt daucū betonicæ farina ex aqua mulsa: plantago decocta cauliū modo. Singultus hemionium sedat. Item aristolochia. Suspiria dimenus. pleureticis: & paripneumonicis centauriū maius. Item hysopum bibitur. pleureticis peucedani succus. Halus autem: quā galli sic uocant: ueneti cotoneam: medetur lateri: itē rembus conuulsisq; & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ cacuminibus thymo dulcis: & sitim sedat: raræ radicis alibi albæ: alibi nigræ. Eosdem effectus lateris doloribus habet chamerops: myrteis circa caulem geminis foliis capitibus græculæ rosæ ex uino pota: ischiaticos dolores & spinæ leuat agaricū potum ut in tussi. Item & sthoecadis aut betonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus uitiis uentris & remediis: & eorum quæ circa uel intra sunt: & de aluo sistenda uel soluenda. Cap. viii.

Plurimum tamen negocii humano generi aluus exhibet: cuius causa maior pars mortalium uiuit. Alias enim cibos nō transmittit: alias nō continet: alias nō capit: alias non cōficit. Eoq; mores uenere: ut hō maxime cibo pereat. pessimū corporum uas. Instat ut creditor: & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur: huic luxuria conditur: huic nauigatur ad phasin: huic pfunda uada exquiruntur. Et nemo utilitatē eius æstimat consumationis fœditate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. Sistit eam scordotis recētis drachma cū uino trita uel de cocta potu. polemonia quoq; : & dysentericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua duoꝝ digitorū magnitudine. Nymphææ heracliæ semen cū uino potum. Radix superior e xiphio drachmæ pōdere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritum: uel ipsa ex aceto cocta: aut halica ex succo eius sūpta. Item cū lenticula cocta: uel aridæ farina insperſa potioni cū papauere tosto & trito. Vel succus infusus aut potus betonicæ in uino ferro calefacto. Eadē cœliacis in uino austero datur. Is & iberis imponitur ut dictū est. Tenasmo radix nymphææ heracliæ e uino bibitur. psyllum in aqua cū radicibus decoctū. Aizoi succus aluū sistit: & dysenterias & tineas rotundas pellit. Symphytis radix dysenteriā sistit. Item dauci. Aizoum foliis cōtritis ex uino torminibus resistit. Alcmeæ siccæ farina torminibus pota cū uino. Astragalus folia habet lōga incisuris multis: obliqua circa radices: caules. iii. aut. iiii. foliorū plenos: florem hyacinthi: radices uiollosas: iplicatas: rubras: præduras. Nascitur in petrosis: apricis: & iisdem niualibus: sicut pheneo archadiæ. Vis ei ad spissāda corpora. Aluū sistit radix in uino pota quo fit ut moueat urinam repercusso liquore: sicut pleraq; quæ aluū sistūt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarū suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni cū folia amiserit. Siccatur in umbra. Et ladano sistitur aluus utroq;. Quod in segetibus nascitur cōtuso & cribrato bibitur ex aqua mulsa. item nobili e nino. Ledon appellatur hærba ex qua ladanum fit in cypro barbis caprarum adhærescens. Nobilius in arabia. Fit iam ét in syria atq; africa: quod taxicon uocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahūt adhærescēte roscida lanugine. plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauissimū honere est: durissimū tactu. plurimū eni terræ colligit: cū probetur maxime purum. odoratum: molle: uiride: resinosū. Naturæ ei mollien di: siccandi: coquendi: somnū alliciendi. Capillū fluentem cohibet nigriciamq; custodit. Auribus cū hydromellite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat. Tussim uetere cum storace sumptum. Efficacissimū ad ructus. Aluū sistit & chondris: siue pseudodictamum hypocisthis: orobathion uel orobanche a quibusdā dictū malogranato immaturo similis. Nascitur ut diximus sub cistho: unde nomē hoc: Arefacta iumbra sistit aluū ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enim genera eius candida & rufa. Vsus ī succo spissat: Et rufa magis stomachi rheumatismos emen-

dat.pota tribus obolis ſanguinis excreationes.Cũ amylo dyſentèrias pota & ifuſa.ltẽ uerbenaca ex aqua data:aut carentib⁹ febre ex uino amineo cochlearibus.v.additis in cyathis trib⁹ uini.Lauer quoq; naſcens in riuis condita & cocta torminibus medetur.potamogeton uero ex uinó dyſentericis ẽt & cœliacis:ſimilis betæ:foliis minoribus tantũ hyrſutioribuſq; paululũ ſupereminens extra aquã pe culiariter refrigerant:ſpiſſant.Vſus in foliis cruribus uitioſis utilia:& cõtra ulcerum nomas cũ melle uel aceto.Caſtor hanc aliter nouerat tenui folio uelut æquinis ſetis:thyrſo lõgo:& leui in aquoſis na ſcẽtem Radice ſanabat ſtrumas & duritias.Potamogeton aduerſatur & crocodilis:itaq; ſecũ habent eá qui uenãtur illos.Aluum ſiſtit & achillea.Eoſdem effectus præſtat & ſtatice.vii.caulibus ueluti ro ſæ capita ſuſtinens.Ceratia uno folio:radice nodoſa & magna in cibo cœliacis & dyſentericis mede tur.Leontopodiõ alii liceoton:alii doripetron:alii toruentorõ uocãt:cuius radix aluũ ſiſtit:purgatq; bilẽ in aqua mulſa addito pondere denarioꝝ duũ.Naſcitur in cãpeſtri & gracili ſolo.Semen eius po tum lymphatica ſomnia facere dicitur.Lagopus ſiſtit aluũ e uino pota aut in febri ex aqua.Eadem in guini adalligatur in tumore.Naſcitur in ſegetibus.Multi ſuper oĩa laudant ad deploratos dyſenteri cos quinquefoliũ decoctis in lacte radicibus & potis & ariſtolochiã in uictoriati ,pondere in cyathis uini tribus.Quæ ex ſuprad:ctis calida ſumentur:hæc candẽte ferro tẽperari aptius erit.E diuerſo put gat aluũ ſuccus cẽtaurii minoris drachma in hemina aquæ cũ exiguo ſalis & aceti:bilemq; detrahit. Maiore tormina diſcutiuntur.Betonica aluũ ſoluit drachmis quattuor:in hydromelitis cyathis nouẽ.Item euphorbiũ uel agaricũ drachmis duabus cũ ſale modico potũ ex aqua aut in mulſo obolis tribus.Soluit & cyaclaminos ex aqua pota aut balanis ſubditis.item chamæciſſi balãus.Hyſopi mãi pulus decoctus ad tertias cũ ſale pituitas trahit illitus:uel contritus cũ oxymellite & ſale.Pellitq; uen tris animalia.pituitã & bilem detrahit peucedani radix.Aluũ purgat anacallis ex aqua mulſa.Itẽ epi thymon:q eſt flos e thymo fatureiæ.ſimilis.Differentiaq; hic hærbaceus eſt:alterius thymi alb⁹.Qui dã hypopheon uocant:ac ſtomacho minus utilis.Vomitiones mouet.Sedat tormina:& inflãmatio nes diſcutit.Sũmitur ex ea eclegmate ad pectoris uitalia cũ melle & aliõndo iride.Aluũ ſoluit a quat tuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo ſaliſq; & aceti.Quidã aliter epithymũ trahũt ſine radice na ſci tenui ſimilitudine pallioli rubens:ſiccari in umbra.Bibi ex aqua acetabuli menſura:Dimidia detra here pituitã bilemq;.Aluũ leniter ſoluit & nymphea in uino auſtero.Soluit & pygmocomon erucæ foliis craſſioribus & actioribus:radice rotunda:lutei coloris:terrá olente caule quadrãgulo modico tenui flore ocimi.Inuenitur in ſaxoſis locis.Radix eius in aqua mulſa.xii.põdere denarioꝝ & aluum & bilẽ & pituitã exinanit Semẽ ſomnia tumultuoſa facit una drachma in uino potũ.Et capnos ſtru mam diſcutit:detrahit bilem polypodion:quã noſtri filiculam uocant:ſimilis enim eſt filici.Radix in uſu piloſa:coloris intus hærbacei:craſſitudine digyti minimi:acetabulis cauernoſa ceu polyporũ cir ri ſubdulcis:& in petris naſcẽs:aut ſub arboribus uetuſtis.Exprimitur ſuccus aqua madefacta: & ipſa cõciſa inſpergitur oleri & betæ & maluæ uel ſalſamento:uel cũ pulticula coquitur ad aluũ leuiter ſol uendã:uel in febri.Detrahit bilem & pituitã.Stomachũ offendit.Aridæ farina idita naribus polypũ conſumit.Floret:& ſemen non fert.Scamoniũ quoq; diſſolutionem facit:bilem detrahit: aluum ſol uit:præterquã ſi adiiciantur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus.Eſt autem ſuccus hærbe ab radi ce ramoſæ pinguibus foliis triangulis albis radice craſſa madida nauſeoſa.Naſcit pĩgui & albo ſo lo.Radix circa canis ortum excauatur:ut in ipſa cõfluat ſuccus:qui ſole ſiccatus digeritur in paſtillos Siccatur & ipſa uel cortex.Laudatur natione colophoniũ myſium prienenſe.Specie autem nitidũ:& q̃ ſimillimũ taurino glutini fungoſũ.tenuiſſimis fiſtulis cito liqueſcens uirus redolens fuminoſũ lin guæ tactu lacteſcens:q̃ leuiſſimũ cum diluitur albeſcens.Hoc euenit & adulterino:quod fit hærbe fa rina & tithymalli marini ſucco in iudæa fere:quod etiã ſtrangulat ſumptũ.Deprehenditur guſtu.Ti thymallus enim linguã excalfacit bulbi more:nec ante nec poſtea utile.Dedere & per ſe ex aqua uel mulſa & ſale quaternis obolis.Sed utiliſſime cum aloe:ita ut incipiente purgatiõe mulſum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad craſſitudinẽ mellis:quo lepræ illinũtur.Et caput ungitur indolo re cũ oleo.Tithymallũ noſtri hærbam lactariam uocant:alii lactucã caprinã.Nãrantq; lacte eius in ſcripto corpore cũ inaruerit ſi cinis inſpergatur apparere litteras & ita quidã adulteras alloqui malu ere q̃ codicilli.Genera eius multa.primus cognominatur carachias:qui & maſculus exiſtimatur:ra mis digytali craſſitudine rubris rugoſis quinq; aut ſex cubitali longitudine a radice foliis pendet: in cacuminibus coma iunci.Naſcitur in aſperis maritimis.Legitur ſemen autumno cũ coma:ſiccatũ ſo le tunditur:& reponitur.Succus uero incipiente pomorũ lanugine defractis ramulis excipit farina ceui aut fici:ut cum iis areſcat.Quinas autẽ guttas ſingulis excipi ſatis eſt.Tradũtq; etiã totiẽs purga ri hydropicos fico ſumpta:quot guttas lactis excepit.Succus cũ colligitur:ne attingat oculos cauen dũ eſt.Foliis tuſis priore minus efficax.Fit & decoctũ e ramis.Eſt & ſemen in uſu cũ melle decoctũ

ad catapocia soluendæ alui gratia.Semen & dentium cauis cæra includitur.Colluũtur & radicis decoctæ uino aut oleo.illinunt & lichenas succo.Bibuntq; eũ ut purgent uomitiões:& aluo soluta:alias stomacho inutilem.Trahit pituitã sale adiecto in potu:bilẽ aphroniro.Si per aluũ purgari libeat in posca.Si uomitione:in passo aut aqua mulsa.Media potio tribus obolis cõstat.Ficos a cibo sũpsisse melius est.Fauces urit leniter.Est enim tam feruentis naturæ ut per se extra corpori impositũ pustulas ignium modo faciat:& pro causticо in usu sit.Alterũ genus tithymalli myrsiniten uocant: alii caryiten foliis myrti acutis & pungentibus:sed mollioribus:& ipsum etiã in asperis nascens.Colliguntur comæ eius hordeo turgescente:siccataq; in umbra diebus.ix.in sole inarescunt.Fructus non pariter matureſcit:sed pars anno sequente:& nux uocatur.Inde cognomen græci dedere. Demeditur cũ messium maturitatæ.Lauatũ deinde siccatur:& datur cũ papaueris nigri duabus partibus: ita ut sit totũ acetabuli modo:minus hic uomitionibus q̃ superior cæteri iidem.Aliqui sic & foliũ eius dedere:nucem uero ipsã in mulso aut passo:uel cũ sesama.Tradit bilem & pituitã per aluũ.Oris ulcera sanat.Ad nomas oris foliũ cum melle estur.Tertiũ genus est tithymalli:paralius uocatur siue tithymalis folio rotundo:caule palmũ alto:ramis rubentibus semine albo:quod colligitur incipiente uua:& siccatũ teritur:sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes.Quartũ genus heliscopion appellant: foliis portulacæ:ramulis stantibus a radice quattuor aut quinq; rubentibus semipedali altitudine succi plenis.Hoc circa oppida nascitur:semine albo:columbis gratissimo:quod colligitur incipiente uua. Nomen accepit:quoniã capita cũ sole circũagit.Trahit bilem per inferna in oxymellite dimidio acetabulo:cæteri usus qui chadataciæ.Quintũ cyparissian uocãt pp folioꝝ similitudinẽ : caule gemino aut triplici nascẽtẽ in cãpestribus:cui eadẽ uis quæ heliscopio aut characiæ.Sextũ platyphyllon uocãt:alii corymbiten alii amygdaliten a similitudie.Nec ullius latiora sunt folia.Pisces necat:almũ solutit:radice:uel foliis:uel succo in mulso aut aq̃ mulsa drachmis quattuor.Detrahit priuatiõs. Septimũ dẽdroides cognoiant:alii cobiõ:alii leptophyllon in petris nascẽs:comosissimũ ex oĩbus maxie cauliculis rubentib9:& semine copiosissimũ:eiusdẽ effectus:cuius characias.Apios ischas siue raphanosagria iuncos duos siue tres spargit in terra rubẽtes:foliis rutæ:radie cepe:sed amplior:quare qdã raphanũ siluestræ uocãt.Intus habet mãmam candidã extra cortices nigros.Nascitur in mõtuosis & asperis:aliquãdo & herbosis.Effoditur uere.tusaq; in fictili mergitur.Deiectoq; quod supernatat reliquus succus purgat utraq; parte sesquiobolo in aqua mulsa.Sic & hydropicis dat acetabuli mẽsura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni:aiuntq; superiorẽ partẽ eius uomitione biles extrahere:inferiorẽ per aluũ.Tormina discutit:quodcũq; betonica & panaces prætérquã a cruditate.Peucedãi succus inflationes & ructus gignit.Acori radix daucumue si lactucæ modo sumatur.Ladanũ cypriũ potum interaneoꝝ uitiis occurrit.Itẽ gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magnitudine.plantago mane sũpta duabus linguis & tertia papaueris in uini nõ ueteris cyathis.iiii.datur i somnũ euntibus addito nitro seu polenta.Simul si post cibum detur.Colo infunditur hemina succi:uel in febri. Agaricum potũ obolis trib9 in uini ueteris cyatho uno lyeni medetur.E panace oĩum geneꝝ radix in mulso:sed teucria præcipue pota arida & decocta quantũ manus capiat in aceti heminis tribus.Ad uuln9 illinitur eadẽ cũ aceto:aut si tolerari nõ possit ex ficu uel aqua.pelemonia bibitur ex uino . Betonicæ drachma in oxymelitis cyathis tribus.Aristolochia cõtra serpentes.Argemonia.vii. diebus in cibo sũpta lienem cõsumere dicitur.Agaricũ in aceto mulso obolis duobus.Nympheæ heraclię radix in uino pota & ipsa cõsumit.Cissanthemus drachma bis die sumpta in uini albi cyathis duobus p dies. xl.lienem dicitur paulatim emittere per urinã.prodest & hysopũ cũ ficu decoctũ.Lõchitidis radix decocta prius quã semẽ emittat.peucedani quoq; radix decocta & lieni & renibus.Lien acoro poto cõsumitur.præcordiis & ilibus utilissimæ radices.Climeni semen potũ diebus.xxx. põdere denarii in uino albo.Betonicæ farina ex melle & aceto scyllite pota.Radix lonchitidis in aqua & teucriũ illinitur.Itẽ scordiũ cum cæra:agaricũ cum farina fœnogræci ueficæ malis:cõtra calculos grauissimis cruciatibus:ut diximus:auxilio est.polemonia ex uino pota.itẽ agaricũ.plãtago radice uel foliis potis ex passo.Et betonica ut i iocinere diximus.Itẽ ramici pota atq; illita.Eadẽ ad strãgurias efficacissima ad calculosa q̃dã betonicam & uerbenacã & millefoliũ æqs portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent.Strangurias discutere & dictamũ certum est:Item qnquefoliũ decoctũ ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimũ est.Xiphii quoq; radix superior urinã ciet ifantibus. Entero cœlicis datur ex aqua:& illinitur ueficæ uitiis.peucedani succus infantiũ ramici:& umbilicis eminentibus psyllion illinitur.Vrinã cient anagallides:achoriq; radicis decoctũ:uel ipsa trita potaq;: & omnia ueficæ uitia sanat:& calculos hærba & radix cotelidonis.Itemq; genitalium inflãmationem pari pondere:& caulis & seminis & myrrhæ.Ebulom tenerum cũ foliis tritum ex uino potũ calculos pellit.Impositum testes sanat.Erigeton quoq; cum farina thuris & uino dulci:testium inflammatiões

Quattuor Theophr.

sanat.Symphyti radix illita enterocelas cohibet:aufert & genitaliũ nomas hypocifthis alba.Artemi
sia quoq; datur contra calculos ex uino dulci:ad ſtranguriã.Dolores ueſicæ ſedat ex uino nymphæ
heradiæ radix.Eadem uis crethmo ad Hippocrate admodũ laudata.Eſt autẽ inter eas quæ edũtur ſil-
Speciesq; uestrium hærbarum.Hancq; certe apud Callimachũ apponit ruſtica illa hecale.Speciesq; elatæ hor-
ẽ Batis tenſis.Caulis palmũ unum altus.Semen feruens odoratum ceu libanotidis rotundum.Siccatum rũ-
hortenſis pitur.Habet intus nucleum candidum:quem aliqui cachryn uocant:ſolio pingui:albicãte:uelut oli
uæ craſſiore:& ſalſo guſtu:radices digiti craſſitudine tres aut quattuor.Naſcit in maritimis petroſis.
Eſtur crudum coctumue cũ olere odorati ſaporis & iucundi.Seruatur etiã in muria: præcipueq; eius
uſus ad ſtranguriã folio uel caule aut radice ex uino.Colorem quoq; corporis gratiorem facit.Verũ
largior quoq; inflationes.Aluũ ſoluit decocto.Vrinamq;:& a renibus dolorem trahit.Sic & alcmeæ
ficcæ ſarine in uino pota ſtranguriã tollit:efficacius addito dauco.Lieni quoq; utilis.Aduerſus ſerpẽ
tes bibitur.Iumentis quoq; in pituita aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lẽti ſi-
millima:quæ in uino pota ueſicas uitiis liberat.Sanguinem ſiſtit.Altera eſt anthylis chamæ pityos ſi
milis:flore purpureo:odoris grauis:radice intubi:uel magis cepea:ſimilis portulacæ:nigriore radice:
Corion. ſed inutili:naſcens in littoribus harenoſis:guſtu amara.In uino cũ aſparagi radice ueſicæ plurimũ p
Dioſ.in ſi deſt.Eadem præſtat hypericon:quã alii chamæpityn:alii coricon appellant:oleraceo frutice:tenui:cu
liqua bitali rubente:folio rutæ:odore acri:ſemine ſiliq;:nigro matureſcente cũ hordeo.Natura ſemini ſpiſ
minoribu ſandi.Aluũ ſiſtit.Vrinã cit.Ad calculos ueſicæ cũ uino bibitur.Eſt aliud hypericõ:quod alii corin ap
ac rubẽti- pellant:folio tamarici:& ſub ea naſcitur:ſed pinguioribus foliis & minus rubentib⁹:odoratũ palmo
bus altius:leniter ſuaue:aculeatum.Vis ſemini excalfactoria:& ideo inflationem facit enterocœlicis:ſed
paralyticiſ ſtomacho nõ inutile:præcipuũ ad ſtranguriã ſi exulcerata non ſit ueſica.Medetur & pleuriticis ex ui-
Dioſc. no,potũ.Veſicæ aũt callitrichon trita ſimilis cumino medetur:& data ex uino albo.Verbenaca quo
q; foliis decocta ad tertias:uel radix eius e mulſo ca'ido calculos eiicit. Itemq; ppreſſa:quæ arretii &
in illyrico naſcitur:in aqua decocta e tribus heminis ad unũ & pota.Trifoliũ ex uino ſumptũ & chry
ſanthemum primum.Anthemum quoq; calculos eiicit paruis e radice foliis quinis: caulibus longis
Lauet, duobus:flore roſeo:radices tritæ per ſe:ceu lauer crudũ.Siluas naſcitur glareoſis & perennibus riuis,
cubitalis:apii:ſimilitudine.Coquitur ut olus accidum:magna utilitate ueſicæ. Quæ ſi ſcabiẽ ſentiat,
panacis radice ſanatur Aliter inutili ueficis.Calculos pellit malum erraticũ radicis libra in uini con-
gio decocta ad dimidias.Inde hemine ſumuntur per triduũ.Reliquũ ex uino cum zio: & urtica ma-
rina:& daucũ:& plantaginis ſemen ex uino Et hærba ſuluiana trita ex uino:quæ & nomen inuento
Conyza ris habet nota tractantibus urinas cit.Scordion teſtium tumores ſedat.Hyoſcyamũ genitalibus me-
detur.Peucedani ſuccus ex melle & ſemen ſtranguriæ.Agaricũ obolis tribus in uini ueteris cyatho
uno.Trifolii radix drachmis duabus in uino:dauci una drachma uel ſeminis.Iſchiadici & ſemine &
foliis erythridani tritis ſanant panace pota.Et in fricata polemõia ariſtolochiæ decoctæ foliis.Aga
rico quidẽ & neruus qui platys appellatur:atq; humerorũ dolor ſanatur obolis tribus in uini ueteris
cyatho uno poto.Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & impõitur.Item ſcamonia decocta cũ hor
dei farina.Semen hyperici utriuſq; bibitur ex uino.Sedis uitia & attritus celerime ſanat plãtago. Cõ
dylomata uero quinquefolium.Semen conuerſam cyclamini radix ex aceto.Anagallides cærulea p
cidentia ſedis retro agit.E diuerſo rubens proritat. Cotelydon cõdylomata & hemorrhoidas mire
curat.Teſtium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita.Intertrigines negat fieri Cato ab-
ſinthium ponticũ ſe eum habentibus.

De pulegio & argemone. Cap.x.

Lil adiiciunt:& pulegiũ:quod ieiunus quis legerit:ſi poſt ſe alliget inguinis dolores phi-
bet:aut ſedat cœptos inguinaria:quã quidam argemonem uõcant: paſſim in uepribus na
ſcens.Vt proſit inguinibus in manu tantũ habenda eſt.Panas ſanat panaces cum melle.
Plantago cum ſale.Quinquefolium.perſolatæ radix ut in ſtrumis.Item damaſonium. Verbaſcũ cũ
ſua radice tuſum uino aſperſum folioque inuolutum:& ita in cinere calfactum:ut imponatur calidũ
Expertique affirmauere plurimum remedium eſſe:uirgo imponat nuda ieiuna ieiuno:& manu ſupi
na tangens dicat.Negat Apollo peſtem poſſe creſcere:quam nuda uirgo reſtinguat: atque ita retror
ſa manu ter dicat:totienſque diſpuant ambo.Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcamo
niæ decoctum cum melle.Sideritis cum adipe ueteri:uel chryſippea cum ficis pinguibus:quæ hoc ab
inuentore habet nomen.

De nymphea & abſtinentia & appetentia ueneris:& de ſatyrio erythrococo: & crategi:& ſideriti. Cap.xi.

Enerem in totū adimit(ut diximus)uympnhea heraclia:eadē semel poto in:xl.dies insomnia quo ueneris a ieiuno pota & in cibo sumpta:illita quoq; radix genitalibus inhibet nō solū uenerem:sed affluentiam genituræ:ob id corp⁹ alere uocemq; dicitur.Appetentiā ueneris facit radix e xiphio superior data potu in uino.item quā eremon agrion appellant.& ormithos agrios cū polenta contritus.Sed iter pauca mirabilis est orchis herba:siue sarapias:foliis porri: caule palmeo flore purpureo:gemina radice testiculis simili:ita ut maior:siue:ut aliqui dicūt:tenuior:ex aqua pota excitet libidinē:minor siue mollior e lacte caprino inhibeat.Quidā folio scyllæ esse dicū leuior ac minori:caule spinoso.eiusdē radices sanant oris ulcera:thoracis pituitas aluū fistunt e uino potæ Concitatricem uim habet salytiō.duo eius genera una longiorib⁹ foliis q̄ oleæ caule quattuor digytoꝝ flore purpureo:radice gemina ad formā hois testiū alternis annis intumescente ac redēte Altera satyrion orchis cognominantur:& fœmina esse creditur.Distinguitur internodiis & ramose frutice:radice fascinis utili.nascitur fere iuxta mare.hæc tumores & uitia partiū earū erūpētia cū polenta illita sedat:uel per se trita.Ruperioris radix in lacte ouis colonicæ data neruos intēdit.eadē ex aqua remittit.græci satyrion:foliis lilii rubri minoribus & tribus nō amplius e terra exeūtibus tradūt:caule leui cubitali nudo radice gemina:cuius iferior pars & maior mares gignit:superior ac.minor fœminas est & aliud genus satyrion erythrococcon appellāt.semine uiticis:maiore:leui dure radicis:cortice rubro:intus albū includitur:sapore subdulci.fertur in mūtosis inueniri.Veneré ēt si omnino manu teneatur radix stimulat.magis adeo si bibatur in uino austera.arietibus quoq; & hircis segnioribus in potu dari.& a farmatis equis ob assiduū laborē pigrioribus in coitu:quod uitiū ꝓsedamū uocant.Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta.in totū quidē græci cū cōcitationē hāc uolunt significare:satyrion appellant.Sic & crategin cognominātes & telicon:quarū semen testiū simile est.Tithymalli quoq; ramoꝝ.medullā habentes ad uenerē.proniores fieri dicuntur prodigiosa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor alioquī grauis.septuageno coitu durare libidinē contactu hærbæ cuiusdā:cuius nomen speciemq; posuit.Sideritis adalligata uarices minuit: & sine dolore præstat.podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrū auorūq; memoria.uerū ēt nra peregrinus & ipse.nā si italiæ fuisset antiquitus latinū nomē inuenisset.insanabilis non est credendus.Quippe quonia in multis & sponte definit:& pluribus curatur.Medentur panacis radices cum uua passa succus hyosciami cū farina:uel semē scordion ex aceto:iberis uti dictū est.uerbenaca cum axungia trita cyclamini.redix cuius decoctū & pernioibus ꝓdest.podagras refrigerat radix e xipho Semen e psyllio.Cicuta cū lythargyrio aut axungia.Aizoū in primo impetu podagræ rubentis hoc ē calide.utrumbet uero conuenit erigeron cū axungia.plantaginis folia trita addito sale modico.Argemonia tusa ex melle.medetur & uerbenaca illita.aut si pedes macerenē in eius decocto est & lappago similis anagallidi.nisi eēt ramosior ac pluribus foliis.aspera.rugose.asperioris succi graui odoris: q̄ talis est mollugo uocantur.Similis & asperioribus foliis asperago.Superioris succus expressus pōdē.xi.denarioꝝ in uini cyathis duobus quotridie sumitur.præcipue uero liberat eo malo phycos thalassion:idest fucus marinus lactucæ similis:qui conchyliis substernitur:non podagræ modo.sed omnibus articuloꝝ morbis ꝑpositus priusq̄ exarefiat.Tria autē genera eius latū.Et alteꝝ lōgius quadrantenus rubens.Tertiū crispis foliis.quo in creta uestes ringūtur.omnia eiusdē usus.nicander eā & aduersus serpentes in uino dedit.Salutare est & semen eius hærbæ.quam psyllion appellauimus.madefactū aqua admixtis in heminā seminis resinæ colophoniæ cochlearibus duob⁹ thuris uno.Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Medicinæ generales de pedibus.talis.articulis.neruis.& remedia contra morbos qui totū corp⁹ occupat.& de myrtido.& uigiliis.& paralysi.& de febribus frigidi.& febre iumentoꝝ & freneticis.& chameacta:& aizoo.& ingne sacro. Cap.xii.

Alis uero tumentibus limus aquaticus cū oleo subactus mire prodest.Articulis succus centaurio minore idem neruis utiliſſimus.item centauriū.Betonica neruis discurrentib⁹ per scapulas humeris.spinæ.lumbis pota ut iocinere.articulis quinquefoliū impositum.Mandragoræ folia cū polenta uel radix recens tusa cū cucumere siluestri.uel decocta in aqua.Cubitorum ac pedum rimis polypodii radix.articulis succus hyoscyami cum axūgia.amomi succus cum decocto.item centūculus decocta.uel muscus recens ex aqua obligatus donec iaresçat.itē lappæ boariæ radix e uino pota.Cyclaminos decocta in aqua pernunculos curat:omniaq; alia frigoris ultia.pernunculos cura & cotelydon cum axungia.folia ex batrachio epictimi succus.Clauos pedū extrahit ladanū cum castoreo.uerbenaca ex uino.nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur: dicemus de iis quæ tocis corporibus graſſantur: Remedia autē hæc communia inuenio.ante oēs pota dodecatheū de quadiximus.Deinde panacis omniū generum radices peculiariter longiquis

morbis.Et semen interaneoꝝ uitiis.Ad omnes uero corporis dolores succũ e scordio.item betoni-
cæ:quæ pota colorem plumbeũ corporis corporis priuatim emẽdat.gratioremq; reducit geranion
aliqui myrrhin:myrthida appellant.Similis est cicutæ foliis minutioribus:& caule breuiori rotũdo:
saporis & odoris iucundi.nostri sic eam tradunt.Græci foliis candidioribus pauloq; maluæ:cauli-
bus & pilosis:ramosam & interuallis binũ palmoꝝ & in iis foliis:iter quæ in cacuminibus capitula
sunt gruũ.Alterũ genus foliis anemones:diuisuris longioribus:radice mali modo rotunda:dulci:
reficientibus se ab imbecillitate utilissima:& fere talis uera est.bibitur contra phthisin drachma ĩ ui
ni cyathis tribus bis die.item contra inflationes.quæ & cruda idem præstat.Succus radicis auribus
medef opisthotonicis semẽ drachmis.quattuor cũ pipere & myrrha potũ phthisin sanat: & plãtagis
succus: si bibatur.Et ipsa decocta in uino cũ sale & oleo a somno matutino refrigerat.Eadẽ dat iis:
quos atrophos uocant interpositis diebus.Betonica phthisicis eclegmate cũ melle fabe magnitudi-
Agaricũ potum duobus obolis in passo uel dauco cum centaurio maiore in uio.phagedenis quod
nomen sine modo esurientiũ est:& alias ulcerũ.tithymalli medentur cũ sesamis sumpti: inter mala
uniuersi corporis uigiliæ sunt pleriscq;.harum remedio monstratur panaces:clymenos aristolochi:&
odore:& peructo capite:Aizoũ siue sedum ti inuolutum panno nigro ignorantis.puluino subiicia
tur:oenothera siue onuris hylaritatem afferunt in uino.amygdalino est folio.flore rosaceo:frutico-
sa:longa radice.& cũ siccata est uinũ olente.hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ
nauseam faciunt digerit betonica.eadẽ pota a cœna concoctionem facit in oxymelitis cyathis trib⁹
drachmæ pondere:& crapulam discutit.item agaricũ post cibus in aqua calida potũ paralysin beto-
nica sanare dicitur item iberis ut dictũ est.eadem & torpentibus membris prodest.item argemonia
omniaq; quæ periclitentur secari discutiendo.Comitiales sanantur panacis quam heracleam dixi-
mus radice pota cũ coagulo uituli marini:ita ut sint panacis tres partes.plantago pota. Betonica in
oxymelitis drachma:uel agarici obolis tribus.folia quinquefoli ex aqua.Sanat & archezostis. sed cũ
amineo pota.Sanat & bacaris radix arida in puluerẽ contrita cyathis tribus cũ coriandro in aqua
calida.& cẽtũculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida.Verbenaca ex uino pota.Hysopi bac-
cæ ternæ contritæ & in aqua potæ dieb⁹ sexdecim.peucedanũ cũ coagulo uituli marini æquis por
tionibus potũ.Quinquefolii contrita folia ex uino sumpta diebus:xxx.i betonicæ farinæ põdo de
narioꝝ.xiii.cũ aceti scyllitici ciatho melis atici uncia.Scamoniũ obolis duobus cũ castorei drach
mis quattuor.Febres frigidas leuiores facit agaricũ potũ in calida aqua.Tertianas sideritis cũ oleo
item ladanũ:quod in segetibus nascitur contusum:plantago ex aqua mulsa duab⁹ horis ante acces
siõem pota binis drachmis.uel succus radicis madefactæ uel rusæ.uel ipsa radix trita in aqua ferro
calfacta.Quidamq; teranas radices in tribus cyathis aquæ dedere.iidẽ in quartanis quaternas fece
rũt.Bugloſſo inarescente si quis medullam e caule eximat.dicatq; ad quẽ liberandũ febre id faciat.
& alliget ei septem folia ante accessionẽ aiunt a febre liberari itemq; betonicæ drachmã ĩ aq̃ mulse
cyathis:tribus uel agaricũ maxime in iis febribus quæ cũ horrore ueniunt. Quinquefolii folia q̃dẽ
terna tertianis dedere quaterna quartanis.plura cæteris.aliis omnibus obolis tribus cũ pipere ex aq̃
mulsa.uerbenaca quidem & iumentoꝝ febribus in uino medetur.sed in tertianis a tertio geniculo
icisa.quartanis a quarto.Bibitur & semen hyperici utriusq; in quartanis:& horroribus betonicæ fa
rina quæ omnes horrores coercet.item panaces adeo ex calfactoria natura ut per ninem ituris bibe
re.id ac perũgi eo p̃cipiant & aristolochia perfrictionibus resistit.phreniticos somnus sanat.q; cõti
git peucedano ex aceto capiti infuso anagalliidũ succo:e diuerso lethargicos excitari labor est.hoc
præstat euphorbiũ(ut phibent)ex aceto naribus tactis peucedani succo.Contia insanias betõica
bibitur.Carbunculo rumpit panaces.sanat betonicæ farina ex aqua aut brassica cũ thure frequẽti po
tu calidæ:uel e carbone in conspectu extincto faulla digito sublata & illita.uel plantago tusa.Ti
thymallus characites hydropicos sanat.panaces plantago in cibo.cũ prius panẽ siccũ cõmederint si
ne potu.Betonica drachmis duabus in duobus ciathis uini aut mulsi.uel agaricũ uel semen lõchiti
dis duabus linguis ex aqua potũ.psalliũ ex uino.anagallidum succus.Cotelydonis:radix ex mulso
ebuli recentis radix excussa tantũ nec colluta quantũ duo digyti comprehendãt:ex uini ueteris ca
lidi hemina.Trifolii radix drachmis duabus in uino.Tithymallũ:platyphylon cognomine. Semẽ
hyperici.quod coris appellatur.actæ quam quidã esse ebulũ putant radice contrita in uini cyathis
tribus si febris absit uel semine ex uino nigro.Itẽ uerbenaca fasciculo manus plenæ decocta ĩ aqua
ad dimidias.p̃cipue tamen chameactæ succus aptissimus creditur.eruptiones pituitasq; emẽdat plã
tago.Cyclamini radix cũ melle.ebuli folia contrita & e uetere uino imposita etã boam sanant:id
est rubentes papulas.pruriginem succus strychnii illitus.Item sacro medetur aizoũ:folia trita cicu
tæ.Mãdragoræ radix.Siccat in aere ut cucumis.primoq; super mustũ susp̃ẽdit:mox ĩ fumo: dei tũ

ditur in uino aut aceto.prodest & uino myrteo fouere mẽtæ sextans:uiui sulphuris uncia ex aceto si mul trita:suligo ex aceto.ignis sacri pluta sũt genera.iter q̃ mediũ hoiem ambiens:qui zoster appel tur:& enecat.si cinxerit.medetur plantago cũ creta cymolia & peristereos p se.Radix.persolatæ.aliis quæ serpunt cotelydonis radix cũ mulso.Aizoũ.Succus linogostis ex aceto.

Ad luxata mẽbra:& ccõtra morbũ regiũ:& cõtra furunculos & fistulas & inflationes & ambustionem:& contra alios morbos ad neruos & sanguinem: Cap.xiii.

Adix polypodii illita luxatis medetur.Doloreq; & tumores tollunt semen psylli.folia plãtaginis tusa:sale modico additto.Verbasci semen ex uino decoctũ & contritũ.Cicuta cũ axungia.Folia ephemeris tuberibus atq; tumoribus illinũtur etiam:dum discuti possũt. Morbũ regiũ in oculis præcipue mirari est tenuitatem illam densitatemq; tuniculæ felle subeunte. hippocrates septimo de ĩ febre mortiferæ signum esse docuit.nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione.fit uero & circa febres:ĩpugnanturq; centario maiore(ut diximus)poto. Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho.item uerbenacæ folio obolis tribus ex uini calidi hẽina quatriduo.Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cũ sale & melle. cyclamini radix dracmis tribus bibitur in loco calido:& perfrictionibus tuto:sudores enim felleos mouet folia tussilaginis ex aqua.Semẽ linogostis utriusq; inspersum potioni.uel cũ absinthio aut cicere decoctũ.hysopi baccæ cũ aqua potæ.lichen herba si cũ sumitur:cætero olere abstineatur.polytrix ĩ uio data Struthiõ in mulso.passim & in quacunq; parte ac maximo incõmodo nascũtur:qui furũculi uocantur mortiferũ aliquando malũ confectis corporibus.Remedio sunt pignocomi folia trita cũ polenta si nondũ caput fecerint.Discutiunt & folia ephedri illita.Fistulæ quoq; in omni parte serpunt: medicoꝝ uitio malesectis corporibus.auxilio est centauriũ min°:collyriis cũ melle decocto additis plantaginis succus infusus.Quinquefoliũ cũ sale & melle.Iadanum cum castoreo. Cotelydon cum medulla ceruina calefacta imposita. Verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulã addit.uel aristolochiæ radix.uel succus tithymalli.Collectiones inflamationesq; sanant argemoniæ folia illita Duritias & collectiones omnes uerbenaca uel quinquefoliũ:decoctumq; ĩ aceto uerbasci folia uel radix.Hysopũ e uino impositũ.acori radix decocto eius hærbæ fouentibus.Aigoũ. itẽ quæ contusa sint:duritiasq; & sinus corporis & tela omnia infixa corpori extrahunt .folia tussilaginis.Daucum.semen leontopodi tritũ in aqua cum polenta.Suppurationibus imponũtur pignocomi folia trita cũ polenta:uel semen.item orchis.Vitia quæ sunt in ossibus satyrii radice imposita efficacissime sanari dicũt.nomæ & collectões oẽs suco matris priusquã iaresca:Et alcmeæ radix collectiones discutit.ambusta sanant plãtagine arctio:ita ut cicatrix fallat.folia eius in aqua decocta & cõtrita illinũt.Radices cyclamini cũ aigoo.hærba ipsa hyperici quód corissum appellauimus.neruis & articulis conuenit plãtago trita cũ sale.argemonia tusa ex melle.peucedani succo perungũtur spastici:teranici neruoꝝ duriciæ egilopis succo.Doloribus erigeron ex aceto illinitur.epithymo spasticis & opisthotonicis perungĩ:semine hyperici.quod coris uocatur.idem bibere prodest.phrymõ dicitur ẽt abscissos sanare neruos si confestim ĩponatur trita uel mẽsa.Spasticis tremulis opisthotonicis alcmeæ radix bibitur ex aqua mulsa.Sic & rigores excalfacit.Sanguinis profluuiũ sistit hærbæ peoniæ sem̃ rnbrũ. eadẽ & in radice uis.Cyclaminos uero si ore sanguis reiiciatur:siue e naribus:siue aluo fluat: siue fœminaꝝ utero item lysimachia pota uel illita:uel naribus indita.item plantaginis semen.Quinquefoliũ potũ & illitũ.Cicutæ semeu in nares si inde fluat tritũ ex aqua & indĩtũ.aigoũ astragali radix sistit & ischemon.& achillea. Cotion

De hærba equiseto:& stephanomeli:& erisitale & contra uermes. Cap.xiiii. Pilus uel capillus

Quisetũ hippuris a græcis dicta & ĩ pratis nascẽs uitupetata a nobis.est aũt pullulus terræ equinæsetæ similis lieneis cursoꝝ extinguit decocta fictili nouo ad tertias quãtũ uas capiat & per triduũ heminis pota : untis esculentis ante diẽ unũ iterdicit.Græcoꝝ uaria circa hãc opinio:alii pini foliis simile nigricantẽ eodẽ nomine appellant:uim eius ammirabilẽ tradentes:q; ẽt sanguis æfluuia uel tacto eo tantũ homine sistat:alii hippurin:alii ephydrõ.alii anabasin uocant.Traduntque iuxta arbores nasci & scandentẽ eas depẽdere comis iunceis multis nigris ut est e quoꝝ cauda geniculatis ramis folia habere pauca tenuia exigua:semen rotũdũ:simile coriãdro.radice lignosa.nasci in arbustis maxime.uis eius spissare corpora.Succus sanguinẽ in naribus fluẽtẽ inclusus sistit.item aluũ.Medetur dysentericis in uino dulci potus cyhatis tribus.utinam cit. Tussim orthopnoeam sanat.item rupta.& quæ serpunt:intestinis & ueficæ folia bibuntur. enterocœlen cohibet.Faciunt & aliam hippurin breuioribus & mollibus comis candidioribusq; p q̃ utilem ischiadicis:& uulneribus ex aceto impositam propter sanguinẽ sistendum.& nymphea trita plagis imponitur.peucedanũ cum semine cupressi bibitur:si sanguis per os reddimus est:fluit q̃ ab infernis. Si-

dentis tantã uim habet:ut quis recenti gladiatoris uulneri illigata sanguinẽ claudatur. Quod facit & fetulæ cinis uel carbo. Fũgus uero etiam efficacius: qui secundũ radicem ei⁹ nascitur. per nates autem fluenti & cicutæ semen tritũ ex aqua inditumq; efficax habetur. item stephanõelis ex aqua betonicæ farina e lacte captino pota sistit ex ubere fluentẽ. plãtagoq; contusa: Eiusdem succus uomẽtib⁹ sanguinem datur. ad erraticũ autem radix persolatæ cũ axungia uetere illita. potatur a ruptis conuulsis & ex alto deiectis cẽtauriũ maius. Gentianæ radix trita uel decocta uel succus betõicæ. Et hoc amplius addo. ĩocineris aut latetis contortionibus. panaces scordion aristologia pota cũ agarico. itẽ contusis & euersis potũ duobus obolis in mulsi cyathis tribus. Aut si febris sit in aqua mulsa uerbascũ: cuius flos similis auro ẽ. Acori radix Aizoũ omne. Sed e maiori succus efficacissime. item symphyti radices uel decoctũ. Daucum crudum. Erysithale est flore luteo foliis achanti. Bibitur e uino. item chamerops: & in sorbitiões irio uel plantago omnibus modis. item phthiriasi: quo Sylla dictator consumptus est. nascuntur quoq; ĩ sanguine ipso hominis aialia exesura corpus. Resistitur uuæ taminiæ succo aut ueratri cũ oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta etiam uestes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycnémo. Cap. xy.

Lcera multoq; sunt generũ: ac multis modis curantur. panacis oium genetum radix ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus. Cũmelle trita tubera aperit: uiceribusq; quæ serpunt. Deploratis auxilio est cũ æris flore uino tẽperata oi b⁹ modis uel flore uel semine uel radice. eadem cũ polẽta uetustis uulneribus prodest. Heracleõ quoq; sidereon. Apollinaris. psylliũ. Tragacátha. scordotis cũ melle purgat farina eius carnis excrescentes per se insparsa consumit. polemonia ulcera: quæ cacoethe uocãt sanant. Centauriũ mai⁹ ispat sum uel illitũ. item minoris coma decocta uel trita uetera quoq; ulcera purgat & psanat. folículi climeni recentibus plagis imponuntur. illinitur autem gentiana ulceribus quæ serpũt radice tusa uel decocta in aqua ad melis crassitudinẽ: uel succo uulneribus: ex ea factũ lichiũ. lysimachia recẽtibus plagis medetur. plantago omniũ genet; ulceribus peculiariter fœminarum senum & infantium igne mollita melior: & cũ cæroto crassa ulcerũ labra purgat. nomas sistit. & tritam suis foliis ĩtegẽ oportet. suppurationes: collectiones: sinus ulcerum. Chelidonia quoq; siccãtur ulcera adeo: ut etiam pro spodio utant eadẽ iam desperatis cu axũgia imponitur. Dictamũ pota sagittas pellit: & alia tæla extrahit illita. bibitur ex aquæ cyatho foliog: obolo. proxime pseudodictamũ. Vtraq; etiam suppurationes discutit. aristolochia quoq; putrida ulcera exest. Sordida expurgat cum melle: uermesq; extrahit. Itemq; clauos in ulceribus natos. & infixa corpori omnia: precipue sagittas & ossa fracta cum resina. Caua uero ulcera explet per se. & cũ iride recẽtia uulnera ex aceto. uetera ulcera uerbenaca quinquefoliũ cum sale & melle. Radices persolatæ uulneribus ferro illatis recentibus iponunt: folia uetcribus. Cũ axungia utraq; & suo folio operitur. Damasoniũ autem & i strumas. Folia uerbasci ex aceto aut uino. peristerios ad omnia genera uel calloso; putrescentiumq; ulcerũ facit. manãtia nymphææ heracliæ radix sanat. item cyclamini radix uel per se: uel ex aceto: & cũ melle. eadem & contra steatomata efficax sicut ad ulcera manãtia hysopũ. ité peucedanũ cui ad recenia uulnera tãta uis ẽ: ut sanié ossibus extrahat. præstant hoc & anagalides: cohibẽtq; quas uocant nomas: & rheumatismos. utiles
personatis & recentibus plagis: sed præcipue senũ corpori. Cum cæroto apostemata & ulcera tetra folia mãdragoræ recentia. Radix uulnera cũ melle aut oleo. Cicuta cõsiligini mixta mero: aizoũ herpetas quoq; & nomas ac putrescẽtia: sicut erigeron uermiosa. Recentia autem uulnera astragali radix: & uetera quoq; ulcera purgat hypocistis utraq;. leontopodii semen tritõ in aqua & cũ polenta illitũ spicula sagittarioq; extrahit. item pycnocomi semen: tithymallus. Characite succo gangrenas phagedenas putria: uel decocto ramorũ cũ polenta & oleo. orchis radices. hoc amplius & cacoethe ex aceto cũ melle siccæ & recẽtes per se uulnera onothera efferentia sese sanat. Scythæ uulnera scythica curãt. ad carcinomata argemonia ex melle efficacissima ẽ. uulneribus præsanatis asphodeli radix decocta ut diximus: trita cũ polenta & illita. Quibuscũq; uero apollinaris. astragali radix in puluerẽ trita humidis uulceribus ꝑdest. ité callitrix decota in aqua priuatim uero iis quæ calciamento facta sint uerbenaca. Necnõ & lysimachia cõtrita. ac nymphea arida infricata. polytrix iueteratis iisdẽ utilior. polemonem cũilæ bubulæ similis ẽ semine pulegii furculosas multis gẽiculis corymbo odorata acri & dulci odore: q̃ ferro factis uulneribus cõmãducata iponit: quinto die soluit. symphytõ ad cicatricã celerime producit ité syderitis. hæc iponitur ex melle. uerbasci semine ac foliis ex uino decoctis actritis oia corpori ifixa extrahũt ité mãdragore foliis cũ polẽta. cyclãini radicib⁹ cũ melle. Trifagis folia ĩ oleo iis maxie adhibẽt ulcerib⁹: q̃ serpũt. & alga i melle trita. Betõica ad carcinõata. melãdria: ueteres addito sale: uerrucas tollit argemonia ex acetouel batrachii radix: q̃ & ũgues scabros aufert

Linozostidis utriusq; folia uel succus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucarũ omniũ: item oía pterygia: uarosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos: & partus eiiciendos: & cõtinẽdos & aliarum remedia. Cap. xvi.

Rtemisiã & eleliſphacũ alligata qui habet uiator: negatur lassitudinem sentire. mulierib⁹ morbis medet maxime in uniuersum peoniæ hærbe semen nigrũ ex aqua mulsa. Eadẽ & i radice uis menses cit. pauacis semen cũ absinthio menses & fndores. Scordotis poru & illitu. Betonica drachma in uini cyhatis tribus bibitur contra oía uuluũ uaritia. Aut quæ a partu fiunt Menses nimios sistit achillea imposita. & decoctũ eius insidentibus mãmis iponit hyoscyami semẽ ex uino. Ioti radix e cataplasmate. Et mammis etiam chelidonia Secũdas morãtes uel partus emortuos radices panacis appositæ extrahunt ipsũ panacis semen e uino potũ uuluas pũrgat: appositũq; cũ melle. polemonia pota ex uino secundas pellit. nidore purgat uuluas cẽtaurii minoris succus potus: fotuq; menses cit. item maioris radix in uulue dolorib⁹ iisdem modis prodest. Derasa uero & apposita extrahit partus emortuos plantago imponitur in lana in dolore uuluæ. in strangulatu bibit Sed præcipua dictamno uis est. Menses cit. partus emortuos uel transuersos eiicit. Bibitur ex aqua solioꝝ obolo: adeo ad hæc efficax: ut ne incubiculũ quidem prægnantiũ inferatur. nec potu, tantũ. sed & illitu & suffitu ualet: proxime pseudodictamnũ. sed menses cit cũ mero decoctum pondere denarii. pluribus tamen molochis & aristolochia prodest: nam & menses & secundas cit. Et emortuos pt⁹ extranit: myrrha & pipere additis pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes inibet potu uel suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangulatũ ab iis mensiumq; difficultatem agaricũ tribus obolis tritũ in. uini ueteris cyatho potũ emendat. peristeros apposita in adipe suillo recenti. Antirrinũ cũ rosaceo & melle. item apposita nymphææ thessalæ radix pota dolori medet. in uino pota nigro ꝓfluuia inibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insidentiũ decocto medetur. secũdas pota cissanthemos pellit. Vuluã sanat. & xiphii. radix superior menses cit drachma ex aceto pota peucedanũ strãgulatus uulue nidore ustum recreat. Menses aluuoſq; præcipue psylliũ drachma in cyatis tribus aquæ mulsæ. Semen quoq; mãdragoræ potũ uuluam purgat. Menses cit succus appositus: & emortuo partus. nimia rursus profluuia sistit semen cũ uino & sulphure. Alui profluuia sistit & cõtrahit batrachion potu: uel cibo ardens: alias ut diximus cruda Sed cocta cõmendantur sale & oleo & cymino: Daucũ & menses & secundas potũ facillime pellit. Ladãnũ suffitu corrigit uuluas: doloriẽ earum exulceratisq; imponitur. e mortua scamonium pellit potum uel appositum. Menses ciet hypericũ: utrunq; appositũ. aute alia uero uero ut hippocrati uidetur eryſimon e uino semine uel radice Cortice trahit & secundis succurrit & strangulationibus ex aqua pota item radix e geranio peculiariter secundis inflamationibusq; uuluæ conueniens. purgat hippuris pota & appositа uuluas. poligonas pota menses cit. Et alcmeæ radix Folia plantaginis pellũt. item agaricũ ex aqua mulsa. artemisia uuluæ uedetur trita ex oleo irino aut fico: aut cũ mirrha appositа. eiusdem radix pota ĩ tãtũ purgat ut partus enectos extrahat. Menses & secundas cit ramoꝝ decoctũ insidentibus: itẽ folia pota drachma. ad eadẽ omnia prosunt uel imposita uentri imo cũ farina hordeacea. Achoron quoq; utile est in teretioribus fœminarũ morbis: & coniza utraq;. & crethmos. & anthyllides duæ uuluis utilissimæ. Torminibusq; & secundarũ more in uino potæ. Callitrix foru locis medetur. albugines ĩ capite tollit. Capillos inficit oleo trita. Ceranion in uino albo potũ: & hypocisthis in rubro profluuiũ sistunt. hysopũ suffocationes laxat: Radix uernacæ pota ex aqua ad omnia: in partu aut ex partu mala præstantissima est. peucedano quidam miscent in uino nigro semen: cupressi contritũ. nam semẽ psyllii deferuefactũ in aqua cũ intepuerit: epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritũ in uino nigro euocat menses. partus accelerat sordotis pota drachma succi ĩ aqua mulsa cyathis quattuor. Dictãni folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere. uel si mortui sint ĩ utero infantes: ꝓtinus reddi fine uexatione puerperæ: Similiter ꝓdest pseudodictamnũ: sed tardius. Cyclaminos adalliga ea. Cissanthemos pota itẽ betonicæ farina ex aqua mulsa. arsenogonõ & thelygonon hærbæ sũt habẽtes uuas floribꝰ oleæ similes: pallidiores tamẽ. Semẽ albũ: papaueris mõ. Theligoni potu fœminã cõcipi narrãt. Arsenogonon ab ea semine oleæ nec alio distat. Huius potu mares generari phibẽtur. si credimus. alii utranq; ocimo similẽ tradũt. Arsenogoni ãt semẽ geminũ eẽ testibus simile. Mãmaꝝ uitis aixoũ: quod digytellũ appellauimus unice medetur. erigeron ex passo mammas ubériores facit. Sonchũ in farre coctũ. Quæ uero mastos uocatur indita pilos mãmaꝝ e partu nascentium & tineas aufert in facie: aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana nymphea heraclia illita cyclãini radix maculas omnes. Cacaliæ grana mixta cæræ liquidæ extendunt cutẽ in facie: erugãtq;. Vitia oía gcori radix emẽdat. Capillũ lisimachia flauum facit Denigrat hypericon: quod & corion uocatur. Item

uel ophry on

ophrys hærba dẽticulato oleri similis:foliis duobus.nigritiã dat & polemonia in oleo decocta.philo thrũ nos quidẽ in muliebribus medicamentis tractamus:uerum etiam uiris in usu est. Efficaciſſimũ autem habetur archezostis itẽ tithymalli succo uel in sole cũ oleo illito crebro:uel euulsis pilis.Qua drupedũ scabiem sanat hysopũ ex oleo sotũ.Angiuas peculiariter sideritis.Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVII. PROOEMIVM.

Reliqua hærbarum genera. Cap.i.

Rtescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis.Quãtoq; maior copia hærbaꝝ dicenda restat:tãto magis adorare priscoꝝ in inueniendo curã.i tradendo benignitatẽ subit.nec dubie superata hoc modo posset uideri etiã rerũ naturæ ipsius munificentia:si humani corporis esset inuẽtio. Nunc uero deorũ fuisse eã apparet:aut certe diuinã:etiã cũ homo inuenerit.Eandẽq; omniũ parentem genuisse hæc & ostendisse:nullo uitæ miraculo maiore:si uerũ fateri uolumus.Scythicã hærbã a mæotidis paludibus & euphorbiã e monte atlante:ultraq; Herculis colũnas: & ipso rerũ naturæ defectu.parte alia britãnicã ex oceani insulis extra terras positis: itẽq; æthiopidẽ ab exusto syderibus axe.Alias præterea aliunde ultro citroq; hũanæ saluti in toto orbe terraꝝ portare imẽsa romanæ pacis maiestate nõ hoies mõ diuersis inter se terris gẽtibusq;:ueꝝ ẽt mõtes & excedẽtia in nubibus iuga.pastusq; pecoꝝ & hærbas quoq; inuicẽ ostentant.æternũ q̃so deoꝝ sit munꝰ istud adeo romanos uelut alterã lucem dedisse rebus humanis uidentur:

De aconito:& panthera.& quæ extinguitur aconito. Cap.ii.

Ed antiquoꝝ curam diligentiãq; quis possis satis uenerari:cũ constet oĩũ uenenorũ ociſſimũ esse aconitũ:& tactis quoq; genitalibus fœminini sexus aĩaliũ eodẽ die inferre mortẽ.

Hoc fuit uenenũ quo interẽptas dormientes a Calfurnio Bestia uxores.M.Cecilius accusator abiecit.Hinc illa atrox peroratio eius in digito eas mortuas Fabulæ narrauere e spumis Cerberi canis extrahente ab inferis Hercule:ideoq; apud eracleã ponticã ubi monstratur eiꝰ ad inferos aditꝰ gigni Hoc quoq; tamẽ in usus humanæ salutis uertere.Scorpionũ ictibus aduersari experiẽdo acõitũ datũ i uino calido.ea ẽ natura ut hoiem occidat.nisi inuenerit qđ in hoie perimat.Cũ eo solo colluctaẽ uelut pari intus inuento solo.Hæc pugna est cũ uenenũ in uisceribus reperit.Mirũq; exitialia p se ambo cũ fuerint duo uenena in hoie cõmoriũtur.ut homo supsit.Immo uero etiã ferarũ remedia antiqui prodiderunt.demõstrando quõ uenenata quoq; ipsa sananꝰ.Torpescunt scorpiones acõniti tactu stupentq; pallentes:& uinci se confitẽtur.Auxiliatur eis.helleboꝝ albũ tactu resoluẽte.Ceditq; aconitũ duobꝰ malis suo & oĩum.Quod si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit, ingrate deoꝝ intelligit munera.Tangunt carnes aconito.necantq; gustatu eaꝝ pantheras. nisi hoc fieret repleturas illos fitus.ob id quidã pardalianchẽs appellauere.at illas statim liberari morte excrementoꝝ hominis gustu demonstratũ.Quod certe certe casu repertũ quis dubitet:& quotiẽs fiat etiã nũ ut nouũ nasci quoniã feris ratio & usus inter se tradi non possit:

Quod omniũ creaturarum conditor sit deus. Cap.iii.

Ic ergo casus hic est ille.qui plurima inuenit in uita deus.hoc habet nomen.per quã intelligitur eadẽ & parens rerũ omnium & magistra natura utraq; cõiectura pari siue ista quotidie feras inuenire.siue semper scire iudicemus.pudeudũ rursus oia animalia quæ sint salutaria ipsis nosse ipsa præter hominẽ.Sed & maiores oculoꝝ quoq; medicamentis aconitũ misceri saluberrime promulgauere:aperta professione.malũ quidẽ nullũ sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit qui nulla diximus uenenata.nunc demonstrare quale sit aconitũ uel deprehẽdẽdi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris non plura quattuor ab radice leniter hirsuta. Radicẽ modicã cãmaro similem marino.Quare quidã cãmaron appellauerẽ.alii theliphonon ex ea qua diximus causa.radix incuruatur paulũ scorpionũ mõ.quare & scorpion aliqui appellauere. nec defuere qui myoctonon appellare mallent:quoniã procul & e longinquo odore mures necat.nasciẽ i nudiscautibus.quas aconas uocant.& ideo aconitũ aliqui dixere nullo iuxta ne puluerẽ quidẽ nutriente.hãc aliqui rationẽ nominis attulere.alii quoniã uis eadem in motte esset.quæ cotibus ad ferrũ aciem deterendam statimq; admota uelocitas sentiretur.

licoctonõ

De æthiopide:& amarãto.& aloe.& alcea.& alipho.& alsina & androsace.& androsemo.& ambrosia.& aconi.& anagyro.& anonymo. Cap.iiii.

Ethiopis radix folia habet phlomo similia.magna & multa.& hirsuta ab radice:Caulē qua drangulū scabrum:similem arctio:multis concauum alis:semē eruo simile cādidum gemi num:radices numerosas longas.plenas molles glutinosas gustu ficcæ nigrescunt durātur ꝙ ut comua possint uideri.præterea in æthiopia nascuntur.& in ida monte troadis: & in messenia. Colligūtur autumno:siccantur in sole:aliquot diebus:ne situ sentiat:Medentur uuluis potæ in uino albo:ischiaticis pleureticis.faucibus scabris:decocta potu dantur.Sed quæ ex ethiopia uenit:eximia ē atꝙ illico prodex.amaranthon ferulacea est duoꝝ palmorū altitudine origano similis flore: bulbis aureis.huius ustæ nidor urinam cit.uuluamꝙ purgat:tanto magis insidentibus. Causa nominis nō hæc sed quoniā diutissime non marcescit. Aloe Scylle similitudinem habet maior& pinguiorib⁹ fo liis ex blicuo striata.Caulis eius tener est rubens medius:non dissimilis anthetico.Radiceuna ceu pa lo in terra dimissa.graui odore.gustu amara.Laudatissima ex india affertur:sed nascitur:& in asia:nō tamē ea utuntur:nisi ad uulnera recentibus foliis:mirifice enim conglutinat:nel succu:ob id inturbi nib⁹ cadorū eā ferunt ut aizoū maius:Quidā & caulē ante maturitatē seminis incidunt succi gratia aliqui & folia muēitur & per se lacrima adhærēs Ergo pauimentandum ubi fata sit censēt ut lachria nō obsorbeatur Fuere qui traderēt in ī iudæa super ierosolymam metallicā eius naturā:sed nulla ma gis improba est neꝙ alia nigrior est:aut hūidior.Erit ergo optima pinguis ac nitida rufi coloris fria bilis : ac iocineris modo coacta.facile liquescens.improbanda nigra & dura harenosa quoꝙ quæ & gustu itelligitur.Gummi adulteratur & acacia.Natura eius spissare.densare:& leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis aluū soluere:cū pene sit sola medicamentorū.quæ per se id præstant.Cōfir mat ēt stomachū:adeo ut non infestet ulla uis contraria:bibitur drahma.Ad stomachi uero dissolu tionem in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ:coclears mensura bis terue in die ex interuallis ut res exigit.Purgationis ēt causa plurimū tribus drachmis Efficacior si pota ea sumatur cibus:capil lū fluētē continet cū uino austero capite in sole contra capillū peruncto.Dolorē capitis sedat tēpori bus & fronti impositā ex aceto & rosaceo. Dilutiorꝙ infusa:oculorū uitia omnia sanari ea conuēit priuatim prurigines & scabiem genarū.item ignita ac liuida illita eum melle:maxime pontico: tō sillas:gingiuas:& omnia ulcera.Sanguinis excreationes si modicæ sint drachmæ pondere ex aqua: si minus ex aceto pota.uulnerū quoque sanguinem & undecunꝙ fluentem sistit per se uel ex aceto. Alias etiā est uulneribus utilissima ad cicatricem perducens:eadem inspergitur exulceratis genitali bus uiroꝝ.condylomatis:rimisꝙ sedis:alias ex uino alias ex passo.alias sicca per se.ut exigit mitigā da curatio.aut coercenda:Hemotroidū quoꝙ abundantiam leniter sistit.Dysenteriæ infundit. Et si difficilius concoquantur cibi:bibitur a cœna modico interuallo & in regio morbo tribus obolis ex aqua Deuorantur piluſæ cū mellis decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. Digytoꝝ pterygia tollit.Oculoꝝ medicamentis lauatur:ut quod sit harenosissimū subsidat. Aut torretur in te sta:pennaque subinde uersatur :ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbenacæ quæ & peristereon cognominatur:caules tres aut quattuor foliorū plenos:florem rosæ:radices albas cū plurimū sexcubitales:obliquas:Nascitur in pingui solo:necsicco:usus radicis ex uino uel ex aqua dy sentericis:aluo cita:& ruptis conuulsis: Alyponcauliculus est molli capite nō dissimilis betæ acre gu stato ac lentū:mordensꝙ uehementer & accedens.Aluū soluit in aqua mulsa addito sale modico. Minima potio duaꝝ drachmarū:media quattuor maxima sex:ea purgatione quibus datur e gallina ceo iure: Alsine:quam quidam myosoton appellant.nascitur in lucis.unde & alsine dicta est incipit a media hyeme: Arescit æstate:mestia cā prorepit:musculoꝝ aures,imitatur foliis.Sed aliā docebi mus eē quæ iustius myosotis uocetur.Hæc eadem erat quæ.Helxinæ:nisi minor miusꝙ hirsuta esse in hortis & maxime in parietibus.Cū teritur:odorem cucumis reddit.usus eius ad collectiones in flammationesꝙ:Quin emendat omnia quæ Helxine sed infirmius:epiphoris peculiariter imponit itē uerēdis:ulceribusꝙ cū farinahordeacea.Succus eius auribus ifunditur.androsaces herba est alba amara sine foliis folliculos in citris habens.& in iis semen.nascitur in maritimis:Histrie maxime:Da tur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel uino.uehementer enī urinas cit.Datur & podagris:illinituꝙ idē effectus est & seminis. Androsemō siue(ut alii appellauere)ascy ron nō absimile est hyperico.de qua diximus cauliculis maioribus densioribusꝙ & magis rubentib⁹ folia alba rutæ:figura.Semen papaueris nigri.Comæ tritæ sanguineo succo manāt odor ei resinos⁹ Gignitur in uineis.Fere medio autūno effoditur:suspenditurꝙ.usus ad purgandā aluū tusæ cum se mine.potæꝙ matutino uel a cœna duabus drachmis ī aqua mulsa uel uino uel aqua pura:totius po tiōis sextario.trahit bi ē prodest ischiadicis maxime.sed postera die capparis radicē resinæ permixtā deuorare oportet drachmæ pondere.iterūꝙ quatridui interuallo eadē facere :A purgatione āt ipsa robustiores uinū bibere.infirmiores aquā.ipōit & podagris & ambustis & ulneri⁹ cohibēs sanguinē

Lilii. Dios.

Ambrosia uagi nominis est:& circa alias hærbas fluctuans:fruticē unū habens densum ramosum: tenuem:triū fere palmoꝝ.Tertia parte radice breuiore:foliis rutæ:circa īmum caulem in ramulis semen est uuis dependentibus odore:uinoso:qua de causa botrys a quibusdā uocatur ab aliis artemisia.Coronātur illa cappadoces:Vsus eius ad ea quæ discuti opus sit Anonin quidam ononida malūt uocare ramosam:similē fœnogræco;nisi fruticosior hirsutiorq; esset:odore iucūdo.post uer spinosa. Estur etiā muria condita.Recens uero margines ulceꝝ erodit.Radix decoquitur in posca dolori dētiū Eadē cū melle pota calculos pellit.Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. anagyros quā aliqui acopon uocant:fruticosa est grauis odore.flore oleris:semen in corniculis nō breuib⁹ gignit simile renibus.quod duresçit p messes.Folia collectiōibus īponuntur:difficulterq; parietibus adalligantur.ita ut a partu statim auferantur.Quod si emortuus hæreat:& secundæ mensesq; morēt drachmæ pondere bibuntur in passo folia.Sic & suspiriosis dantur.& in uino uetere ad phalangioꝝ morsus.Radix discutiēdis cōcoquēdisq; adhibetur.Semē cōmanducatū uomitiōes facit.Anōymos a nō iueniēdo noie nomē iuenit.Afferture scythia celebrata Hicesio nō paruæ auctoritas medico. itē aristogeton in uulneribus præclara ex aqua tusa & imposita.pota uero māmis præcordiisq; pcussis.item sanguinē excreantibus.putauerunt & bibendam uulneratis.Fabulosa arbitror quæ adiiciūt recente ea si uratur:ferrū aut æs ferrumīnari:

De aparine:& arctio:& aspleno:& asclepiade:& astere.uel buborio:& ascyro:uel ascyroide:& phace:& de alcibiox:& alectorolopho. Cap.v.

Omphalocarphō Dioſc.

Aparinen aliqui omphacocarpon:alii.philantropon uocat:ramosam hirsutā.quinis senisue in orbē circa ramos foliis per interualla.semen rotūdū durū.concauū.subdulce.nascitur in frumētario agro.aut hortis.pratisue.asperitatē ēt uestiū tēaci:Efficax cōtra serpētes semine poto ex uino drachma.& phalangia.Sāguinis abūdantiā ex uulneribus imprimūt folia īposita. succus auribus infunditur. Arction aliqui potius arcturū uocāt:similis ē uerbasco foliis.nisi q; hirsutiora sunt.caule lōgo molli:semine cymini.nascitur in petrosis.radice tenera:alba.dulciq;.Decoquitur in uino ad dentiū dolorē.ita ut cōtineatur ore decoctū.Bibitur ꝓpter ischiada & strāguriā e uio:ambustis iponitur & pernionibus.Fouentur eadē cū radice semine trito i uino.Asplenū sūt qui hemionō uocant:foliis trientalibus multis.rimosa.cauernosa.sicut filicis candida hirsuta.nec caulē nec florē nec semenhabet.nascitur in petris parietibus opacis.humidis laudatissima in creta.Huius foliorū ire in aceto decocto per dies xl.poto lyenem absumi aiunt.Et illinūtur.eadē aūt sedāt singul⁹ nō dāda fœminis quoniā sterilitatē facit.Asclepias folia hederæ habet ramos lōgos:radices nūerosas : tenues odoratas floris uirus.graue.semen securidace.nascitur i montib⁹.Radices tormonib⁹ medētur & cōtra serpētiū ictus nō solū potū sed etiā illitū.aster ab aliquibus bubonion appellatur quoniā inguinū præsentaneū remediū est.Cauliculus foliis oblōgiis duobus aut trib⁹ in cacūine capitula stellæ modo radiata.Bibitur aduersus serpētes.Sed & ad inguinū medicinā.sinistra manu decerpi iubēt & iuxta cinctus alligari.prodest & coxendicis dolori adalligata.ascyron & aschiroides similia sunt inter se Hyperico.sed ascyron maiores habet ramos.qui ascyroides uocantur ferulaceos oino rubētes capitulis paruis.luteis.Semen in caliculis pusillū nigrū resinosū. Comæ tritæ uelut cruētatæ Quā & cā quidam hāc androsemon uocauere.Vsus seminis ad ischiadicos potus dua⁹ drachmis in hydromelitis sextario.aluū soluit.Bilē detrahit.Illinitur & ambustis.aphace tenuia admodū folia habet: pusillo altior lenticula est.Siliquas maiores fert.in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora & madidiora & minora lenticula.nascitur in aruis.natura ei ad spissandū efficacior q̄ lenti.Reliquo usu eosdē effectus hēt stomachi aluiq; fluctiones sistit semē decoctū.alcibion qualis esset hærba apd auctores nō repperi.Sed radicē eius & folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubēt. folia quā tū manus capiat trita cū uini meri cyathis tribus.aut radicē drachmaꝝ triū pōdere cū uini eadē mensura alectorolophos quæ apud nos crista dicitur folia habet similia gallinaceæ cristæ plura. caulē tenuē & semen nigrū in siliquis.Vtilis tussientibus cocta cū faba fressa melle addito.& caligini oculorū Solidū semen coniicitur in oculum:nec turbat,sed in se caliginem cōtrahit.Mutat colorē.sed ex nigra albicare incipit:& intumescit,ac per se exit.

De alo. Cap.vi.

Alo nos uocamus.græci sympyhton petreū.simile cunilæ bubulæ.foliis paruis: ramis trib⁹ aut quattuor a radice:cacuminibus thymi,surculosum odoratum. gustu dulce. saliuā ciēs longa radice.rutila.nascitur in petris.ideoq; petreū cognominatum . Vtilissimum lateribus.lyenibus.renibus.torminibus pectoribus.pulmonibus.sanguinem reiicientibus.faucibus asperis.Bibitur radix trita & in uino decocta.aliquando superlinitur.Quin& commāducata sitim sedat præcipueq; pulmonē refrigerat.luxatis quoq; imponitur & conuulsis.lieni interaneis.Aluum sistit

cocta in cineres. Detractis quoq; foliculis trita cũ piperis nomen granis & ex aqua pota. Vulneribꝰ sanandis tanta præstantia est: ut carnes quoq; cũ coquuntur conglutinet addita. unde & græci nomĩ imposuere, ossibus quoq; fractis medetur.

De alga & actea & de ampeloagria & absinthio. Cap. vii.

Lga rusa & scorpionũ ictibus. Actea graui foliorũ odore: caulibus anisi geniculatis: semine nigro ut hederæ: baccis mollibus. nascitur in opacis & asperis & aquosis. Dat̃ acetabulo pleno interioribus fœminaꝝ morbis. Ampelos agria uocatur herba foliis duris cinerea cei coloris: qualẽ in satis diximus: uiticulis longis callosis rubentibus. qualiter flos quẽ iouis flámá appellauimus in uiolis: fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis additis uini coi cyathis duobus aluũ soluit leniter: ideo hydropicis datur uuluæ uitia & cutis ĩ mulierũ amẽdat. ischiadicos quoq; uti herba ꝓdest rusa cũ foliis & illita succo suo. Absinthii genera sunt plura: santonicũ appellatur a gallię ciuitate. ponticum a ponto ubi pecora pinguescunt illo & ob id sine felle reperiuntur. neq; aliquod præstantius. multoq; italico amarius sed medulla pontici dulcis. De usu eius conuenit dicere herbæ facillime atq; inter paucas utilissimæ. præterea sacris populi. Ro. celebratæ peculiariter. Siquidem latinaꝝ feriis quadrigæ certant in capitolio: victorq; absinthiũ bibit. Credo sanitatem ꝑmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachũ corroborat & ob hoc sapor eius in uina transfertur ut diximus: Bibitur & decoctũ aqua ac postea nocte & die refrigeratũ sub diuo decoctis sex drachmis folioꝝ cũ ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribꝰ. oportet & salẽ addi uetustissime in usu est. Bibitur & madefacti dilutum. ità enim appellatur hoc genus Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: tegatur per triduũ. Tritum raro ĩ usu est: sicut & succus expressi. Exprimitur autem cũ primum semen turgescit madefactũ aqua triduo recens aut siccum septem diebus, Deinde coctũ in æneo uase ad tertias. x. heminis in aquæ sextariis: xly. iterumq; pcolatũ Herba lente coquitur ad crassitudinem mellis qualiter ex minore centaurio quæritur succꝰ sed hic absinthii. inutilis stomacho capitiq; est: cũ sit ille decoctus salubertimus. namq; astringit stomachũ: bilemq; detrahit. urinam cit. aluũ emollit: & in dolore sanat uentris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflammationes discutit cũ sile & nardo gallico: aceto exiguo addito. Fastidia absterget Concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cũ ruta & pipere & sale. antiqui purgationis causa dabant: cũ marinæ aquæ ueteris sextario seminis sex drachmis cũ tribus salis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidã & in polẽta dere supradictũ pondus addito pulegio. alii contra paralysim. alii pueris folia in fico: sic ut amaritudinem fallerent. facile thoracem purgat cũ iride sumptum. in regio morbo, crudum bibitur cum apio aut adianto. aduersus inflationes calidũ paulatim sorbetur ex aqua. iocineris causam cũ gallico nardo. lyenis cũ aceto aut pulte aut fico sumitur. aduersatur fungis ex aceto. item uisco. Cicutæ ex uino: & muris araneĩ morsibus: Draconi marino. Scorpionibus. oculoꝝ clariti multũ confert. Epiphoris cũ passo iponitur. Sugillatis cũ melle. aures eius decoctũ uapotis suffitu sanat. aut si manat sanies cũ melle tritum. urinam ac menses ciunt tres quatuorue ramuli cum gallici nardi radice una cyathis aquæ. vi. menses priuatem cũ melle sumptum: & in uelliere appositum. anginis subuenit cũ melle & nitro. epinyctidas ex aqua sanat. uulnera recentia prius q̃ aqua tangantur impositũ prætereaq; capitis ulcera peculiariter ilibus imponitur cũ cypria cæra: aut cum fico. Sanat & pruritus.

De absinthio: & ballote: & botrye fruticosa. & brauylla: & brio. & bupleuri: & catanance: & calaminthe & circæa: & circesio. & crategono. & theligo. & crocodilo. & cynosorchi. & chrysollachano: & cucullo: & conserua. Cap. viii.

On est dandũ in febri. nauseas maris acet in nauigationibus potũ. inguinũ tumorem in uentrali habitũ. Somnos allicit olfactum. aut inscio sub capite positum. uestibus infertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit: & fumo si uratur. atramentũ librarium ex diluto eius temperatũ litteras a musculis tuetur. Capillũ denigrat absinthii cinis unguento rosaceo permixtus, est & absinthiũ marinum: quod quidam seriphiũ uocãt. probatissimum in taposiri ægypti. huius ramũ isiaci præferre solẽne habẽt. angustius priore. minusq; amarũ. stomacho inimicum: aluũ mollit. pellitq; animalia interaneoꝝ: bibitur cum oleo & sale. aut in farinæ trimestris sorbitiõe dilutũ. Coquitur quantũ manus capiat in aqua sextario ad dimidias. Balloten alio nomine potium nigrũ græci uocat. herbam fruticosam angulosis caulibus: nigris hirsutis: foliis uesicantibus. maioribus q̃ marrubii. & nigrioribus: graue olentibus uis eius efficax aduersus canis morsus ex sale foliis tritis imposita. item ad condylomata coctis cinere folio oleris pugat & sordida ulcera cũ melle. Botrys fruticosa herba est luteis ramulis: Semẽ circa totam nascitur. folia cicorio similia inuenitur in torrentiũ ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc cappadoces ambrosiã uocãt alii artemisiã Brabylla spis

ſandi uim habet cotonei mali mõ.nec amplius de ea tradunt auctores.Briõ marina herba ſine dubi
tatione lactucæ foliis ſimilis rugoſa ueluti cõtracta:ſine caule ab ima radice exeuntibus foliis naſcit
in ſcopulis maxime teſtiſq; terra cõprehenſis.præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis & collectiones oẽs
inflãtioneſq; cohibendi:p̃cipue podagræ:& quicquid refrigerare opus ſit.Bupleuri ſemen ad iẽt⁹ ſer
pentiũ dari reperio:fouerique plagas decocta ea hærba adiectis foliis mori aut origani. Catannachẽ
theſſalã hærbã qualis ſit.a nobis deſcribi ſuperuacuũ eſt:cũ ſit uſus eius amatoria tantũ. Illud non
ab re eſt dixiſſe ad detegendas magicas uanitates electam ad hunc uſum coniectura:quoniã areſcẽs
contraheret ſe ad ſpeciẽ unguiũ milui exãimati.Eadẽ ex cauſa & cemos ſilebitur a nobis. Calla duo
generũ eſt.una ſimilis aro.naſcitur in arationibus.colligitur anteq̃ mareſcat.uſuſq; eoſdẽ hẽt quos
arum.Bibitur quoq; radix huius exinaniendas aluos:menſeſq; mulierũ.item caules cũ foliis in legu
minibus decocti ſanant tenaſmon.Alterũ genus eius quidam anchuſam uocant alii rinocliſiam.Fo.
lactucæ longiora:plumoſa:radice rubra:quæ ignes ſacros cũ folio polentæ ſanat impoſita.tocineris
autem uitia in uino albo pota.Circea ſtrychnõ ſatiuo ſimilis eſt flore nigro puſillo.paruo ſemine: ut
milii naſcentis in quibuſdam corniculis radice ſemipedali triplici ferme aut quadruplici alba odora
ta guſtus calidi naſcitur apricis ſaxis Diluit̃ in uino Bibiq; ad dolorẽ uuluæ & uitia Macerari opor
tet inſextariis tribus quadrantẽ radicis tuſæ per noctẽ:& diẽ Trahit eadẽ potione ſecũdas ſemie.lac
minuit ĩ uino:aut mulſa aqua pota Cirſion cauliculus eſt tener duũ cubitorũ triangulo ſimilis: foliis
ſpinoſis circundatus.Spinæ molles ſunt folia bouis linguæ ſimilia.minoria:ſubcandida: & ĩ cacũi-
Criſion ne capitulã purea quæ ſoluũtur in lanugines.Hanc hærbã radicẽue eius adalligatam dolores uaricũ
ſanare tradunt.Cratæogonon ſpice tritici ſimile eſt multis calamis ex una radice emicantib⁹ multo
rũq; geniculoũ.naſcitur in opacis ſemine milii:uehementer aſpero guſtu.Quod ſi bibant ex uĩo an
te cenam tribus oholis in cyathis aquæ totidẽ mulier ac uir ante conceptũ dieb⁹.xl.uirilis ſexus par
Meláp̃ſ tũ futurũ aiunt.Eſt & alia cratæogonos:quæ theligonos uocatur differentia intelligitur lenitate gu
ro.Dioſc. ſtus.Sunt qui floẽ cratæogoni bibentes mulieres intra.xl.diẽ concipere tradant.Eadẽ ſanant ulce
ra uetera nigra cũ melle:explent ſinus ulcerũ & atrophia carnoſiora faciũt purulenta expurgãt panos
diſcutiũt podagras collectioneſq; oẽs leniũt peculiariter mammarũ Theophraſtus arboris genus ĩtel
ligi uoluit cratæogonon ſiue crateogona:quam italia aquifoliũ uocat.Crocodilon cameleontis her
be nigræ figurã:habet radice longa equaliter craſſa odoris aſperi naſcitur in ſabuletis pota ſangui-
nem pernares pellit copioſum craſſumq;.Atq; ita lyenem conſumere dicitur. Cynoſorchin aliqui
orchin uocant:foliis oleæ mollibus ternis paruiſq; ſemipedis lõgitudinis in terra ſtratis radice bul
boſa oblonga duplici.ordine ſuperiore quæ durior eſt:& inferiore quæ mollior.edũtur ut bulbi co
ctis in uineis fere inuenii ex iis radicibus ſi maiorẽ edant uiri mares generari dicũtur.Si minorẽ fœ
minæ alterũ ſexũ.in theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitus:durioriẽ ue
ro ad inhibendos.aduerſat alter alteri Chryſolachanũ in pineto lactucæ ſimile naſcit.Sanat neruos
ciſos ſi confeſtim imponat̃.& alibi genus chryſolachãi tradit̃:flore aureo.foliis oleris. Coctũ eſtur:
ut olus molle.hærba hæc alligata morbũ regiũ habentibus:ĩta ut ſpectari ab iis poſſint:ſanat̃ id ma
lũ tradit̃.De chryſolachano nec ſatis dici ſcio nec plura reperio.nãq; & hoc uitio laborauere ꝓximi
utiq; hærbarii noſtri quod ipſi notas uelut uulgares ſtrictim & nomĩbus tãtũ indicauere: tanq̃ coa
gulo terræ aluũ,ſiſti:ſtranguriã diſſolui ſi bibatur ex uino aut aqua.cacubali folia trita cũ aceto ſer
pentiũ ictibus & ſcorpionũ mederi.Quidam alio hanc nomine ſtrumũ appellant:alii græcæ ſtrig
non:acinos habet nigros:ex iis cyathus ſucci cũ mulſi duobus medetur lũbis.itẽ capitis doloribus
cũ roſaceo infuſus ipſa ſtrumis illita ſanandis peculiaris eſt:alpiniis maxime fluminib⁹. cõſerua ap
pellata a conferruminando:ſpongia aquarũ dulciũ uerius quã muſcus aut herba uilloſæ dẽſitatis at
q; fiſtuloſæ.Curatũ ea ſcio omnibus fere oſſibus confractis ꝓlapſũ ex arbore alta putatorẽ: circũda
ta uniuerſo corpori:aquam ſuam inſpergẽtibus quotiens inareſcat:raroq; nec niſi deficientẽ hærbã
mutationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio & dryopteris.& dryphono:& elatine: & emptro ſiue calcifraga: & epicacti:uel helleborine:& epimedio:& enneaphylo:& filicepteri: & de femore bubulo. Cap.ix.

Occo gnidio color cocci:magnitudo grano piperis maior:uis ardens.ĩtaq; ĩ pane denora
tur ne adurat cũ gulam tranſit.huic uis præſentanea contra cicutam.Siſtit aluũ. dipſacos
folia habet lactucæ.bullas ſpinoſas in dorſi medio:caulẽ duorũ cubitorum: iiſdem ſpinis
horridũ genicula eius binis foliis amplectentibus:concauo alarum ſinu.in quo ſubſiſtit ros ſalſus
in cacumine capitula ſunt echimata ſpinis.naſcitur in aquoſis.Sanat rimas ſedis.itẽ fiſtulas decocta
in uino radice uſq; dum ſit craſſitudo cæræ.ut poſſit in fiſtula col lyriũ mitti. item uerrucas omniũ

generum.Quidam & alarum quas supra diximus succum illinunt iis:Dryopteris filici similis ī arboribus nascitur:tenui folioꝛ:subdulcrū icisura:radice hirsuta.Vis ei caustica est.ideo psylotrum est radix tusa.illinitur enim·usqꝫ dū sudores euocet.iterumqꝫ & tertio:ita ne sudor abluatur.Dryphonon similis.hærba est:cauliculis tenuibus:cubitalibus:circūdatis utrinqꝫ foliis.pollicari amplitudine : & qualibus oxymyrsine.Sed candidioribus mollioribusqꝫ:flore candido sambuci.edūt cauliculos decoctos.Semine uero eius pro pipere utūtur.elatine folia habet helxinæ:pusilla pilosa: rotunda sēipedalibus ramulis quinis senisue a radice statim foliosis.nascitur i segetib⁹.Acerba gustu & ideo oculoꝛ fluctiōibus efficax foliis cū polenta tritis & impositis:subdito lintheolo Eadē cū lini semie cocta sorbitionis usu ad dysenteria liberat.Empetron quā nostri calcifraga uocant:nascit in montib⁹ maritimis fere in saxo:quo ꝓpius mari fuerit minus salsa est:potaqꝫ bilē trahit ac pituitas:quo lōgi⁹ magisqꝫ terrena.amarior sentit.Trahit aquā.Sumit autē in iure aliquo aut in hydromelite.Vetustate uires perdit.Recens urinas cit decoctū in aqua uel tritū calculos frangit.Qui fidē promisso huic q̄unt·affirmant lapillos:qui sufferuefiant una rumpi.epipactis ab alis heleborie uocatur.parua hærba exiguis foliis iocineris uitis utilissima: & cōtra uenena pota.epimedion caulis nō est magn⁹ hedere foliis denis atqꝫ duodenis:nunq̄ florens:radice tenui nigra subgraui odoꝛ.nascitur i hūidis : & huic spissandi refrigerandiqꝫ natura.fœminis cauenda.folia in uino trita uirginū māmas cohibent Enneaphyllō longa folia nona habet caustice naturæ ponitur lana circūdata:ne urat latus cōtinuo enim pustulas excitat.lūboꝛ doloribꝰ & coxēdicū utilissimū·Filicis duo genera nec floꝛē hēnt nec semē pterin græci uocant:alii blachnon cuius ex una radice q̄ plures exeunt filices.bina etiā cubita excedentes longitudine:nō graues odore.hanc marē existimant.alterū genus thelipterin græci uocant:alii hymphæā pterin.est aūt singulares atqꝫ nō fruticosa breuior molliorqꝫ & densior foliis.ad radicē caniculata.utriusqꝫ radice sues pinguescunt.folia utriusqꝫ lateribꝰ pinnata. unde nomē græci imposuere Radices utriqꝫ longæ in obliquū.nigræ.præcipue cū inaruere.siccari āt eas sole oportet nascūtur ubiqꝫ:sed maxime frigido solo.effodi debent uergiliis occidentibus.usus radicis ī trimatu tātū neqꝫ ante neqꝫ postea.pellunt interaneoꝛ animalia.ex iis tineas cū melle.Cætera ex uino dulci triduo potæ.utraqꝫ stomacho inutilissima.Aluū soluit primo bilē trahens.mox aquā.melī⁹ tineas cū scamonii pari pondere.Radix eius duū oboloꝛ pondere ex aqua post unius diei abstinentia bibitur.melle prægustato·contra rheumatismos.Neutra danda fœminis.quoniā grauidis abortū:cæteris sterilitatē facit.Farina eaꝛ ulceribus tetris inspergitur.iumentoꝛ quoqꝫ ceruicibus folia cimicem necant.Serpentē non recipiunt.ideo fusterni utile est in locis suspectis.ustæ etiam fugāt nidoꝛ fecere medici huius quoqꝫ hærbæ discrimen.optima macedonica est.Secunda cassiopica.Femur bubulū appellatur hærba neruis & ipsa utilis.recens in aceto ac sale trita.galeopsis.aut ut alii galeobdolō uel gallion.Caulē & folia habet urticæ leuiora.& quæ grauem odorē trita reddant.flore purpureo:Nascitur circa sepes ac semitas ubiqꝫ.Folia caulesqꝫ duritias & carcinōata sanant ex aceto trita & ipolita.itē strumas.panos & parotidas discutiunt.ex usu est & decocto succo foueī.putrescētia quoqꝫ & gangrenas sanat cū sale.glaux antiquitus eugalacton uocabatur cythiso & iēriculæ foliis similis auersa candidiora.Rami in terrā serpunt quini seniue admodū tenues ab radice flosculi purpurei exuūt.inuenitur iuxta mare.coquitur in sorbitiōe similaginis ad excitādā ubertatē lactis.eāqꝫ qui hauserint balneis uti conueuit.

De glaucio:& glycyside.& glaphalio siue chamezelo.& galedrago.& holco.& hyosiri.& holosteo & hypopesto. Cap.x.

Laucion in syria parthia nascitur humilis hærba dēsis foliis fere papaueris minoribus tñ sordidioribusqꝫ.odoris tetri.gustus amari cū astrictione.Granum habet crocei coloris.

Hoc in olla fictili luto circūlitū in clibanis calefaciunt:deinde exempto succum exprimūt eiusdem nominis.usus est & succi & folioꝛ ii terantur aduersus epiphoras.quæ uni uersæ uno impetu·cadunt.Hinc temperatur collyriū.quod medici diag lancion uocant.lactis quoqꝫ ubertas intermissa restituitur·sumitur eius rei cā ex aqua.Glycyside.quā aliqui peoniā aut pentorobō uocāt : caulē habet duum palmoꝛ:comitantibus duobus aut tribus subrutilum cute lauri folia. qualia nucis pinguiora rotundioraqꝫ & minora.semen in siliquis aliud grano rubente:aliud nigro Duo autē genera sunt.fœmina existimatur cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex inhærent. Mas plures habet.quoniā non una radice nixus est.palmi altitudine.cādidaqꝫ.ea gustu astringit fœminæ folia myrrham redolent.& densiora sunt.nascūtur in siluis.Tradunt noctu effodiendas . qm̄ picomarcio impetū in oculos faciente interdiu periculosum sit.Radix uero cū offodiatur piculū eē ne sedes procidat.Magna id uanitate ad ostentationē rei fictū arbitror.Vsus in iis diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistūt.xy.fere pota in uino nigro.nigra grana uuluis medētur ex passo:

Est autē nō singularis atqꝫ fruticosa Canaliculata

aut uino totidē.pota.Cadix omnes uentris dolores ſedat in uino:aluumq; purgat. Sanat opiſthotó nú morbum regium.renes ueſicam.Matricem autem & ſtomachum decocta ī uino. Aluumq; ſiſtit. Eſtur etiam contra malúmentis:ſed in medendo.iiii:drachmæ ſatis ſunt.grana nigra auxiliantur & ſuppreſſionibus nocturnis in uino pota quo dictum eſt numero.Stomacho uero & roſionibus &eſſe & illinire prodeſt.Suppurationes quoq; diſcutiuntur.Recentes nigro ſemine:ueteres rubro: utrúq; auxiliatur a ſerpente percuſſis.Et pueris cotra calculos incipiente ſtranguria.Gnaphalion alii chame zelon uocant:cuius foliis albis mollibuſq; pro Tométo uturtur.Sane & ſimilia fút:Datur i uino au ſtero ad dyſenteriam:uent is ſolutiones menſeſq; mulierú ſiſtit.infunditur autē tenaſmo : illinit & putreſcentibus ulceꝝ galedragon uocat xenocrates leucacantho ſimilē paluſtré : & ſpinoſam:caule ferulaceo alto:cui ſummo capite inhæreat ſimile ouo:in hoc excreſcente ætate uermiculos naſci tra dunt:pyxide cōditos adalligari cū pane brachio ad eam partē qua dens doleat:mireq; illico dolorē tolli.ualere non diutius anno & ita ſi terram non attigerit.holcus in ſaxis naſcitur ſiccis.ariſtas hēt in cacumine tenues culmo quale ordeū reſtibile.hæc circa caput adalligata.uel circa lacertú educit e corpore ariſtas.hanc quidam ob id ariſtidam uocant.hyoſiris in tumo ſimilis:ſed minor:& tactu aſ perior.uulneribus contuſa præclare medetur.holoſteon ſine duricia hærba ex aduerſo appellata a græcis.ſicut fel dulce:tenuis uſq; capillaméti ſpeciē.longitudine quattuor digytoꝝ ceu granē ſolijs anguſtis aſtringens guſtu.naſcitur in collibus terrenis.uſus eius ad conuulſa rupta in uino pota.uul nera quoq; conglutinat.nam & carnes concoquútur addita.hypopha ſton naſcitur in ſpinis.ex qui bus fiunt æneæ fulloniæ:ſine cauliculo:ſine flore:capitulis tátú inanibus:& foliis paruis:multis:her bacei coloris:radiculas habens albas :molles.Succus earū exprimitur æſtate ad ſoluendā aluútribus obolis:maxime in comitialibus morbis:& tremulis:hydropicis.Contra uertigines:orthopnoeas:pa ralyſeis incipientes.

De hypogloſſa:& hypeco:idæa:iſoſphyro:latyri:leōtopetalo lirapſo:litoſpermo.lapide uulga ri:de limeo leuco. Cap:xi.

Ypogloſſa folia habet figura ſilueſtris myrti concaua ſpinoſa:& ī iis ceu linguas folio pa uo exeunte de foliis:Capitis dolorē corona ex iis impoſita minuit.hypecoon in ſegetibuſ naſcitur.foliis rutæ.natura eius eadem quæ papaueris ſuco.Idæa hærbæ folia:ſút quæ oxy myrſinæ ad hæ rent his uelut pampini in quibus flos ipſa aluū menſeſq; & omnem abundantiā ſan guinis ſiſtit:Spiſſandi coibendiq; naturā habet .iſopyron uocāt aliqui phaſiolū:quoniā foliū quod eſt aniſo ſimile in pampinos torquetur:Capitula ſunt in ſummo caule tenui:plena ſeminis melāthii Cōtra tuſſim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulſa itē iocineri utiliſſima. lathyris folia hēt multa lactucæ ſimilia tenuiora germina multa:in quibus ſemen tuniculis continet ut capparis quæ eú inarueſ eximútur grana.piperis magnitudine.candida.dulcia:facilia purgatu.hæc uirena in aqua pura aut mulſa pota hydropicos ſanāt.trahūt & bilé.Qui uehementius purgari uolunta ū folliculis ipſis ſumunt eā:ſtomachū lædunt.itaq; inuentū eſt ut cū piſce aut iure gallinacei ſumerent.Leonto petalon alii rhapeion uocant folio braſſicæ:caule ſemipedali.alæ multæ ſemen in cacumine in ſili quis ciceris modo.Radix rapæ ſimilis.grandis:nigra.naſcitur in aruis.Radix aduerſatur omniū ſer pentiú generibus ex uino pota nec alia res celeriꝰ proficit.datur & iſchiadicis.lycopſis lōgionbꝰ q̄ lactuca eſt foliis craſſioribuſq;.Caule longo hirſutis adnatis multis cubitalibꝰ.flore paruo.purpureo naſcit in cāpeſtribus.illinitur cū farina hordeacea igni ſacro.Sudorē in febribus mouet ſucco aquæ calidæ admixto.inter oēs hærbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius.aliqui hegonichon uocant.alii dipſpyron:alii heraclion.hærba quincūcialis fere foliis duplo maioribus q̄ rutæ:ramulis ſurculoſis craſitudine iunci.Gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas & eaꝝ in cacuminibus lapillos candore: & rotūditate argaritaꝝ magnitudine ciceris.Duritia uero lapidea.ipſi qua pediculis adhæreāt cauet nulas hēnt & intus ſemen.naſcitur & in italia.ſed laudatiſſimū in cræta.nec quicq̄ inter hærbas ma iore quidē miraculo aſpexī.Tantus eſt decor uelut aurificū arte alterīs inter folia cādicant bꝰ mar garitis tā exquiſita difficultas lapidis ex hærba naſcentis.Iacere atq; hūi ſerpere auctores tradūt.ego uulſam nō hærentem.uidi.iis lapillis drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pellitq; cō ſtat.& ſtrāguriā diſcuti neq; in alia hærbaꝝ fides eſt.Viſus ſtatim adquācunq; medicinā nata ſit:eſt autē eius ſpecies ut ēt ſine auctore uſus ſtatim noſci poſſit.lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcū ficeū canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua.illo lapide tangitur impetigo.Qui tā git dicit:pheugete cāthariđes lychos agrios hymas dioci limeū hærba appellaſ a gallis.qua ſagitas in uenatu tingūt medicamento.qđ uenenū ceruariū uocant.ex hac in tres modios ſalinati adiē quā tū in una ſagitta addi ſolet.ita offa dimittitur in boū faucibus in morbis.Alligari poſtea ad p̄ſepia oportet donec putgēt inſanire enim ſolēt.Si ſudor inſequtur aq̄ frigida pſúdi mercuriali ſimilis no

Qui uehementius.

men ex causa accepit per mediũ foliũ candida linea transcurrente. Quare mesoleucon quidã uocãt. Succus eius fistulas sanat. ipsa contrita carcinomata. fortassis eadẽ sit quæ leucas appellatur. Contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius auctores non tradunt: nec aliud q̃ silueſtrem latioribus foliis esse efficaciorem hanc semine acriore. leucographis qualis esset scriptũ nõ reppi: Quod & magis miror: quoniã utilis proditur sanguinem excreantibus tribus obolis cũ croco. itẽ cœliacis trita aqua & apposita profluuio fœmina. oculoꝝ quoq; medicamentis. Et explendis ulceribus quæ fiũt i teneris partibus corporis.

De medio: & myosota: & myagro: & natrice: & othõe: & onosma: & onopordo: & oxyri: & oxye: & batrachio. & polygono: & leucanthemo: & plythema: & phyllo: & phelládrio: & phuleri & polyrhizo: & proserpinaca: & de rhecoma: de reseda & stoechade. Cap. xii.

Seridis Dioſc.

Edion folia habet iridis satiuæ: caulem tripedalem: & in eo florem grandẽ purpureũ rotũdũ semine minuto: radicem semipedalẽ. in saxis opacis nascitur. Radix drachmis .ii. cum melle menses fœminarũ sistit eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen quoq; i uino tritum contra abundantiam fœminarũ datur. Myosota siue myosotis leuis hærba: caulibus pluribꝰ ab una radice aliquatenus rubentibus concauis ab imo: foliis angustis oblongis: dorso acuto nigris piterualla assidue geminantis & tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus. flore cæruleo. Radix digytali crassitudine multis capillamẽtis fibrata. uis ei stiptica & exulceratrix. ideoq; ægilopas sanat. tradunt ægyptii mensis quẽ thiatin uocan: die. xxvii. fere in augusto mense incurrente. si quis huiꝰ hærbæ succo inungat mane piusq; loquatur nõ lippituꝝ eo anno. Myagros hærba ferulacea ẽ foliis similis rubiæ tripedanea. Semẽ oleosũ: quod & fit ex eo. medetur oris ulceribus perunctis hoc succo. hærba q̃ uocat nigina tribus follis longis intubaceis illita. cicatrices ad colorẽ reducit. natrix uocat hærba cuius radix euulsa uirus hirci redolet. Hac in piceno a fœminis abigũt: quos mira persuasione fatuos uocant. ergo species lymphantiũ hoc mõ animoꝝ esse credimus. qui tali medicamento inuenitur. odonties inter fœni genera est: cauliculis densis ab eadem radice geniculatis trilãgulis nigris geniculis folia parua hẽt longiora tamen q̃ polygonon. Semẽ in alis hordeo simile. florẽ purpureũ pusilliũ. Nascitur in pratis. Decoctũ cauliculoꝝ eius in uino austero quantum mãnus capiat: dentiũ dolori medetur: ita ut contineatur ore. Othõe in syria nascitur. similis erucæ perforatis crebro foliis flore croci: quare quidam anemones uocauerunt. Succus eius oculorũ medicamentis cõuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit astringitq; siccando. purgat cicatrices & nubeculas. & quicq̃d obstat. q dã tradunt lauari: atq; ita siccatam digeri in pastillos. onosma longa folia hẽt fere ad tres digitos in terra iacentia tria ad similitudinem ancuse incisa sine caule sine flore sine semine. prægnans si edat eã aut sup gradiatur: abortũ facere dicitur. onopordon si comederint asini. crepitus reddere dicũtur Trahit urinas & menses. Aluum sistit suppurationes & collectiões discutit. osiris tamulos fert nigros tenues lentos & in iis folia nigra ceu lini Semenq; in ramulis nigrũ initio. colore mutato rubescẽs. Smegmata mulieribus faciunt ex iis radicũ decoctũ potũ sanat arquatos. Eædem priusquã maturescat semen: concisæ & sole siccatæ aluũ sistunt. post maturitatẽ uero collectæ & in sorbitiõe decoctæ rheumatismis uentris medentur: & per se tritæ ex aqua cælesti bibũtur. oxis folia terna hẽt. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui entérocelon habent. polyanthemũ. quã quidã batrachion appellant: caustica ui exulcerat cicatrices. & colorem reducit. adẽq; utiligines concorporat polygonon græci uocant quã nos sanguinariã: non attollitur a terra foliis rutæ similis gramini. succus eiꝰ ifusus naribus supprimit sanguinẽ. & potus cũ uino cuiuslibet partis profluuiũ excreatiõesq; cruẽtas ihibet. Qui plura genera polygoni faciunt: hanc marẽ intelligi uolunt. appellariq; a multitudine seminis. aut densitate fruticis calligonon. Alii polygonon a frequẽtia geniculoꝝ. alii athalida: alii carcinathroalii clema: multi myrtopetalon. nec nõ iueniũtur q hãc fœminã eẽ dicãt. Marẽ ãt maiorẽ minusq; nigrã & geniculis densiorẽ. semine sub oĩbus foliis turgescentẽ. Quocũq; hæc mõ se habeant: uis earum est spissare ac refrigerare. Semine aluũ soluũt largius sumpto. Vrinã ciẽt. Rheumatismos cohibent: Qui si nõ fuere: nõ prosunt. Stomachi feruori folia imponũtur Vesicæ dolori illinũtur & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur. & oculoꝝ dolori p se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis quaternisue p̃cipue. item cholericis dysenteriis. & i solutione stomachi. Tertiũ genus oreon uocatur in montibus nascens. arundini tenere simile. uno caule. densis geniculis. & in se fractis. foliis ãt piceæ. radicis superuacuæ. inefficacius q̃ supioris peculiare ischiadicis. Quartũ genꝰ silueſtre appellatur pene arboris frutice radice lignosa stirpe cedri rubicũdo. Ramis sparti binũ palmoꝝ nigris geniculoꝝ ternis quaternisq; articulis. huic quoq; spissadi natura Sapor mali cõtõei. Decoquẽt in aq̃ ad tertia. aut aridi farina insp gi. ẽ & oris ulceribꝰ. & atritis partibꝰ ꝓpter gingiuaꝝ uero uitia ipsa cõmãducat. nomas sistit. oĩaq; q̃ serpũt aut difficilem

Poligonaton

cicatricem habent.priuatim uero ſanat a niue facta ulcera.hærbarii & ad anginas utuntur illa.Et i capitis dolore coronam ex ea iponunt.& contra epiphoras collo circundant.in tertiáis quidē ſiniſtra manu euulſam adalligant:adeo contra profluuia ſangunis.nec ullā magis aridam q̄ polygonū ſeruant.pancration aliqui ſcyllam puſillā appellare malūt: foliis albi lilii longioribus craſſioribuſq;. Radice bulbi magni colore rufo.aluū ſoluit ſuccco cū farina erui ſumpto.ulcera purgat. Hydroicis ſplenicisq; eū melle datur.Alii decoquunt eam donec aqua dulcis fiat.eaq; effuſa radicem terentes digerunt in paſtillos ſole ſiccatos:& poſtea utuntur ad capitis ulcera:& cætera quæ repurganda ſunt ītem ad tuſſim quantū tribus digytis apprehenderint:in nino dantes.& ad lateris dolores aut pipneumonicis eclegma dantes.propter iſchiada in uino bibendū.& propter tormina menſeſq; ciēdos peplos:quā aliqui ſychem.alii meconion aphrodes nocant ex una radice tenui frutificat:foliis rute paulo latioribus ſemine ſub foliis rotundo:minorus cādido q̄ papaueris.iter uites fere colligit meſſibus.Siccaturq; cū fractu ſuo ſubiectis aquis:in quas excidant poro aluus ſolnitur. Bilis ac pituita detrahiturq; media potio eſt acetabuli mēſura i aquæ mulſæ heminis tribus & cibis inſpergit obſoniiſq; ad moliendā aluū.periclymenos fruticat & ipſa ex intervallo duo folia habēs ſubcādida mol
Dioſc. lia.in cacumine autē ſemen inter folia durū:& quod difficile euellatu :naſcitur in aruis ac ſepibus conuolens ſe adminiculis quibuſcunq;.Semen eius in umbra ſiccatū tunditur:& in paſtillos digerit Iii reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem:eumq; urina cruēta aut paluū abſumit.quod intelligitur a decimo ſtatim:die.urinā cient & folia decocta:quæ & & orthopnoicis proſunt.partū quoq; adiuuant ſecūdaſq; pellunt pota ſimili modo pelecinū in ſegetibus diximꝰ naſci fruticoſam:cauliculis foliis ciceris.Semen ſiliquis fert corniculoꝝ mo adūcis ternis quaternis ue.quale git nouimus amarum ſtomacho utilem. Additur in antidotis.polygala palmi altitudinem petit:in caule ſummo foliis lenticulæ:guſtu aſtricto quæ pota lactis abundantiā facit.poterion aut ut alii uocant phryuion uel neruas.large fruticat:ſpinis retorrida:lanugine ſpiſſa:foliis paruis: rotūdis ramulis:longis:mollibus:lentis:tenuibus:flore longo:herbacei coloris:ſeminis nulli uſus.ſed guſtu acuto & odorato:inuenitur in aquoſis collibus.Radices habet duas. aut tres binū cubitorum in altitudine neruoſas candidas firmas.Circunfoditur autumno & præciſo frutice. Dat ſuccum gummi ſimilem.Radix mira uulne rībus ſanandis traditur:præcipueq; neruis ūel præciſis illita.Decoctū quoq; eius cū melle potū diſſolutiones nemorum & firmitates & inciſuras iuuat.phālāgites a quibuſdā phalangion uocatur.ab aliis leucanthemon:uel ut in quibuſdam exemplaribus inuenio leucantha. Ramuli ſunt e nunquaā pauciores duobus in diuerſa tendentes.flos candidus lilio rubro ſimilis.ſemine nigro:lato:ad lenticulæ dimidiæ figuram multo tenuiore:radice hærbace coloris.huius folio uel flore uel ſemine auxiliantur contra ſcorpionū phalangioꝝq; & ſerpentiē ictus.item cōtra tormina.phyteuma qualis ſit deſcribere a ſupuacuā habeo.cū ſit uſus eius tantū ad amatoria.phyllō a græcis uocaſ hærba in ſaxoſis montibus fœmina magis hærbacei coloris:caule tēui radice parua: ſemine rotūdo.papaueri ſimili.Hæc ſui ſexus facit partus.mares aūt ſemine tātū differunt:quod ē īcipiē
Qui uehe te olina.utrūq; bibiſ in uino.phellandrion naſcitur in paluſtribus.folio apii.Bibitur ſemē eiꝰ ꝓpter
mentius. calculos & ueſicæ incōmoda phalaris thyrſum hēt longū tenuē ceucalamū in ſummo flore inclinatū Semē ſimile:Seſamæ. Et hoc calculos frangit potū ex uino uel aceto uel cū melle & lacte.itē etiā uitia ueſicæ ſanat.polyrrhizon folia habet myrti:radices multas. hæ thuſe dātur in uino cōtra ſerpētes.proſūt.& quadrupedibus.proſerpinaca hærba uulgaris eſt ēximi aduerſus ſcorpiones remedi eadē cōtrita aditā muria & oleo anginā eximie curari tradūt.preterea in quātalibet laſſitudie recreari deſeſſos:deſeſſos.etiā cū obmutuerit:ſi ſubiiciaſ līguæ ſi deuoreſ:uomitionē ſequi ſalutarē. rheco ma affertur ex iis q̄ ſupra potū ſunt regiōibꝰ.radix coſto nigro ſimilis mior & rufior paulo ſine odore:calfaciēs guſtu & aſtringēs.eadē itrita uini colorē reddit ad crocū inclinātē.illita collectiōes inflāmationeſq; ſedat.uulnera ſanat.epiphoras oculoꝝ ſedat ex paſſo illita.iſigunita cū melle.& alia liuētia ex aceto farina eius inſpergitur cōtra cacoethe & ſanguinē reiicientes drachmæ pōdere in aq̄ Dyſentericis etiā & cœliacis ſi febri careant in uino.Sin aliter ex aqua.Facilius teritur nocte antecēdēte madefacta:datur & decoctū eius bibendū duplici menſura ad rupta conuulſa.contuſis ex ſublimi deuolutis.ſi peccoris ſint dolores additur piperis aliqd & myrrhæ.Si diſſolutio ſtomachi ex frigida aqua ſumitur.ſiue iuxtus ſiue extra purulētis excreationibus.itē epatici. ſpleneticis: iſchiadicis da renū uītia ſuſpiria orthopnoeas.arteriæ fcabricias ſanat ex paſſo tribꝰ obolis potius trita:aut decoctū eius.lichenas quoq; ex aceto impoſita purgat.Bibitur contra inflationes:& perfricationes. febres frigidaſ.ſingultꝰ tormina.aſperitates.capitis grauitates.melācholicas uertigines laſſitudinē. dolores & cōuulſiōes.Circa ariminū nota.ē hærba q̄ reſedā uocāt.diſcutit collectiōes.iflāmatiōeſq; oēs.Qui curāt ea.addunt hæc hærbe.Reſeda morbos reſeda ſciſne ſciſne quis hic pullos gerit.tadi

ces nec caput nec pedes habeant.hæc ter dicunt:totiensq; despuunt.Stoecas i insulis tantũ eiusdem nominis gignitur odorata hærba:coma hysopi:amara gust⁹.mẽses cit potu:pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

De solano:& smyrnio:& thelephio:& thricomanæ:& thalictro.& thaspe:& tragonia:& trogõi:& tragolagano: & tragologo: & spodile.Et q̃ quidã morbi in quibusdã non sunt gentibus. Cap:xiii.

Olanũ græci strychnon uocant:ut tradit Cornelius Celsus.huic,uis reprimendi refrigerãdiq;.Smyrnion caulẽ habet apii:folia latiora:& maxime circa stolones multos:quorum ã sinu exiliunt pinguia ad terram'infracta:odore medicato cũ quadam acrimõia iucũda colore:luteũ languescente:capitibus cauliũ orbiculatis ut apii semine rotundo:nigro: qui arescit incipiente æstate.Radix quoq; odorata:gustu acri mordet:succosa:mollis:Cortex eius foris niger.intus pallidus.odor myrrhæ habet qualita.unde & nomen.nascitur & in saxosis collibus i terrenis. Vsus ius excalfacere.extenuare.Vrinam & menses ciunt folia & radix.Aluũ semen sistit. Radix collectiones & suppurationes non ueteres.item duricias discutit illita.prodest & contra phalãgia ac serpẽtes admixto cachry aut polline aut mellysophyllo in uino pota:sed perticulati:quoniã uniuersa uomitionẽ mouet.Qua de causa aliquando cũ ruta datur.medetur tussi & orthopnoeæ semen uel radix. i tẽ thoracis aut lyenis & renũ & uesicæ uitiis.Radix aũt ruptis conuulsis.partus quoq; addiuuat:& secũdas pellit.Datur ischiadicis cũ crethmo in uino.Sudores ciet & ructus.deo inflationẽ stomachi discutit:uulnera ad cicatricẽ pducit.exprimitur succus radicis utilis & fœminis & thoracis.p̃cordioñũq; desideriis.Calfacit enim & concoquit & purgat.Semẽ peculiariter hydropicis datur potu: q̃bus & succus illinitur & malagmate cortice arido.Et ad osonia utuntur cũ mulso & oleo & garo maxie in elixis carnibus simul concoctiones facit Sapore simillima piperi.eadẽ in dolore stomacho efficax.Telephion portulacæ similis & caule & foliis.Rami a radice septeni octoniq; fruticãt.foliis crassis:carnosis.nascitur in cultis & maxime iter uites.illinitur lentigini:& cũ inaruit:teritur. illinitur & uitiligini:ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei:postea farina hordeacea illinitur.medetur & uulneribus.& fistulis.Thricomanes adiantho similis.est exilius mõ:nigriusq; foliis lenticulæ densis:amaris aduersis in se.Decoctũ eius strangurias sanat i uino albo potũ.addito cymino rustico. Succus cohibet capillos defluentes.aut si effluxerint reparat.Alopeciasq; densat tritũ & oleo illitũ. Sternutamenta quoq; gustatu mouet.Thalictrũ folia coriãdri hẽt.pinguiora paulo.caulẽ papaueris.nascitur ubiq;.p̃cipue in.campestribus.medẽtur ulceribus'folia cũ melle.Thlaspe duum generum est angustis foliis digytali longitudine & latitudine in terram uersis in cacumine diuisis:cauliculo sẽipedali non sine ramis peltarũ specie.semine incluso lenticulæ effigie.nisi q̃ infringitur.unde nomẽ flos albicat.nascitur in semitis & sepibus Semen asperi gustus.Bilem & pituitam utrinq; extrahit. modus sumendi acetabuli.mensura.prodest & ischiadicis'infusum.donec sanguinẽ extraha. Mẽses quoq; cit sed partus necat.Alterũ thlaspen aliqui perficũ napy uocant latis foliis.radicibus magnis Et ipsum utile ischiadicoꝝ infusioni:prodest & inguinibus utrũq;.præcipitur ut q̃ colligit.dicat sumere se cõtra inguina.& oẽs collectiones:& contra uulnera.unaq; manu tollat.Tragõia hærba qualis sit non traditur.Credo⁹ & falsum esse promissum.Democriti.Portentosum enim est adalligatam triduo absumerre lyenes.Tragonis.siue tragion nascitur in creta tantũ isula in maritimis.iunipero similis.& semine & folio'ramis.Succus eius lacteus in gummi spissatus uel semẽ impositione spicula e corpore eijcit.Tunditur recens.& cũ uino illinitur aut siccæ farina cũ melle.Eade lactis abũ dãtiã facit:mammisq; unice medetur ẽ & alia hærba tragos:quã aliqui scorpion uocant.semipede alta fruticosa.sine foliis pusillis racemis rubentibus grano tritici acuto cacumine.& ipsa i maritimis nascẽs huius ramoꝝ .x.aut.xii.cacumina trita ea uino pota cæliacis dysentericis:sanguinẽ excreantib⁹ mẽsiumq; abundantiæ auxiantur.est & tragopogon.quẽ alii comen uocant Caulem habet paruum.foliis croci.radice longa dulci.super caulem calice.lato.nigro nascitur in asperis sine usu & de hærbis quidẽ memoria digna hactenus.aut accepimus.aut cõperimus:in fine earũ admonere nõ ab re iudicamus.aliis alias uiriũ ætates esse longissimo tempore durat elateriũ.ut diximus.Chameleon niger xl.annis.Centauriũ non ultra duodecim.peucedanũ & aristolochia ac uitis siluestris anno in umbra seruantur.Et animalium quidem cæteroꝝ nullum aliud radices a nobis dictas attingit. excepta spondile.quæ omnes persequitur.genus id serpentis est:ne illud quidem dubitatur: omniũ radicũ uim effectusq; minui si fructus prius matuescant. tem seminũ ante radice propter succũ incisa.Resoluitur autẽ omniũ uis consuetudine & desinunt prodesse cũ opus est:quæ quottidie in usu fuere: æque q̃ nocere.omnes uero hærbæ uehementiores effectu uiribusq; sunt in frigidis locis:& in aquilonis.itẽ siccis.Sunt & gentiũ differentiæ non mediocres.Sicut accepimus de tineis lumbricisq; in esse ægypti arabiæ syriæ Ciliciæ populis.e diuersõ græciæ phrygiæ omnino nõ nasci.min⁹ id miꝝ

Ancthi Dioſc

Thlaſpi

Aristolochia. y.aut vi.uitis

Thraciæ Theophr. q̄ ꝙ in cōfinio atticæ boeotiæq; thebanis innaſcuntur.cū abſint athenienſibus.Quæ cōtēplatio aufert nos ad ipſoꝝ animaliū naturas ingenitaſq; iis uel certiores morboꝝ omniū medicinas rurſus. Enimuero rerum omniū parens nullum animal ad hoc tantum ut pāſcereturaut alia ſatiaret naſci uoluit.Quin artes ſalutares iſeruit& uiſceribus .Quippe cū ſurdis etiā rebus inſeruerit.Tū uero illa animæ anxilla p̄æſtantiſſima ex anima alia eſſe uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXVIII. PROOEMIVM.

De Medicinis ex animalibus. Cap.i.

Iætæ erant omniū rerum naturæ inter cælum ac terram naſcentiū : reſtabantque quæ ex ipſa tellure fodiuntur.ſi non hærbarum ac fruticū tracta remedia auferrent:tranſuerſos ex ipſis animalibus quæ ſanantur reperta maiore medicina.Qui ergo dixius hærbas & floꝝ imagines:ac pleraq; Inuentu rara difficilia.iidem tacebimus:quid in ipſo homine proſit homini:cæteraq; genera remedioꝝ inter nos uiuentia:cū preſertim niſi carenti doloribus morbiſq;uita ipſa pœna fiat. Minime uero:Quin omnē inſumemus operam.licet faſtidii periculū urgeat:quando ita decretum eſt minoré gratiæ q̄ utilitatem uitæ reſpictū habere.Quinimmo externa quoq; & barbaros etiam ritus indagabimus.fides tantū auctores appellet.Quanquā & ipſi conſenſu proprii iudicii ita elige re laborauimus:potiuſq; curæ rerū.quam copiæ inſtitimus:illudadmonuiſſe perq̄ neceſſarium eſt: dictas iam a nobis naturas animaliū:& quæ cuiuſq; eſſent inuenta.neq; enitu minus profuere medicinas reperiendo:quā profunt præbendo.nunc quæ in ipſis auxilientur indicari.neq; illic in totum omiſſa itaq; hæc eſſe q̄dā alia:illis tamē.connexa.incipiemus autē ab homine ipſum ſibi exquirētes immenſa ſtatim difficultate obuia.Sanguinē namq; gladiatoꝝ bibunt.ut bibentibus populis procul ſint comitiales morbi.Quod ſpectare,facientes eadem harena feras quoq; horror eſt. at hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimū putāt calidū:ſpirantemq;. & una ipſam animam ex oſculo uulneꝝ cū e plagis hunc ne ferarū quidem admoueri ori fas ſit humano.Alii medullas crurū querūt & cerebrū iſautiū.nec pauci apud græcos ſinguloꝝ uiſcerum membroꝝ etiam ſapores dixere. omnia perſecuti uſq; ad reſegmina unguium.Quaſi uero ſanitas uideri poſſit feram ex homie fieri.quin morbo dignū non ipſa medicinæ gratia: egregia hercule fruſtratione ſi non proſit.Aſpici humana exta nefas habetur:quātomagis mandi.Quis iſta inuenit oſtenta:Tecum enim res erit euerſor iuris. humani.monſtrorūq; artifex:qui primus ea condidiſti.Feciſti credo ne uita tui obliuiſceretur.Quis inuenit ſingula mēbra humaua mandere:Qua coniectura inductus quā poteſt medicina iſta originē habuiſſe:quis ueneficia innocenciora effecit q̄ remedia:eſto barbari externiq; ritus inueneriut.etiam ne græci ſuas fecere has artes:Democriti extant comentationes ad alia noxii hominis & ex capite oſa plus ꝓdeſſe:ad alia amici & hoſpitis.iam uero ui interēpti dente gigiuas i dolore ſcarificari:Apoloniusefficaciſſimū ſcripſit.miletus oculoꝝ ſuffuſiones felle hoīs ſanari.artemō calua iterfecti igneq; cremati propinauit aquam e fonte noctu comitialibus morbis:ex eadē ſuſpendio interēpti catapotia fecit contra canis rabidi morſus antheus.atq; etiā quadrupedes homines ſanare:cōtra inflationes boū perforatis cornibus inſerentes oſſa humana.ubi homo occiſus eſſet aut crematus ſiliginē q̄ pernoctaſſet: ſuū morbis dando.procul a nobis noſtriſq; litteris abſint iſta.nos auxiiia dicem⁹ nō piacula Sicubi lactis puerperaꝝ uſus mederi poterit:ſicubi ſaliua tactuſue corporis cæteraq; ſimilia. uitam quidē non adeo extendendū cenſemus:ut quoquomodo pertrahenda ſit:q̄ſquis es talis æq; moriere etiā cū obcenus uixeris aut nefandus.quapropter hoc primū quiſq; i remediis animi ſui habeat:ex oībus bonis q̄ hómini tribuit natura.nullū melius eſſe tēpeſtiua morte.in eaq; id optimū quod illā ſibi quiſq; p̄æſtare poterit.

Caluaria

An ſit in medendo aliqua uis uerboꝝ & ſanari & depelli. Cap.ii:

Xhomine remedioꝝ primum maxime quæſtionis &:ſemper incertæ eſt:ualeāt ne aliquid uerba & incantamenta carminū.quod ſi uerū eſt homini acceptū fieri oportere conueniet Sed uirium ſapientiſſimi cuiuſq; reſpuit fides.in uniuerſum uero omnibus horis hominis credit uita nec ſentit.quippe uictimas cædi ſine præcatōe non uidetur referre:nec deos rite conſuli. præterea alia ſunt uerba impetrantis:alia depulſoris:alia cōmentationis.uidimuſq; certis p̄catiōib⁹ obſecraſſe fūmos magiſtratus.& ne quid uerboꝝ prætereatur aut præpoſterum dicatur : de ſcripto præire aliquem.Rurſuſq; aliū cuſtodem dari qui attendat:alium uero præpōi:qui faueri linguis iubeat tibicinem cauere.ne quid aliud exaudiatur.utraq; memoria inſigni:quotiens ipſæ diræ obſtre

Incātatiōnis uel cō mētatiōis

pentes nouerint:quotiensue præcatio errauerit.Sic repẽte extis adimi capita uel corda:aut geminari uictima stante acciderit Duratq; immenso exemplo Deciorum patris filiiq; quo se deuouare carmen. Extat.Tuciæ uestalis icestæ precatio:qua usa aquã tulit in cribro:anno urbis romæ.dc.nono. Boario uero in foro græcũ græcamq; defossos aut aliaꝝ gentiũ:cum quibus tum res esset:etiã nostra ætas uidit.Cuius sacri precationẽ qua solet præire quindecemuirũ collegii magister:siquis legat ꝓfecto uim carminũ fateatur.Et omnia approbãtibus octingentorum.xxx.annoꝝ euẽtibus.Vestales nostras hodie credimus nondũ egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precationis.Quod si semel recipiatur ea ratio:& deos preces aliquas exaudite:aut ullis moueri uerbis.confitendũ sit de tota cõiectatione.Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere.Difficillimũq; ex iis etiã fulmina elici ut suo loco docuimus.L.Piso primo annalium auctor est Tullum Hostillium regem ex Numæ libris eodẽ quo illum sacrificio iouem cælo deuocare conatũ:quoniã parum ritæ quædam fecisse fulmine ictum.Multi uero magnaꝝ rerum fata & ostenta uerbis permutari.Cũ enim in tarpeio fodiẽtes delubro fundamenta caput humanum inuenissent:missis ob id a senatu legatis hetruriæ celeberrimus uates. Olen⁹ Calenus præclarum id fortunatũq; cernens:interogatione in suã gentem transferre tentauit: scipione prius determinata templi imagine in solo ante se Hoc ergo dicitis romani hic templũ iouis optimi maximi futurũ est.Hic caput inuenimus.Constãtissima annaliũ affirmatione transiturum fuisse tum in æthruriam:ni præmoniti a filio uatis legati romani respondissent:non plane hic sed romæ inuentũ caput dicimus.Iterum hic accidisse tradunt cũ in fastigium eiusdẽ delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent.Et iterũ simili modo retentũ auguriũ.Hæc satis sint exemplis:ut appareat ostentorũ uires & in nostra potestate esse:ac prout quæq; accepta sunt ita ualere. In augurium certe disciplina constat:neq; diras aues:neq; ulla auspicia pertinere ad eos:qui quãq; rem ingrediẽtes obseruare se ea nauigauerint.Quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullũ est.Quin etiam & legũ psarum.in.xii.tabulis uerba sunt:qui fruges excantasset.Et alibi.Quin malũ carmẽ incantasset.Veririus Flaccus auctores ponit:quibus credat:in oppugnationibus ante omnia solitũ a romãis sacerdotibus euocari deum:cuius in tutela id oppidũ esset:promittiq; illi eũdem aut ampliorem locũ apud romanos cultumue.Durat in pontificum disciplina id sacrum.Cõstatq; ideo occultatũ : in cuius dei tutela roma esset:ne qui hostium simili modo agerent.Defigi quidem diris deprecationibus nemo non meruit.Huc pertinet ouorum:ut exorbuerit quisq; calices cochlearũq; protinus frangi:aut eos⁹ dẽ cochlearib⁹ perforari.Hinc Theocriti apud græcos:Catulli apud nos:proximeq; Virgilii incantamẽtoꝝ amatoria imitatio.Figlinaꝝ opera multi rumpi credunt tali modo.Nõ pauci etiã serpẽtes ipsos recãtari.Et hunc unũ esse ipsis intellectũ:contrahiq; marsoꝝ cantu etiã in nocturna quiete.Etiã parietes incendioꝝ deprecationibus cõscribuntur.Neq; est facile dictu:externa uerba atq; ineffabilia derogent fidem Validius an latina inopinata:& quæ ridicula uideri cogit animus semper aliqd imẽsum expectans ac dignũ deo mouẽdo:immo uero qd numini imperet.Dixit Homerus ꝓfluuiũ sanguinis uulnerato fœmine Vlyxem nihibuisse carmĩe.Theophrastus ischiadicos sanari. Cato ꝓdidit luxatis membris carmen auxiliari.M.Varro podagris Cæsarem dictatorẽ post unũ ancipitẽ uehiculi casũ fuerunt semper ut primũ consedisset(id quod pleroscq; nunc facere scimus)carmine ter repetito securitatẽ itinerũ aucupari solitũ.Licet hanc in partẽ singuloꝝ quoq; conscientiã coarguere: Cur enĩ primũ anni incipientis diẽ lætis præcationibus inuicẽ faustũ ominamur.Cur publicis lustris etiã nouenas uictimas ducentium prospere legimus.Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrim⁹ Alii græcã nemesim inuocantes:cuius ob id romæ simulacrũ in capitolio est:quãuis latinum nomen non sit.Cur ad mentionem defunctoꝝ testamur memoriã eoꝝ a nobis non sollicitari.Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus.Idq; in febribus dierum obseruatiõe intelligi.Cur ad primitias pomorũ hæc uetera eẽ dicimus:alia noua optamus.Cur sternutamentis salutamus. Quod ẽt Tyberium Cæsarem tristissimũ(ut constat)hominum in uehiculo exigisse tradunt.Et aliq nomine quoq; consalutare religiosius putant.Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermões de se receptum est.Attalus affirmat scorpione uiso si quis dicat duo:cohiberi nec uibrare ictus.& quoniã scorpio admonuit in africa nemo destinat aliquid:nisi præfatus africam.In cæteris uero gentibus deos ante obtestatur ut uelint.Nã si mens adsit:nullum ponere translatiũ uidebimur:quoniã multas ẽt pollere religiões manifestũ est.Alius saliua post aurẽ digyto relata:sollicitudinem animi propitiat. Pollices cũ faueamus:ptemere ẽt prouerbio iubemur.In adorando dextrã ad osculum referimus:totũq; corpus circũagimus.quod in leuũ feciss galliæ religiosius credũt.Fulgetras poppysmis adorat cõsensus gẽtiũ est.Incẽdio inter epulas noiato aquã sub mẽsa ꝓfũdi abominatur.recedẽte aliquo ab epulis:simul uerri solũ.Aut bibẽte cõuiua mẽsa uel repositoriũ tolli inuspicatissimũ iudicatur.Serui Sulpitii principis uiri cõmentatio est:quãobrẽ mẽsa linquẽda nõ sit.Nõdũ enim plures quã cõuiuæ

ꝓspera eligim⁹

Tribue

numerabantur.Nam ſternutamento reuocari ferculũ menſa mue:ſi nõ poſtea guſtetur aliquid inter dira habetur.Omnia aũt eſſe hæc inſtituere illi:qui oĩbus negociis horiſq; intereſſe credebant deos. Et ideo placatos etiã uitiis noſtris reliquerũt.Quin & repente conticeſcere conuiuium adnotatũ eſt: non niſi in pari præſentiũ numero:quaſi in re fame labor eſt:ad quẽcunq; eorum pertinens. Cibus ẽt e manu prolapſus red debatur.Atq; per menſas uetabantur mundiciæ cauſa deflare.Et ſunt condita auguria quid loquenti cogitanti ue id acciderit:inter execratiſſima.Si pontifici accidat ditis cã epulãti:in menſa utiq; id reponi adoleriq; ad latem piato eſt.Medicamenta prius quã adhibeant in menſa forte depoſita negantur ꝓdeſſe.Vngues reſecari nundinis romanis tacenti atq; a digyto indice:multoq; pecuniæ religioſum eſt.Capillũ uero cõtractari cõtra defluuia ac dolores capitis.xvii.luna atq; xxix.pagana lege in pleriſq; italiæ prædiis cauetur ne mulieres per itinera ambulãtes torqueãt fuſos aut oĩo detectos ferant:quoniã aduerſatur id oĩum ſpei:præcipue frugũ.M.Seruilius Nonianus princeps ciuitatis non pridẽ in metu lippitudinis prius quã eam ipſam nominaret: aliuſue ei prædiceret: duabus litteris græcis. P &. A chartã inſcriptã circũligatã lino ſubnectabat collo. Mutianus ter conſul eadem obſeruatione uiuẽtem muſcã in linteolo albo:his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes.Carmina quædã extant contra grandines.Contraq; morboq; genera. Contra ambuſta .Quidam etiã in partus.Sed in prodendo obſtat ingens uerecundia in tanta animorum uarietate.Qua propter de his ut libitum cuiq; fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. Cap.iii.

Ominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portentis gentiũ
h & multas animaliũ proprietates:quæ repeti ſuperuacũũ eſt.Quorundã hominũ tota corpora proſunt:ut ex iis familiis quæ ſunt terrori ſerpentibus:tactu ipſo leuant percuſſos ſuctu ue medico.Quoq; e genere ſunt pſylli marſiq;:& qui oblongenes uocantur in inſula cypro. Exq; familia legatus Hexagon nomine a conſulibus romæ in dolium ſerpentiũ coniectus experimenn cã circũmulcentibus linguis miraculũ præbuit.Signum eius familiæ eſt ſi modo adhuc durat uenis tẽporibus odoris uirus.Atq; eoq; ſudor quoq; medebatur:nõ modo ſaliua.Nã in inſula nili tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori:ut uocem quoq; eoq; fugiant.Horum omnium generum in ſua ꝛpugnantia interuentũ quoq; mederi conſtat.Sicuti aggrauari uulnera introitu eorum: qui unquã fuerint ſerpentiũ caniſue dente læſi.Idem gallinarum incubitus:pecorum fœtus abortu uiriant. Tantum remanet uirus excepto ſemel malo:ut uenefici fiant uenena paſſi:remedio eſt ablui prius manus eorum:aquaq; illa eos quibus medearis inſpergi.Rurſus a ſcorpione aliquãdo percuſſi nunquã poſtea a crabronibus:ueſpis apibuſue feriuntur.Minus miretur hoc qui ſciat:ueſtẽ a tineis non attingi: quæ fuerit in funere.Serpentes ægre præterquã leua manu extrahi.

De quibuſdam ſortilegiis & ſaliua hominis Cap.iiii.

Ythagoræ inuentis non temere fallere:impoſitiuoq; nominum imparem uocalium nume
p rũ clauditates:oculorumue orbitatẽ ac ſimiles caſus dextris aſſignare partibus: paré leuis.
Ferunt difficiles partus ſtatim ſoluí:cũ quis tectum in quo ſit grauida tranſmiſerit lapide: uel miſſili ex iis quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint:hominem:aprum: urſam. probabili id facit haſta uelitaris:euulſa a corpore hominis:ſi terram nõ attigerit.Eoſdẽ enim illita effectus hẽt. Sic & ſagittas corpore eductas ſi terrã non attigerint ſubiectas cubantibus amatoriũ eſſe orpheus & archelaus ſcribunt.Quin & comitialem morbum ſanari cibo e carne fere occiſæ eodẽ ferro quo homo interfectus ſit.Quorundã partes medicæ ſunt ſicuti dicimus de pyrrhi regis police.Et elide ſolebat oſtẽdi pelopis haſta:quã eburneam affirmabant.Neuos in facie tondere religioſũ habent etiam uũc multi.Omniũ uero in primis ieiunam ſaliuã cõtra ſerpẽtes præſidio eſſe docuimus.Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita.Ita deſpuimus comitiales morbo:hoc eſt cõtagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus ſiniſtræ dextræq; clauditatis occurſu.Veniam quoq; a deis ſpei alicuius audacioris petimus in ſinum ſpuendo.Etiã eadem ratione tema deſpuere deprecatione in omni medicina mos eſt:atq; effectus adiuuate.Incipientes furũculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Nunc mirum dicemus:ſed exprimento facile.Si quẽ pœniteat ictus eminus cominuſue illati: & ſtatim expuat mediã in manum quã percuſſit:leuatur illico percuſſus a pœna. Hoc ſæpe delũbata quadrupede approbatur:ſtatim a tali remedio correcto animalis ingreſſu.Quidã uero aggrauant ictus ante conatũ ſimili modo ſaliua in manu ĩgeſta.Credamus ergo & lichenas lepraſq; ieiuno illitu affi duo arceri.Itẽ lippitudines matutina quottidie uelut inunctione.Carcinomata malo terræ ſubacto. Ceruicis doloré ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrũ poplitẽ:leua ad ſiniſtrũ.Si quod animal aurem intrauerit & inſpuatur exire.Inter amuleta eſt editæ quẽq; utinæ expuere.Similiter in calciamẽtum dextri pedis antequã induatur.Itẽ cum quis tranſeat locũ in quo aliquod periculum adierit.Martiõ

Hoſtilia uetus lectio.coſtila uel oſſicula:quæ eburnea

uel percuſſis poena

Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit rumpi scolopẽdras marinas sputo tradit. Itẽ rubetas aliasq; ranas. Ophilius serpentes siquis in hiatu earũ expuat. Salpe torporem sedari quocũq; mẽbro instupente si quis in sinum expuat. Aut si superior palpebra saliua tãgatur. Nos si hæc & illa credam⁹ rite fieri. Extranei interuentu: aut si dormiens expectetur infans a nutrice terna expui quãquã religio ne mutatur & fascinus: Imperatorũ quoq; non solum infantiũ custos: qui deus inter sacra romana a uestalibus colitur: & currus triumphantium. Snb his pendens defendit medicus inuidiæ: iubetq; eos dem recipere. Silimis medicina linguæ ut sit exorata a tergo fortuna gloriæ carnifex. Morsus homi- nis inter asperrimos quoq; numeratur. Medetur sordes ex auribus. Ac ne quis miretur etiã scorpio- nũ ictibus serpentiũq; statim impositæ. Melius e percussi auribus prosunt. Ita & Remedias sanari ser- pentiũ uero ictũ contusi dentis humani farina. Capillus puero qui primũ decisus est podagræ impe tus dicitur leuare circunligatus. Et in totum impubiũ impositus. Virorum quoq; capillus canis mor- sibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulso cruci quarta- nis. Combustis æquæ capillus carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens: aut terram nõ attingat in clusus in armillã & assidue inbrachio habitus muliebrium locoꝝ dolores ꝓhibet. Pollex in pede præ ligatus proximo dygito tumores unguinum sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati distillationes atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus capillus calculoso alligatus qui supra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiã dolores. Ac celeritatem partus facere. Addidit Granius effica ciorẽ ad hoc esse ferro exemptũ. Partus accelerat uicinos ex quo quæq; cõceperit si cinctu suo soluto fœminã cinxerit: dein soluerit: adiecta precatione se uinxisse eandẽ & soluturũ: atq; abierit. Sãguine ipsius hominis ex quacunq; parte emisso efficacissime anginã illini tradunt Orpheus & archelaus itẽ ora comitiali morbo lapsoꝝ exurgere enim protinus. Quidã si pollices pedũ pungantur. Exque iis guttæ referantur in faciẽ. Aut si uirgo dextro pollice attingat. Hac cõiectura cẽsentes uirgines carnes edẽdas. Eschines athenien sis excremento oꝝ cinere anginis medebatur & tõsillis: uuisq; : & carcinõma tis Hoc medicamentũ uocabat botryon. Multa genera morboꝝ primo coitu soluuntur: primoq; fœ minarũ mense. Aut si nõ id contingat: longinqua fiunt: maximeq; comitiales. Quin & a serpente ac scorpione percussos coitu leuari ꝓdunt. Verum fœminas uenere ea lædi. Oculoꝝ uitia fieri negant: nec lippire eos qui cũ pedes lauant aqua inde ter oculos tãgant. Immatura morte raptoꝝ manu strumas parotidas guttura tactu sanari affirmãt. Quidã uero cuiusq; defuncti dũtaxat sui sexus leua manu auersa. Et e ligno fulgure icto reiectis post terga manibus demorderi aliquid ad dentẽ qui doleat ad moueri: remedio esse ꝓdunt. Sunt qui præcipiãt dentẽ suffiri dente hominis sui sexus. Et eũ q canis nus uocetur in sepulto exemptũ adalligari. Terram ex caluaria ꝑilothrum esse palpebraꝝ tradunt. Hærba uero siqua ibi genita sit cõmanducata dentes cadere. Vlcera nõ serpere ex osse hominis circũscripta. Alii e tribus puteis pari mensura aquas miscent: & prolibant nouo fictili. Reliquũ dant in ter tianis accessu febriũ bibendum. Itẽ in quartanis fragmentũ clui a cruce inuolutũ lana collo sub nectunt. Aut spartũ e cruce: liberatoq; condunt cauerna quã sol non attingat. Magoꝝ hæc commenta sunt. Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint: subiectã ignari ceruicalibus de ueneficio deficiẽtes e uocare. Indicium ut ipse dicat: quid sibi datum sit: & ubi: & quo tempore: auctorem tamen nõ nomi nare. Fulmine utiq; percusso circũactum in uulnus hominẽ loqui protinus cõstat. Inguinibus medẽ tur aliqui licium telæ detractum allig antes nouenis septenisue nodis ad singulos nominantes uidu am aliquam: atque ita inguina adallig antes licio. Et clauũ: aliudue quod quis calcauerit: alligatũ ip- sos iubent gerere: ne sit dolori uulnus. Verrucas auellunt a uicesima luna in limitibus supini ipsam in tuentes ultra caput manibus porrectis: quicquid cõprehendere eo fricantes. Clauũ corporis cum ca- dat stella si quis distingat: uel cito sanari aiunt. Cardinibus hostioꝝ aceto affusis lutũ fróti illitum ca pitis dolorem sedare. Item laqueum suspendiosi circũdatũ temporibus. Si quid e pisce hæserit fauci- bus in aquam demissis frigidã pedibus cadere. Si uero ex aliis ossibus: impositis capiti ex eodem ua- se officulis. Si pãis hæreat: ex eodẽ in utranq; aurem addito pane. Quin & sordes hominis i magnis fecere remediis quæstuosoꝝ gymnasia græcoꝝ: quippe ea strigmenta molliunt: calfaciunt: discutiũt cõplent sudore & oleo medicinã facientibus. Vuluis inflãmatis contractisq; admouentur. Sic & mẽ- ses cient: Sedis inflãmationes & cõdylomata leniunt. Item neruorum dolores: luxata: articuloꝝ no- dos. Efficaciora ad eadem strigmenta a balneis: & ideo miscentur suppuratoriis medicamẽtis. Nã il- la quæ sunt e cæromate permixto ceno: articulos tñ molliunt: calefaciũt: discutiũt efficacius : sed ad cætera minus ualent. Excedit fidẽ impudens cura: q̃ sordes uirilitatis cõtra scorpionũ ictus singulari bus remediis celeberrimi auctores clamãt. Rursus in fœminis quas infantiũ aluo editas i utero ipso cõtra sterilitatẽ subdi cẽsent: meconiũ uocãt. Immo ẽt ipsos gymnasioꝝ rasere parietes. Et ille quoq; sordes excalfactoriã uim hẽre dicũtur. panos discutiũt. Vlcerib⁹ senũ puerorũq; & desquãmatis ãbu

Expectetur: prior lectio item q̃q̃ religione mutat & fascias

Ex eiectis

ſtiſue illinuntur.Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pẽdentes medicinas.Eæ ſũt.Abſtine re a cibo nimio:aut potu:alias uino tantũ aut carne:alias balneis cũ qd eoꝝ poſtulet ualitudo:in pre ſentiſſimis remediis habetur.His remediis adnumeratur exercitato:intentio uocis: ungue fricari cũ ratione:uehemens enim fricatio ſpiſſat:lenis:mollit.Multa adimit corpus.Auget modica.In primis uero prodeſt ambulatio:geſtatio:& ea plurib⁹ modis.Equitatio ſtomacho & coxis utiliſſima.phthi ſi nauigatio.Longis morbis locoꝝ mutatio.Itẽ ſomno mederi ſibi:aut lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt:ad proni tuſſibus.In latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimũ ſomniari circa uernum & autumnũ tradũt:magiſq; ſupino cubitu:at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateri in cubitu:difficilius in ſupinis.Solum quoq; remedio rũ maximũ ab ipſo ſibi præſtari poteſt:ſicuti linteorum ſtrigiliumq; uehemẽtia.Perfundere caput aq̃ calida ante balnearum uaporationem & poſtea frigida:ſaluberrimum intelligitur.Item præſſumere cibos:& interponere frigidã eiuſdẽq; potu ſomnos antecedere:& ſi libeat interrumptere. Notandũ nullũ aliud animal præter hoiem calidos potus ideoq; nõ eſſe naturales.Mero ante ſomnos colluere ora:pp:alitus.Frigida aqua matutínis impari numero ad cauendũ dentium dolores.

Ad lippitudines oculorum. Cap.v

Inciſiis i

Tem poſca oculos contra lippitudines.Certa ſunt experimẽta totius corporis ualitudinis uarietate uictus inobſeruata.Hippocrates tradit nõ prãdentiũ exta celerius ſeneſcere.Veꝝ id remediis cecinit:nõ epulis.Quippe multo utiliſſima eſt temperãtia in cibis.L.Lucullus hanc de ſe præfectũrã ſeruo dederat.Vltimoq; probro maius in cibis triumphalibus,ſedenti dicebatur uel in capitolio epulanti pudenda re:Seruo ſuo facilius parere q̃ ſibi.

De ſternutamento & uenere & cæteris remediis. Cap.vi.

Si qs manu:nares ut tradũt & oculos attingat ſ

Ternutamenta pinna grauedinem emendant.Et ſi quis muris nares(ut tradunt)oſculo attingat.Sternutamenta & ſingultum.ob hoc Varro ſuadet palmã altera mãus ſcalpere.plerioq; annulum e ſiniſtra in longiſſimum dextræ digytum tranſferre.Aut in aquam feruentẽ manus immergere.Theophraſtus ſenes laborioſus ſternuere dicit.Venerem damnauit.Democritus:ut in q̃ hõ alius exiliret ex homine.Eſt hercule raritas eius utilior.Athletæ lamen torpentes reſtituuntur Venere uox reuocatur:cũ ea candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborũ dolori: oculorum hebetationi.Mentecaptis ac melancholicis.Adſidere grauidis uel cũ remediũ alicui adhibeatur digitis pectinatim in ſeſe amplexis ueneficiũ eſt.Idque compertum tradũt.Alcmena Herculem pariẽte.peius ſi circa unum amboue genua.Itẽ poplites alternis genibus imponi.Ideo hæc in conſiliis dum cum poteſtatumue fieri uetuere maiores uelut omnem actum impedientia.Vetuere uero & ſacris uotiſue ſimili modo intereſſe.capita autem aperiri aſpectu magiſtratum nõ ueneration cauſa iuſſere: ſed ut Varro auctor eſt ualitudinis:quo firmiora conſuetudine ea fierent.Cũ quid oculo inciderit:alterum comprimi prodeſt.Cum aquæ dextræ auriculæ ſiniſtro,pede exultare capite in dextrũ humeꝝ deuexo in uicem e diuerſa aure.Si tuſſis concitet:ſaliuã in fronte ab alio affiari.Si iaceat uua:a uertice,morſu alterius ſuſpendi.In ceruicis dolore poplites fricare.Aut ceruicẽ poplitũ. pedes in humero deponi ſi nerui in his cruribus ue tendant in lectulo.At ſi in leua parte id accidat:ſiniſtræ plãtæ pollicẽ dextra manu apprehendi.Itẽ e diuerſo.Extremitates corporis uel aurium uelicatibus perſtringi contra horrores corporis ſanguinéue narium imodicũ.Lino uel papyro principia genitaliũ: femur mediũ ad cohibẽda urinæ profluuia.In ſtomachi ſolutione pedes præſtare:aut manus in feruentem aquã dimittere.lã & ſermõi parci multis d cauſis ſalutare é.Triẽnio Mœcenatẽ Meliſſiũ accepim⁹ſilẽtiũ ſibi imparauiſſe a cõuulſione reddito ſanguine.Nã e diuerſo ſcandenteſq; ac iacentes:ſi qd ingru at cõtraq; ictus ſpiritũ cohibere ſingularis præſidii eſt.Quod inuentũ eſſe animalis docuimus.Clauũ ferreum defigere in quo loco primũ caput defixerit corruens morbo comitiali abſolutoriũ eius mali dicitur.Cõtra renum ac lumboꝝ ueſicæq; cruciatus in balnearum foliis pronos urinã reddere mitigatoriũ habetur.Ac uulnera nodo Herculis præſigare:mirũ quãtum ocior medicina eſt. Atq; etiã quotidiani cinctus tali modo uim quandã habere utilẽ dicitur.Quippe cũ Hercules eũ prodiderit. Numerum quoq; quaternarium Democritus condito uolumine & quare quaterni cyathi ſextariue nõ eẽut potandi.Contra lippitudines retro aures fricare pdeſt:& lachrymoſis oculis frontẽ. Augurium ex homine ipſo non eſt timendi mortẽ in ægritudine:quãdiu oculorum pupillæ imaginẽ reddãt.Magna & urinæ non ratio ſolũ:ſed etiã religio apud auctores inuenit digeſta in genera.Spadonũ quoq; ad fœcunditatis beneficia.Verũ ex iis quæ referre fas ſit:impubium puꝝ contra ſaliuas aſpidũ quas ptyadas uocãt:qm̃ uenena i oculos hominũ expuãt.Cõtra oculoꝝ albugines:obſcurita tes:cicatricẽ:argẽa:palpebras:& cũ erui faria cõtra aduſtiões cõtra auriũ pituitas uermiculoſq; ſi dcoq̃tur ad dimidias ptes cũ poro capitato nouo fictili:uaporatio quoq; ea mẽſes feminaꝝ cit.ſcalpa ſo

uet illa cũ oculos ifirmitatis causa illinit sole usta cũ oui albugine efficacius struthiocameli binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Vitilis podagris medetur argumento fullonum: quos ideo tẽ tari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorũ: aduersus eruptiones in corpore infantiũ & oia ulcera manantia. Ea exesis ambustis: sedis uitiis: rhagadiis: & scorpionũ ictibus illinitur. Obstetricũ nobilitas non alio succo efficacius curari pronũtiauit corpoꝝ pruritus nitro addito ulcera capitum: prurigines: nomas: præcipue genitaliũ. Sua cuiquæ aũt (quod fas sit dixisse) maxime prodest. Confestim perfuso canis morsu echinorumq; spinis inhærentibus & in spongia lanisue ipositꝙ aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto. Contraq; serpentiũ ictus. Nã contra scolopendras mirũ proditur uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protinus læsos. Auguria ualitudinis ex ea tradũtur. Si mane candida dien rufa sit. Illo modo concoquere: hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ. In qua quod subsidit si albũ est: significet circa articulos aut uiscera dolorem iminere. Eadẽ uiridis morbũ uiscerũ: pallida bilis: rubẽs sanguinis. Mala & in aqua uelut furfures atq; nubeculæ apparẽt. Diluta quoq; alba uitiosa est. Mortifera uero crassa graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta: Magi uetant eius causa cõtra solẽ lunamq; nudari: aut umbrã cuiusq; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstãtia reddi suadet: ne deũ aliquẽ nudatio offendat. Ostanes contra mala medicamenta oia promisit auxiliari matutinis horis suam cuiq; instillatam in pedem.

De remediis mulieribus. Cap. vii.

Væ ex mulierũ corporibus traduntur ad portentorum miracula accedũt: ut fileamus diuisa membratim in sceleta. Abortus: mensiũ piacula: quæq; alia non obstetrices modo: uerum etiam ipsæ meretrices prodidere. Capilli mulieris si crementur: odore serpentes fugati. Eodem odore uuluæ morbo strangulatus respirare. Cinere eo quidẽ si intesta sunt cremati: uel cum spuma argenti scabricias oculorum ac prurigines emendari. Itẽ uerrucas & infantiũ ulcera cũ melle. Capitis quoq; uulnera & oĩum ulcerũ sinus simul addito melle & thure. Panos podagras cũ adipe suillo. Sacrũ ignẽ sanguinẽ sisti illico: & informicationes corpoꝝ. De lactis usu conuenit esse dulcissimũ molissimumq;. Quare & in lõga febre cœliacis utilissimũ: maxime eius quæ iam ifantẽ remouerit. Et in malacia stomachi: in febribus: torsionibus efficacissimũ experiũtur. Itẽ mãmarum collectiõibus cũ thure oculo ab ictu cruore suffuso & in dolore aut epiphoris si emulgeatur plurimũ ꝓdest. Magisq; cũ melle & narcisi succo aut thuris polline. Sẽperq; in omni usu efficacius esse eiª quæ matẽ enixa sit. multoq; efficacissimũ eius q̃ geminos peperit mares. Et si uina ipsa cibisq; actioribus abstineat. Mixto præterea ouorũ candido liquore: madidaq; lana frontibus impositũ fluctiones oculorũ suspẽdit. Nã si rana saliua sua oculũ asperserit præcipuũ est remediũ. Et contra morsũ eiusdẽ bibitur stillaturq; Qui simul matris filiæq; lacte inunctus sit: liberari oculoꝝ metu in totã uitam affirmant. Auriũ quoq; uitiis medetur modice admixto aleo. Aut si ab ictu dolent. Anserino adipe tepefactum. Si odor grauior sit (ut plerunq; fit) longis uitiis diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum instillatur cũ elaterio. Peculiariter ualet potum contra uenena quæ data sunt cũ marino lepore bupestriq; ut Aristoteles tradit dorycnidion: Et contra insaniã quæ facta sit hyoscyami potu. podagris quoq; iubent illini cũ cicuta. Alii cũ hysopõ & adipe naserino: qualiter etiam uulnerum doloribus imponitur. Aluũ etiam sistit potum ut Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius uero quæ fœminam enixa sit ad uitia tantũ in facie sananda prævalet. pulmonũ quoq; incõmoda lacte mulieris sanantur: cui admisceatur impudis pueri urina & mel atticum. Omnia singulorum cochlearium mensura. Marmora quoq; aurium eiici inuenio. Eius quæ marem peperit lacte gustato canes rabiosos fieri negant. Mulieris quoq; saliuam ieiunæ potentem diiudicat oculis cruentatis. Et si contra epiphoras feruentes anguli oculorum subinde madeficentur. Efficacius si cibo uinoq; se pridie ea abstinerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minni. post hæc nullus est modus. Iam primũ abigi grãdines turbinesq; contra fulgura ipsa in mense connudata: sic auerri uiolentiam cæli. In nauigãdo quidẽ tempestates etiam sine menstruis. Ex ipsis uero mensibus mõstrificis alia (uti suo loco idicauimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixisse non pudeat. si in defectu lunæ solisue cõgruat nis illa: irremediabilẽ fieri. Nõ segnius & in siliẽte luna coitus suos maribus exitiales esse atq; pestiferos. purpurã quoq; ab iis eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorem. Quocunq; autem alio menstruo: si nudatæ segetem ambiant: erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia decidere. Metredorus Scepsius in cappadocia inuentũ prodit ob multitudinem cantharidum illas ire per media arua retectis super clunes uestibus. Alibi seruatur ut nudis pedibus eant capillo cinctuq; dissoluto. Cauendũ uero ne id oriente sole faciant: sementem enim arescere. Item Nouella utis eius tactu in perpetuũ læditur. Vt ad noxiã res medicatissima transferatur rutã & hederas illico mori. Multa diximus de hac uiolẽtia Sed præter hæc certũ ẽ tactis alueariis apes fugere. Linaq; cũ coquãtur nigrescere. Acié in cultris

tonſorum hebetari. Aes cõctatũ graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis ſi decreſcente luna id accidat. Equas ſi ſint grauidæ tactas arborũ pati. Quin & aſpectu omnino quãuis ꝓcul uiſas: ſi purgatio illa poſt uirginitatẽ prima ſit: aut in uirginea ætate ſpontanea. Nã bitumen in iudæa naſcẽs ſola hac ui ſponte ſuperari. Et fila ueſtis contactæ ut docuimus: ne igne quidẽ uincuntur quo cũcta. Ciniſq; etiam ille ſi quis aſpergat eũ lauãdis ueſtibus purpuras mutat. Floribus colorẽ adimit. Ne ipſis quidem fœminis malo ſuo immunibus. Abortũ facit illitus: aut ſi omnino prægnãs ſupergrediatur. Quæ. Lais & Cleophantus inter ſe contraria prodidere de abortiuis carbone e radice braſſicæ uel myrticæ uel tamaricis in eo ſanguine extincto. Itẽ aſinas non concipere tot annis: quot grana hordei cõ-

Licio tacta ederint. Quæq; alia nuncupauere monſtrifica aut inter ſe pugnantia: cũ hic fœcunditatẽ fieri iiſdem modis ꝙbus illa ſterilitatẽ ꝓnunciaret: meliꝰ eſt nõ creãere. Bythus dyrrhachinus hebetari aſpectu ſpeculoꝝ nitorẽ. Iiſdem aduerſus rurſus contentibus omnẽ talem uim reſolui: ſi multũ piſcem habeant ſecũ. Multi uero ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt. Podagras illini: ſtrumas: & parotidas: panos: ſacros ignes: furunculos epiphoras tractatu eaꝝ mulierũ liniri. Lais & Salpe canum rabioſoꝝ morſus & tertianas quartanaſq; febres menſtruo in lana arietis nigri argẽto brachiali icluſo. Diothymus thebanus ueſtis oĩno ita infectæ portiuncula acu: uel pelliceo brachiali inſerta. Sotira obſtetrix tertianis quartaniſq; efficaciſſimũ dixit. Plãtas ægri ſubterlini. Multoq; efficacius ab ipſa muliere ẽt ignoranti. Sic & comitiales excitari morboſq; ſanari. Icethidas medicus q̃rtanas coitu finiri incipiẽtibus dũtaxat menſtruis ſpopondi. Inter omnes uero conuenit: ſi aqua potuſq; formidetur a morſu canis ſuppoſita tantũ calici lacinia menſtruo tincta tali: ſtatim metũ eum diſcuti uidelicet prævalente ſympathia illa græcoꝝ. Cũ rabiem canũ eius ſanguinis guſtatu icipere dixerimus. Cinere eo iumẽtoꝝ omniũ ulcera ſanari certũ eſt. Addita caminorũ farina & cæra. Maculas autem e ueſte eas non niſi eiuſdem farina ablui. Cinerem per ſe roſaceo mixtũ fœminarũ præcipue capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperimãq; uim profluuii eius eſſe primis annis uirginitate reſoluta. Id quoq; conuenit: quo nihil equidẽ libentiũ crediderim: tactis omnino menſtruo poſtibus: irritas fieri magorũ artes generis uaniſſimi ut æſtimare licet. ponam enim uel modeſtiſſimũ e promiſſis eoꝝ. Ex hoie ſiquidem reſegmina unguium e pedibus manibuſq; cæra permixta: ita ut dicaẽ tertianæ uel quottidianæ uel q̃rtane febri remediũ quæri: ante ſolis ortũ alienæ ianuæ affigi iubent ad remedia in iis morbis: quanta uanitate ſi falſum eſt: quantaue noxa ſi tranſferunt morbos ad innocentiores. Ex iis oĩum dygitorũ reſegmina unguium ad cauernas formicarum abiici iubent: eamq; quæ prima cœperit trahere cortẽptam ſubnecti collo: & ita diſcuti morbum.

Medicinæ ex animalibus pegrinis: de elephanto & lẽone: & camelo: & hyena: & crocodillo: & chameleonte: & ſtinco: & hippopotamo. & lyncibus. Cap. viii.

Aec ſunt quæ retuliſſe fas ſit: ac pleraq; ex iis nũ ſine honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda: ut feſtinet oratio ab hoie fugere. In cæteris claritates animaliũ aut operũ ſequemur

Elephanti ſanguis præcipue maris fluctiones omnes: quas rheumatiſmos uocant: ſiſtit rãmẽtis eboris cũ melle attico (ut aiunt) nubeculæ in facie. Scobe paronychia tolluntur: efficacius ſi extenuata. proboſcidis tactu capitis dolor leuatur efficacius ſi & ſternutet. Dextra pars ꝓboſcidis cũ lemnia rubrica adalligata impetus libidinũ ſtimulat. Sanguis & iſchiadicis prodeſt: iecuraq; comitialibus morbis. Leonis adeps cũ roſaceo cutẽ in facie cuſtodit a uitiis: cãdoreq; ſeruat: & ſanat aduſta niuibꝰ articulorũq; tumores. Magoꝝ uanitates perunctis eo adipe facilioꝝ gratia apud reges populoſue ꝓmittũt. præcipue tamẽ eo pingui qd ſit inter ſupercilia: ubi eſſe nullũ põt. Similiter dẽtis maxie ad dextera parte: uilliq; e roſtro inferiori ꝓmiſſa ſunt. Fel aq̃ addita claritatẽ oculis inũctis facit. Et cũ adipe eiuſdẽ comitiales morbos diſcutit leui guſtu: & ut ꝓtinus qui ſũpſere curſu id digerãt. Cor in cibo ſũptũ quartanis medeꝰ. Adeſt cũ roſaceo quottidianis febribus. perũctos eo beſtiæ fugiũt. Reſiſtere ẽt inſidiis uideꝰ. Camelicerebrũ arefactũ potũq; ex aceto comitialibꝰ morbis aiũt mederi. Itẽ fel cũ melle potũ hoc & anginæ. Cauda arefacta ſolui aluũ. Fimi cinere criſpari capillũ cũ oleo. Et dyſentericis ꝓdeſt illitus cinis potuſq; quãtũ trinis digytis capitur: ẽt comitialibꝰ morbis. Vrinã fullonibus utiliſſimã eſſe tradũt. Itẽq; ulceribus manãtibus. Barbaros eã ſeruare quinquẽnio: & heminis pota ciere aluũ. Setas e cauda cõtortas & ſiniſtro brachio illigatas quartanis mederi. Hyenam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratiõe poſuerũt: ut pote cui & ipſi magicas artẽs dederũt: uimq; qua aliiciat ad ſe homines mente alienatos. ꝓmutatiões ſexus ex iis annua uice diximus: cæteraq; mõſtrifica naturæ eius. Nũc ꝓſequamur quæcunq; medicinis ꝓduntur: præcipue pãtheris eſſe in metu hyenæ dicũtur: ut ne conentur qdem reſiſtere. Et aliqd de corio earũ habentem non appeti. Mirũq; dictu ſi pelles utriuſq; contrariæ ſuſpendantur deeidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem declinant ad dextram: ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit: alyenari mente

uel ex æquo hominem decidere. At si in leuam detorserit: deficiẽtis argumentũ esse: celerèmq; captu ram. Facilius autem capi si cinctus suos uenator flagellũq; & ipsos equos septenis alligauerit nodis. Mox autẽ ut est sollers ambagibus uanitas magoꝝ capi iubet geminoꝝ signum transeunte luna sin gulosq; prope pilos seruari. Capitis dolori alligatá cutem prodesse quæ fuerit in capite eius. Lippitu dini fel illitum frõtibus. Aut ne omnino lippiatur: decoctũ cum mellis attici cyathis tribus & croctũ cia illitũ. Sic & caligines discuti & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Asseruari autẽ in cypria pyxide. Eodem sanari argema: scabricias: excrescẽtia in oculis: itẽ cicatrices Glaucomata uero iocineris recẽtis inassati sante cũ despumato melle inunctis. Dentes eius dentium doloribus tactu prodesse uel alligatos ordine: Humores humeroꝝ & lacertorum doloribus Eiusdem dẽtes si de sinistra parte rostri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Pulmo nes in cibo sumptos cœliacis. Ventriculis cinerem cum oleo illitũ. Neruis medullas e dorso cũ oleo uetere ac felle Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones. Podagris spinæ cinerem cũ lin gua & dextro pede uituli marini addito felle taurino oia pariter cocta atq; illita hyenæ pelle. In eodẽ morbo prodesse & fel cum lapide asio. Tremulis: spasticis: exiliẽtibus: & qbus cor palpitet aliquid ex corde mandendũ: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenæ illinatur. Pilos etiam auferri hac cõ positione illita: aut per se felle euulsis: prius quos renasci non liberat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lũ borum doloribus carnes e lumbis edendas: illinendasq; cũ oleo. Sterilitatem mulierũ emendari ocu lo cum glycyrrhiza & aneto sumpto in cibo: promisso in triduum conceptu. contra nocturnos pauo res umbratũq; terrorem unus e magnis dentibus lino alligatus prodest. Suffiri furentes eodem & cir cumligari ante pectus suum cum adipe renum aut iocineris aut pelle præcipiunt. Mulieri prægnanti a pectore hyenæ caro: & pili septẽ & genitale a ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa cõ tineri partus promittũtur. Venerem stimulari genitali ad sexus suos in melle sumpto. ẽt si uiri mulie rum coitus oderint. Quinimmo totius domus concordiã eodẽ genitali & articulo spinæ cũ adhærẽ te corio conseruatis constare: quem spinæ articulũ siue nodum atlantion nocãt. Est autem primus. In comitialium quoq; remediis habent eum. Adipe accẽnso serpentes fugari dicũt. Maxillæ parte com minuta in anisо & in cibo sumpta horrores sedari. Eodẽ suffitu mulieribus menstrua euocari. Tantũ q; est uanitatis: ut si ad brachium aligetur superioris rostri dextræ partis dens: iaculantiũ ictus deerra turos negent. palato eiusdẽ arefacto & cum alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato feto res & ulcera oris emendari. Eos uero qui linguã in calciamento sub pede habeant: non latrari a cani bus. Sinistra parte cerebri naribus illita: morbos pernicioſos mitigari: siue hominũ: siue quadrupedũ Frontis corium fascinationibus resistere. Cerui cis carnes siue mandantur siue bibantur arefactæ lum borum medentur doloribus. Nerus a dorso armisq; suffiendos neruorũ dolores. pilos rostri admo tos mulierũ labris amatorium esse. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potu ue sumptũ omnibus doloribus corporum auxiliari. Lyenem lyenibus. Omentum ulcerum inflãma tionibus cũ oleo. Medullas doloribus spinæ & neruoꝝ lassitudini renum. Nerуos potos i uino cum thure fœcunditatem restituere ademptam ueneficio. Vuluã cum mali punici dulcis cortice i potu da tam prodesse mulieꝝ uuluæ. Adipe e lumbis suffiri difficulter parientes & statim parere. Edorso me dullã adalligatã cõtra uanas species opitulari. Spasticis genitale e maribus suffitu. Itẽ lippiẽtibus: ru ptis: & cõtra inflationes seruatos pedes tactu leuos dextris partibus: dexteros leuis. Sinistrum pedem superlatũ parturienti lœtalẽ esse. Dextra illato facile eniti. Mẽbranã quæ fel cõtinuerat a cardiacis potã in uino uel in cibo sumptã succurrere. Vesicã in uino potã cõtra urinæ incõtinentiã. Quæ ãt in uesica inuẽta sit urina additis oleo & sesamo & melle asiano hausta ꝓdesse agrimoniæ ueteri. Cõsta nũ primã & octauã suffitu ruptis salutarẽ esse. Ex spina uero parturiẽtibus ossa. Sanguinem cũ polen ta sumptũ torminibus. Eodẽ tactis postibus ubicũq; magoꝝ infestari artes. Non elici deos: nec collo qui: siue lucernis: siue uisu: siue pluuiis: siue aqua: siue pila: siue quo alio genere tenẽtur. Carnes si edan tur: cõtra canis rabidi morsus efficaces esse. Etiãnum iecur efficacius. Carnes uel ossa hoĩs siquæ i uẽ triculo occisæ inueniãtur suffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniãtur in iis: mortẽ alicuius ca pientiũ significari. Excremẽta siue ossa reddita cũ interimitur: cõtra magicas insidias pollere. Fimũ qui in intestinis inuẽtus sit: arefactũ ad dysentericos ualere potũ. Illitũq; cũ adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamẽto. A cane uero morsis adipẽ illtũ. Et coriũ si sit substractũ. Rur sus tali sinistri cinere decocto cũ sanguine mustellæ perunctis oĩbus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super oĩa est: ꝙ extremã fistulã intestini cõtra ducũ ac potestatũ iniquitates cõministrãt: & ad successus petitionũ: iudiciorũq; ac litium euentus: si omnino aliquantulũ quis secum habeat. At eiusdem cauerna sinistro lacerto religata siquis mulierem respiciat: amatoriũ esse: tã præsens ut ilico sequat. eiusdem loci pilorꝝ cinere ex oleo illitũ uiris qui sit ꝓbrosæ moliciei nõ modo pudicos: sed

iliacis uetus lo ctio

Acrimo niæ Argemo, ægrimo niæ.

& ſeueros mores induere. Proxie fabuloſus eſt crocodilus ingenio quoq; illo: cui uita in aqua terraq; cõmunis. Duo enim genera eoꝝ illus e dextra maxilia dẽtes adalligati dextro lacerto coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent repleti. Sunt enĩ cauti ita ne diebus quoq; ab ægro cernantur qui adalligauere. Idem pollere & uẽtre exẽptos lapillos aduerſus febrium horrores uenientes tradunt. Hac etiã de cauſa ægyptii perungunt adipe ægros ſuos. Alter illis ſimilis multum infra magnitudinẽ in terra tantũ: odoratiſſimiſq; floribus uiuit. Ob in inteſtina eius diligenter exquiruntur iucũdo nidore refracta crocodileã uocãt oculoꝝ uitiis utiliſſimã cũ porri ſucco munctã & cõtra ſuffuſiões uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprio: moleſtias in facie enaſcẽtes tollit. Ex aqua uero morbos omnes: quoꝝ natura ſerpit in facie: nitoremq; reddit. Lentigines tollit ac uaros: omneſq; maculas. Et cõtra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita mẽſes ciet. Optimaq; eſt quæ candidiſſima & friabilis: minimeq; ponderoſa: cũ teratur inter digytos fermenteſcens. Lauatur ut cæruſa. Adulterant amylo aut cymolia: ſed maxime ſui captos oryza tantũ paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle cõtra ſuffuſiones nihil utilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri uulua laborantes ſalutare tradunt. Itẽ uelleribus circundari uapore eius infectis. Corii utriuſq; cinis ex aceto illitus iis partibus quas ſecari opus ſit: aut nidor cremati ſenſũ omnẽ ſcapelli aufert. Sanguis utriuſq; claritatem uiſus inunctis donat: & cicatrices oculorũ emendat. Corpus ipſum excepto capite pedibuſq; elixum manditur iſchiadicis. Tuſſim ueterem emendat: præcipue in pueris. Item lũborum dolores. Et adipem habent: quo tactus pilus defluit. Hic perunctos a crocodilis tuetur. Defluit in ſtillaturq; morſibus. Cor annexũ in lana ouis nigræ: cui nullus alius color incurſanerit: & primo partu genita ſit quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimilima & peregrina æque animalia. Priuſq; chameleontẽ peculiari uolumine dignũ exiſtimatũ Democrito. Et per ſingulã membra diſſecatũ nõ ſine magna uoluptate noſtra cognitis proditiſq; mandaciis græcæ uanitatis. Similis eſt magnitudine ſupradicto crocodilo: ſpinæ tãtũ acutiore curuatura: & caude amplitudine diſtãs. Nullũ animal pauidius eſſe exiſtimatur: & ideo uerſicoloris eẽ demutationis. Vis eius maxima cõtra accipitrũ genꝰ. Detrahere enim ſupra uolantẽ ad ſe traditur: & uoluntariũ præbere lacerandũ cæteris animalibus. caput eius & gurtur ſi roboreis lignis accendãtur hvmbrium & tonitrũ concurſus facere Democritus narrat. Itẽ iecur in tegulis uſtum. Reliqua ad ueneficia pertinẽtia quæ dicit: q̃q̃ faſa exiſtimãtes omittemus: præterq̃ in riſu coarguentiũ. Dextro oculo: ſi uiuenti eruatur: albugines oculoꝝ cũ lacte capri no tolli. Lingua adalligata: pericula pueri: perii. Eundẽ ſalutarem eſſe parturiẽtibus circa domũ. Si uero domibus inferatur perniciоſiſſimũ. Linguã ſi uiuenti exempta ſit: ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. pedem e prioribus dextrũ genæ pelle illigatũ ſiniſtro brachio cõtra latrocinia terroreſq; nocturnos pollere. Itẽ dextrã mamillã contra formidines pauoreſq;. Siniſtrũ uero pedem torreri in furno cũ herba: quæ etiã chameleon uocatur Addito q; unguento in paſtillos digeri. Eos in ligno uaſe conditos: præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armũ dextrum ad uincendos aduerſarios uel hoſtes ualere utiq; ſi abictos eiuſdem neruos calcauerint. Siniſtrũ mirum quibus monſtris cõſecret qualiter ſomnia quæ uelis: & qbus uelis mittantur: pũtet referre: oĩa ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos: quos fecerit dextrum. Capitis dolores inſperſo uino in quo latus alterutrum maceratũ ſit: ſanari fœminis. Si ſiniſtri pedis cinere miſceatur lac ſuillũ podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi ppe creditur tridui inunctione. Serpentes fugari liene inſtillato. Muſtellas cõ trahi in aquã cõiecto Corpore uero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrat iecur cũ ranæ rupetæ pulmone illitũ. præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autẽ ſanari ſi ex corio chamæleontis hærbæ ſuccus habẽte bibatur. Inteſtina & ſimũ eoꝝ cum id animal nullo cibo uiuat cum ſimiaꝝ uria illita inimicorum ĩmane odiũ & omniũ hominum iis conciliare. Cauda flumina & aquarũ impetus ſiſti. Serpentes ſoporati. Eadem medicata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ pcuſſam aquã diſcuti: ut quæ intus ſint omnia appareant. Atq; utinã eo ramo cõtactus eſſet Democritus: quoniam ita loquacitates ĩmodicas promiſit inhiberi. palamq; eſt uirũ alias ſagacem & uitæ utiliſſimũ nimio iuuãdi mortales ſtudio plapſum. Ex eadem ſimiliditudine eſt ſcincus: quem quidã terreſtrem crocodilũ eſſe dixerunt. Candidiore autẽ & tenuiore cute. præcipua tamẽ differẽtia dinoſcitur a crocodilo aq̃tico ſquãmarũ ſeta a cauda ad caput uerſa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferruntur ſalſi. Roſtrũ eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accẽdũt. Vtiq; cũ ſatyrio & erucæ ſemine ſingulis drachmis omniũ ac peperis duabus admixtis: ita ut paſtilli ſingularũ drachmarum bibantur p ſe lateꝝ carnes obolis binis cũ myrrha & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem credũtur. prodeſt cõtra ſagittas uenenatas: ut Appelles tradit poſtea ſumptus. In antidota quoq; nobilia addit. Seſtius pluſq; drachmæ pondere in uini hemina potũ perniciẽ afferre tradit. præterea eiuſdem de-

Farcta. Refercta. Arefacta.

Stumi quos

Deſecratũ

coctum cũ melle sumptũ uenerem inhibere. Est crocodilo cognatio quædã affinitasq; amnis eiusdẽ geminiq; uictus cũ hippopotamo repertore trahendi sanguinis ut diximus. plurimi autem super saiticam inter ægypti præfacturas. Huius corii cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres Item fimus suffitu. Dẽtes parte leua dolores dentiũ scarificatis gingiuis. pellis eius e sinistra parte frõtis in inguina adalligata uenerem inhibet. Eiusdẽ cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua cõtra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. peregrinæ sunt & lynces: quæ clarissime oium q̃drupedũ cernunt. Vngues earum oẽs cum corio exuri efficacissime in carpato insula tradunt. Hoc ciere poto propudia uiroꝝ: eiusdem aspersu fœminarũ libidines inhiben. Itẽ pruritias corporꝝ. Vrina stillicidia uesicæ. Itaq; eam ꝓtinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem aũt & ungulaꝝ aurium dolori monstratur in remedio hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrũ orbem. primumq; cõmunia animalium remedia atq; eximia dicemus.

Medicinæ cõmunes ex feris animalibus: aut eiusdem generibus placidis. Lactis usu & obseruationes & caseis: butyro: & adipe. Cap. ix.

Icuti e lactis usu utilissimũ cuiq; maternũ concipere: nutricis exitiosũ est. Hi ſũt enim infantes qui colostrati appellantur: dẽsato lacte in casei speciẽ. Est ãt colastra prima a partu spõgiosa densitas lactis. Maxime aũt alit quodcunq; humanũ: mox caprinũ. Vnde fortassis fabulæ iouem ita nutritũ dixere. Dulcissimũ ab hoĩs camelinũ. Efficassimũ ex asinis. Magnoꝝ animalium & corporũ facilius redditur. Stomacho accomodatissimũ caprinum: quoniã fronde magis q̃ herba uescuntur. Bubulũ medicacius. Ouillum dulcius: & magis alit. Stomacho minus utile: quoniã est pinguius Omne autem uernum aquatius æstiuo. Et de nouellis. probatissimũ uero qd in ungue hæret: nec defluit. Innocencius decoctum: præcipue cũ calculis marinis. Aluus maxime soluitur bubulo Minus inflat quodcunq; decoctũ. Sanat uuas lichenas. Ad omnia utile cõtusa aut luxata. Maxime renes: uesicam: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritũ cutis eruptiões pituitæ cibi aut potus abstinẽtia. Nã ut in achaia bubulũ biberẽt phthisici sincteticiq; & chachectæ diximus in ratione hærbarum. Sunt inter exempla qui asininũ bibendo liberati sunt podagra chiragraue. Medici speciem unã addere lactis generibus: qd schiston appellauere. Id fit hoc modo. Fictili nouo feruet ꝓmaxime caprinũ: ramisq; ficulneis recentibus miscetur: additis totidẽ cyathis ne mulsi quot sint heminæ lactis. Cũ feruet circunfundatur: præstat cyathis argenteus cũ frigida aqua demissus ita ne qd infundat. Deinde igni dẽptum refrigeratione diuiditur & discedit serum a lacte. Quidã & ipsũ serum iam multo potẽtissimũ decoquunt ad tertias partes: & sub diuo refrigerant. Bibitur aũt efficacissime heminis per interualla sanis diebus. v. a potu illius solitis gestari. Datur comitialibus: melancholicis: paralyticis: in lepris: elephantiis. articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra rosiones a medicamẽtis factas: Et si urat dysenteria decoctũ cũ marinis lapillis: aut cũ ptisana hordeacea. Itẽ cõtra rosiões intestinorum bubulũ aut ouillum utilius. Recens quoq; dysentericis infunditur. Ad colum aũt crudũ. Itẽ uuluæ: & contra serpentiũ ictus phthisicis cantharidũ: aut salamandræ: aut bupresti: aut pityocampes uenenis. priuatim bubulũ iis qui colchion biberint aut cicutã aut dorychnium aut leporem marinum: sicut asinum cõtra gypsum & cæruſam: & surphur & argentũ uiuum. Itẽ duræ aluo in febri. Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecilitate uires recolligẽtibus: quos atrophos uocãt. In febri etiã quæ careat dolore capitis. pueris ante cibũ lactis absinini heminã dari cõuenit. Aut si in exitu cibi rosiones sentiãt. Antiq in arcanis habuerũt. Sed hoc si nõ eẽt: habuerũt e caprino bubuli serum orthopnoicis ꝓdest ante cætera addito nasturtio. Inunguntur etiã oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudine. Caprino lyenes sanãtur post bidui inediã tertia die hedera pastis capris per triduũ poto sine alio cibo. Lactis usus alias cõtrari[9] capitis doloribus Epaticis splenicis neruoꝝ uitio febres habẽtibus: uertigini præterquã purgatiõis gratia graue dini tussientibus lippis: Suillum utilissimũ tenasmo dysenteriæ: necnon phthisicis: Hũc ẽt mulierib[9] qui dicerent saluberrimũ fuerũt. De generibus caseoꝝ diximus: cũ de uberibus singulisq; animaliũ membris doceremus. Sextius eosdẽ effectus equino quos bubulo tradit. Hos uocat hippacem. Stomacho utiles: qui nõ sunt salsi: id est recentes. Veteres aluũ sistunt: corpusq; minuunt: stomacho utiles. Salsa minuunt corpus: alunt mollia. Caseus recens cum melle sugillata emẽdat. Mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis: rursusq; in pastina tostis cum melle. Saptum uocãt: qui cũ sale & sorbis siccis e uino tritus potusq; medetur cœliacis. Cenitalium carbunculus caprinus tritus & impositus. Item accidus cum oxymelle: Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrũ barbararum gentium laudatissimus cibus: & qui diuites a plebe discernatur. Plurimũ e bubulo: & inde nomẽ: pinguissimũ ex ouibus. Fit & ex caprino: sed hyeme calefacto lacte æstate expræſſo tantum: crebro iactatu in longis uasis angusto foramine: spiritum accipientibus sub

Archadia

aceti mulsi Dioſco

Singulis usq; ad quas. Dios.

ipſo ore alias præligato. Additur paulũ aquæ ut aceſcat. Quod eſt maxime coactũ in ſummo fluit at id exẽptum addito ſale oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis. Ibi quod ſupnatat: butyrũ ẽ oleoſũ natura. Quod magis uirus reſpuit: hoc præſtantius indicatur. Pluribus cõpoſitionibus miſcetur inueteratũ. Natura eius aſtringere: mollire: replere: purgare. Oxygala fit & alio modo accido lacte addito in recens: quod dũ aceſcit utiliſſimũ eſt ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in cõmunibus laus eſt adipi: ſed maxime ſuillo. Apud antiquos etiã religioſus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiánum ſolẽne habẽt poſtes eo attingere. Inueteratur duob⁹ modis. aut cũ ſale: aut ſincerus: tanto utilior: quanto ſit uetuſtior. Axungiã etiam græci appellauere in uoluminibus ſuis. Neq; eſt occulta uirium cã: quoniã id animal herbaꝝ radicibus ueſcitur. Itaq; etiã fimo innumeri uſus. Quamobrẽ non de alia loquemur ſue multo efficaciore fœmina: & quæ nõ peperit. Multo uero præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda: excalfacienda: diſcutienda: purgandaq;. Medicoꝝ aliqui admixto anſeris adipe taurorumq; ſeuo & hyſopo ad podagras uti iubent. Si uero pmanet dolor cũ cæra: myrto: reſina: pice. Sincera axungia medetur ambuſtis uel niue. Pernionibus ãt cũ hordei cinere & galla pari modo. prodeſt & cõfricatis membris. Itinerumq; laſſitudines & fatigatiões leuat. Ad tuſſim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetuſ etiã phthiſin in pilulis ſumpta ſanat: quæ ſine ſale inueterata eſt. Oino enim nõ niſi ad ea quæ purgan da ſint: aut quæ nõ ſint exulcerata & calida recipitur. Quidã quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt cõtra tuſſim: qntoq; die picẽ liquidã in ouo ſumi iubent circũligatis lateribus & pectoribus & ſcapulis eoꝝ qui phthiſin ſentiunt. Tantaq; eſt uis ut genibus etiã adalligata redeat in os ſapor: eamq; expuere uideãtur. E ſue quæ nõ peperit apriſſime utuntur ad cutẽ mulieres. Cõtra ſcabiem uero quãuis admixto iumẽtoꝝ ſeuo pro parte tertia & pice pariterq; ſubferuefactis. Sincera partus in abortũ uergentes nutrit collyrii modo ſubdita. Cicatrices cõcolores facit cæruſa admixta uel argenti ſpuma. At cũ ſulphure unguium ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluẽti. Et ulceribus in capite mulieꝝ cũ gallæ parte quarta. Et ifumata pilis oculoꝝ. Datur & phthiſicis unciatim cũ uini ueteris hemina decocta: donec tres unciæ e toto reſidiant. Alii & melis exiguũ adiiciũt. panos ſanat illita cũ calce. Itẽ furunculos: duritiẽq; mãmarũ. Rupta & conuulſa & ſpaſmata & luxata ſanat. Clauos & rimas colliq; uitia cũ helleboro albo. parotidas ammixta farina e ſalſamentaria teſta. Quo genere ꝓficit ad ſtrumas. pruritus ad papulas in balneo perunctis tollit. Alioq; etiãnũ modo. podagricis ꝓdeſt mixto oleo uetere: cõtrito una ſarcophago lapide & quinquefolio tuſa in uino: uel calice: uel cũ cinere Facit & peculiare emplaſtrũ. lxxxv. pondere. C. ſpumæ argẽteæ mixtis: utiliſſimũ cõtra inflammatiões ulcerũ adipe uerrino cõfici. Et inungi putant utile. liſq; quæ ſerpant illinire cũ reſina. Antiq maxĩe axibus uehiculoꝝ perungẽdis ad faciliorẽ circũactũ rotaꝝ utebant: unde nomẽ. Sic quoq; utili medicina cũ illa ferugine rotaꝝ ad ſedis uitia utilitatiſq;. Et per ſe axungiã medici antiqui maxie ꝓbabãt renibus detractã & exemptis uenis aqua cæleſti fricabãt crebro: decoquebãtq; fictili nouo ſæpius: tum demũ afferuãtes. Cõuenitq; ſalſã magis mollire: excalfacere: diſcutere. utiliorẽq; eẽ uino lotam. Maſurius palmã lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas ne quid mali medicamẽti inferretur. Quæ ratio adipis eadẽ in iis quæ ruminant: ſeui eſt: aliis modis nõ minoris potentiæ. pficitur omne exẽptis uenis aqua marina uel ſalſa lotũ: mox in pila tuſum: aſperſũ marina. Crebro poſtea coꝙtur: donec omnis aboleatur odor. Mox aſſiduo ſole ad cãdorẽ reducitur. A renibus aũt oẽ laudatiſſimũ eſt. Si uero uetus reuocetur ad curã: liquefieri prius iubẽt. Mox frigida aqua lauari ſæpius: dein liquefacere: affuſo uino quã odoratiſſimo. Eodẽq; mõ iterũ ac ſæpius cogũt: donec uirus euaneſcãt. Multi priuatim ſic tauroꝝ leonũ pãtheraꝝ ac camelorꝝ pinguia curari iubẽt. Vſus dicetur ſuis locis. Cõmunis & ratio medullaꝝ ẽ. Oẽs molliũt: explẽt: ſiccãt: excalfaciũt. Laudatiſſima ceruina: mox uitulina: dein hircina & caprina. Curãtur ante autũnũ recẽtes lotæ: ſic catæq; in umbra per cribrũ. Dein liquare p linthea exprimũtur: ac reponũtur in fictili locis frigidis. inter omnia ãt cõia animaliũ fel præſtãtius in effectu. Eſt enim uis eius excalfacere mordere: ſcindere extrahere: diſcutere. Minoꝝ animaliũ ſubtilius inteligitur. Et ideo ad oculoꝝ medicamẽta utiliſ exiſtimatur Tauri nõ præcipua potẽtia ẽt in ære pellibuſq; colore aureo ducẽdis. Oẽ ãt curatur recẽs ꝑligato ore lino craſſo demiſſũ in feruentẽ aquã ſemihora: mox ſiccatũ ſine ſole: atq; in melle cõditũ. Dãnatur equinũ tantũ inter uenena. iõ flamino ſacroꝝ equũ tãgere nõ licet cũ romæ publicis ſacris

Flamini

equus etiã immoletur. Quin & ſanguis eoꝝ ſepticã uim habet. itẽ equaꝝ præterquã uirginũ erodit: emarginat: ulcerat. Taurinus quidẽ recens inter uenena ẽ excepta egyra. ibi enim ſacerdos terræ uaticinatura tauri ſanguinẽ bibit priuſquã deſcẽdat in ſpecus. Tãtũ põt ſympathia illa dẽ q̃ loquũtur ut aliquãdo religione uel loco fiat. Druſus tribunus plebis traditur caprinũ bibiſſe cũ palloꝛ & inuidia ueneni ſibi dati inſimulari. Q. Cepionẽ inimicũ uellet. hircoꝝ ſãguini tãta uis ẽ: ut feramẽtoꝝ ſubti

litas non aliter acuatur aut induretur aut scabritia poliatur:uehemẽtiusq; q̃ lima.Nõ igitur & sãguis animaliũ inter cõmunia dici potest:& ideo suis queq; dicẽtur effectib⁹.Digerimus enim in aialia singula:ausus.plurimúq; cõtra serpentes.Exitio iis esse ceruos nemo ignorat:ut si quæ sunt extractas cauernis mãdant.Nec uero ipsis spirãtes tantũ aduersant:sed mẽbratim quoq; fugari eos nidore corn⁹ eorũ si uratur dictũ est.At sũmo gutture ustis ossibus cõgregari dicuntur.pelles eiusdẽ animalis sub stractæ securos præstãt ab eo metu somnos.Coagulũ quoq; ex aceto potum ab ictu:& si omnino tractum sit:eo die nõ ferit serpens.Testes quoq; eius inueterati:uel genitale maris: salutanter dantur in uino item uentres qui centipeliones uocantur fugiunt.Et omnino aliquid cerui habẽtes:aut medulla perunctos seuoue cerui aut uituli.Sumus aũt remediis p̃ferrur hinuli coagulũ in matris utero exacti ut indicauimus.Sanguine quoq; cerui no si una urantur dracontion & cunilago & anchusa lẽtisci ligno contrahi serpentes dicunt.Dissipari deinde si sanguine detracto adiiciatur pyretrum. Inuenio apud auctores græcos animal ceruo minus:& pilo demũ ac dente simile quod ophion uocatur. Sardiniam eum tantum ferre solitam.Hoc interiisse arbitror.Et ideo medicinas ex ea omitto. Vermes Centipedes

Medicinæ de apro:& capris:& equis feris:& remedia & bestiis contra omnes morbos. Cap.x.

Pri quoq; cerebrum cõtra eos laudatur cũ sanguine.Iecur etiã inueteratũ potum cum ruta & uino.Item adeps cũ melle resinaq;.Simili modo uertinũ iecur exemptus dũtaxat fibris quattuor obolo⁊ ponderе:uel cerebrum in uino potũ.Capra⁊ cornu uel pilis accensis fugari serpentes dicunt.Cineremq; ea⁊ potum uel illitũ contra ictus ualere.Item lactis haustus cũ uua aminea.Vel urinæ cũ aceto scyllitico.Caseum caprinum cũ origano impositũ uel seuum cum cæta. Milia præterea remediorũ ex eo animali demonstrantur,sicut apparebit.Quod quidẽ miror:cum febri negetur carere.Amplior potẽtia feris eiusdẽ generis quod numerosissimũ esse diximus. Alia uero ex hircis.Democritus etiãnum effectus auget eius qui singularis natus sit.Fimus quoq; capra⁊ in aceto decoctus & illitus in ictus serpentiũ placet:& recẽtis cinis ĩ uino.Atq; in toto difficilius se recoligentes a serpentiũ ictu:in caprilibus optime cõualescunt.Qui medicari efficacius uolunt:occisæ capræ aluum dissectam cũ fimo intus reperto statim illigant.Alii carnem recentẽ hædo⁊ pilo suffriũt: eodemq; nidore fugant serpentes:Vtuntur & pelle eo⁊ recente ad plagas:came & fimo equi in agro pasti.Coagulo leporis ex aceto cõtra scorpionem & murem araneũ.Aiunt autẽ nõ feriri leporis coagulo perunctos.Percussis a scorpione fimũ capræ efficacius cũ aceto decoctum auxiliatur.Lardũ iusq; decocti potum iis qui bupresti hauserint.Quinetiã siqs asino in aurem dixerit pcussum se a scorpione transire malum protinus tradunt:Venenataq; omnia accenso eius pulmone fugere.Et fimo uituli suffiri percussis a scorpione prodest.Canis rabidi morsu facta uulnera circũcidũt ad uiuas usque carnes:quidã carnemq; uituli admouent:& ius ex eodẽ carnis decoctæ dant potui:aut axungiã cum calce tusam.Laudant hirci iecur:quo imposito ne tentari quidẽ aquæ metu affirmant.Laudant & capræ fimum ex uino illitũ aut melle.Mellis & cuculi & hirundinis decoctũ & potum.Ad reliquos bestiarum morsus caprinum:caseum siccum cũ origano imponunt:& bibi iubent.Ad hominis morsus carnem bubulã decoctam.Efficacius uituli si nõ ante quintum diem soluãt. Veneficiis rostrum lupi resistere inueteratum aiunt.Ob idq; uillarum portis præfigunt.Hoc idem præstare & pellis e ceruice solida manica existimatur:quippe tãtas uis est animalis.præter ea quæ rettulimus & uestigia eius calcata equis afferunt torporem.Iis qui argẽtũ uiuum biberint lardũ remedio est.Asinino lactæ poto uenena restringuntur.peculiariter si hyoscyamũ potũ sit:aut uiscum:aut cicuta:aut lepus marinus aut opocarpathum:aut pharicon:aut dorycnidium.Et si coagulũ alicui nocuerit:nam id quoq; uenenũ est in prima lactis coagulatione.Multos eius & alios usus dicemus.Sed meminisse oportebit recenti utendum:aut nõ multo postea tepefacto.Nullum enim celerius euanescit.Ossa quoq; asini cõfracta & decocta contra leporis marini uenenum dantur.Omnia eadẽ onagris efficaciora.De equis feris non scripserunt græci:quoniã terræ illæ nõ gignebant.Verũtamen fortiora eadẽ quã in eos intelligi debent. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnantur.Nec uros aut bisontes græci in experimentis habent quãquã boue fero refertis indiæ siluis portione tamen eadẽ efficaciora oĩa ex iis credi par est.Sic quoq; lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt:maxime supradicta: & si ephemerũ impactũ sit:aut si cantharides datæ uomitiõe omnia egeri.Sic & caprino iure cãtharides. Contra ea uero quæ exulceratione enecant:seuũ uitulinũ seu bubulũ auxiliatur.Nã contra sanguisugas potas butyrum remedio est cũ aceto fero calefacto. Quo & per se prodest cõtra uenena.Nã si oleum non sit:uicem eius representat.Multipedũ morsus cũ melle sanat.Omnia sesami quoq; iure poto uenena supradicta expurgari putãt.priuatim uero aconita & cicutas:Itemq; uitulino seuo.Caprinus caseus recẽs iis qui uiscũ biberint.Lac uero cõtra cãtharidas remedio est:& cõtra ephemerim po-

tum cũ taminia una.Sanguis caprinus decoctus cũ medulla:cõtra toxica uenena sumif.Hædimus cõ tra reliqua.Coagulũ hædi cõtra uiscũ:& chamæleonté album:sanguinem taurinum:cõtra quẽ & le poris coagulũ est ex aceto.Cõtra pastinacam uero & omniũ marinorum ictus uel morsus coagulum leporis:uel:hædi:uel agni drachmæ pondere ex uino.Leporis coagulũ & contra uenena additur an tidotis.Papilio quoq; lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamẽta numeratur.Huic cõ trarium est iecur caprinũ:sicut fel ueneficiis ex mustella rustica factis.Hinc deinde reuertemur ad ge nera morborum.Capilli defluuia ursiinus adeps mixto ladano & adiantho cotinet.Alopeciasq; emẽ dat & raritatem superciliorum cũ fungis lucernæ ac fulgine quæ est in rostris eaꝝ.Porrigini cum ui no prodest.Ad hanc & conus cerui ni cinis e uino:utq; non tedia animaliũ capillis increscant. Itẽ fel capriuum cũ creta cymolia & aceto sic ut paululum capilli inarescant.Itẽ fel hircinũ cum urina tauri. Si uero uetus sit:etiã furfures adiecto sulphure emendat.Cinere genitalis asini spissari capillum putat & e canitie uindicari si rasis illinatur.plumboq; tritis cum oleo densari:& asinini pulli cum urina:ad miscentq; nardum:fastidii gratia.Alopecia felle taurino cum ægyptio alumine tepefactas illinũt.Ca pitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanat.Item hominis uetus:si cyclaminũ adiiciatur & sul phur.Efficatius tamen uitulinũ fel.Quo cum aceto calefacto tulluntur & lendes. Seuum uitulinũ cũ sale tritum capitis ulceribus utilissimũ.Laudatur & uulpinum adeps:sed præcipue fel & fimum cum sinapi pari modo illitum.Caprini cornus farina uel cinis magisq; hircini addito nitro & tamarici se mine:& butyro:oleoq; prius capite raso mire cõtinent ita fluentem capillum.Sicut & canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt.Lacte caprino lendes tolli tradunt.Fimo cum melle alopecias exple ri.Item ungularum cinere cum pice fluentem capillum cõtineri.Leporinus cinis cum oleo myrtheo capitis dolores sedat.Item aqua pota quæ de bonis aut asini potu relicta est.Et si credimus uulpis ma sculæ genitali circunligato.Cornus cerui ni cinis illitus ex aceto aut rosaceo:aut ex irino:oculorũ epi phoras.Easq; bubulo seuo cũ oleo cocto illinũt.Cerui ni cornus cinis scabricias eodẽ unguine sanat. Mucrones aũt ipsos efficatiores putant.Lupi excrementis circunlini suffusiones prodest.Cinere eoq; cum atico melle inungi obscuritates.Itẽ felle ursino.Epynictidas adipe arpino cũ rosaceo. Vngulæ asininæ cinis inunctus e suo iactæ cicatrices oculorũ sanat & albugines tollit.Medulla bubula ex dex tro crure priore trita cũ fulgine pilis & palpebrã uitiis angulorũq; occurit.Calliblephariq; mõ fuligo in hoc usu temperatur.Optime ellychnio papyreaceo:Oleoq; sesamino.Fuliginein nouo uase pen nis detersa.Efficaciſſime tamen euulsos ibi pilos coercet.Felle tauri cũ oui albumine collyria fiunt: aquaq; dissoluta inunguntur per quatriduũ.Seuum utili cũ anseris adipe & ocimi succo genarum ui tiis aptissimũ est.Eiusdem medullæ cum pari põdere cæræ & olei uel rosacei addito ouo duritiæ ge narum illinuntur.Caseo molli caprino impositio ex aq̃ calida epiphoræ sedãtur.Si tumor sit ex mel le.Vtrumq; uero sero calido fouendũ.Sicca lippitudo lumbulis suũ tostis atq; contritis & impositis tollitur.Capras negant lippite:qm̃ eæ quasdã hærbas edant.Item dorcades.Et ob id fimum earũ cæ ra circundatũ noua lutea deuorari iubent:quoniã noctu equæ quoq; cernant.Sanguine hircino sana ri luscios putant nyctilopas appellant græci.Capræ uero iocinere in uino austero decocto. Quidã inassati iocineris sanie inũgũt.Aut felle capræ:carneq; eas uesci:& dũ coquãtur oculos uaporari his præcipiunt.Id quoq; referre arbitrãtur.si rutili coloris fuerint.Volũt & oculos suffiri iocinere in ollis decocto.Quidã inassato,Fel quidẽ caprinum pluribus modis assumunt cũ melle cõtra calligines Cũ ueratri candidi te tia parte contra glaucomata.Cũ uino cõtra cicatrices:& albugines:& caligines: & pterygia:& argemata.Ad palpebras uero euulso,prius pilo cũ succo oleris:ita ut uncto inarescat. Cõ tra ruptas Tuniculas cũ lacte mulieris.Ad omnia autem inueterata fel efficatius putant.Nec ab dicãt fimum ex melle illitũ epiphoris.Contraq; dolores medullam.Item pulmonem lepori. Sedat caligi nem fel cum passo aut melle.Lupino quoq; adipe uel medulla suũ fricari oculos contra lippitudines præcipiunt.Nam uulpinam linguã habentes in armilla lippituros negant.Auriũ dolori & uitiis me detur urina apri in uitro seruata.Fel apri uel suis uel bubulum cum oleo citreo & rosaceo æquis por tionibus.præcipue uero taurinũ cum porri succo tepidum:uel cum melle si suppurent.Contraq; odo rem grauem per se repefactum in mali corio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter sanat. quidã etiam in grauitate aures sic perluendas putant.Alii cum senecta serpentium & aceto includũt lana ante aqua calida collutas:Et si maior si grauitas aurium fel cũ myrtha & ruta in mali corio excal factum infundũt.Lardũ quoq; pingue.Item fimum asini recens:cui rosaceum instillatur.Omniaq; ea repefacta.Vtilior equi spuma:uel equini fimi recentis cinis cum rosaceo.Seuum bubulũ cum adipe anserino.Butyrum recens:Vrina capri:uel tauri.aut fullonia uetus calfacta uapore per lagẽnæ collũ subeunte.Admiscent & aceti tertiã partem.Et aliquid urine uituli qui nondũ hærbã gustauerit. Fi mum etiã mixto felle eiusdem.Et cutem quam reliquunt angues: excalfactis prius aurib9. Lana au

Cicino

autem medicamina ea includuntur. Prodest & seuum uituli cū anseris adipe: & ocimi succo cum eiusdem medulla admixto cumino trito infusa. Virus uerrinum e scropha ex coitu exceptū priusq; terrā attingat contra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis uitulorū factum & in aqua liquatū. Aliis uitiis adeps uulpium. Item fel caprinum cū rosaceo tepido aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiendi: fel bubulum cū urina capræ: uel hirci uel si pus sit. In quocūq; autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies. xx. infumata. Laudāt & coagulū leporis tertia denarii parte dimidia quoq; sagapeni i amineo uino. Parotidas ursinus adeps cōprimit pari pōdere cæræ & taurini seui. Addūt quidā hippocistidem: & per se butyrū illitum: si prius foueant fœno græci decocti succo. Efficacius cū strychno. prosunt & uulpium testes: & taurinus sanguis assidus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribus. Fimūq; eiusdem cū axungia illitū. Dentes mobiles confirmat cerui cornus cinis: doloresq; eorum mitigat: siue infricentur siue colluātur. Quidā efficaciorem ad oēs eosdem usus crudi cornus farinā arbitrātur. Dentifricia utroq; modo fiunt. Magnū remediū est & in lupore capitis cinere. Certūq; est in excrementis eorū pleraq; inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectū habent. Item leporina coagula per aurem ifusa cōtra dolores. Et capitis eorū cinis dentifriciū est. Adiectoq; nardo mulcet grauiolentiā oris. Aliqui murinorū capitū cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile: hoc scarificari dentes in dolore suadēt. Talus bubulus accensus eos qui labant cū dolore admotus cōfirmat. Eiusdē cinis cū myrrha dentificiū est. Ossa quoq; ex unguli suū cōbusta eundem usum præbent. Item ossa ex acetabulis pernarū circa quæ coxē dices uertuntur. hisdem sanari dimissis in fauces iumentorū uerminationes notū est. Sed & corruptos dentes cōfirmari. Asinæ quoq; lacte pcussu uexatos: aut dentiū eiusdē cinere. Lichene itē equi cū oleo in fuso per autē. Est aūt hoc nō hippomanes: quod alioquin noxium omitto. Sed in equorū genibus ac super ungulas: præterea in corde equoq; inuenitur os dentibus caninis maxie simile. Hoc scarificari dolorem. Aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerū eius qui doleat demonstrant. Eq̄ ui uirus a coitu in lychnis accensum: Anaxilaus pdidit equinorū capitum usus repræsentare mōstrifice. Similiter ex asinis. Nā hippomanes tantas in ueneficio uires hēt. ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinū in aqua decoctū illitūq; & mox paulo detractū: ita ut confestim colluantur uino: in quo decocti sūt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes uel felle taurino. Talorū capræ recētiū cinis dentificio placet. Et oium fere uillaticorū quadrupedū: ne sæpius eadē dicātur. Cutem in facie erugari & tenerescere: & candorē custodiri lacte asinino putant. Notūq; est quasdā quotidie. dcc. custodito numero fouere. poppeaq; hoc uxor Neronis principis instituit. Balneaq; quoq; sic solito temperato: asinorū gregibus ob hoc eā comitātibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cū cæruſa. Sincero uero ea uitia quæ serpūt insuper īposita farina hordeacea. Vlcera in facie mēbrana e partu bouis madida. Fruolū licet uideatur non tamen omittendū pp desideria mulierū. Talū candidi iuuenci. xl. diebus noctibusq; donec resoluatur in liquorē decoctū & illitū lenteolo candorē cutisq; erugationē præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt. nō ut crocodileā illini melius: sed fouen frigida & ante & postea iubent. Aestates & quæ discolorē faciūt cutem fimū uituli cū oleo & gūmi manu subactū emendat. Vlcera oris & rimas seuū uituli uel bouis cū adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cū medulla cerui: & albæ spinæ foliis una tritis. Idē præstat: & medulla cū resina: uel si uaccina sit: eiusq; e carne uaccina. lichenas oris præstātissime uincit glutinū factū e genitalibus uitulorū liquatū aceto cum sulphure uino ramo ficulneo permixtū: ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctū aquas & iecur hirci calidū illitū tollit: sicut elephantiasin fel caprinum. Etiānum lepras ac furfures tauri fel addito nitro. Vrina asini circa cātis ortū maculas in facie. Fel utriusq; per sese aq̄ infractum: euitarisq; solibus ac uētis post detractam cutē. Similis effectus & in taurino seuo uitulinoue felle cū semine cunilæ ac cinere e cornu ceruino si canicula exoriente cōburatur. Asinino seuo cicatricib⁹ ac licheni lepriſq; maxie color redditur. Hirci fel liuīgines tollit admixto caseo & uino sulphure spongiæq; cinere: ut mellis fit crassitudo. Aliqui inutereato felle uti maluere: mixtis calidis furfuribus pōdere obolis unius q̄ttuorq; mellis prius defrī catis maculis: Efficax eiusdē & seuum cū melanthio & sulphure & iride. Labrorum scissuris cū adipe anserino ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud auctores iis qui lentiginē habeant negari magicæ sacrificiorū usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & alteriæ exulceratæ leuātur. Gargarizatur tepidū ut ē expressum aut calefactū. Caprinū utilius cū malua decoctū & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriaq; pdest ius omasi si gargarizatur. Tonsillis autem priuatim tenes uulpiū aridi cū melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinum uel caprinū cū melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitati cū melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinum uel caprinū cū melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitati tē. Vlceraq; butyrum citissime sanat. Spinā aliud qd faucibus adhærens felis sextrinsecus fimo perfi

catis aut reddi aut delabi tradunt.Strumas diſcutit fel aprinum uel bubulũ tepidũ illitũ.Nam coagulum leporis e uino in linteolo exulceratis dũtexat imponitur.Diſcutit & ungulæ aſini uel equi cinis ex oleo aqua illit⁹ & urina calefacta.Et bouis ungulæ cinis;ex aqua.Fimũ quoq; ferue's ex aceto decoctũ teſteſq; uulpini.Prodeſt & ſapo:gallox: hoc inuentũ:rutilandis capillis ex ſeuo & cinere.Optim⁹ fagino & caprino duobus modis ſpiſſus ac liquidus.Vterq; apud germanos maiore in uſu uiris quã fœminis.Ceruicũ dolores butyro aut adipa urſino perfricantur.Rigores bubulo ſeuo:qđ & ſtrumis ꝑdeſt cũ oleo.Dolorem inflexibilem opiſthotono uocant:leuat urina capræ auribus infuſa:aut fimũ cũ bulbis illitum.Vngues contuſos fel uniuſcuiuſq; animalis circũligatũ.Pterygia digytox: fel tauri num aridũ aqua calida diſſolutũ.Quidam adiiciunt ſulphur & alumẽ:pari põdere.omniũ.Tuſſim iecur lupi ex uino repido ſanat.Vrſinumq; fel admixto melle.Aut ex cornu bubuli ſũmis partib⁹ cinis Vel ſaliua equi:triduo potu eã mori tradũt.pulmo ceruinus cũ gula ſua arefactus i fumo:dein tuſus: ex melle quottidiano eclegmate.Efficacior eſt ad id ſubulo ceruox: generis.Sãguinẽ expuentes ceruini cornus cinis.Coagulũ leporis tertia parte denarii cũ terra ſamia & uino myrteo potũ ſanat.Cinſdẽ fimi cinis in uino ueſperi potus nocturnas tuſſi.pili quoq; leporis ſuſpiti extrahũt pulmonib⁹ difficiles excreationes.purulentas ãt exulceratiões pectoris pulmoniſq; & a pulmone graueolentiã hab⁹ butyrũ efficaciſſime iuuat cũ pari modo mellis attici decoctũ donec rufeſcat:& matutinis ſumptum ad menſurã ligule.Quidã pro melle laricis reſinã addere maluerũt.Si ſanguis reiiciatur:efficacem tradũt bubulũ ſanguinẽ modice & cũ aceto ſumptũ.Nã de taurino credere temerariũ eſt. Sed glutinũ taurinum tribus obolis cũ calida aqua bibitur in uentre ſanguinis excreatione.Stomachũ exulceratum lactis aſinini potus reficit.Item bubuli.Roſiones eius caro bubula ad mixto aceto & uino cocta. Rheumatiſmos cornus ceruini cinis.Sãguinis excreatiões hædinus ſãguis recẽs ad cyathos ternos: cum aceto acri pari modo feruens potus.Coagulũ tertia parte ex aceto potũ.Iocineris dolores lupi iecur aridũ ex uulſo Aſininũ iecur aridum cũ petroſelini partibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritũ & in cibo ſumptũ.Sanguis hircinus cibo aptatus.Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equi ferorũ ſanguis.proxime lactis aſini tepidi cũ bulbis decocti.ita ut ſerum ex eo bibatur:addito in tres hemitnas cyatho naſturtii aibi perfuſi aqua:deinde melle diluti.Iecur quoq; uulpinũ aut pulmo in uino nigro:aut fel urſinũ in aqua laxat meatus ſpirãdi.Lumbox: dolores & quæcũq; alia mollire opus ſit urſino adipe perfricari cõuenit.Cinerẽ aprini aut ſuilli fimi inueterati aſpergi potiõe uini: Afferũt & magi ſua cõmenta.primum oium rabiem hircorum:ſi mulceatur barba mitigari. eadẽ præciſa nõ abire eos in alienũ gregem.Huic admiſcent fimum caprinum:& ſubdito linteolo uncto caua manu quantũ pati poſſit feruens:ſuſtineri iubẽt:ita ut ſi leua pars doleat.Hæc medicina in dextra mãu fiat: aut econtrario.Fimum quoq; ad eum uſum acus æreæ punctis tolli iubent.Modus curationis eſt: donec uapos ad lumbos ſentiatur peruenire.poſtea uero manũ porro tuſo illinunt.Item lumbos ipſo fimo cũ melle.Suadentq; in eodem dolore & teſtes leporis deuorare.Iſchiadicis fimum bubulum imponunt calfactũ in foliis cinere feruenti.In renũ dolore leporis renes crudos deuorari iubẽt:aut certe coctos ita ne dente cõtingantur.Ventris quidẽ dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienem ſedat fel apri uel ſuis potum:uel ceruini cornus cinis in aceto.efficaciſſime tamẽ iucteratus lien aſini:ita ut in triduo ſentiatur utilitas.Aſinini pulli fimum quod primũ edidit:poteam uocãt ſyrii:datur in aceto mulſo:Datur & equi lingua inueterata ex uino præſentaneo medicamẽto:ut didiciſſe ſe ex barbaris celicius & Bion tradidit & lien bubulus ſimili modo:Recens autem aſſus uel elixus in cibo.In ueſica quoq; bouis allii capita.xx.tuſa cũ aceti ſextario impouunt ad lienis doloré.eadẽ ex canſa emi lienem uituli quanti indicatus ſit:iubent magi nulla pretii cõtatione:quoniam hoc quoq; religioſe pertineat.Diuiſumq; per longitudinem annecti tunice utrinq; & induentẽ pati decidere ad pedes.Dein collectum in umbra arefacere.Cũ hoc fiat ſimul reſidere lienẽ ægri uitiatum : liberariq; cũ morbo dicitur.prodeſt & pulmo uulpium cinere ſiccatus atq; in aqua potus.Item hædorum lien impoſitus.Aluum ſiſtit ceruinus ſanguis.Itẽ cornus cinis.Iecur aprinum ex uino potum citra ſalẽ: recẽſq;.Itẽ aſſum:ſuillum uebhircinum decoctũ in uini hemina.Coagulũ leporis in uino ciceris magnitudine.Aut ſi febris ſit ex aqua.Aliqui & gallã adiiciunt.Alii per ſe leporis ſanguine cõtenti ſunt lacte cocto.equini fimi cinis in aq̃ potus.Taurini cornus ueteris ex parte iã cinis inſperſus potioni aquæ. Sanguis hyrcinis in carbone decoctus.Corium caprinum cũ ſuo pilo decoctum ſucco epoto. Coagulum equi & ſanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum ſoluit.Fel lupi cũ elaterio umbilioco illigatum uel lactis equini potus.Item caprini cum ſale & melle.Capræ fel cũ cyclamini ſucco & aluminis modico.Aliqui & nitrum & aquã adieciſſe malunt.Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditũ paſtillo,Butyrum largius ſumptum cœliacis & dyſentericis medetur:iecur uaccinum.Cornus ceruini cinis trib⁹ digitis captus i potiõe aquæ,coagulum leporis ſubactum in pane.Si uero ſanguinẽ de

polion
Ariſto.

trahunt in polenta. Aprini uel suilli uel leporini simi cinis, insperſus potioni tepidæ uini. Vituli quoq; ius uulgariter datũ inter auxilia cœliacoꝝ & dyſentericoꝝ tradũt. Lactis asini potus utilior addito melle. Nec minus efficax simi cinis ex uino utriq; uitio. Itẽ polea ſupradicta. Equi coagulũ quod aliq hippacen uocant etiã ſi ſanguinẽ detrahant: uel simi cinis dentiũq; eiuſdem tuſorum farina ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguũ ꝓcipiunt. & ſi tormina ſint cornus ceruini cinerem: aut fel taurinum cymino mixtũ. & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeꝰ recens uacinus immittitur ad utrunq; uitium. Itẽ butyrum heminis quattuor cũ reſinæ terebinthinæ ſextante: aut cum malua decocta: aut roſaceo. Datur & ſeuum uitulinum aut bubulum. Item medullæ exquuntur cum farina & cæra exiguoq; oleo: ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina: additur protropũ. Torminibus ſatis eſſe remedii in leporis coagulo poto e uino tepido uel ſemel arbitrantur aliqui. Cautiores e ſãguine capri no cum farina hordeacea & reſina uentrẽ illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caſeum mollẽ ſuadẽt. Veterem autẽ in farina tritum cœliacis & dyſentericis dari cyatho caſei in uini cyathis tribꝰ. Sanguis caprinus decoctus cũ medulla dyſentericis. Iecur aſſum capræ cœliacis ſubuenit: magiſq; ẽt hirci cum uino auſtero decoctum: potumq;: uel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidã uero decoquunt a tribus ſextariis aquæ ad heminam addita ruta. Vtuntur & lyene aſſo capræ hirciue & ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit: capræ a renibus maxime ut per ſe auriatur: protinuſq; modice frigidam ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum ſeuum admixta polenta & cymino & aneto aceto q;. Illinunt & uentrem cœliacis ſimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunq; uitiũ & coagulo hædi i uino myrteo magnitudine fabæ poto: & ſãguine eiuſdẽ in cibum formato: quem ſanguiculũ uocãt. Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aqua calida reſolutũ. inflationes autem diſcutit uituli num ſimum in uino decoctum. inteſtinorum uitiis magnopere prodeſt coagulum ceruoꝝ decoctũ cum lente betaq;: atq; ita in cibo ſumptum: Leporis piloꝝ cinis cũ melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo ſale addito. Et ſi coagulum addatur maioribus emolumẽtis fiet. Eademq; uis eſt & in ſeuo caprino & in ſorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua. itẽ fœmi num hædi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. Simum leporis cum melle decoctũ & quotidie fabæ magnitudine ſumptum ita ut deploratos ſanauerint. Laudant & caprini capitis cũ ſuis pilis decocti ſuccũ. Tenaſmos ideſt crebra & inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte aſinino. Itẽ bubulo Teneaꝝ genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excremẽtis lupi diximus, inueniri oſſa ſi terrã non attingerint: colo medentur adalligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnopere prodeſt i ſapa decocta. Itẽ ſuilli ſimi farina addito cymino in aq̃ rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis cocleis africanis cum teſtis ſuis mixtus in uini potiõe. Veſicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri: & ipſa ueſica pro cibo ſumpta. Efficacius ſi prius fumo maceratur utrunq;. Vexicam elixã mandi oportet & a muliere fœminæ ſuis. Inueniũtur & in iocineribus eoꝝ lapilli aut duricie lapillis ſimiles candidi ſicuti in uulgari ſue: quibus cõtritis atq; potis in uino pelli calculos aiunt. Ipſi apro tã grauis ſua urina eſt: ut niſi egeſta fugæ non ſufficiat: ac uelut deuinctus obſtrimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pelluut. In perna ſuũ articulos eſſe diximus: quoꝝ decoctũ ius facit urinæ utilius. Aſinini renes inueterati tritiq; & in uino mero dati ueſicæ medẽtur. Calculos expellũt lienes equini ex uino aut mulſo poti diebus xl. Prodeſt & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Itẽ ſimũ capraꝝ in mulſo: efficacius ſilueſtriũ. pili quoq; caprini cinis. Verendoꝝ carbunculis cerebrũ apri uel ſuis ſanguiſq;. Vitia uero quæ in eadẽ parte ſerpunt: iecur eoꝝ combuſtũ maxie iuniperi ligno cũ charta armeniaca ſanat. Simi cinis uel bubulũ cũ alumie ægyptio ac muria ad craſſitudinẽ mellis ſubactũ. inſuper beta ex uino cocta impoſita. caro quoq;. Manãtia uero ulcera ſeuum cum medulla uituli in uino decoctũ: uel caprinum cũ melle rubiq; ſucco. Vel ſi ſerpant simunt etiam prodeſſe cũ melle dicunt aut cũ ceto: & per ſe butyrum. Teſtium tumor cũ ſeuo uituli addito nitro cohibetur. Vel ſimo eiuſdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiã cohibet ueſica aprina ſi aſſamãdatur. Vngulaꝝ apri uel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota. Item hædi. Vel pulmo. Cerebrũ leporis i uino. Eiuſdem teſticuli toſti uel coagulũ cum anſerino adipe i polẽta. Renes aſinini in mero triti potiq;. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubiculo: ac uerba adiicere. ipſe urinã faciat ut canis in cubiculo. Rurſus ciet utinã ueſica ſuis: ſi terrã non attigerit: impoſita pubi. Sedis uitiis præclare prodeſt fel urſinum cũ adipe. Quidam adiiciũt ſpumam argenti ac thus. prodeſt & butyrũ cum adipe anſerino ac roſaceo. Modũ ipſæ res ſtatuunt: ut ſint illitu faciles. præclare medetur & taurinũ fel in linteolis cõceptis. Rimaſq; perducit ad cicatricẽ. inflationibus in ea parte ſeuũ uituli maxie ab inguinibus cum ruta. Cæteris uitiis, medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lu

Et arrenico uetus lectio.

pinum ex uino. Panos & apostemata in quacunq; parte sanguis ursinus discutit. Item taurinus aridus tritus Præcipuũ tamen remediũ traditur in calculo onagri: quẽ dicũt cum interficiatur reddere urinã liquidiorem in initio. sed in terra spissantem se. Hic adalligatus fœmini oẽs ipetus discutit: omniq; suppuratione liberat. Est aũt rarus inuentu: nec ex omni onagro: sed celebri remedio. potest & urina asini cum melanthio. Et ungulæ: equinæ cinis cum oleo & aquæ illitus. Sãguis equi præcipue admissarii. Et sanguis bubulus. Itẽ fel. Caro quoq; eosdẽ effectus habet calida imposita. Et ungulæ cinis ex aqua aut melle. Vrina capræ. Hircorumq; carnes in aqua decoctæ. Aut fimũ ex iis cũ melle decoctũ. Fel ursinum siue uerrinum. Vrina suum in lana imposita. Fœmina arteri aduriq; equitatu notum est. Vtilissimũ est ad omnes inde causas spumã equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina & ex ulceꝛe cau sa intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis & cestros herba adalligata intra ulcus. podagris medetur ursinus adeps: taurinumq; seuũ pari pondere & cæræ. Addunt quidam hippocisti dam & gallã. Alii hircinum præferunt seuũ cum fimo capræ & cocro sinapi cum caulib⁹ ederæ tritis ac perdicio uel flore cucumeris siluestris. Itẽ bouis fimum cum aceti fæce. Magnificant & uituli q nõdum hærbã gustauerit fimũ. Aut per se sanguinem tauri. Vulpem decoctã uiuam donec ossa tantum restent. Lupumue uinum oleo cærati modo incoctũ. Seuum hircinum cũ helxines partæ æqua sinapis tertia. Fimi carpini cinerem cũ axungia. Quin & schiadicos uri sum pollicib⁹ pedum eo fimo fertuẽte utilissime tradũt. Articulorumq; uitiis fel ursinum utilissimum esse & leporis pedes adalligatos: podagras quidã mitigari pede leporis uiuentis abscisso siquis secum assidue habeat. perniones ursin⁹ adeps: rimasq; pedũ omnes arcet. Efficacius alumine addito. Seuum caprinum. Dentium equi farina: Aprinum uel suillũ fel. Cum adipe pulmo impositus. Et si subtriti sint contusiue: offensatiõe. Si uero adusti frigore: leporini pili cinis. Eiusdem pulmo contusus dissectus: aut pulmonis cinis. Sole adusta seuo asinino aptissime curantur. Itẽ bubulo cũ rosaceo. Clauos & rimas calliq; uitia fimũ apri uel suis recens illitũ ac tertio die solutũ sanat. Taloꝛ cinis pulmo aprinus aut suillus: aut ceruinus. Attritus calcimentoꝛ urina asini cum luto suo illita. Clauos seuũ bubulum cũ thuris polline. perniones uero corium combustum. Melius si ex uetere calcimento. iniurias a calceatu ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi uitulini cinis cum lilii bulbis decoctis addito melle modico. itemq; omnia inflãmata ac suppurationes minantia. Eadem res & podagris prodest & articulariis morbis e marib⁹ præcipue uitulis articuloꝛ attritis fel aprorũ uel suum linteo calefacto impositum. Vitulique qui nõdum hærbam gustauerit fimum. Item caprinũ cum melle & aceto decoctum. Vngues scabros seuum uituli emendat. itẽ caprinũ admixta sandataca. Verucas uero aufert uitulini fimi cineris ex aceto: Asini urinæ lutũ. Comitiali morbo testes ursinos edisse ꝓdest: uel aprinos bibisse ex lacte equno aut ex aq̃ itẽ aprinam urinã ex aceto mulso. Efficatius quæ inaruerit in uesica sua. Dantur & suũ testiculi inueterati tritiq; in suis lacte præcedente uini abstinentia & sequẽte cõtinuis diebus. Dãtur & leporis sale custoditi pulmones cum thuris tertia parte in uino albo per dies. xx. Item coagula. Eiusdẽ asini cerebrũ ex aqua mulsa infumatũ prius in foliis semũcia per dies. Vel ungularũ eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Itẽ testes sale asseruati & asperli potioni in asinaꝛ maxime lacte uex ex aq̃. Mẽbrana partus earum præcipue si marem peperint olfacta accedente morbo comitialiũ resistit. Sunt q̃ e mare nigroq; cor edendũ cum pane sub diuo prima aut secunda luna præcipiant. Alii carnem: aliq̃ sanguinem aceto dilutũ per dies. xl. bibendũ. Quidã urinã equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent. Eadẽ potiõe & lymphaticis medẽtur. Comitialibus datur & lactis equini potus lichenq; i aceto mulso bibendũ. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Seuũ earũ cũ felle taurino pari pondere decoctũ: & in folliculo fellis reconditũ: ita ne terrã attingat. potũ uero sublime ex aqua. Morbũ ipsũ deprehendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asinini nati do admixto perunctione ꝓdesse dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis asinini pulli ex uino. Itẽ fimum asinini pulli: quod primum edidit a partu datum fabæ magnitudine e uino medetur intra diem tertium. Eadẽ & ex equi no pullo similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circunligatũ mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex uino uetere: aperit: extrahit: persanat. Febres arcet ceruorum caro: ut diximus. Eas quidem quæ certo dieꝛ numero redeũt: oculus lupi dexter salsus adalligatusq;: si credimus magis. Est genus febriũ: quod amphimerion uocant. Hoc liberari tradunt: siquis e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excremẽta felis cum digito buibonis adalligari iubent: & ne recidant: non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit. Quæ est ista mixtura: Cur digitus bubonis potissimum electus est: Modestiores iccur feliis decrescente luna occisæ inueteratum sale ex uino bibendum: ante accessiones quartanæ dixere. idem magi fimi bubuli cinere conspersо puerorum urina illinunt digitos pedũ

qui recedãt

manibusq; leporis cor adalligan. Coagulú ante accessionẽ propinat. datur & caseus caprinus recens cum melle diligenter fero impresso. melancholicis fimũ uituli in uino decoctũ remedia est lethargicos excitat asini lichen naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut piloꝝ iecur aprinũ. itaq; & uẽtemosis daturiphthisicis medentur iecur lupi ex uino. macræ suis fœminæ herbis pastæ lardũ carnes asininæ ex iure sumptæ. hoc genere maxime in achaia curãt id malũ. fimi quoq; aridi: sed pabulo uiridi pasto boue fumũ harundine haustũ ꝓdesse tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronẽ exustũ duoꝝ cochleariũ mensura addito melle pillulis deuoratis. Capræ seuo in pulte halicacia & phthisin. & tussim sanari. uel recenti cũ mulso liquefacto. ita ut uncia in cyathũ addatur: rutæq; ramo pmiscetur: non pauci tradunt. lupi & capræ seui cyatho uel lactis pari mensura deploratũ phtisicũ cõua luisse certus auctor affirmat. Sunt & qui suũ fimi cinerẽ profuisse scripserit in passo. Et cerui pulmonem maxime subulonis siccatũ in fumo. tritumq; in uino. hydropicis uxiliatur urina uesicæ apri paulatim data in potus efficacius quæ inaruerit cum uesica sua. fimi taurini maxime subulõis: sed & bubuli: de armentinis liquior. Quidam bolbiton uocant. Cinis cochlearioꝝ tritũ in mulsi hemia boui fœminæ in mulieribus: & ex altero sexu in uiris: quod ueluti mysterium occultarũt magi. fimũ uituli masculi illitũ. fimi uituli cinis cũ semine staphylini æqua portione ex uino. Sanguis caprinus cũ medulla: efficaciorem putant hircoꝝ utiq; si lentisco pascantur. igni sacro ursinus adeps illinitur: maxime qui est ad renes. uitulinũ fimum recens uel bubulum. caseus caprinus siccus cum porro. Ramẽta pellis ceruinæ defecta punicæ ex aceto trita. Ruborem cum prurigine equi spuma aut unguliæ cinis. eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis cũ butyro. papuli nigri caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balneis oleo remoto. pustulis silli fimi cinis aqua illitus. uel cornus ceruini cinis. luxatis recens fimũ aprinũ uel suillũ. item uitulinũ. uerris spuma recens cum aceto fimũ caprinum cum melle. bula caro imposita tumorem sanat fimũ suillum in testa calefactum tritumq; cum oleo duricias corpoꝝ omnes tollit optime adeps e lupis illitus in iis quæ rumpere opus est plurimum proficit. Fimũ bubulum in cinere calefactũ oleo liquefactũ sine sale. Similiq; modo caprinum: in ambustis prodest ursinus adeps cum lilii radicibus. aprinũ aut suillũ fimum inueteratum. Setarum ex iis e penicillis tectoriis cinis cũ adipe tritus. Tali bubuli cinis cũ cæra & medulla ceruina. fel tauri. fimum leporis. Sed capraꝝ fimum sine cicatrice sanare dicitur. glutinum præstantissimum fit ex auribus tauroꝝ & genitalibus. Necquicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æque ꝙbusuis pellibus inueteratis calciamentisq; etiã decoctis. Rhodiacũ uero fidelissimũ. eoq; pictores & medici utũtur. id quoq; quo candidius. eo probatius. nigrũ & lignosum dãnatur. neruoꝝ doloribus fimũ caprinum decoctũ in aceto cũ melle utilissimũ putant: uel putrescente nemo. Spasmata & percussu uitiata fimo aprino curant uere collecto & refacto. Sic & quadrigis agendis tractos rotaue uulneratos. & quo quo modo sanguine cõtuso: uel si recens illinat. sunt qui id coxisse aceto utili⁹ putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisq; & euersis ex aceto salutarẽ promittunt. Reuerẽtiores cinerẽ ei⁹ ex aqua bibũt. ferunt q; & neronẽ principem hac potione recreari solitũ: cum sic quoq; se trigario approbare uellet ꝓximã suillo fimo uim putant. sanguinẽ sistit. coagulũ ceruinum ex aceto. Ite leporis. huius ꝙdẽ & piloꝝ cinis: item fimo asinino cinis. & piloꝝ quidẽ cinis illit⁹. efficaciorꝰ uis e marib⁹ aceto admixto. & inflana ad omne profluuium impositio. Similiter ex equino capite & fœminæ. Aut fimi uituloꝝ cinis illitus ex aceto. itẽ caprini corn⁹ uel fimi ex aceto. hirciui uero iocinere dissecti sanies efficacior. & cinis utriusq; ex uino pot⁹: uel narib⁹ exaceto illit⁹. hircini quoq; utris uinarii dũntaxat cinis cum pari pondere resinæ. Quo genere sistitur sanguis: & uuln⁹ glutinat. Hædinum quoq; coagulum ex aceto: & fœminũ ei⁹ combustoꝝ cinis similiter pollere tradunt. Vlcera sanat in tibiis cruribusq; adeps ursin⁹ admixta rubrica. ꝙ uero serpunt fel aprinum cũ resina & cærusa. Maxillaꝝ apri uel suum cinis. Fimũ suum illitum siccum. item caprinum ex aceto subferuefactum. cæterea purgant & explentur butyro. cornus ceruini cinere. Vel medulla cerui felle e taurino cum cyprino oleo. Aut fimo aprino. aut hircino. fimũ recens suum Vel inueterati farina illinit uulneribus ferro factis. phagedenis in fistulis imittitur fel tauri cum succo porri aut lacte mulieꝝ. uel sanguis adid⁹ cũ cotyledone hærba carcinomata curat coagulum teporis cum pari pondere capparis aspersum cum uino. gangrenas ursinum fel penna illitum. Asini ungulaꝝ cinis ea quæ serpũt ulcera insperſus sanguis eq adrodit carnes stiptica ui. Item fimi equini inueterati fauilla ea uero ꝙ phagedenas uocãt in ulcerũ genere corii bubuli cinis cũ melle. Cato uituli recentia uulnera nõ patit tumescere. Fimũ bubulũ cũ melle. Fœminũ uituli cinis sordida ulcera: & ꝙ cacoethe uocãt e lacte mulieris sanat. recẽtes uero plagas ferro illatas glutinũ taurinũ liquefactũ tertio die solutũ. Caseꝰ caprin⁹ siccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpunt cohibet seuũ cũ cæra. item addita pice ac sulphure ꝓcurat similiter ꝓficit ad cacoethe. hædi fœminũ cinis e lacte mulieris: & aduersus

Capræ Dioſco.

carbũculos ſuis fœminæ cerebrũ toſtum illitumq;.Scabiem hominis aſinine medullæ maxie abolẽt Vrinæ eiuſdẽ cum ſuo luto illitæ.butyrum etiam quo in iumentis proficit cũ reſina calida . glutinũ taurinũ ĩ aceto liquefactum addita calce.fel caprinũ cum aluminis cinere.boas fimũ bubulum:unde & nomen traxere.Canũ ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti. iterum cum inareſcat illito: illito:& poſtero die abluto cinere lixiuio.Spinæ ac ſimilia corpori extrauntur fellis excrementis. itẽ capræ ex uino.coagulo quocunq;:ſed maxime leporis cũ thuris pollie & oleo:aut cũ muſci pari põdere::au t cũ propoli.Cicatrices nigras ſeuũ aſininum reducit:ad colorem.fel uituli etenuat calefactũ medici adiiciunt myrrham & mel & crocũ:æreaq; pyxide condunt.aliqui &·florem æris miſcẽt. mulierũ purgationes adiuuant fel taurinũ lana ſuccida appoſitũ olympias thebana addidit hyſopũ & nitrũ.Cornus cini cinis potus.item uuluæ laboranti.illitũ quoq; & fel taurinũ cum opio appoſitum obolis binis.uuluas & pillo ceruino ſuffiri prodeſt.tradunt ceruascum ſenſerint ſe grauidas:la pillũ deuorare : quẽm in excrementis reppertum aut in uulua:nam & ibi inuenitu:cuſtodie partus adalligatũ.inueniuntur & officula in corde & uulua perquam utilia grauidis parturientibuſq;.Nam de punice qui in uaccarũ uetero ſimili mõ reperitur ut diximus in natura boum. Lupi edeps illitus uuluas mollit.Dolores earũ iecur.carneſq; lupi ediſſe parituris prodeſt.aut ſi incipiẽtibus parturire ſit iuſta qui ederit.adeo ut etiam contra illita noxia ualeat.eundem uero ſuperuenire permitioſum ẽ magnus & leporis uſus mulieribus uulua adiuuat pulmo aridus potus.profluuia iecur cũ ſania tera ex aqua potũ.Secundas coaguhũ cauẽtur pridiana balnea.illitũ quoq; cũ croco & porri ſucco:uellere appoſitũ abortus mortuos expellit.Si uuluæ leporum in cibis ſumantur:mares concipi putãt.hoc & teſticulis eorum & coagulo profici.conceptũ leporis utero exemptum iis quæ parere deſierint:re ſtibilem fœcunditatem afferẽ Sed & pro conceptu leporis ſaniem & uiro magi propinant.itẽ uirgini nomen grana ſimi ut ſtent perpetuo mammæ.Coagulo quoq;.ob id cũ melle linunt ſanguinẽ ubi euulſo pilo renaſci nolunt.inflationi uuluæ fimũ aprinum ſuillumue cũ oleo ilini prodeſt. efficatius ſiſtit farina aridi aut ſpergatur potioni:uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueãtur.lacte ſuis poto cũ mulſo adiuuantur partus mulierũ per ſe uero potum dificiẽtia ubera puerperarum replet . Eadẽ circũlita ſanguinæ fœminæ ſuis minus creſcunt. Si dolent lactis aſinini potu mulcẽtur.Quod addito melle ſumptũ & purgatiões eaꝝ adiuuat.Sanat & uuluaꝝ exulcerationes eiuſdem animalis ſeuũ ĩueteratũ:& inuellere appoſitũ duritiam uuluaꝝ emollit.per ſe uero recens uel inueteratũ ex aqua illitũ pſilothri uim optinet.eiuſdẽ animalis lien inueteratus ex aqua illitus mammis abundãtiã facit.uuluas ſuffitu corrigit.Vngulæ aſininæ ſuffitæ partũ maturant:ut uel abortus euocẽt : nec aliter adhibeẽ.qm̃ uiuentẽ partum necãt.Eiuſdẽ aialis fimum ſi recẽs ĩponaẽ:,pfluuia ſãguinis mire ſedare dicitẽ.nec nõ & cinis eiuſdem fimi:& uuluæ ,pdeſt impoſitus.equi ſpuma illita p dies.xl. prius q̃ naſcanẽ primũ pili reſtringunẽ.itẽ ceruini decocto.melꝰ ſi recẽtia ſint cornua.lacte equo iuuãt uulnæ collutæ.qđ ſi mortuꝰ partus ſentiaẽ lien ex aqua dulci potus eiicit. itẽ ungulæ ſuffitu aut fimũ aridũ.Vuluas ,pcidẽtes butyrũ infuſum ſiſtit.induratã uuluã aperit fel bubulũ roſaceo ad mixto:foris uellerẽ cũ reſina terebinthina ipoſita.Aiũt & ſuffitu fimi e mare boue ,pcidentes uuluas reprimi. partus adiuuari cõceptus uero uaccini lactis potu.ſterilitatẽ ob partus uexationẽ fieri certũ ẽ.hanc emẽdari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe ſerpentiõ & erugine addito melle medicatis locis ante coitꝰ uitulinũ quoq; fel ſi in purgatiõibꝰ fuerit ſub coitu apſũ uuluæ ẽt duritiã uẽtris emollit:& ,pfluuiũ minuit:ũbilico puncto adq; i totũ uuluæ ,pdeſt.modũ ſtatuũt fellis põdere denarii apii tertiã ammixto amygdalino oleo:quãtũ eſſe ſatis appareat hoc ĩ uelere imponũt . maſculi fel uituli cũ mellis dimidio tritũ ſeruatur ad uuluas:.Carnem uituli ſi cũ ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptũ:mares parituras promittũt.medulla uituli in uino & ex aqua decocta ſeuo exulcerationibus uuluarũ impoſita prodeſt item adeps uulpinũ:excremẽtũq; feliũ cum reſina & roſaceo ĩpoſitũ.Caprino cornu ſuffiri uuluam utiliſſimũ putãt.Silueſtrium caprarum ſãguis cum palma marina pilos trahit.Cæteraꝝ uero fel callum uuluaꝝ emollit inſperſum & a purgatiõe cõceptꝰ facit.Sic qoq; pſilothri uis efficitur euulſis pilis triduuo ſeruatur illitum ,pfluuium quãuis ĩmẽſum urina cpræ pota ſiſti obſtetrices ,pmittunt.& ſi fimum illinatur.membrana capraꝝ in aqua partu edito in ueterata potuq; ſumpta in uino,ſecũdas pellit.hædo ꝝ pilis ſuffiri uuluas utile putãt.Et ĩ ,pfluuio ſãguinis coagulum bibi aut hyoſcyami ſemine imponi.E boue ſilueſtri nigro ſi ſãguine ricini lubi pungãẽ molieri tedium ueneris fieri dicit eſchines.idẽ amoris pota hirci rina amixto ,ppter faſtigium nardo .infãtibꝰ nihil butyro utiliꝰ p ſe & cum melle:priuatim & in dẽtitiõe & adgingiuas: & ad oris ulcera.Dẽs lupi adalligatꝰ infantium pauores:,phibet.dentientiq; morbos.Quod & pelli lupina põſtat.Dẽtes:qdẽ eoꝝ maximi eqs quoq; adalligati infatigabilẽ curſum põſtaẽ dicunẽ.lepoꝝ coagulo illito ubere ſiſtiẽ infantiũ aluꝰ.iecur aſini ãmixta modice panace inſtillatum in os a cõitia

tes tuetur.Hoc.xl.diebus fieri præcipiunt.& pellis asinina iniecta impanidos infantes facit.Dẽtes q equis primũ candunt:facilem dentitionẽ præstant infantibus adalligati.efficatius si terram non attigere.lienem bubulus in melle editur.& illinitur ad lienis dolores.Ad ulcera manantia cum melle lyen uituli in uino decoctus tritusq; & illitus ulcuscula oris.Cerebrũ capræ magi per anulum aureum traiectũ prius quam lac detur infantibus instillatur contra comitiales.ceterosq; ifantiũ morbos Caprinũ fimum inquietos infantes adalligatũ pãno cohibet:maxime puellas.lacte caprino uel cerebro leporum peruncta gingiuæ faciles dentitiones faciunt.Somnos fieri lepore sumpto i cibis Caro arbitratur.Vulgus & gratiã corpori in nouẽ dies friuolo quidem ioco.Cui tamen aliqua debeat sub esse causa in tanta persuasione.magi felle capræ sacrificatæ duntaxat illito oculis uel sub puluino posito somnũ allicii dicunt.Sudores inhibet cornus caprini cinis myrteo oleo peruncti.Coit[a] autẽ stimulat sel aprinũ illitũ.item medullæ suum haustæ.Seuũ asininũ anseris masculi adipe permixto illitũ:item a coitu equi Virgilio quoq; descriptũ uirus & testiculi equini aridi ut potioni iterseri possint:dexterue asini testis in uino potus pro portione:uel adalligatus brachiali.eiusdem a coitu spũa collecta roseo panno & inclusa argento ut eschines tradit.Salpe genitale in oleũ feruens mergi iubet septies:eoq; perungi pertinentes.Bialcon cinerem ex eodẽ bibi uel tauri a coitu urinam :luteoq; ipso illini pubem:At e diuerso muris fimo illito cohibetur uirorũ uenus.ebrietatẽ arcet pulmo apri aut suis assus a ieiuno cibo præsumptus eo die.item hædinus. Sõnios.vii. Mart.

Mira de animalibus.. Cap.xi.

Ira præterea traduntur in eiusdẽ animalibus.Vestigiũ equi excussum ungula:(ut solet plerumq;)siquis collectũ reponat singustus remediũ esse recordantibus quo nam loco id reposuerũt.iecur luporũ equinæ ungulæ simile esse.& rumpi equos qui uestigia lupoꝝ sub equite sequantur.Talisq; suũ discordia e quanda inesse.in incẽdiis si fimi aliquid egeratur e stabulis facilius extrahi.nec recurrere oues boues q:hircoꝝ carnes uirus nou recipere.si panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederint:lasserue dilutũ biberint.nullas uero teredinẽ sentire luna decrescẽte induratas sale.Adeoq; nihil omissũ est:ut leporẽ surdũ celerius pingue fcere reperiamus.animaliũ uero medicina.Si sanguis profluat iumentis:suillũ fimũ ex uino infundendũ.Boũ autem morbis seuũ sulphur uiuum allium siluestre ouũ coctũ:omnia hæc trita in uino danda:aut uulpis adipem. Carnẽ caballinam discoctam potu suum morbis mederi.omniam uero quadrupedum morbis capram solidam cũ corio & ranam rubetam discoctas.gallinaceos nõ attigi uulpibus qui iecur animalis eius aridũ ederint.uel si pellicula ex eo collo inducta galli inierint.Similia in felle mustellæ.Boues in cypro contra tormina hominũ excrementis sibi mederi.insuper pedes boũ si prius cornua pice liquida perungantur.lupos in agros non accedere:si capti unius pedibus infracits cultroq; adacto paulatim sanguis circa fines agri spargatur:atq; ipse defodiatur in eo loco:ex quo cæperit trahi,aut si uomerẽ quo primus sulcus eo anno in agro ductus si excussum aratro focus larium quo familia conuenit absumat.ac lupum ceruis nulli animalium nociturum in eo agro quãdiu id fiat.hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis:quæ aut placita non sunt:aut fera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIE LIBER XXIX

PROOEMIVM.

De medicina & inuentoribus eius:de origine medicinæ:& quãdo primũ clinice:& quãdo primũ iatraliptice:& de Chrysippo & erasistrato:& empirice:& erophilo:& reliqs illustribus medicis:& quotiens ratio medicinæ mutata sit:& qui primus romæ medicus:& quando:& quis de medicis ãti qui romani iudicauerint:& uitia medicinæ Cap.i.

Atura remedioꝝ:atq; multitudo nstantium ac præteritorum plura de ipsa medendi arte cogũt dicere ẽq; nõ ignarus si nullis ante hæc latino sermone:cũdita ancepsq; ac lubricũ esse rerũ oium nouaꝝ principium:nec aliud utiq; gratiæ q sterilis difficultatis in pmendo.Sed quonã occurrere uerisimile est oium q hec noscãt cogitationi:quonã mõ exoluerint in medicinæ usu quæ tã prata.atque p tinentia erãt mirũq; & indignũ protinus snbit:nullã artiũ inconstantiorẽ fuisse & etiamnũ sæpius imutari contigerit cũ sit fruticosior nulle.Diis primum inuentores suos assignauit:& cælo dicauit.Necnõ & hodie multifariã ab oraculis medicina petitur.auxit deinde famã ẽt crimine ictũ fulmine æsculapiũ fabulata:quoniam Tyndaridam reuocauisset ad uitam. Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opera suæ clara troianis temporibus a quibus fama certior uulneꝝ dũ taxat remediis:Sequentia eius mirũ dictu in nocte densissima latuere usq; ad pelopõnesiacũ bellum.

Et tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates genitus in insula co:in primis clara & ualida ac æsculapio dicata.is cū fuisset mos liberatos morbis scribere in tēplo eius dei:q auxiliatus esset.ut postea similitudo proficeret exscripsisse ea traditur.atq; ut uarro apud nos.credit iam tēplo cremato is instituisse medicinā hanc q̄ clinice uocatur.nec fuit postea quæstus modus:quoniā prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisset quam uocant iatralepticen.Reunctoribus quoq; medicoꝝ ac medicis in eis uictigal inuenit.horū placita Chrysippus ingenti garrulitate mutauit plurimūq; etiam ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus aristotelis filia genitus.hic antiocho rege sanato centū talentis donatus est a rege ptolemæo filio eius:ut incipiamus & præmia artis ostendere.Alia factio ab experimentis se cognominans Empicen cœpit in sicilia a Creonte agrigētio empedoclis phisici auctoritate cōmendato.Dissideruntq; eæ scholæ:& omnes eas dānauit erophilus in musicos pede uenaꝝ pulsu discreto per ætatū gradus.Deserta deinde & hæc secta est.quoniā necesse erat in ea litteras scire.mutata & quā postea Asclepiades:ut retulimus:inuenerant.auditur eius themison fuit.Sed q̄ inter initia scripsit.illo mox recedente a uita ad sua placita mutauit.Sed & illa Antonitus musa eiusdē auctoritate diui augusti:quē cōtraria medicina graui periculo exemerat.multos p̄terea medicos celebertimosq; ex iis cassios carpitanos aruncios albucios .cc.l. sestertia annua mercede iis fuere apud priceps.Qu.uero Stertinius imputauit principibus:q; sestertiis quingenis annuis cōtentus eēt.Sexcena.sibi quæstu urbis fuisse numeratis dominus ostēdebat.par & frati eius merces a Claudio cæsar infusa est:census q̄q̄ exhaustis opibus neapoli exornata ut hæredi Ils.ccc relinqueret quadragēa idē arūcius solus .exortus deinde est uectius ualēs adulterio messalinæ claudii Cæsaris nobilitatus:pariterq; eloquentiæ affectator.is eam potentiam nactus nouā instituit sectam.eadem ætas neronis principatu ad Thessalū transiliuit delentem cuncta maioꝝ placida & rabie quadā ī oēs æui medicos porantē.Quali prudentia ingenioq; æstimari uel uno argumento abunde potest cum nocumen suo: quod est appia uia: tatronicen se inscripsent.nullius histrionū par:ex quo trigario comitatu regressus in publico erat.Tū Crinas massilienſis arte geminata:ut cautior religiosiorqué ad syderū motus ex ephemeride mathematica cibos dando.oraſq; obseruando auctoritate eū præcessit.nuperq; sestertia.c.reliquit muris patriæ mœnibus quoq; aliis pene non minori summa extructis.hi regebāt fata cū repēte ciuitatem Carmis ex eadem massilia inuasit damnatis nō solū prioribus medicis: ueꝝ & balneis frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari persuasit.mersit ægros in lacus.uidebam⁹ senes cōsulares usq; in ostentationē ingentē:Qua de re extat etia annei Senecæ astipulatio. nec dubiū ē oēs istos famam nouitate aliqua ancupantes animas statim nostras negociar.hinc illæ circa ægros mi ca ægros miseræ sētētiaꝝ cocertationes:nullo idem censente ne uideatur assertatio alterius.hinc illa infœlicis monumēti inscriptio.turba se medicoꝝ periisse.mutatur ars quotidie totiens iterpollis.& ingenioꝝ græciæ flatu impellimur.palamq; est:ut quisquis inter istos loquendo polleat : iperatorē illico uitæ nostræ necisq; fieri.ceu uero non milia gentiū sine medicis degant:nec tamen sine medicina.Sicut populus Romanus sexcentesimū annūneq; ipse in accipiendis artibus lērus: medicinæ ueio etiā auidus donec experta damnauit.Etenī pcensere insignia priscoꝝ in his moribus cōuenit.cāssius hemina ex antiquis auctor est primū e medicis uenisse romā peloponēsē archatū lysauiæ filiū. L.Aemilio.M.Liuio coss.anno urbis.d.xxxv.Eiq; ius quiritiū datū & tabernam in compito acilio emptam.ob id publice uulnerariū fuisse eū tradūt uocatū Mireq; gratū udentū eius initio . Mox a sæuitia secandi urendiq; transisse nomen in carnificē & in tediū artis.oēsq; medicos quod clarissime telligi potest ex.M.Catone:cuius auctoritati triūphus atq; censura minimū conferunt:tanto pl⁹ ipso est.Quáobrē uerba ipsa ponemus.Dicam de istis græcis suo loco Marce fili quid athenis exquisitū habeā & quod bonū sit eoꝝ littera inspicere non perdiscere:uaintam nequissimū & indocile genus illoꝝ:& hoc puta uatē dixisse.Quandocunq; ista gens suas litteras dabit:omnia corrumpet. Tunc etiam magis:si medicos suos huc mittet.iurarunt inter se barbaros necare oēs medicina .Sed hocipsum mercede faciūt.ut fides iis sit:& facile disperdant.nos quoq; dictant barbaros:& spurcius nosq; & alios opicos appellatione fœdant:.interdicit ibi d medicis.Atq; hic Cato.dc.v.ānō urbis nostræ obiit octogesimoquinto suo:ne quis illi defuisse publice tempora:aut priuatim. uitæ spatia expediēdū arbitretur.Quid ergo:dantā ab eo rem utilissimam credimus.minime hercule.subiicit enim qua medicina usus & se coniugem usq; ad longam senectā perduxerit:iis ipsis scilicet quæ nunc nos trademus:profiteturque esse etiam cōmentariū sibi quo medeatur filio:seruis familiaribus:quæ nos p genera usus sui differimus.non rē antiqui damnabant:sed artem.maxime uero quæstū esse immani precio uitæ recusabant.Ideo templū æsculapii etiamcū reciperetur is deus:extra urbem fecisse.iterū que in insula tradunt.& cū græcos italia pellerent:diu etiam post catonē excepisse medicos. augebo prouidentiā illorū.Solā hanc artiū græcarū nōdū exercet romana grauitas.In tāto fructu pau

Seq; inter initia ascripsitullo mox rece dēte a uita sua placita mutauit. ex antiquo exemplari. præterea

Ctitias

cissimi quiritiũ attigere:& ipſi ſtatim ad græcos tranſfugæ.immo uero auctoritas aliter q̃ græce ea tractantibus etiam apud imperitos experteſq; linguæ non eſt. Ac minus credunt.quæ ad ſalutẽ ſuã pertinenti:ſi intelligunt.itaq; hercule in hac artiũ ſola euenit.ut cuicunq; medicũ ſe profitenti ſtatim credatur.cũ ſit periculum in nullo mendacio maius.non tamen illud intuemur:adeo blanda eſt ſpirandi per ſe cuiq; dulcedo.nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem.nullũ exemplũ uindictæ.diſcunt periculis noſtris.& per experimenta mortes agunt.medicoq; tantũ hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt.Quinimo tranſit inconuitiũ.& intemperantia culpatur. utroq; q̃ perire arguunt.Sed & decuriæ pro more cenſuris principũ examinant.inquiſitio p parietis agitur. & qui de numero iudicet a gradibus columniſq; Herculis accerſitur.de exilia uero nõ niſi die.xl̃.Quinq; electris uiris datur tabella.at de iudice ipſo quales in cõſilio eunt.ſtatim occaſuri:merito dũ mẽini noſtræ libet ſcire:quod ſaluti ſuæ opus ſit.Alienis pedibus ambulamus.Alienis oculis agnoſimus. aliena memoria ſalutamus.aliena uiuimus opera.perieruntq; rerũ naturæ pretia:& uitæ argumenta nihil aliud pro noſtro habemus quam delicias non deſeram catonem tam ambitioſæ artis inuidia a me obiectũ:& a ſenatu illũ qui ita cenſebat.itaq; non crimìnibus artis arreptis ut aliquis expectauerit Quid enim uenenoꝝ fertilius:aut unde teſtamentoꝝ plures inſidiæ.iam uero & adulteria etiam in principũ domibus:ut eudemi,in liuia Druſi Cæſaris.item Valentis in aqua dictum eſt regina non ſunt artis iſta iſta ſed hominũ.non magis hæc urbi timuit Cato ut equidẽ credo quã reginas. ne auaritiam quidem arguã rapaceſq; nũdinas pendentibus fatis & dolorũ indicatrã:ac mortis arram aut arcana præcepta:ſquamã in oculis emouendã potius quam extrahendam per quæ effectũ eſt ut nihil magis prodeſſe uideretur quam multitudo graſſantiũ.neq; enĩ pudoris æmuli pretia ſummittunt.notũ eſt ab eodem charmide unũ ægrum ex prouintialibus ſeſtertiis ducentis conductũ Archontio uulnerũ medico Lls.C.condẽnato ademiſſe Claudium principem.eidemq; in gallia exulanti& deinde reſtituto acquiſitũ non minus iutra paucos annos.& hæc perſonis imputẽtur Ne fæcem quidem aut inſitiam eius eius turbæ arguamus:ipſorũq; intẽperantiam in morbis aquarũ calidarũ diuerticulis imperioſam inediam & ab iiſdem deficientibus cibo ſæpius die igeſto.mille præterea pœnitentiæ modis:culinarũ etiam præceptis & unguẽtoꝝ mixturis:quãdo nullas omiſere uiiæ illecebras:inuehi peregrinas merces cõciliariq; externa pretia diſplicuiſſe maioribus credidim quidẽ non tamen hoc Catonẽ prodidiſſe:cũ damnaret artem.theriace uocatur excogitata cõpoſitio luxuriæ.fit ex rebus externis cũ tot remedia dederit natura:quæ ſingula ſufficerent. mithridati cũ:antidotũ,ex rebus :liiii:componitur.interim nullo pondere æquali:& quarunda rerũ ſexageſima denarii unius imperata.Quo deoꝝ perfidiam iſtam monſtrante:Hominũ enim ſubtilitas tanta eẽ non potuit.oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ uenditatio manifeſta eſt.ac ne ipſi quidem illã nouere.Comperiq; uulgo procinabari indica in medicamẽta miniũ addi inſcitia nominis:qd eẽ uenenũ docebimus inter pigmenta.uerũ & hæc ad ſingulos ſalutem pertinent.illa autem quæ timuit. Cato:atq; prouidit.innocentiora multo & parua opinatu:quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur illa prodidere imperii mores illa quæ ſani potimur luctatus cætomata cẽu ualitudinis cã inſtituta.Balneæ ardentes quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui.ut nemo nõ mĩnus ualid⁹ exiret.Obedientiſſimi uero.efferrentur.potus deinde ieiuniorũ ac uomitiones:& rurſus ppotatiões : ac loꝝ euitatio inſtituta reſinis eoꝝ.itemq; pectines in fœminis quidem publicati. ita eo profecto: Iures moꝝ:nec aliunde maior quam e medicina.uatem prorſus quottidie facit Catonem eius oraculũ Satis eſſe ingenia græcorum inſpicere.hæc fuerint dicende pro ſenatu illo ſexcentiſq; populi romani annis:aduerſus artem:in aqua conditione inſidioſiſſima auctoritatem peſſimis boni faciũt:Simul cõtra attonitas quorundam perſuaſiones qui prodeſſe.niſi prætioſa non putãt.neq; enĩm dubitauerim aliquibus faſtidio futura:quæ dicentur animalia.at non uirgilio nefas fuit nominare formicas nulla neceſſitate:& gurguliones ac lucifugis congeſta cubilia blattis.non homero inter prælia deorũ iprobitatẽ muſcæ deſcribere.non naturæ gignere iſta cũ ginat hominẽ.proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet:ordiemur autem a confeſſis:hoc eſt lanis ouibuſq;.ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur quædã ẽt ſi alienis locis:tamen obiter neneſſe erit.nec deeſſet materiæ pompa:ſic quicquã aliud intueri liberet.quam fidem operis.Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoq; medicinis.Ceu uere id certũ eſſetq; non fabuloſum . irridere ẽ uitæ remedia poſt mileſimũ annũ reditura monſtrare.

De medicina lanarum. Cap. ii.

Anis auctoritatẽ ueteris romani etiã religioſam habuere poſtes a nubentibus attingi iubentes prætereq; cultũ & tutelam contra frigora.Succide plurima præſtãt remedia ex oleo uinoq;:aut aceto:prout quæq; mulceri morderiq; opus ſit & aſtringi laxariue:luxatis membris dolentibuſq; neruis ipoſitæ:& crebro ſuffuſæ.Quidam etiã ſalẽ admiſcent luxatis.alii cũ lana

rutam triram adipēq; iponunt:itē contusis:rumentibusq;.halitus quoq; oris gratiores facet traditu conficatis dētibus atq; gingiuas admixto melle.prodest & phreniticis suffitu Sanguinē in narib⁹ sistit cum oleo rosaceo : & allio indita modico auribus obturatis spissius.Quin & ulceribꝰ uetustis. iponit cū melle.Vlnera ex uino uel aceto uel aceto uel aqua frigida & aspersa sanat.arietis uellera frigidaq; ex oleo madefacta in muliebribus malis inflāmationes uuluæ sedant.sedant.Et si ꝓcidāt suffitu reprimū.Succida lana iposita subditaq; mortuos partus euocat Sistit etiam profluuia earū.Arcanis rabiosi morsibus inculcata post diem septimū soluitur.Ceduuias sanat ex aqua frigida:Eadē nitro sulphure oleo aceto pice liquida feruentibus tincta q̄ calidissima imposita bis die tūboꝝ dolore sedat.Sāguinēq; sistit ex ariete succida:articulos extremitatū præligans.laudatissima omnis e collonatione uero gallatica:tarentina attica milesia.Succidā imponūt & desquamatis ꝓcussis:liuidis:cōtusis:collisiscontritis:deiectis capitis & aliis doloribus stomachi inflamatiōi ex accto & rosaceo Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambustis Et in oculoꝝ medicamenta additur item infistulas aureſq; suppuratas.Ad hæc dentosam eā illi uero euulsam decisis summis partibus siccam carpunique & in fictili crudo componūt:ac melle persundūt utrunq; Alii hastulis tede subiectis & subinde intersitatis:oleo aspersam accendūt Cineremq; in labellis aqua addita confrigant manu : & considerate patiuntur:idq; sæpius mutantes aquā donec linguam astringat leniter:nec mordeat.Tunc cineré reponūt.Vis eius stiptica est:efficacissimeq; genas purgat Quin ipsæ sordes pecudū fudorq; fœminū & alaꝝ adhærentes lanis:oesypū uocant.in numerus prope usus habet in atticis ouibus genito palma fit pluribu. modis Sed probatissimū lana ab iis partibus recenti concerpta:aut quibuscūq; sordibus succidis primū collectis.ac lento igni in æneo uase suferuefactis refrigeratis pinguiq; quod supnatat:collecto in fictili uase:iterūq; decocta priore materia quæ piguitudo ntraq; frigida aqua lauat & in linteo siccatur:ac sole torretur donec candida fiat ac trāslucida Tū in stagnia pyxide conditur. probatio autē ut sordium uirus oleat:& manu fricante ex aqua non liquet:sed albescat cæsa.Oculis utilissimū contra inflāmationes genarūq; callum Quidā intesta torrent donec pinguedinē amittat utile tale existimantes erosis & duris genis:angulis scabiosis & lachrymātibꝰ ulcera nō oculorū modo sanat:sed oris etiam & genitaliū cum anserino adipe medetur & uuluæ inflāmationibus & sedis rhagadis & condylomatis cū melliloto ac butyro.Reliquos usus eius suo loco digerem.sordes qúoq; caudaꝝ cōcretæ in pilulas ac siccate per se tussaq; farina hæc illitæ dentibus mire ꝓsūt ēt labentibus:gingiuisq; si carcinoma serpat.iā uero pura uellera aut per se imposita cæcis doloribꝰ aūt accepto sulphure & cinis eoꝝ genitaliū uiciis.Tantūq; polent:ut medicamentis quoq; superponant Medentur ante omnia & pecori ipsi:si fastidio non pascat cauda enim q̄ arctissime preligata euulsa ī de lana statim uescuntur.Tradūtq; quod extra nodū sit e cauda præmori.

De ouorum natura. Cap.iii.

Anæ habent & cū ouis socieatē simul fronti impositæ contra epiphoras non opus ē eas in hoc usu radiculis esse curatas.neq; aliud q̄ candidū ex ouo infundi ac pollinem thuris.

Oua per se insuso candido oculis epiforas cohibent.urentesq; refrigerant. Quidā cū croco præferunt:& pro aqua miscent collīriis infantibus uero contra lipppitudines uix aliud remediū ē butyro ammixto recenti.eadem cū oleo trita ignes sacros lēniunt betæ foliis super illigatis cādido ouoꝝ in oculis & pili reclinantur hammoniaco trito ammixtoq; & uari in facie cum pineis nucleis ac mele medico ipsa facies illita sole non aduritur.ambusta aquis si statim ouo occupentur:pustulas non sentiunt Quidā ammisent sarinam hordeaceā .& salis parum.ulceribus uero ex ambusto cū cādido ouorum tostum hordeum:& suillo adipe mire prodest eadem curatione ad sedis uitia utuntur infantibus quidem etiam si quid ibi procidat.ad pedum rimas ouorum candido decocto cæruleū narioꝝ duorum pondere pari spumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino .ad ignem sacrum cādido ouorum trito cum amylo.agiunt & uulnera candido glutinari ca uloſque pelli lutea ouorū cocta ut indurescant admixto croco modice.item melle & lacte mulieris illita dolores mitigant. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita:uel cum trito a pii semine ac polēta immulso illita. prodest & tussientibus per se luteū deuoratum liquidum ita ut dentibus non atingatur.Thoracis distillationibus.Fauciū scabriciæ priuatim contra hemorrhoidum morsum illinit:sorbeturq; crudum prodest & renibus:ueficæ rosionibus:exulcerationibusq; & cruenta excreantibus quinquæ ouoꝝ lutea in uini hemina cruda sorbentur disentericis cū iure puraminis sui & papaueris succo aut uino. Dantur cœliacis cū uuæ passæ pinguis pari pondere malicorio per triduū æquis portionibꝰ & alio modo lutea ouorum ttium lardi ueteris & meliis quadrantibus uini ueteris cyathis tribꝰ trita ad crassitudinem mellis:& cū opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota.item ex oleo fricta tenta totis ouis pridie maceratis in aceto.Sic & illita lyenicis.Sanguinem autē reiicientibus cū tribus

cyathis mixti. Vtuntur iisdem ad liuentia. si uetustiora sint: cũ bulbis ac melle. sistunt & menses mulierũ cocta & ex uino pota: inflationee quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtiliora sunt & cerucicis doloribus cũ anserino adipe & rosaceo. sedis etiam uitiis durata igni: calore quoq; ꝓsint. Et condilomatis cũ rosaceo. item ambustis durata in aqua mox in pruna putaminibus exustiatũ lutea ex rosaceo illinuntur. fiunt & tota lutea: quæ uocant. Sicista: cũ triduo incubata tollũtur. stomachũ dissolutũ confirmãt pulli ouorũ cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos ammixta uini austeri hemina: & pari mõ olei polẽtæq;. Mẽbrana putaminis detracta siue crudo siue decocto. labiorum fissuris medetur putaminis cinis in uino potus sanguinis e uptionibus Comburi sine membrana oportet. Sic sit & dentifricũ. idẽ cinis & mulierũ menses cũ mirrha illitus sistit. firmitas putaminũ tanta est: ut recta nec ui nec pondere ullo franganturnec nisi paululum inflexa rotunditate. tota oua adiuuant partum cum ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corporũ ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino ammixta: ad puris & sanguinis excreatiões ouũ crudum cũ pori sectiui succo: pariq; mensura mellis græci calefactũ hauritur. Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle: & cruda cũ passo oleique pari. modo infunduntur & uirilitatis uitiis singula cum ternis passi amyliq; femuntia a balneis. aduersus ictus serpentiũ cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibos quot modis iuuent: notum est: cum transmittant fauciũm tumorem calfactuq; obiter foueãt. nullus est alius cibus qui in ægritudine alat: neq; oneret Simulq; uini usum & cibi habeat: Macerato rum in aceto molliri diximus putamen. talibus cum farina in pane subactis: cœliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri putant. Quo genere non aluos tantum sed & menses fœminarũ sistunt: aut si maior sit impetos cruda cũ farina ex aqua hauriuntur. & per se lutea ex iis decocta rursũ in aceto donec indurescant. iterumq; cũ trito pipere torrentur ad coibendos aluos: Fit & dysentericis remedium singulare ouo effuso infictili nouo eiusdemq; oui mensura ut paria sint oĩa melle mixto mox aceto. item oleo confusis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora: hoc præsentaneũ remediũ erit. Alii eadem mensura pro oleo & aceto resinam adiiciunt rubentem uinumq; : & alio mõ temperant olei tãtũ mensura pari pineique corticis duabus sexagesimis denariorum. uua eius quod thum diximus mellis obolis quinq; simul decoctis ita ut cibus alius post quatuor hõras sumaẽ. torminibus quoq; multi medentur oua bina cũ alis piscis quatuor una atterendo uiniq; hemĩa calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid desit ouorũ gratiæ: cãdidum, ex iis admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. uis uero tanta est ut lignũ perfusum ouo non ardeat Ac ne uestis quidem contacta aduratur. De gallinarũ autem ouis tantum locuri sumus: cum & reliquarum alitum restant magnæ utilitates ficut suis dicemus locis præterea est ouorũ genus in magna galliarum fama omissum a græcis. Angues ex numerus est ouorũ conuoluti saliuis fauctum corporumq; spumis at artifici conplexu glomeranttur: anguinũ appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari: fagoq; oportere intercipi ne tellurem attingat. profugere raptorem equoq;. Serpentes enim insequi: donec arecantur ãnis alicuius interuẽtu. experimẽtũ eius eẽ si cõtra aquas fluitẽt: uel auro cictũ. Atq; (ut est magnorũ solertia occultandis fraudibus sagax) cera luna capiendũ censent taliq; constituere operationẽ eã sertiũ hũani sit arbitrii. uidi equidẽ id ouũ malì orbiculatim modici magnitudie. Crusta carthilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris: insigne drudis. At ut uictorias litiũ ac regũ adit⁹ maxie laudatur. tantæ uanitatis ut habentẽ id in lite in lite in sinu eqtẽ romonũ euocatũ a diuo Claudio principe iteremptũ nõ ob aliud sciam. hic tamẽ cõplexus anguiũ & efferatorũ cõcordia cã uidet eẽ. quaẽ exteræ gentes caduceu in pacis argumẽtis circũdata effigie anguiũ fecerint. neq; enim cristatos eẽ ĩ caduceo mos ẽ. De auferũ ouis magnæ utilitatis: ipsoq; anseri dicturi hoc uolũine debem⁹ honorẽ comagenorũ classime rei: fit ex adipe anserum. Alioqn celeberrimi usus est. at hoc i comage syriæ cũ cynnamocasia pipere albo hærba q̃ comagine uocaẽ: obrutis niue uasis odoẽ iucundo: utilissimũ ad ꝓfructiones cõuulsiões. cæcos ac subditos colores: oĩaq; q̃ acopis curanẽ unguentũq; pariter & medicamẽtũ ẽ. fit & in syria alio mõ. adipe auium curato ut diximus: additis erisisceptro xylobalsamo phœniceo elatæ. itẽ calamo singulorũ põdere qui sit adipis cum uino bis aut ter subferuefactis: Fit ãt hyeme: qm̃ æstate nõ glatiat nisi accepta cæra. Multa præterea remedia sunt ex ansere: quod miror æq̃ q̃ in coruis. nãq; cum ansere coruus ab æstate in autumnum morbocõflictarĩ dicit. de anserũ honore quẽ meruere gallorum in capitolium ascensu deprehenso diximus.

Angues innumeri æstate

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placita non sunt sed fera & ex uolucribus: & cõtra morsus phalagiorum. Cap. iii.

Adẽ de causa supplicia annua canes pendunt interædem iuuentutis & summanii uiui in furcas sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogũt priscorũ mores. Catulos

lactentes adeo puros existimabant ad cibū:ut etiam placandis numinibus hostiarū uice uterentur iis Genito mane catulo diuina fit:& ī cœnis deorum etiamnum ponitur.catulina adiicialibus quidem epulis celebrem fuisse.plauti fabulæ sunt indicio:sanguine canino contra toxica nihil præstanti⁹ putatur.uomitiones quoq; hoc animal monstrasse uidetur.& alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis.nunc ad statutū ordinem pergemus. aduersus serpentiū ictus efficacia habentur fimum pecudis recens in uino decoctū illitumq;.mures defecti & impositi quoq; natura nō est spenda præcipue in ascensu syderū ut diximus:cum lumine lunæ fibrarum numero crescente atq; decrescēte tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal:in homīe quoq; similiter uelere:sed resolui cyatho olei poto mustellaq; duo genera.alteq; siluestre.distant magnitudine: græci uocant ictides.harū fel contra aspides dicitur efficax:cætero uenenū.hæc aūt quæ in domibus nīis ob errat.& catulos suos(ut auctor est Cicero)quottidie tráffert:mutatq; sedem.serpētes psequitur. Ex ea inueterata sale denarii pondus in cyathis tribus datur percussis aut uentriculis coriandro farctus interatusq; & in uino potus.& catulus mustellæ etiam efficacius.Quædā pudenda dictu tāta auctoq; asseueratione cōmendantur ut præterire fas non sit.Siquidem illa concordia rerū:aut repugnātia medicinæ gignuntur.ueluti cimicū animalis fetidissimi:& dictu quoq; fastidiēdi natura cōtra serpēt morsus & præcipue aspidū ualere dicitur.item contra uenena oīa.Argumēto q; dicūt gallinas quo die id ederint nō interfici ab aspide.carnes quoq; eaq; percussis plurimu ꝓdesse. ex iis q tradūt humanissimū illinere morsibus cū sanguine testudinis itē.suffitu eorū abigere sanguisugas adhærētes haustasq; ab aialibus restinguere ī potu datos.Quáq; & oculos quidā iis inungūt tritis cū sale & lacte mulierū.Auresq; cū melle & rosaceo amixtis.Eos qui agrestes sint:& in malua nascanť cremaros cinere permixto rosaceo infundūt aurib⁹.Cætera quæ de iis tradūt:uomicæ & quartanarū remedia:aliorūq; morborū q̄q̄ ouo aut cæra aut faba inclusos censeant deuorandos falsa nec referēda ar bitror.lethargi tamen medicinæ cū argumento adhibent:quoniā uincať aspidā sōnifica uis septenos in cyatho aq dantes:puetilibus annis quaternos.Et strāguriæ fistulæq; ꝑposuere adeo nihil illa illa reg; oium parēs sine ingenuibus causis ingenuit.quin & aballigatos leuo brachio binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderū diurnis in rosaceo panno.Rursus iis adnectut scolopēdra suffituq; necat.Aspides pcussos torpe &sōno necāt omniū serpētiū minime sanabiles.sed & uenenū earū si sanguis attiugit:aut recens uulnus statim interimit.inueteratū ulcus tardi⁹ De cætero potū quatalibet copia:nō nocet.non enim ē tabifica uis:itaq; occisa morsu earū animalia cibis inoxia sunt Contaret in proferendo ex iis remedia.nisi.M.Varronē scirē.lxxxiii. uitæ anno ꝓdidisse aspidū ictus efficacissime curari hausta a pcussis ipsorū urina.Bsilisci:quē etiā serpentes ipsi fugiūt alios olfactu necātē:q hoiem uel si aspiciat tātū:dicitur interimere:sanguinē magi miris laudibus celebrās coeūtē picis mō & colore dilutū cinnabari clarioē fieri.tribuūt ei & successus petitionū a potestatibus.& a diis etiā precū:morborū remedia beneficiorū munere.quidā id saturni sanguinē appellan.Draco nō habet uenena.Caput eius limini ianuarū subditū propitiatis oratiōe diis fortunatā domū facere promittunt.Oculis eius inueteratis & cū melle tritis inunctos non pauescer ad nocturnas ꝓimagines etiā pauidos cordis.Pingue in melle dorcadū neruis ceruinis adalligatū in lacerto cūferre iudiciorū &.primū spondilū aditū potestatū mulcere.Dentes eius illigatos pellibus caprearū ceruinis neruis:mites præstare dominos potestatesq; exorabiles.Sed super oia est compositio:qua inuictos faciunt magorū mendacia.Cauda draconis & capite illis leonis e frōte & medulla eiusdē equi uictoris spuma canis unguib⁹ adalligatis ceruino corio neruisq; ceruī alternatis & dorcadis.quæ arguisse nō minus refert.q̄ contra serpentes remedia demonstrasse.quoniā hæc morboq; benēficia sunt.Draconū adīpem uenenata fugiunt.item uirus ichneumonū.Et cutis cinere in aceto punctos.uiperæ caput impositū uel alterius q̄ quæ pcusserit:sine fine prodest. item si quis eā insam in uapore baculo substineat.aiunt eū futura præcinere.item si quis exustæ eius cinerē illīnat.Reuerti autem ad p cussum serpentē necessitate naturæ nigidius auctor est.Caput quidem dissecant scythæ:interq; aures eximunt lapillū quem aiunt ab ea deuorarita.alii ipso toto capite utuntur. fiunt & ex uipera pastilli qui theriaci uocantur a græcis ternis digytis utrinq; an putatis: exemptisq; interaneis & liuore spinæ dhærente:reliqno corpore in patina ex aqua & aneto discocto:spinisq; exēptis & addita similagine:atq; ita in umbra siccatis pastillis:quibus ad multas medicamenta utūť: Significandū uidetur e uipera tātū hoc fieri.quidā purgate ut supradictu est adipem cum olei sextario decoquūt ad dimidias.ex eo cum opus sit ternis stilis additis in oleū peruuguntur:ut omnes bestiæ fugiant eos.præterea constat contra omnium serpentim ictus quāuis insanabiles ipsarum serpētiū exta imposita exiliari.Eosq; qui aliquando uipere iecur coctū userint:nunquā postea ferīri á serpēte Neq; anguis uenenatus est nisi per mensem luna instigatus.Sed prodest unius comprehensus:& in

Veneficiē

quaternis

aqua contusus.si foueatur ita morsus.Quin & inesse ei remedia multa creduntur:ut dicemus.Et ideo Aesculapio dicatur.Democritus quidem monstrat quedam ex iis confici.ut possint auium sermões intelligi.Atqui anguis æsculapius epidauro romã ad aduectus est:uulgoq; pascitur & i domibus ac nisi incendiis semina exurerentur non esset fœcunditati:eoꝝ resistere.in orbe terraꝝ pulcherrimum anguium genus est quod au aqua uiuit:hydri uocantur:nullis serpẽtiũ inferiores ueneno.horꝝ iecur seruatumiaduersus dercussos ab iis auxiliũ eũ.& scorpio tritus stellionũ ueneno aduersaf. Fit enim & e stellionibus malum medicamentum.nam cũ immortuus est in uino faciem eorum qui biberin lentigine obducit.Ob hoc inunguento neçan eum insidiantes pellicũ formæ.Cemediumq; ẽ ouilu teum & mel ac nitrũ.fel stellionum tritum in aqua:mustellas congregare dicitur.inter omnia uene nata salamandræ scelus maximũ est.Cætera.n.singulos feriunt:nec plures pariter interimũt ut omit tam:q; perite conscienria dicuntur homine percusso:neq; amplius admitti ad tertias.Salamãdra po pulos pariter neccare improuidos potes.nam si arbori irrepserit:omnia poma inficit ueneno.& eos q; ederint necat frigida ui nihil aconito distans.Quinimmo si cõtacto ab ea ligno uel pede crusta pa nis incoquatur idẽ ueneficiũ est:uel si in puteũ cadat.Quippe cum saliua eius quacunq; parte corpo ris uel in pede imo respersa omnis in toto corpore defluat pilus.Tamen talis & tanta uis ueneni a q busdã animaliũ ut suibus manditur.dominante eadem illa rerũ dissidentia.uenenũ eius extingui pri mũ omniũ ab iis quæ uescantur illa:uerisimile ẽst.his uero similia sunt:q; prodũtur cãtharidũ potu: aut lacerta in cibo sumpta.Cætera aduersanti diximus:dicemusq; suis locis.ex ipsis quæ magi tradũt contra incendia quoniã ignes sola animaliũ extinguat:si forrent uera iam esse experta roma. Sesti⁹ uenerẽ accendi cibo earũ si detractis interaneis & pedibus & capite in melle seruent tradit: negatq; restingui ignem ab iis.ex nolucribus in auxilio contra serpentes primũ uultur est annotandũ quoq; nus uiriũ esse nigris pennaꝝ.Ex iis enim si ueãtur:nidore fugari eas dicũt.itẽ cor eius alitis habẽtes tutos esse ab impetu non solũ serpentiũ sed ẽt feraꝝ:& latronũ ac regum ira canibus gallinaceoꝝ lunt cerebrũ plagis imponere.ius quoq; ex iis potũ præclare medet.& in multis aliis usibus mirabi- le pantheræ leonesq; nõ attingũt perunctos eo:præcipue si & alliũ fuerit incoctũ. Aluũ soluit. Vali dius e uetere gallinaceo.prodest & contra longinquas febres.& torpentibus mẽbris tremulisq;:& ar ticulariis morbis.& capitis doloribus.Epiphoris:inflationibus:fastidiis incipienti tenasmo:iocineri bus uesicæ.Contra cruditates suspira itaq; etiã faciendi eius extant præcepta.efficacius enim cocti cũ olere marino:aut cibio:aut capparĩ:aut apio:aut:herba mercuriali:aut polypodio:aut anheto.Vtilissi me autem in cõgiis tribus aquæ ad tres heminas cũ supradictis herbis:& ifrigeratũ sub dio dari tẽ pestiuis antecedente uomitione.nõ præteribo miraculum quãq; ad medicinã nõ pertinens.Si auro liquescenti gallinaꝝ mẽbra misceant consumũt illud in se.ita hoc uenenũ auri ẽ. At gallinaceis ip sis circulo e sarmentis addito collo non canunt.Auxiliãtur contra serpentes & colũbaꝝ caro recẽs cõscerpta & hirũdinũ.Bubonis pedes usti cũ plũbagine hærba.nec omittã i hac aliter quoq; exẽplũ magicæ uanitatis.Quippe præter reliqua portentosa mendacia.Cor bubonis impositũ mãmæ mul ieris dormientis sinistræ tradunt efficere:ut oĩa secreta pnunciũt.præterea in pugnã ferentes idẽ for tior eiusdem ouo ad capillos remedia dem.õstrant.Quis aút quæso ouũ bubonis uidere potuit:cũ tã ipsam auem uidisse prodigiũ:sit:quis utiq; experiri & pcipue in capillo:Sanguine quidẽ pulli bubo nis etiã crispari promittunt capillũ.huius generis prope uideri prosunt quæ tradũt & e uerspertilio ne:q; si sit circũlatus domui uiuus:& per se festrã inuerso capite ifigatur amuletũ eẽ priuatimq; ouil libus circũlatũ totiens & pedibus suspensum sursum in superliminare. Sanguinẽ quoq; eius cũ car dno cõtra serpentiũ ictus inter præcipua laudãt.phalangiũ est italiæ ignotũ & plurimũ generæ. Ve nũ simile formicæ:sed multo maius rufo capite:reliqua parte corporis nigra:albis itercursantib⁹ res persus guttis.acerbior huius q; uespæ ictus.uiuit maxie circa furnos & molas.in remedio ẽ siqs eius dẽ generis alterũ pcusso ostendat.& hoc seruatur cu mortui iueniũt.& cortices eoꝝ cõtriti & poti medentur.& mustellæ cauli ut diximus supra.Aequæ phalãgion græci uocãt inter genera araneoꝝ sed digunt lupi noĩe.Tertiũ genus est eode phalãgii nomine araneus lanuginosus: grãdissimo ca pite.Quo dissecto inueniri dicũt int⁹ uermiculi duo:adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortũ pstãt ne cõcipiãt:ut Cecilius incõmetariis reliquit.uis ea annua ẽ.quã solã ex omni atocio di xisse fas sit:quoniã aliquaꝝ fœcũditas plena liberis tali uenia indiget.uocat: & rhagio aciuo nigro similis ore minimo sub aluo pedib⁹ brauissimis:tãq; ipfectis.Dolor a morsu ei⁹ q̃lis a scorpiõe.urina similis araneis textis.idem erat asiortiõ:nisi distingueret uirgulis albis.Huius mosu genua labefactã tur.peior utroq; ẽ cæruleus:lanugine nigra:caligine cõcitans:& uomitus araneosos:etiãnũ deterior ꝑ crabrõe pẽna tũ differẽs.hic & ad macie pducit.myrmeciõ formicæ similis capite:aluo nigra:gut

Et arte uico

albis distinguentibus.uespaꝛe dolore torquet.tetragnathii duo genera habẽt:peior mediũ caput di stringuente linea alba & transuersum altera hic oris tumorem facit.at cinereus posteriori parte can candicans lentior.minime autem noxius eodẽ colore qui telas muscis in pariatibus latissime pãdit Contra omniũ morsus remediũ est gallinaceũ cerebꝛ cũ piperis exiguo porũ in posca.item formice quinq; potæ.pecudũ simi cinis illitus ex aceto.& ipsi aranei.qui cunq; i oleo putrefacti.muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in uino poto.unguiæ arietinæ cinere cũ melle. mustellæ catulo ut in serpentibus dictũ est.Si iumenta momorderit:mus recens cũ sale imponitur:aut fel uespertilionis ex aceto.& ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus.nam si prægnans momorderit protinus diffilit.Optimũ si is imponatur qui momorderit.Sed & alios ad hunc usum seruãt i oleo aut luto circũlinitos.Est & contra morsum eius remedio terra ex orbita.ferunt enim nõ trãsiri ab eo orbitã tor.quodam naturæ.Scorpionibus cõtrarius maxime inuicẽ stellio t adit:aut usu quoq; pauorẽ iis afferat:& torporẽ frigidi sudoris itaq; in oleo putrefaciũt eũ & ita eo uulnera perungunt.Quidam oleo illo spumã argenteã decoquunt ad emplastri genus atq; illa illinunt.hũc græci colorẽ uocant & ascalabotẽ & galeotẽ.in italia non nascitur.est enim hic plenus lẽtigine: stridoris acerbi.Et uescit quæ omnia a nostris stellionibus aliena sunt.prodest & gallinaꝛ sinu eius illit⁹. Draconis iecur lacerta diuulsa.Mus diuuls⁹ Scorpio & ipsæ suæ plagæ impositus aut assus cibo sumptus aut potus in meri cyathis duobus.ppriũ est scorpionũ q; manus palmã nõ feriunt:nec nisi pilos attigere.lapillus qualiscũq; ab ea parte qua in terra erat appositus plagæ lenit dolore.item testa ficut erat terra operta ex aliqua parte sicut erat imposita liberate dicitur.nõ debent respicere qui imponũt.& cauere ne sol aspiciat:uermes terreni triti impositi prosunt.multa & alia ex his remedia sẽt pp q̃ in melle seruãtur.noctua apibus contraria & uespis crabronibusq; & sãguisugis.pici quoq; mutii rostrũ secũ habentes nõ feriuntur ab iis Aduersantur & locustaꝛ minimæ sine pennis: quas atelabos uocant.est & formicaꝛ genus uenenatũ.non eas nouere in italia Solifugas Cicero appellat.Solifugas betica.iis cor uespertilionis contrariũ omnibusq; formicis & salamandis resistit. Cantharida diximꝰ.Sed & in iis magna quæstio:quoniã ipsæ uenena sunt potæ ueficæ cũ cruciatu præcipuo. Cossinũ equitẽ romanũ amicitia neronis principis notũ:cũ is lichene correptus eẽ:uocatus ex ægypto medicus ad hanc ualitudinẽ eius a Cæsare:cũ cantharidũ potũ ꝓparare uoluisset:interemit. Verũ illitas prodesse nõ dubiũ est succo tamini uuæ:& seuo ouis uel capræ. ipsaꝛ cantharidũ uenenũ in qua parte sit:non constat inter auctores. Alii in pedibus & capite existimant esse alii negant. Cõuẽit tamen pennas eaꝛ auxiliari in quacunq; parte sit uenenũ.ipsæ nascũtur ex uermiculo in spõgia maxime cynhorodi:q̃ fit in caule.Sed fœcũdissime in fraxino.Cæteræq; in alba rosa minus efficaces. potẽtissime inter oẽs uariæ luteis lineis:quas in pennis transuersas habẽt.multũ pingues inertiores minimæ latæ pilosæ.inutilissime uero unius coloris macræq;.Condũt in calice fictili non picato & lintheo colligato cõgestæ rosa matura.& suspẽdũt super acetũ cũ sale seruẽs. donec per linteolũ uaporẽtur postea reponũtur.uis eaꝛ adurere corpus:crustas obducere eadẽ pityocãpis in picea nascentibus eadẽ bupresti.simul iterq; præparatur.efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq; dicũtur. mẽses cit:& urinã.ideo & hippocrates hydropicis dabat.Cantharides obiectæ sunt catoni uticensi: ceu uenenũ uendidisset in auctione regia:quoniam eas testertiis.lx.addixerat.

De seuo camelino:& cane rabido:& lacerta: & anseribus & columbis: & mustelis remedia. Cap.y.

T seuum autem strutho camelinũ tunc uenisse testertiis. lxxx. obiter dictũ sit: efficacioris ad omnia uisus q̃ est adeps anserinus.diximus & mellis uenenati genera.contra quod utũtur melle:in quo apes sint mortuæ.idem potũ in uino remediũ est uitiorum: quæ cibo piscium gignuntur.in canis rabidi morsu tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitꝰ uulueri: oportet igne comburi omnia eodẽ mõ:ut semel diximus in uase fili nouo argilla circũlito:atq; ita in furnũ indito.idem in potione ꝓficit.quidam ob id edendũ dederũ.aliqui in uermem e cadauere canino adalligauere.menstruaue canis in panno subdidere calici aut intus.ipsius caude pilos combustos insuere uulneri.Cor canìnũ habentẽ fugiunt canes.non latrãt uero lingua canina in calciamẽto subdita pollici.Aut caudã mustellæ quæ abscisa dimissa sit habentes.est limus salinæ sub lingua rabidi canis qui datus in potu fieri hydrophanos non patitur.multo tamen utiliꝰme iecur eius qui in rabio momorderit datur.Si possit fieri crudũ mandendũ.si minus quoquomõ coctũm aut ius in cocti⁊ carnibus.est uermiculus in liſtgua canũ qui uocatur a græcis lytta:quo exẽpto infantibus catulis nec rabidi fiunt:nec fastidiũ sentiunt.idest ter igni circũlatus datur morsis a rabioso:ne rabidi fiãt.& rebello gallinaceo occurritur.sed id deuoratũ ann tantũ eo ꝓdest.aiunt & cistã galli contritã efficaciter imponi.& anses adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum: qui rabidi fuerunt ad

eadem remedia in cibo dandæ.Quin& necanturcatuli statim in aqua ad sexũ eius qui momorderit ut iecur crudũ deuoretur ex iis.prodest & fimũ gallinaceũ dumtaxat rufum:ex aceto impositum. Et muris aranei caudæ cinis ita ut ipse cui abscissa sit:uiuus dimittatur.glebula ex hirundinum nido illita ex aceto:uel pulli hirundinis combusti.memoria siue senectus anguiũ uernatione exuta cũ cancro masculo trita.nam etiã per se reposita i arcis armariisq; tineas necat.tanta uis mali erina quoque calcata rabiosi canis noceat maxime ulcus habentibus. Remediũ est fimum caballinum aspersũ aceto & calfactũ in fico impositũ.minus hoc miretur qui cogitet lapidẽ a cane morsum: usq; in prouerbium discordiæ ueniisse.qui inurinam canis suam egessent:torporem lumborum dicitur sentire.Lacerta quam sepa alii chalcidem uocant i uino pota:morsus suos sanat.ueneficiis ex mustella siluestri factis contrariũ est iis gallinaceꝰ ueteres large haustũ peculiariter contra aconitum addi parum salis oportet.gallinaꝛ fimũ dumtaxat candidũ in hypo decoctum aut mulso:uenena fungoꝛ bolentorumq; astringit.item in flammationes ac strãgulatiões:quo miremur : cũ si aliud animal gustauerit id fimum torminibus & inflationes afficiatur.Sanguis anserinus contra leporis marinos ualet: cum olei æqua portione.item cõtra medicamenta mala omnia asseruatur cum lemina rubrica & spinæ albæ succo pastilloꝛ dracmis quinq; in cyathis ternis aquæ bibantur.item mustellæ catul⁹ ut supra diximus præparatus.Coagulũ quoq; agninum aduersus omnia mala medicamenta pollet.itẽ sangis anatũ ponticarũ.itaq; & spissatus seruatur uinoq; diluitur. Quidam fœmiæ anatis efficatiorem putant.Simili modo contra uenena omnia ciconiarũ uentriculus ualet.Coagulũ pecoris. Caulis uis ex carne arietũ priuatim aduersus cantharidas.item accipitrũ calidũ:præter quam iis qui buprestin aut aconitũ.biberint.Columbaꝛ siluestriũ fimum priuatim contra argenti uiui potum. contra toxica mustella uulgaris mueterata binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas:& ad pilos reddendos:& ad lendes tollendas:& ad papebras:& ad glaucomata:& ad oculos:& ad parotidas remedia Cap.vi.

Lopecias replet fimi pecudũ cinis cum oleo cyprino & melle.item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrtheo.præterea:aut uarro noster tradit:murinũ fimum quod item muscerdas apppellat.& Et muscaꝛ capita recentia prius folio ficulneo asperatis.Alii sanguine muscarũ utuntur.Alii decẽ diebus cineré eaꝛ illinunt cũ cinere chartũ uel nucum:ut sit tertia pars muscis Alii lactẽ mulierũ cum brassicacineré muscarum subiiciunt:quidam mel tantõ. nullum animalium minus docile existimat minoris ue intellectus.Quo mirabilius est olympiæ sacro certamine nubes eatũ imolato tauro deo quẽ.myoden uocãt extra territoriũ id abire.Alopecias cinis emuriũ capribus caudisq;.& totius muris emendat:præcipue si ueneficio acciderit hæc iniuria.itẽ herinacei cinis cũ:aut coriũ cõstustũ cũ pice liquida:caput quidẽ eius ustũ p se etiã cicatricibus pilos reddit. Alopecias aũt in ea curatione præparari oportet.nouacura & sinapi.Quidã ex aceto utilissimum aluerũt. Quæ de herinaceis dicũtur oia tanto magis ualebunt in hystrice.lacertæ quoq; ut diximus cõbustæ cũ radice lacertis harundinis quæ ut una cremari possit minutatim findenda est itẽq; myrtheo oleo pmixto crines capilloꝛ defluuia cõtinẽt efficacius uirides lacerte oĩa eadẽ pstãt etiãnũ utilius admixto sale & adipe ursino & cepa tusa Quidã denas uirides in.x.sextariis olei ueteris discoquũt contẽti Semel in mẽse ungere pelliũ uiperinaꝛ cinis alopecias celerrime explet.itẽ gallinaꝛ fimũ reũens illitũ corui ouũ i æreo uase permixtũ illitúq; deraso capite nigritiã apibus affert sed donec inarescat.oleũ in ore habendũ est ne & dentes simul nigrescant idq; in umbra faciendũ est neq; ante triduu abluendũ alii sanguine & cerebro eius utuntur cũ uino nigro alii excoquũt ipsum:& nocte cõcubia hiplõbeũ uas cõdũt aliqui alopecias cãtharida trita illinũt cõpice liquida.nitro ppãrata cute causticа uis eaꝛ: cauendúq; ne exulceret alte.postea ad ulcera ita facta capita muriũ & sel muriũ & simũ cũ helleboro & pipere illini iubent.lendes tolluntur adipe canino:uel anguib⁹ in cibo sumptis anguillaꝛ mõ:aut uernatione earũ quã exuũt pota.pourigines felle ouillo cũ creta cimolia illita capiti donec inarescat Capitis dolorib⁹ remedio⁹ sunt cocheæ:eæ q̃ nudæ inueniũt nondũ peractæ ablato capite : & iis lapidea duritia exẽpta.est ãt ea calculi latitudine quæ alligatur:& minutæ fronti illinunt tritæ.itẽ eripum ossa e capite uulturis adalligata:aut cerebꝛ cum oleo cedrino peruncto capite & ĩtus naribꝰ illitis.cornicis cerebꝛ coctum in cibo sumptum uel noctuæ idem præstat. Gallinaceusq; si inclusus: abstineat die ac nocte pari inedia eius qui doleat euulsis collo plumis circumligatisq; uel cristis. mustellæ cinis illitus.Surculꝰ ex nido milui puluino subiectꝰ.murina pellis cremata ex aceto illito cinere.limacis iter duas orbitas inuẽtæ officulum p aure cum ebore traiectum:uel in pellicula canĩa adaligatum qd remedium pluribus sẽperq; ꝓdest.Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita nõ nuli uulnere sanato abscedit:hæc & uulneribus tõstrinaꝛ sanguinem sistit. acerebio uero profluentem anseris sanguis:aut anatis infusus adeps sistit.adepsq; earundẽ alitum cum rosaceo coctus. Ma

Et arrenico

ægyptii

tutino pascentis harōdine caput præcisum maxime luna plena lineo panno adalligāt capitis dolori b⁹ licio.aut cæra alba fronti illinūt:& pilos caninos páno adalligār.Cerebrū cornicis in cibo súptū palpebras gignere dicit oesypū cū myrrha calidū penicillo illitū idē præstare muscarȝ fimi quoque

Oesypo

murini cinerē æquis portionibus:ut efficiatu dimidiū pondus uenarū ꝓmittitur additis duab⁹ sextis denaris sexiui ut oia hysopo illinantur.item murini catuli triti in uino uetere ad crassidinē acopi pi los in iis incōmodos euulsos renasci nō patitur fel herinacei.ouorȝ stellionis liquor. Salamādræ cinis cinis lacertæ uiridis uel in uino albo sole coactus ad crassitudinē mellis in æreo uasē.hirundinis pullorȝ cinis cū lacte titymalli spumaq; cochlearȝ.glaucomata dicunt magi cerebro catuli septē diē rū emēdari specillo dimisso in dextra partē si dexter oculus curetur:in sinistrā si sinister.aut melle re

Auri um emiccat pi tanæ⁹ uel tyeneus

cēti asionis.nocturnā ē id genus maximū:quibus pluma auri mō emicat.Suffusionē oculorȝ canino felle malebat q̄ hyenæ curari appollonius putaneus cū melle.item albugines oculorȝ.muriū capitū caudarūq; cinere ex melle iūctis claritatē uisus restitui dicūt.multoq; magis gliris aut muris siluestris cinere:aut aquilæ cerebro uel felle.Cū attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus.lachrimosis oculis plurimū confert stibi.Quod quid sit dicemus in metallis.mustellæ cinis suffusionibus.itē lacertæ hirundinis uerebrū.Quæ etiam tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras sedant:siue p se siue cum polline siue cū thure Sic & solatis ideſt sole correptis prosunt.uiuas quoq; cremare:& cinerē earȝ cū melle cretico iungi caligines utissimū est.iumentorȝ oculis mēbraua aspidis quā exuerit cū adipe eiusdē claritatē inunuunctis facit.uiperā uiuam in fictili nouo cōburere addito fœniculi succo ad cy

Manna entheon

athū unū & rhoris māna uua:atq; ita suffusiones oculorȝ & caligines inungere.utilissimū ē.medica mētū id echion uocatur.fit & collyriū e uipera in olla putrefacta uermiculisq; enatis cū croco tritis eruitur in olla cū sale quē lingendo claritatem oculorȝ consequuntur.& stomachi totiusq; corporis tempestiuitates.hic etiam sal pecori datur salubritati causa:& in antidothū contra serpentes addit. & ad totidē Quidā & peris utuntur in cibis.primū omniū occisæ statim salem in os addi iubent:donec liquescat humor quattuor digytorȝ mensura utrinq; præcisa:exemptisque interaneis discoquūt in aqua aut oleo sale anetho:& omnibus aut statim uescuntur aut pane colligūt ut sæpius utantur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpore expellit:pruritusq; etiam.summæ cutis.effectū ostēdit & per se capitis uiperini cinis.utilissime oculos inungunt.item adeps uiperinis.de felle nō audacter suaserim quæ præcipiunt:quoniā ut soło loco docuimus:non aliud est serpentiū uenenum. anguiū adeps erugini mixtus ruptas oculorum partes sanat.& membrana siue earū senectus uematione exuta si adfricētur claritatē oculorū facit.ululæ qūoq; fel prædicatur ad albuginea suffusiōes caligines.adeps similiter ad claritatem.Aquilæ quā diximis pullos ad contuendū solem experiri mixto felle cū melle atticco inunguntur nubeculæ & caligationes suffusionesq; oculorum.eadem uis & in uulturino felle est cū porri succo & melle exiguo.item in gallinacei felle allinato ad argema: & ad albugines ex aqua diluto.item ad suffusiones oculorū maxime candidi gallinacei.fimū quoq; gallinaceorū dūtaxat rubrū lunosis illinendū monstrant.laudant & gallinæ sel: sed præcipue adipem contra pustulas i pupillis hoc scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice eruptas ocularum tunicullas ammixtis schisto & hematite lapidibus.fimū quoque earum dumtaxat cādidū oleo in uetere corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillatū albugines.Qua in mentione significandū est pauones fimū suum resorbere tradi inuidentes hominū utilitatibus.accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omniū uitiorū putatur.item fimi eius cinis cū attico melle. laudatur & milui iecur.fimū columbarȝ ex aceto ad ægylopas similiter & ad albugines & cicatrices sel anserinum sanguis anatum cōtusis oculis ita ut postea hysopo & melle i inungantur. fel perdicum cum mellis equo pōdere p se uero ad claritatetē dorcados Hippocratis ut putant auctoritate adiicitur:quod i argētea pyxide adseruari iubent.ova pdicum in uase æreo decocta cum melle ulceribus oculorȝ & glaucomatis medent columbarȝ turturȝ palumbium perdicum sanguis oculis cruore fuffusis eximie pdest:in columbis masculæ efficaciorē putāt.uena autē sub ala ad hunc usum indicitur.quoniā suo calore utilior est.suponi oportei splenium est melle decoctum.lanamq; succidam ex oleo aut uino. earundē auium sanguis nyctilopas sanat.& iecur ouium.atq; ut in capris diximus efficacius fuluæ Decocto quoq; eius oculos abluere suadēt:& medulla dolores humoresq; illinunt.bubōis oculorȝ cinis collyrio mixtus claritatē oculis facere promittitur.Turturis fimum albugines extenuat.itē cochlearum cinis.fimum cenchridis accipitrȝ generis hanc græci faciunt.argema ex melle oibusq; q̄ supra scripta sunt sanantur.Mel utilissimum oculis in quo sunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum q̄ ederit:negatur annis cōtinuis lippitur⁹.itē q̄ dracōis caput hēat.Huiusq; adipe & melle cum oleo uetere incipientes.caligines discuti tradunt hirundinum pullos plena luna excæcāt restitutaq; eorū acie capita comburuntur.hoc cinere cum melle utuntur ad claritatē & dolore ac lipitudines,& ict⁹.

Làcertas quoq; pluribus modis ad oculoꝝ remedia assumunt. Alii enim uiridẽ includũt nouo ficti li ac lapillos qui uocantur canidia: quæ & inguiniũ tumoribus adalligari solent: nouem singulos fignis signantes: & singulos detrahunt per dies nono emittunt lacertã. lapillos seruant ad oculoꝝ dolores. alii terram substernunt lacertæ uiridi excecatæ: & una in uitreo uase annulos includũt e ferro solido uel auro: cũ recepisse, uisũ lacertã apparuerit p uitrũ emissa ea annulis contra lipitudinem utũtur alii capitis cinere pro stibio ad scabritias. Quidã uiridem longo collo in fabulosis nascẽtem cõburunt & incipientẽ epiphoram inungunt. & item glauconiata. Mustelæ etiam oculis pũctu erutis aiunt uisum teuerti: eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculoꝝ dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse si serpens uiua dimittatur. lachrimantib⁹ sine fine oculis cinis stellionis capitis cũ stibio eximie medetur. aranei muscarii tela: & præcipue spelunca ipsa ĩposita frontiad duo tempora: ita ut a puero impube & capiatur & iponatur. nec is triduõ se ostendat ei cui medeatur neue alteruter nudis pedibus terram atingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi dicũtur albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longissimis ac tẽuissimis pedibus cõtritus in oleo uetere. Sed is etiã cuius crassissimũ textũ est ut contignationibus fere adalligat⁹ pãno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiridis natura contuentiũ uisum exacuit. itaq; gemmaꝝ sculptores contuitu eoꝝ acquiescunt. aures purgat fel pecudis cum melle. Caniniq; lactis istillatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cũ absinthio & oleo uetere. item adeps anserinus. Quidam adiiciunt succũ cepæ & allii pari modo. Vtuntur & per se ouis formicaꝝ. nanq; & huic animali est medicina: constatq; ursos ægros hoc cibo sanari. Anserũ quoq; & omnium auium adeps preparatur: exemptisq; uenis oibus patina noua fictili operta in sole: subdita aqua feruenti liquatur. Siccaturq; lineis faccis in fictili nouo repositus loco frigido minus putrescit addito melle. Muriũ cinis cũ melle instillat⁹ aut cũ rosaceo decoctus auriũ dolores sedat. Si aliquod animal in aurẽ intrauerit: præcipuũ remediu ẽ murium fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit: adeps anserinus cũ cepæ succo. Gliris detracta pelle: intestiniisq; exemptis decoquit melle in uase nouo. Sed medici malunt natdo decoqui usq; ad tertias: atq; ita asseruari: deinde cũ opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata auriũ uitia éo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur. item ex arborib⁹ rubri cũ oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. lacerti inueterati in os pendentiũ addito sale cõtusi & ab ictu læsas aures sanant. Efficacissime autem ferrugines maculas habentes. lineis etiam per caudã distincte. millepeda: ab aliis centipeda aut multipeda dicta: animal est uermibus terræ pilosum multis pedibus arcuatim repens tactuq; contrahens: se onisco græci uocãt: alii tilon. Ficaciter sanat auriũ dolores in cortice punici mali decoctũ & porri succo. addunt & rosaceũ & in alteram aurem infundunt illam autem quæ non arcuatur sepa græci uocant. alii scolopendram minorem perniciosãq; Cochleæ quæ sunt i usu cibi cũ myrrha aut thuris polline appositæ. itẽ minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cũ melle. Senectus serpentiũ feruente testa usta instillatur rosaceo ammixto contra omnia quidem uitia efficax: sed contra grauiorientiam præcipue. aut si purulẽtæ sunt ex aceto. meli⁹ cũ felle caprino uel bubulo: aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadẽ mẽbrana non prodest: nec gymbre perfusa: ut aliquĩ putant. item aranei sanies cũ rosaceo: aut per se in lana uel cum croco. Auribus prodest grillus cũ sua terra effossus & illitus. magnam auctoritatem huic animali perhibet nigidius: maiorẽ magi: quoniam retro ambulet: terramq; terebret: stridat noctibus. Venatur eum formicæ circunligatæ capillo in cauernam eius coiectæ eflato prius puluere ne sese cõdat: & ita formicæ cõplexu extrahitur. Ventris gallinaceoꝝ membrana quæ abiici solet inueterata & in uĩo trita auribus purulentis calida infunditur. Gallinaꝝ quoq; adeps. Est & quædã pinguitudo blattæ si caput auellatur. Hanc tritã una cũ rosaceo auribus mire ꝑdesse dicunt. Sed lanã qua incluserit post paulũ extrahendã. Celerrime enim id pingue transire ĩanimal fieriue uermiculũ. Alii binas ternasue i oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt: & tritas in linteolo impõi cõtusis. hoc quoq; animal inter pudenda est. Sed propter ammirationem naturæ priscoꝝq; curam totum in hoc loco explicandũ plura eaꝝ genera fecerunt. molles quas quas i oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti sunt. altẽꝝ genus myloecon appellauere circa molas fere nascens. has capite detracto attritas lepras sanasse musa & picton: in exemplis reliquerunt. Tertiũ genus odoris tedio inuisum exacuta clune cũ pisseleo sanare tradunt alias insanabilia. strumas panos diebus. xxi. impositas percussa: contusa: cacoethe: scabiem: furunculosq; detractis pedibus & pennis. nos. hæc etiam anditu fastidimus. at hercule Diodorus & morbo regio & otthopnoicis restitisse tradit cũ resina & melle. Tantũ potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. humanissimi eorũ cinerem erematorum reseruãdũ ad hos usus in cornea pyxide censure. aut tritas clysteribus infundendas orthopnoĩcis: aut rheumaticis. infixa utique corpori illitas extrahere constat mel utilissimũ auribus quoq; est in quo apes

zonidia uetus lecti. her Cinedia

Vel my lacertis

emortuæ sunt.parotidas comprimi columbinũ stercus uel per se:uel cũ farina hordeacea aut auena cea noctuæq; cerebrũ uel iecur cũ oleo infusum auriculæ aut parotidæ.multipeda cũ resina tertia illita.gilli ãue illiti siue adalligati.At reliqua morboꝝ genera mediciasq; ex iisdẽ animalibꝰ aut eiusdem generis sequenti dicemus uolumine.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HITSORIAE LIBER. XXX.

PROOEMIVM

De origine magicæ artis:quando & a quibus cœperit:& a quibus celebrata fuerit:& reliquæ ex animalibus medicinæ. Cap.i.

Agicas uanitates sæpius quidẽ antecedentis operis parte ubicunq; causæ locusq; poscebãt:coarguimus.Detegemus etiã nũc in paucis. tamen digna res est de qua pla dicantur uel eo ipso quo fraudulentissima arliũ plurimum in toto terrarũ orbe plurimisq; sæculis ualuit.auctoritatem:ei maximam fuisse nemo miretur:quandoquidem sola artiũ tres alias imperiosissimas húanæ mentis cõplexaſn unam se redegit.nata primũ e medicina nemo dubitat:ac specie salutari irrepsisse uelut altiorẽ sanctiorẽq; q medicina ita blãdissimis desiderantissimisq; ꝓmissis addidisse uires religiõis ad quas maxime etiãnũ caligat humanũ genus.Atq; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo nõ auido futura de sese sciendi:atque ea e cælo uerissime peti credente.ita possessis homiuũ sẽsibus triplici uinculo in tãtũ fastigii adoleuit:ut hodieq; etia in magna parte gentiũ ꝓualeat:& ioniẽte regũ regibus imperet.Sine dubio illic orta in persida a zoroastre ut iter auctores cõuenit.sed utrũ unus hic tantũ fuerit:an postea & alius non satis constat.eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimã utilissimãq; eã intelligi uoluit zoroastrẽ hunc sex milibus annoꝝ ante platonis mortẽ fuisse ꝓdidit Sic & aristoteles.hermippus qui de tota ea arte diligentissime scribit:& uicies cẽtũ milia uersuũ a zoroastre condita indicibus quoq; uoluminũ eius positis explanauit.etiam præceptorẽ a quo istitutũ diceret tradidit agonacẽ.ipsũ uero q̃nq; milibus annoꝝ ante troianũ bellũ fuisse.mirũ hoc i primis:dũrasse memoriã artẽq; tam lõngo æuo cõmentariis non intercedentibus:ꝓterea nec claris nec continuis successionibus custodita.istos enim quisq; cõi auditu saltẽ cognitos habetqoi soli cognominantur.apuscoꝝ & zoratũ medos:babyloniumq; marmaridiũ:&. arabẽ.hippocum: assirium uero zarmocenidam:quorũ nulla extant monumenta maxime tamẽ mirum est in bello troião tãtũ de ea arte silentiũ fuisse homero:tantumq; operis ea eadẽ in: Vlyxis erroribus : adeo ut totum opus nõ aliũde constet.siquidem prothea & siretiu cantus apud eũ nõ aliter intelligi uolunt. Circen utiq; & inferoꝝ euocationẽ solum hac agi.nec postea quisquã dixit:quoniã mõ uenisset telmessum religiosissimã urbẽ.quando transisset ad thessalas urbes:quaꝝ cognomen diu optinuit in orbe alienæ gentis.troianis itaq; tẽporibus quam Chironis medicinis contentu esset solo marte fulminante.mi
Quõdam trãsissetæ priorlecto ror equidẽ illis populis famã in tantũ adhæsisse ut menander quoq; litteraꝝ subtilitatibus peritus in eadẽ telmesso genitus thessalm cognominarit fabulẽ tomplexam ambages fœminarum detrahentium lunam.orphea putarem e propinquo primũ intulisse ad uicinas usq; superstitiones ac medicinæ profectũ:si nõ ex persis esset uis tota in thraciãq; magice delata fuisset.primus q̃ extet:ut equidẽ inuenio cõmẽtatus de ea erat hosthanes xersem regem persarũ bello:quod is gratiæ itulit comitatus:ac uelut semina artis portẽrsæasperisse obitet interfecto quacunq; cõmeauerat mundo.Diligẽtiores paulo ante hunc ponunt zoroastrem aliũ proclõnesium.Quod certum est:hic maxime hosthanes ad rabiem nõ auiditatem mõ scientiæ eius græcoꝝ populos git.Quãquã animaduertam fũmã litteraꝝ claritatem gloriamq; ex ea scientia antiquitus & pene semper petitam:certe pythagoras empedocles.Democritus plato ad hanc discenadam nauigauere:exiliis uerius q̃ peregrinationibꝰ fusceptis.hanc teuersi prædicauere hanc in archanis habuere.Démocritus appollõicẽ Captidenẽ & dardanũ e phœnice illustrauit uoluminibus Dardani e sepulcho eius petitis:suis uero ex disciplina eoꝝ editis.Quæ recepta ab aliis hóium atq; transisse per memoriam æque ac nihil in uita mirandũ é.in tãtũ fides istis fasq; oẽ deest.adeo ut ii qui cætera de uiro illo probant hæc eius opera esse inficiẽtur: Sed frustra.hunc enim maxime affixisse animis eã dulcedinẽ constat.plerũq; miraculi & hoc pariter utraſq; artes efflorüisse.medicinã dico:magicéq; eadẽ ætate illã hippocrate:hãc Democrito illustrã
Ioehapela Io cabela Iotopata tibus circa peloponnesiacũ græciæ bellũ:quod gestum est a trecentesimo urbis nostræ anno . Est & alia magices factio a mose etiamnũ:& Iotopea iudæis pendens.sed multis milibus annorumq; post zoroastrẽ.Tanto recentio est cypria.non leuem & alexandri magni temporibus auctoritatem ad

didit professione fecundus hosthanes comitatu eius exornatus.planeq; quod nemo dubitet orbē ter ras; peragrauit.Extant itaq; & apud italas gentes uestigia eius in.xii.tabulis nostris aliisq; argumen tis q̄ priori uolumine exposui.Dc.lvii.demū ano urbis Cn.Cornelio Lētulo.p.Licinio Crasso coss senatusc̄osultū factū est:ne hō imolaretur:palamq; in tēpus silui sacri ꝑdigiosi celebratio.Gallias uti q; possedit & quidē ad nostrā memoriā.nēq; Tiberii Cæsaris principatus sustulit druidas eorum:& hoc genus uatū medicorūq;.Quid ipse ego hāc memorē artē occeanū quoq; transgressam: & ad na turæ inane peruectam in britāniam:quæ hodie eam attonite celebrat tantis cerimoniis:ut dedisse p sis uideri possit.adeo ista toto mūdo cōsensere q̄q̄ discordi & sibi ignoto.non satis extimari potest quātū romanis debetatur:qui sustulere monstra:in quibus hoiem occidire religiosissimū erat mādi uero etiam salubertimū.Vt narrauit Hosthanes:species eius plures sunt.

Vituperatio neronis Cæsaris. Cap.ii.

Anq; & ex aqua sphæris & ex aere & stellis & lucernis ac peluibus securibusq; & multis ali is modis diuina ꝑmittit:ꝑterea umbras:inferorumq; colloquia.Quæ omnia ætate nostra princeps nero uana falsaq; cōperit.Quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit fortuna rerū humanaq; summa gestiente in profundis animi uiciis: primūq; imperare diis cōcu piuit nec quicquā generosius uoluit.Nemo unq̄ ulli artiū ualidius fauit.Ad hæc nō opes illi defuēr nō uires nō discēdi ingeniū aliaq; nō paciēte mūdo.Immensum & indubitatū exemplū est falsæ ar tis:quā dereliquit nero:utināq; inferos potius & quoscunq; de suspitionibus suis deos cōsuluisset q̄ lupanaribus atq; ꝑstitutis mandasset inquisitiones eas:nulla ꝑfecto sacra barbari licet seriq; rit⁹ nō uitiora tā cogitationes eius fuisset seuius sic nos repleuit umbris Sunt quædā magis perfugia ueluti lētiginē abentibus obsequi numina ut cerni nō possint.forte hoc in illo:nihil membris defuit nā di es eligere certos libeq; erat pecudes uero quibus nō nisi ater colos esset:facile nam hoiem imolaret: & gratissim.ū magnus ad eum Tiridates uenerat:armeniacū de se triumphū afferens.& ideos ꝑuin tiis grauis nauigare noluerat quoniā expuere iu maria:aliisq; mortaliū necessitatibus uiolaī naturā eā fas nō putāt.maios secū adduxerat magicis etiā coenis eū initia uerat nō tamen cū regnū ei dare hanc ab eo accipere artem ualuit.proinde autem ita persuasum sit intestabilem irritam inanem esse habentem tamen quasdā ueritatis umbras:sed in iis uenefi cas artes pollere:nō magicas. Quærat ali qs q̄ sint mētiri ueteres magi cū adolescentibus nobis uisus.Appion grāmaticæ artis ꝑdiderit cyno cephaliā hærbā quæ in ægypto uocarur osirites diuinā & cōtra oia uenefi cia.Sed si ea erueretur:stati cū qui eruisset:mori.Seq; euocasse umbras ad percontandū.Homerus qua patria quibusq; parētibus ganitus esset:non tamē ausus profiter quid sibi respondisse diceret.

De talpis & reliquæ mediciuæ per morbos digestæ in animalibus:quorū genera plāci da sunt aut fera. Cap.iii.

Eculiare uanitatis sit argumentū:q; animaliū cunctoq; talpas maxime mirantur tot modis a rerū natura dānates cæcitatis perpetuæ tenebris etiānū aliis defossis sepultisq; similes. nullis æque crudunt extis nullū religionis capacius iudicant animal.Vt si quis cor eius re cens palpitansq; deuorarit diuinationis & req; efficiendaq; euentus promittant.dēte talpæ uiuæ exē pto sanari dentiū dolores adalligato affirmant.Cætera ex eo animali placita eoq; suis reddemus lo cis.nec quicquā probabilius inuenietur q̄ muris aranei morsibus aduersari eas quoniā & terrā ut di ximus orbitis depressam auersatur.Cæterū dentiū doloribus:ut iidē narrant:medetur canum qui ra biem præferunt:capitū crematoq; cinis sine carnibus instillatus ex oleo cyprio per autem cui⁹ e par te doleant.Caninus dens sinister maximus circūscarificato eo qui doleat:aut draconis os e spina. lrē enydridis.est autem serpens masculus & albus.huius maximo dente circunscarificant.at in supe riore dolore duos superiores adalligant.e diuerso inferiores.huius adipe pungūtur qui crocodillū captāt dentes scarificant & ossibus lacerte e fronte luna plena exxēptis:ita ne terrā attingāt. colluūt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes.Cinis eoq; pueros tarde dentiētes adiuuat cū melle.Fit eodē mo & dentifriciū e caninis dētibus.Cinis e murino fimo idit⁹:uel iecur lacertaq; ari dū.anguinu cor si mordeatur aut alligetur efficax habetur.Sunq; inter eos qui murem bis in mense iubeant maudi:doloresq; ita caueri.Vermes terreni decocti in oleo infusiq; auricule:cuius e parte do leant præstant leuamentū.eorundē cinis exesis dētibus coniectus ex facili cadere eos cogit. ītegros dolet illitus iuuat.cōburi autem.oportet in testa.prosunt & eū mori radice in aceto scyllite decocti ita ut colluantur dentes.is quoq; uermiculus qui in hærba quæ Veneris labræ appellatur inuenitur canis dentiū inditus mire prodest.nā erucæ brassicæ eius contactu cadunt.& e malua cimices infun duntur auribus cū rosaceo.atenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochleatū cauis dentiū inditæ sta tim liberant dolore.cochleaq; inaniū cinis cum mura gingiuis prodest. Serpentis cum sale in olla

exuſtæ cinis cũ roſaceo in contrariã aurẽ infuſus. Anguinæ neruationis membra cũ oleo tædæque reſina caleſacta & auri alterutri infuſa. Adiiciunt aliqui thus & roſaceũ. eademq; canis indita ut ſine moleſtia cadant ꝓſtat. uanũ eſſe arbitror canis ortu angues cauda membranã exuere: quoniã neutrũ in italia uſum eſt. multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. hanc autem uel iuetam cũ cæta celerrime dentes euellere tradunt. & dens anguiũ alligatus dolores minuit. Sunt qui & araneũ animal ipſum ſiniſtra manu captũ tritum in roſaceo: & in aurem infuſum: cuius a parte dolear prodeſſe arbitrentur. officulis gallinaꝝ in pariete ſeruatis fiſtula ſalua adacto dente uel gingiua ſcarificata proiectoq; officulo ſtatim dolorem abire tradũt. item fimo corui lana adalligato: uel paſſerũ cum oleo calefacto & proximæ auriculæ infuſo prurítum quidem intolerabilẽ facit. & ideo utilius eſt paſſeris pulloꝝ ſarmentis crematoꝝ cineꝛẽ ex aceto infricare. oris ſaporem emendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. admiſcent quidam marathri radices. pẽna ultoris. ſi ſcalpantur dentes acidum halitum faciunt: hoc idem biſtticis pinna feciſſe ad firmitatẽ prinet. linguæ ulcera & labroꝝ hirundines in mulſo decoctæ ſanant. adeps áſeris aut gallinæ rimas. æſypũ cũ galla araneorum telæ candidæ: & quæ in trabibus paruæ texuntur. ſi feruentia os intus exuſſerint lacte canino ſtatim ſanabitur: maculas in facie. oeſipũ cum melle corſico quod aſperimum habetur extenuat. item ſcobem curis in facie cũ roſaceo impoſitũ uellere: Quidam & butyrum addunt. Si uero uti ligines ſint: fel caninũ prius acu cõpunctas. liuentia & ſuggilata pulmones arietũ pecudũq; in tenues conſecti membranas calidi impoſiti: uel columbinũ fimũ. cutem in facie adeps anſeris uel gallinæ cuſtodit. lichenas & murino fimo ex ac aceto illinunt: & cinere herinacei ex oleo. in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. tollit ex facie uitia & coclhearũ quæ lactæ & minutæ paſſim i ueniũtur cũ melle cinis. omniũ quidẽ cochleaꝝ cinis ſpiſſat calfacit ſmectica ui. & ideo cauſticis commiſcetur pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. inuenio & formicas herculáeas appellatas quibus tritis adiecta ſale exiguo talia uitia ſanentur. bupreſtis animal eſt ra. ũ in italia: ſimilimũ ſcarabeo longipedi. fallit inter hærbas boue maxime: unde & nomen inuenit deuoratúq; tacto ſelle ita in flãmat: ut rũpat. hæc cũ hircio ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica ui: ut ſupra dictũ eſt. uulturinus ſanguis cũ chamæleonis albæ: quã hærba eſſe diximus: radice & cedria tritus contentuſq; braſſica lepras ſanat. itẽ pedes locuſtaꝝ cũ ſeuo hircino triti. uaros adeps gallinaceꝰ cũ cepa tritus & ſubactus utiliſſimũ & in facie ſæpe mel in quo apes ſint emortuæ precipue tamen faciem purgat atq; erugat cygni adeps. ſtigmata delentur columbino fimo ex aceto. granedinẽ inuerio ſiniri: ſi quis nares marinas oſculetur. uua & fauciũ dolor mitigatur fimo agnoꝝ priuſq; hærbã guſtauerin in umbra arefacto. uua ſucco cochleæ acu tranſfoſſæ illita: ut cochlea ipſa in fumo ſuſpendat. Hirundinũ cinere cũ melle. Sic & tonſillis ſuccuritur. tonſillas & faces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. multipeda trita. fimum columbinũ cum paſſo gargarizatũ etiam cum ſico arida ac nitro impoſitũ extra aſperitatem fauciũ & diſtillationes leniut. cocleæ coqui debent in lacte. demptoque tantũ terreno conteri: & in paſſo dari potui. ſunt qui aſtypaleicas efficaciſſimas putent: & in iis ſmegma earũ. lenit & gryllus infricatus. aut ſi quis manibus quibus eũ contriuerit: tonſillas attingat ãginis felle anſerino cũ elaterio & melle citiſſime ſuccurritur. cerebro noctuæ cinere hirundinis ex aqua calida poto: huius mediciæ auctor eſt Onidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinis moſtrãtur. pulli ſilueſtriũ. figura nidoꝝ eos deprehendit. multo tamen efficaciſſime ripariarũ pulli. ita uocant itu riparũ cauis nidificantes. ſunt multi qui cuiuſcunq; hirundinis pullũ edendum cenſent: ne toto anno metuatur id malũ. ſtrangulatos cũ ſanguine cõburunt i uaſe: & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtella cinetes pari mõ amiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia. Dant & comitialiꝰ quottidie potu. in ſale quoq; ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibuntur. cui maio & nidus eaꝝ mederi dicitur potus. millepedã illini anginis efficaciſſimum purãt alii. xxi. tritas in aquæ mulſæ hemina dari p harundinẽ: quoniã dentibus tactis nihil profunt. tradunt & murẽ cũ uerbena excoctũ: ſi bibatur is liquor. remedio eſſe. & corrigia caninũ ter collo circũtã. fimũ columbinum uino & oleo permixtũ. cernicis neruis. & opyſthotono ex miluie nido ſurculus uitis adalligatꝰ auxiliarĩ dicitur. Strumis exulceratis muſtellæ ſanguis: ipſa decocta in uino: non tamen ſectis admouet aiunt & i cibo ſumptã idem efficere. uel cineri eius farmentis cõbuſtæ miſcetur axungia. lacertus uiridis adalligat. poſt dies. xxx. oportet aliũ adalligari. Quidã cor eius in argẽto uaſculo ſeruãt ad fœminaꝝ ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſe illinunt. maxime quæ frutetis adhærẽt. itẽ cinis aſpidũ cũ ſeuo taurino imponit. anguinus adeps mixtus oleo. itẽ ãguiũ cinis ex oleo illitus uel cũ cæra ediſſe quoq; eos medios abſciſis utrinq; extremis artubus aduerſus ſtrumas ꝓdeſt uel cineꝛẽ bibiſſe in nouo fictili ita crematoꝝ efficacius multó iter duas occiſoꝝ. & gryllũ illinire cũ ſua terra deſoſſum ſuadẽt: itẽ fimũ colũbaꝝ ꝓ ſeſe cũ farina hordeacea: uel auẽacea ex aceto. Talpæ cineꝛ ex melle

illinire. Alii iecur eiuſdē contritū inter manus illinunt: & triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedē eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alii præcidunt caput: & cum terra a talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtagnea: & utuntur ad oīa quæ intumeſcūt. & quæ apoſtemata uocāt: quæq; in ceruice ſunt. Veſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocant ſcarabei ter reſtres Ricino ſimiles: nomē cornicula dedere. Alii pediculos terræ uocant. Ab iis quoq; terrā egeſtā illinunt ſtrumis & ſimilibus uitiis: & podagris. Triduo non abluunt: prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaq; his aſcribūt: quæ nos in grillis rettulimus. Quidā & a formicis terra egeſta ſic utūtur. Alii uermes terrēos totidē quot ſunt ſtrumæ adalligant: pariterq; cum iis areſcunt. Alii uipertā circa canis ortū circuncidunt: ut diximus. Dein mediam conburunt. Dein cinerem eum dant bibendū ter ſeptenis diebus quantū præhēditur ternis digitis. Sic ſtrumis medentur Aliq uero circunligant eas lino: quo præligata infra caput uipera pependerat: donec exanimaretur. Et millepedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ pte quarta. Quo medicamento oīa apoſtemata curati iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cū cæra medetur. Ne ſint malæ hirſutæ formicarum oua pueris infricata præſtant. Itē mangonibus: ut lanugo tardior ſit pubeſcentium ſanguine e teſticulis agnoꝝ qui caſtrantur. Qui euuſis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quoꝝ & dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur: apprimaturq; iis partibus: tranſire in eum morbus dicitur. Idq; exenterato pfuſoq; uino depræhendi uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis & obtrui aliis religio eſt. Ii quoque quos meliteos uocamus: ſtomachi dolorē ſedant applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur: plærunq; & morte. Pulmonū uitiis medētur & mures: maxime africani detracta in oleo & ſale decocti: atque in cibo ſūpti. Eadē res & purulentis uel cruentis excreatiōibus medetur. Præcipue uero cochleaꝝ cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore eaꝝ oportet: mox in pruna torreri nihil addito: atq; ita e uino garoque ſumi p̄cipue africanas. Nuper hoc cōpertū plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant: ut nūero impari ſumant. Virus tamen eaꝝ grauitatē halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ aquæ potu. Laudatiſſime autē ſūt africanæ ex iis ſolitanæ. Ex iis olitanæ. aſtypaleīcæ. Siculæ modicæ: quoniā magnitudo duras facit: & ſine ſucco. Baleāricæ quas cauaticas uocant: quoniā in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis capreatū. Nullæ eatū autē cibis gratæ: neq; ueteres: neq; recentes. Fluuiales & albæ uirus habent: necnon ſilueſtres: ſtomacho inutiles: aluū ſoluunt. Item omnes minutæ. Contra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur: quæcunq; uinæ cum aceto deuoratæ. præterea ſunt quæ aceratæ uocantur late multifariamq; naſcens: de quaꝝ uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceoꝝ uentris membrana inueterata & inſperſa potioni diſtillationes pectoris & humidā tuſſim: uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cū aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur: tuſſim ſedāt. Diſtillationes ſedat & canina cutis cullíbet digyto circūdata. Iure pecudum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur muſtela ſilueſtris in cibo ſumpta uel iocinera eius. Item uipera porcelli modo inaſſata. Suſperioſis multipedæ ita ut ter ſeptenæ in attico melle diluantur: & p harundinē bibantur. Omne enim uas earū nigreſcit contracta. Quidā torrent ex iis ſextariū in patina donec cādidæ fiant. Tunc mel immiſcent. Alii centipedā necant: & ex aqua calida dari iubent. Cochleæ in cibos iis quos linquit animus: aut quoꝝ alienatur mens: aut quibus uertigines fiunt: ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ in potu datæ diebus plurimū nomen. Aliqui ſingulas primo die dedere: ſequenti binas: tertio ternas: quarto duas: quinto unā. Sic ſuſpiria emendant & uomicas. Eſſe animal locuſtæ ſimil ſine pānis: quod tryxalis græce uocatur: latinum nomē nō habet. Aliq arbitrantur auctores nec pauciores hoc eſſe quod gryllus uocetur. Ex iis uiginti torreri iubent: ac bibi emulſo cōtra orthopnoeneas: ſanguinēq; expuētibus. Eſt qui cochleis illotis qbuſdā ptropū infūdat: uel marinā aquā ita decoquat: & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cū teſtis ſuis ſumantur cū ptropo. Sic & tuſſi medentur ac uomicas priuatim ſanāt melle in quo apes ſint emortuæ. Sanguinē reiicientibꝰ pulmo uulturinus uitigineis lignis cōbuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Itē cotoneaꝝ liliorūq; iiſdē portionibus potus mane atq; ueſperi in uino ſi febris abſit. Si minus: ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. pecudis lyen recens magicis præceptis ſuper dolentem lyenē extēditur: dicente eo q medeatur lyeni ſe remediū facere. poſt. hæc iubent eū in pariete dormitorii eius tectoue includi & obſignari anulo ter: nouieſq; carnē dici. Caninus ſi uiuēti exprimatur & in cibo ſumatur: liberat eo uitio. Quidā recentē ſuperilligant. Alii duoꝝ dierū catuli ex aceto ſcyllitico dant ignorāri fel: uel herinacei lyenē: Itē cochlearū cinerem cū ſemine lini & urticæ addito melle donec perſanet. Elibrat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculū dormitorii eius cui medetur ſuſpenſa: ut egrediēſ reuertēſque attingat manu. Cinis e capite bubōis cū unguēto. Mel in quo apes ſūt emortuæ. Aranēi & maxie q lycos uocatur. upupæ cor. in lateris doloribꝰ laudaſ & cochleaꝝ cinis in ptiſana decocta

Hæ quoque

Quas meloſōthas prior lectio

Troxalis.

Aelian.

tum:quæ & per se illinunt. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumbos dolóri stellio trásmarinus capite ablato & intestinus decoctus in uino cũ papaueris nigri denarii põdere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres cõtritæ cũ testis suis atq; in uino decoctæ cum piperis granis. xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersũ a suffragine ita: ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur: sinister leuet. Multipeda quoq; etiã oniscos apellauimus medetur danarii pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terranũ catillo ligneo ante fisso & ferro uincto impositũ aqua excepta perfundere & defodere unde effoderis magni iubẽt: mox aquã bibere catillo: mire id prodesse ischiadicis. affirmãtes. Dysentericos recreant fœmina pecudũ decocta cũ lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus. Seuũ ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur. Et tussi ueteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusq; accute decoctus sq & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cũ ouo ustaq; cũ putamine cõtritæ: atq; in uase nouo addito sale & passi cyathis duobus: aut palmæ succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. prosunt & conbustæ ut cinis eæ bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus diximus in africa maxie inueniuntur: utilissimæ dysentericis. Quinæ cũbustæ cũ denarii põdere dimidii acaciæ. Exq eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite: aut quolibet austero cũ pari modo calidæ. Quidã oĩbus africanis ita utuntur. Alii totidẽ africanas: uel latas infundũt potius. Et si maior fluctio sit addũt acaciã fabæ magnitudine. Senectus anguiũ dysentericis & tanasmis instagneo uase decoqtur cũ rosaceo. Vel si in alio cũ stagno illinitur. Ius e gallinaceo iisdẽ medetur sed ueteris gallinacei uehemẽtius. Salsũ ius aluũ cit. Membrana gallinarũ tosta & data in oleo ac sale cœliacoꝝ dolores mulcet. Abstinere aũt frigibus ante & gallinaꝝ & hominem oportet. Fimũ columbinum tostũ potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur. Turdus inassatus cũ myrti baccis dysentericis. Item merulæ. Itẽ medetur mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauissimum uitium Apuleios appellatur. Huic refixti aiunt discerpti uespertilionis sãgui ne. Etiã illito uentre. subũenire. Resistit & cochlea sicut diximus in suspiriosis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint potus ex uino austero. Gallinaceorũ iecur assum cũ uentriculi mẽbrana: quæ abiici solet inueterata: ammixto papaueris succo. Alii recẽtem torrent ex uino bibendam. Ius

ileos

perdicum & per se uentriculus contritus ex uino nigro. Item palũbus ferus & e posca decoctus. Lyen pecudis tostus & in fimo tribus. Fimum columbinũ cum melle illitũ. Ossifragi uẽter arefactus & potus iis qui cibos non conficiunt utilissimus: uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac causa sed continuare non debent. Maciem enim facit. Sistit & anatum masculorum sanguis. Inflactionem discutit cochlearum cibus. Tormina sanat lyen ouium tostus: atq; e uino pot⁹.

Vetus lectio atipsodis

palumbus ferus ex posca decoctus. Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod põterea traditur in torminibus mirum est ante apposita uentri transire morbũ: anatemq; emori. Tormina & melle curãtur in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitiũ efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidã in uase nouo cum plumis exuri iubente: conteriq; in cinerem: bibiq; ex aqua coctum cochlearibus ternis per quatriduum. Quidã cor eius adalligari fœmini. Alii recensq; repensq; adhuc deuorari. Cõsularis aspernatum domus est: in qua alter e fratribus colo liberatus est aue hac in cibo sumpta: & corde eius armilla aurea iclusa: alter sacrificio quodã facto crudis laterculis ad formam camini: atq; ut sacrum peractum erat obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinũ mirabili natura omnia deuorata conficienti. Huius partem extremã adalligatã prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi: de quibus mirum proditur. Si catuli priusquã uideant applicentur triduo stomacho maxime ac pectori: & ex ore ægri suctum lactis accipiant trãsire uim morbi: postremo exanimari: dissectisq; palam fieri ægri causas. Mori & humari dedere eos obrutos terra. Magi quidem uespertilionis sanguine contacto uentre in totum annum caueri dolorem tradũt. Aut in dolore si quis aquã per pedes fluentẽ haurire sustineat. Murino fimo contra calculos illinire uentrem prodest. Herinacei carnem iucundam esse aiunt: si capite percusso uno ictu interficiatur priusquã in se urinam reddat. Eos qui carnem ederint strangurię morbum contrahere minie posse. Hæc caro ad hunc modum occisa stillicidia uesicæ emendat. Item suffitus ex eodẽ. Quod si urinã in se reddiderint: eos qui carnem ederint: strangurię morbum contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad cõminuendos calculos: uel cochleas decoctas uti suspiriosis. Easdem exẽptis testis tritisq; tres in uini cyathis bibi: sequenti die duas: tertia die unam: ut stillicidia urinæ emendẽt. Testarum uero inanium cinere ad calculos pellẽdos. item hydri iecur bibi. Vel cinerẽ scorpionũ aut pane sumi. Vel si quis cũ locusta edit. Lapillos qui in gallinaceoꝝ uesica: aut in palumbiũ uentriculo inueniantur conteri: & potioni inspergi: item membranã e uentriculo gallinacei aridãm uel si recẽs sit tostam. Fimũ quoq; palumbiũ in faba sumi cõtra calculos & alias difficultates uesicæ. Similiter plu-

marum cinerē palumbinū ferorꝫ ex aceto mulso. Et intestinorum ex iis cinerem cochlearibus trib' e nido hirundinū. Gryllum dilutum equa calida. Offifragi uentrem arefactum. Turturis fimū in mul so decoctum: uel ipsius decoctæ ius. Turdos quoꝫ ediſſe cum baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas to ſtas in patellis. Millepedam oniſcon bibiſſe. Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorum pedū. Alú um cit & gallinaceorum decoctum ius: & acria mollit. Cit & hirundinum fimū adiecto melle ſubdi- tum. Sedis uitiis efficaciſſima ſunt oeſypum. Quidā adiiciunt pompholigen: & roſaceum. Canini ca pitis cinis ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint. Cinis fimi canini candidi cum roſaceo. Aiuntꝫ inuentum Aeſculapii eſſe. Et eodē uerrucas efficaciſſime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia alui. Succus cochlearū punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis mu- ris ſiluatici cū melle uel herinacei uel ueſpertilionis. Et anſerinus cum cerebro & alumine & oeſypo. Fimum columbinū cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibuſꝫ ifricatus. Ne acria peruranꝫ adeps anſerinus cū cæra punica eæruſa roſaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoi- das ſanare dicuntur iſchiadicis cochleas crudas tritas cū uino amineo & pipere puto prodeſſe dicūt. Lacertā uiridē in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & ſtellionē adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis conuulſis fel ouium cū lacte mulierū. Verendoꝫ formicatiōibus uerruciſꝫ me detur arietini pulmōis inaſſati ſanies. Cæteris uitiis uelleꝫ eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuū ex omēto pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex ſale. Lana ſuccida ex aqua frigi- da. Carnes pecudis cōbuſtæ ex aqua. Mulæ ungularū cinis. Dentis caballini cōtuſi farina inſperſa. Te ſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtium alter: ſpumā cochlearū illitā remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manātibus auxiliatur canini capitis recētis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cum reſina. Co- chleæ nudæ qua in africa gigni diximus tritæ cū thuris polline & ouorum albo. xxxqꝫ. die reſoluūt. Aliqui pro thure bulbū ammiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe traduntur capite pedibus i teraneiſꝫ demptis: reliquum corpus inaſſatum. In cibo id ſæpius datur. Sicut ad urinæ incontinētiā. Caninum adipem cū alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas africanas cū ſua carne & teſta cre- matas poto cinere. Anſerū trium linguas inaſſatas in cibo huius rei auctor eſt Anaxilaus. panos ape- rit ſeuū pecudum cū ſale toſto. Murinū fimum ammixto thuris polline: ſandaraca impoſita diſcutit. Lacertæ cinis: & ipſa diuiſa impoſita. Itē multipeda cōtrita: ammixta reſina terebinthina ex parte ter- tia. Quidā & ſinopidem ammiſcent cochleæ contuſæ & per ſe cinis inanium cochleaꝫ cæræ mixtus diſcuſſoriam uim habet. Fimum columbarum per ſeſe: uel cum farina hordeacea: aut auenacea illitū Cantharides mixta calce panos ſcapelli uice auferunt. Inguinum tumorē cochleæ minutæ cū melle illitæ leniunt. Varices ne naſcantur. lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinunt. Podagras lenit oeſypum cū lacte mulieris & cæruſſa. Fimum pecudum quod liquidū reddunt. Pulmones pecu dum. Fel arietis cum ſeuo muris diſſecti impoſiti. Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus & uiuæ cō buſtæ cinis ex aceto & roſaceo ſi penna illinatur. Vel ſi cæra & roſaceū ammiſceatur fel caninū ita ne manu attingatur: ſed penna illinatur. Fimum gallinaꝫ uermiū terrenorū cinis cum melle: ita ut ter- tio die ſoluātur. Alii ex aqua illinire malunt. Alii ipſo aceto menſura cū mellis cyathis tribus pedib' ante roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articuloꝫ dolores. Bibuntur āt binæ in uino tritæ. Eædē illinuntur cū helſines hærbæ ſucco. Quidā ex aceto intriuiſſe cōtenti ſūt ſale. Quidā ſale cum uipera crematis in olla noua & ſæpius ſumptis aiunt podagra liberari. Vtile eē & adipe uipetino pedes perungi. Et de miluo affirmāt: ſi inueterato tritoꝫ quantū tres digyti capiāt bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinem cū urtica uel pennis eoꝫ cum primū naſcentur tritis cū urti ca. Quin & fimus eorum articularibus doloribus illinitur. Item cinis muſtellæ aut cochlearū & cum amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ cōmodiſſe cutant. Sunt qui cinere eaꝫ uti ma- lint ſicut fimi columbini cinere: cū polenta & uino albo. Articulis luxatis præſentaneū eſt & ſeuū pe cudis cum cinere & capillo mullierum. Pernionibus quoꝫ imponitur ſeuum pecudum cū alumine. Canini capitis cinis aut fimū murium. Quod ſi putrida ſint ulcera cæra ad cicatricē perducūt: uel gryl lorum crematorum fauilla ex oleo. Itē muris ſiluatici cum melle. Vermiū quoꝫ terrenoꝫ cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniūtur. Vlcera omnia pedū ſanat cinis earum quæ uiuæ cōbuſtæ ſint. Fimiqꝫ gallinacei cinis exulcerationes columbini fimi cini ex oleo. Attritus etiā calciamētoꝫ ue teris ſoleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis ſanant. Dentis caballini contuſi farina priuatim leuat. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus & hominum & iumentorū pedes ſublitus ſanat. Clauos pedū urina muli mulæue cū luto ſuo illita Fimū ouiū. Iecur lacertæ uiridis: uel ſanguiſſlocco ipoſitus. Ver mes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritū ex oleo. Fimū columbinū decoctū ex aceto. Vetrucas uero oīum geneꝫ urina canis recēs cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cæ-

ra. Fimum 'ouium. Sanguis recẽs murinus illitus: uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguiũ. Fimum gallinaceum cũ oleo & nitro. Cãtharides uua taminia intritæ exedunt. Sed ita eroſas aliis quæ ad pſananda ulcera mõſtrauimus cura oportet. Nũc aũt reuertemur ad ea quæ totis corporibus medẽda ſũt. Fel canis nigri maſculi amurle tum eſſe magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificateue cõtra omnia mala medicaméta. Item ſãguine canis reſperſis parietibus gẽitaliq; eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus miretur hæc qui ſciũt fœdiſſimũ animalium quantũ magnificẽt ricinum: quoniã uni nullus ſit exitus ſaginæ nec finis alia quam morte: diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt. At in ſacietate pauciorib⁹ dehiſcere. Sunt qui hũc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatũ. Funditum in angurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit a pedibus ſtanti: interrogantiq; de morbo ſpem uitæ certã eſſe. Morituræ nihil reſpondere. Adiiciunt ut euellatur ex aure leua canis: cui non ſit alius quã niger color. Nigidus fugere tota die canes cõſpectum eius qui e ſue id animal euellent ſcriptũ reliquit. Rurſus magi tradunt lymphatos ſanguinis talpæ aſperſura reſipiſcere. Eos uero q a nocturnis diis fauniſq; agitentur: draconis lingua & oculis & felle: inteſtiniſq; in uino & oleo decoctis: ac ſub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis ueſpertiniſq; liberari pfrictionibus. Remedio eſſe tradit. Nicander amphyſbenã mortuã adalligatã uel pellem tantũ eius. Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes: faciliuſq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentiũ frigori ſe cõmittit prima oĩum procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum: quo qs loco primũ auidat alitẽ illã ſi dexter pes circunſcribatur: ac ueſtigiũ id defodiatur: non gigni pulices ubicunq; ſpargatur. Paralyſis cauentibus pinguia glirium decoctorum & ſoricum utiliſſima tradunt eſſe. Millepedas aut in anguinis diximus potas. phthiſin ſentientibus lacertã uiridẽ decoctã in uini ſextariis tribus ad cyatũ unum ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec cõualeſcant. Cochleæ cinerem potum in uino. Comitialibus morbis oeſypum cũ myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanæ a balneo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritoſq; dimidio denarii pondere in aqua uel lactis aſini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudũ potus. Item fel cũ melle præcipue agninum. Catulus lactens ſumptus abſciſo capite pedibuſq; ex uino & myrrha. Lyen multæ potus in oxymelite cyatis tribus. Stellionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis quã eodem modo ut anguis exuit pota. Quidã & ipſum harũdine exenteratũ inueteratumq; bibendũ dedere. Alii in cibo in ligneis uerubus inaſſatũ. Operæpretium quomodo præcipiatur ſcire cũ exuitur membrana hyberna alias deuorati eam: quoniã nullum animal fraudulentus inuidere homini tradunt. Inde ſtellionũ nomen aiunt in maledictum trãſlatũ. Obſeruant cubile eius æfratibus. Eſt autẽ in locis hoſtioq; feneſtrarumq; aut cameris ſepulchriſue. ibi uere incipiente fiſſis harundinis textas opponunt caſas quarũ anguſtis etiã gaudet: eo facilius exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto nõ poteſt remanere. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præferẽtur prodeſt & cerebrũ muſtelæ inueteratum potumq;: & iecur eius. Teſticuli. uuluæ quæ aut uentriculus inueteratas cum coriandro: ut diximus: itẽ cinis. ſilueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex uipẽra. Lacerta uiridis cũ cõdimentis quæ faſtidium abſtergant: ablatis pedibus & capite. Cochleæ cinis addito ſemine lini & urticæ cum melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vel lapilli e uentre pulloq; hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus is detur incipienti in cibo: quem primũ peperit: cum qs primũ tentatus ſit: liberatur eo malo. poſtea medeſ hirundinũ ſanguis cum thuræ: uel cor recens deuoratum. Quin & e nido earum lapillus ipoſitus recreare dicitur cõfeſtim: & adalligatus perpetuo tueri. prædicatur & iecur milui deuoratum: & ſenectus ſerpẽtiũ. Iecur uulturis tritum cũ ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent: & quidẽ ſatiatũ humano cadauere. Quidã pectus ei bibẽdum cenſcent: & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lactæ antecedente quinq; dierum abſtinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui. xx. unam muſcas ruffas: & quidem emortuas in potu darent: infirmioribus pauciores. Morbo reſiſtunt regio ſordes auriũ: aut mãmarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ mométo & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aq̃ purificatis: dein collutis uino quod bibatur. Cerebrũ perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumæq; aut iteraneoq; plumbi: ſed in mulſo ad cochlearia tria. paſſerum cinis ſarmentis crematorũ cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatur a colore: quæ ſi ſpectetur: ſanari id malum tradũt & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. phreniticis prodeſſe uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. nam non modo muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerem mu-

Eundem

ſtellæ.uerum etiã inueteratas herinacei carnes quis poſſit furenti etiã ſi certa ſit medicina:Bubonis ẽ-
dem oculorũ cinerem intra ea quibus prodigioſe uitã ludificantur:acceperim . Præcipueq; febrium
medicina placitis eorũ renunciat. Namq; & in xii. ſigna digeſſere eam ſole trãſmeante:iterumq; luna
quod totũ abdicandũ paucis exemplaribus docebo.Siquidem crematis tritiſq; cum oleo perungi iu
bent.ægros:cum geminos tranſit ſol:criſtis:& auribus & unguibus gallinaceorum.Si luna raſis bar-
bis eorũ.Si uirginẽ alteruter hordei granis.Si ſagittarium ueſpertilionis alis.Si leonem luna tamari
cis fronde:& adiiciunt ſatiuæ.Si aquarium e buxi carbonibus tritis.Ex iſtis cõfeſſa aut certe uerisimi-
lia ponemus:ſicut & lethargum olfactoriis excitari.Inter ea fortaſſis muſtelæ teſticulis ĩueteratis: aut
iocinere uſto.his quoq; pulmonẽ pecudis calidũ circa caput adalligari putant utile.In quartanis me
dicinæ clinice prope modũ nihil pollet.Quamobrẽ plura eorum remedia ponemus . Primumq; eũ
quem adalligari iubent puſuerem:in quo ſe accipiter uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri
dentẽ longiſſimũ.Pſeudophecen uocant ueſpam:quæ ſingularis uolitat.Hãc ſiniſtra manu aprehen-
ſam ſubnectũt.Alii uero quã quis eo anno uiderit primã.Viperæ caput abſciſum in linteolo:uel cor
uiuentis exemptũ.Muris roſtellum auriculaſq; ſummas roſeo panno:ipſumq; dimittunt.Lacertæ ui-
ridis dextrum oculum effoſum mox cũ capite ſuo deciſo in pellicula caprina.Scarabeus q pilulas uo
luit.propter hunc ægypti magna pars ſcarabeos inter numina colit curioſa.Appionis interpretatiõe
qua colligit ſolis opetum ſimilitudinẽ huic aiali eſſe ad excuſandos gentis ſuæ ritus.Sed & aliũ adal
ligant magi cui ſãt cornicula reflexa ſiniſtra manu collectũ.Tertiũ qui uocatur.fullo albis guttis diſ
ſectum utriq; lacerto adalligant. Cætera ſiniſtro.cor anguiũ ſiniſtra manu exẽptum uiuẽtibus. Scor-
pionis caudæ quattuor articulos cum aculeo panno nigro:ita ut nec ſcorpionẽ dimiſſum: nec eũ q
alligauerit:uideat æget triduo.poſt tertium circũitum id condat.Erucam in linteolo ter lino circun-
dant totidẽ modis ad ſingulos dicentes:quare faciant:qui medebũtur.Limacẽ in pelliculã uel quat-
tuor limacum capita præciſa harundine.Multipedã lana iuolutã.Vermiculos ex quibus tabani fiũt:
ante q̃ pennas germinẽt.Alios e ſpinoſis frutetis lanuginoſos.Quidã ex illis quaternos incluſos iu-
glandis nucis putemine adalligant.Cochleaſq; quæ nudæ inueniuntur.Stellionẽ ineluſum capſulis
ſubiiciunt:capiti.& ſub diceſſu febris emittunt.Deuorari autẽ iubent cor mergi marini ſine fero exẽ-
ptum:inueteratũq; conteri:& in calida aqua bibi.Corda hirundinũ cũ melle.Alii ſimũ drachma una
in lactis caprini:uel ouilli:uel paſſo cyathis tribus ante acceſſiones.Sunt qui totas cenſeãt deuorãdas.
Aſpidis cutã pondere ſexta parte denarii cũ pipere pari modo parthoq; gentes in remediũ quartanæ
bibunt.Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatũ remedio eſſe quartanis. Quod eẽt
animal:nec ille deſcripſit:nec nos inuenimus qui nouiſſet.Demonſtrandũ tamen fuit a tam graui au
ctore dictũ:ſi cuiuſquã cura efficacior eſſet ad inquirendũ.Cornicis carnes eſſe:& nidũ illinire in lon
giſſimis morbis utiliſſimũ putant.Et in tertianis ſiat poteſtas experiendi quoniam miſeria copia ſpei
deiecta:anne aranei quem lycum uocant tela:cũ ipſo ſpecu toto reſina cæraq; impoſita utriſq; tempo
ribus & fronti proſit.Aut ipſe calamo adalligatus qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur.Itẽ lacer
ta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quo cibũ capiat.Quo genere & recidiuas frequẽter abigi affirmãt
Hydropicis oeſypum ex uino addita mirrha modice potui datur nucis auellanæ magnitudine. Aliq
addunt & anſerinum adipem & oleum myrteum.Sordes ab uberibus ouium eundẽ effectũ habent
Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ.Vomitus quoq; canũ illitus uentri aquã trahere promitti
tur.Igni ſacro medetur oeſipum cum pompholyge & roſaceo.Ricini ſanguis.uermes terreni e aceto
illiti.Gryllus contritus in manibus.Quo genere ſiſtat:ut qui id fecerit antequã incipiat uitiũ:toto eo
anno careat.Oportet autem eum ferro cũ terra cauemæ ſuæ tolli.Adeps anſeris. Viperæ caput aridũ
aſſeruatum & cõbuſtum:dein ex aceto impoſitum.Senectus ſerpentium ex aqua illita a balneo cũ bi-
tumine & ſeuo agnino.Carbunculus ſimo colũbino deletur per ſe illito:uel cũ lini ſemine ex aceto
mulſo.Itẽ apibus quæ in melle ſunt imortuæ impoſitis.polentaq; ipoſita inſperſa. Si in uerendis ſitu
cæteriſq; ibi ulceribus occurrit e melle oeſypum cũ plũbi ſquamis.Itẽ ſimum pecudũ incipientibus
carbunculis.Tubera & quæcunq; molliri opus ſit efficaciſſime anſerino adipe curantur. Idẽ præſtat
& gruũ adeps.Furunculis mederi dicitur araneus ſi priuſquã nominetur ſit ipoſitus & tertia die ſolu
tus.Mus araneus pendẽs enecatus ſic terrã nec poſtea attingat:ter circundatus funiculo toties expuẽ
tibus medente & cui medebitur.Ex gallinaceo ſimo quod eſt rufũ maxime recens illitũ ex aceto.Vẽ
triculus ciconiæ decoctus.Muſcæ impari numero infricatæ digyto medico.Sordes ex pecudũ auricu
lis.Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulieꝝ.Seuum arietis cũ cinere punici & ſalis pari põ-
deꝛ.Ambuſtis capitum canis cinis medetur.Itẽ gliriũ cum oleo.Fimum ouium cum cæra cõmixtũ.
Murium cinis & cochleaꝝ.Eoq; ſic ut ne cicatrix quidẽ appareat.Itẽ adeps uiperinus. Fimi columbi
ni cinis ex oleo illitus cyprino.Neruoꝝ nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus.

Eſus erit copia ſpei detecta.

Pumicis

Terreni uermis cinis cum melle illitus etiã dolores tollit. Itẽ amphisbena mortua adalligata. Adeps nulturinus cũ uentre arefactus cõtritusq; cum adipe suillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulso potus cũ lilii radice: si magis credimus. In cõtractione neruorum caro palumbino in cibis prodest & inueterata. Herinacei spasticis. itẽ mustellæ cinis. Serpẽtiũ senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri phibet. Opisthotonicis milui iecur aridũ tribus obolis in aquæ mulsæ cyathis tribus potũ Reduuias & quæ in digytis nascunt pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta in oleo super illito butyro ouillo cũ melle. itẽ follicul⁹ cuiuslibet animalis fellis. Vnguium scabriciã cãthari des cũ pice tertio die solutæ: aut locustæ fictæ cũ seuo hircino. Pecudũ seuum. Aliqui miscent uiscũ & portulacã: uel æris floré. ita ut tertio die soluant. Sanguinẽ sistit e naribus seuum ex omento pecudum illitũ. itẽ coagulum ex aqua maxime agninum subditum uel infusum etiam si alia nõ prosint. Adeps anserinus cũ byturo pari pondere pastillis ingestus. Cinis cochlearum terrenarum. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sanguinẽ sistunt cochleæ contritæ frõti illitæ. Aranei telæ suppositæ. Gallinacei cerebellum: uel sanguis profluuia a cerebro. itẽ columbinis sanguis ob id sernatus concretusq;. Si uero ex uulnere immodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouoꝝ cremati cinis. in positus mire sistit. Et uulneribus medentur oesypum cũ hordei cinere & ærugine æquis partibus Ad carcinomata ac serpentia quoq; ualet. Erodit & ulcerũ magines. Carnesq; quæ excrescũt ad æq̃litatem redigit. Explet quoq;: & ad cicatricẽ perducit. Magna uis & i cinere pecudũ fimi ad carcinomata addito nitro: aut cinere ex ossibus fœminum agninoꝝ: maxime in iis ulceribus quæ cicatricem nõ trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excrescentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissime reducunt. Fimo quoq; ipso ouium sub testa calefacto & subacto tumor uulneꝝ sedatur. Fistulæ purgantur sananturq;. Itẽ epinyctides. Sũma uero uis in canini capitis cinere. Excrescẽtia oia spodii uice erodit ac persanat. itẽ murino fimo eroduntur itemq; mustellæ fimi cinere. Duricias etiã in alto ulceꝝ & carcinomata persequitur multipeda trita: admixta resina terebinthia & sinopide. Eadẽq; utilissima sunt in iis ulceribus quæ uermibus periclitãtur. Quin & uermium ipsorũ genera mitãdos usus habet. Cosses qui in ligno nascuntur sanant ulcera oia. Nomas uero combusti cũ pari pondere nisi & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni: adeo ut neruos quoq; abscisso illitis solidari infra septimum dié. Democritus persuaserit. Itaq; in melle seruandos censet. Cinis eoꝝ margines ulcerum duriores absumit cũ pice liquida uel simblio. melle. Quidã arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur: nec soluunt nisi biduo intermisso. Eadẽ ratio & terrenaꝝ cochlearum est: quæ tusæ & impositæ recentia uulnera conglutinant: & nomas sistunt: quæ nõ adherent. Herpes quoq; animala græcis uocatur: quo præcipue sanantur quæcunq; serpunt. Cochleæ quoq; prosunt cũ testis suis tusæ cũ myrrha quidẽ & thuræ etiam præcisos neruos sanare dicuntur. Draconũ quoq; adeps siccatus in sole magnoperé prodest. Item gallinacei cerebrum recẽtibus plagis sale uiperino in cibo sumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri: & sanari celerius. Antonius musa medicus cum indicisset insanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraq; celeritate persanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle. Item fimus columbinus cum arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebro cum adipe anserino mire uulnera dicuntur glutinari. quæ uocantur cacoethe. Cinis etiã fœminũ arietis cum lacte muliebri diligẽtur prius elutus linteolis sanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo cui liquato miscetur butyrũ ouillum & mel: ad ulceta sanãda ualet. Vlcerum labra duriora apes in melle emortuæ emolliunt. Et elephantiasin sanguis & cinis mustellæ. Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouium recentibus impositis oblitterantur. Articuloꝝ fracturis cinis fœminũ pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cæra. Idem medicamentũ fit ex maxillis simul ustis: cornuq; cerui no: & cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninũ cerebrũ linteolo illito superpositis lanis: quæ subinde subfundãtur fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis siluestris muris cũ melle: aut cũ uermium terrenorum cinere. Qui etiã ossa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudũ pulmo præcipue ex ariete seuum ex nitro. Lacertæ uiridis cinis. Vernatio anguium ex uino decocta. Fimum colũbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginẽ & cãtharides cũ rutæ folioꝝ duabus partibus in sole: donec formicet cutis: tolerandæ sunt. postea fouere: oleoq; perũgere necessariũ: iterumq; illinere: idq; diebus pluribus facere cauentes exulcerationẽ multã. Ad easdem utiligines: & muscas illíni iubent cum radice lapathoꝝ. Gallinarum fimum candidũ seruatum in oleo uetere cornea pyxide. Vespertilionum sanguinẽ. Fel herinacei ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebrum cũ aphronitro. Sed ante omnia sanguis caninus. Sedãt pruritũ cochleæ minute latæ contrite illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus dissectus ipositus. præcipue uero lacerta dissectã: & uel caput eius tantum cõtusum cũ sale impositũ. Cochleæ ex iis q̃ gregatim folia sectantur contuse ipositeq; cũ testis: & eæ que manduntur exempte testis. Sed cum leporis coagulo ef-

ficacissimæ. Ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem appro bant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus máturandos. Cap. iiii.

Audantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea. Mulieribus malis mẽbranæ a partu ouiú proficiũt: sicut in capris rettulimus. Fimú quoq; pecudú eodẽ usus habet. Locustarum suffitu stranguriæ maxime mulieꝛ iuuatur. Gallinaceoꝛ testes subinde si a conceptu edat mulier: mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos histricũ cinis potus cõtinet. Maturat caninũ lac epotũ. Euocat mẽbrana e canú secundis: si terrã nõ attigerit. Lumbos parturientiú potus lactis. Fi mú murinum aqua pluuia dilutũ mámas mulierum a partu tumescentes reficit. Cinis hennaceoꝛ cũ oleo perunctaꝛ custodit partus contra abortus. Facilius emittuntur quæ fimú anserinú cum aquæ cya this duobus sorbuere. Aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti ĩ cernices & scapulas: ne nerui doleant: præstant. Granidis secũdas pellunt in passo poti. Idem p se im positi: mámarũ suppurationes concoquunt & aperiunt extrahũtq;: & ad cicatricẽ perducũt. Lac deno cant poti cũ mulso. Inueniuntur & in gramine uermiculi qui adalligati collo cõtinẽt partũ. Detrahú tur aút sub partu: alias eniti nõ patiuntur. Cauendũ etiá ne in terrã ponantur. Cõceptus quoq; cã dan tur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerãt partũ. Itẽ conceptũ impositæ cũ cro co. Eædem ex amylo & tragacantho illitæ profluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in ci bo: & uuluã auersam corrigũt cũ medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii põdus addatur & cypri. Inflationes quoq; uuluaꝛ discutiunt exemptæ testis: tritaq; cũ rosaceo. Ad hoc astypaleicæ maxime eliguntur. Alio modo africanæ binæ cũ fœnogræco quod tribus digytis capiatur additis mellis co chlearibus quattuor. Illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæ cãdidæ co chleæ passim obertantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tusæq; in farina miscentur lomẽto æquis portio nibus. Cãdoremq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollũt minutæ & latæ cũ polẽta. Viperã mulier prægnans si transcenderit: abortũ faciet. Item amphisbenã mortuã dũtaxat. Nã uiuam habentes in pyxide impune trãseunt: etiã si mortua sit. Atq; adseruata partus faciles præstat uel mor tua. Mirum si non adseruatã transcenderint grauida: innoxiã fieri: si protinus transcẽdat adseruatã. An guis inueterati suffitus menstrua adiuuãt. Anguiú senectus adalligata lumbis faciliores partus facit. protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendũ cũ thure. Aliter sumpta abortũ facit. Ba culus quo angui rana excussa sit: parturientes adiuuat. Tryxalidũ cinis illitus cum melle purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto: capi debet manu cana tritusq; admoueri. Quod si redeuntẽ p henderit. inhibebit idem purgationes. Lapis ætites in aquilæ repertus nido custodit partus cõtra oẽs abortuum insidias. penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouũ corui grauidis cauẽ dum cõstat: quoniã trãsgressus abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potum uidetur fœ cundas facere. Vuluaꝛ duricias & collectiones adeps anserinus aut cygni emollit. Mammas a partu custodit adeps anseris cũ rosaceo & araneo. phryges & lycaones mãmis puerpio uexatis inenere oti dũ adipem utilẽ esse & in iis quæ uulua strangulentur & blattas illinunt. Ouoꝛ perdicis putaminũ cinis cadmiæ mixtus & cæræ stantes mámas seruat. putant & ter circundatas ouo perdicis nõ inclina ri. Et si forbeantur eadem: fœcunditatem facere: lactis quoq; copiã. Cum anserino adipe perũctis mã mis dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluarum sedare si cum cimice trito illinantur. Vespertilionum sanguis psilothri uim habet: sed malis pueroꝛ illitus non satis proficit nisi erucæ uel cicutæ semen postea inducatur. Sic enim aut in totum tollũtur pili. aut nõ excedunt lanuginẽ. Idem & cerebro eoꝛ profici putant. Est autem duplex: rubens utiq; & cãdidum. Alij sanguinẽ & iecur eius ammiscent. Quidã in tribus heminis olei discoquunt uiperam exemptis offibus & psilothri uice utũ tur: euulsis prius pilis: quos renasci nolũt. Fel hennacei psilothrũ est utiq; mixto cerebro uespertilio nis & lacte caprino. Item per se cinis cum lacte. Canis primi partus euulsis pilis quos renasci nolunt: uel nondum natis perunctis partibus: alii non surgunt. Idem euenire traditur sanguine ricini euulsi sani. Item hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinæ. Capi. v.

Vis formicarum supercilia denigrari cũ muscis tritis tradũt. Si uero oculi nigri nascentiũ placeant: soricem prægnanti edendum. Capilli ne canescant: uermium terreno cinere p stari admixto oleo. Infantibus qui lacte cõcreto uexantur præsidium est anguinum coagu lum ex aqua potum. Aut si uitium coagulato lacte acciderit: discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dẽ titionẽ cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inuentis adustio infantium: quæ uocatur siriasis adalligatis emendatur. Ramices infantiũ lacertæ uirides admotæ dormiẽtibus mor su emendantur. postea harundini adalligatæ suspenduntur in fumo. Traduntq; pariter cum ea expi

rante ſanari infantem.Cochlearũ ſaliua illita infantiũ oculis:palpebras corrigit gignitq;.Ramicoſis cochleæ cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus per dies.xxx.medetur.Inueniũtur in corniculis cochlearũ harenaceæ duriciæ.Eæ dentitionẽ facilem preſtant adalligatæ.Cochleæ inanium cinis admixtus cæræ procidentiũ interaneoꝝ partes extremas prohibet.Oportet autem cineri miſceri ſaniẽ punctis emiſſam e cerebro uiperæ.Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiões adiuuat. Ad idẽ ualent & grandiſſimi dentes ſerpentiũ.Fimum corui lana adalligatum infantiũ tuſſi medetur. Vix é ſerio complecti quædã non omittenda tamen:quia ſunt prodita.Ramici infantiũ lacerta mederi iubent.Marem hanc præhendi.Id intelligi & quod ſub cauda unam cauernã habeat.Id agendũ ut per aurum aut argentũ aut oſtrum mordeat uitium.Tum in calice nouo illagatur.& in fimo ponit. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis.Scarabeoꝝ cornua grandia dẽticulata adalligata in iis muleti naturã obtinẽt.Bouis capiti lapillum tradũt ineſſe:quem ab eo expui ſi necem timeat inopinatis præciſo capite exemptũ adalligatũq; mire prodeſſe dentitioni. Item cerebrum eiuſdẽ ad eundem uſum adalligari iubent.Et limacis lapillũ ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo.Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitũ.Sicut aures adeps anſerinus cũ ocimi ſucco impoſitus.Sunt uermiculi in ſpinoſis hærbis aſperi:lanuginoſi.Hos adalligatos protinus mederi tradũt infantibus:ſi qd ex cibo hæreat.Somnos allicit oeſypum cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutũ uel cũ adipe anſerino & uino myrtite.Auis cuculus leporina pelle dalligatus.Ardeolæ roſtrũ in pelle aſinina fronti adalligatum.Putant & per ſe roſtrũ eiuſdẽ effectus eſſe uino collutũ.E diuerſo ſomnum arcet ueſpertiliõis caput aridũ adalligatum.In urina uirili lacerta necata ueuerem eius q fecerit cohibet.Nã inter amatoria eſſe magi dicunt.Inhibet & fimum cochleæ & columbinũ cum oleo & uino potum.Pulmonis uulturini dextræ partes uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle.Item ſi lutea ex ouis quinq; columbarũ admixta adipis ſuilli denarii pondere ex melle ſorbeantur.paſſeres i cibo uel oua eoꝝ.Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligat⁹.Ibicũ cineres cũ adipe anſeris & irino p unctis ſi conceptus ſit:partus continere.Contra ihibere uenerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatiſq; pelle arietina tradunt.itẽ cuiuſcũq; galli gallinacei ſi cũ ſãguine gallinacei lecto ſubiiciãtur.Cogunt cõcipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ ſi inunctis inter ſe colligẽtur i coitu.Qui i urinã canis ſuã ingeſſerit:dicitur ad uenerẽ pigrior fieri.Mirũ & de ſtelliõis cinere(ſi ueꝝ eſt) in linamento inuolutũ in ſiniſtra manu uenerẽ ſtimulare.Si trãſferatur in dextrã inhibere.Itẽ ueſpertiliõis ſanguinẽ collectũ flocco ſuppoſitumq; capiti mulieꝝ libidinẽ mouere:aut anſeris linguã in cibo uel potiõe ſumptã.phthiriaſen a toto corpore pota mẽbrana ſenectutis anguinum triduo in hibet.Ac ſerum exẽpto caſeo potum cum exiguo ſale.Caſeos in cerebrũ muſtellæ coagulo addatur: negant corrũpi uetuſtate:aut a muribus attingi.Eiuſdẽq; muſtellæ cinis ſi detur i offa gallinaceis pullis & columbinis tutos eſſe a muſtellis.Inuentoꝝ urinæ tormina ueſpertiliõne adalligato ſiniuntur. Vermicatio ter circunlato uerendis palũbo mirum dictu palũbis emiſſus moritur:tumentũq; liberatur cõfeſtim.Ebriosis oua noctuæ per triduum data in uino:tedium eius adducũt.Ebrietatẽ arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus.Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus & in uino quod bibatur iſperſus:ſecuros præſtabit a temulentia.Inuenit hoc Horus aſſyriorũ Rex.præter hæc ſunt notabilia ſialium ad hoc uolumen pertinentium.Gromphenã auem in ſardinia narrant grui ſimilẽ ignotã iã etiam ſardis:ut exiſtimo.In eadem puincia eſt ophion ceruis tantũ pilo ſimilis:nec alibi naſcẽs. Idẽ auctores nominauere ſirulugum.Quod nec quale eſſet animal:nec ubi naſceretur tradiderũt. Fuiſſe quidem non dubito:cum & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ.M.Cicero tradit animalia bituros uocari: qui uites in campanie rodant.

De miraculis quarundam beſtiarum. Cap.vi.

Eliqua mirabilia ex iis quoq; dicemus.Non latrari a cane membranã ex ſecundis canis habentẽ:aut leporis fimum uel pilos tenẽtem.In culicum genere muliones non amplius quã uno die uiuere.Eoſq; qui arborarii pici roſtrum habeãt:& mella eximant:ab apibus nõ attigi.porcos ſequi eos a quibus cerebrum corui acceperint in offa.puluerẽ in quo ſe mula uolutauerit corpori inſperſum mitigare ardores amoris.Sorices fugari:ſi unus caſtratus emittatur.Anguina pelle & ſale & farre cum ſerpillo contritis uno die:deiectiſq; cum uino in fauces boum una maturaſcere:toto ãno eos ualere.Vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dentur.puluere e ueſtigio anguium collecto:ſparſas apes in aluearia reuerti.Arietis dextro teſte præligato oues tantum gigni. Nõ laſſeſcere in ullo labore qui neruos ex alias & cruribus gruis habeant.Multas non calcitrare cum uinũ biberint.Vngulas tantum mularum repertas:neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur a uerieno ſtygis aquæ:cum id dandũ Alexandro Magno Antipater mitteret memoria dignum eſt: magna Ariſtotelis infamia excogitatum.Nunc ad aquatilia reuertemur.

trigesimusprimus

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HITSORIAE LIBER. XXXI.

PROOEMIVM

Medicinæ ex aquatilitatibus. Aquarum mirabilia. Cap. i.

Quatilium sequuntur in medicina beneficia: opifice natura ne in illis quidē cessā
ter: & pe undas fluctusq; ac reciprocos æstus amniumq; rapidos cursus in impro
a bas exerente uires. Nusq̄ potentia maiore: si uerę fateri uolumus. Quippe hoc ele
mentū cæteris oibus imperat. Terras deuorāt aquæ. Flāmas necant. Scanduntin
sublime: & cælū quoq; sibi uendicant. Ac nubium obtentu uitalē spiritū strangu
lant. Quæ cā fulmina edidit: ipso secū discordante mūdo. Quid esse mirabilius
pōt aquis in cælo stantibus. At illæ ceu pagę sit in tantā peruenire altitudinē ra-
piunt eo secū piscium examina. Sæpe etiā lapides subeunt portantes aliena pōdera. Eadē cadētes oī
um terra nascentiū causa fiūt: prorsus mirabili natura. Si qs uelit reputare ut fruges gignant arbores
fruticesq; uiuant in celū migrare aquas animāq; etiā hærbis uitalē inde deferre uicta cōfessione. Om-
nis quoq; terræ uires aquagę esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla pone
mus. Cūctas enim quis mortalium enumerare queat.

De differentia aquarum medicinis: & obseruationibus. cc. lxvi. Cap. ii.

Micant benigne passimq; in plurimis terris albi frigidæ: albi calidæ: albi inunctæ: sicut ī tar
bellis aquitanica gente. Exin in pyreneis montibus tenui interuallo discernēte. Alibi tepi-
dæ gelidæq; auxilia morbogę conferentes. Et e cunctis animaliū hoium tantū causa erūpē-
tes. Augent numegę deorū noibus uariis urbesq; condunt: sicut puteolos in cāpania. Statielas in ligu
ria: Sestias in narbonensi puincia. Nusq̄ tamen largius quā in baiano sinu: nec pluribus auxiliādi ge-
neribus: aliæ sulphuris: aliæ aluminis: aliæ salis: aliæ nitri: aliæ bituminis: nōnulla ēt acida salsaue mix
tura. Vapore quoq; ipso aliquæ psunt. Tantaq; eis est uis ut balneas calefaciāt: ac frigidā etiā in solis
feruore cogant quæ in baiano possideanæ uocantur noīe accepto a claudii Cæsaris libero. Obsonia
quoq; pcoquunt. Vaporāt & in mari ipso quæ Licinii Crassi fuere. Medioq; inter fluctus existit aliqd
ualitudini salutare. Iam generatim neruis psunt pedibusue aut coxē dicibus: aliæ luxatis fractisue. Ina
niunt. aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq; priuatim medent. Oculis uero ciceronianæ. Digna me-
moratu uilla ē ab auerno lacu puteolos tendētibus iposita littori: celebrata porticu ac nemore. Quā
& uocabat. M. Ci. academiā ab exēplo athenagę: ubi cōpositis uoluminib⁹ eisdē noibus. In q̄ & monu
mentū sibi instaurauerat. Ceu uero nō & in toto terragę orbe feciſſet. Huius in pte prima exiguo post
obitū ipsius. Antistio uetere possidēte erumperūt fōtes calidi perquā salubres oculis celebrati carmi-
ne Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius. Vt ptinus noscat etiā ministeriū eius haustus ex illa maiestate.
ponam enim ipsum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguæ
Silua loco melius surgere iussa uiret.
Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hic etiam appārent lymphæ non ante repertæ.
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem:
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione sinuessanæ aquæ sterilitatē fœminarū & uirorum insaniam abolere p-
duntur. In ænaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur acidula ab teano sidicino ḡttuor milibus
passuū frigida. Item in stabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafrano ex fonte acidulo. Idē cōtingit
in uelino lacu potantibus. item in syriæ fonte iuxta taurum montē. Auctor est. M. Varro. Et in phry-
gie gallo flumino Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus: ne lymphatos agat. Quod i
æthiopia accidere lis qui e fonte rubro biberint Ctesias scribit. iuxta romā albule aq̄ uulnerib⁹ medē
tur. prægelide eæ. Sed subcutile in sabinis gelidissime suctu quodā corpora inuadūt: ut ppe morsus
uideri possit. Aptissime stomacho: neruis: uniuerso corpori. Thespieorū fons cōceptus mulieribus re Am-
presentat. Item in arcadia flumen elatum. Custodit autem partū linus, fons in eadem arcadia abortus phrysū
fieri non patitur. E diuerso in pyrrha flumen quod aphrodisiū uocatur, sterilis facit. Lacus Amphion

uitiligines tollit. Varro auctor ē Titiūm quendam prætura functū marmorei signi faciē habuisse propter id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: sicut apparet in epistola Cassii Parmēsis ad M. Antonium. Contra aquarū culpa in troezene omnium pedes uitia sentiūt. Tungri ciuitas galliæ fontē habet insignem plurimis bullis stillantē: ferruginei saporis quod ipsū nō nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas febres discutit: calculorumq; uitia. Eadē aqua igne admoto turbida fit. Ad posterū rubescit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit reatinis tantū paludibus ungulas iumentoꝝ indurari. Eudicus in hestiæa euthice fontes duos tradit eē ceronē: ex quo bibētes oues nigras fieri: mellē ex quo albas: ex utroq; autē uarias. Theophrastus in thuriis crathin cādorem facere: sybarim nigriciā bobus ac pecoribus. Quin & homines sentire differentiá eam. Nam qui sabyrim bibant: nigriores esse: durioresq; & crispo capillo. Qui ex cratide candidos: mollioresq; ac porrecta coma. Itē in macedonia quæ uelint sibi candida nasci ad haliacmon ducere. Quæ nigra aut fusca ad axium. Idē omnia fusca qbusdā in locis tradit nasci: fruges quoq;: sicut in messapiis. At in lusis archadiæ quodā fonte mutes terestres bibere & cōuersari. Erythris aloes amnis pilos gignit in corporibus. In boeotia ad trophoniū deum iuxta flumen orchomenon duo sunt fontes: quoꝝ alter memoriā: alter obliuionē affert: inde numinibus inuentis. In cicilia apud oppidum iusgum riuus fluit unus: ex quo bibentiū subtiliores sensus fieri. Varro tradit. In cea insula fontē esse qui habetes facit. Zame in africa ex quo canoras uoces. Vinū tedio uenire iis qui ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quo diximus asserunt. Mutianus andrie fonte liberi patris statis diebus septenis eiusdē dei uinū fluere. Si auferatur e conspectu tēpli sapore in aquā transeunte. Polyclytus explere olei nicē iuxta solos ciliciæ fontē. Throphrastus hoc idē fieri in æthiopia eiusdē uirtutis fonte lycos in indiæ terris fontē esse cuius aqua lucernæ ardeant. Idē ecbathanis traditur. Theopompus in scotusis lacū esse dicit: qui uulneribus medetur. iuba in troglodytis lacum insanum malefica ui appellatū: ter die fieri amarū sal sumq; ac deinde dulcem: totiensq; etiā noctu scatentē albis serpentibus uicenū cubitorum. idem in arabia quoq; fontem exiliere tanta ui ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus marsyæ fontem in phrygia ad celenarum oppidum saxa egere. Nō procul ab eo duo sūt fontes claeon & gelon ab effectu græcoꝝ nominum dicti. Cyzice fons cupidinis uocatur: ex quo potantes amorē deponere Mutianus credit. Crānone est fons calidus citra summū fēruorē qui in uinū additus triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & mattiaci in germania fontes calidi trans rhenū: quoꝝ haustus triduo feruet. Circa margines uero pumicem faciunt aquæ. Quod si quis fide carere ex iis aliq; arbitratur: discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: q̄q̄ inter initia operis abūde multa rettulimus Ctesias tradit siderim uocari stagnū in indis in quo nihil innatet: sed oia merganf. Celius apud Silian. Strab. nos in auerno ait etiā folia subsidere. Varro aues quæ euolauerit emori. Contra in africæ lacu apuscidamo oia fluitant: nihil immergitur. Itē in siciliæ fonte ephintia: ut Appion tradit. Et in medoꝝ lacu puteoq;: Saturni neptunni fons limite transire solet in loca uicina portendens aliquid. Mirū quoq; ē Aleos q cum piscibus transit. Responsa ab iis petunt incolæ cibo: quem rapiunt annuentes. Si uero euentū negent: caudis abigunt. Amnis olachas in bithinia Brietiū alluit: hoc est & tēplo & deo nomē: cuius Briazim gurgite periuri notantur pati uelut flāmam urentē. In cantabria fontes tamarici in aurio habentur. Tres sunt octonis pedibus distantes. In unum alueum coeunt uastoamne. Singulis siccantur duodecies diebus: aliquando uicies citra suspitionē ullā aquæ: cū sit illis uicinus fons sine intermissione largus. Dirumq; est non profluere eos aspicere uolentibus: sicut proxime Lartio Licino legato post prætura: post septem dies accidit. In iudæa riuus sabbatis omnibus: siccatur. E diuerso miracula alia dira. Ctesias in armenia scribit esse fontē: ex quo nigros pisces ilico mortē afferre in cibis: Quod ex citra danubii exortū audiui: donec ueniatur ad fontē alueo appositū: ubi finitur id genus pisciū. ideoq; ibi caput eius amnis intelligit fama. Hoc idē & in lydia in stagno nympharū tradunt. In arcadia ad phe neum aqua ꝓfluit e saxis styx appellata: quæ illico necat: ut diximus Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus lœtales & ipsos: quod nō in alio genere mortiferoꝝ fontiū. Necare aq̄s Theopom Chytros pus & in trechea apud cychros dicit. Lycus in leōtinis tertio die si quisquā biberit. Varro ad foracten scripsit esse fontem: cuius sit latitudo quattuor pedum: sole oriente eum exundare feruenti similem: aueſq; quæ gustauerint: iuxta mortuas iacere. nanq; & hæc insidiosa conditio ꝙ quædā: etiā blandiū tur aspectu: ut ad nonacrin arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent q̄litate: sed hanc putant nimio frigore esse noxiā: utpote cū profluens ipsa lapidescat. Aliter circa thessalica tempe quoniā uisus omnibus terrori est. Tradūtq; etiá æs ac ferrum erodi illi aqua. Profluit ut indicauimus breui spatio. Mirūq; siliqua siluestris amplecti radicibus fontē eū dicitur semper florens purpura. Et quædā sui generis hærba in labris fontis uiret. In macedonia nō procul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riui cōfluūt

alter salubertimi potus:alter mortiferi.In perperenis fons est qui quacunq; rigat lapidē facit terram. Item calidæ aquæ in euboea Lebedon nanq; alluit riuus:in quo saxa in altitudinē crescūt.in eurymenis deiectæ coronæ in fontē lapides fiunt.In collosis flumen est:in quo lateres coniecti lapides extahuntur.In scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluūtur saxa fiūt cū ramis.Distillātes quoq; guttæ in lapides durescūt.in antris corycijs.nā miæze in macedonia etiā pendētes in ipsis cameris. At in corintho cū decidere in quibusdā speluncis utroq; modo columnas faciunt:ut in phausia chersonesi rhodo in antro magno etiam discolori aspectu.Et hactenus contenti simus exemplis. Rhodioꝝ

De qualitate aquarum in salubritate uel cōmoditate earum. Cap.iii.

Væritur inter medicos cuius generis aquæ sint utilissimæ.Stagnātes pigrasq; merito damnant:utiliores quæ profluunt existimantes:Cursu enim percursuq; ipso extenuari atq; proficere.Eoq; mirot cisternarū ab aliquibus maxime probari.Sed ii rationem afferunt: quoniam leuissima sit hymbrium aqua:ut quæ subire potuerit ac pendere in aere.ideoq; & niues præferunt imbribus:niuibusq; etiā glatiē uelut ad infinitū coacta subtilitate.Leuiora enim hæc esse & glaciē multo leuiorem aqua.Hoꝝ sententiā refellere interest uitæ.in primis enim leuitas illa deprehendi aliter quā sensu uix potest:nullo pene momento pōderis aquis inter se distantibus.Nec leuitatis i pluuia aqua argumentū est subisse eā in cælum:cum etiā lapides subire appareat: cadensq; inficiatur halitu terræ.Quo fit ut pluuiæ aquæ sordium inesse plurimū sentiatur:citissimeq; ideo calefiat aqua pluuia.Niuem quidē glaciemq; subtilissimū elementi eius uideri miror:appositio grandinū argumēto e quibus pestilentissimū potum esse conuenit.Nec uero pauci inter ipsos e cōtrario:ex gelu ac niuibus insaluberrimos potus prædicant:quoniā exactum sit inde:quod tenuissimū fuerit.Minui certe liquorem omnē cōgelatione deprehendi:& rore nimio scabiē fieri.pruina uredinē cognatis & niuis causis.pluuias quidē aquas celerrime putrescere conuenit:minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autem aquā quæ septies putrefacta purgata sit perhibet amplius nō putrescere. Nam cisternas etiā medici confitentur inutiles aluo duricias facientes facibusq; etiā limi nō aliis inesse plus: aut animaliū quæ faciunt tedium confitendū habent.Nec statim amnū utilissimas esse : sicuti nec torrentiū ullius:lacusq; plurimos salubres maxime.Quædā igitur & huius generis aptissimæ aliæ alibi.parthorum reges ex coaspe & euleo tantū bibunt.Eæ quāuis in longinqua comitantur illos.Et horum placere potum non quia sint amnes apparet.quoniā nec e tigri nec euphrate.nec e multis aliis bibunt. Limus aquaꝝ uitium est:si tamen idem amnis anguillis scateat salubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni.Ante omnia damnantur amaræ:& quæ scobem statim implent: quod euenit troezene.Nam nitrosas atquæ salmacidas & fæculentas in desertis rubrū mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt:ipsaq; uescuntur polenta.Damnātur in primis fontes q cœnū faciunt:quinq; malū colorem bibentibus referunt:& si uasa ære inficiunt:aut si legumina tarde pcoquunt.Si liquatæ leniter terrā reliquunt:decoctæq; crassis obducunt uasa crustis.Est etiamnum uitium non fœtidæ modo ueꝝ omnino quicquā recipientis iucundū sit illud licet gratumq;: & ut sæpe ad uicina lactis accendens.Aquā salubrem aeri quā simillimā esse oportet.Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in mesapotamia cabure.Fabulæ rationem afferunt:quoniā eo iuno perfusa sit.De cætero aquaꝝ salubrium sapor odorue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate: frustrante diligentia:quando perraꝝ est ut leuior sit aliqua.Certior subtilitas inter pares meliorem esse quæ calefiat refrigeraturq; celerius.Quin ex hausta uasis ne mālus pendeāt depositis q in humum tepescere affirmant.Ex quoniā ergo genere maxime pbabilis contingit.puteis nimiꝝ ut in oppidis constare uideo.Sed iis quibus exercitationis ratio crebro hausta cōtingat : & illa tenuitas colante terra.Salubritati hæc satis sunt.Frigori & opacitas necessaria.Vt quæ cælum uideant supomnia obseruatio una.Eadē & ad perennitatem pertinet:ut illa uado exiliat uena nō e lateribus.Nā ut tactu gelida fit:etiā arte contingit.Si etiam expressa in altū:ut esublimi deiecta uerberatu corripiat aera.In natando quidem spiritū cōtinentibus frigidior sentitur Eadē neronis principis inuentum est decoquere aquā:uitroq; demissam iniueis refrigerare.Ita uoluptas frigoris cōtingit sine uitiis niuis. Omnem utiq; decoctā utiliorem esse conuenit.Item calefactam magis refrigerari subtilissimo inuēto.Vitiosæ aquæ remedium est si decoquatur ad dimidias ptes.Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur si quis ore teneat:Quæ sunt hausta frigidissimæ:non perinde & tactu eē alternante hoc bono multi familiari exemplo colligūt.Clarissima aquaꝝ omnium toto orbe frigoris salubritatisq; palma præconio urbis martia est:iter reliqua deum munera urbi tributa. Vocabat hæc quōdam aufeia.Fons autem ipse piconia. Oritur in ultimis montibus peligniꝝ. Transit marsos & fucinum lacū romā non dubie petens.Mox specu mersa in tyburtina se aparit nouē milibus passuū formicibus structis pducta.primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Martius unus e regi-

bus.Postea.Q.Martius rex in ptura.Rursusq restituit.M.Agrippa.Idē & uirginē adduxit ab octa-
ui lapidis diuerticulo duo milia passuū prenestina uia.Iuxta est herculaneus rimus:quē refugiens uir
ginis nomen obtinuit.Horū amniū comparatione differentia supradicta deprehenditur cum quan-
tum uirgo tactu præstet martia hausto.Quanquā utriusæ iampridē urbi periit uoluptas ambitione
auaritiaq; in uillas ac suburbana detorquentibus publicam salutē. Non abre sit querendi aquas iun-
xisse rationē.Reperiuntur in conuallibus maxime:& quodā conuexitatis cardine aut montium radi
cibus.Multi septentrionales ubiq; partes aquosas existimauere.Qua in re uarietatē naturæ aperuisse
conuenit.In hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit.Ideo siluigeri ab aquilonis tantum par
te sunt.At olympus ossa parnasus appenninus alpes undiq; uestiuntur:amnibusq; perfunduntur. Ali
Decoquē titibus prior lectio. qui ab austro sicut in creta albi montes.Nihil ergo in iis perpetuæ obseruationis indicabitur. Aquaq;
sunt notæ iuncus aut harundo:aut hærba de qua dictum est.Multumq; alicui loco pectore incubans
rana.Salix.n.erratica & alnus aut uitex aut hedera sponte proueniunt & corriuatiōe aquæ pluuiæ in
locum humiliorem e superioribus defluentis augurio fallaci.Certior multo nebulosa exhalatio ē an
te ortū solis longius intuentibus.Quod ex edito quidā speculantur proni terram mento attingēte.
Est & peculiaris æstimatio peritis tantum notata:quam feruentissimo æstu sequūtur dieiq; horis at-
dētissimis:qualis ex quoq; loco repercussus splendat.Nā si terra sitiente humidior est ille: indubitata
spes ꝓmittitur.Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescat.Quod fugientes ad alia expi-
menta decurrūt loco inaltitudinem pedum quinq; defosso.Olliscq; e figulino opere crudis:aut perū-
cta pelui ærea cooperto lucernaq; ardente concamerata frōdibus.dein terra.Si figulinū humidū tup
tumue.aut in ære sudor uel lucerna sine defectu olei restincta:aut etiā uellus lanæ madidū repiatur:
non dubie ꝓmittitunt aquas.Quidam & igne prius excolunt locum:tāto efficatiore uasoꝝ argumē
to.Terra uero ipsa ꝓmittit candicantibus maculis:aut tota glauci coloris.In nigra enii scaturigines
non fere sunt perennes.Figularis creta semper adimit spes.Nec amplius puteum fodiunt coria terræ
obseruantes:ut a nigra descendat ordo supradictus.Aqua semp dulcis in argillosa terra frigidior in
toso:namq; & hic ꝓbatur.Dulces enim leuesq; facit:& colando continet sordes.Sabulū exiles li:no-
sasq; ꝓmittit.Glarea incertas uenas:sed boni saporis.Sabulum masculū & harena carbūculosa certas
stabilisq; & salubres.Rubra saxa optimas:speiq; certissimæ.Radices montiū saxosæ:& silex:hoc am-
plius rigentes.Oportet autem fodientibus humidiores assidue respondere glebas:faciliusq; ferramē
ta descendere.Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimētū
huius piculi est demissa ardens lucerna si extinguatur.Tunc secundū puteum dextra ac sinistra fodiū
tur æstuaria:quæ grauiorē illum halitū recipiant.Fit & sine his uitiis altitudine ipsa grauior aer:quā
emendant assiduo linteoꝝ iactatu euentilando cū ad quam euentū est sine harenato opus surgit ne
uenæ obstruantur.Quædā aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt:quaꝝ non in altum origo ē:
hybernis enim constant hymbribus.Quædam canis ortu sicut in macedonia apparet. Vtrunque an-
te oppidum pellam.Incipiēte enim æstate frigida est palustris:dein maximo æstu in excelsioribus op
pidi riget.Hoc & in chio euenit.Simili ratiōe portus & oppidi Athenis enneacrunos nymbosa æsta
te frigidior est:quam puteus in iouis ortu.At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium:aut desinentium. Cap.iiii.

Axime autem putei circa arguꝝ.Nam ipsa æstate deficiunt:omnesq; ātriduo eo subsidūt.
Iam uero multi hyeme tota ut circa olympū uere primū aquis redeuntibus.in sicilia quidē
circa messanam & mylas hyeme in totum inarescant fontes.Aestate exundant amnemque
faciunt.Apolloniæ in ponto fons iuxta mare æstate tantum supfluit:& maxime canis ortu: parcius
si frigidior sit æstas.Quædā terræ hymbribus sicciores fiunt:uelut in narnienſi agro.quod ad miran-
dis:suis inseruit.M.Cicero:siccitate lutum fieri ꝑdens:hymbre autem puluerem.Omnis aqua hyème
dulcior est.Aestate autem minus.Autumno minime.Minusque ꝑ siccitates.Neq; æqualis amnium
plerunq; gustus est.Magna aluei differentia.Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quā fluunt.Qua
leque hærbaꝝ quas leuant succi.Ergo iidem amnes pte aliqua repiuntur insalubres.Mutant saporē
& influentes riui ut borysthenem uictique diluuntur.Aliqui uero & hymbre mutātur.Ter accidit in
bosphoro:ut salsi deciderent:necarentque frumenta.Totiens & nili ngua pluuiæ amara fecere: ma-
gna pestilentia ægypti.Nascuntur fontes decisis plerunque siluis:quos arboꝝ alimēta consumebāt.
Sicut in hemo obsidente gallos Cassandro:cum ualli gratia siluas cecidissent.Plerunque uero dam
nosi torrentes corriuantur detracta collibus silua cōtinere nymbos ac digerere cōsueta.Et coli moue
rique terram callumque summæ cutis solui aquaꝝ interest.Proditur certe in creta expugnato oppi
do quod uocabatur arcadia:cessasse fontes:amnesque q in eo situ multi erant. Rursus condito post
sex annos emersisse uti quæque cœpissent partes coli.

Obseruatio historica. Cap.v.

Erræ quoque motus ꝑfundunt sorbentq; aquas:sicut circa pheneum arcadiæ quinquies accidisse constat.Sicut & in corico monte amnis erupit:postea quā cœptus est coli.Illa mutatio mirabilis nulla euidēte causa apparet:sicut in magnesia calidas factas frigidas alias non mutato sapore.Et in caria ubi.Neptunni templū est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusā syracusis fimū redolere p olympia:uerique simile: quoniā alpheus in ea insula sub ima maria pmeet.Rhodioꝝ fons in cheronneso nono anno purgamēta egerit. Mutantur & colores aquaꝝ:sicut babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus undecim. Et borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur:quāquā omniū aquaꝝ teniuissimus.Ideoque innatans hypani. In quo & illud mirabile.Austris flantibus supiorē hypanim fieri.Sed tenuitatis argumentū: & aliud est:quod nullum halitum non modo nebulam emittit.Qui uolunt diligētes circa hoc uideri: dicūt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio quæ ducendæ:& quomodo medicatis utendum: & quid prosit nauigatio & medicinæ aquæ marinæ. Cap.vi.

Aeterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimū est:crassitudine binum digitoꝝ cōmissuris pixidatis ita ut superior intret calce uiua ex oleo lenigatis.Libramentū aquæ in cētenos pedes surſum elici:minimū erit si uno cuniculo uenit in binos actus: laminæ eē debebūt pquas surgere in sublime opus fuerit e plumbo:subit altitudinē exortus sui: ut si longiore tractu ueniat subeat crebra:descendetque libramenta ne pereant.Fistulas denum pedum longitudinis esse legitimū est.Et si quinariæ erunt sexagena pōdo pēdere.Si octonariæ centena.Si denariæ centena uicena.Ac deinde ad has portiōes.Denaria appellatur:cuius laminæ latitudo antequā curuetur digytorū decē est dimidioque eius quinaria.In omni anfractu enim collis quinariā fieri ubi dometur impetus necessariū est.Itē castella prout res exiget.Homeꝝ calidoꝝ fontium mentionē non fecisse demiror: cum alioquin lauari calida frequenter indiceret:uidelicet quia medicina tunc nō erat hæc:quæ nunc aquaꝝ pfugio utitur. Est autē utilis sulphurata neruis.Aluminata paralyticis:aut simili morbo solutis.Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibendo:atq; purgationibus.Plericq; in gloria ducunt:plurimis horis pèrpeti calorem eaꝝ:quod est inimicissimū.Namq; paulo diutius q̄ balneis uti oportet.Ac postea frigida dulci sine oleo discedentibus:quod uulgus alienum arbitratur.Idcirco nō alibi corporibus magis obnoxiis.Quippe & uastitate odoris capita replentur.& frigore infestant sudantia:reliqua corpoꝝ parte mersa.Similis error quo quidā plurimo potu gloriātur.Vidiq; iam turgidos bibendo:in tantū ut annuli integerentur cute:cū reddi nō posset hausta multitudo aquæ.Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu.Vtuntur & cœno fontiū ipsoꝝ utiliter: sed ita si illitū sole inarescat.Nec uero omnes quæ sint calidæ:medicatas esse credendū:sicut in egesta siciliæ:lariſſa troadæ magnesia:melo:lipara·Nec decolor species æris argentiue(ut multi existimauere) medicami nū argumentū est.Quando nihil eorum in patauinis fontibus ne odoris quidē differentia aliqua deprehenditur.Medendi modus.Item & in marinis erit:quæ calefaciūt ad neruoꝝ dolores ferrumina-ta & fracturas ossaque contusa.idem ad corpora siccanda.Qua de cā & frigido mari utūtur. præterea est alius usus multiplex.principalis uero nauigandi phthisi effectis ut diximus:aut sanguinē egerentibus sicuti proxime Anneum Gallionem fecisse post consulatū meminimus.Neq; enim ægyptus propter se petitur:sed propter longinquitatem nauigandi.Quin & uomitiones ipse instabili uolutatiōe cōmotæ pluribus modis capitis oculorum pectoris medētur.Omnibusq; propter quæ helleboꝝ bibitur.Aquam uero maris p sese efficatiorem discutiendis tumoribus putant medici:si illa decoquat hordeacea farina ad parotidas.Emplastris etiā maxime albis & malagmatis miscent.prodest & infusa crebro ictu.Bibitur quoq; quātis non sine iniuria stomachi ad purganda corpora bilemq; atram: aut sanguinem concretum reddendū alterutra parte.Quidam & in quartanis dedere eam. Et in tenesmis articularibusq; morbis afferuatā:& in hoc uetustate uirus deponentem.Aliq decoctam: omnes ex alto hauſtam:nullaq; dulciū mixtura corruptam.In quo usu præcedere uomitū uolunt Tunc quoq; acetum aut uinum aqua miscent.Qui puram dedere raphanos sup mandi ex mulso aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent.Clysteribus quoq; marinam infundūt tepefactam.Testium qdem tumori fouendo:non aliud præferunt.Item pernionum uitio ante ulcera.Simili modo pruritibus: psoris: & lichenum curationi.Lendes quoq; & tetra capitis animalia hac curantur.Et liuentia reducit eadē ad colorem·In qbus curationib⁹ post marinam aceto calido fouere plurimū prodest. Quin & ad id⁹ nenenatos salutaris intelligitur:ut phalangiorum & scorpionum:& ptyadi aspide respersis. Calida autem in iis assumitur.Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus.Tormina quoq; & coleram cohibita infusa clysteribus sedant.Difficilius perfrigescunt marina calefacta.Mammas regētes præcordia

maciemq; corporis piſcinæ maris corrigunt. Aũriũ dolores: capitis grauitates cum aceto feruentiũ uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pedoꝛ quoq; ſcabiem ſanant: lanaſq; emolliũt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Veꝝ & hæc cura præuidit inuenta ratiõe qua ſibi quiſq; aquã maris faceret. Illud in ea ratione mirum ſi plus quã ſextariis ſalis cum quattuor aquæ ſextariis mergatur: unci aquã. ſalemq; nõ liquari. Cætero ſextarius ſalis cũ quattuor aquæ ſextariis ſalſiſſimi maris unm & naturam implet. Moderatiſſimũ autẽ putant ſupradictam aquæ mẽſurã octonis tyathis ſalis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exſpiret. Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli æquis portuonibus maris: mellis hymbris ex alto: & ad hunc uſum aduehunt: fictiliq; uaſæ & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione & ſapore grato odore. Hydromeli quoq; ex hymbre puro cum melle temperabatur quondam quod daretur appetentibus uinum ægris: ueliti innocentiore potu. Damnatum iam multis annis iiſdem uitiis quibus uinum: nec iiſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborãt. Hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim uellera madeſcunt accepto halitu maris q̃bus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ e cæta pilæ: uel uaſa inania obturata dulcẽ intra ſe colligunt humorem. Nã in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit. Luxata hominum corpora & quadrupedũ natando in cuiuſlibet generis aquam facillime in artus ardeũt. Eſt & in metu peregrinantium: ut tentent ualitudinem aquæ ignotæ. Hoc cauent a balneis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectã hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus ꝓdeſt. Item oleo admixto taloꝝ dolori tumoriq;. Spumaq; aquæ affrictu uerrucas tollit. Nec non harena littoꝝ maris: præcipue tenuis & ſolibus candens in medicina eſt ſiccandis corporibus coopertis hydropicoꝝ aut rheumatiſmos ſentientiũ. Et hactenus de aquis: Nunc & de aquatilibus. Ordiemur autem in reliquis a principalibus eorum: quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis: & confecturis: & medicinis & obſeruationibus. Cap. vii.

Al omnis aut fit: aut gignitur: Vtrũq; pluribus modis: ſed cauſa gemina coacto humoꝛ uel ſiccato. Siccatur in lacu tarentino æſtiuis ſolibus: totumq; ſtagnũ in ſalem abiit modicum alioquin altitudine genua non excedens. Item in ſicilia in lacu q̃ cocanicus uocatur: & alio iuxta gelam. Hoꝝ extremitates tantum inareſcunt. ſicut in phrygia cappadocia. Aſpendi ubi largius coquitur & uſq; ad medium lacum: Aliud etiã in eo mirabile: quod tantũdem noctu ſubuenit: quantum die auferas. Omnis eſt alius ſal minutus: atq; non gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſponte gignitur ſpuma in extremis littoribus ac ſcopulas relicta. Hæc enim omnis rore denſatur. Et ẽ acrior quæ in ſcopulis inuenitur. Sunt etiã naturales differẽtiæ tres. Nanq; in bactris duo lacus uaſti: alter ad ſcythas uerſus: alter ad Darios ſale æſtuãt. Sicut ad citticium in cypro & circa memphin extrahũt lacu dein ſole ſiccant. Sed & ſũma fluminũ denſantur in ſale: amne reliquo ueluti ſub gelu fluẽte: ut apud caſpias portas: quæ ſalis flumĩa appellãtur. Itẽ circa mardos & armenios. Prætera apud bactros amnis ochus & oxus ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in africa lacus & quidem turbidi ſalẽ ferentes. Ferunt quidẽ & calidi fontes ſicut pegaſei. Et hactenus habent ſe genera ex aqs ſponte ꝓuenientia. Sunt & mõtes natiui ſalis: ut in indis oromenus: in quo lapidicinaꝝ modo cæditur renaſcens: maiuſq; regum uectigal ex eo eſt q̃ ex auro atq; margaritis. Effoditur & e terra: ut palã eſt hũore denſato in cappadocia. Ibi quidẽ cæditur ſpecularium lapidũ modo. pondus magnum glebis: quas micas uulgus appellat. Carrhis arabiæ oppido muros domoſq; maſſis ſalis faciunt: aqua ferruminantes: inuenit & iuxta peluſium ptolemæus rex cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter ægyptũ & arabiã etiã ſqualentibus locis cœptus eſt inueniri detractis harenis. Qualiter & per africæ ſicientia uſq; ad Hãmonis oraculũ. Is quidẽ creſcens cum luna noctibus. Nã cyrenaici tractus nobili tantur hãmoniaco & ipſo quia ſub harenis his inueniat appellato. Similis eſt colore alumini quod ſchiſton uocant: longis glebis: neq; perlucidis ingratus ſapore: ſed medicinæ utilis. probatur quã maxime perſpicuus rectis ſciſſuris. iſigne: De quo ꝓditur: qd leuiſſimus intra ſpecus ſuos in lucẽ uniuerſam ꝓlatus: uix credibili pondere ingraueſcat. Sed cã euidens cuniculoꝝ ſpiritu madido ſic adiuuãte molientes ut adiuuat aquæ. Adulteratur ſiculo: quem cocanicũ appellauimus: necnon & cypro mire ſimili. in hiſpania quoq; citeriore egelaſte cæditur glebis pene trã ſlucentibus. Cui iampridem palma à pleriſq; medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal ſterilis ẽ: nihilq; gignit: & in totum ſponte naſcens. Inter hæc ſunt factitii uaria genera. Vulgaris pluribuſq; in ſalinis mari adfuſo: non ſine aquæ dulcis riguis: ſed hymbre maxime iuuante: ac ſuper omnia ſole multo: nõ aliter inareſcens. Africa circa uticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem. Qui uero ſole lunaq; ĩduruere. nullo humore liqueſcunt: uixq; ẽt ferro cædunt. Fit tamẽ & in creta ſine riguis ĩ ſalinas mare infũdentib⁹. Et circa ægyptũ ipſo mari ĩfluẽte ĩ ſolũ ut credo nilo ſuccoſũ, fit & e puteis in

Ad Arios

Vel iaxartes uel laxtes

salinas ingestis.Prima dēsatio babyloniæ in bitamen liquidū cogitur:oleo simile:quo & in lucernis nrútur.hoc detracto subest sal.& in cappadociæ puteis ac fonte quem in salinas ingerút. In chaonia excoquunt aquā ex fonte:refrigerandoq; salem faciunt inertē nec candidū:Galliæ germaniæq; ardē tibus lignis aquā salsam infundunt.Hispaniæ quadā sui parte e puteis hauriunt muriam appellantes Et illi quidem etiā lignū referre arbitrant.Quercus omnia ut quæ per se cinere sincero uim salis red dat.Alibi corylus laudatur.Ita infuso liquore salso.Carbo etiā in salem uertitur.Quicunq; ligno cō ficitur sal niger est.Apud Theophrastū inuenio imbrios harūdinis & iunci cinerē decoquere aq̄ soli tos:donec exiguū supesset humoris.Quin e muria salsamentoq; recoquitur:iterūq; cōsumpto liquo re ad naturā suā redit uulgo e menis iocundissimus.Marinoq; maxime laudatur cyprius a salamine. Ate stagnis tarentinus:Ac phrygius qui tattæus nocatur.Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero q laterculis affertur cutis nitorem dicitur facere.Magis tamen extēdit is quem cittieum appellauimus. Itaq; a partu uentrem eo quem melanthio illinunt.Salsissimus sal qui sicciissimus suauissimus omniū tarentinus atq; candidissimus.Et de cætero fragilis qui maxime cādidus.pluuia dulcescit omnis.Sua niorem tamen rores faciunt.Sed copiosū aquilonis flatus.Austro nō nascitur.Flos uero salis nō fit: nisi aquilonibus.In igni nec crepitat:nec exilit tragaseus:neq; acanthius ab oppido appellatus.Nec ullius spuma:aut ramentū aut tenuis.Agrigentinus ignīū patiens ex aqua exilit.Sunt & coloq; differentiæ.Rubet memphi.Ruffus est circa oxum.Centuripis purpureus.Circa gelam in eadem sicilia tā ti splendoris:uti imaginē recipiat.In cappadocia croceus effoditur trāslucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiqui tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcunq; e marinis ex genere eo:præcipue spumeū.Iumentoq; uero & boum oculis trageseum & bericū. Ad obsoniū & cibū utilior ꝙsqs facile liquescit.Itē humidor minorē enim amaritudinē habent:ut atticus & euboicus. Seruā dis carnibus aptior acer & siccus:ut megaricus.Conditur etiā odoribus additis:& pulmentarii uicem implet excitans auiditatem:inuitansq; in omnibus cibis:ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera cōdimenta.Ita est in mādendo quæsitus garo.Quin & pecudes armētaq; & iumenta sale maxime solicitantur ad pastum:multo largiores lacte:multoq; gratiore etiā in caseo dote. Ergo hercule uita hūanior sine sale nequit degere:adeoque necessariū elementū est:ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoque.Nā ita sales appellātur:omnisq; uitæ lepos & sūma hylaritas laborūq; requies nō alio magis uocabulo cōstat.Honoribus etiā militiæq; interponit salaris unde dictis:magna apud antiquos auctoritate:sicut apparet ex nomine salariæ uiæ:quoniā illa sal in sabinos portari cōsuerat. Ancus Martius rex salis modia sex milia in congiario dedit populis:& salinas primus istituit. Varro ēt pulmentarii uice usos ueteres auctor est.Esitasse enim salem cū pane & caseo:ut puerbio apparet. Maxime tamen in sacris intelligitur auctoritas quādo nullā cōficiuntur sine mola salsa. Salinaq; syncerita sūmam fecit suam differentiā.Quædam enim fauilla salis:quæ leuissima ex eo est & candidissima flos salis appellatur.Et flos quidē salis in totum diuersa res humidioris ꝙ naturæ & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo salis.Odore quoq; ingrato ceu gari dissentiens a sole nō modo a spuma.In ægypto inuenitur uideturque nilo deferri. Et fontibus tamē quibusdā innatat. Optimū ex eo quod olei quandā pinguitudinem reddit.Et enim in sale pinguitudo:quod miremur.Adulteratur aūt tinguntq; rubrica:aut plerunq; testa trita.Qui fucus aqua deprehēditur diluente factitium colorē: cum uerus ille non nisi oleo resoluatur:& unguentarii ꝓpter colorem eo maxime utant. Canicia in uasis summa est.Media uero pars humidior ut diximus floris natura aspera excalfactoria stomacho inutilis Sudorem cit.Aluū soluit in uino & aq̄ acopicis & smegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime.Fæces imæ cōcutiuntur ut color croci redeat.præter hæc etiānum appellatur in salinis salsugo:ab aliis salsilago tota liquida marina aqua salsior ui distans.Aliud etiamnum liquori exqsiti genus quod garon uocauere intestinis piscium cæterisque quæ abiicienda essent:sale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies.Hoc olim conficiebatur ex pisce quem græci garon uocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes.

Vmbros. Vetusta Exemplaria.

Animi quoq; sanui sales

De scombro pisce & muria.& alece. Cap.viii:

Vnc e scombro pisce laudatissimū in finibus carthaginis spartarie & cætariis:sociotum appellatur singulis milibus nūmum permutantibus cōgios pene binos.Nec liquor ullus pene præter unguenta maiore in præcio esse cœpit:nobilitatis etiā gentibꝰ.Scombros quidē & mauritania beticaque & carteia ex occeano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles.Laudatur & clazomene garo.pompeiq; & leptis.Sicut muria antipolis ac thuria.Iam uero in dalmatia.Vitium huiꝰ est alex imperfecta nec colata fæx.Cœpit tamē & priuatim ex iutili pisciculo minimoq; cōfici.Apud nostri aphyen græci uocant:quoniā is pisciculꝰ e pluuia nascit.Foroiulienses pisce exquo faciunt lupum appellant.Transit deinde in luxuriā creueruntq; genera ad infinitū:sicuti garū ad colorē

mulſi ueteris:adeoq; dilutam ſuauitatē ut bibi poſſit.Aliud uero ad caſtimoniaꝫ ſuperſtitionem: ēt ſacris iudæis dicatum.quod ſit e piſcibus ſquamma carentibus.Sic alex peruenit ad oſtreas echinos urticas cammaros mullorum iocinera.Innumeriſq; generibus ad ſaporem gulæ coepit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſideriis uitæ:& ipſa tamē nōnulli uſus in medēdo.Nanq; & alece ſcabies pectoris ſanatur infuſa per cutem inciſam.Et contra canis morſus draconiſq; marini ꝓdeſt.In linteolis autem conceptis imponitur.Et garo ambuſta recentia ſanantur:ſi qs infundat ac nō nominet garum Cōtra canū quoq; morſus ꝓdeſt:maximeq; crocodili:& ulceribus quæ ſerpūt:aut ſordidis.Oris quoq; & aurium ulcenbus aut doloribus mirifice prodeſt.Muria quoq; ſiue illa ſalſugo ſpiſſat: mordet.extenuat:ſiccat.Dyſentericis utilis eſt etiam ſi nome inteſtina corripit.Iſchiadicis cœliacis ueteribus infunditur.Foru quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.

De natura ſalis & eius medicinis. Cap.ix.

Alis natura eſt p ſe ignea & inimica ignibus fugiens eos.oia erodēs.Corpora uero aſtringens ſiccās alligans.Defuncta aūt ac putreſcentia ita uendicās ut durent ea p ſecula.In medendo uero mordens:adurens:repugnans:extenuans:diſſoluens.Stomacho tantū inutiliſ præterquā ad excitandā auiditatē.Aduerſus ſerpentiū morſus cū origano mellehyſopo.Cōtra cerastem cum origano aut cædria aut pice aut melle.Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus. Ad uerſus ſcorpionū ictus cū quarta parte lini ſeminis:ex oleo uel aceto illitus.aduerſus crabrones uero uel ueſpas ſimiliaq; ex aceto.ad heterocranas capitiſq; ulcera & puſtulas papulaſue & incipientes uerrucas cū ſeuo uitulino:item oculorum remediis:& ad excreſcentes ibi carnes totiuſq; corporis pterygia.Sed in oculis peculiariter.Ob id collyriis emplaſtriſq; additur. Ad hoc maxie ꝓbatur tragaſæus tua caunites.Ex ictu uero ſuffuſiis cruore oculis ſuggillatiſq; cū myrrhæ parī pōdere ac melle:aut cū hyſopo ex aqua calida:utq; foueant ſalſugine.ad hæc hiſpanienſis eligitur:cōtraq; ſuffuſiōes oculorum cum lacte,in coticulis teritur.Priuatim ſugillationibus in linteolo inuolutus crebroq; ex aqua feruenti impoſitus.Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto.Gingiuaꝫ tumori ifricatus.& contra ſcabritiem linguæ fictus cōminutuſq;.Aūtdentes nō erodi neq; putreſcere ſi quis quottidie mane ieiunus ſalem cōtineat ſub lingua:donec liqueſcat.Lepras idē:& furunculos:& lichenas:& pſoras emendat cū paſſa uua exemplo eius ligno:& ſeuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane: maxime thebaicus.Hic & ad pruitus eligitur.Tonſillis & uuis cū melle ꝓdeſt.Quicunq; ad anginas. Hie amplius cū oleo & aceto.Eodem tēpore extra fauces illitus cū pice liquida. Emollit & alnū in uino mixtus.Idem noxia:& tineaꝫ genera pellit in uino potus.Aeſtus balneaꝫ conualeſcentes ut tolerari poſſint:linguæ ſubditus præſtat.Neruorum dolorem maxime uſurpanda obſeruatione circa hūeros & renes in ſaccis aqua feruēti crebro madefactus leuat.Colum torminaq; & coxaꝫ dolores potꝰ & in iiſdem ſiccis impuſitus candens.Podagras cum farina ex melle & oleo tritus.Ibi maxime obſeruanda uſurpatione qua quidem totis corporibus nihil eſſe utilius ſale & ſole dicūt.Itaq; cornea uidemus corpora piſcatoꝝ.Sed hoc præcipuum dicatur in podagris.Tollit & clauos pedū.Item pniōes. Ambuſtis ex oleo imponitur:aut cōmanducatus:puſtulaſq; reprimit.Ignibus uero ſacris ulceribuſq; quæ ſerpūt ex aceto aut hyſopo.Carcinomatis cū uua taminia.phagedenis ulcerū tritus cum farina hordei ſuper impoſito linteolo madente uino.Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignē cōtra pruritus quos ſentiūt ex oleo & aceto infricatus iuuat & fatigatos ex oleo.Multi & hydropicos ſale curauere:feruoreſq; febriū cū oleo perūxere:& tuſſim ueterē lınctu eius diſcuſſere.Clyſteribꝰ infudere iſchiadicis.Vlceribus excreſcentibus uel putreſcentibus impoſuere.Crocodiloꝝ morſibꝰ ex aceto in linteolis:ita ut battuerentur ante ictum ulcera.Bibitur & contra oppiū ex aceto mulſo.Luxatis imponitur cū farina & melle.Item extuberatiōibus.Dentiū dolori cū aceto potus & illitus cū raſina ꝓdeſt ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior utiliorque.Sed quicūq; ſal copis additur ad excalfactiones. itē ſmegmaticis ad extrahendā cutem lauandáque.pecorū quoque ſcabiē & boum illitus tollit. Datuſque lingendus:& oculis iumentoꝝ inſputur.Hæc & de ſale dicta ſint.

Tarteſſus

Vt aſtringant arcte uinctu loca. Dioſc.

De nitri generibus:& confecturis:& medicinis: & obſeruationibus. Cap.x.

On eſt differentia & nitri natura non multū a ſale diſtans:& eo diligentiꝰ dicendū quia palam eſt & medicos q de eo ſcripſere ignoraſſe naturā.Nec quēquā Theophraſto diligentiꝰ tradiſſe.Exiguū fit apud medos caneſcentibus ficcitate conuallibꝰ quod uocāt halmiraga. Minus etiā in thracia iuxta philippos ſordidum terra:quod appellant agriū.Nā quercu cremata nūquam multum factitatum eſt.& iampridem in totum omiſſum.aquæ uero nitroſæ pluribus locis reperiuntur:ſed ſine uiribus denſandi.optimum copioſumque in clicis macedoniæ:quo uocant caleſtricum:candidum purūque:ꝓximum ſali.Lacus eſt nitroſus exiliente e medio dulci fonticulo.Ibi fit

Cliætis uel letis

nitrum circa canis ortũ nouenis diebus:totidemq; cessat:ac rursus innatat:& deinde cessat. Quo apparet soli naturã esse quæ gignat:quoniã cõpertũ est nec solus proficere quicquã cũ cessat: nec himbres.mirũ est & illud scatebra fonticuli semper emicante:lacũ nec augeri nec effluere. iis autem diebus quibus gignitur si fuere hymbres:salsius nitrũ faciunt:aquilones deterius:quia ualidi⁹ cõmouẽt limũ.& hic quidem nascitur.in ægypto autem conficitur multo abundantius:sed deterius:nam fuscum lapidosumq; est.Fit pene eodẽ modo quo sal:nisi q; salinis mare infundunt.nilum autẽ nitro riis excente nilo siccantur:decedente madẽt succo nitri.xl.diebus cõtinuis non ut in macedonia staris.Si autem hymbres affuerint:minus de flumine addũt.statimq; unsari est cœptũ:rapitur ne resolnatur in nitrariis.Sic quoq; olei natura interuenit.ad scabiem animaliũ utilis.ipsum autem conditũ in aceruis datur.mirũ in lacu ascanio & quibusdã circa chalcida fontibus summas aquas dulces esse: potariq;:inferiores nitrosas.in nitro optimũ quod.tenuissimũ & ideo spuma melior.ad aliqua tamẽ sordidũ tanquã ad inficiendas purpuras tincturasq; omnem magnus & nitro usus qui dicẽt suo loco nitratiæ egregiæ ægyptiis nam circa naucratin & memphi tantũ solebant esse.Circa mẽphin deteriores.nam & lapidescit ibi in aceruis.multiq; sunt tumuli ea de causa saxei. faciunt ex his uasa. nec non frequentur liquam cũ sulphure coquentes in carbonibus.ad ea quoq; quæ inueterari uolũt illo niro utuntur.Sunt ibi nitratiæ:in quibus & ruffũ exit a colore terræ.Spumã nitri quæ maxime laudatur:antiqui negabant:fieri:nisi cũ ros cecidisset:prægnantibus nitrariis:sed nondũ pariẽtibus. itaq; non fieri incitatis etiam si caderet:operimentoq; fermento gigni existimauere.proxia ætas medicoq; apronitrũ tradidit in asia colligi in speluncis mollibus distillans Specus eos colligas uocant Dein siccant sole.optimũ putatur lydiũ.probatio:utt sit minime ponderosu & maxime frabile.Colore pene purpureo.hoc in pastillis affertur ægyptium in uasis picatis:ne liquescatr Vasa quoq; ea sole inarescentia perficiuntur.nitri probatio.ut sit tenuissimũ & quam maxime spongiosum fistulosũq;. adulteratur in ægypto calce.Deprehenditur gustu.Sincerũ enim facile resoluitur: Adulteratum pũgit.Calce aspersum reddit odoré nehementer:uritur in tita opertũ ne exiliat alias igni non exilit nitrũ.nihilq; gignit aut alit.Cum in salinis herbæ gignantur:& in mari tot animalia:tantũ algæ. Sed maiorem esse acrimoniã nitro aparet non hoc tantũ argumento sed & illo q; nitratiæ calciamenta protinus consument.Alias salubres:oculoq;q; claritati utiles.in nitrariis non lippiunt.Vlcera allata eo celerrime sanantur.ibi facta tarde.cit & sudorem cũ oleo perunctis : corpusque emollitin pane salis uice utuntur calastrico.ad raphanos ægyptio teneriores eos facit.sed obsonia alba & deteriora olera uiridiora in medicina autẽ calfacit extenuat mordet:spissat.siccat exulcerat.utile iis quæ euocanda sint aut aut discutienda & lenius mordenda atque extenuanda sicut in papulis pustulisq;. qdã in hoc usu accẽsum uino austero restinguntatque ita trito in balneis utuntur sine oleo . sudores nimios inhibet cũ arida iride adiecto oleo uiridi.extenuat & cicatrices oculoq; & scabricias genaq; cũ fico illitũ aut decoctũ in passo ad dimidias partes.item contra argemas oculorum.Vngues decoctũ cum passo in mali punici calice adiuuat nitrũ.claritatemq; uisus cũ mẽlle inunctũ.prodest dentium dolori ex uino si cum pipere collaantur.item cum porro decoctũ nigrescentes dentes crematum dẽ tifricio ad ad colorem reducit.Capitis animalia & lendes necat cum sania terra illitũ ex oleo: Auribus purulentis uino liquatũ infunditur sordes eiusdem partes erodit ex aceto sonitus & tinnitus discutit siccũ additum utiligines albas cũ cymolia creta æquo ponderé ex aceto in sole illitum emendat.furunculos admixtũ resinæ extrahit aut cũ una alba passa nucleis eius simul tritis. Testium inflãmationi occurrit item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia.Conttaque canis morsus addita resina initiis cũ aceto illinitur sic & serpentiũ morsibus:phagedenis:& ulceribus quæ serpunt aut putrescunt cũ calce ex aceto hydropicis cum fico tusum datut illinitutq; : Discutit & tormina si decoctũ bibatur pondere drachmæ cum ruta uel anetho uel cõmino.Reficit lassitudies cũ oleo ex aceto perunctoq;.& contra algores horroresq; prodest manibus pedibusq; confricatis cũ oleo.Comprimit & pruritus suffusoq; felle maxime cum aceto datum.succurrit & uenenis fungorum ex posca potum.aut si bupresti pasta sit ex aqua:uomitionesq; euocat.iis qui sanguinẽ tauri biberint cum lacte datur.in facie quoq; exulcerationes sanat cũ melle & lacte bubulo.ambustis tostũ donec nigrescat tritũq; illinitur infunditur ulceis & renum doloribus:aut rigori corporum neruorumq; doloribus.paralysi lingua cum pane imponitur.suspiriosis in ptisana sumitur tussim ueterem sanat flor mixto galbani.resinæ terebintinæ pari pondere omniũ:ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquit dilutũque postea cum pice liquida sorbẽdũ in angina datur.flos eius cum oleo cyprio articulorum doloribus in sole iucundus.est.Regiũ quoque morbum in uino exterminat potum.& inflatiões discutit sanguinis profluuiũ sistit e naribus ex feruenti aqua uapore naribus rapto.piuriginẽ alumine permixto tollit.alarum uirus ex aqua quottidiano fotu.ulcera ex pituita nata cæra permixtum

Quo genere neruis quoque prodest. Cœliacis infunditur perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepi. Sic & aduersus lepras lentigines. podagricis in balneis uti folia nitri prodest: atrophis opisthotonis: tetanis: Sal & nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura: Cap. xi.

Pongiarum genera diximus in naturis aquatiliũ marinorũ. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex iis mares existimauere tenui fistula spissoresq; persorbentes: & quæ tinguntur in deliciis aliquando & purpura. alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis: E maribus duriores alias quas appellant tragos tenuissimis. fistulis æque densissimis. Candidæ cura fiunt: e mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma. ad lunã & pruritanias stemũtur inuersæ: hoc é qua parte adhæsere ut candorẽ bibant. animal esse docuimus etiã cruore inhærente. aliqui narrãt: & auditu regi eas: cõtrahiq; ad sonũ: exprimentes abundantiã humoris: nec auelli auelli petris posse ideo abscindi & saniẽ emittere. Quin & eas q̃ ab aquilone sint genitæ pferũt cæteris nec usquã diuti⁹ durare spiritũ medici affirmant. Sic & prodesse corporibus. quia nostro suũ misceant. & ideo magis recentes magisq; hũidas. Sed minus in calida aqua minusq; unctas. aut unctis corporibus impositas. & spissa minus adhæresce re. mollissimũ genus earũ penicelij oculorũ tumores leuant ex mulso impositi. itẽ ab stergẽdæ lippitudini utilissimi. eam quæ tenuissima est molliss mã quoq; esse oportet. imponũt spõgiæ ipsæ epiphoris ex posca: & ex aceto calido ad capitis dololores. De cætero recentes discutiũt molliũ: mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earũ abstergenda: fouenda: operiẽda a fotu dũ aliud imponatur. Vlcera quoq; humida & senilia in. positæ siccant. Fracturæ & uulnera spõgiis utilissime fouentur. Sanguis rapitur insecãdo ut curatio pspici possit. & ipsæ uulnerũ inflãmationib⁹ imponũtur: nunc siccæ nunc ex aceto insperſæ: nũc e uino: nũc ex aqua frigida ex aqua uero cælesti impositæ secta. Recentia nõ patiũtur intumescere imponũtur & integris partibus & flutione occulta laborantibus q̃ discutienda sunt. & iis quæ apostemata uocant melle decocto peruunctis. itẽ articulariis alias aceto salso madidæ: alias e posca. Si ferueat impetus ex aqua eadẽ callo salsa madidæ. at cõtra scorpianũ ictus ex aceto In uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicem implent. nũc ex uio & oleo nũc ex eadẽ. Differentia hæc q̃ lanæ emolliunt spongiæ coercent rapiuntq; uitia ulcerũ. Circũligãt hydropicis. sicce: uel ex aqua repida poscaue utcunq; blandioribus opus est opeririue aut siccare cutẽ imponuntur & iis morbis: quos uaporai oporteat: feruenti ex aqua perfusæ expressæq; iter duas tabulas. Sic & imositæ stomacho prosunt: & in febri contra nimios ardores. Sed splẽiticis e posca ignib⁹ sacris ex aceto efficaciores quando aliud imponi oporteat: sit ut sanas quoq; partes spatiose operiãt Sanguinis profluuiũ sistunt ex aceto: aut frigida. liuorẽ ab ictu recentẽ ex aqua salsa calida sæpi⁹ mutata. Tolluntq; testiũ tumorem dolorẽq; ex posca ad canũ morsus utiliter concisæ imponuntur: ex aceto aut frigida. aut melle abunde subinde humectandæ africanæ cinis cũ porri fectiui succo sanguinẽ reiicientibus hausto salis ex frigida prodest. idem cinis cũ oleo uel aceto fronti illitus rerias tollit. priuatim africanæ ex posca tumorẽ discutiunt. omniũ autem cinis cũ pice crematarũ sanguinẽ sistit uulnerũ. aliqui raras tantũ ad hoc cũ pice urunt. Et oculorum causa corburuntur in cruda olla figulini operis. plurimũ proficiente eo eo cinere contra scabricias genarũ excrescentesq; carnes: quicquid opus sit ibi destringere: spissare: explere. utilius in eo usu lauare cinerem. præstãt & strigilũ uicem lintheorũq; affectis corporibus. & contra solem apte protegunt capita. medici iscitia ad duo noia eas redegere africanas: quarũ firmius sit robur. Rhodiacasq; ad fouendũ molliores. nũc autem molissimæ circa muros antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor ẽ circa lyciã penicillos molliſſimos nasci in alto unde alatæ sint spongiæ. polybius super ægrũ suspensos quietiores facere nostes nunc præuertemur ad marina animalia & aquatilia.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER, XXXII. PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

Entum est ad summa naturæ exemplorumq; per rerũ ordinem: & ipsũ sua spõte occurrit immensum potentiæ occultæ documentũ: ut prorsus nec aliud ultra q̃ ri debeat: nec par aut simile possit inueniri: ipsa se uincente natura: & qdẽ nũero sis modis declarãte: Quid enim uiolentius mari uentisue: & turbinibus ac procelli quo maiore hoium ingenio in nulla sui parte adiuta est. q̃ uelis remisq; addatur & reciproci æstus inenarrabilis uis: uersumq; totum mare in flumen.

De echeneide pisce:& mirabili eius proprietate:& torpedine:& marino lepore:& mirabilia rubri maris. Cap.i.

Amē omnia hæc pariterq; eodē impellentia:unus ac paruus admodū piscicul⁹ echeneis appellatus in se tenet.Ruant uenti licet:& fæuiant procellæ:imperat furori:uiq; tātas cō pescit &:cogit stare nauigia:quod nō uincula ulla.nōanchoræ pondere irreuocabili factæ sin frenat impetus:& domat mundi rabiem:nullo suo labore:nō retinēdo:aut alio mō quam adhærendo.Hæc tantilla est satis contra tot impetus:ut uetet ire nauigia.Sed armatæ classes imponūt si bi turriū propugnacula:ut in mari quoq; pugnet uelut e muris:Heu uanitas humana cum rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedalis inhibere possit:ac tenere deuincta piscicul⁹. fertur acciaco marte tenuisse prætoriam nauim.antonii properantis circumire & exhortari suos:donec transiret in aliā.Ideoq; cæsariana claclassis impetu maiore protinus uenit:Tenuit & nostra memoria. Caii principis ab astura antiū remigantis ut res est etiā auspicalis piscicul⁹.Siquidē nouissime tū in urbē reuersus ille imperator suis telis confossus est.nec longa fuit illius moræ admiratio statim causa intelecta:cū e tota classe quinqueremis sola non proficeret:& exilientibus protinus qui id quæ rerent circa nauim inuenere adhærentē gubernaculo:ostenderuntq;.Caio indignanti hoc fuisse quod se reuocaret:quadringētorūq; remigū obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset:nec idem polleret in nauigiū receptus.Qui tunc postea quam uide e: eū limaci magnæ similem esse dicunt.nos plurimoq; opiniones posuimus in natura aquatilium:cū de eo diceremus.nec dubitamus idem ualere ad omnia genera cū celebri & consecrato etiam exemplo apud gnidiam Venerem conchas quoque eiusdem potentiæ credi necesse sit.& nostris quidam latinis remoram appellauere eum.Mirumq; e græcis:alii lubricos partus atq; procidentes cōtineri ad maturitatem alligato eo:ut diximus prodiderunt.Alii sale adseruatū adalligatūq; grauidis partus soluere.ob id alio nomine odinolyontē appellauere.Quocunq; modo ista se habeant·qs ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq; effectu in remediis sponte nascentiū rerū dubitare debeant:Quin & sine hoc exemplo per se satis esset.eodē mari torpedo etiā procul & e lōgin quo:uel si hasta uirga ue attingatur quamis prævalidos lacertos torpescere:quamlibetq; ad cursū uelocis alligari pedes proditur.Quod si necesse habemus fateri exemplo esse uim aliquam quæ odore tantū & quadam aura sui corporis afficiat mēbrana:quid non de remediorum omnium momentis speramdum est:non ou sunt minus mira quæ e lepore marino traduntur. Venenum ē aliis in potu aut in cibo datus.aliis etiam uisus.Siquidē grauidæ si omnino aspexerint fœminā ab eo genere dū taxat statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur.ac deinde abortū faciūt.Remedio est mas ob id induratuus sale ut in brachialibus habeant.eadē res in mari & tactu quidē nocet.Vescitur eo unū tantū animaliū:ut non intereat mullus piscis:& tenerescit tantū.& ingratior uiliorque fit. homines quibus in pastu est.piscem olent hoc primo argumento ueneficiū id deprehenditur.Cætero moriūtur totidē diebus quot uixerit lepus.incertiq; temporis ueneficiū id esse auctor est licinius macer in india affirmant non capi uiuentē.inuicemque ibi hominem ibi pro uenēo esse ac uel digito omnino in mari tactū mori esse autem ampliorem multo sicut reliqua animalia.duba in iis uoluminibus quæ scripsit ad caiū Cæsarem Augusti filiū de arabia tradit uitulos marinos ternas hemina capere:Cetos sexcentorum pedum longitudinis:& trecentorum sexaginta latitudinis in flumen arabiæ intrasse:pinguiq; eius negociatores:& omniū piscium adipe camelos perungi i eo situ: ut aflos ab iis fugent odore.

De ingeniis:& mansuetudine quorundam piscium & ibi ex manu edant:& ubi responsa dantur ex piscibus. Cap.ii.

Ihi uidentur mira & quæ ouidius prodidit piscium ingenia in eo uolumīe qđ halieuticō inscribitur.Scarū inclusum nassis non fronte erumpere.nec infestis uiminibus caput īsere re sed auersus caudæ ictibus crebris laxare fores.atq; retrorsum ita erumpere.quem luctatū eius si forte alius scarus extrinsecus uideat.apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis lupū piscem tete circundatū harenas arare cauda.atque ita conditū transire rete. murenam maculas appetere ipsas conscią teretis ac lubrici tergi tū multiplici flexu laxare.donec euadat. polypum hamos appetere brachiisq; complecti.non morsu nec prius dimittere q̄ escam circumroserit aut harundine leuatū extra aquam.Scit & mugil esse in esca hamum.insidiasq; non ignorat.aniditas tamen tanta est.cauda uerberando excutiat cibos:minus in prouidendo lupus sollertiæ habet sed magnum robur in penitendo.nam ut hæserit in hamo tumultuoso discursu laxat uulnera. donec excidant insidiæ.murenæ amplius deuorant hamum.admouentq; dentibus lineas.atque erodunt.pytheas id tradit.idem infixam hamo inuertere:se quoniam sit dorso cultellato.spinaq; lineam præsecari.dicinius

Macer murenas tantũ fœminiñi ſexus eſſe tradit:& concipere e ſerpẽtibus:ut diximus ob id fibilo a piſcatoribus tanquam ſerpentibus euocari & capi pingueſcere iactatu. Fuſte nõ iterimi. Eaſdẽ ſeru la protinus. animã in cauda habere certum eſt:eaq; icta celerrime exanimari:& capitis ictu difficultet nouacula & ferrũ qui piſce tacta ſunt:olent. Duriſſimũ eſſe piſciũ conſtat:qui orchis uocetur:rotun dus eſt:& ſine ſquammis:totuſq; capite conſtat. miluago quotiens cernatur extra aquam uolitans tẽ peſtates mutari. Trebius niget auctor eſt. xiphiam ideſt gladiũ roſtro mucronato eẽ: ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locũ mauritaniæ qui cotta uocetur:uocetur non procul a lyxo flumie idẽ ſoliginẽs euolare aqua tradit:tanta multitudine ut nauigia demergant. & manu ueſcuntur piſces in pluribus quidẽ Cæſaris ꝓdidere in ſtagnis nos in piſcinis ammitati in eloro ſiciliæ caſtello nõ ꝓcul ſyracuſis. itẽ in labra Cnidii iouis fonte ãguillas. & eæ in aures additas gerãt. Similiter in chio iuxta ſeuũ delubrũ. in meſopotamiæ quoq; cabura de quo diximus piſce. Nam in lyciæ lymira fonte Apollinis:quem dinũ appellat ter fiſtula euocati uenium ad augurium. Diripere eos carnes abiectas lætũ eſt conſultantibus:caudis abigere dirũ hierapoli ſyriæ in lacu Ve neris æditu oꝝ uocibus parent uocati:exornati auro ueniunt adulantes. Scalpuntur ora hiãtia mani bus inferendis præbent. in ſtabiano campaniæ ad herculis pertam:melanuri in mari panem abiectũ rapiunt iidemq; ad nullũ cibũ in quo hamus ſit. accedunt. nec illa in nouiſſimis mira: amarariſſimos eſſe piſces ad pelen inſulam & ad clazomenas. Cõtra ad ſcopulũ ſiciliæ :ac leptin africæ & euboeã & dytrhachiũ:Rurſus ita falſos:nt poſſint falſamenta exiſtimari. Circa cephaleniam & ampelon paron & deli petras in portu eiuſdem inſulæ dulces. Quam differentiam pabulo conſtare:non ẽ dubiũ. ap pion maximũ piſciũ eſſe tradit porcum:quem lacædemonii orthragoriſcũ uocant. Grunire eum cũ capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidentiam quod magis miremur etiam in locis quibuſdam: ap poſito occurrit exemplo. Siquidẽ falſamenta omniũ generũ in italia beneuenti recentia effici con ſtat. piſces marinos in uſu fuiſſe protinus a condita roma:auctor eſt Caſſius hemina:Cuius uerba de ea re hic ſubiiciam. numa conſtituit ut piſces qui ſquamoſi non eſſet ni pollincerent patrimonia cõ mentus ut conuiuia publica:& priuata cœnæq; ad puluinaria facilius compararentur:ni ꝙ ad pollin ctũ emerent:precio minus parcerent:eaque præmercarentur. Quantũ apud nos: indicis margaritis

Ciralium uel curaniũ Scabioſum Dioſcu

pretiũ eſt:de quibus ſuo loco ſatis diximus tantũ apud indos in chorallio. namque iſta perſuaſione gentiũ conſtant. Gignitur quidẽ & in rubro mari:ſed nigrius:item in perſico uocatur iace. lauda tiſſimũ in gallico ſinu:circa orchadas inſulas. & In ſiculo circa heliam & drepanũ:naſcitur apud gra uiſcas:& ante neapolin campaniæ:maximeq; rubens:ſed molle:& molle utiliſſimũ erythris. forma ẽ ei frutcis:color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles:exemptæ confeſtim durantur & ru beſcũt:coma ſatiua ſpecie atque magnitudine. aiunt tactu protinus lapideſcere. ſi uiuat. itaq; occupa ri euelliq; retibus. aut acri ferramento præcidi. Hac de cauſa ceraliũ uocitatũ interpretantur. probatiſ mũ quam maxime rubent:& quam ramoſiſſimũ:nec ſcabroſum:aut lapideũ:uel rurſus inane: aut cõ concauũ. auctoritas baccaꝝ eius nõ minus indoꝝ uiris quoq; præcioſa ẽ:q̃ fœminis noſtris uniões ĩ dici. autiſpices eorum uateſq; iu primis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. priuſqua hæc noteſcerẽt galli gladios. ſcuta galeas adornabant eos nunc tanta penuria uendibili merce:ut per quam raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infãtiæ adal ligati:tutelã habere creduntur. Contraq; torminũ ac ueſicæ & calculoꝝ mala:in puluerẽ igne redacti potiq; cũ aqua auxiliantur. ſimili modo ex uino poti:aut ſi febris ſit ex aqua ſomnũ efferunt. ignib⁹ diu repugnant. ſed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lyenẽ quoq; abſumi ſanguinẽ reiiciẽti bus excreantibuſq; medentur. Cinis eoꝝ miſcetur oculorum medicamentis. ſpiſſat enim. ac refrige rat Vlcerũ caua explet. Cicatrices extenuat Quod ad repugnãtiã rerum attinet: quam græci antipa thiã uocãt nihil:eſt uenenatius uſquã:q̃ in mari paſtinaca utpote cũ radio eius arbores necari dixeri mus hanc tamẽ perſequitur galeos. idem & alios quidẽ piſces ſed paſtinacas præcipue. ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni:percuſſis uero ab ea medetur & hic quidẽ: ſed & mulius ac laſſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt:& de caſtoreis me dicinæ:& obſeruationes. Cap.iii.

Pectabilis naturæ potentia in iis quoq; quibus & in terris. & in aqua uictus eſt. ſicut & fi bris quos caſtores uocant & caſtorea teſtes eorũ amputari hos ab ipſis cum capiuntur ne gat. ſeſtius diligentiſſimus medicinæ. Quinimmo paruos eſſe ſubſtrictoſq; & adhærentes ſpinæ:nec adimi ſine uita animalis poſſe. adulterari autem renibus eiuſdẽ qui ſint grandes: cũ ueri teſtes parui admodũ reperiantur. præterea ne ueſicas quidem eſſe cũ ſint geminæ. quot nulli anima lium in iis foliculis inueniri liquorem:& aſſeruari ſale. itaque inter probationes falſi eſſe folliculos

geminos ex uno nexu dependentes.quod ipsum corrũpi fraude cõiiiciẽtibus gũmi cũ. Sãguie:aut hammoniacũ:quoniam hammoniaci coloris esse debeant tunicis circũdari liquore ueluti mellis ce rosi:odoris grauis:gustu amaro & acri friabiles.efficacissime e ponto galaciæ:mox africæ. Sternuta mẽta olfactu mouet.Somnũ conciliant cũ rosaceo:& peucedano perunctο capite.& p se poti ĩ aqua Ob id phreniticis utiles.item lethargicos odoris insſitu excitãt.Vuluarũq; exanimatiões uel subditi & menses ac secundas ciũt duabus drachmis ex aqua cũ puleio poti.medentur & uertiginι opisthotonis tremulis:spasticis neuoꝝ uitiis:ischiadicis stomachicis:paralyticis perunctis omnibus. Vel triti ad crassitudinẽ mellis cũ semie uiticis ex aceto:aut rosaceo.Sic & cõtra comitiales sumpti poti uero contra inflationes:tormina:uenena Differentia tantũ contra genera ex mixture Quippe aduersus scorpiones ex uino bibuntur.aduersus phalangia & araneos ex mulsoꝛita ut uomitione reddant Aut ut retineãtur cũ ruta.aduersus chalcidas cũ myrtice.aduersus ceraſten & præsteras cum panace: aut ruta ex uino Aduersus cæteros serpentes cũ uino.Dari binas drachmas satis est:eorum quæ adiciantur singulas.auxiliantur priuatim contra uiscũ ex aceto.aduersus aconitũ ex lacte:aut a qua Aduersus helleborum album ex aqua mulsa nitroq;:medentur & dentibus insusi cũ oleo triti in aurem a cuius parte doleant.auriũ doloribus melius si cũ meconia claritatem uisus faciunt cum melle attico inuncti cohibent singultus ex aceto.urina quoq; fibri resistit uenenis:& ob id in antidota additur Adseruatur autem optime in sua uesica:ut aliqui existimant. Chalcidicas

De testudine:& multoꝝ piscium medicinæ:& obseruationes. Cap.iiii.

Eminis similiter uictus in aquis terraq; & testudinũ effectus quoq; pari honore habẽdi uel propter excellens in usu pretium figuræq; ueræ proprietatẽ.Sunt ergo testudinũ genera: terrestres:marinæ.lutariæ:quæ in dulci aqua uiuunt.has quidam e græcis emydas appellãt Terestriũ carnes suffusiοnibus ꝓprie magicisq; artibus refutandis.& contra uenena salutares prodũt.plurimæ in africa.hæ ibi amputato capite pedibusq; pro antidoto dari dicuntur.& ex iure in cibo sumptæ.Strumas discutere ac lyenes tollere.itẽ comitiales morbos.Sanguis eaꝝ claritatẽ uisus facit suffusioneſq; oculorum tollit.& contra serpentiu omniũ & araneorum & similium : & ranarũ uenena auxiliatur.Sanguine seruato in farina pilulis factis:& cũ opus sit in uino datis . felle testudinum cum attico melle glaucomata inungi prodest.& scorpionũ plagæ instillari . Tegumenti cinis nino & oleo subactus pedũ rimas ulceraq; sanat.Squammæ e summa parte derasæ :& in potu datæ uenerẽ cohibent.eo magis hoc mirum quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem nrinam earũ aliter q̃ in uesica dissectatum inueniri posse non arbitror.& itra eam esse.hæc quoq; portentosa magis demonstratur aduersꝰ aspidũ ictus singulare remediũ.efficacior ẽ tamẽ ut aiũt cimicibus ammixtis.oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore:aut adustione factis . sorbẽt in stomachi doloribus.marinaꝝ carnes ammixtæ ranarum carbus contra salamandras præclare auxiliatur.neq; est testudine aliud salamadræ aduersius.sanguinæ alopeciarũ inanitas & porrigo oiaq; capitis ulcera curantur.inarescere autem eum oportet:lenteq; abluι.instillatur & dolori aurium cũ lacte mulierũ.aduersus comitiales morbos manditur cũ polline frumẽti.miscetur autem sanguis heminis tribus aceti hemina ulni addita iis & cũ hordeacea farina:aceto quoq; admixto:ut sit q d denotetur fabæ magnitudine:hæc singula & matutina & uespertina dantur dein post aliquot dies uespera.Comitialibus instillatur ore deductis labris iis:qui modice corripiantur.spasmo cũ castoreo clistere infunditur.Quodsi dentes per annũ colluuntur testudinũ saanguine immunes a dolore fiunt. & anhelitus discutit quasque orthopnoes uocant.ad has in polenta datur fel testudinũ claritatẽ oculoꝝ facit.Cicatrices extenuat:Tonsillas sedat.& anginas & omnia oris uitia.priuatim nomas ibi.itẽ ardentiũ testiũ.naribus illitũ comitiales erigit attollitque idest cũ uernatione anguium aceto ammixto:unice purulentis auribus prodest Quidam bubulum fel ammiscent: decoctarumq; carnium testudinis succum addita æquæ uernatione anguiũ.Sed diu in uino testndinem excoquũt. oculoꝝ quoq; uitia omnia fel inunctũ cum melle emendat.suffusiones etiam marinæ felle:uel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierũ capillus inficitur.fel & contra salamandras:uel succum decoctũ bibisse satis est.Testudinum est tertium genus in ceno & paludibus uiuentium.latitudo iis in dorso pectori similis nec conuexo incurua calice:ingrata uisu.ex hac quoq; aliqua contingunt auxilia.Tres náq; in succense sarmenta coniectæ & diuidentibus se tegumẽtis rapiunt.Tũ euulsæ carnes eaꝝ coquũtur i aq̃ cõgio sale modicæ addito.ita decoctaꝝ ad tertias partes succus paralysin & articularios morbos sẽtiẽtibus bibitur.Detrahit item fel pituitas sanguinẽq; uitiatum.sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu.ex quarto genere testudinũ quæ sunt in amnibus diuulsarum pingui cũ aizoo herba tusa ammixto unguento & semine lilii ante accessiones perunguntur ægri præter caput mox cõuoluti.calidã aquã bibunt.quartanis liberari dicuntur.Hanc testudinem quintadecima luna capi opor naturæ ꝙ ꝓprietatem

terē:ut plus pinguiū reperiatur.uerū ægrum ſexta decima luna perungi trādunt: ex eodem genere teſtudinū ſanguis inſtillatus crebo capitis dolores:ſedat.item ſtriumas.Sunt qui teſtudinum ſangui nem cultro æreo ſupinaꝫ capitibus præciſis excipi nouo fictili iubeant.ignem ſacrū cuiuſcūq; gene ris ſanguine illini.item capitis ulcera manantia.& uetrucas.idem promittūt teſtudinū omniū limo panos diſcuti.Et licet incredibile dictu ſit.aliqui tradunt tardius ira nauigia:teſtudinis pedē dextꝫ uehentia.hinc deinde in morbos digerem aquatilia.non quia ignoremus gratiorem eſſe uniuerſita tem animaliū:maioriſq; miraculi:Sed hoc utilius eſt uitæ cōtributa habere remedia:cū aliud alii ꝓſit Aliud alibi facilius inueniatur.Venenatū mel diximus ubi naſceretur:Auxilio eſt piſcis aurata i cibo Vel ſi ex melle ſincero faſtidiū cruditaſue quæ ſit grauiſſima incidat. Teſtudinē circunciſis pedibus: capite cauda decoctam anidotū eſſe auctor eſt pelops Scincoq; appelles.Qui eſſet Scincus. diximus Sæpius uero quantū ueneficium preſtaret menſtruis mulieriū.Contra omnia ea auxiliatur: ut dixi- mus:mullus.item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinoſq;:& dracones & phalāgia illi tus ſumptaſue in cibo.eiuſdē recentis e capite cinis contra omnia uenena :priuatim contra fungos: mala medicamenta inferri negant poſſe:aut certe nocere ſtella maria uulpino ſanguine illita :& affi xa limini ſuperiori:aut clauo æreo ianuæ.Draconis marini ſcorpionumq; ictus carnibus eaꝫ ipoſitꝰ item araneoꝝ n.orſus ſanantur.in ſumma contra omnia uenena:uel potu uel ictu:uel morſu noxia ſuccus eaꝫ ex iure decoctā:efficaciſſimus habetur.ſunt & ſeruatis piſcibus medicinæ. falſamento- rumq; cibus prodeſt a ſerpente percuſſis & contra beſtiaꝝ ictus mero ſubinde hauſtero:ita ut ad ueſ peram cibus uomitione reddatur.peculiariter chalcide ceraſte:aut quas ſepas uocant : aut elopedip ſade ue percuſſis.contra ſcorpiones largius ſumi.ſed non euomi ſalſamenta prodeſt ita:ut fitis tole retur:& imponere eadem plagis conuenit.Contra crocodiloꝝ quidem morſus non aliud præſenti us habetur.priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt imponitur ſalſamenta & contra morſū canis rabioſi:uel ſi.non ſint ferro uſtæ plagæ corporaq; clyſteribus exinanita.hæc per ſe ſufficit & cō tra draconū marinū ex aceto imponitur.iidem & ex cybio profectus.Draco enim marinus ad ſpine ſuæ qua fuerit uenenū ipſe impoſitus:uel cerebro toto prodeſt.Ranarum marinaꝝ ex uino & aceto decoctarū:ſuccus contra uenena bibitur:& contra ranæ ruberæ uenenū:& contra ſalamandras. Flu uitiales ſi carnes edantur iuſue decoctarum ſorbeatur:proſunt:& contra leporem marinum : & con
clape tra ſerpentes ſupradictas.Contra.ſcorpiones ex uino.Democritus quidem tradit:ſiquis extrahat ra næ uiuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente:ipſaq; dimiſſa in aqua impōat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti:quæcunque interrogaueris:uera reſponſuram. addunt etiamnū alia magi:quæ ſi uera ſunt multo utiliores uite exiſtimantur ranæ qua quā leges.namq; harundine tranffixa natura per os.ſurculus in.mēſtruis defigat a mari adulteratoꝝ tediū fieri. Carnibꝰ eaꝫ uel hamo additis:præcipue purpuras certū eſt allici.iecur ranæ geminū eſſe dicunt : obiicique formicis oportere eam partem qā appetant contra omnia uenena eſſe pro antido.ſunt quæ in uepribus tan tum uluunt:ob id rubetaꝝ nomine ut diximus.quas græci phrynos uocant.grandiſſimæ cunctarū: geminis ueluti cornibus plene ueneficioꝝ.mira de his certatim tradunt auctores. illatis in populū ſilentiū fieri.oſſiculo quod ſit in dextro latere in aquā feruentē deiecto refrigerari uas:nec poſtea fet uere niſi exempto adinueniri obiecta rana formicis:carnibuſque eroſis ſingula inſolium addi. & ali ud eſſe in ſiniſtro latere:quo deieto feruere uideatur:apocynon uocari.Canum impetus eo cohibē ri.amorem concitari.& iurgia addito in potionem. Venerem adalligatū ſtimulare.Rurſus a dextra latere refrigerari feruentia.hoc & quartanas ſanari alligato in pellicula agnina recenti : aliaſque fe bres.amorem inhiberi eo.item ex iis ranis lyen contra uenena:quæ fiant ex ipſis auxiliatur.Cor uero etiam efficacius eſt.Coluber eſt in aqua uiuens:huius adipem & habentes qui crocodilos uenenū mi re adiuuari produntur:nihil contra bælua audente.Efficacius etiānū ſi hærba potamogeton miſcea tur.Cancri fluuiriales triti potiq; ex aqua recentes ſeu cinere adſeruato:contra uenena omnia ꝓſūt: priuatim cōtra ſcorpionū ictus cū lacte aſinino:uel ſi nō aſſit.caprino uel quocūq;.addi & uinū opor tet.necant eos triti cū ocimo admoti:Eadē uis contra uenenatoꝝ oīum morſus:priuatim ſcythalen & angus:& contra leporem marinum:ac ranā rubetam.Cinis eoꝝ ſeruatus prodeſt pauori.prodeſt periclitantibus ex canis rabioſi morſibus.Quidam adiiciunt gentianam:& dant in uino.tam ſi iam pauor occupauerit:paſtillos uino ſubactos deuorandos ita præcipiunt Decem uero : cancris cū oci mi manipulo adallitis:omnes qui ibi ſunt ſcorpiones ad eum locū coituros magi dicunt.& cū oci mo ipſoſcinerēue eoꝝ percuſſis imponunt.minus in omnibus iis marini proſunt ut. Traſillus au ctor eſt.nihil autem æque aduerſari ſerpentibus q̄ cancros ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. cū ſol ſit in cancro,torqueri ſerpentes.ictus ſcorpionū carnes fluuitialiū cochlearū reſiſtunt crudæ uel coctæ.Quidam ob id ſalſas quoque adſeruant.imponunt & ipſis plagis.coracini piſces nilo q

dem peculiares sunt.Sunt nos hæc omnibus terris demonstramus.carnes eorũ aduersus scorpiones ualent impositæ.inter uenena sunt piscių porci marini spinæ in dorso cruciatu magno lesorũ:reme diū est limus ex reliquo piscių eorũ corpore:canis rabidi morsu potū expauescentibus faciem perun gunt adipe uituli marini.effciacius si medulla lyene & oleū lentisco & cæra miſceatur.murenæ mor sus ipsarũ capitis cinere sanantur.& pastinaca contra suū ictū remedio est cinis suo ex aceto illito.uel alterius.Cibi causa extrahi debet e dorso eius quicquid simile est croco:caputq; totū.& hanc autem & oia testacea modice collui in cibis:quia saporis gratia perit.leporis marini ueneficiū restrīgūt po ti hippocampi.Contra dorycniū echini maxime prosunt.& iis qui succū carpathi biberint:præcipue eius iure sumpto.& cancri marini decocti ius contra dorycniū efficax habetur.peculiariter uero con tra leporis marini uenena & ostrea aduersantur.idem uidetur.nec potest uideri satis dictū esse de iis cū palma mensarũ diu iam tribuatur illis.gaudent dulcibus aquis:& ubi plurimi influūt amnes.ideo pelagia parua & rara sunt.gignuntur tamen in pertosis carentibusq; aquarum dulciū auentu:sicut: cir.grynū & myrinam.grandescunt syderis quidem ratione maxime:ut in natura aquatilium dixi-- mus:Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia:atq; ubi sol penetret in uada.hæc uide tur causa quare minora in aliis locis reperiuntur opacitas enim prohibet incrementū: & tristitia mi nus appetunt cibus.Variant coloribus.Rufa in hispania fusca in illyrico .nigra & carne & testa cir- ceispræcipua uero habentur in quacūque gente spissa:nec saliua sua lubrica.crassitudine potius spe ctanda q̄ latitudino.neque in luto capta:neque in harenosis.Sed solido uado spondylo breui acq; nō carnoso:nec fibris lacinoso:ac tota in aluo.addunt petitiores notam:ambiente purpureo crine fibra eoque argumento generosa interp.etātur caliblephara appellantes.gaudent & peregrinatione trans ferriq; in ignotas aquas.Sic brundusina in auerno.compasta & suū retinere succū:& a lucrino adop- tare creduntur.hæc sint dicta de corpore.Dicemus & de nationibus.ne fraudentur gloria sua littora Sed dicemus aliena lingua:quæq; perissima huius censura in nostro æuo fuit.Sunt ergo mutiāi uer ba quæ subiiciā.Cyzicena maiora lucrinis:dulcioro britannicis suauiora edulis:acriora lepticis: ple niora lucēsibus ficciora corȳphantenis:teneriora istriois candidiora circeiensib⁹.Sed iis neq; dulcio ra:neque teneriora esse ulla compertū est.in indico mari Alexandri rerū auctores pedalia inueniri p didere.necnon inter nos nepotis cuiusdem nomenculator tridacna appellauit:tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda essent.eorum dos in medicina hoc in loco tota dicet. Stomachū unice reficiunt.fastidiis medentur.addiditq; luxuria frigus obrutis niue:sūma montiū & maris ima miscens molliunt aluū leniter.eadem cocta cū mulso tenasmo:qui sine exulceratione sit:liberant ue sicarum ulcera quoque repurgant.in conchis suis cocta siue uti clausa uenerint:mire distillatiōib⁹ p sunt Testæ ostreorũ cinis uuam sedat& tonsillas ammixto melle eodem mō parotidas:panos mâma rumq; duricias:capitū ulcera ex aqua cutemq;.mulierū extendit.inspergitur & ambustis.& dentifri- cio placet.pruritibus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur:Crudæ si tondatur strumas sa nant & pernniones pedū.purpuræ quoq; contra uenena profunt:& algam maris theriacen esse nicau der tradit.plura eius genera uti diximus.longo folio & latiore:rubente aliaue crispo . laudatissima. quæ in creta insula iuxta terrram in petris nascitur.Tingendis etiam lanis ita colorē alligans:ut eluī postea non possit.e uino iubēt eam dari.Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus:aut sincerus ex aceto.præparant cutem sepiarũ crustæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marinini cinis cū oleo.item echini cū carnibus suis crēmati cinis Fel scorpionis marini.tana rum quoq; trium si oliuæ in olla concrementur cinis cū melle.melius cū pice liquida . Capillum de- nigrant sanguisugæ:quæ in uino nigro diebus.xl.computruere.alii in aceti sextariis duobus sāguī sugarū sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus:mox illini in sole.formatius tā tam uim habere tradit ut nisi oleum ore contineant qui tinguunt:dentes quoq; eorũ denigrari dicat. Capitis ulceribus muricū :uel purpurarum testæ cinis cū melle utiliter illinitur conchyliorum: uel si non utantur farina ex aqua doloribus.Castoreum cū peucedano & rosaceo.omnium piscium fluui tialium marinorũque adeps liquefactus oleo ammixto melle oculorum claritati plurimum confert item castoreū cum melle.callionymi fel cicatrices sanat:& carnes oculorum superuacuas consumit. nulli hoc piscium copiosius:ut existimauit.menander quoq; in comœdiis.idē piscis & uranoscopos uocatur ab oculo quem in capite habet.& coracini fel excitat uisum.marini scorpionis ruffi cū oleo ueteri:aut melle attico incipientes suffusiones discutit.inungi ter oportet intermissis diebus eadē ra tio albugines oculorũ tollit.mulorum cibo aciē oculorumhebetari tradunt.lepus marinus ipse qui dem uenenatus est:sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet.& ad hunc usum utilis simi minimi.item pectunculi falsi triticū cædria.Ranæ quas dryphytas & calamitas uocant:sanguis earū cum lachryma mitis si euulso palpebris illinatur. Oculorũ tumorem ruboremq; sepiæ cortex

cũ lacte mulieris illitus sedat: & per se scabritias emendat. inuertunt itaq; genas id agentes: & medicamentũ auferunt post paulũ: rosaceoq; inungunt: & pane imposito mitigant nocte. eadem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: & ex aceto illita. extrahit & squámas eius cinis. Cicatrices oculorũ cũ melle sanat pterygia cũ sale: & cadmia singulis drachmis. Emendat & albugines oculorũ iumẽtoꝝ. adiiciunt & officulis eius genus si terãtur sanari. echini ex aceto epinyctidas sanãt eũdẽ cõburi cũ uiperinis pellibus raniſq;: & cinerẽ aspergi potioni iubent magi: claritatem uisus promittentes. ichthyocollo appellatr piscis: cui glutinosum est coriũ. idemq; nomen glutino eius. hic epinictidas tollit. Quidam ex uentre non ex corio fieri. ichthyocolla ut glutinũ taurinum laudatur. pontica candida: & carens uenis squammisq; & quæ celerrime liquescit madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die. mox rundi marinis lapidibus: ut facilius liquescat. utilem eam in capiti doloribus affirmant: & tetanothris. Ranæ dexterroculus dextro: sinistro lenis suspẽsi e collo natiui coloris panno lippitudines sanant. Quod si per coitũ ranæ eruantur. albuginemquoq; alligati simili ter in putamine oui Reliquæ carnes impositæ sugillationẽ rapiunt. Caneri etiã oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. est parua rana in arundinetis & hærbis: maxime uiuẽs muta: ac sine uoce uiridis si sorte hauriatur. uentres boũ distens huius corporis humorẽ penicillis derasum claritatẽ oculis inunctis narrant afferre ipsaſq; carnes doloribus oculoꝝ superponunt. Ranas etiã quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam succũ earũ qui sita effluxerit admiscẽt lachrymæ. quæ ex alba uite emanat: atque ita palpebras emanant inutilibus pilis exemptis acu instillantes húc succũ in uestigia euulsoꝝ. meges psilothrũ palpebrarum. faciebat in aceto enecans putrescẽtes: & hoc utebatur in multis uariisq; per aquationes autumni nascentibus. idem præstare sanguisugæ cinis ex aceto illitus putatur: Comburi eas oportet, nouo uase. idem tæniæ iecur siccatũ põdere. xiii. cũ oleo cædrino perunctis pilis nouẽ mensibus. auribus utilissimũ bati piscis recens: sed inueteratũ uino. item banchi quem quidã myxona uocant. item callionymi cũ rosaceo infusum. uel castoreum cũ papaueris succo. Vocant & in mari pediculos eosque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt: Suntq; q̃ pcipue contra omnia auriũ uitia laudent gari excellentis succũ cyathis n. ellis dimidio amplᵃ aceti cyathũ in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis deterſa: & postquã defierit spumare tepidũ infundere. Si tumeant aures coriãdri succo prius mitigandas iidem p̃cipiũt. Ranaꝝ adeps instillas statim dolores tollit. Cancroꝝ fluu tatiũ succus cũ farina hordeacea aurium uulneribus efficacacissime prodest. parotides muricum testæ cinere cum melle: uel conchyliorum ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gĩgiuis. Cerebro cãiculæ in oleo decocto adseruatoq;: ut ex dentes semel anno colluantur. pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas & in dolore utilissimũ. Conteriturq; iis: & cũ helleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Salsamentoꝝ etiam fictli uase combustorũ cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase: deinde trita prosunt doloribus. Atque prodesse dicuntur omniũ salsamentoꝝ spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: contíneaturq; in ore succus. Si fastidiũ obstaret: suspendebat pedibus posteriorib⁹ eas Salustius Dionysius: ut ex ore uirus: defluueret in acetũ feruens: idque e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat: maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant. mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam ranaꝝ corpora biñaꝝ præcisis pedibus in uini hemina macerant: & ita collui dentes labentes iubent. aliqui totas adalligant maxillis: A liidenas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes. ut mobiles stabilirent. necnon. xxxvi ranarum corda ĩ olei ueteris sextario supereo testo discoxere ut infunderent per aurẽ dolentis maxille iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fetidi sunt centũ in furno arefieri per noctem præcipiunt. postea tantundem salis addi atque fricari. enydris uocatur a græcis coluber in aquis uiuens: huius quattuor dentiũ superioribus in doloſ superorũ gingiuas: scarificant: inferiorũ inferioribus. aliqui: canino tantum earum contenti sunt. Vtuntur & cancroꝝ cinere: nam muricũ cinis dentifriciũ est. lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. murenarum cinis cum mellis obolis ternis iecur pastinacæ in oleo decoctũ. hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. exulcerationẽ sequi debet curatio: quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pingitudo similitudine olei fluat: ac perungunt. muricũ uel cõchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierũ purgat cũ melle illitus: cutemq; etugat: extenditq; septenis diebus illitus: ita ut octauo candido ouoꝝ foueantur. muricũ generis sunt quæ uocant græci colycia alii corythia: turbinata æque. se minora multo: efficaciora etiã horis halitũ custodiẽtia ichthyocollo etugat cutem: extenditque: in aqua decocta horis quattuor: dein contusa colluta & subacta ad

Mecenas
Channæ
Myxinon
Suciorum

quotem usq; mellis:ita præparata in uase nouo conditur:& usu quattuor drachmis ei⁹ binæ sulphuris & anchusæ totidē:octo sumæ argenteæ addūtur.aspersaq; aqua terūtur una.Sic illita facies post quattuor horas abluitur.

Promiscue medicinæ. Cap.v.

Edent & lētigini cæterisq; uitiis ex ossibus sepiarū cinis idem & carnes excrescentes:tollit & humida ulcera.psoras tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ excoq; debet donec sit crassitudo mellis.Fit & in mari halcyoneū appellatū ex nidis:ut aliqui existimāt halcyonū & cæicum:alii e sordibus spumaq; crassescentibus.alii e limo:uel quādam maris lanugine Quattuor eius genera.cinereū spissum odoris asperi.alterū molle lenius odore fere algę. Tertium candidioris uermiculi.Quartū pumicosius:spongiæq; putri simile pene purpureum.Quod oprimū id & milesium uocatur.Quo candidius autem hoc minus probabile est. Vis eorum.ut exulcerunt: purgant.Vsus tostis & sine oleo nitre lepras:lichenas:lentigines tollunt cū lupino.& sulphuris duobus obolis.halcyoneo utuntur & ad oculorū cicatricis:Andrias ad lepras cancri cinere cum oleo usus est.attalus thynni recentioris adipe ulcera.menarum muria & capitū cinis cum melle sanat strumas.pungi piscis eius qui rana in mari appellatur:officuio de cauda:ita ut non uumeret.potest id faciēdū quottidie donec procurentur.eadem uis & pastinacæ radio & lepore marino impositō:ita ut celeriter remoueatur.Echini testis contusis & ex aceto illitis item scolopendræ marine cimelle Cācri fluuiatiles contriti:uel cōbusti ex melle mirifice prosunt:& sepiæ ossa cū axungia uetere contusa & illita.Sic & ad parotidas utuntur:& scauri piscis marini iocineribus.Quin & testis cadi salsamentarii tusis cum axungia uetere:muricumq; cinere ex oleo adiparotidas strumasq;.Rigor ceruicis mollitur cū marinis:qui pediculi uocantur drachma pota.Castoreo poto cū pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale ut sorbeatur succus.Sic & opistothono medentur:tetano:spasticis uero pipere adiecto anginas menarum salsaq; ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: Ranarumq; decoctarum ex aceto.Succus hic & contra tonsillas prodest.Cancri fluuitiales triti singuli in heminam aquæ anginis medētur gargarizati aut e uino:aut calida aqua poti.Vuæ medetur garum cochlearibus subditū.uocem siluri recentes siue in cibo sumpti adiuuant:uomitiones mulli inueterati tritique in potione concitant suspiriosis castoreo cū hammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime pota.Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido.Tussim sanare dicuntur piscium modo e iure decoctæ in patinis ranæ.Suspensæ autem pedibus:cū distillauerit in patina saliua earū exenterari iubentur:abiectisq; interaneis condiri.Est rana parua arborum scandens & ex ea uociferans.in huius os siquis expuat ipsamq; dimittat:tussim liberare dicuntur.pcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex ax aqua calida in tussi cruenta.iocineris doloribus scorpio marinus i uino necatur ut deinde bibatur.Conchæ longæ carnes ex mullo potæ cū aq̄ pari mō:aut si febres sint: ex aqua mulsa lateris dolos leniunt hippocāpi tosti sumpti Tethyaq; similia ostreæ in cibo sūpta.ischiadicoæ muria siluri clystere infusa.Datur autem cōchæ ternis obolis dilutæ in uini sextariis duobus p dies quindecim.aluū emollit silurus e iute & terpedo in cibo.& olus marinum simile satiuo stomach inimicū aluū facillime purgat:Sed propter acrimoniā cū pingui carne coquitur.& omniū piscium ius idem & urinas cit e uino maxime optimū e scorpionibus & iulide:& saxatilibus:nec uirus recipientibus.Coqui debent cū anheto:apio coriandro:porro.additis oleo & sale.purgant & cibia uetera:priuatimq; cruditates pituitas bilemq; trahunt.purgant & myaces:quorū natura tota in hoc loco dicetur.aceruantur muricū mō:uiuuntq; in algosis:gratissimi autumno:& ubi multa dulcis aqua miscetur mari:ob id in ægypto laudātissimi.procedente hyeme amaritudinem trahunt:colorēq; rubrū.horum ius traditur aluum & uesicas exinanire.interanea distrigeſ.omnia adaperire.Renes purgare.Sanguinem adipemq; minuere.itaq; utilissimi sunt hydrocis mulierū purgationibus:morbo regio:articulari inflationibus.item prodesse felli pituitæq; pulmōis iocineris splenis uitiis:rheumatismis.Fauces tantū uexaut:uocesque obtundunt.ulceraq; q̄ serpant:aut sint purganda:sanāt.itē arcinomata Cremati autem ut murices & morsus canū hominumq; cum melle:lepras: lepras lētigines.Cinis eoæ potus emendat caligines.gingiuaæ & dentiū uitia:eruptiones pituitæ: & contra dolorē cruciā aut apocarpathon antidoti uicem obtinent.Degenerant in duas species in mytulos: qui salē uirusq; recipiunt:myscasq;.Quæ rotunditate differunt:minores aliquanto atq; hyrtæ tenuioribus testis:carne duriores.mytuli quoque ut murices cineſ causticā uim habet:& ad lepras lētigines:maculas.lauantur quoq; plūbi mō ad genaæ crassitudines:& oculoæ albugines:caligineſque.atque in aliis partibus sordida ulcera capitisque pustulas.Carnes uero eoæ ad canis morsus imponūtur.& pelorides emolliunt aluū.item castorea ex aqua mulsa drachmis binis.qui uehementius uolūt uti: addūt cucumeris satiui radicis siccæ drachmā:& aphrōitri duas.Tethya torminibus & iflatiōib⁹ suc Tethe

entrũt:inueniuntur hæ in foliis marinis ſuggentis:fungoſæ nerius generis q̃ piſcium.eædẽ & tenaſmũ diſſoluunt:tenuiq; uitia.naſcitur & in mari abſinthium:quod aliqui ſeriphum uocant: circa taphoſyrin maxime ægypti:exiliusterestri. Aluũ ſoluit:& noxiis animalibus inteſtina liberat. Soluit & ſepiæ:in cibo dantur cũ oleo & ſale:& farina decoctæ.menæ ſalſæ cum felle taurino illite umbili ço aluũ ſoluunt.ius piſciũ in patina coctoſæ cum lactucis tenaſmũdiſcutit. Cancri fluuitiales triti ex aqua poti.aluũ ſiſtunt.Vrinam ciunt.in uino aluum. Ademptis branchiis calculos pellunt tribus obolis cũ myrrhæ tritæ ſingularibus eoſæ drachmis.ileos & inflationes caſtoreũ cum dauci ſemine & perroſelini quantũ ternis dĩgytis ſumatur ex mulſi calidi cyathis quattuor.Tormina uero cũ aceto uino mixto.etythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum:Dyſentericis medentur ranæ cũ ſcylla decocte ita ut paſtilli fiant.Fel ſiue cor earũ cum melle tritum:ut tradit niceratus.morbo ſalſamentum cum pipere ita ut reliqua carne abſtineatur.lyeni medetur ſola piſcis impoſitus.item torpedo.itẽ rhombus uiuus.dein remittitur in mare.Scorpius marinus necatus in uino:ueſicæ uitia & calculos ſanat. lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus.enydridis:iecur. blẽnioſæ cinis cũ ruta.inuenitur & in branchiis piſcis uel capite ceu lapilli.Hi poti ex aqua calculoſis præclare medẽ
Blennorũ Banchi. tur.aiuntq; & utticam marinam in uino potam proſſe.item pulmonem marinum decoctũ in aqua. ouа ſepiæ urinam mouent:renumq; pituitas extrahunt Rupta conuulſa cancri fluuitiales triti ĩ aſini no lacte maxime ſanant.echini uero cũ ſpinis ſuis cõtuſi:& uino poti calculos.modus ſingulis hemina bibitur.donec proſit:& alias in cibis ad hoc proficiunt.purgatur ueſica & pectinũ cibo ex iis mares alii donacas alii aulos uocant fœminas onychas.urinam mares mouent.Dulciores fœmiæ ſunt & unicolores.Sepiæ quoq; ouа urinam mouent:renes purgant:enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle iecur quoq; aquatici colubri.item hydri tritũ potũq; calculoſis prodeſt.iſchiadicos aũt liberãt ſalſamẽta ex ſiluro infuſa clyſtere euacuata prius aluo.Sed attritis cinis capita mugillũ muloſæq; cõ buruntur aũt in fictili uaſe.illini cũ melle debent.item capitis menarũ cinis ad rhagadas:& ad condylomata utiliſ:ſicut pelamidum ſalſaſæ capitum cinis:uel cybiorum cum melle.Torpedo appoſita procidentis interanei morborum ibi cohercet Cancroſæ fluuitialium cinis ex oleo & cæra:timas ĩ eadem parte emendat.item & marini cancri polline.panos ſalſamenta coracini diſcutiunt. Sciænæ interanea & ſquámæ cõbuſtæ:Scorpio in uino decoctus:ita ut foueantur ex illo.at echinorũ teſtæ cõtuſæ & ex aqua illitæ incipientibus panis reſiſtunt.Muricũ uel purpurarũ cinis utroq; mõ:ſiue diſcutere opus ſit incipientes.ſiue concoctos emittere.Quidam ita componunt medicamẽtũ:cæræ & thuris drachmas.xx.Spumæ argenti.xl.Cineris muricũ.x.olei ueteris hemĩnã.proſunt per ſe ſalſamẽta cocta.cancri fluuitiales triti urendoſæ puſtulas diſcutiunt.Cinis ex capite menarũ.item carnes decoctæ & impoſitæ.Similiter percæ:ſalſæ e capite cinis melle adito.pelamidũ capitis cinis aut ſquatine piſcis cutis cobuſta:hæc eſt qua diximus lignũ poliri:quia & e mari fabriles uſus exeũt. proſunt & ſmarides illitæ.item muricũ uel purpurarũ teſtæ cinis cũ melle.efficacius arematarũ cũ carnibus ſui Carbunculus uerendorũ priuatim ſalſamenta cocta cũ melle reſtringuunt.at teſtem ſi deſeen derit. cochleaſæ ſpuma illini uolunt.Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti:& in cibo ſæpius ſũpti emẽdant item opidion piſciculus gongro ſimilis cũ lilii radice.piſciculi minuti ex uentre eius quos duo rauerit.exempti & cremati:ita ut cinis eoſæ bibatur ex aqua.iubẽt & cochleas africanas cũ ſua carne cõburi:cineremq; ex uino ſignino dari.podagris articularibuſq; morbis utile eſt oleũ in quo decocta
Scombro priorlectõ eſt ratta:& ipſarũ inteſtina:& rubetæ cinis cũ adipe uetere.Quidam &hordei cinereum adiiciũt:trium terũ æquo pondere:iubent & lepore marino recenti podagram fricari Fibrinis quoque pellibus cal ciari maxime pontici fibri item uituli marini.Cuius & adeps prodeſt.item & bryon de quo dixius lactucæ:ſimile rugoſioribus foliis ſine caule.natura eſt ei ſtiptica.impoſitũ lenit impetus podagræ item alga:de qua ſupra dictũ eſt obſeruaturq; in ea ne arida imponatur.pernones emendat pulmo marinus:cancriq; marini cinis ex oleo:item fluuiatiles triti ſicq; cinere & oleo ſubacti:& ſiluri adeps & in articulis morboſæ impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ:quas quidã diffectas iubent imponi.morbos abigit ius mytulorũ:& concharum comitiales:& ut diximꝰ.coagulũ uituli marini bibunt cũ lacte:quino aſininoue.aut cũ punici ſucco.quidam ex aceto mulſo.necnon aliqui per ſe pilulas deuorant.Caſtoriũ in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur iis uerõ qui ſæpius corripũtur: clyſtere infuſum mirifice prodeſt.Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt.mellis & olei ſextarius:& aquæ tantundem. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto.Datur & muſtelæ marinæ iecur.itẽ muris uel teſtudinũ ſanguis:

Ad febrem omnium generum & contra diuerſas infirmitates. Cap.vi.

Ebrium circuitus tollit iecur delphini guſtatũ ante acceſſiones. hippocampi necantur in roſaceo.ut perungantur ægri in frigidis febribus.& ipſi adalligant ægris item ex aſello pi

ſce lapilli qui plena luna inuẽiuntur:in capite allligantur in linteolo.pagri fluuitialis longiſſimus dens capillo adalligatus:ut quinq; diebus eũ qui alligauerit:non cernat æger:Ranæ uero in triuo de coctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberãt quartanis.Sunt qui ſtrangulatas in oleo ipſam clam adalligẽt:oleoq; eo perungant.Cor eaꝝ adalligatũ frigora febriũ minuit.& oleũ in quo in teſtina ꝺ cocta ſint.maxime autẽ quartanis liberant ablatis unguibus ranæ & alligatæ & rubetæ.iecur eius: uel cor adalligatur in panno leucophæo Cancri fluuitiales triti in oleo & aqua perũctis ãte acceſſiones in febribus proſunt.aliqui & piper addunt.Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis:aliqui uero ſiniſtrum oculũ deuorari iubent.magi quoq; oculis eaꝝ ãte ſolis ortũ adalligatis ægri ita ut cæcas dimittant in aquã:tertianas abigi promittũt.eoſdemq; oculos cũ carnibus luſcinię in pelle ceruina adalligatos præſtare uigiliam:ſomno fugato tradunt.in lethargumq; uergentibus coagulo balenæ.aut uituli marini ad olfactũ utuntur.Aliqui ſanguinem teſtudinũ.lethargicis illinunt.Tertianis mederi dicitur:& ſpõdylus per ſe adalligatus.Quartanis cochleæ fluuititiales in cibo recentes.Quidã ob id aſeruant ſale:ut dent tritas in potu.Strombi i aceto putrefacti lethargicos excitant odore proſunt & in cardiacis.Cachecticis quoq; corpus macie cõficiuntur Tethya utilia ſunt cũ ruta ac melle.hydropicis medetur.adeps delphini liquatus & cum uino potus Grauitati ſaporis occurritur tactis naribus unguento:aut odoribus uel quoquo mõ obturatis. Strũbi quoq; carnes tritæ& in mulſi tribus heminis pari mõ aquæ:aut ſi febres ſint ex aqua mulſa datæ proficiunt.item Succus canerorũ fluuitialiũ cum melle.Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ:ac cibo ſum.ptæ:ita ut bibatur ex eodẽ uaſe.Vel teſtudo deciſis pedibus capite cauda & i teſtinis exemptis:reliqua carne ita condita ut citra faſtidiũ ſumi poſſit.Cancri fluuitiales ex iure ſumpti & phthiſicis prodeſſe traduntur aduſta ſanantur cancri marini uel cancri fluuitialis cinere & ea quæ feruenti aqua combuſta ſint.hæc curatio etiam pilos reſtituit cũ cancroꝝ fluuitialiũ cinere putantq; utendũ cũ cæra & adipe urſino.prodeſt & febri ranarũ fellis cinis ignes ſacres reſtinguunt ranarũ uiuentiũ uentres impoſiti:pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubent:ut crebriore anhelitu proſint:Vruntur & filuroꝝ capitum cinere ſalſamentorum ex accto.pruritum ſcabiemq; nõ hominũ modo:ſed & quadrupedũ efficaciſſime.ſedat iecur paſtinacæ decoctum in oleo.neruos preciſos purpuraꝝ cauum quo ſe operiunt tuſum glutinat.lathargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere.item ichthyocollæ.Tremulos iuuat caſtoreũ ſi ex oleo perungantur.mullos in cibo inutiles neruis mundo fieri.Sanguinem piſciũ putant cibo ſiſti polipo tuſo illitoq;.De quo & hæc traduntur muriam ipſum ex ſeſe emittere.& ideo non debere addi.in coquendo ſecari harũdine:ferro enim intingi uituumq; trahere natura deſerente.ad ſanguinẽ ſiſtendũ & rauarũ illinunt cinerem uel ſanguinem inarefactum.Quidam ex rana quã græci calamiten uocant:quoniam inter harundines fruticeſq; uiuat:minima omniũ & nitidiſſima.Cinerem fieri iubent. aliqui & naſcentium ranarũ in aqua quibus adhuc cauda eſt.in calice nouo combuſtarum cinerẽ ſi pernares fluat inficiẽdum.Diuerſus hirundinũ quas ſanguiſugas uocant ad extrahendum ſanguinem uſus é.Quippe eadẽ ratio earũ quæ cucurbitarũ medicinalium ad corpora leuanda ſanguine ſpiramenta laxanda iudicãtur.Sed uitium quod admiſſæ ſemel deſideriũ faciũt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdẽ medicinæ.multi podagris quoq; admittenda cenſuere:Decidunt facietate & pondere ipſo ſãguine detractæ aut ſe aſperſæ.aliquando tamen adfixa relinquunt capita quæ cã uulnera inſanabilia facit & multos interimit ſicut Meſſalinũ e conſularibus patriciis cũ cũ ad genua admiſiſſet.innehũt uirus remedio uerſo:maximeq; ruffe ita formidant Ergo ſuggẽtia orara forficibus p̃cidũt ac ueluti ſiphonibus defluit ſanguis:paulatim morientium capita ſe contrahũt:nec relinquũt:natura earũ aduerſatur cimicibus:& ſuffitu necat eos.Fibrinaꝝ pelliũ cũ pice liquida combuſtaꝝ cinis narium profluui ſiſtit ſucco porri mollitus.extrahit tæla corpori inhærentia.Sepiarũ teſtæ ex aqua ſalſamentoꝝ carnes Cancri fluuiatiles triti ſiluri fluuiatilis qui & alibi q̃ in nilo naſcitur carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ.eiuſdem cinis extrahit & adeps:& cinis ſpinæ eius nicem ſpodii p̃bet.Vicera quæ ſerpũt & ex iis excreſcũt ex capite menarũ cinis uel ſiluri coercet.carcinomata per earũ capita ſalſaꝝ efficacius ſi cineri eaꝝ miſceatur ſal & cunila capita:oleaq; ſubigantur.Cancri marinii cinis uſti cũ plumbo carcinomata cõpeſcit.ad hoc & fluuiatilis ſufficit cũ melle:lineaq; lanugine.Sed aliqui malunt alumẽ melq; miſcere cineri.phagedenæ ſiluro inueterato:& cũ ſandaraca trito.Cacoethæ & nomæ & putreſcẽtia cybio uetere ſanãntur.uermes uero innati ranaꝝ felle tollentur.fiſtulæ aperiunt:ſiccãturq; ſalſamentis cũ lintheolo immiſſis intraq; alteram diem callum omnem auferũt:& putreſcẽtis ulcerũ quæq; ſerpũt emplaſtri modo ſubacta & illita.& ſalpes expurgat ulcera in lintheolis cõceptis.echinoꝝ teſtæ cinis.Carbunculos carocinoꝝ ſalſamẽta illita diſcutiũt.item mulloꝝ ſalſamenti cinis.Quidam capite tantũ utuntur cum melle:uel curacinorum carne.Muricum cinis cum oleo tu-

præ pti
uſcribe
baſ thũ
bi.uel
ſcõbri ꝺ
ti qui eo
dices

callum

mores tollit.Cicatrices fel ſcorpionis marini:Verrucas tollit glani iecur tritũ.Capitis meriarũ cinis cũ allio tritus ad thymia crudis utuntur fel ſcorpionis marini ruffi Smarides tritæ illitæ.hallex dfet uefacta unguiũ ſcabriciã ciniſq; e capite menaꝫ extenuat.mulieribus lactis copiã facit glauciſcus e iure ſumptus.& ſmarides cũ ptiſana ſumptæ uel cũ fœniculo decoctæ. Mámas ipſas muricum uel purpuræ teſtarũ cinis cũ melle efficacitur ſanat.Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mámauel muricũ carnes appoſitæ tollunt.Squatinæ illitæ creſcere mammas nõ patiuntur.delphini adipe lina mẽta accenſa excitant uuluæ ſtrangulatæ oppreſſas.item ſcombri in aceto putrefacti.percaꝫ uel menaꝫ capitis cinis ammixto ſale & cunila oleoq; uuluæ medetur.Suffitione quoq; ſecũdas extrahit. itẽ uituli marini adeps inſtillatur igni naribus itermortuaꝫ uuluæ uitio:& cũ coagulo eiuſdẽ in uellere impoſitus.pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluuia purgat echini uiuentes tuſi & i uino dulci poti.Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq; item ſiluri ſuffitu pfæcipue africi faciliores partus fieri dicũtur cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere.Ex hyſopo purgare.& ſi partus ſtrãguletur:ſimiliter poti auxiliantur.Eoſdem recentes uel arido bibunt ad partus continendos. hippocrates ad purgationes mortuoſq; partu utitur illis cũ quinis lappati radicibus cũ ruta & ſuligine tritis & in mulſo datis potui.itẽ i iure cocti cũ lappato & appio mẽſtruas purgatões expediũt.lactiſq; uberatẽ faciunt itẽ.item i febri q̃ ſit cũ capitis doloribus & oculoꝫ palpitatiõe.mulieribus i uino auſtero poti pdeſſe dicuntur.Caſtoreũ ex mulſo potũ purgatiõibus pdeſt.Contraq; uuluã olfactũ cũ aceto:& pice:aut ſubditũ paſtillis.Ad ſecundas etiam uti eodẽ prodeſt cũ panace i quattuor cyathis uini.& a frigore laborantibus ternis obolis.Sed ſi caſtoreũ fibrũue ſupergrediatur grauida aborſũ facere dicitur:& periclitari partus ſi ſuperferatur.mirũ & quod de torpedine iuenio.Si capiatur cũ luna in libra fuerit.triduoq; aſſeruentur ſub diuo:faciles partus facere poſtea quotiẽs inferatur adiuuare. Et paſtinacæ radius adalligatus umbilico exiſtimatur idẽ facere ſi uiuenti ablatus ſit: ipſaq; denuo i mare dimiſſa.inuenio apud quoſdã oſtraciũ uocari:quod aliqui onychen uocant:hoc ſuffitũ uuluæ pœnis mire reſiſtere.odorem eſſe caſtorei:meliuſq; cũ eo uſtũ proficere.Vetera quoq; ulcera & cacoethæ eiuſdẽ cinere ſanari nam:carbunculos & carcinomata mulierũ parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina cũ ſalis flore contuſo poſt plenã lunã.& ex aqua illita.pſilothrũ eũ cinni ſanguis:fel iecur ſiue recentia ſiue ſeruata.iecur etiam tritũ mixtoq; cædrio plumbea pyxide affectuatũ ita pueros pubeſcere negauit.mango ſalpe obſtetrix eadẽ uis eſt pulmõis marini leporis marini ſanguine & felle:uel ſi in oleo lepus hic necetur.cancri ſcolopendræ marini cinis cũ oleo.Vrtica marina trita ex aceto ſcyllite.Torpedinis cerebrũ cũ lumine illitũ.xyſ.Iuna Ranæ paruæ quã in oculoꝫ curatione deſcripſimus ſanies efficaciſſime pſilothrũ eſt:ſi recens illinatur:& ipſa arefacta actu farmox decocta tribus heminis ad tertias uel in oleo decocta æreis uaſis eadẽ menſura alii ex quidecim onficiunt pſilothrũ ſicut in oculis diximus.Sãguiſugæ quoq; toſtæ in uaſe ficrili:& ex aceto illitæ eundem contra pilos habẽt effectũ.& ſuffitus urẽtiũ eas necat cimices inuectas.Caſtoreo quoq; cũ melle pro pſilothro uiſi pluribus diebus reperiuntur in omni autẽ pſilothro uellẽdi prius ſunt pili.infantium gingiuis dentitionibuſq; multũ confert delphini cũ melle dentiũ cinis:& ſi ipſo dẽte gingiuæ tangantur.adalligatuſq; idẽ pauores repentinos tollit idem effectus & caniculæ dentis. ulcera uero q̃ in auribus aut ulla corporis parte fiant cancrorũ fluuitialium ſuccus cũ farina hordeacea ſanat & ad reliquos morbos triti in oleo perunctis profunt.Siriaſeiſq; infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſime ſanat:quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus:uel piſcis rubellio:uel anguillæ duæ.itẽ uua marina in uino putrefacta iis q̃ inde biberint tediũ uini affert.uenerẽ inhibet.echeneis & hippopotami frontis e ſiniſtra parte pellis in agnina adalligata.Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitũ Concitant cochleaꝫ fluuitialium carnes ſalæ adſeruatæ:& In potu ex uino datæ.erythini in cibo ſumpti iecur ranæ dryophytes & calamitæ in pellicula gruis alligatũ:uel dens crocodili maxillaris annexus brachio uel hippocãpi uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati.amorẽ finit in pecori recẽti corio rubeta alligata.equoꝫ ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant:donec illini poſſit.aiuntq; ita curatos nõ repeti poſtea.& ſalpe negat canes latrare:quibus in offa rana uiua data ſit.inter aquatilia diei debet:& calamochnus latine adarcha appellata.naſcit circa harũdines tẽues e ſpũa aq̃ dulcis ac marinæ:ubi ſe miſcet.nimhẽt cauſticã.ideo acopis addit cõtra perfrictionũ uitia.Tollit & mulieꝫ lẽtigines in facie.& calami ſimul dici debẽt.phragmitis radix recens tuſa luxatis medet:ſpinæ doloribus ex aceto illita.Cyprii uero qui & donax uocat cortex alopeciis medetur uſtus .& ulceribus ueteratis.Folia extrahũt q̃ infixa ſunt corpori & igni ſacro:peniculæ flos ſi aures intrauerit exſurdat.Sepiæ atramento tãtauis eſt ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine.Anaxilaus tradat.Rubeta decocta & in aq̃ potu data ſuũ morbis medetur:uel cuiuſcũq; ranæ cinis pulmõe marino ſi cõfricetur lignum ar-

Dryopetes

dere uidetur adeo ut faculam ita præluceat.

Animaliũ omnium in mari uiuentium.clxxvi. genera esse Cap.vii.

Eracta aquatiliũ dote non alienũ uidetur indicare per tot maria tã uaga & tot milibus passuũ terræ insinia:extraq; circundata mensura pene ipsius mundi quæ intelligantur animalia centũ septuagintasex omniũ generum esse:eaq; nominatim complecti. qđ in terrestribus uolucribusq; fieri non quit.neq; enim omnis indiæ athiopiæq; aut scythiæ deserto rúue nouim⁹ feras aut uolucres cũ hominum ipsorum multo plurimæ sint differentiæ quas inuenire potuim⁹. Accedat his taprobane insulæq; aliæ oceani fabulose narratæ.profecto conuenret:non posse oia genera in contemplationẽ uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæq; nascuntur certa sunt: notioraq; quod miremurq; profũdo natura mersit. Vt a beluis ordiamur:arbores physeteres:balneæ pristes:tritones:nereides:elephanti:homines qui marini uocantur:totæ:orcæ:arietes:musculi & alii pisciũ forma arietes delphini:celebresq; Homero uituli.luxuriæ uero testudies.& medicis fibri.quo fũ e genere lutras nusquã mari accepimus mergi tantũ marina dicentes iam caniculæ:dromões:cornutæ:gladii:serræ: cõmunesq; mari terræ amni hippopotami.crocodili.& amni tãtũ ac mari thyni: thynides:siluri coracini:parcæ peculiaris autẽ maris accipenser:aurata:asellus:acarne:aphia:alopecias:anguilla:araneus:box:bati:banchus.batrachus.belonæ:quos aculeatos uocamus:balanus corvus citharus:Chromboq; genera pessimus chalchis cobio.Callarias asselloq; generis ni minor esset: Colias.Siue parianus siue saxitanus a patria bætica.lacertoq; minima:ab iis mæotici: cybiũ. ita uocatur concisa pelamis quæ post.xl.dies a ponto in mæotin reuertitur.Cardilla & hec pelamis pusilla:cũ in pontũ e mæotide exit hoc nomen habet:cantharus:callyon m⁹:siue uranoscop⁹:cinydi: soli piscium lutei Cnide quã nos urticã uocamus.Cancroq; genera chame trachea:chame leos: chame pelorides generis uarietate distantes & rotunditate:chame glyciamerides:quæ sunt maiores q̃ pelorides. Glycia siue corophia.Conchaq; genera inter quæ & margaritiferæ cochleæ:quarũ generis pẽtadactyles: melicẽbales:echinophoræ dicuntur quibus cantant.Extra has sunt rotũdæ in oleario usu cochleæ: cucũis:cynopus:camarus:cynosdexia:draco.Quidam aliud uolunt esse dracũculũ.ẽ ár graculo simílis.aculeos in branchiis habet ad caudam spectantis.Sic & scorpio lædit dum manu tollit. erythin⁹ echeneis:echinus. elephanti.locustaq; generis nigri:pedib⁹ quaternis:bisulcis.præterea brachia duo binis articulis.singuliq; forficulis denticulatis.Fabri siue zeus Glauciscus:glanius:gonger:gerres:galeos garus:hippus:hippuros hirundo:halipleumon:hippocapos.heparcotinos.Sunt lacertoq; genera lolligo uocitans.locustæ.lucernæ.liparis:lamyrus:lepus leones.quoq; brachia cancris similia sũt. Reliq̃ ps locustæ.mullus.merula inter saxatiles laudata.mugil.melanurus:mena.metis.murẽa: Mysmyllus.mystus murex oculata.ophidion.ostria.otia.orcynó.hic est pelamidũ generis maxim' neq; redit in mæotin.similis tritoni.uetustate melior.orphus orthragoriscus.phaget.phycus saxatiliũ pelamis eaq; generis maxima apolectũ Durius tritone.phorcus phitharas.passeer passinaca Polyporũ genera.pectines maximi & nigerrimi æstate.laudatissimi mitylenis:tondaride salonis altini.antii in insula alexãdriæ ægypto.pectúculi.purpuræ.percides.pinna pinotheræ.riha quẽ squatinã uocam⁹. Rhombus:scarus principalis hodie.Solea.sargus.scylla.sarda.ita uocatur pelamis longa ex oceano ueniens.Scomber.salpa.horus:scorpena.scorpios.sciadeus sciæna scolopendra smyrus.scepini stro bus solen siue aulos siue donac siue dactylus spondylus:smarides:stella.spongia.Turdus inter saxatiles nobiles nobilis.Tomus taurianus.quem alii xiphiam uocant.Thessa.torpedo tethea.Tritõ pelamidũ generis magni.ex eo serena cybia fiunt:Vrenæ.nua xiphiæ.his adiiciemus apd Ouidiũ posita nomina.quæ apud neminẽ aliũ reperiuntur.Sed fortassis in ponto nascũtur.ubi id uolumen supremis suis temporibus inchoauit.Bopgyq; in scopulis uiuentẽ.orphũ rubentem.thacinumq; pullum. pictas mormyras.aureiq; coloris chryson.præterea paruũ teragũ.& placentem cauda labrum quam apparere.pomphilum qui semper comitetur nauigioq; cursus Chromin qui nidificet in aquis helopen quoq; dicit esse nostris incognitum undis.ex quo apparet falli eos qui eundem accipenserẽ existimauerunt.helopi palmam saporis inter pisces multi dedere.Sunt præterea a nullo auctore notiati sudis latine appellata.a græcis sphyrena rostro similis noie magnitudine inter ãpliissimos ramus.sed tñ nõ degener.& pernæ conchaq; generis circa pontias insulas frequentissimæ.stãt uelut suillo crure longo cuharena defixæ hiantesq; qua limpitudo est.pedali non minus spatio.Cibũ uenãtur. Dẽtes in cirin itu marginũ habent pectinatia spissatos.intus prospõdylo grandis caro est.& hyenã piscẽ uidi in oenaria insula captũ caput exerentem.præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna.& algis potius annumeranda q̃ animalibus.

pũ ſau rus uel ſparus ſepie Vræa q̃ ue hor. põpiũ põpilũ

Liber

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXIII. PROOEMIVM

Metallorum naturæ.

Etalla nunc ipſæq; opes:& rerũ pretia dicentur:tellurem intus exquirente cura multiplici.Mõ quippe alibi diuitiis foditur quærente uita aurum argentum æs electrum alibi deliciis gemmas:& parietũ digitorumq; pigmenta.alibi temerita ti ferrum auro etiam gratius inter bella cædesq;.perſequimur omnes eius fibras uidemuſque ſuper excauatos: montes mirantes dehiſcere aliquando aut intre miſcere illam.Ceu uero non hoc etiam exemplũ indignationis ſacræ parẽtis exprimi poſſit.imus i uiſcera eius:& in ſede maniũ opes quærimus:tanquã paſſæ benigna fertiliq; quaſecetur.inter hæc minimũ remediorum gratia ſcrutamur.Cui enim fodiendi cauſa medicina ẽ.Quã quam & hæc ſumma ſui parte tribuit ut minime parca:faciliſq; in omnibus quæ proſunt.illa nos p. mũt illa nos ad inferos agunt quæ occultauit atq; demerſit.illa quæ non naſcuntur:ut repẽtæ mens ad inane euolans rupetet:quis deinde futurus finis eſt fæculis omnibus euhauriendi eam quouſq; penetret auaritia Quã innocens p beata:immo uero & delicata eẽt uita:ſi nihil aliud ẽ ea niſi qd ſupra terras,cõcupiſceret haberetq; nõ niſi quod ſacũ eſt.eruitur:quidẽ auro & chryſocolla iuxta: ut pretioſior uideatur nomen ex auro cuſtodiens.parũ enim erat naturæ unam inueniſſe uitæ peſtem:niſi i pretio etiam eſſet ſanies auri.Quærebat argentũ auaritia.boni ſuluit interim inueniſſemminiũ:rubentiſque terræ excogitauit uſum.heu prodigioſa ingeni quot modis auximus precia rerũ: Acceſſit ars picturæ:& aurũ argumentumq; cælando carius fecimus.Didicit homo naturã prouocare.Auxere & artem uitiorum irritamẽta.in poculis libidines cælare iuuit:ac per obſcenitates bibere.abiecta ſũt deinde hæc:& ſordere cœpere.& auri argẽti nimiũq; fuit murrhyna & criſtallina ex eadẽ terra effodim9: quibus preciũ faceret ipſa fragilitas hoc argumẽtũ opũ.hæc uera luxuriæ æſtimata ẽ gloria: habere quod poſſet ſtatim totũ perire.nec hoc ſuit ſatis turba gẽmarũ potamus:& ſmaragdis texim9 calices ac temulentiæ cauſa tenere indiam iuuat.& aurum iam acceſſio eſt.

Quæ prima cõmendatio metallorũ auri & de origine annulorum aureorum:& modo auri apd antiquos & equeſtri ordine.& de iure annulorum aureorum. Cap.i.

Vtinamq; poſſet e uita in totũ abdicari aurum ſacra fames:ut celeberrimi auctores dixẽt ꝓſciſſum conuitiis ab optimis quibuſq;:& ad pernicie uitæ repertũ.Quantũ fœlicior æuo cũ res ipſæ permutabantur inter ſe:ſicut & troianis temporib9 factitatũ.homero credi cõuenit.ita enim(ut opinor) commercia uictus gratia inuenta:alios coriis boum:alios ferro captiuiſq; rebus emptitaſſe tradit.q̃q̃ & ipſe miratus aurũ æſtimationes rerum ita fecit.ut centum boũ arma aurea permutaſſe Glaucũ diceret cum Diomedis armis nouem boũ.ex aqua conſuetudine mulcta legũ antiquarũ pecore conſtat etiam romæ.peſſimũ uitæ ſcelus fecit.qui annulum primus induit digytis nec hoc quis fecerit traditur.nam de prometheo omnia fabuloſa arbitror:q̃q̃ illi quoq; fereũ annulũ dederit antiquitas.uinculumq; id non geſtamen intelligi uoluerit.mide quidã annulũ quo circũacto habentẽ nemo cerneret.quis nõ etiam fabuloſiorẽ fateatur.manus & prorſus ſiniſtræ maximã auctoritatẽ conciliauere auro.non quidẽ Romani quoq; more ferendũ erat bellicæ uirtutis inſignæ De regibus romanis nõ facile dixerim.nullũ habet Romuli in capitolio ſtatua.nec præter nummæ Seruiq; Tullii alia.nec.L.quidẽ bruti.hoc in Tarquinis maxime miror.quoq; egregia fuit origo.unde hic annuloꝝ uſus uenit.quãquã etiam nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a priſco Tarquinio oſum primo filiũ cum in prætextextæ annis occidiſſet hoſtẽ.bulla aurea donatũ conſtat.unde mox bullæ durauit:ut eoꝝ qui equo meruiſſet filii id inſigne haberent.cæteri lorũ.& ideo miror tarquinii eius ſtatuam ſine annulo eſſe quãquam & de nomine ipſo ambigitur.id græci a digytis appellauere. Apud nos priſci ungulũ uocabãt.poſtea.& græci & noſtri ſymbolũ.Iõgo certo tẽpore ne ſenatũ quidem Romanũ habuiſſe aureos.manifeſtũ eſt.Siquidẽ iis tantũ qui legati ad exteras gẽtes ituri eſſent.annuli publice dabantur credo.quoniã ita exteroꝝ honoratiſſimi intelligebãtur.neq; alias intimos fuit.quã q ex ea cã publice accepiſſet.uulgoq; ſic triũphabãt.& cũ corona ex auro etruſca ſuſtineretur a tergo.annulus tamen in digyto ferreus erat.æqua fortuna triumphantis & ſerui coronã ſuſtinentis:Sic triumphauit de Iugurta.C.Marius.aureũ non ante tertiũ conſulatum ſumpſiſſe traditur.ii quoq; qui ob legationẽ acceperãt.aureo in publico nõ utebãt.intra domos uero ferreis.Quo argumẽto etiã nũc ſponſæ annulus ferreus mittitur.iſq; ſine gẽma nec iliacis tpibus ullos fuiſſe annulos uideo:nuſq̃ certe Homer9 dicit:cũ & codicillos miſſitatos epiſtolarũ gratia idicet:& cõditas at

te uestes ac uasa aurea argenteaq;.& ea colligata nodi non annuli nota.Sortiri quoq; contra quo-
tionē duces nō annulis tradit:Fabricæ ēt deū fibulas:& aliam mulieribus cultus:sicut inaures in pri
mordio factitasse sine mentione annulorū & qui primus instituit contanter id fecit:leuisq; manib⁹
ac latentibus induit cū si honos securus fuisset:dextra fuerit ostendandus.Quod si impedimentū po
tuit,in ea aliquod intelligi:etiā confertoris usu argumentū est maius in leua fuisse qua scutū rapitur.
Est quidem apud eundē homerum u rorum crinibus aurum implexum.ideo nescio an prior usus a
fœminis cœperit.Romæ quidem non fuit aurum:nisi admodū exiguum longo tempore. Carte cū
a gallis capta urbe pax emeretur:non plus quam mille pondo effici potuere.nec ignoro.M. Crassū
duo milia pondo alii rapuisse suo:& Pompeii tertio consulatu e capitolini iouis solio a Camillo ibi
condita:& ideo a plerisq; existimari duo milia pondo coliata.Sed quod accessit:est gallorū pda fuit
detractūq; ab his in parte captæ urbis delubris.Gallos autem cū auro pugnare solitos. Torquatus in
dicio est. Apparet ergo gallorū templorumq; tantundem nec amplius fuisse.Quod quidem in augu
rio intellectū est.cum capitolinus duplum reddidisset.illud quoq; obiter indicari conuenit:quoniā
de annulis sermonē repetimus:æditui custodiæ eius deprehensum fracta in ore annuli gemma sta-
tim expirasse:& indiciū ita extinctū.Ergo ut maxime duo tantū milia pondo cum capta est. Roma
anno trecentesimo.lxiiii.fuere:cū iā cap.tum liberorū censa essent.c.lii.milia quingenti.lxxxiii.eadē
post annos.ccc.vii.quod ex capitolinæ ædis incendio cæterisq; omnibus delubris.C.Marius filⁱ p-
neste detulerat tredecim milia pondo:sub eo titulo in triumpho transtulit Silla.& argenti.vii.milia
idē ex reliqua oi uictoria pride transtulerat auri pōdo.xv.milia:argenti pōdo.c.xv.milia. frequētior
autem usus annulorū non ante.Cn.Flauiū anni filiū deprehēditur.Hic nanq; publicatis diebus fastis
quos populus a paucis principū quotidie petebat:tantam gratiam plebis adeptus est:alioquin liber
tino patre genitus:& ipse Appii Cæci scriba:cuius hortatu exceperat eos dies:consultando assidue sa
gaci ingenio promulgauerat q;:ut ædilis curulis crearetur cū.Qu.Anitio prenestino:qui paucis ante
annis hostis hostis fuerat:preteritis.C.pitilio & Domitio:quorū patres cōsules fuerāt.additū flauio
ut simul Tribunus plebis esset.Quo facto tanta senatus indignatione exarsit ut annulos ab eo abie-
ctos fuisse in antiquissimis reperiatur annalibus.Fallit pleroscq; qui tū & equestrestrē ordinē id facis
se arbitrantur.Etenim abiectū hoc quoq; Sed & phalerax posita prōpter quæ nomen equitū adiectū
est.annulos quoq;.depositos a nobilitate in annales relatū est:non a senatu uniuerso. hoc actum .p.
Sempronio longo.L.Suspitio cons.flauius uouit ædem concordiæ:si populo recōciliasset ordines.
& cū ad id pecunia publica non decerneretur:ex mulctaticia fœneratoribus condemnatis ædiculam
æream fecit in græcostasi:quæ tunc supra comitiū erat.incidit q; in tabula ærea eā ædem.ccc. quattu Græco
or annis post capitolinam dedicatam.ita quadringentis:xlviii.a condita urbe gestū est:& primū an stasio
nulorū uestigium extat.promiscui autē usus alterū secundo punico bello.neq; enim aliter potuisset
trimodia illa annulorū carthaginem ab hannibale mitti.inter cepionem quoq; & Drusum ex annu-
lo in auctiōe nauali inimicitiæ cœpere.Vnde origo socialis belli.& exitia rerum.ne tum quidē om-
nes senatores habuerunt.utpote cū memoria auorū multi prætura functi in ferreo conse nuerint: si-
cut Calphurniū & manilium.qui legatus.C.Marii.fuerat iugurtino bello Fenestella tradit. & multi
Fufidiū illum quem Scaurus in uita sua scribit.in Quintiorū uero familia aurum ne fœminas quidē
habere mos fuerit.nullosq; omnino annulos maior pars gentiū hominumq; etiam qui sub imperio
nostro degunt hodie habeat:non signet oriens aut ægyptus etiam nūc litteris contenta solis.Multis
hoc modis ut cætera omnia luxuria uanauit.gemmas addendo exquisiti fulgoris:censuq; opimo di
gytos onerando.sicut dicemus in gemmarū uolumine.mox & affigies uarias cælando. ut alibi ars:
alibi materia esset in pretio.alias deinde gēmas uiolari nefas putauit:ac ne quis signandi c causam in
annulis esse intelligeret:solidas induit.Quasdam uero neq; ab ea parte quæ digito occultat:auro clu
sit auramq; milibus lapillorū uilius fecit cōtra uero multi nullas admittūt gēmas:auroq; ipso signāt
ut claudii Cæsaris principatu repertū.necnon & seruitia iam ferrū auro cinguntialia per sese mero:
auro decorāt cuius licētiæ origo nomine in samothracia id institutū declarat.Singulis primō digy
tis gerere mos fuerat:qui sunt minimis proximi.Sic in nummæ & seruii Tulli statuis uidemus. po
stea pollici proximo iduere.etiam deorum simulacris.Deinde uult & minimo dare Galliæ britaniæq;
medio dicuntur usæ.hic nunc solus excipitur:cæteri omnes onerantur:atq; etiam priuatim articuli
minoribus aliis.sunt qui tres uni minimo congerant.alii uero & huic unū tātū: quo signāda signēt
Conditurq; ille ut res rata & ad iniuriæ usus indigna:uelut e sacrario promitur.& unū in minimo
digyto habuisse preciosioris est in recondito suppellectilis ostentatio.iam alii pondera eorū ostētāt
aliis plures q; unū gestare labor est.alii bratteas inserunt leuiore materia.& ppter casum gēmarū to Ampu
tā sollicitudinē putant.alii sub gēmis uenena cludūt:sicut Demostenes fūmus oratorum gratiæ:an sant

culoſq; mortis gratia habent. Demũq; ut plurimũ opũ ita ſcelera annulis fiunt. Quæ fuit illa priſcorũ uita: qualis innocentia in qua nihil ſignabatur: At nunc tibi quoq; ac potẽ uindicãtur annulo a rapina. hoc profecere mancipioꝝ legiones: & in domo turba externa acta: Seruorum quoq; cauſa nomenculator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli marcipores lucipores ue dominoꝝ gẽtiles omnem uictũ in promiſcuo habebant: nec ulla domi cuſtodia a domeſticis opus erat: nũc rapiẽdæ comparantur epulæ: pariterq; qui rapiant eas. Sed & claues quoq; ipſa ſignare non eſt ſatis: grauia ſomno. aut morientibus annuli detrahuntur. maiorq; uitæ ratio circa hoc inſtrumẽtũ eẽ cœpit: icertũ a quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis auctoritatẽ eius rei intelligere circa polycratem ſami tyranũ: cui delectus ille annulus in mare abiectus capto relatus eſt piſce ipſo circiter ducẽteſimũ xxx. annũ urbis noſtræ interfecto. Celebratioré quidẽ uſum cum fœnore cœpiſſe argumento ẽ conſuetudo uulgi ad ſponſiones etiamnũ annulo exiliente: ab eo tempore quo nõdũ erat arra uelociorut plane affirmare poſſimus: nummos ante apud nos cœpiſſe: mox annulos: De nummis paulopoſt dicetur. Annuli deſtinxere alterũ ordinem a plebe: ut ſemel cœperãt eſſe celebres: ſicut tũica ab annulis ſenatũ tantũ: q̃q̃: & hoc ſero: uulgoq; purpura latiore tunica uſos inuenimus etiam pcones: ſicut patrem. L. Helii. Stilonis. præconini ob id cognominati. ſed annuli plane mediũ ordinem tertiumq; plebi & patribus inſeruere. ac quod antea militates equi nomen dederant. hoc nunc pecũiæ iudices tribuunt. nec pridem id factũ. Diuo. n. Auguſto decurias ordinante: maior pars iudicũ in ferreo annulo fuit. iiq; non equites ſed iudices uocabantur. Equitũ nomen ſubſiſtebat in turmis equorũ publicoꝝ. iudicum quoq; nõ niſi quattuor decoriæ fuere primo. Vixq; milia ſingula in decuriis iuẽta ſunt: non dũ prouinciis ad hoc munus admiſſis. ſeruatumq; in hodiernũ diem eſt ne quis e nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicũ: & quotiens nomina equeſtris ordinis immutata: & donis militaribus & quando primũ corona aurea. Cap ii

Ecuriæ quoq; ipſæ pluribus diſcrete noĩb⁹ fuere Tribunoꝝ æris & ſelectoꝝ & iudicũ ꝓpter
d hoc etiãnũ nõgẽti uocabant ex noĩbus Selecti ad cuſtodiẽda ſuffragioꝝ ſcita in comitiis & diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba uſurpatiõe noĩum cũ alius ſe nõgẽtũ alius Selectũ: alius Tribunũ appellaret. Tyberii demũ pricipatus nono anno i unitatẽ uenit equeſter ordo annulorũq; auctoritati forma cõſtituta eſt eſt. C. aſinino pollione. C. antiſtito Vetere coss. ãno urbis cõditæ dcc. ſeptuageſimoquinto. Quod miremur futili pene de cauſa: cũ. C. Sulpitius Galba iuuenalẽ famã apud principem popinaꝝ pœnis aucuparetur: occupatuſq; in his eſſet quæſtus: in ſenatu uulgo inſtitores eius culpæ defendi annulis. hac de cã cõſtitutũ ne cuius eius eẽt: niſi cui ingẽuo ipſi patri auoq; paterno ſeſtertia. ccc. cenſus fuiſſet: & lege iulia theatrali in. xiiii. ordinibus ſedendi. poſtea gregati inſigne id appeti cœptũ. propterq; hæc diſcrimina caius princeps decuriã quintã adiecit: tantũq; natũ ẽfaſtis: ut quæ ſub diuo auguſto ipleri nõ potuerãt decuriæ nõ capiãt eũ ordinẽ paſſimq; ad ornaméta ea etiam ſeruitute liberati tãſiliant. quod antea nunq; erat factũ: quoniam in annulo equites iudiceſq; intelligebãtur: adeoq; promiſcuũ id eſſe cœpit: ut apud claudiũ cæſarẽ in cẽſura eius unus ex equitibus Flauius proclus. cccc. ex ea cauſa reos poſtularet. ita dũ ſeparãt ordo ab ingenuis: cõicatus eſt cũ ſeruitiis: iudicũ aũt appellatiõe ſeparari eum ordinẽ primi oium inſtituere Gracchi diſcordi popularitate in contumeliam ſenatus mox ea debellata: auctoritas nois uario ſeditionũ euẽtu circa publicanos ſubſtitit. & aliquãdiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demũ ſtabiliuit equeſtre nomen in conſulatu ſuo ei ſenatũ cilians: ex eo ſe ordine prouectũ eſſe celebrãs: & eius uires peculiari popularita quærens. ab illlo tempore plane hoc tertiũ corpus in republica factũ ẽ. Cœpitq; adici ſenatui populoq; Ro. equeſter ordo. Qua de cauſa & nũc poſt populũ ſcribitũ: quia nouiſſime cœptus eſt adiici Quin etiam ipſum equitũ nomen ſæpe uariatũ eſt: in iis quoq; qui ad equitatum trahebantur. Celeres ſub Romulo regibuſq; appellati ſunt. deinde flexumines poſtea troſſuli: cũ oppidũ in thuſcis citra uolſinios hoc nomine paſſuũ. ix. milia ſine ullo adiumento peditũ cœpiſſent. Ei uocabuli uis durauit ultra. C. Gracchũ: iunius certe qui ab amicitia eius Cracchanus appellatus ẽ ſcriptũ reliquit iis uerbis. Quod ad equeſtrẽ ordinem pertinet antea tröſſulos uocabãt. nũc equites uocant. ideoq; quia non intelligunt troſſulos nomẽ quid ualeat. multoſque pudet eo nomine appellari: & cauſã q̃ ſupradicta ẽ. exponit. inuitoſq; etiãnũ tamẽ toſſulos uocari. Sũt adhuc aliquæ nõ omittendæ in auro differẽtiæ. auxiliares; quippe & externos torquibus aureis donauere at ciues nõ niſi argẽteis. præterq; armillas ciuib⁹ dedere. q̃s nõ hẽnt externi. iidẽ qd magis miremur coronas ex auro dedere ciuib⁹. qs primus donatu ſit ea nõ iueni. ſed. qs primũ donauerit a. L. piſõe tradit. apoſtumius dictator apud lacũ regillũ caſtris latinoꝝ expugnatis ei cui⁹ maxime opera capta eẽt hãc coronã ex ꝓda dedit. itẽ. L. lẽtul⁹ cõſul Setuilio Cornelio merẽdæ ſamnitum oppido capto. Sed qnq;

librazꝫ corona piso frugi filium ex priuata pecúia donauit:eáq; coronã testamẽto reipublicæ legauit
gentum & aurum:& ante q̃ signaretur q mos in ære:& quæ maxima pecunia primo censu: & quotiẽs
& quibus temporibus auctoritas auri.

Cap.iii.

Eorum uero honori in sacris nihil aliud excogitatum est:q̃ ut auratis cornibus hostiæ maio
res dumtaxat immolarentur.Sed in militia quoq; in tantú adoleuit hæc luxuria:ut.M.Bru-
ti in philippicis campis epistolæ reperiantur frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At
Hercules idem tu Brute mulierꝫ pedibus aurum gestari tacuisti.Cuius scelens nos coarguimus illum Vírio-
primũ qui auro diguitatem p annulos fecit:ut habeant in lacertis iam qdem & uiri quod e dardanis læ.alii
uenit ita que dardanium uocabatur.Viriæ celticæ dicuntur.Viriles celtibericæ.Habeant fœminæ in peris
armillis digytisq; totis collo auribus.Per has discurãt catenæ circa latera:& inserta margaritaꝫ pon-
dera e collo dominarum auro pendeant:ut in somno quoq; unionum conscientia adsit. Etiamnũ pe
uiri pedagogis id damus:balneasq; diues pueroꝫ forma cõuertit.iam uero etiam harpocratẽ statuaſ
q; ægyptioꝫ numinum in digytis uiri quoq; portare incipiũt.Fuit & alii Claudii principatu differẽ-
tia insolens iis quibus admissionẽ liberti eius dedissent:imaginem principis in annulo ex auro gerẽ
di:magna criminum occasione quæ omni salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit:æqualiter
publicando principem.De annulis aureis eorumq; usu hactenus dictú sit ꝓximũ scelus fecit: qui pri-
mus ex auro denariũ signauit:quod & ipsum latet auctore incerto.Populus Romanus ne quidem ar
gento signato ante pyrrham regem deuictú usus est.Libralis unde etiã nunc libella dicitur:& dipon
dius appendebatur assis.Quare æris grauis pœna dicta.Et adhuc expensa in orationibus dicuntur.
Item impendia & pondera.Quin & militũ stipendioꝫ:hoc est stipis ponderãdæ pensatores libri pẽ-
des dicuntur.Qua consuetudine in iis emptionibus quæ mancupi sunt:etiam nunc libra interponi-
tur.Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos romæ.Timeus tradit.Signatú est nota pecudú:
unde & pecunia appellata.Maximus census.c.x.milia assium fuit illo rege.Et ideo prima classis. Ar-
gentum signatum est anno urbis quingentesimo octogesimoquinto:Q̃.Fabio cõsule quinq; annis
ante primum bellum punicum.Et placuit denarius ꝑ decem libris æris: quinarius ꝑ quinq; sestertiú
ꝑ dipondio ac semisse.Libræ autem pondus æris immunitũ bello punico primo cum impensis res-
publica non sufficeret.Constitutúq; ut asses sextantario põdere ferirentur.Ita quinq; pars factæ lucri
dissolutumq; æs alienũ.Nota æris fuit ex altera pte Ianus geminus:ex altera rostrum nauis.In triente Assis
uero & quadrante rates:quadrans antea triuncis uocatus a tribus unciis.postea Hannibale urgente. ãtiquus
Q̃.Fabio Maximo dictatore asses unciales facti.placuitq; denariũ.xvi.assibus pmutari. quinarium liber.
octonis:sestertium quaternis:Ita respub.dimidium lucrata est.In militari tamẽ stipendio semp dena
rius ꝑ decem assibus datus.Nota argenti fuere bigæ:atq; quadrigæ:& ide bigati quadrigatiq; dicti.
Mox lege papyriana semũciales asses facti.Liuius Drusus in tribunatu plebis:octauam ptem æris ar
gento miscuit.Qui nunc uictoriatus appellatur:lege clodia pcussus est.Antea enim hic nummus ex
illyrico aduectus mercis loco habebatur.Est autem signatus uictoria:& inde nomen. Aureus num-
mus post annum.lxii.pcussus est quam argenteus:ita ut scrupulũ ualeret sestertiis uicenis:quod effi-
cit in libras ratione sestertii:qui tunc erant sestertios nongentos.post hæc placuit.xl.milia.Sed signa
ri ex auri libris:paulatimq; principes imminuere põdus:minutissimus uero ad.xlv.milia.Sed a nummo
mo prima est origo auaritiæ excogitata fœnore quæstuosa segnitia.Hæc paulatim exarsit rabie qua
dam nõ iam auaritia:sed fames auri:utpote cũ Septimuleius.C.Gracchi familiaris auro repensum ca
put eius excisum ad Opimium tulerit:plumboq; in os addito parcidio suo rempublicã etiã circũscri
pserit.Nec iam quiritium aliquo:sed uniuerso nomine Romano ifami Rex Mithridates aquillio du
ci capto aurum in os infudit.Hæc parit habendi cupido.pudet intuentẽ tantũ omnia ista quæ subin
de noua græco sermone excogitantur expresso argenteis uasis auro aut incluso:quibus deliciis uene
unt tam aurea quã aurata:cũ sciamus interdixisse castris suis spartacũ ne quis auꝫ haberet:aut argen
tũ.Tanto fuit plus animini fugitiuis nostris.Messala orator ꝑdidit Antonũ triũuirũ aureis usũ uasis
in omnibus obscenis desideriis:pudendo etiam crimine Cleopatræ.Sũmæ apud exteros licẽtiæ fue
rat poculo aureo puluino subdito.philippum regem dormire solitum agonẽ teium Alexandri Ma
gni præfectũ aureis clauis suffigere crepidas antonius Sopus in contumeliã naturæ uilitatẽ auro fe Sopus
cit opus ꝓscriptione dignum:Sed spartici eqdem miror populum Roma.uictis gentibus in tributo exẽpla
semper argentum imperitasse:non auꝫ sicut carthagini cũ Hannibale uictæ argenti pondo annua ria nõ
in quingenta annos nihil auri.Nec potest uideri penuria mũdi id ueniſſe.Nam Mida: sed & Crœsus: habet
infinitum possederant.Iam Cyrus deuictæ asia pondo. xxxiiii. milia inuenerat: præter uasa aurea

aurumq; factum:& in eo folia ac platanũ uitemq;.Qua uictoria argenti quíngenta milia talentorum reportauit:& craterem Semiramidis:cuius pondus.xv.talentoꝝ colligebat. Talentum autem ægyptium pondo.lxxx.patere Varro tradit.Iam regnauerat in colchis Salauces & Esubopes qui terrã uirginem nactus plurimũ argenti auriq; eruisse dicitur in suanoꝝ gente:& alioquin uelleribus aureis inclyto regno.Sed & illius aureæ:& cameræ & argentæ trabes narrãtur:& colũnæ atq; parastate: uicto Sesostri ægypti.rege tam superbo:ut ꝓdatur annis quibusq; forte reges singulos e subiectis iungere ad currum solitus sicq; triũphare.Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrẽtur.Cæsar q postea dictator fuit:primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu harenæ argento usus est:ferasq; argenteis uasis incessere tum primũ uisum.Mox quod etiã in municipiis æmulãtur.C. Antonius ludos scœna argentea fecit.Item.L.Murena:& Caius princeps in circo pecma duxit.In quo fuere argẽti pondo.c.xxiiii.Claudius successor eius:cum de britãnia triumpharet:inter coronas aureas unam. vii.pondo habuit:quã contulisset hispania citerior.alterã.ix.quam gallia comata sicut titulus indicauit.Huius deinde successor Nero Pompeii theatrũ operuit auro in unum diem quo Tyridati regi armeniæ ostenderat.Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbẽ:Auri in ærario.Populi Roma.fuere Sex.Iulio.L. Aurelio coss.septem annis ante bellum punicũ tertium pondo.dcc. xxvi.argenti nonagintaduo milia & extra numerũ.lxxv.milia.Item Sex.Iulio.L.Marcio cons.hoc ẽ belli fotialis initio:octingenta.xlvi.auri pondo.C.Cæsar primo introitu urbis in ciuili bello suo & ærario protulit laterum aureum.xxvi.milia:& numero pondo.ccc.Nec fuit aliis temporibus respublocupletior Intulit & Aemilius Paulus perseo rege macedonico deuicto prædã pondo trium miliũ: a quo tempore populus Roma.tributũ pendere desiit.Laquearia quæ nũc & in priuatis domibus auro tenguntur:post Carthaginẽ euersam primo inaurata sunt in capitolio censura.L. Mummii.inde transiere cameras.In parietes quoq;:qui iam & ipsi tanquã uasa inaurantur:cũ sua ætas uaria de Catulo existimauerit:q; tegulas æreas capitolii inauraſſet primus.Inuentores auri sicut metalloꝝ fere oium:septimo uolumine diximus præcipuã gratiã huic materiæ fuisse arbitror:nõ coloré q in argẽto clarior est:magisq; diei similis:& ideo militaribus signis familiarior:quoniã is longius fulget:máisesto errore eoꝝ qui colorẽ siderum placuisse in auro arbitrantur:cum in gemmis aliisq; rebus nõ sit.ꝑcipuus.Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est:cæteris metallis:cum cedat p utrunq; plumbo.Sed quia rerum uni nihil igne deperit:tuto etiã in incendiis rogisq; durãte materia. Quinimmo quo sepius arsit.pficit ad bonitatem.Auriq; exprimẽto ignis est:ut simili colore rubeat ignis.Atq; ipsum obryzum uocant.primũ autem bonitatis argumentũ est q̃ difficillime accendi.præterea mirum prunæ uiolentissimæ ligni indomitũ:palea citissime ardescere:atq; ut purgentur cũ plumbo coq. Altera causa præcii maior q; minimũ usus deterit.cũ argento ære plumbo lineæ præducãtur manusq; fordescãt decidua materia.Nec aliud laxius dilatatur:aut numerosius diuiditur:utpote cuius unciæ in septuagenas & quinquagenas pluresq; bratteas quaternũ utroq; dygitoꝝ spargãtur. Crassissimæ ex iis prenestinæ uocantur:etiãnum retinẽtes nomẽ fortunæ inaurato ibi fidelissime simulacro.proxima brattea quæstoria appellatur.Hispania strigiles uocat auri paruulas massas: quod super omnia solum in massa auramento capitur.Cum cætera in mettallis repta igni pficiantur hoc statim augẽs cõsumatãq; materiã ꝓtinus habet cum ita inuenitur.Hæc enim inuentio eius naturalis est. Alia quã dicemus coacta.Sup cætera non rubigo ulla:non erugo:nõ aliud ex ipso quod consumat bonitatẽ: mininuate pondus.iam cõtra salis & aceti succos domitores reꝝ constantia superq; omnia netura ac texitur lanæ modo:& sine lana.Tunica aurea triumphasse.Tarquinũ priscũ Verrius tradit.Nos uidimus Agrippi nã Claudii principis edẽte eo naualis prœlii spectaculũ assidentẽ ei: indutã paludaméto:auro textili sine alia materiæ.Attalicis uero iampridẽ intexitur inuẽto regum asiæ.Marmori & iis quæ candefieri non possunt oui candido illinitur.ligno glutini ratione cõposita.leucoporon uocãt. Quid sit hoc:aut quemadmodũ fiat:suo loco docebimus.Aes inaurari argẽto uiuo:aut certe hydrargyro legitimũ erat:de quibus ut dicemus illoꝝ naturã reddentes:excogitata fraus est.Nanq; æs cruciatur in primis accensũq; restinguitur sale aceto alumine.postea exarenatur:an satis recoctũ sit:splẽdore deprehedente:iterũq; exhalatur igni:ut possit edomitũ mixtis punice alumine argẽro uiuo inductas accipere bratteas.Alumen in purgando uim habet talem:qualem esse diximus plumbo.

Incessiuẽ tum primumue tus lectio

Ratio naturalis inueniendi auri:& quãdo primũ aurea statua:& medicinæ ex auro. Cap.iiii.

Verum inuenitur in nostro orbe:ut omittamus indicũ:atq; a formicis:aut gryphibus apud scythas erutam. Apud nos tribus modis fluminũ ramentis:ut in tago hispaniæ:pado italiæ: hebro thraciæ:pactolo asiæ Gange indiæ.Nec ullũ absoluti⁹ aurũ est:ut curtio ipso trituque perpolitũ.Alio modo puteorũ scrobib⁹ effoditur:aut in ruina montiũ Quare utraque rõ dicetur.Aurũ q; queruunt:ante omnia segullũ tollũt.ita uocatur indiciũ alueus ubi id est. areneq; la-

nantur:atq; ex eo quod resedit:cõiectura capitur:ut inueniat aliquando in summa tellure ptinus radens cũ iam inuentum est in summo cespite. Alutationem uocant si & auro ea tellus subest. Cæterũ mõtes hispaniæ atidi sterilesq; & in quibus nihil aliud gignat:huic bono cogunt fertiles esse. Quod puteis soditur:canalitium uocãt:alii canalense marmoris glareæ inhærens:nõ illo modo quo in oriente sapphyro atq; thebaico aliisq; in gemmis scintillat:Sed micas amplexũ marmoris hi uenæ: canales per marmor uagantur & latera putcoæ & huc illuc inde nomine inuento:telluscq; ligneis colũnis suspenditur. Quod effossum ẽ tunditur:lauatur:tritur:molitur in farinã. Nam quod ad pilas cudunt apilascudem uocant: Argentũ quod exit a fornacis sudore quæ e camino iactatur. Spurcitia in omni metallo uocatur. scoria. Hæc in auro coquitur iteq; & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc ẽ terra alba similis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardentẽ materiam colerat. Tertia ratio opera uicerit gigantum. Cuniculis per magna spatia actis cauantur mõtes ad lucemaq; lumina. Eadem mensura uigiliaq; est:multisq; mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant:fidũtq; timæ subito:& opprimunt operarios:ut iam minus temerariũ uideatur e pfundo maris petere margaritas:tanto nocentiores, fecimus terras. Relinquuntur itaq; formices crebri montibus sustinendis. Occutsant in utroq; genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Sepius uero: quoniã in cuniculis uapor & fumus strangulat:cædunt fracturis. c. l. libras ferri terrã agentibus. Egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes:lucem nouissimi cernunt. Si longior uidetur silex: latus seqtur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilior exstimatur opera. Est namq; tetra exquodam argillæ genere glareæ mixta:candidam uocant:ppe inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur:& iisdem malleis:nihilq; durius putãt:nisi q inter omnia auri fames duriissima est. Peracto ope ceruices formicum ab ultimo cædunt:dantq; signum rima. Eamq; solus intelligit in cacumine mõtis eius pugil. Hic uoce ictuue repente reuocari operarios iubet:pariterq; ipse deuolat. Mons fractus cadit a sese lõgo fragore:qui concipi humana mente non possit:& fiam incredibili. Spectant uictores ruinam naturæ Nec tamen adhuc aurũ est. Nec sciere esse cũ fodere. Tãtaq; ad pericula euincẽda fuit satis causæ sperare quod cuperent. Alius par est labor uel hoc maioris impẽdii fiumina ad lauandã hanc ruinam iugis montiũ duxere obiter a centesimo plerunq; lapide. Corrugos uocãt a corriuatione credo nimirum & hoc labor est. Præcepisse libramento oportet ut fruaris quãdo influat. itaq; altissimis ptibus ducitur. Conuallis & interualla substructis canalibus iungũtur. Alibi rupes inuiæ cædũtur: fedẽq; trabibus cauatis præbere coguntur. Is q cædit:funibus pendet. ut pcul intuentibus species nefaria qdem:sed alitum fiat. pendentes maiore ex parte librant:& lineas itineri præfigunt. Itaq; insistẽtis uestigiis hominis locus nõ est. Manes trauntur ad homines ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo p silices calculosue ducuntur:& urium euitant. Ad capita deiectus in superciliis mõtiũ piscinæ cauantur:ducenos pedes in quasq; ptes & in altitudinẽ denos. Emissaria in iis quina pedum quadratoq; ternum fere linquuntur:& repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tãta ui ut saxa puolant. Alius etiamnũ in plano labor. Fossæ in quas pfluat cauantur agogas uocant:eæ sternuntur gradatim. Frutex est ulex roris marini similis asper aurúq; retinens. Latera cluduntur tabulis ac per prærupta suspenduntur:canali ita pfluente de terra in mare. His de causis iam pmouit hispania in priore genere:quæ exhauriuntur immenso labore ne occupent puteos in hoc rigantur. Aurũ arrugia quæsitum nõ coquitur:sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in puteis etiã denas excedentes libras. palacas hispani:alii palacranas:idem quod minutũ est:balucem uocãt. Vlex siccatus uritur:& cinis eius lauatur sustrato cespite herboso ut sidat auq;. Vicena milia pondo ad hunc modũ ánis singulis astutiam atq; galletiam & lusitaniã præstare quidã trapiderunt:ita ut plurimum astruria gignat. Neq; in alia pte terraq; tot sæculis hæc fertilitas. Italiæ pcitum est uetere iterdicto patrum:ut diximus alioquin nulla fœcũdior metalloq; quoq; erat tellus. Extat lex censaria uici victi miliarum aurifodinæ:qua in uercellensi agro cauabatur:ne plus quinq; hominũ in opere publicani haberent. Aurum faciendi est etiam una ratio ex auri pigmento:quod in syria foditur pictoribus in fũma tellure auri colore:sed fragili lapidũ speculariũ modo. Inuitauerataq; spes Caium principẽ auidissimũ auri quãobrem iussit excoqui magnã põdus:& plane fecit auq; excellens:sed ita parui põderis ut detrimentũ sentiret:illud pp auaritiam exptus:quãquã auripigmenti libræ. xiiii. pmutarentur:nec postea tentatum ab ullo est. Omni auro inest argento uario ponderi:alibi dena:alibi nona:alibi octaua pte. In uno tantũ galliæ metellæ loco:quod uocant albicrarense. xxxvi. portio inuenitur:ideo cæteris præest. Vbicunq; quinta argenti portio est:electrum uocatur. Scrobes eæ reperiũtur in canaliẽsi. Fit & cura electrũ argento addito. Quod si quintã portionẽ excessit:incudibus nõ resistit. Est electro auctoritas Homero teste q Menelai regiã auro:electro:argento:ebore fulgere tradit. Mineruæ tẽplũ

Cũm antiq. lectio.

gaianas uetusti codices

Ictimaliarũ uel icti mulorũ Strabo.

habet lindos insulæ rhodioꝝ:in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adiicit historiam mammæ suæ mensura. Electri natura est ad lucernaꝝ lumina clarius argento splendere. Quod est natiuum & uenena deprehẽdit. Nanq; discurrũt in calicibus arquus cælestibus similes cũ igneo stridore:& gemina ratione prædicunt. Aurea statua prima oium nulla inanitate:& anteq̃ ex ære aliqua illo modo fieret:quã uocant holosphyraton in templo Anæitidis posita dicitur. Quod in situ terraꝝ nomine hoc significauimus. numine gentibus illis sacratissimo. Ditepta est antonii parthicis rebus. Scitumq; natratur dictum unius ueteranoꝝ bononiæ hospitali diui Augusti cœna cũ interrogaretur:esset ne ueneum qui primus uiolasset hoc numen:oculis membrisq; captum expirasse:respõdit enim tum maxie Augustũ de cruore eius cœnare:seq; illũ esse:totumq; sibi censũ ex ea rapina esse. Hominũ primus & auream statuam & solidã Gorgias Leontinus delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olypiade. Tãtus erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Aurum pluribus modis pollet in remediis. Vlneratisq; & infantibus applicatur:ut minus noceant:quæ inferãtur uenefícia. Est & ipsi superlato uis malefica gallinarum quoq; & pecoꝝ;fœturis. Remediũ est abluere illatũ & spargere eos qbus mederi uelis. Torretur & cum salis grummo pondere triplici misso:& iursum cum duabus salis portionibus & uua lapidis quem schiston uocant:ita uirus tradit rebus una crematis in fictili uase ipsum purũ & incorruptũ Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aq̃ illitus:lichenas in facie sanat. Lomẽto id cõuenit ablui. Fistulas etiam sanat:& quæ uocantur hemorrhoides. Quod si trito spuma ádiiciatur putria ulcera & tetri odoris emẽdat. Ex melle uero decoctum cum melanthio & illitũ umbilico leuiter soluit aluũ. Verrucas curari eo. M. Varro est auctor.

De chrysocolla:& medicinæ ex chrysocolla. vi. & mirabilia naturæ de glutinandis inter se perficiendisq; metallis. Cap. v.

Anaitidis Sti

Hrysocolla humor est in puteis quos diximus:per uenã auri defluens era&tescente limo rigoribus hybernis usq; in duriciã pumicis. Laudatiorẽ eãdem in æratiis metallis:& ꝓximã in argentariis fieri compertũ est. Inuenitur & in plumbariis uilior etiã auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multũ infra naturalem illam:immissis in uenam aquis leuiter hyemeto ta usq; in Iunium mensem. Dein siccatis in iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chrysocolla q̃ uena putris. Natiua duritia maxime distat:uuam uocant. Et tamen illa quoq; herba. quã luteã appellant:tinguitur. Natura est quæ lino lanæue ad succum bibendũ. Tunditur in pila:deinde tenui cribro secernitur:postea molitur:ac deinde tenuius sic cribatur. Quicquid nõ trãsmeat:repitur in pilã: dein molitur. Puluis semp in catinos digeritur:& ex aceto maceratur:ut omnis duricia soluatur. Ac rursus tundit:dein lauatur in conchis:siccaturq;. Tunc tingitur alumine schisto:& hærba supradicta pingiturq; antequã pingat. Refert q̃ bibula dociliſq; sit. Nã nisi rapuit colorẽ adduunt & schythanũ atq; turbystum:ita uocant medicamenta sorbere cogentia. Cũ tinxere pictores orobitin uocãt. Eiusq; duo genera faciunt:luteã que seruantur in lomẽta. Et liquidã globulis sudore resolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiunt. Laudatissima in armenia. Secũda in macedonia. Largissima in hispania. Súma cõmendatiõis est:ut colorem hærbe segetis lætæ uirentis quã simillime reddat. Visumq; est iam Neronis principis spectaculis harenã cyrci chrysocolla sterni:cũ ipse concolori panno aurigaturus esset:introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt. Asperã quæ taxat in libras. vii. Mediam quæ denariis quinis. Attritã quam & hærbaceam uocant:quæ. xiii. Sublinunt autẽ harenosam priusquã inducant atramento:& paretonio. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda. Paretoniũ quoniam est natura pinguissimum:& pp læuorem tenacissimum tramento aspgitur:ne paretoni cãdor pallorem chrysocollæ afferat. Luteam putant a lutea hærba dictam:quam ipsam cæruleo subtritam sed ꝓ chrysocolla inducunt uilissimo genere atq; fallacissimo. Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purganda uulnera cum cæra & oleo. Eadem ꝓse arida siccat:& contrahi. Datur & in angina orthopnea ue miscenda cum melle. Concitat uomitiões:miscet & collyriis ad cicatrices oculoꝝ:ac uiridibus emplastris. Ad colores mitigandos:& cicatrices trahendas. Hanc chrysocollã medici acesin appellant:quæ nõ est orobitis. Chrysocollã & aurifices sibi uendicãt agglutinãdo auro: & inde oẽs appellatam similiter utentes dicunt. Tempatur antem ea cypria ærugine:& pueri impubis urina: addito nitro. Teritur cyprio ære in cypriis mortariis:santernam uocãt nri. Ita ferruminatur aurũ: quod argentosum uocant. Signumq; est si addita santerna nitescit. E diuerso, erosum contrahit se: hebetaturq;:& difficulter ferruminatur aurum. Ad id glutinum fit auro & septima pte argẽti ad supradicta additis:unaq; contritis. Contexi par est reliqua circa hoc:ut uniuersa naturæ contingat ammiratio. Auri glutinum est tale. Argilla ferro. Cadmia æris massis. Alumen laminis. Resina pulmo & marmori. Sed plumbum nigrum albo iungitur. Ipsumq; albũ sibi oleo. Item stagnũ æramẽtis stagno argentũ. pineis optime lignis æs ferrũq; funditur:Sed & ægyptia papyro. paleis aurũ. Calex aq̃ accẽdatur.

& thracius lapis. Idemq; oleo restringuitur. Ignis autē aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusta. Iterumq; flagranti.

De argento: & argento uiuo: & stibia siue alabastro: & scoria argenti: & de spuma argenti. Cap. vi.

His argenti metalla dicantur: quæ sequens insania est. Nō nisi in puteis reperitur: nullaq; sui spe nascitur: nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra ē alia tuffa: alia cineracea. Exco qui nō potest nisi cū plumbo nigro: aut cū uena plumbi. Galenā uocant: quæ iuxta argenti uenas plerunq; repetitur. Et eodē opere igniū descendit pars in plumbū: argentū autem superne innatat: ut oleum aquis: Reperitur in omnibus pene prouinciis: sed in hispania pulcherrimum. Id quoq; in sterili solo atq; etiam in montibus. Et ubicunq; una inuenta uena est: nō procul inuenitur alia. Hoc quidē & in omni fere materia: unde metalla græci uidentur dixisse. Miræ adhuc per Hispanias ab Hannibale olim inchoatos puteos durare sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quis bebelo appellatur: hodieq; qui. ccc. pondo. Hannibali sumministrauit in dies. Ad mille quingentos iam passus cauato monte per quod spatiū aquitani stantes diebus: noctibusq; egerunt aquas lucernæ mēsuræ amenmq; faciunt Argenti uena quæ in fūmo reperta est: crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi solebat esse alumen inuentū ultra nihil quærebatur: Nuper inuenta æris uena ifra alumē alba nullum finē spei fecit. O dor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus: sed maxime canibus. Aurū argentūq; quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argēto nigras fieri produciq; miramur. Est & lapis in iis uenis: cuius uomica liquoris æterni argentū uiuum appellatur. Venenū rerum omnium ē. Exedit ac perrumpit uasa permanās tabe dira. Omnia ei innatant præter aurū. Id unum ad se trahit. Ideo & optime purgat cæteras eius sordes expiens crebro iactatu fictilibus in uasis ita uitris abiectis: ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur: perq; eas sudoris uice defluens purum reliquit aurum. Ergo & cum æra inaurantur: sublitum bratteis pertinacissime retinet. Verum pallore detegit simplices: aut præternues bratteas. Quapropter id furtū quærentes ouī liquore cādido usum eū adulterauere. Mox & hydrargyro: de quo suo dicemus loco. Et alias argentū uiuum nō largum inuētum est. In iisdē argenti metallis inueniuntur: ut proprie dicamus: spumæ lapis candidæ nitentisq;: nō tamē transluceritis: stimmi appellāt: alii stibi im: alii alabastrū: aliqui larbason. Duo eius genera: mas & fœmina. Magis probant fœminā. Horridior est mas: scabriorq; & minus ponderosus: minusq; radians & harenosior: Fœmina cōtra nitet friabilis fissuriscq; non globis dehiscens. Vis eius astringere ac refrigerare. Principalis autē circa oculos. Nanq; ideo etiam platyophthalmon id appellauere: quoniam i callibus mulierumq; epiphoris dilatet oculos & fluctiones inhibeat: oculoq; exulcerationesq;. Farina eius & thuris gummi ammixto sistit & sanguinē e cerebro pfluentē. Efficatior & cōtra recentia uulnera. Et contra ueteres canum morsus inspersa farina. Et cōtra ambusta igni cum adipe ac spuma argenti cæsuraq; & cæra. Vtitur autem offis bubuli fimi circūlitū in alibanis. Dein restringuitur mulierum lacte. Teriturq; in mortariis ammixta aqua pluuia. Ac subinde turbidū transfunditur in æreum uas Et mundatur nitro. Fex eius intelligitur plumbosissima quæq; subsedit in mortario abigiturque. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: opertū linteo per noctem reliquitur: & postero die quicquid innatat effunditur spōgiaque aq; tollitur: Quod ibi subsedit: flos intelligitur: ac linteolo interposito in sole siccatur: nō ut pereresçat. Iterūque in mortario teritur: & in pastillos diuidit. Ante omnia autem urendi modus necessarius est: ne plumbū fiat. Quidā non fimo utuntur coquētes: sed adipe. Alii eritum in aqua triplici linteo siccant: fecemque abiiciūt. Idque qd defluxerit transfundūt. Ac quicqd subsidet id colligentes: emplastris colyriisque miscent. Scoriam in argento græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris: ut molibdena. de qua dicemus in plūbo. Cicatricibus maxime glutinandis: & cōtra tenasmos: dysenteriasque infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas ad excrescētia ulcerū: aut ex atritu facta: aut in capite manantia. Fit & in iisdem metallis: & quæ uocatur spuma argēti. Genera eius tria. Optima quā chrysitin uocāt. Secunda quā argyritin. Tertia: qua molibditin. Et plerunq; omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est attica. Secūda hispaniēsis. Chrysitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argēto. Molibditis plūbi ipsius fusura: quæ fit puteolis & inde hēt nomē. Omnis āt fit excocta sua materia ex supiori catino defluēs in inferiorē. Ex eo sublata ueruculis sereis: atq; in ipsa flāma cōuoluif ueruculo: ut fit modici teporis. Est āt ut ex noie ipso intelligi pōt feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat a scoria quo pōt spuma a fece distaf. Alteræ purgātis se materiæ. alteræ purgatæ utriū ē. qdā duo genera faciūt spumæ q̄ uocāt stelerytida peumenen. Tertiū molibdenā in plūbo dicēdā. Spuma ut sit utilis: interū coquitur: cōfractis tabulis ad magnitudinē ānuloꝝ ita accēsa follib⁹: ad separādos carbones cinerēq; abluif aceto aut uino. Simulq; restinguif. qd si fit argyritis: ut cādor

Tubulis auel lanarū

ei detur magnitudine fabæ cũfracta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico:& hordeo nouis:donec ea purgentur.Postea sex diebus terunt in mortariis ter die abluentes aqua frigida. Et cũ desinãt calida:addito sale fossili in libra spumæ obolo.Nouissimo die condũt in plũbeo uase. Alii cũ faba candida & prisana coquunt:& in sole siccant.Alii in faba cãdida cũ lana donec lanã nõ denigrent.Tunc salem fossilẽ adiiciũt:subinde aqua mutata:siccantq; diebus.xl.calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquunt exẽptamq; nitro fricant:& ut supra terũt in mortariis cum sale.Sunt qui non coquant:sed cũ sale terant:& adiecta aqua abluant.Vsus eius ad collyria:& litu ad muliebrum cicatricũ fœditates tollendas maculasq;:& abluẽdum capillũ.Vis autem:siccare: mollire refrigerare:temperare:purgare:explere.Vlceraq; tumores lenire.Talibusq; emplastris supradictis igues etiam sacros tollit cũ rota:myrtoq; & aceto.Itemq; perniones cum myrto & cæra & abdomine.

De minio quantæ auctoritatis fuerit apud Romanos: & origine ac inuentione eius:& cinnabaris ratione in picturis:& medicinæ de generibus minii:& ratione eius in picturis. Cap.vii.

Nuenitur in argentariis metallis minium quoq;:& nunc inter pigmẽta magnæ auctoritatis & quondã apud romanos non solũ maxime:sed etiam sacræ religiõis: ut auctor ẽ Verrius:& cuius sit necesse credere auctoritati.Iouis ipsius simulacri facie diebus festis minio illini solitã triumphantumq; corpora.Sic Camillum triũphasse.Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis:& accensoribus in primis souem miniandũ locari.Cuius rei equidẽ causam miror:q̃q̃ & hodie id expeti constat æthiopum populis totosq; eo tingi ,pceres.huncq; ibi deoꝝ simulacris colorem esse.Quapropter diligẽtius prosequemur omnia de eo. Theophrastus.xc. annos ante praxibulũ atheniensium magistrum:quod tempus exit in urbis nostræ ducentesimũ quadragesimum.ix.annum tradidit inuentũ minium a Callia athenience initio sperãte augꝝ posse excoq; harena rubente in metallis argenti.Hanc fuisse originẽ eius.Reperiri autẽ iam tum in hispaniis:sed dugꝝ & harenosum.Item apud colchos in rupe quadã inaccessa ex qua iaculantes decuterent:id esse adulterum.Optimum uero supra ephesum.Cilbianis agris.Harenã cocci colorem habere. Hanc teri. Deinde lauari farinam.Et quod subsidat iterum lauari.Differentiã artis esse:q; alii minium faciunt prima lotura.Apud alios id esse dilutius.Sequens autem loturæ optimum.Auctoritatem colori fuisse nõ miror.Iam enim troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teste:q; naueis ea cõmendat.Aalis circa picturas pigmentaq; rarus.Milton uocant græci minium:quidã cinnabarim. Vnde natus error indico cinnabaris nomine.Sic enim appellant illi sanies draconis elisi elephantoꝝ morientiũ pondere permixto utriusq; animalis sanguine:ut diximus.Neq; alius est color qui in picturis proprie sãguinem reddat.Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est.At hercule medici qa cinnabarin uocant pro ea utũtur hoc minio:quod uenenũ esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres quæ etiam nunc uocant monocromata:pingebant,pinxerũt & ephesio minio:quod derelictũ est:qa curatio magni operis erat:præterea; utrunq; nimis acre existimatur.Ideoq; trãsire ad rubricã:& sinopidem:de quibus suis locis dicam.Cinnabaris adulteratur sanguine caprino:aut sorbis tritis. preciũ sinceræ nummi quinquagita.Iuba minium nasci & in carmania tradit.Hermogenes & in æthiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos:nec fere aliundeq; ex hispania.Celeberrimũ ex sisaponẽsi regione in betica miniario metallo uictigalibus populi romani nullius rei diligentiore custodia. Nõ licet id ibi pficere excoquiq;.Romani pfertur uena signata ad dena milia fere põdo annua.Romæ ãt lauatur.In uendẽdo precio statuta lege ne modũ excederet.lxx.in libras.Sed adulteratur multis modis: unde præda societati.Nãq; est alterũ genus in oĩbus fere argentariis:itemq; plũbariis metallis:quod fit exusto lapide uenis pmixto:nõ ex illo cuius uomicam argentũ uiuum appellauimus(is.n.& ipse i argentũ excoquitur)sed aliis simul repertis.Steriles etiã plumbi deprehendũtur solo colore:nec nisi in fornacibus rubescentes:exustiq; tunduntur in farinã.Et hoc est secundariũ minium per quã paucis notum:multũ ifra naturales illas harenas.Hoc ergo adulteratur minium in officinis socioꝝ. itẽ scyrico:quonãmodo scyricũ fiat suo loco dicemus.Sublini autẽ syrico minium compendii ratio demonstrat.Et alio modo pingentiũ furto opportunũ est plenos subinde abluentiũ penicillos. Sidit autem in aqua:constatq; furantibus.Sincero cocci nitor esse debet.Secundarii aũt splendor in parietibus sẽtit imaginem.Quãquã hoc rubigo quædã metalli est.Sisaponensibus aũt miniariis suæ uenæ harena sine argento excoquitur.Auri modo probat.Auro candẽte fucatũ nigrescit.Sinceꝝ retinet colorẽ.Inuenio & calce adulterari.Ac simili ratione ferri candẽtis lamina:si nõ sit augꝝ:deprehendẽdi ilico.Solis atq; lunæ cõtactus inimicus remediũ ut parieti siccato cæra punica cũ oleo liq̃facta cãdẽs setis iducat.Iterũq; admotis gallæ carbõibus adurat ad sudorẽ usq; postea cãdelis subigat: ac deinde linteis puris sicut & marmora nitescũt.Qui miniũ in officinis poliũt:facie laxis ueficis illigãt

Magistratũ aliubi plinius

Tyrico uetusti codices

ne in respirando pernicialem puluerē trahant:& tāmen per illas spectent.Minimū in uoluminū quo q; scriptura usurpatur.Clarioresq; litteras uel in auro uel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro:de argento inaurando:de coticulis in argenti generibus & experimentis. Cap.viii.

X secundario inuenit uita & hydrargyrum in uicē argenti niui pauloante dilatum. Fit aūt duobus modis:æreis mortariis pistillisq; trito nimio ex aceto:aut patinis fictilibus impositū ferrea concha calice coopertū argilla superillata.Dein sub patinis accensum sollibus cōtinuo igni:atq; ita calicis sudore detersо:q fit argenti colore:& aquæ liquore.Idē guttis diuidi facilis & lubrico humore cōfluere.Quod cū uenenū esse cōueniat omnia quæ de minio i medicinæ usu traduntur:temeraria arbitror:præter quā fortasse q; illitū capiti uentriue sanguinē sistit:dum ne qd prætereat in uiscera:ac uulnus attingat:aliter utendū non equidē censeam.Hydrargyro argentū inauratur solum nunc prope:cū & in æra simili modo duci debeat.Sed eadem fraus quæ in omni uitæ parte ingeniosissima est:uiliorē excogitauit materiā:ut docuimus.Auri argentiq; mentionem comitatur lapis quem coticulam appellant:quondā nō solitus inueniri nisi in flumine Tmolo:ut auctor est Theophrastus.Nunc uero passim quem alii heraclium:alii lydiū uocant.Sunt autem modici quaternas uncias longitudinis:binasq; latitudinis non excendentes.Quod a sole fuit in iis melius quā q; a terra.Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerint experimentū:protinus dicūt quantū auri sit in ea: quantū argenti uel æris scrupulari differentia mirabili ratione nō fallente.Argenti duæ differētiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impositо:quod candidū permaneat: ꝓbatur.Proxima bonitas rufo:nulla nigro.Sed experimento quo fraus interuenit:seruatis enim in uirorū urina batillis inficit ita ramentū obiter dum uritur:candoremque mentitur.Est aliquod exprimentum politi:& in halitu hominis:si sudet protinus:nubemq; discutiat.

De speculis & ægyptio argento: Cap.ix.

Aminas duci:& specula fieri nō nisi ex optimo posse creditū fuerat.Id quod iā fraude corrumpitur.Sed natura mira est imagines reddēdi:quod repercussо aere:atq; in oculos regesto fieri conuenit.Eadē ui in speculis usu polita crassitudine:paulumq; propulsa dilatatur i immensum magnitudo imaginū.Tantū interest:repercussum illum respuat:an accipiat.Quinetiā pocula ita figurantur:exculptis intus crebris seu speculis:ut uel uno intuente populus totidē imaginū fiat.Excogitatur & mōstrifica:ut in templo smyrnæ dicata.Id euenit figura materiæ.Plurimūq; refert concaua sint & poculi modo an media depressa:an elata:an auersa:an obliqua supina:an festa q̄litate excipientis figuræ torquente uenientes umbras.Neq; enim est aliud illa imago:quā digesta claritate materiæ excipientis umbram.Atq; ut omnia de speculis peragantur hoc loco optima apud maiores fiebāt brūdusina:stagno & ære mixtis.prælata sunt argētea.primus fecit praxiteles magni pōpei ætate.Nuperq; credi cœptū:certiorē imaginē reddi auro appositо auersis.Tingit & ægyptus argentū:ut in uasis Anubem suū spectet:pingitq; nō cælat argentū.Trāsit inde materia & ad triūphales statuas: pasitemirumq; crescit preciū fulgoris excecati.Id autem fit hoc modo.Miscetur argento tertia pars æris cy les uel' prii tenuissimi:quod coronariū uocant:& sulphuris uiui quantū argēti.Conflatur in fictili circūlito lectio argilla:Modus coquēdi donec scipsa opercula aperiant.Increscit oui indurati luteo:ut tamen aceto: & creta detereatur.Miscuit denario'triūuir Antonius ferrū.Miscuit æri falsæ monetæ. Alii e pōdere subtrahunt:cū fit iustum.lxxxiiii.e libris signari.Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege plebe:uti Mario gratidiano uicatim totas statuas dicauerit.Mirumq; in hac artiū sola uitia discunf: & falsum denarii spectatur exemplar:pluribusq; ueris denariis adulterinus emitur.

De immodica pecunia:& quorum maximæ opes fuerint:& quando primū populus Ro.stipem sparserit. Cap.x.

On erat apud antiquos numerus ultra centū milia.Itaq; hic & hodie multiplicatur: ut decies centena milia:aut sepius dicātur.Fœnus hoc fecit nummusq; percussus:& sic quoq; æs alienum etiamnū appellatur.postea diuites cognominati:dūmodo notum sit:eum qui primus acceperit hoc nomen:decoxisse creditoribus sui.Ex eadē gente.M.Crassus negabat diuitē esse: nisi qui redditu annuo regionē tueri posset:in agris suis sextertiū.xx.milia possedit. Quiritium post Syllam ditissimus.Nec fuit satis nisi totū parthoꝝ esuriisset aurum. Atq; ut nouem quidē optimi occupauerit.iuuat enim insectari inexplebilem istam habēdi cupiditatem.Multos postea cognouim' Anio. seruitute liberatos opulentiores pariterq; tres.Claudii principatu pallantē Callistum & narcissum. pimi Atq; ut hii omittantur:tanquā adhuc rex potiātur.C.Asinio gallo.C.Martio cyrino coss.ad.vi.kal. febru.C.Cecilius claudius Isidorus testamento suo dixit:quāuis multa ciuili bello perdidisset: tamē relinquere seruorum quattuor milia:centum.xvi.iuga boum trita milia sexcēta.Reliqui pecoris.cc.

Centũ.x. alii codices

quinquagìnta ſeptem milia.In numerato põdo ſexcenta milia.Qui funèrari ſe iuſſit ſeſtertiis.xi.milions.Congregatæ & excedentes numeꝛ opes.Quota tamen portio erunt Ptolemæi:quẽ Varro tradit pompeio res gerente circa iudæam octona milia equitũ ſua pecunia toleraſſe.Mille cõuiuas totidem aureis potoriis mutãtem uaſa cũ ferculis ſaginaſſe.Quota uero illæ ipſæ(neque enim de regibus loquor)portio fuerit pythii bythinni qui platanũ aurea:uitemq; nobilẽ illã Dario regi donauit:Xerxis copias:hoc eſt ſepties.lxxxviii.Milia hominũ excepit epulo.Stipẽdiũ quinq; menſium frumentumq; pollicitus:ut e quinq; liberis ſenectuti ſuæ in delectu unus ſaltem cõcederetur.Hunc quoq; ipſum aliquis comparet Cꝛœſo regi.Quæ malum amentia eſt:id in uita cupere: quod aut etiã ſeruis contigerit:aut ne in regibus quidẽ inuenerit finem.populus Roma.ſtipem ſpargere cœpit.Sp. poſtumio.Q.Martio conſ.Tanta pecunia erat:ut eã conferret.L.Scipioni:ex qua is ludos fecit.Nãq; Agrippæ Menenio ſeſtantes æris in funus contulit:honoris id neceſſitatiſq; propter paupertatem Agrippæ:non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in uaſis & lectis argenteis:& quando lances immodicæ factæ. Cap.xi.

Aſa ex'argento mira inconſtantia humani ingenii uariat:nullũ gens officinæ diu probando:nunc furniana:nunc clodiana:nunc gratiana.Eteni tabernas menſis adoptauimus: nũc anaglypha:in aſperitatemq; exciſa circa lineaꝛ picturas quærimus.Iam uero & menſas repoſitoriis imponimus:& ad ſuſtinenda obſonia interradimus altera:& intereſt q̃plurimũ lima pdiderit.Vaſa conquinaria ex argento Cluus orator fieri queritur.At nos carrucas ex argento cælare iuenimus Noſtraq; ætate.poppea coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat.Libras.xxxii.argenti.Africanus ſequens hæredi reliquit.Idemq; cũ de pœnis triumpharet quattuor milia.cccc.lxx.pondo tranſtulit.Hoc argentũ tota Carthago habuit illa terrarũ æmula.quod nunc in menſaꝛ eſt apparatu.poſtea uicta numantia & deleta:idẽ Africanus in triũpho militibus.xvii.milia pondo dedit.O uiros illo imperatore dignos:quibus hoc ſatis fuit.Frater eius allobrogicus primus omniũ mille pondo habuit.At Liuius Druſus ĩ tribunatu plebis.xi. milia. Nã propter quinq; pondo notatũ a cenſoribus triumphalẽ ſenem:iam fabuloſũ uidetur.Item Catũ Eliciũ cum legati ætoloꝛ in conſulatu prandentẽ in fictilibus adiſſent miſſa ab iis uaſa argentea nõ accepiſſe:neq; aliud habuiſſe argenti ad ſupremũ uitæ diem q̃ duo pocula:quæ.L.paulus ſocer ei ob uirtutem deuicto perſeo rege donaſſet.Inuenimus legato Carthaginẽſim dixiſſe:nullos hominũ benignius inter ſeſe uiuere q̃ Romanos.Eodẽ enim argẽto apud oẽs cœnitauiſſe ſeipſos. At hercules pompeiũ paulini equitis arelatenſis filiũ:paterna quoq; gente pulſum:q.xii.pondo argẽti habuiſſet apud exercitũ ferociſſimis gentibus opoſitũ ſcimus.Lectos uero mulieꝛ iampridem totos operiri argento & triclinia quædã quibꝰ argentũ addidiſſe primus traditur:Caruillius pollio eques romanus: non ut operiret:aut deliaca ſpecie faceret.ſed punica idẽ & aureos fecit.Nec multo poſt argentei deliacos imitati ſunt.Quæ omnia expiauit bellum ciuille ſyllanũ.paulo enim ãte hæc facta ſunt. Lãceſq; e centenis libris argenti:quas tunc ſuper quingentas numero romæ fuiſſe cõſtat: multoſq; ob eas pſcriptos dolo concupiſcentiũ.Erubeſcant annales qui bellum ciuile talibus uitiis imputauere. Nãta ætas fortior fuit.Claudii principatu Seruus eius Druſillanus nomine.Rotundus:diſpenſator hiſpaniæ citarioris quinquagenariã lancẽ habuit:cui fabricãdæ officina prius exædificata fuerat.Et comites eius octingentas quinquagintaocto libraꝛ.Quare quæſo:niſi ut q̃ multi eas cõſerui inferrent:aut q̃bus cœnantibus.Cornelius nepos tradit ante Syllæ uictoriã duo tantũ triclinia romæ fuiſſe argentea.Repoſitoris argẽto addi ſua memaria cœptũ Feneſtella dicit:q obiit nouiſſimo Tyberii Cæſaris principatu.Sed & teſtudinea tum in uſũ ueniſſe.Ante ſe autẽ paulo lignea rotũda ſolida nec multo maiora quã mẽſas fuiſſe.Se qdẽ puero:quadrata & cõpacta aut acere opetta.citro cœpiſſe.Mox addiũ argentũ in angulis lineaſq; per cõmiſſuras.Tympana uero ſe iuuene appellata ſtateras & lances q̃s antiq magidas appellauerant.Nec copia tantũ argenti fuerat uitæ:ſed ualidius pœnæ metu prætiũ. Idq; iampridẽ ut ignoſcamus nobis.Delphinos q̃is milibus ſeſtertiis in libras emptos.C.Gracchuſ habuit.L.uero Craſſus orator duos ſyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertiis centũ.Cõfeſſus eſt tamen nunquã ſe iis uti pp uerecundiã auſum.Sicut eundã.vi.milia ſeſtertiis in ſingulas libra uaſa empta habuiſſe.Aſia primũ deuicta luxuriã miſit in italiã.Siquidẽ.L.Scipio trãſtulit in triũpho argenti cælati põdo milia quadringẽta.l.Et uaſoꝛ aureoꝛ põdo.c.milia.anno conditæ urbis q̃gentesimo ſexageſimoquinto.Eadẽ aſia domita:multo etiã grauius afflixit mores:inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo regẽ mortuo fuit.Tũ.n:hæc emẽdi romæ in auctiõib9 regiis uerecũdia exẽpta eſt urbis ãno.dc.xxvi.medius.lvi.ãnis erudita ciuitate amare ẽt & ñ ſolũ ãmirari opulentiã extemã: Immẽſo & achaicæ uictoriæ momẽto ad ĩpellẽdos mores:quæ & ipſa hoc iteruallo ãno urbis.dc.viii.

clima-teras uel clema-teras.

parthica signa & tabulas pictas iuexit:ne quid deesset.Pariterq; luxuria nata est:& carthago sublata: ita congruentibus fatis:ut liberet amplecti uitia:& liceret pecare ex dignatione.Hinc aliqui ueterum: ut.C.Marius post uictoriam cimbricam canthari⁹ portasse.Liberi patris exemplo traditum ille orator rapinas & manipulasis imperator.

De statuis argenteis & cælatura argenti:& cæteris quibusdam. Cap.xii.

Rgenti usum in statuas primũ ad honorem Diui Augusti in adulationẽ temporum transisse falso existimatur.Iam enim triumpho magni pompei reperimus translatá pharnacis: q primus regnauit in ponto argenteam statuam.Itẽ Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;.Argentũ succedit ex re aliquando & auro luxu:fœminaq; plebis compedes sibi ex eo Valefacientiũ quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Valerium Fuscum motum equestri rinum ordine ob insignem ,cũ celebritate affectationẽ ,adolescentium scholæ ex argento ãnulos habentẽ. uel Et quid hoc attinet colligere cũ capuli militum ebore etiá fastidio cælarentur argento:uaginæ catil- Laberi lis:baltei laminis crepitent.Iam uero a pedagogis ad transitũ uirilitatis custodiantur.Argento fœmi um ne lauentur & nisi argentea solia fastidiant:eademq; materia & cibis & ,pbris seruiat.Videret hæc Fabritius & stratas argento mulierum balineas:ita ut uestigio locus non sit cũ uiris lauantiũ. Fabritius inquã qui bellicosos imperatores plusquã paterã & salinũ ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortiũ fieri:aut in hæc frangi.Heu mores Fabritii nos pudet.Mirũ in auro cælãdo inclaruisse neminem:argento multos.Maxime tamẽ laudatus est Mentor:de quo supra diximus. Quattuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt:ac iam nullum extare dicitur.Ephesiæ Dianæ templũ iacet. Capitolium incendiis.Varro & æreum signum eius habuisse scripsit.Proximi ab eo ammiratione acragas & Boetus & Mys fuere.Extant hodie omniũ opera in insula Rhodiorũ boeti apud lyndiã Mineruã in tẽplo.Acragantis in templo liberi patris in ipsa Rhodo bacchæ centauriq; cælati in scyphis.Myos ĩ eadẽ æde & Silenus & cupido & uenatio in scyphis.Magna fama post hos celebratus est antipater:q que satyrũ in phialia grauatũ somno collocauisse uerius quã cælasse dictus ẽ Stratonicus.Mox Cyzicenus Tauricus.Item Ariston & Onychus Mithylene laudatur.Et Hecareus:& circa magni Pompei ætatem praxiteles posidonius ephesius: Lædus Stratites:qui prœlia armatosq; cælauit Zopyrus qui areopagitas & iudiciũ Orestis in duobus scyphis pondo xii.æstimatis.Fuit dein pytheas:cuius duæ unciæ uiginti uenierũt.Vlyxes & Diomedes erãt in phialæ emblemate palladium furripiẽtes. Fecit idẽ & cocos Magiresia appellatos paruulis potoriis:Sed e qbus ne exẽplaria quidẽ liceret exprimer. Tã opportuna iniuriæ subtilitas erat.Habuit & Teucer crustarius famã.Subitoq; hæc ars ita exoleuit: ut sola tã uetustate censeatur usq; adeo attritis cælaturis ne figura discerni possit:auctoritas constet. Argentũ medicatus aqs inficitur atq; etiã affiatu falso:sicut in mediterraneis hispaniæ.In argẽti & auri metallis nascunt etiã nunc pigmenta.Sic & cæruleũ:quod ,ppie limus est.Optimũ ex eo quo attri cũ uocatur.precium in.p.libras.xxxii.proximũ marmorosum sub dimidio attici pretio.Tertiũ gen⁹ est pressum:quod alii scyricũ uocant ex insula scyro.Iam quidẽ & ex achaia quo utuntur ad picturæ Sil & umbras.pretium in libras huius.Lis.bini.Diporidiis uero dectratis quod lucidũ uocant e gallia ueni cerule- ens.Hoc aũt & attico ad lumina utuntur.Ad abacos non nisi marmoroso:quoniã marmor in eo resi um·Sil stit amaritudini calcis. Effodit & ad.xx.ab urbe lapidem in montibus.postea uritur pressum appellã ppie. tibus qui adulterãt.Sed esse falsum adustumq; amaritudine apparet:quoniã resolutũ in puluere est.

De sile:& cerulleo:& chrysocolla:& nestoriano:& cilono:& q; nõ omni anni æq̃li ter species uendantur. Cap.xiii.

Ile primi istituere pingere:polygnotus & Mycon attico dũtaxat.Hoc secuta ætas ad lumina usa est: Ad umbras autem scyrico & lydo.Lydiũ sardibus emebatur:quod nunc obmutuit.Ceruleum harena est.Huius genera tria.Antiquius ægyptiũ:quod maxime probatur Antiq· scythicum hoc diluitur facile.Cunq; teritur:in quattuor colores mutatur: candidioré nigrioremue: crassiorem:tenuioremue.prefertur huic etiamnũ cyprium.Accessit his puteolanũ & hispaniẽsi tus na ibi cõfici cœpta.Tinguitur autem omne:& in in sua coquitur hærba:bibitq; succũ. Reliqua cõfectura eadem quæ chrysocollæ.Ex ceruleo fit:quod uocatur lomentũ.pficitur id lauando terendoue: & hoc est ceruleo candidius precia eius.xxiii.in libra.Cærulei.xviii.Vsus i creta calcis impatiees.Nuper accessit & nestorianũ ab auctore appellatũ.Fit ex ægyptii leuissima parte.preciũ eius.xl.in libras Idem & puteolani usus:præter q̃ ad fenestras.Vocant cœlon.Nõ pridem apportari & indicũ est cœ Vesto. ptum.Cuius preciũ.xvii.in libras.Ratio in pictura ad incisuras hoc est umbras diuidẽdas ab lumine rianũ Est & subtilissimum genus lomenti:quidã tritũ uocant quinis assibus æstimatum.Cærulei sinceri ex antiq perimentũ in carbone ut flagret.Fraus niola arida decocta in aqua:succoq; per linteum expresso in codi- eretam erethriam.Vis eius in medicina ut purget ulcera.Itaq; & emplastris adiiciunt.item causticis. ces

Teritur difficillime file. In medēdo leuiter mordet: astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilib⁹ ut p sit: pretia rerum quæ usq; dispositimus: nō ignoramus alia in aliis locis esse: & oibus pene annis mutari prout nauigationes constiterint: aut ut quisq; mercatus sit: aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet: non obliti Demetrium tota hellade Neronis principatu accusatū apud consulem. poni tamen necéssarium fuit: quæ plerunq; erant romæ: ut exprimeretur auctoritatis rerum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXIIII. PROOEMIVM.

Aeris metalla: Cap. i.

Roxima dicantur aeris metalla: cui & in usu proximum est pretium. immo uero ante argentum: ac pene etiam ante aurum corinthio. Stipis quoq; auctoritas: ut diximus. Hinc æra militum tribuni ærarii & ærariū: & obærati ab ære dicti. Docuimus quādiu populus Ro. ære signato tantū usus esset: & alia quæ uetustas tradidit: cum æqualem urbi auctoritatē eius declararet a regi numa collegio tertio fabrum ærariorꝫ instituto. Vena quo dictum est modo effodit: ignisq; perficitur. Fit & elapide eroso: quē uocant Cadmiam Celebritas in asia: & quondā in cāpania: nunc in bergomatiū agro: extrema pte italiæ. Feruntq; nuper in germania ēt prouincia repertū.

P

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ æginetica. Cap. ii.

It & ex alio lapide: quem calcitē uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuentio. Mox utilitas præcipua reperto in aliis terris præstantiore: maxime aurichalco: quod præcipuā bonitatē ammiratione diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore effœta tellure. proximū bōitate fuit salustianum in centronum alpino tractu non longi & ipsum æui. Successit & liuianū in gallia. Vtrunq; a metallorꝫ dominis appellatū: illud ab amico diui Augusti: hoc a coniuge: uelocis defectus Liuianum quoq; certe admodū exiguū inuenitur. Summa gloria nunc in marianū conuersa: qđ & cordubense dicitur. Hoc liuiano cadmiā maxime sorbet: & aurichalci bonitatē imitatur in sestertiis dupondiariisq; cyprio suo assibus contentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio cōstant: quæ suis locis reddentur: sūma claritate ante omnia indicata. Quondā æs confuse auro argentoq; miscebatur: & tamen ars præciosior erat. Nūc incertū est peior hæc sit an materia. Mirumq; cum ad infinitū operum pretia hæc creuerint: auctoritas artis extincta ē. Quæstus enim causa: ut omnia: exerceri cœpta est: quæ gloriæ solebat. Ideo etiā deorꝫ adscripta operi cū pceres gentiū claritatem & hac uia quærerent: adeoq; exoleuit fundēdi æris præciosi ratio: ut iam diu ne fortūa quidem in ære ius artis habeat. Ex illa aūt antiqua gloria corinthiū maxime laudatur: hoc casus miscuit. Corintho cū caperetur incensa: mireq; circa id multorꝫ affectatio fuit. Quippe cum tradatur non aliena de causa Verrem quem Cicero damnauerat pscriptū esse ab Antonio: quāq; corinthiis se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorꝫ simulare eam scientiā uidetur: ad segregandos se a cæteris magis quā intelligere aliqd subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta ē olympiadis centesimæ quinquagesimæ sextæ anno tertio: nostræ urbis sexcentesimooctauo: cū ante in sæculo fictore: nobiles esse desissent: quorꝫ isti oia fina hostie cōrinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum ætates: nā urbis nostræ annos ex supradicta cōparatione olympiadum colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantū corinthia quæ isti elegantiores nūc æs sculpēdo trāsferunt modo in lucernas: modo in trullas: nullo mūditiarꝫ respectu. Eius tria genera. Candidū argēto nitore quā pxime accedens: in quo illa mixtura prævaluit. Alterū in quo auri fulua natura. Tertiū in quo æqualis omniū temporis fuit: præter hæc est: cuius ratio nō. pōt reddi. quāquā hominis māu facta dederit fortuna temperamentū simulacro signisq; illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginem uergens: quod ideo apartizon appellant: pcul a corinthio. Longe tamen ante ægineticū atq; delicatum: quæ diu obtinere principatū. Antiquissima eris gloria delicata fuit mercatus in delo celebrāte toto orbe: & ideo cura officinis triclinioꝫ pedibus fulcrisq;. Ibi prima nobilitas eris. peruenit deinde ad deū simulacra. effigiemq; hominū: & aliorū animalium. proxima laus eginetico fuit. Insula ipsa est nec gignens: sed officinarꝫ temperatura nobilitata. Bos æreus: inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exēplar æginetici eris. Deliaci autem iubiter in capitolio in iouis tonantis ede. Illoque ære Myron usus est. Hoc polycletus æqualis atq; condiscipulus. Aemulatio autem & in materia fuit.

De candelabris: & templorum ornamentis. Cap. iii.

Riuatimq; egina candelabrorꝫ superficiem dūtaxat elaborauit: sicut tarentum scapos: in iis

ergo iuncta cõmendatio officinaꝝ est.Nec pudet tribunorum militariũ salariis emere cũ ipsum nomen a candelarum lumine impositũ appareat.Accensi candelabri talis fuit:ut auctor est Dion iussu p̃ conis Clesippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aspectu fabricatus est:emente id Gegania sester tiis.l.eodemq; ostentante in conuiuio emptũ iudibrii causa nudatus:atq; impudentia libidinis recep tus in torum mox in testamentũ prediues minimũ uice illud candelabrũ coluit:& hanc corintiis fabulã adiecit:uindicatis tamẽ manibus nobili sepulchro:per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret.Sed cũ esse nulla corinthia cãdelabra cõstet:nomẽ id præcipue in iis celebratur:quoniã Mummii uictoria corinthũ quidẽ diruit:sed cõpluribus achaiæ oppidis simul æra dispersit.Prisci limina etiã ac ualuas in templis ex ære facitauere.Inuenio & a Cn.Octauio qui de perseo rege naualẽ triumphum egit factum porticum duplicẽ ad cyrcum flaminiũ:quæ corinthia sit appellata a capitulis æreis columnarum.Vestæ quoq; ædem ipsam syracusana supficie tegi placuisse.Syracusana sunt in Pantheo capita columnaꝝ a.M.Agrippa posita.Quin etiam priuata opulentia eo mõ usurpata est.Camillo enim crimini obiecit.Sp.Caruilius quæstor: quod ærata hostia haberet in domo Nam triclinia ærata abacosq; & monopodia Cn.Manlium asia deuicta primũ inuexisse triũpho suo: quem duxit urbis anno quingentesimo sexagesimoseptimo.L.piso auctor est.Antias quidẽ.L.Crassum hæredẽ.L.Crassi oratoris multa etiã triclinia ærata uẽdidisse.Ex ære facitauere & cortinas tripodũ nomĩe delphicas:quoniã donis maxime Apollinis delphici dicebãt.placuere & lychni pensiles i delubris:arboꝝ modo mala ferentiũ lucentes.Qualis est in tẽplo apollinis palatini:quẽ Alexãder Thebaꝝ expugnatiõe captũ i cyma dicauerat eidẽ deo.Trãsit deide ars ubiq; uulgo ad effigiẽ deoꝝ. Tribunatũ militarem. Auctio Lychinchi ex antiqs exẽplaribꝰ

Quando primum simulacrum Romæ factum:& de origine statuarum & honore statuarum: & generibus:& figuris. Cap.iiii.

Omæ simulacrum ex ære factũ Cæreris primum reperio ex peculio.Sp.Cassii:quem regnũ affectantem pater ipsius interemerat.Transiit & ab dus ad hominum statuas:atq; imagines multis modis.Antiqui pingebant eas bitumine:quo magis mirum est:placuisse auro integere Hoc nescio an romanũ fuerit inuentũ.Certe etiam romæ non habet uetustatem.Effigies hominum non solebant exprimi nisi aliqua illustri causa ppetuitatẽ merentiũ:& primo sacroꝝ certaminũ uictoria:maximeq; olympiæ ubi omniũ qui uicissent:statuas dicari mos erat.Eorum uero qui ter ibi superauissent:ex membris ipsorum similitudine expressa:quas iconas uocant. Atenienses nescio an primi omniũ Harmodio & aristogitoni tyrannicidis publice posuerint statuas.Hoc actum est eodẽ anno:quo & reges Romæ pulsi.Excepta deinde res est a toto orbe terraꝝ humanissima ambitione. Et iam omniũ municipiorũ & fori statuæ ornamentũ esse cœpere:prorogariq; memoria hominũ & honores legi æuo & basibus inscribine in sepulchris tantũ legerentur.Mox forum & in domibus priuatis factum atq; in atriis.Honos clientium instituit sic colere patronos.

De statuis & quibusdam aliis:& quibus primum in columna:& quando rostra: & quando primum publice:& quæ primum statuæ romæ. Cap.v.

Ogata effigie antiquitus statuæ dicabantur.placuere & nudæ tenentes hastam ab ephebo-rũ gymnicis exemplaribus:quas achilleas uocãt.Græca res est nihil uelare.At cõtra romana ac militaris thoracas addere.Cæsar quidẽ dictator loricatã sibi dicari in foro suo passus est.Nam lupercorũ habitu factæ tam nouiciæ sunt:q̃ quæ nuper ꝓdidere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu sibi instituit quo deditus est.Notatũ ab auctoribus &.L.actium poetam in camœnarum æde maxima forma statuã sibi posuisse:cũ breuis admodũ fuisset. Equestres uero statuæ mõ romanam celebrationem habent:orto sine dubio a græcis exemplo.Sed illi celatas tantũ dicabant in sacris uictores.postea uero & qui bigis uel quadrigis uicissent.Vnde & nostri currus nati in iis q̃ triũphauissent.Serum hoc in iis non nisi a *Diui* augusto feinges:sicut & elephanti.Nõ uetus & bigarũ celebratio in iis qui prætura functi curru uecti essent per cyrtum.Antiquior columnaꝝ:sicut.C.Menio qui deuicerat priscos latinos:quibus ex fœdere tertias predæ popul.Ro.præstabat.Eodẽq; in cõsulatu in suggestu rostra deuictis antiatibus fixerat anno urbis.ccccxvi.Item.C.Duilo qui primꝰ nauale triumphum egit de pœnis:quæ est etiam nunc in foro.Item.p.Minutio præfecto annonæ extra portam trigeminam unciaria stipe collata.Nescio an primo honor talis a populo.Antea enim a senatu erat præclara res:nisi friuolis cœpisset initius.Nanq; & acti naui statua fuit ante curiã:cuius basis cõflagrauit curia incensa. *P.*Clodii funere.Fuit & Hermodori ephesii in comitio legũ:q̃s decemuiri scribebant:iterpretis publice dicata.alia causa & alia auctoritas maiori Oratii cocliti statua.quæ durat hodieque:cum hostes a ponte sublicio solus arcuisset.Equidẽ & Sybillæ tres iuxta rostra sunt:minores sint licet.Vna quã pacuuius Taurus ædilis plebis instituit.Duæ quas.M.Messalla primas putarẽ has & atti naui positas ætate Tarquinii prisci:nisi regum antecedentium essent in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis & quibuſdã aliis:& quæ prima Romæ ſtatua équeſtris: & quãdo omnes ſtatuæ priuatim & publicæ ſublatæ:& quibus Romæ mulieribus:& quæ primæ ab exteris publice poſitæ. Cap.vi.

Corũcanis Cn. popilii. Reliqua

Eacã credo ne ſylla uetuſti codices.

Superbi domus antiqui libri.

Xiis Romuli eſt ſine tunica:ſicut & camilli in roſtris & ante ædem Caſtoꝝ fuit.M.Tremellii equeſtris togata:qui ſanites bis deuicerat:Captaq; anagnia populũ ſtipẽdio liberauerat. Inter antiquiſſimas ſunt & Tulli Celii.L.Roſcii.Et Sp.Matici fulcini in roſtris a fidẽnatibus in legatione interfectorum.Hoc a Romano populo tribui ſolebat iniuria cæſis:ſicut.P.Iunio.& T.Coruncano:qui ab Teuca illiricorum regina interfecti erant.Non omittẽdum: quod annotauere annales tripedaneas iis ſtatuas in foro ſtatuas:Hæc uidelicet menſura honorata tũc erat.Nõ ꝓtæteribo.C.Octauium ob unum uerbũ quo regem Antiochum dilaturum ſe reſponſum dicẽtem uirga q̃ tenebat forte circũſcripſit:& priuſquã egrederetur circulo illo:reſponſũ dare coegit.In qua legatione interfecto ſanatus ſtatuã poni iuſſit q̃ oculatiſſimo loco in roſtris.Inuenitur & ſtatua decreta & taraciæ caiæ ſiue Suffeciæ uirgini ueſtali:ut poneretur ubi uellet.quod adiectũ nõ minus honoris hẽt. quã ꝙ fœminæ eſt decreta.Miretum eius ipſis ponam annalium uerbis.Quod campum tyberinum gratificata ea eſſet populo.Inuenio & pythagoræ & Alcibiadi in comitiis poſita cũ bello fãnatico Apollo pythius fortiſſimo græcorũ gentis iuſſiſſet & alteri ſapiẽtiſſimo ſimulacra celẽbri loco dicari:donec Sylla dictator ibi curiam faceret.Mirumq; eſt illos patres Socrati cunctis ab eodem deo ſapiẽtia prælato pythagorã prætuliſſe:aut tot aliis uirtute Alcibiadẽ:aut quẽquam utroq; Themiſtocli.Columnaꝝ ratio erat:attolli ſupra cæteros mortales:ꝙ & arcus ſignificant nouitio iuento. primus tamen honos cœpit a græcis.Nulliq; arbitror plures ſtatuas dicatas quã phalerio Demetrio athenis.Siquidẽ.ccc.lx.ſtatuere:quas mox lacerauerunt:nondũ anno hunc numerũ dierum excedẽte.Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis.C.Mario Gratidiano tribus ut dixius:eaſdẽq; ſubuertere Syllæ introitu.pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tẽpore:Equeſtriũ tamen origo per quã uetus eſt cũ fœminis etiam honore cõicato.Cloeliæ enĩ ſtatua eſt equeſtris:cen paꝝ eſſet toga eã cingi:cũ nec Lucretiæ:nec Bruto qui expulerant reges:ꝓp quos cloelia iter obſides fuerat:decernerentur:Hanc primã & Oratii coclitis publice dicatã crediderim. Ante enim ſibi ac Sybillæ Tarquinium & reges ipſos poſuiſſe ueriſimile eſt:niſi cloeliæ poſitã eẽ piſo traderet ab iis qui una obſides fuerant redditis a porſenna in honorẽ eius:habuit e diuerſo Annius fæcialis equeſtrẽ ſtatuã cõtra louis Statoris ædẽ in ueſtibulo ſuperiore domus naleriæ fuiſſe publicolæ conſulis filiæ:eamq; ſolam fugiſſe.Tyberimq; tranſnatuiſſe:cæteris obſidibus qui porſennæ mittebant:interemptis Tarquinii inſidiis.L.piſo ꝓdidit.M.Aemilio &.C.popilio.ii.coſs.a cenſoribus.P.Cornelio Scipione &.M. popilio ſtatuas circa forum eoꝝ qui magiſtratus geſſerant ſublatas oẽs:ꝓtæter eas quæ populi aut senatus ſententia ſtatutæ eſſent.Eam uero quæ apud ædem telluris ſtatuiſſet ſibi.Sp.caſſius qui regnũ affectauerat:etiã conflatã a cenſoribus.Nimiꝝ in ea quoq; re ambitioni ꝓuidebãt illi uiri.Extãt Catonis in cenſura uociferationes:mulieribus romanis in prouinciis ſtatuas poni.Nec tamen potuit inhibere:quo minus Romæ ponerẽtur:ſicuti corneliæ Gracchoꝝ matri:quæ fuit Africani prioris filia. Sedens enim huic poſita:ſoleiſq; ſine amento inſignis in Metalli publica porticu. Quæ ſtatua nũc ẽ in Octauiæ operibus:publice aũt ab exteris poſita eſt romæ.C.Aemilio tribuno plebis lege plata in Septimium Statilium Lucanum:qui thurinos bis infeſtauerat.Et ob id.C.Aelium thurini ſtatua & corona aurea donarunt.Idem poſtea Fabritium donauere ſtatua liberati obſidione.paſſimq; ſtatuæ in clientela ſunt receptæ.Et adeo diſcrimen omne ſublatum:ut Hãnibalis etiã ſtatuæ tribus locis uiſantur in ea urbe:intra cuius muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

De antiquis ſtatuariis & pretiis ſignoꝝ imodicis:& coloſſis in urbe celeberrimis. Cap.vii.

Viſſe autem ſtatuariã artem familiarem italiæ quoq; & uetuſtam indicãt Hercules ab euandro ſacratus:ut produnt:in foro boario:qui triũphalis uocatur:atq; per triũphos ueſtif habitu triũphali.ꝓterea Ianus geminus a nũma rege dicatus:qui pacis belliq; argumento colitur.Digytis ita figuratis:ut trecentoꝝ quinquagintaquinq; dierũ nota per ſignificationẽ ãni tẽporis & æui ſe deũ indicaret.Signa quoq; tuſcanica p terras diſperſa:quæ in etruria factitata nõ eſt dubiũ.Deorum tantũ putarem eſſe:ni Metrodorus Sceptius cui cognomẽ romani nominis odioſo inditum eſt.Vulſinios pulſatos propter cẽtum & decem ſtatuarum ſigna obiecerit. Mirũq; mihi uidetur cum ſtatuarum in italia tam uetus origo ſit:potius Ignea aut fictilia deorum ſimulacra in delubris dicata uſq; ad deuictam aſiam:unde irrepſit & luxuria.Similitudines exprimẽdi quæ prima fuerit origo:i ea quam plaſticen græci uocant dici conuenientius erit.Eteni prior quam ſtatuaria fuit. Sed hæc ad infinitũ efflоruit multorũ uoluminum opere ſi quis plures perſequi uelit.Omnia enim quis poſſit:In.M.Scauri ædilitate tria milia ſignoꝝ in ſcæna tantum fuere temporario theatro.

Mummius deuicta achaia repleuit urbem.Ipse excessit nō relicturus filiæ dotem.Cur enim non cum excusatione ponatur.Multa & Luculli inuexere.Rhodi etiamnū.lxxiii.milia signorum esse Mutian⁹ ter consul prodidit:nec pauciora athenis & olympiæ.Delphis supereſſe creduntur. Quis ista mortalium persequi possit:aut quis usus noscendi intelligat:Insignia tamen maxime & aliqua de causa notata:uoluptarium sit attigisse:artificesq; celebratos nominauisse singulos:quoq; inexplicabili multitudine cum Lysippus ad sexcentena.x.opera feciſſe tradatur.Ante omnia ut arti claritatē possent dare uel singula.Numerum apparuisse.defuncto eo cū thesauri effregissent hæres: solitum enim ex inani pretio cuiusq; signi denarios se ponere aureos singulos.Euecta supra humanā fidem ars est successu: mox etiam audacia.In argumentū successus unum exemplum afferam:nec deorum nec hominum similitudinis expressæ:Aetas nostra uidit in capitolio:priusquā id nouissime cōflagraret a Vitellianis incensum in cella Iunonis canem ex ære uulnus suum lambentē.Cuius eximiū miraculū & indiscreta uerisimilitudo non ex eo solum intelligitur:q; ibi dicatus fuerat:uerum & noua satisdatione:nam summa ulla pars uidebatur:capite tutelarios cauere pro eo instituti publici fuit.Innumera sūt exēpla. Moles quippe excogitatas uidemus statuaq; quas colossos uocant turnbus pares. Talis est in capitolio Apollo translatus a.M.Lucullo ex appollonia ponti urbe:xxx.cubitorum.c.l.talētis factus. Talis in campo martio Iupiter a Claudio Cæsare dicatus:qui ideo uocatur pōpeianus a uicinitate theatri. Talis & tarenti factus a Lysippo.xl.cubitoq;.Mirū in eo q; manu ut ferunt mobilis ea ratio liberamēti est:ut nullius conuellatur procellis.Id quidem prouidisse & artifex dicitur:modico interuallo. Vnde maxime opus erat flatum frangi opposita columna.Itaq; propter magnitudinem difficultatemq; moliendi:nō attigit eum Fabius uerrucosus:cū Herculem qui est in capitolio:inde transferret. Ante omnes autem in ammiratione fuit Solis colossus rhodi quē fecerat chares Lyndius Lysippi supracti discipulus:Septuaginta cubitoq; altitudinis fuit Hoc simulacrū post quinquagesimū sextū annū terremotu prostratū.Sed iacēs quoq; miraculo est.Pauci pollicē eius amplectunt.Maiores sunt digyti q̄ pleræq; statuæ.Vasti specus hiant de fractis mēbris.Spectant ictus magnæ molis saxa:quoq; pōdere illud stabiliuerat constituens.Duodecim annis tradunt effectū.ccc.talentis:quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii relicto moræ tedio.Sunt alii minores hoc in eadem urbe colossi centū numero.Sed ubicunq; singuli fuissent nobilitaturi locum præterq; hos deoq; quinq; quos fecit bryaxis.Fatitauit colossos & italia.Videmusq; certe apollinē in bibliotheca tēpli Augusti thuscanicū.l. pedū. a pollice:dubiū ære mirabiliorū an pulchritudine.Fecit & Sp.Carulius.Iouē qui est in capitolio uestis samnitibus sacrata lege pugnātibus e pectorialibus eorū ocreisq; & galeis.Amplitudo tāta ē: ut conspiciatur a Latiario ioue.Reliquiisq; limæ suam statuā eam fecit:quæ ē ante pedes simulacri eius: Habent in eodē capitolio ammirationē & capita duo:quæ.P.Lentulus consul dicatur.Alterū a Chatete suptadicto factum.Alterum fecit Decius comparatione in tantū uictus:ut artificium minime ꝓbabilis artificis uideatur. Verum omnē amplitudinem eius generis statuarū uicit ætate nostra Zenodorus Mercurio facto in ciuitate galliæ aruernis per annos.x.sestertiis.cccc.imani pretio.Is postquā satis ibi artem approbauerat:romam accitus est a Nerone:ubi destinatū illius principis simulacrum colossum fecit centū.x.pedum longitudine:qui dicatus solis ueneratiōi est dānatis sceleribus illius principis:Mirabantur in officina non modo ex argilla similitudinē insignē:ueq; & de paruis admodū furculis quod primū operis instat fuit.Et statua indicauit interisse fundēdi æris scientiā:cū & Nero largiri auq; argentūq; paratus esset:& Zenodorus sciētia fingēdi cælādiq; nulli uetereq; posponeretur statuā aruernoq; cum faceret,puinciæ Vibio Auito præsidēte duo pocula Calamidis manu cælata:quæ Cassio Syllano auūculo eius præceptori suo Germanicus Cæsar adamata donauerat æmulatas est ut uix ulla differētia esset artis Quātoq; maior in zenodoro ꝓstantia fuit:tāto magis deprehēdi æris oblitteratio pōt. Nobilitate ex ære operum & artificum.ccclxvi. Cap.viii.

Ignis quæ uocant corinthia pleriq; in tantu capiuntur:ut secū circūferāt: sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatā.propter quā cicero illo iudicio in altercatiōe negāti ei se ænigmata intelligere:respondit debere:quoniā spingē domi haberet.Circūtulit & nero princeps amazonem:de qua dicemus.Et pauloante.C.Cestius cōsularis signū quod secū etiā in prælio habuit.Alexandri quoq; magni tabernaculum sustinere traduntē solitæ statuæ:ex qbus duæ ante Martis ultoris ædem dicatæ sunt:totidē ante regiam.Minoribus simulacris signisq; innumera ꝓpe artificū multitudo nobilitata est.Ante omnes tamen phidias athenienſis ioue olympiæ facto ex ebore quidē:Sed ex ære signa fecit.Floruit aūt olympiade octogesimatertia circiter.ccc.nostræ urbis anno Quo eodē tempore æmulis eius fuere alcamenes.Critis:Nestocles:Hegleas.Et deinde olympiade octogesimaseptima agelades.Callon:polycletus phragmō:Gorgias:Lecon:Mycon.pythagoras: Scopas:peteliusiex iis polycletus discipulos habui argium:asopodorum:alexim: aristidem : phry..

nonem:Dinonem:Athenodorꝝ:Dameam Clitorium Myronem Lyciũ. Nonagesimaquinta olympiade floruere Naucydes:Dinomedes:Canachus:Patrocles.Centesimasecũda polycles:Cephisiodotus:Leochares:Epatodorus.Cétesimaquarta praxitiles.Euphranos:Centesimaseptima echiõ:Theromachus:Centesima quartadecima Lysippus fuit:& cũ eo Alexander magnus.Itẽ Lysistratus & frater eius Sthẽnis:Euphronides.Sostratus Ion:Syllaniõ.In hoc mirabile:ꝙ nullo doctore nobilis fuit ipse.Discipulosꝙ habuit Theusin & iadem.Centesima.xx.Eutychides:Eutycrates:Labippus:Cephisiodotus.Timarcus.pyromachus.Cessauit deinde ars:ac rursus olympiade cẽtesima quinquagesimaqn ta reuixit:cũ fuere longe quidẽ infra prædictos probati tamen antheus:callistratus:polycles:Athenæus:callixenus:pytocles:pythias Tomylos.Ita distinctis celeberrimoꝝ ætatibus:rapti transcurram reliquam multitudinẽ & passim dispersam.Venere autem & in certamẽ laudatissimi: quãquã diuersis ætatibus geniti:quoniã fecerant:amazonas:quæ cũ in tẽplo Ephesiæ Diane dicaretur:placuit eligi ꝙ batissimam:ipsorum artificum qui præsentes erát iudicio:cum apparuit eam esse:quã omnes secundam sua quisꝙ iudicassent.Hæc est polycleti:proxima ab ea phidiæ.Tertia chresfillæ.Quarta cyclonis.Quinta phradmonis:phidias præter iouem olympiũ quẽ nemo æmulatur. fecit & ex ebore æque Miueruam athenis:quæ est in parthenone astans.Ex ære uero præter amazonem supradictã Minerуam tam eximiæ pulchritudinis ut a forma cognomen acceperit.Fecit & cliduchũ & aliã Minerуã: quam romæ ad ædem Fortunæ æmilius paulus dedicauit:item duo signa quæ catulus in eadẽ æde posuit palliata.Et alterũ collosicon nudum.primusꝙ artem toreuticẽ aperuisse atꝙ demõstrasse merito iudicatur:polycletus sicyonius ageladis discipulus.Diadumenum fecit molliter iuuenẽ.c. talentis nobilitatum:itẽ & Doryphorũ uiriliter puerũ.Fecit & quem canona artifices uocant:liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadã, solusꝙ hominum artem ipse fecisse artis opere iudicat.Fecit & dinstringentẽ se.Et nudũ talo incessentẽ.Duosꝙ pueros item talis nudos ludentes: qui uocantur astragalizontes.Et sunt in Titi imperatoris atrio:quo opere nullũ absolutius plericꝙ iudicant. item Mercurium qui fuit lisymachiæ.Herculem ꝙ romæ antheum a terra sustinentem:artemona ꝙ periphoretos appellatus est.Hic cõsumasse hanc scientiã iudicatur:& toreuticen sic erudisse:ut phydias aperuisse:ppriũ eiusdem:ut uno crure insisterent signa excogitasse:ut ait Varro: & pene ad unũ exẽplum Myronem eleuteris natũ:& ipsũ Ageladis discipulũ bucula maxime nobilitauit celebratis uersibus laudata:quãdo alieno plericꝙ ingenio magis ꝙ suo cõmẽdant:Fecit & canẽ:& duscobolon: & persea:& pristas:& satyrum admirantẽ tibias:& Mineruã:delphicos pentathlos pancratiastas.Hercũlem etiã qui est apud circum maximũ in æde pompei magni.Fecit & cicadæ monumẽtũ & locustæ sicut carminibus suis erina significat.Fecit & Apollinem quem a triumuiro Antonio sublatũ restituit ephesiis diuus Augustus ammonitus in quiete.primus hic multiplicasse uarietatẽ uidet: numerosior in arte ꝙ polycletus:& simetria diligentior.Et ipse tamen corporũ tenus curiosus: animi sensus non expresse.Capillũ quoꝙ & pubem nõ emendatius fecisse quá rudis antiqtas instituisset. Vicit eũ pythagoras ex italia Rheginus pancratiaste delphis posito.Eundẽ uicit & Leõtius ꝙ fecit stadiodromon astylon:qui olymphiæ ostenditur. Et lybin pueꝝ tenentẽ tabellas eodẽ loco:& mala ferentẽ nudũ.Syracusis autem claudicantẽ:cuius ulceris doloré sentire etiã spectantes uidentur.Item apollinem citharedum:serpentẽꝙ eius confici sagittis:qui Dicæus appellatus est:quoniam cum thebæ ab Alexandro caperentur:aurum a fugiente cõditum sinu eius cælatum esset.Hic primus neruos & uenas expressit capillũꝙ diligentius.Fuit & alius pythagoras samius initio pictor: cuius signa ad ædẽ fortunæ huiusce deæ sunt seminuda:unde & laudata sunt.Hic supradicto facie quoꝙ indiscreta similis fuisse traditur.Rhegini autem discipulus & filius sororis fuisse tradit.Sostratii lysippus Sicyonius. Duris negat.Tullius fuisse discipulũ affirmat.Sed primo ærarum fabrum. Audẽdi rationẽ cœpisse pictoris eupompi responso.Eum enim interrogatũ quem sequeretur antecedentiũ:dixisse demõstrata hominũ multitudine:naturã ipsam imitanda esse:nõ artificem.plurima ex oibus signa fecit: & ut diximus fœcundissime artis:inter quæ distringuentem se: quem.M.Agrippa ante thermas suas dicauit:mire gratũ Tyberio principi:qui non quiuit tẽparare sibi in eo:q̃q̃ imperiosus sui inter initia principatus trãstulitꝙ in cubiculũ:alio ibi signo substituto:cũ quidem tãta populi Roma. cõtumacia fuit:ut magnis theathri clamoribꝰ reponi apoxyomenon cõflagitauerit:princepsꝙ q̃q̃ adamatũ reposuerit Nobilitat lysippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatiõe.In primis uero q̃driga cum sole rhodioꝝ.Fecit & Alexandrũ magnũ multis operibus:a pueritia eius orsus.Quã statuã inaurari iussit.Nero princeps delectatus admodũ illa.Dein cũ pretio periisset gratia artis:detractũ est augꝝ pretiosiorꝙ talis existimatur etiã cicatricibꝰ opis atꝙ cõsciffuris in quibꝰ aurũ hæserat remanentibꝰ.idẽ fecit ephestionem Alexandri magni amicũ quem quidã polycleto ascribũt. cũ is centum prope annis ante fuerit.idem Alexandri uenationẽ quæ delphis sacrata est.athenis sathyroꝝ turmam.alexã-

Zeuxim: n alii zexia dem.

phragmonis pauſ. Cledicũ

Dex. vii. nuda uetus lectio

drum amicorumq; eius imagines sůma omniů similitudine expressit. Has Metellus macedonia subacta transtulit romam. Fecit & quadrigas multoru generů. Staturiæ arti plurimů traditur contulisse capillum exprimendo Capita minora faciẽdo q̃ antiqui. Corpora gratiliora ficcioraq; : per quæ proceritas signoꝝ maior uideretur. Nõ habet latinů nomẽ symmetria: quá diligentissime custodiut nouã intactaq; ratione quadratas ueterů staturas pmutando: uulgoq; dicebat: ab illis factos quales eẽnt homines a se quales uiderentur esse. Huius proprie nident esse argutiæ operů custoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices Iahippů & Bedá: sed ante oẽs Eutychratẽ: q̃q̃ is constantiá patris potius æmulatus quã elegantiá austero maluit genere quã iucúdo placere. Ita q; optime expressit Herculem delphis & alexandrů Thespin uenatorẽ & thespiadum prœlium equestre. Simulachrů trophonii ad oraculů. Quadrigas medeæ cõplures. Equum cú fiscinis. Canes uenantiú. Huius porro discipulus fuit Thysicrates & ipse Sicyonius: sed lysippi sectæ proprior ut uix discernantur complura signa: ceu Senex Thebanus Demetrius rex: pauce stes alexandri magni seruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compositis uoluminibus cõdidere hæc miris laudibus celebrãt: & Thelaphanẽ phœceum ignotum alias: quoniá in thessalia ubi habitauerit: latuerit opera eius alioqn suffragiis ipsoꝝ æquatur. Polycleto: Myroni: pythagoræ. Laudant eius. Lariss am: & Spirarchum. Pentathlon: & apollinem. alii non hanc ignobilitatis fuisse causam sed quoniá se regumi Xerxis & darii officinis dediderit: existimant. praxiteles quoq; marmore fœlicior: ideo clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima: opera proserpinæ raptů. Item Catagusam & ebrietatẽ & liberů patrem: nobilemq; unà satyrum: quem græci periboeton cognominant. Signa etiá quæ ante fœlicitatis ædẽ fuere. Veneréq; quæ cum ipsa æde incendio cremata est Claudii principatu: marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parem item stephusam. Spelumẽ: Oenophorum: Harmodiů & aristogytonẽ tyránicidas: quos a Xerse persarum rege captos uicta perfide athenienſibus remisit. Magnus alexáder. Fecit & puberẽ apollinẽ subrepenti lacertæ cõminus sagitta insidiantẽ: quẽ Sauroctonon uocant. Spectantur & duo signa eiꝰ diuersos affectus exprimentia flentis matronæ & meretricis gaudẽtis. Hác putát phrynem fuisse: deprehenduntq; in ea amorem artificis: & mercedem in uultu meretricis. Habet simulacriů & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam suů imposuit: ne melior in equoꝝ effigie in homine deseciſſe crederetur ipse Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit: equis semp sine æmulo expressis. Sed ne uideatur in hominů effigie inferior: alcmena nullius est nobilior: alcmenes phidiæ discipulus & marmorea fecit: & æreum pentathlon: qui uocatur encrinoměos: at polycleti discipulus aristides q̃gydras & bigas. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortů hæc lyræ cantu familiaris. Harmodio & aristotoni egionsilia eoꝝ de tyrannicidio usq; ad mortẽ excruciatu tyrannis non prodidit. Quãobrem athenienses eam honore habere uolẽtis: ne tamẽ scortů celebrasse uiderẽtur: animal nominis eius fecẽt: atq; ut intelligereẽ causa honoris in opere linguã addi ab artifice uetuerunt. Bryaxis æsculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton apollinem & Iunonem: qui sunt Romæ in templo Cõcordiæ. Cresilas uulneratů dificientẽ: in quo possit intelligi: quantů restat animæ. Et Olympiů periclem dignum cognomine. Mirumq; in hac arte é: q; nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisidorus Minerram mirabilem in portu athenienſium. Et aram ad templů iouis seruatoris in eodẽ portu cui pauca cõparantur. Canachus apollinem nudum: qui philesius cognominatur in Didymeo æginetici æris temperatů. Ceruumq; una ita uestigiis suspendit: ut linů subter pedes trahatur altero morsu calceq; digytis retinẽtibus solum: ita uertebrato dẽte utriusq; in partibus: ut a repulsu per uices resiliat. Idem celtizontas pueros. fecit. Chereas Alexandrů magnum. Et philippů patrẽ eius fecit. Ctesilaus Doryphoron: & amazonẽ uulneratá. Demetrius Lysimachen: quæ sacerdos Mineruæ fuit ánis. lxiiii. idem & Mineruá quæ musica appellat: quoniá dracones in gorgone eius ad ictus cithare tinnitu resonãt. idẽ equitẽ sarmenem qui primus de equitatu scripsit. Dædalus & ipse inter fictores laudatus pueros duos distingentes se fecit. Dynomenes protesilaũ & pythodemů luctatorẽ. Euphranoris Alexander paris est: in quo laudatur: q; omnia simul intelligantur. iudex deaꝝ: amator Helenæ: & tamẽ achillis iterfector. Huius est Minerua Romæ: quæ dicitur catuleana infra capitoliũ a. Q. Luctatio Catulo dicata. Et simulacrum boni euentus dextra paterã: sinistra spicã ac papauer tenens: itẽ latona puerpera apollinem & Dianã infantes sustinẽs in æde cõcordiæ. Fecit quadrigas bigasq; . Et cliducon eximia forma & uirtutẽ egregiá: utrasq; collostreas. Mulierẽ ministrantẽ & adorantẽ: itẽ Alexándrů & philippů in quadrigis. Eutychides eurotá fecit: in quo antẽ ipsam amne liqdioré plurimi dixere. Hegæ minerua pyrrhusq; rex laudat. Et celetizontes pueri: & Castor ac pollux ante ædẽ iouis tonátis agestæ i patio colonia herculis isidori. Buthyreus lycius myronis discipulus fuit. qui fecit dignů præceptore puerů sufflantẽ languidos ignes & argonautas: leocras: aquilá sentientẽ quid rapiat: in ganymede: & qd ferat parcentem unguibus etiam p ueſtem. pueꝝ autolycon pancratio uictorem pp quem Xe-

Spintarum

Catachlisin

Spilumenẽ: psilumenẽ

Enerimenos

Colosseas Agesiæ in scriptis codicibus nõ legit alioq; hegesi scribẽtur.

nophon ſympoſium ſcripſit.Iouemq; illũ Tonantẽ in capitolio ante cuncta laudabilẽ: itẽ Apollinẽ diadematum:luciſcus lagonem puerũ ſubdole ac fucatæ uernilitatis:Lycius & ipſe pueꝛ ſuffitorẽ. Menæchini uitulus genũ præmit:replicata ceruice.Ipſeq; Menæchinus ſcripſit de ſua arte naucides Mercurio & diſcobolo immolante arietẽ cenſetur.Naucerus luctatorem anhelantẽ fecit. Niceratus. Aeſculapiũ & Hygiam q̃ſunt in cõcordiæ tẽplo romæ.Phyromachi quadriga regitur ab alcibiade. polycles Hermaphroditũ nobilẽ fecit.pyrrhus hygiã & Mineruã phœnix Lyſippi diſcipulus epither ſen Stypax Cyprius uno celebratur ſigno Splachnopte periclis Olympii uernula.Hic fuit extra torrẽſ ignẽ oris pleni ſpiritu accedens.Syllanion Apollodoꝛ fecit fictorẽ & ipſũ:ſed inter cũctos diligentiſſimũ artis:& inimicũ ſui iudicẽ crebro pfecta ſigna frãgentẽ:dum ſatiaret cupiditatẽ nequit artis: & ideo inſanũ cognominatũ.Hoc in eo expreſſit.Nec hoiem ex ære fecit:ſed iracũdiã.Et Achillẽ nobilẽ.Item epiſtatẽ exercentẽ atletas.Strongilion amazonem:quã ab excellẽtia cruꝛ Eucnemon appellãt Ob id in comitatu Neronis principis circũlatã.Itẽ fecit puerũ:quẽ amando Brutus philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit.Theodorus qui labyrinthũ fecit fami:ipſe ſe ex ære fudit pter ſimilitudinem nobilem:fama magnæ ſubtilitatis celebratus.Dextra limam tenet:leua tribus digytis q̃drigulã tenuit tranſlatã preneſte:tantæ paruitatis:ut totã eam currũq; & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus:aut ut'alii eutycratis:uicit utroſq; copia ſignoꝛ:& de ſua arte cõpoſuit uolumia.plures artifices fecere attali & eumenis aduerſus gallos prœlia.Iſigonus:phyrõmacus:Stratonicus:Antigonus:qui cõdidit uolumia de ſua arte.Boeti q̃q argẽto melior infans eximie anſeré ſtrangulat.Atq; ex oibus quæ rettuli clariſſima quæq; i urbe iam fũt dicata a Veſpaſiano principe in tẽplo pacis:aliiſq; eius opibus uiolentia Neronis in urbẽ conuecta:& in ſallatiis domus aureæ diſpoſita.præterea ſunt æqualitate celebrati artifices:ſed nullius opeꝛ ſuorũ præcipui. Ariſtõ
Cleſias q̃ & argentũ cælare ſolitus eſt.Callaſes:Deſias:Cantharus Sicyonius:Dionyſiodorus critiæ diſcipulus Deliades:Euphoriõ:Eunicus & Hecatæus.Argẽti cælatores:Leſbocles:pdorus pythodicus:polygnotus.Idẽ pictores nobiliſſimi.Itẽ ex cælatoribus:Stratonicus:Scymnus q fuit Critiæ diſcipulus.
Nunc pcenſebo eos:qui eiuſdẽ generis opera fecerũt:ut Apollodorus:Androbolus: Aſclepiodorus
Anhélas: aut plebeas Aleuas philoſophus:appellas:& adotantes fœminas Antigonus.Et luctatores perixymenõ. Tyranicidaſq; ſupradictos:Antimachus:Athenodorus.Fœminas nobiles Ariſtodemus:& luctatores bigaſq; cũ auriga.philoſophos Anus Seleucũ regem.Habet quoq; huius gratiã doryphorus.Cephiſodori duo fuere.E prioꝛe eſt Mercurius liberũ patrem in infantiã nutriens.Fecit & cõcionantẽ manu elata.perſona in incerto eſt.Sequens philoſophus fecit celatas qui cũ phidia ſouẽ olympiũ fecerat.phi-
Sequens philoſophos: Cleocta perixyomenon loſophus itẽ Creon & Cenchramis & callicles & Cephis & Chalcoſthenes & comœdos & athletas: Dahippus pella:Iomenon daiphron:& Democritus:& Dæmon.philoſophus epigenon oĩa fere præ dicta imitatus præceſſit in tubicine & matri interfectæ infantẽ miſerabiliter blandientẽ: Eubolides digitis cõputans.Mycon atletis ſpectatus.Menogenes q̃drigis.Nec minus Niceratus oĩa quæ cæteri aggreſſus:repræſentauit.Alcibiadẽ:lampadeq; accẽſa matrẽ eius demaretẽ ſacrificantẽ. piſicrates bigæ.piſto mulieré ipoſuit.Idemq; fecit martem & Mercuriũ qui ſunt in cõcordiæ tẽplo Romæ pilum nemo laudat ſæuiorem phalaride Tyrãno:cui taurũ fecit mugitus hominis pollicitus igne ſubdito:& primus eum expertus eſt cruciatũ iuſtiore ſæuitia.In hoc a ſimulacris deum hominũq; deuocauerat humaniſſimam artem:ideo ne tot cõditoꝛes eius elaborauerant:ut ex ea tormenta fierent:ita q; una de cauſa ſeruantur opera eius:ut q̃ſquis illa uideat:oderit manus.Sthenis cererẽ:iouẽ: Minerua fecit:qui ſunt Romæ in Concordiæ templo idem flentes matronas:& adorantes ſacrificanteſq;.Simõ canem & ſagittariũ fecit:Stratonicus cælator ille philoſophus.Scopas utroſq;.Athletas autem & armatos & uenatores:ſacrificanteſq; Batton.Euchir:Glaucides:Heliodoꝛus:Hycanas:Lophõ:
philoſophoſ.utraque. polydorꝰ pythodoxus. Lyſon:Leon:Menodorus:Myagrus:polycrates:& pythocriꝰ:protogenes.iidẽq; pictura clariſſimi: ut dicemus:patrocles polis poſſidonius qui & argentũ cælauit nobiliter natiõe epheſius. periclimenꝰ: phylon:Simenus:Thimotheus:Theomneſtus:Thimarchides:Thimon:Thyſias:Traſon. Ex oibus autem maxime cognomine inſignis eſt callimachus ſemp caluminator ſui:nec finẽ habens diligentiæ ob id texitechnos appellatus:Memorabilis exemplo adhibendæ curæ modũ.Huius ſunt ſaltantes lacæne emendatum opus:Sed in quo gratiã omnem diligentia abſtulerit.Quem quidem & pictorem fuiſſe tradunt.Non ære captus:nec arte unam ſolummodo Zenonis cypriam ſtatuam in expeditione non uendit Cato.Sed quia philoſophi erat.Vt obiter hoc quoq; noſcatur tam inane exemplum i mentione ſtatuarum eſt:& una non prætereunda:licet auctoris incerti iuxta roſtra herculis tunicati: eleo habitu Romæ:torua facie ſentienteq; ſuprema in tunica:in hac tres ſunt tituli.Vnus.L.Luculli imperatoris:de manubiis.Alter pupillum luculli filium ex.S.C.dedicaſſe.Tertius.T.Septimum ſabinum ædilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot certaminum tatæque dignationis ſi-

mulacrū id fuit:nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas.in cyprio coronariū & regulare est utrumque ductile.Coronarium tenuatur in laminas:tautorumq; felle tinctū speciē auri in coronis histriorum præbet:idemq; in uncias additis auri scrupulis senis prætenui pyropi brattea igneſcit. Regulare & in aliis fit metallis.idemq; chaldariorum differentia:q; chaldarium funditur tantū mal leis fragile:quibus regulare obsequitur:ab aliis ductile appellatū:quale omne cypriū est.Sed & in cæ teris metallis cura distat a chaldario.omne enim purgatis diligentius igni uitiis excoctisque regula re est in reliquis generibus palma campano.Simile in multis partibus italiæ prouinciisque.Sed octo nas plumbi libras addunt & bene recoquunt propter inopiam ligni .Quantū ea res differentiæ affe rat in maxime sentitur:ubi inter lapides candefactos funditur.Exurente enim coctura nigrum atque fragile conficitur.prætera semel recoquunt.quod sæpius feciſſe bonitati plurimū confert.id quod notasse.non ab re est.

Differentiæ æris & mixturæ:& de seruando ære. Cap.ix.

Es omne frigore magno melius fundi.Sequensque temperatura statuaria & eademque ta bularis hoc modo.Massa proflatur in primis:mox i proflatū additur tertia portio æris col lectanei:hoc est ex usu coempti.peculiareq; in eo condimentū atritu domiti & consuetudi ne nitoris ueluti manuefacti.miscētur & plumbi argentari pondo duodena.ac selibra centenis pro flati.Appellatur etiam nūc a formalis temperatura æris tenerrimi:quoniam nigri plūbi decima por tio additur:& argentarii uigesima:maximeque ita colorem bibit quem græcanicū uocāt.nouissima est quæ uocatur ollaria:uase nomen hoc dante.ternis aut quaternis libris plūbi argentarii i cētenas æris additis.Cyprio si addatur plumbū:colos purpuræ fit in statuarum prætextis.aera extersa tubi-- ginem celerius trahunt:quā neglecta nisi oleo perungantur.Seruari ea optime i liquida pice trahūt. Vsus æris ad perpetuitatem monumentoq; iampridem transſatus est.Tabulis æreis in quibus publi cæ constitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. Cap.x.

Etalla æris multis modis instruunt medicinam:utpote cū ulceta omnia ibi ociſſime sanen tur.maxime tamen qtodest cadmia.Fit sine dubia hæc & in argenti fornacibus candidior ac minus ponderosa sed nequaq; comparanda æratiæ.plura autem genera sunt.nāq; lap- is ex qno fit æs cadmia uocatur futuris necessarius.medicine inutilis.Sic rursus in fornacibus existit aliāq; nominis sui originem.recipit.fit autē egesta .flamis.atq; flatu tenuissima parte materiæ:& ca meris lateribus ue fortuaciū pro quantitate leuitatis applicata.Tenuissima ē in ipso fornaciū ore.qua flāmæ eluctantur:appellata capnitis:exusta:& nimia leuitate similis fauillæ.interior optima cameris depēdēs & ab eo argumento botryitis cognominata ponderosior hæc priore.Leuior porro secutu turis.Duo eius colores.Deterior cinereus puniceus melior friabilis oculoq; med camentis utiliſſi ma.Tertia ē in lateribus fornaciū.q; pp grauitatē ad cameras peruenire non potuit.hæc dicit placi-- tis.& ipsa ab argumento crusta uenus q; pumex intus.uarias ad psoras utilior.& ad cicatrices trahē- das.Fluūt ex ea duo alia ganera.onychitis extra pene cærula.int' onychis maculis similis.ostracitis tota nigra & cæteraq; fortissima:uulneribus maxime utilis.omnis autem cadmia in cypri fornacib' optima:iterumq; a medicis coquitur carbōe puro atq; ubi in cinerē rediit.extinguitur uino amineo q; ad emplastra præparatur.q; uero ad psoras aceto.Quidā in ollis fictilibus tusam urunt:ac ac lauāt in mortariis.postea siccāt.nymphodorus lapidē ipsum quā grauissimū spissumq; urit prūa & exustū chio uino restringuit:tunditq;.mox linteo cribrat.atq; in mortario terit:mox aqua. pluuia macerat. iterūq; terit quod subsedit.donec cerusæ similis fiat.nulla dentiū offensa.eadē iollæ actio . sed quā puriſſimū lapidē eligit.cadmiæ effectus.siccare.sanare.sistere fluctiones.pterygia. sordes oculoq; pu gare.scabricē extenuare.& quicquid in plūbi effectu dicemus.& æs ipsum ad omnia eadem uritur præter quā albugines oculorum & cicatrices.ulcera quoq; oculorum cum lacte sanat.idque ægyptii collyrii modo terunt in coticulis.Facit & uomitiones e melle sumptum.uritur autem cyprium in fi ctilib' crudis cū sulphuris pari pōder.uase circūliro spiramēto in caminis.donec uasa ipsa pcoquāt Quidā & salē addūt.alii alumē pro sulsphure.alii nihil sed aceto tantū aspergūt.ustū terit mortariō thebaico.aqua pluuia lauatur.minor effectu:iterumq; adiecte largiore teritur.& dum confidat relin quitur.hoc sæpius.donec ad speciem minii redeat.tunc siccatū in sole.in ærea pyxide seruatur.

De scoria & flore & squama æris & stomace & æruginæ & hyeratio. Cap.xi.

T scoria æris simili modo lauat.minor effectu quā æs ipsum. Sed & æris flos medicinæ utilis est.Fit ære fuso:& in alias fornaces transiato.ibi flatu crebriore excutiūt uelut milii squāe.quas uocāt florē cadunt autem cū panes æris aqua refrigerantur rubētque similiter ex eis fit.quā uocant lepida.& sic adulteratur flos:ut squama ueneat pro eo.Est autem squama hæc

decuſſa uī clauis:in quos panes æŕei feruminátur.in cypriis maxime officinis omnia.differẽtia hæc eſt:q̄ ſquãma excutit ictibus iiſdem panibus.Flos cadit ſponte.ſquamæ eſt alterũ genus ſubtili⁹ ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum:quod uocant ſtomoma.Atqne hæc oía medici(quod pace eorũ dixiſſe liceat)ignorant.pars maior & nomina.in tantũ a conficiendis iis medicaminibus abſunt: q̄ eſſe propriũ medicinæ ſolebat.nunc quotiens incidere in libellos:cóponere ex iis uolentes aliqua: hoc eſt impendio miſeroꝝ experiri cõmentaria:credunt ſeplaſiæ ea omnibus quidem fraudibus cor rũpẽti:factaq̄ iampridem emplaſtra & collyria mercatur.tabeſq̄ merciũ.fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. & ſquãma autem & flos uruntur in patinis fictilibus aut æreis deinde lauatur ut ſupra ad eoſdẽ uſus & amplius nariũ carnoſa uitia.itẽq̄ ſedis:& grauitates auriũ:per fiſtulas ĩ eas flatu impulſa.& ulcera oris farina admota.tollit & tonſillas cũ melle.fit & ex candido ære ſquãmam cypria lõge ieficacior nec nõ urina pueri prius macerant clauos paneſq̄.qdã uero excuſſã ſquãmam terunt:& aqua pluuia lauant.dant & hydropicis duabus drachmis in mulſi hemina.& illinũt cũ poſline:Aeruginis quoq̄ũ magnus uſus.ſed pluribus fit e modis.nanq̄ & e lapide excoquitus æs deraditur:& ære candido per foratо:atq̄ in cadis ſuper acetũ ſuſpenſo æreo:obturatũq̄ opculo:multo ꝓbatiore q̄ ſi hoc idẽ ſquã- mis fiat.Quidam uaſa ipſa candidi æris fictilibus condunt in aceto radũtq̄.x die.Alii uinaceis cõte gũt totidẽ poſt dies radunt.Alii delimatam æris ſcobem aceto ſpargunt:uerſantq̄ ſpatis ſæpi⁹ die donec abſumatur.eandemq̄ ſcobẽ alii delimatam æris ſcobem aceto malunt.ociſſime uero contra- hit coronariũ eruginẽ reciſamentis in acetũ additis.Adulterãt marmor trito maxime rhodiã erugi nẽ alii pumice aut gummi.Præcipue aũt faliit atramento ſutorio adulterata.Cætera enim dente de- prehendũtur:ſtridentia ĩ frendendo.experimentũ in batillo ferreo nam quæ ſincera ẽ ſuũ colorẽ re tinet:quæ mixta atramento rubeſcit.deprehenditur & papyro galla prius macerato. nigreſcit enim ſtatim ærugine illita.deprehenditur & uiſu maligne uidens.ſed ſiue ſincerã ſiue adulteram aptiſſimũ eſt eius ſiccatam in patina noua uri & uerſari:donec ut fauilla fiat.poſtea teritur:& reconditur.aliqui in cudis fictilibus urunt donec figlinũ percoquatur.nõnulli & tus maſculũ amn.iſcent.Lauatur aũt erugo ſicut cadmia.Vis eius collyriis oculoꝝ aptiſſima & delachrymationibus mordendo proficiẽs ſed ablui neceſſariũ penicillis calidis donec rodere deſinat.hieratiũ uocatur.collyrium quod ita ma- xime conſtat.temperatur autẽ idem hammoniaci unciis quattuor:eruginis cypriæ duabus:atramen ti ſutorii.quod chalcantũ uocant.totidem.Myſi uero una:croci.ȳi.hæc oĩnia trita aceto thaſio col liguntur in pillulas:excellentiis remedii contra glaucomatũ initia & ſuffuſionũ.Cõtra calligines & ſcabricias & albugines ac genaꝝ uitia.cruda aũt erugo.uulneratiis emplaſtris miſcetur.oris etiã & gingiuarumq̄ exulcerationem mirifice emendat:& labioꝝ ulcera cũ oleo. Quod & ſi cæra addatur purgat & ad cicatricẽ perducit.erugo & callũ fiſtulaꝝ erodit.uitiorũq̄ quæ circa ſedem:ſiue per ſe ſi ue cũ ammoniaco illita.uel collyrii modo infiſtulas adacta.eadẽq̄ cũ reſinæ terebinthinæ tertia par te ſubacta lepras tollit.

De ſcolecia & calciti & ſori & chalcantho. Cap.xii.

exturbatio né Dioſc. St & alterũ genus eruginis:quã uocant ſcoleciam in cyprio ære hoc trito:alumine & ſale aut nitro pari pondere cũ aceto albo quãm macerrimo non fit hoc niſi æſtuoſiſſimis die b⁹ circa canis ortũ.teritur autẽ:donec uiride fiat:contrahatq̄ ſe ĩ uermiculoꝝ ſpeciẽ:unde

q̄nrico & nomen.Quod uicium ut emendetur.duæ partes quã fuere aceti miſcentur urina pueri impubis. idẽ autẽ in medicamentis & ſantetna efficit qua diximus aurũ ferruminari.uſuſq̄ utriuſq̄ qui erugi nis.ſcolecia fit & per ſe raſa ab ærario lapide:de quo nunc dicemus.Chalcitim uocãt lapidẽ:ex quo & ipſum æs coquitur.Diſtat a cadmia:q̄ illa ſuper terrã ex ſubdialibus petris cæditur: hæc ex obru tis.itẽ q̄ chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura.ut uideaꝰ lanugo cõcreta:Eſt & alia diſtinctio:q̄ chal citis tria genera continet æris & myſios & ſorios de quibus ſingulis dicem⁹ ſuis locis.habet aũt æris uenas oblongas.probatur mellei coloris gracili uenaꝝ diſcurſu friabilis nec lapidioſa:putãt & recẽ tẽ utilioꝝ eſſe quoniã inueterata ſori fiat.uis eius ad excreſcẽtia in.ulceribus ſanguinẽ ſiſtere:gingi uas uuã cõſillas farina cõpeſcere.uuluæ quoq̄ uitiis in uellere imponitur.Cũ ſucco uero porri ue- rendoꝝ addiẽ emplaſtris.Maceratur aũt in fictili ex acero eitcũlito ſimo dieb⁹.xl.& colorẽ croci tra hit.Tũc ãmixto cadmiæ pari põdere medicamentũ efficit pſoricõ dictũ.Quod ſi duæ partes chalciti dis tertiæ cadmiæ tẽperẽtur acrius hoc idẽ fiet.acrius etiãnũ & uehemẽtius factũ ſi aceto quã uino tẽperẽtur.Toſta uero efficacior fit ad eadẽ oia.Sori ægyptiũ maxime laudatur.multũ ſuperato cy- prio hiſpaniẽſi & africo q̃q̃ oculoꝝ quoq̄ curationi quidã utilius cypriũ putãt.ſed in quacũq̄ natio ne optimũ:cui maximũ uirus olfactu.trituq̄ pinguiter nigreſcẽs.& ſpõgioſũ.Stomaco res cõtraria in tãtũ.ut ꝓbuſdã olfactu mõ uomitiões moueat:Et ægyptiũ qdẽ tale.alterius natiõis cõtrariũ ſplẽ deſcit.& myſi eſt lapidioſius.prodeſt autẽ & dẽtiũ dolori ſi cõtineatur.atq̄ colluaꝰ & oris ulceribus

granibus:quæq; serpunt.Vritur carbonibus ut chalcitis.mysi aliq; tradiderũt fieri ex usto lapide i scrõ bibus flore eius luteo miscente se ligni pinea sauilla.Reuera autem e supradicto fit lapide cõcretũ na tura discretumq; & optimũ in cyprioꝝ officinis cuius notæ sunt friati auræ scintillæ.& cum teratur harenosa natura siue terra chalcitidi similis.Hoc autẽ miscent:qui auꝝ purgãt.Vtilitas autem eius in susi cũrosaceo auribus purulentis:& lana impositi capitis ulceribus.Extenuat etiam scabricias oculo rum inueteratas.Præcipue utile tonsillis:contraq; anginas & suppurata.Ratio ut.xvi:drachmæ in he mina aceti coquantur addito melle.donec lentescat.Sic ad supradicta utile est.Quotiẽs opus sit mol liri uim eius:mel aspergitur.Erodit & callũ pistularum ex aceto fouẽtium:& collyriis additur.Sistit & sanguinẽ:ulceraq; quæ serpant.quæue putrescant.absumit & excrescentes carnes.peculiariter uiri litatis uitiis utile.& fœminaꝝ profluuiũ sistit græci cognationẽ æris fecerunt nomine & atramento sutorio.appellant enim calcanthũ.nec ullius æque mira natura est.Fit & hispania e puteis stagnisue habentibus id genus aquæDecoquitur ea ammixta dulci pari mensura & in piscinas ligneas fundit immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extentæ:quibus adhærescens limꝰ. uitreis aciuis imaginẽ quandã uuæ reddit.Exemptũ ita siccatur diebus.xxx.Coriis est cærulei:per quã spe ctabili nitori.uitrumq; esse creditur.Diluendo fit atramentum tinguendis coriis.Fit & pluribus mo dis genere eo in scrobe cauato.Quaꝝ e lateribus distillantes hyberno gelu stylias stalagmiã uocãt: neq; est purius aliud.Sed ex eo candidũ colorem sentientem ulolam leucoion appellant.Fit & insa xorũ catinis pluuia aq̃ corriuato limo gelãte.Fit & salis mõ flagrãtissimo sole admissas dulces aqua cogente.ideo duplici quidam differentia fossile aut facticiũ appellant.hoc pallidius:& quantum co lore tantum bonitate deterius.probant maxime cypriũ in medicinæ usu.Sumitur ad depellenda uẽ ntris animalia drachmæ pondere cum melle:purgat & caput dilutũ:ac naribus istillatũ.item stoma chũ cũ melle aqua mulsa sumptũ.medetur & oculoꝝ scabriciei doloriq;.necnon & caligini & oris ulceribus.Sistit & sanguinem nariũ.item hemorrhoidũ.Extrahit ossa fracta cũ semine hyoscyami. Suspendit epiphoras penicillo fronti impositũ.Efficax & in emplastris ad purganda uulnera: & ex crescentia ulcerũ.Tollit & uuas uel si decocto tangantur.Cum lini quoq; semine superponitur em plastris ad dolores tollendos.Quoq; ex eo candicat in eo usu præfertur uiolaceis.& grauitati auriũ per fistulas inspiratur.Vlnera etiam per se illitũ sanat.sed tinguit cicatrices.nuperq; inuentũ ursoꝝ in harena & leonũ ora aspergere illo.tantaq; est uis in astringendo.ut non queat mordere.

De pompholige & spodio & antispodio & diphryge & triente semilio. Ca.xiii.

Tiam nunc in æraris reperiuntur quæ uocant pompholygem & spodion. Differentia. q; põpholyx lotura paraf.Spodios illota est.aliqui id qd sit candidũ leuissimũq; pompho lygem dixere:& esse æris & cadmiæ sauillã.Spodion nigriorẽ ponderosioremque esse de derasam parietibus fornaciũ mixtis scintillis aliquando & carbõibus.hæc aceto acepto odorẽ æris præstat & si tangatur lingua saporem horridũ.Conuenitq; oculorum medicamentis quibuscunq; uitiis occurrens:& ad omnia quæ spodion.hoc solum distat q; huius elutior uis est.Additur & i em plastra:quibus lenis quæritur refrigeratio & siccatio.Vtilior ad omnia quæ uino lota ẽ. Spodios cy pria optime.Fit autem liquescentibus cadmia ærario lapide.Leuissime hæc efflatur & ocius: uolatq; e fornacibus:& tectis adhærescit.a fuligine distans candore.Quod minus candidũ ex ea immaturæ fornacis argumentũ est.hoc quidam pompholygem uocant.Quoduero rubicundius ex iis inuenit: acriorẽ uim habet.exulcerat adeo:ut cũ lauatur si oculos attingat excæcet.ẽ & melli coloris spodios in aqua plurimũ æris intelligitur.Sed quodcũq; genus lauando fit utilius:purgatur ante pinna.dein crassiore lotura.Dygitis scabriciem exterunt.Media uis eius est quæ uino lauatur.Est & aliqua in ge nere uini differentia.Leni.n.lota collyriis oculoꝝ nimiũ ui uigiliis fatigatoꝝ apta putatur.Eadẽ ef ficacior ulceribus quæ manant.uel oris.quæ madent :& omnibus medicamentis quæ parantur con tra gangrenas.Fit & in argenti fornacibus spodios.quam uocant laúri otin.utilissima aũt oculis cõ firmatur quæ fit in aurariis.nec alia parte magis est uitæ ingenia mirari.Quippe ne inquirẽda essẽt metalla ũilissimis rebus.utilitates eadẽ excogitauit.antispodion uocant cinerem fici arboris uel ca prifici.uel myrti foliosq; cũ tenerrimis ramoꝝ partibus.uel oleastri uel cytonii mali:uel lentisci.itẽ ex moris imaturis.i.candidis in sole arefactis:uel e buxi coma:uel pseudocyperii.aut rubi.aut tere binthi.uel oenantis.Taurini quoq; glutinis.aut linteoꝝ cinerẽ simíliter pollere inuetũ est.urũk om nia crudo ficti ifornacibus.donec figlina percoquat.in ærariis officinis & smegma fit iam liquato pſeg
ære atq; percocto additis etiamnũ carbonibus paulatimq; accensis ac repente uehementiori flatu ex ma oẽs
puitur æris pala quædam Solũ quo excipiatur stratũ esse debet facile ab ea discernitur aqua in iisdẽ alii au
officinis.diphryga uocant græci ab eo quod bis torreatur Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ctores
ex lapide pityte cremato in caminis:donec excoquatur in rubricam:fit & in cypro ex luto cuiusdam

ſpecus arefacto prius:mox paulatim circũdatis ſarmentis.Tertio fit modo in fornacib⁹ æris fece ſub ſidẽte.Differẽtia eſt quidẽ:q; æs ipſum in catino defluit: ſcoria extra fornaces:flos ſupnatat. Diphryges remanet.Quidam tradunt in forbacibus globos lapis qui coquantur:ferruminari circa hunc æs feruere.ipſum uero non percoqui:niſi tranſlatũ in alias.fornaces:& eſſe nodũ quẽdã materiæ.id qd excocta ſuperſit:diphrygia uocant.Ratio eius eius in medicina ſimilis ſupradictis.Siccaĩ & excreſcẽti cõſumere:& perpurgare:Probatur lingua:ut eam ſiccet tactu ſtatim:ſaporẽq; æris reddat.unũ euã nũ miraculũ non omittemus.Seruilia familia illuſtri in faſtis trientem æreũ paſcit auro & argento mentem utrunq;.origo atque natura eius incomperta eſt mihi.uerba ipſa de ea re meſſallæ ſenis ponam Seruiliorum familia habet trientem ſacrum.Cui ſumma cũ cura magnificẽtiaq; ſacra quot annis faciunt:quem ferunt alias creuiſſe alias decreuiſſe uideri:& ex eo aut diminutionem:aut honorẽ familiæ ſignificari.

Mitiorem uetuſti codices.

Extat Thebia hodie.

De ferro & ferreis metallis & differentiæ ferri. Cap.xiiii.

Roxime indicari debent metalla ferri:optimo uitæ peſſimoq; inſtrumento:ſiquidem hoc telluré ſcidimus.ſerimus arbuſta:ponimus pomaria:uites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere.hoc extruimus tecta:cædimus ſaxa:oẽſq; ad alios uſus ferro utimur Sed eodem ad bella cædes latrocinia non cõminus ſolũ:ſed etiam miſſili uolucriq;. nunc tormẽtis excuſſo nũc lacertis:nũc uero pennato quam ſceleratiſſimam humani ingenii fraudem arbitror.Siqdẽ:utocius mors perueniret ad homine.alitem illã fecimus:pennaſq; ferro dedimus . Quãobrẽ culpa eius non natura fiat accepta.Aliquot experimentis probatũ eſt poſſe innocens eſſe ferrũ.in fœdere quod expulſis regibus populo.Ro.dedit porſenna:nominatim cõprehenſum inuenim⁹:ne ferro niſi in agricultura uterentur.Et cũ ſtilo ſcribere intutũ:ut uetuſtiſſimi auctores prodiderũt . Magni põpei interdictio conſulato extat edictũ:in tumultu necis clodianæ prohibentis ullum telum eſſe in urbe.Et tamen uita ipſa non defuit honorem initio habere ferro quoq;.Ariſtonidas artifex cũ exprimere uellet Athamantis furorẽ Chlearcum filium præcipitare uolentis: & præcipitato illo reſidentis penitẽtiã ferrũ & æs miſcuit.ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundiæ rubor.hoc ſignũ extat hodierno die.eſt in eadẽ urbe & ferreus Hercules:quẽ fecit Alcon laboꝝ dei patientia inductus.Viderimus & Romæ ſcyphos e ferro dicatos in tẽplo martis Victoris.obſtitit ea dẽ naturæ benignitas exigentis a ferro ipſo pœnas rubigine:eademq; prouidẽtia nihil in reb⁹ mortalibus faciẽte q̃ quod infeſtiſſimũ mortalitati.Ferri metalla ubiq; propemodũ repiuntur. Quippe inſula etiã italiæ illua gignente minimaq; difficultate cognoſcũtur ipſo colore terre manifeſto.Sed ratio eadẽ excoquendis uenenis in ea cappadocia tantũ quæſtio eſt aquæ an terræ fiat acceptũ:quoniã perfuſa certo fluuio terra neq; aliter ferrũ e fornacibus reddit.differentia ferri numeroſa. prima igenere terræ cœliue:alias enim molle tantũ plumboq; uicinius ſubminiſtrant.alias fragile & eroſũ rotarũq; uſibus & clauis maxime fugiendũ:cui prior ratio conuenit.Aliud breuitate ſola placet : clauis caligaris:aliud rubiginẽ celeries ſentit.Strictureq; uocantur eæ oẽs:qd nõ in aliis metallis a ſtrigẽda acie uocabulo impoſito:ex fornaciũ maxima differentia eſt.iis quidẽ nucleus ferri excoquitur ad indurãdã aciem.aliquæ modo ſunt ad denſandas incudes n.alleorũue roſtra . Sũma aũt differẽtia in aqua eſt:cui ſubinde candens immergitur.hæc aqua alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri:ſicuti hilbilin in hiſpania : & turriaſſonẽ.Comũ in italia cũ ferraria metalla in iis locis nõ ſint.ex omnibus aũt generibus palma ſerico ferro eſt.Seres hoc cũ ueſtibus ſuis peſibuſq; mittũt.Secũda partico neq; alia genera ferri ex mera acie temperantur: enim admiſcentur.mollior complexus in nro orbe aliubi uena bonitatem hanc præſtat:ut in noricis. aliubi factura:ut ſulmone aqua uti diximꝰ. Quippe cũ in exacuendo oleares cotes.& aquariæ æque differant:& oleo delicatior fiat acies mitũq; cũ excoquatur uena aquæ mõ liquari ferrũ:poſtea in ſpõgias frangi.Tenuiora ferramenta oleo reſtingui mos eſt:ne aqua in fragilitatẽ durentur.a ferro ſanguis humanus ſe ulciſcitur.Contactũ nãq; eo celeriuſde rubiginẽ trahit de magnete ſuo loco dicemus.cõcordiaq; quã cũ ferro habet . Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit retinet longo tempore.aliud apprehendens ferrum.ut annuloꝝ cathena aſpectetur interdum.Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum. uulneraque ex taliaſperiora fiant:lapis hic & in cantabria naſcitur.nõ ille magnes,uerus caute cõtinua ſed ſparſa bubbatione ita appellant.neſcio an uitro fundendo perinde utilis.nondũ enim expertus ex quiſquã ferri utique inficit aciem.ut magnes.de magnete.lapide chirocrates architectus alexãdriæ arcuoes templũ concamerare incchoauerat:ut in eo ſimulacꝝ eius e ferro pendere in aere uideretur. interceſſit mors.& ipſius & ptolemæi.qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri metalloꝝ omniũ uena ferri fragiſſima eſt Cantabriæ maritimæ parte.quam occeanus alluit.mons præruptæ altus.incredibile dictu totus ea materiæ eſt.ut in ambitu oceani diximus.

Bullatione atiqui codi.

De temperatura ferri:& medicinæ ex ferro:& ex arugine:& rubigine & squãma ferri:& hygremplastro. Cap.xv.

Errum accensum igni:nisi duretur ictibus:corrumpitur.Rubens nõ est habile tũdẽdo.nẽq; anteq̃ albescere incipiat:Aceto & alumine illitum fitæri simile.a rubigine uindicat cærussa & gypso & liquida pice.Hæc est temperatura a græcis antipathia dicta.Ferunt quidã & religõe quadam id fieri.Et extera ferrea:athenã apud euphratem amnẽ in urbe quæ zeugma appellatur:qua Alexander magnus ibi uinxerit pontem:cuius ãnulos qui resecti sunt rubigine infestari carrentibus ea prioribus.medicina e ferro est:& alia q̃ secadi.nãq; circũscribi circulo terue circũlato mucrone & adultis & infantibus prodest contra noxia medicamenta & p̃fixos in limie e sepullchro eiulsos clauos:aduersus nocturnas lymphationes.pungiq; leuiter mucrõe quo pcussus hõ sit: cõtra dolores lateq; pectorumq; subitos qui punctionẽ afferant.Quædam ustione sanantur:Priuatim uero canis rabidi morsus.Quippe etiam præualente morbo expauentesq; potũ usta plaga ilico liberantur: Calefit etiam ferro cãdẽte aqua in multis uitiis:priuatimq; dysentericis.Est & rubigo ipsa i remediis & sic Thelephũ proditur sanasse achilles siue id ærea siue ferrea cuspide fecit.ita certe depigitur ex ea decutiens gladio.Sed rubigo ferri detrahitur humido ferro clauis ueteribus.Vis eius ligare. siccare: restringere.Emẽdat alopecias illita.Vtuntur & ad scabricias genaq; pustulasq; totius corporis cũ cæra & oleo myrteo.ad ignes uero sacros ex aceto.item ad scabiem.paronychia digytoq; & pterygia i linteolis.Sistit & fœminaq; profluuia imposita uelleribus.plagis quoq; recentib9 uino diluta & cũ myrrha subacta.Et condylomatis ex aceto prodest.podagras quoq; illita lenit.Squamma quoq; ferri i usu est ex acie aut mucronibus maxime simili:sed acriore ui q̃ rubigo.Quãobrẽ & cõtra Epiphoras oculoq; assumitur.Sanguinemq; sistit:cũ uulnera maxime ferro fiant.Sistit & fœminarum profluuia.imponitur & contra lvenũ uitia Hemorrhoidas compescit ulcerumq; serpentia.& genis prodest farinæ modo aspersa pauliper.præcipua tamen commendatio eius eius in higremplastro ad purgãda uulnera fistulasq;:& omnẽ callum erodendũ & rasis ossibus carnes recreandas. Componit hoc modo obolis.ex cimolia:creta duobus.drachmis sex ex ære:totidẽ ex squãma ferri:totidẽ cæræ:ex oleo sextarius His adiicitur cum sunt repurganda uulnera aut replenda cæratum.

De plumbi metallis:& albo plumbo & nigro. Cap.xvi.

Equitur natura plũbi.Cuius duo genera:nigrum atq; candidum præciosissimum cãdidũ a græcis appellatũ cassiteriũ:& fabulosoq; narratũ insulas atlantici maris peti utilibusque naugii circũsutis corio aduehi.nunc certũ est in lusitania gigni & in gallecia summa tellure harenosa & coloris nigri.pondere tantũ ea deprehentur.interueniunt & minuti calculi: maxime torrentibus siccatis.Lauant eus harenas metallici:& quod subsedit coquũt in fornacibus.inuenit & in aurariis metallis q̃ aluria uocant.aqua immissa eluente calculos nigros paulũ cãdore uariatos.quibus eadem grauitas quæ auro.& ideo in calatis in quibus aurę colligitur remanẽt cũ eo:postea cãini spatantur.Conflatiq; in albũ plumbum resoluuntur.non fit in gallecia nigrũ cum uicina cãtabria nigro tantũ abundet.nec est argentũ:cũ fiat ex nigro.iungi inter se plumbũ nigrũ sine albo nõ potest Nec hoc ei sine oleo:ac ne albũ quidẽ secũ sine nigro.album habuit auctoritatem & iliacis temporibus teste homero cassiriton ab eo dictũ.plumbi nigri origo duplex est.aut enim sua prouenit uena nec quicq̃ aliud ex se parit:aut cum argento nascitur:mixtisq; uenis conflatur.eius qui primus fluit in fornacibus liquor.stagnum appellatur.Qui secundus argentũ.Qui remansit in fornacibus galena quæ portio est tertia addita uenæ:hæc rursus coufiata dat nigrũ plumbũ deductis ptibus duabus. elutia cattiteron: cassiteron:

De stagno plumbo argentario:& quibusdam aliis. Cap.xvii.

Tagnum illitũ æris uasis saporẽ gratiorem facit & compescit eruginis uirus.mirumq; põdus non auget.Specula quoq; ex eo laudatissima(ut diximus)brũdusii tẽperabãtur:donec argenteis uti cœpere & ancillæ.nunc adulteratur stagnũ addita æris tertia portiõe cádidi in plumbũ album.Fit& alio modo:miutis albi plumbi nigriq; libris:hoc nunc aliqui argentarium appellant.idem & tertiarium uocant in quo due nigri portiones sunt & tertia albi.precium eius i libras.xxx.& hoc fistulæ solidantur.improbiores ad tertiariũ additis æquis partibus albi:argentariũ uocant & eo quæ uolunt incoquunt.pretia huius faciunt in ponde:cxxx.i libras albo per se sincero precia sunt.xxx:nigro.xvii.albi natura plus aridi habet.contraq; nigri tota ba est ideo album nulli rei sine mixtura utile est neq; argentum ex eo plumbatur:quoniam prius liquescit argentum. Confirmantq; si minus albo nigri q̃ satis fit misceatur.erodi ab eo argentũ. album incoquitur æris operibus gallinaq; inuento.ita ut uix discerni queat ab argento:eaq; in coctilia uocant.Deinde & argẽtũ incoquere simili modo cœpere.equorum maxime ornamentis iumentorumq; iugis. in alexia oppido reliqua gloria bitriuigũ fuit.Cœpere deinde & essęda & uehicula & petorita exornare.Similiq;

modo ad aurea quoq; & argentea ſtaticula inanis luxuria peruenit:quæque in ſcyphis cerni prodigũ erat:hæc in uehiculis atteri cultus uocatur.Plũbi albi experimentũ in charta eſt:ut liquefactum pondere uideatur nõ calore rupiſſe.india neq; æs neq; plumbũ habet:gemmiſq; ſuis ac margaritis hæc p mutat.nigro plũbo ad fiſtulas laminaſq; utuntur laborioſius in hiſpania eruto:totaſq; per gallias. Sed in britannia ſummo terræ corio adeo large:ut rex ultro dicatur ne plus certo mõ fiat. nigri generibus hæc ſunt nomina.louetanũ:caprarienſe:oleaſtrenſe.nec differentia ulla ſcoriæ mõ ſit excocta diligenter mirumq; in iis ſolis metallis q̃ derelicta fertilius reuiuiſcunt hocuideere facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer:æque ut fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere.nu per id cũpertũ in betica ſantarenſi metallo quod locari ſolitũ.x.libris per ducentos ante annos: poſt quã obliterarũ eſttat.ly.locatũ eſt.Simili modo antonianum in eadem prouincia pari locatiõe puenit ad pondo.cccc.uectigalis:Et mirũ aqua addita non liqueſcere uaſa:e plũbo cõſtat.Eadẽ in aqua calculculus æreuſue quadrans ſi addatur uas peruri.

Medicinæ de plũbo:& ſcoria plũbi:de molienda ſiue galẽa:de pyrmythio:& ſãdaraca. Cap.xviii.

N medicina per ſe plũbi uſus eſt cicatrices reprimẽ.adalligatiſq; lumboꝝ & renum parti laminis frigore natura inhiberi impetus ueneris.Viſaq; in quiete ueneria ſpõte naturæ erũpentia uſq; iſt morbi genus his laminis Caluus orator cohibuiſſe tradit:ureſq; corpori ſtudioꝝ labore cuſtodiſſe.nero quoniã ita diis placuit:princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans alendis uocibus demõſtrauit rationẽ.coquitur ad medicinæ uſus patinis fictilib⁹ ſubſtrato ſulphure minuto laminis impoſitis tenuibus operiſq; ſulphure & ferro mixtis.Cũ coquitur muniẽda in eo opere foramina ſpiritus conuenit:alioquin plũbi e fornacibus halitus noxius ſentiẽ :& peſtilens:& canibus occiſſime.omniũ uero metallorꝝ muſcis & culicibus.Quamobrem non ſunt ea tædia in metallis.Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcẽt. Alii cæruſam potius quam ſulphur.Fit & iotura plurimi uſus in medicina:cũ ſeipſo teritur in mortariis plũbeis:aqua cæleſti:donec craſeſcat.poſtea ſupernatans aqua tollitur ſpongiis:quod craſſiſſimum fuit ſiccatũ diuiditur in paſtillos.Quidam limatũ plumbũ ſic terunt.Quidam etiam plumbaginem ammiſcent.Alii uero acetum:alii uinũ:alii adipem:alii:toſam:Quidam in mortario lapideo & maxime thebaico plũbeo piſtillo terere malunt.Candidiusq; fit ita medicamentum.id autem quod uſtuũ eſt plumbũ lauatur ut ſtibi & cadmia poteſt.aſtringere:ſiſtere:contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodẽ & in oculorꝝ medicamentis:& maxime contra procydentiam eorum inanitatem & ulcerum excreſcentia:rimaſq; ſedis aut hemorrhoidaſq; & condilomata.Ad hæc maxime lotura plũbi facit.Cinis autem uſti ad ulcera ſerpentia aut ſordida.Eademq; quæ chartis ratio profectus . Vritur autem in patinis per laminas minutas cũ ſulphure uerſatũ rudibus ferreis aut ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur i cineré Dein refrigeratũ teritur in farinã.Alii elimatã ſcobẽ in fictili crudo coquũt in cãinis.donec percoquatur figlinũ:Aliq cæruſam miſcent pari menſura:aut hordeũ.teruntq; ut i crudo dictũ eſt:& præferunt ſic tritum plũbi ſpodio cyprio.Scoria quoq; plũbi in uſu eſt.optimaq; quæ ad luteũ maxime colorẽ a accidit ſine plumbi reliquis:aut ſulphuris ſpecie & terra carens. lauatur hæc i mortariis minutum fracta:donec aqua aqua luteum colorem trahat:& tranſfunditur in uas:purum. idq; ſæpius:uſq; dũ ſubſidat:quod utiliſſimũ eſt.eoſdẽque effectus habet quos plumbũ: ſed acriores Mitari ſuccurrit experientiam uitæ:ne fæce quidem rerum excrementorũque fœditate itentata tot modis.fit & ſpodiũ ex plumbo eodẽ quo ex cypno ære diximus.lauatur in linteis raris in aqua cæleſti.ſeparaturq; terrenũ tranſfuſione.cribratumq; teritur Quidam puluerem cũ pennis detergere mãiunt.ac terere in uino odorato .eſt & molibdena quam alibi galenam uocauimus:plũbi & argẽti uena cõmunis.Melior hæc:quãdo magis aurei coloris.quãtoq; minus plũboſa friabilis modice grauis Cocta cũ oleo iocineris colorẽ trahit.adhæreſcit & auri & argenti fornacibus:& hãc metallicam uocant laudatiſſima quæ in zephyrio fiat.probantur minime terrenæ minimæq; lapidioſæ. Coquũtur lauanturq; ſcoriæ mõ.uſus in lippara ad lenienda refrigerandaq; ulcera: emplaſtriſq; quæ non alligantur ſed illita ad cicatricem perducunt in teneris corporibus moliſſimiſq; patribus. Compoſitio eius eſt libris tribus:& cæræ libra una.olei tribus heminis.Quod in ſenili corpore cũ fracibus additur Temperatur & cum ſpuma argenti & ſcoria plumbi.ad dyſenteriam & tenaſmũ fouẽdo calida pyrmythiũ,quoq; hoc eſt cæruſſam plumbariæ dant officinæ.laudatiſſimũ in rhodo.fit autem rementii plumbi tenuiſſimis ſuper uas aceti aſperrimi impoſitis atque ita diſtillantib⁹.Quod ex eo cecidit in ipſam acetũ arefactũ molitur & cribratur.iteꝝque aceto mixto in paſtilllos a diuiditur & in ſole ſiccatur æſtate.fit & alio modo addito in urceos aceto plũbo obturatos per dies.x.deraſoq; ceu ſitu ac rurſus deiecto.donec deficiat materia.Quod deraſum eſt teritur & cribratur.& coquitur i patinis.miſceturq; rediculis.donec.rufeſcat.& ſimile ſandaracæ fiat.Dein lauatur dulci aqua.donec nu

beculæ omnes eluantur:Siccatur similiter postea:& in pastillos diuiditur. Vis eius eadē quæ supradictis.leuissima tantū ex omnibus præterq; ad cādorem fœminaꝝ adhibetur.est autē letalis potus: sicut spuma argenti Postea cæruſſa ipsa si coquat rufescit:Sādaracæ quoq; pro pemodum dicta natura est.inuenitur autem & in auratiis & in argentariis metallis:melior quo magis rufa:quoq; magis uirus redolens ac pura friabilisq;.Valet purgare:figere:excalfacere prodere Súma eius dos stiptica. Explet alopecias ex aceto illita.additur oculoꝝ medicamentis Fauces purgat cú melle súpta. Vocē lympidam ac canoram facit.Suspiriosis tussientibusq; iucunde medetur cú resina terebintinthina in cibo sumpta.Suffita quoq; cú cedro:ipso nidore eis medetur.Et arsenicū ex eadē ē materia . Quod optimū:coloris etiá in auro excellēius.Quod uero pallidius aut sandaracæ similius est: deterius existimatur.Est.& tertiú genus quo miscetur aureus color sandaracæ .utraq; hæc squammosa.illd uero siccú purumq; gracili uenaꝝ discursu fissile.uis eadam quæ supra:sed:acrior.itaq; & casticis additur: & ptilotris.Tollit & pterygia digytoꝝ carnesq; narium.& condylomata:& quicquid excrescit.Torretur:ut ualidius profil in noua testa:donec mutet colorem.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXV.

PROOEMIVM

Honos picturæ & imaginum.

Etallorú quibus opes constant aduascentiū.quoq; eis natura indicata propemodū est ita connexis rebus ut immensa medicīæ silua.& officinarū tenebiæ & morosa cælandi pingendiq; ac tingendi sutilitas simul dicerentur.Restant terræ ipsius genera lapidūq;:uel numerosiores arariæ:plurimis fingula a græcis præcipue luminibus tractata.nos in iis breuitatem sequemur utilem instituti modo: nihil necesariū aut naturale omittentes. m

Honos picturæ. Cap.i.

Rimumq; dicemus quæ restant de pictura arte quandam nobili.tunc cū expeteretur a regibus populisq;:& alios nobilitate quos esset dignata posteris tradere.nūc uero in totū mar moribus pulsa tū quidem & auro:nec tantum ut parietes toti operiantur:uerú & in terraso marmore:uermiculatisq; ad effigies rerú & animaliú crustis.non placent iam abaci:nec spatia mōtis in cubiculo delitantia.Cœpimus & lapidem pingere.Hoc Claudii principatu inuentū . Neronis uero maculas que non essent in crustis inserendo unitatem uariare:ut ouatus esset.numidicus:ut pur pura dingueretur.Sinnadicus inuenit.qualiter illos nasci optarent delitiæ:montiū hæc subsidia deficientiū.nec cessat luxuria id agere ut plurimū incendiis perdat.

Honos imaginum. Cap.ii.

Maginū quidem pictura q̄ maxime similes in æuū propagabātur figuræ:quod in totum exoleuit Aereiq; ponuntur clypei:argentea facies:surdo figurarū discrimine statuarum capita permutantur.uulgatis iampridem salibus etiam carminū:adeo materiam malunt cōspici omnes q̄ se nosci.& inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt:alienasq; effigies colūt ipsi honorē non nisi in pretio ducentes ut frangat hæres: furis detrahat laqueus .itaq; nullius effigie uiuente:imagines pecuniæ non suas relinquunt.idem palæstras athletaꝝ imaginibus : & ceromata sua exornant.& uultus epicuri per cubicula gestant:ac circunferunt secū.natali eius uicesima luna sacrificant:feriasq; omni mense custodiunt:quas ichadas uocant:ii maxime qui se ne uiuentes quidē noscI uolunt.ita est ,pfecto:artes desidia perdidit:& quoniam animoꝝ imagines non sunt negligūt etiam corpoꝝ.aliter apud maiores in atriis hæ erant.quæ spectarentur non signa externoꝝ artificū nec æra aut marmora.Expressa cæra uultus singulis disponebantur armariis:ut essent imagines quæ quæ comitarentur gentilicia funera.Semperq; defuncto aliquo totus aderat familiæ eius qui núquā fuerat populus.Stemmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas.tablina codicibus implebant & monumētis rerꝝ in magistratu gestarú.Aliæ in foribus:& circa limina animorum ingēnium imagines erant:affixis hostiú spoliis:quæ nec emptori refringere liceret quæ etiam dominis mutatis:domus ornamēto erant.Eratq; hæc stimulatio summa & ingens exprobrantibus tectis quotidie ībellē dominú intrare in alienú triumphum.extat Messalæ oratoris indignatio: quæ prohibuit inferigēri suæ bleuinoꝝ alienam imaginem.Similis causa messalæ seni expressis uolumina illa.que de familiis condidit:cum Scipionis pomponiani transisset atriú:uidissetq; adoptione testamentaria Saluitonis. hoc enim ei fuerat cognomen Africanorum dedecore notam irrpentem Scipionum nomini . Sed pace Messalarum dixisse liceat etiam mentiri clarorum imagines.erat aliquis uirtutum amor.mulotoque honestius q̄ mererime quis suas expeteret.Non est prætereundum & nouitiú inuētum.Siquē

dem non ſolũ ex aũro'argentoue aut certe ex ære in bibliothecis dicãtur.illi:quõq; immortales ani mæ in iiſdem locis ibi'loquuntur:quinimmo etiã quæ non ſunt finguntur:pariuntq; deſideria non traditi uultus:ſicut n homero euenit:quo magis:ut equidem arbitror:uullũ eſt fœlicitatis ſpecimẽ quã ſemper oẽs ſcire cupere qualis fuerit aliquis:Aſinii pollionis hoc romæ inuentũ: q prim⁹ biblio thecam dicando:ingenia hominũ remplicã fecit.An priores cœperint alexandriæ & pergami reges quibibliothecas magno certamine inſtituere:non facile dixerim.imaginẽ amore agraſſe quondam teſtes ſunt:& Atticus ille Ciceronis:edito de iis uomine:&.M.Varro benigniſſimo inuento inſertis uoluminũ ſuorum fœcunditati non uominibus tantum ſeptingentorum illuſtrium: ſed & aliquo modo imaginibus non paſſus intercidere figuras:aut uetuſtatem ævi contra homines ualeſ inuẽtio ne muneris.etiam diis inuidioſus:quando immortalitatem non ſolũ ddit:uerum etiam i omnes ter ras miſit:ut præſentes eſſe ubiq; & claudi poſſent.

Quando primũ clypei imaginum publice.quando ĩdomibus poſiti:&
de picturæ initiis:& monochromaton:& primis pictoribus:& antiquitatæ
picturarum in italia. Cap.iii.

Thoc quidem alienis ille præſtitit.Suoq; uero clypeos in ſacro uel publico priuatim dicaſ primus inſtituit(ut repetio)ap.Claudius qui conſul cũ ſeruilio fuit anno urbis.cc.lix. po ſuit enim in Bellonæ æde maiores ſuos:placuitq; in excelſo ſpectari & titulos. honorũ le gi.Decora res utiq; ſi liberoq; turbæ paruulis imaginibus ceu nidũ aliquem ſobolis pariter oſtẽdãt. Quales clypeos nemo non gaudens fauenſq; aſpicit.Poſt eum.M.aemilius collega in cõſolatu:Qu. luctatii non in baſilica modo æmilia uerum & domi ſuæ poſuit:id quoq; martio exẽplo. Scutis enĩ qualibus apud.Troiam pugnatum eſt.continebantur imagnes.Vnde & nomen habuere clypeorũ: nõ ut peruerſa grãmaticoq; ſubtilitas uoluit a cluendo.origo plenam uirtutis faciẽ reddi i ſcuto cu lusq; qui fuerit uſus illo.pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines:ſecumq; in caſtris tulere. certæ captis eis talem.aſdrubalis inuenit.Qu.martius Scipionũ in hiſpania uictor.iſq; clypeus ſupra fores capitolinæ ædis uſq; ad incẽdiũ primũ fuit.maiorũ quidem noſtroq; tanta ſecuritas in ea re an notatur ut.L.Manli.Qu.Fuluio coss.anno urbis quingenteſimo.ixxy.M.aufidius tutelæ capitolii redẽptor docuerit patres argenteos eſſe clypeos:qui pro æreis per aliquot iam luſtra affigiabãt.De picturæ initiis incerto nec inſtituti operis quæſtio eſt.aegyptii ſex milibus annoq; apud ipſos inuẽtã prius q̃ in græciam tranſiret:affirmant:Vana prædicatione ut palam eſt.Græci ãt alii apud ſicyonẽ: alii apud corinthios repertã.omnes ab umbra hominis lineis circunducta.itaq; talem primã fuiſſe ſe cundã ſingulis coloribus & monochromaton dictã:poſtq̃ operoſior inuenta erat.duratq; talis et ã nũ.inuentam linearẽ dicũt a phylocle ægyptio uel Cleante corinthio primi exercuere ardices corin thius:& Telephanes ſicyonius ſine ullo etiamnũ colore.iam tamen ſpargẽtes lineas intus.ideo & qu os pingerẽt aſcribere inſtitutũ.primus inuenit eos colore reſ.teſte ut ferunt arato:cleophãt⁹. corinth⁹. hũc autẽ eodẽ noie aliũ fuiſſe:quẽ tradit Cornelius nepos ſecutũ in italia Demaratũ tarquinii pr ſci romani regis patrẽ fugiẽte a corinthio iniurias Cypſeli tyranni:ut mox docebimus.iam enim ab ſo ſoluta erat pictura etiã in italia.Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ.ardeæ in ædib⁹ ſacris q̃bus equidẽ nullas æque miror tam longo ævo durantes in orbitate tecti ueluti recentes. Similiter Ianuuii ubi atalanta & helena cõminus pictæ ſunt nudæ:ab eodẽ artifice:utraq; excellẽtiſſima forma ſed altera ut uirgo:ne ruinis quidẽ tẽpli concuſſæ.pontius legatus Cari principis eas tollere conat⁹ eſt libidine accẽſus:ſi tectorii natura permiſiſſet .durauere & cæteræ antiqores & ipſæ.fatebitur qſq eas diligenter eſtimauerit:nullã artius celerius conſumatã:cũ iliacis tẽporibus nõ fuiſſe eã appareat.

De pictoribus romanis:& quando primũ dignitas picturæ.& quĩ uictorias ſuas pictura propo tũerunt:& quando picturi:dignitas romæ.

Aud romanos quoq; honos mature huic arti contigit.Siquidẽ cognomina ex ea pictoq; traxerant Fabii clariſſime gentis princepſq; eius cognominis ipſe ædẽ ſalutis pixit ãno ur bis cõditæ.cccc.l.q̃ pictura durauit ad noſtrã memoria:æde Claudii principatu exuſta.pro xime celebrata eſt in foro boario æde Herculis pacuuii poetæ:pictura.enni ſorore genitus hic fuit: clarioremq; eam artem romæ fecit gloria ſcænæ.poſtea non eſt ſpectata honeſtis manibus:niſi for quis turpiliũ equitem romanũ e uenetia noſtræ ætatis belle referat.hodieq; pulchris eius operibus ueronæ extantibus.leua is manu pinxit:quod de nullo ante memoramur.paruis gloriabatur tabel lis:extinctus nupẽr in longa ſenecta.aterius labeo prætorius etiam procõſulatu prouinciæ narbo nẽſis functus.Sed ea res in riſu.& iam contumelia erat Fuit & principium uiroq; non omittẽdũ de pictura celebre conſiliũ.Qu.pedibus nepos.Qu.pedii conſularis triumphaliſq; a Cæſare dictatore cohæredis auguſto dati cũ natura mutus eẽt.meſſala orator:ex cuius familia pueri auia erat pictu

tam docendum censuit.idq; etiam diuus Augustus cóprobauit:puer magni profectus i ea arte obiit Dignatio autē præcipua romæ increuit(ut existimo)a.M. Valerio Maximo consule. cum Messala princeps tabulā picturæ prælii:quo charthaginenses & hieronē in sicilia deuicerat proposuit in late re curiæ hostiliæ:anno ab urbe condita;quadringentesimononagesimo.Fecit hoc quidē &.L.Scipio.Tabulamq; victoriæ suæ asiaticæ in capitolio posuit:idq; ægre tuliſſime fratrem Africanū tradūt iratū haud immerito:quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat.non dissimulē offensionē & Aemiliani fibiit.L.hostilius mancinus qui primus carthaginem irruperat:situm eius expugnationemq; depictas proponendo in foro :& ipse assistens populo spectanti singula enarrando.Qua comitate pximis comitiis consulatū adeptus est.dabuit & scæna ludis.Claudii:pulchri magnā ammitationē picturæ cum ad tegularum similitudinem corui decepti imagine aduolarent.Tabulis autē externis auctoritatem romæ fecit primus omniū.L.Mummius:cui cognomē Achaici victoria dedit.nam cum in præda uendenda res distraxisset:& rex Atthalus sex milibus sestertiū emisset aristidis tabulam Liberū patrem continentem:pretiū mitatus suspicatusq; aliquid in ea uirtutis quod ipse uescire:reuocauit tabulam attalo multū querente:& incereris delubro posuit. Quam primum arbitror picturam externam romæ publicatam.Deinde uideo & in foro positas uulgo:hinc.M.Crasi oratoris ille lepos agentis subsueteribus cum testis compellatus instaret:dic ergo Crasse qualem mereris:talem inquit ostendens in tabula pictum inficetissime gallū exerentem linguam.in foro fuit & illa pastoris senis cū baculo:de qua teutonorū legatus interrogatus quanti eum æstimaret respondit sibi donari nolle talē uiuū uerumq;:Sed præcipuam auctoritatem fecit publice tabulis.Cæsar dictator aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis.Post eum.M.agrippa uir rusticitati quam delitiis proprior.Extat certe eius oratio magnifica & maximo ciuium digna de tabulis omnibus figrāisq; publicādis.qd fieri satius fuisset:quam:in uillarum exilia pelli.uerum eadem illa toruitas tabulas duas aiacis & ueneris mercata est a cicicenis.xiii.milia pondo.in thermas: quoq; calidissima parte marmoribus iclusserat paruas tabellas.paulo antē cū restringerentur sublatus.Super omnes diuus augustus i foro suo in celleberrima parte posuit duas tabulas.quæ belli pictam faciem habent & triumphū.idem Castores ac uictoriam posuit:& quas dicemus sub artificū mentione in templos cæsaris patris ldē in curia quoq;:quam in comitio consecrabat duas tabulas impressit parieti.nemeam sedentem supra leonē. palmigeram ipsau astante cū baculo sene.Cuius supra caput tabula bigæ dependēt.quam nicias scripsit se inuisisse:tali enim usus est uerbo alterius tabulæ admiratio est puberem filium seni patri simile esse.salua ætatis differentia:superuolante aquila draconem complexa.philocrates hoc suū op⁹ esse.testatus est.immensa uel unam si equis tantum hanc tabulam æstimet.potentia artis.cum propter philocarem ignobilissimos alioquin glauconemq; filiumq; eius aristippum senatus populusq; Ro.tot sæculis spectet.posuit & tyberius Cæsar minime comitis imperator in templo ipsi⁹ augusti quas mox indicabimus.

Ratio pingendi de pigmentis. Cap.v.

Actenus dictū sit de dignitate artis morientibus.Quibus coloribus singulis primi pinxissent.diximus cū de pigmētis traderemus in metallis.Qui monochromatea genera picturæ uocauerint.qui deinde & quæ & quibus temporibus inuenerint.dicemus in mentione artificū.quoniā indicare naturas naturas colorū causa institui operis prior est.tandem se ars ipsa distinxit:& inuenit lumen atq; umbras differentia colorū alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor:alius hic quam lumen quem quia inter hoc & umbram esset.appellauerunt tonon. Cōmisuras uero colorum & transitus.armogen.

De coloribus natiuis & factitiis. Cap.vi.

Vnt autē colores austeri aut floridi.Vtrūq; natura aut mixtura euēit.Floridi sūt quos dom⁹ fingēti pstat.minium.armeniū.cynabaris.chrysocolla.indicū.purpurissimum. Cæteri austeri.Ex omnibus alii nascuntur.alii fiunt nascuntur sinopis:rubrica:parethonium.melinum.eretia.auripigmentū.Cæteri finguntur.primumq; quos in metallis diximus.præterea e uilioribus ochra cæmissa usta.sandaraca:sandix syricum.atramentum.Sinopis inuenta est primū in póto inde nomen a sinope urbe:nascitur & in ægypto:balearibus africa:sed optima in lemno & in cappadocia:effossa & in speloncis.Quæ saxis adhæsit.excellit.Glabis su⁹ colos.extra maculosus.Hacq; usi sūt ueteres ad splendoren.Species sinopidis tres.rubra.& minus rubens.& inter has media.pcīū optimæ in libras.xiii.denariis.Vsus ad penicillū.aut si lignū colorare libeat.eius q ex africa uenit.octoni asses:cicerculū appellant:quæ magis cæteris rubet.utilior abacis.idē pretiū eius:q̄ pressior uocat & est maxime fusca.usus eius ad bases abacoꝝ.in medicina uero blandus ēplastrisq; & malagmatis siue sicca compositione eius siue liquida.Faciūs cōtra ulcera in hūore sita.uelut oris sedis aluī fistit

infusa.fœminarũ profluuia pota denarii pondere.Eadẽ adust ꝝ:siccat scabricias oculoꝝ:uino maxi-
me Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quida secũdæ auctoritatis.pamã enim leminæ dabãt:mi-
nio ꝓximã.hũc est antiquis multũ celebrata cũ insula in qua nascif. nec nisi signatra uenundabatur:
unde & sphragidẽ appellauere.hac miniũ sublinunt:adulterãtq;.in medicina preclara res habetur.epi
phoras.in oculoꝝ mitigat & dolores circũlita.Egylopias manare prohibet.Sanguinem reiicientibꝰ
ex aceto datur bibenda Bibitur & cõtra lienũ rhenumq; uitia & purgationes fæminaꝝ.item & cõtr;
uenena & serpentium ictus terrestriũ marinoꝝq;.õnibus ideo antidotis familiaris.Ex reliquis rubra
cæ generibus:fabris utilissima ægyptia & africana.quoniã maxime sorbentur picturis aũt apta nasci
& in ferariis metallis.ex ea fit ochra:exusta rubrica in ollis nouis luto circũlitis.Quo magis arsit ĩ caĩ
minis hoc melior.omnis aũt rubrica siccat.ideoq; & emplastris conuenit igni etiã sacro.Sinopis põ-
ticæ selibra filis lucidi libris.x.& melint græciensis duabus mixtis:tritisq; una per dies.xii.leucopho.
rũ fit:hoc est glutinũ auri cũ inducitur ligno.parethonion nomen loci habet ex ægypto:spumã ma
ris esse dicunt solidatã cũ limo.& ideo conchæ minutæ ĩueniuntur in eo.fit & increta insula atq; cy
renis.adulteratur Romæ creta cimolia decocta conspissataq;.prætiũ optimo in põdo sex libraꝝ.e cã
didis coloribus pinguissimũ:& tectoriis tenacissimũ:propter leuorem.melinũ candidum & ipsũ est.
optimũ in melo insula.in samo quoq; nascitur.Sed eo non utuntur pictores propter nimiã pingue-
dinẽ.accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas serutantes.in medicina eundem usum habet quã ere
tria creta.præterea linguã tactu siccat.pilos detrahit & mitigat.pretiũ in libra sestertiis singulis:est'&
colos tertiur e candidis cærussæ:cuius rationẽ in plumbi metallis diximus.Fuit & terra per se i theo-
doti fundo inuenta smyrnæ:qua uetes ad nauiũ picturas utebantur.nunc oĩs ex plũbo & aceto fit ut
diximus:Vsta casu reperta incendio pyræ cerussa in orcis cremata.hac primus usus est nicias suprapi
ctus.optima nunc eliatica habetur:q; & purpura appellatur.præciũ eius in libras æris.y.Fit & Romæ
cremato file marmoroso & restincto aceto.Sine usta non fiunt umbræ eratria terræ suæ habet nomẽ
hac nicomachus & parrhasius usi refrigerat emollitq;.explet uulnera si coquatur.siccanda : præcipue
utilis.& capitis doloribus:& deprehendẽda pura Subesse enim eaintelligit:si ex aqua illita non aref
cat.Sãdaracã & ochram iuba tradit in insula rubri maris topago nasci.Sed inde non peruehũtur ad
nos.Sãdaraca quo mõ fieret.diximus:fit adulterina & cæssa non in fornace cocta Colos esse debet
flãmens.pretium in libras asses quini.Hæc si torreatur:æqua parte rubrica ammiota sandycem facit
Quanq; animaduerto Virgiliũ existimasse hærbam id esse.illo uersu.
Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos.
Pretiũ in libras dimidium eius quod sandaracæ.nec sunt alii colores maioris ponderis. inter factiti
os est & syricũ:quo miniũ sublini diximus.fit autem sinopide & sandyce mixtis.atramentũ quoque
inter facticios erit:q̃q̃ est & terra geminæ originis.aut.n.salsuginis mõ emanat:aut terra ipsa sulphu
rei colores ad hoc probatur.inuenti suntpictores qui e sepulchris carbones infecto effoderent. Sed
iportuna hæc omnia ac nouitia.Ei. enim & fuligine pluribus modis:resina uel pice exustis pp quod
officinas etiã ædificauere.fumũ eum non emittentes.laudatissimũ eodem modo fit e tædis.adulte-
ratur fornaciũ balnearumq; fuligine:quo ad uolumina scribenda utuntur.Sunt & qui uini fecẽ sic-
catam excoquant.affirmantq; si ex bono uino sex fuerit:indici speciem id atramentũ præbere polyg
notus & Mycon celeberrimi pictura athenis e uinaceis fuere:tryginon appellant. apelles cõmentus
est ex ebore combusto facere.quod elephantiũ uocant.apportat & indicũ ex india:inexploratæ ad-
huc inuentionis mihi.fit etiam apud infectores ex ex flore nigro:qui adhæresçit ærein cortinis. Fit
& e tædis ligno combusto tritisq; in mortario carbonibus.mira in hoc sepiaꝝ natura.sed ex iis non
fit:oẽ aũt atramẽtũ sole perficitur.librariũ & rectorium glutino ammixto.Quod autem aceto lique
factũ ẽ:ægre eluitur e reliquis coloribus quos a dominis dari diximus propter magnitudinem pre
tii ante oẽs.é purpurissum e creta argentaria cũ purpuris pariter tinguitur:bibitq; eũ colorẽ celerius
lanis.præcipũũ est primũ:feruenti aheno rudibus medicamẽtis inebriatũ.proximum egesto eo ad
dita creta in ius idem.& quotiẽs id factum est.leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie:Quar pu
teolanũ potius laudatur q̃ tyriũ aut getulicũ uel laconicũ.unde præciosissimæ purpuræ. Causa est q;
hysgino maxime inficitur:rubramq; cogitur sorbere.uilissimum a canusio:precium huic a singulis
denariis in libras ad.xxx.pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum fulgorẽ mi
nii faciunt.Si purpuram facere malunt:cæruleũ sublinunt mox purpurissum ex ouo inducũt.ab hoc
maxima auctoritas indico.ex india uenit arundinũ spumæ adherescẽte limo cũ teritur nigrum.at in
diluendo mixtrã purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit.alterum genus eius eius est in purpurariis of
ficinisi nnatãs cortinis & est purpuræ spuma.Qui adulterant uero indicum tingunt stercora colũbi
na aut cretã selinusiã uel anulariã uitro infic'ũt ꝓbat carbone.Reddit enim quod sincerum est flam

Ea fit & ochra exu sta i rubri cam olliã Diosco.

nam excellentis purpuræ:& dū fumat odorem maris olet.ob id quidam a scopulis id colligi putāt Tumor
preciū indice denarii.xx.in libras.in medicina indicum rigores & impetus sedat Siccat oris ulcera. Dioscor
Armenia mittit quod eius nomine appellatur.Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus.optimūq; est quod maxime uiridi est communicato colore cū cæruleo.Solebant libræ eius tricenis nūmis taxari.inuenta per hispanias harena est similē cui ā recipiens.itaque ad denario senos utilitas rediit.Distat a cæruleo candore modico:qui tenerioré hunc efficit colorē.usum in medicina ad pilos tantū aleendos habet:maximeq; in palpebris.Sunt etiānū nouitii duo colores e uiliſſimis uiride qd appianū uocatur & quod chrysocollam luteam mentitur.Ceu patū multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatum sestertiis in libras.Anulare quod uocant candidū est:quo muliebres picturæ illuminantur.fit & ipsum ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis:unde & anulare dictū.

Qui colores udo non indicantur:& quibus coloribus antiqui pinxerunt:& quādo primū glaudia totum pugnæ præpositæ sunt Cap.vii.

X omnibus coloribus cretulam amare.udoq; illini recusant purpurissum indicū cæruleū melinū auripigmentū appianū.Cæruſſa cæræ tinguntur iisdem coloribus ad eas picturas quæ muruntur alieno parietibus genere:sed classibus familiari.iam uero & onerariis nauibus.quonias & pericula expimus:ne quis miretur & rogos pingi.iuuatq; pugnaturos ad morté aut certe cædem speciose uehi.Qua contemplatione tot colorū tanta uarietate subit antiquitatem mirari.Quattuor coloribus solis immortalia opera illa fecere:ex albis melino:ex filaceis attico.ex rubris sinopide pontica.ex nigris atramento.appelles Echion melanthius nicomachus clarissimi pictores: cū tabulæ eorū singulæ oppidoq; uenirent opibus.nunc & purpuris in parietes migrantibus & idia conferente fluminū suorum limum & draconum & elephantoq; saniem nulla nobilis pictura é:omnia ergo meliora tunc faere.cū minor copia.ita est quoniam(ut supra diximus)rerū non animi pretiis excubatur.Et nostræ ætatis insaniam ex pictura non omittam.nero princeps.iusserat colosseū se epingi.cxx:pedum in linteo incognitum ad hoc tempus.ea pictura cū peracta esset in in lamianis hortis::accensa fulmine cū optima hortoq; parte conflagrauit.libertus eius cum daturus esset Antii munus gladiatorū publicas porticus inuestiri pictura ut cōstat:gladiatorum ministrorūq; omniū ueris imaginibus redditis.hic multis iam seculis summus animus in pictura. pingi autem gladiatoria munera:atq; in publico expōi cœpta a.C.Terētio Lucano.isq; auo suo a quo adoptatus fuerat.xxx paria in foro triduū dedit.Tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit. Mariā uetus lu ctio

De ætate picturæ operum & artificū indicatura nobilitates.cccv. Cap.viii.

Vnc celebres in ea arte q̄ maxima breuitate percurram.neque enim instituti operis ē talis executio.itaq; & quosdam uelut in transcursu & in alioq; mētione obiter nominasse satis erit exceptis opeq; claritatibus.quæ & ipsa cōuenet attingi siue extant siue intercidere.nō non constat sibi in hac parte græcoq; diligentia quā multas post olympiadas celebrādo pictores q̄ statuarios auctores.primumq; olympiade nonagesima.cū & phidiam ipsum initio pictorē fuisse tradatur: clypeumque athenis ab eo pictum præterea in cōfesso sit octogesimatertia fuisse panæū fratrē eius q clypeū intus pinxit elide mineruæ.quam fecerat Colotes phidiæ.discipulus.& in faciēdo ioue olympio adiutor.Quid.q; in confesso perinde est bularchi pictoris tabula. in qua erat magnetū prœliū.a cādaule rege lydiæ heraclidarū nouissimo:qui & Myrsilus uocitatus est repensam auro.tāta iā dignatio picturæ erat.id circa ætatē Romuli accidere necesse ē.duo enim de uicesima olympia deprehendit Candaules.aut ut quidam tradūt eodē anno quo Romulus nisi fallor manifesta iā tū claritate artis adeo absolutiore.Quod si præcipitur necesse est simul appareat multo uetustiore principia esse.eosque qui monochromata pinxerunt.quoq; ætas non traditur.aliquāto ergo ante fuisse Hygiemonem monochromadam:qui primus in pictura marem fœminaque discreuit:eumarum athenienſem figuras omnes imitari ausum.Quique inuēta eius excoluerit Cimonem Cleoneū.hic catagrapha inuenit.hoc est obliquas imagines & uarie formare uultus respicientes suspicientesue. & dispicientes.Articulis etiā membra distinxit:Venas protulit.præterq; in ueste rugas & sinus inuenit.panæus quidē frater phidiæ etiā prœliū atheniensiū aduersus persas apud marathonem factū pinxit. Adeo iā colorū usus increbruerat:adeo ars perfecta eratut in eo prœlio iconicos duces pinxisse trad at atheniēsium Miltiadem.Callimachum.Cynegyrum Barbarorum Darium.Thyssaphernem. ægide panen. pādem

Primum picturæ certamen.& qui primi penicillo pinxerunt. Cap.ix.

Vinimmo certamen picturæ etiam florente eo institutum est corinthi ac delphis. primusq; omniū certauit cū Timagora chalcidense superatusq; est ab eo pythis.quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet chronicorum errore non dubio alii quoq; post hos elati fuēre nōagesima olympiade:sicut polignotus Thasius:qui primus mulieres lucida ueste pinxit ca

pita earũ mittis uersicoloribus operuit:plurimũ q; picturæ primus contulit. Siquidem instituit ös adadenire dentes ostendere:uultũ ab antiquo rigore uariare.Huius ẽ tabula in porticu pompei:quæ ante curiam eius fuerat in qua dubitatur ascendentem cũ clypeo pinxerit:an descendentem. hic delphis ædem pinxit Hic & athenis porticũ quæ poecile uocatur gratuito:cum pariter eius mycõ mercede pingeret.Vnde malor huic auctoritas.Siquidem amphictiones:quod est publicũ græciæ consilĩ:hospitia ei gratuita decreuere.Fuit alius Mycon:qui minoris cognomine distinguitur : cuius filia Timarete & ipsa pinxit.nonagesima autem olympiade fuere aglaophon Cephisodorus phrylus Euenor pater parrhasii & præceptor maximi pictoris:de quo suis annis dicemus.omnes hi iã illustres uõ tamen in quibus hærere expolito debeat festinans ad lumina artis in quibus primus refulsit. apollodorus atheniensis nonagesima tertia olympiade.Hic primus species exprimere instituit.primusq; gloriã penicillo iure cõtulit Eius ẽ sacerdos adorans:& aiax fulmine incensus qui pergãi spectat hodie. neq; ante eũ tabula ullius:ostenditur.quæ teneat oculos.ab hoc artis fores apertas.Zeuxis heracleotes intrauit olympiadis nonagesimæquintæ anno quarto audentemq; iam aliquid penicillõi de hoc .nadhuc loquimur:ad magnã gloriã perduxit.a quibusdam falso in octogesimonõa olympiade positus:cũ fuisse necesse est Demophilũ hymereũ:& nesaeam thasium. Quoniã utrius eorum discipulus fuerit ambigitur.in eum apollodorus supradictas uersus fecit.artem ipsis ablatam.Zeuxin ferre secũ: opes quoq; tantas acquisiuit:ut in ostentatione earum olympiæ aureis litteris in palliorum tessenis intextũ nomen suum ostentaret.postea donare opera sua instituit.q; ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret.sicuti alcmenam agrigentinis:pana archelao.Fecit & penelopen:in qua amores pinxisse uidetur:& athletam.adeoq; sibi in illo placuit ut uersum subscriberet celebrem ex eo in-
mores alii tulurũ aliquẽ facilius q; imitaturũ.magnificus est iupiter eius i throno a stantibus diis.Et Hercules infans dracones strangulans alcmena matre coram pauente:& amphytrione.Deprehẽditur tamẽ zeuxis grandior in capitibus articulisq;.alioquin tantus diligentia.ut agrigentinis factur⁹ tabulã quã in templo iunonis laciniæ.publice dicarent,inspexerit uirgines eoꝝ nudas.& quinq; elegerit. ut quod in quaq; laudatissimũ esset:pictura redderet.pinxit & monochromata ex albo.æquales eius & æmuli fuere timanthes.androcydes:eupompus.parrhasius.

De auibus per picturam deceptis & quid difficillimum in pictura. Cap.x.

Escendisse hic cũ zeuside in certamen traditur:& cũ ille detulisset uuas pictas tanto successu.ut in scenam aues aduolaret:ipse detulisse linteum pictum traditur:ita ue ritate representata.ut zeuxis alitũ iudicio tumens flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam.atq; intellecto errore cõcederet palma ingenuo pudore:quoniam ipse aues fefellisset:parrhasi⁹ autẽ se artificem.Fertur & postea zeuxis pinxisse puerũ uuas ferentem:ad quas cũ aduolarent aues: eadem ingenuitate processit iratus operi.& dixit uuas melius pinxi q; puerum nam & si hoc cõsumassem aues timere debuerant.Fecit & figlina opera.quæ sola iam ambracia relicta sunt.cũ inde musas Fuluius nobilior romã transferet.zeuxidis manu Romæ Helena est in philippi porticibus.Et in cõcordiæ delubro Marsyas religatus.parrhasius ephesi natus.& ipse multa cõstituit.primus symmetriẽ picturæ dedit primus argutias uultus:elegantiã capilli.uenustatẽ oris confessione artificũ in lineis extremã⁹ palmã adeptus.Hæc est in pictura summa subtilitas.corpora enim pingere & media rerum est quidem magni operis.sed in quo multi gloriam tulerint.extrema corporæ facere.& desinẽtis picturæ modis includere.rarũ in successu artis inuenitur.ambire enim debet se extremitas ipsa.& sic desinere. ut promittat alia posse:ostendatq; etiam quæ occultat.hanc ei gloriam cõcessere antigonus & xenocrates: q de picturis scripsere prædicantes quoq; non solũ cõfitentes.alia multa Graphidis uestigia extãt in tabulis ac membranis.ex quibus proficere dicunt artifices.minor tamen uidetur sibi cõparatus in mediis corporibus exprimendis.pinxit & dæmonẽ athenienſiũ argumento qnoque ingenioso. Volebat nanque uarium iracundũ iniustum inconstãtem.eundem uero exorabilem.clementem.misericordẽ excelsum:glorioſum:humilem.ferocẽ. fugacemq;.& omnia pariter ostendere.item pinxit & Thesea qui Romæ in capitolio fuit.& nauarchũ thoracatũ.& in una tabula quæ est rhodi.meleagrũ Herculem.perſea.hæc ibi ter fulmine ambusta.ne obliterata hoc ipso miraculum auget pinxit & archigallũ.quam picturam amauit tiberius princeps atq; ut auctor est Decius eculeo.lx.sestertiis æstimatam cubiculo suo inclusit.pinxit & cressam nutricem.infantemq; in manibus eius & philiscũ & liberum patrem astante uirtute.& pueros duos.in quibus spectatur securitas & ſſimplicitas ætatis.itẽ sacerdotẽ astante puero cum acerra & corona.Sunt & duæ picturæ eius nobilissime hoplitides .alter in certamine ita decurrens.ut sudare uideatur.alter arma deponens ut anhelare sentiatur.Laudatur & æneascastorq; ac pollux in eadem tabula.item thelephus achilles.agamẽnon.Vlixes fœcundus artifex.Sed quo nemo insolentius & atrogantius sit usus gloria artis.na & cognomina usurpauit ab-

todiætū se appellando:aliisq; uerbis principem artis & eam ab se cōsumatā.Sup omnia Apollinis se radice ortū:& Herculem quem lydi fecerat talem a se pictū:qualem sæpe in quiete uidisset.Ergo magnis suffragiis superatus a Timanthe est sami in Aiace:armorū quoq; iudicio Herocis nomine id se moleste ferre dicebat.q; iterum ab indigno uictus esset.pinxit & in minoribus tabellis libidines eo genere & petulantibus iocis se reficiens:nam Timanthi uel plurimū affuit ingenii.Eius enimē iphi genia oratoris laudibus celebrata.Qua stante ad aras peritura cū mœstos pixisset omnes . pcipue patruū cū tristiciæ omnem imaginē cōsumpsisset patris ipsius multū uelauit.quem digne non poterat ostendere.Sunt & alia ingenii eius exemplaria ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula.Cuius & hic magnitudinē exprimere cupiens pinxit iuxta satyros thyrso pollicē eius metientes:atq; i omnib⁹ eius operibus intelligitur plus semper q̄ pingitur.& cū ars summa sit.ingenium tamen ultra artē ē. Pinxit & heroa absolutissimi operis arte ipsa complexus uires pingendi quod opus nunc romæ in tēplo pacis est.euxinidas hac ætate docuit aristidē præclarum artificem.eupompus pamphilum apellis præceptorem.est eupompi uictor certamine gymnico palmā tenens.ipsius auctoritas tanta fuerit ut diuiserit picturam in genera tria quæ ante eum duo fuere helladicū & asiaticā appellabant pp hunc qui erat sycionius.Dimisso helladico tria facta sunt ionicū:sycionium:atticum.pamphili pictura est cognatio & prœlia ad philiuntem & uictoria athaniensiū.item.Vlixes in rate.ipse macedo nacione:sed primus in pictura omnibus litteris eruditus.præcipue arithmetice & gēometrice : sine qb⁹ negabat artem perfici posse.Docuit neminem minoris talento annis decē:quam mercedē & apelles & melantius ei dedere.& huius auctoritate effectū est sicyone primū.deinde & in tota græcia ut pueri ingenui ante omnia graphicē.hoc est picturam in buxo docerētur:reciperaturq; ars ea in primum gradū liberaliū.Semper quidem honos ei fuit:ut ingenui eam exercerent:mox ut honesti perpetuo interdicto:ne seruitia docerentur ideo neq; in hac neq; initoreutice ullius q̄ seruierit opera celebrāt Clari etiā centesimaseptima olympiade extitere.echion & Therimachus.echiōes sunt nobiles picturæ liber pater.item tragœdia & comœdia:Semiramis ex ancilla adipiscēs regnū.anus lampadas præferens:& noua nupta uerecundia notabilis.Verum & omnem prius genitos futuro sq; postea superauit appelles eo usq; olympiade centesima.xii.in pictura prouectus:ut plura solus prope q̄ cæteri oēs cūtulerit:uoluminibus editis quæ doctrinam eam continent.præcidua eius in arte uenustas fuit : cū eadē ætate maximi pictores essent.quoq; opera cum ammiraretur collaudatis omnib⁹.deesse iis unā illam ueneremdicebat.quam græci charita uocant.Cætera omnia contigisse.Sed hac soli sibi nemi nē parē.& aliam gloriam usurpauit.cū prothogenis opus immensi laboris ac curæ supra modū axie miraretur.Dixit enim omnia sibi cū illo paria esse:aut illi meliora.sed uno se præstare.q; manū ille d tabula nesciret tollere memorabili præcepto nocere sæpe nimiam diligentiam. Fuit non minoris simplicitatis q̄ artis.nā cedebat amphioni de dispositione.& Asclepiodoro de mensuris.hoc est quā to quid a quo distingare deberet.Scitum est interprothogenem & eum quod acidit .ille rhodi uiuebat.Quo cum apelles annauigasset.auidus cognoscendi opera eius fama tantam sibi cogniti continuo officinam petiit.aberat ipse sed tabulam magnæ amplitudinis i machinā picturæ anus una custodiebat.hæc prothogenem foris esse respondit.interrogauit a quo quæsitum diceret.Ab hoc inq; Apelles arreptoq; peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam.Reuerso prothogeni quæ gesta erant anus indicauit.Ferunt artificem protinus contemplatū subtilitatē dixisse.apellē uenisse.non enim cadere in alius tam absolutū opus.ipsus tunc alio colore tenuioré lineam in ipsa illa duxisse.præcipisseq; abeuntem si redisset ille:ostenderet.adiceretq; hunc esse quem quæreret. atque ita euenit.Reuertitur enim appelles:sed uinci erubescēs.tertio colore lineas secuit.nullū relinquēs amplius subtilitati locū.at prothogenes uictum se confessus in portum deuolauit . hospitē q̄rens.placuitq; sit eam tabulam posteris tradi:omniū quidem:sed artificū præcipue miraculo . Cōsūptam eam constat priore incendo domus Cæsaris in palatio.auide ante a nobis spectatā spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem q̄ lineas usum effugientes:inter egregia multorū opera inānī similem & eo ipso allicientem omniq; opere nobiliorem appelli fuit alioquin perpetua cōsuetudo nūquā tā occupatā diem agendi ut non lineam ducendo exerceret artem.quod ab eo prouerbiū uenit.idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus.atq; post ipsam tabulam latens uitia quæ notarentur asculabat.uulgum diligentiorem iudicē quā se pferens.Feruntq; a sutore reprehensum q̄ increpidis una intus paueiores fecisset ansas.eodem postero die superbe emendationem prioris ammonitionis cauillante circa crus indignatū prospexisse denuntiantē ne supra crepidā sutor qd & ipsū i puerbiū uenit.Fuit enim & comitas.illi propter quā & gratior alexādro magno erat: frequenter in officinā uentitanti.Vnde ut iam dixim⁹.ab alio pingi se uetuit inueterato edicto. sed & in officina imperite multa differenti silentiū comiter suadebat.rideri eū dicens a puerīs q̄ colores

De mega byzo hoc referunt

tererent.tantum auctoritatis & iuris erat & in regem alioquin iracundũ.Quaquam alexãder & honor clariſſimo præbuit exemplo.nanq; cum dilectæ ſibi ex pallacis ſuis præcipue nomine.Cãpaſpen nudã pingi ob ámirationem formæ.ab apelle iuſſiſſe eúq; cũ paret captũ amore ſenſiſſet:dono dedit eam.magnus animo máior imperio ſui:nec minor hoc facto q̃ uictoria alioqua.Quippe ſe uicit nec thoꝛe tantũ ſuum:ſed etiã effectum donauit artifici.ne dilectæ quidẽ reſpectu mot⁹ ut quæ mõ regis ſuiſſet mõ pictoris eſſet.Sunt;qui uenerem anadyomenen illo pictam exemplari putant.apelles & inæmulis benignus prothogeni dignationẽ primus rhodi cõſtituit Sordebat ille ſuis ut plerũq; domeſtica.percõtantiq; quauti licitaretur opera effecta.paruũ neſcio quid dixerat.at ille quinquagenis talentis popoſcit famaq; diſperſit ſe emere.ut pro ſuis uenderet.Ea res concitauit rhodios ad intelligẽdũ artificem:nec niſi augentibus pretium ceſſit.imaginũ illa ſimilitudinis adeo indiſcrete pinxit.ut incredibile dictu appion grãmaticus ſcriptũ reliquerit quendam ex facie hominũ ad diuinãtẽ: quoꝛ metopoſcopos uocant ex iis dixiſſe aut futuræ mortis annos aut præterite.non fuerat ei gratia in cõitatu alexandri cũ ptolomæo:quo regnante alexãdriã ui tẽpeſtatis expulſus ſubornato fraude æmuloꝛ plano regio inuitatus ad regis cœnã uenit.indignantiq; ptolomæo.& uocatores ſuos oſtẽdẽti ut diceret a quo eorũ iuuitatus eſſet:arepto carbone extincto e foculo imaginem in pariete delinia uit agnoſcẽte uultũ plani Rege ex inchoaro ꝓtinus pixit & antigoni regis ĩaginẽ altero lumine ob bã primus excogitata ratione uitia condendi:obliquam nanq; fecit:ut quod corpori deerat picturæ potius deeſſe uideretur.laniumq; ea in parte a facie oſtendit quã totã poterat oſtendere. Sunt inter opera expirantiuũ imagines. Quæ autem nobiliſſima ſint non eſt facile dictu Venerem exeũtẽ e mari diuus auguſtus picauit in delubro parris Cæſeris:anadyomene uocatur.uerſibus græcis tali opere dum laudatur uicto ſed illuſtrato.huius enim inem inferiorẽ partem corruptam qui reficeret. nõ poterat inueniri.Verũ ipſa iniuria ceſſit in gloria artificis cõſenuit hæc tabula cariæ.aliamq; ꝓ ea nero principatu ſubſtituit ſuo.dorothei manu.appelles inchoauerat aliam uenerem coiis:ſuperaturus ẽt ſuã illã priorẽ inuidit mors peracta parte nec qui ſuccederet operi ad præſcripta liniamenta inuẽtus é.pinxit & alexãdrũ magnũ fulmen teneutẽ in templo epheſiæ Dianæ.xx talẽtis auri.digiti emineꝛ uidentur & fulmen extra tabulam eſſe.ſed legentes meminerint:omnia ea cõſtare quattuor coloribꝰ immane tabulæ pretiũ accepit aureos menſura non numero.pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ epheſiæ pompam:celitum equo ad bellam feſtinantem:& ei galeam poſcenti armigerum porrigente.alexandrũ & philippũ quotiens pinxerit enumerare ſuperuacuum eſt.Mirantur eius abronem ſamii & menandrum regem cariæ rhodii.item anceum.alexandriæ gorgoſtenem tragœdum. Romæ Caſtorem & pollucem cũ uictoria & alexandro magno.itẽ belli imaginẽ reſtrictis a tergo manibus alexandro in curru triumphante:Quas utraſq; tabulas diuus auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata.Diuus Claudius pluris exiſtimauit. in utriſq; exciſa facie alexãdri diui auguſti imaginem ſubdere.eiuſdem arbitrantur manu eſſe & in antoniæ teplo Hercuauerſum:ut quod eſt difficillimũ faciem eius oſtẽdat uerius pictura quam promittat.pinxit & heroa nudũ.eaq; pictura naturam ipſam prouocauit.eſt & equus eius ſine fuit pictus in certamine quod iu

Sine fine dictus.

diciũ ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus.nanque ambitu æmulos prævaleꝛ ſentiens ſinguloꝛ picturas inductis equis oſtendit apellis tantũ equo adhinniente:idq; poſtea ſemper illius experimentũ artis oſtentatur.fecit & neoptolemũ ex equo aduerſus perſas. archelaum cum uxore. & filia:antigonũ thoracatum cum equo incidentem.peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedentem in æquo dianam ſacrificantiũ uirginum choro mixtam.quib⁹ uicĩſſe Homeri uerſus uidetur idipſum ſcribentis.pinxit & q̃ pingi nõ poſſunt tonitrua.fulgetra.fulguraq; brõtẽ.aſtrapen.ceraunobolõ appellant:inuenta eius & cæteris eius profuere in arte. Vnũ imitari nemo potuit quod abſoluta opera atramento illinebat ita tenui.ut idipſum repercuſſu claritates oculoꝛ excitaret.cuſtodiretq; a puluere & ſordibus.ad manũ intuenti demũ appareret. Sed & tũ ratiõe magna.ne colorũ claritas oculoꝛ aciem offendereuelu ti per lapidem ſpecularem intuentib⁹ e longinquo. Et eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occulte daret æqualis eius fuit ariſtides tebanus.is omniũ primus animũ pinxit & ſenſus omneis expreſſit.quos uocant græci ethe. itẽ perturbationes.durior paulo in coloribus.Huius pictura.oppido capto ad matris moriẽtis ex uulnere mamam adrepens infans.intelligiturq; ſentire mater.& timere ne emortuo lacte ſanguinẽ infans lãbat.Quã tabulã alexander magnus tranſtulerat pellã in patriã ſuã.idẽ pinxerat prœlium cum perſis centum homines ea tabula complexus pactuſque in ſingulos mnas denas a tyranno elatenſium mnaſone.pinxit & curtens quadrigas.Et ſupplicantem pene cum uoce.& uenatores cum captura & Leontionem pictorem.& anapauomenon propter fratris amorem morientem.item liberum patrẽ & ariadnen ſpectatos Romæ i æde Cereris Tragœdũ & puerũ apollinis.Cuius tabulæ gratia iteriit

pictoris inscitia:eua tergenda eam mandauerat:M.Iunius prætor sub die ludorũ appollinariũ: Spectata est in æde fidei in capitolio imago senis cú lyra puerum docentis.pinxis & ægrũ sine fine laudatũ.Qua in arte tantú ualuit:ut Attalus rex unam tabulamq; eius centũ talentis emisse tradatur. Simul ut dictu est & protogenes floruit patria ei caunus gentis rhodiis subiectæ. Summa eius pauertas initio artisq; summa intentio:& ideo minor fertilitas.Quis eũ edocuerit:non putant constare Quidam & naues pinxisse usq; ad annũ quinquagesimũ.Argumentũ esse:q; esse:cũ athenis celeberrimo loco mineruæ delubro propyleon pingeret ubi fecit nobilem.paralum & hemionida. quã quã nauficam uocant:adiecerit:paruulas naues longas in iis:quæ pictores parerga appellant:ut appareret a quibus initiis ad arcem ostentationis opera sua peruenissent palmam habent tabulæ eius lalysus:q est usq; hodie Romæ dicatas in templo.pacis:quem cum pingeret:traditur madidis lupinis uixisse. qñ simul famẽ sustinerent & fitim.ne sensus nimia dulcedine obstrueret.Huic picturæ quater colorẽ induxit contra subsidia iniuriæ & uetustatis:ut decedente superiore inferior succederet.ẽ in ea canis mstre factus:ut quem pariter casus & ars pinxerit.nõ iudicabat se exprimere in eo spumã anhelantis cũ i reliqua oi parte quod difficillimũ erat.sibi ipse satisfeciſſet.Displicebat aũt ars ipsa.nec minui poterat.& uidebat nimia ac lõgius a ueritate discedẽ.spũq; illa pingi nõ nasci ex ore anxio animi ciatu cũ pictura uerũ esse non uerisimile uellet:abstersérat sæpius.mutauerarq; penicillum:nullo modo sibi approbans.postremo iratus arti quod intelligeretur.spongiam eã impegit inuiso loco tabulæ.ex illaq; reposuit ablatos colores.qualiter cura optauerat.fecitq; in pictura fortuna naturã. Hoc exẽplo similis & nealtẽ successus in spuma equi similiter spõgia impacta secutus dicitur cũ pingeret popizonta retinẽtẽ equũ.Cum.tẽ prothogenes monstrauit & fortuna.proter hunc lalysum ne cremaret tabu. Demetrius Rex:cũ ab ea parte sola posset rhodũ capere:non incendit.& parcẽtẽq; picturæ fugit occasio uictoriæ.Erat nũc pthogenes in suburbano hortulo suo hoc est Demetri castris. neq; interpellatus prœliis inchoato opera intermisit omnino.sed acitus a rege interrogatusq; qua fiducia extra muros ageret.respondit.scire se illi;cũ rhodiis bellũ eẽ nõ cũ artibus.disposuit ergo rex in tutelã eius stationes.gaudens q; posset manus seruare;q;bus iã pepcerat:& ne sæpius auocaret: ultro ad eũ uenit hostis.Relictisq; uictoriæ suæ uotis inter arma & muros; ict⁹ spectauit artificẽ. Sequit;q; tabulã eius tẽporis hæc fama:q; eam prothogenes sub gladio pinxerit.Satyrus hic est.quẽ anapauomenõ uocant.ne quid desit temporis eius securitati tibias tenens.Fecit & Cydipẽ Triptolemũ. Cylicũ tragœdiaꝝ scriptorem meditantem & Athletam.& antigonũ regem:& imaginem matris aristotelis philosophi.qui ei etiam suadebat.ut alexandri magni opera pingeret: pp æternitatem rerum. impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potius tulere.nouissime pinxit alexãdrũ ac pana. Fecit & signa ex ære.ut diximus.Eadem ætate Asclepiodorus fuit.quem in symmetria mirabar.apelles Huic Mnason tyrannus pro.xii.dies dedit in singulos mnas tricenas.idẽq; Theomnesto in singulos heroas mnas cẽtenas.his annumerari debet nicomachus aristodẽi filius.ac discipulus.pinxit hic captũ proserpinæ.Quæ tabula fuit in capitolio in mineruæ delubra supra ædiculam iuuentutis.& in eodẽ capitolio alia quam plancus imperator posuerat uictoria quadrigã in sublime rapiens.hic primus Vlixi addidit.pileum.pinxit & apollinem & dianam.deumq; matrem in leone sedentem.& itẽ nobiles bacchas arreptantibus satyris.Scyllamq; quæ nunc est romæ in templo pacis.nec fuit alius ea arte uelocior.Tradunt nãq; conductũ eum ab aristrato sicyonioꝝ tyranno ad pingendum. quod is faciebat Telesti poetæ monumentũ præfinito die intra quẽ pageretur.nec multo ante uẽisse.accẽsso in pœnã tyranno pauciscq; diebus absoluisse celeritate & arte mira.discipulos habuit aristidẽ fratrẽ & aristoclem filiũ & philoxenũ et etriũ.Cuius tabula nullis postferẽda Cassandro regi picta.cõtinuit alexãdri prœliũ cũ dario item pinxit & lasciuiã in qua tres Sileni comesant.hic celeritatẽ p̃ceptoris secutus.bræuiores etiãnũ quasdã picturæ ulas & cõpẽdiarias inuenit.annumeratur his & nicophanes elagans & concinus.ita ut uetusta opera pingeret propter æternitatem reꝝ impetuosi animi & cui paui cõparentur.Coturnus ei & grauitas artis.multũ a zeusside & apelle abest apellis discipulis perseus ad quem de hac arte scripsit.qui huius fuit ætatis. Aristidis. Thebani discipulis perseus ad quem de hac arte scripsit:qui huius fuit ætatis.aristidis Thebani discipuli eius fuerunt antorides & euphranor.de quibus mox dicemus nanq; subtexi par est:minoris picturæ celebres in penicillo eq; bus fuit pyreicus:arte pacis postferendus.proposito,nescio an destruxerit se quoniã humilia q̃dẽ secutus humilitatis tamen summã adeptus est gloriã.Tonstrinas sutrinasq; pinxit & asellos & obsõia ac similia.ob hoc cognominatus Rhyparographos.in iis cõsumatæ uoluptatis: Quippe eæ pluris ueniere q̃ maximæ multorũ.e diuerso mediana ut inquit Varro omnia operiebat Serapionis tabula sub ueteribus hic scœnas maxies pinxit.sed hõinẽ pingere nõ potuit.Contra dionysius nihil aliud q̃ hoies pinxit hoc ãthropogra p⁹ cognominatus.parua & calicles fecit.Item calaces cõicis tabellis

Subsid. iniuriæ & uetustatis ui subsidii cõtra iniuriã uetustatis

Tlepolemõ uersi cod.

Aristõ.

Mẽiana

antiphilus.nam & Hesionam nobilem pinxit:& alexandrũ ac philippũ cũ minerua:quĩ sunt in scho
la in octauiæ porticibus & philippi.liberum patrem:alexãdrũ puerum:hippolytum taure emisso ex-
paueſcentẽ in pompeia uero Cadmũ & europẽ.idemq; iocoso nomine & gryllum ridiculi habitus.
Dignu lo pinxit.unde hoc genus picturæ gryllus uocatur.ipse in ægypto natus didicit a Ctesidemo.Decet nõ
co sileri & ardeatis tẽpli pictorẽ præsertĩ ciuitate donatũ.ibi & carmine quod ẽ i ipsa pictura his uersib⁹
Dignis digna loco picturis condecorauit.
Reginæ iunonis supremæ coniugis templum:
Marcus ludius elotas ætolia oriundus.
Quem nunc & post semper ob artem hanc ardea laudat.
Ea sunt scripta antiquis litteris latinis.non fraudando & Liuio & diui augusti:ætate:q primus insti-
tuit amœnissimam parietũ picturam uillas:& porticus:ac topiaria opera.lucos:nemora:colles:pisci-
paluſtri nas euripos.amnes:littora:qualia quis optarat.uarias ibi obambulãtiũ specie aut nauigãtiũ.terraq;
Subcollã uillas adeuntium aselllis aut uehicuiis.iam piscantes:aucupantesq;:aut uenãtes:aut etiam uindemiã
tiũ specie tes.sunt in eius exemplaribus nobiles plaustri accessu ville:sub colliũ sponsione mulieres labẽtes tre
pidæq; feruntur.plurimæ.præterea faciles argutiæ:facetissimi sales.idemq; subdialib⁹ matitimas ur
bes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; impendio.sed nulla gloria artificũ est:nisi eoꝝ
qui tabulas eoque uetiabilior.apparet antiquitas.non enim parietes excolebant dominis tãtum nec
domos uno in loco mansuras:quæ ex incendiis rapi non possent; casula prothegenes contẽtus erat
in ortulo suo.nulla in apellis testoriis pictura erat.nondum libebat parietes totos pingere; omnis
eorũ ars urbibus excubabat:pictorq; res communis terram erat.fuit & arellius romæ celebris paulo
ante diuũ augustũ nisi flagitio inggni corrupisset artem semper.alicuius amore fœmine flagrans:&
ob id deas pingens:sed dilectarũ imagine:itaque in pictura eius scorta numerabantur. fuit & nuper
grauis ac seuerus idemq; floridas.humilis rei pictor amulius huius erat minerua spectentem aspe-
ctans quacunq; aspiceretur.paucis dieꝝ oris pingebat:id quoq; cũ grauitate.q; semper rogatus q̃q̃ in
machinis Carcer eius artis domus aurea fuit:& ideo non extant exempla alia magnoper.post eũ fue
re in auctoritate Cornelius pinus &actius priscus.qui honoris & uirtutis ædes imperatori Vespasião
augusto restituendi pinxerunt.sed priscus antiquis similior:

De auium cantu compescendo.& qui encausto & penicillo primus lacunaria.& cameras pinxe
rit:sparsimq; præcia mirabilia picturarũ. Cap:xi.

On est omittenda in picturæ muntione celebris circa lapidũ fabula.siquidem in triũuira
tu quodã loco deductus a magistratibus ĩ nemorosum hospitiũ. minaciter cũ iis postero
die expostulanit.somnũ adẽtũ sibi uolucrũ cõcentu at ili draconẽ in iõgissima mẽbrana
depictu circũdedere loco.eoq; terrore aues tunc siluisse narrantur.& postea cognitũ ẽ ita posse cõpe
sci.cæris pingere ac picturã inurere quis primus excogitauerit.nõ cõstat.Quidã aristidis iuẽtũ putãt
postea cõsumatã a praxitele.Sed aliquãdo uetustiores encausticæ picturæ extitere.ut polygnoti &
Eucauten. nicanoris & archesilai pariorũ.lysippus quoq; eginæ picturæ suæ inscripsit Enetem:quid ꝓfecto nõ
aut encau fecisset:nisi encaustica iuẽta.pãphilus quoq; apellis præceptor nõ pinxisse tm̃ encaustica. sed ẽr do
sen cuisse tradit pausiã sicyoniũ primũ in hoc genere nobilẽ Brietis filius hic fuit.eiusdẽ primo discipu
Thespiis lus.pinxit & ipse penicullo parietes thebis cãreficerẽt quõdã a polygnoto picti multũq; cõparatio
ne superatus existimabat:qm̃ nõ suo genere certasset.idẽ & lacunaria primus pingere instituit.nec
cameras ante eũ taliter adornari mos fuit.paruas pingebat tabellas maximeq; pueros hoc æmuli eũ
interpretabãt facere:qm̃ tarda bicturæ ratio eẽt illa.Quãobrẽ daturus celeritatis famã.absoluit uno
die tabellã.q̃ uocata ẽ hemerõios puero picto amauit in iuuẽta glycerã municipẽ suã inuẽtricẽ coro
nare certãdoq; imitatiõe eius ad nũerosissimã floꝝ uarietatẽ pduxit artẽ illã.postremo pinxit illã se
dẽtẽ cũ corona.Quæ nobilissa tabula appellata ẽ stephãoplocos. ab aliis stephanopolis qm̃ Glyce
ra coronas uẽditãdo sustinuerat paupertatẽ.huius tabulæ exẽplar:qd apographõ uocãt.L:Lucull⁹
duobus talẽtis emit athenis.pauxias aũt fecit & glandes tabulas.sicut spectatam in pompeii portici
bus boum immo iationẽ.eam enim picturam primus inuenit.quã postea imitari sunt multi. æqua
uit autẽ nemo.ante omnia cũ longitudinem bouis ostendere uellet.aduersum eum pinxit.nõ transu
uersum.unde.& abunde intelligitur amplitudo.dein cũ omnes quæ uolunt;eminentia uideri.candi
cantia faciant.coloremq; cõdiant nigro.Hic totũ bouẽ atri coloris fecit.ũbrq; corpus ex ipso dedi
Magna prorsus arte in equo.extanta ostftendens. & in contracto solida omnia. Sicyone & hic uitã
egit diuq; fuit illa patria picturæ.Tabulas inde omnes ex publico ꝓpter æs alienũ ciuitatis addictas
Scauri ædilitas romã trãstulit.post eũ emicuit lõge ãte omnes euphrãor isthmius olympiade.l.cẽte
simo.iiii.is ẽ q inter fictores dictus ẽ a nobis.fecit & colossos & marmora ac sciphos sculpsit.docilis

ac laborioſus ante omnes:& in quocúq; genere excellens ac ſibi æqualis.Hic primus uidet & expſſiſſe dignitates inſigna heroum:& uſurpaſſe ſymmetriã.Sed fuit in uniuerſitate corpoꝛe exilior: capitibus articuliſq; grandior.Volumina quoq; cõpoſuit de ſymmetria & coloribus.Opa eius ſunt: equeſtre prœlium.xii.dii.Theſeus:in quo dixit:eundẽ apud parrhaſium roſa paſtum eſſe:ſuũ uero carnes Nobilis eius eſt tabula epheſi.Vlixes ſimulata ueſania bouem cũ equo iungens:& palamedes dux faſce gladium condens.Eodem tempore fuit & Cyclias:cuius tabulã Argonautas.lls.c.xliiii. Hortẽſiꝰ orator mercatus eſt:eiq; ædem fecit in thuſculano ſuo. Euphranoris autẽ diſcipulus fuit antidotus. Huius eſt clypeo dimicans & luctator:tibicemq; inter pauca laudatus.Ipſe diligẽtior q̃ numeroſior: & in coloribus ſeuerus.Maxie inclaruit diſcipulo nicia atheniẽſiq; diligẽtiſſime mulieres pinxit.Lumen & umbras cuſtodiuit:atq; ut emineꝛẽt e tabulis picturæ maxie curauit.Opa eius nemea aduecta ex aſia romã a ſyllano:quã in curia diximus poſitã.Itẽ Liber pater in æde cõcordiæ.Hiacynthus:quẽ Cæſar Auguſtus delectatus eo ſecũ deportauit alexandria capta:Et ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hãc tabulã Dianæ.Epheſi uero eſt Megabyzi ſacerdotis epheſiæ Dianæ ſepulchrũ. Athenis necromãtia Homeri.Hanc uendere noluit Attatalo regi talẽtis.lx.potiuſq; patriæ ſuæ donauit: abundans opibus.Fecit & grãdes picturas:in qbus ſunt Calypſo & Io:& Andromeda Alexãder quoq; in Pompei porticibus præcellẽs:& Calypſo ſedens.Huic qdẽ aſcribũtur q̃drupedes.Proſperrimæ canes expreſſit.Hic eſt nicias:de quo dicebat praxiteles interrogatus:quæ maxime opa ſua ꝓbaret in marmoribus:qbus Nicias:manũ admouiſſet.Tantũ circũlitioni eius tribuebat.Nõ ſatis diſcernit alius eodẽ nomine.at hunc eundẽ quidã faciunt olympiade cẽteſima.xii.Niciæ cõparatur: & aliquãto præfert athenion Maronites Glaucionis corinthii diſcipulus:& auſterior colore:& in auſteritate iucundior:ut in ipſa pictura eruditio eluceat.pinxit in tẽplo Eluſinæ philarchũ:athenis frequentiã quã uocauere polygemneton.Itẽ achillem uirginis habita ocuitatũ Vlyxe deprehendẽte.Et in una tabula quaq; maxime inclaruit:agoſonem cũ equo.Quod niſi iuuenta obiiſſet:nemo ei cõpararet. Eſt & nomẽ Heracliti macedoni.Initio naues pinxit.Captoq; rege pſeo athenas cõmigrauit,ubi eodẽ tempore erat Metrodorus pictor.Idemq; philoſophus magnæ in utraq; ſcientia auctoritatis.Itaq; cũ Paulus deuicto pſeo petiſſet ab atheniẽſibus ut q̃ ꝓbatiſſimũ philoſophũ mitterent ſibi ad erudiendos liberos:itemq; pictorem ad triumphũ excolendũ:atheniẽſes Metrodorũ elegerunt:pfeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtantiſſimũ:quod edicto quoq; paulus indicauit. Timomachus bizãtinꝰ Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeã ab eo in Veneris genetricis æde poſitas:octogintã talentis uenundatas.Talentũ autem atticũ ut ait Varro.xvi.ſeſtertiis taxat.Timomachi æque laudant.Oreſtes.Iphigenia in tauris & Lecythion agilitatis exercitator:cognatio nobiliũ:palliati:quos dicturos pinxit:alteꝛq; ſtantem:alteꝛq; ſedentẽ præcipue tamẽ ars eis fauiſſe in Corgone uiſa ẽ. pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus e ſeueriſſimis pictoribus fuit:cuius fũt Epaminũdas:picles:Medea.Virtus:Theſeus.Imago atticæ plebis:boũ immolatio.Sũt qbus & Mechopanes etiãdẽ pauſiæ diſcipulꝰ placeat diligentia.quã intelligant ſoli artifices.Alias durus in coloribus ſed & multus. Nã Socrates iure oibus placet.Taleſq; ſunt eius picturæ.Cũ Aeſculapio filiæ Hygia Aelege:panacea iaſo:& piger q̃ appellatur ocnos ſpartũ torquẽs q̃ aſellus arrodit.Hactenus indicatis in genere utroq; ꝓceribus: non ſilebũtur & primis ꝓximi.Ariſtoclides:q pinxit ædẽ apollinis delphis.Anthiphilus puero ignẽ conflante laudatur:ac pulchre alias domo ſplendeſcente:ipſiuſq; pueri ore.Itẽ lanificio:in quo ꝓpe-rant omniũ mulieꝛũ penſa:ptolæmeo uenãte.Sed & nobiliſſimo ſatyro cũ pelle pãthernina:quẽ apoſcopenõta appellãt:ariſtophõ anchalo uulnerato ab apro cũ ſocia doloris aſtipale.Numeroſa æque tabula:in qua ſũt priamus:helena Credulitas:Vlyxes:Deiphabꝰ:Dolus:androbius pinxit Scyllin ancoras pficæ claſſis præcidentẽ arte mõ Danẽ miſãtibus eã prædonibus.Reginã Stratonicẽ:herculẽ & Deianirã.Nobiliſſimas ãt q̃ ſunt in porticibus Octauiæ operibus.Herculem ab oeta monte Dori dos exuſta mortalitate cõſenſu deoꝛ in cælũ euntem.Laumedontis circa herculẽ & neptũnũ hiſtoriam:alcimachus Dioxippũ:qui pancratio olympiæ citra pulueris iactũ:q; uocãt aconiti:uicit Conẽti nemea.Cteſilochus appellis diſcipulꝰ petulanti pictura inotuit ioue liberũ parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiſcente inter obſtetrices & deaꝛ clamorẽ. Cteſidemus oecaliæ expugnatione & Laodamiã.Cleſides reginæ Stratonices iniuria:nullo.n.honore exceptus ab ea:pinxit uoluptatẽ cũ piſcatore:quẽ reginã amare ſermo erat.Eãq; tabulã in portu epheſi ꝓpoſuit:ipſe uelis raptꝰ eſt.Regina tolli uetuit:utriuſq; ſimilitudine mire expreſſa Cratinus comœdus athenis in põpio pinxit.Eurchides bigã regis cũ uictoria.Eudorus ſcaena ſpectatur.Idẽ & ex ære ſigna fecit.Iphis neptũno & Victoria.habrõ amicitiã & cõcordiã pinxit:& deoꝛ ſimulachra Leontiſcus aratũ uictorem cũ tropheo pſalthriã Leon Sapho.Niceracuſ uenerẽ inter Gratias & cupidinem. herculem triſtem inſaniæ pœnitentia.Nealceſ Venerẽ ſolerſ in arte ingenioſo opi ſuppinxit. Siquidẽ cũ prœliũ nauale

Cydias

Gynæconitin uetus lectio.

tactũ

Sollers hic arte ingemoſe opi ſup pinxito

ægyptioꝝ & perſaꝝ pinxiſſet:quod in nilo:cuius aqua eſt mari ſimilis:factū uolebat itelligi:argumẽ toq; declarauit:quod arte nõ poterat:aſellum enim in littore bibentẽ pinxit:& cocrodillũ inſidiantẽ ei.Oenias Syngenicon.Philiſcus officinã pictoris:ignem cõflante puero.phalerion Scyllam.Simõi des Agatarchũ & Mnemoſinẽ.Simus iuuenẽ requieſcentẽ:officina fullõis:quinquatrus celebrantẽ. Idemq; Nemeſin egregiam.Theodorus uero emungentẽ.Idem ab Oreſte matrem & Aegiſtum iterfici.Bellumq; iliacum pluribus tabulis:quod eſt Romæ in philippi porticibus:& Caſſandram quæ i concordie delubro.Theontius Epicorum cogitantẽ Demetrium regem.Theon Oreſtis inſaniã Thamyram cytharedũ.Tauriſcus Dioſcobolũ:Clytẽneſtrã:paniſcum:polynicem regnũ repentẽ:& Capanea.Non omittetur inter hos inſigne exemplũ.Nãq; erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tã tũ ipſe ꝓficit:ut celebrem etiam diſcipulũ ipſe reliquerit paſiam fratrem egenitæ fictoris.Illud uero ꝓ quã rarum ac memoria dignũ etiam ſuprema opa artificum impfectaſq; tabulas:ſicut irin Ariſtidis: Tindaridas Nicomachi:Medeã Thimomachi:& quã diximus Veneré Apellis in maiori ammiratione eſſe:q̃ pfecta.Quippe in iis liniamenta reliqua:ipſeq; cogitationes artificum ſpectantur:atq; in lenocinio cõmendationis dolor eſt:Manus cum id agerent extinctæ deſiderantur.Sunt etiãnum non ignobiles quidẽ in tranſcurſu tamen dicendi:Ariſtonides:Anaxãder:ariſtobolus ſyrus:archeſilas Tiſicratis filius:Coribas nicomachi diſcipulus:Carmanides euphranoris:Dionyſiodorus colophonius: Diogenes qui cũ demetrio rege uixit.Eutymedes:Heraclides macedo:Mydon/ſolus philomachi ſtatuarii diſcipulus:Mnaſitheus ſicyonius:Mnaſiedemus ariſtonidis filius & diſcipulus:Neſſus Habrõis filius polemnon alexandrinus.Theodorus ſamius & Tadius nicoſthenis diſcipuli.Xenon neoclis diſcipulus ſicyonius.pinxere & mulieres.Timarete Myconis filia Dianã in tabula:quæ epheſi eſt in antiquiſſimis picturæ.Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt eleuſinæ.Calypſo ſenẽ & præſtigiatorẽ Theodorũ alciſthene ſaltatorẽ.Ariſtarete nearchi filia & diſcipula æſculapiũ. Lala cyzena ꝓpetua uirgo Martia.M.Varronis iuuẽta romæ & penicillo pinxit:& caſtro in eboré imagines mulierum maxime:& neapolitanũ in grandi tabula.Suã quoq; imaginẽ ad ſpeculũ. Nec ullius in pictura uelocior mãus fuit.artis uero tantũ ut multũ immanitate precii antecederet celeberrimos eadẽ ætate imaginũ pictores.Sopylon & Dioniſium quoꝝ tabulæ pinacothecas implent. pinxit & quædam Olympias:de qua hoc ſolum memoratur:diſcipulum eius fuiſſe Antobolum.In encauſtice pingendi duo fuiſſe antiquitus genera cõſtat:cera & ebore ceſtro ideſt uiriculo:donec claſſes pingi cœpere.Hoc tertiũ acceſſit:reſolutis igni cæris penicillo utendi:quæ pictura in nauib⁹ nec ſole nec ſale uentiſq; corrumpitur.pingunt & ueſtes in ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela poſtq̃ attriuere illinentes nõ coloribus:ſed colorem ſorbentibus medicamentis.Hoc cũ fecere nõ apparet in uelis ſed in cortina pingi.In feruentes aquas merſa poſt momentũ extrahũtur picta. Mirumq; cũ ſit unus in cortina colos:ex illo alius atq; alius fit in ueſtẽ accipientis medicaminis q̃litate mutatus. Nec poſtea ablui poteſt:ita cortina non dubiæ cõfuſura colores ſi pictos acciperet.Degerit eos ex uino:pingitq; dum coquit.Et aduſtæ ueſtes firmiores fiunt:quã ſi non uerentur.

Teleclius:

Mãrtia in antiqs lib. nõ legit.

Euchinõ

Plaſtices primi inuentores:de ſimulacris & uaſis fictilibus & pretio eorum. Cap.xii.

EPictura ſatis ſuperq;.Contexuiſſe his & plaſticẽ conueniat:eiuſdem ope terræ fingere ex argilla ſimilitudines.Dibutades ſicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opa: quæ capta amore iuuenis:illo abeunte pegre:umbrã ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circũſcripſit.Quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit:& cũ cæteris fictilibus induratum igni ꝓ poſuit:eumq; ſeruatũ in nympheo:donec corinthum Mũmius euerteret:tradũt.Sunt q in ſamo primos omnium plaſticen inueniſſe Rhoecũ & Theodorũ tradant multo ante Battiadas corintho pulſos.Demarathũ uero ex eadem urbe ꝓfugum qui in etruria Tarquiniũ priſcũ regem populi Romæ genuit:comitatos fictores euchirapum & eugrãmum:ab iis italiæ traditam plaſticen.Dibutadis inuẽtum eſt rubricã addere:aut ex rubia cretam fingere.primuſq; pſonas tegularũ extremis ibricibus impoſuit:quæ iter initia ꝓtypa uocauit.poſtea idem ectypa fecit.Hic & faſtigia templorum orta: ꝓpter hunc plaſtæ appellati.Hominis autẽ imaginem gypſo e facie ipſa primus omniũ expreſſit:cæraq; in eam formã gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus ſicyonius frater Lyſippi:de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit:ante eum quã pulcherrimas facere ſtudebatur.Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit.Creuitq; res in tantũ:ut nulla ſigna ſtatuæ ue ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiã quã fundendi æris.plaſtæ laudatiſſimi fuere Dimophilus & Gorgaſus.Idemq; pictores q cereris ædem Romæ ad circum maximũ utroq; genere artis ſuæ exoluerunt:uerſibus inſcriptis græcie:qbus ſignificarũt a dextra opera Dimophili eſſe:a parte leua Gorgaſi.Ante hanc ædem tuſcanica omnia in ædibus fuiſſe auctor eſt.M.Vorro. Ex hac cum reficerent: cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe.ltẽ ſigna ex faſtigiis diſperſa.Fecit & calco

sthenés cruda opera athenis:qui locus ab officina eius ceramicos appellat.M.Varro tradit sibi cognitum romæ.Possuniú nomine:a quo factas romæ tubas.Item pisces:quos aspectu discernere a uerius uix posses.Idem magnificat archesilaú.L.Luculli familiaré:cuius ꝓplasticem pluris uenire solitam ab artificibus ipsis quã aliorum opa.Ab hoc factum Venerem genetricem in foro Cæsaris:& priusq; absolueretur:festinatione dedicandi positã.Deinde ei a Luculio sestertiis.lx.signum fœlicitatis locatú: cui mors utriusq; inuiderit.Octauio equiti romano cratera facere uolenti exemplar e gypso factú talento:Laudat & pasitelem qui plasticem matrem statuariæ sculpturæq; & cælaturæ esse dixit: & cum esset in omnibus his summus nihil unq; fecit:antequá finxit.Præterea elaboratá hác italiæ artẽ & maxime etruriæ.Turianumq; a fregellis accitum:cui locaret Tarquinius priscus iouis effigiẽ in capitolio dicandá.Fictilem eam fuisse:& ideo mirari solere.Fictiles in fastigio templo eius quadrigæ: de q̃bus sæpe diximus.Ab hoc eodem factú.Herculé:qui hodieq; materiæ nomen in urbe retinet.Hæ enim effigies deum erant laudatissimæ.Nec pœnitet nos illoꝝ qui tales coluere.Aurũ enim & argentum ne diis quidẽ conficiebant.Durant etiamnũ pleriscq; in locis talia simulacra.Fastigia quidẽ templorum etiá in urbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitateq; æui santiora auro certe innocentiora.In sacris quidẽ etiá inter has ŏpes nõ murrinis crystallinisue:sed fictilibus ꝓlibatur sympulis.Inenarrabili terræ benignitate:si quis singula æstimet:etiá ut omittantur in frugũ uini pomorum herbaꝝ fruticũ medicamentorũ mettallorũ generibus beneficia eius:quæq; adhuc diximus: uel quæ assiduitate faciant.Figlinaꝝ opa:imbricibus tubulis teguliscq; ad balneas mãmatis: uel ad tecta coctilibus laterculis fundamentiscq;:aut quæ rota fiunt etiá fictilibus doliis ad uina excogitatis: & ad aquas.propter quæ Numma rex septimú collegium figulorũ instituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere:sicut.M.Varro pythagorico modo in myrti & oleæ atque nigræ populi foliis.Maior quoq; pars hominũ terrenis utitur uasis.Samia etiamnũ in esculentis laudant. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in italia & calicũ tantũ furrentũ:asta pollentia in hispania & saguntum:in asia pgamũ.Habẽt & tralles opa sua:& utinam in italia:quoniá & sic gentes nobilitãtur. Et hæc ꝑ maria terrasq; ultro citroq; portãtur.Insignibus rotæ officinis erythris.Hodieq; in templo monstrantur duæ amphoræ pp tenuitatem consecratæ discipuli magistriscq; certamine uter tenuiorem humum circunduceret.Cois laus maxima:hadrianis finitas.Nõnullis circa hoc seueritatis quoq; exemplis. Q.Coponium inuenimus ambitus dãnatum:quia uini amphorã dedisset dono ei:cuius suffragii latio erat.Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas contingat figlinis tripatinum inquit Fenestella appellabatur fúma cœnaꝝ: lauticia.Vna erat murenaꝝ:altera lupoꝝ:tertia myxonis piscis. Inclinatis iam scilicet moribus ut tamen eos præfere græciæ etiam philosophis possimus.Siquidẽ i Aristotelis hæredũ auctione.lx.patinas uenisse traditur.Nam nos cũ unã Aesopi tragœdiaꝝ histrionis in natura auiũ diceremus sestertiis.dc.stetisse:nõ dubito indignatos legentes.At Hercules Vitellius in principatu suo.cc.sestertiis condidit patiná Cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: qm̃ eo puenit luxuria:ut etiá fictilia pluris cõstẽt:quã murrhina.propter hác Mutianus altero cõsulatu suo in cõquæstione expbrauit patinaꝝ paludes Vitellio.Memoria non illa fœdiore:cui⁹ ueneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat interisse.cxxx.conuiuas.Nobilitantur iis oppida quoq;:ut regium:& cumæ Samia testa matris deum sacerdotes:qui galli uocant:uirilitatẽ amputãt. Nec aliter citra pniciem:si.M.Celio credamus qui linguã sic amputandã obiecit graui ꝓbro:tanquã & ipse iam tũc eidẽ Vitellio malediceret.Quid non excogitauit ars:fractis etiã testis utẽdo sic ut firmius durent tusis calce addita:quæ uocant signina.Quo genere etiá pauimenta excogitauit.

Hamatis frõtatisq;

Vt astá & pollentiã

Talentis.x. uetus lect.

Terræ uarietates:& de puluere puteolano:& aliis terræ generibus quæ in lapidẽ uertunt.Cap.xiii.

Erum & ipsius terræ sunt alia segmenta.Quis enim satis miret passimã eius partẽ medioq; puluerẽ appellatam in putẽolanis collibus opponi maris fluctibus:mersúq; ꝓtinus fieri lapide unũ expugnabilẽ undis:& fortiorẽ quottidie:utiq; si cumano misceatur cemẽto: Eadem est terræ natura in cyzicena regione: sed ibi nõ puluis:ueꝝ ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahitur.Hoc idẽ circa cassandrea ꝓdunt fieri.Et in fõte gnidio dulci intra octo menses terrã lapidescere.Ab oropo quidẽ aulidẽ usq; quicquid terræ attingit mari:mutatur in saxa:nõ multũ puluere puteolano distante e nilo harena tenuissima sui pte nõ ad sustinenda maria fluctusq; frãgendos:sed ad belládа corpora palestræ studiis.Inde certe patrobio.Neronis principis liberto aduehebatur.Quin & Leonato & cratero ac Meleagro Alexãdri magni ducibus fabulũ hoc portari cũ reliquis militaribus cõmertiis tepio.plura de hac pte non sũ dicturus:non hercules magis quã de terræ usu in cæromatis:qbus exercẽdo iuuẽtus nostra corpora uires animoꝝ ꝓdidit.

De parietibus fornaceis & lateritiis & eoꝝ ratione. Cap.xiiii.

Vid:nõ & in africa hispaniaq; ex terra parietes:quo appellãt fornaceos(qm̃ fornacũ mo-

do circundati utrinq; duabus talibus infarciunt uerius quã instruũtur(æuis durant:incorrupti hymbribus:uentis:ignibus:omniq; cemento firmiores.Spectat etiã nũc speculas Hãnibalis hispania terrenasq; turres iugis montiũ impositas.Hinc & eespitũ natura castroꝝ nallis acõmodata cõtra fluminum impetus aggribus.Illini quidẽ crates parietũ luto:& lateribus crudis extrui quis ignorat. Lateres nõ sunt e fabuloso.neq; harenoso:multoq; minus calculoso ducendi solo sed e cretoso & albicãte:aut ex rubrica.Vel si iam ex fabulo e masculo certe.Fingunt optime uere.Nã solstitio timosi fiũt quos ædificiis nõ idoneos ꝓbant.Quin & intritũ ipsũ eoꝝ prius q̃ fringant:macerari oportet: Genera eoꝝ tria.Lidoron quo utimur:longũ sesquipede:latũ pede.Alterũ tetradoron.Tertiũ pẽtadoron:

Didoron:

Græci enim antiqui doron palmũ uocabãt:& ideo dora munera:qa manu darẽtur. Ergo a quattuor & quinq; palmis ꝓut sunt:nominãtur.Eadẽ est latitudo.Minore in priuatis opibus:maiore in publicis utũtur in græcia:pithane in asia & in ulterioris hispaniæ ciuitatibus massalia & calẽto fiũt lateres qui siccati nõ mergũtur in aqua.Sunt enim e terra pumicosa:cũ subigi potest utilissima.Græci: præterquã ubi e silice fieri poterat structurã:parietes latericios prætulere.Sunt enim æterni:si ad ppendiculum fiant.Ideo & ad publica opa & regias domos adduntur.Sic extruxere murũ athenis:q ad mõtem hymetũ spectat.Sic patris ædes iouis & herculis quanuis lapideas colũnas & epistylia circundarent.Domũ regiã Attali trallibus.Item sardibus Crœsi:quã gerusia fecere.Halicarnasi mausolea:quæ etiam nunc durant.Lacedæmone quidẽ excisum lateritiis parietibus opus tectoriũ ꝓpter excellentiã picturæ ligneis formis inclusum romam deportauere in ædilitatæ ad cõmitiũ exornãdum Murena & uarro.Quod opus cum p se mirum esset:transflatũ tamen mag s mirabãtur.In italia quoq; latericiũ murus areti & meuaniæ est.Romæ nõ sunt talia ædificia:quia sesquipedalis paries:nõ plusq̃ unã cõtignationem tolerat.Cautumq; est:ne cõmunis crassior fiat:nec intergerinoꝝ ratio patitur.

De sulphure:alumine:& generibus eorum:& medicinæ. Cap.xv.

Hæc sint dicta de lateribus.In terræ aũt reliquis generibus uel maxime natura mira est sulphuris:quo plurima domantur.Nascitur in insulis æoliis inter siciliã & italiam:quas arder diximus.Sed nobilissimũ in melo insula.In italia quoq; inuenitur in neapolitano cãpano ꝓagro collibus:qui uocãtur leucogrei:qd̃ est cuniculis effosũ pficitur igni. Genera quattuor. Viuũ: quod græci apyron uocant:nascitur solidũ hoc glebosũ.Eo solo ex oĩbus generibus medici utũtur. Cætera.n.liquore cõstat:& conficiũtur oleo incocta.Viuũ autẽ effoditur.transluceteq;:& uiret.Alterũ genus appellant glebam fullonũ tantũ officinis familiare.Tertio quoq; generi unus tãtũ est usus ad sufficiendas lanas:quoniã candorẽ tantũ molliemq; confert.Egula uocatur hoc genus.Quarto ãt ad ellychnia maxime cõficiendas.Cætero tanta uis est:ut morbos comitiales depræhẽdat nidore:impositum igni.Lusit & Anaxialus eo candens in calice nouo prunaq; subdita circunferens:exardescentis repcussu pallorem dirum uelut defunctoꝝ effandẽte cõuiuiis.Natura eius calfacit:cõcoqt.Sed & discutit collectiões corpoꝝ:ob hoc talibus emplastris malagmatibusq; miscetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cũ adipe mire ꝓdest impositũ.Aufert & lichenas a facie cũ terrebinthi resina: & lepras:Harpaxita uocatur a celeritate auellandi:auelli enim subide debet.Prodest & suspiriosis linctũ. purulenta quoq; ex tussientibus:& cõtra scorpionũ ictus.Vtiligines uiuũ nitro mixtũ : atq; ex aceto tritũ & illitũ tollit.Item lendes in palpebris:aceto sandaraco ammixto.Habet & in religiõibus locũ ad expiandas suffitu domos.Sentitur uis eius & in aqs feruentibus.Neq; alia res facilius accenditur: quo apparet:ignium uim magnã etiã ei inesse.Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorẽ habent:ac lux ipsa coꝝ sulphurea est.Et butuminis uitia est natura:alibi limus:alibi terra.Limus a iudeæ lacu ut diximus emergens.Tertia in syria circa sydonem oppidũ maritimũ.Spissantur hæc utraq;:& in densitatẽ coeũt.Est uero liquidũ bitumẽ sicut zacynthium & quod a babilone inuehitur.Ibi qdem et candidũ gignitur.Lqdũ est et apolloniaticũ:quæ omnia græci pissasphalton appellãt ex argumento picis et bituminis.Gignitur et pingue liquorisq; oleaci in sicilia:agragantino fonte ifíciẽs riuũ. Incolæ id aurũ diuũ panniculis colligunt citissime sic adhærescẽs.Vtuntur eo ad lucernaꝝ lumina olei uice. Item ad scabiẽ iumentoꝝ.Sunt qui et naphten de qua in secundo diximus uolumine:bituminis generi ascribunt.Veꝝ ardens eius uis ignium naturæ cognata ꝓcul abest ab omni usu.Bituminis ꝓbatio ut quã maxime splendeat:sitq; ponderosũ ac graue.Leue autẽ modice:quoniã adulteratur. pice. Vis bituminis quæ sulphuris:sistit discutit:attrahit:glutinat.Serpentes nidore fugat accensũ.Ad suffusiões oculorũ et albugines babylonium efficax traditur:itẽ ad lepras lichenas pruritusq; corpoꝝ. Illintur et podagris.Omnia autem eius genera incõmodos oculorũ pilos replicãt. Dentium doloribus medentur simul cũ nitro illita.Tussim ueterẽ et anhelitus cũ uino potum emendat.Discenteris ẽt datur eodẽ modo.Sistitq; aluũ.Cum aceto uero potum discutit cõcretũ sanguinẽ:et detrahit. Mitigat lumboꝝ dolores.Item articulorũ.Cũ farina hordeacea ipositum:emplastrum peculiare sa-

cit sui nominis.Sanguinē fistit.Vulnera colligat.Glutinat neruos.Vtuntur etiā ad quartanas bitumi nis drachma & hedyosmi pari pondere cū myrrhæ obolo subacti Comitiales morbos ustum deprehendit.Vuluæ strangulatiões olfactū discutit cū uino & castoreo procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminarum in uino potum elicit.In reliquo usu æramentis illinitur:firmatq; ea contra ignes.Dixim⁹ & tingi solidas ex eo statuas & illini.Calcis quoq; usum præbuit:ita ferruminatis babylonis muris.placet in ferrariis fabrog officinis tingendo ferro: clauorūq; capitibus:& multis aliis usibus.Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera quod intelligitur salsugo terræ.plura & ei⁹ genera. In cypro candidū & nigrum:exigua coloris differentia:cū sit usus magni:quoniā inficiendis claro colore lanis cādidū liquidumq; utilissimū est.Contraq; fuscis aut obscuris nigrum. Et aurum nigro purgatur.Fit autē omne ex aqua limoq;:hoc ē terræ exudantis natura. Corriuatū hyeme a stiuis solibus maturatur.Quod fuerit ex eo præcox.candidū fit.Gignitur autē in hispania:ægypto: armenia:macedonia:ponto:africa.Insulis sardinia melo:lipara:strongyle.Laudatissimū ægypto:proximū in melo.Huius quoq; duæ species:liquidū:spissumq;.Liquidi probatio:ut sit lympidū lacteumq; sine offensis fricandi:cum quodā igniculo caloris.Hoc phorimō uocāt.An sit adulteratū:deprehenditur succo dunici mali.Sincerum enim mixtura ea nigrescit.Alterū genus est pallidæ & scabræ naturæ & quod inficitur galla.Ideoq; hoc uocāt paraphoron.Vis liquidi aluminis astringere:indurare: rodere.Melle ammixto sanat oris ulcera:papulas:pruritusq;.Hæc curatio fit in balneis duabus mellis ptibus:tertia aluminis.Virus alarg sudoresq; sedat.Sumitur pilulis contra lyenis uitia. pellendūque pruritum:ac per urinā sanguinem.Emendat & scabiem nitio ac melanthio admixtis.Cōcreti aluminis unum genus schiston appellant græci in capillamenta quædā canescentia dehiscēs. Vnde quidā trichitin potius appellauere.Hoc quoque fit ex lapide:ex quo & in chalcitin uocant:ut sit sudor qdā eius lapidis in spumā coagulati.Hoc genus aluminis siccat:minusque sistit humorē inutilē corporibus.Sed auribus magnopere ꝓdest infusum:uel illitū:uel oris ulceribus:dentibusque si saliua cū eo contineatur.Et oculorg medicamentis inseritur apte:uerendisque sexus.Coquitur in patinis: donec liquari desinat.Inertioris est & alterū genus quod stringit in uocat.Duæ eius species:fúgosū atque omnium ore delui facile:quod in tantū damnat.Melius pumicosū:& foraminū fistulis spongiæ simile: rotundūq; natura:candido ꝓpius:cū quadam pinguedine sine harenis friabile: nec inficiēs nigritia. Hoc coquit p se carbonibus puris:donec cinis fiat.Optimū & ex oībus quod melinum uocāt:ab insula melo:ut diximus.Nulli uis maior neque astringendi:neque denigrādi:neque indurandi.Nullū spissus.Oculorg scabricias extenuat.Cōbustū utilius epiphoris inhibēdis.Sic & ad pruritus corporibus.Sanguinē quoq; sistit in totum foris illitum.Vulsis pilis ex aceto illitū:renascentem mollit lanuginem summam.Omniū generum uis in astringendo.Vnde nomen græcis.Ob id oculorum uitiis aptissima sunt.Sanguinis fluctiones inhibent cū adipe.Sic & infantū ulcera putrescentia ulcerem cō pescit cum adipe.Et hydropicorum eruptiones siccat.Et aurum uitia cum succo punici mali. Et unguium scabricias:cicatricúque duritias:& pterigia ac pniones.phagedenas ulcerg ex aceto:aut cū galla pari pondere cremata.Lepras cū succo olerg.Cū salis uero duabus partibus uitia quæ serpūt. Lendes & alia capillorg animalia pmixtum aquæ.Sic & ambustis ꝓdest:& furfuribus corporg cum sero pice.Infundit & disentericis.Vuam quoq; in ore comprimit:ac tōsillas.Ad oīa quæ in cæteris generibus dixius efficatius intelligit ex melo aduectū.Nam ad reliquos usus uitæ in coriis lanisq; pficiendis:quāti sit momēti:significatū est.Ab his p se oīa ad medicinas ptinentia terre genera tractabim⁹.

Stron gylen. Dios.

Cum cæra & pice. Dios.

De terra samia & eretria & chia & selinusia & pnigiti & ampeliti medicinæ: Cap.xvi.

Amiæ duæ sunt:quæ syropicon.& quæ aster appellātur.prioris laus:ut recēs sit:& leuis:linguæque glutinosa.Altera globiosior:cādida.Vtraq; uritur:ac lauat. Sūt qui præferā priorem.prosunt sanguinē expuentibus.Emplastrisque quæ siccādi causa cōponunt. Oculorg quoq; medicamētis miscētur.Eretria totidē differentias hēt.Nāque & alba ē:& cinerea:quæ præfertur in medicina.probatur molliciæ:& quod si ære ꝓducatur:uiolaceū reddit colorē. Vis & ratio ei⁹ i medēdo dicta ē inter pigmēta.Lauatur oīs terra.In hoc enim loco dicemus:pfusa aq siccataque soli bus:iterg ex aqua trita ac reposita:donec considat:& digeri possit in pastillos.Coqtur in calcibus crebro concussu est in medicaminibus & chia terra cādicās.Effectus eius q samiæ.Vsus ad mulierg maxime cutē.Idē & selinusiæ.Lactei coloris est hæc:& aq dilui celerrima.Eadēque lacte diluta:& rectorioris albaria interpolantur.pnigitis eretriæ simillima est grandioribus tantū glebis & glutinosa:cui effectus idē qui cymoliæ:infirmior tamen. Bitumini similima est ampelitis.Experimentū eius: si cæræ modo accepto oleo liquescat.Et si nigricans colos maneat tostæ. Vsus ad molliendū discutiendūque.Ad hæc medicamentis additur:præcipue in calliblepharis et inficiendis capillis.

Collyrion uet cor et Dios Aeta prædicātur

Cretæ genera ad uestium usus cymolia:samia:umbrica:saxum:argentariam. Cap.xvii.

Retæ plura genera. Ex iis cimoliæ duo ad medicos pertinentia. Candidũ & ad purpuriſſũ inclinans. Vis utriq; ad diſcutiendos tumores: & ſiſtendas fluxiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita: puſtulaſq;. Si uero aphronitrũ & cyprium admiſceatur & acetũ: pedũ rumores ſanat uita ut in ſole curatio hæc fiat: & poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium uero tumoribus cypria cæra addita prodeſt & refrigerandi quoq; natura cretæ eſt: ſudoreſq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balneis: laudatur maxime theſſalica. Naſcitur & in lycia circa buboné: eſt & alius cimoliæ uſus in ueſtibus. Ná ſarda quæ afferentur de ſardania: candidis tantũ aſſumꝫtur. Inutilis uerſicoloribus: eſt & utiliſſima omniũ cimoliæ genere: preciоſior umbrica: & quá uocãt ſaxũ. Proprietaſq; ſaxi: q; creſcit in macerãdo: atq; põdere emptionilla menſura. Vmbrica nõ niſi poliendis ueſtibus aſſumit. Neq; n. pigebit hanc quoq; partẽ attingere: cũ lex metella extet fullõibus dicta: quá. C. Flãminius & L. Aemilius cẽſores dedere ad populũ ferendã. Adeo omnia maiorib⁹ curæ fuere. Ergo ordo hic eſt. primũ abluit ueſtis ſarda: dein ſulphure ſuffit: mox deſquãmatur cimolia: quæ eſt coloris ueri. Fucatus. n. deprehẽditur: nigreſcitq; & effũditur ſulphure. Veros ãt & præcioſos colores emollit cymolia: & quodã nitore exhilarat cõtriſtatos ſulphure cãdidis ueſtibus ſaxũ utilius a ſulphure. Inimicũ coloribus. Græcia ꝑ cimolia tympano utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur: nitorẽ argenteũ reddens. Eſt & utiliſſima qua circũ prædicere ad uictoriæ notã: pedeſq; uenaliũ trans mare aduectorũ donare inſtituerũt maiores. Talemq; plomaticæ Taberium Erotem eadem naue aduectos uidere proaui.

Tymphaico uel timpherico. Theoph.

Qui & quorum liberti præpoſiti. Cap. xviii.

Amphionem uetuſtio non habet. Menedoꝛ

Ed quid hos refero aliquo litterarũ honore cõmendatos: Talẽ in cataſta uidere Chryſogonum Syllæ: Amphionẽ. Q. Catuli interfectorẽ. Heronẽ. L. Luculli: Demetriũ pompeii: augẽq; demetrii. q̃q̃ & ipſa pompeii credita eſt & Hipatchum. M. Antonii Menam & menecratem Sex. põpeii: alioſq; deinceps: quos enumerare iã non ẽ: e ſanguine quiritiũ & ꝓſcriptionũ licẽtia ditatos. Hoc eſt inſigne uenaliciis gregibus: opprobriũq; inſolẽtis fortũæ: q̃ & nos adeo potiri rerum uidimus: ut prætoria quoq; ornamenta decerni a ſenatu iubente aggrippina Cæſaris uiderimus libertis. Tantũq; non cum laureatis facibus remitti illo unde cretatis pedibus aduenieſſent.

Terra gelata: terra clupea: terra balearica. terra ebuſitana. Cap. xix.

Ræterea ſunt genera terræ ꝓprietatis ſuæ: de qbus iam diximus. Sed & hoc loco reddenda natura. Et galata inſula & circa clupeã africæ ſcorpiões necati balearis & ebuſana ſerpẽtes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXVI. PROOEMIVM.

Naturæ lapidũ ac marmorum luxuria. Cap. i.

I

Apidum natura reſtat: hoc eſt præcipua morum inſania: etiã ut gemmæ cum fucinis atq; criſtalli cũ murrinis ſileantur. Omnia náq; quæ uſq; ad hoc uolumen tractauimus homini aliqua ex cauſa genita uideri poſſunt. Montes natura ſibi ſeuerat ad quiſdã compages telluris uiſceribus denſandis: ſimul ad impetus fluminum domandos: fluctuſq; frangendos: ac minime quietas partes coercẽdas duriſſima ſui materia. Cædimus hos: trahimuſq; nulla alia quã delicias cauſa: quos transcendiſſe quoq; mirum fuit. In portento ꝓpe habuere maiores alpeis ab Hãnibale experatas: & poſtea a cimbris. Nunc ipſæ cædũtur in melle genera marmoꝝ. promõtoria aperiuntur mari: & rerum natura agitur in planum Euehimus ea quæ ſeparandis gẽtibus ꝓ terminis cõſtituta erant: manesq; marmoꝝ cauſa fiunt: ac per fluctus ſæuiſſimã rerum nãturæ ptem: huc illucque portantur iuga montiũ. maiore etiamnũ ueſania: quã cũ ad frigidos põtus uas petitur in nubila Cæloq; ꝓximæ rupes cauãtur: ut bibatur glacie. Secum quiſq; cogitet quæ pretia hoꝝ audiat: quaſuehi trahiq; moles uideat. Sed & quã ſine his multoꝝ fuerit beatior uita: ad quãq; multoꝝ neceſſe ſit neceſſe ſe iſta facere: immo uerius pati mortaleis: quos ad uſus: q̃ſue ad uoluptates alias niſi ut inter maculas lapidũ iaceãt: ceu uero nõ tenebris noctiũ dimidiæ parti uitæ cuiuſq; gaudia hæc anferẽtibus. Ingens iſta reputantẽ ſubit etiã antiquitatis rubor. Extant cenſoriæ leges glandia in cœnis glireſque & alia dictu minora apponi uetãtes. Marmora iuuehi: & maria hui⁹ rei cã trãſiri: quæ uetaret lex nulla lata é.

Quis primus in publicis operibus oſtenderit. Cap. ii.

Icat fortaſſis aliquis: non enim inuehebãtur. Id quidẽ falſo. ccclx. colũnas. M. Scauri ædilitatẽ ad ſcœnã theatri tẽporarii & uix uno mẽſe futuri in uſu uiderũt portari ſilentio legũ-

Sed publicis nimirum indulgentes uoluptatibus.id ipsū cut:aut qua magis uia irrepunt uitia q̄ publica.Enimero non alio modo in priuatos usus illa uenere:ebora:autū:gemmæ:aut quid omnino diis reliquimus:Verum esto indulserint publicis uoluptatibus:etiamne tacuerunt maximas eaꝝ atq; ado duodequadragenū pedum lucullei marmoris in atrio Scauri collocari.nec clam illud occulteq; factum est.Satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum cum in palatio extraherentur.Nō ergo in tam malo exēplo moribus cauere utilius fuerat:q̄ tacere tantas moles in priuatamdomū trahi præter fictilia deorum fastidia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ. Cap.iii.

Ec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepisse quodā uitæ rudimento.Iam enim.L.Crassium oratorem illum:qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodē atrio:hymetias tamen nec plures sex aut longiores duodenū pedū: que m. M.Bruttus in iurgiis ob id Venerē palatinā appellauerat.Nimiꝝ ista omisere moribus uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerant:cernentes:nullas potius quā irritas esse leges maluerunt.Qui nos sequūtur meliores non esse ꝓbabunt.Quis enim tantarum hodie columnaꝝ atrium habet.Sed prius quā de marmoribus dicamus hominū in iis p; æferēda iudicamus pretia.Ante igit artifices cēsebimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo:& quibus tēporibus. Cap.iiii.

Armore scalpendo primi oium inclaruerunt Dipoenus & Scyllis geniti īcreta īsula etiānum medis iperantibus:priusq; quā Cyrus in pīs regnare inciperet:hoc est ōlympiade citer quinquagesima.di sicyonē se contulere:quæ diu fuit officinaꝝ oium metalloꝝ pria. Deorū quorundā simulacra publice simul locauerāt sicynii:quæ prius quā absoluerent:artifices iniuriam quæsti abierunt in ætolos.Protinus sicyonios fames inuasit ac sterilitas:mœrorq; dirus:Remedium petentibus Apollo pythius affuturū respōdit:si Dipoenus & Scyllis deoru simulacra pficissēt. Quod magnis mercedibus obsequiisque impetratū est.Fuere autem simulacra ea Apollinis:Dianæ: Herculis:Mineruæ:quod e cœlo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore.cxxvi:de marmore pario'& masoleo. Cap.v.

Vm ii essent:iam fuerant in chio insula Malas sculptor:dein filius eius Micciades:ac deinde nepos Anthermus chius:cui⁹ filii Bupalus & Anthermus clarissimi in ea sciētia fuere Hipponactis poetæ ætate:quē certū est.lx.olympiade fuisse.Quod si quis horꝝ familiā ad proauum usq; retro agat.inueniet artis eius originē cū olympiadū origine cœpisse:Hipponacti notabilis fœditas uultu erat:quamobrē imaginē eius lasciuia iocoꝝ ii ꝓposuere ridentiū circulis. Quod hipponax in dignatus:amaritudine carminū distrinxit eos in tm̄:ut credat aliquos ex iis ad laqueū cōpulisse:quod falsū est.Cōplura.n.in finitimis insulis simulacra postea facere:sicut in delo:qbus subiecerūt carmen nō uitibus tantū censeri chium:sed & opibus anthermi filioꝝ.Ostendūt & lasii Dianā manibus eoꝝ factā.Et in ipso chio narrata ē opis eoꝝ Dianæ facies in sublimi posita:cuius uultū intrantes tristem:abeuntes exhylaratū putant Romæ signa eoꝝ sūt in palatina æde Apollinis in fastigio.Et oībus fere quæ Diuus Augustus fecit patris quoq; eoꝝ & deli fuere opa:& in lebedo īsula.Dipoeni q̄dē ambratia:argos:cleone:opibus refertæ fuere.Omnes aūt tantū candido marmore usi sūt e paro insula:quē lapidē cœpere lychnitē appellare:quoniā ad lucernas in cuniculis cæderet:ut auctor est Varro:multis postea cādidoribus reptis.Nuper etiā in lunensiū lapidicinis.Sed in parioꝝ mirabile ꝓdibus:gleba lapidis unius cuneis diuidentiū soluta imaginē sileni intus extitisse.Nō omittē dū hāc artē tāto uetustiorē fuisse quā picturā aut statuariā:quaꝝ utraq; cū phidia cœpit octogesima tertia olympiade:post annos circiter.cccxxxii.Et ipsū phidiā tradūt sculpsisse marmora.Veneremq; eius esse Romæ in octauiæ opibus eximiæ pulchritudinis.Alcamenē atheniensem(quod certū est) docuit in primis nobilē:cuius opa atheniēses cōplura in ædibus sacris posuere.præclaráq; Veneris imaginem extra muros quæ appellat aphrodite exopolis.Huic summā manū ipse phidias īposuisse dicitur.Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei ætate gratus.Itaq; e suis opibus pleraq; noi ei⁹ donasse fertur.Certauere autē inter se ambo discipuli in Venere faciēda.Vicitq; alchamenes nō opere:sed ciuitatis suffragiis cōtra peregrinū'suo fauentis.Quare agoracritus ea lege signū suū uēdidisse tradit:ne athenis esset:& appellasse nemsim.Id positū est thanunte pago atticæ:quo.M.Varro omnibus signis prætulit.Est in matris magnæ delubro in eadē ciuitate Agoracriti potus.phidiā clarissimum esse ꝓ omnes gentes quæ Iouis olympii famam intelligunt:nemo dubitat.Sed ut & merito laudari sciant etiā qui opera eius nō uiderunt ꝓferemus argumento paruo & ingenii tantū. Neque ad hoc Iouis olympii pulchritudine utemur:nō.Mineruæ athenis factæ amplitudine:cum sit ea cubitorum.xxvi.Ebore hæc & auro constat:sed in scuto eius in quo amazonū prœlium cælauit intumescente ambitu palmæ eiusdem cōcaua parte deorū & gigantū dimicationem:in soleis uero lapi

En cepis. pauſ. & ue. lectio.

tharum & centaurorum:adeo momenta omnia compacta artis illi fuere.In baſe autem quod cælatũ eſt pandoras geneſin appellauit.Ibi dii ſunt.xx.numero naſcẽtes.uictoria præcipue mirabili pitu.Mirantur & ſeptẽ:& ſub ipſa cuſpide æream ſpingem.Hæc licet ſint obiter dicta de artifice nunquã ſatis laudato ſimul ut noſcatur illam magnificentiã æqualem fuiſſe & in paruis.Praxitelis ætatẽ inter ſtatuarios diximus:q marmoris gloria ſuperauit etiã ſemet:Opera eius fút athenis in ceramico:ſed ante omnia & non ſolum praxitelis:uerũ & in toto orbe terrarũ Venus:quã ut uiderent multi nauigauerunt gnidum.duas fecerat:ſimulq; uendebat.alteram uelata ſpecie quam ob id quidem prætulerunt optionẽ:quorum cõditio erat coi:cũ alteram etiam eodem pretio detuliſſet:ſeuerum id ac pudicũ arbitrantes.Reiectã gnidii emerunt:immenſa differentia famæ.Voluit eã poſtea a gnidiis mercari rex Nicomedes:totum æs ciuitatis alienum:quod erat ingens:diſſolutuq; repromittens.Omnia perpeti maluere:nec imerito.Illo enim ſigno praxiteles nobilitauerat gnidũ.aedicula eius tota aperit:ut cõſpici poſſit undiq; effigies deæ:fauente ipſa ut credit facto.Nec minor ex quacunq; parte ammiratio eſt.Ferunt amore aptum quẽdã:cũ delituiſſet noctu ſimulacro cohæſiſſe:eiuſq; cupiditatis eſſe indicẽ maculã.Sunt in gnido & alia ſigna marmorea illuſtriũ artificum.Liber pater bryaxidis:& alter Scopæ:& Minerua.Nec maius aliud ueneris praxitelicæ ſpecimen q̃ qd' inter hæc ſola memoratur.Eiuſdem eſt cupido obiectus a Cicerone uerri ille pp quẽ theſpiæ uiſebãtur.Nunc in octauiæ ſcholis poſitus.Eiuſdẽ & alter nudus in pario colonia ꝓpõtidis par ueneri gnidiæ nobilitate & iniuria.Adamauit enim eum alchidas rhodius:atq; in eo quoq; ſimile amoris ueſtigiũ reliqt.Romæ praxitelis opa ſunt:Flora:Triptolemus:Cæres in hortis ſeruilianis.Boni euentus & bonæ fortune ſimulacra incapitolio.Item Menades:& quas Thyiadas uocant:& Caryatidas & ſileni Aſinii pollionis monumentis: & apollo & neptunus.Praxitelis filius Cephiſodorus & artis hæres fuit. Cuius laudatum eſt pgami ſymplega ſignũ nobile:digytis corpori uerius q̃ marmori impreſſis.Romæ eius opa ſunt Latona in palatii delubro.Venus in aſinii pollionis monumẽtis:& intra octauiæ porticus in iunõis æde æſculapius ac Diana.Scopæ uero laus cum his certãtis.Fecit uenerẽ & poton & phatheontem:q ſamothraciæ ſanctiſſimus in cærimoniis coluntur.Item apollinem palatinũ. Veſtam ſedentẽ laudatã in ſeruilianis hortis:duaſq; chametetas circa eam:quoꝝ pares in aſinii monumentis ſunt.Vbi & Canephorus eiuſdẽ.Sed in maxima dignatione Cn.Domitii delubro in cyrco flãminio neptunus ipſe & Thetis atq; achilles nereides ſupra delphinos & cete & hippocãpos ſedentes.Itẽ tritones:choruſq; phorci & priſtes:ac multa alia marina.Eiuſdẽ manus omnia magnũ & præclarũ opus etiam ſi totius uitæ fuiſſet.Nunc uero præter ſupradicta quæq; neſcimus. Mars eſt etiã ſedens:Coloſſus eiuſdem in templo Bruti Callaici apud circum eũdem ad lauicanam portã eunti.præterea uenus in eodem loco nuda praxitelica illam gnidiam antecedentes:& quæcunq; alium locum nobilitãt.Romæ quidem magnitudo operum eſt iam oblitterata a magnis officioꝝ negociorũq; aceruis:quæ oẽs a contẽplatione talium abducunt:quoniã ocioſorum:& in magni loci ſilentio apta ammiratio talis eſt.Qua de cã ignoratur artifex eius quoq; ueneris quã Veſpaſianus imperator in opibus pacis ſuæ dicauit ãtiquorum dignã fama.parhæſitatio eſt in templo apollinis ſoſiani nioben cũ liberis morientẽ Scopas anpraxiteles fecerit.Item ianus pater in ſuo tẽplo dicatus ab auguſto:ex ægypto aduectus:utrius manuſit:iam quidẽ & auro occultatus.Similiter in curia octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenẽte. iddemum affirmatur:Alcibiadem eſſe principem forma in ea ætate.Multa in eadẽ ſchola ſine auctoribus placent.Satyri quattuor:ex quibus unus liberũ patrem palla uelatum ueneri præfert:alter liberã ſimiliter.Tertius ploratum infantis cohibet.Quartus cratere alterius ſitim ſedat:duæq; nymphæ ueli ficantes ſua ueſte.Nec minor quæſtio eſt in ſeptis.Olympum & pana chironemq; cũ achille qui fecerint:præſertim cum capitali ſatiſdatiõe fama iudicet dignos.Scopas habuit æmulos eadẽ ætate bryaxin:& Thimotheum:& Locarem:de qbus ſimul dicendũ eſt:quonlã pariter cælauere mauſoleu hoc eſt ſepulchrum ab uxore artemiſia factum Mauſolo cariæ regulo:qui obiit olympiadis cẽteſimæ anno ſecũdo.Opus id ut eſſet inter ſeptem miracula:ii maxime artifices fecere:patet ab auſtro & ſeptẽtrione ſexagenos ternos pedes:Breuius a frontibus toto circuitu pedes q̃dringentos.xi.attollitur in altitudinẽ.xxv.cubitis.Cingitur colũnis.xxxyi.ab oriente cælauit Scopas a ſeptẽtriõe Bryaxis a meridie Timotheus ab occaſu Leocares.priuſq; q̃ perageret:regina artemiſia:quæ mariti mẽoriæ id opus extrui iuſſerat:obiit.Non tamẽ receſſerũt:niſi abſoluto iam.id gloriæ ipſoꝝ artiſq; monumentũ iudicantes:hodieq; certant manus acceſſit & quintus artifex.Nanq; ſupra pteron pyramis altitudine ĩferiorem æquauit.xxiiii.gradibus in metæ cacumen ſe contrahens.In ſummo eſt quadriga marmorea:quã fecit pythis.Hæc adiecta.cxl.pedũ altitudine:totũ opus includit. Timothei mãu Diana Rómæ ẽ in palatio apollinis delubro:cui ſigno caput repoſuit aulanius Euãder.In magna ãmiratiõe ẽ & hercules Meneſtrati.Et Hecate epheſi in tẽplo Dianæ poſt ædẽ in cuius cõtemplationẽ ãmonẽt

Chlora

Sympleg
ma

æditui parcere oculis:tanta marmoris rudiatio est.Non postferuntur & charites in ppylæis athenis
sum:quas Socrates fecit:alius ille q̃ pictor:idē ut aliqui putant.Nam Myronis illius:qui ære laudat:
anus ebria est smyrnæ in primis inclyta.Pollio Asinius ut fuit actis uehemētiæ:sic quoq; spectaritimo
numenta sua noluit.In iis sunt centauri nymphas gerentes Archesitæ:Thespiades.Cleomenis:Ocea
nus & Iupiter.Enthochii hippiades Hermerotes Tautisci ñ cælatoris illi⁹:sed Tralliani.Iuppiter hos-
pitalis.Pappipi praxitelis discipuli Zetus & Ampphion & dirce & Taurus:uinculũq; ex eodē lapide. pappi
Athodo aduecta opa apollonii & Tauriſci parentũ.li certamen de se fecere Menecraten uideri pfes-
si:sed esse naturalem artemidorum.Eodem loco Liber paret eutychidis manu laudatur. ad Octauiæ
uero porticũ Apollo philisci rhodii in delubro suo.Itē Latona & diana:& musæ nouē:& alter apol-
lo nudus.Eum qui citharam in eodē templo tenet.Timarchides fecit.Intra Octauiæ uero porticus
in æde iunonis ipsam deam dionysius & polycles.aliam uenerē eodem loco philiscus.Cætera signa
praxiteles.Itē polycles & dionisius Timarchidis filii iouem q est in pxima æde fecerũt.pana & olym
pum luctantes.Eodem loco Heliodorus:quod est altere in terris symplega nobile. Venerem lauan-
tem sese.dædalum astantem polycharmus ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitũ Ly-
siæ opus:quod in palatio sup archũ diuus Augustus honori octauii patris sui dicauit in ædicula co-
lumnis adornata.idest q̃driga curruq;:& appollo ac diana ex uno lapide.In hortis seruilianis repio
laudatos Calamidis apollinem illius cælatoris.dactylidis pythias.amphistrati Callisthenē historia-
rũ scriptorem.deinde multorum obscurior fama est:quorundã claritati in opibus eximiis obstante
numero artificum:quoniam nec unus occupat gloriã:nec plures pariter nuncupari possunt: sicuti in
Laocoonte.qui est i Titi imperatoris domo:opus oibus & picturæ & statuariæ artis preponendũ ex
uno lapide cum & liberos:draconumæ mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices
agesander & polydorus & athenodorus rhodii.Similiter palatinas domos Cæsarum repleuere pha
tissimis signis Craterus cũ pythodoro.polydectes cũ Hermolao:pythodorus alius cum Artemone.
Et singularis aphrodisius trallianis.agrippæ pantheum decorauit diogenes atheniẽsis.& Caryatides
in columinis templi eius pbantur inter pauca operum sicut in fastigio posita signa.sed ppter altitu-
dinem loci minus celebrata.In honore est & in templo illo Herculea ad quem pœni oibus annis hu
mana sacrificauerunt uictima humi stans ante aditum porticus agnationes sitæ.Fuere & Thespiades
ad ædem Fœlilitatis:quaæ unam amauit eques romanus iunius pisciculus:ut tradit Varro ammirat
& praxiteles.qui etiam quinq; scripsit uolumina nobiliũ operũ in toto orbe.Natus hic in græcia ita
liæ ota & ciuitate romana donatus cũ iis oppidis.Iouem fecit eburneum in Metelli æde: qua cãpus
petitur.Accidit uero ei:ut cũ in nauallibus ubi feræ africanæ erant p caueam intuens leonẽ cælaret:
ut ex alia cauea panthera erumperet non leui piculo diligentissimi artificis.Feciſſe opa cõplura dici-
tur:sed quæ fecerit nominatim non refertur.Archisilaum quoq; magnificat.Varro cuius se marmo-
ream habuisse leænam tradit aligeroſq; ludentes cũ ea Cupidines quoq; alii religatam tenerẽt: alii
e cornu cogerent bibere:ali calciarent soccos:& oẽs ex uno lapide idem & a Coponio.xiii.nationes
quæ sũt circa pompeiũ factas auctor est:inuenio & Canacũ laudatũ inter statuarios: feciſſe marmo-
rea.Nec minus Sauron atq; Bathracũ oblitterari conuenit.qui fecere tẽpla octauiæ porticibus inclu
sa natione & ipsi lacones.Quidã & opibus præpotentes fuisse eos putant.ac sua impensa constructis
se:inscriptionem spetantes.Qua negata:hoc tamen alio loco & modo usurpasse. Sunt certe etiãnũ
in colũnarum epystiliis insculpta nominũ eorum argumenta rana atq; lacerta:in iouis æde extitisse
pictura cultusq; reliquos omnes fœmineis argumentis constat:& enim facta iunonis æde cũ inferrẽ
tur signa:p mutasse geruli traduntur:& id religioni custoditũ:uelut ipsis diis sedem ita partitis:Ergo spiris
& in iunonis æde culcus est:qui iouis esse debebat.Sunt & in paruis marmoreis famã cõsecuti Myr- uet.l.
mecides:cuius quadrigam cum agitatore cooperuit allis musca.Et Callicrates:cuius formicarum pe Ebore
des atq; alia membra peruidere non est. is

Quãdo primũ mamoꝛe in ædificiis usus:& qs primus romæ crustauerit parietes:et qbus ætatibus
quæq; marmora in usũ uenerit:et qs primus marmora secuerit:et ratio sacãdi de harena. Ca.vi.

Aec sint dicta de marmoꝛe sculptoribus:summaq; claritate artificum:quo in tractatu subit
mentem non fuisse tum auctoritatẽ maculoso marmori:quã fecere thaso cycladũ insula-
rum una:æque et e lesbio:liuidius hoc paulo uerſicolores quidẽ maculas habens. Et in to
tum marmoꝛe apparatum Menander etiam diligentissimus luxuriæ interpres primus et rato attigit.
Columnis demum utebantur in templis:nec lætitiæ causa:nondũ enim ista intelligebãtur: sed quia
firmiores aliter statui non poterant.Sic est inchoatũ athenis templũ iouis olympii: ex quo Sylla ca
pitolinis ædib⁹ aduexerat columnas .Fuit tamen inter lapidẽ atq; marmor differentiã iam apud Ho
meꝛ:dicit enim paridem os marmoreo faxo peuſſum.Sed hacten⁹ Regias quoq; domos laudatissi
me tum prætereſ:aurum:electrum: argentum:ebore tantum adornasse primum(ut arbitror)uer-

ſicolores iſtas maculas chiroum lapidicinæ oſtenderunt:cũ extruerunt muros: faceto in id.M.Ciceronis ſale omnibus enim oſtendebant ut magnificum. Multo ĩquit magis mira res eſſet: ſi tiburtino lapide feciſſetis. Et hercules,nõ fuiſſet picturæ honos ullus non mõdo tantus:aliq̃ marmoꝝ auctoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an cariæ fuerit inuentũ. Antiquiſſima quod equide inueniã: Haliacamaſi. Mauſoli domus ꝓconneſo marmore exculpta eſt:lateritiis parietibus. Is obiit olympiadis centeſimeſextæ anno ſecundo. Vrbis romæ anno.ccc.ſecundo. Primũ romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in cælio monte Cornelius nepos tradidit Mamurram formis natũ equitem romanũ præfectũ fabroꝝ.C.Cæſaris in gallia. Neq; indignatio ſit talio auctore iuentare. Hic náq; eſt Mamurra Catuli ueronenſis carbonibus ꝓciſſus:quem ut res eſt:domus ipſius clarius q̃ Catullus dixit habere:quicqd habuiſſe comata gallia. Nanq; adiecit idem nepos eum primum totis ædibus nullã niſi e marmore columnã habuiſſe:omnes ſolidas caniſtio aut lunenſi: Deniq;.M. Lepidus Catuli in conſulatu collega primus omniũ limina ex numidico marmore in domo poſuit magna reprehenſione. Is fuit conſul anno urbis.dc.lxvi. Hoc primũ inuecti numicidi marmoris veſtigium inueniomon in columnis tantũ cruſtiſue ut Mamurra caniſtiũ poſuit:ſed in maſſa & uiliſſimo liminum uſu. Poſt hunc Lepidũ ferme quadriennio. L. Lucullus cõſul fuit:q nomen(ut apparet ex e) luculleo marmori dedit:admodũ delectatus illo primuſq; romam inuexit atrum alioquin cũ cætera maculis aut coloribus cõmendentur. Naſcitur autem in nilo inſula:ſolumq; pene horum marmorũ ab amatore nomen accepit. Inter hos primũ(ut arbitror)marmoreo ſparietes habuit ſcena. M. Scaurus facile dixerim ſectos an ſolidis glebis politos:ſicuti eſt hodie Iouis tonátis ædes in capitolio. Nondũ enim ſecti marmoris veſtigia inuenerat italia. Sed q̃ſquis primũ inuenit ſecare luxuriãq; diuideret importuni ingenii fuit. Harena hoc fit:& ferro uidetur fieri ſerra in prætenui linea premente harenas uerſando tractuq; ipſo ſecãte: Aethiopica ad hoc maxime ꝓbatur. Nã id quoq; acceſſitur ad æthiopas uſq; peteretur:quod faceret marmora. Immo uero etiam in indos unde margaritas quoq; peti ſeueris moribus indignũ erat Hæc ꝓxime laudatur. Mollior tamen quæ ex æthiopia. Illa enĩ nulla ſcabricie ſecat: Indica nõ æque leuigat:ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ utiũ eſt & coptidi:quæ uocatur ægyptia. Hæc fuere antiq̃ genera marmoribus ſecandis, poſtea reperta eſt ars:non minus ꝓbanda:ex quodã hadriatici maris uodo æſtu nudante obſeruatione non facili. Iam quidem quacunq; harena ſecare ẽ fluuiis oĩbus fraus artificum auſa eſt:quod diſq; ẽdium admodũ pauci intelligunt: Craſſior enim harena laxioribus ſegmẽtis terit:& plus erodit marmoris:maiuſq; opus ſcabricia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuant cruſtæ. Rurſuſq; thebaica polituris accõmodatur. Et quæ fit e poro lapide aut e pumice. Signis e marmore poliendis:gemmiſq; ẽt ſcalpendis arq; limandis.

De naxio & harmonio:& de generibus marmoꝝ. Ca.viii.

Axium diu placuit ãte alia:ita uocant cotes in inſula cypro genitæ: Vicere poſtea ex ariete uectæ. Marmoꝝ genera & colores nõ attinet dicere in tanta noticia. Nec facile eſt enumerare in tanta multitudine. Quoto enim quoq; loco nõ ſuũ marmor inuenitur. Et tamẽ celeberrimi generis dicta ſunt in ambitu terrarũ cum gẽtibus ſuis. Non omnia tam inlapidicinis gignũtur. Sed multa & ſub terra ſparſa. precioſiſſimi quidẽ generis lacædemoniũ uiride: cunctiſq; hylarius. Sic & auguſtũ:ac deinde tiberium:in ægypto Auguſti ac Tiberii primũ principatu reperta. Differentiaq; eorum eſt ab ophite:cũ ſit illud ſerpentiũ maculis ſimile unde & nomen accepit:q; hæmatites diuerſo modo colligunt. Auguſtũ undatim criſpũ in uertices. Tiberiũ ſparſim cõuoluta canicie. Neq; ex ophite columne:niſi paruæ admodũ inueniunt. Duo eius genera:molle candidũ nigricantis adalligari iubent candicantẽ. Contra ſerpentes aũt a quibuſdam laudat præcipue ex his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocat & memphites a loco gemmatis naturæ Cuius uſus conuenit iis quæ urenda aut ſecanda ſunt:ex aceto illitus. Obſtupeſcit.n.ita corpus ut non ſunt cruciatũ. Rubet porphyrites in egypto ex eo candidis inter uenientibus punctis:leucoſtyctos uocatur. Quam tiſlibet molibus cædendis ſufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæſari ꝓcurator eius in urbe mex ægypto aduexit tris. Aſinius pollio non admodũ ꝓbata nouitate. Nemo poſtea certe imitatus eſt. Inuenit eadẽ ægyptus in æthiopia quẽ uocãt baſalitẽ:ferrei coloris atq; duritiæ. Vnde & ei nomẽ dedit. Nunq; is ãt maior reptus eſt q̃ in templo pacis ab impatore Veſpaſiano Auguſto dicatus. Argumento uxi.liberis circa ludentib⁹ p quos totidem cubiti ſũmi incremẽti arguẽtes annos ei⁹ uel.le. guntur. Nõ abſimilis illi narratur in thebis delubro Serapis ut putãt Memnonis ſtatua dicatus: quẽ quottidiãо ſolis ortu cõtractũ radiis crepare dicũt onycẽ ẽt tũ in arabiæ mõtib⁹ nec uſquã alibi naſci putauere nĩi ueteres. Sed & in germania potoriis uaſis inde factis primũ dein pedib⁹ lectoꝝ ſel-

lisq; Cornelius nepos tradit magno fuisse miraculo:cū.P.Lentulus Spinter amphoras ex eo & urceos magnitudine cadoꝝ ostēdisset.Post.quinquenniū deinde triginta deoꝝ pedū lōgitudine colūnas midisse.Variatū in hoc lapide postea est.Namq; pro miraculo insigni quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit.Nos ampliores triginta uidimus in scæna:quā Calistus Cæsaris Claudii libertorum potentissimus exædificauerat. ex eo chiorū mag. na.le. uel.

De alabastrite & lygdino alabandico. Cap.viii.

Anc aliqui lapidē alabastriten uocant quem cauant ad uasa unguentaria:quoniā optime ea incorrupta seruare dicitur.Idemq; etiā exustus:emplastris conuenit.Nascit circa thebas ægyptias:& damascū syriæ.Hic cæteris candidor.probatimus uero in carminia:mox in indía.Iam quidem & in syria asyaq;.Vilissimus autem & sine ullo nitore in cappadocia.probātur quā maxime mellei coloris in uertice maculosi atq; nō transflucidi.Vitia uero in iis corneus color aut cādidus:& quicquid simile uitro est.paulum distat ab eo ad unguentoꝝ fidem:uti existimant Lygdin⁹ in tauro repertus amplitudine qua lauces crateraſq; non excedat.Antea tantū ex arabia aduehi solit⁹ candoris eximii.Magnus & cōtrariæ inter se naturæ duobus honos.Coralitico in asia repto:mensuræ non ultra bina cubita:candore ꝓximo ebori & quadā similitudine.E diverso niger est alabandic⁹ terræ suæ nomine:q̄q̄ & mileti nascēs:ad purpurā tamē magis aspectu declināte.Idemq; liquat ignis ac funditur ad usum uitri:Thebaicus intercinctus aureis guttis iuenitur in africæ parte ægypto ascriptæ coticulis ad terenda collyria quadā utilitate naturæ alia conueniens.Circa syenē uero thebaidis finites:quem ante pyrrhopœcilon uocabant.Trabes ex eo fecere reges quodā certamine obeliscos uocātes solis numini sacratos.Radiorū eius argumentū in effigie est:& ita significatur nomine ægyptio.primus oium id instituit Mitres:qui in solis urbe regnabat sommio iussus:& hoc ipsū inscriptū est in eo.Et enim sculpturæ illæ effigieſq; quas uidemus:ægyptiæ sunt litteræ.postea & alii regū in supradicta urbe Sochis quattuor numere:quadrageno⁹ & octonum cubitorū lōgitudine.Ramises aūt is quo regnāte illum captum est:quadraginta cubitorum.Idemq; digressus inde:ubi fuit Mneuidis regia posuit alium longitudine.undecenis pedibus:p latera cubitis quattuor. Syenites uel stigmites.

De obelisco & thebaico & alexandro:& de illo qui est in circo magno. Ca.ix.

Pus id feciſſe dicuntur uiginti milia hominū:Ipse rex cū subrecturus esset:uererenturq; ne machinæ ponderi non sufficerent:quo maius piculum curæ artificum denuntiaret filiū suum adalligauit cacumini:ut salus eius apud molientes ꝓdesset lapidi.Hanc āmiratiōe opus effectum est:ut cum oppidū id expugnaret Cambyses rex uentumq; esset incēdio ad crepidines obelisci:extinti ignem iuberet molis reuerētia qui urbis nullā haberat.Sūt & alii duo.Vnus a Smarre positus:alter ab Eraphio sine notis quadragintaocto cubitorū.Alexādriæ statuit unū octoginta cubitorū ptolomæus philadelphus:quem exciderat nectabis rex purū.Maiusq; opus fuit indeuehendo statuendo multo quā in excidēdo.A.Satyro Architecto aliqui deuectū tradūt.Rate ut Callixenus dixit a pœnice fossa ꝓducta usq; adiacentem obeliscū e nilo.Nauesq; duas in latitudinē patulas:pedalibus spatiis ex eodem lapide ad rationem geminati p duplicem mensura pōderis oneratas ita ut subissét obeliscum pendentē extremitatibus suis in ripis utrinq;:postea e gestis laterculis alleuata naue excepisse onus statutum.Excisos aūt sex talis in monte eodem artificem donatū talentis quinquaginta. Hic autem obeliscus fuit in arsiōe positus a rege supradicto:munus amoris in cōiuge: eadēq; sorore. Arsione.Inde cum naualibus incōmodum Maximus quidam ꝓfectus ægypti transtulit in forum reciso cacumine dum uult fastigium addere auratum:quod postea amisit.Et alii duo sunt alexandriæ ad portum in Cæsaris templo:quos excidit Mesphees rex quadragenū binum cubitoꝝ. Sup omnia accesit difficultas mari romam deuehendi spectatis admodū nauibus.Diuus Augustus priorem adnexerat miraculi gratia:puteolisq; naualib⁹ ꝓpetuis dicauerat.Sed incēdio cōsumptus ē.Diuus claudius aliquod ꝓ annos asseruatā eam qua Caius Cæsar iportauerat:oibus quæ unquā in mari uisa sūt: mirabiliorē turribus puteolis ex puluere exædificatus pductam ostiam portus gratia mersit:alia ex hoc cura nauium quæ tyberi subuehebant.Quo exprimento palam fuit:non minus aquaꝝ huic animi esse quā nilo.In aūt obeliscus quē Diuus Augustus in circo magno cōstituit:excisus a rege Semneserteo:quo regnante pythagoras in ægypto fuit:centū uigintiquinq; pedum est:& dodrātis: præter basim eiusdem lapidis.Is uero qui est in campo martio nouem pedum minor est a Sesostridei. Inscriptam ambo rerum naturæ interpretationem ægyptiorum opere & philosophiæ continent. Matre ael Menophi. ambo rerū interpretatiōnē ægyptioꝝ philosophia continēt.vl.

De illo qui est in campo martio pro gnomone. Cap.x.

I qui est in cāpo Diuus Augustus addidit mirabilē usū ad deprehēdas solis umbras dierū
e q; ac noctiū magnitudines:strato lapide ad obelisci magnitudinē:cui par fieret umbra romæ cōfecto die sexta hora paulatiq; per regulas quæ sūt ex ære inclusæ singulis diebus decresceret:ac rursus augescēret:digna cognitu res & ingenio fœcūdo.Manli⁹ mathematic⁹ apici aura

tam pilam addidit:cuius uertice umbra colligeret in semetipsa alia atq; alia incremata iaculatē api-
ce:ratione ut ferunt:a capite hominis intellecta.Hec dierum obseruatio triginta iam fere anis nō cō
gruit:siue solis ipius dissono cursu & cæli aliqua ratiōe mutato:siue uniuersa tellure aliqd a cētro suo
dimota:ut deprehendi & in aliis locis accipio:siue urbis t emoribus bii tantū gnomone itorto : siue
inundationibus tyberis sedimento molis facto.q̄q̄ ad altitudinem imposite rei in terrā quoq; dican
tur iacta fundamenta.

De tertio obeliſco romæ in uaticano. Cap.xi.

Ertius est in uaticano Caii & Neronis principū cyrco:ex omnibus unus omnio fractus in
t molitudine eius:quem fecerat Sesostridis filius nuncoreus.Eiusdē remanet & alius centū
cubitorum quem post cæcitatem uisu reddito ex oraculo soli sacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & sphinge. Cap.xii.

Icantur obiter & pyramides & in eadē ægypto regum pecuniæ ociosa.ac stulta ostentatio
d Quippe cū faciendi eas causa a plerisq; tradatur:ne pecuniā successoribus aut æmulis insi-
diantibus præberent:aut ne plebis esset ociosa.Multa cira hoc uanitas illoꝝ hominū fuit:
uestigiaq; cōplurium incoatarum extant.Una est in Arsionite nomo.duc in memphi non pcul a la'
byrinto:de quo & ipsō dicemus.Totidem ubi fuit meridis lacus:hoc est:fossa grandis.Sed ægyptus
inter mira ac memoranda narrat horam cacumina extrema:que eminere dicuntur.Reliquæ tres:que
orbem terrarū impleuere fama:sane conspicuæ undiq; annauigantibus:sitæ sunt in parte africæ mō
te saxeo sterili q; inter memphin oppidū:& quod appellari diximus delta a nilo minus quattuor mi
libus passuum memphi septem.d.pass.a uico appolito quem uocant busirin.In quo sunt assueri scan
Lubrica dere illas.Ante has est sphinx:uel magis miranda:qua siluestria sunt accolentiū.Anasin regem putāt
ne.le.an in ea conditū:& uolunt inuectā uideri.Est autē saxo naturali elaborata:& rubrica.Capitis mōstri am
obliqua: bitus p frontem centū duos pedes colligit:longitudo pedū centum quadragintatrium est: altitudo
Apicē ue a uentre ad summā aspidē in capite sexagintduū.Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis cō
absidem. stat.Trecēta sexaginta hoium milia annis.xx.eā cōstruxisse ꝓdunt.Tres uero factæ anis septuaginta
octo & mensibus quattuor.Nempe qui de iis scripserunt:sunt.Herodotus:Euhemerus:Duris samius
Anstagoras.Dionysius:Artemidorus.Alexander polyhistor:Butarides:Antisthenes:Demetrius De-
moteles Appion:Inter omnes uero eos non cōstat a qbus factæ sint iustissimo casu oblitteratis tante
uanitatis auctoribus.Aliq ex iis ꝓdiderunt in raphanos & alliū ac cepas mille octingēta talenta ero-
Vet.ant. gata.Amplissima octo iugera optinet soli quattuor angulorū ptibus interuallis p octogentos octo-
cod. gintatres pedes singulorū laterū altitudo:a cacumine pedes.xxy.alterius interualla singula p quattu
or angulos pares.dcc. triginta septem cōprehendunt.Tertia minor prædictis. sed multo spectatior.
athiopicis lapidibus consurgit.ccc.sexagintatribus pedibus inter angulos.Vestigia ædificationum
nulla extant.Harena late pura circū lentis similitudine:qualis in maiori pte africæ.Quæstionū sūma
ē quanā ratiōe in tantā altitudinē subuecta sint cemēta.alii enim nitro ac sale adageratis cōcrescen-
te ope.ac peracto fluminis irrigatione dilutis.alli lateribus e luto factis extructos pontes in priuatas
extracto domos distributos.Niliū enim non putant rigare potuisse multo humiliorē.In primitate maxima ē
otis.hero. intus puteus octogintasex cubitorū:flumen illo admissum arbitrant.Mensurā altitudinis cae om-
distribu niumq; similium deprehendere inuenit Thales milesius umbrā metiendo:qua hora par esse corpori
to. solet.Hæc sūt pyrami qd miracula.Supremūq; illud:ne quis regū opes miretur:minimā extitisse lau
datissimā a Rhodope meretricula factam:æsopi fabulaꝝ philosophi cōserua quondā & cōtuberna-
lis hæc fuit:maiore miraculo tantas opes meretricio esse cōquisitas quæstu. Magnificatur & alia tur-
ris a rege facta in insul a pharo portū optinēte alexandriæ:quā cōstitisse.d.ccc.talētis tradūt:magno
animo ne qd ommittamus Ptolomei regis:q̄ in ea pmiserit Sostrati cassidis architecti structuræ ip-
Sostrati sius nomen inscribi.Vsus eius nocturno nautaꝝ cursui ignes ostēdere ad prænuntiāda uada portus
Gnidii ar q; introitū.Sicut iam tales cōpluribus locis flagrāt:ut pomeosicæ ac rauennæ ad uitandū piculū ēt
chitecti in corriuatione.Flagrant cū eo sita ea crassienne.periculū in corriuatione igniū ne sydus existimet
structura quoniā e longinquo simils Flammaꝝ aspectus ē.Hic idē architectus primus oīum penisilē ambula
ipsa.n.i. tionē gnidi fecisse traditur. De labyrinthis ægyptio:lemnio:italico.Cap.xiii.
Vt pnteo
lis ac.R. Icamus & labyrinthos:uel ꝓtentosissimū humani ingenii opus.Sed nō ut existimari pos-
a.n.p.e.i. sit falsum Durat etiā nūc in ægypto in heracleopolite nomo:qui primus factus est ante an
e.q̄q̄ peri nos(ut tradūt)tria milia sexcētos a petesuco rege:siue Tithoe.Quaq̄ Herodotus totū opus
culum in esse dicat:nouissimeq; psammetichi.Causa faciendi uarie interpretant.Demoteles regiā Motheru-
continua dis fuisse.Lycias sepulchrū Meridis.plures soli sacrū id extructū:quod maxime creditur.Hinc utiq;
tōe igniū. sumpsisse Dædalum exēplar eius labyrinthi quem fecit in creta:non est dubiū:sed centesimam tan
tum portionē eius imitatam:quæ itinerum ambages occursusq; ac recursus inexplicabiles continet

Non ut in pauimētis puerorumue ludicris cāpestribus uidemus breui lacinia milia passuū plura ambulationis cōtinentē:sed crebris foribus inditis ad fallendos occursus:redeundūq; in errores eosdē. Secūdus hic fuit ab ægyptio labyrinthus:Tertius in lemno.Quartus in italia.Oēs lapide poliro fornicibus tecti.Aegyptius quod miror equidē in ītroitu lapideis e paro colūnis.Reliquæ erāt syenitæ: molibus cōpositis quas dissoluere:ne fæcula quidē possint adiuuantibus Heracleopolitis:q id opus inuisum inuisu mire infestauere.Positionē operis eius singulasq; partes enarrare nō est:cū sit in regiones diuisum atq; in præfecturas:quas uocant nomos:sedecim:nominibus eoꝝ totidem uastis domibus attributis.Præterea templa oium ægypti deoꝝ continet:superq; nemeses quindecim ædiculis inclusæ. Sunt pyramides cōplures quadragenaꝝ ulnuarū senos radice muros optinentes.Fessi iam eundo pueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem.Quin & cœnacula prius excelsa:porticusq; ascenduntur nonagenis gradibus oēs intus colūnæ de porphyrite lapide:deoꝝ simulacra:regū statuæ:mōstrificæ effigies.Quarundā autem domorum talis est situs:ut adaperientibus fores tonitruum intus terribile existat.Maiore autem in parte transitus est p tenebras:aliæq; rursus extra murum labyrinthi æstificioꝝ moles pteron appellant.Inde aliæ pfossis cuniculis subterraneæ domus. Refecit unus oīno pauca ibi ex monte phado Thebis rex ante alexandrū magnū annis quingētis. Ide quoq; tradit fulsisse trabibus spinæ oleo incocte dum fornices quadrati lapidis assurgerēt. De ægyptio & cretico labyrinthis satis dictum est.Lemnius similis illis columnis tantū centum quinquaginta memorabilior fuit:quarum in officina turbiens ita librati pependerūt:ut puero circunagente tornarētur. Architecti illū fecere.Zmilus & Rholus & Theodorus indigena Extāq; adhuc reliquiæ eius:cū cretici italici q; nulla uestigia extent.Nanq; & italicū dici cōuenit:quē fecit sibi porsena rex hetturiæ sepulchri cā simul ut & externoꝝ regū uanitas quoq; ab italis superaretur.Sed cū excedat oīa fabulositas: utemur ipsius.M.Varronis in expositiōe eius uerbis.Sepultus.est inq; sub urbe clusio:in quo loco monumētum reliquit lapide quadrato.Singula latera pedū lata tricēnum:alta quinquagenū.Inq; basi quadrata intus labyrinthum inextricabilē:Quo si qs improperet sine glomere lini: exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides stant quinq;.Quattuor in angulis:& in medio una. In imo latæ pedū septuagenum quinū:altæ centū quinquagenū:ita fastigatæ:ut in fūmo orbis æneus & pegasus unus oībus sit impositus:ex quo pendeāt excepta cathenis tintinnabula:quæ uento agitata longe sonitus referant:ut dodonæ olim factū.Supra quem orbem quattuor pyramides insup singulæ extāt altæ pedum centenū.Supra quas uno solo quinq; pyramides:quarum altitudinē Varronē puduit adiicere. Fabulæ hetruscæ tradunt eandem fuisse:quā totius opis:adeo uesana dementia quæsisse gloriam impendio nulli pfuturo.Præterea fatigasse regni uires:ut tamen laus maior artificis esset.

Inuisum

De pensili horto & oppido:& templo Dianæ.ephesiæ. Cap.xiiii.

Eguntur & pensiles:hortos:immos uero totū oppidū fecisse ægyptiæ thebæ: exercitus armatos subito educere solitis regibus nullo oppidanoꝝ sentiente.Etiamnū hoc minus mirum:quā q; flumine mediū oppidū interfluēte:quæ si fuissent:nō dubiū est dicturū Homerum fuisse:cum centum portas ibi prædicaret.Græcæ magnificentiæ uera ammiratio extat templum ephesiæ Dianæ ducentis uiginti annis factū a tota asia.In solo id palustri fecere:ne terræmotus sentiret:aut hiatus timeret.Rursus ne in lubrico atq; instabili fundamenta tante molis locarētur:ante calcatis ea substrauere carbonibus dein uelleribus lanæ Vniuerso templo longitudo est quadringentorum uigintiquinq; pedū:latitudo ducentorum uiginti.Columnæ centū uigintiseptē a singulis regibus factæ:sexaginta pedū altitudine.Ex iis trigintasex cælatæ.Vna a Scopa.Opi præfuit Ctæsiphon architectus.Sūma miracula epistilya tante molis atolli potuisse.Id consecutus est ille beronibus harena plenis molli puluino sup capita columnaꝝ exagerato paulatim exinaniens ab imo ut sensim totum in colle sederet.Difficillime hoc cōtingit in limine ipso.quod foribus imponebat. Etenim ea maxima coles fuit:nec sedit.In cubili anxio artifici mortis destinatione suprema:Traduntq; in ea cognitatione fessum nocturno tempore in quiete uidisse pſentem deam:cui templum fiebat: hortantē ut uiueret:se cōposuisse lapidem:atq; ita postero die apparuit:ponderecq; ipso correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum instar optinent: nihil ad specimen naturæ pertinentia.

Cliuo. uer.le. Cubili.

De delubro Cyzici & lapide fugitiuo:& de echo septies resonāte:& ædificio sine clauo:& mirabilia ædificiorum romæ: Cap.xv.

Vrat & Cyzici delubrum:in quo filum aureum comissuris oībus politi lapidis subiecit artifex eburneum iouem dicaturus intus coronante eam marmoreo Apolline. Tralucent ergo picturæ tenuissimis cappillamentis:leniq; afflatu simulacra resouente: præter ingeniū artificis ipsa materia quamuis occulta in prætio opis intelligitur.Eodē in oppido est lapis:fugitiuus appellatus. Argonantæ eo p ancora usi ibi reliquerant.Hūc e prytaneo(ita uocatur locus)sæpe pfu-

gum fixere plumbo. Eadē in urbe iuxta portam quæ thracia uocatur turres. vii. acceptas uoces nume
rosiore repcussu multiplicant. Nomenq; huic miraculo echo est a græcis datū. Et hoc quidē natura
locorum euenit. Et plerumq; conuallium: ubi casu accidit. Olympiæ autē arte mirabili modo in por
ticu quā oppidani heptaphonon appellant: quoniā septies eadem uox redditur. Cyzici & buleuterio
uocant ædificiū amplum sine ferreo clauo ita dispositā cōtignatione ut eximant trabes sine fulturis
ac reponantur. Quod itē romæ in ponte sublicio religiosum est: postea q̄ Coclite horatio defendē te
ægre reuulsus est. Verum & ad urbis nostræ miracula: transire cōuenit: nōgentorūq; annoꝝ doctes
scrutari uiros: & sic quoq; terraꝝ orbem uictum ostendere: quod accidisse totiens pene: quot referen
tur miracula: apparebit. Vniuersitate uero aceruata & in quēdā unū cumulū cōiecta nō alia magnitu
nec itu an do exurget: q̄ si mundus alius quidā in uno loco narretur. Nam uti cyrcū maximum a Cæsare dicta-
tiqui cod. tore extructū lōgitudine stadioꝝ trium: latitudine unius: sed cū ædificiis iugerū quaterniū ad sedem
ducentoꝝ. lx. milium inter magna opa dicamus. Nōne inter magnifica basilicā pauli colūnis e phry
gibus mirabilem: forumq; diui Augusti: templū pacis diui Vespasiani imperatoris augusti: pulcher-
rima opeꝝ quæ unq̄: Pantheon ioui ultori ab agrippa factū: cum theatrū ante texerit romæ Valerius
ostiensis architectus ludis Libonis. pyramidas regū miramur opa: cum solū tantū foro extruendo se
stertiis mille ducentis Cæsar dictator emerit. Et siquidē impensæ mouent captis auaritia animus. P.
Clodius quē Milio occidit: sestertiis. c. xlvii. milibus domo empta habitauerit. Quod equidē non se
Capitolii cus ac regū insaniā miror: ltaq; & ipsū Milionem: sestertia septingenta milia æris alieni debuisse iter
pdiga animi humani duco. Sed tunc senes aggeris uastū spatiū & substructiones insanas captiosi mi
rabant. præterea cloacas opeꝝ omniū dictu maximū: suffossis mōtibus: atq; ut paulo āte retulimus:
urbe pensili: subterq; nauigata. Id. M. agrippa fecit i ædilitate post cōsulatū p meatus corriuatis septē
amnibus cursu præcipiti torrentiū modo rapere: atq; auferre oia coactis. Insup mole hymbrium cō-
citati uada ac littora quattiunt. Aliquando tyberis retro infusi recipiūt fluctus. pugnátq; diuersi aqua
rū impetus intus: & tamen obnixa firmitas resistit. Trahunt moles interīnæ tātæ nō succūbētibus cau
sis opis. pulsant ruinæ sponte præcipites: aut impactæ incendiis. Quatitur solū terræmotibus: Durāt
tamen a Tarquino prisco annis octingentis ꝓpe inexpugnabiles. Nō ommittēdo memorabili exē-
plo uel eo magis: quoniā celeberrimis rerū cōditoribus omissum est. Cum id opus Tarquinius pri
scus plebis manibus faceret: esseteq; labor incertū longior an piculosior: passim consita nec quiritib⁹
redium fugientibus. Nouū & inexcogitatū ante posteaq; remediū inuenit ille rex: ut omniū ita de-
functoꝝ figeret crudibus corpora spectanda ciuibus: simul & feris uolucribusq; laceranda. Quāobrē
pudor romani nominis ꝓprius qui sæpe res pditas seruauit in prœliis: tunc quoq; subuenit. Sed illo
tempore imposuit iam erubescens cū pudoret uiuos tanquā puditurū esset extinctos. Amplitudinē
cauis eam feciſſe ꝓditur ut uehem fœni large onustam transmitteret. parua sunt cuncta quæ dixim⁹:
& omnia uni comparanda miraculo: an tequā noua attingā. M. Lepido. Q. Catulo coss. ut cōstat in
ter diligentissimos auctores domus pulchrior non fuit romæ: q̄ Lepidi ipsius. At Hercule intra annos.
xxxv. eadem centesimum locum non optinuit. Computet in hac æstimatiōe qui uolet: marmoꝝ ma
lem: opa pictorum: impendia regalia. Et cum pulcherrima laudatissimaq; certātes contū domos: po-
steaq; eas ab inumerabilibus aliis in hūc diem uictas. profecto incendia puniunt luxum: nec tamen
effici potest: ut mores aliquid ipso homine mortalius eē intelligant. Sed eas omnes duæ domus ui-
cerunt. Bis uidimus urbem totā cingi domibus principū: Caii & Neronis. Et huius qdem nē qd de
esset aurea. Nimirum sic habitarūt illi qui hoc imperiū fecere: tanta ad uincendas gentes triūphosq;
referendos ab aratro aut foco exeuntes: quoꝝ agri quoq; minorē modum obtinuere quam cellaria
istorum. Subit uero cognitatio quota portio harum fuerint areæ illæ: quas inuictis impatoribus de-
cernebant publice ad exedificandas domos. Sumusq; illaꝝ honos erat. sicut in. L. Valerio publicola:
qui primus consul fuit cū. L: Bruto post tot merita: & fratre eius qui bis in eodē magistratu sabinos
deuicerat: adiici decreto ut dom⁹ deoꝝ fores extra apirent: & ianua in publicū reiiceret. Hoc erat cla
rissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Nō patiemur duos Caios uel duos nerōes ne hac
quidem gloria famæ fruit. Docebimusq; etiā insaniam eoꝝ uictam priuatis operibus. M. Scauri: cu
ius nescio an ædilitas maxime ꝓstrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni po
tentia: q̄ ꝓscriptio tot milium. Hic fecit in ædilitate sua opus maximum omnium quæ unq̄ fuere hu
mana manu facta non temperaria mora: uerumetiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit.
Scœna ei triplex altitudine. ccc. lx. columnaꝝ in ea ciuitate quæ sex hymetias non tulerat sine ꝓbro
ciuis amplissimi. Iam pars scœnæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiam postea genere luxu
xl. milib. riæ. Summæ tabulis inauratis columnæ ut diximus. imæ duodequadragenū pedū. Signa ærea inter
sedere uel columnas ut indicauimus fuerunt tria milia numero. Cauea ipsa cœpit hominū. lxxx. milia cū pom
xl. miliū pei amphiteatri totiēs multiplicata urbe tātoq; maior populo sufficiat large. xl. milia. Sed & reliqu⁹
Sedi.

sed nusq; copiosus.& ubi inuenitur lapis nonsaxũ est.E reliquis pallidus in cremẽto raro utilis. Glo bosus contra iniurias fortis:sed ad stracturam infidelis:nisi multa suffrenatiõe deuinctus.nec certior fluuitialis semper ueluti madens.Remediũ est in lapide dubio æstate eum eximere:nec ante biẽniũ eũ inserere tecto:domitũ tempestatibus.Quæ ex eo læsa fuerint:in subterrenea structura aptantur uti lius.Quæ restiterint:tutũ est uel cælo committere.Græci e lapide duro ac silice æquo construunt ue luti lareritios parietes.Cum ita fecerint:isodomos uocant genus structuræ.At cum ĩ æquali crassitu dine structa sunt pseudisodomon.Tertiũ est emplecton tantum modo frontibus politis.Reliqua for tuito collocant.alternas coagmentationes fieri:ut commissuras antecedẽtiũ medii lapides optineãt necessariũ est:in medio quoq; pariete si res patiatur.Si minus:utiq; a lateribus.medios parietes farci re fractis cementis.Dictyotheton uocant reticulatã structuram:quam frequentissime romæ struunt timis oportunam.Structuram ad normam & libellam fieri & ad perpendiculũ respondere oportet.

De Cisternis & calce & harenæ generibus:& mixtura calcis:& harenæ:& uitiis structuræ.& tecto ris columnis. Cap.xxiii.

T Cisternas harena pura & aspera quinque partibus.calcis quã uehementissimæ duab⁹ cõ strui conuenit.fragmentis silicis non excedentibus libras.ita ferratis uectibus calcari solũ parietesq; similiter.Vtilius geminos eẽ.ut in priore uitia confidãt aquæ atq; per collũ in p ximas transeat maxime pura aqua calcem e uario lapide Cato Censoris improbat.Ex albo melior q ex duro & structuræ utilior.Quæ ex fistuloso tectoriis:ad utrũq; damnatur ex silice.Vtilior eadẽ ex efosso lapide q̃ ex ripis fluminũ collecto.Vtilior e molari:quia est quædam pinguior natura ei⁹. mi rũ aliquid postquã arserit accendi aquis.Harenæ tria genera.Fossicia cui quarta pars calcis addi de bet.Fluuiti ali aut marinæ tertia.Si & testæ tusæ tertia pars addatur melior materia erit.ab a pennino ad padũ non inuenitur fossicia:nec marina.Ruuinatũ urbis ea maxime causa:q; furto calcis sine fer rũine suo cementa cõponũtur.intrita quoq; quo uetustior eo melior.Vnde & in antiquar æ ædiũ legi bus inuenitur ne recentiore trima uteret redẽptor quisquã:ideoq; nulla tectoria eor æ rimæ fedauere Tectoriumq;.quod nisi ter harenato & bis marmorato inductũ est non satis splandoris habet. Vligi nosa & ubi salsugo uiriat testateo sublini utilius.in græcia tectoriis etiam harenatũ quod inducturi sunt prius in mortaria ligneis uectibus subigunt.Experimentũ marmorati est in subigendo.donec ratro non cohæreat.Contra in albario opere.ut macerata calx ceu glutinũ hæreat.Sed macerari nõ nisi a gleba oportet.in elidæ ædes ẽ minerue:in que frater phidiæ paneus tectoriũ iduxit lacte & cro co subactũ.ut ferunt.ideoq; si terratur ĩ ea hodieq; saliua pollice.odorem croci saporẽq; reddere tra ditur.Colũnæ in æde densius positæ:crassiores uidentur.Quattuor ear æ genera.Quæ sextã partem al titudinis in crassitudine ima habent.doricæ uocantur.quæ nonã ionicæ.quæ septimam thuscanicæ corinthiis eadem ratio quæ ionicis.& differẽtia:quoniã capitularis corinthiarũ eadem ẽ altitudo q̃ colligitur crassitudine ima ideoq; gtaciliores uidentur.ionici.n.capituli altitudo tertia pars est crassi tudinis.antiqua ratio erat columnar æ altitudinis tertia pars latitudinũ delubri:in ephesi Dianæ æde: de qua pri⁹ fuit sermo.primũ columnis spiræ subditæ.& capitella addita.placuitq; altitudinis octa- Septi. ua pars in crassitudine:& ut spiræ haberent crassitudinis dimidiũ septimæq; partis detrahẽtibus sũ eius pa. marũ crassitudini.præter has sunt quæ uocantur atticæ columnæ quaternis angulis pari laterum in teruallo.

De medicinis calcis:& maltha & gypso. Cap.xxiiii.

Alcis & in medicina magnus usus.Eligitur enim recens nec aperta aquis urit:discutis.ex trahit incipientesq; serpere ulcerũ impetus coercet.aceto & rosaceo temperata perducit ad cicatricẽ.luxatis quoq; cũ adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur.eadẽ compositione & strumis.maltha e calce fit recenti:gleba uino restinguitur.mox tunditur eũ adipe suillo & fi Tymp. cu duplici linamento.Quæ res omniũ tenacissima:& duriciam lapidis antecedens. Quod malthaĩ marm. oleo perficitur ante:Cognata calci res gypsum ẽ plura eius genera nam e lapide coquitur ut in sy eroso Ti ria ac thuriis.& e terra fodiẽ ut in cypro ac pernhebie summa tellure:& hymeticũ est.Qui coq̃ lapis non dissimilis alabastrite esse debet:aut marmoroso.in syria durissimos ad id eligũt.coquũtq; fimo bubulo ut celerius urantur.omniũ autem optimũ fieri compertum est e lapide speculari squammã uitalem habente.cypso madido statim utendum est.quoniam celerrime coit:siccatur tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur.usus gypsi in albariis figillis ædificiorum & coronis gratissimus Exemplumq; illustre.C.proculeũ augusti cæsaris familiarem in maximo stomachi colore gypso po to conscisse sibi mortem.

De pauimentis.& quando primũ Romæ.& subdialibus pauimentis.& græcânicis.& quando primum cameræ. Cap.xxv.

Auimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione:donec lithostrata expulere eam.Celebertimus fuit in hoc genere sosus:qui pergéi strauit quem uocant asaroton.Oecon.quoniam purgamenta cœnæ in pauimento quæ conuerti solét:ueluti relicta Fecerat paruis e testulis tinctisq; in uarios colores.mirabilis ibi colúba bibens:& aquá umbra capitis infuscãs abripiente alia alia escam.ludentes uideres in canthari labro.Apricantur aliæ scabẽtes sese.pauiméta credo primũ facta:quæ nunc uocamus barbarica:atq; subtegulanea.in italia e festucis cannea:hoc aperte ex nomine ipso intelligi potest.Romæ scalpturatũ i iouis capitolini æde primũ factũ é post tertiũ punicũ bellum initum.frequentata uero pauimenta ante cimbricũ magna gratia animoꝝ indicio est luccillianus ille uersus.Arte pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos contegentes facili tractu & repente Sed fallax ubicúq; hymbres gelãt Necessarium binas per diuersum taxationes substerni.Capita eaꝝ præfigi ne torqueãt.Et ruderi nouo tertiã partẽ testæ tusæ addi.Deinde rudus in quo duæ quintæ calcis misceãtur pedali crassitudie festucari.Tunc nucleo crasso sex d gitos induci & testa grandi nõ minus alta duos digitos strui. Fastigiũ uero seruari in pedes denos sesquũcem.ac diligenter cote despũare uernisq; axibus cõtribulare.Quæ torquẽtur inutilia putant.immo & silice aut palea substerni melius eẽ quo minor uis calcis perueniat.Necessariũ & globosum lapidẽ subiici.Similiter fiunt spicata testacea. Non negligendũ etiamũ unũ genus græcanicuũ.Solo festucato innitur rudus aut testaceũ pauimẽtũ.Dein spisse calcatis.carbonibus inducitur sabulo calce ac fauilla mixtis:materia crassitudine semipedali ad regulã: & libellã exigitur:& est forma terrena.Si uero cote depolitũ est:nigri pauimẽti usum optinet.lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certe crustis.Extatq; hodie quod in Fortunæ delubro prænestefecit.pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras trãsiere:ut pronũ uitiũ.& hoc certe iuẽtũ ab agrippa in thermis quas romæ fecit.Figlinũ opus eneausto pinxit.in reliquis albaria adornauit.nõ dubie uitreas facturus cameras:si prius id inuentũ fuisset.aut a parietib9 scœnæ ut diximus.Scauripueniissent in cameras.Quãobrem originẽ uitri dicemus.

Zenodorus:

De origine uitri & ratione faciendi:& de obsiãone uitro:& generibus multiformibus uitri. Cap.xxvi.

Ars est syriæ:quæ phœnicæ uocatur finitima iudeæ intra montis carmeli radices paulẽ habens:quæ uocatur candebea.ex ea creditur nasci belus amnis quinq; miliũ.p.spacio in mare profluens iuxta ptolemãidem coloniam.lentus hic cũrrit:insalubris potu:sed cerimõiis sacer:limosus uado profundus.non nisi reuso mari harenas fatetur.Fluctibus enĩ uolutatæ nitescũt detritis sordibus:nunc & a marino creduntur astringi morsu.non prius utiles.Quingentoꝝ est passuum nõ amplius littoris spatiũ:idq; tantũ multa per sæcula gignendo uitro.Fama est a appulsa naue mercatorũ nitri cũ sparsi per littas epulas pararẽt:nec esset cortinis attolẽdis lapidum occasio glebas nitri e naue subdidisse.Quibus accensis pmixta harena littoris transluentis nobilis liquoris fluxisse riuos:& hanc fuisse originem uitri.mox ut est astuta & ingeniosa solertia non fuit cõtẽta nitrũ miscuisse:cœptus addi &magnes lapis qm̃ i se liquorẽ uitri quoq; ut ferꝝ trahet creditur.Simili mõ & calculi splẽdẽtes muitifariã cœpti uri.uri deinde cõchiæ & fossiles harẽæ.auctores sũt i india e crystallo fracta fieri.& ob idnullũ coparari indico leuib9 ãt aridisq; lignis coqẽ addito cyprio ac nitro maxie ophitio.Cõtinuis fornacib9 ut æs liquat massæq; fiũt colore pingui nigricãtes.acies tãta ẽ q̃ cúq;.ut citra ullũ sensũ ad ossa cõsecet q̃cq̃d afflauerit corporis.Ex massis rursus fũdit i officinis tinigit q;.Et alid flatu figurat.aliud tornoterit.aliud argẽti mõ cælatur.Sidone quõdã iis officins nobili.siquidẽ etiã specula excogitauerat.hæc fuit ãtiqua ratio uitri.iam uero & in uulturno mari italiæ harena alba nasces sex miliũ passuũ a littore inter cumas atq; lucrinũ quæ:mollissima est.pila molaque teritur.Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura:ac liquata in alias fornaces trãsfunditur.ibi fit massa quæ uocatur hammonitrũ.atq; hoc recoquitur:& fit uitrũ purũ ac massa uitri candidi.iã uero & per gallias hispaniasq; simili modo harenæ temperantur.ferunt Tyberio priucipe excogitatum uitri temperamentum ut flegibile esset:& totam officinam artificis eius abolitam: neæris.argenti.auri.metallis precia detraherentur.Eaq; fama diu crebrior q̃ certior fuit.sed quid refert Neronis principatu reperta uitri arte q modicos calices duos:quos appellabãt petrotos.hs.sex milibus uenderet.igenere uitri & obsidiana numerantur ad similitudinẽ lapidis quem in æthiopia inuenit obsidius nigerrimi coloris:aliquando & transluciai crassiore uisu at in speculis parietũ pro imagine umbras reddente.gemmas multi ex eo faciunt.Videmusq; & solidas imagines diui augusti capti materia huius crassitudinis.Dicauitq; ipse pro miraculo in templo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos.Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitaꝝ cerimoniis reperte ibi in hæreditatẽ eius qui præfuerat ægypto.obsidianã imaginem menelai.ex quo apparet antiquior materiæ origo nũc uitri similitudinẽ interpolata.xenocrates obsidianũ lapidẽ in india & in Sãnio italiæ & ad oceanũ

Coassationes uitri. Ex tesserald. prerotos aut Apyrotos.

in hispania nasci tradit. Fit & in tincturæ genere obsidianũ ad escaria uasa totum rubens uitrũ atq; non transluces: hæmatinon appellatũ. sit & album & murrhinũ aut Hyacinthos sapitosq; imitatũ & omnibus aliis coloribus. nec est alia núc materia sequacior: aut etiã picturæ accommodatior: maximus tamen honos in candido translucente q̃ proxima crystalli similitudine. Vsus uero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem colatis impatiens: ni præcedat frigidus liquor: cũ addita aqua uitreæ pilæ sole ac uerso in tantũ excandescant: ut uestes exurant fragmenta teporata agglutinantur tñ rursus tota fundi non queũt præterquã abropta sibi nec tingui ueluti cũ calculi fũti quos quidam abaculos appellant aliquos etiam plurib⁹ modis uersicolores: Vitrũ sulphuri cõcoctũ seruminatur in lapidem. At peractis omnibus quæ constant ingenio artẽ natura faciente. succurrit mirari nihil pene igni perfici.

Ignium miracula & medicinæ prodigia. Cap. xxvii.

Gnis accipit harenas: ex quibus alibi uitrũ: alibi argentũ. alibi miniũ: alibi plumbi genera: alibi pigmẽta: alibi medicamẽta fundit. igne lapides i æs soluũtur. igne ferrũ gignit ac donatur. igne cremato lapide cementa in tectis alligantur. Alia sæpius uiri prodest. Eadem q̃ materia aliud gignitur primis ignibus: aliud secundis: aliud tertiis. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus. atq; interisse creditus. maioris sit uirtutis. immensa & improba rerũ naturæ portio. & in qua dubiũ sit plura absumat. an pariat. Est & ipsius ignibus medicamentis. pestilentiæ quæ solis obscuratione contrahitur ignis suffitu multiformiter auxiliari certũ é. empedocles & hipocrates id monstrauere diuersis locis. ad conuulsa uiscera aut contusa ut ut. M Varro auctor est. ipsis enim uerbis eius utar. lix cinis est inquit foci. inde enim cinis luxatis potus medet. Vt licet uidere gladiatores cũ deluserint hac iuuari potione. Quin & carbunculũ genus morbi: quo duos cõsulares nuper absũptos iudicauimus: quemeus carbo tritus cũ melle sanat. adeo in rebus damnatis quoq; ac iã nullis fũt aliqua remedia ut in carbone ecce & cinere. non prætenbo & unũ foci exemplũ romanis litteris clarũ. Tarquinio prisco regnante tradunt repente in foco comparuisse genitale e cinere masculini sex⁹ Eáq; quæ insederat: ibi. Tanaquilis reginæ ancillam Ocrisiam captiua consurtexisse grauidã. ira Seruiũ Tulliũ natum qui regno successit. inde & in reginæ cubanti puero caput arsisse uisum: creditũq; Laris familiaris filiũ. ob id compitalia & ludos laribus primum instituisse. Gynæconitis uetus lectio.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HITORIAE LIBER. XXXVII. ETVLTI.

PROOEMIVM.

Origo gemmarum.

Tnihil instituto operi desit: Gemmæ supersunt & in arctũ coacta rerum naturæ maiestas a multis nulla sui parte mirabilior: Tantum triduunt uarietatẽ coloribus materiæ decori. uiolari etiam signis gemmas nefas ducentes. aliquas uero extra pretia ulla taxationem humanæq; opum arbitrãtes ut plerisq; ad summã absolutamque rerum naturæ contemplationem satis sit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarũ & quibus initiis in tantum hæc ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentione auri annulorumque. Fabulæ primordium a rupe Caucasea tradunt. promethei uinculoq; interpretatione fatali. primumq; saxi fragmentũ inclusum ferro ac digyto circundatũ hoc fuisse annulorum & hoc gemmam.

De gemma polyclatis tyrãni & pyrrhi regis: & qui sculptores optimi: & nobilitates artificũ: & qui primus dactylothecam romæ habuit. Cap. i.

is initiis cœpit auctoritas in tantũ amorẽ elata ut polycrati Seuero samio insularum ac litorum tyranno fœlicitatis suæ: quam nimiam fatebatur esse ipse: satis piamenti in uni⁹ gẽmæ uoluntario damno: uideretur: si cum fortunæ uolubilitate paria faceret. planeq; ab invidia eius abunde se redimi putaret. si hoc unũ doluisset. assiduo ergo gaudio lassus prouectus nauigio an altũ. annulum mersit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus escæ uice raptũ ut faceret. ostentũ. in culinam domini rursus fortunæ insidientis manu reddidit. Sardonicem eam gemmam fuisse constat. ostenduntq; Romæ (si credimus) in Cõcordiæ delubro cornu aureo augustæ dono inclusam. & uouissimũ prope locũ tot prælatis optinentem. post hunc annulum regia fama est gemmæ parthi illius qui aduersus romanos bellũ gessit. nanq; habuisse traditur achatem: in qua nonem musæ & apollo citharam tenens spectaretur. non arte sed sponte naturæ ita discurrẽtib⁹ maculis. ut musis quoq; singulis sua redderentur insignia. nec deinde alia quæ tradatur magnopere gẽmarũ claritas extat apud auctores. præterq; ismeniam. choraulem multis fulgẽtibusq; uti solitũ comitá

ee fabula uanitatem eius indicato in cypro:ſex aureis denariis ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amy mõe iuſſiſſe enumerari.& cũ duo relati eſſent:iminuto precio:male me Hercules curatũ dixiſſe, mul tũ enim detractũ erat gemmæ dignitati.hic uidetur iſti tuiſſe ut omnes muſicæ artis hac quoq; oſtẽ tatione cenſerentur:ueluti Dionyſiodorus æqualis eius & æmulus:ut ſibi quoq; par uideretur.Terti us q eodẽ tempore fuit inter muſicos nicomachus multas gẽma habuiſſe tradit:ſed nulla peritia ele ctas:ſed ſortẽ quadã.his exemplis initio uoluminis oblatis aduerſus iſtos qui ſibi hanc oſtentatio- nem arrogant:ut palam ſit eos tibicinũ gloria numeræ.hoc in polycratis gemma quæ demõſtratur: illibata intactaq; ab ab iſmeniæ ætate poſt multos annos apparet ſcalpi etiá ſmaragdos ſolitos. Cõ firmat hanc eandem opinionem edictũ Alexandri magni:quo uetuit in gemma ſe ab alio ſcalpi fla pyrgotele non dubie clariſſimo artis eius:poſt eũ Apollonides & cronius i gloria fuere. Quicq diui Auguſti imaginẽ ſimilem expreſſit:qua poſtea principes ſignabat Dioſcorides.Sylla dictator tradi tione lugurtæ ſemper ſignauit.Eſt apud auctores & intercatienſem illũ cuius patrẽ Scipio æmilian⁹ ex prouocatione interfecerat:pugnæ eius effigie ſignaſſe uulgato Stilionis præconini ſale.Quidnã fuiſſe auctor eum ſi Scipio a patre eius interemptus eſſet:Diuus auguſtus inter initia ſphinge ſigna- uit.Duas ãt in matris annulis iam indeſcrete ſimilitudinis inuenerat,altera per bella ciuilia abſente eo amici ſignauere epiſtolas & edicta.Quæ ratio tẽpoꝛe nomine eius reddi poſtulabat:non infaceto lepore accipientiũ enigmata afferre eam ſphingem.Quin etiã Mœcenatis rana per collationẽ pecu niaꝛ in magno terrore erat.auguſtus poſtea ad deuitanda conuitia ſphingis alexandri magni ima- gine ſignauit.Gemmas plures:quod peregrino appellant nomine dactylothecham :primus omniũ habuit romæ pruignus Sylle Scaurus.Diuq; nulla alia fuit:donec pompeius magnus ea q̃ Mythri- datis regis fuerat inter dona in capitolio dicaret.ut.M. Varro aliiq; eiuſdẽ ætatis auctores cõfirmãt. multũ platã.Scauri.hoc exemplo Cæſar dictator ſex ſex dactylothecas in æde.ueneris genitricis cõ firmant:multũ præcellus octauia genitus in palatina apollinis æde unã.Victoria tamen illa põpeii primũ ad margaritas gẽmaſq; mores inclinauit.ſicut.L.ſcipionis & C.Manlii ad cælatum argentũ & ueſtes attalicas & triclinia ærata.Sicut.L.Mũmii corinthia & tabulas pictas.

De gẽmis tranſlatis in triumpho põpeii:& natura cryſtalli & medicinis.& luxuria cir ca eam.& quando primũ inuenta myrrhina:& luxuria circa ea & natura myrrhinorũ quæ mentiti ſunt auctores de ſuccino. Cap.ii.

Duti planius noſcatur.uerba ex ipſis pompeii triumphoꝛ actis ſubiiciã.Ergo tertio trium pho quẽ de piratis:aſia:ponto.gentibuſq; & regibus in ſeptimo operis huius uolumine in dicatis.M.piſõe.M.Meſſala cons.pridie kalẽdas octobris:die natalis ſui egit:trãſtulit alue um cũ teſſeris luſoriũ e gẽmis duabus latũ pedes tres.longũ pedes quattuor. & ne quis de ea re du bitet nulla gẽmaꝛ magnitudine hodie prope adhanc amplitudinẽ accedẽte.in quo fuit luna aurea põdo.xxx.miliũ.lectos triclinIares tres.Vaſa ex auro & gemmis abacorum nouem ſigna aurea tria. mineruæ martis:& apollinis coronas ex margaritis.xxx.tres:montẽ aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circundata uite aurea.muſæũ ex margaritis i cuius faſtigio ho rologiũ erat.imago.Cn.pompeii e margaritis,illa regio honore grata.illius probi oris uenerandiq; pcunctas gentes.illa inquam ex margaritis ſeueritate uicta & uenore luxuria q̃ triumpho. Quod p fecto inter illos uiros duraſſet cognomẽ magni:ſi prima uictoria ſic triumphaſſes de magaritis ma gnetã prodiga re & fœminis reperta quam habere gererecq; fas non ſit.hinc ſic fieri tuus uult⁹.ſic te precioſum uideri.nõe illa ſimilior tui ex imago.quam pyrenei iugis impoſuiſti.Graue pfecto fœdũ q; probrũ erat:ni uerius ſit eum deoꝛ oſtentum credi oportere.Clareq; itelligi poſſet iam tum illud caput orientis opibus ſine reliquo corpore oſtentatũ.Cætera triumphi eiuſdẽ q̃ ueriſſime ſubiiciam Reip.datũ mille talentũ.legatis & quæſtoribus.qui oras maris defendiſſent ſeſtertia bina milia.Cõ militibus ſingulis quinquaginta.Tolerabiliorẽ tamen fecit cauſam caii principis qui ſuper oĩa mu liebria oculos induebat e margaritis.Et neronis principis qui ſeptra perſonis hiſtrionũ & cubicula uiatoria unionibus cõſternebat.Quinimmo etiam ius uidemur perdidiſſe corripiẽdi gẽmata poto ria & uarie ſuppellectilis genera annulos tranſeuntes.Quæ enim non luxuria innocentior exiſtima ri poſſit.eadẽ uictoria primũ in urbẽ murrina inuexit.primuſq; pompeius ſex pocula ex eo triũpho capitolino loui dicauit.Quæ protinus ad hominũ uſum tranſiere.abacis etiã eſcariiſq; uaſis inde ex petitis.excreſcitq; in dies eius rei luxus.murrino.lxxx.ſeſtertiis empto capaci plane ad ſeſtarios tres calice.potauit ex eo ante hos annos conſularis ob amorẽ abraſo eius margine ut tamẽ iniuria illa p cio augeret.neq; eſt hodie murtini alterius pſtatior indicatura.idem in reliquis generis eius quãtũ uorauerit licet æſtimare ex multitudine.quæ tanta fuit.ut auferente liberis eius nerõe Demitio thea trũ peculiare trans tyberi ore is expoſita occuparẽt.quod a populo impleri canẽte ſe.& dũ põpeiãis poppeanaſ præ dulit.etiã.Neroni ſatis erat:qui uidit tunc annumerari unius ſcyphi fracta mẽbra: q̃ in doloꝛẽ

credo seculi inuidiam q̄ fortunæ taquã alexandri magni corpus in conditorio seruari ut ostentarem
tur.placebat.T.petronius consulatus moturus inuidia Neronis principis:ut mensam eius exhæreda
ret trullã murrinã.ccc.sestertiis emptam fregit.Sed nero ut par erat pricipem uicit omnes.ccc. sester
tiis capedinẽ unã parando.Memorãda res tanti imperetorẽ patrẽq̄ patinæ bibisse.oriẽs murrinã mit
tit.Inueniuntur enim ibi in pluribus locis nec infignibus:parthici regni:præcipuetamẽ in carmania
Humorẽ putant sub terra calore densari.amplitudine nusquam paruos excedunt.abacos.crassitudie
rata quanta dictũ est uasi potorio.Splendori iis sine uiribus uitorque uerius:q̄ splendor.Sed in pre
tio uarietas colorũ:subinde circũagentibus se mãculis in purpuram candoiemq̄.& tertiũ ex utroq̄
igneſcente ueluti pet tãlitũ colotis purpura rubescente:aut lacte candescẽte. Sunt qui maxime i iis
laudent extremitates:& quosdam colos repercussus:quales in cæleſti arquu spectantur. hic maculæ
pingues placent.Transluceretquicquã aut pallere uitium est.item sales uerrucæq̄ nõ eminẽtes: sed
ut in corpore etiam plerunq̄ sessiles.aliqua & in odore commendatio est est.Contraria huic cã cry-
stalliũ facit gelu uehementiore concreto.nec aliubi certe reperitur.q̄ ubi maxime hybernæ niues ri-
gent glaciemq̄ esse certũ est unde & nomen græci dedere.Oriens & hanc mitti.Sed indicæ nulla p̄
fertur.nascitur & in asia:uilissima circa alabandã & hortosia montibus: item in cypro.Sed laudata in
europæ alpiũ iugis.iuba auctor est:& in quadam insula rubri maris ante arabiam sita nasci quæ nerõ
uocetur.& in ea quæ iuxta gemam topacion ferat Cubitalemq̄ efossam a pythagora ptolemæi regi
præfecto.Cornelius Bacchus & in lusitania perquam mirandi ponderis immensis iugis depressis ad
liberamentũ aquæ puteis.Mirũ & quod xenocrates tradit ephesius aratra asia & cypro excitari.No eni
inueniri in terreno.nec nisi intes cautes creditũ fuerat.Similius ueri ẽ quod idẽ xenocrates tradit tor
rentibus sæpe deportari.Sudines uero negat uisi ad meridiẽ spectantibus locis nasci.Quod certũ est
non enim repetitur in aquosis:quãquã in regione prægelida.uel si ad uada usq̄ glacientur ãnes.Cæ
lesti humore parmaq̄ niue id fieri necesse est.ideo calore impariens nisi in frigido potu abdicat. qua
re se xangulis nascatur lateribus:non facile ratio inueniri potest:eo magis q̄ neq̄ mucronibus eadẽ
species ẽ & ita absolut⁹ est laterũ leuor.ut nulla id arte possit æquari.Magnitudo ampliſſima adhuc
uisa nobis erat.quã in capitolio Liuia angusta dicaueratlibraq̄ circite.l.idem xenocrates auctor est.
uas amphorale usum.& aliqui ex india crystallũ sextariq̄ quattuor.nos liquido affirmare possu-
mus in cautibus alpiũ nasci adeo inuiis ut plerumq̄ fune pendentes eam extrahant. peritis signa &
indicia nota sunt.infestantur plurimis nitiis scabro.ferrug ine maculosa nube occulta aliquãdo uo-
mica p̄duro fragiliq̄ centro & sale appellato.Est & rusa aliquibus rubigo.aliis capillamentũ rimæ si
mile.Hoc artificis litura occultant.Quæ uero sic uitio sunt puras esse malunt.acóteta appellãtes.nec
spumei coloris limpidæq̄.postremo uero auctoritas in pondere est.inuenio medicos quæ sunt urẽ
da corpori non aliter utilius id fieri putare q̄ crystallina pila aduersis apposita solis rediis. ali⁹ hic fu
ror.Ils.cẽtũ.l.millibus trullam unam non ante multos ãnos mercatã a matresamilias nec diuite. itẽ
Nero amissæ reæ nũtio accepto duos calices crystalinos in suprema ira fregit illisos hæc fuit ratio
frenilũ suũ punientissime quis alius ex iis biberet.Fragmenta farciri nullo mõ queũt.mireq̄ ad simi-
litudinẽ accesse uitrea.sed prodigii modo ut suũ prætiũ auxerint.crystalli non diminuerint. proxi
mũ locũ in deliciis fœminæ tamen adhuc tantũ succina optinent.eandemq̄ omnia hæc quã gem
mæ auctoritatẽ.sane maiorẽ aliquibus de causis crystallina & murrina.Rigidipotus utraq̄. in succi
ninis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitaerunt.occasio est uanitas græcorum diligẽtiæ.legẽ
tes modo æque perpetiantur me de ortu eorum.cum hoc quoq̄ interssi uitæ scire posterios quicquid
illi prodidere mirandũ.phaetontis fulminæ icti sorores fletu mutatas i arbores populos lachrymis
electrũ omnibus annis fundere iuxta eridanum amnem quem padum uocamus.& electrum appella
tum.quoniam sol notitatus sit electros plurimi poetæ dixere.primiq̄ ut arbitror.Eschylus: philo
xenus.nicander.euripides.Satyrus.Quod esse falsum italiæ testimonio patet.Diligentiores eorum
electridas insulas in mari hadriatico.esse dixeruntad quas dilaberetur padus:Qua appellatione nul
las unquam ibi fuisse certum est.nec uero ullas ibi appositas esse in quas quicquam cursu padi deue
hi possit.Nam q̄ eschylus in hybria hoc est in hispania eridanũ esse dixit:eandemq̄ appellari rhoda
num.euripides rursus & appolionius in hadriatico littore,confluere rhodanũ & padũ.facilioẽ
ueniam facit ignorati succini:in tanta orbis ignorantia.modestiores sed æque falsum prodidere in
extremis hadriatici sin⁹rupibus inuiis arbores stare.quæ canis ortu hoc effundetent gũmi.theophra
stus in liguria effodi dixit:phaetontẽ in æthiopia hammonis obisse.ob id delubrũ ibi esse atq̄ ora
culum:electrũq̄ gigni philemon fossile essa & in scythia etui duobus locis.Candidum atque cæ⁹ci
coloris quod uocaretur electrũ.in alio loco fuluum quod appellaretur sualtemicum.Demõstratur

Gynæconitin uetus lectio.

lyncurion id uocat:& fieri ex urina lyncum bestiarum:E maribus fuluum & igneũ:e fœminis lãgui-
dius atq; candidũ.Alii dixere languriũ:& esse in italia bestias langurias zenothenis langas uocat eas
dẽ:& circa padum iis uitam affirmat sudines arborem quæ gignat:in liguria.in eadẽ sentẽtia & me
trodorus fuit.Sotacus credidit in brítania arboriboribus effluere:quas: electridas uocauit. pythear
gutonibusbus germaniæ genti accolis æstuariũ mentonomon nomine ab oceano spatio stadiorũ
sexmiliũ:Ab hoc diei nauigatione insulam abesse abalum. illo uere fluctibus aduehi:& esse contrecti
maris purgamentũ:incolas pro ligno ad ingnem uti eo.proximisq; teutonis uẽdere.Huic & Time
us cred dit.sed insulam basiliã uocauit philemon negauit flãmã ab electro reddi.nicias solis radioꝝ
succũ intelli uoluit.Hos circa occasum credit uehementiores in terrã actos pinguẽ sudor in ea parte
oceani relinquire.deinde æstatibus in germanoꝝ littora eiici.& ægypto nasci simili mõ:& uocari sa
cal item in india gratiusq; thure esse indis.in syria quoq; fœminas uerticillos inde facere: & uocare
harpaga quia folia & paleas:uestiumq; fimbras rapiat.Theophrastus oceão id exæstuate ad pyrenei
promontoriũ eiici.Quod & xenocrates credidit:qui de iis nuperrime scripsit.uinit adhuc Asa'rubas :q
tradidit iuxta atlanticũ mare esse lacũ cæphisida:quem mauri uocat electrũ húc solẽ excalfactum e li
mo dare electrum fluitans.mnesias africæ locũ sycionem appellatũ.& cratin amnem in oceanũ ef-
fluẽte e lacu.in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat uiuere.ibi nasci rõne eadẽ qua supra
dictũ est de electride lacu.Theomenes dicit iuxta syrtin magnam hortem hesperidum esse:ex quo in
stagnũ cadat.Colligi uero a uirginibus hesperidũ.Ctesis indis flumen esse hyporrum:quo uocabu
lo significetur omnia uasa ferre bona.fluere a septentrione in exortũ oceanũ iuxta montem siluestrẽ
arboribus electrũ ferentibus.arbores eas aphytacoras uocari.qua appellatione significetur prædul-
cis suauitas.mithridates in germaniæ littoribus esse isulã.uocariq; eam cædron.cædri generi siluosã
inde defluere in petras.xenocrates non succinũ tantum in italia:uerum. etiam thieũ uocari. a a schy
tis uero sacriũ:quoniã & ibi nascatur.alios putare in numidia gigni.Super oẽs est Sophocles tragi
cus poeta.quod equidem miror tanta grauitate cõthurni.& præterea uitæ fama alias principe loco
genitus athenis rebus gestis exercitu ducto.hic ultra indiam fieri dixit e lachrymis meleagridũ auiũ
meleagrũ deflentiũ.Quod & crédidisse eum.uel sperasse aliis persuaderi posse quis nõ miretur quá
obserictã uet.lec. ue pueritiam tam imperitam posse rẽperiri quæ auium ploratus annuos eredat.lachrymas ue tá grã
des auesq; e græcia ubi meleager periit ploratũ isse in indos.Quid ergo.Non multa æque fabulosa
produnt poetæ.Sed hoc ea in re quæ quottidie inuehatur.atq; abundet:& hoc mendaciũ coarguat
serio quẽquam dixisse.summa hominum contemptio est:& intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum:& lyncurio & medicinæ. Cap.iii.

Ertum est gigni in insulis septentrionalis oceani.& a germãis appellari glessum itaque &
a nostris unã insularũ ob id glessariã appellatã.germanico Cæsare ibi classibus rẽ geren
te austrauiã a barbaris dictã.nascitur autem defluente medulla pinei generis arborib9: ut
gummi ĩ cerasis.resina pineis erumpit humoris abundantia.densatur rigore uel tepore aut mari au
tũnali.Cũ intumescens æstus rapuit ex insulis:certe i littora expellitur.ita uolubile ut pendere uide
atur atq; considere in uado Quod arboris succũ etiam prisci nostri.credidere ob id succinũ appellã
tes.pineæ autẽ arboris esse indicio est pineus in atritu odor:& ꝙ accensũ tædæ mõ ac nidore fœtet
Affertur a germanis in pannoniam.mox per prouinciam.inde ueneti primũ quos græci enetos uo
cant rei famam fecere proximæ pãoniæ id acipientes circa mare hadriaticũ.pado uero adnexa fa
bulæ uidetur causa hodieq; transpadanoꝝ agrestibus fœminis.moniliũ uice succina gestãtibus ma
xime decoris gratia.Sed & medicinæ.quando tonsillis creditur resistere.& fauciũ uitiis uario gene
re aquaꝝ iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes.centũ fere.M.passuũ abest a carnunto litt9
pannoniæ.quo id a germaniæ inuehitur percognitũ nuper.Vidit enim equas romãus missus ad id
cõparandum a iuliano curante gladiatorium munus neronis principis.Qui hæc commertia & lito
ra pagrauit tanta copia enuecta.aut retia arcendis feris podiũ protegentia succinis nudarẽtur.arma
uero & libitina totusq; unius diei apparatus effet succino.maximũ põdus iis glebæ attuli..xiii:libra
rũ.nascit & in india certũ est.archelaus qui regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit
aduehi rude.poliriq; adipe suis lactentis incoctũ.liquidum primo destillare argumẽto sunt q̃dã in
tus trãslucentia.ut formicæ aut culices.lacertæq; quas adhæsisse musteo.non est dubiũ & inclusas in
durescenti Genera eius plura Candida odoris præstãtissimi.Sed nec his nec tetris pretiũ. Fuluis ma
lor auctoritas.Ex iis etiamnũ amplior transfucentibus.præterquã si nimio ardor flagrẽt.imaginẽq;
igneam inesse.non ignem placet.Summa laus falernis a uini colore dictis molli fulgure spicuis.
Sunt & in qbus decocti mellis lenitas placeat.Verũ hoc quoq; notum fieri oportet quocũq; mõ tin
gui libeat hædoꝝ sæuo & anchusæ radice.Quippe ẽt cõchylio inficiuntur.cæterũ attritu digitoꝝ
cepta ui caloris attrahũt ĩ se paleas & folia arida.ut magnes lapis ferrũ.Ramẽta quoq; succini oleo

addito flagrant dilucidius diutiusq; q̄ lini medulla.Taxatio in delitiis tanta ut hominis quanuis par ua effigies uiuoꝝ hominū uigentiumq; prætia superet:prorsus utcastigatio una nō sit satis.in corin thiis æs placet auro argentoq; mixtū:in cælatis ars & ingenia.murrinoꝝ & crystallinorum diximus gratiam.Vniones q; capite circunferuntur:gemmæ digitis.in omnibus deniq; aliis uitiis ostentatio aut usus placet.in succinis deliciaꝝ tantū conscientia.Domitius nero in cæteris uicæ suæ portētis ca pillos quoq; coniugis suæ poppeæ i hoc nomē adoptauerat quodam etiā carmine succinos appellā do.& quoniā nullis uitiis desunt pret osa nomina ex eo terti⁹ hic quidē colos cœpit expeti a matro nis.Vsus tamen succinoꝝ inuenitur aliquis in medicina.sed nō ob hoc fœminis placent.infantibus alligari Amuleti ratione prodest.Callistratus & cuicūq; ætati contra lymphationes ꝓdesse tradit:Et otinæ difficultatibus potū.alligatumq;hic & differentiam nouam attulit appellando chrysolectrū quasi coloris aurei:& matutino grauissimi aspectus.Rapacissimū igniū: & si iuxta fuerint celerrime ardescens.Hoc collo alligatū:mederi febribus & morbis.Tritū cum melle ac rosaceo aurium uitiis & si cū melle attico conteratur:oculoꝝ quoq; obscuritatibus.Stomachi etiam uitiis uel per se faria eius sumpta:uel cū mastice ex aqua pota.Succina etiam gēmis quæ sunt transluciдæ:adulterandi ma gnū habent locū:maxime amethystis:cū omni ut diximus colore tingātur.De lyncurio proxime di ci cogit auctorū pertinacia.Quippe etiam si non electrū id esset lyncurium tamen gemmam esse cō tendunt.Fieri autē ex urina quidem lyncis.Sed egestam terra protinus bestia operiente eam.quoni am intideat hominū usui.Esse autem qualem igneis succinis colorem scalpiq;.Nec folia tātum aut stramenta ad se rapere:sed æris etiā ac ferri laminas:quod Diocles quidem & Theophrastus credidit Ergo falsum id totū arbitror.nec uisam in æuo nostro gemmam ullā ea appellatiōe.& quod de me dicina simul proditur calculos uesice eo poto elidi:& morbo regio occurri:si ex uino bibatur.aut si portet.& tamen nunc gemmaꝝ cōfessa dicemus a laudatissimis orti.nec uero id solū agem⁹: sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur mꝰgoꝝ ifanda uanitas:quādo illi uel plurima ꝓdidere de gemmis medicinæ ex is species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis & margaritis. Cap.iiii.

Axìmū in rebus humanis non solū inter gemmas pretiū habet adamas.diu non nisi regi bus & iis admodū paucis cognitus:unus mō i metallis repertus:petq; raro comes auri:nec nisi in auro nasci uidebatur.Veteres eū in æthiopū tantum metallis inueniri existimauerē inter delubrū mercurii atq; insulā meroen dixeruntq; non ampliorē cucumeris semine aut colore dissimilē inueniri.nunc genera eius sex noscuntur.indici non in auro nascentis.sed quadā crystalli cognatione.Siquidem & colore transluacido non differt.& laterū sexangulo leuore turbinat⁹ i mu cronem aut duabus contrariis partibus quo magis miremur.ut si duo turbines latissimis suis partib⁹ iungantur magnitudine uero etiam auellani nuclei.Similis est huic quidem arabicus.minor tantū. Similiter & nascens cæteris pallor gentis & in auro non nisi excellentissimo natalis:incudibus hi de prehēduntur:ita respuentes ictum:ut ferrū utrinq; dissultet:incudesq; etiam ipse dissiliāt.Quippe du ritia inenarrabilis est.simulq; igniū uictrix natura.& nunquā incalesc.unde & nomen indūita uis græ ca interpretatione accepit. unū ex iis uocant cenchron.quod est mili magnitudine.alteꝝ macedōi cō in philippico auro repertū.& hic est cucumi semine par.post hoc cyprius uocatur in cypro reper tus uergēs in æreū colore.Sed in medicina ut dicemus efficaciss⁹.post hūc est siderites ferrei splē doris:ponderе ante cæteros.sed natura dissimilis.nam & ictibus frangitur:& alio adamante perfora ri potest.Quod & cyprio euenit.breuiterq; ut degeneres nominis tantū auctoritatē hēnt.idq; quod toris uoluminibus his docere & mandare conati sumus de discordia rerū concordiaq;:quā antipa thiā ac sympathiā appellauere græci non aliter clarius intelligi potest.siquidē illa inuicta uis duaꝝ uiolentissimæ naturæ reꝝ: ferri igniſq; contemptrix hircino rumpitur sāguine.ac ne aliter quā recē ti calidoq; macerata.& sic quoq; multis ictibus tunc etiam præterquā eximias incudes malleosq; fer reos frangens.Cuius hoc ingenio inuētū.Quoue casu repertū.aut quæ fuit coniectura experiēdi rē immensi secreti.& in fœdissimo animaliū omniū.profecto muneris talis inuentio hominis ē.nec q̄ tenda in ulla parte naturæ ratio.sed uoluntas.ut cū fœliciter rumpere contingit.in tam paruas fran gantur crustas ut eerni uix possint.experuntur a scalptoribus.ferroq; includuntur.nullam nō duri tiā ex facili cauantes.adamas dissidet cū magnete lapide in tantū ut iuxta positus ferrum non patia tur abstrahi.aut si admotus magnes apprehēderit.rapiat.atq; auferat.adamas & uenēa irrita facit. & lymphationes abigit.metusq; natos expellit a mēte.ob id quidam eū anchitē uocauere.metrodor⁹ Tcepsius in eadē germania in baltia insula nasci in qua & succimū quod equidem legerim.solus di cit.& præfert arabicis.Quod fulsmu esse quis dubitet proximū apud nos indicis arabicisq; marga ritis ptetium est.de quibus in nouo diximus uolumine inter res marinas.

noctis
anacitē
anaciti
basilia.

De smaragdi generibus:& gemmis uiridibus & trānslucidis. Cap.v.

Ertia auctoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis:nullius coloris aſpectus iucũdior eſt.nã hærbas quoq; uirentes frondeſq; haud deſpectamus.Smaragdos uero tanto libẽti us.quoniã nihil omnino uiridius comparatũ illis uiret.præterea ſoli gemmarum cõtuitu oculos implent:nec ſatiaut.Quin & ab intentione alia obſcurãta aſpectu ſmaragdi recreat acies.Scalpentibuſq; gemmas non alia gratior oculoꝝ refectio eſt.ita uiridi lenitate laſſitudinẽ mulcent.præterea longinquo amplificantur uiſu.inficientes circa ſe repercuſſu aera non ſole mutati:non umbra non lucernis:ſemperq; ſenſim radiantes:& uiſum admittentes:ad craſſitudinẽ ſui facilitate tranſiuci da.Quod etiamq; in aquis: non fit.iidem plerumq; & concaui ut uiſum colligãt.Quapropter decreto hominũ iis parcitur ſcalpi uetitis.Quanq; ſcythicoꝝ ægyptioꝝq; tanta durities eſt:ut nequeãt uulnerari.Quoꝝ uero corpus extenſum eſt :eadẽ qua ſpecula ratione ſupini imagines reꝝ reddũt. uero princeps gladiatoꝝ pugnas ſpectabat ſmaragdo.Genera eoꝝ duodecim nobiliſſimi ſcythici ab ea gente i qua reperiunt .appellati.nullis maior auſteritas.nec minus uitii:& quãtũ ſmaragdi a gẽmis diſtãt:tãtũ ſcythici a cæteris ſmaragdis proximã laudem habent ſicut & ſedem bactriani :quos in cõmiſſuris ſaxoꝝ colligere dicuntur eteſiis flantibus.Tuncieni tellure intermitent:quia iis uẽtis maxie harenæ mouentur.Sed hos minores multo ſcythicis eſſe tradunt.Tertiũ locũ ægypti habent qui erũpunt circa copton oppidũ thebaidis in collibus & cautibus Reliqua genera in mellis æratiis inueniũtur.Quapropter principatũ ex iis ægyptii optinent:doſq; eoꝝ & ut in colore liquido nec diluto: uerũ ex humido pinguiq; quaq; reſpiciatur imitante tranſlucidũ mare pariterq; tranſlucet & nitet: hoc eſt coloꝛẽ expellit:& aciẽ recipit.Ferunt & in ea inſula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo léoni fuiſſe inditos oculos ex ſmaragdis ita radiantibus etiã in gurgitẽ ut teriti inſtrumẽta refugerẽt thinni diu mirantibus nouitatem piſcatoribus:donec mutare oculis gemmas.Sed & uitia demonſtrari oportet reperta.Sũt quidã omniũ eadem Quædã tamen nationem peculiaria ſicut in homine.Ergo cyprii uarie glauci:magiſq; ac minus in eodẽ ſmaragdo aliis partibus tenorẽ illũ ſcythicæ auſteritatis non ſemper cuſtodiunt.Ad hoc quibuſdã intercurrit umbra ſurduſq; fit colos qui improbatur:etiam dilutior Hincq; genera diſtinguũtur & ſunt aliqui obſcuri.quos uocant cæcos. Alii denſi nec e liqdo tranſiucidi.Quidam uaria nubecula improbati. Aliud eſt hoc quam umbra de qua diximus:nubecula enim albicantis eſt nitiũ cũ uiridis nõ pertrãſit aſpectus.ſed aut intus occurrit:aut excipit in fine uiſum candor.hæc coloris uitia iſta corporis capillamẽtũ ſal plũbago.ab iis æthiopici laudãtur a copto dierũ trium itinere.ut auctor eſt iuba:acritet uirides:non facile puri aut cõcolores.Democritus in hoc genere poſuit hermieos & perſicos illos extumeſcentes pinguiter :perſicos uero nõ tranſlucidos:ſed iucundi tenoris.Viſum implere quẽ non admittant.Feliũ pantherarumq; oculis ſimiles.nanq; & illos radiare nec peſpici.Eoſdem in ſole hebetari umbris refulgere& lõgius q; cæteros nitere.omniũ hoꝝ etiamnũ uitium q; felis colorem aut aeris habent.in ſole dilucidi qdẽ ac liquidi.ſed non uirides.hæc uitia & atticis maxime ſentiuntur in argentariis metallis repertis.i loco q thoricos uocatur.ſemper minus pingues & e longinquo ſpecioſiores.Frequens & iis plũbago hoc eſt ut in ſole plumbei uideantur.illudq; peculiare:q; quidam ex iis feneſcunt:paulatim uiriditati euanida.& ſole læduntur.poſt hos medici plurimũ uiriditatis habent interdũ & e ſaphyro.ſi ſũt fluctuoſi:& rerũ imagines complexi ut uerbi gratia papauerum aut anuiũ pinnarumq; uel alioꝝ magnitudo amplior.Carchedonii neſcio an in totũ exoleuerint.poſtq; metalla æris ibi defecerunt.& ſemp tamen uiliſſimi fuere minimiq;.iidem fragiles ſed colore iucerti & nireutiũ in caudis pauonũ columbarumq; collo plumis ſimiles.ad inclinationẽ magis aut minus lucidi.Vẽoſi quidẽ. ſquãmoſiq;. peculiare erat in his uitiũ ſarciou appellatũ.hoc eſt quædam gemmæ cato.mox iuxta carchedonẽ in qua legebatur.ſmaragmides uocatus eſt.iuba eſt auctor ſmaragdũ quem cholan uocãt.in arabia edificioꝝ ornamentis ſcludi.& lapidẽ quẽ alabaſtritẽ ægyptii uocãt.Cõplures uero el proximo laconi cos i taygeto monte erui medicis ſimiles, & alios in ſicilia.inſerit ſmaragdis & q uocat tanos:e perſis ueniens gẽma ingrate uiridis atq; intus ſordida.item chalcoſmaragdos e cypro turbida æreis uenis Theophractus tradit ægyptioꝝ cõmentariis reperiri regi eoꝝ a rege babylõio miſſũ ſmaragdũ muneres.iiii.cubitoꝝ lõgitudine & triũ latitudine.& fuiſſe apud eos i iouis delubro obeliſcũ e ũnu or ſmaragdis.xl.cubitoꝝ lõgitudine.latitudine.uero in una parte quatuor & in altera parte duoꝝ Se.ãt ſcribẽte ẽe in tyro Herculis tẽplo ſtãtẽ pilã e ſmaragdo.niſi potius pſeudo ſmaragdus ſit .nã & hoc genus reperiri & in cypro inuẽtẽ ex dimidia parte ſmaragdũ:ex dimidia iaſpidem nondum hũore in totũ tranſfiguato.appion cognominatus pliſtonices.paulo ante ſcriptũ reliquit: eſſe etiã nũc in labyrintho ægypti coloſſeũ Serapin e ſmaragdo nouem cubitorum. eandem multis naturã aut certe ſimilẽ habere berylli uidentur.in india originẽ habẽtes.raro alibi repertos.poliunt omnes ſexangula figura artificũ ingeniis quoniã hebeſcũt.ni color ſurd⁹ repercuſſu anguloꝝ excitet aliter

enim politi non habent fulgorē eundē. Probatissimi sunt ex iis qui uiriditatem puri maris imitātur. proximi qui uocantur chrysoberylli. & sunt paulo pallidiores: sed in aureū colorem exeunte fulgor. Vicinū genus huic est pallidius: & a quibusdam proprii generis existimatur: uocaturq; chrysoprasus. Quarto loco numerantur hyacinthizontes. Quinto quos hetoides uocāt. post eos autem cenni. Acdeinde oleagini hoc est colore olei. postremi chrystallis fere similes. Hi capillamenta habent: fordesq; alioquin euanidi: quæ sunt omniū uitia. indi mire gaudēt longitudine eorū: soloscq; gemmarū eē prædicant. qui carere auro malint: & ob id perforatos elephantorū: setis religant. & alios cōuenit nō oportere perforari quorū sit absoluta bonitas umbilicis statim ex auro capita cōprehēdētibus. ideoq; cylindros ex iis facere malunt q̄ gemmas: quoniā est summa commendatio in longitudine. Quidā & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exēpla. additoq; auro repercussa aut omnino castigata cā perspicuitatis ad crassitudinē. Vitia præter iam dicta eadem fere quæ smaragdis & pterygia. in nostro orbe aliquando circa pontū inueniri putantur. indi & alias quidē gemmas crystallo inuento adulterare repperierunt. sed præcipue baryllos.

De opali generibus & uitiis & experimentis & uariis gemmis: Cap. vi. Crystallū tigē doadu ant. ex

Inimū: iidemq; plurimum ab iis differunt opali smaragdis tantum cedentes. india solū & horū est mater. atq; ideo eis præciosissimam gloriam compositores gemmarum & maxime inenarrabilē difficultatem dederunt. Est enim in iis carbunculi tenuior ignis. ē amethisti fulgens purpura. Est smaragdi uirens mare. & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii sūmo fulgoris augumento colores pigmentorū æquauere. Alii sulphuris ardentē flāmā. aut etiā ignis oleo accensi. magnitudo nucem auellanam æquat. insigni apud nos hystoria. Siquidem extat hodieq; huius generis gēma: propter quam ab Antonio proscriptus nonius senator est filius Strumæ Nonii eius: quem Catullus poeta in sella cutuli uisum idigne tulit. Aunsq; Seruilii noniani quem cōsulem uidimus. illeq; proscriptus fugiens hunc e fortunis suis omnibus annulū abstulit secum. Quem certū est sestertiis. xx. milibus æstimatū. Sed mira Antonii feritas atq; luxuria propter gemmam proscripbentis. nec minor nonii contumacia proscriptionem suam amantis cū etiā feræ abrosas partes corporis relinquant bestiæ propter quas se periclitari siāt. Vitia opali. si color in flore herbæ quæ uocatur heliotropiū exeat aut crystallū. aut grandinem. Si sal interueniat aut scabricia. aut cuncta oculis occursantia. nullosq; magis india similitudine discreta uitro adulterat. Experimentū in sole tātū. Falsis enim contra radios libratis dygito a police unus atq; idem transluceat colos in se consumptus Ven fulgor subinde uariat: & plus huc illucq; spargit. & fulgor lucis in digytos snnditur. hanc gēmā propter eximiam gratiam pleriq; appellauere pæderota. Sunt & qui primatū eius genus faciunt sāge nonq; ab indis uocari dicunt. Tradunt nasci & in ægypto & in arabia: & uilissimi in ponto. itē i gallatia ac thaso & cypro quippe opali gratiam habet. Sed mollius nitet. raro non scaber. Sūma coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdi deest. Constatq; melior ille color cui⁹ fulgor uini colore fuscatur: q̄ qui diluitur aqua Hactenus dē principatu conuenit mulierū maxime senatuscon. Minus certerta sunt de quibus & uiri iudicant. singulorū enim libido singulis pretia facit: & præcipue regū. Claudius Cæsar smaragdos induebat & sardonicas primus autem romanorū sardonycæ usus est prior. africans. ut tradit Democritus. & inde romanis hanc gemmā fuisse celeberrimam. Quam obrem proximum ei dabimus locū. sardonyces olim ut ex nomine ipso apparet intelligebantur eā dore in sarda. hoc est uelut carnibus ungue hominis impositō & utroq; transluciō. Talesque esse indicas tradunt ismenias. Demostratus: xenothemis: Sotacus. Hi quidem duo reliquas omnes quæ tra luceant cæcas appellantes quæ nunc nomē abstulere. nullo sardarū uestigio arabicæ sunt cœperunt que pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi. radice nigra. aut cæruleū imitante: &. & unguem. credi tum enim candido pingi. nec sine quadam spe purpuræ candore in minium ttanseūte. has indis nō habitas in honore Zenothemis scribit tantæ alias magnitudinis. ut inde capulos factitarēt. Etenim cōstat ibi torrentibus detegi. & plauciſſe in nostro orbe initio quoniam solæ prope gēmarū scalptæ cæram non auferrenti. persu. asimus deinde & idis ut ipsi quoq; iis gauderēt. utiturq; perforatis utiq; uulgus tantū in collo. & hoc est nunc indicarū argumentū arabicæ excellunt candore circuli prælucido atq; non gracili. neq; in recessu gemmæ aut in deiectu renitente. sed in ipsis umbonibus nitēte præterea subſtrato nigerrimi coloris. & hoc in indicis cæreū: aut corneum inuenitur etiam circuli albi. quædam in iis cælestis arquus anhelatio est: superficies uero locustarū maris crustis rubentior. iā mellæ aut feculentæ (hoc enim nomen est uitio) improbantur. & si zona alba fundat se nō colligat. simili modo si ex alio colore. in se admittat aliquid enormiter. nihil enim in sua sede alieno iterpellari placet. sunt & armeniacæ ut cæterae improbandæ. sed pallida zonā. exponenda ē & onycis ipsi⁹ natura ꝓpter nominis facietatē hoc in hoc in gemmā transilit: & a lapide ex carmāia Sudines dicit igemma eē cādorē unguis humāi similitudine. item chrysoliti colorē & sarde & iaspidis Zenothe

Argumēto

que nō tral. Vnguis miniū ue. Jeci

mis indicam onycem plures habere uarietates: igneã: nigrã corneã: cingentibus candidis uenis oculi modo interuenientibus: quarundã oculis obliquis uenis. Sotacus & arabicam onycẽ tradit. Sed eam a cæteris distare q̃ indica ingniculos habeat albis cingẽtibus zonis singulis pluribus ue: aliter q̃ĩ sardonyce indica: Illic enim momentũ esse: hic circulũ. Arabicas onycas nigras inueniri cãdidis zonis. Satyrus carnosas eẽ idicas: parte carbúculi: pte chrysolithi & amethysti. Totũq; id genus abdicat. Ve. autẽ onycẽ plurimas uariasq; cũ lacteis zonis habere uenas omniũ in transitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentum suauitate grate. Nec sardæ natura differenda est diuiduæ ex eodẽ nomine. Quaproptet omniũ obiter gemmarum ardentium natura indicanda.

De generibus carbunculorum: & uitiis & experimentis: & gemmis ardentibus. Cap. vii

Apiroti nel acau sti

Rincipatum habent carbunculi: a similitudine igniũ appellati: cũ ipsi non sentiant ignes: ob id a quibusdã apyrustæ uocati. Horum genera: idici & garamãtici: quos & carchedonios uocauere: pp opulentiã carthaginis magnæ. Adiiciunt æthiopicos & alabãdicos in ortosiaca caute nascentes. Sed qui pficiantur Alabandes. Præterea in omni genere masculi appellantur acriores: at fœminæ languidius refulgẽtes. In masculis quoq; obseruãt liquidioris alios flãmæ: nigrioris alios: & quosdã lucidius: ac magis cæteris in sole flagrantes. Optimos uero amethysti zõtes: hoc est quorũ extremus igniculus in amethysti uiolam exeat. proximos illis quos nocãt syrtitas pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicũq; maxime solis repercussu. Satyrus indicos nõ esse claros dicit: ac plerumq; sordidos: ac semp fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucemq; non emittentes: sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorẽ cabunculi debere candidũ esse posuit extremo uisu nubilantem: & si ita attolatur: exardescentem: ob id a plerisq; hunc carbunculũ candidum uocari.

Liuicõtas

Qui languidius & liuidius ex indicis lucent lithizontas appellari. Carchedoniios multo minores eẽ. Indicos etiam minus sextaria unius mensura cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus esse: sed igne uel sole & inclinatiõe acrius q̃ cæteros excitari. Eosdẽ umbrãte tecto purpureos uideri. Sub cælo flãmeos. Cõtra radios solis & scintillare. Cæras signãtibus iis liquescere quãuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidiores esse: & diuerso inclinatiõe hebetari scripsere. Etiamnũ in carchedoniis manibus stellas intus ardere. Fœminas uniuersũ fulgorẽ fundere extra se. Abandicos cæteris nigriores esse scabrosq;. Nascũtur & in thracia coloris eiusdẽ ignem minime sentientes. Theophra

Corithios theo.

stus auctor est & in orchmeno archadiæ inueniri & in chio. Illos nigriores: e quibus & specula fieri. Esse & troezenios uarios interuenientibus maculis albis. Itẽ corynthios ex pallidiore cãdidos Massilia quoq; importari. Bocchus & Vlyxippone scripsit magno labore ob argillã sole adustis saltibus. Nec est aliud difficilius. q̃ discernere hæc genera: tanta est in iis occasio artis: subditis p quæ translucere cognatur. Aiunt ab æthiopibus hebetiores in aceto maceratos q̃ttuordecim dieb⁹ nitescere: totidẽ mensibus durante fulgore. Adulterant uitro simillimæ. Sed cote deprehendunt: sicut aliæ gẽmæ factitiæ. Mollior enim materia & fragilis & centrosa scobe deprehendũtur & põdere: qd minus est uitreis: aliquãdo & pustulis argenti modo relucentib⁹. Est & anthracitis appellata: in thesproria fossilis: carbonibus similis. Falsũ arbitror quod & in lyguria nasci tradiderũt: nisi forte tunc nascebantur. Esse in iis & præcincti candida uena tradunt: horumq; igneus color ut supioris est. peculiare quidem q̃ iactati in ignem uelut itermortui extingũtur. Cõtra aquis pfusi exardescũt. Cognata est huic sãdastros: quã aliqui garamãtiten uocant nascitur in india loco eiusdem nominis. Gignitur & in arabia ad meridiem uersa. Cõmendatio sũma q̃ nelut in translucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ: semper in corpore nunq̃ in cutæ. Accidit religio narrata a syderũ cognatione ab inspectoribus: quoniã fere stellarũ hyadum & numero & dispositione stellãtur. Ob hoc chaldeis in cerimoniis habitæ & hic mares austeritas distinguit quodã uigore apposita tyngẽs. Indice quidẽ etiã habetare uisus dicuntur. Blandior fœmnis flãma: alliciens magis q̃ accendens. Sunt qui preferãt arabicas indicis. Timidæq; chrysolito illas similes dicunt. ismenias uero negat polliri sandastrõs ꝓpter teneritatem: & ob id in magno errore sunt: qui sandareson uocant. inter omnes constat: quantũ numero stellarũ accedat: tantũ & prætio accedere: Affert errorem aliquando similitudo nominis. Sandaser quod nicanor sandaserion uocauit: alii sandaseron. Quidã uero hanc sandastron: illam sandareson: in india nascentem illam quoq; & loci nomen custodientem. Mali colore aut olei uiridis: omnibus improbatam. ex eodem genere ardentiũ lichnites appellata a lucernarum accensarum præcipua gratia. Nascitur circa orthosiam totaq; caria ac uicinis locis. Sed ꝓbatissima in indis. Quam quidam remissiorẽ carbunculum esse dixerunt. Secunda bonitate similis est ionis appellata a prælatis floribus. & alias inuenio differentias. Vnam quæ purpura radies. Alteram quæ cocco: a sole excalfactas: aut digyros attritu: paleas & cartharum fila ad se rapere. Hoc idem & carchedonius facere dicitur: quãquã multo uilior prædictis. Nascitur apud nasamonas in montibus: ut incolæ putant: hymbre diuino. in

uenitur ad repercussam iunæ:maxime plenæ. Carthaginem qndam deportabatur. Archelaus & in ægypto circa thebas nasci tradidit:fragiles:uenēosas:moriēti carboni similes. Potoria uasa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. omnia autē hæc Eenera scalpturæ contumaciter resistunt: par temq; cæræ in signo tenent. E diuerso ad hæc sarda utilissima:quæ nomē cū sardonyce cōmunicauit ipsa eēma uulgaris:& primū sardibus reperta. Sed laudatissima circa babyloniam cū lapidicinæ quæ dam aperiuntur:hærens in saxi corde. Hocq; modo metallum apud persas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur cōpluribus aliis locis. sicut in epiphyra & asso in india triūgenerę rubrū:& quod demium uocant a pinguedine:terrium quod argenteis bracteis sublinitur. indicæ prelucent crassiores sunt arabicæ. inueniuntur & circa leucada epiri:& circa ægyptum quæ brachea aurea sublinuntur. Et in his autē mares excitatius fulgent. Fœminæ pinguiores sunt:& crassius nitent. Nec fuit alia gēma apud antiquus usu frequentior. Hac certe apud Menandrum & philemonem fabulæ superbiunt. nec ullæ trās lucenti tardius suffuso humore hebetantur:oleoq; magis q̄ alio liquore. Damnātur ex iis mellcæ & ualidius testaceæ. In epiri asso uel in epiro et asso in ida

De generibus topatii & callaite:& de gemmis uiridibus: non transiucentibus. Cap. viii.

Gregia etiamnum topatio gloria est:suo uirenti genere:& cū reperta'est prælatæ omnibus id accidit in arabiæ insula:quæ chycis uocatur. in qua troglodytæ prædones:cū diutius fame & tempestate pressi hærbas radicesq; effoderent:eruerunt topation. Hæc Archelai sententia est. iuba topation insulam in rubro mari a cōtinēte stadiis. ccc. abesse tradit:nebulosam:& ideo quæ sitam sæpe a nauigantibus:ex ea causa nomen accepisse. Topazīn enim troglodytarum lingua significationem habere quærendi. Ex hac primum importatā Berenicæ reginæ:quæ fuit mater sequētis ptolemæi a philemone præfecto regis ae mire placuisse:& inde factam statuam Arsinoe ptolemæi philadelphi uxori quatruor cubitorum sacratam in delubro quod aureum cognominabatur. Recentissimi auctores & circa thepaidis alabastre oppidum nasci dicūt. Et duo eius genera faciūt prasoidē: atq; chrysopterō similē chrysoprasio:eius enī tota similitudo ad sucū porri dirigitur. Est autē āpliſſima gēmarū. Eadē sola nobilium limā sentit. Cæteræ saxo & cote poliuntur. Hæc et usuatteritur. Comitatur eā similitudine ꝓpior quā auctoritate callais uiride pallens. Nascitur post auersa indiæ apud incolas caucasi mōtis phicaros ac asdathas amplitudine cōspicua:sed fistulosa ac sordiū plena. Sincæri ori multo præstantiorq; in germania. Vtrobiq; aūt in tupibus inuiis et gelidis:oculi figura extuberās leuiterq; ad hærens:nec ut annata petris:sed ut appositā. Quapropter scandere ad eā pigritia pedum equestres populos tædet:simul & periculū terret. Ergo euntes e longinquo incessunt: & cū toto musco excutiunt. Hoc uectigal/hocq; gestamen diutius in ceruice gratissimū norunt. Is census: hæc gloria a pueritia deiectoq; numeq; prædicantiū. In quo uaria fortūa. Quidā ictu primo cepere præclaras. Multi in secūdo nullas. Et quidē callaides tali sectura formantur alias fragiles. Optimus color smaragdi ut tamen apparet ex alieno est q; placeāt. Inclusæ decorātur auro. Aurōq; nullæ magis decēt. Quæ sunt earum pulchriores oleo unguento & etiam mero colorē deperdūt. Viliores cōstantius repræsentant:neq; est mutabilior ala aut mendacior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicunt in nidis auium quas melanchoryphos uocant. Viridantiū & alia plura sūt genera. Viliori ē turbæ prasius. cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret. Tertiū uirgulis tribus distinctū est candidū. Præfertur his chrysoprasius porri sucū & ipsa referente:sed & paulū declinans a topatio in auru. Huic & amplitudo ea est:ut cymbia etiā ex eo fiant. Cylindri qdem celerrime. Inde has genera & nilion fulgoris si ante habeas breuis:& cū intueare fallacis. Sudines uero dicit & in syuero atticæ flumine nasci. et aūt color fumidæ topatii:aut aliquādo melleæ. Iuba in æthiopia gigni tradit: & in littoribus amnis quem nilū uocauimus & inde nomen trahere. Non trāslucet molochites spissius uirens a colore maluæ nomine accepto reddendis laudata signis & infantiū custodia quadā innatocontra pericula ipsoq; medicamine. Viret & sæpe transiucet iaspis etiā si uictus a multis antiquitatis tamē gloriam retinens. Plurimæ ferunt eā gentes Smaragdo similem: indice. cyprii dicunt glaucū pinguēq; perse acri similē ob id uocatur acrizusa talis. et iaspis est cerulea circa thermodoontē amnē. In phrygia purpurea. In cappadocia ex purpurea cerulea atq; nō refulgens. Thracia indice similem mittit. Chalcidia turbiā. Sed minus refert natiōes quā bonitates distinguere. Optima ergo q̄ purpure quicquā habet secūda que rose tertia que smaragdi. Singulis aūt greci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur boria celo autumnali matutino similis & hec erit illa q̄ uocatur acrizusa. Similis est & sarde imitata & uiolas. non minus multe species relique sed oēs i uitio ceruleæ aut crystallo similes aut myxis. Ité terebynthizusa i ꝓprio uti arbitror cognomine uelut e multis eiusdē generis compositā gēmis. Quāobrem prestantiores fundā cluduntur idest patētes nec preterquā margines aurō amplectēte. Vitiū est & breuis i iis nitor & longe splēdēs et sal et omnia quei ceteris. carmania pi' phlegmati Dios.

& uitro adulterantur:quod manifestū sit.cū extra fulgorem spargunt:atq; nō in se cōtinent:nec ī di-
uersa quæ sphragidas uocant.publico gēmaꝝ dominio in iis tātum dato:quoniam optime signent.

De iaspidum generibus. Cap. ix.

Otus uero oriens pro amuletis traditur gestare eam:quæ ex iis smaragdo similis est:e petra
per transuersum linea alba præcingitur.& grammatias uocat. Quæ pluribus polygāmos.
Libet obiter uanitatē magicā hic quoq; coarguere:qm̄ hāc cōcionātib⁹ utilē esse ꝓdiderūt.
est & onychipūcta.quæ iaspōyx uocat:& nubē cōplexa:& niues imitata:qnæ stellata rutilis pūctis est
& sali megarie similis:& ueluti fumo infecta:qnæ capnias uocat Magnitudinē iaspidis xi-unciaꝝ ui-
dimus:formatāq; inde effigiē nerōnis thorocatā.Reddetur & per se cyaneo gratia.accomodato pa
Theo hec ulo ante iaspidis nomine:corole cæruleo.optima scythica:dein cypria:postremo ægyptia.Adulte-
ipsa de tur maxime tinctura:idq; in gloria regis ægyptii adscribitur:qui primus eam tinxit.Diuidit āt hæc ī
cyano mares fœminasq;.inest allquādo & aureus puluis nō qualis n sapphirinis.Sapphirus enī & aureis pū
luto non ctis collucet:Ceruleæ & saophiri taroq; cū purpura.optime apud medos:nusq̄ tamē perlucidæ.præte
gemma rea ī utiles scalpturæ iteruimētibus crystallinis cētris.Quæ uero sint ex iis cyanei coloris:mares exi
stimātur.Alius ex hnc ordo purpureis dabitur:& ab his discedētibus.prindipatū amethysti indice te
nēt.Sed i arabia ex ea qnoq; pte qnæ finitima syriæ petræa uocatur:& ī armenia minore.& in egyp
to & in galatia reperintur.sordidissime autē atq; uilissimæ in tharso & cypro.Causam nominis affe
runt q; nsq; ad uini colorem accedēs:prius q̄ eum digustet:in uiolā desinit.Fulgorq; quidā ī illa pur-
puræ nō ex toto igneus:sed in uini colorē deficiens.perlucēt autē omnes uiolaceo colore:scalpturis
faciles.Indicæ absolutū purpuræ colorem habent.ad hancq; tingentiū officinæ dirigunt uota.Fun-
dit aūt eum aspectu leniter blandū.neq; in oculos ut carbúculi uibrat.alterū eaꝝ genus descēdit ad
hyacinthos.Hūc colorem indi sacrō uocant:talē gēmā sacodion.Dilutior uero ex eodē sapinos uo
catur.eadē et paranites in contermino gentis arabie.Quartū genus colorem uini habet. Quintū ad
uiciniā crystalli descendit albicante purpure deiectu.Hoc & minime ꝓbatur:quādo ꝓcellens debet
esse in suspectu uelut ex carbūculo refulgens quidā in purpura leuiter roseus nitor.Tales aliq malūt
pederotas uocari.alii anterotas.Multi Veneris gēmā:quod maxime uidetur decere & spetie & colo
re extremo gēmæ.Magorū uanitas resistere ebrietati eas ꝓmittit:& inde appellatas.Et præterea si lu
næ nomen ac solis scribatur in iis:atq; ita suspendātur collo e capillis cynocephali uel plumis hi-
rundinis:resistere ueneficiis.Iam uero quoquomō adesse reges adituris.Grandinē auertere quoq; ac simi
lia prospere & locustas:præcatione addita:quā demonstrant Nā e smaragdis quoq; similia ꝓmisere
si aquilæ scalperent:aut scarabei.Quæ quidē scripsisse eos nō sine cōtēptu & irrisu generis hūani ar
bitror.Multū ab ea distat hyacinthos:tamē e uicino descēdens.Differētia hæc q; ille euincans in ame
thysto fulgor uiolaceus dilut⁹ ē in hyacintho.primo quoq; aspectu gratus:euanescit autequā satiet:
adeoq; non implet oculos:ut pene nō attingat:marcescens celeri⁹ nois sui flore. Hyacinthos æthio
pia mittit & chrysolitos:áureo colore trāsfulgentes.preferūtur iis indicæ.et si uarie nō sint.bactrianæ.
Deterrimæ autē arabicæ:quoniā turbidæ sunt & uariæ:& fulgoris interpellati nubilo maculaꝝ:etiā
quæ lympidis contigere:ueluti scobe sua refertæ. Optimæ uero sunt quæ in collatione auꝝ albica-
quadā argenti facie cogunt.Funda includūtur pspicuæ.Cæteris subiicitur aurichalchū.Tametsi iam
expertes gēmaꝝ usu appellantur aliq & chryselectri in colorē electri declinātes matutinus aspectus
iucundior.ponticas deprehendit leuitas.Quædā ī iis duræ sūt ruffæq; quedā molles & sordide.Bo
cus auctor est & in hispania repertas quo in loco crystallū dicit ad li bramentū aque puteis defossis
inde erutā et chrysoliton.xii.pondo a se uisam.Fiunt & leucochryb interueniēte cādida uena.Sunt
in hoc genere capnie.Sunt & uitreis similes.ueluti croco refulgētes.Vitree uero in uisu discerni nō
possint.Tactus aūt deprehendit tepidior in uitreis.In eodē genere sunt melichrysi ueluti p auꝝ sin-
cero melle transfucente quas ìndia mittit.q̄q̄ ad iniuria fragiles.eadē & xystion parit plebeiā ibi gē
mam. Candidaꝝ dux est pederos.q̄q̄ potest queri an in colore numerari debeat totiēs iactati p alie
nas pulchritudines nominis adeo decoris prerogatiua in uocabulo facta est.est & suū genus expe
ctatione tanta dignū. Coeunt enīm in transfucidāi crystallū uiridis suo modo aer simulq; purpura.
et quidā uini aureus nitor semp extremus in uisu sed purpura coronatus made re singulis uidet his
et pariter omnibus.Nec gēmaꝝ ulla ē liqdior capiti iucūda suauis et oculis.Laudatissima est ī indis
apnd quos argenō uocatur.proxima apud egyptios ubi senites.Tertia in arabia uetꝝ scabra Molli⁹
radiat pōtica et asiatica.Ipse uero molliores sūt.callatica et tragica et cypria.Vitia eaꝝ lāgor aut alie
nis turbati coloribus et que ceteraꝝ.proxima candicantiū est asteria principatū habens proprietate
nature q; inclusam lucē pupille modo quādā cōtinet.ac transfundit cū inclinatione uelut intus am
bulantē ex alio atq; alio loco reddens eadēq; cōtraria soli regerēs cādicātis radios unde & nomē ac
cepit difficilis ad celādū.Indice ꝓfertur i carmania nata.Similiter cādida ē q̄ uocat astrios cristallo

apparatus tantus attalica ueste:tabulis pictis:cæteraq; cura fuit: ut in tusculanã uillã reportatis quæ supfluebant quotidiani usus deliciis incensa uilla ab iratis seruis cõcremarentur an sestertia.M. Au fert animũ & a destinatio itinere digredi cogit contẽplatio tam ꝓdigæ mentis:aliamq; cõnecti maiorem insaniã.E ligno.C.Curio.qui bello ciuili in cæsarianis partibus obiit:funebri patris munere cũ opibus apparatuq; non posset supare Scaurum.Vnde enim illi victricus.Sylla:& Metella mater ꝓscriptionũ.fectrix:Vnde.M.Scaurus pater totiens prineeps ciuitatis:& marianis sodalitiis rapinaꝝ ꝓuincialium sinus:cũ iam ne ipse quidẽ comparari sibi posset.Quando hoc certe incendii illius premium habuit cõnectis ex orbe terraꝝ rebus:ut nemo postea par esset insaniæ illi.Ingenio ergo suo erat utendũ Curioni eiq; aliud excogitandũ fuit.O pepretiũ est scire quid inuenerit: & gaudere moribus nostris:ac nostro modo nos uocare maiores Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinũ singuloꝝ uersatili suspensa libramento:in quibus utriscq; ante meridiano ludorũ spectaculo edito inter sese auersis ne inuicem obstreperent scœnæ:& repente circunactis ut cõstiterãt.Postremo iam die discedẽtibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphiteatrũ:& gladiatoꝝ spectacula edebat:ipsum magis auctoritatũ populum Roma.circunferẽs:Quid enim miretur quisq; in hoc primũ: inuentorẽ:an iuentũ:artificẽ:an auctorẽ:ausum aliquẽ hoc excogitare:an suscipe pere:an iubere:Sup omnia erit populi furor sedere ausi tam infida instabiltq; sede.En hic est ille terraꝝ uictor & totius dominator orbis:qui gentes & regna diripet:iura extemis mitteret:& quosdã in numero deoꝝ immortalium generis humani portio in machina pendens:& ad piculum suum plaudens. Quæ uilitas animarum ista:aut quæ querela de cannis: aut quantum mali potuit accidere: Hauriri urbes terræ hiatibus publicus mortalium dolor est. Ecce Po. Romanus uniuersus uelut duobus naufgiis impositus binis cardinibus sustinentur:& seipsum depugnantem spectat: piturus momento aliquo luxatis machinis:& p hoc quæritur in tribunitiis concionibus gratia:ut pensiles tribus faceret . Qualia hic in rostris.Quidnon ausurus apud eos quibus hoc psuaserit.Vera nanq; confitentibus Po.Ro.funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersus.Variauit hanc magnificentiam suã fessis turbatisq; cardinibus:& amphiteatri forma custodita nouissimo die diuersis duabus p mediũ scœnis athlætas edit:raptisq; e contrario repente pulpitis eodem die uictores e gladiatoribus suis ꝓduxit.Nec fuit rex Curio aut gentium imperatos nõ opibus insignis:uti qui nihil in censu habuerit: ꝓter discordiam principum.Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula:quæ. Qu.Martius rex fecit.Is iussus a senatu aquarum appiæ & anienis tegula ductus reficere:nouam a nomine suo appellatam cuniculis p montes actis intra ꝓturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate sua:adiecta uirginea aqua.cæterisq; corriuatis atq; emendatis lacus.dcc.fecit.præterea fõtes.cv.castella.cxxx.cõplura etiam cultu magnifica & opibus.Is signa.ccc.ærea aut marmorea imposuit:& colũnas ex marmore quadringentas:eaq; omnia annuo spatio:adiecitq; ipse in ædilitatis suæ cõmemoratione & ludos unde sexaginta diebus factos:& grauita ꝓbuit balnea centũ.lxx.quæ nũc romæ ad infinitũ auxere numeꝝ.Vicit antecedentes aquaꝝ ductus nouissimum impendium opis inchoati a Caio Cæsare & peracti a Claudio Quippe alapide.xl:ad eam excelsitatem:ut in omnibus urbis montes lauarẽtur influxere curtius atq; cæruleus fontes.Erogata in id opus sestertia quingenta.lv.milia. Quod siqs diligentius æstimauerit aquaꝝ abundantiam in publico balneis piscinis domib⁹ euripis hortis suburbanis uillis spatioq; aduenientis extructosq; arcus montes pfossos:cõualles æquatas: fatebitur nihil magis mirandũ fuisse in toto orbe terraꝝ.Eiusdem Claudii inter maximam equidem ac memoranda duxerim:quanuis destitutũ successoris odio montem pfossum ad lacũ fucinũ emittendũ: inenarrabili ꝓfecto impendio:& operarioꝝ multitudine per tot annos:cũ aut corriuatio aquaꝝ: qua terrenus mons erat egereretur in uertice machinis:aut silex cæderetur.Omniaq; intus in tenebris fierent: quæ neq; concipi animo nisi ab iis qui uidere:neq; humano sermone enarrari possunt. Nam portus hostiensis opus ꝓtereo.Item uias inter montes excisas.Mare thirrenum a lucrino molibus seclusum. Tot pontes tantis impẽdiis factos.Et inter plurima alia italiæ miracula: ipsa marmora i lapidicinis crescere auctor est papyrius fabianus naturæ rerum pitissimus.Exemptores quoq; affirmant cõpleri sponte illa montium ulcera.quæ si uera sunt:spes est:nunquã defuturam luxuriam.

Bina. M.lls. uet.le.

Cõtra starent icẽdẽtib.lignis

Et quã nã munere.d

De magnetis generibus & medicinis. Cap.xvi.

Maioribus digredienti ad reliquoꝝ lapidem insignes naturas:quis dubitet in primis magnetem occurrere:quid enim mirabiliũ:aut qua in parte naturæ maior impbitas:dederat uocem saxis:ut diximus:r espondentem homini:immo uero & obloquẽtem:qd lapidis rigore pigrius:Ecce sensus manusq; tribuit illi.quid ferri duricia pugnatius:Sed cedit & patitur mores trahitur nanq; a magnete lapide.Domitrixq; illa reꝝ omniũ materia ad inane nescio qd currit: atq; ut ꝓpius uenit assistit:teneturq;:& cõplexu hæret:Siderit in ob hoc alio nomine appellant: qui dã heracleon.Magnes appellatus est ab inuentore: ut auctor est Nicandet ;in india repertus. Nanq;

& paſſim inuenitur:ut in hiſpania quoq; inuenirisse aũt ſertut clauis crepidaꝝ & baculi cuſpide hærentibus:cum armenta paſceret.Quinq; genera magnetis Sotacus demonſtrat.æthiopicũ:& magneſiacum e macedonia ei cõtermina Boebeida lacũ petentibus dextra.Tertium in echio boeotiæ.Quartũ circa alexandriã troadem:Quintum in magneſia aſiæ:Differentia prima mas ſit an fœmina.Proxima in colore.Nam qui in macedonia & magneſia reperiunt:rufi nigriq; ſunt.Boeotius vero rufi coloris plus habet q̃ nigri.Is qui in troade inuenitur:niger eſt & fœminei ſexus:ideoq; ſine uiribus.Deterrimus aũt in magneſia aſiæ candidus:neq; attrahens ferrum ſimiliſq; pumici.Compertũ tanto melio res eſſe quanto ſunt magis cærulei:ætheopicis laus ſumma datur:ponduſq; argento repẽditur.Inuenitur hic in æthiopiã zĩmiri:ita uocatur regio harenoſa.Ibi & hematites magnes ſanguinei coloris: ſanguinemq; reddens ſi terratur:Sed & crocum.In attrahendo ferrum non eadẽ quæ magneti hematite natura.Aethiopici argumentũ eſt:q̃ magnetem quoq; alium ad ſe trahit.Omnes autẽ ii oculorum medicamentis ꝓſunt ad ſuã quiſq; portionem.Maximeq; epiphoras ſiſtunt Sanant & aduſta cremati tritiq;.Alius rurſus in eadem æthiopia non ꝓcul mons gignit lapidem rheameden:qui ferrum omne abigit:reſpuitq;.De utraq; natura eius ſæpius diximus.

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis condita:& de his qui diu ſeruãt & de Aſio lapide:& medicinis eius. Cap.xvii.

Apidem e ſcyro inſula integrũ fluctuare tradũt:eũdem comminutũ mergi.In aſſo troadis ſarcophagus lapis fiſſili uena ſcinditur.Corpora defunctorũ condita in eo abſumi conſtat intra xl.diem:exceptis dentibus.Mutianus ſpecula quoq; & ſtrigiles & ueſtes & calciamenta illita mortuis lapidea fieri auctor eſt.Eius generis & in lycia ſaxa ſunt & in oriẽte quæ uiuentibus quoq; adalligata:erodunt corpora.Mitior eſt autem ſeruandis corporibus ac abſumendis chemites ebori ſimillimus:in quo Darũ conditũ ferũt.parioq; ſimilis candore & duritia:minus tamẽ põdero ſus qui porus uocatur.Theophraſtus eſt & tranſlucidos lapides in ægypto inueniri: quos ophitæ ſimiles ait:qd' fortaſſis tũc fuerit:quoniã & ii deſinũt & noui reperiũt.ſius guſtu ſalſus podagras lenit pedibus in uaſe ex eo cauato inditis.præterea omnia cruẽ uitia in iis lapidicinis ſanantur:cũ in metallis oĩbus crura uitientur.Eiuſdem lapidis flos appellat:in facinã redigendã mollis ad quædã pinde efficax.Eſt autem ſimilis pumici rufo.Ammixtus æri cyprio mãmaꝝ uitia emendat.pici autem reſinæue ſtrumas & panos diſcutit.prodeſt & phthiſicis linctu Cũ melle uetera ulcera ad cicatricem producit:Excreſcentia erodit.Et ad beſtiarum morſus utilis.Repugnantia curationi ac ſuppurata ficcat. Fit cataplaſma ex eo podagris mixto fabæ lomento.

Redigi. uel ſaliua ex eo q̃dã molis pinde:e.uel.l.

De ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis & alioꝝ generibus. Cap.xviii.

Dem Thephraſtus & mutianus eſſe aliquos lapides:qui pariant:credunt Theophraſtus auctor eſt & ebur foſſile candido & nigro colore inueniri:& oſſa e terra naſci:inueniriq; lapides oſſeos palmati circa mundã in hiſpania:ubi Cæſar dictator pompeium uicit: reperiũſ: idq; quotiens fregeris.Sunt & nigri:quoꝝ auctoritas uenit in marmora.ſicut tenarius.Varro nigros ex africa firmiores eſſe tradit:q̃ in italia.E diuerſo albos coranos duriores:q̃ parios.Idem lunẽſem ſilicem ſerra ſecari: At thuſculanũ diffilire igni.Sabinum fuſcũ addito oleo etiam lucere.Idem molas uerſatiles uolſine inuentas.Aliquas & ſponte motas inuenimus in ꝓdigiis.Nuſquã autẽ hic utilior q̃ in italia gignitur:lapiſq; non ſaxum eſt.In quibuſdã uero ꝓuinciis omnino nõ inuenitur. Sunt q̃dam in eo genere molliores:qui & cote leuigantur:ut ꝓcul inuentibus ophitæ uideri poſſint. Neq; eſt alius firmior:quando & lapidis natura ut lignũ ſimiliter hymbres ſoleſq; aut hyemes nõ patitur. In aliis atq; aliis generibus.Sunt & qui lunam non tollerent:& qui uetuſtate rubiginem trahãt:colorem ue candidum oleõ mutent.

De corallio uel pyrite:& medicinis eius:& oſtracite:de amantho lapide & medicinis eius & militino lapide & uiribus eius:de gagate lapide & medicinis eius : de ſpõgiis de phrygio lapide & natura eius. Cap.xix.

Orallium lapidem quidã pyriten uocãt:quoniã ſit plurimus ignis illi.Sed eſt alius etiãnũ pyrites ſimilitudine æris.In cypro eũ reperiri uolunt:& in metallis quæ ſunt circa acamantam:unum argento colore:alterũ aureo.Cocuuntur uariæ.Ab aliis iteꝝ tertioq; in mel le:donec conſumatur liquor.Ab aliis pruna prius:dein melle:& poſtea lauantur ut æs.Vſuſq; eorũ i medicina excalfacere:ſiccare diſcutere:humorem extenuare:& duricias nimias mollire.Vtũtur et crudis tuſiſq;:ad ſtrumas atq; furunculos.pyritaꝝ etiãnũ aliqui genus unũ faciũt plurimũ habens ignis: quos uiuos appellamus:& ponderoſiſſimi ſunt.Hi exploratoribus caſtroꝝ maxime neceſſarii:qui clauo uel altero lapide pcuſſi:et ſcintillas eduntquæ exceptæ ſulphur aut fungis aridis uel foliis. dicto celerius ignem trahunt.Oſtracitæ ſimilitudinem teſtæ habent.Vſus eoꝝ pro pumice ad leuigãdam cutem.poti ſanguinem ſiſtunt:et illiti cum melle ulcera doloreſque mammarum ſanant Amian/

tus alumini fimilis nihil igni deperdit.Hic ueneficiis resistit omnibus:priuatim magoꝝ.Cæoden ex argumento appellant.quoniam amplexu est terrã:oculorum medicamentis utilissimus.item mammaꝝ & testiũ uitiis.melitites lapis succũ remittit dulcem:mellitumq; tusus.& cæræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisq; corporis medetur.& fauciũ exulcerationi.Epinyctidas tollit.& uuluarũ dolores impositus uelleri.gagates lapis nomen loci & annis habet gagis lyciæ.Aiunt & i leucola expelli mari:atq; infra duodecim stadia colligi.niger est:planus:pumicosus:nõlmultũ a ligno differens leuis:fragilis:odore si terratur grauis fictilia ex eo inscripta non delentur. Cũ uritur odorẽ sulphureũ reddit.mirumq; accenditur aqua:oleo restinguitur.fugat serpentes ita recreatq; uuluæ strãgulatiões Deprehendit sonticũ morbũ & uirginitatem suffitus.item ex uino decoctus:dẽtibus medetur. Strumisq; cæræ permixtus.hoc dicuntur uti magi in ea quẽ uocant axinomantiã.id peruri negant:si euẽturũ sit:quod aliquis optet:Spongiæ lapides iueniuntur in spongiis:& sunt natiui.Quidam eos cysteolithus uocant:quoniã uesicæ medentur.Calculos rumpunt in uino poti.phrygius lapis geris nomen habet.Est autẽ gleba pumicosa.Vritur ate uino perfusus.flaturq; follibus.donec rufescat:ac rursus dulci uine restinguitur:& hoc trinis uicibus:tingendis uestibus tantum utilis:

De hæmatite & quinq; generibus eius & schisto. Cap.xx.

Chistos & hæmatites cognationem habent.Hæmatites inuenitur in metallis:Vstus minii colorẽ itaq; urit & prygius:sed nõ restinguit uino.Adulterat schisto. hematiten discernũt uænæ rubentes.& friabilis est natura.oculis cruore suffusis mire conuenit sistit profluuiũ mulieꝝ potus.Bibunt eũ & qui sanguinẽ reicerũt cũ succo punici mali.& uesicæ uitiis efficax. Bibit & in uino contra serpentiũ ictus.infirmior ad omnia eadem est quem schiston appellãt.Sed in iis cõmodior croco similis.peculiarius splendet.proficit oculoꝝ lachrymis in laste muliebri.procidentes que oculos præclare cohibet.Hæc est sententia eoꝝ qui nuperrime scripsere.Sed Sotacꝰ e uetustissimis auctoribꝰ quinq; genera hæmatitaꝝ tradit præter magneté principatũ dat ex iis æthiopico oculoꝝ medicamentis utilissimo.ex iis quæ panchresta appellant itẽ ambustis.alterũ atrodamanta dicit uocari.colore nigro pondere ac duricia insigne.& inde nomen traxisse præcipueq; in africa repertũ. Trahere autẽ in se argẽtũ æs ferrũ experimentũ eius esse in cote ex lapide basanite.Reddet enim succum sanguineũ:& esse ad iocineris uitia præcipui remedii.Tertium genus arabici facit.simili duricia uix reddentes succũ ad cotẽ aquariã aliquãdo croco similẽ:Quarti generis elatitẽ uocari quãdiu crudus sit:coctũ uero militẽ utilẽ ambustis.Ad oia utilioré rubrica.Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimit.in totũ autẽ hæmatitas omnes tritos in oleo triũ drachmaꝝ pondere a ieiunis sumendos.ad uitia sanguinis.idem auctore schistõ alterius generis q̃ hæmatiten tradit:quem uocãt anthracitin.nasci in africa nigrũ attritũ reddere aquariis cotibus ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrũ colorẽ ab altera parte croci.ipsum utilẽ esse oculorum medicamentis.

De quattuor generibus aetitis.& calamo:& samio.& arabo.& pumicibus. Ca.xxi.

Etites lapis etiã argumento nois magnã famã habet.Reperit in nidis aquilaꝝ.sicuti in decimo uolũine diximus.aiẽt binos inueniri:marẽ & fœminã.nec sine iis patere quas diximus aqlas.& ideo binos tm̃.genera eoꝝ quattuor.in africa nascẽtẽ pusillũ & mollẽ intra se ac uelut in aluo habentẽ argillã suaue:cãdidã.ipsũ friabilẽ quẽ fœminei iexus putãt.Marem autẽ q̃ in arabia nascitur durũ gallæ similẽ.aut subrutilũ in aluo habentẽ durũ lapidẽ. tertiis in cypro inuenitur:colore illis in africa nascentibus similis amplior tamen atq; dilatatus.Cæteris enim globosa facies habet in aluo harenã iucundã & lapilos ipse tam mollis ut etiã digitis fricetur.quarti generis Thaphiusius appellatur:nascens iuxta leucadem in thaphiusa quĩ locus est dextra nauigãtibus ex ac ad leucadẽ.inuenitur in fluminibus candidus & rotundus.huic ẽ in aluo lapis qui uocat callimus. nec quicq̃ tenerius.aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificati uteri aialiũ continent partus non nisi pturiẽtibus.c.remouendũ.alioquin uuluæ excidiũ fit Sed nisi pturientibus auferãtur.oio nõ patiũt.Est & lapis samius in eade insula ubi terram laudauimus.poliendo auro utilis.Vtilis & in medicina oculoꝝ ulceribus cũ lacte quo supradictũ est modo cõtra ueteres lachrymationes prodest & contra uitia stomachi potus Vertigines sedat mentesq; commotas restituit.Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant & ad urinæ difficultates acopis ẽt miscetur.probatur grauitate & candore.Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt.arabus lapis ebori similis dentifriciis aceomodatur arematus.priuatim hemorrhoidas sanat cũ lanugine linteorũ linteolis insuper impositis.Non prætermitenda.est & pumicũ natura.siquidem ita appellantur quedam lapides erosi amne.In ædificiis musea uocant dependẽtia ad imaginẽ specus arte reddẽdã sed & ii pumices qui sunt in usu corpoꝝ leuigãdoꝝ fœminis iam quid.ẽ& uiris atq; ut ait Catullus lilaudatissimi sũt in melo scylo & æoliis insulis probatio in cãdore & in minio põdere:& ut q̃ maxie spõgiosi aridiq; sint ac teri faciles nec harẽosi infricãdo uis eoꝝ i medicia extẽuare siccare i ustrina

Septi. eius pa. cætera saxa ero sa annis

ter ſiccantur:ita ut torreantur carbone puro:ac totiens uino reſtinguantur.albo. lauantur deinde ut mia:& ſiccati conduntur q̄ minimū uiiginoſo loco.Vſus farinæ eius oculoꝝ maxime medicamentis.ulcera purgant eoꝝ leuiter:explentq; cicatrices.& emandant.Quidā tertia uſtione refrigeratos potiuſquā reſtinctos terere malunt ex uino.Addduntur etiā ad malagmata capitū uerendorumque ulceribus.utiliſſima fiunt ex iis dentifricia.Theophraſtus autē auctor eſt potores in certa mine bibē di præſumere farinam eius:ſed niſi uniuerſo potu impleantur periclitari.Tantāq; refrigerādi naturā eſſe ut muſta feruere deſinant pumice addito.

De lapidibus mortarioꝝ medicinaliū.& mollibus lapidibus:& ſpeculari lapide & ſilicibus.& phengite:& cotibus:& reliquis ad ſtructurā lapidibus igni & tempeſtatibus reſiſtentibus. Cap.xxii.

Victoribus curæ fuere lapides mortarioꝝ quoq; nec medicinaliū tantū aut ad pigmenta pertinentium.Etheſiumq; lapidem i iis prætulere cæteris:mox & thebaicū. qué pyrrhopoecilon appellauimus.Aliqui pſaroniū uocāt.Tertiū ex calaxio chryſiten.medici autem & baſaniten.hic enim lapis nihil ex ſeſe remittit.li autem lapides qui ſuccū reddunt oculoꝝ medicamentis utiles exiſtimantur.ideoq; æthipici maxime ad ea probātur.tænariū uero lapidem & pœnicū & hæmatiten iis medicamentis prodeſſe tradunt:quæ croco componantur.Ex alio tænario qui niger eſt:& ex pario lapide non æque medicis utilem.potiorem ex lapide alabaſtrite ægyptio:uel ex ophite albo:eſt enim hoc genus ophitis.ex quo uaſa & etiam cados faciunt.in ſyphno lapis eſt qui cauatur tornaturq; in uaſa coquendis cibis utilia:uel ad eſculentoꝝ uſus uſus.Quod in comensi italiæ lapide accidere ſcimus:ſed in ſphno ſingulare q̄ excalfactus oleo nigreſcit: dureſcitq; natura molliſſimus tanta qualitatū differentia e.nā mollicie & tranſalpis præcipua ſunt exempla.in belgica prouincia candidū lapidē ferra qua lignū:faciliuſq; etiam ſecant ad tegulaꝝ & imbricū uicé.uel ſilibeat ad quæ uocant pauonacea tegendi genera:&igne quidē durati iidē ſectiles ſunt.Specularis uero quoniā & hic lapis nomen optinet.facilliore multo natura finditur in qualibet tenues cruſtas.hiſpania hūc oli citeriot tantū dabat nec tota:ſed intra cētū milia paſſuū circa ſegobricā urbē.iam & cypros & cappadocia & Sicilia:& nuper inuentū africa.poſtferendos omnes tamen hiſpaniæ:& cappadociæ molliſſimis molliſſis & ampliſſimæ magnitudinis.ſed obſcuris.Sunt & bonōiēſi italiæ parte breues maculoſi complexu filicis alligari.quoꝝ tamen appareat natura ſimilis eis qui inhiſpania puteis effodiuntur profunda altitudine.necnon & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur:extrahiturq;:aut excidit.Sed maiori parte foſſili natura abſolutus ſegmenti mō nunquam adhuc quinq; pedū longitudie amplior.Humore hunc terræ quidam autumant quadam animam cryſtalli modo glaciari:Et in lapidē cō creſcere manifeſto apparet.q̄ cū feræ decidere in puteos tales & medullæ ex oſſibus eaꝝ i eadem lapidis natura poſt unam hymē figurantur.inuenitur & niger aliquando.Sed cādido natura mira cū ſit mollicia nota perpetiendi ſolis rigoriſq; nec feneſcit ſi modo iniuria abſit:cū hoc etiam i cemētis multoꝝ generū accidat.inuenire & aliū uſum in ramentis quoq; circum maximū ludis circenſib⁹ ſternendi:ut ſit in commendatione candor.nerone principe in cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris candidus atq; tranſlucens:etiam qua.parte fuluæ inciderant uenæ.ex argumento phengites appellatus.hoc conſtruxerat ædem fortunæ.quam ſeiani appellatione dicebat a Seruio rege ſacratā aurea domo cōplexus.Quare etiā foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat haud alio q̄ ſpecularū mō.tanquā incluſa luce.nō tráſmiſſa.in arabia quoq; eſſe lapidē uitri modo tranſlucidū. quo utuntur pro ſpecularibus.iuba auctor eſt:nunc ad operarios lapides tranſiſſe conueniat. primū q̄ cotes ferro acuendo.multa eaꝝ genea cretieæ diu maximā laudā habere. Secundā lacōicæ ex taygeto monte.utraq; oleo indigētes.inter aquarias naxiæ laus maxima fuit mos armeniace.de quib⁹ diximus.ex oleo & aqua ciliciæ pollēt.ex aqua arſinoeticæ.repertæ ſunt in italia aqua trahētes acié acerrimo effecto.necnon & tranſalpes.quas paſcernices uocant.Quarta rō eſt ſaliua hoīs proficiētiū quæ in tonſtrinaꝝ officinis inutilis eſt.fragili mollicia flaminitāæ ex hiſpania citeriore in eo genere ꝓcipuæ.Reliqua multitudo lapidū in tōtū ædificiis inutilis eſt morofitate. quædam tamen loca morē illum habent.ſicut carthago in africa exercetur halitu maris.fricatur uēto:& uerberat hymbri ſed cura tuentur picādo parietes.quoniam & tectoria ca lx roditur.ſciteq; dictū eſt.ad tecta eos pice ad uinū calce uti.quoniā ſic muſta condiunt. Alia mollicia cirea romā fidēnati & albano.in liguria quoq; umbriā & uenetia albus lapis dentata ſerra ſecatur.hi tractabiles in opere laborem quoq; to erant ſub tecto dūtaxat.aſpergine & gelu pruiniſq; rūpunt in teſtas.nec cōtra humares . aurā maris robuſti:tyburtini ad reliqua fortes.uapore diſſiliūt.Nigri filices optimi qbuſdā i locis & rubētes nō nuſquā uero & albi:ſicut in tarquinienſi anitianis lapidicis circa lacū nolſinienſem & in ſtatonenſi ſunt.quibus ne ignis quidem uocet iidem & monumenta ſculpti contra uetuſtatē quoq; incorrupti permanāt exq; iis forme fiunt in quibus æra funduntur.ē & uiridis lapis uehemēter igni reſiſtēs

ꝑpinquãs in india nascẽs:& in appellenes littoribus:ũtus a cẽtro cui stella lucet fulgoræ lunæ plenæ: Quidã causa nominis reddunt ꝙ astris opposita fulgorem rapiat.ac regerat. Optima in carminia gi gni nullãq; minus obnoxiam uitio.Ceraunią enim uocari quæ sit deterior:pessimã lucernarũ lumini similem. Celebrant & astroiten:miraſq; laudes eius in magicis Zoroastrem ceciniſſe.Quidam dili gentius de ea ꝑdunt.Astrobolon Sudines dicit oculis piſciũ similem esse:& radiare cãdido ut solẽ. Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur:fulgorem syderũ rapiens.Ipsa crystallina splẽdoris cærũ lei in carmanta nascens.Albam esse zenothemis fatetur:sed habere intus stellam cõcursantẽ.Fieri & habetes ceraunias:quas nitro & aceto ꝑ aliquot dies maceratas cõcipere stellam eam:quæ post totidem mẽses relanguescat.Sotacus & alia duo genera fecit ceraunię:nigras:rubenteſq;.Ac similes eas esse securibus.Per illas quæ nigræ sunt & rotundæ urbes expugnari & classes.easq; betulos uocari. Quæ uero longe sũt cerauneas.Faciunt & aliam raram admodũ:& parthoꝝ magis quæsitã: quoniã non aliubi inueniatur:q̃ in loco fulmine icto.proximũ cerauniæ nomẽ apud eos habet:quæ appellatur iris.Effoditur in quadã insula rubri maris:quæ distat a berónice urbe.lx.milia passuũ: cætera sui parte crystallus.Itaq; quidã radicem crystalli esse dixerunt.Vocatur ex argumento iris. Nã sub tecto pcussa sole:species & colores arquus cælestis in ꝓximos parietes eiaculatur:subinde mutans magna que uarietate ammirationẽ sui augens.Sexangulã esse ut crystallũ constat.Sed esse aliquas scabris lateribus & angulis inequalibus dicũt.In sole aperto proiectas:radios in se recãdentes discutere:Aliąs uero ante se proiecto nitore:adiacẽtia illustrare.Colores uero nõ nisi ex opaco redunt:nec ut ipsæ habeant:sed ut repercussu parietem illidant:optimaq; quæ maximos arquus facit:simillimoſq; cælestibus.est & alia iris ceræ similis:& prædura.Quã Horus cremată tusamq; ad ichneumonum morsus remedio esse.Nasci autem in pside tradit.Similis est aspectu:sed nõ eiusdem effectus quæ uocatur zeros alba nigraq; macula intransuersum distinguente crystallũ.expositis per genera colorum principalium gemmis:reliquas litterarum ordinem explicabimus. Cæeta

Dẽ quibusdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap.x.

Chates in magna fuit auctoritate:nũc in nulla.Reperta primũ in sicilia iuxta flumen eiusdem nominis:postea plurimis locis:excedẽs amplitudine numerosa:uarietatibus diuersis muntãtibus cognomina eius.Vocatur enim phaspachates.cerachates:sardachates:hæmachates:leucachates:dendrachates:uelut arbuscula insignis.Antachates cũ uritur myrrhã redolens.coraloachates gutttis aureis sapphiri modo distincta:qualis copiosissima in creta sacra appellata. putãt eam cõtra araneoꝝ & scorpionum ictus ꝓdesse.Quod in siculis utiq; crediderim:quoniã primũ eius ꝓuinciæ afflatu scorpionũ pestis extinguitur.Et in india inuentæ contra eadem pollent: & aliis magnis miralis réddunt enim species fluminũ nemoꝝ & iumẽtoꝝ:etiã ederæ & staticula:& equoꝝ ornamenta.Medici coticulas inde faciunt.Spectasse etiam ꝓdest oculis.Sitimq; sedant in os additæ phrigiæ uiridia nõ habent.Thebis ægyptiis repertæ carent rubentibus uenis:& albis.et hæ quoq; cõtra serpentes ualidæ:eademq; auctoritas & cypriis est.Sũt etiã qui maxime ꝓbent uitream ꝓspicuitatem in his.Reperiuntur & in thracia circa oetham.et in parnaso:& lesbo:ac messenæ: similes limitũ floribus & rhodo.Aliæ apud magos differentiæ.Leoninæ pelli similes potentiã habere contra scorpiones dicuntur.In pside uero suffitu earũ tempestates auerti:& præterea flumina sisti.Argumentũ eẽ si inferuentes cortinas additæ refrigerent.Sed ut ꝓsint leoninis iubis alligandás. Nã hiænæ pelli similem abhominantur:discordialẽ domibus eam uero quæ unius coloris sit inuictã athletis esse. Argumentũ eius ꝙ in olla plena olei cocta cũ pigmentis:& intra duas horas subseruefacta:unũ colorẽ ex omnibus faciat minii.Acopis nitro similis est:pumicosa aureis guttis stellata.cum hac oleum subseruefactũ perunctis lassitudinem(si credimus)soluit Alabastrites nascitur in alabastro ægypti: & in syriæ damasco cádore itercincto uariis coloribus.Quæ cremata cũ fossili sale:ac trita grauitates oris et dentiũ extẽuare dr.Alectorias uocãt in uẽtriculis gallinaceoꝝ inuẽtas cristallina specie: magnitudine fabæ.Quibus Miloné trotoniensem usum in certaminibus iuictũ fuisse:uideri uolunt. Androdamas argenti nitorẽ habet ut adamas:quadratas:et semp tessellis similis magnis:putantq; nomẽ impositũ ab eo:ꝙ imdetus hominũ:et iracundias domet.eadẽ sit an alia argyrodamas:auctores non explicant.antipathes nigra nõ trãslucet.experimentũ eius si coquat in lacte facit eni hoc myrrhæ simile ímissa.eamq; cõtra effascinatiões auxiliari magi uolũt.arabica ebori simillima ẽ et hoc uideretani si abnueret duricia.Quãq; putãt cõtra dolores neruoꝝ ꝓdesse habẽtibus. Armatici et ipsa in arabia tradit gigni.Sed et in ægypto circa pisas ubiq; lapidosa et myrrhæ coloris et odoris ob hoc reginis frequẽtata.asbestos in arcadiæ mõtibus nascitur coloris ferrei aspilatẽ Democritus in arabia gigni tradit ignei coloris.eã oportet cameli fimo pléicis aligari.iuẽtiq; i nido arabicaꝝ alitũ.et aliã eodẽ etiã eẽ da scisq; ticula

nomine ibi in leucopetra nasci argentei coloris contra lymphatũ habendã. Atizoẽ in india & psidis acidiæ monte nasci tradit argenteo nitore fulgentẽ: magnitudine triũ digitorũ ad lenticulæ figurã odoris iucũdi: necessariã magis regẽ constituentibus. Augites multis nõ alia uidẽ esse q̃ quæ calais. Amphitane alio nie appellat chrysocolla in indiæ parte: ubi formicæ eruut auro: in q̃ inuenitur auro similis: q̃drata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis: nisi q; augere quoq; auro tradit. Aphrodisiace ex candida rufa est. Apistos septenis diebus calorẽ tenet excalfacta igni nigra ac põderosa distiguẽtibus eã uenis rubentibus. Putãt ꝓdesse contra frigora. Agyptillá lacchus intelligit p albũ sardam: graq; uena trãseũte. Vulgus ãt in nigra radice cæruleã facit. Balanitæ genera duo hẽnt sub uiridis: & corinthii æris similitudine. Illa a copto. Hæc ex troglodytica regione ueniũt medias secãte flã mea uena. Batrachitas mittit & coptos. Vnã ranæ similẽ colore. Alterã ebori. Tertiã rubẽtis e nigro. Baptes mollis: alioqn odore excellit. Beli oculus albicans puptillá pingit nigrá e medio aureo fulgore lucentẽ Hæc pp suã speciem: sacratissimo assyrioꝝ deo dicatur. Aliam autẽ quã belũ uocant in arbelis nasci Democritus traditur nucis iuglãdis magnitudine uitrea specie. Baroptenus: sine botrypes nigra: sanguineis & albis nodis alligata dicitur: ueluti portẽtosa. Botrytes alia nigra ẽ: alia pãpinea incipienti uuæ similis Bostrychitẽ Zoroastres uocat crinibus mulierũ similioré. Bucardia bubulo cordi similis: babylone tãtũ nascitur. Brontia capitibus testudinũ similis: & cũ tonitruis cadit (ut putãt) & fulmine tacta restinguit: si credimus. Bolæ nimbo inueniũtur glebæ similitudine. Cheramydes eadẽ esset quã ostracitẽ uocãt: nisi q; hanc cæruleæ interdũ bullæ cingunt. Calais saphiri imitatrix: candidior & littoroso mari similis. Capnites quibusdã uidetur suũ genus habere plurimis spiris fumida ut suo loco dixius. Cappadocia & in phrygia nascitur ebori similis. Calamites a calamo: feruntq; plures simul cõiunctos inueniri. Catochites corticæ lapis est cæteris maior mirabilis. si uera tradũtur: imposità manũ ueluti gũmi retinẽs. Catopyrites e cappadocia ꝓuenit. Cepites: siue cepocapites cãdida ẽ uenarũ nodis coeũtibus cãdore imaginẽ regerens. Ceramites testæ coloré hẽt. Cynedianæ inueniũtur i cerebro piscis eiusdẽ nois candidæ & oblongæ euentuq; mirandæ si modo est fides: ꝓfagare eas habitũ maris nubilo colore aut trãquillitate. Cærites cæræ similis ẽ. Circos piris. Corsoides caniciei hominis. Coralloachates corallo aureis guttis distinctæ. Corallis minio gignituriq; in idia & syene. Craterites inter chrysolitũ & electrũ colorem habet preduræ naturæ. Crocallis ceras repræsentat. Cissites circa copton nascitur cãdida: & uidetur intus hẽre partũ: q̃ sentiatur ẽt strepitu. Chalcophonos nigra est: sed illisa æris tinnitũ reddit tragœdis ut suadent gestãda. Chelidoniæ duorũ sũt generũ: hirundinũ colore: & alia parte purpureæ nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est indicæ testudinis: uel portentosissima magorũ mendacis: melle enim colluto ore ipositã linguæ futurorũ diuinationẽ præstare ꝓmittunt quintadecima luna & silente tota die: decrescente uero ante solis ortũ. Cæteris diebus a prima in sextã horam. Sunt & chelonitides testudinũ similes: ex quibus ad tẽpestates sedandas multa uaticinãtur. Eam uero quæ sit aureis guttis cũ scarabeo diectã in aquã ferueniẽ tempestates tueri. Chlorites hærbacei coloris est: quã dicunt magi eã inueniri in scyllæ auis uẽtre cõgenitã ei: ferroq; includi iubent ad quædã ꝓdigiosa moris sui. Coaspites a flumine dicta ẽ uiridis fulgoris aurei. Chrysolampis i æthiopia nascitur pallidi coloris die: & noctu ignei. Chrysophis auro uidetur esse Copionides æolide nunc ad ameũ pagũ quondã oppidũ nascũtur multis coloribus translucẽtes: alias uitreæ: alias crystallinæ: alias iaspideæ. Sed & fordidis tãtus ẽ nitor: ut imagines reddãt cen speeula. Daphniã Zoroastres & orchastres morbis comitialibus demõstrãt. Diadochos beryllo similis est. Diphris duplex cãdida ac nigra: mas ac fœmina: gentile utriusq; sexus distinguente linea: Dionysias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis. Quæ ex aq̃ trita saporẽ uini facit: & ebrietati resistere putat. Draconites siue dracontias e cerebro fit draconũ: sed nisi uiuẽtibus abscisso: nunq̃ gẽma scit: inuidia aialis mori se sentientis. Igitur mos est: ut dormientibus aialibus caput amputent. Sotacus qui uisã eam gẽmam sibi apud regẽ scripsit: bigis uehi q̃rentes tradit: & uiso dracone spargere sõnifica medicamẽta atq; ita precidere. Esse aũt candore transluciclo nec postea politi: aut artẽ admittere. Encardia cognominatur & Cardisce. Vna in qua nigra effigies cordis eminet. Altera eodẽ noie uiridi colore cordis speciem repræsentat: Tertia nigrũ cor ostẽdit reliqua sui parte cãdida. Enorchis candida ẽ: diuisaq; fragmentis testiũ effigiem repræsentat. Exhebenũ Zoroastres speciosam & cãdidã tradit qua aurifices auro poliũt. Eristalis cũ sit cãdida: ad iclinatiões rubescer uidet. Erotylos eadẽ quæ mepicoros & hieronnemon a Democrito laudatur in argumẽtis diuinationũ. Eumetris in batris nascitur filici similis & capiti suppolita uisa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gẽmã sanctissimi deorũ sibi assyrii appellãt porracei coloris superstitiõibus gratã. Eupetalos quattuor colores habẽt cæruleũ igneũ minii mali. Eureos nucleo oliuæ similis ẽ strictæ conchæ mõ nõ adeo cãdida. Eurotias situ uidetur operire nigritiã. Eusebes ex eo lapide ẽ ex quo traditur Tyri i Herculis

Agere Calamites uel lec Calaites in tuibi calaino feruntq; plures cas. s, Cerasum uel. cod. Cyssopetra uel crysopetra

Ad darda num nũc pagum.

Striata.

tẽplo facta sedes. ex qua dii facile surgebant. Epimelas fit cũ in candida gemma superne nigricat co

los. Galaxiam aliqui galactiten uocãt: similẽ ꝓxime dictis sed intercurrentibus sanguineis aut candi
dis uenis. Galactites ex uno colore lactis est. Eandẽ dicunt leucogageam & lencographiã appellãt:
& synephiten lactis succo ac sapore notabilẽ. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem infantiũ
quoꝙ alligata collo saliuam facere dicitur. In ore aũt liquescere. Eandẽ memoriã adimere dicũt. Mit
tit eam & achelous amnis. Sunt q̃ smaragdum albis uenis circumligatũ galactiten uocent. Galaicos
argyrodamnati similis est: paulo sordidior. Inueniuntur aũt binæ uel ternæ. Gasidanem medi mittũt
coloris olorini ueluti floribus sparsam. Nascitur & in arbellis Hæc quoꝙ gemma concipere dicitur:
& intra se partũ fateri concussa. Cõcipere aũt trimestri spatio. Glosso petra linguæ similis humanæ i
terra nõ nascitur: sed deficiente luna cælo decidere: & lenocinãti necessaria creditur. Quod ne creda-
mus ꝓmissi quoꝙ uanitas facit. Ventos enim cõprimi narrãt. Corgonia nihil aliud est q̃ corallium:
nominis causa: ꝙ induritiam lapidis mutat: emollit marina fulminibus: & typhoni resistere affirmãt.
Genianen eadem uanitate inimicoꝝ pœnas efficere ꝓmittunt. Heliotropiũ nascit in æthiopia: afri-
ca cypro porracei coloris: sanguineis uenis distincta. Causa nominis: quoniã deiecta in uas aquæ ful
gorem solis accedentẽ percussu sanguineo mutat: maxime æthiopica: eadẽ extra aquã speculi modo
solem accipit: deprehẽditq̃ defectus sabeuntem lunã ostendẽs. Magorum impudẽtiæ ne manifestis-
simum hoc quoꝙ exemplum est: quoniã ammixta hærba heliotropio: quibusdam quoꝙ additis pre
cationibus gerentem conspici negent. Hephestites quoꝙ speculi naturã habet in reddẽdis imagini-
bus: quãquã rutila. expetimentũ est si ferventẽ aquã addita statim refrigeret: aut si in solẽ addita ari-
dam materiam accedẽt. Nascitur in coryco. Horminodes ex argumento uiriditatis in candida gem-
ma uel nigra: & aliquando palida: ambiente circulo aurei coloris appellat. Hexeconthalithos in par
ua magnitudine multicolor: hoc sibi nomẽ adoptauit. Reperitur in troglodytica regione. Hieracites
alternat tota miluinis nigricans ueluti plumis. Hammitis ouis piscĩ similis est: & alia uelut nitro cõ
posita prædura alioquĩ. Hammonis cornu inter sacratissimas æthiopiæ gẽmas aureo colore arietini
cornus effigiem: reddens ꝓmittitur prædiuina somnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas as
picitur ex igneo colore radians auro portante secũ in extremitatibus candidã lucem. Hyeniæ ex ocu
lis hyenæ & ob id in uase inueniri dicuntur: & si credimus: linguæ hominis subditæ futura ꝑdicere.
Hæmatites in æthiopia quidẽ principalis: sed & in arabia & africa inuenit sanguineo colore: nõ omit
tenda ꝓmissis ad coarguendas barbaroꝝ insidias. Zachalias babylonius in his libri quos scripsit ad
regẽ. Mitridatem humana gemmis attribuit fata: has nõ contentus oculoꝝ & iocineꝝ medicina de
corasse. A rege etiam aliquid petituris dedit: & litibus iudicijsq̃ interposuit in prœliis etiã eas saluta
res ꝓnuntiauit. Est & alia eiusdẽ generis: quæ uocatur henui ab indis: xanthos appellata græcis e ful
uo cãdicã. Idæi dactyli in creta ferreo collore pollicẽ humanũ exprimũt. Iõerias mali cute luridо si
milis: ideo existimatur salubris cõtra regios morbos. Est & alia eodẽ nomine liꝙdior. Tertia folio ui
ridi similis latior priorib⁹: pene sine põdere: uenis luridis. Quartũ genus in eodẽ colore nigris uenis
descendẽtibus. Iouis gẽma candida est: nõ põderosa: tenera. Indica gentiũ suaꝝ habet nomẽ: sub ru-
fo colore: in attritu sudorẽ purpureũ emanat. Alia eodẽ nomine candida: puluereo aspectu. Ion apud
indos uiolacea est: sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squãmas piscĩ uariis coloribus imitatur.
Lesbias lesbi patriæ nomen habẽs inuenitur & in india. Leucophthalmos rutila alias oculi speciem
cãdidã nigramq̃ cõtinet. Leucopetalos candorẽ niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris simili
tudinẽ ostendit: sed ad succũ mellis. Limoniates eadẽ uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantũ
traditur: suffita ea oẽs bestias cuocari. Lysimachus rhodio marmori similis ẽ aureis uenis: politur ex
marmore: amplitudine in augustias coeunte: ut inutilia exterantur. Leucochrysos fit chrysolito ĩter
albicante. Memnonia q̃lis sit nõ traditur. Media nigra est a Medea illa fabulosa iuenta: habet uenas
aurei coloris: sudorẽ reddi croei saporẽ aũt uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a pisis accepta Morocthos
est & rubri maris mõtibus: multicolor: cõtra solem uariæ refulgens. Meroctes porracea lacte sudat.
Norion indica quæ nigerrimo colore trãslucet uocatur pramnion: in qua miscetur & carbunculi co
los Alexãdrinũ: ubi sardæ cyprium. Nascitur & in tyro & in galatia. Xenocrates & sub alpibus nasci-
tradit: Hæ sũt gẽmæ quæ ad æctypas scalpturas aptãtur Myrites myrrhæ colorem habet: facimq̃ mi
nimæ gemmæ: unguenti odorẽ attrita etiã nardi. Myrmetias nigra habet eminentias similes uerru-
cis. Myrsinites melleũ colorem habet: myrrhæ odorẽ. Mesoleucos est mediã gemmã candida distin
guente linea. Mesomelas nigra uena quemlibet colorem secante p mediũ. Nasomonites est sangui
nea nigris uenis. Nebrides Libero patri sacra nomen traxit a nebridũ eius similitudine. Sunt & aliæ
nigræ generis eiusdẽ. Nymphaena urbis & gentis pisicæ nomen habet: similis hippopotami denti- Similis
bus. Orca barbari nominis ẽ nigro fuluoq̃ ac uiridi & candido placet. Ombria quã aliqui notiã uo- hephe-
cant sicut cærauina & Brontia cadere cũ hymbribus & fulminibus dicitur: eandẽq̃ effectũ hẽre quẽ stitæ.
Bronti narratur. Præterea ĩ aras addita ea traditur libamẽta nõ amburi. Orites globosa specie aqui-

buſdã & ſyderites nocatur ignem nõ ſentiẽs. Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior altera achatæ ſimilis: niſi q achates politura pingueſcit durior: tãta ineſt uis: ut aliæ gẽmæ ſcalpãtur fragmẽtis eius. Oſtracidi oſtrea nomẽ & ſimilitudinẽ debere. Ophicardelon barbari uocant nigrũ coloré biniſ lineis albis includentibus. De obſidiano lapide diximus ſuperiore libro. Inueniuntur & gẽmæ eodẽ nomine ac colore nõ ſolũ in æthiopia indiaq; ſed etiã in ſamo ut aliq putãt. & in littorib⁹ hiſpanienſis oceani. Panchros fere ex oĩbus coloribus conſtat. Pangonis nõ lõgior digito: ne cryſtallus uidetur: numero plurũ angulo; caueẽ. Paneros qualis ſit a Mettodoro nõ dicit: ſed carmẽ Timarĩdis reginæ in eadẽ dicatũ. Veneri nõ inelegans ponit: ex quo intelligitur additã ei fœcũditatẽ. Quidã hãc panſebaſton uocãt. ponticaq; plura ſũt genera. Eſt ſtellata nũc ſanguineis nunc atris guttis quæ iter ſacras habetur. Alia ,p ſtellis eiuſdẽ coloris lineas hẽt. Alia montiũ conualliũq; effigies. philoginos quem & chryſiten uocant oſtreæ atticæ aſſimilata: inuẽitur in ægypto. phoenicites ex balani ſimilitudine appellatur. phycites algæ. perileucos filo ab ore gẽmæ ad radicẽ uſq; candido deſcendẽte. pæantides quas quidã gemonidas uocant pregnãtes fieri: & parere dicuntur: mederiq; parturientibus. Nãtales in macedonia iuxta monumentũ Tireſiæ inueniũtur: ſpecieſq; eſt eis aquæ glaciatæ. Solis gẽma candida eſt: & ad ſpeciẽ ſyderis in orbem fulgentes ſpargit radios. Sadã chaldei adhereſcentẽ nauibus habẽt: inuenitur praſini coloris. Samothracia inſula eiuſdẽ nominis gemmã dat nigrã: ac ſine põdere ligno ſimilẽ: Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine deſecti tradũt inueniri. Sarcites bubulas carnes præſentat: Selenites ex candido tranſluect melleo fulgore: imaginẽ lunæ cõtinens: reddit-q; eã in dies ſingulos creſcentis minuẽtiſq; numero: naſciq; putatur in arabia. Syderites ferro ſimilis & litigio illata diſcordias facit: quæq; naſcitur in æthiopia. Syderopœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites ſpongiæ nomẽ repræſentat. Synodõtites e cerebro piſcium eſt: q ſynodõtes uocãtur. Syrtitæ in littore ſyrtium iamquidẽ lucania inueniũtur melleo colore eroco refulgẽtes. Intus ãt ſtellas continet languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis: ꝑpetua fiſtula cauatur. Trichrus ex africa niger eſt: ſed tres ſuccos reddit: a radice nigrũ: medio ſanguineũ: ſũmo candidũ. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi cãdidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis pſas apd quoſ gignitur magnope delectat. Maculãq; appellãt Thracia triũ generũ ẽ: uiridis: aut pallidior tertia ſãguineis guttis. Tephritis nouæ: lunæ ſpeciẽ habet curuatæ in cornua quanuis cinerei coloris Thecolithos oleæ nucleo ſimilis uidetur: neq; eſt gẽmæ honos: ſed lingentiũ calculos frangit: pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciẽm rufi crinis. Veientana italica gẽma eſt: uciis repta nigrã materiam diſtinguente limito albo. Zathenen in media naſci democritus tradit electri coloř: & ſi qs terat in uino palmeo & croco cæræ modo lenteſcere: odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in euphrate naſcitur ,pconneſo marmori ſimilis: medio colore glauco: zoronyſios in indo flomine naſcit: magoq; gemma eſſe narratur: neq; aliud amplius de ea.

oſtraci æ.

De gemmis quæ a membris hominum cognominantur: & quæ ab animalibus: & de iis qnæ a cæteris rebus. Cap. xi.

St etiamnũ alia diſtinctio: quã equidẽ fecerim ſubinde uariata expoſitione. Si qdem a mẽbris corpoq; hẽnt nomina. Hepatites a iocinere. Steatites ſinguloq; aialiũ adipe. numeroſa. Adu nephros eiuſdẽ Teudactylus hic & aſyris colitur: Triophthalmos ionice naſcit tres hois ſimul oculos exprimẽs: Ab aialib⁹ cognomiatur. Carcinias marini cãcri colore. Echites uiperæ. Scorpites ſcorpiõis aut colore aut effigie. Scarites ſcari piſcis. Triglites nuli. Aegophthalmos capꝛo oculo. Itẽ alia ſuillo. Et a gruis collo geraites. Hiracites accipitris: Aetites a colore aqlæ cãd. cãte cauda Myrmecites innatã repẽtis formicæ effigiẽ hẽt. Scarabeoq; cantharias. Lycophthalmos q̃ttor eſt coloq; ex rutiló & ſãguineo in medio nigrũ cãdido cingitur: ut lupoq; oculi: illis p oĩa ſimilis thaos pauoni eſt ſimilis: itẽ aſpidi: quã uocari Timoloniã iuenio. Arenaq; ſimilitudo ẽ in hãmochryſo uelut auro harẽis mixto. Cẽchrites milii granis uelut ſparſis. Dryites e trunicis arboq;: hæc & ligni mõ ardet. Ciſſites i cãdido collucet ederæ foliis q̃ totã tenent. Narciſſites uenis ẽt edere diſtiguitur. Cyamea nigri ẽ: ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinẽ parit. pyrenæ ab oliuæ nucle dicta ẽ: huic aliquãdo ieſſe piſciũ ſpinæ uidẽtur. Chalazias grandinũ & coloré & figurã hẽt adamãtinæ duritiæ. Narrãt ẽt in ignẽ additæ manere ſuũ frigus. pyrites nigra qdẽ: ſed attritu digitos adurit. polyzonos nigra multiſ zonis cãdicat. Aſtrapiæ i cãdido aut cyaneo diſcurrũt e medio fulmis radii. In phlegontide itus arde re quædã uidetur flãma: q̃ nõ exeat. In ãthracitide ſcitillæ diſcurrere aliquãdo uidẽtur. Enhydros ſẽper rotũditatis abſolutæ in cãdore eſt leuis: ſed ad motũ fluctuat intus in ea ueluti ĩ iouis liquor. po

Chelidoniam.

lytryx ĩ uiridi capillatur. ſed defluuia comaq; facere dicitur. Sũt & a leonis pelle & pãtheræ nomina

Indicat. Spartopolios pollux.

tæ leõtios pardalios. Colos appellauit chryſolitũ aureus. Chryſopraſũ hærbaceus. Melleus melicrota: quãuis plura eius genera ſint. Melychlorõ eſt geminis pte flauus: pte melleus. Crociã croci. polia cãitiẽ q̃dã ſparti inducit: eãdẽ durioré. Nigra ſpartopolia. Rhodites a roſa eſt Melites mali coloris.

trigesimusseptimus

Chalcites æris ei. Sicites fici. Ratio nominū non est in borsycite in nigro: tamosa cādidis aut sanguine frondibus. Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter se cōplexis. Ananchitide in necromātia dicūt euocari imagines deorū. Synochitide umbras iferorū euocatas teneri. Dendritide alba desossa sub arbore quæ cædatur securis aciem non ebetari. Et sunt multo plures: magisq; mōstrificæ: quib⁹ barbari dedere nomine confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia.

De gemmis nascentibus & factitiis: & figuris gemmarum. Cap. xii.

Emmæ nascuntur repente nouæ ac sine nominibus: ut lampasci in metallis aurariis una inuenta quæ pp pulchritudinē Alexandro regi missa fuit: ut auctor est Theophrastus Coclides quoq; nunc uulgatissimæ famæ fiunt uerius q̄ nascunt: in arabia reptis ingentibus glebis Melle excoq; tradūt septenis diebus noctibusq; sine intermissione. Ita omni terreno uitiosoq; puluere decusso purgatā glebā artificū ingenio uanæ distribui in uenas: ductusq; maculasq; maxīe uendibili ratione sectantiū. Quōdamq; tantæ magnitudinis fecere: ut equis regū in oriente frōtalia atq; pphaleris pēsilia facerent. Et alias oēs gēmæ mellis decoctu nitescūt: præcipue corfici. In omni alio usu acrimonia abhortentis. Quæ uanæ sunt: & ad nouitatē accedere caliditate ingeniorū cōtingit ut nomē usitatū non habeāt. Physes appellant uellut ipsius naturæ admirationē in iis uendicātes cū finis nominū nō sit: quæ psequi nō eqdē cogito: innumera ex græca uanitate cōficta. Indicatis nobilibus gēmis ēt plebeis raroq; genesq; dictu dignas distrinxisse satis erat. illud mō meminisse cōuenit crescētibus uariæ maculis atq; uerrucis lineasq; que interueniūt multiplici ductu: & colore mutata sæpius nomina in eadē plerūq; materia. Nūc cōmuniter ad omniū gēmarū obseruationē ptinentia dicemus opiniōes secuti auctorū. Cauæ aut extuberantes uiliores uidentur æqlibus. Figura oblōga maxime pbat: deinde quæ uocat lenticula: postea clipeidos & rotūda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernēdi magna difficultas. Quippe cū inuentū sit ex ueris gēmis in alteri⁹ generis falsas traducere. Sardonyces e cerauniis gluttinātur gēmis ita ut deprehendi ars nō possit: aliūde nigro: aliū de candido: aliunde minio sūptis: oibus in suo genere pbatissimis. Quinimmo etiā extant cōmentarii auctorū: quos non equidem demonstratim: quibus modis ex crystallo tingantur smaragdi: alæq; trāslucentes. Sardonyx e sarda. Item cæteræ ex aliis. Neq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione probandum gemmarum. Cap. xiii.

Os cōtra rationē deprehendēdi falsas demōstrabimus: quādo etiā luxuriā aduersu fraudē muniri decet. præterilla q̄ in principalibus qbusq; generibus priuatim dixius. Trāslucentes matutino pbari censent: aut si necesse est in quartā horā: postea uetant. Experimēta pluribus modis cōstant. primū ponderesi grauiores sentiūtur: post hæc corpore. Fictitiis pustulæ in pfundo apparent. Scabritia in cute. In capillamēto folgoris incōstantia: prius q̄ ad oculos ueniat desinens nitor: Decussii fragmenti paulū: quod in lamina ferrea teratur efficacissimū expimēto excusāt mangones gēmarū. Recusant similiter & limæ pbationē. Obsidianæ fragmēta ueras gēmas nō scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiā fugiūt. Tantaq; differentia ēut aliæ ferro scalpi nō possit: aliæ nō nisi retuso: uesq; omnes adamante: plurimū aūt in his terebraq; pficit feruor. Gēmiferi amnes sunt anaxis: mater: ganger. Terraq; aūt omniū mxime india. Et iā peractis oibus naturæ opibus discrimē quoddā resq; ipsaq; facere cōuenit. Ergo in toto orbe & in quacūq; cæli cōuexitas uergit: pulcherrima ē omniū rebus meritoq; principatū naturæ optinens Italia rectrix parensq; mūdi altera: uiri fœmnis: ducibus: militibus: seruitiis: artiū præstantia ingeniorū claritatibus. Iam situ ac salubritate cæli atq; tēperie: accessu cunctasq; gentiū facili: littoribus portuosis: benigno uentorū afflatu. Etenim cōtingit recurrētis positio in partē utilissimā: & iter ortus occasusq; mediā: aquasq; copia: nemoq; salubritate montiū articulis: ferorq; animaliū innocētia: soli fertilitate: publi ubertate. quicqd est quo carere uita non debeat: nusq̄ est præstantius: fruges: uinū: olea: uellera: lina: uestis iuuenci. Ne equos quidē in trigarii, præferri ullis uernaculis animaduerto. Metallis auri: argenti: æris: ferri: quādiu libuit exercere: nullis cessit. Et iis nunc in se grauida p omni dote uarios succos: & frugū pomorumq; sapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabulosis proxime quidem duxerim hispaniā quecunq; ambitur mari.

FINIS.

Registrum huius operis.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z &

A B C D E F G H I K

Omnes sunt quaterni preter f & K qui sunt terni.

C. Plynii Secundi de naturali historia libri. xxxvii. Ex castigatiōibus Hermolai Barbari diligētissime Recogniti. Impressi Venetiis p Ioannē Aluisium de Varisio Mediolanensem āno a Natali Cristiāo. M. CCCCLXXXXIX, die. xviii. Maii: Cum gratia & priuilegio ut in eo.

A106

632

(4505)

GRATAE POSTERITATIS AD EXCITANDA STUDIA